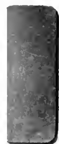
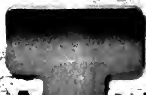

37
6 B
5

R. P. F. FELICIS

POTESTATIS EXAMEN ECCLESIASTICUM.

R. P. F. FELICIS

POTESTATIS

PANORMITANI

Ordinis Minorum S. Francifci de Obfervantia Miniftri Provincialis, Lectoris Jubilati, & S. Officii Confultoris, &c.

EXAMEN ECCLESIASTICUM,

IN QUO UNIVERSÆ MATERIÆ MORALES, omnefque ferè Cafus Confcientiæ excogitabiles, folidè, ac perfpicuè refolvuntur.

CUM DENUNTIATIONIBUS AD MONITORIA, atque Edicta; necnon Inftructione Sacræ Pœnitentiariæ, Propofitionibus damnatis, Examine Ordinandorum, & Arte Prædicandi.

OPUS NON TANTUM CONFESSARIIS, AC POENITENTIBUS; verùm etiam Prædicatoribus, Ordinandis, Miffionariis, cunctifque Ecclefiafticis, fummoperè utile, ac neceffarium.

Pertinet ad S. Francisci Bibliothecam Cuitelle

VENETIIS, M.DCCIX.

Apud Paulum Balleonium.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

AD LECTOREM.

Ngemiſce pie Lector; non enim ſiccis oculis, hujus voluminis paginas, in quibus ejus Auctoris memoria tibi obvia occurret, tranſilire valebis: lacrymare quam in tanti viri funere paſſa eſt Felix Civitas infelicitatem, ac Trinacria tota jacturam. Felix nomine, Felix moribus, Felix ingenio, in aliorum utilitatem ſemper ſcribendo Feliciter laboravit; nec unquam labori defuit animus, ſed defuit anima, laborum præmium in cœlis (ut piè creditur) acceptura. Quamquam enim Examini Eccleſiaſtico jampridem in lucem edito diutiùs elaboraſſet; cùm tamen adhuc in dies, ille, qui nullum diem ſine linea prætermiſit, alia, quæ ibi non tetigerat, multa perlegeret, multaque ipſi, ſucceſſu interjecti temporis, quæ reſolutione indigebant, ad aures perveniſſent; ne quid ampliſſimo operis titulo intùs deeſſet, quod dubiam mentem in reſolvendo poſſibiles caſus relinquere poſſet; de explenda omni tua pia curioſitate ſolicitus, eidem amplificando ſtudioſiùs inſudavit; & veluti apis ingenioſa, ex omnibus floribus, quos, nedum in Moralium, verùm & Canoniſtarum ſpatioſiſſimis campis, reperire potuit; ut pro viribus, brevitati ſimul, ac utilitati ſtudioſorum conſuleret; ſuccum collegit, favumque uberiorem emiſit. Hinc idem Examen, jam in duo parva volumina partitum, in unum, ſed novis caſibus, aliiſque diverſis materiebus maximè adauctum, nec non ſacris Canonibus, principiiſque Theologicis pinguiùs refertum, tandem redegit, quo modo nunc tibi denuò prodit in lucem. Opus, ſi ea omnia, de quibus in ipſo agitur, aſpicias, breve eſt, ſed minimè abbreviatum; imò copioſiùs, quæ in multiplicatis, magniſque tum veterum, tum recentiorum voluminibus conſcribuntur, omnia continens; in ipſo enim omnes penè excogitabiles caſus practicos morales ad quamcumque materiam ſpectantes, nec nimis arctando, nec nimis relaxando, fideliter ac ſolidè reſolutos invenies; nam haud novitatis, vel veritatis amator, ſed veritatis, paleas excuſſit, frumentum purum elegit. Igitur gratanter accipe, quod anhelanti animo cupiebas: nec dubites ob funeris eventum totum eſſe Auctoris quidquid in opere reperitur; hujus enim operis complementum fuit ſuæ conſummationis initium; & cùm finem huic Examini feciſſet, laudemque Deo ſcripſiſſet, poſtridiè in febrem incidens, ad alterius ſæculi Examen ſe diſpoſuit, ad quod vocabat Divina Majeſtas. Hinc ſecuriter opus tene, ipſi ſedulò incumbe, attentèque perlege, & proculdubio univerſam moralem ſcientiam poſſidebis. Vale.

INDEX

INDEX
CAPITUM
Primi Tomi de Examine Confessariorum.

Lit: P, paginam; N, numerum marginalem designat.

CAP.

INDEX CAPITUM

Secundi Tomi de Denunciationibus.

Litt. P, paginam; N, numerum marginalem designat.

CAP.

INDEX CAPITUM

Tertii Tomi De examine Ordinandorum, Prædicatorum, & Missionariorum.

Litt. P, paginam; N, numerum marginalem designat.

EXA-

EXAMEN CONFESSARIORUM.

Tomus Primus,

Complectens Conscientiam, Leges, Instructionem S. Pœnitentiariæ, Præcepta Decalogi, Ecclesiæ, Sacramenta, Censuras, Pœnas, in quibus plura de Monialibus, Et Propositiones ab Alexandro VII. Innocentio XI. & Alexandro VIII. damnatas.

Quæ prius hic (tamquam totius Operis Speculum ad labes delendas) afferuntur: Deinde in propriis locis trium Tomorum rejecta citantur.

Quorum locorum Indicem habes in fine Tomi Tertii.

I. PROPOSITIONES 45. AB ALEX. VII. DAMNATÆ.

Feria V. die 24. Septembris 1665.

In Congreg. Gen. S. Rom. & Univ. Inquisit. habita in Palatio Apostol. Montis Quirinalis coram SS. D. N. Alexandro Divina Provid. Papa VII. &c.

Sanctissimus D. N. audivit, non sine magno animi sui mærore, complures opiniones Christianæ disciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterùm suscitari, partim noviter prodire: & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus omninò ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quem si pro recta regula fideles in praxi sequerentur, ingens eruptura esset Christianæ vitæ corruptela. Quare, ne ullo unquam tempore viam salutis; quam suprema veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit, in animarum perniciem dilatari, seu veriùs perverti contingeret, idem Sanctiss. D. N. ut oves sibi creditas ab ejusmodi spatiosa, lataque, per quam itur ad perditionem, via, pro pastorali sollicitudine in rectam semitam evocaret, earumdem opinionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deindè Eminentiss. & Reverendiss. DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Gener. Inquisit. seriò commisit: Qui tantum negotium strenuè aggressi, eique sedulò incumbentes, & maturè discussis usque ad hanc diem infrascriptis propositionibus, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati Suæ singillatim exposuerunt.

1 Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei, & charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2 Vir equestris ad duellum provocatus, potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3 Sententia asserens, Bullam Cœnæ solùm prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Junii in Concistorio Sacr. Congreg. Eminentiss. Card. visa, & tolerata est.

4 Prælati Regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscumque sæculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incursa.

5 Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.

6 Confessarius, qui in Sacramentali confessione tribuit Pœnitenti chartam posteà legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur solicitasse in Confessione; ac proindè non est denunciandus.

7 Modus evadendi obligationem denunciandæ solicitationis est: Si solicitatus confiteatur cum solicitante, hìc potest ipsum absolvere absque onere denunciandi.

8 Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licitè accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem; idque post Decretum Urbani VIII.

9 Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrande traduntur, per alium satisfacere, collato illi minore stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.

10 Non est contra justitiam pro pluribus sacrificijs stipendium accipere, & sacrificium unum offerre: Neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam, promissione etiam juramento firmata, danti stipendium, quòd pro nullo alio offeram.

11 Peccata in Confessione omissa, seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti Confessione exprimere.

12 Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate.

13 Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.

14 Qui facit Confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

15 Pœnitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.

16 Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17 Est licitum Religioso, vel Clerico, calumniatorem, gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, vel ipsi Religioso, vel ejus Religionis publicè, & coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

18 Licet interficere falsum accusatorem, falsos Testes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare.

19 Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20 Restitutio à Pio V. imposita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis, eò quòd sit pœna.

21 Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud Beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si Officium per alium recitet.

22 Non est contra justitiam, Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia Ecclesiastica pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quòd tibi conferre non tenebatur.

23 Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, putà, quia non vult se subiicere præcepto.

24 Mollities, sodomia, & bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ; ideòque sufficit dicere in confessione, se procurasse pollutionem.

25 Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis præcepto, dicens: commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

26 Quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

27 Si liber sit alicujus junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet, rejectam esse à Sede Apostolica tamquam improbabilem.

28 Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum similium Propositionum examini cura, & studium impenditur, interea idem Sanctiss. re maturè considerata statuit, & decrevit, prædictas Propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimum, tamquam scandalosas, esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet: Ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit, (præterquam in articulo mortis) ab alio qua-

quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Roman. Pontif. absolvi.

Insuper districtè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscumque conditionis, dignitatis, ac status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Jo: Lupus S. Rom. & Univers. Inquis. Notar. &c.

Loco † Sigilli.

Præmissum Decretum fuit publicatum 2. Octobris 1665.

Feria V. die 18. *Martii* 1666.

In Congr. Gen. S. Rom. & Univ. Inquis. habita in Palatio Apost. Montis Quirinalis coram SS.D.N. Alexandro Divina Provid. Papa VII. &c.

S*anctissimus D. N. post latum Decretum die* 24. *Septembris proximè elapsi, quo viginti octo Propositiones damnatæ fuerunt; examinatis sedulò, & accuratè usque ad hanc diem infrascriptis aliis, quadragesimumquintum numerum implentibus, per plures in Sacra Theologia Magistros, ac per Eminentissimos, & Reverendissimos D. D. Cardinales, adversùs hæreticam pravitatem Generales Inquisitores, eorum suffragia singillatim super unaquaque ipsarum audivit.*

Propositio 29. In die jejunii, qui sæpiùs modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

30 Omnes officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii; nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

31 Excusantur absolutè à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant.

32 Non est evidens, quòd consuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadragesima obliget.

33 Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quascumque eleemosynas, quas anteà beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.

34 In die Palmarum recitans Officium Paschale, satisfacit præcepto.

35 Unico Officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsenti, & crastino.

36 Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expressè reuocata per Concilium Tridentinum.

37 Indulgentiæ concessæ Regularibus, & reuocatæ à Paulo V. hodie sunt reualidatæ.

38 Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimùm, est consilium, non præceptum.

39 Illa particula, *quamprimùm*, intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.

40 Est probabilis opinio, quæ dicit, esse tantùm ueniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.

41 Non est obligandus concubinarius ad eiiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, uulgò, *regalo*, dum deficiente illo, nimis ægrè ageret uitam, & aliæ epulæ tœdio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficilè inueniretur.

42 Licitum est mutuanti aliquid ultrà sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

43 Annuum legatum pro anima relictum, non durat plus, quàm per decem annos.

44 Quo ad forum conscientiæ, reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant censuræ.

45 Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur.

Quibus maturè pensatis, idem Sanctissimus statuit, ac decrevit, prædictas Propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimum, tamquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet. Itaut quicumque illas, aut conjunctim aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam Dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute Sancta Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscumque conditionis, dignitatis, ac status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Jo: Lupus S. Rom. & Univers. Inquis. Not.

Loco † Sigilli.

Præmissum Decretum fuit publicatum 13. *Martii* 1666.

2. PROPOSITIONES 65. AB INNOC. XI. DAMNATÆ.

Feria V. die 2. Martii 1679.

In Gener. Congr. S. Rom. & Univ. Inquis. habita in Palatio Apostol. Vaticano coram SS.D.N.Innoc. Divina Prov. Papa XI.&c.

SAnctissimus D.N.Innocentius Papa XI. prædictus ovium sibi à Deo creditarum saluti sedulò incumbens, & salubre opus in segregandis noxiis doctrinarum pascuis ab innoxiis à fel. record. Alexandro VII. Prædecessore suo inchoatum, prosequi volens, plurimas propositiones, partim ex diversis, vel libris, vel thesibus, seu scriptis excerptas, & partim noviter adinventas, Theologorum plurium examini, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis Dominis Cardinalibus, contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, subjecit. Quibus propositionibus, sedulò, & accuratè sæpiùs discussis, eorumdem Eminentissimorum Cardinalium, & Theologorum votis per Sanctitatem Suam auditis: Idem sanctissimus D.N. re posteà maturè considerata, statuit, & decrevit pro nunc sequentes propositiones, & unamquamque ipsarum, sicut jacent, ut minimum tamquam scandalosas, & in praxi perniciosas, esse damnandas, & prohibendas, sicuti eas damnat, & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas Sua per hoc Decretum alias propositiones in ipso non expressas, & Sanctitati Suæ quomodolibet, & ex quacumque parte exhibitas, vel exhibendas ullatenùs approbare.

1 Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantùm utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

2 Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxtà opinionem etiam minùs probabilem.

3 Generatim, dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

4 Ab infidelitate excusabitur Infidelis, non credens, ductus opinione minùs probabili.

5 An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus.

6 Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare preceptum charitatis erga Deum.

7 Tunc solùm obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, qua justificari possumus.

8 Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modò non obsit valetudini, quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9 Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitùs caret culpa, ac defectu veniali.

10 Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

11 Precepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12 Vix in Secularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantùm ex superfluo statui.

13 Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare; non quidem ex displicentia personę, sed ob aliquod temporale emolumentum.

14 Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirùm ei obventura est pinguis hęreditas.

15 Licitum est filio gaudere de parricidio parentis, à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias indè ex hęreditate consecutas.

16 Fides non censetur cadere sub pręceptum speciale, & secundum se.

17 Satis est, actum fidei semel in vita elicere.

18 Si à potestate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum, consulo, tacere, ut peccaminosum per se, non damno.

19 Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20 Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

21 Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem, stat cum notitia solùm probabili revelationis; imò cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus.

22 Nonnisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris.

23 Fides latè dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo, ad justificationem sufficit.

24 Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.

25 Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

26 Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod reverà fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum; reverà non mentitur, nec est perjurus.

27 Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa.

28 Qui mediante commendatione, vel munere, ad Magistratum, vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29 Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.

30 Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.

31 Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

32 Non solùm licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus; sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.

33 Licitum est tam hæredi, quàm legatario contra injustè impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in Cathedram, vel Præbendam, contra eorum possessionem injustè impedientem.

34 Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

35 Videtur probabile, omnem fætum, quamdiù in utero est, carere anima rationali, & tunc primùm incipere eamdem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

36 Permissum est furari, non solùm in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37 Famuli, & famulæ domesticæ possunt occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

38 Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.

39 Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40 Contractus Mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito, cum intentione lucri.

41 Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quàm futuram, potest creditor aliquid ultrà sortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.

42 Usura non est, dum ultrà sortem aliquid exigitur, tamquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solùm si exigatur tamquam ex justitia debitum.

43 Quid nonnisi veniale sit, detrahentis auctoritatem magnam, sibi noxiam, falso crimine elidere?

44 Probabile est, non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat. Etsi hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45 Dare temporale pro spirituali, non est simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solùm gratuita compensatio pro spirituali, aut è contra.

46 Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale; imò etiam si sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quàm res spiritualis.

47 Cùm dixit Concilium Tridentinum: *Eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles, ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent*; Concilium, vel primò videtur per hoc digniores, non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo, vel secundò locutione minùs propria ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur tertiò, quando fit concursus.

48 Tam clarum videtur, fornicationem secundùm se nullam involvere malitiam, & solùm esse malam, quia interdicta, ut contrarium omninò rationi dissonum videatur.

49 Mollities jure naturæ prohibita non est. Unde si Deus eam non interdixisset, sæpè esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

50 Copula cum conjugata, consentiente ma-

marito, non est adulterium; adeòque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

51 Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum virginem,& multoties eidem subservit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando; non peccat mortaliter si id faciat metu notabilis detrimenti, putà nè à domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52 Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53 Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor simul à diversis Celebrantibus audit.

54 Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

55 Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.

56 Frequens Confessio, & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prędestinationis.

57 Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modò honestam.

58 Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59 Licet sacramentaliter absolvere dimidiatè tantùm confessos ratione magni concursus Pœnitentium, qualis v.g. potest contingere in die magnę alicujus Festivitatis, aut Indulgentię.

60 Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturę, aut Ecclesię, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio; dummodo ore proferat, se dolere, & proponere emendationem.

61 Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimò directè, & ex proposito quęrit, aut ei se ingerit.

62 Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.

63 Licitum est quęrere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali, nostro, vel proximi.

64 Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum Fidei, & etiamsi per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat Mysterium Sanctissimę Trinitatis, & Incarnationis Domini Nostri Jesu Christi.

65 Sufficit illa Mysteria semel credidisse.

Quicumque autem cujusvis conditionis, status, & dignitatis, illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel divisim defenderit, vel ediderit, vel de eis disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, vel prædicaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem latæ sententiæ, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, nisi pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscumque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Tandem, ut ab injuriosis contentionibus Doctores, seu Scholastici, aut alii quicumque imposterum se abstineant, & ut paci & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute sanctæ Obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quàm in Thesibus, Disputationibus, ac Prædicationibus caveant ab omni censura, & nota, necnon à quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec à Sancta Sede recognitæ super iisdem propositionibus judicium proferatur.

Franciscus Riccardus S. Rom. & Univers. Inquis. Not.

Loco † Sigilli.

Præmissum Decretum fuit publicatum 4. *Martii* 1679.

3. PROPOSITIONES DUÆ DE PECCATO PHILOSOPHICO AB ALEX. VIII. DAMNATÆ.

Feria V. die 21. *Augusti* 1600.

In Congreg. Gen. S. Rom. & Univ. Inquis. habita in Palatio Apostol. Montis Quirinalis coram SS. D. N. Alexandro Divina Provid. Papa VIII. &c.

Sanctissimus D.N. Alexander Papa VIII. non sine magno animi sui mœrore audivit duas Theses, seu Propositiones, unam denuò, & in majorem fidelium perniciem suscitari, alteram de novo erumpere: Et cùm sui Pastoralis Officii munus sit, Oves sibi creditas à noxiis pascuis avertere, & ad salutaria semper dirigere, dictarum Thesium, sive Propositionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deindè Eminentissimis, & Reverendissimis D.D. Cardinalibus contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, sedulò commisit, qui pluries re maturè discussa infrascriptis Thesibus, seu Propositionibus super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati Suæ singillatim expesuerunt.

1 Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cùm natura rationali: Formalis verò

rò in conformitate actus cùm regula morum. Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè. Hunc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decursu vitæ suæ mortalis.

2 Peccatum philosophicum, seu morale est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi: Theologicum verò, & mortale, est transgressio libera Divinæ legis. Philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum, vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.

Quibus peractis, Sanctissimus omnibus plenè, & maturè consideratis, primam Thesem, seu Propositionem declaravit hæreticam, & uti talem damnandam, & prohibendam esse, sicuti damnat, & prohibet sub censuris, & pœnis contra Hæreticos, & eorum fautores in jure expressis. Secundam Thesem, seu Propositionem declaravit scandalosam, temerariam, piarum aurium offensivam, & erroneam, & uti talem damnandam, & prohibendam esse, sicuti damnat, & prohibet, itaut quicumque illam docuerit, defenderit, ediderit, aut de ea etiam disputativè, publicè, seu privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam Dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi. Insuper districtè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscumque conditionis, Dignitatis, ac Status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictam Thesem, seu Propositionem ad praxim deducant.

Loco † Sigilli.

Alexander Speronus S. Rom. & Univers. Inquis. Notar.

Præmissum Decretum fuit publicatum 24. Augusti 1690.

4. PROPOSITIONES 31. AB ALEX. VIII. DAMNATÆ.

Feria V. die 7. Decembris 1690.

In Congr. Gen. S. Rom. & Univ. Inquis. habita in Palatio Apost. Montis Quirinalis coram SS. D. N. Alexandro Divina Provid. Papa VIII. &c.

Sanctissimus D. N. Alexander Divina Providentia Papa VIII. prædictus: Pro Pastorali cura Ovium à Christo Domino sibi commissa, de earum salute solicitus, ut inoffenso gradu per rectas semitas possint incedere, & pascua nimiùm perniciosa in pravis doctrinis exhibita vitare, unius supra triginta Propositionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deindè Eminentissimis, ac Reverendissimis DD. Cardinalibus contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus commisit, qui tantum negotium diligenter aggressi, eique sedulò, ac pluries incumbentes, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati Suæ singillatim detulerunt.

1 In statu naturæ lapsæ ad peccatum formale, & demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in causa sua peccato originali, & libertate Adami peccantis.

2 Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturę, hęc in statu naturę lapsę operantem ex ipsa non excusat à peccato formali.

3 Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam.

4 Dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo, non pro solis Electis, sed pro omnibus, & solis Fidelibus.

5 Pagani, Judęi, Hęretici, aliique hujus generis, nullum omninò accipiunt à Jesu Christo influxum; adeòque hinc rectè inferes in illis esse voluntatem nudam, & inermem, sine omni gratia sufficienti.

6 Gratia sufficiens statui nostro, non tam utilis, quàm perniciosa est, sic ut proindè meritò possimus petere: A gratia sufficienti: *Libera nos Domine.*

7 Omnis humana actio deliberata, est Dei dilectio, vel mundi; si Dei, Charitas Patris est, si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.

8 Necesse est, infidelem in omni opere peccare.

9 Reverà peccat, qui odio habet peccatum merè ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura rationali, sine ullo ad Deum offensum respectu.

10 Intentio, qua quis detestatur malum, & prosequitur bonum, merè ut cœlestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens.

11 Omne, quod non est ex Fide Christiana supernaturali, quę per dilectionem operatur, peccatum est.

12 Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam Fides, & etiamsi videantur credere, non est Fides Divina, sed humana.

13 Quisquis etiam ęternę mercedis intuitu Deo famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licèt beatitudinis operatur.

14 Timor gehennę non est supernaturalis.

15 Attritio, quę gehennę, & pœnarum metu concipitur, sine dilectione benevolen-

tię Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis.

16 Ordinem pręmittendi satisfactionem absolutioni, induxit, non politia, aut institutio Ecclesię, sed ipsa Christi lex, & pręscriptio naturę rei id ipsum quodammodò dictantis.

17 Per illam praxim mox absolvendi, ordo pœnitentię est inversus.

18 Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti Pœnitentię, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominùs ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.

19 Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.

20 Confessiones apud Religiosos factę, plerqque vel sacrilegę sunt, vel invalidę.

21 Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentia, seu satisfactione, ob quęstum, seu lucrum subsidii temporalis.

22 Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prętendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.

23 Similiter arcendi sunt à Sacra Communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus, & omnis mixtionis expers.

24 Oblatio in Templo, quę fiebat à Beata M. V. in die Purificationis suę per duos pullos Columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccatis, sufficienter testatur quòd indiguerit purificatione, & quòd filius, qui offerebatur, etiam macula Matris maculatus esset, secundùm verba legis.

25 Dei Patris sedentis Simulacrum nefas est Christiano in Templo collocare.

26 Laus, quę defertur Marię, ut Marię, vana est.

27 Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus: *In nomine Patris, &c.* prętermissis illis: *Ego te baptizo*.

28 Valet Baptismus collatus à Ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intùs verò in corde suo apud se resolvit: *Non intendo facere, quod facit Ecclesia*.

29 Futilis, & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Oecumenicum auctoritate, atque in fidei quęstionibus decernendis infallibilitate.

30 Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clarè fundatam, illam absolutè potest tenere, & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

31 Bulla Urbani VIII. *In eminenti*, est subreptitia.

Quibus maturè consideratis, idem Sanctissimus statuit, & decrevit, 31. supradictas Propositiones tamquam temerarias, scandalosas, malè sonantes, injuriosas, Hæresi proximas, Hæresim sapientes, erroneas, schismaticas, & hæreticas respectivè esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, & prohibet, ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam Dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscumque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Non intendit tamen Sanctitas Sua per hoc decretum alias Propositiones in majori numero ultrà supradictas 31. jam exhibitas, & in hoc Decreto non expressas, approbare.

Alexander Speronus S. Rom. & Univers. Inquis.

Loco ✝ Sigilli.

Præmissum Decretum fuit publicatum 20. *Decembris* 1690.

PARS

PARS PRIMA
De regula actuum humanorum.

CAPUT I.

DE CONSCIENTIA.

Regula interna actuum humanorum.

5 Conscientia *est dictamen, seu judicium rationis, quo quis judicat aliquid hìc, & nunc esse licitum, vel illicitum, ac proinde hìc, & nunc agendum, vel omittendum, ex præcepto, vel consilio.* A synderesi differt, quià synderesis judicat de principiis moralibus, universalibus, conscientia verò de conclusionibus particularibus ex illis deductis.

Intellectus enim noster practicus actiones nostras in genere moris dirigit per hunc, & similes syllogismos, v. g. *Tempore Quadragesimæ, qui est sub talibus circumstantiis, ut habeat necessitatem carnis, non tenetur abstinere à carnibus; sed hodie, quo est tempus quadragesimæ, ego sum sub talibus circumstantiis, puta indispositionibus, &c. ut habeam necessitatem carnis: ergo non teneor hodie abstinere à carnibus:* in quo, & simili syllogismo majorem universalem format synderesis, seu ethica; minorem verò particularem, & conclusionem efformat conscientia, seu prudentia: in qua minori efformanda, nempè quòd hìc, & nunc habeam necessitatem carnis, diversa, imò major difficultas habetur, ita ut sępè viri doctissimi, qui faciliter judicant de majori, nesciant se determinare ad minorem, quia pendet ex variis considerationibus, & circumstantiis particularibus, quę haud ita faciliter discernuntur ab omnibus.

6 Ex quo fit, quòd quamvis in universali judices esse in quadragesima jejunandum, si tamen in particulari judices hìc, & nunc, & sub talibus circumstantiis, non esse à te jejunandum, non jejunando, non peccas, quia licèt agas contra prius judicium, non agis contra posterius, in quo propriè conscientia consistit.

7 Conscientia igitur est intrinseca, & proxima regula, juxta quam suas actiones homo dirigere tenetur, à qua proximè derivatur in actum moralitas, bonitas nempè, aut malitia; lex verò externa est regula remota, in quantum est radix, unde oritur bonitas, aut malitia objecti; quia tamen non transfundit in actum bonitatem, aut malitiam, nisi ut est in conscientiâ, & ab ea proponitur voluntati, ideò conscientia est regula proxima, cui si actus conformentur, sunt boni, si difformentur, mali.

Hinc non rarò contingit, ut actus sit bonus, & objectum in se malum, & è converso; unde si quis ex invincibili ignorantia judicaret, licitum esse furtum ad faciendam eleemosynam pauperi graviter indigenti, furando non peccaret, quamuis ejus objectum sit in se malum; quia actus non specificatur ab objecto, ut est in se, sed ùt à conscientię dictamine uoluntati proponitur.

Conscientia diuiditur in rectam, erroneam, dubiam, probabilem, & scrupulosam.

CONSCIENTIA RECTA,

8 Seu certa, *est quæ judicat objectum esse honestum, vel turpe, præceptum, vel prohibitum, sicut revera est, absque formidine de opposito:* ut cum judicas, ex nulla causa licitum esse mendacium.

CONSCIENTIA ERRONEA,

9 Est, *quæ ex principio certè falso falsam conclusionem deducit; seu, quæ dictat aliquid esse faciendum, vel non faciendum, quod revera non est tale, absque motivo probabili:* ut cum quis judicat licitum esse mentiri ad reparandum damnum alterius, & inde concludit, hìc, & nunc sibi licere mentiri ad reparandum damnum sui filii.

10 Conscientia erronea ex ignorantia inuincibili obligat ad actum dictatum, non obstante, quòd objectum sit reuera malum; unde excusat à peccato, imò peccas, si ei non conformeris; quia ex *n.*7. Conscientia est regula proxima, secundum quam actus nostri regulari debent, eique conformari, ut sint boni; unde quod est contra conscientiam, peccatum est; juxta illud Apost. ad Rom. 14. *Omne, quod non est ex fide, peccatum est.* Hinc conscientia erronea dicitur recta, non simpliciter, sed secundum quid, nempè in ordine ad nos.

11 Qui peccat ex conscientia erronea, peccat peccatò ejusdem speciei, & qualitatis, quam intellectus judicat; quia objectum specificat actum, prout hìc, & nunc ab intellectu proponitur. Unde, qui habet rem cum libera, putans eam conjugatam, adulterium committit.

12 Et licèt sufficiat in confessione dicere; *Adul-*

Adulterium commisi, absque eo quòd exprimat id fuisse ex errore, consultius est, si aperiat.

13 Conscientia erronea ex ignorantia vincibili non obligat voluntatem, nec ad operandum, nec ad non operandum, sed ad errorem deponendum; ita ut sive juxta eam, sive contra eam agas, peccas; graviùs tamen, si contra; quia quando ante consensum tibi occurrit expressa dubietas, aut prudens suspicio erroris, cum possis liberè vincere errorem, illumque deponere, vel attentiùs rem considerando, vel consilium quęrendo à viro putato docto (ut supponitur) si non deponas, te exponis periculo peccandi; & indè peccas, tam si juxta, quàm si contra conscientiam agas. De Ignorantia satis dictum est in *tom.2. n.375.*

14 Diligentia ad ignorantiam vincendam, & ad nostras obligationes investigandas, non debet esse omnis possibilis, quia sic totam Civitatem quis circuire deberet, quod est valdè durum humanę conditioni; sed facienda est more humano, & remittenda judicio prudenti hìc & nunc, & juxta qualitatem materię: major enim diligentia est adhibenda in iis, quę sunt juris naturalis, quàm positivi; major, ubi adest damnum tertii, quàm ubi non adest; major, dum de vita, quàm dum de bonis agitur. Et universaliter ad illam diligentiam tenemur, quę sufficit ad formandum judicium probabile de re, quam inquirimus juxta dicenda de conscientia probabili à n.60.

15 Hinc, si dubitas, an hodie sit jejunandum, non teneris adire Episcopum, aut Parochum; sed sufficit, si interroges concionatorem, aut virum probum, qui prudenter existimetur, quòd sciat. Si dubitas, an hoc sit peccatum, requiritur, quòd interroges virum doctum in morali versatum. Si dubium sit in fide, requiritur, quòd consulas virum doctiorem, & in Theologia peritum, aut Parochum.

16 Quòd si hìc & nunc reperiaris sub talibus circumstantiis, ut immineat executio, aut omissio operis, quam conscientia dictat, & tu non possis conscientiam deponere, in quantum non adest, quem consulas; tunc ignorantia redditur invincibilis, quoniam hìc, & nunc eam superare non vales. Unde talem conscientiam sequi teneris, & non peccas, quia est conscientia invincibiliter erronea. Et ex D.August. *lib.3. de lib. arbit. cap. 19. Non tibi deputatur ad culpam, quòd invitus ignoras, sed quòd negligis quærere, quod ignoras. v. num.* 10. & 33.

CONSCIENTIA DUBIA,

17 SEu dubium, *est suspensio intellectus circa utramque partem contradictionis*: & tunc habetur, quando intellectus pendet in ęquilibrio, in neutram partem potiùs inclinans, saltem notabiliter etiam si aliqualiter leviter conjecturet sine probabili ratione de altera earum.

18 Ab opinione differt, quia dubitans ad neutram partem se determinat, sed anceps manet, & suspensus; opinans verò determinatè uni parti assentitur.

19 Dubium est duplex, negativum scilicet, & positivum. Negativum, *est suspensio intellectus ex defectu motivi, & rationis, circa utramque partem contradictionis*. Sic rusticus dubitat, an hodie debeat jejunare ex sola ignorantia, qua nescit, an sit, vel non sit pręceptum. Positivum *est, cum intellectus consideratis rationibus, & motivis, sive levibus, sive probabilibus, pro utraque parte contradictionis, manet in æquilibrio, & suspensus, ad neutram partem se determinans*.

20 Ex quo tria colliges, 1. quòd si rationes leves sint pro utraque parte contradictionis, dubium est positivum: quia ex motivis positivis. Imò rationes leves fortius causant dubium, quàm probabiles. Si verò ratio levis sit pro una solùm parte, dubium est negativum, & ratio est contemnenda pro ea parte, pro qua stat, quia dubium debet esse prudens.

21 Secundò, quòd dubium ab opinione differt, non quia opinio habet rationes probabiles pro utraque parte, sed quia est judicium, & assensus determinatus ad alteram partem, licèt cum formidine de opposito: dubium verò dicit suspensionem assensus, & judicii determinati ad alteram partem; nam sępè, licèt sint rationes probabiles pro utraque parte, intellectus inexpertus nescit prudenter se determinare ad alteram partem, sed manet dubius, & suspensus; hinc stat dubium cum motivis probabilibus pro utraque parte, quę in intellectu experti, & prudentis sufficerent ad formandum judicium determinatum opinativum, seu probabile.

22 Tertiò, quòd ad dubium tria requirantur, 1. suspensio judicii in utramque partem, 2. cogitatio de utraque parte contradictionis, 3. quòd suspensio sit ex defectu motivi actu determinantis ad alteram partem. Hinc, si quis non cogitet de utraque parte contradictionis, tunc non erit dubium, sed distractio, aut oblivio, de qua non curamus.

23 Item dubium est duplex, juris, & facti. Dubium juris est dubium de lege, seu obligatione, ut cum dubitas, an hodie urgeat pręceptum audiendi sacrum, vel non. Dubium facti est, cum dubitas, an aliquod opus sit factum,

ctum, vel omissum, ut cum dubitas, an confessus sis peccatum, quod commisisti, vel non: An horas recitaveris, vel non.

24 Denique dubium aliud est speculativum, aliud practicum: speculativum est, quando dubitas de malitia, aut bonitate objecti, seu actus in genere; ut cum dubitas, an hodie sit præceptum audiendi sacrum: An res, quam possides, sit tua, &c. practicum est, quando dubitas de malitia, aut bonitate actionis hic & nunc exercendę: ut cum dubitas, an hodie excuseris ab auditione sacri: An hic, & nunc tenearis rem restituere.

25 Qui operatur cum conscientia speculativè dubia, non peccat, si practicè judicet opus illud esse hic & nunc sibi licitum, quia conscientia practica est regula proxima: *v. num.5.*

26 Qui verò operatur cum conscientia practicè dubia, peccat peccato ejusdem qualitatis, & speciei cum eo de quo dubitat; quia se exponit periculo peccandi eo peccato, cum non habeat judicium determinatum de honestate sui actus: *v.n.*11.

27 Hinc debet suam actionem suspendere, donec re maturè, sed humano more examinata, dubium prudenter deponat, formando judicium determinatum de honestate actionis: *v.n.*77.14.& 15.

28 Dubium autem deponi debet prudenter, & rationabiliter, & non sufficit, si leviter ex solo voluntatis imperio; unde motivum esse debet rationabile, & prudens, sufficiens ad formandum judicium prudens.

29 Hic valdè juvat attendere ad regulas juris communis, pręsertim ad duas: *In dubiis tutior pars est eligenda: In dubiis melior est conditio possidentis*. Quę regulę non sunt oppositæ, nam si superveniat dubium, an res, quam bona fide possides, sit alterius, tunc, si facta diligentia, non certè tibi constet esse alterius, sed adhuc maneas dubius, tutius est, ut teneas partem, quę possessioni favet: juxta aliam regulam: *Tene certum, & omitte incertum*. Et in dubiis benigniorem partem sequi non est minùs justius, quàm tutius.

30 Si facta diligentia invenias motivum, quo dignoscas, alteram partem esse verè probabilem, tunc potes illam eligere, juxtà dicenda de conscientia probabili; quia tunc conscientia dubia transit in probabilem.

31. Si facta diligentia adhuc maneas dubius, tunc debes operationem suspendere, usquequò ulteriori diligentia adhibita, rationabiliter dubium deponas.

32 Quòd si necessariò operari debeas, tunc debes eligere partem tutiorem, nempè id, in quo non est periculum peccandi; aut id, quod est minus malum; nam *ex cap. duo mala, &c. Nervi, dist. 4. ex duobus malis minus est eligendum*; de quo fusiùs infrà: tunc inquam non eligis illud, ut malum, sed ut bonum, quia hic, & nunc in tali casu nil facere potes, quod melius sit. Denique, si utrumque appareat ęquale, tunc potes eligere, quod vis, quia tunc ignorantia est invincibilis. Quod est verum, etiam si in tales angustias constitutus reperiaris ex tua pręterita negligentia culpabili; tunc namque sufficit, quòd de pręterita negligentia doleas.

33 Exemplum. Si die festo tu assistens infirmo periclitanti, dubites, aut ex conscientia erronea putes esse ęquale peccatum deserere infirmum, & omittere sacrum, & diligentiam adhibere non valeas, quatenùs peritum promptum non habeas, quem consulas: tunc potes sine peccato, quam partem mavis eligere; quia in tali casu ignorantia est invincibilis, operatio imminet, & non vales utrumque pręceptum exequi Charitatis, & Religionis.

34 Cęterum regulę *n.*29. relatę sunt ferè sufficientes ad rationabiliter deponendum dubium, quando propria materię motiva non suppetunt: unde breviter expenduntur.

In dubiis tutior pars est eligenda.

35 Hęc regula non semper habet vim pręcepti, sed sępè vim consilii.

36 Tenemur ex pręcepto partem tutiorem eligere in dubiis sive facti, sive juris, quo ad valorem Sacramentorum. Item quando aliter immineret proximo periculum gravis damni, seu quando non licet sequi opinionem probabilem, relicta tutiori, ut infrà.

37 In aliis verò materiis non est cum tanto rigore discurrendum, non tenemur inquam eligere partem tutiorem, nisi lex aliqua pręcipiat, ut pars tutior eligatur; quod maximè est verum, si ex parte tutiori grave aliquod incommodum sequeretur. Ratio est, quia in aliis materiis non habetur periculum, quod in prioribus casibus, quale est periculum invaliditatis Sacramenti, aut damni gravis proximi.

38 Exempla. Si dubium sit, an infans fuerit baptizatus: An sub legitima forma, & intentione, debet iterùm sub conditione baptizari. Sic medicus tenetur tutius medicamentum eligere, si possibilitas adest.

39 In dubio, an sis illegitimus, aut irregularis, non teneris sequi partem rigidiorem, & tutiorem, quòd sis talis; quia melior est conditio possidentis; & in dubiis favendum est

est Reo; nam Reo sufficit obligationem negare, quam Actor tenetur probare. Quo non obstante, *ex cap. Ad audientiam*, *& cap. Significasti*, determinatur, quòd in dubio homicidii censeri debeat quis irregularis, & quòd teneatur se abstinere à ministerio altaris, ubi lex potiùs attendit ad reuerentiam Altaris, quàm ad commodum priuatę personę. Eum tamen non jubet beneficiis Ecclesiasticis spoliari, quia non uult ob solum dubium tam notabile detrimentum inferre.

In dubiis melior est conditio possidentis.

40 Quę regula uniuersaliter locum habet, nedum in materia justitię, uerùm etiam in materiis aliarum uirtutum, uoti, legis, &c. quia uniuersaliter jus actuale certum unius, quod in actuali possessore supponitur, non debet uinci per jus dubium alterius. Hinc qui bona fide possedit equum, non tenetur eum restituere per dubium superueniens, quòd sit Petri.

41 Item locum habet nedum de possessione rei, aut juris, seu legis, sed etiam libertatis: ita ut, si facta diligentia, adhuc dubium perseueret, licitum est dubitanti suę libertati fauere, & partem, quam uult, sequi, ut à *n.* 29. quia libertas est maximum bonum naturale à Deo collatum homini, qua uoluntas dicitur potentiarum animę Regina, & de qua Poeta cecinit: *Non bene pro toto libertas venditur auro*. Unde nemo est spoliandus libertate ob obligationem dubiam.

42 Libertas autem cedit legi, ita ut si possessio stet pro lege, spolietur homo possessione suę libertatis; quia nostra libertas non est à lege soluta, sed subdita Deo, & inde potestati, juxta illud Pauli *ad Rom.* 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas nisi à Deo: &c. itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit*.

43 Exempla; In dubio, an lex adsit, aut pręceptum, manet in possessione libertas; quia nemo spoliari potest jure, quod certo possidet, per obligationem dubiam, aut impedimentum dubium.

44 Hinc eum, qui dubius de media nocte comedit, & qui mane incepit dubitare, an comederit, aut biberit post mediam noctem, posse mane communicare, docent Diana, Bardi, Verricelli, & alii Doctores grauissimi. Et similiter eum, qui nocte Jouis dubitat, an sit media nox posse carnibus uesci: u. uer. Jejunium.

45 In qua tamen re ego puto, ut sic dubitans, ob Sacramenti reuerentiam, mane à communione se abstineat, nisi adsit necessitas, aut urgens causa communicandi.

46 Certus de lege, dubius tamen, an casus particularis sit sub ea comprehensus, non ligatur lege, sed stat in possessione libertatis; quia pro tali casu in particulari non constat de lege. Unde si es certus de pręcepto, quòd hodie sit dies festi, & tenearis ab operibus seruilibus abstinere; dubites tamen, an pingere, aut typos componere, sit opus seruile, non obligaris ab illo abstinere. Semper tamen recurrunt dicta de diligentia pręmittenda ex *n.* 13. *ad* 16.

47 E contra, si constat de lege, sed dubites, an ei satisfeceris, satisfacere teneris; quia possessio stat pro lege, cui quidem cedit libertas. Hinc dubitans, an horas persoluerit, tenetur illas persoluere.

48 Dubius de legis justitia, obedire tenetur, quia superior est in possessione juris pręcipiendi, quo spoliari non potest per purum dubium subditi.

49 Certus de lege, dubius, an sit acceptata, aut postea abrogata, lege ligatur; quia possessio stat pro lege, quę est prior dubio. Quamplures autem tenent, dubium, an lex sit acceptata, non ligari lege; quia cum lex saltem ciuilis sine acceptatione sit inualida, dubium, an lex sit acceptata, par est, ac dubium, an lex adsit, de quo *n.* 199. unde possessionem stare dicunt pro libertate.

CONSCIENTIA PROBABILIS.

50 *Est judicium gravi ratione, vel auctoritate munitum.*

51 Dicitur probabilis extrinsecè per auctoritatem; intrinsecè per rationes ab auctoritate distinctas.

52 Differt à conscientia dubia, quia in dubio motiua relinquunt intellectum suspensum, in opinione per se sufficiunt ad determinandum intellectum prudenter ad alteram partem. Quę differentia non semper prouenit ex parte motiuorum, sed etiam sępè ex parte solius intellectus, uirtutem motiuorum penetrare nescientis.

53 Item opinio alia est uerè probabilis, quæ scilicet graui nititur fundamento: alia est tenuiter probabilis, quę scilicet est leuiter, aut dubiè probabilis, in quantum leui nititur fundamento; unde impropriè dicitur probabilis, non uerè; quia cum sit leui munita fundamento, non est sufficiens ad formandum judicium prudens, quòd secundùm eam liceat hìc, & nunc operari. Talis 1. est opinio, quam unus, uel alter docet, & non habet rationem intrinsecam; uel si habet, non est firma, sed leuis, 2. Si unus, uel alter eam docet, quamplures autem Doctores classici eam parùm tutam, aut non audiendam asserant, 3. Si per transitum unus, uel alter eam asse-

rat,

rat, sine sufficienti examine, præsertim si alius, qui ex professo de ea agit, firma ratione oppositum teneat. In his namque, & similibus casibus, cum talis opinio sit leviter probabilis, & ad summum dubiæ probabilitatis, non licet ei prudenter adhærere; sed eligenda est pars tutior, juxta regulam dubii *v. prop.* 3. ab Innoc.XI. *damn.p.5.*

54 Unus autem auctor potest facere opinionem verè probabilem, si plures classicos Doctores pro ea citet, & sit fidus in citando: hac ratione, qui libros non habet, rectè agit, dum acquiescit consilio alicujus viri docti in morali periti, asserentis talem opinionem esse probabilem.

55 Item potest contingere casus, ut opinio unius Doctoris sit verè probabilis, etiam si quamplures Doctores contrarium teneant; si Auctor ille non sit novitatis amicus, sed veritati studeat, & valdè peritus, quod ex aliis ejusdem doctrinis colligi potest; & si rationes ita firmas afferat, quæ faciliter aliorum rationes infringant; ratio enim est anima legis.

56 Demùm idem est, si Auctor ille suam assertionem firmiter ex principiis communibus deducat.

57 Hinc nonnullas propositiones damnatas videmus, quæ antea ut firmæ à quamplurimis vulgatis Doctoribus docebantur.

58 Præfatis autem qualitatibus, & adminiculis seclusis, non sufficit unus Auctor modernus ad constituendam opinionem probabilem. v. *prop.* 27. ab Alexand. VII. *damn. p.3.*

QUÆSTIO

59 Celebris est: *An liceat sequi opinionem minus probabilem, & minus tutam, in concursu opinionis probabilioris, seu tutioris.*

Assertio 1. Quando agitur de sola honestate actionis, an licita sit, vel non, licitum est sequi opinionem minùs probabilem, & minùs tutam, relicta probabiliori, seu tutiori.

Hæc sententia non est moderna, ut dicunt contrarii, maximè Fagnanus *in 1. libr. Decr. C. Ne innitaris, &c.* & Gonzales; sed satis antiqua, quam innumeri Doctores, tam recentes, quàm antiqui, docent, quos referunt, & sequuntur Verricelli *tr.2. quæst.*10. Tamb. *tom.*1. *lib.*1.*c.*3.*§.*4. *num.*22. Mastrius *dis.*1. *qu.*4. Cardenas *dis.*4. *c.*1 Gobat.*tom.*1.*tr.*1 *nu.*100.*& tom.* 2. *Inquinario tr.*1. Mendo *in Epitb. in discursu circa opin.prob.*

60 Ratio principalis est; Primò, quia qui operatur juxta opinionem minùs probabilem, & minùs tutam, non temerè, sed prudenter operatur, quoniam non ex levi, sed ex gravi fundamento movetur; opinio enim minùs probabilis, & minùs tuta, est gravi fundamento munita, est namque sermo de opinione minùs probabili, quæ est verè probabilis, & tuta; & cum liceat prudenter operari, licitum est sequi opinionem minùs probabilem, & minùs tutam, quæ sit verè probabilis, probabiliori, & tutiori relicta, quando agitur de sola honestate actionis.

61 Secundò, quia sententia, quæ universaliter in omni materia negat, non parum angit conscientias scrupulis, 1. Quia multiplicat obligationes, & præcepta, dum universaliter obligat ad seligendas opiniones probabiliores, & tutiores, 2. Quia frequenter difficile est, præsertim timoratis, opinionis statera ponderare, & inde probabiliores seligere; nam etiam quoad hoc non vulgare est dissidium inter Auctores peritissimos, qui sibi contradicunt; quilibet enim probabiliorem suam putat opinionem, id negantibus aliis; quod maximè liquet inter Doctores celebres duarum insignium scholarum Thomisticæ, & Scoticæ. Jugum autem Christi est suave, & onus leve.

Confirmatur: leges divinæ positivæ sunt interpretandæ benignè, *Eccli.*4. *in judicando esto pupillis misericors.* Et Math.XI. *Jugum meum suave est, & onus meum leve.* Ita & leges Ecclesiasticæ, & Canonicæ, *cap. obligant* 26. *q.*7. Eò maximè quia jus Canonicum imitari debet jus divinum, quoad fieri potest; Innoc. 3. *C. qualiter, & quando* 2. *de accusat. Qualiter, & quando à Magistratu Ecclesiastico procedendum sit ad puniendos subditorum excessus, ex auctoritatibus novi, & veteris Testamenti colligitur, ex quibus postea processerunt Canonica Sanctiones.*

Et Gerson *n.* 133. apud Gobat *tom.* 2. *tr.* 1. *sect.*12. *num.* 180. *Cum nulla juris ratio patiatur, ut quæ salubriter pro utilitate hominum introducuntur, ea nos duriore interpretatione contra ipsorum commodum producamus ad severitatem text.l.*15.*ff. de leg.* Idem monitum in specie de lege positiva Christi quoad Confessionem Sacramentalem confessariis tradit Jacob Granadus 5. part.de Sacram. Controv.7. *tr.* 14. *ref.* 5. *Cum ad Sacramentum Pœnitentiæ accedere sit unum ex difficilioribus, quæ humanæ imbecillitati in lege Christi præcepta sunt, reddantur, quoad fieri potest, minus difficilia, quæ ad illius usum, seu susceptionem spectant.*

Cùm igitur Confessarius sequendo opinionem benigniorem, quæ sit verè, & certò probabilis, minùs difficilia reddat ea, quæ ad Sacramentalis Confessionis usum spectant, licitè potest eam sequi.

Qua-

Quatuor tamen cum limitationibus. 1. Ut solùm agatur de honestate actionis, & non in casibus secundæ Assertionis. 2. Nisi aliunde constet, aliam fuisse mentem legislatoris. 3. Nisi opinio benigna repugnet receptæ consuetudini loci. 4. Nisi opinio, quæ secundum se est probabilis, ob particulares circumstantias loci, temporis, personarum, &c. non sit in individuo, seu hìc, & nunc practicè improbabilis, Gobat *tom.2. tr.1. sect.1.*

62 Tertiò, æquè injustum est obligare ad indebita, quàm à debitis eximere. Hinc æquè mortaliter peccat, & ad restitutionem tenetur Confessarius, qui ex culpabili negligentia in re examinanda obligat ad restituendum pœnitentem, qui non debet, quàm qui deobligat eum, qui debet. Et si laxitate erraverunt plures, rigore erraverunt alii. Sic S. Cyprianus, dum dixit: Baptizatos ab Hæreticis necessariò rebaptizandos. Manichei tenentes non esse licitum carnibus vesci, &c.

63 Sæpè audivi dictum: *Extrema sunt vitiosa: In medio consistit virtus*. Et Ecclesiastes cap. 7. ait: *Iustus perit in justitia sua, &c. Noli esse justus multum, neque plus sapias, quàm necesse est, ne obstupescas*. Hæc addidi, non quia sententiam negativam improbare velim, sed solùm ut rigoris titulus illi favere non videatur.

64 Indè clara est solutio ad rationem in oppositum, videlicet, quòd sequens opinionem minùs probabilem, se exponat periculo peccandi. Qui enim eligit opinionem verè probabilem, licèt minùs probabilem, aut minùs tutam, non se exponit periculo peccandi formaliter, quia prudenter operatur, & qui prudenter operatur, non peccat; nam qui peccat, imprudenter operatur.

65 Et licèt contingere possit, quòd actus ille revera sit contra præceptum, & quòd opinio revera sit falsa, non officit. 1. Quia actus ille solùm erit peccatum materiale, quatenus revera à parte rei actus est prohibitus, seu contra præceptum, & opinio est falsa: at non erit peccatum formale, quia talis malitia, & falsitas, non est prudenter cognita, nec volita: imò actus est prudenter cognitus conformis præcepto, & opinio ut vera. 2. Quia etiam id contingere potest in propositione putata probabiliori contingere inquam potest, ut propositio, quam tu putas probabiliorem, sit revera falsa, & tua operatio secundum eam sit contra præceptum, ac proindè peccatum materiale, quod evidenter constat Deo; nam ex duabus propositionibus contradictoriis una est necessariò vera, altera falsa. Hinc plures propositiones modò sunt damnatæ, quæ antea probabiliores putabantur à plurimis.

66 Tertiò, quia qui sic operatur, operatur juxtà sententiam in actu signato probabiliorem; nam sententia, quæ concedit eligi posse opinionem minùs probabilem, quando agitur de sola honestate actionis, est probabilior, & tutior: Probabilior, quia magis accedit veritati, ut consideranti rationes patet, & ut tenent omnes ejus sectatores: Tutior, quia minuit innumera pericula peccati formalis; minuit enim tot obligationes, quot sunt opiniones probabiliores in intellectu operantis; tutius autem est vitare pericula peccati formalis, quo Deus certò offenditur, quàm alicujus peccati materialis, quo certò Deus non offenditur, cum à culpa mortali excuset ignorantia invincibilis, aut verè probabilis.

Hinc ait Cardenas *dis.4. cap.1. num.8.* opinionem minùs probabilem, quæ est verè probabilis, *Improprie vocari minus tutam; quia formaliter est tutissima, & solùm dici materialiter minus tutam, quatenus exponitur peccato materiali.*

67 Quartò, quia qui operatur sequens opinionem verè probabilem, habet conscientiam practicè certam, quòd licitè operatur; ultra enim actum opinativum directum, explicitè, aut virtualiter habet actum reflexum, quo certò judicat se licitè operari, dum hìc, & nunc operatur secundum opinionem verè probabilem.

68 Dices 1. Qui sequitur opinionem minus probabilem, relicta opinione sibi probabiliori, agit contra conscientiam; agit enim contra judicium proprium, quod oppositum magis veritati accedat; igitur peccat: 1. Quia ad Rom.14. *Quod non est ex fide, peccatum est. Et ex C. Ex litteris de restit. spoliat. Quod fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam:* 2. Quia agit cum formidine de opposito, & se exponit periculo peccandi.

Resp. negando antecedens; hic namque non agit contra conscientiam, sed juxta conscientiam certam; certum inquam est 1.

Quòd opinio, de qua loquimur, licèt sit minus probabilis, sit verè, & certò probabilis; quia gravi nititur fundamento. Et quia (ut advertit Mendo) opinio certò probabilis non amittit suam probabilitatem per aliam probabiliorem, sed per aliam certam; quoniam probabilitas soli certitudini, aut falsitati opponitur. Et major probabilitas non excludit falsitatem. Hinc ex Arist. *Multa falsa sunt probabiliora veris.*

Certum insuper est. 2. Quòd quilibet possit prudenter, & licitè operari juxtà opinionem verè,

verè, & certò probabilem; igitur certum est, quòd possit quis prudenter, & licitè operari juxta illam.

Quod judicium est certum, cum sequatur ex duabus præmissis certis; & hoc judicium est conscientia: Conscientia enim est judicium conclusionis particularis, seu dictamen de actione, hic, & nunc licita, vel illicita, *ex n.5.*

Unde, qui hic, & nunc agit juxta opinionem minus probabilem, non agit probabiliter, & cum formidine, sed certò certitudine, quòd actio sit prudens, & licita; agit enim juxta judicium ultimum jam explicatum, quod est certum; adeòque actio agentis remotè fundatur in probabilitate, & formidine, proximè verò in certitudine judicii ultimi, quod est conscientia. Quod sufficit, ut quis prudenter, & licitè agat, absque eo, quòd periculo proximo peccandi se exponat; alioquin nulla actio, quæ per opiniones regulatur, esset licita; quia eo ipso, quòd est opinio, licèt probabilior, formido remota non potest à judicio ultimo excludi. Sufficit igitur ad licitè operandum, quòd conscientia certitudinem talem habeat, quæ formidinem proximam excludat.

Tum quia (ut ait Mendo) regula operandi non est probabilitas, sed recta ratio: videlicet ultimum judicium practicum, seu conscientia; adeòque, sicut non tenetur quis ad melius in genere boni, ita neque ad certò probabilius in genere certò probabilis.

Item: quia hic operans potest habere judicium reflexum, quòd opinio, quæ sibi apparet minus probabilis, sit probabilior, imò in se vera; & quidem prudenter; quia regulariter opinio, quæ uni, aut eidem modò apparet probabilior, alteri, aut eidem postea apparet minus probabilis.

Confirmatur: quia qui sic operatur, non judicat opinionem probabiliorem esse veram, alioquin judicaret oppositam, juxta quam operatur, esse falsam, cum una sit veritas; sed solùm judicat eam magis apparere veram, sæpè autem, quæ magis apparent vera, re ipsa sunt falsa. Hinc Cajet. 2.2. *qu.10.art.7.in fine: Contingit aliquando magis apparere, percipi, satisfacere, & movere argumenta falsa, quàm solutiones eorum.*

69 Dices 2. Qui agit juxtà opinionem minus probabilem in concursu opinionis probabilioris existentis in eodemmet suo intellectu, judicat actionem suam esse probabiliter, imò magis probabiliter illicitam; ergo peccat.

Resp. cum Verricelli *tract.2. quæst.11. n.4.* Judicium illud de malitia actionis esse speculativum, non practicum; nam eo ipso, quòd voluntas se determinat ad agendum juxta judicium, quod habet, quòd actio sit verè probabiliter licita, practicè, & exercitè judicat esse licitam, & sic non peccat, sed solùm adest tunc formido peccati, minimè judicium practicum, quòd peccet.

Confirmat, ut sequitur: *Alioquin sequeretur (quod etiam fatetur* Cajet. *t.1. opusc. ult. resp.13. in fine) scrupulosum, qui cum judicio practicè scrupuloso operaretur, mortaliter peccare; quod est durissimum; nam devotissimæ mulieres, & viri scrupulosi infinita peccata mortalia quotidie committerent; cum tamen doctissimi Confessarii nec eos audire curent, imò etiam sine præmissa Confessione plerumque jubent sacram accipere Eucharistiam.*

70 Plures rationes in oppositum sileo, quia satis solvuntur ex dictis. Aliæ confundunt probabilitatem cum dubio, in quo jam dictum est, *n.32.* partem tutiorem esse eligendam. Aliæ confundunt consilium cum præcepto, quando non negamus, consilium esse sequi opinionem probabiliorem. Aliæ demùm loquuntur non de vera probabilitate, sed de tenui, quam quidem jam respuendam esse diximus *n.63.*

Fateor tamen, quòd, si stante probabilitate opinionis, tu habeas promptum modum ad indagandam certam notitiam veritatis, ad eam teneris; & ea habita, juxtà eam operari obligaris, relicta omni opinione tam minus probabili, quàm probabiliori, quia certitudo omnem vincit opinionem, cum essentialiter excludat formidinem; tunc enim evadis certus de falsitate opinionis.

Hinc accedente aliqua experientia, quę rem certam reddat, aut determinatione Ecclesię, haud ampliùs licet sequi opiniones priùs putatas probabiles, ei oppositas.

71 Ex his sequitur, 1. aliud esse opinionem esse probabiliorem, & aliud esse tutiorem. Opinio dicitur probabilior, quatenus ex vi rationum apparet magis veritati accedere. Dicitur tutior, quę magis excludit peccatum: unde in dubio, an emiseris votum, licèt tutius sit, si exequaris, sic namque numquam committes peccatum, neque materiale; probabilius autem est, quòd non obligeris, quia non est facienda solutio certa pro debito incerto: in quo autem sensu sępè opinio probabilior dici potest etiam tutior, vide *n.29.*

72 Secundò, posse unum sequi opinionem probabilem alienam; quia tunc non dicitur agere contra conscientiam propriam, sed suam conscientiam conformare alienę, & face-

cere hìc, & nunc propriam conscientiam alienam prudentem, fortè veriorem; sæpè enim amor proprius obnubilat intellectum. Eadem ratione potest quis dare consilium juxta sententiam suæ contrariam verè probabilem.

73 Tertiò, teneri Confessarium absolvere pœnitentem aliàs dispositum juxtà sententiam ipsius pœnitentis, dummodo sit verè probabilis; quia pœnitens habet jus ad eligendam opinionem verè probabilem, & ut aliàs dispositus absolvatur.

74 Assertio 2. Non licet sequi opinionem minus probabilem, & minus tutam, relicta probabiliori, & tutiori, si exinde sequatur certa injuria, aut periculum gravis mali sibi, aut tertio, vel si adsit conventio, aut lex in contrarium; sed nunc tenemur sequi opinionem probabiliorem, & tutiorem.

Ratio est, quia opinio tutior est, quæ non exponit periculo certæ injuriæ, aut gravis damni proprii, vel alieni; minus tuta est, quę ad id exponit; ex præcepto autem tenemur in nostris actionibus vitare certam injuriam, aut grave damnum proprium, vel alienum; adeòque sequendo opinionem minus probabilem, & minus tutam, non possumus actionem nostram cohonestare, quando ex illa sequitur periculum certæ injuriæ, & gravis damni. Unde, si quod propè arborem moveri vides, probabile putes esse feram, probabilius tamen, aut etiam probabile putes esse hominem, abstineri debes à jaculando ob periculum gravis damni, usquequò majori, & sufficienti adhibita diligentia, firmiter judices esse feram.

IN SACRAMENTIS,

75 Tam administrando, quàm recipiendo non licet sequi opinionem probabilem relicta tutiori, quoad valorem, extra casum necessitatis; quia exponeretur sacramentum periculo frustrationis, quod nedum cedit in grave damnum recipientis, qui exponitur periculo, ut privetur fructu sacramenti, verùm etiam in certam injuriam, & irreverentiam Sacramenti, quod exponitur periculo, ut frustretur fine, ad quem fuit à Christo institutum.

Ubi Pontifex (ut vides) vult te debere sequi opinionem tutiorem, etiam si tutior sit minus probabilis; Cardenas *dis.* 3. nam absolutè excludit opinionem probabilem in concursu tutioris.

76 Hinc non licet baptizare in lixivio, aqua rosacea, nivali, aut in digito: quia hæ opiniones probabiles sunt minus tutæ, quæ exponunt Sacramentum periculo frustrationis; non sic opiniones oppositæ negativæ.

77 Licet autem in casu necessitatis, quia tunc dictæ opiniones minus tutæ evadunt per accidens tutiores in comparatione ad earum omissiones; unde, si in necessitate baptizandi infantem, non adsit possibilitas habendi aquam naturalem, aut eum abluendi in capite, licitum est eum baptizare sub cōditione in lixivio, in digito; &c. quia in tali casu tutiùs agis salutem animæ infantis, quàm nullo modo eum baptizando.

78 Sacramenta enim, cum fuerint à Christo instituta in salutem fidelium, in casu extremæ necessitatis, de mente legislatoris, cedunt juri suo, *ne exponantur periculo nullitatis*, ut fideles non exponantur periculo damnationis: Et inde fit, ut per accidens Religioni prævaleat charitas succurrendi saluti animæ extremè indigenti.

79 Eo maximè, quia in hujusmodi casu nulla injuria Sacramento irrogaretur; quia exerceretur sub conditione prudenter concepta, ut ritè advertit Sieri *n.* 80.

80 In his autem casibus, in quibus Sacramentum confertur juxtà opinionem minus tutam, aut cum requisitis dubiis, Sacramentum, necessitate cessante, est iterandum sub requisitis certis. Hinc infans ex necessitate baptizatus in digito, baptizari debet in capite, hoc apparente; idque ob charitatem proximo debitam, ne exponatur damnationis periculo, cum fuerit baptizatus juxta doctrinam dubiam, aut probabilem minus tutam.

81 Quando agitur de solo modo administrandi, aut recipiendi sacramentum, qui non redundat in valorem, quatenus valor semper est certus, licet sequi opinionem minus tutam, sed verè probabilem, juxta dicta in 1. assertione: *v. prop.* 1. *damn.* ab Innoc. XI. *p.* 5.

DE VALORE SACRAMENTI,

Quantum ad ea, quæ pertinent ad Jurisdictionem Ministri.

82 Didacus de la Fuente Hurtado in sua Theol. Refor. novissimè anno 1701. edita, tenet circa jurisdictionem, & alia, quæ ad valorem Sacramenti ex dispositione Ecclesiæ requiruntur, licitum esse uti opinione probabili: quam sententiam dicit esse moraliter certam, & firmat auctoritate quamplurium Doctorum.

83 Cardenas *dis.* 2. *n.* 139. refert, quod sequitur: *Dicunt aliqui, se audivisse à Theologis Romanis, qui adfuerunt tractatui de condemnatione harum propositionum, non fuisse intentionem Pontificis, nec S. Congr. quòd damnatio primæ propositionis intelligatur de iis, quæ pertinent ad jurisdi-* Ctio-

ctionem, cujus concessio, extensio, vel limitatio spectat ad Ecclesiam; sed dumtaxat de iis, quæ sunt juris divini, scilicet de partibus Sacramenti Pœnitentiæ.

84 Quidquid autem de hoc sit. Præmitto cum *Cardenas*, quòd licèt sit juris Ecclesiastici jurisdictionem Sacerdoti conferre, ampliare, aut restringere; de jure divino est, quòd nullus Sacerdos possit validè sine jurisdictione absolvere. Colligitur ex Trid. *sess.* 14. *cap.* 7. quo præmisso,

85 Dico: In Sacramentis, tam administrando, quàm recipiendo, extra casum necessitatis, non licet sequi opinionem probabilem minùs tutam relicta tutiori, quoad jurisdictionem ministri, nisi opinioni probabili addatur circumstantia, quæ reddat jurisdictionem moraliter certam. Cardenas *cit.*

86 Ratio primæ partis est eadem de *nu.* 75. quia jurisdictio spectat ad valorem Sacramenti, ita ut sine ea non minùs frustraretur Sacramentum, quàm sine materia, forma, aut intentione.

87 Ratio secundæ: quia tunc non sumus in linea puræ opinionis probabilis, sed in linea doctrinæ certæ.

DECLARATUR.

88 Talis circumstantia adest, si sententiæ minùs tutę accedat determinatio Ecclesiæ, Decisio Sacrorum Canonum, consuetudo, communis sensus Theologorum, & Patrum; aut si opinio tutior sit improbabilis, non verè probabilis, seu tenuis probabilitatis, vel scrupulosa.

89 Hinc primò. Tutius est ad Sacramenti pœnitentiæ valorem, si adhibeamus contritionem, seu amorem benevolentiæ. Et tamen sententia docens sufficere attritionem, est licita in praxi; quia quamvis non sit ab Ecclesia definita, est moraliter certa; nam Alex. VII. per Decr. die 5. Maii 1667. in virtute S. Obedientiæ, & sub excommunicatione S. Sedi reservata, prohibuit ulli parti censuram inferre.

90 Et ritè, quia timor gehennæ sine amore benevolentiæ, potest per se excludere omnem voluntatem, & amorem peccandi. Hinc Matth. 1. Christus timore ad pœnitentiam invitat: *Dico vobis: timete eum, qui potest corpus, & animam perdere in gehennam.* Insuper attritio ex puro timore gehennæ est actus honestus, utilis, & supernaturalis; est enim donum Dei, & impulsus Spiritus sancti, ex Trid. *sess.* 14. *cap.* 4. *Illam verò attritionem, quoniam ex gehennæ metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, &c. declarat donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsum, quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine Sacramento pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit.* Vide propositiones 14. & 15. ab Alex. VIII. damnatas,

91 Secundò. Tutius est in articulo mortis cum Sacramento in re elicere actum contritionis: & loquendo de mediis necessariis ad salutem tenemur sequi sententiam tutiorem: Et tamen licitè docemus, in articulo mortis nos non teneri confiteri cum contritione perfecta. Dian. *plurib. in loc. & Sieri n.* 116. quia, quòd Sacram. pœnitentiæ sufficiat cum attritione, est moraliter certum.

92 Id dico de contritione quantum ad Confessionem secundum se consideratam. Cęterum independenter ab illa, si aliis temporibus, magis in articulo mortis quilibet fidelis ex precepto tenetur ad eliciendos actus fidei, spei, & charitatis. Item etiam tunc tenetur ex præcepto charitatis elicere actum contritionis, non pro valore Sacram. secundum se considerati, sed quia cum non sit physicè certus de Ordinatione, & de Baptismo Ministri, in eo articulo, ex quo pendet æternitas, debet suæ animæ saluti cōsulere omni meliori modo, quo potest.

93 Tertiò, tutius est cum D. Th. 2. 2. *q.* 88. *a.* 1. Quòd Summus Pontifex non possit in Voto solemni castitatis dispēsare, & tamen, ut refert ex publicis historiis, Del Bene *p.* 2. *de Inquisit. d.* 236. *sect.* 65. *pet.* 12. Alex. III. dispensavit cum Nicolao Justiniano Veneto Monaco professo, ut, ne ejus illustris familia extingueretur, uxorem duceret; quod fecit, & novem filiis susceptis ad Monasterium rediit, miraculis postea clarus. Innoc. II. dispensavit cum Ramiro Monaco professo ob mortem Regis Aragoniæ sui Patris, & sic uxorem duxit, & Regnum. Cœlestinus III. dispensavit cum Constantia filia Regis Siciliæ Moniali professa in Monasterio S. Salvatoris Panormi, ut nuberet Henrico sexto Imperatori. Greg. XIII. dispensavit cum Germano Cardinali Loyosæ Sacerdote professo, & Provinciali Capuccinorum. Clemens III. dispensavit cum pluribus Religiosis professis Equitibus Alcantaræ, & Calatravę, ut uxorem ducerent, eo tempore, quo castitatem absolutam vovebant. Ità Del Bene.

94 Cujus ratio est, quia nulla est firma ratio in contrarium. Non ratio voti; quia inducit obligationē humanam, cum sit promissio facta ab homine. Et aliàs neque in votis simplicibus posset dispēsare. Nec solemnitas; quia est inducta ex solo jure Ecclesiastico, *ex c. unico, de voto.*

95 Cui non obstat ratio opinionis oppositæ, quòd votum castitatis sit essentialiter anne-

xum statui religioso; quia hoc solùm probat, quòd status religiosus non possit consistere sine tribus votis solemnibus, quæ proinde dicuntur vota substantialia Religiosi: at non probat, quòd status religiosus sit homini essentialis, ut non possit ab illo divelli.

96 Eò maximè quia status religiosus non consistit in aliqua consecratione distincta ab ipsa obligatione votorum, ut status ordinis sacri. Solùm igitur sequitur, quòd non possit fieri Monachus sine votis, minimè quòd non possit fieri de Monacho non Monachus.

97 Insuper non est minùs solemne, & annexum statui religioso votum paupertatis, & obedientiæ, quàm castitatis; & tamen potest Summus Pontifex ex causa in illis dispensare. Del Bene *cit. sect.* 67.

98 Quartò. Tutius est, quòd Summus Pontifex non possit dispensare in matrimonio rato: Et tamen plures Pontifices dispensavere. Et ex justa causa licitè posse, docet communis, sicut potest matrimonium ratum per professionem religiosam dissolvi, ut ostendemus infra, cum de Indissolubilitate matrimonii.

99 Quintò. Tutior est opinio, quòd, qui urgente necessitate Communionis, aut ex bona fide, & cum Confessario nesciente peccatum esse reservatum, unà cum non reservatis confitetur reservatum, non sit absolutus à reservatis: Et tamen licitè docemus, & tenemus esse indirectè à reservatis absolutum; quia hæc sententia est moraliter certa, tam ob rationem intrinsecam, quę infrà in suo loco, quàm ob praxim communem, & consuetudinem, quæ dat jurisdictionem.

100 Sextò. Tutius est, in Confessione dumtaxat venialium, aut mortalium aliàs ritè absolutorum, explicare numerum: Et tamen ad eum nos non teneri licitè docemus: quia sententia negativa est moraliter certa; nam sicut venialia, & mortalia aliàs ritè absoluta sunt materia libera, & voluntaria quoad substantiam, ita quoad numerum; & contraria opinio, vel est tenuis probabilitatis, vel scrupulosa,

MEDICUS,

101 Tenetur tutiorem adhibere medicinam, si possibilitas adsit, tam ex charitate, quàm ex justitia, si mercedem accipiat, ratione pacti impliciti cum infirmo de tutiori medicina adhibenda: unde medicus considerare debet tam suas rationes, & experientias, quàm experientias, & auctoritatem peritiorum. In casu autem, quo desperatur vita infirmi, adhiberi potest medicamen incertum, quia tunc per accidens evadit tutius, ut in simili *n.* 77.

PERSONA PRIVATA,

102 Non potest propria auctoritate occupare rem ab alio bona fide possessam, licèt probabilè, imò probabiliùs putet, rem esse suam; quia ex reg. 36. de reg. juris: *Bona fides tantumdem possidenti præstat, quantum veritas, quoties lex impedimento non est*. Et ritè, aliàs pax publica mutuis rapinis, & violentiis perturbaretur.

REX,

103 Non potest Bellum alteri indicere ad invadendum Regnum ob jus tantùm probabile, & non certum; ob gravissima damna, quæ ex bello sequuntur: Tum quia alteri favet possessio. Subdit tamen communis Doctorum, quòd tunc *res decidi potest per judicium, vel arbitros: quod si altera pars judicio stare nolit, propter hanc injuriam potest invadi. Mendo in Epit.* ver. Bellum *n.* 2.

103 Cùm injustè invaditur, & alia media non sufficiunt, potest indicere bellum.

105 Offerenti ante primum conflictum verè, & sine prudenti dubio simulationis plenam satisfactionem, non licet bellum inferre. Quòd si conflictus præcesserunt, & hinc inde mortes, non tenetur à bello desistere; quia se habet ut Judex procedens secundum justitiam vindicativam contra perturbatores sui Regni. *Mendo in Epit. n.* 6.

106, Bellum potest esse non materialiter, & à parte rei, sed formaliter utrinque justum, quatenùs unus certò judicat habere jus certum ad rem, & revera habeat; alter certò judicat idem, sed cum invincibili ignorantia juris certi alterius.

107 Milites (nisi eis de injustitia constet) præsumere possunt bellum esse justum, & à Principe diligenter per Theologos, & viros Doctissimos (uti debet) examinatum: *vide de Bello*.

IUDEX,

108 Si causa maturè examinata invenerit unam partem esse probabiliorem, non potest decidere juxta minùs probabilem; sed tenetur opinionem probabiliorem eligere; ad quod obligatur ex contractu, quem cum Republica tenet, de ministranda justitia meliori modo, quo potest, per quem cessit juri suo de utendo opinione minùs probabili.

109 Tum quia Judex est institutus à Republica, seu Principe, ut unicuique juxtà merita causæ jus suum tribuat, ne sit acceptator personarum; pars autem illa, pro qua stat opi-

opinio probabilior Judicis, majora habet merita, & majus jus in causa; adeòque juxtà ea decidere debet: *v. Propos.* 2. ab Innocent. XI. *damn.*

110 Hinc, quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, peccat mortaliter Judex, & ad restitutionem tenetur, si munera accipiat, ut ad unius potiùs favorem sententiam proferat: *v. prop.* 26. ab Alexand. VII. *damn.*

111 Unde dicunt plures: *Quando autem una pars non apparet altera justo probabilior, debet Judex, vel rem inter litigantes ex æquo dividere, vel si dividi nequit, aliter utrique parti satisfacere. Nisi fortè alter litigantium, vel sit possessor, vel sit reus, cui etiam contra actorem favet possessio. Excipi etiam solent causæ, quæ vocantur piæ, & privilegiatæ, quales sunt causæ pro matrimonio, dote, libertate, pupillo, pro quibus judicandum est, cæteris paribus, etiam contra reos; quia Jus positivum ita disponit.* Jus, quod ita disponit, est *cap.fin.de sent.& re jud.* Et quidem ita Judex se gerere debet, quando putat, rationes partium esse æquè probabiles; alioquin esset acceptator personarum.

112 Judex, si sit moraliter certus de probabilioritate suæ opinionis, non potest suum judicium alieno judicio subiicere, quia est moraliter certus de obligatione judicandi. Si verò non sit moraliter certus de probabilioritate, sed solùm probabiliter putet, eam esse probabiliorem (ut sæpè contingere solet) tunc potest alieno judicio se conformare; cum enim non habeat certitudinem de sua probabilioritate, potest aliorum peritorum judicium melius existimare.

113 Quòd Judex sequi debeat opinionem probabiliorem, est universaliter verum tam in causis civilibus, quàm in causis criminalibus; per hoc autem non sequitur, quòd in causis criminalibus non possit Judex sequi opinionem directam minùs probabilem, si opinio reflexa, seu ultimum judicium; *Quòd secundum eam sit decidendum*, sit probabilior: ita Cardenas, qui adducit exemplum: dato inquam, quòd hæc propositio directa: *Judex tenetur admittere appellationem in causa capitali*, sit minùs probabilis; Judex sic discurrit per aliam reflexam: *Hæc opinio, quòd Judex teneatur admittere appellationem in causa capitali, est reo favorabilis; igitur est ad praxim deducenda:* ubi licèt prima propositio directa sit minùs probabilis, secunda reflexa, seu ultimum judicium, quòd juxta eam sit decidendum, est probabilius, imò certum, nam Judex judicare debet juxta opinionem reo favorabiliorem, *ex reg.*11. *juris in* 6. *Cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potiùs, quàm actori*: & rectè, quia reus est in possessione suæ innocentiæ, qua spoliari non debet, nisi certò constet de delicto; non constat autem certò, si pro reo stat opinio directa minùs, sed verè probabilis, adeòque judicium ultimum reflexum, quo Judex judicat, esse decidendum juxta opinionem directam minùs, sed verè probabilem, utpotè favorabiliorem reo, est probabilius, & consequenter etiam in causis criminalibus verum est, quòd Judex debet sequi opinionem probabiliorem.

QUÆRES I.

114 *An Judex teneatur condemnare reum legitimè per testes convictum, quem tamen privata scientia (quatenus, v. gr. occisorem vidit) noscit esse innocentem?*

115 Certum est, quòd teneatur adhibere omnia media ad eum liberandum, putà impediendo accusationem, utendo aliis examinibus, & diligentiis ad comperiendam testium falsitatem, dissimulando custodiam carceris, ut fugere possit; remittendo ad judicem supremum, qui eum possit de potestate absoluta liberare; manifestando publicè, & cum juramento innocentiam ejus.

116 Quòd si nullum ex his præstare possit ad eum liberandum (quod non est verisimile in praxi) tunc.

117 Prima opinio tenet, Judicem eum condemnare debere. D. Thomas, *quæst.*67. *art.*2. quia Judex agit personam publicam, & sic judicare debet secundum notitiam publicam, quæ habetur per allegata, & probata. Aliàs quilibet Judex fingere posset, se habere privatam scientiam de innocentia, & sic reos sibi bene affectos liberare; quod cedit in grave Reipublicæ detrimentum.

118 Secunda sententia est, quòd non possit eum condemnare, & si urgeatur, debeat à se judicium illud abdicare: Mastrius *dis.*6. *nu.*25. Filliuc. Toletus, & alii.

119 Et licèt prima sententia sit communior, hæc secunda, quam sequor, est mihi probabilior; quia occisio directa innocentis est ab intrinseco mala, ac proinde juri naturæ, & divino repugnans. Unde *Exodi* 22. præcipitur, *Insontem, & justum non occides.* Lex verò obligans ad judicandum secundum allegata, & probata, est positiva humana.

QUÆRES II.

120 *An possit condemnare eum, quem scit esse reum, licèt non probetur per testes?*

Dico cum communiori, quòd Judex inferior non possit; quia non potest dero-

gare legibus Superioris, sed tenetur juris ordinem servare de judicando secundum allegata, & probata.

121 Judex verò supremus, uti Princeps absolutus, potest solùm ad impediendum malum grave, quod ex vita illius Reipublicæ immineret; quia bonum publicum est præferendum vitæ privati. Ordinariè autem non potest, quando crimen est occultum; quia jus probationis per testes, & defensionis Rei competit Reo ex jure naturę. Mastrius *cit. n.*27

ADVOCATUS,

122 Licèt mortaliter peccet, & teneatur ad damna utriusque partis, si defendat causam manifestè injustam; non sic, si tueatur causam minùs, sed verè probabilem, & sit spes, ut apud judicem satis probetur, 1. Quia sæpè causa, quæ uni minùs probabilis, alteri probabilior apparet, 2. Quia Advocatus gerit munus clientis, qui sicut habet jus suum probabile jus Judici aperiendi, ita & Advocatus, 3. Quia nulla exinde injuria infertur parti, cum Advocatus causam non definiat, sed decidendam relinquat Judici juxta merita, omnibus auditis: *v. prop.* 3. ab Alex. VIII. *dam.*

123 Dixi: *ad damna utriusque partis*: Nam tenetur restituere parti contrariæ, quia fuit illi causa positiva damni: Clienti verò per omissionem, quatenus ignorantem non monuit, ad quod ex officio tenebatur. Si verò cliens erat conscius de injustitia causæ, tunc non tenetur illi restituere.

124 Item peccat, & pariter ad restitutionem utrique parti tenetur, si defendat articulum justum causæ injustæ, ut sic partem contrariam impediat, vexet, pervertat, &c. Vel si in progressu causæ injustitiam noscat, & clientem non moneat, sed causam prosequatur. Busem. *De officio advocati.*

125 Peccat contra justitiam, & ad restitutionem damnorum tenetur, si rationes, aut secreta causæ justę clientis Parti contrariæ aperiat: Si imperitus munus Advocati exerceat. Si cum præjudicio clientum causarum expeditiones notabiliter differat. Si supra vires plures acceptet, quàm expedire possit: Nisi cliens super hoc monitus, attenta eximia Advocati peritia, sit contentus.

Denìum peccat, Si utrique Parti in eadem causa patrocinetur: Vel in eadem causa, in qua est Judex aut Assessor, agat Advocatum, Busem. *cit.*

DE PROCURATORE, SECRETARIO, NOTARIO, &c.

126 Eadem respectivè dicenda veniunt. Procurator peccat, Si nomine Clientis juret, ab eo non informatus, cum periculo pejerandi. Si suadeat Reo, aut Clienti legitimè interrogato, ut veritatem neget. Si adducat partes ad concordiam iniquam; si petat terminos impertinentes, aut dilationes superfluas.

Secretarius peccat, Si juramentum violet. Si arcanum prodat. Si dicta testium fideliter non transcribat, sed imminuat, exageret, mutet.

Notarius publicus peccat, Si juramentum violet. Si testamentum hominis usu rationis destituti scribat. Si solemnitates necessarias ex culpa omittat. Si acta negligenter custodiat. Si dicta testium ante eorum publicationem parti contrariæ aperiat.

Si sententiam non jam publicatam manifestet. Si acta, seu instrumenta, maximè legata continentia, parti petenti occultet. Busem.

DE REO ET TESTIBUS.

Fusè dictum est *in Juramento Judiciali*, *Restrictione mentali*, *in* 8. *Prac. Dec. & in tomo* 2. *De Monitoriis.*

DE REO CIRCA FUGAM POENÆ.

127 Hæc tradit Busem. *lib.* 4. *cap.* 3. *dub.* 8. *art.* 2:

„ Resp. Quando sententia est materialiter „ injusta, lata tamen secundùm allegata, & „ probata; etsi in conscientia non obliget, „ non potest reus Judici positivè resistere, „ tum ob scandalum, tum quia tali casu judex „ habet jus sententiam exequendi, & ad id te„ netur. Ita communiter, Less. Sanc. contra „ Vict. Bon. Car. de Lugo, *d.* 4. *n.* 38.

„ Dixi, *positivè*: quia reo, etiamsi verè reus „ sit, licet ante, & post sententiam (quoad „ mortem, vel pœnam morti æquivalentem, „ v.g. perpetuum carcerem) fugere. Ratio „ est, quia quilibet tam magnum jus habet ad „ vitæ suæ conservationem, ut nulla potestas „ humana obligare possit ad eam non conser„ vandam, si spes commoda ostendatur, nisi „ tamen bonum publicum aliud postulet. Less. „ *l.* 2. *c.* 31. *d.* 5. Unde resolves.

„ 1 Regulariter reo licet fugere, etiamsi „ custos carceris grave damnum inde passurus „ sit (saltem nisi juraverit se mansurum) quia „ utitur suo jure, & nulli facit injuriam. Fil„ liuc. *t.* 40. *c.* 4. *n.* 274. Azor. Less. *d.* 5. *n.* 31. nisi „ tamen charitas aliud suadeat, ob damnum „ custodis præponderans. V. Bon. *d.* 10. *qu.* 3. „ *p.* 2. *n.* 13. Less. *l. c.*

„ 2 Multò magis licet fugere, ne capiatur „ vel etiam à ministro apprehendente, se ex„ cutere; non tamen illi vim inferre, vulneran„ do, percutiendo, &c. *ibid.* & Reg. *l.* 24. *n.* 4.

„ 3 Licet etiam, saltem in foro conscientię

cu-

„ custodes (præcisa vi, & injuria) decipe-
„ re, tradendo v.g. cibum & potum, ut sopian-
„ tur, vel procurando, ut absint; item vincu-
„ la, & carceres effringere, quia cum finis est
„ licitus, etiam media sunt licita. Et licèt alii
„ captivi per effractum parietem simul ela-
„ bantur, non tenebitur de damno, quia tan-
„ tùm est ejus causa per accidens, cum ju-
„ re suo utatur. Nec refert, quòd leges, &
„ magistratus quidam tales effractores gravi-
„ ter puniant: id enim fit, quòd vel contra-
„ riam sententiam sequantur; vel ex præsum-
„ ptione, quòd vim intulerint custodibus; vel
„ quòd propter bonum Reipub. ea pœna sta-
„ tuta sit. Filliuc. *l.c.* Tan. *d.4.qu.4. dub.* 5. ex
„ aliis multis, V. C. de Lugo *d.*40. *sess.*4.

„ 4 Illis, qui non sunt ministri justitiæ, li-
„ cet non solùm consilio juvare reum, ut fu-
„ giat, sed etiam suppeditatis instrumentis,
„ v.g. funibus, lima, &c. quia finem alteri
„ licitum illi suadere, & ad eumdem media
„ proponere licet. Less. *l.c.d.* 6. *n.*30. Tann.
„ *l. c.* Syl. Turr. Vasq.

„ 5 Non tamen licet juvare in effractione
„ carceris, ut habet communis; tum quia
„ executio ipsa effractionis soli reo licita est,
„ propter jus vitæ conservandæ; tum ne alio-
„ qui omnis securitas carceris pereat. Less. *l.*
„ *c.* Bon. *d.*10. *q.*3. *p.*1.

CONSCIENTIA SCRUPULOSA,

128 Seu scrupulus, est inanis apprehensio, & hinc ortus timor, & anxietas, alicubi esse peccatum, ubi non est. Dicitur inanis apprehensio, quia oritur ex injustis, aut levibus motivis; & est cum incertitudine, & magna formidine alterius partis, adeòque torquet animam. Nec differt à suspicione, quæ est inchoatus, & imperfectus assensus, ad unam partem inclinans.

129 Causa scrupuli sæpè est ignorantia, sæpè humor melancholicus, & tunc dicitur pusillanimitas conscientiæ, quæ contingere solet etiam in viris doctis, præsertim quoad proprias actiones.

130 Signa conscientiæ scrupulosæ, sunt 1. si post peritorum, aut prudentis Confessarii judicium, non acquiescat, sed adhuc maneat anxius, & inquietus, 2. Incostantia in mutando frequenter de eadem re judicium, 3. Frequens formarum varietas in eadem re apprehendenda, 4. Multiplicitas reflexionum impertinentium circa innumeras rei circumstantias, 5. Experientia, quòd sæpiùs talia sine gravi fundamento apprehenderit, licèt quoad alienas conscientias resolutus, & intrepidus se habuerit.

131 Remedia conscientiæ scrupulosæ sunt plura, 1. & principaliter eligere Confessarium peritum, aut virum doctum, & ejus consilio, & judicio, proprio judicio postposito, firmiter acquiescere; nec illud in examen adducere, etiam si scrupulosus sit vir doctus, 2. Fugere otium, & vagas cogitationes, quia sunt scrupulorum fomentum, 3. Nil judicare mortale, nisi id certò sciat, 4. Scire, quòd ex præteritis confessionibus nil teneatur repetere, nisi certò sciat esse mortale, aut non esse confessum; non est autem certus, quamdiù dubitat, v. infra requisita ad peccatum mortale.

132 Et quamplures Doctores addunt, privilegium scrupulosi esse, 1. ut non teneantur in agendo ad examen, & diligentiam tantam, quantam alii; sed ad valdè mediocrem, 2. quòd non teneantur confiteri dubia, sed quæ certò jurare possunt, quòd commiserint, ac consenserint, & non sint confessi.

133 Ratio est, quia in scrupuloso, ex nimio timore peccandi, turbatur ratio, ut non possit rectè rem examinare; & magis turbatur, quantò magis in illa anxietate perdurat; non tenetur autem quis integritatem materialem confessionis procurare cum tanto damno anxietatis perpetuæ: imò cum periculo majoris mali, nam si contemnendo scrupulos, per præfata remedia se exponit scrupulosus ad aliquod periculum peccati materialis, illud non contemnendo se exponit majori periculo, nempè periculo quamplurium peccatorum formalium; nam scrupulosus suis scrupulis innumeras obligationes indebitas sibi efformat, quas non habet vir sani intellectus; & ita dũ est anxius in vitandis peccatis, eadem via ad illa se exponit, quoniã suę humanę fragilitati ad labẽdum obnoxię innumera pręcepta nõ vera multiplicat.

134 Quæ ratio est maximè à scrupuloso attendenda, quia est efficacissimum remedium, ut ex se scrupulos omninò deponat.

135 Non deposita, sed stante conscientia scrupulosa, si non judicet quis esse scrupulum, peccat, sive cõtra, sive juxtà eam operetur; quia tunc transit in conscientiam erroneam vincibilem, ac proindè eodẽ modo est de ea discurrẽdum: v. *à n.*9. At si putet, involuntarias actiones, aut omissiones contra præcepta, esse peccata, non peccat, quia non sunt liberæ, & repugnat peccatum, quin sit volũtarium, & liberũ.

136 Licet autem operari cum conscientia scrupulosa, seu manente scrupulo, si judicetur esse scrupulus, & contemnatur; nec tunc quis dicitur operari contra conscientiam, quia conscientia scrupulosa non est verè, & propriè conscientia, nisi transeat in erroneam, sed est umbra conscientiæ, utpotè falsis, aut insufficientibus motivis innixa; hinc qui ex præ-

missis, signis, vel ex confessarii judicio sufficienter scit se esse scrupulosum, prudenter contra scrupulum agit; imò illum debet firmiter contemnere,& resolutè, ac intrepidè contra eum operari, ut satis constat ex ratione præmissa: eò maximè quia major est scrupuli materia,scrupulis non resistere. Nec scrupulus excludit judicium practicum probabile,aut certum, quòd contra eum sit operandum. Et tunc conscientia scrupulosa transit in conscientiam rectam,non ratione sui directè consideratæ,sed ratione ultimi judicii practici supra illam reflexi, quo scrupulum patiens judicat, licitè, & prudenter suam conscientiam scrupulosam cognitam, esse firmiter contemnendam, & contra eam operandum; quod judicium practicum est rectum, & moraliter certum; adeòque dicitur conscientia recta, & dictamen prudens contra imprudens.

137 Si probabiliter judicetur esse scrupulus,necne, tunc conscientia scrupulosa transit in conscientiam probabilem, adeòque est uti de ea discurrendum.

138 Demùm, qui est ita perplexus, ut utrumque oppositorum judicet esse peccatum, & non cognoscat esse scrupulum, vel quia non habet,quem consulat,vel quia ignorat præfata remedia,vel quia est ita scrupulis datus, ut iis non obstantibus, adhuc maneat dubius, an id scrupulus sit, nec ne, ac proinde se resolvere nesciat: tunc conscientia scrupulosa transit in conscientiam dubiam, adeòque est uti de ea discurrendum, ut à *n.*17.debes igitur eligere id, quod minus tibi obligare videtur. Quòd si neque valeas discernere, quod ex duobus appareat minus, tunc potes eligere, quod vis, quia cum necessarium sit rem facere,vel omittere, ex necessitate peccares, quod implicat, *v.n.*31. & 70.

139 Cæterùm præmissæ doctrinæ,ac rationes sunt tantæ virtutis,& claritatis,ut minimè verisimile sit, quòd intellectus iis attentis, non valeat faciliter per se resolvere, nisi dicas eum rationis expertem.

140 De conscientia tractant Scotus *in* 2. *d.* 39. *qu.*2.Mastrius *in Theol.moral.disput.*1.Busem. *lib.*1. *tract.*1. Diana *p.*2.*tr.*13. *p.*4. *tr.*3. & alibi, Bonac. *to.*2.Tamb.*tom.*1. *lib.*1. *c.* 3. Cardenas *de dubio,& opinione probabili*,Castropal. *t.*1 *tr.*1.

CAPUT II.

DE LEGIBUS, ET PRÆCEPTIS IN GENERE,

Regula externa actuum humanorum.

QUID, ET QUOTUPLEX SIT LEX?

141 L*Ex est voluntas ejus, qui præest populo debitè promulgata, cum intentione obligandi subditos.*

142 Dividitur in naturalem, & positivam; naturalis est voluntas superioris præcipiens, vel prohibens id, quod judicat habere convenientiam, aut disconvenientiam ex propria natura terminorum; quæ prout est in mente divina,dicitur lex æterna;prout autem inseritur nobis per lumen naturale, dicitur lex naturalis.Positiva est voluntas superioris præcipiens,vel prohibens id, quod non judicat habere convenientiam, aut disconvenientiam ex natura propria terminorum. Quæ si est voluntas divina, dicitur lex positiva divina; si humana, dicitur lex positiva humana.

143 Unde lex positiva à naturali differt, quia in naturali objectum ex se, & ab intrinseco habet, quòd sit conveniens, aut disconveniens, bonum, aut malum. In lege verò positiva objectum solùm à voluntate superioris habet, quòd sit conveniens, aut disconveniens, & quòd sit obligans. Hinc lex naturalis est indispensabilis;talis est præcipiens amorem Dei, & veracitatem, prohibens verò odium Dei, & mendacium,quia amor,& veracitas sunt ab intrinseco bona, odium Dei, & mendacium ab intrinseco mala, ità ut Deus non possit mendacium præcipere. Lex verò positiva est dispensabilis, sive divina sit, ut lex quadragesimalis jejunii, sive humana de jejunio vigiliarum, & quatuor temporum. Inde necessariò debuit Deus prohibere mendacium, liberè tamen potuit non prohibere esum carnium, & non præcipere quadragesimale jejunium: & sic esus carnium est malus, quia prohibitus; mendacium verò est prohibitum, quia malum.

144 Lex igitur positiva humana est voluntas superioris humani debitè promulgata,cum intentione obligandi, non præsupponens judicium de convenientia, aut disconvenientia rei ex natura terminorum.

145 Hæc alia est ecclesiastica, quæ est à Superiore ecclesiastico, alia sæcularis, quæ à Superiore sæculari.

Quan-

146 Quando lex civilis opponitur canonicæ, observanda est canonica; quia Ecclesia abrogare potest leges civiles, non è contra.

147 Subjectum legis est homo subditus, rationis capax. Hinc infideles non ligantur legibus Ecclesiasticis, quia non sunt subditi Ecclesiæ, benè verò legibus naturalibus, & divinis.

DE OBLIGATIONE LEGIS.

148 UT lex obliget, 5. requiruntur conditiones, 1. ut sit à Superiore, 2. justa, 3. ob bonum publicum, 4. debitè promulgata, 5. & acceptata: *v. num.* 193.199.

149 Ut obliget sub mortali, requiruntur duo simul, legislatoris intentio, & materiæ capacitas. Hinc potest rem gravem sub levi culpa præcipere, minimè rem levem sub gravi, *v. tom.2.p.3.n.12.*

150 Lex positiva humana, tam Ecclesiastica, quàm sæcularis, potest in conscientia obligare, ex illo Pauli *cit.n.42.*

151 Debent tamen Superiores esse moderati, & non faciles in multiplicandis legibus præceptivis sub mortali obligantibus; ac proinde in mente habeant illud Matth. 23. *Alligant onera gravia, & importabilia, & imponunt ea humeris hominum, digito autem suo nolunt ea movere.* Et D. Thom. *part. 2. quæst.* 107. *art.* 4. apud Tamb. *in Meth. missæ lib.3.§.8. num. 15. In quibus quidem legibus humanis etiam Augustinus* Ep. 119. *cap.* 19. *ait, esse moderationem attendendam, ne conversatio fidelium onerosa reddatur; & infra, Qui Religionem nostram servilibus premunt oneribus, adeò ut tolerabilior sit conditio Judæorum, qui legalibus sarcinis, non humanis præsumptionibus subiiciuntur.* D. Ambr. *in Psalm.* 118. *Sunt etiam in nobis, qui habent timorem Dei, sed non secundum scientiam, statuentes duriora præcepta, quæ non possit humana conditio sustinere: v. de casibus reservatis.*

152. Qui scit legem prohibentem, sed non pœnam, in foro exteriori obligatur ad illam, nisi faciat constare ignorantiam.

153 Regulæ, & constitutiones Religionum non obligantes ad peccatum, non sunt leges propriè dictæ.

154 Lex non prohibens actum, sed solùm irritans, non ligat ad culpam; unde non peccat, qui professionem, aut matrimonium gravi metu init, licèt sint irrita. Item non peccat filia renuncians hereditati paternę, nec uxor alienans fundum dotale de licentia mariti; & tamen hi contractus irritantur. Leges enim hos contractus irritantes sunt conditæ in favorem. Mendo, *ver. lex, num.* 23.

DECRETUM IRRITANS,

155 AFficit ignorantes quoad nullitatem actus, quia se tenet ex parte formæ actus, juxta dicta de imped. Matrim. minimè quoad pœnas. Fagnanus *in 1. lib. Decr. in cap. Non fine de Arbitr. num.* 51. Donatus *tom.1. part.1. tract.9. Clausula* 12. *n.12.*

156 Particulæ irritantes sunt: *Inane. Nullum. Irritum. Invalidum, &c. sit, si aliter contigerit attentari, fieri, &c.*

QUÆRES.

157 *An hæc clausula*: aliter fieri non possit: *sit irritativa.*

NOn esse irritativam, tenent plures apud Pelliz. quia potest habere bonum sensum, videlicet: *aliter fieri non possit licitè*; & odia sunt restringenda.

Dico rectiùs cum Fagnano *in 1. lib. Decr. c. causam 8. de electione num.*20. *ad* 34. regulariter esse irritativam: esse autem solùm illicitativam, quando aliter resultaret sensus absonus legis.

Prima pars probatur; quia per talem clausulam non solùm prohibetur actus, sed adimitur potestas, & facultas ad actum; nam particula *Non*, cum sit malignantis naturæ, quidquid post se invenit, destruit; unde apposita supra ly *potest*, destruit potentiam, adeòque reddit rem de jure impossibilem, & inde actum nullum.

Secunda pars probatur; quia leges non patiuntur clausulam ipsis dissonam. Et tunc esset, quando ex verbis legis colligeretur, eam velle actum stare; & tunc ly *non possit* æquivalet ly *non debeat.*

158 Declarat Fagnanus exemplo: In Bulla enim Greg. XV. *Æterni Patris filius &c.* pro electione Summi Pontificis, inter alia in §. *Matura itaque*, decernit, *Electionem aliter fieri non posse, quàm in conclavi, & eo clauso, ac post celebratum prima die sacrosanctum Missæ solitum Sacrificium.* Et tamen Missæ celebratio non requiritur ad valorem; nec id intendit Pontifex; nam infra *in §. Quod si electio*: ubi ponitur forma electionis cum clausula decreti irritantis, præfatum requisitum non repetitur; ex quo clarè colligitur Pontificem non apposuisse illam clausulam, *fieri non posse*, pro forma decreti. Ita *Fagnanus.*

STYLUS CURIÆ,

159 MAgnam facit authoritatem, sed non obligat ubique, nisi sit aliqua Constitutione Papæ roboratus; Mendo *cit. num.* 57. Et specialiter id docet Donatus *tom.1 part.1. tract.13. q.17. num.26.* de stylo curiæ

riæ seu S. Pœnitentiariæ absolvendi, & dispensandi cum Religiosis, in casibus, super quibus ex privilegiis possunt Superiores Regulares, dicens, id fieri ad majorem cautelam; vel quia recurrens potestatem sui Prælati ignorat.

PUERI

160 Ante usum rationis, qui communiter est post septennium, nullis ligantur legibus. Post usum verò rationis obligantur præceptis naturalibus, divinis, & Ecclesiasticis confitendi semel in anno, abstinendi à carnibus, ovis, & lacticiniis diebus vetitis, &c. Vide *de casibus reservatis*, & *de excom.*

LEGISLATOR,

161 Leges, quæ æque congruunt legislatori, & subditis, etiam legislatorem, seu Principem, obligant, non vi coercitiva, & quoad pœnam, sed vi directiva, & ad culpam, ex vi juris naturalis, quòd caput debeat se conformare cum membris, & suo exemplo subditos ad observantiam promovere; nisi secum dispenset, aut facultatem secum dispensandi alteri deleget, sicut potest cum subditis. Mendo *cit. n.* 24.

VAGI,

162 Qui scilicet nullibi domicilium habent, tenentur legibus specialibus loci, ubi sunt; aliàs nullis legibus localibus ligarentur. *Mendo.* Unde cum illis potest Superior loci dispensare, cum alium Superiorem non habeant. Busemb. *lib.* 1. *tr.* 2. *cap.* 2. *dub.* 3. *cum pluribus* negat, vagos ad illas teneri, quia non sunt subditi: nec (ait) est absurdum, quòd nullis specialibus locorum præceptis, sed solius juris communis teneantur.

ADVENÆ, PEREGRINI, ET VIATORES.

163 Si non venerint animo habitandi majori parte anni, sed recedendi, non obligantur legibus, & consuetudinibus specialibus loci, nisi non observando generent scandalum; & sic, si adsit ibi præceptum jejunii, abstinendi à carnibus, &c. non peccant non jejunando, & comedendo carnes, nisi scandalum causent. Fagnanus *in lib.* 3. *decret. c. Consilium* 2. *de observ. jejuniorum*, cum pluribus *v. de casibus reservatis.*

Nec tenentur ad leges locales sui domicilii, dum transeunt per loca, ubi illæ non observantur; quia sunt leges affixæ loco. Alloza *ver. lex*, cum Suarez 3. *p. q.* 24. *art.* 8.

164 Loquendo autem de legibus, & præceptis communibus, alio modo est discurrendum; unde ait Busem.

Si domi tuæ consuetudine derogatum sit alicui præcepto juris communis, & aliò venias, ubi illud viget, eodem obligaberis. Ratio est, quia lex juris communis est universalis, & obligat omnes sine ordine ad locum.

Adducit exemplum. Si Hispanus transeat per Galliam, aut Mediolanensis transeat Roma, non potest ille ibi Sabbatis vesci intestinis animalium, uti in Hispania: Nec iste primis quatuor diebus Quadragesimæ comedere carnes, uti Mediolani; quia privilegium illud non est personale, sed locale; & jus commune de abstinentia à carnibus illis diebus, obligat omnes sine ordine ad locum.

E contra Civis Galliarum, si transeat per Hispaniam, & civis Romanus Mediolano, potest ille Sabbatis intestinis animalium vesci: Et iste potest primis quatuor diebus Quadragesimæ comedere carnes; quia tunc valet privilegium locale, quo frui possunt omnes, qui in loco morantur. Unde Peregrini non tenentur præceptis juris communis, si non sint in usu in loco, ubi morantur. Ita Busem. & Mendo.

CLERICI,

165 Tenentur servare leges civiles, quæ non sunt contrariæ juri Canonico; nam jus canonicum est correctivum juris civilis, in quod adversatur.

REGULARES,

166 Tenentur servare festa statuta ab Episcopo, *ex Trid. sess.* 25. *c.* 12. At non tenentur ad recitandum officium Clericorum. Item tenentur ad vota, & jejunia statuta ab Episcopo; nam cum sint partes populi, tenentur toti corpori se conformare.

167 Non tenentur Mendicantes Synodo Diœcesanæ interesse, nec ejus statutis ligantur; quia celebratio Synodi Diœcesanæ est unus ex actibus Jurisdictionis, & auctoritatis ordinariæ Episcopi; Regulares autem Mendicantes sunt exempti à jurisdictione ordinaria Episcopi, & subduntur capitulis Generalibus.

Nisi sint Curati, seu Parochi; quia tunc tenentur ratione curæ Parochialis, & ejus jurisdictioni subduntur quoad ea, quæ Parochialem curam, & Sacramentorum administrationem concernunt, ex Trid. *sess.* 25. *cap.* 11. Fagnanus *in* 1. *lib. Decr. c. quantum* 7. *de officio Ordinarii n.* 51. Ei tamen subduntur quoad vim directivam. Mendo *in Epit. ver. lex n.* 28. & Alloza *ver. lex. sect.* 3. *n.* 3.

168 Superiores verò, & Religiosi parvorum conventuum, vocati tenētur Synodo Diœcesanæ interesse, ejusque statutis ligantur: nam ab Innoc. X. 10. Febr. 1654. & Alex. VII. 30. Mar-

30. *Martii* 1661. Jurisdictioni Ordinarii subduntur, ita ut ligentur legibus suorum Prælatorum, & Episcoporum, & ab utrisque visitari, corrigi, & puniri possint; adeòque ergà illos jurisdictio Episcoporum, & Prælatorum Regularium sit cumulativa, ut detur locus præventioni.

169 Conventus parvus est ille, in quo actu non degunt de familia sex saltem Religiosi, quorum quatuor sint Sacerdotes. *Innocent. X. cit. & Declar. Sac. Congreg. die* 29. *Novembr.* 1657. *apud Lantuscam ver. Conventus nu.* 13. & 14.

SYNODUS PROUINCIALIS.

170 NIl potest statuere contra Concilium Generalem, & Regularium privilegia. Fagnanus *in* 1. *lib. Decret. in capit. quod super his n.* 14. & 28. *de major. & obed.*

171 Huc liceat afferre, quæ religiosè refert P. Augustin. Matthæucci in Officiali Curiæ de Exemptione, &c. *à numer.* 46. *ad* 49.

Tandem in favorem Religiosæ humilitatis, dicendum, quòd quamquam Regulares sint exempti ab jure jurisdictionis Episcopalis, ab jure tamen reverentiali non eximuntur: sed sub mortali ad reverentiam Episcopis exhibendam teneri, tradit Peyr. §. 24. ad Const. 26. Leonis X. incipit: *Dum intra, in qua* §. 24. *Pontifex ipse sic Regulares alloquitur — Eosdem insuper Fratres in virtute Santa Obedientia monemus (hoc est præcipimus) ut eosdem Episcopos loco Sanctorum Apostolorum subrogatos, pro debita, & nostra, ac Apostolica Sedis reverentia, congruo honore, & convenienti observantia venerentur.*

Et Episcopos monet; — Ipsos quoque Episcopos hortamur, ac per viscera misericordiæ Dei Nostri requirimus, ut Fratres ipsos affectu benevolo prosequentes, charitativè tractent, ac benignè foveant, seque illis minimè difficiles, aut duros, vel morosos, sed potiùs faciles, mites, propitios, piaque munificentia liberales, exhibeant, ac in omnibus prædictis, tamquam in agro Dominico cooperatores, eorumque laborum participes, prompta benignitate recipiant, eorumque jura omni cum charitate custodiant, atque defendant.

Et Clement. frequens de excessibus Prælatorum, *enunciatis triginta gravaminibus illatis per Prælatos Religiosis*, §. verum, *Episcopos non hortatur, — sed eis præcipit, ut Religiosos charitativè tractent, & foveant, & sua jura, & privilegia inviolabiliter servent. —*

Quibus, sive Episcopis, sive exemptis, in mutua dilectionis subsidium, sensum Concilii Generalis Viennen. per infrascripta exhibeo.

— Verum, quia una est (sunt verba textus) *Regularium, & Sæcularium, Prælatorum, & subditorum, exemptorum, & non exemptorum universalis Ecclesia, extra quam nullus omninò usalvatur, quorum omnium unus est Dominus, una Fides, & unum Baptisma; decet, ut omnes, qui ejusdem sunt corporis, unius etiam sint voluntatis, & sicut Fratres ad invicem vinculo haritatis sint adstricti: Decet igitur, ut & Prælati, & alii, tam exempti, quàm non exempti, suis juribus sint contenti, & alter in alterius injuriam non prosiliat, seu jacturam — Clement. allegata.*

172 Insuper fas sit mihi, ut Illustrissimis Præsulibus, post eorumdem humillimam sacrarum vestium deosculationem, proponam verba Fagnani in relato 1. *libro Decret. capit. quod super his* 9. *de major. & obed. num.* 29. ut sequitur.

In primis autem dedecet, ea privilegia violari ab Episcopis, quibus Regulares subserviunt, & Coadjutores existunt in prædicatione verbi Dei, in Sacramentorum administratione, & in cæteris, quæ ad salutem pertinent animarum, ut habetur *in cap. Ex auctoritate* 16. *quæst.* 1. & docet S. Thom. *in* 2. 2. *quæst.* 187. *art.* 1. *vers. Sed contra, & quæst.* 188. *art.* 4. Quapropter Host. *in cap. Inter cætera num.* 16. *versic. Hodie tamen supra de off. ordin. exagerat valdè dolendum, quòd Episcopi non agnoscant, Regulares esse Coadjutores suos, adjiciens, Paraelitum providere per Ordinem Prædicatorum, & Minorum; licèt non omnes capiant verbum istud*, cujus dictum referunt ibidem Ioan. Andr. *num.* 10. *vers. dicit demum, qui idcircò num.* 11. *in verb. cooperatores, conqueritur, quòd Episcopi nostri temporis ædificent parietes, & subtrahant columnas, &c.* Card. *num.* 3. & Sylvestr. *in ver. Episcopus nu.* 12 *vers. Decimo quæritur.*

QUÆRES I.

173 *Quando lex obliget sub mortali?*

Certum est 1. nec legem purè directivam, nec omnem præceptivam obligare sub mortali, quia plura videmus in legibus verba præceptiva, quæ solùm obligant sub veniali; unde verba præceptiva debent esse talia, ut ex communi fidelium usu arguant intentionem legislatoris de obligando sub mortali. Talia sunt hęc verba: *In virtute sancta obedientia, sub obtestatione divini judicii, sub indignatione Apostolorum, &c. sub pæna maledictionis Dei, sub stricto Dei judicio, in virtute jurisjurandi, &c.*

174 Certum est 2. legem latam sub pœna excommunicationis majoris latę sententię obligare sub mortali, iminimè latam sub excommunicatione minor; quia illa non incurritur nisi ob mortale, ista ob veniale.

Dif-

175 Difficultas est de aliis pœnis.

Prima sententia affirmat, omnem legem pœnalem obligare sub mortali, tam civilem, quàm ecclesiasticam, si materia sit gravis.; quia Superior intendit obligare omni efficaciori modo, quo potest, & sic tam ad pœnam, quàm ad culpam gravem. Quod quamplures negant de lege civili, quia Superiores sæculares non solent obligare, nisi ad pęnam temporalem, minimè ad culpam gravem, nisi id expressè exprimant; & consuetudo est, ut subditi nullum sibi scrupulum de transgressione legum civilium faciant.

176 Secunda sententia tenet, nullam legem civilem pœnalem obligare sub mortali, sed ad solam pœnam temporalem, nisi expressè culpam gravem explicet; idque ob rationem jam relatam.

Item tenet, nullam legem Ecclesiasticam pœnalem, excepta pœna excommunicationis latæ sententiæ, sive pœna sit temporalis, putà triremium, carceris, inhabilitatis ad officia, privationis vocis activæ, ac passivæ, &c. sive pœna sit spiritualis, putà suspensionis, interdicti, irregularitatis, &c. sive lata, sive ferenda, & excommunicationis ferendæ, esse signum obligationis mortalis; nisi quando talis lex ex communi usu fidelium, & consuetudine, est acceptata, ut obligans sub mortali: quod debet certò constare, nam in dubio standum est pro libertate; vel nisi quando talis lex exprimit culpam mortalem, vel expressè, ut si dicat: *Sub pœna peccati mortalis*, vel per verba æquivalentia num. 173. relata.

Cujus ratio est, quia allatæ pœnæ possunt incurri ob veniale, imò irregularitas, & privatio sepulturæ aliquando sine ullo peccato, ut patet in interdicto locali de eo, qui non dedit causam interdicto, & tamen Ecclesiastica sepultura privatur. Cum igitur hæ pœnæ possint explicari pro mortali, & pro veniali culpa, & in odiosis, ac in dubiis benignior interpretatio sit facienda, standum est pro libertate, quòd afferant venialem, nisi aliud expressè constet, aut consuetudo dictet: ut in abstinentia à lacticiniis diebus Quadragesimæ, ad quam quidem ex legitima fidelium consuetudine sub mortali obligamur Ita Valentia, & Tamb. cit. cum aliis apud ipsos.

177 Probabilior autem est prima sententia, præsertim de lege pœnali Ecclesiastica, & de pœna spirituali lata; quia non est verisimile, quòd Legislator condat legem ob bonum publicum sub pœna gravi, & in materia gravi, & non intendat obligare sub culpa gravi, cum pœna fundetur in culpa.

178 Hoc autem locum habet in legibus propriè dictis, minimè in simplicibus ordinationibus, & directionibus, quales sunt Religionum Constitutiones, de quibus loquens D. Thomas 2. 2. *q.* 186. *art.* 9. *ad* 2. ritè aduertit, non omnia, quæ in lege humana continentur, tradi per modum præcepti; sed multa per modum simplicis ordinationis obligantis ad solam pœnam.

Quod etiam (ait Mastrius) in pluribus legibus civilibus potest habere locum, quando nec ex Legislatoris declaratione, nec ex pœnæ qualitate, nec ex damni publici gravitate potest clarè dignosci, an lex aliqua pœnalis obliget sub culpa: tunc quidem potest quis in favorabiliorem partem interpretari, nimirùm non esse tam legem, quàm ordinationem obligantem ad solam pœnam; talis est lex, quæ dari solet in ordine ad moderatum usum vestium; ad differentiam legis præcipientis, ne extrahantur è Regno triticum, arma, &c.

QUÆRES II.

179 *An lex pœnalis obliget ad pœnam statim subeundam?*

Resp. affirmativè, si pœna non requirat actionem, sed consistat in passione, ut pœna irregularitatis ex delicto, non petendi debitum ob supervenientem affinitatem.

Negativè, si pœna actionem requirat, v. gr. solutionem pecuniæ, exilium, &c. tunc enim non tenetur subire pœnam ante Judicis sententiam, nisi expressè in ipso jure statuatur, uti statuitur contra eum, cui obtinuit beneficium parochiale, nimirùm, quòd si intra annum sua culpa non ordinetur, teneatur illud dimittere. *Mendo ver lex n.* 32. Qui ritè addit:

180 *Aliquando tamen benignè exponuntur leges pœnales, ut intelligatur, ipso facto incurri pœnam, idest, statim ac à judice declaratum fuerit delictum; aliàs delinquens teneretur suum delictum declarare, ut pœnam subiret, nempè simoniacus suam simoniam, si post eam commissam renuntiaret Beneficia; & hæreticus sua delicta, si bona ipse traderet Fisco, & his similia. Nec frustrà apponitur in lege pœnali clausula.* Ipso facto incurrenda. *Etenim sonat, post Judicis declarationem de commisso delicto, non requiri aliam sententiam circa pœnam subeundam, sed tunc ipso facto eam, quæ in lege designata est, subire debere.*

QUÆ-

QUÆRES III.

181. *An actus interni subdantur legi humanæ Ecclesiasticæ.*

ET primò quoad actus purè internos, qui externos non concernunt, mihi verius est, dari in Ecclesia, nedum potestatem jurisdictionis, & voluntariam, quæ in hominis utilitatem, & ad ejusdem petitionem exercetur, qua super votis, & juramentis purè internis dispensat; verùm etiam potestatem legislativam, & coactivam, quamvis nonnulli eam de facto negent esse Ecclesiæ communicatam.

Ratio est, quia potestas supra proprias oves fuit à Christo Ecclesiæ communicata illimitatè absque ulla restrictione: *Pasce oves meas, Quodcumque ligaveris, &c.* adeòque non debet gratis, & ex pura congruentia restringi ad actus externos. Tum quia Ecclesia per se respicit forum conscientiæ, & ad eam spectat dirigere in viam salutis æternæ, & curare de mediis ad eam conducentibus, qualia sunt non solùm actus externi, sed etiam interni.

182 Hinc Innoc. XI. & Alex. VII. plures opiniones damnant, immò prohibent ad praxim deduci, quæ spectant ad solos actus internos: tales sunt: 1. prop. Alex. de actu fidei, &c.& Innoc. 5. 6. 7.de actu dilectionis Dei: 10. & 11. de actu interno dilectionis proximi: 13. 14. & 15. de desiderio mortis proximi: 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. & 23. de actu fidei. Et *Concil. Trident. sess.* 13. in Decr. de SS. Eucharistia, interdicit, ne de SS. Euristia credatur aliter, quàm in Decreto definitur; credere autem est actus purè internus. In Ecclesia igitur, nedum est possibilis, sed etiam de facto datur potestas legislativa directa in actus purè internos.

183 Verùm tamen est, in exercitio, & praxi non semper actus purè internos cadere sub lege, sed solùm quando præceptum expressè, & directè illos intendit; quod constare debet ex verbis præcepti; nam regulariter Ecclesia non solet præcipere actus purè internos; hinc hæresis purè mentalis, esto possit directè cadere sub lege, & censura cœnæ, de facto non cadit, quia lex de hæresi formali externa loquitur.

184 Secundò, est actus internus per se conjunctus cum externo, in quantum est necessarius, ut ponatur entitas physica actus externi, & ut actus externus sit humanus; & isti nedum indirectè,(ut volunt quamplures,) sed etiam directè cadunt sub potestate legislativa Eccesiæ, immò ita est in praxi; Ecclesia enim præcipiendo recitationem officii, auditionem Sacri, &c. pręcipit directè complexum, seu actum mixtum ex actu externo recitationis, & actu interno volitionis ejus, præcipit namque actum humanum, seu liberum, ad quem est necessaria volitio libera, adeòque directè pręcipit tam recitationem,& auditionem externam, quàm ejus volitionem internam. Hinc lex humana pręcipiens actum externum humanum, indirectè prohibet voluntatem efficacem violationis sui.

185 Hac ratione peccat mortaliter peccato interno, qui decrevit omittere divinum Officium, aut auditionem Sacri die festo, etiam si posteà mutata voluntate recitet, aut audiat Sacrum; quia ejus volitio cadit sub pręcepto Ecclesię, quatenùs necessariò requiritur, ut recitatio, & auditio sint actus humani.

186 Tertiò, est actus internus necessarius, ut actus externus habeat honestatem moralem in quantum primariò illum constituit in esse morali alicujus virtutis. Et isti pariter, nedum indirectè,(ut volunt plures,) sed etiam directè cadunt sub potestate legislativa Ecclesię; immò ita est in praxi, quia Ecclesia cum habeat suas oves dirigere ad vitam ęternam, ad eam spectat providere de mediis aptis, ac proindè non tantùm potest pręcipere actus externos humanos, sed etiam ut involventes aliquam honestatem, & bonitatem moralem alicujus virtutis; & tunc directè pręcipit totum complexum ex actione externa humana, & ex actu interno constituente illam in esse honestatis ab Ecclesia intentę, & sine quo honestatem non haberet.

187 Hac ratione non satisfacit quis pręcepto annuę confessionis per confessionem voluntariè nullam, nec pręcepto communionis in Paschate per communionem sacrilegam; quia Ecclesia pręcepit cōfessionem veram,quę scilicet habeat honestatem virtutis pœnitentię, & reconciliare peccatorem cum Deo, qualis non est confessio ficta, & voluntariè nulla; undè eo pręcepto Ecclesia directè pręcipit actum externum confessionis, & actum internum veri doloris de pręteritis culpis, & veri propositi de futuris vitandis; quia hic actus internus est necessarius ad honestatem confessionis ab Ecclesia intentam, & eam primariò constituit in esse virtutis pœnitentię.

De communione etiam habetur *in cap. omnis utriusque sexus: Suscipientes reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum*, & in Trident. *sess.* 13. *cap.* 7. *Cavere ille debet, ne absque magna reverentia, & sanctitate ad id percipiendum accedat: v. prop.* 14. *ab Alexan. VII.*

VII. dam. & prop. 55. ab Innoc. XI. dam. p. 2. & 6.

188 E contra hęresis purè externa non subjacet excommunicationi Bullę Cœnę; quia lex sub excommunicatione prohibet veram hęresim, ad quam constituendam necessariò requiritur error in intellectu cum pertinacia: *v. tom. 2. pag. 63. numer. 258. & pag. 87. num. 281.* Quartò, est actus internus, qui licèt afferat aliquam honestatem moralem actui externo, supponit tamen illum jam primariò constitutum in esse morali alicujus virtutis: unde actus internus non dicitur necessarius ad honestatem actus externi, sed illi conferre honestatem, & bonitatem accidentalem: & isti etiam directè cadunt sub potestate legislativa Ecclesię, licèt nonnulli negent. Apertè sequitur ex rationibus primæ, & tertiæ assertionis, *n.181. & 184.*

189 Verum tamen est, in exercitio, & praxi non semper cadere sub præcepto, & lege, sed solùm quando constat, præceptum expressè eos intendere, ut in simili dixi *nu.* 183. de actibus purè internis.

190 Hac ratione satisfacit præcepto jejunii quatuor temporum, & aliis Ecclesiasticis, qui jejunat, etiam si non jejunet ob motivum obtinendi fructus à Deo, quia independenter à tali motivo, jejunium habet bonitatem primariam ex proprio objecto, nempè temperantiæ, & macerationis, quæ primariò ab Ecclesia intenditur. Tum quia Ecclesia non præcipit expressè aliam honestatem accidentalem, sed præcisè substantiam jejunii; idem dic pariter de aliis pręceptis Ecclesiasticis; unde illis satisfacit, qui ponit substantim actus cum sua honestate substantiali, seu primaria ex objecto.

191 Pari ratione satisfacis præcepto jejunii, si jejunes intendens macerationem, sed concomitanter, aut consequenter habeas affectum vanæ gloriæ; quia malitia illa est accidentalis, atque concomitans, & actus jam retinet honestatem primariam temperantiæ ex suo objecto, quam Ecclesia intendit.

192 Si verò urgente aliqua necessitate patriæ, v. gr. fame, bello, &c. superior præcipiat, ut subditi jejunent, & ut jejunium applicent Deo in patrię levamen; ad id tenentur subditi, nedum jure naturali charitatis, sed vi præcepti, si superior obligare intendat sub culpa. Hinc subditus sub mortali tenetur Missam juxta superioris intentionem applicare ex vi præcepti obedientiæ.

QUÆRES IV.

193 *An lex non acceptata obliget in conscientia.*

Certum est 1. præceptum actuale, ut obliget, non expectare subditi acceptationem; quia superior Ecclesiasticus habet jus præcipiendi in materia sibi subordinata, independenter à consensu subditi. Unde difficultas est de lege propriè dicta, permanente.

194 Certum est 2. populum peccare mortaliter, si sine rationabili causa non acceptet legem sub mortali obligantem. Habetur ex illo Pauli ad Rom. 13. *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: & qui resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.*

195 Dico, legem non acceptatam obligare. Quia quando dicitur, quòd lex non acceptata non sit valida, non est sensus, quòd acceptatio subditorum det superiori potestatem ad legem edendam; nam Summus Pontifex, & cæteri Prælati inferiores habent potestatem condendi leges independenter à populo, ut liquet ex relato loco Pauli: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Unde possunt legem condere populo invito, nisi Prælati inferiores quoad hoc limitentur à Papa. Sed solùm id dicitur ex rationabili interpretatione voluntatis legislatoris; rationabiliter enim interpretramur, voluntatem Superioris non esse, ut velit astringere subditos, si ipsi rationabilem, & justam habeant causam non acceptandi. At non rationabiliter interpetramur, eum non velle ligare subditos, si subditi sine rationabili causa, sed ex proprio libito, acceptare non velint; immò tunc rationabiliter præsumitur superior in subditos ritè indignatus.

196 Hinc concluditur, quòd lex sine rationabili causa non acceptata, non cesset obligare; præsertim si superior instet pro legis acceptatione, & observantia: *v. prop. 28. Alex. VII. damn.p.2.*

197 Si lege non acceptata, superior non instet pro acceptatione, & observantia, tunc contra eam habet locum præscriptio, & consuetudo, ut in *n.* 153. sive superior sciat, sive nesciat. Numquam introduci potest consuetudo contra legem, superiore instante, & urgente pro observantia legis: *v.n.*248.

198 Si petas, an toto tempore medio intra decem, aut quadraginta annos, peccent subditi, qui contra legem consuetudinem introducunt? Affirmat Bonac. quia cum adhuc consuetudo non sit firmata, viget lex. Negant Becanus, Mastrius, & alii, asserentes: *Subditos esse tutos in conscientia, quando consue-*

suetudo ita invaluit, ut plerique etiam boni viri eam sequantur. Quia tunc rationabiliter præsumitur de superioris benignitate, quòd non velit, nec patiatur subditos per multum tempus in mala conscientia permanere, & tempus pro consuetudine fundanda requiritur, præsertim pro foro externo, ut in eo vim habeat.

199 Et Busem. addit: Si post longum tempus videant non observatam, credere possunt esse sublatam per præscriptionem.

Sola igitur lex ex rationabili, & justa causa à majori parte communitatis non acceptata, obligat, *n.*195.

200 Dicta etiam locum habent pro legibus à Principibus absolutis latis cum intentione obligandi ad mortale, quorum aliqui, licèt eligantur in Principes, & Reges ex consensu populi, electi autem sunt ab eis independentes quoad leges ferendas; non enim supponuntur electi cum conditione, & conventione, ut leges non condant sine consensu, & acceptatione populi.

Q U Æ R E S V.

201 *An Abbatissa, vel Priorissa possit imponere suis Monialibus præcepta obligantia ad mortale?*

CErtum est cum com. posse imponere præcepta obligantia ad mortale, si materia sit gravis, aut ad veniale, si materia sit levis, loquendo de præceptis temporalibus, quę scilicet concernunt finem temporalem, & politicum, nempè rectam Monasterii gubernationem quoad bonum pacis, & disciplinæ, observantiæ, & conservationis familiæ.

Ratio est, quia Abbatissæ competit potestas civilis, & politica, Oeconomica, & domestica, uti matrifamilias, & major, quàm matres habent respectu filiorum, quia ei competit virtute Regulæ, & subjectionis à Sede Apostolica approbatæ; unde potest imponere præcepta spectantia ad domesticam gubernationem obligantia ad culpam gravem, aut levem, ne pax, disciplina, observantia, & conservatio familiæ corruat.

202 Hinc potest præcepta imponere, ne Moniales litteras, aut donaria recipiant, ne ad crates ad colloquendum cum extraneis accedant, ne è speculis, seu fenestris cum exteris per viam transeuntibus colloquantur, (quod quidem scandalo esse solet) aut ibi actus irreligiosos, & immodestos habeant.

203 Difficultas cedere præceptis spiritualibus, ordinatis scilicet ad finem spiritualem, seu supernaturalem.

Et quidem de illis negat Pelliz. *De Mon. cap.* 4. *sect.* 3. Diana *par.* 5. *tract.* 9. *resol.*16. *uterque Ledesma*, & quamplures apud eos; quia Abbatissa, utpotè fœmina, est incapax potestatis, & jurisdictionis spiritualis in suas subditas; sed habet solam civilem, & politicam, uti materfamilias in ordine ad gubernationem domesticam; adeòque non posse præcipere Moniali, ut Divinum Officium recitet, Missam audiat, & similia, in quantum profectum spiritualem subditarum concernunt.

204 Similiter, nec posse præcipere *in virtute Sanctæ Obendientiæ, Nomine Christi, In virtute Spiritus Sancti*; quia est usus jurisdictionis spiritualis, quàm non habet.

205 Unde si Abbatissa præcipiat sub peccato Moniali, ut recitet divinum Officium, si Monialis omittat semel, aut bis, non peccabit graviter ex vi præcepti Abbatissæ, sed ex vi præcepti, quod aliundè omnes Moniales ligat; quia Abbatissa solùm præcipere potest talem recitationem ob finem temporalem, nempè ob bonam Monasterii gubernationem, in ordine ad quam omittere Officium semel, aut bis, est in materia levi. Si verò id præcipiat Prælatus regulari suo subdito, si subditus omittat semel, peccabit mortaliter; quia finis Pręlati regularis potest esse spiritualis, nempè profectus spiritualis sui subditi, in ordine ad quem omissio unius officii est materia gravis.

206 Abbatissa igitur est solùm executrix regularum, & tantùm imponere potest præcepta illa, quæ conducunt ad rectam Monasterii gubernationem in pace, & sine scandalis. Prælatus verò regularis potest in suis prę-ceptis etiam profectum spiritualem suorum subditorum intendere; adeòque potest ea omnia præcipere, quæ ad majorem eorum profectum conducunt, dummodò non sint supra, nec præter Regulam, sed directè, aut indirectè ad illam pertineant. Ita Pelliz.

207 Dico, Abbatissam, seu Priorissam posse suis Monialibus præcipere, *in virtute Sanctæ Obedientiæ*; & præcepta formalia, ac spiritualia imponere, quæ in conscientia graviter, aut leviter obligent, juxta gravitatem, aut levitatem materię. Melphi *in com. c.*11. *stat.*7. *assert.*11. Castropal. *tom.*3. *art.*16. *disp.*4. *p.*2. *nu.*3. Rodr. Lezana, & alii apud Dianam *par.*5. *tr.*9. *resol.*16.

208 Ratio est primò; quia officium Abbatissę est officium Ecclesiasticum, quod si pretio comparetur, erit simonia, qualis non esset, si nulla potestas spiritualis ei esset annexa.

209 Secundò; quia Abbatissa, utpotè fœmina, solùm est incapax jurisdictionis, & po-

potestatis spiritualis, quæ spectat ad claves, & dependet ab ordine; qualis est potestas censuras ferendi, absolvendi, benedicendi, &c.

Potestas autem, & jurisdictio præceptiva, & correctiva, non spectat ad claves, nec dependet ab ordine, sed est superioritati annexa; unde in ordine minorum etiam competere potest laicis, quia possunt ibi esse Guardiani.

210 Nec ei repugnat, quia spiritualis: nam (ait Melphi) de facto, gratiam, characterem baptismi, & habitus insusos, qui spirituale sunt, recipit; sicque (ex disparitate non assignanda) erit capax potestatis jurisdictionis spiritualis correctivæ, quoniam ejus usus, non est usus clavium, nec dependet ab ordine. Tum quia Moniales auctoritate Apostolica professionem emittunt, & Obedientiam vovent, ac Regulæ observantiam in manu Abbatissæ.

211 Non dicas cum Pelliz. *cit.* Moniales ei promittere obedientiam, cujus est capax, nempè ut matrisfamilias, & quoad ea, quę ad rectam gubernationem Monasterii spectant; atque etiam, si spiritualia Abbatissa præcipiat, v. gr. recitationem Officii, Missæ auditionem, &c. illa præcipere, non ob finem spiritualem, sed ob temporalem solùm, prout ad rectam domesticam gubernationem Monasterii spectant.

Non enim juvat; quia gratis dicitur. Nam in manu Abbatissæ professionem emittunt, & obedientiam vovent absolute, absque ulla restrictione. Et talis emissio professionis, & voti magis principaliter, non finem temporalem, sed spiritualem, nempè Religiosarum spiritualem profectum intendit hic est finis institutionis Religionum utriusq; sexus.

212 Illud tamen est notandum, utramque potestatem præcipiendi, tam temporalem, ut materfamilias, quàm spiritualem correctivam, ut Superiorissa, esse subordinatam Superiori majori, nempè ordinario. Unde, si hic ei imposuerit, ut ipso inconsulto præcepta non imponat, non potest, eo inconsulto, imponere. Quod valet ordinarius facere; quia in præceptis imponendis requiritur eximia prudentia, quæ non solet in mulieribus reperiri: *v.n.* 151.

QUÆRES VI.

213 *An declarationes Sac. Cong. Conc. Trident. in authentica forma exhibitæ habeant vim legis?*

Prima opinio tenet non habere vim legis, ac proindè non tollere probabilitatem opinionis oppositæ, sed solùm esse magnæ auctoritatis. Verricelli *tr.* 2. *q.* 6. Diana *p.* 1. *tr.* 10. *resolut.* 29. Bonac. *de legib. disp.* 1. *q.* 1. *p.* 8. *num.* 4. Port. Ver. Cardinalium Declarationes, & alii multi apud ipsos. Quorum ratio præcipua est, quia hæ declarationes non publicantur; non enim affiguntur ad valvas in locis publicis, ut fit in constitutionibus Apostolicis; sed solùm traduntur partibus, quarum interest, sigillo, & subscriptione munitæ: Et de essentia legis (ex pluribus juribus) est promulgatio, itaut ante illam lex obligare non possit.

214 Secunda sententia, quam sequor, docet habere vim legis, ac proindè obligare in utroque foro. Rodr. *q. Regul. tom.* 1. *q.* 11. *ar.* 2. Miranda *in Man. tom.* 2. *q.* 26. *art.* 11. Castropal. *tom.* 1. *tr.* 3. *disp.* 5. *p.* 3. §. 1. *num.* 6. Fagnan. *lib.* 1. *Decr. cap. quoniam* 13. *de constit. à num.* 6. *& alii permulti apud eos*.

215 Ratio est, quia hæ Declarationes fiunt auctoritate Papæ, & illo consulto, videlicet auctoritate à Papa ipsis Cardinalibus tradita interpretandi Decreta Concilii, ipso consulto, ut constat ex Bullis Pii IV. *Benedictus Deus* 25. *Jan.* 1563. *Sixti V. Immensa*, §. *Deo autem Patri*, 21. *Jan.* 1587. Declaratio autem legis facta ab eo, qui à Principe, seu legis conditore habet jus interpretandi, non differt à lege declarata, *l. hominis, & rei*, §. *Verbum ex legib. ff. de verbor. signif. l. qui testamento*, §. *Mulier. ver. argumento, ff. de testamento*.

216 Declarationes igitur Sac. Cong. Concil. nil aliud substantialiter sunt, quàm ipsa Decreta Concilii ex se obscura, dubia, aut malè intellecta; ac proindè eamdem vim habent quam ipsa decreta. Cùm igitur Decreta habeant vim legis in utroque foro obligantis, ita & ipsæ declarationes; nam qualitates omnes legis declaratæ censentur inesse illius declarationi, *in l. nihil*.

217 Hinc non obstat fundamentum opinionis oppositæ; quia hæ declarationes non sunt novæ leges, sed ipsæ leges Concilii. Nec obligatio ad culpam, & pœnam, oritur ex ipsa lege declarante, sed ex lege declarata; & ideò non exposcunt solemnitatem publicationis; sed sufficit illa, quæ facta fuit in ipsius legis editione.

218 Cæterùm (ut advertit Fagnanus) ipsa Congregatio Concilii, quando vult novam legem condere, eam priùs à Summo Pontifice approbatam, & roboratam, solemniter publicare facit, ut patet in Decreto *de Apostatis*, *& ejectis*. *De rebus Regularium non alienandis*. *De Celebratione Missarum*, *&c.* Non sic in legis declaratione; quia hæc non facit

cit novum jus, sed quod prius erat, manifestat.

219 Illud certum est, Declarationes, seu Decreta Sac. Congr. Concilii non obligare, nisi constent authenticè; ex Decreto ejusdem Sacr. Congr. Concilii apud Lantuscam *in theatro Regul. ver. Congregationis Concilii Decreta*, ut sequitur.

Sacra Congr. Conc. ex speciali jussu Urbani VIII. mandat, & præcipit, hujusmodi declarationibus tam impressis, & imprimendis, quàm manuscriptis, nullam fidem esse in judicio, vel extrà, à quoquam adhibendam, sed tantùm illis, quæ in authentica forma, & solito sigillo, & subscriptione Eminentiss. D. Card. Præfecti, & Secretarii ejusdem Congregationis pro tempore existentium, munitæ fuerint. Die 29. *Augusti* 1621. *prout in Regesto hujus Congregationis, fol.* 124.

220 Idem disponit S. Congr. Rituum pro Decretis ejusdem S.C.Rituum.

METUS.

221 Gravis cadens in virum constantem: metus, inquam, aut periculum non levis, sed gravis damni, nempè vitæ, mutilationis, infamiæ, aut jacturæ bonorum, qui non leviter, sed probabiliter, & prudenter timetur, excusat à præcepto positivo, sive humano, sive divino; similiter & gravis difficultas, aut urgens necessitas, de qua in præceptis particularibus; quia leges positivę, etiam divinæ, sunt accommodatæ humanæ conditioni, juxtà illud Matth. *cap.* 11. *Jugum meum suave est, & onus meum leve*.

222 Hinc in tali periculo, aut metu, vel urgente necessitate, non tenemur ad jejunium, ad auditionem Missæ die festo, ad integritatem materialem confessionis, ad solutionem decimarum, ad non communicandum cum excommunicato vitando, &c.

223 Non excusat autem, si id cedat in majus Reipublicæ damnum, aut si ad transgressionem legis cogamur in contemptum legislatoris, Religionis, vel fidei; tunc enim ad observantiam legis tenemur, etiam cum periculo vitæ; quia bonum publicum est pręferendum privato, & contemptus legis, aut fidei, est ab intrinseco malus. Constat exemplo Eleazari Machab. *lib.* 2. *cap.* 7. vide dicenda de charitate, & *tom.* 2. *num.* 420.

224 Eadem ratione metus gravis non excusat à præcepto positivo divino respiciente bonum commune status Ecclesiæ, qualia sunt omnia præcepta positiva Christi, ad administrationem sacramentorum pertinentia, uti est sigillum confessionis, consecratio in duplici specie, confectio sacramentorum secundum debitam materiam, & formam.

225 Item non excusat à præcepto naturali negativo prohibente rem ab intrinseco malam & quæ nulla valeat ratione cohonestari; quia hæc non potest per metum malitia spoliari: hujusmodi sunt odium Dei, negatio etiam purè externa fidei mendacium, pollutio voluntaria, accessus ad non suam, occisio directa innocentis, &c. unde ob metum mortis non licet mentiri, &c.

226 Occisio indirecta innocentis potest sæpè excusari, ut evenit in eo, qui occidit aggredientem injustè; in milite, qui justè bellum gerens, emittit globum tormentarium, & interficit simul cum hostibus pueros innocentes; & in eo, qui fugiens persequentem, puerum innocentem, quem vitare non potest, conculcat in via: in his namque & similibus casibus excusatur à culpa, & cohonestatur occisio innocentis; quia non alterius occisio, sed propriæ vitæ, quæ alienæ prævalet, justa defensio intenditur, per accidens autem contingit mors innocentis.

227 Eadem ratione metus gravis nedum non excusat à culpa committentem, sed neque proximè cooperantem ad actiones intrinsecè malas, & quæ nulla valeant ratione cohonestari. Hinc Innoc. XI. damnavit prop. 51. *Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum virginem, &c. non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti; putà, ne à domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, &c. v.prop.* 51.

228 Ubi Pontifex supponit, famulum esse scientem mali, & non eum damnat in dubio, nam in dubio mali possessio stat pro innocentia; & ex jure quilibet est præsumendus bonus, nisi certò constet, quòd sit malus.

229 Ulteriùs propositio metum notabilis detrimenti explicat, videlicet, *ne à domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, nedomo expellatur*. Unde in terminis propositionis damnatæ non videtur comprehendi metus notabilioris detrimenti, putà assiduarum vapulationum, mortis, &c.

230 Cæterùm dico, non licere famulo ob metum notabilioris detrimenti cooperari ad stuprum heri, &c. tenendo scalam, &c.quia talis cooperatio non est remota, sed proxima; & actio illa famuli, licèt in se absolutè considerata sit indifferens, hìc, & nunc est proxima, & determinata ad malum; unde sicut commissio actionis ab intrinseco malæ, ex nullo metu potest cohonestari, ita nec cooperatio proxima, & hìc, & nunc determinata ad eamdem actionem ab intrinseco malam, cujusmodi est stuprum, &c. quoniam

niam actus essentialem malitiam sumit ab objecto, & in casu idem objectum ab intrinseco malum, est commissionis, & cooperationis proximæ objectum.

231 Dixi in *n.*227. & quę nulla valeant ratione cohonestari, quia dantur aliquę actiones ab intrinseco, quę in aliquibus circumstantiis possunt aliqua ratione cohonestari, in quantum amittunt rationem formalem intrinsecè malam: hujusmodi est furtum, quod est ablatio rei invito rationabiliter domino; potest autem dari casus, ut ablatio rei non fit invito domino, aut si invito, non rationabiliter invito, & tunc ablatio rei amittit malitiam intrinsecam furto, quia amittit rationem formalem furti, ut meliùs, cum de furto, & restitutione; non sic est stuprum, quod quidem ita est intrinsecè malum, ut nulla valeat ratione cohonestari.

LEX HUMANA CESSAT

232 Pluribus modis, 1. per dispensationem, aut abrogationem factam à legislatore, vel ejus successore. Non potest inferior abrogare legem superioris, aut dispensare, nisi ex delegatione superioris.

Vel nisi tales sint circumstantię, ut habeat locum Epicheia de pręsumpta intentione, & voluntate Superioris; ita ut aliàs Superior esset crudelis. De quo fusè dicitur, *de dispensationib. in matrim.*

233 Epicheia respicit casus particulares, sicut lex communes.

134 Secundò, si cesset finis adęquatus legis; minimè, si partialis. Hinc cessat obligatio correctionis fraternę respectu alicujus personę individuę, quando emendatio non speratur: *v.tom.*2.*n.*430.

235 Tertiò, per pręscriptionem, aut consuetudinem in contrarium: *ut à n.*244.

236 Quartò, si lex sit fundata in pręsumptione, si de contraria veritate constet, cessat lex, quia pręsumptio cedit veritati. Unde si lex sit edita ad aliquod malum vitandum si in aliquo casu cognoscatur, nullum ejus esse periculum, cessat lex. Com.

CONSUETUDO

237 *Est jus non scriptum, ortum ex longo, & continuo usu.*

Ut consuetudo habeat vim legis, requiritur, quòd sit rationabilis, de consensu Principis, aut legitimè pręscripta: *Rationabilis* dicitur, si non sit contra jus naturale, divinum, contra Religionem, contra Ecclesię libertatem, sed de materia honesta, & utili communitati.

238 Actus, ex quibus oritur, debent esse cum frequentia, voluntarii, publici, & notorii. Quę consuetudo debet esse à toto populo, & communitate, aut saltem à majori, & saniori ejus parte frequentata.

239 Consuetudo est triplex, 1. *secundum legem*, & hęc dicitur, *optima legum interpres*, 2. *præter legem*, 3. *contra legem*.

240 *Consuetudo præter legem*. Est, quę novam obligationem inducit. Ad hanc, ut ad mortale obliget, requiritur, quòd sit introducta à toto populo, aut majori, & saniori ejus parte, cum animo se obligandi ad mortale. Hinc consuetudo abstinendi à lacticiniis die Sabbati non obligat ad mortale; quia licèt sit communis, non fuit introducta cum intentione, & animo se obligandi ad mortale; ut constat ex communi Doctorum mente. Cui non obstat contrarius sensus plurium; quia non est sensus saniorum, sed plebis, simplicium, & mulierum.

241 Insuper requiritur pręscriptio, ad quam exposcitur, & sufficit decennium, sive sit consuetudo civilis, sive Canonica, seu Ecclesiastica, etiam si princeps sit absens.

242 *Consuetudo contra legem*, Est abrogativa, & destructiva legis. Non potest dari contra legem divinam, jus divinum; contra jus naturale, & gentium; quę si detur, dicetur abusus, & corruptela extirpanda.

Hinc contra vota non potest dari pręscriptio; quia licèt importent obligationem humanam ab homine factam, concernunt jus divinum, cum *Votum sit promissio facta Deo*.

243 Potest autem dari (si habeat conditiones requisitas) contra leges civiles, Ecclesiasticas, & Canonicas, contra impedimenta dirimentia de jure humano, contra ritus Sacramentorum; minimè contra horum substantiam, Mendo *in epit. ver. consuetudo n.*20. Gobat. *tom.*1.*tr.*9.*n.*23.

244 Hęc potest dupliciter introduci. 1. Per viam *Conniventiæ*, ex consensu saltem tacito Principis, seu legislatoris, eo scilicet sciente, & tolerante, cum faciliter contradicere posset, si vellet. Et tunc non requiritur rigorosum tempus pręscriptionis, sed sufficit, quòd tantò tempore consuetudo sit continuata, quantum viris prudentibus sufficit, ad rationabiliter judicandum, Principem in eam consensisse.

245 Hac ratione, ut lex dicatur non usu recepta, nec inde acceptata, & non obligare, non requiritur decennium; sed sufficit, quòd non fuerit observata, sciente Superiore, seu legislatore tolerante, & non contradicente, cum faciliter posset. Verricelli *tr.*3.*q.*2. *n.*32. & *tr.*8.*q.*52.*nu.*9.

246 Secundò. Per viam *Præscriptionis*, vide

delicet ignorante, & nesciente Principe. Et tunc ultrà recensitas conditiones requiritur tempus decem annorum contra legem civilem, quadraginta verò annorum contra legem Canonicam, & Ecclesiasticam.

CONSUETUDO

247 Potest tollere pœnam, imò irritationem actus, & non obligationem legis quoad culpam. Hac ratione plures pœnæ sunt abrogatæ. Piringh. *lib.* 1. *tit.* 4. *de Consuet.* §. 8. quia tantùm potest consuetudo, quantùm lex scripta, si requisitas habeat conditiones.

248 Lex, si exprimat, quòd non possit per consuetudinem contrariam abrogari, non potest per eam derogari; quia non censetur consuetudo honesta, quæ fuit prohibita. Solùm potest derogari, si circumstantiæ legis sint mutatæ, ut prudenter judicetur, legislatorem consentire in consuetudinem eam derogante: *v.n.*197.

249 Per legem universalem non derogatur consuetudo, nisi de ea fiat expressa mentio, sicut nec privilegium.

250 Nec consuetudo immemorabilis (*illa* scilicet, *de cujus initio non extat memoria hominum*,) derogatur per legem derogativam consuetudinis, nisi de ea fiat specialis mentio. Quod Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. glossa* 33.*num.*2. Barbosa *de clausulis claus.*87. *n.* 8. & Anton. à Spir.S. *consult.*2. *num.*17. dicunt, esse verum, quando ratio, & finis derogationis consuetudinis non est idem in consuetudine immemorabili, quàm in memorabili.

251 Si consuetudo contra legem consistat in omissione actus, ut præscribat contra legem, non sufficiunt *actus negativi*, quatenùs scilicet numquam se obtulit occasio exequendi actus legis; sed requiruntur *actus privativi*, quatenùs se obtulit occasio exequendi actus legis, & hoc non obstante fuerunt omissi. Mendo *ver. lex.*

Q U Æ R E S

252 *An ad derogandum legi per consuetudinem requiratur bona fides?*

Certum est, non requiri bonam fidem, si sit sermo de consuetudine introducta per viam *Conniventiæ*; quia tunc derogatio legis non procedit ab ipsis actibus contrariis, qui quidem facti cum scientia legis contrariæ, in principio, in fieri consuetudinis fuerunt mali: sed à consensu saltem tacito legislatoris, qui sciens, & potens faciliter contradicere, si vellet, tolerat, & non contradicit.

Sed difficultas est de derogatione per viam *præscriptionis*.

253 In qua re aliqui apud Piringh. *lib.* 1. *tit.* 4. *de Consuetud.* §. 8. tenent, non requiri bonam fidem; quia sicut consuetudo, ut obliget, requirit, quòd sit introducta animo obligandi; ita pariter, ut deroget legem, requirit, quòd sit introducta animo eam derogandi, & consequenter cum cognitione legis, & cum scientia, quòd actus sit contra legem: cum autem bona fides excludat scientiam, sequitur, quòd abrogatio legis per consuetudinem non compatiatur cum bona fide.

254 Dico. Abrogatio legis per consuetudinem introductam per viam puræ præscriptionis non potest haberi sine bona fide. Piring. *cit.* & est probabilior sententia. Probatur; quia possessor malæ fidei non potest præscribere, nam ad præscriptionem requiritur bona fides.

255 Ad hoc igitur, ut abrogatio legis habeatur per viam præscriptionis, requiritur bona fides, aut quòd cum mala fide sit conjuncta conniventia Principis, videlicet consensus saltem tacitus, aut rationabiliter præsumptus legislatoris: *vid. num.* 197. Gobat. *tom.* 1. *tract.* 9. *num.* 24. Suadetur. Ablatio rei facta scienter non est legitima, nec excusat à restitutione, nisi habeatur consensus, saltem rationabiliter præsumptus, domini, quo removeatur à linea furti rei alienæ: igitur ablatio legis facta scienter non est legitima, nec excusat ab observantia, nisi habeatur consensus, saltem rationabiliter præsumptus, legislatoris, quo removeatur à linea furti juris alieni.

256 Hinc sequitur, quòd in casu consuetudinis introductæ per viam puræ præscriptionis non derogetur lex à principalibus, qui mala fide contra legem egerunt; sed à successoribus, qui quidem agunt contra legem bona fide, putantes se non teneri eam legem servare, cum videant illam à suis antecessoribus non observatam: quilibet enim præsumendus est bonus, nisi certò constet, quòd sit malus.

De legibus, agunt Scotus *in* 4. *dist.* 3. *quæst.* 4. *litt. B*, *dist.*44. *quæst. un.* & *alibi*. Mastrius *in Theolog. mor. disp.*2. Diana *par.* 1. *tract.* 10. & *alibi*. Joan. de la Crux, *ver. de legib.* Bonac. *tom* 2. *par.*2. Tamb. *tom.*2. *de meth. missa lib.*3. *cap.*1. §.8. Busemb. *lib.*1. *tract.*2. Cardenas *in Crisi Theol. tract.* 3. *disp.* 32. & 34. & Fagnanus *cit.* Gobat. *pluribus in locis*. Castropal. *tom.*1. *tract.*3.

SACRA POENITENTIARIA.

257 *Instructio Parochorum, & aliorum Confessariorum pro Casibus, quorum Absolutio; vel Dispensatio spectat ad Sacram Pœnitentiariam, seu ad Sedem Apostolicam.*

CUm sciam, multos inter Christi fideles utriusque sexus, ubique locorum existentes, Censuris, Irregularitatibus, impedimentis Votorum, & Matrimonii, aliisque hujusmodi casibus ad Sacram Pœnitentiariam, seu Sedem Apostolicam spectantibus, respectivè irretitos diù permanere, imò interdum miserè perire, tanti mali causam ex his fontibus provenire comperi.

Primò, quia Parochi, vel alii Confessarii, in quorum manibus hujusmodi Pœnitentes veniunt; ii præsertim, qui ruri, & in pagis extrà Civitates habitant; sæpissimè nesciunt; ad quem in Urbe pro remedio confugiant, qui vel absolutionis, vel dispensationis Litteras à Sacra Pœnitentiaria obtinere iis procuret. Unde fit, ut hac cura deposita, Pœnitentes, vel ad Episcopos, vel ad alios mittant, ad quos isti præ rubore, ac verecundia (Fœminæ præsertim) accedere verentur.

Secundò. Alii verò, qui suos habent Romæ Procuratores, tantam pecuniæ vim pro expensis exigunt, ut hi præ inopia tantis sumptibus impares omninò recedant; & fortè sibi persuadeant, (quod longè pejus esset) Sacrum Tribunal Pœnitentiariæ pro dictis litteris aliquid lucri reportare.

Tertiò. Facit etiam nonnullorum Confessariorum incogitantia, ut gratiæ obtentæ irritæ sint, quià casus, & casuum circumstantias necessariò explicandas malè interdum exponunt: quo fit, ut litterarum Executores præmisso Pœnitentium examine rem aliter se habere, quàm exposita fuerit, comperiant, ac proindè dictas litteras exequi non possint. Unde Pœnitentes quasi desperati pro novæ gratiæ impetratione remedio privati manent.

Quartò. Accidit etiam non rarò, ut Pœnitentes obtentis litteris, non possint in suis pagis facilè reperire Doctorem Theologiæ, vel Sacrorum Canonum (his enim ut plurimùm litteræ Sacræ Pœnitentiariæ inscribunt) aut saltem ille suspectus sit, nec etiam in vicinia eos, quippè qui procul absunt, difficilè adire possint: Unde litteræ suo carent effectu, ac miseri Pœnitentes in suis sordibus perseverare coguntur.

His præmissis, cum certum sit, Sacræ Pœnitentiariæ Tribunal salutem dumtaxat animarum intendere, & omnia gratis concedere, existimavi Parochis, & Confessariis aliquot capita à me proponi pro remedio indicatorum commodorum.

Primò. Ubi accedit aliquis ad illos casu quopiam ad dictum Tribunal pertinente laborans, examinent diligenter Pœnitentem, ut rem totam sincerè aperiat: observent genus Censuræ: scrutentur etiam facti circumstantias. Item inquirant de Pœnitente, an sit vir, aut fœmina: An Laicus, aut Clericus, an Regularis, aut Sæcularis, an Sacerdos, vel in Ordine Sacro, aut simplex Clericus, aut Monialis, &c. Item appellent genus censuræ incursæ, & casum, ex quo incursa est, an publicus, vel occultus. Et circa Irregularitatem videant, an ex delicto, & ex quali delicto, cum suis circumstantiis: an ex defectu, & ex quali defectu; an ex homicidio, aut mutilatione; an ex violatione censuræ. In matrimoniis inquirant, quale sit impedimentum; an reverà occultum, an de contracto matrimonio, vel de contrahendo agatur: Item quid causæ allegetur pro dispensatione obtinenda (idem fiat pro votis, scilicet, quid causæ pro commutatione, & ad quem effectum;) sed præsertim de Clerici percussore disquiratur, ad Urbem pro Absolutione si accedere non valeat.

Secundò. Habita vera totius causæ notitia, scribant casum in charta quocumque charactere, dummodò legi possit; idque sive latina, sive qualibet alia cujuslibet Regionis nativa lingua, omissis inutilibus, reticito etiàm nomine, & cognomine pœnitentis (quamvis nullum sit periculum, rem, & personam prodendi) nisi fortè ageretur de Censuris inflictis contra publicos Clericorum Percussores, & Duellantes in publicum; tunc enim nomen, cognomen, & Diœcesim exprimant: In occultis verò per simplex N. N. proceditur, & casum sic inscriptum directè mittant per postam, seu communem Tabellarium publicum Romam Majori Pœnitentiario in hunc modum.

Eminentissimo, & Reverendissimo D. Cardinali Majori Pœnitentiario.

Qui certè pro sua humanitate, & charitate libenter omnes audiet; jubebit litteras expediri, & rescribendo mitti curabit.

Tertiò. In Litteris tamen Romam ad eum missis significent, quomodo, & qua via responsum mittendum sit per Postam, seu communem publicum Tabellarium, terminando litteras Eminentiss. inscriptas in hinc ferè modum.

Di-

Dignetur Eminentia vestra rescribere N.N. in Civitate N. pro tali Oppido N.

Sic autem casum proponet.

Eminentissime, & Reverendissime Domine.

N. Sacerdos contraxit Irregularitatem ex homicidio occulto ab eo ob talem, vel talem causam clam tali modo patrato, vel procurato in persona hominis laici. Ab eo tempore non abstinuit ab exercitio ordinum, vitandi scandali causa, vel ne se proderet; sive abstinuit, sed cum diù absque scandalo abstinere non possit, humillimè supplicat pro remedio.

N. N. Contraxit matrimonium cum muliere, cujus matrem anteà carnaliter cognoverat, conscius, vel nescius impedimenti (quod occultum est) quare cum absque scandalo separari non possint, humillimè supplicat pro remedio.

N. N. Mulier emisit Votum Castitatis perpetuæ: Sed cum adsit, vel futurum esse prævideat periculum incontinentiæ, humillimè supplicat pro dispensatione ad effectum nubendi.

Sed cum innumeri sint casus, in quibus supplicari debet Eminentiss. Cardinali M. Pœnitentiario, innumera quoque sunt supplicationum Exemplaria, pro quorum notitia hæc indicasse sufficiat.

Denique, si in illo Oppido, seu Civitate, in qua Eminentiss. Pœnitentiario (ut præfertur) scribitur, non fuerint Confessores, Doctores in Jure Canonico, vel Magistri in Sacra Theologia, vel si adsint, Pœnitens non possit de facili induci eis aperire suam conscientiam, cum jam aperuerit alicui Confessario non graduato, hoc ipsum in litteris missis ipsi M. Pœnitentiario significetur; quod idem significandum est, si Confessarius Gotticum characterem legere nesciat, quia (uti spero) de opportuno remedio providebitur.

Quòd si fortè aliquando tardaverit responsum Eminentiss. M.Pœnitentiarii, tunc poterunt Confessarii, seu Pœnitentes iterùm scribere, ut si fortè fuit deperdita prima epistola, altera ad manus Eminentiss. M.Pœnitentiarii perveniat, & ex his adjuvante Deo præmissis omnibus incommodis providebitur, & animas fratrum nostrorum Deo nostro lucrabimur. Hortantur Parochi, & Confessarii, ad quos præsentes litteræ pervenerint, suis Confessionariis illas affigere, & aliis quantum poterunt rescribendo, sive typis mandando communicare pro animarum salute.

FORMULA I.

258 *Eminentissime, & Reverendissime Domine.*

N. N. sub verbo, & promissione matrimonii deosculatus est mulierem liberam, & cum ea tactibus impudicis operatus est extra vas, ob recensitam promissionem consentiente; posteà carnaliter cognovit ejus matrem conjugatam, nescius supervenientis impedimenti, quod est occultum: Imò mater, & filia ita se habent, ut neutra sciat delictum alterius. Deindè perfectè defloravit allatam puellam sub eadem spe, & promissione matrimonii; quòdque delictum [illegible]iam est occultum; modò non potest absq[illegible] [illegible]ndalo, & periculo vitæ, quod ex ejusdem parentibus utrique immineret, à promissione resilire. Non absque scandalo, quia licèt delictum sit omninò occultum, tota tamen vicinia putat facta esse sponsalia, & matrimonium expectat. Non absque periculo, quia mulier relicta, & promissione frustrata, faciliter in odium conversa, rem suis Patri, & fratribus aperiret, ut novissimè in casu prorsus simili hic paucis ab hinc mensibus cum gravi, & lethali damno contigit. Item cum ei Romam accedere non permittatur, tam quia est pauper, quàm quia sic rem aperiret, facti verè pœnitens, humillimè, & in Jesu Christi visceribus supplicat pro remedio, & quàm citiùs pro dispensatione super affinitate in primo gradu contracta, ad effectum contrahendi matrimonium cum eadem, cui illud promisit; nam ex mora grave & certum ei vitæ periculum imminet. Dignetur eminentia vestra rescribere N.N. in Civitate N. Interim Orator ad eminentiæ vestræ pedes humiliter provolutus, & pro ejusdem incolumitate precans silet. N. die 12. Julii 1702.

FORMULA II.

259 *Eminentiss. &c. ut suprà.*

N. N. contraxit sponsalia cum muliere libera, quam consentientem priùs sub spe matrimonii defloraverat, cujusque matrem, & sororem conjugatam anteà carnaliter cognoverat, conscius impedimenti: quod est occultum; ac proindè cum absque scandalo, & valdè gravi vitæ periculo, quod ex ejusdem parentibus immineret, à sponsalibus resilire, vel in longum matrimonium protrahere minimè possit, atque ei Romam accedere haud permittatur; facti verè pœnitens humillimè, & in Jesu Christi visceribus supplicat pro remedio, & quàm citiùs pro dispensatione super affinitate ex duplici parte in primo gradu contracta, ad effectum contrahendi matrimonium cum eadem, cum qua

præmissa sponsalia inivit. Dignetur, &c. *ut suprà*.

FORMA DISPENSATIONIS S.POENITENTIARIÆ.

260 N. N. S.Romanæ Ecclesiæ Presbyter Card.Discreto viro Confessori Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori, ex approbatis ab Ordinario per Latorem præsentium ab infrascripto specialiter eligendo, salutem in Domino.

Ex parte Latoris præsentium Nobis oblata petitio continebat; quòd ipse aliàs in facie Ecclesiæ matrimonium contraxit, & successivè consummavit cum muliere, cujus sororem prius carnaliter cognoverat. Cum autem, & sicut eadem petitio subjungebat, dictus Lator propter impedimentum ex præmissis proveniens, nequeat in dicto matrimonio remanere absque Sedis Apostolicæ dispensatione, & separatio inter ipsum, & dictam mulierem fieri non potest absque scandalo; ad id vitandum, ac pro suæ conscientiæ quiete cupit Lator à pręmissis, quę occulta sunt, & de quibus plurimùm dolet, per Sacrę Pœnitentiarię officium absolvi, secumque desuper dispensari. Quare supplicari Nobis fecit humiliter, ut sibi super his de opportuno remedio providere dignaremur. Nos igitur, qui Pœnitentiarię D. Papę curam gerimus, supplicationibus hujusmodi inclinati, auctoritate Apostolica Nobis specialiter concessà discretioni tuæ committimus:quatenùs,si est ita dictum latorem, audita priùs ejus sacramentali confessione, à quibusvis sententiis, censuris, & pœnis Ecclesiasticis, quas propter præmissà quomodolibet incurrit, ab incestu, & excessibus hujusmodi absolvas hac vice in forma Ecclesiæ consueta: injuncta inde ei pro tam enormis libidinis excessu, gravi pœnitentia salutari, ac sacramentali confessione peccatorum suorum, singulis scilicet mensibus ut minimum semel, & quoties animæ suæ saluti expedire judicaveris; Et aliis,quæ fuerint de jure injungenda. Demùm, dummodò impedimentum ex præmissis proveniens, sit occultum, & separatio inter latorem & dictam mulierem fieri non possit absque scandalo; ex cohabitatione verò, de incontinentia probabiliter timendum esse, tibi visum fuerit, & aliud canonicum non obstet: cum eodem latore, ut dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, sed ita cautè, ut latoris delictum nusquam detegatur, matrimonium cum eadem,& uterque inter se de novo, secretè ad evitanda scandala, præmissis non obstantibus, contrahere, & in eo postmodum remanere licitè valeant, misericorditer dispenses; prolem susceptam, si quæ sit, & suscipiendam exindè, legitimam decernendo, in foro conscientiæ, & in actu sacramentalis confessionis tantùm,& non aliter. Ità quòd hujusmodi absolutio, & dispensatio in foro judiciario nullatenùs suffragentur; nullis super his adhibitis testibus,aut litteris datis, seu processibus confectis, sed præsentibus laniatis, quas sub pœna excommunicationis latæ sententiæ laniare tenearis, itaut nullum illarum exemplum extet; neque eas latori restituas; quòd si restitueris, nihil ipsi præsentes litteræ suffragentur. Datum Romæ apud S. Petrum sub sigillo officii Pœnitentiariæ, 13. Julii, Pontificatus SS.D. Nostri Anno....

EXPOSITIO,

261 IN qua re Innoc.XI. per Bullam incip. *Exponi Nobis*, editam die 27. Novembris 1679. concedit Lectoribus Jubilatis Ordinis Minorum de Observantia S. P. Francisci, ut litteras Pœnitentiariæ Apostolicæ Doctoribus Artium, seu Magistris in Sacra Theologia directas, recipere, aperire, & executioni mandare possint, & valeant.

Insuper ipse executor debet esse Confessarius approbatus ab Ordinario loci, ubi est dispensaturus, quia dispensare debet in ipsa confessione, in qua examinare priùs debet veritatem expositorum.

262 Pro forma absolutionis. Postquam dixit: *Absolvo te à peccatis tuis*, addat: *& eadem auctoritate declaro te in dicto matrimonio manere, & debitum conjugale reddere posse, & debere, nec non dispenso tecum, ut idem debitum etiam exigere licitè valeas: In Nomine Patris, &c.*

Si absolvi debeat ab aliqua excommunicatione, suspensione, &c. dicat: *Ego te absolvo à vinculo excommunicationis, &c. quam incurristi, &c. propter hanc causam N.* (si sit excommunicatus, addatur:) *Et restituo te Sacramentis Ecclesiæ, & Communioni Fidelium:* (si sit suspensus) *executioni tuorum ordinum, vel officiorum, vel beneficiorum: In Nomine Patris, &c.*

263 Dispensatione peracta, debet lacerare litteras, præsertim sigillum, ut ad probandum servire non possit; aliàs excommunicationem majorem incurrit. Busemb. *lib. 1. tr.2. cap.4. post dub. 4. appendix*. Tamb. *tom. 2. pag.1. & 4. vide tom.1.* De Prudentia Confess. & de Imped. cognationis in linea transv.in distantia inæquali.

264 Dispensatus per Sacram Pœnitentiariam in voto castitatis ad matrimonium contrahendum, si dispensatio sit limitata, v.gr.ad matrimonium semel contrahendum, seu cum

Ber-

certa tantùm, &c. tunc ea mortua redit obligatio voti, ac cessat onus pœnitentiæ salutaris in dispensatione imposita; quia pœnitentia est substituta loco voti; & accedente principali, cessat substitutum. Si verò est illimitata, tenetur eam continuare; quia per extinctionem obligationis voti factam per dispensationem continuatur substitutio, & subrogatio.

265 Pro dispensatione super impedimentis dirimentibus matrimonium, si non sint occulta, sed publica, recurrendum est ad Datariam Romæ, exponendo casum, & paupertatem, si sint pauperes.

PARS SECUNDA
De decem Præceptis Decalogi.

266 NOmine *Decalogi*, venit sacrum volumen decem præcepta divina complectens, quæ habentur in Exodo *cap.* 20. quorum tria priora dicuntur, *prima Tabula*, septem posteriora, *secunda Tabula*, quatenùs illa Deum, ista Proximum immediatè respiciunt.

267 Decem Præcepta Decalogi sunt divina naturalia, adeòque observanda etiam cum periculo vitæ: *v. n.*143. *&* 125. Alia sunt negativa, quæ prohibent aliquid fieri; hæc obligant semper, & ad semper, ut *non adorabis Deos alienos*, *non occides*, *&c.* alia positiva, quæ præcipiunt aliquid fieri; hæc obligant semper, at non ad semper, sed ad locum, & tempus: ut *honora parentes*.

DE I. PRÆCEPTO DECALOGI
Unum Cole Deum.

CAPUT I.
DE RELIGIONE.

268 REligio est virtus moralis hominem inclinans, ut Deo debitum cultum exhibeat tamquam omnium Creatori, & Domino.

Ejus actus tam interiores, quàm exteriores præcipui sunt, Adoratio, Sacrificium, Oratio, Juramenta, Adjuratio, & Votum.

ADORATIO

269 ESt actus, quo alium reveremur, ipsi nos submittendo tamquam Superiori, in recognitionem suæ excellentiæ.

Est triplex: *Latria*, quæ est in Deum, ob excellentiam increatam: *Dulia*, quæ est in Sanctos ob excellentiam creatam communem: Et *Hyperdulia*, quę est in Beatissimam Virginem ob excellentiam creatam singularem, cæteris supereminentem.

270 Hæc triplex adoratio, alia est absoluta, quæ convenit Deo, Virgini, & Sanctis per se venerabilibus; alia respectiva, quę convenit Cruci, Imaginibus, Vestibus, & similibus ratione carentibus, quę non per se coluntur, sed propter aliud. Unde eorum veneratio non sistit in illis, sed ad prototypum refertur, cujus sunt imagines, aut quod repręsentant.

271 Licitum est votis, & alio cultu, privato tamen, putà genuflexione, deosculatione, &c. & ut privatam personam venerari sepulchra servorum Dei eximię Sanctitatis, de quibus est indubitata miraculorum fama. Gobat. *tom.*3. *de voto num.* 401. quia id practicatum legimus cum illis, qui posteà Sancti declarati sunt.

272 At non licet cultu publico, v. gr. erectione Altaris, Sacrificio Missę, horis Canonicis, & thure, appendendo tabellas, lampades, cereos accendendo, &c. vel ut personam publicam, aut nomine Communitatis, quia id prohibetur maximè ab Urb. VIII. qui etiam in specie prohibet, *Eorum imagines in Ecclesiis, aliisque locis publicis, ac etiam privatis, cum laureolis, aut radiis, seu splendoribus* proponi. Alberghinus *in Man. qualif. cap.*30.

273 Sacrificio Missę Deum colunt Sacerdos, ac cęteri assistentes, & cum Sacerdote offerentes. De eo actum est fusè in tom.3. De aliis Religionis actibus plenè agimus in hoc primo tomo.

CAPUT II.
DE TRIBUS VIRTUTIBUS THEOLOGICIS.
FIDES.

274 EX Apost. ad Hębr. 11. *Est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium, innixum testimonio divino*.

275 Primò, fideles, postquam ad usum rationis pervenerint, sub mortali, & necessitate medii tenentur explicitè credere quinque: 1. Deum esse: 2. esse justum remuneratorem, dantem pręmia justis, supplicia malis: 3. My-

sterium Trinitatis, quod consistit in unitate naturæ divinæ, & Trinitate personarum. 4. Mysterium Incarnationis. 5. Mysterium Redemptionis, nempè Christum esse mortuum pro nobis: Christus est verus Deus, & homo in unitate personæ Verbi divini. Dixi, necessitate medii, quia sine horum actuali fide quis salvari non potest, nec ignorantia juvat. Unde homo, qui mysteria fidei necessaria necessitate medii ignorat, etiam si ignorantia supponatur invincibilis, absolvi non potest, nisi priùs super iis erudiatur; quia caret medio necessario ad justificationem, & salutem: *vid. proposit. 64. ab Innoc. XI. damn. & de baptismo.*

276 Constat ex Apost. ad Hæbr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & inquirentibus se remunerator est.* Ex Jo. 17. Matth. 18. & ex Simb. Ath. *Sed necessarium est ad æternam salutem, ut incarnationem quoque Domini nostri Jesu Christi fideliter credat, &c. v. proposit. 22. ab Innoc. XI. damn.*

277 Secundò, tenetur sub mortali, necessitate tamen præcepti, explicitè, crasso tamen modo, & quoad substantiam, credere, & scire. 1. Articulos Symboli Apostolorum. 2. Orationem Dominicam. 3. Præcepta Decalogi, & Ecclesiæ, 4. Sacramenta maximè necessaria, ut Baptismum, Eucharistiam, & Pœnitentiam. Reliqua autem, quando volunt suscipere.

278 Pueri sæpè à mortali excusantur, ob intelligentiæ naturalem defectum; non excusantur autem, qui eorum curam habent, si non doceant. Confessarii in primis confessionibus debent pueros super præmissis examinare, & erudire.

279 Non sufficit fides ex testimonio humano, aut simili naturali motivo, quia fides ad salutem supernaturalem necessaria, & quæ est radix nostræ justificationis, & de qua ait Apost. *cit. n. 165. Sine fide impossibile est placere Deo;* est fides stricta supernaturalis innixa testimonio divino, quod solùm est infallibilis veritatis. Imò meritum fidei consistit in hoc, quòd independenter à naturalibus rationibus, revelata credimus, præcisè, quia Deus verax dixit: *vid. proposit. 4. 19. 20. 21. & 23. ab Innoc. XI. damn. & proposit. 1. ab Alex. VII. damn. vid. tom. 2. à num. 281.*

280 Præceptum confessionis externæ fidei est duplex, negativum, scilicet non negandi fidem, & affirmativum, confitendi ore fidem.

281 Primum obligat semper, & pro semper, itaut per nullum signum externum liceat aliquando negare fidem, non obstante, quòd interiùs servetur fides, etiam si urgeat periculum mortis: patet ex Matth. 10. *Qui me negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.*

282 Secundum non obligat pro semper. Unde oportet distinguere.

Vel enim taciturnitas est in talibus circumstantiis, ut sit signum negationis fidei, aut erubescentiæ confessionis fidei, aut cedit aliis in scandalum, quo avertantur à fide; & tunc etiam cum discrimine vitæ fidem confiteri tenemur. Quia ut ait D. Chrisost. *in cap. nolite timere;* non solùm est proditor veritatis, qui mendacium loquitur; sed etiam ille, qui non liberè veritatem pronunciat, quam liberè pronunciare oportet. Hinc si Tyrannus interrogaret te de tua fide seriò, & taceres, peccares: *vid. prop. 18. ab Innoc. XI. damn.* Idem dico, si Pastor, urgente persecutione in suas oves, cum earum scandalo fugiat.

283 Si verò taciturnitas sit in aliis circumstantiis, ut non sit signum negationis fidei, &c. tunc non esset peccatum. Similiter tunc licitum est fugere, aut occultare fidem signis ex se indifferentibus, minimè signis ad professionem falsæ fidei institutis. Constat ex Matth. 23. *Cum persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam,* & exemplo D. Athanasii, aliorumque Sanctorum, ac ipsius D. Pauli.

De fide, Scotus *in 3. d. 23. q. 1. lit. G, d. 25. q. 1. litt. F, in 4. d. 14. q. 3. litt. E, d. 5. q. 1. litt. C*, Mastrius *in Theol. mor. disp. 10. num. 2.* Diana *par. 3. tract. 5. ref. 46. 48. & 49. par. 5. tract. 7. resol. 34.* Joan. de la Crux, *pag. 9.* Tamb. *tom. 1. lib. 2. c. 1.* Busem. *lib. 2. tract. 1.* Cardenas *dis. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 41. 42.* Bonac. *tom. 2. à pag. 178.* Leand. *tom. 6. dec. tr. 2. de fide.* Fenech. Bertaldus *1. pr. dec. punct. 1.* Castropal. *tom. 1. tr. 4. Plura v. in 2. tom.*

SPES

284 **E**st *virtus supernaturalis, inclinans ad amandum Deum amore concupiscentiæ, quo Deum, & divina præ omnibus aliis bonis nobis concupiscimus.* Quæ concupiscentia est sancta; non est enim talis, qua fruamur utendis, & utamur fruendis, quia Deum, seu beatitudinem concupiscimus nobis, non tamquam fini, sed tanquam subjecto beatitudine perficiendo, quod totum potest esse ordinatum ad ipsum Deum, tamquam finem. Et hoc pacto differt spes à charitate, qua Deum amamus amore amicitiæ, ut summum bonum in se.

285 Ratio est, quia Deus non solùm est in se infinitè bonus, sanctus, &c. sed etiam est nobis infinitè suavis, delectabilis, &c. hinc Psaltes de hoc sancto mercenario affectu abs-

que

que verecundia ait: *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas propter retributionem*. Ps. 83. *Concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini*: & Aug. in Man. c. 10. *Accende me Domine voluptate, & concupiscentia tua, quæ sancta est, & bona.* Scotus *in 3. d. 26. q. un. litt. C, d. 34. q. un. litt. F*, Mastrius *in Theol. mor. disp. 10. num. 3.* Joan: de la Crux *pag. 15.* Busem. *lib. 2. tract. 2.* Fenech. Castrop. *tom. 1. tract. 5.*

CHARITAS

286 **E***St virtus supernaturalis, qua Deum diligimus propter se, & proximum propter Deum*. Deum diligere tenemur supra omnia, non intensivè, sed appretiativè, seu prælativè, itaut in casu jacturæ Deus sit præferendus filiis, divitiis, & cæteris bonis; qui amor appretiativus est perfectior intensivo.

287 Fides, Spes, & Charitas, quantum ad præceptum negativum de non discredendo, de non desperando, & de non odiendo, obligant semper, & pro semper, non sic quoad præceptum affirmativum de eliciendo actus fidei, spei, & charitatis. Et quidem non sufficit eos elicere semel in vita; non potest autem faciliter assignari tempus sine periculo erroris, aut fovendi scrupulos. Tenemur verò eos frequenter elicere, quia hujusmodi actus virtutum Theologicarum, cum habent pro objecto immediato Deum, ad differentiam virtutum moralium, quæ habent pro objecto proprias materias creatas honestas, maximè requiruntur ad nutriendam, & conservandam vitam spiritualem animæ; præsertim ad eos tenemur, quando urget gravis tentatio contra fidem, spem, & charitatem, cum periculo labendi; tunc, inquam, firmari debemus per actus positivos oppositos. Tenemur actum charitatis elicere in casibus, in quibus debemus Eucharistiam recipere, & confessarius non adest, & in aliis casibus, qui in peculiaribus materiis infrà afferentur.

288 In hac tamen re non est scrupulosè agendum; eo maximè, quia si attentè consideremus, frequenter actus formales directos, fidei, spei, & amoris, elicimus; quando enim Simbolum Apostolorum, Orationem Dominicam, & similia recitamus, aut sacramenta recipimus, & sacra adoramus, aut signo Crucis signamur, actus fidei elicimus, quibus articulis illis credimus. Item, quando pœnitentes ad sacramentum pœnitentiæ accedimus, veniam, & salutem speramus. Denique quando divina beneficia recogitamus, ad amoris actus in Deum excitamur; & præsertim, quando mentaliter oramus, assiduos, atque fervidos amoris actus in Deum experimur: *v. proposit. 1. ab Alex. VII. & proposit. 5. 6. 7. 17. & 65. ab Innoc. XI. damn.* Mastrius *cit.* & Carden. *disp. 42.* Bonac. *tom. 2. pag. 164.* Leander *tom. 6. dec. tr. 4.* Bertaldus *1. pr. dec. punct. 1.* Castropal. *tom. 1 tract. 6.*

CHARITAS ERGA PROXIMUM

289 **N**On sufficienter expletur, si abstineamur ab actu odii, & erga eumdem exequamur facto opera externa benevolentiæ. Sicut enim certum est, nos obligari ad diligendum proximum, ex Matth. 22. *Diliges proximum tuum, sicut te ipsum*; ita certum esse debet, nos obligari eum diligere actu interno expresso, & formali, ex illo Joan. 3. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem*, & Matth. 22. ubi Christus loquens de præcepto charitatis, ait: *Secundum autem simile huic; diliges proximum tuum, sicut te ipsum*. Ubi per ly *simile*, datur intelligi, quòd præceptum charitatis proximi sit non solùm de opere externo, sed etiam de interno cordis affectu, uti est præceptum de diligendo Deum; volendo proximo bona, non mala; gaudendo, non tristando de bonis; displicendo, & non complacendo de malis, eique in necessitate subveniendo: *vid. prop. 10. & 11. ab Innoc. XI. dam.*

290 Proximus est omnis homo beatitudinis capax, sive fidelis, sive infidelis, sive amicus, sive inimicus.

291 Ordo in dilectione proximi servandus, quoad bona pertinentia ad naturam, & vitam corporalem est. Ut extra extremam necessitatem succurrendum sit, 1. uxori, quia est una caro cum viro, 2. filiis, 3. parentibus, & patri præ matre, 4. fratribus, & sororibus, deindè propinquis, & familiaribus. In extrema autem necessitate, parentes, eò quòd vitam dederint, sunt præferendi filiis.

292 In rebus pertinentibus ad civilem communicationem præferendi sunt concives, in bellicis commilitones, in spiritualibus patres, & fratres spirituales. Bannez tamen probabiliter tenet, parentes etiam in spiritualibus esse omnibus aliis præferendos, quia prima conjunctio carnalis est fundamentum aliarum conjunctionum: ita Busemb.

293 Tenetur quis succurrere proximo in extrema necessitate spirituali constituto, etiam cum periculo propriæ vitæ, si sit certa spes illum juvandi, & non possit alia via juvari, nec sit periculum damni proprii spiritualis. Quia damnum spirituale proximi prævalet omni damno temporali etiam proprio, damnum verò spirituale proprium prævalet damno spirituali alieno. Hinc teneris baptizare infantem, & absolvere peccatorem, quem scis certò moriturum, cum periculo tuæ vitæ, si sit certa spes illum juvandi,

& tibi constat non posse alia via juvari, nec tibi immineat periculum damni proprii spiritualis.

294 In gravi necessitate tenetur tantùm Parochus, cui talis cura ex officio incumbit, cui proindè non licet fugere tempore pestis, nisi substituto alio æquè idoneo.

Scotus *in* 3. *dist.* 28. *un.* Mastrius *in Theolog. moral. disp.* 10. Joan. de la Crux *pag.* 10. Tamb. *tom.* 1. *lib.* 5. Busemb. *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 1. & 2. Leander *tom.* 6. *dec. tract.* 4. *disp.* 3. Fenech. Castropal. *tom.* 1. *tract.* 6.

ODIUM

295 Est duplex, videlicet inimicitiæ, *quo volumus proximo malum, quatenùs illi malum;* & hoc est peccatum grave, vel leve, juxta gravitatem, aut levitatem materiæ. Alterum est odium abominationis: *Quo non personam, sed ejus malitiam, vel saltem personam tantùm, ut malam, aut nobis noxiam, aversamur.* Et hoc regulariter non est peccatum. Ita Busem. De hoc ait Psaltes: *Iniquos odio habui.* Est tamen grave, si aversio sit magna, & cadat non tantùm in malitiam, aut qualitatem offensivam, sed in personam. Est igitur malum odium abominationis personæ, non sic odium abominationis ejus malitiæ, aut qualitatis infestæ: *v. prop.* 9. *ab Alex. VIII. damn.*

296 Probabile est, sufficere, si in confessione dicas: *Volui grave malum proximo;* non explicando speciem mali, mortis, corporis, infamiæ, aut in bonis temporalibus cum conveniant in una ratione mali.

297 Item probabile est, quod non tenearis speciem mali, aut boni explicare, in tristitia de bono alterius, in gaudio de malo, & quando desiderium est inefficax, videlicet, quando desideras, ut alius occidatur, &c. at voluntatem non habes eum occidendi, &c.

Probabilius tamen est id explicare, quia recensita mala distinguuntur specie.

298 Non peccat, qui sibi, vel alteri mortem desiderat naturalem ad gravem infirmitatem, miseriam, & vitam acerbam, &c. vitandam, quia tunc tolerabilior est mors, quàm in tantis miseriis vivere. Peccat autem graviter, si ob leves molestias mortem exoptat. A mortali excusari sępè solent ratione primi motus, aut ex defectu advertentiæ malitiæ gravis, vel ex defectu deliberationis mulieres.

299 Non peccat, qui desiderat mortem naturalem proximo ingens malum inferenti, ut si desideras latroni, aut tyranno mortem. Si desideras infirmitatem peccatori, ut convertatur. Si tristeris de bono proximi, in quantum id in aliorum damnum redundat, quatenùs est eo abusurum: v. gr. si tristeris assumptum esse in Judicem hominem injustum, &c. quia hi actus non habent pro objecto malum proximi, sed bonum honestum aliorum, nempè publicæ quietis, cessatio iniquitatum, injustitiarum, gravium offensionum, &c.

300 In nullo autem ex his casibus licet privata auctoritate proximum occidere, quia plus requiritur ad mortem, & malum inferendum, quàm ad desiderandum; ut cum de homicidio. Similiter numquam licet desiderari alteri mortem ab alio injustè infligendam, quia est actus de objecto malo: *v. ver. Homicidium alterius*, de Tyranno.

301 Imò secluso casu ingentis damni impendendi, non licet malum, aut mortem naturalem alteri desiderare, aut de eo gaudere, vel de bono tristari, v. gr. quia exindè temporale bonum nobis advenit, aut hæreditas, quia hoc est leve, imò iniquum motivum ad malum grave alteri cupiendum. Tum quia hæreditas, vivente domino, est tibi indebita, adeoque vivente domino iniquum est ei desiderare malum, nempè mortem ob bonum, tunc tibi indebitum. Multò magis iniquum est eam desiderare Patri, à quo post Deum vitam accepisti: *v. proposit.* 13. 14. & 15. *ab Innoc. X. damn.* Scotus *in* 3. *dist.* 30. *quæst. un. litt. A*, Mastrius *in Theol. mor. disp.* 10. *n.* 97. Busem. *cit.* Cardenas *disp.* 11. Bonac. *tom.* 2. *pag.* 207. Bertald. 5. *pr. dec. punct.* 1. Castrop. *to.* 1. *tract.* 6.

CHARITAS ERGA INIMICUM

302 Ex præcepto obligat, ut quilibet homo, privatus communia charitatis signa, & beneficia, exhibeat; specialia verò solùm ex consilio, nisi aliundè obligatio oriatur, v. gr. ratione scandali.

303 Hinc non potes sine mortali à communibus orationibus, aut à sacrificio inimicum excludere. Nec si toti viciniæ eleemosynam elargiaris, potes inimicum excludere; quia licèt liberè des, supposito tamen, quòd des, inimicum excludere est odii signum.

304 Regulariter non tenetur quis salutare, aut alloqui inimicum; quia salutatio, & allocutio sunt actus liberi inter ęquales; unde eos omittere non est per se signum odii. Inter inæquales eos omittere est signum inurbanitatis in inferiore; imò si inæqualitas sit insignis, ut inter superiorem, & subditum, &c. salutationem omittere est signum contemptus.

305 Dixi regulariter, quia aliquando ratione alicujus circumstantiæ adjunctæ eos omittere est mortale: 1. si cedat in scandalum, & signum odii interni; uti esset, si pluribus simul tibi occurrentibus cæteros salutes, & inimicum excludas: 2. si allocutio non

non eſt debita, ſed tu prævides, quòd ex tua allocutione, aut ſalutatione, inimicus odium deponet, tunc mortaliter peccas, ſi ſine magna animi difficultate potes: hoc addidi, quia charitas non obligat cum magno incommodo.

306 Poſſunt tamen iſti aliquando excuſari à mortali, ſi alii, qui videbant eos priùs ad invicem ſalutari,& modò vident non ſalutari,ſciant cauſam rixæ fuiſſe levem,& rixam levem.

307 Quando collocutio eſt debita, debet prius incipere lædens, inferior, qui priùs offendit, qui excitavit, qui graviùs offendit, licèt fuerit poſterior. Si injuriæ ſint æquales, aut non ſit major ratio, cur incipiat priùs unus, quàm alter, utrique incumbit cura occaſionem capiendi; & ille, cui priùs occaſio occurrit, incipere debet, ſicut inter æquales onus priùs ſalutandi incumbit illi, qui coram alio pertranſit.

308 Non teneris ſalutare inimicum, ſi ſis moraliter certus eum non reſalutaturum; quia tunc eſſet periculum, ut tu graviter contra illum inveheres. Similiter, ſi prævideres inimicum exinde evaſurum audaciorem, & magis tibi infeſtum: aut ſi inde notabile damnum eſſet tibi ſecuturum.

309 Si inimicum graviter tibi inſenſum te ſalutantem non reſalutes, peccas mortaliter, quia eſt ſignum odii: à mortali excuſaris, ſi circumſtantiæ ſint tales,ut omiſſio reſalutationis judicio prudenti non ſit ſignum odii, v. gr. ſi ſalutans ſit valdè inferior. Si ſalutatus ſimulet ſe diſtractum, ut verè appareat non advertiſſe. Si injuria ſit gravis,& recens, & ſalutatus ſit timoratæ conſcientiæ, ut omiſſio reſalutationis attribuatur fragilitati conditionis humanæ,quę non patitur tam ſubitò reſalutare offenſorem. Sic Matrona nobilis, ſi non reſalutet more patriæ occiſorem ſui filii; in hac enim,cum vindictam de injuria nō ſumat, omiſſio reſalutationis non eſt ſignum odii, ſed ſenſus juſti doloris, vel muliebris faſtus. Ita Tamb. Adde, ſolere mulieres vitare occiſoris aſpectum, non ratione odii, ſed ne dolorem renovent cum memoria occiſi filii.

310 Concluditur tunc te teneri ad præfata ſpecialia ſigna,quando circumſtantiæ ſunt tales, ut eorum omiſſio ſit ſignum odii interni; ſecùs, quando non.

311 Aliquando poteris ſcandalum vitare, ſi inter familiares ſocietates eorum, qui poſſent ſcandalum pati, proteſteris te ex toto corde perſonam talem diligere, à ſignis verò ſpecialibus te abſtinere, minimè ex odio, ſed ex juſta conſideratione, quia tibi grata non eſt ſocietas ejus.

312 Dixi in principio: *Quilibet bono privatus*. Quia perſona publica, nempè Prælatus, Superior, Princeps, regulariter poteſt, imò debet ſubdito deficienti ſigna nedum ſpecialia, verum etiam communia denegare, atque etiam aſperum, & auſterum vultum oſtendere, quia hoc non eſt ſignum odii, ſed medicina, ut ſubditus ſe emendet, qui ſæpè in pejora prolaberet, ſi poſt defectum, ſuperiorem ſcientem, adhuc hilarem, atque beneficum experiretur.

313 Offenſus poteſt offenſorem accuſare, nec tenetur poſteà ei facere juridicè remiſſionem; id enim eſt conſilium, non præceptum. Ratio eſt, quia non peccat, ſi id faciat, non volens pœnam, ut malum, & moleſtum ipſi offenſori; quia hoc eſt odium mortale; ſed uolens ſatisfactionem offenſæ, quæ per offenſoris punitionem habetur, & exemplum aliorum, ne alii, uel idem iterùm in ſimiles offenſas prorumpant, ſed coerceantur à malis. Primus quidem eſt actus odii, quia ſiſtit in malo proximi: ſecundus uerò eſt actus juſtitiæ uindicatiuæ, qui ſiſtit in reparatione injuriæ, adeòque eſt actus bonus; aliòquin iniquè inſtituerentur Judices pro reparatione injuriarium, & ſatisfactione patientium offenſas. Debent tamen fideles in procuranda ſatisfactione, præſertim in cauſis criminalibus, eſſe moderati, atque cauti, ne cum actu juſtitiæ odium immiſceant. Debitis autem moderationibus adhibitis, ſi alius exinde ſumat occaſionem odii, erit ſcandalum paſſivum; quia tu jus tuum agis.

314 Demùm, quando in præſentia inimici experiris varios motus ſenſus, nempè te trepidare, faciem immutare, repugnantiam de ejus aſpectu habere, non inde peccas, ſi ad deliberatam, & gravem averſionem, aut ad grave malum deſiderandum non tranſeas, quia illi motus ſunt naturales, & involuntarii, orti ex apprehenſione objecti, ut tibi moleſti. Scotus *in 3. diſt. 30. quæſt. unic.* Maſtrius *in Theol. mor. diſp.* 10. *num.* 48. Tamb. *to.* 1. *lib.* 3. *cap.* 1. §. 3. Buſem *lib.* 2. *tr.* 3. *cap.* 2. Bonac. *tom.* 2. Bert. Caſtr. *t.* 1. *tr.* 6.

INVIDIA

315 *Eſt inordinata triſtitia de bono alterius, ut eſt diminutivum propria excellentia*; unde per invidiam non triſtatur quis de bono alterius, quia velit malum ipſi, nam hic eſt actus odii; ſed falsò apprehendit illud eſſe diminutivum propriæ excellentiæ, & honoris. Ex genere ſuo eſt mortale, ſi bonum ſit grave. Regulariter tamen ſolet à mortali excuſari ratione levitatis materiæ, aut ex defectu plenæ advertentiæ, & deliberationis.

In-

316 Invidiam satis clarè distinguit Busem.

Si doleas, quod alter tibi æqualis, vel non multùm inæqualis in excellentia crescat, ita ut fiat te superior, & ipsum incrementum excellentiæ apprehendas, ut tibi malum, est propriè invidia. Quia falsò, & immeritò id apprehendis, hinc teneris eam apprehensionem repellere, & non voluntate consentire, & tristari.

317 *Si tristitia fit ex eo, quòd nobis desit bonum, quod alter habet, ita tamen, ut illud alteri non discupiamus, non est invidia, sed æmulatio, seu zelus, qui si est circa bonum honestum, est laudabilis*, dicente Apost. ad Cor.12. Æmulamini charismata meliora. *Si autem circa temporalia, interdum est venialis, ut si bonum dolenti sit improportionatum, quale esset, si rusticus doleret se non esse Regem.*

318 *Si tristitia est de bono alterius, in quantum ille est indignus, non est invidia, sed indignatio, quæ non est peccatum.*

319 *Si tristitia est de bono alterius, in quantum eo tibi, vel aliis times nocumentum; v. gr. inimicus tuus est evectus ad officium, ut tibi faciliùs possit nocere; non est invidia, sed timor, qui per se non est peccatum, nisi sit inordinatus.*

320 In his autem potest esse peccatum mortale per accidens, puta, si divinam providentiam argueres: Si ad malum ei desiderandum transires, &c.

Scotus *in* 1. *dist.*6. *qu. unic. lit.*K. Mastrius *in Theol.mor.disp.*10.*n.*98. Tamb. *tom.*1 *lib.*3.1.*§.*3. Busem. *lib.*5. *cap.*3. *dub.*4. Bonac. *to.*2. *pag.*209. Castropal.*t.*1.*tr.*6.

SCANDALUM,

321 EX D.Thoma, *est dictum, vel factum, quod est occasio ruinæ spiritualis proximi*, nempè peccati. Est duplex, activum, & & passivum.

322 Activum, *est dictum, vel factum malum, seu speciem mali habens, præbens alteri occasionem ruinæ spiritualis.* Est peccatum mortale, si est occasio peccati mortalis; veniale verò, si venialis. Et tale est, etiam si peccatum alterius, seu scandalum passivum non sequatur; quia per accidens est, quòd non sequatur.

323 Scandalum activum dicitur directum, si malum, aut speciem mali habens, dicis, aut facis intendens ruinam spiritualem proximi, sive formaliter ob damnum spirituale proximi, quod est proprium Dæmonis; sive materialiter ob proprium commodum, & utilitatem, quod est proprium hominis; ut si quis verba obscæna dicat coram muliere, ut eam inducat ad peccatum.

324 Indirectum dicitur, si malum, aut speciem mali habens, dicis, aut facis prævidens esse aptum natum, ut sit alteri occasio peccandi, licèt id non intendas. Malum dicitur, quod in se est malum. Speciem mali habens dicitur, quod in se non est malum, pusillis tamen apparet malum; ut si feria 6. coram pusillis carnes comedas, non dicens, quòd licentiam habeas, seu necessitatem. Nomine dicti, vel facti, venit etiam omissio mala, aut speciem mali habens.

325 Scandalum passivum *est ipsa ruina spiritualis proximi ex occasione dicti, vel facti alterius sequens;* quòd si illud dictum, vel factum sit bonum, aut indifferens, & nullam speciem mali habens, scandalum, quod sequitur, dicitur purè passivum; at si sequatur ex debilitate, aut ignorantia, dicitur scandalum pusillorum; si verò sequatur ex malitia, dicitur scandalum pharisaicum. Unde scandalum passivum dividitur in datum, quod oritur ex activo, & in acceptum, quod non oritur ex activo, sed ex ignorantia, aut malitia ipsius accipientis scandalum.

326 Ob scandalum purè passivum pharisaicum non teneris tuas actiones omittere, aut differre; sed illud est contemnendum, quia malitiosè concitatur ad tuas actiones impediendas. Hinc Matth.15. ait Christus: *Sinite illos*. Ob scandalum verò purè passivum pusillorum teneris tuas actiones omittere, aut differre, si faciliter, & sine tuo incommodo potes; minimè, si sine tuo incommodo non valeas, quatenùs adsit necessitas, vel utilitas; ratio est, quia non es ejus causa, unde peccatum alterius malitiæ immutatur.

327 Quando coram aliis peccas, tunc est scandalum, quando attentis circumstantiis personæ agentis, & personarum aspicientium, probabiliter timetur, quòd per illum actum ad peccatum trahantur, qui aliàs peccaturi non essent. Busem. Unde non est scandalum 1. si persona, coram qua peccas, sit parata ad idem peccatum, ut si quis fornicetur coram parato ad fornicandum, nec ejus exemplo movetur, sed ex propria deliberatione. 2. si persona agens sit ita vilis, ut potiùs moveat ad indignationem, quàm ad peccatum. 3. si persona præsens, coram qua alius verba inhonesta profert, est ita proba, & timorata, ut potiùs ea sint illi causa horroris, quàm amoris. Castr.*t.*1.*tr.*6.*disp.*6.*punct.*4.*n.*4. nam in tantùm peccas peccato scandali, in quantùm es causa moralis peccati aliorum.

328 Scandalum activum nedum directum, sed etiam indirectum, contrahit malitiam scandali specie distinctam contra charitatem in confessione explicandam: Quia ex præcepto charitatis quis tenetur, tam ad non procurandam

dam ex propria industria ruinam proximi, quàm ad se abstinendum à causa injusta, ut proximus cadat.

Item in scandalo activo, etiam indirecto explicanda est species peccati, ad quam proximus inducitur. Quantum ad numerum verò inductorum una actione, sufficit dicere: *Fui pluribus meo exemplo occasio peccandi in tali specie, v. g. adulterii, &c.* probabilius tamen mihi est cum Bonac. quòd teneatur exprimere statum personæ, cui scandalum dedit, si ille afferat peccato malitiam specificam, v. gr. in materia fornicationis, si persona scandalizata sit conjugata, aut voto castitatis ligata.

329 Qui habens votum castitatis inducit sæcularem ad peccandum contra castitatem, peccat contra castitatem, & tenetur circumstantiam sui status aperire, quia castitas indirectè obligat, ne alios ad luxuriam provocemus. Contra Dianam, & Tambur. qui negant, dicentes, eum propriam, non alienam castitatem promisisse: *v.n.*283.

330 Qui autem directè,& explicitè induxit alterum non paratum ad idem numero peccatum, quod est commune duorum, & ab ipso pœnitente in confessione explicatur, v.gr. induxit mulierem non paratam ad fornicandum secum; si ipsa consentiat, & peccatum sequatur, non tenetur circumstantiam inductionis exprimere, sed sufficit, si fornicationem aperiat; quia inductio ad peccatum, & ipsius peccati commissio, tunc moraliter pro una transgressione reputantur.

331 Non peccat mulier se ornans juxta qualitatem personæ, & usum communem,& ita virorum aspectibus se offerens. Quòd si ornatus sit superfluus, esse solùm veniale, nisi adsit prava intentio, docent Cajet.2.2. *q.*169. *ar.* 2. Bonac. *de matr. q.*4. *p.*9. *num.*17. Castrop. *t.*1.*tr.*6. *disp.*6.*p.*7.*num.*1. quia hæc superfluitas est ita vulgaris, ut regulariter gravem occasionem non præbeat.

Mortale erit, si excessus sit notabilis, & rarus, uti esset in puella pectus nudum gerere, ubi non est consuetudo; quia insolita magis movent. Ubi tamen est consuetudo, à mortali eam liberant Cajet.Nav.& alii apud Tambur. *to.*1 *lib.*7.*c.*8.§.8.*nu.*7. Sà verò ait, quòd difficulter absolveret. Et quidem sunt deterrendæ.

332 Quòd si sciat ab aliquo concupisci, tunc peccat mortaliter,si ejus aspectui se offerat, absque ulla sui necessitate, vel utilitate; quia obligatio charitatis est, ut quilibet teneatur ruinam proximi vitare, quando commodè potest. Hæc autem non tenetur se sua libertate privare, sed potest licitè ea uti, ex honesta, & justa causa, quæ non sit solum libertatis exercitium, sed bonum aliquod sibi necessarium, aut utile; charitas enim non obligat eam, ut se abscondat, aut non exeat, cum jactura rei sibi necessariæ, aut utilis, ob alterius malitiam, juxta dicta *n.*326.

333 Non peccas, si potens impedire, permittas peccatum alterius. Primò: *ut ille deprehensus corrigatur.* Castrop. *cit. punct.*5. quia justa causa est correctio. Hoc autem est verum in assueto peccare; quia hic emendari non solet, nisi pœna, aut timore correptus.

334 Secundò: *Ut te serves indemnem*. Et sic maritus suspicans, aut secretò sciens adulterium uxoris, potest clam testes aptare, ut adulterium probet, & divortium faciat. Quia habet jus ad repellendam injuriam habitandi cum adultera, ad quod alia via ei non suppetit, nisi permissio peccati.

335 At non licet ob recensitos fines occasionem peccandi offerre, seu invitare; quia id non esset permittere, sed cooperari ad malum. Unde ait Bonac. *de pecc.* non licere marito cum uxore pacisci, ut juveni ejus castitatem tentanti se offerat, & assignet tempus, quo veniat, non fine adulterandi, sed, ut deprehensus, puniatur, & corrigatur;quia talis oblatio, & invitatio facto tentanti, est adulterii acceptatio.

336 Non obstat, quòd ait Castr. *cit. nu.*6. licitum esse Patri volenti deprehendere filium in furto, ut corrigatur, linquere clavem in arca quasi oblitam, aut apponere nummos in loco patenti.1. Quia hæc est potiùs occasionis permissio, quàm oblatio. 2. Quia est res valdè indifferens, & ea posita adhuc filius est indifferens, & liber ad non furandum. 3.Quia talis permissio compensatur correctione; ad quam maximè pater habet onus.

QUÆRES.

337 *An opus consilii, vel præcepti omitti debeat ad vitandum scandalum proximi?*

De præcepto negativo nulla est difficultas, non enim sunt facienda mala, ut inde eveniant bona; unde non licet occidere ad vitandum scandalum fratris.

DE PRÆCEPTO AFFIRMATIVO.

338 Dico 1. non esse omittendos actus præceptos ad vitandum scandalum alterius. Castrop. *cit. p.*16. *num.*3. contra Valent. Sotum, & alios apud ipsum. Ratio est: quia obligatio servandi præcepta est primaria, obligatio vitandi scandalum secundaria; ordo namque charitatis exposcit,ut priùs quis suæ saluti consulat, & ut præcepta ipse impleat, quàm ut curet, quod impleat alter.

Con-

339 Confirmat: *Si Petrus, qui est tibi inimicus, omittat missam, eo quod tu ad illam accedis, non poteris ullo modo missam omittere, ut ille missam audiat; ergo ob scandalum non sunt omittenda præcepta.*

340 Hinc mulier non tenetur omittere sacrum die Festo, ne sit occasio peccandi viro eam adamanti, quem scit in via expectare inspecturum; quia hæc non est occasio data, sed accepta ex malitia alterius, & ex parte mulieris adest justa causa.

341 Dices: Vita spiritualis animæ est nobilior vita corporali proximi, & tamen ad servandam vitam corporalem proximi debet quis omittere auditionem sacri die festo. Uti contingeret, si ex tuo accessu ad sacrum ægrotus domi periclitaretur, vel quis esset alium occisurus.

342 Tum quia obligatio vitandi scandalum est obligatio præcepti naturalis charitatis, obligatio audiendi sacrum est obligatio præcepti positivi, adeòque minor: igitur. Hæc sunt fundamenta sententiæ oppositæ.

Resp. disparitatem esse; quia malo spirituali potest proximus reparare, & illud impedire; nam vita spiritualis non nisi liberè, & voluntariè potest amitti; vita verò corporis per se, & regulariter non amittitur à proximo liberè, sed necessariò, ut in præmissis casibus, puta ex defectu auxilii, vi morbi, aut ex violentia alterius.

Tum quia obligatio vitandi scandalum est naturalis, & potior obligatione præcepti positivi; sed (loquendo de scandalo passivo) includit conditionem, *si sine tuo, aut alterius damno potes.*

343 Dico 2. Nos non tenemur omittere opera consilii ob scandalum pharisaicum; nam ut ritè ait Castrop. *Non est justum malitiæ alterius, cum damno nostro spirituali, imò nec temporali, consulere. Aliàs quilibet posset sua malitia bona spiritualia, & temporalia nobis impedire.* Si verò adsit scandalum pusillorum, tenemur, quousque pusilli admoneantur, ut *in num.* 326.

ADMIRATIO

344 Distinguitur à scandalo, nam est quidam stupor de persona, aut de facto. Scandalum verò est omnis actio aut omissio, quæ est causa ruinæ spiritualis proximi. Hinc omne id, quod est causa ruinæ, est scandalum; quòd est causa stuporis, dicitur admirationis. Adeòque potest dari admiratio sine scandalo. Dicto autem, vel factum, quod est causa admirationis potest esse mortale, si exinde scandalum, aut grave damnum sequatur. Sic in communitatibus, quę de eleemosynis vivunt, admiratio ab aliquo ex illis data in materia gravi, est mortalis, quamvis non cedat in ruinam spiritualem, seu in scandalum, quia cedit in detrimentum notabile suę communitatis, quoniam malo exemplo frigescit charitas.

COOPERATIO MATERIALIS

345 Fit, quando quis ministrat, aut præbet alteri materiam, quia ille utitur ad peccandum.

QUÆRES I.

An ministrare indifferentia sit peccatum?

346 Indifferentia, alia sunt remota actioni malę, alia proxima. Remota dicuntur illa, quę non sunt occasio, vel materia actus peccati, seu nullum influxum, aut causalitatem habent physicam, aut moralem in actum peccati, sed merè per accidens se habent ad illum. Et hęc ministrare ex honesta, & justa causa, nullum est peccatum. *Proxima* dicuntur illa, quę talia sunt.

Proximum erit famulo ducere concubinam ad Amasium, remotum verò eidem concubinę potum ad bibendum prębere, quia prior famulatus causalitatem habet, & influxum in actum peccati posterior verò nullum, sed merè per accidens se habet ad illum.

347 Castropal. *tom.* 1. *tr.* 6. *disp.* 6. *punct.* 11. *num.* 4. ait, indifferentia nimis remota esse, cibos condire, mensę ministrare, lectum concubinę sternere, equum, quo usura est, pręparare, illam ornare, deferre munuscula, internuncia, urbanitates, & similia: *v. num.* 361.

348 At de ornatu omninò non probo; quia hìc, & nunc alium usum non habet nisi malum, cum supponatur directus à concubina ad provocandum: sic de delatione munusculorum, & internunciorum: *v. n.* 361.

349 Insuper indifferentia, quę ministrantur, sunt duplicis generis, alia scilicet, quę communiter in malum usum ordinantur, alia verò, quę communiter in bonum usum: ita Castrop. *cit. punct.* 8. cum quo.

350 Dico 1. Non licet ministrare indifferentia, quę communiter in malum usum ordinantur, nisi constet, quòd ille sit benè usurus. Quia talis ministratio est subministratio materię peccati, quod proinde ministranti imputatur.

351 Hinc constructio, & venditio Idoli, de se est indifferens, cum deservire possit ad conservandam antiquitatis memoriam; sed facta Idololatris, qui communiter, & regulariter idola ordinant ad cultum, est peccatum.

352 Venditio veneni est indifferens, cum possit

possit venenum deservire ad colores, imò ad medicinas construendas. At non licet illud vendere, nisi illis, quos moraliter constat benè usuros. Quod dignosci potest ex qualitate personæ petentis; & modo petendi publicè, quod sufficit ad moralem certitudinem de bono usu; tunc namque est præsumendum de bono usu; *rarò enim* (ait Castropal.) *quis ita audax est, ut si delictum velit efficere, non curet secretum.*

353 Hac ratione excusantur Macellarii vendentes carnes tempore jejunii, & caupones ministrantes cęnam petentibus; quia non præsumuntur soluturi jejunium, sed justam causam excusantem habere, quam examinare non tenentur; *Quia fieri commodè numquam potest:* ita ille ex Cajet.& Suarez.

354 Dico 2. licet ministrare indifferentia, quæ communiter in bonum usum ordinantur, nisi constet de abusu petentis. Quia tunc cessat ratio scandali, cum non adsit intentio mala petentis, quæ quidem de nullo debet præsumi, quia ex jure *delictum non est præsumendum:* Et Innoc. XI. condemnat prop. 51. de cooperatione famuli ad malum, sub particula *scienter*.

355 Quòd si credas (subdit Castropal.) proximum malè usurum iis indifferentibus, teneris, si commodè potes, ea illi non vendere, vel subministrare; quia cum ex charitate obligeris proximi peccatum impedire, si possis, à fortiori obligaris materiam peccati non subministrare.

At si sine tuo detrimento non possis, non peccas; quia ex una parte talis subministratio ex se non est mala, sed indifferens, & ex alia est tibi utilis, aut necessaria; unde tunc non censeris peccatum alterius causare, sed illud permittere, & tuo jure uti. Ita ille cum Bonac. & Suarez.

356 Prætereà in actione cooperativa ex se indifferente, & ex malitia alterius proximè ordinata ad actum malum, est maximè attendenda conditio malitiæ actus, ad quem ordinatur: si enim est ad actum ab intrinseco malum, quod nulla ratione potest cohonestari, & hic, & nunc alium usum non habet, nisi malum, est mala, *ut à n.225.*

357 Non est tamen cum tanto rigore discurrendum in ordine ad actum non ab intrinseco malum, aut quod valet aliqua ratione cohonestari; in his namque casibus in ministratione rei indifferentis potest dari causa à peccato excusans, putà necessitas, notabilis utilitas, gravis metus, &c.

358 Hæc autem non debet esse levis, sed gravis; nec æqualis in omnibus materiis, sed proportionata materiæ, in ordine ad quam versatur actio, ita ut in materia justitię debeat esse gravior, quàm in materia charitatis, &c. Res clara fit exemplis.

PLURA RESOLVUNTUR.

359 Non peccat, qui domum locat meretrici, quia domus est remota ad peccandum. Imò Castropal. *cit.punct.*12. *num.* 2. addit, te posse pluris meretrici locare, quàm mulieri honestæ, non quidem in quantum illa pluris lucratur (sic namque peccares) sed ratione damni, in quantum ex ejus habitatione tua domus vilescit.

Si tamen tua domus sit aptior ad meretricium, seu usuram exercendam, rectè Castropalao docet te teneri eis non locare, si alios reperias, quibus loces; *Quia lege charitatis teneris vitare peccata, quæ possis absque tuo gravi detrimento. Præcipuè, cum Respublica solùm intendat iis habitationem concedere ad vivendum, non aptitudinem ad peccandum: vid. num.*402.

360 Patroni meretricum in aliquibus locis deputantur, ut illæ serventur incolumes, & morbo contagioso laborantes expellant. At si ad meretricium cooperentur, pulchriores videlicet in loco aptiori videndas exponendo, &c. sunt in peccato habituali, & absolvi non possunt, ni cessent.

361 Peccat 1. Construens picturam Concubinæ, eamque tradens amasio, quia est provocativa ad turpem amorem. 2. Famulus scribens, aut deferens illi litteras amatorias. 3. Præbens munera concubinæ judicis, ut apud illum intercedat. Sanchez *lib.*1. *cap.*7.*n.* 38. quia ab ea petitur, quod ipsa præstare non potest; nam ejus intercessio, visitatio, & similia fovent turpem amorem. Contra Bonac. *dis. de peccatis quæst.*4. *punct.* 2. *§. unico num.*24. apud Castropal. *tom.*1.*tr.*6. *dis.*6. *punct.* 15. *num.*2. qui negat peccare, cujus ratio est; quia ex una parte intercessio fit ex bono fine, ut judex justitiam gerat; ex alia, intercessio non est de se mala; nam ea stante Judex, & concubina adhuc possunt à prava voluntate se continere: *v.n.*347.

362 Peccat famulus dominum comitans ad fornicandum, si comitatus causalitatem aliquam habeat in actum, puta si inserviat pro custodia; sic namque dominus majorem libertatem, & animositatem sumit ad peccandum. *v.n.*346.

363 Quòd si comitatus fit in purum obsequium domini, utique non peccat; quia nullum influxum habet in actum pravum, & excusatur ratione mercedis, & famulatus, etiam si postea casualiter contingat invasio

do-

domini, & famulus illum ab invadente defendat cum moderamine inculpatæ tutelæ, aut eumdem moneat, ut fugiat: *v. num.* 222. & *prop.* 51. *dam.*

364 Hac ratione non peccat Christianus, qui dominum infidelem ad idolorum templa comitatur. Imò Castrop. *cit. punct.* 11. *nu.* 8. id etiam dicit, si genuflectat genuflectente domino, dummodò tales sint circumstantiæ, ut adstantes percipiant, genuflexionem illam fieri minimè in cultum, sed in signum reverentię, & obsequii domino; quod dignoscent, si publicè habeatur ut verus, & bonus Christianus: ita ille: *v. n.* 282.

365 Peccat famulus, si domino accedenti ad fornicandum januam meretricis aperiat, aut quid simile præstet; quia est actio proximè ordinata ad peccatum, hìc, & nunc alium usum non habens, nisi malum; debet tamen famulo id certè constare, non sub dubio: *ut in num.* 354. & 227.

366 Eadem ratione peccat Vector, si mulierem intra rhedam ad amasium ducat ad fornicandum.

367 Histriones, seu Comediantes mortaliter peccant, si utantur mulieribus, & repręsentent turpia ad libidinem provocantia. Secùs, si puras facetias.

368 Peccas, si ensem vendas ei, quem certò scis hìc, & nunc esse determinatum ad occidendum eo instrumento inimicum; quia occisio est ab intrinseco mala, & venditio illa hìc, & nunc est ordinata ad malum.

369 Pariter peccas, si invites ad cœnam, quem scis esse paratum acceptare, & jejunium solvere; quia inuitas ad actum (nempè ad cœnam tempore uetito, & sine justa causa) à quo hìc, & nunc malitia separari non potest; adeòque inuitas ad peccatum.

Nec obstat, quòd ille sit ex se paratus; quia adhuc uerum est, quòd per tuam inuitationem influas in indiuiduum peccatum, quod aliàs ille hìc, & nunc in re non efficeret, quamuis ad id esset paratus.

370 Non peccat uenditor, si exculenta uendat non seruaturis jejunium, si exinde timeat grauem injuriam, aut diminutionem emptorum, & remansionem mercium inuenditarum; quia actus non est ab intrinseco malus, & si ille non uenderet, ab alio emerent: Tum quia adhuc illi possunt exculenta illa non emere. Non excusatur autem, si paucæ res, & parvi pretii invenditæ remanerent. Peccat verò ille, qui non est venditor, si apponat in magna quantitate exculenta fracturis jejunium. Castropal. *cit. punct.* 8. *num.* 7. & *punct.* 14.

371 Non peccas, quando Sacramentum pœnitentiæ petis à Confessario, quem certò scis esse in mortali, si alium promptum Sacerdotem non habeas; quia necessitas, seu utilitas spiritualis te excusat: & Sacerdos potest peccatum per contritionem vitare. Idem est, si accedas ad Confessarium jam expositum ad confessiones excipiendas.

372 Peccat, qui mutuum petit ab usurario sub usuris, etiam si paratus sit dare sub usuris. Eum tamen à peccato excusant quamplures Doctores, si adsit necessitas, & utilitas propria, aut aliena, & non habeat promptum alium, qui ei mutuet sine usuris; quia tunc utitur jure suo, nec intendit usurarii injustitiam, sed propriam utilitatem: nec dando usuram, dat usurario occasionem peccandi, cum ille recipere non posset; unde illi imputatur peccatum, si recipiat, & mutuatarius excusatur, quia solvit, quod promisit, ne videatur infidelis, & ne se impediat ad habendum iterùm mutuum. At non possum à peccato excusare famulum, qui usuras pro usurario exigit, nec detentorem libri computorum de usuris; ob dicta *à n.* 227.

373 Iidem Doctores addunt, non peccare Christianos captivos ex gravi metu in triremibus infidelium remigantes contra Catholicos, sarcinas, machinas, arma ad bellum necessaria convehentes, propugnacula ædificantes, &c. Eos autem peccare docet Toletus, quia tales actiones non habent hìc, & nunc alium usum, nisi malum, & intrinsecè malum. Omnes tamen conveniunt eos peccare, si immediatè contra Catholicos pugnent, si ligna ad eorum naves comburendas applicent, &c.

QUÆRES II.

374 *Petrus volens accedere ad fornicandum tali apta hora, quia ad id erat tunc quadam cura domus impeditus, eam curam commisit cuidam suo familiari, ad quem non spectabat, qui sciens finem Petri, amicitiæ gratia eam curam acceptavit, & pro ea hora suplevit. An peccaverit?*

Resp. peccasse eadem specie peccati, tamquam cooperatorem, utpotè participantem, juxtà dicta de rest. pro furto. Nec illa dici potest actio indifferens; quia licèt absolutè, & in se sit indifferens, hìc, & hunc est proximè ordinata ad peccatum.

QUÆRES III.

375 *Duo sunt officiales, unus major, alter minor, cui ex officio incumbit onus supplendi defectum majoris. Hoc præmisso, major accedit ad peccandum, hinc curam majoris supplet minor id sciens. An peccet, ut cooperator?*

Resp.

R Esp. non peccare; quia majoris curam pro eo tempore supplendo, præstat id, ad quod ex officio tenetur: per accidens autem est, si major pro eo tempore ad peccandum accesserit: nam etiam eodem modo suppleret, si major alia causa honesta deficeret. Nec supplet eo animo, ut præbeat commoditatem majori ad peccandum, sed ut satisfaciat proprio muneri, quod est supplere defectum majoris, seu socii.

QUÆRES IV.

376 *An liceat determinato ad majus malum minus consulere, &*

An mulieri ad actum nefandum inducta liceat vas naturale offerre, aut consulere, ut innaturale servet?

R Itè præmittendum est 1. difficultatem procedere in casu, quo non sit alius modus divertendi à majori malo. Et loquendo de patiente, in casu, quo non possit alio modo illud effugere.

377 Secundò, quòd aliud sit determinato ad majus malum offerre, seu proponere minus, & aliud consulere ac invitare: nam offerre, seu proponere, est ostendere minus malum, ut ille à majori se avertat; consulere verò, & invitare est efficaciter movere, & influere. *Vide dicta de consulente homicidium*. Sit exemplum de Loth, qui *Gen.* 19. offerendo viris nefandis filias, solùm obtulit, & proposuit illis materiam explendæ libidinis minorem illa, ad quam erant determinati; at nullo pacto consuluit, & persuasit, ut facerent.

378 Castropal. *t.*1. *tr.*6. *dis.*6.*punct.*6.*num.*5. ait, certum esse, quòd determinato ad grave malum, licitum sit materiam minoris proponere, ut à majori retrahatur, *v. gr. Sodomiam intentanti licebit tibi fornicationis materiam proponere*. Unde difficultatem ad expressum consilium restringit.

In qua tres sunt sententiæ.

379 Prima negat, determinato ad majus malum licere consulere minus. Cajet. Valentia, & alii apud Castr. *cit.* quia esset consulere peccatum; nam objectum consilii, licèt minus, esset peccatum.

380 Secunda affirmat licere. Lessius, Bonac. Vasquez, & alii apud Castrop. *cit. num.*6. quia illud minus, quamvis sit in se peccatum, relatum tamen ad majus avertendum, involvit carentiam majoris mali, quæ est bona; unde minus illud malum in ordine ad committentem est peccatum, cum in ejus potestate sit illud non patrare, nec majus; minimè in ordine ad consulentem, qui minus malum respicit non ut malum, sed ut aversivum à majori, quod non potest alio modo vitare; adeòque gerit utiliter rem peccatoris, & Dei.

381 Tertia media tenet licere, si ille sit determinatus ad utrumque peccatum, v. gr. ad actum nefandum, & fornicationem; quia tunc non tu consulis, & invitas ad minus, cum ipse sit determinatus ad illud, sed divertis à majori. Non licere, si solùm erat determinatus ad majus, ob rationem primæ sententiæ. Castrop. *cit. n.*8.

Præfatæ tres sententiæ sunt probabiles, sed valdè secunda: vide de Restit. ver. *qui restituere teneantur*.

382 Eodem modo præfati Doctores discurrunt de eo, qui alteri determinato ad prodendam patriam, vinum in qualitate valdè generosum, aut in quantitate offert, & ad illud bibendum invitat, sciens se sopiturum, & inebriaturum; idque facit ad proditionem patriæ vitandam. Gobat. *tom.*2. *tr.*5. *cap.* 13. *à num.*24. Ant. à Spir. S. *tom.*1. *tr.*2. *dis.*2. *sect.*8. *nu.* 183. vide ver. *Homicidium sui ipsius*.

QUÆRES V.

383 *An liceat eligere, seu patrare minus malum ad vitandum majus?*

R Esp. Non licere, loquendo de malis ab intrinseco. Unde tibi in extrema necessitate constituto, non licet mendacium eligere, & proferre, ne in blasphemiam prorumpas. Dispar enim est ratio de consilio; quia mendacium proferens, patras malum ab intrinseco, quod nulla ratione cohonestari potest, & hinc peccas. Consulens verò alteri mendacium, uti supra, non tu patras, nec vis mendacium, sed vis vitationem, & carentiam majoris mali, putà blasphemiæ. Et insuper id consulis alteri, qui liberè potest se ab utroque malo abstinere; unde illi peccatum electionis minoris mali imputatur, non tibi. Et illud: *De duobus malis minus est eligendum*, non est intelligendum de malis ab intrinseco, quæ nulla ratione cohonestari valent.

384 Licere autem, loquendo de malis ab extrinseco, videlicet, quia præceptis. Unde tibi in necessitate constituto eligendi omissionem auditionis sacri die festo, aut omissionem necessariæ assistentiæ infirmo periclitanti, licet eligere omissionem sacri; quia in tali casu omissio sacri, cum non sit ab intrinseco mala, sed quia præcepta, amittit malitiam; lex namque positiva, etiam divina, est rationabilis, non crudelis, sed viribus, & conditioni hominis accommodata, ut in hujusmodi casibus non obliget, juxtà *dict. à num.* 121. Sic David ad vitam conservandam comedit panes propositionis. Omninò vide

de dicta de Restit. *ver. qui restituere teneantur*.

QUÆRES VI.

385 *An liceat petere à malefico solutionem maleficii*.

RESp. licère, si scias, aut prudenter credas, maleficum scire modum licitum maleficium solvendi. In dubio, non licere, quia te exponis periculo petendi malum: ita Com.

386 Modo licito solvet maleficus, si signum destruat, vel dæmonem cogat, ut ipse maleficium tollat, aut signum destruat, quo durante durat pactum vexandi; quia hoc non est uti ope dæmonis in ejus obsequium, sed illum cogere, ut destruat opera sua, & à nobis per modum defensionis naturalis malum avertere. Del Bene *par.2.dub.228. sect.28.n.18*.

387 Item si quis novo pacto cum dæmone ab eo addiscat maleficia tollere, peccat; sed eo pacto transacto, poterit in sui commodum ea scientia uti, dummodò per eam nec implicitè, nec explicitè dæmon invocetur, & non sit modus illicitus. Fagundez *in Dec.1.præc.l.1.c.42.num.14*. Leander *tr.9. Dec. dis.3.& 4*.

388 Quòd si scias, aut prudenter credas maleficum scire modum solvendi tam licitum, quàm illicitum, sed tibi certò constet, illum esse usurum modo illicito; non licere ab eo solutionem maleficii petere, docent Cajet. & Delrius; quia petit actionem, quam scit hic, & nunc futuram malam.

389 Licere autem, tenent Leander *tr.9. in Dec. disp.3. qu.26*. Ant.à Spir. S. *tom.1. tr.4*. & apud ipsos Fagundez, Suarez, Ledesma, Less. & alii; quia petens utitur jure suo, quod est de reparando proprio damno, quod alio modo reparare non potest, & hoc facit petendo à malefico rem, quam modo licito, & sine peccato præstare potest; undè, quòd cum peccato præstet, malitiæ malefici imputatur. Et adducunt paritatem de petente mutuum ab usurario parato, *ut in num.372*.

CHOREÆ,

390 SUnt triplicis generis: *Puræ*, *Impuræ per se*, *& Impuræ per accidens*.

Puræ sunt, quæ fiunt inter personas ejusdem sexus, absque ullo pravo gestu, aut fine, vel circumstantia mala, ad animi levamen, & recreationem. Has non esse illicitas, constat, quas *2.Regum* 6. habuit David ante Arcam.

391 *Impuræ per se* sunt, quæ fiunt inter personas diversi sexus, vel ejusdem cum pravis gestibus, malo fine, aut ante amasiorum, vel amasiarum conspectum. Has esse mortales constat, cum sint saltem provocativæ ad libidinem, hasque damnant sacri Canones, & Patres, & prohibendæ sunt à Principibus.

392 Impuræ per accidens sunt, quæ fiunt inter personas ejusdem, aut diversi sexus, honestas tamen, sine pravo fine, gestibus, aut circumstantiis malis, in conviviis, nuptiis, in publicis Principum solemniis, &c.

Hæc non sunt per se peccaminosæ, sed potiùs ludi, ratione publicæ, aut privatæ, seu domesticæ lætitiæ exerciti. Sæpè tamen sunt peccaminosæ per accidens, *ratione nimirùm periculi* (ait Tamb.) *ut in tanto lætitiæ calore, in tanta adolescentularum, juvenumque specie, ornatu, concursu, in artificiosa illa corporis grata oculis agitatione, in contactu manuum, qui sæpè adhibetur, non ii solùm, qui choreas agunt, verùm etiam spectatores in impudica labantur*.

Hæ igitur sunt periculosæ, maximè si frequenter fiant. Idque innuit Ecclesiasticus *cap.9.4. Cum saltatrice ne assiduus sis, nec audias illam, ne fortè pereas in efficacia ejus. At si expertus es, tibi tale periculum non subesse, te hoc modo chorizantem, aut chorizantes aspicientem, nequaquam esse mortalis peccati reum*, tenet Tamb. *lib. 7.dec.c.8.§.7*.

DOMUM AD LUDENDUM

393 TEnere chartas, mensas, candelas, & similia ad id ministrare, quantum est ex se, est quid indifferens; unde est cùm necessaria distinctione procedendum.

394 Vel enim domus est talis, ut in ea recipiantur indifferenter omnes, tam viri honesti, habiles, & qui ludunt recreationis causa sine periculo recensendorum malorum; quàm viri perditi, vagabundi pauperes, infimæ plebis, qui solent in blasphemias, juramenta, & rixas prorumpere, fraudes in ludo committere; furta inde patrare, proprias curas, ad quas tenentur, omittere: aut qui, quę iii die suo labore lucrantur, ludo exponunt cum detrimento familiæ, cum uxorum, & filiarum periculo.

395 Vel est talis, ut in ea recipiantur solùm viri honesti, habiles, & qui ludunt recreationis causa, sine periculo recensitorum malorum.

396 Si domus erit secundi generis, eam tenere non erit mortale. Tales domus possunt concedere Principes. Imò privati nobiles eas tenere solent, ubi alii nobiles congregantur ad ludendum recreationis causa absque malis prædictis.

397 Et quia ministrantes chartas solent etiam ibi dulcia, & potus ludentibus ministrare, licitè possunt pretium excedens pro chartis accipere, quantum sufficit ad hujusmodi dulcia, potus, & sui laborem compensandum; ludentes namque id sciunt,& liberè donant excessum. Tamb. *t.*1. *lib.*8. *tr.*2.*c.* 9. §.1. *à num.*31.

398 Si domus erit primi generis, omninò mortale erit hujusmodi domus, seu tabulas tenere, chartas, & similia ad ludendum ministrare ob præfata pericula proxima, & occasiones malorum; unde qui eas tenet, & ministrat, cooperatur ad recensita mala, adeòque peccat mortaliter, & in casibus restitutionis,tenetur secundo loco ad restitutionem. Tamb. *cit. cum com.*

399 Hinc domus, & tabulas primi generis non possunt Principes sine mortali permittere & multò minùs concedere.

400 Suadetur firma ratione ex praxi. Hujusmodi namque perditi, vagabundi, &c. prohibentur ludere chartis, aut taxillis, alibi extra designatas domus, ita ut puniantur amissione chartarum,& pecuniæ, non alia ratione, nisi ad præmissa mala, quæ sequuntur vitanda(ni velis ad avaritiam recurrere,nimirùm ut finis sit, eos ad domos designatas reducere, & inde majus lucrum ex iniquitate reportare; quod non est dicendum, nec præsumendum)igitur sunt etiam prohibendi ludere in designatis domibus, cum eadem sit ratio malorum; imò potior, cum in illis tuti,& sine timore pœnæ ludant.

401 Dices: Meretrices sine peccato permittuntur;igitur & recensitæ domus lusoriæ. Resp. disparitatem esse primò, quia meretrices permittuntur ad majora mala vitanda, puta ad pejores actus libidinis impediendos: In permissione autem recensitorum domorum ad ludendum, non sunt majora mala, quæ vitentur, sed potiùs ex eorum permissione majora, & pejora mala, quæque reipublicæ nocent, sequuntur.

402 Secundò; quia Principes meretrices permittunt solùm dando locum ad habitandum, minimè dando aptitudinem ad peccandum, *ut in num.*359. Permittendo autem lusoribus indifferenter hujusmodi domus ad ludendum, dant aptitudinem ad peccandum; unde, sicut si darent meretricibus aptitudinem ad peccandum, peccarent, ita in casu nostro. Vide infra *de ludo*.

403 De assueto ad ludum ait Tertullianus *lib. de spect.* 5. *Et utique communis usus reus non erat, sed cum ad ludos coactus est, transit à Dei munere ad dæmoniorum officia.*

404 Concedit autem Diana *p.* 2. *tr.* 15. *res.* 65. cum Tamb. *cit.* Posse Principem permittere ludum *Bonavoglia*, & ludum *Capo di guardia*, dummodo in hoc posteriori soli milites admittantur; adest namque rationabilis causa; prior enim mundat Rempublicam viris perditis, posterior otium militum tollit. De scandalo, & cooperatione agunt, Scotus *in* 3.*d.*38.*qu.un.litt.E.in* 4.*d.*3. *qu.*4. *litt. L. d.*13. *q.*2.*litt.E.d.*15. *q.*4. *lit.D.* Mastrius *disp.*11.*q.*4.*nu.* 102.Joan.la Cruz.Bonac.*tom.*2. Tamb.*t.*1. *lib.*5. *c.*1.§.4.Busem.*lib.*2. *tr.*3. *c.*2. *dub.*5. Bertaldus, Castropal. *tom.*1. *tr.*6.

ELEEMOSYNA,

405 Est unum ex præcipuis misericordiæ, & charitatis operibus,Deo acceptissimum,exercendum erga proximum; adeòque tam erga fidelem, quàm infidelem, amicum, aut inimicum.

406 Pro ea triplex est distinguenda necessitas, extrema, gravis, & communis. Extrema est ea, in qua quis positus est in probabili periculo gravis infirmitatis, aut mortis, nisi subveniatur. Ad hanc reducitur necessitas quasi extrema, & est illa, quæ est proxima præfato periculo, in quantum est ita urgentissima,ut si quis non subveniatur, constituitur in recensito periculo.

407 Gravis est illa, in qua quis positus talia patitur incommoda, quæ ei vitam reddunt nimis molestam, & miseram.

408 Communis est illa, in qua quis positus incommoda patitur, sed non talia, quæ reddant ei vitam nimis molestam, & miseram, juxta patientis statum,& conditionem. Talis regulariter est necessitas mendicorum, qui hinc inde subveniuntur.

Hinc habes duo, 1. quòd necessitas, quæ est communis in mendico, potest esse gravis alteri attenta conditione, & statu. 2. Quòd etiam in mendico necessitas possit esse gravis, ut si sit in tali statu constitutus, ut solo pane vescatur, & jusculo.

409 Item bona hominis, & divitiæ, alia sunt necessaria ad naturam, quæ ad vitam conservandam requiruntur. Alia necessaria ad statum, quæ ad statum, atque decorem moderatum, & decentem requiruntur. Alia superflua naturæ, aut statui,quæ superabundant post sumptus impensos in necessariis ad vitam, aut statum. His præmissis.

410 Tenetur quis extremè indigenti, si non sit alius, qui ei effectivè subveniat, sub mortali succurrere ex superfluis statui, imò ex necessariis statui, quæ naturæ superfluunt, ita tamen ut non patiatur maximum detrimentum excessivæ jacturæ sui status

Undè si extremè indigens indiget centum, & si dives daret centum, pateretur excessivam jacturam sui status, viginti verò essent superflua statui, aut non causarent excessivam jacturam; teneretur dives dare viginti.

411 Tenetur etiam sub mortali ei succurrere ex necessariis naturæ, si id facere possit cum modico sui detrimento. Unde si habens communem quantitatem panis, & cibi, pro eo die sufficientem, videat extremè indigentem, qui si non comedat, est in mortis periculo, eò quia per plures dies non comedit; sub mortali tenetur medietatem sui cibi illi impertiri, quia ejus privatio pro uno die modicum incommodum affert; & ad id natura ipsa, & viscera charitatis impellunt.

412 Graviter indigenti tenetur quis sub mortali succurrere ex superfluis statui, si non sit alius, qui ei effectivè subveniat, nec in simili necessitate reperiatur: constat ex Matt. 25. *Discedite à me maledicti in ignem æternum, esurivi enim, & non dedistis mihi manducare.* Ubi per ly *esurivi*, patet, Christum loqui non de extrema, sed de gravi necessitate. Tum quia præceptum charitatis obligat, *ut non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate.* Joan. *epist.* 1. *cap.* 3.

413 Eis, qui sunt in necessitate communi non tenemur sub præcepto mortali elargiri eleemosynam ex superfluis, sed ex consilio, quia cum isti quærant ab omnibus, præsumuntur juvandi à pluribus.

414 Probabilius tamen puto, mortaliter peccare divitem, si in necessitatibus communibus nullam pauperibus eleemosynam largiretur: eum namque increpare videtur D. Joann. *in epist.* 1. *cap.* 3. *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* D. Gregorius Nyssenus *in orat. de paup. amandis: Duplex in turpi loco exercetur peccatum; alterum propter ebriorum societatem; alterum propter expulsorum pauperum famem. O pauperum inimici! an nescitis horum causa commemorari in Evangelio exempla horrenda, & terribilia? v. in prop.* 12. ab Innoc. XI. *damn.*

415 Eleemosyna igitur est maximè consulenda, pro quo sufficiat illud Tobiæ *cap.* 4. *Audi fili mi verba oris mei, &c. Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere; ita enim fiet, ut nec à te avertatur facies Domini, &c. si multum tibi fuerit, abundanter tribue, si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude, præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis, quoniam eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.*

416 Non tenentur homines privati inquirere pauperes, sed sufficit, quòd dent eis, qui occurrerint, aut quos sciverint. Tenentur verò ex officio Prælati, & Principes vassallorum, quia sunt Patres pauperum. Scot. *in* 2. *d.* 7. *q. un. litt. E. in* 4. *d.* 15. *quæst.* 2. *art.* 3. Mastrius *in Theolog. moral. disp.* 10. *q.* 3. *art.* 2. *num.* 56. Tambur. *tom.* 1. *lib.* 5. *cap.* 1. Joan. la Crux Bonac. *tom.* 2. Busem. *lib.* 2. *tr.* 3. *cap.* 3. Leander *t.* 6. *dec. tr.* 5. Bertaldus 1. *Prac. Dec.* Castrop. *t.* 1. *tr.* 6. *disp.* 2.

CORRECTIO FRATERNA.

417 *Est admonitio fraterna, qua quis proximum conatur revocare à peccato.*

418 Ut obliget sub mortali, quinque conditiones requirit. 1. Peccatum mortale, quod certò constet. 2. Quòd proximus non sit emendatus, & adsit probabile periculum reincidentiæ. 3. Quòd sit spes fructus. 4. Si non sit alius, qui correxerit, aut effectivè corrigat. 5. Quòd adsit occasio, locus, & tempus opportunum, quo correctionem sine tuo gravi incommodo facere valeas. Gravis repugnantia animi est judicata ab aliquibus notabile incommodum.

419 Quia autem omnes relatæ conditiones rarò simul habentur, ideò rarò ad eam personæ privatæ sub mortali obligantur. Frequenter obligantur Prælati, de quibus ad Hebr. 13. dicitur: *Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri.*

420 Busemb. addit: *Si quis ob timorem, pusillanimitatem, verecundiam, putet se non strictè obligari, vel minùs esse idoneum ad corripiendum, videtur tantùm peccare venialiter.*

Vide *tom.* 2. *à num.* 88. ordinem verò correctionis, vide *in tom.* 2. *num.* 95. De correctione, Mastrius *d.* 10. *q.* 3. *n.* 66. Joan. la Cruz Busem. *lib.* 2. *tr.* 3. *cap.* 2. *dub.* 4. Leander *tom.* 6. *dec. tr.* 6. Bertald. 1. *prac. dec. de Virtut. Theol.* agunt Scotus *in* 3. *d.* 25. *q.* 1. *litt. B. d.* 23. *quæst.* 1. *F. d.* 25. *q.* 1. *F. in* 1. *d.* 6. *qu. un. k.* Mastrius *d.* 10. Busem. *lib.* 2. *tr.* 1. 2. *&* 3. Fenech. & Bertald. *in director. citat.* Castrop. *t.* 1. *tr.* 6. *dis.* 3.

421 Ad Charitatem spectat onus denunciationis ad monitoria Papæ, & Episcoporum, ad edicta Inquisitorum, & pro Confessariis solicitantibus; de quo fusè actum est in secundo tomo.

CA-

CAPUT III.

DE HORIS CANONICIS.

422 HOrae canonicae, hoc est per Sacros Canones distributae, & statutis horis praefixae, sunt septem: laudes cum matutino computantur pro una hora. Cujus numeri mystica significatio declaratur per sequentes versus:

423 *Haec sunt, septenis propter quae psallimus horis.*
Matutina ligat Christum, qui crimina purgat.
Prima replet sputis. Causam dat Tertia mortis.
Sexta Cruci nectit. Latus ejus Nona bipartit.
Vespera deponit. Tumulo Completa reponit.

AD HORAS

424 SUb mortali tenentur constituti in sacris à puncto Subdiaconatus, Beneficiati, & Religiosi Choristae Ordinis Minorum, quos Regula obligat à die professionis. *v.tom.3. n.*140. & 141.

425 Omissio divini officii est peccatum contra Religionem. Omissio unius horae, aut partis notabilis, est mortalis. Omissio unius Psalmi, aut lectionis, est parva materia. Licèt non sit necesse, consultius est exprimere numerum horarum eodem die omissarum ob poenitentiam imponendam.

RELIGIOSI CHORISTÆ, ET MONIALES CHORO ADDICTÆ

426 NOn obligati ex vi Regulae, tenentur sub mortali ad horas privatim, si Choro desint, ex consuetudine obligante ad mortale. *Cam.*

427 Ad illud non tenentur Religiosi ad triremes damnati; quia fatigatio, & status illos excusat. Mendo *num.*38.

428 Majus argumentum, quod ad oppositum potest adduci, est Constit. Eugenii IV. nonis Febr. 1456. incip. *Ordinis tui*, ubi habetur: *Insuper cum Dilectus filius Fratres Joannes de Capistrano, tuus in Vicariatus officio praedecessor, declaraverit, quòd in Regula prima B. Clarae contineantur centum, & tria praecepta regularia, in quorum transgressione Moniales, sive Sorores professae peccatum mortale incurrunt, idque nimis durum, & scrupulosum judicemus; auctoritate, & tenore praesentium declaramus, & volumus, quòd in nullius praedictorum transgressione, praeterquam eorum quatuor, quae concernunt principalia vota, obedientiae scilicet, paupertatis, castitatis, & clausurae, & super electione Abbatissae, & depositione, peccatum mortale incurrant.* Et cum unum ex relatis praeceptis sit divinum officium, ideò Clarissae non videntur ad illud obligatae privatim sub mortali. Cui valdè favet dispositio Julii II. 10. Augusti 1504. apud Rodriquez *to.*1.

429 Resp. Eugenium, & Julium solùm disposuisse de praeceptis, obligationibus, & consuetudinibus Clarissis particularibus, quibus ultra vires erant gravatae, minimè de consuetudine cunctis Religiosis utriusque sexus communi, qualis est de recitandis horis privatim. Qua ratione nemo audet dicere, consuetudinem abstinendi à lacticiniis in jejuniis quadragesimae non obligare sub mortali Clarissas. Nec quis audebit dicere, consuetudinem recitandi horas privatim obligare Religiosos viros, & Moniales omnes, exceptis Clarissis strictioris Regulae.

Hinc Fr. D. Martinus Archiepiscopus Panormitanus in sua Pastorali ad Moniales omnes Urbis, & Dioecesis Panormitanae 20. Maii 1651. contrariam opinionem vocat inventam à patre mendacii.

430 Innoc. IV. per Bullam 10. apud Pelliz. *cap.*6. *num.* 16. concessit Monialibus sub cura Fratrum Minorum degentibus, & per communicationem aliis, ut ex rationabili causa possint officium conversarum recitare, & sic satisfacere; per haec verba: *Et quae occasione rationabili non possunt legendo dicere horas suas, liceat eis, sicut aliae Sorores, dicere Pater noster.*

Causa rationabilis erit, si sit gravi, & justo negotio occupata, si sit nimis scrupulosa, si capitis indispositionem patiatur, si nesciat expeditè legere; haec tamen curare debet, ut discat, ita ut rationabili causa cessante, redeat ad horas.

431 Hac prudentia uti poterit Confessarius in iis, aut similibus causis, maximè in dubio necessitatis.

Monialis autem, cui ex justa causa fuit commutatum Officium Divinum ad Pater, seu ad officium conversarum, si hoc omittat, non peccat mortaliter; Pelliz. *cit.* quia obligatio sub mortali est ad horas canonicas. Nec officium conversarum conversas obligat sub mortali. Vide de commutatione voti.

432 Capellani primarii Monialium, qui quotidie, & ordinariè in earum Ecclesiis celebrant, possunt de earum Sanctis recitare, ut conformentur Missae; uti tamen debent breviario Romano, cui per se sunt obligati. Gobat. *t.*1. *tract.*5. *casu* 23. *num.*625. *vide tom.*3. *num.*342.

DE MODO RECITANDI.

433 REcitatio debet esse vocalis, ut verba voce exprimantur, licèt ab aliis non audiantur; quia obligatio est de ora-

tione vocali. Unde non sufficit, si mentaliter solùm percurrat. Sufficit, si se ipsum percipiat; nec hoc requiritur, si sit surdaster.

434 Requiritur intentio orandi, sed sufficit, quòd sit intentio Deum colendi, vel Deo vacandi, & quòd sit habita in principio recitationis. Ex oratione tres oriuntur fructus, *meritum, impetratio, & refectio*: ad meritum, & impetrationem sufficit illa prima intentio; unde distractiones involuntariæ, quæ inter orandum solent contingere, priores duos fructus minimè impediunt; tunc enim sufficit intentio implicita, & virtualis, prima videlicet non retractata, sed perdurans in ipsa recitatione, quæ in virtute illius primæ intentionis habetur. Ad refectionem verò spiritualem non sufficit illa prima intentio, nec attentio, sed requiritur continua, licèt sufficiat directa, & non requiratur reflexa, quam scilicet quis revera habet, quamvis non advertat habere, *ut in tom.3.n.*213.

Refectio autem non attenditur in oratione vocali, sed solùm in mentali, de qua Apost. 1. *ad Cor.*14. *Si orem lingua, mens mea sine fructu est*.

435 Officium recitari debet *attentè, clarè, & devotè*.

436 *Devotè*. Devotio consistit in externa corporis compositione, ut non recitetur ridendo, ludendo, gestus, & actus immodestos habendo, sine necessitate cubando, &c. At non peccas mortaliter, nisi defectus sit voluntarius, & notabiliter attentionem internam impediat.

437 *Clarè*: hoc est distinguendo verba, *ut in num.* 433. Pelliz. *de Monial. cap.* 6. *num.* 17. *monet recitantem horas divinas syncopando non teneri repetere illas, nisi notabiliter sensum verborum corrumpat; quod rarò accidere*, notant Diana *part.*2. *tr.*12. *ref.* 22. *citans pro hac doctrina* Filliuc. Azor. ac Villal. *cum quibus sentit* Sanch. *lib.*7. *cons. cap.* 2. *d.* 17. *notans num.* 3. *non oportere Clericos nimis esse scrupulosos casu, quo putant se non integrè pronunciasse, vel aliqualiter syncopasse, vel verba aliqua solo gutture dixisse; nisi defectus sit valdè notabilis*.

438 *Attentè*. Attentio est duplex, *interna* scilicet, quæ consistit in advertentia ad id, quod agitur, puta ad officium, quod recitatur; *externa*, quæ consistit in exclusione actionis externæ incompossibilis cum attentione interna, seu advertentia animi ad id, quod recitatur, uti esset depingere, scribere, & omnis alia actio externa, quæ specialem attentionem, & applicationem mentis exposcit.

439 Pelliz. *cit. num.* 17. putat cum pluribus, sufficere solam attentionem externam, ita ut non peccet mortaliter, qui voluntariè distrahitur, sed solùm qui notabiliter occupatur in actione externa cum interna incompossibili.

440 Omninò tamen dico non sufficere, sed requiri attentionem internam, juxta dicta *in num.* 186. ita ut peccet mortaliter, qui per notabile tempus per internas divagationes voluntariè distrahitur. Cajet. cum communiori, quia præceptum est de officio divino studioso, & devoto, seu fructuoso, ad quod requiritur attentio interna, *Ex cap. Dolentes de Celebr. Missarum, Districtè præcipientes in virtute Obedientiæ, ut divinum officium nocturnum pariter, & diurnum, quantum eis Deus dederit, studiosè celebrent pariter, & devotè*.

441 Sufficit autem attentio illa prima in principio recitationis habita, *ut in nu.*434. nam continuata attentio est nostræ fragilitati impossibilis.

442 Attentio interna est triplex: *Ad verba ad sensum, & ad Deum*. Dicitur *ad verba*: hoc est ad verba materialiter. *Ad sensum*: hoc est ad significationem grammaticalem verborum, aut ad significationem spiritualem, & mysticam, seu ad spiritum verborum. *Ad Deum* quatenùs per recitationem officii intendimus Deum colere, eique vacare.

443 Non est necessaria attentio ad sensum grammaticalem, aliàs rudes, & moniales non satisfacerent. Nec ad sensum spiritualem, quia non est oratio mentalis, *ut in num.* 434. Est autem necessaria attentio *ad Deum, ut in cit. num.* quia est oratio (ad differentiam auditionis sacri die festo, quia in ea non præcipitur oratio, sed assistentia modo humano) *& ad verba materialia*; quia est oratio vocalis.

444 Satisfacis, si attendas, quantum moraliter potes, quamvis ob socii, aut chori culpam, nil ex illis percipias; quia per societatem, & tuam attentionem, moraliter facis orationem socii tibi communem. Tamb.

Quod esse verum, etiam si sis surdus, & inde alterius chori partem audire non valeas, docet Leander *par.*6. *tr.*8. *dis.* 6. *quæst.* 40. cum Pascal. & aliis; quia ex una parte ad impossibile nemo tenetur; ex alia, quod recitatur in choro, est oratio totius chori, adeòque etiam ejus, qui non audit, non valens, dummodò choro assistat, & attendat. Mendo vult, quòd surdus teneatur repetere. *ver. Hora num.* 33.

445 Qui in Choro occupantur in libris hinc inde mutandis, aut in præparando thure, satisfaciunt, licèt aliquot versiculos omittant, dum ad illos attendant. *com.*

446 In Ecclesia, ubi est Reliquia notabilis san-

ſancti, putà caput, brachium, crus, aut ea corporis pars, in qua præcipuè paſſus fuit, poteſt de eo ſub ritu duplici recitari.

447 Advenæ & itinerantes poſſunt, ſed non tenentur ſe conformare officio loci. Tamb. *l.* 1. *de Horis c.* 5. *§.* 2. *num.* 38. Mendo, & alii, *juxta dicta nu.* 163. quia ſubſtantia officii eſt de lege communi; quòd autem recitari debeat de tali, vel tali Sancto, ſolet eſſe de lege locali. Unde in loco, ubi es advena, potes recitare officium loci, aut tuæ Eccleſiæ. Conſultius tamen puto, ut ita te geras, quòd idem officium bis non recites. Hoc dico in recitatione privata; Miſſa enim, & horæ in Choro ſunt dicendæ de Sancto loci; quia ſunt publicæ; & tunc conſultius eſt, imò oportet, ut reliquas horas, quæ privatim tibi recitandæ manent, recites de Sancto loci, ut ſic te conformem reddas toti officio diei.

448 Si recitaſti de uno Sancto pro alio involuntariè, cum advertis, non teneris repetere. Quòd ſi quæras, an tenearis de eo recitare prima die non impedita? utraque pars eſt probabilis; affirmativa, quia Sanctus habet jus eo anno, ut de ipſo recitetur; negativa, quia onus officii eſt alligatum diei, & aliàs ordo Kalendarii perturbatur.

449 Si recitaſti ex errore Matutinum, & Laudes de uno Sancto, detecto errore, religioſius eſt, ſi repetas, at non obligaris; quia quoad eam partem tributum ſolviſti Deo per æquivalentiam: nec poteſt præſumi, Eccleſiam velle duo officia ab eo, qui ſine culpa recitavit. Debes tamen proſequi reliquum de Sancto diei, quia error eſt corrigendus, non continuandus.

450 Qui dubitat, ob evagationem mentis, an aliquem pſalmum, vel antiphonam omiſerit, poteſt præſumere ſe dixiſſe, cum non ſoleat tam faciliter prætermitti. Tum quia id eſſet ſcrupulorum fomentum. Hinc ſi incepiſti Nonam v.gr. cum attentione, modò reperiaris in ultimo pſalmo, & dubites, an recitaveris medium, ſufficientem habes conjecturam, quòd recitaveris. Gobat.

451 Inverſio horarum, aut interruptio, ſine rationabili cauſa non poteſt excuſari à veniali: at non peccas, ſi matutinum à laudibus per noctem dividas.

452 Mutatio officii ſine cauſa, ut ſi debens recitare de feria, recites de Sancto, ſi fiat rarò, bis, aut ter, erit venialis; quia ſervatur præceptum quoad ſubſtantiam officii, & defectus, qui habetur in modo, eſt levis. Gravis tamen eſt, ſi fiat ſæpè: Aut ſi debens recitare de feria, aut de Sancto novem lectionum, recites de Reſurrectione, etiam ſemel; quia eſt omiſſio, & mutatio notabilis. *v. in propoſ.* 34. ab Alex. VII. *damn.*

453 Occupatus per duodecim horas diei non proinde eſt liber à recitatione officii, ſed debet attendi qualitas occupationis; unde ſi fueris occupatus aſſiſtendo tuo Prelato, ad illum negotiatores deferendo, &c. quæ ſine notabili labore, aut attentione fiunt, non excuſaris. E contra, ſi fueris occupatus ſtudio, computatione, ſcriptura, &c. quæ caput dolore plenum, aut caliginoſum relinquunt, excuſaberis, etiam ſi per decem, aut horas octo occupationi vacaveris.

454 Si ex cauſa recitare non valeas majorem partem officii, putà matutinum, & laudes, potes autem reliquam, teneris ad illam; ſicut qui non poteſt reſtituere centum, poteſt tamen decem, tenetur ad decem. Et qui non poteſt jejunare totam quadrageſimam, poteſt tamen duos dies, tenetur ad illos. Ratio eſt, quia præceptum de recitando divino officio eſt de materia dividua. Et dictum illud, quòd *major pars trahit ad ſe minorem*, quo nonnulli oppoſitum docebant, non eſt ad rem; quia eſt deſumptum *ex cap.* 1. *de iis, quæ fiunt à majori*, qui Textus loquitur de Canonicis dantibus ſuffragium, & ſtatuit ſtandum eſſe pro majori parte ſuffragiorum.

455 Materia præcepti alia eſt dividua, alia individua: dividua eſt illa, quæ habet plures partes, ad quarum ſingulas præceptum obligat: ut præceptum jejunandi in quadrageſima, quæ continet plures dies, in quorum ſingulis ſeorſim præceptum obligat; ſimiliter & præceptum recitandi officium quolibet die. Individua eſt illa, quæ vel non habet plures partes, vel ſi habet, præceptum non obligat ad ſingulas ſeorſim, ſed ad omnes conjunctim; ut præceptum confeſſionis, quæ continet tres partes, nempè cordis contritionem, oris confeſſionem, & operis ſatisfactionem, quas præcipit non ſeorſim, ſed conjunctim ad unum Sacramentum conficiendum. Præceptum recitandi divinum officium eſt de materia dividua, ut declaravit Innoc. XI. damnando *prop.* 54. Vide etiam *propoſ.* 35. ab Alexan. VII. *damn. v. num.* 461.

456 Ægrotus non valens recitare matutinum, & laudes, dubitans, an poſſit reliquas horas, non tenetur ad illas; quia præceptum de recitando officium, non obligat cum periculo gravis detrimenti, aut ſalutis.

457 Infirmitas excuſans non ſufficit, ſi ſit levis, nec requiritur, quòd ſit graviſſima, ſed ſufficit, ſi ſit gravis: & quidem in dubio dictum medici, aut experti infirmum legi-

legitimare, ficut & Superiorem difpenfare poffe, non eft dubium.

458 Lufcus, & qui oculis laborat, fi timet legendo vifum paulatim deperdere, non obligatur ad officium legendum. Ipfe tamen, ficut & cæcus, tenetur recitare partem illam, quam memoriter fcit: fequitur *ex num.*452.

459 In privata recitatione matutinum, & laudes ex jam præfcripta confuetudine licitè recitari poffunt duabus horis poft meridiem diei præcedentis, ufque ad unam circiter horam poft ortum Solis diei fequentis. Prima, Tertia, Sexta, & Nona ab aurora ufque ad meridiem. Vefperæ, & Completorium à meridie ufque ad femihoram circiter poft Solis occafum. com.

460 Si autem intra eumdem diem recitentur eo intervallo, quod intercedit inter medium noctis præcedentis, & medium noctis fequentis, quo præceptum durat, non in fuis horis, ut fupra, eft peccatum veniale, & nullum, aliqua exiftente caufa: caufa ex Diana in fumma, effe poteft major devotio, aut periculum fupervenientis occupationis, vel in ftudiofo, quia tempus illud vefpertinum eft ineptum ftudiis.

461 Qui incepit recitare officium diei præfentis media hora ante mediam noctem diei fequentis, tenetur recitare quantum poteft per eam mediam horam, juxtà *dict. à n.* 454. (nifi fomno, aut vaporibus mens fit ità occupata, ut fit redditus impotens) quia adhuc præceptum durat. Data autem media nocte, confultius eft, & melius, fi profequatur; fed ad id non tenetur, nec fatisfacit, quia tunc ceffat præceptum, quod quidem eft ita affixum diei, ut eo elapfo adimpleri non poffit. Unde folùm peccavit in caufa, fi voluntariè, & fine legitima caufa fe reduxit ad eam horam, juxtà dicenda de auditione Miffæ, & jejunio.

OFFICIUM DEFUNCTORUM, ET VIRGINIS.

462 Psalmi Pœnitentiales, & Graduales non obligant etiam in Choro; quia B. Pius V. per Bullam *Quod à Nobis* 1568. pro utentibus Breviario Romano ab ipfo tradito abftulit obligationem, & conceffit Indulgentiam centum dierum recitantibus Officium Defunctorum, & Virginis; quinquaginta autem recitantibus Pfalmos Pœnitentiales, & Graduales, diebus à Rubricis præfcriptis. Reliquos verò, qui non utuntur Breviario Romano, uti funt Patres Ordinis Prædicatorum, Carmelitæ, &c. Pius V. reliquit propriis confuetudinibus.

463 In Ordine Prædicatorum confuetudo non obligat fub culpa, ut rectè docet, & probat Donatus *to.*3. *tr.*18. *q.*48.

464 Moniales S. Claræ tenentur quoad divinum Officium ritui Fratrum Minorum fe conformare, ac proinde non tenentur ad Officium Defunctorum, &c. nifi temporibus ex Ordinario Romano ftatutis; quia tunc folùm Fratres Minores tenentur; idque neque fub culpa, ut dictum eft, excepto die Defunctorum. Urb. IV. *in* 2. *Regula*, & clariùs Leo X. 29. Martii 1515. apud Bullar. Rodr. Bulla 46. *Cum ficut Nobis*.

465 Officium autem Defunctorum die animarum, Litaniæ Rogationum, & D. Marci obligant fub mortali eos, qui utuntur Breviario Romano, itaut teneantur recitare privatim, qui Choro defunt, & Proceffioni; & fi Beneficiati, teneantur ad reftitutionem fructuum pro rata; quia funt pars officii diei. Donatus *cit. qu.* 49. & 47. cum communiori. Quamvis plures cum Pelliz. *de Monial. c.*6. *n.*19. teneant, Litanias non obligare.

466 Qui verò non utuntur Breviario Romano, ftare debent confuetudini fuarum Ecclefiarum.

467 In Ordine Prædicatorum à viris doctis ejufdem audio confuetudinem pariter ad Litanias non obligare.

QUÆRES I.

468 *An Moniales S. P. Dominici teneantur fub mortali ad Officium Defunctorum femel in hebdomada recitandum?*

Videtur, quòd teneantur; quia Fratres Prædicatores tenentur, & ipfæ ad eorum ritum fe obligaverunt.

469 Refpōdeo, non teneri ad illud fub culpa. Ratio eft; quia præceptum non eft præfumendum, fed debet certò conftare, *ut in num.*43. & 176. In cafu nedum non conftat, fed evidenter conftat non adeffe pro Monialibus. Quia Moniales fe obligaverunt ad Officium divinum, & fuffragia, quæ exprimuntur in Regula; in Regula autem nulla fit mentio de recenfito officio defunctorum femel in hebdomada recitando, ut conftat ex primo, & tertio Capitulo, in quibus agitur de Officio Divino, & fuffragiis. Unde ad Ritum tenentur, qui eft acceflorius Officio ordinario in regula præfcripto.

470 Corroboratur: quia Moniales fe obligaverunt, & obligant ad Regulam, feu conftitutiones Regulæ, minimè ad ftatuta Capitulorum generalium; Regulam namque profitentur, non ftatuta: Officium autem Defunctorum non eft de Regula, fed de ftatuto Capituli Generalis de anno 1551.

Quod

471 Quod statutum nullo pacto potest Moniales ligare. 1. Ob rationem allatam. 2. Quia, etiam loquendo de privilegiis, Moniales communicant cum Religiosis viris ejusdem Ordinis solùm in favorabilibus, minimè in odiosis. Donatus *tom.* 1. *p.* 1. *tr.* 6. *q.* 3. Et in re nostra agitur non de privilegiis, sed de odiosis, nempè de onere peccati mortalis. 3. Quia statutum est præcisè editum pro fratribus. Constat tam ex verbis, quàm ex fine, & causa motiva.

472 *Ex verbis*, quæ *in dist.* 1. de Officio Ecclesiæ *c.* 1. *fol.* 14. *col.* 3. in fine apud Donatum *tom.* 3. *tr.* 18. *qu.* 47. *n.* 2. sunt: *Item declaramus, quòd Fratres tenentur ex præcepto, semel in hebdomada, totum officium defunctorum dicere, cum dici debeat in Ecclesia, omni antiqua consuetudine rationabiliter prætermissa*. Ubi per ly *Fratres* statutum est restrictum ad fratres; quòd si odia sunt restringenda, quomodo poterit dilatari ad Sorores?

473 *Ex fine, & causa motiva*. Finis enim fuit, ut sic fratres satisfacerent justitiæ, & charitati pro animabus benefactorum ob eleemosinas, & bona fratribus relicta, de quibus vivunt; quod fuit causa motiva: qui finis, & causa non habet locum in Monialibus, quæ vivunt minimè ex eleemosinis à benefactoribus relictis, sed ex propriis dotibus.

Statutum igitur precisè Fratres ligat, ut teneantur sub mortali officium defunctorum semel in hebdomada recitare privatim, si Choro desint; minimè Moniales.

474 Firmatur discursus doctrina, & historia.

Doctrinam præbet doctissimus Donatus, super controversiis Regularium peritissimus loco cit. *Officium mortuorum videtur institutum indeterminatè pro omnibus benefactoribus, qui non determinant sibi anniversarium: unde videntur teneri ad illud omnes, qui bona illius Ecclesiæ participant. Hoc idem docet* S. Thomas *in quod l.* 6. *art.* 10. *&c. Semel in hebdomada, aut singulis mensibus; duciturque ex eo, quòd hujusmodi clericus accipit bona, quæ fuerunt defunctorum; ergo titulo justitiæ tenetur in spiritualibus compensare, &c. ac proinde tenetur pro eis officium defunctorum dicere. Secus autem dicendum, &c. si clericus absens est à sua Ecclesia, & non sit particeps distributionum quotidianarum, &c. Ergo de mente* D. Thomæ *tota obligatio recitandi officium Defunctorum emanat ex acceptatione fructuum beneficii, qui quidem proveniunt ex bonis prædictorum, &c.*

475 *Hinc in Ordine Prædicatorum dist.* 1. *&c. adest præceptum recitandi officium Defunctorum, &c. quo fit, ut omnes Religiosi Clerici teneantur illud sub mortali semel in septimana publicè in choro recitare, vel privatim, si fuerint impediti choro interesse, & liquet ibi, Item declaramus, &c.* ubi prosequitur verba statuti, *ut in num.* 472.

476 En igitur finem, & causam motivam, unde in Ordine Prædicatorum emanavit præmissum onus officii Defunctorum. Et quia ingeniosus Donatus percepit, ea non habere locum in Monialibus, præcisè *Fratres*, & in specie *Religiosos clericos* studiosè expressit non Moniales, quas aliàs Author tantæ peritiei haud siluisset.

477 Historiam tradunt Constitutiones ipsæ Regulæ Ordinis Prædicatorum ex Editione Barcinonensi anni 1620. *dist.* 1. *cap.* 1. de Officio Ecclesiæ *fol. mihi* 14. Et clariùs habetur in traductione earumdem de latina lingua in vulgarem, edita Panormi anno 1595. ut sequitur.

478 Ob motivum, & finem *num.* 474. relatum, ex pervetusto tempore in Ordine Prædicatorum recitari solebat in Choro nocturnus unus officii defunctorum, quem soli ministri Altaris dicebant, & Sacerdos ille, qui erat designatus ad Missam pro defunctis canendam, minimè alii fratres. Quapropter Capitulum generale Salmaticense de an. 1551. providere volens timoratorum scrupulis, cum confirmatione, & authoritate Apostolica statuit, ut sequitur:

479 *Absolvimus tam Chorum, quàm Ministros Altaris ab obligatione recitandi vigilias trium lectionum pro mortuis, prout hactenus observatum est. Et in recompensationem, pro debito justitiæ, & charitatis; ordinamus, & ita servari volumus, ut nullis festis, aut octavis etiam solemnibus obstantibus (præter octavas Paschæ, & Pentecostes) totum officium pro ipsis defunctis cum novem lectionibus qualibet hebdommada semel ab omnibus, & singulis fratribus tam in Choro, quàm extra existentibus persolvatur. Et in manè sequenti pro ipsis una missa de Requiem cantetur, si non sit dies multum solemnis, &c. Et hoc inviolabiliter in omnibus conventibus nostri ordinis observetur, super quo tam Prælatorum, quàm Cantorum conscientias oneramus, &c. Ad quæ omnes, & singuli teneantur, etiam Magistri, & actuales lectores, suis dispensationibus non obstantibus.*

480 Hæc est historia, & forma statuti, ac præcepti, ubi constat præcisè, & semper exprimi fratres, numquam sorores.

Insuper officium defunctorum semel in hebdomada recitandum, fuit subrogatum loco nocturni, & missæ; unde sicuti certum est, quòd nocturnus, & Missa non obligabat Soro-

D 4 res,

res, cum non sint Ministræ Altaris, sed solos fratres Ministros Altaris. Donatus *cit. num.* 3. ita nec Officium semel in hebdommada recitandum obligare eas potest; nam in favorabilibus *subrogatum sortitur naturam ejus, cui subrogatur:* Exclusio ab onere est favorabilis, adeòque si sorores erant exclusæ à priori onere, sunt etiam exclusæ à posteriori subrogato loco prioris.

481 Item in præcepto Officii includitur onus celebrandi, & cantandi Missam die sequenti, quod non afficit Sorores; ita nec onus Officii.

482 Denique commutatio nocturni in totum Officium fuit facta *in recompensationem, pro debito justitiæ, ut in num.* 479. quod debitum justitiæ in fratribus locum habet, qui ex eleemosinis, & donis à benefactoribus legatis vivunt, juxtà dicta *num.* 474. minimè in sororibus, quæ vivunt ex propriis dotibus.

483 Non adducas pro obligatione consuetudinem. Quia non est constans; nam si meæ experientiæ fidem adhibere velis, pro certo habeo plurium annorum experimento nullam recensiti Ordinis Monialem obligationem tamquam certam tenere, sed alias eam non adesse certò putantes, alias verò scrupulizantes, dubitantes, & inde consulentes, An pro ipsis extet præceptum sub mortali ad id obligans, vel non?

484 Cæterùm consuetudine (si quæ sit) gratis data, nulla obligatio sequitur. Consuetudo enim ex *num.* 239. potest esse duplex, una præter legem, quæ ipsa obligationem inducit, & ad hanc requiritur, quòd sit introducta animo se obligandi, ut in *num.*240. Alia secundum legem, quæ non ipsa obligationem inducit, sed supponit præceptum, quod obligationem inducit, & ipsa est solùm observantia præcepti; adeòque si præceptum cadat, cadat etiam obligatio, consuetudine non obstante.

485 Consuetudo in re nostra (si quæ extat) non est, quòd Moniales credant se esse obligatas ex consuetudine, sed ex præcepto obligante fratres ad mortale; unde est consuetudo secundi, non primi generis; cum igitur sit luce clariùs probatum, præmissum præceptum non habere locum, sed cadere pro Monialibus, dicendum est, obligationem recitandi semel in hebdomada officium Defunctorum (consuetudine non obstante) non habere locum, sed cadere pro Monialibus.

486 Confirmatur; quia consuetudo (si quæ adest) non fuit à Monialibus introducta animo ea se obligandi, sed supposito ex simplicitate, & errore præcepto; unde non erit consuetudo imponens, sed supponens obligationem ex præcepto; quod cum reverà non extet, obligatio non extat. Et hæc est una ex rationibus, qua, non obstante consuetudine, excusantur ab obligatione abstinendi à lacticiniis diebus Sabbathi, mulieres, & simplices falsò putantes ad id habere præceptum. Imò Doctores communiter docent eas esse monendas, ne peccent ex conscientia erronea.

487 Demùm meam resolutionem claram reddit Ordo ipse, qui jussu Reverendissimorum PP. Seraphini Siccii, & Vincentii Bandelli, Generalium Magistrorum, Constitutiones Regulæ, quæ observari debent, emendatas, & in unum collectas, Barcinone ann. 1620. impressas publicavit. Ubi primo loco apponuntur *Constitutiones Fratrum Ordinis Prædicatorum cum declarationibus*. In quibus declarationibus *dist.* 1. *super cap.* 1. *de Officio Ecclesiæ litt. E.* apponitur præceptum sub mortali obligans expresè Fratres ad recitandum Officium Defunctorum, uti supra, nullam mentionem faciendo de Sororibus. Posteà secundo loco apponuntur Constitutiones Sororum Ordinis Prædicatorum, in quibus nullum prorsus fit verbum de relato defunctorum Officio, *ut in num.*471.

488 Quia autem mea mens est, Sacras Moniales solùm à peccato, & scrupulis liberare, eas enixè hortor, ut nedum semel, sed pluries in hebdomada pro sanctis animabus purgatorii Officium recitent Defunctorum.

QUÆRES II.

489 *An Moniales teneantur extra Chorum recitare Officium Defunctorum, quod titulo justitiæ, puta legati, tenentur pro benefactoribus recitare in Choro?*

Resp. non teneri, nisi pro ipsis extet speciale præceptum id exprimens, uti in Ordine Prædicatorum adest pro fratribus, de quo supra *num.* 479. Pelliz. *de Monial. cap.* 6. *num.* 19. Quia obligatio illa non afficit singulas Moniales, ut singulas; afficit enim Monasterium, adeòque afficit illas, ut faciunt unum corpus morale, quod est Monasterium; quapropter, quia cum recitatur officium in Choro, quamvis plures desint, verè dicitur Officium à Monasterio recitatum, jam est oneri satisfactum. Accedit praxis communis, ita namque sine scrupulo observatum videmus.

BENEFICIATI

490 Etiam in minoribus tenentur sub mortali ad horas, nec satisfaciunt suæ obligationi, si studio litterarum vacantes per alium recitent; quia est obligatio personalis; nam B. Pius V. ait, eum, qui non recitat suo tempore, non facere fructus suos: *v. prop.21. ab Alex. VII. damn.*

Non tenetur ante diem possessionis, etiam si sit provisus, nec si possessio sit litigiosa, sed donec sit pacifica, nisi sit constitutus in sacris.

491 Si sint in sacris, peccant omittendo horas duplici peccato, contra justitiam, & Religionem, in confessione exprimendo; quia ex vi beneficii tenentur ratione contractus cum Ecclesia, à qua beneficium datur ob officium, *cap. fin. dist. 92. cap. fin. de rescript. in* 6. & B. Pius V. motu proprio: *Const. incip. Ex proximo Lateranen.* 1571.

492 Hinc Beneficiati omittendo, tenentur ad restitutionem in conscientia, etiam ante sententiam Judicis: *v. in proposit.* 20. *ab Alex. VII. damn.* onus autem restitutionis non oritur, nisi ex justitia commutativa læsa: *v. nu.* 524.512.

493 Qui plura beneficia pinguia possidet, non tenetur ad plura officia, sed satisfacit uno, sicut concurrentibus eodem die pluribus festis, satisfaciunt fideles uni Missæ assistendo; quia pia Mater Ecclesia vult multiplicare titulos, non satisfactiones.

494 Obligatus ad horas ex beneficio, si eas culpabiliter omittat primis sex mensibus post acquisitam possessionem, peccat solùm mortaliter; iis elapsis; ultrà mortale tenetur ad restitutionem fructuum pro rata omissionis; ita ut pro toto officio teneatur restituere fructus omnes illius diei; pro Matutino, aut reliquis horis mediam partem, pro una ex horis sextam partem. Ex Conc. Later. ex Pio V. *cit. n.* 262.

495 Cæterùm, quia ex beneficio habet alia onera præter recitationem Officii, vel est Episcopus, &c. omittendo, solùm tenetur restituere partem fructuum correspondentem oneri horarum, nempè tertiam, vel quartam partem. In Hispania praxis est de quinta parte. Gobat. *tom.1 tr.5.n.*537.

496 Restitutio facienda est fabricæ beneficii, vel pauperibus, etiam ipsi beneficiato, si est pauper, per Busemb. Item applicari potest ad meliorandum domum; & prædia beneficii, quę etiam veniunt nomine fabricæ beneficii.

497 Restitutio non potest suppleri per eleemosynas à beneficiario de fructibus beneficii anteà factas, ratione cujusdam anticipatæ solutionis; quia nec solutio antecedit debitum ex culpa, nec pœna delictum; potest autem suppleri per eleemosynas factas post omissionem horarum, quamvis non isto intuitu, ob virtualem intentionem, qua dans eleemosynam, satisfacere intendit obligationibus, quas suis peccatis contraxit: *v. prop.* 33. *ab Alex. VII. damn.* Item potest obtineri condonatio restitutionis per recursum ad Sacram Pœnitentiariam.

498 Si beneficium sit tenue, putà, si ex eo non percipias tertiam partem ad mediocrem, & honestam tui sustentationem requisitam, qua alii Clerici similis conditionis, & loci, communiter uti solent, teneri te sub mortali ad horas, docet communior opinio. Non teneri, sed sufficere, si ex gratitudine ores pro benefactore, probabile putat Tamb. cum Diana.

499 Si verò plura beneficia tenuia habeas ad tertiam partem tuæ sustentationis sufficientia, teneris ad horas; quia notabilem sustentationem ab Ecclesia recipis.

500 Illud est beneficium, vel patrimonium ad honestam sustentationem sufficiens. Ex Trident. *sess.* 21. *cap.* 2. quod ab Episcopis in suis respectivè locis præscribitur. In Synodo Panormit. de anno 1629. & 1679. *nu.* 97. declaratur, debere esse Panormi scutorum 60. in Diœcesi verò ad minùs scutorum 40. *v. tom.*3. *n.*50.*&* 68.

501 Præstimonia, videlicet portiones deductas ex beneficiorum redditibus, quæ adolescentibus assignari solent, ut sustententur in studiis, & inde possint Ecclesiæ deservire, inter beneficia, saltem quoad effectum recitandi horas, à B. Pio V. comprehenduntur, si dentur in titulum perpetuum, & annexum habeant aliquod spirituale obsequium, quod per laicum exerceri non posset: Sunt autem beneficia simplicia alia beneficia non impedientia; at non sunt beneficia, nec ad horas obligant, si in temporali obsequio consistant.

502 *Beneficium namque est illud, quod confertur à Prælato personæ Ecclesiasticæ ad officium Ecclesiasticum exercendum.* Et propriè definitur: *Jus perpetuum percipiendi redditus ex bonis Ecclesiasticis, propter aliquod officium spirituale, auctoritate Ecclesiæ institutum.* Unde differt à patrimonio, quod est *jus percipiendi redditus ex bonis laicalibus*; putà paternis, maternis, &c. Hinc non tenentur ad horas illi, qui habent Capellaniam non sacram, quæ videlicet sine authoritate Episcopi à laicis solet conferri; quia licèt hæc fru-

ctus

ctus afferat, non est verè beneficium.

503 Non tenetur Vicarius Beneficii, aut Coadjutor cum futura successione, etiam si gaudeat stipendio sui laboris, vel aliqua beneficii portione; quia ille non est beneficiarius, sed ejus substitutus: & iste non est beneficiarius, sed erit.

504 Qui verò habet Capellaniam sacram, quæ collativa vocatur, quatenùs Episcopi authoritate confertur, tenetur ad officium; quia hæc est verè beneficium. Idem dic de habentibus beneficia manualia ad nutum, videlicet superioris, amovibilia. Ita & de habentibus beneficium in commendam, videlicet in administrationem, sive in perpetuum, sive ad tempus; quia est verè beneficium.

505 Intrusum, qui nulliter beneficium obtinuit, quia simoniacè, cum excommunicatione, &c. eximunt Sanchez, & Castrop. comprehendunt in obligatione officii Bonac. & alii ratio 1. opinionis, quia hic nec habet titulum beneficii, nec fructus facit suos, sed tenetur illud relinquere, hos restituere.

506 Qui solo titulo ordinis, aut alio, qui non sit beneficii, seu capellaniæ collativæ tenetur ad horas, non tenetur restituere; quia non percipit fructus ob onus officii. Nec qui est obligatus ad horas titulo beneficii, tenetur restituere, si horas omisit ex invincibili ignorantia, bona fide, oblivione, justo impedimento, aut ex alia causa sine culpa; quia non debetur in conscientia pœna, ubi non est culpa.

507 Qui casu aliquo accidentali fructus non percipit, putà ob anni sterilitatem, vel quia fures depopulati sunt; item qui fructus pro pensione solvit, tenetur ad horas; quia voluntariè onus suscepit. Mendo *n.* 39.

508 Pensionarius non tenetur ad horas; quia pensio non est beneficium, sed jus percipiendi fructus ab eo, qui habet beneficium. Si verò pensionem percipiat ut Clericus, videlicet, non ob seculare obsequium, sed titulo clericali, & spirituali, tenetur non ad Officium magnum, sed ad parvum B. Mariæ, sub onere restitutionis fructuum illius diei, ex const. B. Pii V. Si autem ex titulo, v. gr. Ordinis, sit obligatus ad Officium magnum, non tenetur ad parvum B. Virginis, sed satisfacit per solum magnum; quia non præsumitur, quòd Pontifex voluerit illum alio gravare onere, sed solùm quòd Clericus pensionarius non sit liber ab orando.

509 Tunc dicitur habere pensionem, ut Clericus, quando, ut illam habeat, necessariò requiritur, ut sit initiatus prima tonsura. Potest autem pensio dari Clerico, aut Religioso, non titulo Clericali, sed alio titulo, sicut & laico, verbi gratia ob merita, senectutem, inopiam, &c. & tunc non obligat ad Officium Virginis; quia non datur illi, ut Clerico.

510 Cardinalis tenetur ad horas statim, ac scit se esse nominatum à Papa. Mendo *cit. n.* 43. quia est Caput illius Ecclesiæ, cujus habet titulum; unde sicut Abbates, Priores, Decani, & similes, qui sunt Capita Ecclesiarum, eo solo titulo tenentur ad horas; ita ille. Tum quia Cardinalatus est beneficium majus habens titulum Ecclesiæ, insuper fructus, & redditus.

DE DISTRIBUTIONIBUS.

FUsè agit Leander *part.* 6. *tract.* 8. *disp.* 6. ex quo.

511 Non potest quis ad Canonicatum promoveri, nisi intra annum valeat Ordine sacro insigniri: *v. tom.* 3. *n.* 106.

512 Canonici, & Præbendati distributiones lucrantur correspondentes horis, quibus assistunt. Quando sine legitima causa Choro desunt, illas amittunt; & si accipiunt, restituere tenentur. Quæ sunt aliis, qui interfuerunt, dividendæ: *v. n.* 465.

513 Conceditur à Trid. *sess.* 24. *de refor. c.* 12. ut absque alia causa, quàm levaminis, possint à Choro per tres menses abesse; qui tres menses possunt esse continui, vel interrupti ad libitum, dummodò computentur cum respectu ad totum annum. Quo tempore possunt lucrari fructus Canonicatui annexos; minimè distributiones, quia istæ Chori assistentiam exposcunt. Sacr. Congr. Conc. apud Leandrum *part.* 6. *tract.* 8. *disp.* 6. *quæst.* 156. *Qui absentes sunt recreationis causa, non lucrantur, nisi fructus Præbendarum, non autem distributiones quotidianas, sive sint antiquæ, sive novæ, ex cap.* 3. *sess.* 21. *& 22. quæ sunt distincta à præbendis.*

514 Si ultrà dictum tempus sine legitima causa à Choro desint, eos peccare mortaliter, nisi parvitas materiæ excuset, putà per integram horam, aut nisi rarò, putà ter, aut quater in anno contingat, docet Leander *cit. qu.* 33. *& seqq.* quia ex Jure Canonico, *de n.* 440. adstringuntur ad assistentiam Chori sub pœna excommunicationis ferendæ, & depositionis.

A mortali autem eos excusant, Tambur. *lib.* 2. *in dec. c.* 5. §. 4. *num.* 7: & alii apud Leandrum *cit. qu.* 33. dummodò animum habeant cedendi distributionibus tempore absentiæ; & nisi deficerent in contemptum, aut contra præceptum Superioris; vel si ex eorum defe-

ctu,

ctu, omitteretur officium in Ecclesia, aut non diceretur cum solemnitate debita. Quia nullus adest textus, ex quo mortalis obligatio colligatur: *v. n.* 176. Cui accedit praxis multorum prudentum, qui nullum sibi scrupulum faciunt: ita illi.

515 Si in Choro reperiantur duo, aut tres Canonici, excusantur è canendo, minimè à recitando alta voce horas.

516 Si suam partem recitent, aut cantent submissa voce, ut ab altero Choro non possint audiri, satisfaciunt præcepto Officii, minimè servitio Chori, & consequenter non possunt distributiones lucrari. Quia B. Pius V. *Constit.* 135. prohibet, dari distributiones interessenti, sed non recitanti Officium publicè, ut fideles ad devotionem excitare possit; talis est, qui submissè recitat.

517 Excipiuntur Ecclesiæ, ubi viget consuetudo, quòd Canonici solùm sint præsentes, & non cantent, nisi per Capellanos, & substitutos, uti sunt omnes ferè Cathedrales Hispaniæ; quia consuetudo potest derogare jus positivum: *ut à n.* 242.

518 Si cantant Musici, sufficit servitio Chori, & pro distributionibus, assistentia personalis, etiam sine attentione; at non ad satisfaciendum officio.

519 Non possunt Canonici distributiones lucrari, si per alium Choro assistant, nisi ubi legitima consuetudo adsit: Si notabiliter confabulent, aut alias actiones attentioni externæ repugnantes exerceant.

520 Lucrari possunt, qui sunt impediti legitima causa, quæ est triplex: Morbus, corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ propriæ utilitas. Ex *cap. unico de Clericis non residentib. in* 6.

OB INFIRMITATEM

521 Lucratur infirmus, si infirmitas sit gravis, judicio prudentis. Quando est levis, sed prudenter timetur, quòd ex accessu augeatur. Etiam si infirmitas sit contracta ex propria culpa. Qui podagra laborat. Et Senex septuagenarius.

Canonicus, si post beneficium obtentum fiat cœcus, potest abesse à Choro, & distributiones lucrari. Sacr. Congr. Conc. *die* 11. *Augusti* 1618. & 20. *Julii* 1629. Idem docet de surdo Diana *part.* 5. *tract.* 6. *resol.* 14. contra Leandrum *part.* 6. *tract.* 8. *disp.* 6. *qu.* 49. qui negat de surdo, quia potest adesse Choro, & Declarationes Congregr. loquuntur de cœco.

522 Infirmus non lucratur, si ante infirmitatem non erat solitus assistere Choro; quia tunc infirmitas non est causa non interessendi Choro; nam si illa non esset, adhuc non interesset. Hic autem, si in ipsa infirmitate voluntate mutata, efficaciter proponeret assistere Choro infirmitate cessante, tunc posset distributiones lucrari, quia jam infirmitas esset vera causa non interessendi.

OB CORPORALEM NECESSITATEM

523 Lucratur Canonicus, si justa corporali necessitate deest. Putà, si grave damnum prudenter timeat in vita, honore, aut fortuna. Si debeat medicinam sumere, aut emittere sanguinem. Si valetudinarius judicio medici domi se continet, aut causa mutationis aeris ad salutem recuperandam aliò se transfert. Si somno oppressus, attendere, aut recitare non valeat; quia non est in culpa, & æquivalet infirmo. Secùs, si somno nullo pacto resistat, sed acquiescat. Qui tempore pestis grassantis aliò se confert. Qui nimis defatigatus à cantu, aliquantulùm se eximit, ut spiritus assumat. Qui injustè detinetur in carcere. Secùs, si justè, & delictum sit probatum.

524 Injustè excommunicatus, & inde non assistens; secùs, si justè, etiam si absolutionem petat, & justè denegetur; quia *ex c. Pastoralis*, §. *Verùm*, *de appell.* justè excommunicatus est ex vi juris ipso facto, & ante judicis sententiam, privatus tam fructibus beneficii, quàm distributionibus quotidianis. Nisi alicubi adsit consuetudo lucrandi, uti dicitur esse in Hispania: *v. n.* 492. Lucratur autem, si ei absolutionem petenti injustè denegetur; quia tunc non est in culpa quoad absentiam à Choro.

525 Eadem pariter dicenda veniunt de Canonico, seu Præbendato suspenso à beneficio, vel interdicto à divinis Officiis, si sit specialiter ipse interdictus. Lucratur verò, si interdictum sit speciale solius Ecclesiæ, & ipse causam non dederit interdicto; quia tunc absentia non est ei culpabilis. Si autem interdictum sit generale, privatur distributionibus, si desit, tam si causam dederit interdicto, quàm si non; quia si causam dedit, est in culpa; si causam non dedit, privatur, si desit; quia tunc potest, & tenetur assistere Choro; tunc namque celebrari possunt divina, servatis conditionibus infrà de interdicto generali adducendis.

526 Tempore autem cessationis à divinis non lucratur, etiam si ipse causam non dederit; quia in hac datur specialis prohibitio juris, quæ non datur in interdicto; nam Gregor. X. *in cap. si Canonici*, §. *Scituri*, *de officio ordinat. in* 6. *decrevit*, *quod qui causam dedit cessationi à divinis*, *debeat restituere Canonicis om-*

ne interesse, quod amittunt ex omissa assistentia divinis officiis.

527 Non lucratur beneficiarius, si evadat irregularis, & desit; quia irregularitas non impedit celebrationem Officii divini, nec inde assistentiam; unde non privatur distributionibus. Quod est verum, etiam si fuerit irregularis ante beneficii collationem; quia irregularitas illicitat, non invalidat beneficii collationem. Diana, Castropal. & alii contra Bonac. & alios, qui volunt, quòd invalidet, & consequenter privet.

528 Lucratur, si desit tempore, quo polluta manet Ecclesia; quia non stat per ipsum.

OB EVIDENTEM ECCLESIÆ PROPRIÆ UTILITATEM.

529 Utilitas esse debet gravis certa, & propriæ Ecclesiæ: non sufficit levis, dubia, aut alterius Ecclesiæ. Sufficit, si sit Ecclesiæ universalis, quia utilitas communis est propria cujusque. Unde Bonac. in nova editione *disp. 2. de Horis*, affert Declarationem Cardinalium: *Quod si quis Beneficiarius absit à propria Ecclesia ad impediendum, ne beneficiarii illius diœcesis onere tributorum graventur, tunc possit distributiones Ecclesiæ suæ recipere.* Hic applicanda sunt dicta *n.* 522.

530 Canonicus, qui suum comitatur Episcopum, aut ab eo mittitur ad visitanda suo nomine limina, lucratur; quia agit propriæ Ecclesiæ negotium, Pontificem instruendo de ejus statu. Ex Const. 17. Sixti V. Non sic Parochus, nisi visitatio intra bimestre perficiatur; quia *ex decl. 5. Congr.* non potest Episcopus occupare Parochum ultrà bimestre.

531 Lucratur, qui ad Concilium mittitur tamquam Theologus, Procurator, &c. Qui à suo Capitulo ad Principem, &c. legatus mittitur. Qui tempore officii de mandato Capituli in computis, & rationibus Ecclesiæ faciendis, sumendis, &c. occupatur. Canonicus, qui sede vacante est electus Vicarius Capituli, & inde desit; quia utilius est Ecclesiæ, quòd occupetur unus Capituli, quàm totum Capitulum. Secùs, si sit electus Vicarius Episcopi; quia hic Episcopo, non Ecclesiæ servit; & ideò fructus percipere potest, non distributiones.

532 Lucratur, Archidiaconus visitans Ecclesiam, jura, aut redditus suæ præbendę; quia tunc servit in re utili Ecclesiæ.

533 Non lucratur, qui abest causa voti adimplendi; qui tempore divinorum Officiorũ detinetur sua peccata confitendo, ex sua devotione Missam celebrando, nisi ei faveat consuetudo; quia abest in sui utilitatem. Lucratur verò, qui tunc celebrat de mandato superioris in Ecclesiæ servitium.

534 Pœnitentiarius ad Confessiones deputatus, lucratur tam distributiones Chori, quàm alias, quæ extrà Chorum lucrari solent; putà ob Litanias, Processiones, &c. dummodò in Ecclesia assistat, audiens, aut paratus confessiones audire. Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 8. quia tunc censetur præsens in Choro.

535 Canonicus Magistralis, aut Lectoralis, non lucratur distributiones correspondentes diebus, quibus concionem, aut lectionem componit; quia *ex Decl. Sac. Cong.* tunc non dicitur abesse in servitium propriæ Ecclesiæ, nisi remotè. Lucratur verò ex gratia distributiones correspondentes non solùm horis, quibus legit, aut concionatur, sed omnibus horis illius diei; quia exercet actionem magis laboriosam, quàm alii præbendati, & quæ majorem præparationem exposcit. *Decl. Sac. Cong. Conc.* apud Garciam. Non extenditur tamen hęc gratia ad horam Matutini diei sequentis, quæ præcedenti die post vesperas recitari solet. *Ex Decl. Sac. Congreg.* apud Garciam, & Leandrum *cit. q.* 120.

536 Canonicus, qui simul curam animarum habet in alia Ecclesia intra, aut extrà Civitatem, sed intra diœcesim, tunc pro tempore, quo in curata Ecclesia resederit actu sacramenta ministrans, aut alia, quæ ad ejus curam spectant, exercens, distributiones Ecclesiæ Cathedralis, aut Collegiatę lucratur, quia habetur tamquam ibi pręsens, & adsens. Ex Trid. *sess. 24. de reform. cap.* 3. Idem dicendum venit de Parocho.

537 Canonici Examinatores, aut ab Episcopo instituti administratores piorum locorum, Visitatores Ecclesiarum diœcesis, Vicarii foranei, Deputati Monasteriorum, &c. fructus lucrantur, non distributiones; quia non sunt occupati servitio propriæ Ecclesiæ, sed Episcopi, aut diœcesis. Nisi illis faveat consuetudo. Immò de examinatoribus extat *Decl. S. Cong. Conc.* apud Leandrum *cit. q.* 127.

538 Canonici assistentes Episcopi solemniter in Cathedrali, aut in alia Ecclesia celebranti, lucrantur distributiones; secùs, si privatè celebret; nisi adsit consuetudo.

539 Præbendati inservientes Episcopo in officiis Capellani, Secretarii, &c. percipiunt fructus præbendæ, quæ habentur pro præsentibus, minimè distributiones; quia non sunt occupati in utilitatum proprię Ecclesiæ, sed Episcopi. Ex *cap. de cætero, & cap. ad audientiam de Cler. non resid.* Inservientes pariter Pontifici acquirunt fructus. Ex *cap. cum dilectus*

ctus de Cler. non resid. sed non distributiones, nisi privilegium abeant.

540 Inservientes verò legato Pontificis, Regi, Cardinali, &c. non solùm non lucrantur distributiones, sed neque fructus, si absentia à propria Ecclesia excedat tres menses: *v. n. 513.*

541 Auditores Rotae Romanae acquirunt fructus, & distributiones suarum praebendarum in absentia, ex concessione *Clement. 7. per Bullam, Convenit.* 1525. Item, Inquisitores ex priv. Pauli III. & Pii V. quod ad alios Ministros, putà Fiscales, Qualificatores, Consultores, &c. ad favorem fidei, extendunt Castropal. & Trullench. apud Leandrum *cit. q.* 136. nam causa fidei est communis: *v. nu.* 529. Gaudent hoc privilegio Inquisitores, loquendo de beneficiis simplicibus, dignitatibus, & praebendis, minimè de beneficiis curatis. Ex Decl. S. Congr. apud Leandr. *cit. q.* 137.

542 Collectores generales Camerae Apostolicae, ejusque officiales, in absentia lucrantur fructus, & distributiones, ex priv. Sixti V. 8. Maii 1590.

543 Docentes publicè in aliqua universitate, aut studio generali Theologiam, lucrantur fructus in absentia à propria Ecclesia, ex *cap. finali de Magistris*, minimè distributiones, ad differentiam Magistralis, aut doctoralis docentis in propria Ecclesia: ut *in n.* 535. Idem, si legat publicè Jus Canonicum; quia licèt textus loquatur de Theologia, extenditur ad Jus Canonicum, quoniam aequae prodest Ecclesiae. Non sic jus civile; hinc Canones studium juris civilis Regularibus prohibent. Item lucrantur fructus, licèt non distributiones, si publicè grammaticam doceant; colligitur *ex cap. Quia nonnullis de Magistris*; quia ad Theologiam, & Jus Canonicum est necessaria.

544 Non sufficit, si legant in quolibet studio particulari, sed esse debet Universitas, seu studium generale, ad hunc finem à Pontifice, aut supremo Principe erectum. Ex Decl. S. Congr. apud Leandr. *cit. q.* 144.

545 Parochi, si legant uti supra Theologiam, aut Jus Canonicum, lucrantur fructus suorum beneficiorum, minimè, si grammaticam doceant. Ex Decl. S. Congr. apud Leandrum *cit. q.* 143.

546 Praebendati studentes fructus praebendarum lucrantur, licèt non distributiones, si studeant publicè Theologiae, aut Juri Canonico in Universitate, aut studio generali, uti suprà, & ibi studentes majori parte anni commorentur, de licentia Ordinarii. Ex Declar. S. Congr. quia ad Ordinarium spectat examinare super aetate, sufficientia, an divinus cultus ob eorum absentiam detrimentum patiatur, & alia à jure requisita.

547 Aliter est dicendum de Parocho; nam ex Trid. *sess.* 23. *de reform. cap.* 2. non permittitur Episcopis concedere licentiam Parochis, ut à propria Ecclesia absint ultrà bimestre, nisi ex gravi causa, qualis non est studium in Parocho. Cui accedit Decl. S. Congr. Conc. 22. Februarii 1590. quae *Censuit, Parocho causa studiorum non esse dandam licentiam, cum hodie per Concilium non admittantur, nisi qui per concursum magis idonei fuerint judicati.*

Praemissam licentiam concedere potest Episcopus Praebendatis, & beneficiariis non curatis, non nisi ad quinquennium, ex *cap. finali de Magistris.* At eam extendere posse ad septennium, tenet Leand. *cit. qu.* 153. ex alio posteriori, *cap. cum ex eo de elect. in* 6.

548 Si beneficium constat ex solis distributionibus quotidianis, absentes ratione studii eas lucrantur omnes, dempta tertia parte. Quia tunc distributiones illae succedunt loco fructuum. Ex Decl. Sac. C. apud Leand. *cit. q.* 154.

549 Denique Episcopus dispensare non potest, ut Praebendatus, aut Beneficiarius, qui abest recreationis causa, distributiones percipiat; quia talis perceptio est prohibita à Trid. *sess.* 24. *de reform. c.* 12.

De Horis Canonicis, Beneficiatis, & distributionibus, agunt Mastrius *disp.* 14. *à n.* 49. Diana *p.* 2. *tr.* 12. Joan. de la Crux *pagina* 52. Bonac. *tom.* 1. *pag.* 586. Castropal. *tom.* 2. *tr.* 7. *disp.* 2. & 3. Busem. *l.* 4. *c.* 2. *d.* 2. Gobat. *tom.* 1. *tr.* 5. & maximè Leander *tom.* 6. *tr.* 8. Donatus *tom.* 3. *tr.* 18.

CAPUT IV.

DE SACRILEGIO.

550 Sacrilegium, *est laesio, seu violatio rei sacrae.* Res sacrae sunt ea omnia, quae ad cultum divinum sunt destinata. Est triplex, personale, quo persona sacra; locale, quo locus sacer; & reale, quo aliae res sacrae violantur.

PERSONA SACRA

551 Est, *quae per votum, aut ordinem sacrum est Deo specialiter dicata.* Tribus modis laedi potest: 1. per violentam manus injectionem: 2. per usurpatam jurisdictionem, personas Ecclesiasticas ad judicium saeculare trahendo, vel iisdem vectigalia imponendo: 3. per actionem veneream, sive externam, sive internam.

552 Probabile est, non esse opus in confessio-

sione aperire, an votum sit solemne, vel simplex, quia non differunt specie, sed accidentaliter, secundum magis, & minus. Nec an duplici titulo persona sit sacra, quòd scilicet sit Sacerdos, & Religiosus, quia moraliter est una numero malitia. Unde sufficit dicere: *Habui copulam cum habente votum castitatis*.

553 Religiosus, qui suis tactibus polluit sæcularem, peccat contra castitatem, sive propriam delectationem habeat, sive non; quia voto astrictus, qui abutitur suis membris ad actum venereum, peccat contra propriam castitatem: talis est, qui tactibus suarum manuum alium polluit: liquet de muliere voto ligata, quæ si sit succuba fornicationi sæcularis, etiam sine propria delectatione, peccat contra propriam castitatem, quia abutitur membro suo ad actum venereum: *v. n.* 215.

NOMINE LOCI SACRI

554 IN ordine ad effectum refugii, non solùm intelligitur Ecclesia cum suis Capellis, sed etiam Sacristia, & totum Monasterium; immò & totum Episcopi Palatium; quia sumus in favorabilibus. In ordine verò ad effectum sacrilegii, in homicidio, mutilatione, humani seminis effusione, & furto, venit sola Ecclesia cum cœmeterio, minimè Sacristia, Monasterium, Campanilia, & similia; quia sumus in odiosis. In ordine demùm ad pollutionem, seu violationem, venit locus ille, qui spectat ad Corpus interius Ecclesiæ, à tecto interiori usque ad pavimentum, & à parte interiori portæ Ecclesiæ usque ad ultimam partem Aræ majoris, inclusis Choro, Capellis, & Organo: *v. à n.* 568.

555 Cœmeterium, quod est locus ab Ecclesia distinctus, singulariter benedictus, & destinatus ad sepulturam fidelium, violatur; eo tamen violato, non violatur Ecclesia, unde sufficit, ut ipsum reconcilietur; polluta autem Ecclesia, polluitur cœmeterium; quia principale non sequitur accessorium, sed è converso.

RES SACRÆ

556 SUnt plures: 1. Sacramenta: 2. Vasa sacra, Imagines, Reliquiæ Sanctorum, Scriptura Sacra, sacræ cæremoniæ: 3. ornamenta Ecclesiæ, & ministrorum ejus: 4. bona temporalia Ecclesiastica in sustentationem Ecclesiæ, & ejus ministrorum deputata. Adeòque, qui malè, & irreverenter contra ea se gerit, sacrilegium committit.

557 Hinc reale sacrilegium est, sacramenti susceptio, vel administratio in mortali, simonia, fractio sigilli sacramentalis, profanatio sacrorum vasorum, aut vestium, ut si quis Calice in convivio utatur, aut ornamenta Altaris, & Sacerdotis in profanos usus applicet. Sermo autem est de iis, quæ consecrari, aut benedici solent; nam adhibere ad nuptias, vel communem usum tapetia, candelabra, & similia, quæ mediatè sacro ministerio inserviunt, non est peccatum mortale, nisi fiat ex contemptu. Sacrilegium reale est suppressio piorum legatorum, vel jurium Ecclesiæ defraudatio. Peccatum contra votum est sacrilegium, quia res Deo destinata violatur.

558 Sacrilegium non est peccare die festo, nisi fiat ex contemptu; quia tempus extrinsecè se habet ad actiones.

LOCUS SACER

559 QUatuor modis lædi potest. Primò, per strepitum forensem, ut si quis negotiationes, seditiones, stabulationes equorum, mercaturam, aut similia faciat in locis sacris.

560 Secundò, læditur sacrilegè per furtum tribus modis. Scilicet, quando quis furatur: 1. Sacrum de sacro, hoc est rem sacram, ut calicem, vestem, & bona propria Ecclesiæ, in loco sacro: 2. Sacrum de non sacro; scilicet rem sacram in loco non sacro, nempè extrà Ecclesiam: 3. Non sacrum de sacro; scilicet, rem profanam non sacram, *v.* gr. pecuniam, aut aliam rem, quæ sit Ecclesiæ, aut ejus custodiæ tradita, deposita, aut ei accommodata.

561 In his furtis sacrilegium committitur, quia in his tantùm rei sacræ, & loco sacro injuria infertur, minimè in cęteris; quare si quis crumenam divitis, pecuniam Parochi, quam & si jure Ecclesiastico, nomine tamen suo, non Ecclesiæ, possidet, furetur, sacrilegium non committit, nisi fiant cum notabili injuria loci sacri.

562 Tertiò, leditur per pollutionem: *ut à num.* 568.

563 Quartò, per actus repugnantes ejus immunitati: *ut à n.* 605.

ECCLESIA CONSECRATA EXECRATUR,

564 SI parietes secundum majorem partem simul destruantur, seu corruant; minimè, si destruantur successivè, ut tandem Ecclesia tota reædificetur; quia tunc secundum prudentum hominum existimationem censetur eadem perseverare; secus, si tota simul, licèt posteà reædificetur.

565 Nec execratur, si parietibus integris remanentibus, tectum, & alia opera lignea ruant, aut comburantur; quia consecratio magis principaliter parietibus inest; hinc in parietibus collocantur Cruces: *v. n.* 585.

Ec-

566 Ecclesia verò benedicta non amittit benedictionem parietibus destructis; quia benedictio inest solo.

567 Si tamen destruatur, absque spe ut reædificetur, eo ipso amittit privilegia loco sacro competentia.

ECCLESIA POLLUITUR.

568 PRimò, per injuriosam exustionem, nempè, si injuriosè fuerit exusta igne. Ex Concil. Nicæno. Diana *part. 8. tract. 7. resol. 93.*

569 Secundò, per sepulturam excommunicati vitandi, aut infidelis, etiam infantis; minimè, si sit filius parentis fidelis, licèt decesserit sine baptismo; quia est pars hominis christiani: consuetudo tamen est, ut non sepeliatur in Ecclesia.

570 Tertiò, per homicidium injuriosum, aut mutilationem; unde injuriosa suffocatio, aut occisio hominis facta in Ecclesia absque sanguinis effusione, polluit Ecclesiam.

571 Quartò, per violentam, & injuriosam sanguinis humani notabilem effusionem, quæ non sit è naribus, aut dentibus, quia sunt organum nimis facile ad emittendum sanguinem.

Effusio aliquarum guttarum, etiam injuriosa, non polluit, nisi occidat; quia effusio abundantiam significat.

572 Quintò, per copulam illicitam, aut humani seminis effusionem, quæ sit peccatum mortale, licèt non cadat in terram, dummodò sit externa.

573 Per homicidium, effusionem sanguinis, & pollutionem violatur Ecclesia, etiam si sint occulta. Ex *cap. significasti de adulteriis*, ubi præcipitur reconciliari Ecclesiam, in qua quidam adulterium secretum commiserat, postea à muliere publicatum; quia non violatur Ecclesia, nisi per injuriam; adeòque, quando sit injuria. Per hoc autem, quòd copula, ver. gr. occulta incipiat post dies octo impedire à sacris, quando est facta publica, & indigeat tunc reconciliari, non priùs, non sequitur, quòd priùs non fuerit violata; sicut ex hoc, quòd percussor occultus Clerici incipiat post dies octo vitari, quando percussio est facta publica, non sequitur, quòd non fuerit priùs excommunicatus; sicut igitur publicatio in hoc casu non facit excommunicatum, sed vitandum; ita in primò non facit Ecclesiam pollutam, sed impeditam à sacris, & reconciliandam. Diana *par. 9. tr. 9. res. 5.* & Bon. contra Tamb. *in Meth. Conf. l. 2. cap. 7. §. 5. num. 35. & alios*.

574 Copula conjugalis, si fiat ex necessitate, ver. gr. ad vitandum periculum incontinentiæ conjugum, alium locum aptum non habentium, non polluit Ecclesiam; benè verò si fiat sine necessitate, quia tunc est injuriosa, & sacrilegium.

575 Si quis polluat violenter in Ecclesia adolescentem renitentem, & non consentientem, violatur Ecclesia; quia licèt talis pollutio non sit voluntaria, & pecaminosa adolescenti, est voluntaria, & peccaminosa eam causanti, & inde est injuriosa Ecclesiæ.

576 Ut præfatæ actiones polluant Ecclesiam, requiritur injuria; hinc Ecclesiam non polluit, 1. Effusio sanguinis facta ob propriam defensionem. 2. Facta casualiter, aut ab infante, vel insano; secùs, si eorum sanguis effunderetur; quia licèt non possint facere, possunt pati injuriam. 3. Si vulnus fuit actum extra Ecclesiam, & percussus ingrediatur intus, & ibi effundatur sanguis, aut moriatur; secus, si vulnus fuit factum intus, & percussus fit egressus extra, & ibi sanguis effusus; vel ductus ad domum post paucas horas moriatur; quia homicidium censetur factum in Ecclesia; nam injuria fit Ecclesiæ, quando datur causa physica effusionis sanguinis in Ecclesia. 4 Sectio violenta venæ in Ecclesia, ex qua copiosus sanguis effluxit, si ex illa non sequatur mors: Benè verò, si sequatur mors. Ratio primi; quia vena est naturaliter copiosi sanguinis emissiva: ratio secundi, quia tunc est homicidium.

577 Polluit Ecclesiam, 1. Recisio digiti, non quia sit mutilatio; nam digitus non est membrum, sed pars; ratione tamen notabilis effusionis sanguinis. 2. Occisio fidelis facta in Ecclesia ab hæretico ob fidem; quia licèt occisio sit martyrium, occisori est peccatum, & ab eo est injuria facta, *Actio displicuit*, *passio grata fuit*. 3. Occisio unius ex errore facta pro alio in Ecclesia; quia ratio formalis injuriæ desumitur ex loco sacro, & jam occisio, aut vulneratio fuit intenta in loco sacro; materialiter autem se habent individua, Petrus, & Paulus. Vide *ver. Homicidium casuale*. 4. Si Petrus existens extra Ecclesiam, rotam tormentariam immittat intra Ecclesiam, & ibi occidat hominem; quia motus est extra, occisio verò, & actio vulnerativa intra Ecclesiam.

578 Quintò. Si quis fuerit in Ecclesia verberatus, itaut, quamvis non sit effusus sanguis, fuerunt tamen ejus fracta ossa, & contusæ carnes; est violata Ecclesia, si intra breve tempus sequatur mors; quia talis verberatio est homicidium. Secùs, si non sequatur inde mors.

Sex-

579 Sextò. Si quis alium in subita, & inopinata rixa in Ecclesia occidit, violatur Ecclesia; quia ex hoc, quòd occisio fuerit subita, & casualis, non sequitur, quin fuerit voluntaria, & inde injuriosa, ut potuerit ab occisore impediri: *v. num.* 641.

QUÆRES

580 *Quidam Reus sententiatus ad mortem fuit à ministris justitiæ intra Ecclesiam, ad quam aufugit, lethali vulnere occisus, aut suffocatus. An Ecclesia sit violata.*

Respondeo cum distinctione: Vel enim talis occisio, aut suffocatio fuit facta ex abrupto, & absolutè à Ministris volentibus, aut jubente Judice. Et sic Ecclesia violatur; quia licèt occisio delinquentis per sententiam Judicis facta sit justa, est tamen irriverens, & injuriosa loco sacro, cum ejus sanctiatati repugnet.

581 Vel evenit casualiter, aut ob defensionem vitæ ipsorum ministrorum, quatenùs ministris conantibus eum capere (cum non gaudeat immunitate, quòd est omninò supponendum, ex *nu.* 661.) inter tumultum, & motum, è latere unius ministri tormenti bellici casu laxata rota fuit occisus, vel quatenùs defendere se volens, ne capiatur, dum arma vertebat ad occidendum ministros, fuit ab altero eorum in defensionem præventus, & occisus. Et tunc Ecclesia non violatur; quia homicidium casu, aut in defensionem factum, non est culpabile, nec injuriosum.

582 Nec polluitur Ecclesia, si tale homicidium fuit voluntariè factum, quatenus Reipublicæ perturbator aliter capi non poterat. Busemb. *lib.* 6. *tr.* 3. *c.* 3. *dub.* 4. *n.* 1.

583 Secundum autem dictum, de *nu.* 581. difficulter potest habere locum in casu suffocationis; quia dum Minstri ita eum capiunt, ut valeant suffocare, pariter valent inermem reddere, ac extra Ecclesiam ducere; adeòque si eum intra Ecclesiam suffocent, excusari non possunt ex capite propriæ defensionis.

PLURA DE POLLUTIONE RESOLVUNTUR.

584 Polluta una Capella, aut Altari, polluitur Ecclesia, & è converso; quia injuria, & pollutio in quovis loco intra Ecclesiam eveniens, totam Ecclesiam, ejusque cœmeterium contiguum afficit: *vid. nu.* 555.

585 Execratis verò Altaribus fixis, non execratur Ecclesia, nec è converso. Busem. *lib.* 6. *tr.* 3. *cap.* 3. *dub.* 4. *num.* 1. quia inter benedictionem, ac pollutionem ex una parte, & execrationem, ac consecrationem ex alia, hoc est discrimen, quòd per benedictionem, & pollutionem benedicitur, & polluitur totum, quod est intra Ecclesiam; & ideò pollutis Altaribus polluitur Ecclesia, & è converso. Consecratio verò Altarium fixorum, & Ecclesiæ est distincta, itaut regulariter detur, quòd Altaria fixa sint consecrata, non sic Ecclesia; & ideò justum est, ut execratis Altaribus fixis, non execretur Ecclesia, nec è converso.

586 Polluta per homicidium una sepultura subterranea, polluitur Ecclesia; quia est pars Ecclesiæ, ac proindè facit unum cum Ecclesia; nam nomine *Ecclesiæ*, venit *Vas intus, continens loca ad sacros usus, & ad fidelium corpora humanda.*

587 Si verò subtus Ecclesiam cellula adsit sepulturæ similis, non tamen destinata ad fidelium sepulturam, sed ad ligna conservanda, & alia pro usu Ecclesiæ; talis cellula non erit capax pollutionis; quia non est locus sacer, quantum ad præsentem effectum, ex *num.* 554. cum non sit locus destinatus ad usus sacros sacrificii, aut sepulturæ fidelium.

588 Item, si in aliqua Ecclesia adsint cellulæ intra concavum parietis à parte interna Ecclesiæ, tunc polluta cellula, polluitur Ecclesia; quia est pars Ecclesiæ. Si verò sint divisæ ab Ecclesia pariete lapideo, ligneo, &c. & solùm habeant crates intra parietem Ecclesiæ, ubi Confessiones excipiantur, uti esse solent in Ecclesiis Monialium; tunc tales cellulę non sunt capaces violationis, quia quoad effectum pollutionis, ex *n.* 554. non sunt loca sacra.

589 Si extet Ecclesia ex pluribus inadæquatis, & propè positis constructa, qualis esset Panormi Ecclesia D. Petri; si ejus tres Ecclesiæ inadæquatæ essent sejunctę, non columnis cementitiis, sed parietibus, una polluta, non essent aliæ pollutę. Ex *cap. unic. de consecr. in* 6. ubi dicitur: *Non unum, sed plura cœmeteria esse noscuntur, quæ quamvis sibi cohærentia, pariete tamen medio sejunguntur*; adeòque cum dictę Ecclesię sint sejunctę parietibus mediis, non una, sed plures Ecclesię censentur; ac proindè polluta una, non sequitur, quòd polluantur alię. Nec impeditur talium Ecclesiarum pluralitas per hoc, quòd ex una in aliam detur aditus; quia verè sunt distincta vasa.

590 Idem sequitur dicendum de Ecclesiis, quarum una est subtus aliam; sunt namque sejunctę pariete medio, nempè fornicę, qui quidem secundum faciem superiorem est

est interior uni vasi, respectu cujus habet rationem soli, & secundùm inferiorem est interior alteri vasi, respectu cujus habet rationem tecti, taliter ut sit idem materialiter, diversus formaliter secundùm formalem prudentum existimationem in ordine ad constituendum diversa vasa.

DE RECONCILIATIONE ECCLESIÆ.

591 Ecclesia polluta est reconcilianda. Si sit benedicta, eam reconciliare potest simplex Sacerdos aqua à se benedicta, utendo formula Ritualis Romani.

592 Si sit consecrata (qualis censetur, si constet ex fama publica, aliqua scriptura authentica, vel si celebretur festum Dedicationis, aut si adsint signa, seu Cruces consuetæ affigi in Dedicatione) tunc est reconcilianda ab Episcopo aqua per ipsum, cum sale, vino, & cinere, benedicta. Qui non potest eam facultatem simplici Sacerdoti, nec suo Vicario, qui non sit Prælatus, delegare. Ex *cap. Aqua, de consecr. Eccles.*

593 Prælati tamen Regulares, etiam locales, possunt proprias Ecclesias consecratas in casu pollutionis reconciliare, ex priv. Leonis X. Bulla 6. apud Rodr. Debent tamen adhibere aquam ab Episcopo proprio benedictam, si ille non distet per duas dietas, videlicet per quadraginta milliaria. Si verò ille sic distet, uti possunt aqua ab ipso Prælato regulari benedicta. Si Episcopus existat intra diœcesim, distet tamen, ut suprà, à loco, ubi violatio accidit, censetur distans, licèt sit ibi ejus Vicarius; 1. quia Vicarius non potest: ex *num.* 592. 2. quia aliàs numquam contingere posset casus de usu privilegii.

594 Ecclesia polluta non reconciliatur per sacrificium ibi peractum. De Lugo *de Euch. d.* 20. *sect.* 2. *num.* 62. contra Dianam *par.* 2. *tr.* 14. *res.* 69. & Tamb. *in meth. cel. Miss. l.* 1. *c.* 1. §. 4. *nu.* 5. Primò, quia si sacrificium esset sufficiens ad Ecclesiam pollutam consecrandam, esset sufficiens ad eam non consecratam consecrandam. Secundò, quia est jure præscriptum, quòd si pollutio contingat incœpto Canone, sed ante consecrationem, Sacerdos debeat Missam prosequi, & perficere: ut *in tom.* 3. *num.* 320. & tamen Ecclesia non reconciliatur, ut decidunt Sacri Canones, licèt Sacrificium, & consecratio sint post violationem. Tertiò, quia in Ecclesia violata potest de licentia Episcopi in casu necessitatis celebrari, & tamen praxis est, ut posteà reconcilietur.

595 Non obstat fundamentum opinionis oppositæ: quòd per sacrificium nedum benedicuntur vestes non benedictæ, sed consecrantur patena, & calix non consecrata, in quibus sacra unctio requiritur, quatenùs sacrificium æquivalenter, imò eminenter unctionem continet; nam ex sacrificio non habetur sacer ille contactus cum Ecclesia, qualis in vestibus, patena, & calice.

596 Qui celebrat in Ecclesia polluta, antequam reconcilietur, nullam censuram, aut irregularitatem incurrit; quia nulla est expressa in jure.

597 Peccat tamen mortaliter, nisi excuset necessitas; in casu enim necessitatis, putà si die festo non suppeteret populo alia Ecclesia, in qua posset Missam audire; vel si manè, quo in aliqua Ecclesia celebratur festum solemne, homicidium contingeret, tunc posset de licentia Episcopi ibi celebrari. Imò licentia non esset necessaria, si opportuno tempore ad Episcopum recursus fieri non posset. Tamb. *cit. l.* 3. *c.* 6. §. 3. *n.* 1.

QUÆRES I.

598 *Ecclesia fuit violata per sepulturam excommunicati vitandi. Quid agendum?*

Dico, ejus corpus esse exhumandum, & extra Ecclesiam proiiciendum, si tamen possit discerni; aliter esse tolerandum, *ex c. sacris de sepult.* & locus ipse est reconciliandus, uti suprà.

599 Ipsi verò, qui scienter, & temerè hujusmodi excommunicatos in Ecclesia, aut Cœmeterio sepeliunt, sunt ipso facto excommunicati, *in Clem. Eos, qui lib.* 3. *tit.* 7. *de sepultura* minimè, si id faciant ignoranter, etiam ignorantia culpabili crassa; quia jus scientiam, & præsumptionem exposcit: *v. tom.* 2. *n.* 379.

QUÆRES II.

600 *An hujusmodi excommunicationem incurrant, nedum eum physicè sepelientes, verùm etiam mandantes, consulentes, aut favorem dantes ad sepeliendum?*

Negat Cajet. apud Donatum *tom.* 4. *tr.* 9. *q.* 38. *n.* 6. quia jus solùm loquitur de sepelientibus, & cum sit pœnale, non debet extendi ad casus non expressos.

Resp. affirmativè. Donatus *cit. n.* 7. Suarez *cum Glossa in Clem.* 1. *de sepult.* 1. quia nomine sepelientium, veniunt etiam mandantes, &c. nam cum sint causæ influentes in actum sepelitionis, dicuntur sepelire.

601 Secundò, quia aliàs lex pœnalis esset inutilis, & ludibrio exposita. Esset inutilis; quia talis lex est edita, ut pœna spirituali terreat, & coerceat ab hujusmodi excessu; qui non impediretur, si pœna solùm afficeret vilem ministrum, qui aliud non intendit, nisi mercedem sui ministerii, & non prin-

principales ipsos, qui id mandant, consulunt, &c. quique de fulmine legis non curarent; imò illud deriderent, cum non eos feriret, & ita esset ludibrio. Unde ratio in oppositum est vera, quando finis legis non ruit, nec inutilis redditur.

602 Verùm tamen est, non comprehendi eos, qui tantùm comitantur funus, cantant, luminaria deferunt, & similes, atque illi, qui cadaver suis humeris ad Ecclesiam deferunt, si non deferant sepulturæ, nec operiant terra, aut mandent operire; quia non dicuntur sepelire.

De sacrilegio, pollutione, & reconciliatione, agunt Scotus *in 4. dist. 17. quæst. un. lit. N*, Mastrius *dis. 11. num. 35*. Bonac. *tom. 2. p. 225*. Jo. della Crux, *pag. 349. 369*. Tamb. *tom. 1. l. 2. cap. 6. §. 3. lib. 7. cap. 2. §. 1. & in Meth. celeb. Miss. lib. 1. & 3*. Busemb. *lib. 3. tract. 1. cap. 2. d. 2*. Donatus *cit*. Port. Rodr. Miranda, *sub tit. Benedictio Ecclesiæ Sacrilegium. Clericatus à cap. 26. ad 31*.

IMMUNITAS ECCLESIASTICA

603 Est *exemptio ab oneribus sæcularibus*. Est triplex, *Localis*, quæ Ecclesiis, & aliis locis Ecclesiasticis competit, *Realis*, quæ rebus, seu bonis ad Ecclesiam, aut Clericos pertinentibus, & *Personalis*, quæ ipsis personis Ecclesiasticis competit.

IMMUNITAS LOCALIS

605 Duo continet jura. Primum est: *Jus immunitatis ab actionibus prophanis, & sæcularibus, & loci sanctitati repugnantibus*, quòd est de jure non solùm Canonico, & civili, sed etiam divino, ex pluribus Sac. Script. locis, maximè Marci 11. ubi Christus: *Cæpit eiicere vendentes, & ementes in templo, &c. dicens eis: Nonnè scriptum est: quia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus? vos autem fecistis eam speluncam latronum*.

606 Hac immunitate gaudent Ecclesiæ consecratæ, benedictæ, cœmeteria, & oratoria in ædibus privatis, aut agris, ab Episcopo ad divinum cultum deputata.

607 Actiones, quæ ibi prohibentur, sunt lites, & causæ sæculares, maximè sanguinis, & pœnæ corporalis, negotiationes, fœda colloquia, publica communitatum laicorum concilia, & de rebus temporalibus, ludi theatrales, prophani, Comœdiæ, *c. Cum decorem 12. de vita, & honest. Cleric*. Convivia, & similia, *cap. Non oportet 5. & cap. Nulli 6. dist. 42*. Hinc, si aliquod judicium laicale, criminale, aut civile in Ecclesia agatur, nullum est, & invalidum, ex *cap. Decret. 2. de Eccl. immunit. in 6*.

Insuper Ecclesia non debet incastellari ad offensam; potest verò ad defensam, ut boni defendantur à malis. Hinc non peccant, qui tempore hostilitatis, non valentes alia via se tutos reddere, ad Ecclesias confugiunt, & ibi fortificantur. Alarius *pag. 201. num. 15. v. num. 611*.

608 Secundum est: *Jus asyli, & refugii*, quo gaudent loca sacra, ut rei ad ea confugientes, non possint per vim extrahi.

IMMUNITAS ASYLI, ET REFUGII

609 Est solùm de jure humano, Canonico, & civili, maximè ex toto *tit. de his, qui fugiunt ad Ecclesiam*. Est enim hìc sermo de Immunitate Ecclesiastica, & Canonica, minimè de Politica, & Civili, qua gaudent Palatia Principum, & Oratorum, juxtà consuetudinem Regionum.

LOCA, QUÆ GAUDENT

610 Sunt Ecclesiæ omnes, auctoritate Episcopi constructæ, etiam si non sit ibi Eucharistia, & si non sint perfectæ, sed inceptæ, violatæ, interdictæ, dirutæ, sed cum spe reædificationis. Cœmeteria, Monasteria Religiosorum, & dictorum sacrorum locorum, Sacristiæ, tecta, campanilia, horti, viridaria, infirmariæ, portæ, scalæ, & similia loca, locis sacris contigua: *ut in num. 554*.

611 Gaudent infirmariæ Religiosorum sejunctæ, & granciæ, seu hospitia, in quibus servatur Clausura; quia sunt loca religiosa, & veluti parvi Conventus, & Monasterii membra; Capellæ rurales Religiosorum. Minimè Villæ, quas detinent recreationis causâ, & domus, in quibus ad tempus morantur, & non servatur Clausura, etiam si Ecclesiam vicinam, ubi celebrent, habeant.

Ecclesia tempore belli incastellata ad offensam non gaudet. Alarius *pag. 200. n. 9*.

612 Gaudent Palatia Episcoporum, ex Concil. Aurel. *in cap. Id constituimus 17. quæst. 4*. quæ immunitas est concessa dignitati Episcopali; nam ibi nulla fit distinctio de Palatiis sitis intra, vel extra quadraginta passus ab Ecclesia, nec de habentibus Oratorium, nec de Episcopis tutelaribus. Quod est verum, etiamsi Episcopus sit mortuus, aut absens. At de Episcopis extra diœcesim, aut Titularibus, attendenda est consuetudo. Quæ extat pro Palatio Archiepiscopi Montis Regalis Panormi sito, quod gaudet, & ritè; quia licèt Panormi situm, ex pervetusta consuetudine servat jura Montis Regalis, annexum habet Oratorium publicum, ubi sacra peragi, & Sacri Ordines conferri solent.

Ma-

613 Maximè attendenda est consuetudo pro Palatio Prælati inferioris, jurisdictionem quasi Episcopalem habentis; quia dictum caput loquitur de Palatio Episcopi. Fagnanus *lib.3. cap. Ecclesiæ, de immun. num.* 35. Qui refert *decis.Sac.Congr.Immun.*6. *Novemb.*1634. qua ad favorem Archimandritæ Messanensis, tria decisa fuerunt: 1. *Palatium Archimandritale, etiam conductitium, non fixum, & habens Ecclesiam conjunctam in Civitate Messanensi, gaudere immunitate Ecclesiastica, stante legitima consuetudine*: 2. *Familiares Archimandritæ gaudere privilegio fori, stante etiam consuetudine*: 3. *Archimandritam in Civitate Messanæ degentem posse Magistratus coercere censuris ob suam jurisdictionem turbatam*. Et die 27. Martii 1645. *eadem die S. Congr. Immun. stetit in decisis*.

614 Palatia Cardinalium extra Urbem gaudent ex similitudine cum Palatiis Episcoporum. At non gaudent in Urbe; quia hoc privilegium ab eis abstulerunt Greg. XIII. & Sixtus V. solùm pro Urbe.

615 Gaudent loca habitata per Clericos sæculares, ad instar Religiosorum viventium, uti sunt Patres Oratorii Sancti Philippi Nerii, Seminaria Clericorum, Eremitoria, Domus Orphanorum, Puellarum reparatarum, Malenuptarum, &c. Et Hospitalia. Hæc sunt loca Religiosa, & ut gaudeant, requirunt, quòd sint authoritate Episcopi fundata.

616 Collegium de propaganda fide gaudet, quia est authoritate Pontificia erectum.

617 Non gaudent Campanilia ab Ecclesia separata, nisi sint intra triginta passus.Ex Declar.S.C.7. Decemb.1632.

Nec domus Canonicorum, nisi sint intra Ecclesiæ septa, videlicet in ejus atrio, & porta communi clausa, uti Panormi sunt domus Parochi in atrio Ecclesiæ S. Antonii, quæ clauduntur porta communi Ecclesiæ. De domibus verò Canonicorum, & Parochorum Ecclesiæ contiguis, & intra triginta passus sitis, gaudere docet Diana *par.* 6. *tr.* 1. *ref.* 2. At Tancredi *tom.*3.*tr.*1.*lib.*4.*q.*3. *num.*19.ait, standum esse consuetudini, quam (subdit) nullibi fortè vigere.

618 Non gaudent Oratoria privata, quæ in domibus nobilium solent extare, quamvis in eis celebretur.

619 Gaudent verò Oratoria publica, authoritate Episcopi erecta: *Oratorium publicum est*, quod januam expositam pro omnibus habet, & Campanam supra tectum, quæ publicè pulsatur, ad convocandum fideles ad divina peragenda, aut ad sacrum in ea audiendum: hujusmodi sunt Oratoria Confraternitatum, & plura Oratoria in agris, quorum plura solent esse constructa parietibus vicinis, sed aliquantulùm distitis à parietibus domorum sæcularium. At Tamb.*in meth.Miss.l.*1.*c.*6. §.2.*n.*5.tenet,Oratorium publicum esse illud: *In quo est janua exposita, affixa domui alicujus sæcularis, si adsit alia janua exposita pro omnibus*.

620 Parietes quoad superficiem extrinsecam gaudere docet Diana *p.*6. *tr.*1. *ref.*3. ita ut ad Ecclesiam confugientes, gaudeant, si parietes Ecclesiæ extrinsecùs tangant. At ritè negat Tancredi *cit. à num.* 8. quia ampliatio privilegii non est extendenda ultrà verborum proprietatem; jura autem requirunt, quòd sit in Ecclesia, seu in loco sacro, à quo volunt non posse extrahi; in Ecclesia verò dicitur esse, qui est supra tectum, at non qui de foris, & extrinsecùs parietes Ecclesiæ tangit.

621 Item in Ecclesia diceretur esse, ac proindè immunitate gauderet, qui in tali loco, & situ esset,ut circumdaretur muris fundamentalibus Ecclesiæ, minimè, qui pedes extra muros fundamentales haberet, quamvis sub aliqua concavitate extra muros protendentes sisteret. In Ecclesia tamen censeretur esse, & inde gauderet, quia Ecclesiæ portam, aut vectes apprehenderet.

622 Gaudet Sacerdos deferens Oleum Sanctum, aut Eucharistiam infirmis, & qui cum Cotta, & Stola post Crucem ad mortuum sepeliendum incedit.

623 Gaudet, qui ad Sacerdotem confugit Eucharistiam deferentem. Qui cum aliis se immiscet, & per viam Sacramentum associat. Qui cubiculum infirmi, ubi est Sanctissimum, intrat. Quod Tancredi extendit ad intrantem domum, ubi est Sanctissimum, licèt non sit ingressus cubiculum. Nam Sanctissimum est principalis ratio, cur Ecclesiis sit concessa immunitas.

624 Imò Tancredi *t.*3.*lib.*4.*disp.*8.*q.*4.*num.*5. addit: *Audeo dicere, non absonum videri, quòd etiam in casibus exceptis à Greg. debeat gaudere immunitate reus, qui ad Sacram Eucharistiam immediatus confugeret, ver. gr. illam gestando, si esset Sacerdos, vel Sacerdotem gestantem tenendo; quia non debet Christiana pietas gentilium superstitioni cedere; cum hi putarint gravissimum Lucii Sylla scelus extrahentis Aristonem reum Læsæ Majestatis à Minervæ statua, quò confugerat, & ob id de felicissimo infelicem vitam semper duxisse, ut refert Pausanias in Atticis. Ratio est, quia tantùm jura, & Greg. loquuntur de immunitate Ecclesiarum, non autem hunc casum exprimunt; sed reverentia tanto debita Sacramento dictat; cum rarissimè contingat casus*. Et quidem legis dis-

E 2 pone-

ponere solent super iis, quæ regulariter contingunt: *v. num.*643.

625 Denique Palatium Dominorum Inquisitorum, ubi causæ fidei peraguntur, immunitate gaudet, non minùs, imò potiori ratione, quàm Palatia Episcoporum, & reliqua loca: *à num.*611. *ad* 615. *relata*.

626 Non obstat, quòd non sit expressum in Bulla Greg. XIV. Quia Bulla Greg. XIV. *Cum alias* 23. *Maii* 1591. reverà hæc exprimit loca: *Ecclesias, Monasteria, Sacella, domus regulares, & sæculares, locave sacra, aut religiosa*.

Loca sacra dicuntur ea, quæ sunt destinata ad Sacrificium, & usus sacros, aut ad sepulturam fidelium: hujusmodi sunt Ecclesiæ, & Cœmeteria, quæque ad usus prophanos redire non possunt. Loca Religiosa dicuntur ea, quæ sunt destinata ad actus pietatis, & Religionis: ut *in n.* 611. *&* 615.

627 Greg. autem dicta exprimens, nil disponit de locis, sed ea supponit juxtà jus commune, & solùm disponit de casibus, assignando numerum exceptorum, & de modo extrahendi reos, & judicandi in casibus exceptis; loca verò, personas, & alias circumstantias reliquit conformiter ad jus commune. Tancr. *tom.*3. *tr.*1. *lib.*4. *disp.*8. *q.*4.

628 Causa enim motiva, & finis emanationis Bullæ, (ut eam perlegenti constabit) fuit extirpare absurda, & scandala, quæ in præjudicium locorum Sacrorum, ac Religiosorum, & personarum Ecclesiasticarum, sequebantur, ex pluribus indultis à Sixto V. & Pio V. concessis quibusdam Principibus, extrahendi reos ab Ecclesiis, super aliquibus casibus, etiam à jure non permissis, ex quibus indultis sæpè ortum fuit, (sunt verba Bullæ)

629 *Ut infimæ interdum conditionis Laici, non modò juris, sed etiam litterarum penitùs ignari, & imperiti, dum quasi potestates, aut Ministri Curiæ sæcularis in aliquo Castro, aut Oppidulo jurisdictionem exercebant, facultatum, & indultorum hujusmodi limites longè excesserint, eaque suo arbitratu in sensus minùs rectos, & ab intentione concedentis omninò alienos detorserint, & illorum prætextu, quidquid sibi in mentem venit, attentare præsumpserint, in grave jurisdictionis, & immunitatis Ecclesiasticæ præjudicium, locorum, & personarum divino cultui dedicatarum contemptum, ipsius divinæ Majestatis offensam, & scandalum plurimorum*.

630 Quare numerum casuum exceptorum præscribit, insuper modum tradit extrahendi reos, & judicandi in casibus exceptis.

631 Quantum verò ad loca, & personas Ecclesiasticas, nil novi disponit, & nil loquitur limitando, sed favendo, ac eorum immunitatem impræjudicatam volens perseverare, in suo robore jus commune relinquendo. Quod ulteriùs constat. Primò, quia non exprimit in specie loca sacra, & Religiosa, sed utitur particula generali: *Loca sacra, aut Religiosa, Personæ divino cultui dedicatæ*. Secundò, liquet ex verbis Bullæ, ut sequitur: *Sicuti etiam prohibemus, ne contra Ecclesiasticas personas, sæculares, aut cujusvis Ordinis, vel Militiæ, etiam S. Joannis Hierosolymitani Regulares, quoquomodò, etiam vigore prædictorum privilegiorum, indultorum, aut concessionum, quæ omnia ad terminos juris communis per præsentes reducimus, procedant, aut se intromittant*.

632 Quibus præmissis, sic solidum (meo videri) efformo discursum: Palatium Episcopi, Collegium de propaganda fide, (dicam plus) Seminarium Clericorum, domus orphanorum, Puellarum reparatarum, item & malè nuptarum, non sunt expressa in Bulla Greg. & tamen ex *n.*611. *ad* 615. gaudent immunitate, ut docet communis cum citandis Doctoribus, non alia ratione, nisi quia sunt authoritate Pontificis, aut Episcopi erecta, & loca sacra, aut Religiosa, ad opera pietatis, ac Religionis destinata. Ita Palatium Dominorum Inquisitorum, ubi causæ fidei peraguntur, quamvis non sit expressum in Bulla Gregor. immunitate gaudet; quia est erectum authoritate Pontificis.

633 Et potiori jure, quià loca recensita sunt loca Religiosa, in quantum sunt destinata, ut in eis conserventur à lapsu puellæ, ut in eis in sacris, & humanis litteris, ac bonis moribus, ad alios instruendos exerceantur studentes: Ita à fortiori locus Religiosus quoad effectus refugii erit Dominorum Inquisitorum Palatium, in quo majora Pietatis, & Religionis opera exercentur: in quo causæ fidei, causæ Dei adjudicantur, in bonum commune totius Christianæ Reipublicę: In quo errores contra fidem, & bonos mores extirpantur; & Christiana Religio immunis ab omni hæresis labe servatur. Adeoque potiori, jure, quàm recensita loca, immunitate gaudet.

634 Insuper Gregor. loca sacra, aut Religiosa non expressit in specie, sed per particulam generalem, *loca sacra, aut Religiosa*; adeòque voluit omnes comprehendere species, & nullam excludere, & consequenter comprehendere voluit non solùm recensita loca, verùm etiam Dominorum Inquisitorum Palatium, ubi causæ fidei peraguntur, uti locum sacrum, & Religiosum, quoniam *sub genere continentur species*.

Ad-

635 Adde, quòd ficut hoc privilegium Palatiis Epifcoporum competit ratione dignitatis, etiam fi Oratoria non habeant: ut *in num.* 612. Ita competere debet Dominorum Inquifitorum Palatio, ratione dignitatis quafi Epifcopalis, imò quantum ad caufas fidei majoris, cum fint delegati Sedis Apoftolicæ, ordinariam poteftatem habentes, eam namque habent ad univerfitatem caufarum. Eò maximè quia eorum Palatium Oratorium publicum habet, in quantum in eo præcepto auditionis facri fatisfaciunt, nedum Sancti Officii Miniftri, verùm etiam cæteri fideles.

636 His accedit Panormi pervetufta confuetudo, qua Rei ab initio fundationis Palatii, ad illud confugientes, refugio lætati funt; quia tamen eorum mora non folet effe opportuna in Palatio, Dominorum Inquifitorum mos fuit, eos in Palatio refugiatos, in aliquam Ecclefiam, & in manibus Ordinarii remittere, in quantum ad illum fpectat immunitatis cuftodia, & judicium, juxtà difpofitionem Greg.XIV. ex *n.*690.

637 Et quamvis hæc confuetudo, feptuaginta ab hinc annis videri poffit aliquando interrupta, interruptio favet; nam licèt Rei, qui ad Palatium confugerunt, fuerint aliquando vi extracti, Domini tamen Inqnifitos reclamaverunt, etiam per monitoria, ac cenfuras, atque etiam Rei fuerunt ad eumdem locum, ut ad locum refugii, reftituti, & fic reftitutos iidem Domini Inquifitores (*uti fuprà num.*636.) in aliquam Ecclefiam in manibus Ordinarii remifere.

CASUS EXCEPTI,

638 In quibus non fuffragatur immunitas Ecclefiaftica Reis, à Greg.XIV.præfcripti, funt feptem.

639 Primò. *Publici latrones, viarumque graffatores; qui itinera frequentata, vel publicas ftratas obfident, ac viatores infidiis aggrediuntur.*

Publici latrones funt, *qui palàm, & publicè furantur, ut funt piratæ, qui publicè ftant in ftratis, vel qui arcem habent, aut Caftrum, & dirobant homines tranfeuntes*. Abbas. Tales publicos latrones, & viarum graffatores, occidere licet fine peccato, & pœna, non tamen fine irregularitate, nifi pro neceffaria vitæ defenfione. Ex *cap. Cum homo* 23. *quæft.* 5. Fagnanus *in lib.* 3. *cap. Inter alia, de immunitate: vid. tom.*2. *pag.* 12. *num.*63.

Hic continentur, qui fæpè, aut pluries furati funt; minimè, qui femel, aut bis, vel pluries effectu non fecuto. Comprehenduntur captivantes homines ad eos componendos, fi id publicè faciant, non fecretò. Tancredi *cit.quæft.* 5. *num.* 11. vult eos non gaudere, fi in aliquo loco, etiam in Ecclefia, fecretò, fed ftudiosè morantes, illuc tranfeuntes, vel dolo adductos componerent; quia æquivalent publicis latronibus, & graffatoribus, qui publicas ftratas obfident.

640 Secundò. *Depopulatores agrorum*. Videlicet: Incendiarii fegetum, aut frugum agrorum. Sufficit, quòd delictum fit occultum, dummodò conftet. Unde excluduntur alii incendiarii etiam immaniores, ver. gr. domorum, portarum Ecclefiæ, &c. ex *num.*661.

641 Tertiò. *Homicidiarii, & Mutilatores in Ecclefia, aut ejus Cæmeterio*. Requiritur effectus fecutus, putà mors, & abfciffio membri. Vide *dicta de irregular.* ex *mutilatione*. Non fuffragatur, fi fit ex fubita rixa; quia in Bulla non fit hæc exceptio. Tancred. *cit.num.*15. contra Dianam *par.*1. *ref.*11. & *par.*6. *ref.*7. *de immun. v.num.*579.

642 Non comprehenduntur in cafu excepto. 1. Qui in Ecclefia vulnerant, fed non occidunt, nec mutilant. 2. Qui occidit eum, qui extra Ecclefiam peccata fua confitetur. 3. Qui occidit in porticu, fcala, tecto, aut fimili loco Ecclefiæ; quia cum fimus in odiofis, dicta loca non veniunt nomine Ecclefiæ: ex *num.* 554. Et Bulla per illam particulam, *in Ecclefiis, earumve Cæmeteriis*, expofcit pro exclufione, quòd delictum fit commiffum intùs Ecclefiam. 4. Qui ab Ecclefia ictum emifit, fed hominem extra exiftentem occidit. Comprehenditur autem, qui è contra extra exiftens ictum intra Ecclefiam emittit, & ibi occidit. 5. Non comprehenditur, qui inimicum ab Ecclefia, vi, aut dolo extrahit, & foris occidit. 6. Mandans, aut confulens homicidium in Ecclefia. Tancr. *cit.n.*19. Caftrop. Bonac. & Diana, apud ipfum, contra alios; quia cum fimus in odiofis, videlicet contra privilegium immunitatis Ecclefiæ, verba Bullæ excipientis accipienda funt in propria fignificatione; mandans autem, aut confulens homicidium, non dicitur occidere, nifi ex juris interpretatione: *v.num.*650.

643 Eadem ratione, in cafu excepto non comprehendi eum, qui fe ipfum in Ecclefia mutilat, tenet Tancr. *cit.* quia hic cafus non videtur in Bulla comprehendi; nam lex non attendit ad ea, quæ raro contingunt: ut *in num.* 624. Et qui fe ipfum mutilat,

non punitur pœna ordinaria : *v. num.*661.

644 Quartò. *Qui proditoriè proximum occiderit*. Proditor propriè est, qui alium occidit simulata amicitia, per insidias, nullo præcedente rancore, aut inimicitia, quam occisus præcavere poterat.

Nomine *proximi*, venit etiam infidelis: ex *n.* 290. quem ex præcepto divino tenemur diligere : *n.*289. & 405.

645 Qui inimicum incautum, aut à tergo, vel dormientem occidit, non est proditor, sed potiùs traditor; unde non excipitur : *v. n.*665.

646 Proditor est, & inde excipitur, qui sub facie amicitiæ potum, aut cibum offerens, aut ministrans, venenum præbet, & occidit. Ex Decl. S.C. 3. Dec. 1632. apud Dianam *p.*6. *tr.*1. *de immunit. res.*12.

647 Proditor est, & inde excipitur, qui inimicum per insidias occidit, post fidejussionem datam de illo non occidendo, aut post reconciliationem factam per osculum, tactus manuum, per comestionem simul data opera, per munera, aut litteras familiares sibi mutuò missas, aut per familiaritatem inter se habitam; quia ille post reconciliationem erat tutus, & præcavere non poterat. Tancr. *cit. num.*22. contra Dianam *p.*4. *tr.*1. *res.*34. dicentem, quòd inimicus reconciliatus semper sit inimicus; cujus opinio sua probabilitate non caret, maximè cum pro ea stet illud Eccles. 12. *Non credas inimico tuo in æternum, &c. In labiis suis indulcat inimicus, & in corde suo insidiatur, ut subvertat te in foveam.*

Hi tamen, qui volunt ad proditorium requiri, quòd non præcesserit rancor, & inimicitia, exposcunt, quòd rancor talis esse debeat, quo quis possit prudenter dubitare, quòd alius sit paratus mortem inferre. Unde docent, à proditorio non excusare, si rancor fuit levis, qualis inter amicissimos sæpè solet contingere.

648 Proditor est, & inde excipitur, qui puerum munusculis allicit, & posteà occidit, & absolutè, qui aliorum pueros occidit; quia verè occidit hominem omninò incautum, qui præcavere non poterat, quique est inimicitiæ incapax.

649 Eadem ratione idem docet Tancr. *cit. n.*23. de procurante abortum fœtus animati, effectu secuto. Contra Dianam *p.*3. *res.*72.

650 Non excipitur à Greg. mandans, aut consulens; quia tantùm moraliter, ex juris interpretatione, seu hominum existimatione dicitur occidere, minimè physicè, & ex natura rei : *v. n.*642.

651 Non excipiuntur associantes, etiam si verbis occidere volentem animosiorem reddant, dummodò nil physicè præstent, nec impediant, quòd occidendus se defendat; quia occisor est potens, & ipsi non faciunt unum cum occisore.

652 Si verò omnes ex compacto proditoriè aggrediantur, quamvis unus ab aliis se elongans occidat, omnes sunt proditores. Similiter, si plures conveniant, & sub colore amicitiæ occidant, quamvis unus solus ictum infligat, & alii excubias faciant, aut defensorum accessum impediant, omnes sunt proditoriè occisores, & à Gregor. excipiuntur; quia stante compacto omnes aggrediuntur, physicè adjuvant, faciunt unum cum occisore, atque inde verè, & physicè, non sola juris fictione, occisores dicuntur. Ad differentiam eorum, qui non ex compacto, sed ex rixa digladiant; tunc namq; solus, qui ictum dedit, dicitur occisor, & pœna ordinaria punitur.

Hinc à Gregor. excipitur, qui adjuvat, tenendo occidendum, ei timorem stricto gladio incutiendo, aut ne se defendat impediendo.

653 Non excipitur autem, sed gaudet, qui arma præbet volenti proditoriè occidere; quia valdè remotè concurrit. Tancr. *cit. num.*25.

654 Quintò. *Assassini*. Assassinus est, qui aliquem pecunia, aut alio pretio æstimabili conducit ad alium occidendum, & qui sic conductus alium incautum occidit. Unde assassinus est non solùm mandans, sed etiam mandatarius. Com. contra aliquos. Sufficit, quod pretium sit acceptatum, licèt non datum. Requiritur autem, quòd sit datum pro occisione; secùs, si pro expensis itineris, armorum, &c. Et quòd mors sit sequuta.

Assassinium est, si mandans promittat mandatario officium aliquod intercedere, si adsit moralis certitudo consecutionis. Tancr. *cit. num.*36. contra Dianam; quia parùm refert, quòd pendeat ab alterius voluntate, dum est res pretio æstimabilis.

655 Assassini sunt adjuvantes principalem assassinum, etiam si mercedem non acceperint; quia faciunt unum cum illo : *ut in num.*652.

656 Assassinus non erit, qui alium incautum occidit, ex precibus, aut solo alterius mandato, nullo intercedente pretio: Vel ut ei gratum faciat, aut spe lucri.

Mediator non est assassinus.

657 Sextò. *Hæresis rei*, sunt hæretici formales, aut vehementer suspecti de hæresi.

Hi

Hi tamen, si ob alia delicta non excepta ad Ecclesiam confugiant, immunitate gaudent quantùm ad illa: ex *num.*661.

Qui furatur pixidem cum particulis consecratis, non gaudet immunitate; quia hoc delictum sapit speciem hæresis: *v.n.*672.

658 Septimò. *Læsæ Maiestatis in personam Principis rei*. Nomine Principis veniunt Principes Supremi, putà Reges, & alii, qui in temporalibus alium superiorem non agnoscunt, ut plures Italiæ Principes; minimè purè titulati.

659 Peregrinus apud Dianam vult venire Cardinales; quia computantur inter Reges contra Farinacium.

660 Non veniunt Proreges, fratres, & uxores Regum, nisi sint Reginæ in capite, putà ex morte Regis, seu successione.

661 Hi sunt casus excepti. Quamvis autem per jus civile alii sint excepti, putà homicidæ, adulteri, raptores virginum, &c. de illis non est curandum; quia jus civile est correctum per Jus Canonicum; unde solùm standum est casibus per sacros Canones exceptis, qui sunt taxati septem, quos Greg. XIV. in sua Bulla exprimere voluit, ad exclusionem casuum à jure civili, vel consuetudine, & quovis usu in contrarium exceptorum; expresè prohibens, ut non possit fieri extensio ad alios excipiendos casus, *ex identitate*, *aut majoritate rationis*. Exceptio autem firmat regulam in contrarium. Unde Bulla Gregor. tollit omnem consuetudinem etiam immemorabilem contra formam ab ipso præscriptam.

662 Hinc immunitate gaudent Exules, Proscripti, seu banniti, etiam capitaliter, nisi sint banniti ob delictum exceptum. Monetarii. Negantes tributa Regi. Ejus oratores occidentes. Ejusdem statuus evertentes. Qui se Regem facit. Appellantes ad futurum Concilium contra Papam. Qui rebellionem patrat contra statum, seu Provinciam sui Regis. Hi namque, quamvis sint rebelles, & committant enorme crimen Læsæ Majestatis, adeòque puniantur morte, non committunt casum exceptum quoad immunitatem.

Quia enim crimen Læsæ Majestatis anteà non erat à Jure Canonico exceptum, ac proindè juxtà illud omnes gaudebant, Gregor. XIV. illud moderari volens, immunitate privat eos, qui immediatè, & directè Principem offendunt, & injuria afficiunt, uti esset ejus personam occidendo, verberando, aut alia actione positiva lædendo; minimè eos, qui mediatè, & indirectè, quatenùs scilicet offendunt, & injuria afficiunt ea, quæ ad Principem spectant. Hinc studiosè Gregor. casum rebellionis expressit non sub his verbis: *Læsæ Maiestatis in Principem rei*; sed sub aliis: *Læsæ Majestatis in personam Principis rei*. Ita Diana *par.*6. *tr.*1. *ref.*18. Tancr. *tom.* 3. *tr.*1. *lib.*4. *disp.*8. *n.*42.

663 Qui *num.*42. ait, probabile esse, tractantem de eligendo Rege, & expellendo præsentem legitimum, non gaudere immunitate; quia potest propriè dici committere crimen Læsæ Majestatis directè in personam ipsius Principis; licèt enim personam non offendat, illum occidendo, mutilando; offendit tamen immediatè in se ipsa, è solio deiiciendo; & sic tutum est, hunc posse immunitate privari. Denique Tancredi *cit. num.*43. Diana *par.*1. *tr.*1. *ref.*7. *& com.* volunt, Reum Læsæ Majestatis debere esse subditum ratione originis, vel domicilii.

664 Gaudet, qui è carcere, triremibus, aut è manibus satellitum, etiam post sententiam, & dum ad mortem ducitur, vi, arte, dolo, aut quovis modo fugit, & ad Ecclesiam, aut Cœmeterium confugit, si non sit damnatus ob aliquod delictum exceptum; quia talis casus fugæ non est de exceptis. Nec iste hodie dicitur servus pœnæ: *Ex auth. sed hodie*, *C. de donat.*

Quod est verum, etiam si justè detentus in carcere licentiam exeundi obtinuerit, sub juramento de redeundo; quia fides data privilegium immunitatis non tollit. Diana *par.*6. *tract.*1. *resol.*26. Tancr. *cit. num.* 58. contra Silvestrum, *ver. Carcer.* Fenech. *de immunit. num.*31. Alarium, *pag.* 200. *num.* 10. *& alios*.

665 Gaudet, qui alium occidit per insidias, & appostatè, nisi concurrant circumstantiæ proditionis, aut assassinii: *de n.*644. *ad* 647. *& à n.*654. *ad* 656.

666 Dices illud Exodi 21. 14. *Si quis per industriam occiderit proximum suum*, *& per insidias*: *ab Altari meo evelles eum*, *ut moriatur*. Idem habetur Deut. 19. 11. igitur.

667 Pro responsione doctissimè præmittit Tancredi *cit. à num.* 32. Jus Divinum, seu legem veterem continere præcepta triplicis generis, Moralia, Cœremonialia, & Judicialia, ex Deut. 6. *Hæc sunt præcepta*, *& cæremoniæ*, *atque judicia*.

668 Moralia, sunt præcepta Decalogi, quæ spectant ad legem naturalem, quæ proindè remanserunt in lege Evangelica.

669 Cœremonialia, continent ea, quæ proximè ad Dei cultum spectant, ut præcepta sacrificiorum, & modi sacrificandi. Judicia-

cialia, quæ ad regimen Reipublicæ, & justitiam inter proximos servandam edita fuerant.

670 De fide autem est, legem veterem per mortem Christi mortuam esse, & cessasse non solùm quoad Cæremonialia (secundum quæ ulteriùs est mortifera, cum mortale sit illis uti) verùm etiam quoad Judicialia, ex illo Pauli ad Hæbr. 7. *Translato Sacerdotio, necesse est, ut legis translatio fiat.*

671 Relatum verò præceptum Exodi, non est morale; quia non est per se malum, & jure naturæ prohibitum, in tali casu extrahere Reum ab Altari; alioquin esset immutabile, & Jus Canonicum non posset non habere pro excepto: Nec posset Pontifex ad petitionem Regum concedere gratiam immunitatis appostatè occidenti.

Constat ex ipso textu; nam Exodi 20. dedit primo loco Deus Moysi præcepta moralia; ibidem, sed secundo loco, cæremonialia; denique tertio loco, *cap.21. cit.* præcepta judicialia, unde initium, *cap. 21.* est: *Hæc sunt judicia, quæ propones eis;* quorum unum est relatum de insidiosè, seu appostatè occidente.

Concluditur, dictum præceptum nunc non obligare, ut divinum, & legis veteris, quod est de fide. Nec ex Evangelio; quia in Evangelio Christus solùm dedit præcepta positiva fidei, & Sacramentorum, non alia. Nec ex Jure Canonico, quia jus Canonicum potiùs illud excludit: ex *n.*661. Adeòque nullo modo obligare.

672 Vulnerantes, & offendentes Ministros S.Officii, gaudent immunitate, si id faciant non in odium fidei, seu ut faveant hæresi, cujus sunt Rei, sed ob aliam causam, putà ad evadendam pœnam, ratione inimicitiæ cum ministro, ratione consanguinitatis, aut amicitiæ cum persona hæretica, vel alterius privati finis; quia talis casus non est hæresis, ac proindè non est à Greg. exceptus, juxtà dicta *num.*661.

Quòd si comprehendantur, id fecisse in odium fidei, hoc est ob hæresim, cujus sint Rei; tunc non gaudent, non quidem ob delictum vulnerationis, quia vulneratio non est hæresis, ac proindè non est de exceptis, sed ob ipsam hæresim, cujus comprehenduntur Rei, quæ est de exceptis.

673 Gaudent negotiantes falliti; quia tales Decoctores, licèt à B. Pio V. publicis latronibus æquiparentur, quatenùs ex pecuniis, & rebus alienis negotiantes, & opipare viventes, tandem decocti ad Ecclesiam confugientes, creditores omnes fallunt cum maximo Reipublicæ damno: non sunt tamen propriè publici latrones; ac proindè non sunt immunitate privandi; quia pœnæ non sunt extendendæ ad delicta similia, maximè in casu, ob dicta *n.*661.

674 Et universaliter gaudent, qui ad Ecclesiam confugiunt pro debito civili; quia hi non sunt excepti. Diana *p.6. tr.1. res.*17. Tancred. *cit. q.*1. qui tamen addunt, quòd debitores fraudulenti, non debent diù intra Ecclesiam tolerari, sed ab ea sunt eiiciendi: ita S.Congr. in una Barensi, 12. Martii 1600. Insuper S.Congr. Episc. decrevit, quòd bona ab eis ad Ecclesias in præjudicium creditorum transportata, sint consignanda Judici sæculari, ut ea creditoribus tradant.

675 Eadem ratione gaudent personæ, quæ tributa, aut gabellas Principis defraudaverunt, quantum ad delictum defraudationis; sed non gaudent ipsa bona defraudata, seu Principi, fisco, aut gabellario debita.

676 Denique non erit abs re referre, quod advertit Tancr. *cit.n.*81.

*Adverto, non esse negandum, posse casum evenire, in quo videtur jure defensionis naturalis, esse licitum, Reum, aliàs per Greg. gaudentem immunitate, capere in Ecclesia, & punire, si ita bono communi expediret; nec esset alia via evadendi, & non esset recursus ad Pontificem; sed talis casus magna indiget discussione, an talis reverà sit: subditi tamen, quando vident Principes timoratæ conscientiæ, & pios sic procedere, debent existimare magna discussione id facere, nec temerè eos judicare: v.n.*789.

677 Insuper, Reos, si dum in Ecclesia morantur, ibi stantes aliquod delictum, etiam non exceptum, ver. gr. furtum, aut stuprum, committerent, ab Episcopo carcerari posse, & puniri, docet *Clericatus cap.* 32. *num.*41.

PERSONÆ, QUÆ GAUDENT IMMUNITATE REFUGII,

678 Sunt omnes fideles, etiam excommunicati, suspensi, aut ab ingressu Ecclesiæ interdicti. Diana *p.6. tr.1. res.*26. contra Felinum; quia (ut ritè ait Diana) *Censura interdicti non inducit privationem hujus privilegii, nec privat ab ingressu materialis Ecclesiæ, sed formalis: videlicet ab ingressu in ordine ad audienda divina Officia.*

679 Item, gaudent Infideles omnes, hæretici (licèt non ob hæresim: ut *in n.*657.) Judæi, Pagani, &c. quia privilegium immunitatis non est concessum intuitu personarum, sed locorum sacrorum, ob reverentiam, & honorem, qui divino cultui debetur, ex quo fit;

fit, ut non possit Reus privilegio immunitatis renunciare.

680 Servus, si fugiat à domino ad Ecclesiam, non defenditur ab Ecclesia, cum ejus possessio, & dominium sit penes dominum; sed est reddendus domino, prestito ab eo juramento, seu cautione de immunitate, *Cod. Id Constituimus* 17. *quæst.* 4. *&c. Inter alia de Immun.* Si verò fugiat à Judice ob aliquod patratum delictum non exceptum, gaudent, uti ceteri liberi.

681 Clerici gaudent, ita ut non possint per Judicem proprium vi ab Ecclesia extrahi, nisi in casibus exceptis, *ex Declar. Sacr. Congreg. Episc. in una Tropiensi* 29. Januar. 1617. qua declaratum fuit, gaudere immunitate Clericos, qui post delicta patrata ad Ecclesias confugiunt.

Item S. Congr. 17. Augusti 1618. decrevit non posse Clericos ab Ecclesia extrahi, preterquam in casibus degradatione dignis; si secus fiat, restituantur. Unde non est amplius tenenda opinio contraria Abbatis: ita Diana *p.* 6. *tr.* 1. *ref.* 26. *q.* 10.

Denique Pignatelli *tom.* 1. *Consult.* 176. *num.* 5. testantur sic fuisse à S. Congr. decisum, in una Maceratensi Immunitatis, die 25. Maii 1655.

Ratio est; quia privilegium immunitatis, quoad refugium, ex *num.* 678. est concessum directè locis sacris, aut religiosis, adeoque suffragatur cuilibet in loco sacro, aut religioso existenti, sive Clericus sit, sive laicus. Et aliàs Clerici pejores essent conditionis, quàm pagani, & Judæi. Insuper locus sacer injuria afficitur, sive Ecclesiasticus, sive sæcularis ab illo extrahatur.

682 Religiosi pariter, si delinquant extra, aut in proprio Monasterio, gaudent, si confugiant ad Ecclesias, tam aliorum, quàm proprias, & ad Monasteria aliorum Regularium; non gaudent autem intra propria Monasteria. Diana *part.* 10. *tract.* 14. *resol.* 30. Bord. *resol.* 1. *nu.* 18. Pelliz. *de Monial. c.* 9. *num.* 11. qui idem docent de Monialibus, & puellis educandis, nimirùm, quòd gaudeant immunitate in propria Ecclesia, non sic intra suum Monasterium. Hinc gaudet Religiosus, si è carcere fugiens, ad propriam Ecclesiam, aut ad exterorum Monasteria confugiat. Idem docet Bord. *de Religiosis* Apostatis. Item Diana *p.* 1. *tr.* 1. *ref.* 24.

683 Ratio primi est eadem, quæ de Clericis. Ratio secundi est, ne Religiosorum delicta impunita remaneant; si enim suorum Monasteriorum immunitate gauderent, numquam possent capi, carceribus mancipari, & puniri, cum Monasterium sit eorum perpetuum domicilium; quod est fundamentum opiniones Abbatis negantis Clericis, & Religiosis immunitatem; quod absurdum vitatur immunitatem concedendo intra proprias, & aliorum Ecclesias, atque etiam intra exterorum Monasteria.

Sic namque ex una parte servatur immunitas loci sacri quoad Clericos, & Religiosos, & ex alia datur locus Prælatis Regularibus sine violatione immunitatis puniendi subditos delinquentes in proprio Monasterio, insuper de uno ad aliud arctius ad pœnam luendam transferendi. Eò maximè quia hoc permittit Canon *Cap. qui peccat.* 23. *q.* 4.

684 Pariter absque violatione immunitatis potest Episcopus Clericos sibi subditos, in eodem suo Palatio, ad quod adducti, aut spontè accesserunt, atque etiam in eodem loco, qui est eorum domicilium, carcerare, punire, &c.

Quantum autem ad Religiosos Apostatas attendenda est praxis, & consuetudo communis, qua videmus, Superiores eos capere in aliorum Ecclesiis, non minùs ac domini servos fugitivos; nec inde ipsi capti reclamant super immunitate, nec Curia Romana Superiores punit. Tancr. *tom.* 3. *tract.* 1. *lib.* 4. *q.* 5. *nu.* 5. Diana *in summa ver. Immunitas n.* 16.

Hoc autem pro certo tenendum dico de religioso fugiente à Superiore, non ut à Judice ob delictum, sed ut à Patre ob salutarem mortificationem; hic namque, si ad Ecclesiam exterorum confugerit, est suo Superiori pariter tamquam Patri reddendus, non minùs quàm miles, qui à suo Duce ad Ecclesiam, non ob delictum, confugit, est reddendus suo Duci. Et servus suo Domino, juxta dicta *n.* 689.

EFFECTUS IMMUNITATIS REFUGII

685 Sunt quinque. Primus. Ut qui ad Ecclesiam confugit, non possit ex ea vi, dolo, aut mala arte extrahi; & sic extractus restitui debeat Ecclesiæ, eidem, vel alteri. Insuper sic extrahentes teneantur ad omne interesse, & damnum inde allatum.

686 Secundus. Ut Reus, dum est in Ecclesia, non possit vinculis constringi, aut alia violentia affligi. *Ex Cap. Definivit* 33. *q.* 4.

687 Tertius. Ut dum est in Ecclesia, non possit contra eum ferri sententia mortis, aut alterius pœnæ corporalis, triremium, exilii, &c. *C. Inter alia de Immun.*

688 Quartus. Ut Reo existenti in Ecclesia negari non possit necessarius victus, & vestitus, aut impediri, ne ad illum deferatur, *l. præsenti* 6. *C. de his, qui ad Eccles. Confug.* quia sic

sic videretur cogi ad exeundum. Potest tamen, dum in Ecclesia moratur, à laica potestate custodiri, ne fugiat, aut tradatur Ecclesiasticę personę, donec declaretur, an gaudere debeat.

689 Quintus. Ut dum est in Ecclesia, non possit spoliari rebus, & bonis suis, quę secum ad Ecclesiam attulit. *Ex cit. C. definivit*. Nisi talia bona, & res sint alteri obligata, ex *num.* 674. & 675. Potest Minister sęcularis ab eo arma, & alia à lege prohibita, in Ecclesia auferre. Alarius *num.* 14. Pirhing. *in comp. lib.* 3. *tit.* 31 *sect.* 2. §. 3.

MODUS EXTRAHENDI IN CASIBUS EXCEPTIS

690 Est, ut sequitur. Non potest extrahi Reus ab Ecclesia in casibus exceptis à Curia sęculari auctoritate propria, sed omninò requiritur licentia expressa Episcopi loci (aut vicinioris, si locus sit nullius Diœcesis, quam solus Episcopus, aut ejus Vicarius Generalis, dare potest. Insuper pro executione requiritur interventus personę Ecclesiasticę ab Episcopo deputatę. Et ad solum Episcopum, aut ejus Vicarium Generalem, spectat cognoscere, an Reus, sive laicus sit, sive Regularis, gaudeat immunitate Ecclesię, ad quam confugit. Liquet ex verbis Bullę: *In nullo ex casibus prædictis* (suppletur, exceptis) *sine expressa licentia Episcopi, vel ejus officialis, ab eo auctoritatem habentis, & cum interventu personæ Ecclesiasticæ, ab eo auctoritatem habentis, ad quos solos, & non alios Episcopis inferiores, &c. prædictam licentiam dandi facultas pertineat*.

691 Quam licentiam Episcopus dare non potest, nisi priùs probato, & constito, quòd delictum sit de exceptis, & inde Reus non gaudeat; quia Episcopus nedum est Judex, verùm etiam custos Immunitatis, adeòque tenetur illam defendere.

692 Quo constito, Reus est consignandus uti *supra num.* 690. Curię sęculari, ita ut non detur appellatio, nec ex parte Rei, nec ex parte fisci, ut liquet ex verbis Bullę Greg. XIV. *Tumque demum de mandato Episcopi per Judicem Ecclesiasticum curiæ sæculari, quacumque appellatione postposita, consignentur*.

693 Quòd si Episcopus requisitus tunc consignare, aut assistere, culpabiliter, seu injustè recusaverit, in hoc solùm casu poterit Curia sęcularis curare per suos ministros extrahere minori, *quo ad fieri poterit, cum tumultu, & scandalo*.

694 Dum causa, an gaudeat, agitatur, poterit Reus in Ecclesia existens à Curia sęculari per suos ministros extra Ecclesiam vigiles custodiri, aut ad carceres Curię Ecclesiasticę loco custodię reponi. Hęc omnia per suam Bullam Greg. XIV. disponit.

PÆNA MALE EXTRAHENTIUM

695 Nempè vi, aut dolo in casibus non exceptis, vel sine licentia Episcopi, & contra formam Greg. in casibus exceptis, ultra culpam sacrilegii, est pœna restitutionis, *ut in n.* 685.

696 Insuper est pœna excommunicationis majoris latę sententię, quę ipso facto incurritur, etiam effectu non secuto, sed scienter attentato; liquet ex verbis Bullę Greg. *Attentare præsumpserit*. Quam incurrunt tam Judex mandans, quàm satellites, aut alii extrahentes. Quę censura licèt non fuerit reservata à Greg. fuit reservata à Clem. VIII. extra Urbem, & intra Italiam, ut infra de Reservatis.

697 Denique actus omnes judiciales, & sententia post talem violentam extractionem contra Reum lata, sunt irrita, & nulla, ut expressè declarat Greg.

698 Hinc homicida vi extractus ab Ecclesia à parentibus occisi, si à superveniente Curia sęculari capiatur, gaudet, & est restituendus Ecclesiæ. Dian. *tr.* 7. *p.* 9. *resol.* 6. contra Sanfelicium; quia talis extractio est violenta, adeòque nulla *ex nu.* 685. & inde prejudicare non potest.

699 Pariter, si subdolis verbis, & arte ministrorum extrahatur, & ex hac injusta extractione committat delictum, adhuc restitui debet Ecclesię. Privitera *num.* 5. cum Bonac.

700 Immunitas non solùm violatur per violentam extractionem personarum, verùm etiam rerum, & bonorum. Ea tamen extrahentes non incurrunt censuras à Greg. latas; qui Bulla loquitur de extrahentibus personas: sunt tamen excommunicandi, nisi restituant. *Cap. sicut antiquitus* 17. *q.* 4.

701 Rectè autem Fagnanus *in lib.* 3. *C. Ecclesiæ de Immun. num.* 103. advertit, quòd, si bonorum abstractio fieret auctoritativè per Ministros Curię, vel de mandato Judicis, seu Magistratus sęcularis, tunc tam extrahentes, quàm mandantes, licèt non inciderent in censuras Greg. inciderent in rigidiorem censuram, nempè in excommunicationem Bullę cœnę, §. 17. latam contra *Usurpantes jurisdictiones ad Sedem Apostolicam, vel quascumque Ecclesiasticas personas ratione Ecclesiarum pertinentes*.

702 Hinc fit, ut extractio bonorum in Ecclesia refugiatorum, in casibus, in quibus alteri debentur, non potest fieri de mandato, &

& auctoritate Judicis sæcularis, sed Judicis Ecclesiastici, & cum interventu personæ Ecclesiasticæ ad id deputatæ, juxta dicta *numer.* 690.

703 Eadem ratione, si extractio personarum fieret auctoritativè per Ministros sæculares, *ut in num.* 701. tunc tam extrahentes, quàm mandantes, ultra Censuras Greg. & excommunicationem Clem. VIII. incurrerent excommunicationem Cœnæ relatam; quod apertè innuit Greg. XIV. in sua Bulla per illa verba: *Declaramus, eum ipso facto censuras, & pœnas easdem incurrere, quæ contra libertatis, Juris, & Immunitatis Ecclesiarum Violatores, per Sacros Canones, & Conciliorum Generalium, Nostrorumque prædecessorum Constitutiones sunt promulgata*. Requirit autem præsumptionem juxtà *num.* 696.

IMMUNITAS REALIS

704 Competit ipsis bonis, *ut in numer.* 604.

Onera sunt triplicis generis. 1. *Merè Realia*, quæ ipsis rebus, seu bonis imponuntur sine respectu ad qualitatem personæ. Et hæc durant, quamdiu bona durant. 2. *Merè Personalia*, quæ personis subditis imponuntur sine respectu ad bona patrimonialia, quæ fortè nulla habent, ut est exactio capitationis. 3. *Mixta*, quæ personis subditis imponuntur cum respectu ad eorum bona, ita ut immediatè sint tributa imposita personis, mediatè bonis. Ita Pirhing. *in Com.lib.*3 *tit.*31.§.1.*v. num.*721.

705 Bona Ecclesiastica sunt etiam triplicis generis. Primi generis sunt bona consecrata, benedicta, aut ad divinum cultum tamquam ejus instrumenta legitimè deputata. Hujusmodi sunt Ecclesiæ, Cœmeteria, vasa sacra, vestes, &c. Hæc esse immunia ab omnibus sæcularibus oneribus, & tributis est certum, *ex cap. Non minus* 4. *de Immun. Eccles.*

706 Secundi generis sunt bona, quæ licèt consecrata, aut benedicta non sint, &c. ad Ecclesiam tamen spectant. Talia sunt prædia, & alia similia bona Ecclesiæ mobilia, aut immobilia. Et hæc pariter sunt ab omni reali onere laicali immunia, *ex cap. Sancitum* 1. *de Censibus*.

707 Hoc tamen pacto: Si bona sint data Ecclesiæ in fundationem, aut dotem de consensu dominorum, cui erant tributalia, sunt prorsus immunia ab omnibus oneribus, & tributis laicalibus, tam publicis, & regiis, quàm privatis, & antea impositis, ex pluribus juribus apud Fagnanum *libr.* 3. *cap. Non minus de Immun. num.*8. ob specialem Ecclesiæ favorem, & sanctitatem editis, ita ut in hoc casu ob speciales rationes non habeat locum regula illa: *quòd res cum suo onere transeat*.

Et solùm præfata bona sunt subjecta oneribus, quæ ratione naturali ipsis rebus incumbunt. Et sic ad Ecclesiam spectat suam reparare domum, & pro rata parietem medium domui Ecclesiæ, & laici. Item pro rata solvere expensas pro purgatione putei Ecclesiæ, & toti viciniæ necessarium. Non tenentur autem ipsæ personæ Ecclesiasticæ ad sordida munera, nempè ad terram fodiendam, ad fossata construenda, ad calces coquendas, &c. ex pluribus juribus apud Fagnanum *libr.* 3. *cap. Non minus, de Immun. num.* 13. *v. num.* 722.

708 Si bona Ecclesiæ provenerint, non titulo fundationis, aut dotis, sed aliis causis, vel titulis; tunc ad eam transeunt cum oneribus realibus, veris tamen, & certis, quibus antea erant gravata, & ex vi dominii propriè dicti bonis imposita propter bona. Unde si Ecclesiæ proveniat titulo hæreditatis, legati, donationis, &c. prædium subjectum subjugationibus, censibus, legatis solvendis, & aliis perpetuis realibus oneribus, ea solvere tenetur Ecclesia; quia res cum suo onere transit. Et in favorem causæ piæ non debet ordo justitiæ inverti, nec alter suo jure privari, *ex Cap. Tributum* 22. 23. *quæst.* 8. & Sacra Rota in Brundusina Gabellæ 13. Februarii 1604.

709 Postquam autem recensita bona sunt sub dominio Ecclesiæ, aut Ecclesiasticorum, non possunt à Magistratu sæculari aliis novis oneribus realibus gravari.

Imò addit Pirhing *in Com. lib.* 3. *tit.* 31. §. 1. esse etiam exempta ab oneribus prius à Principe impositis, non vi dominii propriè dicti, sed ex potestate jurisditionis supremæ; quia talia onera non sunt merè realia, sed mixta, nempè imposita cum respectu ad personas subjectas; & quia persona Ecclesiastica non est Magistratui sæculari subjecta, ita nec ejus bona, quoniam per mutationem personæ, mutatur etiam qualitas, & conditio rei adhærentis personæ: *v.num.*755.

710 Nec Princeps statuere potest, ut bona laicalia suorum vassallorum sint ita ipsi tributaria, ut postquam ad Ecclesiam pervenerint, sint subjecta oneribus realibus, seu collectis novis posteà imponendis. Fagnanus *cit. num.*10.

711 Tertii generis sunt bona, quæ spectant ad ipsas particulares personas Ecclesiasticas, sive sint bona ex titulo spirituali acquisita, ut redditus beneficiorum, distributiones

nes pro horis, &c. sive sint titulo temporali acquisita, putà ex successione, testamento, donatione, &c. quæ bona patrimonialia dicuntur.

712 Præmissa omnia bona sunt immunia ab omnibus sæcularibus exactionibus, & oneribus, modo dicto, *ex cit. Cap. Non minus. Ex Cap. Quamquam* 4. *de censibus in* 6. Trid. *sess.* 25. *de ref. cap.* 20. & novissimè ex Bulla Urb. VIII. Romanus Pontifex, 5. Junii 1641. ubi modestias omnes damnat, & reprobat Pontifex, inter quas damnat *Collectas, militum hospitationes, & alia onera super Ecclesiis, & locis piis, ac personis Ecclesiasticis, earumque bonis, seu fructibus, per laicos, vel alios quoscumque sine Apostolica auctoritate imposita, & exacta etiam à sponte contrahentibus*, *v. n.* 805.

713 Immunitas namque Ecclesiastica, tam personarum, quàm eorum bonorum, etiam tertii generis, nedum est de jure civili, & Canonico ex citatis, & aliis juribus; verùm etiam de jure divino. Constat *Genesis* 47. *Accipite semina, & serite agros, ut fruges habere possitis: quintam partem Regi dabitis, &c. ex eo tempore usque in præsentem diem in universa terra Ægipti Regibus quinta pars solvitur, & factum est quasi in legem, absque terra Sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit.*

Primò Esdræ 7. Artaxerxes Rex gentilis ad favorem Sacerdotum, & Ministrorum Templi Dei Israel, Decretum immunitatis edidit: *Vobis quoque* (supple tu, Custodibus, & gubernatoribus) *notum facimus de universis Sacerdotibus, & Levitis, & Cantoribus, & Janitoribus, Nathinæis, & Ministris domus Dei hujus, ut vectigal, & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos.*

Denique ex verbis Christi, Matth. 17. *Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum, vel censum? à filiis suis, an ab Alienis? & ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Jesus: Ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore ejus invenies staterem: illum sumens, da eis pro me, & te.*

714 Demum. Violantes immunitatem Ecclesiasticam realem contra bona secundi, aut primi generis, incidunt in Excommunicationem Bullæ Cœnæ, §. 17. latam: contra verò bona secundi, aut tertii generis, in excommunicationem Cœnæ, §. 18. & 15. latam, *v. num.* 705. *ad* 711.

IMMUNITATI REALI

715 GAudent Clerici in Sacris, licèt excommunicati, suspensi, interdicti irregulares, aut verbaliter degradati; quia sicut per has censuras Clericatum non amittunt, ita nec privilegium immunitatis annexum.

716 Clerici in Minoribus, aut in prima tonsura constituti, certum est, quòd gaudeant, si habeant conditiones, Trid. *de nu.* 732. De aliis verò, qui eas non habent, quamvis plures negent, probabilius est, quòd gaudeant, quia (ut ritè advertit Pirhing *lib.* 3. *tit.* 49. §. 6. Trident. eas conditiones requirit pro privilegio fori.

717 Conjugati verò in nostra Ecclesia latina non gaudent; *C. unico de Cler. Conjug. in* 6. *ut in n.* 734.

718 De Colonis, & Emphyteutis, sic rectè discurrit Pirhing *cit.*

„ Ad colonos quòd attinet, & emphyteutas Laicos, qui Ecclesiarum agros elocatos colunt, utrùm immunes sint à tributis, & gabellis per Principes sæculares impositis; de emphyteuti quidem dicendum est, qui Ecclesiæ fundos, & prædia in emphyteusim ab Ecclesia obtineat, quòd ad solvenda onera, quę ratione talium fructuum imponuntur, obligentur; cùm enim Dominium utile talium fundorum, ratione cujus onera talia imponuntur, totum ad illos pertineat, ac persona emphyteutæ subjecta sit jurisdictioni imponentis tributa, consequenter ad hæc obligabuntur. Inter colonos verò distinguendum est, utrùm sint hi scilicet coloni adscriptitii, quia terræ tali colendæ in perpetuum sunt adscripti, ita ut recedere non possint; vel utrùm sint coloni, partiarii, ita ut certa pars fructuum ad illos, & certa alia ad Ecclesiam pertineat: prioris casus coloni immunes sunt à solvendis talibus oneribus ex fundis Ecclesiæ, quos colunt, cùm omne dominium utile ad Ecclesiam, vel Clericos, pertineat, certa tantùm pensione colonis talibus in laboris mercedem soluta: posterioris casus coloni, quoad partem quidem, quæ tota Ecclesiæ est, immunes sunt ab oneribus talibus, ne Ecclesia onerari videatur; non tamen immunes sunt quoad eam partem, quæ ipsorum propria est; cùm enim personæ tales sint Laicæ, Laicæ jurisdictioni subjectæ, & totum dominium partis talis ad illas pertineat, nec Ecclesia hujusmodi tributis gravetur, non videtur, ex quo capite, aut jure ab oneribus Laicalibus videantur immunes.

IMMUNITAS PERSONALIS.

719 Est, qua Clerici sunt exempti à potestate laicali, ex pluribus juribus, maximè *ex c. Ecclesia Sanctæ Mariæ* 10. *de Constitut.* & Trid. *sess.* 25. *de Reform. cap.* 20. *v. num.* 604. & 714.

720 Hæc immunitas tres parit effectus.

721 Primus est, quòd Clerici sunt exempti à tributo Capitationis, videlicet à tributo reali, quod imponitur super capite; & sic obligari non possunt ad solvendas exactiones, quæ à Principe sæculari imponuntur suis subditis. Habetur ex juribus *numer.* 716. *relatis*.

722 Secundus, quòd Clerici sint exempti ab onere munerum personalium, *ex cap. Ecclesiarum* 68. 12. *q.* 2. Munera personalia, alia sunt sordida, ut mundare cloacas, &c. Ad hæc non possunt obligari, nec acceptare debent, cum sint indecentia statui. Alia sunt honorifica, ut regere Urbem, aut indifferentia, ut munus tutoris, &c. & hæc acceptare possunt, si velint; at non possunt cogi, ut acceptent.

723 Et sic obligari non possunt ad fodiendam terram, &c. Ad pugnandum personaliter contra hostes. Ad murorum custodiam (nisi magna necessitas defendendi Urbem contra hostes infideles urgeret, *ex cap. Pervenit* 2. *de Immun.*) Nec obligari possunt ad hospitandos milites in suis domibus, etiam patrimonialibus. Pirhing. *in Comp. lib.* 3. *tit.* 49. *§.* 5. *v. num.* 712.

724 Possunt tamen in se suscipere munera civilia, honesta, & pia, putà tutelas, aut curatelas Consanguineorum, vel miserabilium personarum. Et tunc sicut laicus ratione administrationis Ecclesiasticæ debet rationes sui officii reddere coram Judice Ecclesiastico; ita Clericus ratione sui officii temporalis, quod nomine laici gerit, potest nomine illius conveniri, putà curator nomine minoris, &c. & coram Judice sæculari respondere. Pirhing. *in Comp. lib.* 2. *tit.* 2. *de foro compet.*

725 Violantes immunitatem personalem quoad duos priores effectus incidunt in excommunicationem Cœnæ, *§.* 18. & 15. *latam*.

726 Tertius effectus est, quòd Clerici sint exempti à Jurisdictione Judicis sæcularis, in causis tam civilibus, quàm criminalibus. Et Immunitas sub hoc respectu appellatur privilegium fori, quod est concessum in favorem totius ordinis Ecclesiastici, *ex cap. Si diligenti* 12. *de foro Compet.* adeòque à persona privata renunciari non potest, ex eodem *cap.; v. num.* 757.

727 Violantes immunitatem personalem quoad hunc tertium effectum incidunt in excommunicationem Cœnæ, *§.* 15. *latam*.

728 Hoc tamen est intelligendum, quando Clericus est Reus; tunc, inquam, non nisi Coram Judice Ecclesiastico potest suam causam dicere.

729 Si autem sit Actor contra laicum in causa purè temporali, tunc adire debet sæculare tribunal, ex regula illa: *Actor sequi debet forum Rei. C. Si Clericus* 5. & *cap. cum sit generale*, 8. *de foro Compet.*

730 Quod si tam Clericus, quàm laicus sint simul Rei, tunc, si causa est separabilis, quilibet est in suo foro conveniendus, Clericus in Ecclesiastico, laicus in sæculari; quia in causa separabili socius delicti non gaudet privilegio sui socii, *l. Si quis*, 53. *§.* 1. *ff. de furtis.* Si verò causa sit inseparabilis, tunc uterque est coram Judice Ecclesiastico conveniendus; quia minùs dignus potiùs trahi debet à magis digno, quàm è converso. Ita Phœbeus *lib.* 2. *tit.* 11. *de Immun. num.* 18.

PRIVILEGIO FORI GAUDENT

731 Clerici Sacris ordinibus insigniti.

732 Non gaudet Clericus prima tonsura initiatus, aut etiam in Minoribus Constitutus: *Nisi beneficium Ecclesiasticum habeat, aut Clericalem habitum, & tonsuram deferens, alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviat, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua schola, vel Universitate de licentia Episcopi, quasi in via ad majores Ordines suscipiendos versetur*. Ita Conc. Trid. *sess.* 23. *de ref. c.* 6.

733 Super quo Concilii Decreto duo sunt advertenda. Primum, quòd Clericus in minoribus carens habitu Clericali, & tonsura tempore delicti, aut capturæ, gaudet privilegio fori, si aliàs solitus erat deferre. Diana *part.* 4. *tract.* 1. *resolut.* 18. & *part.* 1. *tract.* 2. *resolut.* 33. *Ex Decl. Sacr. Congreg.* apud Bonacinam *de legibus disp.* 10. *quæst.* 2. *punct.* 1. *§.* 4. *num.* 14. Quia non præsumitur dimisisse habitum animo deserendi, sed commodiùs delictum patrandi.

Secundum, Privilegio fori gaudere Clericum in minoribus, incedentem in habitu, & tonsura, qui in Synodo diœcesana obedientiam præstitit Ordinario, & per paucas vices in Choro interfuit, & Processionibus, attentis circumstantiis, quamvis alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi non inserviat, vel beneficium Ecclesiasticum non habeat. Ita Diana *part.* 4. *tract.* 1. *ref.* 18. *ex Decl. S. Congr. Conc.* 28. Martii 1628.

734 Clericus in minoribus conjugatis est plus restricta immunitas. Solùm namque sunt exempti à Judice sæculari quoad causas criminales, sive criminaliter, sive civiliter agitatas; idque non nisi cum unicis, & virginibus contraxerint, *cap. Cler. 1. de Cler. Conjugatis*, & insuper, *modò hi Clerici alicujus Ecclesiæ servitio, vel ministerio ab Episcopo deputati, eidem Ecclesiæ serviant, vel ministrent, & clericali habitu, & tonsura utantur*. Trid. *cit.* Quantum autem ad reliqua, etiam præmissis servatis conditionibus, immunitate personali, & reali non gaudent; Unde non sunt exempti à potestate sæculari quoad causas civiles, nec ab onere solvendi tributa, sed quoad hos effectus tamquam laici reputantur.

735 Sunt etiam plures casus, in quibus Clericus constitutus in Sacris, ex jure Canonico non gaudet immunitate exemptionis à potestate fori sæcularis, & ab onere solvendi tributa.

Et primò. Clericus negotiator, si tertiò monitus non resipiscat, sed prætermissis divinis officiis, ad negotiationes incumbat, privatus manet exemptione à tributis, & tamquam laicus in hac parte relatè ad res per negotiationes acquisitas est reputandus, *cap. fin. de vita, & honest. Cleric.* Vide *de contract. ver. Negotiatio*.

736 Secundò. Clericus Feudatarius in causa feudali, sive de proprietate agatur, sive de ejus possessione, conveniri debet coram domino feudi, etiam si iste sit laicus, *c. Verum 7. & capit. Ex transmissa 6. de foro Compet.*

737 Tertiò. Si Clericus aliquod ex iis delictis committat, quibus à jure Canonico est statuta privatio immunitatis à foro sæculari. Tale est (ait Phæbeus) *si Clericus, nec in modo tonsuræ, nec in vestimentorum forma, nec in qualitate negotiorum de Clericatu quidquam ostendat, & tertiò monitus ab Episcopo emendationem contemnat, ex cap. Contingit 45. de sentent. excom. Item Si Clericus joculatoriam artem per annum exercuerit, ipso jure: Si autem tempore breviori, & tertiò monitus non resipiscit, privatur omni privilegio Clericali ex cap. unic. de vita, & honest. Cler. in 6. & Clement. 1. de vita, & honest. Cler. cap. Cum non ab homine 10. de Judiciis.*

738 Clericus quamvis numquam propria auctoritate capi, aut incarcerari possit à Ministro laico: potest tamen authoritate, & nomine Ecclesiæ, semper ex commissione expressa, & aliquando ex præsumpta, & tacita sui Superioris Ecclesiastici: tales namque possunt contingere casus, ut prudenter Minister laicus, & rationabiliter præsumat de commissione Superioris Ecclesiastici; & tunc talis captio, & carceratio, seu custodia, est licita, quia non est sæcularis, sed Ecclesiastica, cum sit facta authoritate, & nomine Ecclesiæ.

739 Hoc pacto Minister laicus Clericum capere potest. Primò; post delictum commissum ad effectum eum præsentandi suo Superiori. Quatuor autem requiruntur conditiones. 1. Quòd delictum sit notorium. 2. Quòd Clericus sit suspectus de fuga. 3. Quòd Superior Ecclesiasticus consuli non possit, ut ab eo accipiatur capiendi mandatum; quibus seclusis conditionibus, captura erit illicita, utpotè nomine laici facta, quia tunc Superior non censetur consentire. 4. Ut statim ad suum Superiorem ducatur, si fieri potest; aut quamprimùm fieri potest. Non potest laicus in suis carceribus ultra viginti quatuor horas, imò nec breviori tempore Clericum detinere, si possit statim, aut priùs illum ad sum Superiorem remittere.

740 Secundò. Si Clericus fuerit à Judice laico, imò à privato repertus in fraganti crimine. Quia tunc censetur cuilibet data potestas *ex leg. Raptores*, C. de Episcop. & Cleric. Debent tamen allatæ conditiones concurrere.

741 Tertiò. Si Clericus sit debitor, & solvere potens, non velit. Semper tamen debent præmissas conditiones concurrere. Quia tunc talis captura, aut detentio, non est actus jurisdictionis; sed justæ defensionis, quæ etiam à quolibet privato potest præstari.

742 Quartò. Si delictum sit in fieri contra tertiam personam, & prædictæ conditiones concurrant; quia cuilibet, nedum Judici, sed etiam privato, competit jus, & onus justitiæ, aut charitatis innocentem defendendi, & injuriam propulsandi.

743 Quintò. Quoties Clericus potest impunè occidi, aut verberari; quia tunc captura est ei minus malum. Castropal. *part. 2. tr. 11. disp. un. punct. 6. ex cap. 3. de sent. excom.*

744 Sextò. Clericus, si die, aut noctu reperiatur à ministris sæcularibus sine tonsura, & habitu, cum armis prohibitis, aut delictum patraturus, quamvis cognoscatur à Ministris, quòd sit Clericus, potest capi, aut detineri, præmissis concurrentibus conditionibus. Semper tamen attendendo *dicta numer.* 732. & 733.

Quòd si Ministri laici non dignoscant personam sic deprehensam esse Clericum, & dictum ejus de statu Clericali, sit, ipsis suspectum de falsitate, & sine declinandi forum, ad fugiendum; tunc quamvis ab eisdem detinea-

neatur captus, & custoditus; debent tamen statim ad Superiorem, seu Judicem Ecclesiasticum, pro recognitione recurrere, quia ad ipsum spectat cognitio, *ut num.* 766. an captus sit Clericus, necne. Et etiam, an sit fraudulentus in assumendo, aut reassumendo statu Clericali. Et veritate de statu Clericali comperta, est statim suo Superiori Ecclesiastico remittendus.

745 Insuper privilegio fori gaudent Monachi, & Regulares utriusque sexus, laici Conversi, & Oblati, seu Tertiarii sub Religiosorum tecto viventes.

746 Religiosi Equitum Militarium S. Joannis gaudent; quia sunt veri Religiosi, ut dicemus de voto.

Pro Religiosis Ordinum Militarium S. Jacobi, Alcantaræ, Calatravæ, Montesæ, S. Stephani, & S. Lazari, attendenda est consuetudo; quia dubium est, an sint veræ Religiones, ut infra de Voto, ver. *De praxi commutationis*. De equitibus aurei velleris, S. Michaelis, Annunciationis, Delabanda, & aliorum Ordinum Militarium, certum est, quòd non gaudeant: quia nec sunt Ordines approbati à Pontifice, nec veræ Religiones.

747 Item gaudent Eremitæ, qui tria substantialia vota emiserunt, vel si hæc non emiserunt, viuunt in communitate in Congregatione aliqua auctoritate Episcopi approbata. Vel si solitarii vivant, deferunt habitum, & tonsuram, & ab Episcopo ad servitium alicujus Ecclesiæ sunt deputati.

748 Item Tertiariæ D. Francisci in suis domibus viventes, etiam si sint viduæ, quæ tamen Tertiariarum Regulam servant, & vitam cœlibem ducunt ex voto Castitatis de Ordinarii licentia emisso. *Ex const. 22. Dum intra, Edita in Conc. Later. sess.* 11. à Leone X. 1. Martii 1518. §. 21.

749 Item Uxor Clerici. Diana *p.* 3. *tract.* 1. *res.* 45. *& p.* 4. *tr.* 1. *res.* 41. contra Bonac. quia uxor sequitur forum mariti, *l. fin. C. de Incol.* etiam post mortem mariti, viduitate durante. Filii legitimi Clericorum, etiam ante Clericatum suscepti, Sac. Congregat. 18. Martii 1631. Servi, & Mancipia Clericorum. *v. n.* 733.

750 Item laici familiares Episcoporum, qui habere possunt familiam armatam ad capiendum, carcerandum, ad terminandum judicium sine recursu ad brachium sæculare, & ad pœnas corporis inflictivas citra sanguinem infligendum. Insuper Officiales, & Ministri Curiæ Episcopi.

751 Laici familiares, & pariter Officiales, & Ministri Curiæ Inquisitorum, qui pariter habere possunt familiam armatam, imò punire impedientes delationem armorum, tamquam perturbatores Officii S. Inquisitionis. *v. num.* 613.

752 Diana *p.* 4. *tract.* 8. *resol.* 55. & in Summa ver. Inquisitorum Jurisdictio *num.* 26. habet, ut sequitur.

„ In causis criminalibus suorum familiarum
„Inquisitores Hispaniæ habent jurisdictio-
„nem, exceptis certis criminibus, de quibus
„Joannes de Hevia, Curia Philippi, *part.* 3.
„§. 1. *num.* 19. *& alii*. In causis civilibus Fer-
„dinandus de Castro *tomo* 1. *tract.* 4. *disput.* 8.
„*punct.* 12. §. 2. *num.* 9. tenet, habere jurisdi-
„ctionem solùm respectu officialium, qui sunt
„à secretis, non autem respectu aliorum ex-
„ternorum. Sed hæc opinio non placet quo-
„ad Regnum Valentiæ, & Siciliæ, ubi (ait
„Rojas *p.* 2. *num.* 422.) ex concordia inter Re-
„giam Majestatem, & Inquisitionem, Inqui-
„sitores cognoscunt in causis civilibus om-
„nium familiarium. Quod etiam, ait Para-
„mus *de orig. Inquis. l.* 3. *qu.* 6. *num.* 27. ex jure
„municipali Regni Siciliæ, ex juris Pontificii
„decisionibus, privilegiis, & consuetudine
„immemorabili. Narbona *recompil. libr.* 4. *tit.*
„1. *leg.* 20. *glos.* 1. *num.* 14. *& glos.* 6. *num.* 2. te-
„statur, id servari etiam in Catalonia, & in
„Regno Aragoniæ, & Majoricatu. Et ex
„Paramo observat, quòd in hoc Regno Sici-
„liæ non solùm familiares, sed etiam eorum
„uxores, adhuc viduæ, quamdiu viduæ fue-
„rint, gaudent privilegio fori, *part.* 4. *tract.* 8.
„*res.* 55.

753 Insuper gaudent Hospitalarii, dummodò inserviant hospitali auctoritate Episcopi erecto. Diana *part.* 3. *tract.* 1. *resol.* 66. *contra Abbatem*.

Verùm tamen est, circa plura hactenus *à n.* 746. dicta, attendendam esse consuetudinem, ut advertit Pirhing. *in Comp. tit.* 2. *de for. comp.* §. 3. *in fine*.

Denique dicta omnia de Immunitate Ecclesiastica, tam reali, quàm personali, sunt servata proportione intelligenda etiam de Religiosis utriusque sexus, de Novitiis, & laicis Religionum, quia omnes ea gaudent.

QUÆRES I.

754 *An laicus factus Clericus judicari, & puniri possit pro obligationibus contractis, aut delictis commissis ante Clericatum?*

Plura adducit Fagnanus 1. *lib. Decr. C. Magnus*, *De Obligat. ad ratiocin.* Sed breviter resolutionem desumo ex mente S. Cong. Conc. apud ipsum *à num.* 64.

Di-

Dictus ergo laicus, si Clericatum, videlicet primam tonsuram, assumpsit absque ulla fraude, in quantum non fuit apud Judicem laicum accusatus, nec ab eo citatus, & præventus, pro certo gaudet privilegio fori, itaut non possit factus Clericus à Judice sæculari judicari, aut puniri; quia privilegium superveniens eximit à jurisdictione primi Judicis. Et privilegium est à jure Canonico concessum statui Clericali absolutè, absque ulla restrictione ad delicta posteà, aut antea illum commissa, *v. n.* 709.

Si Clericatum assumpsit cum fraude, fraude consistente in hoc, quòd assumpserit non animo retinendi, sed forum sęculare declinandi, & posteà statum deserendi; non gaudet foro, & sic potest à Judice sæculari judicari, & puniri, juxta dicta *à num.* 758. *& num.* 733. *Quia fraudem committentes beneficio legis sunt indigni, Cap. penult. de Collus. tegen. Et in omni dispositione fraus semper intelligitur excepta leg. Imperialem*, §. 1. *de Probibit. feud. alienan. v. num.* 758.

755 Si Clericatum assumpsit cum fraude, fraude consistente in hoc, quòd supposita præventione apud Judicem sęcularem, in quantum fuit accusatus, citatus, &c. statum Clericalem assumpsit, animo forum sæcularem declinandi, sed in statu perseverandi; tunc gaudet privilegio fori quoad personam, ita ut non possit à Judice sæculari corporaliter puniri, personaliter adstringi, aut carcerari; quia hæc non est fraus propriè dicta, ut constat ex *num.* 760. Et hoc maximè, si post dictam pręventionem, antequam finiretur causa, fuerit ordinatus Sacerdos, aut in sacris, *ex cit. num.* 760. Non gaudet autem privilegio fori quoad bona, sed quoad bona subest jurisdictioni Judicis sæcularis, à quo potest puniri pœna pecuniaria, & confiscatione bonorum, supposita causæ præventione, uti supra; secus ea non supposita. Ex mente Sac. Cong. Conc. *cit. num.* 754.

Non potest autem Judex sæcularis, qui pręvenit, contra recensiti Clerici bona procedere, nisi prius per Judicem Ecclesiasticum fuerit cognita præventio, & declaratum, ac pronunciatum fuerit, eum Clericatum assumpsisse in fraudem Curiæ sæcularis, *ut in hoc nu.* 755. *juxta dicta n.* 766.

Fagnanus *cit. nu.* 77. docet, eodem modo esse discurrendum de laico post delicta, aut debita facto professo, cum hoc solo discrimine, quòd defensio causæ spectet ad Monasterium.

QUÆRES II.

756 *Clericus in Minoribus constitutus habitum dimisit, ampliùs non reassumpturus; inde delicta commisit. An possit habitum reassumere, ut privilegio fori gaudeat?*

R Esp. posse, & gaudere. Castropal. *par.* 2. *disp. unic. tr.* 12. *punct.* 3. Quia privilegium fori absolutè, & absque exceptione à Triden. conceditur constitutis in minoribus, beneficium habentibus, vel tonsuram, & habitum gestantibus, alicui Ecclesiæ inserviant de mandato Episcopi, *ut in numer.* 732. Et quamvis delicta tempore dimissionis habitus uti supra commissa, fuerint tunc jurisdictionis laicalis, nunc sunt Ecclesiasticæ, sicut est persona. Tum quia in tantum tunc delicta commissa erant jurisdictionis laicalis, quia deficiebat conditio à Trid. requisita pro gaudio fori; unde per locum ab opposito, ea apposita, privilegium reviviscit.

757 Dices, dimissionem illam habitus esse quamdam privilegii renunciationem.

Resp. Castrol. *cit.* quòd privilegium statui Clericali competens, nemini licet renunciare, *ex cap. si diligenti de foro comp.* Et refert ex Barbosa casum de Clerico, qui volens nubere, beneficium, & Clericatum renunciavit; at qui posteà voluntate mutata habitum reassumpsit, & aliud beneficium obtinuit, dubitatum fuit, an gauderet privilegio fori? Et Sac. Congr. 11. Junii 1587. *censuit, gaudere; quia privilegio Clericali renunciari non potest*. Hinc Clericus privilegio fori gaudet, si servet conditiones à jure Canonico pro gaudio requisitas *v. n.* 722.

QUÆRES III.

758 *Quid dicendum, si recensitus Clericus Minoribus initiatus, fuit captus, aut citatus à Judice sæculari tempore dimissionis babitus, & habitum non ante, sed post capturam, aut citationem reassumat?*

R Espondet Castropal. *citat. num.* 3. ut sequitur.

Respondeo, privilegio carere debere: quia illa habitus reassumptio videtur facta in fraudem jurisdictionis sæcularis, ac proinde non debet prodesse: sic tenet Farinac. *d. qu.* 8. *num.* 66. *&* 110. Barbosa 2. *p. alleg.* 12. *num.* 29. & in remiss. Concilii, decreto 6. *sess.* 23. *de reformat. circa finem: Quia generaliter, quotiescumque assumptio Clericatus, beneficii, habitus, & tonsuræ fit in fraudem jurisdictionis sæcularis, cessat clericale privilegium, quia fraus, & dolus nemini debet patrocinari. Aliàs immunitas Ecclesiastica fomentum esset delictorum:* sic Guttier. *pract. quæst. lib.* 1. *quæst.* 5. Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *quæst.* 76. *num.* 35. Julius Clarus *lib.* 5. §. *fin. quæst.* 36. *num.* 43. Farinac. *qu.* 8.

q.8.num.66.& 104. Barbosa in remission. Concilii circa finem, decreto 6 *sess.* 23. Zenedo *ad decr.collect.*23. *num.*1. *& alii.*

759 Qui addit, fraudem præsumi, *& consistere in eo, quòd clericalem habitum, vel ordinem assumas, ut medium tantùm ad vitandam jurisdictionem sæcularem, non ex animo perseverandi in illa. Quod potest contingere in assumptione minorum ordinum post delictum, vel in assumptione habitus clericalis dimissi: præsumitur enim te velle illis ordinibus, & habitu clericali uti, non in perpetuum, sed ad tempus, & quatenus necessarium medium fuerit ad vitandam laicalem jurisdictionem; quæ intentio mala est, & fraudulenta, ac proinde digna privatione clericalis privilegii: v.num.*733.

760 Ritè autem subdit, quòd si talis Clericus ad declinandum forum sæculare ordinem sacrum suscipiat, gaudet. Quia non est fraus, licèt sit susceptum intentione eum declinandi, nam utitur jure suo, assumendo medium ab Ecclesia institutum, cui competit privilegium fori; qua ratione fraus non est, si post delictum ad Ecclesiam confugias, estò ea intentione confugias: fraus autem, & dolus esset, si assumeretur ordo, non animo perseverandi in illo, sed relinquendi; quod non potest præsumi in ordine sacro, cum hic liget votis: *v.num.*754.

761 Item Clericus, qui tempore Clericatus, aut Novitius, qui tempore Novitiatus delictum commisit, gaudet privilegio fori, ita ut pro eo non possit à Judice sæculari puniri. Gamm. *decis.*10. *num.*3. Bonac.8.*Prae.* Dec.*dis.*10.*p.*1.*§* 2.*num.*5.

QUÆRES IV.

762 *Quid agendum in dubio, An gaudere debeat?*

Dubium potest esse duplex; Juris, aut facti. *Juris* est, si supposita veritate facti, dubitetur, An personæ suffragetur jus privilegii. *Facti*, si dubitetur de facto, videlicet, An persona sit Clericus. Et si Clericus, An habeat conditiones requisitas pro gaudio. Hoc præmisso.

763 Respondeo cum distinctione. Vel delinquens fuit captus in habitu, & tonsura Clericali. Et tunc remittendus est Judici Ecclesiastico, *ex cap. Si judex laicus, de sent. excom. in* 6. Quia delatio habitus, & tonsuræ longo tempore, licèt non probet Clericatum, est tamen grave indicium, & efficax conjectura, dum contrarium non probetur; unde facit stare pro quasi possessione Clericatus, & transfert onus probandi in adversarium; quia possessio stat pro Ecclesia. Ita Castropal. At Covar. & Salzedo apud ipsum referunt, receptam consuetudinem Hispaniæ esse, non remitti Reum Judici Ecclesiastico, donec sententia definitiva de Clericatu pronuncietur.

764 Vel delinquens fuit captus absque tonsura, & habitu. Et tunc non tenetur Judex laicus illum remittere Judici Ecclesiastico, nisi donec pro certo constet, & fuerit plenè probatum, eum esse Clericum, & qualitates à jure Canonico pro gaudio requisitas habere; quia Judex laicus tunc è converso per capturam quasi possessionem delinquentis acquisivit, adeòque possessio stat pro Iudice laico, & transfert onus probandi in ipsum delinquentem; qua possessione spoliari non potest, nisi dubium vincatur.

765 Clericatus probatur, 1. Per scripturam, nempè per litteras testimoniales Ordinationis, aut per litteras commendatitias Ordinarii testantes de Clericatu. 2. Per duos testes omni exceptione majores. Non sufficit unus, nisi sit adminiculatus; quia hic agitur de præjudicio tertii, nempè fori sæcularis; idque colligitur *ex cap. Tua de Cler. peregrin.* ubi habetur, *Clericatum probari per scripturam, vel per testes:* & non dicitur *per testem*. Unus autem testis (ut notat Castropal.) solùm sufficit, quando de nullius præjudicio agitur; ut cum petitur licentia ad celebrandum, ad prædicandum, &c. 3. Per probationem tituli, v. gr. si probetur possidere beneficium, Abbatiam, &c. 4. Per famam publicam.

766 Cognitio autem hujus causæ, An delinquens gaudeat privilegio Clericatus, certum est, quòd spectet ad Judicem Ecclesiasticum, si dubium sit juris; quia decidere controversias juris Canonici, est quid spirituale, & ad Judicem Ecclesiasticum spectat decidere causas spirituales, *ex cap. Quanto, C. Decernimus de Judiciis, C. Tuam de ordine cognit.*

767 Idem dico, si dubium sit facti, quia est de facto spirituali. Castropal. *cit. punct.*4. *n.*7. contra Clarum, & alios, quibus non videtur cognitio rei spiritualis, sed temporalis. Illis adhærent Scaccia, & Farin. apud Castropal. *cit. dicentes: Judicem sæcularem cognoscere posse de Clericatu delinquentis, non ad effectum declarandi illum gaudere, vel non gaudere privilegio fori, sed ad effectum remittendi illum Judici Ecclesiastico, si facta summaria informatione cognoverit Clericum esse.*

CASUS FIGURATUR.

768 Vir perditus è Regione longinqua accessit seditionem allaturus: hinc delictum rebellionis patravit, attentando variis artibus, & fraudibus seducere cives, ut legitimo excluso Principe, alium proclamarent. Fuit à Curia sæculari captus, & carceri-

ceribus mancipatus rebellis, qui dixit Ministris se esse Clericum; ipse tamen sine tonsura, & sine habitu Clericali incedebat, & sic fuit inventus, & captus. Non sunt ab eo allatæ, nec illius domi repertæ litteræ testimoniales Ordinationis, nec commendatitiæ testantes de Clericatu. Non sunt testes, qui eum cognoscant; nec fama publica, quæ talem dicat. Solùm sunt reperta domi vestis parva, & collare, quod solent gestare Clerici, & insuper litteræ sub altero nomine ab eo, quo dicit se vocari, quæ tamen videntur ad ipsum directæ, quibus datur ei spes beneficium obtinendi. Delictum est certum, & supponitur tale, ut sit morte dignum. Diligentia de Clericatu ob loci distantiam est difficilis, non tuta, exposita fraudibus, & periculosa. Punitio quibusdam circumstantiis existentibus imminet ad aliorum exemplum, ut qui malè sentiunt, se coerceant, & zizania non crescat. His (ut figurantur) suppositis.

QUÆRES V.

769 *An Curia sæcularis possit præmissum Reum in suis carceribus detinere. Juridicè contra eum procedere. Et deinde punire.*

770 Certum est, 1. quòd si Reus diceret, aut constaret, non possidere beneficium, vel alicui Ecclesiæ non deservire cum habitu de mandato Episcopi, immunitate non gauderet, ut constat ex Conc. Trid. *n.*732. relato, & *n.*733.

771 Certum est, 2. posse licitè Curiam sæcularem Reum in suis carceribus detinere, juxt. *dicta n.*764.

772 Certum est, 3. quòd (seclusis circumstantiis suppositis, & figuratis, maximè de diligentia, & probatione difficili, ac moraliter impossibili) teneretur Curia Sæcularis assignare Reo tempus competens ad probandum. Vel Curia ipsa (opportunis interrogationibus præmissis de Patria, & Ordinario proprio domicilii, & Ordinationis) diligentias adhibere in partibus ad litteras testimoniales authenticas à suo Ordinario obtinendas, super ordinatione, titulo beneficii, &c. & super qualitatibus à Trid. requisitis pro gaudio fori, *ut in n.*732. & 733.

773 Quòd si prædictæ litteræ, & probationes accederent, eorum cognitio facienda esset ab Ordinario loci, ubi carceratus existit; juxta *dicta n.*766. Quia Reus est ei factus subditus ratione delicti, *ut in to.* 2. *num.*207. *Vide num.* 788.

774 Suppositis circumstantiis expositis, & diligentia ad probandum difficili, ac moraliter impossibili.

Dico, Judicem sæcularem licitè posse contra Reum juridicè procedere, informationes capiendo, interrogando, & alia de jure præstanda peragendo; ac tandem pœna, qua dignus est, puniendo.

775 Ratio est; quia Judex sæcularis per capturam, ac detentionem dicti delinquentis, & per defectum probationum in contrarium, habet jus certum in delinquentem, est enim in ejus possessione; & jus certum habet super delicto certo enormi, imò enormissimo, cujusmodi est, post hæresim, delictum rebellionis in Principem, aut perduellionis in Patriam; delictum quippè viscosum, & quod serpere solet ut cancer.

776 Dubium de Clericatu, & gaudio fori, est leve, imò levissimum aut nullum; quia solùm pendet ex dicto Rei, qui illud non probat. Collare, & vestis parva insufficientem, aut non nisi levem conjecturam præbent, quia sunt indifferentia, & æquivoca; solent enim etiam vestes longæ deferri à laicis, maximè à medicis, præsertim in pluribus Italiæ Provinciis, quique vulgò *Abbates* vocari solent, non quia verè tales sint, sed ob meram vestem longam.

777 Adde, indicia efficacia, & præsumptiones vehementes stare contra Reum, ejusque dictum. Et Primò. Ex repertis litteris compertus est fraudulentus, & mendax in fictione nominis; *qui autem in uno falsus deprehenditur, in omnibus ut falsus habendus est*. Melphi *in pract. crim. ver. Testes ex cau.*22.*q.*5. Can. Parvuli, 14. & pluribus juribus. Adeòque cùm fuerit repertus sine tonsura, & habitu, immixtus enormibus, præsumendum est, collare, & vestem parvam domi detinuisse ad qualitatem personæ pro delictorum, & circumstantiarum opportunitate fingendam, aut variandam: ejusque dictum esse dolosum, & fraudulentum, ad forum sæculare, in cujus reperitur manibus, declinandum; nam ex Regula 8. Juris in 6. *Semel malus, semper præsumitur malus*.

778 Secundò. Cùm in litteris, quæ præsumuntur ad ipsum directis, detur ei spes beneficium obtinendi, ritè præsumitur eum beneficium non possidere, adeòque habetur præsumptio contra titulum à Trid. *sess.*21. *de refor. c.*2. pro Clericatu requisitum, *ut in tom.*3. *num.* 48. Insuper, cum constet, eum minimè per paucos dies, sed plus temporis, quo in loco delicti commoratus est, nulli Ecclesiæ de mandato Episcopi inservisse, ac sine tonsura, & habitu incessisse, delictum molientem rebellionis, atque seditionis, quod ex sui natura longum tempus exposcit, vehementer præsumitur non habere qualitates in Clerico à Concilio Tridentino re-

requisitas pro gaudio fori, *ut in num.* 732.

779 Hinc breviter sic rationem restringo. Nemo spoliari potest jure, quod certò possidet, per superveniens dubium, maximè per dubium leve, quod moraliter vinci non potest, ex dictis *à num.* 40. Judex sæcularis certò possidet jus contra expositum delinquentem, & super delicto enormissimo certo; Jus verò delinquentis de gaudio fori est dubium, dubio levi, imò levissimo, quod (ut supponitur) moraliter vinci non potest. Igitur non potest Judex sæcularis jure, quod certò possidet in delinquentem, spoliari, per superveniens dubium jam recensitum. Et consequenter potest contra eum juridicè procedere, & de jure puniri, *ut in num.* 774. *Recole dicta in qq. sequ.*

780 Denique pro hujusmodi casibus irreparabilibus, & extraordinariis recurrit proportione servata, doctrina Patris Tancredi *relata num.* 663. & 676. & Castrop. *num.* 789.

QUÆRES VI.

781 *Quando, & quomodo Clericus tradi potest puniendus Curiæ sæculari?*

RESpondeo, tunc tradi posse, quando se immiscet enormibus, *cap. Contingit, & cap. Perpendemus de sent. Excom.* Castrop. *par.* 2. *dis. un. tr.* 12. *punct.* 6.

782 Enorme dicitur delictum illud, quod in malitia, & fæditate supra modum exuberat, ac excedit. Quod prudentiæ probi viri dignoscendum remittitur. Enormia, seu immania, sunt primo loco Hæresis, quæ est Rebellio contra Majestatem supremi Regum Regis. Inde Rebellio, & crimen Læsæ Majestatis in Principem. Perduellio, falsificatio Monetæ, Latrocinium, Homicidium, Adulterium, Raptus, & similia, quæ numerantur, & explicantur *in tom.* 2. *n.* 62. *ad* 65.

783 Spectato autem jure communi, ob nullum crimen quantumvis enorme Clericus est Curiæ sæculari tradendus, nisi fuerit incorrigibilis. Castropal. *cit. num.* 4. *ex cap. Cum non ab homine, cap. Clerici de Excessibus Prælatorum in* 6. *cap.* Fælicis de Pœnis *in* 6. *cap. tuæ de pœnis*, ubi Pontifex injungit Prælatis Ecclesiasticis, Clericos in enormissimis sceleribus, 1. Sodomiæ, 2. Occisionis Cardinalis, 3. Latrocinii, & similibus deprehensos, punire, 1. depositione, & detrusione in Monasterium, 2. ita ut vita sit illi mors, puta immuratione, perpetua reclusione in ergastulo; 3. Degradatione à suis ordinibus, & detrusione in arcta Monasteria. Non injungit autem, ut Curiæ sæculari tradantur, adeòque apertè colligitur, ad tradendum Clericum Curię sęculari ex jure communi requiri repetitionem delictorum, & incorruptibilitatem.

784 Incorrigibilis dicitur Clericus ex jure communi, si ter monitus, 1. Sub depositione, 2. Sub Excommunicatione, 3. Sub Anathemate. *Ex cap. cum non ab homine, de Judiciis*; ex consuetudine verò, si ter monitus sub excommunicatione, adhuc contumax perseverat.

785 Ab hoc autem requisito incorrigibilitatis, & trinæ monitionis, excipitur primò Assassinium, *ex cap.* 1. *de homicidio in* 6. Debet verò priùs constare de delicto, & talis à Judice Ecclesiastico declarari. Et tunc eo ipso, quo Clericus per declarationem authenticam fuerit à Judice Ecclesiastico declaratus assassinus, statim jurisdictionis est sæcularis, & ab ea juridicè puniendus.

786 Secundò. Excipitur Hæresis, hoc pacto, quòd ad hoc ut pro crimine hæresis Clericus Curiæ sæculari tradatur, non requiratur incorrigibilitas modo recensito, quæ triplicem monitionem supponat, *ut in num.* 784. & qualis pro aliis delictis exposcitur; sed requiratur, & sufficiat Relapsia, nempè hæresis repetita post sententiam, *ex cap. Ad abolendam, de Hæreticis, cap. Super eo, & cap. Accusatus de Hæreticis in* 6. Tunc namque à jure incorrigibilis judicatur. Et sic ut quis pro hæresi Curiæ sæculari tradatur, adhuc requiritur incorrigibilitas, quæ unicam monitionem authenticam per sententiam supponat.

787 Tertiò. Excipitur casus, quo Clericus sine habitu, & tonsura enormibus se immisceat; Canones enim, qui incorrigibilitatem, & trinam monitionem exposcunt, loquuntur de Clerico, qui cum habitu, & tonsura enormibus se immiscet, qui privilegium Clericale non amittit, *ex c.* 1. *de Apostatis, C. ex parte* 2. *de Privilegiis, & C. Contingit de sent. excomm.* Unde qui sine habitu, & tonsura enormibus se immiscet, potest Curiæ sæculari tradi, absque eò, quòd præcedat trina monitio; quia eo ipso privilegium Clericale amittit, maximè ex jure novo Conc. Trid. Castrop. *cit. n.* 5. Diana *p.* 1. *tr.* 2. *ref.* 33. *v. num.* 733.

788 Qui ritè subdit: *Requiritur tamen, ut per sententiam Judicis Ecclesiastici notum sit, Clericum enormibus se immiscere, & sine habitu, & tonsura incedere; aut cum habitu, & tonsura incedentem monitum ter esse, ne enormia committat; aliàs Judex sæcularis judicare, & punire illum non poterit. Quia qualitas tribuens jurisdictionem, prius probanda est, l. Si quis aliena, ff. de Judiciis. Quæ probatio, non à Judice sæculari, sed ab Ecclesiastico, cui Clericus subiicitur, facienda est.* Eò maximè quia Clericus regula-

F 2 riter

riter Curiæ sæculari non traditur, nisi prævia degradatione ab Ordinibus; Degradatio autem fieri non potest nisi à Judice Ecclesiastico, & ex prævia probatione, & sententia declaratoria delicti: *v.ver. Degradatio*.

789 Denique Castropal. *cit. num.*6. addit: *Dixi:* spectato jure communi; *ob nullum crimen Clericum tradendum esse sæculari Judici puniendum, nisi incorribilis fuerit; ut tacitè indicarem, ex recepta consuetudine, sæpè tradi nulla incorrigibilitate expectata, si delictum nimis atrox sit, & scandalosum, ac à viris piis, & prudentibus judicatur, Reipublicæ convenire tale committentem è gremio Ecclesiasticarum personarum pelli, & ultimo supplicio affici, ut de facto sæpè ita judicatum est. Ergo alienum esset à ratione hanc pœnam executioni non mandari. Neque enim privilegium Ecclesiasticæ immunitatis, in favorem, & honorem status Clericalis introductum, in illius indecorem convertendum est: sic Covarr. &c.* Farinac. &c. Et quidem practicatum videmus, Clericos Rebelles Curiæ sæculari tradi, & ultimo supplicio affici, nulla monitione prævia, nullaque incorrigibilitate expectata: *v.num.*676.

790 Denique Urb. III. per Bullam *In suprema* editam 1627. nullam mentionem faciens de incorrigibilitate, absolutè statuit, personas Ecclesiasticas, sive sæculares, sive Regulares in locis dumtaxat Italiæ existentes, quæ aureas, vel argenteas monetas tondere, fabricare, colorare, vel aliàs adulterare præsumpserint, prævia degradatione esse Curiæ sæculari tradendas, ultimo supplicio puniendas. Præfata autem Bulla non comprehendit Siciliam, quia non exprimit insulas coadjacentes, quæ in odiosis non veniunt nomine Italiæ, nisi exprimantur.

De Immunitate agunt Diana *p.*1. *tr.*1. & 2. *p.*3.4.5. & 6. *tr.* 1. Castropal. *part.* 2. *disp. unic.* Bordonus *ref.*2. Tancredi *tom.*3.*tr.*1. *lib.*4. Alarius *lib.*2. *ver. Immunit.* Fagnanus *lib.*3.*tit.de Immun. lib.*1. *C. Consuetudines de consuetudine*, *Ibid. cap. Magnus de Obligat. ad ratiocin.*

GABELLA

791 Est *exactio publica, à Principe imposita subditis ad sua domus sustentationem, & Regni conservationem*, putà ad præsidia retinenda, ad bella gerenda, ad Pontium, Mæniorum, ac Navium conservationem, & ad alia pro Regni custodia necessaria providenda: *v. num.*800.

Ut gabella sit justa, requiritur justitia ex parte quatuor Causarum, efficientis, materialis, formalis, & finalis. Ita ut si gabellæ sint injustæ, seu sint impositæ, aut auctæ, præterquam in casibus à jure, seu speciali Sedis Apostolicæ licentia permissis, tam imponentes, aut augentes, quàm imponi, aut augere exigentes, incidant in Excommunicationem Bullæ Cœnæ, *§.*5. *latam*.

792 Ex parte *efficientis*, pro justitia requiritur, ut, qui imponit, sit Princeps supremus alium Superiorem in temporalibus non agnoscens, vel inferior de mandato supremi. Unde gabellas imponere non potest Provincia, Civitas, &c. nisi ex consuetudine legitima, aut privilegio; quo gaudet Urbs Barcinonensis. Mendo *ver. Gabella*.

793 Potest Princeps aliquem sibi, & communitati benemeritum, etiam cum suis descendentibus à solutione alicujus gabellæ eximere, ut infra dicemus de Monte Pietatis.

794 Ex parte *Causa materialis*, *Jus civile in l.Universi, Cod. de vectigal. & in leg. omnium ibid.* decernit, ut gabellæ imponantur solùm in rebus mercimonii, & negotiationis causa de una in aliam Provinciam, aut Urbem asportatis, tam ingrediendo, quàm exeundo. Unde ex præfato Jure non sunt licitæ gabellæ impositæ super victualibus frumento, pane, vino, oleo, carnibus, &c. Toletus *lib.*5. *c.*74. Cajet. *ver. Vectigal.* quia proportionem non servant, cum æquè gravent pauperes, ac divites.

795 Suarez tamen *de leg.lib.*5.*c.*16. & Dian. *p.*2. *tract.* 17. *ref.* 28. tenent, gabellas super victualibus impositas non esse injustas, si consuetudo adsit; quia lex civilis potest per consuetudinem abrogari. Et illa oppressio pauperum, in quantum æquè gravantur, ac divites, compensatur, per hoc, quòd cum tales gabellæ minutim, & quasi insensibiliter solvantur, minora patiuntur incommoda pauperes, quàm si censu capitis, aut patrimonii gravarentur.

Certum tamen est, eas esse justas, si consuetudo legitimè præscripta vigeat, & publica necessitas adsit, ac gabellæ super mercibus non sufficiant.

796 Sub nomine gabellæ comprehenditur, Primò *Tallia*, quæ imponitur subditis solvenda proportione habita ad eorum bona, quæ etiam vocatur *Impositio*, & *Collecta*, quæ solet imponi aliqua communi, & publica necessitate urgente; ut titulo matrimonii à Principe contracti, veluti ad ornatum uxoris, & ad sponsalitii splendorem, juxta Regionis consuetudinem.

797 Secundò venit tributum, & pensio de solvenda annata, aut media annata super officiis,

ciis, & muneribus concessis à Principe.

798 Angaria autem, & Perangaria non sunt reputandæ inter gabellas, quia sunt injustæ; sunt enim *Coactio injusta ad onus merè personale, aut mixtum ex labore personali, & munere aliquo persolvendum*. Angaria est onus merè personale, Perangaria onus mixtum.

799 Ex parte *Causa formalis* pro justitia requiritur, ut servetur proportio tam vassallorum inter se, *ut in num.* 794. quàm ad vires Regni; nam si vires Regni non sufficiunt, injusta est gabella; & si vassalli sint plus æquo gravati, tenetur in conscientia Princeps gabellas minuere.

800 *Ex parte causa finalis* requiritur justa causa, nimirùm publica necessitas, & communis utilitas, *ut in num.* 790. Sine justa causa non potest Princeps gabellas imponere, aliàs peccat, & ad restitutionem tenetur.

801 Si gabella sit imposita ob determinatum finem, eo cessante continuari non potest, nisi instet alia æqualis necessitas; quia tunc commutatur materia. Mendo *cit. nu.* 7. *v. n.* 822.

802 Pro quantitate gabellæ non potest certa regula tradi, sed est remittenda arbitrio boni, & periti viri, qui attendere debet necessitatem, & proportionem, juxta superiùs dicta; adeòque Principes non debent gabellas imponere sine maturo timoratorum, & peritorum Theologorum, ac Jurisperitorum consilio.

803 Diana *p.* 1. *tr.* 2. *ref.* 132. tenet non esse injustam gabellam, si excedat octavam partem valoris rei, dummodo cæteræ conditiones concurrant.

Ritè autem de justitia gabellæ dubitat Corfettus cum aliis apud Dianam *cit.* si excedat octavam partem valoris rei, est namque excedens. Cui favet *lex de Præstatione, C. de vectigalibus*, talem excessum prohibens.

Et quamvis dicta lex valeat pro Regnis Imperio subjectis (ut ait Diana) potest aliis inservire pro exemplo.

Et quidem in nostra Urbe Panormi praxis est, & præfixio, ut pro gabella solvatur decima pars, & aliquanto minus valoris currentis rei, puta mercium; pro qualibet namque uncia valoris currentis rei solvuntur pro gabella tareni duo, grana decem, & novem, & duæ partes grani, videlicet, tarenus unus, & quatuor partes grani pro ratione Regiæ Capsæ; grana decem, & octo, & quatuor partes grani, pro ratione Regiæ Doganæ; & tarenus unus pro gabella novi impositi.

Hoc pacto ut plurium locorum cives sint immunes à portione gabellæ granorum decem, & octo, & quatuor partium grani spectantis ad Regiam Doganam, tales sunt Cives Urbis Panormi, & quamplurium locorum, qui solùm alias duas portiones tarenorum duorum, & quatuor partium grani solvere tenentur pro qualibet uncia valoris mercis. Aliorum verò locorum cives solvere tenentur omnes tres portiones ad summam tarenorum duorum, granorum decem, & novem cum duabus partibus grani; unde illi vocari solent vulgò *Franchi*, isti *Rendabiles*.

804 Si justitia gabellæ non sit certa, sed sub opinione; Princeps non potest sequi opinionem probabilem, relicta probabiliori: sequitur ex dictis *num.* 74. *& à num.* 108. quia agitur de justitia commutativa, & de spoliando subditos bonis, quæ possident. Mendo *ver. Gabella n.* 2.

GABELLAS SOLVERE NON TENENTUR.

805 Ecclesiæ, loca pia, & Ecclesiastici sive Clerici, sive Religiosi utriusque sexus, *ut n.* 755. *& à num.* 704. *ad* 715. Qui non possunt directè, aut indirectè gravari gabellis, tributis, & aliis oneribus, neque super bonis patrimonialibus, sive illis, ad quorum titulum sunt ordinati, sivè aliis quomodolibet eis provenientibus, v. gr. titulo hæreditatis, donationis, &c. quia jura *n.* 712. relata indistinctè loquuntur.

Indirectè gravarentur Clerici, si gabella super re imponeretur, non principaliter in gravamen Clericorum, sed generaliter in gravamen omnium, ita ut Clerici illam emerent sub eo gravamine.

806 Non eximuntur à gabellis Clerici, 1. Si habitum Clericalem assumant in fraudem gabellarum absque intentione in eo statu permanendi: sequitur *ex num.* 758. *&* 759. *quia fraus nemini patrocinatur*. 2. In bonis eis donatis, v. gr. à parentibus donatione apparenti, in fraudem gabellarum, ut nimirùm Clericorum scuto non sint subjecta gabellis, *v. n.* 715. 734. 735. 736. Denique ex rebus, & fructibus, quos Ecclesiastici vendunt, solvi debet gabella. Mendo *ver. Gabella n.* 13.

QUÆRES

807 *An possit Princeps ob publicam necessitatem gabellam imponere solvendam nedum à laicis, verùm etiam ab Ecclesiasticis?*

Resp. posse, quinque concurrentibus conditionibus.

Prima est. *Ut Necessitas, vel utilitas sit magna, & evidens, ex cap. Non minus, 4. de Immunit.*

808 Secunda. *Ut facultates laicorum non sufficiant, ex cit. cap.*

Tunc autem non sufficere dicuntur, quando ex una parte facultates communitatum deficiunt, & ex alia cives (si Ecclesiastici excluderentur) cogerentur se privare illis, quæ sunt necessaria ad vivendum secundum convenientiam sui status. Si verò facultates communitatis ad necessitatem sublevandam sufficerent, neque laici particulares possent gravari, *ut ex n.*800. Diana *p.*1.*tr.*2. *ref.*133.

809 Tertia. *Ut necessitas, vel utilitas sit æquè communis laicis, & Clericis, ex cit. cap.*

810 Quarta. *Ut Episcopus, & Clerus deliberent, & consentiant, ex cit. cap.* Nomine Cleri non venit solùm Capitulum Cathedralis, ut tenent plures, sed omnia Capitula Urbis, & Vicarii foranei Diœcesis; quia omnes gravantur, & sic omnes cognoscere debent qualitatem necessitatis, ut deliberent, an, & quantum debeant concurrere. Item veniunt etiam Capitula Religionum, si Religiosi sint comprehendendi. Diana *p.*5. *tr.*1 *ref.*11.

811 Quinta. *Ut prius de tali contributione consulatur Summus Pontifex, & ejus habeatur licentia, & cap. Adversus Immunit.* ita ut solus consensus Episcopi, & Cleri non sufficiat, nisi periculum esset in mora: quo casu, si duratio gabellæ non esset modica, facta impositione de solo consensu Episcopi, & Cleri, consulendus statim esset Summus Pontifex pro approbatione. Cùm autem hujusmodi licentiæ impetrantur, sunt priùs ab Episcopo audienda capitula Clericorum, & eorum, de quorum interesse agitur.

812 Gabella denique his concurrentibus conditionibus jam imposita, exactio non potest fieri à Judice laico, sed per personas Ecclesiasticas ab Episcopo deputatas. Constat ex Bulla Urb. VIII. pro Ducatu Mediolanensi.

813 Publica necessitas, vel utilitas est: Reparatio pontium, fontium, murorum Civitatis, viarum publicarum, alluvionum ex fluminibus cum damno agrorum, aut Urbium. Annona. Famis. Bellum. Pestis, &c. At super nulla ex his, aut aliis necessitatibus possunt ab Ecclesiasticis contributiones exposci, nisi recensitis quinque concurrentibus conditionibus; sed omninò à communibus contributionibus sunt exempti.

814 Nec dicas, Ecclesiasticos obligari ex beneficio à laicis accepto, quod est commune. Quia (ut optimè discurrit Castropal. *p.*2. *disp. unica tr.*12. *punct.*9. *num.*4.) *Esto beneficium commune sit Clericis, & laicis, sumptus non debent esse communes: dignitas enim clericalis petit, ut aliquo privilegio speciali fruantur; sicut enim privilegium militiæ, & regiminis eximere solet militem, & magistratum ab iis contributionibus communibus, tametsi de beneficio communi æquanimiter participent: sic dignitas clericatus eximere poterit Clericum ab his oneribus. Adde Clericos hoc beneficium à laicis acceptum aliis beneficiis compensare: ipsi enim Clerici specialiter concurrunt ad subventiones pauperum, reparationem templorum, & illorum ornatum, & cultum: quæ omnia in utilitatem cedunt laicorum. Ergo hoc sumptu sufficienter compensant sumptus laicorum.*

815 Insuper publica necessitate supposita, quinque conditionibus concurrentibus, & licentia Summi Pontificis obtenta, quæ Ecclesiasticos omnes, etiam Regulares, comprehendat; adhuc ab omni onere, & contributione excipiuntur, & eximuntur Fratres Ordinis Minorum de Observantia S. P. Francisci, Reformati ejusdem, & Capucini; quia nil proprii possident, sed vivunt de puris eleemosynis manualibus, aut à pietate fidelium legatis, quarum nullum dominium habent, aut proprietatem; ut meminit Conc. Trid. *sess.*25. *de refor. c.*3. & liquet infra *ver. Legata Minorum.*

Hinc; Cum Alex. VII. pro urgentissima necessitate contra Turcas Germaniam, & Insulam Cretæ invadentes, per Bullam *Cum Divina* 1660. editam indixisset sex Decimas per decennium in subsidium solvendas super fructibus omnium Ecclesiasticorum, etiam Regularibus comprehensis, per totam Italiam, & insulas coadjacentes: fuit declaratum per Epistolam Thesaurarii Gen. sub die 20. Maii 1662. Subcollectoribus missam, Fratres Minores Observantes S. Francisci non teneri ad dictam contributionem, & injunctum, ne iisdem super hoc molestiam inferrent. Lantusca *ver. Gabella num.* 3. *v. num.*823.

Qui *num.*6. refert etiam aliam Decis. Thes. Gen. & Congr. Prælatorum Cameræ, quibus injungitur conductoribus publicis laniariorum, ut non possint adstringere Fratres Minores Observantes ad carnem in suis laniariis sumendam, sed quòd possint in aliis locis propinquis sumere, ubi valent minori pretio habere.

816 Ab excommunicatione non excusantur, qui exigunt, aut exigi mandant gabellas ab Ecclesiasticis, cum animo eas restituendi in fine anni, quamvis dicant, id facere ad vitandas fraudes officialium gabellas exigentium. Duardus, & alii apud Dianam *p.*1. *tr.*2. *ref.*44. quia cogunt antea ad solvendum, quod est onus, & incommodum Clericis.

Subdit tamen Diana *cit.* in nostra Urbe Panormi sine scrupulo observari consuetudinem

nem hanc ſolvendi Clericis in fine anni (ut vulgò dicitur) lo ſcaſciato, pro gabellis per eos antea ſolutis ; quia hoc fit, ipſis Clericis (non quidem privilegium renunciantibus) ſed conſentientibus, & de licentia Summi Pontificis.

MONITUM

817 SI aliquando vides onera imponi, & aliter fieri. Si tuam vis ſervare Conſcientiam, Deum, ejuſque Judicium reformidas;non ad facta,ſed ad ea, quæ de jure fieri debent, attendas. Et interim Sacrum Canonem Concilii Lateranenſis *cap.4.* præ oculis habeas; qui eſt, ut ſequitur.

„ 818 Non minùs, &c. In diverſis mun„ di partibus Conſules Civitatum, & Recto„ res, necnon & alii, qui poteſtatem habere „ videntur, tot onera frequenter imponunt „ Eccleſiis, ut deterioris conditionis fa„ ctum ſub eis Sacerdotium videatur, „ quàm ſub Pharaone fuerit, qui legis divi„ næ notitiam non habebat. Ille quidem „ omnibus aliis ſervituti ſubactis, Sacerdo„ tes & poſſeſſiones eorum, in priſtina liber„ tate dimiſit, & eis alimoniam de publico „ adminiſtravit : Iſti verò onera ſua ferè uni„ verſa imponunt Eccleſiis,& tot angariis eas „ affligunt, ut eis, quod Jeremias deplorat, „ competere videatur : Princeps Provincia„ rum facta eſt ſub tributo. Sive quidem foſ„ ſata, ſive expeditiones, ſeu alia quælibet „ ſibi arbitrentur agenda, de bonis Eccleſia„ rum, & Clericorum, & pauperum Chriſti „ uſibus deputatis volunt ferè cuncta comple„ ri. Juriſdictionem etiam, & auctoritatem „ Prælatorum ita evacuant ; ut nihil poteſta„ tis eis in ſuis videatur hominibus remanſiſ„ ſe. Quo circa ſub anathematis diſtrictione „ fieri de cætero talia prohibemus : niſi Epiſ„ copus, & Clerus tantam neceſſitatem, vel „ utilitatem aſpexerint, ut abſque ulla exa„ ctione ad relevandas communes utilitates, „ vel neceſſitates,ubi laicorum non ſuppetunt „ facultates, ſubſidia per Eccleſias exiſtiment „ conferenda. Si autem Conſules, aut alii „ de cætero iſta commiſerint, &c. vide *num.* 714. *&* 791, *Erudimini, qui judicatis terram*, Pſal.2.

Vide infra de Jure patronatus, *ver.Quæres*, caſum de onere ſuper penſione, & de fraudatione gabellæ, *ver. Quid reſtituendum*.

De Gabellis agunt Diana *p.1. tr.2.à reſ.35.ad* 49. *reſ.*132. *&* 133. Caſtropal. *p.2. diſ. unica tr.* 12. *punct.* 9. Fagnanus *lib.* 3. *cap. Epiſcopus de Præbendis à num.* 30. *& cap. Non minus, de Immun.* Pirhing.*lib.3.tit.31.ſect.*Mendo *in comp. ver. Gabella*, Ant. à Spir.Sanct. *de Cenſuris tr.*12. *diſ.3.ſect.5.* Alarius *lib.4. verb. Gabella, Clericatus cap.*32.

PARLAMENTUM REGNI SICILIÆ, ET NEAPOLIS

819 EST Conventus Procerum Regni pro cauſa publica congregatorum.

In Sicilia ad illud concurrunt tria Regni brachia, Eccleſiaſticum, Demaniale, & Militare. *Eccleſiaſticum* componitur ex Archiepiſcopis, Epiſcopis, quibuſdam Abbatibus & Prioribus. *Demaniale* ex Procuratoribus Civitatum, & Caſtrorum immediatè Regi ſubjectorum. *Militare* ex Baronibus obligatis ratione feudi ad ſervitium militare.

820 Et quia ut plurimum congregatur pro donativo Regi præbendo, pro juſtitia requiritur juſta cauſa, puta neceſſitas ex parte Regis petentis, & ſufficientia virium ex parte Vaſſallorum. Super qua Regis neceſſitate credendum eſt à Parlamentariis ipſi Regi, quia eſt neceſſitas in facto proprio Regis, in quo ſemper præſumi debet juſtitia cauſæ, niſi conſtet de injuſtitia. Maximè attendenda eſt cauſa formalis, & finalis, ut in gabellis, *n.*799.*&* 800.

821 Hinc monentur Proreges piiſſimi, & timorati Parlamentarii, ut ſolerter juſtitiam donativi, atque vaſſallorum, & univerſitatum vires conſiderent, ne in extraordinariis donativis, quæ præſcribunt, Regno onus imponant, quod ſuſtinere non valet. Adèoque conſulere debent peritos ſimul, & timoratos Theologos illos, quos à pernicioſo adulationis vitio, & à rerum temporalium deſideriis maximè alienos eſſe cognoverint, eóſque, etiam contradicentes, gratanter, ac benignè recipere.

822 Notat Diana *cit.qu.*22.*in fine:Eccleſiaſticos, qui intrant in Parlamenta, non teneri ad donativum, niſi ſponte offerant, & in Brevi Apoſtolico ita in ſpecie determinatum eſt*.

823 Et etiam tunc Fratres Ordinis Minorum S. Franciſci de Obſervantia, atque etiam Reformatorum, & Capucinorum, ad donativum non tenentur, nec obligari poſſunt, conſtat ex dictis *num.* 815. Et ita ſervatur in praxi.

QUANTUM AD NUMERUM SUFFRAGIORUM.

824 SI Parlamentum ſit pro donativo Regis, ſufficit major pars. In Regno autem Siciliæ requiritur, ut concurrat brachium Eccleſiaſticum, ita ut non ſufficiat, ſi major pars brachii Demanialis, & Militaris concurrat, niſi etiam brachium Eccleſiaſticum concurrat, in quantum ſupponitur

Ecclesiasticos loqui liberiùs, & sine metu.

825 Si Parlamentum sit pro dando donativo Proregi, omninò prius ad valorem requiritur licentia Regis, & non sufficit major pars, sed suffragia omnia concurrere debent; quia hoc donativum est omninò liberum, & perfectè voluntarium, adeòque omnes consentire debent. Ad differentiam de donativo Regis, quod quidem (ut ritè notat Diana) nomine est donativum, & revera est servitium, quod Regi præstatur, ad eum à necessitatibus sublevandum; & maximè, si necessitas sit pro eodem Regno.

Item omnia suffragia requiruntur, si in Parlamento (uti etiam solet) agatur de admittendo aliquem exterum in Regnicolam. In qua re attendi debet, an sit spes, quòd talis acceptatio sit futura utilis Regno, minimè obnoxia, qualis sortiretur, si exter admissus, officiis, aut beneficiis obtentis, occasione (quæ istis est facilis) capta, recederet, officiis, aut beneficiis commutatis, & pensionibus impositis pro se retentis; quod utique cederet in Ecclesiæ, ac officiorum perniciem, & in præjudicium Nationalium.

826 In Parlamento, in quo omnia suffragia sunt necessaria, si agatur de re injusta, non potest Parlamentarius se absentare; quia per suum votum negativum potest injustam conclusionem impedire, adeòque permittendo peccat. Nec potest majori parti se subscribere, si ei certò constet injustitia conclusionis. In dubio autem; si major pars, aut sanior, certò, aut probabiliùs judicet de justitia, potest dubium deponere, & majori, aut saniori parti se conformare. Donatus *tom.1.p.2.qu.16.* Eadem ratione Procurator universitatis, licèt sit constitutus cum facultate substituendi, non potest substituere alium, quem prævidet faciliter in conclusionem injustam condescensurum.

827 In Parlamento, ubi sufficit major pars, ut de donativo Regis; si conclusio est injusta, tunc intrat peccatum, & onus restitutionis.

828 Quantum ad peccatum, omnes peccant mortaliter, etiam si major pars jam suffragata sit; quia omnes positivè ad rem peccaminosam positivè concurrunt. Hinc Exodi 23. scriptum reperitur: *Non sequeris turbam ad faciendum malum: nec in judicio plurimorum acquiesces sententiæ, ut à vero devies.*

829 Quantum verò ad restitutionem, solùm priores, qui majorem partem constituunt, ad restitutionem tenentur; minimè posteriores, quia solùm priores sunt causa efficax substantiæ damni, seu conclusionis injustæ; posteriores autem solùm concurrunt) ut ita dicam) ad modum actus, nempè ad majorem plenitudinem suffragiorum. Qua ratione peccat, at non tenetur ad restitutionem, qui concurrit efficaciter non ad substantiam actus furti, sed solùm ad circumstantiam, aut ad modum actus, *ut infra ver. Qui restituere teneantur.*

830 Unde dictum illud, *quod minor pars possit, imò teneatur se subscribere majori parti, & approbare, quod est à majori parte conclusum, desumptum ex l. Quod major pars, & l. Aliud, §. refertur, de Regulis juris*, est verum de eo, quod præsumitur justum, & melius; aut in dubio; si enim minor pars de justitia dubitet, & major pars, maximè si sit sanior, pro certò, aut probabiliùs stat pro justitia, tunc quidem potest, aut tenetur minor pars dubium deponere, & majori, maximè saniori, parti se subscribere, & approbare conclusum.

831 *Hi ergo* (ait Diana in Summa) *melius facient, si à Parlamento pro ea die se absentent, dum absque magna singularitatis, & protervia nota pro justitia loqui, & suam conscientiam exonerare non possunt; nam id in tali casu fieri posse concedit Valerus ver. Suffragium, diff. 2. in fine*, & Ledesma *tom.2. tr. 7. cap. 2. Concl. 2.*, *quia nimis grave videtur obligare aliquem, ut cum tanto incommodo, & periculo resistat Parlamentariorum torrenti.*

832 Recensiti, qui restituere tenentur, tenentur singuli in solidum, quia singuli sunt causa totalis, minimè totalitate causæ, sed totalitate effectus: ita Com. *ut infra ver. Possessor malæ fidei.*

833 Stroversdorff. apud Dianam *par.4.tr.4. res.79.* tenet, singulos esse causas partiales, quia singulorum concursus non est sufficiens, sed ex omnibus simul fit unus concursus sufficiens, & efficax. Adducit exemplum de pluribus navim trahentibus, qui ob dictam rationem sunt causæ partiales, ac proinde non debetur singulis tota merces; adeòque, sicut quando prosunt, non debetur singulis tota merces, sed debent illam inter se dividere; ita quando obsunt, non debent singuli totum satisfacere damnum, sed debent singuli suam reparare partem. Idem tenet de pluribus ad eamdem injustitiam concurrentibus, quoties singulorum concursus sine aliorum concursu non fuisset efficax.

834 At non est à communi recedendum; quia ex hoc, quòd singuli non sufficiant, solùm sequitur, quòd sint causæ partiales partialitate causæ, & influxus; minimè quòd non sint singuli causa totalis totalitate effectus, nam ex quo sine singulis injustitia non fieret,

fieret, tota injustitia singulis attribuitur.

835 Id verum est, quod in dubio, an tuum suffragium fuerit de primis, & efficacibus, an verò de sequentibus, peccasti quidem, sed non teneris ad restitutionem; quia in dubio melior est conditio possidentis.

PRAXIS PARLAMENTI.

836 PArlamenta Generalia, singulis tribus annis in hoc Siciliæ Regno congregari solita, differri solent ad sex, aut plures annos.

837 In his Excell. Prorex ex parte, & nomine Suæ Majestatis cunctis parlamentariis proponit Primò Regis necessitatem, de confirmatione, & continuatione septem veterum annualium donativorum, videlicet: Pro Regia Curia, pro Triremibus, pro Palatiis, pro Munitionibus, pro Edificiis, pro Regni Deputatione, pro Pontibus, Turribus, & Regentibus. Hoc dicitur Donativum Ordinarium, quod continuari solet per tres annos: ut *in num.*841. Cujus Donativi Brachium Ecclesiasticum solvere solet annuatim sextam partem.

838 Insuper sua Excellentia proponere solet ex parte Suæ Majestatis peculiarem aliam Regis necessitatem, sive in ministerium proprium ipsius Regis, sive ob bella sustinenda, sive ob ejusdem Regni necessitatem, & utilitatem, ut contigit in elapso Parlamento, de anno 1698. ad reficiendum defectum monetæ veteris jam adulteratæ, ac mutilatæ, cum moneta nova ejusdem valoris, ad Regis rationem cum antiqua commutanda, ad Monetariorum fraudes Regno perniciosas eliminandas. Ob quam peculiarem necessitatem aliud donativum à priori distinctum exposcit, & hoc vocatur donativum extraordinarium, quòd solùm primo anno, & pro unica tantùm vice solvitur, quodque solet esse duocentum millia scuta, cujus donativi Brachium Ecclesiasticum pariter sextam partem solvere solet.

839 His uti supra propositis, Caput totius Parlamenti, qui solet esse Archiepiscopus Panormitanus, utpotè Brachii Ecclesiastici Caput, pro cunctis respondet: *Quod, quando consilia inter tria Parlamenti Generalis brachia habebuntur, attendentur, quæ attendenda erunt, & responsum dabitur*. Inde

840 In prima sessione Brachium Ecclesiasticum, ante omnia, Actum protestatorium emittit, quòd cuncta Ecclesiasticorum Parlamentariorum suffragia intelligantur sub hac conditione lata, nimirùm; quòd si donativa, quæ concludentur, non venirent confirmata à Summo Pontifice, tunc emissa suffragia intelligantur irrita, ac nulla, ac si non fuissent emissa.

841 In sessionibus sequentibus attentè consideratis, atque perpensis dictis: *à n.* 819. *ad* 835. si justitia reperiatur, fit Primò Conclusio, & Oblatio Regi super septem Donativis antiquis annualibus per tres continuos annos: ut *in n.*837.

842 Et quia tribus elapsis annis, solet recensiti donativi ordinarii exactio continuari titulo commodati, usque ad novum Parlamentum futurum; omninò attendendum est ad talem exactionem, & solutionem, elapsis jam tribus annis donativi, non posse sub recensito, aut alio titulo adstringi Ecclesiasticos; quia jam pro iis finem habuit licentiam Summi Pontificis. Et sicut conclusione donativi facta, non potest exactio, & solutio ex jure incipi, & executioni mandari quantum ad Ecclesiasticos, nisi prius accedat licentia, & assensus Summi Pontificis, qui proindè non possunt adstringi; ita ea licentia terminata, non potest exactio ex jure quantum ad illos continuari, itaut non possint adstringi, ut constat ex dictis de immunitate reali, & gabellis: *v.n.*811.& 866.

843 Verum tamen est, quòd in novo Parlamento proponitur, non solùm continuatio septem donativorum ordinariorum ad alios tres annos, sed etiam confirmatio eorumdem septem donativorum ordinariorum titulo accommodati exactorum per annos intermedios ab elapso triennio Parlamenti præteriti, usq; ad præsens novum; & utraque, videlicet tam confirmatio, quàm innovatio, concluditur, & quantum ad Ecclesiasticos, pro utraque petitur assensus Summi Pontificis.

844 Posteà fit conclusio, & oblatio Regi de donativo extraordinario: ut *in n.*838.

845 Inde in præmissorum donativorum oblationem, solet Parlamentum concludere petitionem trium gratiarum apud Regem faciendam in beneficium Regni.

Denique Parlamento concluso, accedunt ad Excell. Proregem, tria brachiorum capita, cui conclusa referunt, & tres gratias petunt.

De Parlamento, agit Diana *par.*1. *tr.*3.

ALIENATIO RERUM, ET BONORUM ECCLESIASTICORUM

846 EST prohibita ad favorem Ecclesiæ. Et quidem quoad bona stabilia Ecclesiæ, ex utroque Jure Divino, & Canonico; nam bonorum Ecclesiæ Clerici, & Monachi non sunt domini, sed usuarii & Prælati sunt ministri, & coloni

Levit.25. dicitur : *Terra quoque non vendetur in perpetuum, quia mea est, & vos advenæ, & coloni mei estis*. Et *in cap. cum ex parte, de elect. in* 6. dicuntur patrimonia Christi; adeòque ad Christum, seu ejus Vicarium spectat de illis disponere.

847 Alienatio igitur, cum sit favorabilis Ecclesiæ, hìc non accipitur propriè, & strictè, prout est translatio dominii directi; sed impropriè, & largè, prout *est translatio cujuslibet dominii tam directi, quàm utilis, aut juris in re*. De quibus infrà: *verb. Dominium*.

848 Hinc prohibetur venditio, donatio, permutatio, &c. in quibus dominium directum transfertur. Item infeudatio, hypotheca, emphyteusis, locatio, & conductio ultrà triennium: Et oppignoratio, in quibus transfertur dominium utile, seu jus in re.

849 Nomine Ecclesiæ, veniunt ipsæ Ecclesiæ propriè dictæ, Monasteria Regularium utriusque sexus. Insuper Confraternitates, Hospitales, Eremitoria, & Pia loca, authoritate tamen Episcopi fundata, de quibus *n.* 615. nam censentur loca Religiosa, & Ecclesiastica: minimè Collegia, Confraternitates, & sæcularium communitates, authoritate Episcopi non fundatæ. Illis igitur, non his alienatio interdicitur.

850 Res, quæ alienari prohibentur, sunt bona immobilia, & mobilia pretiosa, quæ servando servari possunt.

Mobilia pretiosa, quæ servando servari possunt, sunt vasa aurea, argentea, vestes, ornamenta, gemmæ, & generaliter omnia illa, quæ fructificant, & triennio durant.

Vota argentea, quæ seorsim, aut simul dictum valorem excedunt, non cadere sub prohibitione, probabilius putat Donat. *to.* 1. *par.*2. *q.*54. *cum Peregrino*; quia hæc vota solùm à vovente redduntur, ut suo voto satisfaciant, & non ordinantur in aliquem usum Ecclesiæ, sed otiosa manent in testimonium gratiæ acceptæ: subdit tamen, quòd tutius sit assensum Apost. petere. Certum tamen est reliquas oblationes, & vota, putà ceræ, eleemosynarum, &c. posse alienari sine assensu Apost. uti cætera mobilia non pretiosa, quæ servando servari non possunt. Donat. *cit.v.n.*934.

851 Mobilia, ut pretiosa dicantur, debere esse valoris centum aureorum, tenet Castropal.*par.*2. *disp. un. pun.*15.*§.*1.*num.*2. Sed rectiùs cum communi dico, sufficere, & requiri, quòd excedant valorem vigintiquinque aureorum; & ita declarasse S.Congr. dicunt Naldus, & alii apud Donatum *to.*1.*p.*2.*tr.*14.*q.*48.

852 Scutum aureum, licèt crescere soleat, aut decrescere, regulariter constituitur ex Juliis tredecim cum dimidio. Donatus *cit.q.*37. Unde secundum hanc computationem constituunt Scuta trigintaquatuor argentea monetę Romanæ, & ferè trigintasex monetæ Siculę.

853 Mobilia igitur, quæ non excedunt valorem vigintiquinque aureorum, aut quæ non durant triennio, sed usu consumuntur, ut sunt vinum, triticum, oleum, lana, & similia, non cadunt sub prohibitione, de qua loquimur; adeòque alienari possunt.

ALIENATIO RERUM PRÆDICTARUM PROHIBITA EST

854 JUre Canonico, ex pluribus juribus, maximè à Paulo 2. *in Extrav. Ambitiosæ cupiditati*, communiter dicta Paulina. Concil.Trid.*sess.*22. *de reform.cap.*11. Urb.VIII. *Per Const. de bonis Regularium non alienandis*, & à Decr. Sac. Congr. Conc. ejusdem Urb.VIII. jussu edito, apud Donatum *cit. q.*2. In quibus prohibetur alienatio supra explicata, sub pluribus pœnis, nisi in certis casibus, & sub quibusdam solemnitatibus.

855 Casus, in quibus alienatio permittitur, sunt illi, in quibus adest Ecclesiæ necessitas, evidens utilitas, incommoditas, aut pietas. Mendo *ver. Alienatio num.*1.

856 Insuper, ut in prædictis casibus, & causis: *de n.*447. alienatio fiat, ex recensitis juribus requiruntur solemnitates quædam, videlicet. 1. Licentia, & auctoritas Prælati. 2. Tractatus, & consensus Capituli, seu communitatis, & subscriptio singulorum, saltem per Notarium. 3. Approbatio, & licentia Summi Pontificis, seu Sac. Congreg. Episcoporum, & Regularium. Prædicti namque casus, putà evidens utilitas, &c. solùm sunt motiva ad licentiam impetrandam; & consensus Apostolicus se habet, ut forma actus.

857 Patres Theatini habent privilegium alienandi bona immobilia de licentia sui Generalis, sine S. Congr. consensu. Mendo *cit. num.*10.

858 Pœnæ contra alienantes extra casus prædictos: *n.* 847. aut sine recensitis solemnitatibus, sunt quatuor. 1. Nullitas contractus. 2. Excommunicatio latę sententię, tam contra alienantes, quàm contra recipientes, quę non est reservata. 3. Interdictum ab ingressu Ecclesię quoad Episcopos, & Abbates, & post sex menses addita est suspensio à regimine, & administratione. 4. Privatio ipso facto Prelaturę illius Ecclesię; cujus bona alienarunt; quę pœna est pro Prelatis inferio-

rioribus, putà Commendatariis, Rectoribus, &c.

859 Dictę pœnę non incurruntur à subditis; quia *Extravagans* loquitur de Prę latis, beneficiariis, & aliis administrationem habentibus. Insuper constat ex verbis Decreti Urb. VIII. jussu editi: *At proindè opera pretium putans illorum facilitatem aliqua ratione compescere: Speciali S.D.N. jussu, Generalibus, & Provincialibus, Capitulis, vel Congregationibus, Abbatibus, & quibuscumque aliis Superioribus Regularibus, cujusvis Ordinis, &c.*

860 Nec incurruntur ab ignorante, quia Bulla pręsumptionem exposcit: *v. n.* 696. & *tom.*2. *num.*379. excepta nullitate contractus: *ex num.*155.

861 Cajet. *in summ. ver. Excomm. cap.* 75. in fine ait: *Quod hæc Decretalis non est ubique recepta, & alicubi videtur recepta non totaliter, sed quoad aliquid*; ita alii apud Donat. *to.*1. *p.*2. *tr.* 14. *q.*3. Item Barb. Bonac. & alii apud eumdem dicunt: *Extravagantem hanc receptam esse quoad nullitatem contractus, non verò quoad excommunicationem, & alias pœnas*.

Et innuunt, *quòd sicut lex in nihilo recepta ad nihilum obligat, ita lex in una sola parte recepta, quoad illam solam obligat*. Unde volunt praxim esse consulendam.

862 Insuper Mendo *in epit. cit. n.*1. ait, pœnas in Extravaganti contentas in Hyspania non esse receptas.

863 Quaranta, & alii apud Donatum *cit.* dicunt, Extravagantem ubique, & quoad omnes sui partes esse receptam; solùm volunt privationem beneficii non incurri ante sententiam declaratoriam delicti.

864 Id certum est, recensitam Paulinam fuisse pluries confirmatam; maximè per Sac. Congr. Conc. Decreta: *ut in n.*845. Et pręsertim in Italia observatam video.

865 Addit Donatus *cit. num.*12. *Benè verum est, quòd si Princeps scit, legem à se latam, & sufficienter publicatam, ab initio non fuisse usu receptam, nec observatam, & per decennium tacet, sibi præjudicat, & censetur, suam legem abrogare; quia ista taciturnitas, & dissimulatio, est revocatio saltem virtualis*. Covarru. &c. Quaranta *ubi sup. v.n.*197.244.245.& 255.

866 Consensus Apostolicus potest subsequi conclusionem, seu contractum alienationis, dummodò tamen non tradatur anteà possessio, quę si anteà tradatur, pœnę incurruntur. Ex Declar. Clem. VIII. de anno 1599. Donatus *cit. q.* 26. Qui ritè advertit, non obstare conditionem in contractu appositam, *dummodò consensus Apostolicus impetretur, seu obtineatur*; quia protestatio erit illusoria, & contraria facto: *vid. num.*842.

867 Tres possunt contingere casus, in quibus possit alienatio fieri absque consensu Apostolico. Primò. Si res sit exigui valoris. Ex *cap. Terrulas* 12. *q.*2. Idem dicitur, si res stabiles sint minùs utiles, steriles, onerosę, & plus incommoditatis afferant, quàm utilitatis; & si utilitatem afferunt, est modica, hoc est, non excedit summam vigintiquinque aureorum, uti suprà.

868 Secunda. Si bona sint incognita, incerta, aut difficillimę recreationis. Clericatus *cap.*33. *num.*16. ex Rota *par.*2. *recent. dec.*631. *v. num.*852.

Quòd si talis res inculta, aut sterilis, post alienationem, ver. gr. post emphyteusim, sit facta fructifera, & reducta ad culturam, tunc, si redeat ad Ecclesiam, non potest de novo ultrà triennium locari.

869 Tertia. Si urgeat summa necessitas, Papa consuli, & adiri non possit, & periculum sit in mora; vel si transiret occasio utilitatis, si expectaretur Papę consensus. Delbene *tom.*2. *cap.*17. *dub.*23. *num.* 2. Ant. à Spir. S. *de priv. regul. tract.*2. *disp.*1. *num.*162. Quia necessitas non habet legem, *in l.*1. *ff. de off. Proconsul.* Hinc Donatus *cit. q.*21. *n.*5. ait, Regulares, indigentes victu, si non reperiant, qui credito illis tribuat, nec possint expectare Papę consensum, posse alienare, pignorare, aut pecunias ad cambium recipere: *v. n.*894.

870 Eadem ratione, si grex pecudum, bovum, &c. sit in aliquo periculo vitę, aut destructionis, potest sine consensu Pontificis, de consensu tamen Capituli, alienari, ita tamen, ut gregis pretium conservetur ad alium emendum, transacto periculo; aliàs alienatio erit nulla: *v. num.*884.

Pariter posse Prę latum ex justa causa, & utiliùs unam rem in aliam ejusdem Ecclesiæ transmutare, putà ex calice vetusto, & Ecclesię non necessario, facere Crucem necessariam; vel ex Oliveto, aut sylva ferè inutili facere vineam fructiferam, & è converso; docet Ant. à Spir. S. *de priv. regul. tract.*2. *disp.*1. *num.*165. Delbene *tom.*2. *c.*17. *d.*23. *n.*11. *cum aliis*: *v. num.*932.

871 Alienatio sine solemnitatibus facta rescindi potest tam ab Ecclesia, quàm ab emptore.

872 Qua rescissione facta sunt ab emptore restituendi fructus, utpotè nulliter percepti, & omnia reduci debent in pristinum.

873 Prę lati, aut alii, qui in assumptione officii juramentum emittunt de non alienandis rebus Ecclesię, seu Monasterii, illud non violant, si cum debita causa, & solemnita-

ti-

tibus alienent; quia ad alienationes indebitas, & illicitas extendi intelligitur. Mendo *cit. num.* 7.

LOCATIO, ET CONDUCTIO ULTRA TRIENNIUM

874 Est prohibita. Hoc autem intelligi debet de terris, seu prædiis, quæ quotannis fructificant, seu suum justum ferunt fructum. Ita Donatus *cit. q.* 39.

Qui proindè ait, in Lusitania, ubi Oliveta non quolibet anno, sed uno biennio justum ferunt fructum, locari ad sex annos, ut sic conductores, tres possint percipere fructus. Et ita poterit ad novem annos locari prædium, si singulis trienniis fructificet; quia tunc unum triennium unico æquivalet anno, & *Extravagans* respicit fructus triennales, minimè temporis spatium sine fructu. Ita Donatus.

875 Locatio rei fructificantis singulis annis, si fiat eidem per novem annos, est valida, & inde sustinetur per primum triennium: est autem invalida, & inde sustineri non potest per sequentes sex annos; quia lex irritativa solùm quoad posteriores sex annos tali contractui resistit, minimè quoad tres priores.

876 Quòd si locatio fiat eodem tempore tribus personis, singulis per distinctum triennium, putà cum clausula, ut unius triennio finito, habeat locum locatio alterius: est illicita, & nulla, uti suprà; quia est in fraudem legis, & reverà est per novennium.

877 Locatio facta per triennium, non potest prorogari durante primo triennio, nisi conductor augeat mercedem; quia tunc ratione mercedis auctæ de novo, est nova, & diversa locatio. Elapso verò triennio, renovari potest; quia tunc est relocatio; seu distincta, & diversa locatio ad triennium.

878 Quod dicitur de re stabili, dicendum etiam venit de redditibus, & fructibus ad beneficia, aut ad Ecclesias spectantes; quia lex prohibet omnem actum, per quem transfertur jus in re. Hinc non potest Beneficiarius concedere in emphyteusim fructus beneficii vita durante: Et si ultrà triennium locet, non tenetur successor stare locationi.

879 *Benè verum est* (subdit Donatus *cit. q.* 44. *n.* 2.) *quòd Clericus beneficiarius potest usumfructum rei Ecclesiasticæ concedere, cum sola obligatione dandi scilicet commoditatem, & utilitatem capiendi fructus, vita sua durante; per hanc enim concessionem non transfertur aliquod jus in re, sed beneficiatus tenetur solùm exhibere usufructuario commoditatem percipiendi fructus*. Quaranta *ver. Alienatio, &c.*

880 Illud certum est, concessionem rerum ultrà triennium, & in emphyteusim, non prohiberi, sed fieri posse absque assensu Apostolico, tribus concurrentibus conditionibus, ut constat per exclusionem, quæ in ipsa prohibitione ab *Extravagante* fit his verbis: *Praterquam in casibus à jure permissis, ac de rebus, & bonis in emphyteusim ab antiquo concedi solitis, & cum Ecclesiarum evidenti utilitate*.

881 Unde ritè colligitur, licitam esse locationem ultrà triennium, ubi adsit consuetudo præscripta. Mendo *cit. num.* 2.

882 PLURA DE ALIENATIONE RESOLVUNTUR.

883 Certum est, quòd loquendo de bonis patrimonialibus, etiam de illis, ad quorum titulum Clericus est ordinatus, possit Beneficiarius, aut Clericus, nedum ea ultrà triennium locare, verùm etiam alienare, vendendo, donando, &c. si aliundè habeat, unde vivat; quia prohibitio cadit supra bona communia Ecclesiæ. Et constat ex Trid. relato *in tom.* 3. *n.* 48. & 62. Diana *p.* 9. *tr.* 8. *ref.* 23. Mendo *n.* 2.

884 Greges ovium, caprarum, &c. alienari non possunt sine causis, & solemnitatibus præscriptis; quia computantur inter mobilia pretiosa, quæque immobilibus comparantur; quoniam servando servari possunt, & ex eorum fructibus, quos quidem licitè vendit, Ecclesia, seu Monasterium conservatur: *v. n.* 870.

885 Libri, qui in Monasteriis conservantur, si excedant summam 25. aureorum, alienari non possunt sine licentia S. Congr.

886 *Quæ tamen conclusio* (ait Donatus *cit. q.* 50.) limitatur: *Primò, ut non procedat, quando libri paulatim venduntur, & in meliores, & utiliores commutantur*, ex osine exceptione 12. q. 2. *Secundò, quando libri successivè venduntur, & inter unam, & aliam venditionem interponitur magna temporis mora: sicut enim furta minima in tali casu non censentur continuari, ita nec hujusmodi venditiones*. Vide verb. *Plura minuta furta*. Item *n.* 895. & 934.

887 Annui census alienari non possunt absque assensu Pontificis; quia inter immobilia computantur; nam sunt constituti super rebus immobilibus, qui singulis annis fructificant.

888 Hinc annui census, & redditus diminui non possunt, si contractus in suo robore maneat, & non fuit rescissus; quia diminutio est species alienationis.

889 Si verò contractus fuit rescissus, & capitale fuit depositatum, & restitutum, tunc, si Mo-

Monasterium pro investitione non inveniat fundum, tot reddens redditus, quos primum, sed minores, putà septem, aut quinque pro centum, quando primum reddebat decem; tunc licitè potest investitio fieri pro minori; quia res tanti valet, quanti vendi potest, *leg. pretia rerum, ff. ad legem falcidiam*. Idem dic, si tunc duo reperiantur fundi, unus reddens totidem, nempè decem, sed periculosa, alius reddens septem, aut quinque, sed secura, & tu investias super minori; quia geris utiliùs rem Ecclesiæ, & legantis; nam plus valent quinque, aut septem certa, quàm decem periculosa, uti experientia comprobat.

890 Prælatus, si repudiet legatum, aut hæreditatem Monasterio relictam, non jam tamen adeptam, & acquisitam, non dicitur alienare, nec inde incurrit pœnas *Extravagantis*, licèt possit ex alio titulo peccare, si sine justa causa Monasterium iis bonis acquirendis privet.

891 Ratio est, quia illa bona prohibentur alienari, quæ sunt Ecclesiæ, seu Monasterio incorporata, & actu ab eo possidentur; nam à recensitis juribus prohibentur alienari bona Ecclesiæ: at antequam sint incorporata non dicuntur bona Ecclesiæ, sed dicuntur bona acquirenda, seu proximè acquisibilia, non acquisita: *v. n.* 1018.

892 Quare recolenda sunt dicta infrà, *de jure, & dominio*. Jus namque est duplex: *Ad rem, & in re*. Jus ad rem est dispositio ad rem acquirendam, unde est jus imperfectum, quod non tribuit dominium rei. Jus autem in re est jus quæsitum, ratione cujus illud habens dicitur acquisivisse dominium rei; & hoc dicitur adeptum, & incorporatum. Tunc autem quis dicitur habere jus in re, quando quis per aliquem actum ad dominium requisitum rem fecit suam, puta per instrumentum adeptionis, per rei traditionem, per hæreditatis aditionem, aut per acceptationem donationis, & legati, ut distinctiùs, *in ver. Dominii proprietatis acquisitio*.

Cum igitur ante acceptationem bona donata, aut legata non sint incorporata, sequitur, quòd Prælatus illa repudians, non dicitur alienare bona Monasterii, aut Ecclesiæ.

893 Pariter, si quis Calicem pretiosum legasset, non posset Prælatus, aut Rector Ecclesiæ pro eo pecuniam accipere post Calicis acceptationem, benè verò anteà. Idem dic de transactionibus, cessione litis, concordiis, &c.

894 Regulares (casu consuetudinis legitimè præscriptæ, aut extremæ necessitatis excepto: de quo in *num.* 869.) nec possunt super bonis ad eorum Monasteria spectantibus census imponere, nec pecunias ad cambium, vel mutuo accipere cum solutione lucri cessantis, aut damni emergentis. Ex Decr. S.Congr. Jussu Urb.VIII. die 21. Maii 1629. apud Donatum *cit. q.*68. quia sunt species alienationis, & modi eludendi mentem S.Congr. Unde vult, transgressores incurrere pœnas alienantium.

In qua re, Pelliz. *de Monialib. c.*6. *n.*29. inquit.

„ Addo, quòd si Monialis ex mutuo recipiat mille aureos cum pacto solvendi quinquaginta mutuanti, quotannis ex annuis redditibus ipsi Moniali ad vitam concessis, & hoc, usque dum restituantur dicti mille, & ex titulo lucri cessantis; verè non dicitur alienare, nec incurrit pœnas latas contra alienantes bona ecclesiastica; & ratio est, quòd quando Sacra Congr. prohibuit, ne Regulares recipiant mutuo pecunias cum solutione lucri cessantis, vel damni emergentis, loquitur solùm in casu, quo fundus, unde colligi debent annui redditus, obligetur, & ipse fundus sit Monasterii. Unde fit, ut quamvis in casu proposito de licentia domini obligaretur fundus à consanguineo Monialis ei assignatus ad solutionem præfatorum redditurum; non ideò interveniret propria alienatio, nec incurrerentur pœnæ latæ contra alienantes bona ecclesiastica. Ita Baldellus, Naldus, Bordonus, & alii docti viri à me consulti.

895 Religiosus autem, qui de licentia sui Superioris summam pecuniæ mutuam accepit ad imprimendum suum librum cum onere solvendi posteà Capitale, & lucrum cessans, ex pretio librorum post impressionem vendendorum (idem dic de Superiore, id faciente de licentia, & assensu Monasterii) non dicitur alienans, nec inde incurrit pœnas. 1. Quia nec tales libri, nec eorum pretium sunt incorporata Monasterio; non jam enim sunt in re, sed in spe remota.

2. Quia hi libri, postquam erunt impressi, non sunt conservandi, sed vendendi; sunt enim ex natura sua merces venales, sicut alii similes libri; adeòque non sunt de genere rerum immobilium, aut mobilium pretiosarum, quæ servando servari possunt, de quibus loquitur Extravagans. 3. Quia eorum pretium est pecunia, quæ non est prohibita distrahi, juxtà dicta *in n.* 906. *v. num.* 885.

896 Si testator bona stabilia Monasterio reliquit cum onere ea in totum, aut partem

tem alienandi, vendendi, &c. ad satisfaciendum suis creditoribus, ad legata exteris solvenda, &c. non incurrit pœnas Prælatus alienans, nec peccat; imò alienare tenetur maximè ad satisfaciendum debito justitiæ, quod testatorem ligabat; Quia ex una parte ultima voluntas testatoris est omnibus modis servanda, *cap.ult.*4.13. *q.*2. Nec jura præmissa sunt edita contra testatorem; Et quilibet in traditione rei, etiam Ecclesiæ facta, potest adiicere pacta, quæ vult, *cap. Verùm, de condit. apposit.* Ex alia parte res ad legatarium, aut hæredem transit cum suo onere, quod super illa testator habebat. Unde recensitæ alienationes non sunt voluntariæ, sed necessariæ; præfata autem jura solùm alienationes voluntarias comprehendunt, minimè necessarias.

Hac ratione non prohibetur alienatio; imò est debita, si res injustè detineatur. Item, si res sit simul, indivisim tamen, sub dominio Monasterii, & alicujus sæcularis, qui illam vendere vult; quia tunc alienatio est necessaria Monasterio, non voluntaria.

897 Res Monasterio relicta sub conditione, quòd non possit alienari, & in casu alienationis, pertineat ad aliud Monasterium, aut ad tertiam personam, non potest alienari, quin ad aliud Monasterium designatum pertineat: sequitur ex dictis; ita Donatus *cit.q.*82.

898 Qui tamen addit, quòd mobile pretiosum relictum Monasterio ad certum finem, cum sola obligatione non alienandi, alienari potest (causa existente, & solemnitate) ut ejus pretium applicetur in emptionem rei utilioris, aut si cessat finis, pro quo fuit relictum; quia cessante fine, cessat lex, *cap.cum cessante, de appell.* Ita Donatus *q.*82.

899 Moniales non possunt sine causa, & solemnitate, alienare bona Monasterii, nec ipsarum dotes; quia dotes inter immobilia numerantur, & debent in emptionem stabilium applicari. Ex dec. S. Congr. Donatus *tom.*1. *par.*2. *q.*52. *n.*9. *Verùm video* (ait Mendo *num.*8.) *consuetudine inductum in pluribus Monasteriis, quòd insumantur in solvendis debitis, & in sustentationem illorum.*

900 Item nec possunt alienare etiam de licentia Superioris annuum usum privatę Moniali concessum de bonis Monasterii; quia jus percipiendi singulis annis certam summam pecuniæ, est usus juris, qui inter immobilia computatur. Si autem Monialis non concedat alicui annuum usum talis boni, sed pro se retineat, singulis tamen annis præcisè remittat illi fructus, non erit alienatio, sed potiùs eleemosyna, si ille erit consanguineus pauper; quia hoc pacto non transfert usum juris, sed usum facti, qui ab usu juris distinguitur: Ex *Clem. Exivi, de verb. signific.* & inter mobilia computatur: In priori autem casu (ut doctè ponderat Bord. *ref.*126. *n.* 40.) fit unica remissio pro futuris annis, quæ est cessio sui juris, & ideò alienatio.

901 Bona immobilia relicta Monasterio incapaci, cujusmodi sunt Monasteria Ordinis Minorum de Observantia Sancti Francisci, Reformatorum, Capucinorum, & Clericorum Regularium, qui quidem neque in communi possident, non comprehenduntur sub Extravaganti, & Decretis; sed possunt, imò debent ea vendere, aut cum heredibus se componere, eorum pretium semel solvendum accipiendo, & in necessitatem, ac utilitatem Monasterii expendendo.

902 Constat ex Bulla Clem. VII. nuper 23. Novembris 1526. quæ id concedit nostro Ordini de Observantia.

903 Et ex Decr. Sac. Congr. Conc. Pro Clericis Regularibus apud Donatum *cit.q.*67. Hi namque exposuerunt, qualiter Panormi quoddam Prædium stabile, vulgò dictum *li Ficarazzi*, ipsis relictum, non jam alienatum fuerit, ac inde petierunt declarari, illud non comprehendi sub prohibitione de non alienandis rebus Monasterii, protestantes se velle proprium observare institutum, quod prohibet bona immobilia possidere animo ea retinendi. Qua exposita supplicatione,

Sacra Congregatio Cardinalium Conc. Trident. Interpretum censuit, Religionem Clericorum Regularium Theatinorum, quamdiù institutum superiùs propositum retineat, quoad bona immobilia, non comprehendi in prohibitione nuper edita de rebus Ecclesiæ non alienandis. Cosmas Card. de Torres. Prosper Fagnanus Sac. Congr. Secr.

904 Ratio est (ut doctè ait Donatus *cit.*) quia hæc bona non sunt Monasterio incorporata ob incapacitatem ejusdem. Ex *Clem. Exivi, de verb. signif. v.num.*891.

905 Eorum autem mobilia pretiosa, ut Calices, Vasa sacra, &c. sub dictis prohibitionibus cadunt; quia hæc censentur incorporata, & Divino Cultui applicata.

PECUNIA

906 Est mobilis; sed non mobile pretiosum; unde in quavis quantitate sit, quantum est ex se, non est prohibita alienari.

Mobile namque, ut pretiosum dicatur, tria debet habere. 1. Ut valeat ultrà vigintiquinque aureos. 2. Ut servando servari possit.

sit. 3. Ut sit fructifera. Pretiosum namque dicitur, quod servando servari potest cum fructu; & quidem pretiosum magis dicitur ex fructu, & utilitate, quam affert, quàm ex sola persistentia.

907 Pecunia verò, licèt possit habere primum, non habet reliqua duo; nam non potest commodè conservari; imò ex sui natura non habet conservari, sed distrahi; (rectè ait Donat. *cit.q.*51.) Non enim datur, & accipitur, ut conservetur, sed ut in aliud commutetur; etenim fuit inventa ad commutationes rerum faciendas. Unde usus non distinguitur à pecunia, sed est constitutivum formale pecuniæ; argentum verò, aut aurum est purum materiale. Hinc D.Thom.2.2.*q.*78. *art.*1. ait: *Quod sicut usus vini est bibi, ita & usus pecuniæ est alienatio, seu distractio; & sicut vinum consumitur per ejusdem usus; nempè per ly bibi, ita & pecunia per ly alienari.*

908 Denique non est fructifera, ut constat ex dicendis de usura; nam *nummus non parit nummum, cap. Eiiciens, dist.*83. *in fine.* Et hæc est ratio, cur, si ex pecunia mutuo data aliquid accipiatur, usura committitur.

909 Ex dictis concluditur cum Donato *cit.* Primò, quòd si fructus beneficii consistant in pecunia numerata, potest illam Beneficiarius expendere absque eo, quòd incurrat pœnas extravagantis.

910 Secundò, quòd pecuniæ ex bonis Monasterii exactæ possunt expendi, aut investiri, & alienari per emptionem alicujus stabilis fructiferi sine licentia Papæ. Imò possunt mutuo tradi, aut eleemosynaliter elargiri, expendi, & consumi; quia sunt fructus; & sic Ecclesia potest de illis disponere, sicut de aliis fructibus. Tertiò, quòd legatum omnium bonorum mobilium domus comprehendit pecunias existentes in capsa domus ipsius legantis. Ita Donat. *cit.*

QUÆRES I.

911 *An assensus Apostolicus ex lapsu longissimi temporis præsumatur interfuisse in alienatione?*

Lapsus decem annorum dicitur longi temporis, lapsus verò triginta, aut quadraginta annorum, dicitur longissimi temporis, *in* 16. *q.*3. *Cod. jubemus, l. fin. Cod. de præscriptione longi temporis.* Donatus *tom.*1.*p.*1. *q.*10. *num.*2. Hoc præmisso.

912 Resp. cum distinctione: Vel enim in instrumento alienationis nulla fit mentio de assensu Apostolico. Et tunc ex lapsu longissimi temporis, putà triginta, aut quadraginta annorum, præsumitur. Donatus *tom.*1. *par.*2. *q.*28. *ex cap. pervenit* 4. *de empt. & vend.* Ubi habetur: *Quòd triginta annis constante illorum matrimonio, domum ipsam bona fide, tituloque justo possedit.* Et ita in similibus semper, Rot. Rom. judicasse, ait Quaranta apud Donatum *cit.* Idem dicendum est de similibus solemnitatibus intrinsecis, aut extrinsecis.

913 Semper autem requiritur bona fides: *Quoniam nulla antiqua dierum possessio juvat aliquem mala fidei possessorem.* Ita *in cap. vigilanti, de præscript.*

914 Vel in instrumento alienationis apparet facta mentio de assensu Apostolico impetrando, putà si dicatur: *Salvo assensu Apostolico impetrando.*

Et tunc Novar. Capyc. Gramm. & alii Doctores apud Donatum *cit. q.* 29. docent præsumi, *ex cap. cum sicut* 16. *de sent. & re judicata*, ubi dicitur: *Præsumi debent omnia legitimè præcessisse.*

915 At Matthæus de Afflictis apud eumdem tenet, solemnitates extrinsecas præsumi, si earum defectus numquam fuit allegatus; si autem fuit allegatus, non præsumi, sed debere plenè probari.

916 Hoc autem docet expresè in casu, quo agitur de præjudicio tertii. Cum igitur ex recensita clausula constet, non intervenisse in confectione contractus assensum Apostolicum, simus in causa de præjudicio Ecclesiæ, & pars altera negat assensum intervenisse; sequitur, quòd debeat plenè probari.

917 Donatus *cit. num.*3. refert ex Vilagut; ita fuisse decisum in Sacro Conc. Neapol. in duabus causis, in quibus ex recensita clausula: *Salvo assensu impetrando*, constabat, in contractu non intervenisse assensum, non obstante, quòd in una elapsum erat à die contractus tempus 48. annorum, & in alia annorum 52. cum adducta præsumptione, quòd deperdita fuerit scriptura de assensu, ob improvisam emptoris mortem, & ex eo, quod fuissent furto ablatæ, quamplures scripturæ, hoc, inquam non obstante fuerunt rescissi contractus alienationis, & restituta bona.

Recole dicta de Præscriptione.

QUÆRES II.

918 *An pecunia Monasterii possit alienari sine assensu Apostolico?*

Pecunia potest pluribus modis figurari: Ita varia erit resolutio.

919 Primò. Si pecunia in magna summa (ut supponitur) est relicta cum potestate distrahendi, potest alienari, & consumi sine assensu Apostolico, ut constat ex dictis *n.*906.& 896.

920 Secundò. Si est relicta cum obli-

ga-

gatione emendi rem stabilem, aut eam investiendi super re stabili ad censum annuum percipiendum, seu ad fructificandum, alienari, seu consumi non potest; quia quamvis pecunia ex se, nec immobilis sit, nec mobile pretiosum: ex dictis *à num.* 906. ut destinata tamen ad emptionem rei immobilis, immobilis censetur; & pariter destinata ad emptionem mobilis pretiosi, mobile pretiosum reputatur; ac proindè non potest alienari, & consumi sine assensu Apostolico.

921 Tertiò. Si pecunia sit recepta ex venditione alicujus stabilis Monasterii, debet in emptionem alterius rei stabilis applicari.

922 Quartò. Si pecunia sit collocata in Montibus, data ad censum, ad cambia, &c. non potest alienari, & consumi; quia est fructifera, & inter immobilia computatur; nam pecunia sic applicata parit jus exigendi quotannis certam pecuniæ summam, quod jus rei immobili comparatur. Donatus *cit.q.* 52.*n.* 5. Bonac. & alii apud ipsum.

923 Ex quo fit, quòd pecunia destinata ad emendum annuum censum super re stabili, si debitis diligentiis adhibitis, non appareat spes de proximo eam sic investiendi, possit dari ad cambia, aut alium contractum licitum, usquequò opportunitas sic investiendi reperiatur; ita tamen, ut quotannis fructificet, pecunia capitali semper assecurata. Huic meæ sententiæ potiori jure adhæret Bordonus, qui ad plus se extendit, ut modò: *in n.*925.

1 Quia hæc non est alienatio, nec consumptio, sed applicatio pecuniæ ad fructificandum in bonum Monasterii, quo aliàs privaretur.

2 Ex rationabiliter præsumpta, imò ex moraliter certa voluntate testatoris; certum namque est, quòd testator pecuniam reliquit ad fructificandum, non ut otiosa conservetur, qualis maneret, si diù, & sine spe eam super re stabili investiendi, retineretur in capsa; tunc autem non esset fructuosa, sed otiosa maneret, si uno ex præfatis modis non applicaretur; adeòque tali applicationi accedit rationabiliter præsumpta, imò moraliter certa testatoris, seu donantis voluntas.

3 Quia pecunia diù retenta in capsa sine spe applicationis, nec esset immobilis, nec mobilis pretiosa: ex dictis *à num.* 906. Præfato autem modo applicata, esset immobilis, & fructifera; sequitur ex dictis *n.*922. quia pareret jus exigendi quotannis certam pecuniæ summam, videlicet prioribus annis per applicationem, v.gr. ad cambia, sequentibus verò annis, investitione super re stabili facta, per talem investitionem. Insuper prioribus annis satisfaceretur dispositioni testatoris per æquivalentiam, & ex ejusdem voluntate præsumpta.

924 Quinto. Si pecunia non sit de deputatis ad fructum, sed retineatur conservata pro futura necessitate Monasterii, reputatur inter immobilia; & cum sit in proprietate Monasterii, non potest sine solemnitatibus alienari. Donat. *cit.q.*52.*n.*4.

Pecunia igitur ista, conservata pro futura necessitate Monasterii, aut destinata ad emptionem stabilium, uti suprà *in n.*920. *&* 921. quæ potest de proximo ad id applicari, non potest distrahi, dari ad mutuum, ad cambia, aut alio modo alienari, ut probatum est. Donatus *cit. & q.*53.

925 Contra Bordonum *ref.*27. *n.*11. qui affirmat, posse ob rationem conceptus pecuniæ: *de num.*906. *ad* 908. Primò, videlicet; quia talis pecunia, nec est de immobilibus, nec de mobilibus pretiosis, ut in cit. locis, & sic non cadit sub prohibitione. Secundò, quia in tantùm dicta pecunia dicitur prohibita alienari, in quantum refertur ad emptionem stabilium, ad quæ est destinata, itaut, si non esset ad ea destinata, non prohiberetur alienari; hæc autem destinatio, & ordinatio non obstat; quia jura prohibent alienationem acquisitorum ab Ecclesia, minimè acquirendorum, ut constat ex *n.* 890. *ad* 893. Ita discurrit Bord. qui subdit pecuniam, consignatam in Bancho S. Ambrosio Mediolani posse extrahi, & distrahi, non obstante Extrav. & Decreto, cujus ratio est.

„ Quia pecunia exposita negotiationi per „ contractum societatis, & finito negotio, „ seu tempore præfixo restituta, potest distra„ hi, cum hujusmodi pecunia sic exposita „ non habeat perpetuitatem in fructifican„ do; unde una ex conditionibus est, ut non „ possit fieri pactum, salvo capitali, ex Six„ to V. Constit. 45. *Detestabilis*, quam ex„ tendit Nald. *ver. Societas*. Sed Banchum „ dictum sic negotiatur per contractum So„ cietatis, ergo hujusmodi pecunia distrahi „ potest, sicut si daretur particulari per„ sonæ, & eò magis, cum possit repeti ad „ arbitrium reponentis; & sic patet, multùm „ discrepare à censu, cujus pecunia repeti „ non potest, sed tantùm accipi, quando „ offertur ab eo, qui censum vendidit, & in „ censu adest perpetuitas, quæ non in Ban„ cho. Tum quia, sicut voluntariè expo„ sita fuit lucro, ita illo expoliari potest

per

" per repetitionem, quod Banchum negare " non potest; ac proindè tunc amittit ratio- " nem rei pretiosæ, cum non ampliùs dica- " tur frugifera ex conditione ipsius contra- " ctus; & sic nulla est secunda ratio in con- " trarium adducta.

926 Sextò. Pecunia restituta Monasterio ex extinctione alicujus census, non necessariò debet applicari ad alium censum, sed potest applicari ad emptionem alicujus stabilis fructiferi, putà domus, prædii, &c. quia talis applicatio est utilior Ecclesiæ; nam per eam acquirit dominium proprietatis rei, & fit tutior; per emptionem autem census, solùm fit domina juris ad exigendum annuum censum, qui non est tam tutus, sicut res stabilis.

927 Item potest investiri in redemptionem aliorum censuum ejusdem Ecclesiæ; quia hæc redemptio non est alienatio, sed resolutio prioris alienationis; quæque est utilior Ecclesiæ, cujus patrimonium anteà diminutum, per eam augetur. Donatus *cit. quæst.74.*

Qui subdit: *Nec obiicies, quòd sicut non licet sine beneplacito Sedis accipere pecunias ad censum pro extinctione priorum censuum, quamvis fructus, qui ex re percipiuntur, inferiores sint, quàm census, qui solvuntur*, Novar. 1. *par. sum. de alienat. num.* 10. & 2. *par. eod. tit. num.* 4. *ita non licet, pecuniam restitutam, in redemptionem prædictam implicare; nam aliud est, pecunias accipere, & pro illis census annuos vendere super bonis Ecclesiæ, ut constitutos alios census redimat, & aliud, restitutas pecunias, quæ Ecclesiæ sunt, in redemptionem censuum investire: illud namque est vendere, & alienare voluntariò, hoc verò est redimere, & reemere, quod est acquirere, & meliorare, & à diversis non fit illatio.*

Q U Æ R E S III.

928 *Repentinus casus imminet reparandi domum Ecclesiæ, quæ ruinam minatur; Prælatus autem nullas alias habet pecunias, nisi quamdam summam super bonis stabilibus investiendam. An possit eam pro reparatione talis domus insumere?*

RESp. posse. Bord. *ref.* 126. *num.* 22. Donatus *cit. q.* 75. quia hæc applicatio est æquivalens investitioni ejusdem pecuniæ super re stabili, nempè domo; nam ex ejus ruina cessaret Monasterio annuus fructus ex illa, qui tamen reparatur, & perseverat per applicationem dictæ summæ ad reparandam ejus ruinam. Tum quia hæc non est alienatio, nam non est translatio pecuniæ in tertiam personam, sed est applicatio ejus in fabricam ad idem Monasterium spectantem. Item ex dictis *n.*896. Jura prohibent voluntarias, minimè necessarias alienationes.

929 Et ut doctè innuit Bord. *cit. Cum leges & Decreta fundentur in ratione, & justitia, non obligant, nec locum habent, quando ex earum observantia sequeretur aliquod damnum, quod intendunt præcavere.* Et quidem in re nostra finis Extravagantis prohibendi omnem alienationem bonorum Ecclesiæ, & Monasteriorum (ut constabit eam legenti) fuit servare indemnia Ecclesiam, & Monasteria, pro Divini cultus conservatione, & pro Clericorum, ac Religiosorum inservientium congrua, & honesta sustentatione: *v.n.*958.

Q U Æ R E S IV.

930 *An mobilia pretiosa, putà lampades, vasa argentea, &c. possint sine assensu Apostolico alienari, ut eorum pretium in fabricam Monasterii convertatur?*

NEgat (consuetudine seclusa) Bonac. *de alienat. disp.*2. *q. un. punct.*2. *n.*30. quia mobilia pretiosa expresè comprehenduntur in Extrav.

931 Affirmat Riccius apud Donatum *to.* 1. *par.*2. *qu.*15. quia hæc non est propriè alienatio, cum non transferatur dominium ad extraneam personam, sed converso de uno in alium usum ejusdem Monasterii, apud quod dominium remanet.

932 At rectè Donatus *n.*2. subdit:

" Verùm tamen illic Riccius loquitur de " lampadibus superfluis, quæ ab una Eccle- " sia alteri venduntur, vel commutantur, ob " superfluitatem; quas alienationes, vel com- " mutationes, inter Ecclesias factas, voluit, " non comprehendi sub dispositione *dict. Ex-* " *travag.* de qua re dico infrà, & additur, " quòd *d. Paulina*, loquitur de necessariis, & " de usui Ecclesiastico dicatis, non autem " de superfluis, quæ otiosa manent: *vide* " *num.*850.

933 Hic facit, quod ex Port. innuit Pelliz. *de monialib. cap.*7. *num.*29.

" Concedit tamen Portell. *p.*1. *resp. mor. ca-* " *su* 7. *num.*5. quòd si alicui Conventui Monia- " lium ex legato relinquatur bibliothecæ li- " brorum latinorum, ea absque licentia Se- " dis Apostolicæ posset ab illis alienari, ejus " pretio implicato in bonis fructiferis emen- " dis; sicque in Regno Portugalliæ in facti " contingentia decisum fuisse à Collectore " Apostolico; & quidem non per modum " dispensationis, sed per modum rationa- " bilis declarationis in eo fundatæ, quòd " bibliotheca librorum latinorum est om- " ninò inutilis Monialibus, ideòque cesset

„ finis legis vetantis alienationem bonorum „ ecclesiasticorum. Ita Portell. addens, eodem modo sine licentia Sedis Apostolicæ „ potuisse vendi quosdam pannos pretiosos „ Monasterio cuidam Monialium relictos pro „ ornatu parietum, qui erant Conventui omninò inutiles, & ex vetustate jam corrumpi incipiebant.

934 Denique Ant. à Spir. S. *de privil. regul. tract.2. disp.2. num.* 166. quamvis id neget de lampadibus argenteis, quæ sunt immediatè ad usum Ecclesiæ, id concedit de arboribus, nimirùm, quòd possint incidi ad reparationem Ecclesiæ materialis, si urgeat necessitas, & aliundè non adsit pecunia.

QUÆRES V.

935 *An si Monasterium gravetur debitis, possit Prælatus sine assensu Apostolico bona Monasterii alienare ad satisfaciendum creditoribus?*

REspondet perdoctè Quaranta apud Donatum *q.*71. cum distinctione. Vel Superior vult rem Monasterii alienare, seu vendere ex se ad satisfaciendum creditoribus. Vel id vult ad creditorum instantiam. Si primum, non potest sine assensu Apostolico; quia est alienatio voluntaria.

936 Si secundum, potest ex dictis *num.* 896. quia est alienatio necessaria. Sed tunc antequam deveniatur ad venditionem rei, aut alicujus census extinctionem, debent septem conditiones concurrere, & observari. 1. Quòd debitum fuerit legitimè à Monasterio contractum. 2. Quòd creditorum instantia sit urgens. 3. Quòd Monasterium non habeat fructus, quibus satisfacere possit. 4. Quòd creditor non sit contentus pignore, ut det tempus; tunc namque licita est oppignoratio. 5. Quòd satisfactio non possit fieri per bona mobilia. 6. Quòd illa res vendatur, quæ est minùs damnosa: *vide num.*925. 7. Quòd fiat cum authoritate Judicis Ecclesiastici.

QUÆRES VI.

937 *An hypotheca generalis, seu obligatio generalis omnium bonorum Monasterii cadat sub prohibitione alienationis?*

HYpotheca à pignore differt per hoc, quòd *hypotheca* est obligatio rei immobilis, *pignus* verò rei mobilis.

Cadere sub prohibitione, & fieri non posse sine assensu Apostolico, tenet Donat. *cit. qu.* 67. *num.*1. Quia in Extravaganti, & Decreto prohibetur hypotheca, seu oppignoratio absolutè, nulla facta restrictione, adeòque prohibetur non solùm specialis, verùm etiam generalis.

938 Respondeo, non cadere sub prohibitione, sed licitè fieri posse sine assensu Apostolico hypothecam, seu obligationem generalem omnium bonorum Monasterii; sed solùm prohiberi hypothecam specialem. Bord. *res.*27. *n.*13. & *res.*126. *n.*47. Mendo *in epit. ver. Alienatio n.*3. Pirhing. *in comp. lib.* 3. *tit.* 13. *sect.* §.1. Fagnan. *in lib.* 3. *Decr. cap. Nulli liceat* 5. *de rebus Eccl. non alien. num.* 30. Probatur 1. *Ex cap. Nulli* 5. *de rebus Eccl. non alien.* ubi prohibetur hypotheca specialis, unde non debet fieri extensio ad generalem; eò maximè, quia Extrav. & Decr. non opponuntur juri communi; & ita est dicendum, ne videantur jura discrepare; nam *expedit jura juribus concordare, c.* 29. *de elect. in* 6. 2. Quia aliàs Regulares cum nullo contrahere possent; quia in omni contractu apponitur clausula obligatoria bonorum, & sic contractus claudicarent. 3. Quia aliàs Monasteriis pauperibus secluderetur modus vivendi; nam creditores non invenirent.

939 Denique Fagnanus *cit. num.*32. resolutionem firmat, ut sequitur: *Demùm hanc sententiam probavit meo tempore Sac. Congreg. Conc. in contractibus Regularium: Nam proposito dubio: An in prohibitione nuper edita de rebus Regularium non alienandis, comprehendatur generalis hypotheca, necne? S. Congr. censuit non comprehendi.*

QUÆRES VII.

940 *An Monasterium possit emere aliquod stabile cum onere solvendi aliquem annuum censum?*

REsp. posse. Donatus *cit. qu.* 76. quia hæc non est alienatio, sed acquisitio stabilis. Pro eo autem onere nulla debet hypotheca, seu obligatio fieri super bonis Monasterii, sed solùm res illa obligari debet, quæ est subjecta censui.

QUÆRES VIII.

941 *An arborum incisio, & excisorum venditio sit alienatio, quæ fieri non possit sine assensu Apostolico?*

PRo claritate sunt certa dividenda ab incertis.

Et quidem certum est, eam, quæ radices non emisit, arborem dici non posse.

Arbores autem sunt diversi generis. Aliæ namque sunt frugiferæ, & feraces, quæ reddunt fructus; vel naturales, quales sunt, quæ ex natura sua absque hominis industria fructus producunt, ut poma, fici, &c. vel industriales, quales sunt, quæ sine hominis industria non reddunt fructus, uti vites, & olivæ in ordine ad vinum, & oleum.

Et

941 Et quidem has sine justa causa cædens, peccat mortaliter, & tamquam latro punitur. Insuper earum incisionem esse alienationem, & sine assensu Apostolico fieri non posse, est certum; quia hæ arbores cedunt solo, sunt destinatæ ad fructum annuum, & substantia fundi fit notabiliter deterior, si incisio fit in magna quantitate. Tum quia incisio arborum æquiparatur demolitioni domorum.

943 Unde non incurreret pœnas, 1. qui cederet in parva materia, putà duas, vel tres arbores.

944 2. Si incisio fieret, in quantum arbores sunt vetustæ, ac inutiles, atque inde indigent renovari, ut sunt vites vetustæ, malus, arantia vetus, &c. & loco earum aliæ plantentur. Vel si arbores essent nimis densæ, & opacæ; quia densitas, & opacitas, seu umbra impedit, & nocet fructibus; unde tunc cæsio esset licita, quia ex ea fundus fieret fructuosior.

945 3. Si arbores sint fructiferæ, sed cæduæ: tales solent esse arbores Nucum, Castaneorum, Glandium, &c. hæ namque sunt duplicis generis, aliæ sunt primariò destinatæ ad fructus Nucum, Castanearum, Glandium, &c. & harum alienatio cadit sub prohibitione, juxtà dicta *n.*941.

Aliæ sunt primariò destinatæ ad cæsionem, ut fructificent in ratione ligni; & harum alienatio non cadit sub prohibitione; quia hæ arbores per incisionem sunt in fructu, & fructus non prohibentur alienari.

946 Firmatur ex decis. Rotæ Rom. quam refert Donatus *q.*69. qua determinatur: *Quòd ad incurrendas pœnas extravagantis requiritur, non solùm, quòd incisio arborum sit in magna quantitate, & quòd arbores sint destinatæ ad afferendum fructum annuum, & quòd non sint cæduæ; sed etiam requiritur, quòd deterioratio fundi sit notabilis.*

947 Aliæ arbores non sunt fructiferæ, nec feraces: ut Ulmus, Fraxinus, Platanus, Populus, Salix, &c.

948 Ex his, quamplures sunt cæduæ, quæ scilicet inserviunt, ut cædantur, quæque per incisionem sunt in fructu, & renascuntur; adeòque per earum incisionem fundus non deterioratur, sed melioratur, & est in pretio: hujusmodi sunt arundinetum, arbores sylvæ cæduæ, nemoris, &c.

949 Harum arborum infructiferarum, aut cæduarum incisio, & excisarum venditio non est prohibita. Donat. *cit.q.*69. Bord. *ref.*27. *nu.* 14. & 18. *decis.*52.

Non quidem incisio; quia jura incisionem, & alienationem arborum utilium prohibent, minimè inutilium, aut damnificantium; recensitæ autem arbores, seclusa incisione, sunt inutiles, & infructiferæ; & per incisionem sunt in fructu, & lucrum afferunt Monasterio in ratione ligni. Unde non conservatio, sed earum incisio est utilis; quia ordinatur, & est necessaria ad fructum.

Nec est prohibita earumdem arborum excisarum venditio; quia arbores excisæ non sunt arbores, sed ligna, & fructus sylvæ, ac nemoris; fructus autem non prohibentur alienari: *v.n.*934.

QUÆRES IX.

950 *An possit Prælatus Regularis bona unius Monasterii divitis in aliud transferre?*

RESP. non posse, quamvis ambo Monasteria sint illi subjecta. Donatus *q.* 84. quia talis translatio est alienatio, per quam transfertur dominium directum, aut utile, seu ususfructus.

951 Probabile autem est id, quod docet Ant. à Spir. S. *tom.*3. *de priv. regul. tr.*2. *disp.*1. *num.* 133. Quòd possit Provincialis de consensu Capituli, seu communitatis Conventus, dare libros aliquos superfluos unius Conventus alteri Conventui ejusdem Provinciæ, cujus Bibliotheca de novo incipit: Nam sic dictat Epicheja.

952 Certum tamen est, quòd possit mobilia pretiosa Monasterii accommodare ad breve tempus; quia per accommodationem non transfertur dominium.

QUÆRES X.

953 *Quid dicendum de subditis?*

CErtum est, quòd si unus Religiosus donet mobile pretiosum alteri Religioso ejusdem Monasterii, non incurrat pœnas alienationis, licèt peccare possit contra paupertatem, juxtà dicenda *de paup. Relig.* Quia dominium non transfertur de Monasterio, sed residet penès idem Monasterium, & solùm transfertur usus de fratre in fratrem.

954 Difficultas est, si donet Religioso alterius Monasterii ejusdem Provinciæ, aut Religionis.

Non incurrere pœnas alienationis, teneo cum Ant. à Spir. S. *de privil. regul. tr.*2. *disp.*1. *à nu.* 169. Riccio, Tamb. & Delbene *tom.*2. *cap.*17. *dub.*13. *num.*15.

955 Ratio eorum est, quia Extravagans, & Decretum prohibent alienationem, ne bona Ecclesiæ auferantur ab Ecclesia; materialiter autem se habet, & parùm refert, quòd bona sint unius, vel alterius Ecclesiæ, dummodò sint Eccle-

 siæ.

fiæ. Ita contingit in casu; quia licèt Religiosus det Religioso alterius Monasterii, aut Provinciæ, sed ejusdem Religionis, bona donata verè sunt sub dominio Ecclesiæ, dum non donat sæcularibus.

956 Hac ratione Bord. *ref.27.n.3.* docet bona unius Ecclesiæ posse commutari cum bonis alterius Ecclesiæ.

957 At hæc ratio nimis probat, probat enim Prælatum posse sine assensu Apostolico bona unius Monasterii divitis in aliud trāsferre, absque eo, quòd incurrat pœnas alienantium; quod negatum est suprà in *num.* 950. Item quòd Religiosus donare posset Religioso alterius Religionis, absque eo, quòd incurrat pœnas Extravag. quod negant relati Doctores; quia adhuc bona donata non essent donata sæcularibus, sed essent verè sub dominio Ecclesiæ, & ad usus pauperum, nempè Religiosorum.

958 Finis igitur Extravagantis, & Decreti non fuit indemnitas Ecclesiæ in communi acceptæ, sed indemnitas singularum Ecclesiarum, & Monasteriorum in particulari; fuit enim finis conservatio Divini cultus in singulis Ecclesiis, & congruæ sustentationis Religiosorum, & pauperum Christi in singulis Monasteriis; & hac de causa in singulis bonorum alienationem prohibuit, ut constat ex *num.* 930. qui finis non servaretur, si bona unius Monasterii possent in aliud etiam ejusdem Provinciæ, & Ordinis alienari, sed potiùs esset unum Altare spoliare, ad aliud vestiendum.

959 Hac ratione prohibitam dico permutationem: *de num.* 956. quia est species alienationis, cum per eam transferatur dominium Quaranta apud Donatum *quæst.85. num.4.*

960 Ratio ergo, cur Religiosus donans mobile pretiosum Religioso alterius Monasterii, non incurrat pœnas Extravag. & Decret. contra alienantes, est; quia dictæ pœnæ non incurruntur à subditis, sed à Superioribus, ut *in num.* 859. An autem peccet contra paupertatem, & incurrat pœnas munera largientium, constabit infrà: *v. num.*1051.

QUÆRES XI.

961 *An Capellæ, & sepulturæ possint alienari sine assensu Apostolico?*

PRæmittendum omninò est, Capellam, & sepulturam esse locum sacrum: *ex num.* 626. adeòque ratione spiritualitatis annexæ vendi non possent sine labe simoniæ. Eadem ratione *in cap. Abolenda* 12. *de sepult.* prohibetur vendi laico jus funeris in sepulchro, videlicet sepeliendi in eo se, suosque successores, & impediendi, ne alii sepeliantur in illo.

962 Et licèt vasa sacra ratione materiæ, possint vendi absque simoniæ labæ, non sic sepultura; quia licèt ratione materiæ, nempè terræ, sit quid temporale, prohibetur vendi jure positivo, ex *cap. cit. Abolendæ*, ubi, qui sic vendunt, reprehenduntur: *Quid terra terram vendis? memento quòd terra es, & in terram ibis.*

963 Quia tamen usus communis est, ut Capellæ, & sepulturæ vendantur cum jure fuuerandi, uti suprà; est omninò quærendum caput talem venditionem, & emptionem justificandi à simoniæ labe.

964 Portellius *par. 2. casu 20. num. 2.* ait: *Dico, sepulturam vendi posse, quatenùs terra est, seu materia sepulturæ, non verò id, quod illi inest sacrum, seu benedictum.* Tenet expressè Suarez *tom. 1. de Relig. lib. 4. de simonia cap. 14. à num. 6. ad 17.* Qui adducunt paritatem de Calice, & Oleo Chrismatis, quæ majorem habent Consecrationem, & tamen vendi possunt ratione materiæ argenti, & olei. Ita illi.

Item Donatus *quæst. 79. num.9.* refert auctoritatem D. Th. *in 4. sent. dist. 25. quæst. 3. art. 3. in resp. ad secundum*, quæ est: *Venditio sepulturæ potest intelligi dupliciter, uno modo, quòd vendatur terra sacra pro sepultura, & de hoc est similis ratio, ac de venditione sacrorum vasorum; quia cœmeterium consecratum potest vendi ratione terræ in necessitate Ecclesiæ, sicut & calix ratione materiæ; non autem potest vendi ratione consecrationis.*

Quibus favet Peyr. apud Donatum *cit. num.* 10. dicens, rigorem Canonis, *cap. Abolendæ*, fuisse fortè contraria consuetudine abrogatum Ita illi.

965 Non est autem despiciendus Sotus apud Donatum *quæst.* 79. qui tenet, eas vendi, & pretium accipi non ratione spiritualitatis, sed ratione loci honoratioris, non ob respectum ad quid spirituale, quatenùs, ver. gr. ibi Evangelium canitur, sed ob respectum ad situm, quatenùs, ver. gr. est in parte dextera, propinquior Altari Majori, &c. honor namque, & pompa sunt quid temporale, & pretio æstimabile.

966 Attamen tutius, & rectiùs est dicere pretium dari, & accipi pro reparatione, & conservatione Ecclesiæ, aut pro sustentatione ministrorum Ecclesiæ, qui suam occupationem impendunt, ministrando spiritua-

lia,

lia, quod non est vendere spiritualia (ritè ait Donatus,) sed velle habere necessaria ad vitam corporalem, sine qua spiritualia exercere non possumus. Quod est ita verum, ut pretium sustentationis possit in pactum deduci, ut probat Cajet. apud Donatum.

967 Quod fundatur in illo, Matth. 10. ubi Christus Apostolos ad prædicandum Euangelium misit, eisque dixit: *Dignus enim est operarius cibo suo*. Et Pauli 1. ad Thim. 5. *Qui benè præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur; maximè qui laborant in verbo, & doctrina. Dicit enim scriptura: Non alligabis os bovi trituranti. Etenim dignus est operarius mercede sua*: *v. tom.* 3. *num.* 252.

His quantum ad labem simoniæ præmissis.

968 Respondeo ad quæsitum, capellas, & sepulturas alienari, & vendi non posse absque assensu Apostolico, quia sunt res, & jura Ecclesiæ, ac proindè comprehenduntur in Extrav. & Decreto. Donatus *quæst.* 79. *num.* 11.

969 Potest autem Prælatus sine titulo venditionis, aut alio, quo transferatur dominium, alicui devoto, aut Monasterii benemerito capellam concedere; ita tamen, ut solùm usum facti concedat, videlicet ad se ibi, & suos sepeliendos, ad eam suis sumptibus ampliandam, paramentis ornandam, & decorandam, ita ut non deducatur in pactum aliqua solutio in pretium facienda pro capella, aut sepultura. Et hoc pacto etiam à Fratribus Minoribus concedi possunt capellæ, & sepulturæ. Lantusca *in Theatro Reg. ver. Alienatio num.* 3. & 4.

QUÆRES XII.

970 *An Capella legitimè alteri vendita, possit, eo mortuo, à Prælato alteri donari, aut vendi?*

Respondeo, posse alteri donari, aut vendi, extinctis tamen cunctis hæredibus suæ domus, pro quibus concessa supponitur, si primus donatarius, aut emptor, ultrà pretium, quod semel pro venditione solvit, nullum redditum annualem reliquit pro ornatu, & conservatione Capellæ. Portellus *par.* 2. *casu* 20. *num.* 1. Donatus *cit. quæst.* 80. Quia mortuis hæredibus, jus sepulturæ redit ad proprietatem, & dominium Ecclesiæ. Quod est verum, etiamsi in Capella sit inscriptum nomen donatarii, aut emptoris.

971 Tum quia, si hæredibus primi donatarii aut emptoris defunctis, non posset Capella alteri donari, aut vendi, posset breviter deveniri ad tempus, quo non esset locus aliis, qui vellent sepulturam eligere; quod insuper cedit in detrimentum Ecclesiæ, Capellarum, & Ministrorum; nam Capellæ non reperirent fideles devotos, qui eas vellent ornare, & Ministri privarentur plurimis eleemosynis, quæ eis ex electionibus sepulturæ provenire solent, & quibus vivunt, atque illis prorsus adderetur onus Capellas ornandi.

972 Si verò donatarius, seu emptor Capellæ reliquerit dotem, videlicet aliquem redditum annuum perpetuum pro ejus ornatu, & conservatione, quamvis Rodr. apud Donat. *cit.* etiam affirmet:

973 Dicendum tamen est, quòd non possit alteri donari, aut vendi. Port. & Donat. *cit.* Quia per illum redditum annualem (ait Donatus) videtur defunctus cum Ecclesia pactum fecisse, ut numquam alius ibidem sepeliatur; pacta autem legitimè inita, etiam post mortem sunt servanda, *cap. Antigonus* 1. *de pactis*. Tum quia ita est communis praxis, ut Capella ritè ab Ecclesia alienata, in posterum nullatenùs ab eadem revendatur; secùs, si foret concessa ad nudum usum, aut sine debito pretio. Ita ille.

QUÆRES XIII.

974 *An alienantes Reliquias Sanctorum sine assensu Apostolico, incurrant pœnas Extravagantis.*

Difficultas procedit de Reliquiis existentibus sub dominio, & potestate Ecclesiæ, minimè de iis, quæ extant apud personas particulares, aut quæ à mercatoribus, è partibus infidelium afferuntur; hæ quidem considerantur, ut res propriæ, adeòque liberè absque ullo assensu alienari possunt.

975 Insuper certum est, quòd Superior Ecclesiæ possit aliquod Reliquiæ frustulum, pietatis causa, personæ exteræ, & benemeritæ elargiri, si partes Reliquiæ ejusdem Sancti in ea remaneant; quia (ut ait Donatus *q.* 56.) *Ecclesiæ decor non deficit, & pietas dilatatur*. His præmissis

976 Reliquias alienantes incurrere pœnas Extrav. tenent Genuensis, Riccius, & Donatus *cit.* quia Reliquiæ sunt mobilia pretiosiora, quàm vasa sacra; nam adorandæ exponuntur; non sic vasa.

977 Respondeo, non incurrere pœnas Extravagantis. Bord. *ref.* 27. *num.* 62. Diana *par.* 4. *tr.* 4. *ref.* 223. *ver. Notandum.* Fagnan. *lib.* 3. *Decr. cap. Cum ex eo* 2. *de Reliquiis num.* 35. Quia Extravagans, & Decretum expressè loquuntur de mobilibus pretiosis temporalibus, & in ratione valoris, seu pretio existi-

mabilibus, minimè de pretiosis spiritualibus, & in ratione honoris.

978 Verum tamen est, quòd translatio Corporum Sanctorum de uno in alium locum sit prohibita, *ex c. Corpora, de consec. dist.* 1. *Corpora Sanctorum de loco ad locum nullus transferre præsumat, sine Concilio Principis*, hoc est Papæ, *vel Episcopi, & Sanctæ Synodi*, videlicet Canonicorum.

979 Qui autem sine debita licentia Corpus Sancti de uno in alium locum transferret, non incurreret pœnas extravagantis, sed esset puniendus arbitrio Judicis; quia nulla est in jure apposita pœna.

980 Idem esset dicendum de Superiore Regulari, aut alio, qui Reliquiam insignem extraheret; quia Ecclesiam ejus Sancti decore privaret.

QUÆRES XIV.

981 *An pecunia Regularibus relicta ad finem celebrandi perpetuam Missam pro aliquo defuncto, possit investiri in imponendo censu supra bona propria Monasterii, aut in fabricanda parte Conventus?*

Affirmant quoad fabricandam partem Conventus. Peyr. *in form. lit. A, cap.* 11. *num.* 2. & Donat. *to.* 4. *tr.* 7. *q.* 881. & *to.* 1. *par.* 2. *tr.* 14. *q.* 75. Quia possunt Religiosi Ecclesiam, seu Monasterium recipere sub obligatione Missæ quotidianæ; igitur & illam reparare sub onere Missæ.

2 Quia pars Conventus fabricata est fructifera æquivalenter; nam Religiosi deficientes in Conventu, possent domum pro habitatione conducere, à qua conductione eosdem fabricatio liberat.

3 Quia in Ecclesia diruta non possunt sacrificia, & officia celebrari, nec cadavera sepeliri; adeòque non possunt ex ea recipi emolumenta, quæ ex Ecclesiis aptis percipi solent; igitur Ecclesia reparata est actu fructifera, ac proindè capax, ut sustineat onus Missæ perpetuæ, juxtà mentem S. Cong. de Celebr. Missarum.

982 Resp. tamen, omninò non posse. Diana *par.* 10. *tract.* 16. *ref.* 72. Pelliz. *tr.* 6. *cap.* 3. *num.* 53. Tamb. *cit. n.* 13. & Bord. *ref.* 25. qui solùm affirmat cum hac limitatione, videlicet; si posteà ex accretione proventuum Monasterii ematur nova proprietas, quæ actu fructificet. Ratio est, quia S. C. in Decr. de Celebr. Missar. expressè vult, pecuniam relictam esse investiendam in bonis immobilibus fructiferis; in allatis autem duobus casibus, nil novi acquirit Monasterium, unde fructus habeat ad onus Missæ sustentandum.

983 Ad rationes in oppositum: ad 1. patet disparitas, quia in concessione Ecclesiæ, seu Monasterii, datur proprietas simul cum onere; in nostro verò casu datur pecunia eo fine, ut transferatur in stabile fructiferum.

Tum quia acceptationem Ecclesiæ, seu Monasterii sub onere Missæ perpetuæ, solùm puto concedendam Religiosis divitibus, qui alios habent redditus liberos, unde vivunt; minimè universaliter etiam Mendicantibus, qui ex puris eleemosynis sustentantur; de quibus infrà.

Secunda, & tertia ratio non probant universaliter, sed solùm quando fabricaretur Ecclesia omninò inæpta ad solita emolumenta, aut pars Conventus, ex cujus defectu Religiosi pro habitatione locabant domum. Ad 2. autem dico, non sufficere æquivalentiam, quia hæc non sublevat Sacerdotis indigentiam, qui est finis S. C. cum enim Sacerdos actu indigeat, actu debet res immobilis fructificare.

984 Ad 3. dico, talem fructificationem non sufficere, quia non est realiter nova fructificatio. Vel enim consideratur in ordine ad Ecclesiam, & Monasterium ex diruto reparatum; & sic cedit in commodum ipsius Ecclesiæ, & Monasterii, ac ipsorum Religiosorum, ut ibi habitent, & sua ministeria exerceant; minimè in animæ defuncti fructum, & utilitatem, sed potiùs in ejus damnum. Vel consideratur in ordine ad emolumenta, quæ ex Ecclesia reparata de novo percipiunt: Et sub hac consideratione fructus apparet novus; at non est realiter novus, uti requiritur ad onus Missæ sustentandum; æquivalet enim fructui, quem ante destructionem ex Ecclesia apta Religiosi percipiebant; unde sicut tunc, quando Ecclesia erat apta, non poterant Religiosi pecuniam pro Missa perpetua relicta investire in ipsa Ecclesia, assignando pro fructu sustentativo oneris Missæ emolumenta, quæ fortè in majori summa tunc temporis percipiebant; ita nec poterunt modò per reparationem, in eadem Ecclesia reparata investire, assignando pro fructu sustentativo oneris Missæ, emolumenta, quæ ex ea in minori summa ob temporum sterilitatem modò percipiunt; & sicut tunc pecunia non diceretur applicata in bonis stabilibus fructiferis, uti S. C. requirit; ita nec nunc.

985 Hujus ratio est, quia S. C. in hoc Decreto intendit dare Sacerdoti pro novo onere novum stipendium cum effectu pro ejus sustentatione, ne ex defectu stipendii, voluntas testatoris non adimpleatur, & ejus anima suffragiis privetur; unde per S. Congr. res illa fru-

fructifera dicitur, quæ novum realiter, & cum effectu affert fructum, itaut aliquid reverà addat Monasterio pro Sacerdotis sustentatione.

986 Ex hac ratione fateor, quòd si ex pecunia relicta pro Missa, fabricaretur pars Conventus, itaut subtus fabricarentur domus locandæ sæcularibus, vel repararetur prædium, quod ex tali reparatione daret fructum proportionatum oneri Missæ; utique esset benè investita, quia ex ea proveniret fructus sustentativus oneris Missæ, uti S. C. requirit.

987 Denique si opinio Peyr. & Donati aliquam potest probabilitatem habere pro Monasteriis divitibus, quæ alios habent redditus liberos, unde honestè vivant, itaut valeant satisfacere oneri sine periculo damni animarum; nullo pacto potest habere locum in Monasteriis mendicantium pauperum, qui de eleemosynis vivunt.

Hi quidem mendicantes, nullo pacto possunt sine peccato mortali, atque injustitia, pecunias sic relictas, aut capitalia extinguere, sive ad debita solvenda, sive ad Monasterium fabricandum, aut reparandum, cum evidens sit animarum damnum ex certa suffragiorum amissione; quoniam si exindè indigentiam Monasterii ex una parte sublevant, illud reparando, aut debita solvendo; ex alia augent in perpetuum posteris annuum censum extinguendo; & Sacerdotes vix sufficientes ad satisfaciendum oneribus ex quotidianis eleemosynis, ad quas pro necessaria Monasterii sustentatione, cum sudore, ob Monasteriorum, ac pauperum multitudine, atque ob temporis penuriam, recurrunt, erunt omninò impotentes ad satisfaciendum Missarum oneribus, præfatis pecuniis, aut capitalibus extinctis correspondentibus.

Animadvertant igitur Superiores, & divinum judicium reformident; quoniam justorum Defunctorum animæ, quò diriùs Purgatorii igne cremantur, eò acriùs contra hujusmodi impios apud severum judicem clamant.

988 Hi tamen Superiores, qui sic pecuniam illam insumerent, non incurrerent pœnas Extrav. contra alienantes; quia reverà non alienarent, cum in utilitatem ejusdem Monasterii remaneret impensa: ut *in n.* 928. incurrerent autem pœnas Decreti Sac. Congreg. de Celebrat. Missarum relati *in tom.* 3. *num.* 5.

989 Certum tamen est, onus Missæ non incipere post depositionem pecuniæ, nec post acceptationem Ecclesiæ, sed post investitionem; quia sicut tunc incipit stipendium, ita & onus.

De alienatione, agunt Donat. *tom.* 1. *part.* 2. *tr.* 14. Castropal. *par.* 2. *tract.* 12. *disp. un. pun.* 15. Bord. *ref.* 27. 62. & 126. Ant. à Spir. S. *de privil. regul. tr.* 2. *disp.* 1. *sect.* 4. §. 1. Fagnanus *in l.* 3. *Decr. c. Nulli* 5. *de reb. Eccl. non alien.* Pirhing. *in Comp. lib.* 3. *tit.* 13. Phœbus *lib.* 2. *tit.* 12.

LARGITIO MUNERUM

990 Est prohibita Regularibus utriusque sexus (Religiosis militaribus exceptis) tam inter se ipsos, quàm in ordine ad exteros, & sæculares, *à Clem. VIII.* per Bullam incip. *Religiosæ Congregationes*, 18. Junii 1594. Quæ Bulla non condidit novum jus, sed renovavit antiquum, *cap. Non dicatis* 12. *q.* 1. *cap. Monachi*, *de statu Monachorum*, & *cap. Cum ad Monasterium*, *sub eodem tit.* sed apposuit pœnas. Unde id, quod antea erat illicitum, aut licitum, ita modò.

Prohibetur tamen per hanc Bullam largitio fructuum, seu pecuniarum, & rerum mobilium non pretiosarum; quia largitio bonorum immobilium, aut mobilium pretiosorum, est alienatio aliundè prohibita, ut supra.

Partus intellectus non comprehenduntur in Bulla, tales sunt conciones, lectiones, & similia scripta; imò expressè ibi excipiuntur, unde possunt absque peccato aliis donari; imò Religiosus ad aliam Religionem transiens, potest ea secum absque licentia transferre: *v. num.* 1114.

991 Causæ finales dictæ Bullæ sunt quatuor, in eadem expressæ. 1. Ut Regularium disciplina conservetur, & labefactata restituatur. 2. Ut bona Monasteriorum, aut à Religiosis acquisita, etiam redditus, & eleemosynæ, non dilapidentur, & dissipentur. 3. Ut votum paupertatis integrè observetur. 4. Ut prava Regularium ambitio evitetur.

992 Pœnæ sunt perpetua infamia, privatio vocis activæ, & passivæ, privatio ipso facto dignitatum, graduum, munerum, & officiorum, quæ habent, & inhabilitas ad illa, & similia in futurum. Nomine dignitatum, graduum, munerum, & officiorum, veniunt ea, quæ sunt cum superioritate, & jurisdictione ordinaria, vel delegata conjuncta: Unde non veniunt Vicarii, Subpriores, Lectores, Confessarii, &c. ita Donat. *tom.* 1. *p.* 2. *tr.* 15. *q.* 26.

993 Quæ pœnæ sunt impositæ contra ipsos Religiosos, sive Superiores, sive subditos munera dantes. Privatio vocis activæ, & passivæ, & inhabilitas ad officia in futurum quo-

ad forum internum incurruntur ante Judicis sententiam declaratoriam, quia sunt penę privativæ, quæ actionem hominis ad sui executionem non requirunt. Priores pœnæ non incurruntur ante sententiam declaratoriam Judicis, quia sunt pœnæ privativæ, quæ actionem hominis ad sui executionem requirunt: ut *in num.* 179.

994 Satis autem probabile est, nullam pœnam (excepta censura) incurri in foro conscientiæ ante sententiam condemnatoriam, aut declaratoriam delicti, si pœna sit latæ sententiæ. Donat. *cit. q.* 25. cum Suar. Sanchez, Avila, & aliis. Quia nemo debet esse exequutor pœnæ contra se ipsum. Ut innui *in n.* 180. Quoad forum autem fori, certum mihi est cum com. nullam prorsus pœnam, neque censuram (excepta censura ob notoriam percussionem Clerici, de qua suo loco) incurri ante sententiam, uti suprà: *v. n.* 1011.

995 In recensita Bulla Clem. nulla imponitur censura contra largientes, sed relatæ privationes, & inhabilitates.

996 Donatarii verò, seu recipientes à Religiosis munera, non incurrunt dictas pœnas, sed solùm tenentur ad restitutionem in foro conscientiæ ante omnem sententiam. Donat. *cit. q.* 28. quia restitutio non est pœna, sed debitum. Habetur ex verbis ipsius Bullæ, ut sequitur:

„ Quòd si vel ab aliquo particulari Religioso, vel à Superiore quopiam, Generali, Provinciali, aut alio quocumq; fungente, aut à Conventu, Capitulo, vel Congregatione, sive ab Universo Ordine, & Religione, quidquam receperint, id quod acceperint, suum non faciant. Verùm ipso facto absque aliqua monitione Judicis, Decreto, sententia, aut declaratione, ad illius restitutionem omninò in utroque foro teneantur; adeò ut restitutione ipsa realiter non facta, neque etiam in foro conscientiæ absolvi possint.

„ Hanc autem restitutionem fieri volumus, non privatim ei Religioso, qui donavit, sed ei Monasterio, Domui, vel alteri Loco, de cujus bonis facta est largitio; vel si non de ejus bonis donatum est, in quo idem Religiosus donans professionem emisit; vel si nomine totius Capituli, Conventus, aut Congregationis, vel universi Ordinis, seu Religionis donatio facta extiterit, pariter communi mensæ, aut massæ, cujus nomine donatum fuerit, accepta munera restituantur; ita ut nec qui donavit, nec Conventus, Capitulum, Congregatio, Ordo, aut Religio, cui restitutio facienda est, illam remittere, & iterùm condonare, aut recipientem ab obligatione restituendi eximere, vel ut in pauperes eroget concedere, quoquomodò possit.

997 Plures apud Donatum, & novissimè Mendo *in epit. ver. Paupertatis votum n.* 7. dicunt Bullam Clem. VIII. de largitione munerum in Hyspania, & pluribus aliis Provinciis non fuisse usu receptam, maximè quoad pœnas; quod etiam tenet Diana *p.* 1. *tr.* 6. *ref.* 1. Quod negat Donat. Et maximè in Italia; nam quotannis mense Januarii legitur cum moderatione, & declaratione Urb. VIII.

998 Urb. namque VIII. per Bullam *Nuper*, editam 16. Octobris 1640. innovavit dictam Bullam Clem. VIII. damnando omnem prætensum non usum; illam tamen moderavit, & declaravit, ut sequitur:

„ 999 Declaravit, & declarat, munera à Religiosis utriusque sexus tribui posse ex causis gratitudinis, conciliationis, benevolentiæ, ejusque conservationis erga ipsam Religionem, vel Conventum, aliisve causis ex sui natura actum virtutis, & meriti continentibus; modestè tamen, ac discretè, & dummodò id non fiat, nisi de Superiorum localium licentia, ac etiam cum consensu majoris partis Conventus, si talis consensus de jure, vel ex constitutionibus, seu consuetudinibus cujusque Religionis respectivè in hujusmodi casibus requiratur.

„ 1000 Consensum verò Conventus in §. 3 ejusdem Constitutionis, ad leviora esculenta, aut poculenta, seu ad devotionem, & religiositatem pertinentia munuscula largienda, &c. requisitum, intelligi debere de consensu aliàs de jure requisito, & ubi concurrit ambitionis suspicio; qua cessante, nec in his requiri licentiam Superiorum in scriptis *in* §. 4. ejusdem Bullæ requisitam, sed sufficere licentiam etiam oretenùs eisdem concessam, declarat.

„ 1001 Comessationes autem, compotationes, & convivia in excipiendis præsertim Benefactoribus, Protectoribus, vel Ordinariis, honorificè, & lautè, de quibus *in* §. 5. & 6. ejusdem Constitutionis, censeri tantummodò prohibita, si decentiæ status regularis adversentur.

„ 1002 Restitutionem verò receptorum Conventibus faciendam, de qua *in* §. 7. ibidem cautum est, intelligi debere de Conventibus, ad quos data, donata, seu missa de jure pertinent, si id commodè fieri potest; aliàs Conventui ejusdem Religionis vici-

„ ciniori loco, ubi petita fuit absolutio, re-
„ stituantur.

„ 1003 Insuper eadem facultate sibi tributa, omnes, qui huc usque adversus supradictę Constitutionis Capitula hic moderata largiti fuerunt, vel receperunt, à pœnis quibuscumque in eadem Constitutione inflictis, & incursis, posse, & debere à propriis confessariis absolvi in foro conscientiæ, etiam non facta priùs hujusmodi rerum donatarum, seu datarum restitutione.

„ 1004 Quo ad eos verò qui præter modum prædictum graviori Religionis detrimento largiendo, vel recipiendo transgressi sunt, sed ob inopiam restituere nequeunt: Eadem sanctitas concedit Majori pœnitentiario, ut de præteritis usque ad diem datæ præsentium in foro conscientiæ absolvat, dispenset, & condonet, seu absolvi, dispensari, & condonari mandet, pro ut in Domino magis expedire judicaverit.

1005 *Mendo in Epis. cit. num. 5.* docet, quod donans sine licentia extraneo aliquid ex suo peculio, non teneatur restituere Monasterio, nec extraneus ad restitutionem tenetur; quia præsumitur Religionem consentire, ne honor illorum periclitetur. Insuper ratio potest esse; quia peculium, quod in aliquibus Religionibus ex redditibus Monasterii assignari solet particulari Religioso, assignatur, ut illud impendat in suos usus; unde Religiosus ejus partem alteri donans, dat illi usum rei, quo ipse se privat, in quo Superior non præsumitur invitus, cum nullum damnum Monasterio cedat.

1006 Valdè roboratur ex *ref.* 19. quam tradit Diana *p.* 1. *tr.* 6. ubi inquirens, *An Religiosus de annuis redditibus, ex Superioris licentia ad suum usum concessis, sine aliqua restrictione, possit liberè, parciùs vivendo, aliis donare?* Respondet cum pluribus:

„ Affirmativam sententiam probabilem esse judico, cum licentia saltem tacita sui Superioris. Et ratio est, quia hæc Bulla prohibet tantùm largitiones munerum, ex quibus gravia incommoda, & mala Monasteriis inferuntur. Sed donatio eorum, quæ Religiosi parciùs vivendo largiuntur, non affert multum damni Monasterio, ut patet: ergo &c. Probatur minor. Nam in tali donatione, Religiosus nullum damnum infert Monasterio, sed genio suo, & ventri, & condecentiæ suæ personæ, cui hæc detrahit, & parcè vivendo aufert. Ideò ex hac opinione datur occasio Religiosis, ut libentiùs frugalitati, & moderato sumptui assuescant, dum sciunt ea, quæ de sibi necessariis detrahunt, posse licitè parentibus, & aliis de se benemeritis donare, & in aliis licitis operibus expendere.

1007 Dicta potiori jure procedunt de Monialibus, quoad redditus particulares vitalitios à suis cognatis illis assignatos, quorum Monasterium solùm est usufructuarium, eorum tamen usus est ipsis Monialibus concessus.

QUANTITAS DONANDI,

1008 Pro qua Superior possit sibi, & suis licentiam concedere, non est à jure præscripta. Plures apud Donatum *qu.* 5. volunt, quòd possit Religioso de bonis mobilibus, seu fructibus sibi applicatis concedere licentiam donandi usque ad decem aureos, ex pia, & rationabili causa, putà pro Cognatorum nuptiis, pro gratitudine, aut alia causa virtutis. Alii tenent, quòd possit usque ad duodecim, aut quindecim aureos singulis annis. Alii duos, vel tres aureos singulis mensibus: *v. num.* 852. *&* 1021.

1009 At quidem certa regula tradi non potest, unde quantitatis præscriptio remittenda est arbitrio prudentiæ, circumstantiis consideratis, quantitatis redditum, qualitatis personarum, causa, spe, loco, & tempore.

1010 Pro ea autem quantitate, pro qua Superior Regularis potest dare licentiam donandi suis Religiosis, potest etiam Superiorissa suis Monialibus, nisi in aliquo præceptivam limitationem habeat à suo Superiore majori, nempè ab Ordinario. Diana *part.* 1. *tr.* 6. *resol.* 21.

1011 Certum tamen est, quòd donans sine Superioris licentia in quantitate sufficiente ad mortale, mortaliter peccet. Pro qua re vide *ver. quantitas furti inter domesticos.* Ubi de furto Religiosorum.

Quantitas autem duorum aureorum, licèt sit notabilis, & sufficiens ad peccatum mortale contra votum paupertatis, non est notabilis, & sufficiens ad incurrendas pœnas Bullę, sed est in jure modica, unde non erit sufficiens ad pœnas, si non excedat decem aureorum summam, ut in simili dictum est in *tomo* 2. *à num.* 7. *ad* 9.

CAUSA VIRTUTIS

1012 Non est prohibitum donare, Bulla enim solùm prohibet donationes ex mera liberalitate, & ob fines *num.* 991. expressos. Cœterùm non intendit tollere jus naturæ, ut constat ex moderatione, & Declaratione Urb. VIII. *de n.* 999.

Hinc

1013 Hinc licitum est. Primò, Superiores, & personas Monasterio benemeritas hospitari, & eorum adventus honorare, dummodò id discretè fiat: *v. num.* 1001. Secundò. Aliquid donare ad captandum benevolentiam personę, à qua Monasterium sperat bona obtinere, aut ejus favore difficilia exigere: *v. num.* 999. Tertiò, ratione gratitudinis in beneficiorum acceptorum memoriam; quia gratitudo est virtus jure naturæ debita, *ut infra de Simonia*, *v. num.* 999. Quartò, causa remunerationis, ob laborem impensum, & servitia præstita; remuneratio namque de gratitudine sapit simul, & de justitia.

1014 Immò gratitudo, & remuneratio exposcit, ut plus reddatur, quàm sit acceptum. Donatus *q.*8. Immò Diana *p.*1. *tr.*6. *ref.*16. tenet donationem posse excedere in quarta parte valorem meritorum, & beneficiorum.

1015 Hinc ultra justum salarium possunt Religiosi, & respectivè Moniales, aliquid donare Advocatis, Procuratoribus, Medicis, Confessariis, Ministris, &c. tunc enim gratificatur, seu remuneratur affectus, patientia, assistentia, charitas, felix exitus litis, &c. hæ namque solo nomine dicuntur donationes; revera tamen sunt satisfactiones, & naturæ debita: Nec cedunt in præjudicium Monasterii, sed in ejus utilitatem, & decorem; nam benefactores fovent ad magis in posterum benefaciendum.

1016 Pariter possunt aliquid donare Moniales Ordinario loci ob assistentiam in susceptione habitus, Professione, &c. Diana *p.* 1. *tr.*6. *ref.*24.

1017 Denique aliquid dare possunt Religiosi nautis, &c. ne ab illis malè tractentur.

RATIONE ELEEMOSYNÆ

1018 Possunt Religiosi de suorum Superiorum expressa, aut tacita, seu rationabiliter præsumpta licentia, licitè, & absque lęsione paupertatis, aliquid dare pauperibus, & indigentibus, maximè si sint parentes, & consanguinei; quod possunt facere, dando id, quod eis superest de concessis ad usum, aliquid subtrahendo de victu. Donatus *quæst.* 9. cum Riccio, Bonacin. & Diana.

1019 Eleemosyna enim est actus excellentioris virtutis, Charitatis scilicet, aut Pietatis, si fiat erga consanguineos pauperes: Unde non est prohibita in Bulla Clem. VIII. sed expressè in prohibitione exceptuata, his verbis: *Nisi reipsa pro divino cultu, & veris Christi pauperum indigentiis, & servato in hoc charitatis ordine, & habita necessitatis ratione, de consilio, & consensu Superiorum sublevandis. Aut aliàs in rebus licitis, &c.*

1020 Hinc Mendo *in Epit. cit. num.* 11. cum Portellio, & Diana docet, quòd si Religiosus parentes summè indigentes habeat, possit de Superioris licentia illis succurrere per ea, quæ suo labore, aut industria acquisierit, putà per eleemosynam suæ prædicationis, aut alterius sui honesti laboris. Et si hoc non sufficiat, possit extra Monasterium ad tempus degere, ad illis subveniendum. Vide *tom.*2. *num.* 267. & *num.*271.

1021 Et Donatus *tom.*3. *tr.*15. *qu.*36. docet cum multis, Monialem licitè posse redditus sibi ad usus concessos de licentia Abbatissæ, religiosè, & discretè dare propinquis indigentibus, & maximè nobilibus, si causa pia, & rationabilis adsit, qualis est, si sint pauperes. Idem docet Verricelli *tom.*1. *tr.*3. *q.*29. *n.* 1. & 10.

Dicitur *discretè*, videlicet moderatè, ad eorum indigentiam sublevandam, & ut honestè vivant, minimè ad eos ditandos. Ratio autem est; quia donare propinquis egentibus est opus honestum, neque paupertati oppositum.

Immò Faber cum Nav. & aliis apud Mastrium *disput.* 14. *num.* 45. docet, licere Religioso benemerito, ut aliqua elargiatur cognatis pauperibus ad conservationem sui status. Idque probat ex eo, quod refert Nav. *Com.*2. *de Regul. num.* 25. *Quod Dominicani S. Stephani Salmanticæ solent Magistris ejusdem Ordinis Cathedras magnorum stipendiorum, ibi Regentibus permittere, ut ex illis cognatis pauperibus subveniant.* In quantum natura non patitur, ut Religiosus benemeritus permittat suos propinquos in gravi necessitate, maximè ad extremam proxima constitui; aut sic constitutos sine rubore cernat.

Idem confirmat Mendo in Epit. *cit. num.* 5. dicens: *Potest Prælatus, cui à majori Superiori non est restricta potestas, concedere licentiam ad quamvis quantitatem moderatam insumendam, maximè si Religiosus eam habeat ex stipendio Cathedræ, aut simili. Moderata autem est, dum non accedat ad aliqua milliaria aureorum.*

Tanta tamen quantitas non est practicanda, nec permittenda. Nec id, quod tenet, & probat Verricelli *tract.*8. *quæst.* 52. quòd Monialis possit frequenter suo confessario munera de licentia Abbatissæ frequenter dare, quæ in anno ad valorem triginta aureorum accedant; quia hoc est latam aperire viam ad immoderata peculia, & redditus retinenda; nam si tantam summam potest soli Confessario dare, in Monasterio centum Monialium possent tria an-

aureorum millia illi donari. Immò singulæ Moniales (aliis dispositionibus, & usibus ex quamplurimis titulis computatis) possent valdè notabile peculium sibi licitum reddere. Quod obstat fini Bullæ Clem. VIII. & Urban. VIII. *de num.* 991. Debent igitur hujusmodi donationes esse discretæ, ut non excedant lineam honesti, & hoc pacto permittendæ; tunc namque habet locum motivum prudentiale Verricelli *cit. quæst.* 51. *num.* 3. quòd Religiosi scientes posse hos redditus propinquis donare, tunc abstinent à luxu, cæterisque superfluis, quæ paupertatem destruunt.

1022 Potiori jure Religiosus potest de Superioris licentia suam elargiri pitantiam, & solùm non potest Superiore invito; quia Religiosus est solùm usuarius. Per hoc autem differunt Dominus, Ususfructuarius, & Usuarius; quòd Dominus potest de ipsa re quoad substantiam disponere ad omnes usus, destruendo, vendendo, donando, &c. Ususfructuarius potest de fructibus ipsius rei ad omnes usus disponere, tam in sui, quàm aliorum utilitatem, integra remanente substantia rei. Usuarius verò solùm disponere potest de fructibus in propriam tantùm, minimè in alterius utilitatem; unde vulgò dicitur habere usum asinarium: sunt usuarii uti volucres cœli, hujusmodi sunt Religiosi ratione voti paupertatis, adeòque nil disponere possunt ad aliorum usum, & utilitatem, sine licentia expressa, aut tacita sui Superioris, de qua infra. Unde D. Benedictus erat solitus dicere: *Monachus habens obulum, non valet obulum* (supple tu) *sine licentia*.

1023 Denique de hujusmodi eleemosynis discretis loquens noster Emm. Rodr. *in summa part.* 2. *cap.* 33. *num.* 5. ait: *Nec ego vellem, quod Prælati, ac Procuratores, & alii regulares privati in hoc essent scrupulosi: quia ubi est charitas, & amor Dei, non est, quod adsit scrupulus.*

1024 Et ritè; quia à discretis eleemosynis, & operibus misericordiæ, non eximuntur Regulares, qui ad ea alios erudiunt, quoniam Christus Matth. 15. die Judicii erga cunctos haud alterius plus meminerit, quàm operum misericordiæ, sive ad vitam: *Venite benedicti, &c. Esurivi enim, & dedistis mihi manducare, &c.* sive ad interitum; *Discedite à me maledicti, &c. Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare, &c.*

CAUSA MORTIS

1025 NOn potest Religiosus, aut Monialis, aliquid elargiri; quia hoc sapit testari, quod est illis prohibitum, & contra votum paupertatis.

1026 Monialis verò, quæ fructus reddituum ad suum usum concessorum, aut alio modo perceptorum, apud se, aut apud depositariam se habere reperit, & vult ex illis Missas pro anima sua dicendas, & aliquid titulo gratitudinis, remunerationis, &c. alicui moniali post mortem elargiri, suum desiderium Superiorissæ exponat, eamque pro executione roget, ita ut liberum sit Superiorissæ de illis disponere. Superiorissam tamen enixè moneo, ut fideliter suæ Religiosę justa, & honesta desideria adimpleat, ut sic Moniales alacriùs in Monasteriis degant, hilariùs perpetuam patiantur clausuram, & fervidiùs Deo inserviant. Eò maximè, quia aliter se habendo, gravissima sequerentur mala, in gravissimum, nedum voti paupertatis, verùm totius disciplinæ regularis dispendium: *v. n.* 1043.

BULLA NON DISPONIT DE NONDUM ACQUISITIS,

1027 SEd de jam acquisitis; quia loquitur de bonis, seu fructibus Monasterii, cujusmodi non sunt acquisibilia, sed acquisita, *ut in num.* 891.

1028 Hinc Religiosus de sui Superioris licentia potest pro consanguineo, aut amico picturam magni valoris (etiam ex sumptibus Monasterii, modicis, tamen) aut alia opera gratis efficere, eique donare. Diana cum Valero *p.* 1. *tr.* 16. *ref.* 6. *& p.* 7. *tr.* 11. *ref.* 17. Quia Monasterium non habuit jus in opus illud, nam nondum erat; nec in pretium, quia non est acquisitum, immò est remissum, priusquam debeatur.

1029 Pariter potest gratis celebrare aliquot Missas ad intentionem sui amici, quem scit pro eis stipendium accipere. Non potest tamen sine læsione paupertatis dare stipendia à se acquisita pro Missis sibi intra annum à suo Superiore concessis. Diana *part.* 1. *tract.* 16. *resol.* 9.

1030 Religiosus, qui non acceptat donum aliquod, sed rogat, ut illud det consanguineo, aut amico, non peccat contra paupertatem, nec contra Bullam. Diana *cit. ref.* 8. *cum multis contra Sorbo*. Quia non acceptavit; sed solùm se habet ut intercessor; adeòque non Religiosus, sed amicus donat, licèt precibus, aut amore Religiosi; nec ille de bonis Religiosi, seu Monasterii, sed de suis donat. Si verò acceptavit, non potest facere, quòd nomine suo donetur alteri; quia jam Monasterio acquisivit, juxta illud: *Quidquid Monachus acquirit, Monasterio acquirit*.

1031 Sousa apud Dianam *cit. ref.* 10. tenet non peccare Religiosum, si absque Superioris licentia dispenset pecuniam ab amico, aut consanguineo sibi traditam, ut pro sui libito, qui-

quibus vult, dispenset, dominio tamen apud ipsum amicum reservato; quia ejus solùm est dispensator, non dominus, unde non donat nomine proprio.

1032 Hęc autem opinio, loquendo de usu absoluto pæcuniæ, esto sit speculativè probabilis, practicè tamen est nimis laxa. Diana *cit.* ac proinde non practicanda; quia talis Religiosus posset eam pecuniam ad omnes sui usus, immò & aliis etiam extra causas virtutis elargiri; quod est contra perfectionem paupertatis Religiosę.

1033 Loquendo autem de usu determinato ad actus virtutis, putà si pecunia esset Religioso tradita dispensanda in eleemosynas, in cultum Divinum, &c. optima est sententia. Dian. *cit.* Pelliz. de Monialibus, *c.4. num. 55.*

PAUPERTAS RELIGIOSA

1034 EX D. Bonav. *Est virtus temporalium abdicativa bonorum, qua quis nil proprium gerens, sustentatur de non suo.* Dicitur *temporalium bonorum*: hoc est pretio ęstimabilium, ut detur intelligi, quòd per votum paupertatis Religiosus non renunciat jus ad famam, nec honores, & gradus meritis debitos; quia honores sunt præmia virtutum.

1035 Unde Religiosus ex vi voti paupertatis excludit à se tres actus: videlicet omnium temporalium rerum dominium, usumfructum, & usum juris, seu usum juridicum, quo scilicet quis habet jus utendi re, quæ est sub dominio alterius, vel ejus usum alteri concedendi; & solùm pro se retinet usum facti, uti *in num.* 1022.

1036 Potest autem Religiosus absque paupertatis læsione res tenere, de illis disponere, eisq; uti, dependenter tamen à voluntate sui Superioris, eo modo, quo dictum est supra de larg. munerum, & dicitur modò; sic namque non erit proprietarius; quia dominium est facultas disponendi de re, liberè, & independenter; Religiosus verò disponendo de rebus dependenter à voluntate Superioris, seu de ejus licentia expressa, aut tacita, semper erit usuarius, & nullum jus exercebit.

LICENTIAM

1037 AD debitum usum paupertatis requisitam in recipiendo, retinendo, donando, &c. concedere possunt Superiores immediati, videlicet Superiores locales, Priores, Rectores, &c. quia ipsi sunt dispensatores, & administratores bonorum Monasterii. Nisi in aliquo limitentur à Superioribus majoribus. Item Provinciales; quia sunt verè Superiores Prælati. Pro Monialibus, Ordinarius, vel Abbatissa.

1038 Non est necesse, ut detur toties, quoties casus occurrerit, sed sufficit absoluta sine limitatione; quia cum sit semper revocabilis, semper salvatur, quòd Religiosus det, & disponat ex nutu Superioris. Et sic ab uno Superiore data, durat etiam sub alio Superiore, nisi ab ipso successore expresè, vel tacitè fuerit revocata. Donatus *tom.* 3. *tr.* 15. *qu.* 17. *&* 18. quia gratia non expirat mortuo, vel amoto ab officio concedente.

1039 Sufficit, quòd sit tacita, & rationabiliter præsumpta, etiam si expressa postulari posset, & ob pudorem, aut aliam justam causam omittatur; quia ex jure: *Taciti, & expressi eadem est virtus. Ita Donatus cit. qu.* 14. & apud ipsum S. Anton. Rodr. cum D. Thom. 2. 2. *quæst.* 3. *art.* 8. *ad* 1. qui ait: *Tunc non potest facere eleemosynam sine licentia Abbatis, vel expresse habita, vel probabiliter præsumpta, nisi fortè in articulo extremæ necessitatis.*

1040 Licentia tacita, & pręsumpta est illa, quæ non petitur expresè, sed si peteretur, concederetur; quod relinquitur judicio prudenti, circumstantiis consideratis personarum, causarum petitionis, & usus rei, qui petitur.

1041 Universaliter Religiosus peccat contra paupertatem graviter, vel leviter, juxta gravitatem, vel levitatem materiæ, recipiendo, retinendo, donando, si Superior sit invitus quoad substantiam recipiendi, retinendi, dandi, &c. Minimè, si sit invitus solùm quoad modum.

1042 Non sufficit licentia tacita, si in aliqua Religione valdè reformata adsit præceptum, ut licentia expresè petatur, & obtineatur.

1043 In tali tamen Religione, Superior cum suis Religiosis gerere se debet ut pater, non ut dominus, & ita paterna charitate curare, ut eos sibi benè affectos conservet, sicque habeat promptiores rigori disciplinæ regulari, & suis præceptis; quòd (experientia magistra) mirabiliter obtinet, si in hujusmodi licentiis concedendis se ostendat blandum, ac liberalem, minimè tenacem, & asperum. Sicque etiam tollitur nimia facilitas recurrendi ad licentias præsumptas, in quibus ob proprii amoris passionem, potest aliqua imperfectio contingere. Quod maximè attendendum est pro Monialibus, sub eo principio: *Aliquid est indulgendum sexui: v. num.* 1026. 1080.

1044 His de causis Superior Religiosorum petitionem, & licentiæ concessionem, non injustam, sed rationabilem, utilem, immò necessariam censere debet, nisi ei positivè constet oppositum.

1045 Monialis ad aliquod officium, seu exer-

exercitium destinata, puta Sacristæ, Cellarariæ, &c. ad quod requiruntur expensæ, quæ non satis à Monasterio subministrantur: per hoc ipsum, quòd ad tale officium deputatur, implicitam habet licentiam recipiendi à proquinquis, quidquid est opus, & convenit ad ejus executionem. Superior autem (si proficuè potest) debet nimiam moderari ostentationem.

1046 In Religionibus, ubi est recepta, & viget consuetudo aliqua recipiendi, retinendi, expendendi, donandi, &c. sine expressa Superioris licentia, excusatur Religiosus à peccato proprietatis ratione licentiæ tacitæ. Mastrius *disp.*14.*qu.*1.*num.*44. Pelliz. *de Monialibus cap.* 4. *num.*71.*& Com.*

At hæc licentia tacita non habet locum in distractionibus rerum Monasterii, in quibus Monasterium grave pateretur damnum; ut si calicem è sacristia, notabilem pecuniam immediatè, & directè Monasterio datam distrahas. Donatus *tom.* 3. *tract.*15.*qu.*14. quia hæc sunt furta, & Prælatus omninò invitus præsumitur.

Secùs est dicendum de rebus propria industria, aut proprio labore à Religioso acquisitis, ut de eleemosyna propriæ prædicationis, lectionis, &c. Hinc posse Abbatissam Monialibus, & Superiorem Religiosis licentiam concedere eas convertendi in proprios usus, docet Diana *par.*1.*tr.*6.*ref.*22.

1047 Contra paupertatis votum peccat Religiosus res occultans, ne à Superiore reperiantur, animo non parato ad eas tradendas, si petantur. Secùs verò, si occultentur solùm ob vitandam confusionem, aut verecundiam, animus tamen sit paratus ad eas tradendas, si petantur. Mendo *in Epit. ver. Paupertatis votum.* Qui addit:

„ Quòd licentiam habens à Majori Prælato, possit eas occultare minori, quia sufficit ea dependentia, ne sit proprietarius.

„ Habens licentiam ad insumendam pecuniam in re determinata, aut ad donandum eam uni, nequit donare alteri, nec in alia re insumere, nisi tacitam licentiam rationabiliter præsumat.

„ Accipiens aliquid non sibi, sed communitati, & ei tradens, non indiget licentia, quia præsumitur.

„ Accipiens à communitate ea, quæ sibi essent præstanda, non violat paupertatem, nam in acceptione absque proprietate, perinde se habet ea tenere, ac usui communi deputare. Quinimmò, si à Superiore injustè negentur necessaria ex bonis communibus, potest quis ea accipere, nam Superior abutitur sua potestate, & ea bona devolvuntur ad subditos.

Eadem docet Pelliz. *de Monialibus*, *cap.* 4. *à num.* 37. *ad* 39.

1048 Religiosus, qui habet licentiam dandi, & accipiendi, potest emere, & vendere; quia in ea comprehenditur licentia acquirendi, & transferendi dominium. Dummodo talis emptio, & venditio non sit negotiatio, quia hæc est prohibita Clericis. Qui autem habet solam licentiam dandi, aut solam accipiendi, non potest emere, & vendere; quia in emptione, & venditione datur acquisitio, & translatio dominii.

1049 Habens licentiam dandi, potest uni ex Monasterio dare, etiam si ille non petat licentiam accipiendi, quia licentia dandi in uno connotat pro suo correlativo licentiam accipiendi in alio, nisi ille excludatur.

Qui autem habet licentiam dandi, peccat contra charitatem, non contra paupertatem, si donet alteri Religioso, qui accipiendo peccat. Mend *cit. num.* 5. Pelliz. *de Monial. cap.*4. *num.*60.

PLURA DE PAUPERTATE RESOLVUNTUR.

1050 Religiosus, qui à suis devotis pecuniam accipit, & ex ea, Prælato inscio, necessarios libros emit, non peccat contra paupertatem, si eos non occultet, sed in cella pallam teneat. Diana *part.* 1. *tr.* 6. *ref.* 26. cujus ratio est; quia quidquid hoc pacto Religiosus possidet, Prælatorum suorum voluntati, ac potestati subjicitur.

1051 Dans mutuo rem suo usui concessam alteri ejusdem Monasterii sine licentia, non peccat graviter contra paupertatem. Dans autem extero, potest peccare graviter, quia tunc Superior est magis invitus, cum transferatur dominium extra Monasterium; sed major quantitas ad mortale requiritur, quam si donaret; quia in mutuo res est iterùm ad Monasterium reditura, maximè si brevi tempore sit reditura; non sic in donatione. Idem respectivè est dicendum in permutationibus, ubi quidem etiam longè major quantitas requiritur, nam in permutationibus, etiam cum exteris, Monasterium amittit unum, sed acquirit aliud: peccat autem, si res Monasterii, quæ permutatur, sit utilior Monasterio. Omninò vide dicta de alienatione, *à num.*953.

1052 Religiosus recusans rem sibi donatam, si non habeat justam causam recusandi, peccat contra charitatem, minimè contrà paupertatem, aut justitiam. Mendo *cit. nu.*3. Non contra justitiam; quia Monasterium ante acce-

acceptationem à se, aut privato Religioso factam, non acquirit jus ad rem. Non contra paupertatem; quia votum paupertatis non obligat ad acceptanda dona. Sed contra charitatem, quia sine justa causa impedit Monasterii bonum: *v. num.*890.

1053 Religiosus, qui sine Superioris licentia accipit in depositum exterorum pecunias, non peccat contra paupertatem, quia nullum dominium, jus, immò usum acquirit, sed solùm onus custodiæ, quæ est potiùs servitus. Et solùm peccat contra obedientiam, si accipiat in depositum propriè dictum, ob contractum, & obligationem gravem, quam virtualiter suscipit propria auctoritate de re servanda.

Quòd si depositum pereat, aut deterioretur, non tenetur Monasterium ad restitutionem; quia non tenetur ex culpa Religiosi. Quod est verum, etiam si depositum fuisset susceptum de Superioris licentia; Pelliz. *de Monial. cap.*4. *num.* 56. Donatus *tom.*3.*tr.*15.*qu.*41.quia licentia Superioris solùm excusat Religiosum à peccato inobedientiæ, & facit, ut licitè recipiat; sed Monasterium non obligat. Immò nec teneretur Monasterium, si Superior ipse depositum accepisset sine consensu Monasterii, seu proprii Capituli. Donatus *cit. num.* 2. cum pluribus; quia Monasterium se habet ut pupillus, & minor, qui non tenetur ex contractu, & culpa sui tutoris, aut curatoris: *v.n.*1074.

Tunc autem teneretur Monasterium, quando depositum fuisset in ejus utilitatem conversum. Et quidem teneretur solùm ad id, in quo factum esset ditius; idque non ratione contractus, sed quia, qui sentit commodum, debet sentire & incommodum, ex Regula 55. Juris *in* 6. *Qui sentit onus, sentire etiam debet commodum, & è contra.*

Licèt autem Monasterium non teneatur, tenetur tamen Religiosus ipse resarcire depositum, si peculium habeat suæ dispositioni relictum, in quantum sine suo gravi incommodo potest.

1054 In Monasteriis, ubi juxtà dicenda peculium conceditur, & non servatur Vita communis à Trident. præscripta; Monialis, cui est res v. gr. salma tritici donata, potest eam vendere, si habeat licentiam dandi, & recipiendi, ut supponitur, juxtà *num.* 1048. Pelliz. *de Monial.c.*4.*n.*57.*v.n.*1046.

Immò potest eam eidem Monasterio vendere; quia si potest extero, à fortiori Monasterio; nam respectu Monasterii, aut alterius Monialis, non est propriè, sed valdè impropriè venditio, quia non fit translatio dominii, sed solius usus rei de una in aliam personam, dominio ejus apud Monasterium permanente.

QUÆRES I.

1055 *An Religiosi, & Moniales possint habere peculium, seu annuos redditus, in usus honestos, & licitos, & ex justa causa de licentia Superiorum, atque ad eorum nutum revocabilia?*

IN hac ardua re, ut solidè simul, & clarè procedam, primo loco ante oculos appono Decretum Sac. Conc. Trid. *sess.* 25. *de Regularibus cap.*2. quod est totius resolutionis regula, & norma, ut sequitur, *v.num.*123.

„ Nemini igitur Regularium, tam virorum, „ quàm mulierum, liceat bona immobilia, vel „ mobilia, cujuscumque qualitatis fuerint, „ etiam quovis modo ab eis acquisita, tamquam propria, aut etiam nomine conventus possidere, vel tenere; sed statim ea Superiori tradantur, Conventuique incorporentur: nec deinceps liceat Superioribus bona stabilia alicui Regulari concedere, „ etiam ad usumfructum, vel usum, administrationem, aut commendam; administratio autem bonorum Monasteriorum, seu „ Conventuum, ad solos officiales eorumdem, ad nutum Superiorum amovibiles, „ pertineat; mobilium verò usum ità Superiores permittant, ut eorum supplex statui „ paupertatis, quam professi sunt, conveniat, nihilque superflui in ea sit; nihil etiam „ quod sit necessarium, eis denegetur: quod „ si quis aliter quidquam tenere deprehensus, „ aut convictus fuerit; is biennio activa, & „ passiva voce privatus sit, atquè etiam juxta suæ regulæ, & ordinis constitutiones „ puniatur.

1056 Inde expono modos, quibus peculium figurari, & practicari solet. Primus est, quo Monasterium ex bonis communibus aliquos redditus annuales Religioso assignet pro victu, & vestitu, ita ut, si quid deficiat, sua industria perquirat, & si quid excedat, in pios, & honestos usus expendat.

1057 Secundus, quo Monasterium singulis Religiosis certam annuam, aut mensalem pecuniæ portionem assignat, quæ vulgò *Vestiarium* appellatur; victus tamen est communis.

1058 Tertius, quo Novitius in actu renunciationis, quam ante professionem faciat, sibi reservat aliquem annum censum pro suis honestis necessitatibus, dependentem à Superioris voluntate, ita tamen ut dominium, aut usumfructum non resideat penes ipsum, sed penes Monasterium, ipse verò solùm habeat usum ad nutum Superioris revocabilem.

Do-

Dominium apud Monasterium residet, si Novitius bona Monasterio renunciavit: Usumfructum verò, si bona parentibus, aut aliis renunciavit.

1059 Quartus, quo Religiosus pecunias ex propria industria acquisitas, putà ex Predicatione, lectione, &c. prò se retineat, & in proprios, ac honestos usus convertat, dependenter à Superioris voluntate.

1060 Quantum ad primum modum, quamvis Sanchez *tom.2. Decal. lib. 7. cap. 22.* Nav. & alii apud ipsum dicant, non esse illicitum, supposita tali Monasterii relaxatione, & cōmunitatis jactura, quatenus omnis dispositio dependeat ex licentia revocabilis Superioris; fatentur tamen, eum quamplurimis subjacere imperfectionibus.

Ego tamen omninò dico, talem modum nedum directè opponi in totum Decreto Concilii de *numer.* 1035. Verùm etiam esse penitùs relaxativum perfectioni paupertatis, destructivum vitæ communis, eversivum disciplinæ regularis, & scandalosum, ita ut hujusmodi Monasterium deberet à Superioribus valida reformatione curari, aut aboleri.

1061 Quantum ad reliquos tres modos (primum namque non puto dignum controversia) duæ sunt opiniones.

Prima negat. Mastrius *disp.*14. *num.*41. Donatus *tom.*3.*tr.* 15.*qu.*10. Fagnanus *in lib.* 3. *Cap. Monachi* 2. *de statu Monach.* Quia Conc. Trid. *cit.* condidit novum jus; ejus namque verba non sunt declarativa juris antiqui, sed præceptiva: *Nemini Regularium liceat, &c.* Item præcipit: *Nec deinceps liceat Superioribus bona stabilia alicui Religioso concedere, etiam ad usumfructum, usum, &c.* quod uon prohibet jus antiquum. Insuper liquet per illam particulam *Deinceps*.

1062 His accedit Decr. Clem. VIII. declarativum, & confirmativum Decreti Concil. Trid. his verbis: Quò Trident. Conc. *decreta de paupertatis voto custodiendo fideliùs observentur, præcipitur, &c.*

1063 Secunda opinio affirmat licere. Diana *part.*1.*tr.*6.*ref.*32. Verricelli *tr.*8. *qu.*51. Peir. Villal. Miranda, Nav. Fagundez apud ipsum, & alij.

1064 Idque ob oppositam rationem: quia Trid. non condidit novum jus, sed confirmavit antiquum, *cap. Monachi, &c. Cum ad Monasterium*, quod prohibebat peculia concessa ad omnes usus, etiam superfluos; vel si ad licitos, sine tamen justa causa concedendi, vel concessa irrevocabiliter à Superiore; minimè peculia, & redditus ad usus honestos, ex justa causa, & dependenter à voluntate Superioris.

Suadent ex verbis, *cap. Monachi. Qui verò peculium habuerit, nisi ab Abbate fuerit ei pro injuncta administratione permissum, à communione removeatur Altaris, &c.*

1065 Insuper dicunt, recensitos modos componi cum Decr. Concil. Intentum namque Concilii est, ut nullus Regularis bona mobilia, aut immobilia retineat ut propria, aut nomine Conventus, sed ut statim ea Superiori consignet, & Conventui incorporentur; ita ut facta bona communia, stent sub totali dispositione Superioris. Cùm quo benè stat (ajunt ipsi) loquendo de mobilibus, ut Superior justa de causa concedere possit licentiam revocabilem, ut Religiosus, vel Religiosa illa retineat ad suos usus, uti alias res Monasterii, quando Religiosis distribuuntur. De immobilibus verò loquendo, dici posse, ut Superior constituat subditum officialem Monasterii ad nutum amovibilem, ut eos redditus administret, & de fructibus juxta Superioris voluntatem disponat. Ita illi.

1066 Quibus Pelliz. *de Mon.c.*4.*num.*4.*addit: Quando autem* in Conc. Trid. *loco citat. dicitur;* Nec deinceps liceat Superioribus bona stabilia alicui Regulari concedere, etiam ad usumfructum, usum, administrationem, vel commendam; *intendit Concilium ibi solùm prohibere, ne regulares habeant redditus, ut proprios, ac irrevocabiles per Prælatos, ac sine eorum licentia distrahendos, ut* exponit Barbosa: *Non autem, quòd Regulares nullo modo habeant annuos redditus, sicut benè advertit,* & probat Sanch. *lib.* 7. *mor. cap.* 22. *numer.* 11. ex Navar. Sà, Rodriq. Graff. & aliis.

EX HIS DUABUS SENTENTIIS

1067 DIco, primam esse veram; secundam verò solùm habere locum in Monasteriis, ubi, vel ob nimiam paupertatem, vel ob Superiorum incuriam, aut malitiam, non servatur perfecta vita communis subministrando singulis juxtà status decentiam Rodriq. *part.*1.*Sum.cap.*90. *Concl.*4.

1068 Ratio primæ partis est; quia, ut constat expressè ex Decr. Clem. VIII. declarativo Decreti Conc. Trid. editi diei 25. Junii 1599. intentum Concil. Trid. est, quòd omnia quomodocumque à Religiosis acquisita, Superiori tradantur, & Conventui, cum cœteris illius bonis, pecuniis, & proventibus, incorporentur, ut inde communis victus, & vestitus omnibus suppeditari possit; in quo consistit *Vita communis*.

1069 Insuper Decretum declarativum Clement. VIII. *sub n.*12. subdit:

Nullus

„ Nullus ex Superioribus locorum, administrationem bonorum, aut aliarum rerum, dispensationemque pecuniarum, & redditυum sui Conventus, etiam nomine Conventus, per se ipsum habere, sive exercere possit: sed universum id onus tribus Fratribus ejusdem Conventus à Generali ita demandetur, ut unus rerum, & bonorum, reddituumque colligendorum, ac exigendorum curam habeat: alter tamquam depositarius, pecunias, ac cœtera ab illo collecta, & exacta, fideliter asservet: alius de pecuniis, & rebus à Depositario acceptis, Priori, & Fratribus, ac Conventui universo de necessariis, mandante tamen ipso Priore, non secundum proprium affectum, sed juxta charitatis Regulam, veluti bonus dispensator provideat, officiorum hujusmodi confusione penitùs interdicta.

1070 Ratio secundæ partis est; quia in contractu, quem Religiosus cum Religione, seu Monasterio init, ex parte Religionis virtualiter includitur, ut Monasterium teneatur illi providere de necessariis juxta decentiam status.

Quod in ipsis Decretis, in quibus vita communis injungitur, expresè præcipitur. Et quidem in ipso Decr. Trid. per hæc verba: *Nihil etiam, quod sit necessarium, denegetur: ut in num.* 1055. Idem habetur in Decr. Clem. VIII. *sub num.* 7. 11. & 12. Et corroboratur ex dicendis modò, exponendo *usum necessarium*.

1071 His accedit Fagnanus *citat. numer.* 15. his verbis:

„ Quærebatur enim, an cum necessaria à Superiore etiam requisito ideò denegantur, quia Monasterii facultates non suppetunt, liceat Regularibus clam, vel eo invito illa sibi comparare, seu retinere: Sacra Congregatio respondit, licere, si præcisa necessitas sit ad individui sustentationem: Cœterùm communem penuriam ab omnibus perpetiendam, usque adeò ut si quid privatim alicui delatum, vel ab ipso partum fuerit, id tunc ad Superiorem recta deferri opporteat, qui ex eo, primò succurrat ejus necessitati, cujus intuitu illud obvenerit, si peculiari aliqua necessitate ultra communem prematur; reliquum Conventui incorporetur, & in communem cedat utilitatem. Quippè præcisa hæc, seu extrema necessitas, cùm sit de juræ naturæ, nullis subest legibus; & ideò excusat à regulæ transgressione etiam FF. Minores S. Francisci, qui arctissimam profitentur paupertatem, ut est text. *in c. Exiit*, §. *Porrò*, *de verb. signif. lib.* 6. ibi: *Nec ipsis Fratribus jure poli in extrema necessitatis articulo ad providendum sustentationi naturæ via omnibus extrema necessitate detentis concessa præcluditur, cum ab omni lege extrema necessitas sit exempta*.

1072 Hinc Pelliz. *de Monial. cap.* 4. *num.* 3. & Verricelli *tract.* 8. *quæst.* 51. cum Beja, Barbosa, & aliis dicunt, licitam esse praxim, & consuetudinem, qua Propinqui Monialibus in professione ultra dotem annuum censum, seu redditum assignant, ad earumdem honestos usus convertendum, dependenter à Superioris voluntate; in quantum Monasterium necessaria juxta decentiam status ad victum, & vestitum, sanitatis, aut infirmitatis tempore non subministrat, maximè pro exercitiis ipsiusmet Monasterii, quibus à Superiorissis designantur.

PECULIUM NON SUPERFLUUM

1073 Sed moderatum esse debet, conformiter ad statum Religiosi illud habentis necessarium. Dixi *Conformiter ad statum, &c.* quia peculium aliquod potest esse superfluum uni, non alteri; unde ad hanc statυs decentiam, & moderationem peculii, est consideranda qualitas personarum, conditionis, loci, temporis, & aliarum circumstantiarum. Et quidem ratione personæ pluribus eget Prælatus, Magister Ordinis. Item in considerationem venit, si pars peculii applicatur in bonum ipsius Monasterii, & Religiosorum. Si Religiosus sua industria multa Monasterio comparavit.

Et in Monialibus sunt considerandæ expensæ, quas solent in exercitiis Monasterii impendere. Sanchez apud Pelliz. de Monial. *c.* 4. *num.* 17. loquens de Religiosis superflua retinentibus, ait: *Quòd si dicti Religiosi sint in bona fide, nec de hoc rogent confessarium, nec speretur fore, ut admonitio prosit, potest Confessarius tacere, ac ipsos absolvere, dummodo dicta bona non expendant sine licentia, aut in malos usus*.

NEC AD USUS SUPERFLUOS

1074 Est applicandum, sed necessarios. Usus necessarius non est sumendus strictissimè pro pura vitæ sustentatione; quia Religiosi sunt filii, & non esset discrimen à mancipiis, & ancillis. Immò esset totum implere scrupulis, & reddere Religionis statum valdè durum, plus æquo onerosum, & potiùs aversivum, quàm attractivum, Christo docente: *Jugum meum suave est, & onus leve*.

1075 Firmatur ex Bulla Urban. VIII. 20 Novemb. 1677. *Cum sæpè contingat*, ubi habetur.

Computatis hujusmodi redditibus, & eleemosynis, &c.

&c. sedulò examinare, quot Religiosi homines, connumeratis etiam laicis, aliisque necessariis servientibus, in unoquoque Monasterio, &c. juxta Religionis, & proprii instituti morem, victum, & vestitum, & medicinalia in communi habentes, competenter sustentari valeant.

Ex Decretis Clem. VIII. pro Refor. Regul. *Nullus omninò, &c. In unoquoque Conventu fratrum is tantùm deinceps constituatur numerus, qui ex redditibus, &c. commodè possit sustentari.*

Denique ex Bulla Innoc. XII. *Nuper* edita 22. Decemb. 1697. idem confirmatur sub eadem particula *Commodè*.

1076 Illud certum est: *Superfluum* esse id, quod non est necessarium, vel utile, vel honestum. *Necessarium* dicitur omne illud, quod est conveniens Monasterio, aut Religioso juxta sui status decentiam. *Utile* omne illud, quod licèt non sit præfato modo necessarium, inservit ad aliquod ejus emolumentum, statui Religioso haud indecens; aliter erit superfluum. *Honestum* denique dicitur omne id, quod aliquem actum virtutis includit, putà Eleemosynæ, Pietatis, Religionis, &c. Hinc honestum est facere Missas celebrare.

Superfluum est indui interiùs vestibus contra præscriptum Regulæ, aut exteriùs habitu nimis delicato; nec ad hujusmodi potest dari, aut præsumi licentia. Mendo *in Epit. num.* 9.

Joan. de Lugo, & alii apud Pelliz. *de Monial. cap.* 4. *num.* 18. dicunt, quòd Religiosus, qui habens licentiam aliquid expendendi pro suo arbitrio, illud expendet ad usus superfluos aut illicito, non peccet contra paupertatem, ideòque recipiens non teneatur ad restitutionem; quia defectus licentiæ facit usum esse contra paupertatem: fatentur tamen, quòd peccet ex alio titulo, nempè ratione superfluitatis, aut alterius turpitudinis, quæ sit in actu. Sic pariter peccat Superior dans scienter licentiam ad usus superfluos.

Donatus autem *in tom.* 3. *tr.* 15. *qu.* 16. quamvis plures Doctores addat pro recensita opinione, ipse tamen tenet, talem Religiosum peccare contra votum paupertatis; idque ex Decr. S. Congr. ad quatuor quæsita, nam *Ad secundum, An per talem dispensationem, seu licentiam* (supple tu, ad tenenda superflua) *excusentur à culpa, & pœna? Censuit negativè.*

Fatetur autem, quòd in dubio standum sit pro justitia licentiæ. Ex resp. ejusdem S. Congr. *Ad quartum, An Superioris arbitrio & præfinitioni stare debeant Regulares, quoad mobilium superfluitatem, vel convenientiam? Censuit, nisi de excessu arbitrii constiterit, utique standum, habita ratione personæ, officii, & regulæ, statusque paupertatis, quam professi sunt, & cæterarum itidem qualitatum: v. num.* 1052.

PECULIUM APUD COMMUNEM DEPOSITARIUM

1077 Tenere, est majoris perfectionis, & ita servari debet. *Depositum* namque est inventum, ad hoc ut administratio bonorum tollatur ab ipso Religioso, & stet penes Monasterium; quoad usum verò facti sunt designata ipsi Religioso, ac proinde non confunduntur, nec incorporantur cum bonis, & fructibus Monasterii; ad differentiam Monasterii, in quo servatur perfectior vita communis, ubi non conceditur peculium, sed bona à Religioso acquisita confunduntur, & incorporantur cum bonis Monasterii; ac proinde Trid. vult ea statim tradi Superiori.

1078 Joannes la Cruz de statu Religionis *lib.* 1. *c.* 3. *dub.* 1. cum Lòpez, & Valentia, item Pelliz. *de Monial. c.* 4. tenent, non peccare Religiosum peculium, seu pecunias retinendo non in communi deposito, sed in cella, si eas in cella retineat, non animo occultandi Superiori, sed de ejus licentia expendendi; & non adsit speciale præceptum, de retinendo in communi deposito (quale extat pro Minoribus Conventualibus, ex constitutionibus Urbani *in cap.* 4. *Regulæ tit.* 1.) Ratio est, quia adhuc verum est, quòd dominium, & jus omne sit penes Monasterium, minimè penes Religiosum, apud quem solùm est usus facti, à voluntate Superioris dependens. Et communis depositarius est inventus non pro substantia, sed pro majori perfectione paupertatis servanda, & maximè ut in Religioso, amore pecuniæ præsentis, non frigescat charitas erga Deum, & minuatur perfectio, ac fervor virtutum, crescentibus mundi curis, ad quas pecuniæ movent.

1079 In Monasteriis, maximè Monialium, si cui Religiosæ sit durum communi depositariæ se accommodare, non videtur abs re, si Superiorissa aliam depositariam ei familiarem assignet, ut sic dulciter, quantum fieri potest, ab amore pecuniæ, & proprietatis periculo amoveatur, & Deo fervidiùs studeat; quia hoc modo in re satis verificatur, quòd non ipsa Monialis, sed Monasterium pecuniam, seu rem retineat in manu depositariæ à Superiorissa assignatæ. In hujusmodi enim circumstantiis potest locum habere Epicheja, quæ est moderatrix legum.

1080 Et quia hujus duritiei, solet esse cau-

sa suspicio, quòd Superiorissa de manu depositariæ communis pecunias illas accipiat, & pro communibus Monasterii necessitatibus applicet; monitum volo, quòd ex una parte Religiosæ apud communem depositariam pecunias tenentes, tenentur habere animum voluntati Superiorissæ resignatum, ut de illis, sicut ei placuerit, disponat: ex alia autem parte, quòd Superiorissa à talis potestatis usu se abstineat: dicente *Apost. ad Cor.*6. *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt*. *& ibid. cap.* 10. *Omnia mihi licent, sed non omnia ædificant*. Quis ignorat, sexum muliebre arundini communiter assimilari? Et Matth.12.dicitur: *Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet*. Insuper Isa. 42. *Calamum quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet*: *v. num.*1043.

QUÆRES II.

1081 *An Religiosi, & Moniales in Monasteriis, ubi vita communis non servatur, possint sine mortali eam recusare, si Superiores velint illam erigere?*

VITA COMMUNIS

1082 Consistit in hoc (quòd Religiosus de manibus sui Superioris accipiat quidquid sibi ad decentem suæ vitæ sustentationem, & alios honestos usus est opus, ac proinde quidquid quomodocumque acquirit, Superiori tradat, & cum cœteris bonis, pecuniis, & proventibus Monasterii incorporetur, ut inde ex communi massa communis victus, vestitus, & omnis alius honestus usus omnibus suppeditari possit) Hæc est forma vitæ communis, à S.Conc.Trident.præscripta, *ut in num.*1055.

1083 Vita communis non est de jure divino, ut constat; nec de substantia paupertatis. S. Anton. *in sum.*3 *part.* Diana *part.* 1. *tr.*6. *r.*519. Suarez *de Relig. tr.*9.*lib.*1. *c.* 12. Pelliz. *de Monial.c.*4. *num.*3. Illustr. Ramirez *in sua quæst. moral.* §.8. *& com.* unde potest votum paupertatis adimpleri absque vita communi. Constat ex definitione paupertatis, *à num.*1034.*ad* 1036. & 1022.

1084 Item ex jure Canonico antiquo, *cap. Monachi num.* 1064. relato, ubi permittitur peculium à voluntate Superioris dependens.

1085 Unde vita communis est de jure Ecclesiastico Tridentini, præceptà pro custodia paupertatis, & ut paupertas cum majori perfectione observetur. Ut constat ex verbis Decr. Clem. VIII. *num.* 1068. relati: Quo Trid. Concilii *decreta de voto paupertatis fideliùs observentur, præcipitur, &c.* Hinc ut rectè ponderat Illustr. Ramirez *cit.* Religiosi non observantes vitam communem, non puniuntur à Conc. Trid. nec à Bulla Clem. VIII. pœnis proprietariorum, inter quas præcipua est privatio sepulturæ Eccles. sed pœna leviori, nempè privatione vocis activæ, & passivæ ad biennium, ut constat ex Decr. Trid. *num.*1055.

1086 Observantia igitur voti paupertatis quoad substantiam stat cum peculio, & sine vita communi à Trid. præscripta, si retineatur dependenter à voluntate Superioris, si sit moderatum, & expendatur ad usus honestos, non superfluos. His præmissis,

1087 Respondeo Regulares, & Moniales non posse sine mortali recusare vitam communem, si Superiores velint illam erigere. Mastrius *disp.*14.*num.*46. Donatus *tom.*3. *tr.* 15. *qu.* 5. *cum Com.* Et novissimè Illustr. Ramirez Archiep. Episcopus Agrigentinus *in sua quæst. Morali*, qui dignè, solidè, & fusè probat.

Ratio mihi euidens, & insolubilis est; quia Religiosus, aut Monialis recusans vitam communem, peccat mortaliter contra Votum paupertatis. Probatur: Religiosus, aut monialis recipiens, & retinens (supple tu, notabile) independenter à voluntate Superioris, peccat mortaliter contra Votum paupertatis; sed Religiosus, aut Monialis recusans vitam communem juxta formam Tridentini, Superiore volente illam erigere, recipit, & retinet independenter à voluntate Superioris, imò contra ejus voluntatem; igitur peccat mortaliter contra Votum paupertatis. Major est certa ex definitione Paupertatis ex *num.* 1034. *ad* 1036. Minor est clara; quia Vita communis à Trid. præscripta, est, ut quidquid Religiosus, aut Monialis acquirit, non retineat, neque nomine Monasterii, sed statim Superiori tradat, & cum aliis Monasterii bonis, pecuniis, & proventibus incorporetur, ut inde ex communi massa singulis Superior providere possit. Totum hoc vult Superior volens communitatem juxta formam à Trid. præscriptam erigere; & consequenter Religiosus, aut Monialis, qui Superiore illam erigere volente, illam recusat, retinet à se acquisita independenter à voluntate Superioris, imò contra ejus voluntatem; Superior namque vult, ut Religiosus non retineat, sed statim acquisita tradat incorporanda; & Religiosus non vult, sed recusat ea Superiori tradere incorporanda. Quid clarius contra Votum paupertatis?

1088 Hinc habes primò. Aliud esse, quòd Religiosus non servet vitam communem à Trid. præscriptam, & aliud, quòd Religiosus recuset vitam communem à Trid. præscriptam, Superiore illam erigere volente; nam se-

secundum importat violationem voti paupertatis,non sic primum,ut dictum est *num.* 1085. & 1086.

Hinc secundus Religiosus committit mortale sacrilegium contra votum paupertatis. Primus transgreditur præceptum Tridentini, & incurrit pœnam privationis vocis activæ, & passivæ ad biennium, *ut in num.* 1055. At non peccat contra votum paupertatis. Quod est verum, si hic primus moretur in Monasterio, ubi non servetur vita communis à Trid. præscripta. Si verò degat in Monasterio, ubi illa servatur, peccat contra votum paupertatis, nisi justam cautam habeat qua excusetur; quia tunc redit ratio de recusante; nam tunc retinet contra voluntatem Superioris. Donatus *tom.* 3. *tr.* 15. *q.* 6.

1089 Secundò; quòd in Monasteriis, ubi ob nimiam paupertatem, vel ob Superiorum malitiam, aut incuriam, vel ob resistentiam majoris partis, quæ sine periculo gravioris mali cogi non potest, non servatur vita communis à Trid. præscripta; tunc Religiosus, ut sit bonus in conscientia, & paupertatis votum non violet, habere debet animum paratum ad eam recipiendam, si quando erigatur; ita ut per ipsum non desit.

1090 Tertiò, quòd in Monasteriis, ubi non servatur vita communis à Trid. præscripta, si Superiores Monasteriorum velint illam erigere, Religiosi excusari non possint per contrariam consuetudinem, & per hoc, quòd sub tali consuetudine professionem emiserint. Quia per votum paupertatis, quod in professione emiserunt, virtualiter voverunt *vitam communem à Trid. præscriptam, Superiore illam conservare, aut erigere volente*; voverunt namque, nil retinere invito Superiore, sed dependenter ab ejus voluntate, adeòque virtualiter voverunt ei statim tradere omnia ab ipsis acquisita, Superiore præcipiente; aliàs retinerent Superiore renuente, & sic peccarent contra votum paupertatis (Quod tamen Pelliz. de Mon. *cap.* 4. *num.* 8. Sanchez, & alii apud ipsum limitant: *dummodo aliunde Religioso satis provideatur*: v. *num.* 1070.) Nulla autem consuetudo valet contra Regulam, prout dicit tria substantialia vota.

1091 Nec rectè dicunt alii, Decreta Conc. Trid. Clem. VIII. & Urb. VIII. quoad vitam communem, vel non fuisse acceptata, vel certè postea abrogata. Quia hoc dictum satis repellitur ex traditis *à num.* 193. Non enim ideò obligare cessant, cùm Summi Pontifices quotidie instent pro observantia vitæ communis à Trid. præscriptæ. Sic post Urb. VIII. Alex. VII. Innoc. X. per speciales Bullas, & novissimè Innoc. XII. anno 1695. per aliam, quibus innovavere Decreta Concil. Trid. & Clem. VIII. Et sic firmiter promovent vitam communem à Trid. præscriptam, ut plures Religiones sæpè caruerint, & etiam ad præsens careant licentiis induendi Novitios.

1092 Et quamvis Monasteriorum inopia videatur excusatio valida, solidè tamen eam reiicit Illustr. Ramirez *cit.* §. 6. ratione practica quæ utinam sit practicata.

Singuli namque hujusmodi Monasteriorum Religiosi (ait ferè ipse) de facto habent sibi necessaria juxtà decentiam status, & non aliunde, nisi ex iis, quæ partim habent à Monasterio, & quæ partim suo labore, ac industria, atque à propinquis, aut amicis acquitunt; si igitur hæc sint sufficientia, ut singuli vivant, & necessaria habeant juxta decentiam status, pariter, si eadem statim Superiori traderent incorporanda cum ceteris Monasterii proventibus, sufficientia essent, ut Superior de communi massa singulis provideret necessaria juxta decentiam status.

1093 Nec tunc deberent Religiosi esse segnes, sed potiùs accuratiores in adhibendo honesto labore, & industria ad eadem acquirenda, & uti supra Superiori tradenda; nisi vellent reprehendi ab Apost. 1. *ad Cor.* 10. *Nemo, quod suum est, quærat, sed quod alterius.* Quòd si in sæculo domi tuæ id pro tuis fratribus carnalibus ageres, cur non in Religione in domo Dei idem pro tuis fratribus spiritualibus ages? Ait enim S.P. Franciscus *in* 6. *cap. Regulæ: Quia si mater nutrit, & diligit filium suum carnalem, quantò diligentiùs debet quis diligere, & nutrire fratrem suum spiritualem?*

1094 Monasteria tamen non desunt, in quibus quilibet Observantiam profitetur, & eam labentem deplorat; at nemo digitum ad sublevandum admovet. Quilibet ad fructus sibi necessarios dexteram porrigit, at nemo manum ad aratrum extendit. Quilibet est ad panem solicitus, ad laborem tardus. Plures videò Contemplativæ studere, paucos Activæ. Perfectior est Contemplativa, sed longè perfectior, si jungatur Activæ. Hinc de S. P. Francisco canit Minorum familiæ:

S. Franciscus, præviis orationum studiis, quid faciat instructus: non sibi soli vivere, sed & aliis proficere vult Dei zelo ductus. Et teste Apost. excellens est *Fides*, præclara *Spes*, *major autem horum est Charitas*. Emulamini ergo Fratres (ut cum eodem Apost. 1. ad Cor. 12. loquar) charismata meliora.

1095 Hinc, qui resistunt vitæ communi,

Videntur potiùs id agere, ut superfluis abundent, & liberiùs disponant, quod est contra Paupertatem, quàm quia eis inde necessaria desint juxta decentiam status.

1096 Denique duo volo monita pro praxi præ oculis habenda, ex parte subditorum unum, ex parte superiorum alterum.

1097 Ex parte subditorum sit *firma fiducia* in Dei providentiam, innixa verbis Christi Matth.6. *Nolite soliciti esse, dicentes, Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Scit enim Pater vester, quia his omnibus indigetis.*

Fiducia omnem diffidentiam expellens firmabitur, si Religiosi perlegant, quod in Chronicis Minorum, & in Speculo eorumdem *tr.*3. *fol.*144. refertur super Regula, & Paupertate Minorum, ut sequitur:

„ Unde cum ad suggestionem fratris Heliæ „ multi ministri ad Beatum Franciscum ac„ cessissent protestantes, quòd nolebant ad „ eam obligari, timentes, ne esset nimis „ aspera: quod audiens Beatus Franciscus „ vertit faciem suam ad Cœlum, & loque„ batur sic Christo: Domine, nonnè benè ti„ bi dixi, quòd non crederent mihi: tunc „ omnes audierunt vocem Christi in aere di„ centis: Francisce, nihil est in Regula de „ tuo, sed totum est meum, quidquid ibi „ est. Et volo, quòd Regula servetur ad litte„ ram, ad litteram, sine glosa, sine glosa. Et „ addidit Christus. Ego scio, quantum potest „ humana fragilitas, & quantum volo eos „ juvare; qui nolunt ergo eam servare, exeant „ Ordinem.

Et statim ibidem.

„ Cum fratres de eleemosynis sufficienter „ possint vivere, nec sic se exponere Divinæ „ Providentiæ, est Deum tentare, ut aliqui „ malè sentientes de Evangelica paupertate „ dixerunt. Contra quos Nicolaus Papa in „ dicta Decretali *Exiit*, ait: Nec quisquam „ his insurgat erroneè, quòd taliter propter „ Deum proprietatem omninò abdicantes, „ tamquam homicidæ sui, vel tentatores „ Dei, vivendi discrimini se committant. Sic „ enim se ipsos committunt Divinæ Provi„ dentiæ in vivendo, quòd viam non „ contemnunt provisionis humanæ, quin „ vel de iis, quæ offeruntur liberaliter, „ vel de iis, quæ mendicantur humiliter, vel „ de iis, quæ conquæruntur per laboritium „ sustententur; qui triplex vivendi modus in „ Regula continetur expressè. Profectò, si „ juxta promissum Salvatoris, numquam „ deficiet fides Ecclesiæ: per consequens „ nec opera misericordiæ subtrahentur. Ex „ quo Christi pauperibus omnis ratio diffi„ dentiæ cujuslibet videtur esse sublata.

His accedat illud Salvatoris Matth. 24. *Cœlum, & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt*. Et concludat Apost. 2. *ad Cor.*6. *Nihil habentes, & omnia possidentes.*

1098 Ex parte Superiorum sit *Zelus, & Eximia Prudentia*. *Zelus*; quia ipsi tenentur ad Reformationem, & inde ad vitam communem omni conatu promovendam; quoniam Apost. ad Hæbr. 13. subditos ad obedientiam extimulans Prælatorum, eorum onus proponit, dicens: *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis; ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes*

1099 Eximia Prudentia, quia attentè Superior consideret suorum subditorum, loci, & temporis conditiones, aliasque circumstantias, ut fructuosus sit zelus; quòd si non speret se profuturum, sed potiùs prævideat pejora mala, & scandala oritura, se cohibeat, & apud Deum excusabitur; quia zelus ordinari debet ad lucrandas, non perdendas animas; tunc namque Superiore instante, Religiosi recusantes, in expressa sacrilegia contra votum paupertatis inciderent, *ut in num.* 1088.

1100 Quæ prudentia est magis necessaria quoad moniales, pro quibus specialiores aliæ circumstantiæ sunt attendendæ, maximè si ex devotione, & perfecto voluntario Monasterium, & clausuram elegerint, minimè ex propriæ domus, & personæ convenientia; quæque minùs (ratione sexus) reddi solent jurium capaces, & solent esse causæ majorum malorum. Ipsi sacri Præsules experiuntur. Vide infra dicta de prudentia confessarii & *num.*1080.

QUÆRES III.

1101 *An Religiosus possit succedere suis parentibus ab intestato, aut aliquod legitum recipere?*

Respondeo, quòd si Religio non sit capax successionis, non potest Religiosus succedere ab intestato. Potest tamen nomine Monasterii acceptare legatum per modum eleemosynæ, juxta dicenda de paupertate, & legatis Minorum.

1102 Si Religio sit capax successionis, tunc sive hæreditas Religioso professo proveniat ab intestato, sive ex testamento, in illam succedit Monasterium; ex communi principio: *Quidquid Monachus acquirit, pro Monasterio acquirit*. Non tamen titulo hæreditatis; cùm tunc Religio non sit hæres; sed titulo, & jure acquisitionis naturalis, in quantum

tum bona, utpotè accessoria, sequuntur personam; persona autem est Monasterio, & Deo dicata.

1103 Item, si Novitius professionem emittat absque prævia renunciatione, seu dispositione suorum bonorum; tunc se habet ut mortuus ab intestato; nam per professionem Religiosus moritur mundo, & per actum facti, imò per votum paupertatis spoliatur dominio omnium bonorum; unde Monasterium in omnia ejus bona succedit (si Religio sit capax successionis, seu possidendi bona in Communi) excepta legitima, si quæ sit filiis, aut aliis descendentibus, vel ascendentibus debita; de qua quidem etiam post professionem Religiosus disponere potest, eam distribuendo inter eos, quibus debetur. *Can. si qua mulier* 9. *§. Sed si persona, Cauf.* 19. *qu.* 3. uon quidem ut dominus, sed ut administrator à jure constitutus ad hunc effectum. Quòd si Religio non sit capax successionis, tunc non succedit Monasterium, sed succedunt hæredes illi, qui succedere debuissent, si mortuus esset ab intestato extra Religionem, seu in sæculo.

1104 Pariter, si Novitius moriatur intestatus ante professionem, succedunt in ejus bona iidem, qui succederent, si mortuus esset in sæculo; quia cum persona non esset Monasterio dicata, ita nec accessorium, nempè ejus bona. Pirhing. *in Com. lib.* 3. *tit.* 27. *§.* 3. *&* 4.

1105 Quantum ad legatum recipiendum nulla est difficultas in Religione capaci, dummodò nullum jus in privato Religioso resideat sed solus usus facti.

1106 Denique si Religiosus professus instituatur hæres, Monasterium nomine Religiosi hæreditatem acquirit. Mendo *in Epit. ver. Paup. Votum, num.* 10.

QUÆRES IV.

1107 *An si Monialis transeat de uno in aliud Monasterium, debeat etiam transferri dos?*

Respondeo, quòd si posterius Monasterium Monialem admittat volens, dos non est transferenda, sed remanet apud prius Monasterium. Est autem transferenda, si cogatur ad eam admittendam. Pelliz. *de Monial. c.* 3. *num.* 69. cum Rodr. Bonac. & aliis, contra aliquos ibi, qui etiam quoad primam partem affirmant.

1108 Ratio primæ partis est; quia (ut ait Pelliz. *cit.*) Dos non datur Monasterio sub conditione, *si Monialis* in Monasterio maneat; sed sub conditione, *si professio sequatur*. Unde professione secuta, Monasterium dotem perpetuò acquirit. Et posterius Monasterium spontaneè talem Monialem admittens, sibi debet hoc incommodum imputare.

1109 Nec tenet paritas de Matrimonio carnali; quia in eo dos ad virum pertinet solùm pro matrimonii tempore, hinc si vir, aut mulier moriatur, dos restitui debet. At soluta professione per mortem Monialis, dos non restituitur parentibus, quia per professionem dos transiit perpetuò in dominium Monasterii, nam (ut doctè innuit Pelliz.) Monasterium stat loco filii, adeòque sicut filius est hæres matris, eique succedit in dotem, ita Monasterium succedit in dotem Monialis defunctæ: *v. num.* 1113.

1110 Ex quo etiam fit, quòd licèt vir possit uxorem eiicere, donec ei solvatur dos, non sic potest Monasterium Monialem professam eiicere, sed solùm potest parentes in Judicio cogere, ut dotem solvant.

1111 Ratio secundæ partis est; quia justum non est, ut posterius Monasterium, quod patitur involuntariè recipiendo talem Monialem, insuper patiatur alimentorum gravamen, Ita Pelliz.

QUÆRES V.

1112 *An Religiosus transiens de una in aliam Religionem, possit licitè bona, quæ ibi retinebat, ex propria industria acquisita, secum transferre?*

Respondeo, non posse, etiam si Religio, ad quam transit, sit bonorum capax, & etiam si transeat de licentia Papæ, nisi in licentia sit expressè concessa facultas ea transferendi. Donatus *tom.* 1. *p.* 2. *tr.* 5. *qu.* 57. Port. ver. Bona transeunt, *num.* 1. *& Com. Ex cap. unico, seu statutum* 18. *quæst.* 1. Ubi deciditur: *Sed quidquid acquisierit, vel habere visus fuerat, Monasterio relinquat. Et ex cap. Non dicatis* 12. *qu.* 1.

1113 Nec dicas: Bona sunt accessoria personæ, & illius intuitu à Monasterio obtenta; adeòque quòd eamdem sequi debeant.

Quia (ut doctè ponderat Donatus) *Aliud est, acquiri intuitu personæ professi, & aliud est, quòd pendeat Monasterium perseverent. Etenim bona acquiruntur Monasterio intuitu profitentis, sed non perseverant ratione illius; sed ratione professionis validæ, qua subsequuta, professus respectu bonorum acquisitorum se habet ut extraneus*. Megal. *part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 27. *quæst.* 3. *num.* 46. contra Menoch.

Et ideò subdit, quòd *licèt bona illa priori Monasterio obvenerint intuitu personæ, nihilominus illius effecta sunt omninò, absolutè, & simpliciter, per professionem ibi validè factam: v. num.* 1109.

Religiosus igitur de una in aliã Religionem tran-

transiens, non potest secum deferre bona, quæ in priori tenebat, sive immobilia, sive mobilia, utensilia, libros, &c. quocumque modo acquisita: *v.num.*1118.

1114 Excipienda tamen sunt manuscripta Religiosi, ut Conciones, lectiones, & similia, quia sunt partus intellectus: de illis enim potest disponere ad libitum, sive donando, sive secum ferendo. Diana *p.*1. *tr.*6. *cum aliis*, quod est verum, etiam pro Fratribus Minoribus, ex Decl.Clem. VIII. quam refert Coriolanus *p.*2. *de Cas.res.casu* 8.*num.*19.

QUÆRES VI.

1115 *An Religiosus obligetur ad restitutionem?*

RESpondeo, quòd licèt non possit dici obligatus obligatione propriè dicta, in quantum revera nil habet proprium, cum omni dominio, & jure per professionem sit spoliatus,& restitutio sit facienda de proprio; potest tamen esse obligatus obligatione impropriè dicta. Pelliz. *de Monial. c.*4. *n.* 74. *& Com.* nam onus restitutionis, in casibus, quibus læsa est justitia Commutativa, & jus alterius, est de jure naturali, ex illo principio *naturæ reddendi unicuique, quod suum est*. Unde Religiosus, qui jus alterius læsit, tenetur omni meliori modo, quo potest, illud resarcire: *v.num.*1126.

1116 Si habeat igitur redditus, seu peculium ad proprios usus, tenetur ex illis aliquid detrahere, & restituere. Quòd si ea non habeat, volunt aliqui eum teneri magis laborare, aut aliqua ex sibi concessis minùs necessaria detrahere, vel ab amicis procurare, & sic restituere. At hæc (ait Pelliz.) sunt magis consulenda, quam præcipienda; quia sunt duriora.

1117 Religiosus, si rem sine licentia, seu Superiore nolente, rem sibi donatam acceptavit, tenetur illam Monasterio restituere, non danti; ex illo vulgato principio, *Quidquid Monachus acquirit, Monasterio acquirit*. Cap. Statuimus 18. *qu.*1. Eo maximè quia Superior in tali casu illam acceptare censetur; solùm enim est renuens pro Religioso, minimè potest præsumi renuens pro Monasterio, cui regulariter numquam necessitas deest, cuique res illa potest prodesse, & non obesse.

1118 Quòd si dans non dedisset absolutè, sed sub expressa, aut tacita conditione, quòd res illa cederet in usum ipsius Religiosi,retento apud se dominio, tunc res est restituenda danti, quia à se dominium non abdicavit. Pelliz. *cit.*

QUÆRES VII.

1119 *An Monasterium teneatur solvere debita à suo Religioso contracta?*

RESpondeo, quòd vel hæc debita fuerunt contracta ante professionem, vel post.

SI ANTE PROFESSIONEM

1120 TUnc, si Monasterium habet bona ab illo pariter ante professionem delata, tenetur ejus debita solvere, juxtà vires bonorum ab illo delatorum; quia bona delata non erant libera, sed creditoribus obligata; & successor bonorum adstringitur debitis ejus, cui succedit.

1121 Quòd si illi Religioso post professionem proveniat legatum, donatio, aut hæreditas; non teneri Monasterium ex illis satisfacere Religiosi creditoribus, tenent Castrop. *tom.*3 *tract.*16.*d.*3. Tamb. *in Dec.lib.*8. *tr.*4. *cap.*1. *§.* 1. *num.*12. Hoc probant ex communi, & certo principio, quòd bona, quæ post professionem à Religioso acquiruntur, non acquiruntur immediatè Religioso, & mediatè Monasterio, sed immediatè Monasterio acquiruntur; quoniam Religiosus per Votum paupertatis est spoliatus omni dominio, ejusque est incapax; & quia creditores nullum habent jus in Monasterium, sequitur, quòd Monasterium nullo pacto teneatur recensita debita solvere ex dictis bonis post professionem Religiosi acquisitis.

1122 Id tamen Castropal. & Tamb. tenent cum hæsitatione; quia sententia Sanchez, quòd teneatur ex dictis bonis solvere, est communis; in quantum per professionem non fuit derogatum jus creditorum in bona omnia, quæ Religioni obvenire possunt ratione personæ obligatæ.

1123 An autem talis Religiosus sit obligatus laborare, concionari, &c. & Monasterium teneatur solvere ex pecuniis à Religioso proprio labore, concione, & acquisitis? Castropal. *tom.*3.*tr.*16.*d.*5. *p.*7. *§.num.*8. negat; quia per professionem cessit bonis, & debita extinxit.

SI POST PROFESSIONEM

1124 DEbita contracta fuerunt ex delicto, v. gr. furto, damnificatione, aut alia injustitia; tunc tenetur Religiosus,aut Monasterium rem restituere, si extet, aut id,in quo factus est ditior, si non extet.

1125 Monasterium,si nihil extet,nec sit inde in aliquo factum ditius, ad nihil tenetur; quia Religiosus se habet ut filius familias, cujus delicto non tenetur pater.

1126 Ipse verò Religiosus tenetur restituere aliquid detrahendo ex peculio, & aliis ad

suos

suos usus concessis, *ut in n.* 1115. ad differentiam ejus, qui debita ante professionem contraxit; quia ille per professionem cessit debitis, sicque debita extinxit, & purgavit; non sic iste.

1127 Sed Superior potest talem restitutionem impedire, si sit facienda extero, minimè si sit facienda ipsi Monasterio, cui sit facta læsio. Ratio primi; quia id, quod Religiosus pro restitutione facienda de peculio subtrahit, est sub dominio Monasterii, adeòque potest illud à se nolle abdicare, & ita justè restitutionem impedire. Ratio secundi; quia Superior tenetur sui Monasterii indemnitatem curare, nisi rationabilis causa obstet.

1128 Si debita fuerunt contracta ex contractu. Tunc si contractus fuit initus legitimè nomine Monasterii, videlicet de assensu, & licentia Superioris, & Capituli, tenetur quidem Monasterium solvere.

1129 Si autem Religiosus contractum iniit non nomine Monasterii, licèt de licentia Superioris, ad nil tenetur Monasterium, quia pater non tenetur stare contractibus filii, *ex l.* 1. *§. Cum impubere, ff. de peculio*. Et licentia non fuit data ad contrahendum nomine Monasterii, sed fuit pura permissio, nec Religiosus illicitè contraheret. Eadem ratione non tenetur Monasterium solvere, si ipse Prælatus iniit contractum, sed non nomine Monasterii, & de consensu Capituli; quia tunc se habet ut privatus; & contrahit nomine proprio: *v. num.* 1052.

1130 Quòd si contractus cessit in utilitatem Monasterii, tenetur Monasterium solvere, *ut in num.* 1124. Sed creditor probare debet contractum in utilitatem Monasterii cessisse. Habetur *ex cap. Quod quibusdam* 4. *de fidejussoribus*: his verbis:

Ne quis Religiosus absque majoris partis Capituli, & Abbatis sui licentia pro aliquo fidejubeat: vel ab aliquo pecuniam mutuam accipiat, ultrà summam à Capitulo constitutam: alioquin non teneatur Conventus pro his aliquatenus respondere: nisi fortè in utilitatem domus ipsius manifestè constiterit redundasse.

1131 Ipse Religiosus delinquens, licèt restituere non possit, potest tamen, & debet puniri, juxtà illud; *Qui non potest in bonis, luat in corpore.*

1132 Denique dicta in toto hoc quæsito, non militant pro Religiosis Militaribus S. Joan. &c. isti enim (ut rectè ait Tamb.) amplam retinent bonorum administrationem, adeòque per professionem non censentur cedere bonis: nec pro debitis post professionem proprio nomine contractis, deobligari possunt à solutione.

De largitione munerum, & paupertate agunt Diana *part.* 1. *tr.* 6. Donatus *tom.* 1. *par.* 2. *tr.* 15. *tom.* 3. *tr.* 15. Verricelli *tom.* 1. *tr.* 3. *& tract.* 8. *quæst.* 52. Rodr. in Sum. Fagnanus *in lib.* 3. *cap. Monachi, & cap. Cum ad Monasterium.*

PAUPERTAS MINORUM

1133 Altissima dicitur, quia bonorum dominio privat tam in particulari, quàm in communi. Eam profitentur Fratres Minores Observantes, Reformati, & Capucini, ex Conc. Trid. *sess.* 25. *de ref. c.* 3.

1134 Sub hac paupertate fuit instituta Regula S. Claræ; at B. Pius V. per suum Motum proprium *Circa Pastoralis*, omninò voluit, Regulam S. Claræ sine dicta paupertate in communi observari, ut sic Sacrarum Virginum honestas, & Clausura perfectiùs servetur; nam possidendo in communi, habent unde sustententur. Quam dispositionem pro cunctis Monialibus edidit Greg. XIII. *Const.* 13. *Deo Sacris*. Hinc Pelliz. *de Mon. cap.* 4. *num.* 1. addit, etiam Moniales Capucinas dicta concessione gaudere possidendi bona in communi, imò ei renunciare non posse sine Papæ licentia, cum sit edita pro Monialium bono regimine, conservatione, & decore.

1135 Fratres igitur Minores non sunt capaces redditυum, nec legatorum, quorum dominium directum resideat apud ipsos. Sunt tamen capaces legatorum per modum eleemosynæ, ut infra de legatis, & aliarum eleemosynarum, quarum dominium, sicut & eorumdem fratrum Ecclesiarum, ac Monasteriorum resideι penes Sedem Apostolicam, ac proinde instituuntur Syndici, & Procuratores Apostolici, qui eas nomine S. Sedis recipiant, retineant, & in eorum usus, & necessitates subministrent, de eorumdem Superiorum prævio assensu, & consilio; ut innuunt Summi Pontifices in Bullis, pro Sindicis Apostolicis editis, apud *Confectio*.

1136 Unde ad Superiorem spectat, licentiam Religiosis concedere pro suis usibus.

1137 Quia *in cap.* 4. Regulæ hoc habetur præceptum: *Præcipio firmiter fratribus universis, ut nullo modo denarios, vel pecuniam recipiant, per se, vel per interpositam personam.* Plura alia ultra dominium bonorum in communi sunt prohibita, & inde explicanda.

1138 Et Primò, quamvis circa alias res sit nobis prohibitum dominium, non usus; circa denarios est etiam prohibitus usus. Nicolaus 3. Clem. V. & Innoc. XI. in Bulla *Sollicitudo* de anno 1679. Adeòque non possunt ad

H 4 pe-

pecuniam recurrere, si res, quibus indigent, valeant in propria specie reperire. Si tamen eas non valeant in propria specie, puta frumenti, vestis, libri, &c. reperire, tunc poterunt pro necessitatibus infirmorum, victus, vestitus, & aliorum usuum, ad pecuniam recurrere; quoniam *necessitas non habet legem*: hinc stante necessitate equitare possumus, non obstante præcepto de non equitando. Imò sic etiam discurritur de præceptis Ecclesiæ: *v. num.* 1070. Quod est verum etiam de Religiosis particularibus, si Monasterium illis necessaria decenter non subministret. Et ita practicatur, maximè in Civitatibus, ubi devoti denarios pro eleemosyna promptos habent, minimè panem, librum, cartam, & similia, quibus Religiosus eget.

1139 Nomine pecuniæ denarius intelligitur, sunt enim synonima, & unus terminus est alterius explicativus. Cyprianus Capuc. & Melphi; nam apud Calepinum *Pecunia* idem est ac *Numus*, *& denarius*. Unde in Clement. *Exivi*, pluries per pecuniam denarius intelligitur.

1140 Secundò, prohibetur receptio denariorum, & licèt non prohibeatur expressè, & propriis verbis contrectatio, prohibetur virtualiter, quia licèt possit dari receptio, quæ non sit contrectatio, non potest dari contrectatio, quæ non sit receptio; unde contrectatio est quasi species receptionis.

1141 Non prohibetur autem contrectatio, & receptio materialis denariorum, sed solùm politica, & civilis, scilicet ad eos pro usibus expendendos, & permutandos; nam pecunia propriè dicta hujusmodi usum politicum, & civilem formaliter importat, *ut in num.* 907.

Hinc non est prohibitum, monetam curiositatis gratia tangere, è terra elevare, eam ad discernendam qualitatem auri pertractare, denarios amici pro custodia ratione alicujus periculi retinere, aut secum in itinere pro latronum periculo ducere, absque ullo usu, aut affectu: *v. num.* 1168. *&* 1051.

1142 Tertiò, prohibetur receptio denariorum per se, vel per interpositam personam.

Per se recipere, dicitur frater, quando per se absque alterius personæ interventu denarios recipiat in proprios usus convertendos, expendendo, donando, &c. Pariter, si per se aliquem ex recensitis actibus exerceat.

1143 *Per interpositam personam*, recipere dicitur frater, quando sua auctoritate aliam personam substituit, quæ nomine suo denarios recipiat, aut aliquem ex dictis actibus exerceat.

1144 Utroque modo denariorum receptio prohibetur, minimè si fiat per Syndicum Apostolicum, aut per amicos spirituales, *v. n.* 1138.

1145 *Syndicus Apostolicus*, est Procurator, qui nomine S. Sedis recipit dominium omnium tam immobilium, putà Ecclesiarum, Monasteriorum, hortorum, quàm mobilium, & eleemosynarum, quibus ipsi fratres utuntur, & nomine S. Sedis, ad fratrum requisitionem, & assensum, ut disponit expressè Paulus 4. in Bulla ex Clementi anno 1555. emit, vendit, & alios actus civiles exercet, qui ad fratrum necessitates, & utilitates spectant; ita ut earum rerum dominium immediatè apud Sanctam Sedem resideat, concesso fratribus solo usu facti.

1146 Ubi nota, quòd Summus Pontifex dominium in se suscipit eleemosynarum, quæ à fidelibus fratribus elargiuntur. Insuper rerum immobilium, & mobilium, qui suis usibus inserviunt, nempè Ecclesiarum, Monasteriorum, Hortorum, vestium, vasorum Sacrorum, &c. minimè suscipit in se dominium reddit

uum. Ita Summi Pontifices relati, *num.* 1138. maximè Nic. III. in Decretali. Unde Syndicus Apostolicus pro redditibus non est Procurator S. Sedis, quia facultas procuratoris non se extendit ultra facultatem à substituente concessam; sed esset interposita persona, quia reciperet, & ministraret auctoritate, & nomine fratrum: *v. num.* 1189.

1147 *Amicus spiritualis*, est persona tertia, quæ denarios ab aliquo fratrum devoto sibi datas recipit, seu retinet expendendas ad usus fratrum nomine dantis. Quod ita contingit. Volens devotus, aut propinquus fratres juvare, consignat quamdam summam pecuniæ Petro, ut eas nomine suo retineat, expendendas pariter nomine suo pro fratrum necessitatibus, & ad eorumdem requisitionem. Et tunc Petrus dicitur amicus spiritualis, & hoc pacto pro suis decentibus necessitatibus licitum est fratribus denarios recipere; quia dominium usque ad illius summæ consumptionem semper residet penes dantem; Petrus, qui recipit, retinet, expendit, &c. totum agit nomine, & auctoritate dantis; Religiosus verò præcisè habet usum facti, qui est illi licitus.

Amicus spiritualis nominari, & designari debet ab ipso dante, ob rationem *de n.* 1157. minimè à fratre; nisi dans fratri injungeret, ut nominet personam, quæ illi videtur aptior. Imò frater posset danti personam aptam humiliter proponere, illi liberam designationem relinquendo; quia hæc est pura ostensio, non designatio, nec nominatio.

1148 Licitè igitur fratres possunt pro decen-

centibus necessitatibus denarios recipere, retinere, expendere, &c. per Syndicum Apostolicum, aut amicum spiritualem; quia tunc non dicuntur recipere per se, vel per interpositam personam; quod à Regula prohibetur.

Syndicus facultatem habet plures Procuratores substituendi, uti opus fuerit.

Religiosus, & valdè laudandus est usus illorum fratrum quæstorum, qui per Civitates quæstuando puerum secum ducunt, ut fidelibus pro eleemosyna denarios elargiri volentibus, puer ipse recipiat, & Procuratori, consignet, quia hic dicitur bajulus Procuratoris, & ejus nomine, & auctoritate recipit: *v. n.* 1168. & 1179.

QUÆRES I.

1149 *An Frater Minor subditus possit pro suis necessitatibus ad denarios recurrere?*

Respondeo, in Monasteriis, ubi servatur vita communis à Trid. præscripta, & insuper Monasterium singulorum fratrum necessitatibus providet, non potest ad denarios recurrere: constat ex ipso *cap.* 4. Regulæ, ubi in casibus necessitatis recurrendi ad denarios, talem facultatem S. Pater dat Ministris, & Custodibus, alios excludendo, his verbis: *Tamen pro necessitatibus infirmorum, & aliis fratribus induendis, per amicos spirituales, Ministri tantùm, & Custodes solicitam curam gerant*.

At non ideò, si possunt, debent fratres esse segnes, & pigri; sed debent nomine, & auctoritate Ministrorum, omnem diligentiam adhibere ad eleemosynas reperiendas, eas cum cœteris Monasterii eleemosynis apud Procuratorem existentibus incorporando, ut ex illis Minister ejusdem necessitatibus providere possit; nam hoc concedit Nicol. III. in sua Decretali his verbis: *Concedimus, quòd ipsi Ministri, & Custodes, possint per alios hujus curæ solicitudinem exercere: vid. num.* 1055. & 1093.

1150 In Monasteriis verò, ubi non servatur vita communis à Trid. præscripta, & Monasterium non providet singulorum fratrum necessitatibus, recurrunt respectivè dicta de Monasteriis aliarum Religionum.

Dixi, *respectivè*, quia sunt observandæ septem Modificationes sequentes.

1151 Prima est, ut recursus fiat pro suis necessitatibus juxtà decentiam, minimè pro superfluis usibus. Potest etiam frater pro alterius fratris necessitatibus talem aptitudinem habentis recurrere: Et hic erit charitatis, & meritorius actus.

1152 Secunda, ut necessitas sit præsens, aut imminens. Præsens dicitur, quando est actualis. Imminens dicitur, quando non est actualis, sed proximè futura. Unde non sufficit necessitas remotè futura, aut possibilis, putà ob iter, aut infirmitatem, quæ ei potest contingere.

1153 Tertia, ut necessitati non possit commodè provideri quærendo rem in propria specie.

1154 Quarta, ut apud Procuratorem, aut amicum spiritualem non sint alii denarii, quibus possit necessitatibus providere.

1155 Quinta, ut talium eleemosynarum pecuniariarum obtentarum receptio, retentio, expensio, &c. fiat per Procuratorem nomine S. Sedis, aut per amicum spiritualem nomine Dantis, vel per ipsum Dantem: Aliàs diceretur recipere per se, vel per interpositam personam.

Amicus spiritualis pro hujusmodi usibus potest uti bajulo, sicut & Procurator: *vide num.* 1148.

Necessitas autem præsens, aut futura (ait Nic. III. *in sua Decretali, Exiit, qui seminat in 6.*) potest esse duplicis generis, una, quæ brevi tempore expediri valet: Et pro hac potest frater uti Dante, aut persona ab eo substituta, immò & alia persona ab ipso primo substituto subrogata.

Alia, quæ tractum temporis postulat, ita ut pecunia depositata sit ad plura loca perventura, & transitura per manus multorum, quorum impossibile est ipsum dantem, aut primum substitutum habere notitiam: Ut in emptione lanæ, librorum, &c. in loco distanti. Tunc Nic. III. cit. ultrà prædictum modum, pro omnimoda Regulæ, & Professorum puritate, alium facillimum modum assignat: Videlicet, ut frater ab ipso Dante, aut ejus Nuncio, seu primo depositario subrogare valente, licentiam petat novos depositarios suo nomine substituendi, seu subrogandi, prout opus requiret: *Ut per quoruncunque manus* (sunt verba Decretalis) *pecunia, seu eleemosyna ipsa tractetur, sive personas ab eodem, vel à fratribus nominatas; totum suo consensu, voluntate, ac auctoritate procedat: Quo assensum suum præbente prædictis, securè fratres re empta, vel acquisita de illa pecunia, per quemcunque, juxtà modum annotatum superiùs, uti possint*. Hoc pacto, quoties erunt novi depositarii assignandi, semper fieri debet nomine, & auctoritate Dantis, aut primi depositarii.

Quod si per oblivionem frater hanc licentiam non postulaverit, posset novos depositarios instituere ex præsumpta licentia Dantis, si expressa haberi non possit; quæ quidem

dem satis rationabiliter præsumitur, tam ex voluntate dantis, qui juvare fratres intendit, ac proindè modis omnibus, quibus licitè possunt juvamen percipere, quàm ex voluntate ejusdem Summi Pontificis, qui volens fratribus providere, tam super necessitatibus, quàm super puritate observantiæ Regulæ, tam benignos tradidit modos.

Idem est respectivè dicendum de Syndico Apostolico in ordine ad novos Procuratores substitutos.

1156 Sexta, ut totum fiat de licentia expressa, aut tacita sui Superioris localis, cui incumbit onus providendi, aut Superioris majoris; quæ quidem rationabiliter ferè præsumitur, si Superior providere non possit.

1157 Septima, ut frater nullam auctoritatem ostendat supra pecuniam apud Procuratorem, aut amicum spiritualem depositatam; nec in usibus auctoritativè se gerat, ne ostendat se dominum, sed suppliciter. Unde non potest exposcere ab illis computus civiles expensarum; potest tamen illos videre, & memoriam scriptam apud se retinere, solùm ad sciendum, quanta pecunia apud ipsum remaneat, ut suos usus discretione temperet. Quòd si reperiat infidelem, non potest eum in judicio convenire; hoc tamen potest facere ipse dans, quia est dominus. Item si illi eleemosynam in capsa retineant, non potest frater, etiam Superior, clavem tenere.

1158 Recensitæ septem modificationes sunt præscriptæ in Decretalibus Nicol. III. & Clem. V. ac in Declarationibus Martini IV. & V. & non obligant in conscientia, ita ut transgressio sit contra quartum præceptum Regulæ, nisi illæ, ex quarum defectu sequitur, quòd frater aliquod habeat dominium, aut usum pecuniæ per se, vel per interpositam personam. Corduba *qu.* 11. Ratio est, quia mens dictorum Pontificum non fuit fratres novis præceptis gravare, sed modos congruos dare ad fratrum necessitates sublevandas absque Regulæ transgressione.

1159 Ex quo duo sequuntur. 1. Quòd hæ modificationes non solùm sint datæ pro fratribus particularibus ad peculiares suas necessitates, sed etiam pro Superioribus ad fratrum necessitatibus providendum. 2. Quòd si frater posset alium modum magis congruum reperire, qui præceptum Regulæ salvaret, non teneretur recensitis uti. Verùm quia id non est ita facile, non est à recensitis modificationibus recedendum: *v. n.* 1156.

COROLLARIUM PERUTILE,

1160 *Et valdè notandum ad providendum necessitatibus, cum observantia Regulæ.*

Quia ex secunda modificatione: *de num.* 1152. necessitas pro recursu ad pecuniam debet esse præsens, aut imminens, seu proximè futura; clarè sequitur, quòd non possit frater apud Procuratorem Apostolicum diu, & pro necessitatibus remotis, aut possibilibus, apud ipsum pecunias à fidelibus, aut proprio labore, ac industria obtentas retinere pro suis usibus.

Adeòque, ut paupertas à S. Francisco præcepta, dura pluribus non videatur, sed dulcis reddatur, duos hìc trado modos, quibus uti poterunt fratres, desumptos ex Decretalibus Nicol. III. & Clem. V. ac ex aliis Martini IV. & V. & Pauli IV. Declarationibus à Religione acceptatis, & novissimè ab Innoc. XI. confirmatis: *ut in nu.* 1188.

1161 Primus modus, purior, & perfectior est, quòd frater eleemosynam modo licito acquisitam consignet. Procuratori Apostolico, ut incorporetur cum cœteris Monasterii eleemosynis, ita ut Superior ex communi massa possit faciliter ejus honestis usibus providere; quod licitè, immò religiosissimè agit. 1. Quia se conformat Decret. Trident. relato *num.* 1055. 2. Quia Monasterio non deficiunt necessitates imminentes, immò actuales. 3. Quia quando à Superiore pro suis honestis necessitatibus etiam post diuturnum tempus providetur, non providetur de eleemosynis illis, quas tradidit, sed de eleemosynis actualibus Monasterii; & hoc, non quia suæ eleemosynæ supponuntur consumptæ, (ut quidem pro certo supponitur,) sed quia per incorporationem cum eleemosynis Monasterii, factæ sunt eleemosynæ Monasterii; de quibus Superior tenetur ipsi, utpotè suo subdito, providere, quando contingit necessitas.

1162 Et quia in præsenti loquimur de Monasterio, quod ob nimiam paupertatem non potest singulis subditis necessaria ad honestos usus subministrare; Superior monetur, ut utatur discretione, & prudentia, ut quoties Religiosus ille, qui suo labore, & industria eleemosynas acquisivit, & cum cœteris Monasterii eleemosynis in manu Procuratoris incorporavit, ad eum pro suis honestis usibus recursum habuerit, non deficiat ei providere: *v. num.* 1043. 1080. *&* 1097.

1163 Secundus modus dulcior datur in Decretalibus Nicol. III. & Clem. V. & est: Si dans summam pecuniæ deponat in manibus alicujus tertii, ut eas nomine suo retineat expen-

pendendas ad usus alicujus fratris sibi chari, aut propinqui, dominio apud se semper retento; tunc licitè poterit frater ad ipsum depositarium, seu amicum spiritualem recurrere, quoties ei continget necessitas; sequitur ex dictis *n.* 1147.

At id est omninò attendendum, quòd ipse frater non potest ad dantem pro pecunia recurrere, nec curare, ut dans illam in manibus alicujus tertii deponat pro necessitate remota, aut possibili; ut dictum est *n.* 1152.

1164 Hi duo modi in hoc differunt, quòd in primo, si moriatur Religiosus, pecunia Procuratori tradita si extet, pro Monasterio remanet, tam si fuit incorporata, quàm si secus, quia residet penès dominium Summi Pontificis, pro Religiosorum necessitatibus. In secundo, si moriatur Religiosus, pecunia depositario tradita, non spectat ad Monasterium, sed reddit ad ipsum dantem; quia sic ejus dominium à se non abdicavit, sed semper retinuit, ita ut etiam Religioso vivente, eoque inconsulto, semper poterat summam illam pecuniæ de manibus depositarii sibi reassumere.

Quod si ipse dans moriatur ante consumptionem pecuniæ, Nicol. III. in Decretali *cit.* *n.*1155. disponit his verbis:

„ In eo verò casu, quando antequam ipsa „ pecunia in licitum rei habendæ, vel utensilis commercium sit conversa, concedentem pecuniam mori contigerit; si concedens in concedendo dixerit, vel expresserit, quòd persona deputata pecuniam ipsam in necessarium usum fratrum expenderet, quicquid de ipso concedente vivendo, vel moriendo contingeret: sive concedens hujusmodi hæredem reliquerit, sive non: possint fratres ad personam deputatam, non obstante concedentis morte, vel hæredis contradictione, pro illa pecunia expendenda recurrere: sicut poterant ad ipsum dominum concedentem.

Cujus justæ dispositionis ratio potest esse: quia dum dans pecuniam expresse non revocavit, præsumitur velle continuare eleemosynam fratri, juxtà illud: *Qui potest facere eleemosynam vivus, potest facere eleemosynam mortuus.* Et quia deposuit, ut illum juvaret.

1165 Hoc tamen est notandum; quòd si dans, volens necessitatibus fratris, aut etiam Monasterii succurrere, pecuniam ad hunc effectum det Procuratori Apostolico, tunc ejus dominium suscipit Papa, & pro Monasterio remanet. Nisi exprimat, velle dominium pecuniæ usque ad ejusdem consumptionem apud se retinere; in quo casu persona illa, quæ est Procurator Apostolicus, respectu ad dictam pecuniam, non se habet, ut Procurator Apostolicus, sed ut amicus spiritualis; quia non eam retinet nomine Papæ, sed nomine dantis.

COROLLARIA ALIA.

1166 Primum. Non possunt fratres per se ipsos recipere, custodire, retinere, aut expendere eleemosynas pecuniarias, quæ in ipsis Conventibus, & Sacristiis ad illos perveniunt pro Missis, funeralibus, aliisque causis honestis; quia esset per se recipere: sed ad hos effectus tenere debent personam sæcularem, quæ sit substitutus, aut bajulus Procuratoris; & ita video practicari. Qui substitutus potest esse Tertiarius aliquis, quia hic à Regula non prohibetur, nec illa ligatur. Hoc tamen non est practicandum ob sæcularium scandalum, & ob periculum, ne evadat interposita persona; nam faciliter posset Superior cum eo auctoritativè tractare: *v. num.* 1157. Quòd si uterentur Tertiario induto more Hyspano, nempè habitu brevi usque ad genu, tibiali, & calceamentis, nullum esset periculum scandali: *v. nu.* 1168. & 1178.

1167 Secundum. Possunt fratres eleemosynas à benefactoribus pro Missis, suffragiis, &c. relictas ab hæredibus, petere per modum eleemosynæ, minimè, via civilis Judicii. Illis autem recusantibus, possunt id manifestare Syndicis, qui nomine Papæ possunt contra hæredes in judicio agere: ut disponunt Summi Pontifices in Bullis Syndicatus, maximè Paulus IV. in Bulla ex Clementi, anno 1552. Immò ex jure, id potest quilibet de populo agere nomine testatorum, ut eorum voluntates quoad Legata pia pro suis animabus relicta adimpleantur. Id tamen debet sine strepitu fieri, ne ratione scandali plus sit amissio, quàm lucrum: *v.num.*1192.

1168 Quòd si hæredes eleemosynaliter à fratribus requisiti voluntariè solvant eleemosynas à testatoribus relictas, debet illas recipere substitutus, aut persona sæcularis, vel Tertiarius, ut ad Procuratorem deferat.

1169 Tertium. Tenere in Sacristiis, aut Ecclesiis capsulas, loculos, & similia exposita pro eleemosynis pecuniariis auctoritate propria, est denarios per interpositam personam recipere.

Non sic, si teneantur auctoritate Syndici; hoc tamen fieri non potest; quia prohibitum est jussu Urb. VIII. per nostras Constitutiones de anno 1628. etiam si clavem Syndicus teneat, his verbis:

„ Capsæ, vel trunci ad recipiendas eleemo-

sy-

„ synas pecuniarias, etiam pro Missis oblatas, non solùm ab Ecclesia, sed etiam à Sacristia, & à quacumque parte, quæ fit intra clausuram Conventus, omninò prohibentur, sub pœna inobedientię, & excommunicationis majoris. Guardianus, qui contrarium permiserit, privetur officio suo: *v. num.* 1166.

1170 Quartum. Fratres Itinerantes, maximè per longum iter ad comitia generalia, aut aliò ob justam, & honestam causam, quia regulariter religiosa, & decenti commoditate indigent in conservationem propriæ personæ, quam habere non valent sine recursu ad denarios, uti possunt sæculari, aut Tertiario, quem secum ducant substitutum à Syndico, auctoritate cujus recipat, retineat, & expendat: *v. num.* 1155.

1171 Quintum. Est Statutum antiquum, quod refertur in speculo Minorum, *tr.* 3. *fol.* 200. ut sequitur:

„ Si contingat, aliquem fratrem transferri de una Provincia ad aliam ad morandum: libros sibi concessos ad usum possit habere. post mortem verò suam omnes libri, quos tempore suæ translationis habuit, vel postmodum commutati, ad Provinciam illam, à qua translatus fuit, integrè revertantur. Idem judicium de translata eleemosyna habeatur; & ad hoc fideliter faciendum, ministri firmiter, in quorum Provinciis decesserunt, teneantur. Et ut hoc meliùs observetur: fratres, qui transferuntur, relinquant in scripto nomina librorum valentium ultrà quartam partem marchæ argenti, & eleemosynæ quantitatem ministris illis, de quorum administrationibus transferuntur.

QUÆRES II.

1172 *An Frater Minor possit licitè pecuniam expendendam tangere lino, aut charta involutam?*

Videtur licere; quia id est mediatè tangere, & cum simus in odiosis, præceptum est restringendum ad contactum immediatum. Hinc quamvis prohibitum sit laico vasa sacra tangere, potest medio velo, aut alio.

1173 Respondeo, non licere. Longius *c.* 4. *contr.* 13. *sect.* 1. *num.* 8. quia talis contactus pecuniæ charta involutæ, licèt sit mediatus, est verus contactus physicus, & civilis; Physicus, ut dicimus de contactu patenæ velo coopertæ ab eo, qui ordinem assumit, facto, *in tom.* 3. *num.* 136. Est civilis, quia ad expendendum; adeòque est receptio à S. P. prohibita: *ut in num.* 1141.

Tum quia aliàs liceret pecuniam in bursa, aut in cella recipere, immò retinere.

1174 Ad paritatem disparitas est; quia contactus vasis sacri laico prohibetur ob reverentiam, quæ salvatur per contactum mediatum. Finis autem receptionis pecuniæ est ad vitandum omnem usum civilem pecuniæ, ut constat ex *n.* 1138. qui finis non salvatur in recensito contactu mediato.

1175 Talis autem contactus mediatus, solùm potest à peccato excusari in casu necessitatis. Donat. *tom.* 3. *tr.* 15. *qu.* 49. quando scilicet urgeret necessitas fratris, eique non suppeteret alius modus recipiendi, videlicet per substitutum, Dantem, Depositarium, aut Nuncium; lex namque ex sæpè dictis non comprehendit casus necessitatis, juxtà illud: *Necessitas non habet legem*: *v. num.* 1138.

1176 In tali quidem casu necessitatis, utique consultum esset fratri, pecuniam charta involutam recipere; nam simplices hac cautela adhibita, ferè scandalizari non solent. Insuper poterit tunc frater, maximè apud viros doctos, & notitiam nostræ professionis habentes, necessitatem actionis humiliter aperire.

1177 Si aliquando casus contingat, quòd vir prudens ad Monasterium, aut Ecclesiam nostram accedens summam eleemosynæ elargiretur: Si Monasterium necessitatibus præmeretur, nulla reperiretur persona apta, nec Tertiarius, qui reciperet; vir ille non posset commodè eam ad Procuratorem mittere, aut prudenter non judicaretur capax talis consilii, sed quòd potiùs illum tædio afficerent, & ab eleemosynis impedirent; tunc si fratres curarent, ut ille eleemosynam in aliquo loco opportuno reponeret, usque ad adventum Nuncii, aut Bajuli, qui illam ad Procuratorem transferret, dictum virum de hoc monendo, peccati non condemnarem; quia sumus in recensito casu necessitatis.

Pro qua re, Melphi *in comment. ad Const. c.* 4. *stat.* 2. in fine ait:

„ Respondeo quintò, in necessitatis articulo possumus denarios petere, & accipere, ac expendere, putà si Missionarius apud infideles reperiatur, nec alia via superſit pro victu, &c. jus enim naturale prævalet positivo. Cujusmodi Sanctissimus D. N. Urbanus VIII. declaravit pro locis Terræ Sanctæ, ubi fideles administri, & Syndici non reperiuntur, & necesse est, ob majus bonum, & ad majorem Dei gloriam, & Ecclesiæ utilitatem, loca illa in Religione Catholica conservare. Ita etiam si Summus Pontifex institueret Fratrem suū

elee-

„ eleemosynarium, non peccaret, pecunias
„ erogando, &c.

1178 Dixi: *Si aliquando*; hi namque casus debent esse rari, & non per habitum practicari, ut dictum est *in n.* 1166.

1179 Hinc omninò quæstores abstineri debent à recipiendis eleemosynis pecuniariis intra peram; quia quamvis talis receptio videatur posse à peccato contra paupertatem, & præceptum de non recipiendis per se pecuniis, excusari, in quantum non videatur in quæstore receptio civilis ad expendendum, sed translatio pecuniæ de uno in alium locum, nempè ad Procuratorem; non potest à peccato scandali, & damni, quod Monasterio affert, excusari; per hujusmodi namque pecuniarum contrectationes, sic scandalizari, & admirari solet sæculum, ut ab eleemosynis se abstineat, in gravissimam communitatis, & Regularis observantiæ perniciem: *v. n.*1148. Adde, in hujusmodi casibus, in quibus pecunia transfertur ad Procuratorem, adest contactus, & receptio civilis moralis, ad expendendum mediatè pro fratrum usibus. Melphi *cit. ver. Resp.*4.

QUÆRES III.

1180 *Quomodo Frater expropriari debeat.*

RESpondeo, hunc esse modum. Pecunia, quam frater habere supponitur, pluribus modis potest se habere.

Primò. Si fuit ei data absolutè, seu uti Religioso, est deponenda in manus Syndici nomine Ecclesiæ pro necessitatibus Provinciæ, aut Monasterii. Si verò dans apud se voluit ejus dominium retinere, est danti restituenda, vel de ejus licentia est Syndico tradenda pro Monasterio, aut Provincia.

1181 Secundò. Si talis pecunia sit de eleemosynis alicujus Conventus est Syndico illius Conventus, aut Provinciæ tradenda, pro dicto Conventu, ejus Superiori locali monito.

1182 Tertiò. Si pecunia fuit accepta sub aliquo onere, v. g. Missarum, &c. tunc debet pecuniam consignare, & onus manifestare Superiori. Melius autem est, si ipse curet immediatè oneri satisfacere, & non committatur aliorum spei; nam onus satisfaciendi justitiæ obligat ex jure naturæ.

Quòd si pecunia reperiatur conversa in emptionem alicujus rei, quæ extat, putà librorum; tunc tenetur satisfacere eam, v. g. libros creditori tradendo, si fieri possit; vel eam vendere curando, & satisfaciendo in quantum potest per pretium. Idem tenetur facere Superior, si post fratris mortem, tale onus ei constet, & res extet.

Qua expropriatione peracta, Religiosus haud ampliùs retinere debet affectum, aut curam circa pecuniam illam.

1183 Et si expropriatio fiat in articulo mortis, omninò Confessarius, vel Superior curet, ut pecuniæ, & res superfluæ, super quibus facta est expropriatio, removeantur è cella Religiosi ante mortem; quod curabit charitativè, solando fratrem, ut in Dei misericordiam speret. Quòd si supervivat, expropriationis factæ eum minimè pœniteat, nec ad vomitum redeat.

Congregatio Generalis de anno 1679. præcipit, ut distributio supellectilium, & rerum à fratribus relictarum, fiat à Provinciali, modo sequenti.

„ Si frater defunctus fuerit in Infirmaria,
„ eidem applicentur omnes panni linei, seu
„ ex tela confecti: si autem extrà Infirma-
„ riam mortuus fit, applicentur communita-
„ ti Conventus, ubi defunctus de familia mo-
„ rabatur. Cui etiam communitati consigna-
„ buntur omnia lanea vestimenta. Libri in
„ ejusdem Conventus Bibliotheca reponen-
„ tur, & si fortè aliquid pecuniæ reperia-
„ tur, Provincialis faciat eam deponi apud
„ Syndicum Apostolicum Provinciæ, pro
„ necessariis sumptibus, communibusque
„ Provinciæ indigentiis, & sumpto à Guar-
„ diano, & discretis Conventus testimonio
„ de quantitate, ut suo tempore rationem
„ de illa tribuere possit. Et idem observe-
„ tur, si aliquid aliud considerabilis pretii
„ inveniatur. Picturæ, si fortè sint, in Sa-
„ cristia collocentur. Res autem minoris
„ momenti inter Fratres ejusdem Conven-
„ tus de consilio Guardiani dividantur.

1184 Fratrer autem proprietarius, seu pecuniam retinens, absolvi non potest, nisi priùs exproprietur, aut firmiter, & cum morali certitudine id Confessario proponat; unde Confessarius se debet cum eo gerere, sicut cum concubinario.

Caveant ergo fratres, & in mente habeant verba S. P. Francisci, quòd si *Magna promisimus, majora promissa sunt nobis: vide num.* 1097.

LEGATA FRATRUM MINORUM.

1185 SUnt justa, & licita à testatore relicta sub hac forma: *Instituo mihi hæredem animam meam, ita quòd executores testamentarii teneantur bona relicta vendere, & pecuniam in emendo panem, vinum, & alia necessaria in eleemosynam Fratribus Minoribus hujus Civitatis insumere.* Et tunc testamentarii ad talẽ eleemosy-

finam solvendam cogi possunt ad instantiam cujuslibet de populo. Ita Villalobos *tomo* 2. *tract.* 30. *disp.*12. *num.*8.& Diana *part.*3.*tract.*2. *resol.*33.

Immò si non est addita conditio licita: *Ut bona vendantur, & in fratrum necessitates pretium convertatur*, legata valent; quia tunc censetur legans voluisse modo debito fratribus subvenire. Rodr. *in comp. verb. legatum*, Diana *p.* 10. *tr.* 14. *ref.*65. *v.nu.*901.

1186 Item potest testator relinquere Fratribus Minoribus legata perpetua, tam libera, quàm onerosa, quia qui potest facere eleemosynam vivus, potest facere eleemosynam mortuus; quoniam mortuus habet animam, quæ valeat ejus fructum à fidelium remuneratore animarum percipere.

1187 Quantum ad legata perpetua, sciendum est, quòd Syndicos, & Procuratores concesserunt Ordini quamplures Summi Pontifices, ut ex una parte fratrum necessitatibus providerent, & ex alia, ut eorum paupertas tam in particulari, quàm in communi illæsa servetur: hac de causa omnium rerum modo licito fratribus à fidelibus oblatarum Sancta Sedes apud se dominium recipit, ut *in n.*1146. *v.num.*1200.

Pontifices autem non conveniunt omnes quoad omnia, sed diverso modo, & quoad actus diversos concedunt Syndicos.

Nam Sixtus IV. in Bulla incip. *Dum fructibus uberes*, anno 1471. apud Bullar. Rodr. concessit, ut possit nomine S. Sedis recipere bona immobilia, & redditus perpetuos fratribus, & eorum Monasteriis relicta, & relinquenda, & in illis succedere ab intestato, ipsa Romana Ecclesia eorum dominium in se suscipiente. At idem Pontifex per aliam Bullam, quæ incip. *Licèt nos dudum ad importunam nonnullorum instantiam concessérimus*, &c. prædictam concessionem pro observantibus irritat, utpotè expressè eorum professioni, & paupertati contrariam. Qua de causa, etiam ante irritationem totum corpus observantium prædicto privilegio renunciavit.

1188 Unde standum est institutionibus, & concessionibus aliorum Pontificum, videlicet Decretalibus Nicol. III. *Exiit, qui seminat*, & *Clement. V. Exivi de Paradiso*, *tit. de verbor. signific. in* 6. Et declarationibus, ac concessionibus Martini IV. *Exultantes* Martini V. relati à Sixto IV. cit. & Pauli IV. Ex Clementi, de anno 1555. novissimè confirmatis ab Innocent. XI. per Bullam, quæ incip. *Sollicitudo edita* 20. *Novembris* 1679. his verbis.

„ Declarantes tamen pariter, quod per „ præmissa non prohibentur in dicto Ordine „ Syndici Apostolici, cum eorum usus non „ sit dispensatio in Regula, sed modus à Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris „ provisus pro puriori illius observatione, sive ejusmodi Syndici assumantur ad præscriptum Constitutionum Nicolai III. & Clement. V. prædecess. prædict. sive sec. disp. „ Const. rec. mem. Mart. IV. & Martini V. „ ac Pauli IV. prædecessorum pariter nostrorum, prout illorum usus, in singulis familiis, Congregationibus, Reformationibus, aut Provinciis Ordinis prædicti respective fuerit receptus.

1189 His præmissis. Dico, Fratres Minores non esse capaces legatorum perpetuorum, ita tamen ut dominium directum ipsorum capitalium, seu rerum immobilium resideat penès nos, aut penès Syndicum Apostolicum, ut Syndicum; quia ut Syndicus stat nomine Papæ, qui (videlicet Nicolaus III. in relata Decretali) talium legatorum directorum receptionem expressè prohibet; unde tunc Syndicus esset interposita persona, ut nostra, & sic dominium resideret penès nos.

Esse verò capaces legatorum perpetuorum, ita tamen ut dominium directum ipsorum capitalium, seu rerum immobilium, resideat penès tertiam personam, quæ repræsentat personam legantis, & dicitur amicus spiritualis, juxtà dicta *n.*1147. & 1165.

1190 Potest igitur testator uti forma relata *num.* 1185. vel potest gravare hæredem ad elargiendam Fratribus annuam summam eleemosynæ. Vel relinquere ipsum bonum immobile, aut capitale super re immobili investiendum alicui Universitati, Communitati, Hospitali, aut tertiæ personæ, cum obligatione, & onere solvendi annuatim certam summam eleemosynæ Fratribus pro eorum necessitatibus ministrandam gratis, aut cum onere Officii, Missę, &c.

1191 Et tunc (cum Divo Bonaventura loquar) nullo pacto nos Fratres dicimur redditus habere per nos, aut per interpositam personam nostram. Nec annuam pensionem nos petimus, & recipimus ex jure, & tamquam debitam; sed ex gratia, & tamquam eleemosynam.

1192 Ad quam annuam eleemosynam annuatim solvendam ipsi executores sunt omninò obligati, minimè obligatione directè nobiscum contracta, sed cum ipso legante. Et hac ratione, si negligant, possunt civiliter à quolibet de populo cogi; quoniam animæ de

defunctorum sunt pupillæ. Unde pecunia annua respectu nostri semper habet rationem puræ eleemosynæ, & verè per modum eleemosynæ recipitur: *v.n.* 1167. Et infra de præscriptione contra onus Missarum.

1193 Nec obstat, quòd annuam summam immediatè non à legante, sed ab ejus executore recipiamus; quia sicut legans potuit nobis annuam eleemosynam promittere, & tertiæ personæ eam solvendam committere, ipso vivente; ita & ipso mortuo; executor namque solvit nomine legantis.

1194 Quæ haud sunt formalitates, sed reales, & veri tituli, à Divo Bonaventura longè priùs excogitati in sua quæstione Apologetica relata in Statutis nostris Barchinonensibus, & Segobiensibus, ab Urbano VIII. die 20. Novembris 1625. confirmatis per Bullam: *Injunctis nobis*, *in tom.* 5. Bullarii Lantuscæ, quibus rerum immobilium dominium directum residet penès tertiam personam nomine legantis, & solùm indirectè nos respicit, tamquam pauperes, & ut terminum eleemosynæ à legante præscriptæ, & executori commissæ. Adeòque nullo pacto inde læditur Franciscana paupertas.

1195 Non est autem contra Regulam, & nostram paupertatem, quòd talis executor, & tertia persona sit ipse Syndicus Apostolicus quia Syndicatus officium, nec illi nocere debet, nec facit, quin possit alteri se obligare ad aliquod onus gratis subeundum, nempè ad suscipienda bona immobilia legantis cum onere distribuendi annuatim fructus pauperibus pro anima ipsius legantis.

Sicut enim potest, nedum nomine Papæ, sed ut tertia persona, & ut unus de populo executores negligentes ad annuam eleemosynam solvendam cogere; cur non poterit, ut tertia persona, & ut unus de populo, onus à legante ad annuam eleemosynam in Fratrum necessitatibus distribuendam suscipere? tunc namque se habet, non ut interposita persona nostra, sed ut tertia persona, & persona legantis, & est amicus spiritualis, & quidem aptior, & promptior tam ad Fratrum necessitatibus subveniendum, quàm ad legantium animas suffragandum: *v. dec. de nu.* 1198. *& num.* 1167.

1196 Id autem est prohibitum vi Statuti Congreg. Gen. Rom die 17. Maii 1603. *Inhibemus autem, ne Syndicus in sua persona hujusmodi annuos redditus recipiat distribuendos ipsis fratribus;* non quia paupertas nostra lædatur, sed ne apud ignorantes redditus per interpositam personam nostram retinere videamur; qua ratione D. Bonavent. cit. vult, ut in legatis tertiæ personæ, aut communitatis alicujus relictis cum onere certam eleemosynam annuatim nobis distribuendi, fiat per Guardianum, & discretos Conventus protestatio, nil nobis juris ex talibus donationibus velle habere, nec ex vi legati, & ut legatarii; sed per modum eleemosynæ, & ut pauperes recipere.

Audi D. Bonav. qui post doctrinas jam à *num.* 1191. *ad* 1194. ferè relatas, in fine subdit: *Quia verò Dominus docet, nos cavere ab hominibus*. Matt. 10. *& Apost. ab omni specie mali abstinere*. 1. Thess. 5. *ne putemur ab ignorantibus transgressores Regulæ nostræ, debemus apertè protestari, nihil nobis juris in talibus donationibus velle habere, sicut tenetur suspectus de fornicatione omnia illa cavere, ex quibus posset ista suspicio probabilis judicari*.

Quæ protestatio, si facta non reperiatur, fieri potest executoribus, vel universitati; solùm namque fit ad omne vitandum scandalum, seu admirationem sæculi.

1197 Solidantur prædicta per plures decisiones Sac. Congreg. & Sedis Apost. decreta, quæ hic libenter refero in gratiam meorum Religiosorum, atque Superiorum, ut sciant, quid consulere in novis legatis condendis, & quomodo se gerere in jam fundatis honestandis; sæpè namque ex Confessariorum imperitia provenit, ut fideles legata perpetua constituant, bona immobilia, seu sortem, & capitale nobis directè legando, contra implicitam donantium, seu legantium voluntatem; fideles enim, volentes Fratribus in corporis necessitatibus subvenire, non intendunt, eorum, & propriæ animæ nocere; unde si licitam formam advertissent, licita forma legassent, ut dicemus de contr. usurario bona fide celebrato: *v. n.*1185.

ROMANA DONATIONIS.

1198 SYndico *Apostolico Conventus, ut vocant, de Aracœli Fratrum Minorum de Observantia scuta mille donavit Pamphila Mota, donatione infrascriptis verbis concepta: Donavit donatione irrevocabili inter vivos, D. Francisco Bespino Syndico Apostolico perpetuo Venerab. Conventus B. Mariæ de Aracœli, & aliis in dicto officio Syndicatus, pro tempore successoribus, scuta mille, unà cum fructibus decursis, & decurrendis, sibi relictis à q. Virginia Agazario, cum conditione, quòd iidem donatarii teneantur, & obligati sint, postquam consecuti fuerint dicta scuta mille pro dicto Legato, ut suprà, debita illa investire ad eorum beneplacitum in aliqua re stabili, censibus perpetuis, seu locis montium non vacabilium, & ex fructibus dicti reinve-*

sti-

stimenti impendere, & applicare annua scuta triginta in perpetuo tot panis albi pro beneficio, & servitio Infirmariæ Venerab. Conventus Araceli Ordinis Minorum Observantiæ Sancti Francisci; cum conditione adjecta, quòd si ullo unquam tempore dicti RR. Patres Guardiani, seu Superiores pro tempore dicti Conventus Araceli intentaverint quovis modo applicare velle dicta annua scuta triginta in aliam causam, præterquam supradictam, tali casu prædicta donatio, & omne commodum dictæ annuæ solutionis scutorum triginta sit, & intelligatur ipso facto caducata, & devoluta, prout caducari voluit, & vult in favorem Venerab. Archiconfraternitatis Beatæ Mariæ Consolationis.

Procurator Rev. Fabricæ S. Petri, citatis prædictis Patribus, supplex petit per hanc Sacram Congregationem declarari: An prænarrata donatio valeat sustineri? Die 2. Junii 1663.

Sacra Congregatio Eminentissimorum S.R.E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum censuit, licere dictis Fratribus prænarratam annuam panis præstationem, titulo dumtaxat eleemosynæ recipere ad præscriptum Decreti Congregationis Fabricæ, sub die 14. Februarii 1633. editi, & Syndico Apostolico non posse à Ministris dictæ Fabricæ, ratione hujusmodi donationis, molestias inferri, nisi ad formam supradicti Decreti,

Fr. Card. Chisius Præfectus.

Loco † Sigilli.

1199 CLemens Papa X. *Ad futuram, &c.* Nuper pro parte dilecti filii Syndici Apostolici Conventus Sancti Petri de Syrchis in Sardinia Ordinis Sancti Francisci de Observantia, &c. Congregationi Vener. Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium negotiis, &c. Episcoporum, & Regularium præpositæ, exposito, quòd quondam Petrus Moros de Molinos in suo ultimo testamento, quod anno 1645. condiderat, diversa annua legata, pro Missis per Fratres dicti Ordinis celebrandis, fecerat, modo sequenti: *Primò mando*, quod meus hæres teneatur expendere pro confessione tumuli, & exequiarum, quolibet anno lib. 25. pro una Missa cantata, & aliis sexdecim Missis pro animabus meorum parentum *celebran. à Fratribus* Franciscanis S. Petri de Syrchis, & pro hoc legato volo, quòd sint perpetuò obligata bona mea: *Item volo*, quòd dictus meus hæres solvat ex dictis bonis meis quolibet anno lib. 40. quæ inserviant pro oleo lampadis meæ Capellæ Majoris in dicta Ecclesia Sancti Petri: *Item relinquo* in perpetuum Missas septem qualibet hebdoma pro Animabus Purgatorii, &c. & eleemosyna sit septem solidorum pro qualibet Missa, &c. & proprietas illarum est 1400. libr. quæ sit super domo mea, in qua habito: *Item relinquo* pro eleemosyna dicto Conventui Sancti Petri de Syrchis lib. 300. ut illæ applicari debeant per meos Curatores in loco securo ad rationem lib. 24. annuarum, & inserviant pro emendis linteamentis pro pauperibus Fratribus infirmis: *Item*, quia D. Mater mea reliquit, ut dicantur duæ Missæ perpetuæ qualibet hebdomada à dictis Fratribus, mando, quòd super bonis meis solvantur quolibet anno lib. 28. *Item*, quia D. Pater meus reliquit unam Missam perpetuam qualibet hebdomada celebrand. à dictis Fratribus, & reliquit pro eleemosyna censum lib. 150. debitum à Gavino Paduano, &c. quatenùs perdiderint censum supradictum, mando, ut meus hæres solvat lib. 11. annuas, &c. & factis aliis pluribus legatis profanis, &c. instituit sibi hæredem Deum, & Animam suam, mandans suis executoribus, ut adimpletis, & satisfactis Legatis, instituerent unam tertiam dignitatem Archidiaconalem in Cathedrali Turritana, cum annuo redditu lib. 1000. & de residuo unum, vel plures Canonicatus secundùm capacitatem bonorum suorum, & aliàs, prout in dicto testamento dicitur uberiùs contineri. Et subindè in executionem dicti testamenti unus Canonicatus, & unus Archidiaconatus in Ecclesia Turritana erecti fuerant, dictusque Archidiaconatus ex dispositione ejusdem Petri testatoris collatus fuerat quondam Didaco Moros ejus Fratri Germano, & executori testamentario, qui bona fide, dum in vivis erat, eadem legata pia adimpleri curaverat; verùm post ejus obitum, de eodem Archidiaconatu provisus fuerat dilectus filius Carolus de Capudoro, ad cujus favorem dilectus filius Provicarius Generalis Turritanus, nesciebatur, quo jure, declaraverat Fratres Minores prædictos Legatorum capaces tantùm factorum pro oleo lampadis, & linteaminibus infirmorum, & incapaces pro reliquis, quæ Archidiacono prædicto adjudicaverat, prout in ejus sententia dicitur contineri; unde dictus Syndicus tamquam unus de populo pro suffragio Animarum, pro quibus instituta fuerunt dicta legata pia, & pro sua pietate erga dictos Fratres de Observantia, qui in magna necessitate propter eleemosynarum deficientiam in prædicta Insula Sardiniæ reperiebantur, prout ex attestatione juratorum, & officialium Civitatis Turriatnæ constare dicebatur; Nobis humiliter supplicaverat, ut omnimodum adimplementum Legatorum prædictorum Ven. Fratri Archiepiscopo Turritano, non obstante prædicta Provicarii Generalis sententia, committere de benignitate Apo-

sto-

stolica dignaremur. Instantia verò hujusmodi ad prædictam Cardinalium Congregationem à nobis remissa, & de mandato ipsius Congregationis citato dilecto etiam filio Alexandro Bulla, supradicti Caroli de Capudoro Archidiaconi Procuratore, Syndicus prædictus plurimùm cupiebat declarari, prædictos Fratres Minores de Observantia posse recipere præinserta annua legata Missarum per modum puræ, & simplicis eleemosynæ, juxtà doctrinam S. Bonavent. in quadam Constitutione fel. record. Urbani Papæ VIII. prædecessoris nostri, cujus initium: *Sacrosanctum Apostolatus Ministerium*, &c. proindè debere dictum Archiepiscopum Turritanum tamquam executorem ultimarum voluntatum, & præcipuè piarum, curare omnimodum adimplementum eorumdem legatorum, & voluntatis dicti Petri Testatoris, compellendo hæredes, & detentores bonorum ad satisfactionem, ne animæ ejus auctorum, & benefactorum suffragiis defraudatæ remanerent. Emanavit ab eadem Cardinalium Congregatione Decretum tenoris, qui sequitur: *S. Congreg. EE. S. R. E. Cardin. negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præposita, Procuratore Archidiaconi Turritani sæpiùs citato, referente Eminentissimo D. Cardin. Portocarrero; decrevit esse dandas declarationes sæpè aliàs factas, videlicet Fratres Minores de Observantia non posse possidere census, & bona stabilia, posse tamen recipere per viam eleemosynæ quidquid eis traditur ab executoribus ultimarum voluntatum pro celebratione Missarum, & Anniversariorum, & propterea censuit committendum, prout præsentis Decreti tenore committit, Archiepiscopo Turritano, ut ad limites prædictæ declarationis in causa, de qua supra agitur, procedat, & ad illius observantiam, quatenùs opus fuerit, juris remediis, & in subsidium etiam censuris Ecclesiasticis compellat. Romæ 3. Augusti* 1674. *Cardin. Brancacius.*

Loco † *Sigilli*, &c.

Cùm autem, sicut dictus Syndicus nobis subindè exponi fecit, ut Decretum hujusmodi firmiùs subsistat, & observetur exactiùs, Apostolicæ nostræ confirmationis patrocinio communiri summoperè desideret: Nos ipsum Syndicum, &c. absolventes, &c. supplicationibus ejus inclinati, &c. *Decretum præinsertum auctoritate Apostolica tenore præsentium approbamus, & confirmamus, illique inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adiicimus*, &c. Sicque in præmissis per quoscumque judices, &c. irritum, &c. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die 22. Augusti 1674. Pontificatus nostri anno quarto, &c.

Observanti di Lucca. Sacra Congr. Eminentissimorum, & Reverendissimorum S.R.E. Cardinalium negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regul. præposita: *Sæpiùs declaravit, Fratres Minores de Observantia Sancti Francisci, quamvis attenta dispositione, Exivi de Paradiso, & Constitutione Nicol. III. & Clementis VIII. fiat incapaces obtinendi census perpetuos, & bona stabilia, posse tamen per viam puræ, & simplicis eleemosynæ recipere quidquid ab executoribus ultimarum voluntatum eis traditur pro celebratione Missarum, pro ornamento Ecclesiæ, aliisque necessariis procurandis*; juxtà doctrinam D. Bonaventuræ, relatam in Constitutione S. M. Urbani VIII. incipien. Sacrosanctum Apostolatus Ministerium, &c. *Atque in præfatis casibus dictos executores ultimarum voluntatum curare debere, ut hujusmodi piæ dispositiones adimpleantur*; ne testatorum animæ debitis suffragiis defraudatæ remaneant. Quam quidem declarationem, illiusque tenorem, *in casu, de quo agitur, eadem S. Congreg. servari præcipit*, committendo Ordinario Lucensi pro tempore existenti, ut quatenùs alius executor non existat, prænarratam pii testatoris dispositionem executioni demandet. Romæ 26. Martii 1677.

Episcopus Urbaniæ, volens Canonicatum erigere ex quodam legato relicto Conventui S. Angeli in Vado, sub prætextu, quod Fratres illius legati incapaces essent. Sac. Congr. Fabricæ 28. Maii 1639. & die 30. Augusti ejusdem anni ad eumdem Episcopum scripsit, legati summam Fratribus restituendam fore, eò quia Fratres erant capaces illius, non obstante perpetuo onere Missarum, & quasdam Festivitates celebrandi.

Et die 30. Julii ejusdem anni 1639. sub eadem forma scripsit ad Episcopum Civitatis Castelli. Et quia Episcopus difficultatem movit, ne Fratres legati fructus reciperent, eadem S. Congr. die 28. Augusti 1640. scripsit ei, ut omnia removeret impedimenta, & testatoris voluntas impleretur, &c.

Eadem Sac. Congregatio in una Anconitana die 31. Decembris 1639. declaravit, quòd Fratres illius Civitatis per modum eleemosynæ capaces erant legati quinque annuorum scutorum, cum onere celebrandi officium, &c.

Potentissimo, & Catholico Principi D. D. Carolo ab Austria, &c. felicis prosperitatis augumentum, &c. ejusque Regnorum, & Provinciarum, &c. Officialibus, &c. ad quos præsentes nostræ pervenerint, seu quomodolibet præsentabuntur: *Franciscus Columna in utraque signatura SS. D. N. Papæ Referendarius, causæ-*

que , *& causarum hujusmodi* , *&c.* Salutem , &c. Noveritis , quòd introducta aliàs in partibus coram Vicario Gener. Catacen. lite , & causa inter Syndicum,& RR. PP. S. Francisci Minor. Observant. Civitatis Tabernarum Catacen. ex una , & RR. DD. Theodorum , & Dominicum de Carcia ex adverso principalis , Partibus ex altera, de,& super solutione eleemosynæ debitæ pro Missis , pro quibus agitur, rebusque aliis, &c. dictus D. Vicarius Catacen. in causa hujusmodi procedendo suam protulit sententiam , sive Decretum tenoris sequentis , videlicet : *Per Curiam Episcopalem Catacen. Visa particula ultimi testamenti quondam Felicianæ Rivæ Civitatis Tabernarum , conditi sub die* 20. *Maii* 1634. *&c. ac insuper inspecto tenore Bullæ S.D.N. fel. record. Clementis Papæ X sub datum Romæ die* 31. *Augusti* 1674. *pro confirmatione Decreti Sacræ Congregationis negotiis Episcoporum , & Regularium præposita lati , sub die* 3. *Augusti* 1674. *declarantis , Fratres Minores de Observantia posse recipere legata annua Missarum per modum puræ , & simplicis eleemosynæ , etiam pro executione ultimarum voluntatum testatorum , visis actis omnibus , &c. ac Partibus pluries auditis , fuit provisum , & decretum , suspensionem duarum Missarum in hebdomada per eamdem Curiam latam omninò tollendam esse , ac proindè PP. Minores de Observantia Conventus supradictæ Civitatis Tabernarum reintegrentur ad legatum celebrandi easdem duas Missas in hebdomada , & ab hodie in anteà RR. DD. Theodorus , & Clericus Dominicus Carcia correspondeant eisdem Fratribus scutos decem singulis annis pro celebratione prædicta , &c. & ità , &c. datum , &c. die* 24. *Januarii* 1691. *Antonius Pavoni Vic. Generalis , &c.* A qua inserta sententia , sive decreto , &c. appellantibus DD. DD. Theodoro , & Dominico de Carcia, fuit hæc causa ad Curiam devoluta , *& coram Illustrissimo , & Reverendissimo D. Thomato in utraque signatura Referendario , &c. Illustrissimi , & Reverendissimi D. A.C. Locumtenente introducta , qui servatis servandis , procedendo sua definitiva sententia , præinsertam sententiam, seu Decretum D. Vicarii Generalis Catacen.confirmavit , & approbavit ;* ad effectum tamen exequendi super bonis per D. Victoriam Rivam donantem , &c. A qua sententia Illustrissimi , & Reverendissimi Thomati iterùm appellantibus DD. Theodoro , & Dominico de Carcia , *fuit causa hujusmodi Nobis commissa vigore specialis commissionis ejusdem Sanctissimi* , de qua in dictis actis , &c. *Nos in causa , & causis prædictis , ritè , & rectè , & legitimè procedentes , &c.* Tandem D. Hieronymo Leto ex adverso Procuratore dd. DD. Theodori , & Dominici Carcia ex adverso principalium , &c. per unum ex ejusdem Sanctissimi Cursoribus more solito citato , *nostram protulimus , & promulgavimus definitivam sententiam præinserti Decreti , seu sententiæ D. Vicarii Gen. Catacen. & aliam Illustr. & Rever. Thomati confirmatoriam* , prout in dictis Actis infrascripti Archivii Romanæ Curiæ scriptoris . Sed quia à tribus sententiis conformibus non liceat ampliùs appellare ; ideò ex parte ejusdem Sanctissimi , & ad instantiam dicti D. Syndici dicti Vener. Conventus , & RR. PP. Minorum de Observantia, fuit nobis directa , & præsentata commissio exequutorialis tenoris sequentis: *Sequitur tenor Commissionis* . Nos denique , &c. dicto D. Hieronymo Leto ex adverso Procuratore dict. Theodori , & Dominici Carcia ex adverso principalium , iterùm ut supra citato : *Præinsertam sententiam , sive Decretum Vic. Generalis Catacen. aliamque dicti Reverendissimi Thomati , & dictam nostram respectivè definitivam sententiam exequi mandavimus , & in illarum executionem , & rei judicatæ præsens mandatum exequutivum ad favorem dicti Syndici RR. PP. Sancti Francisci Minoris Observantiæ Civit. Tabernarum , Diœcesis Catacen. contra , & adversus dd. bona per dictam Victoriam donata , dictis DD. de Carcia , pro ducatis vigintiquinque monetæ Regni , debitis pro supradicta eleemosyna Missarum, ab anno* 1691. *per totum mensem Junii proximè præteriti , ad rationem ducatorum decem pro quolibet anno , sine præjudicio aliorum per annua decursorum decrevimus , & relaxavimus , exequi volumus , & mandavimus per præsentes* . Quocirca vos Potentissimum Regem ,vestrosque Regios Ministros studiosè requirimus , & perbenignè in Domino hortamur , attentèque rogamus: Vobis verò , aliis omnibus , & singulis supradictis , &c. tenore præsentium committimus,& in virtute S. Obedientiæ , ac sub excommunicationis, &c.pœna, &c. mandamus , quatenùs statim visis præsentibus , & quoties præsentium vigore fueritis requisiti , seu alter vestrum fuerit requisitus,&c.ex parte nostra,seu veriùs Apostolica authoritate cogatis, & compellatis , cogiq; & compelli faciatis , &c. dd. Theodorum,& Dominicum Carciam, ad dandum, solvendum , tradenda , &c.& affectualiter exbursandum dicto Reverendo Syndico dd. PP. S. Francisci Minor. Observ. &c. scuta vigintiquinque monetæ Regni , ut præfertur debita, unà cum aliis scutis quatuor , & juliis septem monetæ Romanæ , pro expensis præsentis mandati,&c. In quorum, & singulorum fidem , &c. Datum Romæ anno 1693. Indictione prima,die verò 7. mensis Augusti , Ponti-

tificatus SS. D. N. Innocentii Divina Providentia Papæ XII. anno ejus tertio.

1200 Denique ad tutò simul, & sine scrupulo procedendum in casibus, in quibus ob circumstantiarum varietatem, aliqua posset suboriri difficultas circa materiam paupertatis, valdè juvat reflectere ad finem Sanctæ Sedis,& Summorum Pontificum; finis namque (ut dictum est *n.*1187.) semper fuit, & est, de paterna benignitate modos aptos tradere, ut fratribus, unà cum pura observantia Regulæ, & Paupertatis, necessaria juxtà decentiam non desint. Constat ex Decretali Nic. III. cit. His verbis.

„ Quinimò omninò appareat in eis quoad „ dominium omnimoda abdicatio, & in usu „ necessitas. Hæc autem secundum exigen- „ tiam personarum, & locorum, Ministri,& „ Custodes simul, & separatim in suis admi- „ nistrationibus, & custodiis, cum discretio- „ ne disponant,cum de talibus interdum per- „ sonarum qualitas, temporum varietas, lo- „ corum conditio, & nonnullæ aliæ circum- „ stantiæ, plus, minusve, ac aliter provideri „ requirant. Ista tamen sic faciant,quòd sem- „ per in eis, & eorum actibus paupertas san- „ cta reluceat;prout eis ex eorum Regula vi- „ detur indicta.

Et infrà disponendo de legatis, uti suprà subdit:

„ Ad quæ legata solvenda,tam hæredes te- „ statorum, quàm executores se liberales ex- „ hibeant, quàm Prælati, & etiam Sæcula- „ res, quibus de jure, vel consuetudine pro- „ visio ista competeret; cum expedierit, se „ ex officio suo promptos exhibeant ad pias „ voluntates decedentium adimplendas.Nam „ & nos etiam per modos licitos, & fratrum „ Regulæ congruos, intendimus providere; „ quòd nec pia defunctorum destituatur in- „ tentio, & hæredum cupiditas legitimis „ ictibus feriatur, ac ipsi fratres pauperes „ opportunis auxiliis non fraudentur: *v. num.* „ 1155.

De paupertate, & legatis Minorum, agunt *Pontifices, & Decretales relati num.*1188. D. Bonav. Hugo,Quatuor Magistri, Corduba, Polizius, Monza, Longus *privil. immun.* Syndici: v. apud Matthæucci: v. infrà de legatis.

DE SIMONIA.

1201 Simonia nomen duxit à Simone Mago, qui donum Dei emere volebat, ut venderet; unde definitur: *Studiosa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquod spirituale, vel spirituali annexum*; meliùs definitur, *Deliberata voluntas contractandi spirituale, vel spirituali annexum*; sic enim comprehenditur omnis contractus etiam innominatus, *Do, ut des.*

1202 Pretium temporale est omnis res pretio æstimabilis;est triplex: *Munus à manu, munus à lingua, & munus ab obsequio.* Per munus à manu intelligitur pecunia, & quodlibet bonum temporale; per munus à lingua intelliguntur preces, laudes, &c.in favorem illius, qui beneficium, aut rem spiritualem confert; ut autem habeant rationem pretii, fieri debent ex pacto; v. gr. *Si intercedas pro me apud Principem, dabo tibi beneficium.* Per munus ab obsequio intelligitur omne servitium temporale, quod exhiberi potest in gratiam alterius & signa etiam honoris; quæ si fiant loco pretii, & præsertim cum pacto, simoniam inducunt: ut, *Confero tibi hoc beneficium, cum pacto, & onere tale obsequium mihi præstandi.* Secùs simoniam non contrahunt.

1203 Nomine rei spiritualis intelligitur res supernaturalis,quæ vel talis sit formaliter, ut gratia,&c.vel causaliter, ut sacramenta, concio, sacramentalia, &c. quæ causant gratiam; vel pro effectu, ut consecratio, absolutio, dispensatio, electio ad beneficium, præsentatio, confirmatio,&c.qui sunt effectus, & usus potestatis supernaturalis. Unde pro dispensatione non potest aliquid exigi in pretium, benè verò per modum mulctæ ad piam causam applicandæ.

1204 Dicitur, *aut spirituali annexum*; talia sunt ea, quæ non sunt per se spiritualia, sed eis sunt annexa, ut juspatronatus respectu beneficii, vasa, vestes, &c. respectu sacramentorum, & redditus beneficiorum, qui dantur propter officium spirituale: *v. num.* 1369.

1205 Res sacræ,quæ per accidens habent annexam consecrationem, ut calix, planeta, &c. possunt vendi ratione materiæ ex se vendibilis, sed non possunt plus vendi consecratæ,quàm venderentur non consecratæ,quia tunc esset simonia; quando autem res temporalis vendi non potest, nisi simul spiritualis vendatur, tunc non potest & ipsa vendi, ut Reliquia; potest vendi reliquiarium ratione solius materiæ: *vide à num.* 961. *ad* 966.

1206 Lectio theologiæ, aut casuum, est vendibilis, quia est actus naturalis intellectus non connexus cum spirituali, seu supernaturali re.

1207 Simonia est triplex,mentalis, conventionalis, & realis: mentalis non est nudum propositum committendi simoniam, sed vera traditio rei temporalis in pretium pro re spirituali, sine pacto, & conventione explicita,

ſed ſolùm mente concepta. Conventionalis eſt, in qua extrinſecè convenitur, & pactitatur de pecunia, & venditione; ſed adhuc non eſt ſecutus effectus ex utraque parte. Realis eſt, quando pactum eſt ex utraque parte executioni mandatum.

1208 Simonia dividitur in eam, quæ eſt contra jus divinum, & hæc eſt prohibita propter malitiam ſuam, ut Sacramentum, Hoſtiam conſecratam vendere; & in eam, quæ eſt contra jus humanum, quæ ſolùm eſt mala, quia prohibita; ut cum Eccleſia prohibet ſumi pretium pro aliqua re, & functione, propter connexionem cum re ſacra, cum tamen res illa, aut functio eſſet ex ſe vendibilis.

1209 Sic ab Eccleſia prohibetur, & ſimoniaca cenſetur: 1. *Venditio beneficiorum ſecundum id, quod temporale eſt, ſcilicet, quoad jus percipiendi fructus: 2. venditio officiorum extrinſecè tantùm ordinatorum ad res ſacras, v. gr. Sacriſtæ, Oeconomi, Advocati Eccleſiæ, Theſaurarii: 3. oblatio pecuniæ alicui facta, ut ſuadeat alteri, ut det beneficium: 4. pactum de reſignando beneficio, vel de ſolvenda penſione, ſi alter beneficium tibi impetret: 5. permutatio, & reſignatio beneficiorum, item reſervatio penſionis ex beneficio reſignato, ſi abſque Superioris authoritate fiant; quæ ſi accedat, licita erunt: 6. acceptio muneris etiam ſponte oblati pro examine ad Parochiam, pro collatione ordinum, pro prima tonſura, & litteris dimiſſoriis, ex Trid. excipitur tamen decima pars aurei pro Notario, ſi ſalarium non habeat, & conſuetudo permittat: 7. exactio pecuniæ pro admiſſione ad Religionem, non quidem pro ſtatu Religioſo, qui cum ſit ſpirituale, eſt jure divino invendibilis, ſed pro onere ſuſtentationis ipſius perſonæ profeſſæ, niſi Monaſterii tenuitas, vel conſuetudo contraria excuſet. Pro victu autem, & veſtitu, pro ſuſtentatione novitii pro tempore, quo in probatione eſt, poteſt aliquid accipi*. Trident. *ſeſſ. 25. cap.* 16. *vide num.* 1241. & 1242.

1210 In ſimonia non datur parvitas materiæ, quia nullum donum Dei ſine gravi irreverentia vendi poteſt; unde non poteſt à mortali excuſari, niſi ob inconſiderationem, aut ignorantiam.

1211 Summus Pontifex committere poteſt ſimoniam in iis, quæ ſunt juris divini, quia eſt illi ſubjectus, minimè in iis, quæ ſunt juris humani; quia Princeps non ligatur ſuis legibus, *l. Princeps, ff. de legibus*.

1212 Simonia eſt aliquid dare, vel recipere pro informando Prælato de qualitatibus prætendentis beneficium: *v. num.* 1225.

1213 Non eſt ſimonia dare Prælato munera ſocietati hominum ſolita ad captandam ejus erga te benevolentiam, & voluntatem in genere, licèt poſteà Prælatus benè affectus, non ex muneribus, ſed ex tuis meritis motus, beneficium tibi conferret. Eſt ſimonia, ſi ea des ad alliciendam ejus voluntatem in ſpecie ad beneficium, quia tunc circumſtantiis attentis adeſſet tacitum pactum, *Do, ut des*.

1214 Si igitur tu des Prælato munera, ut illum ſic moveas ad conferendum tibi beneficium, & Prælatus ex circumſtantiis tuum animum cognoſcens, ex muneribus motus beneficium tibi conferat; tunc habetur ſimonia mentalis ex parte utriuſque, & pactum implicitum, quòd ſi Prælatus tuum animum non advertat, & jam benè affectus beneficium tibi conferat, non ex muneribus, ſed ex tuis meritis motus, tu ſolus ſimoniacus mentalis eris. Ratio eſt, quia talis oblatio muneris in motivum pro collatione beneficii eſt æquivalenter emptio. Satis doctè exemplificat Cardenas; ſicut in prudentum exiſtimatione Judex ex muneribus motus ferens ſententiam, dicitur vendere juſtitiam; ita collator beneficii ex muneribus motus conferens beneficium, dicitur vendere beneficium, & è converſo munera dans, ut ad id moveat, dicitur emere beneficium: *vide num.* 1219.

1215 Clericus, ſi ſuum famulatum præſtet Prælato, intendens inde tamquam finem principalem beneficium, eſt ſimoniacus per munus ab obſequio. Si verò habeat pro fine principali decorem, & gratiam Prælati, pro minus verò principali beneficium, tunc eſt diſtinguendum; vel enim famulatur, ut alliciat, & moveat Prælatum ad dandum beneficium, & ſic eſt ſimoniacus, licèt beneficium tamquam finem minus principalem intendat; conſtat ex dictis: vel famulatur, non ut ſic alliciat, & moveat, ſed ſolùm cum aliqua ſpe obtinendi beneficium à Prælato bene affecto, gratis, & liberaliter conferendum; & non erit ſimoniacus, quia famulatus non fit, ut alliciat, adeòque non habet rationem pretii.

1216 Si Prælatus famulatum Clerici, quem debet compenſare mercede, velit compenſare beneficio, erit ſimoniacus, quia eſt virtualis commutatio beneficii pro obſequio.

1217 Quando res temporalis, ſpirituali annexa, habet pro fine intrinſeco aliam rem temporalem, poteſt licitè dari, & accipi propter illam tamquam finem minus principalem. Me explico. Finis eſt duplex, intrinſecus, ad quem res ex natura ſua ordinatur, & extrinſecus, ad quem res non ex natura ſua, ſed ex libera hominis intentione ordinatur. Sit exemplum:

plum: beneficium, prout est quid spirituale, habet pro fine intrinseco solùm cultum,& honorem Dei; prout verò continet subsidium temporale, habet pro fine intrinseco tam cultum Dei, quàm sustentationem temporalem vitæ ipsius ministri, illum tamquam magis, istum tamquam minus principalem: hujusmodi etiam sunt Præbendæ, Capellaniæ, & similia ad sustentationem vitæ ministrorum instituta. Hoc præmisso.

1218 Potest Prælatus absque simoniæ labe beneficium Clerico pauperi conferre propter sustentationem ejus vitæ tamquam finem ipsi beneficio intrinsecum, & sic Clericus recipere, dummodò talem finem minus principaliter intendat; quia sic Prælatus dat gratis, & liberaliter; ejus, cui confert, utilitatem intendit, & nullum inde pretium reportat.

1219 Hinc, quando dicitur simonia esse dare spirituale propter temporale, aut è converso, intelligi debet de motivo extrinseco, minimè de intrinseco ipsi beneficio. Ita Cardenas.

1220 Simonia committitur, si temporale detur ut gratuita compensatio pro re spirituali, vel è contra; quia compensatio est virtualis commutatio,& in re tollit titulum gratitudinis, quia ponit æqualitatem, quæ est actus justitiæ; dum enim per actum gratitudinis intendis compensare, in re intendis ponere æqualitatem, & solvere; ecce pretium, & justitiam: *vide proposit.*45. *&* 46. *ab Innocent.*XI. *damn.*

1221 Simonia committitur in re nostra,& usura in mutuo, si aliquid detur ob gratitudinem, & gratitudo deducatur in pactum, v. gr. do tibi pecuniam, hac conditione, ut te obliges conferre mihi ex gratitudine beneficium, vel è converso; & in mutuo: Do tibi mutuum cum pacto, ut posteà sis mihi gratus ad remutuandum, ad dandum aliquod in recognitionem, &c. quia pactum imponit obligationem justitiæ,& consequenter tollit in re titulum gratitudinis, quæ tantùm respicit donum antidotale, remuneratorium,& liberum, minimè ut debitum, quale illud constituit pactum.

1222 Non est autem illicita spes gratitudinis, & ostensio animi grati, v. gr. si collatori dicas: *Non te pœnitebit exhibiti mei beneficii, sed ero gratus: do tibi mutuum gratis, spero tamen, & te mihi fore gratum.* Si sincerè verba proferantur, quia sunt verba urbanitatis, quæ spem, non obligationem gratitudinis designant; si verò circumstantiæ externæ sint tales, ut videaris inde movere collatorem ad beneficium, recurrunt dicta *num.* 1214. & tunc erit simonia non solùm mentalis, sed etiam conventionalis, in quantum ex verbis, & signis externis significatur promissio compensationis. Similiter in mutuo, si circumstantiæ sint tales, ut per illam ostensionem spei, videaris exigere aliquid ex gratitudine, usuram committis, quia novum onus mutuo addis: *vid. proposit.* 42. *ab Innoc.* XI. *damn.*

1223 Si spondeas cum tuo Prælato, aut cum intercessore pro centum, v. gr. aureis, quòd non tibi, sed alteri sit beneficium collaturus: Simoniam committis, & pallias; quia ea astutia intendis movere; unde non est sponsio, sed emptio.

1224 Eum, qui dat pecuniam alicui tertio, ut intercedat apud alterum, ut ille immediatè intercedat apud collatorem beneficii; non esse simoniacum, tenent Rocafull. & alii apud Dian. *p.*4.*tr.*4. *ref.*151.*& p.*10.*tr.* 15. *ref.* 5. quia non datur pecunia pro intercessione immediata, sed pro mediata, quæ est pretio æstimabilis, & remota à collatore beneficii, & inde temporalis.

1225 Sed dico, esse simoniacum. Tancr. *de Rel.tr.*2.*lib.*4. *disp.*36. *q.*5.Rodr.& Port. quia licèt talis intercessio sit mediata, est principaliter, & determinatè ordinata ad collationem beneficii; unde est virtualiter spiritualis, utpotè ordinata ad rem spiritualem, nempè ad beneficium, & verè influit ad illud obtinendum; & sicut hac ratione immediata intercessio, persuasio, & consilium, facta pro pretio, est simonia, in quantum est virtualiter spiritualis, & determinatè ordinata ad beneficium; ita & mediata intercessio est simonia.

Eadem ratione, simonia est dare pretium, ut ponatur in nominatione, seu in numero præsentandorum, aut eligendorum.

Tum quia de hujusmodi actibus verificatur regula juris, ex *Can.Si quis* 7. *causa* 1. *quæst.* 3. *Quisquis horum alterum vendit, sine quo alterum non provenit, neutrum invenditum derelinquit*, quæ regula est mente retinenda: *v. num.* 1369.

1226 Non est autem simonia, pretium dare familiari collatoris, ut viam aperiat, ut cum ipso collatore loquatur. Mendo *in epit. ver.Simonia num.* 2. quia aditus ille est indifferens.

1227 Facere aliquam actionem virtutis ob aliquod commodum temporale, tamquam finem principaliter intentum, est simonia, quia est vendere actionem spiritualem: minimè verò si fiat ob illud tamquam finem secundariò in-

intentum, hoc pacto non est simonia celebrare Missam, concionari, &c. ob stipendium: dummodò primariò cultus Dei intendatur, licèt sine stipendio actio non fieret; quia emolumentum illud tunc est finis impulsivus, non essentialiter specificativus actionis.

1228 Pariter non est simonia, si pater det, aut promittat filio munus, si Sacramentat frequentet: infideli, ut baptizetur, vitam hæretico damnato, ut fiat catholicus, alimenta juveni, ut fiat clericus, dotem puellæ, ut fiat Monialis, quia id intenditur non per modum retributionis, seu commutationis, quo pacto utique esset simonia; sed ut pura conditio, & finis impulsivus, quo scilicet intendit impellere infidelem, ut amore fidei moveatur ad suscipiendum baptismum, &c. qui finis cedit non in emolumentum donantis, sed in utilitatem ipsius recipientis, adeòque nullus habetur contractus, sed fistitur in liberali donatione.

1229 Pro re igitur spirituali numquam potest res temporalis dari in pretium, benè verò, 1. per modum subsidii in sustentationem ministri in gratiam alterius occupati, 2. per modum eleemosynæ, 3. per modum oblationis, quæ Deo fit in persona ministri, 4. per modum liberalis gratitudinis.

1230 Simonia juris divini, & naturalis est. Primò, vendere actus Ordinum procedentes à potestate spirituali, ut absolvere, consecrare, benedicere, &c. Quia à potestate spirituali procedunt, & insuper ad effectum spiritualem ordinantur.

1231 Secundò. Vendere actus jurisdictionis spiritualis, sive pro foro conscientiæ, ut vota commutare, &c. sive pro foro externo, ut dispensare in matrimonio. Unde id, quod à Curia Romana pro dispensationibus in matrimonio exigitur, non exigitur in pretium dispensationis, sed per modum mulctæ, per quam compensetur recessus à lege communi, & ad reddendum difficilem talem recessum, ad piam causam applicandæ, aut in vim sustentationis, & onerum ferendorum. Ita Pirhing. *in com. lib. 5. tit. 3. sect. 3. §. 1.*

1232 Denique simonia juris divini, & naturalis est vendere actus jurisdictionis Ecclesiasticæ, etiam si versentur circa materiam contentiosam, aut temporalem, & politicam. Horum ratio est, quià hi actus procedunt à potestate spirituali.

1233 Non est simonia dare alicui pretium temporale pro omissione actus spiritualis peccaminosi, etiam si sit actus jurisdictionis, v.gr. ut se abstineat ab actu spirituali, quem cum injustitia, sacrilegio, &c. est positurus; quia tunc pretium non datur ad actum spiritualem patrandum, sed ad peccatum omittendum. Qua ratione non est simonia dare pecuniam Electoribus, ne indignum eligant.

1234 Non est simonia, pretium dare pro omissione actus spiritualis, qui non sit actus jurisdictionis, etiam si ad illum quis ex officio tenetur, si talis omissio nullum effectum spiritualem moraliter post se relinquat. Ut si quis Sacerdoti pretium daret, ut horarum recitationem omittat; quia talis omissio, nec in se est spiritualis, nec effectum spiritualem relinquit, nec est actus potestatis spiritualis.

1235 In casu omissionis, hæc sit regula generalis. Dare pretium pro omissione actus spiritualis, est simonia, si omissio sit actus Ordinis, aut jurisdictionis spiritualis, vel talis omissio post se relinquat effectum spiritualem. Minimè est simonia, si talis omissio sit purus actus exercitii libertatis.

1236 Hinc non committit simoniam, qui pecuniam dat Sacerdoti, etiam Parocho, ut non baptizet, non celebret, non excipiat confessionem. Committit verò simoniam, si pecuniam eidem det, ut pœnitentem post auditam ejus Confessionem non absolvat. Ratio disparitatis est; quia actus ordinis, & jurisdictionis spiritualis in Sacerdote, & in Parocho, non est non baptizare, non celebrare, non excipere Confessionem; sed baptizare, celebrare, & excipere Confessionem; & hac ratione hi actus positivi non possunt sine simonia vendi; recensitæ autem omissiones talium actuum, sunt præcisè actus exercitii libertatis, qui sunt pretio æstimabiles, adeòque possunt sine simonia vendi. Omissio verò absolutionis pœnitentis post auditam ejus Confessionem, est actus ordinis, & jurisdictionis spiritualis; nam potestas Sacerdotis, & Confessarii, est potestas ligandi, & solvendi, ut constat *ex tom. 3. num. 169.* In priori igitur casu, dum venditur omissio, venditur libertas, in posteriori venditur actus ligandi, qui est actus ordinis, & potestatis spiritualis. Melphi *de pœn. c. 15. resp. 5.* Piringh. *lib. 5. tit. 3. sect. 3. §. 2.*

1237 Non est simonia dare pecuniam Parocho, seu Sacerdoti, ut baptizet, aut absolvat constitutum in articulo mortis, alio non extante; quia datur ad redimendam vexationem, seu ad removendum prohibens, minimè, ut pretium rei spiritualis. Qua ratione (ut benè ait Melphi *cit.*) non est simonia dare pecuniam infideli ad redimendum

dum

dum Eucharistiam, aut Reliquias, quas captivas retineret: *Quia hæc non est emptio, sed vindicatio ab injuria: Pari ratione, non emo vitam, dum latroni pecuniam do, sed redimo, ne me interimat*.

1238 Item non est simonia dare, vel accipere aliquid in pretium ad redimendam vexationem in Beneficiis, dignitatibus Ecclesiasticis, & præbendis, si quis habeat jus in re, seu jus acquisitum in illa, ex *cap. Dilectus* 28. *de simonia*. Hinc D. Gregor. Magnus (ut ex Baronio refert Fagnanus *in lib. 5. cap. Nobis, de simonia num.* 105.) pecuniam Imperatori Mauritio contulit pro confirmatione sui Pontificatus, sine labe simoniæ; quia cum jam haberet jus in re ad Pontificatum per legitimam electionem, confirmatio tyrannicè usurpata non contulit Pontificatum; unde per eam pecuniam non fuit redemptus Pontificatus, sed executio muneris, ab illa vexatione se liberando. Ita Baronius *cit*.

1239 Quòd si habeat jus ad rem, videlicet jus non jam acquisitum, sed primò acquirendum, tunc non licet absque simoniæ labe aliquid dare ad redimendam vexationem etiam injustam, & dolosam ab eo, qui non tantùm obesse, sed etiam prodesse potest; licet tamen redimere ab eo, qui tantùm obesse potest. Pirhing. *in comp. lib. 5. tit.* 3. §. 6. Quia in primo casu datur illi, qui prodesse potest ad beneficium obtinendum, intercedendo, aut conferendo, &c. & sic movet, & influit, & inde pecunia data habet rationem pretii pro beneficio: In secundo casu non datur pecunia, ut beneficium conferatur, sed ut vexatur injustè infamare, nocere, & impedire desinat; unde tunc, qui pecuniam dat, illam dat solùm, ut iniquas machinationes vexatoris impediat, minimè ut positiuè influat in beneficii collationem; nam (ut supponitur) prodesse non potest.

1240 Jus ad rem quis acquirit per concursum habitum, in quo fit repertus dignior, vel per præsentationem. Jus in re quis ad beneficium acquirit per legitimam electionem, collationem, provisionem, institutionem, vel postulationem, de qua infrà *num.* 1276. Pirhing. *cit*.

1241 Simonia est dare pecuniam patrono beneficii simplicis, & non curati, quod est de jurepatronatus laici; quia beneficio qua tali est annexum officium spirituale, nempè munus, preces, & officia Deo persolvendi; & hæc est ratio, cur aliquid dare in pretium pro beneficio, sit simonia: *v. num.* 502.

1242 Dices. Licet sine labe usuræ recipere pecuniam cum usura, à potente dare cum usura, & sine usura, qui tamen vult dare cum usura: ut *in num.* 372. Ergo licet sine labe simoniæ recipere beneficium simplex à patrono potente dare cum pecunia, & sine pecunia, qui tamen vult dare cum pecunia; sequitur à fortiori, quia usura est prohibita jure divino, simonia in beneficiis jure Ecclesiastico: ut *in n.* 1209.

Respondeo, argumentum etiam probare in beneficio curato ob rationem *de num.* 1242. Disparitas tamen est; quia usura, estò sit de jure divino, in dante numquam potest esse licita, quia potest dare sine usura; in recipiente liberatur à labe usuræ, ex necessitate recipientis, & ex libertate dantis, qui potest non dare ad usuram; & præcepta divina non sunt supra vires humanas; aliundè talis receptio non est prohibita, sed solùm datio: ut *in num.* 372. In casu simoniæ, licèt prohibitio sit Ecclesiastica, cadit tamen tam supra dantem, quàm supra recipientem; quoniam tam datio, seu collatio, quàm receptio, est prohibita sub labe simoniæ, ut modò de pœnis dicemus; qua seclusa prohibitione, curreret utique paritas.

Cæterùm paritas tenet, si uniformiter de usura, & simonia discurras; sicut enim in simonia quis peccat, si sine legitima causa recipiat, ita in usura: Et sicut in usura cum legitima causa recipiens non peccat; ita nec in simonia, puta si recipiat media pecunia ad redimendam vexationem, ut modò dicemus.

Et maximè, quia quamvis receptio beneficii sit prohibita jure Ecclesiastico, quantum ad id, quod materiale est; est prohibita jure divino, & naturali, quantum ad id, quod spirituale est.

QUÆRES I.

1243 *An simoniam committat, qui dat pretium Electoribus pro Prælatura, aut officio Regulari, v. gr. Provincialatu, Prioratu, Guardianatu, Diffinitoratu, &c.*

Negant Bonac. *tom.* 1. *de simonia disp.* 1. *q.* 7. §. 2. *num.* 4. & *tom.* 3. *disp.* 2. *qu.* 3. *punct.* 24. *num.* 4. Peyrinus *de subdito q.* 1. *cap.* 31. §. 9. Barb. Azorius, & alii apud Dianam *par.* 4. *tr.* 4. *resol.* 156. Quia non sunt propriè beneficia, de quibus intelligi debent jura, nec habent jus ad redditus: ut *in num.* 502.

1244 Mendo *in epit. ver. simonia num.* 5. concedit esse simoniacum, sed addit, non contrahere ipso jure excommunicationem; quia sumus in odiosis, & jura excommunicationem latæ sententiæ fulminant pro beneficiis propriè dictis.

1245 Dico tamen, simoniam committere.

I 4 Rodr.

Rodr. *in comp. ref.* 129. *n.* 5. Port. *ver. simoniæ nu.* 6. Pignatelli *tom.* 10. *consult.* 44. Diana *cit.* Cajet. Filliuc. & alii apud ipsum. Quia Prælaturæ sunt beneficia Regularia, & habent annexam auctoritatem, & jurisdictionem spiritualem: ut *in num.* 1209. Insuper Definitoratus, &c. (quod etiam est commune Prælaturis) sunt officia Ecclesiastica, annexam habentia auctoritatem spiritualem.

1246 Tum quia juspatronatus, seu jus ad præsentandum; item jus ad beneficium conferendum, seu ad eligendum, vendi non potest sine labe simoniæ; quia ordinatur ad beneficium, cui est annexum munus spirituale, ita & Definitoratus, &c. qui dat jus ad eligendum Prælatos Regulares.

1247 Insuper addo, hujusmodi simoniacum ipso jure contrahere excommunicationem. Ita citati DD. cum Sorbo, qui refert Bullas Pauli II. Pii IV. & Pii V. infligentes pœnas excommunicationis latæ sententiæ, & privationis ipso facto ab officio, vel beneficio simoniacè adeptis, & inhabilitatis ad alia. Ubi nomine *Officiorum*, usi sunt Pontifices. Et quidem de dictis Prælaturis, & officiis, verificatur definitio simoniæ: *de num.* 1201.

QUÆRES II.

1248 *An sit simoniaca commutatio Prælaturarum, & officiorum Regularium?*

Sine labe simoniæ potest commutari, etiam ex pacto, spirituale pro spirituali, v. gr. Reliquia pro Reliquia, Missa pro Missa; quia simonia est commutatio rei spiritualis, aut spirituali annexæ, pro pretio temporali.

1249 At hæc commutatio est simoniaca, si fiat in beneficiis, idque ex Jure Canonico, ex *cap. De hoc autem, de simonia*. Ita com. Unde commutatio spiritualis pro spirituali non est censenda simoniaca, nisi in casibus expressis in jure.

1250 Hinc difficultas oritur. An sit simoniaca commutatio Prælaturarum, & Officiorum Regularium: *de num.* 1243. Non esse simoniacam, tenet Sanchez, Victoria, & Sotus apud Dianam *par.* 4. *tract.* 4. *resol.* 150. *& alii de num.* 1243. ob rationem ibi allatam. Et sic dicunt, non committere simoniam electores, si inter se conveniant hoc pacto: *Si tu dederis mihi tuum suffragium in hac electione, ego dabo tibi meum in illa alia*. Vel si ad eumdem effectum promittatur Guardianatus aut Definitoratus.

1251 At dico, esse simoniam, ut constat ex dictis *num.* 1245.

QUÆRES III.

1252 *An excusari possit à simonia praxis illa: videlicet: Quòd in Capitulis, in quibus diversæ fiunt electiones, Electores in tractatu alicujus in Generalem, aut Provincialem conveniunt, ut posteà tales eligantur in Provinciales, Definitores, Guardianos, &c.*

Peyr. *tom.* 3. *privil. cap.* 9. *num.* 7. Pelliz. & alii docent, posse excusari ex duplici capite. Primò, quia sic eligendus non promittit aliquid pendens à sua libera potestate (quod solùm videtur prohiberi *in cap. de hoc, de simonia*) si quidem quantumvis eligendus id promittat, adhuc possunt Electores illum eligere, aut non eligere, & de facto plures interdum contradicunt, ita ut in talibus electionibus, eligendus non habeat nisi proprium votum. Unde praxis ista videtur potiùs quædam convenientia, seu concordatio electionum faciendarum ad terminandum tractatum electionis, quàm realis aliqua promissio.

1253 Secundò, quia talis tractatus est merè consultorius, minimè conventionalis, aut conditionalis; tunc namque utique esset simoniacus, quia intercederet verum pactum, & promissio realis.

Diana *par.* 3. *tr.* 2. *ref.* 125. docet ex Rodr. & Villal. non committi simoniam, si inter Electores non interveniat pactum, sed tantùm oblatio futuræ spei, ut si dicant: *Da huic votum, & providebitur tibi de alia re*.

1254 Quibus addo, præfatam praxim (reali promissione seclusa) præsentibus temporibus sæpè expedire ad vitandas discordias, quæ aliàs prudenter timerentur, ad terminandum tractatum electionis pacificè, & sine scandalo, uti Religiosos decet, ad providendum de Superiore magis opportuno, & Religiosis magis charo, & pluries ad facilitandam electionem dignioris, aut ad vitandam electionem indigni, vel ne eveniat electio digni, digniore relicto, quæ prudenter timerentur ex sequela vocalium, quam quidem Pater posset habere, aut ex indebita eorumdem unione, non respiciente Deum, sed propriam passionem, vel humanam officiositatem; quæ uniones, non semel, dici debent potiùs factiones per Sacros Canones, & Constitutiones damnatæ, quàm Religiosa fraternitas.

Tum quia, qui tenetur ad finem, tenetur uti mediis necessariis ad obtinendum finem, juxtà regulam juris: *Qui vult consequens, vult & antecedens conducens ad illud*.

1255 Hinc Peyr. *cit. num.* 14. docet, Electores teneri ad tractatus merè consultorios præmittendos, adhibendo mediocrem dili-
gen-

gentiam ad inquirendum digniorem.

Advertendum tamen est in hujusmodi tractatibus, ut si simoniam fugiant, in subornationem non incidant.

SUBORNATORES

1256 Dicuntur, qui donis, & promissis, comminationibus, & obsecrationibus importunis, laudibus, aut vituperationibus falsis aliquem inducere conantur, ut sibi, vel alteri suffragium in electionibus ferat: quive colligationes, aut inductiones fecerint. Ita *in Const. nostris, c.7. num.*43. Melphi *de pœnis cap.* 15. *qu.* 3.

1257 Obsecratio debet esse importuna, ita ut importet vehementem violentiam precum aptam ad extorquendum suffragium; secùs, si sit civilis, & blanda. Laudes pariter debent esse importunæ. Secùs si quis laudet, consulat, & conferat civiliter in ordine ad sanctam Electionem dignioris.

1258 Vituperationes debent esse falsæ, aut de delicto vero, sed occulto, & ita ut timorem incutiant. Ut si quis malæ linguæ minitetur: *Si non dederis mihi suffragium, publicabo te fornicarium.*

1259 Colligatio, & inductio habetur, cum quis, minimè zelo publici boni, sed ut de electione disponat, alios electores allicit, & impellit, ut secum permaneant.

1260 Pœnæ subornatorum sunt excommunicatio latæ sententiæ reservata Generali, si electio fuerit superiorum inferiorum; est autem reservata Papæ, si fuerit electio Generalis ex Const. Gregor. XIII. Insuper privatio actuum legitimorum ipso facto.

1261 Requiritur tamen effectus secutus.

DE OFFICIIS ORDINUM MILITARIUM, ET ACADEMIARUM.

1262 Mendo in Epit. *ver. Simonia, num.*6. & 7. *hæc habet.*

„ Certò probabile est, non esse simoniam „ vendere commendas ordinum equestrium „ Hispaniæ: nam minimè conferuntur propter munus Ecclesiasticum, aut finem spiritualem: nec requirunt Ordinem, adhuc „ nec primam Tonsuram, nec recitationem „ Horarum: & præstantur ob labores pretio „ æstimabiles militiæ; & quamvis ex fructibus Ecclesiasticis comparentur, tamen certum est, plures accipere redditus ex ejusmodi fructibus ob temporalem laborem „ in Ecclesiæ utilitatem impensum. Idem est „ de Habitibus Equestribus, quippè conceduntur intuitu finis temporalis; & qui eos „ emit, non intendit emere Religionem (estò „ sit stricta Religio quælibet Equestris, sicut „ est Ordo D. Joannis Hierosolymitani) sed „ honorem, & splendorem temporalem. Et „ quamvis ea venditio, olim valdè communis, sit jam prohibita, ob motiva urgentia, „ & ob opinionem contrariam; tamen id non „ tollit probabilitatem hujus opinionis, quæ „ ex consuetudine antiqua vendendi eos Habitus, non parùm roboratur: nam id numquam fuisset permissum, nisi opinioni certò probabili inniteretur.

„ Non est simonia, accipere, & præstare pecuniam pro gradibus, qui in Academiis „ conferuntur; nam omnia, quæ in eis præstantur, potestates, & privilegia, sunt bona naturalia pretio æstimabilia, & quæ „ ad finem supernaturalem proximè, & immediatè non referuntur; & quamvis conferantur potestate Pontificia, potest Pontifex conferre aliqua temporalia ad splendorem rerum spiritualium, & ad illas conducentia, sicuti illi gradus, maximè in Theologia, & jure Canonico, conducunt.

PÆNÆ SIMONIACORUM.

1263 Primò, ob simoniacam collationem, & susceptionem Ordinum, etiam primæ tonsuræ, scienter habitam, incurritur excommunicatio major, & suspensio ab exercitio Ordinum susceptorum Papæ reservata, ita ut conferentes sint suspensi à collatione cujuslibet Ordinis, etiam primæ tonsuræ.

2 Ob simoniam realem in beneficio scienter contractam incurritur etiam ab utroque excommunicatio major Papæ reservata, 2. irrita est electio, præsentatio, confirmatio, unde talis non facit fructus suos; idque etiam si à tertia persona tali modo provisus vitium illud ignoraverit; nisi suspicatus sit, ne simonia committeretur, & omninò contradixerit; vel nisi à tertio data fuerit pecunia in fraudem, ut redderetur inhabilis; vel nisi electus simoniam ignorans, beneficium per triennium bona fide possederit, 3. fit inhabilis ad idem beneficium: quas pœnas incurrit ipso facto, etiam si simonia sit occulta. Ad nova autem beneficia non fit inhabilis ante sententiam judicis.

Simoniacus tenetur ipso facto renunciare beneficium, nisi dispensationem à Romano Pontifice obtinuerit, & fructus, utpotè nulliter perceptos: non tenetur restituere fructus bona fide consumptos, sed eos, quos habet, quando mala fides incipit; quia tunc incipit esse possessor malæ fidei. Eos restituere tenetur Ecclesiæ, cui est facta injuria.

Pretium simoniacè acceptum, restituendum est ipsi danti, si non sit secuta collatio; si verò

verò sit secuta, probabilius, quòd restitui debeat Ecclesiæ beneficii, quia Ecclesia tam dantem, quàm recipientem punire intendit; vel pauperibus, ubi est consuetudine receptum.

SIMONIA CONFIDENTIALIS

1264 HAbet locum in beneficiis, *Et tunc est, quando quis alteri dat, cedit, aut procurat beneficium in confidentiam cum intentione eum obligandi, ut post aliquod tempus illud resignet sibi, vel alteri, v. g. suo nepoti, amico, &c. vel cum onere, ut pensionem aliquam, seu fructus in totum, aut in partem solvat ipsi danti, cedenti, procuranti, aut alteri ad ejusdem libitum.* Hæc si nullum intercedat pactum exterius, est simonia confidentialis mentalis: si intercedat, est conventionalis: si pactum est ex utraque parte completum, est realis, *ut in n.* 1207.

Quantum ad ejus pœnas, ait Busem. *Simonia confidentiæ completa dato, & accepto beneficio, licèt accipiens promissionem vicissim non impleverit, inducit, 1. excommunicationem majorem utrique parti contrahenti Papæ reservatam, 2. annullat resignationem, & collationem beneficii, in quo est commissa, & inhabilitat ad id postea obtinendum, 3. privat omnibus beneficiis, & pensionibus ante obtentis, non tamen ante sententiam latam, 4. beneficia sic collata soli Pontifici reservantur.*

Quæ leges sunt latæ à Pio IV. & Pio V. ad evitandas fraudes, quæ in collatione, cessione, procuratione, & consecutione beneficiorum fieri possunt.

Licitè potest Pontifex beneficium uni conferre, reservata pro alio pensione; tunc enim nil aliud facit, quàm fructus beneficii dividere, partem beneficiario dando, & partem alteri benemerito reservando.

De Simonia agunt Scotus *in* 4. *d.* 25. *qu.* 1. *litt. D. T. & dist.* 13. *q.* 2. *lit. H.* Mastrius *disp.* 14. *qu.* 3. Bonac. *to.* 1. la Cruz, Melphi *de Pœnis cap.* 15. Fagnanus *lib.* 1. *C. Non sine de Arbitris*, *& lib.* 5. *tit. de Simonia*, Pirhing. *l.* 5. *tit.* 3. Clericatus *cap.* 35. Ant. à Spir. Sanct. *tom.* 1. *tract.* 4. Cardenas *disp.* 27.

DE BENEFICIIS

1265 BEneficium Ecclesiasticum, vocatur à Decretalibus etiam Præbenda, & definitur *ut in num.* 502.

Beneficia Ecclesiastica multipliciter dividuntur: & præsertim, alia sunt *Curata*, quibus est annexa cura animarum, sive quoad forum internum, qualem habent Parochi respectu suorum Parachianorum, sive contentiosa, & quoad forum externum: Et alia non curata; quibus talis cura non est annexa.

Item alia sunt duplicia, alia simplicia. *Duplicia* sunt, quibus est annexa aliqua solemnis qualitas juris; videlicet Cura animarum, jurisdictio, Præeminentia, aut administratio rerum Ecclesiasticarum. Hinc Archidiaconatus est duplex; quia habet præeminentiam quoad locum magis honoratiorem. *Simplicia* sunt, quæ nullam talem solemnitatem habent, sed instituta sunt ad preces, & officia Deo persolvenda: hujusmodi sunt Canonicatus tam Cathedralium, quàm Collegiatarum.

1266 Insuper alia sunt Manualia, alia non Manualia. *Manualia* sunt, quæ conferuntur revocabiliter ad nutum Superioris: Talia sunt plura Regularium beneficia, quæ nec sunt electiva, nec curata. *Non manualia* sunt, quæ conferuntur in perpetuum, dum beneficiarius vivit, ita ut amoveri non possit, nisi in penam delicti; & hæc sunt verè, & propriè beneficia.

1267 Denùm. Alia sunt *Collativa*, quæ conferuntur à libera voluntate eorum, ad quos collatio pertinet.

1268 Alia *Electiva*, quæ conferuntur mediante electione à Clerici, seu Canonicis facta, legitimè à Superiore confirmata. Alia sunt *Patronata*, quæ nominante Patrono, ad quem spectat clericum promovendum præsentare, ab Episcopo conferuntur.

1269 Beneficium personale, seu personatus, est illud, quod instituitur ex redditibus certis, & stabilibus, auctoritate Episcopi, in favorem alicujus personæ, quæ sola, vel alii duo, aut tres, juxta voluntatem fundantis, obtineant illud, & postea beneficium cesset, & redditus illi in alia opera pia convertantur, juxta mentem ejusdem fundantis.

1270 Unde personatus sunt Beneficia Ecclesiastica, quæ primam tonsuram exposcunt, & obligant ad recitationem Officii Divini, sed non sunt perpetua. Vacat beneficium, si qui illud habet, nubat. Mendo *in Epit. verb. Beneficium, num.* 18.

1271 Capellania collativa, quæ scilicet authoritate Episcopi erigitur, ex *n.* 504. est beneficium, cui est annexum onus Officii Divini, adeòque dat titulum sufficientem ad Ordines Sacros, & jus spirituale ad fructus percipiendos, nec potest conferri, nisi Clerico, & à persona Ecclesiastica. Capellania verò non collativa, quæ temporalis dicitur, est illa, in cujus erectione nulla intervenit Episcopi auctoritas, sed consistit in assignatione determinata salarii pro celebratione, & servitio præstando; adeòque non est beneficium, nec obligat ad Divinum Officium,

cium, nec dat titulum ad Ordines, nec pactum de ea (si quod fiat) est simoniacum; benè verò, si fiat pro Collativa.

1272 Potest autem Capellania de consensu Episcopi fundari cum expressa conditione, ut non teneatur Capellanus Officium recitare, donec sit initiatus in sacris. Mendo *ver. Capellania, num.* 9.

1273 Non potest Beneficium conferri, nisi vacet. Trid. *sess.* 24. *de Ref. cap.* 19. Ne quis alteri mortem procuret, aut optet.

1274 Beneficio vacante, Collatoribus conceditur tempus sex mensium, intra quos si conferre negligant, ipsi privantur pro ea vice potestate conferendi, & collatio ad proximum Superiorem devolvitur, *cap.* 2. *de concess. Præbend.*

1275 Si autem provisio facienda sit per plurium electionem pro Ecclesia Cathedrali, aut Regulari, conceditur tempus trium mensium, intra quos si electio celebrata non fuerit, provisio devolvitur ad Papam, ex jure novo *Extrav. ad Regimen.* 13. *de Præben.* Pariter trium mensium tempus conceditur pro Ecclesia Collegiata, si provisio facienda sit de Prælato Ordinariam jurisdictionem habente in Clericos suæ Ecclesiæ. Præbens *libr.* 1. 15. *ex pluribus juribus: v. num.* 1345. & 1346.

1276 Ecclesiæ vacanti tribus modis provideri potest: Per electionem, Per postulationem, & per Nominationem. *Electio*, est alicujus personæ idoneæ ad dignitatem Canonica vocatio. *Postulatio*, est quædam gratiæ petitio Superiori facta de promovendo aliquem ad Prælationem, ad quam de jure communi, propter defectum aliquem, vel impedimentum, eligi, seu promoveri non potest. Unde postulatio est personæ, quæ prohibetur eligi non propter vitium, sed propter defectum, putà si patiatur defectum natalium, ætatis, Ordinis, quatenùs laicus est, aut in minoribus, &c. *Nominatio*, est præsentatio unius, vel plurium à patrono facta Prælato, ad quem spectat Clerici promotio, & Beneficii collatio.

1277 Electio, Postulatio, & Nominatio conveniunt in hoc, 1. Quòd Electio, & postulatio fit facta à majori parte capituli. Idem dic de Nominatione, si spectet ad plures, 2. Quòd repellatur indignus.

Si tamen electio cum postulatione concurrat: videlicet, si una pars suffragiorum Capituli postulet unam personam, & alia eligat aliam; tunc, ut prævaleat postulatio, requiritur, quòd postulantes sint duæ partes ex tribus.

Quòd si postulantes non adæquent duas tertias partes, sed eligentes excedant unam tertiam partem, prævalet electio, *ex cap. Scriptum* 40. *de elect.* Ratio est; quia postulatio est modus providendi extraordinarius, qui nititur gratiæ: Electio est modus Providendi ordinarius, magis fundatus in jure, & ideò minus requiritur ad Electionem: *v. num.* 1275.

1278 Differunt in hoc, quòd per electionem acquiritur jus electo ante confirmationem, jus inquam beneficii, & administrandi; nam electio dat beneficium, confirmatio verò solùm dat exercitium. Per postulationem jus acquiritur postulato post postulationis præsentationem superiori factam.

Per nominationem jus acquiritur nominato post præsentationem. Unde ante præsentationem possunt postulantes, aut nominantes, à postulatione, aut nominatione recedere; minimè, post præsentationem.

Verum tamen est, quòd sicut, si electus administret ante confirmationem, ejus electio cassatur, *ex cap. jam dudum, de præben.* Ita si postulatus, administrat ante admissam postulationem, privatur jure postulationis, *ex cap. Bonæ memoriæ.* Et sic pariter nominatus, si administret ante admissionem. Hinc electio dicitur confirmari, postulatio, & nominatio admitti.

1279 Item differunt; Quia electio, & postulatio fiunt tantùm de uno; nominatio de pluribus, putà de duobus aut tribus, ubi primò nominatus censetur dignior, *cap. Quorumdam, de elect.*

Hinc, si unus tantùm nominetur erit quasi postulatio, non nominatio.

Denique differunt, quia electio fieri debet de digniori, Conc. Trid. *sess.* 24. *de ref. cap.* 18. postulatio autem fit de ineligibili, non ob crimen, sed ob defectum dispensabilem, ut in *n.* 1276.

1280 Electio indigni est nulla; unde electus non facit fructus suos, & tenetur illos restituere.

1281 Electio digni relicto digniori, etiam per concursum, est valida, sed illicita. Imò Fagnanus *in lib.* 5. *C. Mandato de Simonia num.* 29. cum Nav. vult, quòd impediens, ne post concursum beneficium detur digniori, teneatur ad restitutionem: *v. infra tit. de restitutione.*

Diana *p.* 3. *tr.* 5. *resol.* 110. subdit, probabile esse, & tutum in praxi, quòd electores non teneantur ad restitutionem: fatetur tamen affirmativam opinionem esse probabiliorem: v. Tamb. *tom.* 1. *lib.* 8. *tr.* 3. *c.* 4. §. 3.

Dia-

1282 Diana *cit.* cum nonnullis, plures (ait) esse causas, quæ à mortali excusant eligentes minùs dignum digniore relicto. Primò. Quando excessus dignitatis non est notabilis, 2. Quando dignus est indigena, dignior vera alienigena, 3. Quando major pars vult eligere minùs dignum. Quod procedit (subdit ipse) etiam si electores jurassent eligere digniorem, & sic eligendus est minùs dignus, quando est magis acceptus Conventui. In similibus namque casibus impletur juramentum secundum rationationabilem intentionem jurantis, 4. Si alias omisso digno, & digniore, eligendus foret tertius indignus, 5. Quando dignior præesset alteri Ecclesiæ, & opporteret illum postulare, 6. Quando dignior esset implicatus negotiis externis, quæ illum à residentia retardarent, 7. Si dignior non esset expertus, sicut minùs dignus, 8. Quando collator tenetur confirmare electum à Patrono, 9. Si Beneficium ex prima sui institutione per Ecclesiam acceptata conferendum sit alicui ex certa familia, vel oppido, 10. Si fundator beneficii Parochialis præsentet minùs dignum, 11. Quando quis resignat beneficium. Ita ille.

1283 Illud certum est, quòd dignior ille censendus est; *Qui omnibus pensatis, & respectu habito ad doctrinam, & mores, utilior Ecclesiæ futurus judicatur. Ita com. v. infra tit. de restitutione.*

1284 Hinc loquendo de superioribus Regularium, *Port. ver. electio num.* 20. & 21. doctissimè ait:

„ Si video, Petrum esse digniorem, & tamen major pars communitatis est inclinata „ infallibiliter ad Franciscum minus dignum „ sed tamen dignum: possum suffragari Francisco minus digno: quia tunc frustraneum „ est suffragari Petro digniori, & nemo tenetur ad actum frustraneum. Vega *in Summ. Moral.* 1. *part. ver. Electio*, *casu* 1. At si major „ pars inclinat ad indignum, numquam licèt „ illi suffragari.

„ Denique pro complemento, & consolatione aliquando Religiosorum, attendenda „ est doctrina D. Thom. *quodlib.* 8. *art.* 6. quam „ tradit Comitolus *libr.* 1. *resp. Moralium quæst.* 77. cum multis, ubi ex D. Thom. dicit, „ quòd licèt simpliciter, & absolutè eligendus sit melior: hoc debet intelligi, quòd „ non sit melior simpliciter, & absolutè, sed „ sufficit, quòd sit melior ad hoc officium, & „ hic est melior secundùm quid. Et ponit ibi „ exemplum Comitolus: quòd aliquando „ minus sanctus poterit habere majorem potentiam, & industriam sæcularem, vel aliquid hujusmodi, quod pro nunc magis conducit ad bonum commune, & dispensationes spirituales ordinantur ad bonum Ecclesiæ. Denique arbitrium boni viri debet „ pensare varias circumstantias temporis, personæ, &c. ex quibus inferre possit, quòd „ quis pro nunc sit dignior secundum quid, „ id est, in ordine ad hoc officium: ita tamen „ ut numquam eligatur indigus.

Et Phæbeus *lib.* 1. *tit.* 12. *num.* 7. inquit:

„ Qua ratione tradunt etiam Authores „ nonnulli, apud Azor. *in cit. cap.* 15. *qu* 3. & 4. posse nonnumquam ignobili doctiori, ac „ sanctiori præferri nobiliorem, & potentiorem, sufficienti doctrina, ac probitate dotatum, quando scilicet beneficium indiget „ defensore, vel protectore administrante: „ item preferri posse, qui certò cognoscitur „ esse dignus, seu sufficienter doctus, & probus, relicto doctiori, cujus vita ignoratur; „ de qua re extat etiam declaratio Cardinal. „ Concilii citata à Piasec. *in Praxi p.* 2. *cap.* 5. *art.* 3. *num.* 10. Ex eadem quoque majoris „ utilitatis Ecclesiæ ratione descendit, externo magis idoneo præferri debere idoneum, „ qui sit ex eadem civitate, vel de gremio Ecclesiæ, *ex cap. Nullus* 13. *dist.* 61. Præsumitur enim utiliùs, & cum majori peritia administraturus res Ecclesiæ, qui in eadem „ suam transegit ætatem: & ita Sacrum Cardinalium Collegium ex ipsis Cardinalibus „ digniorem eligit, ut præscribitur *in c. Oportebat*, 3. *cum seq. dist.* 79. quamvis extra Collegium alius ipso dignior inveniatur.

Vide *prop.* 47. ab Innoc. XI. *damn.*

PLURALITAS BENEFICIORUM

1285 Cujuscumque generis, est prohibita eidem personæ cujusvis dignitatis, etiam si Cardinalatus honore fulgeat, à Trid. *sess.* 24. *de ref. cap.* 17.

1286 Tria autem sunt capita, quibus beneficia redduntur incompatibilia.

Primum, si requirant continuam residentiam personalem. Talia sunt beneficia curata, v. g. duæ Parochiæ, duo Episcopatus, &c. quæ proinde eidem conferri non possunt, nisi unum in titulum, alterum in commendam temporalem.

Secundum. Si sint beneficia uniformia sub eodem tecto: v. g. duo Canonicatus in eadem Cathedrali, quamvis sint beneficia simplicia; quod dispositum est, ne ob beneficiorum confusionem minuatur divinus cultus.

Tertium. Si unum ad congruam Clerici sustentationem sufficiat. Nam plura beneficia simplicia conferre eidem, cui unum sufficiat,

ciat, est Bona Ecclesiæ dissipare, non dispensare. Et Trid. *cit. concludit:*

Statuit, ut in posterum unum tantùm beneficium Ecclesiasticum singulis conferatur. Quod quidem, si ad vitam ejus, cui confertur, honestè sustentandam non sufficiat; liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferre.

REDDITUUM ECCLESIÆ

1287 A Conc. Rom. 2. *cap.* 4. sub S. Sylvestro 1. ut patet in Sum. Conc. hæc facta fuit distributio:

Commoneo autem vobis omnibus mihi consortibus monimentum hoc, ut de redditibus Ecclesiæ quatuor partes fiant: quarum una cedat Pontifici (seu Episcopo.) *Altera præsbiteris, & Diaconis, & omni Clero. Tertia Templorum, & Ecclesiarum reparationi. Quarta pauperibus, & infirmis, & peregrinis.*

1288 Finis hujus dispositionis ortum habuit, quoniam in primitiva Ecclesia fideles omnes (ut habetur Actorum 4.) vivebant in communi; quia tamen laici cœperunt bona propria retinere, & modus vivendi in communi solùm apud Clericos remansit; ideò edita fuit allata dispositio.

1289 Nunc autem (ait Bardi in Selectis *l.* 3. *qu.* 10. *sect.* 1. *num.* 8.) recensita dispositio non viget cum illo rigore, saltem quoad omnia. Nam nunc Clericis Cathedralibus inservientes sunt assignatæ Præbendæ, & Ecclesiis pro fabrica, & suppellectilibus sunt applicati quamplures redditus, & oblationes; ut etiam advertit Barbosa *de jure Eccles. l.* 3. *c.* 17. *n.* 7. & 8. qui ideò subdit, vigorem illum de quarta parte fructum eroganda Ecclesiæ, & Clero, remitti. Ita Bardi. Qui concludit ad præsens servandam esse consuetudinem: *v. num.* 1295.

De absentiæ tempore, vide hìc *num.* 513. *à num.* 529. *ad* 547. De ætate, *v. tom.* 3. *à n.* 104.

QUÆRES I.

1290 *An Episcopi, & alii beneficiarii sint domini reddituum, seu fructuum, qui ex suis beneficiis ipsis proveniunt?*

RESpondeo, esse veros omnium fructuum dominos. Bardi. *cit. sect.* Suarez, Vasq. Bonac. Bannes, Sotus, & alii 20. Doctores apud ipsum. Insuper ex Canonisticis, Fagnanus *lib.* 3. *cap. Si quis sanè de Peculio Cleric. numer.* 3. Pirhing. *in Compen. lib.* 3. *tit.* 25. §. 2. & 3. cum aliis multis.

Est contra Panorm. Sylvestr. Palud. & alios, qui volunt esse dispensatores, & administratores. Item contra Cajet. qui tenet esse dominos quoad portionem fructuum suæ sustentationi necessariam, quoad excessum verò dispensatores; & inde, si de superfluis disponant, non in pauperes, aut Ecclesiam, teneri ad restitutionem.

1291 Ratio communis, & firma nostræ resolutionis desumitur ex Conc. Trid. quod *in sess.* 24. *cap.* 12. *de ref.* contra beneficiarium Curatum, Canonicum, & Præbendatum disponit, quòd, nisi intra duos menses à die possessionis, fidei professionem emittat: *Privetur dimidia parte fructuum, quos ratione etiam præbendæ, & residentiæ fecit suos.*

1292 Item idem Conc. *in sess.* 23. *cap.* 1. de recensitis loquens statuit, quòd si quis absque legitima causa à Superiore approbata, à sua Ecclesia absit ultra tres menses, sive continuos, sive interruptos, sub eodem anno; *Eum pro rata temporis absentiæ fructus suos non facere.*

Ex quibus locis per locum ab opposito solidè infertur, quòd si fidei professionem præscripto tempore emittant, & uti supra, non absint, fructus suos faciant; & consequenter, quòd sint veri domini omnium fructuum, qui ex beneficiis Ecclesiasticis ipsis proveniunt.

1293 Idem confirmat Julius III. per Bullam, *Cum sicut nobis*, edita 26. Junii 1550.

Unde concludo cum Fagnano, *cit.* & aliis, Episcopos, & Beneficiatos omnes æquiparari usufructuariis in vita, & usuariis in morte, quantum ad hoc, quòd in vita habent verum dominium, non quidem proprietatis, & quoad fundos, sed quoad redditus, & fructus: *v. num.* 1302.

1294 Obiicies pro parte opposita quosdam antiquos Canones, maximè *c. Clericos* 1. *qu.* 2. & *c. Quoniam* 16. *q.* 1. ubi Hieronymus ad Damasum Papam ait: *Clericos autem illos convenit Ecclesiæ stipendiis sustentari, quibus parentum, & propinquorum nulla suffragantur bona: Qui autem bonis parentum, aut suis sustentari possunt, si quod pauperum est, accipiunt, sacrilegium profectò committunt, & per abusionem talium, judicium sibi manducant, & bibunt.*

1295 Resp. cum Fagnano *cit. num.* 16. Bardi, & aliis apud ipsos, tria esse distinguenda tempora. Primum primitivæ Ecclesiæ, tempore Apostolorum, quo omnes fideles vivebant in communi.

1296 Secundum, quo laici cœperunt bona propria possidere, & modus vivendi in communi remansit solùm apud Clericos. Et hoc tempore commonita fuit distributio in quatuor partes: *ut in num.* 1287. atque editi fuerunt relati Canones de *num.* 1294. quibus dispositum fuit, ut Clerici, qui bona patrimo-

monialia possidebant, viverent solùm de illis, & redditus Ecclesiæ eis competentes distribuerentur Clericis indigentibus, & aliis pauperibus.

1297 Tertium tempus est, quo cœperunt Clerici bona propria possidere, Ecclesiæ dotari, *ex cap. Nona de Consecr. dist. 1. cap. Pastoralis, de his quæ fiunt à Prælat.* Item pro Clericis, & ministris erecti fuerunt tituli Beneficiales, & Præbendæ, *capit. 1. & per totam dist. 22. C. de mulcta, & Præbendis.* Et hoc tempore dispositum fuit, *in cap. Episcopi, in capit. Quia nos de testam.* & aliis juribus, ut Clerici possint licitè vivere de redditibus Ecclesiæ, & suis hæredibus bona patrimonialia relinquere.

Et novissimè Trid. relatum *in tom. 3. à num. 48. ad 73.* disposuit, ut nullus Clericus ad Ordines Sacros promoveatur, nisi beneficium, aut patrimonium possideat suæ congruæ, & honestæ sustentationi sufficiens, sub pœna Episcopo scienter aliter promoventi, ut teneatur de suis fructibus eum alere: *v. loc. cit.*

1298 Hinc clarè constat, per relatos, & alios posteriores Canones cessasse antiquos, & simul non vigere rigorem distributionis in quatuor partes, ut dictum est *num. 1288.* Teneri tamen Episcopos de fructibus, qui suæ honestæ sustentationi supersunt, sub mortali eleemosynas elargiri pauperibus, quibus aliter subveniri non potest, ut modò dicemus.

Corroborantur dicta ex juribus nostri temporis nunc adducendis.

Q U Æ R E S II.

1299 *An Episcopi, & Beneficiarii possidentes sufficiens Patrimonium, possint licitè de redditibus, & fructibus beneficii Ecclesiastici, & proventibus Ecclesiæ, vivere juxta decentiam status, ac dignitatis: Patrimonio unà cum fructibus servato ad alios usus, & de eo disponere, etiam aliis donando, prout eis placuerit?*

Resp. Posse. Doctores *num. 1290. cit.* Probatur ex Innoc. *in cap. Episcopus, num. 1. de Præbend. Non credimus, quòd qui habet beneficium, vivere debeat de Patrimonio, sed de Altari: v. n. 1297.*

1300 Quod est conforme dicto Pauli *1. ad Cor. 9. Quis militat suis stipendiis unquam? Qui plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lactè gregis non manducat? &c. Nescitis, quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui Altari deserviunt, cum Altari participant? Et 1. ad Tim. 5.* inquit: *Dignus est operarius mercede sua.*

1301 Idem dicendum est de bonis propria industria acquisitis.

Q U Æ R E S III.

1302 *De quibus possint testari?*

Resp. Posse testari de bonis patrimonialibus, & propria industria acquisitis, minimè de fructibus beneficii. Doctores *citat. num. 1290.*

Probatur ex *cap. Episcopi 12. quæst. 1.* ubi affertur decretum Conc. Agathensis, *cap. 18. Episcopi de rebus propriis, vel acquisitis, vel quidquid de proprio habent, hæredibus suis, si voluerint, derelinquant. Quidquid verò de provisione sua Ecclesiæ fuerit, sive de agris, sive de fructibus, sive de oblationibus, omnia in jure Ecclesiæ reservare censuimus.*

Item ex Alex. III. *in cap. quia nos, de Testam. Licèt Clerici de his, quæ paternæ successionis, vel cognationis intuitu, aut de artificio sunt adepti, seu dono consanguineorum, & amicorum, non habito respectu ad Ecclesiam, pervenerunt ad ipsos, liberè disponere valeant: de his tamen, quæ consideratione Ecclesiæ perceperunt, nullum de jure facere possunt testamentum.*

1303 Quibus accedit communis Ecclesiæ consuetudo, qua nedum pauperes, sed etiam divites ad beneficia promoventur, eisque sustentantur.

1304 Dices. Beneficiarii sunt domini fructuum beneficii: Igitur possunt de illis testari.

Resp. Negando consequentiam; quia stat, quòd non possint de illis testari, cum hoc, quòd sint eorum domini; nam etiam impubes non potest de suis bonis disponere, & tamen est eorum dominus. Ratio est; quia dominium est facultas disponendi de re quoad omnes usus à lege non prohibitos; à jure autem Ecclesiastico in relatis locis prohibitum est beneficiariis de fructibus beneficii testari, ad Clericorum cupiditatem cohibendam, quoad parentes ditandos: *v. num. 1293.*

Q U Æ R E S IV.

1305 *Quæ sit congrua beneficiorum sustentatio?*

Congrua sustentatio, pro qua licitè beneficiarius potest fructus, & proventus beneficii Ecclesiastici applicare, non est eadem in omnibus, quia à quamplurimis circumstantiis attendendis dependet; unde remittenda est arbitrio prudentis.

1306 Et quidem sub congrua sustentatione veniunt non solùm necessaria, verùm etiam decentia juxta conditionem status, personæ, & circumstantiarum. Bardi *in Selectis lib. 3. q. 10. sect. 6. & 7.* Fagnan. *in lib. 3. c. Si quis sane, De Peculio Cleric.* cum multis apud ipsos.

Sub

Sub congrua sustentatione comprehenduntur donationes remuneratoriæ, etiam liberales, & gratuitæ, maximè de consuetudine; expensæ ad hospitandum Magnates, &c. hæc namque decent, & conveniunt decori status, fœlicitati gubernii, & incremento virtutum.

1307 Hinc potest suis consanguineis, & familiaribus donare usque ad status decentiam, *ex cap. Studeat in fin. 50. dist.* his verbis: *Præcipimus, ut tale beneficium sibi Ecclesia concedatur, quo & ipse, & sui sufficienter possint habere suæ sustentationis solatium.*

1308 Potest de Ecclesiæ redditibus sorores, vel alias consanguineas dotare, si ex se, aut ex parentibus, ad quos primariò dotare spectat, satis non habeat. Fagnanus *citat. ex cap. 1. de cohabit. Cler. & Mulier.*

1309 Cavendum autem est, ne quoad consanguineos, & nepotes sanguis passio obcæcet, & plus æquo excedatur. Unde (ut refert Fagnanus cit.) D. Bernardus in declaratione super illis verbis Evangelii. *Ecce nos reliquimus omnia*, sic ait: *Vivat de altari, ut juxta eumdem Apostolum alimenta, & quibus tegatur habens, his contentus sit. De altari*, inquit, *vivat, non superbiat, non luxurietur, denique non ditetur, non sibi de bonis Ecclesiæ ampla palatia fabricet, mutans quadrata rotundis, nec loculos inde congreget, aut superfluitione dispergat, non extollat de facultatibus Ecclesiæ consanguineos suos, aut nepotes, aut neptes nuptui tradat:* & Ambrosius *lib. 1. de offic. cap. 30.* relatus à D. Thom. *in 2. 2. quæst. 185. art. 7. ad 2. Hæc est approbanda liberalitas, ut proximos seminis tui ne despicias, si egere cognoscas; non tamen ut illos ditiores fieri velis, ex eo quod tu potes conferre inopibus.*

1310 Insuper, quoad alios usus, est attendenda moderatio Trid. *sess. 25. de refor. c. 1.* Episcopis monita his verbis:

Quapropter exemplo Patrum nostrorum in Concilio Carthaginensi, non solùm jubet, ut Episcopi modesta suppellectili, & mensa, ac frugali victu contenti sint: verùm etiam in reliquo vitæ genere, ac tota ejus domo caveant, ne quid appareat, quod à sancto hoc instituto sit alienum: quodque non simplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præseferat.

1311 Item consideranda venit. Primò ratio loci, ubi est beneficium. Plura namque conveniunt Episcopo Urbis, quæ est Regia Principis, aut caput Regni; quàm Episcopo parvæ Urbis.

Hinc Paulus 5. per Bullam In Eminenti edita 8. Aprilis 1606. facultatem concessit Clericis incolis, & civibus Urbis Romæ, & ejus districtus infra decem milliaria, de omnibus redditibus, fructibus, & proventibus Ecclesiasticis quomodolibet eis provenientibus, in eadem Urbe, ac ejus districtu infra decem milliaria consistentibus, liberè disponendi, tam inter vivos, quàm in ultima voluntate; in favorem suorum consanguineorum, & affinium, aut personarum extranearum; atque etiam decrevit, ut illis ab intestato decedentibus, eadem ad eorum hæredes ab intestato proveniant.

1312 Secundò consideranda venit ratio nobilitatis personæ beneficiarii, aut dignitatis, seu qualitatis beneficii.

Hinc in Extravan. *Execrabilis*, Joan. 22. ubi obtinentibus ex dispensatione plures dignitates, personatus, aut beneficia curata, præcipitur, ut non possint retinere nisi unum, & simul ab hac lege excipiuntur Cardinales, & filii Regnm, quibus proinde plurium incompatibilium beneficiorum retentio conceditur.

1313 Cujus rei duæ sunt rationes, una, quæ innuitur in Extrav. relata. Nam Cardinales Summo Pontifici Universalis Ecclesiæ inserviendo, singulis Ecclesiis prosunt.

Alia; quia ipsi Eminentiæ dignitatis (ait Fagnanus) convenit familiares apud se habere claros, minimè sordidos, vel obscuros. Hinc (ut idem rectè observat) in proœmio litterarum commendæ beneficii, hæc solent apponi verba: *Ut tuum statum juxta Cardinalatus sublimitatem decentiùs tenere, & expensarum onera, quæ te jugiter de necessitate subire oportet, faciliùs perferre valeas.*

1314 His de causis novissimè Clemens IX. *in Const. 19. incip. Cùm à prima*, edita 28. Febr. 1668. apud Bullarium Lantuscæ, *tom. 6.* Privilegia S. R. E. Cardinalium testandi de bonis, ac juribus ab ipsis, dum vivunt, quomodolibet acquisitis à bonis, redditibus, emolumentis, & juribus Ecclesiasticis, extendit etiam ad fructus civiles, aut naturales incomsuptos, vel cum alii ipsorum bonis non commixtos, aut eorum patrimonio non incorporatos, atque etiam ad fructus pro affictibus bonorum, ac jurium quorumcumque, si fructus tam civiles, quàm naturales conductoribus, & affictuatariis locati, & concessi per illos erunt percepti, quamvis termini solutionis affictuum per locatores fuerint postcipatè conventi. Hæc Pontifex.

QUÆ-

QUÆRES V.

1315 *An si beneficium sit tenue, & congrua sustentatione detracta, nil pro pauperibus superfit, adhuc fructus beneficii sint dividendi?*

RESpondeo cum Fagnano *in lib. 3. c. Si quis sanè, de Peculio Clericorum à num. 27.* alimenta Clerici esse anteponenda.

Probatur *ex cap. Nulli Episcoporum, §. His ita respondetur, 12. qu. 1. Sicut perfectione charitatis manente, licitè res Ecclesiæ omnibus debeant esse communes, primùm tamen sibi, & suæ Ecclesiæ deservientibus subministret; reliqua, quæ supersunt fidelium usibus ministraturus; ita & præbendæ Ecclesiarum, eadem charitate manente, piè, & religiosè possunt distribui; nec tunc rebus Ecclesiæ, ut propriis, sed ut communibus utilitatibus deservituris, ut ex his, quæ sibi assignata sunt, primùm sibi necessaria percipiat: si qua verò suis necessitatibus supersunt, in communes usus Ecclesiæ expendat.*

Et D. August. relatus *in cap. qui vult de Pœnitent. dist. 3.* ait: *Qui vult eleemosynam ordinatè dare, à se ipso debet incipere, & eam sibi primùm dare, est enim eleemosyna opus misericordiæ, verissimèque dictum est; Miserere animæ tuæ placens Deo.*

1316 Ratio est; quia alimenta ex redditibus beneficii debentur Clerico ex justitia, pauperibus ex charitate. Unde pauperibus debentur superflua: vide *à n. 410. ad 415.*

1317 Concluditur, alimenta beneficiati esse anteponenda reparationi Templi, *ex c. de his de Eccles. ædif.* Reparationem verò Templi, cum spectet ad Dei cultum, esse anteponendam sustentationi pauperum.

1318 Auctoritates, quæ adduci possunt in contrarium, sunt intelligendæ de fructibus, qui supersunt, detracta decenti beneficiarii sustentatione; hi quidem sunt dividendi. Ita Fagnanus *cit.*

1319 Conari autem debent Beneficiarii, ut Templa, quorum Beneficia sunt eis commendata, decentibus suppellectilibus, & necessaria reparatione non destituantur, sed in quantum possunt, de illis provideant. Insuper attenderet debent, an Commendæ, & Abbatiæ Ecclesiasticæ ipsis collatæ, sint fundatæ cum aliquo onere alendi pauperes. Ac proinde recolenda sunt dicta *n. 1309.*

QUÆRES VI.

1320 *An Episcopi, & beneficiarii non erogantes pauperibus redditus superfluos beneficiorum, aut eis ad malos usus abutentes, teneantur ad restitutionem?*

AFfirmant Doctores *cit. n. 1290.* qui tenent non esse veros dominos fructuum.

1321 Respondeo, peccare mortaliter, sed non teneri ad restitutionem. Doctores *citat. 1290.* qui tenent esse veros dominos fructuum beneficii.

Probatur valida, & clara auct. D. Thomæ *2. 2. qu. 185. art. 7.* apud Fagnanum *cit. Si Episcopo portio separatim ab aliis est assignata, potest de illa disponere, ut de patrimonio, & peccat male dispensando contra charitatem, non contra justitiam, nec tenetur ad restitutionem. Sin autem portio illius non est separata, ejus fidei divisio committitur, qui si suam portionem faciat paulò majorem, non est in mala fide; aliàs si esset magnus excessus, non esset fidelis dispensator, & est restitutioni obnoxius.*

1322 Item in *quodlib. 6. art. 12. ad 3.* docet alio modo esse discurrendum de redditibus Hospitalium, ac de redditibus beneficiorum: his verbis: *Aliter dicendum est de illis Ecclesiasticis bonis, quæ principaliter sunt attribuenda necessitatibus pauperum, & ex consequenti necessitatibus ministrorum, sicut sunt bona hospitalium, & aliorum hujusmodi: & aliter de illis bonis, quæ sunt principaliter attributa usibus ministrorum, sicut sunt præbendæ Clericorum, & alia hujusmodi; nam in primis bonis peccatum committitur non solùm ex abusu, sed etiam ex ipsa rerum conditione, dum aliquis in suos usus assumit, quod est alterius; & ideò tenetur ad restitutionem tamquam defraudator rei alienæ. In secundis verò bonis non committitur peccatum, nisi per abusum, sicut & de bonis patrimonialibus dictum est. Unde non tenetur quis ad restitutionem, sed solùm ad pœnitentiam peragendam.*

Ubi (ut vides) S. Doctor, quantum ad onus restitutionis, discurrit de redditibus Beneficii sicut de redditibus patrimonialibus; adeòque vult, quòd sit eorum dominus.

1323 Non tenentur igitur ad restitutionem si fructus superfluos beneficiorum pauperibus non erogent, sed eis abutantur; peccant verò mortaliter contra charitatem; quia jure naturali, & divino tenentur pauperibus subvenire.

1324 Hinc Mendo in Epit. ver. beneficium Eccles. *num. 7.* rectè addit; *Quod si ex Ecclesiasticis fructibus quis detrahit aliquid à necessariis ad sui status decentiam, id non tenetur erogare pauperibus, sicut nec id, quod lucratur pro celebratione Missæ, pro comitandis funeribus, pro concionibus, pro labore administrandi Sacramenta, pro aliisque ministeriis, & probabiliter pro distributionibus quotidianis, dùm hæ totam, aut ferè totam summam redditųum non consti-*

stituant. Quare & testari possunt de illis ad usus profanos licitè.

1325 Nomine pauperum veniunt etiam Hospitalia, Ecclesiæ pauperes, Domus Religiosorum, & ipsi Religiosi.

QUÆRES VII.

1326 *An quando beneficiarii peccant dando, etiam ipsi accipientes peccent?*

PEccare, si inducant, vel excitent dantem; minimè, si sine inductione donata acceptent; tenet Tambur. *tom.*1. *lib.*8. *tom.*1. *cap.*2. *§.*4. *num.*2. cum de Lugo; quia in primo casu sunt causa peccati alterius, in secundo autem non sunt causa, sed tota malitia est ex parte dantis.

Vide dicta de scandalo *à num.*321.

1327 Certum tamen est, eos non teneri ad restitutionem; quia validè accipiunt.

QUÆRES VIII.

1328 *An Episcopi pœnas pecuniarias possint sibi applicare?*

POsse sibi, aut suæ Cameræ, applicare, & non habere onus, applicandi piis operibus, tenent Riccius, Zerola, & Barbosa, apud Bardi *in Selectis lib.*3. *q.*10. *sect.*12.

1329 Dico tamen, non esse recedendum à Conc. Trid. *sess.*25. *de ref. cap.*3. quod sic disponit: *Sed liceat eis, si expedire videbitur, in causis civilibus, ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus contra quoscumque, etiam laicos, per mulctas pecuniarias, quæ locis piis ibi existentibus, eo ipso, quòd exactæ fuerint, assignentur.*

QUÆRES IX.

1330 *Ad quem spectent bona à beneficiario acquisita, & meliorationes ab eo in rebus Ecclesiæ factæ?*

REsp. cum Pirhing. *lib.*3. *tit.*26. *§.*3. *in comp.*

Si beneficiarius nullum, aut tenue patrimonium habeat, bona ab eo empta, putà fundus, prædia, &c. ad Ecclesiam spectant, quia ex fructibus Ecclesiæ censentur empta, *cap. investigandum*, 1. *de Peculio Cleric.* Potest tamen eorum fructibus, uti, dum vivit.

1331 Si amplum patrimonium, dum bona emit, habet, & beneficium tenue; spectant ad beneficiarium, ejusque hæredes; quia censeri debent ex fructibus patrimonialibus acquisita, adeòque illorum naturam sequuntur, *ut in num.*1302. eò maximè, quia delictum in dubio non est præsumendum. Nisi constet, fuisse ab eo empta animo donandi Ecclesiæ, seu nomine Ecclesiæ. Addit tamen Pirhing. talem posse contingere casum, sive proprio, sive alieno nomine bona empta sint, ut sint inter Ecclesiam, & hæredes dividenda, nisi certò constet, quòd fuerint ex redditibus patrimonialibus empta, *cap. inquirendum* 4. *hujus tit.*

1332 Bona donata beneficiario ratione ejus personæ, ad ipsum spectant, uti bona patrimonialia, & quasi patrimonialia; bona verò ei donata pro servitio Ecclesiæ, ad Ecclesiam spectant, sive immobilia sint, sive mobilia; unde eorum non est dominus, sed fidelis administrator.

1333 Meliorationes factæ in fundis Ecclesiæ ex fructibus beneficii, ad Ecclesiam spectant, & solùm beneficiarius illis uti potest, dum vivit; si sint factæ ex fructibus patrimonialibus, debent æstimari, & pretium talis æstimationis transit ad hæredes, nisi constet fuisse factas animo donandi Ecclesiæ.

QUÆRES X.

1334 *An Religiosus ad Episcopatum assumptus sit dominus fructuum?*

PRima opinio affirmat, esse dominum, & de illis disponere posse, uti Episcopi sæculares. Medina, Palatius, Sotus, Angles, Vasquez, Hurtado, apud Bardi in *selectis lib.* 3. *q.*10. *sect.*16. Ratio est; quia *in cap. statutum* 18. *q.*1. decernitur, quòd Monachus factus Episcopus possit sibi paternam hæreditatem acquirere; sibi autem hæreditatem acquirere, est esse dominum, nam *ex l. in rem actio. ff. de rei vendica:* nullus sibi dominium acquirit, nisi qui est verus dominus.

Si igitur Religiosus ad Episcopatum assumptus potest esse dominus hæreditatis paternæ, poterit esse dominus fructuum beneficii; tota namque ratio, quæ obstare posset, est professio paupertatis Religiosæ, quæ æquè militat pro utroque casu.

1335 Secunda opinio, quam sequor, negat esse dominum, sed liberum administratorem. D. Thomas 2.2. *q.*185. *art.*8. D. Bonaventura *in* 4. *sent. d.*38. *§. ad illud num.*47. Castropal. *tr.*6. *de Char. dis.*2. *p.*8. & alii quamplures apud Bardi *cit. num.*3.

Ratio est (ex dicendis de obligatione voti) quia Religiosus per assumptionem ad Episcopatum non desinit esse Religiosus, nec est liber à tribus votis essentialibus; sed solùm manet liber ab usibus, & observantiis illis regularibus, quæ obstant statui Episcopali, ejusque decentiæ; carentia autem dominii omnium bonorum immobilium, & mobilium, illi non obstat, si Episcopus liberam eorum administrationem habeat.

Ad rationem in oppositum respondetur cum Glossa *ibi ver. legitimus*; quòd sicut si ante assumptionem hæreditatem paternam vendicaret sibi, non pro se, sed pro Mona-

nasterio vendicaret; ita post assumptionem ad Episcopatum illam vendicat sibi quoad usum; quoad dominium verò illam vendicat Ecclesiæ, & hic est sensus relati Capitis.

1336 Dices cum Vasquez: Si acquireret dominium non sibi, sed Ecclesiæ, non posset hæreditatem illam renunciare; ex relato autem textu, dicitur, quòd possit, at non cogitur illam vendicare.

Resp. Quòd ly *potest* ibi denotat libertatem à peccato, minimè libertatem exercitii; nam sicut Monachus, si ei proveniat hæreditas paterna ante assumptionem, non potest illi renunciare; quia potest licitè pro Monasterio capaci acceptare, & Monasterio utpotè capaci est jus jam acquisitum; ita si ei proveniat post assumptionem, non potest illi renunciare, quia potest licitè acceptare, & Ecclesiæ est jam jus acquisitum. Colligitur ex eodem textu, ubi infra disponitur, ut Monachus hæreditatem Monasterio restituat ante promotionem, Ecclesiæ verò post promotionem ad Episcopatum.

Tamb. *in tom.* 1 *lib.* 8 *tract.* 1. *cap.* 2. *§.* 4. *num.* 1. citans Sanchez *lib.* 6. *in Decal. c.* 6. *num.* 13. 14. ait eos, sive sint domini sive liberi administratores, peccare mortaliter si superflua in pios usus non expendant, sed non teneri ad restitutionem; quia validè expendunt.

Et Fagnanus *lib.* 3. *c. ad audientiam*, *de Cler. non resid. num.* 18. ait, proprium esse duplicis generis, unum importat verum dominium, & proprietatem; quale habent homines sæculares; alterum intelligitur proprium, quoad liberam administrationem, qualem habent beneficiati, &c. & secundum hoc Clerici sæculares, & Religiosi habentes administrationem, hoc est beneficia in titulum, æquiparantur, quoad potestatem dispensandi fructus beneficiorum. Cardin. Navar. *in cap. Non dicatis num.* 10. 11. Rota, &c. ita Fagnanus.

RENUNCIATIO BENEFICII

1337 Est *spontanea beneficii cessio legitimè facta*. Est duplex, tacita, & expressa. *Tacita* fit, quando quis aliquid agit, quod ex natura rei, aut ex statuto juris retentioni beneficii opponitur; ut si Clericus beneficiarius nuberet, Religionem profiteretur, aut Militiam assumeret, &c. His namque actibus est annexa vacatio, *ex* 1. *de Cler. conjug. c. beneficium*, 4. *de regul.* 6. *c. fin. de Cler. non residentibus*; tunc namque censetur per actum facti renunciasse.

Expressa, fit per scriptum ordinario præsentatum, in quo debet exprimi justa causa, v. gr. insalubritas aeris loci beneficii, impossibilitas moralis residentiæ, implicatio ad negotia incompossibilia, &c. *v. n.* 1341.

Renunciatio expressa est duplex, simplex, seu absoluta, & conditionata. Absoluta est quæ fit absque conditione, aut pacto. Conditionalis est, quæ fit sub aliqua conditione, aut pacto.

Ut sit valida, requiritur acceptatio; seu consensus superioris, *cap. Admonet* 4. *de renunc.* Nomine superioris non venit ille, qui præcisè potest beneficium conferre; sed ille qui potest beneficio privare, qui scilicet jurisdictionem supra beneficiarium habet: Hujusmodi regulariter sunt Episcopi, etiam quoad beneficia illa, quæ sunt Papæ reservata solùm quoad collationem, quæ scilicet Episcopus conferre non potest, sed potest illis privare.

Quamvis enim plura sint beneficia, & dignitates, quorum collatio ex jure Canonico est reservata Summo Pontifici, ut Ecclesiæ Patriarchales, Episcopales, &c. ut in regulis Cancellariæ Apostolicæ, quas referunt Canonistæ, & breviter Phæbeus *lib.* 1. *tit.* 13. plura etiam sunt, quæ sunt reservata Pontifici, vel ratione suæ liberæ dispositionis, & jurisdictionis, quatenus ipse velit beneficium conferre, cujus collatio ad Episcopum spectaret; vel ratione devolutionis ob negligentiam, vel delictum inferiorum ordinariorum.

Insuper extat reservatio mensium, & alternativæ; dantur enim menses Apostolici, in quibus quorumvis beneficiorum, aliter quàm per resignationem vacantium, spectant ad Summum Pontificem. Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis personaliter in suis Ecclesiis residentibus conceditur alternativa sex mensium, in quibus si vacent beneficia libera, & ab aliis, v. gr. à Patronis independentia, possint illa conferre; ita ut Januarius spectet ad Papam, Februarius ad Episcopum, Martius ad Papam, Aprilis ad Episcopum; & sic alternatim quoad reliquos menses.

RENUNCIATIO, SEU RESIGNATIO CONDITIONALIS

1338 Non potest fieri, nisi in manibus Papæ; unde non potest ab Episcopo admitti sine authoritate Summi Pontificis. Ita B. Pius V. per Bullam 58. editam 1. Aprilis 1568. *incip. Quanta Ecclesiæ*: Talis, 1. est renunciatio beneficii facta in favorem tertiæ personæ, sub conditione alicujus pensionis solvendæ ipsi resignanti, vel alteri: *v. num.* 1209. *&* 1264. 2. Facta sub conditione, seu cum reservatione regressus, vel ingressus, aut accessus. Cum reservatione

Re-

Regressus fit, quando quis beneficium jam adeptum alteri renunciat, reservando sibi jus ad beneficium redeundi, si resignatarius præmoriatur. Cùm reservatione *Ingressus* fit, quando quis post beneficii collationem sibi factam, ante possessionem illud alteri renunciat, sub conditione, ut resignatario præmortuo, possit propria auctoritate in ejus possessionem ingredi. Cùm reservatione *Accessus* fit, quando beneficium alicui incapaci, v. gr. puero destinatum, alteri interim confertur, sub conditione, ut incapacitate illius cessante, v. gr. post legitimam ætatem, possit ille propria authoritate ad beneficium alteri collatum accedere, & pro se accipere. Hinc ingressus, regressus, & accessus est prohibitus per Trid. *sess.* 25. *de ref. c.* 7.

1339 Resignatio, seu renunciatio beneficii facta sub conditione præcisè, ut conferatur alicui certæ personæ, absque alio addito, aut pacto ex relatis, à Castropal. *part.* 2. *tr.* 15. *disf.* 6. *punct.* 2. *§.* 1. *num.* 3. & aliis, vocatur simplex in favorem, & consequenter, quòd possit ab Ordinario admitti. Alii apud Pirhing. *lib.* 1. *tit.* 9. *sect.* 5. *§.* 4. volunt, quòd possit ab Episcopo admitti, ita tamen, ut dicta clausula reiiciatur, & habeatur pro non adjecta, nam resignans non potest Episcopum resignationem admittentem obligare, ut beneficium renunciatum certæ personæ conferat, sed potest libere cui velit conferre; unde personæ à resignante designatæ si conferat, liberè conferet, non ex vi conditionis resignantis.

Dicendum tamen est, hujusmodi resignationem faciendam esse in manibus Summi Pontificis, ad cavenda pericula, quæ intervenire possunt; & ita servat stylus Curiæ, & recepta consuetudo (ait Pirhing. *cit.*) fundata in Bulla B. Pii V. *cit.* ubi hæc habentur verba:

Caveant autem Episcopi, & alii prædicti, itemque omnes electores, præsentatores, & patroni, tam Ecclesiastici, quàm laici quicumque sint, ne verbo quidem, aut nutu, vel signo, futuri in hujusmodi beneficiis, & officiis successores, ab ipsis resignantibus, aut aliis eorum significatione, vel hortatu resignentur, aut de his assumendis, promissio inter eos, vel etiam intentio qualiscumque intercedat.

Resignatio beneficii facta ab uno certæ personæ sub conditione, ut illius beneficium sibi conferatur, potest ab Episcopo admitti, quia est permutatio permissa in jure Canonico, *ut infra num.* 1347.

1340 Resignatione beneficii in favorem tertiæ personæ, authoritate legitima facta, superior eam admittens, non debet illi tertio beneficium conferre, nisi sit idoneus; quia resignatio illi facta includit tacitam conditionem Canonum, *si sit idoneus*.

Verùm tamen est, quòd in renunciatione, atque etiam in permutatione non tenetur renuncians, aut permutans assumere digniorem; quia ex nullo jure tale onus imponitur; quoniam ipse non eligit, sed jus, quod habet, alteri cedit; unde sufficit, quòd dignum assumat. Castropal. *par.* 2. *tr.* 13. *disf.* 2. *punct.* 11. *num.* 11. cum pluribus.

RENUNCIATIO PURA,

1341 Seu simplex, & absoluta, potest ab Episcopo admitti sub justis, & certis causis. Ita B. Pius V. in Bulla *cit.*

Causæ ad simplicem, & absolutam renunciationem honestandam, & ab Episcopo admittendam requisitæ ex jure Canonico, maximè B. Pii V. *in cit.* Bulla sunt plures, 1. Si beneficiarius sit senio confectus, 2. Valetudinarius, 3. Corpore impeditus, v. gr. si laboret lepra, paralisi, &c. ita ut non valeat, ut oportet, suo satisfacere muneri, 4. Corpore vitiatus, v. gr. si sit surdus, cæcus, &c. 5. Si sit obnoxius crimini, ob quod possit beneficio privari, 6. Si sit ad aliud beneficium sufficiens promotus, maximè si sit incompatibile, 7. Si sit censuris, aut pœnis Ecclesiasticis irretitus, quarum absolutionem, aut dispensationem faciliter obtinere non potest, 8. Si capitales habeat inimicitias, aut aliud, ob quod non sit in loco beneficii securus, 9. Si sit Religionem ingressurus, aut matrimonium contracturus, dummodò realiter exequatur.

1342 Ubi nota, 1. quòd beneficium resignatum ob matrimonium, statim provideri potest, illo contracto. At resignatum ob Religionem, provideri non potest, nisi professione secuta.

2 Si beneficiarius sit in sacris, & sit ordinatus in titulum illius beneficii, debet hoc in resignatione exprimere. Et neque admitti potest, nisi constet, quòd possit aliunde commodè vivere, *ut in tom.* 3. *num.* 48. Admitti tamen potest, si fiat Religiosus.

3 Pro beneficiis residentiam exposcentibus, in resignatione exprimi debet tempus, à quo beneficium obtinuit, ex Stylo Curiæ; nam non solet resignatio admitti, nisi sint triennio possessa.

4 Resignatio beneficii, sive simplex, & absoluta, sive ad favorem alterius facta à Clerico in gravi infirmitate constituto, si Clericus ultra viginti dies à die consensus per se, vel per procuratorem coram legitimo superiore præstiti, non supervixerit, sed infra viginti dies moriatur, cadit, & beneficium

vacare censetur, non per resignationem, sed per obitum, *ex Reg.* 19. Canc. Apost. Idem dic de Clerico sano, qui ultra viginti dies à die consensus præstiti non supervixit, sed post resignationem, sive à superiore admissam, sive non admissam, infra viginti dies morte naturali (non sufficit civilis) mortuus est. Quod est dispositum ad vitandas fraudes, & ne de beneficiis disponatur per modum ultimæ voluntatis, sicut de bonis patrimonialibus. Pirhing. *cit.sect.*3.*§*.2.

Ex recensitis igitur causis in jure expressis, atque etiam ex aliis honestis causis, utilitatem tamen, & necessitatem Ecclesiæ respicientibus, insuper notatis conditionibus reservatis, possunt Episcopi resignationes simplices,& absolutas beneficiorum admittere, *v. num.*1337.

1343 Et quamvis B.Pius V. in citata Bulla velit, hanc servari conditionem, ut beneficia resignata non conferantur ipsorum resignantium, aut Episcoporum resignationes admittentium consanguineis, affinibus, vel familiaribus,etiam per fallacem circuitum multiplicatarum per extraneos collationum; Castropal. *part.*2. *tr.*13. *disp.*6. *punct.*2. *§*.1. *num.*7. ait: *Adverto tamen, hanc constitutionem, quoad hanc conditionem, non videri usu receptam, sed potiùs à principio fuisse ab eâ supplicatum.* Garc. 11. *par. de benef. cap.*3. *num.* 270. August. Barbos. *allegat.* 69. *num.* 48. *& consequenter nec pœnas ob hanc causam ibidem impositas.* Idem innuit Pirhing. *in lib.*1. *tit.*9 *sect.*4.*§*.3.

1344 Renunciatio facta ex metu gravi,juxta plures est ipso jure nulla; per alios cum Castropal. *cit.§.*5. *num.*4. est ipso jure valida, sed venit rescindenda à superiore: talis tamen metus esse debet extrinsecè incussus ab alio homine ad finem extorquendi renunciationem, juxta dicta de metu in votis, in contractibus, & matrimonio.

Hac ratione valida est renunciatio facta ex metu inimicitiæ in loco, ut dictum est *num.* 1341. aut ex metu malitiæ plebis, *ex cap. Nisi cum pridem* 10. *de renunc.* quia tunc renunciatio liberè à resignante eligitur tamquam medium ad malum, quod timet vitandum.

1345 Renunciatio verò facta dolo, seu fraude, est ipso jure nulla. Castropal.*cit.num.* 7. & Pirhing. *cit.sect.*7. *§*. 3. quia metus minuit, sed fraus, & dolus omnem tollit libertatem; *& ex l.*1 *ff.de dolo, fraudatori sua malitia non debet esse lucrosa. Nec debet quis alterius odio prægravari, ex reg.*20.*in* 6.*v.n.*1664.

1346 Denique. Quævis resignatio beneficii, etiam causa permutationis facta, & cujusvis beneficii, sive curati, sive simplicis, &c. est publicanda intra determinatum tempus. Ita præscribit Greg. XIII. in Bulla 85. *Humano vix judicio*, cujus summam refert Pirhing. *cit.sect.*6.*§*.5.

„ Debent autem publicari à quibusvis resignatariis,etiam exemptis,etiam officialibus Curiæ Romanæ, imò ab ipsis etiam Cardinalibus, si in eorum favorem beneficia aliqua resignentur; & quidem intra sex menses, si in Curia Romana resignatum sit beneficium, & hoc situm sit citra montes; si verò ultra montes situm sit, intra 9. menses à die supplicationis datæ, & resignatæ. Si verò extra curiam coram ordinariis locorum resignatio facta fit, intra tres menses à die, quo collatum beneficium resignatum fuit, computandos, quòd intra mensem à tempore factæ resignationis, sub pœna privationis juris conferendi, à collatore incurrenda, nisi intra mensem resignatum beneficium resignatario contulerit, & sub pœna nulliter factæ resignationis, si forma Gregorianæ constitutionis in factis his resignantibus servata non fuit.

PERMUTATIO

1347 Fit, quando duo Clerici sua beneficia cedunt, ut alter alterius beneficium consequatur. Unde involvit duplicem resignationem conditionalem. Est autem à jure Canonico permissa, & potest ab Episcopo, seu superiore ordinario admitti; non est enim aliud, quàm mutua permutatio beneficii proprii cum beneficio alterius.

Quatuor tamen requiruntur conditiones. Primò. Quòd fiat authoritate superioris;quòd si fiat authoritate propria, erit nulla, & simoniaca. Nomine superioris, veniunt Episcopi, & illi, qui jurisdictionem habent Episcopalem, licèt non dignitatem, ita ut ad ipsos spectet nedum conferre, sed etiam privare. Si beneficia permutanda sint in diversis Diœcesibus, permutatio ab utroque ordinario debet authoritatem desumere.

Secunda; ut non fiat, nisi ex legitima causa; causæ legitimæ sunt superiùs recensitæ; unde non sufficit solus permutantis favor, aut ejus privatum temporale commodum; sed semper requiritur aliqua Ecclesiæ necessitas, aut utilitas, ut qui uni loco est minùs utilis, alibi valeat se utiliùs exercere, *c. quæsitum* 5. *de rerum permut. §. si autem.*

Tertia; ut, si beneficia permutanda sunt inæqualia, talis excessus non compensetur pecunia, aut alio temporali pretio æstimabili, sive talis excessus sit in dignitate, aut alio spirituali, sive in fructibus, dummodò sit anne-

annexus titulo beneficii; aliàs erit simonia, ex *num.*1201.

Pariter simonia erit paciscì de aliqua summa pecuniæ pro compensando aliquo onere, quod extat in beneficio permutato; sed nuda beneficia permutari debent.

Quarta conditio, ut permutatio non fiat nisi inter duos. Hinc simoniaca est permutatio triangularis, aut quadrangularis: v. gr. qua Petrus suum beneficium cum beneficio Pauli permutat, ut Paulus illud Nepoti Petri resignet. Nam hæc (ut ritè observat Phæbeus) *non tam esset permutatio, quæ nonnisi inter duos esse potest, sed contractus quidam innominatus, Facio, ut facias, sive* Do, ut des, *qui à jure Canonico circa spiritualia reprobatus est, eo quod in spiritualibus interdicta sit omnis pactio, omnisque conventio, ex c.fi s.* de pactis.

De beneficiis agunt Castropal. *part.* 2. *tr.* 13. Fagnanus *in locis citatis, & aliis, ut in ejus indice*. Phæbeus *lib.* 1. *ex tit.* 11. *ad* 17. Pirhing. *cit.*

DE JUREPATRONATUS.

1348 JUspatronatus est potestas præsentandi instituendum ad beneficium vacans. Quod jus vendi non potest sine simonia, *ex c. de jure* 16. *de jurepatr.* quia est spirituali annexum, seu ad beneficii collationem ordinatum: *v.n.*1241.

Præsentatio est legitima personæ exhibitio per patronum facta Episcopo, vel alteri, ad quem institutio pertinet.

Juspatronatus Ecclesiæ, beneficii, aut Capellæ, non acquiritur, nisi per ejus novam fundationem, constructionem, aut per ejus jam erectæ competentem dotationem de propriis bonis, ex Trid. *sess.*14. *de refor. c.*12. Unde Glossa *in cap. Piæ mentis* 26. 16. *q.*7. affert versum.

Patronum faciunt dos, ædificatio, fundus.

Omninò tamen requiritur assensus Diœcesani, sine quo juspatronatus non acquiritur, *ex c. Nobis* 25. *de jurepatr.*

A dicta lege Trid. *sess.*25. *de refor. cap.*9. excipit, ut sequitur: *Exceptis patronatibus super cathedralibus Ecclesiis competentibus: & exceptis aliis, quæ ad Imperatorem, & Reges, seu regna possidentes, aliosque sublimes, ac supremos Principes, jura Imperii in dominiis suis habentes pertinent, & quæ in favorem studiorum generalium concessa sunt.*

1349 Juspatronatus dividitur in laicum, Ecclesiasticum, & mixtum. *Laicum* dicitur, si fundatio, constructio, aut dotatio sit facta ex bonis propriis patrimonialibus. Ecclesiasticum, si sit facta ex bonis Ecclesiæ. Mixtum, si sit facta partim ex bonis patrimonialibus, partim ex bonis Ecclesiæ, seu quod ex patronis Ecclesiasticis, & laicis coalescit: *n.*1350.

1350 Patrono plura competunt jura, 1. competit præcipuus locus in Ecclesia, 2. onus, & officium Ecclesiam, ejusque bona tuendi, & protegendi, 3. Jus præsentandi ad beneficium vacans, 4. Quòd si ipse, aut ejus filii ad summam inopiam pervenerint, debeant ex bonis Ecclesiæ à se fundatæ sublevari, & sustentari, ex relato *cap. Nobis*.

Quæ jura Glossa *in cit. cap. Nobis*, his versibus comprehendit:

Patrono debetur honor, onus, utilitasque.
Præsens ut præsit, defendat, alatur egenus.

Patrono Ecclesiastico conceditur tempus sex mensium ad præsentandum, laico verò tempus quadrimestre à die notitiæ vacationis beneficii, intra quod si præsentare negligant, devolvitur collatio ad Superiorem illum, ad quem institutio pertinet, *ex c. unico de jurepatr. in* 6.

Pariter collatio devolvitur, 1. Si patroni sint plures, & intra dictum tempus de persona instituenda non concordaverint, 2. Si persona à majori parte patronorum præsentata, repugnantibus aliis, non possit sine scandalo substitui; tunc namque potest, & debet Prælatus, ut melius secundum Deum judicaverit, Ecclesiæ providere, 3. Si de jurepatronatus contingat lis, & intra dictum tempus non fuerit definitum, cui competat, *ex c. quoniam* 3. *de jurepatr.* Idque provisum est, ne Ecclesia diu maneat legitimo Rectore destituta, & ne beneficia diu suspensa maneant in Ecclesiæ perniciem: *v.n.*1274.

1351 Episcopus non tenetur monere patronum de beneficiarii morte, si patronus potuit scire; tunc enim ad ipsum patronum spectat curare de usu sui juris.

E contra Mendo *in Epit. ver. beneficium, n.*4. addit:

„ Quòd si beneficiarius distans decedat è „ vita, ejusque mortem solus Episcopus „ sciat, & non moneat patronum, qui eam „ non potuit scire, & transeant quatuor men„ses designati patronis laicis ad præsentan„dum, & sex menses designati post obitum „ beneficiarii patronis Ecclesiasticis; adhuc „ non pertinet provisio beneficii de jure de„voluto ad Episcopum, sicut pertineret, nisi „ adesset ea circumstantia; nam patrono „ nequit tunc imputari omissio præsentan„di. Quòd si Episcopus rectè provideat de „ jure devoluto Capellaniam, & in ejus insti„tutione injungatur, conferendam fore per-

„ sonis ex tali loco, familiæ, aut sangui-
„ nis, non poterit pro libito eam aliis con-
„ ferre.

1352 Hoc est discrimen inter patronum Ecclesiasticum, & laicum ad præsentandum; quòd Ecclesiasticus, postquam aliquem præsentavit, non potest intra suum tempus alium præsentare, potest verò patronus laicus, *ex cap. cum autem 24. Pastoralis 29. de jurepatronatus*. Et hæc potuit esse ratio; quia in Ecclesiastico præsumitur cognitio idoneitatis, & morum præsentati, non sic in laico. Hæc autem limitatio præsentationis in Ecclesiastico, compensatur per concessionem longioris temporis, ut diligentiùs super idoneitate præsentandi perquirat, cum variare non possit.

Quòd si patroni sint duo, unus Ecclesiasticus, hoc est jure Ecclesiæ, & alter laicus, hoc est jure laicali: *ut in num.* 1342. tunc laicus variare potest, & simul sex menses habet ad præsentandum: Habet sex menses ad præsentandum, ob communionem cum Ecclesiastico, & dignius ad se trahit minus dignum: Potest variare, ob privilegium, quod per se habet, cujus commodum sentit etiam ipse patronus Ecclesiasticus ob communionem cum socio privilegiato in re communi, & ne privilegiato societas non privilegiati præjudicet.

1353 Præsentatio fieri debet de persona idonea. Si fit de indigno, & in ea persistatur, liberè potest Superior beneficium personæ idoneæ conferre; quia præsentatio indigni est præsentatio nullius, & se habet toto legitimo tempore pro non facta. Colligitur *ex cap. 2. de transl. Episc. & ex cap. tuæ 12. de Cler. non resid.*

Præsentatus debet à superiore examinari super idoneitate. Et repertus idoneus, debet ad beneficium institui, ita ut si Episcopus illum instituere negligat, & absque causa legitima, sine patrono, beneficium alteri conferat, collatio est ipso jure irrita. Panor. *in c. illud 5. de jurepatr.*

1354 Non potest Episcopus malitiosè repellere præsentationem à patrono factam, ad effectum, ut alium præsentet. Et tunc, si patronus alium præsentet; valida est institutio secundò præsentati, sed Episcopus in pœnam tenetur ei, quem recusavit, de alio competenti beneficio providere, *ex cap. Pastoralis 29. de jurepatr.*

Si verò patronus laicus ex sua libertate plures præsentaverit, liberè potest Episcopus, quem maluerit, instituere, si sint æquè digni; per hoc namque non læditur jus patroni; quia per variationem nominationis non censetur priorem revocare, sed priori aliam cumulare, *ex cap. cum autem 24. de jurepatr.* Quòd si non sint æquè digni, tenetur Episcopus instituere digniorem: ita probabiliùs cum Castropal. *part. 2. tr. 13. dis. 2. punct. 9. num. 3. & aliis, v. à num.* 1358.

1355 Si persona à patrono laico præsentata in examine non reperiatur idonea, & Episcopus benignè ei indulgeat, ut meliùs se præparet, & redeat ad secundum examen: tunc Patronus id sciens potest alium intra tempus legitimum præsentare sub conditione, ut hic instituatur, in casu quòd prior idoneus non reperiatur. Et hoc pacto jus suum servat illæsum, nam aliàs Episcopus, quadrimestre elapso, supposita incapacitate præsentati, liberè posset alium instituere: *ut in num.* 1351. Nec tenetur Episcopus patronum monere de incapacitate præsentati, sed posset liberè uti jure suo.

1356 Non potest patronus præsentare se ipsum, *ex c. per nostras 26. de jurepatr.* potest tamen præsentare proprium filium. Panor. *in cap. consuluerit*, quem plures sequuntur, quia Pater, & filius solùm per solam juris fictionem censentur una persona, at re ipsa sunt duæ personæ.

1357 In jurepatronatus hæredes succedunt per stirpes, non per capita. Et sic, si Petro patrono succedant duo filii, Joannes, & Franciscus, & his defunctis, succedant unus filius Joannis, & duo, aut plures filii Francisci; hi duo, aut plures filii Francisci succedunt, minimè ut tot patroni, sed ut unus patronus in jure stirpis, nempè sui patris Francisci.

QUÆRES.

1358 *An patronus teneatur præsentare digniorem?*

Respondeo cum Castropal. *part. 2. tract. 13. dis. 2. punct. 7.* si patronatus sit Ecclesiasticus, patronus in beneficiis curatis tenetur præsentare digniorem, ex Conc. Trid. *sess. 24. cap. 1. de ref.* his verbis:

Meminerint, nihil se ad Dei gloriam, & populorum salutem utilius posse facere, quàm si bonos Pastores, & Ecclesiæ gubernandæ idoneos promoveri studeant: eosque alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi, quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis, præfici diligenter curaverint.

In beneficiis verò simplicibus, si patronatus sit Ecclesiasticus, non tenetur patronus præsentare digniorem; quia nullibi extat hoc onus.

Si

1359 Si patronatus sit laicalis, patronus, sive in beneficiis simplicibus, sive curatis, tenetur præsentare dignum, sed non tenetur præsentare digniorem. Constat, quia Conc. Trid. in tali præsentatione non exposcit concursum; ex quo videtur innuere, quòd sufficiat, si præsentetur dignus, & eligatur. Imò hoc claré insinuat *seß. 24. de refor. cap. 18.* his verbis.

Peracto deinde examine, renuncientur, quotcumque ab his idoneis judicati fuerint ætate, moribus, doctrina, prudentia, & aliis rebus ad vacantem Ecclesiam gubernandam opportunis, ex bisque Episcopus eum eligat, quem cæteris magis idoneum judicaverit, atque illi, & non alteri collatio Ecclesiæ ab eo fiat, ad quem spectabit eam conferre. Si verò jurispatronatus Ecclesiastici erit, ac institutio ad Episcopum, & non alium pertineat, is quem patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus judicabit, Episcopo præsentare teneatur, ut ab eo instituatur. Cum verò institutio ab alio, quàm ab Episcopo erit facienda, tunc Episcopus solus ex dignis eligat digniorem, quem patronus ei præsentet, ad quem institutio spectat. Quòd si juspatronatus laicorum fuerit, debeat, qui à patrono præsentatus erit, ab eisdem deputatis, ut suprà, examinari, & non nisi idoneus repertus fuerit, admitti.

1360 Præsentatus tamen semper debet ab Episcopo examinari pro idoneitate comprobanda. Quod est verum, etiam si institutio sit facienda ab inferioribus. Trid. *seß. 25. de ref. c. 9.* his verbis:

Ad hac liceat Episcopo præsentatos à patronis, si idonei non fuerint, repellere. Quòd si ad inferiores institutio pertineat, ab Episcopo tamen juxta aliàs statuta ab hac sancta Synodo, examinentur; alioquin institutio ab inferioribus facta irrità sit, & inanis.

De jurepatronatus agunt Castropal. *part. 2. tr. 13. disp. 2.* Ant. à Spir. Sanct. *tom. 1. tr. 4. dis. 4. sect. 22.* Fagnanus *lib. 3. sub hoc tit.* Pirhing. *in Comp. lib. 3. tit. 38.* Phæbeus *lib. 1. tit. 15.*

DE PENSIONIBUS, ET PRÆSTIMONIIS.

1361 Pensio est jus percipiendi fructus certos, ex beneficio alieno, auctoritate legitima, ad tempus, justa de causa concessum. Hinc non est beneficium, cum hoc sit perpetuum, & detur in titulum, non sic Pensio; unde ex Trid. *seß. 21. c. 2. de ref.* non potest quis ad pensionem ordinari; ut in *to. 3. n. 48. ad 50.*

Pensio, ex dictis *num. 509.* est duplex laica, & Clericalis. *Laica* est, quæ datur titulo temporali, nimirùm ob aliquod temporale obsequium, aut officium præstitum, aut præstandum; v. gr. ob pulsandum organum, ob canendum figuratè in choro. Ant. à Spir. Sanct. *tom. 1. tr. 4. dis. 4. sect. 21. num. 335.* Propter senectutem, paupertatem, &c. laica erit, sive detur laico, sive Clerico, si titulus sit temporalis; materialiter enim tunc se habet, quòd pensionarius sit Clericus *v. n. 380.*

1362 Clericalis est, quæ datur soli Clerico titulo clericali. Quæ est duplex, una, quæ datur Clerico ob aliquod spirituale munus exercendum, quæ dicitur simpliciter spiritualis; v. gr. ad recitandum Officium; pro munere coadjutoris Episcopi, Concionatoris, Visitatoris, &c. Alia quæ datur ob aliquod temporale motivum, putà senectutem, paupertatem, &c. Sed exigit, ut pensionarius sit Clericus: & hęc dicitur pensio mixta.

Ad pensionem Clericalem requiritur septennium completum; quia requiritur Clericatus, seu prima Tonsura. Fagnanus *lib. 1. c. Cum in cunctis, de elect. num. 98. v. tom. 3. num. 21.*

1363 Pensiones super beneficiis imponere potest Papa, quia ad ipsum spectat plena beneficiorum dispositio; *ex cap. 2. de Præben. in 6.* Exposcit tamen justam causam, ut licitè imponat, ne dissipator appareat, sed administrator.

1364 Ceterùm, stando in jure Canonico, nullus inferior Papa potest super beneficiis pensiones imponere.

1365 Et quamvis possit Episcopus, vel judex delegatus pensionem imponere in causa transactionis, ex *cap. nisi, 21. de Præben.* nimirùm in casu, quo super eodem beneficio sit jus dubium, & lis inter duos Clericos; tunc namque Episcopus ad componendam litem, potest uni beneficium conferre, cum onere, ut alteri pensionem solvat. Id tamen imponi non debet, nisi ad tempus, videlicet, durante vita beneficiarii, ut vult com. aut durante vita pensionarii, ut docet Panor. apud Ant. à Spir. Sanct. *to. 1. tr. 4. disp. 4. sect. 27.* taliter, quòd non beneficium, sed sola persona beneficiarii maneat onerata; & hoc pacto non fit sectio beneficii quoad fructus; nam pensio morte beneficiarii, aut pensionarii extinguitur. Non possunt autem collitigantes id propria auctoritate prę̨stare sine consensu Episcopi; quia esset simonia, cum pensio sit rei spirituali annexa.

1366 Imò, quamvis plures Doctores apud Pirhing. *in comp. lib. 3. tit. 12. §.* doceant posse Episcopum in quibusdam causis specialibus ex justa, & necessaria causa, vel ob evidentem Ecclesię utilitatem, pensionem im-

ponere: hoc tamen docent cum limitationibus, 1. Ut non imponat in perpetuum, aut cum facultate transferendi ad alterum, sed durante vita pensionarii, 2. Ut non imponat præcisè in favorem alterius, aut conferendo beneficium cum pacto pensionis solvendæ, quod simoniam sapiet, sed ob Ecclesiæ utilitatem, aut necessitatem. Ita Pirhing.

1367 In his igitur casibus non beneficio, sed beneficiario censetur pensio imposita. Et inde remanet, quòd nullus inferior Papa possit pensionem imponere, loquendo de pensione in ipso beneficio constituta; quæ quidem est servitus ipsi beneficio imposita, adeòque perpetua, quæ non beneficiarii morte finitur, sed transit ad successorem.

1368 Impositio, seu reservatio pensionis fieri potest, tam ante, quàm post beneficii collationem; sed regulariter fit, cum beneficium confertur. Semper tamen attendi debet, ut simoniæ periculum vitetur.

1369 Nam sive in præsentatione, sive in collatione beneficii, pactio de pensione solvenda sine auctoritate Papæ est simoniaca, *ex cap. tua Nos* 34. *de simonia*, *c. fin. de pactis*, & *c. Si quis objecerit*, 7.1.q.3. Ubi omnis pactio, & contractus onerosus circa beneficia prohibetur, & præcipitur, ut simpliciter conferantur. Ibique additur ratio; quia *quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit*: v. à num. 1201. ad 1204. & 1209.

1370 Hinc fit, quòd patronus, nedum non possit sine auctoritate Papæ, absque simoniæ labe, pensionem imponere, sed neque aliquid pro præsentatione recipere, *ex cap. de jure* 16. *de jurepatr.* ob rationem *de num.* 1225. qua de causa princeps in præsentatione, quam facit Pontifici, proponit simul pensionem, quam cupit imponere, & liberum consensum ipsius promovendi.

1371 Pariter Episcopus ipse beneficium conferendo, stando in jure communi, non potest sibi partem fructuum beneficii retinere; quia beneficia sunt sine diminutione conferenda; *tit. ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur*.

1372 At potest Episcopus de consensu capituli redditus beneficii vacantis, aut partem ob justam, & necessariam causam ad tempus reservare, putà ad solvenda Episcopatus debita, ad fabricam Cathedralis, aut aliam communem causam. Sed non potest illos reservare directè in sui, suæ mensæ, aut mensæ capituli utilitatem: ita ibi.

1373 Subdit Pirhing *in com. lib. 3. tit. 12. §. 1.* *Quòd si tamen consuetudo alicubi vigeat, ut ex primi anni fructibus beneficiorum, in Diœcesi existentium, ad augendos Episcopi redditus, reservetur aliquid; observandum hoc est, cùm nullibi clara hujus rei prohibitio sit, neque ulla simoniæ sit species, & multam etiam probabilitatem ex annatis Pontifici solvendis trahere possit*.

1374 Pensionarius per se, & spectato jure communi, tenetur ad solvenda onera beneficio Ecclesiastico annexa; pro rata tamen pensionis, *ex reg. 77. juris in 6. rationi congruit, ut succedat in onere, qui substituitur in honore*.

1375 Pensio, si sit imposita beneficio, eo vacante, & vivente pensionario, est solvenda ab administratore beneficii. Imò si beneficiarius aliquas annualitates omisit solvere, in quantum illas ad usus privatos consumpsit, onus eas solvendi transit ad hæredes illius, si aliquid ex ejus fructibus ad ipsos pervenit; quòd si nihil hæredes perceperunt, peti possunt à beneficiario successore; quia onus est reale, & impositum beneficio, adeòque cum eo transit, pensionario vivente: *v. num.* 1365.

1376 Pensio cessat, & extinguitur, 1. per mortem pensionarii, 2. per matrimonium à pensionario contractum de præsenti; si pensio sit Clericalis: vel per promotionem ad Episcopatum, professionem religiosam, vel per assumptam malitiam; quia pensio æquiparatur beneficio, 3. si pensionarius liberè pensionem in perpetuum remisit.

1377 Pensio Clericalis non potest vendi sine simoniæ labe, ex Bulla Pii V. benè verò pensio laicalis. Tancr. *tr. 2. lib. 4. d. 20. num. 2.* Castropal. *d. 3. de simonia p. 13. num. 7.* Anton. à Spir. Sanct. *tom. 1. tr. 4. disp. 4. sect. 21. num. 336.* & *alii apud ipsum*.

1378 Ratio primi, quia pensio Clericalis habet annexum titulum spiritualem; nam est jus percipiendi fructus ob officium spirituale; & saltem obligat ad recitandum Officium Virginis: *v. n.* 1361.

Ratio secundi; quia pensio laicalis non est annexa titulo spirituali, nec ex parte finis, nec ex parte subjecti.

1379 *Nec obstat* (ait Ant. à Spir. Sanct.) *quòd illa Pensio extracta sit ex aliquo titulo spirituali, nempè ex beneficio, ad hoc ut sit spiritualis. Nam etiam tertiæ decimarum Regi concessæ, extractæ sunt ex beneficiis; & tamen quia ad nullum officium spirituale ordinantur, vendi possunt, & de facto quotidie venduntur*.

Adde, pensionem non extrahi ex beneficio prout

prout dicit munus spirituale, sed prout importat fructus temporales.

1380 Neque obstat, quòd pensionarius sit Clericus, si titulus sit laicalis, quia id materialiter se habet, ex *num.*1362. Unde ex *num.*508. non tenetur talis Clericus ad recitandum Officium Virginis, nisi pensio sit ei data, ut Clerico, nempè titulo Clericali, seu spirituali; ut expresse constat ex Bulla Beati Pii V. incip. *Ex proximo*, 20. Septembris 1571. his verbis:

At quicumque pensionem, fructus, aut alias res Ecclesiasticas, ut Clericus percipit, eum modo prædicto ad dicendum Officium parvum B. Mariæ Virginis decernimus obligatum, & pensionum fructuum, rerumque ipsarum amissioni obnoxium.

1381 Si tamen Beneficiarius pensionem propria authoritate redimat, simoniam non committit. Castropal. *cit. num.*10. Tancred. *tract.*2. *lib.* 4. *disp.* 20. *num.* 23. Ant. à Spir. S. *cit. num.* 339. & nonnulli apud ipsum, Contra Navar. Sotum, & alios. Quia redemptio pensionis non est emptio alicujus juris spiritualis, sed extinctio debiti temporalis. Imò est quædam anticipata solutio, per quam non tollitur, nec dissolvitur jus, quod pensionarius habet ad recipiendos fructus; sed perficitur, & completur. Adeòque, qui pensionem redimit, non emit jus pensionarii ad fructus, sed anticipatè ei fructus, ad quos habet jus, solvit. Solet autem auctoritas Pontificis ad redemptionem pensionis intervenire ob majorem securitatem, & ex stylo Curiæ.

1382 Illud certum est, quòd qui ex legitima licentia resignat beneficium cum onere pensionis, non potest facere pactum, ut constituta pensio posteà redimatur; quia tale pactum, & onus, cum sit pretio æstimabile, simoniam importat. Ant. à Spir. S. *cit. n.*339.

1383 Ex his colliges, quòd aliud sit vendere pensionem, & aliud vendere fructus pensionis; nam vendere pensionem est vendere jus ad fructus, quod in pensione Clericali habet titulum spiritualem annexum, adeòque sine simoniæ labe vendi non potest, ut ex *num.* 1361. & 1378. Vendere autem fructus pensionis, est vendere rem purè temporalem, quæ quidem potest sine simonia pretio temporali emi. Et jus, quod consurgit in emptore ad illos fructus, non est jus spirituale, aut cui sit titulus spiritualis annexus, sed est jus omninò temporale, consurgens ex contractu materiali, & civilis emptionis; non est, inquam jus pensionarii, sed emptoris, qui proindè ut emptor fructus pensionis colligit, & recipit nomine pensionarii.

1384 Hac de ratione beneficiarius ipse, sine simoniæ labe, fructus beneficii quotannis, imò etiam sua durante vita vendit; non enim vendit titulum, & jus beneficii.

1385 Eadem pariter dicenda veniunt de præstimoniis, quæ titulo spirituali dantur. Nam præstimonia sunt quasi pensiones quædam à pinguibus beneficiis separatæ pro sustentatione pauperum Clericorum, ut in Clericatu proficiant. A pensionibus distinguuntur, quia præstimonia non sunt personalia, aut vitalitia, ut pensiones, sed perpetua; unde non extinguuntur per mortem ea habentium, sed per Prælatum Ecclesiasticum aliis transferri possunt. Ita Ant. à Spir. S. cum com. *vide num.*501.

QUÆRES.

1386 *An pensione jam collata, possit Princeps imponere pensionario onus, ut partem pensionis sibi, aut alteri solvat?*

RESp. non posse, si pensionarius sit Clericus, nisi urgeant, & adsint conditiones relatæ in impositione gabellæ *à num.* 807. Constat ex dictis *à num.* 704. *ad* 714. Quod est verum, sive pensio sit Clericalis, sive laicalis, quia licèt fructus sit temporalis, est fructus Clerici, adeòque exemptus.

1387 Si verò pensio sit laicalis, & collata laico, recurrunt dicta *à num.* 791. *ad* 797. Illud certum est, non posse ad longum tempus imponere; quia id esset pensiones transferre, & pensiones transferri non posse sine licentia Papæ, decrevit B. Pius V. *Constit.* 73. *Sacrosanctum*, *in tom.* 2. *Bullar.* & Urbanus VIII. *Sanctissimus*, *in tom.* 4.

De pensionibus, agunt Castropal. *par.* 2. *tract.*13. *disp.* 1. *punct.* 11. Fagnanus *lib.*1. *cap. Cum in cunctis*, *de elect. à num.* 99. *ad* 105. *cap. Ad audientiam*, *de rescriptis à num.* 136. *& lib.* 2. *cap. Gravis*, *de restit. spoliat. num.* 36. Pirhing. *lib.*3 *tit.* 12. Phæbeus *lib.* 1. *tit.* 16. *à num.*24.

CAPUT V.

DE MONIALIBUS.

1388 IN Monasteriis, ubi est præfixus Monialium numerus, si augeantur redditus, possunt aliæ admitti, juxtà eorum incrementum, quia præfixio supponitur facta, ne Monasterium gravetur.

1389 Numerus Conversarum, juxtà mentem Clem. VIII. non debet excedere tertiam partem Choristarum.

1390 Choristæ (minimè Conversæ) afferre debent dotem pro sustentatione; quæ debet esse à S.Congr. aut ab Episcopo consideratis considerandis taxata.

Debet præfigi æqualis pro Civibus, & exteris: Sac. Congr. 30. Septembris 1616. Non potest Monasterium plus, aut minus taxa recipere, sed plus est restituendum. S. Congr. 2. Maii 1596. Non minus, ne Monasterium gravetur. Non plus, ne simonia committatur. Non prohibetur autem, si aliquid omninò liberaliter pietatis, & virtutis causa, extra dotem elargiatur.

1391 Tertia Soror, ex S.Congr. 5. Septembris 1604. ducere debet duplicatam dotem, quarta Soror triplicatam; insuper tertia, & quarta carent voce. Sed in hoc attendenda est consuetudo, & praxis.

1392 Dos est solvenda, quando fit professio, minimè prius, ne tollatur puellæ libertas; debet tamen prius apud personam fidelem Monasterio benevisam depositari, pro ejusdem Monasterii securitate: *v. à num.* 1107. *ad n.* 1111. Item *v. n.* 899. & 900.

1393 Novitiæ, si ad sæculum redeat, restituenda sunt omnia utensilia, & bona, quæ pro se secum detulit, & sua sunt. Conc. Trident. *sess.* 25. *cap.* 16. Quòd si intra Novitiatum moriatur, restituenda sunt hæredibus.

1394 Novitiatus debet esse unius anni integer de momento ad momentum; itaut si Novitia sine licentia ad brevissimum tempus exeat, animo deserendi Religionem, interrumpatur.

1395 Novitiæ voluntas explorari debet ante professionem: *An sit coacta, seducta, & an sciat, quid agat*. Trid. *sess.* 25. *c.* 17.

1396 Intra bimestre ante professionem facere debet renunciationem bonorum, ex Trident. *sess.* 25. Quæ revocari non potest, nisi per testamentum, si tunc mori contingat. At si è Religione egrediatur, sive ante professionem, sive post, supposita professione invalida, renunciatio corruit; quia includit virtualem conditionem: Si validam professionem emittat.

1397 Novitia, si post primum quadrimestre infirmetur cum periculo mortis, potest ex indulto B. Pii V. professionem emittere. Potest etiam tunc renunciationem condere, aut testamentum.

1398 Professio facta ante annum vigesimumsextum expletum, tam pro viris, quàm pro mulieribus, est invalida. Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 15.

1399 Mortaliter peccant, & excommunicationem incurrunt cogentes mulierem invitam ad ingressum Monasterii ad finem profitendi, vel ad habitum ibi suscipiendum, aut ad professionem emittendam: *Præterquàm in casibus in jure expressis*. Quam pœnam incurrunt etiam consulentes, aut quovis modo cooperantes ad vim. Pariter peccant, & eamdem pœnam incurrunt impedientes ingressum, aut professionem. Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 18.

1400 Vis, & metus injustus cadens in virum constantem, incussus à parentibus, aut alio homine, ad finem ingressus, & professionis, nullam reddit professionem, juxtà loca citata *n.* 1344.

1401 Quòd si puella domi sit à parentibus gravibus angustiis pressa, & urgentibus minis perterrita, non ad finem, ut statum Religionis eligat, sed ex alia causa; & puella Monasterium ingrediatur, & profiteatur; valida est professio, & libera, ob rationes adductas *in locis citatis n.* 1344. non obstante gravi metu reverentiali. Ipsi verò parentes, si advertant puellam inde sumere voluntatem eligendi statum Monasterii, & à sævitie non desistant, mortaliter peccabunt, & censuram Trid. incurrent, per illa verba: *Quomodocumque coegerint*.

1402 Item, si vis gravis incussa ad finem Religionis, & professionis sit justa, valida est professio, & illam incutientes non peccant, ut patet per verba Trid. *de n.* 1399. *Præterquàm in casibus in jure expressis*.

1403 Tres possunt contingere casus. Primus. Si constet, puellam votum Religionis emisisse, quod non sit relaxatum; unde cogi potest ad executionem voti promissi.

1404 Secundus. Si mulier matrimonio contracto, post bimestre concessum ad deliberandum de Religione, recuset matrimonium consumare; tunc cogi potest ad utrumlibet, ad consummationem scilicet, vel Religionem.

1405 Tertius. Si ambo conjuges sint jam

mu-

mutuo consensu Religionem ingressi, & unus professionem emiserit, alius verò voluntate mutata recuset professionem; potest ad illam cogi, ex speciali obligatione, quam liberè assumpsit ad profitendum; qua ratione Clericus, Subdiaconatu liberè suscepto, cogi potest ad votum castitatis emittendum, si illud recuset: *vide dicta in imped. matrim. de voto*.

1406 In dubio de vi, & metu professionem invalidante, standum est pro valore professionis, quia possessio stat pro professione, quæ est certa.

1407 Nota. Si parentes nobiles puellæ proponant, se ob insufficientiam dotis non valere nubere pari, uti propria conditio exposcit, & hoc, aut motivis similibus, ac veris, eidem suadeant electionem Religionis,& inde puella Religionem profiteatur, valida erit professio; quia non fuit illata vis, sed propositio humana, & honesta veræ convenientiæ status.

Eadem ratione, si puella profiteatur ob puram reverentiam Patris, aut alterius sui majoris, cui displicere timet, valida est professio; qnia non est timor injustus, sed fundatus in reverentia, quæ jure naturæ est parentibus debita; & timor reverentialis professionem invalidans non est, nisi ille, cui sunt graves minæ ab extrinseco incussæ ad finem extorquendi professionem.

1408 Quòd si recensita puella professionem emisit, cum expressa intentione nolendi se ad vota obligare, peccavit mortaliter, & pro tempore sequenti perdurat in continuo peccato mortali, ob continuum onus, quod habet obligandi se ad vota expressè, licèt occultim, & voluntate mutata, juxtà dicta *in imped. matr. de Ordine sacro*.

1409 Monialis transiens de uno in aliud Monasterium, debet novum Novitiatum perficere; qnia debet novam professionem emittere. Et habilis pro uno, non censetur ad cætera habilis. Sanchez *in summ. lib.5. cap.4. num.12.*

1410 Moniales non possunt intra Monasterium Eucharistiam retinere. Ex Trid. *sess. 25. cap.10.*

1411 Possunt Corporalia, Agnus Dei, & similia, ut ea componant, & ornent, tangere.

1412 Non possunt habere ostium intra Ecclesiam, per quod possint è Monasterio ad Ecclesiam egredi. Greg.XIII.

1413 Non possunt erigi Confraternitates in Ecclesiis Monialium.

1414 Possunt esse testes in causis criminalibus Monialium; imò duæ sufficiunt ad condemnandum, quamvis duæ mulieres sæculares non sufficerent. Non possunt cogi, ut sint testes in causis sæcularium, nisi quando aliundè veritas constare non posset. Puellæ autem sæculares non sunt exemptæ à potestate sæcularis fori.

1415 Gaudent privilegiis, & indulgentiis virorum sui Ordinis, quibus sunt capaces: *v.n.*471.

1416 Possunt per Procuratorem tenere infantes in Baptismo, quamvis non possint Monachi; quia sub ea prohibitione non comprehenduntur.

1417 Abbatissa eligenda esse debet ætatis annorum quadraginta expletorum, & professionis octo. Quòd si nulla talis in Monasterio reperiatur, potest dispensare Prælatus, ut eligatur, quæ trigesimum ætatis annum excedat. Monialis in infirmaria ægrotæ suffragium est suscipiendum per disquisitrices. Et servanda sunt dicta de electione *à num.* 1277.

Suffragia dari debent per scrutinium secretum à Monialibus professis, inter quas non veniunt Conversæ. Quantum ad ætatem suffragantium, standum est propriis statutis. Scrutinium, datis jam suffragiis, est disquirendum à Præside, & disquisitricibus quoad numerum, an scilicet numerus suffragiorum sit conformis numero vocalium; quo peracto, scrutinium est publicandum, minimè quoad nomina suffragantium, quia hæc debent esse secreta; sed quoad nomina, quibus sunt suffragia lata, & quoad numerum suffragiorum.

1418 Prælatus Monialium debet Electioni præsidere, & suffragia recipere, haud intus Clausuram, sed ad Crates.

1419 Potest tamen clausuram ingredi in visitatione,tres secum ducendo socios.Item in casibus magnæ necessitatis, & ad Sacramenta ministranda, secum probum ducendo socium, uti ducere potest Confessarius.

1420 Moniales monendæ sunt, ut saltem semel singulis mensibus confiteantur, & Eucharistiam sumant. Trid. *sess.25.c.*10.

CONFESSARII MONIALIUM,

1421 NOn sufficit, si sint pro sæcularibus approbati; sed requiritur, quòd in specie sint approbati pro Monialibus. Approbatus pro uno Monasterio,aut pro una Moniali, aut pro una vice, non potest audire Confessiones alterius Monasterii, & respective alterius Monialis, aut alia vice, deputatione expleta. Clemens X. anno 1670. *Superna* §.2. ut infrà de Sacr. Pœnit.

Con-

1422 Confessarii Monialium, quæ Regularium gubernio subsunt, non solùm à propriis Prælatis, verùm etiam debent esse approbati ab Ordinario loci, qui tamen non potest deputare quem vult; sed eorum deputatio, & præsentatio, ad ipsos Superiores Regulares spectat, & ab eis per proprias litteras patentales est facienda. Greg. XV. *Inscrutabili*. Confessarius autem ad triennium à Superiore Regulari deputatus, non potest ab Ordinario limitari ad annum; sed est vel ad triennium admittendus, vel absolutè reiiciendus. Constat ex Epistola S.C. Episcop. & Regul. sub die 4. Maii 1696. Ordinario Catanensi apud Matthæucci *tom. 1. sub tit. de Confessariis Monialium*, tenoris sequentis:

Referito in Sacra Congregatione dall' Eminentissimo d'Adda, tutto ciò, che V. S. hà rappresentato in ordine all' approvatione fatta da lei per un sol anno del Confessore ordinario, deputato dal Provinciale della Provincia Osservante di Sicilia, per le Monache del Monastero di S. Chiara d'Adernò di cotesta Diocesi, soggetto all'Ordine de' Minori Osservanti di S. Francesco: questi Eminentissimi miei Signori sono stati di senso [illegible]*'Ella, ò ammetta il Confessor deputato à compire il triennio, ò assolutamente lo rigetti: e che in auvenire debba così osservarsi dal principio dell' approvazione di simili Confessori. Glielo significo, & il Sig. Iddio la prosperi.*

1443 Moniales unius Monasterii non possunt virtute Jubilæi, aut Bullæ Cruciatæ, eligere Confessarium non approbatum pro illis, sed pro sæcularibus, aut pro Monialibus alterius Monasterii. Lantusca *ver. Jubilæum n.* 20. Matthæucci *de Confessariis Monialium*. Pelliz. *de Monialib. cap. 9. n. 20. & 21.* contra Peyr. *tom. 3. c. 4. n. 4. pag. 325.* Bonac. *de Sacr. dis. 5. q. 7. §. num. 22.* Port. & Summa Dianæ *ver. Jubileum n. 20.*

Qui affirmant, id posse virtute Jubilæi, quia attenta solita forma Jubilæi apparet, Summum Pastorem tempore illo universalis gratiæ nullum velle excludere à libertate sua confitendi peccata. Quod confirmant, *ex Const. 17.* Urb. VIII. *Pontificia solicitudo*, 28. *Januarii* 1624.

1444 Mea autem resolutio negativa probatur, 1. *ex Reg. 81. juris in 6. In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus.*

1445 Secundò, sequitur ex Bulla Clem. X. *cit. n.* 1421. & ex Bulla Urb. VIII. *In specula*, sub die 19. Junii 1630. ut sequitur:

In Specula, &c. Nos, &c. Motu proprio, &c. Concessionem S. Cruciatæ, quæ respectu facultatis hujusmodi, etiam laicis, & Clericis sæcularibus, cujuscumque status, gradus, & conditionis, etiam speciali nota digna, quoad casus reservatos, etiam in Bulla Cœnæ Domini (hæresi excepta) contentos, non nisi in foro conscientiæ, non autem in foro externo suffragatur, aliorumque indultorum hujusmodi, quantum ad prædictum articulum eligendi confessarium, & absolvendi prædictos à casibus reservatis, etiam in Bulla Cœnæ Domini contentis, cum Fratribus, & Monialibus prædictis Fratrum Prædicatorum, & aliorum quorumcumque Ordinum, &c. locum minimè habuisse, neque habere, neque illis ullo modo suffragari potuisse, neque posse, &c. sed nostræ intentionis fuisse, & esse, quòd iidem Fratres, & Moniales, quantum ad Sacramentum Pœnitentiæ, &c. ordinariæ dispositioni suorum Prælatorum, & Sedis Apostolicæ, quoad sibi reservata subjecti sint, earumdem tenore præsentium perpetuò declaramus, &c. ac irritum, & inane, si secus, &c. Datum Romæ, &c. die 16. Junii 1630.

Ubi per illa verba, *aliorumque indultorum hujusmodi*, excludit Jubilæum, itaut velit, nec Bullam, nec Jubilæum, quantum ad Sacramentum Pœnitentiæ, suffragari Regularibus, & Monialibus. Vide infrà, *de Bulla, Jubilæo, & casibus reservatis.*

1446 Tertiò, meam magis firmat sententiam Bulla ipsa Urban. VIII. *n.* 1443. relata pro parte opposita; nam ibi non dicitur absolutè, ut Sanctimoniales eligere valeant Confessarios sæculares, vel Regulares ab eisdem Ordinariis locorum probatos; sed additur: *Ab eisdem Ordinariis locorum ad id probatos;* hoc est, ad munus Sanctimonialium Confessiones excipiendi probatus. Unde Bulla supponit Confessarios jam probatos per illis: Generaliter autem approbatos pro sæcularibus non censeri approbatos pro Monialibus: *Sed egere quoad hoc speciali Episcopi approbatione*, decernit Clem. X. *n. 1421. cit.*

1447 Iisdem verbis usus est novissimè Innoc. XII. in Bulla Jubilæi anni Sancti, quæ incip. *Pontificia solicitudo*, edita 19. Januarii 1700. ubi concedit Jubilæum anni Sancti Monialibus, & facultatem eligendi pro reservatis Confessarios: *Ab eisdem Ordinariis locorum ad id probatos*. Quid clariùs? Vide infrà de Bulla Cruciatæ.

1448 Id verum est, Ordinarios Jubilæi tempore debere pro eis approbare plures, sive sæculares, sive Regulares, quos aptos judicaverint, quosque Moniales ipsæ exoptaverint, ex Decr. Sac. Congr. Episc. & Regul. 24. Martii 1643. apud Lantuscam *cit.* ut eos Moniales pro majori suo spirituali solamine eligere valeant ad effectum Jubilæum lucrandi, juxta intentum Pontificis.

1449 Quantum verò ad Religiosos, fateor posse

posse virtute Jubilæi sibi eligere Confessarium etiam sæcularem ab Ordinario loci approbatum, à quo à reservatis absolvantur, nisi aliud in contrarium in forma Jubilæi exprimatur, quod hactenùs non est expressum. Tambur. *tom. 2. pag. mihi* 37. *num.* 40. Quia declaratio contraria Pontificum est expressè edita pro Bulla Cruciatæ, minimè pro Jubilæo; maximè cum Jubilæus soleat ab ipsis Superioribus Regularibus Religiosis proponi.

1450 Reservatio casuum facta pro Monialibus, non comprehendit puellas sæculares ibi detentas, quia non sunt Moniales, nec Novitiæ, quia hæ in odiosis non veniunt nomine Monialium.

1451 Confessarii Monialium, tam Ordinarii, quàm Extraordinarii, esse debent ætatis quadraginta annorum; & specialiter pro Patribus Reformatis Ordinis Minorum de Observantia, declaravit Sac. Congr. Concil. sub Alexan. VIII. 26. Novembris 1689. ut in Archivio Provinciæ in Conv. S.Mariæ Angelorum Panormi.

1452 Confessarius Ordinarius Monialium, non potest in eodem Monasterio deputari, nisi ad triennium. Sac. Congr. apud Gavantum. Quo elapso, potest pro alio Monasterio Ordinarius deputari, & pro eodem Extraordinarius. Imò qui in supplementum Confessarii Ordinarii per menses aliquot munus Confessarii in aliquo Monasterio exercuit, si Confessariorum Ordinariorum mutatio contingat, poterit ad triennium, mensibus illis non computatis, in eodem Monasterio pro Ordinario deputari, quia cum simus in odiosis, Sac.Congr.Decr.est benignè intelligendum de deputatione ordinaria, minimè accidentali in supplementum.

DE INGRESSU CONFESSARII ORDINARII

1453 Breviter Mendo *in epis. verb. Moniales*, cum multis ait:

Potest Confessarius ingredi ad ministranda Sacramenta Moniali ægrotanti, non solùm in periculo mortis, sed quoties ipsa pro sua devotione velit, seu quoties sana solebat Sacramenta recipere, etiam si id faceret quotidie; nam eo solatio spirituali non est privanda, quo plus indiget ægra, quàm sana; eaque est causa justa ingrediendi; eique sufficit licentia, quam habeat, dum justa adsit causa. Similiter potest ingredi ad assistendum moribundæ, quousque è vita decedat. In ingressu autem ad sepeliendas defunctas, servanda est consuetudo cujusque Monasterii.

Imò potest etiam nocte ingredi ad assistendum moribundæ, si opus fuerit.

1454 In præmissis autem casibus, debet pro ingressu à Superiore habere licentiam, nisi periculum sit in mora, & tempus non suppetat ad petendum. In quo casu periculi, in defectum Confessarii deputati, potest ingredi quilibet promptus Sacerdos ad Confessionem excipiendam moribundæ. Idem dic de Medico. Pelliz. *de Monialib.c.5.n.*164.

CONFESSARIUS EXTRAORDINARIUS.

1455 Ex Trident. *sess.*25. *cap.*10. est bis, aut ter in anno Monialibus ab Ordinario offerendus præter ordinarium. Et qualibet vice assignari solet per integrum mensem, ferè mense Januarii, Maii, & Septembris. Verba Trid. sunt: *Præter ordinarium autem Confessorem, alius extraordinarius ab Episcopo, & aliis Superioribus bis, aut ter in anno offeratur, qui omnium Confessiones audire debeat.*

1456 Per hoc autem non prohibetur, quin possit pluries extraordinarius deputari; sed quoties opportunum judicaverit, poterit Prælatus paterna benignitate deputare. Pelliz. *de Monialib. cap.*10. *num.*250. quia inclusio unius, non est exclusio alterius. Et fusiùs probat, & monet Pelliz.*cit.*

1457 Extraordinarius tempore deputationis pro Communione ministranda ad ostiolum communionis, & maximè pro ingressu intra clausuram ad Communicandum, ad infirmæ Confessionem excipiendam, seu ad assistendum moribundæ, indiget speciali licentia. Poterit tamen Prælatus Sacerdotem sæcularem, aut regularem, quem opportunum judicaverit, deputare, ut alicui infirmæ intus Monasterium assistat, & cuncta usque ad mortem præstet, quæ Confessarius Ordinarius. Pelliz. *cit.num.*249.

1458 Confessarius extraordinarius deputatus pro uno mense ad audiendas Confessiones Monialium alicujus Monasterii semel in hebdomada, si in aliqua hebdomada non fit ea licentia usus poterit ea uti alia hebdomada, ejusdem tamen mensis,non alterius,etiam si sequenti mense de novo pariter deputetur. Ratio desumitur ex verbis Bullæ Clem.X.*Superna num.*1443.*cit.* §.3. *Itidemque Confessores extraordinarios semel deputatos, atque approbatos ab Episcopo ad Monialium Confessiones pro una vice audiendas, haud posse expleta deputatione, in vim approbationis hujusmodi, illarum Confessiones audire.*

Ex quibus verbis sequitur, intra mensem illum posse, quia pro eo non est expleta deputatio, sed durat; pro alio verò mense, etiam immediato, deputatio mensis prioris

est

est expleta, & deputatio, quæ sequi supponitur, est nova; unde non potest prioris mensis approbatio, & licentia ad sequentem mensem extendi.

1459 Extraordinarius approbatus cum licentia semel in hebdomada, non potest bis eadem die, putà mane, & post meridiem; ad excipiendas Confessiones accedere. Et multò minùs potest bis accedere distinctis diebus ejusdem hebdomadæ, sub prætextu, quòd ly *semel* afficiat diem, & bis accedendo duobus distinctis diebus, ex illis duas diei medietates computet, quæ unum integrum constituant diem vigintiquatuor horarum.

Ratio est, quia si id verum esset, posset nedum duobus distinctis diebus accedere, sed cunctis ejusdem hebdomadæ diebus mane, & post meridiem, vigintiquatuor computando horas, quot sufficerent ad constituendum integrum diem; quod præter absurdum, molestiam affert. Ly *semel* igitur in hebdomada non afficit diem, sed actum accessus ad Confessiones excipiendas. Constabit perscrutando discrimen inter has duas licentias. Licentia enim concessa pro octo diebus, pro mense, pro die, distinguitur à licentia data pro semel, seu pro una vice; & minimè ex alio capite, nisi quia licentia primo modo concessa afficit tempus, nempè octo dies, mensem, diem, &c. & sic poterit Confessarius singulis recensiti temporis diebus accedere, imò die, & post meridiem eorumdem dierum, quoties opus fuerit; quia actus illi exercentur intra tempus deputationis, supra quod licentia cadit. Licentia igitur secundo modo concessa, cum distinguatur à prima, non afficit tempus, nempè diem, sed actum accessus; ac proindè sequitur, quòd recensitus Confessarius, virtute talis licentiæ, non possit bis eodem die, mane, & post meridiem; & multò minùs sub distinctis diebus ad Confessiones excipiendas accedere.

Minimè te pigeat lector, si molestum (nescio) aut risu dignum tibi hunc proposuerim casum, & rejecerim; quoniam haud sine tædio relatum habui.

1460 Illud tamen tibi certum sit, quòd recensitus Confessarius, si dum confessiones excipit, ex aliquo accidenti ad breve tempus reversurus exeat, & redeat ad alias confessiones excipiendas, quas excepturus erat, licitè, & validè absque nova licentia redit, & excipit; quia id totum moraliter censetur unicus accessus, & unicum munus, atque complementum exercitii licentiæ.

1461 Idem dic, si habita licentia pro una vice, ingressus es Monasterium ad excipiendam Confessionem ægrotæ, & post egressum, statim, antequam ad alia divertaris, vocatus, eò quia ægrota sit alicujus oblita peccati, redeas, licitè, & validè absque nova licentia iterùm ingrederis ad ejusdem Confessionem complendam; quia moraliter est unus ingressus, unaque Confessionis perfectio. Pelliz. *de Monialibus cap.*10 *sect.*3. *qu.*9. ubi plures alios refert casus *à n.*260. *ad* 265.

1462 Licentia concessa extraordinario ad ingrediendum pro Confessione infirmæ, extenditur ad socium, maximè si sit Regularis, qui debet secum ducere socium probum, atque maturum, qui numquam à Confessario sejungatur; eoque Confessiones excipiente, in aliqua parte sistat, ut eum videre, ab eoque videri possit, ita tamen, ut Confessionem audire non valeat.

Dictus Confessarius in rigore juris debet peracto negotio exire, quod intelligitur recto tramite. At si per transitum officinas Monasterii circumeat brevi tempore, non peccare, tenent Mendo *in epit. ver. Moniales num.*15. Pelliz. *de Monialib. cit. num.*166. *&* 167. Sanch. Rodr. Miranda, Peyr. Bonac. & alii apud ipsum.

1463 Quando, & quomodo liceat Superioribus Regularibus, & Confessariis, ingredi Clausuram Monasterii ipsis subjecti, & propè illud commorari: *v. in Const.* Alex. VII. *Felici* 1664. apud Lantuscam *ver. Moniales*.

Item, quid possit Episcopus quoad Clausuram in Monasteriis exemptis, vide apud Matthæucci *ver. Clausuram Monialium*.

DE ALLOCUTIONE CUM MONIALIBUS

1464 Quantum ad seculares, etiam Ecclesiasticos, sunt attendenda edita ordinariorum, & Constitutiones Synodales, in quibus plura præscribi solent.

QUANTUM AD REGULARES

1465 Sunt specialia Decreta à Sacr. Congreg. edita. Et quamvis his non obstantibus Castropal. *part.*3. *disp.*4. *punct.* 11. Vidal. *in Inquisit. mor. tit. de Monialib. Inquisit.* 2. & alii apud ipsos, & apud Verricelli *in quæst. moral. tract.* 8. *quæst.* 66. teneant, accessum ad colloquendum cum Monialibus, etiam cum frequentia, non esse mortalem, sed ad summum venialem, seclusis circumstantiis extrinsecis pravæ intentionis, scandali, & periculi peccandi: hac moti ratione, quia prohibitio Decreti Sixti V. de anno 1590. cui cætera Decreta subordinantur, fundantur in præsumptione scandali, his verbis: *Ad occurrendum scandalis, quæ contingere solent*: Et *in cap. Tua nos* 26. *cap. Is, qui fidem* 30. *de spons.* lex fundamentum

data in præsumptione, non habet locum in foro conscientiæ, quando veritas est in contrarium.

1466 Omninò dico, esse peccatum mortale, etiam si nullum adsit scandalum, aut periculum, nec prava intentio. Verricelli *cit. à num.*11. Donatus *tom.*3.*tr.*6. Et ut constet de mente S. Congreg. adducenda puto ejusdem Decreta.

1467 Principale Decretum est S.Congr. de anno 1590. jussu Sixti V. editum:

Illustrissimi, & Reverendissimi DD. Cardinales, Sacræ Regularium Congregationi Præfecti, ad occurrendum scandalis, quæ contingere possunt, aliisque justis, & rationabilibus causis animum piè moventibus, de speciali, & expresso mandato S.D.N.Sixti Divina Providentia Papæ V. vivæ vocis oraculo eis facto, decreverunt, & mandaverunt, nulli posthac Religioso, cujuscumque Ordinis, gradus, qualitatis, & dignitatis existat (Superiore, cui Monasterii, seu domus cura incumbit, visitatore, vel visitatoribus, Confessarioque Ordinario, & Extraordinario, cum ad tempus deputabitur, dumtaxat exceptis) licere absque licentia expressa ejusdem Sacræ Congregationis accedere ad Monasteria, seu domus quarumcumque Monialium, vel Sororum, sive sui, sive alterius cujusvis Ordinis, ad colloquendum, sive tractandum cum eis: quòd si aliquando mandato sui Superioris, aliquos Religiosos ad prædicandum verbum Dei, vel ad celebrandas Missas, in ipsarum Monialium, seu sororum Ecclesiis, sive Oratoriis exterioribus, sive extra clausuram existentibus, mitti contigerit, prohibuerunt, ne dicti Religiosi, ullo quæsito colore, Moniales, sorores, aut quamlibet aliam personam intra clausuram degentes, alloqui possint.

Quæ omnia, & singula sub pœnis privationis officiorum, ac vocis activæ, & passivæ ipso facto incurrendis, aliisque ejusdem Congr. arbitrio, præceperunt inviolabiliter observari.

1468 Quod Decretum fuit per eamdem S. Congr. anno 1623. confirmatum, & quoad Superiorum licentiam moderatum, ut sequitur:

Cum aliàs, de anno 1590. per Sacram Cardinalium negotiis Regularium Præfectorum Congregationem, de mandato fel. rec. Sixti Papæ V. circa accessum Regularium cujuscumque Ordinis ad Monialium Monasteria, fuerit decretum, quòd nulli Religioso cujuscumque Ordinis, gradus, qualitatis, & dignitatis existat (Superiore, cui Monasterii, seu domus cura incumbit, visitatore, vel visitatoribus, Confessarioque Ordinario, & Extraordinario, cum ad tempus deputabitur, dumtaxat exceptis) liceat absque licentia expressa ejusdem Sacræ Congregationis accedere ad Monasteria, seu domus quarumcumque Monialium, vel Sororum, sive sui, sive alterius cujusvis Ordinis ad colloquendum, sive tractandum cum eis. Quòd si aliquando, mandato sui Superioris, aliquos Religiosos ad prædicandum verbum Dei, vel ad celebrandas Missas in ipsarum Monialium, seu Sororum Ecclesiis, sive Oratoriis exterioribus, sive extra Clausstra existentibus, mitti contigerit, ne dicti Religiosi ullo quæsito colore Moniales Sorores, aut quamlibet aliam personam intra Clausuram degentes alloqui possint, sub pœna privationis officiorum, ac vocis activæ, & passivæ ipso facto incurrendæ, aliisque ejusdem Sacræ Congregationis arbitrio; fueritque postmodum declaratum, etiam Equites S. Joannis Hierosolymitani sub eodem Decreto comprehendi, & quoscumque contrafacientes ab alio, quàm ab Apostolica Sede, aut à Sac. Congregatione absolvi, & rehabilitari non posse: Amplissimi ejusdem Sacræ Congregationis Patres Decreta hujusmodi innovanda, & inviolabiliter observanda statuerunt. Verùm quia experientia compertum est, interdum ob pias, & rationabiles causas, easque (ita ferente casu) repentinas, ut ab eadem Sacra Congregatione licentiam expectari, summè incommodum, vel inutile sit Regularibus supradictis colloquendi cum Monialibus sibi attinentibus necessitatem obvenire; facto verbo cum Sanctissimo Domino Nostro Urbano VIII. & de Sanctitatis Suæ expresso ordine, & mandato, facultatem tribuerunt imposterum locorum Ordinariis, ut quatenùs sibi visum fuerit in Domino expedire, licentiam concedere possint per quatuor vices ad summum, quolibet anno, cuicumque Regulari, ut Moniales sibi in primo, & secundo tantùm consanguinitatis gradu conjunctas convenire, & alloqui possit. Id verò non aliter, quàm servata forma infrascripta ad unguem, ut id nullo modo liceat diebus Festivis, aut in Adventu, Quadragesimæ, feria sexta, Sabbatho, & vigiliis; prædictaque licentia obtenta ab Ordinario, & ab alio, ad quem spectet eam concedere, assignetur Confessario Ordinario Monasterii, qui penès se retinere debeat, isque associet, & præsens sit, & auscultatrices de more, non autem aliæ assistant, prædictaque licentia pro die, & hora certa, & in scriptis concedatur, in librisque Cancellariæ ejusdem Ordinarii adnotetur. Quòd si prædicti locorum Ordinarii per plures vices, vel in ulteriori gradu conjunctis, aut aliter, quàm servata forma supradicta licentias concesserint, vel permiserint, sciant se intentionis Sanctissimi Domini Nostri, & Sacræ Congregationis transgressores, judiciumque reformident. Regulares autem pœnis in supradicto Decreto contentis, & si nullam licentiam obtinuissent, eò ipso se noverint esse addictos, & arbitrio Sacræ Congr. severiùs puniendos. Romæ 12. Kal. Decembris 1623.

Et

1469 Et cum dubitatum fuerit, an supradictum Decretum Sixti confirmatum obliget sub mortali? S. Congr. sub die 1. Julii 1626. respondit:

Sacra Congregatio, attentis narratis, censuit, & declaravit, Regulares accedentes ad Monasteria Monialium contra formam decreti, quo hujusmodi accessus per Sac. Congr. prohibetur, ultrà pœnas privationis officiorum, ac vocis activæ, & passivæ, incurrere pœnam peccati mortalis.

1470 Novissimè, quia plures Doctores prætendebant, non esse prohibitam allocutionem per breve tempus, etiam per quadrantem horæ cum dimidio, accessit Declaratio Sac. Congr. Conc. sub Clemente IX. ut sequitur:

Die 11. *Maii* 1669. *Sacra Congregatio S. R. E. Cardinalium, Concilii Tridentini interpretum, habita notitia, quòd nonnulli Regulares absque licentia crates Monasteriorum Monialium adire, & frequentare non dubitent, prætendentes non esse interdictum per breve tempus etiam usque ad quadrantem horæ cum dimidio, quod horologio arenario aliquando metiuntur, Moniales aliasque personas intra Clausuram existentes alloqui, & hanc opinionem tamquam tutam affirment, disseminent, & forsan etiam scriptis evulgent, proprias graviter illaqueantes conscientias, & scandala confoventes; ad hujusmodi perniciosos errores eliminandos, opinionem prædictam improbans, reiiciens, ac damnans declaravit, Regulares, cujuscumque Ordinis, Militiæ, Societatis, Congregationis, & instituti, etiam de quibus specialis mentio foret habenda, qui ad Monasteria Monialium, quamvis ab Ordinarii jurisdictione quomodolibet exempta, & etiam ipsis Regularibus subjecta, vel aliàs speciali mentione digna, absque legitima facultate accedunt, colloquendo etiam per quodcumque modicum temporis spatium cum Monialibus, aut aliis intra Clausuram degentibus, peccare mortaliter, eosque sub excommunicationis, privationis vocis activæ, & passivæ, aliisque contra Regulares accedentes sine licentia ad Monasteria Monialium statutis pœnis, posse ab Ordinario tamquam Sedis Apostolicæ Delegato coerceri.*

1471 Ex quibus Decretis, & Declarationibus constat, Sac. Congregationem sub mortali prohibere quamlibet brevem allocutionem; licèt enim allocutio in se sit levis, considerata tamen sub fine extrinseco à legislatore intento, est materia gravis; finis autem legislatoris etiam brevem allocutionem prohibens, respicit bonum communitatis ad vitanda scandala, & pericula, quæ contingere solent. Pro qua faciunt dicta *in tom.* 2. *à n.* 12. *ad* 14.

1472 Eò maximè quia speciale onus Religiosorum, & Sanctimonialium est solitudinem cellæ diligere, disciplinam regularem servare, Chorum frequentare, majori perfectioni studere, Deo mentem tenere, & Christum sponsum amare, à quibus solent hujusmodi allocutiones divertere, & spiritum tepefacere.

1473 Ad rationem in oppositum perdoctè, respondet Donatus ex Verricelli *cit.*

Nam tunc cessat lex, cessante facto, aut delicto præsumpto, quando fundatur in præsumptione facti, aut delicti, seu periculi determinati; secus autem, quando fundatur in præsumptione delicti indeterminati, & vagi; tunc enim obligat in singulis casibus, etiamsi in aliquo non adsit periculum, ut patet de eo, qui legem tulit, ne quisquam ferat arma, eo fine, ut evitetur periculum occisionis, obligat enim omnes arma portantes, etsi multi illa deferant ad defensionem, vel decorem; quandoquidem legem ferens respicit id, quod solet adesse in pluribus, non autem in paucis.

Ita pariter dicendum est de legibus prohibentibus locutionem cum Monialibus, non enim præsumunt periculum aliquod determinatè, sed vagè, & indeterminatè, quare obligant omnes subditos, in singulis casibus, etiamsi in aliquo non adsit periculum.

1474 Sub recensitis Decretis non comprehenduntur scribentes, & mittentes litteras; quia loquuntur de alloquentibus. Attendendæ autem sunt constitutiones particulares diœcesum; nam in aliquibus locis adest prohibitio sub excommunicatione, ut Neapolis.

1475 Comprehenduntur alloquentes è domo proxima, aut via publica. Verricelli *cit. n.* 20. & Donatus *cit. q.* 15. quia allocutio est principale, quod prohibetur, accessus verò est accessorius. Est contra Dian. *par.* 3. *tr.* 2. *resol.* 48. Pelliz. *de Monial. c.* 5. *sect.* 5. *q.* 14. *n.* 214. *& alii*, qui negant, quia pœna non debet extendi ad non expressa.

1476 Comprehenduntur alloquentes cum Novitiis, aut puellis educandis, in Monasterio detentis, ut constat ex verbis Decreti, quod non solùm exprimit Moniales, sed etiam *Sorores, aut quamlibet aliam personam intra Clausuram degentes.*

1477 Non comprehendi alloquentem cum Abbatissa, tenent Verricelli *tr.* 8. *q.* 66. *n.* 25. Diana 3. *par. tract.* 2. *resol.* 48. *not.* 3. & alii contra Merolam; quia in odiosis, nomine Monialium non venit Abbatissa, sicut nomine Monachorum in odiosis non venit Abbas. Glossa *in c. fin. de simon.* Panormi. Donatus *par.* 1. *tr.* 6. *q.* 19. *n.* 1.

Verum tamen est, quòd Alex. VII. in Const. *Sacrosancti*, prohibuit hujusmodi allocutionem cum Abbatissa Urbis Romæ.

Non

1478 Non incurrere in pœnas pauperes publicos quæstores pro eleemosyna sine dolo accedentes, docet Donat. *tom.* 3. *tr.* 6. *q.* 25. quia adest tacita licentia, publicus actus virtutis, usus, & praxis.

1479 Non incurrere socium Religiosi habentis licentiam, docent Verricelli *cit. num.* 27. cum Pelliz. Peyr. & aliis contra Delbene; quia par est ratio de connexis, & durum est illum mutum assistere: ita illi.

1480 Denique pro plena hujus materiæ notitia, Pelliz. *de Monialibus cap.* 10 *sect.* 3. *num.* 277. habet:

„ Addo, quòd cum Diana *par.* 3. *tract.* 2. *ref.* „ 104. & ante illum Peyr. *tom.* 2 *privil. Const.* 6. „ *Pii V. num.* 36. aliique docti recentiores putent, Religiosum non subjacere pœnis latis „ contra Regulares ad Monasteria Monialium accedentes sine licentia, si alicui Moniali declarent casum aliquem conscientiæ; „ cum talis locutio speciem habeat piæ exhortationis; & alioqui cesset finis prohibitionis in particulari, juxtà ea quæ habet „ Diana *par.* 5. *tr.* 14. *resolut.* 96. si velint „ consequenter philosophari, concedere debent, Ordinarium posse mittere Religiosum „ ad aliquod Monasterium Monialium causa „ ibi exercendi aliquod opus pietatis (ver. gr. ad componendam aliquam seditionem „ exortam inter Moniales, ad consolandam „ Monialem gravissima tristitia affectam, ad „ consulendum in re gravi concernente bonum Monasterii, & ad alios similes effectus) in his quippè procedit eadem ratio, quæ in casu à præfatis Doctoribus „ concesso. Nec obstat, quòd Sacr. Congr. „ in Decreto jussu Sixti V. edito anno 1590. „ expressè statuit, nulli Religioso cujuscumq; „ Ordinis, gradus, qualitatis, ac dignitatis „ (exceptis Superiore, ac Visitatoribus respectu Monialium subjectarum, necnon „ Confessario tam Ordinario, quàm Extraordinario) licere absque licentia expressa „ ejusdem Sacræ Congregationis accedere ad „ Monasteria quarumcumque Monialium ad „ colloquendum, sive tractandum cum eis; „ siquidem Sacra Congregatio per hoc non „ excludit casum pietatis, & charitatis, qui „ regulariter non præsumitur comprehensus „ sub generali prohibitione, juxtà regulam: „ *Non veniunt sub generali prohibitione, quæ quis non esset verosimiliter prohibiturus, si in specie exprimerentur*; solùm excludit casum, „ in quo Religiosus velit accedere ad Moniales titulo urbanitatis ad eas visitandas, „ v. gr. ad negotia sæcularia tractanda, & „ similia. Verùm cavendum est, ne nimis „ relaxetur rigor juris Ecclesiastici, adeò strictè vetantis accessum ad Moniales, nimisque facilis reddatur talis accessus, & hinc „ oriantur incommoda, quæ jus intendit „ amovere per dictam prohibitionem, præterquàm quòd accessus ad Moniales in præsenti casu quoad forum externum non ita „ facilè posset justificari, adeòque sic accedens posset puniri ab Ordinario, qui indè „ posset graviter offendi, punireque taliter „ accedentem. Unde ex Diana *par.* 9. *tr.* 7. *ref.* „ 54. fit, quòd, quamvis opinio Peyrini superiùs allata admitti posset, ut probabilis (pro qua ipse Diana citat Lezanam *verb.* „ *Moniales num.* 30. & Bordon. *tom.* 1. *ref.* 7. *num.* „ 82.) nihilominùs in praxi non esset amplectenda; cum jura absolutè vetent Regularibus accessum ad Moniales, non distinguendo inter collocutionem urbanitatis „ causa, aut pietatis, & lex absolutè loquens „ absolutè debeat intelligi; præterquàm quòd „ sic elusoria esset prohibitio accedendi ad „ Moniales facta Regularibus; quippè qui „ semper impunè loqui possent cum Monialibus, dicendo se cum iis locutos fuisse de „ rebus piis, &c. sic Diana his verbis concludens: *Unde quidquid sit de hoc peccato quoad forum internum, stante authoritate Doctorum virorum*, Lezanæ, Pellizzarii, & „ Bordoni *ubi sup. saltem in foro externo possent Episcopi dictos Regulares punire tamquam Sedis Apostolicæ delegati; unde abstineant ab his collocutionibus*.

Alia de Monialibus reperies in propriis locis. De Præceptis tom. 1. pag. 29. De Officio divino pag. 51. De Officio Defunctorum, Litaniis, &c. à pag. 54. ad 56. De Alienatione bonorum, & dotis, pag. 94. De Largitione munerum à pag. 105. ad 107. De Paupertate Religiosa, peculio, & vita communi à pag. 108. ad 119. De Obedientia in 4. Præc. Decal. De Præceptis, & Regula Clarissarum in Præcepto Jejunii. De Violatione Clausuræ, & casibus reservatis, in Sacram. Pœnitentiæ. De quodam casu Communionis, in tom. 3. num. 381.

Denique de Monialibus, agunt fusè, & plenè, Donat. *tom.* 3. & Pelliz. ambo per totum.

MONASTERIUM VIRORUM

1481 Quoad loca Clausuræ, ingredi prohibentur, sub excommunicatione reservata Papæ, mulieres omnes cujusvis conditionis, etiam Marchionissæ, Comitissæ, &c. etiam sine prætextu privilegiorum, ut fusè infrà de casibus reservatis.

1482 Excipiuntur Reginæ, Imperatrices, Principissæ absolutæ, & earum filiæ. Donatus

tus *tom.3. par.2. tr.4. q.9.* quia in odiosis non comprehenduntur nomine mulierum, Et Bullæ prohibentes, exprimunt Marchionissas, Comitissas, &c. minimè Reginas, &c. Unde ingredi possunt absque licentia Monasteria tam virorum, quàm mulierum, cum honesta familia, quæ in ingressu Monasterii Monialium non sit virorum, sed mulierum.

1483 Fundatrices non possunt ingredi Monasteria virorum, nec Monialium. Rodriq. *in comp. ref.27. num.2.* Donatus *cit. q.10. & tom.2. tr.5. q.15.* Contra Ferdinandum à Castro, & Gibal.

Quia Bulla Pii V. comprehendit mulieres omnes cujusvis generis, & speciei. Solùm possunt ingredi Monasteria Minimorum; ex priv. speciali, & decl. Greg. XIII. qui declaravit, Bullam Pii V. non derogasse dicto privil. Minimorum; at non inde potest ad aliorum Monasteria extendi; quia (ut benè advertit Donatus) Greg. id dixit declarando, non indulgendo; unde quoad aliorum Monasteria, non derogavit motui Pii V. qui absolutè prohibet.

1484 Non comprehenduntur in prohibitione puellæ ante usum rationis, putà ante septennium. Nec pares pueri quoad Monasteria Monialium. Donatus *cit. q. 7.* Quoad pueros in Monasteriis Monialium, attendenda sunt edita Episcoporum, quia solent prohiberi.

Introducentes, seu admittentes mulieres fatuas, incurrunt pœnas Pii V. nempè suspensionem à divinis, privationem officiorum; quia illæ possunt esse materia peccandi.

1485 Clausura Monasterii, sunt septa exteriora, intra quæ sunt loca, ad quæ non est accessus communis utrique sexui. Unde, loca clausuræ ea sunt, quæ intra septa, seu ambitum Monasterii existunt, & una clausura clauduntur. Donatus *cit. q. 11.*

1486 Hinc mulieres non possunt ingredi hortos, si sint intra Monasterii septa, quia sunt pars Monasterii. Possunt verò, si sint distantes, aut contigui septis Monasterii, & ad eos fiat accessus, non transeundo per septa, sed extra, in quantum patet aditus extra.

1487 Possunt ingredi Sacristiam, si sit Ecclesiæ conjuncta, unico solùm pariete medio divisa, & ad eam non fiat accessus per loca Clausuræ, sed per Ecclesiam, aut per Chorum; quia est pars, & officina Ecclesiæ. Secùs si ad eam pervenire non possint, nisi per Claustrum, & loca Clausuræ. Donatus *cit. q. 12.*

1488 Possunt ingredi Claustra, quando in eis Missæ, Festa, aut divina Officia celebrantur. Item quando Processiones fiunt. Donatus *cit. q. 3.* Matthæucci *ver. Conventus*. Mendo *in epit. ver. Monasterium*. Rodr. *in comp. ref. 27.* ex vivæ vocis oraculo Pii V. apud Donatum *cit.* qui fusè probat, non esse revocatum: Cui accedit praxis, & consuetudo. Verum tamen est (ut advertit Rodr.) quòd processio non debet fieri in fraudem legis.

1489 In aliquibus Monasteriis, ultra Claustrum interius, situm est aliud exterius, cum duabus januis, una ad publicam viam extra Monasterium, alia ad Ecclesiam, per quam ingredi solent mulieres, & recto tramite ad Ecclesiam accedere; hoc non debet rationem clausuræ.

1490 Ex Decr. S. Congr. Episc. & Regul. 4. Octobris 1588. tunc Conventus formatus reputatur, ut non possint sine censurarum, & pœnarum incursu ingredi, aut admitti mulieres, quando ibi adest Superior localis, putà Guardianus cum familia, etiam si locus non sit plenè muris, sepibus, aut fossatis circumdatus. Idem disponitur de sylvis contiguis, in quibus solent fratres deambulare. Secùs de sylvis, quæ ad ligna inserviunt, & in quibus fratres non solent ordinariè deambulare. Nec quando Conventus est in fieri; ita ut solùm ibi commorentur duo, aut tres fratres pro cura fabricæ; tunc non violatur Clausura, si mulieres admittantur in cellis, ubi fratres morantur; sed fratres sunt puniendi, & privandi, uti suprà. Denique idem Decretum disponit, quòd ubi adest consuetudo, quòd mulieres inserviant fabricæ pro manualibus, ferendo calces, lapides, &c. etiam si Superior localis cum familia adsit, dictæ mulieres ingredientes, pro servitio fabricæ, Monasterii partes, non incurrant censuram, dummodò non accedant ad partes, ubi fratres habitant, dormiunt, & comedunt.

MONASTERIUM MONIALIUM

1491 Quoad Clausuram ingredi prohibentur sub censuris, & pœnis tam viri, quàm mulieres excedentes septennium, ut infrà de casibus reservatis.

1492 Non potest Ordinarius licentiam Monasterium ingrediendi concedere matri, sorori, &c. causa visitandi filiam, aut sororem Monialem infirmam, etiam in articulo mortis, nec in habitus susceptione, aut professione.

1493 Potest Ordinarius licentiam mulieri nuptæ, maximè nobili, concedere, ut in Monasterium se recipiat securitatis causa, si ur-

urgeat rationabile periculum mortis à marito inferendæ, & alibi tuta non sit: curare tamen debet, ut quamcitiùs fieri potest, exeat. Pelliz. *de Monialib. c. 5. n.* 110.

1494 Potest Ordinarius licentiam ingrediendi exteris concedere ex causa rationabili, & necessaria. Necessitas sufficit, quòd sit moralis; & tunc habetur, quando opus exercendum concernit moralem Monasterii, aut particularis Monialis necessitatem, nec potest commodè per Moniales exerceri. Donatus *tom. 3. tr. 5. q. 19. n.* 10.

Quæ licentia debet esse expressa, & in scriptis, ut exprimit Trid. *sess. 25. de Regular. cap. 5.* Idque etiam pro foro conscientiæ. Pelliz. *de Monialibus cap. 5. num.* 158. contra plures apud ipsum, qui tenent, licentiam in scriptis requiri solùm pro foro externo.

1495 Hinc de licentia expressa Ordinarii ingredi possunt Medici, Chirurgi, Confessarii, Architecti, Muratores, Fabri, Bajuli, Hortulani, Molitores, & similes. His, & Confessariis Ordinarii licentia dari solet generalis ad semestre, trimestre, aut ad mensem; quo elapso renovari debet. Prædicti licentiati, si ingrediantur pro libito extra causam necessitatis, incurrunt pœnas ex Constit. Greg. XIII. *v. num.* 1504.

1496 Medicus non potest ingredi cum practicis, nec cum alio Medico, nisi pro causa consultationis in casu gravis infirmitatis, & ex speciali pro illis licentia. Et deberet incedere associatus duabus Monialibus maturis, & probis.

1497 Bajuli ingredi possunt ad ferendas res magni ponderis alicujus personæ gravis exteræ, Monasterio tamen benemeritæ, juxta prudentis Superioris arbitrium, ut ibi depositæ conserventur pro securitate, & custodia. Quas res ferre possunt tam bajuli ordinarii virtute licentiæ generalis, illa durante, vel alii de speciali licentia.

1498 Si licentia non individuet bajulos, sed absolutè concedat Monialibus, ut necessaria suis usibus faciant deferri per bajulos; possunt Moniales variare, si velint, aut semper iisdem uti; nam cum gratia non distinguat personas, nec nos distinguere debemus. Pelliz. *cap. 5. n.* 123.

1499 Si bajulus licentiatus sit nominatus, tunc, si infirmetur, requiritur specialis licentia pro alio.

1500 At si eo infirmo, aut insufficiente, casus urgeat, v. gr. sit introducendum frumentum: ductor curru, aut equis ducens rationabiliter morari non possit, sed statim recedere debeat; non possit utiliter differri delatio, nec expectari accessus pro licentia novi bajuli, aut pro eodem ductore. Pelliz. *cit. num.* 125. vult, quòd non possit alius substitui virtute Epichejæ, sed quòd sit expectanda licentia; quia jura licentiam expressam, & in scriptis exposcunt. In his autem casibus urgentibus potest habere locum consuetudo.

1501 Sartores licentiari posse ad ingrediendum, tenet Donat. *cit. q. 25. nu.* 15. cum Bonac. quia Moniales nequeunt pannum commodè adaptare, & forcipibus uti, nec vestium mensuram sumere, si sartores non ingrediantur. Idem docet de Carpentariis *nu.* 16. At non posse, dico cum Pelliz. *cit. num.* 122. Maximè loquendo de Carpentariis, quia commodè mensuram calceamenti sumere possunt ex alio calceamento, aut in janua interiori aperta: Sic sartores; at si in aliquo casu sartores non valeant hoc pacto vestes adaptare, remittendum est Superioris judicio, qui si necessitatem dignoscet, utiq; potest licentiam concedere.

1502 Licentiari potest Oeconomus Monasterii ad reperiendam in Archivio scripturam, quæ à Monialibus reperiri non potest.

1503 Item Notarius cum testibus ad stipulandum testamentum Novitiæ infirmæ.

1504 Licentiari possunt fœminæ timoratæ conscientiæ ad serviendum infirmis, aut decrepitis, si Conversæ sint insufficientes. Donatus *cit. quæst.* 29. & Pelliz. *cit. num.* 128. cum pluribus, quia tunc sumus in casu necessitatis; quia non debent Moniales diù desistere à Choro. Et Trident. *sess. 25. cap. 5.* absolutè loquitur: *In casibus necessariis*: Et ibi poterunt permanere, usquequò sufficiant Conversæ. Non posse autem ab Episcopo licentiari, si Conversæ sint sufficientes; quia Episcopus licentiam dare non potest, nisi in casibus necessitatis.

1505 Fœminæ sæculares admitti non possunt pro famulatu particularium Monialium extra casus necessitatis, sine S. Congr. licentia. Fœminæ servientes cum licentia admissæ, debent servare Clausuram: quòd si semel egrediantur, non possunt admitti.

1506 Licentias concedere ingrediendi Monasteria exempta, seu Regularibus subjecta in casibus necessariis, non spectat ad Superiores Regulares privativè quoad Episcopos, sed cumulativè. S. Congr. 13. Nov. 1610. Superior Regularis debet eas subscribere post Episcopum. S. Congr. 16. Februarii 1627. Et nihil debet addere, aut variare. Matthæucci *tom. 1. ver. Clausura Monialium num.* 26.

L 2 Pos-

1507 Possunt intra Monasteria admitti puellæ educandæ, quamvis earum ingressus non ordinetur ad finem Monachatum suscipiendi. Sex autem sunt servandæ conditiones. 1. Ut id fiat de licentia in scriptis Ordinarii, qui respectu non exemptarum est Episcopus, respectu exemptarum Superior Regularis. 2. Ut fiat de consensu Superiorissæ, & Monialium, capitulariter præstito. 3. Ut eo vestitu incedant, qui virginali pudicitiæ, & modestiæ convenit. 4. Ut nullam secum famulam ducant. 5. Ut eo tempore eamdem servent Clausuram, quam Moniales, itaut si semel exierint, non possint redire. 6. Ut non ingrediantur minores septem annis, nec ibi morentur supra annos 25. suæ ætatis. Quo elapso tempore, si non eligat statum Monachatus, aut non exeat, Ordinarius debet ei præscribere tempus ad deliberandum; quo elapso, licèt non incurrat censuras, cum jura de hoc casu minimè loquantur, peccat mortaliter, si habitum non suscipiat, aut exeat.

Hæ sex conditiones præscribuntur à Sac. Congr. 31. Augusti 1575. pro Monasteriis, in quibus ex consuetudine, aut designatione solent admitti educandæ.

1508 In aliis autem Monasteriis, ultrà licentiam Ordinarii, requiritur etiam S. Congreg. Episc. & Regul. licentia. Ex Decr. S. Congr. 27. Maii 1603. Pelliz. *cit. c. 5. à n.* 176.

1509 Ulteriùs aliæ duæ requiri solent conditiones. 1. Ut pro dictis puellis quolibet semestri alimenta anticipatè solvantur. 2. Ut habitent in loco separato à Monialium dormitorio.

1510 Requiritur licentia S. Congr. ad conjugatas recipiendas, nisi in casu raro, ut in *nu.* 1493. Item ad recipiendas viduas nisi istæ ingrediantur ad Monachatum suscipiendum. Donat. *tom. 2. tr. 5. q.* 28.

1511 In licentiis, quæ solent à Papa concedi fœminis nobilibus ingrediendi Monialium Monasteria, plures solent conditiones præscribi, quæ sunt omninò legendæ, & observandæ.

Inter alias est, ut ingrediatur associata à tribus matronis, quas semel electas variare, & mutare non possit, nisi alicujus earum obitu eveniente, & quòd Monasteria ingrediatur pro tribus vicibus in totum, non autem eorum singula quolibet anno.

Hinc fit. 1. Ut non possit tribus vicibus singula Monasteria ingredi, sed solùm tribus vicibus in totum. 2. Ut non possit ingredi cum duabus matronis, quia tres sunt præfixæ ad ejusdem custodiam, & conditio se habet, ut forma brevis. 3. Ut eas electas non possit ad libitum mutare.

Quòd si aliqua infirmetur, sit absens, aut sine fraude recuset; tunc Pelliz. *de Monialib. c. 5. num.* 137. cum Peyr. & aliis putat, quòd aliam substituere possit; quia gratia est favorabilis; unde prohibere videtur mutationem sociarum voluntariam, minimè necessariam, eò maximè, quia ea propriè non dicitur mutatio, sed suppletio: ita ille.

1512 Moniales non possunt malefactorem fugientem intra clausuram admittere; quia rigor clausuræ prævalet privilegio immunitatis.

Quòd si casu janua aperta, ipse ingrediatur, tunc possunt satellites de licentia Ordinarii illum nolentem cogere, ut exeat. Imò si Superior longè absit, sufficit consensus Abbatissæ, & discretarum; quia mora hujusmodi malefactorum est periculosa, & timoris Sacris Sponsis Christi. Hic tamen vi extractus reponendus est in loco sacro, ut immunitate gaudeat, si non sit delinquens super criminibus exceptis; quia remotus fuit è loco sacro, & immuni.

Idem faciendum est, & servandum, si ad aliquam Monialium Ecclesiam confugit. Pelliz. *de Monial. c. 5. à n.* 131. *ad* 134.

1513 Eodem modo est respectivè discurrendum de ingressu quoad expellendos fures exire nolentes, & in similibus casibus necessitatis; & attendendum est, an periculum sit in mora.

EGREDI

1514 E Clausura non possunt Moniales professæ sub excommunicatione reservata Papæ, de qua infrà de casibus reservatis.

1515 Dantur autem à jure causæ necessitatis ad licitè egrediendum: Tales sunt epidimia, lepra, pestis, incendium, bellum, inundatio, ruina domus, & similes. Causæ epidimiæ, lepræ, pestis, debent esse omninò per ipsos Superiores, maximè per Ordinarios locorum, in scriptis approbatæ: Hic veniunt infirmitates contagiosæ, malum Monasterio, aut majori parti minantes.

1516 Incendium debet esse magnum, ita ut Moniales illud extinguere non possint.

1517 In causis incendii, belli, inundationis, &c. expectari debet Superioris licentia, & judicium; ipse namque debet priùs sua, & peritorum prudentia judicare, an causa sit gravis periculi, & necessitatis, & posteà licentiam concedere, & providere necessitati simul, ac securitati. Quòd si tempus non suppetat, sed periculum sit in mora, tunc est necessarius Superiorissæ, & discreta-

tarum consensus. Mendo *ver. Moniales num.* 15. Pelliz. *de Mon. cap.* 5. *sect.* 2. Melphi *in comp. cap.* 11. *stat.* 7.

1518 De exitu Monialis ad fundandum, aut reformandum Monasterium, ad arctiorem Religionem, ratione incorrigibilitatis, &c. agunt Pelliz. *cap. à n.* 46. *ad* 56. *& cap.* 3. *à n.* 15. *ad* 21. & Melphi *cit.*

C A P U T VI.

DE RELIQUIIS.

1519 Reliquiæ insignes sunt Caput, Crus, Brachium, aut illa pars corporis, in qua passus est Martyr., dummodò integra sit, & non parva, legitimè ab Ordinariis approbata. Urb. VIII. in princ. Breviarii; unde auricula, digitus, &c. vestes Sanctorum, &c. non sunt Reliquiæ insignes.

1520 In Ecclesia, ubi est Reliquia insignis, fieri potest Officium de eo Sancto.

1521 Mortale, & sacrilegium committit, qui Reliquiam furatur, etiam devotionis prætextu. Com. quia devotio non dat jus ad nocendum, aut inferendum injuriam alteri. Donatus *tom.* 1. *p.* 2. *tr.* 14. *q.* 56. *n.* 5.

1522 Parvitas materiæ à mortali excusabit si tria simul concurrant. 1. Si sit pars minima. 2. Si in Ecclesia illa sint aliæ ejusdem Sancti partes. 3. Si non sit Reliquia rara. Ob cujus conditionis defectum, mortale erit furtum minimæ partis Sanctæ Spinæ, aut Crucis. Diana *p.* 5. *res.* 35. quia minima pars talis Reliquiæ, ratione raritatis censetur notabilis. Et aliàs daretur aditus, ut per plura venialia furtula posset spoliari Ecclesia insigni, & rara Reliquia, qualis est Crux, & Sancta Spina.

1523 Non peccat laicus, si reverenter Reliquiam tangat: liquet ex usu fidelium, qui Reliquias ad collum appensas deferre solent. Bonac. *disp.* 8. *de leg. q.* 1. *pun.* 4. *n.* 7.

1524 Et quamvis irreverentia sit, cum Reliquia, aut Agno Dei fornicari, non est tamen talis, ut speciem sacrilegii contrahat. Bonac. *p.* 4. *de Reliq. n.* 8. Bord. *res.* 117. *n.* 34. quia non violatur locus Sacer, aut persona Sacra, nec Sacramentum; & Reliquia solùm materialiter, seu concomitanter, & per accidens se habet ad fornicationem: *v. num.* 1533.

1525 Reliquias repertas Sanctorum jam canonizatorum recognoscere, & approbare, spectat ad solos Episcopos de Theologorum, & aliorum piorum virorum consilio, antequàm adorationi exponantur. Conc. Trident. *sess.* 25. *in princ. c. de Reliq. & Vener. Sanct.*

Consilium Theologorum est tantùm consultivum; unde potest Episcopus contra illud decidere: attendere tamen tunc debet, ut proprium judicium sit rationabilius, & firmius. Quòd si non valeat se resolvere, sed sistat in dubio, recurrendum est ad Metropolitanum in Concilio Provinciali; & tunc Episcopi Concilii habent votum decisivum; quia sunt collegæ in exercitio Concilii; & à Concilio decisio petitur, non consilium. Requiritur autem major suffragiorum pars.

1526 Ad probandum, & decidendum identitatem Reliquiarum, non requiritur evidentia, & certitudo physica; aliàs neque miracula pro canonizatione Sanctorum possent probari; quia quolibet miraculo posito, semper est intellectui, aliquid invenire, quod possit opponere, & locum dubitationi aperire. Diana *par.* 2. *tr.* 15. *res.* 51. Ambr. Morales *apud ipsum.*

Sed sufficit certitudo practica, seu moralis, ex rationibus probabilibus orta, animum prudentis moventibus ad verisimiliter, & piè credendum, ita esse, itaut nihil sit, quod dedeceat, aut contradicat. Constat ex verbis Conc. *Quæ veritati, & pietati consentanea judicaverit.* Et *ex cap. Placuit, de consecr. distinct.* 1. Ubi Reliquiæ illæ venerandæ dicuntur, quæ sunt certæ, hoc est, non evidenter, sed ex rationibus probabilibus. Et ille certus dicitur, qui probabiliter, non temerè credit. Nald. & Silv. apud Dianam *cit.*

1527 Hoc præmisso, pluribus modis potest identitas Reliquiarum probari. Primò, Bullis Pontificiis, aut instrumentis publicis, sive instrumentum sit confectum per personam Ecclesiasticam, sive laicam; Notario namque fides datur ob conditionem personæ publicæ, & juratæ, ratione officii.

Secundò, probat scriptura authentica, subscripta scilicet à Superiore, & duobus testibus, vel quæ habet sigillum, & Superioris subscriptionem.

Scriptura non authentica, si sit antiqua, & apud Reliquias reperta, probat. Hostiensis *in cap.* 2. *de Reliq.* & ex pluribus juribus apud Graff. *par.* 1. *lib.* 2. *cap.* 66. *num.* 28. Quod est verum, si non agatur de præjudicio tertii; tunc namque scripturæ non creditur, nisi sit subscripta, & authentica, *cap. Cum à nobis, de testibus.* Glossa *ver. subscriptione cap.* 4. *distin.* 110. Graff. *cit. num.* 25. Vel nisi ex approbatione Reliquiæ vi talis scripturæ, aliquid certò moraliter sequatur, quod veritati Reliquiæ contradicat.

1528 Tempus antiquum dicitur, quod est sexaginta annorum. Bord. ex pluribus *resol.* 113. *n.* 45.

Pariter probant. 3. Memoria hominum, & traditio, seu publica vox: 4. Lapis marmoreus, aut inscriptio nomen continens Sancti, ubi Reliquia reperitur. 5. Juramentum probi hominis. 6. Conditio loci Altaris; quia Altaria non consecrantur sine appositione Reliquiarum.

1529 Reliquiæ, & Imagines adorantur, eodem cultu, quo personæ; quia illis solus cultus relativus competit. Com. ex dictis *à num.* 269. de alienatione, & translatione: *v. à num.* 974. de venditione: *v. num.* 1205.

AGNI DEI

1530 Potiùs censendi sunt sacræ Imagines, quàm Reliquiæ; quia Christum Dominum mysticè repræsentant. Clericatus *cap.* 15. *pag.* 25.

1531 Gregor. XIII. Const. 2. *Omni certè studio*, sub excommunicatione ipso facto incurrenda, non tamen reservata, prohibet: *Ne quisquam Agnus Dei per Romanum Pontificem benedictos, depingere, minio notare, vel aurum, aut colorem superinducere, neque depingi, aut miniari facere, nec illos venales proponere, seu tenere audeat.*

1532 Unde non potest quis vendere Agnos Dei albos, ratione materiæ intrinsecæ. Azorius *tom.* 1. *lib.* 9. *cap.* 9. *quæsito* 5. *ver. Quares*, contra Dianam *par.* 3. *tr.* 6. *ref.* 12. Bonac. Suarez, & alios apud ipsum. Ratio est, quia Gregor. non prohibet de Agnis Dei benedictis picturam, & venditionem simul tamquam conjunctum, sed tamquam duos actus distinctos, ut constat per particulam *Nec*. Solùm fateor, quòd possit aliquid accipere ratione expensarum in asportatione factarum.

Dixi, *ratione materiæ intrinsecæ*; quia ratione materiæ extrinsecæ, auri, argenti, &c. qua solent aptari, & extrinsecè ornari, vendi posse, non est dubium.

1533 Non est sacrilegium dare Amasiæ Agnum Dei, aut Reliquiam, ex benevolentia, & gratitudine, licèt sit irreverentia. Sacrilegium tamen esset, si daretur in solutionem, ob injuriam rei sacræ; nam res sacra fieret pretium turpis lucri: *v. n.* 1524.

1534 Laicus eos tangens, si absit contemptus, non peccat, ex usu.

1535 In eorum confectione intercedit sacra unctio; eorum autem materia, & virtutes his explicantur versibus:

Balsamus, & munda cera cum Chrismatis unda
Conficiunt Agnum, quod munus do tibi magnum.
Fonte velut natum, per Mystica Sanctificatum,
Fulgura desursum depellit, & omne malignum.
Peccatum frangit, ut Christi sanguis, & angit.
Prægnans servatur simul, & partus liberatur:
Dona defert dignis, virtutem destruit ignis.
Portatus mundè, de fluctibus eripit undæ.

CAPUT VII.

DE TENTATIONE DEI.

1536 Tentatio Dei, *est dictum, vel factum, quo quis explorat, num Deus aliquam perfectionem habeat*: est duplex, formalis una, & est, quando adest expressa dubietas de aliqua perfectione, ut si quis se det præcipitem è turri, ad experiendum, num Deus sit omnipotens, eum à læsione liberando, de quo dubitat, & hæc est mortalis; quia est gravis irreverentia, juxtà illud dæmonis Christo: *Si Filius Dei es, dic, ut lapides isti panes fiant*. Implicita, & interpretativa alia; & est illa, cui præfata dubitatio deest; & tunc habetur, quando quis, licèt non intendat Deum tentare, petit tamen, vel agit, quod suaptè natura eò referri videtur; ut si quis in gravi morbo media naturalia omittat, nempè medicinam, sperans, aut petens à solo Deo effectum. Hæc ut plurimùm est venialis ob imperfectionem actus, ignorantiam, inconsiderationem, aut parvitatem periculi; imò nullum peccatum, si juxtà causa adsit, v. gr. Dei instinctus, necessitas, pia utilitas: per accidens tamen potest esse mortalis ratione materiæ, si sit periculum gravis mali, ut si quis advertenter in puteum se proiiceret ad ostendendam Dei erga se providentiam.

Bonac. *tom.* 2. *pag.* 255. Tambur. *tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 2. *§.* 2. Busemb. *lib.* 3. *tr.* 1. *cap.* 2. *dub.* 1. Bertaldus 1. *præcept. punct.* 3.

1537 De hæresi, fusè actum est *in tom.* 2. *n.* 258 *à num.* 289. *ad* 239. & *à num.* 281. *ad* 296.

DE

DE II. PRÆCEPTO DECALOGI.

Non assumes nomen Dei tui in vanum.

CAPUT I.

DE BLASPHEMIA.

Satis dictum est *in tom. 2. à num.* 210. *ad* 221.

1538 Facere dæmonium sanctum, licèt in se sit blasphemia hæreticalis, in Regno tamen Siciliæ, ob consuetudinem, non reputatur blasphemia hæreticalis, sed simplex, ut *in tom. 2. num.* 215. Imò à viro dignissimo, & S. Inquis. Ministro, æquè perito, ac docto, audivi, idem per totam Italiam servari. Ex Declar. S. Inquisit. Rom. de anno ferè 1605.

1539 Et licèt id sit regulariter verum; potest dari casus, quòd etiam in nostris Regionibus censeatur blasphemia hæreticalis, ex adminiculis, & circumstantiis; putà si quis dicat esse Sanctum, & Sanctissimum; si non rarò, sed cum frequentia, ad omnem animi motum, etiam levem, & si alias blasphemias, ac maledictiones hæreticales annectat. His de causis in nostro Tribunali elapso anno 1701. fuit declarata suspecta de levi, & trium annorum exilio punita mulier in hujusmodi blasphemiam dæmonii Sancti assuetam prorumpere.

CONVITIUM,

1540 Seu verbum contumeliosum in Deum, & Sanctos, semper est blasphemia, non sic in cæteras creaturas, nisi specialiter in eis Divina Bonitas reluceat, ut in cœlo, & terra.

1541 Hinc si sit contra ventum, pluviam, locum, bruta, &c. est maledictio, & imprecatio, quæ non est per se mortalis, nisi fiat cum expressa relatione ad Deum, aut cum deliberato desiderio damni proximi. Similiter de parentibus, & de aliis, quando filiis aut amicis mala imprecantur; quia regulariter id non solet procedere ex odio, sed ex impatientiæ impetu; peccarent autem mortaliter contra charitatem, si adverte nter, & deliberatè gravia illa mala desiderarent.

Mastrius *in theol. mor. disp.* 11. *quæst.* 3. *num.* 40. Bonac. *tom.* 2. *pag.* 252. Joan. de la Cruz, *pag.* 15. Tamb. *tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 6. *§.* 4. Busemb. *lib.* 3. *tr.* 2. *cap.* 1. Fenech. *de blasph.* Bertaldus 1. *prac.*

CAPUT II.

DE JURAMENTO.

1542 Juramentum, *est invocatio tacita, vel expressa divini Numinis, tamquam primæ, & infallibilis veritatis, in testem alicujus rei.* Differt à voto, 1. quia Deum ut testem respicit, votum ut objectum, 2. quia votum non obligat, nisi sit de meliori bono; juramentum verò factum homini obligat, etiam si non sit de meliori bono, ratione fidelitatis: dixi: *Factum homini*; nam si erit juramentum promissorium factum Deo, sequitur naturam voti.

1543 Quando dicitur: *Juro hoc me facturum*; nil aliud addendo, non est juramentum. Allozza *ver. Juram.* ex Villal. quia non habetur invocatio expressa, aut tacita divini Numinis. 1. Quia hoc verbum *juro*, est de se indifferens, & coniungi potest tam cum invocatione divini Numinis, quàm cum invocatione alicujus creaturæ, in qua divina bonitas specialiter non relucet; ut *juro per fidem hominis honorati*, *&c.* 2. Quia non habetur invocatio expressa Dei, ut constat; nec tacita, seu virtualis, qualis esset, si fieret per Sanctos, aut per creaturas, in quibus specialiter divina bonitas, seu veritas relucet; quoniam nil tale additur: corroboratur ex regulis juramenti.

1544 Quod est verum, nisi ex circumstantiis aliud intelligatur; nam si interrogatus sub vero juramento de veritate, ut dicas: *Juro*: jam est determinatum ad juramentum.

1545 Non sunt juramenta: *In mea conscientia. Per fidem meam. Per fidem Sacerdotis, Religiosi, hominis honorati.* Mendo *ver. Juram.* quia non habetur respectus ad divinum testimonium, sed ad fidem humanam, & ad fidem, quæ præstari debet Sacerdoti, Religioso, Nobili, &c. Pariter, *In veritate ita est*; ex vi sermonis non est juramentum, nisi intendatur prima veritas.

1546 Eadem ratione non sunt juramenta: *Sim infamis, Amputetur mihi nasus, si mentior.* Gobat. *tom.* 3. *de juram. n.* 489.

1547 Sacerdos jurans coram Judice tacto pectore Sacerdotali, præstat verum juramentum; quia ex communi acceptatione, & usu, hæc forma jurandi exigitur à judice cum respectu ad primam veritatem, ut testem.

1548 Dicere: *Dæmon sit dominus animæ meæ. Me rapiat: Vivus non discedam hinc, si mentior*; *sunt vera juramenta execratoria.*

1549 Non sunt juramenta: *Giuro à Dio, per Dio, per vita mia, &c. che me l'hai da pagare.* Allozza, & Mendo *cit.* quia nec dicuntur animo jurandi, nec accipiuntur ut juramenta, etiam à mulieribus; sed sunt quidam modi comminandi, & loquendi, ad excandescentiam alteri exprimendam, & indignationem.

Hujusmodi sæpè sunt juramenta mulierecularum verberandi filios. Imò verum juramentum mortale non erit, si fiat ex vehementi ira, aut passione, ut jurans non plenè advertat.

1550 At si dicas: *Per vitam meam*, non imprecando, sed enunciando aliquod esse verum, vel falsum; est juramentum, non minùs, quàm quando enuncias, *Per animam*. Pariter juramenta sunt: *Coram Deo, quia non mentior. Deus scit me dicere verum.*

1551 Hoc autem: *Deus scit meam conscientiam. Si dico verum. Si mentior.* Non est juramentum; quia est propositio æquivoca, & semper servat veritatem, sive id, quod dicit, sit verum, sive falsum.

Imò dicere: *Testis est mihi Deus. Deus scit, quod dico*; si enunciativè tantùm dicantur, ita ut solùm intendas enunciare, quòd Deus videt; non sunt juramenta, benè verò, si invocatiuè, ut intendas Deum in testem tui dicti invocare. Alarius *pag.* 310. *num.* 14.

1552 Nec est juramentum ex vi sermonis: *Tanti Angeli vengano all'anima mia, quante doppie havete voi*; nisi dicatur cum animo jurandi, quia non habetur respectus ad divinum testimonium, sed est modus loquendi, quo exagerari solet quantitas pecuniæ alterius.

1553 Hoc verbum: *Par Deu*; quo solent idiotæ in Sicilia uti, non est juramentum; quia non intenditur invocari Deus, sed est verbum assumi solitum ad propriam passionem exagerandam. Imò plures id proferunt materialiter tamquam psittaci, nescientes, quid significet.

1554 Non est juramentum jurare per creaturas, in quibus nil divinæ bonitatis specialiter relucet, ut si dicas: *Juro per hanc barbam, per hanc vestem, &c.* quia non censentur adduci cum relatione ad Deum. Est autem juramentum, cum quis jurat per creaturas, in quibus Deus, aut ejus bonitas specialiter elucet, nempè per Sanctos, per sacramenta, per cœlum, & terram, animam, &c. quia tunc intelligitur ejus creator, inhabitator, &c.

1555 Jurare per creaturas ordinarias, est juramentum, si adducatur in obliquo Deus: v. gr. *Juro per hunc panem Dei*; vel si intendat adducere Deum in testem.

1556 Quando quis ex industria unum digitum supra alium apponit, sed veram Crucem non efformans, dicit: *Juro per hanc Crucem*; non est juramentum; quia non absolutè per Crucem, sed per Crucem tunc efformatam, quæ reverà efformata non est.

1557 Dicere: *Sicut Deus est verus, sicut verum est Evangelium, &c. ita hoc est verum*: Si intentio sit adducere divinam veritatem in testem, & insuper comparare humanam veritatem cum divina, ut illa sit tanta, quanta divina; est juramentum, & blasphemia. Si intentio sit adducere divinam veritatem in testem, at non comparare, benè verò aliqualiter veritatem humanam divinæ assimilare, hyperbolicè loquendo, (ut communiter profertur,) est juramentum, sed non blasphemia. Deniq; si intentio sit aliqualiter assimilare, at non adducere divinam veritatem in testem, sed solùm enunciativè proferre; nec juramentum erit, nec blasphemia.

JURAMENTI DIVISIO.

1558 Dividitur 1. in Assertorium: *Quo aliquid affirmatur, vel negatur*. 2. Promissorium: *Quo aliquid promittitur*. 3. Contestativum: *Quo Deus simpliciter ut testis invocatur*. 4. Execratorium, seu imprecatorium: *Quo Deus non solùm invocatur, ut testis, sed ut fibi, vel suis vindex, nisi sua dicta veritati correspondeant*; ut, Si hoc non fecero, vel si non est verum, tollat me Deus subitanea morte: & comminatorium: *Quo quis alicui promittit malum pœna*: v. gr. Per Deum te verberabo: in quo duæ sunt malitiæ specie distinctæ in confessione explicandæ, una contra charitatem, qua vult alteri malum, altera contra reverentiam, qua ad illud abutitur authoritate Dei, qui malum abhorret.

JURAMENTI COMITES.

1559 Ut licitè fiat, requiruntur tres comites, seu conditiones: *Veritas, judicium, & justitia*. Jerem. 4. *Et jurabis: Vivit Dominus, in veritate, & in judicio, & in justitia*. Veritas consistit in hoc, quòd res sit vera, aut ex gravi ratione, vel bona fide putetur vera. Judicium, ut scilicet juramentum non fiat sine necessitate, gravi causa, aut utilitate, sed cum prudentia. Justitia exposcit, ut quod juratur, sit res licita, & honesta. Si desit veritas, est peccatum mortale, & dicitur perjurium; perjurium enim *est juramentum, cui deficit veritas*. Si desit judicium, regulariter est veniale. Si desit justitia, erit grave, vel leve, juxta gravitatem, vel levitatem materiæ. Contra primam conditionem non potest dari parvitas materiæ; quia veritas consistit in indivisibili: benè verò contra secundam, & tertiam.

tiam . *Vide propos.* 24. ab Innocent. XI. *damn.*

1560 In juramento promissorio in intentione non datur parvitas materiæ, datur tamen in executione; hinc si jurans habeat animum non adimplendi, quod promittit, vel non promittendi; vel jurat impossibile, aut quod credit se facere non posse; peccat mortaliter ex defectu veritatis, seu animi adimplendi, qui est gravis irreverentia in Deum; si verò in executione ex summa, quam promisit, parum detrahat, non peccat mortaliter: *v. in prop.* 25. ab Innoc. XI. *damn.v.à n.*1605.

1561 Qui vovet, jurat, aut contrahit matrimonium cum animo non se obligandi ad votum, juramentum, aut ad aliquod ex tribus bonis matrimonii; peccat, sed votum, juramentum, aut matrimonium est invalidum; qui verò vovet, jurat, aut contrahit matrimonium cum animo non exequendi votum, juramentum, aut tria bona matrimonii, sed impediendi v. g. prolem; peccat, sed validè vovet, jurat, aut contrahit. Ratio est, quia primus animus respicit actum primum, & substantiam voti, juramenti, & matrimonii; secundus verò actum secundum, qui accidit actui primo.

1562 Ad jurandum extra judicium sufficit usus rationis, & ætas sufficiens ad merendum, & peccandum.

1563 Juramentum potest per procuratorem præstari, nisi aliud jure, aut consuetudine provisum sit: hinc non admittitur procurator ad testificandum. Non sufficit autem generale, sed requiritur speciale mandatum, quia debet procuratori constare, quòd dominus rem pro certa habeat, aut quòd ex animo promittat; alioquin peccabit, & dominus manebit obligatus, minimè ex juramento, sed ex contractu ob facultatem generalem ad contrahendum, si contractus sit validus.

1564 Consuetus sæpè jurare cum veritate non peccat mortaliter.

Consuetus verò jurare sæpè verum, sæpè falsum, sine advertentia, an sit verum, vel falsum, peccare mortaliter, & esse in statu peccati mortalis, nimis rigidè tenent plures. Inconcussa enim, & omninò certa est regula, ad peccatum actuale mortale requiri, ut actus sit voluntarius; adeòque cum plena advertentia, & libertate.

Hic igitur non peccat mortaliter. Alarius *num.* 24. tenetur tamen sub mortali, fugere occasionem proximam, putà ludum, aut familiaritatem ejus, qui est ei occasio sæpè sæpiùs pejerandi.

Peccat autem mortaliter, qui advertenter jurat, si nullam rationem habeat, an id, quod jurat, sit ne verum, aut falsum; quia periculo pejerandi se exponit.

1565 Juramentum non adimplere in re levi est veniale.

Qui juravit recitare singulis diebus unum *Ave*, & in fine anni nullum recitavit, non peccat mortaliter: qui verò juravit dare pauperibus singulis diebus unum obolum, in fine anni, si nullum dedit, peccat mortaliter; quia priores materiæ non coalescunt, benè verò posteriores; patet de eo, qui singulis diebus omittit materiam parvam Officii de præcepto, & de eo qui singulis diebus unum suratur obolum. Idem dic de voto.

1566 Paganus jurans falsum per falsos Deos, peccat mortaliter; non quia sit verum juramentum, cum non sit invocatio divini Numinis, sed in sui existimatione; quia putat esse verum juramentum. Sicut ex conscientia erronea peccat, qui violat præceptum, quod putat habere, licet revera non extet. Si autem posteà paganus cognoscat, suos Deos esse falsos, non tenetur amplius ad juramentum; quia revera nullum fuit, sed solùm tenetur stare promissis ex fidelitate.

1567 Hinc peccat mortaliter, qui sine necessitate inducit paganum ad jurandum per falsos Deos, ut cooperator ad actum Religionis indebitum, si quod juratur, est verum; insuper ad perjurium, si quod juratur, sit falsum; non peccat, si cum necessitate, & legitima causa. Alloza *ver. juram.* Ant. à Spir. Sanct. *tom.* 1.

1568 Pari ratione, peccas mortaliter, si inducis alium ad jurandum falsum, quod ille putat esse verum; ob irreverentiam, quam tu præstas Deo, quem reverà invocare facis ut testem falsi, licèt ille à peccato formali excusetur ob bonam fidem.

QUÆRES

1569 *An liceat exigere juramentum ab eo, quem scis certò esse pejeraturum, vel juraturum per falsos Deos?*

1570 Certum est, 1. Nemini licere inducere alium ad falsò jurandum, vel ad jurandum per falsos Deos; quia cum sint actus ab intrinseco mali, nulla ratione cohonestari potest eorum petitio.

1571 Certum est, 2. Non esse mortale, neque veniale, justa existente causa, exigere juramentum ab eo, quem tibi non constat esse falsa juraturum, aut per falsos Deos; quia in dubio delictum de nemine est præsumendum; alias numquam liceret.

1572 Certum esse debet, 3. Non esse licitum sed mortale, exigere juramentum ab eo, quem certò scis esse pejeraturum, aut per falsos Deos juraturum, si nulla extet legitima causa, sive ille non sit paratus, sive paratus jura-

rare: quia quilibet tenetur ex charitate, proximi peccatum vitare, si absque suo incommodo possit, ut de cooperatione.

Difficultas igitur necessitate, seu legitima causa existente.

1573 Esse tunc licitum, sive in judicio, sive extra, docent Tamb. *to.*1 *lib.*3.*cap.*1.*§*.4. Ant. à Spir. Sanct. *& Doctores communiter apud illos; quia juxta causa excusat à culpa, quando exposcitur opus ex se indifferens, licitè sciatur illud opus cum peccato esse faciendum*; & peccatum tribuitur ipsi juranti, qui potest illud non facere, quòdque ipse petens non tenetur impedire cum suo detrimento.

1574 Justam causam dicunt esse, in judice, si exigat ratione officii; in persona privata, si exigat ratione sui juris tuendi, vel exposcendi, fraudes detegendi, pacta firmandi, aut ex alia honesta causa, & in Principe ratione fœderis firmandi. Ita docent Doctores communiter.

1575 Te tamen non pigeat legere, quæ D. Aug. *tom.* 10. *ser.* 2. de Decollat. S. Joan. Bapt. scripsit. Audi quæso Augustinum:

„ Scribite in cordibus vestris, quod dico: „ ille autem, qui hominem provocavit ad ju„ rationem, & scit eum falsum esse juratu„ rum, vincit homicidam, quia homicida cor„ pus occisurus est, ille animam, immò duas „ animas, & ejus quem jurare provocavit, „ & suam. Scis verum esse, quod dicis, & „ falsum esse, quod ille dicit, & jurare com„ pellis? Ecce jurat, ecce pejerat, ecce pe„ rit: tu quid invenisti? Imò quia & tu pe„ risti, qui de illius morte te satiare voluisti. „ Aliquid dicam, quod numquam dixi chari„ tati vestræ in hoc populo, quod contigit in „ hac Ecclesia. Fuit hic homo quidam sim„ plex, innocens, benè fidelis, à multis ve„ strum, id est, Hipponensibus, immò ab omni„ bus cognitus, Tutuslymeni vocatus. Tu„ tumlymeni quis vestrum non novit, qui „ estis cives? ab illo audivi, quod dico. Ne„ scio quis negavit ei, vel quod ei debebatur, „ & hominis fidei se commisit. Commotus „ provocavit eum ad jusjurandum, juravit „ ille, iste perdidit; sed isto perdente, ille „ penitùs periit. Dicebat ergo iste Tutusly„ meni homo gravis, & fidelis, ipsa nocte se „ exhibitum fuisse ad judicem, & cum magno „ impetu, atque terrore se pervenisse ad præ„ sidentem excelsum quemdam, & admirabi„ lem virum, cui parebat officium similiter „ excelsorum; jussum fuisse perturbatum re„ tro revocari, & interrogatum fuisse his ver„ bis; Quare provocasti hominem ad juratio„ nem, quem sciebas falsum esse juraturum, „ Respondit ille; Negavit mihi rem meam. „ Responsum est illi: & nonne melius erat, ut „ rem tuam quam exigebas, perderes, quàm „ animam hominis istius falsa juratione peri„ meres? Prostratus est, jussus est cædi; Cæsus „ est tam graviter, ut in dorso evigilantis ve„ stigia plagarum apparerent; sed dictum est „ illi, postea quàm emendatus est, parcitur „ innocentiæ tuæ, de cætero cave ne facias. „ Fecit quidem ille magnum peccatum, & „ emendatus est, sed multò gravius pecca„ tum faciet, qui post istum meum sermonem, „ & istam meam admonitionem, & exhorta„ tionem, tale aliquid fecerit; cavete à falsa „ juratione.

His igitur præmissis.

1576 Dico 1. Licitum est personæ publicæ ut publicæ, minimè personæ privatæ, exigere juramentum ab eo, quem certò scit esse pejeraturum. D. Bonav. *in lib.* 3. *cent. dist.* 39. *art.* 2. *q.* 3. & D. Thomas 2.2. *q.* 98. *art.* 4.

Rationem desumunt ex auctoritate relata D. Aug. quia loquendo de persona privata (de qua loquitur Aug.) nulla potest assignari justa causa; justa namque causa maximè esset tuitio juris, recuperatio rei, firmatio veritatis, pacti, &c. nil autem horum, imò contrarium obtineretur per juramentum falsum; eo inquam cum falsitate jurante, rem non esse tuam, tibi non debere, quod dicis &c. rem tuam non recuperas, sed potiùs perdis; imò sine tua utilitate, insuper animam proximi perdis. Nec pura ratio privatæ personæ dat ad id tibi jus. Eo ipso igitur, quòd certò scis aliquem esse pejeraturum, cessat justa causa exigendi ab eo juramentum; jus namque est tuendum cum fructu, aut cum spe fructus, minimè cum certo damno, maximè animæ alterius, sine ulla spe fructus.

1577 Hinc non alia ratione Doctores à peccato excusant petentem mutuum à mutuatario, qui certò scitur mutuaturus sub usuris, nisi ex necessitate, & utilitate, quam reverà inde obtinet, *ut in num.* 372.

Tum quia tunc privata persona potest jus suum prosequi recurrendo ad Superiorem.

1578 Loquendo autem de persona publica, ut tali, adest justa causa; quia judex illud juramentum exigit ex juris ordine: & jus publicum, ac communis utilitas prævalet cuilibet juri privatæ personæ; unde licitè potest juramentum exigere ab eo, quem certò scit esse pejeraturum.

Et licèt judex non prodesset privatæ personæ læsæ per recuperationem rei, quam illà petit, prodesset communitati; primò, quia hoc cedit in aliorum exemplum, ut ab injuriis,

riis, & injustitiis abstineantur, ne in has angustias deveniant afficiendi se, si non pœna corporis, pœna animæ, falso juramento. Secundò; quia, si non posset licitè judex exigere juramentum ab eo, quem certò scit esse pejeraturum, possent perversi fingere se certò pejeraturos, ut sic à judicis interrogatione eximerentur; quod cederet in maximum Reipublicæ damnum. Ecce in persona publica, publicam utilitatem, justam causam.

1579 Dico 2. licitum est tam personæ publicæ, quàm privatæ, necessitate, seu justa causa existente, exigere juramentum à Pagano, quem certò scit esse juraturum per falsos Deos. D. Bonav. *& doctores omnes cit.*

Ratio est; quia talis petitio juramenti à pagano, quam facit Christianus ad tuendum jus suum, ad firmum reddendum contractum, pactum, &c. est utilis tam ipsi personæ privatæ, quàm communitati fidelium; nam paganus, cum putet se peccare suum juramentum per falsos Deos factum frangendo, fortiùs illud servat, quàm plures fideles; si autem talis petitio juramenti à pagano non liceret Christiano, privarentur Christiani, agendo cum paganis, principali vinculo sua jura, & pacta firmandi, quale est juramentum, quo vinculo gauderent solùm Pagani agendo cum Christianis; quod cederet in maximum detrimentum, & præjudicium Christianæ Reipublicæ; & Christiani in societatibus, & juribus evaderent pejoris conditionis paganis; communis autem utilitas, & publicum bonum prævalet cuilibet privato bono. Hinc Gen. 31. Jacob recepit juramentum à Laban Idolatra, & Mach. 8. Judas à Romanis Idolatris.

1580 Dices 1. Qui recipit juramentum per idolum factum, consentit illi: illud est malum, igitur consentit malo; ergo peccat.

Respondet D. Bonav. *cit.*

„ Quod in juramento facto per idolum, „ duo est considerare; videlicet ipsius Idoli „ venerationem, & exterioris verbi confirmationem; habendo respectum ad primum, „ nulli licet juramentum ab idolatra recipere, nec exigere, nec facere; quia idoli veneratio est omnino detestanda: Si verò habeatur respectus ad secũdum, sic licitum est ab eis recipere juramentum, maximè pro „ utilitate communi: & sic recepit Jacob „ pro pace suæ posteritatis, & Judas pro pace gentis suæ: & sic Christiani à Saracenis recipiunt pro pace, & utilitate communitatis, &c. Qui recipit juramentum per „ Idolum factum, non consentit Idoli venerationi, sed veritatis confirmationi, ut firmum sit verbum, & solidum maneat pactum, quantum ad hoc non est ibi peccatum; quia recipit, quod suum est; quod verò ibi malum est, detestatur; sicut pauper „ indigens eleemosyna, recipit eleemosynam „ cum murmure sibi datam, & non peccat; „ quia sic placet eleemosynæ datio, ita quòd „ displiceat sibi annexa murmuratio.

1581 Dices 2. Illicitum est privatæ personæ ex causa exigere juramentum ab eo, quem scit esse juraturum falsum; igitur & ab eo, quem scit esse juraturum per falsos Deos.

Respóndeo ex D. Bonav. *cit.* disparitatem esse; quia in juramento falso nil boni est considerare, sed solam veritatis subversionem, adeóque, qui exigit juramentum ab eo, quem certò scit esse juraturum falsum, exigit juramentum in veritatis subversionem; quod non potest esse sine peccato. Eo maximè, quia talis petitio est inutilis, ut ostensum est *n.* 1576. Quia verò in juramento per falsos Deos, est quid boni considerare, nempè veritatis confirmationem, qui exigit juramentum à pagano, quem certò scit esse juraturum per falsos Deos illud exigit in veritatis confirmationem; insuper talis petitio est utilis, ut ostensum est, & ideò non peccat.

DE VERITATE
PHYSICA, AUT MORALI,

1582 ET de certitudine ad veritatem requisita, plenè agit Scotus *in 3. dist. 39. qu. unic. §. Quantum ad secundum*, & clarè Tamb. *lib. 3. Decal. cap. 2. §. 1.* ubi distinguit certitudinem moralem ex parte rei juratæ, & ex parte jurantis.

EX PARTE REI JURATÆ

1583 HAbetur, si res, de qua fit juramentum, ita se habeat secundum sensum humanum, communem acceptationem, aut consuetudinem.

„ *Hinc* (ait Tamb.) *non est condemnandus Parochus*, si testificetur, suum Clericum frequentasse toto anno Ecclesiam, cum tamen „ per majorem solùm anni partem divinis officiis astiterit; id enim est moraliter toto anno frequentasse. Idem dic de Scholasticis, si „ testificentur aliquem ex suis scholas simili „ modo frequentasse: excipe, nisi fortè universitatis, vel Ecclesiæ constitutiones requirant annum mathematicum.

„ 1584 Excusavi olim Sacerdotem jurantem „ se in Parochia per Hebdomadam Majorem „ Confessionibus excipiendis operam dedisse, „ juxta edictum Episcopi, sub excommunicatione latæ sententiæ id præcipientis, excusavi autem ex præfata doctrina, quòd licèt

per

„ per aliquem diem absfuerit, moraliter tamen „ semper adfuit; unde etiam ab excommunicatione eum liberavi. Quid si is in alia, & „ non in Ecclesia Parochiali, confessiones audisset? Excusassem etiam non invitus; quia „ jam suum munus utiliter, saltem per æquivalens, objisset: Multò magis, si id fecisset in suam Ecclesia, cui fortè serviebat; „ ei enim, ejusque servitio non censendus est „ Episcopus præjudicare voluisse.

1585 Potiori jure in nostra Religione excusarem Lectorem jurantem, *se per decem integros annos sacram Theologiam perlegisse*, si per septem integros menses singulis annis legisset; insuper jurantem, *se integro lectura philosophia triennio satisfecisse*, si philosophiam, aut ejus partem non perlegisset, sed per par tempus lectura Theologiæ supplevisset; quia in nostra Religione annus lecturæ constare debet ex septem integris mensibus, & lectura logicæ suppleri potest per philosophiam, & philosophiæ per Theologiam, ut notat Melphi *super const. cap. 5. stat. 12. q. 3. & 4.*

1586 Hæc etiam (ait Tamb.) locum habent in juramento promissorio, comminatorio, &c. ut, 1. Si jures alicui infinitas gratias te acturum 2. Si mater juret filium rixantem se occisuram caput fracturam, & dominus famulos puniturum, 3. Si urbanitatis causa jures te primum non egressurum è janua, non transiturum per viam; quia ad horum veritatem sufficit, ad 1. ostensio extraordinariæ gratitudinis, ad 2. punitio filii qualiscumque, etiam si fit reprehensio. Tum quia regulariter intervenit causa ab executione excusans, putà emendatio, domus turbatio, amici intercessio, ejus, ad favorem cujus fuit juramentum emissum, remissio, &c. Ad 3. animus qualis non egrediendi, non transeundi: unde non peccas, si non adimpleas; hæc namque per illa verba secundum sensum humanum, & acceptationem intelliguntur: ita doctè Tamb. Idem dic de juramento puerorum accusandi condiscipulos apud præceptorem.

EX PARTE JURANTIS

1587 Certitudo moralis adest, quando jurans prudenter putat rem ita se habere, non levi conjectura ductus, sed certa, verisimili, aut probabili. Quo præmisso.

1588 Dico cum Scoto *cit.* in odiosis, putà in contractibus, & quoties est periculum damni proximi, non potest quis jurare absolutè rem esse, aut non esse, nisi adsit certitudo scientiæ, seu physica.

In favorabilibus verò, in quibus nullum adest damnum, & præjudicium tertii, ad absolutè jurandum sufficit certitudo moralis, seu credulitas.

1589 Ratio est; quia in odiosis juramentum habetur pro certo, in favorabilibus habetur pro credito. Injustum enim est in odiosis, ut detur sententia physicè certa penè physicæ mortis, damni, &c. pro testimonio credito, seu moraliter, non physicè certò; quæ ratio cessat in favorabilibus, adeòque datur locus favori, ut sufficiat certitudo moralis, seu credulitas. Quod probatur ex Decretali *lib. 1. tit. 12. de scrutinio in ordine faciendo, cap. unic.* ubi dicitur, quòd Archidiaconus testificans Episcopo promovendum esse dignum ad ordinem, non peccat, licèt non physicè certò sciat, sed solùm sciat, quantum humana fragilitas finit noscere, seu ex judiciis probabilibus; quod est testimonium de credulitate. Unde sequitur Scotus.

1590 *In promotionibus igitur talibus, sive ad ordines, sive ad quascumque dignitates, &c. puta in universitatibus ad magisterium, in Religionibus ad prælationem, vel ad aliquos alios actus, si fit consuetudo approbata, quòd tales responsiones sub juramento præstito*, vel sub fide data, vel sub obe„ dientia promissa, non debent intelligi, ni„ si de credulitate, quantum finit humana „ fragilitas noscere, cum illum, quem non „ novit indignum, debeat æstimare dignum: „ omnes tales responsiones debent intelligi de „ illo secundum consuetudinem communem, „ nec respondentes peccant in aliquo, quam„ vis sic promotus non sit dignus.

1591 Ritè autem Tamb. advertit, quòd licèt ad prudenter, & sine peccato operandum sufficiat probabilitas bonæ actionis; ad jurandum verò, ob reverentiam juramenti, non quævis probabilitas sufficit, sed ea, quæ certitudinem moralem pariat, quæ scilicet, quamvis non pariat evidentiam physicam, ita firmet prudenter intellectum in illam partem, ut nullam prudentem formidinem relinquat de opposito, sed metaphysicam, minimè practicam, nisi levem. Explicat exemplo.

„ 1592 Probabile est, sacerdotem Religio„ sum aliàs consuetum quotidiè celebrare, „ hoc manè celebrasse: possum ergo sine cul„ pa mendacii, & prudenter affirmare, eum „ Missæ sacrificium hoc manè obtulisse: at „ non possum id ipsum jurare; quia licèt pro„ babile sit, non est tamen certum: quòd si „ accedat dictum alicujus fide digni, qui mihi „ testatus sit, vidisse illum Sacerdotem hoc „ manè celebrantem, possem jurare; quia „ tale testimonium facit rem moraliter, & „ suo modo certam.

„ 1593 Unde Scotus *cit.* ait: Universaliter

„ ter autem, sive in favoribus, sive in odiis,
„ jurans de illo, cujus oppositum magis cre-
„ dit, vel de illo, de quo est dubius, idest quod
„ non magis assentitur uni parti, quàm al-
„ teri, peccat mortaliter; quia adducit Deum
„ tamquam testem ejus, quod neutro mo-
„ do est sibi certum, quo deberet esse cer-
„ tum.

1594 In favorabilibus igitur requiritur, & sufficit certitudo moralis; etiam in judicio, quando petitur informatio personæ, v. g. de vita, fama, & similibus; quia *Cum non intendatur à judice* (ait Tamb.) *certitudo de visu, satis est certitudo moralis ex auditu*, ex Sanchez, *siquidem metaphysica, & omnimoda de his, nec haberi, nec quæri solet*.

1595 Et hoc maximè, si petatur informatio de parentatu, puta de Avis, & de longo tempore, videlicet 50. aut 60. annorum; tunc, ut quis testetur eos esse bonæ famæ, bonos Christianos, &c. sufficit, ut non noscat eos esse in aliquo Tribunali, aliquo delicto, aut errore notatus, nec rumorem de illis, & malam famam audierit.

1596 Insuper subdit cum Hurtado: *Scholasticus volens probare cursum, ad quod eget duobus testibus, adhibere potest duos amicos, qui illum non viderunt interesse lectionibus, sed satis sibi persuadent illum interfuisse: at non possunt jurare, se id vidisse*.

1597 In contractibus autem, & negotiationibus humani commercii, ac in sententiis ferendis, etiam si agatur de favore, & innocentia, non sufficit certitudo moralis, qualis est ex auditu etiam fide dignissimi; ratio est, quia in illis judex juridicè interrogans, intendit interrogare, non de quacumque certitudine, sed de certitudine scientiæ; intendit enim interrogare testem, ut per eum habeat semiplenam probationem, quam non facit certitudo moralis unius testis ex auditu cujusvis fide digni; quam intentionem legitimè habet judex ob bonum publicum, cui cedit privata utilitas; testis autem juridicè interrogatus, tenetur respondere juxta mentem judicis legitimè interrogantis; alioquin ruerent omnia humana judicia.

1598 Hinc (ait Tamb.) Quòd si quis fide dignus carens testibus adhiberet duos testes ad recuperandum suum creditum, quod ei à debitore negatur; si hi testes deponerent de certa scientia crediti, non tenerentur quidem ad restitutionem; quia cum essent moraliter certi de credito, non peccarent contra justitiam commutativam; peccarent tamen mortaliter contra fidelitatem, non testificantes ad mentem judicis, qui quidem non intendit certitudinem moralem, sed scientiæ physicam.

ACCEPTILATIO

1599 Est habitio rei pro recepta, quæ dupliciter contingere potest cum juramento. Ita Tamb. *cit.* cum quo.

Primò. Creditor in pecuniam, aut dotem contra Paulum volens remittere, aut gratis donare: jurat coram Notario, se pecuniam, aut dotem recepisse. Licitè jurat; quia ex communi acceptatione, & consuetudine, tunc verba non sumuntur, ut significant propriè; quia tunc esset perjurium: sed impropriè, quatenùs pro receptis habet; & talis acceptilatio æquivalet veræ receptioni. At quando jurat, habere debet animum verè remittendi, alioquin erit mendax, & perjurus.

1600 Cum hoc autem stat, quòd possit certam spem, aut moralem certitudinem habere, quod ille non sit remissionem acceptaturus, aut quòd sit statim retrodonaturus; quia per hoc non tollitur, quin verè remiserit.

1601 Imò potest, antequam juret, cum illo paciscere, quòd non acceptet, aut quòd post horam, diem, &c. retrodonet, dummodò exinde nullum sequatur præjudicium tertii.

1602 Secundò. Creditor in pecuniam, certus de fidelitate sui debitoris, jurat coram Notario, se pecuniam ab eo recepisse; licitè jurat; quia hìc requiritur sola certitudo moralis, & jam creditor est moraliter certus, quòd debitor sit proximè soluturus, & quæ sumus moraliter certò habituri, moraliter, & juxta humanum modum loquendi, nunc habere dicimur.

1603 Tertiò. Petrus creditor Pauli in centum, debet Antonio alia centum; ne autem Antonius intentet sequestrum, & pro se exigere centum, quæ debet Paulus Petro; Petrus jurat coram Notario, se recepisse dicta centum à Paulo, quæ revera non recepit, sed solùm habet pro receptis. Licitè jurat, si jus Antonii sit incertum, aut Petrus habeat jus non solvendi illa centum Antonio; quia jus Petri in centum contra Paulum est certum; jus verò Antonii in Petrum non est certum. Unde Paulus habet jus reddendi tutum suum creditum contra Paulum; quilibet enim habet jus tuendi suum, omni majori securitate, qua potest; & huic acceptilationi favet consuetudo.

Si verò jus Antonii in centum contra Paulum est certum, & Petrus non habet aliunde jus non solvendi ea Antonio, acceptilatio est injuriosa, & mortalis contra jus Antonii, de recuperando suum omni meliori modo, quo potest. Immò ipse Paulus dictæ acceptilationi con-

consentiens, ob eamdem rationem peccaret mortaliter, si id ei constaret; at si id nesciat, potest licitè ei consentire, quia potest putare Petrum habere ad id jus: quia nemo judicandus est malus, nisi certò constet; & sicut potest ipsa centum solvere Petro, ita potest confessionem receptionis à Petro acceptare; nam Paulus est obligatus satisfacere suo creditori, & non quærere aliorum jura contra creditorem. Ita Tamb.

DE OBLIGATIONE JURAMENTI PROMISSORII.

1604 Juramentum promissorium est multiplex, videlicet: Dolosum. Incautum. Per se stans, aut confirmans contractum. Coactum. Et errore, vel dolo extortum.

JURAMENTUM DOLOSUM

1605 Tripliciter fieri potest, 1. Quando quis jurat sine animo jurandi; 2. Sine animo se obligandi; 3. Sine animo adimplendi: *v. num.* 1560. 1561.

1606 Certum est, 1. Quod, qui intendit verè jurare, habet virtualiter animum se obligandi, quia obligatio vel est de essentia, vel passio inseparabilis juramenti, 2. Quòd jurans cum animo non adimplendi, peccat mortaliter ex defectu veritatis; qui enim se obligat ad aliquod, & simul habet animum illud non implendi, mentitur, & tenetur adimplere, 3. Quòd jurans sine animo jurandi, aut cum animo expresso se non obligandi, non teneatur in foro interno adimplere, licèt possit in foro externo cogi; quia revera non jurat, sed simulat, & nulla actio humana obligationem inducit sine voluntatis consensu; & voluntatis consensus non habetur, si non habeatur intentio faciendi id, quod obligationem causat.

1607 At qui fictè juravit puellæ, se eam ducturum in uxorem, quæ ob id passa sit violari; tenetur eam ducere, nisi conditio sit valdè dispar. Allozza *ver. juram. num.* 52. Difficultas tamen est, *an jurans sine animo jurandi, aut cum animo expresso se non obligandi, peccet, & quomodo?*

Et quidem certum est, cum Scoto *in* 3. *dist.* 39. *qu. unic.* K. quòd, si hic juret sine animo adimplendi rem promissam, peccet mortaliter; quia ex una parte mentitur, nam verbis promittit dare rem, & interiùs habet animum non dandi. Ex alia parte, licèt revera non juret, cum habeat animum non jurandi, seu non se obligandi, fingit tamen jurare; fingere autem nominare Deum in testem falsi, est gravis Dei irreverentia; sicut enim prima veritas non potest sine gravi irreverentia, & peccato, fictè, & simulatè verbis externis negari; ita neque fictè, & simulatè verbis externis in testem falsi invocari.

1608 Si verò hic juret cum animo implendi, sed solùm sine animo jurandi, & se obligandi; eum peccare mortaliter, si sic juret in judicio, docet communis; quia quilibet in judicio respondere tenetur secundum mentem Judicis legitimè interrogantis; Judex verò petit verum, non fictum juramentum. Idem tenet communis in contractibus, ubi agitur de damno tertii.

1609 Extra autem judicium, eum peccare solùm venialiter, tenent Cardenas *dissert.* 18. Ant. à Spir. Sanct. *tom.* 1. *tr.* 5. *dis.* 1. *num.* 61. 63. Tamb. *lib.* 3. *cap.* 3. §. 1. *nu.* 6. Alarius *de juram. num.* 35. & alii apud ipsos; quia Deus incipit juramentum, prout ex corde procedit, *cap: humanæ aures* 22. *q.* 5. Et in hoc casu non adest mendacium, sed verum, nec adest juramentum cadens supra falsum: Non adest mendacium, sed verum; quia verbis externis, quibus rem promittit, correspondet animus internus implendi; ex hoc autem, quòd non habeat animum jurandi, & se obligandi, solùm sequitur, quòd juramentum non sit verum, sed fictum; adeòque non datur juramentum cadens supra falsum, & mendacium; quod solùm daretur, si tunc juramento reflexo diceret: *juro me jurare*; sola autem fictio juramenti, seu simulatio invocationis Divini testimonii, qui est actus Religionis, non est gravis irreuerentia, sicut regulariter non est grauis irreuerentia, nec inde mortalis, sed venialis, fictio orationis, & simulatio sanctitatis, ex D. Thoma 2. 2. *q.* 111. *art.* 4. ubi docet: *Non tamen semper ipsa simulatio est peccatum mortale, sed quandoque veniale: quod discernendum est ex fine, qui si repugnet charitati Dei, vel proximi, erit peccatum mortale, putà cum simulat sanctitatem, ut falsam doctrinam disseminet, vel ut adipiscatur Ecclesiasticam dignitatem indignus, vel quæcumque alia temporalia bona, in quibus finem constituit.*

1610 Idem dicunt de contractibus, in quibus nullum sequitur damnum tertii; quia in contractibus, id quod magis vitari attenditur, est damnum tertii.

1611 Dico autem, eum etiam extra judicium, semper peccare mortaliter. Cajet. 2. 2. *q.* 89. *art.* 7. *ad* 4 *dubium*, & nouissimè post hæc scripta pro mea sententia reperio, Didacum de la Fuente, Hurtado *dis.* 12. *c.* 5.

Ratio est; quia qui jurat sine animo jurandi, & se obligandi, licèt cum animo implendi, assumit mendaciter nomen Dei ad decipiendum proximum, cum notabili injuria communitatis; adeòque peccat mortaliter. Suade-

detur. Hic namque, licèt non committat mendacium circa materiam juramenti, committit mendacium in ipso formali juramento; nam uerbis externis dicit se jurare, & interiùs habet animum oppositum, & reuera non jurat.

1612 Insuper ista ficta, & mendax inuocatio diuini testimonii ordinatur ad decipiendum proximum, cum notabili injuria communitatis, quia omninò periret fides humana, & religiosa, quæ habetur juramentis. Hinc haberetur grauis irreuerentia Dei, & notabilis injuria communitatis.

1613 Inde fit, ut sententia opposita non parum scandali Reipublicæ afferat; nam ea data, cum etiam uiri timorati ex minima causa, sint faciles ad uenialia, omnes possent faciliter ea uti, ex quo nullus ampliùs in humanis commerciis, & societatibus, tutus esset de juramentis; & sic ruerent, aut suspectosa redderentur humana commercia; quod cedit in graue damnum Reipublicæ.

1614 Item juramentum, & inuocatio Diuini testimonii, qui est actus Religionis, extra judicium redderetur ridiculum; non enim majorem fidem præstaret quis simplici alterius dicto, quàm ejus juramento.

1615 Cœterùm in casu metus, injuriæ, & coactionis; ut, si juramentum extorqueatur à latronibus, potes etiam sine ueniali jurare sine animo te obligandi. Alarius *cit.* dummodo utaris æquiuocatione externata ad uitandum mendacium circa formale juramentum; quia tunc cessant inconuenientia præfata; & injuria dat actionem, & justitiam ad id. Immò & ipse injurius faciliter id de jurante præsumere potest.

1616 Jurare autem sine necessitate cum amphibologia, & restrictione, non purè mentali, sed externata, extra judicium, & sine graui damno tertii, non esse mortale, sed ueniale, docet Allozza *ver. juram. n.* 4. cum Dian. & Sanch.

JURAMENTUM INCAUTUM

1617 Est illud, quod cadit supra materiam illicitam, aut uanam, aut indifferentem, uel de se licitam; juramentum tamen super ea cadit negatiuè, seu abjuratiuè. Exemplum primi: ut si jures facturum malum proximo. Secundi: si jures non facturum opem perfectionis, opem misericordiæ, charitatis, non daturum eleemosynam, mutuum, non fidejussurum, &c.

1618 Juramentum incautum non obligat; ratio de primo constat; quia juramentum non est uinculum iniquitatis, aut leuitatis, etiamsi sit de malo leui: *& ex Reg. 58. juris in 6. Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum.*

1619 De secundo; quia ponit obicem motioni Spiritus Sancti, & excludit opera uirtutis. Immò sic jurans, peccat tam jurando, quàm implendo; & quidem mortaliter, si res sit grauiter mala, ut si jures te alium occisurum; uel res licita sit grauiter præcepta; ut, si jures, te non auditurum Missam die festo. Secùs, solùm uenialiter peccas. At si jures te facturum malum, sine animo adimplendi, peccas mortaliter ex defectu ueritatis in intentione, etiam si malum sit leue: *v. n.* 1541. 1586.

1620 Juramentum de non accusando, uel de accusando, absolutè, & generaliter emissum, est inualidum, quia comprehendit rem malam. Ratio primi; quia sæpè communi bono accusare expedit. Ratio secundi; quia pluries accusatio est contra charitatem, aut prudentiam, aut est materia odii, & uindictæ; emissum autem in casu particulari, quo non accusatio, uel accusatio est licita, ualet.

1621 Item juramentum de non incedendo per mare, de non transeundo per hanc, aut illam uiam, &c. non obligat, quia est de re indifferenti, non cedit in Dei honorem, nisi sit ei adjuncta circumstantia honesta: u. g. si talis transitus esset occasio peccandi.

1622 Juramentum autem de re indifferenti, licèt per se non obliget, obligat, si sit factum homini, & in ejus utilitatem; quia in juramento promissorio facto homini spectatur id, quod est gratum homini, non quod est melius, ad differentiam juramenti, & voti facti Deo, in quo spectatur, non opus indifferens, nec simpliciter bonum, sed melius, seu non impeditivum majoris boni. Unde tunc in juramento de re indifferenti Deus non est acceptor, sed solùm testis: *v. n.* 1542.

1623 Hinc, si jurasti non vendere minoris, & non emere pluris; ex se non obligaris: at si id cedat in utilitatem tui filii, aut tertii, cui quod demis, proveniat, cuique id promisisti, obligaris, si tuum juramentum fuit ab illo acceptatum.

1624 Juramentum factum de re opposita rei per aliud juramentum promissæ, non obligat; immò peccat sic secundò jurans; quia est de re mala. Hinc, si jurasti sponsalia, immò etiam si ea promisisti sine juramento Bertæ, non valet juramentum de ducenda alia; quia hæc secunda promissio, licèt quantum est ex se sit bona, ex vi tamen prioris promissionis, aut juramenti, est reddita mala. Idem dic de Voto.

1625 Jurasti te ducturum Rosam, quæ promissio fuit acceptata: posteà jurasti te ducturum Annam, inde Rosa voluntariè suam promissionem remisit: non teneris ducere Annam.

Tamb.

Tamb. *num.* 8. quia secundum juramentum fuit invalidum, *& ex Reg. 18. juris in 6. Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit.*

1626 Jurasti dare Paulo, quod promiseras Petro, qui acceptavit: Non potes adimplere; imò juramentum non tenet contra simplicem promissionem acceptatam.

1627 Juramentum de re nimis prodiga obligat ad partem, quæ prodiga non est, minimè quoad excessum; quia quoad illum est mala saltem venialiter, adeòque sine peccato adimpleri non potest. Hinc juramentum de dando centum aureos meretrici, est minuendum intra lineam liberalitatis, aut justitiæ, juxtà consuetudinem conditionis personæ jurantis, & meretricis.

1628 Juramentum de dando pretio simoniæ non obligat; quia donatio simoniaca est prohibita jure canonico, aut divino.

1629 Juramentum à conjugibus ex iracundia factum de non se petendo ad invicem, non tenet, *cap. tua nos de jurejur.*

1630 Quando materia juramenti est partim licita, partim illicita; partim possibilis, partim impossibilis: servandum est, quoad partem licitam, & possibilem; quia *ex Reg. 37. juris in 6. Utile per inutile non vitiatur.*

1631 Pater jurans se verberaturum filium, & dominus se puniturum servum, peccat mortaliter, si juret cum animo non adimplendi; regulariter excusat inconsideratio, *ut in num.* 1541. Si verò juret cum animo adimplendi, si postea voluntate mutata, id non exequatur, non peccat, si cum causa; ut si judicet id non expedire, ne turbetur domus; & solùm venialiter, si mutatur sine causa; quia id amittere est quid leve, & modicæ considerationis: *v. n.* 1586.

1632 Quoties igitur juramentum est de re mala, utique non obligat, quia non est vinculum iniquitatis; nec tunc habet locum reverentia juramenti, quia uti authoritate Dei ad malum agendum, est summa irreverentia: hinc universaliter juramentum de re mala, imprudenti, aut exclusiva actus honesti, & virtutis non obligat.

QUÆRES

1633 *Magistro, qui tibi aperuit secretum artis, putà medicaminis, jurasti illud non manifestaturum. An adhuc poteris illud alteri aperire?*

RESp. cum Tamb. *num.* 65. cum distinctione: Nam vel manifestatio illius secreti cedit in damnum, aut præjudicium magistri, quatenus ille ea arte vivit, & secretum illud ei ad sustentationem, aut existimationem suæ peritiei conducit: Et aliunde per eum, aut alia medicamina in casibus ocurentibus possit satisfieri infirmis. Vel secùs. Si primum, non potes licitè aperire secretum; quia esset contra jus tertii; justum namque est, ut quis, maximè magister, lucrum ex sua privata scientia reportet. Si secùs, potes; quia tunc juramentum non obligat, cum sit de re contra charitatem, & in præjudicium Reipublicæ, aut tertii, cujus bono non providetur.

JURAMENTUM PER SE STANS

1634 DIcitur, quod contractui, cui adjacet, nullam aliam obligationem confert, nisi propriam Religionis.

JURAMENTUM CONFIRMANS CONTRACTUM

1635 DIcitur, quod contractui, cui adjacet, ultra obligationem Religionis confert obligationem justitiæ.

1636 Et quidem certum est, juramentum non posse confirmare contractus jure naturæ invalidos; hoc namque aliud non esset, nisi reddere validos contractus in se jure naturæ invalidos; quod facere non potest, nec ex se, nec ex juribus. Non ex se; quia ex se, cum sit actus Religionis, non potest obligationem justitiæ, sed solius Religionis inducere. Non ex juribus; quia (ut ponderat Tamb.) id esset tollere bona uni, & applicare alteri, quod jura humana facere non possunt generaliter; sed in casibus necessariæ reparationis, & subventionis boni communis, & Reipublicæ.

1637 Difficultas igitur solùm procedit de contractibus validis, sed jure positivo rescindibilibus, & de invalidis jure positivo.

1638 Prima sententia affirmat, juramentum confirmare contractus, ita ut duas obligationes inducat, Religionis, & justitiæ commutativæ, taliter quòd, si contractus est validus, sed rescindibilis, non possit rescindi, nisi priùs relaxato juramento: si est jure positivo invalidus, eum reviviscere faciat, reddat validum, & transferentem dominium. Adducunt exemplum; alienatio fundi dotalis facta ab uxore est jure positivo invalida, si autem uxor addat juramentum, fit valida, ita ut etiam juramento relaxato, adhuc teneatur uxor ex vi justitiæ stare alienationi, nisi post relaxationem juramenti, etiam ipsa alienatio à Judice rescindatur. Onnate *de contr. tr.* 4. *d.* 11. *sect.* 4. Ant. à Spir. Sanct. *t.* 1. *tr.* 4. *d.* 1. *sec.* 16. & plures ad eos.

1639 Secunda sententia, quam teneo, negat. Tambur. *tom.* 1. *libr.* 3. *cap.* 3. §. 6. cum pluribus.

Dico igitur, juramentum nullum confirmare contractum; ac proinde contractui jure

po-

positivo invalido, aut valido, sed rescindibili, solùm addit obligationem Religionis, minimè justitiæ commutativæ, nec transfert dominium. Et ita juramento relaxato, non tenetur ampliùs uxor stare alienationi fundi dotalis.

Ratio est quæ supra. Nam juramentum id non habet ex se, nec ex jure. Non ex se, ut ostensum est; eò maximè quia est accessorium, adeòque contractum relinquit, ut est in se. Non ex jure; quia jura Canonica, quæ adducuntur, expresfsè nil aliud dicunt, nisi, quòd servari debeant, si sine dispendio æternæ salutis servari possint, *ut in cap. ad aures*, 3. *& cum dilectus* 6. *tit. de jurejurando*. Quod optimè verificatur, si juramentum servetur ex vi Religionis; & onus justitiæ cum sit odiosum, non est sine expresso jure præsumendum. Adde, plura jura expresfsè dicere præmissos contractus esse servandos in reverentiam juramenti.

1640 Ex his sequitur, non dari juramentum confirmans contractus.

His præmissis pro quovis contractu sive jure naturæ, sive jure positivo invalido, fit

REGULA GENERALIS CERTA.

1641 J*Uramentum observandum est*, *& obligat, quoties sine dispendio æternæ salutis, & sine alterius præjudicio servari potest*. C. Si verò 8. c. Cum contingat 28. *tit. de jurejur. & c. Quamvis* 2. *de Pactis in* 6.

1642 In casu igitur juramenti cadentis supra contractum invalidum, contractus est servandus saltem per momentaneam solutionem, quæ statim repeti potest. Unde, si usuras solvere jurasti, teneris solvere, ob reverentiam juramenti, *ex cap. debitores* 6. quia illud potest sine peccato servari, ut modò dicam: at potes statim pecuniam solutam repetere; quia contractus usurarius est jure naturæ invalidus, & juramentum dominium non transtulit rei tuæ, quia minimè obligationem justitiæ commutativæ contractui contulit, sed Religionis, cui per momentaneam dationem satisfit. Imò juramentum de non repetendis usuris à mutuatario factum, non tenet, *c. tuas, de usuris*; & hęc est ratio, cur in hujusmodi contractibus invalidis juratis, qui recipit, tenetur statim restituere, quia titulum justitiæ non habet, sed injustitiæ.

1643 Qui igitur juravit usurario solvere usuras, obligatur solvere. Nec sequitur, quòd juramentum esset vinculum iniquitatis; quia mutuo semel accepto, & juramento facto (quamvis acceptio, & juramentum fuerint illicita, quatenùs non extabat necessitas, aut erat alius, qui mutuasset sine usuris) non est de re illicita; quæ sine peccato impleri non potest; nam solvere usuras non est peccatum, sed recipere: hinc usurarius etiam mentalis ad restitutionem tenetur, quia injustè recipit: *v. num.* 372.

1644 Nec, qui solvit, cooperatur alterius injustæ acceptioni; quia ex una parte hic solvit ex justa, & rationabili causa, videlicet ob reverentiam juramenti, & ut sit fidelis; & ex alia ille potest non recipere usuras, & juramentum remittere; insuper potest superior ante solutionem juramentum relaxare; imò ipse mutuatarius petere, ut relaxetur.

JURAMENTUM COACTUM

1645 EST, quod fit per vim, & metum, aut cadit supra contractus per vim, & metum celebratos.

Non est sermo de metu levi; quia hic, cum faciliter reiici possit, nullo pacto invalidat: sed de gravi cadente in virum constantem, de quo actum est *in imped.* 7. *matr.* nec de intrinseco, aut extrinseco justo, sed de metu gravi injustè incusso à causa extrinseca libera, videlicet ab alio homine, ad finem extorquendi contractus, aut juramentum, de quo ibid. & de Monialibus *num.* 1400. & de voto *num.* 1800.

1646 Dico 1. contractus ex præmisso metu gravi celebrati, si accedat juramentum, sunt servandi saltem per momentaneam solutionem, si sine peccato servari possunt: at qui est metum passus, potest statim data repetere; quia tales contractus sunt invalidi jure naturę ut dictum est in contr. Imò ob injuriam potest priùs juramenti relaxationem petere, & inde non solvere; quæ relaxatio, si juramentum potest sine peccato servari, non debet faciliter fieri, sed difficulter, *ex cap. ad aures*, 3. *& cum dilectus* 6. *tit. de iis, quæ vi, metusve causa fiunt*, ex illis verbis, quòd servari debeat, *absque spe relaxationis facilè obtinendæ*, nisi metus fuerit incussus supra ipsum juramentum.

1647 Hinc, si ex metu promisisti latroni dare pecuniam pro tua liberatione, & jurasti, satisfacies per momentaneam solutionem, & statim potes repetere; insuper potes ob injuriam, juramenti relaxationem petere, & non solvere, dummodo petitio fiat intra terminum præfixum non jam finitum.

1648 Qui metu gravi coactus juravit latronibus dare lytrum, hoc est pretium redemptionis; si habuit intentionem non se obligandi, non obligatur stare juramento, sed mortaliter peccavit sic jurando, ob defectum veritatis, qui nullo metu excusari potest, cum sit intrinsecè malus: si habuit intentionem se obli-

gandi, obligatur in conscientia ob reverentiam juramenti, *ex c. debitores de jurejurando* : *& ex can. humanæ aures* 22. *cap.* 5. Deus accipit juramentum, prout ex corde procedit; forus autem judicialis eum non obligat; nam stante metu præsumit eum non jurasse animo adimplendi, sed potiùs evadendi periculum. At in foro conscientiæ obligatur (ut benè advertit D. Thomas) non ob obligationem factam homini, quia hæc, utpotè coacta, esset nulla, sed ob obligationem factam Deo ad implendum, quod suo nomine promisit: *v. num.* 1737. Potest tamen uti prædicto remedio *de num.* 1647.

1649 Solùm juramentum ex metu gravi extortum non obligat, si sit de matrimonio, aut sponsalibus ineundis, ob rationem specialem matrimonii, quod ex jure C. Significavit, de eo, qui duxit in matrimon. C. Requisivit; & Cap. Gemma de sponsalibus: debet esse omninò liberum, perfectè voluntarium, & non coactum; juramentum enim sequitur naturam contractus, cui apponitur.

1650 Qui injustè in carcere detinetur, si obtineat licentiam exeundi cum juramento de redeundo, non tenetur redire, si adsit periculum probabile mortis injustæ; quia juramentum non est vinculum iniquitatis.

1651 Qui verò detinetur captivus apud infideles, si obtineat accessum ad patriam sub juramento de redeundo, tenetur redire, ob scandalum, quod aliàs daretur infidelibus de irreverentia contra religionem.

1652 Dico 2. Si contractus fuerit spontaneè celebratus, & juramentum pariter spontaneum fuerit, sive adjectum fuerit contractui rescindibili, sive invalido, tunc illi non satisfit per momentaneam solutionem, sed per perpetuam; quia tunc contractus est initus cum pleno consensu, & sine injuria metus, aut doli; unde debet perpetuò servari, minimè titulo justitiæ, sed Religionis, nisi juramentum relaxetur; ad quod requiritur causa, ut infra de relaxatione.

JURAMENTUM ERRORE, VEL DOLO EXTORTUM

1653 Est illud, quod cadit supra contractum errore vel dolo celebratum.

1654 Error est duplex: antecedens, & concomitans. Antecedens est ille, qui est causa contractus, ita ut sine eo contractus non fieret. Concomitans, qui non est causa contractus, ita ut sine eo adhuc contractus fieret.

1655 Error versari potest vel circa substantiam, vel circa accidentia contractus. De substantia contractus est omne id, sine quo contractus non potest subsistere: è contra accidens. Sicut autem diversi sunt contractus, ita diversæ substantiæ: hinc sæpè, quod in uno est de substantia, in alio est accidens; & quidem persona contrahens in contractu matrimonii est de substantia, in contractu emptionis accidit.

1656 Item in contractibus onerosis, ut emptionis, & venditionis, causa finalis, aut motiva est accidentalis; in contractibus verò gratuitis, ut promissionibus, & donationibus est substantialis, sicut etiam substantialis est quævis alia conditio apposita; quia cum donatio sit liberalis, potest contrahens apponere pro substantia conditionem, quam vult, sine injuria donatarii; unde ea non impleta, aut causa finali non existente, invalida est donatio, quia donatio est liberalis, & sine tali conditione, aut causa non fieret.

1657 Insuper sunt qualitates, quæ dicuntur substantiales, quatenùs spectant ad substantiam contractus, ut si emas pannum, putans esse Anglicanum, qui est melioris conditionis, & valoris, & comperias esse Neapolitanum. Si voveas peregrinationem ad Beatam Virginem Drepani, putans distare per viginti milliaria, & reperias distare per sexaginta. Vel redundant in substantiam, ut in Matr. de imped. Erroris.

1658 Demùm error, si naturaliter accidat, vocatur error, inadvertentia, aut ignorantia; si verò proveniat ex alterius malitia, vocatur dolus. His præmissis

1659 Dico 1. Si error, aut dolus fuerit circa substantiam, aut qualitates substantiales contractus, sive fuerit antecedens, sive concomitans, contractus est invalidus tam jure naturæ, quàm positivo; ut si quis vendiderit pro vino acetum; quia deficit consensus; stante enim errore circa substantiam, non potest esse consensus in illam, & inde neque obligatio.

1660 Si error, aut dolus fuerit circa accidentia, aut qualitates accidentales concomitans, contractus est validus: quia talis error non tollit consensum in substantiam; & aliunde cum sit concomitans, & cum sine eo contractus fieret, nullo pacto tollit consensum.

1661 Si autem fuerit antecedens, quatenùs talis error accidentis dederit causam contractui, ita ut sine eo non fieret; esse utroque jure validum ob sufficientem consensum in substantiam, sed irrevocabiliter ex parte decipientis, & revocabiliter ex parte decepti; ut ob injuriam rescindi possit à judice in favorem decepti, tenet Ant. à Spir. Sanct. *to.* 1. *disp.* 1. *sect.* 18. cum Lugo.

1662 At esse invalidum, si expressè qualitas

tas illa in contractu intendatur, dico cum Tamb.*to.1.lib.3.c.3.§.4.num.*33. cum Bonac. & Fagundez, quia tunc talis qualitas est tota ratio consensus; unde ea deficiente, consensus deficit;& inde contractus,& obligatio,ex Reg generali,*nullum esse contractum, ubi consensus non est*,ex quavis causa deficiat. Idque ex definitione contractus. Unde ait Tamb. Si expresse volenti emere vinum vetus, des novum, nulla erit emptio.

1663 Imò idem tenet, si error aut dolus accidentis non sit antecedens, sed concomitans; quia licèt sine eo adhuc contractus fieret, revera non adesset consensus. Sed hoc non est verum, quia tunc consensus expressè esset in substantiam contractus, implicitè, & virtualiter in accidens, in illo affectu,& promptitudine contractum celebrandi, etiam si error, & dolus talis qualitatis non esset. Verum tamen est, quòd posset tunc contractus ob injuriam doli rescindi à judice.

1664 Dico 2. Juramentum adjectum contractibus invalidis ex errore, aut dolo, ad nil obligat, neque ad momentaneam solutionem, ad differentiam metus. Ratio est; quia error, & dolus invalidat ex defectu consensus, qui est de essentia contractus; metus verò gravis invalidat ex injuria, & injustitia illata,revera tamen adest consensus, & voluntarium simpliciter, non sic in contractu ex errore, vel dolo inito. Unde tunc juramentum non indiget relaxatione; quia nullum est vinculum: *v.num.*1344.

1665 At juramentum adjectum contractibus validis, initis ex errore, aut dolo concomitanti circa accidentia,obligat; potest autem à judice relaxari ob injuriam doli. Constat ex dictis.

1666 Illud tamen est notandum, quòd adhoc ut contractus, votum, & juramentum ex errore, aut dolo antecedenti circa qualitates accidentales sint invalida, qualitas esse debet expressè apposita pro conditione contractus,voti,& juramenti;quòd si non sit expressè pro conditione apposita, valida erunt.

1667 Idem dicendum est de matrimonio, item de religione,professione religiosa, ordine sacro, quæ matrimonio æquiparantur ratione electionis status.

Unde, qui ducit Bertam sub expressa conditione, si sit Virgo, invalidè contrahit, si conditio non verificetur, licèt sit qualitatis; quia tunc deficit consensus, quia est de essentia contractus, & obligationis. Sic de voto, juramento, &c.

1668 Si verò ducat Bertam, putans esse virginem, sed hanc qualitatem non apponat expressè pro conditione contractus, validè contrahit;quia ex regulariter contingentibus, & ex modo, quo consensus in contractibus, & obligationibus dari solet, præsumitur, quòd, qui conditionem, quoad qualitates accidentales, expressè non ponit, absolutè consentiat, ut *in matr. de imp. erroris*. Et hoc maximè in contractibus, in quibus eligitur status perpetuus, censetur quis absolutè illum velle, etiam si quoad accidentalia aliter reperiatur, quàm creditur, dummodò quoad substantialia sistat.

DE INTERPRETATIONE JURAMENTI.

1669 Cum P. Tamb. mihi facem pro claritate præbente procedam, afferendo regulas.

I. REGULA.

Si de intentione jurantis constet, non est opus interpretatione:secus interpretandum, ut servata proprietate verborum, quantò minor potest, obligatio inducatur; quia juramentum est onus, quod homo sibi contra libertatem imponit; unde jurans præsumitur minùs voluisse suæ libertati nocere.

1670 Hinc jurans religionem ingredi, non tenetur ad magis strictam. Et jurans servare alicujus communitatis statuta, non tenetur ad futura, sed ad præterita.

1671 Item non obligatur ad incognita, aut ad ardua,de quibus non cogitavit. Et Busem. addit: *Jurans non obligatur ad ea, de quibus, si cogitasset, ea non intendisset in aliis, quæ promittebat, includere, sed exclusisset. Nec etiam obligatur, si id accidat,quod,si fuisset juramenti tempore, pro temerario haberetur*. Eadem ex pluribus juribus confirmat Pirhing. *in Comp. Can.* Pariter discurras de voto.

1627 *Jurans facere certo tempore*(ait Busem.) *tenetur postea*, nisi pars remittat, *aut nisi solùm ad illud tempus juramentum alligare voluerit*.

1673 Jurasti tertio, quid facere certo tempore, illi te alligando, v.gr. ultimo die anni, post menses ante ultimam diem anni tertius ille tibi dilatat solutionem ad aliud tempus, putà ad alios sex menses supra annum, tu dilationem acceptasti; elapsa ultima die anni, non teneris solvere ex vi juramenti, sed illud finit, quia non extenditur ultra intentionem jurantis, nisi novum juramentum de solvendo juxtà dilationem post annum emiseris.

II. REGULA.

1674 **O**Bligatio juramenti facti homini est personalis. Quia essentialiter oritur ex intentione jurantis.

1675 Hinc obligatio juramenti non transit ad hæredes jurantis, etiam si ille non solùm pro se, sed pro aliis juraverit.

Obligatio verò contractus transit ad hæredes; quia est realis, & res transit cum suo onere; unde hæres non solvens contractum juratum defuncti, non peccat peccato perjurii, sed injustitiæ, si contractus est validus. Si autem contractus est invalidus, ad nil tenetur.

1676 Similiter, si jurans solùm tenebatur vinculo juramenti, hæres ad nil tenetur; unde hæres non tenetur solvere mutuanti usuras juratas ab eo, cujus est hæres, nec pecuniam ab eo juratam latroni pro liberatione; quia ille solùm vinculo juramenti ad tales solutiones tenebatur.

1677 Deinde, si suscipiens officium, juret aliqua servare, eo decedente, obligatio eadem servandi non transit ad successorem, nisi ex jure, aut statuto sit annexum officio; & tunc successor ad eadem observanda tenetur, non ratione juramenti sui prædecessoris, sed ratione statuti, aut legis obligantis singulos in tali dignitate constitutos ad ea servanda.

III. REGULA.

1678 **J**Uramentum est intelligendum juxta naturam actus, supra quem cadit. Quia ex Reg. 42. *juris in 6. Accessorium sequitur naturam principalis*.

1679 Ex qua tria sequuntur, 1. Quòd quoties licitus est actus, licitum est juramentum; quod tunc solùm erit veniale, si fiat sine necessitate ob defectum judicii: *v. num.* 1559.

2 Quòd quoties licitum est uti æquivocatione, & amphibologia, & mendacium salvatur, licitum sit uti juramento. Diana *p.2.tr.6. ref.*30. Ant. à Spir. Sanct. *to.1.tr.5.num.52.*

Demùm 3. Quòd juramentum eosdem tacitè habeat sensus, intelligentias, conditiones, & restrictiones, quos secundum naturam, jura, consuetudinem, aut acceptationem hominum habet actus, cui adjacet.

1680 Hinc, qui residentiam juravit, potest non residere in casibus à jure permissis; & qui juravit observare alicujus universitatis statuta, non tenetur servare ea, quæ legitima consuetudine sunt abrogata, aut quæ major pars non observat.

1681 Insuper ad illa tenetur sub pœna solùm, aut culpa gravi, vel levi, prout ipsa obligant; quia tale juramentum nil illis addit, sed solùm firmat obligationem, quæ illis aderat.

Hac ratione judices, & alii qui in ingressu officii jurant, non obligantur, nisi pro qualitate obligationis, quæ secluso juramento adest. Idque ex recensita regula 2.

1682 Item, qui aliquid sub juramento promisit absenti, non tenetur, quousque ille, vel alius suo nomine acceptet; quia promissio non obligat, quousque per acceptationem firmetur.

1683 Qui absolutè juravit numquam ludere, est intelligendus de ludo immoderato, minimè de moderato, nisi exprimat se id facere, ut se privet honesta illa recreatione ob mortificationem; quia licèt ludus moderatus sit actus virtutis Eutrapeliæ, melius tamen est ab eo ob mortificationem abstinere.

1684 Qui absolutè juravit numquam ludere, non intelligitur per interpositam personam; obligatio enim juramenti est strictè interpretanda, ut minùs obliget. Ita Tamb. *cit.* & Ant. à Spir. Sanct. *tom.1. tr.5. dis.1. sect.* 30. *num.*144.

1685 At meliùs dico, attendendum esse finem; nam vel juravit, ne pecuniam amitteret, vel ne in rixas, aut blasphemias prorumperet: Si primum, obligatur abstinere à ludo, etiam per interpositam personam. Bonac. *tom.2. dis.4.qu.1. p.16. num.5.* Minimè, si secundum; quia in primo casu utrobique idem finis, non sic in secundo, *& ex Reg.* 72. *juris in 6. Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum.*

1686 Pariter, qui juravit numquam ludere, ludere potest alieno nomine, si finis servatur; ut esset, si finis fuerit pecunias non amittere. Secus, si finis non servetur; ut esset, si finis fuerit vitare temporis jacturam. Quòd si finis fuit vitare blasphemias, & rixas; tunc, ut abstineas, requiritur, quòd expertus sis, te ludendo alieno nomine, & pecunia, solitum in rixas, & blasphemias prorumpere.

1687 Si jurasti puellæ eam ducturum in uxorem, si nondum per se, nec per alium acceptavit, potes non implere, & propria auctoritate juramentum infringere; quia hæc est natura promissionis in utilitatem hominis factæ, ut non jam acceptata non obliget, & retractari possit. Si sit acceptata, potes Religionem ingredi, ex jure Canonico, *cap. ex publico, de convers. conjugat.* Ubi sponsis etiam inito matrimonio rato, conceditur facultas per bimestre ad ingressum Religionis, à fortiori absolutè conceditur ante matrimonium. Secùs est dicendum, si promissio jurata sit de alia re, v. gr. pecunia, &c. & sit acceptata.

Hic

1688 Hic distinguere oportet juramentum promissorium propriè dictum à juramento promissorio, quod habet rationem voti: Illud habet rationem voti, quod est factum in gratiam solius Dei, & non alterius: Illud est propriè dictum, quod est factum in gratiam hominis.

1689 De primo discurrendum est sicut de voto. Hinc si in gratiam solius Dei promisisti puellæ eam ducturum in uxorem, non tenet ex se juramentum; quia est impeditivum majoris boni, nempè cœlibatus. Quòd si non sit impeditivum majoris boni, ut si jures dare certam eleemosynam pauperi in gratiam solius Dei, tenet, & obligaris, etiam ante pauperis acceptationem; quia Deus statim acceptat.

1690 De secundo: putà si jurasti eam ducturum in uxorem in sui, aut parentum gratiam, jam dictum est: *num.*1622. & 1687.

1691 Alumnus Seminarii, qui juravit ad patriam, etiam Anglicanam, regredi, aut statum Clericalem suscipere, eo non obstante, potest religionem ingredi; quia hic status uti majoris perfectionis, semper censetur exceptus: *v. num.*1687.

1692 Si sub juramento promisisti alteri dare equum, aut hunc equum, non potes compensare, dando rem alterius speciei, v. gr. pecuniam, aut alium equum; quia hæc est natura promissionis, ut sit adimplenda in specie promissa; unde non sufficit æquivalens.

1693 At licèt in rebus diversæ speciei non sit locus compensationi, adest locus retentioni, donec debita solvantur. Nec retinens tunc est perjurus; quia ex jure juramentum solvendi involvit hanc tacitam conditionem: *Nisi legitimam excusationem habeas: Et nisi sit justè impeditus.*

1694 Si autem sub juramento promisisti solvere centum aureos, centum coros tritici, &c. potes uti compensatione non solvendo, si alter tibi debeat totidem aureos, aut coros tritici; quia compensatio est quædam solutio, & satisfactio; quod est verum tam in debitis post, quàm ante juramentum contractis; quia juramentum est interpretandum fuisse emissum à jurante, ea intentione, quæ sibi utilior, & commodior.

1695 Quòd si, quando juravit, habuit expressam intentionem non utendi compensatione, & eam declaravit, non potest compensatione uti. Si verò non declaravit, sed tacitè retinuit, potest compensatione uti; quia promissio illa sub ea qualitate non utendi compensatione, cum non fuerit declarata, non fuit à creditore acceptata; adeòque non obligat.

1696 Qui juravit non revelaturum secretum, non tenetur, quoties habet jus manifestandi.

1697 Rectores, &c. qui jurant servare secretum super iis, quæ in consistorio tractantur, sub mortali tenentur, juxta gravitatem rei, quæ tractatur. Aperire aliquid, quod non cedit in damnum, aut præjudicium Reipublicæ, publici officii, aut tertii, esse veniale, ait Ant. à Spir. Sanct. *to.*1 *tr.*5. *disp.*1 *sect.*21 *num.* 153. cum Sanch. & Palao.

1698 Officiales, qui jurant servare taxam à Principe præscriptam, ad illam tenentur; & si plus accipiant, restituere debent. Nec obstat consuetudo in contrarium, si fit, quòd officiales plus recipiant clam, & Princeps non consentiat, sed sciens puniat.

1699 Juramentum, quod medici emittunt de servando Decreto Pii V. quod est, ut infirmum moneant de Sacramentis, & tertia die non visitent, si confessus non fit: est intelligendum, prout Decretum Pii est in usu. Ant. à Spir. Sanct. *cit.* Qui addit, Decretum Pii fuisse consuetudine abrogatum.

1700 *Scholasticus interrogatus: An locutus fuerit cum aliquo ex oppositoribus, aut illius domum fuerit ingressus, potest respondere negativè, si verba, aut ingressus domus non fuerint subornationis causa, quia hæc esse debet mens Judicis interrogantis.* Ant. à Spir. Sanct. *cit. sect.* 9.

CONDITIONES IN JURAMENTO.

1701 Promissio, & inde juramentum ei adjacens, plures conditiones generales tacitè involvit, 1. *Si potuero*; quia ad impossibile nemo tenetur, 2. *Si licitè*; quia promissio non est vinculum iniquitatis, 3. *Salvo jure, & auctoritate superioris*; quia nemo potest se obligare in præjudicium superioris; unde hic in materia præjudiciali potest juramentum irritare, 4. In promissione mutua: *Si alter fidem serves*, *ex Reg.*75. *juris in* 6. *Frustra sibi quis fidem postulat ab eo servari, cui fidem à se præstitam servare recusat.*

5 In donatione: *Si alter ingratus non existat* 6. In fidejussione: *Si principalis excutiatur:* Unde, qui sub juramento fidejussit, non obligatur solvere, nisi priùs principalis excutiatur, 7. *Si is, in cujus gratiam facta est promissio, acceptaveris; aut saltem tacitè non remiseris*, 8. In quavis promissione, aut juramento: *Si res non fuerint notabiliter mutatæ.*

1702 Hinc, qui cum juramento promisit nuptias puellæ diviti, Virgini, bonæ famæ, sanæ, &c. si hæc evadat pauper, non habens dotem competentem, deflorata, malæ famæ,

infirma, non tenetur illi stare. Nec qui promisit contractum societatis, si socius notabiliter rixosus, & molestus euadat, &c.

1703 Imò non teneris implere juramentum de ducenda in uxorem muliere, cum qua es fornicatus, si illa euadat fornicaria, vel accidat aliud impedimentum contrarium legi desponsationis; ut si evadat leprosa, paralytica, vel notabiliter deformis. Si verò eam duxisti, non potes dimittere, *c. Quemadmodum de jurejur.*

IV. REGULA.

1704 *Iuramentum non censetur factum in præjudicium tertii*. C. venientes cum contingat de juram. & C. quamvis pactum *de pactis in* 6. quia esset illicitum.

1705 Hinc, qui juravit solvere centum Petro creditori posteriori, debet ea solvere Paulo creditori anteriori, si alia non habeat.

1706 Item licitum est revelare secretum naturale juramento firmatum, si sit graviter alteri, aut sibi nocivum. Diana *p.6. tr.6. ref.* 60. Tamb. *tom.* 1. *num.* 21. Quia nemo intendit se obligare alteri ad secretum naturale in concursu gravis mali proximi, & maximè proprii: *Nemo enim magis proximus est* (ait Diana) *quàm quisque sibi*. Tum quia secretum illud est veluti quoddam depositum apud me occultatum, quod non teneor cum tanto incommodo servare occultum.

1707 Suadetur à pari. Non minùs namque habet quis jùs ad famam, quàm ad secretum; & tamen licitum est detegere crimen occultum alterius, v.gr. quòd famulus sit fur, &c. ad vitandum grave malum proximi, & maximè proprium, *cit.* DD. cum Com. Ita est dicendum in casu secreti naturalis; quoniam sicut nemo habet jus ad famam cum damno proximi, & innocentis, sic nemo habet jus ad secretum naturale cum damno proximi, & innocentis.

1708 Hoc autem est intelligendum cum triplici limitatione, 1. Si secretum non concernat bonum publicum, putà fidei, Regni, Patriæ, exercitus, sed particulare; quia bonum publicum est præferendum privato, 2. Si non sit alia via ad malum vitandum, 3. Quòd reveletur illi, cui prodesse, & non obesse potest.

1709 Non tenet juramentum præjudicans juri Superioris, *cap. Venientes, de jurejur.* Nec contrarium juri, *cap. ad nostram ibid.* Contra utilitatem Ecclesiæ, Greg. XIII. *Const.* 93. *inter Apostolicas*. De non testificando contra aliquem, *c. constitut. de Testibus*.

1710 Tenet juramentum factum in damnum proprium, si potest sine peccato servari, Conc. Lateranense 3. *tit. de juram. c.* 3. Sed potest relaxari, *ibid. c.* 1.

DUBIUM IN IURAMENTIS

1711 *R*Esolvatur, ut in Votis *infrà à num.* 1902.

CESSATIO IURAMENTI

1712 *C*Ontingit, ut in Votis *infrà à num.* 1906.

1713 Iuramenta in utilitatem hominum præstita, irritare possunt omnes, qui habent potestatem dominativam. *Directè*, si sit eis subjecta voluntas jurantis. *Indirectè*, si sit eis subjecta materia juramenti.

1714 Hinc Papa potest irritare juramenta de renunciando beneficio, de non alienandis rebus Ecclesiæ, &c. quia sunt de materia subjecta dispositioni Papæ.

1715 Superior Regularis juramenta subditorum; qui ratione Voti obedientiæ, eorum voluntas est plenè superiori subjecta.

1716 Vir respectu uxoris. Uxor respectu viri, & dominus respectu servi, si juramenta illis præjudicent, aut sint de materia illis subjecta, uti dicimus de Votis.

1717 Iuramenta verò promissoria hominis, cujus voluntas non est alteri subjecta, de materia, quæ pariter non est alteri subjecta, nec præjudicans, facta homini, & ab eo acceptata, non possunt commutari, etiam in melius, nec dispensari, nec irritari, nisi ipsa pars consentiat, aut remittat: *ut in num.* 1687. Quæ remissio propriè non est relaxatio; quia non est actus jurisdictionis spiritualis, nec irritatio; quia non est actus potestatis dominativæ, sed reducitur ad irritationem, quatenùs est actus dominii in materiam promissam, utpotè acceptatam.

1718 Potestas relaxandi juramenta competit soli superiori, & judici Ecclesiastico; quia est actus jurisdictionis spiritualis, quoniam juramentum est actus religionis. Unde licèt Princeps temporalis circa res, in quas est dominus, possit remittere, seu irritare juramenta, non minùs quàm quilibet privatus circa alias res, ut in casu injuriæ, metus, vis, &c. de quibus supra: relaxare spectat ad potestatem Ecclesiasticam. Ant. à Spir. S. Palaus *dis.* 3. *de juram. p. ult. n.* 4.

1719 Ex Conc. Elibertino: *Pueri ante annos quatuordecim non coguntur jurare. Puella quoque, si in puerili ætate in domo Patris, illo nesciente, se juramento constrinxerit, & si Pater statim, ut audierit, contradixerit, vota ejus, & juramenta irrita erunt*.

1720 Causæ relaxandi juramentum sunt, fuisse extortum cum injustitia, injuria, vi, me-

metu, vel fuisse emissum cum temeritate, ira, perturbatione, aut levitate; vel quia fuit emissum in favorem excommunicati.

IURAMENTA IN DEI GLORIAM PRÆSTITA

1721 Possunt commutare, dispensare, & irritare, qui possunt respectivè vota.

1722 Juramentum in Dei gloriam emissum potest quis in melius propria auctoritate commutare.

1723 Confessarii Regulares habent potestatem commutandi juramenta, & vota saecularium, & exterorum, ac in iis dispensandi, exceptis quinque reservatis; quae tamen in nullo deficiunt, quia aliàs non sunt reservata; de quibus infra de votis. Et exceptis juramentis promissoriis à tertio acceptatis, ex Priv. Pauli III. per Bullam 7. *Cum inter tantas*, 3. Iunii 1545. quòd vota, extenso ad juramenta à Greg. XIII. Rodr. *tom. 3. q. 63.* Diana *p. 3. tr. 2. ref. 9.* Tamb. *tom. 1. lib. 3. cap. 7. §. 3. à num.* 8. Ant. à Spir. Sanct. *in direct. regul. tr. 2. dis. 3. num.* 80. *v. num.* 1962.

1724 Insuper rescindere possunt tractatus, & juramenta relaxare, ab uxore, aut filio familias, ex metu gravi reverentiali, aut precibus importunis emissa ad favorem mariti, aut parentis, ut fidejussio pro marito, aut patre; promissio de solvendis eorum debitis; renunciatio haereditatis juramento firmatae. Diana *p. 3. tr. 5. ref. 20.*

1725 Ubi ait, quòd duplex sit reverentia, una simpliciter, & in gradu positivo, altera nimia, & in gradu superlativo. Prima est, quando persona patris talis conditionis est, ut ei debeatur reverentia simpliciter, ut si sit ignava, aut vilis, ita ut filius audeat dicere: *Nolo*: tunc ad constituendum metum reverentialem gravem, non sufficit sola praesentia, sed requiritur, quòd praecedant verbera, aut minae. Secunda est, quando persona patris est talis conditionis, ut ei debeatur reverentia nimia; & tunc sola praesentia ejus sufficit ad constituendum metum gravem.

1726 At nec Episcopi, nec Regulares dispensare possunt in juramentis, quae adjacent actibus ex se perpetuis; hujusmodi est juramentum professionis fidei, juramentum, quo quis confirmet professionem religiosam jam emissam, matrimonium jam initum, & statum Sacerdotis jam susceptum. Tamb. *cit.*

1727 Si jurasti in Dei gloriam, & charitatis intuitu certam dare eleemosynam determinato pauperi, potest pauper obligationem remittere; quia in hoc juramento tacita adest conditio: *Dummodo, si pauper, in cujus commodum promissio facta est, rem promissam acceptare non recuset.* Si verò nullum determinasti pauperem, nullus erit, qui obligationem remittat, Ant. à Spir. Sanct. *de juram. tr. 5. dis. 1. sect. 28. n. 192.*

RESTRICTIO MENTALIS

1728 Est duplex, purè mentalis, & est, *quando significatio vocalis à sua generalitate contrahitur praecisè per actum internum*: ut si quis requisitus, an illac transierit Petrus, respondeat: *Isthac non transivit*: per solùm actum internum mentis intelligens, *per manicam*. Non purè mentalis est, *quando significatio vocalis à sua generalitate contrahitur, non per solum actum internum, sed per aliud additum exterius, quod sit limitativum verborum, & consignificativum cum illis*: ut cum D. P. Franciscus à ministris justitiae requisitus, an illac transisset delinquens, positis intra manicam manibus, respondit: *istac non transivit*, plenam responsionem ex verbis, & actione externa componens.

1729 Amphibologia, & aequivocatio est, quae importat sensuum diversitatem: quòd si verba determinatè unam habent significationem, & alia addatur per purum actum internum mentis, dicitur aequivocatio per puram restrictionem mentalem, ut liquet in primo exemplo. Si verò verba, & signa externa, ex se habere possint plures sensus, & significationes, dicitur aequivocatio externa, non purè mentalis: his praemissis

1730 Dico 1. Restrictio purè mentalis, & amphibologia, seu aequivocatio facta per restrictionem purè mentalem, est illicita, quia includit mendacium, quod est ab intrinseco malum; tunc enim habetur mendacium, quando locutio externa est difformis menti: talis est locutio cum restrictione purè mentali, unde, si tu, qui pisces comedisti, interrogatus, an comederis, respondeas, *non comedi*, mente sola addendo, *carnem*, mendax es, & si addas juramentum, es perjurus; quia locutio tua absoluta est generalis, ac proinde est difformis conceptui mentis, qui est propositio cum addito particularis; hinc amphibologiam, & aequivocationem cum restrictione purè mentali damnavit Innoc. XI. in tribus propos. 26. 27. & 28. quas vide *in n.* 1757.

1731 Dico 2. Restrictio non purè mentalis, sed externata, & amphibologia, seu aequivocatio per verba, aut signa externa per se aequivoca, est licita in omnibus casibus, in quibus quis habet jus ad occultandum secretum, non est autem licita in aliis casibus. Prima pars probatur; quia talis locutio externa, licèt haud

faciliter ab audiente percipiatur, quantum est ex se, habet significationem conformem conceptui interno mentis loquentis, nec est sic facta animo decipiendi, sed occultandi secretum, ad quod celandum habet jus, adeòque non includit mendacium: Mendacium namque definitur, quòd *sit enunciatio falsa cum conscientia oppositi, & cum voluntate fallendi*, ac proinde est licita, & addi potest juramentum sine perjurio, imò etiam licitè, si adsit rationabilis causa jurandi.

1732 Hujusmodi autem restrictio externa significationis generalis verborum potest dupliciter fieri, primò per verba ex se æquivoca, secundò per circumstantias, & signa externa, quæ ex se habent verba limitare, & consignificare cum illis; locutio namque non fit solis verbis, sed etiam completur ex circumstantiis, personæ, loci, temporis, & negotii, de quo agitur, ac ex signis externis: hinc si quis pro aliqua gratia rogatus respondeat: *faciam*, sed simul manum erga tergum vertat, idem dicit ac *non faciam*.

In qua re est maximè attendendum, quòd sicut diversæ sunt humanæ materiæ, ita quælibet proprium habet modum loquendi, & propria vocabula; proprium inquam habet Poesis, proprium Rethorica, sic Tropus, Ironia Hyperboles, &c. sic & proprium habet secretum de jure occultandum: qua consideratione multæ locutiones tam humanæ, quàm sacræ Scripturæ à mendacio liberantur, ut est illa, qua amicus amicum alloquitur, dicens, *omnia mea tua sunt, &c.*

1733 Hinc confessarius interrogatus de muliere (cujus adulterium in confessione cognovit) an mulier adulterium commisit, non debet tacere, quia qui tacet, consentire videtur; sed licitè respondet: *nescio, non commisit, &c.* mente retinendo, *ad dicendum*, quia hoc additum internum restrictivum, satis exprimitur per circumstantiam externam sigilli, & sacramentalis confessionis, quæ cum verbis locutionem complet conceptui mentis conformem.

1734 Sic alius à marito interrogatus de occulto adulterio uxoris nobilis, respondet *nescio*, retinendo in mente, *ad dicendum*; quod additum exprimitur per circumstantiam externam negotii, & sigilli naturalis: imò, si id habuerit ex auditu, potest accipere verbum *nescio* secundum propriam, & rigorosam significationem, prout negat scientiam, quæ cognitionem evidentem importat, quam non habet ille, qui notitiam ex auditu hominis fallibilis accepit.

1735 Sic Reus, semiplena probatione, aut infamia non præcedente, à Judice interrogatus, an delictum fecerit, licitè respondet, *non feci*: mente addendo, *ad dicendum tibi tamquam Judici*. Idem, si interrogetur à judice incompetente: in quibus, & similibus casibus, responsio est facta conformiter ad mentem interrogantis, quia judex interrogat ut persona publica, & consequenter de delictis ipsi tamquam judici de jure manifestandis: unde si juramentum exigatur, non erit perjurium.

1736 Sic minister S. Officii, qui est ligatus juramento servandi secretum, super aliquo arcano requisitus, potest celare, modo, quo confessarius, dicendo, *Nescio*: nam intelligitur, quòd nescit, ut homo privatus est; quod subintelligitur non ex restrictione mentali, sed ex ipso intrinseco officio consultoris, &c. Item potest uti circumlocutione: *gauderem quidem id scire, ut tibi satisfacerem*, quo pacto nec affirmat, nec negat id scire. Cardenas *disser.19. c.6.n.60.*

1737 Eodem modo discurrit Busemb. de juramento exacto per vim, metum, injuriam, v. g. à latronibus, ut tu liber factus des lytrum; à marito, ut uxor fateatur adulterium occultum, si tale juramentum fit additum restrictioni non purè mentali, sed externatæ, vel per signa externa determinata, vel per verba ex se æquivoca sufficientia ad internam restrictionem significandam: *v.num.*1648. 1676.

1738 Secunda pars assertionis probatur; in aliis namque casibus, in quibus quis non habet jus occultandi, non est licita in locutionibus restrictio externata, præfato modo explicata, non quia includat mendacium, sed quia humana societas, & humanum commercium exposcit, ut utamur vocabulis secundum communem significationem; nam æquivocationibus, & signis difficilibus captu, humanum commercium perturbatur.

1739 Quæ ratio cessat in prioribus casibus, quia in illis commercium humanum potiùs justificatur, quàm perturbetur, nam humanum commercium non debet esse contra jus humanum: nec officit, quòd regulariter ex talibus locutionibus decipiatur audiens, quia id per accidens sequitur; nam intellectus perspicax posset veram significationem locutionis percipere, & simul imprudentiam suæ interrogationis advertere, si signa, verba, circumstantias externas, & gravitatem rei, atque jus alterius de secreto occultando consideraret; signa namque supponuntur per se significativa, & restrictiva conformiter ad mentis restrictionem, atque perceptibilia: & sic loquens intendit celare secretum, ad quod habet jus, minimè audientem decipere; nec ejus deceptionem, quam prævidet, vitare tenetur

tur cum suo, aut aliorum gravi incommodo, quia tunc est deceptio accepta, non data, ut de scandalo passivo, *n.* 326.

DE JURAMENTO JUDICIALI

1740 **C**Laritatis gratia, hoc quæsito me expediam.

Q U Æ R E S

A *N à perjurio, & à mortali excusetur reus, qui Judici interroganti veritatem tacet, aut amphibologiis, & æquivocatione utitur?*

Primò. Ob stoliditatem ex Judicis præsentia causatam?

Secundò. Si non præcessit infamia, semiplena probatio, nec grauia indicia extent?

Tertiò. Si præcessit semiplena probatio, causa tamen sit capitalis, aut ex grauioribus, putà mortis, jacturæ honoris, aut suorum bonorum?

Hic est sermo de reo, quia de teste satis agitur *in tract. de denunciationib. tom.* 2. maximè *à num.* 73.

AD PRIMUM

1741 **R**Esp. cum distinctione. Vel enim stoliditas est talis, ut plenam aduertentiam malitiæ grauis perjurii impediat, uel non. Primum potest contingere, quatenùs ex Judicis præsentia, & inexpectata ejus interrogatione excitatur in reo uehementissima passio sensitiua, quæ ita ejus rationem perturbat, ut non aduertat ad malitiam grauem perjurii, taliter quòd quasi nesciat, quid dicat, aut faciat, & si aduertit, non plenè, & distinctè, sed in confuso. Et tunc certum est, reum à perjurio mortali excusari; quia ex communi, & certa Theologorum doctrina, ad peccatum mortale requiritur uoluntarium perfectum, videlicet, quòd actus sit patratus cum plena aduertentia malitiæ gravis, & cum pleno voluntatis consensu, ita ut ex alterius defectu excusetur quis à culpa mortali: ut infrà de peccatis.

1742 Vel non impedit, quatenùs Judicis præsentia, & interrogatio reum terreat, ob timorem pœnæ, quam prævidet; at non ita ejus rationem perturbat, ut non advertat; sed plenè advertit ad crimen, quod commisit, & ad gravitatem perjurii. Et quidem mortaliter peccat, & est tam in foro interno, quàm in externo perjurus, si veritatem neget, aut utatur æquivocatione cum restrictione purè mentali; quia est mendax, & juramentum mendacio addit. Immò etiam mortaliter peccat, si utatur æquivocatione, & restrictione non purè mentali, sed externata, quia reus legitimè interrogatus, tenetur sub mortali de plano respondere secundùm mentem Judicis interrogantis. Melphi *in pract. crim. ver. Reus.* Scaccia *cap.* 18. *n.*49. cum communi: *vide num.*1738.

Quia sic exposcit humana societas, & bonum publicum Reipublicæ, quæ perturbaretur, & periret; nullus namque esset de suo honore, re, & vita securus, si absolutè liceret reis, non respondere secundùm mentem Judicis legitimè interrogantis; sed æquivocationibus, & restrictionibus externatis juxta propriam mentem.

Unde quamvis ob externationem conscientiæ propriæ, liberaretur à mendacio, & inde à perjurio, quatenùs enunciatio cum externatione illa non esset opposita, sed conformis conceptui propriæ mentis: liberari non posset à culpa mortali, in quantum non esset conformis menti interrogantis. Immò in foro externo haberetur perjurus.

Tum quia tenemur obedire superiori justa præcipienti. D.Th.2.2.*q.*69.*art.*1.& 2.

1743 At in praxi, quod stoliditas ex præsentia Judicis mentem rei ita perturbet, ut plenam advertentiam tollat, raro, aut numquam contingit, & non nisi in persona maximè pusillanimi. Regulariter autem advertentia non tollitur, sed potiùs acuitur, ut constat ex astutiis, quas rei speculantur, & quibus utuntur in respondendo, ut delicta occultent, aut minuant.

AD SECUNDUM

1744 **R**Esp. excusari à perjurio, & à mortali. Tamb. *tom.*1.*lib.*3.*cap.*4. §.3. *num.*2. Delbene *tom.*1. *pag.*563.*num.*18. Castropal. Diana, & Com. apud ipsum; quia tunc Judex non legitimè interrogat; unde reus habet jus occultandi, & inde potest licitè tacere, aut æquivocatione, ac restrictione uti, satis æxternata per circumstantiam Judicii; Judex namque interrogat ut persona publica, adeòque de delictis judici de jure manifestandis; unde reus si neget crimen, quod patravit, dicendo: *Non feci*, intelligendo; *Ut manifestandum tibi tamquam Judici*; verum dicit, & Judex, hanc restrictionem externatam per circumstantiam Judicii potest satis advertere, si non sit legitimus, aut non legitimè interroget, quatenùs nulla præcessit semiplena probatio: *v. à num.* 1734. *ad* 1735. quia bonum publicum exposcit, ut reus, aut testis pareat legitimo judici, & legitimè interroganti.

1745 Idem docet Simanca *tit.* 42. *numer.*13. de hæretico occulto; quia Matth. 11. *Jugum Domini suave est, & onus leve: esset autem res gravissima obligare aliquem, ut se prodat sine indiciis interrogatus.* Unde D. Chrysostom. super epist.

epist. Pauli ad Hæbr. *Non tibi dico, ut te prodas in publicum, neque ut te apud alios accuses; sed obedire te volo Prophetæ dicenti: Revela Domino viam tuam.*

1746 Ut igitur reus teneatur de plano, & sine æquivocatione respondere, requiritur, quòd Judex sit legitimus, nimirùm, quòd habeat jurisdictionem ordinariam, vel delegatam in rerum. Et quòd legitimè interroget; quod jure fit, quando præcedit semiplena probatio delicti, vel infamia, aut præcedunt indicia probata, quæ semiplenæ probationi æquivaleant; quod debet reo notificari, aliàs posset reputare suum crimen occultum, & inde celare; sicut enim nemo obedire tenetur ante legis promulgationem, ita nec reus judici, antequam notificet se juridicè interrogare. Tamb. *to.1.p.92.n.4.*

AD TERTIUM.

1747 Prima sententia negat, excusari à perjurio, & à mortali, si semiplena probatio præcesserit. D. Thomas 2. 2. *qu.* 69. Sanch. *lib. 6. consul. cap. 3. dub. 29.* Pœna, Toletus, & alii 25. Doctores antiquiores, quos refert, sed non sequitur Cardenas *disert. 19. cap. 8. num. 78.*

Ratio est, quia inter partes justitiæ præcipua est obedientia, qua tenemur Superiori legitimè, & justa præcipienti obedire; sed præcedente semiplena probatione, judex legitimè, & justum præcipit reo, dum præcipit sub juramento, ut fateatur veritatem; igitur tenetur reus sub juramento obedire, fatendo veritatem.

Secundò, quia jus præcipiendi, & jus obediendi sunt correlativa; igitur implicat, quòd Judex legitimus habeat jus præcipiendi reo, & reus non obediendi, sed occultandi.

Tertiò, quia aliàs publicum Reipublicæ bonum rueret, quoniam sub hac spe impunitatis grassarentur delicta.

1748 Secunda sententia affirmat, excusari. Rodr. *tom. 2. art. 4.* Portellius *tit. correctio frat. ver. Reus num. 43.* Villalobos *tom. 2. tr. 16. diff. 1. num. 10.* Malderus *tract. 6. cap. 2. de justitia.* Sà *in aphor. ver. Actus judiciales, tit. de reo num. 47.* Diana *par. 1. tr. 15. ref. 27.* Salzedo *in pract. crim.* Tancr. *de Relig. tract. 4. lib. 3. num. 30.* Tamb. *to. 1. lib. 3. cap. 4. §. 3. num. 2.* De Lugo *tom. 2. de justit. disp. 40. sect. 1. num. 14.* Filliuc. Fagundez, Castropal. & quàmplures alii, quos novissimè citat, & sequitur Cardenas *disert. 14. cap. 7. nu. 81.* Qui docent, excusari non solùm in causis capitalibus, & gravioribus jacturæ honoris, aut suorum bonorum, verùm etiam si pœna sit triremium, exilii, aut carcerum plurium annorum, putà duorum; quia est gravis. Immò Tancr. *cit. num. 32.* idem tenet, si pœna sit spiritualis, ut excommunicatio major; quia est pœna gravis. Contra Panorm. Busem. & alios plures.

1749 Et tunc dicunt, excusari à perjurio celando veritatem per restrictionem, aut æquivocationem externatam, respondendo: *Non feci;* subintelligendo: *Ad dicendum tibi sub culpa: Ad me prodendum.* Et si delictum est sacramentaliter confessus, & de eo absolutus: *Sum innocens, & immunis ab hoc delicto, ab hac culpa;* quia tunc restrictio est satis externata à circumstantia pœnæ gravis, quæ sequeretur; unde id, quod subintelligitur, subintelligitur ex circumstantia extrinseca pœnæ gravis.

1750 Ratio potissima hujus sententiæ est, quia leges, & præcepta humana non obligant cum periculo vitæ, aut alterius notabilis mali, uti sunt prædicta; sed præceptum Judicis est humanum, & positivum, & confessio criminis, licèt de eo semiplena probatio præcedat, est cum periculo vitæ, aut alterius notabilis mali; igitur non tenetur reus sub mortali, & perjurio tunc crimen fateri, licèt de eo semiplena probatio præcedat; sed potest illud celare modis, quibus suprà. Major constat; cum Com. in materia de legibus; nam præcepta humana non possunt se extendere ad id, quod est moraliter impossibile; id autem, quod est multùm difficile reputatur moraliter impossibile; talis est confessio criminis in concursu alicujus ex præmissis malis, licèt semiplena probatio præcesserit; multùm quidem difficile est, immò onus supra vires naturæ obligare aliquem, ut concurrat ad sibi mortem, aut malum grave infligendum.

1751 Hìc faciunt auctoritates, quas adducit Simanca *in solutione secundi quæsiti numer. 1745.*

1752 Ad primam rationem in oppositum respondent: Inter leges humanas certum est plures esse, quæ obligant ad culpam, & plures, quæ ad solam pœnam; hujusmodi est præceptum Judicis, quod solùm obligat ad pœnam.

1753 Ad secundam: Jus præcipiendi sub culpa, & jus obediendi sub culpa, sunt correlativa, minimè jus præcipiendi sub pœna, & jus obediendi sub culpa; adeòque implicat, quòd Judex habeat jus præcipiendi reo sub culpa, & reus non habeat jus obediendi sub culpa; at non implicat, quòd Judex habeat jus præcipiendi sub pœna, & reus non habeat jus obediendi sub culpa.

1754 Ad tertiam, negant sequelam; quia sup-

suppetit Judici alia via ad veritatem inveniendam; nempè inquirendo alios testes, comminando, aut dando reo torturam, absque eo, quòd illum ad Confessionem proprii criminis obliget sub culpa.

1755 Ad id, quod contra hanc solutionem insurgit Gonet, quòd non liceret judici reum ad Confessionem criminis capitalis semiplenè probati per torturam cogere; quia iniquum est ad id aliquem cogere, quod præstare non tenetur.

Respondet Cardenas *cit. num.* 85. cum distinctione: *Iniquum est quemquam ad id cogere, quod præstare non tenetur, neque sub culpa, neque sub pœna, omitto: quod præstare non tenetur solùm sub culpa, nego*. Et addit experientiam plurium legum civilium, quæ obligant solùm sub pœna, & tamen ad illas potest adstringere Judex.

1756 Et Thomas Delbene, *qui in tom.* 1. *de Inquis.p.*563. *num.*17. hanc sententiam non improbabilem putat: *in tom.*2.*p.*463. *num.* 35. absolutè eam docet, hac motus ratione: *Quia tunc jus, & præceptum Superioris non est accommodatum, seu conforme fragilitati humanæ, cum vix ex mille unus illud esset observaturus*.

1757 Denique addit Cardenas, per tres propositiones ab Innoc. XI. damn. damnari restrictionem mentalem, de qua *n.* 1730.

1758 Ita discurrunt relati Theologi, mihi sufficiat retulisse; nam Port. *cit.* concludit his verbis: *Et eos, qui hanc opinionem tenuerint cum Rodriquez, non damnabo ob tot viros, & ob talem rationem*.

1759 Illud certum est, non teneri reum, si crimen negavit, post latam sententiam, sive absolutoriam, sive condemnatoriam, illud fateri; sed solùm coram Deo pœnitere, quia confessio ordinatur ad conficiendum judicium, adeòque judicio finito, finitur obligatio rei, nisi inde immineat damnum tertio, juxtà dicta suo loco. Ità Com. Imò Busemb. *lib.*4. *cap.* 3. *dub.* 3. *num.* 2. & Tambur. *cit.* cum aliis docent, neque teneri ante sententiam, donec iterùm interrogetur. Et hoc maximè, si retractatio esset inutilis.

1760 Excipitur casus hæresis ratione scandali; nam hæreticus convictus debet fateri, & si negavit, tenetur adhuc veritatem manifestare; quia aliàs pœnam subiret, ut hæreticus negativus, & ita cum aliorum scandalo. Tamb. *cit.*

1761 Portelius *cit. tit. Correctio fratr. verb. Reus num.* 3. contra Sanch. ait, quòd hæreticus negativus jam damnatus, & qui ducitur ad supplicium, non teneatur sub mortali veritatem publicè fateri; quia nimis durum esset confessario id ei suadere, cum periculo, ut nollet obedire, & cum conscientia erronea, credens se teneri, mori. Nec adesset scandalum; quia omnes sciunt, reos solere delicta negare, & posse in ultimo articulo mortis sacramentaliter confiteri.

1762 Idem docet *num.* 6. si metu tormentorum sibi falsum crimen imposuit, ob quod ad patibulum ducitur; nisi adsit spes, quòd retractatione liberetur; quæ spes non adest in praxi; quia post latam sententiam non juvat retractatio in causa propria.

1763 Verum tamen est, quòd qui ducitur ad supplicium, non debet absolvi, nisi revelet complices in causa hæresis formalis, lamiarum, proditionis patriæ, & notabilis damni tertii, si complices non sint emendati, nec detur certa spes, quòd per aliam viam emendentur. Mendo *in Epit. verb. Reus num.*17.

1764 Hinc fit, quòd licèt in aliis casibus non possit reus legitimè interrogari de complicibus, si sint omninò occulti, & nisi delictum sit tale, ut ex se soleat habere socios; vel nisi semiplena probatio de societate, seu complicitate per indicia, aut testes præcedat. Tenetur interrogatus socios manifestare, si crimen sit exceptum; contra communitatem, ut hæresis, proditio patriæ; aut contra tertium, sciens malum non posse aliter impediri. Port. *cit. num.* 47. *v. tom.* 2. *à num.* 62. Et etiam non interrogatus, si crimen sit hæresis, aut proditionis patriæ, ut *in tom.*2. *de denunc. v. num.* 1597. 1608.

De juramento, agunt Scotus *in* 3. *dist.*39.*qu. un.litt.A*, *in* 4. *dist.*28. *qu.un. litt.C. quod l.qu.*20. *litt.S*, Mastrius *in theol.mor.disp.*11.*qu.*3.*num.*48. Bonac.*tom.*2.*pag.* 257. Joan. de la Crux, *pag.* 20. Tamb. *tom.*1.*lib.*3.*cap.*1. Leander *tom.*7. *tract.*1. Busemb. *lib.*3.*tract.*2.*cap.*2. *dub.*1. Tancr. *tom.*3. Castropal. *part.*3. *tract.*14. Ant.à Spir.S. *tom.* 1. Allozza, & Mendo *ver. Juramentum*, Carden. *disp.*17.Clericatus *à cap.*37.Gobat.*tom.*3. *part.*2. *& alibi in* 1 *tom.*

De restrictione, agunt Mastrius *disp.*11.*qu.*3. *num.*52. Bonac. *tom.*1 *pag.*267. Tamb. *to.*1.*lib.*3. *cap.*2.§.2. Leander *tom.*7.*tract.*1.*dis.*45.Busemb. *lib.*3.*tract.*2.*cap.*2. *dub.*4. Cardenas *disp.*19. Clericatus *cap.*38. Gobat. Ant. à Spir. S. Allozza, & Mendo *cit.*

ADJURATIO

1765 Juramento affinis est inductio personæ ad aliquid faciendum, vel non faciendum, invocatione alicujus Sancti, aut rei sacræ, v. g. *Adjuro te Deum vivum per Jesum Christum filium tuum, ut des mihi salu-*

lutem animæ, *& corporis*. Unde est actus Religionis.

1766 Potest fieri dupliciter, per deprecationem, & per imperium.

1767 Ut sit licita, tres requiruntur comites: *Veritas*, *Judicium*, *& Justitia*.

1768 Veritas consistit in hoc. 1. Ut adjuratio fiat per verum Deum, & per res verè sacras; unde si fieret per falsos Deos, &c. esset mortalis. 2. Ut res non petatur fictè, sine animo obtinendi; & tunc esset venialis.

1769 Judicium consistit in hoc. 1. Quòd adjuratio fiat prudenter, minimè leviter, & sine occasione; & tunc esset venialis. 2. Quòd Deus, & Sancti non adjurentur imperativè, sed deprecativè; nec dæmon deprecativè, sed imperativè; quod esset mortale, nam imperium supra Deum, & Sanctos esset injuria, & contemptus; deprecatio erga dæmonem, esset amicitia, & submissio.

1770 Justitia consistit in hoc, quòd res, quæ petitur, sit honesta; nam si mala, adjuratio esset peccatum mortale, aut veniale, juxtà gravitatem, aut levitatem malitiæ rei.

1771 Possumus adjurare 1. Deum per se ipsum, per Christum, per Mariam Virginem, per Sanctos uti sibi charos, & per sacra Mysteria, & Passionem.

1772 Non potest autem adjuratio fieri per creaturas inferiores, nisi sint specialiter Deo charæ; sic Exodi cap. 32. adjuratur Deus: *Recordare Abraham*, *Isaac*, *Jacob servorum tuorum*. 2. Possumus adjurare B. Virginem, Sanctos, & Angelos, per Deum, & Jesum Christum. 3. Dæmonem, & creaturas, per Deum, & Jesum Christum, B. Virginem, Sanctos, & sacra Mysteria.

1773 Creaturæ rationales adjurari possunt directè; irrationales verò, ut animalia nociva, tempestates, fulgura, &c. non nisi indirectè; quia cum non sint rationis capaces, non possunt per adjurationem directè induci, & moveri ad præstandum, quod petimus; sed in quantum à Deo moventur contra nos in pœnam, vel à dæmone in vindictam, ut noceant, nos eas adjuramus, deprecando in ordine ad Deum, vel imperando in ordine ad dæmonem, ut sic Deus misereatur, & dæmon à nocendo desistat; & hoc pacto dicuntur creaturæ indirectè adjurari.

1774 Creaturas irrationales (rectè ait Joseph. August.) *Posse etiam impropriè adjurari per immediatam efficientiam supernaturalem super ipsas*, *explicatam per imperium metaphoricè dictum*, *sicut Christus Dominus imperavit ventis*, *& mari: hoc autem spectat ad virtutem miraculorum*.

1775 Licitum est Exorcistæ tractare cum dæmone, & ea omnia petere, quæ ad suum munus, finem, & expulsionem conducunt; putà de causa ingressus, numero spirituum, &c. & petere ab eo signum, quo exjisse ostendat: *v. à num.* 385.

1776 Quemlibet verò alium tractatum ob vanitatem, & curiositatem, putà si petat scire occulta, &c. esse mortale, tenet Castropal. non plus, quàm veniale, Sanch. & Cajet. apud Tamb. *lib.* 3. *c.* 8. §. 2. *n.* 5. At meliùs, dico cum Tamb. *cit.* esse mortale, si id fiat sæpè, & per longos sermones; quia tunc ostenditur amicitia, & benevolentia; quando Apost. 1. ad Cor. 10. ait: *Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum: Non potestis calicem Domini bibere*, *& calicem dæmoniorum: Non potestis mensæ Domini participes esse*, *& mensæ dæmoniorum:* Veniale verò, si fiat rarò, & per breve tempus; quod sequitur ex uerbis Pauli, ex quibus grauiter familiaritas, & amicitia prohibetur.

1777 Licitum est cogere dæmonem, ut maleficium tollat, aut signum, quo durante durat pactum de vexando creaturam; quia id non est uti ope dæmonis in obsequium nostrum, sed nos defendere, & cogere, ut destruat opera sua.

1778 Eadem ratione licet imperare dæmoni superiori ad coercendum pariter dæmonem inferiorem; licet namque in nostram utilitatem expellere clavum clavo. Delbene *de Inquisit. part.* 2. *dub.* 228. *sect.* 28. *n.* 18.

1779 Non potest licitè Exorcista dæmoni exposcenti concedere, aut permittere, ut immittatur in alium hominem; quia non est dominus vitæ proximi: benè verò, ut immittatur in equum, si ejus dominus sit dives, & plures habeat, ut pro reparatione salutis obsessi amissio equi alterius non censeatur valdè notabile damnum. Secùs si esset cum valdè notabili alterius damno. Tancr. *tit.* 1. *de Relig. dis. de adjur. num.* 67. quia nemo tenetur cum gravi suo damno alterius saluti corporis succurrere. Tamb. verò cit. cum Castropal. tenet id licere etiam cum gravi damno boni temporalis alterius; quia putat, talem obsessum esse constitutum in extrema necessitate, in qua omnia sunt communia.

1780 Licet obsessum in dæmonis contemptum expuere, & leviter percutere. Si autem dæmonem te injuriis afficientem ira accensus graviter in obsesso percutis, peccas mortaliter; & si obsessus est Clericus, excommunicationem incurris, nisi inadvertentia, aut ignorantia excuset; quia cum dæmone Clericum suadente diabolo percutis, eique

que Injuriam facis, non minùs quàm excommunicatus es (rectè ait Tamb.) si canem in sinu domini contra te latrantem, advertenter cum domino ense confodias.

1781 Qui exorcizat, esse debet Sacerdos, aut saltem exorcistatus ordine insignitus, & de Ordinarii licentia.

1782 Si laicus id faciat publicè, frequenter, cum populi admiratione, & Superiore contradicente, peccat mortaliter. Secùs si privatim, aut si publicè, raró sine admiratione, & contradictione, & ex fide, ac fiducia in Deum; maximè si haberet hanc gratiam gratis datam eos expellendi. Tamb. *lib.* 3. *cap.* 8. §. 2. *num.* 4. dummodò non sit idiota, & ignarus, quia exponeretur periculo, ut deciperetur à dæmone, aut aliqua superstitione uteretur.

1783 Nec diceretur usurpator jurisdictionis Clericalis, sicut nec talis dicitur laicus, qui Missæ inservit, lumina accendit, & urceolos cum vino, & aqua Sacerdoti porrigit, quod est Officium Accoliti; nec qui indignos ab Ecclesia expellit, quod est proprium Ostiarii; non alia ratione, nisi quia munera Minorum Ordinum laici non exercent ex Officio, Clerici verò ad illos promoti exercent ex Officio. Hinc Christus Marci 16. generaliter de veris, & bonis Christianis loquens, ait: *Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo dæmonia ejicient*. Et Marci 12. *Unicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem; alii, &c. alii gratia sanitatum in uno spiritu*.

1784 Ritè autem prohibetur à Superioribus, etiam Sacerdotibus Officium Exorcistæ sine eorum licentia exercere, ne quis ignarus, imperitus, aut pravæ vitæ audeat cum periculo superstitionis, deceptionis, & contemptus, peragere munus, ad quod scientia, peritia, mortificatio, & maximè vitæ rectitudo requiritur.

De adjuratione, agunt Tanc. Tamb. *cit.* & Clericatus *cap.* 45.

CAPUT III.

DE VOTO.

DEFINITIO.

1785 Votum, est *promissio deliberata, & voluntaria facta Deo de meliori bono*. Propositum, est *sola voluntas faciendi opus*; promissio huic voluntati addit voluntatem se obligandi alteri, & in casu voti se obligandi Deo.

1786 Hinc hæc promissio, si cadat supra materiam præceptam, novam obligationem inducit.

1787 Pœnitens, qui à Confessario monitus, ut à peccato, v. g. fornicationis, desistat, dicit: *Promitto me illud ampliùs non commissurum*; regulariter non emittit votum, sed solùm manifestare vult suum firmum propositum; quia communiter non intendit in casu transgressionis se obligare ad novum peccatum sed ad idem contra sextum præceptum.

Quòd si velit expresè se obligare in casu transgressionis ad novum peccatum contra præceptum humanum promissionis à se emissæ; tunc emittit votum, quia est promissio facta Deo cum animo se obligandi nova obligatione libera, seu novo præcepto humano à se liberè imposito.

Obligatio autem, quam communiter habet quilibet homo ad vitandum peccatum, est obligatio necessaria, quæ supponit præceptum; unde oritur, non facit præceptum: Votum verò facit, immò est præceptum novum; adeòque, qui habens votum castitatis fornicatur, peccat contra duo præcepta, contra præceptum divinum Decalogi de numero sexto, & contra præceptum humanum voti, liberè ab ipso homine sibi impositum, in confessione aperiendum; quia contra duas virtutes, nempè contra castitatem, quam præceptum diuinum respicit, & contra Religionem, quam respicit uotum.

1788 Qui adstantibus dixit: *Si Deus me sanitati restituerit: fiam Religiosus*; non fecit uotum. Gobat. *tom.* 3. *de voto num.* 15. quia ea fuit sola animi ostensio facta adstantibus; non promissio obligatoria directa ad Deum. Et sicut similia uerba nulli homini directa, in humanis negotiis nullum pactum, & nullam obligationem strictam inducunt; ita in re nostra.

1789 Dicitur, *deliberata*, quatenùs uouens debet plenè aduertere, & cognoscere materiam, quam uouet; deliberatio enim importat aduertentiam, & cognitionem materiæ, cum libero & expedito interiorum sensuum usu. Hinc, si quis existens Panormi, putans D. Jacobum de Compostella distare non plus, quàm per centum milliaria, uoueret ad illam accedere, non teneret uotum ex defectu deliberationis circa substantiam uoti.

Similiter uota facta cum semiplena aduertentia, seu deliberatione, u. g. ex repentino animi motu, non ualent: Aut si quis uoueret semiuigilans, uel habens sensus internos uehementissima passione iræ, &c. perturbatos.

De errore, & ignorantia discurre, ut de ju-

juramento, *à nu.* 1653. Error circa vim voti, v. g. quòd obliget sub veniali, quod obligat sub mortali; & quòd possit relaxari, quod relaxari non potest, irritum reddit votum, ex defectu consensus; quia est error circa substantialia. Gobat. *tom.* 3. *de voto num.* 109. *v. n.* 1956. *&* 1822.

Dicitur: *Voluntaria*, hoc est cum libero voluntatis consensu.

1790 Dicitur: *De meliori bono*, in ordine ad suum oppositum. Hinc votum nubendi absolutè loquendo non tenet; quia matrimonium non est bonum melius castitate sibi opposita. Dixi *absolutè*; quia id, quod absolutè est minùs bonum suo opposito, ex circumstantiis hìc, & nunc potest esse majus bonum: *ut in num.* 1816.

Hinc votum ducendi pauperem, vel meretricem causa pietatis emissum, est invalidum Ant. à Spir. S. *tom.* 1. *disp.* 2. *sect.* 13. quia est impeditivum castitatis, quæ est bonum melius, & Deo gratius recensito titulo misericordiæ.

Validum autem est emissum hac cum conditione: *Voveo, casu, quo velim nubere, ducere pauperem*; quia per hoc votum non obligatur quis ad matrimonium, sed quòd eo liberè assumpto, sit electurus matrimonium Deo gratius, quale est pauperis.

Dicitur facta Deo: *ut in num.* 2017.

DIVISIO VOTI.

1791 Dividitur in solemne, *& est illud, quod acceptatur ab Ecclesia*; ut votum castitatis sacris Ordinibus annexum, & professionis Religiosæ: Et simplex, *quod talem solemnitatem non habet, sed emittitur privata authoritate*.

Subdividitur in absolutum, *quod fit ex amore ad materiam, quam voves*; ut si voveas castitatem ex amore castitatis: Conditionale, *quod fit sub conditione, ex affectu scilicet ad habendam, vel non habendam conditionem*, verbi gratia voveo castitatem, si Deus me liberet ab hac tempestate: Et Pœnale, *quod fit in pœnam*; ut voveo jejunium, si lusero.

Item in reale, *in quo promittitur res externa*; ut eleemosyna: Personale, *in quo actio personæ, vel ejus omissio*; ut peregrinatio, vel omissio ludi: Et mixtum, *in quo utraque*; ut peregrinatio cum eleemosyna.

CONDITIO

1792 In votis apponi solita, si sit de præterito, aut de præsenti, non reddit votum conditionale, sed absolutum; quia non suspendit obligationem. Ita si sit futura necessaria: ut *Voveo eleemosynam, si cras sol orietur*, quia hæc habetur pro impleta. Unde debet esse de re contingenti, ut votum sit conditionale.

Conditio impossibilis reddit votum nullum, cum non possit poni in esse. Solùm in matrimonio, & ultimis voluntatibus habetur pro non adjecta, & non reddit actum nullum; quia pro his ita jus disposuit, non sic in votis.

Votum sub conditione turpi, si conditio habeat rationem finis voti, quatenùs ex voto obtineri intenditur; ut votum dandi certam eleemosynam pauperi, si hæreditas injusta obtineatur; est nullum, ex *num.* 1802. Validum verò, si non se habeat, ut finis, sed ut pura conditio: *ut Voveo ingredi Religionem, si meus pater bona sua dissipabit*. In primo enim casu, conditio se habet, ut finis, in secundo, ut causa impulsiva, & occasio: *v. num.* 1805.

1793 Votum conditionale non obligat, nisi conditione adimpleta, quæ non sufficit, ut adimpleatur in æquivalenti, ut in contractibus, sed adimpleri debet in forma specifica; quia interpretatio voti est strictè facienda, ut minùs obliget.

1794 Vovisti Religionem, si tua soror nuberet: mortua est tua soror; teneris ad votum, si tua intentio fuit de non deserendo eam destitutam; quia tunc materialiter se habent ad tuam intentionem nuptiæ; non teneris, si præcisè nuptias ob aliquod speciale motivum intendisti. Mendo *in epit. ver. Votum num.* 55.

1795 Vovisti certam eleemosynam dare, si eo anno fieres Judex Prætoris; factus autem es Judex Magnæ Curiæ; teneris ad votum, si intendisti gradum Judicis Prætoris tamquam viam, & dispositionem ad gradum Judicis Magnæ Curiæ. Secùs si tua intentio fuit absolutè, & præcisè ad illum intenta, vel ob aliquod speciale motivum; vel quia alium gradum ob tui insufficientiam, vel aliorum æmulationem non sperabas.

Idem dic de voto dandi certam eleemosynam Ecclesiæ, si fias Parochus Ecclesiæ N. & sis factus Parochus pinguioris Ecclesiæ. Ant. à Spir. Sanct. *tom.* 1. *tract.* 5. *disp.* 2. *sect.* 26. *num.* 374. In dubio de intentione, sive positivo, sive negativo, non obligaris, quia standum est pro libertate.

1796 Impediens conditionem voti, non peccat, si conditio pendeat à propria voluntate; quia non se obligavit ad conditionem, sed ad votum, conditione liberè apposita. Si conditio pendeat à voluntate alterius, & sit mala: ut *Voveo Religionem, si pater meus bona sua in ludis, & cum meretrici-*

bus dissipabit potest impedire, quia mala sunt impedienda: at conditione adimpleta, tenetur ad votum: ut suprà dictum est *n.* 1792.

Si conditio pendeat à voluntate alterius, & non sit mala, seu prohibita, non potes sine peccato impedire; quia tunc remisisti obligationem voti in alterius voluntatem; unde in eo voto adest pactum virtuale, & implicitum de conditione non impedienda. Et tunc peccas impediendo conditionem; at non obligaris voto, quousque conditio apponatur. Peccas autem impediendo vi, aut fraude. At non peccas, si precibus, & rationibus utaris, ut ille conditionem non apponat; quia liberum illum relinquis.

Si quis voveat Religionem ingredi, si pater intra annum consentiat, & ipse votum non manifestat; elapso anno quamvis pater consentiat, non tenetur ingredi Religionem. Et idem est, si vi, aut dolo impediat, ne pater consentiat; quia reverà conditio non fuit impleta. Ant.à Spir. *S. cit.*

IN VOTO POENALI,

1797 VEr. gr. *Voveo jejunium, si lusero, si non recitavero divinum Officium*, quoties transgressio in conditione caret culpa, putà per inadvertentiam, infirmitatem, &c. caret pœna; quia pœna est imposita ob culpam transgressionis in conditione, nempè ob ludum, ob omissionem Officii divini. Immò si recordaris conditionis, & non recordaris pœnæ, culpabiliter, inquam, omittis officium, at non recordaris pœnæ jejunii, non teneris ad pœnam: quia oblivio naturalis æquivalet ignorantiæ invincibili pœnæ, quæ excusat à pœna.

Eadem ratione, si scias te votum emisisse, at nescis, si sub pœna aliqua, peccas quidem contra votum, sed non teneris ad pœnam.

Item, quoties conditio cadit, quatenùs est inepta, indifferens, impossibilis, &c. cadit pœna; quia pœna est accessoria conditioni positivæ, aut negativæ, videlicet actui, aut omissioni, quæ vitari intenditur, & ad quam vitandam fit votum pœnæ.

1798 Quod est verum etiam in voto pœnali duplici, ubi scilicet tam pœna, quàm ipsa conditio est materia voti: v. g. *Voveo non ludere, & si lusero, voveo jejunium*. Tunc si cadat votum de non ludendo per dispensationem, aut ob aliam causam, cadit votum de jejunando.

Ex quo habes, quòd in voto pœnali conditio voti, quæ vitari intenditur, est finis principalis voti pœnæ, & hæc est illi accessoria.

Si pœna apponatur sine determinatione quoad vices.

HÆC SIT REGULA.

1799 SI pœna est ex ordinariis, & moderatis, quæ iterari solent; intelligitur incurri toties, quoties: Si verò est ex gravissimis, quæ iterari non solent, ut est peregrinatio, ingressus Religionis, &c. tunc in prima transgressione incurritur pœna, minimè in sequentibus. Quod est verum, sive votum sit de sola pœna, v. gr. in casu ludi: ut *Voveo jejunium, peregrinationem, si lusero*, sive sit de ludo vitando sub pœna: ut *Voveo vitare ludum sub pœna jejunii, peregrinationis, &c.* Castropal. *tom.* 3. *tract.* 15. *disp.* 1. *punct.* 18. *pag.* 141. Tamb. *tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 12. *§.* 7. Ant.à Spir. *tom.* 1. *tr.* 5. *dis.* 2. *sect.* 27. Quia interpretatio tunc est facienda ex communi hominum more, & verisimili intentione voventis; homines enim non solent pœnas gravissimas, & extraordinarias sibi toties, quoties sunt in culpa, imponere; benè verò ordinarias, & moderatas.

Tum quia timor singularis gravissimæ, & extraordinariæ pœnæ, potest hominem à ludo perpetuò continere, licèt post ejus incursionem cesset; adeòque potest sub una tali pœna perpetua ludi vitatio promitti.

Ex quibus rationibus, non improbabile putant citati Doctores, votum de pœna, sive sit in casu ludi, sive de ludo vitando, sive sit ex gravissimis, sive ex ordinariis, intelligi prima vice: Pro hac sententia adducunt, Sà, Dianam, Trullench, & Layman; & exemplum de voto jejunandi in vigilia alicujus Sancti, quod intelligitur de prima vigilia, nisi aliud exprimatur.

METUS IN VOTIS.

1800 QUi vovet motus timore periculi à causa naturali provenientis, ut ex tempestate, morbo, &c. vovere dicitur ob metum intrinsecè incussum. Qui verò movetur timore periculi à causa libera provenientis, v. g. à latrone, &c. vovere dicitur ob metum ab extrinseco incussum.

1801 Vota omnia, etiam solemnia, facta ex metu non incusso ad finem ea extorquendi, sunt valida, etiam si metus sit gravis, injustus, & ab extrinseco incussus; quia tunc vovens à nemine impellitur, sed spontè illud eligit tamquam remedium mali imminentis. Similiter est validum, quando eligitur tamquam conditio oblata ad malum vitandum; immò est validum, etiam si metus gravis sit justè incussus ad illud extorquendum; quia tunc

tunc sine injuria uotum proponitur sub conditione, non sub coactione; ut nempè uoueas, si malum, cui liberè causam dedisti, effugere uelis. Si autem sit ex metu graui injustè incusso ad finem illud extorquendi, est inualidum jure Ecclesiastico, & naturæ, nisi sit juramento firmatum; quia Deus illud non acceptat, ne det uim injustæ coactioni; adeòque ut non seruetur, non indiget relaxatione. Exempla habes de metu in matrimonio: *v.num.*1645.

MATERIA,

1802 Ut uotum sit ualidum, debet esse possibilis, nec mala, uana, inutilis, aut indifferens: ut si quia cecidisti ex equo, uoueas ampliùs non equitaturum; quia passus es in mari, non ampliùs nauigaturum, quia displicet Deo stulta promissio; immò peccatur uenialiter, nisi sit de re mala mortaliter; nec conualescit, si mutatis circumstantiis fiat bona; nam ex *reg. juris* 18. *in* 6. *non firmatur tractu temporis, quod initio non subsistit*.

1803 Si res sit bona, conjuncta tamen cum causa mala, & tu illam uoueas ut bonam, tenet uotum; ut si uoueas eleemosynam, si non capiaris in furto, si obtineas prolem ex adulterio, quod patras; quia tunc finis uoti est salus, proles, &c. quæ in se sunt bona, & dona Dei; adulterium uerò non est finis, aut effectus à uoto intentus; sed concomitanter se habet. Quòd si res mala sit finis, aut effectus à uoto intentus, utique inualidum est uotum.

1804 Votum, si ei adjungatur finis, aut circumstantia mala, se tenens ex parte materiæ uoti, u. g. si uoueas eleemosynam ad obtinendam uanam gloriam, est inualidum. Validum est, si se teneat ex parte uouentis; ut si ex uana gloria uoueas eleemosynam, licèt uouendo pecces; quia in primo casu uotum, quod est actus Religionis, & cultus Dei, ornatur tamquam medium ad uanam gloriam, quæ est mala, & inde Deo ingrata; in secundo casu, uana gloria se habet concomitanter, & ut causa impulsiua, non ut finis.

1805 Causa impulsiua, seu occasio uoti dicitur illa, quæ existit, aut putatur existere, quando, fit votum, & hominem ad vovendum excitat: finis verò voti est ille, qui à vovente intenditur obtineri, & hic, occasione deficiente, adhuc persistit.

Sit exemplum de infirmo, qui occasione desumpta ex infirmitate, vovit recitare quolibet Sabbato Rosarium Virginis, vel ob Virginis cultum, qui est finis intrinsecus; vel ut saluti restituatur, & in ea conservetur, qui est finis extrinsecus. Infirmitas est causa impulsiva; cultus, aut salus est finis.

1806 Finis intrinsecus est ille, qui essentialiter est actui annexus, ut cultus in oratione, & recitatione Rosarii: Finis extrinsecus est ille, qui est separabilis ab actu, & solùm est ejus finis, quatenùs est ab operante intentus: Sic est salus in voto de recitatione Rosarii.

1807 Votum Muliercularum Panormi fieri solitum de commorando toto die Festo alicujus Sancti in ejus Ecclesia, & non comedendo, nisi quod ab aliis eis spontè defertur, est nullum, uti de materia inepta; quia est experientia compertum, ut nulla ex his careat cognatis, qui cibos affluenter deferant, & sic in Ecclesia tamquam in taberna bibunt, & comedunt; quod non cedit in cultum, sed in maximam Dei, & Sancti irreverentiam. Validum tamen erit votum, si postquàm Sanctum inviseriut, domum repetant, ibique uti eis placet, jejunent.

1808 Votum Mulierculæ non nendi, seu filandi die Sabbati ob Virginis devotionem, non tenet, si habeat animum alia opera servilia patrandi. Leander *de voto tr.* 2. *disp.* 4. *quæst.* 11. *quia non cedit in cultum ab eo abstinere, cum liberum sit ei aliis operibus servilibus mentem magis à divinis avocantibus vacare*.

1809 Votum agitandi tauros, aut prophanas comicorum repræsentationes in honorem alicujus Sancti exhibendi, non tenet. Mendo *nu.* 63. quia minimè Sanctorum cultum, sed immodestias, & indecora retinet.

1810 Votum omissionis rei bonæ tenet, si omissio disponat ad majus bonum, ut votum non nubendi. At non tenet, si omissio sit operis præcepti, aut consilii; quia esset rei malæ, aut indifferentis: ait Mendo *nu.*66.

1811 Quis post votum non fornicandi, videns se, in quadam occasione mulieris, tentationibus agitatum, ut tunc liberaretur à fræno voti quoad fornicandum, illud ipsemet commutavit in melius, videlicet in votum Religionis. An validè?

Respondeo: Invalide. Mendo *ver. Votum nu.* 79. cum Sanchez, & Suario; quia in his circumstantiis commutatio non est in melius; nam primum votum habet pro fine vitare, & non patrare peccatum, quod est bonum melius, quàm fieri Religiosum. Immò talis commutatio in votum Religionis opponitur illi fini, & commutans intendit tollere tunc frænum peccati, qui est finis malus, qui vitiat naturam voti Religionis, ex se meliorem; unde in illis circumstantiis invalidum est vo-

votum Religionis, & obligat primum votum.

1812 Quidam sartor vovit se servaturum castitatem, in sua tamen patria, & arte; postea venit in notitiam, ibi conditam esse legem Principis, ut nullus artem ibi exerceat cœlebs, nisi alicui Magistro famulando: An possit nubere?

Posse, ait Gobat. *tom.3. de voto num.*10. quia conditio, dependenter à qua vovit, est reddita impossibilis; promissio namque dependens ab alieno arbitrio, censetur de re impossibili, quando alter consentire non vult: ita ille.

1813 Votum Religionis non obligat, quoties, ex aliqua causa professio emitti non potest sine peccato; quia votum non est vinculum iniquitatis.

1814 Votum de non assumendo Sacerdotium, ex humilitate emissum, est validum. Gobat. *tom.3. de voto num.*425.

1815 Votum de bono impeditivo majoris boni est invalidum, & veniale: esse impeditivum majoris boni, non est esse impeditivum boni majoris cujuscumque, & boni absolutè considerati; sic enim nulla ferè vota valerent, cum semper sit invenire majus bonum, quàm sit ipsum votum factum; sed *est esse impeditivum majoris boni, quod vovens habeat tunc, quando vovet*. Hinc validum est votum Religionis laxioris à sæculari factum, invalidum verò est, si fiat à Religioso Religionis observantis.

1816 Si quod est per se minùs bonum, sit per accidens majus bonum, tenet votum; unde, licèt regulariter votum de nubendo non teneat, quia est impeditivum cœlibatus, qui per se est majus bonum; tenet tamen: 1. si te videas pronum ad lapsum, & continentiam tibi moraliter impossibilem; quia tunc (ait Paulus) *Melius est nubere, quàm uri*: 2. si non vales sine gravi periculo, aut infamia relinquere sponsam, vel liberos ex ea conceptos: 3. si inde speretur magnum bonum Reipublicæ, putà pacis, &c. Tamb. *de voto cap.*15. *§.*3. *num.*4.

1817 Votum abstinendi ab hoc opere servili, non furandi à Petro, non fornicandi cum tali muliere, est validum. Ant. à Spir. S. *tom.*1 *tr.*5. *disp.*2. *sect.*9. *n.*249. cum Sanch. contra Tancr. quia abstinentia ab his actibus, licèt sit circa rem individuam, est præcepta, adeòque bona.

1818 Idem dico de voto, amore continentiæ emisso, non fornicandi, nisi cum tali muliere; quia hoc est votum non fornicandi cum aliis: Et particula exclusiva, *nisi*; non includit votum fornicandi cum tali, quod esset malum; sed solùm facit, quod votum non se extendat ad talem individuam mulierem, quod non importat malitiam, cum votum sit liberum, & dependeat ex institutione voventis.

Dixi, *amore continentiæ emisso*; quia si emittatur amore mulieris, quam à voto excludit, votum est invalidum, & peccaminosum, uti de re mala, quatenùs esset emissum ad magis firmandum amorem, seu concubinatum cum muliere illa.

OBLIGATIO VOTI

1819 Pendet ex quantitate materiæ, & qualitate intentionis: in materia gravi, v.gr. in recitando Officium Virginis, potes te obligare leviter, sicut per multos potest Confessarius imponere pœnitentiam gravem pro peccatis gravibus, obligando pœnitentem solùm sub veniali. Ita à fortiori vovens; quia sicut in ejus libertate fuit obligatio quoad substantiam; ita & quoad modum. Potest igitur in materia gravi se obligare leviter, si id expresè intendat, alioquin censetur se obligasse graviter; quia præsumptio fit ex regulariter contingentibus: *v. num.*1852.

1820 In materia levi non potest cadere obligatio sub mortali, nec ratione voti, nec ratione præcepti; quia ejus impositio est irrationabilis; nam materia levis est incapax obligationis gravis. Diana *par.* 5. *tract.* 5. *resol.*50.

1821 Potest tamen in materia in se parva esse magna ratione alicujus circumstantiæ, aut finis magni, & sic esse capax obligationis gravis; unde si voveas recitare quolibet die unum: *Ave Maria*, in Virginis devotionem, est materia parva, & omittendo, nonnisi venialiter peccas; quia ejus omissio est modicus devotionis defectus, sicut omissio unius Psalmi in Officio, quod pariter in laudem Dei recitatur. At si uoueas illam orationem pro graui tentatione sedanda, pro qua eam es expertus in medicinam; tunc potes ad eam te grauiter obligare, quia est materia grauis, ita ut urgente graui tentatione, & periculo cadendi, mortaliter pecces, si omittas: *v. n.*1851. *& tom.*2. *num.*12.

1822 Votum ex errore emissum, non obligat, si error fuerit circa substantiam, aut conditionem substantialem rei promissæ, uel circa finem, seu motiuum uouendi. Hinc qui uouit dare calicem, quem putabat argenteum, non tenetur dare, si comperiat esse aureum: & uotum celebrandi Missam pro salute infirmi non obligat, si fit mor-

mortuus, aut sanus: *vide num.* 1789.

1823 Votum negativum, v. gr. non bibendi vinum die Veneris, obligat ad tot peccata, quot vicibus frangitur: non sic votum positivum, v.gr. jejunandi die Veneris; unde toties peccas, quoties eo die vinum bibis; non tamen quoties comedis: uti de præcepto affirmativo, & negativo, cui votum æquivalet, discurrimus.

1824 Unde si vovisti jejunare in pane, & aqua, solùm peccas prima vice bibendo vinum.

1825 At si vovisti hac die jejunare, si comedisti carnes, solùm te peccasse prima vice, tenet Ant. à Spir.S. *tom.1 tract.5.disp.2.sect.25. n.*362.cum Tamb. & pluribus.

Peccare verò toties, quoties carnes comedis, dico cum Castropal. & Suares; disparitas est; quia primum votum non est negativum de abstinentia à vino, sed affirmativum de jejunio sub modificatione panis, & aquæ, quale jejunium per primum vini potum fit impossibile: secundum est de jejunio absolutè; & quia jejunium includit pro altera parte essentiali præceptum negativum de abstinentia, quod per primam transgressionem non fit impossibile, ideò peccas, quoties bibis.

Imò in mea sententia, quòd dispensatus ad carnes, ex quo cibi quadragesimales nocent, non fit dispensatus ab unica comestione; iste, qui peccavit prima vice comedendo carnes, tenetur servare sub mortali formam jejunii quoad unicam comestionem; quia jejunium non importat unicam comestionem, ut accessoriam, sed æquè primò unicam comestionem, & abstinentiam à carnibus.

1826 Alieno voto nemo obligatur, nisi ratificaverit; unde parentes, qui filium Religioni voverunt, tenentur solùm illum verè, & non fictè persuadere.

1827 Vota realia impleri debent de proprio. Si non habes, non teneris mendicare. Si verò alius, sive rogatus, sive spontè, velit solvere, quamvis tu possis ex tuo, valet. Vota tamen personalia non adimplentur, nisi per voventem; unde si non potes, non teneris per alium; res namque, non actio alterius potest fieri tua.

1828 Votum mixtum, ex parte, qua est personale, non potest per alium adimpleri; benè verò ex parte, qua est reale.

1829 Qui non potest quoad partem personalem, aut quoad realem adimplere, non tenetur commutationem facere in aliud, quod potest. Imò, si ambæ partes non sint æquè intentæ, sed una accessoria, qui non potest principalem, non tenetur ad accessoriam: *v.à num.*1834.

1830 Votum numquam peccandi mortaliter, tenet; quia est de re moraliter possibili: sed non est consulendum ob facilis violationis periculum.

1831 Votum numquam peccandi venialiter, est invalidum, quia est de re moraliter impossibili: aliqui volunt, quod obliget ad vitanda mortalia, & venialia graviora. Votum de certo veniali, v.g. numquam mentiendi, tenet. Non sic votum vitandi omne verbum otiosum, aut omnem distractionem in oratione, quia spectata hominum imbecillitate, est moraliter impossibile.

1832 Si concurrant duo vota incompossibilia, impleri debet, quod est melius: si sunt æqualia, quod est prius: si non recorderis, libera est electio. Ratio primi, quia votum est de meliori bono. Ratio secundi, quia prior tempore, est potior in jure: sit exemplum. Petrus vovit jejunare in pane, & aqua qualibet sexta feria, item vovit in vigilia D. Rosaliæ accedere ad montem ad invisendam Sanctam, hoc autem anno vigilia D. Rosaliæ contingit feria 6. & hæc duo sunt ei incompossibilia: in hoc casu adimplere debet votum jejunii, quia est de meliori bono; nam est utilius animæ, utpotè magis macerativum corporis; hinc ad redimenda peccata sæpe S.Scriptura consulit jejunium, & eleemosynam. Tum quia iter sex, aut octo milliarium non excusat à jejunio.

1833 Si materia, quæ ab initio fuit possibilis, & apta, evadat impossibilis, aut inepta in perpetuum, extinguitur votum; si ad tempus, suspenditur pro illo tempore. Si evadat impossibilis quoad partem, tunc si non potest commodè dividi, ut est ædificatio Templi, non teneris ad partem; si potest commodè dividi, teneris ad partem, quam potes; unde si non potes jejunare totum novenarium, quod vovisti, potes aliquibus diebus, teneris ad illos: *v.n.*454.*& à n.*1841.

1834 Si materia potest dividi, sed una pars sit principalis, alia accessoria, cessante obligatione principalis, cessat obligatio accessorii; quia ex reg. juris Canon. *Accessorium naturam sequi congruit principalis*; hinc si vovisti peregrinationem Romam in cilicio, & ibi aliquid offerre; si peregrinatio evadat impossibilis, non teneris ferre cilicium, nec oblationem mittere; non enim sunt intenta per se seorsim, sed dependenter à principali, ut ejus modi: *v.num.*1829.

1835 Votum disjunctivum, cujus una pars est materia apta, altera inepta, ut votum de re-

recitando Rosarium, aut de danda eleemosyna de furto, est invalidum; quia in voto disjunctivo obligatio cadit æquè primò supra utramque materiam, cum libertate eligendi utramlibet; adeòque cum altera sit inepta, nullum est votum.

1836 Si vovisti dare Ecclesiæ bovem, aut equum; ad nil teneris, si tempore voti, aut anteà equus perierit; quia tempore voti altera pars erat impossibilis. Si verò perierit post votum emissum, teneris ad superstitem, quia cum obligatio cadat supra utramque partem, & votum in principio fuerit validum, teneris ad alteram. Potes tamen dare pretium partis, quæ periit, si non sit facta electio; quia libera est tibi electio. Si autem equus periit absque tua culpa post factam electionem ejus, non teneris dare rem superstitem., nec pretium rei destructæ; quia facta electione, tenebaris solùm ad rem electam, & cum illa perierit sine tua culpa, ad nil teneris; quia res est facta impossibilis.

1837 Similiter, si post votum disjunctivum Religionis, aut castitatis, ingressus es Religionem, & ab ea ejectus fuisti, non teneris ad castitatem; quia altera pars est reddita impossibilis post ejus electionem. Gobat. *de voto tom.*3. *num.*79.

1838 Eadem ratione hæres tenetur satisfacere votum reale defuncti, qui votum disjunctivum emiserat, cujus una pars erat personalis, & altera realis, si ille, dum vivebat, partem personalem non elegerat. Ant.à Spir. S. *tom.*1. *tr.*5. *disp.*2.*sect.*11. Castropal. *disp.* 1. *de voto pun.*12. *num.*28.

1839 Obligatio voti realis transit ad hæredes, si illi bona hæreditatis receperint. Insuper (salva legitima hæredis; quæ non potest à testatore gravari debito voluntario, quale est votum, aut legatum pium) nec hæres tenetur illud solvere, nisi juxta sufficientiam hæreditatis: *v.num.*2053.

1840 Item Monasterium, si constituatur hæres voventis, ob ejus mortem, tenetur illius vota realia adimplere; minimè si constituatur hæres ob professionem Religiosam ab eo emissam; quia per professionem Religiosam extinguuntur omnia vota, tam personalia, quàm realia: Vota autem tempore hæreditatis extincta non tenetur solvere hæres. Si autem vota fuerint à tertio acceptata, probabilius est, quòd teneatur Monasterium solvere. Com. contra Castropal. *de voto disp.*1. *punct.*16. *num.*7.

1841 Si vovisti aliquid faciendum determinato tempore; tunc si votum fuit factum cum intuitu ad tempus; ut si vovisti jejunare feriis sextis, audire sacrum Sabbatis; eo transacto cum, aut sine culpa, cessat obligatio; quia est præfixus terminus. Nec prævenire teneris, si impedimentum prævidisti; quia ad id te non obligasti; nec solet esse hæc intentio voventis.

1842 Si votum non fuit factum cum intuitu ad tempus, sed tempus designatum fuit ut terminus; ut si vovisti Religionem ingredi intra annum; tunc obligatio non cessat; quia tunc non est determinatum tempus ad finiendam obligationem, sed ad præscribendum terminum, ultrà quem non differatur; unde etiam post illud debes implere. Mendo *in epit. ver. votum num.*60.

1843 In dilatione datur parvitas materiæ. Imò publica necessitas, aut utilitas permittit dilationem in voto, quantumvis gravi, aut reservato. Gobat. *tom.*3. *de voto n.*87.

1844 Item satisfacis, anticipando, si votum non fuit emissum intuitu, seu ex devotione talis præfixi temporis, v. gr. feriæ sextæ.

1845 Si non determinasti tempus, teneris implere, cum primùm commodè potes.

1846 Ly, *Cum primum*, intelligitur non physicè, sed moraliter, hoc est data temporis opportunitate, & occasione, juxta prudentis arbitrium.

Quantum ad peccatum mortale. Cajet. Nav. & alii apud Ant.à Spir.S. *tom.*1. *tr.*5. *disp.*2. *sect.* 18. *num.*320. absolutè tenent executionem talium votorum, quibus non est tempus præfixum, posse differri, quamdiù vovens voluerit, dummodò non sit periculum oblivionis; vel non adimpletionis. Castrop. docet, dilationem sex mensium post datam opportunitatem, esse notabilem, & inde mortalem. Ledesma in voto Religionis, dilationem duorum, vel trium annorum putat non esse mortalem, si non sit periculum oblivionis, aut non impletionis.

Sed rectiùs Tamb. *lib.*3. *c.*12. *§.*3. *num.*10. docet, in voto Religionis esse considerandam ætatem: nam si vovens sit sexdecim annorum, utique dilatio trium annorum non erit notabilis; secùs si quadraginta annorum: *v.num.*1852.

1847 Si determinasti tempus, v. gr. dandi eleemosynam mense Augusti cum intuitu tēporis, si ante illud tempus prævideas impedimentum, non teneris prævenire; quia obligatio est affixa tempori. At si incepto tempore illo, v.g. mense Augusti, prævides impedimentum pro fine mensis, teneris prævenire; quia jam es intra tempus obligationis; sicut die fe-

sto, qui præuidet impedimentum auditionis sacri, tenetur mane præuenire.

1848 Si uouisti rem determinatam, u. gr. hunc calicem; si pereat, non teneris ad alium; quia fuit præfixa indiuidua materia. Si uendidisti, teneris ad pretium; quia eadem materia uirtualiter manet.

1849 Si non determinasti quantitatem, satisfacis, dando quantum uelis, dummodò non sit tam parum, ut uidearis irridere uotum; quia nemo præsumitur se obligare, nisi ad id, quod est decens, & commodè potest.

1850 Si pluries uotum de eadem re renoues, si frangas, unum peccatum committis; quia non est uotum distinctum, sed confirmatio uoti: *v. num.* 1984.

1851 In uotis constituentibus statum Religiosum, & in uotis, seu præceptis annexis Ordini Sacro, non potes te obligare leuiter; sed tibi liberum est, eum statum eligere, quo electo, sub graui ad illa teneris; quia qualitas obligationis ibi est ab Ecclesia præscripta.

1852 Votum licèt habeat rationem præcepti humani, in quantum est onus liberè impositum ab homine; obligatio tamen illud adimplendi est de jure naturali, & diuino: Fagnan. *in lib.* 3. *pag.* 476. *de jure naturali*; nam ratio naturalis dictat, fidem promissam hominibus esse seruandam; ita potiori jure Deo illius supremo Domino. Item *de jure divino*. Deuter. 23. *Cum voveris Domino Deo tuo, ne tardabis reddere; quia requiret illud Dominus tuus, & si moratus fueris, reputabitur tibi peccatum*. Psal. 75. *Vovete, & reddite Domino Deo vestro*. Et Eccles. 5. *Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim Deo infidelis, & stulta promissio; sed quodcunque voveris, redde. Multòque melius est non vovere, quàm post votum, promissa non reddere*.

1853 Ut uotum ualeat, requiritur ætas sufficiens ad mortale, nempè usus rationis, exceptis uotis solemnibus Religionis, quæ sunt inualida ante annum 16. expletum, ex præscripto Trid. *sess.* 25. *c.* 15. tam pro uiris, quàm pro mulieribus.

1854 Vota impuberum, & Religiosorum facta non requisito consensu positiuo patris, aut Prælati, sunt ualida, si non sint præjudicialia patri, aut Prælato, uel Religioni; secùs si sint præjudicialia.

1855 Castitas est uirtus prohibens omnem delectationem uoluntariam uenerem, tam internam, quàm externam; ita & uotum castitatis. Imò uoto castitatis ligatus, etiam si sine sua delectatione alium ad pollutionem suis tactibus impellat, aut solùm impudicè tangat, tenetur circumstantiam sui uoti explicare; quia contra suam castitatem peccat; nam castitas omnem actum uenereum, & luxuriæ prohibet.

1856 Voto ingrediendi Religionem non satisfacis, si ingrediaris animo egrediendi; quia est collusio. Benè uerò, si uero animo permanendi ingrediaris, posteà tamen ante professionem egrediaris; quia tibi Religio non placet. Si uouisti ingressum, & professionem, probabile est, cum Diana *par.* 2. *tract.* 17. *resol.* 10. Castrop. *tom.* 3. *tr.* 16. *disp.* 1. *pun.* 4. *à n.* 7. *& aliis*; te posse licitè egredi, si expertus sis Religionem propter asperitates non esse tibi accommodam; quia tale uotum intelligi debet juxtà formam juris communis. Trident. *sess.* 25. *c.* 15. quod annum probationis sub nullitate professionis requirit pro experimento, ut si Religio non placeat, sit liberum egredi, quæ conditio est uirtualiter inclusa in uoto; ita ut *cap.* 16. Trid. suspendat omnes renunciationes intra dictum tempus factas.

1857 De uoto castitatis, & Religionis quoad actum conjugalem: uide in matrimonio.

1858 Qui uouit Religionem, non tenetur omnes adire, si ab una, aut altera respuatur, sed aliquot, putà tres, aut quatuor. Tancr. *de juram. pag.* 591. *num.* 19. Busem. Et tunc, si respuatur, est liber à uoto; quia implicitè conditionem includit: *Si Abbas recipere voluerit*. Idem dico, si unam ingressus, eiiciatur.

1859 Qui uouit ingressum in determinatam Religionem, si ab illa non admittatur, non tenetur ad aliam.

1860 Qui post Religionis uotum cognoscit se impedimentum habere, ob quod non sit admittendus, uel admissus sit expellendus, non ligatur uoto.

1861 Non emisit uotum Religionis, nec tenetur eam ingredi. 1. Qui emisit uotum uolendi Religionis ingressum, sed satisfaciet eliciendo semel actum bonæ uoluntatis. 2. Nec qui emisit uotum nolendi in sæculo uiuere, sed ei satisfaciet negatiuè se habendo, non eliciendo scilicet actum uolendi in sæculo uiuere, nec contrarium; unde ambo possunt matrimonium contrahere.

1862 Qui uerò uouet se moriturum in Religione, seu extra Monasterium non moriturum, uotum ingrediendi Religionem, & in ea perseuerandi promittit; quia non potest quis in Religione mori, nisi eam ingrediatur, & in ea perseueret. Ita Leander *de voto tr.* 1. *disp.* 21. *q.* 6. 7. & 8.

Qui

1863 Qui fecit votum promittendi, aut vovendi castitatem, non fecit votum castitatis; unde potest commutari, aut dispensari.

1864 Qui fecit votum peregrinationis Romam nudis pedibus, si non possit nudis pedibus implere, tenetur accedere modo, quo potest; quia non pendet ab eo modo substantia voti; & qui non potest accessorium, tenetur ad principale; qui verò non potest principale, non tenetur ad accessorium. Hinc, qui vovit ire pedester, tenetur ire equester, nisi eam circumstantiam ut principalem vovisset, putà ob subeundum eum laborem, vel ob vitandas expensas equi. Mendo *num.* 63.

RELIGIOSUS CREATUS EPISCOPUS,

1865 AUt Cardinalis, quoad habitum tenetur uti colore sui ordinis, licèt uti possit figura Episcopali. Est autem à die confirmationis electionis factæ à Pontifice liber ab aliis votis præter tria essentialia, & à præceptis Regulæ, ita ut non teneatur ampliùs ad jejunia, usu laneorum, & reliquis observationibus præscriptis in Regula. Port. *ver. Episc. nu.* 13. Rodr. *ver. Episc. cap.* 68. Thomas Delbene *de Inquisit. p.* 2. *dub.* 236. *sect.* 67. Busemb.

Probo ex *cap. Statutum* 18. *qu.* 1. per illa verba: *Statutum est, ut Monachus, quem electio canonica à jugo Regulæ, & Professionis Monachalis absolvit, & Sacra Ordinatio de Monacho Episcopum fecit, velut legitimus hæres, paternam sibi hæreditatem posteà jure vendicandi potestatem habeat.* Idque ratione dignitatis Episcopalis.

1866 Idem dicunt de Episcopis titularibus, & addunt, quòd si Episcopus Episcopatum resignet, aut ob culpam deponatur, dummodò non degradetur, non tenetur ad regularem observantiam redire; quia retinet eminentiam Episcopalem. Secùs de Religioso Cardinali, qui si non est Episcopus, & renunciet, tenetur ad Regularem observantiam, & obedientiam redire.

1867 Non est autem liberà tributo votis essentialibus; quia non definit esse Religiosus, sed solùm est exemptus quoad aliquos effectus paupertatis, & obedientiæ, juxtà decentiam status. At non dispensatur obedientia, sed mutatur in obedientiam Papæ; nec paupertas; quia non acquirit dominium bonorum Ecclesiæ, sed administrationem, liberam tamen quoad suam sustentationem, & causas pias: *Est enim* (ait D. Bonav. *in* 4. *sent. dist.* 38. §. *Ad illud num.* 47.) *divinarum non dominus, sed dispensator, &c. similiter in voto obedientiæ non est dispensatum; quia omnem obedientiam, quam debebat priùs suo Superiori, debet Papæ.*

Examen Ecclesiast.

RELIGIOSUS MINIMUS

1868 CReatus Episcopus, tenetur ad vitam quadragesimalem. Peyr. *tom.* 3. *priv. cap.* 14. *num.* 3. Montoya, Ledes, & Vasquez, contra Pelliz. Fagun. Dian. *par.* 3. *tr.* 2. *ref.* 50. Bord. *ref.* 115. *n.* 29. quia est votum illis essentiale compossibile; patet ex verbis professionis: *Voveo stare, & perdurare toto tempore vitæ meæ sub vita, & Regula Fratrum Ordinis Minimorum; perseveranter vivendo sub votis paupertatis, castitatis, ac obedientiæ, & quadragesimalis vitæ.* Hinc Peyr. *cit. num.* 2. refert, supremam Inquisit. Hysp. prohibuisse quodlibeta Lacerdæ, donec corrigantur, in quantum dixit, votum vitæ quadragesimalis non esse essentiale in Ordine Minimorum. Debemus igitur eodem modo discurrere de hoc quarto voto pro Minimis assumptis, quo discurrimus de aliis tribus pro aliis Religiosis.

1869 Tum quia (ut refert Peyr. *cit. nu.* 3.) tres Summi Pont. Paulus V. Gregor. XV. & Urb. VIII. cum tribus Minimis assumptis in hoc voto dispensavere. Et præsertim Urb. VIII. in examine Patris Francisci Castellani pro Episcopatu Capruliensi, eum interrogavit, an factus Episcopus teneretur ad votum vitæ quadragesimalis? & cum dixisset, non teneri, respondit Papa: *Errasti, teneris enim*: & parùm defuit, ut excluderetur; noluit tamen cum eo dispensare. Idem est dicendum de ejectis.

RELIGIOSI PERPETUO EJECTI,

1870 AUt damnati ad triremes, tenentur omninò ad castitatem. Eorum verò vota paupertatis, & obedientiæ non sunt extincta quoad substantiam, sed suspensa quoad executionem, & actum secundum, ratione status, cui eorum executio non compatitur; unde non tenentur obedire Superiori regulari, nisi quoad regressum, si arceantur, ut redeant; minimè quoad alia, quia extra Religionem carent Superiore regulari, & per ejectionem fuerunt constituti extra ejus subjectionem.

1871 Ejecti bonorum, quæ obtinent, solum habent usum, & administrationem, non dominium, quod acquirunt, non Monasterio, cujus non sunt membra, sed Ecclesiæ, in qua habent beneficium; vel Episcopo loci, si id non habeant, & non sint exempti. Si autem beneficium non habent, & sunt exempti, acquirunt Papæ.

1872 Ejectos, & damnatos ad triremes non teneri ad præcepta regulæ, docent cit.

N 3 DD.

DD. quod etiam Pelliz. & Bord. extendunt ad recitationem Divini Officii, quatenùs hoc est unum de observantiis, & præceptis regularibus, & quatenùs consuetudo recitandi est intrà, non extrà Religionem. Sed eos ad divinum Officium teneri, docent Rodr. Bonac. Gav. Navar. Suarez, & alii: *v. num.* 427.

1873 Item, dicunt, ejectos non teneri ad alia vota præter essentialia, excepto voto de non procurandis, aut acceptandis dignitatibus extra Religionem, quod semper durat, ex Decr. Urb. VIII. die 21. Maii 1653. Suarez autem, & Bonac. volunt, teneri etiam ad alia vota specialia.

1874 Ejectus per sententiam, si ante ingressum habebat votum simplex Religionis, post ejectionem non tenetur ingredi alium ordinem ex vi prioris voti; quia fuit extinctum per professionem solemnem. Port.

ÆRE ALIENO GRAVATUS,

1875 Qui priùs Religionem vovit, tenetur ingressum differre, si brevi tempore solvere possit; secùs si non possit, nisi intra longum tempus, & cum periculo damnationis. Potens solvere, si ingrediatur, & profiteatur, professio est illicita, quia contra justitiam creditorum, sed valida; & tunc nec Monasterium tenetur solvere, nec ipse tenetur laborare, aut egredi ad solvendum. Gobat. cum aliis tom. 3. de voto num. 29. & seqq. quia professio Religiosa extinguit omne debitum civile. Insuper est æquivalens cessio bonorum: *vide à num.* 1115. *ad* 1123.

QUÆRES.

1876 *Laicus quidam Ordinis Minorum fuit pro Novitio admissus ante annum 18. & professionem emisit anno sequenti contra constitutiones Religionis, & Summorum Pontificum Clem. VIII. & Innoc. X. præcipientes, ut nullus pro laico approbetur, qui 20. ætatis suæ annum non expleverit, & consequenter, quòd non profiteatur, nisi post 21. Et quia id fuit scienter factum tam à Novitio, quàm à Superiore; ideò quæritur, An sua professio sit nulla, & inde liber à votis?*

1877 Navar. & Castill. apud Peyr. *de Prœl. q.* 3. *cap.* 1. *§.* 6. *num.* 160. tenent, talem professionem esse nullam, & ad nil obligare. Quia quando datur alicui potestas ad aliquid faciendum, & simul præscribitur forma, forma non servata, actus est irritus.

1878 Resp. tamen laicum, qui post 16. suæ ætatis annum expletum, licèt ante 21. professionem emisit, esse validè professum, & teneri ad vota, non obstante scientia defectus, & constitutionum. Bord. *ref.* 121. *num.* 14. Pelliz. *tract.* 3. *cap.* 1. *num.* 37. Rodr. Port. & alii cum Peyr. quia allatæ constitutiones solùm prohibent, non irritant professionem anteà factam; nulla enim est apposita clausula irritans, sicut apponit expresè Trident. contra professos ante 16. ætatis annum completum; ac proindè ejus professio tenet, juxtà illud ex cap. *Ad Apostolicam de Regul. multa facta tenent, quæ fieri prohibentur*. Tum quia Pontifices cit. expresè id prohibent non in ordine ad validitatem professionis, sed in ordine ad habilitatem ad labores, ad quos pro Monasteriorum servitio laici sunt destinati.

Idem est etiam proportionabiliter pro aliis Religionibus dicendum; quoniam extat Declaratio S. C. Concilii 2. Novembris 1582. quam refert Peyr. *de Rel. Prœl. q.* 3. *cap.* 1. *§.* 6. *nu.* 160. Superior verò, qui scienter admisit, incurrit in pœnas contra malè recipientes per cit. Pontifices fulminatas.

1879 Ad rationem in oppositum. Resp. formam illam, quòd requiratur annus 20. non esse substantialem, sed accidentalem; ac proindè, ejus defectus non invalidat actum; in rebus namque moralibus forma illa dicitur substantialis, sine qua actus valere non potest, in cujus præscriptione ponitur decretum irritans expresè, v. gr. *irritum decernentes quidquid contra, &c.* vel saltem implicitè, v. gr. *aliter fieri non possit*: ut *in num.* 157. Bord. *ref.* 138. *num.* 5. forma verò illa dicitur accidentalis, quæ caret allatis clausulis; & cum hoc secundum pateat in præmissis verbis constitutionum, sequitur, quòd talis forma non sit substantialis, sed accidentalis; & propterea ejus defectus non invalidat actum.

1880 Hac ratione S. Congr. Conc. cit. pro quibusdam juvenibus ante annum 18. professis in Ord. Minim. ubi præscribitur, quòd *recipiantur, dummodò ad minus* 18. *annum attingant*; sancivit, eorum professionem esse validam, his verbis: S. Congr. Conc. *censuit professionem istorum esse validam, &c.*

INTERPRETATIO VOTI

1881 Est strictè facienda, ut minùs obliget, ex *cap. Ex partibus, de fontibus.* Quia votum est onus, quod homo sibi contra libertatem imponit; unde habet vim legis positivæ humanæ: *v. n.* 1852.

1882 Pro tollenda autem æquivocatione particulæ, *strictè, & benignè*, habeas, quòd interpretatio voti fieri debeat stricta voto, benigna voventi; quia strictio est ad favorem voventis, & ut minùs eum obliget; adeòque

vota

vota sunt intelligenda secundùm proprietatem verborum, communem usum loquendi patriæ, hominum acceptationem, & legum dispositiones.

1883 Qui vovit quotidie quid dare pauperi, si hodie non dat, tenetur illud dare cras; quia hęc fuit intentio rationabiliter interpretativa voventis.

1884 Qui vovit singulis mensibus communicare, non peccat, si per duos, aut tres dies differat; quia parùm pro nihilo reputatur; & hæc intentio præsumitur in emissione voti.

1885 Si fuisti in mora, sive inculpabiliter, sive culpabiliter, & inde accidit difficultas notabiliter ex parte materiæ pro executione: non teneris, aut saltem suspenditur votum; quia intentio voventis non præsumitur fuisse de te obligando in eventu talis difficultatis. Gobat. *tom.3.de voto num.*246.

1886 Qui Panormi existens vovit se bis visitaturum B. Virginem Drepani, non satisfacit, si uno accessu Drepanum, ibi bis visitet, sed tenetur ad duos accessus; quia ex communi acceptione per duas visitationes intelliguntur duo itineres, seu duæ peregrinationes. Gobat. *cit.num.*241.

1887 Panormi incola, qui simul, aut successivè vovit peregrinari Romam, & B. Virginem Laureti, satisfacit, si accedat Romam, & inde Lauretum; quia hæc est intentio tacita voventis. Gobat. *cit.num.*256.

1888 Votum abstinendi ab ovis, non obligat ad abstinentiam lacticiniorum, nec è converso, nisi expressè comprehendat; quia ova, & lacticinia distinguuntur. Votum audiendi Missam quotidie, satisfit, si die festo audias tantùm unam, sicut cæteris diebus; quia tua intentio interpretatur, ut nulla dies transeat sine Missa. Votum de recitando Rosarium impletur per tertiam partem; quia hæc nomine Rosarii solet accipi.

1889 Votum jejunandi in pane, & aqua obligat sub mortali ad abstinentiam vini, & aliorum ciborum, nisi excuset parvitas materiæ. At si semel illud fregisti bibendo vinum, aut comedendo alium cibum, non teneris jejunare juxta formam Ecclesiæ; quia jejunium in pane, & aqua promisisti, quod per primam vini potationem, &c. est tibi factum impossibile. Nec impletur per panem coctum cum parva quantitate olei, nec per macherones coctos cum sola aqua; quia in 1. casu, licèt materia olei sit parva, non est panis, & aqua; in 2. licèt sit similis farina, in usu hominum non sunt panis; impletur tamen, si panem coquas cum sola aqua, sicuti si panem asses.

1890 Qui emisit votum virginitatis, integritate carnis voluntariè deperdita, adhuc tenetur ad votum; quia virginitas, ex Scoto *in* 4. *dist.*1. *q.*6. *litt.* C, *est virtus inclinans ad servandam puritatem mentis, & corporis*. Hinc virginitas non distinguitur à castitate perpetua quoad absolutum, nempè prout importat propositum continendi perpetuò; sed solùm quoad connotatum, nempè prout connotat integritatem carnis, & carentiam actus præteriti; adeòque integritate carnis semel deperdita, virginitas, licèt non possit obligare quoad connotatum, potest obligare quoad absolutum. Scotus *in* 4. *distin.* 31. *quæst. unic. lit.*C.

1891 Juvenis studiis applicatus emisit votum Religionis, ex aliquo autem defectu scientiæ non est admissus pro Clerico; vel post votum factus est irregularis, ut non possit ascendere ad ordines: non tenetur ingredi Religionem in statu laicali; quia votum cessat, quando notabilis mutatio superveniat, quæ rem promissam in alio statu moraliter diverso constituat. Et onerosum esset obligare ex voto ad assumendum statum laicalem in Religione eum, qui poterat esse Sacerdos. Eadem ratione ille, qui in adolescentia vovit Religionem, deindè factus senex, vel debilis, non obligatur ingredi Religionem; quia est notabilis facta mutatio.

QUÆRES I.

1892 *Petrus dives post plures annos conjugii filios desperans, vovit dare majorem partem bonorum cuidam Ecclesiæ: at quia post votum filium suscepit, quærit, An votum teneat?*

RESp. tale votum superveniente filio cessare; 1. quia est notabilis facta mutatio; 2. quia donatio etiam facta Ecclesiæ, superveniente filio, ruit: suadetur: donatio facta alteri, quàm loco pio, ex communi ruit, hac ratione; quia nemo præsumitur rem suam alteri donare in casu supervenientis filii, nisi expresserit se non revocaturum, etiam supervenientibus filiis; unde tales donationes semper imbibunt implicitam conditionem: *Si mihi non sit filius*; quæ ratio æquè militat in casu nostro de donatione facta Ecclesiæ, etiam si sit voto, aut juramento firmata. Non obstat ratio opinionis oppositæ; quia Ecclesia succedit loco filiorum, sed in defectum filiorum.

Quòd si vivente patre, filius, qui supervenit, moriatur, reviviscit donatio; quia sicut in tali donatione dicitur involvi implicitè conditio: *Si filius non sit*; & ideò superveniente filio, donatio expirat: ita in expiratione dici debet involvi aliam implicitam condi-

tionem : *Si filius superveniens non moriatur vivente patre ;* & ideò præmoriente filio, donatio debet resurgere ; & quidem talis est affectus donatoris, ut non velit Ecclesiam privare re promissa, nisi intuitu filiorum : *v. num.*1899.

QUÆRES II.

1893 *Quis emisit votum peregrinandi Romam ; accidit, ut occasione Jubilæi anno* 1700. *eò accesserit conductus stipendio à quodam nobili. An satisfecerit voto ?*

Resp. satisfecisse. Gobat. *tom.*3. *de voto n.* 241. Castropal. *tract.*15. *disp.*2. *punct.*12. *num.*9. qui adducunt exemplum de Sacerdote, qui potest satisfacere Sacro ex voto per tSacrum, ad quod tenetur ex stipendio. Ratio est ; quia talis rationabiliter præsumitur ntentio voventis. Idem dicunt, si accesserit recreationis causa, sed animo satisfaciendi etiam suo voto.

Quòd si votum fuit de accedendo pedester, & ea occasione famulatus accessit equester, non satisfecit, si intentio fuit de patiendo molestias itineris pedestris cum intuitu principali ad devotionem. Potest tamen petere commutationem quoad modum eundi pedester. Satisfecit verò, si modus accedendi pedester fuit cum intuitu ad expensas minuendas ; & si ad devotionem, non tamquam motivum principale, sed accessorium, ex intuitu minuendi expensas.

QUÆRES III.

1894 *Quis post votum peregrinationis mutavit locum habitationis plus distantem, ita ut peregrinatio evaserit difficilior. An teneatur ad votum ?*

Resp. teneri, si excessus difficultatis sit levis, putà si in peregrinatione decem dierum excessus esset per unum, aut alterum diem.

Non teneri autem, si excessus, sit notabilis, putà per alios tres, aut quatuor dies ; quia est notabilis facta mutatio ex parte materiæ, quam si prævidisset, non vovisset. Sed tunc suspenditur votum, ita ut, si redeat ad priorem, aut propinquiorem habitationem, teneatur ad illud. Gobat. *cit.num.*245.

E converso, si incipiat habitare in loco voti, satisfacit, si è domo ad Ecclesiam visitandam pergat, & votum perficit. Gobat. *cit.num.*246.

QUÆRES IV.

1895 *Quis vovit visitare D.Rosaliam in monte, postea vovit visitare Sanctissimum Crucifixum in monte D. Rosaliæ. An utrique voto satisfacere possit unico actu, seu accessu ?*

Resolutio est desumenda ex intentione voventis. Si igitur, quando secunda vice vovit, cogitavit ad laborem accessus, vel utrique voto diversos dies executionis assignavit ; certum est, eum non satisfacere unico accessu ; sicut è contra certum est, eum satisfacere, si quando secunda vice vovit, intendit unico accessu adimplere. At si non cogitavit distinctum laborem : tunc (quidquid dicat Diana *par.*3. *tract.*6. *res.*86.) si vota incidunt eodem die, tunc utique satisfacit unico actu, putà uno accessu. Id posset accidere, si visitationem D.Rosaliæ vovit pro die ejus Natalis 4. Septembris, visitationem verò Crucifixi pro prima feria sexta Septembris, & eodem anno dies quarta Septembris esset prima feria sexta.

Si autem vota non coincidunt eodem die, tunc non satisfacit unico actu, videlicet unico accessu ; quia vota distincta important obligationes distinctas ; adeòque votum superveniens distinctum actum exposcit.

1896 Nec obstat dicere, quòd unico actu auditionis Sacri satisfieri possit duplici præcepto ; quia paritas nobis favet, unica namque auditione Sacri satisfacimus duplici obligationi, & præcepto, si coincidant eodem die, ut si die Dominico contingat festum Apostoli ; minimè si diverso die. Ita in re nostra, qui vovit audire Sacrum quolibet die Sabbati, & tunc aliquo Sabbato contingat festum de præcepto, utique unico Sacro utrique obligationi satisfacit : at qui vovis audire Sacrum non determinando tempus, non satisfaciet, unica auditione, præcepto, & voto, nisi quando vovit, id cogitaverit, seu intenderit.

In dubio de distincto labore, & obligatione, interpretandum est pro distincto labore, &c. quia regulariter sic vota distincta emittuntur.

QUÆRES V.

1897 *Quis in periculo naufragii vovit Religionem ; modò dicit, quòd si tunc Sacerdotium venisset in mentem, hoc, non Religionem vovisset. Quid ?*

Resp. Gobat. *to.*3.*de voto num.*308. teneri ad votum, si plena consideratione Religionis vovit ; non teneri, si periculum fuit ita repentinum, & præsens, ut non reliquerit illi spatium cogitandi, nisi de Religione, & remissè ; idque ex defectu plenæ deliberationis ; quia ad valorem voti requiritur saltem tanta deliberatio, quanta ad peccandum mortaliter, ad quod requiritur tantum spatii, quantum sufficit ad discernendum inter duo, nempè inter bonum, & malum ; ita ad ven-

vendum requiritur tantum spatii, quantum sufficit ad discernendum inter duo, v.gr. inter Religionem, & castitatem, aut saltem inter Religionis carentiam. Si tamen consideravit Religionem, & ejus rigorem, ac asperitates, dicendum est validum votum, quia plenè deliberavit.

QUÆRES VI.

1898 *Quis vovit ingressum Religionis, si ejus frater Panormum veniret. Expectavit decem annis, & frater non venit. An possit nubere?*

RESponsio pendet ex dictis à n.1792.& infra de votis reservatis conditionalibus:*à num.*2009. nam ly *si*, vel fuit vera conditio intenta, & ejus amore emissum votum; & tunc uotum non est reservatum, sed conditionatum; & post tam longum tempus cadit, & qui vovit, potest nubere; quia non potest rationabiliter præsumi, quòd intentio voventis fuerit expectare tam longum tempus, nisi expresserit, aut nisi circumstantiæ sint tales, ut id suadeant: imò rationabiliter præsumitur oppositum; nam præsumptio fit ex regulariter contingentibus.

1899 Si particula *si* valuit pro *quando*, utique votum erit reservatum, sed ejus valor, & obligatio non incipit, nisi adveniente tempore præfixo, aut tempore rationabiliter conformi intentioni voventis.

Dixi: *aut tempore conformi*, &c. quia vel adventus fratris fuit intentus,ut causa impulsiva, seu per accidens; & tunc tenetur Religionem ingredi, aut prævenire, ne postea impediatur, aut reddatur inhabilis, considerata ætate voventis, juxta dicta in locis cit. quia tam longa expectatio non potest præsumi, nisi exprimatur.

Vel adventus fratris fuit intentus ut causa, & motivum principale voventis,seu ita ut votum fuerit emissum dependenter ab illo: quod potuit esse, quatenùs per præsentiam fratris intendebat se expedire à cura Matris, Sororis, Neptis, &c. quod sine illo commodè obtinere non valet. Et tunc pariter votum cadit eadem ratione, qua non potest præsumi, quòd ejus intentio fuerit expectare per tam longum tempus, nisi expresserit,&c. Unde tunc conditio reputatur, ac si cecidisset. Votum autem conditionale (ut docet communis) cadente conditione, sub qua est emissum, cadit: *v.n.*1805.

Totius resolutionis ratio est; quia votum ejusque valor, & obligatio, omninò pendet ex intentione voventis: *n.*1892.

Consultius tamen erit, si petat dispensationem, saltem ad cautelam.

QUÆRES VII.

1900 *Puella, quàm facilis ad vovendum, tam inconstans, & facilis ad vota violanda, pænitudine retractata, confessario suadente, proposuit nullum emittere votum inconsulto confessario, vel si, quod emitteret eo inconsulto, irritum fore. Hoc non obstante, votum Religionis emisit, & paulò post emissi voti juxta morem pænituit. Quid respondebis confessarius?*

REsp.Gobat.*tom.*2. *tr.*3. *cap.*38. *in fine.* Vel hæc puella, quando vovit, fuit immemor pacti cum confessario initi, vel memor. Si immemor, votum est nullum; quia mutatio voluntatis non debet præsumi, sed probari; unde cum hoc non possit probari, præsumitur habitualiter permanere voluntatem non obstringendi se voto sine approbatione.

Si memor, & plenè consensit, validum est votum; quia jam mutatio probatur.

1901 Si pactum fuisset sua vota non subsistere, nisi à confessario ratificata; utique non obligaret votum ante ejus ratificationem. At ea secuta, votum esset reservatum; quia talis conditio æquivaleret conditioni à natura,vel à jure appositæ,juxta *n.*1701. At inconstantia daret causam ad dispensationem faciliter obtinendam.

Dixi: *& plenè consensit:* Prudens enim confessarius advertere debet, an in tali uoto fuerit in puella plenus uoluntatis consensus, an uerò sola intellectus consideratio, & firma adhæsio in illud,quamuis puellę ex errore,aut scrupulo appareat uoluntatis consensus; in hoc namque casu, non erit uotum, quia non liberum, & uoluntarium; nam talis consideratio, & firma adhæsio intellectus est actus naturalis potentiæ naturalis. Ad quod discernendum faciunt *dicta à pag.*21. *&* 22. & infra de peccato mortali.

DUBIUM IN VOTIS.

1902 SI rationabiliter dubites, an uoueris, uel juraueris,an fuerit uera promissio, uel simplex propositum, ad nil teneris, quia possidet libertas. Si sis certus de uoto,& dubites, an impleueris, teneris implere; quia possidet uotum, utpotè prius: *v.à num.*40.

1903 Si sis certus de uoto, sed dubites, an habueris usum rationis,& perfectam deliberationem; si uouisti ante septennium, non obligaris,quia possessio stat pro libertate; & in illa ætate non præsumitur sufficiens deliberatio. Si post septennium, obligaris, quia possessio stat pro uoto; nam tunc præsumitur usus rationis, nisi constet oppositum.

1904 Si dubites de materia,teneris ad alteram partem; potes tamen eligere, quod minus est;

est; unde si vovisti te non habiturum copulam cum muliere, & dubites, an intellexeris de copula licita, potes nubere. Si vovisti jejunium, & dubites de abstinentia à lacticiniis, teneris jejunare, sed non abstinere à lacticiniis. Demùm, si dubites, an votum habuerit aliquam imperfectionem, qua non sit reservatum, & proindè dubites, an sit reservatum, te posse tenere, quòd habuerit imperfectionem, & quòd non sit reservatum, ait Tamb.

1905 Aliquando tamen non potes eligere minus, quando ex communiter contingentibus, ex usu loquendi, aut aliis adjunctis, colligitur te promisisse majus. Unde, si vovisti calicem, dubites, an argenteum, vel stanneum, debes argenteum, saltem quoad cuppam; quia hic venit nomine calicis.

OBLIGATIO VOTI CESSAT

1906 Vel ex natura rei, vel ex authoritate humana.

EX NATURA REI CESSAT.

Primò, si materia evadat turpis, indifferens; aut impeditiva majoris boni. Secundò, si evadat impossibilis, etiam si id fuerit ex tua culpa.

1907 Tertiò, per mortem voventis, non minùs, quàm obligatio matrimonii; eò maximè, quia vovens usque ad mortem obligare se intendit. Hinc, si Religiosus professus resurgeret, licitè nubere posset, nisi esset sacris initiatus; quia caracter ordinis est indelebilis ab anima, unde ille resurgeret verus Sacerdos, si Sacerdos fuisset. Mendo *num.*61.

1908 Quartò, si cesset finis. Unde, si vovisti dare eleemosynam Catharinæ pauperi, & hæc evadat dives; vel ad reparandam Ecclesiam, & hæc propter infideles reparari non permittatur, vel periculum superveniat, ut urbs ab iis capiatur; ad nihil teneris.

1909 Item adolescens nobilis secundogenitus emisit votum Religionis, ne ob exiguum patrimonium committeret aliquid suę conditioni indecorum: iste, mortuo fratre majori, factus est primogenitus: non tenetur ad uotum, si uiuere sine dedecore ob exiguum patrimonium non fuit causa impulsiua, nec finis accessorius, sed principalis, licèt partialis; quia tunc per acquisitionem Majoratus cessat causa finalis principalis partialis, & cessante fine principali partiali, cessat uotum. Ant. à Spir. Sanct. *tom.*1. *tr.*5. *dis.*2. *sect.*28. cum Sanchez *v. num.*1821. 1833. 1834. Non cessat autem ex cessatione causæ impulsiuæ: *v. num.*1805.

1910 In dubio, an causa fuerit motiua, & finalis, uel impulsiua; standum est pro uoto; quia possidet. Mendo in Epit. ver. Votum, *num.*4. contra plures apud Gobat. *tom.*3. *de voto*, *num.*393.

NOTABILI MUTATIONE SUPERVENIENTE,

1911 Quæ mutatio non debet se tenere ex parte voti, sed præcisè ex parte materiæ uoti; non enim debet consistere in hoc, quòd superueniat aliqua causa, quæ si extasset tempore uoti, uotum non fuisset emissum; sed in hoc, quòd sit circa materiam, taliter, ut materiam promissam in re, aut in hominum existimatione diuersam constituat; & tunc habetur, quando res judicio prudenti, est constituta in statu moraliter diuerso, aut notabilis est difficultas ex parte rei promissæ. Ant. à Spir. Sanct. *cit.* qui inde infert cum Nau. Tancr. Anton. & aliis:

1912 *Si quis post votum Religionis sacrilegè contrahat matrimonium, si post multos annos matrimonii ejus uxor moriatur, non teneri ingredi Religionem ex vi voti, etiam si in vovente sint vires sufficientes ad onus Religionis sustinendum; facta est enim magna rerum mutatio: difficillimum enim esset huic homini filios, & familiam deserere, & aliorum regimini se tradere. Secus dicendum est, si post sex menses matrimonii ejus uxor moriatur.*

1913 Illud est uerum, obligationem uoti aliquando suspendi ad tempus, quando causa cessationis non est perpetua, sed temporanea.

QUÆRES

1914 *Mulier post votum Religionis matrimonium contraxit, post plures annos marito mortuo, relicta est dives sine filiis, An teneatur Monasterium ingredi?*

Resp. Teneri, si non euaserit infirma, nimis debilis, aut annum quinquagesimum excesserit; non teneri, si secus. Gobat. *tom.* 2. *tr.*3. *c.*38. *n.*294.

Ratio primi; quia nuptiæ sacrilegè celebratæ non sustulerunt uinculum uoti; nemo enim de sua malitia commodum reportare debet, *c. intelligimus de transact.*

Ratio secundi; quia tunc est notabilis facta mutatio ex parte materiæ.

AUTHORITATE HUMANA CESSAT VOTUM

1915 Tripliciter; commutatione, dispensatione, aut irritatione.

COMMUTATIO

1916 *Est translatio voti in aliud opus æquale, aut parùm minùs, sub eadem obligatione* fieri potest extra confessionem. In melius fieri potest authoritate propria; in æqua-

æquale fieri debet authoritate Ecclesiastica. In notabiliter minus, fieri non potest, nisi commutans uelit, & possit admiscere dispensationem. At in manifestè æquale posse fieri authoritate propria, probabile putat Gobat. *tom.3. de voto num.358. cum multis*.

1917 Qui potest dispensare, potest commutare, non e conuerso, quia commutatio est pars dispensationis.

1918 Vota omnia, exceptis quinque reseruatis; commutare possunt Episcopi, ex priuilegio Regulares, & Confessarii per Bullam, aut Jubilæum. Alii Confessarii possunt peccata contra uota absoluere, nisi sint casus reseruati; non possunt tamen commutare: *v.n.* 1723. & 1962.

1919 Vota Nouitiorum, etiam in sæculo emissa, & compossibilia cum Nouitiatu, commutari possunt, & dispensari à Prælatis. Imò commutari posse in labores, & asperitates Nouitiatus, etiam ex sola uoluntate Nouitii, quia in melius, ait Pelliz. Ea tamen non extinguuntur, sed suspenduntur, ita ut, si Nouitius è Religione egrediatur, reuiuiscant. Idem dic de professo, si professionem annullet: *v.num.*1987.

1920 Per professionem Religiosam ipso jure extinguuntur omnia alia uota realia, aut personalia ante professionem, siue in Nouitiatu, & de superioris licentia, siue in sæcula emissa, etiam reseruata, *ex cap. scriptura de voto* 4. Quod est extingui potiùs per uiam plenissimæ solutionis, quàm commutationis. Pirhing. *in comp. lib.3. tit.34. §.5.*

1921 Non extinguuntur tamen uota realia à tertio acceptata; quia transiere in contractum: *v.n.*1924.

1922 Si facta commutatione, uelis implere primum uotum, potes, quia est facta in tui fauorem, & includit implicitam conditionem: *Si tibi placuerit*: Insuper postquam à materia subrogata ad commutatam redisti, potes iterùm ad subrogatam redire. Castrop. *de voto d.2. p.18. num.*11. quia per reditum ad commutatam non renunciasti potestatem utendi subrogata; tunc renunciasses, quando per nouum uotum ad commutatam rediisses. Ant. à Spir. Sanct. *de voto sect.*42. *num.* 106. Si materia, in quam primum uotum fuit commutatum, euadat impossibilis, inepta, indifferens, aut impeditiva majoris boni, non teneris redire ad prius votum, si commutatio sit facta authoritate Ecclesiastica; quia hæc subrogat aliam materiam, & simul extinguit obligationem priorem. Teneris redire ad prius, si sit facta authoritate propria; quia hac non transfertur obligatio in materiam subrogatam, sed solùm fit solutio Deo per æquivalens.

1923 Votum non petendi commutationem, aut dispensationem, nisi à Summo Pontifice, potest commutari, aut dispensari. Votum juratum commutari potest, sive juramentum sit sequens, sive concomitans votum, nempè, sive dicas: *Juro me jejunare, sicut vovi*, sive: *Voveo, & juro me jejunare*; quia juramentum nil aliud facit, nisi confirmare promissionem Deo factam. Castrop.

1924 Vota, & juramenta in favorem tertiæ personæ edita, commutari possunt, si non sint acceptata; minimè, si sint acceptata, quia acceptatio facit ea transire in contractum, & acquirit jus tertio, ac proindè commutatio cedit in præjudicium tertii.

1925 Ita communis contra de Lugo *in disp.* 29. *de just. num.*13. Qui tenet, posse commutari; quia principaliter tendunt in Deum tamquam finem, cujus gratia fiunt; Pauper verò est finis cui, ac proinde accessorius, & minùs principalis. Unde si votum, ut respicit Deum, potest commutari, aut dispensari, ita ut respicit tertium; quia hoc est accessorium, & sequitur naturam principalis.

1926 Hinc votum, aut juramentum dandi centum aureos determinatæ Ecclesiæ, ab ejus Parocho acceptatum, posse commutari; aut dispensari eo invito, & à fortiori posse ad aliam Ecclesiam commutari, ex majori propensione voventis, cum talis commutatio localis sit in æquivalens. At non est recedendum à sententia negativa communi.

DE CAUSA COMMUTATIONIS.

1927 AD licitam commutationem *in melius*, non requiritur causa. *Si non in melius*, requiritur causa; sed longè minor, quàm ad dispensandum; quia dispensatio obligationem extinguit; commutatio vero eam de una in aliam materiam transfert, & solùm aliquantulum minuit.

1928 Causa potest esse repugnantia parentis, aut viri, etiam in illis, quæ iis non præjudicant. Levitas voventis. Inconstantia: Fragilitas cum periculo violandi. Indiscretio; &c. Et sat est, quòd sit talis, quantum sufficit, ne vovens dicatur imprudenter mutasse propositum. Et generaliter causa, quæ sufficit ad dispensandum; à fortiori sufficit ad commutandum, etiam cum commutationi dispensatio admiscetur. Imò ex pluribus, ad commutandum in æquale sufficit major inclinatio voventis: *v.n.*1958.

1929 Commutatio facta sine causa est supplenda quoad excessum, si sit facta in minus.

Quan-

1930 Quando fit per Bullam, aut Jubilæum non requiritur causa, sed sufficit ipsum priuilegium. Imò in Bulla accedit subsidium temporale.

DE PRAXI COMMUTATIONIS

1931 Non potest certa regula tradi, sed id est prudentiæ committendum. Et quidem, 1. Non est necesse, ut uotum personale commutetur in actionem personalem, & reale in realem, 2. Nec ut fiat in fauorem ejus Sancti, aut Ecclesiæ, in cujus gratiam est factum, licèt sit conueniens, 3. Nec ut materia subroganda sit perpetua, sicut est uotum, 4. Nec excellentia uirtutis materiæ subrogandæ est consideranda in se, sed in ordine ad uouentem.

1932 Hinc, si uouisti disciplinam in sanguine ad motus carnis compescendos, melius est, si commutatio fiat in jejunia, quàm in orationes; quia licèt oratio in se sit excellentior jejunio, in ordine tamen ad ipsum uouentem melius est ieiunium.

1933 Attendi igitur debet in commutatione uoti, & subrogatione materiæ; ut cultus Dei (nisi dispensatio misceatur) æqualiter, aut parùm minùs, quantum humana fragilitas permittit, seruetur, cum respectu tamen ad salutem uouentis, ita ut ea materia eligatur, quæ sit magis conducibilis ejus saluti; & conueniens est, ut confessarius commutans, plures materias ejus optioni offerat.

1934 Illud tamen est certum, ut non possit subrogare materiam aliàs præceptam, aut ad quam ille aliàs sub graui obligatione tenetur; quia id cederet in notabilem diuini cultus jacturam. Gobat. *tom.2.tr.3.num.*302.

1935 Consultius est, omnia uota in frequentiam sacramentorum commutare, quia sunt cæteris operibus meliora ad utilitatem spiritualem uouentis.

1936 *Votum jejunii in pane, & aqua*, commutat Tamb. in eleemosynas, aut in recitationem integri Rosarii, & disciplinam; uel in confessionem, & communionem.

1937 *Votum eleemosynæ* commutat Bardus in seruitium Hospitalis tot diebus, quot putantur sufficere ad compensandam eleemosynam, & e conuerso.

1938 *Votum assumendi Sacerdotium*, aliqui commutant in recitationem quotidianam Officii B. Virginis, aut septem Psalmorum cum Litaniis, & in confessionem, ac communionem bis in mense, & in faciendum celebrari sacrum singulis mensibus, & ut uoueat castitatem, uel ut jejunet singulis sextis feriis, si nolit castitatem seruare. Bardus loco Officii Virginis, aut septem Psalmorum, imponit onus recitandi quotidie horas Canonicas, aut frequentiam Sacramentorum.

1939 *Votum simplex, & absolutum castitatis, aut Religionis*, non esse capax puræ commutationis, sed admiscendam esse dispensationem à Papa, aut ejus delegato, tenet Sanchez. Adde esse reseruatum, ut neque ui Jubilæi possit commutari, nisi exprimatur. Cæterùm, si in aliquo Jubilæo daretur facultas illud commutandi.

1940 *Votum Castitatis*, Bardus, & Suarez commutant in castitatem conjugalem, in confessionem, ac communionem singulis mensibus, in faciendum celebrari decem sacra singulis annis, in recitandum quotidie tertiam partem Rosarii, & in jejunium singulis sextis feriis.

1941 *Votum Religionis*, commutant in statum Sacerdotalem, aut castitatem conjugalem, & in recitationem Diuini Officii quotidie, aut integri Rosarii, in jejunia Religionis illius, in aliquas eleemosynas singulis annis in honorem Sancti Fundatoris illius Religionis, & in Confessionem, ac Communionem bis in mense.

1942 *Votum Religionis*, non commutatur æqualiter per assumptionem ad Episcopatum. Leander de uoto contra Henriquez; quia licèt status Episcopalis secundum se sit perfectior, status tamen Religionis in ordine ad uouentem est melior, quoad ejus utilitatem spiritualem. Hinc *in cap. per tuas de voto*, Innoc. III. requisitus ab Episcopo Gratianopolitano, qui ante susceptum Episcopatum uotum ingrediendi Religionem emiserat, respondit: *Si tuam desideras sanare conscientiam, regimen resignes Ecclesiæ, & reddas Altissimo vota tua.*

1943 Hac ratione, *Votum de non procurando Episcopatum*, est ualidum sic, *& votum de eo non acceptando*, si sit recta intentione emissum, uidelicet dummodò utilitas Ecclesiæ, & præceptum superioris non urgeat.

1944 Votum ingrediendi Religionem strictiorem æqualiter commutatur in uotum profitendi, & perseuerandi in laxiori. Leander *de voto tr.1.disp.18.q.50.* Imò est in melius, dummodo in laxiori uigeat obseruantia Regularis; nam si sit collapsa, commutatio erit illicita, & inualida.

Item æqualiter commutari in uotum profitendi Religionem Canonicorum Regularium; docet Bardus *in Bullam part.2. tr.7. cap.3. sect.2. §.7. num.*44. quia est uera Religio, & in communi uiuit.

IN VOTO PEREGRINATIONIS

1945 Considerandа sunt labores itineris, & pericula, juxta longitudinem peregrinationis; insuper expensæ, quas vovens esset facturus in accessu, & in mora per loca; hæc enim omnia vovens implicitè Deo obtulit.

Quæ computatio expensarum non est plus æquò extendenda; non enim computari debent expensæ, quas facere vellet vana ostentatione in vestium ornatu, equorum, ac famulorum comitatu, &c. quia talis vanitas, & excessus Deo non placet. Nec est plus æquò restringenda, ut computentur expensæ, quas faceret solus, aut cum uno, vel altero socio, ut vult Ledes. cum Henr. & alii apud Leandrum *de voto disput.* 18. *quæst.* 46. Sed est facienda de expensis, quæ vovens juxta decentiam sui status, & moralem ejusdem consuetudinem, in simili itinere erat rationabiliter facturus. Ita doctè Leander *cit. quia res æstimandæ sunt moraliter, & pro ut sunt re ipsa futuræ*.

1946 Hinc, si princeps judicio prudenti erat peregrinaturus publicè, major erit computatio expensarum; quia major comitatus, &c. Minor, si privatim; minor, si cum uno, vel altero socio, quàm si cum quatuor; sic servata proportione discurras de persona privata. Imò nullæ erunt computandæ expensæ, si nullæ essent futuræ; ut si ille peregrinaturus esset non equester, sed pedester, aut mendicando; tunc enim solùm commutantur labores, & pericula itineris.

Labores, & pericula commutantur in opera pia, putà orationes, jejunia, &c. per quæ persona exercetur, & fatigatur. Expensæ, non est necesse, quòd mittantur ad Ecclesiam, & locum, quò eras peregrinaturus; sed possunt commutari in totidem eleemosynas elargiendas Ecclesiæ, pauperibus, & ad alia pia opera applicari.

1947 In computatione expensarum deduci debent expensæ, quas tunc vovens erat domi facturus; quia illæ non sunt Deo dicatæ.

1948 Insuper ipsæ expensæ (si rationabilis causa adsit) possunt in alia pia opera commutari, putà orationes, jejunia, &c.

Semper tamen in commutatione voti peregrinationis addi debent Confessiones, Communiones, & visitationes Sanctorum, ad quos erat peregrinatio directa.

DIFFICULTAS EST.

1949 An *in commutatione sint etiam computandæ expensæ, quas vovens erat pro regressu facturus?*

Affirmant, nisi vovens haberet animum non redeundi. Leander *cit. q.* 47. Bardus, Sanchez, & alii apud ipsum; quia tacitè reditus in voto includitur. Et probant *ex c. Magnæ devotionis 7. de voto in lib.* 3. ubi Innoc. III. vult habendam esse in commutatione rationem laboris, & expensarum, tam pro accessu, „quàm pro regressu, his verbis: Tibi, pro „te, & famulis tuis, licentiam concedimus „votum peregrinationis taliter commutare, „ut expensas, quas fueras in eundo, moran„do, & redeundo facturus, alicui Religioso „committas, &c. laborem etiam laboribus „recompenses.

1950 Negant Henriquez *lib.* 7. *c.* 30. *num.* 5. Rodr. *tom.* 2. *c.* 100. Grassis *lib.* 2. *decis. c.* 30. *num.* 10. Angles apud Leandrum, *cit.* Gobat. *to.* 2. *tr.* 3. *c.* 39. *nu.* 300. hanc sententiam (quam sequor) tutam vocat; quia votum Peregrinationis completur per accessum; & licèt vovens fuisset rediturus, reditus omninò accidit; quia poterat mutare propositum, & non redire, sed ibi manere; votum namque non fuit de reditu, sed de accessu.

1951 Non obstat textus; quia casus ibi est de peregrinatione Hyerusalem, & in circumstantiis, in quibus Pontifex toto conatu studebat ad comparandas eleemosynas, auxilia, & media pro valido succursu pro liberatione Terræ Sanctæ ab infidelium manibus; ita ut etiam Cruciatam publicaverit; & ideò voluit, ut haberetur ratio expensarum reditus.

Insuper eodem textu disposuit, ut dictæ expensę transmitterentur in subsidium Terrę Sanctæ. Item *in cap.* 8. *& sequ.* Innoc. III. eadem causa idem disposuit, quod ipse Leander *cit.* observat; *& tamen in qu.* 50. fatetur non esse opus, ut in commutatione uoti peregrinationis Hyerusalem eleemosyna eò transmittatur, & ad textum respondet, recensitam dispositionem tunc factam fuisse: *quia urgebat necessitas succurrendi expeditioni bellicæ in illius Terræ Sanctæ subsidium, quæ necessitas cum hodie cessarit, non est necessaria ea voti commutatio, & ita instar aliorum commutari potest*. Ita Leander.

1952 Ita & ego dicam textum non obstare nostræ sententiæ, quòd in commutatione uoti peregrinationis, solùm sint compensandæ expensæ pro accessu, minimè expensæ pro reditu; quia casus, & circumstantiæ, quibus loquitur textus, sicut non habent locum in aliis casibus peregrinationis, ita non

non faciunt, ut eadem dispositio textus extendatur ad alios casus. Textus igitur non præbet doctrinam generalem, sed particularem illius voti commutationem.

1953 Id tamen probo, ut sicut expensas pro reditu non computas, ita neque deducas; quia aliàs in re neque computarentur expensę pro accessu; nam, cum soleant esse æquales, compensarentur per expensas pro reditu.

EXEMPLUM.

1954 Petrus panormi emisit votum peregrinandi ad Sanctam Domum Laureti, ibique offerendi cereum Virgini.

Præmissum votum sic commutarem. Labores, & pericula itineris, & visitationem, commutarem in jejunium, Rosarium, Confessionem, Communionem, & visitationem Ecclesiæ, aut Capellæ B. Virgini dicatæ Panormi, omnia bis quolibet mense pro eo tempore, quo fuisset peregrinatio quantum ad accessum duratura, putà per tres menses: Et in oblationem cerei semel eidem Ecclesiæ Panormi faciendam. Quòd si non esset habilis ad jejunium, disciplinas injungerem, & Rosarium multiplicarem.

Quantum ad expensas, computarem expensas, quas erat rationabiliter facturus in itinere, & mora solùm in accessu, & in loco pro executione voti, non in reditu, deductis expensis, quæ eo tempore fuisset domi facturus: ita ut, si in accessu erat expensurus centum, & domi quinquaginta, injungerem ei; ut solveret quinquaginta in eleemosynam pro beneficio dictæ Ecclesiæ Panormi, vel pauperum.

Quòd si erat peregrinaturus non equester, sed pedester, tunc nullam haberem rationem ad expensas; quia nullæ fuissent, sed ad solos labores, & pericula peregrinationis pedestris, quæ cum sint majora, præmissa pia opera duplicarem; quæque pariter duplicarem in casu peregrinationis equestris, si ob necessitatem, aut rationabilem causam oporteret expensas itineris in pia opera commutare.

Quòd si Votum fuisset etiam de elargiendo dictæ Ecclesiæ Laureti donum notabile, putà calicem centum aureorum; tunc conveniens est, ut calix ad eamdem Ecclesiam Laureti transmittatur expensis ipsius commutationis, detrahendo scilicet ex quinquaginta aureis supra computatis pro expensis itineris, quinque, V. G. aureos, quantum sufficerent pro transmissione Calicis.

Dixi *conveniens est*, nam non est necesse, nisi donum illud fuerit à Rectore, aut Procuratore nomine dictæ Ecclesiæ Laureti acceptatum; quoniam certum est, vota ad favorem tertii emissa posse commutari, si nondum fuerint ab illo acceptata. Unde dictus calix posset alteri Ecclesiæ elargiri, imò in alia pia opera, rationabili causa existente (uti dictum est) commutari.

QUÆRES I.

1955 *An in commutatione voti pœnalis sit attendenda utraque materia, voti scilicet, & pœnæ?*

Resp. Si commutatio fiat post impletam conditionem, esse attendendam utramque materiam, putà *non ludi*, quæ est materia voti, & *eleemosynæ*, quæ est materia pœnæ in voto non ludendi sub pœna certæ eleemosynæ; quia conditione posita, materia pœnæ transit in rem absolutè promissam.

Si commutatio fiat ante impletam conditionem, volunt aliqui, quòd non sit attendenda materia pœnæ; quia cum non sit purificata conditio, non est jam promissa. At probabilius puto esse attendendam; quia votum non ludendi relatum ad pœnam est gravius, quàm non sic relatum; gravius namque est sic promittere: *Voveo non ludere sub pœna certæ eleemosynæ*: quàm solùm: *Voveo non ludere*. Materia tamen pœnæ tunc non est accipienda secundum totam suam gravitatem, sed judicio prudenti; quia cum non jam sit incursa, sed pendeat à futuro eventu, multùm deficit à sua gravitate. Tamb. *tom.1. lib. 3.c.16.§.6.num.7.*

QUÆRES II.

1956 *Petrus postquam obtinuit commutationem voti de jejunio à quodam Religioso, emisit Votum castitatis, putans pariter posse ab eo, aut alio Religioso commutari. An hoc votum possit commutari.*

Resp. Gobat. *tom.3. de voto num.*321. Hoc votum esse ualidum, & posse commutari. Est ualidum ad differentiam uoti castitatis emissi cum errore, quòd possit relaxari, aut absolutè commutari; quia in illo error est, quòd uotum possit relaxari, aut commutari absolutè, & ideò est irritum; non sic in hoc Petrus enim non putauit, quòd possit commutari absolutè, sed quòd possit commutari à Religioso, & sic est ualidum: *v. num.*1789.

Potest autem commutari, & non est reseruatum; quia uoti obligatio pendet ex intentione uouentis, & non potest plus se extendere. Unde, quia Petrus sic putans emisit uotum castitatis cum leuamine commutationis, quando ex causa oportuerit, non potest eo priuari leuamine.

DIS-

DISPENSATIO

1957 Est remissio, & relaxatio voti, sive in totum, sive in partem, Nomine Dei.

CAUSÆ AD DISPENSANDUM

1958 Possunt esse, 1. Ætas puerilis, repentina deliberatio, aut metus, etiam ab intrinseco in emissione uoti, 2. Dubium de uoto, aut de intentione obligationis, 3. Leuitas, nimia facilitas uouentis, & multiplicitas uotorum, 4. Infirmitas, debilitas, necessitas, aut nimia difficultas ad exequendum, 5. Inquietudo, & scrupulorum molestia ex uoti adimpletione, 6. Nimia fragilitas, facilitas, seu frequentia uiolationis, 7. Si uotum est impeditiuum boni communis, 8. Si cedat in detrimentum proprium, aut familiæ, ut peregrinatio. Ant. à Spir. Sanct. *tom.2. tr.5. dis. 2. sect.36. nu.455.* Mendo *in Epit. ver. vot. n.32. v. n.1928.*

1959 Sanum consilium est, ut in dispensatione aliqua commutatio misceatur.

1960 Dispensatio sine causa est inualida; quia non est dispensatio, sed dissipatio.

1961 Dispensare possunt in uotis, & juramentis, Papa in omnibus, etiam solemnibus, & castitatis; sed tunc dispensatus non maneret ampliùs Religiosus; quia status Religiosus consistere non potest sine sua forma substantiali, cujusmodi sunt tria uota solemnia. Fagnanus *in lib.3. de statu Monachorum num.43.* Unde non teneretur ille ad Diuinum Officium, nec ad præcepta Regulæ; quia mutaret statum. Communis. Vide infra in *matr.* de uoto.

1962 Dispensare, & commutare possunt in omnibus uotis (exceptis uotis solemnibus, & quinque reseruatis) & in quinque reseruatis, in casibus, in quibus non sunt reseruati, *ut à num.1998.* Episcopi, Capitulum sede uacante, Prælati Regulares in suos subditos, & Nouitios circa uota, quæ in sæculo, uel nouitiatu emiserunt; & ex priuilegio erga sæculares, Confessarii Regulares: *ut in n.1723.* triplici cum discrimine.

1963 Primò, Confessarii Regulares id possunt etiam extra sacramentum, sed solùm pro foro interno conscientiæ; Episcopi uerò etiam pro foro externo.

1964 Secundò. Quòd Episcopus potest aliis potestatem commutandi, & dispensandi delegare, quia ejus potestas est ordinaria, non sic Confessarius Regularis, quia est delegatus ex priuilegio, & delegatus non potest subdelegare, nisi in delegatione exprimatur. Potest tamen uti hac forma: *Commuto tibi hoc votum in opera, quæ vir ille doctus tibi præscribet*; quia hoc non est delegare, sed alterius prudentia uti ad materiam subrogandam.

1965 Tertiò: Episcopi dispensare possunt in quinque reseruatis, quando urget necessitas, seu magna causa, Pontifex adiri non potest, & periculum est in mora. Ratio est; quia Episcopi ante reseruationem habebant potestatem ordinariam in iis dispensandi cum suis subditis. Gobat. *tom.3. de voto num.328.* Post reseruationem autem, per sacros Canones Summo Pontifici factam, fuit restricta Episcopis dispensandi facultas. In casibus autem extraordinariis, præmissis conditionibus concurrentibus, ne desit remedium, præsumunt Episcopi de uoluntate Pontificis, sic exposcente bono Ecclesiæ regimine.

1966 Tamb. de Voto, Ant. à Spir. Sanct. *tr.5. dis.2. sect.39.* adducentes pro se Basilium, Lessium, Suarez, Sanchez, Castropal. & Trullench, dicunt Episcopum dispensare posse, dictis conditionibus concurrentibus, 1. Si quis uoto castitatis ligatus, morti proximus, ni Bertam duceret, filios illegitimos relinqueret, aut orirentur inter cognatos graues discordiæ, uel similia; 2. Si quis uoto castitatis ligatus, uirginem uiolauit, cujus honor, nisi eam ducat, reparari non potest, & si Pontificis dispensationem expectet, prudenter timet graue damnum animæ, corporis, aut famæ, aut aliud graue damnum, uel ne interim ab alterius cognatis impediatur. Ita illi.

1967 Illud est certum; quòd in casibus, in quibus potest Episcopus dispensare, non plus dispenset, quàm necessitas exigit; unde mortua ea uxore non potest aliam ducere, sed tenetur uotum seruare. Et ea uiuente; sacrilegè peccat contra uotum, si aliam mulierem cognoscat; aut si solus, uel extra uas propriæ uxoris se polluat; aut tactibus impudicis ejus, periculo pollutionis se exponat.

1968 Item vota reservata ejus, qui est sub potestate dominativa, ut est filius respectu patris, &c. licèt possint à patre irritari, non possunt per hoc ab Episcopo dispensari; quia potestas dispensandi est diversa à potestate irritandi; & Episcopis non competit, nisi per Epichejam, præmissis conditionibus concurrentibus.

1969 Abbatissæ, & Priorissæ non possunt in votis suarum subditarum dispensare, nec ea commutare. Possunt tamen irritare, quod est plus; quia licèt non habeant potestatem jurisdictionis, habent potestatem dominatiuam

vam in subditas, tam directè, quoad earum voluntates, quàm indirectè, quoad materias sibi subjectas: *v. num.* 209.

1970 In Parocho non datur jurisdictio ad dispensandum in votis. Mendo *in Epit. ver. votum, num.* 19.

1971 Episcopus non potest dispensare cum hæredibus in votis defuncti. Mendo *cit. num.* 20. quia hæredes ad id tenentur, non vi voti, sed pacti, aut contractus.

IRRITATIO

1972 Est *annullatio voti facta à potestate dominativa, qua quis suo nomine potitur*. Differt à dispensatione, & commutatione, quia hæc fit à potestate jurisdictionis, quam habet superior nomine Dei. Hinc fit, 1. Quòd irritatio fieri possit à sæculari: dispensatio verò, & commutatio non nisi à persona Ecclesiastica, 2. Quòd irritatio sine causa sit illicita, sed valida; quia fit ratione dominii, & nomine proprio; unde sunt emissa cum tacita conditione consensus ejus, qui habet dominium. Dispensatio verò sine causa fit illicita, & invalida, quia fit ratione jurisdictionis, & nomine Dei, qui non approbat solutionem voti temerè factam.

1973 Irritatio est duplex, directa, *quæ fit ab aliquo, quatenus est ei subjecta voluntas voventis*; & indirecta, *quæ fit ab aliquo, quatenus est ei subjecta materia voti*. Vota directè irritata numquam reviviscunt: quia sunt extincta in radice; Vota verò indirectè tantùm irritata reviviscunt, quando desinunt præjudicium afferre, unde sunt solùm suspensa.

1974 Irritatio fieri potest per procuratorem. Ant. à Spir. Sanct. *de voto tr.* 5. *dis.* 2. *sect.* 31. *num.* 423. cum Castropal.

1975 Ad indirectè irritandum non requiritur causa, sed sufficit præjudicium, aut quòd materia non sit in potestate voventis.

Ad directè irritandum licitè, requiritur causa. Sufficit, quia pater filium voto gravatum sentit. Tamb. Unde, sine causa irritans, non peccat, nisi venialiter. Lessius, Castropal. contra Ant. à Spir. Sanct. *de voto tr.* 5. *dis.* 2. *num.* 418. cum aliis, qui neque venialiter peccare dicunt.

SUMMUS PONTIFEX

1976 Non potest directè irritare vota omnium Christianorum. Leander *de voto tr.* 1. *dis.* 16. §. 2. *ad qu.* 8. quia non habet potestatem dominativam in omnes, sed jurisdictionis, licet supremam, quæ sufficit ad gubernandam Ecclesiam; alioquin nullus homo posset obligari alteri homini, nisi sub tacita conditione: *Si Papæ placuerit*: Unde solùm potest in omnibus Christianorum votis dispensare, aut ea commutare. Item non directè irritare vota Clericorum sæcularium; quia neque in illos habet potestatem dominativam, nisi circa res Ecclesiasticas, & circa concernentia ad illas.

1977 Potest directè irritare vota Religiosorum, & Monialium; quia hi specialiter Papæ subduntur ratione voti obedientiæ: Unde Summus Pontifex est supremus omnium Religiosorum Prælatus; adeòque potestatem dominativam habet in Religiosos omnes.

1978 Aliorum autem vota solùm potest indirectè irritare, ratione materiæ, quatenùs potest per potestatem præceptivam votorum executionem impedire. Leander *cit.*

PATER,

1979 Et in ejus defectu Avus paternus, tutor, & in horum defectu mater potest directè irritare vota filiorum impuberum, etiam castitatis, & religionis, ratione imperfectionis ætatis, quia in his tacita est conditio: *Si pater consentiat*.

Impubertas finem habet in maribus anno 14. completo.

1980 Imò potest ea irritare post pubertatem, si sint facta tempore impubertatis, & non confirmata tempore pubertatis, implenda tamen tempore pubertatis. Sanchez; quia hæc potestas irritativa fundatur in imperfectione ætatis, sub qua fuit votum emissum. Vide in matr. de imped. ordinis.

1981 Potest directè irritare vota filiorum puberum, quamdiu manent sub potestate patris, & non sunt emancipati, si illa præjudicent patriæ potestati; talia sunt vota, quibus domus perturbatur, aut filius infirmari timetur, &c. ut longa peregrinatio, immoderata jejunia, &c. Non potest irritare vota ipsi non præjudicantia, ut votum jejunii, orationis, moderatæ eleemosynæ de proprio peculio, Religionis, &c. quia filius pubes non emancipatus solùm in prioribus non est sui juris, benè verò in posterioribus.

1982 Idem potest curator durante minoritate, quoad vota spectantia ad bona temporalia, aut gubernationi domus præjudicantia. Tutor datur pupillo usque ad annum 14 completum: Curator datur minori ab anno 14. ad 25. completum.

QUÆRES

1983 *Mulier nobilis filiam inhians vovit se eam daturam Deo in Religione, si unam obtineret. Eam obtinuit, & votum ratificavit; filia post septennium, matris suasu, Religionem vovit; Pater nec consensiit, nec dissentiit, sed tacuit: facta est puella pubes, tunc pater cupiens eam, utpotè unicam, dare nuptiis (matre enixè exceptante) Votum*

tum irritavit. Contraxit puella sponsalia, sed tam infelici exitu, ut inexcogitabiles sint inde exortæ lites; taliter, ut matrimonio desperato, excessivo dolore affecti, unus post unam, intra quindecim dies, obijere parentes; & puella, eodem die, quo pater ad sepulturam, solam, & omni humana ope destitutam se cernens, ad Monasterium confugit. Quid dicendum?

DIcam, patrem potuisse post pubertatem irritare votum puellæ in impubertate emissum, ob tacitam conditionem, quæ in eo fuit: *si pater consentiat:* Quod votum puella (ut supponitur) non ratificauit post pubertatem. Nec ex dicendis obstaret licentia, si eam dedisset: *ut in num.*1986.

Grauiter peccauit mater; quia ob suum votum, maximè à puella post septennium ratificatum, tenebatur suasionibus veris, & non fictis, tam apud puellam, quàm apud patrem voti adimpletionem curare; quod nedum omisit, sed positiuè utrique suum enixum desiderium de ea danda nuptiis ostendit, & callida arte suasit, ut inde pater, àbsque ulla causa, nisi sanguinis passione, ad irritationem voti procederet. Hinc fortè infortunia. Sæpè mulier fuit causa ruinæ.

Quòd si vir prolem fœmineam inhians, unà cum uxore, Deo in Religione daturum vouisset; similiter irritando, grauiter contra votum peccasset: *v.num.*1826.

RATIFICATIO VOTI,

1984 UT habeatur, & nouam obligationem inducat, tria requiruntur. *Primò, ut vovens sit conscius debilitatis prioris voti. Secundò, ut velit se de novo obligare firmiter, perinde ac si numquam obligatus fuisset. Tertiò, ut ita dispositus, voce, vel saltem mente, præterita repetat, seu certè approbet.* Ita Tamb. *tom.*1.*pag.*114. *cum Com.* Alioquin dicetur, *voti renovatio*, seu *repetitio*, quæ nouam obligationem non inducit; sed votum, uti erat, relinquit: *v.num.*1850.

1985 Si quis oblitus voti, v. gr. Religionis, in impubertate emissi, votum Religionis post pubertatem emittat; verum votum reseruatum emittit, quod non potest à patre irritari; quia est votum à priori distinctum, & independens ab illo.

P A T E R

1986 SI licentiam dedit filio vouendi, & promisit se non reuocaturum, seu votum confirmauit; si votum sit personale, potest validè irritare; quia per promissionem, & confirmationem non potuit à se abdicare propriam potestatem in filium; non tamen licitè, sed peccat mortaliter, licèt Castropal. velit, quòd peccet venialiter ratione infidelitatis, nisi juramentum adjunxerit: si verò solùm licentiam dedit, & promissionem non addidit, non peccat irritando, quia licentia semper intelligitur sine præjudicio proprii juris. Castropal.

Si autem votum, quod pater non irritare promisit, sit reale, non potest pater validè illud irritare; quia per licentiam simul, & promissionem, rem illam filio donavit, & à sua potestate abdicavit; quod facere potuit. Tamb.*tom.*1.*lib.*3.*c.*16.*§.*3.*n.*15.

1987 Ejectus à Religione, si in sæculo habeat filios, non potest eorum vota irritare, quia per professionem Religiosam amisit potestatem dominativam. Sanch. 4. *Decal. cap.* 35. *num.*50.

M A T E R

ETiam patre mortuo vota filiorum irritare non potest, nisi tutrix sit, aut curatrix. Com.

RELIGIOSORUM

1988 VOta (minimè Novitiorum) irritare directè possunt Papa, Generales, Provinciales, & Superiores locales absoluti, nempè Abbates, Priores, Guardiani, Præsidentes, excepto voto transeundi ad Religionem strictiorem, *ex cap. licet de regularibus*, quia quoad hoc Religiosus est subditus tantùm Pontifici. Posse tamen illud commutare, ait Gobat.*tom.*3.*de voto num.*205. *v.num.*1919.

Prælatus inferior non potest directè irritare votum subditi à Superiore ratificatum.

D O M I N U S

1989 VOta illa solùm irritare potest servo directè, quæ præjudicant ejus servitio; in aliis enim servus est sui juris. Non potest dominus irritare vota servi tempore servitutis emissa, post eam tamen implenda; quia ei non præjudicant. Nec potest irritare vota servi ante servitutem emissa, sed solùm potest ea suspendere, quantum ad id, quod ejus servitio obstat.

V I R

1990 VOta uxoris tempore subjectionis emissa, & ipsi præjudicantia, potest directè irritare; est communis. Minimè, non præjudicantia. Castropal. contra Sanchez, qui tenet etiam ea posse irritare ratione totalis subjectionis uxoris erga virum, itaut ejus vota censeantur semper sub conditione emitti: *si vir non contradixerit*: Excipitur votum Religionis, quando potest impleri, invito viro; nempè quando vir adulteravit, &c.quia in eo uxor non subditur viro. Sanchez.

1991 Potest directè irritare vota uxoris tempore subjectionis emissa, de re post subjectionem implenda. Bonac. quia sunt facta tempore, quo uxor est sub potestate viri. Non potest tamen irritare vota ante subjectionem emissa, tempore subjectionis implenda; sed solùm suspendere, si ipsi præjudicent. Idem dic de votis ab uxore, stante legitimo divortio, emissis; quia tunc non est in illis subjecta; unde facta reconciliatione suspendi possunt à viro, non irritari.

U X O R

1992 Vota uiri sive ante, sive matrimonii tempore emissa, non potest directè, sed solùm indirectè irritare, quoad materiam promissam, si sibi, seu statui matrimonii præjudicet; quia vir non subjicitur quoad voluntatem uxori, sed solùm quoad materiam, si sit præjudicans; nam vir est caput uxoris, non uxor viri.

Unde uxor potest indirectè irritare votum viri de gestando habitum Tertii Ordinis S. Francisci; sed vir, decedente uxore, tenetur illum deferre.

1993 Votum viri de uxoris licentia emissum potest uxor indirectè irritare; quia licentia concessa præsumitur ad sui beneplacitum. Si verò non revocare promisit, nec licitè, nec validè potest irritare; quia per promissionem acceptatam cessit suo præjudicio, ob quod tantùm habebat jus irritandi. Sit exemplum de voto servi, quod promisit dominus non revocare: Sicut enim dominus potest integram libertatem servo donare, quam donatam, & acceptatam revocare non potest; ita de libertate circa partialem materiam est dicendum. Tamb. de voto.

Q U Æ R E S

1994 *Duo conjugati post consummatum matrimonium, mutuo consensu vota absoluta castitatis, & Religionis emiserunt. An possint ea irritare, & Episcopus dispensare.*

Dico 1. Si mutuus consensus habeat rationem puræ licentiæ; tunc potest ab ipsis licitè revocari, & votum irritari; quia (ut dictum est) licentia concessa præsumitur ad beneplacitum. Episcopus autem potest dispensare non in voto absolutè, sed ad petendum debitum, etiam si Pontifex possit adiri, nisi is, qui licentiam dedit, velit præstare, quæ requiruntur, ut vovens ingrediatur Religionem; tunc namque non potest Episcopus ad petendum debitum dispensare. Tancredi *lib.8.de matr.disp.11.à num.2.*

1995 Si autem mutuus consensus habeat rationem contractus, quando scilicet ultra licentiam intervenit pactum: *facio ut facias, voveo, ut voveas.*

Dico 2. tunc non posse Episcopum dispensare, neque ad petendum debitum, nisi in casu necessitatis, puta ob periculum incontinentiæ, aut in educatione, & sustentatione filiorum, & Pontifex non possit adiri. Quòd si conjuges mutuo consensu remittant sibi hanc mutuam obligationem, qua se obligarunt ad mutuò vovendum; tunc potest Episcopus dispensare solùm ad petendum debitum, etiam si Pontifex possit adiri; quia per illam remissionem, etsi illicitam, matrimonium restituitur in statum priorem, quoad liberam facultatem eo utendi. Tenentur tamen ad castitatem conjugalem, & altero mortuo coniux, qui remanet, tenetur votum implere, nisi adsit periculum incontinentiæ, aut aliquod impediens Religionis ingressum. Tancredi *cit.num.5.* Ad id verò tenetur ratione voti castitatis, non ratione voti Religionis, quorum discrimen habes *cit.in num.1857.*

1996 Dico 3. nec virum posse irritare votum uxoris, nec uxorem votum viri emissum mutuo consensu per modum contractus. Tancr. *lib.9.de matr.disp.40.quæres 1.* Leander *de voto disp.16.qu.131.ad 133.* cum communiori, contra Palacios, & alios.

Probatur, 1. *auth. can. ex cap.* Quod Deo, 33. *qu.* 5. quod est, D. August. *Quod Deo pari consensu voveratis, perseveranter usque in finem reddere debuistis, à quo proposito si ille lapsus est, tu saltem instantissimè persevera.* 2. Ratione; quia per mutuum consensum, & contractum, videntur cessisse juri suo revocandi; adeòque nec licitè, nec validè possunt hujusmodi vota irritare.

1997. Si autem post hujusmodi vota, conjuges mutuo consensu remittant sibi hanc mutuam obligationem, qua se obligarunt ad mutuò vovendum, seu mutuo consensu tradant mutuam corporum potestatem; tunc validè possunt talia vota irritare, imò & licitè, si sit causa. Ita iidem; quia per talem remissionem, licèt illicitam: *ut in num.1975.* matrimonium est restitutum ad pristinum statum, 1. Quia talia vota sunt facta tempore subjectionis, 2. Quia talis mutuus consensus, cessio juris, & obligatio est contractus humanus, qui nec ex se, nec ex jure aliquo positiuo perpetuitatem inducit; unde sicut fuit mutuo consensu initus, ita potest mutuo consensu dissolvi; quo dissoluto, conjuges ex vi voti castitatis possunt reddere, non petere ante irritationem; facta verò mutua irritatione, restituuntur in pristinum, ita ut possint reddere, & petere. Leander. *cit.q.132.*

Ubi

Ubi pondera, in casu distingui mutuam obligationem ad vovendum, & mutuum votum; adeòque adesse duos contractus, unum inter ipsos conjuges ad vovendum, alterum inter ipsos conjuges, & deum, cui votum emiserunt.

VOTA RESERVATA PONTIFICI

1998 Sunt quinque: *Castitatis perpetuæ*, *voti simplicis Religionis*, *& trium peregrinationum*, *Jerosolymam*, *Compostellam*, *& Romam devotionis causa*. Ut sint reservata, debent esse absoluta, & perfecta: si in aliquo deficiant, licèt sint valida, non sunt reservata.

1999 Generaliter loquendo, non sunt reservata quinque vota etiam castitatis, & Religionis, 1. Si sint conditionalia, 2. Si pœnalia, 3. Si sint emissa ex metu etiam levi, 4. Si sub obligatione solùm veniali. In quibus casibus tenent in ratione voti, & solùm cadunt à reservatione: *v. num.* 2010. *&* 2011.

Quintò, si adest dubium de eorum valore, sive dubium sit juris, quatenus v. gr. Quæstio est, An sit verè votum, an verè reservatum. Sive facti, quatenus dubium est, An adfuerint vera promissio, plena deliberatio, intentio, & alia ad voti, & reservationis rationem necessaria. Gobat. *tom.* 3. *de voto*, *num.* 330. cum communi; quia reservatio, utpotè odiosa, & gravis, est restringenda ad casus certos, perfectè voluntarios, & graviores: *v.n.* 1789.

2000 Et specialiter non sunt reservata, votum castitatis imperfectum, nempè castitatis conjugalis: Non petendi debitum. Non fornicandi. Non nubendi. Virginitatis pro prima vice. Votum expressum promittendi castitatem: Votum assumendi ordines sacros. Votum castitatis, de quo est dubium, an sit validum. Votum castitatis emissum ex metu etiam levi incusso ad illud extorquendum, & votum integræ castitatis, sed ad tempus, ad quod rationabiliter præsumitur ætas hominis perventura. Item votum castitatis, quod unus conjugum sine alterius licentia emisit; quia non est castitatis perfectæ, nam manet cum obligatione reddendi debitum. Vota utriusque conjugis non petendi debitum.

2001 Reservatum tamen est votum castitatis emissum usque ad octogesimum annum, vel à septuagenario per decem annos; quia cum ætas hominis regulariter ad octogesimum annum non perveniat, tale votum censetur perpetuum.

2002 Reservatum non est votum Religionis imperfectum: videlicet votum ingrediendi Religionem non approbatam. Et votum Religionis ad tempus, eo modo, quo dictum est de voto castitatis.

2003 Votum ingrediendi Religionem equitum Militarium S. Joannis, non potest commutari, sed est reservatum; quia est vera Religio, emittens tria vota solemnia, obedientiæ, paupertatis, & castitatis perfectæ.

2004 Votum verò ingrediendi alias Religiones militares equitum D. Jacobi, Calatravæ, & Alcantaræ, non est reservatum, sed potest commutari; quia de illis est dubium, & quæstio; An sint veræ Religiones; & dicti equites emittunt votum castitatis imperfectę, nempè conjugalis. Rodr. *in sum. part.* 2. *de vot.* Leander *de voto. v.n.* 746.

2005 Qui autem emisit votum Religionis, non satisfacit, ingrediendo Ordinem equitum S. Jacobi. Rodr. *in comp. q.* 9. Reg. *ref.* 40. *nu.* 13. quia, qui Religionem vovent, communiter intendunt statum viventium in communi, & à tumultu, fastu, ac curis sæcularibus alienum.

2006 Votum Religionis strictioris potest commutari in laxiorem; quia votum Religionis absolutè est reseruatum. Item votum perseuerandi in Religione, prout distinguitur à voto ingrediendi; nam votum Religionis reseruatum est, quo quis vult ingredi Religionem, & in nouitiatu eam sine fraude experiri, aliter ex justa causa egredi. In his namque casibus non commutatur substantia uoti, sed qualitas.

2007 Vota trium peregrinationum non ex deuotionis causa, sed ob alium finem, u. gr. ad osculandos pedes Pontificis, non sunt reseruata. Si quando uouisti, alium finem expressè non cogitasti, præsumeris uouisse ex deuotionis causa. Qualitates peregrinandi, u. gr. pedester, &c. commutari possunt, quia uniuersaliter circumstantiæ extrinsecæ in uotis reseruatis non sunt reseruatæ, sed substantia, u. gr. peregrinationis est reseruata.

2008 Executio uoti reseruati potest commutari, aut dispensari, quoad tempus, dando dilationem, quæ debet esse prudens, & non tanta, ut impediat executionem.

2009 Vota uerè conditionalia, aut pœnalia in materia reseruata, purificata conditione, esse reseruata tenet Pontius, quia tunc euadunt absoluta. Non esse autem reseruata, probabile putant Leander, Tambur. & alii; quia, cum sint emissa sub conditione, inuoluunt consensum imperfectum, utpotè dependentem ab euentu futuro, nec purificatio conditionis facit, quin consensus fuerit imperfectus.

2010 Dixi: *verè conditionalia*, quia si particula *si* significet tempus, & æquivaleat particulæ *quando*, votum est absolutum pro præfixo tempore, & reservatum: unde in hoc voto: *Voveo castitatem, si liberer à tempestate, ab infirmitate, &c.* si per particulam *si* intendas tempus executionis voti, votum est absolutum; si autem intendas salutem, &c. pro conditione, votum est verè conditionale. Ad quod dignoscendum, non potest aptior dari regula, quàm ex affectu voventis; si namque vovisti ex affectu ad materiam voti, particula *si* æquivalet particulæ, *quando*: Si verò vovisti ex affectu conditionis habendæ, putà salutis, &c. uti regulariter contingere solet, est vera conditio.

2011 Item conditio, ut votum cadat à reservatione, debet esse voluntariè adjecta quatenùs ejus amore, vel horrore, seu intuitu quis vovet; non sufficit, si sit naturaliter, aut ex juris dispositione insita. Unde votum castitatis ab impubere emissum, licèt sit conditionatum, hac conditione: *Si pater consentiat*: post pubertatem non potest à Confessario dispensari, aut commutari, sed est reservatum; quamvis pater possit illud irritare. Hac ratione vota solemnia Religionis sunt reservata, quamvis includant tacitam conditionem, qua Papa possit illa relaxare, juxta *dicta num.* 1961. & 1977. Gobat. *tom.* 3. *de voto num.* 325. *v. à num.* 1979.

2012 Si quis voveat sub disjunctione duo reservata, castitatem videlicet, vel Religionem, neutrum commutari potest; quia utrumque est reservatum.

2013 Si quis voveat sub disjunctione duo vota, quorum unum est reservatum, alterum non reservatum, v. gr. castitatem, vel jejunium, utrumque potest commutari; quia tunc propter illam libertatem, quam habet eligendi jejunium, castitas non est absolutè, & perfectè promissa: *v. num.* 1835.

2014 Facta tamen electione reservati, scilicet castitatis, omisso non reservato, nempè jejunio, si partem reservatam elegisti per novum votum, erit reservatum; niminè, si absolutè elegisti sine novo voto; quia tunc electio illa non est votum, sed simplex voluntas, & propositum eam partem servandi præ alia; adeòque votum illud tunc non est reservatum, sed remanet in sua natura, sicut priùs.

2015 Idem dic, si altera pars non reservata evadat impossibilis, v. gr. si vovens fiat impotens ad jejunandum; non enim tunc proindè altera pars, quæ est castitatis, evadet reservata; quia illa impotentia non mutat voti substantiam, sub qua erat antea: per accidens namque est alteram partem eligi non posse.

QUÆRES I.

2016 *An materia subrogata pro voto reservato sit reservata? Vovit quis absolutè castitatem, sed à Pontifice loco castitatis jejunium impositum fuit. An hoc jejunium possit commutari?*

Esse reservatum, & incommutabile, tenent Canonistæ: quia subrogatum sortitur naturam ejus, cui subrogatur. Non esse reservatum, ac proinde commutari posse, imò & dispensari ab Episcopo, aut Regularibus, docent Theologi, Sanchez, Castropal. & alii; quia materia reservata jam fuit à Pontifice in non reservatam translata; & fundamentum Canonistarum est verum in favorabilibus, non in odiosis.

QUÆRES II.

2017 *Puella vovit B. Virgini perpetuam Virginitatem. An votum sit reservatum?*

Resp. Si puella promisit Deo, votum est verum, & reservatum. Si non cogitavit de Deo, vel si cogitavit, non cogitavit de promissione facienda Deo, sed solùm habuit intentionem honorandi B. Virginem, & illi soli se obligare; votum non est reservatum. Gobat. *tom* 3. *de voto num.* 21. & 327. quia non est verum votum: verum namque uotum *est promissio facta Deo*, & cultus latriæ; dictum autem uotum est cultus hyperduliæ: *v. num.* 269.

2018 At, in dubio (ait Gobat) præsumendum est, promissionem esse factam Deo; quia ita regulariter fit. Unde promissio facta alicui Sancto, non est propriè uotum, nisi promittatur Deo, de implendo, quod Sancto promittitur. At quia uulgò, & secundum communem usum uocatur uotum, cadit supra illud priuilegium commutationis, dispensationis, &c.

De uoto agunt, Scotus *in* 3. *d.* 39. *qu. un. litt. O. in* 4. *d.* 37. *q. un. litt. A. d.* 38. *qu. un. litt. A. B. C.* Mastrius *dis.* 11. *q.* 3. *n.* 59. Bonac. *tom.* 2. *pag.* 278. Joan. la Cruz *pag.* 29. Busem. *lib.* 3. *tr.* 2. *c.* 3. Mendo *in Epit. ver. votum.* Alozza *ver. votum.* Cleric. *cap.* 46. Castropal. Tancr. Leander. Ant. à Spir. Sanct. & Fagnanus sæpè citatus.

DE

DE III. PRÆCEPTO DECALOGI.

Sabbata Sanctifices.

2019 IN veteri Testamento erat Divino cultui designatus dies Sabbati, qui in novo fuit abrogatus, & pro eo ab Ecclesia institutus dies Dominicæ. Item præcepto Ecclesiastico sunt assignata alia festa Domini, atque Sanctorum. Hoc præceptum præcipit cessationem ab operibus servilibus, à medio noctis antecedentis usque ad medium noctis sequentis, & obligat sub mortali: *v. num.* 166. *& prop.* 52. *ab Innoc. XI. damn.*

2020 Opus servile dicitur, *quod spectat principaliter ad laborem corporis, & regulariter fit ab operariis, ac servis, & licèt fieri possit à dominis, potius fit à servis:* ut arare, fabrilia agere, & alia artis mechanicæ opera, quæ laborem corporis solùm requirunt.

2021 Ultra hæc sunt jure Canonico etiam sub mortali prohibita quinque opera non servilia, seu actus forenses: Mercatum, Judicium civile, aut criminale, juramentum judiciale, omnis processus, & actus judiciales, exceptis illis, qui ob pietatem fiunt.

2022 Quoad mercatum, attendenda est consuetudo locorum. *Clericatus c.* 47. *num.* 34. Item testes possunt examinari die festo, si juramentum sit datum die præcedenti, vel si causæ expeditio immineat ob bonum commune. *Clericatus cit. num.* 37. & judex potest amicabiliter partes componere.

2023 Ars liberalis dicitur, *quæ principaliter spectat ad animum*: ut organa pulsare, choreas agere, digladiare, &c.

2024 Inter opera servilia, & artes liberales, sunt opera media, quæ non prohibentur, etiam si fiant ob lucrum, ut venari, piscari, iter agere, &c.

2025 Comediæ non sunt opera servilia. In aliquibus tamen locis, uti Romæ, diebus festis prohibentur; quia illæ, & similes ludi, maximè animum à Deo avertunt, die, quo fideles debent erga eum occupari.

Die festo pugnare non est peccatum. Mendo *n.* 4. quia non est opus servile.

2026 Qui pluribus diebus festis per modicum tempus opus servile exercet, non peccat mortaliter, etiam si modica illa simul notabile tempus constituant, quia præceptum est affixum diei, adeòque opera illa non continuantur moraliter; benè verò, si eodem die festo per interpollatas vices parva opera illa exerceret, quæ simul constituant quantitatem notabilem temporis.

At non peccat mortaliter, qui est causa, ut plures successivè laborent, etiam si totum diem occupent, dummodò singuli per modicum tempus laboraverint; quia opus unius non continuatur moraliter cum opere alterius, & sicut non peccant mortaliter operarii sic laborantes, ita nec dominus præcipiens sic eos laborare.

2027 A peccato excusat, 1. consuetudo: sic sæpè excusantur Barbitonsores, & in pluribus locis Nundinæ, 2. Utilitas, nempè timor amittendi magnum lucrum, 3. Necessitas, sive communis, sive privata, propria, vel aliena, v. gr. si sine gravi incommodo, detrimento, aut periculo opus omitti non possit, 4. Pietas in Deum, ut Templum verrere, parietes paramentis ornare, minimè illis spoliare. Nec licet parietes fabricare, &c. nisi necessitas urgeat. Si causa sit dubia, petenda est dispensatio ab Episcopo. Cujus etiam licentia est petenda in causa necessitatis, si opus sit publicum.

2028 *Hinc excusantur Pistores, Macellarii, Pharmacopolæ, Instauratores pontium, viarum, &c. quæ moram non patiuntur, Coquinarii, &c. Piscatores Thunnorum, &c. qui certo tantùm anni tempore id possunt. Vindemiatores tempore vindemiæ. Sartores pro rebus necessariis in nuptiis, funeribus, &c. si aliter satisfacere non possint. Agricolæ, si laborent ad præcavendum damnum ob pluviam, aut tempus, quod prævident. Naucleri pendentes à ventis. Coctores calcis, &c. & quoties opus inceptum non potest sine damno interrumpi. Servi, & servæ coacti à dominis, ut laborent, qui tamen debent illos deserere, si frequenter contingat. Iidem reficientes suas vestes, si aliis diebus non possint. Pauperes, & artifices, qui suam familiam alere non valeant, nisi laborent, si sine scandalo faciant.* Communis.

2029 Cæterùm pro nuptiis, & aliis causis, quorum executio est in libertate dominorum, omninò curare debent domini, ut vel executionem negotii post tot dies postponant, vel operariorum laborem per tot dies anticipent, quot sufficiunt, ut dies festivi medii vacent; alioquin eos à peccato mortali non excuso, benè verò, si sine gravi incommodo nec postponere, nec uti supra anticipare valent.

2030 Denique à mortali excusat parvitas materiæ: talis erit, si labor unam, aut duas horas non excedat.

2031. Licitum est docere, scribere, & transcribere etiam pro pretio; quia non sunt opera servilia, sed liberalia. Nec pretium facit opus esse servile, si ex se tale non sit.

Sicut e contra, non licet facere opus servile gratis; quia per hoc non cessat esse opus servile.

Plures inter liberalia comprehendunt pingere; non licet autem colores terere. Similiter licet characteres, seu typos componere, minimè tamen imprimere; quia componere magis exposcit applicationem mentis, quàm exercitium corporis; unde non est servile, sed liberale opus, quod non valent efficere servi.

2032 *Licitum est iter agere, jumenta ducere, canere, sonare; quia servilia non sunt. Item ad vitandum otium, & recreationis gratia licitum est venari, aucupari, piscari saltem in fluminibus, & mulieres acu pingere*, aut alio modo manibus laborare, ne tota die otio vacent. Mendo *in Epit. ver. festi dies num.* 6. Item licet iter agentibus jumenta suppellectilibus onusta ducere; & ferrariis laminas ferreas pedibus imponere ob necessitatem.

2033 Probabile est, dominum posse licitè die festo injungere mancipio infideli opera servilia, etiam in sui commodum, sicut quilibet potest ea injungere infantibus, & perpetuò amentibus, quia non subiiciuntur legi Ecclesiæ; & eadem ratione licitè potest dominus infideli ministrare carnes die veneris. Cæterùm puto standum esse sententiæ negativæ, si labor mancipii sit in commodum ipsius domini, quia tunc servus laborat, ut instrumentum domini, adeòque moraliter domino opus servile imputatur. Diana *p.* 5. *tr.* 14. *ref.* 7. famulos laborantes diebus festis jussu domini peccare, si absque gravi detrimento recusare possint, vel eos deserere. Secus, si grave detrimentum paterentur, v. gr. quia alium non reperirent, cui inservire; tenet Clericatus, *c.* 52. *num.* 8. cum S. Ant. *p.* 2. *tit.* 9. *cap.* 7. *§. ult.*

2034 Licitum est advocato die festo informare Judices in scriptis; & civibus convenire ad consilia, ac personas ad officia eligere; quia non sunt opera servilia, nec aliunde prohibita: *v. in prop.* 52. ab Innoc. XI. *damn.*

2035 Ex Decl. S. Congr. Rituum 11. Martii 1690. Festum Annunciationis B. Virginis, si contingat feria 6. in Parasceve, transfertur unà cum Præcepto, & Officio ad feriam 2. post Dominicam in Albis; unde tunc, & non feria 6. tenentur fideles abstinere à servilibus, & audire sacrum.

Ex Decl. ejusdem S.C.R. 13. Septemb. 1692. si festum S. Joseph contingat feria 5. Majoris hebdomadæ, Officium Sancti est transferendum ad aliam diem juxta Rubricas, præceptum verò audiendi Missam, & vacandi ab operibus servilibus, non est transferendum, sed servandum eadem feria 5. Adeòque celebrandæ sunt Missæ privatæ ante celebrationem solitæ Missæ Conventualis.

Scotus *in* 3. *d.* 37. *qu. unic. litt.* D. Mastrius *dis.* 11. *q.* 4. *num.* 71. Bonac. *tom.* 2. *pag.* 327. Joan. la Cruz. *pag.* 47. Tamb. *to.* 1. *lib.* 4. *cap.* 3. Leander *to.* 3. *tr.* 1. Busem. *lib.* 3. *tr.* 3. *dub.* 1. Mendo, & Clericatus citati.

DE IV. PRÆCEPTO DECALOGI.

Honora Patrem tuum, & Matrem tuam.

2036 Filii, & subditi respectivè præstare tenentur parentibus, ac superioribus, amorem, reverentiam, & obedientiam: ita ut, si in his graviter deficiant, peccent mortaliter, & debeant in confessione circumstantiam aperire, quia contrahunt malitiam specie distinctam; nam peccant contra pietatem. Pietas est charitatis species, quæ ab illa distinguitur per hoc, quòd respiciat Parentes, Patriam, & Consanguineos.

2037 *Filius mortaliter contra amorem peccat*, 1. *Si parentibus signa odii ostendat*, 2. *Si mortem aut grave malum illis exoptet*, 3. *Si necessitate corporali, aut spirituali urgente, possit, & non subveniat: v. num.* 179. 4. *Si cum sit hæres, eorum vota, legata, & testamenta non impleat.*

2038 *Contra reverentiam*, 1. *Si verbis contumeliosis, &c. graviter offendat*, 2. *Si eos etiam leviter percutiat. Imò etiam si manum ad percutiendum deliberatè elevet*, 3. *Si pauperes agnoscere nolit, & despiciat. Si verò ex justa causa nolit eos apud se habere, & solùm exteriùs se nosse dissimulet, modò de necessariis iis prospiciat, à gravi peccato excusatur; quia in tali casu parentes non sunt rationabiliter inviti*, 4. *Si in foro externo etiam de vero crimine accuset; excepto crimine hæresis, proditionis Patriæ, & conspirationis in Principem: v. tom.* 2. *num.* 268.

2039 *Contra obedientiam, si in iis, quæ ad bonos mores, & gubernationis onus spectant, ubi res gravis est, fit inobediens*, 2. *Si contra expressam Parentis voluntatem ducat uxorem planè se indignam*, 3. *Si nupserit parentibus inconsultis. Si tamen consuluit, illi verò denegavere, potest iis invitis nubere, si sponsa sit se digna; nam in electione sui status est sui juris.* Bonac. & Busem.

2040 Filii puberes, minores tamen 25. annis ex

ex jure communi sunt sub parentis potestate, etiam si conjugati, & Sacerdotes. Jure tamen Castellæ, conjugati eximuntur post benedictionem Ecclesiæ.

In casu extremæ necessitatis, filius priùs tenetur succurrere Patri, quàm suis filiis. Mendo, *ver. Parentes num.* 5. quia plus illi debet.

PARENTES

2041 PRæstare tenentur filiis instructionem, seu educationem, bonum exemplum, correctionem, & alimenta, ita ut si graviter defecerint, peccent mortaliter, etiam si proles sit spuria.

2042 Mater tenetur prolem alere usque ad annum tertium. Deindè tenetur eam alere pater usque ad emancipationem, & dotem dare filiæ, etiam volenti Monasterium ingredi.

2043 Pater tenetur alimenta præstare filio secundum convenientiam status.

2044 Mater tenetur per triennium lactare filium, naturalem, aut spurium. Quòd si non possit, tenetur pater solvere expensas. Post triennium tenetur pater illi alimenta dare, etiam ex redditibus Ecclesiasticis, si alia bona non habeat; & filiam spuriam dotare. Si pater non valeat, obligatio cadit in matrem; & in hujus defectum, tenentur avi, & alii ascendentes, primo loco ascendentes patris, secundo loco ascendentes matris; si verò talis filius factus adultus, possit sibi consulere, & habeat, unde sustentari, tunc non tenentur parentes ad alimenta. Mendo *cit.* quia jus naturæ exposcit, ut necessitati provideatur; adeòque hac cessante, obligatio naturalis cessat.

2045 Et addit Mendo: *Si dubitetur, quisnam è duobus sit pater filii illegitimi, uterque tenetur pro medietate eum alere; si unus nolit, alter non tenetur integra alimenta præstare, quia filius non habet integrum jus contra illum. Si autem alter sit ditior, aut nobilior, tenetur plus præstare, quàm minùs nobilis, aut dives, quia ex se divites, & nobiliores debent filiis præstantiora suppeditare alimenta.*

2046 Parentes mortaliter peccant, si exponant filios hospitali, nisi eos alere non possint; aut nisi adsit periculum infamiæ, aut gravis damni, si proles sit ex fornicatione, ut infra de Irreg. Natalium.

2047 Si pater, qui filium Hospitali exposuit ad vitandam infamiam, aut periculum damni, sit dives, utique non peccavit mortaliter, sed difficultas est, *An teneatur restituere expensas alimenti Hospitali?* Affirmant Sanchez, & Azorius apud Tamb. *tom.* 1. *lib.* 5. *cap.* 3. *§. num.* 4. *&* 5. & talem volunt debere tenere animum, quando exponit. Probabile putat Tamb. *cit.* cum Henriquez, & Dicastillo, quòd non teneatur; idque *ex præsumpta voluntate fundatorum; qui in Hospitalium erectione videntur cujuscumque generis necessitatibus voluisse consulere.* Addit tamen Tamb. sententiam Layman, id posse præsumi, si Hospitale sit dives, secùs, si pauper.

2048 Regulariter non tenetur mater adultera declarare, quòd proles primogenita sit spuria; quia bona fortunæ, quibus proles legitima privaretur, cedunt bono famæ, quo mater privaretur; nam est altioris ordinis. Tum quia viro vivente, aut fratre, &c. immineret inde grave damnum matri. Quod si imprudens mater declararet prolem esse spuriam, non teneretur proles ei fidem adhibere, quia cum talis declaratio repugnet naturali pietati maternæ, non videtur carere suspicione adversionis ab uno, & specialitatis cum alio: *v. n.* 39.

2049 Conari autem debet mater damna legitimæ proli alio modo compensare, vel spurium suaviter inducendo, ut fiat Ecclesiasticus, si sit idoneus, vel de bonis propriis plus legitimæ proli distribuendo.

2050 Faciliùs à restitutione excusatur pater spurii; quia vel damnum ab adultera compensandum credit, vel quia raro potest certò scire, prolem suam esse, & non alterius: *v. num.* 40.

LEGITIMA

2051 DEbetur filiis legitimis, tam ex bonis patris, quàm ex bonis matris. Et e conversò, filii, si carent descendentibus, debent legitimam ascendentibus, nempè patri, aut matri, si adsint; quæ non debetur, nisi post obitum. Legitima, jure Cæsareo, si filii sint quatuor, aut pauciores, est tertia pars bonorum (deductis ære alieno, & expensis pro funere) æqualiter dividenda; si verò sint quinque, aut plures, est media pars bonorum; de aliis autem partibus extra legitimam parens potest disponere ad sui placitum. Pro quo sunt duo carmina.

Quatuor, aut infra, dant natis jura trientem.
videlicet tertiam partem.
Semissem verò dant natis quinque, vel ultra.
videlicet dimidiam partem.

2052 Hic autem est sermo de bonis liberis ab ipsis nempè parentibus acquisitis, minimè de bonis vinculatis, ab Avis scilicet, aut Proavis in testamento relictis cum vinculo, ut tali, vel tali forma, & conditione successivè transeant ad hæredes; de his namque hæredes non possunt in testamento disponere ad sui libitum, sed juxta vinculorum formam.

2053 Legitima non debet accipi à toto cumulo hæreditatis, si sit debitis gravata; sed accipi debet ex eo, quod superest, deductis ære alieno, & expensis funeris. Bonac. *tom.* 2. *pag.*296. *num.*5. Constat ex ejus definitione; legitima enim definitur: *Portio quædam accepta à tota hæreditate, deductis prius ære alieno, & expensis funeris.*

Vota antem realia, & legata à testatore relicta, sunt quidem ab hærede solvenda, at non prius deducenda; prius enim ex toto cumulo hæreditatis (solo ære alieno, aut expensis funeris prius deductis) est accipienda legitima. Ratio disparitatis est; quia vota, & legata oriuntur ex liberali dispositione defuncti, quæ nocere non debet hæredi necessario: debita verò oriuntur ex justitia commutativa, quæ nocet hæredi; nam nemo potest ex bonis alienis ditari; debita autem sunt bona aliena, adeòque nocent hæredi: *v. à num.*1839.

2054 Testator non tenetur dare legitimam filiæ jam dotatæ; Molina *tom.*1. *de justitia tr.*2. *dis.*177. *pag.* 678. quia Dos æquiparatur legitimæ. Imò nullam actionem habet filia dotata in officium testamenti; solùm petere potest complementum legitimæ ab hæredibus, vel legatariis, si dos fuerit ea minor.

2055 *Plures sunt casus, in quibus pater potest filium exhæredare,* 1. *Ob ingratitudinem, si gravem injuriam intulit patri, vel ejus vitæ insidiatus sit, aut manus injecerit,* 2. *Si novercam, hoc est uxorem patris carnaliter cognovit,* 3. *Si cum gravi dispendio parentum bona dilapidavit,* 4. *Si testamentum à parente condi impedierit,* 5. *Si patri in carcere detento succurrere negavit fide jubendo,* 6. *Si patrem accuset: ut in num.* 2038. 7. *Si filia ante annum* 25. *vitam elegerit luxuriosam. Quæ & similes causæ valent, quando filiis aliundè superest, unde vivant; alioquin pater tenetur necessaria alimenta præstare.* Com. Scotus *in* 3. *d.* 19. *qu. un. litt. C. in* 4. *d.*6. *q.*10. *litt.E. dist.*15. *q.*2. *litt.I. KK.* Mastrius *in Theol. mor. dis.*15. *quæst.*5. Bonac. *tom.*2. Joan. la Cruz. Tamb. *tom.*1. *lib.*5. *cap.*2. Busem. *l.*3. *tr.*3. *cap.*2. *Clericatus cap.* 49. Mendo *cit.*

FRATER

2056 Dives tenetur alere Fratres, aut Sorores pauperes, etiam si sint uterini. Item tenetur sorores dotare, si non sint à Patre dotatæ. Molina *de just. tom.*3. *dis.* 224. Surdus *de alimentis tit.*1. *q.*25. *num.*9. & fratri decedenti ab intestato illi succedunt. Rot. *par.*19. *rec. dec.*38. *n.*14. *Clericatus c.*51.

OBEDIENTIA

2057 Est virtus moralis inclinans ad implendum superioris imperium.

2058 Virtute voti obedientiæ tenetur Religiosus Superiori obedire quoad omnia, quæ præcipit secundum regulas, & constitutiones Ordinis, sive directè, & explicitè, sive indirectè, & implicitè.

2059 Ea dicuntur indirectè, & implicitè in Regula contineri, quæ sunt valdè necessaria, sine quibus Regula commodè observari non potest. Adeòque non potest Superior quasvis corporis macerationes præcipere, quamvis ad pleniorem Regulæ observationem ordinentur. Busem. *lib.*4. *c.*1. *dub.*4.

2060 Hinc non tenetur subditus obedire in iis, quæ sunt contra Regulam; nisi superior sit talis, qui possit in ea dispensare, & causa legitima adsit.

2061 Nec in iis, quæ sunt supra, seu præter Regulam, ut essent notabiles macerationes, nisi præcipiantur in pœnam culpæ, aut delicti; tunc namque tenetur subditus obedire.

2062 Et subdit Busem. *cit. Nec refert, quòd Regulæ jubeant in omnibus obedire; id enim non de obligatione voti, sed obedientiæ perfectione intelligitur.* Ita Suarez, Sanch. 6. *mor. cap.* 2. & Layman.

2063 Si Superior in iis, quæ præcipere potest, præcipiat, *In virtute Sanctæ obedientiæ: In virtute Spiritus Sancti: In Nomine Jesu Christi:* aut simili forma, tenetur subditus sub mortali obedire; quia intendit obligare, quantum potest. Sub veniali, vel nullo, si alia forma utatur. Busem. *cit.*

2064 Caveat tamen superior, ne sit levis in præcipiendo *in virtute Sanctæ obedientiæ*, quia hoc est præceptum formale obedientiæ, & superioris gladius, qui non nisi raro, ex gravissima causa, & eximia prudentia, est euaginandus, juxta dicenda de casuum reservatione, & excommunicationis fulminatione.

2065 Nec peccat non obediendo, si rationabiliter credat superiorem non fuisse præcepturum, si veritatem scivisset. Alarius *num.*20.

2066 In dubio, an res, quæ præcipitur, sit licita; vel an adsit justa causa præcipiendi? subditus obedire tenetur. Alarius *pag.* 328. *n.*25. Busem. *cit.* Quia superior est in possessione præcipiendi; & nemo est spoliandus jure certo per superveniens dubium.

2067 Non tenetur tamen obedire, si prudenter timeat grave malum, aut damnum ex impletione præcepti oriturum. Alarius *num.* 19. Busem. *cit.* quia in dubio fa-

favendum est ei, de cujus damno agitur.

Omninò vide dicenda in peccato mortali, de inobedientia formali, & supra *n.*201.

REGULA S. P. DOMINICI

2068 NEc Fratres, nec Sorores obligat sub culpa mortali, aut veniali, sed solùm ad pœnam; nisi propter præceptum, aut contemptum. Constat ex initio Const. & docet D. Thomas 2.2. *qu.* 186. *art.*9. *ad* 1. Fagnan. *lib.*3.*cap.Explicari* 3.*de observ.jejun.pag.*618.

2069 Pœna solet esse in ipsa constitutione taxata, ita ut transgressor debeat ex se pœnam implere; & tunc, si non impleat, neque venialiter peccat; quia non tenetur sub culpa. Si verò ea pœna præcipiatur à Superiore speciali præcepto, tunc non implens culpa non caret; quia tunc præceptum est ab homine, & subditus ex voto tenetur Superiori obedire; nam pœna illa (ut supponitur) est explicitè, aut implicitè in Regula: *v. num.*2057.

2070 Contemptus habetur, quando quis agit contra Regulam, in quantum renuit subjici ordinationi Regulæ. D. Thomas 2. 2. *qu.* 186. *ad* 3.

2071 Non erit autem contemptus, si contra Regulam agat ex concupiscentia, ira, aut alia passione, etiam si frequenter; frequentia enim non importat formaliter contemptum, sed solùm dispositivè; in quantum, qui frequenter contra legem agit, disponitur, ut tandem contra legem agat, renuens legi subjici, juxtà illud Prov. 18. *Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit;* & tunc est contemptus formalis. Prologus Const. Ordin. Præd. Lit.N. vide infrà, de contemptu formali.

De Regula Clarissarum infrà, cum de jejunio.

De voto Obedientiæ, fusè agunt Donatus *tom.* 3. *tract.* 17. & Pelliz. *de Monialibus capit.*4. & 10.

DE V. PRÆCEPTO DECALOGI.

Non occides.

2072 H*Omicidium est injusta hominis occisio.* Eodem præcepto prohibetur mutilatio: *Quæ est membri amputatio;* & omnis læsio corporis.

HOMICIDIUM SUI IPSIUS.

2073 NEmini licet directè se ipsum occidere, aut mutilare; quia solus Deus est nostræ vitæ, ac membrorum nostri Corporis Dominus. Hinc peccaret mortaliter, qui se ipsum castraret ad tentationes sedandas.

Immò peccant mortaliter, qui filios etiam consentientes castrant, ut sint apti cantui. Caramuel *in theolog. fund. à num.* 1063. Hos verò à peccato excusant plures Doctor. Tamb. *lib.* 6. §. 1. Mastrius *disp.*11. *nu.*16. Quia in horum castratione habetur utilitas; nam inde fiunt sonori cantores pro servitio Reipublicæ, & Ecclesiæ ad divinas laudes, quæ utilitas compensat nocumentum illud corporis, & æquivalet necessitati; unde sicut pro necessitate corporis licitum est membrum abscindere, ita pro præfata utilitate castrare. Adde, in praxi hos in toto Orbe Christiano permitti.

2074 Non licèt damnato ad mortem per sumptionem veneni, illud spontè sua anticipato tempore sumere. Mendo *ver. Homicidium;* quia esset homicidium directum, & positivum sui ipsius.

2075 Homicidium negativum, seu indirectum sui ipsius, tunc habetur, quando quis aliquid facit, vel omittit, ex quo mors sequitur. Potest esse licitum ex bono, & sufficienti fine. Licitum namque est, pro salute Patriæ, Reipublicæ, Principis, aut alterius personæ Reipublicæ plus necessariæ, morti se exponere.

2076 At non licet morti se exponere ob vitam alterius privati, in quo non reluceat ratio publici boni; nisi sit amicus ita charus, quòd censeatur (ut vulgò dicitur) *alter ego;* quia ordo charitatis à se incipit. Et multò minùs licèt pro ejus bonis servandis.

2077 In nullo autem casu licet vitam spiritualem animæ periculo exponere.

2078 Damnato ad mortem non licet sinere se mori ex inedia. Mendo *cit.*

2079 Licet autem se exponere periculo remoto, ubi est spes evadendi. Sic licet se longæ navigationi committere. Item licet se discretis macerationibus, & jejuniis affligere, quamvis prævideat mortem anticipari. Mendo *cit.* quia est cooperatio valdè indirecta, & remota. Non licet autem ita indiscretè se macerare, ut adsit periculum proximum mortis, aut amissionis salutis.

2080 Aliquando licet aliquam causam ponere, ex qua indirectè sequatur mors, & sic 1. licet tempore pestis infectis servire cum certo vitæ periculo, quia directè intenditur bonum publicum: 2. ad vitandum incendium se ex alto præcipitem dare; quia hic directè intendit vitare mortem diriorem.

QUÆ-

QUÆRES

2081 *An in bello navali liceat militibus, quibus nulla est spes hostes vitandi, navim incendere, aut perforare, & mari se committere, ne cum navi, & opulenta præda in hostium manus deveniant.*

NEgant plures, quia est directa occisio sui, quæ numquam licet. Mastrius *disp.* 3. *num.* 31. & *disp.* 11. *num.* 104.

Id autem licere, & non esse directam sui occisionem, tenet Busemb. & Tamb. *in decis. l.* 6. *c.* 2. §. 2. *num.* 8. *cum multis*; *Quia sine directa sui occisione, potest* 1. *quis se objicere telo, vel ictui, ad servandam vitam amici, aut Principis, vel ejusdem injustè damnati ad mortem vices subire*: 2. *potest in naufragio tabulam, quam pro se arripuit, amico cedere*: 3. *potest pulverem incendere ad evertendam turrim, & perdendos hostes, quamvis sciat se obruendum. Sic lib.* 1. *Machab. cap.* 9. *Eleazarus, ut turrim ligneam hostium Elephanti impositam everteret, Elephanti se supposuit, eumque gladio confodit, cujus lapsu ipse quoque corruendus erat & corruit: ita pariter in casu proposito.*

2082 Ratio est, quia eo actu directè non intenditur mors, sed bonum publicum, ne hostis potiatur navi cum opulenta præda, quibus augeantur ejus vires in grave damnum Patriæ, & Principis. Tum quia hoc præceptum includit duo, unum de non occidendo, & est negativum, quod semper obligat, ita ut numquam, & in nullo statu liceat alicui directè se occidere; aliud de vita conservanda, & est affirmativum, quod proindè non obligat ad propriam, vel alterius vitam cum valdè gravi incommodo conservandam.

HOMICIDIUM ALTERIUS.

2083 LIcitum est occidere aggressorem suæ vitæ, vel alterius. Item in defensionem honoris, castitatis, vel alterius virtutis, ac bonorum necessariorum pro sustentatione vitæ, & conservatione status sui, & suorum; dummodò defensio fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ. Ratio est, quia hæc non est directa occisio, sed justa defensio; quilibet enim jure naturæ habet jus ad tuendam suam vitam, honorem, & bona.

QUÆRES.

2084 *An liceat privata auctoritate tyrannum occidere.*

SI nomine tyranni intelligatur ille, qui est legitimus Princeps, sed tyrannicè, & dirè regit, non licet, & oppositum asserere est hæresis damnata à Concil. Constantiensi sess. 15.

Si intelligatur ille, qui non est legitimus Princeps, sed invasor absolutè affirmant licere plures Doctores apud Dianam *par.* 5 *tract.* 4. *res.* 21. quos sequitur Mastrius *in theolog. mor. disp.* 8. *qu.* 2. *num.* 27. si majora non timeantur mala; quia licet occidere hostem, & hic est hostis gerens quasi continuum bellum cum Regno.

Dico cum Filliuccio *tom.* 2. *tract.* 28. *cap.* 1. *num.* 14. solùm licere, dum actu Regnum invadit, minimè postquàm invaserit, præsertim si Regnum pacificè possideat; quia tunc res tam gravis non est remittenda privato judicio, sed spectat ad publicum totius Regni, seu capitum. Hanc sententiam tenet Diana *cit.* ritè addens, priorem non esse consulendam; nam est revera periculosa: *vid. nu.* 298.

MODERAMEN INCULPATÆ TUTELÆ

2085 TUnc habetur, quando defensio, aut vitatio mali, aliter seu, alia via haberi non potest; sed aggressoris occisio est unicum, & singulare medium ad illam.

Hinc 1. Si dum te defendis, aggressor fugiat, non licet eum insequi, & occidere. 2. Si potes mortem vitare fugiendo, & teneris fugere, ut tenetur Religiosus; nisi ex fuga prævideas te occisurum. Nobilis, & miles non tenetur fugere; quia fuga ei cedit in amissionem honoris, & grave dedecus. 3. Si aggressor, injuria jam illata, v. g. alapa jam inflicta, actu fugit non licet eum occidere; quia id esset vindicta privata.

2086 Dixi, *bonorum necessariorum pro sustentatione vitæ, & conservatione status*; quia modicū incommodum in amissione boni temporalis non est mensurandum cum gravissimo damno vitæ aggressoris: talis est amissio unius, vel alterius aurei; immò & plurium, quot attenta conditione personæ, quæ invaditur, non sunt necessaria naturæ, aut statui; ac proindè pro ejus conservatione non licet aggressorem occidere: *vide num.* 409.

2087 In qua re (addit Cardenas) si uir, qui fugere non tenetur, nempè nobilis, aut miles, inuadatur à fure, qui intentet pallium modici ualoris, u. g. unius, aut quatuor aureorum, ab eo eripere: potest ille se defendere opponendo gladium, & tunc, si fur desistat, & fugiat non potest eum insequi, & occidere; si uerò fur etiam suum gladium contra dominum ei educat; tunc uir ille potest se defendere defensione occisiua, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ; quia tunc est defensor non rei materialis, sed honoris, &

uitæ

uitæ; nam tunc fur evadit aggressor, non solùm contra rem materialem, sed contra ejus honorem, & uitam. Demùm si pallio jam ablato, fur fugiat, non potest dominus eum insequi, & occidere; quia cum jam injuria sit illata, non esset defensor honoris, & uitæ, sed rei temporalis exiguæ, quam non licet uita furis compensare.

2088 Religiosus potest à fure se defendere, clamando tamen, aut fugiendo, minimè defensione occisiua; quòd si honesto modo se defendere non ualet, pallium furi relinquat, & eum Deo commendet; *vide in prop.* 30. *&* 31. *ab Innoc. XI. damn.*

2089 Non licet uiro honorato occidere inuasorem, qui nititur calumniam inferre, aut infamias. Nec licet alicui se defendere defensione occisiua, contra injustè impedientem, ne hæreditas adeatur, ne bona, quæ actu non possidemus, obtineamus, & in similibus casibus. Ratio, inquam, est; quia id cedit in maximum Reipublicæ discrimen, est enim usurpatio juris Reipublicæ, quæ propterea Judices, & Tribunalia plura constituit, ut populorum injuriæ punitione compensentur; & jura, ac bona illæsa seruentur; & si quilibet posset priuata authoritate ad præfata mala impedienda alium occidere, cum hujusmodi injuriæ, uexationes, &c. sint quotidianæ, quotidiana essent homicidia, & sic publica quies, & pax maximè perturbaretur.

Immò, si in his casibus potest authoritate publica malum impediri, cessat moderamen inculpatæ tutelæ, sine quo nullo pacto est licita occisio alterius; occisio, inquam in his casibus non est unicum medium, cum possit malum alia uia reparari; demùm nullus esset de sua uita securus; quia in causis, litigiis, & actionibus humanis, homini proprii commodi amore obcœcato non deficiunt prætextus, atque colores, quibus censeretur insidiatus, injustè impetitus, &c. *vide proposit.* 17. *&* 18. *ab Alex. damn. & in prop.* 30. 32. *&* 33. *ab Innoc. XI. damn.*

2090 Non licet uxorem, sororem, aut filiam in adulterio deprehensam occidere, nec adulterum; quia injuria est jam illata, & nemini licet injuriam jam illatam priuata authoritate reparare; quoniam id spectat ad jus publicum: hinc leges ciuiles, quæ id permittebant, sunt correctæ à Jure Canonico.

2091 Hinc adulteri reperti in fragranti crimine possunt se defendere contra maritum occidere uolentem, etiam defensione occisiua, potiori jure, quàm banniti.

2092 Banniti enim, seu proscripti à Principe cum licentia eos impunè occidendi, possunt contra aggressores se defendere, etiam defensione occisiua. Tamb. *in dec. lib.* 6. *cap.* 1. §. 1. *num.* 8. quia per sententiam Judicis non amiserunt jus ad uitam tuendam; uerum tamen est, quòd possint sine peccato occidi.

1093 Si autem uir uideat adulterum accedentem ad violandum sui thorum, si alio modo impedire non possit, potest se opponere gladio; & si ille fugiat (ut est verisimilius) non potest illum insequi, & occidere; quia jam injuria est impedita. Quòd si adulter sit audax, & suum gladium contra virum educat, & in usu gladii persistat; tunc potest vir se defendere defensione occisiva; tunc namque defendit honorem, & vitam: ut *n.*2087. *& in proposit.* 19. *ab Alex VII. damn.*

2094 Puella, & mulier honesta, si in sua pudicitia, & castitate opprimatur, non debet se occidere, aut mutilare, v. g. linguam, &c. Quod si aliquæ sanctæ fecerunt, ex ignorantia, aut interiori Spiritus Sancti flamma egerunt, *num.* 2073. Nec tenetur oppressorem occidere. Debet tamen se defendere clamando, & quantum debiles ejus vires permittunt, se opponendo; quòd si alia via se defendere non possit, non tenetur, sed potest se defendere defensione occisiva: *v.n.* 2083. tunc namque: *Si invita violabitur, virginitas duplicabitur ad coronam.*

2095 Qui occidit hominem pro defensione suæ vitæ: *ut in num.* 2083. cum moderamine inculpatæ tutelæ, nec peccat, nec evadit irregularis. In aliis autem casibus, licèt non peccet, fit irregularis ex defectu lenitatatis: ita ex jure.

2096 Qui occidit Clericum deprehensum in fragranti crimine cum uxore, matre, sorore, vel filia, non est excommunicatus, sed peccat peccato homicidii. Mendo *ver. Adulterium num.* 2. Quia Ecclesia (ait ipse) parcit tam diro dolori, nolens alium superaddere. Subdens, non contrahere irregularitatem, si occisus non sit Clericus; quia in hoc æquiparantur: ita ille.

2097 Non posse quem in defensionem proximi ejus aggressorem occidere, nisi ille proximus sit ei Superior, aut cognatione conjunctus, tenet Tamb. *tom.* 1. *lib.* 6. *c.*1 §.1. *n.* 11. quia charitas æquè militat pro vita aggressoris ac aggressi.

2098 At Mendo *ver. Homicidium num.* 9. inquit: *Ut defendat quis innocentem, aliter occidendum, seu ejus bona ingentia, si alia via nequeat eum liberare, potest aggressorem occidere, cum proximi unum sint nobiscum per charitatem. At non tenetur ex justitia quis (nisi ex officio ei incumbat) sed*

sed ex charitate, sub lethali succurrere necessitati extremæ proximi: nisi ipse ideò in simili periculo constituatur; tunc enim nullo modo tenetur.

QUÆRES.

2099 *An liceat prævenire, occidendo illum, à quo quis est occidendus.*

RESpondet Clericatus *cap. 58. duas esse opiniones*, quas refert Tambur. *in dec. lib. 6. cap. 1. §. 1. num. 15.* & Azor. *d. lib. 2. cap. 1. quæst. 12. ubi affirmativam tenent, quando quis aliter vitam propriam defendere non potest ab aggressore armis contra se irruente.* Dixi armis; *quia si quis impetatur falsis accusationibus, aut injusto processu, non esset licitum occidere falsos testes, vel judicem iniquum*, juxtà contrariam opinionem damnatam à Sac. Congr. d. anno 1665. Mastrius *disp. 11. num. 110.*

DE MANDANTE, ET CONSULENTE.

2100 MAndans fieri homicidium, si ante executionem expressè, vel tacitè mandatū revocavit, & revocatio in notitiam mandatarii pervenit; si mandatarius adhuc homicidium exequatur, mandans non est homicida, nec irregularis, neque est excommunicatus, si occisus sit Clericus. Consulens verò homicidium, si revocato consilio, qui illud recepit, homicidium exequatur, est homicida, irregularis, & excommunicatus, si occisus est Clericus: idem de onere restitutionis pro furto. Ita communior contra Dian. *part. 3. tract. 5. resol. 83. & part. 4. tract. 2. resol. 14.* & Tambur. *lib. 6. dec. cap. 4. §. 5. num. 3. 4.* Ratio est, quia mandatum fit in gratiam mandantis; unde si eo revocato mandatarius homicidium exequatur, non in vim mandati, sed nomine proprio illud exequitur; excipe, si revocatio non perveniat in notiam mandatarii; quia tunc agit in vim mandati, & sic incurrit mandans.

2101 Consilium verò fit in gratiam recipientis, adeòque etiam eo revocato, consilium habet influxum; nam alius agit in vim consilii, quatenùs firmiter ejus menti insedit. Excusatur autem consulens primò, si consilium revocavit addendo preces importunas; & videns, quòd hæ non sufficerent, monuit occidendum, ut caveat: 2. si ille, cui fuit datum consilium, & facta suasio homicidii, aut furti, per seipsum erat determinatus ad illud; tunc inquam consulens non erit homicida, irregularis, aut excommunicatus, nec tenebitur ad restitutionem pro furto, nisi fortè quoad excessum, si ille erat determinatus ad furandum v. g. decem, & tu suasisti ad furandum viginti. V. infrà ver. *Qui restituere tenentur.*

Scotus *in 4. d. 15. qu. 3. lit. G. dist. 25. qu. 1. litt. E. d. 33. q. 2. litt. C.* Mastrius *in Theol. mor. disp. 11. quæst. 6.* Bonac. *tom. 2. pag. 547.* Joan. la Cruz *pag. 67.* Tamb. *lib. 6.* Busemb. *lib. 3. tr. 4. cap. 1.* Cardenas *disp. 21.* Clericatus *cap. 58.* Mendo *cit.*

RESTITUTIO PRO HOMICIDIO

2102 QUi fuit causa homicidii voluntarii injusti, mutilationis, aut vulnerationis, restituere tenetur læso, aut ejus heredibus expensas pro curatione vulneris, lucrum, quod cessat ex officio, quod læsus exercere non potest, detractis expensis, quæ pro eo facere solebat. Ad nil autem tenetur, si occisor fuit provocatus ad pugnam, aut si injustum aggressorem occidit: *v. n. 2112.*

2103 Pro vita, membro, cicatrice nil est restituendum, quia sunt bona superioris ordinis, quæ pecuniæ æstimari non debent, sed solùm est venia petenda; nisi exindè sit damnum secutum, ut in puella, quæ ob deformitatem ex cicatrice contractam non potest nubere pari, illi debet damnum juxta prudentis æstimationem compensari. Lessius *de Just. lib. 2. cap. 9. dub. 23.*

2104 Si quis innocens damnetur à Judice ob homicidium occultum ab alio patratum, non tenetur homicida resarcire damna innocentis. Tamb. *libr. 6. c. 4. §. 1. cum de Lugo*; quia non fuit causa physica, aut moralis talis damni. Nisi usus fuisset armis ipsius innocentis. Aut nisi homicida occisi cadaver in agro, vel ante domum innocentis posuisset, ex quo indicio innocens damnatus fuisset.

2105 Pater non tenetur ad restitutionem pro homicidio Filii, nisi fuerit damnatus pœna pecuniaria circa legitima. Nec dominus pro homicidio servi, nisi fuerit in culpa. Nec quis pro homicidio patrato in duello, nisi occisus fuisset coactus, aut deceptus. Tamb. *cit. §. 3. n. 2.*

2106 Occisor non tenetur restituere pauperibus eleemosynas, quas occisus illis elargiri solebat. Tamb. *cit. c. 4. §. 3. n. 12. & 13.* quia respectu illorum non læsit justitiam. Nisi eo animo occidisset.

2107 Si occisor fuit pœna personali punitus, tunc hæres (si sit potens) tenetur resarcire damna filiis, uxori, & aliis descendentibus occisi, si illi sint pauperes; minimè, si divites. Tamb. *cit. §. 3. nu. 14.* quia isti solent esse contenti pœna personali occisori inflicta.

Qui

2108 Qui à latronibus requisitus ostendit domum Petri, qui inde fuit ab illis occisus: non tenetur ad restitutionem, si id fecit coactus, benè verò, si sine coactione. Tamb. *cit.* §. 4. *n.*3. Diana *par.*5.*tr.*4.*ref.*63.

2109 Homicidam non teneri ad restitutionem pro bonis spiritualibus, quæ occisus facere solebat, v. g. pro Missa, quam celebrare faciebat; docet Lessius *de just. lib.*2. *cap.*9. *dub.* 25. contra Tamb. *cit.* §.3. *nu.*20. & 21. qui affirmat, quia opera spiritualia habent certitudinem.

QUÆRES. I.

2110 *Petrus pugna urgente, excitavit socios pro sui defensione, hinc unus ex sociis fuit occisus. An teneatur ad resarcienda damna hæredibus occisi.*

Resp. ad nil teneri, si pugna erat justa; benè verò, si injusta. Tamb. *cit.* §.3. *n.*19. ex de Lugo *de just.disp.*12. *nu.*58. quia in secundo, non in primo casu, excitando socios, operatus est contra justitiam.

QUÆRES II.

2111 *Quis infecit vinum veneno pro inimico; supervenit amicus, qui bibit, & mortuus est. An sit homicida?*

Resp. non esse homicidam, nec inde irregularem, si eum monere non potuit, sine suæ propriæ vitæ periculo. Tamb. *cit. c.*4. §.4. *num.*2. ex de Lugo *cit. disp.*8. *num.*86. quia mors tunc amici est illi involuntaria, cum cavere non potuerit.

QUÆRES III.

2112 *Occisus ante mortem, remisit omne debitum homicidæ. An ejus uxor, & filii possint petere resarcitionem damni, quod patiuntur?*

Resp. posse. De Lugo *cit. disp.*11. *num.* 63. Tamb. *cit.c.*4.§.3. *nu.* 10. & 11. quia remissio ab occisore facta locum habet in damnis præteritis usque ad ejus mortem; minimè in sequentibus.

CONFESSARIUS

2113 Ultrà onus restitutionis, consultum est, ut pro pœnitentia occisori injungat Missas, Communiones, eleemosynas, & orationes pro anima occisi: v. g. unam Missam, Communionem, & Rosarium singulis mensibus pro uno anno, & pro qualibet die anniversaria mortis singulis annis suæ vitæ, addendo pro primo anno jejunia, & disciplinas, magis, & minùs, juxtà circumstantias, quas debet inquirere, putà si occisus fuerit Clericus, Sacerdos, si in loco sacro, si usus sit sociis auxiliantibus, si cum notabili sævitia, si mors fuerit repentina: Item interrogare debet, an habebat uxorem, filios, &c.

HOMICIDIUM CASUALE.

2114 Qui casu, seu præter intentionem alium occidit, vulneravit, &c. si fuit in culpa gravi, sufficientem diligentiam non adhibendo, est homicida, & irregularis; quia homicidium est voluntarium in causa.

2115 Si verò non fuit in culpa, quatenùs nullo pacto periculum advertit, aut de eo dubitavit; vel si advertit, sufficientem diligentiã adhibuit, & præcavit, quatenùs, v. g. antequam lapidem in viam projiceret, verbis, aut solito signo apposito transeuntes monuit: Plures tenent eum irregularitatem non incurrere si dedit operam rei licitæ; incurrere verò, si dedit operam rei illicitæ, ex qua secuta est mors, v. g. si Clericus arma gerens, aut ad venationem pergens casu occidat alium. Probant ex *cap. Continebantur*; ubi declaratus fuit irregularis Clericus, qui gestans retrò falcem, casu occidit laicum, qui causa ludi supra ipsum Clericum quasi equitaturus incautus saltavit, & falce se interfecit.

2116 Probabilius mihi videtur, cum Diana, Bonacina, Leandro, & aliis, eum in foro conscientiæ irregularitatem non incurrere ob defectum voluntarii; quia licèt factum, v. g. homicidium, sequatur ex opere illicito, ignorantia tamen facti adhuc tollit à facto voluntarium; adeòque excusat à pœna. Textus Canonicus habet locum pro foro externo, in quo præsumitur advertentia, aut mortalis negligentia, quando homicidium sequitur ex illicito opere.

2117 Eum, qui ex errore occidit unum hominem pro alio homine, aut unum Clericum pro alio Clerico, ab irregularitate, & respectivè ab excommunicatione excusant Portellius, Fragosus, & Tamburinus cit. quia actio externa individualis homicidii non est voluntaria; ille namque intendebat occisionem individualem, v. g. Petri; unde peccat homicidio solùm interno, non externo, cui est annexa irregularitas, & pro Clerico censura.

2118 Probabilius mihi est, quòd sit irregularis, atque etiam excommunicatus, si occisus sit Clericus; quia ratio formalis, ob quam incurritur irregularitas, est occisio hominis; & ratio censuræ, est injuria status Clericalis; individua verò materialiter se habent ad id; unde quia in occisione ex errore facta Petri pro Paulo est intenta ratio formalis hominis, & hæc est in Petro, incurritur irregularitas; sic pariter de censura in occisione unius Clerici pro alio: *v. n.*2147.

2119 Prætereà ex opposita oppinione sequerentur absurda, quòd ex errore fornicans unam

unam mulierem pro alia, & furans unum calicem pro alio, non peccaret peccato externo fornicationis, furti, aut sacrilegii; quia sicut ibi occisio unius hominis est intenta, alia non intenta commissa; ita hic fornicatio unius mulieris, & ablatio unius calicis est intenta, alia non intenta commissa: *v.num.*577.

ABORTUS.

2120 Non licet procurare abortum etiam ante animationem fœtus ad vitandam infamiam, aut occisionem; quia est ab intrinseco malum. Tum quia (ut ait Cardenas) procuratio abortus fœtus inanimati est gravior pollutione; quia fœtus inanimatus est propinquior generationi, quàm semen; adeòque cum pollutio voluntaria numquam sit licita etiam ad vitandam mortem, quia opponitur generationi; à fortiori neque erit licitus abortus voluntarius; qui magis generationi repugnat. Item neque licet procurare abortum fœtus inanimati ad vitandam mortem ex puerperio: & licèt plures Doctores, ut Filliuc. & alii, affirment in hoc casu licere; ratio tamen allata æquè probat oppositum.

2121 At Clericatus *cap.*59.*num.*1. quærens, An liceat prægnanti infirmæ pro tuenda vita sua procurare abortum?

„ Resp. Si fœtus sit inanimatus, potest procurari abortus non directè, sed indirectè ad sanitatem matris consequendam. Si verò sit fœtus animatus, alii dicunt, neque directè, neque indirectè posse matrem pharmaca sumere ad recuperandam sanitatem, si inde abortus sit sequuturus; quia debet preferre salutem spiritualem prolis sanitati suæ corporali. Alii distinguunt; si matre abstinente à medicamentis, spes probabilis sit quòd proles sit viva nascitura? tenetur mater abstinere; at si hæc spes cesset, poterit mater ad conservationem suę vitę sumere pharmaca, quamvis sequuturus sit abortus; nam evitari non poterat, si mater mortua esset. Mastrius *d.disp.*8.*num.*30. & 31. & Tambur. *d.lib.* 6. *in decis. cap.* §. 4. Et novissimè Cardenas *in crisi theol. dissertat.* 22. *num.* 21. & *seqq.*

2122 Cujus ultimi dicti ratio potissima esse potest; quia ex una parte jam desperatur ortus prolis vivæ, & simul ex alia id non esset procurare abortum, sed vitam matris, quæ directè procurari potest, licèt abortus sequatur, dummodò directè non intendatur. Mendo *in epit.ver. Abortus num.*1.

2123 Joan. de la Cruz addit: *Licet applicare prægnanti medicinam per se causativam salutis, & si per accidens sequatur abortus; quia iste, sicut & occisio invasoris, reputatur effectus per accidens secutus ex salute prægnantis per se intenta; & sic potest prægnans saltare, currere, si hoc sit causa per se salutis, etsi aliàs sequatur abortus. Si constat, matrem mori, & consequenter fœtum, licitè ei applicatur medicina æquè salutifera, & mortifera, maximè si fœtus non sit animatus; quia si mater, & fœtus periclitantur, tunc non fit injuria fœtui, si pro liberanda matre fit in ea talis experientia.*

2124 Nulla ex causa licet adhibere remedia directè, ne mulier prolem concipiat.

2125 Procurantes abortum fœtus animati, effectu secuto, sunt homicidæ, reputantur proditores, juxtà dicta de immunitate *n.*649. incidunt in excommunicationem latam à Sixto V. & Greg. XIII. Summo Pontifici reservatam. A qua possunt absolvere Episcopi, & Regulares virtute privilegiorum, exceptis locis, ubi Episcopi hunc casum sibi specialiter reservaverint, juxtà dicenda de casibus reservatis.

2126 Item evadunt irregulares, etiam in dubio, an fœtus sit animatus, sicut in dubio homicidii.

2127 Hæc irregularitas non potest dispensari, nisi à Papa. In casu occulto potest à Sacra Pœnitentiaria dispensari; sed in supplicatione, si ipse sit genitor fœtus, exprimi debet, quòd fœtus erat à se genitus; aliàs dispensatio censetur subreptitia ex stylo Sac. Pœnit.

2128 Qui ratum habet, seu approbat abortum suo nomine factum, dictas pœnas incurrit, si approbet ante factum; minimè, si postquàm sciverit factum; quia in priori casu est causa influxiva, minimè in posteriori.

2129 Mendo *cit. num.*1. innuit, in recensitis Bullis Sixti, & Greg. ex ipsis verbis non ferri censuram contra fœminam procurantem abortum in se ipsa, sed in alia fœmina.

Vide *in prop.*34. & 35. *ab Innoc. XI. damn.* Et infrà de irregularitate.

DUELLUM

2130 Græcè Monomachia, *& est pugna inter duos ex condicto suscepta, hoc est designando arma, tempus, & locum, cum periculo vitæ, aut gravis vulnerationis.* Dicitur inter duos, quia inter duos contingere solet; unde etiam inter plures pugna potest esse duellum; si fiat ex condicto, & authoritate privata. Publica authoritate est licitum; v. g. ad terminandum bellum cum minori damno, ut contigit inter David, & Goliat. Dian. *p.*3.*tr.*6.*ref.*1.

2131 Differt à simplici rixa; quia hæc non fit ex condicto, sed ex aliquo subito casu.

Non

2132 Non est duellum, si duo in Ecclesia contendentes dicant: *Egrediamur foras*, & ibi pugnent. Nec si quis videns suum inimicum armatum contra se venire, accedit ad se armandum, & redit ad pugnam. Nec si quis invitatus ad duellum respondeat, se in dies iturum per suas vias, & semper esse promptum se à quolibet invasore defendere. Quia in his, & similibus casibus non habetur condictum, seu conventio præterita de loco, & tempore.

2133 Non licet viro nobili acceptare duellum, ne vilis habeatur; quia duellum, cum sit ordinatum ad occisionem, aut gravem vulnerationem, est ab intrinseco malum. Nec tunc est in casu defensionis suæ vitæ; quia invitans non est aggressor. Et si aliqua est injuria reparanda, non habetur moderamen inculpatæ tutelæ; quia adest tempus, & alia via, saltem via juris publici: *vid. proposit. 2. ab Alex. VII. damn.*

2134 Contra duellum plures sunt pœnæ, præsertim excommunicatio Papalis latæ sententiæ, quas incurrunt duellantes: *Etiam si duellum sit privatum, & non ad sint Patrini, locum homini permittentes. Item illud fieri mandantes, instigantes, auxilium, consilium dantes, arma, equos, & alia subsidia scienter subministrantes, ex composito spectatores, & socii; etiam si illi, qui ad locum destinatum pugnaturi accesserunt, impediti pugnam non commiserint, si per se ipsos non steterit, quominùs illa committatur*. Ita ferè Gregor. XIII.

2135 Non incurrit pœnas duelli, qui in rixa, & calore iracundiæ inimicum ad duellum invitat; & statim ad locum aptum accedentes simul pugnant. Clericatus *cap.* 149. *n.* 6. ex Sanchez *lib.* 2. *dec. cap.* 39. *num.* 8. *& aliis*; quia non pugnant præmeditatè, & ex prævia conventione, sed ex subito calore iracundiæ; adeòque non ex condicto. Sanchez *cit.* addit, tunc fieri ex iracundiæ calore, quando inter invitationem, & accessum ad pugnam nullus actus medius intercessit.

2136 Non incurruntur pœnæ. 1. Si in invitatione præfiniatur locus, sed non tempus. 2. Si præfiniatur tempus, sed non locus. 3. Si præfiniatur locus, & tempus, non tamen ad pugnandum armis, sed pugnis. 4. Si dicta præfiniantur, sed provocatus non accessit. Clericatus *cit.* ex Diana, Lezana, Salmanticensibus, & aliis. Constat ex definitione duelli *num.* 2130. quæ in his casibus deficit Insuper in ultimo casu non habetur effectus secutus de accessu, *ut in n.* 2134.

Q U Æ R E S.

2137 *Duo viri nobiles, postquàm injuriis ad invicem se affecerunt, decreverunt honoris causa apud mundum exire ad duellum, non animo verè pugnandi, sed aliquos ictus fictè inferendi, ita ut statim interpositis amicis, de eorum mente edoctis, & ad id requisitis, desisterent, & reconciliarentur. Ita accidit, uti fuit inter ipsos, & cum amicis facta conventio. An incurrerint pœnas?*

Dico, eos peccasse mortaliter malo exemplo, aut scandalo, præsertim si fuerint spectatores alii, qui eorum conventionem ignorabant. Non incurrisse autem excommunicationem, & pœnas; quia hæ sunt contra verum, non fictum, & simulatum duellum; sunt enim contra duellum cruentum (ait Gregor.) in quo est periculum vitæ, aut gravis vulnerationis; quod nullum est in casu, cum stante conventione, adsit moralis securitas, quòd nullum sit periculum, sed indè pax concilianda. Et licèt ad locum destinatum accesserunt, non accesserunt verè pugnaturi, & per ipsos stetit, quò minùs vera pugna committeretur.

Scotus *in* 4. *dist.* 15. *qu.* 3. *dist.* 25. *qu.* 1. *lit.* E, Mastrius *in Theol. mor. disp.* 11. *qu.* 6. *disp.* 10. *num.* 112. *disp.* 9. *num.* 100. *disp.* 8. *qu.* 2. Joan. de la Cruz, *pag.* 67. 71. Bonac. *tom.* 2. *pag.* 547. *tom.* 3. *disp.* 2. *qu.* 2. *punct.* 10. *pag.* 190. Tamb. *tom.* 1. *pag.* 168. *pag.* 317. Busemb. *lib.* 3. *tr.* 4. Cardenas *disp.* 21. *&* 22. Clericatus, & Mendo *cit.*

DE VI. IX. ET X. PRÆCEPTO DECALOGI.

Non adulterabis. Non concupisces uxorem proximi tui. Non concupisces rem proximi tui.

2138 Luxuria, *est inordinatus appetitus venereorum*; ex genere suo est mortalis, nec in ea datur parvitas materiæ; unde à mortali solùm excusare potest defectus plenæ advertentiæ, aut perfectæ deliberationis. Ejus septem sunt species: Simplex fornicatio, stuprum, adulterium, incestus, raptus, sacrilegium, & peccatum contra naturam.

2139 *Simplex fornicatio est inordinatus concubitus soluti cum soluta.* Est ab intrinseco mala, & jure naturæ; quia ultrà pericula discordiarum, abortuum, occisionum, præsertim matris, & prolis, quæ sæpè hospitali exponitur, per se (ait D. Thomas) opponitur educationi prolis, cujus cura magis spectat ad patrem, à quo est instruendus, & defen-

fendendus filius: Pater autem non est folicitus de instituenda, & defendenda prole, quam ex fornicatione habet; 1. vel quia considerat, quòd non fit legitima; 2. vel quia non est certus, an proles fit sua, cum fit ex vago concubitu; vel quia non habitat perpetuò cum prole, & fœmina. Unde ad rectam prolis educationem requiritur, ut proles fit nata ex determinata fœmina, cum qua vir permaneat, non ad modicum tempus, sed per totam vitam ex obligatione; quod habetur per contractum Sacramenti Matrimonii. Hinc concludit Apost. ad Corint. 6. *Nolite errare, neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, &c. Regnum Dei possidebunt: vid. in prop.48. ab Innoc.XI. dam.*

2140 Unde fornicatio est peccatum mortale: Et oppositum est hæresis damn. *in Clem. Ad nostram, de hæreticis.*

2141 Qui commisit copulam cum soluta, non sufficit, si dicat: *Commisi grave peccatum contra castitatem cum soluta*; sed debet explicare in confessione copulam; quia sic non explicat peccatum, quod fecit; nam etiam soli tactus impudici cum soluta, aut morosæ delectationes internæ de ea sunt gravia peccata contra castitatem. Tum quia copula est actus principalis completus, ad quem cæteri tamquam dispositiones præviæ ordinantur: *v. in prop.25. ab Alex.VII. damn.*

2142 Copulam cum infideli addere simplici fornicationi malitiam specie distinctam in confessione aperiendam, tenent Nav. & de Lugo. Negant Diana, Filliuc. Mastrius & Tambur. quia nulla apparet ratio specifica distincta; benè tamen major grauitas, ob quàm reseruari solet, & puniri. Nec id probat prohibitio matrimonii cum infideli; quia in matrimonio habetur major conjunctio, quàm in copula furtiua, & inde habetur periculum subuersionis conjugis, & prolis.

STUPRUM

2143 Est *defloratio puellæ virginis, ipsa invita*; tunc dicitur inuita, quando ui, aut dolo, timore, aut ficta promissione matrimonii, &c. decipitur, & inducitur ad copulam; & tunc est speciale peccatum ob injuriam, quam stuprator infert puellæ, & parentibus; unde tenetur in foro conscientiæ illam ducere in uxorem, aut juxta sui possibilitatem, & prudentis arbitrio dotare, uti esset uirgo; ad quod non tenetur in foro conscientiæ, sed solùm in foro externo, si ipsa liberè consenserit precibus, sine ui, aut deceptione; immò probabile est, tunc esse simplicem fornicationem, & propterea non esse necessario explicandam circumstantiam uirginitatis ablatæ, seu amissæ; quia quoad hoc mulier est libera, & *volenti, ac consentienti nulla fit injuria*. Sanch. *de Matr. lib.7. disp.12.* Clericatus *cap.68. num.1.* Mendo *in epit. verb. Luxuria num.7.* Leander *de pœnit. disp.8. §.2. q.15.* contra Ledesm. Grassium.

2144 Si stuprum remansit occultum, & matrimonium æquè opulentum non impediuit, stuprator non tenetur dotare; quia nullum est damnum illatum.

2145 Clericatus *cap. 68.* ex Antonello *cap. 30.* loquendo de casibus, in quibus stuprator non tenetur dotare; ait, esse sequentes. 1. Si uirgo non uiuebat honestè, nec seruato uerecundiæ pudore. 2. Si puella post stuprum patiatur se ab aliis carnaliter cognosci.

ADULTERIUM

2146 Est *inordinatus concubitus cum persona conjugata*; est contra castitatem, & justitiam, ob injuriam conjugis, qui est ejus corporis dominus. Unde conjugatus conjugatam cognoscens duo adulteria committit, in confessione exprimenda, ob duas injurias, & injustitias, unam proprio, alteram alterius conjugi illatam: *v. n.2277.*

2147 Malitia adulterii contrahitur, etiam si maritus in adulterium uxoris consentiat; quia injuria fit conjugi non absolutè considerato, sed ut subest statui matrimoniali, ob quem habet jus in conjugem, & debetur ei fides conjugis, cui juri, & injuriæ cedere, & renunciare non potest: sicut (ut exemplificat Cardenas) si judex laicus Clericum ad suum Tribunal trahat, etiam ipso consentiente, immò requirente, est excommunicatus; quia adhuc injuriam committit in Clericum; nam injuria non fit Clerico absolutè considerato ut persona Petri est, sed ut subest statui Clericali, ob quem habet jus immunitatis, & ei debetur honor à laico, cui Clericus cedere, & renunciare non potest; sic per adulterium uxoris injuria irrogatur marito etiam consentienti in adulterium: *v. in proposit.50. ab Innoc.XI. damn.*

2148 Maritus, si dum uxorem cognoscit, de alia cogitet, & se delectet, malitiam adulterii interni contrahit in confessione exprimendam. Pro restitutione: *v. num.2049.*

2149 Si sponsalibus initis, & matrimonio non celebrato, sponsa rem habeat cum alio, tenetur in confessione aperire, se esse matrimonio promissam; quia committit injuriam sponso, ac inde contrahit specialem malitiam; non sic sponsus, quia in existimatione hominum non censetur ille gravem injuriam inferre. Negant etiam alii de sponsa.

Pœ-

2150 Pœna adulterii ex Jure Canonico sunt. 1. Separatio thori, *cap. Ex litteris, de divortiis.* Et amissio juris ad petendum debitum. Ut infrà, *de matrim.* 2. Infamia, *cap. Infames* 6. q. 1. 4. Tertia, privatio dotis, *cap. Plerumque*, & Gloss. ibid. *de donat. inter virum, & uxorem.*

2151 Adultera autem non amittit dotem. 1. Si adulteravit de consensu mariti. 2. Si maritus adulteravit. 3. Si maritus occidat uxorem ipsam in adulterio deprehensam. 4. Si uxor habeat filios ex primo marito. 5. Si agatur de bonis paraphernalibus. 6. Si solùm oscula, vel amplexus intercesserint. Clericatus *cap. 70.* ex Antonello *lib. 6. cap. 33. n. 5.*

INCESTUS

2152 Est *inordinatus concubitus cum consanguinea, vel affini.* Affinitas, si sit orta ex copula licita, nempè matrimoniali, se extendit usque ad quartum gradum; si ex copula illicita, usq; ad secundum. Incestus malitia consistit in irreverentia, quæ sanguini, aut conjunctioni irrogatur.

2153 Hac ratione Tamb. citans pro se Filliuc. Cajet. & alios graves Doctores, tenet, incestum cum consanguineis non differre specie ab incestu cum affinibus, nec incestus cum alterutris ex prædictis in primo gradu usque ad quartum, itaut nec conjunctiones, nec gradus sint de necessitate in confessione explicandi, sed sufficiat dicere: *Commisi incestum*; quia malitia incestus consistit in irreverentia, quæ sit conjunctioni; major autem, & minor conjunctio non variant speciem.

2154 Probabiliùs dico, gradus consanguinitatis differre specie à gradibus affinitatis, cognationis legalis, & spiritualis, de quibus cum de matrim. & in eadem linea consanguinitatis primum gradum differre specie à reliquis tribus; quia hujusmodi incestus sunt contra diversas honestates; nam contra diversam honestatem est incestus cum matre, quam cum noverca, vel alia cognata cognatione legali, aut spirituali jure positivo imposita; honestas enim cum matre est jure naturæ. Pariter contra diversam honestatem est incestus cum matre, filia, & sorore, quàm incestus quam cæteris tribus gradibus: hinc in his gradibus dispensant Pontifices, non in primo; ac proindè est in confessione explicanda qualitas conjunctionis, an cum consanguinea, vel affini; & in eadem linea consanguinitatis est explicandus primus gradus, non reliqui: *v. nu. 2186.* Mastrius hic cum pluribus.

2155 Qui post copulam incestuosam vult contrahere in gradu prohibito, debet pro dispensatione recurrere ad Sacram Pœnitentiariam, uti suprà *num. 157.* si tam copula, quàm gradus sint occulti.

2156 At si gradus est publicus, copula verò occulta, debet priùs petere à Dataria dispensationem gradus, & posteà à Sacra Pœnitentiaria dispensationem impedimenti orti ex copula incestuosa occulta. Sanchez *de matrim. disp. 25. num. 11. & 12.* Clericatus *cap. 71. num. 10.*

2157 Copula cum filia Confessionis non est incestus, quia nulla inde conjunctio contrahitur, nec sacrilegium, quia nulla injuria Sacramento infertur: *vid. tom. 3 num. 601.*

RAPTUS

2158 Est *quo persona aliqua invita, vel resistentibus ejus parentibus, aut illis, sub quorum cura est, abducitur per vim ad libidinem explendam, vel matrimonium contrahendum.*

Unde in raptu tria requiruntur. 1. Abductio personæ raptæ à domo sua, vel paterna, & in aliena detentio. 2. Requiritur vis; & sic contrahit etiam malitiam injustitiæ, alioquin erit fuga voluntaria. 3. Quòd abductio fit causa explendæ libidinis, vel ineundi matrimonium. Ex his sequitur. 1. Raptum à stupro differre; quia stuprum semper est cum virgine, raptus verò cum quacumque muliere; imò etiam cum adolescente, qui est pejor. Tum quia raptus addit abductionem è domo. 2. Sequitur, quòd si fiat alia causa, v. gr. redigendi raptam in servitutem, non est raptus, sed plagium, quod est species furti.

2159 Plagium, *est detentio hominis liberi in servitutem.*

2160 Ad raptum non requiritur vis absoluta, de qua alibi, sed sufficit ea quæ fit ex suasionibus, importunis precibus, ac blandimentis, aut fictis promissionibus. Clericatus *cap. 69.* ex Navar. Mendo *ver. Raptus num. 2.*

2161 Pœnæ contra raptorem ex Jure Canonico sunt. 1. Infamia; adeòque est irregularis, ut non possit Ordines suscipere, & beneficia. 2. Excommunicatio ipso jure, ex Trid: *sess. 24. de refor. c. 9.* quæ non est reservata. 3. Obligatio dotandi raptam. 4. Si raptor sit Clericus, est depositio à beneficio, & exercitio Ordinis; quæ tamen est pœna ferendæ sententiæ. Clericatus *cit.*

Vide infrà *de matr. ver. Raptus.*

SACRILEGIUM.

2162 Est *peccatum luxuriæ, quo persona sacra, qualis est persona voto castitatis Deo dicata, vel locus sacer violatur.* Si ambæ personæ, quæ peccant, sunt sacræ, est duplex

plex sacrilegium in confessione exprimendum, ob duas injurias, & irreverentias numero distinctas: *n.*2146. & supra de sacrilegio *à n.* 550 *ad* 562.

PECCATUM CONTRA NATURAM

2163 **E***St illud, quo fit seminatio modis repugnantibus institutioni naturæ*. Juxtà horum modorum diversitatem, quatuor sunt species peccati contra naturam, mollities, seu pollutio, inordinatus concubitus, sodomia, & bestialitas.

POLLUTIO

2164 **E***St voluntaria seminis effusio extra vas.* Est ab intrinseco mala, quia opponitur generationi: *v.num.*2120.

Et ex ipsis Ethnicis, Martialis lib. 9. Epigr. 42. sic Ponticum se polluentem objurgat:

Hoc nihil esse putas? Scelus est, mihi crede, sed ingens,
Quantum vix animo concipis esse tuo.
Ipsam crede tibi naturam dicere rerum:
Istud, quod digitis Pontice perdis, homo est.

Vide *prop.*49. *ab Innoc. XI. damn.* Item *n.* 239.2174.

2165 Si in pollutione conjugatam, conjunctam, voto castitatis ligatam, &c. quis cogitet, debet circumstantiam exprimere, quia illa speciem malitiæ contrahit ex objecto: *v.num.*2184. 2169.

2166 Qui actionem facit, ex qua prævidet se pollutionem passurum, non peccat, si actio sit in se licita, adsit justa aut honesta causa eam exercendi, & alios habeat effectus licitos & honestos, ob quos exercetur, dummodò non consentiat voluptati. Tamb. *lib.7.dec.cap.*7.*§.*2. Mendo *ver. Pollutio*. Clericatus *cap.*73. *n.*6.*vide n.*2169. & 2189.

2167 Pollutio in somnis involuntaria non est peccatum, quia est effectus naturalis: Si autem posteà de ea, dum es vigil, complaceas, complacentia erit mortalis.

2168 Hinc non peccat, qui pollutionem involuntariam in somnis jam cœptam non impedit, si voluntariè in ea non complaceat, nec consentiat. Mastrius *dis.*11. *n.*129. Clericatus *cap.*73. *n.*4.

2169 Pollutio autem in somnis potest sæpè oriri ex causa præterita; & tunc, si pollutio secutura videatur ex causa illicita, aut otiosa, non necessaria, nec honesta, quæ sit causa proxima ex natura sua ordinata ad Venerem, ut sunt tactus, & aspectus impudici, verba turpia, lectio, aut auditio turpium, tunc erit peccatum, licèt non sit directè intenta, dummodò sit prævisa, quia est voluntaria in causa, & indirectè volita: *vid. tom.* 2. *n.*188. Si verò res illa sit tantùm causa remota, ut esus calidorum, nimia comestio, agitatio ex itinere, &c. tunc pollutio sequens non erit peccatum mortale, nisi sit directè, & expressè intenta; quia tunc est effectus per accidens, quatenùs sequens ex causa remota, non ordinata de se ad Venerem: effectus autem per accidens non imputatur causæ eum patienti: *v. n.*2215.

INORDINATUS CONCUBITUS

2170 **C***Onsistit in modo non ordinario, sive in copula licita, sive illicita*; potest esse mortalis, si fiat cum periculo impediendi prolem; sin minùs, erit venialis; imò si adsit sufficiens necessitas absque periculo, nullum erit peccatum in copula licita; quia procuratur jus proprium modo possibili.

SODOMIA

2171 **P**Erfecta, & propriè dicta, *est actus libidinosus consummatus inter masculos, in vase non naturali*. Unde ad sodomiam perfectam requiritur copula, & quòd peccetur contra sexum, & debitum instrumentum. Hinc copula masculi cum fœmina intra vas indebitum, & fœminæ cum fœmina cum effusione seminis, est sodomia, sed imperfecta, & impropria; quia in prima non habetur identitas sexus; in secunda habetur identitas, sed non habetur vas indebitum, nec inter fœminas dari potest copula propriè dicta.

2172 Diana, Mastrius, & alii tenent, complexum duorum masculorum, quorum unus supercubet supra alium, sicut supra mulierem, etiam cum affectu ad indebitum sexum, & cum effusione seminis, non esse sodomiam, sed simplicem mollitiem, cum cooperatione alterius masculi, & quòd sufficiat in confessione dicere: *Pollutus sum tactibus impudicis alterius hominis, & illum pollui faciens*. Mendo *ver. Luxuria n.*18. quia circumstantia incumbendi non mutat speciem.

2173 Pariter simplicem mollitiem esse dicunt, si quis se polluat inter coxendices, brachia, seu alias partes fœminæ, quæ non sint vas præposterum, & sufficere, si dicat: *Pollutus sum tactibus impudicis mulieris*.

2174 In pollutione cum alio exprimi debet status illius. Et in sodomia, an sit cum masculo, vel muliere patrata; quia læditur diversa honestas.

2175 In nostra Diœcesi Panormitana sodomia est reservata; ad quod non requiritur frequentia, sed sufficit, si semel committatur; quia in reservatione non solùm dicitur: *Nefandum sodomiæ scelus exercentes*,

tes, sed etiam *semel committentes*.

2176 Requiritur autem, ut actus sit consumatus inter masculos cum effusione seminis intra vas præposterum; quia nomine sodomiæ reservatæ venit sodomia perfecta, non imperfecta; unde non venit sodomia facta inter fœminas, aut viri cum fœmina.

2177 Sodomia impuberis, si seminet intra vas, est reservata; quia est perfecta sodomia: nec tunc reservationi obstat impubertas, quia malitia supplet ætatem: *v.n.*1979.

2178 Probabilius mihi est, quòd patiens comprehendatur sub reservatione; nisi sit impubes: 1. quia est complex ejusdem delicti sodomiæ perfectæ; nec dicitur præcisè sodomiam pati, sed etiam committere, quia tam agens, quàm patiens dicuntur ad commissionem sodomiæ concurrere.

2. Quia circumstantia agentis non mutat speciem, sed solùm aggravat intra eamdem speciem; unde circumstantiæ agentis, aut patientis, non sunt ex necessitate exprimendæ. Ita probabiliter Diana pluribus in locis, maximè *par.*11.*tract.*1.*res.*11. *&* *tr.* 3. *res.*4. cum pluribus; quia uterque contra naturam peccat, & uterque alterius peccato cooperatur. Et quamvis agens se polluat, patiens ejus pollutioni cooperatur. Esse tamen explicandas, tenent Leander *de pœnit. disp.*8.*§*.3.*quæst.*6. Quia agens se polluit, non sic patiens. Certum tamen est, quòd si patiens polluatur, tenetur hanc circumstantiam fateri, tam ipse patiens, quàm agens, qui est ejus cooperator tactibus, &c.

2179 Probabile autem putat Tamb. cum aliis, quòd sub reservatione sodomiæ non veniat patiens, nisi exprimatur, sed solùm agens; quia reservatio est odiosa, adeòque debet restringi ad sodomiam, quæ ex communi omnium consensu est perfecta, qualis est ex parte agentis, non patientis; licèt enim probabilius sit, quòd patiens sit perfectè sodomita, id tamen non concedunt omnes. Tum quia jura magis puniunt agentem, quàm patientem.

2180 Copula sodomitica non parit affinitatem, quia affinitas solùm oritur ex copula naturali.

2181 Si verò copula sodomitica sit cum conjunctis, debet explicari circumstantia incestus, dicendo *commisi incestum sodomiticum*; quia major irreverentia fit conjunctioni per copulam innaturalem, quàm per naturalem; similiter si sit uxoratus, contrahit speciem adulterii, &c. An autem debeat exprimere qualitatem conjunctionis, consanguinitatis scilicet, vel affinitatis, & gradum, v.gr. cum fratre, nepote, &c. Respondeo, ut *in n.* 2153. *&* 2154.

BESTIALITAS

2182 Est coitus *hominis cum bestia*; quod est gravissimum peccatum inter omnes luxuriæ species; quia non servat identitatem speciei. Non sunt ex necessitate explicandæ species animalium, nec an sit mas, aut fœmina, quia est differentia tantùm materialis in genere entis, non in genere moris.

2183 Ad hanc speciem reducitur coitus cum dæmone succubo, vel incubo; quia corpus à dæmone assumptum, non est verè corpus humanum; debet autem in confessione exprimi, quia ei superadditur malitia contra Religionem, cum sit commercium cum dæmone Dei & nostro inimico. Debet tamen exprimi, an dæmon fuerit sub specie fœminæ, viri, conjugati, aut voto castitatis ligati; quia tunc peccatum contrahit illam speciem malitiæ, ob affectum ad talem personam.

2184 Copulam cum fœmina mortua non esse peccatum fornicationis, nec bestialitatis, sed simplicis mollitiei, tenet Diana *par.*9.*tr.*9. *res.*1. cum Tamb. quia fornicatio, & bestialitas est actio viventis cum vivente; unde solùm est pollutio cum inanimato instrumento, uti esset cum statua: inanimatum autem instrumentum, quo quis se polluit, non facit mutationem speciei; adeòque hanc circumstantiam non esse ex necessitate aperiendam, sed sufficere, si dicat: *Me pollui*.

2185 Dico tamen, quòd si talis non sistat in sola copula cum mortua, sed ulteriùs dirigat affectum, & cogitationem ad mulierem illam, ut erat viva (quod est verisimilius) tunc contrahit eam speciem malitiæ internam quam objectum habet in se, nempè adulterii, incestus, &c. uti de pollutione dictum est.

2186 Mollities, sodomia, & bestialitas habent malitias specie distinctas; quia peccata non distinguuntur specie præcisè per oppositiones ad diversas virtutes, sed etiam per oppositiones ad diversas honestates ejusdem virtutis: sic contra quamlibet virtutem sunt duo peccata specie diversa, unum per excessum, alterum per defectum, ut prodigalitas, & avaritia contra liberalitatem; mollities autem, sodomia, & bestialitas naturæ opponuntur, sed per dissonantias diversas, & contra honestates diversas: quis enim non videt, diversam dissonantiam, inclinationem, & repugnantiam naturalem esse in bestiali concubitu, quàm in sodomitico; & diversam in hoc, quàm in simplici mollitie? ac propterea distinguuntur spe-

cie non solùm in genere entis, sed etiam in genere moris: *vid. in propofit.* 24. *ab Alex. VII. damn.*

2187 Prædictis speciebus addi solet.

IMPUDICITIA,

Quæ consistit in tactibus, aspectibus impudicis, verbis obscœnis, cogitationibus, & similibus.

2188 Tactus impudici sunt illi, qui de se ordinantur ad Venerem: hujusmodi sunt oscula, tactus mammillarum, & partium inhonestarum, qui de se sunt dispositiones ad Venerem, ac proindè sunt peccata mortalia, & contrahunt eamdem speciem malitię, quam habet actus venereus, ad quem de se ordinantur, in confessione explicandam, nempè incestus, adulterii, &c. licèt actus perfectus non sequatur: *n.*2274. *vid. propofit.* 40. *ab Alex. VII. damn.*

2189 Tactus autem, & aspectus de se impudici à peccato excusantur, si fiant ex necessitate; v.gr. medendi, aut aliqua honesta causa, putà mundandi, &c. licèt exindè sequatur delectatio sensualis venerea, aut pollutio; dummodò non adsit consensus voluntatis, nec sit intenta in tactibus, licèt prævisa; quia necessitate, aut honesta causa existente, delectatio illa sensus, & pollutio, quæ sequitur, est effectus naturalis, & per accidens; homini autem prosequenti suum jus non imputatur effectus per accidens, & pręter intentionem secutus Busemb. *tr.*4. *cap.*2. *dub.*1. *nu.*5. & 6. Si verò quis expertus sit, se sæpiùs cecidisse in expressum consensum mortalem, non obstante necessitate, & honesta causa, debet se à tali causa abstinere. Idem dico de confessario, qui audiendo peccata turpia in confessione experitur motus venereos sensus, hic non tenetur à confessione abstinere, nisi adsit periculum consensus: quod colligitur, si sæpiùs expertus sit consensisse: *v.n.*2166.

2190 Non est eadem ratio de aspectibus, & tactibus, quia tactus proximè causant commotionem spirituum vitalium, non sic aspectus; unde solùm aspectus partium inhonestarum sunt de se impudici, ac proindè aspectus mammillarum, curiositatis causa, sunt veniales, nisi adsit periculum delectationis venereæ.

2191 Aspicere congressum animalium, & maximè viri cum fœmina, aut illud studiosè sentire, vel voluntariè cogitare, est mortale ob periculum proximum delectationi venereæ. Secùs si ex abrupto, & casu repentino. Mastrius *disp.*11. *n.*134. Clericatus *c.* 73. *n.* 18. Idem dic de aspectu studioso mamillarum nudarum.

2192 Eadem ratione mortale est perfricare pudenda brutorum, non solùm ex fine venereè se complacendi, sed etiam solius curiositatis causa videndi semen. Dian. *p.*9. *tr.*8. *ref.* 31.

2193 Aspectus mulieris pulchræ cum sola complacentia de ejus pulchritudine non est de se peccatum, nisi ad malum finem ordinetur. Cajet. *to.*1. *opusc.*14. *q.* 3. quia pulchritudo est donum naturale Dei, nisi adsit periculum delectationis venereæ, propter quod non debet homo in hujusmodi aspectibus diù immorari: *n.*2274.

2194 Verba turpia, & lectio turpium curiositatis, aut diversionis causa, sunt venialia, si non adsit præfatum periculum, aut scandalum aliorum; à mortali autem non excuso, si non fiant per transitum, sed quis per longum tempus in iis immoretur, quia tunc regulariter adest periculum delectationis venereæ, & scandali aliorum.

OSCULA.

2195 Oscula considerari possunt ratione modi, vel ratione finis. Eadem respectiuè dic te tactibus, & amplexibus.

Ratione modi oscula alia sunt superficialia, & instantanea, alia pressa, & morosa.

2196 Ex parte finis sunt quadruplicis generis. 1. Sunt oscula data in signum sinceri affectus, aut urbanitatis causa: hujusmodi esse solent oscula superficialia, & instantanea.

2. Sunt oscula ob delectationem veneream. Delectatio venerea est, quæ percipitur ex motu substantiæ seminis, vel ex per se ordinatis ad illud.

3. Sunt oscula ob delectationem sensualem

4. Sunt oscula ob delectationem sensibilem. Et quamvis difficile sit, delectationem sensualem & sensibilem distinguere, clarum tibi reddam, si attendas.

2197 Delectatio sensualis est illa, quæ consurgit, & sentitur in carne ex commotione spirituum generationi inservientium circa partes libidinosas: Delectatio verò sensibilis est illa, quæ in ipso osculo residet, quæque percipitur ex tactu objecti mollis, & morbidi proportionati potentiæ deosculativæ, & sensui tactus, præscindendo ab omni delectatione venerea, & sensuali, & à fine copulæ. Ubi (ut vides) delectatio sensualis supponit, & subsequitur commotionem spirituum, delectatio verò sensibilis ab illa præscindit; quòd si commotio spirituum adsit, delectatio sensibilis, quæ in osculo residet, eam præcedit ut causa.

2198 Hinc fit, quòd delectatio sensualis

lis ex osculo, inter solutos, est uenerea, & mortalis; quia delectatio sensualis, quæ consurgit, & sentitur in carne ex commotione spirituum generationi inseruientium, per se, & ex natura sua est ordinata ad copulam, seu ad motum seminis.

2299 Non obstat, quod ait Galenus *lib.* 14. *de usu partium cap.* 9. *&* 10. *Venerea delectatio sola est, quæ ex motu substantiæ seminis percipitur*: Quia ibi loquitur de delectatione consumata, quæ oritur ex effectu completo, qui est uenus. At non inde sequitur, quod delectatio sensualis, quæ ex commotione spirituum in carne consurgit, non sit formaliter uenerea; nam est causa apta nata motu seminis, actio autem in genere moris habet pro objecto effectum, & ab eo formaliter specificatur, ut constat exemplo actionum, & causarum furti, infrà *ver. Qui restituere teneantur*.

2200 Adeòque Doctores communiter concludunt, delectationem uenercam esse illam, quæ percipitur ex motu seminis, uel ex per se ordinatis ad illum, putà ex commotione pudendorum; siue hæc habeatur ex osculis, tactibus, amplexibus, siue ex cogitatione copulæ,&c. Verricelli *tr*.4. *q*.19. Diana *p*.4. *tr*.4. *res*.136. Filliuc. Villal. & Com. apud ipsos.

DIFFICULTAS

2210 IGitur solùm remanere posset de osculis, ob delectationem sensibilem, quæ in ipso osculo residet. Et quamuis olim plures scripserint, hujusmodi oscula esse tantùm uenialia, secluso periculo ulterioris consensus, & pollutionis: modò est omninò tenendum esse mortalia; quia oppositam propositionem damnauit Alex. VII. *in proposit*.40.

2202 Non dicas, Alexandrum nomine delectationis sensibilis, intellexisse sensualem. 1. Quia est uoluntariè dictum; quoniam etiam ante damnationem Doctores semper delectationem sensualem à sensibili distinxerunt,ut uidere est apud DD. *num*. 2200. *cit*. 2. Quia Pontifex aliquid noui, & quod Doctores docebant,damnauit: Non est autem nouum, sed indubitatum semper fuit, delectationem sensualem uoluntariam inter solutos esse mortalem. Verricelli *cit. n*. 3. Et in delectatione uenerea non dari paruitatem materiæ, modò dicemus. Ratio uerò intrinseca est, quæ sequitur.

2203 Dico 1. oscula pressa inter personas solutas ejusdem, & maximè diuersi sexus,sunt peccata mortalia. Verricelli *cit*.Filliuc. *tom*.2. *tract*.30. *cap*.9.*num*.179. Lessius, & Salas apud ipsum.

Ratio est, quia ex osculo presso naturaliter oritur delectatio naturalis sensibilis, quæ est formaliter, & intrinsecè uenerea. Suadetur: Ex contactu enim presso oris ad os naturaliter oritur delectatio sensibilis, quæ ex natura sua est prouocatiua, & excitatiua spirituum partium libidinosarum generationi inseruientium, ex qua commotione naturaliter consurgit delectatio sensualis, de *n*.2197. per se, & ex natura sua proximè, & immediatè ordinata ad motum seminis; igitur delectatio illa sensibilis, quæ ex osculo presso oritur, est intrinsecè uenerea, utpotè per se,& natura sua ordinata ad motum seminis, licèt non tam proximè, & immediatè, uti delectatio sensualis; causa namque per se causæ, est per se causa causati; quod sufficit, ut in genere moris formaliter, & intrinsecè ab illo specificetur.

Unde D. August. *lib*. 14. *de Civit. Dei c*. 16. inquit: *Cum sint multarum rerum libidines, tamen cum libido dicitur, nec cujus rei libido sit additur, non ferè solet animo occurrere, nisi illa, qua obscœnæ partes corporis excitantur*: *vide num*. 2210.

Ex quo fit, quòd hæc propositio: *Oscula pressa exercita inter solutos ejusdem, & maximè diuersi sexus, sine malo fine sunt licita*; sit falsa, & erronea; quia aliàs esset uera hæc propositio: *Oscula exercita inter solutos ejusdem, & maximè diuersi sexus, cum delectatione sensuali sunt licita*; quia hæc uirtualiter continetur in priori.

2204 Probatur à fortiori: Tactus namque pressus mamillarum secundùm communem, & indubitatam sententiam Verricelli *cit. n*. 12. est uenereus, & mortalis, ita ut in jure, *cap*.1.*§*.1. *Quibus modis feudum amittatur*: Vassallus tangens mammillas dominæ priuetur feudo; & non alia ratione, nisi relata; quæ ualidiùs procedit in osculis pressis, cum sint tactus magis proportionati sensui, & allectiui carnis.

2205 Hinc de osculis pressis mentionem facit Ouidius epist. 2. *Oscula per longas jungere pressa moras*; eaque esse naturaliter cum delectatione, & suauitate conjuncta, ait Juuenalis satyra 6. *Ac mollia semper oscula delectent*. Unde Donatus in illud Terentianum: *O Thais mea*; ea uocat suauia, & libidinosa, his uerbis: *Tria esse osculandi genera,osculum scilicet, basium, & suavium;oscula officiorum sunt; basia pudicorum affectuum; suavia libidinum, vel amorum*.

Sicque, quæ urbanitatis causa dantur, ut quæ more patriæ, dicuntur *pura Oscula*. Quæ ob pudicum affectum, ut inter parentes intimos, *Basia*. Quæ ob delectationem sensibilem, *Suavia*.

2206 Insuper gratis dato, quòd delectatio sensibilis non sit intrinsecè venerea, & libidinosa; negari in praxi non potest, quin talis sit extrinsecè ratione periculi proximi; nam in praxi regulariter, & ordinariè est cum commotione spirituum partium pudendarum, & inde cum delectatione sensuali conjuncta.

2207 Unde Plutarchus *de amor.* inquit: *Formosos intueri jucundissimum esse; tangere autem non sine periculo licere.* Clymacus *gradu* 15. *Ex solo tactu corpus coinquinatur, nihil quippè sensu isto gravius, nihil periculosius*; & S. Basilius *lib. de virg. Sicut tacto igne, subitæ bullæ, & ulcera nascuntur, sic bullæ in corde, & inflammationes è contactu generantur.* Idem ibid. *Formosarum oscula cavere oportet, non secus, quàm animalium venenatorum morsus; diffunditur enim virus ex osculo per omne corpus.* Et S. Theodorus Studita mulierum tactus cauendos monens, ait: *Attrectavit quis nolens mulierem, & incensus libidine, scelus contraxit.*

2208 Non dicas, 1. oscula pressa separari posse à delectatione sensuali, ut in persona maximè frigida; adeòque in illa oscula & delectationem sensibilem non esse venerea, & mortalia.

Quia maximè frigidus, quamvis liberetur à commotione extrinseca carnis, non liberatur à commotione intrinseca sensus, & potentiæ appetitus sensitivi interni; non liberatur, inquam, à bullis in corde, de quibus Basilius.

Et oppositum est casus metaphysicus, & theoricus; minimè physicus, ac practicus. Quem si tu practicè experiaris, gratias Deo agas; sed tua praxis (quam non credo) mihi inseruire pro doctrina non potest, utpotè singularis, & per accidens; quoniam judicium est de regulariter contingentibus formandum.

2209 Non dicas, 2. te esse eximiè timoratum, assiduis macerationibus extenuatum, atque in vita contemplatiua perfectum.

Quia præsumptuosum potiùs te dicam, & uti talem, te reprehendit Hier. in Reg. Monach. *Ne in præterita castitate confida: Nec Sampsone fortior, nec Davide sanctior, nec Salomone potes esse sapientior. Memento semper, quòd Paradisi colonum de possessione sua mulier ejecerit.* Et Augustin. *in lib. de Singularitate Clericorum: Experto crede, expertus loquor coram Deo, non mentior: Cedros Libani, Duces gregum sub hac peste cecidisse reperi, de quorum casu non magis suspicabar, quàm Ambrosii, vel Hieronymi impudica turpitudine.*

2210 Dicta sunt vera, etiam si quis in osculis pressis non intendat; imò protestetur se nolle copulam, nec ulteriorem consensum; imò nec habere pro fine delectationem sensibilem; quia talis protestatio est contraria facto; nam delectatio sensibilis est naturaliter inseparabilis ab osculo presso, & naturalis via ac medium ad commotionem spirituum, & delectationem sensualem, ut constat ex *num.*2203.

2211 Qua ratione, ex communi doctrina; in pollutione, vel copula, non sunt necessariò exprimenda oscula, & tactus præcedentia; quia ex natura sua ordinantur tamquam via, & media ad illam. Ex jure autem, protestatio contraria facto nihil operatur; unde talis protestatio, & exclusio finis est prætextus, & color ad occultandum sub larua sanctitatis peccatum, & simplices decipiendum.

2212 Et eadem ratione, nemo dicit, non esse denunciandum Confessarium mulierem in confessione deosculantem, quamvis dicat id egisse absque malo fine; nonnisi quia habuit inhonesta, quatenùs osculum inter personas solutas diuersi sexus est malum, & inhonestum.

2213 Ex his colliges, osculum pressum, de quo *in num.*2203. non esse indifferens, sed indifferens esse osculum in genere, & in communi ad superficiale, & pressum.

2214 Osculum namque superficiale, & instantaneum, potest esse licitum, ut modò constabit; & solùm erit malum extrinsecè ob intentionem operantis, si fiat non ex fine honesto, sed vel ob delectationem sensualem, aut sensibilem; vel ratione periculi delectationis sensualis, & consensus venerei, quæ quis sæpè experitur.

2215 Oppones 1. paritatem de aliis sensibus qui licitè delectationem percipiunt ex propriis objectis, quæ attingunt, ut auris de sonu, nasus de odore.

Resp. disparitatem esse; quia alii sensus ex propriorum objectorum attingentia percipiunt delectationem non prohibitam; oscula verò pressa, & tactus hujusmodi pressi sunt per se nata causare commotionem spirituum, & delectationem sensualem jure divino prohibitam. Unde paritas solùm tenet quoad oscula superficialia ex honesta causa (de quibus modò) quæ quidem sunt licita. Imò si delectatio ex propriis objectis aliorum sensuum sit talis, & talibus adminiculata circumstantiis, ut per se, attenta qualitate personæ, sit nata causare in ea commotionem eorumdem spirituum, & delectationem sensualem veneream, erit pariter peccaminosa, ut *in num.* 2169.

Op-

2216 Oppones 2. consuetudinem primitivæ Ecclesiæ in danda pace ante Communionem, de qua Apost. ad Rom. 16. & alibi: *Salutate invicem in osculo sancto*.

Resp. consuetudinem primitivæ Ecclesiæ fuisse de osculo in danda pace, sed de osculo modesto, & sancto, quod ore clauso, superficialiter, & instantaneè dabatur, in signum internæ charitatis, & pacis; de quo Cyrillus Alexandr. *lib.* 1. Glaphyr. *pag.* 169. ait: *Osculum est symbolum perspicuum, eminensque nota benevolentiæ, & charitatis*: minimè de osculo presso, & moroso, quo voluptas hauritur.

2217 Hinc S. Clemens Alexandr. *lib.* 3. *pedagog. cap.* 11. inquit: *Ore modesto, & clauso benevolentiam animi ostendamus. Est autem quoque osculum incestum, veneno plenum, sanctitatem simulans. An nescitis, quòd etiam phalangia, si ore tantùm tangant, graves dolores hominibus afferant?*

2218 Insuper consuetudo non erat, ut viri mulieres deoscularentur; sed (ait) S. Clemens Rom. *lib.* 2. *const. c.* 57. *Ut viri viros, & fœminæ fœminas, cum ad Eucharistiam accederent, osculentur*. Imò mulieres non agebant in Ecclesiis promiscuè cum viris, sed separatim. Quia tamen, hac non obstante cautela, hominum malitia, fraudem aliquando contingere compertum est, osculum oris mutatum est in osculum sacræ tabellæ. Ita Eminentiss. Baronius ad annum 45. *v. num.* 2221.

2219 Oppones 3. praxim osculorum ex consuetudine patriæ, quæ viget in Galliis.

Resp. praxim allatam solùm posse habere vim in locis, ubi talis adest consuetudo; minimè in aliis regionibus, ut in nostris.

2220 Insuper in locis illis consuetudo est de osculis modestis, ore clauso, superficialibus, & instantaneis, ex honesta causa, ex causa, inquam, urbanitatis, ac in signum puri affectus, & amicitiæ: Amicitia enim à Phil. 8. Eth. describitur: *Mutua, & manifesta inter aliquos benevolentia, honestatis causa*. Et ideò sunt licita.

2221 Non est autem ibi consuetudo de osculis pressis, morosis, & studiosis, voluptatis causa, aut in quibus voluptas captetur. Ex quo fit, ut in Galliis, si quis det mulieri osculum pressum, & studiosum, homicidia sequantur, & iræ: *Quis est* (ait August. in Psalm. 30.) *qui non irascatur, videns fratres insidiantes fratribus, fidem non reservantes osculo, quod infigunt sacramentis Dei?* Et in *lib. de amicitia cap.* 6. *tom.* 4. *Ipsum osculum tanta turpitudine fœdant, ut sic osculari nihil aliud sit, quàm adulterari*.

DE OSCULIS, AMPLEXIBUS,

Tactibus, verbis turpibus, & similibus extra Matrimonium.

2222 Pater Busembau *tract.* 4. *cap.* 2. *dub.* 1. hæc habet.

Oscula, amplexus, compressiones manuum, & similia non obscœna, si fiant tantùm officii, aut moris patrii, aut amoris honesti, vel benevolentiæ augendæ causa, etiamsi delectatio venerea suboriatur (modò in ea non consentiatur) non sunt peccata. Less. Filliuc. *l. c. n.* 171.

Si verò ista fiant ex aliqua veniali vanitate, joco, curiositate, levitate, petulantia, (dummodò non cum delectatione venerea, nec ejus causa; & si præter intentionem suboriatur, ea repulsa, ac tunc abstinendo ab illis) venialem culpam non excedunt. Vide Fill. hìc, Lessium, Sanch. *l. c.* Diana *par.* 4. *tract.* 4. *resol.* 136. *contrarium tamen est tutius*. Vide Trull. *l.* 6. *c.* 1. *d.* 12. *n.* 8.

2223 *Aspectus verò, & subinde etiam (rariùs tamen propter periculum adjunctum) tactus, ex petulantia, vel curiositate, partium inhonestarum alterius corporis, ejusdem tamen sexus, citrà affectum, & periculum consensus venerei, excusari posse à mortali, ut v. gr. quando simul aliqui natant, vel lavant*; ut docet Laym. *l.* 3. *sect.* 4. ex Sanch. *l.* 5. *mor. c.* 6. *n.* 12. 13. & *num.* 27. & 28. Trull. *d.* 12. *n.* 15.

Verba turpia, lectio obscœnorum, spectatio comœdiarum turpium, cantiones inhonestæ, gestus, litteræ, & dona amatoria, si tantùm fiant ex curiositate, vel vano solatio, non sunt mortalia; secùs tamen, si fiant, vel animo inhonesto, sive venereo, vel cum periculo ruinæ spiritualis sui, vel aliorum. Sanchez *d.* 46. *q.* 3. Filliuc. *t.* 30. *cap.* 10. *q.* 3.

2224 Joannes la Cruz *in* 6. *præc. art.* 1. *concl.* 1. de osculis, & tactibus, ait; *Ex se ista non sunt peccata, cum licitè fiant sine libidine ex more patriæ, aut ob aliam necessitatem, etsi in eis excitetur aliqua sensualis delectatio, dum non acceptetur, sed permittatur, nec adsit periculum consentiendi in eam*. Ita Victor. & communiter, cum D. Thom. *art.* 4. *Quia dicta causa est licita, & aliàs talis delectatio non acceptata evenit præter intentionem. Sicut nec tenentur viri spirituales abstinere se à colloquiis spiritualibus cum fœminis honestis, etsi patiantur aliquas titillationes involuntarias*. Ita Med. *in sum.* §. 18.

2225 Verricelli *tract.* 4. *quæst.* 20. *n.* 18. habet: *Dico sextò, tangens, aut osculans ex honesta amicitia,*

tia, aut ex more patriæ mulierem, vel juvenem, si sensibiliter delectetur, eam tamen delectationem non intendat æquè principaliter, tunc ea delectatio non est venerea, imò nullatenùs peccat, vel saltem venialiter tantùm. Syluest. *ver. Delectatio, n.* 7. Rosella *ver. Cogitatio morosa, n.*4. Lessius *lib.*4. *cap.* 3. *num.* 56. Comitolus *lib.* 5. *quæst.* 20, *n.*4. Rebellus *p.*2. *lib.* 3. *quæst.* 19. *sect.* 3. *versic. Similiter*. Filliuccius *tract.*30.*n.*178. Salas 1. 2. *quæst.* 74. *tract.* 13. *disput.*6. *sect.* 20. *n.* 131. *Qui docent excusari à mortali, quamvis sentiatur turpis pudendorum commotio, dummodò deliberatè in eam non consentiatur*.

2226 Omninò tamen quoad oscula, amplexus, tactus, & similia extra matrimonium seruanda, & tenenda uolo dicta *à n.* 2195. *ad* 2221.

QUÆRES I.

2227 *Quid dicendum de sponsis de futuro?*

Dico I. oscula, & amplexus superficialia, facta urbanitatis causa, seu in signum beneuolentiæ, & sinceri affectus, sunt licita inter sponsos de futuro. Mastrius *dis.* 11.*quæst.*9. *art.*3. *à n.*139.*ad* 142. Cardenas *in crisi theol.tract.*5.*de castitate cap.* 16. *nu.* 205.*pag.* 576. Gobat. *to.*1 *tr.*10. *n.*671. Allozza *ver. Luxuria n.* 5.

Ratio est, quia talia oscula non sunt mala ex objecto, nempè ex genere suo, & in ratione osculi; aliàs inter parentes, & filios, & inter alios more patriæ essent mala: *v.n.*2213.

Non ex fine, quia finis est honestus, nempè sincerus amor, & urbanitas, quæ sunt uirtutes morales, minimè uoluptas captanda: *v. n.*2220.

Non ratione periculi proximi; quia hoc solùm habetur in osculis pressis, ex quibus regulariter oritur commotio spirituum carnalium, & delectatio uenerea: & complacentia, quæ ex recensitis pudicis osculis ex honesto motiuo factis oritur, non est complacentia carnalis, sed spiritualis, & moralis, ita ut (ut aduertit Mastrius) *Potiùs sit voluptas, & gaudium mentis, quàm affectio sensitivi appetitus*.

2228 Et in praxi oscula, & amplexus facta in signum sinceri affectus, aut urbanitatis causa, regulariter separata experimur à commotione spirituum carnalium, & delectatione uenerea; id, inquam, frequenter experimur. 1. In osculis more patriæ, aut à parentibus factis. 2. Inter conjugatos ipsos, quando unus debet ab alio discedere, aut ad alterum regreditur; imò etiam dum simul cohabitant, sæpè alter alterum deosculatur absque ulla commotione spirituum carnalium, & delectatione venerea, in solum signum sinceræ beneuolentiæ, aut in solamen ex conjunctione & propinquitate inter ipsos orta, utpotè factos unam carnem; quæ propinquitas est tanta, ut ex Genesis 2. uir relinquat patrem suum, & matrem suam, & adhæreat uxori suæ.

2229 Sic ab osculis inter sponsos in signum sinceri affectus, aut urbanitatis causa factis, facillimè separari potest omnis commotio carnalis, & delectatio uenerea; per hoc enim, quòd sponsus consideret proximam propinquitatem, & proximè se futurum unam carnem cum sponsa, faciliter potest osculis ut ex solo præfato fine honesto; eò maximè, quia licèt copula inter ipsos futura sit uenus, propinquitas, quæ ex illa oritur, est honesta, & naturalis.

Quòd si aliquis sponsus sit ita fragilis, ut in hujusmodi osculis ex fine honesto factis experiatur, se sæpè cadere in delectationem carnalem, & uenerem, hic utique se abstinere debet ab illis; quia in eo ratione suæ particularis conditionis est periculum proximum; sed hic casus est per accidens, ac proindè resolutioni non officit; nec pro sponso ita fragili sunt damnandi peccato timorati, qui tale periculum in osculis non experiuntur, & lineam sinceri affectus, atque honesti motiui minimè transcendunt.

2230 Dico II. oscula, & amplexus libidinosa, seu ob delectationem uenercam inter sponsos de futuro, sunt mortalia. Verricelli *tr.*4.*q.*23.Fernandez, Angles, Rebellus, & alii plures apud ipsum.

2231 Contra Cajet. & alios, qui uolunt esse uenialia. Ita etiam Joan. la Cruz. *in* 6. *præc. art.*1 *n.*4. his uerbis: *Imò & oscula, & amplexus libidinosi sine periculo pollutionis sunt licita sponsis de futuro, eò quòd sponsus habet quoddam jus, licèt incoatum, & imperfectum, ad corpus sponsæ, quod ad ista licentiam præbet. Et ista sunt velut principium promissarum nuptiarum*. Ita communiter, & maximè Cajet. 2. 2. *q.*154. *art.* 4. Med. Nau. *c.*14.*n.*18. *& cap.*16. *n.*12. Ledesm. *cap.*3.*de matrim.*

2232 Ratio firma nostræ sententiæ fundatur primò in regula generali, qua quæuis delectatio uenerea uoluntaria excludit à Regno Dei, teste Apostol. ad Ephes. 5. *Omnis fornicator, aut immundus, non habet hæreditatem in Regno Christi, & Dei*. Ubi Lyranus: *Omnem immunditiam Apostolus damnat, ut includeret omnia ad vitium luxuriæ pertinentia*. Ita Verricelli.

Sta-

2233 Status sponsalium, seu inchoatio matrimonii, per sponsalia de futuro, nec eximit à dicta regula; quia adhuc sunt verè soluti.

2234 Nec dat jus inchoatum ad corpus sponsæ, ut constat generaliter in contractibus; inchoatio namque contractus nullum jus dat ad usum rei, nisi quousque fuerit perfectus; tunc quidem solùm transfertur dominium rei, & qui non jam est dominus rei, non potest ea imperfectè uti, cum adhuc sit aliena, licèt sibi promissa. Ita Verricelli, ex Rebello.

2235 Insuper (ut benè arguit Verricelli) si inchoatio matrimonii cohonestaret oscula venerea Sponsis, cohonestaret etiam tactus venereos pudendorum, & delectationem de futura copula inter ipsos; quod communiter negatur; quia tactus impudici sunt inchoatio copulæ, & quia delectatio futuræ copulæ commovet spiritus generationi inservientes, & inde est quædam copulæ inchoatio; quod etiam verificatur de osculis venereis, quia etiam ex illis copula inchoatur, & etiam illa per se commovent spiritus generationi inservientes.

2236 Secundò fundatur in alia regula: *Cui non est licitus finis, non sunt licita media*. Cùm igitur præmissa oscula, & amplexus sint per se media ad copulam, quæ non est licita, sed mortalis sponsis; ita nec illa erunt licita, sed mortalia eisdem: *v. n.*2210. & 2178.

2237 Dico 3. Oscula, & amplexus ob delectationem naturalem, & sensibilem, quæ ex ipso osculo oritur, & generaliter oscula, & amplexus pressa, sunt mortalia sponsis de futuro. Rodriquez *in sum. tom.* 3. *c.*102. *nu.*1. & Fernandez *pa.*4. *c.*2. §. 4. & *p.*3. *c.*21. §. 1. *n.* 11. contra Tamb. *tom.*1. *lib.*7. *cap.* 3. §. 5. *num.* 61. Dianam *p.*2. *tr.*17. *resol.* 6. cum Fagundez, Sanchez, & aliis, qui putaverunt nullum esse peccatum.

Rationes sunt eædem de *nu.*2203. *ad* 2213. *à n.* 2230. Qui enim ponit causam per se effectus venerei cum prævisione illius, virtualiter effectum venereum procurare dicitur, licèt expressè eum non intendere affectet. Et ad actum venereum nullum dare jus status sponsalium, probatum est *à n.*2233.

2238 Dico 4. Dormitio sponsorum de futuro in eodem lecto, immò & eorum cohabitatio, & pernoctatio, est mortalis ratione periculi proximi. Sequitur ex dictis. Hinc S. Cyprianus Epist.62. ad Pomponium ait: *Certè ipse concubitus, ipse complexus, ipsa confabulatio, & osculatio, & conjacentium duorum turpis, & fœda dormitio, quantum dedecoris, & criminis confitetur?*

Et in Diœcesi Neapolitana reservatur contra parentes permittentes his verbis: *Sponsi, & sponsæ post contracta sponsalia, & ante matrimonium legitimè celebratum, carnalem inter se copulam habentes: Necnon parentes, consanguinei, aut affines omnes, ac singuli, eamdem carnalem copulam, vel sponsorum cohabitationem, & pernoctationem permittentes.*

QUÆRES II.

2239 *Quid dicendum de conjugibus?*

Respondeo, oscula, & amplexus pressa, & venerea, atque tactus impudicos intra conjugatos, extra actum conjugii, non esse mortalia, si non sit periculum pollutionis. Est communis. Idque ratione status conjugii, qui dat jus ad finem, nempè copulam. Esse tamen venialia, in quantum sunt ob solam delectationem exercitata. Ob rationem *de num.*2280.

QUÆRES III.

2240 *An in delectatione venerea deliberata detur parvitas materiæ?*

Respondeo non dari. Castropal. *tom.*1. *tr.*2. *disp.*2. *punct.*10. *num.*4. Diana *p.*5. *tr.*5. *res.* 5. & Doctores communiter, qui oppositam sententiam improbabilem vocare solent. Et quidem eam damnavit Clemens VIII. in officio S. Inquis. ut referunt *cit.* Auctores.

2241 Firma ratio intrinseca est, quam adducit, & refert Verricelli *tr.*4. *qu.*16. *num.*11. Ut sequitur:

„ Hanc delectationem veneream, quantumvis levem, esse inchoatam pollutionem, ostenditur ex Galeno *lib.* 14. *de usu partium c.* 9. & 10. dicente, *delectationem veneream fieri ex motu humoris serosi, qui est substantia, & materia seminis, cum per venas, & arterias spermaticas, per modum hederæ protensas, à renibus, ad vasa pudenda descendere incipit, & per commotionem spirituum genitivorum incalescit tamquam per causam efficientem instrumentariam*: Sed hoc totum spectat ad inchoationem pollutionis, & ad mollitiem à Regno Dei excludentem, 1. *Corinth.* 6. quare (ut rectè arguit Rebellius) ea uenerea delectatio suaptè natura, & ex fine operis ordinatur ad pollutionem, immò est inchoata pollutio; totus autem motus pollutionis secundùm singulas sui partes est mortalis, nulla enim inchoatio actus mortiferi, etiam in aliis rebus, venialis est, sed mortifera, cujusmodi est inchoatio occisionis, rapinæ, furti notabilis, &c.

2242 Et deinde concludit, oppositam sententiam esse improbabilem, falsam, erroneam, temerariam, periculosam, ac scandalosam.

QUÆ-

QUÆRES IV.

2243 *An plenè advertens in se cogitationes, & motus pravos cum delectatione sensuali, si illis nec consentiat, nec positivè resistat, sed negativè, & permissivè se habeat, peccet, & quomodo?*

IN hac re, & materia perdifficili quidem, ac delicata, tres sunt sententiæ.

2244 Prima affirmat, eum peccare mortaliter, quamvis certò credat se non consensurum. S. Antoninus 1. 2. *tit.* 5. §. *in fine*, Bonac. *de matr. qu.* 4. *punct.* 7. Riccardus, Valentia, & alii apud Verricelli *tr.* 4. *q.* 17. *num.* 1. Cujus rationes sunt, 1. Quia si non teneretur sub mortali tales motus reprimere, posset sine mortali in magna delectatione venerea perseverare, 2. Quia tales motus ex natura sua ad pollutionem disponunt, 3. Quia qui tales motus permittit, illos interpretativè vult; unde sicut qui illos intendit, mortaliter peccat, *ex num.* 2198. ita qui illos interpretativè vult.

2245 Secunda sententia docet, non peccare mortaliter, sed venialiter, nisi adsit, & advertat periculum proximum consensus, aut pollutionis. Cajet. *in sum. ver. delectatio*, *vers.* Magna tamen, Diana *p.* 2. *tr.* 17. *res.* 33. Medina, Corduba, & alii apud Verricelli *citat. num.* 2. Sanchez *in sum. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 13. hanc vocat communem; & D. Bonav. *in* 2. *dist.* 24. *part.* 2. *art.* 2. *q.* 2. *n.* 75. quamvis primam sententiam teneat, hanc probabilem vocat.

2246 Huic sententiæ adhæret Tamb. *tom.* 1. *lib.* 10. *c.* 2. ut sequitur.

„ De hac re non ego loquar, sed Castropalaus, *tom.* 1. *tr.* 2. *disp.* 2. *part.* 10. §. 5. *num.* 3. „ (legatur Joannes Sanchez, qui fusè idem „ probat *disput.* 21.) qui sic habet: *Et si supradicta sententia affirmans esse peccatum, quando voluntas non reprimit, neque coercet, cum possit, valdè probabilis sit; tamen probabilior mihi videtur non peccare mortaliter voluntatem, quæ non reprimit hos turpes motus, sed merè negativè se circa illos habet, dummodò absit periculum pollutionis, aut ulterioris gravis consensus. Tenent hanc sententiam* Cajetanus, Navarrus, „ Toletus, Philiarchus, & alii plures, quos „ refert Salas. *Et licet ipse noluerit suam mentem declarare, satis insinuavit esse pro hac sententia, ut legenti patebit.*

„ *Probabilissimam esse affirmat* Thomas Sanchez, *qui hanc reputat probabiliorem in rigore metaphysico, practicè tamen aliam dicit esse veram. Præcipua ratio, quæ me movet, est, quia hujusmodi motus à natura proveniunt ita ut omnes coercere sit impossibile, aliquos difficilimum. Non est igitur credendum de divina bonitate, salutem æternam hominum his periculis exposuisse; esset enim salus æterna cujuslibet hominis non levi periculo exposita, si, cum à natura sit in malum proclivis, arctatus sit, non solùm non admittere hos motus, sed etiam illos reprimere, cum possit; obligaretur sanè media apponere non difficilia ad reprimendum. Ergo si videat hos motus consurgere, eò quòd in loco tali, vel tali modo decumbit, tenebitur à tali cubitu abstinere, immò surgere, & se aliqualiter verberare; quod certè est durissimum, & pauci admittunt. Deinde peccabit mortaliter, si non evitat causas, ex quibus cognoscit hujusmodi motus pravos insurgere; nam si postquam excitati sunt, tenetur illos reprimere, à fortiori tenebitur reprimere, ne excitentur tenebitur ergo sub mortali fœminam non alloqui, nec videre, aliaque similia omittere, quæ in omnium sententia, vel bona sunt, vel solùm venialia. Denique argumenta contrariæ sententiæ non urgent, &c.*

„ Hęc Castropalaus, qui respondet ad quinque argumenta, quibus fundatur prior sententia, quæ, si libet, lege. Illud fatetur „ cum communi, esse veniale (lege Joannem „ Sanchez *loco citato*, qui *numer.* 3. nec esse veniale contendit) si, cum possis, non reprimas, neque excusationem habeas, cur non „ reprimas; quia negari non potest, illos motus esse deordinatos, & ad copulam incitare. Excusatio autem sufficiens esset ea, quę „ est necessaria, vel utilis tibi, vel alteri; ut „ audire Confessiones, legere, studere, urbanè loqui cum fœmina, equitare; & multò magis excusabit timor, ne, dum attendis ad volendum positivè reprimere, crescat tentatio: tunc enim, immò & semper „ in ejusmodi tentationibus consultissimum „ remedium est, statim avertere cogitationem „ ad alia objecta non illicita, præsertim quæ „ te maximè afficiunt: id enim tunc non solùm est negativè se habere, sed certè resistere. Quæ omnia, & etiamsi prævideatur „ pollutio, sed non intendatur, nec sit periculum consensus, dicta à nobis sunt satis, *supr. lib.* 7. *cap.* 3. §. 5. *à nu.* 48.

2247 Ita ex Castropal. *to.* 1. *tr.* 2. *disp.* 2. *punct.* 12. qui sic habet:

„ Notandum item est, si ob causam necessariam, vel utilem tibi, aut alteri non reprimis hujusmodi motus, quales sunt, audire confessiones, legere, studere, locutio „ urbana cum fœmina, equitatio, timor incidendi in turpiores delectationes, vel urgentiùs tentandi, nullum peccatum committis, etiamsi adsit periculum pollutionis, „ modò adsit periculum consensus, quia tunc „ pateris has delectationes, non agis: ita

Azor

„ Azor *tom.1. institutionum moralium*, *lib.4. cap.* „ 6. *qu.5.* Salas plures referens 1.2. *tractat.*13. „ *disp.6. section.3.n.31.* Sanchez *lib.1.in Decalog.* „ *cap.2.nu.12.* Vasquez *disp.108. cap. 3. in fine*, „ Coninch. *disp.* 34. *de matr. dub.* 11. *num.*111. „ Lessius *lib.* 4. *cap.* 3. *dub.* 14. *num.* 94. *& dub.* „ 15. *num.* 118.

2248 Rationem, cur adsit peccatum veniale, dat etiam Verricelli *cit.n.*15. his verbis.

„ Sentiens turpem motum cum delectatione, quamvis omninò certus sit nullum subesse periculum, neque consensus, neque „ pollutionis; tamen nisi aliqua causa excusetur (de qua infra) venialiter peccat, eos „ pravos motus non conprimens: ita omnes „ contra Jo. Sanchez *disput.* 21. *numer.* 3. Ratio est, nam talis motus, cum delectatione „ venerea, est de se inordinatus, & turpis, „ & ex natura sua allicit ad consensum, & disponit ad pollutionem, saltem remotè; ergo „ tenetur voluntas eos positivè comprimere: „ tùm quia id omnium fidelium sensus ostendit, qui passim se accusant de negligentia in „ resistendo: sed si motus esset sine ulla prorsus delectatione, tunc puto nullatenùs de „ ipso curandum, ut rectè docet Joan. Sanchez, ubi suprà, *numer.* 18. & infrà pro„ babo.

2249 Ipse tamen Doctissimus Verricelli *citat. num.* 4. *ad* 21. tenet, hanc secundam sententiam esse probabiliorem absolutè loquendo, rarissimè verò tutam in praxi; ac proindè.

2250 Quantum ad primam partem, solvit argumenta in oppositum, dicens, tunc non reprimere motus illos turpes, & delectationem veneream non voluntariè procuratam, esse materiam gravem, quando adest periculum proximum consensus, aut pollutionis. Nec ea disponere ad pollutionem, nisi remotè, si non sint voluntariè, & liberè procurata. Nec aliquid dici interpretativè, aut virtualiter volitum, nisi quando quis potest, & tenetur impedire.

2251 Et Castropal. qui absolutè absque distinctione de veritate speculativa, & practica, secundam sententiam tenet, *tom.1.tr.2. disp.2. punct.10. §. 5. num.4.* addit: *Admitto gratis, in contractibus idem esse judicium taciti & expressi propter præsumptum consensum: at in peccatis nequaquam; numquam enim tibi licet aliorum peccata velle, licet tamen illa non impedire, & Deus peccata permittit, non tamen illa vult.*

2252 Ibid. addit, mortale esse hos turpes motus velle, aut procurare; quia sic sunt initium, & causa pollutionis; minimè verò illos non procuratos, nec volitos permittere. Et voluntatem non esse sub mortali obligatam impedire quamlibet pugnam appetitus sensitivi, sed illam, quæ sit talis, ut constituat voluntatem in periculo proximo ad consentiendum.

2253 Quantum ad secundam partem de veritate practica, Verricelli *cit. à numer.*16. inquit:

„ Dico septimò, in praxi rarò excusatur à „ peccato mortali is, qui venereis delectationibus, ac titillationibus positivè non resistit, & comprimere negligit, uel saltem „ formalem displicentiam de illis non habet. „ Undè consultissimum, inmò sæpè necessarium est, de his tamquam de dubio peccato se accusare ante sacram communionem. Ratio est, quia non resistens pravis „ motibus, & delectationibus, frequenter „ verè, & formaliter, nedum interpretativè consentit; non cognoscit autem se consensisse, quia actu reflexo non advertit consensum; unde tunc mortaliter peccat, non „ ex eo quia non resistit, sed quia verè, & „ formalissimè consentit; undè rectè docuerunt gravissimi Doctores, ut Joan. Gerson. „ Cancellarius Parisiensis, Gregorius de Valentia, Thomas, Sanchez, Sayrus, & Alphonsus, Rodriquez, rem esse satis periculosam, neque tutum esse communicare sine „ confessione: referam in re tanti momenti „ verba Doctorum.

„ 2254 Alphonsus Rodriquez, *exercit. spir. part.3.tract.4.cap.4. docet*, sæpissimè doctissimos viros latere, an subsit peccatum mortale; undè S. Bonaventura, *in speculo disciplinæ* acriter reprehendit eos, qui ex verecundia putantes non esse mortale, omittunt „ hæc confiteri, & sæpè sacrilegè communicant.

2255 Denique, tertia sententia tenet, eum non peccare mortaliter, si saltem aliquam displicentiam habeat, licèt omninò delectationem veneream non reprimat, nec ejus „ causam removeat, dummodò certus sit, se „ non consensurum. Ita plures Doctores à D. „ Bonav. *cit.* relati, eique adhæret Sanchez „ *in sum. lib.* 1. *cap.2. num.* 13.

2256 Hæc sufficiat ex gravissimis Doctoribus retulisse, nam plurium meorum Magistrorum exemplo motus, in hac re, malo discipuli munere fungi, quàm Magistri.

2257 Illud certum est, eum peccare mortaliter, si adsit, & advertat periculum proximum consensus, aut pollutionis, etiam si credat se non consensurum in delectationem veneream, & pollutionem; quia (ut rectè ait Verricelli) eodem præcepto, quo quis tenetur

tur pollutionem vitare, tenetur etiam causas per se influentes in illam auferre, nisi causa aliqua necessaria excuset: *v. num.*2189.

2258 Ad dignoscendum, quòd urgeat periculum proximum; primum signum est, experientia, qua quis in simili commotione, & delectatione positus, expertus est, sæpè sæpius consensisse, aut pollutionem secutam esse Secundum, si commotio, & delectatio sit gravissima, ac ita vehemens, & natura taliter irritata, ut in judicio prudenti advertat, ei esse proximam pollutionem. Ad hoc juvant etiam dicta de occasione proxima.

2259 In casu igitur periculi proximi, tenetur quis sub mortali positivè resistere, & pravos motus reprimere, utendo remediis, de quibus modo, *à n.*2265.

QUANTUM AD SIGNA.

2260 Consensus præstiti, vel non, ab eo, qui positivè non resistit, extra casum periculi proximi:

Sunt à viro prudenti (ut doctè innuit Verricelli) consideranda quatuor. 1. Qualitas personæ. An sit timoratæ, vel laxę conscientiæ, 2. Qualitas delectationis venereæ. An fuerit levis, vel gravis; brevis, vel diuturna, 3. Causa. An rationabilis, ut auditio Confessionum, studium &c. Vel irrationabilis, ut curiosus aspectus, turpis lectio, aut locutio, &c. 4. An aliquam ejus delectationis displicentiam habuerit, vel nullam.

2261 Si persona est timoratæ conscientiæ, ut potiùs mallet mori, quàm fœdari; tunc si cogitatio, motus pravus, & delectatio fuit levis, probabilem est non fuisse consensum; quia vir timoratus haud ita faciliter in consensum ruit.

2262 Idem dicit, 1. Verricelli *cit. num.*3. & 5. Si fuit gravis, & diuturna, causam tamen non removit ex rationabili motivo, ut studio necessario, auditione confessionum. Et tunc licèt ratione probabilitatis, quòd non adfuerit consensus, non teneatur confiteri; consultum est, ut confiteatur.

2263 Idem etiam dicit, 2. Si causam non removit sine rationabili motivo; ut esset aspectus curiosus, lectio, &c ipse tamen displicentiam delectationis habuit; *Quia displicentia est quædam resistentia, quæ quamvis sit inefficax ad tollendam delectationem, efficax tamen est ad cohibendum consensum*. Ita ille cum Sanchez.

Et solùm dubium esse de consensum, & inde, quòd teneatur confiteri, si displicentiam non habuit.

Huic autem secundo dicto nullo pacto adhæreo; quia aliud est loqui de motu turpi, & delectatione naturaliter ortis, aliud de ortis ex causa libera, non necessaria, de qua *n.*2189. ut est curiosus aspectus, lectio non necessaria, &c. tunc quidem, gravi motu turpi, & delectatione urgente, tenetur quis causam removere; quia cũ nulla subsit ratio, quæ cohonestet non remotionem causæ, recurrunt dicta superiùs 2250. de delectatione libera, & procurata.

2264 Denique addit Verricelli *cit.*

Sic si diù restitisti, frustrà tamen, quia adhuc durant, experientia tamen didicisti eos pravos motus ex seipsis cessare; neque venialiter peccas, si non curas: ita S. Thom. 2. 2. *qu.* 35. *art.* 1. *ad* 4. & in prima ad Corinthios, *cap.* 6. *qu.* 6. Curiel. 1. 2. *qu.* 74. *art.* 8. *dub.* 2. §. 3. *ibidem.* Pesantius *ar.* 10. *disp.* 5. Azorius *tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 6. *qu.* 5. Joan. Sanchez *in selectis disp.* 21. *num.* 11.

Qui etiam scrupulosus est, & scrupulis cruciatur, cum resistere nititur, & causam amovere; si resistere non curat, excusandus est, & probabile est non consensisse. Ratio est, quia justissima causa non resistendi, aut causas delectationum non amovendi, est evitare scrupulorum cruciatum. Alia vide infra de requisitis ad peccatum mortale.

DE ARMIS AD PUGNANDUM
Contra tentationes carnis, & pravos motus.

2265 Primò, est fuga occasionis initio pugnæ. Teste August. *serm.* 250. *de Temp. Apprehende fugam, si vis obtinere victoriam; nec sit tibi verecundum fugere, si castitatis palmam desideras obtinere*. Et Hier. *Epist.* 22. *Dum parvus est hostis, interfice*.

2266 Secundò, est fuga otii; otium namque est omnium libidinum seminarium. Hinc Ezech. *cap.* 16. dicitur *Iniquitas sodomæ, superbia, saturitas panis, abundantia, & otium*.

Adeòque tunc quis animum aliò divertat, aut se occupet in lectione librorum, vel operationibus, & exercitiis manualibus, &c.

2267 Tertiò, est imploratio Auxilii Divini, & Intercessionis Sanctorum. Scriptum namque est Sapientiæ, *cap.* 8. *Cognovi, quòd non possum esse continens, nisi Deus det: idcirco adii Dominum, & deprecatus sum illum*.

Imploret igitur Divinum auxilium. Se signet signo Crucis. Orationes jaculatorias ad Deum dirigat: *Confige timore tuo carnes meas, à judiciis enim tuis timui. Ne permittas me Domine à te separari*.

Ad Christum Crucifixum mentis oculos convertat: *Tu Domine Deus meus, & Jesu dul-*

dulcissimè, pendes in patibulo, & ego voluptati operam dabo? Moriar, moriar priusquam te Redemptorem meum offendam.

Ad Virginem confugiat, dicendo: *Sub tuum præsidium, &c. Virgo singularis, inter omnes mitis, nos culpis solutos, mites fac, & castos*. Ter signo Crucis in fronte, ore, & corde se signans, dicat: *Per Sanctam Virginitatem tuam, & immaculatam conceptionem tuam, Purissima Virgo, munda cor, & carnem meam*.

Ad Angelum Custodem: *Angele Dei, qui custos es mei, &c.*

Ad Sanctos, maximè ad D. Hieronymum, oratione, qua ipse utebatur: *Timui incidere in opprobrium, si à carne superatus fuero; oro ergo Domine, ut hoc opprobrium à me auferas; & si me à carne tentari permiseris, non me permittas succumbere*.

Quartò, est consideratio quatuor Novissimorum: *Momentaneum, quod delectat, æternum, quod cruciat*. Sint tibi in mente hęc tria verba (quæ tradit Verricelli) *Nunc, Statim, Numquam*: *Nunc* possum mori. *Statim* descendere in infernum. *Numquam* inde exire.

Quintò denique juvant moderata jejunia, mortificationes externæ, & disciplinæ.

DELECTATIO MOROSA.

2268 Est *delectatio deliberata de actu turpi, quæ præcisè consummatur interius*, vel *est consensus voluntatis in motus illicitos appetitus sensitivi*. Unde dicitur morosa, non à temporis mora, quia cum consistat in actu interno, potest consumari in instanti; sed ex mora rationis, & advertentiæ sufficientis, ut sit peccatum: adeòque si per longum tempus detinearis in delectatione actus pravi, v. g. copulæ, quam cogitas, sed non plenè advertas ad malitiam gravem ipsius delectationis, nec plenè consentias in ea detineri, non erit delectatio morosa, nec peccatum mortale. Omninò, *vide dicta à num.* 2260.

2269 A desiderio differt, quia desiderium, aut consensus in copulam illicitam, v. gr. est actus voluntatis efficax, qui consumari intenditur in ipso opere externo fornicationis: Delectatio verò morosa de eadem copula, quam mente quis cogitat, sistit solùm, & consumatur interiùs, & non transit ad volendum exequi id, de quo quis delectatur.

2270 Difficultas est, an in delectatione morosa explicari debeat in confessione persona, circa quam delectatio versata est, nempè, quòd sit conjugata, conjuncta, Deo sacra. Affirmat magis communis opinio; quia delectatio morosa habet ex natura sua causalitatem in actum externum, ac proinde contrahit speciem malitiæ actus externi, v. g. adulterii, incestus, aut sacrilegii.

2271 Ita Cajet. 22. *q.* 154. *art.* 4. Rodr. *in sum. tom.* 3. *c.* 101. *n.* 3. Bonac. *de matr. q.* 4. *punct.* 8. *n.* 18.

2272 Probabile autem est, non esse explicandam circumstantiam personæ, sed sufficere, si dicatur: *Delectatus sum toties de copula illicita illam cogitando, non desiderando*. Ita Verricelli *quæst.* 5. Castropal. *tract.* 2. *disp.* 2. *punct.* 10. §. 4. Diana *part.* 1. *tract.* 7. *resol.* 48. Vasquez, Reginal. Tannerus, & alii apud Verricelli *cit.* qui hanc opinionem probabiliorem vocant, dicentes, præter malitiam contra castitatem, non habere aliam malitiæ speciem cum ipso opere.

Ratio est (doctè ait Verricelli) quia objectum delectationis morosæ non est opus externum, ut ponendum à parte rei cum proximi injuria; sed est ipsa cogitatio operis, seu opus quatenùs cogitatum delectat; ergo cum cogitatio ipsa non sit injuriosa conjugi, verbi gratia aut consanguineæ, &c. non habet ea delectatio malitiam adulterii, aut incestus, &c.

2273 Tum quia in tantùm id debet explicari in desiderio, & gaudio copulæ illicitæ, quia desiderium est voluntas efficax actus externi venerei, qui desideratur; & gaudium est voluntas efficax approbativa actus externi venerei patrati, ac proindè specificantur ab actu externo; delectatio verò morosa est voluntas inefficax, quæ sistit, & consumatur in sola interiori delectatione, sine ordine ad actum externum, ac proinde non est de se ejus causa.

2274 Confirmatur, quia delectatio morosa solùm tendit in actum venereum mente conceptum, minimè in circumstantiam personæ conjugatæ, &c. adeòque solùm contra castitatem opponitur, & sola castitas per eam violatur, minimè jus conjugatæ, conjunctæ, aut Sacræ; & consequenter delectatio morosa non variatur specie ex variatione personarum, nisi tendat in personam, seu opus externum, ut subest formaliter illi circumstantiæ, putà si quis delectaretur de copula, ut est copula conjugatæ, sacræ, *&c. v. n.* 2286.

2275 Idem est dicendum de aspectibus, quorum delectatio venerea sistit solum interiùs, & non transit exteriùs ad desiderandas mulieres, quæ affectu venereo aspiciuntur. In tactibus verò impudicis, & osculis, explicanda est circumstantia personæ tactæ; quia sunt actus externi, adeòque per eos non sistitur in sola delectatione interna.

2276 Delectatio verò de copula sodomitica, contrahit speciem malitiæ sodomiæ in con-

confessione explicandam; quia est de copula innaturali, quæ est extra genus copulæ naturalis.

2277 Ligatus voto castitatis, si morosè delectetur, debet circumstantiam suæ personæ explicare, quia peccat contra votum: *ut in num.* 1855. De conjugato affirmat Vasquez, quia in matrimonio præstatur fides conjugi non collocandi corpus, nec mentem in aliena. Negat Castropal. *tom.* 1. *tr.* 2. *disp.* 2. *punct.* 10. §. 4. *num.* 4. Diana *p.* 5. *tr.* 13. *ref.* 99. Gaspar. Hurtadus, & Verricelli *tr.* 4. *qu.* 5. *nu.* 5. quia quòd in matrimonio præstetur fides de non collocanda mente in aliena, etiam sine desiderio procedendi ad externa, non probatur: ita ille.

DELECTATIO COPULÆ CUI LICITA?

2278 PEndet ex hoc principio: *cui est prohibitus finis, sunt probibita media*, seu: *cui non est licita operatio, non est licita voluptas inde derivata*: & è contra; *cui non est probibitus finis, non sunt probibita media*, &c. hoc præmisso.

2279 Conjugati morosè delectantes de copula præterita, vel de copula cogitata ut præsenti, in absentia alterius conjugis, absque periculo pollutionis, non peccant mortaliter, sed venialiter; quia in statu conjugii non est prohibita copula, ita nec ejus delectatio.

2280 Peccant autem venialiter; quia opus conjugii ob solam delectationem exercitum, est peccatum veniale; nam opus conjugii est à natura institutum ad duos fines, ad procreandam prolem, pro conservanda specie, qui est finis principalis, & ad sedandam libidinem; qua ratione nullum peccatum committit, qui opus conjugii exercet ob delectationem, si eam ordinet ad procreationem prolis tamquam finem principalem; peccat tamen venialiter, qui ob solam delectationem illud exercet, quia exercet more brutali, pervertendo ordinem à natura institutum; & consequenter voluntaria, & deliberata cogitatio, quam habent conjugati de copula præterita, si non habeat aliud motivum, nisi solam delectationem, non potest à veniali excusari: *v. in prop.* 9. ab Innoc. XI. *damn.*

2281 Vidua morosè se delectans de copula præterita habita in statu conjugii, peccat mortaliter; quia viduæ hic, & nunc in statu viduitatis est prohibita copula, ita & delectatio de copula. Eadem ratione peccant mortaliter sponsi de futuro, si delectentur de copula futura, licèt enim talis copula non si mala in ratione effectus, & ut ab operante procedet; est mala in ratione objecti, respectu ejus, cui objicitur, si objiciatur in statu, & tempore, quo sit ei prohibita; hac ratione pollutio nocturna involuntaria non est peccatum, & delectatio voluntaria de illa est mortalis.

2282 Diana *p.* 3. *tr.* 5. *ref.* 87. Bonac. & Tamb. cum multis tenent, 1. Viduam licitè gaudere posse de copula conjugali præterita, & desiderare futuram; sic pariter de soluto, & sponso; nullo tamen modo in præsenti delectari: quod intelligunt de puro desiderio, minimè de desiderio conjuncto cum aliquo affectu actuali malo, vel de desiderio, quod sit causa efficax pollutionis, & de gaudio, non prout confunditur cum delectatione, sed prout coincidit cum approbatione, ita ut idem sit gaudere de copula conjugali præterita, ac eam approbare. Ratio est, quia delectatio morosa ex se influit in libidinem, & motus sensuales parit, non sic approbatio, & purum desiderium, 2. Licitum esse de pollutione naturali nocturna, & involuntaria non delectari, sed de ea habita gaudere, & eam desiderare ob aliquem honestum finem, nempè ad sedandas, vel ob sedatas tentationes carnis, ad exonerandam, vel ob exoneratam naturam ob sanitatem, &c. quia tunc talis pollutio neque objectivè est mala; nam sic gaudens, & placens, non gaudet, & placet de pollutione, sed de sanitate: idem dicunt de desiderio. Id de pollutione negant Sotus, & Rodriquez in Summa, quia pollutio est ex objecto mala.

2283 Id certum est, nullo pacto licere pollutionem nocturnam, & naturalem procurare, etiam ad sanitatem obtinendam, quia tunc esset voluntaria in causa, & ab intrinseco mala.

2284 SI die Sabbati delecteris de comestione carnis, aut illam desideres, præcisa per intellectum, seu non intellecta die Sabbati, non peccas: quia separas malitiam, dum præscindis circumstantiam prohibitionis, seu sub qua est prohibitio. Peccas verò, si desideres comedere carnes pro die Sabbati, etiam si postea retractata voluntate non comedas; quia tunc non præscindis, sed concernis circumstantiam diei Sabbati: in primo, inquam casu dies Sabbati habet rationem temporis, quo existit, & fit actus desiderii; & ideò non transfundit malitiam in actum, quia concomitanter se habet: in 2. se habet ut terminus se tenens ex parte objecti, ut ejus circumstantia, & ideò transfundit malitiam in actum.

2285 In qua re datur regula: in objectis ma-

malis, quia prohibitis, de iis per se considoratis delectari non est peccatum mortale, nisi delectatio fiat de re ipsa, in quantum prohibitis, quia malis, ut est adulterium, homicidium,&c. quia in primis potest objectum præscindi à malitia,non sic in secundis.

2286 Complacentia, seu delectatio de actu peccaminoso, est peccatum, & contrahit eamdem speciem,& qualitatem malitiæ actus. Si verò sit de modo, aut aliqua circumstantia in se non peccaminosa, v. gr. de desteritate, industria, inventione &c. in furando, &c.non est peccatum mortale, & aliquando neque veniale.

DESIDERIUM REI ALIENÆ

2287 Est peccatum contrahens malitiam injustitiæ, furti, si sit de re aliena obtinenda via illicita,& cum damno domini; secùs si videns v. gr. vestem Petri, similem desideres, vel eamdem emptione,donatione,aut alia via licita obtinendam. Decimo namque præcepto prohibentur in concupiscentia, quæ septimo præcepto prohibentur in facto; unde eo prohibetur deliberata voluntas aliena usurpandi, retinendi, aut damnum inferendi.

Scotus *in 2.d.42.qu.4. lit.L. in 3.d.15.q.un.lit. H.in 4.d.15.qu.2.lit. LL.* Mastrius *in Theol. mor. disp.*11. *qu.*7.*& q.*8. *num.*151.Joan.la Cruz.*p.*87. 6.*præcept.* Bonac.*tom.*1.*pag.*265.*pag.*366.*pag.*377. Tamb.*tom.*1.*pag.*183. *&* 297. Busem. *lib.*3. *tr.*4. *cap.*2. Dianam in pluribus locis, Castrop.Vericelli *cit.* Clericatus *cap.*118.

DE VII. PRÆCEPTO DECALOGI.

Non furtum facies.

CAPUT I.

De Justitia, & Jure.

2288 De jure pro lege sumpto dictum est, cum de legibus, modò jus *est potestas legitima ad aliquam rem obtinendam, vel retinendam, aut ad aliquam functionem faciendam*: est duplex in re, & ad rem. Jus in re *est illud, quod per ipsam rei traditionem acquiritur*. Jus ad rem *est illud, quod aliquo justo titulo habetur ad rem, ut ejus traditio fiat*. Jus in re dat actionem in ipsam rem, ita ut habens jus in re, habeat actionem ad eam sibi vindicandam, à quocumque possideatur. Jus ad rem dat actionem in personam, ut rem,quam v. gr. vendidit,donavit, &c. tradat. Præcipua juris species est dominium.

DOMINIUM.

2289 Est *facultas disponendi de re tamquam sibi subjecta*: est duplex, jurisdictionis, & Proprietatis: Dominium jurisdictionis *est potestas gubernandi sibi subditos, præcipiendo, prohibendo, præmiando, vel puniendo*. Dominium proprietatis, *est facultas de re aliqua disponendi tamquam sua*. Hoc est duplex, plenum, seu perfectum, *& est facultas liberè, & licitè disponendi de re etiam in proprium commodum, & quoad omnes usus, à lege, vel conventione non prohibites*. Imperfectum,*est illud quod, vel habet proprietatem rei sine fructibus*,& dicitur dominium directum, *vel habet fructus sine proprietate*, & dicitur dominium utile. Tale habet usufructuarius, v. g. domus, fundi, &c. cujus habet tantùm usum, & fructum; rei tamen dominium residet penes ejus dominum directum.

2290 Ususfructus *est jus utendi re aliena, & percipiendi ejus fructus salva ejus substantia*. Sic usufructuarius est maritus respectu dotis uxoris, cujus dominium, & proprietas penes uxorem, aut ejus filios residet.

2291 Jus utendi, *est facultas utendi re aliena non tamen percipiendi fructus, & salva ejus substantia*. Hinc qui habet jus utendi equa, ea uti potest ad arandum, at non potest de ejus pullo disponere; qui verò habet ejus usumfructum, pôtest utrumque; unde usufructuarius disponere potest de fructibus rei tam pro se, quàm pro aliis, vendendo, donando, &c.non sic usuarius.

2292 Usus facti, *importat nudum usum rei, absque jure, aut dominio utentis*. Differt ab usuario, quia usuarius habet jus utendi, ita ut si ab usu rei impediatur, potest illum ex justitia exigere; non sic, qui habet simplicem usum facti. Ita Religiosi omnes in particulari, Franciscani verò tam in particulari, quàm in communi habent simplicem usum facti, sicut volucres cœli circa res, quarum pro sustentatione propria egent.

2293 In iis,rebus, quæ ipso usu consumuntur, v. gr. in cibo, potu, ac vestitu, separari potest usus à dominio, ut constat in Franciscanis, qui quidem possunt uti pane ad manducandum, at non possunt de illo disponere, alteri vendendo, donando, &c. immò usum, quem habent, dependenter à voluntate domini habent, qui est Summus Pontifex, qui in se dominium suscipit eleemosynarum, & rerum omnium pro eorum necessitatibus sublevandis à fidelibus subministratis.

2294 Jure naturæ omnia sunt communia

Unde

Unde dominia fuerunt introducta, & distincta jure gentium post Adæ peccatum, ut sic pax, & humana societas conservaretur.

USUFRUCTUARIUS

2295 Non potest usumfructum sine consensu proprietarii donare, vendere, aut alio modo alienare; quod si faciat, illum amittit, & proprietario cedit, *ex l. Si usufructu vers. & si extraneo, ff. de jure dotium*; quia est jus personæ inhærens, quod inde non potest in alium transferri, aliàs posset usufructuarius senex illud juveni concedere; quod est in præjudicium proprietarii.

2296 Quamvis autem ususfructus alienari non possit, potest ejus commoditas, & utilitas alienari; & sic licitè usufructuarius fructus vineæ vendit; quia id non est vendere usumfructum, sed fructum vineæ, adeòque emptor fructum vineæ percipit, minimè nomine proprio, sed usufructuarii: *ut nu.* 379. Castrop. *de justitia tr.* 31. *disp. un. punct.* 23. §. 3. *nu.* 4. & 5.

2297 Fructus pendentes, & non recollecti per usufructuarium in ejus vita, cujusvis sint generis, sive naturales, sive industriales, sive civiles, ad proprietarium spectant, *ex l. Si usufructuarius* 13. *ff. quibus modis Ususfruct. amitt.* Franch. *dec.* 168. Anton. à Spir. Sanct. *de jure, & dom. tr.* 10. *disp.* 2. *sect.* 3. & Molin. & Sanchez.

2298 Difficultas est de fructibus maturatis, & non exactis; pro quibus quidem variant Doctores, qui tamen distinctione conciliantur.

Vel enim sunt naturales, & percepti. Et hi ad usufructuarium spectant, & ejus hæredes, ex Famigerata, *l. defuncta, ff. de usufructu*, Castillo *de usufructu, cap.* 77. *num.* 10. Antonel. *de temp. leg. art.* 46. *num.* 9. Barb. *in leg. divortio num.* 22. In hujusmodi namque fructibus tempus perceptionis attenditur, & quòd sint à solo separati per usufructuarium, aut per alium nomine, ipsius. Antonel. *cit. num.* 5. Castillo *cit. num.* 4. Qui idem docet, etiam si fructus essent preceptioni, & recollectioni proximi, *ex l. defuncta*.

2299 Vel sunt fructus civiles, qui de die in diem percipiuntur. Et isti etiam ad usufructuarium spectant, ejusque hæredes post illius mortem, itaut possit eos alteri cedere, legare, & in testamento, aut alio modo de illis disponere. Bald. *c.* 1. *in fine de pace ten. in usibus feud.* Franch. *dec.* 168. *num.* 11. & *Addit. num.* Peregrinus *artic.* 49. *num.* 100. In hujusmodi namque fructibus non attenditur separatio à solo, sed solùm cessio obligationis, ita ut id, quod in naturalibus operatur separatio, in civilibus operetur cessio obligationis. Et sicut in naturalibus tempus separationis attenditur, ita in civilibus tempus, quo incipiunt deberi; cum igitur contractu inito statim debeantur de die in diem, de die in diem usufructuario cedunt; adeòque licèt non essent pro illa rata temporis exacti, usufructuario acquiruntur, ejusque, ac ejusdem hæredum lucro pro illa rata temporis cedunt. Usufructuarius, inquam, est verus, & realis fructuum maturatorum dominus; unde cum prædicti fructus sint maturati tempore illius dominii, pro eo remanent non exacti, & pro ejus hæredibus, eo mortuo.

DOMINII PROPRIETATIS ACQUISITIO.

2300 Ad acquirendum dominium rei, quę antea nullius erat, sufficit sola ejus apprehensio; quia quod nullius est, *jure gentium* occupanti conceditur. *Sic animalia ferocia, & sylvestria, quæ antea nullius fuerunt, vel si alicujus fuerint, naturalem libertatem recuperarunt, fiunt primò occupantis, sive in proprio fundo capiantur, sive in alieno. Non tamen animalia de se mansueta, & domestica: ut gallinæ, columbæ, anseres domesticæ, & feræ usu mansuefactæ; hæc enim licèt longiùs aberrent, quamdiu retinent consuetudinem redeundi, sunt sui domini, eique restituenda, si capiantur.*

2301 Columbaria est licita, adeòque ad nil tenetur dominus pro columbarum cibo.

2302 Feræ, & volucres venatione captæ in fundo alieno, sunt capientis, quia nec sunt pars fundi, nec ibi suam naturalem libertatem amiserunt, ac proinde nullius sunt, & ita primò occupantis. Si autem redditus fundi consistat in venatione, non sunt capientis, sed domini fundi.

2303 In venatione, si fera, aut volucer sit ita leviter vulneratus, ut fugere possit, tunc, si alius eum fugientem capiat, est capientis; quia naturalem libertatem non amisit. At si vulneravit, quantum satis fuit ad capiendum, & vulnerans esset eum fugientem insecuturus, & sine dubio capturus, est vulnerantis, nec alius potest illum prævenire, quia adest moralis certitudo comprehensionis. In dubio, an qui vulneravit, esset capturus, est capientis, quia censetur suam naturalem libertatem habere. Si verò ita laqueo sit irretitus, ut fugere non possit, tunc, si alius eum dissolvat, non est dissolventis, sed ejus, qui laqueum paravit, quia per suum instrumentum eum quasi manu apprehendit: & volucer naturalem suam libertatem amisit.

2304 Thesaurus *est vetus depositio pecuniæ*, cu-

cujus non extat memoria, ut jam dominum habeat. Si inveniatur casu in fundo proprio, est inventoris; si in alieno, dimidium est inventoris, & dimidium domini fundi. Si inveniatur arte magica, totus est Fisci Regii in pœnam delicti, sed post sententiam. Si in loco publico, vel sacro, dividi debet cum fisco, vel Prælato, cujus est locus. Si non casu, sed data opera quis sine licentia domini effodiens eum inveniat in fundo alieno, tenetur totum reddere domino deductis expensis. Hæc de jure naturæ, communi, & canonico, atque in foro conscientiæ. Pro foro autem externo attendendæ sunt pragmaticæ, & consuetudines propriæ Regnorum, quæ solent totum principi concedere.

2305 Sciens, in alieno fundo esse thesaurum, potest fundum communi pretio sine ullo onere emere; quia thesaurus non est pars fundi, nec vendito fundo spectat ad dominum fundi. Adducit Tamburin. paritatem de Pharmacopola, qui emere potest vili pretio fascem lignorum, ubi adesse cognovit herbam pretiosam communiter ignotam. Nec obstat lex unica, *Cod. de thesauris*, quòd thesaurus in alieno fundo inventus dividendus sit, ut dimidium sit domini fundi, quia supponit eum dominum fundi, tempore, quo fit inventio thesauri. Castropal. *to.6.32.dis. un.punct.*17. Tamb. *to.*1.*l.*8.*tr.*4.*c.*1. *§.*3. Qui plura, & fusè.

2306 Ad acquirendum autem dominium rei, quæ antea alicujus erat, requiritur semper titulus, & regulariter traditio. In aliquibus casibus in jure expressis non requiritur traditio, ita 1. In beneficiis Ecclesiasticis sufficit sola collatio, & acceptatio, 2. In donatione, aut venditione facta Ecclesiæ, Civitati, aut locis piis, 3. In legatis, 4. In hæreditatibus.

2307 Titulus, in quo fundatur novum dominium rei, quæ antea alterius erat, jure communi, & humano est multiplex, videlicet belli, præscriptionis, conjunctionis, aut alicujus contractus civilis.

B E L L U M

2308 Quando justum, dictum est *à num.* 103. In bello justo bona capta, si sint immobilia, sunt Principis; si mobilia, jure gentium sunt capientium; jure tamen civili sunt priùs ponenda in communi, & postea à Capitaneo dividenda militibus, juxta merita, ut sic animosiores fiant; nisi adsit consuetudo, ut unusquisque, quod capit, retineat; vel ut mobilium pars cedat Principi, aut communitati.

2309 Excusantur milites triremium, dum navim Turcarum ascendentes, aliquid pro se surripiunt; nam Princeps non præsumitur rationabiliter invitus, sed potiùs permittere ad animandos milites, qui pro eo propriam exposuerunt vitam; eò maximè quia major pars illi cedit. Hinc Duces vident, sciunt, & dissimulant; expressè autem non concedunt, ne libertate militari, licentia data, omnia pro se surripiant. Bonac. *disp.*3. *de contract. q.*2. *p.*4. *num.*9.

2310 Cæterùm praxis est, ut quidquid extat in parte superiori navis, vulgò *sopra coverta* sit militum.

2311 Repressalia sunt licita, si certò constet, à civibus unius regionis esse illatum damnum civibus tuæ regionis, quod non possit alia via compensari.

2312 Si bellum sit injustum, bona capta particularium sunt restituenda, non communitati, sed propriis dominis, si fieri possit.

Si bellum sit ex utraque parte injustum, tunc hinc inde capta non sunt restituenda, sed compensantur. Alarius *lib.* 7. *ver. Bellum num.*4.

Si bellum putatum justum constet postea fuisse injustum, tenentur ad restituendum bona, quæ extant; aut in quæ facti sunt ditiores, si non extent.

2313 In bello justo, licet hostes, quos innocentes putas, aggredi; quia ipsa aggressio est defensio. *Sotus*. Non licet tamen eos ex intentione occidere; licet verò spoliare, aut capere ad debilitandum hostem, nec est onus restitutionis.

2314 Mobilia, imò & immobilia in bello justo capta, si compensationem damnorum excedant, non sunt restituenda, sed retineri possunt punitionis titulo. Molina *disput.* 117.

2315 Urbs fidelium non debet in prædam dari, nisi id necessarium judicetur ad expediendum bellum, ad milites animosiores reddendos, & hostes terrendos. Molina *dis.*122. Et tunc ea in prædam data, omnia bona possunt diripi, etiam innocentium; quia justitia belli non tenetur illud discutere, sed tota Urbs hostis præsumitur. Cajet. *ver. Belli, vers.*4.

2316 Bona Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum non possunt diripi, nec occupari; quod si fiat, sunt restituenda, & reparanda damna; quia non sunt membra Reipublicæ temporalis, nec hostes, ac inde ob delictum Civitatis, aut Principis, eorum bona occupari non possunt. Occupari tamen possunt victualia intra Monasteria deposita ab hostibus. Mendo.

2317 In bello justo licet Urbem incendere, si aliter capi non potest, quamvis multi innocentes cum nocentibus occidantur; quia non

non directè occiduntur. Sotus *de just.*

2318 Item possunt à Principe repeti expensæ pro recuperatione factæ.

2319 Hostibus victis licitum est tributa imponere in compensationem, aut pœnam.

2320 Obsides, vulgò *Ostaggi*, si sint de numero nocentium, violata ab hostibus fide, possunt occidi. Vid. *num. 55.*

2321 Capti in bello justo possunt fugere, at non possunt dominis insequentibus vi resistere.

2322 Post adeptam victoriam, non licet innocentes occidere; fiunt tamen servi capti in bello cum infidelibus.

2323 Clerici, & Religiosi possunt sacramenta ministrare. Item urgente necessitate mænia, & portas custodire; imò ad id in repentino bello tenentur, *ex cap. & venit*. At non licet propria manu pugnare, nisi se defendendo: *v. num. 723.*

„ 2324 Si aliqui ad Ecclesiam confugiant,
„ ut inde pugnent, possunt à præliantibus ex
„ adverso invadi, occidi, & extrahi, quin vio-
„ letur immunitas; quia illi inde pugnantes
„ se reddiderunt immunitatis exortes: ita
„ Mendo *num. 7.*

Similiter si Princeps sit Clericus, potest ex juxta causa indicere bellum, milites congregare, ad pugnam incitare, & alia requisita parare; at non potest propria manu pugnare.

2325 Licitum est bellum indicere hæreticis ob solam hæresim, in quantum turbant pacem Ecclesiæ, & Reipublicæ. Barbaris ob barbariem. Infidelibus, si immolent innocentes, aut humanas carnes edant, vel si fidei Prædicatores nolint admittere, vel eis transitum ad alias provincias denegent. Et Idololatris ob solam idololatriam, & juris naturæ violationem. Ita Mendo *in Epit. num. 10.*

2326 Miles peccat mortaliter, si fugiat, aut suam stationem relinquat, etiam si instet vitæ periculum; nisi nulla sit spes, ut possit conservari.

2327 Militi ægrotanti debetur stipendium

2328 Capitanei non possunt titulo compensationis pro stipendio dimidiato, aut malè soluto, tot militum ficta nomina scribere, quot sufficiunt ad supplendum stipendium. ArsdeKin *tom. 2. p. 2. tr. 6. quæst. 1.* contra Lessium, quia est contra regulas compensationis, ob maximum, & evidens damnum Reipublicæ, & Patriæ, quæ inde periclitari posset.

2329 ArsdeKin *cit. duo notat*, 1. Principem Parmensem aliquibus Patribus Societatis respondisse, non esse faciendum scrupulum Capitaneis ob quatuor, aut quinque *plagas muertas*, 2. *Usu in militia recepto Capitaneis concedi locum mortuum pro duobus, aut tribus famulis, & unum pro signifero, & si famulos actu non habeat.*

At hoc secundum notatum non est componendum cum primo; quia esset defectus notabilis militum, circa quem non potest rationabiliter præsumi indulgentia Principis.

2330 Non possunt Commissarii capitaneis, & militibus aliqua oppida onerare, ut ab aliis, quæ se redimunt, pecuniam accipiant. Arsd. *cit. q. 6.* Quia tenentur justitiam distributivam servare, ut æquè, quantum fieri potest, loca graventur; tunc autem ob pecuniam ab aliis acceptam, magis reliqua loca gravarentur, quod est injustum, nisi pecuniam illam in gravatorum levamen impendant.

2331 Pabulatio non est licita militibus, & aliis in terra non hostili, amicorum scilicet, aut subditorum ejusdem Principis, si pabula sufficientia advehantur, aut possint emi, quia non plus juris habet miles ad aliena pascua, quàm ad alienum panem. Ita Lessius.

Si autem pabula, quæ ducuntur, non sufficiant, & non possint ob inopiam emi; quamvis non desint, qui dicant, adesse receptam consuetudinem liberè pabulandi, quando pro utilitate Provinciæ bellum geritur, in quantum hoc onus sit commune, & compensetur emolumentis perceptis, & percipiendis, ut refert ArsdeKin *cit. q. 7.*

2332 Rectiùs dico cum eodem: tunc licita est pabulatio ratione extremæ necessitatis, qua omnia fiunt communia; cum hoc tamen, ut cum primùm exequi potest, fiat compensatio illi, qui enorme damnum est passus; ratio est, quia extrema necessitas transfert absolutè dominium in indigentem, in rebus ordinariis, quæ purum bonum privatum alterius concernunt; in rebus verò extraordinariis, seu magni pretii, non transfert absolutè dominium, sed solùm dat jus, ut indigens sublevetur; quod obtinere potest per mutuum, aut accommodatum. Rationem præstat æquitas, & prudentia, omnium moderatrix legum, quæ nec suffert, ut ob extremam necessitatem indigentis depauperentur familiæ; hoc namque cedit in grave Reipublicæ damnum; inde est contra bonum publicum, quod privato prævalet.

QUÆ-

QUÆRES

2333 *An merces, & bona mobilia extraneorum amicorum, quæ reperta fuerunt intra navim captam hostium, possint jure belli incorporari.*

Certum est ex dictis, jure belli justi bona capta hostium, sive mobilia, sive immobilia, incorporari, & ipsos hostes captos fieri servos, aut captivos, si sint Christiani. Hoc præmisso

2334 Dico non posse incorporari, si constet esse bona extraneorum, sed reddenda esse propriis dominis. Molina *dis.* 121. *Con.* 3. quia Rex nullum habet jus in illos, cum non sint partes Reipublicæ inimicæ.

Unde, si putans invincibiliter esse hostium, bona fide incorporaverit, deveniendo in notitiam, quòd sint bona extraneorum, tenetur dominis restituere bona, quæ extant, aut id, in quo factus est ditior.

Insuper illa scienter ementes tenentur ad restitutionem, uti ementes à fure. Quod si non constet, possunt emere; quia ad fiscum spectat considerare, an sint bona aliena.

PRÆSCRIPTIO,

2335 Seu usucapio, *est acquisitio dominii rei alienæ per possessionem ejus certo temporis spatio legibus definito continuatam*. Ad licitè præscribendum rem tres conditiones requiruntur, 1. *Bona fides*, ut quis prudenter putet rem esse suam, seu nesciat esse alterius. Unde ex Reg. 2. de Regulis juris, *Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit*, 2. *Titulus*, saltem probabiliter præsumptus, v. gr. successionis, donationis, emptionis, &c. 4. *Continuatio possessionis per certum tempus à lege præscriptum*.

2336 Pro mobilibus, ut sunt vestes, pecunia, animalia, naves, &c. requiritur tempus trium annorum cum titulo, & bona fide. Nisi sint res furtivæ, de quibus infra.

2337 Pro immobilibus, ut sunt prædia, domus, &c. inter præsentes, qui scilicet in eadem civitate, aut territorio habitant, requiritur tempus decem annorum cum titulo. Inter absentes, qui scilicet in diversis territoriis habitant, tempus viginti annorum, si adsit titulus. Rectè addit Pirhing. *lib.* 2. *tit.* 26. §. 2. Quòd si præscribens sit per partem temporis præsens, per partem absens, sit servanda proportio absentiæ, & præsentiæ; ita tamen, ut anni absentiæ duplicentur, adeòque, si qui rem immobilem usucapit, sit per quinque præsens, reliquo tempore absens, quindecim anni ad eam præscribendam requirantur.

2338 Res furtivæ, & res vi possessæ numquam præscribuntur, nisi purgato vitio, ita ut non solùm ipse fur, sed neque quivis alius secundus, aut tertius bonæ fidei possessor, qui ab eo quovis titulo accepit, usucapere potest; quia res est vitiosa, & infecta.

2339 Vitium rei purgatur dupliciter. Primò, per reditum rei ad dominum; si enim res ad suum dominum redeat, potest postea ab alio bonæ fidei possessore tempore ordinario usucapi. Secundò, per bonam fidem, & tempus longissimum, videlicet triginta annorum. Et ita qui rem à fure, aut à vi possidente, bona fide accepit, & maximè tertius, qui non à fure, sed ab alio bonæ fidei possessore accepit, potest rem illam præscribere, minimè tempore ordinario, sed extraordinario triginta annorum, *ex l. omnes, & leg. sicut rem, Cod. de præscrip.* 30. *annorum*, Card. de Lugo *tom.* 1. *de just. dis.* 7. *sect.* 8.

2340 Qui idem probabiliter docet *num.* 151 de ipso fure, quòd possit rem illam præscribere tempore triginta annorum post bonam fidem supervenientem. Potest enim furi advenire bona fides, putà si confessarius putatus doctus ei diceret, se potuisse licitè rem illam accipere, tunc inciperet esse possessor bonæ fidei, & ex tunc inciperet præscribere, non quidem tempore ordinario, sed extraordinario vitium namque intrinsecum rei obstat ad præscriptionem ordinariam, minimè ad extraordinariam longissimi temporis cum bona fide, De Lugo *cit.*

2341 Res immobiles sine titulo, sed cum bona fide, tam inter præsentes, quàm absentes, præscribuntur tempore triginta annorum, si sint privatorum. Pirhing. *cit.* Hæc de rebus privatarum personarum.

2342 Contra Principem, Fiscum, & Ecclesiam, pro immobilibus requiritur majus tempus, de quo Juristæ, de Lugo, & Pirhing. *cit.* fusè.

Contra Ecclesiam Romanam pro immobilibus requiritur spatium centum annorum, contra Ecclesiam inferiorem spatium quadraginta annorum. Pro mobilibus sufficit idem tempus trium annorum, quia pro illis nulla Ecclesia habet privilegium, Can. *ult. & penult.* 16. *qu.* 3.

2343 Quibus positis conditionibus, si postea compareat dominus, non potest rem ab eo, qui eam præscripsit, repetere, quia jam translatum est dominium; quæ lex præscriptionis introducta est jure civili in pœnam negligentum, & ne rerum dominia diù incerta, ac suspensa remaneant, ut sic consulatur paci, & obvietur litibus, ob quod bonum publicum Princeps, qui habet potestatem disponendi de rebus privatorum ob bonum

commune, legem præscriptionis constituit. Fagnanus *lib. 3. c. si quis num. 53.*

2344 Qui sunt dominii incapaces, uti Religiosi, non possunt circa res corporales præscribere. Item res sacræ non possunt præscribi. Servitus non potest præscribi, libertas verò à servitute mancipii præscribitur per spatiũ annorum viginti. Debita præscribuntur per spatium triginta annorum: *v. à n. 244.*

CONTRA ONUS MISSARUM.

2345 PRobabilius mihi est contra Tamb. quòd non possit dari præscriptio, 1. Quia sicut onus missarum non potest contra Sacerdotem præscribere, quatenùs non patitur æquitas, ut qui bona fide putavit se servum, advertens se non esse servum, in servitute perduret; ita nec Sacerdos, aut hæres potest contra onus Missarum præscribere, quatenùs pietas Christiana non patitur, ut animæ defunctorum in Purgatorii carceribus detentæ, omninò destituantur sacrificiis illis, quibus ipsæ in hac vita, aut sui pro ipsis consuluerunt, & Sacerdotes, aut hæredes inde gaudeant, unde ipsæ plorant, 2. Quia ex jure res pupillaris durante statu pupillari præscribi non potest, animæ autem Purgatorii, quoad suffragia eis debita, sunt pupillæ, quia sicut pupilli ob defectum ætatis, ita animæ ob defectum status rem suam gerere non valent; unde sicut negligentia, aut carentia tutoris non potest cadere in detrimentum pupilli, ita nec negligentia, aut carentia hæredum, &c. in detrimentum animarum; adeòque contra eas non datur præscriptio, nam præscriptio est introducta in pœnam negligentium jus proprium; nulla autem negligentia potest imputari animabus, cum alia voce clamare non valeant, nisi illa Job *c. 19. Miseremini mei, &c.*

EXEMPLUM PRÆSCRIPTIONIS.

2346 SUnt novem anni, quo Petrus bona fide, & titulo successionis possidet domum quamdam, & percipit fructus, modò scit esse Pauli præsentis, ad quid tenetur?

Dico teneri restituere domum, quia non jam est elapsum decennium, item & fructus illos ultimos, qui non compleverunt triennium, si extent, aut id, in quo ex illis factus est ditior; non tenetur autem restituere fructus sex annorum priorum, quia cum pro eis sit elapsum tempus triennii, jam sunt præscripti; tenetur inquam restituere fructus à triennio infra, minimè à triennio supra: si verò sit elapsum decennium, ad nil tenetur, quia jam domum præscripsit, & fructus, quos inde acquirit, ex re sua acquirit: *v. à n.* 2338.

CONJUNCTIO

2347 REi unius cum re alterius potest contingere quator modis. Per alluvionem, adjunctionem, confusionem, & admixtionem.

ALLUVIO

ESt duplex, *Latens*, qua pars fundi unius insensibiliter fundo alterius adjungitur. *Patens*, qua pars fundi unius vi fluminis in alterius fundum transfertur. Augmentum fundi factum per latentem alluvionem, est ejus, cui adjungitur; per patentem, est ejus, cujus erat.

Insula per alluvionem de novo nata. Si sit nata in alto mari, quod sub nullius dominio sit, est primi occupantis. Si in medio fluvio duo dominia dividente, dividitur inter eorum dominos. Si in eodem fluvio, sed propè tuum agrum, est tuum. Si propè agrum tui vicini, est illius.

ADJUNCTIO

2348 ESt, qua res unius adnectitur rei alterius, ut si pars vestis unius consuatur vesti alterius; seu gemma unius annulo alterius. Adjunctio est rei, quæ discerni potest, & separari; aliàs erit confusio, vel admixtio.

Res adjuncta est domini, cujus erat, eique restituenda, quia discerni potest, & separari.

Ædificia, & plantæ solo alterius bona fide adjuncta, sunt domini fundi; qui tamen tenetur solvere expensas. At si mala fide adjunxisti, nil tibi debetur.

CONFUSIO.

2349 ESt, qua res unius rei alterius conjungitur, ita ut non possit discerni pars, quæ unius sit, & non alterius; ut cum vinum unius miscetur cum vino alterius; lana unius cum lana alterius, ex quibus pannus intexitur. Si confusio est facta casu, aut de consensu utriusque domini, est res dividenda pro rata. Si est facta uno volente, altero nolente, aut nesciente, res est ejus, cujus est major pars, cum onere reddendi æstimationem partis materiæ alterius; quia pars minor erit accessoria, ac proinde sequitur principalem. Idem dic de pretiosa pictura in vili tabula alterius: tunc inquam tenetur pictor reddere pretium tabulæ. Econversò si pictura sit vilior. Si sint æquales, resolve ut modò de admixtione, *n.* 2353.

AD-

ADMIXTIO

2350 Est, qua res unius conjungitur rei alterius, ita ut quamvis possit physicè pars unius assignari, non potest faciliter dignosci. Ut cum triticum, aut pecunia unius miscetur cum tritico, aut pecunia alterius.

Si admixtio est facta casu, vel de utriusque domini consensu, est res dividenda pro rata.

Si est facta uno volente, altero nolente, aut nesciente; tres regulas tradunt Doctores. Tamb. *tom.* 1. *lib.* 8. *tract.* 3. *cap.* 3. *§.* 4. *à num.* 16.

2351 Prima est. Si pars, quam admisces, sit notabilis, & animum expressum habuisti non acquirendi dominium cumuli; cumulus in tuo hordeario non erit in tuo solo dominio, sed utriusque, & teneris restituere ex cumulo pro rata; quia dominium non acquiritur sine voluntate acquirendi.

2352 Secunda. Si pars sit notabilis, & voluntatem habuisti acquirendi dominium, tunc eris dominus totius cumuli, ita ut res alterius per conjunctionem transierit in tuum dominium, ut non tenearis eam in individuo restituere; quia ita te habes, ac si rem alterius v. gr. frumentum consumpseris, aut pecuniam expenderis; unde solùm teneris ad æquivalens, uti quando rem alterius consumis. Idem dic, si eam voluntatem nec includis, nec excludis; quia tunc adest voluntas implicita.

2353 Tertia. Si pars alterius cognosci faciliter potest, sed non separari sine totius destructione, ut si filis aureis tuæ vestis sint immixta, & intexta fila argentea alterius, tunc videndum est, quod sit principalius, *ut in num.* 2349. Si partes sint æquales, tunc potior est ratio nolentis, aut nescientis; qui tamen, si rem pro se eligat, tenetur ad æquivalens. Semper verò favendum est rei, ne destruatur. Ita Tamb. *cit.* Vide infra *tit. Causæ excusantes à restitutione*.

JUSTITIA,

2354 Quæ est præcipua virtus ex quatuor Cardinalibus, definitur: *Constans, & perpetua voluntas jus suum unicuique tribuendi:* dividitur in legalem, distributivam, & commutativam, *legalis est, quæ inclinat ad observantiam legum, quæ sunt ad bonum commune ordinatæ:* distributiva est, *quæ inclinat ad distribuenda subditis bona communia, nempè honores, dignitates, & præmia juxta proportionem meriti, & conditiones personæ:* commutativa *est, quæ inclinat ad ponendam, & conservandam æqualitatem rei ad rem inter bona privata privatorum*. Legalis rectè ordinat partes ad totum, distributiva totum ad partes, commutativa partem ad partem in mutuis commerciis humanis; & hæc est justitia propriè dicta habens pro objecto jus strictum, nempè jus proprietatis, & respicit æqualitatem arithmeticam dati, & accepti; distributiva verò solùm respicit æqualitatem geometricam, quæ inter proportiones versatur, intendens præmium, aut honorem juxta proportionem meriti, & conditionis personæ; unde sola justitia commutativa, si violetur, onus restitutionis parit; justitia autem distributiva, si violetur, non parit onus restitutionis ratione sui, sed ratione justitiæ commutativæ, si ci sit adjuncta.

EXEMPLUM.

2355 Si quis mille aureos relinquat puellis in monte Pietatis detentis distribuendos juxta cujusque inopiam, tunc ille, cui incumbit distribuendi cura, formam justitiæ distributivæ servare tenetur, hoc modo, ut pecuniam non nisi puellis ibi detentis distribuat, & tali forma, ut ea sit proportio pecuniæ, quam una puella accipiet, ad pecuniam alteri tradendam, qualis reperitur inter inopiam unius, & alterius, si inopiæ ratio sit habenda; quòd si distribuendo talem non servet proportionem, contra justitiam distributivam peccat simul, & contra commutativam, ob pecuniam, quæ ei obveniebat ex donatione alterius; cum enim donator hanc proportionem in distributione servari voluerit, perinde est, ac si singulis certam pecuniæ summam assignasset: ita Mastrius.

Scotus *in* 1. *d.* 17. *q.* 2. *litt. LL. in* 3. *d.* 34. *qu. un. litt. L. in* 4. *d.* 15. *q.* 2. *M. d.* 46. *q.* 1. *litt. B.* Mastrius *in Theol. mor. disp.* 3. *q.* 1.

CAPUT II.

De Contractibus.

2356 Contractus *est pactum, ex quo ultro, citroque oritur obligatio*, seu *est reciprocus consensus duorum, aut plurium signo sensibili expressus*: alterius partis deficiente consensu, nullus est contractus.

2357 Contractus est invalidus, 1. Si contrahentes sint inhabiles, aut si eis non concedatur libera administratio suorum bonorum, aut si eis resistat jus positivum; unde invalidè contrahunt Religiosi, filii familias, qui scilicet sunt sub patria potestate, & non jam emancipati, uxores, furiosi, prodigi, pupilli. Pupillus pubertati proximus, & minor

non habens curatorem, contrahentes sine tutoris, aut curatoris authoritate, validè contrahunt in suum commodum, minimè in suum incommodum; alterum sibi obligant, sed alteri non se obligant.

2358 Secundò. Si contractus celebretur sine solemnitate substantiali à lege requisita, sub clausula irritante; imò tunc contractus est invalidus, etiam si fuerit initus cum ignorantia solemnitatis: hinc matrimonium contractum cum aliquo impedimento dirimente etiam ignorato, est nullum; quia talis solemnitas, & conditio à lege requisita, se tenet ex parte formæ contractus, forma autem est de essentia rei, seu contractus; adeòque sine illa etiam ignorata is subsistere non valet.

2359 Tertiò. Contractus initi ex metu gravi injustè incusso ab alio homine ad finem eos extorquendi, sunt invalidi jure naturæ, etiam si interiùs, qui metum passus est, consensum habuerit; & consequenter per eos non transfertur dominium, aut usus. Villalobos, Diana, Leander, & alii contra Castropal. & de Lugo: ratio non est, quia deficiat libertas, & consensus; quia sicut eum non tollit metus gravis justè incussus, ita nec injustè incussus: sed ratio est, quia si contractus meticulosus esset validus jure naturæ, ex injustitia oriretur justitia, quod implicat; obligatio inquam, quæ est actus justitiæ, oriretur ex contractu per injuriam extorto, adeòque injusto. Tum quia, qui per metum gravem injustum contractum extorquet, si ex eo aliquid habet, tenetur sub mortali id statim restituere, etiam ante sententiam judicis, quod non esset verum, si contractus non esset invalidus jure naturæ.

2360 Dices, ex commu. doctrina baptismus, & cætera sacramenta, matrimonio excepto (de quo in num. 1649.) validè suscipiuntur, non obstante metu gravi injustè ab alio homine incusso ad finem illa extorquendi.

Resp. disparitatem esse; quia Sacramenta (matrimonio excepto) non sunt radices, nec actus justitiæ, nec inducunt obligationem justitiæ, sed Religionis, aut alterius virtutis; & ideò ad eorum validitatem non requiritur consensus, qui sit contractus, sed sufficit consensus liber, & voluntarius simpliciter, sicut ad meritum, & peccatum, qui consensus stat cum coactione, & metu gravi explicato: contractus verò est radix justitiæ, & ex eo oritur obligatio justitiæ, unde ad illum requiritur consensus, qui sit contractus, qualis non est consensus coactus, sed perfectè voluntarius, & liber; nam coactio, & injuria, cum sit actus injustitiæ, non potest causare consensum, qui sit radix justitiæ.

2361 Clericis, & Religiosis est prohibita negotiatio per se ipsos, minimè facta per alios quia Clement. I. de vita, & honest. cleric. apponit particulam *personaliter*, tum quia si fiat per alios, non habetur distractio ad terrena, quæ est finis legis.

Negotiatio est, *cum quis rem sibi comparat eo animo, ut integram, & non mutatam cariùs vendendo, vel permutando lucretur*. Quæ est valdè distractiva, & indecens, & ideò prohibita clericis.

Non est eis prohibitum, si emant pecora, quæ pascuis suis saginata vendant; vel si greges alant, ut fœtus, lac, lanam vendant, quia vendunt fructus suorum prædiorum, aut suarum rerum. Nec si emant agrum cum fructibus immaturis, eosque vendant. Nec si id, quod ad proprios usus emerant, postea mutato consilio, cariùs vendant: ita Busem.

2362 Contractus validus obligat in conscientia, & si læditur, ad restitutionem.

2363 Contractus alii sunt nominati, qui habent proprium titulum, seu nomen, ut emptio, mutuum, &c. de quibus modò: alii innominati, qui proprium titulum non habent sed explicantur his verbis: *do, ut des: facio, ut facias: do, ut facias: facio, ut des*.

De vi, metu dolo, aut errore in contractibus, *vide à num.* 1645. *ad* 1668.

PROMISSIO

2364 **E***St actus, quo quis spontè, & liberaliter pollicetur alteri aliquid dare, vel facere*. Promissio vera, & libera, quæ non est simplex propositum, seu ostensio animi, & voluntatis aliquid faciendi, sed qua unus alteri obligatur, idque ostendit per signa externa, & in materia licita, pariter & donatio, si sit acceptata, obligat in conscientia, & sub mortali, si materia sit grauis. Scotus *in* 4. *d.* 28. *qu.* 1. contra plures tenentes non peccare mortaliter, sed solùm esse mendacem, & infidelem. Non obligat autem ante acceptationem, etiam si sit facta Ecclesiæ, nisi sit facta Deo per modum voti, quia obligatio ex alterius partis consensu dependet, nec obligat promissio merè interna; quia contractus obligatorius debet esse signis externis expressus: *v. dicta de juramento, & voto*.

DONATIO

2365 **E***St datio liberalis, seu translatio dominii alicujus rei non debitæ ex justitia in alium*; quod si non fiat liberaliter, sed pro retributione, erit *venditio*, aut unius pro alio *commutatio*; si fiat solo verborum officio, & sit

sit acceptata, dicitur imperfecta; si fiat verò cum rei traditione, dicitur perfecta, & transfert dominium in re. Ante acceptationem potest revocari, etiam si sit facta per publicum instrumentum.

Conditio impossibilis, aut turpis ei apposita, habetur pro non adjecta.

2366 Donatio omnium bonorum inter vivos, est invalida jure civili; quia est nimis prodiga, & privat potestate testandi. At si sit facta Ecclesiæ, non potest jure civili impediri. Mendo *verbo Donatio, num. 3. v. num. 2362.*

2367 Donatio non solùm acceptata, sed etiam tradita, revocari potest ex jure civili in pluribus casibus, & 1. Donatio facta inter vivos, ob enormem ingratitudinem donatarii, nimirùm si donatarius atroces injurias donatori intulerit, si eum verberaverit, si scienter grave damnum in ejus bonis attulerit, aut si inopia laborantem non aluerit; donatarius autem non tenetur ad restitutionem, nisi post sententiam, quia hæc est pœna, unde ingratitudo debet à judice probari.

2368 Secundò, donatio facta causa mortis potest à donatore usque ad mortem revocari, sicut legatum, & testamentum; quia includit implicitam conditionem, *nisi revocetur.*

2369 3. Si donatio facta à patre fuit tanta, ut non relinquat filiis, quantum petit legitima eorum portio, dicitur inofficiosa; hoc est contra officium pietatis; & hæc si est facta alicui ex filiis, revocatur tantùm usque ad legitimam aliorum; si sit facta extraneo animo defraudandi filios, revocatur tota. Si non sit facta animo defraudandi filios, vel sit facta Ecclesiæ, aut causæ piæ, revocatur usque ad filiorum legitimam.

2370 Si verò donatio facta à Patre, aut matre, non excedat id, de quo disponere possunt, non tenetur filius in partitione hæreditatis illud computare; quia talis donatio confirmatur morte. Imò si sit donatio remuneratoria, quæ facta extraneo valeret, etiam ab initio valet, nec indiget morte confirmari. *Sylv. ver. Peculium*, Mendo *ver. Filius, num. 20.*

2371 4. Si donatio facta à Rege enormiter Regnum lædat, potest ab ipso, aut successore revocari, 5. Prole carens, si magnam partem bonorum donavit, revocare potest, superveniente prole.

2372 Donationes inter vivos inter conjuges sunt prohibitæ à jure, cujus ratio est, *ut appareat amorem conjugalem sine pretio stare.* Valent tamen, 1. Si fiant causa mortis, seu in tempus soluti matrimonii, 2. Si fiant ob causam piam, aut fiat remuneratoriè, 3. Si uxor donet marito causa dignitatis obtinendæ, aut publici muneris exercendi, 4. Si maritus condonet dotem, aut faciat contradotem, seu ob justam causam augeat uxoris dotem. Vel si aliquid annuum, aut mensale donet uxori ob vestimenta, & alias necessitates. Vel si ingrediatur Religionem, & in ea profiteatur, 5. Si sit dives, & modicè donet.

2373 Donatio inter sponsos de futuro valet, si non fiat in tempus futuri matrimonii.

2374 Qui invalidè matrimonium contraxit potest, quæ donavit uxori, revocare; quia ex errore, & motivo matrimonii donavit; debet tamen compensare damnum pudoris.

Vide *num. 1892. largit. mun. à num. 990. & to. 2. num. 130. ad num. 136.*

Scotus *in 4. d. 30. q. 1. litt. B. & E. dist. 15. q. 2. lit. I.* Mastrius *in Theol. mor. dis. 4. qu. 1. & 2.* Joan. la Cruz *7. præc. pag. 103.* Bonac. *tom. 2. pag. 556. pag. 744.* Tamb. *tom. 2. pag. 245. 254.* Busem. *lib. 3. tr. 5. cap. 3.* Diana *p. 1. tr. 8.* Clericatus *c. 145. num. 17. 18.* Mendo *ver. donatio.*

MUTUUM,

2375 Quod secundum nominis Ethimologiam idem est, quàm, *de meo tuum fit*, definitur: *contractus, quo rei numero, pondere, vel mensura constantis dominium, & usum à mutuante in mutuatarium usque ad certum tempus transfertur, cum obligatione restituendi eamdem, vel similem in specie, & bonitate.*

2376 Commodatum est, *quo usus alicujus rei alicui gratis conceditur sine translatione dominii.* Qui usus, si precibus petenti conceditur, dicitur *Precarium.*

Qui pecuniam alicui commodat, non ad usum, sed ad pompam, potest lucrum accipere; Clericatus *cap. 83. num. 16.* quia non est mutuum, nec accommodatum; sed locatio materialis pecuniæ.

2377 Depositum est, *quo aliquid alteri custodiendum traditur sine usu, sive cum pretio, sive sine pretio.*

2378 Locatum est, *quo alicui traditur usus alicujus rei sine translatione dominii ad tempus, sed adhibito aliquo pretio annuatim solvendo.* Qui dictum usum rei, v. gr. domus, concedit, dicitur locator; qui eum recipit, dicitur conductor.

2379 Emphyteusis est, *contractus rei immobilis, cujus tantùm dominium utile, seu indirectum transfertur in accipientem, retento directo apud concedentem, cum pacto certæ pensionis proprietario annuatim solvendæ in recognitionem domini directi.* Qui accipit, dicitur *Emphyteuta*; qui concedit, *Proprietarius.*

2380 Feudum est, *contractus rei immobilis, cu-*

cujus tantùm dominium utile, seu indirectum transfertur in accipientem, retento dominio directo apud concedentem, cum onere non aliquid solvendi, sed exhibendi directo domino fidelitatem, & obsequium personale. Unde feudum differt ab emphyteusi, solùm, quia in hoc debetur pensio realis, in illo fidelitas, & obsequium personale; feudum concedi solet Vassallo à Principe ob ejus merita, aut præclara gesta, & si concedatur hæreditarium, transfertur ad hæredes. Qui concedit dicitur, *infeudator*, qui accipit, *feudatarius*.

2381 Emphyteusis, & feudum differunt à locatione, 1. Quia locatio, seu conductio fieri potest tam de re immobili, quàm mobili; illa verò solùm de immobili, 2. Quia in locatione nullum dominium, sed purus usus rei transfertur; in illis verò transfertur dominium utile, 3. Quia emphyteusis fit ad longum tempus, quod non fit minus decennio ex jure; locatio verò fit ad brevius tempus, alioquin erit emphyteusis. Differunt à venditione, & emptione, quia in his transfertur omne dominium rei tam directum, quàm indirectum in illis verò solùm dominium indirectum, seu utile. Denique differunt à libello, quia contractus libellarius, seu datio ad libellum dicitur, quando Emphyteuta, vel feudatarius rem, quam in emphyteusim, vel feudum accepit, simili contractu tradit tertio, adeòque dicitur sub emphyteusis, & subfeudum, ad quod, si ad decennuium fiat, requiritur consensus domini directi.

2382 Si res conducta absque culpa conductoris aliquo casu fortuito reddatur inutilis, non tenetur conductor solvere pensionem, nisi pro rata temporis, quo ea usus est. Si superveniat sterilitas, & sit tanta, ut colonus nihil recipiat ex prædio conducto, liberatur à pensione; si sit parva, non venit in considerationem; si sit magna, dat jus minuendi pro rata pensionem, nisi aliter conventum sit; vel nisi sterilitas unius anni compensari possit fertilitate alterius anni, ut observari solet in locationibus ad plures annos. *Sterilitas* tunc dicitur esse, quando detracta æstimatione expensarum, & seminis, non supersunt fructus, qui sufficiant ad solvendam dimidiam pensionem.

2383 Conductor, si ob justam, & urgentem causam sit coactus rem conductam deserere, v.gr. ob pestem, &c. ante tempus determinatum supervenientem, non tenetur integram pensionem solvere, sed pro rata temporis, quo ea usus est.

2384 Potest conductor ante tempus determinatum expelli, si re conducta abutatur damnificando, vel meretrices adducendo, aut aliud turpe ibi exercendo cum scandalo: aut si domus reparatione indigeat, remittendo pensionem pro rata, & demùm, quando debitam pensionem non solvat.

2385 Si res perit in mutuo, mutuatario perit; in deposito autem, accommodato, & locato, deponenti, accommodanti, & locanti perit, quia res domino perit, nisi pereat culpa depositarii, &c. aut nisi sit depositarius ex publico officio; qui in omni euentu tenetur ad damnũ unde, si latro simul te spoliet veste, quam habes accommodatam, & pecunia, quam habes mutuam, teneris restituere pecuniam, non vestem De culpa vide infra de restitutione.

2386 Pignus, *est contractus, quo alicui res traditur ob majorem crediti securitatem.* Unde habet rationem depositi in gratiam depositarii; differt ab hypotheca, quia *pignus* est de re mobili, *hypotheca* de re immobili, ut vinea, domus, &c. quæ obligatur creditori, sed remanet apud debitorem.

2387 Non potest quis uti pignore, sicut nec deposito, nisi de consensu expresso, vel tacito domini; quia pignus datur ad securitatem, & depositum ad custodiam, non ad usum.

2388 Habens in pignus prædium, si illud colat, tenetur, deductis expensis, & laboribus, fructus computare in sortem principalem sui crediti, quia res domino fructificat. Excipitur, 1. Pignus datum pro dote, quia maritus recipit fructus ad sustinenda onera matrimonii, 2. Si pignus sit res feudalis, & detur habenti dominium directum; quia res domino fructificat. Vide quid restituendum, ver. *Possessor bonæ fidei*.

2389 Item excipitur contractus *à godere*, ut si tibi danti Petro pecuniam ad fruendum, detur à Petro domus pariter ad fruendum, usquequò pecunia tibi reddatur, non teneris fructus domus in sortem principalem computare, sed potes illis frui, usquequò pecunia tibi reddatur; requiritur tamen, ut pro pecunia data sit tibi lucrum cessans, aut alius justus titulus ex dicendis, alioquin erit usura, & lucrum ex mutuo; quia circa pecuniam non datur dominium utile distinctum à directo, cum non sit ex se fructifera. In rebus autem, in quibus datur dominium utile à directo distinctum, licitus semper est contractus *à godere*, quia est quidam contractus locationis; undè licitè Petrus dat Paulo domum ad habitandum, & Paulus Petro viridarium ad fruendum; tunc namque Paulus uti conductor domus dat pro annua pensione Petro fructus viridarii: *v. num. 2493.*

Si

2390 Si quis verò pecunia, quam depositam habet, ludat, & lucretur, non tenetur lucrum restituere; quia est fructus merè industrialis.

2391 Fidejussio, *est contractus, quo quis suo periculo suscipit alterius factum, aut debitum, præstiturus ipse, aut soluturus, si alter non faciat.*

Principale non solvente, non tenetur fidejussor in conscientia solvere, donec per viam justitiæ exigatur; quia talis præsumitur animus fidejubentis.

Et creditor priùs debet in judicio agere contra debitorem, nisi sit manifestè non soluturus, aut fugerit.

Fidejussore solvente, tenetur debitor ei solvere, & compensare damna ratione fidejussionis secuta.

Obligatio fidejussoris transit ad hæredes. Bonac. Mendo *ver. Fidejussor*: *v. n.*1839.

Fidejussor esse non potest, qui non habet bona, aut qui non habet administrationem suorum bonorum. Unde fidejubere non potest Religiosus, nec mulier nupta, quæ neque potest fidejubere pro marito. Auth. *Si qua mulier.* Cleritatus *c.*145.*n.*19.

Nec minor. Immò si minor contrahat, invalidus est contractus; nec fidejussio, si adveniat, tenet. Mendo *cit. num.*9.*v. nu.*2357.

Scotus *in* 4.*dist.*15. *qu.*2.*litt. K*, Mastrius *disp.* 4. *q.*3. *disp.* 5. *q.*4. Bonac. *tom.*2. *pag.*680. Tamb. *tom.*2. *lib.*9. *tract.*4. 6. & 7. Clericatus *à cap.* 78. *ad* 88. Mendo *ver. Fidejussor*.

USURA.

2392 Est *lucrum quæsitum ex mutuo vi mutui.* Quod est iniquum, cum mutuans acquirat lucrum ex re non ampliùs sua. Tum quia pecunia numerata non est pretiosior numeranda; nam (ait Scotus) pecunia non est ex natura sua fructifera, sed solùm ex industria utentis, qui in mutuo non facit suam industriam esse alterius: *vid. in propos.*41. *ab Innoc. XI. damn.* Hinc usura est mala, ac prohibita jure naturæ, & divino. Ezech. *cap.* 18. *Ad usuram non commodaverit*; & Lucæ 6. *Mutuum date nihil inde sperantes.* Dicitur: *vi mutui*; quia si lucrum accipias non vi mutui, sed aliquo justo titulo, qui contingat in mutuo, non committes usuram.

TITULI JUSTI LUCRI IN MUTUO.

2393 Primò, *ratione damni emergentis*, exigi potest licitè lucrum, quia beneficium alteri præstare cum tuo damno, est pretio æstimabile, & dignum compensatione. Requiritur, ut damnum timeatur rationabiliter eventurum, & quòd lucrum taxetur arbitrio prudentis experti, juxtà probabilitatem damni. *Exemplum damni emergentis.* Si, ut mutues centum, quæ pro emptione vini mense Octobris paraveras, cogaris mense Februarii illud cariùs emere, diceris pati damnum in illo majori pretio.

2394 Secundò, *ratione lucri cessantis*; quia à proxima negotiatione se abstinere in gratiam mutuatarii, est pretio æstimabile; nam cessat lucrum, quod inde speratur.

Tres conditiones requiruntur. 1. Ut lucrum cessans sit in spe certa, aut probabili proxima; quod evenit, quando pecunia est negotiationi applicata, aut proximè applicabilis. Non sufficit lucrum in potentia remota; quia est nihil tam in re, quàm in spe, adeòque non est vendibile.

2. Ut in mutuante sit vera voluntas parata ad negotiandum, ut verum sit dicere: *Proximè possem, & vellem negotiari, quòd non facio in gratiam mutuatarii*; quia negotiatio proxima respectu recusantis æquè se habet, ac si non esset. Si recusses negotiationem, & velis mutuare petituris, sic dispositus, ut si non essent, qui mutuum peterent, nolles negotiationem, exigendo lucrum, committis usuram; quia tunc vis mutuum absolutè recusando negotium, & sic lucraris vi mutui. Si verò sis ita dispositus, ut si non essent, qui mutuum peterent, verè velles negotiatione, potes exigere lucrum; quia verè recusas in gratiam mutuatarii, & verè mutuum est causa, ut lucrum cesset.

3. Ut non exigatur, nisi quanti æstimatur spes lucri cessantis, deductis expensis, & periculis. Unde si lucrum est certum, potes exigere æquale. Si sit spes probabilis, debes exigere minùs lucro sperato juxtà æstimationem prudentis experti; quia spes incerta lucrandi centum non valet centum. Optimam regulam dat Lessius, videlicet, ut tantum remittas mutuatario de lucro cessante, quantum dedisses pro contractu assecurationis talis lucri sperati; unde si speres, quòd esses lucraturus quindecim centum, pro quorum assecuratione solveres quinque, poteris à mutuatario exigere decem. Praxis Panormi est, ut exigantur septem pro centum.

2395 Si habeas duas portiones pecuniæ, unam in cassa otiosam, aliam negotiationi expositam, aut proximè exponibilem, tunc si mutues otiosam, & lucrum exigas, usuram committis; secùs si mutues negotiationi destinatam. Quia ex hac, non ex illa lucrum cessat.

2396 Tertiò, *ratione periculi*, exigi potest lucrum proportionatum judicio experti. Tutius est, quod accipas tantum, quanto Mercatorem similem negotiationem assecurarent, vi-

videlicet tria, aut quatuor pro centum quolibet anno. Si tutum pignus accepisti, cessat periculum.

2397 Quartò, *ratione fidejussionis*, quia sicut potest tertius suscipere onus assecurationis mutui, & inde lucrum assecurationis à mutuatario exigere; ita potest in se suscipere ipse mutuans, quod onus assecurationis est pretio æstimabile. Potest tamen mutuans se offerre pro assecuratione sui mutui, at non potest obligare mutuatarium ad eligendum ipsum, & non alium in fidejussorem; quia omne onus pretio æstimabile impositum mutuo ex vi mutui est usura: hac ratione usura est mutuare obligando mutuatarium ad remutuandum *v. de societate à n.* 2418.

2398 Quintò, *ratione gratitudinis*, licet aliquid recipere, etiam si illud speres, & animum talis spei mutuatario manifestes. Scotus *in 4. dist. 15. qu. 2. litt. O.* quia non accipis ratione mutui, sed titulo gratitudinis, qui est titulus virtutis; & illud sperans, speras honestum. Non licet autem illud exigere tamquam debitum ex gratitudine, quia tunc mutuatarium obligas, & non relinquis omninò liberum, ut in primo casu; adeòque onus imponis vi mutui.

Si verò ultrà ostensionem animi de spe gratitudinis, adhibeas preces importunas, aut signa, ut apprehendere facias mutuatario timorem, te ampliùs non mutuaturum, si non sit gratus: vel si deducas gratitudinem in pactum, ut dicas: *Do tibi mutuum cum pacto, ut sis mihi gratus*; usuram committis, quia preces importunæ causant involuntarium, & pactum tollit rationem gratitudinis, quæ est pura obligatio naturalis, & inducit obligationem justitiæ: *vide num.* 1220. *& in propos.* 42. *ab Innoc. XI. damn.*

2399 Sextò, *ratione pœnæ conventionalis*; ut mutuatarius solvat, verbi gratia quinque pro centum, si tempore præfixo non reddat mutuum; quia in contractibus pœna justè imponitur inconstanti, & licet cuilibet se servare indemnem. Requiritur autem, quòd sit in mora culpabili; unde si differatur solutio per hebdomadam, aut reverà mutuatarius sit impotens excusatur à pœna, nisi factus sit impotens, quia prodigè vixit, futuram moram prævidens.

2400 Septimò, *ratione contractus innominati, do, ut des*. Exemplum: Petrus dat tibi centum hoc pacto, ut si moriatur intra decem annos, tu nihil ei, ejusque hæredibus reddere debeas; si autem vivat, tenearis reddere illa centum, & alia centum, nempè decem pro singulis annis; licitus est contractus, quia par est utriusque periculum amittendi, & spes lucrandi; hic autem non est contractus mutui, sed ludi fortis, qui est licitus.

2401 Octavò, *ratione promissionis, & obligationis mutuandi*; licitè potes lucrum à mutuatario accipere, si te illi obliges ad mutuandum, quando voluerit. Pasqual. 99. *mor. canonic. centuria* 3. *pag.* 3. Tamb. *to.* 2. *lib.* 9. *tract.* 1. *cap.* 3. *§.* 2. *num.* 5. Molina, Tolet. & alii. Ratio potissima est, quia obligatio, quam quis in se suscipit ad mutuandum, ex una parte est gravamen distinctum, & separabile à mutuo; nam regulariter datur mutuum sine obligatione mutuandi; ex alia parte est pretio æstimabilis, adeòque licitè vendi potest. Quòd sit pretio æstimabilis, probatur ratione insolubili: Si mutues obligando mutuatarium ad remutuandum, ex communi, & certa doctrina, usuram committis, non alia ratione, nisi quia obligatio ad remutuandum est gravamen à mutuo distinctum pretio æstimabile: *v. num.* 2414. Igitur obligatio ad mutuandum est gravamen distinctum à mutuo pretio æstimabile; & consequenter, si est verum, quòd usuram committas, si hujusmodi obligationem mutuatario imponas, verum esse debet, quòd usuram non committas, si lucrum exigas, ex quo hujusmodi obligationem in te suscipias.

Quæ obligatio assumpta est tanti oneris, ut si ex una parte quis requirat ab alio pecuniam ad licitam negotiationem cum probabili pingui lucro, v. gr. de triginta pro centum; & ex alia parte, is, cui se obligavit ad mutuandum, petat mutuum, & ille aliam pecuniam non habeat; tenetur negotiationem rejicere, & mutuare petenti, non obstante longè majori lucro cessante; alioquin peccaret mortaliter, & teneretur ad restitutionem præteriti lucri, quod fortè à mutuatario ratione hujus tituli recepet; unde si se obligando talem animum non habeat, sed oppositum, contractus erit usurarius, & mutuum palliatum: *v. num.* 2394.

Tum quia unus ex titulis, quo per plures Sacerdos pro Missà justè stipendium accipit, est obligatio, quam assumit ad Missam applicandam pro hac determinata persona, cum posset pro alia. Item potes aliquid exigere pro promissione, quia te obligas alicui ad quid intra annum vendendum.

2402 Ex hoc titulo lucrari potes quinque pro centum quolibet anno, quia tanti à prudentibus æstimatur obligatio suscepta mutuandi; quæ accipi possunt pro rata parte singulis mensibus; quod etiam contingere potest, quando mutuum accipitur ad menses.

To-

2403 Totum corroboratur ex Montibus Pietatis, ubi deponentes pecuniam ad mutuandum, possunt licitè exigere à Monte quinque pro centum pro singulis annis, ex hac obligatione, quam in se suscipiunt ad mutuandum. De quo modò.

2404 Non potes lucrum exigere: *Ex sola voluntate mutuandi*, quia licèt non sis obligatus ad dandum mutuum, supposito tamen, quòd rogatus, aut misericordia motus, velis, mutuum dare, obligaris ex lege divina ad non faciendam misericordiam vitiatam. Ita loquitur Scot. *in* 4. *dist.* 15. *qu.* 2. *lit. T.*

2405 Item non potes lucrum exigere: *Ex obligatione non repetendi mutuum usque ad certum tempus*; quia quando vendis obligationem non repetendi mutuum usque ad certum tempus, nil vendis, nisi tempus, quod non est tuum. Tum quia concessio dilationis temporis est mutuo intrinseca: *v. in prop.* 42. *ab Alexan. VII. damn.*

9. RATIONE MONTIS PIETATIS.

2406 MOns Pietatis, *est summa aliqua pecuniæ, vel tritici, &c. in communi posita, destinata ad mutuandum indigentibus, capitali salvo*. Tres habet conditiones. 1. Ut mutuũ detur ad certum tẽpus. 2. Ut mutuatarius det pignora custodienda apud administratores, quę mutuatariis præfixo tempore non solventibus, venduntur, retenta à Monte portione sibi debita, reliqua ipsi mutuatario reddita. 3. Ut mutuatarius pro rata pæcuniæ mutuatæ, & temporis quid solvat singulis mensibus pro Ministris, conservatione domus, & Montis.

2407 Montes Pietatis sunt duplicis generis: alii sunt erecti ex eleemosynis Monti liberè donatis, & legatis ad effectum mutuandi pauperibus, seu indigentibus; talis est Mons magnus Panormi. Alii verò in defectum eleemosynarum sunt erecti ex pecuniis à civibus apud ipsum depositis ad finem mutuandi indigentibus; tales sunt plures Montes in ditione Summi Pontificis.

2408 Mons utriusque generis exigere potest à mutuatariis duo, aut tria pro centum, quantum sufficiunt, ut servetur indemnis; quæ inserviunt pro laboribus, & stipendio Ministrorum, ac pro expensis necessariis ad conservandum Montem.

2409 Quòd si de expensis necessariis processu temporis aliqua summa supersit, restituenda est mutuatariis; & quia isti non cognoscuntur, restituenda est pauperibus. Item fieri potest compositio per Bullam Cruciatæ, ubi adest. Sed melius est, si restituatur ipsi populo, diminuendo imposterum lucrum judicio prudenti, nimirùm si exigebantur tria, exigantur duo, usquequò satisfactio fiat.

2410 Officiales Montis pecuniam distrahentes in alios usus, quàm pauperum, ad quos est destinata, incurrunt excommunicationem Pauli V. Papæ reservatam per Bullam de anno 1615. *Onerosa*.

DIFFICULTAS EST,

2411 AN *Mons Pietatis, ultrà id, quod est necessarium pro expensis, possit à mutuatariis exigere quinque pro centum?*

Certum est, id non posse Montem Pietatis primi generis; id namque prohibet Leo X. in Concil. Lateran. *sess.* 10. quia sic Mons lucrum reportaret vi mutui, & simul defraudaret piam intentionem legantium, qui suam pecuniam apud Montem deponunt, ut indigentium miseria sublevetur, non ut gravetur lucro Montis. Hac ratione (ait Pontifex) licitum esse Monti se servare indemnem, adeòque tantùm exigere, quantum requiritur pro expensis necessariis ad Montem; non est autem licitum inde lucrari.

2412 Difficultas solùm habet locum in Montibus secundi generis, pro quibus.

Respondet Pasqual. Montem posse exigere quinque pro centum, quæ tenetur solvere ipsis deponentibus pecuniam, qui licitè possunt tale lucrum reportare ex pecuniis apud Montem depositis. Pasqualig. *in dec. mor. dec.* 183. & 186. & *in qq. mor. cent.* 3. *à pag.* 1. *ad* 14. D. Anton. Bonac. & alii apud ipsum. Ratio est, quia ex una parte potest Mons exigere à mutuatariis id, quod ob eorum commodum solvere tenetur, ut servetur indemnis; quoniam non debet ob eorum commodum pati damnum: debet autem solvere quinque pro centum ipsis deponentibus; nam isti suas pecunias non deponerent ad mutuandum, nisi allicerentur lucro; alioquin cessaret publicum bonum indigentiæ populorum sublevandæ, & enormes usuras, præsertim Hebræorum, excludendi; qui est finis erectionis Montis.

2413 Ex alia parte, lucrum quinque pro centum ex pecuniis supra Montem Pietatis depositum est justum. Quia Paulus III. per Bullam incip. *Charitatis opera*, editam 10. Julii 1549. concedit deponentibus pecunias supra Montem Pietatis Ferrariensem: *Quod possint absque aliquo conscientiæ scrupulo percipere quinque pro singulis centenariis, etiamsi aliàs pecunia sine ullo lucro esset otiosa permansura, & non fructificatura.*

tura. Imò narrat Pontifex, id etiam concessum fuisse à Sede Apostol. Montibus Bononiensi, & Mutinensi.

2414 Quantum ad titulum justitiæ præfati lucri, tres assignat Pasqual. *cit.* 1. Est obligatio, quam deponens in se suscipit ad mutuandum, quæ est pretio æstimabilis: *v. nu.* 1401. Nec officit, quòd in depositatione nulla fiat expressa mentio hujus obligationis, quia deponens implicitè intendit finem Montis, qui est se exponere mutuaturum; ob quem finem, ut provideat de mutuis, offert lucrum deponentibus; quod virtualiter non est aliud, quàm obligare illos, ut mutuent. 2. Est finis publicæ utilitatis, in concursu autem juris privati cum publica utilitate, cedit jus privatum, quale est jus mutuatarii de non solvendo aliquid ultrà sortem. 3. Est ratio supremi dominii, qua Princeps supra mutuatariorum bonis certam pensionem in remunerationem assignat, pecuniam apud Montem ad mutuandum deponentibus, utpotè benemeritis communitati, & inde Principi.

Addit tamen Pasqualig. *cit.* hujusmodi Montis erectionem fieri debere authoritate Summi Pontificis, tam ob scandalum usuræ vitandum, quàm quia in dubiis quoad mores ad ipsum spectat circumstantias cognoscere. Ac proindè non posse personam privatam Montem erigere, & inde lucrari; licitum namque est cuilibet ex mutuo se servare indemnem: at non inde lucrari, nisi aliquis justus titulus adsit distinctus à mutuo. Ita ferè discurrit Pasqualig.

2415 Dictis addo, Montes in pluribus Italiæ locis esse mixtos, in quantum summa, quæ mutuatur, est conflata non solùm ex pecuniis depositis, sed etiam ex vectigalibus, aut aliis publicis redditibus; & tunc dici potest pecuniam deponentes lucrum quinque pro centum reportare ratione census realis super vectigalibus, aut redditibus publicis fundati.

COROLLARIA DEL BENE
Part. 2. *dub.* 259. *de Inquisit.*

„ 2416 EX his sequitur, quòd etiam persona privata possit hujusmodi Montem instituere, tametsi pecuniam illam sub onere alicujus census accepisset, & à mutuatariis exigere, quantum opus fuerit, ut se indemnem præstaret, etiam si 8. vel 10. in centum ab illis exigeret; dum enim hoc totum in illorum commodum agit, potest exigere, quantum opus est, ut se indemnem præstet. Quòd autem hoc totum in commodum illorum agat, patet: quià non solvunt, nisi 8. vel 10. in centum, cum alioquin usurariis solverent 35. & fortassè plus.

„ Non obstat, quòd eo plus mutuatarii Monti solvant, quo diutiùs sortem retinent; quia par est, ut plus ad onera Montis contribuant, qui diutiùs illius commodis fruuntur, quorum pignora diutiùs custodiuntur.

„ Neque obstat secundò, quòd qui dant pignora minùs molesta, ut catenam, vel quid aliud aureum, tantumdem solvant, quantum qui dant pignora molestiora, ut vestes; quia debuit certa quædam, & æqualis ratio respectu omnium constitui; nam cum ob varias circumstantias non potest ubique servari æqualitas, sufficit generatim determinari aliquid, quod maximè videtur accedere ad justum.

„ Sequitur secundò, quòd procurandum sit, ut passim per loca hujusmodi Montes erigantur, quia ex ipsis multiplex utilitas Reipublicæ provenit.

„ Primò, impeditur peccatum usuræ Deo, & hominibus maximè detestabile.

„ Secundò, pecunia remanet in patria, cum aliò exportetur; solent enim usurarii esse exteri, qui patriam mutuant, & facti divites ad illam redeunt.

„ Tertiò, cives divites habent locum, ubi securè, & fructuosè possunt pecuniam suam collocare, emendo scilicet census super Montes fundatos.

„ Quartò, pauperes in omni eventu ad sua negotia possunt statim habere pecuniam numeratam cum modico interesse, solvendo 5. 6. 7. 8. 9. vel 10. in centum, cum alioquin usurariis multò plus solvere cogerentur.

„ Quintò, venditis pignoribus, restituitur, quod sortem, & detrimenta superat; cum usurarii totum pretium pignoris, etiamsi multò pluris valeat, sibi retineant.

PETES.

2417 PAnormi mulierculæ quædam vulgò dictæ *Impegnature*, & *Mezzane*; pro suis laboribus ad deferenda pignora apud Montem, & mutuum à Monte ad mutuatarium, accipere solent decem grana pro uncia. Quæritur, an inscio domino possint mutuare de propriis, & sibi retinere grana decem pro uncia, quæ aliàs mutuatarius expendisset pro Monte? Certum est, non posse retinere omnia grana decem, quia revera cum labores (ut suppono) non adsint, nec alius justus titulus, palliarent usuram, lucrum ex mutuo recipiendo. Tolet. *lib.* 5. *cap.* 29. At si recipiant minùs, quàm decem grana pro uncia, videtur, quòd possint; quia tunc

tunc utiliter gerunt rem domini, qui aliàs expendisset decem; atque præsumitur non invitus, sed libens; adeòque reciperet non vi mutui, sed vi voluntatis domini.

Dico tamen non posse, quia pignus apud mulierculam non esset ita securum, sicut apud Montem; adeòque ratione hujus periculi dominus præsumitur retionabiliter invitus.

10. RATIONE SOCIETATIS CUM TRIBUS CONTRACTIBUS.

2418 Contractus societatis, *est conventio plurimorum contribuentium aliquid ad commune lucrum*. Per ly, *aliquid*, intelligitur pecunia, res fructifera, ut animalia, panni, &c. labor, & industria; ita ut unus, vel plures ponant pecuniam; alius, vel alii laborem, & industriam, vel singuli ponant pecuniam, & industriam.

2419 Tres conditiones requirit societas, ut sit licita. 1. Ut fundetur in negotiatione licita. 2. Ut servetur æqualitas inter socios, scilicet, quòd expensæ, etiam pro infirmitate, à socio, ob negotia societatis contracta, damna sine gravi culpa socii facta, & lucrum sint communia; ita ut negotiatione completa, deductis expensis, & damnis sine levi culpa socii factis, & seclusa sorte, nempè pecunia domino restituenda, lucrum, quod remanet, dividatur pro rata inter socios, ut sicut se habet sors ad sortem, ita lucrum ad lucrum: potest enim contingere, quòd plus valeat industria, & labor, quàm pecunia, præsertim quando socii, qui ponunt laborem, sunt plures. 3. Ut pecunia stet periculo ponentis; ità ut si pereat casu cum levissima culpa socii, ponenti pereat; qui per contractum societatis non transfertur dominium, sicut in mutuo, sed solùm usus fructiferus pecuniæ in ordine ad communem negotiationem, & lucrum, taliter quòd socii non possint pecuniam in societate expositam extrahere ad proprios usus. Ex quo fit, quòd si tradas pecuniam mercatori, ut exponat ad cambia, mercaturas, &c. hoc tamen pacto, ut periculum pecuniæ stet mercatori, sed lucrum dividatur; contractus erit usurarius, quia non societatis, sed mutui. Hæc est natura puri contractus societatis.

2420 In societate tamen fieri potest, ut quis suam sortem servet indemnem, & insuper certum lucrum percipiat, si ad contractum societatis adjungantur alii duo contractus, assecurationis sortis, & assecurationis lucri sperati. Assecuratio, *est contractus, quo quis alienæ rei periculum in se suscipit*. Hoc præmisso: v.n.2397.

2421 Declarantur, & suppono te dedisse Paulo tercentum aureos contractu societatis ad negotiandum tuamq; pecuniam esse æqualis valoris cum industria Pauli. Insuper, quòd spes lucri judicio prudenti sit de sexaginta aureis.

In hoc casu ex vi contractus societatis debentur tibi unà cum sorte triginta aurei, qui sunt dimidium lucri sperati; at quia in te est periculum sortis, facis, ut Paulus illud in se suscipiat, tibi assecurando sortem, pro cujus assecurationis, & oneris suscepti compensatione, de tribus partibus lucri sperati ad te pertinentis relinquis unam, nempè decem aureos: & quia adhuc in te remanet periculum, & incertitudo lucri, facis, ut Paulus illud in se suscipiat, pro cujus oneris pretio, ex præfatis tribus partibus relinquis aliam partem, pro te retinendo tertiam certam, nempè lucrum decem aureorum certum, & non plus; quia lucrum incertum non plus valet, quàm tertia pars certa. Ita proportione servata discurras in aliis casibus.

Qui tres contractus, sicut sunt liciti celebrati cum tribus personis, ita si celebrentur cum eadem persona, quia nec unio, nec identitas personæ destruit substantiam contractus. Tum quia hi contractus assecurationis sortis, & lucri, magis propriè dici solent venditionis, qua assecurans vendit suam obligationem præstandi alteri rem suam indemnem.

2422 Hoc contractu uti possunt indigentes, ut sustententur, quia tunc lucrum certum reportabunt ex suis pecuniis sine periculo sortis & sine usura, quia non ex mutuo; tunc namque mutuum transit in societatem cum tribus contractibus.

PETES.

2423 *Petrus bona fide celebravit contractum usurarium, an possit exigere lucrum, quatenùs si injustitiam advertisset, alium contractum licitum cum eodem, vel cum alio celebrasset?*

Resp. posse lucrum tantum exigere, quantum per contractum licitum lucratus esset; quia ex una parte talis mutuans, cum procedat bona fide, præsumitur velle lucrum sine usura, & contrahere omni meliori modo, quo potest; adeòque cum reverà adsit justus titulus, quatenùs potuisset justum contractum societatis, metæ, &c. celebrare, censetur implicitè illum voluisse, etiam si nil cogitet de justo titulo, & contractu illo: ex communi regula, quando actus uno modo non valet, & altero valet, censetur factus eo modo, quo valet. Ex alia parte, adest ex parte mutua-

ta-

tarii consensus in dando lucrum; ideò habetur consensus ex parte utriusq; contrahentis sufficiens ad justum contractum.

2424 Non potest autem lucrum exigere, si mala fide contractum usurarium celebravit; quia licèt ignoret alium contractum justum, quem potuisset inire, celebrans contractum, quem usurarium sciebat, jam expressè contrahere voluit usurario contractu.

De usura, agunt Scot. *in 4. dist. 15. quæst. 2. litt. N, & T*, Mastrius *in theol. mor. disp. 5. qu. 2.* Joan. la Cruz, *pag. 171.* Tamburr. *tom. 2. lib. 9. tract. 1. & tom. 1. lib. 8. tract. 3. cap. 8.* Busemb. *lib. 3. tract. 5. cap. 3.* Bonac. *tom. 2. à pag. 617.* Cardenas *disput. 23. & 25.* Clericatus *cap. 79.* Mendo *ver. Usura.*

CENSUS.

2425 E*St jus percipiendi pensionem aliquam annuam, vel menstruam ex re alterius utili, & fructifera, super qua fundatur.* Qui censum vendit, dicitur *Censuarius;* qui censum emit, & exigit, dicitur *Censualista.*

2426 Dividitur in reservativum, & consignativum. Reservativus, *est quo quis transfert rem suam in alterum, quoad dominium directum, & utile, servata sibi pensione annua super eadem re.* Ut cùm quis dat alteri suum prædium cum onere, ut sibi certam pensionem annuam solvat. Liquet in beneficiis Ecclesiasticis, quæ concedi solent annua pensione reservata.

2427 Consignativus, de quo in præsenti est sermo, & Pontifices loquuntur: *Est quo quis alteri vendit jus percipiendi annuam pensionem super rebus suis fructiferis immobilibus, aut mobilibus, vel super persona sua, manente integro dominio tam directo, quàm utili apud venditorem.*

2428 Hic dividitur in realem, personalem, & mixtum. Realis est, *qui fundatur super re fructifera, ut domo, prædio, &c.* Personalis est, *qui fundatur in ipsa persona*, quæ se ad pensionem obligat, non ut persona, sed ut fructifera est, quatenùs suo labore, & industria est utilis, & potest aliquid acquirere; unde pensio duci possit. Mixtus est, *qui immediatè super re, & persona fundatur;* ita ut, si res pereat, maneat obligata persona ad censum solvendum, ad differentiam census realis, in quo, pereunte re, perit etiam census.

2429 Item census alius est redimibilis, alius irredimibilis; & denique census realis, alius perpetuus, alius temporaneus; & hic alius vitalitius, scilicet durante vita, alius ad tot determinatos annos, decem, v. g. viginti, &c.

2430 Ad censum jure naturæ requiruntur mutuus contrahentium consensus, & justum pretium, attentis conditione rei, in qua census fundatur, quantitate pensionis, & temporis, ad quod emitur, & aliis circumstantiis, ex quibus judicio prudenti crescat, aut decrescat valor juris ad pensionem: *v. num.* 2433.

2431 Jure autem Canonico, præsertim B. Pii V. in Bulla: *Cum onus Apostolicæ*, anno 1569. plures conditiones requiruntur, quarum præcipuæ, sine quibus contractus etiam in foro conscientiæ est irritus, sunt.

2432 Prima, & principalior, ut census non fundetur, nisi super re immobili, & fructifera: hujusmodi sunt domus, prædia, vectigalia, & alii redditus fundati supra Civitatem, oppidum, pascua, piscationes; item officia perpetua fructifera; hæc, inquam, habentur pro immobilibus; adeòque super illis potest constitui census. Hinc prohibitus est census personalis, aut supra animalia, quia sunt mobilia, persona namque hominis est mobilis, de quo Job 7. dicitur: *Ventus est vita mea.*

2433 2. Ut pereunt sine culpa censuarii re in totum, aut in partem, ita ut non producat fructus sufficientes, nisi ad partem pensionis, census etiam in totum, aut in partem pereat. Quod spectat ad naturam contractus census: *v. num.* 2425.

2434 3. Ut non fiat pactum restringens libertatem censuarii ad alienandam rem, nec pactum aliquid solvendi censualistæ pro facultate vendendi, quam sibi reservaverint, neque ratione laudemii.

2435 *Laudemium*, est certum pretium à novo emphyteuta solvendum in recognitionem dominii proprietatis, quod habet dominus directus fundi; solvitur (ubi talis consuetudo adest) in alienatione voluntaria verbi gratia venditione rei ad emphyteusim concessæ ab emphyteuta facta. Pretium laudemii ex jure est quinquagesima pars rei, ex consuetudine solet esse trigesima, aut decima, juxtà varias regiones; unde attendi debet consuetudo. Non solvitur in alienatione necessaria, ut quando in re emphyteutica succedit hæres. Quando Pater aliud non habens, eum dat in dotem filiæ, quando res emphyteutica redit ad primum emphyteutam, nec quando plures, qui eam habent, inter se dividunt. In alienatione autem census non est solvendum laudemium. Census enim ab emphyteusi differt, quia in emphy-

phyteusi residet apud dominum solum dominium directum, ac proprietatis, & transfertur dominium utile, seu usufructuarium; in censu verò residet apud dominum utrumque dominium, & solùm transfertur in censualistam pars juris ad fructus, nempè ad certam pensionem exigendam ex dominio utili ipsius domini: *v.n.*2379.

2436 Censuarius autem rem vendere volens, monere debet censualistam, si rem ipse emere velit eodem pretio, quia est præferendus; quo recusante, potest liberè alteri vendere, cum onere ejusdem census solvendi; sed tenetur ex natura census curare, ut venditio fiat personæ, à qua census sit æquè solvendus; nam si census sit in periculo, ne solvatur, fit injuria censualistæ, seu emptori.

2437 4. Ut census sit redimibilis ex parte censuarii, irredimibilis verò ex parte censualistæ. Potest censuarius pensionem redimere eodem reddito pretio capitali, monendo censualistam ante duos menses; at censualista non potest invito censuario repetere pretium capitale.

De censu utrinque redimibili, an sit licitus in foro conscientiæ, fusè agit Verricelli *tr.* 3. *à qu.*12.*ad* 14.

2438 5. Ut pensiones solvendæ, aut decursæ non solutæ non possint poni in sortem, seu pretium capitale; immò ut ex nulla causa temporis, v. g. &c. possit augeri census semel constitutus.

2439 6. Ut non fiat pactum, ut censuarius, non solvendo censum, teneatur solvere lucrum cessans, expensas, interesse, aut ut res ei cadat in commissum. Per hoc autem prohibentur pacta, & pœnæ, quæ apponi solent in aliis contractibus; at non prohibetur, quin emptor possit à venditore exigere fidejussiones, & pignora tam pro pensione, quàm pro evictione, videlicet pro periculo, quod subit emptor, ne ob aliquod jus alterius evincatur, hoc est, auferatur ab ipso jus ad fructus prædii, quod emerat; nam jure naturæ quilibet tam jus ad rem suam, quanta potest securitate, tractandam: *vid. num.*2460.

2440 Cœterùm Nicolaus V. in Const. incip. *Solicitudo Pastoralis*, edita die 30. Septembris 1452. concessit Regno Siciliæ, ut in creatione census apponi possint quæcumque pacta; hinc apponitur pactum, ut in casu negatæ solutionis census, vendatur prædium ad discursum, & inde fit adjudicatio, de qua plura, & fusè egi, omninò recolenda *in tom.*2. *à num.* 138.

2441 Quantum ad conditiones à B. Pio V. requisitas in creatione census, Tamb. *tom.*2. *lib.* 9. *tract.* 2. *de censibus* ait, Bullam B. Pii solùm obligare in terris Summi Pontificis, & ubi fuerit fortè promulgata, & recepta; minimè in Gallia, Germania, Belgio, & in Regno Siciliæ, ubi non fuit promulgata, nec usu recepta. Insuper ejus prohibitionem fundari in præsumptione fraudis, & usuræ; adeòque, si hæ reverà non sint, contractum in foro conscientiæ esse licitum, si cœtera adsint: Judices verò in foro fori judicare debere secundum jus Pontificium.

Unde concludit, censum personalem esse licitum, & justum; quia æquivalet censui reali: *Nam* (ait ille) *contractus hic est emptio fructuum, seu lucri, quod homo sua opera acquirere potest: sicut ergo omnes concedimus, censum realem esse licitum, quia per illum emitur jus ad percipiendos fructus agri, domus, piscinæ, &c. ita concedere debemus, esse licitum, emere jus ad fructus, quos homo sua arte, & opera facere potest.* Hac ratione licitè persona venditur, aut locatur, ut liquet de servis, & famulis. Fusè Verricelli *num.*2437. *cit.*

PROPRIUM JUDICIUM, ET PRAXIS,

2442 UT autem census personalis, præciso jure Pontificio, sit jure naturæ justus, attendi debet in praxi, an persona, à qua emitur census, sit reverà fructifera, & sufficiens ad sustinenda onera census. Audio namque (si est verum, quod quamplures mulieres mihi retulerunt) Confessarios quosdam indiscriminatim viduis censum personalem concedere; & re examinata reperio, eas pecuniam ad censum dare mulierculis pauperibus, quarum labor, & industria vix est sufficiens ad miserrimè sustentandam propriam vitam, quàm ad sustinenda onera census.

Contractum censum expositum, etiam jure Pontificio secluso, esse jure naturæ injustum, illicitum, & palliatam usuram, clarè ostendo. Census realis fundatus super re immobili non fructifera, aut si fructifera, insufficiente tamen ad sustinenda onera illius census, vel quia reperitur gravata aliis censibus, vel ex alio capite, est injustus, illicitus, & irritus jure naturæ; igitur à fortiori talis erit census personalis fundatus super persona non fructifera, seu insufficiente ad sustinenda onera census; eò maximè, cum dicatur æquivalere censui reali; hinc si rem attentè consideres, mecum reperies, talem viduam, etiam solo jure naturæ inspecto, lucrum reportare, non ex vi veri census, sed veri mutui; non

ex

ex jure alterius ad fructus, quod emerit, sed ex pecunia, quam illi tradiderit, & sic usuram, ficta census facie, palliare. Dico quæso, quod jus ad fructus illa emit, aut quos fructus sperat ex sterili? *v. n.* 2433.

En in praxi hodierna usuram ritè à Summis Pontificibus, præsertim à B. Pio V. in censu personali præsumptam, & Pontificiæ prohibitionis justitiam.

Non deficiunt probis Confessariis ex jam recensitis capita, quibus possunt facillimè viduas, aliasque honestas mulieres absque usuræ periculo juvare.

QUANTITAS PENSIONIS IN CENSU

2443 Constituitur attentis circumstantiis *de num.* 2430. Solet esse quinque, septem, aut octo pro centum, juxtà varias locorum consuetudines, quæ sunt attendendæ. Nicolaus V. *cit. in nu.* 1440. concessit Regno Siciliæ, ut esse possit decem pro centum, seu unius pro decem, at non plus.

2444 Philippus verò II. pro Regno Siciliæ restrinxit taxam ad quinque pro centum cum clausula irritante, ut *in tom.* 2. Pragm. Reg. Sic. *tit.* 46. *pragm.* 3. *de censib. Ordiniamo, e commandiamo, che di quà innanzi non si possa in detto Regno di Sicilia imponere, constituere, ne fondare di nuovo rendita nessuna di soggiogationi, ò censi redimibili, ne ricattare à meno prezzo di ventimila il migliaro, che è il beneficio di cinque per cento; e che li contratti di rendite, ò censi, che d' altra maniera si faranno, siano nulli, e di nissun valore, & effetto, e non si possa per virtù di quelli dimandare, ne ricuperare in giudicio, ne fuora, più che à detta ragione, e rispetto.*

At in Regno Siciliæ observatur plures census fundari, & subjugationes fieri, ac permitti ad septem pro centum: *v. tom.* 2. *nu.* 149.

2445 In censu temporali potest exigi major quantitas, quàm in perpetuo; quia jus perpetuum ad fructus rei, cum pariat majores fructus, quàm temporaneum, est majoris pretii, & valoris; & ideò cariùs emitur isto.

Mastrius *in Theolog. mor. disput.* 5. *quæst.* 3. *num.* 95. Joan. la Cruz, *pag.* 184. Bonac. *tom.* 1. *pag.* 641. Tamb. *tom.* 2. *lib.* 9. *tract.* 2. Busem. *lib.* 3. *tract.* 5. *cap.* 3. *dub.* 9. Clericatus *cap.* 93. Mendo.

CAMBIUM

2446 Est *commutatio pecuniæ pro pecunia*. Commutatio pecuniæ pro re, dicitur *Emptio*. Commutatio rei pro alia re diversæ rationis, v. g. frumenti pro oleo, dicitur propriè *Permutatio*. Commutatio verò pecuniæ pro pecunia, *Cambium*. Qui dat ad cambium, ut lucretur, dicitur *Campsor*. Qui recipit ad cambium, & dat lucrum, *Campsarius*.

2447 Cambium est duplex, reale: *Quo pecunia realiter cum alia pecunia commutatur*: Et sic cum, de quo infrà. *Reale*, est duplex, minutum, seu manuale, & locale, seu per litteras.

2448 Cambium minutum est: *Quo pecunia minor præsens cum majori præsenti commutatur, vel è converso*; ut cum commutatur moneta argentea cum aurea, patria & currens cum extera & non currente, nova cum vetere. Est licitum, si sit reale; immò est necessarium Reipublicæ; homines enim sæpè indigent commutare pecuniam magnam cum minuta pro usu commodo ad res vulgares, ac necessarias emendas; & sæpè indigent commutare minutam cum magna, pro majori facilitate ad eam aliò transportandam, aut recondendam.

Hinc potest ex cambio licitè percipi moderatum lucrum, tam à campsario publico ex officio, quàm à privato, ob laborem, & obsequium, quod præstant ad cambiandum, ad pecuniam numerandam, ad quærendas, & tenendas pecunias diversi generis ad commoditatem communitatis paratas, &c.

Minùs tamen exigere debet privatus, quàm publicus; quia pro hoc currunt plures alii tituli, præsertim, quia hic est obligatus Reipublicæ ad mutuandum, & inde non valet, ut posset, suas pecunias ad negotiationem applicare. Uterque debet minùs exigere, quàm ex Cambio locali; quia in minuto non habetur transportatio virtualis pæcuniæ, sed pura commutatio manualis.

2449 Cambium locale, seu per litteras est: *Quo commutatur pecunia præsens cum absenti, vel est, quo Campsor dat hìc pecuniam Campsario, ut eam recipiat alibi cum certo lucro, vel quo Campsarius dat hìc pecuniam Campsori, ut eam recipiat alibi cum lucro Campsoris*. Exemplum utriusque. 1. Petrus indigens pecunia Panormi, eam petit à Campsore Panormi, ut ipse Campsor illam per suos correspondentes recipiat Romæ, ubi Campsarius habet. 2. Campsarius Panormi existens indigens pecunia Romæ, suam pecuniam consignat Campsori Panormi, ut eam à Campsoris

ris correſpondentibus recipiat Romę. Utrumque cambium fit ad petitionem, & in gratiam, ad commodum Campſarii.

Poteſt inde à Campſore licitè exigi juſtum lucrum, juxtà æſtimationem experti, & conſuetudinem; in qua re magis experti ſunt ipſi Campſores. In cambio locali plures habentur juſti tituli pro lucro, nimirùm labor, & expenſæ in detinendo telonium & famulos ad cambiendum paratos, in conſervandis correſpondentibus in locis, aut nundinis, aſſecuratio pecuniæ Campſarii, quæ ſi tranſportari deberet, Campſarius expenſas pateretur, atque pericula, item tranſportatio virtualis pecuniæ, quæ fit per litteras, & correſpondentes de uno in alium locum in commodum Campſarii petentis.

Campſor autem privatus, debet minus lucrum exigere, quàm publicus, ob minores titulos. Uterque debet minus recipere, quàm in tranſportatione reali. Denique uterque debet magis, vel minus lucrum reportare, attenta majori, vel minori diſtantia locorum. Poteſt tamen ultrà lucrum cambii, plus exigere juxtà valorem materiæ monetæ, ſi pecunia Campſoris ſit majoris valoris intrinſeci, quàm moneta Campſarii; & è converſo compenſare tenetur, & remittere æquivalens, ſi moneta Campſarii ſit majoris valoris intrinſeci.

2450 *Quando uterque cambientium reportat ex cambio æquale commodum, is, qui prævenitur ab altero, poteſt ab illo lucrum cambii recipere: v. gr. Ego egeo pecunia hìc Panormi, ſed habeo Romæ; tu habes Panormi, ſed eges ea Romæ: ſi tu me prævenias, petendo à me cambium Romam, poſſum à te pecuniam ad cambium recipere, & lucrum cambii reportare; quia verè ſubeo onus in tui gratiam pretio æſtimabile, & libero te onere, periculis, & expenſis tranſmittendi pecuniam, quod non eſt minùs pretio æſtimabile, quàm ſi pecunia non indigerem*. Ita ferè Bonacina *tom.3. diſp.3. quæſt.5. pun.un. num.25. de cambiis*.

2451 Cambium ſiccum eſt, *quando fingitur ſolutio facienda alibi; ſed reverà fit in eodem loco*. Exemplum. Campſor dat Campſario Panormi centum aureos à Campſario ſolvendos Romæ, fiunt litteræ Romam, ſed vel ſunt fictæ, vel non mittuntur, vel ſi mittuntur, nihil operantur, eò quòd Campſarius non habet actu, aut proximè pecuniam Romę; totum id ſcit Campſor; hinc veniente tempore ſolutionis faciendæ, Campſarius ſolvit Campſori Panormi cambium cum lucro, nempè centum, & quinque aureos. Dicitur cambium ſiccum, hoc eſt, nullum habens humorem, quatenùs caret juſto titulo fructificandi; ſed eſt mutuum palliatum, & uſura; quoniam lucrum reportatur ex pecunia pręſenti tradita cum pecunia præſenti, & dilatione temporis. Idem contingit, ſi Campſor recipiat ad cambium Panormi pecuniam ſolvendam Romæ, aut ad nundinas, vulgò *alle fiere*; ſed præfixo tempore eam ſolvit Campſario Panormi, eò quia non habet pecuniam, aut correſpondentes Romæ, ſeu in nundinis.

2452 Cambium per litteras cum recambio, ſi ſit reale, eſt licitum cum lucro. Habetur, quando, v.gr. fit cambium Panormi Romam, & veræ litteræ Romam mittuntur, ibique ſuum ſortiuntur effectum; deindè Romæ fit recambium Panormum, & pariter aliæ veræ litteræ mittuntur, quibus pecunia Panormum recambitur.

Maſtrius *in theol. mor. diſp. 5. quæſt. 3. num.* 116. Joan. la Cruz, *pag.* 192. Bonac. *tom.* 2. *pag.*649. Tambur. *tom.*2. *lib.*9. *tract.* 3. Buſem. *lib.*3. *tract.*5. *cap.*3. *dub.* 10. Clericatus *cap.* 93. Mendo.

EMPTIO, ET VENDITIO.

2453 E*St contractus conſtans reciproco conſenſu mercis pro pretio, & pretii pro merce*. Uterque contractus mercis traditione completur, & utriuſque juſtitia in æquali valore mercis, & pretii conſiſtit. Unde ſubſtantialia venditionis ſunt tria, *conſenſus*, *pretium*, & *merx*.

Vendi poteſt omnis res pretio æſtimabilis, quæ eſt ſub venditoris dominio. Hinc res ſpiritualis ſupernaturalis vendi non poteſt; quia non eſt pretio æſtimabilis.

2454 Res vendita, ſi pereat, aut fiat deterior poſt traditionem, perit, aut fit deterior emptori; quia domino perit. Si verò ante traditionem, tunc, ſi res empta ſit determinata in individuo, v.gr. hæc domus, hic modius frumenti, hæc ovis, &c. perit emptori, eique fructificat, niſi perierit culpa venditoris, aut niſi aliter conventum fuerit. Si autem ſit indeterminata in individuo, v. gr. ſi emas decem oves ex grege, decem modios tritici ex granario; vel ſi emas rem determinatam in corpore, indeterminatam quoad menſuram, v.gr. unum modium tritici ex hac maſſa; tunc ante traditionem, vel menſurationem, perit venditori: ita eſt definitum ex jure ad dirimendas lites. Cæterùm jure gentium dominium acquiritur, ſtatim ac habetur utriuſque contrahentis conſenſus abſolutus. Hinc in Eccleſiis, & locis piis, dominium acquiritur ante traditionem.

2455 Si res eadem ſit vendita pluribus, eſt ejus, cui eſt tradita, ſi pretium ſolverit; ſi nul-

si nulli sit tradita, debetur ei, qui priùs emit; alter verò habet actionem in venditorem.

Emens nomine proprio, sed ex pecunia alterius, tenetur restituere pecuniam, sed facit suam rem emptam, nisi sit empta ex pecunia Ecclesiæ, pupilli, aut minoris, à tutore, vel curatore, ex pecunia militis, vel nisi sit empta ab uxore, aut marito ex pecunia sibi ab altero eorum donata. Ita ex jure, Fenech. hic.

2456 Fructus pendentes venditionis tempore, sive maturi sint, sive non, ad emptorem spectant, nisi aliter conventum fuerit; quia sunt pars rei emptæ.

2457 Res aliena vendi potest, si ignoretur esse alienam. Res furtiva ab emente bona fide præscribi non potest, nisi spatio extraordinario triginta annorum. Fenech. ex Abb. *in cap. Nihil extra, de præscript. v.n.*2339.

2458 Venditor tenetur sub onere peccati mortalis, & restitutionis damni, præmonere de notabili vitio rei emptorem illud ignorantem, v.gr. si equus sit furiosus, defectuosus, si domus sit ruinosa, si pannus adustus, &c. Non tenetur illud manifestare, si vitium est manifestum, nempè si equus est claudus, cæcus; tenetur autem diminuere pretium judicio experti.

2459 Pariter scienter emens vili pretio rem pretiosam, v.gr. gemmam à rustico valoris ignaro, tenetur ad restitutionem gemmæ, aut majoris pretii; quia rusticus non vendit voluntariè, cum valorem ignoret: *v.num.*2305.

2460 Item venditor tenetur monere emptorem de evictione, si adsit periculum: *Evictio est rei propria ab altero possessa recuperatio*: *v. num.*2439.

2461 Pretium rei est duplex, legitimum: *Quod est à lege, vel Principe definitum*; & naturale: *Quod ex prudenti hominum æstimatione constituitur*. Pretium *legitimum* consistit in indivisibili, *naturale* verò habet latitudinem; dividitur enim *in summum, medium, & infimum*. Intra latitudinem hujus triplicis pretii emens, aut vendens, justo pretio emit, aut vendit. Hæc latitudo inter tria pretio tutò fieri potest usque ad quinque, aut sex pro centum; sed potiùs attendi debet praxis.

2462 Crescit pretium; 1. ex penuria mercis; 2. ex abundantia pecuniæ; 3. ex multitudine emptorum; hinc licet exteris cariùs vendere, quia augetur copia emptorum; 4. ex parte expensarum, quæ fiunt in comparandis, & conservandis mercibus, & maximè si interveniat lucrum cessans, damnum emergens, aut periculum in commodum emptorum.

2463 E contra decrescit pretium, 1. ex abundantia mercis, 2. ex inopia pecuniæ, 3. ex raritate emptorum. Item crescit, & decrescit pretium ex modo vendendi: hinc sæpè cariùs res venditur ad minutum, & viliùs emitur simul, & in magna quantitate; quia sic emptor facit venditorem ad alias merces emendas expeditum, eumque liberat curis, & periculis in iis servandis, & retinendis.

Item pluris res venditur in officinis, sed viliùs emitur à venditore quærente per vicos emptores, seu à spontè offerente; nam *merces ultroneæ vilescunt*; pro tertia parte per Cajet. usque ad dimidium per alios; quod secundum est nimis laxum.

2464 Ille, cui datum est aliquid vendendum determinato pretio, v.gr. medio, aut infimo, & vendat supremo, probabile putat Busemb. quòd possit retinere excessum, quia sua industria acquisivit. Minimè, si sit tradita ad vendendum pretio indeterminato, meliori, quo potest; tunc namque utilitas cedit domino.

Ulteriùs, si mercator famulo, aut alteri personæ mediæ ementi pro domino pannum, v. gr. aut aliam rem minoris pretio consueto, idque faciat in gratiam ipsius famuli, sartoris, &c. ut sic eum ad suam officinam alliciat; potest famulus excessum illum pro se retinere, quia illi est liberaliter à mercatore donatum. Famulus autem has debet observare conditiones: 1. ut mercator reverà non illo minori, sed majori pretio sit aliis consuetus vendere; alioquin famulo donaret de non suo: 2. ut famulus rem tradat domino pretio consueto: 3. ut fecerit diligentias ordinarias, an sit alius, qui minori pretio sit consuetus aliis vendere. Quòd si minoris emit ob diligentiam extraordinariam, v.g. quia Panormo Montem regalem perrexit, ubi res viliùs valent; tunc pro se retinere potest excessum. Tambu. *tom.*1 *pag.*258. *num.*10. quia non tenetur ad diligentias extraordinarias.

2465 Peccat mortaliter, qui tempore messis emit frumentum, & vinum, in tam excessiva quantitate, quæ caristiam causet, ut sic cariùs vendat.

2466 Licitum est rem vendere pretio currente, quamvis venditor sciat pretium mercis esse intra breve tempus minuendum; quia pretium tunc currens est simpliciter justum; seclusis tamen mendaciis, dolo, aut fraude, quibus emptor alliciatur.

2467 Quando circa mercem contingunt pretia, nempè legale, & naturale, diversa, non potest exigi legale, si est majus, quia pretium legale est taxatum à Principe in gratiam em-

emptorum, ne excedatur, minimè ne secundùm prudentum æstimationem minuatur. Et ita si pretium legale frumenti est sex aureorum pro modio, naturale verò quinque, non possunt exigi sex.

2468 Si pretium legale est notabiliter minus, est distinguendum. Si tempore benigno frumentum, v.gr. erat taxatum pretio moderato, ver. gr. quinque aureorum, postea ex pluviæ defectu, aut ex alia causa superveniat magna sterilitas, tunc standum est pretio naturali prudenter ab expertis imposito; quia Princeps non potest taxare pretium ad purum placitum, sed attentis prudenter circumstantiis relatis, ex quibus rerum pretia crescunt, & decrescunt; nam pretium debet commensurari merci, ut sit justum: unde pretium legis tunc, si non mutetur, incipit esse injustum, & nullam obligationem pariens in conscientia. Quòd si Princeps sterilitate attenta, & omnibus pensatis, pretium augeat, tunc omninò standum est pretio legali, ne in tyrannidem vertatur mercatorum aviditas.

2469 Licitè possunt minoris emi pecunia anticipata credita, sive matura, sive immatura, si sint periculosa, litigiosa, dubia, aut difficilis exactionis; & quidem minoris, pro qualitate periculi, dubii, &c. æstimatione prudenti. Nec obstat, quòd emptori facilis sit crediti recuperatio, ob amicitiam, quam v.gr. habet cum Principe; quia amicitia Principis non debet illi nocere; unde lucrum cedit tuæ industriæ.

2470 Difficultas est, si credita sint secura, ac facillima, & nullus adsit titulus lucri cessantis, damni, expensarum, &c. Affirmat Tambur. posse licitè minoris emi, quia minus valet jus rei, quàm res. Eadem ratione subdit, posse ipsum debitorem anticipata pecunia minoris extinguere suum debitum immaturum.

Dico, non licere, sed esse usuram, quia implicitè mutuatur pecunia minor pro exigenda majori, mutuantur decem pro exigendis, v.gr. quindecim futuris pro sola temporis dilatione. Tum quia pecunia numerata non est pretiosior numeranda: *v. num.* 2392.

2471 Multò magis non licet debitori minoris extinguere sua debita matura, quia tenetur ex justitia ea statim & completè solvere. Item ipse debitor non potest minoris extinguere debita, ex hoc capite, quòd sint difficilia, si ipse est difficultatis causa; alioquin reportaret lucrum ex culpa, & ex impedimento, quod ipse tenetur tollere.

2472 Denique non potest quis vendere creditum, quod certò scit non esse solvendum quia nullius est pretii, & æstimationis intrinsecæ.

2473 Petes. *An rei extraordinariæ bonitatis immisceri possit aliquid, ita ut fiat æqualis cæteris vendi solitis, & vendi pretio taxato?* Non est difficultas de mixtione materię connaturalis, qualis in frumento est mixtio aliquorum seminum, quæ in area cum frumento nasci solent: ut in aliquibus locis est mixtio aquæ vino, quę fieri solet, quando vinum fit, & quæ ad vini perfectionem requiritur; sed de mixtione materiæ peregrinæ, quæ fit ex industria.

2474 Absolutè affirmant licere Bonac. *tom.2. d.3. de contr. q.2. punct.6. n.17.* & Arsdekin. cum aliis, asserentes, licitum esse generoso vino aquam, & electo tritico hordeum miscere, & pretio taxato vendi, aut communi, si mixtio fiat cum cautela, sine immodico excessu, sed ita, ut triticum fiat æquale tritico, & vinum vino, quod solet in foro vendi; quod Bonacina limitat de vino, quod venditur ad minutum, minimè si in magna quantitate, quia illud brevi consumitur, hoc diù retinetur, adeòque aqua mixtum, fit acetum.

Ratio affirmationis est; quia nullum inde damnum, nec injuria infertur emptori, cum non teneatur illi tradere res majoris perfectionis, quàm ab aliis passim venduntur. Et sicut venditor potest mensuram minuere, quando alia ratione non potest justum pretium ab emptore extorquere, ita pariter in casu; nam solùm tenetur merces tradere æquivalentes pretio.

2475 Tamb. *tom.2. lib.9. tr.5.* mixtionem concedit frumento electo, negat mixtionem aquæ vino generoso; quia in frumento mixtio ordei, lolii, &c. potest discerni; & inde segregari ab emente, & urente. Non sic aqua in vino, quod proindè, licèt evadat æqualis roboris vino communi, evadit tamen deterioris virtutis, nam est minùs utilis ad plura medicamina, & plures effectus, ad quos homines vino puro uti solent. Adde, hujusmodi miscentes aquam vino rigorosè puniri. Concedit autem Tamb. vino generoso posse aliud vinum debile, sed purum misceri, ut sic fiat æquale communi vino.

2476 Prima opinio affirmativa non est consulenda; quia attenta venditorum cupiditate, aperit viam ad furta. Tum quia generositas vini compensatur multitudine emptorum.

2477 Panormi taxari solet quolibet anno mense Novembris duo pretia legitima, unum majus pro vino de vicis Panormi, vulgò dicto *di Padroni*, aliud minus pro vino aliorum

locorum, vulgò dicto *di Facchini* : & justè ; quia vinum de vicis Panormi est majoris valoris intrinseci, tam quoad generositatem, quàm quoad sanitatem, cæterasque conditiones. Non sic est vinum, quod à posterioribus venditoribus vendi solet, quia illud desumunt ex Sala Parthenici, & aliis vicis extra Panormum, vinum longè deterioris conditionis generantibus. Hinc fit, quòd licèt pretium pro posteriori vino taxatum sit minus, non possint venditores sine culpa mortali, & onere restitutionis, illud vendere aqua mixtum.

EXPENDUNTUR CASUS PRACTICI.

CONTRACTUS EMPTIONIS AD METAM

2478 IN Sicilia frequens est, quo quis anticipata pecunia, v. gr. mense Januarii frumentum mense Julii consignandum emit, pretio, quo valebit juxtà metam suo tempore à publico magistratu communitatis post collectionem prudenter statuendam, ea lege, ut qui supplere debebit, suppleat. Hic contractus est licitus, quia est veræ emptionis. Usurarius esset, si tu pecuniam, v. gr. massario dedisses, non titulo emptionis, sed titulo mutui, seu præstiti, cum onere, ut massarius teneatur tempore messis eam solvere in frumento; quia mutuum pecuniæ exposcit, ut solvatur pecunia, & tu obligasti ad frumentum: liquet ex definitione mutui: *num.* 2375.

Massarius est, qui è suis segetibus fructus, v. gr. frumentum, vinum, &c. collecturus expectat.

MASSARIUS

2479 HIemis tempore indiget pecunia ad colendos agros, ideò anticipato vendit merces suo tempore colligendas, & eodem tempore consignandas.

QUÆRES I.

2480 *An mercator in Sicilia licitè emere possit à massario frumentum pretio anticipato, & determinato, independenter à meta?*

REsp. posse, si nulla sit fraus; quia est verus contractus emptionis, & venditionis, de cujus substantia non est, quòd actu pretium solvatur, & quòd actu res consignetur; sed quòd emptor sit obligatus determinato tempore solvere, & venditor determinato tempore rem consignare. Nec obstat in Sicilia pragm. ad oppositum, quia est edita ob præsumptionem fraudum, & usurarum; unde non obligat pro foro interno, sed externo. Potest igitur mercator tempore hiemis determinato pretio emere frumentum colligendum, & consignandum tempore æstatis. Idem dic de aliis fructibus. Diana *par.* 3. *tract.* 5. *res.* 115. Tamb.

2481 Triplex pretium excogitari potest. 1. Quod currit tunc, quando fit contractus. 2. Quod curret tunc, quando fiet collectio, & consignatio. 3. Tale, quod ab ipsis contrahentibus nunc, quando fit contractus, determinatur, independenter ab eo, quod currit nunc, aut curret tunc.

2482 Primum pretium in casu frumenti, & similium, non est in mentem revocandum, cum sit in evidens damnum emptoris; tempore namque hiemis, quando fit contractus, frumentum solet cariùs emi, quàm tempore æstatis, quando fit collectio; adeòque non potest præsumi, quòd mercator velit à massario frumentum emere cariùs, quàm valet tempore traditionis.

Dixi, *in casu frumenti, & similium*; quia in casu rei, quæ est plus valitura tempore traditionis, determinare pretium, quod currit, quando fit contractus, est usura; quia justum pretium est illud, quod res valet tempore traditionis; unde si equum valiturum post annum centum & decem, emas centum, quantum valet, quando fit contractus, idem est, ac si nunc des centum, recepturus post annum centum & decem ratione temporis, & anticipatæ solutionis, quod est usura. Si verò adsit lucrum cessans, damnum emergens, vel periculum non habendi rem emptam, aut sinceram, &c. tunc utique poterit aliquid proportionatum ultrà accipi.

Primum ergo pretium in rebus, quæ plus valent tempore traditionis, est injustum, nisi adsit lucrum cessans, &c. in rebus verò, quæ plus valent tempore contractus, quàm traditionis, ut in casu frumenti, & similium, non est prudenter præsumendum.

2483 Secundum pretium est justum, quia justum pretium est illud, quo res valent tempore traditionis.

2484 Tertium pretium independenter à lucro cessante, & periculis, est justum, si determinetur pretium illud, quo frumentum, aut res tempore consignationis probabiliter creditur valitura. Imò quando probabilitas futuri pretii non potest haberi, constitui potest determinatum pretium, non ad meram ementis voluntatem, sed alterius experti arbitrio; tunc namque par est in emente, & vendente periculum, uti ludus fortunæ.

2485 Potest mercator præter contractum licitè accipere à massario pignus; quia quilibet habet jus negotiandi circa rem suam majori cautione, qua potest.

Aug-

2486 Augmentum, quod frumentum facere solet in horreo à die collectionis usque ad diem traditionis in contractu præfixum, est massarii, posteà verò mercatoris; quia dominium actu transfertur per traditionem rei; unde mercator fit frumenti dominus, quando ipsi frumentum traditur, esto meta fiat postea. In Sicilia frumentum præfigi solet consignandum die 15. Augusti, meta verò imponi solet posteà mense Octobris post diem D. Francisci; in pluribus verò locis imponi solet post diem 15. Augusti.

QUÆRES II.

2487 *An qui massarius non est, possit uti contractu ad metam cum mercatore, vel cum eo, qui mercator non est.*

Resp. qui massarius non est, licèt segete careat, certò tamen sperat frumentum per emptionem, aut alia via habere, licitè potest hunc inire contractum, etiam cum eo, qui mercator non est; quia quilibet habet jus vendendi id, quod certò sperat se habiturum, pariter & emendi id, quod prudenter speratur. Ille verò, qui nulla via potest frumentum habere, non potest hunc contractum inire sine peccato, & perjurio, quia simulat vendere, cum reverà nil vendat. Nec mercator id sciens potest lucrum metæ accipere, aliàs committeret usuram ob mutuum palliatum, vel furtum: *v. num.* 2495.

QUÆRES III.

2488 *An liceat mense Januarii vendere, & consignare frumentum massarii ad pretium mensis Maii, quo tempore ob distantiam à præterita messe, major est frumenti penuria, & inde majus pretium?*

Videtur, quòd non, quia justum pretium est, quod currit, quando res vendita consignatur.

Resp. licere, si verè frumentum eras conservaturus, & venditurus mense Maii, & in gratiam Massarii id scientis, vendas mense Januarii; ratio est, quia verè cessat lucrum. 1. Quia illud mercator erat venditurus mense Maii, quando pretium erat futurum majus. 2. Quia frumentum intra illud tempus crevisset in horreo mercatoris; unde incrementum deductis expensis potest peti solvendum. Hinc patet solutio ad rationem in oppositum, quia frumentum mense Januarii venditum, & consignatum, non est purum frumentum mensis Januarii, sed frumentum Januarii conservandum, & vendendum mense Maii; unde mense Januarii valet pretio mensis Maii. Si verò non eras conservaturus, usuram committis; quia lucrum reportas ex dilatione temporis.

2489 Ex variis autem pretiis in variis diebus mensis Maii, non licet mercatori exigere supremum, sed illud, quod curret majori parte mensis Maii, quia illud cessat; nam eo pretio erat probabiliter venditurus, quod communiter currit. Quòd si currat pretium legitimum; tunc illud solùm exigere potes, quod taxatur, non vulgare. At si tanta sit pretii varietas, ut designari non possit pretium majoris partis mensis, non potes petere supremum; quia non es certus te supremo pretio venditurum: nec debes infimum; quia fortè potuisses majori vendere; debes igitur petere medium, quia sic attenditur ementis, & vendentis ratio.

Potest tamen fieri conventio, & pactum de certo pretio, quod prudenter tunc curret, illud mense Januarii determinando; quia si nulla sit fraus, par est utriusque periculum; unde hujusmodi venditioni, & emptioni accedit ratio justi ludi: *ut in num.* 2484.

QUÆRES IV.

2490 *An possit mercator tempore hiemis dare frumentum cum pacto, ut solvatur pretio currente tempore æstatis, si tunc plus valebit, quàm nunc, & si valebit minus, solvatur pretio currenti nunc?*

Resp. esse usurarium contractum, quia non est par utriusque conditio; potest autem absolutè vendere pretio currente tempore hiemis, quando fit traditio, ut constat, præfata clausula non apposita, nam si mercator potest vendere frumentum tempore hiemis pretio tunc currente, & solutione actuali, à fortiori solutione dilata, quia dilatio solutionis est in beneficium emptoris.

QUÆRES V.

2491 *Mercator mense Decembris dat pecuniam massario, cum pacto, ut mense Augusti consignet tantum frumentum ratiocinandum uno aureo minus pretio justo mense Augusti currente, aut per metam taxando. An contractus sit licitus?*

Resp. esse usurarium, & mutuum palliatum, nisi adsit lucrum cessans, periculum, aut alius justus titulus ex recensitis, quia mercator reportat lucrum certum ex pecunia anticipatò tradita: tum quia emptio extra limites justi pretii est injusta. Licitus est, si fit emptio frumenti consignandi mense Augusti, pretio tunc infimo.

2492 Hinc usurarius est contractus, quo quis dat pecuniam alteri pro tanto tritico, aut alia re proprio tempore consignanda quatuor tarenis minus pretio, quod tunc curret, nisi adsit aliquis justus titu-

lus ex dictis, aut sit intra lineam infimi pretii.

QUÆRES VI.
AN CONTRACTUS A GODERE,

2493 *Quo Petrus dat tibi pecuniam, v. gr. centum aureos, tu verò das illi domum, cum pacto, ut quisque fruatur datis, donec tu reddas pecuniam; possit licitari per contractum venditionis, & pacto retrovenditionis, quatenùs videlicet tu vendas domum Petro centum aureis, cum pacto, ut post decem annos, Petrus eodem pretio tibi revendat domum?*

Videtur, quòd sic; quia in contractu emphyteutico tu potes dare domum Petro, & percipere annuum censum, & tamen Petrus post decem annos tenetur tibi reddere domum; ita & ibi.

Resp. non posse, juxtà dicta *num.* 2389. quia in contractu venditionis transfertur dominium directum; ita ut completa emptione, & venditione, res si pereat, pereat emptori; & in casu periret Petro; non sic in contractu à godere; hinc erit venditio palliata, & contractus mohatra.

2494 Non tenet paritas contractus emphyteutici; quia in hoc venditur, seu traditur ad tempus dominium utile, seu usumfructum ex re fructifera, nempè ex domo, cujus dominium directum residet penès proprietarium. Tum quia contractus emphyteuticus fit supra rem immobilem, & fructiferam; pecunia verò, nec est immobilis, nec fructifera: *v. à num.*906. *& num.*2389.

QUÆRES VII.

2495 *An contractus inter mulierculas exerceri solitus, quo pecuniam dant* (vulgò ad uso di riti, di tela, di sargetta, &c.) *sit licitus?*

Contractus sic efformatur: Dat mulier una alteri tarenos septem, quod est verum pretium, quo à mercatoribus vendi solet ulna sargettæ; ipsa tamen mulier ulnam unam sargettæ, quæ tarenos septem valet, vendit tarenis duodecim, ea lege, ut mulier altera, quæ emere dicitur, venditrici solvat grana duo qualibet die, usque ad extinctionem tarenorum duodecim;& ita per tempus quatuor mensium, quod ad complendam solutionem requiritur, venditrix lucrum reportat tarenorum quinque. Ita similiter de contractu, ad *uso di riti*.

Resp. esse in se contractum mutui, & usurarium; quia cum revera *sargetta* illa non extet, contractus est mutui, nempè lucri ex pecunia tradita, ob solam temporis dilationem palliatus contractu emptionis, & venditionis.

2496 Dixi, *in se*; quia si adsit periculum, quatenùs, qui pecuniam dedit, tutum pignus non accepit, vel adsit lucrum cessans, &c. tunc quidem potest quid lucri supra tarenos septem, quos dedit, reportare, sed proportionatum lucro cessanti, aut periculo, juxtà superiùs dicta de periculo, & lucro cessante; minimè tam excedens, ut ex septem per quatuor menses accipiat quinque, quod in anno est accipere ex centum datis septuaginta lucri. Excogitari ne potest scelus majus, iniquior usura? *v.n.*2487.

QUÆRES VIII.
AN CONTRACTUS A PAGARE, E CONSIGNARE

2497 *Sit licitus?*

Praxis. Mercator mense Januarii vendit emptori centum modios tritici, quos reverà habet, consignandos mense Julii, quando emens solvit pretium; tenetur autem mercator frumentum dare, quoties emptor petierit, medio tempore à Januario ad Julium, quo tempore frumentum stat periculo, & expensis mercatoris; eo verò elapso, potest venditor cogere emptorem, ut frumentum accipiat, & protestari, quòd aliàs deindè interesse, expensæ, & periculum stent penès emptorem.

Pretium autem non est illud, quod currit mense Januarii, nec quod curret mense Julii, sed tribus tarenis, v. gr. plus eo, quod currit mense Januarii, quando fit contractus, ita ut si tunc pretium est quinquaginta, pretium taxatur quinquaginta tribus tarenis. Hoc præmisso.

2498 Respondet Diana *p.*1. *tr.*8. *ref.*65. esse licitum: quia est verus contractus emptionis, & venditionis: & illud plus trium tarenorum accipitur. 1. Pro expensis, labore, & periculo, quæ mercator subit ex eo, quòd est obligatus frumentum conservare ad mensem Julii. 2. Quia par est in utroqne periculum lucrandi, & perdendi; nam mense Julio pretium potest esse majus, vel minus.

EMPTIO REI PECUNIA ANTICIPATA, ET VENDITIO REI AD CREDITUM, SOLUTIONE PECUNIÆ DILATA.

2499 Dico 1. Te non posse minoris justo pretio rem emere, ex hoc præcisè, quòd pecunia anticipata emis; quia lucrum reportas ex tua pecunia anticipato tempore in totum, aut in partem soluta. Justum

ſtum autem pretium eſt illud, quo res valet tempore traditionis, de quo fusè dictum eſt: *num.*2482.

2500 Dico 2. Te non poſſe cariùs ultrà juſtum pretium rem, v.gr. pannum, &c.vendere, ex hoc præcisè, quia ad creditum vendis: quia lucrum reportas non ex pretio panni, ſed ex dilatione temporis, quod non eſt tuum; unde venditio ad creditum cariùs juſto pretio eſt virtualis mutuatio. Nec poteſt ſic vendentem juvare lucrum ceſſans. 1. Quia ad creditum vendens plures vendit merces, & plures habet emptores, quàm ſi pecunia numerata venderet. 2. Quia ſic ſe liberat à pluribus periculis, quibus ſunt expoſitæ merces, ſi diù invenditę in officina detineantur; pannus enim eſt expoſitus cariei; & quò diù detinentur, eò magis deperdunt. 3. Quia qui pecunia numerata emit, vult pretio infimo emere; qui verò ad creditum vendit, poteſt pretio ſupremo vendere, & ita intra limites juſti pretii lucrari; quæ ſi attentè conſiderentur, compenſant venditori lucrum ceſſans; ac proindè vendens ad creditum, non poteſt ex vi lucri ceſſantis lucrari. Et solùm poſſet quid moderatum ſupra juſtum pretium ratione periculi amittendi rem venditam, & pretium, ſi venditor prudenter tale periculum cognoſcat; ſæpè namque contingit, ut ementes pannum, aut talem credito, poſteà aufugiant, aut ſe abſcondant inſoluto pretio; quod periculum ceſſat, ſi venditor accipiat tutum pignus, aut vendat perſonæ, de cujus fidelitate ſuſpicari non poteſt.

Scotus *in* 4. *d.*15. *quæſt.*2. *à litt.P*, Maſtrius *diſt.*5. *q.*1. *num.*11. Joan. la Cruz, *pag.*146. Bonac. *tom.*2. *pag.* 592. Buſemb. *lib.* 3. *tract.*5. *c.*3. *dub.* 8. Tamb. *tom.*2. *lib.*9. *tract.*5. *tom.*1. *lib.*8. *tract.*3. *cap.*7. *tr.*5.

CONTRACTUS MOHATRA

2501 **E***St, quo quis emit credito, & pretio ſupremo merces à mercatore, eaſque eidem retrovendit pretio infimo, aut viliori*. Declaratur exemplo.

2502 Petrus indigens pecunia, petit mutua centum ſcuta à mercatore, qui reſpondens ſe pecuniam non habere, offert ſuas merces; inde vendit Petro quantitatem panni pretio ſummo juſto, quod ſupponitur ſcutorum centum: Petrus autem, quia indiget non panno, ſed pecunia, pannum emptum venditioni exponit pretio infimo, quod ſupponitur nonagintaquinque, aut nonaginta; quo pretio eumdem pannum redimit mercator ipſe, qui vendidit, ſicque lucrum reportat ſcutorum quinque, aut decem pro centum. An talis contractus ſit licitus?

Reſp. eſſe licitum, ſi verè intendant emere, & vendere, & nullum ſit pactum explicitum, nec implicitum retrovenditionis eidem perſonæ, quæ vendidit; quia tunc contractus eſt vera emptio, & venditio, quæ nullo jure iis prohibetur. Cardenas *d.*24.

Nec ex hoc, quòd idem mercator pannum redimat pretio infimo, indè lucrum reportans, committit uſuram. 1. Quia cum non adſit pactum retrovenditionis, mercatur enim caſualiter, ut unus de populo. 2. Quia ſi poteſt tertius ſic emere, cur non ipſe, qui vendidit? eò maximè, quia ſi ipſe emat, eum liberat à labore quærendi emptorem. Nec obſtat, ſi quando vendidit, cognovit ex indigentia emptoris, ſe fore redempturum, dummodò non interceſſerit allatum pactum, nec explicitum, nec implicitum, cujuſmodi eſſet intentio eum obligandi ad retrovendendum; quia tunc non adeſt intentio lucrandi ex mutuo. Magis timorati ſolent talem extra dimittere, ut priùs extrà quærat emptorem, & ſi non inveniat, redeat.

2503 Si verò præceſſerit pactum explicitum, aut implicitum retrovenditionis eidem, contractus eſt uſurarius, & mutuum palliatum, quia cum emptio, & venditio ſit libera, pactum, ſeu contractus de retrovendendo eidem, ſatis dat intelligere fraudem mercatoris, quòd circuitu illo velit lucrum reportare ex mutuo. Tum quia ſuppoſita venditione juſto pretio ſupremo facta, injuſtum eſt onus de retrovendendo à mercatore impoſitum. Hinc meritò contractum mohatram cum contractu præviè inito de retrovendendo eidem, damnat Innoc.XI. *vide in propoſit.*40. *ab Innoc.XI. damn.* & vocatur vulgò contractus, *dello ſtocco*, quatenùs fraudulenti circuitu puncti cædit corporis ſubſtantiam, & animæ ſalutem.

MONOPOLIUM

2504 **E***St, quo unus, vel plures mercatores inter ſe propria auctoritate conveniunt, ut coemendo merces certi generis, eas cariùs divendant, efficiendo, ut vix alibi inveniri poſſint*. Eſt injuſtum, & obligat ad reſtitutionem damni. Nam hujuſmodi Monopolæ damnum inferunt aliis mercatoribus, faciendo, ne vendant, & civibus, ut cariùs emant, ob paucitatem venditorum.

2505 Licitum autem eſt Principi ex juſta cauſa concedere uni, aut pluribus, ut ipſi ſoli certas merces vendant, dummodò neceſſaria uſui humano non deſint, nec Eccleſiaſtici graventur. Debet autem tunc Princeps rerum pretium expertorum judicio taxare, ne cives plus æquo graventur. Juſta cauſa poteſt

esse, ut sic illi curam habeant, de abundanti mercium copia populo necessaria providere, quæ alioquin deficere posset. Sine justa causa non potest id concedere Princeps, absque aliorum injuria.

Mastrius *in theol. mor. disp. 5. q. 1. n. 33.* Tamb. *tom. 1. lib. 8. tract. 3. cap. 7. §. 12.* Busemb. *lib. 3. tract. 5. cap. 3. dub. 8. num. 9.* Clericatus *cap. 91.* Diana *p. 6. tr. 8. res. 1.*

TERRAGIUM

2506 *Est redditus, qui per Dominum terræ, ex ejus fructibus, à Massario tempore recollectionis percipitur.* Hic contractus in Sicilia practicatur. Regia namque Curia (loquendo de terris, quas administrat nomine Regis) aut Barones (loquendo de terris in feudum, seu in emphyteusim concessis, quorum habent dominium indirectum; residente dominio directo penès Regem; quæ proindè vocantur terræ feudales, & demaniales) feudum unum in plures partes terræ, putà quatuor, sex, &c. inter Massarios dividunt, cum onere totidem solvendi terragia; ita ut partes illas terræ serant, & colant, & terragiis Regiæ Curiæ; aut Baroni solutis, quod superest, ad ipsos Massarios pro suis laboribus, & sustentatione spectet.

2507 Quantitas terragii solvenda attendi debet, vel ex pacto, vel consuetudine. Nostra consuetudo est, ut solvatur salma una tritici pro una salma terræ per Massarios æstimandæ, & mensurandæ. Quòd si adsit pactum, illi standum est; ita tamen, ut Massarii non graventur; unde pactum, ut sit justum, est faciendum de peritorum judicio, qualitate, seu bonitate terræ, & aliis circumstantiis considerandis attentis.

2508 Terragium exigi debet in fructibus, qui ad victum hominis necessariò deservire debent, nimirùm in frumento, vino, & leguminibus. Juxtà consuetudinem autem, aut conventionem exigi potest in pecunia, quia est æquivalens, & etiam in hordeo, si in terra seminatum sit hordeum; quia virtualiter spectat ad victum hominis, cum etiam animalia, quæ hordeo vescuntur, victui hominis inserviant. Muta *super Constit. Panorm. cap. 84.*

QUÆRES I.

2509 *An debeatur domino terragium pro eo anno, quo terra non fuit seminata, sed solùm in ea fuerunt facta novalia?*

Respondeo deberi. Muta *cit. num.* 16. 17. & 18. quia aliàs id cederet in damnum domini, & utilitatem seminatoris, qui haberet usum novalium, & insuper anno sequenti terra ei uberiùs fructificaret.

2510 Novalia verò erunt seminatoris, aut ejus, per quem facta fuerunt; ita ut cui velit, ea vendere possit: dominus tamen habebit in eis prælationem.

2511 Eo autem anno, quo terra non seminatur, nec novalia fiunt, nullum terragium debetur, juxta *num. sequent.* dicenda. Neque debetur in casu sterilitatis; quæ tamen est regulanda, juxta dicta *num.* 2382.

QUÆRES II.

2512 *Baro dedit Massario sex salmas terræ, tres seminandas, alias ut eo anno quiescant relinquendas, sed quod pro his tribus unum solum terragium solvat, ita quod eo anno quatuor terragia solvat. An quartum terragium sit justum, & licitum?*

Respondeo, resolutionem pendere ex peritorum prudenti æstimatione, & judicio; si enim ordinariè, & regulariter experitur, quòd terra illa, quæ uno anno inseminata relinquitur, altero anno (ex quo quieverit) reddat fructus uberiores, sufficientes ad compensandos labores, & expensas Massarii, & insuper ad solvendum quartum terragium pro anno quietis; tunc erit justum, & licitum; quia quies illa cedit in utilitatem Massarii. Si secùs, est injustum, & iniquum.

QUÆRES III.

2513 *Vassallus unius Baronis, reperit sub ditione alterius Baronis terragia minori pretio. An proprius Baro possit licitè eum impedire, & obligare ad recipiendas proprias terras solito pretio?*

Respondeo posse, neque hoc est inducere servitutem vassallis; ratio est, quia Barones tenentur Regiæ Curiæ solvere consuetas contributiones super valore, & fructibus terrarum feudalium, & demanialium, seu super dictis terragiis; ad quas contributiones concurrere tenentur omnes Barones, & Vassalli, nedum jure civili, verùm etiam naturæ, cum inserviant conservationi Regis, & Regni. Data autem ea libertate Massariis unius Baronis vassallis, accipiendi alterius Baronis terragia, minori pretio, relictis proprii Baronis terragiis, solito, & justo pretio, id cederet in detrimentum; nedum proprii Baronis, sed etiam Reipublicæ, & Regis; quia Baro non reperiret vassallos, qui propias terras reciperent, & inde sine fructibus

bus manerent, & terragia deficerent, atque adeò consuetas contributiones solvere non valeret.

2514 Non potest tamen Baro dare Massario terras supra ejus vires, putà tres, quando vix est habilis ad duas excolendas.

DE VENDITIONE OFFICIORUM SÆCULARIUM.

2515 Officia sæcularia, quæ nullam jurisdictionem habent annexam, sed nudum ministerium, putà scribæ, tabellionis, & similium, posse licitè vendi, non est dubium; quia nullo jure est vetitum. Bardi in Selecta, *lib.* 1. *qu.* 19. Adeòque difficultas restringitur ad officia administrationem, seu jurisdictionem habentia.

De his fusè agit Bardi *cit.* sed clarè totam rem restringit P. Tamb. *to.* 1. *lib.* 8. *tr.* 3. *c.* 7. *§.* 3. ut sequitur:

„ 2516 Non solùm Principes supremi, sed „ etiam quilibet Princeps Regi subditus, Dux, „ Marchio, &c. imò, & Senatores, Civitatumque Prætores possunt vendere Officia „ sæcularia; Officia, inquam, quæ absolutè „ ipsorum sunt, vel ipsis absolutè data. Ita S. „ Tho. *opusc.* 21. *ad Ducissam Brabantiæ*; Azor. „ *to.* 3. *lib.* 8. *cap.* 7. *q.* 3. Vasquez *opusc. de benef.* „ *cap.* 2. §. 3. *dub.* 14. Less. *cap.* 32. *dub.* 4. Fagund. *de contract. lib.* 5. *cap.* 23. de Lugo *tom.* 2. „ *de just. d.* 34. *sect.* 3. Ratio est, quia quilibet „ potest vendere id, quod est pretio æstimabile, & suum est. Notanter, sæcularia, „ dixi, quæ etiam sunt ea, quæ Episcopus, „ si fortè sit Marchio, ut talis, idest ut Marchio, absolutè dare potest; de Ecclesiasticis „ enim Officiis hìc nihil agimus, pertinent „ enim ad tractationem de Simonia.

„ Sed qua ratione dignoscat Rex, vel alii, „ Officium esse absolutè sub suo dominio? „ Respondeo, duobus signis. Alterum, si absolutè de illis disponere solent, hoc est, absque obligatione reddendi rationem alteri „ superiori, de eorum collatione. Alterum, „ quando immemorabiliter antecessores sine „ alterius dependentia, seu licentia soliti sunt „ illa vendere. Confirmatur; nam quando „ Rex hæc officia iis donat, quos scit per se „ non esse obituros, ut fœminis, vel viris nobilibus suæ aulæ, probabile est, ex Azor. *loc.* „ *cit.* Regem tacitè facultatem concedere illa „ vendendi, seu cum pensione in alios transferendi; ergo eodem modo, quando Rex, vel „ Respublica absolutè concedit Senatoribus, vel Gubernatoribus ea Officia tradenda aliis, tacitè licentiam concedit illa „ vendendi. Videant tamen apud Dianam „ *par.* 6. *tr.* 6. *ref.* 3. Proreges, aliique, an ipsis „ expressè à Rege vel supremo Principe sit „ vetitum: tunc enim nulla favebit vel consuetudo, vel aliàs collata licentia.

„ Duo tamen scopuli sunt omninò cavendi. Prior, ne immoderato pretio vendantur, sed prudenti consilio, juxta emolumentum Officii; secùs, præter injustitiam „ immoderati pretii, daretur etiam ansa Officiali electo exigendi à populis plus justo. „ Posterior, ne indignis conferantur Officia. „ Si enim non idoneus Officialis à te creatus „ damnum faciat, sive particularibus, sive „ Communitati, per sententias injustas, per „ latrocinia, &c. tu obligaberis ad restitutionem: & quidem non nego illum, qui immediatè damnum intulit, esse priùs obligandum, sed certè in ejus defectum tu obligationem non effugies. Imò quando ipse electus bona fide credidit se esse idoneum, „ & sine gravi culpa, utpotè ignoranter, injustas sententias protulit, vel quid simile, „ tu elector omninò restituere debebis: sic de „ Lugo *to.* 2. *dis.* 34. *sect.* 4. *num.* 49. quia ipse „ non peccavit culpa Theologica, peccasti tu, „ dum sciens, vel scire debens, indignum Officialem elegisti.

VENDITIO ELECTIONIS AD OFFICIUM, VEL AD LEGATUM.

„ 2517 Illam difficultatem pertinentem „ ad Justitiam distributivam huc reducamus: An scilicet Senatoribus, vel cuicumque, qui cum non sint domini aliquorum Officiorum, vel legati, vel pecuniæ, „ frumenti, panis, &c. curam tamen habent „ ea distribuendi ad suam electionem; an, „ inquam, integrum iis sit, aliquid accipere „ ab illis, qui eliguntur, eo prætextu, quòd „ cum Senator potuisset alium eligere, tamen „ hunc elegit: cum enim hæc electio sit pretio „ æstimabilis, posse illam competenti pretio „ vendi aliquis existimabit?

„ Respondeo, esse diligenter distinguendum, vel enim sermo est de pecunia similibusque rebus temporalibus, quæ sint distribuendæ ex voluntate Testatorum, Fundatorum, Prædecessorum, &c. vel de officiis, quæ à Repub. vel Senatoribus debent Civibus determinatæ conditionis „ conferri: & in utroque casu distributor, „ ut dictum est, nullum Jus habet, nisi eligendi, non autem sit dominus, sive Officii, „ sive pecuniæ distribuendæ. De singulis separatim: nam quia Sanch. *l.c. cons. c.* 1. *dub.* „ 56. (vide etiam *ibid. d.* 38. *n. præsert.* 17. & 18.) „ ea non divisit, animos legentium non sedat „ ejus doctrina.

Asse-

„ 7. Assero primò: Quando distribuenda „ est à te pecunia, vel quid æquivalens, non „ potes accipere quidpiam propter electionem unius potiùs, quàm alterius; si accipias, peccas, & accepta restituere teneris. „ Ita de Lugo *ibid. du.56.* Ratio convincens „ est, quia sic re ipsa non dares totam summam distribuendam. Si enim testator jussit, „ ut puellæ V.G.nubili darentur à te centum „ aurei, tu verò velles decem exigere ab illa, „ quia eam elegisti, jam non centum dares, „ sed nonaginta. Neque dicas,eam liberè dare; ne id dicas, inquam, nam satis involuntariè eam dare præsumendum est.Certè „ ita regulariter contingit, si pactum præcedat: ut fusè alibi. At verò si post acceptos „ numeratosque integros aureos, nullo præcedente pacto, sine ullo metu, aliquid ex „ grato animo verè, & liberè tibi dare illa „ vellet, non repugno; sed quæso te, id „ quando erit?

„ Assero secundò: Quando distribuendum „ est officium, non potes licitè hunc potiùs „ eligere, quàm illum, quia ab hoc accepisti „ pretium: verùm si proportionatum pretium accipias, ad restitutionem non teneris. Ità de Lugo *to.2. de just.d.34.sect.3.num.* „ *37. d.9. num.37.* insinuat Less. *lib.2. cap.14.* „ *dis.9. num.64.* Ratio est, quia quamvis tu „ obligeris dare officium alicui, veluti in genere,non tamen obligaris dare huic homini „ particulari: cum ergo hæc electio sit sub „ tuo dominio, & sit pretio æstimabilis,illam „ moderato pretio vendens, non facis contra „ Justitiam, & ut suppono, neque Reip. „ damnum infers, quia idoneum eligis.

„ Dices: Hæc ratio etiam probat, id non „ esse illicitum.Respondeo,saltem tunc esset „ mortaliter illicitum,quando adesset lex sub „ mortali obligans, ne electio fieret, nisi gratis, vel quando data esset tibi electio ea „ lege,ut gratis, ac sine pretio exhiberes. Sed „ neque in hoc casu obligareris ad restitutionem accepti (supponimus autem à lege non „ invalidari donationem,sed solùm prohiberi) „ quia non peccares contra justitiam commutativam, sed vel contra obedientiam, vel „ similem aliam virtutem. In eodem tamen „ casu, quo peccares mortaliter, adverto, si „ facta à te electione, pecuniaque recepta, „ adhuc esset res integra,ut resiliri ab electione, & collatione officii posset, te obligari „ sub mortali ad rescindendam electionem, „ pecuniamque reddendam, & ad gratis de „ novo eligendum,ne scilicet peccatum mortale continuares; nam si irrescindibilis est „ electio, ad nullam restitutionem tenereris, „ quia tunc ejusmodi restitutio, nec peccatum jam commissum, nec electionem „ irrevocabiliter jam factam impedire posset.

„ Urges: Adsunt leges prohibentes, quas „ ponit per extensum Sanch. *l.2. consil. cap.1.* „ *dub.56.* Cur ergo dictum est (quando adesset lex (Respondeo, quia (ut rectè monet de Lugo *t.2. de just. dist. 34. sect. 3. num.* „ *35.*) hæ leges solùm loquuntur de electione quoad distribuendam pecuniam,vel quid „ æquivalens, non verò quoad distribuenda „ prædicta officia.

„ Anno superiore delegati sunt à Prorege „ per hoc Regnum nonnulli viri nobiles, qui „ censerent, seu describerent numerum animarum, seu capitum Regni, eorumque divitias:concessaque iisdem est facultas adsciscendi sibi aliquot ministros, quibus solveretur stipendium sui laboris, nempe unus „ aureus, vel quid simile pro quolibet die. „ Quidam ex his nobilibus, quandoquidem „ ei concedebatur hunc ministrum potiùs eligere posse, quàm illum, quæsivit à me, „ an ipsi liceret exigere pecuniam ab eligendo, itaut dimidium aureum pro singulis diebus ipse sumeret, dimidium ministro?

„ Respondi, nequaquam licere, sub pœna restitutionis. Rationem duxi ex hactenùs allata doctrina: nam ejusmodi electio „ ad officium, seu ministerium relatum ad „ illam determinatam pecuniam à Prorege „ taxatam, non est concessa absolutè viro „ illi nobili, sed sub ea conditione, ut minister lucraretur integrum aureum: quare „ hæc electio reducitur ad priorem illam distributionem pecuniæ integrè dandam electis, *dictam num.7.* Atque adverte, eodem „ peccato contra justitiam peccaturum eumdem nobilem virum, si ab initio acciperet „ aliquod pretium pro ejusmodi electione: „ nam tunc reverà tota merces illi ministro „ justè à prorege attributa nequaquam daretur; partem enim ejus sibi vir ille nobilis „ jam anticipatò seponeret.

TESTAMENTUM

2518 **E***St nostræ voluntatis justa sententia de eo, quod de bonis suis quis vult fieri post mortem suam cum institutione hæredis.* Est duplex, *Scriptum*, quod fit scripto cum obsignatione testium; & *Nuncupativum*, quod fit sine scriptura coram testibus. Ad scriptum requiruntur ex jure septem testes, *qui sint liberi, masculi, puberes, ratione pollentes, non infames, non pauperes, nec infideles*. In testamento militis, aut ad pias causas, sufficiunt duo.

duo. In testamento ruris facto sufficiunt pauciores, si plures haberi non possunt.

Factum sine solemnitatibus juris valet, & obligat in foro conscientiæ.

2519 Testamentum potest semper usque ad mortem revocari. Si sit juratum, potest validè revocari, sed illicitè; validè, quia testator usq; ad mortem est dominus suorum bonorum; illicitè ob irreverentiam juramenti, quod proindè est adimplendum, quando potest sine peccato servari. Hic faciunt casus adducti de voto *num.* 1892. & de donationis revocatione.

Immò testamentum patris irritatur superveniente filio posthumo, quem pater non instituerat hæredem. Item non solùm irritatur agnatione naturali, videlicet nativitate posthumi, sed etiam agnatione civili, videlicet, si quis post conditum testamentum adoptat aliquem in filium, aut filiam. Bonac. *to.* 2. *de contr. disp.* 3. *quæst.* 17. *punct.* 5. ex pluribus juribus.

Testamentum autem, in quo fuit prætermissus legitimus hæres, non irritatur quoad omnia, sed solùm quoad institutionem, adeòque legata, substitutiones, & fideicommissa servari debent ab eo, qui succedit. Bonacin. *cit.* ex pluribus juribus. Quia *utile per inutile non vitiatur*. Si autem testamentum rumpitur, quia prætermissus filius posthumus ignoranter, controversia est apud Doctores.

2520 *Testari possunt omnes puberes, usum rationis, & liberam bonorum administrationem habentes, nisi à lege prohibeantur. Religiosi, & servi testari non possunt: quia quidquid Monachus acquirit, Monasterio acquirit, & servus domino; nec damnati ad mortem, ex jure, nec uxor, nisi ad pias causas, nec filiusfamilias de bonis adventitiis sine patris consensu, nisi sit clericus, etiam prima tonsura. Potest testari ad pias causas de peculio castrensi, aut quasi. Nec cæcus sine testibus; nec pupillus, nisi sit doli capax, & juramento firmaverit; nec in bello justo captus; nec obses apud infideles: vide num.* 2601.

2521 Institui possunt hæredes tam personę privatæ, quàm communitates, si sint hæreditatis capaces.

2522 *Testator non prohibetur, omissis consanguineis collateralibus, constituere hæredem quemvis extraneum. Et quamvis spurius jure civili à testamento excludatur; potest jure canonico pater illi alimenta relinquere, & filiam indigentem dotare: v. num.* 2527.

2523 *Hæc conditio testamento apposita, si filia non nupserit, in ea quæ numquam nupsit. Item, si non intrabit Religionem, habetur pro non apposita.*

2524 *In dubio testamenti judicandum est testatorem id voluisse, quod si adesset, dicturus crederetur. Arsdekin.*

2525 Recta ratio, & æquitas dictat, ut pater, & mater id, quod superest extra legitimam, detractis rationabilibus legatis, & remunerationibus, æqualiter inter filios dividat; aut proportionaliter, videlicet plus uni, si justa ratio exposcit, in quantum v. gr. unus est magis habilis ad lucrandum, aut est applicatus muneri, putà studiis, & inde plus egeat.

2526 Cæterùm non peccant mortaliter, si ex specialiori amore de eo, quod superest, plus uni filio, quàm alteri relinquant, nisi faciant ex odio. Diana *part.* 1. *tract.* 8. *resol.* 83. ubi addit, quòd si in morte odium deposuerit, & illius pœniteat, sit absolvendus, licèt testamentum revocare non velit; quia solùm contra charitatem peccavit, minimè contra justitiam commutativam; quia parentes tenentur filiis ex justitia ad solam legitimam, ita ut totum id, quod superest extra legitimam, possint de rigore justitiæ relinquere extraneo. Hic autem est sermo de bonis liberis, minimè de vinculatis, de quibus *num.* 2052.

2527 Qui non habet filios, nec nepotes de linea recta, qui succedant in stipite, sed consanguineos collaterales, videlicet fratres, sorores, consobrinos, nepotes ex illis, &c. potest de rigore justitiæ omnia sua relinquere extraneo, eumque instituere hæredem; nec peccat mortaliter, secluso scandalo, gravi aut extrema eorum necessitate: Et in casu necessitatis potest eorum sublevare necessitatem, & cætera extraneo relinquere. Diana *cit. resol.* 85. & *p.* 5. *tract.* 3. *resol.* 114. Bonac. *de contr. disp.* 3. *q. ultim. punct.* 3. *num.* 13. Sà, Silvester, & alii plures apud Dianam, contra Homobonum: quia nullum jus ad id illum obligat, nec naturale, nec divinum, nec humanum: *v. num.* 2056.

2528 Non obstat lex Cæsarea præcipiens consanguineo ab intestato morienti succedere proximiorem in sanguine; nam id præcipit, non quia ita exigat jus naturale, sed fundata in præsumptione rationabili, quatenùs lex præsumit voluntatem defuncti hanc fuisse; Beja *p.* 1. *casu* 57. soli namque filii sunt hæredes necessarii, qui jure naturali succedunt quantum ad legitimam parentibus testantibus; quoad omnia autem bona ab intestato decedentibus.

2529 Hæc dicta procedunt de rigore justitiæ. Ratione tamen æquitatis, & charitatis, equum est, ut consanguineis collateralibus ali-

aliquam portionem distribuat, ut sic vitentur jurgia, lites, invidiæ, maledictiones; & similia mala, quæ inde solent oriri.

2530 Imò Joan. Valerus *in different. utriusque fori*, addit, cessare etiam æquitatis rationem, sua bona relinquendo Hospitali, aut Monasterio pauperi, si consanguinei sint pauperes, at non extremè indigentes, & Hospitale, aut Monasterium sit magis pauper. Secùs, si Monasterium sit dives.

2531 Denique pater, si sine justa causa, dum vivit, bona vendat, aut alio modo alienet cum præjudicio legitimæ filiorum, non peccat contra justitiam, sed charitatem; Diana *cit. ref.* 84. quia filii non habent jus in hæreditatem patris, patre vivente: *v. num.* 2369. & 2522.

2532 Executor testamenti est ille, cui à testatore fortè dubitante de fidelitate hæredis, committitur facultas exequendi ab ipso disposita. Excedere debet annum 17. ætatis. Potest esse unus, vel plures, mas, vel fœmina, etiam Religiosus de sui Prælati licentia. Est prohibitum Franciscanis de Observantia, & Capuccinis ex jure; eorum autem acta essent valida, sed illicita.

2533 Potest autem testator eis committere electionem executorum, & facultatem consulendi executores, ita ut ab ipsis executores consilium petere teneantur. Rodriq. *to.* 3. *qu.* 70. *art.* 2.

2534 Executores pecuniam ad distribuendum pauperibus acceptam, applicare possunt sibi, suis consanguineis, aut amicis, si egestate laborent; vel suo Monasterio pauperi, si est Religiosus; quia per onus assumptum non evadit deterioris conditionis.

2535 Non debetur illis salarium, quia est officium voluntarium pietatis, & amicitiæ, nisi indè impedirentur à propriis negotiis, & sic aliquod lucrum cessaret, aut damnum emergeret, vel nisi non sint simplices executores, sed etiam administratores bonorum; tunc namque in utroque casu debetur illis salarium assignandum à judice, nisi aliquid singulis annis fuerit illis à testatore relictum.

2536 Hæres tenetur soluere uota realia defuncti non ex ui uoti, sed justitiæ, similiter & uota mixta, ex ea parte, qua sunt realia, & separabilia à parte, qua sunt personalia, hoc ordine: ut concurrentibus aliis defuncti debitis, soluere debeat, 1. Æs alienum defuncti, 2. Expensas funeris, 3. Integram legitimam siue ascendentibus, siue descendentibus debitam, 4. Vota, & tandem legata pia; quia prior fuit obligatio uoti, quæ uouentem adstringebat, quàm legatum, quod nunc hæredes obligat.

2537 Hinc hæres adeundo hæreditatem, nedum commoda, sed etiam onera realia defuncti in se transfert, cum duplici tamen beneficio, 1. Ut non obligetur supra uires hæreditatis, 2. Si sit hæres uoluntarius, seu non necessarius, *cui legitima portio non debetur*, ut deductis expensis funeris, & solutis debitis, quartam partem hæreditatis, siue sit unus, siue plures, obtineat, quæ dicitur. *Quarta falcidia*. Quòd si eam non obtineat, ex legatis, non tamen piis, detrahere potest jure legis Falcidiæ.

2538 Hæres uerò necessarius, *cui debetur hæreditas ab intestato*, potest suam partem legitimam ex bonis testatoris absolutè detrahere, estò non sufficiant ad soluenda legata; quia hæres necessarius sua legitima priuari non potest: *v. num.* 2051.

2539 *Hæres fidei commissarius, ut post certum tempus restituat hæreditatem alteri per leges non impedito, potest, quando ipse, aut ejus hæres hæreditatem restituet, sibi retinere quartam partem, quæ dicitur Trebellianica; & computentur in istam quartam partem fructus percepti: nisi iste hæres fideicommissarius sit hæres ex descendentibus legitimis; quia tunc præsumitur testatorem, ultra dictam quartam, voluisse illos fructus illi applicare*. Ita Joan. de la Cruz. *v. num.* 2603.

2540 Si bona defuncti non sufficiant ad omnia uota, aut legata pia soluenda, sunt diminuenda, sed soluenda omnibus pro rata, quia tunc par est omnium ratio, & jus ad solutionem. Vidal. *de legatis inquisit.* 1. *num.* 24.

2541 Concurrentibus legatis non piis, & piis, etiam pro celebratione Missarum, omnia esse pro rata diminuenda, & soluenda, si hæreditas ad omnia non sufficiat, tenent Donatus *tom.* 4. *tr.* 7. *qu.* 105. Verricelli *tr.* 8. *misc. quæst.* 64. at rectiùs de legatis piis, præsertim pro Missis, negat Diana *p.* 7. *tract.* 10. *ref.* 14. quia ritè præsumitur, testatorem uelle salutem propriæ animæ omnibus aliis præferre.

LEGATUM

2542 Est *donatio à testatore relicta, & ab hærede præstanda*. Differt à simplici donatione, quia legatum est donatio facta causa mortis. Aliud dicitur profanum, quia ad profanos usus. Aliud pium, quia ordinatum ad pios usus, & animæ suffragium, u.gr. ad maritandas puellas, ad eleemosynam, Missas, &c.

2543 Culpa hæredis in non restituendo debita defuncti existentis in Purgatorio, non no-

nocet animæ defuncti, quæ non debet pati ex culpa alterius. At negligentia hæredis in satisfaciendis legatis piis graviter nocet, in quantum privat animam suffragiis & satisfactionibus, quibus pœnæ purgatorii abbreviarentur.

2544 Hæres legatum pro anima relictum tenetur sub mortali solvere, non solùm per decem annos, sed per totum tempus à testatore præscriptum; quia tempus, quo animæ in Purgatorio detinentur, est nobis omninò occultum, & soli Divinæ Justitiæ, simul & Clementiæ reservatum; adeòque non potest à nobis sine temeritate præscribi. Hinc ex una parte reiicienda est opinio Soti, quòd animæ non detineantur in Purgatorio, plusquam per decem annos. Ex alia dictum illud: *Quòd pro uno peccato veniali fit in Purgatorio luenda pœna unius anni, & pro uno mortali septem annorum*, est vulgi, & mulierum; quia nulla auctoritate Scripturæ, Conc. Traditionum, aut Patrum munitum, ut observat Bellarm. *v. in prop.* 43. ab Alex. VII. *damn.*

2545 Legatarius, si post judicis monitionem fuerit per annum negligens in adimplendo aliquod onus ei à testatore relictum, privatur legato, & illud applicatur pro anima defuncti. Mendo *ver. legatum num.*6. Item legato privatur post judicis sententiam, si leganti jam mortuo fuerit injurius, eum graviter infamando, aut cum illius vidua uxore rem habens: *v.n.*2571.

2546 Si legatarius sciens, & potens, legatum per triginta annos non petat, hęres legantis contra rem legatam præscribit in pœnam negligentiæ illius. Legatario autem mortuo, non comparente, quia nescivit, aut non valuit, legatum est solvendum ejus hæredi. Mendo *cit. num.*6.7.

2547 Notarii autem tenentur sub mortali intra tres menses legata, maximè pia, legatariis manifestare, etiam nullo requirente, & eis ignorantibus. Vidal. *de legatis inquisit.* 1. *num.*64.

2548 Si legato sit apposita conditio impossibilis, aut contra bonos mores, valet legatum, absque eo, quòd conditio impleatur; quia talis conditio ex jure habetur pro non apposita. Mendo *cit.*

2549 Legatum annuum relictum uxori, donec castè vixerit, amittitur per fornicationem publicam, minimè per occultam, aut per osculum. Mendo *cit. n.*14.

„ 2550 In legato de alimentis alicui, veniunt cibus, potus, vestes, lectum, habitatio, & ea, sine quibus vivere non potest, minimè reliqua. Item si legentur centum modii tritici, qui ex tali agro eo anno colligentur, si pauciores colligantur, hi solùm debentur: ita Mendo *cit. num.*18.22.

„ 2551 Quando in testamento legantur centum Petro, & alia centum pauperibus, licèt Petrus sit tunc pauper, non possunt hæc centum ei dari: quia clausula generalis non refertur ad specificata. Limita, si relicta sunt centum Petro velut amico, aut affini, qui tempore testamenti erat dives, & tempore mortis testatoris redditus est pauper; tunc aliquid poterit ei concedi ex secundis centum, nam non fuit specificatus ut pauper. Præterea si testator vivens donavit v.gr. Hospitali proprietatem bonorum, reservans sibi usumfructum, & ex hoc leget quantitatem piis operibus, poterit ex his aliquid applicari eidem Hospitali; quia hæc non sunt prolata in eadem dispositione, in qua locum habet dictum axioma; *Clausula Generalis non refertur ad specificata*. Mendo *num.* 8. *v. num.*2517.

REGULÆ IN LEGATIS SERVANDÆ

2552 Sunt plures, 1. Quòd legata sint juxta consuetudinem loci intelligenda. *L. Minus, ff. de leg.*3. 2. In legato ad pias causas facilis est extensio, & larga interpretatio. Barr. *in L. Titio*, §. *Seja. ff. de auro, & argento legato*. Abbas *in cap. judicanti de testam.*3. In dubio est favendum piæ causæ. *L. sunt personæ, ff. de Relig. & sumpt.*4. In obscuris inspiciendum est, quod est verisimilius. Ex Regulis *juris in* 6. 5. Pro expresso haberi debet, quod testator disposuisset, si interrogatus fuisset. *L. Titius*, §. *Lucius*, *ff. de liberis*. Vidal. *de legatis inquis.* 2. *vide num.*2524.

6. Legato principali censetur legatum accessorium; hinc legata domo, veste, &c. censetur legatum viridarium annexum, & ornamentum vestis. Quòd si accessorium non extat, adhuc debetur principale, quia ornamenta non ponuntur taxativè, sed accessoriè; secùs, si ponantur taxativè. Accessoriè ponuntur, si dicatur: *Relinquo Petro lectum cum suis ornamentis*, aut non exprimendo ornamenta. Taxativè, si dicatur: *Relinquo Petro lectum, qui talia ornamenta habet*. Tunc non deberi lectum, si ornamenta non extent, tenet Ant. à Spir. Sanct. *de testam. tr.* 10. *dis.* 16. *sect.* 3. *num.*146.

EX

EX HIS RESOLVES.

2553 Legatum relictum pro maritandis virginibus, potest ab executore applicari pro maritandis virginibus in conservatorio ad id detentis. Vidal. *cit.num*.4.

2554 Legatum relictum pauperibus in genere, debet præcipuè distribui consanguineis testatoris, si constituantur sub talibus circumstantiis, ut non possint secundùm suum statum, & conditionem commodè, & honestè vivere. Vidal. *cit. num*.26. Quia hi dicuntur pauperes. Baldus *in l. si quis ad declinandum colum*.2. *C. de Episc. & Cler.* Cui accedit voluntas testatoris rationabiliter præsumpta, ex Regula 5. *de num*.2552.

2555 Imò ipse executor, cui est injunctum onus eleemosynam pauperibus dispensandi, si est pauper, potest partem æquam, & rationabilem sibi applicare. D.Th.2.2.q.32. *art*.9. *ad* 3. Vidal.*n*.27. Quia licèt ut executor sit minister ad dispensandum, ut pauper habet jus ad eleemosynam cum reliquis pauperibus.

2556 Legatum relictum pauperibus in genere, aut Monasterio, distribui debet pauperibus, & Monasterio loci, ubi testator domicilium habebat, nisi aliud expresserit, aut de ejus mente colligatur. Vidal. *cit. nu*. 34. Quia major affectus testatoris præsumitur ad pauperes sui loci. Cui accedit praxis.

Si in loco sint plura Monasteria, conferendum est pauperiori. Nisi testator committat hæredi potestatem eligendi pauperes, aut Monasterium; tunc namque non tenetur eligere pauperiores, nec Monasterium, aut pauperes loci. Ant. à Spir.Sanct. *de testamentis tr*.10.*dis*. 16.*sect*.13. *num*.341.

2557 Legatum pro virginibus maritandis potest dari virgini illi, quæ habet dotem, sed non sufficientem, ut commodè maritari possit, dummodò reliquas conditiones habeat in testamento expressas. Vidal. *cit. num*.29.

2558 Legatum pro maritandis Orphanis dari potest puellæ habenti parentes pauperes, & inutiles, quæ eam dotare non valent. Vidal. *cit. num*.30. Diana *p*.4.*tr*.4.*ref*.140. quia Orphana dicitur puella habens patrem inutilem: desumitur *ex cap.inter cætera de translat. Episc.* ubi Glossa *verf. inutilem*, inquit *inutilem mortuum reputari*: Unde Ecclesia viduata dicitur, quæ inutilem habet Episcopum. Tum quia idem militat testatoris motivum, qui reliquit legatum Orphanis, in quantum nullum auxilium à suis parentibus habere possunt. His accedit praxis. Item potest conferri expositis. Mendo *n*.20. quia cum parentes ignorent, æquè sunt, ac si non haberent.

2559 Eadem ratione legatum pro viduis pauperibus dari potest mulieri habenti virum inutilem. Vidal. & Diana *cit.*

2560 Legatum pro puellis pauperibus posse dari viduis pauperibus tenet Vidal.*cit.n*.32. dicens, ita fuisse decisum per S.C.Neapolitanum, & citat Dianam *p*.3. *tr*.6. *ref*.29.

2561 Legatum pro dotanda paupere posse dari pauperi nuptæ absque dote, tenet Mendo *ver. legatum num*.20. quia idem motivum legantis reperitur.

2562 Legatum pro maritanda virgine conferri potest puellæ clam corruptæ. Vidal. *cit. num*.28. & *Com.* quia nomine virginis venit publicè, & in foro externo reputata Virgo.

2563 Legatum relictum generaliter pro maritandis virginibus, debetur eisdem, si moniales fiant. Clericatus *c*.102.*n*.4. Barb.*de off.& potest. Episc. allegat*.83. *num*. 27. contra Fragosum *p*.3.*l*.5.*d*.8.*§*.11.*n*.333. & Lugo *d*.24. *num*. 294. apud Ant.à Spir.Sanct.*cit.n*.753. Ex voluntate testatoris moraliter certò præsumpta, quæ fuit, suam velle suffragari animam, quæ per electionem Religionis à legataria factam per melius juvatur. Cui accedit praxis. Hinc Diana *p*.5. *tr*.14.*ref*.35. nostram sententiam tenendam docet tamquam probabiliorem, tam ex Theologis, quàm ex jurisconsultis, ratione, & praxi.

2564 Qua ratione legatum relictum uxori, quamdiu statum vidualem servaverit, eidem in conscientia debetur, si Religionem ingrediatur; eò maximè, quia verè statum vidualem servare dicitur. Vidal. *cit.n*.35.

2565 Viri tertii Ordinis S. Francisci collegialiter viventes, & mulieres ejusdem ordinis etiam non collegialiter, sed in propriis domibus viventes, quæ tamen vitam cælibem, aut castam vidualem ducunt, expresso voto castitatis de ordinarii licentia emisso, consequi possunt legatum pro Monachatu relictum. Diana *p*. 1. *tr*. 2. *ref*. 84. contra Franc. del Castillo, & Riccium apud ipsum, qui de mulieribus recensitis oppositum tenent. Ratio est; quia dictæ mulieres æquivalentem statum Monachalem servant, qua ratione gaudent immunitate personali, & privilegio fori, juxta *dicta n*.748. adeòque possunt consequi legatum pro Monachatu relictum. Ita fuisse decisum per Rectores S. Barbaræ, & Montis pietatis Panormi, testatur Diana *citat.* Imò ipse *del Castillo* refert, ita etiam fuisse decisum per rectorem Orphanorum, & in Curia Panormitana. Non obstat Bartholus *in l.commodissimè*, *ff. de lib. & posthum.* quia loquitur de

de ingressu Monasterii, minimè de simplici Monacatu.

Non possunt autem dictum legatum consequi mulieres tertiariæ, quæ nec collegialiter vivunt, nec expresso voto, uti supra, castitatem servant. Quia cessat ratio, & finis testatoris, qui est Religio.

2566 Legatum relictum determinatę fœminæ maritandæ, potest illi conferri, si tempore testamenti, aut post conditum testamentum, ante mortem testatoris, & dum adhuc testator viveret, fuit data in matrimonium; quia tunc legatum videtur factum ob peculiarem affectum ad personam, qui non cessat, postquam est nuptui tradita. Non potest autem illi conferri, si legatum sit relictum pro maritandis mulieribus incertis, & indeterminatis. Bonac. *tom.2. de contractibus disp.3.q.17.punct.8.§.4.n.7.* quia testator non movetur ex affectu ad personam, sed ad miseriam pauperum sublevandam, ut statum maritalem sumant; qui finis cessat, matrimonio ante testatoris mortem inito.

2567 Legatum relictum determinato pauperi, aut determinatæ puellæ, si sit factum pro anima testatoris, aut pietatis causa, dandum est alteri pauperi, si ille ante collationem sit mortuus; quia durat causa legati, nempè pietas, & suffragium: minimè, si sit relictum in bonum talis determinatę personę; quia causa est affectus, qui cessat. In dubio, præsumptio stat pro causa pietatis, nisi pauper determinatus fuerit consanguineus; quia censetur, quòd prævaleat affectus sanguinis. Ant. à Spir. Sanct. *cit.n.750.v.n.2585.*

2568 Si pauper moriatur, executore in mora existente, tenetur executor solvere hæredibus; quia pauper legatarius habet jus ad legatum à morte testatoris, & hæres succedit in jure pauperis. Ant. à Spir. Sanct. *cit.*

2569 Ex his sequitur, quòd si quis relinquat legatum D. Antonio determinati loci, & ibi non existat, legatum debetur Ecclesiæ Parochiali testatoris. Quòd si duas Parochias habeat, debetur illi, à qua Sacramenta accepit. Si plures sint Ecclesię talis nominis, conferendum est pauperiori, nisi habeat potestatem eligendi: *ut in n.2556.*

LEGATUM CESSAT

2570 Primò. Si legatarius præmoriatur leganti. At si moriatur post testatoris mortem, debetur hæredibus legatariis, etiam hæreditate non adita: *ut in n.2568.*

2571 Secundò. Per notabilem ingratitudinem legatarii post legatum, nisi posteà expressè, vel tacitè se reconciliaverit. Et quamvis testator conscius ingratitudinis habuisset tempus revocandi, imò & fecisset codicillum, & non revocaverit, adhuc censetur revocatum. Ant. à Spir. Sanct. *cit. sect.15.* ex Sanch. *v. n.2545.& 2367.*

2572 Tertiò. Si legaverit rem alienam, putans esse suam.

2573 Quartò. Cessat extincta re legata per ipsum legantem. Unde si quis, postquam legavit triticum, quod in horreo habebat, illud consumpsit, ad nil tenetur hæres. Ant. à Spir. Sanct. *cit. sect.13.n.743.*

2574 Quintò, legatum conditionale cessat, si purificetur conditio, antequam firmetur legatum morte testatoris: *v.n.2566.*

JUDEX COMPETENS

2575 In legatis piis est Episcopus loci, etiam respectu laicorum, & contra laicos, ex juribus sequentibus. Insuper ipse est legitimus ultimarum voluntatum, & piorum legatorum executor, tam ex jure Civili, quàm Canonico, *ex cap. Nos quidem, cap. si hæredes, & cap. tua nobis de testam.* & ex Trident. *sess.22. de refor. c.8.* Si alius executor non sit à testatore dispositus, vel si sit malè dispositus, aut deficiat. Bonac. *tom.2. de contractibus dis.3. q.17. punct.8.§.10.*

2576 Hinc non potest testator prohibere, ne Episcopus curet sua legata impleri; quia licèt liberum sit ei legatum condere, non est liberum, Episcopum potestate à jure concessa privare.

Eadem ratione, si testator legatum condat sub conditione, quòd si Episcopus ei se ingesserit, sit nullum; Episcopo se ingerente in executione, legatum non cadit, nec transit ad hæredes legantis; quia talis conditio, cum sit contra jura, habetur pro non apposita. Bonac. *cit.* contra Molfesium: *v.n.2548.*

2577 Potest Episcopus hæredes negligentes ad solvenda legata pia cogere per censuras præfixo termino beneviso, putà unius anni, aut sex mensium.

2578 Eamdem potestatem habet circa legata non pia, si non sit præventus à judice laico; quia compulsio hæredum, aut executorum circa legata prophana, est mixti fori. Abbas *in cap. si hæredes num. 7. Clericatus cap.102.*

DE COMMUTATIONE LEGATORUM.

2579 Legata ad unum usum relicta non possunt in alium usum converti absque justa, ac rationabili causa, ac legitimi Superioris consensu. Bonac. *tom. 2. de contr. dis.3. qu.17. §.9.* Quia testatoris voluntas est servanda tamquam lex, *cap. ultima voluntas 13. qu.2.*

Sum-

2580 Summus Pontifex potest validè (quidquid sit, an licitè) sine causa commutare, etiam in opus minùs pium.

2581 In legatis prophanis superior legitimus est Princeps supremus; hic potest ad alium usum prophanum convertere ex justa causa.

2582 In legatis piis est Summus Pontifex, uti supra: Et Episcopus loci ex justa causa, aut necessitate, sine gravamine hæredis, & injuria loci pii.

2583 Hinc Episcopus potest commutationem de uno in alium usum concedere. Primò. Quando voluntas testatoris non potest de jure, aut de facto impleri in propria specie. Quia voluntas testatoris nec præsumitur, nec est contra jura; nec est illicitè executioni danda.

2584 Secundò. Quando voluntas testatoris potest de jure, & de facto impleri, potest Episcopus ex justa causa, aut ex necessitate commutare.

2585 Justa causa erit, 1. Si legatum factum ad unum usum, non possit commodè adimpleri, 2. Si pecunia ad illum usum legata non sufficiat. 3. Si testator non satis expressit, quomodo sit expendendum legatum, tunc potest Episcopus declarare, 4. Si legatum sine commutatione, aut dispensatione fieret caducum. Et sic, si quis pro anima sua legasset centum Rosæ, ut monialis fieret, hæc autem nubat, aut moriatur; tunc poterit alteri puellæ, quæ monialis fiat, applicari. Dixi *pro anima sua*; quia si legatum esset Rosæ relictum intuitu, & affectu personæ, tunc ea mortua evaderet caducum, & cederet hæredi legantis, *ex num.* 2567. Nam legatum non extenditur de persona ad personam, quoties est electa industria personæ. Bonac. *cit.*

2586 Justa causa erit potior, si ei addatur necessitas. Necessitas erit, 1. Si legatum sit factum ad usum parùm utilem, v.gr. ad pingendam Ecclesiam, quæ minatur ruinam; tunc poterit applicari reparationi ejusdem; nam utiliùs gerit rem Ecclesiæ, & testatoris. 2. Si sit necessaria expensio in aliud, quod est necessarium ad executionem legati. Hinc si legatum sit pro celebratione Missarum, sed Ecclesia indiget sacris vestibus, aut earum reparatione; tunc potest legatum ad tempus converti in sacrarum vestium emptione, aut reparatione. Eadem ratione legatum annuum relictum pro fabrica templi, potest ad tempus expendi pro ornamentis, & aliis divino cultui necessariis.

3. Si commutatio non sit perpetua, sed ad tempus, potest faciliùs justa concurrente causa fieri. *Et sic* (ait Clericatus, *c.* 102. *n.* 13.) Eminentissimus D. meus Cardinalis Barbadicus Episcopus Paduanus, *me proponente, in Congr. coram Eminentia Sua, dispensando concessit, ut legatum annuum relictum pro ornamentis Altaris Deiparæ in Ecclesia Parochiali Baptalea, posset per decem annos expendi pro ornamentis Altaris SS. Sacramenti, attento, quòd Altare Deiparæ erat ditissimè ornatum; Altare verò SS. Sacramenti erat ornamentis omninò destitutum, & nulla erat facilior via providendi illius nuditati.*

2587 Legatum tamen pro virginibus maritandis non patitur commutationem cum alio opere pio. Ant. à Spir. Sanct. *de testam. tract.* 10. *disp.* 16. *sect.* 13. *num.* 753.

Hęc docent Doctores communiter, maximè Bonac. *cit.* & Verricelli *tr.* 1. *q.* 17.

2588 Imò Verricelli *cit. num.* 5. addit, quòd possit solus hæres, aut executor, irrequisito Episcopo, legatum in alium usum convertere, aut aliquo modo mutare, si causa à testatore ignorata adsit, aut de novo occurrat, qua judicio prudenti est moraliter certus, quòd si testator eam cognovisset, sic legasset, & disposuisset; quia hæc non est propriè commutatio, aut dispensatio, ad quam requiritur superioris authoritas, sed interpretatio per Epikejam, quæ est omnium moderatrix legum, quamque quilibet privatus juxtà prudentiæ regulas facere potest.

Insuper sicut hæres potest declarare voluntatem defuncti, quando est de ea verisimiliter informatus; ita à fortiori poterit eam declarare, quando naturalis rationis ductu, est moraliter certus de eo, quod in tali casu interrogatus responderet, si viveret. Ita Verricelli, qui exemplificat, ut sequitur.

„ 2589 Explico tali exemplo: testator legavit mille, ut construatur Ecclesię sacrarium, id deinde ab alio constructum est, sed intereà corruit Ecclesiæ tectum; quis dubitat posse hæredem sine ulla authoritate Episcopi, ex solo consensu rectoris Ecclesiæ, reficere tectum? Sic testator legavit mille, ut quinque virgines suæ Civitatis nuptui dentur; capta Civitate, & in servitutem redactis virginibus ab infidelibus, quis dubitat posse hæredem ea mille ad ipsas redimendas convertere? Neque video, ad hæc necessariam esse Episcopi authoritatem; sed tantùm consensum Rectoris Ecclesiæ, quando certæ Ecclesiæ factum est legatum.

„ 2590 Item *in q.* 18. subdit. Infertur secundò ad casum, de quo nuper interrogatus fui: testator legavit annua centum in elee-

„ eleemosynam panis pauperibus certi oppidi „ à quodam Ecclesiæ Rectore distribuenda, „ redditus isti diù inexacti: jam simul solu- „ ti, ascendunt ad mille aureos. Quæritur „ an Rector possit hæc mille convertere in „ capitale, ut perpetuò major sit panis elee- „ mosyna? Respondeo affirmativè, nam te- „ stator supponebat tertias annuatim solvi; „ aliter enim dispofuisset, si cogitasset eas „ simul aliquando solvendas, ascendere ad „ summam ducatorum mille; etenim conje- „ ctura, & interpretatio voluntatis defuncti „ deducenda est ex his, quæ testator præsup- „ ponit, ut ait Castillus Soto major *quotid.* „ *controv. lib. 5. cap.* 83. *num.* 4. & ex his quæ „ prudentes homines in simili casu fecissent „ *l. quoniam*, *C. de naturalibus liberis*. Præterea „ quando testator legat notabilem pecuniæ „ quantitatem ad alimenta pauperum, tunc „ nisi se aliter expresse testator declaret, non „ est ea pecunia simul distribuenda, sed ad „ honestum lucrum deputanda, ut ex red- „ ditibus annua alimenta inde proveniant; „ eleemosyna enim perpetua utilior est ani- „ mæ defuncti, ac communitati pauperum, „ ut in terminis docent Castren. *in l. Divi*, „ *ff. ad l.falcid.* ubi Bartol. Angel. & Imola, „ Alexander *consil.* 100. *in fine lib.* 1. Lupus *in* „ *cap. per vestras in* 3. *notab. vers.* 7. *infertur* „ *num.* 1. *de donation. inter virum, & uxorem*, „ Rota Romana *decis.* 742. *num.* 2. *part.* 1. *in* „ *noviss.* Surdus *de aliment. tit.* 4. *quæst.* 9. „ *num.* 13. Menoch. *lib.* 4. *præsumpt.* 157. „ *num.* 33.

„ Neque refert, fortè ex hoc præjudicari „ particularibus aliquibus pauperibus; nam „ testator communitati pauperum ejus oppi- „ di, imò magis animæ suæ prospexit; com- „ munitati autem pauperum, & animæ testa- „ toris utilior est eleemosyna perpetua, ut in „ simili loquentes de anticipatione cum præ- „ judicio futurorum pauperum, docent Vasq. „ *opusc. de testamentis cap.* 9. *§.* 3. *dub.* 1. *num.* 76. „ Rodriq. *in summa to.* 2. *cap.* 156. *num.* 5. Diana „ *par.* 8. *tract.* 5. *resol.* 51.

2591 His de rationibus Ant. à Spir. Sanct. *de Testamentis tr.* 10. *disp.* 16. *sect.* 13. *n.* 752. ait, legatum distribuendum quotannis alicui Hospitali, aut Monasterio posse totum simul ei dari justa concurrente causa.

2592 Et legatum relictum pro carceratorum liberatione quolibet anno, posse expendi, ne quis in carcerem detrudatur; quia certum est, quòd esset proximè carcerandus.

2593 Et Busem. de legatis ait: *Ad Episcopum autem, hæredem, & executores pertinet per Epichejam interpretari non esse à defuncti voluntate alienum, si aliqua mutatio fiat, v. gr. si pecuniam reliquerit ad calices emendos pro Ecclesia, quæ calice non eget, poterunt eam applicare ad casulas, aut alia ornamenta, quæ magis ad Ecclesiæ usum conducunt.*

QUÆRES I.

2594 *An. Si pro opere à testatore hæredi præfixo, v. gr. pro Oratoria construendo, non fuerit requisita tota summa pecuniæ legata, id, quod superest, possit ab ipso hærede retineri?*

Respondeo posse, si summa pecuniæ fuit legata demonstrativè; non posse, si fuit legata taxativè. Bonac. *tom.* 2. *de contractibus disp.* 3. *quæst.* 17. *§.* 9. *num.* 5. Tunc dicitur summa pecuniæ legata taxativè, seù limitativè, quando ex verbis, aut circumstantiis dignoscitur, mentem testatoris fuisse, per totam illam summam suam velle exonerare conscientiam, aut suam animam suffragari. Tunc verò dicitur legata demonstrativè, quando dignoscitur, mentem testatoris nil aliud esse, nisi demonstrare executionem operis illius, quod præfigit; quod maximè dignoscitur, si prudenter judicetur legasse etiam cum affectu ad personam hæredis, in quantum summam excedentem legaverit, volens in tuto se ponere, ne hæredem gravaret in operis adimpletione.

QUÆRES II.

2595 *Petrus reliquit duodecim legata annua unciarum viginti pro duodecim virginibus quolibet anno maritandis. Inde nata est puella consanguinea Petri in tertio gradu, pauper; cui cum esset oblata occasio boni juvenis, & non haberet dotem sufficientem, ne opportunitatem amitteret, unum ex illis legatis unciarum viginti in spe dotavit, & hinc fuit matrimonium peractum. An dictum legatum possit ei conferri jam maritatæ?*

Respondeo posse. Sequitur ex *dictis num.* 2554. 2557. & 2561. Ratio est primò; quia legatum habuit effectum à legante intentum, non aliter, quàm si priùs illud puella consecuta esset; nam ejus virtute, & non aliter nupsit.

Cui accedit praxis, & consuetudo in legatis Confraternitatum, pro maritandis filiabus Confratrum relictis, quæ ab ipsis jam maritatis obtineri solent, ex eo quia in dotem priùs assignaverint, & eorum virtute nupserint.

Secundò; quia dicta puella est consanguinea in tertio gradu legantis, pauper, & inops; unde locum habet moraliter certa interpretatio per Epichejam voluntatis ipsius testatoris, qui si viveret, & puellam suam con-

sanguineam in statu inopiæ cognosceret, nedum sic, sed meliùs, & utiliùs ad ejus favorem disponeret, *justa dicta in num. 2552. 2558. & 2568.* Imò eam esse cæteris non consanguineis præferendam, sequitur *ex num. 2554.*

PRIVILEGIA FRATRUM MINORUM QUOAD LEGATA

2596 Clemens IV. 21. Julii 1265. *Const. 4. Virtute conspicuos*, §. 27. Eugenius IV. *Licet debitum*, & Sixtus IV. 21. Augusti 1474. Const. 6. *Regimini*, concesserunt Ordini Minorum.

„ Ut liceat Fratribus vestri Ordinis, cum „ de prioribus locis suis ad alia loca se transferunt, tam ædificia, seu omnem ædificiorum materiam locorum, quæ dimittunt „ (dedicatis Ecclesiis dumtaxat exceptis) „ quàm libros, calices, & paramenta secum „ ad alia loca transferre, & ædificia ipsa cum „ solo, & aliis ad eadem loca pertinentia, „ præter Ecclesias, per personas ad hoc à Sede Apostolica deputatas, vendere, ipsorumque pretium in aliorum locorum, ad „ quæ dicti Fratres se transferunt, ædificationem, seu aliàs in eorum utilitatem convertere, secundum quòd eis melius videbitur expedire, cum ipsa propria, & alia loca fratrum ad Nos, & Apostolicam Sedem „ specialiter, & immediatè pertinere noscantur: *v. num. 1145.*

2597 Sixtus IV. & Leo X. apud Sorbo *ver. legata num. 1. & ver. commutare à num. 1. ad 3.* & Verricelli *tr. 1. q. 17. num. 1.*

„ Concesserunt, quòd Prelati Fratrum Minorum Observantium possint res donatas „ apud viventes; insuper legata facta locis „ nostris ad unum usum, commutare in alium „ sine scandalo tamen illorum, ad quos solutio legatorum pertinet, aut à quibus res „ sunt donatæ.

2598 Leo X. in Const. 6. *Merentur*, recenset Bullas Nicolai III. & Clem. V. & declarat, Fratres Minores de Observantia licitè retinere posse domos amplas, & spatiosas, insuper paramenta multiplicia, ac pretiosa; assignans pro ratione, quia sunt in proprietate S. Sedis; & Fratres sunt tantùm custodes, & solùm usum habent, non fructum; quare in nihilo regulam violant; & decens est, in celebrioribus solemnitatibus decentioribus paramentis divinam honorare majestatem.

De legatis Fratrum Minorum fusè actum est *à num. 1185.*

CODICILUS.

2599 Est ultima voluntas *minùs solemnis de eo, quod quis post mortem suam fieri velit, coram quinque testibus declarata.*

2600 Potest quis mori cum pluribus codicillis inter se non contrariis, sed non cum pluribus testamentis; quia testamentum posterius ex jure tollit prius.

2601 Religiosus professus non potest revocare testamentum ab ipso ante professionem factum; quia testamentum non potest revocari in totum, nisi per aliud testamentum; nec in partem, nisi per codicillum. Religiosus autem professus nec facere potest testamentum, nec codicillum; quia codicillus est testamentum parvum, qui à testamento differt per hoc, quòd non requirat solemnitates, nec tot testes, sicut testamentum. Tum quia in codicillo nec instituitur, nec tollitur hæres: *v. num. 2604.*

2602 Cæteri autem possunt testamenta, & codicillos revocare usque ad mortem; quia ex jure voluntas testatoris perambulatoria dicitur usque ad mortem.

SUBSTITUTIO FIDEICOMMISSORIA

2603 Est illa, *per quam hæres ab intestato, aut testamento constitutus, gravatur restituere hæreditatem, vel partem ejus aliquotam, v. gr. dimidiam, tertiam, aut quartam partem alteri.*

Ille, cui est facta substitutio, dicitur fideicommissarius. Dicitur substitutio fideicommissoria, seu fideicommissum; quia testator fidit hæredi, & ejus fidei committit hæreditatem alteri restituendam.

Hæc substitutio non est directa, sed obliqua, in quantum fideicommissarius nòn capit bona hæreditaria directè à testatore, sed ministerio hæredis primò instituti, & gravati.

Non solùm primus hæres potest gravari, ut hæreditatem, aut ejus partem fideicommissario restituat; sed etiam ipse fideicommissarius potest gravari, ut alteri fideicommissario restituat; in quo casu actiones utiles transferuntur in hunc posteriorem fideicommissarium: *v. n. 2539.*

2604 Licèt per codicillum non possit institui directè hæres, potest institui fideicommissarius; quia potest hæredi directo jam instituto imponi onus restituendi alteri hęreditatem vel ejus partem.

2605 Fideicommissum non potest fieri, nisi de bonis liberis; minimè de bonis alienis, aut alteri obligatis. Hæc Bonac. *tom. 2. de contractibus disp. 3. q. 17. punct. 4.* Ubi plura.

De

De testamento, & legatis fusè agunt Mastrius *dis.4.qu.2.art.*3. La Cruz.7. *prac. pag.* 132. Diana *p.8.tr.5.part.*10. *tr.*15. *res.* 11. *part.* 5. *tr.*3. *res.*120. *part.*3. *tr.*5. *res.*60. & alibi. Tamb. *tom.*2. *de Bulla Cruc. cap.* 18. §.2. Bonac. *tom.* 2. *de contractibus disp.*3.*qu.*17.18.& 19. Ant. à Spir. Sanct. *tr.*10.*dis.*16. Verricelli *cit.* Busem. *lib.*3.*tract.*5. *cap.*4. Clericatus *cap.*102. Mendo *sub propriis titulis*.

SPONSIO

2606 **E***St contractus, in quo duo de veritate, aut eventu alicujus rei certantes, sibi invicem aliquid spondent, ut id ejus sit, qui veritatem assecutus fuerit*. Sponsio vulgò dicitur *Scommessa*.

Ut licitè fiat, quatuor conditiones requirit, 1. Ut fiat super re dubia, 2. Ut sit æqualitas in re, quæ spondetur cum æquali incertitudine, 3. Dubius eventus in utroque, 4. Ut uterque eodem sensu accipiat id, de quo certatur.

LUDUS

2607 **E***St contractus, quo ludentes res suas periculo exponunt, propter spem acquirendi rem alterius*. Est triplex, fortuitus, ingeniosus, & mixtus. Ludus merè fortuitus est prohibitus: hinc ludus alearum, qui magis in fortuna, & casu, quàm in industria est fundatus est prohibitus laicis sub veniali, Clericis sub mortali; si tamen frequenter, & per longum tempus ludant; secus, si per breve tempus, recreationis causa, & absit scandalum. Fenech. *de ludo num.*15. ait, legem Canonicam, quoad culpam, *videri per dissuetudinem abrogatam, si non avaritiæ, sed veræ recreationis causa ludatur ad aleam, & sine scandalo*. Ita Scotus *in* 4. *d.*15. *q.*2.*litt.Y*.

2608 Conditiones ludi, ut sit licitus, sunt quatuor, 1. Ut ludens non utatur dolo, & fraude, 2. Ne alter alterum compellat ad ludum per vim, aut verbis contumeliosis, 3. Ut ludens disponere possit de re, quam ludo exponit; 4. Ut sit æqualis conditio colludentium.

2609 Tenetur restituere, qui vicit faciendo contra conditiones ludi, ut esset, qui simularet se planè ignarum lusus, & sic alterum multò imperitiorem provocaret, qui aliunde ludere noluisset; hic enim dolo, & fraude ageret.

2610 Non tenetur restituere, qui utitur astutiis illis, quas regulæ lusus, & consuetudo recepta patitur, cum uterque sciat tales astutias esse solitas, & sic tacitè in illas libere consentiat, v. gr. 1. Si potiores chartas habens, & securus de victoria, augeat sponsionem, vel simulet metum, ut adversarius augeat, 2. Si sciens se inferiores chartas habere, dissimulet, augeatque sponsionem, ut sic relinquatur sibi, quod erat appositum, 3. Si inspiciat chartas alterius ex sola illius negligentia, & absque fraude; secùs, si ita se collocet, ut possit videre, vel si alium constituat, à quo admoneatur, 4. Si chartas discat nosse inter habendum, quas ante non signaverat, nec noverat; secùs, si ante eas signaverat, vel noverat ignorante socio.

2611 Religiosus potest aliquid moderatum ludo alienare, sicut potest aliquid moderatum de superioris licentia donare. Uxor potest aliquid ludo exponere juxta sui status conditionem. Similiter filius, quia censetur patrem velle ei honestam recreationem concedere. Item potest filius ludo exponere bona castrensia, vel quasi; minimè profectitia, & adventitia, sine consensu patris; *v.tom.*2. *num.*168. Et uxor exponere potest bona paraphernalia: *v. tom.*2. *num.* 169. Denique servus potest ludo exponere pecuniam propria industria acquisitam, vel à domino acceptam cum permissione, ut pro suo libito expendat; vel si, de pecunia ob alimenta tradita, servus parcè vivendo, aliquid sibi reservet: *v.n.*2625.

2612 Qui ludit cum iis, qui alienare non possunt, jam relatis, peccat, & vincens restituere tenetur totum illud plus, quod illi alienare non possunt; quia acceptarunt rem alienam invito domino. In ludo autem filii familias pater non solet esse invitus, nisi quoad modum, nisi jactura sit cum nimio excessu.

E conversò, qui alienare non possunt; si vincant, restituere tenentur illud plus, quantum alienare non poterant, quia non servatur æqualitas colludentium, dum vincere voluerunt, & perdere non potuerunt; excipitur, si collusor sciat illum alienare non posse, tunc vincens non tenetur restituere, *quia scienti, & consentienti nulla fit injuria*.

2613 Qui ludo lege humana prohibito perdit, non tenetur in conscientia solvere, nisi se soluturum juraverit; si verò vicerit, non tenetur restituere ante sententiam Judicis.

2614 Ludere pro Psalmo, vel oratione Dominica recitanda, non est peccatum, nec irreverentia: *v.num.* 2400. Scotus *cit.* Mastrius *in Theol.mor.disp.*9. *num.*78. Bonac. *tom.*2. *pag.* 509. Tambur. *tom.*1. *lib.*8. *tr.*2.*c.*9.§.1. Joan. la Cruz. *pag.*129. Busem. *lib.*3.*tr.*5. *cap.*3.*dub.*13. Clericatus *cap.*101.

CAPUT III.

DE FURTO.

2615 FUrtum *est ablatio, seu detentio occulta rei alienæ invito rationabiliter domino*. Rapina *est occupatio rei alienæ cum violentia*. Unde supra malitiam injustitiæ furti addit injuriam violentiæ.

2616 *Plagium est furtum hominis liberi scienter venditi, vel empti*. Plagium, & rapina addunt malitiam specie distinctam in confessione explicandam; *v.n.288*.

2617 Furtum quantitatis notabilis est mortale, parvæ veniale. Et quia malitia furti consistit in detrimento, quod proximo infertur, quantitas ad mortale sufficiens haud meliùs desumitur, quàm per respectum ad personam, quæ damnificatur. Hinc

QUANTITAS INTER EXTEROS

2618 ESt gravis ad mortale sufficiens, 1. Si à paupere fureris duos julios, seu duos tarenos Siculos cum dimidio: inter pauperes veniunt artifices illi, qui vivunt ex labore diei, & tantum uno die lucrantur, quantum ad unius diei victum sufficit, 2. Si à valdè divite fureris unum scutum, 3. Si à persona media, seu communi, fureris quatuor julios, seu quinque tarenos siculos: inter personas medias, seu communes, veniunt personæ illæ, quæ non sunt pauperes, nec valdè divites, sed commodæ, quæque plus uno die lucrari solent, quàm ad unius diei victum sufficiat. A præfatis tribus generibus personarum minus auferre est veniale. Auferre à Principe ditissimo duos aureos non est mortale; mortale tamen est auferre à mendico unum julium, seu tarenum Siculum. Similiter mortale est acum auferre à Sutore, qui alium non habens omittit operam illius diei; nam infert notabile damnum.

2619 Aureus nummus, seu scutum aureum licèt crescere, & decrescere soleat, regulariter tamen importat tresdecim julios cum dimidio, seu tarenos decem & septem cum dimidio.

PLURA MINUTA FURTA

2620 COmmittens, furando per plures vices modica, sive ab eodem, sive à multis, deveniendo ad quantitatem notabilem, peccat mortaliter, etiam si in prioribus furtulis non habuerit animum deveniendi ad quantitatem notabilem; & tenetur sub mortali ad restitutionem, non totius quantitatis ablatæ, sed illius, quæ complevit quantitatem notabilem; reliqua verò, quæ remanet, cum remaneat materia levis, sicut antea, remanet sub onere restitutionis, solùm sub veniali, sicut antea. Et licèt furans modica à multis, etiam deveniendo ad quantitatem totalem notabilem, inferat leve damnum singulis; infert grave damnum communitati, quæ, sicut & ipsi domini sunt rationabiliter graviter inviti, nolentes, quòd multi ditentur hoc modo furandi modica à singulis, eò maximè, quia id est contra publicam, & singulorum civium securitatem, ac indemnitatem, quoniam, hac data libertate, possent venditores in mercibus vendendis, quid parvum surripere à singulis.

2621 Major tamen quantitas requiritur ad mortale, quando quis per repetitas vices, semper modica furatur ab eodem, quia ille minùs detrimentum patitur, & est minùs invitus, quàm furando simul; nonnulli tenent, quantitatem esse debere dimidio majorem. Et major requiritur, quando quis furatur à multis, modica à singulis; unde Thom. Sanchez, & Rebell. dicunt, non peccare mortaliter eum, qui in Civitate populosa furatur modica à multis, si non deveniat ad quantitatem unius aurei.

2622 Item ad peccatum mortale in repetitis furtulis requiritur, quòd sit continuatio moralis temporis; secùs si intercedat magnum temporis intervallum. Magnum temporis intervallum, & interruptio moralis, ab aliquibus (apud Tamb.) reputatur, si inter unum, & alterum furtulum intercedat annus; ab aliis, si sex menses; ab aliis, si unus; ab aliis, si quindecim dies, sed rectè Tamb. advertit, in taxanda quantitate, & temporis intervallo, in his, & similibus casibus, meliorem regulam desumendam esse à prudentia, considerando damnum proximi, aut communitatis, ejusque involuntarium.

2623 Casus, in quo plures furantur singuli modica, sed simul ab eodem, verb. grat. unum uvæ racemum ex eadem vinea, resolutus est *in tom.2. n.15*.

2624 Dices: onus restitutionis ex delicto, ut in casu injustæ acceptionis, non obligat sub mortali, nisi adsit culpa mortalis; sed in damno illato per plura furtula non adest culpa mortalis, benè verò venialis: ergo non oritur ex illo onus obligans ad restitutionem sub mortali. Minor probatur, quia in singulis furtulis latrunculus iste non peccavit nisi venialiter; infinita autem venialia non possunt integrare, aut conficere unum mortale.

Respon. concessa majori, negando minorem: pro cujus claritate est distinguendus casus; vel iste latrunculus in ultimo furtulo constituen-

tuente cum prioribus quantitatem notabilem, advertit ad præcedentia furtula, vel non; si advertit, peccavit mortaliter in ultimo furtulo, quod licèt in se sit quid modicum, relatè ad præcedentia, cum quibus moraliter continuatur, constituit damnum notabile, & est mortale.

Si tunc non advertit, sed advertit postea, subdistinguo: vel quando advertit, habuit animum non restituendi, & tunc incœpit peccare mortaliter, ut injustus detentor quantitatis notabilis; vel habuit animum restituendi, & tunc licèt non peccaverit mortaliter, tenetur sub mortali ad restituendum ad præcavendam culpam mortalem, quam incurreret si restituere nollet; & hoc pacto onus restitutionis in casu oritur ex culpa mortali; nec sequitur, quòd plura venialia integrent unum mortale, quia peccatum mortale committitur, vel in ultimo furtulo, vel in voluntaria detentione totius summæ notabilis; furtula enim sunt actiones talis naturæ, ut possint inter se continuari moraliter ad constituendum unum damnum notabile: *v. prop.* 38. ab Innoc. XI. *damn.*

QUANTITAS FURTI INTER DOMESTICOS.

2625 Quantitas furti filiorum, & uxoris ad mortale sufficiens, debet esse major, & talis erit, si quantitas *in n.*2617. assignata pro exteris duplicetur. Sed in hac re aptior regula est prudẽtia. Item in furtis filiorum, & domesticorum, debet attendi, an pater, maritus, dominus sit liberalis, dives, amans, si furtum sit de esculentis, non de pecunia, & si de pecunia, non frequenter, sed raro, tunc enim solet esse minùs invitus; & sæpè filius in furto notabili pecuniæ à peccato mortali excusatur, quia prudenter dignoscit, attentis conditione, & amore patris, patrem non esse invitum quoad substantiam furti, sed quoad modum, quatenùs clam rapuerit, ad vana expenderit, &c.

2626 Hac ratione famuli sæpè à mortali excusantur in furto comestibilium, quæ domo non exportant, neque divendunt, sed ipsi domi consumunt, nisi sit cum excessu. Similiter (ait Less.) *Furta minima famulorum ex comestibilibus, quæ claudi non solent, non coalescere, si non ad vendendum, sed ad comedendum accipiant;* domini namque regulariter sciunt, & dissimulant. Confessarii tamen in hac re nec debent esse laxi, ne famulorum libertas in excessum prorumpat, nec tam asperi; sed uti debent prudentia, famulos à similibus dessuadendo; & optimè faciunt, si injungant, ut in compensationem, majorem famulatum dominis præstent, quando furta non sunt nimis damnosa dominis, & famuli sine magna difficultate restituere non valeant.

2627 Uxor sine consensu viri potest moderatas eleemosynas facere, & moderatas donationes, seu largitiones liberales ad conservandam decentiam sui status, juxta morem aliarum mulierum similis conditionis; nec officit, si vir prohibeat, quia est irrationabiliter invitus. Tambur. cum aliis concedit uxori, cujus vir est mediocris patrimonii, ut insumere possit duo pro centum pro eleemosynis, & alia duo pro liberalibus largitionibus; imò plus, si vir sit ditissimus: semper tamen potior est regula prudentiæ.

2628 Filius, si notabilem summam de bonis parentum surripiat, illis rationabiliter invitis, peccat mortaliter, & restituere tenetur; quòd si non possit, debet eorum rationem habere in divisione hæreditatis cum aliis fratribus, nisi alii fratres pariter simile quid rapuerint.

2629 Et sicut peccat mortaliter uxor surripiendo notabilem summam invito rationabiliter marito de bonis mariti, aut quorum est usufructuarius, & administrator, atque ad restitutionem tenetur; ita & maritus, si pariter surripiat de bonis paraphrenalibus uxoris: *v. to.*2. *num.*169.

2630 *Non peccat uxor subducendo aliqua, vel compensationis causa, si vir sit prodigus, quia is tunc facit uxori injuriam, partem ipsius profundendo; vel pro victu, vestibus, cæterisque, sibi, vel familiæ necessariis, quæ mariti sæpè non intelligunt, & frustra ab illis peterentur.* Busem.

2631 *Sine furti crimine potest uxor succurrere necessitati sui patris, aut matris, aut prolis ex alio matrimonio, etiam nolente marito, ex bonis propriis, aut communibus, dummodo post mortem viri, ea, quæ largitur, in sua portione computet; quia illa jure naturæ tenetur eos alere, & maritus debet in hoc consentire; quod aliqui ad uxores, fratres, & sorores probabiliter extendunt.* Busem. & ArsdeKin.

2632 De quantitate furti Religiosorum sufficiente ad mortale, communiter Doctores discurrunt, sicut de quantitate furti filiorum: *v. num.* 625. Attendi etiam debet Monasterii opulentia. Fagundez cum Nav. ait, non peccare mortaliter Religiosum, si de bonis Monasterii dimidium scuti furetur & extra donet.

2633 Id mihi verum est, majorem quantitatem requiri, ut peccet mortaliter contra paupertatem malitia proprietarii, quàm ut peccet mortaliter contra justitiam malitia furti; quia malitia furti concernit damnum ter-

tertii, adeòque superior est magis invitus: malitia proprietarii, & malitia furti sunt duę specie distinctæ, prior contra paupertatem, posterior contra justitiam; quæ sæpè sunt simul in eodem actu, ut cum rem Monasterii invito superiore retines, aut extra donas; vel cum rem tibi à sæculari datam, invito superiore retines, aut extra das; *nam quidquid Monachus acquirit pro Monasterio acquirit*.

2634 Separantur: ut cum rem à sæculari recipis in tuos usus consumendam, aut alteri sive intus, sive extra, ad tui placitum distribuendam, tunc contra paupertatem peccas, non contra justitiam, malitiam proprietarii contrahis, non furti; quia stante præfata voluntate dantis, Monasterium non acquisivit dominium rei. Rodriq. *in sum. tom.* 4. *cap.* 118. *num.* 27. *&* 29. Sotus, & Aragon. tenent, Religiosum non committere furtum mortale, nisi quando ascendit ad summam duorum aureorum: *v. à num.* 2617. At hæc opinio licèt possit habere locum quoad malitiam proprietarii, est tamen laxa, & non practicanda quoad malitiam furti. Hinc si de rebus communitatis, aut maximè alterius Religiosi fureris plusquam dimidium scutum argenteum, licèt non pecces mortaliter malitia proprietarii, mortaliter peccas malitia furti.

2635 Revera tamen licèt pro malitia proprietarii major quantitas ad mortale requiratur, quàm pro malitia furti, certa regula tradi non potest, sed pro utraque est remittenda prudentię consideratis circumstantiis superiùs expressis, & superioris involuntario. Major quidem quantitas ad mortale requiritur, si res, quam Religiosus extrahit, sit de acquisitis proprio labore, & industria, aut de sibi ab amico extero donatis, quàm si non sit. Major, si rem præfatam detineat, non ad distribuendum extra, sed ad consumendum ad proprios, præsertim necessarios, usus; quia in his casibus superior est minùs invitus. Et major, si Monasterium Religioso de necessariis non provideat.

2636 Busemb. *lib.* 4. *cap.* 1. *dub.* 4. addit: *Si Prælatus sciat subditum aliquid accipere, retinere, vel expendere, & non probibet, cùm facile possit, tacite consentire videtur*. Unde Sanchez 6. *mor. cap.* 19. ait: *Si in aliqua Religione consuetudo viget aliqua recipiendi, vel expendendi, sine licentia, id excusari per tacitam licentiam Prælati, qui id tolerando consuetudinem rationabiliter declarat: ut à num.* 990.

IN EXTREMA NECESSITATE

2637 Non est fur, nec peccat, qui rem alterius surripit; quia in extrema necessitate omnia sunt communia; ita ut nedum ipse indigens, sed alius (si de suo non habeat) possit surripere ad eum sublevandum; quia tunc surripit nomine indigentis, & ut ejus instrumentum. Tanib. *tom.* 1. *lib.* 8. *tract.* 2. *cap.* 6. §. 2. *num.* 1. Anton. à Spir. Sanct. *de rect. tr.* 10. *disp.* 9. *sect.* 8. *num.* 417. *v. num.* 406. Qui verò in gravi necessitate rem alterius surripit, fur est, & peccat mortaliter: constat, *ex cap. si quis*, 3. *de furtis*: *Si quis ob necessitatem famis, aut nuditatis, furatus fuerit cibaria, vestem, aut panes, pœniteat per hebdomadas tres; & si reddiderit, non cogatur jejunare*. Ratio est, quia sola extrema necessitas facit rem alterius communem, undè in gravi necessitate res alterius non fit tua, & indè non potes eam accipere invito domino; hinc qui extremè indigenti non subvenit, contra justitiam peccat, & charitatem; qui verò graviter indigenti non subvenit, peccat solùm contra charitatem. Tum quia opposita opinio aperit viam furtis, quia nullus fortè ex infima plebe esset, qui se in gravi necessitate existere non affectaret; adeòque meritò est damnata *propos.* 36. ab Innocent. XI.: *v. à num.* 2739.

2638 Difficultas est: *An qui in extrema necessitate rem alterius surripuit, teneatur eam restituere, si in pinguem fortunam deveniat?*

Affirmat Navarrus; quia extrema necessitas nil aliud requirit, nisi ut sic indigens sublevetur: sufficienter autem sublevatur per mutuum, aut accommodatum cum onere restituendi in casu pinguis fortunæ, absque eò, quòd dominus re sua spolietur,

Negat verò Scotus *in* 4. *dist.* 15. *quæst.* 2. *litt.* KK. quia extrema necessitas facit omnia esse communia, adeòque transfert rei alterius dominium in extremè indigentem, quantùm ad eam convertendam in proprium usum; ac proindè non tenetur ille sibi præjudicare per mutuum, aut accommodatum. Quod intellige in rebus ordinarii, minimè extraordinarii pretii: *ut in n.* 2332.

2639 Fatetur autem Scotus citatus, quòd, si res consumpta in extrema indigentia, sit ab eo rapta non urgente extrema indigentia, sed ante, teneatur eam restituere deveniendo ad pinguem fortunam, quia onus restitutionis tunc habuit ortum ex radice delicti quod proindè accedente extrema indigentia, non extinguitur, sed suspenditur. Plures tamen apud Tambur. adhuc hunc à restitutione liberant omninò tamen sentio cum Scoto: *v. n.* 2338.

2640 Item qui in extrema necessitate rapuit, & totum non consumpsit, tenetur restitue-

tuere, quod remansit. Quòd si totum consumpsit, ipse tamen, urgente necessitate extrema, aliundè habebat, sed non poterat uti suo; iste utique, quando est expeditus, tenetur id, quod rapuit, restituere, quia hic non dicitur fuisse in extrema necessitate simpliciter, sed secundum quid; undè pro eo habet locum opinio, & ratio Navarri. Casus contingere potest in eo, qui bona possidens carceribus detinetur, aut captivus euadit, qui proindè suis rebus uti non valet, & sic in extrema constituitur necessitate.

COMPENSATIO

2641 Est licita, si tres interveniant conditiones, 1. Si non speres faciliter rem tuam, quam alius detinet, apud Judicem obtinere; sed difficulter, & gravibus expensis, ob debitoris potentiam, aut Judicis injustitiam, vel negligentiam, & maximè si exindè inimicitiam debitoris timeas, 2. Si non adsit periculum alicujus damni, aut infamiæ tui, aut alterius innocentis, 3. Ut opportuno tempore tuos hæredes, aut debitorem, vel ejus hæredes moneas, debitum jam esse solutum, ne iterùm tuis hæredibus solvatur; his conditionibus adhibitis, licitè potes occultam compensationem adhibere, rem alterius surripiendo, aut detinendo pro tua re, quam certò injustè illi detinet; quia tunc non es fur, sed justus compensator; quilibet enim habet jus ad recuperandum suum indemnis. Qua facta compensatione, res alterius in tuum dominium transit, ita ut, si pereat, tibi pereat.

QUÆRES

2642 *Petrus mittit Paulo tibi debitori donum, an possis illud pro te retinere in compensationem?* Resp. cum Tamb. te posse, si donum sit acceptatum à tuo debitore; quia tunc accipis rem debitoris, ad quam habes jus. Non posse, si non sit jam acceptatum; quia accipis rem Petri, in quam non habes jus.

FAMULUS

2643 Compensari non potest per hoc, quòd putet operam suam esse majorem salario, quod recipit; quia vel id putat sub dubio, vel probabiliter; si sub dubio, non potest dominus spoliari possessione certa per jus dubium alterius; si probabiliter, adhuc adsunt rationes probabiles pro domino, qui proindè non potest spoliari possessione certa per privatum judicium ipsius partis; sed est remittenda res judicio Judicis, vel prudentis, & docti Confessarii, qui plura considerare debet.

Et præsertim considerare debet, 1. In conductione famulorum triplex dari pretium, supremum, medium, & infimum, sicut in mercibus; quod mensurari non debet cum integra sustentatione ipsius famuli, ejusque familiæ, sed cum valore laboris, 2. Consuetudinem, 3. Si famulus rogavit dominum pro suo famulatu; quia *merces ultroneæ vilescunt*, 4 Si stipēdium sit tenue, sed si dominus habuisset alios, qui pro eodem salario famularent, tunc famulus occultè se compensando damnum inferret domino; non sic si dominus alios non habuisset: *v.n.* 2739.

2644 Si famulus paupertate coactus suum famulatum venderet pretio tenui, minori infimo, & non essent alii, qui pro eo servirent, concedit Tamb. *tom.* 2. *pag.* 490. *num.* 60. quòd possit famulus se resarcire; quia tunc non est causa damni emergentis domino, undè non est defraudandus famulus justa mercede.

2645 Puto autem eum se resarcire non posse; quia in conventione expresse condonavit domino partem justi stipendii, & quidem liberè; nam non fuit coactus coactione extrinseca facta à domino, sed conventionem pretio tenui liberè elegit tamquam medium ad propriam paupertatem sublevandam. Tum quia hic videtur ultroneus venditor sui famulatus: & dominus, si famulus renuisset, licèt alios non invenisset, vel tali famulatu se privasset, vel alio modo providisset. Si verò in conductione non fuerit expressè facta conventio pretii tenuis, nec famulus habuit intentionem condonandi partem justi stipendii, tunc, si accedente tempore solutionis, dominus tenuè salarium solvat, potest se resarcire, quia nemo præsumitur velle servire gratis; debet autem pro sequenti tempore suam mentem de non serviendo tenui pretio domino declarare, aliàs tenui salario consentire videbitur.

2646 Quoties autem famulus est moraliter certus de injustitia domini, & majori salario sibi debito, quod aliter commodè obtinere non potest, tunc potest licitè per occultam compensationem se resarcire; quia tunc non est simpliciter putans, sed certò sciens, & quilibet habet jus ad reparandum jus proprium certò læsum.

2647 In tali casu erit famulus, 1. Si invitus fuerit à domino coactus dolo, minis, &c. ad serviendum pretio minori infimo justo, 2. Si dominus pretium minus solvat, quàm fuerit in pacto conventum, 3. Si dominus salarium solvat, non in pecunia, sed in aliis rebus, quibus non eget, & quas cogitur vendere viliori pretio: vel si eget, dominus tradit cariori pretio, & famulus solet emere benigniori, quia tempore opportuno, quo solent inferiori pretio

emi; quia sic patitur damnum, & nihilominùs non valet tales merces domino recusare sine proprio damno, 4. Si dominus ultra famulatum, super quo est facta conventio, alium extraordinarium famulatum imponat, qui distincto salario solet conduci; tunc potest famulus se resarcire, quia nemo præsumitur velle servire gratis, nisi id expresserit, aut intentionem serviendi gratis habuerit.

2648 Id dixi de famulatu extraordinario, nempè de alio famulatu notabili, qui à persona distincta, & pretio distincto fieri solet; quia sunt plures ordinarii famulatus, qui ultra conventum à famulis gratis præstari solent dominis, adeòque non possunt licitè de illis se resarcire *: v. in prop.* 37. ab Innoc. XI. *damn.*

2649 Dominus non tenetur in conscientia salarium famulo in infirmitate solvere, sicut non tenetur conductor pensionem solvere, quando non utitur re conducta ob defectū locatoris. Valdè tamen laudo piam consuetudinem, quæ Panormi extat, quamplurium nobilium, qui integrum salarium famulis in infirmitate solvunt; ceteros ad opus charitatis tam sanctum enixè moneo,

QUÆRES I.

2650 *Dominus volens plures tabulas depingere, vocavit pictorem; at quia fuerunt discordes in quantitate pretii, ei ad pingendum se obtulit famulus, qui perficit picturas, sed nullum ei fuit solutum pretium. An possit occultè se resarcire?*

RESp. posse, si non fuit facta conventio, nec habuit intentionem pingendi gratis, quia *dignus est operarius mercede sua*; & quando agitur de labore, & opera notabili, nemo præsumitur velle præstare gratis, nisi expresserit. At non debet sumere pretium, ut alii pictores, sed minus, uti ultroneus venditor suæ industriæ, & operæ. In quo pretio computari debet defectus famulatus, si notabiliter ob picturam à famulatu defecerit *: v. num.* 2463.

QUÆRES II.

2651 *An liceat Christianis surripere à Turcis, & Mauris?*

UT solita claritate procedam, dicam priùs de Christianis existentibus in partibus Turcarum, & Maurorum, postea de Turcis, & Mauris existentibus in partibus Christianorum. Quantum ad Christianos existentes in partibus Turcarum, & Maurorum

2652 Certum est, quòd Christiani, qui injustè ab infidelibus captivi detinentur, cujusmodi sunt, qui detinentur à Turcis, aut Mauris, licitè possint à dominis particularibus surripere, quantum sufficit, ut redimantur, & est necessarium ad fugam, & iter ad suos. Ex Decr. S. Congr. S. Officii 13. Augusti 1630. apud Dianam *p.* 5. *tr.* 13. *ref.* 98. & Peyr *de Privil. pag. mihi* 330.

2653 Quòd autem servi Turcarum possint tam à suis dominis, & ab eis, quibus sunt injuria affecti, seu capti, surripere quæcumque voluerint, docet Diana *cit.* Idque nedum ratione compensationis injuriarum captivæ libertatis, &c. & damnorum in suis negotiationibus, & bonis, ob absentiam à patria; verùm etiam jure belli, & ex præsumpta Christianorum Principum voluntate: Turcæ namque sunt publici hostes, & Christianorum dominia, ac bona tyrannicè usurpaverunt, & possident. Unde Principes Christiani habent contra eos jus perpetuum bellum gerendi, bonis spoliandi, & compensandi; at quia non valent ex se ipsis id immediatè ad æqualitatem præstare, rationabiliter præsumuntur illud privatis fidelibus concedere, maximè ad hostium vires debilitandas. Unde *in part.* 7. *tr.* 7. *ref.* 11. concludit: *Sed me consulente, servi Christiani à Turcis fugientes, bona ab ipsis sublata securè sibi retineant, & expendant, etiam in quacumque maxima quantitate.*

2654 Imò eadem ratione in *part.* 5. *cit.* cum Molina idem extendit ad Christianos liberos in terris Turcarum manentes, cum hac tamen limitatione, ut non adsit scandalum, damnum aliorum Christianorum, mendacium, perjurium, aut fractio fidelitatis, ad quam tenentur, qui sub fide Regia ibi morantur, aut negotiantur. Et aliqui putant (sequitur Diana) etiam in his casibus peccare quidem Christianos bona Turcarum surripiendo, non teneri tamen ad restitutionem, 1. Quia contra Charitatem, Religionem, aut fidelitatem peccant, non contra justitiam commutativam. 2. Quia restituendo augerent vires hostibus Ecclesiæ. 3. Quia licèt non quoad modum, quoad substantiam præsumitur consensus Principum Christianorum. Addit tamen:

2655 (Sed ego hanc sententiam non approbarem, in casu, quo inter Christianos, & Turcas adesset tempus treguæ, vel alicujus salvi conductus; in his enim casibus non potest præsumi consensus Principum neque quoad substantiam, neque quoad modum) Ita Diana.

2656 Quantum autem ad Turcas existentes in locis Christianorum (quidquid alii teneant) omninò dico non posse Christianos illorum bona surripere sine peccato, &

one-

onere restitutionis, si pacificè in nostris locis degant: Nam (seclusis scandalis, & malis, quæ quidem vitari non possent) vel morantur ratione treguæ, salvi conductus, aut ut publici negotiatores sub fide Regia;& tunc recurrit doctrina P. Dianæ *de num.*2655. Tum quia negotiatores solvunt super mercibus debita vectigalia Principibus Christianis. Item promissio, & pactum est contractus, qui inducit obligationem justitiæ. Vel morantur, ut personæ privatæ, sive liberi, sive servi, & tunc sunt subditi Principibus Christianis; adeòque quoad hoc sunt uti alii subditi tractandi.

2657 Ex dictis sequitur, non peccare Christianos in terris Turcarum existentes, fraudantes gabellas à Turcis impositas; nec in terris alterius Principis infidelis, qui injusto titulo possidet terras injustè Principi fideli ablatas. Diana *part. 7. tract. 7. resol. 65. v. num.* 2707.

QUÆRES III.

2658 *An uxor possit licitè vivere ex bonis mariti furto, vel per usuram acquisitis?*

RESolutionem dat Verricelli *tr.3.q.32.n.4.* occasione alterius casus: *An scilicet soror pauperrima possit licitè vivere ex cibis à sorore adultera emptis ex pecunia ab adultero furata, dummodò ipsa eorum adulterio, aut furto non cooperetur?* Et est, ut sequitur.

„ Posset excusari hæc mulier ex altero capite,& suppono probabilem esse opinionem, licitè posse uxorem vivere ex bonis mariti per usuram acquisitis: ita Navarr. *cap.* 17. *num.* 268. Vasquez *de restitut. cap.* 11. *dub.* 3. Molina *tom.* 2. *disput.* 330. §. *de uxore*, Layman *libr.* 3. *tract.* 3. *cap.* 11. *in fine*. Contra Sylv. *v. Usura* 8. *quæst.* 2. Quam tamen opinionem ego cum aliqua restrictione admitterem, nempè si pecuniæ usurarum essent confusæ cum aliis mariti, vel ab isto expensæ in emptionem ciborum, quia pecuniæ post confusionem, & cibi empti sunt in dominio mariti; secùs esset de ipsis pecuniis usurariis in individuo extantibus, has enim pecunias, utpotè alienas, mulier consumere, & expendere nequit. Ratio hujus opinionis est, quia cum pecuniæ confusæ, & cibi empti, sint in dominio mariti, qui ex justitia tenetur non solùm restituere usuras, sed etiam ex justitia tenetur præbere alimenta uxori;ista non peccat, si accipiat, quod est sibi ex justitia debitum, etiam cum præjudicio creditorum, seu solventium usuras.

Eodem modo dici posset in casu nostro: „ soror adultera, cum sit minùs pauper, tenetur ex justitia alere sororē pauperrimam. Gloss. & DD. *in l. qui filium, ff. ubi pupill. educ. debeat*. Surdus *de alim. tit.* 1. *qu.* 25. ergo ista soror pauperrima innocens non peccat, si accipiat cibos emptos ab adultera ex pecunia furata, modò ipsam individuam furatam pecuniam non accipiat.

De furto, agunt Scotus *in* 3. *dist.* 38. *qu. un. litt. A, in* 4. *dist.* 15. *qu.* 2. *litt.* KK, Mastr. *in Theolog. mor. disp.*9. *qu.*1. Joan. la Cruz, *pag.* 140. Bonac. *tom.*2. *pag.* 535. Diana *p.*5. *tr.*13. *ref.*98. *tr.* 5. *ref.* 34. *part.*1. *tr.*6. *ref.*34. *& alibi*. Tamb. *tom.*1. *pag.* 216. Busemb. *lib.*3. *tr.*5. Cardenas *disp.*23. Mendo, *de furto sacrilego*; *vide num.* 460. *&* 254. *nu.* 1521.

CAPUT IV.

De Restitutione.

2659 RESTitutio, secundùm nomen, ex D. Thoma, *est alicujus in sua possessione, aut dominio iterata statutio*. Secundùm rem, per Juristas: *Est actus justitiæ, quo reparatur ad æqualitatem damnum proximo illatum per injuriam*. Per Scotum *in* 4. *dist.* 15. *qu. un. litt.* AA, *est reductio justitiæ commutativæ ad æqualitatem*. Injuria, alia est materialis, quando damnum est illatum inadvertenter, aut bona fide; alia formalis, quando est illatum scienter, ut cum scienter quis rem alterius surripuit, aut si bona fide accepit, accedente mala fide retinet, & non vult restituere.

2660 Obligatio restitutionis solùm oritur ex justitia commutativa læsa; unde si læsio fit contra charitatem, aut aliam virtutem, non obligat ad restitutionem. Imò neque ad restitutionem obligat justitia distributiva læsa, nisi sit ei annexa justitia commutativa: *v. num.* 2355.

Hinc Prælatus conferens beneficium non curatum digno, omisso digniori, peccat mortaliter, sed non tenetur ad restitutionem; quia solam justitiam distributivam lædit. Si verò relicto digniori conferat digno beneficium curatum, & peccat, & tenetur ad restitutionem; quia lædit justitiam commutativam, nam eo ipso, quòd Prælatus indicit concursum, fit contractus quidam innominatus: *Do, ut des*; ac proindè Clericus ad examen accedens, si suo competitori prævaleat, acquirit jus strictum ad petendum, ut illi detur: *v. num.* 1281. quod est objectum justitiæ commutativæ.

2661 Ad beneficia autem, ex Trid. *sess.* 24. *de reform. cap.*1. promovendi sunt *digniores*. Nec dicas Concil. per ly, *digniores*, sumere com-

comparativum pro positivo, aut id dicere solùm ad excludendos indignos; quia est extorta expositio, dum Conc. clarè utitur comparativo, illudque replicat: *Digniores, & Ecclesiæ magis utiles: v. in prop. 47. ab Innoc. XI. damn. vide num. 1282. & seqq.*

2662 Quòd si in concursu duo reperiantur æqualis meriti, non potest Prælatus aliquid ab uno recipere, ut illi præ alio conferat; & si accipiat, tenetur restituere, quia ex Jure Can. beneficia sunt conferenda gratis: *v. in prop. 22. ab Alex. VII. damn.*

RADICES RESTITUTIONIS

2663 Sunt quatuor. 1. Ex injusta acceptatione, aut retentione. 2. Ex re accepta. 3. Ex damno illato. 4. Ex contractu. *Injusta acceptio* habetur, cum quis rem alterius scienter invito rationabiliter domino surripit; & dicitur possessor malæ fidei: *Res accepta*; cum quis rem alterius bona fide accepit, seu possedit; & dicitur possessor bonæ fidei, qui statim ac advertit, & venit in cognitionem, rem esse alterius, tenetur restituere, ut infrà, aliàs incipit esse injustus detentor: *Damnum illatum*; ut cum quis per actionem injustam damnum alteri infert, v. g. occidendo, segetes comburendo, &c. *Ex contractu*, & hoc dupliciter. 1. Ex contractu injusto, qui si fuit advertenter injustè celebratus, æquivalet injustæ acceptioni; si bona fide, rei acceptæ. 2. Ex contractu justo, sed posteà læso vel ob pacta, & conditiones non observatas, vel ob moram culpabilem in solvendo, elapso termino.

2664 Obligatio restitutionis ex delicto, nempè ex injusta acceptione, seu retentione, ex re accepta superveniente mala fide, ex damno illato, & ex injusto contractu, non oritur in foro conscientiæ, nisi adsit actio injusta externa, quæ sit peccatum mortale; quia pœna debet esse proportionata culpæ; unde pœna gravis, qualis est de restituenda re gravi sub onere peccati mortalis, præsupponere debet culpam mortalem. Immò esse debet culpa efficaciter, & effectivè lædens justitiam commutativam, qualis est sola actio injusta externa. Unde, qui damnum est passus in suis bonis sine culpa mortali lædentis, putare debet fulmen de cœlo cecidisse, & rem suam consumpsisse; reputatur, inquam, casus fortuitus. In foro externo sufficit culpa legalis. Tamb. *tom. 1. lib. 4. tr. 3. cap. 2. §. 1.* ex Com.

2665 Hinc 1. qui habuit voluntatem efficacem rapiendi, aut retinendi rem alterius, sed retractata voluntate non fecit, non tenetur ad restitutionem, quia peccavit mortaliter, sed peccato interno, per actionem injustam, non externam, sed internam, contra nonum præceptum.

2666 2. Qui furatus est quid modicum, cum intentione continuandi usque ad quantitatem notabilem, sed ad eam non pervenit; non tenetur sub mortali, sed solùm sub veniali ad restituendum illud modicum ablatum; quia licèt peccavit peccato mortali interno, culpa externa non fuit gravis. Similiter non tenetur ad restituendum, si damnum grave intulit, v. gr. incendit segetem, venenum dedit; sed sine culpa, aut cum sola culpa veniali, ratione inadvertentiæ, aut indeliberationis actus. Omninò vide *tom. 2. à num. 116.*

2667 Obligatio verò restitutionis ex contractu justo, oritur etiam sub mortali ex sola culpa juridica, sine culpa theologica, seu mortali; quia non oritur ex delicto, sed ex conventione, & pacto in ipsa natura contractus imbibito. Mastrius *disput. 7. quæst. 2. num. 18.*

2668 *Culpa juridica* (ait Fenech.) *est omissio diligentiæ, quam quis adhibere tenetur. Est triplex, lata, levis, & levissima: lata est omissio illius diligentiæ, quam communiter adhibere solent homines ejusdem conditionis, vel major pars eorum; ut si quis librum commodatum relinquat in loco publico, unde surripiatur. Tunc dicetur periisse culpa lata commodatarii. Levis est omissio illius diligentiæ, quam homines diligentes suæ conditionis adhibere solent; ut si quis rem commodatam reliquit in cubiculo, vel arca non obserata; tunc dicetur periisse culpa levi illius. Levissima est omissio illius diligentiæ, quam homines diligentissimi suæ conditionis adhibere solent, ut si rem commodatam reliquit in cubiculo, quod putavit obseratum, sed non tentavit, an esset benè clausum, & reverà non erat clausum*; *tunc dicetur periisse culpa levissima.*

In contractibus factis in favorem solius dantis, ut est depositum, non venit, nisi dolus, & culpa lata. In contractibus factis in favorem solius recipientis, ut est commodatum, venit etiam culpa levissima.

2669 In contractibus factis in favorem utriusque, tum dantis, tum recipientis, ut sunt pignus, venditio, locatio, &c. venit culpa lata, aut levis, sed non levissima; unde si commodas Petro equum ad invisendum communem amicum, tenetur Petrus ad restitutionem, si equus pereat ex culpa lata, aut levi; minimè, si ex levissima. Tamb. *v. num. 649.*

2670 Depositarius, si salarium accipiat, tenetur etiam ex culpa levi; quia tunc depositum

tum evadit factum in gratiam utriusque; tunc namque, cum depositarius accipiat pretium, tenetur ex justitia rem depositam majori diligentia custodire.

2671 Eos, qui ex officio ad impediendum damnum tenentur, & non impedierunt, non teneri ad restituendum, nisi ex culpa lata, ait Bertaldus; quia non tenetur quis in suo officio ad diligentiam majorem ea, quam homines talis professionis solent ordinariè adhibere.

2672 Casus fortuitus, *est inopinatus eventus rei, quem humana providentia prævidere non potest, neque impedire; ut mors equi absque ulla culpa, tempestas maris, ruina domus, naufragium, vis fluminis, & similia.*

2673 *Nullus tenetur regulariter ad damnum, quod intervenit casu fortuito, nisi in tribus casibus. 1. Quando culpa præcessit casum, ut qui equum commodatum usque Florentiam duxit Bononiam, & in itinere Bononiam versus raptus est à latronibus; tunc enim culpa præcessit. 2. Quando præcessit mora culpabilis, & per hanc pretii apud commodatarium; dummodò tamen non esset etiam res peritura apud dominum; licèt in foro externo etiam teneretur, si esset peritura apud dominum casu fortuito. 3. Quando intervenit pactum, quo quis se obligavit ad casum fortuitum.* Ita Fenech.

2674 Obligatio restitutionis ex contractu injusto, nedum oritur ex culpa mortali commissa in celebratione contractus, sed etiam ex culpa juridica contra innocentem, etiam si hæc contingat postea sine peccato, putà quia ad malitiam gravem non advertit; alioquin pejoris conditionis esset, qui justè contraxit, eo qui injustè, si sola culpa juridica illum obligaret, non istum. Unde si Petrus minis coegisset Paulum ad locandum ei vili pretio equum, tunc si equus conductus moreretur ex sola culpa juridica conductoris, teneretur conductor, nedum ad restituendum pretium justum conductionis ex injustitia contractus, sed etiam pretium equi ex culpa juridica, in casu non solùm lata, aut levi, sed etiam levissima; quia hic contractus locationis, qui aliàs fit in gratiam utriusque, in præsenti est factus in gratiam solius recipientis.

2675 Qui utitur deposito, aut locato, v. gr. pecunia, equo, &c. & hac causa pereat, aut fiat deterior, tenetur restituere, quia excessit modum depositi, & locati.

2676 Commodatarius non tenetur restituere lucrum perceptum ex negotiatione pecuniæ in commodatum ad pompam acceptæ. Clericatus *cap. 82. num. 18.* quia ex sua industria provenit: *vid. num. 2376.*

Quod procedit à fortiori; quia neque fur tenetur restituere lucrum perceptum ex negotiatione pecuniæ furtivæ, nisi dominus esset pariter ex ea lucraturus; quia tale lucrum ex sua industria procedit.

Tenetur tamen restituere lucrum, quod ex re ipsa fructifera commodata percepit, putà partus ex illa natos; aut lucrum, si eam locavit. Clericatus *cit.* Quia hi fructus domino cedunt: *v. n. 2694.*

QUI RESTITUERE TENEANTUR.

2677 Ad restitutionem tenentur non solùm qui proprio facto injustè damnum inferunt tertio, accipiendo, retinendo, damnificando; sed etiam, qui efficaciter, & cum effectu ad damnum alterius injustè cooperantur, qui continentur hoc versu:

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

Isti restituere tenentur in solidum, seu totum in defectum exequentis, si sint causa efficax, ut damnum fiat; & id non sub dubio, sed certò sciant.

Priores sex cooperantur positivè, posteriores tres privativè, quatenùs tenentur ex justitia, seu officio, damnum impedire, & non impediunt.

Jussio, significat eum, qui jubet, & mandat, sive expressè, sive tacitè, & signis, damnum fieri. Qui ratum habet damnum suo nomine factum, ad restitutionem non tenetur, si nullum sui præcessit mandatum, aut consilium; quia ratihabitio præsens non est causa damni præteriti.

Consilium, significat consulentem, qui ad restitutionem tenetur in defectum exequentis: *v. num. 2100.*

Consensus, significat eum, cui consensum dat, ut furtum fiat, qui est fautor.

Palpo, qui approbat, & laudat.

Recursus, qui dat refugium, & securitatem.

Participans, qui est socius, adjutor criminis, partem prædæ recipit, facit pro fure excubias, instrumenta ad furandum defert, aut alio modo cooperatur.

Busem. ait, præfatos non teneri ad restitutionem, si efficaciter tantùm concurrant, non ad substantiam, sed ad circumstantias, & modum actus damnosi, v. g. si quis tantùm impellat alium, ut citiùs, vel animosiùs, hoc, vel illo loco, vel modo noceat.

Mu-

2678 *Mutus*, qui filet, *non obstans*, *non manifestans*; non tenentur restitu ere, sed solùm peccant contra charitatem, si non teneantur impedire ex justitia, & commodè possint; tenentur autem ad restitutionem, si impedire teneantur ex justitia, nempè ex contractu, seu officio. Tales sunt Principes, & Magistratus, qui possunt, & negligunt impedire latrones.

2679 Tutores non impedientes damna pupillorum, aut aliorum, quorum curam susceperunt. Famuli, qui negligunt impedire furem; & custodes gabellarum, si permittant alios fraudare gabellas; immò si non manifestent. Nam *qui causam damni dat*, *damnum ipsum dedisse videtur*: *vide proposit*. 39. *ab Innoc.XI. damn*. Dicti custodes tenentur restituere damnum, quod domini patiuntur ex denegata solutione gabellarum, minimè ex denegata solutione pœnæ. Bonac. *tom*. 2. *de rest.disp*.1. *qu*. 2.*punct*.11.*num*.11. Quia mercatores ad pœnam non tenentur, nisi deprehensi.

2680 Præfati si non impediant vero metu gravioris mali proprii, aut suorum, putà mortis, &c. nec peccant, nec ad restitutionem tenentur, quia licèt per cooperationem sint causa physica, non sunt causa moralis damni, seu furti, quatenùs hoc non imputatur tunc illis moraliter, quia justitia eos non obligat ad conservanda, & custodienda bona alterius, cum prudenti periculo jacturæ boni proprii altioris ordinis: valida est ratio: *de num*. 2681. imò ArsdeKin *in tom*.2. *pag*.331. *num*.7. idem tenet de positivo cooperatore ad furtum per actionem ex se indifferentem, putà tenendo scalam, &c. in casu metus gravioris mali proprii.

2681 Casus: *Plures officiales*, *quibus ex officio*, *& justitia incumbit cura exigendi annuos redditus cujusdam domini*, *unitim fraudant*, *& summam fraudis pro singulis dividunt*, *eamque dant etiam uni*, *cui fraus displicet*, *adeòque ipse non fraudat*, *sed portionem ab eis accipit*, *quia rationabiliter timet mortem*, *si se manifestet nolens*, *prudenter discernens*, *eos partem sibi dare*, *ut sint tutiores*, *ne manifestentur*; *ipse autem suam portionem fraudis*, *quam recipit occultè*, *restituit domino*: *quæritur an peccet*, *& teneatur ad restitutionem insolidum?*

Respondeo, non peccare, nec teneri ad restitutionem in solidum; quia iste utiliter gerit rem domini; nam alii supponuntur determinati ad furandum; unde si hic non adesset, & portionem non reciperet, eam pro se surriperent illi, & propterea etiam ea privaretur dominus, cui iste restituit. Tum quia iste non dicitur fur, nec cooperatur ad furtum; nō quidem per portionem, quam recipit, quia eam nō recipit ad retinendum, sed ad reddendum domino, ac ad mortem vitandam; nec per portionem aliorum, ad quam cooperatur; quia illa respectu aliorum, non respectu hujus est furtum; nam respectu hujus dominus non est invitus, & si invitus, non rationabiliter invitus; quia non potest dominus rationabiliter; & justè prætendere, ut suus officialis rem suam custodiat cum jactura boni superioris ordinis: *v.num*.229.& 231.

2682 Si determinato ad majus malum inferendum determinatæ personæ: quod non potes avertere, consulas minus malum inferendum eidem, v. gr. determinato ad occidendum Petrum, consulas, ut furetur, aut eum verberet; & determinato ad furandum centum à Petro, consulas, ut furetur quinquaginta ab eodem; nec peccas, nec ad restitutionem teneris; quia geris utiliter rem domini, qui non est rationabiliter invitus. Peccas autem, & ad restitutionem teneris in defectum furis, si consulas minus malum inferendum alteri, de quo ille non cogitaverat, quia tale consilium est in præjudicium, & damnum tertii, quòd illud passurus non erat. Si verò fur est determinatus ad furtum, sed anceps manet, an debeat furari à Petro paupere, vel à Paulo divite; si non potest averti, licitum est consulere, & monere in genere: *Majus malum esse furari à paupere*, *quàm à divite*; quamvis enim illicitum sit facere malum, ut veniat bonum, v. gr. committere usuram, ut inde redimatur vita captivi, non est illicitum, determinato ad majus malum consulere minus: *v.à n*.376.

2683 Confessarius, si culpabiliter omisit monere pœnitentem de restitutione, peccavit mortaliter, & tenetur monere pœnitentem, si ex ejus taciturnitate motus fuit ad credendum se non teneri: non tenetur autem, si non moneat ipse in defectum pœnitentis restituere; quia *non tenetur ex officio*, *& justitia prospicere bonis temporalibus aliorum*, *sed bono spirituali pænitentis*. Fenech. Si verò positivè dissuasit restitutionem debitam, vel suasit solutionem indebitam culpabiliter, tenetur monere de errore, aliàs tenebitur ipse restituere in pœnitentis defectum; si inculpabiliter, tenetur monere, si commodè potest; aliàs tenetur ipse, uti ex re accepta; si verò non potest commodè, non tenebitur ad restitutionem. Leander.

2684 Qui sine vi, fraude, aut mendacio impedivit alium ab obtinenda re ei ex justitia non debita, v. gr. ab officio, beneficio, &c. peccavit mortaliter, si id fecerit ex odio, & non

non ex justa causa; at non tenetur ad restitutionem, quia non peccavit contra justitiam: ad eam autem tenetur, si impedierit per vim, fraudem, aut mendacium, & ille erat dignus, & habebat spem; minimè, si erat indignus, aut si dignus, spem non habebat; quia si ille erat dignus, & habens spem, qui eum fraude impedivit, fuit causa efficax damni, & quilibet habet jus strictum, ut non impediatur iniquè ab officio, quo est dignus, & ad quod obtinendum habet spem, hinc ille restituere tenetur prudentis viri judicio juxtà probabilitatem spei.

2685 Quando patiens damnum condonavit causæ principali, liberantur minùs principales, non è converso.

2686 Debitor, qui se composuit cum creditoribus minori summa contentis, si illi sint liberè, & reverà contenti, liberatur ab onere solvendi excessum, etiam si posteà deveniat in pinguem fortunam; quia talis compositio est quædam remissio, & species donationis: cavendum est, ne sit fraus, aut metus; sæpè enim creditor est contentus, non liberè, sed coactè, quatenùs agnoscit, quòd attenta debitoris potentia, & conditione, si non acceptet minorem summam, se ponit in periculo amittendi totam; & tunc non liberatur ab onere restitutionis debitor; benè verò, si cognita paupertate debitoris, creditor verè misericordia motus partem remittat.

2687 *Qui occidit alterius animal suam possessionem damnificans, peccat mortaliter, & ad restitutionem tenetur; quia non habet jus occidendi, sed tantùm expellendi, & satisfactionem exigendi. Nisi aliter proprium damnum impedire non possit. Turrianus paritatem affert de eo, qui alienam domum vicinam diruit, per quam ad suam incendium erat perventurum.* Fenech.

Ex damno illato à proprio servo, aut animali, non tenetur dominus in foro conscientiæ restituere, si ipse in culpa non fuit; tenetur in foro externo.

2688 Quando plures damnum intulerunt, ita ut teneantur singuli in solidum, *ut in n.*820. si actio fuit lucrativa, primo loco rem ablatam restituere tenetur ille, apud quem extat, aut qui mala fide consumpsit, & in ejus defectum cooperatores. Si actio lucrativa non fuit, ut in occisione, incendio, detractione, &c. tunc primo loco tenetur, qui fuit causa primaria damni, nempè mandans, vel executor; & in ejus defectum, vel quia non velit, vel quia non possit, ad restitutionem tenentur cooperatores: *v.n.*2100.

QUID RESTITUENDUM.

2689 Restituenda est eadem res in individuo, si extet.

2690 Fructus rei sunt triplicis generis: *Merè naturales*; qui absque labore, aut industria, vel saltem cum modica, ex re naturali proveniunt, ut fructus arborum, fœtus animalium: *Merè industriales*; qui non procedunt ex natura rei, cum sit ex se infructifera, sed ex industria hominis, ut lucrum ex pecunia negotiationi exposita: & *Mixti*; qui procedunt ex re fructifera, sed cum multa industria hominis, ut frumentum ex segete, vinum ex vinea, lana, lac, &c. hoc præmisso.

2691 Magna est differentia inter possessorem bonæ fidei, seu qui tenetur ex re accepta, & inter possessorem malæ fidei, seu qui tenetur ex injusta acceptatione, aut damnificatione.

POSSESSOR BONÆ FIDEI

Quando venit in cognitionem, quòd res non sit sua, tenetur eam restituere, una cum fructibus, si extent: & si non extent, tenetur restituere id, in quo factus est ditior. Sit exemplum ex ArsdeKin: vestem à fure donatam bona fide accepisti, & attrivisti, comparet posteà dominus, tunc solùm teneris ei restituere vestem attritam, & insuper quantu tuo vestimento pepercisti; quia solùm in eo factus es ditior. Quòd si vestem pretio emisti, nihil præter vestem attritam restituere teneris. Item si vestis sit consumpta; imò si eam perdidisti, aut tua culpa destruxisti, ad nihil teneris, si in nihilo factus sis ditior; quia stante bona fide, non peccasti contra justitiam.

2692 Si bona fide rem alienam tibi donatam, v. gr. vestem, vendidisti, teneris restituere pretium, si pretium extet, & non vestis; si verò vestis extat apud emptorem, curare debes, ut rescindatur venditio, & restituatur vestis, reddito pretio emptori; quia factus es ditior: *v.n.*832. Si verò eam alteri gratis donasti, aliàs non donaturus, si tibi non fuisset bona fide donata, ad nil teneris, sed solùm debes ex charitate indicare domino, ubi res extet; quia nihil habes, quod aliàs non haberes.

2693 Quantum ad fructus, restituere tenetur fructus naturales, & mixtos, minimè industriales, quia sunt pars rei, deductis tamen expensis, & laboribus; imò solùm tenetur restituere fructus, quos habet à tribus annis infrà, minimè quos habet à tribus annis suprà; quia horum, utpotè mobilium, acquisivit dominium per præscriptionem; quinimò etiam ipsam rem præscribere potest, si habeantur conditiones præscriptionis: *de num.* 2335. Ex jure sufficit, quòd ultima dies triennii sit inchoata: *v. num.* 2338.

POS-

POSSESOR MALE FIDEI

2694 Restituere tenetur, omnimodam æqualitatem servando. Adeòque restituere tenetur rem eamdem in individuo, & bonitate, si extat, vel tantumdem in specie, aut genere, seu pretio, si non extat, etiam si sine sua culpa perierit. Item tenetur restituere omne damnum, & interesse, sive damni emergentis, sive lucri cessantis, &c. quia fuit injusta causa damni, qui in re fieri potest compositio cum dominis, qui solent multùm remittere. Insuper omnes fructus tam naturales, quàm mixtos, deductis suis expensis, & laboribus, sive hi fructus extent, sive non; quorum nihil præscribere potest, quia non debet lucrum ex injustitia reportare.

Non tenetur autem restituere fructus industriales; quia hi non correspondent rei alienę, sed propriæ industriæ. Unde si usurarius centum aureos, quos lucratus est ex usuris, exponat licitæ negotiationi, & inde lucretur viginti, tenetur restituere priores centum aureos, viginti verò potest licitè pro se retinere. Similiter si fur pecunia ablata ludat, & lucretur, non tenetur restituere lucrum, quia est fructus industrialis. Nisi dominus fuisset pariter lucraturus.

2695 Si dum res aliena mala fide detinetur, crescat, seu ejus pretium augeatur, domino crescit, adeòque illi debetur. Unde si frumentum ablatum mense Augusti retineas mense Maii, non satisfacis, si solvas pretium, quod valebat mense Augusti, sed frumentum restituere debes mense Maii cum suo melioramento.

Si verò pereat, aut deterior fiat, naturaliter, casu fortuito, hostium incursione, &c. ita tamen, ut prudenter existimetur, æquè perituram fuisse apud dominum, non tenetur ille ad restitutionem; quia per hoc, quòd res erat apud furem, nullum novum damnum incurreret, quod non apud dominum.

Si verò apud dominum peritura non fuisset, aut damnum passura, tenetur injustus detentor restituere pretium, etiam si sine sua culpa perierit; quia per suam injustam acceptionem, seu detentionem, fuit causa efficax damni.

Denique si res apud dominum erat peritura & apud furem extat incolumis, domino extat; quia sicut quando crescit, domino crescit; ita quando extat, domino extat.

2696 *Exemplum*. Fur surripit è navi Petri quasdam merces, quas transportat in propriam navim: accidit die sequenti, quòd tempestate pereant ambæ naves, unà cum mercibus, salvis hominibus: ad nil tenetur fur. Si verò sola navis Petri pereat, & navis furis salvetur, tenetur fur restituere merces ablatas Petro.

2697 Quando plures concurrunt ad damnum, seu furtum; si id faciant seorsim, non tenentur singuli plus restituere, quàm per se acceperunt; quia sunt causæ partiales partialitate effectus. Si autem id fecerunt mutuo consensu, & auxilio, tenentur singuli in solidum, nempè restituere totum in defectum alterius, cum jure posteà repetendi ab eo; quia mutuo illo consensu, comitatu, & auxilio, singuli habuerunt influxum efficacem in totum furtum, & damnum, quod ex confidentia in mutuo comitatu, & auxilio, fuit illatum; unde singuli dicuntur causa totalis totalitate effectus.

Quòd si duobus furibus per se determinatis ad aliquod certum furtum, superveniat tertius, & simul cum eis furetur, tenetur solùm ad suam partem. Si verò in effectu duo illi non erant sufficientes ad furtum, v. g. ad frangendam januam domus, ad excubias faciendas, &c. & auxilio tertii satisfecerunt, tenetur tertius in solidum; quia in re fuit causa efficax totius furti, & causa totalis totalitate effectus: *vid. i.1 tom.2. num.15.*

2698 Quando damnum est incertum, restitutio est facienda secundum ęstimationem experti: v. g. si animal teneræ ætatis occidisti, si recentes arbores, aut immaturas segetes incendisti, restitui debet tantum, quanti tempore messis valuissent, non omninò adæquatè, sed deductis laboribus, & expensis, ac habita ratione periculi.

2699 Qui est certus, quòd res sit Petri, vel Pauli, dubitat verò, an determinatè sit Petri, vel Pauli, tenetur utrique dividere pro rata dubii: *v. n.* 40. *&* *n.* 111.

2700 Possessor malæ fidei in foro externo, tantùm detrahere potest expensas necessarias factas pro re domini, v. gr. pro viridario, &c. minimè voluntarias, & utiles; idque in pœnam delicti; at in foro conscientiæ potest etiam illas detrahere; quia sicut melioramenta, quibus res est à fure facta melior, & fructuosior cedunt domino, eique utilitatem afferunt; ita justum est, ut ille expensas pro eis factas sibi detrahat.

ACQUISITA OB TURPEM CAUSAM

2701 Non sunt restituenda, nisi in casibus, in quibus lex humana facit inhabilem acquirentem. Talia sunt acquisita per simoniam realem, de quibus: *nu.* 1263. *&* 1264. pro sponsionibus super vita, & morte, & futura electione Summi Pontificis, & Cardinalium; quæ sunt restituenda, non ipsis dantibus, sed pauperibus in pęnam, ex Bullis Gregor. XIII. & Clem. VIII.

Mi-

Minimè in casibus, in quibus non adest præfata lex; quia licèt conventio, & pactio pro opere illicito patrando sit illicita, & non adimplenda, semel autem patrato opere illicito, v. g. homicidio, fornicatione, &c. non est illicitum petere, & dare pretium promissum; quia actio illa, quæ venditur, est in se pretio æstimabilis. Immò meretrices possunt pretium petere in judicio, quia meretricium in foro externo toleratur; non sic aliæ mulieres.

2702 In foro externo non oritur obligatio solvendi promissum ob opus turpe factum, excepto meretricio, ex *leg. eleganter, ff. de verbor. obligat.*

2703 Judex, qui dedit sententiam ob prætium, si sententia est justa, non potest recipere pretium, & si recipit, tenetur restituere; quia sententia justa est debita; adeòque non potest justè vendi. Si sententia est injusta; antè sententiam tenetur rescindere contractum, restituto pretio; sed ea data, potest licitè petere, & accipere pretium, quia vendidit operam suam uni parti non debitam; at tenetur restituere damna illata alteri parti. Tambur. *tom. 1. lib. 7. cap. 5. §. 3. num. 13.*

2704 Accepta per simulationem paupertatis sunt restituenda. Scotus *in 4. dist. 15. qu. 2. litt.* X, quia deceptus in conditione, ob quam donat, non liberaliter donat; ex qua ratione, sicut quando donas alicui, quem putas propinquum, si talis, non est donatio est nulla; ita quando donas eleemosynam alicui, quem putas egenum, si talis non est. Soto, & Busemb. id concedunt de eleemosyna magna, negant de parva, quia magna dari solet sub conditione paupertatis, non sic parva. Sed ratio Scoti est universalis; unde ejus sententiam sequitur Navar. & vocat communem.

2705 Accepta per hyprocrisim, v. gr. Beneficium, Officium Ecclesiasticum, ut Provincialatus, &c. esse restituenda, seu renuncianda, tenent ex nostris Faber, & Aretinus; si hypocrisis fuit causa finalis, & motiva apud electores; quia deceptio causat involuntarium, adeòque reddit contractum nullum. Negant Soto, & Azorius; item Navar. præsertim quoad beneficia Ecclesiastica; quia Prælati, licèt bonitatem concurrentium diligenter perscrutentur, posteà tamen, quando conferunt, absolutè, & non conditionaliter conferunt.

2706 *Hypocrita* est, qui talem sanctitatem fingit, qua prætendit apud homines aliquid bonitatis, quam non habet. Unde hypocrita non est, qui suum peccatum occultat, nil bonitatis ultrà statum communem suæ Religionis, & conditionis prætendens. Hypocrisis est de se venialis; est autem mortalis, si fiat cum injuria, aut damno gravi proximi, ut cum quis fingit sanctitatem ad obtinendum officium, & dignitatem, &c.

2707 *Fraudantes gabellas justas*; non peccare, nec ad restitutionem teneri, nisi sint custodes, seu obligati ex officio, tenent Duardus, Henriquez, Angelus, Navar. Castrus, Sà, Poncius, & alii; quia lex de gabellis non imponitur per verba præceptiva, sed ordinativa. Tum quia est lex civilis purè pœnalis; adeòque solùm obligat in foro externo, & ad pœnam; non in foro conscientiæ, & ad culpam. Nec officit, si fraudes cedant in damnum ementium gabellas; quia illi sciunt fraudes contingere, & tamen emunt, & conducunt illas; imò cum hoc periculo emunt, & ob illud solent viliùs emere, aut conducere. Denique id, quod amittunt cum multis, compensant cum aliis, quos in fragranti inveniunt. Ita illi: *vid. num. 2657.*

2708 Dico tamen, nedum custodes, sed etiam alios peccare, & ad restitutionem teneri, nisi justus titulus compensationis adsit. Mastrius *in theol. mor. disp. 6. nu. 19.* Faber, Lugo, Jo. la Cruz; quia gabellæ justæ non debentur Principi in pœnam, sed in tributum, & ut stipendium jure naturæ debitum Principi. Et sicut Princeps tenetur jure naturæ custodire subditos, eorum mœnia, & turres, eosque defendere ab hostibus; ita vicissim, jure naturæ, tenentur subditi dare Principi subsidium congruum ejus sustentationi, & ad bonum publicum sustinendum; hinc ait Christus, Matt. 22. *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei Deo: v. à num. 173.*

2709 Illud certum est, posse deputatos ad exigendum dissimulare cum pauperibus, qui vix solvere valent, ut advertit Mendo *in epit. ver. Gabella n. 12.*

2710 Insuper addit Mendo *cit. num. 6.* cum Sylvestro, & aliis, quòd læsus à Rege, si concurrant conditiones ad compensationem requisitæ: *de n. 2641.* possit compensare non solvendo gabellas, etiam si istæ sint alicui privato locatæ, aut venditæ; quia semper minori pretio locantur, aut venduntur, ob respectum ad fraudes. Cœterùm hæc sententia non est practicanda in casu, quo gabellæ sint alicui privato venditæ; quia tunc est earum translatum dominium à Rege in privatum. Et tanta libertas posset esse causa emptorem depauperandi.

2711 Item etiam in sententia opposita, quòd non sit peccatum fraudare gabellas, mercator aut alius, qui occultè merces introduceret non solvendo gabellas, non posset sine pec-

peccato, & onere restitutionis illas ab emptoribus exigere, sed deberet minori pretio vendere; aperta namque injustitia est, velle ab emptoribus recuperare pretium gabellæ, quod ipse fraude non solvit.

2712 Dixi, *fraude non solvit*; quia si à Gabellotis fuisset mercatori pars aliqua gabellæ remissa, ex fine eum magis confirmandi ad merces deferendas, tunc posset partem exigere; quia ipsi cedit, cum fuerit eidem in suæ personæ gratiam à Gabellotis remissa, juxtà dicta de emptore *n.* 2464.

QUÆRES.

2713 *An quis aliquid accipiens, ne accuset, teneatur ad restitutionem?*

Difficultas procedit post delictum, v. gr. furtum, homicidium, &c. commissum, quod non pendet in futurum, nec reparari potest, aut ad reparandum quis non tenetur; minimè ante; quia ante, certum est in casu delicti patrandi teneri ad rescindendum contractum, & restituendum pretium, ut *in num.* 2703. Hoc præmisso.

Resp. cum distinctione. Si hic habet jus ad accusandum, non tenetur ad restitutionem; quia tale jus est pretio æstimabile: Si tamen habet jus ad accusandum, & insuper ad id tenetur ex justitia, quatenùs tenetur ex officio, putà si est Officialis, si salarium accipit, &c. tenetur ad restituendum damnum domino, cujus est Officialis, minimè pretium acceptum delinquenti, ne accuset, ne impediat, &c. ut *in num.* 2679. Quia licèt deliquerit contra justitiam erga dominum, cujus est Officialis, & proindè teneatur ad reparanda illi damna, non deliquit contra justitiam erga delinquentem, accipiendo pretium, ne accuset, sed illi vendidit jus accusandi pretio æstimabile.

Hinc post furtum commissum, quod reparari non potest, aut ad quod reparandum ob aliquam circumstantiam, putà sui periculum, &c. quis non tenetur, non tenetur quis restituere pretium acceptum à fure, ut taceat, ne accuset, &c. dummodò pretium acceptum non sit pars furti.

Quod est verum, etiam si ille animum accusandi non habebat. Diana *par.* 4. *tract.* 4. *res.* 34. Quia in re jus habet, quod est pretio æstimabile.

2714 Denique si hic nullum habet jus ad accusandum, impediendum, &c. nil potest iustè recipere, ne accuset; & si recipat, tenetur restituere. Qua ratione (ait Tamb.) *Nequit uxor accipere justè à marito pretium, ne adulteret; quia ad non adulterandum, tenetur uxor ex justitia ipsi marito: ergo venderet marito id, quod mariti est.* Tambur. *tom.* 1. *lib.* 7. *cap.* 5. §. 3. *à num.* 8. Bonac. *tom.* 2. *de rest. disp.* 1. *quæst.* 2. *punct.* 11.

CUI RESTITUENDUM.

2715 Restitutio regulariter est facienda domino. Nomine, *domini*, venit tam qui habet dominium rei, quàm omnis, qui aliquo justo titulo rem possidet; unde res, quam fur abstulit à depositario, non est restituenda domino, sed depositario, qui eam habebat de voluntate domini.

2716 Dixi regulariter, quia sunt plures casus, in quibus non est facienda domino. Et quidem, si dominus est mortuus, facienda est hæredi. Si longè absens, ut sine magno dispendio fieri illi non possit, facienda est propinquis. Si dominus, & propinqui sint ignoti, adhibenda est diligentia, ut dignoscantur.

2717 Si diligentia adhibita non possint cognosci, est facienda Christo: *Quem Deus constituit hæredem universorum*, ex Apost. ad Hebr. 1. hoc est pauperibus, Ecclesiæ, aut Hospitali: quòd si ipse reverà est pauper, potest rem in parte, aut toto sibi applicare, quia non est pejoris conditionis aliis pauperibus; qua facta applicatione, si perveniat ad pinguem fortunam, non tenetur restituere pauperibus, sicut nec alii pauperes; quia per talem applicationem acquisivit dominium ut pauper in defectum domini, etiam si fuerit injustus acceptor.

2718 Si verò compareat dominus, non tenetur restituere ille, qui applicavit pauperibus, si moralem diligentiam fecit, ut dignosceret dominum; tenetur verò ipse pauper, qui rem accepit, si res extet in individuo; & si sit consumpta, tenetur restituere id, in quo factus est ditior; quia nemo debet ex re alterius ditescere.

2719 Bona inventa, quę nullum habuerunt dominum, ut lapides pretiosi in flumine, & venæ metallorum; vel si habuerunt, modò nullum dominum habent, ut thesauri; non dicuntur bona incerta, & de his diximus *in num.* 2304. jure naturæ esse primò occupantis; vide ibi.

2720 Bona igitur incerta sunt, quę circumstantiis consideratis, cognoscitur, quòd habeant dominum, sed ignoratur, quis sit; hujusmodi sunt res in via inventę, ut si ulnam unam panni emere fecisti, sed modò invenias esse duas, & nescias dominum, qui vendidit. De his loquendo, si facta morali diligentia dominum invenire, seu dignoscere non valeas, potes licitè ea pro te retinere, etiam si non sis pauper; quia solus injustus acceptor tenetur res, quarum ignorat dominum, restituere pauperibus, ex Alex. III. *cap. Cum tu, de usuris*; ne lu-

lucrum reportet ex delicto. Quòd si compareat dominus, tunc teneris restituere rem, si extat; vel id, in quo factus es ditior, ut dictum est de paupere, cui est applicata res alterius.

2721 Qui solvit creditori sui creditoris inscio suo creditore, satisfacit in foro conscientiæ, quia ponit æqualitatem; debet tamen posteà monere, ne solutio fiat bis.

QUÆRES.

2722 *An, qui rem emit à fure, teneatur eam reddere domino.*

NAv. & Bonac. dicunt, eum, qui mala fide emit à fure, teneri reddere domino, qui verò bona fide emit, posse rem reddere furi, ut sic suum pretium recuperet. Absolutè docent, utrumque posse rem reddere furi, ut suum pretium recuperet. Toletus, & ex nostris Mastrius, Faber, & Aretinus; quia unusquisque tenetur magis sibi providere, quàm alteri; quòd si fur non restituat, est per accidens; unde non dicitur iste per se cooperari peccato illius.

2723 Qui bona fide rem emit à fure, & posteà pariter bona fide eam vendidit tertio, æquali, aut majori pretio, non tenetur rescindere contractum factum cum tertio, nec ei restituere prétium; quia charitas non obligat ipsum, ut in gratiam alterius patiatur damnum innocens. Tum quia contractus emptionis factus cum fure, licèt reverà non transferat dominium rei, quæ est alterius, est validus; quia per eum fur venditor obligatur emptori de euictione, & damnis inde secutis emptori; unde tenetur illi restituere pretium.

2724 Quòd si fur restituat isti pretium, tunc tenetur iste rescindere contractum cum tertio, ei restituto pretio, & re domino; quia tunc nullum damnum reportat, cum jam suum recuperaverit pretium. Si autem fur non restituat isti pretium, nec iste tenetur rescindere contractum cum tertio, nec illi restituere pretium, etiam si fuerit majus, quia excessus ille cedit suæ industriæ; si verò excessus sit ob ipsam rem, quæ eadem manens crevit in pretio; tunc est restituendus domino excessus, quia est fructus rei; unde in illo factus est ditior ex re alterius: *v. n.* 2740. & 2742.

IN QUO LOCO, ET QUIBUS EXPENSIS.

2725 POssessor bonæ fidei, seu obligatus ex re accepta, quando cognoscit rem esse alterius, tenetur rem restituere in loco, ubi res extat; unde si dominus sit in alio loco, non tenetur eam mittere expensis propriis, sed solùm monere debet dominum, ut disponat; quia non tenetur quis cum proprio damno restituere in pristinum statum dominum, quem non læsit. Possessor verò malæ fidei, hoc est, qui est obligatus ex injusta acceptione, tenetur mittere propriis expensis; quia dominus non debet reportare damnum ex delicto furis.

2726 Exemplum: *Petrus Messana se duxit cum equo Pauli Panormum.* Petrus iste, vel equum accepit bona fide, & tunc tenetur monere Paulum Messanæ, ut suis expensis mittat pro equo; vel accepit mala fide, seu rapuit, & tunc tenetur mittere equum Paulo Messanam propriis expensis, insuper solvendo damna, & interesse, detractis tamen expensis, quas fecit pro sustentatione equi, quas verè ipse Paulus fecisset; nisi expensæ istę compensandę essent usu equi, quem fecit Petrus.

2727 Si dominus sit ita absens, ut excessivæ expensæ essent faciendæ à fure pro re mittenda, tunc tenetur restituere, & mittere, si expensæ sint æquales cum valore rei; minimè verò, si sint notabiliter excedentes valorem rei quia restitutio non fit, nisi ut servetur æqualitas; adeòque non obligat cum notabili inæqualitate creditoris, & debitoris; hac ratione universaliter restitutio non est facienda cum jactura boni altioris ordinis. Unde poterit iste restitutionem differre, si sit spes, quòd approximetur dominus; quòd si non sit talis spes, potest restituere consanguineis, & in horum defectum pauperibus, aut in aliquod opus pium pro domino; quia ut docent Div. Thomas, & Scotus, quando restitutio fieri non potest, ut prosit domino corporaliter, fieri debet, ut prosit domino spiritualiter.

QUÆRES I.

2728 *An, qui rem restituendam consignavit viro putato fideli, qui eam amisit, aut pro se surripuit, teneatur iterùm restituere?*

QUæsitum est fusè resolutum *in* 2. *tomo à num.* 175.

QUÆRES II.

2729 *Ad quid teneatur persona media, si rem restituendam amiserit?*

REsp. si amisit cum culpa gravi, & mortali, tenetur quidem restituere; si sine culpa mortali, est distinguendum; vel amisit rem eamdem in individuo, & tunc non tenetur restituere; non quidem ex re accepta, quia non extat, nec in aliquo est ex ea factus ditior; nec ex injusta acceptione, ut supponitur. Solùm teneretur ex culpa juridica lata, aut levi, si se obligasset ex contractu, juxtà dicta *num.* 2668. quod fieri non solet. Si verò res, quam amisit, erat eadem in specie, quatenùs eamdem, v. gr. pecuniam in individuo, quam resti-

restituendam accepit, consumpsit in proprios usus; tunc tenetur eam restituere, quia res domino perit, & sic perit ipsi personæ mediæ, cujus erat.

QUÆRES III.

2730 *Petrus Matriti mutuavit Paulo mille aureos, cum pacto, ut elapso termino ea redderet, ubicumque ipse reperiretur: interim Petrus pervenit Panormum dux cohortis, & quia est elapsum tempus mutui, quæritur, An Paulus teneatur eos mittere suis expensis?*

Resp. cum necessaria distinctione: vel Petrus erat summam illam conservaturus, & secum translaturus Panormum, sive in individuo, sive in specie, sive in æquivalenti: vel si habuisset Matriti, omninò fuisset ibi consumpturus, & nullo modo translaturus: si secundum, tenetur Paulus mittere eam summā Panormum propriis expensis cambii; quia ex mutuo in gratiam Pauli quoad eas expensas emersit damnum Petro. Si primum, debet mittere expensis Petri; unde debet reddere deductis ex summa expensis cambii; quia nullum Petro emersit damnum ex mutuo; nam pares expensas fecisset, aut paria pericula subiisset Petrus secluso mutuo, transferendo illam Panormum; adeòque si mitteretur summa illa expensis Pauli, Petrus reportaret lucrum ex mutuo, & sic usuram committeret.

QUANDO EST RESTITUENDUM.

2731 Præceptum restituendi includit saltem præceptum negativum non retinendi rem alienam, ratione cujus reducitur ad septimum Præceptum Decalogi: *Non furaberis*; adeòq; obligat semper, & ad semper; ita tamen, ut quoad actum internum, statim ac advertit quis rem esse alienam, debet habere animum restituendi: quoad actum verò externum executionis, non tenetur statim, ac advertit, sed capta temporis opportunitate; alioquin id advertens noctis tempore in lecto, surgere deberet ad restituendum. Quòd si habeat animum non restituendi continuatum, manet in continuo peccato mortali, si res fit gravis; quoniam ex Aug. epist. 54. ad Macedonium: *Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*. Si autem animus interrumpatur, ut si volens restituere retractet volūtatem restituendi, tot peccata committit, quot sunt actus interrupti.

Qui est obligatus ex contractu, non tenetur restituere, nisi adimpletis conditionibus, & elapso termino in contractu præfixo: quòd si eo elapso sit in mora culpabili, tenetur sub mortali ad restitutionem; imò ad omne damnum, & interesse; secùs, si sit in mora per paucos dies.

Liberatur ab onere restitutionis, sive pro semper, sive ad tempus, si justa adsit causa, de qua modò: *v. num.* 2739.

2732 Confessarius non debet absolvere pænitentem, qui tenetur statim restituere, si ter, vel quater eidem, aut alteri Confessario promisit restituere, & non servavit promissum; quia rem alienam detinens, quam restituere potest, est in occasione proxima voluntaria peccandi, non minùs, quàm qui detinet concubinam, quam potest abiicere.

CAUSÆ EXCUSANTES A RESTITUTIONE

2733 Sunt plures. 1. Impotentia physica, qua quis non habet, quid restituere. 2. Impotentia moralis, quando quis restituere non potest sine probabili periculo damni altioris ordinis sui, aut suorum. Bona, in quibus homo potest damnum pati, sunt quatuor, animæ, corporis, famæ, & substantiæ corporalis, quorum unum est altioris ordinis altero, uti gradatim ponuntur: restitutio autem cum sit ad ponendam æqualitatem, non est facienda cum jactura boni superioris ordinis; hinc restitutio substantiæ corporalis non est facienda cum periculo prudenti peccati mortalis, vitæ, seu damni corporis, aut cum infamia: *vide num.* 2727. *tom.* 2.

2734 Quæ causæ si sint perpetuæ, perpetuò excusatur quis à restitutione; si ad tempus, restitutio suspenditur, seu differtur. Sæpè dilatatur tempus restitutionis ex rationabiliter præsumpta voluntate creditoris.

2735 Qui habet justam causam differendi restitutionem, non tenetur ad damna, & interesse, quæ creditori ex mora sequuntur; quia non est mora culpabilis. Si autem differat ad evitandum proprium interesse, tenetur resarcire interesse creditoris, quia non est æquum, ut debitor se servet indemnem cum damno creditoris.

2736 Item, si damnum, quod patitur debitor restituendo, non sit notabiliter majus, sed æquale damno, quod patitur creditor ex dilatione, tenetur debitor restituere statim; quia tunc potior est conditio creditoris.

2737 Cessio bonorum excusat in foro externo; in foro autem conscientiæ, qui cessit bonis, excusatur, non ratione cessionis, sed ratione impotentiæ; unde si perveniat ad pinguem fortunam, tenetur restituere.

2738 Tenetur quis sub mortali restitutionem differre, si prudenter judicet restitutionem futuram in grave damnum creditoris, vel eum abusurum in grave damnum tertii; quia tunc cooperaretur ad malum.

QUÆ-

QUÆRES I.

2739 *Famulus rapuit à suo domino summam pecuniæ per quàmplures vices, unum circiter scutum pro vice; hic est gravatus familia, ut salarium vix ei sufficiat ad sustentationem. An teneatur statim capta temporis opportunitate restituere?*

RESP. cum distinctione, vel iste retinet eamdem pecuniam in individuo, & tunc tenetur statim restituere; quia si res extat, domino extat; & sicut peccat quis etiam in gravi necessitate rem alienam furando, ut *in n.*2637. ita rem alienam detinendo; & nemo debet sustentari de furto, nisi sit in extrema, aut quasi extrema necessitate, quatenùs si restitueret, reduceretur in extremam necessitatem: *v. n. cit.* Nec dominus tenetur dare salarium correspondens familiæ, sed labori famuli, *num.*2643.

2740 Vel iste pecuniam domini miscuit cum sua notabili, ut discerni non valeat; & tunc, si totus cumulus extet, licèt non teneatur restituere eamdem pecuniam in individuo, cum per mistionem ejus factus sit dominus, tenetur quamprimum restituere tantumdem in specie de illo cumulo. Quòd si in dies pecuniam de cumulo in magna parte consumpsit, ita ut summa modicæ considerationis remaneat, minor nedum pecunia surrepta, sed propria, quam eo tempore successivè habuit, eaq; pro tenui suæ familiæ sustentatione utatur; tunc Epicheja est utendum: non est enim cogendus, ut statim restituat totam illam modicam summam, quæ ex cumulo remanet; sed ut restituat paulatim, juxtà propriam possibilitatem, uti discurrimus de eo, qui rapuit, & rem raptam consumpsit; alioquin in gravissimas reduceretur angustias, & ita rationabiliter de domini voluntate præsumitur.

2741 Epicheja, *est virtus faciens, ut legis rigore relicto, amplectamur, quod recta ratio dictat, & quod rationabiliter faceret superior, aut dominus, si adesset, aut sciret.*

IN REBUS MISTIBILIBUS.

2742 SI rem alterius, v. gr. frumentum, vinum, pecuniam ejusdem generis, &c. sive bona, sive mala fide, cum tua notabili misceas, ita ut discerni non valeat, statim acquiris dominium ejus in individuo, nisi habeas animum explicitum non acquirendi dominium; unde si furtivè miscuisti, non teneris ad restitutionem rei in individuo, sed in specie ex cumulo, si extet, aut in æquivalenti: *v. à num.*2347.

2743 Hinc si à fure, qui triticum alterius cum suo immiscuit, emas, etiam mala fide, magnam tritici, imò totam quantitatem ex cumulo, ad nihil te teneri, ait Tamb. *tom.* 1. *num.*27. quia fur vendidit ex suo; quoniam præfata mistio transfert dominium, & æquivalet consumptioni, & solùm remanet in fure onus ad restituendum per æquivalens: Et ex alia parte emptor, cum solverit pretium, in nihilo factus est ditior. Idem ait, si eam dono accepisti, & fur sit aliundè potens restituere, quatenùs alia possidet bona; quòd si non sit aliundè potens, fatetur te teneri restituere; quia per donum, quod accepisti, fur factus est impotens tua causa, & tu ditior; ità discurrit Tamb. *cit.*

QUÆRES II.

2744 *An possit quis licitè restitutionem differre, ne cadat à suo statu, & conditione?*

RESP. si status est injustè acquisitus, nempè ex furtis, ex bonis alienis injustè retentis, &c. non potest differre, sed tenetur restituere statim; quia per restitutionem non cadit è statu justè acquisito, sed ad priorem, & proprium redit. Et solùm potest aliquid pro tenui sustentatione retinere, si aliàs in extremam reduceretur necessitatem; quia in hac licitum est aliena accipere: *vid. n.*2627.

2745 Si autem status est justè acquisitus, licèt ille debita contraxerit, & in necessitate reperiatur ex propriis delictis, quia luxuriosè vixit, lusit, &c. tunc potest solutionem differre, ne notabiliter cadat è suo statu, si res aliena in individuo non extet, aut in pretio; nam si extaret ipsa pecunia aliena, aut gemma, v. gr. ex ea empta, esset statim restituenda, ut ex *n.*844. Ratio autem assertionis, si res non extet, est, quia tunc dominus non est rationabiliter invitus.

2746 Licèt autem debitores non teneantur notabiliter, seu excedenter è proprio statu cadere, tenentur ex justitia, nedum paulatim restituere, & solvere, verùm etiam curare, ut non plus æquo solutionem differant; ac proindè debent non solùm à ludis, commessationibus, ac variis expensionibus se abstinere; sed etiam aliquod incommodum sentire: non enim notabiliter è suo statu cadere dicitur, qui tribus quadrigis gaudens, una privetur, atque competenter familiam reformet ad tempus, ex quo quidem, tam apud Deum gratiam, quàm apud homines prudentes, splendorem haud vulgarem consequitur.

Hic est scopulus, in quo sæpè Magnates, & insimul cum illis viri æquè docti, quàm adulatores, proprias conscientias frangunt. Caveant Confessarii.

Scotus *in* 4. *dist.* 15. *q.* 2. *§. de quarto, litt.* Z, & *q.* 3. Mastrius *in theolog. mor. disp.* 7. & 9. Joan. la Cruz 7. *præc. q.* 7. *pag.* 196. Bonac. *tom.* 2. *de restit. disp.* 1. Tamb. *tom.* 1. *lib.* 8. *tract.* 3. & 4. *pag.* 227.

Busemb. *lib.3.tr.5. cap.2.* Diana *in pluribus locis*, Clericatus *cap.75.* Mendo *de rest.*

De restit. pro homicidio, stupro, adulterio, bello, &c. vide in propriis titulis.

DE RESTITUTIONE FAMÆ.

2747 INjuria contra famam committitur. 1. Per actum internum, nempè per judicium temerarium; & hoc non obligat ad restitutionem, nisi manifestetur exteriùs alteri, non manifestatis indiciis levibus, ut *in n.* 2664. 2. Per actum externum, nempè per contumeliam, detractionem, &c.

JUDICIUM TEMERARIUM

2748 EST, *quo quis sine sufficientibus indiciis certò affirmat aliquod malum de proximo.*

2749 Ad hoc ut sit mortale, quatuor requiruntur conditiones: 1. *Ut sit in materia gravi;* gravitas autem, & levitas attendi debet, vel ex ipsa substantia materiæ, vel ex qualitate personæ. Hinc veniale est temerè judicare de Petro furtum unius julii, & de juvene parùm honesto, quòd per locum aliquem transeat ad inhonesta, ac de milite ad vindictam hostis; non enim infertur eis gravis injuria, cum de hujusmodi gloriari soleant. Similiter veniale erit, de ignoto, aut de indeterminatò temerè judicare.

2750 2. *Ut judicium formetur tamquam moraliter certum.* Hinc suspicio, dubitatio, aut opinio temeraria non est mortalis, sed venialis; quia cum sint actus imperfecti in genere judicii, nec totaliter tollant possessionem bonæ famæ, non censentur gravis injuria, nisi aliis manifestes. Nec erit mortalis, si manifestes uni, vel alteri probo, & prudenti, in quibus non est periculum famæ. Imò nullum erit peccatum, suspicionem manifestare superioribus, aut iis, quibus potes, ad grave malum vitandum, aut alio justo capite.

2751 3. *Ut judicium sit ex levibus conjecturis*; nam si sit ex gravibus, & sufficientibus, judicium erit prudens; quod prudentiæ discernendum relinquitur. Ea dici possunt indicia levia, quæ ex communi hominum usu sunt indifferentia, aut raró conjuncta cum tali effectu; ea verò sufficientia, & proportionata, quæ ut plurimùm solent cum eo esse conjuncta; ut si quis noctu per scalam fenestram occultè aperire tentet, est judicium sufficiens eum judicandi furem; secùs, si die, & publicè; tunc namque potiùs judicari debet clavis amissa. Item non est gravis injuria certò judicare, quod est valdè probabile, v. gr. juvenem inventum solum cum puella in cubiculo, inhonesta tractasse.

2752 *Ut judicium sit plenè deliberatum*; hoc est, cum plena advertentia temeritatis, & malitiæ gravis, & cum plena voluntatis libertate. De quo infrà de peccatis.

2753 Et quia raró omnes quatuor allatæ conditiones interveniunt, raró judicium temerarium est mortale. Quando autem omnes interveniunt, est mortale, quia est gravis injuria proximo contra justitiam; sed non est opus explicare speciem mali judicati; quia omnia mala judicata uni justitiæ commutativæ in specie infima opponuntur: *v. n.* 2757.

DETRACTIO

2754 EX Divo Thoma, *est aliena famæ per occulta verba injusta læsio, & denigratio.* Contingere potest dupliciter. 1. Directè, falsum crimen imponendo, vel verum, sed occultum revelando. 2. Indirectè, bonum proximi negando, vel malitiosè tacendo ex intentione nocendi famæ. Modi, quibus proximi fama læditur, comprehenduntur his versibus:

Imponens, augens, manifestans, in mala vertens,
Qui negat, aut minuit, tacuit, laudat vè remissè.

2755 Crimen fit publicum jure, vel facto; *jure*, si fit de eo lata sententia à Judice, *facto*, si sit commissum in multorum præsentia, aut in loco, vel tempore, v.gr. in foro, &c. ut sit faciliter provulgandum; vel si erat occultum, fuit tamen ab iis, qui sciebant, provulgatum, ita ut multi de eo loquantur; præsertim quando crimen ad loquacium notitiam pervenit, & apud eorum linguas versatur. Universaliter publicum censetur, quando circumstantiis attentis prudenter existimatur crimen faciliter provulgandum: *vide in tom.2. n.72.*

2756 Gravitas attendi debet ex qualitate rei, & conditione personæ. Hinc de Prælato optimæ famæ, dicere, quòd sit **assuetus** mentiri, est grave contra famam.

Regulariter non est mortale revelare defectus naturales; ver. gr. quòd sit ignavus, stupidus, illegitimus, &c. nisi inde aliquod damnum sequatur; quia non sunt defectus morales culpabiles. Nec est mortale dicere defectus morales in generali, ver. gr. esse superbum, iracundum, &c. quia prudenter de naturali inclinatione dicta censentur.

2757 Mortaliter peccas, & detrahis, si de determinata persona in generali dicas: *Te scire quid de illo, quod si dicas, sis eum magno rubore affecturus.* Non est mortale de aliquo ignoto, vel indeterminato malè loqui, nisi redundet in alio-

aliorum damnum; mortale autem de Monasterio Religioso in communi malè loqui. Non teneris explicare, in quo genere detraxisti; quia fama est ejusdem speciei: *v.n.* 2753.

Nec numerum personarum, quibus detraxisti; debes tamen dicere: *Graviter detraxi pluribus*. Aliàs non explicas peccatum, quod patrasti. Debet exprimi, si fuerit per libellum famosum; quia notabiliter aggravat, & lædit.

2758 Non est mortale revelare peccata mortalia proximi, quæ secundum hominum existimationem, sive ratione sui, sive ratione personæ, aut alterius circumstantiæ, non sunt infamatoria, nec aliud damnum inde sequitur: v.gr. de milite, aut nobili, quòd duellum commiserit: quòd juvenis pro parùm honesto habitus sit fornicatus, &c. nam de similibus iactari solent.

2759 Non est mortale. 1. Si quis delictum infamatorium contra ipsum ab alio factum uni, vel alteri viro prudenti non divulgaturo manifestet; quia non censetur læsio gravis. 2. Si illud contra se commissum amico referat, non animo lædendi, sed leniendi dolorem; quia humana conditio non patitur, ut quis gravem offensam recipiat, & non se doleat, ac quærat solamen. 3. Si manifestes delictum occultum, quod moraliter certò scis brevi futurum publicum, vel per sententiam Judicis, vel per facti evidentiam. 4. Si infamem in uno delicto, de alio valdè affini, seu connexo, aut quod personæ similis conditionis committere solent, infames; ut de lusore, quòd sit blasphemus; secùs, si de disparato.

5. Non est mortale, sed veniale, illud referre sub dubio, vel ex auditu, etiam si quis audiunt, credant; quia id imputatur eorum levitati. Quòd si prævideat, auditores esse leves ad credendum, vel si id referat animo nocendi, tunc peccat mortaliter, sed contra charitatem, qua obligamur ad non inferendum alteri malum, sed non contra justitiam; quia talis actus non est ex natura sua ablativus famæ; nisi relatum firmes authoritate, dicendo, te id audivisse à personis fide dignis.

6. Similiter delictum in uno loco publicum, in alio, ubi est ignotum, publicare, non est mortale, nec contra justitiam; quia per publicationem delicti in uno loco, amisit jus ad famam; unde licèt in loco remoto, ubi id ignoratur, habeat famam, non habet jus ad famam: nec contra charitatem, nisi fiat animo nocendi; hinc sine scrupulo videmus delicta gravissima in uno loco publica, per historias, & typos usque ad remotissimas partes, ubi libri perveniunt, unà cum ipsis reis publicari.

2760 Nullum est peccatum. 1. Manifestare delictum, aut vitium alicujus Superiori, Patri, &c. pro correctione. 2. Ad impediendum damnum innocentis; unde licitum est opportuno modo monere proximum, quòd Petrus, qui ejus domum frequentat, sit fur, & inde caveat; quia illa non est offensio, sed defensio, nec quis habet jus ad famam cum damno proximi: *v.tom.*2.

2761 Peccat mortaliter tam contra charitatem, quàm contra justitiam, qui alteri falsum crimen imponit, sive in judicio; sive extra, ad elidendam detrahentis auctoritatem magnam, sibi noxiam, aut calumniam, vel ut suam justitiam, & honorem defendat, quia mendacium est ab intrinseco malum, ut neq; certo mortis periculo cohonestari valeat: *ex n.*143.*&* 225. Imò in judicio adesset perjurium tam ipsius imponentis, quàm testium, ad quod ipse principalis cooperari deberet, testes subornando ad falsum. Hinc ait D. Thom. *Falsitatem proponere in nullo casu licet alicui*; adeòque, qui calumniam tibi imposuit, habet jus strictum, ut non lædatur in fama, fraude, dolo, aut mendacio; quia *mendacium infamatorium non est medium proportionatum ad defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ*.

2762 Unde tunc solùm licitùm est tibi crimen detractoris, seu calumniatoris occultum, sed verum, revelare, ut sic te defendas, & ejus calumniam elidas, reddendo eum inhabilem, mendacem, nullius fidei, &c. si alia tibi non suppetat via; quia tunc uteris medio proportionato ad defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ. Quòd si alia tibi suppetat via ad defensionem, eum infamare non potes, neque jure compensationis, quia esset vindicta, juxtà dicta *à n.*2085. *v.propos.* 43. *&* 44. *ab Innoc. XI. damn.*

2763 Infamare seipsum, revelando occultum delictum sine rationabili causa, ex levitate, non est mortale, sed veniale, nisi id cedat in damnum, aut scandalum aliorum; quia sicut quis est dominus bonorum fortunæ propria industria acquisitorum, ita & boni famæ, pariter propria industria acquisitæ, cujus solùm dicetur prodigus. Imò potest esse actus virtutis, si fiat ob subeundam pœnam condignam, aut ob humilitatem, ut plures Sancti fecere.

2764 Venialiter, non mortaliter peccat, qui ad vitanda non levia, sed gravia tormenta, sibi falsum crimen imponit, ob quod est morte puniendus, aut mutilandus; peccat venialiter, quia est mendax; non mortaliter, quia non est mendacium perniciosum, sed officiosum; non enim cooperatur morti directè, & per se, sed indirectè, & per accidens; dire-

ctè verò vult gravia tormenta morti æquivalentia vitare, qua ratione licitè infirmus mortem sibi eligit, ut sectionem membri, aut cruris declinet: *vid. à num.* 2075. Peccat autem mortaliter, si addat juramentum, ratione perjurii; vel si id cedat in damnum, aut infamiam alterius; quia non est dominus bonorum, aut famæ alterius.

CONTUMELIA

2765 Est *injuria, qua alteri crimen, aut alius defectus in ejus præsentia obiicitur*, v. gr. appellando furem. Unde à detractione differt, sicut rapina à furto; nam detractio lædit proximum in absentia, contumelia in præsentia; hinc illa lædit solùm famam, ista verò famam, & honorem; adeòque est ex se peccatum mortale, nisi parvitas materiæ, aut defectus plenæ deliberationis excuset.

2766 Non peccat Superior, si subdito verbum contumeliosum obiiciat, non animo inhonorandi, sed humiliandi, aut corrigendi, nisi excedat in modo. Sic Christus Apostolos stultos vocavit, & Paulus Galatas insensatos.

2767 In Regnis Hyspaniarum contra quaslibet personas Ecclesiasticas, aut sæculares, quæ in pulpito, cathedra, typis, aut manuscriptis, contra Religiones, Religiosas personas, aut in censurandis opinionibus, injurias, & contumelias protulerint, Tribunal Supremæ Inquisit. Hyspan. inflixit pœnas excommunicationis majoris, exilii, & privationis officii, si quo in Sancto Tribunali gaudeant; idq; per tria decreta novissimè de anno 1696. die 19. Octobris, ubi comprehenduntur omnes trasgressores, typographi, & cooperatores; publicata Panormi die 6. Februarii 1697.

2768 *Convitium*, & *improperium*, conveniunt cum contumelia; similiter *derisio*, & *subsannatio*, quæ motibus injuriosis corporis fieri solet: *murmuratio* verò, & *susurratio*, cum detractione. Murmuratio, *est qua quis factum aliquod publicum, quod posset in bonam partem accipi, in malam partem accipit*, ut Lucæ cap. 11. *In Belzebub Principe Dæmoniorum eiicit dæmonia*. Est mortalis, si habeat sociam detractionem gravem. Susurratio, *est allocutio mala de proximo ad tollendam amicitiam ipsius cum aliis*.

RESTITUERE TENETUR

2769 Susurro, amicitiam reconciliando: *Contumeliosus* honorem, vel petendo veniam, vel honorificè salutando, aut per aliam honorificam demonstrationem: *Detractor* famam, non minùs, quàm fur bona fortunæ; quia ex Prov. 22. *Melius est nomen bonum, quàm divitiæ multæ*.

2770 *Qui imposuit crimen falsum*, tenetur restituere famam, crimen retractando coram iisdem, apud quos fuit impositum, & eodem modo, nempè publicè, si publicè. Etiam si exindè ipse infametur; quia (ut ait Scotus *in 4. dist. 15. q. 4. litt. C*,) fama detracti prævalet famæ detractoris; nam illi justè competit fama, huic injustè; unde non est huic debita fama: *Et ideò directè ostendens innocentiam alterius, indirectè nocentiam sui, non tunc propriè diffamat se, sed amovet falsam laudem, qua iste post accusationem mendacem indignus est*: *v. n.* 2776.

2771 Bertaldus *in* 8. *pr.* ex Bonac. ait, esse valdè amarum hunc restituendi modum; unde sufficere putat, si de persona infamata in generali dicatur: *Quòd sit persona virtuosa, & honoris, & quòd ii, qui mala dixerunt, decepti sunt, & quòd tempus id discernere faciet*.

2772 Si primi auditores aliis divulgaverunt, tunc principalis detractor, si publicè diffamavit, etiam apud alios restituere famam tenetur; quia tunc ipsi imputatur totum damnum, & divulgatio. Excusare potest impotentia moralis, putà si adeò infamia divulgata reperiatur, ut moraliter impossibile sit, restituere apud omnes: *Vide detractoris angustias*. Si verò occultè detraxit, tunc sufficit, si se retractet apud auditores immediatos; quia tunc illis divulgatio imputatur, qui non debebant crimen proximi ab uno privatim, & confidenter dictum, aliis propalare: hanc esse Confessariorum praxim, observat de Lugo: *Eo namque ipso, quòd detractor apud immediatos detractores se retractat, implicitè illis committit, ut indicent aliis, si quibus fortè revelaverint*. Mastrius.

2773 Eum, qui bona fide alium diffamavit, putans, crimen esse verum, & publicum, solùm teneri restituere ex charitate, volunt plures; adeòque cum commodè potest, & sine suo rubore. Verius tamen est teneri ex justitia, uti ex re accepta, cum par sit ratio: *v. num.* 2691. Nec video in te ruborem, sed potiùs splendorem, si auditoribus dicas: *Te crimen illud manifestasse, quia putabas verum, & publicum, modò verò reperias falsum, & te deceptum*.

2774 Qui publicavit crimen occultum, non debet dicere, crimen esse falsum; quia mentiretur, & ob nullum bonum mendacium est licitum; sed sufficienter te restituere, docent D. Thomas, & Scotus *cit. litt. E*, si dicas: *Non credatis eum esse talem, malè enim dixi*; vel laudando, dicendo eum esse bonum, præsertim laudando in ea specie virtutis, qua diffamasti; & tunc non mentiris, quia ex jure quilibet est præsumendus bonus, nisi certò constet, quòd sit malus: subdit Scotus. *Sed iste non est probatus malus coram istis; ergo*

ergo bonum est persuadere eis, quòd ipsi non reputent eum indignum, nec malum.

2775 Qui defunctum graviter diffamavit, peccavit mortaliter, & restituere tenetur, non suffragia, quia sunt altioris ordinis, sed ipsam famam modis jam relatis ipsi defuncto, aut hæredibus, si in eos infamia redundavit.

A RESTITUTIONE FAMÆ QUIS EXCUSATUR

2776 PRimò, si fama non sit ablata, quatenùs auditores prudentes non crediderunt; quod contingere solet, quando detractor nullius est fidei, in quantum sæpè compertus est mendax, detractor, ac loquax, & auditores sunt viri timorati, ac prudentes. Vel quando quis detrahit, ostendendo passionem, iram, aut odium, tunc sæpè prudentes non credunt, sed judicant dixisse ex ira, passione, &c. quia tunc nullum sortitum est damnum: *v. num.* 2778.

2. Quando prudenter existimatur, infamiam esse oblivioni traditam; quia tunc cessavit damnum, & periculosius esset memoriam delicti restitutione perfricari. Tempus, quo censeri possit oblita, remittitur prudentiæ Confessarii, & viri experti: id maximè colligi potest, si notabili tempore elapso, nulla sit facta mentio delicti.

3. Quando fama est alia via recuperata, v. gr. per testimonium alterius personæ fide dignæ, vel per vitam exemplarem.

4. Si delictum occultum, quod dixisti, fiat alia via publicum.

5. Si restituere non possis sine jactura boni altioris ordinis, putà animæ, vitæ, membrorum, vel famæ tuæ longè majoris valoris; hinc Prælatus non tenetur restituere famam personæ vili, nec vir valdè illustris plebejo, si id non possit sine jactura propriæ famæ; sed sufficit, si infamatum laudet.

6. Si is, cui detraxisti, tibi pariter detraxerit, & non velit restituere; quia tunc uteris compensatione, si infamia non redundet in alios. 7. Si infamatus spontè condonaverit; quia est dominus suæ famæ; at non potest quis condonare, si infamia redundet in alios, seu in aliorum damnum; quia est dominus suæ, non alterius famæ, aut boni. 8. Quando restitutio est facta moraliter impossibilis; quia ad impossibile nemo tenetur.

2777 Quando quis est impotens ad restituendam famam, non tenetur eam pecunia compensare, quia fama, cum sit altioris ordinis pecunia, non potest ejus pretio compensari: *v. num.* 2770. & 2103.

2778 Solitus infamare, seu detrahere, tenetur restituere, si lædat apud simplices, & idiotas; quia hi solent faciliter credere, imò divulgare; unde tunc est verus famæ fur. Et tota ratio, quòd non teneatur, si apud viros prudentes, ac timoratos detraxit, est, quia illi non credunt, & inde non est in re facta læsio, ut *in n.* 2776.

AUDIENS DETRACTOREM,

2779 SI detractioni gravi consentiat directè, videlicet, inducendo, movendo, excitando, quodque fieri solet, etiam interrogando, peccat mortaliter, tam contra charitatem, quàm contra justitiam, sicut dictum est de eo, qui cooperatur ad damnum proximi in bonis fortunæ; unde ad restitutionem tenetur juxtà ibi dicta.

2780 Qui solùm consentit indirectè, non excitando, sed ea complacendo, & se delectando, peccat mortaliter contra charitatem, quia delectatur de malo gravi proximi: sed non contra justitiam, quia non est causa efficax damni famæ, nisi impedire teneatur ex officio, uti est superior. Imò etiam mortaliter peccat, si potens sine incommodo impedire, non impediat, sed audiat, etiam si non complaceat, juxtà dicta de charitate erga proximum. Hic autem ultimus rarò peccat mortaliter, quia regulariter causa excusans adest.

2781 Causæ à mortali excusantes sunt: 1. *Si detractio sit levis*: 2. *Si sit gravis, sit tamen coram uno, vel altero prudenti*: 3. *Si rationabiliter putas auditores non credituros*: 4. *Si advertas tuam resistentiam, aut monitionem non profuturam; quod contingere potest, vel quia audiens est longè inferior detractore; quia detractor est insolens, ira accensus, &c. imò sæpè monitio potest esse excitatio ad majorem, aut fervidiorem detractionem*: 5. *Si non es moraliter certus, quòd loquens loquatur injustè, & de gravi crimine occulto*: 6. *Si judicas detrahentem habere justam causam, videlicet, ut consilium petat, ut suum dolorem leniat, ut te utiliter moneat, &c.* 7. *Si times grave damnum; vel graviter tua interest, te non reputari defendere infamatum*: 8. *Quando ex rationabili verecundia, aut pusillanimitate non audes resistere, & infamia proximi non est ita gravis, ut judices cum tanta tua difficultate impedire*; ita ferè Tamb. Ratio est, quia charitas non obligat cum gravi incommodo, sine necessitate, aut utilitate.

Scotus *in 4. dist.* 15. *q.* 4. Mastr. *in theolog. mor. disp.* 8. *q.* 3. Joan. la Cruz 8. *pr. pag.* 236. Bonac. *to.* 2. *pag.* 515. Tamb. *to.* 1. *pag.* 290. Busemb. *lib.* 3. *tr.* 6. *cap.* 1. Diana *in plurib. loc.* Mendo *ver. Detractio*. Clericatus *cap.* 104.

DE VIII. PRÆCEPTO DECALOGI.

Non falsum testimonium dices.

MENDACIUM

2782 E*St enunciatio falsa cum conscientia oppositi, & cum voluntate fallendi.* Est triplex: *Perniciosum* in damnum alterius: *Jocosum* ob delectationem, & *Officiosum* ob utilitatem. Perniciosum, si sit in damnum grave, est mortale. Jocosum, & officiosum, regulariter est veniale, nisi sit adjuncta circumstantia ob quam aliam virtutem à veritate distinctam graviter lædat.

2783 Hinc venialiter peccat pœnitens, si negat peccatum veniale, quod commisit, aut fateatur, quod non commisit; quia solam veritatem lædit: at peccat mortaliter, si confiteatur veniale, quod non commisit, quodque sit materia totalis Sacramenti; quia cum nullam det veram materiam, facit Sacramentum nullum, & sic committit sacrilegium. Item à mortali non excuso Sacerdotem, si dum sacris vestibus induitur, aut est indutus proximè celebraturus, mentiatur, ob scandalum, quo audiens, mendacium advertens posset Sacerdotes contemnere, & viles habere: *v. num.* 143. & 1559.

TESTIS,

2784 QUi falsum testatus est scienter, tenetur se retractare cum æquali, & paulò majori suo damno, quia in æquali damno potior est ratio innocentis. At non tenetur se retractare, si sit moraliter certus, retractationem non profuturam; quia nullus obligatur ad opus inutile; nec si testis fuit ultimus, & reus repertus sit convictus per alios testes; quia tunc non est causa efficax damni. Nec cum suo damno longè altioris ordinis: *v. n.* 2766. Si verò falsum testatus est ignoranter, inadvertenter, & sine peccato mortali, tunc tenetur se retractare; at non cum notabili suo damno, etiam minori; sed est discurrendum, sicut de restitutione ex re accepta: *v. num.* 2691.

De reo, & teste: *vide à num.* 1728. *ad* 1764. 364. & fusè *in tom.* 2. *à cap.* 2. præsertim *n.* 73.

CASUS DE INSTRUMENTO.

2785 P*Etrus amisit quoddam instrumentum publicum, & legitimum, v. gr. testamentum, &c. an peccet graviter, si aliud simile privatim conficiat?*

Resp. In foro externo hunc præsumi falsarium, & puniri; quia de veritate non constat. In foro autem conscientiæ (de quo est sermo) non peccare mortaliter, sed ad summum venialiter, docet ArsdeKin *to.* 2. *pag.* 149. *q.* 13. cum Mendo *in statura differ.* 13. *q.* 17. Nav. *c.* 17. *num.* 168. quia nulli damnum, aut injustitiam infert; sed solùm peccat contra veritatem, non facti, aut scripturæ formalis, sed scripturæ materialis; quatenùs proponit scripturam illam materialem credendam esse instrumentum auctoritate publica primò confectum. Plures apud ArsdeKin eum à veniali, & à mendacio excusant. Idem tenent Bausius, & Sà apud Ant. à Spir. S. *tr.* 5. *de jur. dist.* 1 *sect.* 9. *n.* 54. qui eos sequitur tantùm quoad privatas scripturas: At in consultis nostram sententiam probabilem vocat, pluribus rationibus, & auctoribus confirmat.

SECRETUM NATURALE

2786 IMponitur, vel expressè, ut *Tibi dico sub sigillo confessionis, sub secreto naturali, ut nemini dicas, &c.* vel implicitè: *Tibi dico, ut amico pro consilio, ut dolorem leniam, &c.*

2787 Obligat sub mortali, si res sit gravis considerationis, & ejus violatio cedat in grave damnum, aut in gravem displicentiam ejus, qui secretum commisit; quia tunc violatio secreti valdè nocet societati humanæ, & est gravium discordiarum causa. Quod est verum, etiam si uni, vel alteri viro prudenti dicas, si quis secretum imposuit, iis specialiter non velit secretum revelandum. Idem dic de litterarum injuriosa aperitione, nisi prudenter præsumat auctorem litteræ non invitum, aut nisi id facias ad vitandum graue damnum injustum, quod inde prudenter times.

2788 Magis peccant Secretarius, & Notarius publicus, qui tenentur ex officio, & sub juramento ad secretum. Non est peccatum reuelare secretum naturale, etiam juratum ad impediendum damnum publicum, aut tertiæ personæ innocentis, seu si secretum sit de delicto patrando. Est autem mortale illud reuelare, si damnum sit jam secutum, & non pendeat in futurum: *v. num.* 126. 1704. *à* 1733. *ad* 1736. 1633. 1696. & 1697. & *to.* 2. *à n.* 55.

Scotus *in* 4. *dist.* 15. *q.* 4. *litt.* F, Mastr. *in theol. mor. disp.* 11. *q.* 9. Joan la Cruz 8. *præc.* Busemb. *lib.* 4. *cap.* 3. *dub.* 4. 6. & 7. *lib.* 5. *cap.* 3. *dub.* 2. *n.* 6.

PARS TERTIA
De quinque Præceptis Ecclesiæ.

DE I. PRÆCEPTO,

Audire Missam diebus Dominicis, & festis de Præcepto.

2789 Fideles, postquam ad usum rationis pervenerint, qui regulariter post septennium expletum præsumitur, tenentur sub mortali audire sacrum diebus Dominicis, & festis de præcepto.

2790 Ad satisfaciendum huic præcepto quatuor requiruntur, 1. *Præsentia moralis*. Hinc nec est necesse, quòd actu audiat Sacerdotem, aut videat; nam mutus, surdus, aut ob multitudinem populi distans, ut actu nec audiat, nec videat, satisfacit, si sacrificio sit præsens; adeòque *per auditionem Missæ*, intelligitur actio, qua quis sacrificio est præsens, eique assistit modo humano, corpore videlicet, & mente, & in tali distantia, ut possit Sacerdotem videre, ejusque Ministerium, & actiones attendere. Undè non satisfacit, qui è fenestra suæ domus extra Ecclesiam sitæ Missam, quæ intra Ecclesiam celebratur, audiret; quia non est moraliter præsens. Affirmat tamen Tamb. *lib.4.c.2.§.1. num.*14. & Clericatus *cap.*109.*nu.*7. Similiter, nec qui extra januam Ecclesiæ positus, eam audiret; nisi id contingeret ob multitudinem nimiam populi, quam Ecclesia capere non valet, quia tunc censetur moraliter præsens ratione conjunctionis cum multitudine, cum qua constituit unum corpus morale fidelium, sacro præsens, & assistens.

2791 2. *Intentio*. Requiritur, inquam, intentio audiendi Missam saltem virtualis, aut interpretativa; quam *vide in tom.*3. *in Exam. ordinand. à n.*206. unde qui in Ecclesia est præsens sacro non animo audiendi sacrum, sed expectandi amicum, non satisfacit; quia actio illa auditionis, est purè casualis, externa, & non humana; Ecclesia autem præcipit actum humanum, ac proinde voluntarium, seu actum mixtum ex externa auditione, & interna volitione: *v. num.*184.

2792 E contrà, si audis, habens intentionem audiendi, non tamen satisfaciendi per illud sacrum præcepto, sed ob devotionem; si posteà aliud sacrum non audias, satisfecisti præcepto; quia præceptum vult auditionem humanam; animus autem non satisfaciendi præcepto hac, vel illa auditione sacri, non facit, quin auditio illa fuerit humana. Tum quia aliud est loqui de animo non satisfaciendi præcepto hac, vel illa auditione sacri, aliud de animo absolutè non satisfaciendi præcepto, quia hic, utpotè exclusivus actionis præceptæ, est mortalis: *v.n.*145.

2793 Item, qui audit Missam ob devotionem, ignorans esse diem festum, si postea advertat, non tenetur ad aliud sacrum, quia jam satisfecit, tam ob allatam rationem, quàm ob virtualem intentionem satisfaciendi.

2794 3. *Attentio*. Requiritur sub mortali. Dian. Car. de Lugo. Tamb. & alii volunt, sufficere solam attentionem externam, quatenùs, dum quis assistit Missæ, non occupetur in aliqua actione externa moraliter incompossibili cum auditione, v. gr. pingendo, scribendo, confabulando, &c. adeòque non obstare solam internam distractionem mentis etiam voluntariam; quia Ecclesia præcipit auditionem externam, & orationis substantia non dependet ab attentione actuali interna.

2795 Dico tamen, sub mortali requiri attentionem internam. Mastrius cum Cajetano, & Bonac. quia Ecclesia præcipiendo auditionem sacri, præcipit actionem humanam Religiosam, qualis non est, nec auditio sacri, nec oratio sine ulla prorsus attentione interna, sed cum omnimoda voluntaria distractione interna. Omninò *v. dicta à n.*286. & 434.

2796 Attentio verò interna est triplex, 1. Qua attenditur ad actiones Sacerdotis, 2. Qua attenditur ad significationem verborum, 3. Qua indè mens ad Deum elevatur, contemplando videlicet mysteria, quæ per actiones, aut Sacerdotis verba exprimuntur. Secunda attentio est melior, tertia est optima, sed sola prima est necessaria. Quia præceptum de auditione Missæ non est de oratione, sed de assistentia Sacrificio. Requiritur igitur, ut saltem virtualiter, & in confuso attendas ad actiones Sacerdotis. Unde est mortalis voluntaria distractio notabilis, secùs, si sit involuntaria, ut sæpè contingere solet, aut voluntaria, sed brevis: *v. à n.*441.

2797 4. *Integritas*: undè mortale est partem notabilem omittere. Parvam partem putat

tant communiter Doctores, omittere à principio Missæ usque ad Epistolam exclusivè, & à communione exclusivè usque ad finem; alii usque ad Evangelium exclusivè.

2798 Non satisfacit præcepto, sed mortaliter peccat, qui duas, aut quatuor sacri partes simul à diversis celebrantibus audit; inimò propositio affirmativa est damn. ab Innocentio XI. vide *in propos.* 53. quia præceptum est de audienda una integra Missa: quæ declaratio satis colligitur ex ipsa damnatione Pontificis ex Cathedra loquentis; qui enim plures partes sacri simul à diversis celebrantibus audit, non dicitur audire unam integram Missam, sed plures partes plurium Missarum, nulla integra.

2799 Eadem ratione non satisfacit, qui duas partes successivè à diversis celebrantibus audit, v. gr. à consecratione usque ad finem ab uno, & postea ab initio usque ad consecrationem ab alio; unde opinio affirmativa in casu auditionis plurium partium à diversis successivè, mihi videtur virtualiter in damnatione recensitæ propositionis 53. comprehendi; quia eadem est ratio.

2800 Unica auditione sacri non satisfacit quis duplici præcepto pro die præsenti, & crastino, quia Ecclesia singulis diebus actiones distinctas præcipit: undè sicut præceptum jejunii, singulis diebus distincta jejunia intendit, & præceptum recitandi officium distinctas recitationes; ita præceptum de audiendo sacro distinctas auditiones: & sicut propositio asserens, *quòd unico officio quis satisfaciat duplici præcepto pro die præsenti, & crastino*, est damn. ab Alexand. VII. *ut in propos.* 35. ita est virtualiter damnata propositio id asserens de auditione sacri, aut jejunio.

2801 Audientes autem Missam Summi Pontificis ante mediam noctem Natalis, satisfaciunt præcepto; quia ex fictione juris, seu ex dispositione Summi Pontificis censetur, pertinere ad diem sequentem: *sic dies vespertina hesterna moraliter reputatur à jure hodierna in ordine ad recitandum matutinum hujus diei, non sic in ordine ad laborandum die festo*: ita Tamb. *to.* 2. *pag.* 439.

2802 Dum quis audit Missam, recitare potest nedum orationes ex devotione, puta Rosarium, Officium Virginis, &c. ut vult Communis; sed etiam de præcepto, nempè Officium Divinum, vel ratione voti, aut pœnitentiæ; Cleric. *c.* 109. *n.* 8. Dian *p.* 2. *tr.* 12. *ref.* 2. & *p.* 13. *ref.* 61. quia hæ orationes non impediunt præsentiam, & attentionem sufficientem ad utrumque: imò per utrumque audiens est magis cum Deo, quia oratio magis reddit mentem attentam ad Deum, & impedit involuntarias divagationes ad impertinentia contingere solitas. Et parum interest, quòd oratio sit præcepta, vel non præcepta, ad hoc, ut attentionem sufficientem impediat, vel non impediat.

2803 Durante tamen sacro, non potest quis confiteri. Azor. contra Bonac. quia confessio non est oratio, sed accusatio, & actus judicii, omninò disparatus, & attentionem ad sacrum impediens. Affirmat Clericatus *cap.* 1. si citò se expediat, putà usque ad Evangelium.

2804 Qui manè discedit è loco, ubi festum colitur, accessurus ad locum, ubi non colitur, non tenetur prævenire, per Bonac. & alios, quia præceptum non est affixum determinatæ horæ, sed extenditur ab aurora usque ad meridiem. Dico tamen, quòd teneatur prævenire, si sine gravi incommodo potest; quia prævidens impedimentum proximum futurum adimpletionis præcepti, tenetur eam prævenire, si sine gravi incommodo potest; alioquin censetur velle malitiosè transgressionem: *vide hic num.* 2900. & 2903. *tom.* 2. *n.* 636. & *tom.* 3. *n.* 285.

2805 *Excusat ab auditione sacri die festo rationabilis causa*, quia præcepta positiva Ecclesiastica, utpotè ex benigna matre, non obligant cum tanto rigore.

2806 Excusat, 1. *Impotentia physica*: hinc excusatur infirmus, aut detentus in carcere: *v. num.* 456. & 457.

2807 2. *Impotentia moralis, seu gravis difficultas*: hinc excusatur, Qui prudenter grave damnum sibi, aut aliis timet, si exeat. Qui gravem difficultatem habet, ob notabilem distantiam ab Ecclesia, & pluviam. Gravida, si graviditas sit periculosa. Mater, si non habeat cui relinquere infantulum, nec possit secum ducere, qui aliàs solus domi pati posset periculum. Persona, quæ habet infirmos domi, qui possit pati periculum, & non habeat qui relinquere. Qui debet gravia negotia expedire, quæ commodè differre non potest. Qui iter agens sacrum audire non potest, nisi amittat socios, sine quibus prudenter timet latronum periculum, aut aliud malum. Mulier honesta, quæ caret habitu honesto, quia non obligatur accedere cum gravi sua confusione; curare tamen debet, ut accedat valdè manè, quando populi concursus esse non solet; si id sine gravi incommodo, aut confusione facere potest.

2808 3. *Officium*. Hinc excusantur milites, qui castrum, aut portas Civitatis custodiunt, si sine periculo suo muneri deesse non possunt

Pa-

Pastores ovium, & armentorum, & similes, si ex absentia periculum timent; quod quidem regulariter contingit; qui tamen, si sint plures, curare debent, ut relictis uno, aut pluribus, quot sufficiunt ad custodiam, accedant alii ad sacrum: & sic faciant ad vicem, vel diversis horis ejusdem diei, vel diversis festis, juxta loci propinquitatem, aut distantiam.

2809 4. *Consuetudo*. Hinc excusantur mulieres, si ex consuetudine patriæ egredi non soleant tempore luctus, aut post partum, per dies purificationis, dummodò non exeant ob alias causas. Consuetudo mulierum (ubi est) manendi primo anno viduitatis domi, ita ut neque diebus festis exeant ad audiendam Missam, est ab Episcopis, uti irrationabilis, & exorbitans, extirpandas.

2810 5. *Censura*. Hinc, qui est ligatus excommunicatione majori, aut interdicto, nec tenetur, nec potest sine mortali Missam audire.

Tempore autem interdicti, habens Bullam peccat mortaliter, si die festo omittat sacrum; quia tenetur implere præceptum, quando potest; sed tunc potest, nam per Bullam potest audire sacrum tempore interdicti; igitur.

2811 6. *Inadvertentia*, quia inadvertentia, aut oblivio æquivalet ignorantiæ invincibili, adeòque excusat à culpa: *v. num.* 460.

2812 Quæres. *In Villa, ubi est unicus Sacerdos, die festo Petrus accedit ad Ecclesiam, & reperit Sacerdotem perventum ad præfationem, an teneatur audire reliquum Missæ*. Negant Ledesma, & Joan. Sanchez; quia per reliquam partem hujus Missæ non potest implere præceptum, quod est de integra.

Resp. Teneri Moya, & ArsdeKin: quia pars ista à præfatione ad finem est principalis, nam in ea continetur essentia sacrificii, nempè *Consecratio*, *Oblatio*, & *Consumptio*. Prior verò pars est purè integralis, & accessoria, principale autem non sequitur accessorium, sed è contra; adeòque Petrus tenetur ad illam audiendam.

Scotus *in* 3. *d.* 9. *quæst. unic. litt.* C. Mastrius *disp.* 11. *quæst.* 2. *art.* 1. Joan. la Cruz. *pag.* 49. Tambur. *tom.* 1. *pag.* 124. Leander *de Præc. Eccles. tom.* 2. Busem. *lib.* 3. *tr.* 3. *cap.* 1. *dub.* 3. Clericatus *c.* 47. & 109. Mendo *ver. Missa*.

DE II. PRÆCEPTO ECCLESIÆ.

Jejunare in Quadragesima, Vigiliis, & Quatuor Temporibus.
Et non comedere carnes diebus Veneris, & Sabbati.

JEJUNIUM

2813 Ecclesiasticum, quoad substantiam, *consistit in unica comestione per diem, cum abstinentia à carnibus*.

2814 Majoris meriti est jejunium ex præcepto, aut voto, quàm spontè factum, seu ex consilio; sic de aliis præceptis; quia jejunium spontè factum, hoc est sine præcepti, aut voti onere, habet meritum solius virtutis temperantiæ; factum verò ex voto, habet meritum Religionis, quæ est melior temperantia; & factum ex præcepto, habet meritum obedientiæ, quæ ex 1. *Regum* 15. est melior victima, ac temperantia; quia est species virtutis justitiæ, qua superiori præstamus, quæ debemus. Hinc in Evangelio dicitur: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*. Et Regius Psaltes Vota consulit, dicens: *Vovete, & reddite Domino Deo vestro omnes, qui in circuitu ejus affertis munera*. Et necessitas illa ex voto, & præcepto, non est necessitas coactionis, sed obligationis in Dei cultum, quæ plenam libertatem executionis minimè tollit.

DE TEMPORE.

2815 Hoc præceptum obligat sub mortali ad jejunandum diebus ab Ecclesia præscriptis: *vide propos.* 23. ab Alexand. VII. *damn.* nempè diebus Quadragesimæ, quatuor Temporum, & Vigiliarum.

Horam comestionis, quæ est circa meridiem, notabiliter sine causa prævenire non est mortale, sed veniale; imò nullum, si ex causa; quia tempus comestionis non est de substantia jejunii. Idem dic, si collatio facienda serò, fiat mane, & comestio serò.

2816 Cœnans die Jovis, si dubites; an sit hora mediæ noctis, potes comedere carnes; quia est in possessione libertas edendi. Si id dubitas die Sabbati, teneris abstinere, quia est in possessione præceptum abstinendi, utpotè prius dubio.

QUÆRES I.

2817 *An liceat prosequi unum horologium pro jejunio Ecclesiastico, & aliud pro jejunio naturali ad communionem?*

Ne-

Negat de Lugo; *quia eo ipso, quòd quis unum horologium liberè accipit, videtur renunciare omnibus aliis*. Affirmat Diana *part.* 10. *tract.* 15. *ref.* 29. cum de Castillo, qui ait: *In hoc enim casu mutat quidem sententiam, & variat horologia, sed non ex primaria intentione variationis, quia sic esset alterutrius collusio, cum agatur de duobus præceptis; sed ex accidenti, quatenus nesciens aliam esse regulam præter unicam primi horologii, illam cœpit sequi, postea verò se accommodat alteri regulæ, quam videt probabilem*.

QUÆRES II.

2818 *An liceat die Dominico jejunare?*

Quantum est ex se, licitum esse ostenditur, *ex cap. Utinam dist.* 26. *Utinam omni tempore jejunare possimus, quod in Actibus Apostolorum diebus Pentecostes, & die Dominico Apostolum Paulum, & cum eo credentes fecisse legimus*.

2819 Attamen circa hoc, quod est ex se licitum, errores, & superstitiones immiscuere hæretici. Nam *Manichæi*, in contemptum Resurrectionis Domini, dixerunt, jejunium die Dominico necessarium esse. *Aërius, & Erasmus*, è contra apud Alphonsum de Castro *ver. jejunium*, volebant, jejunia non esse aliquo, & statuto tempore instituenda, sed quemlibet spontè jejunare debere, & quando voluerit.

2820 Ob quas hæreses, superstitiones, & alios errores, in Can. 65. Apostolorum definitur: *Si quis Dominicum diem, aut sabbatum, uno solo dempto, jejunare deprehendatur, deponitur; sin laicus, è communione ejiciatur. Et in cap. Quadragesima de consecratione dist.* 3. Ecclesia à quadragesima dies Dominicos excipit; *& in cap. ex parte, de obser. jejuniorum*, si jejunium alicujus Vigiliæ in diem Dominicam incidat, anticipari præcipit præcedenti Sabbato, ne videamur judaizare, & ne dentur manus erroribus, ac ut majori lætitia Deum, atque sanctos diebus solemnibus recolamus.

2821 His de causis Urb. VIII. 14. Octobr. 1638. declaravit, quòd, quando Vigilia S. Joan. Bapt. incidit in Festo Corporis Christi, anticipandum sit jejunium Feria Quarta: *eo quod dies Festus hujusmôdi, quo tanti Sacramenti institutio summa totius populi Christiani lætitia recolitur, è principalibus anni festivitatibus existat*.

2822 Idem debet disponere Episcopus, si in festo solemni alicujus patroni principalis Vigilia occurrat. Sanchez *in consiliis libr.* 5. *d.* 5. *num.* 7. Ant. à Spir. Sanct. *to.* 1. *tr.* 6. *disp.* 2. *sect.* 5. *n.* 130. Fagnanus *lib.* 3. Decret. S.C. Consilium *de observ. jejuniorum num.* 31.

Hac ratione Panormi jejunium Vigiliæ D. Jacobi, quod contingit in Festo Natali S. Christinæ, transfertur in diem præcedentem.

2823 At non potest Vigilia sic transferri ab Episcopo, si contingat aliquo die baccanalium; quia tunc non habetur causa sufficiens transferendi, sed potiùs jejunium ab Ecclesia tunc præscriptum monendi ad magis cohibendam petulantiam carnis. Et Ecclesia Vigilias transferre non consuevit, nisi ob causas relatas, quæ locum non habent die baccanalium. Leander *de jejunio tr.* 5. *disp.* 10. *quæst.* 42.

His accedit Decr. S. Rituum Congr. 23. Jan. 1694. jejunandum esse eadem die Vigiliæ S. Matthiæ, non obstante, quòd contingat ultima die baccanalium.

2824 Insuper non esse jejunandum Dominicis diebus, decernitur *in cap. Ne quis jejunet, de consecr. dist.* 3.

2825 Denique S. Congr. Univ. Inquis. Rom. anno 1686. præcepit, ut nullo pacto ex devotione, etiam B. Virginis, imponatur jejunium, quod indifferenter amplectatur dies Dominicos, & festivos solemnes, putà faciendum una die hebdomadæ totius anni, utpotè quod sit contra usum, & praxim Ecclesiæ; non impedit autem, si jejunium commutetur eo die festivo in aliam mortificationem, aut ad alium diem transferatur. Dicta dispositio S. Congr. asservatur in Archivio nostræ Provinciæ.

2826 Idem est dicendum de voto jejunii, adeòque votum jejunandi ordinariè diebus Dominicis, aut cum aliquo singularitatis studio, v. gr. ex septem diebus hebdomadæ jejunandi die Dominica, est nullum, utpotè de materia illicita; itaut neque sit transferendum; quia tale jejunium est cultus superstitiosus, falsus, & superfluus; ait Cajet. 2. 2. *quæst.* 93. *art.* 1. *ver. in sequenti verò*. Undè est suspectus de hæresi.

2827 Hinc qui vovit jejunare per annum ea die hebdomadæ, qua fit festum Annunciationis, si expressè habuit intentionem comprehendendi dies festivos solemnes, aut dies Dominicos, quatenùs festum die Dominica venit; non tenetur ad jejunium, nec anticipare; quia fuit de materia illicita: si veró non habuit hanc expressam intentionem, sed intentionem rectè jejunandi, ob verum cultum, & devotionem (quod in dubio est præsumendum) tunc validum est votum, sed debet, occurrente festo solemni, aut Dominico, anticipare jejunium, quia intentio voventis, utpotè recta, præsumitur fuisse de jejunando juxtà usum & morem Ecclesiæ.

Tho-

2828 Thomas del Bene *part. 2. de Inquisit. dub.219. sect.4. num.7.* Alarius *lib. 3. de voto, num.69.* & Sanchez *in sum. lib.2. c.37. num. 16.* addunt: *Quod secus dicendum sit, si fuerit votum jejunandi solis aliquibus diebus Dominicis ob beneficium, aut honestum aliquem finem, seclufo scandalo, & omni alio pravo mortali fine; & etiam seclufo verò singularitatis studio; quia tunc est votum de re licita.* Eò maximè, quia nunc haud ampliùs vigent præmissæ hæreses.

QUÆRES III.

2829 *An præceptum jejunii qualibet sexta feria, quod habent ex Regula Fratres Minores, obliget, etiam si feria sexta contigerit festum Natalis Domini?*

NOn obligare, tenet Melphi, *in comment.c. 3.Stat.13.q.5.* cum Diana, Bonac. Fagundez, & aliis apud ipsum, ac novissimè Gobat. *tom.3.de voto n.115.*

Ratio est; quia Præceptum Regulæ de jejunando qualibet sexta feria, cum in eo non exprimatur festum Nativitatis, intelligitur factum juxta consuetudinem Ecclesiæ, quæ eo die cunctos fideles à communi obligatione abstinentiæ à carnibus dispensat.

2830 Undè ad textum Honorii III. qui in contrarium adducitur, respondent, ibi esse sermonem de iis, qui sunt adstricti voto jejunii expressè comprehendente diem Natalis, aut Regulari observantia de vita quadragesimali, ut Fratres Minimi, qui proindè eo die abstinere debent à carnibus. Nos autem non tenemur ad jejunium feria sexta ex voto, sed ex præcepto. Nec dictum præceptum Regulę mentionem facit de die Natalis Domini.

2831 Nec demùm consuetudo in contrarium obstat; quia statuta Ordinis, & consuetudines Religionis, etiam auctoritate Apostolica roborata, ex Declar. Sixti IV. (qui fuit post Honorium) per Bullam 26. *circumspecta* 1. Decembr. 1480. apud Bullarium Rodr. *pag.* 169. non obligant sub culpa mortali, sed sub pœna exteriori. Bulla est tenoris sequentis.

(Sixtus, &c. Circumspecta, &c. Sanè pro parte dictorum filiorum Ministri Generalis, & universorum Fratrum Ordinis Fratrum Minorum nobis nuper exhibita petitio continebat, quòd licèt multis fratribus ejusdem Ordinis satis durum, & difficile sit, regulam B. Francisci tenere, ac ad suarum salutem animarum sufficere videatur, regulam ipsam laudabiliter observare: nihilominus, quia nonnulli Romani Pontifices prædecessores nostri, & alii, ac etiam Generali, & Fratres ipsius Ordinis fervore devotionis accensi, ultra dictam regulam nonnulla statuta, & ordinationes suæ constitutionis fecerint, per quæ aliqua eisdem fratribus prohibentur; utpotè comedere carnes in Nativitatis, Resurrectionis, & Ascensionis Domini nostri Jesu Christi, & Pentecostes, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum, cœterisque aliis festivitatibus, & diebus, quædam verò alia ipsis præcipiuntur fieri sub excommunicationis pœna, vel aliis censuris Ecclesiasticis, seu aliis pœnis, quas contra facientes ipso facto incurrunt; multi propterea dicti ordinis fratres contra faciendo censuris, & pœnis taliter latis sæpè numero involvuntur, & illaqueantur: unde statuta, & ordinationes prædicta potiùs ad animarum suarum dispendium, quàm salutem ædificare videntur. Verùm si censuræ, & pœnæ prædictæ in contrafacientes, ut præfertur, ipso facto latæ in comminatorias, & infligendas, & temporales pœnas mutarentur, profectò saluti plurimorum opportunè consuleretur. Quare pro parte ministri, & fratrum prædictorum nobis fuit humiliter supplicatum, ut ipsis in præmissis opportunè providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur, qui fidelium animarum dispendiis libenter obviamus, eorumque salutem sinceris desideriis exoptamus, hujusmodi supplicationibus inclinati, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, statuimus, atque decernimus, quòd Ministri, Custodes, Guardiani, & fratres dicti Ordinis præsentes, & qui pro tempore fuerint, ex statutis, seu consuetudinibus, vel declarationibus dicti Ordinis præter regulam quomodolibet, & à quibuscumque editis, etiam confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, illis contrafaciendo, nulla Ecclesiastica censura, nulloque mortalis peccati vinculo ligari valeant, nec censuras, nec pœnas, seu mortale peccatū hujusmodi incurrant: nisi tales essent casus, vel excessus, qui divina lege, seu præcepto Romanæ Ecclesiæ meritò inducerent ad mortale: censuras, & pœnas taliter latas harum serie revocantes, & annullantes, illasque ad vim comminationis pœnarum comminatoriarum, & ferendarum, seu corporales, & temporales pœnas prædictas, per Generalem ministrum, Custodes, Guardianos, & alios Prælatos ipsius Ordinis ferendas, & infligendas reducentes, &c. Non obstantibus statutis, ordinationibus, & declarationibus præmissis: quibus quoad hoc expressè derogamus, ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis: nec non aliis statutis, & consuetudinibus dicti Ordinis, etiam juramento, confirmatio-

tione Apostolica, vel quavis alia firmitate roboratis contrariis quibuscumque.

2832 Et Pater Vuadingus ad annum 1215. refert, S. P. Franciscum super hoc à fratribus interrogatum respondisse: *Non solum homines puto die illo carnes manducare posse, verùm etiam parietes, si eis vesci possent, abundanter eis ministrandas velim, vel deforis carnibus liniendos*.

2833 Obligare docent nostræ Regulæ expositores, Corduba, Miranda, Rodr. Port. & alii apud Melphi *cit.*& ex exteris Fagnanus *lib. 3. cap. Explicari 3. de observ. jejuniorum*. Ex Decal. Honorii III. *cap. Explicari 3. de observ. jejun. lib. 3.* Qui Episcopo Pragensi super hoc puncto interroganti respondit:

Explicari per Sedem Apostolicam postulasti, &c. Respondemus, quod illi, qui nec voto, nec Regulari observantia sunt adstricti, in sexta feria, si festum Nativitatis Dominicæ, die ipso venire contigerit, carnibus propter festi excellentiam vesci possunt, secundum consuetudinem Ecclesiæ generalis. Nec tamen hi reprehendendi sunt, qui ob devotionem voluerint abstinere.

2834 Cui declarationi accedit consuetudo, & praxis totius nostræ Religionis; unde non est ab hac sententia recedendum.

QUÆRES IV.

2835 *An Moniales S. Claræ teneantur sub mortali ad jejunia Regulæ, nempè Adventus, & feriæ sextæ?*

PRo Clarissis duæ sunt editæ Regulæ. Prima fuit tradita à S. P.N.Francisco, approbata ab Innoc.IV. 16. Sept. 1253. Const.12. in Bullario *tom. 1.* in duodecim distributa Capitula, in quorum tertio imponitur jejunium perpetuum.

2836 Secunda fuit disposita ab Urban. IV. 1263. Quæ incipit *Beata Clara, ut in Constit.7. in tom. 1.* Bullarii, & divisa in 26. Capitula, in quorum undecimo fuit moderatum jejunium, & impositum à festo Nativitatis B. Virginis ad festum Resurrectionis Domini, & feriis sextis.

2837 Denique plenas manus dedit Eugenius IV. Nonis Febr. 1446. Constit. 28. apud Bullar. Cherubini, quæ est 31. apud Bullar. Rodr. & 2. apud Confectio, & incipit *Ordinis tui*, per quam ad supplicationem S. Joannis de Capistrano, tunc nostri Ordinis Vicarii Generalis jejunium benigniùs moderavit, plura dubia præmissæ Regulæ declaravit & obligationem peccati mortalis ad sola quinque puncta restrinxit, eam à reliquis præceptis amovendo. Et quia hæc Bulla est norma, & mensura totius Regulæ D. Claræ, à Directoribus præ oculis habenda, ad tollendos scrupulos, atque errores, qui ex conscientia erronea possent contingere, operæ pretium duxi eam hìc apponere. Est igitur, ut sequitur.

(Eugenius, &c. Ordinis tui, &c. Prætereà cum in regula Beatæ Claræ jubeatur jejunium perpetuum, quod nimis rigorosum tenemus; placet, & volumus, quòd supradictæ, & Tertii, & aliorum Ordinum sorores, solummodo teneantur ad illa jejunia, ad quæ vos fratres Ordinis Minorum, Regulam Observantes, obligati estis, & eosdem modos servent in cibis quadragesimali tempore, exceptis debilibus, & infirmis. In aliis verò jejuniis, ut sunt quatuor tempora, vigiliæ Apostolorum, & similium, servetur consuetudo Regionis, secundum quam liceat eis etiam ova, & lacticinia comedere. Cum etiam in Monasteriis sorores sive Monachæ incedant nudis pedibus discalceatæ, quod nimis rigorosum existimamus: placet, & volumus, quòd sorores, sive Monachæ possint deferre illa, quæ nomine calceamentorum non censentur, puta Cuquos ligneos, & sandalia, atque etiam, cum opportunum fuerit, calceamenta. Item cum in aliquibus Monasteriis, locis, & congregationibus, injungatur silentium perpetuum, quod quid nimis rigorosum existit: tibi tuisque in officio successoribus, & Provinciarum vobis subjectarum vicariis, cum discretorum consilio dispensandi, tam in cibis, quàm in quibuscumque aliis perpetuis, quàm in silentio supradicto, concedimus facultatem. Insuper cum dilectus filius frater Joannes de Capistrano tuus in Vicariatus Officio prædecessor declaraverit, quòd in regula prima Beatæ Claræ contineantur centum, & triginta præcepta regularia in quorum transgressione moniales, sive sorores professæ, peccatum mortale incurrunt: idque nimis durum, & periculosum judicemus: authoritate, & tenore præsentium declaramus, & volumus, quòd in nullius prædictorum transgressione, præterquam eorum quatuor, quæ concernunt principalia vota, obedientiæ scilicet, paupertatis, castitatis, & clausuræ, & super electione Abbatissæ, & depositione, peccatum mortale incurrant.)

2838 Ubi Pontifex, quantum ad rem nostram, de jejunio duo disponit, videlicet primò obligationem temporis, secundò obligationem peccati; priùs namque jejunium perpetuum in prima Regula Monialibus præscriptum reducit ad tempus, & numerum jejuniorum Fratrum, ita ut solùm teneantur ad jejunia Fratrum Minorum de Observantia,

ni-

nimirùm feriæ sextæ, & Adventus à die Omnium Sanctorum usque ad Nativitatem Domini exclusivè. At non sub mortali, sub quo sunt obligati fratres; nam posteà descendendo ad obligationem peccati cunctorum præceptorum dictæ Regulæ numero centum, & trium, quæ refert, & inter quæ sub Capitulo tertio est jejunium, subdit:

Tenore præsentium declaramus, & volumus, quòd in nullius præditorum transgressione, præterquam eorum quatuor, quæ concernunt principalia vota, obedientiæ scilicet, paupertatis, Castitatis, & Clausuræ, & super electione Abbatissæ, & depositione, peccatum mortale incurrant. Ubi habetur expressa exceptio, & positiva aliorum præceptorum exclusio inter quæ est jejunium *Exceptio* autem *firmat* regulam in contrarium.

2839 Confirmatur; quia verba posteriora Bullæ, in quibus est sermo de obligatione peccati, referuntur ad priora, nimirùm ad omnia præcepta dictæ primæ Regulæ; imò expressè recensentur sub numero centum trium, adeòque referuntur ad jejunium, quod in dicto numero continetur, & consequenter per priora verba, quòd Moniales teneantur ad jejunia fratrum, solùm disponit Pontifex de obligatione temporis, minimè de obligatione peccati; alioquin in posterioribus verbis, per quæ cœtera omnia præcepta, præter quatuor expressa,ab obligatione peccati mortalis excludit, sibi contradiceret; quod non est dicendum. Per priora igitur verba Pontifex modificavit jejunium quoad tempus, de perpetuo in temporaneum,uti est in fratribus; per posteriora verò ulteriùs modificavit jejunium quoad peccatum. Hinc per priora verba expressit tempus (ut constat) per posteriora obligationem peccati.

Vide *num.*428.429. & 464. Et hæc sunt satis pro notitia obligationis Regulæ Clarissarum, insuper Sororum Tertii, ac aliorum ordinum D. Francisci;quæ tamen licèt de benignitate Apostolica sint à mortali culpa liberatæ, sunt enixè monendæ super observantia præceptorum Regulæ, maximè jejuniorum, tempore, quo solent jejunare fratres.

DE INTERRUPTIONE.

2840 SI ad satietatem te refecisti, & linteolum plicasti cum animo ampliùs non comedendi, si postea aliquid occurrens comedas, non violas jejunium, si non sit elapsum notabiliter quadrans; quia per tam breve tempus non habetur moralis interruptio.

2841 Si autem evocatus, aut ob negotium menti occurrens comestionem interrumpis, cum animo eam posteà prosequendi, majus tempus requiritur ad interruptionem moralem, quæ jejunium frangat; unde non frangis jejunium, si interrumpas per horam.

2842 Similiter pauperes non frangunt jejunium, si plures interruptiones faciant, ob plures comestiunculas, quæ ad unam justam refectionem sufficiant.

DE QUANTITATE.

2843 A Peccato mortali excusat parvitas materiæ. Quoad carnem, parva quantitas est illa, quam coquus de necessitate gustare debet, ut discernat, an sit benè aptata; quoad alios cibos, duæ unciæ. At si qui sæpiùs intra eamdem diem quid modicum comedit, advertat in fine notabilem quantitatem se comedisse, frangit jejunium; quia plura illa modica intra eamdem diem continuantur moraliter; minimè, si intra diversos dies *v.n.*2026.& *prop.*29. ab Alex.VII. *damn.*

2844 A veniali excusatur, qui ob urbanitatem, aut preces amici, quid modicum sumit.

2845 Qui manè ante comestionem medicamen aliquod sumit, jejunium non frangit, quia ea non est comestio, sed medicina.

2846 Qui pluries in die quid notabile comedit, peccat solùm mortaliter in secunda comestione, & non in sequentibus; qui verò pluries carnes comedit, peccat toties quoties comedit;quia præceptum de jejunio est præceptum dividuum,continens scilicet duo præcepta partialia,unum affirmativum de unica comestione, quod non obligat pro semper, alterum negativum de non comedendis carnibus, quod obligat, semper, & pro semper. Per secundam, inquam, comestionem quis fit impotens ad servandum præceptum de unica comestione, & sic non peccat per reliquas comestiones, quia non peccat quis non observando præceptum, quod servare non potest. Post quamlibet autem comestionem carnis,adhuc est quis potens ad servandum præceptum de non comedendo carnes, & ideò quoties carnes comedit, toties peccat.

2847 Qui quantitatem notabilem particularum consecratarum sumeret,jejunium frangeret; quia esset comestio,notabile & substantiale nutrimentum afferens,supplente Deo defectum naturalem substantiæ panis. Diana *p.* 5.*tr.*5.*ref.*11.

DE QUALITATE.

2848 EXtra dies jejunii prohibetur fidelibus comedere carnes diebus Veneris, & Sabbati: nisi eo die contingat festum Natalis Domini. Nomine carnis etiam venit jus carnis; non prohibentur autem ova, & lacti-

cticinia; nec consuetudo, quæ in hoc adest, obligat sub mortali, quia est introducta ex devotione, non animo obligandi; ita namque tenet communis doctorum mens; undè monendi sunt simplices, ne peccent ex conscientia erronea: *v.n.*486.

2849 Tempore Quadragesimæ prohibentur non solùm carnes, sed etiam ova, & lacticinia, ex consuetudine obligante ad mortale, sic acceptata ex communi Doctorum sensu,& determinatione Ecclesiæ: *v. prop.* 32. ab Alex. VII.*damn.& num.*2857.

2850 Immò tempore Quadragesimæ prohibentur ova, & lacticinia, non solùm diebus jejunii, sed etiam diebus Dominicis, *ex cap. denique* 6.*& ult.dist.*4. *v.n.*2857.

Par autem est, ut quibus diebus à carne animalium abstinemus, ab omnibus quoque, quæ sementinam carnis trahunt originem, jejunemus: à lacte videlicet, caseo, & ovis. Par est ratio; quia abstinentia à carnibus, & lacticiniis, est præceptum negativum. Item in sexta Synodo Constantinopolitana generali celebrata anno 681. ubi Can. 56. sic dicitur: *Accepimus, in Armeniorum regione, & in aliis locis, in Sabbatis, & Dominicis Sanctæ Quadragesimæ quosdam ova, & caseum comedere: Visum est ergo, ut omnis Dei Ecclesiæ, quæ est in universo terrarum Orbe, unum ordinem sequens, jejunium perficiat: & abstineant, sicut ab omni mactabili, sic & ab ovis, & caseo: quæ quidem sunt fructus, & fœtus eorum, à quibus abstinemus. Si autem hoc non servaverint, si sunt Clerici, deponantur; si laici, segregentur*.

2851 In aliis autem jejuniis extra Quadragesimam, nempè quatuor temporum, & vigiliarum,non sunt prohibita ova, & lacticinia: idem dic de jejuniis ex voto, pœnitentia, aut Jubilæo. Doctores citandi, *num.* 2859.

2852 Potus etiam vini non frangit jejunium quia non est comestio. Hinc mustum non frangit jejunium, benè verò succum, quod quis ore sumit ex uva; quia illud sumitur per modum potus, istud per modum cibi, & comestionis. Idem dic de succo malorum punicorum, de peponibus, & similibus.

QUÆRES

2853 *An Fratres Minores in jejuniis ex præcepto extra Quadragesimam, Adventus, & Feriæ sexta, teneantur sub mortali abstinere ab ovis, & lacticiniis?*

Affirmat Melphi *in Comp. cap.* 3.*tract.*13.*q.* 1.*&* 2. in locis, ubi est consuetudo abstinendi, ut in Italia; secus in aliis Regionibus, ubi non est consuetudo abstinendi. Ita Quatuor Magistri, & Moderni expositores Regulæ, Corduba, Politius, Longus, quos refert, & sequitur Melphi *cit. quæst.* 2.

2854 Tota ratio est consuetudo.

2855 Firmari tamen potest statuto Ordinis Salmant. Vallis, & Romano *cap.* 3. §.6. *num.* 1. *Tempore quo fratribus ex præcepto Ecclesiæ, vel Regulæ nostræ instituto jejunandum est, non solùm ab esu carnium, sed etiam ab ovis, caseo, & lacticiniis aliis abstinendum est*. Quod statutum videtur obligare ad mortale; quia est declaratorium Regulæ, ex facultate Eugenii IV. concessa Capitulo Generali declarandi Regulam; quam facultatem refert Corduba *c.* 3. *q.* 2.§. Quartum punctum.

2856 Si autem, quod ego sentiam,cupis,Judicium ferre nolo; intellectum tamen meum, discurrendi gratia, tibi aperiam.

Et quidem nulla mihi videtur obligatio mortalis. Ostendo: Talis obligatio abstinendi ab ovis, & lacticiniis in jejuniis extra quadragesimam, uti sunt jejunia Adventus, & feriæ sextæ, vel oritur ex natura jejunii Ecclesiastici, vel ex præcepto Regulæ, vel ex consuetudine; nullum ex his dici potest.

2857 Non primum; quia si abstinentia à lacticiniis esset de natura jejunii Ecclesiastici, non staret jejunium Ecclesiasticum cum lacticiniis; certum autem est, quòd stat; quia comedens lacticinia tenetur jejunare. Ita com. Undè jejunium Ecclesf. non includere ex sui natura abstinentiam ab ovis, & lacticiniis, docent ex nostris Villal.*par.*1.*tr.*23.*diff.* 2.*n.& Port.ver.jejunium in addit. n.*7. *cum* Sanch. Leander,à Marcia *q.* 9. *super cap.* 3. Regulæ D. Francisci,& Melphi *cit. verf. circa quorum*. Ex Summistis verò, & Canonistis, tenet communior, nempè D.Thomas,Bonac.Filliuc.Diana, Tamb. & innumeri alii apud Leandrum *de jejunio tr.*5.*disp.*3.*q.*4.*&* 5.

Imò Port. *num.* 8. addit, jejunium Quadragesimale non includere in se abstinentiam à lacticiniis, sed eam esse distinctum quasi præceptum, ex *cap. denique* 6. *dist.* 4. Hinc qui in Quadragesima frangit jejunium, & lacticinia comedit, duo distincta peccata committit; & cessante ex aliqua causa præcepto jejunii, non cessat exindè præceptum abstinendi à lacticiniis: *v.n.*2871.*&* 1850.

2858 Non secundum; quia præceptum Regulæ *cap.* 3. non exprimit abstinentiam à lacticiniis, sed purum jejunium; *Jejunent à festo omnium Sanctorum usque ad Nativitatem Domini, &c. aliis autem temporibus non teneantur, nisi sexta feria, jejunare*. Adeòque cum simus in odiosis, & lacticinia sint (exprobati) compossibilia cùm jejunio, ac in præcepto non exprimantur, sub eo non comprehenduntur.

Hinc

2859 Hinc jejunia ex voto, Jubilæo, & Pœnitentia, non obligare ad abstinentiam à lacticiniis, nisi exprimatur, doceat Tamb. *de jejunio lib.* 4. *cap.* 5. *§.* 1. *num.* 25. Diana, Azorius, & alii communiter. Jejunium autem Regulæ extra Quadragesimam, vel est votum, vel purum præceptum (ut probabilius teneo) non plus obligans, quam votum.

2860 Insuper statutum, *num.* 2855. *cit.* expresse prohibet usum lacticiniorum in communitate, ut liquet ex verbis, quæ immediatè subdit: *Superiores verò locorum, qui aliter in communitate fieri fecerint, aut permiserint, suffragiorum jure arbitrio Provincialis priventur.*

2861 Idque non sub culpa mortali, sed sub pœna statutaria. Quia statuta ordinis, & consuetudines Religionis, etiam auctoritate Apostolica roborata, non obligare sub mortali constat ex Bulla Sixti IV. *num.* 2831. relata, quam sequitur, ac docet communis expositorum, cum Melphi *in com. c.* 2 *stat.* 71. *q.* 1.

2862 Falsum autem est, Eugenium IV. concessisse Capitulo Generali facultatem declarandi Regulam. Primò, quia Eugenius IV. per vivæ vocis oraculum, quod refert Rodr. in Bullario *pag. mihi* 117. *num.* 1. declaravit, nullum statutum nec antiquum, ne c novum obligare fratres sub culpa mortali, aut censura; quomodo igitur potuit sine contradictione dare facultatem Capitulo Generali condendi statutum obligans ad mortale?

2863 Secundo; quia facultas declarandi Regulam solùm residet apud sedem Apostolicam, minimè apud Capitulum Generale. Et expositiones Doctorum solùm faciunt opinionem probabilem. Longus *contr.* 1 *sect.* 4.

2864 Tertiò, quia id esse falsum apertè liquet legenti concessionem ipsam, quam referunt Corduba *c.* 3. *q.* 2. *§. quartum punctum*, Sorbo *in comp. ver. jejunium*, & Melphi, *c.* 3. *stat.* 13. *qu.* 2. cujus verba sunt: Eugenius IV. *concessit Capitulo Generali facultatem ordinandi, & declarandi, in quibus locis, & Provinciis fratres debeant jejunia Regulæ in cibis Quadragesimalibus observare, & in quibus debeant Patrum consuetudinem imitari, vel aliter se habere.* Ubi (ut vides) non dedit facultatem declarandi Regulam, sed declarandi Provincias, in quibus debeant uti cibis Quadragesimalibus, ac servare consuetudinem, & in quibus, non eo modo, quo declaravit cum Monialibus, nullam exprimendo culpam, ut patet *in n.* 2837.

2865 Quartò; ex Melphi *in com. c.* 3. *tr.* 13. *q.* 2. qui commentando præfatum statutum de *num.* 2855. adducit facultatem, & verba Eug. IV. *num.* 2864. quibus immediatè addit: *Circa quorum verborum seriem, notandum primò, fundari declarationem* (simple tu Eugenii IV.) *in jure communi, quo non præcipitur abstineri ab esu ovorum, & lacticiniorum extra Quadragesimam: ideò præcisa consuetudine, cessat omnis obligatio.* Ex quo infertur, nec statutum esse declaratorium Regulæ, nec Eugenium concessisse facultatem Capitulo Generali condendi statutum obligans ad culpam mortalem; aliàs non benè concluderet Melphi, nullum esse jus obligans; quia esset jus Regulæ, & Statuti Ordinis.

2866 Cæterùm hoc gratis dato, omne tollit dubium Bulla Sixti IV. *num.* 2831. relata, quæ decernit, statuta, consuetudines, vel declarationes Ordinis præter Regulam, etiam auctoritate Apostolica roborata, non obligare sub culpa mortali, aut censura: ibique derogat omnes constitutiones etiam Apostolicas in contrarium. Unde facultas Eugenii, gratis dato, quòd esset data Capitulo ad declarandam Regulam, nullius esset roboris, quia cum fuerit prior Sixto IV. per annos quadraginta, fuit expressè derogata per Bullam Sixti, quam amplectitur tota Religio cum suis expositoribus, Melphi *cit.* Miranda, Port. & alii apud ipsum, ac demùm Corduba, *in introductione q.* 6. *§. sed & notandum: vide num.* 151.

2867 Cùm igitur constet Franciscanos non teneri sub mortali ex jure communi Ecclesiæ, aut Regulæ, ad abstinentiam ab ovis, & & lacticiniis, in jejuniis extra Quadragesimam. Videndum manet, an teneantur ex Consuetudine?

2868 Et non teneri ex consuetudine, probatur; quia consuetudo, ut obliget sub mortali, debet esse introducta animo se obligandi ad mortale: *ut ex num.* 240. ita ut si de hujusmodi animo non constet, standum sit pro libertate, ex *n.* 43. Tamb. *de jejunio cap.* 5. *§.* 1. *n.* 22. *& com.* Id autem non constat de consuetudine, de qua est sermo.

2869 Non dicas, non posse aliud assignari motivum hujus introductæ consuetudinis, nisi animus se obligandi motivum namque fuit fervor devotionis.

Probatur, 1. quia in Franciscanis ligatis vigintiquinque præceptis obligantibus ad mortale, nulla consuetudo potest rationabiliter præsumi introducta animo se obligandi ad mortale.

2870 Hinc ipse Melphi *in Com. c.* 2. *stat.* 71. *qu.* 1. plures refert consuetudines in nostro Ordine, quas (ait) non debere præsumi esse introductas animo se obligandi ad mortale; & inter alia doce t cum Miranda *in Reg. c.* 56. *diff.* 2. & Corduba, non peccare mortaliter Fratrem Mi-

Minorem dormiendo sine habitu, non obstante consuetudine in contrarium, & Statuto *cap.* 2. §. 9. *num.* 13. à Nicolao III. & Julio II. confirmato: *Qui sine habitu, capucio, chorda, & femoralibus, nisi causa infirmitatis, de consilio Medici, & licentia Superioris, dormierit, coram fratribus Capitulariter Congregatis, genuflexus, sine capucio, in pane, & aqua jejunet.*

Quod docet his verbis: *Facit quidem mihi maximam vim ista perpetua, & solemnis consuetudo, quam sanctam, rectam semper Minorica Religio conservavit. Quia tamen nolo aliorum conscientiis laqueos iniicere, à quibus illos possum, & debeo extricare: Dico, hanc consuetudinem non obligare ad peccatum mortale.*

Unde concludit, prædictam consuetudinem & relatum statutum importare debitum honestatis, minimè necessitatis, videlicet peccati mortalis. Quam doctrinam firmat auctoritate Bullæ Sixti IV. sæpè, & in *num.* 2831. relatæ, quæ statuit, statuta, & consuetudines nostri Ordinis, etiam auctoritate Apostolica roborata, non obligare sub culpa mortali, aut censura.

(Nec valet dicere) subdit idem (quod putent se peccare mortaliter aliter operantes, quia hic timor ex ignorantia procedit, vel conscientia scrupulosa) *v. num.* 486.

Quæ omnia militant pariter in re nostra de consuetudine abstinendi à lacticinis in jejuniis extra Quadragesimam.

2871 Secundò; quia in jejuniis Quatuor temporum, & Vigiliarum, quæ à Præcepto Ecclesiæ præscribuntur, adest consuetudo abstinendi à lacticinis; & tamen non dicitur introducta animo se obligandi, sed ex fervore devotionis. Ita Pasqualigus, Nav. Sanch. Diana, Tamb. & innumeri alii apud Leandrum *à Sanctissimo Sacram. de jejunio tr.* 5. *disp.* 3. *quæst.* 5. Cum autem præcepta, & jejunia Regulæ non magis obligent, quàm præcepta, & jejunia Ecclesiæ, ut docet Corduba cum cæteris expositoribus, quos sequitur Longus *cap.* 3. *contr.* 9. *sect.* 4. *num.* 3. ideò sequitur, quòd sicut consuetudo in jejuniis Vigiliarum, & quatuor temporum, non dicitur introducta animo se obligandi, sed ex fervore devotionis; idem dici debet de consuetudine jejuniorum nostræ Regulæ extra Quadragesimam:

2872 Tertiò; quia etiam in Dominicis Adventus est consuetudo in nostra Religione abstinendi à lacticiniis, non minùs quàm diebus jejunii; & tamen nullus dicit, quòd sit introducta animo se obligandi, sed ex fervore devotionis; igitur, &c.

2873 Quartò, demùm constat ex verbis ipsis Bullæ Sixti IV. ubi Pontifex refert petitionem, in qua per fratres fuit expositum, quòd plures erant declarationes, constitutiones, & consuetudines præter Regulam, fervore devotionis factæ, &c.

Hinc Doctores *num.* 2871. citati, & ex nostris, Villalobos, & Leander de Murcia *qu.* 9 *super cap.* 3. *Regulæ S. Francisci*, docent, universaliter in jejuniis extra Quadragesimam, cujusmodi sunt jejunia Adventus, & Feriæ sextæ consuetudinem abstinendi à lacticiniis non esse introductam animo se obligandi, sed ex fervore devotionis.

2874 Et noster Portellius *ver. jejunium in Addit. num.* 7. concludit: *Est probabilior opinio, neque de jure, neque de consuetudine interdici in die jejunii lacticinia extra Quadragesimam.*

2875 Quòd si petas. Quomodo stante clara declaratione Sixti IV. Contra consuetudines, expositores moderni, *nu.* 2853. citati, dicant, quòd in abstinentia à lacticiniis in jejuniis extra Quadragesimam standum sit sub mortali consuetudini Regionum.

Huic petitioni nolo ego respondere, sed solùm refero responsionem, quam dat Corduba in introductione Regulæ, *q.* 6 *pa. mihi* 33. *&* 34. *vers. sed* & notandum, quòd Sixtus IV. *in privil. circumspecta*. Ubi postquam refert allatam declarationem, & dispositionem Sixti IV. & alias Nicolai III. Clem. V. & Joan. 22. hæc habet.

(Patet etiam ex dictis, quòd de doctoribus aliquibus, seu expositoribus regulæ, aut de eorum dictis, non est curandum quomodo contra aliqua contenta in prædictis tribus declaration. Nicolai III. & Clemen. V. & Joan. 22. Quorumdam exigit, aliqui loquuntur: quia aliqui eorum, utpote Bonaventura, Hugo, & quatuor magistri, & alii, fuerunt ante prædictas declarationes. Ideò non mirandum, si aliter aliquando loquantur, antequam esset per Ecclesiam aliter dispositum, aut declaratum.

Alii autem doctores fuerunt post prædictas declarationes, & forte ex inadvertentia sequendo priores expositores, aliquando aliter loquuti sunt contra prædictas declarationes. Ideò, ut dictum est, de eis non est curandum contra prædictas declarationes, quæ habent primum locum, ut patet ex dictis hic, & in quæstione præcedenti.)

COCHOLATAM.

2876 Jejunium non frangere, absque ulla limitatione tenent Thomas Hurtad. & quamplures Doctores apud Tamb. *tom.* 1. *pag.* 135. Dianam, & Leandrum citandos; quia habet rationem potus: iis accedit consuetudo, & timoratorum usus sine scrupulo.

Mihi

2877 Mihi tamen valdè placet sententia Leandri *de præc. Eccl.tr.5. disp.5.q.* Dianæ *p.11. tr.6.ref.53.* Remigii,& Escobar apud ipsos, nimirùm cocholatam non frangere iejunium, si id, quod est cibi, misceatur aquæ in minori quantitate, ita ut aqua prædominetur, v. gr. si sex unciis aquę misceatur uncia una cum dimidio cocholatæ, & media uncia zaccari: frangere verò jejunium, si id, quod est cibi, misceatur aquæ in æquali, aut majori quantitate, ita ut prædominetur cibus. Ratio non desumitur ex parvitate materię,aliàs in primo casu cocholata non posset semel sumi sine veniali, nec pluries eodem die sine mortali, ex *n.*2843.sed ex ratione potus, & cibi; nam cocholata primo modo habet rationem potus, quia prædominatur potus; secundo modo habet rationem cibi,& comestionis, quia prædominatur cibus. Tum quia tunc valdè opponitur fini præcepti, qui est maceratio carnis; nam tunc cocholata est præ cæteris cibis nutritiva, & elevativa spirituum vitalium.

2878 Idem dico de aqua dulci, vulgò Sorbetta.

2879 Prima autem opinio de cocholata ob auctoritatem extrinsecam gravissimorum Doctorum, & timoratorum consuetudinem censetur probabilis.

2880 Pinguedo,nempè sagimen, & lardum computantur inter ova, & lacticinia. Diana *p.1. tr.9. ref.21.* & plures apud ipsum. Quibus accedit consuetudo Regni Siciliæ.

2881 Qui in Quadragesima comedit ova, aut lacticinia, peccat quidem, si non habeat Bullam, aut necessitatem, sed non frangit jejunium,undè tenetur ad jejunium; quia lacticinia prohibentur præcepto distincto à præcepto jejunii, ac proindè dicuntur stare cum jejunio: *v.n.*2857.

DIFFICULTAS EST DE CARNIBUS.

2882 *An scilicet dispensatus ad carnes, sit dispensatus à jejunio?*

Affirmant Diana *p.1.tract.9.ref.25.* Filliuc. Tamburin. & innumeri alii, quia non potest quis esse obligatus ad aliquid, ad cujus essentiam non obligatur; adeòque, cum abstinentia à carnibus sit de essentia jejunii, ut patet ex ejus definitione, *n.*282. sequitur, quòd non obligatus ad abstinentiam à carnibus, qualis est dispensatus à carnibus, non sit obligatus ad jejunium; quam rationem insolubilem vocant.

2883 Respondeo cum distinctione: dispensatus ad carnes ob debilitatem virium, & ad eas recuperandas, est dispensatus à jejunio; minimè, si est dispensatus ad carnes, quia cibi jejunii sunt ei nocivi. Rodriq. *in summ. c.* 24.Anglesf.Bonac.& alii.

Ratio est, quia in primo casu habetur necessitas duplicis comestionis, non sic in secundo, 2. Quia *ex cap.cum dilecti de dolo, & contumacia*, dicitur, quòd præceptum Ecclesiæ,licèt non possit in totum servari, sit servandum in parte, quæ potest servari.

2884 Non obstat ratio in oppositum, 1. Ex absurdo; sequeretur enim ex illa, quòd dispensatus ab unica comestione ob longum iter, esset dispensatus ab abstinentia à carnibus; quia non minùs est de essentia jejunii unica comestio, quàm abstinentia à carnibus. 2. Ex ratione,quia jejunium est unum per aggregationem,& præceptum dividuum, unica concludens duo præcepta distincta, unum de unica comestione, alterum de abstinentia à carnibus;undè si cessat obligatio ab uno, non cessat obligatio ab alio, nisi adsit pro utroque necessitas. Vide quæso insolubilitatem rationis oppositæ: *v.nu.* 454.455.2846.

DE COLLATIONE.

2885 Collatio, seu refectiuncula Vespere facienda, ex consuetudine ob virium debilitatem,& ob somnum capiendum introducta, atque à Sancta Matre Ecclesia benignè permissa.

2886 Ex consuetudine, & praxi timoratorum sumi possunt unciæ octo cibi. Angles, & Mastrius,dicunt,quantitatem remittendam esse prudentiæ particularium, juxta diversitatem complexionum. Permittuntur pro collatione fructus, legumina, & alia ex saccharo, ac melle confecta. Bonacin. cum pluribus vult, in collatione non tam attendendam esse qualitatem, quàm quantitatem. Permittitur unus,vel alter pisciculus parvus, & parum casei. Omninò tamen abstinendum est ab ovis, quia ova sunt valdè nutritiva,& carni affinia, utpotè carnis semen,adeòque collationi repugnant; unde contraria opinio est contra bonos mores, & scandalosa.

2887 In Vigilia Nativitatis Domini,& Paschatis, sumi potest collatio duplo major ratione lætitiæ. Leander de *jejun.disp.4. q.15. &* 18.Tamb.*to.1.p.137.n.7.*

2888 Quantitas cibi in collatione permissa, potest permisceri cum vino.

QUÆRES

2889 *An possit quis quantitatem permissam,nempè uncias octo panis,in aqua,aut alio liquore non vetito coctam pro collatione sumere?*

Negat Filliuc. *tom.2. tr.27. part.2. cap. 2. num.*31.quia coctio notabiliter transmutat aquam, ut ex illa & pane fiat unus cibus solidus, adeòque aqua haud ampliùs retinet

V 2 ra-

rationem potus, sed cibi, quod non facit pura mistio panis cum vino sine coctione.

Affirmant Diana *p.9. tr.6. ref.29.* Leander *de jejun. tr.5. disp.4. quaest.35.* & plures apud illos: quia aqua etiam post coctionem cum pane semper remanet liquor, & vehiculum alimenti. Tum quia non auget substantiam cibi in ordine ad nutritionem, quod in refectiuncula attenditur; adeòque sicut possunt pro refectione sumi seorsim, ita simul post coctionem.

Escobar. cum aliis media via incedens, concedit, posse licitè pro refectione sumi ex pane cocto uncias duodecim, quia ille excessus ponderis, cum proveniat ex aqua, est exigui nutrimenti. Quae opinio magis mihi placet, quàm quae absolutè affirmat, quia ut ait Tamb. *tom.1. lib.4. cap.5. §.3. n.2.* tota quantitas panis cocta cum aqua, licèt non plenè nutriat, plenè satiat; quod etiam in refectiuncula attenditur.

CAUSAE EXCUSANTES

2890 A Jejunio sunt, *Impotentia*, *Labor*, & *Pietas*. Ob *Impotentiam*, quis excusatur, quoties ex jejunio adest periculum notabilis damni. Hinc excusantur, 1. *Juvenes*, qui 21. aetatis annum non compleverunt, quia ratione incrementi majori indigent alimento; qui tamen eorum curam habent, curare debent, ut in Quadragesima jejunent ter, aut bis in hebdomada, idque ex consilio, ut ad jejunium instruantur; ad abstinentiam verò à carnibus obligantur omnes post annum septimum.

2891 2. Excusantur *Sexagenarii* incoepto anno sexagesimo, licèt appareant robusti; quia tunc in re vires declinant, quoniam *senectus ipsa est morbus*. Tenentur verò abstinere à carnibus.

2892 *Religiosi Franciscani* obligantur sub mortali à die professionis, etiam ante annum 21. ad jejunia Regulae, nempe Adventus, Quadragesimae, & Feriae 6. minimè ad jejunia vigiliarum, & quatuor temporum, quia de his Regula non loquitur. *Sexagenarii* verò ab omnibus jejuniis excusantur. Ratio est, quia pro juvenibus magis habet locum pietas, & privilegium, cui per professionem voluntariè cesserunt; pro senibus verò magis, & totalem habet locum necessitas. Idem dic de jejunio perpetuo ex voto, quia licèt votum obliget secundum intentionem voventis, per accidens deobligari potest vovens ratione necessitatis, & incapacitatis subjecti. Leander *de jejun.* Port. *ver. jejun. n.5.*

2893 3. *Pauperes*, qui non habent sufficientem cibum pro justa refectione; vel qui alium cibum non habent, nisi vetitum, nempè carnes, aut ova: quia *benigna Mater Ecclesia non intendit tota die ad panem, & aquam, & pauca legumina illos adstringere, aut alimentum viribus sustentandis necessarium subtrahere*. Arsdekin. ex Diana.

2894 4. *Infirmi, convalescentes, praegnantes, lactantes, & alii, qui ad necessarias vires majori indigent alimento. Qui ex stomachi vacuitate patiuntur capitis dolorem, aut vertiginem. Item qui nocte dormire, aut calefieri nequeunt; qui tamen si possunt, tenentur incommoda obviare, faciendo collationem mane, & comestionem Vespere*; ita Arsdekin. Sed non possunt comedere carnes.

2895 *Labor* excusat, non omnis, sed si sit talis, ut judicio prudenti sit incompatibilis cum jejunio; alioquin non aderit necessitas, & à jejunio non excusat, nisi necessitas.

2896 Hinc excusantur Fabri Ferrarii, Caementarii, Lignarii, Fossores, & similes exercentes artes laboriosas. Non excusantur autem exercentes artes Sedentarias, aut quae non tantam corporis agitationem requirunt, ut jejunio resistere non valent: hujusmodi sunt *Sartores*, *Pistores*, *Tonsores*, *Pictores*, & similes, *v. prop.30.* ab Alex. VII. *damn.*

2897 Leander *de jejun. dis.8. qu.154. 155.* & 156. cum aliis docet, defatigatum ex labore voluntariè assumpto, v. gr. lusu pilae, vel etiam ob inhonestum finem, quia v. g. pluries rem habuit cum muliere, cum praevisione futurae impotentiae ad jejunandum, nedum non teneri ad jejunium, sed neque peccasse in causa contra praeceptum jejunii. Imò Arsdekin. *tom.2. pag.313.* citans pro se Dianam *p.1. tr.9. ref.40.* id tenet, etiamsi defatigatio fuerit facta in fraudem jejunii; quia ille intendit solùm se ponere in statu, qui est extra obligationem jejunii. Quod confirmat ex eo, quòd ad evitandum jejunium, aut auditionem sacri, potest quis transire ad alium locum, ubi jejunium non obligat, aut festum non celebratur.

2898 Haec autem opinio semper mihi visa est nimis laxa; quia praeceptum, quod formaliter praecipit, aut prohibet aliquem actum pro certo tempore, virtualiter prohibet pro eo tempore omnia opera imcompossibilia cum impletione praecepti. Ac proindè

2899 Dico: quando defatigatio, v. gr. lusus pilae, est assumpta tempore remoto à die praecepti jejunii, nec teneris ad jejunium, nec peccas in causa, quando verò est assumpta tempore proximo diei praecepti, non teneris ad jejunium, nec peccas non jejunando, quia es factus impotens; peccasti tamen in causa contra praeceptum jejunii; quia praeceptum jejunii est moraliter praesens, adeòque virtualiter obli-

obligat ad non ponenda, sed vitanda impedimenta, à quibus commodè abstinere potes, multò magis si defatigatio est assumpta eodem die præcepti; non sic in primo casu; quia præceptum non est moraliter præsens, sed remotum: *v.n.*2804.

2900 Quod si non esset verum, sequeretur, quòd si quis tempore, quo præceptum auditionis sacri est præsens, assumeret opus incompatibile, à quo commodè abstinere posset, omissio sacri non esset peccatum, nec in se, nec in causa, ob eamdem rationem.

2901 *Exemplificatur assertio*: si die Veneris, & secundùm alios die Sabbati egrediaris ad venandum in nemore valdè ab Urbe remoto, ubi opportunitas audiendi sacrum non adest, ac indè prævideas futuram omissionem sacri die Dominico, non eris reus omissionis sacri: & peccati: non quidem in ipsa omissione, quia die festo reperiris impotens; neque in causa; quia tunc non obligabat præceptum ad non ponendam causam impeditivam: non enim erat actu, aut moraliter præsens, & sic non urgebat de proximò. Si verò egrediaris sero Sabbati, aut aliquibus horis ante mediam noctem Dominicæ, reus eris peccati omissionis sacri in causa, quia judicio prudenti, cum non censeatur moralis distantia à die Dominico, præceptum audiendi sacrum tunc censetur moraliter præsens, & consequenter de proximo urgens ad non ponendam causam omissionis futuræ de proximo. Tamb. *tom.* 1. *lib.*4.*c.*2.§.3.

2902 Hæc dicta sunt de operibus, à quibus commodè abstinere possumus; nam ut ritè Cajetan. docet, *non tenetur quis ob præceptum jejunii omittere opus, ad quod incumbit obligatio saltem notabilis*.

2903 Quantum ad *advenas*, *& viatores*, dico eos non teneri legibus, & consuetudinibus particularium locorum, nec indè ad jejunia locorum, per quæ transeunt, non animo ibi habitandi majori parte anni, nisi adsit scandalum, aut nisi sint universalia: *ut à num.*162.*ad* 164. *in* 2. *tom. num.* 206. & supposito, quòd sint veri viatores; à peccato enim in causa eos non excuso, si id faciant in fraudem præcepti, ut illud declinent, ut in simili dixi *in tom.* 2. *num.* 212. posset enim quis volens à jejunio se liberare, die 23. Julii, quo Panormi fit jejunium vigiliæ D.Jacobi, accedere Montem Regalem, & non jejunare, quia ibi non fit jejunium eo die, & ipse est advena; sequenti verò, quo ibi jejunatur, redire Panormum, nec jejunare, quia hìc ratione festi non jejunatur eo die: quis autem major dolus, & collusio præcepti?

2904 Et quamvis Diana *part.*1.*tr.*9.*res.*19.*& tr.*10. *res.* 14. & plures Doctores, quos refert Tamb. *tom.*1.*lib.*4.*cap.*§.2.*n.*12. id teneant, dicentes, quòd non peccet quis, si, nedum die antecedenti, sed etiam si eadem manè jejunii, aut festi, à loco jejunii, aut festi, ad alium se transferat, etiam ex industria, ut à jejunio, aut auditione sacri, & ab abstinentia à servilibus se liberet; hac ducti ratione, quia obligatio jejunii extenditur ad totum diē, & obligatio auditionis usque ad meridiem, & usque ad meridiem potest differri; ac proinde intra illud tempus possit quis uti jure suo, & ad alium locum pergere, ubi non est obligatio, & sic ab ea se liberare.

2905 Nullo pacto volo huic opinioni adhęrere, sed eum peccare affirmo cum Rodr. *in sum.tom.*2.*c.*219.*n.*2. Ledesm. Emman. Sà, Fernandez, & aliis apud Dian. & Tamb. *cit.*

Mea resolutio maximè firmatur paritate de absolutione à casibus reservatis, desumpta ex Bulla Clem.X. *Suprema* de anno 1670. *ubi in* §. 6. *decernitur*.

(Et habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis, non ideò à casibus Episcopo reservatis posse absolvere. Posse autem Regularem Confessorem in ea Diœcesi, in qua est approbatus, confluentes ex alia Diœcesi à peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa, ubi idem Confessor est approbatus, absolvere, nisi eosdem Pœnitentes noverit in fraudem reservationis ad alienam Diœcesim pro absolutione obtinenda migrasse.

Ubi industria accessus ad alienam Diœcesim, ob finem absolutionis à reservatis, dicitur fraus; ita in re nostra. Unde

2906 Ratio intrinseca est; quia licèt quantum est ex se quis possit uti jure suo, & sic v. gr. uno die accedere Panormo Montemregalem, altera die Monteregali redire Panormum; nemo tamen habet jus utendi actu in fraudem legis, quia jus nostrum est subordinatum legi, *ex num.* 42. Et ex jure, ex dictis suprà *n.*754. *fraus nemini patrocinatur*.

Undè, cum eo die urgeat Panormi præceptum commune de jejunio Vigiliæ Apostoli, non potest quis uti jure accedendi Montemregalem, & indè die sequenti, quo urget ibi, recedendi ex industria, quod idem est in fraudem jejunii; quia jus hominis debet cedere legi.

2907 Opinioni Dianæ adhæreo, si talis accessus, & reditus fiat ex vera causa, ut sequitur ex eadem paritate, ex Bulla Clemen.X. desumpta: *v.n.*163.*&* 164.

2908 Excusantur à jejunio *itinerantes*, pedester

fier per majorem diei partem, seu per duodecim milliaria. Diana *in summa verb. jejun. n.* 31. Non excusantur, si equitando consuetum unius diei iter conficiant; benè verò, si negotio coacti valdè exeedens iter conficiant, aut si per plures dies continuatos equitent, ut indè prævideant vires debilitandas, Leander *de jejun. dis.* 8. *q.* 101. *v. prop.* 31. ab Alexandro VII. *damn.*

2909 *Pietas* tandem excusat, quoties opera pietatis, & misericordiæ, tam corporalis, quàm spiritualis, cum jejunio sine gravi incommodo perfici non possunt. Hinc excusantur *Concionatores* Quadragesimæ, minimè qui in solis Dominicis concionantur, nisi sint valdè debiles. *Lectores*, *& Præceptores*, quorum labor est nimius, aut complexio debilior. *Confessarii* debiles, & suo muneri assidui. *Cantores*, qui ex officio canendi vivunt, & jejunando redderentur inhabiles. His Sanchez concedit in Quadragesima ova ad vocem servandam. *Scribæ*, qui tota die ex officio scribunt; qui tamen debent suas vires consulere, an vigeant.

2910 Cæterùm tam cum præfatis, quàm in dubiis, omnes tollit scrupulos superioris dispensatio: *v. n.* 232.

Scotus *in* 4. *dist.* 8. *quæst.* 3. *litt.* B. Mastrius *in Theolog. mor. disput.* 12. *qu.* 1. Joan. la Cruz. *pag.* 61. Bonac. *tom.* 2. *pag.* 403. Tambur. *tom.* 1. *à pag.* 133. Leander *de præcept. Eccl. tr.* 5. Busem. *lib.* 3. *tr.* 6. *cap.* 3. Fenech. *Clericatus cap.* 110. Mendo *ver. jejunium*.

DE III. PRÆCEPTO ECCLESIÆ.

Confiteri semel saltem in anno, & communicare in Paschate.

2911 QUilibet fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, sub mortali confiteri tenetur semel saltem in anno: sufficit, si confiteatur in Paschate; quod si tunc non faciat, debet postea, ut verùm sit, quòd confiteatur semel in anno. Item tenetur quis præcepto divino confiteri, 1. In articulo, aut periculo probabili mortis, 2. Si prævideat postea non habiturum copiam Confessarii, 3. Si sit in mortali, & velit communicare. De quo fusè *in tom.* 3. *à n.* 279.

Si non habeat mortale, non ligatur hoc præcepto, quia non tenetur confiteri venialia; unde sufficit, si se præsentet Confessario, dicens, se non habere materiam necessariam, *vide n.* 187.

2912 Qui solum habet Confessarium ignarum sui idiomatis, non tenetur confiteri per interpretem ad satisfaciendum præcepto; benè verò in articulo mortis; quia tunc tenetur sibi providere tutiori & meliori modo, quo potest: *v. n.* 3095.

2913 Nomine anni per Brancatum, & De Lugo venit annus naturalis, computandus à Januario. Per Bonacinam, & Mastrium venit annus Ecclesiasticus, ab uno Paschate ad aliud.

Scotus *in* 4. *d.* 17. *litt.* E. M. Mastr. *in Theol. mor. d.* 12. *qu.* 2. *art.* 2. Tamb. *in Meth. Conf.* Joan. la Cruz. *pag.* 392. Busem. *lib.* 6. *tr.* 4. *cap.* 3. *dub.* 2. Leander *de præcept. Eccl.*

COMMUNIO

2914 EST duplex, *Spiritualis*, *& Sacramentalis*. Spiritualis *est*, *quæ fit per votum*, *& desiderium efficax Eucharistiam suscipiendi*: *Sacramentalis est*, *quæ fit per realem Eucharistiæ sumptionem*, ex D. Bonavent. *in* 4. *d.* 9. *q.* 2. Communio spiritualis *est manducatio spiritualis Eucharistiæ*, *quæ fit ore cordis per recogitationem fidei*, *& affectionem charitatis. Communio sacramentalis*, *est manducatio corporalis Eucharistiæ*, *quæ fit ore corporis*.

2915 Qui facit communionem spiritualem debet esse in gratia, saltem per contritionem; nam desiderare efficaciter communicare in statu peccati mortalis, est mortale. In præsenti est sermo de communione sacramentali.

2916 Hoc præcepto Ecclesiastico quilibet fidelis sub mortali tenetur ab anno saltem pubertatis Eucharistiam semel sumere in Paschate à Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis inclusivè in sua Parochia, aut in Cathedrali: *vide num.* 187.

2917 Qui non communicaverunt in Paschate, tenentur postea, quamprimùm commodè possunt, communicare eodem anno, quia tempus Paschatis non est appositum ad finiendam, sed ad sollicitandam obligationem.

2918 Potest Confessarius justa de causa suo pœnitenti tempus communicandi post Pascha differre; & tunc tenetur pœnitens ex vi ejusdem juxta Confessarii dilationem communicare.

2919 Vagi, Peregrini, & Advenæ possunt ubilibet intrà præfatum tempus præcepto satisfacere.

2920 Die Resurrectionis, aut Jovis Sancti, possunt fideles ex devotione communicare in qualibet Ecclesia; dummodo intra illud tempus unam communionem faciant in Pa-

Parochia, aut alibi de licentia Parochi. Tamb. *t.2.p.430.n.48.*

2921 Tenetur Ægrotus ex præcepto divino in periculo vitæ constitutus Eucharistiam sumere per modum viatici, medicorum judicio, etiam non jejunus.

2922 In eadem infirmitate, & periculo potest pluries viaticum sumere, dummodò saltem decem, aut quindecim dies intercedant. At non potest pluries Sacramentum Extremæ Unctionis recipere, quia Eucharistia est Sacramentum refectionis, & nutritionis spiritualis, qua homo potest pluries indigere, non Unctio: Si verò infirmus convaluerit, & postea denuò infirmetur, & in alio vitæ periculo constituatur, denuò potest Extremam Unctionem recipere.

2923 Qui mane ante periculum ex devotione communicavit, si supérveniat periculum, tenetur eodem die per modum viatici communicare, ut satisfaciat præcepto divino.

2924 Perpetuò amentibus,sicut non potest concedi communio, ita neque Viaticum. E converso semifatuis,stolidis, phreneticis, sicut potest concedi communio, si non fit periculum vomitus,indecentiæ,aut irreverentiæ; ita debet dari Viaticum. Idem dic de amentibus, si intervallum rationis habeant.

2925 Pueris intra latitudinem decimi, & quartidecimi anni debet dari Viaticum, sicut datur Extrema Unctio.

2926 Item possunt, imò debent communicari pueri novem, aut decem annorum, si super mysteriis fidei, & sacra Communione sint plenè eruditi, & de reverentia debita non dubitetur: *v.n.278.*

2927 Potest quis communicare ante peractam pœnitentiam sacramentalem; sufficit enim, quòd sit in gratia: vide *prop.22.& 23.*ab Alex.VIII. *damn.*

2928 Pollutio nocturna involuntaria per se non impedit communionem, nec copula conjugalis nocte præcedens, nisi reliquerit mentem perturbatam, & spiritus sensuales valdè commotos; quo etiam præciso, consultius est communionem differre.

Copula verò fornicaria impedit, nisi aliud necessitas, aut rationabilis causa poscat; ut si Sacerdos sit obligatus ad celebrandum, aut sit Jubilæus lucrandus, &c. & licèt post patratum grave peccatum, debeat quis eo die à communione abstinere, ut alio die cum majori reverentia,& decentia accedat;si tamen positus in gratia per Confessionem eodem die communicet, non peccat mortaliter.

2829 *Quantum ad effectus*. Sacramentum Eucharistiæ,1.Dat per se augmentum gratiæ, per accidens verò aliquando dat primam gratiam sanctificantem,ut si quis bona fide putans se esse in gratia, in qua revera non est, accedat cum attritione ad hoc Sacramentum, recipit primam gratiam, & peccatorum remissionem, 2. Dat auxilia ad vitanda peccata, ad resistendum tentationibus,& concupiscentiam refrenat, 3. Delet venialia: *v. propos.* 56. ab Innocent.XI. *damn. v.in tom. 3. de Sacrif. Miss.* præsertim *à n.279.*

QUÆRES

2930 *Parochus accessit ad communicandum infirmum, qui ei dixit se velle confiteri: Confessus est duo peccata contra legem naturæ, subdens se tantùm accusare, & dolere de illis, minimè de peccatis contra legem gratiæ; sed protestatus est, se non credere Sacramentis: & monitus, ut resipisceret, noluit. An Parochus debeat eum communicare?*

Videtur, quòd sic, ad vitandam infamiam apud adstantes, qui eum tenent Catholicum.

Dico, nullo pacto debere, aut posse. Primò; quia in tali casu Sacerdos non tenetur ad sigillum Sacramentale, nam illa non est Confessio, non est enim accusatio in ordine ad absolutionem Sacramentalem; quia ille non credit Sacramento pœnitentiæ, sed Confessionem assumit ut medium ad vitandam infamiam apud adstantes. Secundò; quia non debet frui privilegio fori, qui forum recusat. Tertiò; quia Parochus Sacramentum Eucharistiæ nedum periculo contemptus formalis exponeret, sed certo morali periculo traderet:contra autem contemptum formalem Sacramenti clamat jus naturale, Divinum, & Canonicum, quod prævalet juri naturali famæ infirmi. Non est enim bonum panem Angelorum dare canibus.

Quartò; quia jus, quod haberet ad famam, esset tantùm jus naturale,cui prævalet jus fidei ex *tom. 2. num. 26.* Hinc Parochus teneretur eum revelare, utpotè hæreticum formalem, quia jus naturale non excusat à denunciando hæreticum formalem, *tom.2. num.* 280. Quod dico, etiam si hæresim numquam antea externaverit; nam externatio illa fuit facta animo hæreticali, non enim erat paratus corrigi: *v.to.2.n.282.4.*

Eadem ratione,si ancilla Turca fingens apud suos dominos se Christianam, accedat ad Confessarium petens absolutionem, ne manifestetur; Confessarius non potest eam absolvere, nec tenetur ad sigillum Sacramentale; quia Confessio illa non est Sacramentalis; eò maximè quia mulier illa non habet baptis-

V 4 mum,

mum, qui est janua omnium Sacramentorum.
Scotus *in 4. d. 9. quaest. unic. litt. A. B. C. D.* Mastrius *in Theol. mor. disp. 12. qu. 2. art. 3.* Tamb. *t. 2. in Meth. Comp. pag.* 426. Joan. la Cruz *p.* 340. Busemb. *lib. 6. tr. 3. c. 2. ar. 3.* Leander *de Pr. Eccl. Clericatus, cap.* 111.

DE COMMUN. QUOTIDIANA.

AGunt D. Bonavent. *in 4. d. 12. q. 2.* & Scot. *in 4. d. 24. q. un. litt. K.* Insuper adest Decretum tenoris sequentis.

DECRETUM.

SAc. Congreg. Card. Sac. Concil. Trident. Interpretum, de mandato Innocent. XI. circa communionem quotidianam, & Confessionem venialium.

2931 (Cum ad aures Sanctissimi D. N. fide dignorum testimonio pervenerit, in quibusdam Dioecesibus vigere usum quotidianae Communionis, etiam in Feria sexta Parasceve, & simul affirmari, eamdem quotidianam Communionem praeceptam esse à Jure Divino, quin etiam in illius administratione aliquos abusus inolevisse; videlicet, quòd aliqui, non in Ecclesia, sed in privatis Oratoriis, & Domi, imò cubantes in lecto, & non laborantes ulla gravis infirmitatis nota, sumant sacrosanctam Eucharistiam, quam argentea theca inclusam in crumena, aut secretò illis deferunt Sacerdotes saeculares aut Regulares; aliique in Communione accipiant plures formas, ac particulas, vel grandiores solito; ac tandem quis confiteatur peccata venialia simplici Sacerdoti non approbato ab Episcopo, aut Ordinario. Cùm autem haec Sanctissimus consideranda commiserit Sac. Congregationi Cardinalium, Concilii Tridentini interpretum, eadem Sacra Congregatio, praevia matura discussione super praedictis, unanimi sententia ità censuit. Et si frequens, quotidianusve Sacrosanctae Eucharistiae usus à Sanctis Patribus fuerit semper in Ecclesia probatus, numquam tamen, aut saepiùs illam percipiendi, aut ab ea abstinendi, certos singulis mensibus, aut hebdomadis dies statuerunt, quos nec Concilium Tridentinum praescripsit, sed quasi humanam infirmitatem secum reputaret, nihil praecipiens, quid cuperet; tantùm indicavit, cùm inquit: Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis missis fideles adstantes Sacramentali Eucharistiae perceptione communicarent. Idque non immeritò, multiplices enim sunt conscientiarum recessus, variae ob negotia spiritus alienationes, multae è contra gratiae, & Dei dona parvulis concessa: quae cum humanis oculis scrutari non possimus, nihil certè de cujusque dignitate, atque integritate, & consequenter de frequentiori, aut quotidiano vitalis panis esu potest constitui. Et propterea, quod ad negotiatores ipsos attinet, frequens ad Sacram alimoniam percipiendam accessus, Confessariorum secreta cordis explorantium judicio est relinquendus, qui ex conscientiarum puritate, & frequentiae fructu, & ad pietatem processu, Laicis negotiatoribus, & conjugatis, quod prospicient eorum saluti profuturum, id illis praescribere debebunt. In conjugatis autem hoc ampliùs animadvertent, cùm B. Apostolus nolit eos invicem fraudari, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut vacent orationi, eos seriò admoneant, tantò magis ob Sacratissimae Eucharistiae reverentiam continentiae vacandum, puriorique mente ad Coelestium Epularum Communionem esse conveniendum. In hoc igitur Pastorum diligentia potissimùm invigilabit, non ut à frequenti, aut quotidiana Sacrae Communionis sumptione unica praecepti formula aliqui deterreantur, aut sumendi dies generaliter constituantur, sed magis, quid singulis permittendum per se, aut Parochos, seu Confessarios, sibi decernendum putet, illudque omninò provideat, ut nemo à Sacro Convivio, seu frequenter, seu quotidie accesserit, repellatur, & nihilominùs det operam, ut unusquisque dignè pro devotionis, & praeparationis modo rariùs, aut crebriùs Dominici Corporis suavitatem degustet. Itidem Moniales quotidie Sacram Communionem petentes admonendae erunt, ut in diebus ex earum Ordinis instituto praestitutis communicent. Si quae verò puritate mentis eniteant, & fervore spiritus ità incaluerint, ut dignae frequentiori, aut quotidiana Sanctissimi Sacramenti perceptione videri possint, id illis à Superioribus permittatur. Proderit etiam praeter Parochorum, & Confessariorum diligentiam, opera quoque concionatorum uti, & cum eis constitutum haberi, ut cum fideles ad Sanctiss. Sacramenti frequentiam (quod facere debent) accesserint, statim de magna ad illud sumendum praeparatione orationem habeant, generatimque ostendant, eos, qui ad frequentiorem, aut quotidianam salutiferi cibi sumptionem devoto studio excitantur, debere, sive Laici negotiatores sint, sive Conjugati, sive quicumque alii, suam agnoscere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti, ac Divini judicii formidine discant Coelestem mensam, in qua Christus est, revereri: Et si quando se minùs paratos senserint, ab ea abstinere, seque ad majorem praeparationem accingere. Episcopi autem, in quorum Dioecesibus viget hujusmodi devotio erga Sanctissimum Sacramentum, pro illa gratias Deo agant,

agant, eamque ipsi adhibito prudentiæ, & judicii temperamento, alere debebunt, & ab eorum officio postulari sibi maximè persuadebunt, nulli labori, aut diligentiæ parcendum, ut omnis irreverentiæ, & scandali suspicio in veri, & immaculati Agni perceptione tollatur, virtutesque ac dona in sumentibus augeantur. Quod abundè continget, si ii, qui devoto hujusmodi studio, divina præstante gratia, tenentur, seque sacratissimo Pane frequentiùs refici cupiunt, suas vires expendere, seque probare cum timore, & charitate assueverint: Quibus Christum Dominum, qui se fidelibus manducandum, & se pretium in morte tradidit, atque in cœlesti Regno se præmium est daturus, precatur S. Congr. ut suam opem ad dignam præparationem, & sumptionem largiatur.

2932 Porrò Episcopi, & Parochi, seu Confessarii, redarguant asserentes Communionem quotidianam esse de jure divino, doceant, in Ecclesiis, seu Oratoriis privatis, ex dispensatione, seu privilegio Pontificis, de manu Sacerdotis sumendam SS. Eucharistiam, nec eam ullo modo deferendam in crumena, aut secretò ad existentes domi, vel cubantes in lecto, quàm ad infirmos, qui ad illam suscipiendam ad loca prædicta accedere non valeant, & ad eos, si ab Ecclesia deferatur, publicè, & cum pompa, juxtà formam Ritualis Romani: Si verò ab Oratorio privilegiato, cum forma decenti.

2933 Curent etiam, ut circa Communionem in feria sexta Parasceve, Missalis Rubricæ, & Ecclesiæ Romanæ usus serventur.

2934 Insuper admoneant, nulli tradendas plures Eucharistiæ formas, seu particulas, neque grandiores, sed consuetas.

2935 Non permittant, ut venialium confessio fiat simplici Sacerdoti, non approbato ab Episcopo, aut Ordinario.

2936 Si Parochi, & Confessarii etiam Regulares, aut quicumque alii Sacerdotes secus egerint, sciant Deo Opt. Max. rationem redditurus esse, neque defuturam Episcoporum, & Ordinariorum justam, ac rigorosam animadversionem in contrafacientes, etiam Regulares, etiam Societatis Jesu, facultate ipsis Episcopis, & Ordinariis per hoc Decretum per Sedem Apostolicam specialiter attributa.

Et facta de præmissis omnibus, ac de verbo ad verbum relatione, Sanctitas Sua approbavit, ac præsens Decretum typis dari, ac publicari voluit. In quorum, &c.

Datum Romæ 12. Februarii 1679.
F. CARD. COLUMNA. PRÆF.
S, Archiep. Brancac. Episc. Viterb. Secr.
Die 15. mensis Febr. 1679. præd. Decr. affixum, & publicatum fuit, &c.

DE IV. & V. PRÆCEPTO ECCLESIÆ.

Non celebrare nuptias tempor. probib. Solvere decimas.

2937 Nuptiæ, seu matrimonia, ex Trid. *sess.24. cap.* 10. prohibentur fieri *ab Adventu usque ad Epiphaniam, & à feria quarta Cinerum usque ad octavam Paschatis inclusivè*. Dictis autem temporibus solùm prohibentur solemnitates nuptiarum, adeòque possunt in illis sponsalia, ac matrimonia sine solemnitate celebrari, non tamen sine licentia Ordinarii. Item possunt in illis matrimonia anteà contracta consummari; solùm namque est prohibita solemnitas, & publica benedictio in Ecclesia. Mastrius *disp.20.q.5. n.89.* Bonac. & alii Clericatus *cap.*112.

DECIMA

2938 *Est quota bonorum debita Ministris Ecclesiæ in ipsorum subsidium, & sustentationem.*

Solutio decimarum est facienda ex fructibus omnium rerum, juxtà locorum consuetudinem, quæ solet esse diversa. Obligat sub mortali, & ad restitutionem, nisi impotentia excuset, quia fit ob Ministrorum Ecclesiæ laborem ad fidelium utilitatem applicatorum, atque in recognitionem supremi dominii Dei.

2939 Non solvere decimas propriè non est sacrilegium, quia non est violatio rei sacræ; nam decima est usus rei temporalis ex justitia debitæ; contrahit tamen ultrà malitiam injustitiæ, malitiam irreligiositatis, seu irreverentiæ contra Deum; quia, ut advertit D.Thomas 2.2.q.87. solutio decimarum est præcepta, & fit ob duos titulos, nimirùm in sustentationem ministrorum Ecclesiæ, & in recognitionem supremi dominii Dei; ac proindè qui eas non solvit, duas malitias contrahit, injustitiæ contra justitiam commutativam, & irreligiositatis contra Religionem.

Mastrius *disp.12. q.2. art.4.* Leander *de præc. Eccl.tr.6.* Clericatus *cap.*113.

PARS

PARS QUARTA
De Sacramentis.

CAPUT I.

De Sacramentis in genere.

SACRAMENTUM

2940 EX Divo Augustino: *Est signum rei sacræ, seu forma visibilis invisibilis gratiæ*; sed magis completè definitur à Scoto: *Est signum sensibile gratiam Dei, vel effectum ejus gratuitum, ex institutione divina, efficaciter significans, ordinatum ad salutem hominis viatoris*.

2941 Dicitur, *gratiam, vel effectum ejus gratuitum*; ob Sacramentum Eucharistiæ, quod ob prolationem formæ supra materiam panis, & vini, non causat gratiam inhærentem, sed effectum gratuitum, nempè gratiam per se subsistentem, qui est ipse Christus sub speciebus panis, & vini; gratia verò inhærens non causatur, nisi posteà, quando effectus gratuitus, videlicet Christus sub speciebus recipitur: *v.num.*2930.

2942 Dicitur, *ex institutione divina*; quia Sacramenta novæ legis non causant gratiam ex opere operantis, sed ex opere operato; idque ex institutione Christi, ad differentiam Sacramentorum veteris legis, quæ non causabant gratiam, nisi ex opere operantis, nempè ex dispositione operantis per contritionem; & solùm ex se causabant quamdam sanctitatem legalem externam, nempè idoneitatem ad hoc, vel illud faciendum, sine qua reputabantur immundi; figurativam tamen nostræ veræ sanctitatis, & gratiæ. Excepta Circumcisione, quæ non causabat gratiam, & delebat originale peccatum ex vi, & efficacia sua, sed intuitu professionis fidei, & Christi venturi; per quod Circumcisio differt à Sacramentis novæ legis; quia hæc causant gratiam independenter ab omni figura, nec ex merito, aut dispositione operantis; sed ex vi, & efficacia propria, & ex meritis exhibitis passionis Christi.

2943 Sacramentalia, *sunt cæremoniæ quædam ab Ecclesia institutæ ad ornatum, & solemnem ritum Sacramentorum*. Talia sunt: *Oratio Dominica, aspersio aquæ benedictæ, largitio eleemosynæ, benedictio Episcopi, &c.* Hæc à Sacramentis differunt, quia venialia remittunt non ex natura sua, & ex opere operato, quia pro illis nullibi constat de institutione Christi, sed ex opere operantis, quatenùs ex impetratione Ecclesiæ excitant in nobis motum internum virtutis pœnitentiæ venialium; qui motus internus sufficit, quòd sit pœnitentia formalis, vel virtualis, vel qui referat usum sacramentalium ad talem finem; ita Scotus *in 4. dist.21. q.1. litt.E.* Quique effectus non est infallibilis, quia non est fundatus in aliqua promissione, sed impetrationis; qua ratione pluribus orationibus, & cæremoniis utitur in benedictione aquæ, &c. ita Mastrius.

2944 Et quamvis martyrium conferat primam gratiam ex opere operato ex promissione Christi: *Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo. Item: Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam:* Non est tamen Sacramentum; quia non est à Deo institutum in signum commune gratiæ, nec est actio quædam sacra ad Dei cultum ordinata, sed passio, quæ ex speciali privilegio Christi habet gratiam conferre patienti.

2945 Institutor igitur Sacramentorum est Christus, ut Deus tamquam causa principalis, ut homo tamquam instrumentalis, seu ministerialis; quia sicut Deus solus ut causa principalis potest producere gratiam; ita solus Deus potest signum instituere, quod illam significet.

2946 Dicitur, *efficaciter significans*; quia Sacramentum non est signum speculativum significans id, quod causatum supponitur, ut fumus significat ignem; sed signum practicum efficax, quatenùs efficaciter causat gratiam, quam significat, si non ponatur obex ex parte recipientis. Causat autem gratiam, vel physicè, ut vult D.Thom. vel moraliter, ut docet Scotus: de quo Scholastici.

DE MATERIA, FORMA, ET INTENTIONE.

2947 SAcramenta sunt quædam composita moralia, ac proindè ad similitudinem compositi physici, constant rebus tamquam materia, & verbis, aut aliquo illis æquivalente, tamquam forma; insuper intentio-

tione ministri . Res dicuntur materia ; quia sunt indifferentes , & passivè se habent ad hoc , vel illud significandum ; verba dicuntur forma , quia res ad hoc significandum determinant : sic in Baptismo aqua , quæ est indifferens ad hanc , vel illam ablutionem significandam , est materia ; verba autem: *Ego te baptizo* ; eam determinant ad significandam ablutionem spiritualem .

2948 Materia , & forma sunt partes essentiales Sacramenti , intentio verò Ministri est conditio sine qua non,ita ut sine ea Sacramentum sit invalidum ; quia Sacramentum debet exerceri modo humano , adeòque debet esse volitum. Intentio Ministri debet esse actualis, aut virtualis , quam vide *in 3.tom.*

2949 In recipiente adulto requiritur intentio , quæ sufficit , quòd sit habitualis; non sic in Ministro ; quia plus requiritur ad agendum , quàm ad recipiendum ; unde in recipiente sufficit , ut aliquando intenderit , & numquam revocaverit,seu ut non intelligatur repugnare Sacramento , quod recipit . Mastrius cum aliis : *vide proposit.* 28. *ab Alex.VIII. damn.*

2950 Materiæ , & formæ Sacramentorum fuerunt omnes à Christo institutæ , sed non singulæ in particulari , & in specie ; aliquæ namque fuerunt à Christo institutę in genere, determinandæ in particulari , & in specie ab Apostolis, vel Ecclesia , quæ in particulari usurparet rem sensibilem , & verba apta ad exprimendam significationem illam , ad quam exprimendam fuerunt Sacramenta illa à Christo instituta; ita Doctores com. Mastrius *disp.* 16. *num.*16. Gonet. *de Sacram. in man. tract.*2. *cap.*2.& *tr.*6.*cap.*3.Gobat.*tom.*1.*tr.*8.*n.*51. *v.tom.* 3.*num.*166.

2951 Si circa materiam , aut formam fiat mutatio substantialis , Sacramentum est invalidum , quia materia , & forma fuerunt à Christo instituta . Validum verò est , licèt regulariter illicitum , si mutatio sit accidentalis . Mutatio tunc dicitur substantialis, quando secundum communem usum , & existimationem , non manet eadem res in substantia , nec eadem significatio in verbis . Hinc invalidum est Sacramentum ex defectu materiæ , si consecretur materia cruda , aut si quis baptizet aqua artificiali ; quia secundum communem usum , & existimationem , nec illa est panis , sed vulgò , *pasta* , nec ista est aqua elementaris ; validum est , si panis sit ater , non albus , & aqua sit calida ; quia est mutatio accidentalis : *vide tom.* 3. *num.* 166. & 196.

2952 Invalidum est ex parte formæ , si magna fiat verborum interruptio , ut moraliter non connectantur : vel si forma proferatur divisim à pluribus , v. g. unus dicat : *Ego te baptizo* , alius : *In Nomine Patris* , &c. quia tunc sunt duæ formæ , & sensus falsus ; validum verò , si dicat : *Ego te baptizo in nomine Patris* , *qui te creavit* , &c. quia mutatio est accidentalis ; ita Mastr.

2953 Item ad valorem Sacramenti requiritur simultas , quæ (ut advertit Scotus *in* 4. *dist.*6. *q.*3. *litt.B* ,) sufficit , quòd sit moralis , sicut Sacramentum est compositum morale , & tanta quanta in actibus humanis,tanta scilicet , quanta judicio prudenti sufficit ad verificandam verborum significationem . Non potest autem certa regula tradi , sed propinquitas temporis debet esse major , vel minor , juxtà varias Sacramentorum conditiones .

2954 In confectione *Eucharistiæ* , materia debet esse præsens , quia hoc indicant pronomina demonstrativa , *Hoc* , *Hic* . In Sacramento *Pœnitentiæ* , admitti potest major distantia temporis inter accusationem , & absolutionem , quia est actus judicii , in quo accusatio præcedit sententiam . Sic in *matrimonio* multò majus tempus intercedere potest inter consensum unius , & alterius conjugis , quantum sufficit , ut unus censeatur moraliter permanere , ut in cæteris contractibus . Denique *in Baptismo* , *Confirmatione* , *Ordine* , & *Unctione* ; talis conjunctio requiritur , ut dum Minister verba profert , censeatur moraliter lavare , &c. ad quod sufficit , quòd materia , & forma sint simul quoad aliquas sui partes , nempè ut non finiatur , v. gr. ablutio priusquam incipiant verba , vel ut non finiantur verba , priusquam incipiat ablutio ; ita Mastrius .

MINISTER SACRAMENTORUM

2955 Debet esse in gratia: si sit in mortali , illicitè , & sacrilegè conficit , sed validè : pro Eucharistia conficienda , & recipienda debet præmittere confessionem ; pro aliis Sacramentis exercendis sufficit contritio putata : *v.tom.*3.*n.*279.

2956 Si Sacramentum conficiat ex pravo fine , sacrilegium committit , sed validè conficit , si habeat intentionem faciendi , quod Ecclesia intendit .

2957 Sacrilegium committit , si administrationem Sacramenti simulet , etiam si metus gravis id urgeat , sive simulatio sit formalis , facta scilicet cum intentione decipiendi , sive materialis , facta sine intentione decipiendi , sed alio fine . Quia talis simulatio est gravis irreverentia facta Deo , & Sacramentis

tis; quoniam fingit se dispensare merita Christi, ac proindè illudit Christo; & propterea simulatio in Sacramentis est ab intrinseco mala, & hac ratione non excusat metus gravis.

2958 Suadetur, ex *cap. De homine, de celebr. Missar.* ubi Innoc. III. damnat factum cujusdam Sacerdotis, qui ex quo reperiebatur indignus, & adstrictus ad celebrandum, ad satisfaciendum populo, finxit celebrare, & suppressis verbis consecrationis, non consecravit, sed panem, & vinum purum sumpsit; factum, inquam, damnat his verbis:

Cum ergo falsa sint abjicienda remedia, quæ veris sunt periculis graviora, licèt is, qui pro sui criminis conscientia reputavit se indignum, peccet graviter, si se ingerit irreverenter ad illud; graviùs tamen videtur offendere, qui sic fraudulenter illud præsumpserit simulare; cum ille in solius misericordis Dei manum incidat, iste verò non solùm Deo (cui non veretur illudere) sed populo, quem decipit, se adstringat.

2959 Hinc resolves. 1. Si hæreticus minaretur mortem Sacerdoti, nisi totum panem in platea venditioni expositum consecraret, non liceret Sacerdoti proferre verba consecrationis sine intentione consecrandi. 2. Si pœnitens absolutione indignus minaretur mortem Confessario, nisi distinctè verba absolutionis proferat, non posset ea proferre sine intentione absolvendi: ita Cardenas *d.21.* qui *n.63.* addit, quòd talis Confessarius, ad mortem vitandam, posset tunc dicere verba absolutionis: *Ego te absolvo*, cum intentione absolvendi à censuris, pronunciando submissa voce *à censuris*, & reticendo *à peccatis*; quia hoc pacto non est forma sacramentalis.

2960 Concedit autem, quòd Confessarius, qui pœnitentem absolutione indignum reperit, quatenùs, v. gr. est in occasione proxima peccati, quam non vult relinquere, ne prodat apud adstantes pœnitentis indignitatem, possit obmurmurando recitare *Pater noster, &c.* quia ea non est in rigore simulatio Sacramenti; nam omninò materialiter se habet ad Sacramentum, nec sunt verba absolutionis; undè propriè est medium ad vitandam fractionem sigilli, ad quod Confessarius de jure divino tenetur; & deceptio adstantium, quæ sequitur, non intenditur, sed permittitur; ita ille: *vide in proposit.29. ab Innoc. XI. damn.*

2961 Non licet à malo ministro non tolerato, sed ab Ecclesia interdicto, Sacramenta petere, nisi in articulo mortis, si non sit alius Sacerdos. Item nec licet ea petere à malo ministro tolerato, quem tibi certò constat esse in mortali, nisi sit expositus, vel ei incumbat ex officio ministrare, v. gr. si sit Parochus, vel urgeat necessitas; quia id esset ad peccatum inducere, & cooperari. In dubio autem est præsumendus bonus: *vide num. 371.*

EFFECTUS SACRAMENTORUM.

2962 Omnia Sacramenta novæ legis conferunt gratiam habitualem, seu sanctificantem, sive primam, ut Baptismus, & Pœnitentia, sive secundam, videlicet augmentum gratiæ præhabitæ, ut reliqua Sacramenta: ut autem hunc gratiæ effectum conferant, requiritur, ut non ponatur obex ex parte suscipientis; suscipiens enim adultus, debet esse dispositus ad baptismum, & pœnitentiam, saltem per attritionem; ad reliqua verò Sacramenta, per gratiam; unde pro reliquis suscipiendis debet esse in gratia. Hinc Baptismus, & Pœnitentia dicuntur *Sacramenta mortuorum*; reliqua verò dicuntur *Sacramenta vivorum*; nam Baptismus, & Pœnitentia conferuntur homini existenti in peccato, quod si est mortale, est mors animæ. Cœtera autem conferuntur homini existenti in gratia, quæ est vita animæ: *v. num.3 930. & tom.3. num.12.*

2963 Ultrà gratiam sanctificantem communem, Sacramenta causant gratias particulares ab illa distinctas, quæ dicuntur gratiæ Sacramentales; & *sunt particularia quædam auxilia, quæ Deus opportuno tempore dare decrevit Sacramenta debitè recipientibus.*

2964 Et in specie. Per Baptismum regeneramur. Per Confirmationem roboramur ad fidem Christi constanter confitendam.

Per Eucharistiam conferuntur subsidia ad perseverandum in gratia, & tentationes vincendas.

Per Pœnitentiam pœna æterna commutatur in temporalem. Per Extremam unctionem conferuntur auxilia ad resistendum tentationibus in mortis articulo occurrentibus.

Per ordinem conferuntur auxilia ad dignè exequendum Ministeria Sacra. Et per Matrimonium auxilia ad ejus sustinenda onera, & prolem rectè educandam.

2965 Ultrà effectum gratiæ, Baptismus, Ordo, & Confirmatio imprimunt characterem in anima, qui est indelebilis, non sic reliqua; ac proindè priora tria sunt irreiterabilia, ut non valeant sine sacrilegio reiterari, reliqua verò possunt reiterari.

2966 Character, *est signum quoddam spirituale, quod animæ imprimitur.* Est veluti sigillum indelebile, quod ab anima per peccatum non de-

deletur; imò in ea permanet post mortem, sive beata sit, ad splendorem, sive damnata, ad confusionem: *v.tom.3.*

NUMERUS, ET SUBJECTUM.

2967 Sacramenta novae legis sunt septem: *Baptismus*, *Confirmatio*, *Eucharistia*, *Pœnitentia*, *Extrema Unctio*, *Ordo*, & *Matrimonium*. Est de fide, ex Trident.*sess.7.can.*1. Fuerunt instituta septem per analogiam inter vitam corporalem, & spiritualem. Hinc 1. Generationi correspondet: *Baptismus.* 2. Augumento: *Confirmatio.* 3. Nutrimento: *Eucharistia*. 4. Medicinæ post morbum: *Pœnitentia*. 5. Adjutorio ad tollendas reliquias morbi: *Extrema Unctio*. Reliqua duo spectant ad perfectionem Reipublicæ Christianæ: *Ordo* namque ordinatur ad propagationem spiritualem: *Matrimonium* verò ad propagationem corporalem.

2968 Subjectum capax Sacramentorum est solus homo viator, quia pro ejus salute fuerunt à Christo Sacramenta instituta, ut ex definitione: *n.*2940.*v.tom.*3.*n.*17.

Scotus *in* 4 *dist.*1. *q.*2. *litt. F*, *dist.*3. *q.* 2. *litt. M*, *N*, *d.*8. *q.*1. *litt.H*, *d.*26. *quæst. un. litt. K*, *d.*40. *quæst. unic. litt. F*, *d.*1. *quæst.*3. *litt. L*, *d.* 2. *q.*1. *litt. F*, *d.*1. *q.*5. *litt. A*, *d.*2. *q.*2. *litt. C*, *d.*1. *q.*5. *litt. A*, *d.*6. *q.*10. *litt. K*, *d.*1. *q.* 3. *litt. D*, *d.*2. *q.*1. *litt.D*, *E*, Mastrius *disp.*16.Joan.la Cruz, *pag.* 280. Leander *de Sacrament. tract.*1. Tambur. *tom.*2. *lib.*1. Busemb. *lib.*6.*tr.*1. Clericatus *c.*114.

CAPUT II.

DE BAPTISMO.

2969 Baptismus communiter definitur cum Mag. *Est ablutio corporis exterior, facta sub præscripta forma verborum*; meliùs ex Catechismo Trid. *Est Sacramentum regenerationis per aquam in verbo*.

2970 Est Sacramentum necessarium ad salutem necessitate medii, in re, aut saltem in voto, si non possit adhiberi in re.

Necessarium necessitate præcepti est illud, quod est necessarium, in quantum præceptum est, & ad vitandum peccatum; hinc ab eo excusat involuntarium. Necessarium verò necessitate medii est illud, quod habet influxum in salutem, sine quo salus nullo modo obtineri potest, ita ut in tantùm sit præceptum, quia medium necessarium; hinc ab eo involuntarium non excusat, adeòque infantes decedentes sine baptismo non salvantur.

Sacramentum igitur baptismi est necessarium necessitate medii, & præcepti, ut constat ex Jo. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei*.

2971 Est triplex: *Fluminis*, *Flaminis*, & *Sanguinis*. Baptismus *Fluminis*, est baptismus per aquam jam definitus, qui est in re, & propriè baptismus. *Flaminis*, est dolor perfectus peccatorum, seu contritio cum voto, seu proposito recipiendi baptismum in re. *Sanguinis*, est martyrium. Uterque supplet, & gerit vices baptismi fluminis, conferendo remissionem omnium peccatorum, tam actualium, quàm originalis, quando baptismus fluminis adhiberi non potest: *v.n.*2944.

MATERIA, ET FORMA.

2972 *Materia remota* baptismi est aqua elementaris ex fontibus, fluminibus, puteis, stagno, mari, etiam si per meatus sulphuris transierit, &c. apta communi usui ablutionis. Hinc non sufficit ad valorem. 1. Aqua artificialis, nempè aqua rosacea, aut alia distillata. 2. Nec jus carnium, &c. ebullitione peracta, quia per ebullitionem aqua transit in substantiam cibi, ut non sit ampliùs aqua elementaris, ablutioni juxtà communem usum apta; hac ratione jus carnis frangit jejunium. 3. Nec nix, aut gelu, nisi aliquo modo liquefiant, & fiant apta ad abluendum, quia tunc sunt aquæ elementares.

Eadem ratione aqua ex sale humiditate resoluta est materia valida, si sit ex sale maris; quia est aqua naturalis, quæ anteà erat coagulata, sicut aqua ex nive. Minimè, si sit ex sale petræ; quia non est sal ex aqua. Non obstat autem valori, si sit calida, colorata, turbida, quamdiù est vera aqua ad abluendum apta; quia sunt pura accidentia, non variantia substantiam materiæ; secùs si sit ita mixta, ut non ampliùs sit aqua, cujusmodi est lixivium: *v.à num.*75.

2973 Certum est, liquorem ex vite, arbore, &c. salivam, & sudorem non esse materiam aptam.

2974 *Materia proxima* est ablutio corporis, quæ debet esse sensibilis, ut aqua corpus tangat. Ablutio fieri potest tripliciter: 1. *Per immersionem* alicuius partis corporis baptizandi in aquam: 2. *Per effusionem* aquæ in corpus; ut in Ecclesia latina: 3. *Per aspersionem*. Ordinariè loquendo aqua debet esse benedicta, & pars corporis abluenda debet esse caput, aut aliqua pars principalis; aliàs esset mortale. In casu verò necessitatis, sufficit quælibet aqua, juxtà *num.* 2972. & quælibet pars corporis.

2975 Si ablutio fiat in digito, pede, in solis capillis, aut si abluatur infans secundina cir-

circumdatus, aut si ablutio fiat, per unam, vel duas guttas aquæ, dubius est baptismus, quia dubium est, an verè dicatur ablui corpus, & homo; ac proindè extra casum necessitatis est illicitus; imò sic in casu necessitatis collatus, est posteà sub conditione repetendus: *Si non es baptizatus, ego te baptizo, &c. v. à num. 75.*

2976 In casu necessitatis, seu quando infans est in periculo mortis, si antequam fuerit egressus, appareat solum caput, potest baptizari in capite. Imò si infans videatur moriturus, etiam intra uterum baptizari poterit, si obstetrix sit adeò perita, ut manu intra matris uterum illata, supra infantis corpus possit aquam perfundere; ita Arsdekin.

2977 Infans in periculo mortis, si non adsit aqua, non potest proiici in puteum; quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona: at si fiat, erit validè baptizatus.

2978 *Forma*, in Ecclesia latina sunt hæc verba: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen*: in Ecclesia græca: *Baptizetur servus Christi in nomine Patris, &c.* habetur ex verbis Christi, Matth. 28. Certus est, & tutus sub hac forma: *Ego te abluo in nomine, &c. Ego te lavo, &c.* Validus est sub forma Dalmatina: *Ego te Christizo*. Vel: *Ego te Christianum facio*, si hæc verba ibi significent: *Ego te abluo*, vel *te baptizo*. Clericatus *cap. 115. num. 19.*

2979 Invalidus est baptismus. 1. Sub hac forma: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, prætermissis illis: *Ego te baptizo* quia non exprimitur actio abluendi: *v. propos. 28. ab Alex. VIII. damn.* 2. Sub hac forma: *Ego te baptizo in nominibus Patris, &c.* vel si dicatur: *In nomine Patris, in nomine Filii, & in nomine Spiritus Sancti*; quia non exprimitur unitas essentiæ, sed multiplicantur nomina 3. Sub hac: *Ego te baptizo in nomine Sanctissimæ Trinitatis, vel in nomine Christi*; quia est necessaria explicita expressio personarum. 4. Sub hac: *Ego te baptizo cum Patre, cum Filio, & cum Spiritu Sancto*; quia variatur significatio; nam particula, *Cum*, significat societatem ministerii. 5. Sub hac: *Ego te baptizo ex parte Patris, ex parte Filii, & ex parte Spiritus Sancti*; quia etiam variatur significatio; nam baptizans exprimitur non tamquam minister principalis, sed tamquam procurator.

2980 Dubius est Baptismus, & inde repetendus sub hac forma. 1. Ego te baptizo in nomine genitoris, geniti, & procedentis ab utroque. 2. In Patre, Filio, & Spiritu Sancto. 3. In uno Deo Patre, Filio, & Spiritu Sancto. 4. In virtute Patris, &c. 5. Si omittatur ly, *Sancti*. Vel si omittatur ly *In*. 6. Si personæ exprimantur ordine inverso. Est certè invalidus etiam in casu necessitatis per solos nutus sine verbis, etiam per mutum.

2981 Baptismus sub hac forma ab obstetrice Sicula in necessitate factus: *Io t'ingravatto in nome del Padre, e del Figlio, e dello Spirito Santo*; videtur validus; quia *ingravattare*, est verbum græcum, quod probabiliter censetur, quod significet *lavare*. At ritè Tambur. eum pronunciat invalidum; quia licet significatio probabiliter sit talis, in Sicilia tamen ex communi usu, & acceptione, verbum illud *ingravattare*, non significat actum ablutionis, sed totum aggregatum facti in repentina necessitate.

2982 Hæretici, qui convertuntur ad fidem, non sunt sub conditione rebaptizandi, nisi adsit dubium, an adhibita fuerit debita materia, aut forma. Imò nec suppleri solent cum illis cæremoniæ, ad vitandum scandalum, ne rudes putent, baptismum ab hæreticis sub debita materia, forma, & intentione collatum, esse invalidum.

MINISTER.

2983 Debet esse distinctus, quia idem non potest generare seipsum. Minister solemnitatis est sacerdos solus, cui ex officio incumbit, nempè Parochus, ex ejus commissione, aut defectu quilibet alius Sacerdos, qui in aliquo casu potest esse Diaconus; extra casum verò necessitatis, nulli alteri licet sine mortali; validus autem esset baptismus.

2984 In casu necessitatis, videlicet in probabili periculo, quod quis moriatur sine baptismo, ni statim baptizetur, validus simul, & licitus minister hujus Sacramenti est quilibet homo usum rationis habens, debitam materiam, & formam adhibens, cum intentione faciendi id, quod Ecclesia intendit, sive Sacerdos sit, sive Diaconus, sive Subdiaconus, sive Clericus, sive Laicus, sive vir, sive fœmina, sive fidelis, sive infidelis, sive excommunicatus. Præfatum ordinem sine rationabili causa pervertere est peccatum mortale, si adsit injuria gravis, ut si præsente, & volente Parocho, baptizet simplex Sacerdos, aut præsente Sacerdote laicus; veniale verò, si injuria sit levis, ut si præsente viro laico, baptizet fœmina. At nullum erit peccatum, si major sit præsens, sed non velit, vel si minor faciat ex inadvertentia, conturbatione, quia est promptior, quæ in his casibus repentinis contingere solent.

Sic

2985 Sic dato baptismo, si baptizatus vivat, solùm supplendæ sunt à Parocho cæremoniæ, & solemnitates in publico baptismo solitæ, si adsit certitudo, quòd fuerint adhibitæ debita materia, forma, & intentio; quæ si certò non constent, est reiterandus sub conditione.

Non licet recipere baptismum ab hæretico; imò adultus ab eo recipiens est irregularis, & ad Ordines promoveri non potest, ex *cap. Qui in qualibet* 1. q. 7. *cap. Ventum* 1. q. 1. nisi baptizatus fuisset infans, aut in periculo mortis; Hæreticus enim, & infidelis, ex Trid. *seß.* 7. *can.* 4. validè baptizat, si intendat facere, quod facit Ecclesia. Clericatus *cap.* 115. *num.* 39. & 51.

Imò baptizatos à Calvinistis esse verè baptizatos, ita ut non sint iterùm baptizandi etiam sub conditione, habetur ex Declar. S. Congreg. Conc. apud Fagnanum *lib* 1. *Decr. cap. Quoniam* 13. *constitut. n.* 24.

2986 Validus est baptismus, si minister credat se baptizare masculum, cum sit fœmina; quia errat speculativè, non practicè; nam practicè suam intentionem dirigit in personam præsentem. Sicut validè absolvit Confessarius pœnitentem, quem putabat masculum, cum sit fœmina.

2987 Hac ratione Fenech. *de forma bapt. num.* 30. *cum pluribus addit*. quòd in casu, quo Episcopus ante ordinationem admoneat juxtà ritum Pontificalis: *Se non intendere ordinare excommunicatum, irregularem, clericum alterius diœcesis sine legitimis dimissoriis, &c.* si quis ex his ad Ordines accedat, valida sit ordinatio, & non repetenda; quia in particulari, & practicè ordinare intendit hunc præsentem; adeòque protestationem illam esse ad terrorem, ut si quis talis sit, recedat, & non illicitè ordinetur.

Id tamquam longè probabilius, cum multis tenet Leander *tract.* 6. *de Ordine disp.* 4. *q.* 5. & probat his verbis: *Quod inde evidenter colligitur, quia post talem protestationem, statim solet ordinandos à quacumque excommunicatione absolvere, & ab omni irregularitate dispensare, ad effectum dumtaxat ordines validè suscipiendi, ut habetur in Pontificali: Teque absolventes ad effectum præsentium assequendum*. Hæc Leander. Idem docet Tambur. *tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 3. §. 5. *n.* 26. Gobat. *tom.* 1. *de ord. tract.* 8. *n.* 704. Unde id est moraliter certum.

2988. Unus in necessitate potest per aspersionem baptizare plures utendo hac forma: *Ego vos baptizo, &c.* quia non mutatur nec forma, nec sensus; nam ly, *vos*, idem est, ac *te*, & *te*.

2989. Item validè duo simul baptizant, si quilibet abluat, & formam proferat, ac independenter ab intentione alterius, sicut in Missa Ordinationis omnes Sacerdotes consecrant.

2990 Invalidè autem, si unus solùm abluat, alter solùm formam proferat; ut contingeret, si quis esset baptizandus, & non adessent, nisi duo, unus sine lingua, alter sine manibus; quia tunc forma redditur falsa; nam non dicitur cum veritate baptizare, & abluere, qui solum dicit: *Ego te baptizo, seu abluo*; non tamen ipse, sed alius abluit.

SUBJECTUM BAPTISMI

2991 **E**st omnis homo natus. *Monstrum ex viro, & muliere genitum, est baptizandum, quia constat corpore, & anima rationali. Si constet, quòd habeat duas animas, bis est baptizandus; tale est, si habeat duo capita, aut duo corpora divisa. Si dubitetur, an duas habeat animas, ut si habeat duo capita cum uno pectore, aut duo pectora sub eodem capite, bis baptismus conferri debet; unus absolutè in illa parte, in qua perfectiùs apparet caput; alius sub conditione in altera parte: Si non es baptizatus, vel si es capax; Ego te baptizo, &c.* Hæc Fenech.

2992 Filii Christianorum baptizari debent non expectato rationis usu, etiam invitis parentibus, si id fortè contingat. Idem dico de filiis infidelium jam baptizatorum, qui, v. gr. appostataverunt à fide; quia sicut Ecclesia potest ipsos parentes cogere pœnis ad servandam fidem; ita potest ab ipsis filios eripere, & baptizare.

2993 Filii verò infidelium numquam baptizatorum, validè baptizantur, invitis parentibus, sed illicitè, si parentes non sint sub dominio Principum Christianorum, vel si solùm sint tributarii, aut vassalli, ob periculum subversionis. Tum quia per hoc, quòd sint vassalli, non amittunt jurisdictionem, & potestatem dominativam in filios.

Licet autem eos baptizare, si ipsi pueri post usum rationis petant, aut ante usum rationis sint in periculo vitæ jam jam morituri; quia tunc cessat periculum subversionis.

2994 Item licet eos baptizare invitis parentibus, si parentes sint mancipia Christianorum; quia tunc domini dominium habent, tam in parentes, quàm in filios, ut eos vendere possint, & separare.

2995 Denique possunt invitis parentibus baptizari, si unus parentum sit fidelis, quia proles sequitur originem parentis Christiani; cujus conditio est melior; ac proindè ratione originis fit subditus Ecclesiæ.

DIS-

DISPOSITIO SUBJECTI.

2996 IN infantibus ante usum rationis, & in perpetuò amentibus à nativitate intentionem, & dispositionem supplet Ecclesia, ob eorum incapacitatem; unde nulla in illis requiritur dispositio moralis, tam ad validè, quàm ad fructuosè recipiendum baptismum.

2997 In adultis verò sunt necessariæ tres dispositiones: 1. est *Consensus internus*; quia Deus neminem invitum vult suæ familiæ adscribi: habetur ex Prov. 23. *Fili præbe mihi cor tuum:* 2. *Est fides*, juxtà illud Matth. ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, &c.* quæ fides ante baptismum sufficit, quod sit actualis. 3. dispositio necessaria in adultis, qui cum originali mortale aliquod conjunctum habent, est *pœnitentia*; seu dolor peccatorum commissorum, qui sufficit, quod sit attritio: habetur ex Actorum 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum*.

2998 Hæ tres dispositiones ita se habent, ut sola prima sit necessaria ad baptismum validè suscipiendum; reliquæ autem duæ solùm sint necessariæ ad baptismum fructuosè suscipiendum, nempè cum effectu gratiæ; undè si quis adultus sine actu fidei, & doloris peccatorum commissorum baptismum susciperet, validè eum susciperet, quia characterem reciperet; non tamen fructuosè, quia non reciperet gratiam, & cæteros effectus ex illa pendentes; recedente verò fictione, nempè positis actu fidei, & doloris, gratiam, & cæteros effectus reciperet absque reiteratione baptismi, ex vi præteriti baptismi; quia Sacramentum irreiterabile non debet carere suo fructu, recedente fictione recipientis: *v. num.* 3085.

2999 Ubi nota, quòd quando dicitur, quòd fictè recipiens baptismum, recedente fictione, gratiam acquirat, nomine, *fictionis*, non intelligitur defectus primæ dispositionis, nempè consensus interni; quia sic neque validè baptismum reciperet; sed defectus actus fidei, & doloris.

3000 Hinc qui vi, vel metu ductus baptismum suscepit, validè suscepit, si habuit intentionem illum verè suscipiendi, quia metus non tollit intentionem, & voluntarium simpliciter.

3001 Validus est baptismus collatus amenti, aut dormienti, si ante, dum intervallum rationis habuit, petiit, quia sufficit intentio habitualis: *v. num.* 2949.

EFFECTUS BAPTISMI.

3002 SUnt 1. gratia habitualis, seu habitus charitatis; infunduntur enim in susceptione baptismi tres habitus supernaturales, Fides, Spes, & Charitas, per quam gratiam deletur peccatum originale, unà cum omnibus actualibus ante baptismum commissis.

2. Est remissio totius pœnæ. Baptismus enim delet omnem culpam, & pœnam: est de fide definitum in Concil. Florent. *Baptizatis non imponi satisfactionem pro peccatis præteritis..*

3. Est character, quo signatur intra familiam Christi. Item conjungit mortaliter hominem cum Christo, tamquam membrum cum capite, cumque subiicit jurisdictioni Ecclesiæ.

Denique est janua omnium Sacramentorum: *vide tom.* 3. *num.* 19. ita ut non baptizatus non possit validè ad Ordines promoveri: *vide proposit.* 19. *ab Alexand. VIII. damn.*

PATRINI.

3003 IN baptismo solemni requiritur Patrinus. *Patrinus* dicitur non ille, qui puerum tenet in cæremoniis antecedentibus baptismum, quia hic dicitur susceptor in Catechismo, seu instructione, sed ille, qui tenet puerum in fonte, dum baptizatur, qui tamen solet esse idem; qui non potest esse, nisi unus, mas, aut fœmina, aut ad summum duo, mas, & fœmina, ex Trident. *sess.* 24. *cap.* 4. *de reform.* quibus incumbit cura instruendi puerum super rebus fidei, licèt hæc obligatio non vigeat inter Catholicos, ubi pueri plures, & aptiores habent instructores.

3004 Maritus, & uxor possunt simul alienum filium levare de rigore præcepti, at non de honestate; quia caput, *quod autem* 30. *q.* 4. est consilium, non præceptum. Clericatus *cap.*115.*n.*60.

3005 Non possunt esse non baptizati, sicut nec in confirmatione non confirmati, nequæ hæretici. Prohibetur ex jure Monachis esse patrinos. Parens non debet propriam prolem suscipere, quia aliàs contraheret cognationem spiritualem cum conjuge, ob quam non posset debitum petere. Nisi baptizaret in casu necessitatis, tunc enim non amittit jus petendi. Episcopus autem potest super tali impedimento petendi debitum dispensare. Clericatus *cap.*115.*num.*61.

3006 Non licet avo, vel aviæ suscipere nepotem, vel neptem; quia continentur sub prohibitione patris, & matris, *l. justa*

201.

201 *ff. de verbor. signific.* Clericatus *cap.* 115. *num.* 62.

3007 Nec licet Monachis, & Regularibus esse Patrinos; nam licèt prohibitio *in cap. Non licet Abbati*; sit expressa pro Monachis, est servanda à cæteris Regularibus; nam in Rituali habetur: *Ad hoc munus admitti non debent Monachi, vel Sanctimoniales, nec alii cujusvis Ordinis Religiosi à sæculo segregati*.

3008 In baptismo privato non requiritur Patrinus; qui si adhibeatur, cognationem spiritualem non contrahet; quia jura de baptismo solemni loquuntur; adeòque non extendenda ad privatum.

3009 Insuper nec cognationem spiritualem contrahunt Patrini in baptismo solemni tenentes puerum, in domo privatim ob vitæ periculum ab obstetrice baptizatum. Sanchez *de matr. lib.* 7. *disp.* 62. Tamb. *de baptis. c.* 1. *§.* 8. *n.* 3 quia jura loquuntur de baptismo solemni, vero, & absoluto.

3010 Non contrahitur cognatio, nisi patrinus tangat baptizandum, aut confirmandum, in ipso actu Baptismi, seu Confirmationis; quia jura requirunt, ut *teneat* in fonte baptizandum, dum baptizatur, &c. Unde non sufficit sola assistentia, aut responsio ad catechismum, vel quòd baptizatum è manu Sacerdotis recipiat post baptismum. Tamb. *to.* 2. *pag.* 13. *§.* 4. *& pag.* 18. *cap.* 4. cum com.

3011 Hinc Joseph. de August. & Tamb. *de bapt.* dicunt, quòd si quis suscipiat per Procuratorem, non contrahit cognationem, nec ipse, nec procurator. Non ipse; quia non ipse tenet, cum non tangat. Non Procurator; quia licèt teneat, non tenet nomine proprio. At Clericatus *c.* 115. *n.* 63. tenet, contrahi à mittente, non à procuratore; & ita decidisse Sac. Congreg. refert ex Coton. *lib.* 2. *contr.* 2. *n.* 90. & ex Nicol. *elucubr. civil. tom.* 1. *pag.* 50.

3012 Non contrahitur cognatio, nisi à susceptore baptizato, nec in Confirmatione, nisi à susceptore confirmato; unde non contraheret Cathecumenus. Diana *part.* 10. *tract.* 16. *res.* 89

3013 Patrinus suscipiens filium infidelium, non contrahit cognationem cum ejus parentibus infidelibus, nisi postquam venirent ad fidem, quo casu esset attendenda cognatio. Clericatus *cit. num.* 57. cum Silv.

Vide infrà *de matrim. tit. Cognatio spiritualis*.

Scotus *in* 4. *dist.* 3. *q.* 1. *lit.* D, E, *q.* 2. *lit.* D, H, P, *dist.* 18. *q. un. litt.* H, *dist.* 4. *q.* 1. *litt.* A, *q.* 5. *litt.* H, *dist.* 6. *q.* 2. *litt.* G, *dist.* 6. *q.* 2. *litt.* A, C, *dist.* 7. *q.* 1. *litt.* D, *dist.* 5. *q.* 2. *lit.* A, C, D, E, F, G, *dist.* 4. *q.* 4. *lit.* D, H, *q.* 5. *litt.* A, C, *dist.* 6. *q.* 9. *litt.* M, *dist.* 6. *quæst.* 7. *litt.* A, B, *dist.* 42. *q. un. litt.* I, *dist.* 4. *q.* 6. *litt.* C, *dist.* 5. *q.* 3. *litt.* A, *dist.* 3. *q.* 2. *litt.* G, I, N, O, *dist.* 6. *q.* 2. *litt.* A. Mastrius *in theolog. mor. disp.* 17. Joan. la Cruz, *pag.* 97. Leand. *de Sacram. tom.* 2. Tambur. *tom.* 2. *lib.* 2. Busemb. *lib.* 6. *c.* 1. Cleric. *c.* 115.

CAPUT III.

DE CONFIRMATIONE.

3014 Confirmatio, *est Sacramentum, quo homo viator baptizatus inungitur in fronte ab Episcopo cum Chrismate, & præscripta forma verborum, ad fidei robur consequendum*.

3015 *Materia remota*, est Chrisma confectum ex oleo olivarum, & balsamo. Balsamum esse de necessitate Sacramenti, est tutius. Chrisma verò debet esse ab Episcopo benedictum, aliàs Sacramentum esset nullum; quia sic fuit à Christo pro materia institutum. Cardenas *disp.* 2. *num.* 45.

3016 *Materia proxima*, est unctio facta in fronte in formam Crucis.

3017 Unctio fieri debet immediatè manu, vel digito Episcopi; unde non est tutum, si fiat instrumento.

3018 *Forma* sunt verba: *Ego signo te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen*. Omnia præter *Amen* sunt necessaria ad valorem.

3019 *In collatione hujus Sacramenti additur alapa, qua confirmatus percutitur, ut memor sit se hoc Sacramentum recepisse, adeòque non audeat iterùm ad illud accedere, cum non sit iterabile: Et insuper, ut intelligat, debere pati injurias pro Christiana fide profitenda*. Hæc Fenech. ex Tol.

3020 Non peccaret mortaliter Episcopus, si omitteret dare alapam. Clericatus *c.* 116. *n.* 25. cum Com.

3021 Non incurritur irregularitas per reiterationem Confirmationis. Clericatus *cit. num.* 29. quia jura solùm loquuntur de reiteratione baptismi; & ex *cap. Qui* 15. *de sent. excom. in* 6. irregularitas nulla incurritur, nisi sit expressa in jure.

3022 Minister hujus Sacramenti est solus Episcopus. Unde non sufficit, si fiat à simplici Sacerdote ex commissione Episcopi; benè verò ex commissione Papæ; quia hoc concessit Greg. I. & pro Indis Greg. XIII. Quoties autem Summi Pontifices è duabus opinionibus eligunt unam, illam proponunt sequendam, & reddunt certam. Sieri *n.* 137.

3023 Quamvis ex jure non liceat Epi-

scopo alienum subditum in sua Diœcesi confirmare, consuetudo tamen id licitum reddidit; quia præsumitur consensus proprii Episcopi. Diana *p.2.tr.17. res.17. & par. 4. tract.4. res.50.* Clericatus *cit. num.15.*

3024 At non potest in aliena Diœcesi proprium subditum confirmare, nisi de licentia Episcopi loci; aliàs incurrit ipso jure suspensionem, ex Trid. *sess.6. de refor. cap. 5.*

3025 Non peccat Episcopus, si ex justa causa ad sui arbitrium administrationem hujus Sacramenti per tres, aut quatuor annos retardet. Et potest quacumque die, etiam feriata, ministrare, & tempore interdicti, ex *cap. Quoniam, de sent. excom. in 6.*

3026 *Subjectum*, est omnis homo baptizatus, sive infans sit, sive adultus. Usus est, ut non conferatur pueris ante usum rationis, ut recordentur se illud recepisse, ne recipiant iterùm.

3027 Sed in hoc (ait Clericatus *cap. 116. num.26.*) exuberat arbitrium Episcopi, itaut, secluso scandalo, etiam puerum trium annorum possit confirmare absque peccato; & semper in dubio debet inclinare ad favorem pueri petentis Sacramentum, ne ob varia rerum discrimina contingat ipsum mori absque gratia hujus Sacramenti. Jord. *ibid. num.* 46. 47. & 48. Coton. *ubi sup. num.*42. & quòd in articulo mortis possunt statim confirmari, ne dum adulti, sed etiam infantes; ac etiam perpetuò amentes.)

3028 Imò conferri posse amentibus, ne priventur effectu gratiæ hujus Sacramenti, absolutè docent alii.

3029 Suscipiens debet esse in gratia, aut in ea poni saltem per contritionem putatam. Idem dic de Ministro conferente.

3030 Patrinus, unus tantùm esse debet, ex *cap. Non plures, de consecr. dist.*4.& Trid. solùm in baptismo concessit unum & unam, cui accedit praxis. Clericatus *cit. num.30. v. à num.3005. ad* 3013.

3031 *Effectus* hujus Sacramenti sunt. 1. Augmentum gratiæ habitualis. 2. Character, quo signatur ut miles intra militiam Christi, ad fidem cum robore propugnandam; juxtà illud S. Melchiadis, ex Trid *In baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam*. 3. Est cognatio spiritualis, de qua in matr. *vide num.*3004.

Scotus *in 4.d.2.q.1.lit.C, dist.7.q.1. litt. A, B, D, E, F, q.4. lit. A, dist. 42.q. un. lit. K,* Mastrius *in theolog. mor. dist.17. q.5.* Joan. la Cruz, *pag.* 315. Leand. *de Sacram. tr.3.* Tamb. *tom. 2. lib.* 3. Busemb. *lib.6. cap.2.* Clericatus *cap.* 116. Mendo.

DE EUCHARISTIA.

3032 Fusè actum est *in 3. tom. à num.* 187. *& hic à num.*2914.

CAPUT IV.

DE POENITENTIA.

3033 POEnitentia *Christiana dicitur secunda tabula post naufragium*, in ordine ad baptismum, qui dicitur *prima tabula ad inveniendam salutem post commune naufragium per peccatum originale:* Pœnitentia verò est secunda tabula ad inveniendam salutem post naufragium particulare per peccatum mortale post baptismum commissum.

3034 Est duplex: *Virtus*, *& Sacramentum*. Pœnitentia virtus, *est virtus, qua dolemus de peccatis commissis, quatenùs sunt offensa Dei;* & est ipsa contritio. Pœnitentia Sacramentum, *est Sacramentum reconciliationis hominis cum Deo, ex peccatis commissis post baptismum, virtute clavium, seu absolutionis sacramentalis.*

3035 Est Sacramentum necessarium necessitate medii, & præcepti, ex Trid. *sess.*14. *c.*2. ita ut quis, postquam mortale commiserit, salvari non possit, nisi per Sacramentum Pœnitentiæ in re, vel in voto, eliciendo actum contritionis: *v. prop.18. ab Alex. VIII. damn.*

PARTES SACRAMENTI POENITENTIÆ

3036 Sunt *materia*, *forma*, *& satisfactio;* materia, & forma sunt partes essentiales; satisfactio integralis.

MATERIA

3037 Est duplex, remota, & proxima: *Remota* est peccatum; & est etiam duplex, necessaria, & sufficiens: *Necessaria*, est omne peccatum mortale post baptismum commissum, non jam ritè confessum, & absolutum: *Sufficiens*, est omne peccatum veniale, vel mortale, aliàs ritè confessum, & absolutum: *v. num.* 3048 *Materia proxima*, sunt tres actus pœnitentis: *Cordis contritio: Oris confessio: & Operis satisfactio.*

3038 Peccata dicuntur materia remota. 1. Quia sunt materia, supra quam cadit dolor, qui est materia proxima in ordine ad formam absolutionis, & Sacramentum. 2. Quia peccata sunt materia per formam absolutionis & Sacramentum Pœnitentiæ removenda.

3039 Peccata ante baptismum commissa, nec possunt, nec debent esse materia Sacramenti Pœnitentiæ; quia spectant ad forum baptismi, ex Trid. *sess.*14. *c.* 1. Commissa verò

in

in instanti baptismi, sunt Sacramenti Pœnitentiæ materia; quia sunt peccata hominis baptizati.

3040 Peccata mortalia dubia, sive dubio positivo, sive negativo, de quo *in n.* 19. sunt necessariò aperienda in confessione. Volpi *de pœnit. res.* 145. *n.*3. Diana *p.*3. *tr.*4. *res.* 107. quia aliàs quis se exponeret periculo peccandi, & errandi circa integritatem confessionis; & ex Trid. *sess.*14. *c.*5. confitenda sunt peccata, quorum conscientiam habemus; de dubiis autem conscientiam dubiam habemus, adeòque ea confiteri debemus.

3041 Hinc 1. qui dubitat, an commiserit peccatum mortale, vel an commissum sit mortale, aut veniale, tenetur illud confiteri. 2. Qui scit se peccasse mortaliter, sed dubitat, an illud confessus sit, tenetur confiteri; quia constat de peccato, & de obligatione confitendi, & dubium est, an sit ei satisfactum: *v. n.*47.

3042 Secus est dicendum de judicio probabili; qui namque probabiliter judicat, se non peccasse mortaliter, aut peccatum commissum jam confessum esse, non tenetur illud confiteri, licèt aliquam formidinem de opposito habeat; sed potest illi judicio probabili prudenter acquiescere, juxtà dicta *à n.*59.

3043 Qui dubitat, an fecerit peccatum antea confessum ut certum, non tenetur iterùm confiteri ut dubium, etiam si certò inveniat se non fecisse.

3044 Qui integrè confessus est peccatum, de quo dubitabat, an esset mortale, vel veniale, si postea inveniat esse mortale, non tenetur denuò illud confiteri; quia jam integrè suum manifestavit peccatum, nec nova circumstantia explicanda occurrit. Nec est necesse ad confessionis valorem, quòd pœnitens sciat determinatè, peccatum confessum esse mortale, ut etiam de Confessario dicemus: vid. infrà *de cas. res.*

3045 Qui confessus est peccatum dubium, si posteà reperiat certò, aut probabiliter illud commisisse, tenetur iterùm illud ut certum fateri. Dian. *p.*3. *tr.*4. *res.*91. quia peccatum est explicandum, ut est in conscientia pœnitentis; dictum autem peccatum nunc est in conscientia pœnitentis, ut certum, quo pacto non fuit subjectum clavibus, sed ut dubium: *v. n.* 3312.

3046 Leander verò *de pœnit. tr.*5. *disp.*5. *q.*27. tenet partem negativam; quia jam pœnitens fuit à tali peccato directè absolutus sub conditione implicita: *Si est peccatum*.

3047 Qui recordatur se peccasse mortaliter in genere, at non de peccato in specie, tenetur confiteri peccatum mortale in genere; quia est materia sufficiens, imò necessaria pro absolutione. Quando posteà ejus recordatur in specie, tenetur iterùm in specie confiteri, quia tenemur confiteri speciem, & numerum peccatorum, quod non est factum in confessione priores.

3048 Ex his materiæ necessariæ, & sufficienti: *de n.*3037. addi potest tertia materia remota, nempè materia *necessaria*, *sed non sufficiens*. Et sunt peccata mortalia dubia; quæ dicuntur materia necessaria, quia sunt necessariò aperienda: non sufficientia verò; quia sola sine additione materiæ certæ non sufficiunt ad absolutionem absolutam.

3049 In casu autem metaphysico, quòd quis non haberet materiam certam præteritam, quam adderet, tunc posset dari absolutio conditionata; quia consulitur saluti animæ pœnitentis, & simul vitatur irreverentia Sacramenti, ut *in n.*305[illegible]

3050 Qui mendacium in confessione dicit circa mortalia, peccat mortaliter: venialiter, si circa venialia, aut circa ea, quæ confiteri non tenetur: *v. num.*2783.

3051 Unde qui scienter dubia confitetur pro certis, vel è contra, peccat mortaliter, nisi hoc faciat bona fide, aut putans consultius, & securius se accusare, aut ita confitendum esse.

3052 Item tenetur pœnitens Confessario interroganti fateri alicujus peccati consuetudinem; quia Confessarius, cum exerceat munus Judicis, habet jus ad cognoscendam causam, & dispositionem pœnitentis ex circumstantiis, ad providendum: *vide prop.*58. *ab Innoc. XI. damn.*

FORMA

3053 Sunt verba absolutionis: verba ad valorem Sacramenti necessaria, & sufficientia, sunt: *Absolvo te à peccatis tuis*: Quia est tutius. Mendo *ver. Absolvere num.* 9. Qui relinqueret: *Ego*, & *in nomine Patris*, & *Filii*, & *Spiritus Sancti*; extra casum necessitatis, peccaret mortaliter. Preces autem tam ante, quàm post dictam formam adjunctæ, nec ad ipsius formæ essentiam spectant, nec ad ipsius Sacramenti administrationem sunt necessariæ, ex Trid. *sess.*14. *c.*3. *v. num.*1026.

3054 Valida est (quamvis illicita) forma, si detur aliis verbis, quæ tamen sensum non mutent formæ ordinariæ, nec actum judicii. Ut: *Ego tibi remitto*, vel *condono peccata tua*: *Tibi à me remittuntur peccata tua*: *Nos absolvimus te à peccatis tuis*: Sylv.: *Nos*, denotet dignitatem personæ singularis absolventis, putà si sit Prælatus; secùs, si denotet plures personas. Clericatus *cap.*123. *num.* 6. & 7. Ex Scoto *in* 4. *dist.*14. *quæst.* 4. & Diana *par.* 11. *tract.*6.

tract.6.ref.13. vid.num. 2951.*& num.* 3114.

Non est valida, si proferatur verbis deprecativis, ut *Absolvat te Deus*, *Oro Deum*, *ut te absolvat*. Clericatus *cit. num.* 9. ex Scoto *cit.* Quia Sacramentum Pœnitentiæ est institutum per modum judicii, ubi sententia non profertur deprecando, sed jubendo. Et Christus non dixit: *Pro quorum peccatis oraveritis*, sed *Quorum peccata dimiseritis*, *dimittentur*.

3055 Absolutio extra casum necessitatis debet esse absoluta; cadere autem debet supra materiam certam,& determinatam. Unde supra peccatum dubium, non potest sine sacrilegio dari absolutio determinata; non enim dari potest sententia certa pro delicto dubio. Tunc autem curare debet Confessarius, ut pœnitens addat aliquod peccatum certum, etiam de aliàs confessis; & tunc det absolutionem absolutam, & certam. Quòd si pœnitens sit jam sanctus,ut nullum certum habeat, vel potiùs tam rudis,ut nullum certum dare nesciat, tunc sub conditione,saltem mente retenta,absolvat. Sine ulla materia dari non potest absolutio sine sacrilegio: *v.num.*3049.

Absolutio sub conditione de præterito, aut præsenti, v. gr. *Si doles*, *absolvo te*; est valida, quia conditio supponitur posita, & certa; sed imprudens, nisi in casu necessitatis, quo pœnitens non valet signa certa doloris præbere. At non est valida sub conditione de futuro; quia effectus Sacramenti, nempè gratiæ, non potest manere suspensus, & pendens à contingenti, si pœnitens sit dispositus. Clericatus *cit.num.*10. Ex Diana *par.*11. *tr.*4. *ref.*18.

Neque dari potest ad reincidentiam, quia peccata non sunt mala pœnæ, ut censuræ, sed mala culpæ; ideò semel remissa non redeunt: *v.num.*73.

3056 Absolutio à censuris potest dari sub conditione de futuro, seu quoad reincidentiam. Et dari potest tam verbis, quàm scriptis; imò etiam invitis, si absolvens id faciat auctoritate ordinaria; minimè si virtute Jubilæi, aut Bullæ Cruciatæ; tunc namque non datur, nisi petentibus. Ita Clericatus *cit. num.*14.

Per illa verba: *Absolvo te ab omni vinculo excommunicationis*, *&c.* absolvitur pœnitens ab omnibus censuris, tam in confessione expressis, quàm ab illis, quorum non recordatur, aut non habet notitiam, in quantum facultas Confessarii se extendit, & dummodò pœnitens habeat intentionem satisfaciendi, si tale sit onus. Clericatus *cit.num.*16. *&* 17.

Formam absolutionis à censuris in foro exteriori, affert Clericatus *cap.* 123. *num.* 15. ut sequitur:

[Quòd absolvendus juret de parendo mandatis Ecclesiæ, vel de exequenda pœnitentia sibi injuncta; quòd dicantur preces à Rituali Romano præscriptæ cum levi flagellatione humeri nudati ipsius pœnitentis;quamvis aliquando hæ cæremoniæ possint omitti, & sufficiat dicere: *Ego absolvo te à vinculo excommunicationis*, *quam ob talem causam incurristi*, *& restituo te Sacramentis Ecclesiæ*, *& Communioni fidelium*. *In nomine Patris*, *& Filii*, *& Spiritus Sancti*. *Amen*. Coton. *ubi sup. num.*38.

FORMA ABSOLUTIONIS.

3057 M*Isereatur tui omnipotens Deus*, *& dimissis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam*. *Amen*.

Indulgentiam, *absolutionem*, *& remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens*, *& misericors Dominus*. *Amen*.

Dominus noster Jesus Christus te absolvat, *& ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis*, *suspensionis*, *& interdicti*, *in quantum possum*, *& tu indiges*.

Ego te absolvo à peccatis tuis: *In nomine Patris*, *& Filii*, *& Spiritus Sancti*. *Amen*.

Passio Domini nostri Jesu Christi, *merita Beatæ Mariæ semper Virginis*, *& omnium Sanctorum*, *& quidquid boni feceris*, *& mali sustinueris*, *sint tibi in remissionem peccatorum*, *in augmentum gratiæ*, *& præmium vitæ æternæ*. *Amen*.

Si pœnitens non fuerit Clericus, omittitur verbum *Suspensionis*.

URGENTE PERICULO MORTIS.

E*Go te absolvo ab omnibus censuris*, *& peccatis*: *In nomine Patris*, *& Filii*, *& Spiritus Sancti*. *Amen*.

CONTRITIO

3058 IN communi, *est dolor*, *& detestatio peccati commissi cum proposito emendandi*. Est duplex, perfecta, quæ dicitur absolutè *Contritio*, & imperfecta, quæ dicitur *Attritio*. Perfecta, *est dolor de peccatis*, *quatenùs sunt offensa Dei summè dilecti*, *& supra omnia*. Imperfecta,seu attritio, *est dolor de peccatis propter turpitudinem peccati*, *aut timorem inferni*, *vel alterius mali*.

3059 Differunt ratione motivi, & ratione effectus. Ratione motivi; quia Contritio fit ex motivo Charitatis erga Deum, hoc est ex motivo objecti, nempè Dei, summè diligendi. Attritio ex motivo Charitatis erga se ipsum, seu ex motivo timoris pœnæ, aut horroris mali.

3060 Ratione effectus; quia *Contritio* per se remittit peccata,& justificat extra Sacramētū, in voto tamen Sacramenti;unde iste talis tene-

tur

tur sub mortali suo tempore confiteri, attritio verò requirit Sacramentum in re, ita ut in nullo casu, etiam in articulo mortis, attritio quantumvis supernaturalis sufficiat ad justificationem, & remissionem peccati mortalis sine Sacramento in re. Imò in articulo mortis, si non potest quis habere Sacramentum, tenetur sub mortali conteri.

3061 Attritio in Sacramento Pœnitentiæ, dicitur fieri contritio, & attritus contritus, non formaliter, quia non variatur objectum, seu motivum, sed effectivè, quatenùs attritio cum Sacramento in re justificat, sicut contritio cum Sacramento in voto.

3062 Non sufficit attritio naturalis quantumvis honesta, qualis est dolor de peccatis ob malum temporale, ver. gr. ob amissionem pecuniæ, sanitatis, &c. Quia non est attritio christiana, & supernaturalis, cum nullum respiciat motivum supernaturale, ac proindè est improportionata fini salutis supernaturalis. Hinc ex Trid. *sess.* 14. *c.* 4. attritio, quæ ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit, debet esse donum Dei, & Spiritus Sancti impulsus, qualis non est attritio naturalis ex motivo purè humano, & naturali: *vide prop.* 57. *ab Innoc. XI. damn.*

3063 Sufficit verò, si sit propter pœnas temporales, v.gr. propter morbum, persecutionem, &c. ut à Deo inflictas, vel infligendas propter peccata; quia tunc, cum adsit respectus ad Deum, & motivum supernaturale, est dolor supernaturalis.

3064 Sufficit attritio ob timorem gehennæ, aut purgatorii; quia cum sint pœnæ Dei, quæ scilicet infliguntur à Deo authore supernaturali ob peccata, eorum timor, & dolor est supernaturalis ex motivo supernaturali, ob rationes, *de num.* 90. Et colligitur ex Trid. ibi relato, ubi dum dicit: *Et quā vis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit:* non supponit gratiam justificationis in peccatore causatam, ac proindè non supponit contritionem, quia hęc per se extra Sacramentum & cum solo ejus voto illam causat: *v. prop.* 14. & 15. *ab Alex. VIII. damn.*

3065 Dices. Fides supernaturalis cum Sacramento Pœnitentiæ in re, attritione seclusa, non sufficit ad justificationem; ergo attritio supernaturalis cum Sacramento in re, non sufficit ad justificationem.

Resp. disparitatem esse; quia de fide est, & certum contra Lutherum, fidem non sufficere ad justificationem. Trid. *sess.* 6. *can.* 9. nec esse partem Sacramenti Pœnitentiæ: Et licèt non sit definitum, attritionem supernaturalem esse partem, certum tamen est esse partem, & materiam proximam, ex communi sensu Ecclesię quod sufficit: *vide num.* 3064.

3066 Quòd autem contritio perfecta hominem reconciliet Deo, & gratiam causet extra Sacramentum, cum solo ejus voto, habetur ex Trid. *sess.* 14. *c.* 4. charitati namque perfectæ promittitur peccatorum remissio in Sacra Scrip. Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo.* Zacchar. 1. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos.* Lucæ 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Et 1. Petri 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum.*

In Confessione autem non sufficit amor; sed requiritur dolor explicitus; idque ex conceptu formali pœnitentiæ, quæ formaliter importat displicentiam de peccatis. Sufficit autem propositum virtuale, ex *n.* 3072. quia verus dolor peccatorum reconciliativus animæ cum Deo, est incompossibilis cum proposito peccandi; unde includit virtualiter propositum de non peccando.

3067 Sufficit attritio ob turpitudinem peccati, ex Trid. *cit. sess.* 14. *cap.* 4

Turpitudo autem peccati est duplex, una naturaliter cognita: talis est turpitudo immunditiei, quæ est in peccato carnis. Et turpitudo vilitatis, & indignitatis apud homines, quæ est in peccato furti, &c. Et dolor ob talem turpitudinem non sufficit; quia est naturalis: *v. prop.* 9. *ab Alex. VIII. damn.*

Alia est turpitudo supernaturaliter cognita, seu per fidem: talis est turpitudo peccati opposita alicui divinæ perfectioni (quæ non sit Charitas) supernaturaliter cognitæ, seu per fidem; aut alicui virtuti morali per legem divinam præceptæ, ut turpitudo inobedientiæ, ingratitudinis, &c. turpitudo contra justitiam, castitatem, &c. & dolor ex tali turpitudine sufficit; quia est supernaturalis, seu ex motivo supernaturali, nempè ob turpitudinem supernaturaliter cognitam. Scotus *in* 4. *dist.* 14. *q.* 2. & 4. Mastr. Brancatus, & alii *hic de Sac. Pœnit.*

3068 Non sufficit dolor, quo quis doleat se non dolere peccatorum; quia hic non est dolor, sed carentia doloris peccatorum. Cum hoc tamen dolore solet regulariter esse conjunctus dolor de peccatis, quamvis pœnitens eum non cognoscat; & tunc est sufficiens.

3069 Qui scienter sine attritione absolvitur, sacrilegium committit, & tenetur confessionem repetere, ex defectu materiæ proximæ.

3070 Sufficit unus actus doloris de omnibus peccatis in genere etiam oblitis. Debet autem esse efficax, & universalis respectu

omnium mortalium in confuso, & in genere.

Unde non sufficit dolor purè particularis, sed requiritur dolor, qui sit universalis saltem virtualiter de omnibus peccatis commissis.

Dices: Potest dari Sacramentum Pœnitentiæ validum, in quo tamen confessio non fit de omnibus, sed purè particularis alicujus peccati, ut constat de peccatis oblitis, & in casibus, in quibus licita est dimidiatio Confessionis; igitur potest dari Sacramentum Pœnitentiæ validum, in quo tamen dolor non sit de omnibus, sed purè particularis alicujus peccati in iisdem casibus.

Resp. negando consequentiam; disparitas est, quia confessio omnium peccatorum reverà, & absolutè commissorum, non est semper in nostra potestate, & humanitùs possibilis; nam humana conditio est subjecta oblivioni, imò & accidentibus, quæ impediunt confessionem omnium, quæ memoriæ occurrunt; dolor autem de omnibus peccatis commissis, in quovis casu est humanitùs possibilis, & in nostra potestate; quia est actus spiritualis internus, qui potest in instanti perfici, ex *num.* 3077.

Hinc Conc. Trid. *sess.* 14. *c.* 5. loquendo de confessione, definit, nos solùm teneri confiteri peccata omnia mortalia, quæ post diligens examen memoriæ occurrunt. In *cap. autem* 4. *ejusdem sess.* loquendo de dolore, absolutè, & absque recensita limitatione definit, quòd contritio, quæ est primus actus pœnitentis, debet esse dolor de peccato commisso, & continere debet odium veteris vitæ, ac peccatorum detestationem: & quia peccata mortalia oblita (si quæ sint) sunt verè peccata commissa, dolor debet saltem virtualiter ad illa se extendere, ita ut si quis doleret de peccatis, quorum recordatur, & haberet animum expressum nolendi dolere de mortalibus oblitis, si quæ sunt, non haberet dolorem sufficientem ad valorem Sacramenti; quia non haberet dolorem verum, & reconciliativum: *v. à num.* 3086.

Qui confitetur duo venialia tantùm, & dolet solùm de uno, v. gr. de mendacio, non de alio, v. gr. de suspicione, validè absolvitur; quia sicut peccatum illud, utpotè veniale, est solùm materia sufficiens, non necessaria, ac proindè taceri poterat; ita potest, qui confitetur, de eo non dolere; & aliundè cum jam doleat de uno, jam dat materiam remotam, & proximam, quantùm sufficit ad valorem Sacramenti.

Secùs esset, si confiteretur unum solùm veniale, & de eo non doleret; committeret enim sacrilegium ob gravem injuriam Sacramento, quatenùs esset invalidum ex defectu partis essentialis, nempè materiæ proximæ.

Item secùs esset dicendum de eo, qui confiteretur duo mortalia, & de uno tantùm doleret, non de alio; quia ex una parte, illud aliud est materia necessaria; adeòq; ut sit valida absolutio, debet dari materia proxima, nempè dolor supra illud cadens: ex alia parte non potest remitti unum mortale sine alio.

3071 Qui tenetur conteri extra Sacramentum, non tenetur præmittere peccatorum examen, sed sufficit, quòd doleat in confuso.

3072 Pro valore Sacramenti, tam in attritione, quàm in contritione, ex Trident. *cit.* requiritur propositum de cætero non peccandi; aliàs non esset dolor efficax; sufficit, quòd propositum sit implicitum, & virtuale. Scot. *in* 4. *dist.* 14. *q.* 4. *§. Ad primum argumentum dist.* 17. *q. un. in solut. principalium, & alibi: v. num.* 3066. Leand. *tr.* 5. *disp.* 7. *q.* 22.

3073 Cum proposito sufficienti non peccandi, stare potest judicium probabile reincidentiæ; quia tale judicium est actus naturalis intellectus, & non liber. Communis.

3074 Non requiritur dolor sensibilis, sed sufficit intellectivus; quia est actus internus voluntatis, adeòque spiritualis.

3075 Talis dolor debet esse summus non intensivè, sed appretiativè; ita ut dolor de peccatis sit supra omnia detestabilia, nempè supra omnia mala pœnæ, etiam æternæ; unde debet magis detestari peccatum, quàm quodlibet aliud malum.

3076 Hinc dolor summus intensivè est ille, qui dicitur summus quoad intensionem, & graduationem: Dolor summus appretiativè est ille, quo quis dolet, paratus potiùs omnia bona creata relinquere, & omnia mala pœnæ subire, quàm Deum offendere. Unde regulariter fit, ut dolor mali temporalis, putà amissionis bonorum, mortis parentis, &c. sit major intensivè dolore peccati, hic autem sit illo major, imò summus appretiativè, in quantum dolor mali temporalis est major secundùm graduationem qualitatis doloris, in qua graduatione consistit intensio doloris; cum quo adhuc stat, quòd dolor de peccato sit summus appretiativè, in quantum ita dolet de peccato, ut sit promptus, quòd si ei daretur optio eligendi, potiùs subiret omnia mala pœnæ, quàm peccaret; & hoc pacto dolor dicitur summus in pretio, non in intensione.

3077 Non est autem opus, nec expedit, ut fiat collatio explicita cum omnibus aliis malis, sed sufficit, quòd implicitè proponatur

natur

natur detestatio peccati supra omnia detestabilia in confuso; unde actus contritionis, aut attritionis, potest fieri in instanti, aut brevissimo tempore; quia est actus internus spiritualis.

3078 Ad valorem Sacramenti non sufficit dolor, qui absolutionem sequitur, aliàs confessio non esset accusatio, sed simplex peccatorum narratio. Non debet tamen necessariò præcedere, sed sufficit, ut eliciatur in ipsomet confessionis actu, vel facta confessione ante absolutionem; quia benè salvatur, quòd confessio sit accusatio, & quòd cum dolore absolutioni subiiciatur.

3079 Non est autem necesse, quòd dolor, seu attritio, sit immediatè ante absolutionem, vel confessionem; sed sufficit, si quis serò examinans conscientiam, actum doloris eliceret; hic quidem si mane ad confessionem accederet sine novo actu doloris, confessio esset valida. D. Thom. & Leand. *tr. 5. disp. 7. q. 6.* Joseph. de Aug. *de pœnit. num. 22.* habet: *Sufficit, quòd attritio sit ante, quando homo habuit voluntatem confitendi, & examinandi conscientiam, & numquam retractavit talem actum, & universaliter, quoties attritio præcessit, & fuit ordinata ad hoc Sacramentum, & virtualiter potest intelligi permanere usque ad absolutionem: v. n.* 3118.

3080 Qui paulò ante confessus, & absolutus, iterùm confitetur aliquod peccatum, quod exciderat de mente, de quo anteà explicitè, & formaliter non doluit, non indiget novo dolore; sed in virtute prioris doloris virtualiter, & moraliter permanentis, potest absolvi. Leand. *cit. q. 5.* Diana *par. 9. tract. 3. res. 50. & 51.* quia prior dolor, utpotè qui fuit virtualiter extensus ad peccata oblita, ita valet, ac si esset novus dolor de solis peccatis oblitis. Eadem ratione (ut etiam praxis docet) potest moribundus propter periculum instantis mortis absolvi audito tantùm uno, vel altero peccato, & posteà, si superstes maneat, auditis reliquis, secundò absolvi ab illis ex vi prioris doloris moraliter permanentis: *vide tom. 3. num. 287.*

Qui igitur ante confessus, reconciliatur confitendo peccatum oblitum, licèt novum faciat Sacramentum, non tenetur novum dolorem elicere, nisi novum peccatum mortale commiserit, aut longum tempus intercesserit; quia moraliter perseverat dolor præteritus circa omnia peccata elicitus, sicut dolor die hesterno elicitus sufficit ad Sacramentum, quod die crastino perficitur, ob eamdem moralem, aut virtualem permanentiam. Unde hæc sententia est mihi moraliter certa.

Scotus *in 4. dist. 14. q. 2. litt. N, O, q. 4. litt. H, d. 15. q. 1. litt. G, d. 17. q. un. litt. X,* Mastr. *in theolog. mor. disp. 21. à q. 1. ad 7.* Leand. *tr. 5. à disp. 1. ad 4.* Joan. la Cruz, *pag. 387.* Bonac. *tom. 2. pag. 134.* Tamb. *in meth. conf. pag. 373. ad 378.* Busemb. *lib. 6. tr. 4. cap. 1.* Cardenas *disp. 30. & 37.* Clericatus *cap. 119.*

QUÆRES.

3081 *An Sacramentum Pœnitentiæ possit esse validum, & informe?*

Quoniam controversia præsens est una ex celebrioribus, quæ inter scholasticos exagitari solet, fas sit mihi, ut paulisper forma scholastica utar.

Sciendum est igitur, Sacramentum Pœnitentiæ dici validum, quando constat omnibus suis partibus essentialibus cum intentione ministri: informe verò, non quia careat forma essentiali, sic enim diceretur invalidum, sed quia caret effectu gratiæ, quæ est forma sanctificans animam. Hoc præmisso

3082 Dico implicare Sacramentum Pœnitentiæ validum quoad essentiam, & informe quoad effectum gratiæ. Est Scoti *in 4. d. 1. q. 5. §. Contra istam opinionem in fine.* Contra Divum Thomam.

Probatur 1. Sacramentum Pœnitentiæ validum est Sacramentum verum, & perfectum, constans scilicet omnibus suis partibus essentialibus cum intentione ministri; sed implicat, quòd Sacramentum Pœnitentiæ sit verum, & perfectum Sacramentum, & non causet gratiam; ergo implicat, quòd sit validum, & informe: minor patet; quia Sacramenta causant gratiam ex institutione Christi, & acceptatione, ac promissione Dei, qui est infallibilis veritatis.

3083 Confirmatur: Sacramentum includens omnes partes essentiales cum intentione ministri, est verum signum efficax practicum gratiæ: sed implicat verum signum efficax practicum gratiæ sine signato, nempè sine gratia; ergo &c. minor patet, quia aliàs non esset efficax.

3084 Probatur 2. Nullus potest assignari casus, in quo Sacramentum Pœnitentiæ sit validum quoad essentiam, & informe quoad effectum; ergo &c. Antecedens probatur ex solutione præcipuorum fundamentorum partis adversæ.

3085 Dices 1. Sacramentum Baptismi potest esse validum, & informe ob defectum dispositionis suscipientis; ergo Sacramentum Pœnitentiæ potest esse validum, & informe ob defectum dispositionis, nempè doloris pœnitentis; antec. probatur de adulto fictè accedente ad baptismum, scilicet sine dolore, & fide; hic namque recipit baptismum vali-

dum quoad essentiam, & non gratiam, quam tamen recipit recedente fictione ex vi baptismi præteriti.

Resp. hanc disparitatem esse inter Sacramentum Pœnitentiæ, & inter alia Sacramenta imprimentia characterem, ut sunt Baptismus, Ordo, & Confirmatio, quòd ista non includunt dispositionem suscipientis, ut partem essentialem; partes enim essentiales baptismi sunt materia, & forma, nempè aqua, seu ablutio, & verba Sacerdotis cum ejus intentione; & sic pariter de Ordine, & Confirmatione; adeòque cum stare possit, quòd hæc habeant omnes partes essentiales ad validitatem requisitas, & quòd non habeant dispositiones necessarias ad fructum gratiæ, stare potest, quòd sint valida, & informia: In Sacramento autem Pœnitentiæ dispositio, nempè dolor, est pars essentialis, est enim materia proxima; adeòq; implicat, quòd sit informe ex defectu dispositionis, & quòd sit validum: *v. num.* 2997.

3086 Dices 2. Sacramentum Pœnitentiæ posse esse validum ex defectu doloris extensivè, hoc pacto: potest dari casus, quòd quis habens tantùm duo peccata mortalia disparata, v.gr. furti, & odii, invincibiliter oblitus odii, eliciat actum doloris tantùm de peccato furti ex peculiari motivo, & speciali turpitudine illius peccati in specie, illudque confiteatur; sed in hoc casu sacramentum est validum, & informe; ergo &c. minor probatur, est validum; quia jam adsunt omnes partes essentiales, jam namque adest sufficiens dolor; quia ex Trident. non tenetur quis confiteri, nisi peccata, quæ memoriæ occurrunt: nec tenetur elicere dolorem, nisi de peccatis, quæ pariter memoriæ occurrunt. Esset autem informe, nempè sine effectu gratiæ, quia in casu peccatum odii oblitum non esset remissum, non quidem directè, ut est certum: neque indirectè ex vi absolutionis peccati furti confessi, quia nullum peccatum remitti pòtest sine ullo dolore formali, aut saltem virtuali supra ipsum cadente; in casu autem nullo pacto caderet supra illud dolor, non formalis, ut supponitur, nec virtualis; quoniam dolor de peccato furti, cum supponatur habitus ex motivo peculiari, & speciali turpitudine peccati furti, non potest virtualiter extendi ad peccatum odii diversæ rationis, & speciei; quia non potest comprehendi sub illa speciali turpitudine. Ex quo fit, quòd neque esset remissum peccatum furti confessum; nam (ut est certum) unum peccatum non potest remitti sine alio, & consequenter dari potest Sacramentum Pœnitentiæ validum, & informe. Hic est casus validior, qui à recentioribus oppositæ sententiæ affertur.

3087 Resp. admisso casu, negando minorem; quia peccatum odii, ut invincibiliter oblitum, est indirectè absolutum; dolor namq; formalis de peccato furti virtualiter extenditur ad peccatum odii oblitum, quatenùs supposita sufficienti diligentia adhibita in conscientiæ examine, censetur ille talis promptus ad eliciendum actum doloris, etiam circa peccatum odii oblitum, si menti occurreret; talis enim virtualis extensio doloris specialiter consistit in ea promptitudine de eo dolendi, quando menti occurreret.

3088 Et licèt motivum doloris formalis furti sit propria ipsius turpitudo in specie, hoc non impedit, quin etiam dolor possit ad aliud peccatum oblitum virtualiter extendi saltem ratione turpitudinis genericæ, quatenùs peccatum est, & offensa Dei; eo ipso enim; quòd dolet de specifica, dolet de generica; nam non potest dolere de ratione specifica, non curando de generica: qui autem dolet de peccato, ut sic, & de offensa Dei, ut sic, dolet virtualiter de quolibet peccato invincibiliter oblito; quia quodlibet sub ea ratione comprehenditur

3089 Hac autem virtuali extensione doloris deficiente, quatenùs ille talis allatam promptitudinem non haberet, nec de ratione generica peccati, & offensæ curaret, deficeret quidem forma gratiæ, sed simul deficeret Sacramenti validitas; quia deficeret dolor sufficiens ad valorem, estò ob invincibilem ignorantiam non peccaret; & sic deficeret materia proxima necessaria, quæ est dolor reconciliativus cum Deo, qui saltem implicitè, & virtualiter detestationem omnium mortalium, etiam inculpabiliter oblitorum, includit.

3090 Confirmatur 1. Iste talis, vel ita doleret de peccato furti, ut dolor esset reconciliativus cum Deo, ut scilicet iste talis intenderet se reconciliare cum Deo medio sacramento; vel non: si secundum, sacramentum esset quidem informe, sed invalidum ob defectum materiæ necessariæ: si primum, sacramentum esset non solùm validum, sed etiam formatum gratia; quia talis dolor reconciliativus cum Deo continet implicitè, & virtualiter detestationem omnium mortalium: sicut liquet de actu perfectæ charitatis, qui virtualiter continet detestationem omnium peccatorum mortalium, quamvis homo eorum non recordetur; quia actus ille cum affectu ad mortale peccatum stare non potest; & ita universaliter omnis amor efficax alicujus boni continet virtualiter, & implicitè detestationem mali contrarii; sic pariter est de dolore reconciliativo cum Deo dicendum.

Con-

3091 Confirmatur 2. Nisi offendens efficaciter detestetur offensam amico illatam, & habeat firmum propositum eum amplius non offendendi, non potest dici, quod habeat verum, & sincerum animum se reconciliandi cum amico, sed simulatum, & fictum; ergo dolor reconciliativus peccatoris cum Deo includere debet efficacem detestationem de offensis commissi, & firmum propositum eum amplius non offendendi: sed dolor sic detestativus virtualiter, se extendit ad omnem offensam factam; ergo implicat esse dolorem reconciliativum, & ad omnia peccata, etiam oblita, non se extendere.

3092 Quod dolor debeat esse reconciliativus, constat; quia quæstio procedit supposita inimicitia hominis cum Deo, & de peccatis mortalibus non jam confessis, nec ritè absolutis, minimè de venialibus, quia venialia sunt materia sufficiens, non necessaria, ita ut si quis confiteretur unum sine alio etiam advertenter, adhuc vi Sacramenti haberet effectum augmenti gratiæ: Unde Trid. *sess.* 14. *cap.* 3. de fructu Sacramenti Pœnitentiæ loquens ait: *Sanè verò res, & effectus hujus Sacramenti, quantum ad ejus vim, & efficaciam pertinet, reconciliatio est cum Deo*. Adeòque dicitur Sacramentum reconciliationis: *vide num.* 3034.

3093 Dices 3. Potest dari casus, quod quis omnia peccata confiteatur, & de omnibus verè doleat, habeat tamen affectum ad unum mortale; sed in hoc casu sacramentum est validum, cum adsit sufficiens dolor; est tamen informe, & absque effectu gratiæ ob allatum affectum; ergo, &c.

Resp. Vel nomine *affectus* ad peccatum intelligitur inclinatio naturalis ad illud, & tunc Sacramentum, & erit validum, & formatum gratia; quia potest stare validitas Sacramenti pœnitentiæ, & effectus gratiæ, cum inclinatione ad aliquod peccatum, immò cum probabili prævisione reincidentiæ; quia hi sunt actus naturales, primus appetitus sensitivi, secundus intellectus. Vel intelligitur voluntas peccandi illo peccato, & sic utique Sacramentum est informe; est tamen invalidum ob defectum materiæ necessariæ, nempè doloris efficacis reconciliativi.

Implicat igitur, quod Sacramentum pœnitentiæ sit informe, & validum.

Quas rationes si attentè Lector perpendet, comperiet sententiam Scoti esse probabiliorem, & simul tutiorem, cum non exponat Sacramentum frustrationis periculo, ac proinde esse conformem decreto Innoc. XI. de sectanda opinione tutiori, quando agitur de Sacramenti valore: *vide num.* 75.

CONFESSIO

3094 **E**St *accusatio de propriis peccatis coram Sacerdote legitimo ad eorum remissionem obtinendam per absolutionem*.

3095 Qualitates, seu conditiones bonæ confessionis sunt sexdecim, his contentæ versibus:

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda,
Integra, secreta, lacrimabilis, accelerata,
Fortis, & accusans, & sit parere parata.

1. *Simplex* veritatem aperiens sine historiarum, & rerum impertinentium admixtione.

2. *Humilis* sine audacia, aut jactantia.

3. *Pura* cum animi puritate, & intentione consequendi finem Sacramenti, non ob vanam gloriam, &c.

4. *Fidelis* referens certa pro certis, dubia pro dubiis sine mendacio.

5. *Frequens*, ut frequenter quis confiteatur.

6. *Nuda* non palliata coloribus, sed clarè, & distinctè peccata explicentur sine diminutione, aut æquivocatione.

7. *Discreta*, ut peccata verbis honestis explicentur, & probus confessarius eligatur.

8. *Libens*, ut fiat spontè, non coactè.

9. *Verecunda*, cum pudore.

10. *Integra*, requiritur enim integritas materialis, videlicet, ut omnia mortalia, quæ memoriæ occurrunt non jam confessa, eorumque numerus, & circumstantiæ, quæ speciem mutant, aperiantur: ex Trid. *sess.* 14. *c.* 5.

11. *Secreta*, ut non fiat coram aliis, nisi urgente necessitate, ut infra de dimidiatione: *v. n.* 2912. & 3154.

12. *Lacrimabilis* cum dolore saltem interiori.

13. *Accelerata*, ut commisso peccato, confessio non diu differatur. Commisso gravi peccato, præsertim carnis, non debet quidem quis diu confessionem differre, ne labatur in pejus; sed indecens est, si statim statim ad Sacramentum accedat, nisi necessitas urgeat; debet enim priùs, placata sensus rebellione, se disponere per cognitionem, & dolorem patrati delicti, ut sic quamprimùm cum debita reverentia Sacramentum suscipiat.

14. *Fortis*, cum animi constantia, ne ob pudorem, aut timorem, aliquod peccatum mortale omittat.

15. *Accusans*, ut fiat per modum accusationis, sine excusatione.

16. *Parere parata*, videlicet cum animo pœnitentiam implendi, & confessarii consiliis standi.

3096 Ex his conditionibus solæ tres sunt necessariæ ad sacramenti valorem, nempè fidelitas, integritas, & dolor: *v.num.* 3040. & 3050.

EXAMEN.

3097 PRo integritate materiali est necesse ut præmittatur examen sufficiens. Diligentia in examine non debet esse summa, & scrupulosa, sed mediocris, & humana, qualem vir prudens in arduis negotiis adhibet, etiam si putet majori, & nova diligentia se plura reperturum. Scotus *in* 4. *d.*17.*q. un.litt. M,disp.*9.*q.un.lit.B.*

3098 Ad tollendos scrupulos notanda est doctrina Sancii *in selectis disp.* 41. *num.* 18. *quòd post mediocrem istam diligentiam adhibitam in conscientiæ examine, non teneatur quis (etiam si non sit scrupulosus, sed expertus) ulteriùs de ante acta vita cogitare, & si aliquid occurrat, quod putet non fuisse in confessione explicatum, potest sibi persuadere, cum cæteris id memoratum fuisse.* Hanc doctrinam communiter famosam, & celebrem vocant Doctores, præsertim Diana *part.* 3. *tract.* 4. *ref.*107. Volpi *ref.*146. *num.* 11. Sa. Busem.

3099 Hanc autem doctrinam Sancii amplector loquendo de confessionibus antiquis, & in vita præterita actis, atque etiam in confessionibus generalibus; quia aliàs utique gravis perturbatio, & confusio mentis posset oriri, quam Deus non vult; minimè in confessionibus ordinariis, & regulariter; licèt enim post dictam diligentiam non sit de anteacta vita cogitandum, regulariter tamen loquendo, si aliquod peccatum occurrat, quod quis prudenter, & non scrupulosè dubitat non esse confessum, & maximè, quod certò scit se non esse confessum, tenetur illud confiteri, quia hoc secundum est certò cognitum, ut oblitum, & nos tenemur in confessione sequenti exprimere peccata ob quamcumque causam oblita, quia cum fuerint absoluta indirectè, sunt subjicienda clavibus directè. In dubio autem de confessionibus antiquis; aut generalibus, potest quis prudenter probabiliter judicare, se illud esse confessum; quia longa distantia temporis, aut multitudo illa materiæ non permittit distinctam memoriam. Hac adhibita limitatione, laude digna est Sancii doctrina: *vide propos.* 11. ab Alexand. VII. *damn.*

3100 Præfata autem diligentia non debet esse eadem in omnibus, sed major, vel minor, considerata distantia inter unam, & aliam confessionem, & pœnitentis conditionem, nempè ejus intelligentiam, & conscientiam; nam longè minor requiritur in personis timoratis, & qui frequenter confitentur, ut Sacerdotes, hi namque ictu oculi intellectivi supra diem præteritam, faciliter peccata, si quæ sunt, reperiunt. Et timorati, si in aliquod mortale ceciderint, haud meliùs, quàm ejus recordantur, quia ab eo tunc, quo peccant, solet eos mordere, & affligere conscientia peccati.

3101 In examine magna uti debet confessarius prudentia; si enim ipse sit doctus, & ad eum accedat pro confessione pœnitens rudis sine sufficienti examine, melius est illum interrogare, & juvare, ut numerum, & speciem peccatorum declaret, quam dimittere, ut diligentiùs se examinet; quia verisimiliter creditur id illi fore minùs utile,& meliùs peccata declaraturum mediis confessarii interrogationibus, quàm si ipse per se conscientiam discuteret.

3102 Idem sæpè contingere potest in confessionibus plurium annorum, si pœnitens, vitiis deditus, nesciat quò se vertere, & unde incipere.

3103 Non tenetur quis cujusvis memoriæ peccata scribere, ne memoria excidant; quia præceptum est de aperiendis peccatis, quæ sunt in memoria.

3104 Viri docti interrogari non solent,quia prudenter creditur eos exprimere, quidquid oportet.

INTEGRITAS CONFESSIONIS

3105 Est duplex, materialis, & formalis; *Materialis* habetur, quando pœnitens omnia peccata mortalia secundum speciem, & numerum, prout memoriæ occurrunt, confitetur, itaut nullum eorum remaneat aperiendum: *v. num.* 3142. *Formalis* est, quando pœnitens omnia peccata mortalia prout memoriæ occurrunt, confitetur, quantum hìc, & nunc potest, ac tenetur, licèt aliquod ex necessitate, aut impedimento omittatur, cum voluntate illud postea aperiendi,necessitate, aut impedimento cessante. Sæpè quis ab integritate materiali excusatur: *ut infra à num.* 3113. numquam verò ab integritate formali: *ut in nu.* 3070. *v.tom.*3. *à num.* 278.*ad* 292.

3106 Si quis habens mortalia, & venialia, priùs confiteatur uni mortalia, postea alteri, apud quem bonam opinionem conservavit, nimia verecundia affectus confiteatur venialia, non peccat contra confessionis integritatem.

tem. Leander, Bonac. Arsde Kin *tom. 2. pag. 227 num. 13.* quia venialia non sunt materia necessaria: Et mortalia respectu posterioris confessarii, cum supponantur ritè confessa, & absoluta à priori, pariter non sunt materia necessaria.

3107 Moribundus, seu in periculo mortis constitutus, qui loquelam amisit, absolutè debet absolvi, si nutu, aut signo aliquo confessionem petat, vel dolorem de peccatis ostendat; quia per tale signum dat materiam sufficientem, nempè peccata in genere. Idem dic, si ea signa in absentia confessarii dederit, & postea ab aliis illi renuncientur.

3108 Si moribundus nullum signum dederit, aut dare possit, non esse absolvendum, tenent Dian. *p. 3. tr. 3. res. 8. p. 9. tr. 6. res.* 20. Busem. & alii; quia nulla est data materia, nec explicitè, nec implicitè per aliquod signum sensibile. Nec Judex potest dare sententiam reo, nisi accusatio explicita, aut per signa sensibilia præcedat.

Dico tamen esse absolvendum sub conditione, si priùs probè, & Christiane vixerit, & Sacramenta frequentaverit. Leander *de Pœnit. tr. 5. d. 5. q.* 46. Tamb. Volpi *res.* 149. *num.* 17. & quamplures alii, 1. Quia de hujusmodi viro probo in articulo mortis constituto, prudenter dubitari potest, an prius confessionem petierit, & non fuerit auditus, aut aliquod signum externum dederit, quod non fuerit visum; immò dubitari potest, an etiam de facto aliquod signum externum det, quod propter ejus virium imbecillitatem non videatur.

2 Quia ad recipienda Sacramenta Eucharistiæ, & Extremæ unctionis in articulo mortis, sufficit, quòd per vitam Christianam, quam quis duxit, implicitè ostenderit voluntatem ea recipiendi in articulo mortis.

3 Quia in dubiis, aut opinionibus circa necessaria ad salutem, tutior pars est amplectenda: ut patet ex *num.* 77. sed in casu agitur de re necessaria ad salutem, & adest dubium, aut opinio pro utraque parte; igitur tutior pars est eligenda, qualis est pars affirmativa. Eò maximè quia omne cessat periculum irreverentiæ Sacramenti, & sacrilegii, dum absolutio sub conditione datur.

Ideò hanc opinionem (ut refert Diana *p. 3. cit.*) amplexus est in praxi Clemens VIII. qui videns quemdam è fabrica. S. Petri cadentem ex remoto loco, statim absolutionem sub conditione dedit, dicens: *Si es capax, ego te absolvo à peccatis tuis.*

3109 Hac occasione Clericatus *cap.* 123. *nu.* 4. casum proponit, qui sequitur:

(Quid dicendum, si quis petat Confessionem in articulo mortis, & ibi non adsit, nisi Sacerdos mutus: an talis Sacerdos audiens peccata, possit absolvere nutibus, vel scribendo in pagina? *Ego te absolvo?* Resp. Doctores in hoc casu timidè consentire, ut sic data absolutio sit forma valida Sacramenti; nam certum est, eam consistere in verbis. Porrò stante casu extremæ necessitatis, docent, melius esse, ut sic mutus Sacerdos absolvat, quàm ut se omninò retrahat; nam sicut moribundus, qui supponitur dolere de peccatis, potest absolvi, quamvis signa expressa non dederit, sic videtur non reprobanda talis absolutio. Diana *part. 11. tract. 6. res.* 14. Coton. *ubi supra n. 2. & 3.*)

Q U Æ R E S.

3110 *An, si quis non possit peccatum aliquod mortale, aut circumstantiam confiteri, sine manifestatione complicis, possit, aut debeat illud tacere, non alio imminente damno, nisi sola notitia, & infamia apud Confessarium?*

Affirmant, quòd aliis peccatis confessis, debeat illud tacere, cum proposito illud postea aperiendi capta opportunitate alterius Confessarii. Diana *par. 1. tract. 7. res.* 49. Volpi *res.* 150. *num.* 7. & alii plures; quia præceptum de servanda fama proximi, cum sit juris divini naturalis, fundatum in illo principio: *Quod tibi non vis, alteri ne feceris*: magis urget, quam præceptum de integritate materiali confessionis, cum sit juris divini positivi.

3111 Respondeo negativè, nimirum pœnitentem non debere illud peccatum tacere, sed confiteri, si alius Confessarius, qui complicem ignoret, & adsit, & non possit aliter peccatum, vel circumstantiam explicare, quin complicem manifestet. Scotus *in 4. d. 21. qu. 2. lit. L.* D. Bonav. D. Thomas, D. Antoninus, & D. Bernardus, quos citat, & sequitur Leander *de pœnit. tr. 5. d. 5. quæst.* 61. *cum communiori.*

Probatur: Præceptum Christi de integritate materiali confessionis obligat pœnitentem ad manifestanda propria peccata, & subeundam apud Confessarium infamiam propriam, si quæ sit; ergo à fortiori obligat ad eadem manifestanda, & subeundam apud Confessarium infamiam complicis, si quæ sit. Sequitur ex disparitate non assignanda; & à fortiori; quia magis quis tenetur ad propriam, quàm ad alienam famam servandam. Tum quia peccator, per hoc, quòd peccat, cedit juri suo quoad famam apud Confessarium.

3112 Cœterùm nullam infamiam adesse ostenditur ad hominem. Ex Diana *p. 3. cit. & tr. 5.*

tract. 5. res. 32. non infamat proximum, nec peccat mortaliter, qui adulterium secretum uxoris communicat viro taciturno per modum consultationis, aut injuriam ab alio sibi illatam ad leniendum dolorem; ergo non infamat complicem, nec peccat, qui proprium peccatum sine manifestatione complicis confiteri non valens, illud communicat confessario per modum confessionis sacramentalis, & ad vitam animæ obtinendam. Sequitur à fortiori, quia amicus ligatur sigillo naturali, confessarius Sacramentali: *v. num.* 2750. & 2759.

DE DIMIDIATIONE CONFESSIONIS.

3113 Urgente gravi necessitate, potest licitè dimidiari Confessio, tam à Sacerdote in ordine ad celebrandum, quàm à laico in ordine ad communicandum, ob rationem, *de num.* 184. *in tomo* 3. Hæc autem necessitas, seu causa ab integritate materiali excusans, non debet esse quæcumque, ob rationem, *de num.* 285. *ad* 289. *tomo* 3. sed sola impotentia physica, aut moralis, ita ut ex una parte urgeat necessitas celebrandi, aut communicandi, & ex alia adsit impotentia confitendi.

IMPOTENTIA PHYSICA.

3114 Habetur, 1. Si immineat periculum mortis, & patiens non habeat tempus confitendi omnia, 2. Si immineat multitudo moribundorum, ut tempore pestis, naufragii, subiti prælii, incendii, &c. Imò in his casibus, possunt omnes simul dicto uno peccato, quod minùs infamat, vel secundum alios (si aliter fieri non possit) dicendo in genere, *se esse peccatores*, absolvi per hæc verba: *Ego vos absolvo*, &c. 3. Si infirmus nimis fatigetur in dicendis peccatis, hic potest dimidiare, & in posterum relinquere; & est absolvendus, ne morte præventus, sine absolutione decedat.

3115 Vir ignoti idiomatis non habens copiam Confessarii, qui illum intelligat, potest dimidiare confessionem, non solùm instante præcepto Divino, sed etiam Ecclesiastico; quia in eo casu facit, quod moraliter potest. Idem dic de muto, aut valdè balbutientis linguæ, qui signis confitentur, quomodo possunt; ita Leander *de Sacr. Pœnit. q.* 56. Diana *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 131. *v. n.* 2912.

IMPOTENTIA MORALIS.

3116 Habetur, quando non leviter, sed prudenter timetur grave damnum corporale, vel spirituale proprium, vel alienum, *ut in tom.* 3. 284. 289.

3117 In his casibus licita est dimidiatio confessionis non solùm in articulo mortis, & quando obligat præceptum divinum, aut Ecclesiasticum confitendi, sed etiam quando non obligat, si non brevi, sed longo tempore esset differenda confessio; quia diu privari fructu hujus Sacramenti, est notabile damnum: ita Leander, Diana, & alii.

3118 Circa peccata, quæ tacet, non requiritur contritio, sed sufficit attritio, & propositum confitendi illa cessante periculo, seu impotentia, quia per sacramentum jam ab illis indirectè absolvitur: *v. tom.* 3. *n.* 288.

3119 Non licet dimidiare confessionem ratione magni concursus pœnitentium, & sic dimidiatè confessos absolvere; quia qui habet necessitatem confessionis valdè longæ, potest, & debet ad aliam diem expeditiorem remitti. Tum quia id cederet in scandalum, & animarum perniciem; nam perditi possent diem magni concursus eligere, ut sic dimidiatè confiterentur, & absolverentur, quando materia exposceret specialem confessarii curam, & medicinam, quam ob pœnitentium multitudinem adhibere non valet.

3120 Si autem occurrit necessitas confessionis adeò longæ, ut tunc perfici non possit, & ex alia parte non possit ille sine scandalo, damno, aut infamia Missam, seu communionem omittere, tunc potest ille cum sola contritione, & voto confessionis celebrare, aut communicare; vel si prudenter timet contritionem sibi difficilem, potest attritus confiteri dimidiatè. Diana *part.* 5. *tract.* 3. *res.* 75. *tr.* 13. *res.* 53. Similiter quando Parochus deferens Eucharistiam ad infirmum, audiens brevem reconciliationem, advertit eum teneri ad longam Confessionem, quam sine scandalo, & infamia tunc prosequi non potest, potest dimidiatè confessum absolvere, communicare, & redire ad Confessionem: *v. propos.* 59. ab Innoc. XI. *damn.*

CASUS.

3121 Sacerdos, aut laicus habens cum non reservatis casum reservatum, si urgeat necessitas celebrandi, aut communicandi, & solùm adest confessarius valens à non reservatis absolvere, probabilius mihi est, quòd debeat confiteri inferiori; tam non reservata, quàm reservata; quia præceptum de præmittenda Confessione obligat ad integram, nedum formaliter, sed etiam materialiter; à qua integritate materiali solùm excusat necessitas cadens supra ipsam dimidiationem, non supra celebrationem, uti est in casu; damnum namque, aut infamia non timetur ex Confessione reservati, sed ex omissione celebrationis. Et sic absolvitur ab omnibus

bus peccatis, directè à non reservatis, indirectè à reservato, & non dimidiatur Confessio. Volpi *ref.63.num.11.v.à num.3358.*

3122 Peccatum dicitur *directè* absolvi, quatenùs aperitur Confessario habenti legitimam potestatem in illud, qui proinde illud directè absolvit: *Indirectè*, quatenùs absolvitur ratione concomitantiæ cum peccato directè absoluto: quod dupliciter contingere potest.

1. In peccatis oblitis, quæ, quando quis confitetur, dicuntur absolvi indirectè, ex vi absolutionis directè datæ supra peccata confessa, in quantum non potest remitti unum peccatum sine alio, sed gratia omnes expellit.

2. Quando quis urgente necessitate celebrandi, aut communicandi, confitetur Confessario inferiori plura peccata, quorum alia sunt reservata, alia non reservata; tunc à reservatis absolvitur, non directè, quia ea non cadunt sub potestate Confessarii, sed indirectè ex vi absolutionis directè datæ supra non reservata, cum onere, ut postea accedat ad superiorem, aut Confessarium, ut ab eo absolvatur à reservatis directè; cui solùm sufficit, ut confiteatur ipsa reservata, minimè alia, quia ab aliis jam fuit directè absolutus.

3123 Si autem casui sit annexa excommunicatio reservata, tunc Confessarius inferior potest pœnitentem absolvere directè à peccatis non reservatis, & indirectè à reservatis; at non potest absolvere à censura reservata, absolutio enim à censuris est distincta ab absolutione à peccatis, undè ille à peccatis absolutus, remanet censura ligatus: quo non obstante, potest confiteri uti supra cum inferiori, & inde à peccatis absolutus licitè celebrare, aut communicare. Dian. *p.3. tr.4. ref.104. p.5. tr.13. resolut.* 10. quia iste est rectè dispositus; nam absolutio à peccatis, & infusio gratiæ potest per accidens haberi remanente censura, quoniam gratia non est incompossibilis cum censura: qui casus contingit, si pœnitens oblitus censuræ reservatæ confitetur, & à Confessario inferiori censuræ inscio, aut ignaro absolvatur: ita pariter evenit scienter in casu urgentis necessitatis celebrandi, aut communicandi, quia præceptum Ecclesiasticum censuram imponens non obligat cum tanto detrimento.

3124 Debet tamen Confessarius in casu necessitatis pœnitentem censura reservata ligatum à peccatis absolvens, curare, ut antequam absolvatur, præmittat promissionem de comparendo coram superiore per se, aut per alium, quamprimùm potest, de stando mandatis Ecclesiæ, & de satisfacienda parte, si censura est ob casum, quo fuit læsio partis: quòd si postea ex sua culpa non se præsentet, aut compareat, tunc nova necessitate celebrandi, aut communicandi urgente, major cautio est exigenda, puta juramentum; & si pertinax sit in non comparendo, est ei neganda absolutio, ut aliis, quorum emendatio desperatur. Diana *p.5. cit.*

3125 Denique, si Sacerdos celebraturus, & laicus communicaturus habeat solùm casum reservatum, tunc necesse est, ut sibi consulat, & evadat in gratia per contritionem, & sic communicet, aut celebret, Confessione non præmissa, quia tale reservatum nullo modo potest absolvi à Confessario inferiori; non directè, quia non cadit sub potestate legitima Confessarii; nec indirectè, quia non supponitur aliud peccatum non reservatum ex vi absolutionis, cujus per concomitantiam absolvatur. Volpi *cit.v.n.*3360.

3126 Idem etiam venit dicendum extra casum necessitatis communicandi, si Confessarius ignarus pœnitentem de casu reservato, quem esse reservatum ignorat, sine legitima facultate absolvat: tunc namque, si pœnitens non subjicit Confessario inferiori nisi peccatum reservatum, non remanet in re absolutus ex defectu jurisdictionis Confessarii, licèt bona fides eum à sacrilegio excuset, si communicet: si verò unà cum reservato subjicit Confessario aliud peccatum non reservatum, tunc quidem remanet ab omnibus absolutus, directè à non reservato, indirectè à reservato, cum onere tamen accedendi ad superiorem pro reservato, superveniente notitia, quòd Confessarius prior non habebat facultatem super illo.

DE CIRCUMSTANTIIS PECCATORUM

3127 Circumstantia, *est accidens actui humano adjacens*. Circumstantiæ sunt septem.

Quis, Quid, Ubi, Quibus auxiliis, Cur, Quòmodo, Quando.

Quæ sunt necessariò in Confessione aperiendæ, si mutent speciem.

QUIS

3128 Significat qualitatem peccantis, v. gr. in peccato fornicationis, an sit conjugatus, voto castitatis ligatus, &c.

3129 Religiosus professus non tenetur exprimere circumstantiam Religiosi, sed voti, etiam si sit Sacerdos; quia sola virtus castitatis, & Religionis, tam à statu Religioso, quàm ab utroque voto intenditur. Nec explicare tenetur circumstantiam voti solemnis; quia votum solemne, & simplex non variant speciem, sed differunt accidentaliter secundum ma-

magis, & minus. Pariter mulier habens rem cum Religioso Sacerdote, sufficit, si dicat: *Habui rem cum habente votum castitatis*. Diana *p.3.tr.4.ref.67.*

3130 Conjugatus habens rem cum conjugata, tenetur utriusque statum exprimere; quia habetur in eo actu duplex malitia, & injustitia, quæ licèt sit ejusdem speciei, & contra eamdem virtutem, est tamen explicanda, ut explicetur peccatum in individuo, quod factum est, quòd aliàs non explicaretur. Tum quia frangere fidem, & cooperari, ut alter frangat fidem, sunt diversæ speciei. Idem dic, si uterque sit ligatus voto Castitatis: *v. num.* 2141. *&* 553.

Subditus injuria afficiens, aut percutiens superiorem, non sufficit, si dicat se percussisse, &c. Religiosum, sed debet circumstantiam superioris aperire; quia addit malitiam specialem contra observantiam superiori debitam.

Si quis haberet rem cum muliere dormiente, deberet circumstantiam aperire; quia inferret injuriam, nam dormiens est quasi invita: *v.num.*2143.

3131 Prælatus, seu superior non tenetur in peccato fornicationis, aut alio peccato hominis, circumstantiam prælationis exprimere, nisi peccet cum publicitate, & scandalo; quia talis circumstantia non mutat speciem: excipe peccata superioris, quæ scilicet ejus concernunt officium.

3132 Frigidus, & Eunuchus, si fornicetur aperire tenetur circumstantiam impotentiæ generandi; quia mutat speciem contra naturam, nam ejus caret fine, ad quem est à natura ordinata. Diana *p.3.tr.4.ref.*139.

3133 Religiosus habens votum solemne castitatis, si faciat votum se non polluendi, & se polluat, non tenetur exprimere hoc votum. Leander. quia utrumque votum eamdem virtutem intendit, imò secundùm non est distinctum, sed confirmatio primi.

QUID

3134 Circumstantiam se tenentem ex parte materiæ, & objecti peccati: v. gr. in furto, an calix sit consecratus, in percussione, an percussus sit Clericus, Pater, Mater, superior.

3135 Qui plura vota de diversis materiis ex se non præceptis emisit, illa omnia violans, sufficit, si dicat: *tot vota per tot vices fregi*: quia omnia sunt ejusdem speciei. Si verò sint de materiis ex se præceptis, tenetur illa exprimere, verbi gratia fregi votum castitatis, non furandi, &c. Idem dic, si jejunium illius diei, ad quod tenetur ex voto, aut præcepto, fuisset injunctum pro pœnitentia sacramentali; tunc namque illud frangens deberet exprimere votum, præceptum, & onus satisfactionis sacramentalis ob malitias specie distinctas, quas inde contraheret actus, ut infra dicemus de distinctione specifica, & numerica, *& num.* 3193.

3136 Secus est dicendum, si actus sit contra plura præcepta, aut contra votum pluries emissum. Unde si quis omittat sacrum die Dominico, quo occurrit festum Sancti, sufficit, si dicat se omisisse sacrum die festo; idem dic de voto replicato, quia præcepta, & respectivè vota sunt ejusdem rationis, ac proinde actus non desumit ex illis malitiam specie distinctam, juxta dicta in *loco citato vide num.* 1850.

UBI

3137 Locum peccati, v. gr. pollutio in Ecclesia: *vid. à num.* 559. *ad* 579. *Quibus auxiliis*, personam, qua usus est pro medio ad patrandum peccatum: v. gr. si ad provocandam mulierem usus est alia muliere, quod addit malitiam scandali contra charitatem: *v. à nu.* 328. *ad* 330. *Cur*, finem peccantis: v. gr. si quis furetur pecuniam ad fornicandum. *Quomodo*, modum, quo peccatum committitur: v.gr. si quis habeat rem cum muliere adhibendo violentiam. *Quando*, tempus, v. gr. si confessarius tractavit inhonesta cum muliere, quando illa confitebatur.

3138 Circumstantiæ, aliæ sunt mutantes speciem, quę scilicet faciunt peccatum opponi ad virtutes, seu honestates specie distinctas, ac proinde constituunt peccatum sub specie distincta, ut in allatis exemplis, & de quibus fusè facta est mentio in propriis materiis, præsertim *in 6 præc. dec.*

3139 Aliæ sunt aggravantes in infinitum, quæ scilicet materiam venialem transferunt in mortalem: ut mendacium cum gravi damno proximi: quæ dicuntur aggravantes in infinitum, quia quasi infinitè mortale in gravitate distat à veniali: & hæ sunt necessariò aperiendæ.

3140 Aliæ sunt aggravantes, vel minuentes intra eamdem speciem, quæ peccatum ad aliam speciem non transferunt, sed intra eamdem speciem augent, vel minuunt. Et istæ aliæ sunt parùm aggravantes, quas certum est non esse necessariò aperiendas; aliæ sunt *notabiliter aggravantes*, quæ scilicet faciunt unum peccatum mortale pluribus mortalibus intra eamdem speciem in gravitate æquivalere: ut est furtum mille aureorum, respectu furti viginti aureorum. De his est.

DIF-

DIFFICULTAS.

3141 AN *sint necessariò in confessione aperiendæ.*

Prima opinio tenet, circumstantias notabiliter aggravantes per se non esse necessariò aperiendas, sed aliquando per accidens, si peccatum propter talem circumstantiam habeat annexam censuram, vel reservationem. Diana *p.1.tr.7.ref.1.part.3.tr.4.ref.95.p.5.tr.14.ref.56.* Leander *de pœnit.tr.5.dis.8.qu.* 4. Lugo, Toletus, ArsdeKin *in tom.2.pag.227.nu.16.* Mastrius *disp.* 21. *qu.7. nu.*174. cum aliis ferè 60. Doctoribus apud Dianam, & Leandrum.

3142 Ratio est; quià Conc. Trid. *sess.*14.*c.*4. *& Can.* 7. enumerans ea, quæ in Confessione sunt de necessitate exprimenda, nullam mentionem facit de circumstantiis notabiliter aggravantibus, sed obligationem restringit ad numerum peccatorum, & ad circumstantias mutantes speciem; in doctrinalibus autem, quando ea recensentur, quæ necessaria sunt, si alia prętermittuntur, eo ipso virtualiter declarantur non esse necessaria: eò maximè quia, Conc. addit hæc verba: *Nil aliud ab Ecclesia pœnitentibus exigitur.* Igitur nullum apparet pręceptum, & nulla obligatio circumstantias notabiliter aggravantes aperiendi.

Tum quia opinio affirmativa est scrupulorum fomentum, valdè enim perturbaretur conscientia, & valdè durum esset, si teneretur discernere, in qua quantitate circumstantia est notabiliter aggravans, & in qua non; quoniam non est major ratio, cur in furto quantitas mille aureorum sit notabiliter aggravans respectu furti viginti aureorum, & non sic furtum viginti aureorum respectu furti unius aurei; sicut enim primum furtum est in quantitate æquivalente pluribus mortalibus, ita secundum.

Nec id requiritur, ut sit regula Confessario in danda medicina, ut obliget ad restitutionem; quia confessarius per hoc præcisè, quòd audiat furtum esse mortale, obligat pœnitentem ad restitutionem.

Unde concludunt, eum, qui furatus est, v. gr. mille, sufficere, si dicat: *Commisi furtum mortale.*

3143 Secunda opinio, cui adhæreo, affirmat esse necessariò aperiendas. Scotus *in* 4. *dist.* 17. *quæst. un. de* 2. *art. lit. N.* his verbis: *Nec solùm peccata, sed circumstantias peccatorum notabiliter aggravantes includit dictum præceptum;* qui non potest explicari de circumstantiis mutantibus speciem tantùm, nam exemplum affert de perseverantia, & diuturnitate peccati, quæ quidem non mutat speciem, sed solùm aggravat. Cajet. Sotus, Victoria, Ledesma, Joan. la Cruz. & alii. Ratio est, quia multoties sunt circumstantiæ tales, quæ intra eamdem speciem ita aggravant peccatum, ut judicio prudenti majorem malitiam afferant, quàm si adderetur circumstantia mutans speciem; igitur si circumstantia mutans speciem est necessariò aperienda, ita circumstantia præfato modo aggravans, quæ proindè dicitur notabiliter aggravans.

3144 Circumstantia igitur notabiliter aggravans non est illa, quæ solùm facit unum mortale pluribus intra eamdem speciem ęquivalere; alioquin, qui fornicatur, non tantùm deberet explicare copulam, sed etiam oscula, & tactus impudicos antecedentes, concomitantes, & consequentes proximè peccato principali, ad quod ordinantur, connexa; quod secundum communem est falsum; *Sed est illa, quæ ita intra eamdem speciem peccatum aggravat, ut judicio prudenti majorem malitiam afferat, quàm si adderetur circumstantia mutans speciem.*

3145 Hac ratione est circumstantia notabiliter aggravans, 1. In furto quantitas mille aureorum respectu viginti, 2. Excessiva diuturnitas, verbi gratia perdurare in odio, & voluntate occidendi inimicum plus quàm per tres menses, de qua perseverantia exemplificat Scotus *citat. vid. tom.* 3. *num.* 266. 3. Talis est (per plures, qui tenent, gradus consanguinitatis non differre specie) circumstantia copulæ cum matre, aut patre, 4. Talis respectu homicidii facti per scopletum, est occisio hominis patrata cum excessiva sævitie, verbi gratia cum obtruncatione nasus, linguæ, manuum, &c. Quem quæso (si non sit fera) non horret notabiliter tam excessiva crudelitas, ut certò non judicet hanc esse circumstantiam majorem gravitatem homicidio afferentem, quàm sit alia circumstantia mutans speciem, putà quàm si occisio per scopletum esset facta ad fornicandum?

Hæ quidem, & similes circumstantiæ notabiliter aggravantes, sunt necessariò aperiendæ Confessario tam ut medico, quàm ut judici, quia validiori indigent medicina, qua curentur, & majori satisfactione, qua purgentur, exemplo desumpto ex morbo, & delicto physico.

Neque hæc sententia est scrupulorum fomentum, si pœnitens probum & doctum Confessarium consulat; & si hæc teneatur regula, quòd *in dubio, an circumstantia sit notabiliter aggravans, censeatur non esse notabiliter aggravas;* quia nemo est spoliandus libertate ob obligationem dubiam: *vid. num.* 41.

De Circumstantiis plura alia dicta sunt in propriis materiis.

CONFESSIO ABSENTIS.

3146 NOn potest quis, nec licitè, nec validè, confiteri absenti per litteras, aut nuncium, & ab eo absolvi, etiam si reperiatur in articulo mortis, aut impotens ad accedendum ad illum, quia v.g. detinetur in carcere, &c. ita Scotus *in 4. d. 17. q. un. lit. Z.* quia Sacramenta exposcunt subjectum præsens. Constat ex ipsa forma absolutionis, *Ego te absolvo*, quæ non verificatur de subjecto absente, nam pronomen demonstrativum *Te* significat subjectum præsens, ut dictum est pariter de præsentia materię in Sacramento Eucharistiæ *n. 2953. & 2954.*

3147 Nec obstat, quòd matrimonium celebretur inter absentes per procuratores; quia contractus matrimonii (ut benè advertit la Cruz.) in quo fundatur ratio Sacramenti, non est immutatus à Christo in ratione contractus, sed elevatus in lege gratiæ in ratione Sacramenti; ac proindè, quando salvatur in ratione contractus, sicut salvatur inter absentes, salvatur etiam in ratione sacramenti: non sic Sacramentum pœnitentiæ, quod in ratione Sacramenti fuit à Christo institutum, ut requirat præsentiam subjecti, ut ex ejus forma liquet.

Tum quia talis modus confitendi absenti per litteras, aut nuncium, est expositus gravissimis periculis, revelationis Confessionis, scandali, & aliorum damni, quia ut ait Scotus *cit. ex natura sua est patulus*; quod cedit in grave præjudicium ipsius Sacramenti.

Hinc Clemens VIII. anno 1602. contrariam assertionem damnavit ad minus ut falsam, temerariam, & scandalosam, eamque sub excommunicatione doceri, aut in praxim deduci prohibuit.

3148 Eadem ratione invalida esset absolutio, si Confessarius præsentem audiret, & postea per litteras eum absentem absolveret.

3149 ArsdeKin *tom. 2. pag. 232.* addit, quòd *si aliquis per litteras, aut nuncium Sacerdoti absenti confessus fuisset, & postea ad illum in periculo mortis accurreret, & præsentem sine alia Confessione absolveret, validè, & licitè absolveret, sicut si alii testentur, aliquem moribundum, Sacerdote absente, dedisse contritionis signa, aut Confessionem petiisse, potest Sacerdos superveniens illum jam sensibus destitutum absolvere*. Et Clemens VIII. *non simpliciter absentis Confessionem, sed simul ejusdem absentis absolutionem damnavit*; ita ille, qui addit, Clementem VIII. super hoc casum consultum, sic respondisse.

3150 Idem docet Mastrius *disp. 21. quæst. 7. nu. 170.* in casu necessitatis, non extra, maximè, si infirmus Sacerdoti, cui peccata scripsit, accurrenti dicat: *Me accuso de omnibus peccatis, quæ scripsi*.

3151 Præsentia pœnitentis non est necesse, quòd sit omninò physica, ita ut pœnitens sit ante pedes Confessarii; sed sufficit moralis, quatenus statim discessit, est in eodem Templo, ad prospectum Confessarii, à quo parum distat: Et sic, si Confessarius aliquem defectum substantialem circa formam commisit, & pœnitens discessit, vel discessit antequam Confessarius perficeret formam, & admiratio esset adstantibus eum revocare, posset illum sic moraliter præsentem absolvere. Clericatus *cap. 123. num. 13.* ex Coton.

3152 Absolutio à censuris potest dari absenti; quia potest dari extra Sacramentum, nisi superior facultatem absolvendi committat cum clausula *in Confessione Sacramentali*. Clericatus *c. 123. n. 14. v. n. 3315.*

CONFESSIO IN SCRIPTIS.

3153 NEmo, etiam si sit impotens confiteri ore, ut mutus, &c. tenetur confiteri in scriptis, aut per interpretem, quia Confessio fuit à Christo instituta *secreta*, & hic modus confitendi est ex natura sua patulus. Scotus *in 4. d. 17. qu. un. litt. T.* & Diana *p. 5. tr. 6. res. 4.* Affirmat de impotente confiteri ore, si possit scripto, Leander *de Pœnitent. tr. 5. dis. 6. qu. 17.* Difficultas autem est, *an fieri possit in scriptis?*

3154 Et quidem in casu necessitatis, quo quis sit impotens confiteri, v. gr. quia mutus, ignotæ linguæ, &c. confiteri potest per nutus, interpretem, aut scriptum, dummodò Confessarius absolvendo sit præsens, quia, quòd Confessio sit secreta, & vocalis, non est de essentia Confessionis, sed modus sacramentalis, adeòque in casu necessitatis potest esse publica: *ut in num. 3114.* habetur ex Trident. *sess. 14. c. 5.*

3155 Extra casum necessitatis absolutè affirmat Leander *de pænit. tr. 5 disp. 6. q. 14. & 15.* quòd, si quis Sacerdoti præsenti tradat in scripto suam Confessionem tacitè legendam, & immediatè ante, aut post dicat: *de his omnibus peccatis scriptis me accuso*, valida, & licita sit confessio, quia implet præceptum Confessionis vocalis, dum voce fatetur peccata ibi scripta esse sua; & cum aliunde de illis habeat dolorem, ponit, quod requiritur ad Confessionis integritatem.

3156 ArsdeKin *in tom. 2. pag. 232.* & Moya hanc

hanc opinionem sequuntur in casu verecundiæ valdè magnæ.

3157 Dico tamen, extra casum necessitatis confessionem in scripto factam confessario præsenti esse grauiter illicitam, & inde inualidam. Mastrius *dis.21.q.7.n.*168. Faber, Brancatus, & alii Scotistæ, quia confessio vocalis est de præcepto diuino; constat *ex c. Quem pœnitet de Pœnit. dist.1. Præcepit enim Dominus mundandis, ut ostenderent ora sacerdotibus, docens corporali præsentia confitenda peccata, non per nutum, nec per scriptum manifestanda: dixit enim:* Ora mõstrate, *erubescentia enim victa timore offensi sit venia criminis:* hinc ut insinuat Scotus *cit. litt.Z.* erubescentia non excusat, sed sola impotentia, quoniam erubescentia est à Christo intenta, & inde est magna pars pœnitentiæ.

Tum quia opinio affirmativa potest esse scandalum, & occasio, ut confessio vocalis haud ampliùs, aut parùm præsertim à puellis usitetur, quia cum non possit faciliter discerni, quanta verecundia requiratur, quælibet puella posset affectare, & præsumere suam verecundiam esse magnam, & excedentem, ac proinde à confessione vocali excusari.

3158 A fortiori nec est licita, nec valida confessio, si quis Sacerdoti, qui fuit peccato præsens, dicat: *Me accuso de peccato illo, quod tu scis me heri commisisse;* quia hæc notitia non est sacramentalis, nec fuit ordinata ad Sacramentum, sed est extrajudicialis. Scotus *in 4.d.*16. *q.1. litt.E.*

3159 Confessarius autem nullo pacto potest dare absolutionem in scriptis, sed debet eam voce proferre: *v. num.*3109.

CONFESSIO DE SOLIS CONFESSIS.

3160 Confessio de solis mortalibus aliàs confessis est valida, & fructuosa: *Fructuosa*, quia habet augmentum gratiæ: *Valida*, quia habet omnes partes; peccata enim confessa considerari possunt ut remissa, & ut commissa; unde absolutio cadit supra illa ut commissa, quo pacto sunt materia sufficiens. Insuper substant nouæ materiæ proximæ, nempè nouæ contritioni, confessioni, & satisfactioni; requiritur enim nouus dolor.

CONFESSIO REITERANDA EST.

3161 Quoties est inualida; quod ex duplici capite contingere potest, 1. Ex parte pœnitentis, 2. Ex parte confessarii.

EX PARTE POENITENTIS.

3162 Est inualida, & reiteranda confessio, 1. Facta sine dolore, aut cum defectu alterius partis essentialis. Nec ad hoc ignorantia excusat; quia est defectus partis essentialis, nempè materiæ proximæ, 2. In qua quis voluntariè aliquod mortale omisit, 3. In qua quis accedit cum voluntate peccandi mortaliter; quia tunc non est dispositus, non enim habet verum dolorem, & propositum se emendandi: talis est, qui in occasione proxima peccandi reperitur, quam relinquere potest, & non vult.

3163 In casibus, in quibus quis, dum confitetur, peccat, seu indispositus ad Sacramentum accedit, sacrilegium committit.

3164 Rudis, qui sine certo numero, sed grosso modo mortalia indocto confessario confessus est, non tenetur, detecto errore, confessiones reiterare; Leander *hic tr.5. dis.5. q.71.* Diana *p.3.tract.4.ref.*89. quia fuerunt validæ, & fructuosæ, quoniam peccata fuerunt directè absoluta; non est autem obligatio iterùm subjiciendi clauibus peccata semel directè absoluta.

3165 Hinc Diana in *sum. ver.* Confessarius quoad Examen *num.* 38. ait: *Caveat, ne pœnitentes perturbet circa validitatem præteritarum confessionum. Nam, si interrogando illos de numero, respondeant, se numquam numerum expressisse, cum id bona fide fecerint, relinquendos in bona fide, ait Marchantius: nisi aliquod essentiale omisisse constet; nam confessiones alioquin non integræ materialiter possunt esse integræ formaliter ratione bonæ fidei, & sic sufficientes.*

3166 Non sunt reiterandæ confessiones bona fide factæ post confessionem inualidam, quia jam fuerunt validæ, & fructuosæ ratione bonæ fidei; sed solùm est reiteranda illa, in qua fuit defectus, postquam memoriæ occurrerit. Hinc qui culpabiliter mortale tacuit, & postea in aliis confessionibus est oblitus illius sacrilegii, quando tandem ejus recordatur, non tenetur ad has repetendas

NOTA CELEBREM DOCTRINAM.

3167 Quando reiteratur confessio inualida cum Sacerdote, qui priorem illam confessionem non audiuit, necesse est omnia mortalia distinctè, & in particulari repetere, exprimendo peccatum, quod tacuit, & sacrilegium, quod fecit.

Quando verò confessarius est idem, etiam si non recordetur peccatorum, nec distinctè, nec confusè, nec pœnitentiæ impositæ, sed solùm, quòd sibi confessus fuerit, tunc sufficit dicere defectum commissum, nempè peccatum, quod tacuit, sacrilegium, quod fecit, & peccata noua, si sint; de cæteris verò, aliàs à confessario auditis, se accusare in generali: *Item accuso me de omnibus peccatis, quæ in confessione inualida tibi aperui.* Quia in priori confessione pœnitens, licèt inualidè, verè distinctè ea declarauit, & confessarius pœnitentiam im-

impofuit. Ita Leander *tract.5.dif.5.q.91.* Diana *par.5. tract.14. ref.51.* D. Antoninus, Lugo, & alii.

3168 Dico tamen meliùs cum D. Thoma repetenda esse peccata distinctè, & in particulari, nisi confessarius eorum recordetur saltem in confuso, aut saltem nisi recordetur in confuso, & in communi status, ac vitæ pœnitentis, quam tunc ducebat, aut pœnitentiæ à se impositæ; Mastrius *disput.21.quæst.8. num.198.* Bonac. Navar. & alii: quia si sic non recordetur, non potest confessarius rectè fungi suo munere in medicina, & pœnitentia imponenda; benè verò si præfato modo recordetur.

3169 Hinc praxis est, ut confessarius, si pœnitenti sibi confesso absolutionem differat ad plures dies, vel quia confessio est longa, & non potest eodem die perfici; vel quia pœnitens est indispositus; tunc accedente termino dilationis, licèt non recordetur peccatorum confessorum distinctè, & in specie, sed solùm in confuso, non exigat, ut confessio repetatur, sed ut dolor eliciatur, & absolvit; quia pœnitens jam satisfecit confessionis integritati materiali.

3170 Hac ratione, qui eidem confessario est confessus, hoc modo uti poterit in confessionibus repetendis, si prudenter timeat, aut inveniat eas ex defectu veri doloris, propositi, aut ex aliquo capite fuisse invalidas, dicendo: *Accuso me de omnibus illis peccatis, quæ tibi in aliis confessionibus confessus sum.* Vide quantæ utilitatis sit eumdem semper adire confessarium.

EX PARTE CONFESSARII.

3171 INvalida, & reiteranda confessio est, 1. Si confessarius verba absolutionis substantialiter vitiaverit, aut intentionem actualem, vel virtualem absolvendi non habuerit, 2. Si careat jurisdictione, 3. Si sit excommunicatus vitandus, quatenùs est publicè denunciatus, vel notorius percussor Clerici; quia habet jurisdictionem impeditam. Valida autem est confessio, si confessarius excommunicatus vitandus, sit in loco, ubi ignoratur, & communi errore non habetur, nec creditur excommunicatus; insuper, si habeat titulum, quatenùs est Parochus, aut verè approbatus; quia in hoc casu Ecclesia supplet jurisdictionem, qua ille caret. Leander *cit.q.78. & 79. & com.* Non excusat autem error particularis. Vide fusè à *n.3256.*

3172 Valida est, & non iteranda confessio bona fide facta cum Sacerdote valdè ignaro, quia ad valorem sufficit notitia de peccato in communi, videlicet, quòd pœnitens habeat peccatum; sacrilega tamen, & inde iteranda est, si cum eo scienter, & ex malitia fiat; Leander *cit. q.74.* Diana *p.tr.3. tr.4. ref. 121.* Quilibet confessarius approbatus est censendus idoneus, nisi certò constet de opposito.

3173 Valida, & non iteranda est confessio facta bona fide cum confessario, qui ob surditatem, somnum, aut distractionem, aliqua mortalia non intellexit sine culpa pœnitentis, & solùm culpa erit in confessario: quòd si pœnitens id postea advertat, sufficit, quòd repetat ea, quæ probabiliter judicat, aut scit non fuisse audita.

3174 Si verò nescit, quod illud fuerit; si confessio est brevis, tenetur omnia repetere, quia de singulis potest prudenter dubitare; si longa, non tenetur omnia repetere; quia in tanta multitudine non potest de singulis prudenter dubitare, sed solùm confiteri debet peccatum illud in communi, dicendo: *Me accuso de peccato illo mortali, quod confessarius non audivit*: similiter, si sint aliqua non audita, quæ pariter determinatè discernere non potest.

3175 Probatur à pari, nam ex superiùs dictis, qui scit se commisisse aliquod mortale, & non recordatur quale fuerit, tenetur illud in communi, & in genere confiteri: similiter, qui dubitat de aliquo mortali à se commisso, tenetur illud dubium confiteri; & demum, qui dubitat de aliquo peccato in communi, an illud confessus fuerit, tenetur illud dubium confiteri; igitur, qui scit, vel dubitat, aliquod, vel aliqua mortalia non fuisse à confessario intellecta, debet illa in communi, & in genere confiteri, licèt nesciat in particulari, qualia illa fuerint.

3176 Debet tamen tunc determinare materiam, quantum fieri potest, v. gr. dicendo, *Scio, vel dubito, an confessarius audierit unum peccatum grave meum, & nescio quale fuerit; sed tempore illo solebam confiteri tales, vel tales species peccatorum.* Diana *p.4. tr.4. ref.198.* Leander *hic tr.5. dif.5. q.86.* Tamb. Lugo.

3177 Ad tollendos scrupulos, sciant fideles, quòd si ob aliquem defectum occultum contigerit aliqua eorum confessio invalida sine eorum culpa, in sequenti confessione valida, peccata illa fuerunt indirectè absoluta.

DE SATISFACTIONE.

3178 SAtisfactio Sacramentalis, *est compensatio pœnæ temporalis debitæ ob injuriam Deo illatam, consistens in operibus pœnalibus, & laboriosis à confessario taxatis.*

3179 Peccato enim mortali correspondet cul-

culpa, quę est offensa Dei, & pœna æterna; per sacramentum pœnitentiæ deletur tota culpa, itaut peccator redeat in Dei amicitiam; pœna verò non remittitur tota, sed commutatur de æterna in temporalem satisfaciendam in præsenti, vel in alia vita in Purgatorio. Hanc pœnam temporalem satisfactio sacramentalis compensat ultra suas vires ex opere operato, ita ut majorem pœnam compenset jejunium à confessario impositum, quàm voluntariè assumptum. Taxa autem soli Deo est nota.

3180 Satisfactio in voto, videlicet in proposito eam adimplendi, est pars essentialis sacramenti pœnitentiæ, se tenens ex parte materiæ proximæ; in esse autem exhibito, seu in executione, est pars integralis. Scotus *in* 4. *d.*16. *q.*1. *litt. E.*

3181 Hinc pœnitens pœnitentiam acceptare tenetur, itaut qui nullam acceptare vellet, non posset absolvi, quia non esset dispositus, nec verum dolorem haberet: ita com.

3182 Plures tenent eum posse pœnitentiam non acceptare, & absolvi, si dicat velle pęnam in Purgatorio solvere. Et quamvis etiam id admittat Scotus *in* 4. *d.*19. *qu. un. litt. D.* in casu, quo aliàs pęnitens recederet desperatus; hic tamen casus est metaphysicus, qui fortè numquam contigit, adeòque in praxi non est à communi recedendum.

3183 Confessarius verò debet esse prudens in pęnitentia imponenda, quamvis enim propriè pro peccatis contra Deum, ut superbia, pro pęnitentia injungenda sit oratio. Pro peccatis contra proximum, ut avaritia, eleemosyna. Et pro peccatis contra seipsum, ut peccata carnis, jejunium. Confessarius tamen debet uti prudentia, ut pęnitentiam imponat moderatam, convenientem statui, & conditioni personæ, ac pęnitentis fragilitati: hac ratione sæpè sæpiùs solent confessarii pro peccatis carnis non jejunia, sed orationes injungere. Imò si pęnitens roget, ut aliam pęnitentiam mitiorem imponat, non sit nimis rigidus confessarius, sed libenter immutet, ante oculos habens illud Matth.12. *Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet.*

3148 Confessarium posse pęnitentiam imponere liberam per modum consilii, non præcepti, tenent Diana, & Bonac. hìc.

3185 Probabiliùs tamen dico non posse. Mastrius *disputat.*21. *quæst.*11. *num.*281. Lugo, & alii, quia Conc. Trid. *sess.*14.*c.*8. præcipit; *Debent ergo Sacerdotes Domini, quantum spiritus, & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, & pęnitentium facultate, salutares, & convenientes satisfactiones injungere, ne, si fortè peccatis conniveant, & indulgentiùs cum pęnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur.* Quæ verba non indicant consilium, sed præceptum.

3186 Hinc ex una parte confessarius graviter peccat, si sine rationabili causa pro peccatis gravibus valdè levem pęnitentiam imponat, v. gr. *quinque Ave*. Rationabilis causa levem imponendi, est extraordinaria contritio, si pęnitens lucraturus sit Indulgentiam, aut Jubilæum, quia satisfactio satis ultra habetur per Indulgentiam. Sequitur ex Trid. *sess.*14. *cap.*8. *Eos fieri peccatorum participes, qui sine justa causa pro gravibus peccatis leves pęnitentias injungunt.* Nec compensant illa verba, *Quidquid boni feceris, &c.* quia sunt deprecativa. Busemb. *lib.*6.*tr.*4.*c.*3. *dub.*4. *n.*2. contra Dianam *p.* 3. *tr.* 4. *ref.*97. qui cum aliis affirmat.

3187 Optimum tamen consilium est, quòd injungat pęnitenti, ut ipse applicet merita, & satisfactiones passionis Christi. Utilis pęnitentia sunt Psalmi Pęnitentiales, litaniæ Virginis, aut Sanctorum, Psalmus Miserère: *v. pag.*1*. *prop.*21. ab Alex. VIII. *damn.*

3188 Ex alia parte, pęnitens graviter peccat, si pęnitentiam pro peccato mortali impositam non adimpleat aut diù ex negligentia differat. Si confessarius præfixit tempus, v. gr. jejunium Feria 6. communionem die Dominico, tunc implere debes: faciliter tamen potest à mortali excusari dilatio ad paucos dies. Si non præfixit tempus: Diana *par.*10. *tr.*12. *ref.*42. Leander *hìc tr.*5.*disp.*9.*q.*89. Escobar, Henriquez, Fernandez, & alii tenent posse, sine mortali differri ad unum annum; quia sicut confessio ab Ecclesia pręcepta potest differri ad unum annum, ita satisfactio à confessario imposita. Puto tamen adimplenda esse, quamprimum commodè potest, ut de voto *à num.*1841. *ad* 1847. Certum tamen est, quòd non teneatur quis pęnitentiam implerè ante absolutionem, aut communionem: *vide propos.*16. & 17. ab Alex.VIII. *damn.*

3189 Non peccat graviter, si omittat pęnitentiam pro venialibus, aut mortalibus aliàs confessis impositam; nec si de imposita pro mortalibus partem levem omittat: *v. num.*425.

3190 Qui pęnitentiam adimplet in statu peccati mortalis, non invalidat, aut illicitat confessionem præteritam; quia confessio præsens non vitiatur per mortale futurum.

Item satisfacit præcepto, sed non recipit tunc fructum, nempè effectum remissionis pœnæ; illum tamen recipit posteà recedente fictione, quando scilicet evadit in gratia; quia satisfactio suum effectum dat ex opere operato, nempè ex sacramento, quod est vivum; adeòque licèt satisfactio per mortale fuit mortificata, reviviscit recedente peccato.

3191 Sit exemplum de operibus mortuis, & mortificatis: *Opera mortua* sunt illa opera bona, quæ sunt facta in peccato mortali, quod est mors animæ, & hæc quia fuerunt nata mortua, non reviviscunt: *Opera mortificata* sunt opera bona, quæ fuerunt facta in gratia, quæ est vita spiritualis animæ, quæ accedente peccato mortali, evadunt mortificata, quatenus stante societate peccati mortalis non retinent rationem meriti ad vitam æternam; recedente verò mortali, & redeunte gratia per pœnitentiam, reviviscunt in ratione meriti, ex eo quia fuerunt nata viva: hinc sunt versus:

Illa reviviscunt, quæ mortificata fuere.
Vivere non possunt, quæ mortua nata fuere.

Opera autem bona, quæ fuerunt nata mortua, licèt non sint meritoria in ordine ad vitam æternam, nec per subsequentem pœnitentiam reviviscant, prosunt ad alios effectus, nimirùm ad obtinenda bona temporalia, ad humiliationem, & ad vitanda graviora tormenta in inferno, juxta versus Glossæ:

Quæ cum mortali bona fiunt, dant bona terræ,
Cor faciunt humile, & minuunt tormenta gehennæ.

3192 Potest pro pœnitentia imponi opus aliàs debitum ex præcepto, voto, &c. v. gr. jejunium in Quadragesima. Mastrius *dis.* 21. *quæst.* 11. *num.* 272. Aretinus, Poncius, & alii Scotistæ, Lugo, Amicus, Aversa, & quamplures, 1. Quia opus per præceptum rationem liberi, & meriti non amittit; sic nec rationem satisfactionis, 2. Quia opus aliàs præceptum potest elevari per claves ad effectum satisfactionis ex opere operato, 3. Quia licèt nemo possit per unicam solutionem duobus debitis satisfacere (quæ est ratio opinionis negativę) hoc est verum ex natura rei, minimè ex gratia, & benignitate creditoris unam solutionem pro duobus debitis accipientis, cujusmodi est Deus; ex Trid. *enim sess.* 14. *cap.* 9. habetur: *Docet præterea, ut non solùm pœnis, &c. sed etiam temporalibus flagellis à Deo inflictis, & à nobis patienter toleratis apud Deum Patrem, per Christum Jesum satisfacere valeamus*. Et tamen Deus illa dat in pœnam, juxta illud, *Propter peccata veniunt adversa*. Tum quia id est verum in materia justitiæ; at extra materiam justitiæ duabus obligationibus satisfieri, nihil obstare, ait Gobat. *to.* 3. *de voto n.* 241.

3193 Qui tamen tale opus, v. gr. jejunium diei Quadragesimæ omitteret, deberet utriusque præcepti circumstantiam in confessione aperire, non præcisè quia contra duo præcepta peccaret, sed quia contraheret duas malitias specie distinctas, ab ipsis præceptis intentas; præceptum enim Ecclesiæ intendit obedientiam, seu temperantiam; præceptum verò confessarii satisfactionem, & sic justitiam: *v. num.* 3135.

3194 Hæc dicta volo, quantum ad id, quod fieri potest; regulariter enim non debet imponi pro pœnitentia opus aliàs debitum. Imò nec pœnitens potest satisfacere per opus aliàs debitum, si confessarius id non expressit.

3195 Potest imponi pœnitentia applicanda pro animabus purgatorii; Tamb. *in meth. conf. pag.* 407. *n.* 16. Lugo, & alii, quia pœnitentia habet rationem satisfactionis ex duplici capite, 1. Quantum est ex parte operantis, & hæc prodest animabus, 2. Quantum est ex opere operato, & hæc prodest soli ipsi pœnitenti; nam est personalis ex institutione Christi, & consequenter pœnitens non frustratur satisfactione.

3196 Pœnitens tenetur per se ipsum pœnitentiam implere, itaut nec auctoritate propria, nec Sacerdotis, possit eam alteri committere. Mastrius *dis.* 21. *q.* 11. *n.* 287. Bonac. Lugo. Et quidem, quòd non possit id alteri committere auctoritate propria, probatur, quia licèt alius possit pro eo satisfacere ex opere operantis, ipse tamen, nec alius potest opus illud elevare ad vim satisfactionis ex opere operato; hoc namque spectat ad virtutem clavium, nempè ad ipsum confessarium; hac ratione non potest ipse pœnitens pœnitentiam sibi etiam in melius immutare: *v. prop.* 15. ab Alex. VII. *damn.*

3197 Nec id potest auctoritate Sacerdotis; quia tres actus *contritio*, *confessio*, & *satisfactio* sunt materia proxima, quatenus sunt in pœnitente: constat ex Trid. *sess.* 14. *c.* 3. *Sunt autem quasi materia hujus Sacramenti ipsius pœnitentis actus, nempè, contritio, confessio, satisfactio, qui quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramenti, ad plenamque, & perfectam peccatorum remissionem, ex Dei institutione requiruntur, hac ratione pœnitentiæ partes dicuntur.*

3198 Præceptum igitur satisfactionis est personale, nō minùs quàm præceptum jejunii, a u-

audiendi Missam ; &c. eò maximè quia pœnitens per pœnitentiam punitur, & curatur adeòque ille, & non alius debet medelam sumere, & pœnam subire.

COMMUTATIO POENITENTIÆ.

3199 POEnitentiam ab uno confessario impositam potest alius in benigniorem commutare; non solùm, si sit purè vindicativa, & satisfactiva, sed etiam si sit medicinalis, & præservativa; quia secundus confessarius se habet ut successor prioris in eodem Tribunali, tam ut Judex, quàm ut medicus.

3200 Si posterior confessarius non sit æqualis, sed inferior, potest pœnitentiam à superiore impositam pro non reservatis commutare; minimè, si pro reservatis, quia sicut in reservata non habet jurisdictionem, ita non potest illis judicium efformare, imponendo pœnam; benè verò pro non reservatis, quia quoad illa est æqualis.

3201 *Commutatio pœnitentiæ*, si fiat ab eodem confessario, fieri potest extra Confessionem, usquequò habet notitiam confusam peccatorum; quæ commutatio, & satisfactio erit sacramentalis, quia confessarius ex peracto judicio virtualiter retinet potestatem pœnam mitigandi,& commutandi ad petitionem & preces ipsius pœnitentis. Quòd si sit omninò oblitus, potest pœnitens rememorare in confuso. Imò ex pœnitentia data potest faciliter expertus confessarius statum pœnitentis dignoscere.

3202 Si autem fiat ab alio confessario, certum est, quòd fieri debeat in Confessione,aliàs satisfactio non esset sacramentalis.

3203 Difficultas tamen est, *an in nova confessione possit pœnitentia commutari non auditis peccatis præteritis, ob quæ fuit imposita?*

Affirmant Diana *p.2. tr.15. ref. 53.* Tamb. *in meth.conf.pag.*408.*num.*22. Nav. Tol.& alii; quia posterior confessarius, cum sit Judex,& medicus, potest de tota causa juxta præsentem pœnitentis dispositionem judicare. Idem tenet Joseph de Augùst. de eo, qui est oblitus pœnitentiæ injunctæ; nimirùm,quòd possit confessarius novam imponere juxta præsentem pœnitentis statum.

3204 Dico probabilius, quòd non possit non auditis saltem in confuso peccatis prioribus. Mastrius *dis.*21.*q.*11.*n.*295.Filliuc. Lugo, & alii, quia Judex non potest ferre sententiam, nisi cognita causa; & in nova confessione, licèt cognoscat causam præsentem, non cognoscit causam præteritam; igitur non potest disponere de sententia præterita, nisi notitiam saltem in confuso habeat causæ præteritæ. Poterit tamen aliquando confessarius expertus,ex ipsa pœnitentia præterita, causam præteritam in confuso cognoscere.

3205 Non placet Arsdekin *to.*2.*pag.*239.*nu.* 10. dicens,quòd oblitus pœnitentiæ, aut factus impotens ad illam implendum, non teneatur ejus loco ad aliam; quia pœnitentia imponitur in satisfactionem, & est pars integralis sacramenti, adeòque non tenet paritas de aliis præceptis, v.g. Missæ, jejunii,& votis. Tenetur igitur aliã à cõfessario petere. *v.à n.*1841.*ad* 1847.

DE SIGILLO.

3206 SIgillum sacramentale; *Est obligatio servandi secretum in omnibus, quæ in ordine ad absolutionem sacramentalem confessario aperiuntur*. Obligat jure naturali, Divino,& humano,& tam arctè,ut in nullo casu,etiam si salus propriæ vitæ, imò totius mundi inde penderet, liceat illud frangere, sive directè, sive indirectè.

3207 Ut peccata sub sigillo Sacramenti cadant, requiritur, quòd pœnitens ea aperuerit per Confessionem Sacramentalem, nempè animo se accusandi, & absolutionem recipiendi; secus, si ea aperiat alio fine, etiam si flexis genibus dicat: *Hoc tibi dico sub sigillo confessionis v.n.*2930.& *tom.*2.*n.*59.

3208 Sub sigillo Sacramentali cadunt omnia peccata, etiam publica,& circumstantiæ etiã impertinentes, ignoranter dictæ, tam ipsius pœnitentis, quàm complicis, & defectus naturales, etiam ignoranter manifestati, qui confessionem aliquo modo odiosam reddere possent, v.gr. quòd pœnitens sit illegitimus, &c. quia sigillum Sacramentale obligat ad occultandum omne id, quod confessionem odiosam reddere posset.

3209 *Aliæ verò conditiones, seu qualitates pœnitentis, quæ non sunt peccata, nec defectus morales, civiles, vel naturales, quæ non reddunt pœnitentem vilem, seu minoris existimationis, etiam si in confessione sint cognita, ad confessionis sigillum non obligant, nisi sub sigillo dicantur, & specificentur, quia non præsumuntur dici, ut secreta naturalia, neque reddunt Sacramentum odiosum. Sic pariter opera bona, & virtutes ipsius pœnitentis*: ita Mastr. *dis.*21. *q.*10.*n.*253.

3210 Non violat sigillum confessarius, si peccatum aliquod auditum referat, ita tamen ut nullo modo veniri possit in notitiam personæ, nec aliqua communitas infamari. At in hac re debet esse maximè cautus Confessarius, ut non loquatur de peccato proximè audito, nec in loco, ubi est auditus; quia sæpè astantes veniunt in notitiam personæ, quia fortè aliàs audierunt, aut sunt suspicati.

3211 Violat sigillum confessarius, si dicat in genere, Titium esse confessum mortale, aut

aut veniale in specie, v. gr. mendacium. Minimè, si dicat in genere esse confessum venialia, aut esse benè confessum, quia Confessio non fit nisi de peccatis, & absolutio non datur, nisi pro peccatis.

3212 *Si pœnitens ob indispositionem non absolutus petat cum aliis schedulam in testimonium factæ Confessionis, tenetur Confessarius eam illi tradere, aliàs indirectè Confessionem revelaret: At si ille merè fictè ad Confessionem accessit, nimirùm ad vitandum infamiam, &c. & Confessarius esset certus, quòd idem ad Communionem accederet, deberet schedulam negare, quia ex una parte Confessio illa non est sacramentalis, ex num. 2930. ex alia cooperaretur simulationi ad communionem sacrilegam:* ita ferè Arsdekin *tom. 2. pag.* 236. *nu.* 7. *v. num.* 1733.

3213. Violat sigillum, si pœnitentiam pro mortali imponi solitam revelet, v.gr. Psalmos pœnitentiales, coronam, &c.

3214 Non violat sigillum, si revelet pœnitentiam pro veniali imponi solitam, puta unum Pater, & Ave; Clericatus *c.* 125. *num.* 8. Idem Diana *p.* 5. *tr.* 11 *ref.* 31. tenet, si unum Miserere, aut quinque Pater, & Ave; quia non indicat nisi Confessionem venialium.

3215 Violat verò, si dicat superiori, in tali domo à se sæpè postulari facultatem pro reservatis. Clericatus *cit. num.* 13.

3216 Qui *num.* 15. ritè tenet, violare sigillum Confessarium, si dicat: *Non absolvi Titium.*

(Nisi addatur causa, quæ excludat omnem manifestationem, seu suspicionem peccati puta quia materiam non reperit, vel tempus non habuit suam explendi Confessionem; quamvis etiam in his, & similibus locutionibus sit partè os aperiendum, & cum magna cautela. Coton. *num.* 29. & 30. Ubi etiam notat, non esse licitum dicere de publico peccatore, Confessus est mihi suum peccatum.)

3217 (Si contingat, Confessarium proprium peccatum confiteri non posse, nisi revelet alterius peccatum in Confessione auditum suum reticere tenetur; quia præceptum sigilli Sacramentalis strictius obligat, quàm præceptum confitendi omnia mortalia; hoc enim solùm est affirmativum, illud negativum.) Ita Arsdekin *tom.* 2. *pag.* 236. *num.* 11. Id tamen longè priùs docuit Scotus *in* 4. *d.* 21. *q.* 2. *lit. M. ver. Ad aliud dico.*

3218 Confessarium, qui in Confessione ex socio conspirationis novit sibi insidias parari, posse se continere domi, divertere à silva, &c. quia id non est revelativum Confessionis, sed indifferens ad peccatum confessum, vel non confessum, cum æquè potuisset haberi, si peccatum non esset confessum; tenent Scotus *in* 4. *d.* 21. *qu.* 2. *litt. M.* Tamb. *in meth. conf. p.* 412. *cap.* 6. *num.* 5. Bonac. Fenech. Arsdekin *tom.* 2. *pag.* 237. qui hanc addit rationem: *Quia fuga hæc per se nullum peccatum manifestat, sed solam peccati Confessionem, quoniam peccatum socii illi antea cognitum habuerunt.* Leander *hic tr.* 5. *disp.* 10. *qu.* 68. & 69. Busemb. *lib.* 6. *tr.* 4. *c.* 3. *dub.* 1. *num.* 5. addit: *Ad sui ipsius gubernationem licere tali casu ea scientia uti, videri probabilius, v. g. abstinendo à calice, in quo scitur esse venenum, deflectendo à silva, in qua paratam sibi mortem sciat ex alius latronis Confessione.* Docent Sylv. Henr. Coninch. Layman & quamvis Lugo id neget in casu, quo inde ex sociis sequatur damnum pœnitenti; etiam in hoc casu concedit. Coninch. cum aliis; quia damnum per accidens sequitur: *v. tom.* 3. *num.* 365.

3219 Diana *verò part.* 5. *tr.* 11. *ref.* 46. cum Riccardo, Nav. Suario, & Soto, rectè, & clariùs rem distinguit: videlicet, si in casibus prædictis, & similibus, ex diversione, & fuga Sacerdotis ob propriam vitam servandam, sequeretur aliqua suspectio apud alios de peccato confesso, aut periculum damni pœnitentis, tunc non posse Sacerdotem se divertere, etiam si sit in mortali, sed de contritione provisum teneri ingredi silvam, vinum venenatum in Altari sumere, & Deo se commendare; quia sigillum sacramentale ob bonum fidelium, & reverentiam Sacramenti, fortiùs obligat, quàm salus totius mundi, & multò magis, quàm propria vita servanda: quæ suspicio faciliter contingeret; quia socii conspirationis, videntes Sacerdotem post auditam Confessionem complicis, se divertere ab itinere certè assumpto, &c. jam suspicarentur de delicto conspirationis confesso; & possent in socium irruere; tunc enim diversio, & fuga, licèt non sit ex natura sua manifestativa sigilli, talis est hic & nunc ex circumstantiis.

3220 Si autem contingat, quòd circumstantiæ sint tales, ut ex diversione, & fuga, nulla directè, aut indirectè oriatur suspicio peccati confessi, v. gr. quatenus socii complicem confitentem non viderunt, &c. tunc Sacerdotem ob vitam servandam posse licitè se divertere.

3221 Confessarius nullo pacto uti potest notitia habita in Confessione pro externo aliorum regimine, administratione Sacramentorum, &c.

3222 Hinc non potest Sacerdos negare Eucharistiam, matrimonium, suffragium, &c. ei, quem ex Confessione scit esse indignum, impeditum, &c. Nec Abbas Monachum, quem

ex

ex Confessione scit esse concubinarium, è loco, aut Officio removere potest. Ita Scotus *in* 4. *d.*21. *q.*2. *litt. N.* Ubi hoc notabile documentum affert:

3223 *Si dicas: non apponit remedium ad salutem ovis suæ. Respondeo: consulat sibi in foro pœnitentiæ meliori modo, quo poterit, ut illum locum sibi periculosum dimittat; si noluerit, non attentet esse Deum, sed defectus occultos, sibi secundum justitiam incorrigibiles, Dei correctioni dimittat.*

3224 Hinc Clemens VIII. Decr. de an. 1591. die 26. Martii generaliter prohibuit hujusmodi notitiæ usum: *Tam superiores pro tempore existentes, quàm Confessarii, qui postea ad superioritatis gradum fuerint promoti, caveant diligentissimè, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in Confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur.*

3225 Quo non obstante Decreto, Tamb. *in Meth. Conf. pag.*412. *§.* 2. & Mastrius *in Theol. mor. disp.*21. *q.*10. *art.*2. duplicis generis distinguunt actus, 1. Qui versantur circa personam pœnitentis, ut eum punire, è loco removere, ei suffragium, aut communionem negare, &c. 2. Qui non exercentur circa personam pœnitentis, sed sunt illi extrinseci, v. gr. servo non tradere clavem arcæ, superiorem claudere fores, unde scit subditum noctu exire; &c. Qua præmissa distinctione, tenent in Decreto comprehendi actus primi, non secundi generis, quia per hos nihil in exteriori gubernatione contra personas singulares decernitur: Et illis superior utitur ob bonum proprium, vel ipsius pœnitentis, vel communitatis, vel alterius innocentis, & ut scandalum vitetur, ita tamen, ut nec directè, nec indirectè sigillum violetur; alioquin sciens ex unius complicis Confessione, se fore occidendum, non posset se domi continere, etiam si inde nulla sequeretur suspicio peccati confessi: Ita illi, & Mastrius pro se citat D. Thomam *hic q.*11. *art.*1. *ad* 3. D. Bonavent. *d.* 22. *part.* 2. *quæst.* 1. & Scotum *in* 4. *d.* 21. *quæst.* 2. *§. ad argum.*

3226 Cæterùm novissimè adest Decretum S. Inquis. Univ. Rom. de anno 1682. prohibens; *Ne quis publicè, aut privatim doceat, aut defendat, licere uti scientia ex Confessione acquisita cum gravamine pœnitentis, quamvis secluderetur quæcumque ejus revelatio, & quamvis multò majus gravamen ejusdem pœnitentis ex non usu sequeretur, mandans etiam universis Sacramenti pœnitentiæ ministris, ut à tali doctrina in praxim deducenda prorsus abstineant,* apud Arsdekin *tom.* 2. *pag.* 238. & Fenech. de sigillo.

3227 Pro externa igitur subditorum gubernatione, superior super peccato ex Confessione cognito ita se gerere debet, ut si numquam illud audivisset, ac proinde habeat in mente dictum Scoti: *Non attentet esse Deum.*

3228 Nec potest superior ex notitia peccati in Confessione habita, inquirere media ad illud sciendum extra Confessionem, ad finem sic puniendi subditum, aut alium actum circa personam pœnitentis exercendum; quia ex hoc maximè odiosum redderetur Sacramentum pœnitentiæ, nedum ipsi pœnitenti, verùm etiam ceteris fidelibus, si scirent, Confessarium ex notitia Confessionis habere ius expiscandi eamdem notitiam extra Confessionem, & inde actiones contra earum personas patrandi.

3229 Confessarius, non obstante Confessione, potest uti notitia peccati, quam aliunde habet, dummodò eam nullo modo per notitiam Confessionis adjuvet, & absit scandalum; quia non utitur notitia Sacramentali.

3230 Confessarius, si ex complicis Confessione sciat pœnitentis peccatum, quod ipse non confitetur, non potest ipsum de eo speciatim interrogare, sed solùm in genere, *an habeat aliud peccatum, quod confiteatur*; quòd si neget, eum tenetur absolvere, si aliàs impeditum non inveniat.

3231 Si illud sciat extra Confessionem, ex auditu fide digni, tenetur eum interrogare in specie; quòd si neget, debet pariter eum absolvere, quia putare potest illud cum alio Confessario esse confessum; vel relatorem deceptum esse; quia in pœnitentiæ foro credendum est pœnitenti, sicuti contra se, ita & pro se. Si tamen illud certò constet Confessario, quatenus v. gr. furantem, blasphemantem, &c. vidit, & certò sciat non esse cum alio confessum, tunc si neget, eum absolvere non debet, utpotè indispositum. Arsdekin *tom.* 2. *p.*237.

3232 Nullo pacto licet Confessario loqui cum pœnitente de peccatis in Confessione auditis; quia ruborem affert, & reddit odiosam Confessionem; licet autem de ipsius pœnitentis licentia; quàm concedere censetur, si ipse prior de illis loqui incipiat.

3233 Si Confessarius in Confessione gravem errorem commisit, qui pendeat in futurum, v. gr. quia bona fide consuluit contractum, quem postea usurarium reperit, tenetur petere à pœnitente licentiam loquendi de materia Confessionis præteritæ ad salutem animæ illius pertinente. Si pœnitens neget, probabilius est, quòd possit de peccato, circa lo-

loqui, ac errorem corrigere, 1. Quia tunc *propriè non loquitur extra Confessionem, sed perficit eam, quæ incohata, & imperfecta erat*, 2. *Quia in casu mali consilii, nil loquitur de Confessione præterita, sed suum consilium malè datum revocat*. Arsdekin *tom.* 2. *pag.* 236. *num.* 13. & Fenech. Quod si pœnitens audire non velit, debet Confessarius eum monere, quòd sit in malo statu, denegando licentiam, & recusando audire.

3234 Si pœnitens, ob aliquem bonum finem, v. gr. ad consilium à doctiori petendum, ad malum aliquod avertendum, &c. licentiam det Confessario, de proprio peccato, aut alia re Confessionis cum alio loquendi, potest Confessarius sine fractione sigilli, cum eo loqui, sed non cum altero, ad quem licentia non fuit concessa; quia id, quod pœnitens potest facere per se, potest per alium facere; nec Confessio odiosa redditur: licentia autem debet esse expressa, & nullo modo sufficit præsumpta; quia talis præsumptio est odiosa, aut periculosa; imò tunc peccatum manifestare debet, de quo consilium petit, non peccatorem.

3235 Dixi, *ob aliquem bonum finem*; quia, ut ritè advertit Scot. *in* 4. *d.* 21. *qu.* 2. *litt. L.* jus sigilli Sacramentalis non est tantùm ipsius confitentis, sed etiam totius communitatis fidelium, quæ aliàs maximè perturbaretur, & ipsius Sacramenti, cui ipse pœnitens renunciare non potest; ac proinde non potest pœnitens ex lubricitate, & levitate licentiam Confessario dare de re ad Confessionem pertinente loquendi, nec Confessarius ea uti debet sine magna Sacramenti irreverentia.

3236 Ille verò, cui Confessarius peccatum de pœnitentis licentia manifestavit, ob consilium, aut aliam causam ad absolutionem Sacramentalem spectantem, ad sigillum Sacramentale tenetur, quia est notitia ex Confessione orta, & ad confessionem ordinata. Arsdekin *cit. pag.* 237. *n.* 15.

3237 Ad sigillum Sacramentale tenentur ultra Confessarium, interpres ille, quem Confessarius super re Confessionis consuluit, laicus, qui Sacerdotem se fingens, Confessionem excepit, aut qui casualiter peccatum confitentis audivit; item ille, cui Confessarius sacrilegè revelavit peccatum: ita Scotus *in* 4. *d.* 21. *q.* 2. *litt. N. L.* qui advertit, præfatos præter Confessarium teneri sigillo Sacramentali, ita ut sacrilegium contra Sacramenti reverentiam committant, si de eo peccato loquantur, quatenus ad eos notitia ex Sacramento pervenit; non tamen cum eodem rigore, quia non subjacent pœnis Canonicis, quibus ipsi Confessarii subduntur; quæ *in cap. omnis, utriusque sexus de pœnit. & remis.* sunt depositio, & perpetua pœnitentia in arcto Monasterio luenda.

3238 Pœnitens non tenetur ad sigillum sacramentale; tenetur verò ad secretum naturale, quoad ea, ex quorum manifestatione sequeretur gravis infamia sui, aut Confessarii. Omninò *vide casum n.* 2930.

CAPUT V.

De Ministro Sacr. Pœnit.

3239 Minister hujus Sacramenti est solus Sacerdos. In eo, ut validè absolvat, requiritur intentio, potestas ordinis, & jurisdictionis. Potestas ordinis dicitur potestas remota, potestas verò jurisdictionis potestas proxima, quatenus Sacerdos vi ordinationis accepit à Christo potestatem ad absolvendum, sed non accepit subditos. Unde jurisdictio Confessarii; *Est jus in subditos ad exercendam potestatem absolvendi, quam ex vi ordinis Sacerdos habet*. Hinc absolutio à Sacerdote data sine jurisdictione, est nulla, ex Trid. *sess.* 14. *cap.* 7. Quia Sacramentum pœnitentiæ est actus judicii, qui, si exerceatur in non subditum, est nullus: *v. n.* 3285.

3240 Hinc fit, quòd simplex Sacerdos non approbatus non possit validè absolvere à venialibus, aut mortalibus aliàs Confessis, ita Mastrius *disp.* 21. *q.* 8. *n.* 202. Faber, Brancatus, & Scotistæ; quia licèt materia sit libera, absolutio est sententia, & actus judicii, qui in non subditum est nullus. Unde oppositæ opinionis usus fuit prohibitus ab Innoc. XI. *ut in n.* 2935.

3241 Jurisdictio est triplex, ordinaria, delegata, & ex concessione juris.

Ordinaria, habetur ratione officii; eam habet Summus Pontifex in omnes Christi fideles. Episcopus, & ejus Vicarius in omnes ad suam diœcesim pertinentes. Parochus in suos Parochianos; & Prælati Regulares in suos subditos, tales sunt Generales, Provinciales, Priores, & Guardiani, qui quidem alia approbatione non indigent, ut suorum subditorum Confessiones excipiant; quia tam ex jure communi, quàm ex statutis nostri Ordinis, sunt proprii Sacerdotes.

Parochus relicta Parochia indiget approbatione; Sieri *de Pœnit. num.* 757. *cum com.* quia tunc cessat Officium Parochiale, ratione cujus competit potestas ordinaria.

3242 *Delegata*, quæ non ex vi officii, sed

ex concessione ordinarii Sacerdoti communicatur.

3243 Parochus, aut obtinens beneficium, cui est annexa cura animarum, non indiget alia approbatione; benè vero, si officium, vel beneficium relinquat. Arsdekin *tom.* 2. *pag.*207. *num.*2.

3244 *Ex concessione juris*, competit habentibus jus, vel privilegium eligendi pro se Confessarium non approbatum. Tales sunt Cardinales, & Episcopi.

Item Prælati Religionum, videlicet Generales, Provinciales, Commissarii, Visitatores, Superiores locales, Commissarii, & Procuratores Curiæ Romanæ, & Vicarii Conventuum in Capite, qui gubernant in Capite, hoc est, qui gubernant in absentia, aut morte superioris localis. Melphi *in comm.cap.*7. *stat.*1.*q.*1. & 7. Præfati Confessarium eligere possunt non solùm in Conventu, sed etiam extra, sicut etiam extra possunt suorum subditorum confessiones audire; quia privilegium est personale, non locale. De Episcopis alio modo discurrit Diana *par.*3. *tract.*2.*ref.*3. contra Villalobos *in sum. tom.*1. *tr.*9. *diff.*15. *num.*4.

Parochi, aut qui beneficium Curatum habent, non possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario; quia non sunt Prælati: *v.propos.*16. *ab Alex.VII. damn.* & *n.*3275.

3245 In articulo mortis quilibet simplex Sacerdos, non approbatus, imò excommunicatus vitandus, hæreticus, &c. si non sit alius promptus, potest quoslibet fideles à quibusvis casibus, & censuris etiam reservatis absolvere, ex Trid. *sess.*14. *c.*7. quia in articulo mortis nulla est reservatio, & Trid. nullum excipit Sacerdotem, sed amplè loquitur: *Verumtamen piè admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atque ideò omnes Sacerdotes, quoslibet pænitentes, à quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt.*

Hinc pro tali casu, & Ecclesia dat jurisdictionem, & tollit omne impedimentum Canonicum ex parte Sacerdotis: *vide tom.*3. *num.* 171.

3246 Quàmplures Doctores, Diana, Lugo, Poncius, Faber, & alii apud Mastrium *disp.*21.*q.*8. *num.* 203. ritè sub articulo mortis etiam comprehendunt periculum probabile mortis, cum hoc solo discrimine, ut in periculo mortis Sacerdos absolvere possit directè à quibusvis peccatis, etiam reservatis; à censuris verò reservatis non nisi sub conditione, ut periculo elapso coram Superiore se præsentet, nedum pro satisfactione, & ut stet ejus mandatis, sed etiam pro absolutione: *v. num.*3355. & 3359.

3247 *Articulus mortis*, propriè est tempus illud, quo mors certò instat de proximo, & est inevitabilis.

3248 *Periculum probabile mortis*, est illud, in quo non instat certò, sed ex sæpè contingentibus probabiliter timetur mors; tale est in eis, qui prælium, aut periculosam, & longam navigationem proximè sunt aggressuri: *v. n.*3357.

JURISDICTIO DELEGATA.

3249 NOn confertur, nisi aliquo signo externo; quia Sacramentum est signum sensibile externum. Sufficit tamen quodcumque, quod reverà, & judicio prudenti, in talibus circumstantiis indicet intentionem conferentis jurisdictionem.

3250 Unde non est necesse, quòd fiat per litteras; adeòque qui fuit ab Ordinario oretenùs designatus Confessarius, validè absolvit, antequàm expediantur litteræ, nisi Ordinarius expresserit, se nolle jurisdictionem conferre, nisi expeditis litteris. Diana *par.*1.*tr.*14. *resol.*41. Sieri *de pænit. n.*699. Leander *de pænit. disp.*11.*q.*80.

3251 Item Ordinarius, si videns Sacerdotem non designatum audientem confessiones in circumstantiis, in quibus posset commodè impedire, & non impediat, censetur jurisdictionem illi conferre; in ordine tamen ad confessionem illam, minimè ad alias in futurum. Sieri *cit. num.*693. ex Gobat. *tract.*7. *num.*8. & Leandro *cit. q.*94. Nam (ut doctè ponderat) [sumus in materia, in qua judicium prudentum facit intrinsecam rationem.]

3252 Et convincit à pari; nam [sicuti in sententia omnium, ut testatur Nav. *in sum. c.*22. *num.* 58. est sufficiens signum externum voluntatum celebrantium sponsalia, si contrahentibus parentibus, filii sileant, cum facilè, si vellent, reclamare possent; cur non erit sufficiens signum externum consentientis Episcopi, qui cum possit impedire, silet?]

Idem tenet in iisdem circumstantiis, si Episcopus non videat, sed certò sciat, cum eadem sit ratio.

3253 Hic tamen Confessarius à principio confessionis mortaliter peccavit, quia incepit confessionem excipere sine jurisdictione. Adeòque pœnitens, detecto errore, tenetur peccata illa priora repetere; & sufficiet de illis se accusare in genere, si hoc faciat in eadem confessione, & cum eodem Confessario, dicendo: *Me accuso de omnibus peccatis, quæ jam manifestavi.*

Non

3254 Non sufficit ad conferendam jurisdictionem ratihabitio de futuro, videlicet: quòd Sacerdos prudenter credat ordinarium ratihabiturum confessionem; quia ex Trid. *sess.* 14. *cap.* 6. ad valorem hujus Sacramenti requiritur jurisdictio actualis, quam non dat ratihabitio de futuro; quia hæc non est, sed erit.

3255 Sufficit autem ratihabitio de præsenti. Leander *cit. q.* 94. Sieri *cit. num.* 694. cum Com. Quæ non sufficit, si sit purè tacita, seu præsumpta, quatenùs si ordinarius sciret, actu concederet; quia voluntas non fertur in incognitum, sed requiritur, ex *n.* 3249. quòd sit aliqua circumstantia, ceu signo physicè, aut moraliter externata: talis est in casibus *n.* 3251. & 3252. expressis. Item, si Ordinarius signa complacentiæ, & gaudii super talibus confessionibus expresserit, & hæc dicitur licentia tacita externata. Sieri *cit. num.* 695.

Hinc rectè subdit Sieri *c. n.* 694. cum Tancr. (Quòd si Sacerdos petat ab Episcopo licentiam audiendi confessiones, & nulla subsit ratio denegandi hanc facultatem, atque Episcopus taceat, habetur tunc licentia pro concessa; & rectè quidem discurrunt, si casus talis sit, ut verè non sit ratio denegandi licentiam, & Episcopus, si velit, possit facilè denegare, nec illud silentium reduci potest ad prudentem denegationem licentiæ; positis enim his conditionibus, silentium est signum externum concessionis; quia hic valet, Qui tacet, consentire videtur.)

ERROR COMMUNIS

3256 Cum titulo colorato, seu putativo, à legitimo Superiore collato dat jurisdictionem. Hæc sententia est moraliter certa, quam docent communiter Jurisperiti, & Theologi. Diana *par.* 8. *tr.* 1. *ref.* 94. Cardenas *disert.* 2. *cap.* 6. *art.* 5. Sieri *à num.* 700. Leander *de pœnit. disp.* 11. *q.* 101. & innumeri ad ipsos. Ex jure civili, *l. Barbarius, ff. de offic. Prætoris.* Et ex Jure Canonico, *cap. Infamis* 3. *q.* 7. his verbis: *Si servus, dum putaretur liber, ex delegatione sententiam daret, quamvis postea in servitutem depulsus sit, sententia ab eo dicta, rei judicatæ firmitatem tenet.* (Ubi (subdit Cardenas) decernitur, quòd quamvis servus sit incapax jurisdictionis, si tamen communiter ignoretur esse servus, & ex delegatione exercuerit jurisdictionem, gesta per ipsum valeant, non quia habuerit verum titulum ad exercitium jurisdictionis, sed quia Princeps propter utilitatem publicam illa valida facit.)

3257 Error igitur communis cum titulo dat jurisdictionem ob bonum commune, ad favorem fidelium, ad vitanda gravia incommoda, quæ aliàs sequerentur, eò maximè, quia aliàs innumeræ animæ perirent.

3258 Hinc validè absolvit Sacerdos, si adsit titulus coloratus, & error communis, peccat tamen, si sciat nullitatem sui tituli.

3259 Error communis cum titulo colorato tunc habetur, quando Sacerdoti fuit à legitimo Superiore collatus titulus requisitus ad actum, v. gr. titulus Parochi, Confessarii, &c. sed vel nulliter, in quantum erat incapax ob aliquem occultum defectum, & impedimentum, putà quia simoniacus, &c. vel in quantum titulum amisit: talis autem incapacitas, aut amissio communiter ignoratur, sed communiter putant fideles, eum verum habere titulum.

3260 Error communis sine titulo tunc habetur, quando Sacerdoti non fuit à Superiore legitimo collatus titulus requisitus ad actum, sed ipse illum fingit, aut ignoranter credit, & dicit habere; talis autem fictio, & carentia tituli communiter ignoratur. Id contingit in Sacerdote, cui cum falsa licentia confessiones audit, aut cum falsis Bullis pro Parocho se gerit, sed communi populi errore legitimus habetur.

3261 Errorem communem sine titulo non conferre jurisdictionem, sed requiri titulum putativum à legitimo Superiore collatum, tenent Nugnus *q.* 8. *art.* 5. *dub.* 1. *diff.* 1. *pag.* 436. Lugo *de just. tom.* 2. *disp.* 37. *num.* 23. & quàmplures apud Leandrum *de pœnit. disp.* 11. *q.* 102. Verricelli *tr.* 2. *q.* 25. *num.* 3. & Cardenas *disert.* 2. *c.* 6. *art.* 5. *n.* 151.

3262 Est tamen verè, & certò probabilis sententia docens, quòd error communis sine titulo jurisdictionem conferat. Diana *p.* 4. *tr.* 4. *ref.* 122. Basilius Pontius *de matrim. lib.* 5. *c.* 20. Verricelli *cit. num.* 15. Sieri *de pœnit. n.* 701. Leander, & Cardenas *cit.* ac quàmplures alii apud ipsos. Ratio est, quia etiam in hoc casu sequerentur eadem incommoda, quæ sequerentur, quando adest error communis cum titulo colorato.

3263 Ex præmissis doctrinis Sieri *cit. à num.* 702. has colligit sequelas.

(Sequitur primò, quòd quamvis ego putem, & cum gravissimis Theologis probaverim, *in tract. de fide*: Deum numquam permissurum, ut Romanus Pontifex incidat in hæresim occultam, juxtà illud Christi Domini: *Rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua*: vel si fortassis incidat Pontifex in hæresim occultam, Deum detecturum esse Ecclesiæ; nihilominùs si Pontifex incideret in occultam hæ-

hæresim, desineret esse Pontifex, ut docet communis contra aliquos; sed jurisdictio ab ipso collata, quia adest error communis, titulusque coloratus, validè esset collata, supplente Ecclesia defectum. Tancredi *tom.* 4. *tr.*1. *q.*39.

3264 Secundò, quod si mortuo Episcopo, vel revocato Vicario Generali, communiter ignoretur mors Episcopi, vel revocatio Vicarii, valent acta ipsius ex jurisdictione, quam tradit Ecclesia, ratione erroris communis, & tituli colorati. Lessius *lib.*2. *cap.*29. *dub.*8. & communis.

3265 Tertiò, quòd si Parochus, vel jure, vel ab homine, privatus est titulo Parochiali, validè absolvit, si defectus communiter ignoretur, quia stante errore communi, & titulo colorato, supplet Ecclesia. Sic communiter Doctores.

3266 Quartò, quòd cum innumeræ animæ perirent, si Ecclesia, stante errore communi, non suppleret jurisdictionem casu, quo abesset titulus coloratus; ideò dicendum est, quòd posito solo errore communi, Ecclesia suppleat. Hæc illatio est communissima; maximè inter Recentiores: sexdecim pro ea citat Diana *part.*2. *tr.*16. *ref.*45. *& par.* 8. *tr.*1. *resol.*94. *& par.*11. *tr.*2. *ref.*69.

3267 Quintò, quòd si Confessarius est excommunicatus denunciatus, sed id communiter ignoretur, habet ab Ecclesia tunc jurisdictionem ratione erroris communis.

3268 Hinc, si excommunicatus denunciatus audiat confessionem, ubi non est denunciatus, vel tantum temporis sit elapsum, ut communiter ignoretur ejus excommunicatio, validè absolvit, supplente Ecclesia ob communem errorem. Dominicus Sotus *in* 4.*dist.*1. *q.*5. *art.*6. Navar. *in summ. c.* 9. Cajet. *in summ. verb. Absolutionis impedimenta*, Petrus à Soto *de confess. lect.*6. & alii communiter.

3269 Sextò, valere absolutionem datam ab approbato ad annum, etiam anno elapso, si tamen id communiter ignoretur. Sic communis; quamvis ipse Confessarius graviter peccet absolvendo.

3270 Septimò, valere absolutionem virtute Bullæ, etiam Bulla revocata, si revocatio communiter ignoretur; supplet enim Ecclesia ob errorem communem. Henriquez *lib.*6. *cap.*6. *num.*12.

3271 Octavò, quòd si Episcopus fictè dederit licentiam audiendi confessiones, valent absolutiones, si fictio illa communiter ignoretur. Sanch. *de matr. lib.*3. *disp.*22. contra Petrum de Ledesma *de matr. q.*45. *art.*5 *punct.*3. *dub.*3.

3272 Nonò, quòd cum, stante errore communi, suppleat Ecclesia conferendo jurisdictionem, si post communem errorem incipiat in populo dubitatio de jurisdictione Sacerdotis, debet indagari veritas; at adhibita debita diligentia, si adhuc dubium remaneat, validæ sunt absolutiones, quia prævalet possessio acquisita ex præcedenti errore communi. Tamb. *lib.*4.§.7.)

3273 Denique certum est, quòd error particularis, etiam cum titulo colorato, jurisdictionem non conferat.

CONSUETUDO COMMUNIS DAT JURISDICTIONEM.

3274 Sensus autem non est, quòd propriè ipsa consuetudo det jurisdictionem, sed quòd sit evidens signum collatæ jurisdictionis ab Ecclesia, seu Superiore: in quantum Superior videns, & potens impedire, ne jurisdictio illa exerceatur, eo ipso, quòd non impediat, consentire videtur, & jurisdictionem conferre. Verricelli *tract.*2.*qu.*25.*num.*7. Cardenas *dissert.*2.*cap.*6. *art.*6. Sieri *de pœnit. à n.* 713. & Doctores communiter apud ipsos docentes, hoc esse certum: vide dicta de consuetudine *à n.*237. *ad* 256.

3275 Ex vi consuetudinis, Sieri *cit. à n.*714. plura infert, & maximè quatuor.

Primò: Imperatores, Reges, eorumque uxores posse eligere in Confessarium quemcumque Sacerdotem. Angles, Vasquez, Hurtadus, Suarez, & alii.

3276 Secundò: Magnos Principes posse eligere in Confessarium quemcumque approbatum. Tannerus *to.*4 *disp.*6.*q.*9. *n.*54. ex Soto.

3277 Tertiò: Sacellanum Imperatoris habere jurisdictionem ad absolvendam Imperatricem. Mendo *in epit. verb. Confessarius n.*35.

3278 Quartò: Cardinales posse sibi eligere Confessarium non approbatum ab Episcopo. Delugo, Diana, Pasqualigus. Immò & posse eligere pro tota sua familia in Confessarium Sacerdotem non approbatum. Pasqualigus, & Thomas Hurtadus, addentibus Delugo, Busemb. Leander, Mercero, Naldo, & aliis, posse Cardinales dare licentiam alicui ex suis familiaribus, ut eligat in Confessarium aliquem determinatum Sacerdotem, etiam non approbatum ab Episcopo; qui poterit familiarem Cardinalis absolvere extrà domum Cardinalis. Hæc omnia fieri posse innuit consuetudo, quæ ostendit, Cardinales esse Ordinarios propriæ familiæ. Attamen consuetudo non approbat, quòd Cardinales, ratione dignitatis, possint excine-

pere ubique confessiones, ut testatur communis opinio contra Thomam Hurtadum.]

DIFFICULTAS EST.

3279 *An Ecclesia suppleat, seu det jurisdictionem Confessario absolventi ex opinione verè & practicè probabili circa jurisdictionem?*

Quid in hac re sit dicendum, & ego sentiam, satis liquet ex dictis *à n.82. ad* 100. Pro majori autem ubertate, ac lumine, non erit abs re, quid specialiùs Doctores dicant referre.

Certum moraliter esse, quòd Ecclesia suppleat, & det jurisdictionem Confessario absolventi ex opinione verè, & practicè probabili circa jurisdictionem, etiam si talis opinio coram Deo sit falsa, docet Verricelli *tr.2.q.25. disert.2. cap.6. art.6.* Filliuc. Castropal. Diana, & quàmplures alii apud ipsos; cujus sententiæ certitudinem moralem fundant in consuetudine, hoc syllogismo: certum est, quòd consuetudo det jurisdictionem; certum est adesse consuetudinem absolvendi ex opinione verè, & practicè probabili circa jurisdictionem; ergo certum est, quòd ex tali consuetudine Confessarii habeant jurisdictionem absolvendi ex opinione verè, & practicè probabili.

3280 Pro majori sic discurrit Cardenas *cit. n.161.* [Nam certum est in jure, quòd *consuetudo dat jurisdictionem*. Ex *cap. Cum contingat, de foro compet.* ubi sic statuitur: *Nisi fortè hi, quibus delinquentes ipsi deserviunt, ex indulgentia, vel consuetudine speciali jurisdictionem hujusmodi valeant sibi vendicare*. Et Glossa *ibi adjuncta verb. Vel consuetudine*, ait: *Nota, quòd consuetudo dat jurisdictionem, & ex cap. Romana, de sentent. excommun. in 6.* prohibens jurisdictionem quibusdam absolvendi à censuris, subjungit Pontifex: *Salva contraria super hoc consuetudine, si quam habent*. Ubi Glossa repetit eadem verba supra relata, quòd *consuetudo dat jurisdictionem*. Idem constat *ex cap. Romana, de foro compet. in 6.* Gloss. ibid. *verb. Consuetudine, & cap. Ut litigantes, de officio Ordinarii, & cap. Dudum, §. Scilicet, de electione, & cap. Cum quidam, de except. in 6.* illis verbis: *De re per Ecclesiasticum Judicem judicata, in casu, quod ad eum pertinet cognitio, de consuetudine, vel de jure, &c.* Ubi Glossa repetit eadem verba, quæ supra. *Et cap. Duo simul, de officio Ordinarii*, dicitur: *Cum sit in Canonibus definitum, Primates, vel Patriarchas nihil juris præ cæteris habere, nisi quantum Sacri Canones concedunt, vel prisca illis consuetudo contulit ab antiquo*. Constat etiam ex Concil. Trid. *sess.22. in decr. de reform. cap.3.* illis verbis: *Si alicui ex prædictis dignitatibus in Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegiatis, de jure, seu CONSUETUDINE jurisdictio, administratio, vel officium non competat, &c.* Ex quibus verbis patet, jurisdictionem competere ex consuetudine.]

3281 Pro minori, sic ait: [Quòd autem detur talis consuetudo, negari non potest; quia eam affirmant communiter Doctores, quorum communis opinio in quæstione facti facit certitudinem moralem, ut probavi *in 1. par. crit. theol. disp.12. cap.5. num. 73.* (ultra experientiam, qua omnes videmus, ita practicari apud Sapientes.) P. Suarez *tom.4. in 3. par. disp. 27. sect. 4. num. 7.* ait: *Confirmatur ex universali Ecclesiæ consuetudine, quæ est sufficiens signum jurisdictionis, ut suprà dictum est. Est autem universalis Ecclesiæ usus, ut Sacerdotes securè utantur hujusmodi jurisdictione* (probabili) *in administratione hujus Sacramenti*. Et quamvis P. Suarez *num.8.* dixerit, hunc discurrendi modum esse probabilem; non tamen dixit, esse solùm probabilem consuetudinem Ecclesiæ, sed illam tradit ut indubitabilem.

Lugo Card. *disp.19. de pœnit. sect. 2. num.31.* agens de hac consuetudine absolvendi cum jurisdictione probabili, ita asserit: *Et hæc est PRAXIS omnium fidelium, & totius Ecclesiæ*. Et idem repetit *num.33. & 34.*]

3282 Denique pro consequentia subdit: [Audiendus est Bonacina *tom. 2. disp.5. de Sacram. pœnit. q.7. punct.5. §.4. num.5.* ubi sic ait.] Ex quo infertur, eum, qui sequitur opinionem prebabilem Doctorum sentientium, ipsum habere jurisdictionem absolvendi à reservatis, seu privilegium absolvendi non esse revocatum, validè agere, quæ agit, ac si re ipsa jurisdictionem haberet, & privilegium nondum esset revocatum, etiam si fortè opinio illa probabilis à parte rei non subsistat, sed falsis realiter nitatur fundamentis; nam Ecclesia supplet jurisdictionem; alioquin sequerentur eadem incommoda, quæ sequerentur, Ecclesia non supplente jurisdictionem, quando adest error communis, & titulus coloratus. Et hoc eodem modo communiter loquuntur Theologi ferè omnes. Quo pacto non loquerentur Authores, si non esset ita in praxi receptum. Quid autem est praxis communis, nisi consuetudo?

3283 Eamdem sententiam tenet Leander cum aliis *in tr. de pœnit. disp. 11. q.103.* hac motus ratione, quòd non minùs potens sit sapientum opinio, quàm error populi communis ad dandam jurisdictionem.

3284 Certum tamen omninò est, quòd Ecclesia-

clesia non suppleat, seu det jurisdictionem Confessario absolventi ex opinione tenuiter probabili, ut constat ex dictis *à n.* 53.

DE APPROBATIONE.

3285 APprobatio, quamvis ex vulgari usu loquendi confundi soleat cum iurisdictione, propriè, & reverà ab illa distinguitur; nam Approbatio, *est judicium Ordinarii de idoneitate Sacerdotis ad Confessiones excipiendas*, seu, *cui possit conferri jurisdictio ad Confessiones excipiendas*; quod judicium stare potest absque jurisdictione, ut si Episcopus non obstante judicio de idoneitate Sacerdotis, eum non deputaret ad audiendas Confessiones. Item Confessarius approbatus ab Episcopo non habet jurisdictionem ad absolvendum à casibus Bullæ Cœnæ, eam tamen habet per Bullam Cruciatæ, approbatione supposita, ut infrà de Bulla: *v. à num.* 3239.

3286 Quoad approbationem, est Decretum Trid. *sess.* 23. *de refor. c.* 15. *Decernit Sancta Synodus, nullum etiam Regularem posse confessiones sæcularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut aliàs idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat*.

3287 Confessarius Regularis pro confessionibus sæcularium, ultrà approbationem Episcopi, requirit approbationem sui Prælati Religionis, nempè Generalis, vel Provincialis: Ex *Clem. cap. Dudum, de sepult.* adeòque qui approbatione Episcopi, sine sui superioris approbatione utitur, illicitè confessiones excipit, sed validè, quia Trident. pro valore nullam aliam approbationem requirit, nisi Episcopi.

3288 Approbatio *ad Beneplacitum*, non expirat per mortem concedentis, aut ejus amotionem ab officio; quia ejus beneplacitum, & voluntas, eo ipso, quòd non fuerit revocata, moraliter perseverare censetur. Tambur. *tom.*2. *pag.*31. *n.*8. Diana *p.*6. *tr.*6. *ref.*48.

3289 Confessarius, sive sæcularis, sive Regularis, injustè reprobatus, non potest validè confessiones excipere; quia Trident. ad valorem sacramenti approbationem Episcopi requirit, quam injustè reprobatus non habet.

Eadem ratione approbatus cum limitatione ad tempus, sexum, aut locum, non potest validè terminos limitationis excedere; unde licèt status Religiosus suppleat defectum ætatis ab Episcopis pro mulieribus requiri solitæ, approbatus tamen solùm pro viris, non potest validè mulierum confessiones audire; præsertim post Bullam Clem. X. ubi *v.* §. 3. & §. 4. *n.* 3292. & 3293. *v. prop.* 13. & *prop.* 36. *ab Alex. VII. damn.*

Quamvis enim de hujusmodi limitationibus ad favorem Confessariorum Regularium plura scripserint, Villalobos *tom.*1. *tr.*9. *diff.* 53. *n.*2. Leander *de pœnit. tr.* 5. *disp.*11. *à q.*83. *ad q.* 91. & quàmplures apud eos fundati in pluribus locis Canonicis, præsertim illo *Clem. Dudum, de sepult.* ubi fratribus Prædicatoribus, & Minoribus à suo superiore Episcopo præsentatis, & ab illo injustè non approbatis, eo ipso Pontifex approbationem concedit, his verbis: *Si verò iidem Prælati fratribus ad audiendas confessiones, ut præmittitur, electis ejusmodi licentiam exhibere recusaverint: Nos ex nunc ipsis, ut confessiones sibi confiteri volentium liberè, licitèque audire valeant, gratiosè concedimus, de plenitudine potestatis Apostolicæ*, apud Arsdekin *tom.*2. *pag.*152.

3290 Modò tamen extat Bulla Clem. X. quæ *Episcopis, & Regularibus*, in materia Prædicationis, & Confessionis, omninò esse debet unica Regula prorsùs servanda. Ubi præsertim attende verba Bullæ: *de* §. 3. & 5. Bulla est, ut sequitur.

CLEMENS EPISCOPUS.

§. 1. [SUperna, &c. Nos attendentes, quòd aliàs diversis temporibus prædictæ dubitationes, & controversiæ nonnullis Prædecessorum Nostrorum Summorum Pontificum Constitutionibus, earumque Declarationibus definitæ fuerint: Ejusmodi definitiones in unum collectas, ut magis, magisque dissensionum tollantur semina, & in posterum firmior in Agro Dominico Pax Christi floreat; pro summo, quo fungimur, Apostolatus officio, novis Apostolicis litteris muniendas duximus, & roborandas: Itaque consilio nonnullorum. Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium, & dilectorum filiorum Romanæ Curiæ Prælatorum, pietate, doctrina, & prudentia præstantium, & matura deliberatione nostra, atque ex certa scientia; hac generali & perpetuò valitura Constitutione decernimus, ac declaramus.

3291 §. 2. Regulares, qui in Ecclesiis sui Ordinis prædicare voluerint, teneri ab Episcopo Diœcesano benedictionem petere: Prædicare tamen posse, quamvis illam non obtinuerint: Quòd si Episcopus benedictionem nedum non concesserit, sed etiam contradixerit, nec in prædictis quidem Ecclesiis licere Regularibus prædicare: Eosque contravenientes, ab illo tamquam Sedis Apostolicæ Delegato, censuris, aliisque pœnis Ecclesiasticis

clesiasticis in vim Constitutionis fel. rec. Gregor. XV. Prædecessoris nostri, incipientis, Inscrutabili Dei providentia, coerceri, & puniri posse. Episcopum tamen absque justa, & rationabili causa contradicere non debere: Et hujusmodi benedictionem teneri etiam Regulares petere, si in quibuscumque Oratoriis sui Ordinis sermonem coram populo, vel in Ecclesiis, aut ad crates Monasteriorum Sanctimonialium, eorum jurisdictioni subjectarum, licèt clausis januis, & nullus sæcularis ibi intersit, habere voluerint. Posse autem Episcopum licentiam concessurum Regularibus in Ecclesiis, quæ suorum Ordinum non sunt, prædicare volentibus illos, quamvis ab Universitatibus, aut à Magistratibus laicis nominatos, etiamsi Episcopi Antecessores per tempus immemorabile hanc licentiam absque examine concedere consueverint, quoad doctrinam examinare: Si ita ipsius arbitrio, quod moderatum, & discretum esse debet, visum fuerit: Et licentiam prædicandi semel iisdem concessam ob rationabiles causas, licèt occultas, prædicationem tamen concernentes, suspendere: Non posse tamen Episcopum generatim prohibere Regularibus, quin in Ecclesiis suorum Ordinum prædicent.

3292 §. 3. Ad hæc Religiosos ab Episcopo ad confessiones sæcularium in sua Diœcesi audiendas approbatos, non posse in alia Diœcesi eas absque Episcopi Diœcesani approbatione audire, quamvis pœnitentes subditi sint ejus Episcopi, à quo ipsi Religiosi jam fuerant approbati. Et generaliter approbatos ab Episcopo ad personarum sæcularium confessiones audiendas, nequaquam censeri approbatos ad audiendas confessiones Monialium sibi subjectarum: Sed egere quoad hoc speciali Episcopi approbatione: Atque approbatos pro audiendis confessionibus Monialium unius Monasterii, minimè posse audire confessiones Monialium alterius Monasterii. Itidemque Confessores extraordinarios semel deputatos, atque approbatos ab Episcopo ad Monialium confessiones pro una vice audiendas, haud posse expleta deputatione in vim approbationis hujusmodi illarum confessiones audire. Sed toties ab Episcopo esse approbandos, quoties casus deputationis contigerit. Cæterùm in Monasteriis, ac etiam Collegiis, ubi juxtà Regularia instituta vivitur, posse tam Prælatos Regulares, quàm Confessores Regularium eorumdem Monasteriorum, seu Collegiorum, audire confessiones illorum sæcularium, qui inibi sunt verè de familia, & continui commensales, non autem illorum, qui tantùm ipsis deserviunt. Illos autem Religiosos, qui ad confessiones audiendas idonei generaliter reperti fuerint ab Episcopis, generaliter quoque, & indistinctè absque aliqua limitatione temporis, certorumque locorum, aut generis personarum, in Diœcesi propria admittendos.

3293 §. 4. Quoad cæteros verò, qui non adeò idonei reperientur, si petierint se admitti, arbitrio Ordinariorum relinqui, ipsos cum limitata facultate, prout eisdem Ordinariis magis expedire videbitur, probare, & admittere; semel autem simpliciter approbatos, posse in Diœcesi Episcopi approbantis quovis anni tempore, etiam Paschali, & quorumcumque etiam infirmorum confessiones audire, absque ulla Parochorum, vel ipsius Episcopi licentia. De qua tamen confessione teneri dictos Religiosos eorumdem infirmorum Parochum illicò certiorem reddere. Et hoc posse illis ab Episcopo sub pœna suspensionis à facultate audiendi confessiones præcipi: Sufficere tamen, ut certioratio hujusmodi fiat saltem per scripturam, apud ipsum infirmum relinquendam.

3294 §. 5. Et eos, qui dictis Religiosis simpliciter approbatis Paschali tempore confessi fuerint, constitutioni, quæ incipit, Omnis utriusque sexus, quoad confessionem dumtaxat satisfecisse censendos. Regulares verò ad ejusmodi confessiones audiendas prævio examine simpliciter, & absque ulla temporis præfinitione ab ipsomet Episcopo, secùs autem si ab ejus Vicario, aut ab Antecessoribus Episcopis, approbatos, non posse ab eodem, qui sic approbavit, iterùm examinari; aut ab eisdem confessionibus audiendis suspendi, seu licentias illis concessas revocari, nisi nova superveniente causa, quæ ipsas confessiones concernat. De qua tamen haud necessarium esse, ut in actis constet; nec eam teneri Episcopum ipsis Regularibus significare; sed Sedi Apostolicæ dumtaxat, ubi eam sibi aperiri postulaverit. Porrò si Regulares cum scandalo, aut aliàs inhonestè vivant, vel aliquod delictum committant, per quod rationabili Episcopi judicio videantur à confessionibus suspendendi, in quo ipsius Episcopi conscientiam oneratam esse volumus, cum præcipua Ministri Sacramenti Pœnitentiæ qualitas sit vitæ integritas, ac morum honestas; utique eam causam ad Confessionis ministerium pertinere, ac proindè nihil obstare, quominùs ob eam possit Episcopus Regulares à semetipso approbatos suspendere, aut repellere à confessionibus au-

audiendis. Attamen confessiones audiendi facultatem omnibus simul unius Conventus Regularibus Confessoribus adimi ab Episcopo inconsulta Sede Apostolica nullatenùs posse. Ex facultatibus per Mare Magnum, aliave privilegia Regularibus cujuscumque Ordinis, Instituti, aut Societatis, etiam JESU, concessis, factam eis non esse potestatem absolvendi in casibus ab Episcopo sibi reservatis. Et per Confirmationes dictorum privilegiorum, quas Regulares à Sede Apostolica post Sacrum Concilium Tridentinum obtinuerunt, nequaquam revixisse privilegia priùs ab eodem Concilio, aut deindè Apostolicis etiam Decretis sublata, atque extincti, si quæ habebant, absolvendi à casibus Episcopo reservatis.

3295 §.6. Et habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis, non ideò à casibus Episcopo reservatis posse absolvere. Posse autem Regularem Confessorem in ea Diœcesi, in qua est approbatus, confluentes ex alia Diœcesi à peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa, ubi idem Confessor est approbatus, absolvere, nisi eosdem pœnitentes noverit in fraudem reservationis ad alienam Diœcesim pro absolutione obtinenda migrasse. Vigore supradictorum privilegiorum, nequaquam licere Regularibus, etiam satisfacta parte, absolvere pœnitentes à censuris quoad externum, & judiciale forum, & absolutos ab eis in foro pœnitentiali, utique non censeri absolutos in exteriori judicio, & contentioso. Quinimò censuris Ecclesiasticis irretitos, & denunciatos ab Episcopis, cogi posse, gerere se pro talibus, etiamsi à Regularibus fuerint absoluti. Quoties exhibitis aliquibus Regularium Apostolicis privilegiis coram Episcopo, ab eo judicetur ipsa non suffragari casui, de quo agitur: Si dictorum privilegiorum verba obscura sint, & ambigua, non esse ad Metropolitanum provocandum, sed cum ejus sit interpretari, cujus est condere, dictorum privilegiorum interpretationem Sedis Apostolicæ judicio, prout aliàs Constitutione Prædecessoris nostri fel. rec. Clementis IV. statutum fuit, esse exequendum.

3296 §.7. Decernentes sic, & non aliàs, &c. irritum quoque, & inane, quidquid secus super his à quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus quibusvis Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis in favorem quarumcumque personarum, atque quorumvis Ordinum tam Mendicantium, quàm non Mendicantium, Militiarum, etiam Sancti Joannis Hierosolymitani, Congregationum, Societatum, etiam JESU, ac cujusvis alterius Instituti, etiam necessariò, & individuo exprimendi, Monasteriorum, Conventuum, Capitulorum, Ecclesiarum, & aliorum quorumcumque tam Sæcularium, quàm Regularium locorum, necnon illorum etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, vel consuetudinibus, etiam immemorabilibus, exemptionibus quoque, Indultis, & privilegiis etiam in corpore juris clausis, aut ex causa, & titulo oneroso, vel in limine fundationis concessis, etiam Mari Magno, seu Bulla aurea, aut aliàs nuncupatis: Conservatorum deputationibus, eorumque, atque aliis inhibitionibus, quibus Episcopi deferre minimè teneantur, & quibusvis aliis sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, necnon irritantibus, & aliis decretis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, aut aliàs quomodolibet, etiam per viam communicationis, seu extensionis, concessis, & iteratis vicibus approbatis, & innovatis; quibus omnibus, etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, & formis, specialis, specifica, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenore hujusmodi, ac si de verbo ad verbum nihil penitùs omisso, & forma in illis tradita observata, inserti forent, præsentibus pro plenè, & sufficienter expressis, & insertis habentes, illis quoad ea, quæ eisdem præsentibus adversantur, illis aliàs in suo robore permansuris, harum serie specialiter, & expresè derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque, &c. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo septuagesimo, Undecimo Kalendas Julii, Pontificatus Nostri Anno primò.] Hæc Bulla.

3297 Verè de familia, & continui commensales dicuntur Oblati, Donati, seu Tertiarii, atque etiam sæculares, qui Religiosis deserviunt, & insuper intra eorum Monasteriorum septa habitant, vivunt, ac dormiunt, atque sub eorum Prælatorum obedientiam degunt, non ratione voti, sed ratione servitii; hi namque gaudent privilegiis Re-

Religiosorum, quibus inserviunt, etiam si salario stipendiati sint; adeòque Confessarii Regulares possunt eorum Confessiones audire ex sola approbatione Prælati Regularis, sine approbatione Ordinarii loci. Quo privilegio non gaudent illi sæculares, qui tantùm inserviunt; sed cum sæcularibus exteris extra Monasteria habitant, & vivunt. Turanus *tit. de Confessorib. n.12.pag.117.*

3298 Confessarii approbati pro fratribus non censentur approbati pro Novitiis. Melphi *in cap. 6. stat.7. q.10.* Quod probat ex Decretis Clem. VIII. pro Novitiis, ubi dicitur: *Magistro soli Novitiorum confessiones audiendi cura committatur*. Et injungitur, ut eis Confessarii extraordinarii bis, aut semel in anno deputentur. Et ex nostris statutis, quæ prohibent, Novitios aliis à Magistro confiteri; unde concludit Melphi, eorum confessiones factas alteri à Magistro, esse invalidas. Est contra Bord. *ref.4.num.1.* qui tenet esse validas, putans Decreta Clem. VIII. pro Novitiis non obligare sub culpa.

Certum est, quòd si Novitius frui nolens Regularium facultate confiteretur cum Confessario ab Ordinario approbato pro sæcularibus, valida esset confessio. Melphi *cit.*

Confessiones juvenum professorum factæ cum Confessariis approbatis pro fratribus, aliis à Magistris, sunt validæ. Melphi *cit.* nisi Provincialis in approbatione juvenes professos sub cura Magistrorum degentes expressè excluserit.

DE CASIBUS RESERVATIS.

3299 Licèt ignorantia censuræ, irregularitatis ex delicto, &c. excuset à censura, irregularitate, &c. ignorantia reservationis non excusat à reservatione; quia reservatio non est pœna, sed medicina; est enim limitatio potestatis confessariorum ad bonum regimen, & ob bonum publicum facta, ut scilicet fideles ab iis peccatis committendis absterreantur, dum vident ea non posse ab ordinariis Confessariis absolvi. Tum quia reservatio est restrictio jurisdictionis, quæ tota pendet à voluntate superioris; adeòque non oportet, ut eam sciat Reus, sed Confessarius.

3300 Reservatio non est facienda, sicut neque excommunicatio major est ferenda pro venialibus, aut mortalibus jam confessis, sed pro mortalibus gravioribus; ita Doctores communiter: vide Tamb. *tom.2. pag.40. de cas. res. cap.2. num. 3.* Leandrum *de pænit. tr. 5. disp. 11.q.6.* Mastrium *in theol.mor.disp.21.q.9.n.214.* Ratio communis est. 1. Quia venialia, & mortalia confessa sunt materia libera; adeòque eorum reservatio esset inutilis. 2. Quia reservatio est ab Ecclesia instituta ad coercenda delicta atrocia; constat ex Trid. [illegible] 4. *cap. 7.*

[Magnoperè verò ad Christiani populi disciplinam pertinere Sanctissimis Patribus nostris visum est, ut atrociora quædam, & graviora crimina, non à quibusvis, sed à Summis dumtaxat Sacerdotibus absolverentur; unde meritò Pont. Max. pro suprema potestate sibi in Ecclesia universali tradita, causas aliquas criminum graviorum suo potuerunt peculiari judicio reservare. Neque dubitandum est, quin hoc idem Episcopis omnibus in sua cujusque Diœcesi, in ædificationem tamen, non in destructionem, liceat pro illis in subditos tradita supra reliquos inferiores Sacerdotes authoritate, præsertim quoad illa, quibus excommunicationis censura annexa est:] *v. n.151.1999.*

3301 Hinc Clemens VIII. pro casibus reservandis pro Religiosis edidit Decretum tenoris sequentis:

[Sanctissimus D. N. jam pridem accuratè perpendit, & re ipsa comperit, quòd reservatio facultatis absolvendi Religiosos pœnitentes à peccatis quibusdam gravioribus, nisi superiores admodùm prudenter, ac moderatè illa utantur, nonnullos infirmiores, qui interdum superiori suo conscientiæ maculas detegere formidant, adducere posset in æternæ damnationis periculum, & spiritualis remedii desperationem.

Quocirca, ut huic malo sanctitas sua opportunè provideret, decrevit, ut nemo ex Regularium superioribus peccatorum absolutiones sibi reservet, exceptis iis, quæ sequuntur, aut omnibus, aut eorum aliquot, prout subditorum utilitati expedire in Domino judicaverit.

1. Veneficia, incantationes, sortilegia.
2. Apostasia à Religione, sive habitu dimisso, sive retento, quando eò pervenerit, ut extrà septa Monasterii, seu Conventus fiat egressio.
3. Nocturna, & furtiva è Monasterio, seu Conventu egressio, etiam non animo apostatandi facta.
4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale.
5. Juramentum falsum in judicio Regulari, seu legitimo.
6. Procuratio, auxilium, seu consilium ad abortum faciendum post animatum fœtum, etiam effectu non secuto.
7. Falsificatio manus, aut sigilli Officialium Monasterii, aut Conventus.

8. Fur-

8. Furtum de rebus Monasterii, seu Conventus, in ea quantitate, quæ sit peccatum mortale.
9. Lapsus carnis opere consumatus.
10. Occisio, aut vulneratio, seu gravis percussio cujuscumque personæ.
11. Malitiosum impedimentum, aut retardatio, aut aperitio litterarum à superioribus ad inferiores, & ab inferioribus ad superiores.

Si quod aliud peccatum grave pro Religionis conservatione, aut pro conscientiæ puritate reservandum videtur, id non aliter fiat, quàm Generalis Capituli in toto Ordine, aut Provincialis in Provincia, matura discussione, & consensu. Superiores in singulis domibus deputent duos, tres, aut plures Confessarios, pro subditorum numero majori, vel minori, &c. qui à non reservatis eos absolvant, & quibus etiam reservatorum absolutio committatur, quando casus occurrerit, &c. Datum Romæ apud S. Petrum 26. Maii 1593.]

3302 Prætatum Decretum confirmavit Urb. VIII. per Decr. S. Congr. Conc. die 21. Sept. 1624. addens quod sequitur:

[Sanctitas sua deinceps declaravit, ut si hujusmodi Regularium Confessarii casus alicujus reservati facultatem petentibus, superior dare noluerit, possint nihilominùs Confessarii illa vice pœnitentes Regulares, etiam non obtenta à Superiore facultate, absolvere.] *v. to. 3. num. 282.*

3303 Facultas reservandi casus in Religionibus, competit Superioribus auctoritatem quasi Episcopalem habentibus, nempè Generalibus, Provincialibus, & Abbatibus; unde in mea Religione adest statutum Capituli Gener. Assisii de anno 1526. [Ordinatur, & mandatur auctoritate Apostolica, & totius Capituli Generalis, quòd nullus Guardianus possit sibi reservare casum aliquem, sed solùm Minister Provincialis id poterit.] Turanus *tit. De Prælatis pag. 291. n. 8.* & Rodr. *tom. 1. q. 21. ar. 2. num. 3432.*

Reservationem imprudenter, & immoderatè factam, invalidam, ait, esse Vasquez, quia ex Trid. Prælati reservare possunt solùm in salutem, non in destructionem. Veriùs tamen dico, esse graviter illicitam, juxtà dicta *in 1. tom. num. 5. &* 6. adeòque moderandam, sed validam; quia nec Trid. nec Clem. VIII. utitur particula irritativa. Tamb. *cit. pag. 48.*

3304 Prudentiam autem in excommunicatione diligenda, ultrà Trid. *sess. 25. de reform. cap. 3.* relatum *in 2. tom. num. 5.* satis insinuat Scotus *in 4. distinct. 19. q. 1. litt. L*, his verbis: *Et sic excluduntur quædam pericula, quæ proveniunt ex pronitate quorundam fatuorum ad excommunicandum; frequens siquidem est hujus gladii percussio, qui tamen rarò ab Apostolis invenitur extractus. In omnibus enim epistolis Pauli, non invenies, quòd excommunicaverit, nisi tribus vicibus: Primò, prima ad Corinth. 5. &c. Idem in prima ad Thim. &c. Idem ad Gal. 1. &c.*

3305 Peccata, ut sint reservata, debent esse consumata; unde non sufficit, si sint attentata, nisi in reservatione exprimatur.

3306 Pueri ante annum 14. pubertatis, licèt eximantur à censuris (de quo infrà) non eximuntur à reservatione; quia reservatio est restrictio jurisdictionis facta Confessario, quæ quidem est valdè utilis pueris, ut à gravioribus peccatis deterreantur. Tamb. *tom. 2. pag. 40. num. 5.*

3307 Vagi, & peregrini, si discedant è loco, ubi peccatum non est reservatum, & accedant ad alium locum, ubi est reservatum, non possunt ab eo absolvi; quia vagi, & peregrini, qui scilicet nullibi degunt cum animo majori anni parte permanendi, ubique sortiuntur forum: eadem ratione, si bona fide discedant è loco, ubi peccatum est reservatum, & accedant ad locum, ubi non est reservatum, possunt ibi à Confessario communi ab eo absolvi, nisi eò accesserint in fraudem reservationis, ut in Bulla Clem. X. *§. 6. n. 3297.*

3308 Eadem ratione, si quis peccatum commissum heri, quando erat reservatum, confiteatur hodie, quando non est reservatum, quatenùs superior hodie reservationem abstulit, potest ab eo absolvi à Confessario communi: è contrà; si peccatum commissum heri, quando non erat reservatum, confiteatur hodie, quando factum est reservatum, non potest ab eo à Confessario communi absolvi, quia in primo casu hodie non est Confessarii communis restricta jurisdictio, benè verò in secundo casu. Tamb. *tom. 2. pag. 40. num. 9.* Diana *par. 10. tr. 15. res. 39.* contra Pasqualigum, qui etiam affirmat in 2. casu, ex eo quia *lex de novo aliquid disponens, non trahitur ad præterita, sed solùm ad futura.*

3309 Qui confitetur habenti potestatem super reservatis, si inculpabiliter oblitus sit reservatorum, potest posteà, quando memoriæ occurrunt, ab eis à quolibet Confessario communi directè absolvi, quia jam est ablata reservatio, ob intentionem virtualem, aut interpretativam pœnitentis; nam pœnitens, dum petit absolvi, virtualiter petit, in quantum indiget, & ipse Confessarius

rius intendit absolvere in quantum potest, & pœnitens indiget, ut patet per illa verba: *In quantum possum, & tu indiges*; tunc igitur tollitur omnis reservatio, & censura. Mastrius *disp.21.q.9.n.235.* Poncius, Diana, & communior.

3310 Idem dic de eo, qui tempore Jubilæi est confessus, inculpabiliter alicujus reservati oblitus, etiam si posteà intra tempus Jubilæi omnia opera præscripta non impleverit, & inde Indulgentiam non sit lucratus, modò, dum confessus est, verum animum Jubilæum lucrandi habuerit: potest, inquam, post Jubilæi tempus, quando recordatur, directè super eo à communi Confessario absolvi, ut infrà de Jubilæo.

3311 Confessarium, si post debitum examen dubitet, an pœnitens lapsus sit in mortale reservatum, dubio juris, aut facti, sive dubium sit positivum, sive negativum, judicare debere in favorem pœnitentis, quòd non sit reservatum, & absolvere, tenent Mastrius *disp.21.q.9.num.234.* Tamb. *tom. 1. de confe, pag. 21. ver. Casus*, Leander *de pœnit, tr. 5. disp. 12. q. 11.* ArsdeKin *tom.2.pag.208. num.11.* rationem habes *in num.53. & 56. vide n. 19. & 23.* Freira vult, debere absolutionem suspendere, usquequò consulat peritiores.

3312 Quòd si posteà pœnitens certò cognoscat commisisse peccatum reservatum, Mastrius, & Leander *q.12. cit.* cum aliis tenent, quòd non sit obligatus recurrere ad habentem facultatem; idque ex præsumpta voluntate superioris, quòd non velit reservationem in dubio, nisi exprimat. At absolutè dico cum aliis, quòd sit obligatus, ut dictum est de peccato dubio, posteà cognito ut certo *in num.* 3045. Tum quia ignorans casum esse reservatum, licèt bona fide absolvatur, cognito errore, tenetur accedere. Imò ipse Confessarius, si veniat in notitiam certam, tenetur pœnitentem, licentia petita, monere de errore commisso; quia reverà erravit absolvendo: *v.num.*3233. *& de scien. confess. & in prop.17. & 20. ab Alexan. VIII. damn.* Plura vide *à num.*3121.

3313 Reservatio cum sit odiosa, est benignè interpretanda; unde restringi debet ad peccata certò reservata, non ad dubia, sive dubium sit juris, sive facti.

Nec obstat Decr. Clem. VIII. de anno 1601. quod in reservatione comprehendit casus connæ dubios; nam fuit moderatum per aliud Decr. ejusdem de anno 1602. ubi omisit particulas illas: *Clarè, vel dubiè contentis*. Verricelli *tr.8.q.16.* & com.

DE POTESTATE EPISCOPORUM IN RESERVATA

3314 Adest Decretum Trid. *sess.24. de reform. c.6.* ut sequitur.

[Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus, ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare, & in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, delinquentes quoscumque sibi subditos, in diœcesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientiæ gratis absolvere, imposita pœnitentia salutari. Idem & in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ eis tantùm, non eorum Vicariis, sit permissum.]

3315 Hujus igitur Decreti virtute possunt Episcopi ab hæresi occulta absolvere; quod facere possunt extra Sacramentum Pœnitentiæ; imò & in absentia, quia est absolutio à censura, ut *in num.*3152. nam particula illa, *in foro conscientiæ*, solùm importat, ut talis absolutio non prosit in foro externo, si contingat hæresim in judicium deduci. Diana *par.1. tr.5. ref.2.* Ita ut, si casus fiat publicus, sic absolutus, ad vitandum scandalum, & ad non inferendum præjudicium foro exteriori, debeat in publico se gerere tamquam excommunicatum; possit tamen in occulto, secretò, & sine scandalo se gerere, ut non excommunicatum, Missam audire, Sacramenta recipere, cum aliis loqui, manifestando se esse absolutum: *v.num.*3466.

Data absolutione censuræ, potest quis à casu, etiam hæresis, à quolibet simplici Confessario absolvi; quia ablata censura reservata, cadit reservatio casus: *vide tom. 2. à num. 289. ad 292.*

3316 Insuper hæresis absolutionem potest in casu particulari occurrente, suo Vicario Generali committere. Diana *par.3. tract.6. resol. 92.* Jo. de Castillo *tract. 10. de censuris dub. 4. sect.4. pag. 186.* nam per verba illa, *in quibuscumque casibus per se, aut Vicarium*; & per alia: *& in hæresis crimine eis tantùm, non eorum Vicariis sit permissum*; sensus est, quòd in aliis casibus, præter hæresim, possit Episcopus specialiter deputare suum Vicarium quoad omnes casus contingentes, ea ratione, quòd qui potestatem ordinariam habet (uti est Episcopus) potest eam alteri generaliter delegare; in casu verò hæresis non possit facultatem absolvendi delegare suo Vicario ad omnes casus hæresis contingentes: At non inde sequitur, quòd non possit eam illi delegare

te in casu particulari hic, & nunc occurrente; sicut enim in casu particulari hæresis hic, & nunc occurrente potest Episcopus alteri à Vicario committere, ut absolvat, cur non potest suo Vicario? Tunc igitur Vicarius Generalis absolvet, non ut Vicarius Generalis, seu ut specialiter deputatus generaliter ad omnes casus hæresis contingentes; sed ut particularis, seu ut specialiter deputatus specialiter ad casum particularem hic, & nunc occurrentem.

3317 In Decreto est sermo de occultis: *Occultum* est, quod non est notoriè divulgatum, & potest aliqua tergiversatione celari. Ex Sanchez.

Occultum non est, quod est notum majori parti Viciniæ, Parochiæ, aut Monasterii, dummodò ibi sint saltem decem personæ. Fagundez ait, non esse publicum in magna Civitate, si sit notum septem, vel octo personis. Et Donatus *tom.* 1 *par.* 2. *pag.* 67. si sit notum octo, vel decem personis.

3318 Crimen commissum in domo, aut familia, non est per se publicum; quia domus privata non est universitas, seu communitas. Donatus *cit.* nisi ex circumstantiis prudenter judicetur fore faciliter evulgandum, putà si ibi reperti sint exteri plures loquaces, &c.

3319 Occultum in una Provincia, posse ibi tamquam occultum absolvi, quamvis in alia sit publicum, docet Avila *p.* 2. *cap.* 7. *dif.* 11. *conclus.* 3. cum Salmanticensibus, contra Suarium; quia tale crimen reverà in eo loco est occultum. Quam sententiam sequitur Jo. de Castillo *tr.* 10. *de censuris dub.* 4. *sect.* 2. & Leander *de censuris tr.* 2. *disp.* 17. *q.* 57. maximè, si delictum sit publicum in loco tam distanti, ut non sit spes, ut faciliter ad locum illum, ubi est occultum, deferatur.

3320 Dicitur, *deductum ad forum contentiosum*, quando est deductum in judicium, & reus est citatus. Quòd si postea non probetur, manet occultum ex defectu probationis in judicio, & potest ab Episcopo absolvi.

Si Judicium sit finitum, & reus punitus, posse ab Episcopo absolvi, docent Bardi *in selecta lib* 7 *quæst.* 14. *num.* 7. & Leander *de censuris tract.* 2. *disp.* 17. *quæst.* 56. quia Trident. dum talem facul. excludit, loquitur, dum delictum est deductum ad forum contentiosum, & est in fieri fori, minimè peracto judicio; quia peracto judicio, jam salvatur finis Tridentini, quod est, ne quis declinet à foro, sed satisfaciat Judici. At probabilius mihi est non posse. Bonac. *de censur. disp.* 1. *qu.* 3 *pun.* 2. & *disp.* 7. *q.* 5. *pun.* 1. quia tunc delictum est factum publicum publicitate juris.

3321 Capitulum Sede vacante potest id, quod potest Episcopus, quia ei succedit in tota jurisdictione ordinaria; unde potest virtute ejusdem Decreti Trid. alteri committere absolutionem hæresis; debet autem hæresis deferri Capitulo sine expressione personæ absolvendæ, ne aliter fiat publica, & absolvi non possit. Diana, & Tamb.

3322 Hæc satis dicta sunt virtute Decreti Trid.

DIFFICULTAS CELEBRIS EST,

3323 **A**N *hodie, stante Bulla Cœnæ, possint Episcopi absolvere in foro conscientiæ à casibus occultis in Bulla Cœnæ contentis, maximè ab hæresi?*

3324 Pro aliis casibus reservatis extra Bullam Cœnæ vigere facultatem Trid. & pariter doctrinas à *n.* 3315. hactenùs traditas militare, non est dubium.

3325 Pro casibus igitur in Bulla Cœnæ contentis, duæ sunt sententiæ.

Prima affirmat. Leander *de censuris tr.* 2. *disp.* 17. *q.* 45. & 46. Tamb. *tom.* 1 *lib.* 2. *cap.* 1 *pag.* 49. §. 8. *num.* 12. Joan. de Castillo *de censuris tract.* 10. *dub.* 5. *n.* 65. *pag.* 191. Donatus *tom.* 1. *part.* 1. *tract.* 13. *q.* 16. *num.* 17. Melphi *in com. cap.* 2. *stat.* 14. *pag.* 111. Port. Fagundez, & innumeri alii apud ipsos. Et post propos. damn. ArsdeKin, & Fenech.

Ratio est, quia potestas, quam habent Episcopi absolvendi à casibus occultis, etiam hæresis, reservatis in Bulla Cœnæ, est certa, revocatio dubia; igitur non sunt ea expoliandi; nemo enim est spoliandus jure certo per supervenlens dubium: Et in dubiis melior est conditio possidentis.

Major liquet; quia talis potestas eis competit ex jure communi antiquo, & Tridentini.

Minor suadetur; nam vitanda est correctio juris, quando commodè fieri potest conciliatio, maximè loquendo de Trid. cujus decreta sunt tantæ existimationis apud Pontifices, ut quotidie eorum observantiam præcipiant, & viridem esse velint; Bulla autem Cœnæ, cum non exprimat casus occultos, de quibus expressè loquitur, concessio Tridentini facta Episcopis, potest explicari de publicis, pro quibus ipsum Trid. prohibet.

3326 Item per clausulam generalem non intelligitur revocatum alicujus Concilii Generalis Decretum, nisi de eo fiat specialis, & expressa mentio, ex *cap. Ex parte, de Capell. Monach.* & ibi Glossa *ver. Nulla mentio, cap. Non nulli, de rescript.* & ibi Gloss. *ver. Fecerint mentionem*; quod maximè procedit de Tri-

dent. ob ejus specialem gravitatem.

Denique per Bullam Cœnæ revocantur privilegia (ut liquet ex verbis) non jus commune, maximè Tridentini; & ita docuerunt Bannes, Enriquez, Penna, Medina, Gallus, & alii, qui fuerunt in Concilio, quos refert Jo. la Cruz, *de Sacram. Pœnit. q. 5. dub. 4. n. 1.*

3327 Præmissa verò ratio æquè probat de casu hæresis occultæ; quia Bulla Cœnæ non facit specialem reservationem pro hæresi.

His accedit praxis, & consuetudo, qua virtute Bullæ, casus Cœnæ occulti (excepta tamen hæresi) absolvuntur toties, quoties, in quantum casus occulti dicuntur evadere Episcopales; consuetudo autem dat jurisdictionem: *v. à n.* 3274.

3328 Non obstant Declarationes Pontificum, & S. Congr. quæ in contrarium referuntur pro hæresi occulta; quia aliquæ expressè loquuntur de virtute Bullę Cruciatę; aliæ non constant authenticè, ut constare deberent, ex *num.* 219. Non debet autem cadere Decretum Tridentini per voces.

3329 Imò in contrarium Leander *cit.* adducit auctoritatem Card. Caraffæ, à quo nomine S. Congr. sibi Comitolus esse responsum affirmat, nil videlicet per Bullam Cœnæ derogatum esse, aut hoc tempore derogari antiquis Episcoporum privilegiis: Quod idem fecisse Pium V. refert Vivaldus cum aliis. Ita Leander.

3330 Nec demùm obstat propositio tertia damnata ab Alex. VII. relata, quia ibi damnatur propositio hypothetica, quòd

Sententia asserens Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. *Junii in Consistorio S. Congr. Eminentiss. Card. visa, & tolerata est.*

In qua propositione ly, *Visa, & tolerata est*, damnatur; quia hoc est prædicatum, & totum id, quod antecedit, est subjectum propositionis damnatæ.

Hæc sunt motiva primæ sententiæ affirmativæ pro Episcopis.

3331 Secunda sententia, quam amplectendam dico, negat de omnibus in Bulla Cœnæ contentis, & maximè hæresi. Diana *p. 1. tr. 5. res. 2. par. 3. tract. 6. resol. 92. par. 4. tract. 14. resol.* 239. *& par. 7. tract. 2. resol.* 23. Volpi *res.* 21. Fagnanus *lib. 1. Decr. cap. Quoniam* 13. *de constitut.* Del Bene *de Inquisit. par. 1. dub.* 55. Suarez, Toletus, Villalobos, & alii apud ipsos.

Constat ex ipsa Bulla Cœnæ, quæ postquam 20. excommunicationes contra 20. casus fulminat, immediatè dictas censuras reservat his verbis.

3332 [Cæterùm à prædictis sententiis nullus per alium, quàm per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo, cautione præstita, absolvi possit, etiam prætextu quarumvis facultatum, & indultorum, quibuscumque personis Ecclesiasticis, sæcularibus, & quorumvis Ordinum, etiam Mendicantium, ac Militiarum Regularibus, etiam Episcopali, vel alia majori dignitate præditis, &c. Nec non laicis, etiam Imperiali, Regali, & alia mundana Excellentia fulgentibus, per Nos, & dictam Sedem, ac cujusvis Concilii Decreta, &c. concessorum, aut concedendorum.

3333 Quòd si fortè aliqui contra tenorem præsentium talibus excommunicatione, & anathemate laqueatis, vel eorum alicui, absolutionis beneficium impendere de facto præsumpserint, eos excommunicationis sententia innodamus.

3334 Non obstantibus privilegiis, indulgentiis, indultis, &c. ex quavis causa, etiam per viam contractus, aut remunerationis, &c. ac cum quibuscumque clausulis, etiam derogatoriarum derogatoriis concessis.)

3335 Et quia nullum Concilium facultatem a dictis reservatis absolvendi Episcopis concessit, nisi Tridentinum *cit.* ideò ejus facultatem Bulla Cœnæ revocat, aliàs superflua essent verba illa: *Ac cujusvis Concilii Decreta.*

Ac proindè non obstant textus *n.* 3326. relati; quia in revocatione per Bullam Cœnæ fit mentio Tridentini in specie per verba æquipollentia; quoties enim derogatio Pontificia verificari non potest, nisi aliquo Concilio individuali derogato, derogatio, quæ secundum terminos generalis apparet, censetur specifica, & individua, ex *l. 2. ff. de liber. & posth.* Diana *par. 7. tr. 2. res.* 23.

3336 His accedit Declaratio S. Congreg. Univers. Inquis. Rom. quâ refert Prothonotarius Apost. Pialecii *in praxi Episcopal. par. 2. cap. 1. n. 4.* supra Bullam Cœnæ, & est sub his verbis.

An Episcopus, & Inquisitores possint hodie ex c. 6. sess. 24. absolvere lapsos in hæresim, non obstante Bulla Cœnæ Domini, Congregatio censuit eam Bullam derogare Decreto cap. 6. Del Bene *de Inquis. par. 1. dub. 5. num. 16. pag.* 193. eam refert, & sub his verbis.

Congregatio censuit huic Decreto Conc. Trid. sess. 24. *c. 6. de refor. non tantùm in crimine hæresis, sed in omnibus casibus comprehensis in Bulla Cœnæ Domini Pii V. esse derogatum.*

Et

Et Pegna *in 3. par. direct. q. 92. Inquis. com.* 114. *vers. Equidem :*

Equidem in Supremo Inquisit. Prætorio S. & Gen. Rom. Inquis. sæpè pronunciatum est, nec posse, nec debere Episcopum ampliùs virtute Concilii absolvere occultos hæreticos in foro conscientiæ; sive quia per Bullam Cœnæ sit Tridentino derogatum, sive quia Pius V. & Greg. XIII. ita declararunt.

3337 His de causis ortum habuit damnatio Alex. VII. qui damnavit quidem propositionem hypotheticam, sed ita ut ipsam cathegoricam, quæ est ejus subjectum, damnaverit: Damnavit namque [quòd sententia asserens, Bullam Cœnæ prohibere absolutionem criminum in ea contentorum, solùm quando publica sunt, ac proindè non derogari decreto Concilii, fuerit visa, & tolerata] igitur ejus contradictoria, quòd talis sententia fuerit tolerata, est falsa; ergo ante ipsam damnationem dicta sententia non fuit tolerata, sed contradicta ab ipsamet Bulla Cœnæ, adeòque est falsa.

3338 Conveniunt autem ferè auctores utriusque sententiæ, quòd possit Episcopus dispensare in irregularitate ex hæresi occulta proveniente; quia in Trid. *cit.* sola irregularitas ex homicidio voluntario excipitur; & in concessione exceptio firmat concessionem aliarum. Nec ex negatione facultatis absolvendi ab hæresi infertur negata facultas dispensandi in irregularitate; quia per Bullam Cœnæ absolutio à censura reservatur, minimè dispensatio ab irregularitate; imò de hac nulla fit mentio.

Item sunt res diversæ, & à separatis non fit illatio, ex *l. Papinian. exul. ff. de minorib.* Et accessorium sequitur suum principale in gratiosis, minimè in odiosis, & quando non est accessorium naturale, sed ex jure positivo humano. Alberghinus *in manuali qualif. pag.* 32. cum Bordon. Castropal. & Fagun. contra Mastrium, qui *disput.* 13. *num.* 187. cum Bonac. negat; quia *cui prohibetur majus, prohibetur minus*, ex *cap. Cum illorum, de sent. excomm.* ubi habetur, Episcopos non posse dispensare in iis casibus, in quibus est prohibita absolutio.

3339 Conveniunt etiam communiter, quòd absolvens à casibus Bullæ Cœnæ sit excommunicatus, sed quòd talis excommunicatio non sit reservata. Volpi *res.* 20. *num.* 39. & constat ex ipsa Bulla, ut *in num.* 3333. licèt tamen non sit reservata, ubi Bulla Cœnæ est reservata Papæ. Ex Decreto S Congr. jussu Clem. VIII. 9. Januarii 1691. de quo infrà.

Q U Æ R E S I.

3340 *Quid agere debeat hæreticus occultus, si ob periculum infamiæ, aut gravis scandali ei urgeat necessitas celebrandi, aut communicandi?*

Respon. debere uti remedio exposito à *num.* 3121. *ad n.* 1325. Volpi *ibi cit.* Diana *par.* 7. *tract.* 2. *res.* 23. & *par.* 1. *tr.* 5. *res.* 4.

Q U Æ R E S II.

3341 *An Inquisitores possint in foro conscientiæ absolvere ab hæresi occulta?*

Resp. Inquisitores in Regnis Hispaniæ, & Siciliæ, possunt absolvere ab hæresi non solùm in foro judiciali, & externo, sed etiam in foro interno conscientiæ. Minimè alii Inquisitores. Dian. *p.* 1. *trat.* 5. *res.* 4. *par.* 8. *tr.* 7. *res.* 50. Pereiras, Acugna, Villalobos, Carenas *part.* 2. *tit.* 2. *§.* 7. *num.* 61. & quàmplures apud ipsos, & post propos. damn. Pistachius *de superstit. par.* 1. *cap.* 29. *n.* 5. *pag.* 200. Quorum alii hanc facultatem Inquisitoribus Hispaniæ, & Siciliæ, competere dicunt ex speciali privilegio, alii ex usu, & consuetudine, & ex tacita permissione, ac benignitate S. Sedis, & quidem rationabili; quia cum sint distantes ab Urbe, privarentur hæretici occulti apto remedio, & retardarentur venire ad fidem, & cogerentur accedere Romam, quod est remedium non suave, sed rigorosum.

3342 Dicta firmat Carena *cit. num.* 61. ex Maximo *in praxi S. Off. par.* 10. *assert.* 108. dicens, ita fuisse decisum à Supremo Tribunali Urbis.

Et quidem plura esse à S. Sede concessa Inquisitoribus Hispaniæ, quæ non sunt aliis concessa, liquidò constat, ut ex tom. 2. Adde Inquisitores in materiis fidei esse delegatos S. Sedis.

3343 Hæc facultas absolvendi in foro conscientiæ ab hæresi occulta, competit non solùm toti Concistorio, sed cuilibet Inquisitori seorsim, ita ut quilibet possit talem facultatem cuilibet Confessario in casu occurrente specialiter committere. Nec ad talem facultatem exercendam, aut committendam requiritur in Inquisitore Ordo Sacerdotalis; quia hæc facultas est concessa Inquisitori, non annexa Ordini, seu in ordine ad Confessionem Sacramentalem, sed annexa Officio. Diana *par.* 1. *tract.* 5. *res.* 3. Joann. de Dicastillo *tr.* 10. *de censuris dub.* 12. Freiras, Villal. & alii apud ipsum.

Q U Æ R E S III.

3344 *Quid agere debeant impediti?*

I M P E D I T U S

3345 Personaliter adire Pontificem, non tenetur mittere pro absolutione

per nuncium, aut litteras; ita absolutè tenet Donatus *to.1.par.2.pag.69. num.11.* Tamb. *to.1. pag.61. num.9.* Mendo *in epit. ver. Reservati casus num.40.* Leander *de censuris tract.2.disp.17.q.60.* quia jura solùm exigunt personam.

3346 Cæterùm pro occultis puto recurrendum esse ad sacram pœnitentiariam per epistolas, in casibus ad illam spectantibus, si commodè fieri possit, & necessitas aliqua non impediat; quia ad hoc est Sacramentum Pœnitentiaria ex benignitate Apostolica instituta, ad quam (maximè in nostris regionibus) facilis est recursus, & nullum est infamiæ periculum: *v. Instructionem.*

3347 Certum tamen est, quòd non teneatur accipere Bullam Cruciatæ; quia est remedium extraordinarium.

Impeditus igitur adire Papam, impedimento perpetuo, aut longi temporis, potest ab Episcopo directè absolvi pro utroque foro ab omnibus casibus publicis reservatis Papæ à jure, aut ab homine, etiam in Cœna Domini, & hæresis. Donatus *cit.* Tamb. *cit. pag. 62.* Leander *cit. q.59.* Pellizarius *de Monialibus cap.9.num.26.* & com. *cap.Si quis suadente, cap. Ea noscitur, cap. Mulieres, cap.de Monialib. tit. 39. de sent. excommun.in lib.5.* quæ jura licèt loquantur de censura ob percussionem Clerici, publicam, & enormem, militant tamen in cæteris censuris, & casibus; quia eadem est ratio legitimi impedimenti, & benignitatis Apostolicæ, ne animæ periclitentur. Cui accedit praxis.

3348 Impediti ire Romam, recensentur *in lib.5.tit.de sent.excom.in cap.58. Quamvis incidens,* his verbis [nisi imminente mortis articulo, infirmitate, inimicitia, aut inopia, puerili, vel senili ætate, seu alia corporis impotentia, sive quolibet impedimento Canonico retrahatur, quominùs Romanum Pontificem possit adire, vel nisi juris beneficio à labore hujusmodi excusetur.]

Item ibi *in cap.13. Ea noscitur, Mulieres, senes, valetudinarii, seu membrorum destitutionibus impediti, licèt ad Apost. Sedem non veniant, ab Episcopis valeant fidelium communioni restitui, satisfacto juxta facultates his, quibus per eos constiterit injurias irrogatas.*

Impedimenta igitur legitima sunt.

1. *Articulus mortis*, de quo infrà.
2. *Infirmitas longa*, licèt non periculosa, ut podagra, &c.
3. *Inimicitia*, qua grave damnum sibi, aut suis prudenter timet, si discedat.
4. *Paupertas*, quia nemo tenetur accedere mendicando.
5. *Ætas puerilis*, seu impuberis, vel senilis.
6. *Fragilitas sexus*, sic sunt impeditæ mulieres omnes, maximè Moniales.
7. *Debilitas virium*, sic viri delicati, qui labores itineris sustinere non valent.
8. *Astrictus alteri*, sic qui sui juris non est, ut servus, aut filius familias, quando sine præjudicio domini, aut parentis, Papam adire non possunt.
9. *Cura animarum, aut temporale dominium*, quando rationabiliter timetur, ne subditi damnum patiantur. Sic qui proprio labore tenetur alere filios, uxorem, familiam. Sic qui habet officium publicum, quod iter impediat, quodque relinqui sine detrimento non valet.
10. Quodlibet aliud impedimentum legitimum prudentis judicio, quod iter impediat, ut detentio in carcere, &c.

3349 Si impedimentum est perpetuum, absolvuntur sine onere comparendi; si temporale, cum onere comparendi, aliàs reincidunt in aliam similem excommunicationem. Ex *c. Eos, qui de sent.excom.c.Statuitur, & lib.5.& cap.11. de cætero, tit.39. de sent. excom.*

Excipitur impuber, qui factus puber non tenetur Papam adire, sed adhuc post pubertatem potest ab Episcopo absolvi de censura in impubertate contracta. Leander *cit.q.59.ex cap. Quamvis, &c. Pueris, de sent.excom.*

3350 Cæteri, elapso impedimento, tenentur se præsentare Papæ, quàmprimùm commodè possunt, prudentis arbitrio, attentis circumstantiis personæ, loci, temporis, provisionis faciendæ, &c. taliter, ut non adsit notabilis negligentia, aut fraus.

3351 Sufficit, si se præsentent per procuratorem, si Papa sit contentus, & non velit taxatiuè personam; quia jura, dum exigunt personam, benignè concedunt, ut impeditus non teneatur mittere procuratorem, sed ut non impeditus possit per seipsum, aut procuratorem. Leander *cit.q.67.* Excipitur casus percussionis Clerici, pro quo *cap. Quod de his, de sent. excom.* exigit taxatiuè personam.

Præsentatio tunc fit, non ad obtinendam absolutionem, cum jam sit directè, & plenè absolutus, sed ad obediendum mandato Papæ, qui ultrà satisfactionem partis, hoc aliud, ut partem satisfactionis, exigit. Sanchez apud Leandrum *cit. q.66.*

3352 Præfatos impeditos ire Romam, si sint etiam impediti adire Episcopum, posse à præmissis casibus publicis absolvi in foro conscientiæ à Parocho, aut alio legitimo Confessario, & in horum defectu à quolibet Sacerdote, affirmant Castropalaus, & plures apud Leand. *cit.q.62.* quatenùs eadem est ratio; quare

re fuit concessa Episcopis dicta facultas. Sed rectiùs negant Leander *cit.* & Diana *p.* 9. *tr.* 7. *ref.* 10. quia jura in dictis impedimentis solùm ad Episcopum concedunt recursum, non ad Parochos, & Confessarios inferiores. Excipitur casus necessitatis, quo instaret confessio, aut communio, de quo infrà *à num.* 3354. *ad* 3361.

3353 Impeditos adire Episcopum pro casibus ipsi reservatis, pariter posse absolvi ab inferiori, affirmant Tamb. *tom.* 2. *lib.* 5. *c.* 12. §. 2. *num.* 35. Castropal. Amendolia, & alii in foro conscientiæ, & cum iisdem oneribus; quatenùs non obligat strictiùs Episcopus, quàm Summus Pontifex.

At rectiùs negant Mastrius *disp.* 21. *n.* 232. & de Lugo; quia jura id concedunt Episcopis in casibus Pontificiis propter distantiam, & accessum difficilem, quod non est in ordine ad Episcopos, qui maximè faciliter possunt pœnitentiarios in locis Diœcesis deputare; hinc Concil. Trident. tantùm mortis articulum excipit.

IN ARTICULO MORTIS,

3354 Seu in probabili periculo ejus, Confessarius inferior, imò quilibet Sacerdos potest ab omnibus casibus, & excommunicationibus reservatis, etiam ob hæresim directè absolvere (minimè à suspensione, & interdicto. De Lugo *de pœnit. dub.* 20. *num.* 203. ex Decreto Trident. *sess.* 14. *c.* 7. *num.* 3245. relato) ex Decr. Trid. *sess.* 14. *cap.* 7.

3355 Hoc tamen est discrimen inter peccatum, & censuram, ut si peccatum non habeat annexam censuram, absolutus à peccato reservato in articulo mortis, si convalescat, non tenetur se præsentare Superiori; quia onus comparendi, quod jura in illo articulo imponunt, solùm est pro censuris reservatis; exceptio autem firmat regulam in contrarium Mastrius *disp.* 21. *n.* 232. & com.

Si verò sit ei annexa censura, cujusmodi sunt casus reservati Pontifici, tenetur se præsentare, elapso mortis periculo (& sub hoc onere absolvitur) ut satisfactionem præstet, etiam ut in foro externo absolvatur; nam absolutio à censura à privato Sacerdote, quamvis fuerit directè data, ob Triden. *cit.* solùm tamen fuit data, & valet pro foro interno conscientiæ, ac proindè foro externo Superioris præjudicare non potest, ut dictum est *in n.* 3315.

Quòd si elapso periculo Superiori, putà Papæ, aut Episcopo respectivè, non se præsenter cum commodè potest, ipso jure in censuram reincidit, ex *cap. Eos, qui de sent. excom. in* 6. *lib.* 5. *tit.* 11. & ex Decr. S. Congr. *n.* 3415. relato.

3356 Quando verò quis absolvitur à reservatis virtute Bullæ Cruciatæ, Jubilæi, aut privilegiorum Regularium, in casibus, pro quibus illa se extendunt, tunc elapso periculo non tenetur pro foro conscientiæ pro censura se præsentare; idque ratione privilegii, quod supplet comparitionem; privilegiatus enim stat loco Superioris, & solùm requirit satisfactionem partis, si sit pars læsa: *v. num.* 3367.

3357 Periculum mortis est in fœmina primò paritura, aut quæ est experta partum difficilem; unde hæc potest ab inferiori absolvi, statim ac dolorum sentit initia. Item in bannitis, qui ubicumque impunè possunt occidi, & in iis, qui periculosum iter, aut periculosam navigationem de proximo sunt aggressuri. Ii, quibus timetur de proximo amissio perpetuò usus rationis, aut loquelæ. Qui serviunt infectis peste, qui incidunt in morbum, qui ut plurimùm solet mortem afferre. Damnati ad triremes, si de proximo periculosam navigationem sint habituri: *v. num.* 3246. *ad* 3248.

IN URGENTI NECESSITATE.

3358 Urgens necessitas est, cùm quis nec est impeditus perpetuò, aut longo tempore, nec in articulo, seu probabili periculo mortis; est tamen in talibus circumstantiis, ut instet confessio, aut communio, & non habeat promptum Superiorem, sed Confessarium inferiorem. Talis est casus in puella, aut juvene simul cum parentibus Eucharistiam sumpturis, qui sine infamia, aut periculo notabilis damni, non possunt se retrahere. Et in similibus.

3359 In urgenti igitur necessitate, potest Confessarius inferior à casibus omnibus reservatis, etiam hæresis, absolvere; indirectè tamen, ita ut pœnitens debeat cum reservatis non reservata adjungere, & tunc ab istis directè absolvitur, indirectè ab illis; adeòque tenetur posteà se præsentare Superiori, aut habenti authoritatem pro reservatis, non solùm ad obediendum, verùm etiam ut in foro conscientiæ absolvatur, tam à censuris, quàm à casibus; ratio est, quia casus illi fuerunt solùm indirectè absoluti; nam Confessarius inferior non habebat jurisdictionem super illis, ut *à num.* 3121. ad differentiam casus impedimenti, & articuli mortis, in quibus Episcopus, & respective Sacerdos in foro conscientiæ directè à reservatis absolvunt, quatenùs Ecclesia tunc dat illis jurisdictionem ex juribus adductis.

3360 Licèt autem hæc sit communior sententia, quam sequor, Diana *par.* 11. *tr.* 8. *res.* 49.

probabilem putat sententiam Dicastillo; nimirùm in casu necessitatis posse Confessarium inferiorem directè pœnitentem à casu reservato absolvere, ita ut cessante necessitate non teneatur superiorem adire pro peccato, ut ab eo in foro conscientiæ absolvatur, ut dictum est de articulo mortis; idque non quia Confessarius inferior possit tunc reservata absolvere, sed quia in tali necessitate, casus illi reservati non sunt; idque ex rationabiliter credita voluntate Superioris, quòd nolit pro tali necessitate casus reservare;& ritè,quia ex iure Trid. *sess.* 14. *c.* 7. reservatio facienda est in ædificationem, minimè in destructionem animarum; in destructionem autem esset, si in casu necessitatis, quo puellæ, v.gr. instaret communio, ob infamiam, aut notabile damnum, quod aliàs timeret, & ad communionem ob casum reservatum non posset accedere.

3361 At à communi sententia recedere nolo, maximè ob Decr. S. Congr. 7. Decembris 1646. infrà adducendum *num.* 3415.

CONDITIONES TRES

3362 Requiruntur, ut quis absolvatur, non quidem pro peccatis, sed pro censuris reservatis, in casu impedimenti legitimi, & periculi mortis, nempè promissio de comparendo, modo dicto, de stando mandatis Ecclesiæ, & de satisfacienda parte, si quæ sit læsa. Cum verò quis absolvitur in urgenti necessitate, requiritur promissio comparendi etiam pro ipsis peccatis reservatis,ob dicta *n.* 3359. *vide num.* 3332.

3363 Quæ onera Confessarius sub mortali tenetur injungere,antequam absolvat; quia est materia gravis per Sacros Canones requisita, ita ut si scienter omittat monere, peccat mortaliter,licèt validè absolvat;quia adhuc pœnitens ad illa tenetur.

3364 Pro censuris reservatis extra Bullam Cœnæ in foro Sacramenti, sufficit seria promissio, juramentum verò solùm exigitur pro foro externo. Idem dic de fidejussione. Tamb. *tom.* 2. *pag.* 65. *n.* 16. *& pag.* 402. *n.* 3.

3365 Pro censuris verò reservatis in Bulla Cœnæ, & pro delicto dantium causam interdicto, quando in periculo mortis conceditur illis Sacramentum Pœnitentiæ, requiritur juramentum. Diana *part.* 5. *tr.* 9. *ref.* 23. vult non requiri sub mortali. Fidei jussio verò solùm requiritur pro foro externo.

3366 A pueris non est exigendum juramentum, ex *n.* 3349. quia non præsumuntur habere usum rationis ad dignitatem juramenti requisitum. Certè morituro, aut habenti impedimentum perpetuum,non est imponendum juramentum; quia esset frustraneum, & inutile.

3367 Per satisfactionem intelligitur restitutio pecuniæ, honoris, vel famæ, quæ parti læsæ debetur. Non venit tamen pœna pecuniaria, quæ fortè debetur fisco, Ecclesiæ, vel Notario; quia non sunt pars læsa.

3368 Quia autem non in omnibus casibus habetur læsio partis, non in omnibus est exigenda satisfactio; hinc in multis casibus, ut in casu hæresis,exigitur sola emendatio, & propterea solùm requiritur promissio de comparendo coram Superiore,& de stando mandatis Ecclesiæ.

3369 Quando impotentia ad satisfaciendum non solùm est præsens, sed moraliter certò prævidetur semper futura, non est exigenda promissio de satisfaciendo, quia esset frustranea; benè verò, quando sit spes potentiæ.

3370 Impotentia satisfactionis contingere potest. 1. Ob impotentiam ipsius rei. 2. Ob dubium, quod vertitur de qualitate satisfactionis, quodque resolvi non potest. 3. Ob obstinationem partis læsæ, quæ non est contenta satisfactione rationabili sibi oblata. Aut ob quid simile. Ita Tamb. *tom.* 2. *pag.* 65. *num.* 15.

3371 In percussione Religiosi pars læsa est ipse Religiosus. Tambur. *tom.* 2. *pag.* 65. *num.* 14. Verricelli *tract.* 8. *quæst.* 20. Leander; contra alios, qui volunt, quòd sit Religio, seu Prælatus; ratio est, quia ipse est percussus. Tum quia aliàs pars læsa etiam esset Ecclesia, & Pontifex excommunicans; hine percutiens satisfacere tenetur pro utroque foro ipsi Religioso.

DE POTESTATE REGULARIUM IN RESERVATA.

QUÆRES I.

3372 *An Prælati Regulares possint absolvere suos subditos à casibus reservatis in Cœna Domini, etiam hæresis?*

Certum est,Prælatos Regulares posse suos subditos,& Novitios absolvere ab omnibus casibus, sive ab homine, sive à jure, reservatis Papæ extra Bullam Cœnæ, ut constat ex sequentibus juribus, & privilegiis. Hoc præmisso, pro resolutione quæsiti, duæ sunt sententiæ.

3373 Prima sententia negat etiam de occultis,maximè hæresis. Bordonus *tom.* 2. *ref.* 3. *q.* 2. Sigismundus, Vecchius, & alii apud ipsum. Diana *par.* 1. *tr.* 5. *ref.* 6. *p.* 3. *tr.* 2. *ref.* 122. *par.* 6. *tr.* 7. *ref.* 63. *par.* 8. *tract.* 7. *ref.* 50. ubi *in par.* 3. *cit.* quo-

quoad alios casus ab hæresi non vult esse Judex, sed quoad hæresim expressè negat. Ratio est, quia Bulla Cœnæ revocat omnia privilegia, etiam titulo oneroso, & per viam remunerationis concessa, *ut in num.* 3334.

3374 Cui maximè pro hæresi addunt tria Decreta: Primum S Congr. Episc.& Regul. 17. Novemb. 1528. Jussu Urb.VIII.Secundum ejusdem S. Congr. 7. Decemb.1646. Tertium est Decretum S. Inquisit. Rom. sub Innoc. X. 23. Maii 1652.confirmatum sub Alexand.VII. 1656. & publicatum Panormi per Edictum DD. Inquisitorum 15. Feb. 1657.

3375 Secunda sententia affirmat, Prælatos Regulares absolvere posse suos subditos ab omnibus casibus reservatis in Bulla Cœnæ Domini, & respectivè dispensandi, exceptis quinque: Videlicèt (1. Schisma, 2. Hæresis cum relapsu, 3. Falsificatio litterarum Apostolicarum, 4. Delatio prohibitorum ad Infideles,& 5. Conspiratio in Romanum Pontificem.)

3376 Item excepta dispensatione super irregularitate orta, 1. *Ex homicidio voluntario* (supple tu) injusto, non casuali, sed ex proposito patrato, 2. *Ex Bigamia* (supple tu) vera, & interpretativa, minimè similitudinaria; in hac enim dispensare possunt; quia est irregularitas ex delicto, & in ea etiam possunt Episcopi cum suis subditis dispensare, *ex cap. Sanè Sacerd. de Cler. conjugatis, & cap. Qui Clerici, vel Voventes.* Vide infra de irregularitate, 3. *Ex Mutilatione* pariter voluntaria, & injusta, ex proposito patrata.

3377 Hanc sententiam tuentur, Suarez *de Religione tom.* 4. *tract.* 9. *lib.* 2. *cap.* 20. Coriolanus *de casibus reserv. part.* 1. *sect.* 1. *art.* 23. *num.* 6. Peyr. *de Privil. Reg. in Constitut.* Sixti IV. *§.* 5. *à num.* 6. *in Addit. ad Constitut.* Sixti IV. *numer.* 35. Baunius *in Theol. moral. de censuris part.* 2. *dis.* 3. *tract.* 2. *quæst.* 26. Toranus *à pag.* 22. *ad* 35. Amendolia *tom.* 2. *in addit. de anno* 1698. ubi se retractat à sententia negativa, quam in priori editione tenebat. Hasbensis *in summ. qq. Regul.ver. Absolutio,quoad fratres,*uterque Rodriquez, Port. Villalob. Bannes, Sousa apud Melphi *in Comment. cap.* 2. *stat.* 14. Insuper statuta nostri Ordinis *cap.* 7. *§.* 4. *num.*1. Et unus pro mille Doctissimus Donatus *tom.*1. *part.* 1. *tr.* 13. *qu.* 17. *& tom.* 2. *tr.* 11. *qu.* 17.& 18. Qui satis doctè, & solidè (ut solet) rem tractat, ac resolvit: Immò non solùm id docet, & resolvit de hæresi, sed etiam de relapsu in hæresim,ex Privil.Greg.XIII.28.Martii 1588. quo conceditur Generali societatis suos subditos absolvere ab hæresi, & relapsu in hæresim.

3378 Ratio efficax est: Nemo est spoliandus jure certo per superveniens dubium; certum autem est,Prælatos Regulares habere jus absolvendi,& respectivè dispensandi suos subditos à reservatis, quæ in Bulla Cœnæ Domini continentur, etiam ab hæresi; revocatio verò est dubia, imò potiùs constat nullam adesse; adeòque non sunt præfato jure spoliandi, sed possunt eos à præmissis casibus absolvere, & respectivè dispensare.

3379 Discursus firmius probari non potest, quàm ex ipsis juribus, à quibus pendet. Et quidem pro certitudine juris.

Primò, est Privilegium Maris Magni Concessum à Sixto IV. Prædicatoribus Bulla 7. *in tom.* 1. Bullarii, & Minoribus de anno 1474. Bulla 6. *in tom.* 1. & fusiùs in Bullario Rodr. *pag.* 153. in quo privilegio fundatur assertio; quo Conceditur Generalibus, Prouincialibus, custodibus custodias & Guardianos sub se habentibus, & Prælatis localibus facultas absoluendi, & respectiuè dispensandi suos subditos, & alios fratres ad eos declinantes ab omnibus excessibus, & à quibusuis excommunicationis, suspensionis, aut interdicti, aliisque Ecclesiasticis, & sæcularibus sententiis, censuris, & pœnis, quauis ex causa à jure, uel ab homine latis, etiam per sententiam particularem, satisfacta parte, exceptis quatuor: Hæresis cum relapsu, Schisma, Falsificatio litterarum Apostolicarum, & Delatio prohibitorum ad infideles: *v.num.*3432.

3380 Insuper conceditur iisdem facultas dispensandi in omni irregularitate, ex quauis causa orta, etiam si celebrassent in locis Ecclesiastico interdicto suppositis, aut censuris ligati Ordines susscepissent, uel cum eis celebrassent, præter quàm homicidii uoluntarii, bigamiæ, & mutilationis membrorum.

3381 Item facultas dispensandi irregularitatem ex defectu natalium ex adulterio, sacrilegio, incestu, & quouis alio illicito coitu, cum facultate tam hujusmodi irregulares, quàm defectum natalium patientes promouendi ad Ordines Sacros, eosque eligendi, atque assumendi ad Religionis Officia.

3382 Nomine homicidii uoluntarii uenire illicitum in quinto præcepto Decalogi prohibitum, docent Rodr. *in compend.resol.*52.*nu.* 24. & Bord. cum aliis *tom.* 2. *resol.* 13. *num.* 14. Unde concludunt, posse Prælatos in utroque foro cum suis subditis dispensare tam ad Ordines, quàm ad Prælaturas in irregularitate orta ex defectu lenitatis, seu ex homicidio justo.

3383 Item concedit eis eamdem potestatem ab-

absolvendi, & dispensandi erga Novitios, sive post, sive ante ingressum, pro quibus addit:

[Ita tamen, quòd si aliqui ex hujusmodi sententiis ejsdem propter debitum sint astricti, satisfaciant, ut tenentur. Volumus autem, quòd postquam fuerint absoluti, hujusmodi volentes aggregari collegio supradicto, nisi mox Ordinem intraverint (etiam si super hoc induciæ eis à Prælatis ejusdem Ordinis concedantur) eo ipso in pristinas sententias, à quibus eos totaliter absolvi contigerit, relabantur.]

3384 Ut quis Religionem ingrediatur, requiritur, ut debito satisfaciat, si debitum fuit ab ipso voluntariè contractum, & sit spes satisfaciendi; secus, si involuntariè, aut non sit spes satisfactionis. Mendo in Epit. *ver. Regulares num.35.*

3385. Insuper concedit, ut ipsi Prælati possint à fratribus, quos pro tempore habuerint in Confessarios, pariter à præmissis absolvi, & dispensari.

3386 Denique præfatam quatuor casuum exceptionem his ponit verbis:

[Et propterea ne, qui sunt destinandi, persæpè revocetur in dubium, &c. Declaramus hæreticos relapsos, Schismaticos, & qui litteras Apostolicas falsificassent, aut ad infideles prohibita detulissent, dumtaxat esse ad Sedem Apostolicam destinandos; in reliquis verò omnibus, etiam Simoniæ pravitate qualitercumque irretitis, posse per illos, quibus inibi conceditur, absolutionis, & dispensationis beneficium, & gratiam juxta casuum exigentiam impartiri.]

3387 In quo privilegio satis exprimitur hæresis, quia exceptio firmat regulam in contrarium; hæresis autem cum relapsu non est pura hæresis formalis, sed tunc habetur, quando quis reincidit in eamdem hæresim, quam priùs in Sacro Tribunali de vekementi abjuraverat. Carena *par.2. tit.2.§.5.*

3388 Præterea hoc privilegium, cum nullam faciat distinctionem de casibus publicis, & occultis, nec de foro interno conscientiæ, videtur comprehendere etiam publicos, & pro utroque foro. Rodr. *in comp. ref.3. num.2.* Bord. *tom. 2. ref. 13. num. 14.* Peyr. *in const. 6.* Julii II. *num. 21.* Cruz, & Diana apud ipsum. Et liquet ex causa motiva privilegii his verbis.

[Ut dicti Ordinis Professoribus omnis vagandi tollatur occasio, & ad Sedem Apostolicam recurrendi subtrahatur pro posse necessitas, &c.]

Non autem tolleretur *pro posse* necessitas recurrendi Romam, si tenerentur eò recurrere pro foro externo.

3389 Absolutio verò quoad hæresim solùm dari potest pro foro interno conscientiæ; quia pro foro externo Inquisitoribus competit ob privilegium à Paulo V. & Alexand. VII. illis concessum, *de quo infra numer.* 3420.

3390 Et quia fuit dubitatum, an dictum privilegium fuerit revocatum per Bullam Cœnæ, Julius, II. die 27. Febr. 1510. Rsmo Thomæ de Vio Cajetano Magistro Generali Ordinis Prædicatorum respondit per Bullam 16. quam refert Rodr. in Bullario *pag. 273. ut sequitur.*

[Julius II. &c. Thomæ de Vio, &c. Exponi Nobis fecisti, quòd licèt fel. rec. Sixtus Papa IV. &c. extendendo declaraverit, in quibus casibus ad Sedem Apostolicam recurrendum esset pro absolutione, & dispensatione censurarum, & irregularitatum à personis Ordinis Prædicatorum, nihilominùs propter clausulas derogatorias positas in Bulla, quæ singulis annis in Cœna Domini publicatur, dubitas facultatem illam Ordini prædicto adeptam, &c. Et proinde supplicas humiliter, ut in præmissis opportunè providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur, qui Religiosorum quieti, quantum cum Deo possumus, libenter consulimus volentes occasiones tollere vagandi, attendentesque, quòd multa in prædicta declaratione concessa sunt, quæ in Bulla prædicta continentur, ejusdem S. Sedis auctoritate decernimus, quod illi, quibus in prædicta declaratione concessa est potestas absolvendi, & dispensandi, licitè possint perpetuis temporibus absolvere, & dispensare ab omnibus, & singulis, ac si prædicta Bulla in Cœna Domini non esset facta, nec fieret. Præterquam à conspiratione in Rom. Pontificem, & ab illis, propter quæ prædictus prædecessor noster declarando voluit ad eamdem S. Sedem etiam recurrendum, &c. Non obstantibus quibuscumque Apostolicis ordinationibus, revocationibus, &c.]

3391 Ubi constat, Julium II. pro solis quinque casibus, *num. 3375.* relatis, velle, quòd sit ad S. Sedem recurrendum.

3392 Insuper Paulus III. 18. Octobr. 1549. per Bullam 48. in Bullario *tom. 1. licet debitum,* idem priuilegium concessit Præposito Generali Societatis, ut per se, uel per alios possit suos subditos ab omnibus casibus absoluere, & super irregularitatibus, & pœnis dispensare, exceptis casibus à Sixto IV. exceptis, his uerbis:

(Et

(Et ne sæpè in dubium revocetur, qui sint ad Sedem prædictam destinandi, declarationem in ea parte felic. rec. Sixti Papæ IV. prædecessoris nostri in Bulla, quam MareMagnum vocant, confirmamus.)

3393 Secundò est Privilegium B. Pii V. concessum Cassinensibus 15. Julii 1571. per Bullam 129. Incip. *Dum ad Congregationem Cassinensem in tomo 2.* Bullarii. Quod Priv. est amplissimum, nam etiam casus publicos pro utroque foro complectitur, & nullum excipit, nisi homicidium voluntarium injustum, & mutilationem, commissam post ingressum in Religionem.

3394 Quibus privilegiis gaudent per communicationem omnes alii regulares, tam mendicantes, quàm non Mendicantes, seu Monachales; Regulares enim ex pluribus juribus apud Rodr. *in comp. ref.* 116. communicant in omnibus privilegiis concessis, aut concedendis, tàm Mendicantibus, quàm non Mendicantibus. Vide infra de Indulgentiis.

3395 Tertiò est Privilegium Greg. XIII. 18. Martii 1684. quo concessit Patri Generali Societatis Jesu, ut possit per se, aut suos deputatos, suos subditos ab omnibus excessibus, etiam ab hæresi, & ejus relapsu absolvere, quo privilegio per multum tempus usa est Societas, licèt tandem hanc facultatem à se abdicaverit P. Generalis, teste Tamb. *tom. 2. lib. 5. cap.* 11. §. 1. *num.* 12. abdicatio autem, aut non usus Privilegii uni Ordini concesso, non præjudicat aliis Ordinibus Communicantibus. Turrianus *de Privil. ex Panorm. in cap. Cum accessissent*: *v. num.* 3441.

3396 Ecce jus certum Prælatorum Regularium in suos subditos.

3397 Quòd autem ejus revocatio nedum sit dubia, sed potiùs constet nullam adesse firmiter suadetur ex solutione oppositorum.

Et quidem Bulla Cœnæ non revocat recensita privilegia. Primò; quia ex *num.* 3325. vitanda est correctio juris, quando commodè fieri potest conciliatio; Bulla autem Cœnæ non exprimit Prælatos Regulares erga subditos, sed ritè potest intelligi de absolutione, & de privilegiis, quoad sæculares. Quod maximè suadetur; quia Summi Pontifices, etiam moderni, ut patet in Bulla Cœnæ Clem. X. *in tom.* 6. Bullarii Const. 34. *in* §. 27. præcipiunt Ordinariis locorum, ut eam (in Ecclesiis suis, dum in eis major populi multitudo ad divina convenerit, solemniter publicent, & ad Christi fidelium mentes reducant, nuncient, & declarent.)

Insuper *in* §. 28. præcipiunt, ut locorum Ordinarii, Ecclesiarum Rectores, (ac Presbiteri sæculares, & quorumvis Ordinum Regulares, ad audiendas peccatorum Confessiones quavis auctoritate deputati, transumptum præsentium litterarum penes se habeant, easque diligenter legere, & percipere studeant.) In quibus verbis non exprimuntur Prælati Regulares in ordine ad subditos, sed potiùs Confessarii in ordine ad sæculares.

Ac proinde hæc propositio, quòd Prælati Regulares possint absolvere sæculares ab hæresi occulta, fuit damnata ab Alex. VII. *ut in prop.* 4.

Inde opinio, quàm tenebat Crousers apud Dianam *p.* 6. *tr.* 6. *ref.* 54. quòd Regulares possint sæculares absolvere ab hæresi occulta, omninò cadit: ut maximè patebit infrà à *nu.* 3459.

3398 Secundò; quia motivum, quo Summi Pontifices ea privilegia concesserunt, fuit ad tollendas occasiones vagandi, ut eorum quies, & inde disciplina Regularis servetur, ut constat ex ipsis verbis *num.* 3388. Quod motivum semper viget, & à Summis Pontificibus intenditur, estque desumptum ex jure communi Canonico, *cap. Cum singula de Preb. in* 6. *cap. Ut periculosa, ne Clerici, vel Monachi in* 6. *& cap. Cum illorum, de sentent. Excom.* §. *Si Claustrales*.

3399 Tertiò; quia omne tollit dubium Const. Julii II. *de num.* 3390. qui declaravit, quòd non obstante publicatione Bullæ Cœnæ, quæ singulis annis fit, possint Prælati Regulares, quibus per privilegia concessum est, suos subditos in perpetuum absolvere ab omnibus casibus in ea contentis, exceptis quinque, *ac si prædicta Bulla non esset facta, nec fieret*.

3400 Non obstante Bullæ derogativæ plurium privilegiorum Regularium. Tales sunt Bulla 9. Greg. XIII. *In tanta* 1. Martii 1573. Bulla 115. Clem. VIII. *Quæcumque* 7. Decemb. 1604. Bulla 106. Urb. VIII. *In specula Militantis* 19. Junii 1630. & Bulla 7. Clem. X. *Superna* 21. Junii 1670.

3401 Pro Bulla Greg. XIII. *In tanta*. Supponendum est, quòd B. Pius V. per aliam Bullam à præmissis distinctam; quæ est 41. & incipit, *Etsi Mendicantium Ordines*, 6. Maii 1567. refert viginti sex gravamina ab Episcopis solita inferri Regularibus, & inde plura privilegia ibi Regularibus concedit contra Episcopos, quorum aliqua sunt contra dispositionem Trid. ut est illud, quòd Regulares in propriis Ecclesiis suorum Ordinum, contradicente Episcopo, prædicare possint; quod est contra Trid. *sess.* 24. *c.* 4. Item, quòd Lectores

res Theologiæ à suis superioribus ad munus Confessionis sæcularium admissi, ab Episcopis non examinentur; quod est contra Trid. *sess.* 23. *de reform. c.* 15. Et similia.

Ex quo factum est (ut ipse Greg. XIII. in præfata Bulla narrat) quòd plures ortæ sint (altercationes, & lites inter prædictos locorum Ordinarios, & fratrum ipsorum Ordines) hac de causa reuocat prædictam Bullam priuilegii Pii V. & alias ejusdem, quantum ad ea, in quibus prejudicium affertur Episcopis contra Trid. dispositionem; Potestas autem Prælatorum Regularium in suos subditos quoad absolutionem nullum præjudicium affert Episcopis, nec est contra Tridentini dispositionem; unde in uigore remanere uidentur duo priuilegia B. Pii V. pro Cassinensibus *de num.* 3393. Et pro Prædicatoribus in Bulla 132. *incip. Exponi Nobis* 21. Julii 1571. in Bullario. Hinc iis nouissimè utuntur Peyr. Tamb. Donatus, & Amendolia *n.* 3377. *citati*.

3402 At si meum judicium velis de eo, quod in veritate sentio; dico intentum Gregorii XIII. non solùm fuisse tollere dissentiones inter Episcopos, & Regulares, verùm etiam tot privilegiorum diversitatem; B. enim Pius V. concessit privilegia à suis prædecessoribus distincta, unde alia privilegia, quæ ipse Pius concessit, Gregorius XIII. non reuocavit, sed reduxit ad unam legem, & normam qnam illius prædecessores statuerunt. Constat ex verbis ipsius Bullæ Greg. XIII. §. 6.

3403 (Nos hac tanta varietate cognita, &c. præsentibus, & futuris discriminibus occurrere volentes, &c. statuimus, & ordinamus, de prædictis, & aliis omnibus litteris, & Constitutionibns, qnæ ab eodem prædecessore (supple tu Pio V.) eisdem de rebus, pro quorumcumque Regularium, etiam Mendicantium Ordinibus, & Congregationibus, quomodolibet emanarunt, ac omnibus, & quibuscumque in eis contentis, eam deinceps dispositionem, atque decisionem pro subjecta materia futuram esse, quæ sive ex jure veteri, sive ex Sacri dicti Concilii Decretis, sive aliàs legitimè antè dictarum litterarum, & constitutionum editionem erat, & si ipsæ non emanassent, futura fuisset, ad quam dispositionem, & decisionem, suumque pristinum, & integrum statum, ac terminum illa omnia reducimus.)

3404 Ex quo firmiter concluditur, intactam, immò confirmatam remanere dispositionem Sixti IV. cum Declaratione Julii II. & Confirmatione Pauli III. ante B. Pium V. editam, in qua quinque casus *numer.* 3375. excipiuntur, & alii tres, quoad irregularitatis dispensationem: *ut in numer.* 3376.

3405 Bulla Clem. VIII. *Quæcumque*, non facit ad rem, sed solùm dat formam, qua Ordines Regulares debeant erigere Confraternitates sæculares, & quomodo illis communicantur Indulgentiæ, ac indulta: Et deveniendo ad electionem Confessariorum, *in* §. 9. præscribit, ut Confessarii ipsorum Confratrum sæcularium debeant esse approbati, tam à suis superioribus, quàm à locorum Ordinariis: Nec eos possint absolvere à casibus Bullæ Cœnæ, & à reservatis Episcopis respectivè. Peyr. in Const. 6. Pii V. *num.* 42.

3406 Bulla Urb. VIII. *In specula militantis Ecclesiæ*, solùm declarat, Privilegium Bullæ Cruciatæ, quoad electionem Confessarii, quo gaudent Laici, & Clerici sæculares, ut ab eo absolvantur ab omnibus casibus reservatis, etiam Papæ, etiam in Cœna Domini (Hæresi excepta) in foro tantùm conscientiæ, non in foro externo; hoc inquam privilegium non suffragari Regularibus, & Monialibus, sed eos, *Quantum ad Sacramentum Pænitentiæ, seu Confessionis administrationem, ordinariæ dispositioni suorum Prælatorum, & Sedi Apostolicæ, quoad sibi reservata subjecti sint, perpetuò declaramus.* Vide à *n.* 1443.

Ubi (ut vides) Regularibus, & Monialibus nō interdicitur absolutè absolutio à reservatis suis superioribus, & Papæ, sed in virtute privilegii Cruciatæ, nam eo absolvebantur à reservatis suis superioribus, & Papæ independenter ab illorum voluntate, quod (ut ipsa Bulla exprimit) cedit *in maximum status, & Regularis observantiæ præjudicium*.

Unde ibi nullo pacto læditur, sed potiùs firmatur, & fovetur ordinaria Regularium Prælatorum potestas, qualis est illa à Summis Pontificibus, maximè à Sixto IV. Julio II. & Paulo III. concessa.

3407 Bulla Clem. X. *Superna*, nullo pacto loquitur de casibus Cœnæ, nec de superioribus Regularibus in subditos, *ut patet à num.* 3292.

Idem liquet de Bulla Greg. XV. 5. Febr. 1621. *Inscrutabili*, & de Decretis S. Cong. annexis, ubi plura derogantur privilegia: ut in Bullario.

3408 Constat igitur pro certo, Bullas derogativas privilegiorum non inficere assertionem secundæ sententiæ: *v. num.* 3494.

3409 Adde Pium IV. per Bullam 94. *In Principis Apostolorum*, 17. Febr. 1564. terminato jam Concilio Trid. revocasse omnia Regularium privilegia in his solùm, quæ Decretis Concilii Tridentini adversantur. Et ipsum Concilium Trident. *sess.* 25. *cap.* 20. confirmavit

vit quoad reliqua omnia Regularium priuilegia his uerbis.

[In ceteris omnibus præfatorum Ordinum privilegia, & facultates, quæ ipsorum personas, loca, & jura concernunt, firma sint, & illæsa.]

3410 Insuper plures Summi Pontifices post Tridentinum confirmavere Regularium privilegia, quatenus Tridentino non adversantur. Et maximè Greg. XIII. apud Bullarium Rodr. *pag.* 451. per Bullam *Ex benigna* 21. Martii 1575. confirmavit omnia privilegia Fratrum Minorum de observ. Monialium S. Claræ, & Tertii Ordinis de Pœnitentia. Ita pariter Clemens VIII. *cit. in num.* 3439. Et demum Paulus V. per Bullam *Injuncti Nobis* 1. Decembr. 1609. apud Lantuscam in Theatro *ver. Privil. in omnibus*, *in quibus* Sacri Concilii Tridentini Decretis, *ac constitutionibus, & litteris Apostolicis*, ac Decretis Clementis VIII. *non adversantur*.

3411 Præmissa autem privilegia, à Sisto IV. Julio II. & Paulo III. concessa, recensitis Decretis, & Constitutionibus non adversari, constabit ea pervolventi. Immò esse conformia Sacris Canonibus *supra num.* 3398. relatis, ne Religiosi vagent.

3412 Catalogum privilegiorum Regularibus à Concilio Trid. revocaturum affert Portellius ver. Trid. Conc. & Hieron. Rodr. *ref.* 116. *num.* 15. Et ibi reperies privilegia prædicta non esse revocata; imò Concilium nil immutasse pro Prelatis Regularibus quoad proprios subditos quantum ad Sacramentum Pœnitentiæ. Leander *cum multis de Sacram. Pœnit. tr.* 5. *disp.* 11. *q.* 45.

3413 Tandem non obstant Decreta in contrarium adducta, *num.* 3374.

Et quidem Decretum Sac. Congr. Episc. & Regul. de 17. Novemb. 1628. approbante Urb. VIII. quod territus refert Diana *part.* 8. *tract.* 7. *ref.* 50. & Donatus *tom.* 2. *p.* 3. *tr.* 11. *q.* 17. *nu.* 6. censuit extincta esse privilegia, si quæ Regulares habebant, absolvendi à casibus Ordinario loci reservatis, & à casibus in Bulla Cœnæ contentis, adeòque *Regulares nec intra, nec extra Italiam posse quemquam absolvere ab eisdem casibus in Bulla Cœnæ contentis, aut Ordinario loci reservatis*.

3414 Decretum est, ut sequitur.

[Sacra Congregatio S. R. E. Cardinalium negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præposita, censuit, per confirmationes privilegiorum, quas Regulares à Sede Apostolica post Sac. Concil. Trident. obtinuerunt, nequaquā revixisse privilegia priùs ab eodem Concilio, ac deindè etiam ipsius Congregationis decretis sublata, atque extincta, si quæ habebant, absolvendi à casibus Ordinario loci reservatis. Quemadmodum nec indulta absolvendi à casibus contentis in Bulla, quæ in die Cœnæ Domini legi consuevit, utpotè sublata per annuam ipsius Bullæ publicationem, vires, aut robur acquisivisse ex subsequentibus privilegiorum confirmationibus. Ac proindè Regulares cujusvis Ordinis, Congregationis, Societatis, & Instituti, etiam necessariò exprimendi, nec intrà, nec extrà Italiam in vim privilegiorum, aut confirmationum ejusmodi, quas vel hactenùs obtinuerunt, vel deinceps fortè obtinebunt, posse quemquam absolvere ab eisdem casibus, in Bulla Cœnæ, aut Ordinario loci reservatis. Ac si secus egerint, absolutiones nullas, atque irritas fuisse, ac fore. Ab aliis verò casibus, & censuris Sedi Apostolicæ reservatis: siquidem Regulares habent à Sede Apostolica absolvendi facultatem, illa extrà Italiam minimè sublatam iisdem Sacræ Congregationis decretis, hac de re editis jussu sanct. memor. Clem. VIII.

Quam Sac. Congregat. sententiam Sanctitas sua ad se relatam approbavit, mandavitque ab omnibus, ad quos pertinet, inviolabiliter observari: Romæ 17. Novembris 1628. F. A. Cardinalis S. Honuphr. Loco † Sigilli. P. Fagnanus Secretarius.]

3415 Quod Decretum non est novum, sed confirmativum aliorum similium jussu Clem. VIII. & Pauli V. quæ referuntur in Decreto responsali ejusdem Sac. Congr. de die 7. Decemb. 1646. ad Cardinalem Filamarinum, quod referunt Donatus *tom.* 1. & Peyr. *cit.* tenoris sequentis.

[Emin. Sign. Questa Sacra Congregatione hà più volte dichiarato con ordini espressi di Clem. VIII. di Gen. e Novemb. 1602. di Paulo V. di Gen. 1617. e di Urb. VIII. di Novemb. 1628. Che tutte le facoltà d'assolvere da casi reservati, ò reservandi dagli ordinarii, ò vero compresi, ò da comprendersi nella Bolla in Cena Domini implicitè, vel esplicitè, & altri reservati solamente alla Santa Sede nel medemo decreto di Novembre 1602. concessa à secolari, ò Regolari, &c. Sono state annullate, & estinte, così dal Sac. Conc. di Trento, come dalle sudette costitutioni, &c. Onde venendo rappresentato alla Santità di nostro Signore da Vostra Emiuenza, &c. che in cotesta Città, e sua Diocese alcuni Confessori Secolari, e Regolari, senza giustificare con quali facoltà, assolvono de fatto dalle censure, e casi sudetti, &c. questi Eminentiss. miei Signori di commissione espres-

pressa di sua Beatitudine me hanno imposto di scriverle, che &c. faccia intendere à tutti, e Confessori di costì, siano quantosivoglia privilegiati, & esenti, che onninamente si conformino con i sudetti decreti, e non ardiscano di controvenire sotto qualsivoglià pretesto, ò caso, etiam di precisa necessità, fuorche in articulo mortis, con reincedenza, si convaluerint.)

3416 Ubi (ut vides) in præmissis omnibus Decretis nulla fit mentio de superioribus Regularibus in ordine ad proprios subditos, sed solùm de ipsis Confessariis regularibus; adeòque intelligi debent in ordine ad sæculares, minimè in ordine ad Regulares, & ita sentiunt Donatus, & Peyr. citati, & quamplures apud ipsos. Ut enim inquit Donatus; *Odia sunt restringenda, & in odiosis non comprehenduntur Regulares, nisi in specie exprimantur*.

3417 Imò ita fuisse declaratum à S.C. Reg. facto verbo cum SS. Clem. VIII. refert Peyr. *cit.* ex Peregrino, & Naldo.

3418 Et quidem satis colligitur ex ipsis decretis; nam indiscriminatim, & unitim loquuntur de Reservatis Ordinario, & de reservatis Papæ in Bulla Cœnæ; quod non haberet locum quoad primam partem, si loquerentur de superioribus Regularibus in ordine ad suos subditos; nam isti non subjacent casibus reservatis Ordinariis locorum. Tum quia iisdem, quibus, prohibent absolutionem à reservatis Ordinario, prohibent absolutionem à reservatis Cœnæ; unde solùm loquuntur de ipsis Confessariis in ordine ad sæculares.

3419 Decretum SS. Inquisit. sub Innoc. X. 23. Maii 1652. non est ad rem; quia solùm loquitur quoad sæculares, & in virtute Jubilæi, ut constat ex ipso edicto Inquisit. Siciliæ, quod fuit publicatum Panormi die 15. Febr. 1657. in quo Decreto nulla fit mentio de Prælatis Regularibus quoad suos subditos, & de Privilegiorum virtute.

3420 Nec obstat Privilegium concessum Inquisitoribus à Paulo V. 1. Sept. 1606. per Bullam, *Romanus Pontifex*, & ab Alex. VII. 8. Julii 1660. per Bullam, *Licèt aliàs*, relatum *in tom. 2. num.* 149. Quia per illud solùm expressè revocatur privilegium Provincialium juridicè procedendi contra suos subditos in causis hæresis, & suspectionis hæresis, processus formando, testes examinando, & reos castigando; quod habebant à Leone X. per Bullam *Exponi nobis* 15. Octob 1516. in Bullario Rodr. à Paulo III. per Bullam *Romani Pontificis* 25. Aprilis 1546. Et à Pio IV. per Bullam *Pastoris Æterni* 1. Aprilis 1562. *ibid.* & nulla fit mentio de potestate absolvendi in foro interno conscientiæ, quæ quidem est omninò distincta à potestate juridicè procedendi, quæ utique solis competit Inquisitoribus.

3421 Hæc sunt Decreta omnia, quæ in oppositum possunt adduci. Si quod aliud referatur, vel non apparet, vel non est promulgatum, vel non constat authenticè.

3422 Deinde non obstat Stylus Curiæ, seu S. Pœnitentiariæ, si quis sit, absolvendi Religiosos, & respectivè cum eis dispensandi super aliquo ex præmissis casibus. Donatus *tom. 1. part. 1. tract. 13. qu. 17. num.* 26. quia id vel fit ad majorem cautelam, ut ait Donatus: vel quia recurrens potestatem sui Prælati ignorat. Tum quia stylus Curiæ consistit in hoc, quòd si aliqui Regulares ad illam recurrant, absolvat, & dispenset; at inde non sequitur, quòd non sit in Prælatis Regularibus Potestas ad hujusmodi absolutiones, & dispensationes, sicut nec id sequeretur, si quis Regularis ad Episcopum recurreret, & Episcopus absolveret, ac dispensaret; unusquisque enim utitur jure suo. Lege Portellium *ver. dispensare num.* 18. majora docentem.

3423 Non erit autem abs re hìc referre, quę habet Melphi *de Pœnis cap.* 18. *q.* 3. in tomo Typis dato Romæ 1649.

(Majorem, & ampliorem facultatem dispensandi, & absolvendi, habent Prælati Regulares, quàm sæculares (supple tu erga suos subditos) & ita mihi semel consulenti Domiuum Coccinum, & Rotæ Decanum, & Sacrę Pęnitentiariæ Regentem, pro quibusdam casibus, qui è partibus mihi commissi fuerant, respondit ipse Prælatus: Miror, quòd vos ad Sacram Pœnitentiariam confugiatis; cum in vestris privilegiis majorem Pœnitentiaria facultatem habeatis; sicut de facto est.)

3424 Ex quibus (ajunt sectatores secundæ sententiæ) evidenter concluditur, recensitum jus Prælatorum Regularium in suos subditos esse certum, revocationem verò nedum esse dubiam, sed potiùs clarè constare nullam adesse, ac proindè assertionem secundæ sententiæ remanere moraliter certam.

PLURA DE PRAELATIS REGULARIBUS QUOAD SUBDITOS IN RESERVATA.

3425 IDem dicunt relati Doctores de Prælatis Regularibus in ordine ad Moniales sibi subjectas, etiam diversæ Regulæ, & tam secundi, quàm tertii Ordinis, collegialiter, & sub professione trium votorum substantialium viventes, ex Privil. Sixti IV. Bulla

19. Sa-

19. *Sacri Prædicatorum, & Minorum Fratrum Ordines* 26. Julii 1479. ubi eis concedit communicationem omnium privilegiorum, quatenus earum sexui non contradicunt. Iisdem privilegiis fruuntur Tertiarii, & Oblati cum ipsis fratribus claustraliter viventes, ex Const. 22. *Dum intra*, edita in Conc. Lateran. *sess.* 11. à Leone X. 1. Martii 1518. §. 21. *v. nu.* 3581.

3426 Item iisdem fruuntur Tertiariæ non claustraliter, sed in domibus suis viventes, etiam si sint viduæ; quæ tamen Tertiariarum Regulam servant, & faciunt solùm votum castitatis ex Ordinarii licentia. Non est autem necesse, quòd emittant alia duo vota; idque ex Conc. Lateran. *cit.* Unde sunt verè sæculares. Harum tamen Confessarii esse debent ab Ordinario loci approbati, ex Decreto S. Congreg. 20. Decem. 1566. & 31. Janu. 1620. apud Lantuscam, *ver. Tertiariæ*, & Peyr. in Constit. 4. Sixti IV. §. 7.

3427 Moniales S. P. Dominici communicare cum privilegiis aliorum Ordinum (exceptis odiosis, & eorum sexui repugnantibus) etiam si Fratrum Ordinis Minorum, aut Ordinariorum locorum regimini earum Monasterium sit commissum, docet Donatus *tom.* 3. *tr.* 2. *q.* 18. & 19. Idem dic de Clarissis.

3428 Prælati Regulares potestatem à prædictis casibus absolvendi, & super eis respectivè dispensandi, possunt alteri generaliter delegare; quia est potestas Ordinaria.

3429 Jurisdictio enim delegata est, quæ competit ex particulari superioris commissione, quæque sequitur personam; & hæc expirat morte concedentis, nisi causa sit incepta, aut sit data à Summo Pontifice, vel Principe Supremo ad universitatem causarum. Ordinaria verò est, quæ competit ex lege generali, & perpetua, quæque sequitur officium, non personam, qualis est præfata jurisdictio Prælati Regularis, & hæc non expirat morte concedentis.

3430 In Confessariis, ut à prædictis reservatis absolvant, non sufficit simplex approbatio in Confessario, sed requiritur ulteriùs generalis, aut specialis deputatio ad illos, ut liquet ex privilegiis.

3431 Prælati Regulares suos subditos absolvere possunt, ac dispensare, & pariter ab iisdem absolvi, & dispensari, non solùm in loco suæ jurisdictionis, sed etiam extra. Melphi in Const. *cap.* 7. *stat.* 1.

3432 Quantum ad Guardianos, affirmant posse à reservatis Papæ absolvere, & absolvi, Port. *verb. Prælatus*, & Rodriquez, *in comp. ref.* 3.

Dico veriùs non posse; Melphi *cap.* 7. *stat.* 1. *pag.* 504. quia quamvis possent, quantum est ex vi privilegii, quatenus eos comprehendit *ex num.* 3379. non possunt tamen ex jure particulari nostræ Religionis, quæ in Capitulo Generali tale privilegium quoad Guardianos non acceptauit, fundata in Trid. *sess.* 14. *cap.* 7. *ubi ad Christiani populi disciplinam pertinere visum est, ut graviora crimina non à quibusvis, sed à summis duntaxat Sacerdotibus absolverentur.* Idem ibi est concessum Episcopis in suis Diœcesibus, & inde authoritatem quasi Episcopalem habentibus, cujusmodi sunt Prouinciales, minimè Guardiani; hac de causa *in stat. cap.* 7. §. 2. per tria Capitula Generalia habetur:

(Decernimus, & sancimus, ut in illis casibus, quos per statuta Generalia, aut per constitutiones Apostolicas reseruatos esse, aut reseruari contigerit; nemo absoluere quemquam præsumat sub pœna excommunicationis ipso facto incurrenda; nisi à Generali, uel Prouinciali Prçlato absoluendi facultatem acipiat.)

3433 Hinc in nostra Religione Guardiani licèt sint ipso jure confessarii, facultatem super reseruatis Papæ, aut Prouinciali non habent, nisi ab ipso Prouinciali obtineant. In cæteris uerò Religionibus consulat unusquisque propria statuta: *v. num.* 3303.

3434 Illud certum est, Guardianum non posse approbare Confessarios pro aliis, sed id solùm ad Generales, Prouinciales, aut Custodes custodias habentes spectare; *vide numer.* 3379.

3435 In Ordine nostro reseruatur Prouincialibus grauis percussio. At in nostris statutis conceditur, ut possit ab ea, etiam in foro externo, absoluere (si non sit atrox, aut subditi in Prælatum) Guardianus, uel eo absente per diem naturalem Vicarius, si Ministri præsentia intra triduum haberi non possit.

Potestatem ad dispensandum quoad alia, quæ ad Sacram Pœnit. non spectant, uide in comp. Rodr. *ref.* 52. & Melphi *in comment. c.* 2. *stat.* 14. §. 5. qui fusè agit de pœnis contra malè promotos ad Ordines.

MONIALES

3436 Non exemptas subdi casibus reseruatis ab Episcopo, non est dubium quia sunt ejus subditæ.

Exemptæ uerò subduntur casibus reseruatis proprio Prælato Regulari. Unde Ordinarius pro his non potest alios reseruare casus, nisi illos, qui ad clausuram spectant, quia moniales exemptæ, solùm quoad clausuram sunt ordinario subjectæ. Idem dic de puellis,

lis, quæ intra Monasteria exempta cum educandis morantur, & habitant, quia ratione loci, sunt liberæ ab Ordinarii jurisdictione: *v. num.* 1450. & 3297. Donatus *tom. 3. tr. 5. q.* 33. *num.* 2. & facta ab Ordinario reservatione alicujus casus ad clausuram spectantis, certum est non posse Prælatum Regularem ab illo suam subditam absolvere.

Denique dispositio, & restrictio facta à Clem. VIII. super casuum reservatione, relata *num.* 3301. solùm locum habet pro Monialibus Prælatis Regularibus subjectis, minimè pro subjectis Ordinario; quia Prælatis Regularibus est directa. Pelliz. *c.* 10. *à num.* 45.

NOVITIOS

3437 NOn comprehendi (ait Sieri de Sacramento Pœnit. *num.* 779.) à reservationibus Religionis; quia in odiosis non sunt subditi: sic communis contra Peregrinum; & Layman. *lib.* 4. *tract.* 5. *cap.* 4. & quamvis ex quodam vivæ vocis oraculo Pauli V. 5. Augusti 1609. concessum fuerit superioribus Regularibus, ut possint reservare peccata etiam Novitiorum, hoc tamen privilegium non viget, quia ab Urbano VIII. revocata fuere omnia oracula vivæ vocis.)

QUÆRES I.

3438 *An Prælati regulares possint suos subditos absolvere ab excommunicatione contra abortum procurantes* à Sixto V. *inflicta. Insuper ab Excommunicatione, & suspensione contra simoniacè promotos ad ordines ab eodem Sixto fulminatis.*

VIdetur quòd non, quia Sixtus V. ea reservavit Romano Pontifici, expressè comprehendendo in reservatione etiam superiores Regulares in ordine ad subditos.

Respondeo posse. Rodr. *in comp. ref.* 3. *num.* 7. Port. *ver. Prælatus num.* 29. Pro quo si es curiosus, scias, quòd Sixtus per Bullam 77. *Effrænatam*: 29. Octobris 1588. tulit excommunicationem latæ sententiæ contra procurantes abortum fœtus, sive animati, sive inanimati, effectu secuto, & contra cooperantes ad illum consilio, favore, potione, aut alio modo; quam censuram reservavit soli Romano Pontifici, comprehendendo etiam superiores Regulares in ordine ad suos subditos. Greg. verò XIV. per Bullam 8. *Sedes Apostolica* 31. Maii 1591. moderavit rigorem Bullæ Sixti, & proinde abstulit censuram contra procurantes abortum fœtus inanimis, & eam reliquit contra procurantes abortum fœtus animati; concessit tamen Episcopis, ut possint in foro conscientiæ ab hujusmodi peccato, & censura absolvere per confessarios sive seculares, sive regulares ad id deputatos; at id non concessit superioribus Regularibus, unde quoad hoc non fuit revalidatum privilegium à Sixto V. extinctum.

3439 Postea verò recensita privilegia fuerunt innovata, & in pristinum restituta à Clemen. VIII. qui per Bullam 51. *Ratio Pastoralis Officii*, 20. Decemb. 1597.

Ex certa scientia confirmavit, & in pristinum statum restituit omnia privilegia trium Ordinum S. Francisci utriusque sexus; tam propria, quà per communicationem inter se, & cum aliis Ordinibus mendicantibus, & non mendicantibus, per suos prædecessores Pontifices eis concessa; *in his omnibus, in quibus decretis*, Concilii Tridentini non adversentur. Confirmatio autem ex certa scientia (ait Rodr. *in comp. ref.* 3. *num.* 8.) revalidat invalidum, & revocatum, habetque vim innouationis, *cap.* 1. *de transact. cap. quoties, de pactis*. Ex quo concludit Rodr. *cit.* Superiores regulares posse hodie suos subditos utriusque sexus de hoc peccato, & censura absoluere etiam in foro externo. Bord. *tom.* 2. *resol.* 13. *num.* 19.

3440 Super irregularitate ex abortu fœtus animati dispensare non possunt; quia est ex homicidio uoluntario injusto, adeòque est exceptuata à Sixto IV. *ut in n.* 3380.

3441 Bor. autem *cit. num.* 14. Rodr. *in comp. ref.* 52. *num.* 25. Port. & Pelliz. *tract.* 9. *cap.* 3. tenent posse Prælatos regulares cum suis subditis pro utroque foro dispensare etiam in tribus irregularitatibus à Sixto IV. exceptis, uidelicet homicidii uoluntarii injusti, bigamię, & mutilationis membrorum; idque in uirtute Priuilegii Pauli III. Per Bullam 12. *Exponi nobis*: 12. Martii 1545. apud Bullarium Rodr. *pag.* 376. Generali, Abbatibus, Prioribus, & Præsidentibus Ordinis S. Benedicti Vallisoletti concesso, & per communicationem cœteris Prælatis Regularibus, Generali, Prouincialibus, & Guardianis, concessit, ut sequitur.

(Nos igitur, qui singulorum salutem paterno zelamus affectu, hujusmodi supplicationibus inclinati, uobis quòd stante immemorabili consuetudine hujusmodi, etiam de cœtero perpetuis futuris temporibus singulis annis prima die Lunæ Quadragesimæ hujusmodi omnes, & singulas utriusque sexus personas ordinis, & congregationis prædictorum religiosas, ac eidem ordini, & Congregationi oblatas, seu donatas, nec non Eremitas, sub cura uestra existentes intra septa uestrorum, seu ipsorum pro tempore absoluendorum Monasteriorum, seu aliorum re-

regularium locorum, ab omnibus, & singulis eorum peccatis, sententiis, censuris,& pœnis per eos pro tempore quomodolibet incursis, etiam in casibus dictæ sedi quomodolibet reservatis, exceptis contentis in bulla, quæ in die Cœnæ Domini solita est legi,absolvere, & cum eis super quibusvis irregularitatibus per eos pro tempore quavis occasione, vel causa contractis dispensare, prout hactenùs, ut præfertur, consuevistis, dicta authoritate valeatis, plenam,& liberam eadem authoritate tenore præsentium concedimus facultatem]

Quod privilegium nullam irregularitatem excipit;nec ei opponitur(ait Peliz. *cit.*) exceptio facta à Sixto; quia usus privilegii Sixti est pro toto anno, Pauli verò est limitatus ad unam solam diem anni, & ideò est concessus amplior, eo fine, *ut majori cum animi hilaritate, & serenitate Altissimo famulari possint*: hanc sententiam probabilem, & tutam in praxi vocat Diana *p.4.tr.2. res.*63.

3442 Insuper Sixtus V. per Bullam 91. *Sanctum* 5. Januar.1588. tulit censuram suspensionis contra malè promotos ad ordines, & sic promoventes contra Decreta Conc. Trident. per saltum,sine titulo,furtiuè, ante ætatem, &c. & ultra suspensionem, tulit excommunicationem contra simoniacè promotos, & promoventes ad ordines etiam minores, aut ad tonsuram; quas censuras pariter reservavit Romano Pontifici, comprehendendo etiam superiores Regulares in ordine ad subditos.

3443 Quem rigorem moderavit Clemens VIII. per Bullam 40. *Romanum Pontificem* 28. Febr. 1595. quatenus Bullam Sixti, & ejus pœnas reduxit ad terminos Sacrorum Canonum, ad Decreta Trid. & ad Const. 7. Pii II. *Cum ex Sacrorum Ordinum*, 17. Novembr.1461. qua statuitur, ut qui extra tempora, aut ante legitimam ætatem, vel absque dimissoriis, *ad aliquem ex sacris ordinibus se fecerint promoveri, à suorum Ordinum executione ipso jure suspensi sint, & si hujusmodi suspensione durante, in eis Ordinibus ministrare præsumpserint, eo ipso irregularitatem incurrant*, & nulli reservat. Decreta Trident. de hac materia sunt *sess.7.de refor.cap.*10. *sess.* 21. *de refor. cap.* 1. & 2. *sess.* 23. *de reform. à cap.*3. *ad* 17. ubi vide suspensiones, quæ reservantur.

3444 Licèt autem Clemens VIII.censuras, & pœnas, quoad alios defectus sic moderaverit, suspensionem, & excommunicationem contra simoniacè ordinantes, & ordinatos à Sixto inflictas voluit in suo robore permanere.

3445 Quia tamen idem Clemens VIII. postea anno 1597. privilegia antiqua, ut jam dictum est *in num.*3439.innovavit, sequitur, ut Prælati Regulares possint hodiè suos subditos à dictis censuris, absolvere, uti de abortu dictum est, & multò magis à simonia commissa in collatione officii, seu beneficii. Rodr.*cit.*& Port. *vel Prælati potestas ad absolvendum*.

QUÆRES II.

3446 *An Religiosi possint confiteri, & à reservatis absolvi extra Ordinem?*

Resp. posse, 1. In articulo, seu periculo probabili mortis, 2. In casu necessitatis, putà si reperirentur in terris infidelium, aut urgeret necessitas celebrandi, & Confessarius proprius non adesset.

3447 Itinerantes confiteri possunt Sacerdoti extra Ordinem de licentia sui superioris, quam licentiam in nostra Religione dare potest Guardianus ex concessione Capituli Generalis *in stat. cap.*7.*§.*1. *num.* 5. ubi generaliter dicitur: *Nisi eligendi confessarium Generalem habuerint à superioribus facultatem*. Nomine autem superioris, & Prælati venire Guardianum, certum est ex iisdem *stat. n.*1.& ita servari in praxi,docet Melphi *in stat. c.*7. *stat.*1.*n.* 9.6.qui ritè ponderat,grave fore,si Religiosus, ubi Provincialis non est,licentiam hanc à Provinciali petere teneretur.

3448 Hæc licentia sufficit, si sit generalis, aut tacita, seu præsumpta; imò implicitè continetur in ipsa licentia itinerandi. Melphi *cit.*

3449 Religiosus autem itinerans non potest eligere Sacerdotem simplicem, nisi ad id habeat specialem licentiam sui superioris, qui quidem potest pro suis subditis sacerdotem simplicem extraneum approbare. Vel nisi deficiat extraneus approbatus; quia tunc potest eligere simplicem ex præsumpta licentia sui superioris.His seclusis casibus, Sacerdos extraneus, si sit sæcularis, debet esse approbatus ab Ordinario loci; si Regularis, sufficit, si sit approbatus à proprio Prælato Religionis; quia Trid. in Decr. requirente approbationem Episcopi, non inclusit Religiosos, ut advertit Tamb. *tom.*2. *pag.* 33. *num.* 17. & Port. *ver. Confessor. num.*14.

3450 Nec potest ab extraneo absolvi à reservatis, nisi habeat expressam licentiam à suo Provinciali pro illis; vel nisi habeat ab eo auctoritatem passivam, ut absolvatur ab illis. In casu autem necessitatis pro reservatis discurre juxtà regulas generales *de num.* 3354. *ad* 3371.

3451 Hinc Port.*cit.*infert, quòd si duo Fratres

tres Sacerdotes simplices itinerent, non possint ad invicem confiteri, nisi expressam ad id habuerint licentiam sui Superioris; quam licentiam fatetur eis ex EpiKeja dare posse Guardianum, si discedant è Conventu, ubi non est Provincialis.

3452 Port.*cit.n.*13. refert Priv. Martini 5. Patribus S. Hieron. *ut existentes extra Conventum possint eligere Confessorem sacularem, vel Regularem, qui eos absolvat in omnibus casibus, à quibus absolvi possunt existentes in Monasterio*. Non conceditur autem absolutio à reservatis Prælatis Ordinis.

3453 In nostra Religione Confessio Religiosi Reformati facta cum Confessario Observanti, aut econversò, est valida, si Confessarius sit à Generali approbatus; quia Observantes, & Reformati formant unum corpus sub uno capite; unde diversas constituunt Provincias ejusdem Religionis.

3454 Invalida est, si Confessarius sit approbatus à suo solo Provinciali (nisi Religiosus pœnitens sit hospes, aut itinerans) quia Religiosi unius Provincialis non sunt subditi alterius Provincialis; & quia jurisdictio non extenditur in non subditos, facultas delegata, quam habet Confessarius ab uno Provinciali, non extenditur in subditos alterius.

Eadem ratione Confessarius unius Provinciæ, si ad aliam accedat, non potest ibi confessiones excipere, sed illius Provincialis approbatione indiget.

3455 Valida autem est, si Provincialis Reformatus pro suis Confessarium Observantem approbet, & econversò: Prouincialis enim potest (spectato jure communi) Sacerdoti extero, tam Religioso, quàm sæculari, concedere, ut sui Religiosi Confessiones excipiat, quia respectu suorum subditorum habet jurisdictionem quasi Episcopalem. Sieri *de Sacr. Pœnit. num.*773. & Melphi *in com. cap.*7. *stat.*1. *qui q.*10. in fine subdit:

3456 (Excipio casum fortuitum, cujusmodi esset, si quis ex familia S. Francisci, uel S. Petri in Monte aureo, ob negotia ab Aracœlitanum, Conuentum accederet, & ibi celebrare uellet, uel quid simile; tunc dico, licitè, & ualidè confiteri. Hoc enim in praxi uidemus fieri ex utraque parte. Lege Candidum 2. *part. disquis.* 24. *art.* 57. *dub.*3. qui docet, posse ex priuilegio hospites etiam alterius Prouinciæ confiteri, & absolui à reseruatis, si Confessarii talem facultatem habeant.)

DE POTESTATE CONFESSARIORUM REGULARIUM QUOAD SÆCULARES, ET EXTEROS.

3457 CErtum est in jure communi, cui accedit consuetudo, non dari casus reservatos Episcopis, sed illos solos eis reservari, quos ipsi in propriis respectivè diœcesibus sibi reservant. Vidal. *pag.* 52. cum com. Hoc præmisso.

3458 Dico eos absolvere posse in foro interno conscientiæ ab omnibus casibus, & censuris reservatis Papæ, exceptis contentis in Bulla Cœnæ, & intra Italiam, extra Urbem exceptis aliis sex, de quibus infra *num.* 3473. insuper exceptis casibus reservatis Episcopis in suis respectivè diœcesibus. Peyr. *tom.* 1. *de subdito. In Appendice qu.*4. *cap.* 10. *pag.* 174. *Item in tom. Privil. in const.*6. Julii II. & *in constit.* 6. Pii V. Donatus *tom.*1. *part.*2. *tract.* 4. *quæst.* 33. & 34. Rodr. *in comp. ref.* 3. *à num.* 36. Port. *ver. Confessor num.*22. Vidal *pag.* 64. Joan. la Cruz. *de Privil. lib.*2. *cap.*7. *dub.*1. & *com.v.num.* 3492.

3459 Constat ex privilegio Societatis, in quo quidem communicant omnes Regulares, concesso à Paulo III. per Bullam 7. *cum inter cunctas*, 3. Junii 1545. apud Bullar. Rodr. *pag.* 370. his verbis.

(Nec non illis ex Vobis, qui præsbiteri fuerint, quorumcumque utriusque sexus Christi fidelium ad vos undecumque accedentium Confessiones audiendi, & confessionibus diligenter auditis, ipsos, & eorum singulos ab omnibus, & singulis eorum peccatis, criminibus, excessibus, & delictis, quantumcumque gravibus, & enormibus, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, & à quibusvis ex ipsis casibus resultantibus sententiis, censuris, & pœnis Ecclesiasticis (exceptis contentis in Bulla, quæ in die Cœnæ Domini solita est legi) absolvendi, ac pro eis commissis pœnitentiam salutarem injungendi: nec non vota quæcumque per eos pro tempore emissa (ultramarinis visitationis liminum Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum de Urbe, ac S. Jacobi in Compostella, necnon Religionis, & castitatis votis dumtaxat exceptis) in alia pietatis opera commutandi &c. plenam, & liberam facultatem, authoritate Apostolica beneplacitum concedimus.

Non obstantibus quibusvis constitutionibus, &c. & litteris Apostolicis etiam per Sixtum IV. in Capitulo: *Et si Dominici*, & alios Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac Nos, & sedem prædictam, etiam consistorialiter editis, &c. quibus, &c. expresè derogamus) *v.n.*3397.

Præ-

3460 Præmissæ particulæ *: auditis eorum confessionibus*: intelligendæ sunt secundum juris dispositionem, videlicet, ut absolutio à peccatis fiat in Sacramentali Confessione, à censuris verò fieri possit extra illam. Rodriq. modò citandus.

3461 Et quia in præmisso Privilegio nulla fit limitatio, Rodr. *in comp. ref.* 3. *num.* 36. concludit, posse Regulares absolvere Sæculares, & exteros utriusque sexus ab omnibus casibus etiam Papæ reservatis, occultis, aut publicis; nec non à quibusvis censuris, tam à jure, quàm ab homine, etiam specialiter, & nominatim latis, dummodo parti satisfactio fiat, aut detur sufficiens cautio de satisfaciendo, *ut à n.* 3364. & pro utroque foro: quod firmat ex quadam Declar. Pii V. de anno 1568.

3462 Hæc autem doctrina Rodr. quantum ad excommunicatos nominatim, & quantum ad utrumque forum, non subsistit.

Et quidem nominatim ab Episcopo excommunicatos non posse absolvi, constat; quia regulariter hujusmodi excommunicationes Episcopi sibi ipsis reservant, ut videri potest in formulis; & à reservatis Episcopis Regulares non valent absolvere ex tot Bullis Pontificiis, & Decretis relatis 3407. & 3413. maximè ex Bulla Clem. X. *Superna num.* 3295. §. 6. Hinc damnata fuit ab Alex. VII. propositio affirmativa: *ut in prop.* 12.

3463 Quia regula illa, *majori concesso, intelligitur quoque concessum, quod minus est;* non habet locum, quando minus est separabile à majori, in majori non continetur, & insuper prohibetur.

3464 Prætereà adest Bulla 115. Clem. VIII. *Quæcumque* 7. Decemb. 1604. *quæ in* §. 9. loquendo de confessariis Regularibus erga sæculares habet:

(Ac ab aliis etiam casibus, tam à Nobis, quàm à prædicto nostro in Urbe Vicario, & locorum ordinariis respectivè reservatis, & pro tempore reservandis, & etiam à quavis excommunicatione ab homine lata absoluere, & super irregularitatibus, tam ex aliquo defectu prouenientibus, quàm occasione delicti contractis, cum aliquo dispensare prætextu dictorum priuilegiorum nullo modo possint.) Tamb. *tom.* 2. *de casibus reser. cap.* 11. §. 2. ait quòd, si rationabilis sit causa, putà si Episcopus nimis distet, aut licentiam neget, tunc nominatim excommunicatus possit pro foro interno absolui, si sit dispositus, & per ipsum non stet, ut pro foro externo à suo Prælato absoluatur. Ita ille.

3465 Item falsum est, quòd absolutio à censuris possit à Regularibus dari etiam pro foro fori. Ex ipsis namque uerbis Priuilegii Pauli III. *Confessionibus auditis: & pœnitentiam salutarem injungendi*: satis constat potestatem amplam absoluendi esse datam solùm pro foro interno conscientiæ, & nolle Pontificem hujusmodi delinquentes à judicio externo, & pœna juridica liberare.

Cui accedit praxis, & obseruantia.

3466 Nec juvat Declaratio Pii V. qua Rodr. id probat; quia puto eam comprehendi in revocatione facta à Greg. XIII. *In tanta*: ut liquet ex dictis *à num.* 3401. *ad* 3404. & ritè, quia absolutio pro foro externo, quoad alienos subditos, præjudicat potestati Ordinarii proprii, & Judicis, ad quem spectat causæ cognitio; non sic absolutio solùm pro foro interno conscientiæ, hæc namque (ut advertit Donatus) non ligat manum Judicis; non enim impedit processum, nec retardat actum justitiæ, nec tollit jus tertii; quia quoad forum judiciale non censetur absolutus, ut dictum est *nu.* 3315. hinc absolutus in foro conscientiæ, est absolutus coram Deo, non coram Ecclesia.

3467 Id solùm verum est, quod docet Diana *p.* 1. *tr.* 11. *qu.* 26. cum multis, *quod Judex contra ita absolutum per Bullam (supple tu: vel per privilegia) non tenetur procedere, undè si velit esse benignus, potest acceptare hanc absolutionem etiam pro foro exteriori, & repellere accusationem fiscalis accusantis illum, vel in ferenda sententia temperare rigorem, & pœnam.*

3468 Corroboratur mea assertio ex aliis amplissimis Privilegiis Jubilæi, & Bullæ Cruciatæ, in quibus quidem datur ampla facultas absolvendi ab omnibus casibus, & censuris à jure, vel ab homine, occultis, aut publicis, Sedi Apostolicæ, aut Episcopis reservatis, in solo tamen foro conscientiæ; ut maximè liquet in amplissimo Jubilæo contra Turcas edito à Clement. X. §. 9. 1672. *Inter gravissimas*; & Declar. Urb. VIII. relata pro Bulla Cruciatæ *in n.* 3406.

3469 Denique omne tollit dubium Clemens X. per Bullam, *Superna* §. 6. quam refero *in num.* 3295. Omninò vide ibi, ubi nostra assertio præcipitur, & irritum declaratur oppositum.

3470 Pro foro igitur interno conscientiæ, & exclusis excommunicationibus ab homine latis, firma, & valida sunt nostra Privilegia quoad sæculares, & exteros; atque in suo robore remanet Privilegium Pauli III. quod numquam fuisse revocatum, imò fuisse confirmatum, constabit perlegenti Bullas, & Decreta, tam revocativa, quàm

confirmativa Privilegiorum: *à. num.* 3400. *ad num.*3422.

Imò semper fuisse in usu, ut tradunt Doctores *cit.*& Peyr. *in const.*6. Julii II. *num.*21.

3471 Non obstat Decretum S. C. Episc. & Regul. jussu Clem. VIII. editum 19. Jan. 1601. quod præcipit cuilibet Confessario sæculari, aut Regulari extra Urbem, intra Italiam degenti, ut nullus sub prætextu privilegiorum audeat absolvere ex casibus in Bulla Cœnæ contentis; *Vel aliàs quomodocumque Sedi Apostolicæ reservatis*.

Non obstat, inquam; quia prædictum Decr. ob dubia, & difficultates à Regularibus inde exposita, fuit anno sequenti 26. Novembris 1602. moderatum per aliud Decr. ejusdem S. Congr. jussu ejusdem Clem. VIII. editum, ut sequitur: apud Peyr. *tom.*1. *cit.pag.*175.& Donatum *tom.*2. *tr.*11.*q.*17.

3472 [Cùm autem dubia quædam, ac difficultates, circa ejusdem Decreti interpretationem, atque observationem, emersissent, eadem S. Congr. ne ullus deinceps obscuritati, scrupulo, ambiguitativè locus relinquatur, & ut clariùs appareat, in quibus casibus vigore ejusdem decreti reservatis, intelligatur prohibita absolutio speciali mandato ejusdem S. D. N. Clementis Papæ VIII. similiter vivæ vocis oraculo, super ea re habito, ipsum Decretum ita moderatur, & declarat, videlicet, sub ejusdem prohibitione illos tantùm in posterum comprehendi casus, qui in Bulla die Cœnæ Domini legi consueta continentur.

3473 Ac præterea, 1. Violationis immunitatis Ecclesiasticæ in terminis Bullæ Greg. XIV. 2. Violationis clausuræ Monialium ad malum finem, 3. Provocantium, & pugnantium in duello, juxta Decr. Conc. Trid. & Const. Greg. XIII. incip. *Ad tollendum*, 4. Injicientium violentas manus in Clericos, juxta Canonem; *Si quis suadente diabolo* 17.*quæst.*4. ac juris dispositionem, 5. Simoniæ realis scienter contractæ, 6. Atque etiam confidentiæ beneficialis. Item omnes casus, quos Ordinarii locorum sibi reservarunt, vel in posterum reservabunt.

In quibus omnibus jam enumeratis casibus dumtaxat, & sublata etiam pœna inhabilitatis audiendi Confessiones, eadem S. Congr. vult, & mandat, dictum Decretum in sua firmitate, & pristino robore permanere:

Ac præterea declarat, eos quidem Sacerdotes, tam sæculares, quàm Regulares, qui aliquo ex privilegiis, indultis, & facultatibus in supradicto Decreto expressis, suffulti fuerint, posse juxtà eorum privilegia, indulta, & facultates, usu ante idem Decretum receptas, & quæ sub aliis revocationibus non comprehenduntur, tantùm, & non aliàs absolvere à casibus in præsenti declaratione non comprehensis, &c.]

3474 Ex quo Decreto firmiter concluditur Privilegium Pauli III. remanere in suo robore, in quo quidem erat ante recensitum Decretum de anno 1601. quoad omnes casus Papæ reservatos, exceptis contentis in Bulla Cœnæ, reservatis Episcopis, & aliis dumtaxat sex relatis. Constat tam ex exceptione in Decreto facta, quoniam exceptio firmat regulam in contrarium, quàm ex positiva confirmatione potestatis quoad alios casus.

3475 Hoc tamen discrimen est omninò observandum, ut à 20. casibus reservatis in Bulla Cœnæ Regulares absolvere non possint nec intra, nec extra Italiam; quia reservatio Bullæ Cœnæ est facta pro toto orbe Christiano. Idem dic de casibus reservatis Episcopis, ut constat ex Bulla Clem. VIII. *relata num.* 3405. lata pro toto Orbe Christiano, ex Decr. Urb. VIII. 17. Nov. 1628. relato in *n.*3414. & *in prop.*12. damnata ab Alex. VII. A reliquis verò sex casibus à Clem. VIII. reservatis, relatis in *num.* 3473. non posse intra Italiam, & extra Urbem, posse verò in Urbe, & extra Italiam, ut declarat ipsum Decretum Clem. Item in suburbiis Urbis. Bord. *tom.*2. *res.* 6. *num.* 12. quia in favorabilibus termini sunt ampliandi, unde nomine Civitatis veniunt Suburbia.

3476 Idem docent Bord. *cit. num.* 13. & Diana *p.*3. *tr.*2. *res.*13. in Insulis Siciliæ, Sardiniæ, & Corsicæ; quia Geographi, & Historiographi has insulas non connumerant cum partibus Italiæ; & Pontifex, quando edit Constitutionem pro Italia, & vult insulas comprehendere, eas exprimit similibus verbis: *etiam quoad insulas coadjacentes*, quod non facit Decr. Clementis. Oppositum tenet *Merullus* apud illos, dicens, in relatis insulis Decretum Clementis practicari: *v. tom.* 2. *num.* 292.

3477 Ex dictis colliges, Confessarios Regulares absolvere posse à casibus Sancti Officii, satisfacta parte, modo *dicto in tom.* 2. *num.* 641. *ad* 644. nisi contineant hæresim formalem externam, nec contineantur in Bulla Cœnæ, nec sint intra Italiam de aliis sex, nec Episcopis sint reservati. Mendo *in Epit. ver. Regulares num.*28.

3478 Demùm Peliz. *de Monialibus cap.* 9. *num.*19. docet, Confessarios Regulares etiam intra Italiam posse absolvere Moniales non sub-

subditas à quinque casibus à Clem. VIII. reservatis, quatenùs prohibitio absolutionis est facta solùm respectu pœnitentium sæcularium, minimè Regularium. At hoc non probo, quia prohibitio est facta respectu pœnitentium exterorum absolutè, ut patet ex verbis Decr. de anno 1601. *in num.* 3471.

Vide *to.* 2. *à num.* 291.

3479 Obiter hic refero privilegium Pauli III. per Bullam 48. *licet debitum* 18. Octobris 1549. concessum Generali Societatis Jesu, & per communicationem Generalibus aliorum Ordinum, ut sequitur.

§. 33. [Et ut cum aliquos ex fratribus, seu Sociis Societatis hujusmodi in Saracenorum, & Paganorum, aliorumque infidelium terras, & Provincias aliàs remotissimas, à quibus non potest adiri Sedes Apostolica, miserit; possit eis auctoritate nostra facultatem concedere, ut Christianos ibidem commorantes, Confessione peccatorum suorum audita, & pœnitentia salutari injuncta, eos, & eorum quemlibet ab omnibus, & singulis eorum peccatis, etiam in Bulla Cœnæ Domini reservatis, & consequentibus censuris, & pœnis absolvere.

§. 34. Et cum iis, qui ab infidelitate convertentur tantùm, & in locis remotissimis, qui priùs in gradibus non licitis, tamen lege divina non prohibitis, matrimonium contraxerant, ut in iisdem manere possint, dispensare.

§. 35. Ac in locis prædictis remotissimis, quæcumque Ecclesias, Hospitalia, & alia pia loca, prout expediens fuerit, erigere, ac nunc, & pro tempore erecta reformare, sine alicujus præjudicio, & vestes Sacerdotales, pallas, corporalia, calices, altaria, cœmeteria (si Episcopus, qui ea faciat, Catholicus ibi non adsit) benedicere, ac profanatas Ecclesias reconciliare possint. Et quæcumque statuta, & ordinationes, desuper necessaria facere, illaque, postquam facta fuerint, mutare, alterare, ac illis addere, & detrahere.

§. 36. Ac præposito Provinciali in illis longinquis partibus residente decedente, interim dum alius per Generalem Præpositum mittitur, loco Præpositi sic decedentis, alium eligere liberè, & licite valeant.

§. 37 Et quia in numerosis populis illarum Regionum, tanta est Sacerdotum raritas, ut unus plurium curam populorum suscipere debeat, ut bis eodem die Missam celebrare diversis in locis valeant.]

3480 Ubi nota, Privilegium absolutionis de §. 33. non revocari per Bullam 115. Clement. VIII. *Quæcumque*, 7. Decemb. 1604. relata *num.* 3464. quia Bulla Clem. expressè loquitur de locis fidelium, & orbis Christiani, ubi sunt Episcopi Catholici.

3481 Similiter Innoc. IV. apud Bullar. Rodr. Bulla 20. concessit Sacerdotibus Ordinis Minorum, ut in terris infidelium Christianorum ibi commorantium Confessiones audire, & à peccatis, atque censuris absolvere possint.

DE POTESTATE IN CENSURAM RESERVATAM OB VIOLATIONEM CLAUSURÆ.

3482 Clausura violatur per ingressum mulierum, aut virorum in Monasteria Monialium, vel mulierum in Monasteria virorum, & per egressum Monialium è suis Monasteriis.

QUOAD INGRESSUM

3483 Tres sunt censuræ, videlicet excommunicationes latæ sententiæ in jure fulminatæ.

Prima est Conc. Trid. *sess.* 25. *de Regul. & Monialibus cap.* 5. contra viros, & mulieres cujusvis conditionis, sine superioris licentia in scriptis ingredientes Monasteria Monialium.

3484 Secunda est Greg. XIII. per Bullam 28. *Ubi Gratiæ* 24. Junii 1575.

3485 Tertia est lata à Clem. VIII. per Decretum de anno 1602. relatum *num.* 3472. contra violantes clausuram Monialium ad malum finem. Et de hac non debet esse sermo; quia cum sit reservata Rom. Pontifici extra Urbem & intra Italiam, cum exclusione privilegiorum, certum est, Confessarios Regulares extra Urbem, & intra Italiam non posse ab ea sæculares absolvere.

Pelliz. de Monialibus *cap.* 5. *num.* 20. docet hanc censuram, & reservationem Clem. VIII. non afficere Moniales, sed solùm ipsos ingredientes ad malum finem; quia in ea Monialis se habet passivè, & ponitur ut terminus, minime ut subjectum.

3486 Prima igitur censura Tridentini incurritur, etiam si ingressus non sit ad malum finem, nec prætextu licentiarum, sed nulli est reservata; unde potest absolvi à quolibet simplici Confessario, qui tamen reperiatur ad Monialium Confessiones excipiendas deputatus; quod semper in hac re est supponendum ex Bulla Clem X. *num.* 3292.

3487 Secunda censura Greg. XIII. incurritur, etiam si ingressus non sit ad malum finem ab omnibus mulieribus cujusvis conditionis, & ætatis, usum rationis habentibus, ingredientibus Monasteria virorum, & ab omnibus viris, & mulieribus cujusvis conditionis, ingredientibus Monasteria Monialium.

Item à Superioribus utriusque sexus, & pariter à custodibus clausuræ, ut sunt portinarii, & rotariæ admittentes, aut permittentes ingressum sub prætextu licentiarum Sedis Apostolicæ, Legatorum, aut aliorum Prælatorum.

Item à singulis Religiosis, & Monialibus tam superioribus, quàm privatis, qui illos præsumunt admittere sub prætextu licentiarum ipsorum ordinariorum.

3488 Hinc superiores,& custodes clausuræ incurrunt, sive positiuè, sive negatiuè concurrant, nimirum tam admittendo, quàm permittendo,& non impediendo, cum possent. Personæ verò privatæ incurrunt, solùm si positiuè concurrant admittendo, nisi veniant nomine *Conventus*; tunc autem veniunt nomine *Conventus*, quando omnes congregati in unum cum superiore consentiunt in ingressum,& tunc incurrunt, etiam si negatiuè concurrant permittendo ingressum.

3489 Talis autem censura in vim Bullæ Greg.non incurritur ab ingredientibus, admittentibus, aut permittentibus, nisi ingressus tam virorum, & mulierum in Monasteria Monialium,quàm mulierum in Monasteria virorum, fiat sub prætextu licentiarum; & est reservata Romano Pontifici.

3490 Insuper adest etiam excommunicatio reservata Romano Pontifici lata à Pio V. per Bullam 20.24. Octob. 1566. quæ incip. *Regularium personarum*, contra mulieres ingredi audentes Monasteria virorum sub prætextu licentiarum.

3491 Deinde Pius V. per aliam Bullam declaratoriam præcedentis die 16. Julii 1570. quæ incip. *Decet Romanum Pontificem*, declaravit in præfata Bulla fuisse suæ intentionis comprehendere mulieres ingredientes Monasteria virorum etiam sine prætextu licentiarum.

3492 Ex quibus Bullis Greg. & Pii plura resolvuntur. Primò. Excommunicatio est reservata Romano Pontifici. Unde si est occulta,potest absolvi ab Episcopo virtute Decr. Conc. Trid. *sess.24. de reform. cap. 6.* minimè si est publica: *ut in num.* 3314. Posse tamen absolvi à Confessariis regularibus,etiam si sit publica, aut deducta ad forum contentiosum, in foro tantùm interno conscientię,docet Donatus cum multis *t.1 par.2.tr.4. quæst.*33.& 34. Peyr. *in const.*6.Pii V.*p.*203.*num.*41.*item const.*6. Julii II.& *t.1.de subdito*,quia dictæ Bullæ in reservatione non comprehendunt Privilegia Regularium. Et hic casus ingressus mulierum intra Monasteria virorum,& virorum, ac mulierum intra Monasteria Monialium,non comprehenditur in casibus 20.Bullæ Cœnę,nec in sex Clem. VIII. in Decreto de anno 1602. quod Decretum est attendendum, quia est moderativum dispositionum præcedentium in oppositum, *ut patet in num.* 3471. & 3472. Vide *à num.*3459. *ad* 3465.

3493 Imò idem docet Donatus *cit. qu.* 34. de ingressu mulierum in Monasteria virorum ad malum finem, videlicet ad explendam libidinem; ob eandem rationem, quia solus casus violationis clausuræ Monialium ad malum finem comprehenditur in sex casibus Clem.VIII.

3494 Secundò. Pœnam inhabilitatis, & privationis Officiorum, fulminatam à Gregor. XIII.*in* §. 3. & à Pio V. unà cum suspensione à Divinis *in* §. 4. non esse reservatam, ait Rodr. *tom.1. qu.24. art.* 17. nam ut constat legenti, reservatio est facta solùm pro excommunicatione, unde concludit posse ab ea absolvere pro utroque foro, quoad suos subditos, Episcopos, & Prælatos Regulares. Ita Rodr.

3495 Tertiò, si sit sermo de ingressu mulierum intra Monasteria virorum, prædictæ omnes pœnæ incurruntur, etiam si ingressus fiat sine prætextu licentiarum, ut constat ex Bulla declaratoria Pii V. *Decet Romanum Pontificem, in num.*3491.

3496 Si autem sit sermo de ingressu virorum, aut mulierum intra Monasteria Monialium, non incurruntur pœnæ, nisi ingressus fiat sub prætextu licentiarum. Pelliz. *de Monialibus c.5.n.92.*cum multis;quia jura expressè apponunt prætextum licentiarum, ut constat legenti Bullam Greg.XIII. *Ubi Gratiæ, de num.* 3483. quæ de tali ingressu disponit.

Et declaratio Pii V. quòd pœnæ incurrantur, etiam si ingressus fiat sine licentiarum prætextu, solùm, & expressè loquitur de ingressu mulierum in Monasteria virorum. Hic faciunt rationes aliæ legales *de 2. tom. à num.* 422. *ad* 425.

3497 Nec id sit tibi,cum Donato *tom.3.tr.5 qu.2.num.*10. mirum; nam jura in tantùm apponunt prætextum licentiarum, quia prætextus licentiarum erat causa molestiæ, & scandali, nam sub hoc prætextu mulieres prætendebant ingredi Monasteria virorum impunes, & sic majori cum facilitate, & audacia, non sic quæ sine licentia;& vulgò dicitur, quòd sit magis molestus, & timendus inimicus occultus, quàm publicus.

3498 Cæterùm Filliucius cum aliis apud Peliz.*cit.*& Donatus *tom.3.tr.5.q.2.*tenent, dictas pœnas incurri,etiam si ingressus fiat sine licentiarum prætextu; pro quo adducit stylum

cu-

curiæ. Stylus autem curiæ facit legem, quando lex est obscura, minimè, quando est clara, ut in casu. Unde stando in jure requiritur licentiarum prætextus.

3499 Idem confirmavit Paulus V. per Bullam 52 *incip. Facultatum* 1. Sept. 1608. & per Bullam 74. *Monialium statui*, 10. Julii 1612. per quas Bullas, quoad ingressum mulierum in Monasteria Monialium, Paulus V. omninò confirmat Bullam Greg. XIII. *Ubi Gratiæ*, relatam *n.*3484. & apponit licentiarum prætextum, ac proinde de hac Bulla Pauli V. est eodem modo discurrendo.

3500 Idem denique confirmavit Urbanus VIII. per Bullam 30.27. Octob. 1624. ut sequitur.

[Sacrosanctum, &c.

§.1. Cum itaque plures licentiæ Monasteria Monialium ingrediendi diversis mulieribus sæcularibus, &c. à Nobis, & diversis Romanis Pontificibus, &c. concessæ fuerint, &c.

§.2. Nos omnem dubitandi materiam, quæ super modo, consensum hujusmodi præstandi forsan oriri posset, è medio tollere volentes, &c. declaramus, consensum dictarum Monialium de cætero per easdem Moniales Capitulariter, & per secreta suffragia præstandum esse, & præstari debere; aliàs licentiæ hujusmodi mulieribus, quibus concessæ fuerunt, nullatenus suffragentur.

§.3 Et quæ Sanctimonialium Monasteria vigore licentiarum prædictarum absque consensu capitulariter, ut præfertur, præstito ingredi præsumpserint, sententias, censuras, & pœnas contra clausuras Monasteriorum Monialium violantes inflictas se noverint incursuras.)

Quid clariùs?

3501 De ingressu Confessarii dictum est à *num.*1453. *v.n.* 1419. A regularibus attendenda est Bulla Alex. VII. 19. Octob. 1664. quæ disponit super ingressu superiorum, & Confessariorum, atque super commoratione confessariorum propè Monasteria. Bulla est, ut sequitur.

3502 (Fœlici Sacrarum Virginum statui, &c. Præsentibus perpetuò valituris sancimus, ut in posterum intra fines Italiæ, & Insularum adjacentium Generalibus, Provincialibus, Abbatibus, & quibuscumque aliis superioribus Regularibus, quibus alioqui cura, & regimen Monasteriorum Sanctimonialium quovis modo incumbit, intra septa eorundem Monasteriorum nullatenus ingredi liceat, nisi ex causa visitationis localis; & hoc semel tantùm in anno, ita ut in eo anno, in quo unus ex memoratis superioribus visitaverit, alius superior à visitatione hujusmodi se omninò abstineat. Quòd si ob clausuram, quæ à Sancta Tridentina Synodo, etiam in Monasteriis exemptis, curæ, & vigilantiæ Episcopi in primis committitur, aut ob aliam urgentem, ac necessariam causam oportuerit superiorem Regularem eodem anno pluries ingredi septa Monasterii, tunc non aliter ingrediatur, quàm cum præsentia Episcopi Diœcesani, vel alterius personæ Ecclesiasticæ sæcularis boni exempli, ac maturæ ætatis, ab ipso Episcopo ad hoc specialiter deputatæ. Visitet autem superior Regularis interiorem clausuram per se ipsum, non autem per alium, etiam si fuerit legitimè impeditus; quo casu differatur visitatio in aliud tempus, quo cessaverit impedimentum, & visitationem celeriter, & unica die, debita tamen cum diligentia absolvat, nec ante ortum Solis eam incipiat, nec post occasum protrahat, neque ipse visitator, neque ejus Socii ullam sumant in Monasterio refectionem. Porrò si visitet Generalis, possit secum habere duos Socios sui Ordinis; si alius à Generali, unum tantùm, exclusis omnibus aliis etiam ratione Officii. Qui quidem Socii assumantur exemplares, & maturæ ætatis, & in actu visitationis à visitatore numquam separentur, sed eum aspicere, & ab ipso aspici semper possint. Ac prætereà visitatori assistant quatuor Moniales ex superioribus Monasterii, quæ similiter visitatione durante numquam separentur à visitatore, & Sociis. Reliquæ verò Moniales, & quæcumque aliæ mulieres, & puellæ sæculares in Monasterio degentes, nisi legitimo detineantur impedimento, conveniant omnes in Choro, antequàm visitator ingrediatur interiorem clausuram, & in eo permaneant durante visitatione, & quousque idem visitator cum Sociis è Monasterio exierit. Ideòque curet visitator, ut tempestivè admoneatur Abbatissa, seu Monasterii Præfecta, de præstita die, & hora visitationis; Visitatio verò personalis fiat ad crates, & omninò extra clausuram Monasterii, & per ipsummet superiorem dumtaxat, ut supra dictum est de visitatione interioris clausuræ. Ad hæc Confessor Sanctimonialium tam ordinarius, quàm extraordinarius minimè ingrediatur septa Monasterii, nisi ad Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis ministranda Monialibus, vel aliis personis infirmis, ibi degentibus, nec non ad commendandam animam Agonizantium; nec unquam ingrediatur, nisi cum Socio, qui sit probatæ vitæ, & maturæ ætatis, semperque maneat in ea parte Monasterii, qua

Confessorem videre, & ab ipso videri semper possit. Insuper districtè præcipimus memoratis Superioribus Regularibus, ut infra terminum duorum mensium à publicatione præsentis constitutionis computandorum, revocent ad claustra Confessores, eorumque Socios, Concionatores, & alios quoscumque Regulares, apud Monasteria Sanctimonialium, vel assiduè, vel ad tempus quocumque titulo pernoctare solitos: Nevè permittant eosdem, seu alios Regulares, intrà, seu propè septa Monasteriorum hujusmodi habitare, vel commorari, quin etiam infrà eumdem terminum quascumque Cellas, Mansiones, seu Cubicula propè Monasteria prædicta ad usum memoratorum Regularium existentia, si clausuræ Monasteriorum earundem Monialium contigua sint, eidem clausuræ includi, vel dirui omninò faciant; si verò sint extra septa, vendi, pretiumque in Monasterii utilitatem converti, nec in posterum alia similia aptari, ædificari, aut emi permittant. Quòd si infra dictum terminum superiores Regulares præmissa cum effectu non adimpleverint, teneatur ordinarius loci, tamquam Sedis Apostolicæ Delegatus, illa adimplere, & omninò exequi, etiam invocato, si opus fuerit brachii sæcularis auxilio. Verumtamen si Monasterium Regularium virorum, quibus Moniales sunt subjectæ, sit intra dicta Mœnia, vel è converso, habeantur, vel conducantur, si commodè fieri possit, mansiones ad usum Confessoris, quæ non sint conjunctæ, seu contiguæ ipsi Monasterio Monialium, sed ab eo penitùs disjunctæ, non solùm per parietes, sed etiam per tecta: sin autem utrumque Monasterium sit intra Mœnia, & unum ab altero, Episcopi judicio, multùm distans, tunc habeantur, vel conducantur hujusmodi mansiones, ut supra, distinctæ, & separatæ à Monasterio Monialium in distantia ab ipso Episcopo recognoscenda, & approbanda, ità tamen, ut in mansionibus Confessoris, sive intra, sive extra mœnia constitutis, excepto ipso Confessore cum suo Socio, alii Regulares, etiam si superiores sint, minimè pernoctent. Si quis verò prædictorum Regularium aliquid contra præsentium tenorem facere, vel moliri præsumpserit, aut adimplere neglexerit, ipso facto pœnam excommunicationis, & privationis omnium officiorum, quæ obtinet, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa, vel alia in posterum obtinenda, vocisque activæ, & passivæ, absque alia declaratione incurrat. Et nihilominus nullis privilegiis, & exemptionibus tueri se possit, quominus ab Episcopo loci, tamquam ad hoc Sedis Apostolicæ Delegato, quoties, & quando opus fuerit, corrigi, & puniri valeat.]

3503 In meo Ordine Minorum de Observantia extat statutum Cap. Gen. de anno 1664. Quòd in comitatu superiorum, quacumque de causa ingrediantur, semper sit Vicarius, seu Confessarius Monialium, sub pœnis in eisdem statutis contentis] Unde in ingressu Provincialis socius debet esse Confessarius Monasterii, debet enim esse unus.

QUOAD EGRESSUM

3504 DAt regulam, & prohibitionem Bonifacius VIII. *in cap. unico de statu Regularium in* 6. apud Donatum *tom.* 3. *tr.* 3. *q.* 2. *num.* 18. *& tr.* 4. *q.* 15.

3505 (Periculoso, & detestabili quarumdam Monialium statui, quæ honestatis laxatis habenis, & Monachali modestia, sexusque verecundia impudenter abjectis, extra sua Monasteria nonnumquam per habitacula sæcularium personarum discurrunt, &c. præsenti constitutione, &c. Sancimus, universas, & singulas Moniales præsentes, atque futuras, &c. sub perpetua in suis Monasteriis debere de cætero permanere clausura, ita quòd nulli earum, &c. valeat quacumque ratione, vel causa, nisi fortè tanto, & tali morbo evidenter earum aliquam laborare constaret, quòd non posset cum aliis absque gravi periculo, seu scandalo commorari, Monasteria ipsa deinceps egrediendi facultas.)

3506 Insuper concedit textus, quòd si Abbatissa seu priorissa teneatur præstare homagium, vel fidelitatis juramentum ob aliquod feudum, quod Monasterium habet ab aliquo Principe, seu Domino temporali, tunc, si non valeat illud præstare per procuratorem, possit exire de Monasterio cum honesta, & decenti societate, & homagium, seu juramentum fidelitatis Principi præstare, & eo præstito teneatur ad Monasterium è vestigio reverti.

3507 Eamdem const. Bonifacii VIII. *de c. Periculoso*, expressè approbavit Conc. Trid. *sess.* 25. *de Regularibus cap.* 5. & confirmavit Pius V. per Bullam 8. *Circa Pastoralis* 29. Maii 1566.

3508 Insuper idem Pius V. 8. Febr. 1570. per aliam Bullam, priorem declaravit, ut sequitur.

(Decori, & honestati omnium Sanctimonialium, &c.

§. 1. Sanè periculo, & scandalo plena res est, &c. Sanctimoniales aliquando parentes, fratres, sorores, aut alios agnatos, vel cognatos: nec non Monasteria, & alias filiationes nũcupata, etiã eis subjecta visitãdi, aut infirmitatis cau-

causa, aliove prætextu à Monasteriis exire, & per sæcularium personarum domos discurrere, & vagari, quo veluti colore eximium quoque honestatis, & pudicitiæ decus in discrimen committunt.

§. 2. Unde nos malo huic, &c. salubriter occurrere volentes, inhærentes etiam decreto S. Conc. Trid. &c. ac aliis nostris litteris, &c. volumus, sancimus, & ordinamus, nulli Abbatissarum, Priorissarum, aliarum Monialium, &c. etiam infirmitatis, seu aliorum Monasteriorum, etiam eis subjectorum, aut domorum, parentum, aliorumve consanguineorum visitandorum, aliave occasione, & prætextu, nisi ex causa magni incendii, vel infirmitatis, lepræ, aut epidimiæ; quæ tamen infirmitas, præter alios ordinum superiores, quibus cura Monasteriorum incumberet, etiam per Episcopum, seu alium loci ordinarium, etiam si prædicta Monasteria ab Episcoporum, & ordinariorum jurisdictione exempta esse reperiantur, cognita, & expressè in scriptis approbata sit, à Monasteriis præfatis exire; sed nec in prædictis casibus extra illa, nisi ad necessarium tempus, stare licere.

Aliter autem, quàm ut præfertur, egredientes, seu licentiam exeundi quomodocumque concedentes, necnon comitantes, ac illarum receptatrices personas, sive laicas, aut sæculares, vel Ecclesiasticas, consanguineas, vel non, excommunicationis majoris latæ sententiæ vinculo statim eo ipso absque aliqua declaratione subjacere, à quo, præterquàm à Romano Pontifice, nisi in mortis articulo, absolvi nequeant.

Et insuper tam egressas, quàm præsidentes, & alios Superiores prædictos eis licentiam hujusmodi concedentes, dignitatibus, officiis, administrationibus per eas, & eos tunc obtentis privamus, & illas, & illos ad obtenta, & alia imposterum obtinenda inhabiles.

3509 Nomine epidemiæ venit pestis. Pelliz. *c. 5. n. 32. v. à n. 1515.* per receptatrices, & comitantes intelliguntur personæ illæ, quæ suo comitatu, aut receptione cooperantur egressui Monialium, aut sunt causa, ne redeant ad Monasterium; minimè ille, quæ urbanitatis, amicitiæ, aut consanguinitatis præcisè causa Monialem illicitè egressam receperint, aut comitarentur. Pelliz. *de Monialib. c. 5. num. 26.*

3510 Pius ergo V. apponit excommunicationem reservatam Romano Pontifici, & pœnam inhabilitatis, & privationis officiorum non reservatam; unde de hac discurre, ut *in num.* 3494.

Quantum ad excommunicationem.

3511 Dico, ab ea absolvere posse Episcopum, si sit occulta, ut *in n.* 3492.

DIFFICULTAS EST, SI SIT PUBLICA.

In qua re, Pelliz. *de Monialib. c. 5. n. 28. & cap. 9. n. 29.* affirmat; quia Moniales sunt perpetuò impeditæ, & si pro absolutione deberent adire Papam, cogerentur ad impossibile; cum teneantur ad perpetuam clausuram; at impossibilium non est obligatio.

3512 Resp. non posse Episcopum ab hac excommunicatione, si sit publica, absolvere. Donatus *tom. 3. tr. 4. q. 8.* Ratio, quæ me movet est; quia Pius V. quando hanc censuram contra Moniales fulminavit, & eam soli Romano Pontifici reservavit, omnem alium pro absolutione excludendo, jam sciebat, Moniales esse impeditas perpetua clausura, ad quam ex juribus antiquioribus tenebantur; si igitur hoc non obstante, tali rigore reservationis contra Moniales usus est, argumentum evidens est (ui dicere velimus, Pium V. voluisse edere legem deridendam) quòd Summus Pontifex velit, occurrente casu egressionis, Moniales pro absolutione adire Romanum Pontificem, non quidem personaliter, quod est impossibile, & præter intentum Summi Pastoris, sed per litteras, nuncium, aut procuratorem; quòd omninò vult, quia vult in tali casu esse consultum, requisitum, & certioratum, ut possit unà cum absolutione, & medicina, debita pœna, & correctione ab hujusmodi excessu Moniales coercere.

3513 Ratio autem perpetui impedimenti favet Monialibus, ut possint ab Episcopo absolui, juxtà dicta superiùs, solùm in aliis casibus, in quibus absolutio reservatur generaliter pro omnibus fidelibus, inter quos tantùm per inclusionem tamquam species in genere veniunt Moniales; minimè in casibus, in quibus censura reservata specialiter, & explicitè est lata contra Moniales, qualis est censura à Pio V. lata contra Moniales egredientes, & alia Greg. XIII. lata contra Moniales admittentes, aut permittentes ingressum virorum, aut mulierum intra earum Monasteria, ut *in n.* 3484. *& in num.* 3487. in Bulla Greg. §. 3. & 4. Idque ob præfatam rationem, aliàs Pontifex edidisset legem, & reservationem deridendam; quod non est excogitandum.

Hinc Fagnanus *in libr. 1. Decr. capit. Quoniam 13. de constit. num.* 30. ait, ex Bulla Pii V. ademptam esse facultatem Episcopis competentem in uim dicti *cap. 6.* absolvendi Monia-

niales secretò delinquentes in materia clausuræ.

3514 Idem ob eamdem rationem dico de excommunicatione Romano Pontifici reservata, lata à Greg. XIII. & Pio V. specialiter, & expresšè contra mulieres ingredientes Monasteria virorum, aut Monialium, juxtà superiùs dicta. Hæ quidem licèt in Jure Canonico super relato censeantur impeditæ, hoc eas juvat in casu legis reservantis latæ contra omnes, inter quos mulieres solùm tamquam species in genere continentur; minimè in casu legis specialiter, & expresšè contra mulieres latæ; adeòque tenentur adire Romam per litteras, aut nuncium.

3515 Cui non obstat dictum, quòd personaliter impeditus adire Pontificem pro absolutione, non teneatur adire per litteras, aut nuncium, quia hoc est verum regulariter, minimè in casibus extraordinariis, in quibus vel Pontifex expresšè se declarat, vel evidenter ex ejus lege colligitur, quòd velit, ut hujusmodi impediti recurrant ad ipsum pro absolutione: hujusmodi sunt casus, in quibus expresšè, & specialiter Pontifex fulminat excommunicationem sibi reservatam contra mulieres, & Moniales. Tunc igitur mulieres, & Moniales adire debent Pontificem pro absolutione, modo, quo possunt, non quidem personaliter, sed per litteras, aut nuncium.

Verum tamen est, posse eas Regulares pro Monialibus approbatos absolvere, etiam in casibus publicis, in foro tamen conscientiæ; juxtà dicta *in n.* 3492.

3516 Corroborantur dicta; quia Jus Canonicum, *cap. 6. Mulieres*, *& cap. 33. de Monialib. in lib. 5. tit. 39. de sentent. excommunic.* loquitur expresšè de censura ob percussionem Clerici, aut Monialium; in hoc, inquam, casu concedit, quòd possint ab Episcopo absolvi, & solùm Doctores ex paritate rationis, quatenùs pro omni casu sunt impeditæ, illud extendunt ad reliquos casus: Amplector autem hujusmodi extensionem, sed non plus æquo, & ultrà claram mentem Summi Pontificis, ut extensio dicti juris fiat ad omnes casus, & cum exclusione omnis modi recursus pro absolutione ad Papam, etiam in illis casibus, in quibus evidenter colligitur Papam velle, ut recurratur ad ipsum, uti in recensitis casibus constat: *v. num.* 3524. *&* 3525.

QUÆRES

3517 *Monialis quædam egressa est è proprio Monasterio, & ingressa in aliud Monasterium contiguum urbanitatis, seu curiositatis causa. An incurrerit excommunicationem contra egredientes, & ingredientes latam?*

Pelliz. *de Monialib. cap. 5. num. 57.* & Bordonius ibi affirmant; quia Monialis non tenetur ad clausuram in communi, sed ad clausuram proprii Monasterii; unde licet in casu transeat de clausura ad clausuram, clausuram, ad quam perpetuò servandam est obligata, frangit.

3518 Solùm dissentiunt in hoc quòd Pelliz. velit esse duo peccata, & duas excommunicationes incurri, quatenùs sunt duo actus egressus videlicet, & ingressus.

3519 Bord. verò vult esse unum, & unam excommunicationem incurri ob egressum, quatenùs Bulla Pii V. dum excommunicat Moniales illicitè egredientes, terminum à quo respicit, non ad quem; non respicit, inquam, locum, ad quem ingreditur, cum enim casus accidere soleat, ut Moniales egrediantur ad vagandum, lex non comprehendit hunc casum extraordinarium ingressus ad aliud Monasterium contiguum: *Et lex ad ea, quæ rarò accidunt, non aptatur, l. Nam ad ea, ff. de legib.*

3520 Si autem cupis scire, quid hac in re sentiam: Duos actus in præsenti casu considerandos puto, egressum videlicet de proprio Monasterio, & ingressum in aliud; quod parùm refert, si sit ejusdem, vel alterius Ordinis, cum id materialiter se habeat.

QUANTUM AD INGRESSUM,

3521 Dico eam incurrisse excommunicationem non reservatam Tridentini. Insuper excommunicationem Greg. XIII. & Pii V. reservatam Romano Pontifici. Ab hac autem posse ab Episcopo absolvi, etiam si sit publica.

Ratio primæ partis est, quia Trid. *cit. num.* 3483. comprehendit omnes cujusvis generis, conditionis, & sexus, adeòque Moniales. Potest tamen hæc censura à quovis Confessario pro Monialibus approbato absolvi; quia non est reservata, ut *in num.* 3486.

3522 Ratio secundæ partis est; quia Moniales ingredientes in aliud Monasterium Monialium, comprehenduntur in Bulla Gregor. XIII. *Ubi gratiæ*, relata *num.* 3487. non quidem explicitè, sed implicitè.

Non, inquam, explicitè, quia Bulla explicitè loquitur, & censuram fulminat contra mulieres sæculares cujusvis conditionis, quæ prætextu licentiarum prætendebant ingredi Monasteria Monialium, & earum licentias revocat.

Con-

Confirmatur; quia hæ licentiæ non concedebantur Monialibus, sed sæcularibus; nec Moniales id prætendebant, sed sæculares; unde de mulieribus sæcularibus reverà Bulla loquitur; quod maximè convincitur ex Bullis Pauli V. *Facultatum num* 3499. *Monialium statui*, & Urb. VIII. *Sacrosanctum num.*3500.quę confirmant Bullam Greg. & pariter expresse loquuntur de mulieribus sæcularibus, ut constat Bullas legenti.

3523 Comprehenduntur autem in Bulla Greg. implicitè, quia contra Moniales militat idem finis, & eadem ratio legis contra mulieres sęculares latæ, imò potiori jure. Nec talis extensio legis ad Moniales videatur dura Bordonio apud Pelliz. *cit. n.* 3519. Quia Bulla Pii V. *Regularium personarum*, *de n.*3490. & alia ejusdem *Decet Romanum Pontificem*, *de n.*3491. expresse comprehendit mulieres ingredientes Monasteria virorum, & in odiosis nomine mulieris non veniunt Moniales, sed seculares, sicut nomine virorum non veniuntClerici,nec nomine Clerici Regulares, nisi per aliquam particulam exprimantur; & hoc non obstante, docet Bord. cum communi, in Bullis relatis Pii contra mulieres ingredientes Monasteria virorum, comprehendi implicitè Monialem ob identitatem finis, cum verè sit mulier, & exposita periculis non minùs, quàm quælibet mulier sæcularis; qui est finis legis.

Ita pariter dicere debet, quòd Moniales è suo Monasterio in aliud Monasterium Monialium ingredientes urbanitatis, aut curiositatis causa, comprehendantur implicite in Bulla Greg.XIII. *Ubi gratiæ*, contra mulieres lata; quia sunt verè mulieres, & potiori jure per hujusmodi earum ingressum scandala sequuntur, & Sanctimonialium quies, tam unde egrediuntur, quàm quò ingrediuntur, perturbatur, qui est finis legis, ut constat ex verbis ipsius Bullæ Greg. *Et Canonis periculoso de num.*3505.

3524 Ratio tertiæ partis est; quia lex Gregor. XIII. non est lata specialiter contra Moniales ingredientes, sed generaliter contra mulieres, ut *in num.* 3487. inter quas comprehenduntur Moniales tamquam species in genere, & implicitè, adeòque eas juvat Jus Canonicum, *cap. de Monialib.* quo reputantur perpetuò impeditæ, inde sunt ab Episcopo absolvibiles; etiam si casus sit publicus.

3525 Non sic Abbatissæ admittentes, aut permittentes, & cœterę Moniales admittentes hujusmodi ingressum; hæ namque si casus est occultus, absolvi possunt ab Episcopo, minimè, si est publicus, quia relata Bulla Gregor. est specialiter, & expresse lata contra ipsas; unde recurrunt dicta *nu.*3513. Ubi (ut vides) uno modo discurrimus de Monialibus ingredientibus, & alio de Monialibus admittentibus, aut permittentibus hujusmodi ingressum; quoniam Bulla diverso modo de illis discurrit, ut constabit legenti in *num.*3487.

3526 Posse autem præfatas admittentes, aut permittentes absolvi in foro conscientię à Regularibus pro Monialibus approbatis,sequitur ex dictis *n.* 3515.

QUANTUM AD EGRESSUM.

3527 Resp. cum distinctione, vel enim Monialis ista est ita egressa de suo Monasterio ad Monasterium contiguum, ut transierit per aliquam viam mediam, licèt brevem, sæcularibus communem; vel ita ut non transierit per talem viam, quatenùs duo illa Monasteria sunt immediatè contigua nulla interposita via.

3528 Si primum, proculdubio est incursa in excommunicationem Pii V. *Decori*, *& honestati*, relatam *in num.* 3508. ut constabit ex dicendis *num.*3530. Eò maximè, quia ibi prohibetur egressus, etiam si fiat ad visitandum aliud Monasterium subjectum; ubi supponitur transitus per vias intermedias sæcularibus communes, ut constat ex fine, & narrativa Bullæ. Ac proindè de ea discurre, ut *à nu.* 3510. *ad* 3515. *v.num.*3536.

3529 Si secundum (stando in jure communi, & ad expressa in recensitis Bullis) videtur.

Quod habeatur fractio clausuræ materialis, minimè formalis, seu perfecta, & prout jura requirunt ad incurrendam censuram; clausura enim videtur *locus ille*, *qui janua clausa continetur*, *ad quem sæcularibus non patet accessus*. Donatus *tom.*3.*tr.*3.*qu.*1. *num.*5. Mendo *verb. Monasterium num.* 3. adeòque violatio formalis, seu perfecta clausuræ per egressum,videtur *egressus è loco*, *qui janua clausa continetur*, *ad locum*, *ad quem sæcularibus patet accessus*. Cujusmodi non est egressus Monialis ad Monasterium immediatè cōtiguum, sed est de clausura ad clausuram.

3530 Præfatæ duæ definitiones videntur desumptæ ex Bulla Gregor. XIII. *Deo sacris*, edita 30. Decemb. 1572. & est const. 8. ubi in §.6. habetur.

[Declaramus prætereà,nullis Monialibus, etiam Tertiariis, licere habere ostium, per quod ex Monasterio introiri possit in ipsarum Monialium Ecclesiam exteriorem, in quam sæcularibus ad Missas, & Divina officia patere solet accessus, sed omninò muro obstruendum: neque itidem licere Monialibus etiam

etiam Tertiariis egredi à janua Monasterii, quæ est pro clausura ipsius Monasterii, etiam ad claudendum aliam ulteriorem januam; qua patere solet aditus sæcularibus venientibus, vel ad rotam, vel ad crates, seu loca colloquiis destinata, quæ vulgò parlatoria vocantur, vel ad pulsandum ipsam januam clausuræ; quæ loca, cum saltem pro causis prædictis patere soleant sæcularibus, extra clausuram censeri debent, etiam pro tempore, quo clausa sunt.]

Idem videtur ex ipsis juribus tam capitis *Periculoso*, & Tridentini, quàm ipsius Pii V. *Decori*, *& honestati*, excommunicationem infligentis, relatis *n.* 3508. ubi prohibetur egressus Monialium è Monasterio, expressè assignando pro fine, ne per talem egressum per sæcularium domus discurrant, & vagent, cum honestatis, & pudicitiæ virginalis periculo. Quod clarè constabit ipsa jura legenti; adeòque recensita jura non videntur disponere de præsenti casu, singularis namque est, & extraordinarius.

3531 Dico tamen, recensitam Monialem, quæ est è proprio Monasterio egressa in aliud Monasterium immediatè contiguum, incurrisse excommunicationem reservatam B. Pii V. Ratio desumitur ex identitate finis legis, ut discurrenti patet. Et ex Regula. (Lex etiam exorbitans, & pœnalis extenditur ad casus similes, quando aliàs redderetur elusoria) *in cap. statuimus*, *de regul.* Fagnanus *in lib.* 3. *pagina* 411. *num.* 41.

3532 Suadetur ex simili *in num.* 3523. omninò recolendo.

3533 Non obstat regula vulgata, quòd *in pœnalibus non sit facienda extensio ex identitate rationis*.

Primò, quia hæc regula est desumpta ex regula 15. juris in 6. *Odia restringi*, *& favores convenit ampliari*; quando autem agitur de puniendis delictis, materia dicitur favorabilis, & expediens Reipublicæ, *l. Ita vulneratus*, *ff. ad leg. Aquilin.* adeòque fieri debet extensio. Fagnanus *in lib.* 3. *Decr. cap. Immun.* 10. *de immun. Eccles. n.* 13.

Secundò, quia dicta regula limitatur hac alia regula: *Ubicumque ratio legis est generalior dicto*, *seu disposito*, *tunc ad latitudinem rationis extenditur ipsa dispositio textus*, *l. regula*, *§. final.* Abbas hic *n.* 9. *vers. Et satis posset dici*. Fagnanus *cit. num.* 12.

Dicta militant in re nostra; nam agitur de puniendo delicto egressus Monialium, quæ punitio maximopere expedit publico bono Reipublicæ: Et ratio legis prohibentis, & punientis, nempè discursus, & vagatio extra propriam clausuram, est generalior dispositio, taliter ut comprehendat discursum, & vagationem in Monasterium immediatè contiguum.

3534 Firmatur resolutio facto novissimo, & dispositione Sac. Congreg. Episc. & Regul. Factum contigit Panormi, ubi Moniales [illegible] Monasterii, occasione fracti pariet[illegible] earum Monasterium ab alio dividebat, è proprio egrediebantur in aliud Monialium immediatè contiguum, & è converso. Pro quo facto Sac. Congr. per duo Decreta de die 3. Octob. 1698. & 18. Septembris 1699. & per tres epistolas de die 21. Augusti 1699. & 4. Septembris 1699. & 18. ejusdem mensis, & anni, Illustriss. ac Reverendissimo Archiepiscopo Panormitano directa, quæ in Archivio M. C. Archiepiscopalis conservantur, facultatem eidem Archiepiscopo commisit recensitas Moniales (salutari pœnitentia injuncta) absolvendi à censuris violatę clausurę Sedi Apostolicæ reservatis. Qui sunt proprii termini decretorum, & epistolarum; quæ originalia prę manibus habui, & propriis oculis perlegi.

3535 Ex quibus duo concluduntur. 1. Recensitas Moniales incurrisse excommunicationem Papæ reservatam. 2. Ab ea, si est publica, non posse Episcopum absolvere.

3536 Et colligitur 1. Potiori jure excommunicationem reservatam incurrere, si fracto pariete intermedio, è proprio Monasterio egrediantur in domum exterorum immediatè contiguam, etiam si id faciant animo eam domum cum Monasterio incorporandi; si id absque legitima Superiorum licentia agant: *v. n.* 3528.

3537 2. Clausuram adequatè definiri: quod *sit locus ille*, *qui janua clausa continetur*, *ad quem exteris non patet accessus*. Sic namque comprehenduntur Moniales alterius Monasterii, etiam immediatè contigui, quæ quidem respectu alterius sunt exteræ.

3538 3. Monialem, quæ egressa est è proprio Monasterio in aliud immediatè contiguum, duas incurrisse excommunicationes reservatas; quia duo sunt actus, egressus videlicet, & ingressus, ut *in num.* 3518. Quantum ad absolutionem excommunicationis ob ingressum, discurre, ut *à num.* 3524. *ad* 3526. Quantum autem ad absolutionem excommunicationis quoad egressum, discurre, ut *à n.* 3511. *ad* 3516.

QUÆRES II.

3539 *An recensita Monialis possit absolvi à censura per egressum virtute Bullæ Cruciatæ?*

Resp.

RESpon. non posse. Quia privilegium Cruciatæ, quantum ad articulum eligendi Confessarium, & absolvendi à casibus reservatis, non suffragari Regularibus, & Monialibus, declaraverunt plures Summi Pontifices; Pius V. const. 132. *Exponi nobis* 22. Julii 1571. Clemens VIII. constit. 64. *Romani Pontificis* 23. Novemb. 1599. & Urb. VIII. constit. 105. *In specula* 16. Junii 1630. ut infrà de Bulla, ita ut adhuc id affirmare potiùs temeritatem sapiat, quàm probabilitatem; unde non video, quo pacto post propositionem primam ab Innoc. XI. damnatam, possit quis hanc opinionem sequi.

3540 Nec juvat dicere, quòd Moniales possint uti privilegio Bullæ de licentia sui Superioris; quia earum Superior vel est Episcopus, vel Prælatus Regularis; isti autem possunt quidem cedere juri suo, & dare licentiam utendi Bulla pro reservatis, sed pro reservatis sibi, minimè pro reservatis Papæ; quoniam Papa vult quoad sibi reservata eas subjici Sedi Apostolicæ, per hæc verba: *Ordinariæ dispositioni suorum Prælatorum, & Sedi Apostolicæ quoad sibi reservata subjectæ sint.*

3541 Pelliz. *de Monialibus cap.* 7. *num.* 4. tenet, prædictam Declarationem Clem. VIII. & aliorum Pontificum comprehendere Moniales subjectas Prælatis Regularibus, minimè subjectas immediatè Sedi Apostolicæ, sive Ordinario loci; quia respectu harum cessat finis prohibitionis, videlicet, quòd electio Confessarii virtute Bullæ pro reservatis. *aliquando in speciale vergit Religionis detrimentum.* Nam cum hæ sint exemptæ à regimine Prælatorum Regularium, talis electio Confessarii non potest cedere in damnum ipsius Religionis. Tum quia alius finis est, ut Moniales quoad Sacramentum Pœnitentiæ subjiciantur *dispositioni suorum Prælatorum;* quo pacto autem possunt quoad hoc subjici Prælatis sui Ordinis, si sunt ab eorum jurisdictione exemptæ? ita Pelliz.

3542 Dico autem pro certo, prædictam declarationem comprehendere etiam Moniales à Prælatis Regularibus exemptas: constat ex verbis ipsius Bullæ Clem. VIII. ab ipso Pelliz. relatis.

[Concessionem S. Cruciatæ, & aliorum indultorum particularium, quantum ad prædictum articulum eligendi Confessorem, & absolvendi à casibus reservatis, cum fratribus, & sororibus Monialibus Ordinis prædicti (supple tu B. Mariæ de Monte Carmelo) ac aliorum quorumcumque Ordinum, &c. ubilibet, locum minimè habere, nec censeri, sed nostræ intentionis existere, quòd iidem fratres, & Moniales, quantum ad Sacramentum Pœnitentiæ, seu Confessionis administrationem dispositioni suorum Prælatorum subjecti sint, Apostolica auctoritate tenore præsentium declaramus, eisdem tamen Prælatis, ut in usu hujusmodi potestatis, se cum subditis benignos, & faciles exhibeant, præcipimus.]

3543 Insuper Urb. VIII. *cit.* idem confirmat, dicens, quòd talis electio, & absolutio virtute Bullæ cedit: *In maximum status, & Regularis observantiæ præjudicium.* Item *in detrimentum eorum Regularis disciplinæ.* Ubi ut vides, Clem. & Urb. loquuntur intransitivè, minimè transitivè, nimirùm, quòd talis electio facta à fratribus, cedit in detrimentum observantiæ, & disciplinæ Regularis Religionis fratrum; facta verò à Monialibus, in detrimentum observantiæ, & Religionis Monialium; Moniales enim, v.g. Clarissæ, sunt verè Religiosæ, & verè in se Religionem, & Ordinem constituunt; solùm dicuntur ejusdem, aut diversi Ordinis relatè ad Religionem virorum.

3544 Confirmatur 1. Quia Clem. & Urb. eodem modo id declarant, & prohibent quoad Fratres, & quoad Moniales; igitur si loquendo quoad fratres, sumunt finem illum damni observantiæ, & disciplinæ Regularis intransitivè, ita loquendo quoad Moniales. 2. Quia non minoris, sed majoris considerationis est disciplina, & Observantia Regularis ipsorum Monasteriorum Monialium, quàm Religiosorum virorum; unde pro ea servanda Pontifices intransitivè loquuntur, ac proindè absolutè, sive Moniales sint subjectæ Regularibus, sive Ordinario.

3545 Corroboratur ex *numer.* 3540. ex Urb. VIII. qui quoad exclusionem Cruciatæ vult Moniales etiam, Sedi Apostolicæ quoad sibi reservata subjici.

Non cessat igitur pro Monialibus Ordinario subjectis primus finis.

3546 Secundus finis, quòd sint subjectæ *dispositioni suorum Prælatorum*, etiam verificatur de Monialibus immediatè subjectis Ordinariis quia Ordinarii, & Episcopi sunt verè, imò magis principaliter Prælati. Et *ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus, l. de pretio* 10. *ff. de publ. in l. rem;* maximè cum idem finis Observantiæ, & disciplinæ Regularis servandæ militet pro cunctis Monialibus, sive Prælatis Regularibus, sive Ordinariis immediatè subjectis.

3547 Confirmatur; quia aliud est dicere, quòd Moniales quorumcumque Ordinum subjectæ sint *dispositioni suorum Prælatorum;* & aliud *Prælatorum sui Ordinis.* Primum dicunt Clem. & Urb. minimè secundum, quod Pelliz.

C A-

CATALOGUS CENSURARUM, ET CASUUM RESERVATORUM SUSPENSIONES.

3548 1. Contra suscipientes Ordines sacros sub titulo ficto patrimonii, vel beneficii, vel extra tempora ab Ecclesia præscripta, vel ante legitimam ætatem, vel absque litteris dimissoriis. Trid. *sess.* 21. *de refor. cap.* 2. *sess.* 23.

2. Suscipientes duos sacros Ordines eodem die, aut duobus diebus continuis, & immediatis; qui suspenditur ab exercitio posterioris; quæ suspensio est Papæ reservata.

3. Suscipientes Ordinem superiorem per saltum non recepto inferiori, v. g. Sacerdotium non recepto Diaconatu. Trident. *sess.* 23. *cap.* 14.

4. Contra Clericum, qui vacante Sede Episcopali Ordinem sacrum recipit cum dimissoriis capituli, nisi occasione beneficii recepti, aut recipiendi arctatus fuerit. Et capitulum contraveniens interdicto subjacet, & sic ordinati sunt ipso facto suspensi ab Ordinibus susceptis ad beneplacitum futuri Episcopi. Trid. *sess.* 7. *cap.* 10.

5. Contra Sacerdotem sæcularem, aut Regularem, qui conjungit in matrimonium, aut benedicit subditos alterius Parochiæ sine licentia Parochi, vel Ordinarii. Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de refor.*

6. Contra Episcopum, qui Ordines, vel primam tonsuram confert extraneo absque dimissoriis proprii Episcopi, aut Ordinationes habet in aliena diœcesi absque licentia Ordinarii. Trid. *sess.* 23. *de refor.*

7. Contra Religiosos introducentes mulieres intra Monasteria: sunt suspensi à divinis Officiis, ex Bulla B. Pii V. & Greg. XIII. Ubi ipsæ fœminæ ingredientes Monasteria virorum, aut è converso, sub prætextu facultatum, excommunicantur ipso facto.

EXCOMMUNICATIONES Reservatæ Papæ extra Bullam Cœnæ.

3549 1. Perseverantes in excommunicatione delegati Papæ post annum.

2. Communicantes in divinis scienter cum excommunicatis à Papa: dummodò communicans sit Clericus, & excommunicatus sit nominatim denunciatus.

3. Incendiarii nominatim per sententiam Ecclesiæ publicati.

4. Illi, qui gravant in personis aut bonis, eos, qui sententiam excommunicationis, suspensionis, aut interdicti in aliquem tulerint, si in eo per spatium duorum mensium perseveraverint.

5. Illi, qui post absolutionem à priori excommunicatione reservata Papæ, sub conditione comparendi coram Papa, aut satisfaciendi parti læsæ, talem conditionem elapso tempore negligunt.

6. Religiosi, qui Sacramentum Extremæ Unctionis, aut Eucharistiæ per modum viatici, vel matrimonia solemnizant sine speciali licentia Parochi; vel absolvunt excommunicatos à Canone, præterquàm in casibus in jure concessis.

7. Confessarii, qui dispensant in votis ultramarinis, S. Petri, & Pauli, & S. Jacobi in Compostella, castitatis, & Religionis, atque à casibus reservatis Papæ absolvunt sine privilegio, & concessione.

8. Lacerantes, & exenterantes corpora defunctorum, ut conserventur, vel ut decoquantur, ut ossa possint in alia loca transferri.

9. Dantes, vel recipientes aliquid per modum pacti, & conditionis ob ingressum Religionis.

10. Spoliantes Ecclesiam cum fractura portarum, aut fenestrarum, postquàm fuerint per sententiam Ecclesiæ nominatim denunciati.

11. Moniales professæ, si è Monasterio egrediantur, nisi causa magni incendii, aut lepræ, aut pestis per Superiorem, & Episcopum probata; item eas comitantes, & recipientes.

12. Ingredientes Monasteria monialium sine necessitate, & debita licentia. Et mulieres ingredientes Monasteria virorum sub prætextu facultatum.

13. Clerici, vel laici quacumque arte usurpantes bona, res, jura, fructus, redditus, aut jurisdictiones alicujus Ecclesiæ, vel beneficii sæcularis, montium pietatis, aut aliorum piorum locorum; vel impedientes, ne percipiantur ab eis, ad quos de jure spectant.

14. Prædicatores, qui aliquid prædicant contrarium, aut dissonum Sacræ scripturæ. Qui tempus præfixum futurorum malorum, vel adventus Antichristi, aut certum Judicii diem prædicunt. Qui futura quasi specialiter revelata dicunt, aut alienas, atque inanes divinationes asseverant, ex Leone X. in Concil. Lateran.

15 Religiosi, aut Clerici sæculares, qui aliquem inducunt ad vovendum, jurandum, aut promittendum, ut apud eorum Ecclesias fe-

sepulturam eligat, vel jam electam ampliùs non mutet, *Clement. cupientes, & cap. 1. Bonif. VIII. de sepulturis*.

16. Illi, qui contra piam sententiam de Immaculata B. M. V. Conceptione, ejusque festum, aut cultum, aliquid quovis modo, publicè, vel privatim, voce, vel scripto loqui, concionari, tractare, disputare ausi fuerint, vel argumenta contra eam afferendo, & insoluta relinquendo. Alex. VII. in Bulla *Sollicitudo*, die 8. Decemb. 1661.

CASUS 20. RESERVATI
in Bulla Cœnæ Domini.

3550 1. HÆretici cujuscumque sectæ, eorumdem receptatores, fautores, defensores, eorumdem libros hæresim continentes, vel de religione tractantes scienter legentes, retinentes, imprimentes, defendentes, & schismatici: *vid. tom. 2. num. 286. à num. 281. & à num. 318.*

2. Appellantes ab Ordinationibus, seu mandatis Romani Pontificis, ad futurum concilium, eorumque fautores.

3. Piratæ, Cursarii, ac latrunculi maritimi discurrentes mare Romani Pontificis, præcipuè à Monte Argentario usque ad Terracinam, ac eorum fautores, receptatores, & defensores.

4. Naufragorum Christianorum cujuscumque generis bona, etiam in littoribus inventa surripientes.

5. Imponentes nova pedagia, & gabellas, vel eas augentes, præterquàm in casibus à jure, seu ex speciali Sedis Apostolicæ licentia permissis.

6. Falsificantes litteras Apostolicas, aut falsò fabricantes.

7. Deferentes arma, aut alia usui bellico idonea ad Turcas, & alios Christiani nominis inimicos, vel hæreticos, per Sanctæ Sedis sententiam expressè, & nominatim declaratos. Vel ad Christianæ Reipub. aut Catholicæ Religionis statum pertinentia in ejusdem damnum illis annunciantes.

8. Impedientes eos, qui victualia, & alia necessaria Romam convehunt.

9. Ad Sedem Apostolicam venientes, vel ab ea recedentes, sua, vel aliorum opera lædentes, vel sine jurisdictione vexantes in Curia Romana commorantes.

10. Romipetas, & peregrinos, etiam in Urbe morantes, vel recedentes, lædentes, & in his dantes auxilium, consilium, uel fauorem.

11. Interficientes, mutilantes, uulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, uel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos; Sedisque Apostolicæ Legatos, uel Nuncios; aut eos à suis Diœcesibus, Territoriis, Terris, seu Dominiis ejicientes; necnon ea mandantes, uel rata habentes, seu præstantes in eis auxilium, consilium, uel fauorem.

12. Occidentes, quouis modo percutientens, aut bonis spoliantes, per se, uel per alios, eos, qui pro negotiis suis ad Romanam Curiam recurrunt, aut eorumdem Aduocatos, Procuratores, Agentes, Auditores, uel Judices super dictis causis deputatos.

13 Appellantes à grauamine, uel futura executione litterarum Apostolicarum ad laicam potestatem.

14. Executionem litterarum Apostolicarum, aut aliarum expeditionum, impedientes, & prohibentes ad gratias impetrandas accedentes.

15. Judices sæculares, qui Ecclesiasticas personas trahunt ad sua tribunalia, quique Ecclesiasticam libertatem tollunt, aut in aliquo perturbant: *vid. to. 1. à n. 719.*

16. Impedientes Prælatos, ne sua jurisdictione utantur, quique illorum, & Delegatorum judicia eludentes, ad Curiam sæcularem recurrunt, aut contra illos decernunt, atque in his præstantes auxilium.

17. Usurpantes jurisdictiones, fructus, redditus, & proventus ad sedem Apostolicam, & quascumque Ecclesiasticas personas ratione Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentes, vel ea sequestrantes: *vid. à num. 704.*

18. Imponentes decimas, & alia onera personis Ecclesiasticis, Ecclesiis, Monasteriis, aut eorum fructibus: *vide à num. 704. & à num. 791.*

19. Judices, & quilibet ministri, aut executores sæculares, quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus, contra personas Ecclesiasticas.

20. Occupantes, invadentes, aut detinentes bona, aut terras Ecclesiæ Romanæ immediatè, vel mediatè subjecta, & illius jurisdictionem usurpantes.

Hi casus sunt desumpti ex ipsa Bulla Cœnę, ut *in Bullario tom. 4. & 6.*

ALII SEX CASUS EXTRA
Urbem, & intra Italiam Summo
Pontifici reservati.

3551 1. VIolatio immunitatis Ecclesiasticæ circa confugientes ad Ecclesias: *v. tom. 1. à num. 409.*

2. Vio-

2. Violatio clausuræ Monialium ad malum finem: *v. à num.* 3482.

3. Injectio manus violentæ in Clericum.

4. Provocatio, & pugna in duello: *v. tom.* 1. *à num.* 2130.

5. Simonia realis scienter contracta: *vid. tom.* 1. *à num.* 1201.

6. Confidentia beneficialis: *vide tomo* 1. *num.* 1264.

PRÆFATI CASUS HIS CONTINENTUR VERSIBUS.

Casus 20. Bullæ Cœnæ.

3552 1. HÆretici. 2. A Papa appellans. 3. Cum fure. 4. Piratæ.

5. Augens vectigal. 6. Aut Breve falsificans.

7. Hostibus arma ferens. 8. Victum quive amovet Urbe.

9. Quos Papa. 10. Aut pietas,

11. Aut sua causa ciet.

12. Præsulibus gravis. 13. Ad laicum spectantia sacrum.

14. Sit reus. 15. Aut Judex; qui trahit acta forum.

16. Prælati. 17. Ecclesiæve usurpans jura.

18. Onus, & qui his statuit.

19. Capitis noscit eosque reos.

20. Sedis Apostolicæ terras quique occupat atrox.

Hos omnes Domini Cœnæ Anathema ligat.

ALII SEX CASUS.

3553 1. JUra sacri violata loci. 2. Vel septa sacrarum Virgnum. 3. It in Clerum cum violenta manus.

4. Simonia fide. 5. Aut facto producta. 6. Duellum.

Hos intra Italiam, nonnisi Papa levat.

EXPOSITIO.

3554 1. IN 3. casu Bullæ Cœnæ non comprehenduntur, qui furantur in fluminibus, aut in alio mari, sed in mari Pontificis. Nec qui ad alia pergentes, semel ex accidenti alterius navis bona deprædantur; sed qui ex professo ibi rapinis dant operam, licèt actu nihil furentur. Nec Catholici infideles persequentes, & rapientes. Nec si inter spoliatos, & spoliantes sit bellum; quia tunc non dicuntur piratæ, sed represalia facientes.

2. In 4. non comprehenduntur, si bona non sunt Catholicorum. Si quis capit cum suæ vitæ periculo, & aliter perjissent. Si ab hostibus incendio, aut vi demerguntur. Vel si bona naufragantium ab alio capta, ab eo dono, aut furto quis accipiat,

3. In 5. comprehenduntur novæ gabellæ, non antiquæ, nisi quoad novum augmentum. Item imposita à non habentibus auctoritatem imponendi. Eam habent Papa, Concilium generale, Imperator, Rex; eam non habent Civitates, & alii Principis alterius Supremi Principis jurisdictioni subjecti, nisi habeant mistum imperium.

4. In 6. incurritur, si in litteris originalibus, aut authenticis Sedis Apostolicæ, aliquid etiam minimum addat, mutet, aut deleat, quod verborum sensum mutet. Non incurritur, si litteræ expiraverint, aut si error grammaticalis corrigatur.

5. In 7. non comprehenduntur, qui vendunt sine delatione; ut si Christiani in iis partibus degentes illis vendant, aut existentes in propriis locis, v. gr. Liburni, vendant Turcis ad se venientibus.

6. In 10. comprehenduntur illi, qui Romam petunt, vel ibi commorantur devotionis, seu peregrinationis causa.

7. In 17. non comprehenduntur, qui tales fructus mobiles furantur, sicut alii fures, quia hi non dicuntur sequestrare, nec usurpare, quod est quædam appropriationis species, sed furari. Nec qui bona personæ Ecclesiasticæ usurpant, illi provenientia, non ratione Ecclesiæ, Monasterii, aut beneficii Ecclesiastici, sed ratione patrimonii, aut alterius tituli temporalis, & non Ecclesiastici; nec quando beneficia vacant.

Hæc ex summa Dianæ, Toleto, & Mendo *ver. Bulla Cœnæ*. Pro sex casibus Clement. VIII.

3555 Religiosi gaudent immunitate confugiendo ad proprias Ecclesias ob delictum etiam in ejusdem Ecclesiæ Monasterio commissum; & Superiores, ac alii extrahentes incurrunt censuram, si eos extrahant ad infligendam pœnam in foro externo debitam delicto intra idem Monasterium commisso. Non incurrunt autem, si extrahant ad correctionem. Patet ex dict. *à num.* 681. *ad* 684.

3556 Quibus accedit decisio Sac. Congreg. Immunit. in Æsina apud Matthæucci *tomo* 2. *ver. Immunit. Eccl. num.* 30.

[Exposuit Sac. Congregationi super Immunitate Ecclesiastica, & controversiis jurisdictionalibus, Fr. Carolus de Montecchio Ord. Minorum Observantiæ Reformatorum S. Francisci, se extractum fuisse de mandato Patris Provincialis ab Ecclesia Conventus AEsini, in quo morabatur, instando propterea declarari incidisse in excommunicationem tam ipsum Provincialem, quàm Fratres executores: Et eadem Sac. Congreg. auditis rationibus à P. Procuratore Generali Ordinis

alla-

allati, inter quas adductum fuit, prædictum Fratrem Carolum extractum fuisse ad correctionem, & ob id ad domum disciplinæ translatum, censuit, Provincialem, aliosque Fratres professos non incurrisse. Romæ hac die 19. Aprilis 1701.]

EXPLICATUR EXCOMMUNICATIO PERCUSSORIS CLERICI.

3557 Percussorem Clerici, aut Monachi excommunicat Innoc. II. *cap. Si quis suadente* 17. *q.* 4. his verbis: *Si quis suadente diabolo in Clericum, vel Monachum manus violentas injecerit, anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporum præsumat eum absolvere;* comprehenduntur mares, fœminæ, mandantes, consulentes, aut ad id positiuè, efficaciter cooperantes, effectu secuto.

3558 Nomine *Clerici*, veniunt Clerici saltem prima tonsura initiati, habitum, & tonsuram gestantes, etiam si sint excommunicati, suspensi, interdicti, irregulares, aut verbaliter degradati. Item Clericus conjugatus, si cum una, & virgine contraxit, & habitum, ac tonsuram deferat. Hi quidem gaudent privilegio Canonis: *Si quis*.

3559 Priuilegium Canonis amittit Clericus. 1. Bigamus *verè*, quateuùs cum duabus contraxit, vel *interpretativè*, quatenùs cum una corrupta, *lib.* 1. *in* 6. *tit. de bigamis*. 2. Si habitu, & tonsura dimissis, ter monitus non reassumpsit, *cap. Cum contingit* 2. *de sent. excom.* 3. Qui sine habitu, & tonsura enormibus se immiscet, crassando, latrocinia committendo, seditiones, aut bella commouendo, &c. *v. n.* 737. & 787.

3560 Nomine *Monachi*, includuntur Religiosi professi, & Moniales, Conuersi, & Conversæ, *cap. Cum illorum*, & *cap. de Monialibus lib.* 5. *tit.* 39. *de sent. excomm.* Novitii utriusque sexus, etiam si sint admissi ante annum 15. dummodò non sint infantes, sed usum rationis habeant, & hi dicuntur *Oblati*, *cap. Religiosos*, *de sent. excom. in* 6. Tertiarii Mendicantium, si habitum gestent, & in communitate viuant. Mulieres Tertiariæ in propriis domibus viuentes, vitam cœlibem ducentes, juxtà formam *num.* 748. præscriptam Constit. Leonis X. *Dum intra*.

Eremitæ collegialiter viuentes, sub obedientia Episcopi, aut alicujus Prælati viuentes. Glossa *in cap. Qui verò* 16. *q.* 2. & ex usu cum tacita voluntate Pontificis. Et quamuis professionem non emittant, eorum est similitudinaria Religio, ad similitudinem scilicet Fratrum Eremitarum.

Omnes illi, qui habitu Religioso assumpto Monialium seruitiis sunt mancipati, & pro illis eleemosynas quærunt, dummodò viuant propè Monasterium, earum more. Item Laici, qui habitu Clericali incedentes, inseruiunt Congregationi Presbyterorum, qui Collegialiter modo Religioso sub certo Superiore vivunt.

Denique equites S. Joannis Hierosolymitani; quia sunt verè Religiosi. De reliquis equitibus dic, ut in *num.* 746.

3561 *Per injectionem violentam manuum*, intelligitur *omnis actio exterior injuriosa, personam Ecclesiasticam violenter tangens, sive immediatè, sive mediatè*, v. gr. si vestem tangat. Hinc si quis improperia in Clericum dicat, aut lapidem projiciat, sed lapis eum non tangat, excommunicationem non incurret.

3562 Item nomine *manus*, venit quodlibet instrumentum, quo fit actio physica injuriosa, nempè pes, &c. & ponitur *manus*, quatenùs est instrumentum magis solitum ad tales injurias.

Ad hanc igitur excommunicationem incurrendam, tria copulativè requiruntur, factum consummatum, violentia, & injuria. Injuria semper est annexa actioni physicæ, violentæ, & nociuæ.

3563 Mastrius ex nostro Astesano summatim, & satis actiones, in quibus quis excommunicationem incurrat, vel non incurrat, refert; & quidem incurrit, qui Clericum conspuit, pulvere, luto, vel aqua conspergit, vestem lacerat, aliquid per vim, & injuriam de ejus corpore eripit, pileum, v. gr. pallium, ita ut actio sit graviter injuriosa; si manu, vel pede, aut baculo eum percutiat. Si manus violentas injiciat in equum, cui ille insidet, sistendo per frænum; quia licèt talis actio sit levis respectu corporis, est gravis respectu honoris; si eum persequatur, ut in flumen, vel fossam incidat, aut equo decidat. Si in carcere violenter detineat, aut in loco, unde sine dedecore exire non possit.

3564 Incurrit, qui aliqua ex his injuriis physicis offendit Clericum mortuum. Pignatelli *tom.* 6. *consul.* 5. *num.* 3. Sperellus *decis.* 45. *n.* 56. contra Henriquez; quia Canon est fauorabilis statui Clericali; & ideò extendendus. Idem potiori jure dic de Clerico dormiente: At non incurrere, qui vestes illi non adhærentes laceraret, sequitur ex *n.* 3561.

Incurrit, qui manu sinistra ad collum Clerici injecta, altera manu supra pugionem apposita; aut qui una manu eo per pectus, aut Capucium apprehenso, alteram in forma pugni tenens eum minatur: *Si non esses Clericus, te percuterem*. Est enim actio physica, violen-

ta, & injuriosa. Sperellus *decis.*45. *num.*36.

3565 Incurrit, qui venenum Clerico præbet, statim ac ille bibit. Lezana *tom.*3. *ver. Clericus num.*5. Sperellus *dec.*20. etiam si mors non sequatur, quia propinatio veneni est actio exterior physica, violenta, & nociua, ac inde injuriosa; & secuto haustu, habetur effectus secutus sufficiens ad censuram [nam (rectè ponderat Matthæucci *tom.*1. *ver. Excom. Canonis num.*29.

In casu veneni propinati, duplex consideratur effectus; alter est ipsa propinatio, ob quam indubiè non incurreretur censura, nisi ea consummata esset, & sic nisi Clericus venenum biberet; alter est effectus veneni, nimirùm mors, & iste effectus nullatenùs est necessarius ad incurrendam censuram, sicut non est necesse ad effectum, ut mandans eam incurrat, quòd Clerici mors, vel corporalis læsio sequatur, sed sat est, quòd mandatarius sclopum explodens, Clericum cum puluere, vel aliqua materia attingat, quia semper verificatur, quòd violentas manus injecerit in Clericum, per actionem nimirùm justitiæ repugnantem, ipsam Clerici personam cum injuria, & temerè tangentem.]

Quòd si mors sequatur, tunc erit factum enorme, & homicidium.

3566 Non incurrit ipse Clericus, qui seipsum injuriosè percutiat; quia jus de persona distincta loquitur. Mastrius contra aliquos.

Nec alius, qui causa disciplinæ, & correctionis, Clericum percutit, ut Pater, Superior, Præceptor, Senex, aut aliquis propinquus. Constat ex *Authentica presbyteros* 1. *cap. de Episcopo*, *ex cap.* 1. *de sent. excomm. & in c. cum voluntate*.

Nec qui clam crumenam Clerico abscindit, aut vestem tollit; quia non est actio violenta, sed fraudulenta.

Nec qui percutit ad defendendum se, suos, aut suas res, vel honorem, cum moderamine inculpatæ tutelæ.

Nec si percussio sit jocosa, vel casualis, ut quando janitor, vel apparitor turbam arcens percutit Clericum.

Nec si percussio fiat ex subito, & non plenè deliberato animi motu; vel si injuria judicio prudenti non sit talis, ut ascendat ad mortale.

Nec si ipse Clericus percussioni se submittat, aut consentiat, si percussio non sit injuriosa, v. gr. si fiat joco, vel si velit ex alterius manibus disciplinam pati; si verò sit injuriosa, percutiens est excommunicatus, etiam si Clericus percussioni consentiat, quia injuria statui Clericali irrogatur, cui Clericus cedere non potest: *v. à num.* 2096. 2100. *& à* 2115.

Nec qui ratione officii vi extrahit de Ecclesia Clericum diuina Officia turbantem, aut ibi indecentia patrantem. Glossa in *ver. Celebrationem*; quia præsumitur zelo, & non injuria manus injicere.

Pari ratione non incurrit, qui repellit Clericum injustè suam domum occupantem, si alio modo repellere non possit; quia utitur jure suo; adeòque non committit injuriam.

Nec mulier, quæ percutit Clericum super honestate non puris verbis, sed facto eam insultantem, si alio modo repellere non possit: *v. num.*2094.

Nec qui percutit Clericum in fragranti crimine cum uxore, matre, sorore, vel filia repertum, ex *cap. Si verò*, ut in *num.*2096. Incurrit autem, si percutiat non statim, sed interposito tempore, quo dolor sedari posset. Vel si data opera clam expectet, ut in fragranti repertum percutiat; vel si eum cum aliis consanguineis peccantem reperiat; quia textus cit. ita disponit.

Nec pueri ante annum 14. pubertatis pugnis se percutientes: ut infrà *de excommun. in fine*.

Nec qui percutit Clericum degradatum degradatione reali, & actuali: ut infrà de degradatione.

Nec demùm incurrit Summus Pontifex, si Clericum percutiat; quia subjectum censuræ debet esse subditus illi, qui fert censuram; Summus autem Pontifex nullum Superiorem agnoscit, & ideò nullam censuram incurrere potest. Tum quia censura est de jure humano positiuo, & Summus Pontifex est supra omne jus humanum positiuum.

PERCUSSIO DIVIDITUR.

3567 Communiter à Doctoribus in leuem, mediocrem, & enormem.

3568 Leuis est, *quæ fit sine relictione vestigii*, ut quæ fit palma, pugno, pede, baculo, vel lapide vestigium non relinquente.

3569 Mediocris est, *quæ fit cum relictione vestigii, sine tamen mutilatione, notabili sanguinis effusione, aut lethali vulnere*. Ut si talis sit, quòd dens, aut capillorum copia euellatur, vestes effringantur, si stercore vultus fœdetur, & similia.

3570 Enormis est, *quæ fit cum mutilatione, aut cum notabili sanguinis effusione, quæ non sit è naribus, vel cum lethali vulnere, vel licèt in se sit levis, sit autem enormis, & atrox ratione dignitatis*

tis persona. Leuis namque erit, si alapa percutiatur Clericus; enormis verò, si Episcopus, Abbas, Prouincialis. Leuis erit, si sanguis effluat è naribus; quia sunt organum nimis facile ad emittendum ex leuissima causa sanguinem: *v. num.* 571.

3571 Recensita diuisio percussionis in triplicem, est arbitraria facta à Doctoribus, sed judicio quidem prudenti.

3572 In jure autem, ex const. 2. Joannis XXII. apud Confectio pag. 19. duplex distinguitur, leuis scilicet, seu modica, & grauis, seu enormis; quæ constitutio, quia valdè juvat, affertur, & est, ut sequitur:

[Perlectis litteris vestris circa absolutionem excommunicatorum, vos in eis dubitare perspeximus, quæ esset modica, aut leuis injuria, circa quam, sicut talis loquitur, absoluendi vobis contulimus potestatem. Ad quod cum sit facti potiùs, quàm juris quæstio, vobis prout possumus, respondemus: illam videlicet modicam percussionem, aut impulsionem, pugni, palmæ, manus, pedis, digiti, aut baculi, vel lapidis, quæ ad liuorem, mutilationem membri, fractionem dentis, depilationem capillorum non modicam, vel effusionem sanguinis non excedit, nec tam leuissimi ictus, aut pugni percussione sanguis exiret, transire in atrocem injuriam profitemur, ut propter hoc sit ab absolutione talium abstinendum: ut tamen non solùm ipsum factum, imò etiam facti qualitas, percutiendi modus, aut injuriandi, circa hoc diligentiùs attendatur; & ipsius facti circūstantia, loci videlicet, & etiam personæ, quæ sit leuis, vel modica, grauis, aut enormis injuria, manifestiùs cognoscatur. Loci quidem, ut in theatro, vel in foro, coram Rege, Prælato, vel Judice, in Ecclesia, coram multis in alio loco publico alicui injuria conferatur. Personæ, veluti si Magister, vel Iudex, aut etiam Magistratus, aut Prælatus, Pater, aut Patruus, vel aliquis in dignitate, vel personatu constitutus, ab inferiori, vel humili contra naturam juris patiatur, per hęc quidem graues videantur injurię; & quæ sint leues, aut modicæ, tamquam ex opposito cognoscantur. Sanè quia negotii natura non patiatur, ut ad plenum omnia differantur; judicium autem talis enormis injuriæ vestro duximus arbitrio committendum, ut potestatem vestram, cum ad hæc processeritis, temperetis, ut citrà metas hujusmodi potiùs, quàm ultrà eas circa absolutionem talium procedatur: ne injuriantes de vicina absolutione confisi, de facili in atroces prorumpant percussiones, vel injurias: & sententias Canonis jam periculosiùs contemnentes, in excommunicationis sententias procliviùs prolabantur. Tolerabilius est enim aliquos, qui per vos etiam possunt absolui, nobis, vel superiori absoluendos relinquere, quàm contra statuta Canonum imagine quadam absolutionis (quod non fit sine grandi periculo) quemquam relinquere innodatum: cum umbra quædam videatur in opere, veritas autem non subeat in effectu, &c.]

3573 Ex his colliges, percussionem dici levem, non in se, sed in comparatione ad mediocrem, & enormem; unde in se debet esse peccatum mortale, quia excommunicatio non incurritur ob veniale. Nec sufficit, quòd mortalis sit quoad actum internum, sed requiritur, quòd talis sit etiam quoad actum externum; quia Ecclesia non judicat de internis; hinc si quis animum internum haberet cum violentia, & injuria percutiendi Clericum, in effectu tamen absque extrinseca violentia, & injuria leuiter illius pectus tangeret, non incurreret censuram; quia actio externa non esset mortalis in se, sed solùm quoad actum odii internum.

3574 In dubio, an percussio sit leuis, vel grauis, est censenda grauis. Clericatus *cap.* 27. *num.* 14. Ex extrav. Pii II. apud Navarr. *cap.* 27. *num.* 91. sequitur ex const. Joan. XXII. *num.* 3572. & ex *num.* 3564.

3575 Percussor Clerici est vitandus absque eo, quòd talis denuncietur, per hoc solùm, quòd sit notorius percussor Clerici, ita ut nulla valeat tergiversatione celari. Ex extrav. Martini V.

QUANTUM AD ABSOLUTIONEM EPISCOPUS.

3576 POtest à percussione leui absoluere, ex *cap. Peruenit*, *de sent. excommun.*

3577 Potest à mediocri, & ab enormi absoluere, si fuerit occulta, ex Decr. Trid. *sess.* 24. *de refor. c.* 6. ut *in n.* 3314. & à publica, si persona excommunicata sit ex impeditis, uti sunt Moniales, &c. juxtà dicta *à n.* 3345.

PRÆLATUS REGULARIS.

3578 POtest suos subditos, & Novitios absoluere, nedum à percussione leui, aut mediocri, ex *cap. Monachi*, *cap. Illorum*, §. *Si claustrales*, & *cap. Canonica*, *de sent. excommun.* sed etiam ab enormi, ex priuilegiis *à num.* 3375. relatis. Lezana *tom.* 1 *cap.* 18. *n.* 3. Laym. *in theolog. mor. lib.* 4. *tr.* 9. *cap.* 7. *num.* 10. Tamb. *de jure Abb. to.* 2. *disp.* 14. *q.* 10. *n.* 6. Sorbo *ver. Absolutio ordinaria quoad fratres*.

Quia in relatis privilegiis, maximè in illo, in quo fuit petitio, qui essent excessus enormes, pro quibus sit ad Sedem Apost. recurrendum, solùm quinque sunt excepti casus, ut

ut in *num.* 3386. & 3390. inter quos non est percussio enormis; exceptio autem firmat regulam in contrarium.

3579 Firmiter suadetur, quia in limitatione facultatis reservandi casus facta à Clem. VIII. Prælatis Regularibus circa suos subditos, sub *n.* 10. conceditur reservabilis: *Occisio, aut vulneratio, seu gravis percussio cujuscumque personæ*. Quæ concessio supponit facultatem absoluendi, nullus namque Superior potest sibi reseruare casum, quem non potest absoluere: *v. num.* 3301.

[Quod (ut rectè ponderat Matthæucci *tom.* 1. *ver. Excom. Canonis n.* 55.) magis liquet ex verbis, quæ Urb. VIII. confirmans Decretum Clem. VIII. addidit: *Sanctitas sua deinceps declaravit, ut si hujusmodi Regularium Confessariis casus alicujus reservati facultatem petentibus, Superior dare noluerit, possint nihilominùs Confessarii illa vice pœnitentes Regulares, etiam non obtenta à Superiore facultate, absoluere*. Ubi ad rem notetur, per ly, *facultatem petentibus Superior dare noluerit*: Pontificem supponere, Superiores per se ipsos, vel alios, quibus id commiserint, posse proprios subditos à præfatis absolvere] *v. n.* 3302.

3580 Qui autem sint hi Superiores, dictum est *n.* 3379. 3432. & 3303.

Quantum ad satisfactionem: *v. n.* 3371.

3581 De Monialibus exemptis, rectè ait Matthæucci *cit. num.* 60. [Moniales exemptæ se invicem percutientes, absolvuntur à suis Prælatis Regularibus, vel aliis de præfatorum commissione; etenim privilegia Regularibus data, eorumdem Monialibus communicantur, ut observat Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 80. *num.* 4. Piasec. *prax. par.* 2. *cap.* 3. *art.* 7. *n.* 1. & expresè in Bulla Aurea Sixtus IV. indulget: *Ut Moniales, & Tertii Ordinis Sorores, existentes sub cura Fratrum Prædicatorum, & Minorum respectivè, possint, & debeant liberè, & licitè uti in omnibus, & per omnia, privilegiis, immunitatibus, gratiis, favoribus, concessionibus, facultatibus, & indultis spiritualibus, & temporalibus præfatis Ordinibus Prædicatorum, & Minorum concessis, quatenùs earum sexui, & statui non contradicant*; & pro Monialibus S. Claræ repetit Leo X. *Const. cum sicut*, & Gregor. XIII. *Const. ex benignæ Sedis*, & Sixt. V. *Const. etsi Mendicantium*, confirmantes privilegia Fratrum Minorum de Observantia, & Monialium Sanctæ Claræ, ac Tertii Ordinis Sancti Francisci, etiam per modum communicationis, & extensionis inter se, & cum aliis Ordinibus.

3582 Si in aliquo Conuentu sint tantùm Prælatus, & unus Sacerdos subditus, qui invicem se percusserint; tunc si percussio est occulta, potest Prælatus illum Sacerdotem absoluere, eumque eligere, & absolui; vel è conuerso, potest illi facultatem committere, ut ipse superior absoluatur, sicque absolutus subditum absoluere. Port. *in resp. mor.* quia tunc, cum percussio sit occulta, Prælatus non est vitandus, sed toleratus; adeòque habet jurisdictionem, & inde potest eam exercere, & delegare.

3583 Si verò percussio sit publica, ut nulla possit tergiuersatione celari, videtur, quòd non; quia tunc, cum sit vitandus, & inde careat jurisdictione, nec posset absolvere, nec eam delegare.

Attamen Diana *to.* 5. *tr.* 2. *res.* 26. Passerinus, Lezzana *verb. Clericus num.* 17. Port. *cit.* & alii cum Tamb. docent, quòd tunc, licèt non possit sibi eligere subditum pariter publicè excommunicatum, quatenùs hic, cum sit vitandus, non est capax jurisdictionis; potest tamen eligere alium Sacerdotem, & ab illo absolui; quia tunc, licèt sit priuatus jurisdictione, illa electio non est actus jurisdictionis, sed solùm designatio personæ, cui Papa ex vi juris, aut priuilegii dat jurisdictionem.

3584 Si subditus sit laicus, aut Superior non sit talis, qui potestatem Ordinariam habeat absoluendi; adeòque non possit eam alteri delegare, ut in *n.* 3302. 3379. & 3432. tunc recurrere debent pro absolutione ad Superiorem Prouincialem.

QUÆRES I.

3585 *A quo sit absolvendus Religiosus, qui Religiosum alterius Ordinis, aut Clericum sæcularem percussit.*

PAsser. *de elect. cap.* 26. *num.* 67. Rodr. & alii apud ipsos tenent, Prælatos Regulares absoluere posse suos subditos à censura Canonis ob percussionem, etiam enormem alterius Religiosi, siue proprii, siue alterius Ordinis, siue etiam Clericorum sæcularium; hac moti ratione, quia priuilegia Prælatorum Regularium absoluendi ab hujusmodi censura, relata *à num.* 3379. *ad* 3392. maximè privil. Bonifacii IX. Ordini Prædicatorum, hanc dant facultatem absque limitatione.

3586 Dico tamen, Religiosum Clericum sæcularem percutientem, non à proprio Superiori Regulari debere absolui, sed ab Episcopo, ex *cap. Religioso in* 6. sub eodem titulo, vel à Sede Apostolica, ex stylo Curiæ, vel à Superiori Regulari de licentia Episcopi loci.

3587 Religiosus verò percutiens Religiosū alterius Ordinis, debet ab ambobus eorum Prælatis absolui, ex eadem Decretali, his verbis: *Si verò claustralis aliquis in Religiosum per-*

personam alterius claustri manus injecerit violentas, per Abbatem proprium, & ejus, qui passus est injuriam, absolvatur. Quam decretalem Cabas. *num.* 9. & Engel. *num.* 122. ex Molina apud Matthæucci *cit. num.* 58. explicant, ut absolutio, & executio pœnæ fiat per Superiorem percussoris, tamquam per Judicem Ordinarium, cum præscientia, & consensu Superioris offensi, tamquam actoris super injuria sui Religiosi, nisi Superior offensi integrum negotium Superiori percussoris commiserit, aut injuriam remittat.

Quòd si Religiosi illi ad invicem, & mutuò se percusserint, poterit quilibet Superior suum subditum absolvere; quia injuria compensatur. Alarius *pag.* 626. *num.* 9.

QUÆRES II.

3588 *An Regulares possint absolvere sæculares, & exteros à percussione levi Clerici?*

POsse, tenent Diana *par.* 9. *tr.* 4. *ref.* 53. & Verricelli *tr.* 8. *q.* 15. cum aliis apud ipsos; quia licèt Regulares non possint absolvere sæculares à casibus ipsis specialiter reservatis, à casibus scilicet, quos ipsi in propriis respectivè diœcesibus sibi reservant, absolvere possunt à casibus ex jure communi reservatis Episcopis, seu à quibus ex jure communi conceditur Episcopis facultas absolvendi; talis est percussio levis, quæ proindè hodie (ait Verricelli *cit. num.* 15.) non est excommunicatio Papalis, sed Episcopalis, Episcopis competens, non ex jure speciali, sed ex jure communi, & Ordinario, ex *cap. Pervenit*, ut in *num.* 3576. *v. n.* 3429.

3589 Nec obstare dicunt Decr. Clem. VIII. de anno 1602. relatum *n.* 3472. ubi prohibetur cuilibet Confessario tam sæculari, quàm Regulari, sub prætextu privilegiorum absolutio: *Injicientium violentas manus in Clericos*, juxtà Canonem, *Si quis suadente diabolo* 17. *q.* 4. *ac juris dispositionem*; quia talis reservatio est facta juxtà juris dispositionem, jus autem commune, *cap. Pervenit*; percussionem levem commisit Episcopo; adeòque restrinxit Canonem: *Si quis suadente*; ubi habetur reservatio Papalis ad percussionem mediocrem, vel enormem; ac proindè Confessarios Regulares intra Italiam, & extra Urbem, solùm à mediocri, vel enormi, non posse sæculares absolvere; quia hæc sola in reservatione Clem. VIII. comprehenditur, minimè percussio levis.

3590 Dico tamen, Regulares non posse intra Italiam, & extra Urbem sæculares absolvere à percussione levi, nisi ab Episcopo facultatem obtineant absolvendi casus ipsi reservatos. Miranda *in man. Prælatorum tom.* 1. *q.* 4. *art.* 2. Leone *de censur.* apud Dianam cit. & alii. Ratio est, quia Decretum Clem. VIII. absolutè reservat percussionem violentam, non distinguens de occulta, aut publica, nec de levi, aut mediocri, vel enormi; & ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. Nec Canon: *Si quis suadente*, distinguit de levi, &c. ut patet in *num.* 3557.

3591 Neque verba Decreti reservantis, *ac juris dispositionem*, favent Confessariis Regularibus; quia jus, *cap. Pervenit* (ad quod verba referuntur) absolutionem à percussione levi concedit Episcopis, minimè Confessariis Regularibus, aut sæcularibus; & pariter Decretum Clem. VIII. per dicta verba, eamdem facultatem confirmat Episcopis, sed expresè prohibet cunctis Confessariis tam sæcularibus, quàm Regularibus intra Italiam, & extra Urbem. Et ex hoc fit, quòd non possint, à percussione levi exteros, & sæculares absolvere.

3592 Qui tamen poterunt à percussione leui sæculares, & exteros absolvere, si facultatem supra casus Episcopo reservatos ab ipso Episcopo obtineant, quam facultatem Episcopos posse illis delegare, non est dubium, quia est potestas ordinaria; & tunc Confessarii sæculares, aut Regulares à percussione levi absolvunt, minimè virtute privilegiorum, sed ex delegatione, & commissione Episcopi.

De privilegio Canonis, fusè agunt Privitera *à pag.* 22. *ad* 34. Peyr. *tom.* 2. *pag. mihi* 381. Matthæucci *tom.* 1. *à pag.* 311. Clericatus *cap.* 27.

CASUS 8. RESERVATI Illustrissimo, & Reverendissimo Archiepisc. Panormitano.

3593 1. RAptores virginum, prolem suffocantes, & nefandum sodomiæ scelus, non modò exercentes, sed etiam semel committentes.

2. Paganis viris, vel mulieribus, aut bestiis abutentes.

3. Qui Sanctimoniales, vel aliàs mulieres intra Monasterium commorantes, turpiter alloquuntur, iisdemque per se, vel per alios scribunt, vel turpiter quid intendunt, aut tractant.

4. Sortilegium operantes, & magicas artes, veneficia, superstitionesque exercentes, & quolibet sacramento, vel sacramentali, aut re sacra ad id abutentes.

5. Litterarum, ac sigilli Archiepiscopalis, & ejus Curiæ falsarii, & qui litteras, & scripturas Archivii, vel furto abripiunt, vel quovis modo mutilant, aut deturpant, ut in-

integrè legi nequeant: *v. num.* 3554. *num.* 4.

6. Notarii, qui legata ad pias causas facta non denunciant.

7. Clerici ad quoslibet Ordines per saltum, vel furtivè promoti: vide infrà *de Irregul. tom.* 3. *n.* 37. *&* 91.

8. Bonorum Ecclesiasticorum invasores.

EXPLICATIO.

3594 Prolem *suffocantes*, dicuntur personæ illæ, quæ in lecto, periculum aduertentes, & non curantes, prolem opprimunt; vel quæ prolem ex adulterio, v.gr. natam, ut occultent, suffocant.

3595 Non sufficit ad reseruationem, si raptus sit viduæ, aut defloratæ. Conditiones raptus: *vide num.* 2158. pro sodomia: *vide à n.* 2175. *ad* 2178.

3596 Nomine *Pagani*, non veniunt hæretici, sed non baptizati, ut Turcæ, &c.

3597 Qui semel sortilegium committit, incidit in reseruationem; quia verè dicitur sortilegium operans. Non sic semel, aut iterùm magicas artes, veneficia, & superstitiones operans; quia reseruatio hic requirit exercitium; duo autem, vel tres actus non faciunt exercitium; nam exercitium dicit frequentiam. Tamb. *tom.* 2. *pag.* 46. *num.* 33.

3598 In 6. casu non comprehenditur legatum factum ad satisfactionem rei ablatæ, aut furti; at peccant mortaliter in hac Diœcesi Notarii illud non denunciantes, ex præcepto Synod. Panor. de anno 1679. *num.* 243. ubi fit distinctio inter legata ad pias causas, & legata ad satisfactionem rei ablatæ, aut furti; & ideò pro utrisque est peccatum, sed pro prioribus reseruatio.

3599 Pro 8. casu inuasio propriè est bonorum stabilium; nam mobilium, dicitur furtum, ut *in n.* 3554. *n.* 7. ubi vide, quæ sint bona Ecclesiastica.

3600 In Diœcesibus, ubi in peccato carnis cum Confessario reseruatur peccatum complicis, nomine *peccati carnis*, venit, non solùm copula consumata (nisi exprimatur) sed quodlibet peccatum mortale externum carnis, nempè tactus impudici, &c. Item nomine *complicis*, venit persona illa, quæ cum Confessario peccanit: hæc quidem non potest ab eodem validè absolui; benè verò ab alio Confessario, quia respectu ejusdem Confessarii, peccatum complicis est in tali diœcesi reseruatum, minimè respectu alterius Confessarii; nam respectu alterius Confessarii persona illa non dicitur complex in peccato carnis: *v. tom.* 2. *n.* 608.

CASUS RESERVATI
In Ordine Minorum Regularis Observantiæ S.P. Francisci *Ministri Generalibus, & Provincialibus.*

Pro Observantibus sunt 19.

3601 1. Nomen Dei, aut Domini Nostri Jesu Christi, aut Deiparæ Virginis Mariæ blasphemantes.

2. Rebus sacris abutentes.

3. Quidquam in Religionis detrimentum, extra Religionem patefacientes.

4. Discordias Patrum, vel depositiones Prælatorum manifestantes.

5. Calumniam in judicio cuiquam imponentes, vel ad id faciendum inducentes.

6. Falsò, ac scienter, quempiam accusantes, & accusantem reuelantes.

7. Falsum testimonium deponentes, vel deponendum procurantes, aut alium quomodolibet infamantes.

8. Jurati veritatem negantes, & falsum affirmantes.

9. Ter debitè moniti obedire renuentes.

10. Consumatum carnis peccatum quodcumque admittentes.

11. Denarios contra Regulam accipientes, tenentes, vel asseruantes.

12. Rei sacræ, vel notabilis furtum perpetrantes.

13. Religionis bona extra Ordinem dono dantes.

14. Fratribus, vel sæcularibus vendentes, aut quovis alio modo alienantes.

15. Generalis, vel Prouincialis, aut eorum Secretariorum litteras, tum missas, tum accipiendas, impedientes, frangentes, falsificantes, vel quomodolibet intercipientes.

16. Sigillum Ordinis, vel cujusuis alterius Prælati, aut personæ notabilis, falsificantes.

17. Libellum famosum facientes, fieri procurantes, inducentes, consulentes, projicientes, vel publicantes.

18. Grauiter quempiam percutientes, aut contra Prælatum machinantes.

19. Carnes cum Ecclesiæ præcepto, vel Regulæ vetitum fuerit, comedentes, nisi scriptam facultatem ob necessitatem à Superiore anteà impetrauerint.

PRO REFORMATIS 13.

3602 1. Veneficii, incantesimi, e sortilegii.

2. Disobedienza contumace, quando fatta la terza monitione per un giorno naturale, il suddito perseuera nella disubbidienza.

3. Per-

3. Percussione graue d'un altro Religioso, e Chierico secolare.

4. Manifestatione di cose, che infamino la Religione, ò Frate particolare.

5. Peccato di carne volontario compito.

6. Proprietà di peccato mortale.

7. Furto di cose notabili, ò replicato.

8. Falsa accusa con infamia dell'accusato, ò dar memoriale falso in qualche Tribunale.

9. Falso testimonio in giuditio.

10. Falsificatione di mano, ò sugello de Superiori, ò di persona notabile, ò del Conuento.

11. Malitioso impedimento, ritardatione, & apertura di lettere de Superiori à sudditi, e de sudditi à Superiori.

12. Far libelli famosi, consigliare, ò indurre, che si faccino, quando si giunge à segno, che siano esposti, buttati, ò in qualsinoglia modo publicati.

13. Procurare, agiutare, consigliare aborto animato, ancorche non sia seguito l'effetto.

Vide dicta supra Decr. Clem. VIII. *à num.* 3302.

Super quo dubitatum fuit,

An in Decreto Clem. Papæ VIII. de anno 1593. 16. Maii super qualitate casuum ab eorumdem Regularium Superioribus reseruandorum edito, censuræ etiam comprehenderentur; ita ut iisdem Superioribus absque Capituli Generalis, aut Prouincialis consensu, aliquibus peccatis in Decreto hujusmodi non contentis, excommunicationem annectere, ejusdemque absolutionem sibi reseruare liceat?

S. Congr. Card. negotiis Regularium præposita, Illustrissimo Bandino referente, censuras in supradicto Decreto comprehendi censuit. Romæ 7. Julii 1617.

CONFESSARII SCIENTIA.

3603 Confessarius, ut validè absoluat, requiritur, & sufficit, quòd cognoscat peccata saltem sub ratione confusa peccati, & sciat formam. Busem. *lib.6. tract.* 4. *c.2. dub.*4. *n.*3. quia sic habet partes essentiales sacramenti.

3604 Ut autem licitè absoluat, ejus scientia debet esse tanta, ut sciat discernere, an peccata, quæ communiter patrantur, sint mortalia, vel venialia, unum, aut plura; circumstantias mutantes speciem in peccatis communiter occurrentibus; nam de aliis etiam doctiores sæpè dubitant. Leander hic *disp.*11. *q.*106. qui cum multis *q.* 109. ait, non requiri, quòd Confessarius de omnibus, quæ audit à pœnitente, judicet, an sint peccata grauia, vel leuia; imò neque, an sint, vel non sint peccata; sed de communibus, reliqua verò audiat, & intelligat, ac postea absoluat, cum debita intentione; quia si non tenetur omnia peccata cognoscere, minimè tenebitur determinatum judicium de omnibus ferre.

3605 Item scire debet spectantia ad restitutionem, requisita in pęnitente, ut sit rectè dispositus, & remedia peccatis opportuna, insuper casus reseruatos, censuras, & irregularitates.

3606 *Confessarii Regulares*, ex suis privilegiis, extra Italiam, & intra Urbem absoluere possunt toties, quoties, ab omnibus casibus Pontificiis, exceptis casibus 20. reseruatis in Bulla Cęnæ Domini, & casibus reseruatis Episcopis pro singulis respectiuè diœcesibus. Iidem verò intra Italiam, & extra Urbem, absoluere pariter possunt toties, quoties, ab omnibus casibus Pontificiis, exceptis casibus Episcopis reseruatis, casibus 20. reservatis in Bulla Cęnæ Domini, & insuper aliis sex casibus Pontificiis, qui post præfatos 20. referuntur. Unde Confessarii Regulares solùm horum, & casuum in propria Religione reseruatorum debent memoriam tenere. Insuper absoluere non possunt nominatim excommunicatos per sententiam ab homine, nisi virtute Bullæ Cruciatæ, & satisfacta parte: *vide proposit.* 12. *ab Alex. VII. damn.*

3607 *Confessarii autem sæculares*, ultrà præmissas, debent quàmplurium aliarum censurarum reseruatarum memoriam tenere, quapropter omnium catalogum pro Confessariorum commodo apposui.

3608 In casibus difficilioribus, sufficit, quòd sciat dubitare; & tunc, si sit periculum errandi, v.gr. circa impedimenta matrimonii, restitutionem, censuram reseruatam, &c. debet absolutionem differre, usquequò libros consulat, aut doctiores.

3609 Sacerdos notabiliter in scientia deficiens, mortaliter peccat, si ad audiendas Confessiones se exponat. Major autem, aut minor scientia requiritur, & sufficit, juxtà locorum, & pęnitentium diuersitatem, juxtà illud Isaiæ 24. *Erit sicut populus, sic Sacerdos.* Sæpè pęnitentes docti possunt Confessarios juvare: *vide num.* 278. 2684. 3233. & 3312.

CONFESSARII PRUDENTIA.

3610 Debita prudētia Confessarius utetur, si accuratè sui, & sacramenti conditionē attendet. Est hoc sacramentum *secunda tabula post naufragium*; adeoq; Tribunal

Bb 4 pęni-

pœnitentiæ, sed misericordiæ, & portus salutis. Est ipse *Iudex*, sed pater, & medicus, atque pacis mediator inter Deum, & hominem. Quamvis igitur munus Confessarii per se sit audire, non interrogare pœnitentem, sæpè attenta pœnitentis conditione eum interrogare tenetur.

3611 Et quidem non est opus *interrogare pœnitentes*, si sint docti, aut licèt non sint docti, sunt tamen satis instructi ad peccata cum suis circumstantiis aperienda; sed eos, quos advertit non benè examinatos, aut adjutorio indigere; idque humano modo, ne pœnitentes nimiùm vexet.

3612 Pro qua re sciendum est, pro integritate confessionis exprimendum esse numerum certum, & determinatum peccatorum mortalium, quando constat; quando verò non constat, sufficit exprimere numerum probabilem, aut verisimilem, addendo particulas, *plus, minusve*, vel *circa*; quæ verba se extendunt ad parvam summam judicio prudenti respectivè ad numerum, cui adduntur: v. gr. in numero denario ad duo, vel tria, in centenario ad decem; & sic qui confessus est, se peccasse circa decies, si posteà recordetur peccasse per aliàs tres vices, non tenetur hæc tria confiteri; tenetur verò, si plurium recordetur.

3613 Qui verò bona fide confessus est, peccasse vigesies, & posteà inveniat, peccasse solùm decies, non tenetur talem numerum retractare; nam in numero majori continetur minor, & sic confessio est integra.

3614 Quando non potest haberi numerus probabilis, dicenda est frequentia in die, septimana, mense, vel anno, quantum humanitùs fieri potest; quòd si neque hoc fieri possit, sufficit dicere consuetudinem, & tempus peccandi.

3615 Hoc modo audiri debet concubinarius, qui diù concubinam domi retinuit, & meretrix, debent enim explicare numerum fornicationum, quot in die, septimana, mense, vel anno; quod si non possunt sine periculo magni erroris, sufficit, quòd exprimant tempus, per quod in malo perseverarunt.

3616 Caveat, ne simplices interroget de peccatis fortè illis ignotis, ne sic eos ad peccandum doceat. Interrogationes in materia castitatis, maximè cum mulieribus, sint paucæ, & cautæ, ne nimium ruborem afferat, ignorantem doceat, aut in aliquod periculum delectationis se, vel pœnitentem ponat; quod si id timeat, potiùs patiatur, ut aliquid integritati materiali desit. Busemb. *lib. 6. tract. 4. cap. 2. dub. 6.*

3617 Pœnitentes, dum confitentur, *non interrumpat*, sed solùm quando advertit eos deficere, aut confundi, suggerat, ac adjuvet, & statim sistat. Numquam vultum asperum, aut gestum aliquem horroris ostendat; numquam inter cõfitendum reprehendat, sed verbis dulcibus ad confitendum alliciat: confessione verò completa, tunc, ut oportet, moneat, reprehendat, & curet; ita tamen, ut in reprehendendo iram non ostendat, sed amorẽ; aliud nomen non sit in ore, nisi *filius*, *filia*; sic ore charitatis pleno dignoscere faciet pœnitenti malitiã peccati, offensam Dei, damnũ animæ, & corporis, pericula, inquietudines, &c. ut ita pœnitentem non confundat, sed lucretur.

3618 Confessarius *advertens pœnitentem ignorantia alicujus mali gravis laborare*; si orta aliqua dubietate pœnitens eum interroget, tenetur veritatem aperire, quia silentium esset erroris approbatio. Si verò pœnitens eum non interroget; si Confessarius advertat, ignorantiam esse vincibilem, & culpabilem, tenetur eum monere, quia est indispositus, & in malo statu, ac proindè non absolvendus, nisi velit desistere, & malum reparare.

3619 Si verò advertit ignorantiam esse invincibilem, quatenùs, v. gr. bona fide rem alterius detinet, matrimonium cum impedimento dirimente contraxit, &c. tunc si prævideat, seu prudenter timeat admonitionem non profuturam, nempè pœnitentem non restituturum, aut adhuc cum conjuge mansurum, &c. eum monere non debet; quia monitio caret fine, imò est occasio majoris mali; quoniam per monitionem ille, qui priùs erat in statu peccati materialis sine offensa Dei, constituitur in peccato formali cum offensa Dei. Hinc S. August. relatus *in cap. Si quis, de pœnit. dist. 7.* inquit: *Si scirem tibi non prodesse, non te monerem, non te terrerem.* Idem dic, si ex monitione timeat aliquod magnum damnum, aut scandalum secuturum, v. gr. ex conjugum separatione filiorum periculum, parentum hostilitates, &c. Mastrius *disp. 21. q. 8. n. 216.* Lugo, Villal. Diana, Tambur. *tom. 2. in meth. confess. lib. 3. cap. 4.* ubi addit, quòd in tali casu, si pœnitens sciat peccatum in contrahendo matrimonium commissum, nesciat verò invaliditatem, de peccato absolvat, at invaliditatem non ostendat.

3620 *Confessarii Principum, & Prælatorum*; si sciant eos non satisfacere proprio officio, v. gr. circa collationem beneficiorum, electionem ministrorum, gubernationem subditorum, circa eleemosynas ex bonis Ecclesiasticis faciendas, &c. tenentur eosdem de sua obligatione monere, aliàs erunt eorum peccatorum participes, & unus alterum ad in-

inferna trahet; quia rarò eorum ignorantia est invincibilis, & rarò id euenit sine damno communi, & sine scandalo subditorum putantium similia licere.

3621 *Confessarius* (ait Gobat. *tom.* 3. *de voto num.* 373.) *tenetur ex charitate sequi opiniones probabiles, quando sectando severiores, conjicit pœnitentem in periculum peccati formalis.*

3622 Parochus, si ex Confessione pœnitentis dignoscat impedimentum dirimens, & matrimonium sit contractum, gerere se debet *ut in num.* 3618. *&* 3619.

Si non sit contractum, debet illum monere, & si opus fuerit, terrere, ne contrahat: at si persistat in contrahendo, non potest illum à matrimonio repellere, sicut nec potest ab Eucharistia. Imò nec potest illum post Confessionem monere, absque eo, quòd priùs ab illo licentiam petat, & obtineat. Anton. à Spir. Sanct. *de Sacr. Pœnit. tract.* 5. *dis.* 15. *sect.* 6. *num.* 1557. cum Bonac. idque ratione sigilli Sacramentalis, *ex num.* 3206. *&* 3222.

3623 Si ipse solus impedimentum occultum sciat extra Confessionem, non potest ad Matrimonium procedere, sed tenetur illud Ordinario manifestare. Ant. à Spir. Sanct. *de Matr. tract.* 11. *dis.* 4. *sect.* 14. *num.* 212. quia bonum Sacramenti prævalet juri particulari secreti naturalis; *ut in tom.* 2. *à n.* 68.

Q U Æ R E S I.

3624 *Petrus, qui bona fide contraxit cum impedimento dirimenti, quod etiam in statu conjugii ignorat, fecit votum cum juramento de non reddendo debitum uxori: accedit pro Confessione ad Parochum pro tali voto violato, parochus scit impedimentum dirimens, quomodo se gerere debeat?*

Resp. Si Parochus prudenter putet, quòd ex manifestatione impedimenti nullus speretur profectus, sed potiùs damnum, non tenetur illud aperire, juxta *num.* 3619. Quia pœnitens non petit, an habeat impedimentum (tunc enim utique teneretur positiuè respondere, *ut in num.* 3618.) sed confitetur peccatum in faciendo votum de re alteri debita, aut de eo ex conscientia erronea violato. Unde tunc se gerere debet, sicut cum eo, qui operatur ex conscientia erronea, & indè dicere votum non tenere, imò à peccato in eo emittendo absolvere; nec tunc mentitur; quia stante conscientia erronea, sic vouendo peccauit, nec votum seruare tenetur.

Q U Æ R E S I I.

3625 *Dum duo sponsi accedunt cum pompa, & comitatu ad Ecclesiam ad matrimonium contrahendum, alter eorum recordatur impedimenti dirimentis. Quid iste agere debeat, ut se retrahat sine infamia, & scandalo?*

Respon. Si impedimentum non afferat infamiam, aut scandalum, ut si sit affinitatis ex copula licita, &c. tunc debet ipse sponsus illud manifestare, & inde se retrahere, usquequò de remedio prouideatur, vel penitùs desistendo, vel dispensationem petendo.

3626 Si impedimentum afferat infamiam, aut scandalum, ut si sit affinitatis ex copula illicita, &c. tunc debet requirere Parochum pro Confessione, occasione reconciliationis, & ei aperire impedimentum; Parochus autem potest sponsum monere, ut statim voueat castitatem, quo peracto, de licentia pœnitentis, dicat, eos non posse contrahere; quia sponsus ille habet impedimentum voti, quo indiget dispensari, & nesciebat.

3627 Quod votum debet verè emitti, aliàs Parochus mendacium proferret, quod quamvis veniale, nulla ratione cohonestari potest, cum sit ab intrinseco malum: Potest autem emitti ad breue tempus, ut sic Sponsus, si nolit, aut non possit pro dispensatione impedimenti dirimentis recurrere, possit, voti tempore elapso, cum alio contrahere.

PRUDENTIA CUM MONIALIBUS.

3628 Esse debet eximia. Sit confessarius deputatus pro omnibus indifferens, donaria à particularibus haud recipiat, numquam loquatur, nisi quæ ad confessionem, & salutarem animæ instructionem conducunt, non sit asper, nec indiscretus in zelo, morum reformationem, minimè totam, & simul, sed paulatim procuret, ne totum volens, totum perdat, & ovem amittat.

3629 Monere tenetur Monialem de conscientia erronea contra se ipsam, etiam si sit super aliqua regulari observantia, quam erroneè putat obligare sub mortali; quia si sunt vitanda peccata, quæ committuntur scienter, quantò magis, quæ ignoranter? Et cum sit sermo de mulieribus, valdè juvat attendere doctrinam, & dictum D. Thomæ *in num.* 151.

3630 Quando autem conscientia erronea est super observantia Regulari, debet quidem monere, quòd ejus omissio non sit mortalis, sed debet simul firmis motivis enixè talem observantiam suadere; ita ut monitio sit ad peccatum mortale vitandum, minimè ad obseruantiam omittendam.

Prom-

3631 Prompta habeat remedia contra scrupulos, & valida motiua ad ostendenda mundi mala, ac suauitatem Religionis, & jugi Christi, in comparatione ad jugum mundi.

3632 In occasione proxima utatur consideratione offensæ Dei, quatuor Nouissimorum, maximè mortis, vitæ, ac pœnæ æternæ; atque etiam motiuis politicis, famæ, honoris, cum reflexione ad honestatem natalium, & ad pœnam, atque inquietudinem animi, & corporis, quæ in similibus experitur.

3633 Sit eruditus super propriis Monialium Regulis, & obseruantiis, ut firma sint ejus responsa, & consilia, in mente habens, contrarietatem responsionum, & consiliorum scandalum parere Monialibus.

3634 Denique omninò ab opinionibus laxis se abstineat, æquitati tamen se accommodet.

PRUDENTIA IN OCCASIONE PROXIMA.

3635 Occasio peccandi, est duplex, remota, & proxima: *Occasio proxima* est illa, in qua homo positus, circumstantiis attentis experitur, quòd sæpè sæpiùs, & frequenter cadat in novum peccatum. *Occasio remota* est illa, quæ attentis circumstantiis non est frequenter, licèt sit rarò, cum peccato conjuncta. Unde maximè sunt attendendæ circumstantiæ personæ, loci, firmitatis doloris, &c. hinc sæpè eadem occasio carnis, seu conuersatio mulieris, quæ juveni est proxima, seni, aut juveni timorato, qui peccatum abhorret, est remota.

3636 *Occasio proxima*, propriè dicit duo, videlicet occasionem extrinsecam, & periculum formale proximum peccandi; quæ duo separari possunt, nam potest esse occasio extrinseca sine periculo proximo, ut in sene, &c. & periculum proximum sine occasione extrinseca, ut in juvene consueto ad se polluendum, ubi sine occasione extrinseca est periculum proximum peccandi, ortum ex habitu prauo intrinseco.

3637 *Periculum formale proximum* est illud, quod circumstantiis attentis, ita inclinat, & movet ad peccandum, ut in persona similis conditionis soleat esse frequenter cum peccato conjunctum. Periculum verò materiale, seu remotum, est illud, quod non est hujusmodi. Periculum formale aliud est extrinsecum ortum ex occasione extrinseca, aliud intrinsecum ortum ex prava conditione ipsius hominis.

3638 Occasio proxima, licèt sit frequentior in peccatis carnis, in quolibet tamen peccato mortali potest contingere.

3639 *Concubinarius est*, qui mulierem, cum qua frequenter peccare solet, domi retinet, vel extra pro se expositam.

3640 Qui est in occasione remota, potest absolui, alioquin (ut inquit Apost. 1. *ad Cor.* 6.) *debueramus omnes exire de mundo*; nam etiam in ipsa solitudine, & in artibus licitis adest occasio remota peccandi, possunt tamen benè exerceri.

3641 Qui est in occasione proxima involuntaria, quatenus non est in sui potestate eam repellere, potest absolui, dummodo concurrant quatuor *in n.* 3652. exposita. Ratio est; quia occasio peccandi in se non est peccatum, nisi sit voluntaria; & qui in ea est, potiùs dicitur eam pati, quàm in eam se committere. Talis occasio inuoluntaria contingere potest in filio familiæ cum famula domini, inter fratres, sorores, filios, & filias familiæ, & similes conjunctos, qui non sunt sui juris, habitantes in eadem domo sub cura parentis, aui, patrui, &c. item in serua respectu domini. Confessarius seruam astringat, ut totis viribus resistat, & non ostendat reciprocantiam amoris. Dominus tamen absolui non potest, quia in eo occasio est voluntaria, & libera; imò serua, si dominus non se emendet, potest licitè fugere, aut dominum compellere, ut eam alteri vendat. Cùm istis tamen debet se gerere confessarius, sicut cum recidiuis, differendo aliquando absolutionem, & difficilem se ostendendo, quando absoluit.

3642 Qui est in occasione proxima voluntaria, quam scilicet liberè potest repellere, & non vult, absolui non potest, etiam semel, quia est indispositus ob defectum veri doloris, & propositi; imò est in continuo peccato mortali, juxta illud, *Qui amat periculum, peribit in illo*, quia occasio proxima voluntaria, & periculum formale proximum voluntarium, si assumatur, est peccatum ejusdem speciei cum actu, ad quem ordinatur; qui enim in illam, seu in illud liberè se conijcit, habet judicium probabile prudens, quòd peccabit, adeòque virtualiter vult peccatum. Unde licèt, si sequatur actus principalis, v. gr. fornicatio, non sit opus circumstantiam periculi in confessione aperire, sed sufficiat actum principalem exprimere; si tamen non sequatur, opus est exprimere, se conjecisse in periculum proximum, seu occasionem proximam talis peccati. Eadem ratione nemini licet quærere directè occasionem proximam peccandi pro aliquo bono spirituali,

aut

aut temporali; v. prop. 61. & 63. ab Innoc. XI. damn.

3643 Eum, qui est in occasione proxima voluntaria peccandi, seu concubinarium, posse semel, & iterùm absolui, antequam è domo concubinam ejiciat, dummodo firmiter proponat ejicere, tenent Leander *tr. 5. dis. 7. q. 35.* & quamplures apud illum; sicut qui tenetur restituere rem, quam possidet, potest semel, & iterùm absolui.

3644 Dico tamen, eum, qui habet occasionem proximam, nempè extra propriam domum, posse semel, & iterùm absolui, dummodo firmiter promittat occasionem expellere, & in eam ampliùs se non committere. Moneo tamen confessarium, ut post opportunas monitiones, protestetur *se eum pro ea vice absoluturum*; hoc namque medio interdum usus sum, & expertus sum fructum; pœnitens namque terretur, dum videt sibi denegationem absolutionis comminari.

3645 Ille verò, qui retinet occasionem proximam voluntariam, nempè mulierem in propria domo, nec semel debet absolui, nisi priùs illam ejiciat. Paludanus D. Anton. Silvester, & alii; *quia cum fœmina semper esse, & non cognoscere fœminam, nonne plùs est, quàm mortuum suscitare?* ait Bernard. *ser. 64. in Cant.* Quam securitatem salutis potest præsumere homo, dum detinet leonem in sinu?

3646 Quòd si cessauerit periculum formale, & proximum de nouo peccandi, tam corpore, quàm mente, v. gr. propter senectutem, infirmitatem, cognationem de novo ortam, &c. aut quia propositum ampliùs non peccandi fuit ita intensum, & solidum, ut reuera vir, & mulier sint emendati, & simul habitent, ut frater, & soror, idque diuturni temporis experientia constet; tunc vir nec tenetur mulierem è domo ejicere, nec ab absolutione impeditur, etiam si interdum, raró tamen, peccauerint; dummodò non adsit scandalum viciniæ, quatenùs concubinatus fuit occultus, vel si publicus, ex testimonio tamen Parochi, aut alia via constet de emendatione, & quòd viuant ut frater, & soror. Leander *cit. q. 40. 41. & 43. cum aliis*; quia tunc occasio de proxima facta est remota, & periculum de formali, & proximo, factum est materiale, & remotum, ut constat *ex num. 1635. & 1636.*

Nec locus præcisè sumptus est occasio proxima, alioquin in omni loco esset occasio proxima. Cardenas *dis. 40. cap. 4. art. 2. num. 63. cap. 5. art. 2. num. 78. c. 7. art. 1. n. 126.*

3647 Hic facit exemplum, quod adducit Cardenas *dis. 40. cap. 2. num. 19.* Sint duo homines, unus quorum ingrediatur domum, in qua consueuit peccare, cum proposito tepido, & remisso, quòd non sit peccaturus; alter ex causa necessaria ingrediatur in similem occasionem, munitus tamen solido timore Dei, intensissimo proposito non peccandi, ac ferventi oratione, atque experientia, quòd sic aliquando munitus, fuerit firmus in servando proposito; tunc primus se constituit in periculo formali, non sic secundus.

3648 Bertaldus *in direct. 9. pr. dec. in fine n. 3.* ait, *quòd mulier habitans in domo, ubi peccat, si non reincidat frequenter, sed raró, puta ter, aut quater in anno secundum Graffium, aut semel in mense secundum Cælestinum in comp. Theol. moral. absolvi possit, dummodo absit scandalum; quia talis cohabitatio raró ad peccatum inducens, non est amplius occasio proxima, quoniam posset vir ille ita cum alia muliere extra peccare, absque eo, quòd esset occasio proxima, aut impediretur absolvi.*

3649 Imò in regulis prudentiæ in confessione, 3. regula, ait ex quodam Casista; *Quòd ille, qui expertus est, quòd non est in tali occasione per tres vices repertus, quin una vice ceciderit, eam censere debeat occasionem proximam*; ita ferè ille.

3650 Cæterùm hic casus emendationis, ex firmo proposito in occasione proxima mulieris in propria domo, est quidem possibilis, sed rarus, & singularis, ut inter corvos corvus albus; unicum remedium est vel matrimonium, si illud inire possint, vel separatio, quoniam in materia carnis victoria non habetur, nisi per fugam. Unde numquam confessarius in occasione proxima voluntaria debet huic proposito quantumvis intenso se fidere, & absolvere, si concubinarius potens concubinam è domo ejicere, in proposito suo nolit ejicere; quia ex regulariter contingentibus tale propositum non solet executioni mandari. Videri potest Cardenas *dis. 40. c. 4. art. 2. & c. 5. art. 2.*

3651 Ab occasione proxima extrinseca repellenda non excusat causa aliqua utilis, aut honesta; *ut constat ex num. 1050.* imò nulla alia causa est sufficiens, nisi sola impossibilitas physica, aut moralis; quia hæc reddit occasionem extrinsecam involuntariam. Impossibilitas physica est in iis, qui non sunt sui juris.

3652 Difficultas est in discernendo, quando adsit *impossibilitas moralis*: pro qua re ita discurrit Cardenas *cit. c. 5. 6. & 7.*

" Ad impossibilitatem moralem constituendam requiritur causa necessaria, seu urgens, quæ superet vires fragilitatis humanæ: talis cen-

censetur, si ex separatione sequatur valdè grave detrimentum in vita, fama, aut bonis: ita Doctores communiter: Bertaldus *de Peccatis in regulis prudentia in confessione*, 3. *Regula*, præsertim Leander *hic tr.5. disp.7.q.36.38.* (qui tamen *in q.39.* plus æquo se extendit circa gravitatem detrimenti:) quia tunc non dicitur velle occasionem proximam extrinsecam, sed pati, & permittere, ut damnum euitet.

3653 Iste autem, qui non potest repellere occasionem extrinsecam, tenetur vitare periculum formale peccandi per actus proprios, nimirum, 1. Per verum, & firmum dolorem de præteritis, 2. Per intensum, & solidum propositum solus cum sola non alloquendi, imò totis viribus mulieris aspectum vitandi: insuper, quòd si casu, aut aliqua causa, occasio occurret, Dei gratia non peccabit, 3. Per verum propositum, & promissionem separationis, quando erit possibilis, cessante impossibilitate morali, 4. Per feruidam orationem pro diuino auxilio, & frequentiam sacramentorum, maximè confessionis cum eodem confessario; à quo medio vitandi periculum formale per actus proprios nulla causa sufficit ad excusandum, etiamsi sit periculum vitæ, quia præfata media nempè firma detestatio peccati, propositum constans, & imploratio diuini auxilii, &c. sunt in potestate cujuslibet hominis, adeòque ad illa quilibet homo tenetur, etiam cum periculo vitæ; nam quilibet homo tenetur ad vitandum peccatum mortale, etiam cum periculo vitæ.

3654 Non sufficit propositum remissum,& tepidum, quia non est sufficiens ad vitandum, aut saltem extenuandum periculum formale peccandi; sed requiritur valdè intensum, & constans.

3655 *Sit exemplum:* Puella post diuturnum tempus concubinatus, conscientiæ morsibus mota accedit ad confessarium, exponens impossibilitatem moralem exeundi ex ea domo, seu necessitatem moralem in ea permanendi, quia aliàs, utpotè omni spe humana destituta, aut fame periret, aut in majus malum, nempè in publicum meretricium caderet; confessarius cognita impossibilitate morali occasionem extrinsecam repellendi, eam monuit, ut periculum formale vitaret, aut saltem extenuaret per actus proprios, & resistendo, uti supra: respondit mulier se non posse elicere firmum, & verum propositum resistendi libidini complicis, quatenùs resistendo incurrit eamdem impossibilitatem moralem, quoniam certò cognoscit, quòd tunc è domo expelleretur, & ita eadem mala incurreret.

3656 In hoc casu confessarius non potest hanc puellam absolvere, nisi è domo illa egrediatur; quia impossibilitas moralis excusat à repellenda occasione extrinseca, at non excusat à proposito firmo repellendi periculum formale per proprios actus, ob rationem allatam, adeòque in hoc casu impossibilitas moralis dicti propositi est vincenda per repulsionem occasionis extrinsecæ.

3657 Ista igitur puella non potest absolvi, nec deobligari à repellenda occasione extrinseca, quia non habet efficax, & constans propositum vincendi periculum formale per proprios actus, & resistendi constanter, non obstante, quòd sit è domo expellenda: ita ferè discurrit Cardenas *cit.* Qui tandem ad paritatem de concubinario, qui ob impossibilitatem moralem excusatur ab expellenda muliere, *in cap.7. art.3. num.148.* respondens, ait: *Diversa itaque est ratio in concubinario, qui urgentissima necessitate coactus retinet fœminam: iste enim potest per propositum efficax, & implorationem divini auxilii extenuare periculum peccandi: hac autem fœmina non potest illud extenuare per propositum, & alia media, nisi expellenda sit à domo, ut supponit hypothesis.*

3658 Casus contingere potest, ut occasio proxima sit voluntaria viro, sed inuoluntaria mulieri. Voluntaria viro, in quantum ipse liberè petit, & quærit. Inuoluntaria mulieri, in quantum ob sui pulchritudinem experta est, quòd etiam in aliis domibus eamdem occasionem est passa, nec alium modum vivendi sine eodem periculo habet, aliunde ipsa non quærit virum, sed passivè se habet, & patitur: Et consequenter, quòd ipsa possit absolvi, quatuor præmissis conditionibus. Vide *in prop.41.* ab Alex. VII. *damn.* & *in prop.62.* ab Innoc.XI. *damn.*

CIRCA OCCASIONEM PROXIMAM, QUAM QUIS PATITUR.

3659 Plura congerit Sieri in suo opusculo de Sacr. Pœnit. in editione de ann. 1698. ut sequitur.

„ *Quamvis quis fuerit in occasione proxima peccandi mortaliter, est tamen dispositus, si eam nolit, sed patiatur, dummodò adhibeat alia remedia necessaria ad vitandos relapsus.*

„ Hanc propositionem concedit communis sensus Theologorum. Et ratio est, „ quia in tantum, qui voluntariè versatur in „ occasione proxima, quam potens tollere „ non vult tollere, non est dispositus ad ab„ solutionem Sacramentalem, quia habet „ actualem voluntatem peccandi, adeòque „ caret proposito sufficienti: Quòd autem „ habeat voluntatem actualem peccandi, patet,

„ tet, tum quia vult causam, ex qua sequitur „ peccatum, unde censetur velle peccatum; „ tum etiam quia non vult adimplere id, ad „ quod tenetur sub peccato; tenetur autem „ sub peccato ad removendam occasionem „ proximam peccati. At hæc non militant in „ eo, qui patitur occasionem proximam pec- „ candi, quia non vult causam peccati, „ adeòque non censetur velle peccatum; nec „ voluntariè omittit adimplere id, ad quod „ tenetur, quia non tenetur ad id, quod „ moraliter non potest præstare. Doctri- „ nam hujus rationis brevibus complexus „ est Sanctus Basilius *in constitut. Monastic. cap.* „ 4. *fol.* 489. ubi dicit, in hujusmodi casibus „ hominem non amare periculum, sed illud „ invitum subire. Videatur etiam Div. Tho- „ mas 2. 2. *q.* 10. *art.* 9. *in corpore*. Ex hac ra- „ tione apparet, causam excusantem ad non „ removendam occasionem proximam pec- „ candi, talem debere esse, ut reddat remotio- „ nem moraliter impossibilem, adeòque non „ sufficere ad non fugiendam occasionem „ proximam peccandi causam aliquam uti- „ lem, aut honestam: quod adeò verum est, „ ut opposita sententia damnata fuerit ab In- „ nocentio XI. Et quidem meritò, quia Cha- „ ritas propria dictat, quòd nulla utilitas sit „ præferenda periculo proximo peccandi. „ Nec ulla ratio honestatis potest cohonesta- „ re perseverantiam in periculo proximo pec- „ candi, adeò ut magnum bonum non so- „ lùm temporale, sed nec etiam spirituale „ possit reddere licitum, quærere directè oc- „ casionem proximam peccandi, ut idem Pon- „ tifex declaravit, damnans oppositam sen- „ tentiam. Addo, nec sufficere quamcumque „ necessitatem permanendi in occasione pro- „ xima peccandi ad hoc, ut aliquis teneatur „ illam non removere. Est ergo requisita talis „ necessitas, ut reddat moraliter impossibile „ tollere occasionem proximam: Hæc autem „ necessitas esset gravis infamia, magnum „ damnum, atque incommodum gravissimum, „ sive in temporalibus, sive in spiritualibus; „ hæc enim mala ingerunt moralem impossi- „ bilitatem.

„ Ex dictis sequitur primò, posse absolui „ Chirurgum, quando sine suo gravi detri- „ mento, vel infamia, non potest omittere „ exercitium suæ artis, quamvis in medendis „ fœminis experiatur voluntarias pollutiones, „ dummodò adhibeat alia remedia, quæ vi- „ deri possunt necessaria ad evitanda peccata. „ Idem judicium fero de viris fundentibus „ christeres mulieribus. Sanchez *lib.* 9. *de matr.* „ *disp.* 45. *& alii*.

„ Sequitur secundò: Confessarium etiam „ non Parochum, esse dispositum ad absolu- „ tionem Sacramentalem, etiam si nolit re- „ cedere ab officio audiendi confessionem, „ quamvis in tali exercitio experiatur fre- „ quentes delectationes morosas, aut volunta- „ rias pollutiones, si abstinendo à confessiona- „ li patiatur gravem infamiam, aut notabile „ detrimentum, & damnum in bonis fortu- „ næ, adhibeatque alia congruentia remedia. „ Toletus, Castropal. & alii.

„ Infertur tertiò, cum Navarro *in summa* „ *cap.* 3. *num.* 21. Delugo, *disp.* 14. *de pœn. num.* „ 152. Suario *de pœn. dis.* 32. *sect.* 2. Reginaldo „ *tom.* 1. *lib.* 8. *num.* 19. Graffis *p.* 1. *decis. cap.* 28. „ *num.* 23. Coriolano *de casibus reservatis fol.* 76. „ Lopez *p.* 1. *instruct. cap.* 22. & aliis commu- „ niter, Filios familias, non teneri domum „ Patris deserere, quando in ea esset talis oc- „ casio peccandi, quam ipse tollere non po- „ test, quia in hoc non est sui Juris; dum- „ modò verè pœniteat, & aliqua affulgeat „ emendatio, feratque propositum adhiben- „ di alia media.

„ Infertur quartò, Adolescentem sæpiùs „ peccantem cum filia domini, vel alia famu- „ la, si nequeat sine notabili damno occasio- „ nem removere, esse dispositum, quamvis „ in occasione permaneat, quia illam non „ vult, sed eam subit invitus. Tancredi *tr. de* „ *Sacr. pœn. disp.* 3. *q.* 14.

„ Infertur quintò, Mercatores, Scribas, „ atque aliorum officiorum personas, non te- „ neri deserere officia propria, quamvis in „ illis exercendis experiantur proximas occa- „ siones peccandi, si dicta officia nequeant de- „ serere sine notabili damno, puta quia non „ haberent aliunde, ex quo viverent. Castro „ Pal. *tr.* 2. *disp.* 2. *punct.* 9. §. 3. Navarrus, „ Graffis, & alii communiter.

„ Infertur sextò, cum Thoma Hurtado „ *to.* 1. *tr.* 1. *cap.* 7. *resol.* 5. citante plures alios, „ Citharœdos, Magistros scholarum, & simi- „ les absolvi posse, quamvis nolint sua mini- „ steria omittere, & quamvis in illis expe- „ riantur occasiones proximas peccandi, si „ ad ea exercenda compellat urgens necessi- „ tas. Spectat autem ad prudentem Confes- „ sarium benè attendere in casu particulari, „ an verè subeunda essent gravia ista damna, „ & incommoda, si Pœnitens hujusmodi oc- „ casionem tollat: Sæpè enim non est pru- „ dens in pœnitente timor dicti mali subeun- „ di, quia est nimis facilis falli, dum credere „ dulce est.

„ Infertur septimo, cùm communi: Adole- „ scentem non teneri, vel suprà tabulā cuba-

re,

,, re, nè dormiat in lectulo cum sorore, quamvis expertus sit pluries peccasse; est enim gravissimum incommodum, supra tabulam, vel humi dormire; tenetur tamen alia media proportionata præstare: & ex eadem ratione optimè dixit Tancred. *tr. de Sacramen-memto pœn. disp. 3. q. 14.* posse absolvi adolescentem, qui cum alio adolescente in lecto solet habere tactus impudicos, etiam si non proponat deserere lectum, si deberet humi cubare, & alia media præstet.

,, Infertur octavò: esse absoluendam Concubinam, vel Concubinarium, si nolint à cohabitatione separari, ob metum cadentem in costantem virum; ob metum inquam mortis, mutilationis, amissionis notabilis famæ, honoris; est enim necessitas urgens, quæ cogit. Thomas Hurtadus, & ex ipso Leander *tr. 5. de pœn. disp. 7. q. 74.* Adhibere tamen debet alia remedia efficacia, quæ absque isto graui incommodo adhibere potest.

,, Infertur nonò: posse absolui, qui non statim ejicit fœminam, cum qua solitus fuit peccare, si gravissium damnum in re familiari, ac pecunia deberet pati. Ovedeus *t. 2. tr. 6. contr. 3. num. 163.* dummodò cohabitatio sit ad breue tempus, ut notat Castro Pal. *tr. 2. disp. 2. punct. 9. §. 3.*

,, Infertur decimò: esse dispositum ad absolutionem Sacramentalem illum, qui cum consanguinea, vel alia fœmina habitante in diuersa domo, habet frequentes tactus inhonestos, quamuis nolit abstinere ab ingressu illius domi ob grauem infamiam, quam subiret, nisi ingrederetur. Navarr. *in sum. in cap. 3.* dummodò tamen adhibeat alia remedia.

,, An autem, si postquàm adhibita sunt alia remedia, & pœnitens sæpiùs absolutus in eadem relapsus sit peccata sine ulla emendatione, possit absolui, quamuis nolit omittere illam occasionem, est grauissima difficultas, atque ea tota pendet ab illa quæstione, an in tali casu teneatur pœnitens subire illud graue damnum, ut tollat occasionem proximam. Non teneri ad hoc, adeòque posse in prædicto casu absolui, docet cum Viualdo, & aliis, Cardinalis Delugo *de pœn. disp. 14. num. 156.* Ratio his Doctoribus est, quia si prima vice non tenebatur, neque deindè tenetur; nam cùm occasio proxima non sit peccatum, sed dispositio ad peccatum, potest cohonestari ex illo grauissimo damno, quod ex remotione occasionis subire deberet; & ut approbans hanc sententiam, ait Gobat *in quint. tr. 5. cap. 32.* in tali casu ille, qui occasionem proximam patitur, non vult, sed permittit peccatum, se exponendò periculo cum proposito resistendi, quoad poterit. Quod adeò firmum est Cardinali Delugo, approbantibus Dicastillo, & Gobat, ut dixerit, Petrum constitutum in periculo proximo peccandi, quod avertere nequit, nisi incurrat extremam paupertatem, & calamitatem, si haberet reuelationem, quòd sit tentationi succubiturus, non teneri illam occasionem remouere; adeòque posse absolui, si animum habeat utendi omnibus aliis mediis, quæ confessarius prudens injunget. At oppositum docet Suarez *de pœn. disp. 32. sect. 2.* cui assentior; quia si adhibitis omnibus aliis mediis, perseverans in illa occasione proxima, non experitur ullam emendationem, videtur, quòd remotio talis occasionis sit unicum medium ad vitanda peccata, adeòque adsit obligatio tollendi tale periculum; nec ab hac obligatione eximitur ratione damni, quod passurus erit, juxtà illud, *si oculus tuus, vel pes tuus scandalizat te, eripe eum;* & quidem debet homo, juxtà Christi Domini præceptum, amittere potiùs omnia bona mortalia, nè animæ suæ detrimentum patiatur. A fortiori dabunt hanc doctrinam Tannerus *tom. 4. disp. 6. n. 112.* Lopez *in instructorio cap. 8.* Cajet. & Corradus, qui omnes docent, etiam si nulla alia media fuerint inutiliter adhibita, adhuc non obstante quocumque damno teneri hominem deserere occasionem proximam. Ad argumentum pro opposita sententia respondetur: Non teneri hominem, ante adhibita alia media, subire illud graue damnum ex remotione occasionis; quia hæc remotio non apparet unicè necessaria ad euitanda peccata; apparet tamen unicè necessaria, si post quàm adhibita sunt alia media, hæc videntur insufficientia ad impediendos relapsus: Unde non est mirum, si antequàm adhibita fuerint alia media, homo sit dispositus ad Sacramentalem absolutionem, non verò post adhibita inutiliter alia media; nam in primo casu, cum remotio occasionis non fuerit unicum medium, non tenebatur homo ad illud suscipiendum cum notabili incommodo: in secundo casu, cùm censeatur unicum medium, tenetur ad illud etiam cum notabili incommodo; adeòque, si illud adhibere renuat, non est dispositus ad Sacramentalem absolutionem.

,, Ubi obiter moneo Confessarios, ut omninò curent, quòd illi, quorum conscientias dirigunt, vivant cautè in usu opinionum

etiam

„ etiam probabiliorum ; potest enim accidere „ casus, quòd aliqua opinio considerata præcisa à circumstantiis, appareat tuta, & tamen hic, & nunc non sit tuta in praxi, vel „ ex eo, quòd in praxi sit tractiva alicujus inconuenientis, adeòque illa eadem virtus, „ quæ prohibet illud inconueniens, prohibet etiam hic, & nunc usum illius opinionis. Vel potest accidere, quòd usus alicujus opinionis in praxi impediat aliquod medium unicum ad obseruantiam alicujus virtutis, ad quam tenemur ex præcepto; illa „ quidem virtus obligat, nè deducatur in praxim illa sententia. Vel potest accidere casus, quòd usus alicujus opinionis sit cum „ periculo ruinæ animæ; hujusmodi sententiarum usum, & reuerentia erga Deum, & „ amor propriæ salutis æternæ impediunt: „ V. G. qui probabiliter credit, se commissurum peccatum, si tali, vel tali occasioni se „ exponat, nequit se illi occasioni committere, licèt etiam probabiliter judicet, nullum „ patraturum peccatum; nam hoc secundum „ judicium potest esse fallax, ac propterea, „ qui eo duceretur, traheretur ad periculum „ ruinæ, ut meritò, ac rectè discurrunt communiter scholastici contra pauculos.

Hæc Sieri.

3660 In recensitis tamen corollariis est (maximè quoad praxim) attendendum, si sit vera impossibilitas moralis, & non figuretur: Et ubi ea est vera, si verè præmissa quatuor remedia adhibeantur, & non pallientur, quod contingere potest in pluribus. Sit exemplum in corollario decimo, ubi non video practicam impossibilitatem moralem; quæ inquam moralis impossibilitas est viro ad abstinendum ab ingressu diuersæ domus, ubi est mulier, cum qua frequentes tactus inhonestos est expertus? Sæpè quis occupationis superuenientis causa, solet diu desistere ab accessu domus mulieris, quam frequentare solebat, absque ulla impossibilitate morali, & absque eo, quòd inde gravis infamia oriatur: hoc igitur idem, quod practicatur necessitate, cur non potest practicari virtute?

3661 Insuper Cardenas *disert.* 40. *num.* 155. rectè ait, cadere sub damnatione Innoc. XI. *in prop.* 62. opinionem [quam non pauci docent, nempè *licitum esse non fugere occasionem proximam cum jactura divitiarum, seu bonorum fortunæ*: Non enim limitat ad urgentem necessitatem moralem concubinarii; neque ad impossibilitatem moralem. Quare ista causa, quàm afferunt, ut concubinarius non teneatur expellere occasionem proximam, manet intra terminos solius utilitatis, atque in terminis comprehensis sub damnatione.]

3662 In quolibet ergo casu occasionis proximæ, quam quis patitur, non est danda patienti absolutio, nisi impossibilitas moralis sit vera, & quatuor remedia verè ab eo adhibeantur, *juxta dicta à n.* 3652. *ad* 3657. Et accuratè est attendendum, ne fiat palliatio, & passio obcœcet. Et fauet monitum ipsius P. Sieri in fine. De occasione proxima inuoluntaria agit Ant. à Spir. Sanct. de Sacr. Pœnit. *tr.* 5. *dis.* 3. *à n.* 127. *ad* 183.

QUÆRES I.

3663 *Sacerdos, qui est in occasione proxima, quatenus retinet domi concubinam, sacris indutus vestibus in Sacristia confitetur, & promittit Confessario, se ejecturum concubinam. An Confessarius debeat illum absolvere?*

Resp. Nec debere, nec posse, maximè, si facta interrogatione, reperiat idem aliis vicibus promisisse, & non seruasse promissum. Ratio est; quia ex una parte negando absolutionem, impedit periculum nullitatis sacramenti, & sacrilegii ob periculum indispositionis Sacerdotis, quæ quidem stantibus circumstantiis rationabiliter præsumitur. Ex alia parte non facit injuriam Sacerdoti; quia potest sibi prouidere per veram contritionem, *v. t.* 3. *à n.* 279.

QUÆRES II.

3664 *An Confessarius possit permittere pœnitenti, qui concubinam dimisit, ut ad ejus domum accedat ad visendos filios, quos ex ipsa genuit?*

Affirmat Sancius *in selectis disp.* 10. *num.* 9. si non sit periculum reincidentiæ, nec scandalum, in quantum constet de emendatione.

Sed rectiùs Clericatus *cap.* 122. *num.* 33. cum Diana docet, non debere accessum permittere sine necessitate, & tunc non nisi cum probis sociis: *v. num.* 3646.

PRUDENTIA CUM RECIDIVIS.

3665 Recidiuitas, seu consuetudo peccati, propriè distinguitur ab occasione proxima; quia occasio proxima *ex num.* 1044. ultra periculum formale peccandi dicit occasionem extrinsecam, consuetudo verò est frequens reincidentia in idem peccatum, sine emendationis apparentia, orta ex intrinseca fragilitate; hinc consuetudinarius, & recidivus dicitur juvenis, qui frequenter se polluit, nullam emendationem ostendens; hic quidem non tenetur ad occasionem repellendam, quia occasio est ipsa fragilitas carnis juveni intrinseca, & inuoluntaria; tenetur ad periculum formale vitãdum, aut saltem extenuandum per actus proprios supernaturales.

No-

3666 Nomine autem consuetudinarii, & recidiui, quoad prudentiam confessarii veniunt etiam illi, qui sunt in occasione proxima extrinseca inuoluntaria, ob impossibilitatem physicam, aut moralem eam repellendi. Bertaldus *in Reg. prud. cit.* & Tamb. *tom. 2. in meth. Confess. lib.3. c.3. §.4.*

3667 Item, *aliud est* (ait Cardenas) *negare consuetudinario absolutionem, donec auferat consuetudinem; & aliud per unam, vel alteram hebdomadam absolutionem differre, ut vim sibi inferat contra consuetudinem:* his præmissis

3668 Dico, 1. Confessarius, si vel ex præviis monitionibus, vel ex proprio remorsu videt in consuetudinario aliquam emendationem, quatenus non cum tanta frequentia, sed rariùs cadit, debet illum absolvere; Tamb. & Bertaldus *cit.* quia tunc pœnitens est dispositus, & stante aliqua emendatione, habet jus ad absolutionem, & denegatio, aut dilatio absolutionis, posset eum desperare, ut caderet in pejus. Hinc

3669 Dico, 2. Confessarius desperans de emendatione consuetudinarii, si prudenter discernit eum non habere verum propositum non peccandi, sed remissum, aut oretenus, debet absolutionem denegare, aut differre, donec reperiat eum dispositum cum firmo proposito non peccandi. Si verò in eo discernat verum propositum non peccandi, potest liberè eum absoluere, sed etiam potest absolutionem differre. Cardenas *dis.39. c.5.*

Assertio tres habet partes: ratio primæ, quia tunc pœnitens non est dispositus, cum ei deficiat verum propositum.

3670 Ratio 2. Quia tunc pœnitens est verè dispositus, adeòque potest confessarius illum absolvere, juxta illud Trid. *sess.14. cap.2. Pænitentes per Sacerdotum sententiam non semel, sed toties, quoties ad pænitentiæ Tribunal confugerint, posse ab admissis peccatis liberari*; & D.Hieron. *Epist.* 46. *ad Rusticum: Non solùm septies, sed septuagies septies delinquenti, si convertatur ad pænitentiam, peccata condonantur: vide num.* 3073.

3671 Ratio 3. quia confessarius non solùm est judex, sed etiam medicus; & quia dilatio absolutionis est validum remedium ad curandum, aut saltem extenuandum morbum consuetudinis peccati; ideò poterit confessarius illud adhibere, quando prudenter expediens judicauerit. *Ad hoc autem* (ut innuit Cardenas *cit. cap. 2. num. 12.*) *magna requiritur prudentia in confessario; nam remedia, quæ aliquibus prosunt, aliis possunt nocere ob diversas infirmorum dispositiones*. Id etiam insinuat Conc. Later. *in cap. omnis utriusque sexus*, dicens; *Sacerdos autem sit discretus, & cautus, ut more periti medici superinfundat vinum, & oleum vulneribus sauciati*.

Confessarius igitur sit medicus, non carnifex, & ejus finis sit ovem lucrari, non perdere: *v. prop.*60. ab Innoc.XI. *damn. & n.* 3052.

PRUDENTIA CUM MERETRICIBUS.

3672 Tamb. *in meth. Conf. lib.3. cap.3.§.5.* cum Bauci, & Nav. absolutè tenet, meretricem in lupanari existentem posse absolui concurrentibus tribus, videlicet, 1. justa causa permanendi in eo loco, quatenùs hìc, & nunc alium non habet, ita tamen ut omni conatu curet aliò abire, 2. vera detestatione peccati, 3. constanti proposito Dei auxilio non peccandi in ea occasione.

3673 Dico: si hujusmodi meretrix accedat ad confessarium spontè, ex vera pœnitudine, & cum eximio dolore, tunc posse absolui concurrentibus dictis tribus, maximè ut à *num.*3652.

Si verò accedat tempore Paschali, ut satisfaciat præcepto, non debere statim absolui, sed differendam esse absolutionem juxta prudentiam confessarii, attenta ejus frequentia ad peccandum; quia tunc potest prudenter dubitare, an propositum sit efficax, & constans. Eximitur semper casus, quo ista extraordinarium dolorem, & propositum haberet, ut confessarius prudenter discerneret, eam à Deo efficaciter tactam, & victam: tunc quidem expediens est, ut statim absolvat, monitionibus confirmet; & sacramentorum frequentia muniat.

CAPUT VI.

De Peccatis.

PECCATUM PHILOSOPHICUM.

3674 Celebris, sed non satis clara est divisio peccati actualis *in philosophicum, & theologicum:* quamplurium autem expositionum confusione seclusa,

Hæc quidem diuisio solùm habet locum in actibus ab intrinseco malis, ut perjurio, homicidio, odio Dei, &c. hoc præmisso,

3675 Dico: *Peccatum Philosophicum, & Theologicum*, non distingui nisi penes diuersas considerationes; idem enim peccatum, v. gr. homicidium innocentis, dicitur *philosophicum* consideratum, ut contrariatur naturæ rationali, seu rationi: dicitur *Theologicum* consideratum, ut offensa Dei, & contrariatur legi

legi æternæ: consideratio enim rationis, & virtutis moralis naturalis est philosophi; consideratio verò Dei, ejusque legis æternæ est Theologi: Hinc homicidium innocentis consideratum, ut contrarium principio naturali rationis: *Quod tibi non vis, alteri ne feceris*; dicitur peccatum philosophicum; consideratum verò, ut contrarium legi æternæ, Theologicum.

Reverà tamen, & ex natura rei idem peccatum, nempè idem homicidium innocentis est philosophicum, & theologicum, quia eo ipso, quòd adversatur rationi naturali indispensabiliter, adversatur Deo, ejusque legi æternæ, adeòque est offensa Dei, & peccatum Theologicum. Unde non datur peccatum philosophicum re ipsa, & in praxi à Theologico separatum, non enim dari potest homo legis naturalis invincibiliter ignarus.

3676 Lex namque æterna interior Dei ex *num.* 142. non consistit in imperio libero ad extra, sed in judicio intellectus repræsentantis bonum, & malum naturale, & in actu voluntatis divinæ reprobativo, & displicentiæ circa malum, approbativo, & complacentiæ circa bonum, explicato per verbum indicativum, *Nolo* malum, v. gr. homicidium, *Volo* bonum, v. gr. dilectionem proximi.

3677 Quæ lex (ut vides) est naturalis, & necessaria, estque lex propriè dicta, & obligatoria, quia actum divinæ voluntatis includit. Quæque lex nobis innotescit, & intimatur independenter à revelatione, & locutione libera extrinseca, sed per lumen naturale, eo tempore, quo homines usum rationis accipiunt, ita ut usus rationis sit dictæ legis notificatio, & intimatio; hinc per hujusmodi legem incipiunt discernere inter bonum & malum, adeòque ex eo tempore lex naturalis incipit obligare. Quare, si non supervenisset lex externa Dei per revelationem, & locutionem liberam factam Moysi, prohibens homicidium, & præcipiens dilectionem, adhuc obligati essemus ad non occidendum, sed diligendum; hujusmodi namque locutio, seu imperium liberum, non est aliud, nisi externatio legis æternæ naturalis interioris.

3678 Quòd autem detur hujusmodi lex naturalis intimata nobis per usum rationis, & naturæ lumen, independenter ad omnem promulgationem externam, suadet Regius Psaltes in Psal. 4. qui, cum interrogasset: *Quis ostendit nobis bona?* ut scilicet ea sequamur, respondet: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*. Hinc Paulus ad Rom. 2. *Gentes naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, & sibi ipsi sunt lex, & ostendunt opus legis inscriptum in cordibus suis*. Et tandem Cicero, 1. de legibus, legem naturalem definit, quòd sit *Ratio summa insita in natura, quæ iubet ea, quæ facienda sunt, prohibetque contraria*.

3679 Insuper ultra lumen naturæ legem æternam cunctis hominibus intimans, & Deum esse demonstrans (Dei namque existentia est naturaliter cognoscibilis) dantur divina auxilia sufficientia, ut non detur in praxi ignorantia invincibilis Dei, & legis naturalis æternæ.

3680 Firmiter demonstratur ex seria, & sincera Dei voluntate, qua teste Apostolo, 1. ad Tim. 2. *Deus vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*. Super quo præclarum est testimonium D. Clementis Rom. *lib. 2. constit. Apost. c. 59. Ex ore Domini nostri Jesu Christi audivimus, & perfectè scientes didicimus, quæ sit voluntas Dei, bona, placens, & perfecta, per Jesum Christum nobis demonstrata, ut nullus intereat, sed universi homines unanimi sententia credentes ei, & unanimem laudem ferentes in eum vivant in æternum*.

3681 Ex quo fit, ut nullum hominem Deus destituerit mediis sufficientibus, & necessariis ad sui, & fidei cognitionem. Et quidem sua universali, & mirabili providentia, teste Joan. *c. 1. Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*.

Hinc Theologi docent, nullum ex infidelibus esse, quem Deus per se ipsum, aut per Angelum custodem non illuminaverit; sive explicitè, prædicatores mittendo; vel internè suggerendo fidem; sive implicitè, inspirando, quòd secta, in qua versatur, sit falsa, ac proinde veram inquirat; quod quidem assertum suadetur, tam ex recensito testimonio Joannis, quàm ex diligenti Angelorum custodia; quoniam sicut Angelus tentator non semel fideles vexat circa mysteria fidei, ita credibile est, quòd Angelus Custos non semel infidelibus inspiret, quòd secta, in qua versantur, sit falsa.

3682 Praetereà efficacibus, & præclarioribus mediis munire volens (ut ait Paulus, 2. ad Corinth. 5.) *Pro omnibus mortuus est Christus, ut & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & surrexit*: adeòque nullus hominum est ex fidelibus, & infidelibus, gentilibus, & atheistis, qui influxum à Jesu Christo non accipiat. Vide *in prop. 4. 5. & 6.* ab Alex. VIII. *dam*.

3683 Hinc colliges, in actibus ab intrinseco malis malitiæ philosophicæ esse naturaliter annexam malitiam theologicam, seu offensam Dei, & peccatum mortale, cui cor-

respondet pœna æterna, à cujus incursu ignorantia non excusat; quia pœna æterna non est pœna extraordinaria, ut censura, &c. sed ordinaria, & quasi naturalis, annexa culpæ læthali; adeòque qui liberè, & advertenter consentit in malitiam moralem naturalem gravem, tacitè consentit in pœnam æternam, quoniam nedum philosophicè, sed etiam theologicè peccat, cum offendat Deum.

3684 Hac ratione, qui in lege naturæ contra eam graviter deliquerunt, peccato mortali, & theologico peccaverunt; & si in eo decesserunt, damnati sunt, ut in Caino contingere potuit.

3685 Totam rem mirè firmat, & declarat Apost. ad Rom. *cap.* 2. dicens: *Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt*; idest: (inquit Lyranus) legem scriptam non habentes, quales fuerunt Gentiles, sine lege scripta peribunt, quia habuerunt legem naturalem bonum, & malum ostendentem; & ideò Gentiles operantes contra dictamen illius legis, merebantur puniri, & viventes secundum ipsam, præmiari. Unde concludit Apost. *Cum enim gentes, qui legem non habent*, scilicet Mosaicam, *naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt*; scilicet ex naturali dictamine rationis; *ejusmodi legem non habentes*, scilicet Mosaicam, *ipsi sibi sunt lex*; idest ratio naturalis, quæ est principalior pars hominis, propter quam dicitur totus homo, ipsa quidem est eis lex; quia lex scripta divina, vel humana, est à lege naturali derivata, quantum ad agibilia; quia prima principia agibilium sunt impressa intellectui practico, ex quibus derivantur Leges quasi quædam Conclusiones.

3686 Proinde Apost. *c.* 5. ut removeret objectionem quamdam, quæ fieri posset, quòd peccatum, utpotè quod definitur *transgressio legis divinæ*, non fuerit ante legem scriptam, inquit: *Usque ad legem enim peccatum erat in mundo*; quia licèt antea non erat lex scripta, erat lex naturalis inserta mentibus humanis. *Peccatum autem* (prosequitur Paulus) *non imputabatur, cum lex*, scilicet scripta, *non esset*. Non quia Deus non imputabat illud in offensam, & ad pœnam; sed quatenus tam creverat Gentium malitia, & passio carnis, quòd lex naturalis fuerat obfuscata, in tantum, ut ejus transgressionem Gentes non reputabant peccatum, sed peccata sicut aquam bibebant, & sine rubore etiam publicè committebant; unde in Genesis 6. dicitur: *Videns autem Deus, quòd multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, pænituit eum, quòd hominem fecisset in terra*. Et Genesis *cap.* 19. *Delebimus enim locum istum, eo quod increverit clamor eorum coram Domino, qui misit nos, ut perdamus illos*. Unde Sancti Patres dicunt, hanc, scilicet offuscationem legis naturalis, fuisse unam ex causis, ut Deus legem scriptam dederit.

3687 Reverà tamen ante legem scriptam fuit peccatum; quia fuit lex naturalis, cujus transgressio est peccatum. Constat ulteriùs ex pœna, nam ait Apost. ad Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors*, in pœnam; propter peccatum enim Deus ante legem scriptam punivit aquis diluvii totam carnem, & igne Sodomorum Urbes. Hinc teste eodem Apost. ad Eph. *c.* 5. *propter hæc enim*, scilicet fornicationem, immunditiam, & avaritiam, *venit ira Dei in filios diffidentiæ*.

3688 Hinc meritò ab Alex. VIII. die 24. Augusti 1690. damnata fuit propositio sequens:

Peccatum philosophicum, seu morale, est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi; theologicum verò, & mortale, est transgressio libera divinæ legis. Philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pæna dignum.

3689 Exinde excluditur primò error eorum, qui conceptus formales peccati Phylosophici, & Theologici, solùm metaphysicè (& ut meliùs dicam) secundum diversa connotata, & varias considerationes distinctos, in re, & practicè separantes, insuper ignorantiam Dei invincibilem practicè, imò regulariter admittentes, dixerunt, Americanos, Romanos, & Gentiles, qui vitam adulteriis, stupris, furtis, & homicidiis plenam duxerunt, non peccasse peccato theologico, quia Deum non cognoverunt; sed solùm peccato phylosophico, in quantum præmissa delicta solùm contraria rationi naturali cognoverunt; ac proinde non commisisse offensam Dei, nec fuisse æterna pœna dignos.

3690 Secundò excluditur error eorum, qui Molinistarum errores sectantes, & latam viam peccandi licentiæ aperire volentes, præcisiones objectivas, imò & formales, practicas, ac physicas chymerizavere, dicentes animas unitas, tentationibus carnis urgentibus, non debere curare, quid agant sensus; sed in Dei amore, & unione persistere; & si tunc sensus in libidines, etiam viri cum muliere prorumpant, non peccari Theologicè; quia nec offensam Dei, nec Deum actu cognoscunt. Quæ major fatuitas? Prætendunt sistere in unio-

unione, & amore Dei, & simul illum non cognoscere. Stulte: Si Deum non cognoscis, quid amas? Idolum.

3691 Ad peccatum igitur theologicum, non requiritur, quòd fiat ex intentione expressâ contrariandi Deum, seu legem naturalem æternam; quia hoc adderet rationem contemptus formalis: sed quòd actu cognoscatur esse contrarium Deo, seu legi naturali æternæ. Adeòque peccatum phylosophicum, seu actus ab intrinseco malus, si sit voluntarius, quatenùs scilicet cognitus esse contra rationem, adhuc est volitus, necessariò est offensa Dei; quia est contra legem æternam, & inde contra ejus legislatorem, qui est Deus.

PECCATUM THEOLOGICUM

3692 Actuale ex D. August. *Est dictum factum, vel concupitum contra legem æternam*; per Scotum, *est carentia rectitudinis debitæ inesse actui*. Quæ definitio licèt propriè competat peccato commissionis, ex ea tamen hauriri potest definitio peccati omissionis, quòd sit *non dictum, non factum, vel non concupitum contra legem æternam*.

3693 Clariùs: *Peccatum commissionis* est quo fit id, quod prohibetur: *Peccatum omissionis est*, quo omittitur id, quod præcipitur.

3694 *Peccata spiritualia* sunt, quæ consumantur per potentias spirituales, ut superbia, ira, &c. *Carnalia* sunt, quæ consumantur per potentias carnales, ut furtum, homicidium, fornicatio, &c. Item peccatum actuale dividitur in peccatum *cordis*, *oris*, *& operis*; quatenùs tripliciter peccari potest, *cogitatione*, *verbo*, *& opere*.

3695 *Peccatum habituale* est macula relicta in anima ex peccato actuali moraliter permanente.

3696 *Peccatum originale* est carentia justitiæ originalis transfusa ab Adamo per virtutem seminalem in posteros.

3697 *Vulnera peccati originalis* sunt quatuor, *Ignorantia*, *malitia*, *concupiscentia*, *& infirmitas*. Quæ vulneratio orta est ex dissolutione illius ordinis, & armoniæ, quæ ex dono justitiæ originalis habebatur, ut corpus animæ, sensus rationi, & ratio Deo plenè subiiceretur *Ejus pœna* est exclusio à vita æterna.

3698 Et quamvis hæc quatuór vulnera sint præcipuè effectus peccati originalis, sunt etiam effectus peccati actualis, personalis, mortalis; nam per illud ratio hebetatur, & obscuratur in agendis, voluntas inclinatur ad malum, induratur ad bonum, infirmatur ad tentationes vincendas, & ad bonum arduum aggrediendum; denique potentia appetitiva, & sensus magis fervent ad malum.

PECCATUM MORTALE, ET VENIALE

3699 Differunt, quia *Mortale* privat hominem gratia sanctificante, constituit Deo inimicum, & dignum pœna æterna: *Veniale* verò non est hujusmodi, sed solùm impedit, ne homo in ferventiores actus bonos, & charitatis prorumpat. Quæ differentia est à posteriori, & ab effectibus. A priori autem per Scotum *in 2. d. 21. quæst. 1. litt. B.* Peccatum mortale à veniali differt per hoc, quòd mortale est *privatio rectitudinis debitæ ad Deum beatificè consequendum*: Veniale *est privatio rectitudinis non necessaria, sed utilis ad Deum beatificè consequendum*. Unde veniale dicitur dignum venia.

3700 Peccatum aliud est mortale, vel veniale ex genere suo, seu ex objecto, aliud per accidens ex circumstantiis adjunctis. Mortale ex genere suo est illud, quod est contra legem graviter obligantem: Veniale ex genere suo est illud, quod est contra legem leviter obligantem.

3701 Unde per hoc, quòd aliquis actus sit contra consilium, non sequitur, quòd sit peccatum: constat *ex 1. ad Cor. 7. De Virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do*; hinc qui nubunt, neque venialiter peccant. De ratione igitur peccati sive mortalis, sive venialis est, quòd sit contra legem: Ait enim Apost. ad Rom. 4. *Ubi non est lex, neque prævaricatio*: *& ibidem, c. 7. Non cognovi peccatum, nisi per legem*.

3702 Legem graviter obligare, vel leviter dignoscitur, vel ex modo loquendi Scripturæ, si pœnam æternam, v. gr. comminetur, vel non: vel ex declaratione Ecclesiæ: vel ex communi sensu Doctorum. Sit exemplum: Apost. enim ad Galatas 5. postquam recenset peccata contra præcepta decalogi, & similia subdit: *Qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur*. Loquendo autem de verbo otioso, &c. ad Eph. 5. non comminatur mortem, sed solùm ait: *Quæ ad rem non pertinent*.

Lex igitur intendit obligationem, consilium verò perfectionem.

MORTALE, ET VENIALE PER ACCIDENS.

3703 Quando dicitur mortale fieri veniale per accidens, & econversò, non est sensus, quòd actus, qui est mortalis, fiat venialis, aut econversò; sed quòd materia, quæ ex genere suo esset mortalis, aut venialis, ratione circumstantiæ adjunctæ fit venialis, aut mortalis. In hoc sensu.

3704 Peccatum ex genere suo mortale fieri potest veniale, 1. *Ex imperfectione actus*, scili-

cet ex defectu plenæ advertentiæ, aut libertatis, de quo fusè modò: qui defectus potest universaliter dari in qualibet materia.

3705 2. *Ex parvitate materiæ*. Parva materia *est illa, quæ supposita gravitate finis, judicio prudenti parum conducit ad dictum finem à Legislatore intentum*. Hinc, quia judicio prudenti labor unius horæ parùm conducit ad finem vacandi Deo die festo, multùm verò labor sex horarum; ideò ille erit materia parva, & venialis, iste magna, & mortalis.

3706 Parvitas materiæ à mortali excusans non datur in omnibus materiis; non enim datur in materia infidelitatis, in simonia de jure divino, in juramento falso assertorio, in materia luxuriæ, ut fusiùs dictum est in propriis locis. Parvitas materiæ non datur in illis materiis, in quibus ex ratione per se prima objecti oritur notabilis oppositio ad virtutem, quæ circa illud versantur, ut in allatis exemplis, v.gr. in actu hæresis contra fidem; datur verò in illis materiis, in quibus ex ratione per se prima objecti oritur oppositio ad virtutem, neque gravis, neque levis, sed talis est ratione per se secunda. Sic furtum opponitur contra justitiam ratione damni proximi, quod non est grave, aut leve ex ratione per se prima damni proximi, sed ratione quantitatis rei, aut conditionis personæ.

3707 Peccatum ex genere suo veniale fieri potest mortale per accidens, 1. *ratione conscientiæ erroneæ, de qua in num. 9.*

3708 2. *Ratione contemptus, aut inobedientiæ formalis*. *Contemptus formalis*. Habetur, 1. quando præceptum violatur, eò quia contemnitur præcipiens formaliter, ut superior est; seu quando præceptum violas, eò quia ipsi, aut superiori subiici renuis: & hoc est peccatum superbiæ consumatæ, 2. Quando non vis obedire præcepto, aut superiori, quia præceptum est, vel quia superior est; & hoc est peccatum inobedientiæ formalis.

3709 Qui peccat contemptu formali, duo peccata comittit in confessione exprimenda, unum contra virtutem, cujus est præceptum, alterum contra obedientiam, vel contra Religionem, si Deum præcipientem contemnat.

3710 Qui contemnit contemptu materiali præceptum humanum leve, aut grave in materia levi, venialiter peccat; mortaliter autem, si sic contemnat præceptum divinum. Contemptum materialem in præsenti voco, quo quis præceptum violat, ex eo quia contemnat præcipientem sumptum non formaliter, ut superior est, sed materialiter ut talis homo est, v. g. quia est indiscretus, imprudens, indoctus, indignus, &c. ratio est, quia in 1. casu contemptus dicitur non absolutus, sed secundùm quid quo contemnitur homo talis, non potestas, ac proinde injuria non redundat in Deum, *à quo est omnis potestas*; in 2. casu injuria fit Deo, qui etiam quoad esse Dei est summa reverentia dignus.

3711 Item non peccas mortaliter, si rem levem parvipendas, non quia præcepta est, & relatè ad præcipientem formaliter, sed ex ira, aut quia res levis est. Idem est, si parvipendas rem levem præceptam præcepto divino, ex eo quia præcisè res levis est; si tamen putes vile præceptum Divinum, aliàs tacitam blasphemiam committeres, & sacrilegium: *v. n.* 2070.

INOBEDIENTIA FORMALIS

3712 Est vitium inclinans ad non faciendum, quod jubetur, ex eo principaliter, quòd jubetur. *Materialis* est, quæ inclinat ad non faciendum, quod jubetur. *Inobedientia formalis* importat malitiam specificam inobedientiæ in confessione exprimendam. *Inobedientia verò materialis*, est circumstantia generalis inclusa in omni peccato, ac proinde non involvit malitiam inobedientiæ, nec est in confessione exprimenda, nisi præsupponat præceptum superioris specialiter obedientiam intendens: unde qui furatur, regulariter solùm contrahit malitiam furti, minimè inobedientiæ, nisi furtum sit ulteriùs prohibitum sub præcepto formali obedientiæ.

3713 Preceptum formale obedientię habetur, quando superior præcipit: *In virtute sanctæ obedientiæ, In nomine Christi*, aut simili forma; & tunc teneris obedire sub mortali, quia intendit obligare, quantum potest, sub veniali, vel nullo, si alia forma utatur. Busem. *lib.* 4. *c.* 1. *dub.* 4.

3714 Declaratur: ut præceptum superioris obliget sub mortali, duo simul requiruntur juxta dicta de lege, *num.* 149. nimirùm superioris intentio, qua intendat sub mortali obligare, & gravitas materiæ; nam potest superior sub veniali obligare in materia gravi. Gravitas autem in materia considerari potest vel secundùm se, vel ratione finis, & circumstantiarum; hinc quamvis non possit superior præceptum sub mortali obligans imponere in materia omninò levi, potest tamen, si materia, quæ est in se levis, fit gravis ex fine, & circumstantiis, ut dictum est in *tom.* 2. *num.* 12. Unde præceptum formale obedientiæ, latum scilicet in virtute sanctæ obedientiæ, &c. supponere debet in materia gravitatem, secundùm se, aut ratione finis, & circumstantiarum.

3715 Hoc præmisso. Quando gravitas præcepti, & intentionis superioris non constat, tunc

tunc est desumenda ex gravitate formæ verborum.

Gravitas formæ verborum habetur, si præceptum imponatur, non verbis communibus *Præcipimus, injungimus, mandamus, volumus, & similibus*: sed verbis specialibus, *In virtute S. Obedientiæ, in nomine Christi, sub obtestatione divini judicii, sub pœna maledictionis æternæ, &c. ut à num.* 173. *ad* 178. Donatus *tom.* 3. *tract.* 17. *qu.* 12. 13. & 14.

3716 *Inobedientia formalis*, semper involvit malitiam grauem, etiam si materia sit leuis, quia involvit contemptum superioris, & præceptoris ut talis. Inobedientia materialis supposito præcepto obedientiam intendente, est grauis, uel leuis juxta grauitatem, uel leuitatem materiæ, & juxta dicta *num.* 3710.

3717 Religiosus ex ui uoti obedientiæ non tenetur ad obedientiam formalem, sed materialem; quia non uouet obedientiam formalem, & sub motiuo obedientiæ, sed obedientiam materialem, uidelicet executionem rei, quæ præcipitur, ex quocumque motiuo præcipiatur: hinc à mortali excusatur ex leuitate materiæ, *v. à num.* 2057. *ad* 2071.

3. RATIONE PERICULI PROXIMI.

3718 De eo actum est *à num.* 3637.

QUÆRES I.

3719 *An, qui concupiscit mulierem, cujus statum ignorat, aut mulierem in communi, peccet peccato stupri, adulterii, vel sacrilegii?*

Negat Tamb. *tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 1. §. 4. *num.* 13. quia non potest assignari, cujus sit speciei Vult autem, quòd debeat in confessione aperire, se concupiuisse mulierem, cujus statum ignorat, vel mulierem in communi; quia aliàs non exprimeret peccatum, quod patravit.

3720 Respondeo: sic concupiscens, vel ita statum fœminæ ignorat, ut neque de ejus conditione dubitet, an sit coniugata, vel Deo dicata: & tunc malitiam simplicis fornicationis contrahit; quia aliæ species, cum non sint cognitæ, sunt involuntariæ. Vel ita ignorat, ut licèt non certè sciat, dubitet tamen prudenter, an sit conjugata; & tunc contrahit malitiam adulterii, quia ejus periculo se exponit, & est paratus ad illam speciem: *v. num.* 26.

3721 Eadem ratione mortaliter peccat, qui elicit actum in dubio, an sit peccatum grave, vel leve, nisi rationabiliter deponat dubium.

QUÆRES II.

3722 *An operans cum sola consideratione actualis malitiæ in genere, nil de gravitate, aut levitate cogitans, vel dubitans, peccet mortaliter, aut venialiter?*

Peccare mortaliter, affirmant Mastrius *in Theol. mor. dis.* 15. *q.* 1. *art.* 2. *num.* 12. & Bonac. 1. quia operans aliquid cum cognitione malitiæ in genere, vult virtualiter illud agere, etiam si sit mortale, 2. Quia aliàs rudes in gravissimis peccatis, & furtis regulariter à mortali excusarentur, quia regulariter, dum peccant, solùm in genere apprehendunt, quòd malè agant, minimè quòd graviter, & mortaliter malè agant.

3723 Peccare solùm venialiter, tenent Arriaga *de actibus hum.* Nav. Busem. & plures apud eos, 1. Quia talis malitia sic apprehensa, est imperfecta in genere moris, adeòque non potest actus contrahere ex illa malitiam gravem, sed levem, 2. Quia gravitas nullo pacto est cognita; igitur non est voluntaria, & inde contrahi non potest, 3. Quia aliàs, si quando quis profert mendacium leve, cogitaret solùm in genere actum esse malum, & nullo pacto cogitaret esse leve, peccaret mortaliter, ex disparitate non assignanda; quod est valdè durum.

3724 Falsum autem est, quòd operans cum tali cogitatione censeatur virtualiter velle actum, etiam si esset mortalis, quia intentio virtualis supponit actualem præteritam, in aliquo uno medio permanentem, quæ nulla supponitur. Nec sic operans est obligatus ad diligentiam ad inquirendum, an actus sit mortalis, vel non; quia de gravitate nulla supponitur in mente cogitatio, dubietas, aut suspicio; ac proinde inadvertentia, & oblivio est invincibilis. Nec sequitur, quòd inde rudes in gravissimis peccatis, & furtis regulariter à mortali excusarentur; quia regulariter, licèt non advertant distinctè ad quantitatem furti, & damni v. gr. satis explicitè advertunt ad gravitatem in confuso; quod sufficit, ut graviter peccent.

QUÆRES III.

3725 *An hic actus, quo quis dicat: Volo committere omnia venialia, sit peccatum mortale?*

Resp. esse mortale non ex genere suo, sed per accidens ratione periculi probabilis peccandi mortaliter, cui se exponit, juxta illud Eccles. 19. *Qui spernit modica, paulatim decidet*, & D. Greg. III. past. admon. 34. *Qui minima peccata devitare negligit, à statu justitiæ, non quidem repente, sed partibus totus cadit*. Mastrius *dis.* 15. *num.* 50. & Lezana contra Castrop.

4. RATIONE SCANDALI, AUT FINIS.

De quo actum est à pag. 42.

AD PECCATUM MORTALE REQUIRITUR

3726 Ultra materiæ gravitatem, quòd sit perfectè voluntarium, patratum scilicet cum deliberatione intellectus, idest cum plena advertentia malitiæ gravis, & cum pleno voluntatis consensu; ita ut ex alterius defectu excusetur quis à culpa mortali: debet, inquam, esse actus humanus, seu voluntarius, hoc est procedens ab homine liberè cum prævia cognitione objecti; unde homo debet esse liber libertate proxima indifferentiæ, ut ita agat, aut omittat, ut possit non agere, aut non omittere; juxta illud Psalmi: *Beatus vir, qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit*. Alioquin actus ab eo procedens diceretur *actus hominis*, quatenus ab homine procederet; sed non *humanus*, quia modo non libero etiam fieri potest à bruto, *v. prop.* 1. 2. & 8. ab Alex. VIII. *damn.*

3727 Plena advertentia tunc habetur, quando intellectus per firmum, & plenum judicium, cum libero, & expedito interiorum sensuum usu de malitia objecti deliberat, de ea expendendo singula.

Advertentia imperfecta contingere solet, vel propter hominis ad singula discurrenda tarditatem, qui licèt advertat rem esse malam, imperfectè tamen, & velnti in confuso advertit. Vel quia sit impeditus liber usus sensuum internorum, ut contingere solet in somno, ubi aliquando habetur expressa cognitio malitiæ gravis, & tamen non sufficit ad culpam, in quantum non sufficit ad libertatem consensus, quæ plenam advertentiam supponere debet, & hæc importat expeditum interiorum sensuum usum. Similiter, si sensus interni non sint omninò, sed aliquantulum impediti, & ligati, ut contingit in illis, qui sunt statim è somno excitati; tunc cognitio malitiæ, etiam gravis, dicetur semiplena, in quantum non est sufficiens ad plenam libertatem consensus requisitam ad mortale.

3728 Plenus consensus est plena, & perfecta voluntatis libera approbatio, plenam advertentiam præsupponens, ad differentiam semipleni consensus, qui est imperfecta voluntatis approbatio, in quantum voluntas objectum non amplectitur toto (ut ita dicam) actu, sed imperfectè, & ex subreptione quadam.

Hinc voluntatis consensus ex duplici capite potest esse imperfectus, 1. ex defectu advertentiæ ex parte intellectus, 2. ex defectu ipsius consensus ex parte voluntatis: ratio primi; quia cum semiplena advertentia non potest stare perfectus consensus: ratio secundi; quia cum plena advertentia compati potest semiplenus consensus.

3729 In voluntate autem tres reperiri solent motus, & 1. motus primò primus, qui vel omnem usum rationis, & malitiæ advertentiam prævenit, ac proinde nullo pacto est liber; vel (juxta mea principia) esto aliquam imperfectissimam cognitionem supponat, est tamen ita celer, ut non sit in hominis potestate eum cohibere, in quantum vehementissima passio sensitiva, aut distractio, ita rationem perturbat, ut non sit locus libertati, 2. Est motus secundò primus, qui advertentiam imperfectam supponit, locum semiplenæ libertati relinquit, ita ut simpliciter impediri possit; & evenire solet ob distractionem, aut passionem aliquam sensitivam; nam sicut, quando hæ sunt perfectæ, libertatem impediunt, ita quando sunt imperfectæ, illam diminuunt, 3. Motus perfectus, & deliberatus, qui tunc habetur, quando consensus est plenè liber, præsupponens rationem expendentem singula, quæ malitiam concernunt.

3730 Motus primò primus nullum est peccatum, etiam si objectum sit in se graviter malum. Et sic omninò à peccato excusantur vehementissimi motus iræ, concupiscentiæ, & sensualitatis. Motus secundò primus est peccatum veniale. Motus tandem deliberatus est peccatum mortale, si materia sit gravis.

3731 Difficultas tamen non levis est ad dignoscendum, quandonam sit, vel non sit in actu plena advertentia, & deliberatio, plenusque, ac perfectus voluntatis consensus. Et quamvis ex dictis non mediocris haberi possit notitia, ut tamen pleniùs rem expendam, conjecturas, & signa valdè utilia, quæ communiter à Doctoribus recensentur, afferam.

3732 Signa igitur imperfectæ advertentiæ sunt, 1. si remissè, & (ut ità dicam) ad similitudinem semidormientis rei malitiam apprehendisti, 2. Si postea meliùs considerans, judicas te id non fuisse facturum, si ità apprehendisses, 3. Si vehementi passione, apprehensione, vel distractione laborasti, vel turbatus fuisti, ità ut ferè nescires, quid ageres: ità Busem.

3733 Signa imperfecti consensus sunt, Primò, si quando actionem aliàs graviter malam quis fecit, non fuit plenè sui compos, sed quasi semidormiens, distractus, &c. ita ut judicet, se id

id non fuisse facturum, si plenè vigilasset. Imò addit Mastrius *in Theol. mor. disp.15. de peccatis*: quòd, si quis post factum dubitet, an id fecerit in somno, vel in vigilia: dum esset sui compos, vel non, &c. non est leve indicium, id fecisse sine plena advertentia, & sine pleno consensu; nam quæ cum plena advertentia fiunt, faciliùs sic facta cognoscuntur, quia plena advertentia præterita liberam permittit homini de suis actibus cognitionem, nisi fortè temporis mora aliquam induxerit oblivionem.

3734 Secundò, si quis dubitet, an plenè consenserit. Si sit vir timoratæ conscientiæ peccatum mortale abhorrens, eique dissentire solitus, præsumendus est, non plenè consensisse, licèt aliquam in repellendis tentationibus negligentiam admiserit. Secus est judicandum de viro perdito, tentationibus succumbere solito. Ratio utriusque est; quia ex juris peritis valida præsumptio, & probabilitas ex consuetis desumitur.

3735 Tertiò, si quis valdè timidè, & suspensè, se processisse meminit, 4. Si comperias te fuisse sub tali dispositione, talibusque circumstantiis, ut faciliter potuisses peccatum exequi, non tamen sis executus; imò cum tui plenè compos es, præ viribus respuis, præsumere potes te non plenè consensisse; quia non ità faciliter affectus deliberatus mutatur. Hinc (ut advertit Tamb. *cap.1. de Peccatis*, §. 3. *num.* 28.) quando motus pravus tempore imperceptibili insurgit, & paulò post, ut advertis, curas expellere, est signum nullius, aut certè dumtaxat imperfecti consensus præstiti. Dixi: *ut advertis*: Quia si non advertis, poterit motus pravus, utpotè delectatio morosa, aut alius motus per notabile tempus absque peccato durare; licèt non sit verisimile, quòd intra notabile tempus advertentia malitiæ gravis non suppetat.

3736 Quintò denique, si quis soleat ità esse affectus, ut animum firmum, & sæpè repetitum non committendi mortale habeat, præsumere potest non plenè consensisse peccato, 1. Quia hìc non consentit faciliter, 2. Quia quando aliquid est multoties odio habitum, si posteà plenè ametur, facillimè, & sine difficultate cognoscitur.

3737 Quælibet ex conjecturis præfatis facit judicium probabile, quo tuti esse possumus, non fuisse plenum consensum, ac proinde nec peccatum mortale. Quæ conjecturæ sunt firmiter menti dandæ pro serenitate conscientiæ.

3738 Colliges, quòd si in actu, seu objecto sint plures malitiæ specie distinctæ, tu tamen advertas tantùm ad unam, illam contrahis, non aliam: v. gr. si quis cognoscat fœminam, ignoret tamen esse conjugatam, malitiam fornicationis contrahit, non adulterii, quia illa, non hæc fuit cognita, & inde voluntaria.

3739 A peccato excusant, 1. Impotentia sive physica, sive moralis; quia ad impossibile nemo tenetur: *v. tom.2.* 2. Violentia absoluta; quia tollit voluntarium: *v. num.*2094. 3. Eadem ratione excusat ignorantia invincibilis sive juris, sive facti. De qua *in tom.* 2. De metu, quando excuset, dictum est hìc pag.31. *v. prop.* 2. ab Alex. VIII. *damn.*

DISTINCTIO SPECIFICA PECCATORUM

3740 Desumitur per oppositionem ad diversas virtutes, vel ad diversas honestates ejusdem virtutis, seu per diversum modum tendendi contra eamdem virtutem. Exemplum primi fit in fornicatione, & adulterio, quæ distinguuntur specie; quia fornicatio opponitur virtuti castitatis, adulterium verò superaddit malitiam injustitiæ, quia opponitur castitati, & justitiæ, ob injuriam, quæ infertur alteri conjugi, qui est dominus corporis conjugis.

Exemplum secundi fit in furto, & rapina, quæ opponuntur eidem virtuti justitiæ, & tamen distinguuntur specie; quia rapina superaddit malitiæ injustitiæ furti injuriam violentiæ, quæ est diversus modus tendendi contra eamdem virtutem justitiæ, & importat oppositionem ad diversam honestatem ejusdem virtutis, quæ diversitas modi tendendi potiùs relinquitur discernenda prudentis arbitrio. Aliud exemplum clarius est in diversitate modi tendendi per excessum, & per defectum contra eamdem virtutem: *ut in num.* 2186. & 1086.

DISTINCTIO NUMERICA PECCATORUM

3741 Non desumitur à distinctione numerica præceptorum, sicut neque distinctio specifica peccatorum absolutè desumitur ex diversitate præceptorum. Diana *par.1. tr.7. ref.22.* Leander *hic tr.5. dis.* 8. §. 8. *à qu.5.* contra Nav. nam præceptum non furandi, & præceptum non concupiscendi rem alienam, sunt diversa, & tamen furtum, & desiderium furandi sunt ejusdem speciei. Item homicidium est unum numero, & specie peccatum, & tamen est contra duo præcepta divinum, & humanum.

3742 Dixi: *absolutè*, quia sæpè ex præceptorum diversitate etiam peccatorũ diversitas spe-

specifica à posteriori colligitur, & tunc habetur, quando præcepta intendunt virtutes diversas, sive materia sit diversa, sive eadem: sic fractio jejunii præcepto Ecclesiastico præscripti,& simul à confessario in satisfactionem injuncti, duplicem malitiam specie distinctam contrahit, contra temperantiam, & pœnitentiam: quia præceptum Ecclesiasticum habet ut motivum formale temperantiam; præceptum verò confessarii, satisfactionem sacramentalem pœnitentiæ.

3743 Quando verò præcepta, licèt diversa, sunt circa eamdem materiam, & idem motivum formale, tunc unicum specie erit peccatum: hinc qui die Dominico, quo aliud festum occurrit, sacrum omittit, vel die quadragesimæ, quo vigilia contingit, jejunium frangit, unum specie, & numero peccatum committit: quia utrumque præceptum eamdem virtutem, & honestatem intendit, nempè Religionem, & Dei cultum in auditione sacri, & temperantiam in jejunio.

3744 Eadem ratione, in sententia mihi probabiliori, quòd *Franciscani* non habeant nisi tria vota essentialia, cætera verò sint pure præcepta; Franciscanus in Quadragesima die veneris, quo vigilia occurrit, jejunium frangens, unum numero, & specie peccatum committit, non obstante, quòd tria transgrediatur præcepta: secus est dicendum in sententia, quæ eos tenet esse obligatos ex voto ad jejunium, quia votum Religionem intendit.

3745 Item *Distinctio numerica peccatorum non desumitur ex distinctione numerica objectorum*. Leander *hic tr. 5. dis. 8. §. 3. à quæst. 19.* Tamb. & alii. Ratio est, quia gratis admisso, quòd ex distinctione numerica peccatorum dentur in eodem actu plures malitiæ numero distinctæ (quod negant Filiuc. Suarez, & alii) adhuc inde non sequitur, quòd constituantur plura peccata numero distincta; nam peccatum non est unum numero ex sola malitia morali, sed etiam ex ipsa entitate individuali actus; adeòque licèt plures numero sint malitiæ, si unicus est actus, qui est earum subjectum, unicum erit peccatum: sicut in physicis, si plures essent albedines in eodem subjecto, unum esset album, non plura; concreta enim accidentalia multiplicantur numero ad multiplicationem numericam subjectorum, non formarum. Tum quia Trid. *sess. 14. c. 5. & can. 7.* nos obligat ad exprimendum in confessione speciem,& numerum peccatorum; minimè, ad numerum malitiarum.

3746 Hinc resolves: unum numero peccatum committere, nec teneri ad explicandum numerum personarum, 1. Eum, qui unica explosione bombardæ plures occidit 2. Qui unico actu plures mulieres concupiscit, 3. Qui unico actu detractionis plures læsit, 4. Qui unico actu malo pluribus scandalum dedit, 5. Qui unico actu bona multorum surripuit, 6. Qui simul circa plura sub juramento mentitur.

3747 Dices: Qui unico actu plures baptizat: *ut in num. 2988.* plura numero baptismata perficit; igitur, qui unico actu plures homines occidit, aut unico actu plures mulieres concupiscit, plura numero peccata committit.

Resp. disparitatem esse, quia *ex num. 2991.* homo est subjectum baptismi; & ideò, si unico actu baptizentur plures homines, tot numero erunt baptismata, quot homines, ob recensitam rationem; quia concreta accidentalia multiplicantur numero ad multiplicationem numericam subjectorum: respectu autem ictus occisionis, & actus concupiscentiæ, homo, & mulier non est subjectum, sed terminus, & objectum, & quia ex ostensis ab objecto actus speciem sumit, non numerum, ideò, qui unico ictu plures occidit homines, aut unico actu plures concupiscit mulieres, non tot numero peccata committit.

3748 In his tamen casibus, & similibus non sufficit dicere: *uno ictu commisi homicidium, semel concupivi conjugatam, &c.* quia sic non fatetur peccatum, quod commisit; sed debet in plurali dicere, *semel occidi plures, semel concupivi plures conjugatas*.

3749 Item adverti debet, an numerus objectorum sit excedens, ut notabiliter aggravet; quia tunc est aperiendus, juxta dicta *à n.* 3141.

3750 Insuper qui unico voluntatis actu statuit omittere divinum officium per mensem, aut annum, vel jejunium per totam quadragesimam, non committit tot numero peccata, quot sunt dies, sed unum: unde sufficit, si dicat: *Habui voluntatem omittendi unius anni officium, frangendi jejunium per multum tempus, &c.* In casu autem, quo dictum actum voluntatis executioni mandaret non recitando, non jejunando, &c. singulis diebus, tunc quolibet die unum novum peccatum patraret, ratione omissionis externæ officii, & actus externi fractionis jejunii.

Ratio est, 1. Quia singulis diebus recitare posset, & jejunare, 2. Quia actus illi externi sunt actus disparati omninò consumati, & completi, quorum unus secundum exi-

sti-

ſtimationem moralem prudentum non facit unitatem moralem cum alio; ſicut enim unius diei recitatio non ordinatur ad aliam, ita una omiſſio recitationis quoad unum diem non ordinatur ad aliam.

3751 E contra, qui eodem die omittit recitare plures horas, unum numero peccatum committit, & non tenetur numerum horarum exprimere; quia in officio unius diei una hora ordinatur ad aliam; adeòque omnes conſtant unum officium diurnum. Leander *cit.* his præmiſſis.

3752 Dico 1. *Diſtinctio numerica peccatorum deſumitur ex diſtinctione numerica actuum voluntatis moraliter interruptorum*. Ratio eſt, quia peccata ſunt concreta accidentalia, quæ multiplicantur numero ad multiplicationem ſubjectorum; & cum præcipuum ſubjectum malitiæ formalis peccati ſit actus voluntatis, ſequitur, quòd ad multiplicationem numericam actuum voluntatis, cujuſmodi ſunt actus moraliter interrupti, multiplicentur numero peccata, tam illa, quæ ſolùm conſumantur interiùs in voluntate, quàm illa, quę conſumantur exteriùs per alias potentias; quoniam nullus haberi poteſt actus bonus, vel malus, niſi ab ipſa voluntate elicitivè, vel imperativè procedat.

3753 Difficultas eſt in aſſignando, *quandonam actus voluntatis interni moraliter interrumpi cenſeantur*. Canus vult non interrumpi, niſi per actum contrarium; & ſic volens fornicari Bertam, ſi ab hac voluntate ceſſet per aliquam diſtractionem, aut ſomnum, verbi gratia noctis, & poſteà, quando advertit, eamdem voluntatem amplectatur, non tenetur has renovationes explicare, quia cenſentur moraliter unus actus, & ſolùm ſunt plures numero materialiter, & phyſicè.

3754 Filliuc. addit, interrumpi etiam per liberam ceſſationem ab illo.

Diana addit, interrumpi etiam per quamcumque ceſſationem involuntariam, nempè ſomnum, &c.

Maſtr. inquit, actus voluntatis tunc cenſeri moraliter interruptos, quando nec formaliter, nec virtualiter perſeverant in aliquo effectu.

Tamb. aſſerit, actus voluntatis phyſicè interruptos ob diſtractionem, negotia, ſomnum, &c. accipere unitatem moralem à permanentia habituali malæ cogitationis, ratione cujus permanentiæ animus illius peccatoris ſemper eſt affectus, & promptus ad cogitationes illas malas; niſi interruptio phyſica ſit tanta, ut non cenſeatur adeſſe dicta permanentia, ſed evanuiſſe: ut ſi habenti voluntatem occidendi inimicum ſuperveniat plurium menſium, aut mortalis infirmitas, ſi poſteà voluntatem occidendi reaſſumat, diſtinctus actus cenſetur, & cum priori non continuatus.

3755 In harum opinionum varietate illud certum eſt, actus voluntatis moraliter interrumpi per retractationem, ſeu voluntatem contrariam.

3756 Dico 2. *Diſtinctio numerica peccatorum etiam deſumitur ex diſtinctione numerica actuum externorum moraliter interruptorum*. Ratio eſt eadem, quia actus externi moraliter interrupti ſunt plures numero moraliter diſtincti actus, ac proindè numero diſtincta peccata.

3757 *Explicatur aſſertio*: actus externi ſunt duplicis generis, *Ordinati* ſcilicet, aut *Diſparati*.

ACTUS ORDINATI

3758 AD unum numero actum, ſeu finem principalem: ut ſi quis, ad hoc ut inimicum occidat, ut puellam obtineat, per plures menſes parat inſidias, adhibet media, &c. omnes illi actus non ſunt peccata diſtincta ab ipſo actu finali, ſed unum peccatum, quia unitatem numericam ſumunt ab ipſo actu finali; unde effectu ſecuto, ſufficit dicere, ſemel fornicatus ſum, homicidium commiſi. Solùm adverti debet, an aliquis ex illis actibus contineat malitiam ſpecificam, à malitia actus finalis diſtinctam, verbi gratia malitiam ſcandali, &c. ut de circumſtantiis dictum eſt, quia tunc talis actus eſt ſpecialiter aperiendus, utpotè mutans ſpeciem.

3759 Hinc colliges 1. oſcula, tactus, verba impudica, & alios actus copulam præcedentes, comitantes, & ſubſequentes, unum numero peccatum integrare cum actu principali, nempè cum copula, quæ ſola eſt explicanda; quia omnes hujuſmodi actus ordinantur ad unum actum principalem, ut diſpoſitiones, partes, complementa, aut appendices operis.

3760 2. Qui obtinuit finem, non tenetur actum voluntatis, & decretum illud procurandi exprimere, niſi fuerit moraliter interruptus; ſed ſufficit, ipſum peccatum conſumatum fateri, v. g. copulam. Si autem finem non ſit aſſecutus, ſufficit, ſi dicat, ſe procuraſſe homicidium, puellæ copulam, &c.

ACTUS

ATUS DISPARATI

3761 Sunt, quorum unus non dependet ab alio, ut si quis nunc blasphemat, aut concupiscit puellam, & hinc ad horam iterùm blasphemat, aut concupiscit puellam, independenter tamen à primo actu.

3762 De istis loquendo, si fiant eodem impetu, & calore, seu si posteriores fiant ex vi prioris, censentur moraliter continuati, & constant unum numero peccatum. Si verò non fiant eodem impetu, & calore, seu si posteriores non dependeant à priori, censentur moraliter interrupti, & plura numero peccata; tales regulariter censentur, si multum intermediet temporis, v. g. si inter unam, & aliam blasphemiam intermediet hora: Tunc si adsit dubium, debet exprimi tempus.

3763 Hinc resolves, unum numero peccatum committere eum, qui uno impetu, & eodem calore pluries, etiam aliqua interruptione physica intercedente, inimicum percutiat, blasphemet, pejeret, detractet; & Confessarium, qui in mortali successivè plures confessiones audit, unam post aliam.

3764 Econtrà, qui plures successivè occisit, vel eadem nocte plures fornicationes habuit, etiam cum eadem muliere, & voluntate continuata per totam noctem fornicandi, debet numerum occisionum, & fornicationum exprimere, quia tot numero peccata committit. Similiter Sacerdos die Natalis Domini tres Missas in mortali celebrans tria sacrilegia committit. Dian. *p.11. tract.1. res.2.* Leander hìc *tract.5. disp.8. §. 3. quæst. 9. 10. & alibi*.

3765 Quorum ratio est, quia quando actio habet terminum definitum, & limitatum, in quo completur, & terminatur, multiplicata actione, multiplicantur numero peccata; minimè, quando nō habet terminum definitum. Prioris generis, secundùm prudentem, & communem hominum, existimationem, est plures fornicationes successivè habere sub uno voluntatis imperio, aut tres Missas die Natalis in mortali celebrare, quia sunt actus omninò consummati, non facientes inter se unitatem moralem. Posterioris verò generis sunt auditiones plurium confessionum; quia fiunt seorsim à Confessario per modum unius, & judicia illa moraliter existimantur uniri.

Tum quia confessiones plurium excipiuntur (ut ita dicam) uno impetu, & calore, una nempè assistentia, ac proindè censentur actiones moraliter unitæ.

De fornicationibus specialiter patet, quia una copula est terminus completus, & consummatus; nam non est via ad aliam, sed potiùs impedimentum; hinc alia non pendet à priori, sed à perversa voluntate peccatoris.

3766 Ex dictis concluditur regula universalis, hoc est distinctionem numericam peccatorum desumendam esse ex distinctione numerica actuum moraliter interruptorum.

CAPUT VII.

De septem vitiis Capitalibus.

3767 1. Superbia *est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ*. Quatuor sunt ejus species. 1. Cum quis existimat habere à se bona gratiæ, naturæ, & fortunæ. 2. Cum cognoscit habere à Deo ea bona, sed ex suo merito, & justitia. Utraque est ex genere suo mortalis, & non excusatur, nisi ob inconsiderationem. 3. Cum cœteris despectis, appetit videri, quod habet; quæ est mortalis, si aliorum despectus sit notabilis. 4. Cum jactat se habere, quod non habet, de qua modò.

3768 *Jactantia*, est mortalis, vel venialis juxta qualitatem rei, de qua quis se jactat: & 1. jactantia de bono, etiam si sit de re falsa, est ex se venialis, mortalis verò per accidens, si fiat cum notabili contemptu, aut damno aliorum, ut fuit jactantia: *Pharisæi* Luc.18.2. Jactantia de peccato commisso est mortalis, si peccatum est mortale. Non tenetur quis explicare speciem peccati, de quo se jactavit, nisi cum jactantia interveniat gaudium, aut complacentia de illo. Leander hìc *nu.5. disp.8. §.3. q.22.* Diana *par.3. tr.4. res.* 161. sed sufficit dicere: *Laudavi me, aut glorificatus sum de peccato mortali*: quia tota malitia jactantiæ consistit, quòd ad gloriam apud homines captandam assumit quis pro medio peccatum, ad quem finem materialiter se habet, quòd peccatum sit hoc, vel illud.

3769 Narrare peccatum commissum non ob jactantiam, aut approbationem, sed ex levitate ratione simplicis relationis, est veniale: *vide num.*2286.

3770 *Filiæ superbiæ*, sunt vanagloria, præsumptio, & ambitio.

3771 *Vanagloria*, est cupiditas inanis gloriæ: est ex genere suo venialis. Potest fieri mortalis per accidens, uti jactantia: *v. num.* 2706.

3772 *Præsumptio*, est appetitus aggrediendi aliquid supra uires. Regulariter est venialis.

3773 *Ambitio*, est inordinatus appetitus dignitatis, & honoris non debiti; vel debito ma-

majoris. Est ex genere suo venialis; fit mortalis, vel ratione materiæ, ut si ambias officium, quo notabiliter es indignus; vel ex circumstantiis, ut si modo, vel medio mortaliter malo, putà per simoniam; vel ratione damni, quod proximo infertur, vel si fit cum notabili aliorum contemptu.

Moderatè appetere, & acceptare honorem convenientem, & ob honestum finem, atque etiam juxta rationis taxam firmiter impedimentis resistere, & pericula aggredi, quæ ejus consecutionem impediunt, non est actus superbiæ, aut ambitionis, sed magnanimitatis.

3774 2. *Avaritia est inordinatus divitiarum appetitus*. Est ex genere suo venialis; fit mortalis, si ejus causa transgrediatur quis in materia gravi divina præcepta.

3775 3. *Luxuria est inordinatus appetitus venereorum*. Est ex genere suo mortalis: De ea *in 6. præc. Dec.*

3776 4. *Ira est appetitus inordinatus vindictæ*. Est ex genere suo mortalis: de ea *à num.* 295.

3777 5. *Gula est inordinatus appetitus cibi, & potus*. Est venialis ex genere suo; fit mortalis. 1. Si fiat in tanto excessu, ut quis violet jejunia Ecclesiæ. 2. Si gula fiat notabiliter ineptus ad functiones, ad quas sub mortali tenetur. 3. Si inde graviter, & advertenter suæ saluti noceat.

3778 In hac materia fuit damnata ab Innocent. XI. sequens propositio 8. *Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modò non obsit valetudini; quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui*.

3779 Quæ propositio tria puncta continet, quæ seorsim, & singillatim sunt ex genere suo venialia, & multò magis simul unita.

3780 Et 1. Peccatum est, *comedere, & bibere usque ad satietatem*, videlicet *immoderatè*; quia comestio, & potus sunt ordinata à natura ad vitam conservandam; adeòque id, quod est illi superfluum, à recta ratione deviat, & inde est peccatum.

2. Eadem ratione peccatum est, si id fiat ob solam voluptatem, quia qui sic comedit, comedit more brutali, pervertendo ordinem à natura institutum, ut in simili dixi *nu.* 2280. Non peccat autem, qui moderatè comedit ob voluptatem, eam saltem virtualiter ordinando ad necessariam vitæ sustentationem; quia tunc non habet voluptatem pro fine principali, & unico, sed pro fine subordinato, vel pro medio ad finem principalem sustentationis consequendum, juxtà illud, *quod sapit, nutrit*; & sic non pervertit naturæ ordinem. Ita ferè discurrit Cardenas *disp.6.prop.8.* qui addit, quòd comedens ob voluptatem, si moderatè comedat, virtualiter pro fine principali sustentationem intendit, quia superfluo cibo non utitur, sed necessario ad sustentationem, adeòque non ob solam voluptatem comedit.

3781 3. Quamvis *licitè possit appetitus naturalis suis actibus frui*, id est verum, si fruatur, ac complaceat moderatè, & non pervertendo ordinem, & finem, ad quem actus est à natura institutus. Quoniam (ut ait D. Thom.) *Omnia delectabilia habent pro regula necessitatem congruentiæ*; ac proindè assumi debent secundum finem proprium, ad quem sunt à natura ordinata: sic *concentus musicalis*, est ordinatus ad tristitiam, aut naturam applicationibus defatigatam sublevandam. *Odorifera* ad capitis confortationem, aut tetri odoris vitationem; adeòque appetitus naturalis hominis eis immoderatè, aut ob solam voluptatem, & delectationem sine peccato veniali frui non potest.

3782 *Ebrietas* est, qua quis violenter, & modo innaturali ob voluptatem, aut ingluviem scienter se usu rationis privat. Est ex genere suo mortalis; quia est gravis Dei injuria, ejus imaginem sic deturpare. Et quamvis Lessius cum aliis apud ArsdeKin *tom.* 2. *pag.* 149. *quæst.*12. putet, licitum esse inebriare alium per modum necessariæ medicinæ, aut ad impediendum grave malum, v. gr. homicidium, ad quod patrandum erat ille determinatus; veriùs puto cum ArsdeKin non licere, quia ebrietas formalis est ab intrinseco mala, cum privet hominem modo innaturali usu rationis, & reddat similem bruto. Malum autem potest alia via impediri per potionem somniferam, quia somnus est naturalis.

6. INVIDIA: *vide num.* 315.

3783 7. Accidia, ex D.Thom. *Est fastidium spiritualium rerum.* Unde importat quoddam tædium benè operandi, juxtà illud Psalm. 118. *Dormitavit anima mea præ tædio*. Est ex genere suo mortalis opere consummato. Venialiter peccat, qui tædio, & fastidio se afficit super jejunio, aut auditione sacri, &c. non quia bona sunt, & utilia animæ, sed ob incommodum corporis; illa tamen, si sint præcepta, in executione implet. Mastrius *disp.*15.*num.*144.

CA-

CAPUT VIII.

De Indulgentiis.

3784 Indulgentia, *est remissio pœnæ temporalis extra Sacramentum per applicationem satisfactionis Christi, & Sanctorum, virtute clavium: v.n.* 3179.

3785 Indulgentia alia est *plenaria*, quæ remittit totam pœnam Purgatorii, quia satisfacit pro tota pœna temporali peccatis præteritis debita.

Hinc non potest quis unico actu plures Indulgentias plenarias lucrari, quia cum per unam tota remittatur pœna, per alias nil obtinetur; sed tunc omnes simul ad integrum effectum concurrunt. Gobat. *tomo* 2. *part.* 1. *cap.* 13. *num.* 209.

Alia est partialis unius anni, septem annorum, &c. pro qua sciendum est, quòd antiquitùs secundùm Canones aliquibus peccatis gravioribus imponebatur pœna, verbi gratia jejunium, aut aliud, facienda per tot annos, quadragenas dierum, &c. singulis diebus, aut hebdomadibus, &c. Hoc supposito, quando conceditur Indulgentia partialis unius anni, centum annorum, plurium quadragenarum, &c. per id non designantur totidem anni, aut dies de pœnis Purgatorii, sed totidem anni, aut dies de pœnitentiis per sacros Canones injunctis; adeòque Indulgentia centum annorum tantum tollit durationis Purgatorii, quantum tolleret pœnitentia centum annorum per sacros Canones imposita; quanta autem hæc sit, nemini notum est, nisi Deo.

3786 Ad Indulgentiam lucrandam, sufficit intentio virtualis. Diana *part.* 4. *tract.* 4. *resolut.* 24. Leander *de sacr. tract.* 5. *disput.* 14. *quæst.* 37. & alii apud ArsdeKin *tomo* 2. *pagina* 241. *num.* 13. tenent, quòd ille, qui Indulgentiam ignorat, adhuc illam lucretur, si opus injunctum exequatur, ob intentionem implicitam, qua si sciret, vellet lucrari. Quolibet mane in Præparatione Missæ protestari soleo, me intendere lucrari, tam pro me, quam pro defunctis, Indulgentias omnes, quas, mediante eo sacrificio, lucrari possum.

3787 Per indulgentiam remittitur pœnitentia satisfactoria à Confessario imposita, sed non pœnitentia medicinalis; & tunc non tollitur præceptum per ejus abrogationem, sed per materiæ subtractionem.

3788 Indulgentia non remittit culpam, neque pœnam peccato veniali debitam, non remissa culpa; quia pœna non potest remitti, non remissa culpa.

3789 Qui est consecutus Indulgentiam, debet esse in gratia, saltem dum ultimum opus facit. In Indulgentia pro defunctis, requiritur, quòd ipse defunctus, & non operans sit in gratia, quia Indulgentia habet valorem ex opere operato, & ille, non iste, est eam consecuturus.

3790 In Indulgentiis attendenda sunt opera injuncta, & conditiones, quia *tantùm valent, quantùm verba sonant*: & licèt possit dari parvitas materiæ, consultius est exactè opera injuncta exequi.

Quando apponitur, quòd *si confessus, & contritus*; attendi debent verba: si enim ex illis colligatur, Pontificem velle statum gratiæ, tunc non erit necessaria confessio, si quis cognoscat se in gratia; erit autem necessaria, si exigatur tamquam conditio.

3791 Indulgentia concessa alicui Ecclesiæ, si Ecclesia paulatim, aut simul tota destruatur, & sic paulatim, aut mox reædificetur, remanet Indulgentia; quia Indulgentia non datur loco simpliciter, sed Ecclesiæ, quæ est moraliter eadem. Et pariter Ecclesia, si de uno in alium locū reædificetur Superioris auctoritate, suas secum fert Indulgentias, si eumdem servet titulum, & Patronum. Quòd si non reædificetur, etiam si id fiat post longum tempus Indulgentias amittit. Gobat. *tom.* 2. *tract.* 4. *part.* 2. *cap.* 6. *num.* 320. Diana *part.* 6. *tract.* 7. *ref.* 32.

3792 Indulgentiæ debent executioni dari gratis, nam à Summis Pontificibus in Brevibus solet apponi clausula irritativa: *Præsentes nullæ sint, si aliquid pro scriptura, præsentatione, publicatione, aut executione detur, vel spontè oblatum recipiatur*. Quod latè advertit Diana *part.* 5. *tract.* 13. *resol.* 71. ubi refert mandata Regis Catholici pro observantia.

QUÆRES

3793 *An translato festo, transferatur quoque Indulgentia?*

Resp. tranferri, si tranferatur festum non solùm quoad officium, verùm etiā quoad forum, hoc est quoad abstinentiam à servilibus. Si Indulgentia sit concessa, non affixa determinatæ diei talis mensis, sed pro die Festo Sancti. Non transferri verò, si festum tranferatur solùm quoad officium. Gobat *tom.* 2. *tract.* 4. *part.* 2. *cap.* 7. *à num.* 323. Diana *part.* 6. *tr.* 7. *ref.* 31. Lezana, & alii apud ipsos.

Ratio desumitur ex intentione Legislatoris, nempè Summi Pontificis; Indulgentia nam-

namque, ut constat ex Bulla 14. Clem. IV. & ex 34. Pii V. datur in usum, & devotionem populi, atque in festi solemnitatem: Populus autem non attendit ad officium, sed ad id, quod est publicum, nempè ad festi solemnitatem quoad forum, cui maximè confert Indulgentia. Ex quo fit, quòd translato festo non solùm quoad officium, sed etiam quoad forum, transferatur Indulgentia, si talis translatio non fiat voluntariè, sed juxtà Rubricas, & ritum Ecclesiæ: non transferatur verò Indulgentia, si festum transferatur solùm quoad officium.

3794 Et quamvis sit privilegium, seu declaratio Pontificum, ut in festis Primariorum Sanctorum Religionum, quòd Indulgentia transferatur unà cum festo, ut præsertim Greg. XIII. apud Peyr. & Gobat. *cit.* concessit pro festo S. Francisci de Paula.

. Modò non est recedendum à dictis; quia tunc temporis hujusmodi festa non erant solùm quoad officium, verùm etiam quoad forum, seu cum abstinentia à servilibus; non sic modò post Urb. VIII. qui numerum festorum quoad forum restrinxit, & moderavit.

Ac proindè servanda sunt Decreta Sac. Congreg. Rituum de die 30. Septembr. 1679. & 10. Junii 1690. relata in Rubricis particularibus nostri Breviarii *tit.* 10. *num.* 109. quibus disponitur, quòd translato festo, minimè transfertur ipsa Indulgentia.

INDULGENTIA PORTIUNCULÆ.

3795 Die 2. Augusti in Ecclesiis Religionis Seraphicæ applicari etiam potest pro defunctis. Ita est novissimè declaratum, & concessum per Breve Innocen. XI. anno 1687.

3796 Item in Ecclesia Sanctæ Mariæ Angelorum propè Assisium non suspenditur ibi per annum Sanctum ex Brevi Innoc. X. 5. Julii 1650. Clem. X. 12. Novembris 1674. & Innoc. XII. 21. Augusti 1699. In aliis verò Ecclesiis, & locis Ordinis, suspenditur pro vivis, minimè pro Defunctis: vide infrà *num.* 3835.

3797 Insuper in recensita Ecclesiæ Sanctæ Mariæ Angelorum propè Assisium est perpetua quolibet anni die, per Breve Innocent. XII. sub die 28. Augusti 1695. tenoris sequentis.

(INNOCENTIUS PAPA XII.

Ad perpetuam rei memoriam.

Redemptoris, & Domini nostri Jesu-Christi vices, licèt immeriti, gerentes in terris, cœlestium munerum thesauros, quorum dispensationem humilitati nostræ commisit Deus; fideli, prudentique liberalitate libenter erogamus, sicut pia sublimium Principum præclaris in Ecclesia Dei meritis fulgentium, ac Religiosorum virorum propriç, alienęque saluti laudabiliter incumbentium vota postulant, & Nos ad augendam, fovendamque fidelium pietatem profuturum in Domino arbitramur. Itaque spirituali Christi fidelium ad Ecclesiam Sanctç Mariè Angelorum nuncupat. Domus Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci de Observantia nuncupatorum propè, & extrà muros Civitatis Assisien. assiduè(ut accepimus)ex universis Christiani Orbis partibus devotionis causa confluentium consolationi, atque animarum saluti, quantum cum Domino possumus, benignè consulere, necnon dilecti filii Bonaventurç Poerii Ministri Generalis dicti Ordinis supplicationibus, etiam totius Ordinis prędicti nomine, Nobis super hoc humiliter porrectis, quibus piç, atque enixç plurium orthodoxorum Principum preces in idipsum tendentes accessere, favorabilem assensum prębere cupientes, ac de Omnipotentis Dei misericordia, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus utriusque sexus Christi fidelibus ad Ecclesiam supradictam, sicut pręmittitur, confluentibus, qui illam verè pœnitentes, & confessi, ac Sacra Communione refecti, in quocumque anni die devotè visitaverint, & ibi pro Christianorum Principum concordia, hęresum extirpatione, ac Sanctç Matris Ecclesię exaltatione pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam, & remissionem misericorditer in Domino concedimus. Pręsentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem, ut earumdem pręsentium litterarum transumptis, seu exemplis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsùs fides ubique locorum habeatur, quæ ipsis pręsentibus haberetur, si forent exhibitç, vel ostensæ. Datum Romç apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 8. Aug. 1695. Pontificatus nostri Anno quinto.)

I. F. Card. Albanus.

3798 Eamdem Indulgentiam quotidianam concessit visitantibus Ecclesiam S. P. Francisci Conventualium Civitatis Assisii Innocent. XII. *per Breve Commissæ nobis.*

QUÆ-

QUÆRES I.

3799 *An Indulgentia Portiunculæ in aliis Ecclesiis Ordinis, possit pro eo die lucrifieri toties, quoties?*

CErtum est, quòd stando in jure, non apparet talis extensio; nam Indulgentia illa lucrifit toties, quoties, quæ est concessa perpetua simpliciter absque prefixione diei; quæ verò est affixa diei, non lucrifit, nisi semel eodem die, ut statuitur in Decr. Innoc. XI. de Apocryphis Indulg. modò adducendo. Indulgentia autem Portiunculæ solùm est primi modi Assisii, alibi est secundi modi.

Nec in diplomatibus, quibus dicta Indulgentia plenaria à Summis Pontificibus conceditur aliis Ecclesiis Ordinis, apponitur particula, *ad instar*.

3800 Si stemus autem praxi, fideles putant, in cunctis Ecclesiis ordinis pro die secunda Augusti lucrifieri toties, quoties, ad instar Indulgentiæ Assisii; unde eam diem in continuis visitationibus insumunt: quod uidi practicari etiam Romæ, nedum à simplicibus, verùm etiam à viris doctis, & Primatibus; unde hæc Indulgentia ubique nuncupatur Portiunculæ: qua stante praxi, & consideratione, quòd hæc Indulgentia sit extraordinaria, utpotè quæ ortum habuit à Christo Redemptore, causam habet Religio confugiendi ad pedes Summi Pontificis pro expressa concessione, sicut concessum dicitur pro Indulgentia S. Francisci de Paula die secunda Aprilis.

3801 Modò tamen adest Decretum S. Congreg. quo disponitur, *servandum esse solitum*, apud Matthæucci *tom. 2. pag. 100. verb. Indulg.* ut sequitur:

Eminentiss. & Reverendiss. Domini.

[Episcopus Labacensis à parte Imperii Orator Devotus, EE. VV. humiliter exponit, quòd non obstante Decreto Innocentii XI. de Apocryphis Indulgentiis sub die 7. Martii 1678. quo declaravit, semel dumtaxat in die, plenariam Indulgentiam in certos dies Ecclesiam visitantibus concessam lucrifieri, pergunt Fratres Ordinis Sancti Francisci Reformatorum Provinciæ Carnioliæ populo persuadere, Indulgentiam pro die secunda Augusti, de Portiuncula nuncupatam, eorum Ecclesiam visitantibus concessam, toties, quoties, adem die lucrifieri posse.

Cum autem hujusmodi abusus ad Summ. Pontificem ab Ordinariis deferri jubeat Sacr. Congr. Concilii Trid. *sess. 25. de refor. cap. 21.* In decreto de Indulgentiis:

Idcircò Orator quærit, & declarari petit, an præfata Indulgentia, de Portiuncula nuncupata, etiam comprehendatur sub Decreto, & declaratione sanct. mem. Innocentii XI. supradicto. Pro qua gratia, &c.

Die 17. Julii 1700. Sacra Congregatio Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, audita relatione Procuratoris Generalis, & Ministri Provincialis censuit servandum esse solitum, apud impressorem Cameralem.]

3802 Pro Ecclesiis S. Mariæ Angelorum: v. num. 3806.

QUÆRES II.

3803 *Quomodo sit intelligendum* ly, *toties, quoties?*

PLures tenent, esse intelligendum, ut visitationes pro eodem die sint, sive moraliter interruptæ, sive continuatæ; quia fauores sunt ampliandi.

3804 Alii docent, visitationes debere esse moraliter interruptas, ut inter unam, & aliam visitationem, aliquod mediet opus, & interpellatio. Afferunt exemplum in humanis: si quis enim, postquàm Principem invisit, statim, & per plures vices absque interpellatione ad invisendum rediret, tales visitationes plus saperent risus, aut stomachi, quàm prudentiæ.

3805 Si quid sentiam, scire cupis: Dico secundum modum plus sapere prudentiæ humanæ: Primum plus pietatis, ac simplicitatis. Scio tamen cum S. Job. *c. 10. Dei non esse oculos carneos, nec sicut videt homo, illum videre.*

PRO COMMUNICATIONE INDULGENTIARUM.

3806 IN Ordine Minorum de Observantia adest Bulla Innoc. XII. die 15. Decembr. 1695. apud Rubricas particulares nostri Breviarii novi, ut sequitur.

[Innocentius Episcopus, &c. salutem, &c. Sua Nobis Dilectus Filius Fr. Franciscus Diaz à Sancto Bonaventura, Sacrarum Congregationum Indicis, Rituum, & super Disciplina, seu Reformatione Regularium Consultor, ac Missionariorum diversarum Provinciarum Ordinis Fratrum Minorum Sancti Francisci Familię Ultramontanę Procurator, petitione monstravit, quòd aliàs ad ipsius instantiam, à fel. rec. Innocentio Papa XI. Prædecessore nostro, Litteræ in forma Brevis, sub die 5. Septembr. de Anno Domini 1686. emanarunt, in quibus confirmata reperitur Communicatio Privilegiorum, & Indulgentiarum, etiam Plenariarum, usque tunc non revocatarum, inter Ecclesias, Loca, Confraternitates, Congregationes, Ordines, & Personas utriusque sexus, Obedientiæ, vel di-

directioni Ministri Generalis Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci subjectas, à pluribus Romanis Pontificibus, ipsius Innocentii, & Nostris etiam Prædecessoribus, eisdem per diversa privilegia concessa, à qua communicatione, prout iteratis vicibus à Sede Apostolica extitit declaratum, resultare dignoscitur, quòd quando decoratum reperitur Altare unius Loci, vel una Ecclesia, aut una Confraternitas, seu quævis Congregatio, Ordove aliquarum è dictis personis aliqua Indulgentia, sive Plenaria, sive non, applicabili per modum Suffragii, vel non applicabili pro animabus Purgatorii, ad favorem earumdem tantùm personarum, vel omnium simul Christi fidelium concessa, minimè tamen revocata, qui in eo Loco, Altari, uel Ecclesia Confraternitatum, id diebus in concessione expressis perfecerint, quod per eamdem concessionem fuerit præscriptum: in omni Loco, Altari, vel Ecclesia, Confraternitatum, Congregationum, Ordinum, & Personarum præfatarum eadem Indulgentia ab omnibus respectivè acquiratur, qui iisdem diebus easdem ibi emiserint diligentias, in concessione taxata.]

QUÆRES.

3807 *An stante prædicta mutua communicatione privilegiorum, & Indulgentiarum Ordini nostro concessa, omnia pia loca Viæ Crucis, seu Calvarii à Religiosis, seu Ordinibus utriusque sexus, obedientiæ, vel directioni Ministri Generalis Ordinis Minorum S. Francisci subjectis, ubicumque terrarum ad instar Stationum Viæ Crucis, seu Calvarii Montis ejusdem erecta, gaudeant eisdem privilegiis, & Indulgentiis, ibi à pluribus Romanis Pontificibus pro cunctis fidelibus utriusque sexus concessis?*

3808 Resp. affirmativè; sic namque declaratum fuit ab Innoc. XII. in Bulla relata num. 3806. quæ incip. *Sua Nobis*, declarativa confirmationis prædictæ mutuæ communicationis factæ ab Innoc. XI. ubi inter alia reperitur resolutio hujus dubii tenoris sequentis.

(Sed quia adhuc post prædictum Decretum dubitabant nonnulli, an mens dictæ Congregationis fuerit stabilire, quòd Pia Loca Viæ Crucis, seu Calvarii, ad recolendam, seu meditandam Christi Passionem, à præmemoratis Personis, seu Ordinibus ad instar Stationum Calvarii Montis, juxtà diversa etiam privilegia Sanctæ Sedis erecta, comprehensa sint in præfata mutua communicatione, eadem Congregatio sub die 12. mensis Novembris mox elapsi, declaravit, etiam præfata pia Loca Viæ Crucis, seu Calvarii, comprehendi in sæpè dictis Litteris dicti Innocentii XI. Prædecessoris Nostri, ac proindè frui, & gaudere posse Indulgentiis, & Privilegiis in eisdem Litteris contentis, & expressis, ac Nos sententiam præmemoratæ Congregationis sub die 15. ejusdem mensis Novembr. pariter benignè approbavimus, sicuti in Decreto præfatæ Congregationis, desuper similiter emanato, pleniùs continetur.)

3809 Insuper in alio Brevi ejusdem Innoc. XII. incip. *Debitum, &c.* Ordini nostro concesso 19. Maii 1694. inserta, ac comprobata reperitur sequens dispositio in nostro Capitulo Generali edita, ut sequitur:

(Quoad Tertiarios verò, & Cordigeros, serventur statuta, seu Decreta Capituli Generalis Romæ, ut præfertur, anno 1688. celebrati: omnimodaque adhibeatur cura, ut in cunctis Confraternitatibus erectis, seu erigendis in Ecclesiis Conventuum, seu Monasteriorum, &c. Exercitium Viæ Crucis, & orationis mentalis, quàmcitiùs stabiliatur; eoque introducto, una è Dominicis, seu diebus festiuis, pro quolibet mense, à Superiore Locali, de assensu discretorii Conventus, seu Monasterii, in perpetuum assignabitur, ad consequendam Indulgentiam Plenariam, novissimè à SS. D. N. Innocentio XII. in Brevi, *Ad ea*; benignè concessam. Quæ ordinatio in non exiguum cedet animarum profectum, si ubique terrarum à Nostratibus praxi mandetur.)

3810 Ex præmissis Bullis vides, hujusmodi pia loca debere esse erecta à Nostris; Indulgentias verò lucrifieri ab omnibus Christi fidelibus utriusque sexus.

3811 Indulgentiæ Stationum Viæ Crucis, & Calvarii Montis Jerusalem, quibus per communicationem juxtà præfata Brevia gaudent recensita loca Viæ Crucis ubique à Nostris erecta, sunt plures Indulgentiæ Plenariæ, ac non Plenariæ, cum liberatione unius animæ à Purgatorii pœnis. Ut constat ex compilatione Indulgentiarum per Reverendiss. P. Matthæum à S. Stephano tunc Ministrum Generalem, nunc Cephaludensem Episcopum facta, & hic Panormi typis data anno 1698.

3812 Catalogum Indulgentiarum non revocatarum habes apud Rodr. in comp. Port. Lantuscam, & Matthæucci *verb. Indulgent. Vide prop. 37. ab Alex. VII. damn.*

DE-

DECRETUM DE APOCRYPHIS INDULGENTIIS AB INNOC. XI. APPROBATUM.

3813 (Delatæ sæpiùs fuere ad Sacram Congregationem Indulgentiis, sacrisque Reliquiis præpositam, Indulgentię quædam confictæ, & omninò falsæ, quæ per diversas Orbis Christiani partes cirumferuntur; aliæ verò examinandæ, quæ adhibito studio inventæ sunt, vel apocryphæ, vel à Romanis Pontificibus revocatæ, vel nullæ, quòd datum eis tempus præterjisset: quarum quidem plurimæ, cum non facilem cognitionem habeant Christi fideles, harum rerum minùs peritos fallunt, qui spe indulgentiæ, remissionisque peccatorum suorum consequendæ frustrantur. Quamobrem eadem Sac. Congregatio vehementer cupiens huic malo magis in dies serpenti occurrere, animarum profectui, & Indulgentiarum dignitati consulere, plures illarum singulari diligentia colligi, & in Indicem referri curavit.

Tales in primis sunt illæ, uti asserunt, concessæ à Joanne II. & Sixto IV. recitantibus orationem charitatis Jesu Christi Domini Nostri, *Precor te, piissime Domine, &c.* ab Urbano II. Ecclesiæ Sanctæ Mariæ, ut vulgò dici solet, Campagnolæ, & Sanctæ Victoriæ, ab Eugenio III. Revelationi de Plaga in humero Jesu Christi, facta S. Bernardo, ab Innocentio III. Archiconfraternitati, & Ordini Redemptionis, à Bonifacio IX. visitantibus Capellam S. Nicolai de Tolentino in ejus die festo, à Joanne XXII. osculantibus mensuram plantæ pedis Beatæ Mariæ Virginis, ab Alexandro VI. Imagini B. Mariæ, vulgò dictæ, Laghetti, à Leone X. gestantibus funiculum S. Francisci, primùm in Urbe impressæ, deindè Mediolani anno 1665. (suas tamen habent, & veras Confratres Archiconfraternitatis Cordigerorum Sancti Francisci) recitantibus Salutationem Angelicam ad pulsum horologii, & Imagini Conceptionis Mariæ Virginis Immaculatæ in circulo depictæ, cujus pedibus Luna subjecta est, à Pio IV. vel Pio V. Principi Senarum, à Clemente VIII. dicentibus Orationem: *O magnum mysterium, &c.* & Ecclesiæ Sanctæ Mariæ, quam vocant, Montis Serrati, Avenione impressæ, tum aliæ pro animabus Christi fidelium defunctorum, impressæ Matriti 20. Julii 1606. à Paulo V. cantantibus Hymnum: *Te Matrem Dei laudamus, te Mariam Virginem confitemur, &c.* vel si die Sabbati interierint, dum idem canitur, & Coronis, Rosariis, Imaginibus, & Numismatibus, quæ Medallias appellant, ab eo benedictis, Federico Cardinali Borromæo supplicante anno 1611. dum Ecclesia Romæ in honorem Sancti Caroli ædificaretur, & ab eodem Paulo, & Gregorio XV. dicentibus: *Sia lodato il Santissimo Sacramento, Laus Sanctissimo Sacramento*, ab Urbano VIII. in honorem ejusdem Sacramenti, precibus Cardinalis Magalotti, & Sacerdotibus, celebrata Missa, dicentibus; *Ave filia Dei Patris, Ave Mater Dei filii, &c.* à Clemente X. recitantibus mane, meridie, ac vesperè consuetam Antiphonam: *Angelus Domini, &c.* in fine: *Deo gratias, & Maria.* Ac demùm aliæ à nonnullis Romanis Pontificibus tributæ, ut ajunt, Coronæ Mysteriorum Passionis Domini nostri Jesu Christi, prece Magni Ducis Etruriæ.

Talis Indulgentia Sodalitatis S. Nicolai, qua repetita quinquies Oratione Dominica, & Salutatione Angelica, unam liberari animam quolibet die à Purgatorii pœnis affirmant. Tales aliæ Perusii Confraternitatis Sanctorum Sebastiani, & Rochi, & Romæ Societatis S. Bernardi ad Columnam Trajani. Tales demùm aliæ Crucesignatorum S. Eustorgii Mediolani, Arimini, & Bononiæ.

Ejus generis sunt & illæ concessæ, ut ajunt, Capellæ Rosarii in Ecclesia S. Antonii de Rovigo, seu Rodigii, vel Ecclesiæ Sanctissimæ Trinitatis Bergomi, aut S. Petri Montis Todoni die festo Inventionis Sanctiss. Crucis, vel gestantibus funiculum S. Francisci de Paula, vel celerantibus Missas S. Augustini, aut alias quinque in honorem quinque festivitatum B. V. vel recitantibus Officium Sanctæ Franciscæ Romanę, aut Antiph. *O Passio magna, &c.* in memoriam Passionis Jesu, aut Rosarium S. Annæ (quod Congregatio Sacrorum Rituum non probat) aut orationem, quæ impressa cum Imagine S. Annę circumferri solet: *Ave gratia plena, &c.* (quæ oratio prohibetur) aut Officium Conceptionis B. V. Immaculatæ, quod asserunt à Paulo V. probatum fuisse, aut Orationem: *Deus, qui nobis in Sancta Syndone, &c.* (excipitur Indulgentia centum dierum Anno 1671. concessa precibus Ducissæ Sabaudiæ ad Annos 25. cunctis in illius ditione degentibus) aut aliam: *Ave filia Dei, &c.* post Communionem recitandam, vel aliquo conspicuo signo venerantibus Sanctiss. Eucharistiæ Sacramenti nomen: Indulgentiæ rursus Octoginta millium annorum veteri de Tabula exscriptæ, quam in Basilica Lateranensi asservari affirmant, pro dicentibus Orationem illam

lam verè piam: *Deus, qui pro redemptione mundi, &c.* tum quę impressæ fuerunt Papiæ anno 1670. sub hoc titulo, *Sommario dell' Indulgenze concesse dalla Santità di N. S. Papa Leone X. all' Imagine della Concettione della Gloriosa Vergine Maria*, vel Pisauri sub nomine Beatæ Joannæ anno 1608. evulgatæ, vel Barlettæ, seu Baruli à recitantibus quasdam non sanè malas Orationes lucrandæ, vel Parmæ à visitantibus per Quadragesimæ dies Ecclesias Tertii Ordinis Sancti Francisci, vel Pistorii, & Vastallæ à recitantibus Orationem: *Ave Sanctissima Maria Mater Dei, Regina Cœli, &c.* & aliæ in peculiari impresso libro descriptæ, quibus frui dicunt Devotos Seraphicos, & Benefactores.

His annumerandæ sunt, quæ Crucibus Caravacensibus tributæ dicuntur, vel Coronæ, sive Stellario Conceptionis Virginis Immaculatæ, quod ex duodecim globulis precariis constat, vel Granis, Crucibus, & Coronis Aloysiæ ab Ascensione Hispanæ Monialis Ordinis Sanctæ Claræ, vel Mensuræ altitudinis Jesu Christi Domini Nostri, vel Imagini, aut Mensuræ vulneris lateri ejus inflicti, vel Orationi, ut ajunt, in Sepulchro Domini nostri repertæ, & Indulgentiæ, ut ajunt, innixæ revelationi factæ Sanctis Brigittæ, Mectildi, & Elisabeth, vel Beatæ Joannæ de Crucæ, & concessæ, ut asserunt, granis, quæ aliquod ex tribus granis tetigerint extantibus penès Romanum Pontificem, Hispaniarum Regem, & Ministrum Generalem Fratrum Minorum Observantiæ Sancti Francisci.

Omnes verò, & singulas jam dictas Indulgentias Sac. Congreg. partim esse confictas, & plenè falsas declarat, partim apocryphas, vel ex alio capite nullas, quæ nemini suffragari possunt; easque in futurum ullo in loco ut veras publicari, & lucrandas Christi fidelibus proponi vetat: Foliaque, & Libros, ubi sic proponuntur, seu asseruntur, omninò præcipit aboleri, nisi prædictæ Indulgentiæ fuerint diligenter expunctæ; nec ideò tamen vult, alias, quas hoc Decretum non continet, pro veris, & legitimis, tacitèque probatis haberi.

Ac demùm, omnes Indulgentias concessas ante Decretum Clemen. VIII. latum die 9. Januarii 1597. Coronis, Rosariis, Granis, seu Calculis, Crucibus, & Imaginibus Sacris, vel ante Breve Pauli V. quod incip. *Romanus Pontifex, &c.* editum 23. Maii anno 1606. personis Regularibus quarumcumque Religionum, & Ordinum, etiam Mendicantium, vel ante Constitutionem 115. Clem. VIII. cujus initium: *Quæcumque, &c.* & 68. Pauli V. incipientem: *Quæ salubriter, &c.* habitas per aggregationem, vel aliam communicationem ab Archiconfraternitate ulla, Ordine, Congregatione, Societate etiam Jesu, Capitulo, vel Cœtu quocumque, vel ab eorum Officialibus, Superioribus, aliisque personis, vel persona, etiamsi earum, vel ejus mentio specialis, & individua facienda esset, nisi fuerint deindè Romani Pontificis authoritate innovatæ, aut confirmatæ, nullius esse roboris, & momenti pariter declarat.

Porrò Summaria Indulgentiarum pro Congregationibus Doctrinæ Christianæ, Confraternitatibus Sanctissimæ Trinitatis, & Redemptionis Captivorum, Nominis Dei, Rosarii, B. Mariæ de Mercede, & Redemptionis Captivorum, B. Mariæ de Monte Carmelo, Cincturæ S. Augustini, & S. Monicæ, nisi ab eadem Congregatione recognita, non permittuntur.

Indulgentias verò Stationum Urbis, quæ à Romanis Pontificibus singulari quodam beneficio vel communicatæ sunt, vel communicabuntur interdum aliquibus locis, ordinibus, aut personis, diebus tantùm Stationum in Missali Romano descriptis, suffragari posse declarat: semel autem dumtaxat in die Plenariam Indulgentiam in certos dies Ecclesiam visitantibus concessam, vel aliud pium opus peragentibus, lucrifieri.

De quibus relatione facta per Secretarium ad Sanctissimum, cuncta Sanctitas Sua probavit, & inviolatè servari jussit. Datum Romæ die 7. Martii 1678.]

Aloysius Card. Homodæus.

Loco † Sigilli.

Michael Angelus Riccius Secret.

ALTARE PRIVILEGIATUM

3814 Est illud, in quo à Summo Pontifice concessa est Indulgentia Plenaria pro defunctis; quam quidem potest Papa animabus Purgatorii concedere, eas liberando, non directè, & immediatè per modum absolutionis, & judicii, ut facit pro vivis, cum non sint illi subjectæ; sed per modum suffragii, seu cujusdam auxilii, offerendo Deo de thesauro Ecclesiæ satisfactiones per modum pretii condigni pro earum liberatione.

3815 Indulgentia Altaris privilegiati, aut alia pro animabus Purgatorii concessa, certò, & infallibiliter suum habet effectum. D. Thomas *in 4. dist. 21. q. 2. art. 3. q. 2.* Mastrius *disp. 24. q. 3. num. 46.* Dian. *par. 9. tr. 2. res.* 3. Villalob. & communior contra Layman, & alios.

alios. Ratio est, quia ex una parte pretium, quod offertur, est æquale debito; nam offert de thesauro Ecclesiæ consistente in satisfactionibus Christi, B. Virginis, & Sanctorum, qui est superabundans, & numquam deficiens: *v. tom. 3. num.* 241. Ex alia parte habetur promissio Dei de tali pretio acceptando, inclusa in articulo fidei de communione Sanctorum, & expressa in verbis Christi: Matth. 16. *Quodcumq; solveritis super terram, erit solutum, & in cœlis*. Quæ promissio est universalis, *Quodcumque*, & non excludit animas Purgatorii; quia ly, *super terram*, cadit supra solutionem activam, non supra passivam.

3816 *Communio Sanctorum*, consistit in hoc, quòd corpus Ecclesiæ Catholicæ, seu universalis, prout comprehendit tres partes, *militantem*, scilicet viatorum in hac vita contra hostes animæ militantium, *satisfacientem*, in alia vita in Purgatorio satisfacientium, & *triumphantem*, Beatorum in Paradiso Deo fruentium; est ita perfectè unitum, ut unius membri bono participent cætera membra, ex Apost. ad Rom. 2. & ex *Psal.* 118. sic nostræ orationes, & sacrificia juvant animas Purgatorii; orationes verò Sanctorum nos juvant, & illas.

3817 Hinc colliges 1. differentiam inter suffragia, quæ à fidelibus propria authoritate fiunt pro animabus Purgatorii, & inter ea, quæ fiunt authoritate Apostolica; nam illa offeruntur per modum simplicis deprecationis, & impetrationis, ut Deus de congruo acceptare dignetur; hæc verò per modum compensationis, & condignæ satisfactionis ex vi condigni pretii, quod offertur, & promissionis Dei de eo acceptando, inclusæ in articulo fidei de communione Sanctorum, & expressè in verbis Christi.

3818 2. Quòd nulla Indulgentia valeat pro defunctis, nisi sit expressè à Papa concessa pro illis; quia nullus potest disponere, & offerre pretium pro illis de bonis communibus Ecclesiæ, quæ sunt satisfactiones Christi, & Sanctorum, nisi solus Papa.

QUÆRES I.

3819 In concessione Altaris privilegiati apponi solet clausula, *dummodò in ea Ecclesia tot, v. gr. quindecim Missæ celebrentur quotidie*: An si in ea non celebrentur tot Missæ, concessio teneat?

Dian. *par.* 9. *tr.* 2. *ref.* 9. nil de suo apponens, refert resp Bordoni *tom.* 2. *ref.* 91. *num.* 8. eique adhærere videtur. Qui respondet non tenere, si numerus Missarum præscribatur tanquam conditio.

3820 Addit tamen contra Rodr. Silvium, & alios, talem clausulam regulariter non esse conditionem ad valorem privilegii necessariam sed apponi narrativè, attenta supplicatione facta, in qua est expressus conveniens, aut magnus sacerdotum numerus; narrativa autem nec conditionem, nec jus facit, ex *cap. Ex litteris 3. de fide instrum.*

Quod suaderi potest; nam in similibus Brevibus non semper idem numerus sacerdotum celebrantium præscribitur, sed aliquando septem, aliquando quindecim, & aliquando quadraginta; quæ diversitas non aliundè oritur, nisi ex diversitate expositorum in supplicationibus, ad quæ Summus Pontifex attendit.

3821 Tum quia particula, *dummodò*, regulariter modum significat, non conditionem. Tamb. *in meth. celebr. Miss. lib.* 1. *cap.* 4. *§.* 4. *num.* 41. Barb. & Sanchez: qui modus non constituit actum, nempè privilegium, sed adiicitur actui perfecto.

Mastrius *disp.* 23. Leander *tr.* 5. *de pæn. disp.* 14. Diana *par.* 9. *tr.* 2. ArsdeKin *tom.* 2. *pag.* 240.

QUÆRES II.

3822 *Beneficiatus nimio suo labore, & magna Curiæ difficultate, concessionem Altaris privilegiati obtinuit cum clausula, dummodò quotidie quatuor Missæ in ea Ecclesia celebrentur: An si in ea non celebrentur tot Missæ, concessio teneat?*

Resp. tenere, si id fiat rarò, aut aliquo casu fortuito; minimè si fiat communiter. Diana *par.* 9. *tr.* 2. *ref.* 9. Rodr. & alii apud ipsum.

Ratio primæ partis est, quia hæc accipienda sunt humano modo, & moraliter, ut frequentiùs accidunt, *l.* 3. 4. 5. *&* 6. *ff. de leg.* & splendor Ecclesiæ non amittitur ex defectu Missarum, qui fortuitò, & rarò contingit.

3823 Ratio secundæ partis desumitur ex resolutione prioris quæsiti. In tantùm enim in consuetis clausulis, *dummodò triginta, quindecim, septem Missæ quotidie celebrentur*, diximus dictas clausulas non apponi regulariter, ut conditiones, sed narrativè, & ut modum; adeòque, si pauciores dicantur, non cadere concessionem; quia cum pauciori numero servatur sufficiens cultus, & decor Ecclesiæ, qui pro concessione Altaris à Pontifice intenditur. Non ita res se habet in casu, quia clausula quatuor Missarum non est regularis, sed extraordinaria, & singularis; & si minùs, quàm quatuor Missæ celebrentur, non servatur cultus, decor, & splendor Ecclesiæ à Pontifice pro concessione intentus (quæ fuit causa laboris, atque nimiæ difficultatis) adeòque colligimus, dictam clau-

clausulam appositam esse taxatiuè, & ut conditionem, atque inde concessionem Altaris cadere, si communiter non servetur.

CAPUT IX.

De Jubilæo.

3824 Jubilæus à verbo *Jobel*, quod apud hebræos est *annus remissionis*, durare solet per quindecim dies, excepto Jubilæo anni Sancti, qui durat per totum annum.

3825 In eo conceduntur plures facultates. 1. Absolutionis ab omnibus censuris, & casibus reservatis, faciendæ à quolibet Confessario, approbato tamen ab Ordinario loci, excepto crimine hæresis formalis, nisi exprimatur, ex Decr. Alexan. VII. 1656. 2. Commutandi, non dispensandi omnia vota, exceptis solùm votis Castitatis, & Religionis, ac votis promissionis à tertio acceptatis: v. fusè de voto.

3826 Jubilæus non potest bis lucrari, sed semel. Busemb. *lib.6.tr.4.cap.1. dub.4.* & Bonac. contra ArsdeKin *tom.2. pag.241.* qui plures pro se refert. Nam clarè colligitur ex verbis Jubilæi.

3827 Qui omisit lucrari Jubilæum in sua patria, potest illum lucrari alibi, ubi tempus præscriptum non jam est elapsum. Qui post confessionem iterùm peccat peccato reservato, potest iterùm absolvi, si non expiraverit tempus. Si quis tempore Jubilæi incepit confessionem, quam tamen materialiter imperfectam ob justam causam opus sit differri, potest tunc tolli reservatio, & fieri commutatio votorum; imò Confessarius potest postea peracta confessione præstare omnia, quæ ante; quia cœpta causa manet potestas delegati, donec finiatur. Busem. *cit.* Bonac. Dian. Confessarius potest absolutionem post Jubilæum differre ob occasionem proximam pœnitentis, vel quia pœnitens accessit ultimo die, & confessio non potuit perfici.

3828 Qui peccat peccato reservato in confidentiam Jubilæi, potest virtute Jubilæi absolvi, nisi expressè excepteuntur reservata in confidentiam Jubilæi commissa. Aliud est peccare posita notitia, seu post notitiam Jubilæi, & aliud *in confidentiam* Jubilæi; nam *confidentia* importat, quòd notitia Jubilæi influat in peccatum, & sit ejus causa, quatenùs quis illud non faceret, si non haberet notitiam Jubilæi, & spem facilis absolutionis.

3829 Qui absolutus est à reservatis, si posteà non impleat alia opera, & Indulgentiam non lucretur, verè remanet absolutus, si, quando confessus est, habuit intentionem veram, & non fictam lucrandi Jubilæum. Imò de eo, qui omnia opera neglexit, in fine tamen, seu ultimo die, pœnitentia ductus accedit ad confessionem, & communionem, probabile putat ArsdeKin *tom.2. pag.242.* cum Diana *par.5. tr.12. res.26.* & aliis, quòd Confessarius possit omnia opera præscripta in alias pias actiones commutare, & reddere eum participem Jubilæi, quia tunc est verè impotens ad opera præscripta peragenda. Eadem ratione addit contra Lugo, quòd pro eo, qui omnibus præscriptis peractis, ultima Dominica communicare non potest, quia inadvertenter bibit, possit Confessarius communionem in aliud opus commutare: *vide à num.*3309.

Quamvis autem per confessionem invalidam virtute Jubilæi non tollatur reservatio; addit Clericatus *c.122. num.18.* tolli reservationem, si confessio invalida fuit facta Superiori, ita ut posteà sufficiat confessionem repetere simplici Confessario, & ab eo absolvi; quia satisfecit intentioni Ecclesiæ per confessionem reservatorum Superiori factam.

3830 Opera præscripta debent omninò intra unam, & eamdem septimanam impleri: imò tria Jejunia non possunt aliis diebus ejusdem septimanæ impleri, v.gr. die Jovis, &c. sed fieri debent diebus præscriptis, Mercurii, Veneris, & Sabbathi.

3831 Non potest quis propria authoritate opus præscriptum etiam in melius commutare, sed solus Confessarius commutare potest, quando impotentia physica, aut moralis adest.

3832 Adolescentes, & senes, qui ex privilegio Ecclesiæ ante 21. & post 60. annum non tenentur jejunare, tenentur pro Jubilæo, quia est conditio apposita ad gratiam Jubilæi: quòd si habeant causam justam non jejunandi, petant commutationem.

3833 Eleemosyna sufficit, quòd sit modica, quia relinquitur arbitrio quantitas; & licèt impotentes dare eleemosynam, ut Religiosi, & alii pauperes, probabiliter non teneantur ad aliud opus, ut vult ArsdeKin *to.2. pag.242.* & Leander *tr.5. de pœnit. disp.14. qu.53.* tutius tamen est, ut commutationem petant. Dominus, si det famulo eleemosynam elargiendam pauperibus, & famulus eam defraudet, & pro se retineat, Jubilæum non lucratur, quia non præstat in re opus præscriptum. Leander *cit. quæst.*49. Dia-

na *par.* 5. *tract.* 12. *resol.* 31. contra Sà.

3834 *Quantum ad visitationem*: Si Ecclesia Regularium sit designata ab Ordinario pro visitatione, Regulares ibi commorantes satisfaciunt eam visitando. Bardi contra Liranum, quia Jubilæi simplicem visitationem præscribunt. Si verò eorum Ecclesia sit designata determinatè pro mulieribus, tunc tenentur visitare alienam Ecclesiam designatam pro viris. Visitatio fieri debet ex intentione lucrandi Jubilæum, quia visitans debet orare pro intentione Pontificis.

3835 Per Jubilæum anni Sancti suspenduntur extra aliæ Indulgentiæ, sed non pro constitutis in mortis articulo, neque suspenduntur Indulgentiæ pro defunctis. Item per Jubilæos non suspenditur Bulla Cruciatæ: ita declaraverunt Gregor. XIII. Clem. VIII. & Urb. VIII. apud Busemb. *lib.8. c.1. dub.3.quæst.* 3. & novissimè Innocent. XII. Certum tamen est, quòd ut quis lucretur Jubilæum, & ejus Indulgentiam, non indiget Bulla Cruciatæ in locis Bullæ; quia Jubilæus est indultum generale specialiter à Summo Pontifice concessum independenter à Bulla.

CAPUT X.

De Bulla Cruciata.

3836 Bulla, *est diploma, seu Breve Pontificium, in quo multa gratiæ conceduntur dantibus certam eleemosynam in subsidium belli contra infideles, & hæreticos.*

Taxa pro Bulla vivorum. Pro Cardinalibus, Episcopis, Inquisitoribus, dignitatibus, & pro insignibus quibusdam personis, videlicet pro Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Proregibus, Commendatoribus, & aliis Officialibus Curiæ Suæ Majestatis, eorumque uxoribus, viris viventibus, octo reales, videlicet, monetæ Siculæ decem tareni, & grana decem. Viduæ verò, si nullo proprio titulo ex dictis gaudeant, erogare debent solùm duos reales.

Pro communibus personis duo reales, videlicet duo tareni, & duodecim grana cum dimidio: *v.n.*3839.

3837 Non valet Bulla, si pro eleemosyna detur pecunia in individuo furtiva.

Valet, si pecunia furtiva fuerit immixta cum propria, ut discerni non possit; quia per mixtionem est fur factus ejus dominus cum onere restituendi tantundem: *v.à num.* 2742. 2746.

Valet, si meretrix det pecuniam ex turpi lucro; quia licèt cum peccato, est justè acquisita: *v.num.*2781.

3838 Qui Bullam accipit credito, ea uti potest, si accipiat animo solvendi. Si verò accipiat credito animo solvendi, sed ob sui impotentiam nullam habet spem illam solvendi, non fruitur privilegiis Bullæ; quia reverà non est soluturus, & Bulla requirit eleemosynam realem, saltem quæ certò speratur.

3839 Bulla durat per annum à die publicationis, usque ad diem sequentis publicationis, quæ fieri solet Dominica Septuagesimæ.

Non potest quis ea uti, nisi verè illam habeat; non enim sufficit propositum accipiendi. Sufficit, si eam habeat domi.

Si eam amitteret casu, probabile est, quòd posset ea frui; minimè, si sponte proiiceret.

3840 Qui accepit Bullam in loco, ubi valet, si accedat ad locum, ubi nón valet, potest uti privilegis Bullæ, exceptis privilegiis vescendi ovis, & lacticiniis in Quadragesima, & carnibus de consilio utriusque Medici, in diebus, quibus prohibentur; quia expresse excipiuntur.

3841 Extraneus accedens ad locum Bullæ, quacumque causa, etiam sumendæ Bullæ, si accipiat Bullam, potest ejus privilegiis frui; quòd si redeat ad patriam, potest iisdem frui, exceptis privilegiis quoad carnes, & lacticinia. Si verò alicui existenti extra Regnum Bulla ab alio accipiatur, & remittatur Bulla, non potest ille Bulla frui; quia Bulla requirit, quòd qui vult Bulla gaudere, quando Bulla accipitur, sit in eo loco, cui Bulla conceditur: *v.num.*3893.

Per Bullam plura privilegia conceduntur, quæ ibi expresse referuntur, & præsertim

ABSOLUTIO A RESERVATIS.

3842 Per Bullam absolvi possunt omnes casus, & censuræ reservatæ, tam Episcopo, quàm Summo Pontifici, etiam in Bulla Cœnæ Domini, excepta hæresi formali, & externa, etiam occulta, (de qua fusè *in tom.2. num.* 258. *& à num.* 281. *& hic à num.* 3340. *ad* 3352.) hoc cum discrimine, ut casus reservati Episcopo, absolvi possint toties, quoties; similiter casus reservati Papæ extra Bullam Cœnæ Domini, si sint occulti, etiam toties, quoties; quia euadunt Episcopales, quatenùs videlicet absolvi possunt ab Episcopo, ut in *num.* 3588. Si verò sint publici, & pari-

riter casus Bullam Cœnæ Domini, sive publici, sive occulti, absolvi possunt semel in vita, & semel in morte.

Si contingat, quòd quis eodem anno cadat iterùm in eosdem casus publicos, loquendo de reservatis Papæ extra Bullam Cœnæ; aut in eosdem casus, sive publicos, sive occultos, loquendo de reservatis in Bulla Cœnæ; potest absolvi per secundam Bullam, pariter semel in vita, & semel in morte; at si contingat tertia vice, non potest accipere tertiam Bullam eodem anno: *v.n.* 3847.

3843 Doctores, qui tenent, posse Episcopum virtute Trid. absolvere à casibus reservatis in Bulla Cœnæ, si sint occulti, consequenter tenent, quòd per Bullam casus reservati Papæ tam extra, quàm in Bulla Cœnæ, si sint occulti, possint absolvi toties, quoties; quia euadunt Episcopales: vide dicta *à num.* 3323.

3844 Dicitur *semel in morte*, & significatur, quòd si quis in articulo mortis virtute Bullæ à reservatis absolvitur, si convalescat, non tenetur se præsentare Superiori, cui sunt reservati; quod tamen facere debet, qui in articulo mortis à reservatis absolvitur sine Bulla. Omninò: *v.n* 3355. & 3356.

3845 [Absolutio à censuris (ait Mendo *in epit. ver. Bulla Com. Cruc.*) nequit concedi, si detur pars læsa, nisi ei satisfiat, aut detur cautio sufficiens; nec potest concedi à censuris latis ab homine in particulari, ne judicia turbentur; sed à cæteris. Attamen præstita satisfactione, aut cautione, seu data impotentia satisfaciendi, potest quis excommunicatus specialiter ab homine, absolvi pro foro interno conscientiæ virtute Bullæ, à quacumque excommunicatione reservata, & à non reservata; & ab hac poterit absolvi à quovis Confessario absque Bulla. Quod idem dic virtute Jubilæi, aut privilegii, si detur: Etenim hæc absolutio nullatenùs perturbat ordinem judicialem, cum solùm prosit pro foro interno, ita ut absolutus possit gaudere suffragiis Ecclesiæ, & à peccatis absolvi; & pietas exigat, ut cum per ipsum non stet, quominùs absolvatur, non privetur eis bonis spiritualibus. At à censuris generalibus reservatis non potest quis ideò absolvi pro foro interno, nisi ab habente specialem jurisdictionem, quia illæ censuræ reservatæ sunt etiam quoad forum internum.

Inde si absolutus pro foro interno obtineat beneficium, tuta conscientia poterit illud retinere, & facere fructus suos, estò possit Judex eum illo privare. Imò si ille celebret, non manet pro foro interno irregularis, estò sit puniendus, & habendus ut irregularis pro foro externo. Quòd si excommunicatus non debeat satisfacere cuiquam, sed eiicere concubinam, aut quid simile; nequit absolvi, nisi illud exequatur. Si autem sit pars læsa in casibus, in quibus non tenetur restituere ob impotentiam, aut quia nequit sine incommodo gravi sui status, non tenetur satisfacere; nam satisfactio est etiam restitutio.

In articulo mortis potest præstari absolutio à censuris, dum constet, à moribundo relinqui in testamento, aut aliter, hæredibus obligationem satisfaciendi. Qui vel ex jure ordinario, vel ex delegatione absolvit, non præstita satisfactione, aut cautione, absolveret validè, sed illicitè, quia non servat in re gravi juris formam. Idem dic, si absolvat virtute Bullæ; nam clausula addita de satisfactione præstanda, non est limitativa potestatis, sed admonitio formæ juris. Et quidem id ampliùs cernitur, si moribundus absolveretur, non petita satisfactione, nec cautione; nam pia mater Ecclesia non vult, ut in his casibus negligentia Confessarii in suo munere obeundo præjudicet pœnitenti.]

3846 Virtute Bullæ non potest dari absolutio à cessatione à divinis, & ab interdicto, sive generali, sive speciali, locali, sive personali; quia Bulla est pro censuris, quæ impediunt receptionem Eucharistiæ, vel Sacramenti Pœnitentiæ, non aliàs, cujusmodi sunt recensitæ censuræ. Nec vi Bullæ potest dispensari super irregularitatibus ex delicto; quia ultrà allatam rationem, Bulla non dat facultatem ad dispensandum, sed ad absolvendum. Tamb. *tom.2. de Bulla cap. 9. §.6. num.5. & 6. v.n.*3606.

QUÆRES.

3847 *An absolutus vi Bullæ ab uno casu Pontificio, v.gr. à duello, si incidat in alium casum Pontificium diversæ speciei, v.gr. in simoniam realem, possit eodem anno vi ejusdem Bullæ absolvi; & sic successivè, si incidat eodem anno in alios casus Pontificios diversæ speciei?*

Affirmat Leander *de censuris tr. 2. disp. 17. q.83.* cum pluribus, quia cum Bulla sit favorabilis, ejus verba sunt amplè interpretanda; verba autem Bullæ, *semel in vita*, quibus facultas absolvendi à reservatis Papæ restringitur ad unicam absolutionem, possunt commodè explicari de absolutione quoad eamdem speciem peccati; dato enim, quòd Confessarius pluries eodem anno virtute ejusdem Bullæ absolvat, semper tamen à casibus specie diversis verificatur, quòd semel, & non pluries ab eodem casu reservato ab-

solvat. Et aliàs majori frueretur privilegio, qui in plura incidisset reservata, quàm qui in pauciora; nam ille posset semel absolvi à centum reservatis diversæ speciei, hic non posset à duobus specie diversis per duas absolutiones, semel ab uno, & semel ab alio.

3848 Resp. non posse. Bardus *de Bulla Cruc. tr.1. sect. 1.* Quia verba Bullæ sunt amplè interpetranda, sed non ultrà sensum expressum; expresè autem ly semel afficit actum absolutionis, non casum; verba enim sunt: *Possint eligere in confessarium quemlibet presbyterum sæcularem, aut Regularem approbatum ab Ordinario, qui eos possit absolvere semel in vita, & semel in articulo mortis, à quibusvis peccatis, & censuris, reservatis Sedi Apostolicæ, etiam declaratis in Bulla Cœnæ Domini, excepto crimine hæresis.* Unde ly, *semel*, facultatem absolvendi restringit non solùm quoad speciem, sed etiam quoad genus.

Nec est mirum, quòd sic majori frueretur privilegio, qui in plura incidisset reservata, quàm qui in pauciora; quia hoc eveniret per accidens, in quantum unum mortale non potest sine alio remitti.

QUÆRES II.

3849 *An Confessarius actu approbatus ab Ordinario in sua Diœcesi, possit confessiones audire in alia Diœcesi virtute Bullæ Cruciatæ.*

Resp. omninò non posse, sed debere esse actu approbatum ab Ordinario loci, ubi fit confessio. Villalob. *in summ. tom. 1. tr. 15. dif. 15. n. 3.* Cardenas *disp. 2. par. 1. q. 3.* & Mendo contra Dianam *par. 1. tr. 11. ref. 7.* Leandrum *de pœnit. tr. 5. disp. 11. q. 70.* Tamb. *de Bulla cap. 11.* & quàmplures alios. Ratio est, quia quoad electionem Confessarii, Pontifex in Bulla nil privilegii concedit, sed vult, & intendit se conformare Tridentino, quod requirit approbationem actualem ab Ordinario loci, ubi fit confessio.

3850 Hanc fuisse suam mentem, sæpè declaravit Pontifex, & 1. quia Bulla requirit *Confessarium approbatum ab Ordinario*. S. Congr. Concil. ab Archiepiscopo Valentino interrogata, quid veniat nomine *approbati ab Ordinario*, respondit his verbis: *Congregatio Concilii respondet: Approbatum ab alio, quàm à Valentino Episcopo in Diœcesi Valentina, non censeri approbatum ab Ordinario.* Quod Decr. refert Bardi *de Bulla Cruc. par. 2. tr. 5. cap. 1. sect. 2. num. 19.* & Rodr. *in Bulla Cruc. §. 9. num. 5.* affirmat illud legisse, & per publicum Notarium fuisse omnibus Monasteriis Valentiæ intimatum.

3851 Item anno 1611. emanatum fuit Decretum tenoris sequentis:

Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, censuit, Regulares hujusmodi, utcumque exemptos, non posse, absque Ordinarii Hispalensis licentia, & approbatione, personarum sæcularium confessiones audire, litterasque Cruciatæ prædictas in hac re quidquam novi juris minimè induxisse, &c.

3852 Quod Decretum confirmavit Paulus V. ut sequitur:

Paulus Papa V.

Nomine Venerabilis Fratris Petri Archiepiscopi Hispalensis Nobis nuper expositum fuit, quòd in Civitate, & Diœcesi Hispalensi irrepserit abusus, ut Regulares absque pro tempore existentis Archiepiscopi Hispalensis licentia sæcularium personarum confessiones audire, &c. & vigore litterarum Apostolicarum super Cruciata nuncupata emanatarum illa sibi permissa esse prætendebant; quare Nos, &c. tenore præsentium ejusdem Concilii Decretis inhærentes, Regulares prædictos non posse absque Ordinarii licentia sæcularium personarum confessiones audire, &c. absque licentia, & approbatione ipsius Ordinarii, &c. litterasque Cruciatæ prædictas in hac re quidquam novi juris minimè induxisse, &c. ac irritum, & inane, si secus super his à quoquam quavis authoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, decernimus, & declaramus, &c. non obstantibus quibusvis Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, &c. cæterisque contrariis quibuscumque. Dat. Romæ, &c. die 11. Octobris 1611. Pontificatus Nostri anno septimo.

3853 Deindè idem declaravit Clem. X. in Bulla de anno 1670. quæ incip. *Superna*, relata superiùs *in §. 3. num. 3292.* Quæ Bulla comprehendit præfata tria decreta, & Bullam Cruc. in illis verbis de §. 1.

Nos attendentes, quòd aliàs diversis temporibus prædictæ dubitationes, &c. nonnullis Prædecessorum nostrorum Pontificum Constitutionibus, earumque declarationibus definitæ fuerint, ejusmodi definitiones in unum collectas, & in illis

Non obstantibus quibuscumque Constitutionibus Apostolicis in favorem quarumcunque personarum, Ordinum, Monasteriorum, Capitulorum, Ecclesiarum, & aliorum quorumcumq; tam sæcularium, quam Regularium. Quibus verbis non solùm significantur privilegia Ordinum, verùm etiam privilegia Cruciatæ sæcularibus concessa.

3854 Denique omne tollit dubium declaratio novissima S. Congr. de anno 1675. Archiepiscopus namque Hispalensis significavit eidem SS. Patri Clementi X. quòd non obstante declaratione per eum anno 1670. edita, Re-

Regulares prætenderent, posse approbatos in una Diœcesi ab uno Ordinario, ubique confessiones audire virt ute Cruciatæ; ac proindè supplicavit, ut declararet, nihil suffragare Bullam Cruciatæ Regularibus, aut quibuslibet aliis Confessariis in alia Diœcesi approbatis ad audiendas confessiones sæcularium suæ Diœcesis Hispalensis; qua acceptata supplicatione, S.S. materiam examinandam dedit Sacræ Congregationi, quæ declaravit, ut sequitur:

HISPALENSIS.

Sacra Congr. Cardinalium Concil. Trid. Interpretum sæpiùs declaravit, Regulares non posse absque Ordinarii licentia, & approbatione sæcularium personarum confessiones audire, &c. nec constitutionem, quæ Cruciatæ appellatur, in hac re quidquam novi juris induxisse. Romæ 16. *Februarii* 1675.

Decretum pro Diœcesi Valentina authenticum vidisse, refert Rodr. *num.* 1133. Reliqua verò duo de anno 1611. cum confirmatione Pauli V. & aliud de anno 1675. pro Diœcesi Hispalensi, authentica apud se habuisse, & modò in officio præfati Archiepiscopatus conservari testatur Cardenas *disp.* 2. *par.* 1. *c.* 6. *q.* 3. *à num.* 286. *ad* 299.

3855 Remanet igitur firmiter ostensum Clementem X. in Constit. de anno 1670. comprehendisse Bullam Cruciatæ; & Bullam Cruciatæ non concedere privilegium, ut Confessarius sive sæcularis, sive Regularis approbatus ab uno Ordinario, etiam si duret ejus approbatio, possit eligi ubique.

3856 Nec dicas, recensita tria decreta emanata fuisse non universaliter, sed pro locis specialibus, ac proindè non extendenda. 1. Quia Bulla Clem. X. est universalis. 2. Quia recensita tria Decreta non habent vim puræ legis, & statuti, sed declarationis legis communis Trident. & privilegii Cruciatæ, ut patet per verba: *Declaramus: Declaravit*; unde eorum propriè non dicitur extensio, sed comprehensio; quatenùs tria decreta edita, unum pro Diœcesi Valentina, & duo pro Hispalensi, comprehendunt eumdem intellectum pro omni alia Diœcesi; cum enim Tridentinum, & privilegium Cruciatæ sit idem in relatis Diœcesibus, & in aliis, ubi est Bulla Cruciatæ, intellectus Pontificis declarantis, quoad approbationem Confessarii vigere Tridentinum, & privilegium Cruciatæ non induxisse novum jus; idem erit pro omni alia Diœcesi, ubi est Bulla Cruciatæ; adeòque cum constet de declaratione, intentione, & intelligentia Summi Pontificis, non potest ab ea fine temeritate recedi.

3857 Quibus accuratè consideratis, cuilibet sani intellectus constabit, oppositam opinionem affirmativam non esse probabilem; imò gratis dato, sed non concesso, quòd aliquam probabilitatem haberet, adhuc nullo pacto posset amplecti; quia cum agatur de jurisdictione, & inde de valore sacramenti, tutior opinio amplectenda esset. Ex Decr. Innoc. XI. *vid. prop.* 1.

In meo Manuali Ordin. *num.* 17. excuso graves Doctores, qui in affirmativam sententiam abierunt; eò maximè, quia ante Bullam Clem. X. scripserunt.

3858 Modò tamen opinio affirmativa non solùm est improbabilis, verùm etiam sub gravi censura damnata; nam post hæc à me bis typis data, accessit Bulla XII. de die 19. Aprilis 1700. quam referunt Matthæucci *tom.* 1. *ver Approbatio ab Ordinario*, & Pignatelli *in consult. Edit. novissima*. Bulla est:

INNOCENTIUS PAPA XII

[Cum, sicut non sine gravi animi nostri dolore ex nonnullorum Venerabilium Fratrum Episcoporum Regni Portugalliæ, & aliorum timoratæ conscientiæ virorum delatis ad Nos querelis accepimus, quòd in Regno præfato revixerit, ac in dies magis invalescat opinio per quasdam fel. rec. Pauli V. Urb. VIII. & Clementis X. Romanorum Pontificum, Prædecessorum nostrorum, Constitutiones, necnon plura Congregationum, tunc existentium S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, ac respectivè negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præpositorum, decreta, dudum damnata, & reprobata, qua innixi plerique illarum partium privilegia, & indulta per litteras Apostolicas pro Cruciata Sancta emanatas, seu ut vocant, Bullam Cruciatæ, concessa, ita intelligenda esse existimant, ut facultas in litteris, seu Bulla hujusmodi Christi fidelibus attributa confitendi peccata sua cuilibet Confessario, per quemcumque Ordinarium ad confessiones audiendas approbato, locum habeat, & habere censeatur, etiamsi is non fuerit Ordinarius loci, in quo confessiones præfatas excipi contigerit. Hinc est, quòd Nos ex debito Pastoralis officii, quod humilitati nostræ meritis licèt, & viribus longè impari commisit divina dignatio, animarum periculis in re tanti momenti, qualis est Sacramentalis confessio, quantùm Nobis ex alto conceditur, paterna charitate occurrere cupientes, nec non Constitutionibus, & decretis supradictis inhærentes, de Venerabilium Fratrum nostrorum ejusdem S. R. E. Cardinalium, primùm quidem supradictis ne-

gotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præpositorum, subindè verò etiam aliorum in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalium Inquisitorum à Sede Apostolica specialiter deputatorum, qui opinionem præfatam ex integro examinarunt, remque totam maturè discusserunt, consilio, ac etiam motu proprio, & ex certa scientia, & matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, tenore præsentium, decernimus, & declaramus, Bullam Cruciatæ Sanctæ nihil novi juris induxisse, nullumque privilegium continere quoad approbationem Confessariorum contra formam ejusdem Concilii Tridentini, & prædictarum Constitutionum Apostolicarum, adeòut Confessarii, tam sæculares, quàm Regulares, quicumque illi sint, in vim dictæ Bullæ Cruciatæ à Pœnitentibus ad audiendas eorum Sacramentales confessiones electi, nullatenùs confessiones hujusmodi audire valeant sine approbatione Ordinarii, & Episcopi Diœcesani loci, in quo ipsi Pœnitentes degunt, & Confessarios eligunt, vel ad excipiendas confessiones requirunt; nec ad hoc suffragari approbationem semel, vel pluries ab aliis Ordinariis aliorum locorum, & Diœcesum obtentam, etiamsi Pœnitentes illorum Ordinariorum, qui Confessarios electos approbassent, subditi forent; confessiones autem aliter, & contra earumdem præsentium, aliarumque Apostolicarum Constitutionum formam deinceps faciendas, & excipiendas respectivè, præterquàm in casu necessitatis in mortis articulo, nullas fore, irritas, & invalidas, & Confessarios ipso jure suspensos esse, & etiam rigidè puniendos ab ipsis Ordinariis locorum. Porrò quamcumque contrariam opinionem tanquam falsam, temerariam, scandalosam, & in praxi perniciosam, prætenso quovis contrario usu, contrariaque consuetudine, etiam antiquissima, minimè obstantibus, motu, scientia, deliberatione, & potestatis plenitudine paribus, harum serie damnamus, & reprobamus, contrariumq; usum, ac contrariam consuetudinem hujusmodi penitùs, & omninò abrogamus, & abolemus. Ac proindè omnibus, & singulis Christi fidelibus, cujuscumque status, gradus, conditionis, & dignitatis existant, etiam specifica, & individua mentione, & expressione dignis, ne supradictam opinionem docere, tueri, aut ad praxim deducere quovis modo audeant, seu præsumant, sub pœna excommunicationis per contrafacientes ipso facto absque alia declaratione incurrendæ, à qua nemo à quoquam, præterquàm à Nobis, seu Romano Pontifice pro tempore existente, nisi in mortis articulo hujusmodi constitutus, absolutionis beneficium obtinere valeat, interdicimus, & prohibemus. Decernentes, &c. Sicque, & non aliter, &c. Sublata, &c. Irritum, &c. Non obstantibus, &c. Romæ die 19. Aprilis 1700.]

REGULARES, ET MONIALES

3859 Non possunt uti privilegio Bullæ eligendi Confessarium quoad casus reservatos: constat ex dictis *à num.* 1443. *ad* 1449. *& à n.* 3539. *ad* 3547.

Possunt autem reliquis privilegiis Bullæ frui; quia illis in Bulla prohibetur esus ovorum, & lacticiniorum per Quadragesimam, nisi sexagenarii sint, aut militares, & consequenter aliis privilegiis non privantur; quia *exceptio firmat regulam in contrarium*.

COMMUTATIO VOTORUM.

3860 Virtute Bullæ commutari possunt, non dispensari omnia vota etiam jurata, exceptis tribus: *Perpetuæ castitatis, Voti simplicis Religionis, & Peregrinationis Jerusalem devotionis causa*. Unde jure Ordinario vota reservata sunt quinque, ut in *num.* 1998. Jure autem extraordinario, & ex privilegio Bullæ sunt tria; nam verba clausulæ sunt: *Item sumentibus Bullam conceditur, vota omnia, Ultramarino, Castitatis, & Religionis exceptis, in aliquod subsidium hujus expeditionis per eumdem Confessarium commutari*. Ubi in singulari dicitur *Ultramarino*, ac proindè restringitur ad principale peregrinationis Jerusalem. Et de his tribus votis discurre, ut à *num.* 1999.

3861 Rectè, ait Mendo *in epit.* [Nequeunt vota emissa in favorem tertii commutari per Bullam, si sint acceptata; non enim conceditur facultas in præjudicium alterius. Neque possunt commutari vota, aut juramenta communitatum; quia non his, sed personis Bulla conceditur.

Commutatio votorum, sicut & absolutio à censuris, fieri potest extra Sacramentum Pœnitentiæ, virtute Bullæ, nec ad eam requiritur causa; sed sufficit privilegium.

3862 In qualibet commutatione votorum, virtute Bullæ Cruciatæ, danda est eleemosyna in subsidium Cruciatæ, deponenda intra Cruciatæ capsulam, à Commissario Cruciatæ in certa Ecclesia designata, quæ Panormi extat in Ecclesia Sancti Francisci.

Quæ eleemosyna debet esse distincta à ma-

materia, in quam votum commutatur; debet tamen cum materia commutationis computari.

Si votum non habeat expensionem annexam, eleemosyna debet esse arbitraria Confessarii prudentiæ, juxtà qualitatem, & commoditatem voventis.

Si verò habeat expensionem annexam, eleemosyna tanta esse debet, quanta esset expensio facienda pro voto. Si sit peregrinationis, quanta esset expensio facienda in accessu, videlicet pro itinere, & mora in itinere, & loco pro executione voti, deductis expensis, in quæ pro eo tempore fuisset facturus domi; qui excessus correspondet peregrinationi, & dari debet in subsidium Cruciatæ. Confessarius tamen potest juxta suam prudentiam aliquid ex illo relaxare voventi, quod solet esse sexta pars, & quinque partes elargiuntur in subsidium Cruciatæ. Sit

EXEMPLUM.

3863 PEtrus vult, ut ei commutetur votum accedendi Romam ad visitandum Apostolos. Tunc Confessarius interrogare debet, quantum judicio prudenti expendisset pro accessu, videlicet pro itinere, mora in itinere, & in loco pro executione voti: Sint sexaginta scuta; tunc deductis expensis, quæ eo tempore fuisset domi facturus, quæ si sint triginta, computantur peregrinationi triginta; ex his confessarius remittere potest voventi modicam partem; praxis est, ut ei remittatur sexta pars, videlicet scuta sex, & injungat, ut alias quinque partes, nimirùm scuta viginti quatuor deponat in capsulam in subsidium Cruciatæ.

Insuper per mensem, quo v. gr. erat peregrinatio quantum ad accessum duratura, injungat bis, aut ter jejunium, Rosarium, confessionem, communionem, & visitationem Ecclesiæ, aut Capellæ in loco, ubi moratur, Sanctis Apostolis dicatæ. Vide dicta de Voto *à num.* 1949. *ad* 1954.

USUS ORATORII IN DOMIBUS PRIVATIS.

3864 BUlla Cruc. concedit, ut in privato Oratorio ab Ordinario visitato, & designato, habentes Bullam possint, etiã tempore interdicti, celebrare Missas, & alia divina Officia, per se, si sint Sacerdotes, aut per alios in sua, & suorum familiarium, ac consanguineorum præsentia, & recipere Eucharistiam, & alia sacramenta, excepto die Paschatis. Illi tamen, qui præmissis utentur, teneantur toties preces aliquas Deo fundere pro unione, & victoria Principum Christianorum contra infideles. Hæc concedit Bulla Cruc.

3865 Supposito igitur Oratorio ritè approbato ab Ordinario, ad quod erigendum Bulla non dat facultatem, sed supponit erectum. Diana *part.* 9. *tract.* 1. *resol.* 23. Tambur. *de Bulla cap.* 5. *§.* 4. Busem. *de Bulla libr.* 8. *dub.* 12, *quæst.* 1. Trullench. Garcias, & alii contra Sotum, Joan. la Cruz, Castropal. Supposito inquam Oratorio ritè approbato, Bulla Cruc. tollit restrictiones, quas apponit ordinarium privilegium Pontificis, Oratorium privatum concedens.

3866 Unde, quia privilegium Oratorii est coarctatum, 1. Ad unam Missam, 2. Ad alios dies præter solemniora festa, 3. Ad dominum domus, ejus familiam, & hospites nobiles, exclusis familiaribus actu non necessariis: Privilegium Cruc. concedit, 1. Ut possint celebrari, quot Missæ voluerit dominus eodem die, 2. Ut possint celebrare, & alia Sacramenta Eucharistiæ, & Pœnitentiæ recipere, etiam in festis solemnioribus, una communione excepta intra tempus Paschale in Parochia facienda; unde non prohibetur ibi die Paschatis communio ex devotione, quod patet per illam clausulam, *etiam tempore interdicti*: si enim ea privilegium Bullæ concedit etiam tempore interdicti, quod est plus, concedit in festis solemnioribus, quod est minus; tum quia ly *etiam* supponit alia, 3. Ut possint prædictis usibus in Oratorio frui etiam familiares non necessarii habentis Bullam, & consanguinei ejusdem, etiam qui non sunt de familia, hoc est, qui non sunt commensales, licèt ipsi non habeant Bullam.

3867 Per consanguineos veniunt ascendentes, & descendentes, aut collaterales usque ad quartum gradum. Excluduntur per hanc clausulam affines; possunt tamen comprehendi per aliam nomine *familiarium*, saltem largè, quatenus in eadem domo habitant, qua ratione dicuntur propriè *domestici*: multò magis si sint commensales habentis Bullam; quia tunc dicuntur de familia.

3868 Difficultas est: *An consanguinei, & familiares non habentes Bullam satisfaciant, si intersint sacro, ibi non præsente domino habente Bullam?*

Negat Rodr. quia soli domino, & alii ratione domini est privilegium concessum. Affirmat Joan. à Cruce; quia Bulla habet respectum ad dominum, & non præscribit præsentiam domini esse necessariam. Tam. *citat. numer.* 46. utramque partem probabil putat.

Cc

3869 Consequenter ad dicta, Busem. *lib.*8. *de Bulla cap.*1.*dub.*12.*quæst.*2. infert, quòd si privilegia Oratoriorũ coarctet Prælatus inferior, coarctationes tollit Bulla, ut à Pontifice. Si coarctet Pontifex, eas revocat ipse Pontifex per concessionem annuam Bullæ. Item si post acceptam Bullam concedat privilegium oratorii cum his restrictionibus, intelligi debet coarctatio pro non habentibus Bullam.

3870 Oratio facienda juxtà *num.* 3864. potest esse unum *Ave*; ejus autem omissio non invalidat actum, aut concessionem, nec erit mortalis, sed venialis, quia est levis, nec est conditio essentialis, sed modus adjectus actui perfecto. Tamb. *cit. n.*41.

ESUS OVORUM, ET LACTICINIORUM.

3871 IN Quadragesima in Bulla communi prohibetur etiam Sacerdotibus sæcularibus; qui tamen possunt iis vesci in Quadragesima, excepta hebdomada Sancta, quæ incipit à Dominica Palmarum, per aliam Bullam, quæ dicitur lacticiniorum.

3872 Pro hac Bulla lacticiniorum, quæ est distincta, & ab Urb. VIII. concessa, elargienda est elemosyna jam à Commissario Generali Cruciatæ taxata.

Taxa est. Pro Patriarchis, Episcopis, etiam titularibus, & Abbatibus jurisdictione gaudentibus, Reales viginti quatuor. Realis est tarenus unus monetæ Siculæ cum granis quatuor, & quarta parte grani.

Pro dignitatibus Canonicalibus Ecclesiarum Cathedralium, & Collegiatarum, reales octo.

Pro illis, qui in dictis Ecclesiis gaudent portionibus, & pro beneficiariis sive animarum curam habentibus, ut sunt Parochi, sive non, quorum tamen redditus annuus ascendit ad summam scutorum trecentum, reales sex.

Pro habentibus beneficia, Capellanias, pensiones, & quósvis redditus Ecclesiasticos ad ducenta scuta annualia ascendentes, reales quatuor.

Pro cœteris Clericis, & Presbyteris sæcularibus, reales duo.

3873 Hac Bulla non possunt uti Regulares, & Moniales; quia sunt excepti. Nec Episcopi ex Ordine Miminorum, ex dictis *nu.* 1868. Possunt autem uti Episcopi ex aliis Ordinibus, quia in illis prævalet qualitas Episcopatus. Non possunt uti Cardinales regulares, nisi sint Episcopi; quia nec Religio, nec Bulla hoc illis concedit, nec eos exprimit.

Hinc Cardinales sæculares non indigent hac Bulla particulari lacticiniorum, sed per Bullam communem Cruciatæ comedere possunt ova, & lacticinia per totam Quadragesimam, etiam in majori hebdomada, sicut cęteri sæculares.

3874 Non potest quis, vi hujus Bullæ particularis, sicut sæcularis vi Bullæ communis vesci lacticiniis extra Regnum, in quo non est Bulla; quia hæc Bulla particularis est extensio Bullæ communis, ac proinde est intelligenda cum eadem limitatione.

3875 In jejuniis ex voto, Jubilæo, & pœnitentia Sacramentali, nedum vi Bullæ, verùm etiam sine ea potest quis vesci ovis, & lacticiniis, si in illis non sit intenta explicitè, aut ex circumstantiis implicitè abstinentia ab ovis, & lacticiniis, quia jejunium Ecclesiasticum stat cum lacticiniis.

PRIVILEGIUM VESCENDI CARNIBUS.

3876 PEr Bullam communem datur privilegium vescendi carnibus de consilio utriusque medici cunctis diebus jejuniorum, etiam Quadragesimæ. Ubi (ut vides) ad usum lacticiniorum vi Bullę Cruciatæ non requiritur causa, sed sufficit privilegium. Ad usum verò carnium requiritur causa, nempè necessitas, & consilium utriusque medici, si necessitas non sit patienti certa.

Non dicas, hoc privilegium nullum habere effectum, quia etiam sine Bulla, quando necessitas est patienti dubia, potest quis carnibus vesci de consilio utriusque medici, corporis scilicet, & animæ. Nam habet hunc effectum de Thesauro Ecclesiæ, ut habens Bullam quamvis de consilio utriusque medici vescatur carnibus, satisfaciat præcepto, & habeat meritum jejunii, ac si carnibus non vesceretur, ut ex verbis Bullæ.

PRIVILEGIUM CICRA TEMPUS INTERDICTI.

3877 UT habentes Bullam, possint in Ecclesiis, in quibus aliàs divina Officia (interdicto durante) quomodolibet celebrare permissum fuerit, vel in privato Oratorio ad divinum Cultum tantùm deputato, ab Ordinario visitando, & designando, etiam tempore interdicti, cui ipsā causā non dederint, vel per eos non steterit, quo minùs amoveatur: Et qui facultatem ad id à Commissario Generali habuerit, etiam per horam, antequam illucescat dies, & per horam post meridiem, in sua, ac familiarium ac consanguineorum suorum præsentia, Missas, & alia divina Officia, per se ipsos, si Presbyteri fuerint, vel per alium celebrare facere, & tem-

& tempore interdicti divinis interesse) sunt verba Bullæ.

3878 Item conceditur [tempore interdicti, idest interdicti localis generalis, Eucharistiam, & alia Sacramenta, præterquàm in die Paschatis, posse recipere.]

3879 Item conceditur [Mortuorum corpora, nisi fortè vinculo excommunicationis innodati decesserint, cum mederata funerali pompa sepeliri.]

QUÆRES

3880 *An habens Bullam tempore interdicti teneatur sub mortali audire sacrum die festo.*

NEgant Alterius, Avila, apud Tamb. de Bulla *cap.5.§.2.* qui hanc opinionem probabilem putat; quia nemo cogitur uti suo privilegio.

3881 Dico obligari sub mortali. Villalobos, Trullench. apud Tamb *cit.* ob rationem *de num.* 2810. Quia tenetur quis implere præceptum, quando potest; sed tunc potest, nam per Bullam potest audire sacrum tempore interdicti; igitur.

3882 Non obstat ratio opinionis oppositæ, quòd Bulla sit privilegium, ac proinde non imponat onus, sed liberum relinquat habentem, ut eo uti velit, vel non; quia Bulla quoad facultatem audiendi sacrum tempore interdicti, est quidem privilegium ex se liberum, non onus; sed est privilegium in ordine ad pœnam interdicti, quam tollit; privatio enim usus Sacramentorum, sicut & Ecclesiasticæ sepulturæ, est magna pœna; onus verò audiendi sacrum, tali privatione auditionis per Bullam ablata, non imponitur à Bulla, sed à præcepto Ecclesiæ de audiendo sacrum die festo, quod omnem fidelem expeditum obligat; adeòque cum inveniat habentem Bullam jam expeditum, eum obligat.

Sit exemplum de Principe, qui carceribus detento det liberam facultatem exeundi; tunc ille, si die festo non egrediatur ad sacrum, peccat mortaliter; non quia sit impositum onus à Principe; ejus enim facultas est gratia in ordine ad privationem exeundi, quæ est pœna ob delictum imposita; onus verò audiendi sacrum imponitur ab ipso præcepto Ecclesiæ, quod fidelem expeditum obligat.

USUS INDULGENTIARUM.

3883 REgulares, & Moniales, quamvis sine Bulla non possint frui Indulgentiis specialibus Bullæ, ut fruantur aliis omnibus, non indigent Bulla: habetur in ipsa Bulla: *Exceptis tamen iis, quæ concessæ sunt ordinum mendicantium superioribus, quoad eorum fratres.* Insuper ex Decl. S.C. Conc. quam refert Turanus *pag.* 215. *num.* 5. his verbis: *Ad instantiam fratrum minorum in Regno Siciliæ existentium,* S. Congr. Conc. die 24. Martii 1640. *respondit, Oratores gaudere Indulgentiis à S. Apostolica concessis, etiam si Cruciatam non receperint. Habetur in Archiv. Procurat. Reform. S. Francisci Transtiberim fol.* 78.

3884 Valdè pauperes, qui ob impotentiam solvere non possunt taxatam eleemosynam, Indulgentias alias extra Cruciatam acquirere, tenent Bardi *part.2.tr.1.cap.1 sect.6. Quintanadvenas*, & Ludov. à Cruce, moti ex præsumpta pietate Summi Pontificis, quòd non velit, ut Indulgentiis priventur, qui sine culpa Bullam habere non possunt; & supra afflictionem egestatis corporis addere afflictionem egestatis animæ. Omninò tamen negant Tamb. *to.2. tr. de Bulla cap.3.§.7. n.14.* & Mendo, quia Bulla expressè pro eo anno suspendit omnes alias Indulgentias pro iis, qui Bullam non accipiunt.

BULLA DEFUNCTORUM.

3885 COnceditur in locis Cruciatæ: per eam elargitur Pontifex liberationem unius animæ, seu Indulgentiam plenariam per modum suffragii pro anima defuncti, ab ipso sumente Bullam determinanda. Quæ Indulgentia est distincta ab Indulgentiis Bullæ communis, quibus etiam liberatur anima.

3886 Pro hac Bulla erogantur duo reales, seu tareni duo, & grana duodecim cum dimidio, ab omnibus personis, tam privatis, quàm insignibus.

3887 Pro eadem anima possunt sumi singulis annis duæ Bullæ pia tamen consuetudo est, ut sumantur plures, sicut plures applicantur Indulgentiæ, & Missæ.

3888 Una Bulla non potest applicari, nisi pro una anima; quia in Bulla in singulari apponitur: *pro anima talis personæ.* Tamb. *cit.* contra Mendo, qui vult posse applicari pro pluribus, & tunc fructus indulgentiæ dividi pro illis pluribus pro rata.

3889 Facta applicatione pro tali anima, non potes variare animam; quia per ipsam applicationem habuit suum adæquatum effectum indulgentia.

3890 Si Bulla accipiatur creditò, suum effectum habet facta applicatione, absque eo, quòd expectetur tempus solutionis.

3891 Non est necesse, ut inscribatur nomen defuncti, licèt usus sit, quòd inscribatur, tam nomen defuncti, quàm nomen accipientis. Nec est necesse ipsam Bullam servari; non

non debet autem apud ipsum custodem relinqui, ut fraudes vitentur, nec possit alii dari.

DE BULLA COMPOSITIONIS.

3892 PEr hanc Bullam potest, 1. quis se componere super rebus ablatis, aut aliter malè acquisitis, quorum (facta priùs debita diligentia) nescit dominum, seu creditorem. Quæ compositio fieri potest super dictis debitis incerti domini usque ad summam trecentum scutorum Hispaniæ, nimirùm trecentum scutorum, & viginti unius, cum tarenis octo, & granis novem monetæ Siculæ; & ita pro una Bulla potest sibi retinere duas uncias, tarenos decem, & septem cum granis quatuor; & sic accipiendo tot Bullas usque ad summam debiti trecentum scutorum.

3893 Taxa pro una Bulla est, ut solvantur duo reales à qualibet persona, tam privata, quàm insigni.

Non sufficit una Bulla pro pluribus, sed tot debent sumi Bullæ, quot debitores, licèt debitum singulorum sit minus eo, super quo possint componi.

Quòd si debitum hanc summam excedat, tunc non potest uti Bulla quoad excessum, sed fieri debet compositio particularis cum commissario Cruciatæ, qui in Regno Siciliæ est Archiepiscopus Panormitanus.

Immò potest quis cum ipso Commissario componi super tota quantitate, qui solet designare pro Cruciata decem pro singulis centenariis.

3894 Hac Bulla, sicut & Bulla communi lætari possunt solùm fideles baptizati, minimè infideles, nec Cathecumeni.

Debent existere in Regno Bullæ, aut ad illud personaliter declinare, sicut etiam pro Bulla communi. Undè Neapolitanus (ait Tamb.) per paucas horas Panormi manens potest hac Bulla lætari, vel cum Commissario componi: *v. num.* 3841.

In Bulla debet inscribi nomen. Non est autem necesse, ut Bulla conservetur. Tambur. de Bulla *cap.* 18. *§.* 7. *num.* 2. contra Mendo.

Hæc Bulla prodest Defunctis, si ipsi ante mortem commiserunt hæredi, aut alteri, ut tot Bullas pro se sumeret, aut ut compositionem faceret cum Commissario. Vel si commisit, ut consuleret Theologos; & tunc si hæres debeat, sumat Bullas. Si verò nil mandaverunt, eis non prodest. Tunc autem hæres, si reperiat bona componibilia potest nomine suo Bullas sumere, & componere.

3895 Qui furatus est in confidentiam Bullæ, non potest componi, licèt, qui peccavit in confidentiam Bullæ, possit absolvi; quia primum in Bulla prohibetur, non secundum: *v. num.* 3828.

3896 2. Supradicta compositio fieri etiam potest super bonis aliorum bona fide acquisitis, & super bonis inventis, etiam super bonis naufragantium, si post debitam diligentiam inveniri non possit dominus; Excommunicatio autem Bullæ Cœnæ solùm loquitur cognito, vel comparente domino.

3897 Quæ (ait *Mendo* ver. Bulla *compos. num.* 12.) in littore maris inveniuntur, non ex naufragio, primi occupantis fiunt, sicut & quæ profunduntur in aliqua solemnitate, & ea, quæ à domino derelinquuntur. Ligna, quæ inundatione fluminis asportantur, & sunt exigui valoris, ac longè à domino feruntur, inter derelicta habentur: secùs si talia sint, ut prudenter judicetur, dominum velle ea quærere, & recuperare. Non tamen sunt bona incerta, quæ in incendio, aut naufragio projiciuntur. Nam dominus ea non derelinquit, & vellet, si posset, ea conservare. Quinimmò & si res sit peritura, nisi quis illam servaret, adhuc ejus dominium non acquireret, utpotè à domino non abdicatum.)

3898 Si facta jam compositione, & acceptis Bullis, veniat in notitiam creditoris, tenetur restituere totum, deductis expensis Bullæ. Si partem bona fide consumpsit, tenetur restituere reliquum. Si verò omnia consumpsit, ad nihil tenetur in foro interno conscientiæ; at pro foro externo posset à Judice cogi, ait Mendo *cit. num.* 15. quia (ea compositio (inquit ipse) est quoddam genus transferendi dominium pro foro interno, sicut præscriptio pro foro externo.)

(Et quidem (subdit idem) si habens bona incerta restituisset ea pauperibus, non teneretur domino comparenti restituere; compositio autem succedit in eandem restitutionem pauperibus faciendam. Et separabile est dominium in foro externo à dominio in foro interno; sicut qui non potest recuperare à Petro centum aureos, & tollit ab eo vas aureum ejus valoris, in foro interno habet ejus dominium, at pro foro externo, si notitia accedat ad judicem, poterit ab eo cogi, ut reddat, tamquam non suo.)

Hoc autem in re nostra verum est, non per se, sed per accidens: Non per se, quia compositio cùm fiat auctoritate Papæ potentis liberare, & sine ulla limitatione, ex se valet etiam pro foro externo. Sed per accidens, in quantum deberet in foro externo constare,

quod

quod est difficile; quia creditor posset dicere, compositionem non fuisse factam super suo credito, aut sine præmissa diligentia. Ita Tamb. *cit. c.* 18. *§.* 5. *num.* 11. cum Acosta, & de Lugo.

3899 3. Compositio fieri potest super bonis injustè acquisitis, puta per usuras, &c. si facta debita diligentia, ignoretur dominus.

3900 Pariter si dominus cognoscatur, sed non reperiatur, vel multùm distet, absque spe, quòd sit redditurus, nec debitum possit ad illum, vel ejus hæredes transmitti sine magnis expensis, *ut in num.* 2727. Mendo *cit. num.* 34. quia tunc æquè se habet, ac si ignoretur. Et similiter domino comparente non tenetur in foro interno conscientiæ restituere, nisi modo dicto *in n.* 3898.

3901 4. Fieri potest per eamdem Bullam compositio super legatis. Legata possunt dupliciter esse facta, 1. ad exonerandam conscientiam, 2. solius pietatis causa.

Quoad priora, sit *exemplum, & resolutio*, ex Tamb. Petrus in fine vitæ cognoscens, aut dubitans, summam centum scutorum esse ex malè ablatis, & nesciens dominum, ad exonerandam conscientiam, eam summam legavit certæ Ecclesiæ, aut determinato pauperi; pauper autem, & Rector Ecclesiæ habuerunt notitiam legati, & hoc non obstante fuerunt negligentes per annum in exigendo ab hæredibus Petri legatum: in hoc casu concedit Bulla hæredibus, ut possint se componere super medietate totius legati. In hoc casu supponitur, quòd hæredes legantis habeant notitiam legatarii; unde solùm requiritur, quòd moneant legatarium de legato relicto, nisi aliunde illud sciverit; nam annus negligentiæ computari debet à die notitiæ legatarii.

Quoad posteriora, si legata sint facta non ad exonerandam conscientiam, sed alia pia causa, tunc si hæres legantis facta diligentia debita invenire, seu scire non possit legatarium, potest etiam quoad totum legatum se componere, modo dicto *in numer.* 3892. & 3896.

3902 5. Denique fieri potest compositio super fructibus debitis ex omissione horarum canonicarum, & super fructibus ex redditibus Ecclesiasticis malè perceptis.

3903 Distributiones verò, si percipiantur injustè, non possunt componi; quia non debentur Ecclesiæ, sed cæteris, qui Choro intersunt. Imò idem tenet Mendo *ver. Horæ Canonicæ nu.* 30. etiam si essent designatæ Ecclesiæ; quia tunc Ecclesia succedit loco interessentium.

3904 Qui est certus de stipendio accepto pro Missis celebrandis, non recordatur tamen, pro quibus applicare debet, nec à quibus accepit, non potest componi, sed tenetur ad Missas; quia potest applicare, pro quibus debet, & quos Deus scit.

3905 Denique rectè, ait Mendo *in Epit. ver. Bulla Compos. n.* 34. quòd [Dilatio in compositione erit peccatum mortale, computando eam cum dilatione in restitutione: imò minor dilatio sufficit ad peccatum, cum possit esse impotentia ad restitutionem, non ad compositionem, quæ minori quantitate fit.

Cæterùm si quis impotens sit restituere, & potens componi; non tenetur ad compositionem faciendam, quia id est privilegium: sed potest expectare tempus opportunum ad restituendum.]

QUÆRES

3906 *Petrus est certus de debito, dubius verò, an Franciscus, vel Joannes sit creditor. An possit virtute Bullæ componi?*

Resp. cum distinctione; vel Petrus est certus de disjunctivo creditorum, nimirùm, quòd creditor sit aut Franciscus, aut Joannes; vel est præcisè dubius, an creditor sit Franciscus, aut Joannes, & diligentiis peractis non potest se determinare. Si primum, non potest componi, sed debet restituere utrique pro rata dubii, juxta dicta *num.* 2699. Quòd si post divisionem constet, unum illorum esse dominum, non tenetur alter suam partem illi restituere, si divisio fuit facta communi consensu; quia in prima divisione unusquisque cessit juri suo. Mendo *cit. nu.* 13.

Si secundum, potest componi; ratio disparitatis est, quia in primo casu, licèt Petrus sit dubius de persona determinata, est certus de disjunctivo duorum; adeòque habet locum justitia resarcienda, cui cedit privilegium Bullæ. In secundo casu Petrus est præcisè, & absolutè dubius de persona determinata, adeòque habet locum jus privilegii Bullæ, quo non potest quis spoliari per purum dubium.

Privilegium Commissarii Cruciatæ ad dispensandum super impedimento affinitatis: *vid. in n.* 4242.

De Bulla fusè agunt Bardi, Mendo, Latius, Tamb. & Diana *p.* 1. *tr.* 11.

CAPUT XI.

De Extrema Unctione.

3907 EXtrema unctio, *est Sacramentum novæ legis, constans unctione olei sacri, & Sacerdotis deprecatione, ordinatum ad salutem moribundi, quoad animam, & corpus*. Fuit institutum à Christo, & posteà promulgatum Jacobi *cap. 5. Infirmatur quis in vobis? inducat Præsbiteros Ecclesiæ, ut orent super eum, ungentes illum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.*

MATERIA, ET FORMA.

3908 M*Ateria remota*, est oleum olivarum, quod quantum ad valorem debet esse ab Episcopo benedictum: constat ex Tradit. Apost. & ex Concil. Flor. *in Armen. instruct.* Quod debet quolibet anno renovari in Cœna Domini, veteri exusto. Si novum haberi non possit, licet uti antiquo.

Item (si id requirat necessitas, ob infirmorum copiam) licitum, & validum erit Sacramentum, si oleo benedicto superaddatur sæpiùs oleum non benedictum, dummodò singulis vicibus minor quantitas addatur non benedicti: liquet ex antiqua praxi Ecclesiarum, *& ex Declar. S. Congr.*

EMINENTISSIMI, ET REVERENDISSIMI SIGNORI.

3909 DEterminandosi nel Decreto di cotesta Sacra Congregatione, fatto sotto li 2. di Marzo 1679. sopra la condanna di 65. propositioni, che circa il valore de' Sacramenti non si debba seguire l'oppinione probabile, lasciata la più sicura: Et essendo opinione controversa trà Theologi, se per supplire all'Oglio Santo, che mancasse, sia lecito aggiungerne del non benedetto in più volte, purche l'aggiunto considerato separatamente, e in ogni aggiunta sia in minor quantità del Oglio Santo, benche considerate tutte le aggiunte insieme fosse maggiore, di qui è nato dubbio nella Diocesi di Sevilla, nella quale per la sua vastità è impratticabile benedire tant'Oglio, che basti senza l'aggiunta; se sia lecito fare detta aggiunta all'Oglio Santo, per esservi molti Theologi, che tengono l'opinione negativa per più sicura. Onde per haver la resolutione di tal dubbio, l'Arcivescovo di Sevilla, devotissimo Oratore, fece porgere all'EE. VV. un memoriale consultivo, nel quale si deducevano le opinioni de' Theologi sopra questo punto. Ma non havendo fin'hora havuta la dichiaratione, supplica perciò l'EE. VV. degnarsi di dargliela per sicurezza, e quiete della conscienza propria, e del suo gregge. Usches.

Feria quarta die 23. Septembris 1682. in Generali Congregatione S. Officii habita in Conventu S. Mariæ super Minerva coram Eminentissimis, & Reverendissimis Dominis S.R.E. Cardinalibus in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus à S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

Lecto supradicto memoriali, Eminentissimi, & Reverendissimi Domini Cardinales Inquisitores prædicti decreverunt in casu proposito, Posse.

Franciscus Ricardus, S. Rom. & Universalis Inquisitionis Not.

3910 *Materia proxima*, est unctio certarum partium corporis.

3911 *Forma* sunt verba: *Per istam sanctam Unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus, quidquid per visum deliquisti. Amen.*

Invocatio Trinitatis non est de essentia, quia Conc. Flor. & Trid. præmissam formam assignant.

Dubia est hæc forma; *Ungo te Oleo Sancto, ut per suam misericordiam indulgeat tibi Deus, &c.* Quia plures Doctores negant, eò quòd forma essentialiter profertur modo deprecativo, non indicativo.

3912 Unctiones sunt faciendæ in quinque sensibus corporis, sub eadem forma, exprimendo tamen nomen sensus, qui ungitur. Videlicet; Ad oculos, *quidquid per visum deliquisti. Amen.* 2. Ad aures, *per auditum*, 3. Ad nares, *per odoratum*, 4. Ad os, compressis labiis, *per gustum, & locutionem*, 5. Ad manus, *per tactum*, 6. ad pedes, *per gressum*, 7. Ad lumbos seu renes, *per lumborum delectationem*. Uunctio renum in fœminis non est decens, ideò omitti solet, eò maximè quia unctio ad pedes, & renes non est essentialis: *v. num.* 3917.

3913 Muti, surdi, cæci, aut mutilati, inungi debent propè organa sensuum, quibus carent; quia peccare potuerunt, licèt non per sensus externos, per potentias internas illis correspondentes, vel per desiderium actus illiciti. ArsdeKin *tom. 2. pag. 272. n. 10.*

3914 Non sufficit ad valorem unica unctio, nec pro materia Chrisma, *de quo in numer.* 3015. sed debet esse Oleum benedictum distinctum à Chrismate; Scotus *in 4. d. 23. lit. D.* quia opiniones affirmantes, utpotè minùs tutæ, & exponentes sacramentum frustratio-

nis

nis periculo, non sunt practicandæ, nisi in casu necessitatis, quo non adesset nisi Chrisma, vel non possent fieri omnes unctiones, juxta dicta *in num.* 77.

3915 Unde tempore pestis, aut alterius necessitatis, qua omnes unctiones fieri non possent, unica unctione ungi potest unum organum magis promptum, vel potiùs caput, ubi omnes sensus vigent, vel meliùs (si fieri potest) ungat velociter, & sine crucis forma unum oculum, aurem, narem, manum, & os, dicendo sub una forma totali: *Per istam sanctam unctionem, & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquisti per visum, auditum, odoratum, gustum, gressum, & lumborum delectationem. Amen.*

3916 Tempore pestis Sacerdos potest facecere unctiones sine contactu immediato manus, utendo virga longa Oleo tincta, quam postea comburat; & hoc pacto singulas unctiones perficere poterit. ArsdeKin *cit. num.* 2. ex Diana.

MINISTER.

3917 HUjus sacramenti, quoad valorem est solus Sacerdos, idque ex institutione Christi: *ut in num.* 3907. Ad licitè ministrandum debet esse Sacerdos proprius, vel Parochus, aut Sacerdos de licentia Parochi.

3918 Est validum, si à pluribus Sacerdotibus simul fiant unctiones. Sieri *num.* 167.

Quid de Regularibus: *v. n.* 4173.

SUBJECTUM.

3819 EST infirmus in probabili periculo mortis constitutus ex morbo, vulnere, partu, vel senectute. Constat ex verbis Jacobi *num.* 3907. Unde hoc sacramentum ministrari non debet, *Navigantibus*, etiam si immineat submersio; Militibus proximè bellum aggressuris, damnatis ad mortem, aut parturientibus, nisi ex partu antecedenter, vel postea orta sit mortalis infirmitas; quia partus ex se non est infirmitas; & hoc sacramentum non est institutum pro sano. Scotus *cit. litt. B. v. num.* 2922.

3920 Pueris usum rationis habentibus danda est Extrema Unctio, licèt non communio. Item moribundis sensibus destitutis, licèt communionem non possint recipere; si ante petierint, signum doloris dederint, aut Christianè vixerint. Idem dic de phreneticis, & delirantibus; non potest autem dari perpetuò amentibus. Potest dari vulneratis, vel morsu venenoso læsis.

3921 Qui hoc sacramentum recipit, debet esse in gratia, saltem per contritionem: *v. n.* 2962. & *n.* 2.

3922 Spontè negligere hujus Sacramenti susceptionem, non esse mortale, sed veniale, docet communis; quia hoc sacramentum non est necessarium ad salutem, sed tantùm utile, & nullibi constat de præcepto. Mastrius *disp.* 22. *num.* 79. contra Poncium.

3923 Effectus hujus Sacramenti sunt, 1. Augmentum gratiæ sanctificantis, 2. Auxilia contra dæmonum tentationes, 3. Remissio venialium primariò, & per se, 4. Remissio etiam mortalium, secundariò tamen, & per accidens, puta si infirmus reperiatur cum peccatis mortalibus, quod invincibiliter ignorat, quatenùs bona fide confessus est, sed ob aliquem defectum essentialem, quem invincibiliter ignorat, confessio fuit invalida. Idem contingere potest in amente, qui ante incidit in peccatum mortale, de quo solùm habuit attritionem. Tunc per accidens hoc Sacramentum confert primam gratiam, juxta illud: *Si in peccatis sit, remittentur ei*, 5. Est abstersio reliquiarum peccati ex Trid. *sess.* 14. *cap.* 2. *Peccatorum reliquiæ*, ex D. Thoma sunt languor animi, torpor, mæror, tristitia, fastidium, anxietas, & similes affectiones, quæ ex peccatis præteritis oriri solent, & in confusionem inducere, 6. Est alleviatio infirmi ab ægritudine corporis.

3924 Hos effectus causari in quinta unctione, docet Diana, Aretinus, & alii; quia tunc sacramentum est completum. Mastrius verò cum aliis vult, in singulis unctionibus causari gratias partiales, unam independenter ab alia, de quo Scholastici. Illud est certum, hoc sacramentum esse unum unitate integritatis, non indivisibilitatis: Scotus *in* 4. *d.* 23. *quæst. un.* Mastrius *dis.* 22. ArsdeKin *tom.* 2. *pag.* 274. Tamb. *tom.* 2. *lib.* 6.

DE ORDINE.

Fusè actum est in Exam. *Ord. in tom.* 3. *à cap.* 1.

DE MATRIMONIO

CAPUT I.

De Sponsalibus.

3925 Sponsalia sunt, *promissio deliberata, & mutua, signo sensibili expressa, futuri, matrimonii, inter personas jure habiles.*

Hinc ad valorem, 1. Non sufficit propositum, quia non inducit obligationem, sed requiritur promissio: *v. n.* 1785.2. Non sufficit, si unus promittat, alter purè acceptet; sed requiritur, quòd uterque promittat, 3. Requiritur ætas septennii, quia tunc præsumitur usus rationis, ut promissio sit voluntaria, & deliberata: *v. num.* 1789.

3926 Si parens, aut curator contrahat sponsalia de futuro pro filio, aut filia præsente, & non contradicente, valida sunt sponsalia, nisi adsit metus, quia jus accipit taciturnitatem pro expressione consensus. Si verò contrahat pro absente, tunc si filius, aut filia est pubes, ut sponsalia sint valida, opus est, ut consentiat, seu ut illa, quando scit, expressè, vel tacitè aliquo signo sufficienti ratificet. Si est impubes, valida sunt sponsalia sine ejus consensu inita; quando tamen est factus pubes, tenetur illa implere, non ex necessitate contractus, sed ex debito honestatis: *vid. num.* 1979.

3927 *Sponsalia valida obligant sub mortali, ut una pars contrahat matrimonium, quando ab altera requiretur, nisi præfixus sit terminus. Et qui recusat, potest cogi à Judice etiam per censuras.*

3928 *Si quis dicat;* Non ducam aliam, quàm te, *non fiunt sponsalia; quia illa verba sunt vera etiam si nullam ducas.*

3929 *Qui promisit simulatè aliquam ducere, per se non tenetur ad nuptias, sed damnum inde ortum compensare. Si autem sub tali promissione puellam induxit ad copulam, tenetur eam ducere. Nisi illa esset longè inferioris conditionis, v. gr. si vir esset nobilis, illa agricolæ filia; sed satisfaciet dotando. Quòd si illa suæ disparitatis conscia consensit in copulam, amisit jus ad dotem, quia censetur ipsa ultrò decipi voluisse: v. num.*2143.

3930 *Sponsalia posteriora contra priora, etiamsi jurata, aut copula accesserit, sunt invalida.*

3931 *Liberi, qui parentibus insciis contraxerunt sponsalia, etiam cum iis, qui imparis sunt conditionis, obligantur, nec à parentibus impediri possunt, nisi magnum scandalum ex matrimonio timeretur.* Diana *p.9.tr.7.res.*71.

3932 *Resiliens culpabiliter à sponsalibus, perdit suas arrhas, & tenetur ad alterius partis reddendas, ac ad restitutionem, quanti ejus intererat talem contractum impleri: v.num.* 3938.

3933 Ubi Trident. *non est receptum, sponsalia jure antiquo transeunt in matrimonium per quævis signa externa maritali affectu exhibita: v. gr. per copulam:* ubi verò Trident. *est receptum, hæc signa non tenent, nec sunt licita, si sint clandestina sine Parocho, & testibus: vid. numer.* 542. 1238.

3934 Habet tamen matrimonium clandestinum vim sponsalium validorum, ita ut teneantur matrimonium contrahere coram Parocho, & testibus, si contrahentes sint impuberes, minimè si sint puberes; quia Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de matr.* declarat omninò inhabiles ad contrahendum clandestinè contrahentes. Tamb. contra *Aversam*, qui vult, ex matrimonio clandestino etiam inter puberes resultare sponsalia valida. Clericatus *cap.* 141. *num.* 15.

3935 Ligati aliquo impedimento dirimenti non possunt validè sponsalia inire, nisi sub conditione dispensationis obtinendæ; & tunc ante dispensationem nullum valorem habent, nec publicam honestatem inducunt; unde dispensatione obtenta, requiritur novus consensus ad sponsalia. Ex quo fit, quòd si ante dispensationem contraxisset quis cum alia, cum qua nullum impedimentum habet, contrahere deberet cum hac secunda.

3936 Ad sponsalia non requiritur determinata forma, sed sufficit consensus utriusque expressus verbis, aut signis, juxta morem patriæ.

3937 Interdicti possunt validè inire sponsalia, non sic publicè excommunicati excommunicatione majori; qui tamen possunt validè matrimonium inire, sed illicitè. Clericatus *cit.num.*13.

3938 In sponsalibus apponi possunt conditiones, quæ sint honestæ, non prohibitæ, nec matrimonii libertati repugnantes.

Unde non possunt apponi pœnæ, v. gr. ut qui promissis non steterit, solvat gemmam, centum aureos, &c. nec potest accipi pignus, quia repugnant libertati, ac proinde prohibita, *cap. Gemma, de Sponsalibus.*

Non sunt autem prohibitæ arrhæ, sed licitæ, si contrahentes non sint Minores, sed excedant annum vigesimum quintum. Arrhæ sunt *sponsalitiæ largitates, quæ actu in sponsalibus traduntur in benevolentiæ signum, & matrimonii securitatem.*

Possunt dari arrhæ ab uno tantùm sponso, cum obligatione, ut si alter recuset adimplere spon-

sponsalia, Arrhas restituat, & ulteriùs earumdem valorem, vel etiam duplum, triplum, aut quadruplum, non ultra, *l. fin. C. de Sponsalibus*. Et tunc Arrha, aut ejus valor restitui debet in conscientia à recusante absque legitima causa; duplum verò, triplum, aut quadruplum non deberi ante sententiam Judicis. Ita Clericatus *cap.* 141. *num.* 6. & 7. *v.num.*3932.

DISSOLVUNTUR SPONSALIA.

Per octo causas.

3939 1. [PEr matrimonium validum cum altera initum; quod quidem, licèt suppositis sponsalibus cùm alia, sit injustùm, & peccaminosum, est validum.]

Matrimonium post sponsalia cum una, contractum cum alia, nedum extranea, verùm etiam consanguinea Sponsæ extra primum gradum, est validum, & sponsalia dissolvuntur; quia talis consanguinea est sponso extranea, nam impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus validis non extenditur ex Trid. ultra primum gradum: *v.n.*4113.

2. (Per mutuam remissionem prioris promissionis) si sponsi sint puberes, minimè, si sint impuberes, *cap. de illis*, & *cap. A nobis*, *de desponsf. impub. v.n.*4115.

3. (Per impedimentum dirimens superveniens.

4. Per enorme crimen unius partis solvuntur sponsalia ex parte innocentis: tale crimen est hæresis, homicidium, furtum grave, fornicatio; & hæc quidem ante sponsalia ex parte sponsæ commissa, si fuerint à sponso ignorata. Imò si sponsa liberè patiatur ab altero tactus impudicos, oscula, & amplexus, potest sponsus resilire: non potest tamen sponsa resilire, etsi eadem sponsus exerceat, nisi fiat in istis valdè enormiter notorius; quia actus illi in sponso non ita redundant in dedecus sponsæ, sicut vice versa redundare solent: *v.n.*2149.

5. Si superveniat notabilis mutatio, quæ ab initio cognita à contrahendis sponsalibus deterruisset, v. gr. odium grave inter sponsos, insignis morum asperitas, periculum valdè probabile, quòd ex matrimonio sint oritura scandala, aut gravia odia inter parentes, aut alios amicos.

6. Si alteruter incidat in morbum, qui solet esse perpetuus, aut valdè diuturnus, ut morbus caducus, gallicus, lepra, &c. aut sponsa mutiletur, aut enormiter deformetur; aut sponsus amissione officii, vel alio modo reddatur ineptus ad rei familiaris sustentationem.

7. Si magna alterius partis debita detegantur, aut sponsa promissam dotem præstare nequeat, vel sponsus cum magno sponsæ incommodo incipiat vagari, aut sine ejus licentia ad longinquas terras proficiscatur; quia tunc meritò censetur juri suo renunciare.

8. Dissolvuntur sponsalia etiam jurata per ingressum alterius in Religionem, aut per votum ingrediendi, aut Ordinis sacri susceptionem.

3940 Quando dictæ causæ sunt manifestæ, possunt sponsalia dissolvi sine authoritate Judicis. Quòd si sponsus cognito suo jure resiliendi, nihilominùs carnaliter cognovit sponsam, censetur tacitè juri suo renunciasse, & sponsalia ratificasse.

3941 Si sponso superveniat nova hereditas, ita ut sponsa sit jam illi inæqualis, non ideò habet jus resiliendi, quia non est deceptus in conditione sponsæ, in qua nulla est facta mutatio. Idem est de sponsa, si ipsi nova superveniat hæreditas.) Hæc ArsdeKin *tom.*2.*pag.*282. ex Busemb. *tr.*6.*c.*1.*de sponsalibus*.

3942 Sufficit ad dissolvenda sponsalia timor exheredationis paternæ. Oris graveolentia vulgò *notabile puzza del fiato*, aut copula carnalis per vim illata sponsæ; Clericatus *c.*141. quia licèt sponsa non peccavit, est tamen facta valdè vilis, & affert sponso notabile dedecus: *v.n.*4115.

3943 Ad Judicem autem Ecclesiasticum spectat cognoscere, an causæ sint legitimæ ad dissolvenda sponsalia. Tales censentur, ubi de malo exitu timetur. Clericatus *cit. num.* 19. *ex cap. Ex his* 10. *de Sponsalibus*. Quia Judex Ecclesiasticus est Judex competens, quando agitur de validitate, aut invaliditate, licèt Laicus sit Judex competens, si agatur de executione. Clericatus *c.*141. *n.*5.

3944 Sponsalia per subsequens matrimonium ualidum dissoluta, probabilius est non esse extincta, sed suspensa, ita ut mortua conjuge, teneatur, qui fidem fregit, ad sponsalia priora, si pars læsa uelit nubere; ait Mastrius *dis.* 20. *num.*82. & Brancatus contra Bonac. & Tancr. ut in simili dicitur de eo, qui contraxit matrimonium cum uoto simplici castitatis.

3945 Qui post sponsalia cum una, contrahit sponsalia cum alia, cum qua insuper habet rem, tenetur ducere primam, & dotare secundam, si hæc erat virgo, aut si non uirgo, eam publicitate dehonestauit; nisi prima charitate mota suis sponsalibus cederet, ut uir secundam duceret. Sanchez *de Matr.*

Matr. lib. 8. disp. 49. Diana *par.* 11. *tr.* 2. *ref.* 70. quia per priora sponsalia vir erat alteri mulieri adstrictus, & secunda mulier per copulam non acquisiuit jus in rem alterius. Est contra Castropal. & Pontium apud Clericatum *cit. num.* 21. qui volunt, quòd teneatur ducere secundam, si hæc erat inscia priorum sponsalium, idque ad reparandum nimium damnum secundæ.

3946 At si moriatur prima, tunc habet locum secunda opinio, quòd ad reparandum damnum teneatur ducere secundam. Quòd si cum hac secunda non habuit rem, non tenetur eam ducere; quia posteriora sponsalia stantibus prioribus fuerunt inualida; & quod ab initio non subsistit, tractu temporis non convalescit, *cap. Placet, de Conver. conjugat.* Clericatus *cit. num.* 22.

3947 Qui post votum simplex castitatis defloraüit puellam sub promissione matrimonii, tenetur ad votùm. Rodr. *in sum. tom.* 1. *c.* 28. *num.* 11. Diana *in sum. ver. Ingredi Religionem num.* 3. contra Leandrum *de matr. tr.* 9. *dis.* 2. *q.* 5. quia hujusmodi promissio, aut sponsalia sunt contra jus à Deo jam acquisitum, adeòque iniqua, & inualida; sicut à pari, qui post promissionem conjugii, aut sponsalia, emittit votum simplex castitatis, tenetur ad sponsalia. Villal. *tr.* 12. *diff.* 12. *num.* 9. Nauar. Sanchez, Filliuc. contra Leandrum *cit. q.* 6. quia votum esset de re alteri promissa, nec Deus acceptat promissionem in præjudicium tertii; ita à fortiori, si votum sit prius, standum est pro voto.

3948 Sponsalia ab initio inualida, & sponsalia ab initio valida, quæ postea mutuo consensu dissolvuntur, in hoc differunt, quòd inualida non pariunt impedimentum publicæ honestatis, benè verò valida; quod impedimentum durat etiam post dissolutionem mutuo consensu factam. Clericatus *c.* 142. *n.* 12. *v. n.* 4115. *& à n.* 4125.

Scotus *in* 4. *d.* 28. *quæst. unic. lit. B. C. & d.* 30. *quæst.* 2. & Mastrius *dis.* 20. *quæst.* 4. Leander *tract.* 9. *dis.* 1. *&* 2. Tancredi *tom.* 1. *de matr. lib.* 1. Tamb. *tom.* 2. *lib.* 8. *tr.* 3. Busemb. & Clericatus *cit.*

CAPUT II.

De Matrimonio secundùm se.

3949 MAtrimonium est contractus, & describitur, quòd *sit Sacramentum inter baptizatos, quo vir, & mulier sibi mutuo legitimè corpora sua tradunt, ad perpetuam vitæ societatem, & remedium concupiscentiæ.*

3950 Hinc ad matrimonium requiritur, 1. Mutuus consensus contrahentium de præsenti, ad differentiam sponsalium, ubi consensus est de futuro; & ideò sponsalia contrahuntur per verba de futuro; *Ducam te in uxorem, ducam te in maritum*, Matrimonium per verba de præsenti: *Duco, seu volo te in uxorem, Duco, seu volo te in maritum.*

2. Requiritur, quòd consensus sit expressus per signa externa sufficientia, siue consistant in verbis, siue in alio signo; & siue fiant immediatè per ipsos contrahentes, siue mediatè per procuratorem.

Si Parochus ex errore linguæ dixit sponso, an vellet ducere fœminam, v. gr. Rosam in maritum, & sponsus affirmauit; validum est Matrimonium; quia (ut supponitur) jam ex circumstantiis apparet, quòd voluntas Sponsi sit ducendi fœminam in uxorem. Gobat. *tom.* 1. *tr.* 10. *n.* 394.

3. Quòd talis consensus sit inter personas non legitimè impeditas. Ex jure positiuo requiritur ætas pubertatis, *de qua in num.* 1979. alioquin erit nullum.

4. Demum requiritur præsentia Parochi, & duorum testium, cum illis verbis: *Ego vos conjungo, &c.* aliàs erit matrimonium clandestinum, & nouo jure Tridentini nullum: *v. n.* 1238. 3933.

3951 *Ministri* hujus sacramenti sunt ipsi contrahentes: *materia*, verò, *& forma* est eorum mutuus consensus, hoc modo, quòd *materia, ex qua, & proxima*, est mutuus consensus externis signis expressus, quatenus habet rationem traditionis corporum; *forma* verò est idem consensus, quatenus habet rationem acceptationis: materia remota sunt ipsa corpora contrahentium.

Effectus hujus Sacramenti est gratia sanctificans, videlicet augmentum gratiæ; unde ipsi contrahentes debent esse in gratia, alioquin peccant mortaliter; quia ponunt obicem gratiæ, quam Sacramentum causaret.

3952 Matrimonium dicitur *ratum*, quando contractus est factus modo explicato, sed non est secuta copula. Dicitur *consumatum*, quando est secuta copula. Unde matrimonium ratum, & consumatum, non differunt essentialiter, & in ratione sacramenti; sed accidentaliter penes copulam secutam, vel non secutam.

3953 Certum est, validum esse matrimoniū, inter absentes per procuratorem initum; *ex c. fin. de Procur. in* 6. quia matrimonium non fuit à Christo semotum à linea contractus, sed contractus ipse fuit eleuatus ad lineam Sacramenti, seu ad causandam gratiam.

In

3954 In procuratoribus non requiritur diversitas sexus, sed possunt esse duo viri, vel duæ mulieres; quia non contrahunt nomine proprio.

Procuratori potest quis dare mandatum consentiendo in eam, quam ipse procurator in uxorem mandantis elegerit. Clericatus *cap.* 142. *num.* 8.

3955 Procurator autem debet adamussim servare tenorem mandati, ita ut si excedat, aut deficiat, invalidum sit matrimonium.

3956 [Quid, si expedito procurationis mandato (ait Clericatus *cit. num.* 9.) mandans revocet consensum, sed Procurator inscius revocationis prædictæ, contrahat matrimonium nomine ejusdem mandantis? Resp. Matrimonium esse nullum; quia in negotiis civilibus valent gesta per Procuratorem revocata, quando revocatio nec Procuratori, nec parti nota est, *l. si mandatum, ff. mandati:* tamen secùs est in matrimonio; & ratio diversitatis est, quia in temporalibus, & merè politicis, Respublica supplere potest consensum contrahentium, non autem in Sacramento matrimonii, de cujus essentia est, ut interveniat verus, & realis consensus conjugis. Tamb. *d. cap.* 4. *§.* 1. *n.* 5. 6. & 7.]

3957 Item, si expedito mandato, antequam procurator contrahat, mandans fiat amens, tutius est asserere, quòd matrimonium sit nullum. Diana *part.* 3. *tr.* 4. *res.* 240. Tamb. *de matr. tract.* 4. *cap.* 4. *à num.* 11. Clericatus *cap.* 142. *num.* 11. quia deficit verus consensus realis. Sermo autem est de vera amentia, minimè de phrænesi ad tempus: hæc namque (ut rectè advertunt relati Doctores) æquiparatur ebrietati, quæ hominem à statu humano non amovet.

3958 Et quamvis Tamb. *cit.* §. 2. cum Castropal. teneant, posse matrimonium contrahi per Epistolam, qua Sponsus scribat sponsæ, *se eam ducere in uxorem*; rectè ait Clericatus *cap.* 142. *num.* 12. hunc modum non esse practicandum: tam quia utriusque consensus præstari debet coram Parocho, & testibus, ad quod non videtur sufficere Epistola; quàm quia hic modus est expositus fraudibus, & falsitati. Ita ille.

DE TRIBUS BONIS MATRIMONII.

3959 Fines primarii, seù *bona* ad substantiam matrimonii ex institutione Christi requisita, sunt tria, videlicet, *Sacramentum*, *fides*, & *proles:* adeòque, ut quis validè contrahat, necesse est, ut saltem implicitè intendat se obligare ad indissolubilitatem, seu perpetuitatem, ad fidem servandam conjugi, & ad prolem studiosè non impediendam per media illicita, sed gratanter eam acceptandam, ac Religiosè educandam, si eueniat; ita ut, si omnem, aut unam tantùm obligationem ex prædictis tribus positiuè excludat, v. gr. si positiuè habeat animum non se obligandi ad fidem servandam, aut ad bonum prolis, etiam per intentionem mente retentam, inualidum sit matrimonium ex defectu consensus, qui est de substantia contractus. Scotus *in* 4. *d.* 31. *quæst. unic. §. Ad quæstionem, litt. A. & E. v. num.* 4250.

3960 Si verò quis, dum matrimonium contraxit, habuit intentionem saltem implicitam se obligandi ad præfata tria bona, sed simul habuit animum talem promissionem, & obligationem non seruandi, mortaliter peccauit, sed validum est matrimonium. Exemplum: Puella parturientium doloribus exterrita, quando matrimonium contraxit, habuit saltem implicitè animum se obligandi ad bonum prolis, sed simul habuit intentionem hujusmodi obligationem non exequendi, sed impediendi; & in effectu studiosè sumpsit medicinam sterilitatis inductiuam: peccauit quidem, sed validum est matrimonium. Scotus *cit. & dist.* 30. *quæst.* 2. *art.* 2. D. Bonauent. *in* 4. *d.* 31. *art.* 1. *quæst.* 3. D. Thomas *in* 4. *d.* 31. *quæst.* 1. *art.* 3. Tancredi *tom.* 1. *lib.* 2. *disp.* 29. *à num.* 3. *ad* 7. Tamb. *lib.* 8. *de matrim. tr.* 4. *c.* 2. *§.* 3. & *c.* 5. §. 8. Busemb. *lib.* 6. *tr.* 6. *c.* 2. *dub.* 1. *n.* 5. & *com.*

3961 Ratio est, quia intentio se obligandi ad substantialia contractus, se tenet ex parte actus primi, & inde est de essentia contractus; intentio verò obligationem exequendi, sicut & ipsa executio, se tenet ex parte actus secundi; actus autem secundus accidit actui primo, & ideò ejus defectus non tollit, sed stat cum substantia contractus, ut in simili dixi de juramento, & voto *n.* 1561.

3962 Hac ratione plures Sancti validum matrimonium injerunt, & illibatam castitatem seruauerunt, quoniam mutuum dominium corporum separari potest ab usu; pro quo omninò lege Scotum *in* 4. *d.* 30. *q.* 2. *lit. D.* ubi satis doctè ostendit, quo pacto validum fuerit matrimonium B. Virginis cum S. Joseph, & inuiolatum castitatis votum remanserit.

CAPUT III.

De consensu conditionato.

3963 Certum est ex dictis, conditiones contra tria bona matrimonii irritare matrimonium; quia destruunt ejus substantiam, sine qua consistere non potest.

Unde matrimonium, 1. Sub hac conditione: *Contraho tecum, donec aliam pulchriorem reperiam;* quia est contra bonum Sacramenti, 2. *Contraho tecum, si te adulterandam tradideris;* quia est contra bonum fidei, 3. *Contraho tecum, si vitabis generare, vel educare prolem;* quia est contra bonum prolis. Clericatus *cap.*142.*n.*16. Adeòque sermo est de aliis conditionibus. Pro quibus.

3964 Matrimonium contractum sub conditione de præsenti, vel præterito, *Tecum contraho, si prædium, quod mibi dixisti, habes; si officium à Rege habuisti*, non suspendit consensum, quia vel ita est, vel non est; si ita est, contractus est validus; si non, invalidus. Item non suspendit consensum conditio de futuro necessario, v. gr. *Te duco, si cras sol orietur*, vel de futuro contingenti certè futuro, v.gr. *Si Antichristus nascetur;* quia æquivalet necessario.

3965 Validum est matrimonium contractum sub conditione de futuro contingenti turpi, quæ non sit contra substantiam, seu tria bona matrimonii; v. gr. *Duco te, si prædium alienum, quod invito domino detines, non restituas*. Vel sub conditione impossibili; quia hæ conditiones habentur pro non adjectis, *ex cap. final. de condit. appos.*

3966 Matrimonium initum sub conditione de futuro contingenti honesto; v. gr. *Te duco, si tuus pater consenserit, dotaverit, &c.* est validum posita conditione. Sed conditione purificata, probabilius est, quòd requiratur novus consensus absolutus coram Parocho; quia prior, licèt fuerit per verba de præsenti, cum fuerit conditionatus, fuit imperfectus, ac proinde habet rationem sponsalium. Ita Tamburin. *tom.* 2. *pag.*144. *num.* 5. cum Diana contra Sanchez, Lugo, & alios, qui non requirunt novum consensum, ac proinde tenent, quòd prior consensus conditionatus fieri debeat coram Parocho, & testibus, quia habet rationem matrimonii: *v. num.*3055.

3967 Hæc tamen sint dicta pro intelligentia valoris matrimonii: cæterùm in praxi nullo pacto conditiones sunt à Parocho permittendæ; quòd si aliqua sit conditio purificanda, expectare faciat, & ea purificata, per consensum absolutum contrahant.

CAPUT IV.

De solemnitatibus Matrimonii.

3968 Solemnitates Matrimonii aliæ sunt substantiales, sine quibus invalidum redditur matrimonium; talis ex jure Trid. est præsentia Parochi, & duorum testium. Aliæ accidentales, sine quibus validum est, sed illicitum Matrimonium; tales sunt denunciationes, & benedictio.

DENUNCIATIONES.

3969 Faciendæ sunt à Parocho, vel ab alio de commissione Parochi, in Parochia utriusque contrahentis, tribus diebus festivis, sed non immediatis, putà tribus Dominicis: posse tamen tribus diebus festivis immediatis, v. gr. tribus festis Paschatis, tenent plures; sed praxis est de mediatis.

3970 Possunt fieri intra Missarum solemnia, vel tempore concionis, aut alio tempore.

3971 Denunciationes obligationem sub mortali inducunt, ut qui scit impedimentum aliquod, teneatur illud revelare, etiam si sciat sub secreto naturali, aut sit occultum; ut *in tom.* 2. *num.* 61. excepto Secreto Sacramentali.

3972 Qui post factas denunciationes, intra quatuor menses matrimonium non contraxit, non potest contrahere, nisi nouas denunciationes præmittat arbitrio Episcopi. Ex declar. Cardin. Fenech. *de debito*; quia intra tam longum tempus, potuit impedimentum aliquod, maximè affinitatis, de nouo contrahi.

3973 Denunciationes omittere sine dispensatione Episcopi, est mortale, nisi omittatur sola tertia denunciatio, in casu, quòd nullum sit periculum.

3974 Causæ, ob quas possunt Ordinarii dispensare, ad duo genera reducuntur, 1. Si adsit probabilis suspicio, ne matrimonium malitiosè impediatur. Ex Trident. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform.* 2. Si immineat grave periculum animæ, corporis, vel famæ ipsorum contrahentium. Clericatus *cap.* 144. *num.* 4. *qui subdit*.

[In specie autem à Canonistis solent notari sequentes causæ; videlicet. Primò, inæqualitas contrahentium, ubi nobilis ducit ignobilem, dives pauperem, senex juvenem. Si concubinarius in articulo mortis velit

lit in uxorem ducere concubinam ad legitimandam prolem; quo casu solus Parochus dispensare potest, si tempus non permittat accessum ad Episcopum, vel Vicarium. Tertiò, si puella sit sub tutore, qui malitiosè differat ejus matrimonium. Quartò, si puella deflorata fuerit à sponso, quem timor sit, si differatur, eam ampliùs non esse ducturum. Quintò, si immineat tempus Adventus, vel Quadragesimæ, dummodò malitiosè ei approximatum non extiterit. Sextò, si matrimonium contrahendum sit inter Magnates, de quorum nullo impedimento satis manifestè constat.]

3975 Quando autem Ordinarius denunciationes dispensat, debet examinare extrajudicialiter duos testes.

3976 Ad impediendum matrimonium sufficit unus testis etiam ex auditu, qui impedimentum, aut ejus suspicionem denunciet; debet tamen testimonium esse juratum, quamvis secretum. Et tunc ordinarius debet supersedere, & interim debitas diligentias pro veritate adhibere.

BENEDICTIO SACRAMENTALIS.

3977 Suscipitur à sponsis post primum matrimonium ratum, ante consumationem.

Eam omittere sine causa, per se non est mortale, sed veniale, secluso contemptu. Clericatus *cit. cum com.* quia benedictio est quid solùm Sacramentale, nec de ejus obligatione constat.

In secundis nuptiis non suscipitur benedictio; si unus ex sponsis benedictionem susceperat. Sed rectè addit Clericatus servandam esse consuetudinem.

3978 Tempore Adventus, Quadragesimæ, & interdicti localis generalis, conjuges non sunt benedicendi: *v. num.* 4410.

3979 Denique Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. decernit [Quòd si quis Parochus, vel alius Sacerdos, sive Regularis, sive sæcularis, etiam si id sibi ex privilegio, vel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius Parochiæ Sponsos, sine illorum Parochi licentia, matrimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit; ipso jure tandiu suspensus maneat, quamdiu ab ordinario ejus Parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absolvatur.]

Unde à dicta suspensione non potest nisi ab Episcopo absolvi.

Si Sacerdos de licentia Parochi alienum Parochianum benedicat, aut ejus matrimonio assistat, ipse Sacerdos, & non Parochus suspensionem incurrit. Clericatus *cap.* 123 *n.* 154. quia Conc. Trid. in assistentem suspensionem infligit.

CAPUT V.

De Impedimentis Matrimonii.

3980 Impedimenta sunt duplicis generis, videlicet *Impedientia* tantùm, & *Dirimentia*. Priora matrimonium illicitum reddunt, non invalidum. Posteriora verò illicitum, & invalidum.

IMPEDIENTIA SEX.

3981 *Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriarum.*
Atque catechismus, crimen, sponsalia, votum.
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

1. *Ecclesiæ vetitum*, est prohibitio Episcopi, aut Parochi, 2. *Tempus feriarum*, de quo in *num.* 2937. 3. *Catechismus*. Jure antiquo inter baptizandum, & eum tenentem, seu pro e respondentem in instructione fidei ante januam Ecclesiæ, oriebatur quædam spiritualis imperfecta cognatio; sed hodie hoc impedimentum est sublatum, per Trid. *sess.* 24. *c.* 2. *v. num.* 3003.

4. *Sponsalia* contracta cum una impediunt matrimonium cum alia, nisi priùs ritè sint dissoluta.

5. *Votum* simplex castitatis impedit matrimonium; & qui cum eo contrahit, peccat, & impeditur à petitione debiti: *ut infrà à num.* 4264. de Imped. actus conjugalis ex voto. Et licèt dispensetur ad petendum debitum, mortua uxore, semper remanet allatum impedimentum in ordine ad aliam; nam votum per subsequens matrimonium suspenditur, non extinguitur.

6. *Crimen*: crimina impedientia sunt septem.

Incestus, raptus sponsæ, mors mulieris,
Susceptio propriæ sobolis, mors presbyteralis,
Vel si pœniteat solemniter, aut Monialem
Accipiat, prohibent hæc conjugium sociandum.

Incestuosi cum consanguineis conjugis, aut cum propriis, non solùm contrahunt impedimentum dirimens cum illis personis, erga quas orta est affinitas ex copula; sed etiam (si incestus sit publicus) in pœnam impediuntur nubere cum omni alia persona mundi: *sic Rapiens sponsam* alienam, nec cum ea, nec cum alia licitè contrahere potest: *Occidens propriam*

priam uxorem, impeditur ducere aliam. *Suscipiens in Baptismo*, *aut confirmatione propriam prolem* malo animo ad finem contrahendi cognationem spiritualem cum propria uxore, & sic eam privandi jure petendi debitum, in pœnam, mortua uxore, non potest licitè aliam ducere. *Homicida Sacerdotis* in foro contentioso convictus impeditur à nubendo. *Pœnitentia publica*, impedit, dum durat. *Qui scienter cum Moniali professa matrimonium contrahit*, nedum invalidè cum ea contrahit, sed etiam in pœnam delicti impeditur à nubendo cum omni alia muliere.

3982 Ad hæc impedimenta criminum potest Episcopus dispensare. At communis opinio est, ea esse per non usum sublata, ac proinde dispensatione non indigere, nec cum iis contrahentes peccare mortaliter. Busemb. *lib.6. tr.6. c.3. dub.1.* Leander *de matr. tr. 9. disp. 23. q. 12. q. 2.* Sanch. Coninch. & alii apud Mastrium *dis.25. qu.5. art.1.*

3983 Quoad quatuor impedimenta, quæ hodie sunt in usu,

Vetitum, Tempus feriarum, sponsalia, votum,

Potest Episcopus dispensare in 1. Si prohibitio sit ab ipso, aut Parocho sibi inferiori, & in 2. Modo dicto *in num.* 2937. Non potest in sponsalibus, quia esset in præjudicium alterius sponsi. Nec in voto absoluto, & perfecto castitatis, aut Religionis, quia est reservatum Pontifici.

QUÆRES I.

3984 *Puella vovit Religionem, & Virginitatem, at ob defectum dotis Monasterium non reperiit: An possit nubere?*

RESp. vel vovit Virginitatem, seu castitatem dependenter à Religione, vel independenter: Si independenter, non potest nubere, sed tenetur ad Castitatem: Si dependenter, potest nubere, & non tenetur ad Castitatem; hujusmodi est, 1. Si vovit Religionem, ut faciliùs castitatem servaret, 2. Si ita vovit castitatem, ut illam non vovisset, si non sperasset se recipiendam in Religionem, & ibi perseveraturam; tunc, inquam, cadente voto Religionis, cadit votum castitatis.

3985 In dubio, an votum castitatis sit dependens à voto Religionis, standum est pro libertate, quòd sit dependens; juxta dicta de voto *num.*1902. Gobat. *tom.3. de Voto n.*304.

QUÆRES II.

3986 *Juvenis vehementer carne vexatus, & frequenter cadens, quamvis adverterit nuptias sibi utiliores, votum castitatis emisit, quod sæpè violat: An hoc votum sit validum?*

CAsum proponit Gobat *tom. 3. de voto à num.*268.

Esse invalidum, tenent Bonac. *tom. 2. d.4. q.2. p.1. n.26.* Gobat *cit.* & apud ipsum Ledesma, Homobonus, Trullench, & alii nonnulli. Idem dicunt de voto Religionis, non nubendi, &c. quia in his circumstantiis votum non est de meliori bono: *v. num.* 1816.

Hanc opinionem firmare conatur Gobat aliis duobus casibus.

PRIMUS.

3987 *An conjugatus impeditus à petitione debiti ob votum, aut incestum, aut cognationem spiritualem, possit petere, quoties vehementibus carnis stimulis agitatur, ne exponatur periculo labendi in peccata luxuriæ?*

AD quod licèt communior sententia neget, affirmat *Quintanadvenas*; quia sicut votum, sic ejus observatio esse debet de meliori bono; unde licèt in principio fuerit validum, cessat obligare, quoties observatio non est de meliori bono; & lex humana non est crudelis, nec est vinculum iniquitatis; Unde tunc nec lex, nec votum obligat; quia observatio voti est cum periculo proximo labendi in peccata luxuriæ ab intrinseco malæ; non observatio verò, videlicet petitio debiti, non est ab intrinseco mala, sed ab extrinseco, ex voto, aut lege humana; adeòque tunc observatio non est de meliori bono, sed è contra.

3988 Tum quia conjux (ait Gobat) impeditus voto castitatis, aut incestu cum consanguinea suæ uxoris, licitè petit ab hac debitū, quando videt periculum incontinentię illius; ita quando videt proprium. Quā sententiam tenet *Quintanadvenas*, etiam si faciliter dispensatio obtineri posset; quia fundatur in hoc quòd tunc cessat obligare lex, aut votum.

3989 Cæterùm hæc sententia non est practicanda, nisi in casu, quòd non possit tunc dispensatio ad petendum obtineri, & periculum sit in mora; tunc solùm habere potest locum Epikeja.

SECUNDUS.

3990 *An conjugatus possit vovere se non petiturum debitum, & postea concumbere in eodem lecto?*

REspondent Stephan. à S.Paulo, & Franc. Bonæ spei, apud Gobat. *cit.* *Tale votum valere solùm pro ea parte, qua vovens potest licitè vitare occasiones proximas illud infringentes; nam*

qui

qui vovit unum, vovit virtualiter alterum, utpotè ab eo inseparabile. Unde si ille cognoscat, cubitum in eodem lecto esse sibi periculum proximum labendi in peccata luxuriæ, si non petat; & non posse licitè non concumbere, quia conjux non consentit, sed vult concumbere; tunc votum pro ea parte est nullum, sicut votum de non concubendo; adeòque tunc votum de non petendo debitum non obligat; quia à debiti petitione sine peccato abstinere non posset; tunc namque vel deberet negare cubitum in eodem lecto, quod sine peccato negare non potest, conjuge illum volente; sicut sine peccato redditionem debiti negare non potest conjuge illam volente: vel deberet concumbere, & sic se exponere periculo proximo labendi in peccata luxuriæ, quod pariter sine peccato facere non posset.

Ita ferè discurrunt.

QUOAD CASUM AUTEM PRINCIPALEM DE JUVENE.

3991 Communior sententia docet, votum castitatis, Religionis, non nubendi, ab eo sub allatis circumstantiis emissum esse validum. Leander *de voto tr.1. d.13. qu.6.* Suarez, & alii; *quia tota illa difficultas provenit ex sola dispositione subjecti, cooperante libera voluntate ejus*; minimè ex parte materiæ voti; *fidelis autem Deus est* (ait Apost. ad Cor. 10.) *qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis; sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere*. Et eidem Apost. roganti, à vehementibus stimulis carnis liberari, non indulsit Deus, sed respondit, 2. ad Cor. 12. *Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur*.

3992 Quod si ita non esset, nulla esset professio emissa ab eo, qui erat tentationibus vehementer vexatus: Et obligare desineret, si talis vexatio de novo contingeret Religioso ita disposito, ut sub ea professionem non emisisset; & sic spoliarentur Religiosorum claustra; quod nemo dicit.

3993 Talis igitur difficultas dat causam ad dispensationem petendam.

3994 Gobat. autem addit, aliam opinionem non esse spernendam; & propterea (ait) si juveni illi offerretur matrimonium, quod recusare non posset, sine prudenti timore se aliud aptum brevi non reperturum, illud non denegarem sine dispensatione, dummodò contraheret cum animo illam quam primùm petendi, saltem ad cautelam. Ita Gobat. *cit.*

IMPEDIMENTA DIRIMENTIA.

3995 Ante Trid. erant duodecim. Trid. addidit alia duo, & sunt *Raptus, & Absentia Parochi & duorum testium*; adeòque modò sunt quatuordecim his expressa versibus:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si fortè coire nequibis,
Si Parochi, & duplicis desit præsentia testis,
Raptave sit mulier, nec parti reddita tuta.
Hæc facienda vetant, connubia facta retractant: v. num.2358.

3996 Quinque sunt inducta jure naturæ, & sunt, *Error, impotentia perpetua, consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ*, putà matris cum filio, patris cum filia, *vis, & ligamen*, quæ sunt indispensabilia, & locum habent in matrimoniis infidelium. Reliqua sunt inducta jure Ecclesiastico, adeòque sunt dispensabilia à summo Pontifice, & locum non habent in matrimoniis infidelium; quia jurisdictioni Ecclesiæ, ejusque legibus non subjiciuntur: *v. de Imped. Cognat. n.4042.*

I. ERROR.

3997 Est duplex: *In substantia personæ, & in qualitate personæ. In substantia personæ*, cum quis putans ducere unam, ducit aliam, v. gr. putans ducere Catharinam, ducit Rosaliam. *In qualitate personæ*, cum quis ducit eam personam, quam putat, sed non sub ea qualitate, quam eam putat habere: v. gr. putans ducere Catharinam Virginem, pulchram, divitem, &c. ducit, Catharinam non Virginem, deformem, pauperem, &c.

3998 Uterque error potest esse antecedens, aut concomitans. *Antecedens* est ille, qui dat causam contractui, itaut eo non habito contractus non fieret. *Concomitans* est ille, qui conjungitur cum contractu; videlicet habetur, quando fit contractus, sed non est causa ejus, ita ut, si error non esset, adhuc contractus fieret: *v. tom. 2. à num. 375.*

3999 *Error in substantia personæ*, sive antecedens, sive concomitans, invincibilis, aut vincibilis, jure naturæ dirimit matrimonium; qui aufert consensum circa rationem substantialem per se requisitam ad matrimonium; tollit enim voluntarium, & libertatem, cum *nil volitum, quin præcognitum*.

4000 *Error in qualitate personæ*, sive antecedens, sive concomitans (qualitate servitutis excepta) non dirimit matrimonium; quia non facit illud involuntarium simpliciter,

ter, sed solùm secundum quid ratione qualitatis, quæ per accidens se habet ad essentiam matrimonii, cujus per se objectum, & materia est substantia corporis, seu personæ, quæ mutuo traditur.

4001 In duplici autem casu error qualitatis potest esse per accidens dirimens, 1. Si qualitas, in qua erratur, fuit apposita in contractu per modum conditionis; v. gr. *duco te, si es virgo;* tunc enim matrimonium est nullum ex defectu consensus, quia consensus non fuit absolutus circa personam, sed conditionatus: *v. num.* 3964. 2. Quando error qualitatis redundat in errorem personæ; quod tunc evenit, quando qualitas, in qua erratur, est talis, ut designet individuam personam.

4002 *Exemplum*: Petrus videns duas sorores, unam indutam veste alba, alteram rubra, intendit, & convenit cum earum patre ducere illam, quam vidit tunc indutam veste alba; Pater autem, quando faciendus est contractus, substituit alteram, eam induendo veste alba, cum quo errore Petrus cum ea contrahit: tunc matrimonium est invalidum, quia qualitas illa, in qua errat, stante circumstantia, qua Petrus videns duas, elegit unam, per eam qualitatem designatam, refunditur in substantiam personæ.

4003 E contra: Petrus videns determinatam puellam, audiens eam esse filiam Pauli nobilis, cum sit Joannis ignobilis, cum eo errore contrahit: tunc matrimonium est validum; quia qualitas, in qua erratur, non redundat in substantiam personæ; quoniam revera contraxit cum determinata persona, cum qua intendebat contrahere.

Resolvuntur Casus.

QUÆRES I.

4004 *Petrus petiit à Paulo suam tertiam filiam, quam audivit esse pulchram; Paulus id recusavit, dicens daturum primogenitam, cui prius nubere conveniebat; hinc Petrus requisivit, ut eam ostenderet cuidam suo familiari fide digno, qui de ejus pulchritudine referret: Paulus dicto familiari ostendit non primogenitam deformem, sed secundam pulchram, & facta relatione de pulchritudine, Petrus artificio Pauli sub vespertinis horis, ad lumen candelæ, contraxit per verba de præsenti cum primogenita, quam Paulus obtulit, sed non ostendit. An Matr. sit validum?*

REsp. matrimonium esse invalidum. Tamb. *lib.8. de matr. tr.1. cap.2. §.2. num.* contra Sanchez; quia error redundat in substantiam personæ; nam Petrus occasione pulchritudinis relatæ ab amico, suam intentionem, & consensum determinavit, non ad personam, quam obtulit pater, sed ad personam, quam vidit amicus.

QUÆRES II.

4005 *Paulus habens duas filias, obtulit unam Petro, cui volenti videre pulchritudinem, ostendit filiam pulchram, at Petrus non advertens ad eam, quam vidit, vel quia per procuratorem, vel quia ad lumen candelæ, contraxit cum alia, quam non vidit. An matrimonium sit validum?*

REsp. Matrimonium esse invalidum, eadem ratione.

Contra Tancr. *de matr. lib.7. dis.18. num.18.* qui distinguit.

4006 Si verò Petrus petiit à Paulo primogenitam, & Paulus Petro pulchritudinem videre volenti ostendit aliam pulchram, tunc matrimonium cum primogenita est validum; quia jam consensit in personam. Vide discrimen inter hos casus primogenitæ oblatæ, & petitæ. In primo enim Petrus vult personam pulchram, quam ex errore putat primogenitam, & ita contrahendo cum primogenita, errat in persona. In secundo vult personam primogenitam, quam ex errore putat pulchram, & ita contrahendo cum primogenita, non errat in persona, sed in qualitate, & ideò in 1. casu invalidum est matrimonium, validum in 2.

QUÆRES III.

4007 *Paulus habens duas filias, obtulit unam ex illis indeterminatè Petro, cui pulchritudinem videre volenti ostendit aliam tertiam puellam pulchram non suam filiam: at Petrus non advertens ad eam, quam vidit, contraxit cum una ex filiis Pauli, quam non vidit. An Matrimonium sit validum?*

REsp. Esse validum. Tancr. *cit. num.*18. quia consensus jam erat determinatus in unam ex filiis Pauli, qui per ostensionem tertiæ puellæ non fuit distractus à substantia personæ, sed à qualitate; non inquam à substantia personæ, quia hæc fuit satis determinata ex hoc, quòd fuit determinatus pater.

QUÆRES IV.

4008 *Plebejus quidam Panormum petens, se finxit nepotem magni Ducis Hetruriæ, qua fictione seduxit puellam nobilem ad contrahendum cum eo: An matr. sit validum?*

REsp. Matrimonium esse invalidū. Tamb. *lib.8. tr.1. c.2. §.2. num.4.* Quia talis puella attentis circumstantiis, non alia via cognovit illum, nisi sub consideratione, quòd fuerit nepos magni Ducis, adeòque consensit directè in qualitatem, indirectè in personam, ad cu-

cujus novam notitiam venit mediante nova notitia qualitatis; quando autem consensus contrahentis directè tendit in qualitatem, indirectè in personam præsentem, itaut contrahens veniat in notitiam novam personæ mediante nova notitia qualitatis, tunc error qualitatis redundat in errorem personæ. Sicut è converso, quando consensus contrahentis tendit directè in personam præsentem, & indirectè in qualitatem, tunc non redundat in errorem personæ; ut exemplificatum est in *n.* 4003.

4009 Hinc (ut benè ponderat Tamb. *cit.*) intentio contrahentis dupliciter potest se habere. 1. Ut sit sensus: *Volo hunc, quem puto esse nepotem magni Ducis*. 2. Ut sit sensus: *Volo nepotem magni Ducis, quem puto esse hunc*. 1. Modo error est in qualitate. 2. Modo error qualitatis redundat in substantiam. In nostro casu consensus puellæ nobilis non fuit in hunc præsentem, quem putabat esse nepotem magni Ducis; sed fuit in verum nepotem magni Ducis, quem putabat esse hunc.

QUÆRES V.

4010 *Alia puella nobilis cognoscebat Joannem, quem sæpè viderat, deindè putans eum nepotem magni Ducis, ex eo errore ducta, matrimonium contraxit. An validè?*

Resp. matrimonium esse validum. Tancr. *cit.n.*17. quia reverà contraxit cum persona, quam cognoverat, & intendebat; nova autem notitia falsa est qualitatis.

4011 Vide discrimen inter hunc, & priorem casum; nam in illo cognitio qualitatis traxit in cognitionem personæ, & in eam sic apprehensam voluntas suum consensum direxit; quæ cum non sit talis, error est personæ. In hoc verò cum persona sit priùs cognita, cognitio qualitatis non traxit ad novam notitiam personæ; adeòque error est solius qualitatis.

QUÆRES VI.

4012 *Petrus volens contrahere cum Catharina ex errore contrahit cum Rosa, hunc expressè eliciens actum*; Ducerem hanc, etiam si scirem, hanc non esse Catharinam. *An matr. sit validum.*

Resp. matrim. esse invalidum. Tancr. *cit. n.* 3. quia consensus debet esse de præsenti. Unde validum esset, si diceret: *Duco te, quamvis non sis Catharina*.

QUÆRES VII.

4013 *Paulus duas habet filias, dictas unam Catharinam, alteram Rosam. Petrus cognoscens utramque quoad personas, errans tamen quoad nomen, petiit à Paulo Rosam, putans petere personam, quæ reverà vocatur Catharina. Paulus autem ignorans errorem Petri quoad nomen, ex dolo, dum fieri debebat contractus, præsentavit Catharinam, cum qua Petrus contraxit. An matr. sit validum?*

Resp. matr. esse validum. Tancr. *cit. nu.* 9. quia quando constat de persona, error nominis est accidentalis. Et dolus Pauli est solùm mentalis; nam illa præsentatio externa Catharinæ est conformis intentioni Petri contrahentis.

QUÆRES VIII.

4014 *Puella convenit cum Paulo habente plures filios, nubere cum suo primogenito, postquam conventionem moritur is primogenitus, puella ignorante, & remanet primogenitus alius frater, cum quo puella contrahit. An matr. sit validum?*

Resp. matr. esse invalidum. Tanc. *cit. nu.* 14. quia qualitas primogeniti, pro qua facta fuit conventio, designavit tunc personam individuam verè talem, sed distinctam; unde contrahens cum novo primogenito ignorans mutationem personæ, contrahit cum errore personæ.

QUÆRES IX.

4015 *Unus ex filiis Pauli fingit se esse unigenitum, quo errore ducta puella cum eo contrahit. Alter verò ex filiis ejusdem Pauli fingit alteri puellæ se esse primogenitum, cum sit secundus. Quid.*

Resp. validum esse matrimonium in 1. casu, invalidum in 2. Tancr. *cit. num.* 19. quia in 1. cum non erretur in filiatione, sed in ratione unigeniti, non erratur in persona, sed in qualitate. In 2. qualitas primogeniti designat personam individuam ab illo distinctam.

2. CONDITIO,

4016 Scilicet servilis unius personæ ignorata ab altero libero, dirimit matrimonium, ex *cap. Si quis liber* Sive ignorantia sit antec. sive concomitans, sive invincibilis, sive vincibilis, ut in *num.* 3998.

Nomine *servi*, non veniunt famuli, qui alicui ob mercedem inserviunt. Nec Coloni originarii, vel ascitii, sunt propriè servi, sed mancipia justo bello capta, licèt aliis vendita, seu illi servi, quos potest dominus vendere, hi sunt verè servi. Christiani autem à Christianis belli justi capti, ex præscripta consuetudine non sunt servi, sed solùm detinentur, vulgò *prigioni di guerra*.

4017 Validum est matrimonium liberi cum *libertina*; cum ea scilicet, quæ modo est libera, sed anteà fuit serva; quia non servitus præteri-

terita, sed præsens ignorata dirimit.

4018 *Serva ignorans suam servitutem*, si bona fide contrahat cum libero pariter ignorante, invalidè contrahit; quia ex jure servitus præsens ignorata à libero matrimonium dirimit; unde bona fides solùm eam excusat à mortali.

4019 *Serva*, *quæ scit suam servitutem*, ignorat tamen eam esse impedimentum dirimens, ac proindè suam servitutem non manifestans libero illam ignoranti, cum eo contrahit, invalidè contrahit.

Ratio est, quia licèt ignorantiæ culpæ, aut pœnæ, excuset à culpa, aut pœna, ignorantia formæ non excusat ab invaliditate actus, si forma deficiat; quoniam forma est de essentia actus. Impedimentum autem dirimens non est pœna, sed se tenet ex parte formæ contractus; cum enim matrimonium sit contractus civilis, potest Legislator, & Princeps Ecclesiæ pro bono regimine Reipublicæ Christianæ aliquid addere, aut præscribere, quod se teneat ex parte formæ contractus, ita ut ejus defectus irritum reddat contractum; uti pariter potest Princeps quoad alios contractus civiles in suo Regno: hinc ignorantia impedimenti dirimentis non excusat ab invaliditate contractus matrimonii, quia impedimentum dirimens non est pœna, sed defectus solemnitatis, seu conditionis irritantis se tenentis ex parte formæ contractus.

4020 *Servus*, *vel serva*, cum libera, vel libero validè contrahunt nolente domino. Scotus *in* 4. *dist.* 36. *q.* 1. *litt.* E, quia servus *habet aliquid juris in corpore suo; non enim privavit se quacumque libertate*, *& ad quoscumque actus*, *& pro quanto corpus ejus est suum*, *potest commutare cum alio; quia si alius*, *sive servus*, *sive liber*, *velit esse contentus illa modica potestate*, *sive ad modicum usum*, *quem scit eum posse dare*, *benè potest sibi ipsi præjudicare*, *& tenet commutatio*. Et infrà *lit. F*, *& sicut contrahunt*, *ita tenentur posteà reddere debitum*, *pro quanto scilicet illi actus non impediunt à servitiis consuetis*.

4021 Peccant tamen mortaliter, si licentiam non petant, nisi aliàs probabiliter timeant, quòd impedirentur. Quòd si licentiam non obtineant, tunc possunt validè, & licitè contrahere; quia dominus non potest sine mortali matrimonium servis, nec ejus rationabilem, & moderatum usum prohibere.

4022 *Servus conjugatus*, jussus simul ab uxore ad reddendum debitum, & à domino ad aliquod negotium peragendum; si nupsit de consensu domini, tenetur potiùs satisfacere uxori, reddendo debitum; si verò nupsit invito domino, tenetur potiùs satisfacere domino. Diana *par.* 7. *tr.* 7. *ref.* 38. Ratio pro utroque casu habetur ex Scoto *cit. lit.* E, *&* F. Pro primo, quia dominus, dum consensit, cessit juri suo utendi servo in simili casu. Pro secundo; quia servi *per actus proprios sine voluntate dominorum non potuerunt se facere liberiores*, *nec se à jure dominorum suorum magis eximere*, *quàm prius*.

4023 Eadem ratione peccat mortaliter dominus, si vendat, aut mittat servum in partes remotas, quò non potest uxor eum sequi, si matrimonium sit factum de voluntate domini. Non peccat autem, si servus contraxit sine consensu domini, & domino urgeat gravis necessitas mittendi, aut vendendi servum ad partes remotas; solùm, si nulla urgeat necessitas, peccat mortaliter, non contra justitiam, sed charitatem, quæ tamen non obligat cum notabili detrimento.

4024 Serva, si contrahat cum libero ignorante, opera domini, aut saltem sciente, & tacente domino, fit libera ex jure in pœnam delicti, & favorem matrimonii; unde matrimonium est validum. Item serva fit libera, si ducatur in uxorem à domino, & è converso de servo. Insuper, si vir solutus, & nullo alio impedimento ligatus, qui videlicet non sit in sacris, habuit ancillam in concubinam usque ad mortem; tunc si nihil de ancilla, & filiis ex ipsa habitis dixit, manent liberi ex jure, ad quod requiruntur duo, nempè quòd turpis usus ancillæ non fuerit ante mortem dimissus; & quòd filii non sint nati ex concubitu damnato, videlicet ex adulterio, aut sacrilegio, sed ex soluto cum soluta, ita ut dominus servam ducere potuisset in uxorem, si voluisset.

4025 *Servus*, *qui contraxit cum serva ex errore*, putans esse liberam, validè contraxit. Scotus *in* 4. *dist.* 36. *q.* 1. *litt.* F, nam *error conditionis pejoris impedit contractum*, *quia impedit commutantem recipere tantum*, *pro quanto intendit commutare; sed ignorantia melioris conditionis*, *vel æqualis*, *non impedit propter contrariam rationem*.

4026 Hac ratione, liber, qui contraxit cum libera ex errore, putans eam esse servam, validè contraxit. Scotus *cit.* quia non invenit eam deterioris conditionis.

4027 *Conjuges*, *qui validè contraxerunt*, ob servitutem ignoratam à libero, detecta servitute, si velint in matrimonio permanere, possunt illud ratificare per novum consensum; alioquin debent tam à petendo, quàm à reddendo debito abstinere, quia aliàs

aliis omnis copula erit fornicaria : *v. num.* 4246.

De hac materia fusè agunt Dian. *par.7. tr.7.* Tancred. *tom.2. lib.7. à disp.19. ad* 24. Leander *tr. 9. disp.11.*

3. VOTUM

4028 Solemne castitatis, emissum in Religione approbata, aut in susceptione Ordinis sacri, dirimit matrimonium. Similiter votum simplex castitatis Patrum Societatis, quod emitti solet elapso biennio, dirimit, ex motu proprio Greg.XIII. Vide infrà de Ordine sacro *à num.*4064.

4. COGNATIO

4029 Est triplex, naturalis, spiritualis, & legalis.

COGNATIO LEGALIS

4030 Est propinquitas personarum ex perfecta adoptione proveniens: *Adoptio* est personæ extraneæ in filium, aut in filiam, legitima assumptio. Quæ fieri debet auctoritate publica, seu magistratus.

4031 Ejus sunt tres species, quæ matrimonium dirimunt. 1. In linea recta inter ipsum adoptantem, & adoptatum, hujusque solos filios carnales descendentes usque ad quartum gradum, qui tamen non reperiuntur emancipati, sed sub potestate ipsius adoptati, quando fit adoptio. 2. In linea collaterali inter ipsum adoptatum, & solos filios carnales adoptantis; qui pariter sunt in potestate adoptantis tempore adoptionis, & non ultrà. 3. Inter adoptatum,& uxorem adoptantis, atque inter adoptantem, & uxorem adoptati. Unde secunda, & tertia species non extenduntur ultrà primum gradum. Hinc inter adoptantem, & parentes adoptati, similiter inter fratres adoptivos inter se, aut eorum filios, nullum est impedimentum; quoniam nullum jus illud ponit.

COGNATIO SPIRITUALIS

4032 Est propinquitas inter aliquas personas ex regeneratione spirituali procedens, videlicet ex Baptismo, vel Confirmatione, non ex aliis sacramentis. Hæc cognatio, ex Trid. *sess.24.c.2.1.*contrahitur à baptizato, vel confirmato, cum baptizante, vel confirmante. 2. A baptizato, vel confirmato, cum patrino, vel matrina, & hæ duæ cognationes dicuntur: *Paternitas, & filiatio* spiritualis. 3. A patrino, vel matrina cum patre, & matre baptizati, vel confirmati. 4. A patre,& matre baptizati, vel confirmati, cum ipso baptizante, vel confirmante, & hæ duæ posteriores dicuntur compaternitas, & commaternitas. Inter hos tantùm contrahitur, & dirimit, non ultrà. Omninò vide *à n.* 3008. *ad* 3013.

COGNATIO NATURALIS,

4033 Seu carnalis, quæ consanguinitas dicitur, *est vinculum personarum, quæ ab eodem stipite per carnalem propagationẽ descendunt.*

4034 *Stipes*, est persona illa, à qua aliæ personæ, de quarum cognitione tractatur, descendunt.

4035 *Linea*, est ordinata hujusmodi personarum series. Est duplex. Recta, est earum personarum, quarum una est ab alia, sive ascendendo, sive descendendo: Et *Transversalis*, seu *Collateralis*, quæ est earum personarum, quæ descendunt ab eodem stipite, sed una non descendit ab alia, ut fratres, consobrini, &c.

4036 *Transversalis*, est duplex: *Æqualis* personarum, quæ æqualiter distant à stipite, ut fratres, sorores, &c. & *Inæqualis*, personarum, quæ inæqualiter distant à stipite, ut frater, & filius sororis, &c. *Gradus* denique est ipsa distantia, quæ inter personas, de quibus agitur, intercedit. His præmissis

IN LINEA RECTA

4037 Sive ascendentium, sive descendentium, tot sunt gradus, quot sunt personæ, seu quot sunt factæ generationes, dempto stipite. Sit

SCHEMA LINEÆ RECTÆ.

4. Joannes abavus.
|
3. Jacobus proavus.
|
2. Andreas avus.
|
1. Paulus pater.
|
PETRUS STIPES.
|
1. Paulus filius.
|
2. Andreas nepos.
|
3. Jacobus pronepos.
|
4. Joannes abnepos.

Ubi *Paulus*, est in 1. gradu conjunctus *cum Petro*, quia dempto ipso stipite, qui est Petrus, una persona remanet. *Andreas* in 2. quia Petro dempto, duæ personæ remanent, & sic de reliquis.

IN

IN LINEA TRANSVERSALI IN DISTANTIA ÆQUALI

4038 Tot gradibus una persona distat ab alia, quot gradibus illa una distat à communi stipite, dempto stipite: sit

SCHEMA LINEÆ TRANSVERSALIS.

PETRUS STIPES.

Paulus. *Frater, & soror* 1. *gr.* Rosa
| |
Andreas. *Consobrini primi* 2. *gr.* Anna
| |
Jacobus. *Consobrini* 2. 3. *gr.* Nimpha
| |
Joannes. *Consobrini* 3. 4. *gr.* Agatha
| |
Thomas. *In nullo gradu.* Ursula.

Hinc Paulus est conjunctus in 1. gradu cum Rosa, quia uno gradu distant à Petro patre.

IN LINEA TRANSVERSALI IN DISTANTIA INÆQUALI

4039 Tot gradibus una persona distat ab alia, quot gradibus persona illa, quæ est à stipite remotior, distat ab eodem stipite, dempto ipso stipite. Unde in præfato schemate lineæ transversalis *Paulus* in 2. gradu distat *ab Anna*, quia *Anna*, quæ est remotior à *Petro stipite*, duobus gradibus distat ab ipso stipite, dempto eodem stipite; sic descendendo, idem *Paulus* in 3. gradu distat à *Nimpha*, & in 4. ab *Agatha*.

4040 In linea autem transversali in distantia inæquali, quamvis sola distantia remotior gradum consanguinitatis constituat, in dispensationibus tamen pro matrimoniis inter consanguineos contrahendis ex dispositione Summorum Pontificum, maximè B. Pii V. considerari solet, & inde in memorialibus explicari etiam gradus proximior stipiti.

4041 Sic in eodem schemate lineæ transversalis *Paulus* dicitur primo gradu in secundo conjunctus cum *Anna*. Primo in tertio cum *Nimpha*. Primo in quarto cum *Agatha*. Denique primo gradu in quinto cum *Ursula*, & sic in nullo; quia extra quartum gradum nulla datur cognatio. Unde quando gradus remotior est extra quartum, nec gradus proximior est exprimendus, nec dispensatio est necessaria, quia nulla habetur cognatio.

Similiter *Andreas* est secundo gradu in tertio conjunctus *cum Nimpha*. Secundo in quarto *cum Agatha*. Secundo in quinto *cum Ursula*, & sic in nullo. *Jacobus* est tertio in quarto conjunctus *cum Agatha*. Tertio in quinto *cum Ursula*, & sic in nullo. *Joannes* est quarto in quinto conjunctus *cum Ursula*, & sic in nullo. Demùm *Thomas* in nullo est conjunctus cum filia Ursulæ. Quæ exemplificata, & dicta sunt de latere sinistro ad dextrum, de viris ad fœminas, pariter intelligenda veniunt de latere dextro ad sinistrum, & de fœminis in ordine ad viros.

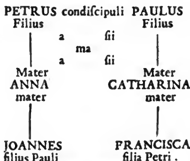
4042 Omnis igitur consanguinitatis gradus, sive lineæ transversalis, sive rectæ, non extenditur ultrà quartum gradum. Item solùm primum gradum lineæ rectæ jure naturæ matrimonium dirimere, cæteros verò lineæ rectæ, & omnes lineæ transversalis, jure solùm Ecclesiastico dirimere, docent Leander *de matr. tr.* 9. *disp.* 13. *§.*1. Tamb. *tom.* 2. *lib.* 8. *tr.*2. *c.*5. *§.*1. *à n.*18. *& alii.*

CASUS.

4043 *Petrus filius Annæ habuit rem cum Catharina, ex qua genuit Franciscam, & Paulus filius dictæ Catharinæ habuit rem cum præfata Anna, ex qua genuit Joannem. An Joannes possit validè nubere cum Francisca?*

Casus est singularis, non tamen metaphysicus, sed practicus, quoniam in quadam mundi parte contigit; pro faciliori tamen intelligentia. Sit

FIGURA.

4044 Respondeo negativè, quia inter Joannem, & Franciscam reperitur cognatio naturalis *primo gradu in secundo*, orta tamen ex uno tantùm stipite, nempè ex parte solius matris, sed iterata ex parte matris alterius, taliter ut Joannes sit Patruus simul, & Nepos Franciscæ; & è converso Francisca sit Amita simul, & Neptis Joannis; Joannes quidem, quia est filius Pauli fratris ex utero Franciscæ, est Nepos Franciscæ, & Francisca Amita Joannis; & è converso, quia Franci-

cisca est filia Petri fratris ex utero Joannis, est neptis Joannis, & Joannes patruus Franciscæ.

4045 *Primo tamen in secundo*, quia Joannes ratione filiationis est primo gradu conjunctus cum Anna, cum qua est etiam secundo gradu conjuncta Francisca, utpotè ejus Neptis, quatenùs est filia ejus filii; Francisca enim est filia Petri, qui est filius Annæ, & frater Joannis. Ita pariter ex alia parte Francisca ratione filiationis est primo gradu conjuncta cum Catharina, cum qua est etiam secundo gradu conjunctus Joannes, utpotè ejus Nepos, quatenùs est filius ejus filii; Joannes enim est filius Pauli, qui est filius Catharinæ, & frater Franciscæ.

Et consequenter Francisca, & Joannes conjunguntur primo gradu in secundo cognationis naturalis, ac proindè non possunt inter se validè nubere.

5. CRIMEN.

4046 EST quadruplex. 1. Homicidium alterius conjugis, extrinsecè ab utroque conuentum, etiam sine adulterio, factum tamen ad finem nubendi.

2. Adulterium ab utroque cognitum, cum homicidio etiam non conuento, facto tamen ab uno illorum ad finem nubendi, etiam altero ignaro.

3. Adulterium conuentum cum pacto futuri matrimonii.

4. Si supposito matrimonio saltem rato cum una, committat adulterium cum alia, & insuper contrahat matrimonium cum illa per verba de præsenti. Dirimit etiam mortua propria uxore, itaut soluto ligamine non possit illam ducere; unde hoc impedimentum est distinctum à ligamine.

4047 Impedimentum criminis est à jure impositum ad vitandum odium sacramenti, & homicidium conjugis. At si aliqua conditio ex præmissis deficiat, crimen non dirimit; quia sumus in odiosis

QUÆRES I.

4048 Petrus conjugatus solitus rem habere cum Berta, una vice sic est eam allocutus: *Si moreretur mea uxor, te in uxorem ducerem*; Evenit deindè casus, ut illa decesserit. An possit cum illa nubere?

RESp. posse. Tancr. *tom. 2. de matr. lib. 7. pag. 144. n. 7.* ratio mea est; quia non habetur impedimentum criminis; nam locutio illa non fuit promissio, sed velleitas, ac simplex ostensio animi, & expressio amoris; Canones autē loquuntur expresè de promissione; adeòque cum simus in odiosis, extendi non debent ad simplicis animi, & amoris ostensionem.

4049 Similiter non incurrit impedimentum, si dicat: *Si voluero, te ducam*; quia promissio non est, quæ ad propriam voluntatem refertur.

QUÆRES II.

4050 *Petrus conjugatus promisit Bertæ se eam ducturum in uxorem mortua propria, & adulteravit; evenit casus, ut hæc sit mortua, Petrus verò matrimonium contraxit non cum Berta, sed cum alia, adhuc cum Berta adulterium sequens; deindè hæc secunda uxor decessit. An Petrus possit matrimonium inire cum Berta?*

RESp. posse. Silvester *de matr. n. 8. vers. 5. §. 9. quæritur*. Alarius *Canones conscien. crimen. 52.* quia dum stante promissione Petrus mortua uxore, non Bertam, sed aliam duxit, promissio fuit retractata per actum facti, conscia Berta; & reuerà (humano modo loquendo) Petrus dicitur infidelis, & fregisse promissum: Ex communi autem sententia, promissio non debet esse, nec explicitè, nec tacitè revocata, sed durans.

6. CULTUS DISPARITAS,

4051 SEu Religionis, dirimit inter baptizatum, & non baptizatum, ut inter Christianum, & Turcam; quia Baptismus est janua sacramentorum. Infidelitas, si superveniat post matrimonium, non dirimit, licèt possit esse causa divortii. Inter baptizatos autem, quorum alter est hæreticus, non dirimit, sed impedit, ex Concil. Calcedonensi *can. 14. & cap. Decrevit, de haret. in 6.* ubi matrimonia cum hæreticis prohibentur, & mulier priuatur dote; unde persona Catholica cum hæretica contrahens, peccat mortaliter ob periculum discordiarum, & subuersionis sui, aut prolis. Busemb. *lib. 2. tr. 1. cap. dub. 3. num. 7. ait, in Germania licere ex gravi causa, salvo tamen jure naturali, & semoto periculo, tum contrahentis, tum prolis; unde de iis initio constitui debet, ut Catholicè educentur.*

4052 Si ex conjugibus infidelibus unus cōvertatur ad fidem, altero in sua infidelitate remanente, remanet matrimonium, si conjux infidelis velit cum fideli cohabitare sine injuria Creatoris. Si verò conjux infidelis recedat physicè, videlicet, si non velit cum fideli cohabitare; vel si recedat moraliter, videlicet, si velit habitare, sed non sine injuria Creatoris, quatenùs coram conjuge fideli Christum, & fidem blasphemat, eam tentat à fide divertere, vel prolem futuram fidelem non vult, &c. tunc matrimonium, etiam si fuerit consumatum, dissolvitur quoad vinculum, ita ut conjux fidelis possit ad aliud matrimonium cum Christiano transire, ante omnem sen-

ten-

rentiam ex lege Christi in priuilegium fidei promulgata per D. Paulum 1. ad Cor. 7. *Quòd si infidelis discedit, discedat; non enim servituti*, hoc est ligamini conjugali, *subjectus est frater, aut soror in hujusmodi*. Tambur. *tom. 2. pag. 152.* Plura Tancr. *tom. 2. de matrim. lib. 7. disput. 74. v. n. 4111.*

QUÆRES.

4053 *Turca Panormi factus liber emit ancillam, quam deindè duxit in uxorem, quæ ancilla vult ad fidem converti, & quia vir non consentit, imò prætendit eam remansuram servam, quid decidendum?*

RESp. cum Tancr. *par. 2. tom. 5. tr. 5. q. 65.* Si vir non velit cum ea habitare absque injuria Creatoris, tunc uxor non potest ab eo vendi; quia ex matrimonio cum libero, acquisiuit libertatem, nedum ex jure positiuo, Gloss. *in cap. Si quis ancillam dist. 34.* sed etiam naturali; nam cum conjuges fiant una caro, debet etiam inter illos fieri communicatio honoris, & sedis; & libertas semel concessa, est irreuocabilis. Eadem ratione non tenetur recompensare pretium: eò maximè, quia ipsa non est in culpa, quia præceptum baptismi obligat omnes.

4054 Item eo ipso, quo uxor transit ad fidem, cogitur à præcepto Ecclesiæ, ut separetur à viro infideli nolente conuerti ad fidem, atque cum ea habitare absque injuria Creatoris; unde potest ad aliud matrimonium cum Christiano transire, quia jam priùs est redditum irritum.

7. VIS, ET METUS

4055 EST duplex, cadens scilicet in virum constantem, & cadens in virum inconstantem. Metus cadens in virum constantem, seu metus grauis, quatuor conditiones requirit. 1. Quòd malum, quod timetur, sit graue, ut in *num. 221.* 2. Quòd cum fundamento, & non leuiter timeatur. 3. Quòd qui minatur, possit minas exequi. 4. Quòd qui timet, non possit minanti resistere, aut vitare mala, quæ timet. His deficientibus metus est leuis, seu cadens in virum inconstantem.

4056 Nomine metus grauis venit metus reuerentialis superioris, aut patri debitus, si est conjunctus cum rationabili timore, ne superior, aut pater rigidè, vel malè tractet filium, aut filiam: *v. à n. 1400.*

4057 Ut metus grauis, seu cadens in virum constantem invalidet contractum matrimonii, tres requiruntur conditiones. 1. Quòd sit incussus à causa extrinseca libera, nempè ab alio homine. 2. Quòd sit incussus ad finem extorquendi contractum matrimonii. 3. Quòd sit incussus injustè.

4058 *Ex defectu primæ*. Validum est matrimonium. 1. Si concubinarius metu inferni, vel mortis, in morbo, aut naufragio concubinam ducat. 2. Si quis à medico persuasus non diù se victurum, nisi ducta uxore, eam ducat. 3. Si in carcerem conjectus, spe euadendi, nubat cum filia lictoris; quia tunc non ab alio, sed à seipso impellitur ad eligendum matrimonium, tamquam medium sui boni animæ, aut corporis.

4059 *Ex defectu secundæ*. Validum est matrimonium. 1. Si quis ad mortem damnatus, ut euadat, nubat cum meretrice, aut alia juxta statutum illius Regionis. 2. Si Princeps obsessus offerat filiam in matrimonium obsidenti, ut obsidione liberetur. 3. Si raptor, aut deflorator virginis, metu mortis se offerat Judici, aut ejus consanguineis eum occidere volentibus, ad nubendum cum illa, & nubat; quia est metus ab intrinseco proveniens.

4060 *Ex defectu tertiæ*. Validum est matrimonium. 1. Si Episcopus excommunicationem minetur alicui, ni ducat puellam, cum qua sponsalia contraxit. 2. Si Iudex cogat illum ad ducendam puellam, quam violauit. 3. Si quis deprehensus in crimine cum filia, minis afficiatur, quòd accusaretur, nisi eam ducat. 4. Si puniendo ob homicidium probatum promittatur impunitas, si ducat filiam, aut uxorem occisi; quia contrahenti non fit injuria, cum ipse dederit causam metus justè incutiendi. Imò ipse cogitur ad id, quod facere tenebatur; ac proindè metus potiùs videtur esse ab intrinseco, cum ipse ejus dederit causam: *v. num. 1800.*

QUÆRES.

4061 *Puella nobilis, propria cymba tempestatis causa eversa, metu mortis contraxit per verba de præsenti cum alio nauta, ut in ejus cymba reciperetur, an validè?*

RESp. validè, Arsdekin *tom. 2. pag. 286. n. 9.* quia metus fuit ab intrinseco incussus.

8. ORDO.

4062 SAcer validè sumptus dirimit matrimonium post ipsum contractum, non solùm ratione voti solemnis castitatis Ordini sacro annexi, sed etiam ex lege Ecclesiastica, quæ inhabilem ad contrahendum reddit ipsum ordinatum in sacris, directè ratione Ordinis Sacri. Scotus *in 4. dist. 27. q. un. litt. B, quia talis deputatur ministerio sacro, quod requirit munditiem mentis, & carnis;* quod magis conformatur Concil. Trid. *sess. 24.*

sess. 24. can. 7. Hinc Ordo sacer, est impedimentum distinctum à voto. Plura videre potes apud Tancr. *de matr. tom. 2. tr. 7. disp. 25. ad* 30. Tamb. *tom. 2. lib. 7. cap. 3. §. 3.*

4064 Utrumque solo jure Ecclesiastico dirimit. Nam votum solemne non dirimit ex natura rei, quà votum; alioquin votum simplex castitatis dirimeret; sed quà solemne; solemnitas autem est auctoritate Ecclesiæ inducta. Bonifacius VIII. *cap. Unico de voto in* 6. & Gregor. XIII. in Bulla *Ascendente*, dicunt, *solemnitatem voti Ecclesiæ institutione esse introductam*. Item votum simplex Societatis solùm cœpit esse dirimens per Bullam Gregor. XIII. *Ascendente Domino*, ante quam non dirimebat.

4065 Matrimonio autem inito, antequam consumetur, potest conjux Religionem ingredi; quia matrimonium ratum dissolvitur per professionem Religiosam.

4066 Matrimonio tamen jam consumato, nec licitè, nec validè conjux sine expressa licentia libera alterius conjugis potest Religionem ingredi, & professio facta est nulla; ita ut mortua uxore, non teneatur ad Religionem: Uxore autem viuente, tenetur ad illam regredi. Non potest tamen petere, sed solùm reddere debitum; quia emissio illa votorum, licèt non obliget in vim professionis solemnis Religiosæ, utpotè quæ fit in præjudicium alterius conjugis, obligat in quantum potest, videlicet in vim simplicis voti castitatis; ac proindè est impeditus à petitione debiti, in quo non præjudicat conjugi, cum etiam ipsa post matrimonium potuerit castitatem vouere, & non petere debitum; & ita ea mortua, tenetur castitatem seruare, *cap. Quidam 3. Placet 12. de conversione conjugatorum*.

4067 Quòd si uterque conjux in Religione profiteatur sine mutua licentia, valida erit utriusque professio; quia tunc per actum facti censentur sibi mutuam licentiam dedisse. Pirhing. *tit. cit.*

4068 De alterius autem conjugis libera, & expressa licentia, licitum est per se conjugi Religionem ingredi, & professio erit valida. Dixi *per se*; quia per accidens potest esse illicita, ut si habeat filios, qui eo indigeant, si sit grauatus debitis, &c.

4069 Et quia tunc matrimonium non dissolvitur quoad vinculum, sed quoad usum, si vir professus uxorem etiam professam cognosceret, non peccaret contra justitiam, sed contra votum.

4070 Non potest tamen unus conjugum Religionem ingredi, nisi alter etiam Religionem ingrediatur, *cap. Cum sit*, *cap. Uxoratus*, *de convers. conjugat.*

4071 Quòd si alter velit in sæculo remanere, tres requiruntur conditiones. 1. Ut conjux superstes sit senex, videlicet sexaginta annorum, si vir; quinquaginta, si mulier: In quo datur arbitrium Episcopo, ut considerata conjugum complexione, valetudine, robore, &c. possit in casibus particularibus de senectute debita judicare. 2. Ut non sit suspectus de incontinentia. 3. Ut emittat votum castitatis, quod est votum simplex. Insuper ex consuetudine est necessaria cognitio, & licentia Episcopi.

4072 Quòd si conjux, qui licentiam dedit, sit juvenis, & nolit Religionem ingredi, aut intra annum Nouitiatus egrediatur, vel sit senex, & nolit votum continentiæ emittere, & alter conjux reperiatur professus; professio est valida, & relictus in sæculo persuaderi potest, non cogi, ut Religionem profiteatur, aut votum continentiæ emittat; quia votum debet esse liberum. Quòd si nolit, & adsit periculum incontinentiæ, tunc Episcopus jubere debet marito professo, ut ad uxorem reuertatur, *cap. Propterea 1. tit. cit.* qui ratione voti solemnis castitatis, sine dispensatione Papæ, reddere potest, non petere; & uxore mortua, aut votum castitatis emittente, tenetur ad Religionem reuerti.

4073 Si verò uxor relicta in sæculo castitatem voueret, non posset reuocare conjugem professum; quia ratione voti castitatis neuter posset petere debitum. Tamb. *tom. 2. lib. 8. cap. 4. §. 1. v. n. 4292.*

DECLARATIO.

4074 Ordini sacro est annexum, non præceptum (ut probabiliter tenent plures) sed votum solemne castitatis. Fagnanus *in lib. 5. cap. Tua littera*, *tit. de Cler. per saltum promotis*. Tamb. *lib. 7. de Ordin. cap. 3. §. 3.* Gobat. *tom. 1. tract. 8. casu* 20. Ratio est primò, quia in pluribus textibus obligatio castitatis Ordini sacro annexa vocatur votum.

4075 Secundò, quia Ordinatus in sacris, si castitatem violet per actum purè internum, putà per delectationem morosam, aut desiderium (ut omnes fatentur) sacrilegè peccat; quod non esset verum, si ad eam teneretur ex solo præcepto Ecclesiæ; quia Ecclesia non præcipit actus purè internos.

4076 Hoc autem votum dicitur implicitum, quatenùs qui ordinatur, liberè suscipit Ordinem sacrum, cui est annexum votum castitatis; quod votum soli professioni est anne-

annexum essentialiter, ac ex sui natura, & est de ejus substantia, *cap. Cum ad Monasterium, de statu Monach.* Ordini autem sacro est annexum solùm extrinsecè ex præcepto Ecclesiæ, *cap. Cum olim, de Cler. conjug. cap. A multis, de ætate, & qualitate ordinandi.* Ratio verò impedimenti dirimentis est annexa Ordini sacro pariter ex constitutione Ecclesiastica, non ex natura rei. Scotus *cit.* & innuit Trident. *sess.* 24. *can.* 9. *Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto, &c. anathema sit.*

EX DICTIS RESOLVES.

4077 PRimò, qui in ætate debita scienter suscipit Ordinem sacrum cum expressa intentione nolendi se obligare voto castitatis, non ligatur voto; quia votum debet esse voluntarium; peccat tamen tam in Ordinis susceptione, quàm pro sequenti tempore contra præceptum Ecclesiæ obligans eum, qui liberè Ordinem sacrum suscipit, ad suscipiendam obligationem voti, & oneris Ordini annexi. At si nubat, invalidè nubit; quia Ordo Sacer dirimit, & irritatio non dependet à voluntate propria, ut in voto, sed à lege Ecclesiæ.

4078 Si quando suscepit, ignoravit votum, non ligatur voto; quia votum *est promissio deliberata*, nec peccavit ob ignorantiam, sed si nubat, invalidè nubit; quia Ordo sacer dirimit; & iste, si velit uti Ordine, debet voto se obligare. Quòd si nolit, dispensationem petat ob ignorantiam; quæ tamen difficulter præsumitur, cum hodie vulgatum sit, Ordini sacro esse annexum votum, & præceptum Divini Officii.

4079 Secundò, adultus suscipiens Ordinem sacrum, non habens intentionem suscipiendi, invalidè susciperet ex defectu intentionis; unde posset nubere, & non teneretur ad castitatem, ac ad divinum Officium; adeòque fornicando non peccaret contra votum, sed sacrilegè susciperet, nisi sic susciperet per violentiam, & coactionem. Ita res se haberet quoad forum internum; quoad forum verò externum secundùm externa procederetur.

4080 Tertiò, qui per vim, & metum injustum, gravem, cadentem in virum constantem, ab extrinseco ab alio homine incussum, Ordinem sacrum suscipit, non tamen dissentiens, nec reclamans, validè suscipit Ordinem, & inde non potest nubere, nisi post dispensationem; sed non ligatur voto, nec præcepto divini Officii; quia ad Sacramentum validè suscipiendum sufficit voluntarium simpliciter, quod stat cum metu gravi; ad votum verò, & obligationem Officii divini requiritur major libertas, nempè libertas à coactione, & plena, ut dictum est de contractibus in *n.* 2360.

4081 Dices: qui ex metu injusto emittit professionem solemnem, probato metu, potest validè, & licitè nubere; igitur.

Resp. disparitatem esse, quia qui sic profitetur, invalide profitetur ex lege Ecclesiæ in *cap. ult. qui Clerici, vel Monachi, tit. de iis, quæ vi, metusve causa fiunt*, requirentis ad validam professionem consensum plenè liberum. Qui verò sic Ordinem suscipit, validè suscipit, cum sufficiat consensus simpliciter; adeòque subditur irritationi matrimonii Ordini Sacro annexæ. Pirhing. *tit.* 11. *§.* 2.

4082 Hic autem, si post metum velit in usu Ordinis permanere, tenetur ad castitatem, & horas similiter: si metu cessante, semel ordine usus est, non potest ab ordine, & voto resilire; quia usus Ordinis est ratificatio Ordinis.

4083 Quartò, infans, si ordinetur in sacris, validè, etsi illicitè ordinatur. Positivè autem dissentiens, nec validè ordinatur, cum aliud sit non consentire, & aliud positivè dissentire; ait Pirhing.

4084 De tali infante specialiter disponit Ecclesia, ut postquàm ad annos ad votum castitatis sufficientes (de quibus modò) pervenerit, detur ei optio, ut si velit usui Ordinis stare, stet; sed teneatur voto; quia per talem electionem implicitè votum castitatis emittit. Si nolit, possit nubere, sed Ordine non utatur. Tambur. *de ordine capit.* 3. *§.* 3. *num.* 16.

QUÆRES I.

4085 *Qui post annos discretionis, sed ante annos pubertatis, nempè ante annos quatuordecim expletos, suscepit Ordinem sacrum, sciens esse annexum votum castitatis. An teneatur ad castitatem?*

SAnchez cum aliis apud Tamb. *cit. num.* 18. & Fagnanus *in lib.* 5. *cap. Tuæ litteræ, de Clericis per saltum promotis*, tenet, quòd sicut ex Trid. *cap.* 15 *sess.* 25. *de Regularib.* non potest quis validè ligari voto castitatis in professione solemni, emissa ante annos sexdecim expletos; ita nec voto castitatis in susceptione Ordinis sacri, facta ante annos sexdecim expletos, etiam si talis susceptio fuerit post annos quatuordecim ratificata; & addit, eum posse licitè nubere.

Tamb. cit. cum aliis asserit, teneri ad casti-

ſtitatem; quia puer rationis compos validè ſe obſtringit votis.

4090 Dico 1. eum teneri ad caſtitatem, nec poſſe nubere, ſi poſt finem anni decimiquarti ratificet ſuſceptionem Ordinis anteà factam. Non teneri verò ad caſtitatem, ſed poſſe nubere, ſi poſt finem anni decimiquarti, ſtatim, hoc eſt infrà triduum reclamavit, licèt anteà tacuerit. Fagnanus *cit. num.* 42. 70. & 73.

4091 Prima pars probatur ſolvendo rationem primæ opinionis. Diſparitas enim eſt evidens. 1. Quia lex Trid. irritat profeſſionem Religioſam ante annos ſexdecim emiſſam; at non votum caſtitatis Ordini annexum. 2. Quia votum Ordini annexum ſolùm affert gravamen caſtitatis; at Profeſſio Religioſa plura, & majora gravamina ſecum affert; nempè ultrà Caſtitatem, Obedientiam, Paupertatem, Clauſuram, & Religionis aſperitates; & ideò majorem deliberationem expoſcit Profeſſio Religioſa, quàm ſolùm votum caſtitatis; adeòq; Tridentinum requirit pro valida profeſſione, quòd ſint elapſi duo anni pubertatis; quod non currit pro ſolo voto caſtitatis.

4092 Ordinationem ſuam ratificare quis poteſt expreſsè per actum expreſſum voluntatis, etiam internum, quo eam approbet, volens ſuo tempore ea uti; vel tacitè per uſum Ordinis, aut ejus privilegii.

4093 Secunda pars probatur à Fagnano: *Quia ante annos quatuordecim non poteſt quis, etiam ſi velit, ſe expreſsè adſtringere ad votum continentiæ*, *cap.* 1. 20. *q.* 1. *Ergo multò minùs poteſt tacitè per ſuſceptionem Ordinis Sacri*. Ita Innoc. & Canoniſtæ. Cujus rei ratio eſt, quia de voti eſſentia eſt, quòd ſit promiſſio deliberata, hoc eſt facta cum plena advertentia & cognitione materiæ voti; quæ perfecta cognitio materiæ caſtitatis regulariter non habetur ante annos pubertatis; quia ante annos pubertatis vir non habet potentiam coeundi, nec inde poteſt matrimonium contrahere; adeòque ante annos pubertatis poteſt ſe ligare aliis votis, ſed non poteſt regulariter ſe ligare voto continentiæ, licèt annos diſcretionis teneat, niſi malitia ſuppleat ætatem, ut plenam cognitionem materiæ voti caſtitatis habeat; quia nemo poteſt renunciare ei, quod ignorat. Abbas apud Fagnanum *cit.* & per hoc ſoluta manet ratio P. Tamb.

Nec obſtat taciturnitas; quia pro eo tempore non poterat ſe voto continentiæ adſtringere; & quando poterat, poſt finem anni 14. infrà triduum reclamavit, ſeu diſſentiit.

4094 Hinc, qui poſt annos diſcretionis, ſed ante pubertatem ſuſcepit Ordinem Sacrum, ſciens, ei eſſe votum continentiæ annexum, poſt Ordinis ſuſceptionem tacuit, & poſt annos quatuordecim infrà triduum etiam tacuit, licèt ordinationem ſuam non ratificaverit, ligatur voto, nec poteſt nubere. Fagnanus *cit. num.* 74. non ex taciturnitate, ſed ex perſeverantia conſenſus in ordinatione ſuſcepta, qui licèt non potuerit ligare ad caſtitatem in principio, ob ætatis defectum, ligat eo ſublato per ſupervenientiam ætatis. Sicut votum Religionis, quod vir emittit vivente uxore, & ea contradicente, non ligat ea vivente, ligat verò uxoris impedimento ſublato. Inſuper ipſa non reclamatio tempore, quo poterat reclamare, cenſetur Ordinis ſuſcepti ratificatio.

4095 E contrà, ſi poſt Ordinem ſuſceptum ſtatim contradixit, & in contradictione perſeveravit, poſt finem verò anni 14. Ordinationem nec approbavit, nec reprobavit, ſed tacuit, non ligatur voto, & poteſt nubere. Fagnanus *cit. num.* 70. quia cenſetur in priori diſſenſu perduraſſe; diſſenſus enim, ſicut & conſenſus, non præſumitur mutatus, niſi probetur.

4096 Confirmatur ex *cap. Majores*, *§ fin. de Baptiſmo*, ubi dicitur: *Dormientes autem, & amentes, ſi priuſquam amentes fuerint, aut dormirent, in contradictione perſiſterent, in eis intelligitur contradictionis propoſitum perdurare*. Et Gloſſa ibi *in cap.* 1. loquens de voto ſolemni Religionis, ait: *Quia conſtabat de proteſtatione voluntatis ab initio facta, adhuc præſumitur nolle*.

4097 Suadetur exemplo ſponſalium, quæ ante uſum rationis contracta ſunt invalida ex defectu conſenſus, & per ſupervenientiam ætatis non convaleſcunt, niſi verbo, vel facto ratificentur, & non ſufficit ſola taciturnitas.

4098 Similiter matrimonium ante annos à Trid. requiſitos metu contractum, ſublato impedimento, non validatur ſola taciturnitate, ſed expreſſo conſenſu, vel copula affectu maritali habita.

QUÆRES II.

4099 *Infans ante uſum rationis ſuſcepit Ordinem ſacrum; poſt ſeptennium nec conſenſit, nec diſſenſiit, tacitè, aut explicitè; ſed tacuit, negativè ſe habendo; at in fine anni* 14. *infrà triduum reclamavit? An ligetur voto?*

4100 RESp. non ligari voto. Fagnanus *cit. num.* 52. Et probo, tria cum eo diſtinguendo tempora. Primum, quando ſuſcepit Ordinem: Et tunc non potuit ligari, ob defectum uſus rationis. Se-

eundum post septennium: Et neq; ob defectum deliberationis: *v. n.*4054. Tertium post finem anni 14. Et tunc non se ligavit; quia statim contradixit, & ita nullo tempore se ligavit.

4101 Non obstat character impressus; quia votum est Ordini annexum, ex constitutione Ecclesiæ, ut in *num.*4064. & 4074. Et Ecclesia non potest invitum ad votum continentiæ obligare, *cap. Integritas 32. qu. 1. & c. De his, Quibus autem voluntas propria interrogationis tempore desiderium nubendi persuaserit, concessam ab Apostolo licentiam auferre non possumus.*

4102 Difficultas major est: *An si prædictus etiam post finem anni 14. tacuerit, merè negativè se habendo?*

Et etiam hunc non ligari voto, docet Fagnanus *cit. num.* 55. *Quoniam ex sola taciturnitate* (ait ille) *in materia tam gravi, & præjudiciali non inducitur obligatio, l. Non solùm in princ. & l. Filius familias, §. invitus, ff. de procurat.*

4103 Nec obstare (subdit) jura in contrarium, *cap. Diaconus 27. dist. cap. Plerumque 2. q. 7.* quæ probant, taciturnitatem haberi pro consensu; quia procedunt, quando cum taciturnitate concurrit actus positivus; nam Diaconus ille protestatus fuerat se velle matrimonium contrahere, nec posse in castitate permanere; posteà ordinem Diaconatus suscepit, & quamvis in ordinatione tacuerit, matrimonium posteà contrahere non potuit, quia facto ipso à protestatione recessit.

Atque ita præter taciturnitatem ibi intercessit actus positivus susceptionis Ordinis Sacri, cui votum continentiæ est annexum; qui autem liberè recipit alterum connexorum, censetur ad alterum connexorum se obligare. Abbas *in cap. Cum in cunctis, &c.* Ita ille, qui

4104 Ulteriùs suadet exemplo: Si quis recipiat, & legat epistolam, in qua continetur eum debere centum, & non contradicat, censetur debitum confiteri; quia cum taciturnitate concurrit actus positivus receptionis, & lectionis litterarum ejus debitum continentium.

4105 Quando igitur actus positivus non intercedit, taciturnitas solùm in favorabilibus habetur pro consensu, ex Reg. 6. *Qui tacet*; minimè in præjudicialibus. Bald. *cons.* 299. quia sicut in favorabilibus faciliter quis consentit, ita in præjudicialibus faciliter dissentit.

AMENS

4106 Validè, & si illicitè, pariter ordinatur, ut in *tomo tertio, num.* 18. & de eo respectiuè juxtà dicta discurre.

9. LIGAMEN

4107 Est *vinculum viri cum uxore post contractum matrimonium legitimum, sive consumatum, sive tantummodò ratum.* Dirimit, quamdiù durat, ita ut non possit validè quis aliam ducere, nisi sit moraliter certus de morte conjugis. Quòd si posteà ille compareat, tenetur alia compars, dimisso posteriori conjuge, cum quo bona fide habitavit, ad priorem redire.

Ligamen dirimit jure divino, & naturali. Trid. *sess.* 24. *can.* 2. Unde Sancti Patres, qui plures habuerunt uxores, ex divina dispensatione habuerunt.

4108 Qui sine morali certitudine, & sufficienti probatione de morte conjugis, ad secundas nuptias transiit, illicitè, sed validè contraxit, si reverà, quando contraxit, prior conjux erat mortuus, ex *cap. Dominus, de secundis nuptiis*; quia reverà tunc non erat ligamen.

4109 Ad vitandum delictum Polygamiæ sunt adhibendæ diligentiæ pro libertate contrahere volentium; adeòque sunt præmittendæ denunciationes, de quibus *à num.* 3969.

4110 Si alter ex sponsis sit extraneus, non est admittendus, nisi suam libertatem probet per attestationes à proprio Episcopo, vel Vicario Generali subscriptas, & sigillatas. Sufficit autem assistentia Parochi loci, de licentia tamen Ordinarii. In Italia adest instructio S. Congr. quæ in Cancellariis Episcopalibus reperitur.

4111 Turca plures habens uxores, si convertatur ad fidem, obligatur tenere primam, & dimittere reliquas; quia solum primum matrimonium est validum; si prima velit cum conjuge fideli habitare sine injuria Creatoris, ut in *num.* 4052. Aliàs potest ad sui libitum, prima dimissa, unam ex aliis tenere; sed cum ea debet de novo contrahere, ob invaliditatem matrimonii prioris.

4112 Si maritus mortuus resurgat, mulier, etiam sit sit libera, non tenetur ad illum redire; imò non potest sine novo contractu; quia ex Div. Paulo 1. ad Cor. 7. *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit. Quòd si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat.*

Plura de mortuo resuscitato resolvit Men-

Mendo *in epit. in appendice*, quæ tamen ex dictis propriis in locis patent.

10. HONESTAS

4113 Publica honestas est propinquitas jure Ecclesiastico oriens ex sponsalibus, aut ex matrimonio rato. Et describitur, quòd *sit publica decentia, & morum honestas, ut matrimonium impediatur inter personas sic factas propinquas.* Ex sponsalibus validis dirimit inter sponsum, & consanguineos sponsæ, & è converso solùm usque ad primum gradum. Trid. *sess.* 24. *cap.* 3. Non oritur ex sponsalibus invalidis. Trid. *cit.* Ex matrimonio verò rato dirimit usque ad quartum gradum: *v. n.* 3939.

4114 Ex matrimonio rato, & non consumato, non oritur affinitas, sed publica honestas; nam affinitas oritur ex sola copula.

4115 Ex sponsalibus validis, si posteà mutuo consensu sponsorum dissolvantur, adhuc remanet publica honestas; ratio est 1. Quia publica honestas ex Trident. oritur ex sponsalibus validè contractis, licèt autem posteà mutuo consensu dissolvantur, verùm est, quòd sponsalia fuerint validè contracta. 2. Quia si post sponsalia validè contracta, imò si post matrimonium ratum intra bimestre alter ex sponsis, aut conjugibus ingrediatur Religionem, & profiteatur, dissolvuntur sponsalia, & matrimonium; & tamen remanet publica honestas. 3. Nostram resolutionem firmat Decr. S. Congr. Conc. approbatum ab Alex. VII. & 6. Julii 1658.

4116 Ex sponsalibus conditionatis oritur publica honestas conditione adimpleta, non priùs; quia tunc, & non priùs sunt valida. Clericatus *cap.* 133. *num.* 76. Qui tria quæsita resolvit, ut sequitur.

,, 4117 *Quær.* 1. An præfatum publicæ ho-
,, nestatis impedimentum oritur ex matri-
,, monio rato; sed invalido? *Resp.* Cum di-
,, stinctione, quæ menti est valdè mandan-
,, da. Vel invaliditas provenit ex defectu
,, consensus, putà ob errorem in personam,
,, aut per vim, & metum; & in hoc casu
,, impedimentum publicæ honestatis non ori-
,, tur: vel invaliditas provenit ex quocum-
,, que alio impedimento, vel defectu; & in
,, hoc casu oritur. Tamb. qui alios allegat
,, *d. lib.* 8. *de matrim. tract.* 1. *de impedim. cap.* 11.
,, §. 3. *num.* 1. 2. & 3. ubi advertit, quòd si
,, matrimonium sit nullum ex defectu suf-
,, ficientis consensus ob non debitam æta-
,, tem, in hoc casu non oritur impedimen-
,, tum publicæ honestatis ex matrimonio ra-
,, to; sed oritur ex sponsalibus; quia licèt
,, matrimonium non valeat, valent sponsa-
,, lia; quod repetit idem Tamb. *dict. lib.* 8. *tr.* 3.
de sponsalib. cap. 2.

,, 4118 *Quær.* 2. An ex matrimonio rato
,, sub conditione de futuro, hoc impedimen-
,, tum resultet? *Resp.* Non resultare, si con-
,, ditio non compleatur; resultare, conditio-
,, ne completa, Tambur. *dict. tract.* 1. *cap.* 11.
,, §. 3. *nu.* 5.

,, 4119 *Quær.* 3. An conditione completa
,, super matrimonio apposita, impedimen-
,, tum resultans dirimat usque ad primum
,, gradum, tanquam à solis sponsalibus pro-
,, veniens, vel dirimat usq; ad quartum, tan-
,, quam à matrimonio proficiscens? *Resp.* Es-
,, se hinc inde opiniones Doctorum, sed ma-
,, gis probabilem reputari, quòd dirimat so-
,, lùm usque ad primum gradum, & habea-
,, tur tanquam proveniens à sponsalibus, eò
,, quia matrimonium contractum sub condi-
,, tione de futuro, videtur habere vim spon-
,, salium; nam conditione adimpleta adhuc
,, opus est consensu ad perficiendum matri-
,, monium. Tamb. *dict.* §. 3. *num.* 6. & *d. lib.* 8.
,, *tr.* 4. §. 4. *n.* 11. ubi ait, utramque opinionem
,, esse probabilem.

11. AFFINITAS.

4120 *Est propinquitas personarum orta ex carnali copula, sive licita, sive illicita.* Affinitas orta ex copula licita, se extendit, & dirimit usque ad quartum gradum; ex copula verò illicita solùm usque ad secundum.

4121 Contrahitur solùm ab uno extremo copulæ cum consanguineis alterius extremi copulæ, minimè à consanguineis unius cum consanguineis alterius, quia affinitas non parit affinitatem. Unde Petrus, qui habuit rem cum Berta, non potest, etiam mortua Berta, validè nubere cum sorore Bertæ; at frater Petri potest validè nubere cum sorore Bertæ: hinc est, quòd duo fratres validè possint duas sorores ducere.

4122 Gradus affinitatis desumuntur juxtà gradus consanguinitatis: *v. num.* 4131.

4123 Affinitas non oritur ex quacumque copula, sed solùm ex copula consumata cum effusione seminis intra vas naturale mulieris.

Quòd si viro seminante, mulier non seminet, licèt probabilis sit opinio, quòd non oriatur affinitas. Tambur. & Clericatus *cap.* 133. *num.* 90. Probabile est, quòd oriatur, juxta opinionem, quòd mulier passivè se habeat ad generationem; & quamvis probabilius sit, quòd se habeat activè, quantum tamen ad impedimentum affinitatis, est in praxi tenenda opinio affirmativa, ad vitanda incommoda, quæ aliàs sequi possent; quia viri semina-

tio est constans, & apparens, minimè illa mulieris.

4124 Copula consumata facta per vim, & metum, quamvis non afferat patienti pœnam non petendi debitum, cum pœna supponat culpam; parit tamen affinitatem, quia affinitas non est pœna, sed propinquitas, quæ semper insurgit ex copula consumata; sicut etiam insurgit, si copula fiat cum ignorantia juris.

Q U Æ R E S I.

4125 *Petrus contraxit sponsalia cum Rosa, posteà habuit rem cum Catharina matre Rosa. An possit nubere cum Rosa, cum qua sponsalia contraxit?*

RESp. non posse; quia ob copulam habitam cum Catharina matre Rosæ, orta est affinitas inter ipsum Petrum, & Rosam, quæ affinitas orta ex copula illicita se extendit usque ad secundum gradum, & sic se extendit inter ipsum Petrum, & Rosam, quæ est in primo gradu conjuncta cum Catharina ejus matre: Et impedimentum dirimens superveniens dirimit sponsalia, ex *n.*3939.

4126 Petes. 1. *An saltem possit contrahere matrimonium cum ipsa Catharina matre Rosa?*

Resp. neque posse; quia ex sponsalibus validis initis cum Rosa, orta est publica honestas inter Petrum, & Catharinam matrem Rosæ, quæ est in primo gradu, & dirimit matrimonium.

4127 Petes. 2. *An dictus Petrus possit matrimonium contrahere cum Margarita consobrina Rosa?*

Resp. posse, si Margarita non sit in secundo gradu consanguinitatis conjuncta cum Catharina matre Rosæ, qualis est, si sit consobrina secunda. Ratio est, quia ex una parte Margarita consobrina Rosæ, non est in primo gradu conjuncta cum Rosa, & publica honestas ex sponsalibus non se extendit ultrà primum gradum. Ex alia parte (ut supponimus) non est in primo, aut secundo gradu coniuncta cum Catharina, sed in tertio, aut quarto, & affinitas ex copula illicita non se extendit ultrà secundum gradum; adeòque Petrus nullum habet impedimentum dirimens publicæ honestatis, aut affinitatis cum Margarita, atque inde potest cum ea matrimonium contrahere.

4128 Si verò Margarita sit consobrina prima Catharinæ, ac proindè in secundo gradu illi conjuncta, non potest Petrus cum Margarita contrahere; quia est illi affinis in secundo gradu, ob copulam illicitam habitam cum Catharina.

Q U Æ R E S II.

4129 *An Infideles, qui cum affinitate, etiam in primo gradu lineæ rectæ orta ex copula conjugali matrimonium contraxerunt, separari debeant, si convertantur ad fidem; an verò matrimonium sit validum.*

RESp. esse validum, quia affinitas, estò consurgat jure naturali ex copula licita, quatenùs per eam vir, & mulier fiunt una caro, non dirimit tamen jure naturali, sed Ecclesiastico. Et universaliter matrimonia infidelium inita servatis conditionibus juris naturæ, & juris divini, non servatis solùm conditionibus jure Ecclesiastico præscriptis, si ipsi infideles posteà convertantur ad fidem, remanent valida; imò nulla solemnitate indigent; quia infideles non subjacent legibus Ecclesiæ: *v. n.*3147.

Q U Æ R E S III.

4130 *Duo Turcæ, qui invalidè matrimonium contraxerunt, contra legem humanam à suo Principe infideli sub clausula irritante editam, Panormum ducti, & ad fidem conversi, volentes renovare matrimonium, recordantur, quod dum erant infideles, & in sua patria, vir cognoverit consanguineam suæ uxoris. An indigeant dispensatione super impedimento affinitatis?*

RESp. cum distinctione; vel vir habuerat rem cum consanguinea suæ uxoris, v.g. cum ejus sorore, per copulam licitam, quatenùs erat sua uxor, & qua mortua, hanc duxit: Vel habuerat rem cum dicta consanguinea per copulam illicitam:

Si primum, tenentur petere dispensationem; quia licèt impedimentum affinitatis non sit, nisi ex jure Ecclesiastico, & consequenter non liget infideles, durante statu infidelitatis; affinitas tamen jure naturali oritur ex copula licita, quia per copulam conjugalem conjuges fiunt una caro, ex quo sequitur attinentia consanguineorum unius cum altero conjuge, & è converso; unde allati Turcæ, cum debeant revalidare matrimonium jam invalidum, in statu, quo sunt fideles, juxtà leges Ecclesiæ, fit, quòd cum verè reperiantur affines, verè reperiuntur impediti, impedimento tempore fidelitatis, & non anteà de novo superveniente, ex affinitate tamen tempore infidelitatis contracta.

Si secundum, non egent dispensatione, quia non sunt affines; nam ex copula illicita non oritur affinitas jure naturali; quoniam potiùs ex ea oriuntur odia, & inimicitiæ, quàm amicitiæ, & attinentiæ consanguineorum; sed jure Ecclesiastico. & quia copula illicita supponitur facta tempore infidelitatis, quo non erant subditi Ecclesiæ,

se-

sequitur, quòd adveniente statu fidelitatis, non reperiantur affines, ac proindè nec impediti, ut dispensatione egeant. Tancr. *tom. 2. de matr. lib. 7. disp.* 65. & 66. Tamb. *tom. 2. pag.* 100. *§. 2. num.* 1.

QUÆRES IV.

4131 *Certum est, quòd si moriatur Francisca uxor Pauli, perseveret in Paulo affinitas cum omnibus Franciscæ consanguineis natis ante mortem Franciscæ; quia* cap. Fraternitatis 35. quæst. 10. *affinitas semel orta perpetuò remanet. Ex hoc certo* quæritur: *An si post Franciscæ mortem nascatur ex ejus sorore puella, sit ne affinis in secundo gradu Paulo, ita ut inter ipsam, & Paulum nequeat validum matrimonium contrahi?*

Resp. affirmativè. Tamb. *tom. 2. lib. 8. tr. 1. cap. 12. §. 1. num.* 7. Ratio est, quia affinitas mensuratur juxta consanguinitatem, ita ut ex Scoto *in 4. dist. 41. q. un. litt. B.*, quoto gradu consanguinitatis est quis conjunctus, vel distat ab uno ex extremis copulæ, toto gradu affinitatis est conjunctus, vel distat ab altero extremo copulæ; sed nata ex sorore Franciscæ, adhuc Francisca mortua, est verè consanguinea in 2. gradu cum Francisca adhuc mortua; igitur est verè affinis in 2. gradu cum Paulo, qui est alterum extremum copulæ; hinc affinitas non solùm extenditur ad consanguineos natos vivente uxore, sed etiam natos ea mortua.

12. IMPOTENTIA

4132 Coeundi, seu perficiendi copulam, non impotentia generandi, matrimonium dirimit. Scotus *in 4. dist.* 31. *q. un. litt. F.* Ad tertium: *Quia obligatio non est absoluta ad bonum prolis, sed sub conditione, si eveniat, ad gratanter suscipiendum, &c. & tunc matrimonium est ibi tantùm, ut in remedium, non autem ut in officium.*

4133 Hinc steriles, & senes validè contrahunt, dummodò sint apti ad copulam; & tunc matrimonium est in remedium concupiscentiæ, qui est finis secundarius, & minùs principalis, ob quem etiam fuit institutum, juxtà dictum Pauli: *Melius est nubere, quàm uri.*

4134 Matrimonium verò Eunuchorum, qui utroque teste carent, est nullum, non ob impotentiam generandi, sed ob impotentiam coeundi; copula enim fieri debet per transfusionem veri seminis, vero autem semine carent Eunuchi, cum emittant humorem quemdam aquosum specie distinctum à semine.

4135 Hinc impotentia coeundi in tribus consistit, & in uno illorum dirimit. 1. Impotentia ad penetrandum vas, 2. Ad emittendum verum semen. 3. Si verum sit semen, sed adsit impotentia ad emittendum illud intra vas; unde non sufficit potentia ad emittendum extra vas, seu in ore vasis.

4136 Impotentia, ut dirimat: Primò, debet esse antecedens matrimonium, non sufficit, si sit consequens matrimonium, etiam solùm ratum, antequam sit consummatum.

4137 Secundò, debet esse perpetua, ita ut nulla arte possit tolli. Si perpetuitas sit certa, ut si vir habeat virilica sicca, aut amputata: vel si mulier sit adeò arcta, ut nullo remedio, nec incisione possit fieri apta, potest matrimonium statim pronunciari nullum à Judice Ecclesiastico.

4138 In dubio perpetuitatis conceditur ab Ecclesia triennium ad experiendum bona fide; quo elapso sine fructu, matrimonium declarari potest invalidum, & dissolvi: *p. n.* 4315. & 4316.

4139 Tertiò. D. Thom. *de sac. matr. q.* 52. *art.* 1. apud Gonet *in manuali to. 6. pag.* 563. docet quòd impotentia ut dirimat debet esse ignorata, his verbis:

[In matrimonii contractu obligatur unus conjugum, alteri ad debitum reddendum; ideò si ille, qui se obligat, est impotens ad solvendum, ignorantia hujus impotentiæ in eo, cui fit obligatio, tollit contractum: Sicut autem per impotentiam coeundi efficitur aliquis impotens ad solvendum debitum, ut omninò non possit solvere, ita per servitutem, ut liberè debitum reddere non possit; & ideò sicut impotentia coeundi ignorata impedit matrimonium, non autem si sciatur; ita conditio servitutis matrimonium impedit.]

4140 Præmissa impotentia dirimit jure naturæ, sive sit ex parte viri, sive ex parte fœminæ, sive sit absoluta, sive sit respectiva respectu scilicet hujus viri, & hujus fœminæ, taliter quòd dissoluto inter hos matrimonio, possint cum aliis matrimonium contrahere.

4141 Insuper dirimit, sive sit orta ab intrinseco, & vitio naturæ, sive ab extrinseco vitio artis, aut diaboli: in casu maleficii adhiberi debent remedia tam naturalia, quàm spiritualia; quæ si non prosint, impotentia censetur perpetua, & matrimonium dissolvendum per Judicis sententiam, ex *cap. Laudabilem, de frigidis, & maleficiatis.*

4142 Conjux arcta, si per incisionem possit fieri apta, non teneri pati incisionem; unde ejus impotentia censetur perpetua: tenent. Clericatus *cap. 133. num.* 95. Diana *par. 11. tr. 5. resolut.* 11. & alii apud ipsos. Sed rectiùs

Sanchez *lib.7. disp.93. num.* 32. docet, quòd teneatur pati incisionem cum gravi dolore, sed non cum periculo vitæ, aut gravis morbi.

MATRIMONIUM IMPUBERIS

4143 EST Jure Canonico invalidum, nisi malitia suppleat ætatem ex *cap. Attestationes* 10. *Cod. de illis* 9. *tit. de desponsat. impuber.*

Defectus autem ætatis matrimonium invalidat, minimè ratione impotentiæ, quia hæc in impuberibus est temporanea, sed ex defectu consensus, ob quem sicut Jus Canonicum Trid. ad validam professionem Religiosam exposcit tam in viris, quàm in mulieribus ætatem annorum sexdecim expletorum: ita Jus Canonicum *num.*4143.relatum, ad validum matrimonium de præsenti exposcit in viro ætatem 14. annorum, & in fœmina 12. annorum expletorum, nisi malitia suppleat ætatem.

4144 Malitia supplens ætatem consistit in maturitate judicii sufficientis ad discernendum, & se obligandum in contractu perpetuo, & indissolubili matrimonii, atque in potentia ad copulam, de qua in *num.* 4135. Hæc autem malitia supplens ætatem relinquitur judicio, & arbitrio Ordinarii, qui potentiam ad copulam colligere potest, vel ex facto, quatenùs impubes cum alio copulam habuit; vel ex corporis dispositione, aut propinquitate ad annos pubertatis.

4145 Qua seclusa malitia, matrimonium impuberum, seu verba de præsenti inter impuberes ad matrimonium apta, ex Jure Canonico habent vim sponsalium; quia cum impuberes, supposito usu rationis, sint ex se apti ad contractum, verba valere debent, quantum possunt; & quia ex Jure Canonico prohibentur valere, ut matrimonium de præsenti valere debent, ut sponsalia.

Unde matrimonium impuberis fieri debet ex gravi causa, & cum licentia Episcopi.

4146 Quòd si posteà comperiatur, Episcopum errasse in danda licentia, seu in approbanda malitia ætatem supplente, quatenùs impubes repertus est inhabilis ad copulam, tunc ex Jure Canonico validum est matrimonium; nam Ecclesia supposita dicta licentia Episcopi judicat inhabilitatem illam esse temporalem, ac proindè disponit, ut expectetur complementum pubertatis.

Si hoc elapso, adhuc reperiantur inhabiles, tunc expectari debet completissimæ pubertatis ætas, quæ in viris est annus 18. in fœminis 14. Et si neque hoc tempore habiles reperiantur, tunc utique rationabilis dubitatio oritur, an inhabilitas sit perpetua; adeòque adhibenda est triennalis experientia, ut in *n.* 4158. Tamb. *de matr. lib.*8. *tr.*1. *cap.*13. *§.*2. *vid. num.*16.

4147 Si malitia supplens ætatem sit certa, & impubes sine licentia Episcopi, & gravi causa, contrahat matrimonium, peccat mortaliter, sed validè contrahit. Tamb. *cit.* Invalidè tamen contrahit, si non sit malitia supplens ætatem, ut in *n.*4144.

HERMAPHRODITUS

4148 SExum scilicet virilem simul habens, & fœmineum. 1. Si in neutro sit potens, validè contrahere non potest. 2. Si inæqualiter participet, contrahere debet secundum sexum, qui prævalet. 3. Si æqualiter utrumque participet, & secundum utrumque sit æquè potens, debet ipse sexum eligere, & secundum illum contrahere; quo electo, maximè eo matrimonio durante, peccabit mortaliter, si alio sexu uti velit. Tamb. *tom.*2.*pag.*103.

4149 Quòd si nupserit ut fœmina, & processu temporis prorumpat in virum, tunc si non sit potens uti sexu fœmineo, matrimonium est, & fuit ab initio nullum, quia sexus, in quo contraxit, non erat perpetuus; quoniam latebat sexus virilis. Pari ratione, si hæc fuerit monialis professa, professio est nulla, & est è Monasterio educenda; non tenetur tamen ingredi Religionem virorum; quia ejus intentio non fuit, nisi ingredi Monasterium Monialium, & ibi profiteri. Port. *in dub. Reg. ver. Professio in fine.*

13. PRÆSENTIA PAROCHI, ET DUPLICIS TESTIS

4150 SI desit, ubi Trid. est receptum, matrimonium est nullum, etiam si qui contrahere debet, sit in articulo mortis. Matrimonium coram facie Ecclesiæ celebratum dicitur, quod celebratur coram Parocho, & testibus.

4151 [Ubi Decretum Concilii non est publicatum, valere matrimonia contracta absque observantia formæ à Concilio præscriptæ] declaravit S. Congreg. Conc. 19. Januarii 1605. apud Tamb. *de matr. lib.* 8. *tr.* 6. *cap.* 2. *§.*3. *num.*10.

4152 Ubi est publicatum, vel aliquo tempore in Parochia tamquam Decretum Concilii observatum, nullus tamen Parochus reperitur, sed Ecclesia Parochialis omninò vacet tam Parocho, quàm Episcopo, & Capitulo valentibus alium delegare; quod contingere potest causa persecutionis ab infidelibus illatæ: tunc [matrimonium valere absque præsentia Parochi, servata tamen in eo, in

in quo potest, forma Concilii, idest adhibitis saltem duobus testibus] declaravit eadem Sac.Congr. Conc.19. Januarii 1605. apud Tamb.*cit.*

4153 Qui ne contrahant coram Parocho, transeunt ad loca hæreticorum, ubi non sunt Parochi, & ibi more loci sine Parocho contrahunt, validè contrahunt, si transierunt animo mutandi domicilium; invalidè verò, si secus, sed animo revertendi. Ita Clericatus *cap.*133.*num.* 124. cum Tamb. & de Lugo, ex Brevi Urb.VIII.

4154 Si è loco, ubi non est publicatum Concilium veniant ad locum, ubi est publicatum, invalidè contrahunt sine Parocho, & testibus.

4155 Si unus ex sponsis sit de loco, ubi est publicatum Conc. alius de loco, ubi non est publicatum, habenda est ratio loci, ubi matrimonium per verba de præsenti contrahitur Clericatus, & Tamb. *cit.*

4156 Græci Ecclesiæ Romanę uniti, maximè inter Latinos habitantes, tenentur servare formam Tridentini.

4157 Sufficit Parochus viri, aut uxoris, si contrahentes habitent in diversis Parochiis, etiam si præsens contradicat, dummodò intelligat. Tamb. *tom.2.cit.pag.*157. quia Trident. *c.*1.*sess.*24. *de refor.* Parochi, & duorum testium præsentiam exposcit.

4158 Hinc Fagnanus *in 1 lib. Decr. cap. Quoniam de constit.n.*25.*pag. mihi* 133. refert Declarationem Conc. ut sequitur:

[S. Congregatio declaravit, validum esse matrimonium contractum coram Parocho, etiam invito, & per vim adhibito, quamquam nihil eorum, quæ agebantur, vidit, & intellexit, si affectavit non intelligere; ut in Parocho, qui sibi aures obturaverat; etiam si ex alia causa vocatus, adhibitus tamen ad illum actum: item coram Parocho tam viri, quàm mulieris, etiam in aliena Parochia; imò & si Episcopus illi matrimonium interdixerit. Item coram Parocho etiam minoribus tantùm Ordinibus initiato.]

4159 Non sufficit igitur pura præsentia Parochi physica, & materialis, qualis esset Parochi amentis, dormientis, ebrii, infantis, verè, & non ex affectatione distracti, seu verè non advertentis, quid à contrahentibus agatur; sed requiritur præsentia moralis, & humana, quamvis coacta, involuntaria, aut casualis.

4160 Sic pariter de testibus. Unde invalidum est matrimonium, si contrahentes sint velo cooperti, ita ut non cognoscantur certò à testibus. Item si testes non intelligant idioma sponsorum, quamvis per interpretem moneantur de contractu matrimonii, nisi ex actibus externis sponsorum certò percipiant, eos matrimonium contrahere. Ita Clericatus, qui ritè ex Pontio addit, hoc esse periculosum, quia alter ex sponsis pœnitudine affectus posset dicere, se tunc per verba de futuro, minimè de præsenti, contraxisse.

4161 Insuper validum est matrimonium, cui Parochus, vel alius Sacerdos de ejus licentia assistit contra prohibitionem Episcopi sub nullitate matrimonii factam; quia Episcopus potest Parochum inobedientem punire, minimè verò matrimonium ex capite assistentiæ irritare, contra Decr.Trid. & Declar. Sac. Congr. de *n.* 4158. Nec potest novum impedimentum dirimens edere.

4162 Parochus potest alteri delegare, ut matrimonio assistat, sed non nisi Sacerdoti, ex Trid. *cit.* Et hic validè assistit, etiam si per vim, metum, aut dolum licentiam obtinuerit.

4163 Hic Sacerdos delegatus potest alteri Sacerdoti subdelegare, ut assistat, si sit delegatus generaliter, putà si sit conductus à Parocho, tanquam Capellanus, ut sibi serviat in administratione Sacramentorum; quia delegatus ad universitatem causarum, potest subdelegare; secùs si sit delegatus in casu speciali. Clericatus *cit.* ex Fagnano *in cap. Quid nobis num.* 32. *de clandest. desponsat. vide num.* 3979.

4164 Si Parochus interim sit mortuus, aut privatus beneficio, Sacerdos delegatus invalidè assistit, si id sciat; quia delegatio spirat mortuo delegante. Validè, si adhuc nesciat; quia ei assistit bona fides, & titulus coloratus.

4165 Validè, & si illicitè, assistit Parochus censuris innodatus, aut irregularis; invalidè verò, si sit hæreticus. Ratio primi (ut notat Clericatus) est; quia tale jus assistendi non est actus jurisdictionis, sed qualitas à titulo Parochiali proveniens; adeòque per censuras non aufertur. Ratio secundi; quia per hæresim beneficia vacant; adeòque non est ampliùs Parochus. S. Congr. apud Fagnanum *in cap. Ad abolendum n.*38.*de hæret.*

4166 Peccat mortaliter, aut venialiter, juxtà opinionum varietatem, Parochus, si omittat verba Ritualis: *Ego conjungo vos in matrimonium, in nomine Patris, &c.* sed non invalidat matrimonium, quia hæc verba non sunt de essentia; non habent enim rationem formæ, ut ex *num.* 3951. sed solùm declarant matrimonium legitimè contractum, ut sit sensus: *Ego declaro vos con-*

contraxisse legitimum matrimonium.

4169 Ex quo infert Tamb. *lib.* 8. *de matrim. tract.*6. *cap.* 2. *§.* 4. *num.* 5. quòd si contrahentes non interrogati, ex se satis exprimant consensum, possit Parochus interrogationem circa consensum omittere; quia esset superflua.

4168 Semper autem sub mortali tenetur Parochus in suo libro Parochiali matrimonia celebrata notare.

Hæc ferè Clericatus *cit.* qui quatuor quæsita necessaria ex Tamb. proponit, & resolvit, ut sequitur.

QUÆRES I.

4169 *An nomine Parochi in hac materia veniat solus Parochus, idest Sacerdos investitus beneficio?*

„ Resp. appellatione Parochi venire, ul„ trà Sacerdotem in beneficio Curato „ deputatum, etiam Episcopum in tota Diœ„ cesi, ac ejus Vicarium Generalem, necnon „ Vicarium Capitularem Sede Episcopali va„ cante: item Cardinales in suo titulo; Lega„ tũ à Latere in Legationibus suæ Provinciæ; „ Archiepiscopum in visitatione Diœcesum „ suorum suffraganeorum, vel ubi fuit ad eum „ à sententia Episcopi appellatum; Summum „ Pontificem in toto orbe. Sanchez *de matr.* „ *disp.*7. *num.*10. Pontius *lib.*5.*cap.*10. & Tam„ bur. *ubi sup. cap.* 2. §.5. *num.* 1. ubi id exten„ dit etiam ad Abbates habentes jurisdictio„ nem quasi Episcopalem; si tamen sint in „ Abbatia instituti, non autem si tantùm in „ commendam habeant. Diana *par.*11. *tr.* 3. „ *ref.*35.

QUÆRES II.

4170 *Si Parochus dedisset licentiam alteri Sacerdoti, ut assisteret matrimonio, sed iste nesciret, datam esse sibi licentiam, & nihilominùs assisteret, essetne matrimonium validum?*

„ Resp. distinguendo: vel ipse assistens mi„ serat ad petendam licentiam, & ea „ obtenta, antequam sibi notificaretur, assi„ steret; peccaret quidem, exponendo se pe„ riculo nullitatis, at validè assisteret, quia „ concessio gratiæ incipit valere à puncto „ concessionis factæ oratori petenti, & acce„ ptanti. At si nullo petente fuisset licentia „ data ultro per ipsum Parochum; matrimo„ nium esset nullum, quia cùm à nullo dicta „ licentia sit acceptata, nullum parit effe„ ctum. Castropal. *disp.* 2. *de spons. punct.*13. „ *num.* 6. Dian. *par.* 11. *tr.* 3. *ref.*32. & est tex„ tus *in cap. Si tibi absenti, de præbend. in* 6. „ Tambur. *dict. lib.* 8. *tract.* 6. *cap.* 2. §. 5. „ *num.*7.

QUÆRES III.

4171 *Quomodò cognoscatur, an quis sit de Parochia, ad effectum contrahendi validè matrimonium coram proprio Parocho?*

„ Resp. esse distinguenda quatuor genera „ habitantium. Primum est eorum, „ qui fixum habent domicilium per totum „ annum in Parochia. Secundum est illorum, „ qui habitant pro majori parte anni tantùm, „ ut Scholares Patavii, vel litigantes Vene„ tiis. Tertium illorum, qui per paucos „ dies occasione solatii, aut recreationis. „ Quartum illorum, qui vagi sunt, & nul„ libi morantur, ut sunt comici, & circu„ latores. Modò, personæ primi, & secun„ di generis, absque dubio contrahunt coram „ Parocho, in cujus Parochia morantur. Se„ cùs est de illis in tertii generis, quia non „ dicuntur habere domicilium ibi, ubi ex iti„ nere morantur. Personæ quarti generis „ censentur de Parochia, ubi se firmant, „ quamvis citò discessuri. Barbos. *in collect.* „ DD. ad Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 7. Tamb. „ *dict. cap.* 2. *§.* 5. *num.* 10. 11. & 12. ubi ta„ men *num.* 13. advertit, non debere Paro„ chum matrimoniis vagorum assistere, nisi „ priùs exhibeant licentiam Ordinarii, & at„ testationem libertatis eorumdem, ad tra„ dita per Conc. Trident. *sess.* 24. *cap.* 7. *de re„ for. matrim.*

QUÆRES IV.

4172 *Si sponsi sint diversarum Civitatum, & faciant mandatum procuræ duobus amicis in alia Civitate commorantibus, ut eorum nomine matrimonium contrahant: An Parochus Procuratorum fuerit verus Parochus, & potuerit validè assistere matrimonio?*

„ Resp. hunc casum non inveniri apud „ Doctores discussum, ut notat Tam„ bur. *dict. lib.* 8. *tract.* 6. *cap.* 2. §. 6. *num.*23. „ ubi doctè equidem sic distinguit: vel unus „ sponsus tantùm est absens, & ejus loco de„ putatur Procurator; & tunc matrimo„ nium poterit celebrari coram Parocho spon„ si præsentis cum interventu Procuratoris „ pro sponso absente: at si ambo sponsi ab„ sint, & uterque eorum fecerit Procura„ torem ad contrahendum, qui Procurato„ res stent in alia Civitate; Parochi istorum „ Procuratorum nequaquam possunt validè „ assistere matrimonio per eos Procuratorio „ nomine contrahendo, quia neuter illo„ rum est Parochus sponsorum: ideò neces„ se erit, ut Parochus sponsorum deleget fa„ cultatem Parocho Procuratorum assisten„ di prædicto matrimonio: quod non est ne„ que difficile, neque grave, quia debent

etiam

„ etiam ipsi sponsi mittere attestationes suæ „ libertatis. Ita Tamb. *ubi supra dict. num.*23.

QUÆRES V.

4173 *Quid dicendum de Regularibus, quoad administrationem Sacramentorum?*

RESp. Regulares, qui sine Parochi licentia præsumunt Clericis, aut laicis Sacramentum extremæ Unctionis, vel Viaticum ministrare, aut Matrimonia solemniter benedicere, incurrere Excommunicationem Papæ reservatam; ex Clement. *lib.* 7. *tit.* 7. *cap.* 1. Excusat autem ignorantia crassa; quia censura est contra præsumentes: *v. num.* 4332. & 3979.

Quid de Extrema Unctione, & Viatico quoad commensales, hospites, servientes, &c. Quidque in extrema necessitate in articulo mortis, &c. Vide *const.* 31. Pii V. *ad Immarcescibilem* 13. Febr. 1307. in Bullar. *Constit.* 48. Pauli III. 48. *licet debitum* 18. Octobris 1549. in Bullar. Paster. *tom.*2.*q.*187.*art.*1.*n.*994. Pasqual. *q.*404. & 405. Gabriel. à S. Vinc. *d.*1.*q.*2. Amandoliam *tom.*2.*part.*6.*sol.*2.*dub.*1. Dian.*p.*2.*tr.*4.*ref.* 170. & Bord.*ref.*20. *n.*22. qui refert *const.* Pauli III. & Leonis IX.

Post relatos Pontifices, & Doctores omninò priùs videndos, videri potest Matheucci in Officiali curiæ *tom.* 2. *pag.* 203. Quoad Sacramentum Pœnitentiæ fusè dictum est alibi.

DUO TESTES

4174 DEbent esse præsentes, *ut in* 4159. & 4160. & unitim intervenire contractui, dum actu consensus præstatur, ita ut non sufficiat, si unus audiat consensum viri, alter mulieris.

4175 Una sola qualitas est necessaria in testibus, nempè usus rationis; unde quælibet persona cujuslibet conditionis, aut status, vir, mulier, cognata, infamis, excommunicata, infidelis, &c. & cujuslibet ætatis, dummodo usum rationis habeat, est testis habilis quoad matrimonium contrahendum; quia Trid. *cit.* nullum excipit pro teste.

Ad testificandum autem super nullitate matrimonii non sufficiunt, sed requiruntur testes omni exceptione majores, *cap.* 1. *de Consanguinit.*

14. RAPTUS MULIERIS

4176 DIrimit Matrimonium, ita ut Raptor non possit raptam ducere, quādiu manet in potestate raptoris; benè verò, quando fuerit à raptore separata, & posita in loco tuto, si tunc illa liberè consentiat: sed etiam tunc raptor, & omnes illi, qui consilium, auxilium, & favorem præbuerunt, sunt ipso jure excommunicati, ex Trid. *sess.*24. *de ref. cap.* 6. Ad raptum autem requiruntur tria *ex num.*2158.

4177 *Sufficit*, 1. *Si violentia inferatur ipsi fœminæ in principio, licèt posteà copulæ annuat. Non sufficit autem, si in principio raptui consentiat, & posteà renitens fuerit cognita; quia initium est attendendum, quo violentia interfuit*, 2. *Sufficit, quòd sit raptus fœminæ, sive virginis, sive corruptæ, sive meretricis; non sufficit, si sit viri: ratio primi*, quia Trid. *respicit offensam, & impedimentum libertatis matrimonii, quod habetur, etiamsi mulier inhonesta rapiatur. Ratio secundi, quia lex est pœnalis, adeòque cum loquatur de viro raptore, non debet extendi ad mulierem raptricem*: ita Fenech.

CAPUT VI.

De dispensationibus.

4178 DIspensatio *est juris alicujus relaxatio*. Unde non potest fieri sine rationabili causa.

4179 Dispensatio data sine causa à superiore, est valida, sed illicita; data verò ab inferiori in lege superioris, est etiam invalida; ut pariter dictum est de voto. In utroque casu dispensantes peccare mortaliter, docent antiqui, venialiter moderni apud Dianam *part.* 8. *tr.*3.*ref.*6. Clericatus *cap.*136.*num.*1.

4180 Causæ, ob quas solet Pontifex in impedimentis matrimonii dispensare, sunt præcipuè septem.

Primò, *angustia loci*, ob quam non inveniat sibi parem, quam sint ibi pares.

4181 Secundò, *paupertas, seu incompetentia dotis*, ob quam non possit extra cognatos inveniri conjugium.

Non obstante spe futuræ successionis ab intestato, aut legati, si non habeat mulier parentes divites, qui teneantur, & cogi possint ad eam dotandam. Si mulier sit deformis, & hac de causa cum ea dote non possit nubere extra cognatos, censetur pauper; sed id debet exprimi.

4182 Tertiò, *grave periculum litis, aut inimicitiæ*.

3183 Quartò, *ætas fœminæ excedens*: putà si annum 24. excedat, ne innupta remaneat.

4184 Quintò, *conservatio familiæ illustris, & in Ecclesiā benemeritæ*. Nobilitas est desumenda à patre, non tantùm à matre.

4185 Sextò, *timor scandali, aut periculum infamiæ*.

4186 Septimò, *larga eleemosyna*.

4187 Dispensatio, si in ea taceatur verum, aut

aut exponatur falsum, dicitur subreptitia, seu obreptitia. Et est nulla, si taceatur verum, aut exponatur falsum circa causam finalem: non est nulla, si circa causam impulsivam. Causa finalis est illa, sine qua dispensatio non concederetur. Causa impulsiva est illa, sine qua concederetur dispensatio, sed non tam faciliter, aut promptè. Clericatus *cap.* 137. *num.*1. cum Tamb.

4188 Subreptitia est dispensatio, & inde nulla: Primò, si fuit expositum unum impedimentum pro alio, v. g. gradus consanguinitatis pro gradu affinitatis, aut si sub dubio impedimentum certum.

4189 Secundò, si factus sit error in expressione Diœcesis. Clericatus *cit. num.* 21. cum Tamb. contra Diana *p.8.tr.3. ref.*64. & Mendo *in Epit. cit. num.* 13. qui opinionem affirmativam vocat certò probabilem.

4190 Valida tamen est, & potest ab Ordinario executioni mandari, 1. Si error fuit in nomine, aut cognomine; constet tamen de veritate corporum, seu personarum, 2. Si fuit in exponendo gradu proximiori pro remotiori; secus, è contra: praxis tamen est in hoc secundo casu, ut litteræ remittantur Romam pro correctione. Clericatus, Tamb. & Mendo *cit.*

4191 Si orator taceat repulsam antea super eadem supplicatione sibi datam, valet dispensatio. Clericatus *cap.* 137. *num.*2. cum Diana *p.8. tr.*3. *ref.*54. Tamb. *cit.* & Sanchez.

4192 Et quamvis Tamb. *cit.* idem doceat, si data repulsa à Superiore, fiat recursus ad inferiorem habentem facultatem dispensandi, absque eo quòd & repulsa notificetur:

Id dico verum in casibus, in quibus inferior habet à superiore concessam facultatem Ordinariam, seu delegatam dispensandi; ut est in votis, *ex num.* 1723. *&* 1962. minimè in casibus, in quibus inferior solùm eam habet ex EpiKeja, nimirùm ex rationabiliter præsumpta voluntate superioris, hanc autem habet Episcopus in impedimentis dirimentibus, non primam, juxta dicta *num* 4230.&4240.

4193 Qui post obtentam dispensationem ducendi Rosam consanguineam, petat dispensatione m pro ducenda alia consanguinea, tenetur exponere primam dispensationem, si hęc fiat inutilis ex sola mutatione animi ipsius petentis; non tenetur verò, si per ipsum non steterit, sed prima dispensatio sit revera facta inutilis, in quantum Rosa sit mortua, facta Religiosa, aut nolit. Clericatus *cit num.*3. cum Diana *p.8. tr.*3. *ref.*55.

4194 Qui dispensationem obtinuit super impedimento criminis ob uxoricidium, inde occidat secundam uxorem, ut ducat tertiam, tenetur exponere priorem dispensationem. Clericatus *cit. nu.*4. cum Tamb. contra Filliuc. quia difficiliùs conceditur gratia replicato delicto, quàm unico; bis, quàm semel.

4195 Qui obtinuit dispensationem super voto simplici castitatis ad contrahendum, si mortua uxore petat dispensationem in voto, non tenetur primam dispensationem exprimere; quia in hoc non adest delictum; & prima dispensatio est expleta. Clericatus *cit. n.*5. cum Tamb. *v. n.* 264.

4196 Qui simul plura impedimenta habet, tutius est, ut illa simul exponat, & pro omnibus simul, & non seorsim dispensationem petat, ob rationem *de n.* 4194.

Quòd si unum sit occultum, alterum publicum, tunc potest, & debet ad Datariam recurrere pro publico, reticito occulto, & Pro occulto ad S. Pœnitentiariam, cui tamen significare debet impedimentum publicum, super quo Dataria dispensavit, aut est dispensatura. Clericatus *cit. n.*7.

4197 Si duæ sint expositæ causæ, vera una, altera falsa, quarum tamen quælibet est sufficiens ad dispensationem, validam esse dispensationem, tenet Mendo *in Epit. ver. dispensatio num.* 16. quamvis faciliùs ob causam falsam Papa dispensasset; quia *utile per inutile non vitiatur*. Idem docet Clericatus *cit. num.* 19. si causa falsa potiùs reputetur impulsiva, quàm finalis. Tutius tamen ait, denuò ad Papam recurrere, & certum reddere de causa falsa, ob periculum nullitatis; & ita est practicandum.

4198 Si post dispensationem super affinitate ex copula illicita cum consanguinea sponsæ iterùm quis habeat rem cum eadem consanguinea sponsæ, non requiritur nova dispensatio, si copula contingat ante executionem dispensationis, à delegato factam: requiritur verò, si contingat post executionem dispensationis, sed ante contractionem Matrimonii, Clericatus *cit.* & Diana *p.8. tr.*3. *ref.*65. quia dispensatio data non tollit affinitatem ex nova copula supervenientem.

DE CLAUSULIS DISPENSATIONIS.

4199 Tria in hac re à Doctoribus considerantur, 1. *Materia, & causa dispensationis:* de materia, super qua potest peti, & obtineri dispensatio, putà voto, irregularitate, Matrimonio, &c. fusè insinuatum est in instructione S. Pœnitentiariæ, *à nu.* 157. De causis actum est *à num.*4180. & in propriis locis materiarum, 2. *Forma litterarum dispensationis de qua in n.* 260.3. *Observanda in executione dispensationis*.

PRO

PRO FORO INTERNO.

4200 Prima Clausula, quòd executor ab ipso impetrante eligendus sit *Confessarius Magister in Theologia, vel Doctor decretorum, ex approbatis ab ordinario*. Non sufficit, si sit purè licentiatus: *v.n.*261.

4201 Secunda, *Discretioni tuæ committimus, quatenus si est ita*. Unde debet confessarius se informare de veritate causæ expositæ à solo pœnitente, cui est credendum. Quòd si confessarius aliunde sciat expositum esse falsum, non potest litteras exequi; quia secundum propriam scientiam debet exequi. Semper sigillum Confessionis custodiat.

4202 Tertia, *Injuncta ei gravi pœnitentia salutari*. Pœnitentia injungenda remittitur arbitrio, & prudentiæ Confessarii, attenta gravitate delicti, seu causæ, & circumstantiis consideratis.

Si peccatum fuit in priori Confessione absolutum, & debita pœnitentia satisfacta, quamvis non sit necessaria nova absolutio, & pœnitentia, congruit tamen, stante nova accusatione Sacramentali in litteris requisita, quòd detur nova absolutio, & pœnitentia; mitior tamen, attenta priori;& ita est in praxi servandum. Clericatus *c.*139.*n.*10.

Si Pœnitentia sit litteris præscripta, est ad litteram servanda.

4203 Quarta, *Dummodo impedimentum sit occultum*. Quid sit *occultum*, fusè habes *à num.* 3317.*ad* 3320. *& in tom.*2.*n.*72.

4204 Busem. *lib.*1. *tr.* 2. *cap.*4. in appendice dispens. S. Pœnit. habet: [Etsi aliqua impedimenta, v. gr. cognationis spiritualis, natura sua sint publica, cum contrahantur in facie Ecclesiæ: fieri tamen potest per accidens, ut sint occulta, v. gr. 1. Ob diuturnitatem temporis, ex quo sunt contracta, 2. Ob distantiam loci à loco contractæ cognationis, 3. Per mortem eorum, qui fuerunt conscii, 4. Per ignorantiam hujus contractionis.]

Omninò tamen servandum est dictum *in nu.* 3419.

4205 Verricelli *tr.*3. *qu.*51. *num.* 8. excipit casum, quo in litteris dicatur: *Dummodo impedimentum, seu delictum sit omninò occultum*. Et tunc vult,occultum dici,quod probari non potest; adeòque si probari potest, non possit dispensatio executioni mandari.

4206 Quinta: *Ut conjux ignara impedimenti certioretur de nullitate prioris consensus, sed ita cautè, ut latoris ejus lum nusquam detegatur*. Vide *n.*4244. *& à n.*4247.

- Alias clausulas *vide in n.*263.

PRO FORO EXTERNO.

4207 Ex Clericato *cap.* 138. & Tambur. *cit. cap.* 12. Dispensatio matrimonii est executioni danda ab eo, cui est à Papa directa: Non potest ab Episcopo, si est directa Vicario, & econversò.

4208 Vicarius, cessante officio, non potest dispensationem ab ipso inceptam expedire, si commissio sit realis facta, nempè Vicario, ut Vicario; sed tunc expeditio spectat ad successorem: Potest tamen eam expedire, si sit personalis, facta scilicet per nominationem personæ. Clericatus *cap.* 38. *num.* 2. cum Tamb. qui ait, personalem censeri, si dicatur: Tibi Joanni Vicario: *v.n.*4226.

4209 Vicarius Capituli sede vacante non potest expedire dispensationes matrimoniales inexpeditas à Vicario Episcopali relictas. Clericatus *citat.* cum Tamb. ex Canonistis; quia Papa parùm illis fidit; inde solet pro diœcesanis Sedis Vacantis Episcopo viciniori committere.

4210 Tunc Episcopus vicinior, si ante expeditionem Sedes fiat plena per adventum novi Episcopi, potest litteras dispensationis expedire, si executio sit incepta: Si verò res sit integra, hoc est, si litteræ non sint jam ei præsentatæ, non potest eas expedire; sed tunc Diœcesanus debet novam commissionem petere.

4211 Executor delegatus potest alteri committere examen testium, vel informationem, minimè ipsam actualem dispensationem; quia quoad hanc Papa exposcit factum ipsius delegati.

4212 Informationes sumere potest judicialiter, aut extrajudicialiter, ad sui libitum,& prudentiam.

4213 Valet dispensatio, si causa sit vera, licèt probata per falsos testes: Non valet verò in foro conscientiæ, si sit falsa, sed appareat vera per falsos testes.

4214 Quamvis in litteris apponi soleant hæc verba: *Propter has, & similes alias causas rationabiliter animum nostrum moventes*: executor non tenetur, præter causas expressas,de aliis generalibus se informare,nisi id tamquam conditio apponatur.

4215 Executor non potest aliquod munus, aut præmium pro labore dispensationis recipere ob clausulam, quæ in litteris solet apponi: *Quòd si spreta hac monitione, aliquid muneris, aut præmii, recipias, excommunicationem latam incurras*. Et quamvis Perez, & alii apud Tamb. *cit.* & Dian. *part.* 8. *tr.* 3. *ref. ult.* dicant per dictam clausulam non prohiberi esculenta, & poculenta non magni valoris, cum hæc

hæc dentur non ad corrumpendum Judicem, sed ad celeriorem expeditionem. Nec prohiberi officiali aliquid accipere pro labore in expeditione, pro accessu ad examinandos testes nolentes venire, pro copiis processus post expeditionem. Clericatus vult esse ab omni acceptione abstinendum.

4216 In dispensatione, quæ conceditur in forma pauperum, in qua scilicet non imponitur mulcta pecuniaria, sed pœnitentia per opera præscripta; non potest executor pœnitentiam, seu opera præscripta mutare, minuere, aut differre. Tamb.*cit.c.*13. §.3.

Et quamvis Clericatus *cap.*138. *num.*11. putet, quòd possit mutare ex gravissima necessitatis causa: tutius tamen ait esse, tunc ad Datariam recurrere pro facultate minuendi, differendi, &c.

QUÆRES

4217 *Quid agere debeat executor, si post expeditam dispensationem comperiat se errasse?*

RESp. Quòd executor tamquam delegatus non potest sanare errorem; Tamb.*cit.*§. 1.*num.*20. quia Delegatus postquam functus est munere suo, nihil potest.

Quia tamen talis executor pro foro externo solet esse Ordinarius, cui incumbit providere in quantum potest, ne delicta patrentur; ideò, si erravit in exequendo, debet matrimonium prohibere; & si reperiatur contractum, debet conjuges separare, donec iterùm à Pontifice dispensatio concedatur.

4218 Si erravit denegando dispensationem, pronunciando eam invalidam, tunc nil potest; sed tunc debent Oratores iterùm recurrere ad Papam, seu Datariam, exposito errore; non enim potest ut delegatus, quia ut delegatus jam functus est officio suo, pronunciando dispensationem invalidam; *ut in num.*4217. nec ut Ordinarius; quia ut Ordinarius non habet auctoritatem exequendi dispensationem Pontificiam per errorem denegatam. Hic autem est sermo de dispensatione concessa per Datariam, seu pro foro externo, qui in jure, data semel sententia, non admittit reditum ad eamdem causam.

4219 Loquendo autem de dispensatione concessa per S.Pœnitentiariam pro foro interno conscientiæ, potest error in denegando commissus à Confessario sanari; quia de natura fori interni conscientiæ est, ut Confessarius possit mutare consilium per meliorem considerationem, aut opinionem, & per rectius judicium.

Hinc fit, ut si Confessarius legitimè ab oratore electus aperiat litteras S. Pœnitentiariæ, & deneget dispensationem, putans, causam non verificari; posteà, re maturiùs considerata, judicet causam verificari, adhuc potest dispensare; quia opinio, vel error alterius non debet obstare oratori.

Nec obstat, quòd litteræ fuerint apertæ, quia aperitio illa fuit materialis, quæ non obstat valori; & confessario injungitur aperitio formalis, videlicet cum facultate dispensandi. Ita Tamb. *cit.c.*13.§.3.

DE CESSATIONE DISPENSATIONIS.

4220 DIspensatio non cessat per cessationem causæ impulsivæ, benè verò per cessationem causæ finalis, seu principalis; causa namque principalis dispensationis verificari debet: *v.n.*4187.

Pro cujus rei claritate, quinque sunt distinguenda tempora, 1. Quando mittitur supplicatio ad Pontificem, 2. Quando ea lecta Pontifex annuit, 3. Quando executor dispensationem concedit, 4. Quando post dispensationem concessam matrimonium contrahitur, 5. Denique quando matrimonium est jam contractum. Hac distinctione præmissa.

Conveniunt Doctores, non esse opus, ut causa verificetur primo tempore. Tamb. *lib.*8. *tr.*2. §. 3. *num.* 4. Bonac. & alii apud ipsum. Quantum ad reliqua tria tempora.

4221 Dico, 1. Opus esse, ut causa verificetur secundo tempore, nimirùm quando Pontifex annuit. Castrop. *tom.*1. *tr.*3. *disp.*4. *p.* 5. *num.*2. contra Tambur.*cit.* quia Pontifex supplicationibus annuit, si exposita sint vera: Quæ opinio est probabilior, simul & tutior, adeòque servanda, cum agatur de valore Sacramenti: *v. à num.*75. *& à n.*3256. *ad* 3284.

4222 Dico 2. Si causa secundo tempore, quando Pontifex annuit, erat vera, tertio verò tempore, quando executor illam concedit, cessaverit esse vera, potestas dispensandi cessat, & si concedatur, est invalida. Est communis, & sequitur à fortiori, maximè ex verbis litterarum dispensationis, *si est ita*.

4223 Dico 3. Si causa secundo, & tertio tempore fuit vera, quarto autem tempore, quando, post dispensationem ab executore concessam, matrimonium contrahitur, cessaverit esse vera, cessat dispensatio, & dispensati tenentur sub nullitate à matrimonio contrahendo abstinere. Sanch. *lib.* 8. *de matr. d.*30. *num.*14 contra Tamb. *cit. num.* 9. Ratio est; quia tunc dispensatio cessante causa non cessat, quando est redacta ad actum irrevocabilem; dispensatio autem, quamvis suppona-

natur ab executore concessa, non dicitur redacta ad actum irrevocabilem, nisi quando Matrimonium est jam actu contractum, minimè antequam contrahatur; igitur si causa, quæ secundò, & tertiò tempore fuit vera, cessat ante quartum tempus, antequam scilicet matrimonium contrahatur, dispensatio cessat; quoniam non est jam redacta ad actum irrevocabilem, sed faciliter revocari potest.

Hinc si causa, ob quam fuit dispensatum, fuit paupertas mulieris; si mulier sive secundo tempore, quando Pontifex annuit, sive tertio tempore, quando fuit dispensatio ab executore concessa, sive quarto tempore post talem dispensationem concessam, antequam tamen actu matrimonium contraheret, evaserit dives, non potest matrimonium contrahere.

Non desunt tamen Doctores, Tamb. *cit.* Busemb. *lib.* 1. *tract.* 2. *cap.* 4. *dub.* 4 Diana, Suarez, & alii apud ipsum, qui tenent, quòd quando agitur de re individua, & quæ non habet tractum successivum, sed consumitur in unico actu, & est permanens, ut est contractus matrimonii, quòd dispensatio non cesset, si causa esset post dispensationem ab ipso executore expeditam, antequam perficiatur contractus; hac moti ratione, quia dispensatio jam fuit expedita, & cum dispensatio sit relaxatio juris, per dispensationem jam fuit extincta obligatio legis; obligatio autem legis semel extincta non reviviscit, & quod destructum est, non reproducitur, nisi ab eo, qui producere potest. Unde concludunt, quòd dicta mulier, quæ post dispensationem ab ipso executore concessam, evasit dives, quatenus acquisivit dotem, aut hæreditatem, adhuc possit matrimonium, super quo fuit dispensata contrahere. Sed hæc ratio soluta manet per rationem nostræ resolutionis.

4224 Dico 4. Si causa cesset, quando jam est Matrimonium contractum, non cessat dispensatio: est communis. Ratio est; quia matrimonio jam contracto, dispensatio est jam redacta ad actum irrevocabilem; dispensatio autem jam redacta ad actum irrevocabilem, cessante causa non cessat; adeòque cessante causa, matrimonio jam contracto, dispensatio non cessat. Confirmatur; quia ex una parte matrimonium fuit validè contractum, nam causa (ut supponitur) non cessavit ante, sed post: Ex alia contractus matrimonii est res individua, non habens tractum successivum; sed consumatur unico actu, & est permanens.

Eadem ratione, si post beneficium per dispensationem obtentum cessat causa, ob quam fuit dispensatum, non cessat dispensatio, nec beneficium.

Ex quo habes, quòd quando dispensatio est de re dividua, & quæ habet tractum successivum, si causa cesset post actum, super quo est dispensatum, cessat dispensatio in posterum pro reliquis actibus: Hinc qui est dispensatus ob dubiam infirmitatem ad carnes, cessante infirmitate, tenetur à carnibus abstinere: Et qui ob dubiam oculorum infirmitatem, aut dubium capitis dolorem dispensatus est ab onere recitandi horas, causa cessante, tenetur ad illas; quia agitur de re dividua, habente tractum successivum: *vide num.* 455.

4225 Dispensatio matrimonii, seu facultas dispensandi non cessat per mortem Pontificis, tam si res non est integra, sed incepta, *cap. Gratum, cap. Relatum de Offic. deleg.* quàm si est integra, videlicet quatenus dispensatio non est incepta; quia dispensatio est gratia, quæ non expirat morte concedentis. A qua regula in jure duo tantùm excipiuntur casus, nimirum in materia beneficii, & in rescriptis justitiæ, in quibus re integra moriente delegante delegatus non potest procedere, *cap. si cui de Præbend. in* 6. *& in locis cit. Clericatus c.* 150. *n.* 3.

4226 Si Delegatus moriatur, antequam dispensationem expediat; si gratia erat realis commissa videlicet non personæ, sed officio, v. gr. Episcopo, expediri potest à successore; minimè, si erat personalis: sed tunc, si actus dispensationis esset completus, & solùm non dedisset litteras testimoniales, possent Oratores in foro conscientiæ dispensatione frui. Clericatus *citat.* cum Tambur. *vide numer.* 4209.

Denique non cessat dispensatio per non usum, v. gr. octo, aut decem annorum, etiam si orator dixisset, se nolle ea uti, nec eam gratam habere, sed ut cessaret, requireretur, ut Oratores renunciarent, & renunciatio sit acceptata à Pontifice. Clericatus *cit.* cum Tamb.

SUMMUS PONTIFEX

4227 Dispensare potest in impedimentis jure solùm Ecclesiastico dirimentibus; etiam in voto solemni castitatis, & Religionis, ex gravissima causa: sic Alex. III. dispensavit cum Nicolao Justiniano Monacho ad nubendum, & Cœlestinus dispensavit cum Constantia moniali professa filia Rogerii Siciliæ Regis, ut nuberet Henrico Sexto Regi. *v. n.* 4252.

EPISCOPUS

4228 POtest dispensare in impedimentis ex jure Canonico dirimentibus, quatuor conditionibus concurrentibus, videlicet [Dummodo, 1. Matrimonium sit jam bona fide contractum, 2. Matrimonium sit publicum, & impedimentum occultum; & separatio sine magno scandalo, infamia, aut damno fieri non valeat, 3. Pontifex adiri non possit, 4. Et periculum sit in mora] Fagnanus *lib. 1. cap. Nimis tit. de filiis Presbyter.* Hæc est communis sententia, cui adhæreo.

Ratio primæ; quia si matrimonium sit cum scientia impedimenti contractum, dispensare non potest; nam sicut Papa ex Conc. Trid. *sess. 24. de refor. cap. 5.* excludit à spe dispensationis ab ipso obtinendæ eos, qui intra gradus prohibitos præsumpserint scienter contrahere, & maximè si consumare ausi fuerint; sic potiori jure prohibet Episcopis tunc dispensare.

Ratio secundæ; quia si matrimonium esset occultum, & impedimentum publicum, potiùs esset scandalum, si conjuges permanerent in copula fornicaria.

Ratio tertiæ, & quartæ; quia si casus pateretur dilationem, & posset fieri recursus ad Papam, cessaret necessitas recurrendi pro dispensatione ad Episcopum.

4229 Nec paupertas sufficit ad excusandum recursum ad Papam; quia pro impetratione dispensationis non est necessarius accessus personalis Romam. Imò pro impedimentis occultis facilis est recursus (maximè in nostris Regionibus Romæ propinquis) ad S. Pœnitentiariam per publicum tabellarium, & ab ea obtinetur dispensatio gratis, etiam pro scriptura, pro qua re aptam instructionem habes, *num.* 157.

Item pro impedimentis publicis fit recursus ad Datariam, quæ, legitima urgente causa, etiam pauperibus accedere non valentibus dispensare solet per litteras.

4230 Ratio, qua præmissis concurrentibus conditionibus possit Episcopus dispensare fundatur primò in consuetudine, quam habent Episcopi super iis dispensandi; consuetudo enim dat jurisdictionem, *ex cap. cum contingat de foro compet. c. Romana de sent. excom. in 6. & c. Ut litigantes de Officio ordinarii, & c. Dudum, §. licet de electione v. à num.* 3274. *ad* 3281.

Secundò in EpiKeja, qua prudenter præsumitur de benignitate Summi Pontificis, quòd non velit dispensationem sibi reservare in casu tantæ necessitatis, & cum tanto animarum periculo.

4231 Refert Fagnanus *cit.* sententiam Basilii Pontii *de matr. lib. 8. c. 13. num.* 6. quam plures moderni sequuntur, quòd possit Episcopus in matrimonio etiam contrahendo dispensare in articulo mortis ad legitimandam prolem, etiam si impedimentum sit publicum.

4232 At ritè eam rejicit; quia commodum privatum prolis, & mulieris, non est causa sufficiens, & urgens, ut inferior dispensare possit in impedimentis Summo Pontifici per Canones Concilii generalis reservatis, maximè ante matrimonium contrahendum.

4233 Si autem Princeps bona fide jam matrimonium contraxisset in gradu prohibito, aut alio impedimento jure Canonico dirimenti, & alter conjugum constitutus esset in periculo mortis; ac insuper, nisi proles suscepta per subsequens matrimonium validum legitimaretur, infidelis, aut tirannus in Regno succederet; tunc (ait Fagnanus) ritè posset Episcopus in impedimento dispensare, & matrimonium validare, ne salus Regni periclitaretur.

4234 Tunc igitur potest Episcopus contra Canones etiam Concilii Generalis dispensare, quoties magna urget causa, & tales circumstantiæ adsunt, ut prudenter præsumat conditorem Canonis de casu illo non cogitasse, & si cogitasset in prohibitione comprehendere noluisset; tunc enim locum habet EpicKeja, quia non debet præsumi, conditorem Canonis fuisse crudelem, *cap. 3. de Postul. cap. licet de Regul. cap. Si quis rectè, & in cap. cum ad Monasterium de statu Monachorum num. 4. ver. Quid enim si tota Christianitas, vel etiam aliqua pars ejus esset in periculo?*

4235 Quapropter Cardenas *dissert. 2. cap. 8. art. 13. q. 1.* subdit, hanc sententiam esse moraliter certam, utpotè ortam ex duabus præmissis certis, quòd consuetudo det jurisdictionem, & quòd Episcopi consuetudinem habeant in recensitis casibus dispensandi.

4236 Idem tamen tenent, non solùm in impedimento occulto, sed etiam in publico, & pro foro externo, tam post contractum matrimonium, quàm ante, in casu rarissimo urgentissimæ necessitatis, in periculo magni damni, & periculum sit in mora; Tamb. *cit.* Diana *p. 11. tr. 8. res. 3. ver. sed observ.* Leander *de matr. dis. 24. qu. 9.* Tancredi *tom. 4. tr. 2. quæst. 78. pag. 202.* Casum adducunt de Titio, qui postquam contraxit sponsalia cum Berta, habuit rem cum illa, insuper factus est illi affinis, eo quia habuit rem cum ejus sorore; deinde constitutus in proximo, & vero periculo mortis urgetur ad matrimonium contrahendum cum Berta, ut sic resarciatur honor puellæ, & pro-

proles fortè suscepta legitimetur, vel ut sic graves discordiæ sedentur.

4237 Idem docent in similibus casibus, in quibus ex mora nubendi immineat periculum manifestationis delicti, & inde simul mortis.

4238 Insuper Cardenas *cit.* tenet, posse Episcopum dispensare etiam ante contractum, si eadem incommoda sequantur ante contractum, quæ post contractum, & concludit his verbis:

[Cùm ergo tot sint Authores de ea consuetudine contestante, constat, talem consuetudinem esse plenè probatam, atque adeò moraliter certam. Et cum certum sit, quòd consuetudo det jurisdictionem, relinquitur certum, quòd Episcopus habet jurisdictionem ad dispensandum in tali casu urgentissimæ necessitatis pro salute animarum. Unde consequenter fit, quòd qui in tali casu ineunt Matrimonium cum tali Episcopi dispensatione, non eligunt opinionem probabilem, relicta tutiori, sed sententiam moraliter certam, atq; adeò non opponuntur huic Decreto Innocentii XI. Et licèt verum sit, quòd aliqui ex his Authoribus contestantibus de tali consuetudine, loquantur de dispensatione post contractum Matrimonium; ea tamen dispensatio est ad illud contrahendum, quia quamvis tale Matrimonium dicatur contractum, revera est contrahendum, quia matrimonium invalidum propter impedimentum dirimens, debet denuò contrahi, ut subsistat: & si eadem urgentia necessitatis contingat in contrahendo, eadem est ratio ad dispensandum.]

Si impedimentum sit dubium, & non possit per diligentias vinci, posse Episcopum declarare, quòd non sit opus dispensatione, tenet Clericatus *cap.135. num.9.* cum Tamb. & aliis quia præsumptio stat pro libertate. Non potest autem dispensare, si dubium sit de justitia causæ dispensandi; quia tunc præsumptio stat pro impedimento, quod supponitur certum: *v. à n.* 4295. *ad* 4298.

Q U Æ R E S.

4239 *Petrus est in secundo gradu consanguinitatis conjunctus cum Rosa, quam defloravit: Urget periculum vitæ utriusque, ni matrimonio copulentur, & honor puellæ matrimonio recuperandus: Petrus est graviter infirmus, ut non possit Romam accedere: Insuper dictis expositis motivis petita fuit per litteras dispensatio à Summo Pontifice, qui eam denegavit, quatenus sunt personæ infimæ conditionis, & periculo vitæ utriusque occurri potest auctoritate Principis, cujus sunt Vassalli, qui est facti conscius. An his suppositis possit Episcopus dispensare?*

RESp. Non posse. Non quidem ex consuetudine; quia hæc est solùm quoad matrimonium contractum, non contrahendum; & in impedimento occulto, non publico; nisi in casu publicæ, non privatæ necessitatis, cui non potest aliter provideri.

Nec dicas, consuetudinem extendi ad contrahendum per paritatem rationis, 1. Quia consuetudo inducitur ex actibus frequentatis, & praxi, minimè ex sola paritate rationis, 2. Quia falsum est, quòd sit par ratio; nam licèt matrimonium cum impedimento contractum sit invalidum, & inde post dispensationem contrahendum; urgentiores tamen militant causæ ad dispensandum post matrimonium, licèt invalidè contractum; quoniam supponitur cohabitatio conjugum, & dubium prolis, &c. & major difficultas ad eos separandos.

4240 Nec ex EpiKeja; quia EpiKeja est fundata in præsumptione rationabili de benignitate Summi Pontificis, quæ non potest in casu præsumi, cum constet de expressa voluntate contraria, etiam circumstantiis omnibus expositis.

Tum quia talis EpiKeja in casu non habet locum; quia agitur de necessitate privata duorum plebejorum; minimè de publica: nec sumus in casu de articulo mortis, de quo solùm loquitur Pontius, qui affirmativam sententiam tenet.

Item; quia periculo dicto privato potest occurri per auctoritatem Principis, qui mulierem in tuto loco conservet, & cognatos terreat, &c.

4241 Insuper EpiKeja non habet locum; quia illi resistit Trid. *sess.24. cap.5. de refor.* quod vult, ut [in secundo gradu numquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam] Resistunt etiam Sacri Canones, & Concilia Generalia, quæ cum sint edita quoad bonum publicum, non est in eis dispensandum ob bonum privatum.

COMMISSARIUS BULLÆ CRUCIATÆ.

4242 EX facultate à Summo Pontifice ipsi concessa potest in foro conscientiæ dumtaxat dispensare in impedimento affinitatis contracto ante matrimonium, dummodo sit occultum, & alter conjugum bona fide, & ignarus impedimenti contraxerit; & quòd de nullitate prioris consensus prius certificati tacitaque (si videbitur ad evitanda scandala) causa nullitatis, matrimonium inter se, etiam secretè, de novo contrahere possint, prolemque susceptam, & suscipiendam exinde legitimam decernendo. Hæc Bulla.

Pro

4243 Pro qua dispensatione danda est aliqua eleemosyna in subsidium Cruciatæ, juxta qualitatem personæ. Tamb. *lib.* 8. *de matr. tr.* 2. *cap.* 5. *qui num.* 15. refert praxim D. Francisci Salerno Commissarii Sede vacante, qui dispensationem cuidam pauperi concessit, cum onere dandi tarenos sex, qui sunt Julii ferè quinque, in subsidium Cruciatæ. Addens, quòd potuisset minus, si dispensandus pauperior fuisset.

4244 Et quia hæc dispensatio conceditur in foro conscientiæ tantùm; sequitur, quòd si postea impedimentum publicetur, tunc petenda est à Pontifice dispensationis ratificatio, & interim pro foro externo sunt conjuges separandi; quod est servandum, quoties est in quolibet alio impedimento occulto in foro conscientiæ dispensatum, si postea promulgetur. Eo autem tempore publicitatis, si conjuges rem habeant, non peccant peccato fornicationis, quia sunt verè conjuges; sed peccato scandali, si adsit.

Denique potest Commissarius Cruciatæ dispensare ad petendum debitum: *vid. num.* 4302.

CAPUT VII.

De Matrimonio invalido revalidando.

4245 SI Matrimonium fuit invalidum ex defectu consensus, vel ratione metus: si defectus fuit ex una tantùm parte, altera inscia, sufficit, quòd illa tantùm consensum renovet signis externis, absque eo, quòd conjugi insciæ manifestetur, ad matrimonium revalidandum; quia consensus illius non solùm habitualiter, sed etiam moraliter, & virtute permanet, quoniam usus matrimonii exercet virtute illius consensus semel præstiti, & non jam (ut supponimus) retractati. Tamb. *lib.* 8. *de matr. tr.* 4. *cap.* 7. §. 1. *num.* 5. ex D. Thoma, & aliis quamplurimis apud ipsum.

4246 Si defectus fuit ex parte utriusque, utraque debet novum consensum præstare. Renovari autem debet per verba de præsenti, hoc modo: dicat vir: *Angor scrupulis de nostri matrimonii valore, ideò si aliquis defectus fuerit, iterùm duco te in uxorem.* Vel interrogare poterit: *me diligis?* illa respondeat: *utique* tunc subjungat: *angor scrupulis, &c. ideò si aliquis defectus fuerit, vis ex nunc me in maritum?* illa respondeat: *volo*, tunc & ipse: *etiam ego te volo in uxorem:* & maximè si copula affectu maritali sequatur: *v. n.* 3950. & 4025.

4247 Si fuit invalidum ob aliquod impedimentum juris Ecclesiastici, v. gr. cognationis, affinitatis; & tunc impedimento priùs per dispensationem sublato, renovent ex utraque parte consensum.

Et tunc pars ignara debet priùs certiorari de nullitate saltem in genere; quia consensus fuit ex utraque parte illegitimus, & cum ignorantia circa substantiam, quæque dedit causam contractui. Scotus *in* 4 *d.* 30 *qu.* 1 *litt. I. & A.* Villal. & alii apud Cardenas *dis.* 2. *num.* 671. Accedit praxis S. Pœnitentiariæ, ubi in formula litter. ejus dicitur: *Ut dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, sed ita cautè, ut latoris delictum nusquam detegatur, matrimonium cum eadem, & uterque inter se de novo, secretè ad evitanda scandala contrahere, &c. dispenses.*

4248 Ex quo tria colliges, 1. Quòd conjux ignara certiorari prius debeat de nullitate 2. Quòd sufficiat certioratio nullitatis in genere, non in specie, 3. Non posse opus, ut talis revalidatio fiat coram Parocho, & testibus, si impedimentum sit occultum; benè verò si publicum; quia cum matrimonium fuerit publicè contractum (licitè invalidè) in facie Ecclesiæ coram Parocho, & testibus, cessant inconvenientia, ob quæ Trid. *sess.* 24. *de refor. cap.* 1. præsentiam Parochi, & testium præscripsit. Tamb. *cit.* §. 3. qui ultra quamplures Doctores, refert sic declarasse B. Pium V. Sacram Congr. Card. & Rotam Rom. Quibus accedit praxis.

4249 Plures graves Doctores apud Cardenas *cit. nu.* 670. tenent, non requiri talem certiorationem, sed sufficere, ut sola pars conscia impedimenti consensum renovet. At Cardenas *cit. à num.* 673. & Busemb. *lib.* 6. *tract.* 6. *cap.* 3. *dub.* 3. docent, hanc sententiam, utpotè minùs tutam, & tenuis probabilitatis, non esse practicandam, nisi in casu extremæ necessitatis; puta si pars conscia prudenter timeat aliam partem dissensuram, & inde oriri gravissima mala sibi, aut proli, inimicitias, scandala, & mors. Vel si fœmina affinitatem contraxit cum viro, eo quia priùs rem habuerat cum illius fratre, & si id revelet, timet mortem, aut perpetuam inimicitiam; quæ mala non possint aliter evitari, quàm omittendo hujusmodi certiorationem. Ita illi.

Addit Cardenas *n.* 676. quòd in hoc 2. Casu conjux conscia poterit ignoranti dicere: *Se non habuisse consensum*, & quidem non mentitur, quia consensus ratione impedimenti fuit nullus: *v. à n.* 3618.

C A-

CAPUT VIII.

De indissolubilitate Matrimonii.

4250 MAtrimonium, tam fidelium, quàm infidelium, est indissolubile, & perpetuum, etiam jure naturæ, & divino; quia ordinatur ad tria bona Matrimonii, quæ de jure naturæ perpetuitatem important: *v. num.*3959. Unde Christus ait Matth. 10. *Quod Deus conjunxit, homo non separet*. Et Paulus 1. ad Corinth.7. *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit: v. num.*4112.

4251 Matrimonium baptizatorum consummatum, in nullo casu dissolvi potest quoad vinculum. Est de fide ex Concil. Florent. *in decr. de* Sacr. ex Trid. *sess.* 24. *cap.*7. *v. à num.*4051.

MATRIMONIUM RATUM,

4252 SEd non consumatum baptizatorum dissolvi potest quoad vinculum. Primò à Papa per potestatem extraordinariam à Christo ei traditam quoad ea, quæ sunt necessaria bono Ecclesiæ regimini; sicut dispensare potest ex gravissima causa in voto solemni, quod est plus.

Hinc in Matrimonio rato dispensaverunt Greg.VII. Martinus V. Eug.IV. & B.Pius V. quos refert Arsdekin *tom.*2. *p.* 129. Del Bene *par.*2. *de Inquis. dub.* 336. *sect.* 66. *num.* 20. *vide num.*4178.

4253 Secundò dissolvitur quoad vinculum per solemnem professionem Religiosam. Est de fide ex Trid. *sess.* 24. *Can.* 6. Idque jure Ecclesiastico, ut dictum est *à n.*4062. & tunc post unius professionem liberum est alteri conjugi ad alias nuptias transire.

Hìc comprehenditur professio in Ordine Militari S. Joan. minimè in aliis Ordinibus Militaribus S. Jacobi, Calatravæ, & Aleantaræ; quia horum professio, licèt, sit solemnis, est compossibilis cum matrimonio, cum voveant castitatem solùm conjugalem.

4254 Neque hìc comprehenditur professio per vota biennii in Societate Jesu; quia Trid. declarat, hoc privilegium dirimendi matrimonium ratum antea contractum, esse à Christo concessum professioni Religiosæ, solemni, hoc est sub votis solemnibus; professio verò in Societate est Religiosa, sed non solemnis; quia fit sub votis simplicibus; unde solùm habent dirimere matrimonium contrahendum, videlicet illis superveniens; idque ex speciali privilegio, & Declar. Greg. XIII. per Bullam. *Ascendente Domino*; at non matrimonium ratum ante illa contractum. Tamb. *to.*2. *lib.* 8. *tr.* 5. *c.*6. §.2. *n.*10. cum Doctoribus Societatis contra Pontium *lib.*9. *c.*6.

4255 Pro majori claritate scito, Ecclesiam *cap. Publico* 7. *de Convers. Conjug.* post matrimonium ratum non consumatum concedere conjugibus bimestre ad deliberandum de meliori statu, videlicet de ingressu Religionis, ita ut intra bimestre possit unus conjugum, etiam altero invito, ad Religionem transire, si matrimonium non consumavit.

Et tunc conjux superstes, ut ad alias nuptias transeat, expectare debet professionem illius; ita ut si sponsa ætatis duodecim annorum post matrimonium ratum sit Religiosem ingressa, conjux superstes expectare deberet per quatuor annos, cum non possit sponsa ante annum 16. expletum ex Trid. validam professionem emittere; & tunc matrimonium ratum dissolvitur quoad vinculum.

4256 Elapso autem bimestre conjux tenetur sub mortali reddere debitum, quia tunc incipit jus ad petendum; unde peccat, si petenti neget, *v.n.*1404. At est ei liberum Religionem ingredi, & in ea profiteri, etiam si plures anni in matrimonio rato præcesserint, ob privilegium Religionis de dissolvendo matrimonio rato, ut dictum est ex Trid.

4257 Quod privilegium est divinum, acceptum ab Apostolis, & in Ecclesia per traditionem retentum ad favorem majoris perfectionis.

4258 At non conceditur Ordini Sacro, unde Matrimonium ratum non dissolvitur per Ordinem Sacrum supervenientem, ut est definitum à Joann. 22. in Extrav. Nec per Episcopatum; adeòque sic contra voluntatem uxoris ordinatus justè potest ab ea revocari, ad quemcumque gradum evectus; & ille tenetur vel Religionem ingredi, & in ea profiteri, vel ad uxorem redire, reddendo, & non petendo debitum, ob votum castitatis, quod quoad partem petendi uxori non præjudicavit, & servare potest.

4259 Bimestre computari debet à puncto rati matrimonii, ad punctum, quo finit.

4260 Quo finito, si conjux prætextu ingressus Religionis cohabitationem, aut redditionem debiti differat, tunc potest à Judice Ecclesiastico, circumstantiis consideratis, assignato rationabili, ac peremptorio termino, & cautione exacta, compelli etiam per censuras Religionem ingredi, aut cum altero conjuge matrimonialiter cohabitare.

4261 Si vir intra bimestre ad deliberandum consensum violenter, aut metu cadente in virum constantem, uxorem cognoscat,

non potest ampliùs ipse, benè verò sponsa Religionem ingredi; quia dolus, & culpa sponsi non potest præjudicare sponsæ, nisi ex tali concubitu suscepta sit proles, & non sit alia persona, quæ eam commodè educare possit; tunc namque Sponsa per accidens impeditur à Religionis ingressu.

4262 Quo impedimento accidentali secluso, etiam si sponsa professionem emiserit, non potest conjux, qui eam coegit, ad secundas nuptias transire; quia licèt coactè, verè matrimonium consumavit: *v. à num.*4251.

4263 Si verò conjux eam renitentem vi cognouit post bimestre, non potest sponsa Religionem ingredi; quia elapso bimestri tenebatur ex justitia reddere, & Sponsus cogendo usus est jure suo; unde matrimonium fuit justè consumatum. Pirhing. *libr.*3. *decr. tit.*36. *de convers. conjug.*

CAPUT IX.

De impedimento actus conjugalis ex voto.

4264 QUi post votum non nubendi, matrimonium contrahit, peccat nubendo; at postquam nupsit, potest petere, & reddere; quia voto non nubendi opponitur contrahere, minimè consumare; & matrimonio contracto, jam est factus impotens ad votum.

4265 Qui vouit Religionem, aut suscipere Ordinem Sacrum, non tenetur ad castitatem, antequam professionem emittat, aut Ordinem suscipiat; quia non proinde votum castitatis emisit.

4266 Discrimen autem inter hæc duo vota Religionis, & Ordinis Sacri, consistit in hoc, quòd qui vouit Religionem, si nubat, peccat nubendo, & prima vice consummando, siue petendo, siue reddendo; peccat quidem nubendo, quia transgreditur votum Religionis cum nuptiis incompossibile: peccat prima vice consummando, quia est ei liberum Religionem ingredi, & ad id ante consummationem tenetur, cum professio Religiosa matrimonium ratum dissoluat.

At matrimonio prima vice, etiam intra bimestre, consummato, potest petere debitum; quia haud ampliùs est impeditus; non voto castitatis, quia votum Religionis non est votum castitatis; nec voto Religionis, quia matrimonio semel consummato non potest Religionem ingredi, nisi in casu adulterii; & tunc petere non posset, nec reddere, sed teneretur votum implere per ingressum Religionis, ad quem etiam tenetur mortua uxore. Unde in casu adulterii, prima vice petendo, aut reddendo peccaret, non postea; quia per remissionem factam amisit jus ad Religionis ingressum viuente uxore.

4267 De eo, qui vouit suscipere Ordines Sacros, eodem modo discurrunt Rodr. & Ledesma, volentes, quòd antequam consummet, teneatur ingredi Religionem, ad ibi suscipiendos Ordines; & sic peccet consummando.

At oppositum dico cum Leandro *de matr. tr.*11. *dis.*25.*q.*70. Anton.à Spir. Sanct. *de matr. tr.*11. *dis.*9. *sect.* 7. *& aliis*. Rigidum enim mihi videtur, eum qui vouit Ordines Sacros, obligare ultra intentionem ad statum tam difficilem, qualis est status Religionis, & contra regulas generales Juramenti, & Voti, à *num.*1669.

Hic igitur peccat solùm nubendo, con consummando, etiam petendo; quia nubendo factus est impotens ad votum implendum; nam Ordo Sacer non dissoluit matrimonium ratum antea contractum.

In casu autem, quòd alter conjux adulterium committat, tunc tenetur implere votum suscipiendi Ordines Sacros, nec potest ulteriùs petere, aut reddere; quia cum adulter amiserit jus ad petendum, est ei liberum non petere, nec reddere, & sic votum implere.

4268 Qui vouit castitatem, si nubat, peccat: item peccat prima vice consumando, etiam reddendo intra bimestre; quia intra bimestre, & matrimonio non jam consummato, cum alter conjux non habeat jus petendi, potest negare, si velit Religionem ingredi.

Matrimonio tamen jam consummato, aut bimestre elapso, potest reddere; quia alter conjux habet jus ad petendum, & ipse non tenetur Religionem ingredi; imò post consummationem non potest. Petere autem numquàm potest, nec intra, nec post bimestre. Trullench.*in Decal.c.*2.*lib.*2.*d.*25.*n.*4. [Excipe, nisi petat ob periculum incontinentiæ, quod prævidet in altero conjuge, vel quando non in gratiam sui, sed alterius conjugis, quæ præ verecundia non petit: hoc enim non est propriè petere, sed reddere.] Ita Trullench. *cit. num.* 3. Ant. à Spir. Sanct. *de matr. tr.*11. *dis.*9. *sect.*7. *cum aliis*. Ratio est, quia votum simplex castitatis non dirimit, sed impedit matrimonium; unde qui cum eo contrahit, tenetur illud seruare quoad partem, quam potest, quæ sibi libera est; adeòque non potest petere, quia hoc est sibi liberum: at tenetur reddere, quod non est sibi liberum, cum spe-

spectet ad jus alterius conjugis, cui præjudicare non potest.

4269 Qui castitatem vouit, non tenetur (licèt sit ei liberum) Religionem ingredi ante consummationem, etiam intra bimestre, ob dicta *num.* 4267. Et ostenditur à fortiori ex Extrav. Joan. 22. *Antiquæ*, *De voto*: Ubi definit Pontifex, ut qui post matrimonium non consummatum promotus est ad Ordines Sacros, moneatur ad Religionis ingressum: si verò renuerit, & sponsa institerit, compellatur per censuram ad consummandum Matrimonium contractum.

4270 Pariter conjux, qui post matrimonium votum castitatis, etiam sine alterius consensu, emisit, non potest petere, sed tenetur reddere.

4271 Uterque, qui scilicet votum castitatis emisit ante, aut post matrimonium, in casu adulterii alterius conjugis, nec potest petere, nec reddere; quia tunc utraque pars est ei libera, nisi remittat, aut simile delictum committat. Remittendo autem peccat; quia fit impotens ad implendum votum. At post remissionem non peccat reddendo; quia jam conjux delinquens est restituta in suo jure petendi, & mortua uxore, tenetur ad votum, ita ut iterùm peccet, si nubat, uti supra.

4272 Sanchez *lib.*9. *de matr. dis.*35. *num.* 28. affirmat, eum, qui post matrimonium votum castitatis emisit, posse reddere in casu adulterii, & mortua uxore nubere; quia votum castitatis, quoad partem reddendi, fuit nullum.

At rectiùs cum Leandro *cit. quæst.* 75. dico hoc esse verum de voto non petendi, quod quidem est compossibile cum matrimonio; at votum Castitatis utramque partem comprehendit, & in casu petitionem semper, redditionem verò, quando jus alterius conjugis fuerit impeditum; cujusmodi est in casu adulterii, aut mortis illius. Unde tunc votum castitatis, quoad partem reddendi, est nullum, pro quando alter conjux habet jus petendi; est validum, pro quando illud amittit.

CAPUT X.

De Divortio.

4273 Divortium, *est separatio conjugum quoad thorum, & habitationem, conjugii vinculo permanente*.

4274 Est duplex, perpetuum, & ad tempus. Perpetuum fit causâ adulterii, *cap. Gaudemus*, *& cap. Ex litteris de divortiis*. Ad tempus est, quod fit ob alias causas, de quibus modò.

4275 Divortium perpetuum à divortio ad tempus differt per hoc, quòd in divortio perpetuo potest conjux innocens, si velit, castitatem in sæculo vovere, Ordines Sacros suscipere, aut in Religione profiteri, permanente semper vinculo matrimonii, quod quidem, si est consummatum, in nullo casu dissolvitur, ex *num.* 4251. Ea autem fieri nôn possunt in divortio ad tempus.

Divortium fieri non potest auctoritate privata, sed fieri debet auctoritate Judicis Ecclesiastici, causa probata.

4276 In casu adulterii, si sit publicum, Pontius *lib.*9.*de matr. c.*18. Fenech *de divortiis*, Riccius, & alii contra Sanchez tenent fieri posse propria auctoritate. At rectiùs Clericatus, *cap.*146. *num.*10. docet, Doctores affirmantes esse intelligendos de foro interno, minimè de externo.

4277 Divortium perpetuum est permissum ob adulterium jure Divino, Matth. *Quicumque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*.

4278 Nomine adulterii ad divortium venit quævis copula, naturalis, sodomitica, aut bestialis, quia per quemlibet ex his conjux dividit suam carnem contra fidem alteri conjugi in Sacramento datam. Non veniunt tactus, oscula, pollutio, aut copula cum fœmina mortua. Tamb. *lib.* 8. *de matr. tr.* 7. *c.*3. & Clericatus *cit.*

4279 Hæc libertas divortii est concessa conjugi innocenti, minimè conjugi adultero, qui tenetur conjugi innocenti adhærere, si hic nolit divortium, & ille sit certus, nullum sibi periculum imminere. Clericatus *cit.*

4280 Adulterium constare debet per probationes, aut violentas præsumptiones, putà si sint testes de visu, si adulter sit repertus in lecto cum adultera, nudus in cubili, si adsint filii, si moretur in domo adulteræ, & alia, quæ de jure probant; *v. à n.*2748.

4281 Quinque autem dantur casus, qui-

 bus

bus, non obstante adulterio, non potest ad divortium deveniri. Quos refert Clericatus *cit. num.*7. ex Pontio, Sanch. & Tamb.

1. Si uterque conjux adulterium commisit, etiam si unius sit occultum, alterum publicum, & etiam post divortium conjux innocens adulteretur; quia delicta compensantur, 2. Si unus conjugum adulterium committat altero consentiente directè, aut indirectè, uxorem malè tractando, à se expellendo, &c. 3. Si adulterium sit commissum per vim, & metum gravem, quem non potuit repellere: *v. num.*2094.

4. Si conjux innocens remittat culpam adulterii expressè, aut tacitè, videlicet recipiendo Reum ad oscula, aut ad copulam, 5. Si conjux innocens sciat, se continere non posse; tunc namque ad vitandum periculum suæ incontinentiæ, & ruinæ spiritualis suæ animæ, non potest ab adultero separari: *v. num.*2150.

4282 Causæ divortii ad tempus sunt triplicis generis, quæ scilicet concernunt *periculum fidei*, ut si conjux sit factus hæreticus. Vel *periculum animæ*: ut si conjux ad sodomiam solicitet, aut ad peccatum. Vel *periculum corporis*: ut si conjugi superveniat lepra, seu morbus contagiosus. Si conjux unus alterius vitæ insidietur, aut sævitiam exerceat in uxorem.

4283 Si conjux sit factus hæreticus, potest fidelis propria auctoritate ab eo divertere ad vitandum periculum infectionis. Clericatus *cit. num.*12. ex Sanchez *de matr. lib.*10. *disp.*15. *num.* 6. Et hæresis dicitur adulterium spirituale.

4284 Solicitatio ad sodomiam difficulter probatur, nam mulier patiens non potest esse testis sufficiens, etiam si juret. Unde Sperellus apud Clericatum *cit.* monet Judices Ecclesiasticos, ut mulieres querelam ferentes suadeant, ut proprio pudori, ac suorum virorum existimationi parcant, & sic eas dimittant. Probaretur, si testes essent, qui deponerent, se ex interjecto pariete audivisse preces, aut minas, ac petitiones viri, & negationes mulieris, & insuper adminicula extarent, maximè duo, nimirùm si vir sit super hoc vitio diffamatus, & mulier sit pudica, ac timoratæ conscientiæ. Hæc Sperellus *cit.*

4285 Morbus Gallicus probatur medicorum judicio, & concedit negationem debiti, atque etiam separationem quoad thorum, si medicorum judicio adsit periculum, minimè quoad cohabitationem.

4286 Sævitia potest esse triplex, 1. Si vir moderatè, & ex causa uxorem verberet; & hæc nec dicitur propriè sævitia, nec sufficit ad divortium, 2. Si immoderatè verberet, sed potest provideri à Judice per cautionem; tunc nec datur divortium, sed uxor viro restituitur cautione præstita, 3. Si sævitia sit atrox cum timore futuræ offensionis, & tunc datur divortium.

4287 Judicare, quando sævitia sit atrox pendet à prudentis Judicis arbitrio, circumstantiis personæ, loci, modi, &c. consideratis. Plura assignari solent signa atrocitatis, 1. Si vir sit solitus in uxorem sævire, 2. Si minatus sit eam occidere, & sit solitus minas exequi, aut sit crudelis naturæ, 3. Si capitale odium, & inimicitia inter maritum, & uxorem intercedat, vel quia unus alterum veneno necare tentavit, vel de gravi crimine accusavit, ejus carcerationem procurando, vel etiam si civilem litem super magna bonorum quantitate agant, 4. Si pluries uxoris caput ad parietem percussit. Si in eam Cultrum ad vulnerandum jecit. Si eam in cubiculo cum denegatione alimentorum detrudat. In his, & similibus casibus datur sævitia atrox ad divortium sufficiens. Hæc Clericatus *cit.* ex Sperello.

4288 Ad hanc sævitiam probandam sufficiunt testes consanguinei, affines, & domestici; nam hi meliùs scire præsumuntur. Rota *dec.*155. *n.*49. *par.*6.

Mulier si tacuit, & vir à sævitia cessavit, non potest divortium petere; quia per taciturnitatem, & cohabitationem post sævitiam præsumitur injuriam remisisse. Cleric. *cit.* ex Sperello *dec.*139. *num.*93.

4289 Maritus non potest ad divortium devenire ob dotem non solutam. Ita jus Canonicum contra civile. Cleric. *cit.* ex Tamb. *tr.*8. *lib.*5. *c.*3.

4290 Effectus divortii, 1. In divortio perpetuo effectus est: *ut in num.*4275. 2. Tam in divortio perpetuo, quàm ad tempus facto ob culpam, aut sævitiam, conjux innocens retinet dotem. Imò maritus delinquens tenetur solvere uxori alimenta, & expensas litis. Et filii sunt alendi ex bonis illius, qui dedit causam divortio. In casu autem hæresis sunt educandi apud parentem fidelem, favore fidei.

4291 Divortium fieri potest absque delicto, ex mutuo consensu conjugum, quoad thorum propria auctoritate, ut plures Sancti Spiritus Sancti amore ducti fecerunt: Quoad *habitationem* authoritate Ordinarii, qui attendere debet conjugum ætatem, conditionem, & modum vivendi, ne ex illis scandalum, aut malum aliquod oriatur. Et ipsa separatio

quoad

quoad Thorum intuitu perfectionis, maximè inter juvenes, fieri non debet sine prævio, & maturo prudentum virorum consilio.

4292 Recensitus vir uxoratus, si licentiam ab uxore habeat suscipiendi Ordines Sacros, non debet ad illos promoveri, nisi priùs uxor in Religione profiteatur, vel in sæculo votum castitatis emittat, ex Extrav. *Antiquæ*, de voto. Idem dic, si vir ad Cardinalatum sit promovendus. Si autem de Episcopatu agatur, debet uxor in Religione profiteri.

4293 Quòd si dicta uxor, quæ licentiam dedit, castitatem non voverit, & consilio mutato, ad periculum incontinentiæ vitandum, virum jam Ordinatum in sacris repetat, remanet vir ab Altari suspensus. Pro quo omninò vide dicta à *n*.4073.

CAPUT XI.

De debito Conjugali.

4294 Adulter in pœnam amittit jus ad petendum debitum ex justitia: potest igitur petere rogando, sed non cogere, nam tunc alter conjux habet jus ad denegandum, & ideò dicitur adulter amisisse jus, quatenùs non potest uti debito, invito conjuge, sicut antea poterat.

Hoc ad differentiam affinitatis, & voti, quibus stantibus, nullo modo reus potest petere debitum sine dispensatione obtinenda ab Ecclesia.

Pro adulterio tamen pœna remittitur ab ipso conjuge offenso, vel verbis, vel per signa amoris, vel ex quo adultero petenti, & roganti, liberè reddat debitum, qua facta remissione statim adulter acquirit jus ad petendum ex justitia, ita ut conjux non possit ampliùs ex vi prioris adulterii debitum denegare.

Tandem hęc pœna non incurritur nesciente conjuge adulterium.

4295 *Qui est certus* de nullitate matrimonii, bona fide contracti, non potest petere, nec reddere debitum, etiam si compars ignoret; sed debet petere dispensationem, & interim aliqua occasione desumpta separari ob periculum fornicationis: quòd si non habeat locum dispensatio, quatenus impedimentum est juris naturæ, & non potest matrimonium per solam renovationem consensus revalidari, v. gr. si erit impedimentum ligaminis, tunc tenetur fugere.

Si est dubius, dubio non scrupuloso, sed prudenti, non potest petere, antequam diligentia facta de veritate, rationabiliter dubium deponat, quia se exponit periculo peccandi; tenetur tamen reddere, ob periculum faciendi contra jus alterius, *ex c. Inquisitioni tuæ, de sent. excom.* si autem facta diligentia inveniat motiva verè probabilia pro valore, potest etiam debitum petere, quia pro illo stat possessio bonæ fidei.

4296 *Senes*, si nulla sit spes aliquando seminandi intra vas, nec possunt petere, nec reddere, quia intenderent mollitiem ab intrinseco malam; benè verò, si sit spes seminandi intra vas, licèt sæpè seminent extra: ita Taner. *tom.2. de matr. lib. 9. qu. 3. pag.359.* & Busemb. *lib.6. tr. 6. cap.3. dub. 2. Imped. impo.* quia dant operam rei licitæ procurando copulam sibi possibilem, & permissam: *v. num.*4316.

4297 *Causa matrimonii* est favorabilis, *ex cap. final. de sentent. & re judic.* adeòque amplianda; *hinc in quæstione juris* matrimonium contractum juxta opinionem verè probabilem est validum: quod judicium practicum de valore non est minùs tutum, & probabile, sed moraliter certum; quia (ut benè ait Cardenas *dis.2.num.562.*) cum dispositio juris faciat decisionem certam, inde est, quòd Regula 15. de favore ampliando, faciat decisionem certam de valore matrimonii, utpotè materia favorabilis: *v.num.67.111. & 113.*

4298 Item (ait Cardenas *cit. à n. 525.*) *In quæstione facti circa valorem matrimonii, v. gr. an sit factum, vel non, id, ex quo oritur impedimentum dirimens, quando ex conjecturis utrinque probabilibus resultat purum dubium, si hoc est vincibile, non licet contrahere, donec vincatur dubium, ut stet certitudo practica pro carentia impedimenti; quia exponeretur sacramentum periculo frustrationis. Si dubium est omninò invincibile, licet contrahere; quia possessio stat pro libertate contrahendi. Quòd si in tali dubio stet præsumptio aliqua pro existentia impedimenti, & nulla sit præsumptio pro carentia impedimenti, tunc cum tali dubio non licet contrahere ob periculum frustrationis sacramenti:* ità ferè Cardenas *tit. v. num.23.*

4299 Conjux tenetur sub mortali reddere debitum, quando expressè, aut tacitè, moderatè, & sine peccato petitur, nisi justa causa excuset; aut nisi conjux requisitus roget petentem, ut pro ea vice excuset, & ille liberè condescendit, dummodo hoc non fiat sæpè, & cum periculo incontinentiæ petentis.

4300 Licitè negare potest, si inde sibi timeat grave damnum mortis, infirmitatis, aut prolis, si sit gravida: si videat maritum

morbo contagioso, v. gr. lepra, &c. infectum, ebrium, &c. Item si uxor sit menstruata, aut si compars nimis immoderatè petat.

4301 Si post contractum matrimonium inter conjuges superveniat affinitas, quatenùs unus habuit rem cum consanguinea alterius conjugis usque ad secundum gradum; tunc affinitas non dirimit matrimonium, sed impedit à petitione debiti, itaut qui talem copulam habuit, possit reddere, sed non petere sine mortali: *vide à num.* 4264.

4302 Maritus, si rem habeat cum consanguinea suæ uxoris in tertio, aut quarto gradu, committit incestum: quia ratione affinitatis ex copula licita cum uxore, est illi affinis usque ad quartum gradum; at non incurrit pœnam non petendi debitum, quia hæc pœna incurritur ob affinitatem supervenientem cum uxore, quæ cum non possit esse nisi ex copula, non potest extendi ultra secundum gradum.

Tam in casu affinitatis matrimonio supervenientis, quàm in casu matrimonii cum voto simplici castitatis celebrati, dispensare possunt ad petendum debitum Episcopi, & ex priuilegio Prouinciales Regulares, atque de eorum licentia Confessarii Regulares, qui in casu voti, monere debent pœnitentem, quòd mortua uxore, non possint licitè nubere, sed teneantur ad votum, & quòd uxore viuente, violent castitatem, nisi cum uxore. Diana *p.* 11. *tr.* 8. *ref.* 16. Tamb. *tom.* 2. *pag.* 112. *cap.* 6. *num.* 5. Rodr. Leander, Busemb. *& com.*

4303 Superiores locales non possunt dispensare ad petendum debitum, nisi ex commissione Prouincialis, vel Generalis; quia istis à Pio V. est concessa facultas. Peyr. *tom.* 2. *q.* 1. *cap.* 4. *§.* 4. *num.* 76. Diana *p.* 3. *tract.* 2. *ref.* 14. & Bord. Quæ deputatio durat ad libitum superioris.

4304 Insuper ipsi Prouinciales, aut Generales, & Confessarii ab eis ad id specialiter deputati, non possunt dispensare, nisi in Sacramento Confessionis, & in propriis domibus, seu Ecclesiis tantùm. Dian. *in Sum. ver. Incestus num.* 3. quia hoc exprimit Priuilegium.

4035 Bonac. *q.* 4. *de matr. punct.* 2. Diana *p.* 3. *tr.* 5. *ref.* 12. Castropal. & alii apud Dianam *cit.* tenent, quòd sciens dictam affinitatem ex copula, vel cognationem spiritualem ex susceptione propriæ prolis in baptismo, aut confirmatione, cum propria uxore contractam, ignorans tamen inde oriri pœnam priuationis juris ad petendum debitum, talem pœnam non incurrat, ac proinde dispensatione non indigeat, quia ignorantia pœnæ à lege positiua impositæ excusat à pœna: ita illi contra Leandrum *de matr. tract.* 9. *dis.* 25. *quæst.* 62. Confessarius tamen, in hac opinione, pœnitentem de impedimento monere debet, ut sic ab incestu deterreat.

CAPUT XII.

De usu matrimonii, & aliis obligationibus conjugatorum.

4306 Tenetur uxor virum aliò abeuntem, & id requirentem, sequi; nisi aliud sit in contractu conuentum, vel nisi inscienter vagabundum duxerit; aut esset factus vagabundus post matrimonium, vel si vir vellet vagari cum periculo animæ, & corporis; vel si grauis necessitas, v. gr. infirmitas ab itinere excusaret.

4307 Non licet conjugibus aliquid facere, unde generatio prolis impediatur, etiamsi timeatur in partu periculum aut paupertas ex copia prolis; quia opponitur fini intrinseco, qui est generatio. Possunt tamen ex mutuo consensu ob id ab usu matrimonii abstinere; non tamen possunt negare debitum, si alter petat.

4308 Vir volens legitimam copulam cum uxore habere, peccat mortaliter, si, ut ad eam se excitet, illam inchoet sodomiticè. Leander *cit. quæst.* 36. contra Navar. qui non est audiendus: quia talis actus, cum sit contra naturam, est medium improportionatum ad copulam naturalem, & sodomia inchoata.

4309 Copula in vase legitimo, sed situ præpostero, aut alio innaturali, est solùm venialis, si non sit probabile periculum effusionis seminis extra vas.

4310 Uxorem peccare mortaliter, si postquam vir seminauit, tactibus se excitet, donec ipsa seminet, tenet Rodriq: quem sequuntur Castropal. & Mendo *in Epit. verb. Matrim. num.* 2. quia finis generationis, recepto semine viri, est jam perfectus. Et aliàs mulier soluta, si hoc faceret, non committeret peccatum distinctum à copula; quia talis prouocatio, & seminatio post consummationem copulæ spectaret ad generationem.

At communior sententia negat peccare. Leander *de Matr. tr.* 9. *dis.* 25. *qu.* 41. Diana *par.* 10. *tract.* 13. *ref.* 42. Tamb. *lib.* 7. Decal. *cap.* 3. *§.* 5. *num.* 18. Lessius, Bonac. & Clericatus *cap.* 145. *num.* 33. Quia illa uxoris excitatio est completio, & excitatio copulæ: Et nimis durum

durum esset compescere naturam jam irritatam. Insuper est sententia Scoti *in 3. dist. 4. qu.un.* quem ultra scholasticos medici sequuntur, quòd mulier concurrat activè ad generationem per veri seminis emissionem.

4311 Peccat mortaliter vir, si incepta copula liberè à seminando desistat: quia est contra finem generationis, maximè si tactibus extra vas se polluat. Insuper peccat; quia mulierem irritatam relinquit, & inde in periculo graui peccandi: Peccat enim mortaliter mulier, si tunc irritata tactibus se excitet, ut seminet; quia hoc Doctores *num.*4310. recensiti concedunt intuiti seminis virilis jam suscepti, sine quo certum est finem generationis frustrari.

4312 Peccat mortaliter mulier, si semine suscepto mingit, se erigit, aut inuertit taliter, ut semen foras ejiciatur, si non ex accidenti, sed studiosè faciat, animo impediendi conceptionem. Clericatus *cit. n.*30.

4313 Certò tamen probabile est, quòd viro seminante non teneatur mulier seminare, quia certò probabilis est sententia D.Thomæ, quòd mulier passiuè concurrat ad generationem subministrado materiam, minimè activè per veri seminis emissionem.

4314 Conjux in absentia alterius conjugis libidinosè se tangens; peccat mortaliter, etiam si non adsit pollutionis periculum; quia hic actus cum non fiat cum conjuge, non est conjugalis, nec ad finem conjugii ordinatur; quæ est ratio à mortali excusans tactus impudicos inter conjuges: *ut in num.*2239. Ità Mendo *in Epith. ver. Matr. num.* 3. Qui tamen vocat certò probabilem ab authoritate extrinseca sentētiam docentem, solùm venialiter peccare, quam tenent Tamb. *lib.*7. Decal. *c.*7. §.5. *à n.* 41. Clericatus *cit.n.*39. Palud. Ludov. Lopez, Thomas Sanch. & alii apud ipsos: *v.n.*2239.

4315 In casu impotentiæ, si impotentia sit antecedens matrimonium, ea cognita: *ut in n.*4138. & 4146. ac proinde si adsit periculum incontinentiæ, conjuges recurrere debent ad Episcopum pro separatione, & ut declaret matrimonii nullitatem. Quòd si non adsit periculum incontinentiæ, cohabitare debent ut Frater, & Soror, adeòque non possunt uti osculis, & tactibus impudicis sine mortali; quia cum eorum matrimonium ratione impotentiæ sit nullum, sunt sicut soluti. Sanchez *de Matr. lib.*7. *dis.* 97. cum Tancredi & *com.*

4316 Si impotentia sit superueniens matrimonio, validum remanet Matrimonium; quia matrimonium semel validum, semper est validum, *ex cap. Hi, qui* 32. *qu.* 7. adeòque eis non esse prohibita oscula, tactus, &c. si periculum pollutionis non adsit; idque ratione status conjugalis, propter jus, quod habent ad copulam, saltem ad concupiscentiam sedandam, & mutuum amorem fouendum, tenent Sanchez *lib.* 9. *disp.* 44. *n.* 22. *ibid. dis.*17. *num.*19. & 20. Tamb. *tom.*2. *de matr. lib.*8. *tr* 1. *c.*13. §.5. & Clericatus *cap.*133. *n.*99. & 193. *v. dicta de senibus n.*4296.

4317 Si dos deficiat, tenetur maritus alimenta uxori præstare, tam ex charitate, quàm ob seruitia, & obsequia ab ea præstita. E conuersò uxor tenetur alere maritum pauperem effectum, aut ad carceres, vel triremes damnatum, si tamen ipsa possibilitatem habeat, vel ex bonis dotalibus, aut paraphrenalibus, vel alio modo acquisitis. Ità Clericatus *c.*145. *n.*8. ex Tamb.

4318 Nomine alimentorum veniunt omnia necessaria ad victum, vestes, habitationem, seruos, &c. juxta decentem conditionem status.

4319 Maritus tenetur pro viribus, & juxtà suam conditionem, alimenta præstare uxori duobus exceptis casibus, 1. Si absque causa nolit cum eo cohabitare, 2. Si maritus dotem promissam consequi non possit, & parentes, qui eam debent, sint habiles, & nolint dare. Clericatus *cap.*145. *n.* 8. cum Tamb. *lib.*5. *in Decal. c.*3. §.3.

4320 Si uxor ex justa causa recedit è domo mariti, quatenùs, v. gr. est adulter &c. tenetur maritus, uti supra, ei alimenta præstare extra domum, etiam si uxor aufugerit, sed culpa mariti. At si aufugit ex propria culpa, non potest maritus ad alimenta danda cogi; quia qui non facit, quod debet, non recipit, quod oportet. L. Julianus 13. & ex aliis juribus. In qua re attendenda est praxis.

ANTEPHATUM.

4321 Est *Donatio, quæ fit à marito uxori propter nuptias.*

A marito enim post mortem præter dotem, quæ uxori restituitur, elargitur alia summa pecuniæ ob nuptiarum amorem, quæ *Antephatum* nuncupatur, quæque donari solet judicio, & arbitrio prudentis, attentis conditione, & bonis mariti, atque uxoris; & juxta diversitatem solent esse quinquaginta, centum, quinque centum, mille scuta, &c. juxta locorum praxim, consuetudinem, & maximè dari solet intuitu virginitatis.

4322 Supposita paritate conditionis, viduis debetur medietas antephati, quæ donatur Virginibus.

QUÆRES.

4323 *An Antepbatum intuitu virginitatis lucretur à puella prius ab alio corrupta, quæ communiter putabatur Virgo?*

RESP. Affirmativè: Diana *p.8.tr.6.ref.*126. Tancred. *tom.*1: *de matr.*2.*q.*41. Sanchez *lib.* 6. *dis.* 27. *n.* 4. Dixi *ab alio corrupta;* quia si supponatur corrupta ab eodem, cui postea nupsit, non est dubium, quòd lucretur.

Ratio assertionis est, quia nomine Virginis in jure semper præsumitur illa, quæ communi opinione existimatur Virgo. Hac ratione *in num.*2560. diximus, legatum pro maritanda virgine lucrari à puella clam corrupta. Dian. *p.*2. *tr.*2. *ref.* 52.

De donationibus inter conjuges: *v. num.* 2372.

De osculis, & amplexibus inter sponsos de futuro: *v. à n.*2227.

De consensu parentum in nubendo: *vide num.* 2039.

De Matrimonio fusè & plenè agunt Scotus *in* 4. *dist.* 26. *ad* 41. Mastrius *disput.* 20. Tamb. *tom.* 2. Diana *part.* 3. *tract.*4. & alibi, Leander, & per duos tomos, Sanchez, & Tancredi.

PARS QUINTA
De Censuris, & Pœnis.

CAPUT I.
De Censuris.

4324 CEnsura, *est pœna spiritualis, & medicinalis pro culpa inflicta, privans usu aliquorum spiritualium bonorum, per Ecclesiæ potestatem imposita, ut fidelis baptizatus à contumacia discedat.*

4325 Censura est triplex: Excommunicatio, Suspensio, & interdictum. Irregularitas non est censura, seu pœna medicinalis; sed impedimentum Canonicum, & inhabilitas ad Ordines, Beneficia, Officia, &c.

4326 Ad validitatem censuræ, 1. Requiritur culpa, 2. In censura ferenda ab homine requiritur trina monitio; nisi urgens necessitas aliud suadeat: *cap. Sacro*, *& cap. Statutum de sent. excom. in* 6.

Insuper, quòd feratur in scriptis cum expressione causæ, & nominis tam ejus, qui fert, quàm ejus contra quem fertur censura, *cap. In causis de sent. & re judic.* In censura verò à jure non requiritur monitio; quia ipsum jus præcedens est continua monitio. Clericatus *cap.* 147. ex Mastrio *in Theol. moral. dis.* 13. *num.* 15.

Unde non potest ferri censura pro delicto præterito, aut non completo; ac proinde requiritur, ut præcedat monitio.

4327 Subjectum censuræ est solus homo vivus, baptizatus, rationis & doli capax, subditus ejus, qui fert censuram: *v. n.*4340. Unde (ut rectè advertit Clericatus) locustæ non dicuntur excommunicari, sed maledici: *v. n.*1773.

Nec mortui dicuntur excommunicari, sed declarari incurrisse in censuram ante mortem; & si dederint signa pœnitentiæ, post mortem absolvuntur, seu absoluti declarantur, ad effectum sepulturæ Ecclesiasticæ, *cap. A Nobis*, 2. *c.* Sacris: *v. n.*4378.

4328 Communitas, aut collegium potest ligari suspensione, & interdicto, *cap. De sede vacante de sentent. Excom. in* 6. Minimè excommunicatione, *cap. Romana eod. tit. in* 6.

4329 Potestatem ferendi censuras, ultra Papam, & Episcopos, habent legati Papæ, sive sint legati à latere, sive nati, sive missi, *Ex cap. legatus de Off. leg. in* 6. Concilium Provinciale Archiepiscopi, & Diœcesanum Episcopi, Capitulum sede vacante; quia succedit in tota jurisdictione, tam ordinaria, quàm voluntaria Episcopi; Inquisitores, quia sunt Delegati Sedis Apostolicæ. Prælati Religionum, videlicet Generales, Provinciales, Abbates, Guardiani, Priores, *ex cap. cum in Ecclesia de Majorit. & obed.* Vicarius Capituli Sede vacante. Ex Trid. *sess.* 24. *de refor. c.*16. Vicarius Papæ, Vicarius Provincialis Episcopi; minimè Vicarii foranei, quia hi non faciunt idem tribunal cum Episcopo.

4330 Potestatem ferendi censuras, ex jure communi non habent Archidiaconi, & Archipresbyteri, nisi auctoritas Episcoporum acces-

accesserit, vel nisi alicubi eam sint consecuti in ipsa institutione, aut ex consuetudine legitimè præscripta, & approbata. Eam in nullo casu habent Parochi; quia solùm jurisdictionem habent in foro pœnitentiæ, minimè in foro exteriori, & contentioso, ex *cap. De persona* 11. *q.*1. Leander *de censuris tr.*1. *disp.*3. *à q.*8. *ad* 17.

4331 Censura lata contra facientes, non comprehendit mandantes, & consulentes, nisi sit expressa clausulis comprehendentibus quoscumque cooperantes; quia odia non sunt amplianda.

4332 Quatuor sunt causæ, quæ excusant ab incursu censuræ. Prima est ignorantia invincibilis juris, aut facti, cui est annexa censura, *cap. Si vero*, *& cap.*2. *de sent. excom. in* 6. Imò si censura est lata contra præsumentes, requirit scientiam; unde ab ea excusat ignorantia crassa; minimè ignorantia affectata, quia si adest ignorantia, non habetur contumacia; ad incurrendam autem censuram requiritur cōtumacia: *v. n.* 3299. *& tom.*2. *à n.* 374. *ad* 383.

Contumacia est, cum quis sciens, rem aliquam esse prohibitam ab Ecclesia sub censura, seu sub excommunicatione, nihilominùs illam committit.

Inadvertentia etiam excusat; quia æquivalet ignorantiæ.

Secunda est impotentia, sive physica, sive moralis; unde non incurrit censuram contra detinentem rem alienam latam, qui non habet quid restituere: Nec qui ob metum gravem cogitur omittere, aut facere aliquid, quod sub censura præscribitur; in priori namq; casu adesti mpotentia physica, & realis, in posteriori impotentia moralis. Metus gravis erit metus mortis, infamiæ, jacturæ bonorum, & similium damnorum: *v. tom.*2. *à n.*37. *& à n.*266.

Tertia est appellatio legitimè interposita ad Superiorem post comminationem censuræ ab inferiori facta, antequam incurratur.

Hinc Leander *de censuris tract.*1. *disp.*3. *q.*39. docet, non posse Prælatum, seu Judicem, qui potestatem habet ferendi censuras, illas ferre contra eum, qui anteà legitimè appellaverat, aut recusationem fecerat: quod tamquam certum tenet, & probat. [Quia appellatio, in tempore facta, suspendit usum jurisdictionis in Judice; ut habetur expresse *in cap. Romana*, *& cap. Si à Judice, de appell. in* 6. & ibi Glossa *ver. Teneris*. Idemque omninò facit recusatio Judicis, facta, antequam sententiam excommunicationis, vel alterius censuræ ferat, ut habetur etiam expresse, *cap. Quoties Episcopi* 2. *q.* 6. & ibi Gloss. *Appellent*. Sic omnes. Ugolin. *tabul.* 1. *cap.* 2. *§.* 22. *&* 23. Filliuccius *tract.*11. *cap.*2. *quæst.*9. *num.*40. Corneio *tract.*5. *de cens. in genere disput.* 2. *dub.*4. *vers. Infero tertio*, Ægid. *disput.* 13. *de censur. dub.*5. *n.*33. Alter. *lib.*3. *de censur. disp.* 5. *cap.* 1. *per totum:* qui verò cum communi contrarium docet, loquendo de appellatione non facta in tempore, hoc est facta post latam sententiam excommunicationis, vel alterius censuræ, quòd scilicet, tunc appellatio non habeat vim suspendi, ex *cap. Ad reprimendam*, *de offic. Ordin.* sed solùm devolvendi, ut superior possit cognoscere de justitia excommunicationis.

Quarta est prorogatio termini facta ab eo, qui censuram tulit. Clericatus *cit. num.*23. ex Mastrio.

4333 A censuris à jure, si non sint reservatæ, absolvere potest quilibet Confessarius in foro interno conscientiæ: In foro exteriori Superior censurati, *cap. Nuper*, *de sentent. excomm.* Si sint reservatæ, ab eo, cui sunt reservatæ, aut ejus Delegato, vel ad id privilegiato, vel à Superiore ejus, cui sunt reservatæ; de quo fusè dictum est de casibus reservatis.

A censuris ab homine, non nisi ab eo, qui eas tulit, aut successore, & pariter ab ejus Superiore, aut delegato; excepto mortis articulo, in quo quidem quivis Confessarius potest à quibusvis censuris absolvere, sub onere, ut elapso periculo coram Superiore compareat, ad exequendum, quod ille præscripserit, *cap. Eos*, *de sent. excomm. in* 6. ut fusè in loco *cit.*

4334 Potest quis pluribus censuris ligari. Item potest quis ab una absolvi, & non ab aliis, ad differentiam peccatorum.

4335 Censuris ligatus, non potest à peccatis absolvi, nisi priùs à censuris absolvatur, loquendo de excommunicatione. Clericatus *cit. num.*26. ex D. Thoma 3. *par. quæst.*24. *art.*2. quia excommunicatus est incapax susceptionis Sacramenti.

4336 Forma absolutionis à censuris non habet præfixa verba, sed potest dari verbis exprimentibus absolutionem censuræ, à qua fit absolutio. Pro foro verò exteriori habetur in Rituali Romano.

4337 Non potest à censuris absolvere ad reincidentiam, nisi ipsemet, qui eas infligere valet. Mendo *in epit. sub propriis titulis*. Clericatus, & Mastrius citati. Plura habes in toto corpore operis in propriis materiis, maximè in tomo 2. de Monitoriis.

DE

DE EXCOMMUNICATIONE.

4338 EXcommunicatio, *est censura Ecclesiastica, privans hominem Christianum bonis fidelium communibus*.

Bona communia fidelium sunt tria. 1. Sacramentorum participatio. 2. Orationes, & suffragia Ecclesiæ: videlicet orationes nomine Ecclesiæ, Sacrificia, & Indulgentiæ. 3. Exterior conversatio. Non privat omnibus bonis spiritualibus, nempè gratia, & aliis virtutibus, ut in *num*.3123. sed his tribus; quia hæc tria directè subjacent potestati Ecclesiæ. Nec privat bonis spiritualibus particularibus, v.g. effectu orationum, quas aliquis privatim, & ut persona privata, ac nomine proprio pro excommunicato offert, sed communibus.

4339 Excommunicatio convenit cum suspensione, & interdicto, in ratione generica censuræ, & pœnæ medicinalis; differt verò, quia suspensio, & interdictum privant hominem exercitio activo, aut passivo divinorum officiorum, minimè exteriori conversatione: *v. n.*4403.

4340 Subjectum excommunicationis est homo baptizatus; quia per Baptismum homo fit subditus Ecclesiæ, & sub ejus jurisdictione. Hinc Apost. 1. ad Cor. 5. *Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, judicare?* Fratrum Minorum, & Regularium privilegium quoad excommunicari: vide Clem. IV. apud Sorbo, *ver. Exemptio nu*.9. Dianam *par*.3. *tr*. 2. *ref*. 103. Verricelli.

4341 Excommunicatio est duplex, minor, & major. Minor est, *Quæ privat tantùm participatione passiva Sacramentorum, Dignitatum, & Beneficiorum: In cap. penult. de sentent.excomm.* Major est, *Quæ privat bonis communibus Ecclesiæ tam activè, quàm passivè*.

4342 Unde excommunicatus excommunicatione minori non privatur jurisdictione, nec suffragiis communibus Ecclesiæ, de quibus *nu*.4338. Nec communicatione exteriori tam in civilibus, quàm in Sacris, audiendo Missam, Divina Officia, &c. sed iis potest licitè sine peccato uti.

4343 Imò per Suarium, & alios apud Mastrium *disp*.13. *n*.35. non peccat, aliis Sacramenta administrando; quia non est privatus participatione activa Sacramentorum, sed tantùm passiva. Sed probabilius est, quòd peccet tantùm venialiter; quia *in cap. ult. de Cleric.excomm. Ministr.* ait Pontifex, quòd ligatus excommunicatione minori, si celebret, peccat *graviter*; loquens autem de collatione activa Sacramentorum, ait tantùm *peccat*, & non apponit particulam *graviter*. Mastr. *cit*.

4344 Ligatus igitur excommunicatione minori, celebrando mortaliter peccat, quia Sacramentum Eucharistiæ recipit, sed non fit irregularis. Mastrius *cit. n*.36.

4345 Mortaliter peccat Sacramenta recipiendo, nisi ignorantia excuset, sed validè recipit, excepto Sacramento Pœnitentiæ; nam cum in eo recipiendo peccet mortaliter, ex defectu doloris, & dispositionis ad gratiam (si non curet ab excommunicatione absolvi) invalidè recipit.

Item, si eligatur ad dignitates, & beneficia, electio est valida; quia in dicto capite non apponitur clausula irritans, sed potest per sententiam Judicis irritari. Mastrius *cit. num*.36.

4346 Excommunicatio minor incurritur per communicationem cum excommunicato excommunicatione majori vitando; & potest à quovis Confessario approbato absolvi.

4347 Excommunicatio minor incurri potest ob peccatum veniale, ut in *n*.4363. major verò ferri non potest sine culpa mortali, quia est pœna gravissima; unde ejus materia est peccatum mortale, *cap. Nemo Episcoporum, cap. Nullus Sacerdotum* 11. *quæst*.3. Conc. Trid. *sess*. 23. *cap*.3. *de refor.* Quod peccatum debet esse externum, & cum contumacia; quia Ecclesia non judicat de internis, *cap. Erubescat, cap. Sicut tuis, de simonia, & cap. Christiana* 32. *q*. 5. Mastrius *disp*.13. *nu*. 23. & 63. Clericatus *cap*. 147. *n*.21. vide à *n*.3300. *ad* 3306. & *in tom*.2. *à n*.10.

EXCOMMUNICATIO MAJOR.

4348 PRivat bonis communibus Ecclesiæ tam activè, quàm passivè, nempè 1. *Participatione activa, & passiva sacramentorum*; administratione scilicet, & receptione. 2. *Suffragiorum communium Ecclesiæ*; quæ videlicet à Clericis, tanquam Ecclesiæ ministris, pro fidelibus offeruntur. 3. *Indulgentiarum*. 4. *Communicatione in divinis Officiis*; ita ut non possit audire Missam, nec diuinis Officiis publicis assistere. Tenetur tamen Clericus excommunicatus, si sit in sacris, aut beneficiatus, officium priuatim, & solus recitare, se abstinendo ab illis verbis: *Dominus vobiscum*. 5. *Electione ad beneficia, & jurisdictione Ecclesiastica in foro exteriori*; & ideò si est Episcopus, non potest valide excommunicare. Item fructibus beneficii, ac pensione, non tamen fructibus patrimonii, cum non sit beneficium Ecclesiasticum. 6. *Sepultura Ecclesiastica*. 7. *Communicatione forensi*, seu civili, & humana cum aliis fidelibus: *v. n*.1321.

Qui

4349 Qui effectus explicantur hoc versu:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Os, significat allocutionem per verba, litteras, nutus, & quælibet alia signa externa amicitiæ, ut amplexus, oscula, &c. *Orare*; idest simul cum excommunicato orare, aut Officium recitare: *Vale*; idest excommunicatum salutare, aut alio modo verbis, vel gestis honorare: *Communio*; idest quævis societas habitatione, exercitio, aut contractu: *Mensa*; idest cum eo in eadem mensa comedere.

4350 Item excommunicatio major est duplex, à jure, & ab homine. *A jure*, est illa, quæ est lata per aliquod jus, & habet rationem legis; adeòque obligat perpetuò, & permanenter: tales sunt excommunicationes latæ in Sacris Canonibus, ut in Bulla Cœnæ Domini, &c. *Ab homine* dicitur illa, quæ est à superiore lata per modum præcepti, & transeunter pro aliqua actione particulari, ut fiat, vel non fiat; & hæc ampliùs non obligat, sed expirat morte ferentis. Sensus tamen est, ut qui, mortuo ferente, contra præceptum delinquit, non ligetur excommunicatione; at qui reperitur jam excommunicationem incurrisse, omninò debet ab ea absolvi, ut *in tom. 2. num. 52. vide hic propos. 44. ab Alex. VII. damn.*

4351 Excommunicatio ab homine est duplex, Generalis, & Specialis: *Generalis* est, quæ fertur à Superiore contra plures, aut omnes delinquentes alicujus speciei: *Specialis* est, quæ fertur à Superiore contra aliquam determinatam personam. Exemplum primi; si Superior excommunicationem ferat contra omnes, qui talia furati sunt, aut retinent, ut restituant. Dicitur ab homine, quia est lata à superiore, non perpetua per modum juris, seu statuti: dicitur Generalis, quia ad plures, seu omnes dirigitur. Exemplum secundi: Si Superior excommunicationem ferat contra Petrum, ut restituat. Portellius *ver. Excom. num. 17*.

4352 Insuper excommunicatio major est duplex, latæ sententiæ, & ferendæ: *Lata* est illa, quæ commisso delicto statim incurritur. Talis est, 1. Si sit expressa per verba præsentis, aut præteriti temporis: *Excommunicavimus, Excommunicatus est: Excommunicamus, Excommunicatum volumus*. 2. Si per verba imperativi modi: *Incidat in excommunicationem*. 3. Si addatur particula, *ipso jure, ipso facto, sine alia declaratione, &c.* quia hæc nullius actionem expectant.

4353 Ferenda est illa, quæ non statim commisso delicto incurritur, sed post Judicis sententiam. Talis est. 1. Si sit expressa per verba futuri temporis, *excommunicabitur*. 2. Si per verba conjunctivi, *excommunicetur*. 3. Si verba sint comminatoria, v. gr. *volumus excommunicari, sub pœna excommunicationis, sub interminatione anathematis, &c.* nisi aliud ex adjunctis colligatur. Idem dic de suspensione, & interdicto.

4354 Excommunicatus excommunicatione majori, alius est toleratus, seu non vitandus, alius non toleratus, seu vitandus: *Vitandus* est ille, cum quo fidelibus communicare prohibetur; sed vitari debet ab omnibus tamquam membrum putridum, à communione fidelium separatum. Ut autem sit vitandus, per Concil. Constantiense requiritur, quòd sit nominatim, & in indiuiduo à Judice publicè denunciatus excommunicatus, quod fit in scriptis per publicum cedulonem; vel ut sit publicus, & notorius percussor Clerici, ita ut nulla valeat tergiuersatione celari; hic ex jure, etiamsi non sit nominatim denunciatus talis, est vitandus.

4355 Non vitandus est ille, qui licèt sit excommunicatus, non est tamen publicè, & nominatim denunciatus talis, nec est publicus percussor Clerici: cum hoc conceditur fidelibus tam in diuinis, quàm in civilibus communicare: Hinc in Germania Catholici licitè cum hæreticis communicant; quia quamvis sint publici hæretici, non sunt nominatim denunciati tales.

4356 Id autem est à Conc. Constant. in Extrauag. *Ad euitanda*, statutum in gratiam, & commodum aliorum fidelium, minimè ipsorum excommunicatorum: constat ex verbis: *Per hoc autem non intendimus ipsos excommunicatos, suspensos, vel interdictos in aliquo relaxare, aut eis quomodolibet suffragari:* unde ipsi excommunicati, licèt non sint nominatim denunciati tales, debent se gerere, ut excommunicati; adeòque à communicando in prædictis cum fidelibus se abstinere.

4357 Excommunicati igitur vitandi sunt priuati communibus Ecclesiæ suffragiis, quæ scilicet fiunt auctoritate publica, aut nomine Ecclesiæ; excepta feria sexta in Parasceve, quo die Pia Mater Ecclesia ob mortem Redemptoris orat pro Infidelibus, hæreticis, & schismaticis. Unde qui alio die dictas Orationes faceret, peccaret mortaliter. Clericatus *cap. 148. num. 12*. Quod est verum etiam de contritis, nisi priùs absoluantur, ex *cap. A nobis, de sent. excomm.*

Excommunicati non possunt ingredi Ec-

clesiam, nisi ad prædicationem audiendam, Fagnanus *in lib. 5. cap. Responso, de sent. excomm. num. 1. & 7.* & Leander *de censuris tr. 2. disp. 7. q. 3. & 4.* qui idem de ingressu ad orandum, oratione tamen privata, minimè oratione publica, quia in hac cum aliis communicat, quod ei prohibetur. Item dummodò tunc Missa non celebretur, nec Officia divina peragantur.

4358 Pro excommunicatis toleratis, qui scilicet non sunt nominatim denunciati tales, nec sunt publici percussores Clerici, Navar. cum aliis affirmat, nos posse orare Oratione publica, & nomine Ecclesiæ; quia sicut non prohibemur communicare cum illis in divinis, ita neque pro illis Oratione publica orare. Unde tenet, eos non esse privatos suffragiis communibus.

Sed probabiliùs dico cum communi eos esse privatos suffragiis communibus, & proindè nos non posse pro illis oratione publica orare; quia Conc. Constantiense edidit Extravagan. *Ad vitanda* (ut dictum est) in commodum, & gratiam fidelium non excommunicatorum, minimè in gratiam ipsorum excommunicatorum; adeòque disposuit, fideles posse communicare cum illis, etiam in divinis, ne paterentur incommodum recedendi à sacro ob excommunicati tolerati præsentiam; noluit autem ipsos excommunicatos in aliquo directè relevare, uti esset, si fideles possent pro illis oratione publica, aut privata, sed nomine Ecclesiæ orare. Intentio Extravagantis liquet ex ipsis verbis *num.* 4356. relatis; unde sicut fideles non poterant ante Extravagantem publica oratione, aut privata, sed nomine Ecclesiæ, pro illis orare, ita nec post illam.

4359 Loquendo verò de oratione privata, licitè possumus pro excommunicatis tam toleratis, quàm non toleratis orare. Ita tenet communis, & praxis desumpta ex pietate Ecclesiæ, quæ dum excommunicatos à fidelium communione excludit, intendit eos suffragiis communibus, minimè privatis, privare. Imò docent Doctores, quòd in *Memento*, possit Sacerdos pro illis orare, non ut Minister Ecclesiæ, aut ejus nomine, sed ut privata persona, & nomine proprio; quia licèt *Memento* sit pars publici Sacrificii, non prohibetur Sacerdoti in eo orare privatim, & nomine proprio, pro quibus ipse voluerit. Idem dicunt de aliis publicis precibus, si orans intendat orare ut privata persona, & nomine proprio, minimè nomine Ecclesiæ.

4360 Demùm in casibus recensitis, in quibus non licet orare, peccatum mortale est orare (nisi ignorantia excuset) ob irreligiositatem, & irreverentiam erga Deum, contra cujus voluntatem oratur: *vide tom. 3. num. 239.*

4361 Cum excommunicato tamen vitando conceditur fidelibus posse licitè communicare in quinque casibus, hoc expressis versu:

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Utile, significat utilitatem spiritualem ipsius excommunicati, admonendo, ut resipiscat, aut utilitatem temporalem ejus, qui cum illo communicat, v. gr. petendo debiti solutionem: *Lex*, significat obligationem reddendi id, quod illi justè debetur; sic uxor debitum illi reddit, & debitor ei debitum solvit: *Humile*, subjectorum; sic excusantur filiifamilias, uxor, servi urbani, aut rustici: *v. tom. 2. num. 41.* *Res ignorata*; ignorantia invincibilis juris, aut facti excusat: *Necesse*, significat necessitatem spiritualem, aut temporalem notabilem, sive ipsius excommunicati, sive alterius; hinc potest quis ei graviter indigenti victum dare, & in gravi necessitate ab illo eleemosynam petere: *v. num. 3245.*

4362 Sub necessitate comprehenditur vis, & metus gravis cadens in virum constantem, hic namque excusat ab incursione censuræ: *v. num. 4332.*

4363 Extra quos casus, qui communicat cum excommunicato vitando, incurrit in excommunicationem minorem, ita ut si communicet in divinis, peccet mortaliter, si in civilibus, venialiter: *vide tom. 3. à num. 344.*

In divinis, seu in Sacris communicare, qui cum eo se immiscet in recitando Officio divino, in audiendo sacro, in Processione, & aliis publicis Officiis divinis. Quid autem tunc est agendum, dictum est *in tom. 3. num. 345.*

At in Concionibus tolerari posse etiam non toleratum, ait Clericatus *cap. 148. num. 18. cap. Si quis Episcopus 4. q. 3. cap. Is, qui de sent. excomm. in 6.*

4364 Qui cum excommunicato excommunicatione majori vitando communicat in eodem crimine, propter quod est excommunicatus, incurrit eamdem excommunicationem majorem, similiter reservatam, si illa est reservata, & dicitur participare in crimine criminoso: talis est, qui cum excommunicato, quia restituere non vult, cum illo communicat, suadendo, ut non resti-

ſtituat, & in contumacia confirmando.

4365 Communicans cum excommunicato excommunicatione minori, etiam denunciato, miniſtrando illi ſacramenta, peccat mortaliter, ſed nullam cenſuram incurrit. Non peccat ab eo recipiendo, quia excommunicatus excommunicatione minori, licèt non poſſit ſacramenta recipere, poteſt ea miniſtrare, ut in *num.*4343.

4366 Qui dubitat, an aliquis ſit excommunicatus, & denunciatus, non debet illum vitare, quia ſe exponeret periculo ei injuriam irrogandi. Tenetur autem vitare, ſi ſit periculum faciendi actum invalidum; & ſic non debes confiteri cum Confeſſario, de quo dubitas, an ſit excommunicatus vitandus; quia cum talis careat juriſdictione, validam abſolutionem conferre non poteſt: *v. num.*3245.

Excommunicatio minor incurri poteſt ob peccatum veniale, ut in *num.*1306. Excommunicatio verò major ferri non poteſt ſine culpa mortali, quia eſt pœna graviſſima; unde ejus materia eſt peccatum mortale.

4367 Excommunicatus excommunicatione majori, etiam toleratus, ſi Sacramenta recipiat, vel aliis adminiſtret, peccat mortaliter; & inſuper irregularitatem incurrit, non recipiendo, ſed adminiſtrando, *cap. Licet, & cap. Ult. de Cler. excom. miniſtr. & cap. Is, cui de ſent. excom. in* 6. Ignorantia, aut metus excuſat; ignorantia enim, & metus, ut ſæpè dictum eſt, à cenſuris, & pœnis Eccleſiaſticis excuſant in foro conſcientiæ: *v. num.* 4332.

4368 Excommunicatus excommunicatione majori, illicitè, ſed validè Sacramenta recipit, excepto Sacramento Pœnitentiæ, ut in *num.*4345.

4369 Item illicitè (ut dictum eſt) Sacramenta adminiſtrat, ſed validè, excepto Sacramento Pœnitentiæ, quod validè adminiſtrat, ſi eſt toleratus, ex Extravag. *num.* 4356. relata; invalidè verò (excepto articulo mortis) ſi non eſt toleratus, aut eſt publicus percuſſor Clerici; quia Sacramentum Pœnitentiæ, cum adminiſtretur per modum judicii, expoſcit in Miniſtro juriſdictionem, qua excommunicatus non toleratus, aut publicus percuſſor Clerici, eſt privatus.

4370 Excommunicatus excommunicatione majori, etiam toleratus, non poteſt validè ad dignitates, & beneficia promoveri; & ſi promoveatur, actus eſt nullus; nec quoad hoc ignorantia excuſat; quia ignorantia excuſat à culpa, & pœna, ſed non ſupplet defectum conditionis requiſitæ à jure ad valorem actus.

Collatio beneficii facta in excommunicatione, non revalidatur per abſolutionem ab excommunicatione, ſed beneficium eſt denuò conferendum à potente illud conferre; vel debet fieri recurſus ad S. Pœnitentiariam tam pro beneficii revalidatione, quàm pro fructibus. Maſtrius *diſp.*13. *num.*53.

4371 Beneficiis verò ante excommunicationem obtentis non privatur ante Judicis ſententiam, non obſtante, quòd in jure dicatur ipſo facto privatus, ob dicta *num.*180.

Idem docent de fructibus beneficii ante excommunicationem obtenti, ſed tempore excommmunicationis perceptis, ſi per ſe, aut per Vicarium ſatisfecit officio; quia tales fructus percipere non eſt communicare cum fidelibus. Sanch. Vaſq. & alii apud Maſtrium *cit.* qui probabiliùs putat cum Suario, & Toleto, quòd teneatur fructus reſtituere ante ſententiam.

4372 Validè autem beneficia aliis confert excommunicatus, ſi eſt toleratus, ob Extravag. & rationem relatam à *n.*4356. invalidè, ſi non eſt toleratus; unde tunc proviſus dicitur intruſus; adeòque abſque ulla alia declaratione tenetur beneficium dimittere, & reſtituere fructus, *cap. Quia diverſitatem, de conceſſ. præb. cap. Tanta, de exceſſib. Prælat.*

Et univerſaliter actus juriſdictionis, quos excommunicatus activè exercet in alios, ſunt invalidi, ſi non ſit toleratus; validi tamen ſunt, ſi ſit toleratus, ob recenſitam Extravag. eo namque ipſo, quòd Eccleſia in favorem, & commodum aliorum fidelium eum permittit, & tolerat, indulgens communicationem cum illo in receptione Sacramentorum, beneficiorum, &c. ab eo, ſufficientem juriſdictionem illi relinquit ad ea validè conferenda.

4373 Excommunicatus eſt privatus communicatione forenſi, vel judiciali; adeòque non poteſt ſtare in Judicio, ut Judex, Teſtis, Actor, Procurator, Notarius, &c. ex pluribus juribus, ſi non ſit toleratus, ſecùs ſi ſit toleratus; tunc namque validè dictos actus exercet, ſed illicitè, niſi ignorantia excuſet, aut dictos actus exerceat ad vitandam mortem, infamiam, & alia pericula, ac damna; ut regulariter dictum eſt in aliis actibus.

4374 Contractus facti ab excommunicato non tolerato, putà venditionis, locationis, &c. ſi facti ſint ab eo ratione publici officii, v. gr. Prælati, Tutoris, Curatoris, &c. ſunt invalidi, ex *cap. Veritatis, de dolo, &*

io, *& contumacia*. Ratio est, quia talis excommunicatus est priuatus officio, & beneficio; adeòque caret jurisdictione, atque inde ejus contractus sunt invalidi. Sunt autem validi, si sint ab eo contracti, ut persona privata, ex *cap. Cum inter*, *de exceptionibus in* 6. *& ex cap. Si verò*, *de sent. excomm.* Quia nullo jure contractus ab excommunicato, etiam non tolerato, ut persona privata celebratus, reperitur irritus.

4375 Imò reperitur oppositum; nam excommunicatus non toleratus validè matrimonium contrahit, ex *cap. Significasti*. Validè Professionem Religiosam emittit, *cap. Cum illorum*, *de sent. excomm.* Valida est donatio ab eo facta, ex *cap. Inter dilectos*, *de donationibus*. Ita est dicendum de aliis contractibus. Mastrius *cit. num.* 56. qui idem docet in confectione testamenti tam activa, quàm passiva, nisi excommunicationem incurrisset ex eo, quia hostiliter insecutus sit Cardinales, *cap. Felicis*, *de pœnis in* 6. aut nisi sint hæretici, vel eorum fautores, & receptatores; si per annum in excommunicatione permanserit, ex *cap. Excommunicavimus*, *de hæreticis in* 6.

4376 Ex his pro majori dictorum claritate summariè habetur, quòd septem sint effectus proximi excommunicationis majoris.

Primus est privatio communionis tam activæ, quàm passivæ Sacramentorum, ut in *num.* 4348. *& à n.*4376. *ad* 4369.

4377 Secundus est privatio communium suffragiorum Ecclesiæ, ut in *num.* 4348. *& à num.*4357. *ad* 4360.

4378 Tertius est privatio usus divinorum officiorum, ita ut excommunicatus non solùm careat eorum fructu, sed neque possit sine mortali illis interesse, etiam si sit toleratus, nisi ignorantia, aut necessitas vitandi scandali, aut alia justa causa excuset, ut in *num.*4348, *à n.*4356. *ad* 4360.

Sub hoc effectu comprehenditur priuatio sepulturæ Ecclesiasticæ; hæc autem afficit excommunicatum non toleratum. Mastr. *cit. n.*52. qui habet. [Demùm excommunicatus non toleratus post mortem sepultura Ecclesiastica privatur, ex *cap. Sacris*, *de sepulturis*, *& Clementina* 1. *eod. titulo*; quia æquum est, ut ait ibi Pontifex, ne communicemus defuncto, cui non communicavimus vivo; quòd si decessit cum signis contritionis, etiam post mortem à censura absolvi poterit, & tunc in loco sacro sepeliri; si verò in loco sacro sepultus est, & non absolutus, debet exhumari, ex *cap. cit.* si ab aliis corporibus discerni possit; quòd si discerni nequeat, non est exhumandus.

4379 Quartus est privatio beneficiorum, & eorum fructuum, ut à *num.*4370. *ad* 4372. *& num.*4348.

4380 Quintus est privatio jurisdictionis Ecclesiasticæ externæ, ex pluribus juribus apud Mastrium *cit. num.* 54. Actus jurisdictionis Ecclesiasticæ, quibus excommunicatio privat, sunt ferre legem, vel judicium, sive in foro contentioso, sive pœnitentiæ, dispensare, delegare, Indulgentias concedere, licentiam ad aliquod munus Ecclesiasticum exercendum dare, &c. qui actus sunt invalidi ab eo exerciti, si non sit toleratus, ut in *num.*4372. *&* 4373.

4381 Sextus est privatio communicationis forensis, vel judicialis, etiam sæcularis, ex *cap. Decernimus* 8. *de sent. excomm. v. à n.*4373. *ad* 4375.

4382 Septimus est privatio externæ communicationis politicæ, & civilis fidelium, per modum commercii, societatis, & conversationis, ita ut excommunicatus non possit cum aliis communicare, etiam si sit toleratus. Alii verò non possunt communicare cum ipso, si non sit toleratus; benè verò si sit toleratus, ut *à num.*4356. *ad* 4360.

4383 Effectus remoti excommunicationis majoris sunt. 1. Irregularitas, ut in *n.*4367. & infrà. 2. Quòd si quis insordescat in excommunicatione per annum, sit suspectus de hæresi, & contra eum possit à S. Tribunali procedi, ex Trid. *sess.*25. *cap.* 3. *ut in tomo* 2.

De absolutione ab excommunicatione, de causa efficiente, &c. ut dictum est supra de censuris in genere.

QUÆRES I.

4384 *An laicus non tonsuratus possit ab excommunicatione, seu à censuris absolvere, saltem in articulo mortis.*

PRæmittendum est, regulam esse, quòd qui potest ligare, potest & absolvere, *cap. Inferior dist.*21. *leg. Qui condemnare*, *ff. de re judic.* Posse autem Summum Pontificem de potentia saltem extraordinaria, & absoluta, seu de plenitudine potestatis, delegare, & committere laico potestatem ferendi censuras, tenet Leander *de censur. tr.* 1. *disp.* 2. *& tr.* 2. *disp.*17. cum innumeris Doctoribus; quia ipse solus potest facere laicos capaces rerum spiritualium, ac proindè jurisdictionis spiritualis. Imò idem tenet de fœminis; quia Ordo Clericalis solùm de Jure Canonico est requisitus ad potestatem ferendi censuras; unde ad ferendum censuras non est necessaria Clavis Ordinis, sed jurisdictionis. Consequenter concludit, posse Summum Pontificem de plenitudine potestatis committere laico;

eo, imò fœminæ, ut ab excommunicatione, & censuris absoluat.

4385 Hoc autem parùm nobis refert; quia difficultas non est speculatiua, & metaphysica, sed realis, & practica; unde procedit non de eo, quod de potentia absoluta, sed de eo, quod regulariter, de facto, & secundùm jura fieri potest; ac proindè

4386 Dico, laicum tonsuratum non posse in articulo mortis à censuris absoluere. Leander *cit. tr. 2. disp.* 17. cum innumeris apud ipsum. Quia ex nullo jure constat, quòd Summus Pontifex hanc facultatem absoluendi à censuris concesserit laico, saltem pro articulo mortis; sed potiùs constat oppositum. Nec id est contra pietatem Ecclesiæ; quia censura ratione sui non impedit gratiam, & animæ salutem, ex *num.*3123. Insuper auferri potest post mortem, ex *num.*4327.

QUÆRES II.

4387 *An Clericus tonsuratus possit à censuris absolvere in articulo mortis?*

Certum est, quòd Clericus prima tonsura initiatus possit censuris ligare, quia potest jurisdictionem spiritualem habere, putà si sit Vicarius Generalis; unde Clerico tonsurato potest delegari, & committi potestas ad ligandum censuris, sic pariter ad absoluendum ab illis. Leander *cit.* tam *tract.*1. quàm *tr.*2. *v.num.*4535.

Imò sicut potest ligare censuris non solùm pro foro exteriori, verùm etiam pro foro pœnitentiæ, seu interno conscientiæ, ita & absoluere, si ad id jurisdictionem habeat, seu commissionem. Quia tamen non potest à peccatis absoluere, cùm ad hoc requiratur potestas Ordinis Sacerdotalis, ex *tom.* 3. *à num.*170. *ad* 182. sequitur, quòd à sola censura posit absoluere, minimè à censura, & peccato. Leander *tr.* 2. *cit. q.*4. Quæ absolutio faciliter potest à Clerico tonsurato practicari; quia absolutio à censuris potest, imò debet præmitti ad absolutionem à peccatis, ex *num.*4335. & simul dari potest extra Sacramentum. His præmissis

4338 Dico, Clericum prima tonsura initiatum non posse in articulo mortis à censuris absoluere, etiam si nullus sit præsens Sacerdos. Leander *cit. tract.*2. *disp.*17. *quæst.*6. Probatur; quia Clericus tonsuratus non potest à censuris absoluere, nisi ex speciali commissione, aut delegatione; in jure autem nulla habetur talis specialis commissio, nec delegatio pro articulo mortis, sed potiùs oppositum; nam Trid. *sess.* 14. *cap.* 7. quamvis de pietate Ecclesiæ in articulo mortis omnem reseruationem tollat, & approbationem in Confessariis non exposcat, Sacerdotes tamen exprimit his verbis: *Atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes, à quibusvis peccatis, & censuris absolvere possint.*

QUÆRES III.

4389 *An nominatim publicè denunciatus in uno loco sit vitandus in alio loco, ubi non est sic denunciatus?*

Castropal. apud Tamb. *tom.*2. *pag.*266. *n.*16. tenet [nullam esse obligationem hic vitandi, sine publicè, siue occultè, illum, qui alibi fuit publicè denunciatus, quando hic occultè scitur, sed solùm quando scitur publicè] quia post Conc. Constan. excommunicatus non est vitandus, nisi sit publicè denunciatus; ly *publicè* autem non solùm respicit locum, ubi ille fuit denunciatus, sed etiam locum, ubi fideles inveniuntur, quando vitare illum debebunt.

4390 Probabilius est, quòd etiam alibi sit vitandus, publicè tamen, si sciatur publicè, occultè, si occultè. Avila, Vasquez, & alii apud Tamb. *cit. num.* 12. quia per publicam denunciationem factam in uno loco, amisit ille jus ad famam in omni loco: Et ut talis fuit denunciatus pro toto orbe: *v. num.* 2759. Et licèt ex hoc sequatur, quòd ubi scitur occultè, deberet vitari publicè, hic tamen rigor fuit mitigatus à Clem.III. *in cap. Cum non ab homine*, ubi disponitur, quòd publicus excommunicatus vitetur publicè, occultus occultè.

QUÆRES IV.

4391 *An pueri usum rationis habentes ante annum pubertatis, nempè annum* 14. *ligentur censuris, & pœnis?*

Affirmant de latis à jure, & negant de latis ab homine, Azorius, Vasquez, & alii apud Tamb. *in meth. com. cap.* 4. *§.*2. *num.*11.

Quoad omnes autem ligari, negant Sà, Fagundez, & alii; quia *ex cap.*1. *&* 2. *de delictis puerorum*, pueri infrà annum 14. simpliciter eximuntur à pœnis, & ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. De Papa: *v.num* 3566.

4392 Ex qua 2. sententia sequitur, pueros Clericos mutuò pugnis, &c. se percutientes, non incurrere excommunicationem: *Si quis suadente*, ut in *num.* 3566. Imò nec censuras Bullæ Cœnæ, & consequenter nec dictorum casuum cœnæ reseruationem, quia in Bulla Cœnæ casus non est reseruatus, nisi cum excommunicatione conjunctus: *v. tom.*2. *à n.*289.

DE

DE SUSPENSIONE.

4393 Suspensio, *est censura, qua Clericus aliquas Ecclesiasticas functiones, aliàs sibi convenientes, exercere prohibetur*. Est triplex: 1. *Ab officio tantùm*, sive Ordinis, sive jurisdictionis: 2. *A beneficio tantùm*, videlicet ab administratione, & fructibus beneficii percipiendis: 3. *Ab officio, & beneficio simul*. Item alia est *ab officio in totum*, ut cum quis suspenditur ab omni usu sui officii, & hic nec actum Ordinis, nec jurisdictionis exercere potest; adeòque non potest celebrare, nec validè excommunicare, &c. Alia est *in partem*, ut cum quis suspenditur ab audiendis confessionibus: hic potest alia sacramenta administrare.

4394 Insuper alia fertur *ad tempus præscriptum*, & hæc absolutione non indiget, sed elapso tempore cessat. Alia *indefinitè*, sine temporis præscriptione, & hæc durat, donec per absolutionem tollatur. Alia est *pœnalis*, quæ fertur in punitionem, & vindictam delicti commissi, & hæc non est censura, sed pura pœna. Alia est *medicinalis*, qua emendatio delinquentis intenditur, & hæc est propriè censura. Denique alia est *à jure*, alia ab *homine*, ut *in num.*4350.

4395 Qui suspensionem violat exercendo actum, à quo est suspensus, peccat mortaliter, nisi levitas materiæ excuset. Insuper si exerceat solemniter actum Ordinis Sacri, à quo est suspensus, putà celebrando, solemniter canendo epistolam, &c. incurrit irregularitatem: non sic si exerceat actum jurisdictionis, nisi in aliquo imponeretur etiam irregularitas.

4396 Nemo tenetur sub mortali vitare suspensum etiam non toleratum, sed solùm cum eo non cooperari ad actum, à quo est suspensus; unde qui audit Missam suspensi, non peccat saltem mortaliter, nisi inserviat; quia nullum extat præceptum de non communicando cum suspensis in his functionibus, à quibus sunt suspensi, sicut datur de non communicando cum excommunicatis vitandis; sed solùm prohibetur jure naturali, & divino cooperatio cum suspenso in delicto, & malo usu ministerii, quatenùs cooperari peccato alterius est intrinsecè malum.

4397 Omnes, qui possunt excommunicare, possunt suspendere; sed non omnes, qui possunt excommunicari, possunt suspendi; soli namque Clerici possunt suspendi: *v. num.* 3057.

4398 Clericus suspensus est ubique suspensus, nisi suspensio sit restricta loco particulari. Suspensus à beneficio non potest validè eligi ad aliud beneficium. Episcopus suspensus à Pontificalibus potest celebrare Missam privatam. Canonicus suspensus à beneficio potest interesse Capitulo, & dare votum ad eligendos alios Canonicos. Suspensus à beneficio, si fructus exigat, non incurrit irregularitatem; sed peccat mortaliter, & tenetur eos restituere: *v. num.*4371. Mastrius *disp.*13. *à num.*86.

4399 Totum Capitulum, & Universitas Clericorum potest suspendi, ad differentiam excommunicationis, quæ non nisi contra personas particulares potest infligi. Mastrius *cit.*

4400 De causis excusantibus à suspensionis incursu, & de eo, qui potest ab illis absolvere, discurre, ut de censuris *num.*4332. & 4333. à suspensionibus reservatis Papæ, si sint occultè, potest Episcopus absolvere, ex Trident. *sess.*24. *de reform. cap.*6. ut in *num.*3314. Suspensum à Divinis sub conditione, donec *satisfeceris*, satisfactione posita, non indigere absolutione, probabile putat Mastrius *cit. num.* 103. sicut dictum est de suspenso ad tempus determinatum *in num.*4394.

DE INTERDICTO.

4401 Interdictum, *est censura probibens usum divinorum officiorum, aliquorum sacramentorum, & Ecclesiasticæ sepulturæ, qua talis est*. Dicitur *qua talis est*; quia excommunicatio eodem usu privat, in quantum est communicatio cum fidelibus; suspensio verò, in quantum usus ille est exercitium Ecclesiasticæ potestatis.

4402 Hinc excommunicatio major licèt contineat suspensionem, & interdictum, hoc materialiter se habet, sicut numerus quaternarius continet ternarium, & binarium; non formaliter, quia habent diversas definitiones, & rationes formales; insuper excommunicatio est pœna gravior, quia pluribus bonis privat.

4403 Interdictum igitur ab excommunicatione differt; quia excommunicatio ultrà plura, quibus privat, privat etiam humana, & politica communicatione; non sic interdictum; unde interdicti non sunt vitandi: *v. num.*4339.

Insuper excommunicatio non nisi contra personas particulares, & nocentes potest infligi: Interdictum verò etiam contra communitatem, & innocentes: contra innocentes tamen fertur indirectè, & per accidens, quatenùs in communitate directè interdicta morantur. Et hoc pacto sæpè innocentes damna sine culpa, sed non sine causa pa-

patiuntur, ut liquet in casu belli justi. Ita rectè innuit Matthæucci *tom.2. pag.116. num.21.*

A suspensione differt; quia suspensio non privat omnibus, quibus privat interdictum, ut constat ex eorum effectibus, & definitionibus; sed aliquibus, & ut procedunt à potestate Clericali, unde solos Clericos ligat; interdictum verò ligare potest tam Clericos, quàm laicos.

4404 Interdictum est triplex, *locale*, quod immediatè locum afficit, *personale*, quod immediatè personas, & *mixtum*, quod immediatè locum, & ejus incolas. *Locale* differt à *personali*; quia in eo usus divinorum officiorum, Sacramentorum, &c. tum incolis, tum advenis prohibetur, non absolutè, sed solùm in loco interdicto: In hoc verò certis personis aut communitati prohibetur, absolutè, & in omni loco.

4405 Item interdictum tam locale, quàm personale, aliud est *generale*, quo locus generalis, ver. gr. Civitas, Diœcesis, Regnum, Communitas interdicitur, & hoc ligat omnes illius communitatis, etiam innocentes: Aliud est particulare, quo locus particularis, aut personæ particulares interdicuntur, non ut membra civitatis; sic quando interdicitur aliqua Ecclesia ob delictum in ea, aut ab ejus ministris commissum.

4406 [Interdicta civitate, interdicuntur etiam suburbia; & interdicta Parochia, etiam sacellum, vel cæmeterium contiguum, quia accessorium sequitur naturam sui principalis. Interdicto populo, non interdicuntur illi, qui non sunt pars populi, ut studiosi, Clerici, peregrini, &c. nec interdicto Clero, interdicuntur Religiosi, quia in favorabilibus tantùm, non in odiosis, nomine Clerici comprehenduntur: si dicatur: *Cives, v. gr. Panormitani sunt interdicti*; ii nusquam possunt interesse divinis (nisi tamen desinant esse istic Cives; nec causam dederint interdicto) contra verò, si Civitas interdicto subiiciatur, licet civibus, aut incolis, qui causam interdicto non dederunt, aliò ire, & istic interesse divinis] ita Busemb. *de censuris cap.4. dub.1.*

4407 Interdicto toto populo unius Civitatis, intelliguntur interdicti tam nocentes, quàm innocentes, hoc cum discrimine, quòd nocentes, licèt ab ea Civitate discedant, remanent interdicti: innocentes verò, si aliò suum domicilium transferant, statim sunt ab interdicto liberi. Mastrius *disp. 13. n. 110.*

EFFECTUS INTERDICTI.

4408 [Sunt tres. 1. Prohibitio divinorum Officiorum, videlicet Sacrificii Missæ, horarum Canonicarum, quæ publicè cantantur, benedictiones solemnes, & alia, quæ publicè in Ecclesia à ministris ad divinum cultum fiunt; unde etiam interdicti ob alienam culpam sacro interesse non possunt.

Clerici verò, & Religiosi, quando ipsi interdicti non sunt, possunt, ac debent, ut ante, Missas, & divina officia celebrare, sed januis clausis, non pulsatis campanis, voce submissa, & exclusis interdictis, ut in *cap. Alma Mater*.

Permittitur tamen, ut in festis Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis B. Virginis, quibus additus fuit à Martino V. dies festus Corporis Christi cum octava, & à Leone X. dies festus Conceptionis ejusdem B. Virginis, tempore interdicti generalis, Missæ, & divina Officia publicè, & solemniter celebrentur, januis apertis, cum campanarum sonitu, admissis quoque interdictis, qui causam interdicto dederunt; modò isti non appropinquent Altari, nec veniant ad Offertorium, vel Communionem; exclusis tamen excommunicatis] Mastrius *disp.13.*

4409 Quod privilegium est de interdicto locali generali, minimè de locali speciali, nec de personali, etiam generali; quia in his nihil est immutatum jure novo *in cap. Alma Mater*, sed remanet rigor juris antiqui de Bonifacio VIII. unde in Ecclesiis specialiter interdictis, in quibus Eucharistia asservatur, solùm licet semel in hebdomada celebrare Missam pro renovanda Eucharistia, & ea conservanda pro infirmis.

Tempore interdicti possunt pulsari campanæ ad excitandum populum pro Salutatione Angelica.

Item ipsi interdicti possunt licitè ingredi Ecclesiam orationis causa, dummodò tamen divina Officia non celebrentur. Insuper possunt per pulsum campanæ convocari ad concionem, ut ad correctionem induci valeant. Matthæucci *tom.2. pag.112. num. 12. vide num. 4357.*

4410 2. *Prohibitio activa, & passiva aliquorum Sacramentorum*, excepto *Baptismo, & Confirmatione*, quæ possunt solemniter ministrari etiam ipsis interdictis, & in loco interdicto, quia sunt Sacramenta necessitatis.

Sacr. Pænitentia, quia pariter est necessitatis, ministrari potest similiter in quovis interdicto etiam locali, & personali, ex-

ceptis iis, qui fuerunt causa culpabilis interdicti, nisi priùs satisfecerint.

Sacr. Eucharistia, tempore interdicti ministrari non potest, nisi in articulo mortis per modum viatici; & cum debita solemnitate, atque sine modo viatici, in probabili periculo mortis, videlicet in periculoso partu, &c. ut in *num.* 3357. *Extrema unctio*, omninò prohibetur, seclusa extrema necessitate, in qua moribundus alia sacramenta suscipere non posset.

Sacram. Ordinis, tempore interdicti nec potest licitè ministrari, nec recipi. *Matrimonium* non suspenditur in loco interdicto, & inter personas generaliter interdictas; bene verò solemnis benedictio sponsorum. At si ipsi sunt culpabiles, & specialiter personaliter interdicti, non possunt licitè, benè autem validè matrimonium contrahere, si sint contumaces; idque speciali titulo; quia scilicet ponunt obicem gratiæ per Sacramentum recipiendæ: *v. num.* 3978. Phœbus *lib.* 4. *tit.* 17. *num.* 16.

4411 3. [Prohibitio Ecclesiasticæ sepulturæ; in qua comprehenduntur infantes, & amentes. Excipiuntur Clerici, qui in interdicto locali, si nominatim interdicti non sunt, nec interdictum violarunt, possunt cum silentio sepeliri.] Busemb.

4412 Qui violant interdictum, si sint laici, peccant mortaliter, recipiendo sacramenta contra interdictum personale; si autem violent interdictum locale, audiendo, v. gr. divina officia, peccare venialiter, ait Busem. *cit.* dummodò ipsi personaliter interdicti non sint, ipsi verò laici, si cogant celebrare divina officia in loco interdicto, vel vocent interdictos, ut illis intersint; aut prohibeant, ne ipsi interdicti à celebrante moniti, exeant: insuper & ipsi interdicti, si post monitionem exire recusent, incidunt ipso facto in excomm. majorem Papæ reservatam, ex *Clem.* 2. *de sent. excom.*

4413 Clerici, & Religiosi utriusque sexus violando interdictum, peccant mortaliter. Imò Clerici violantes interdictum quodlibet per actum Ordinis sacri, incurrunt irregularitatem, sicut violando aliàs censuras: habetur *ex cap. Is, cui, de sent. excom. in* 6.

4414 [Interdicere possunt, qui excommunicare, & suspendere. Pro interdicto personali requiritur culpa mortalis. Pro locali, vel generali in communitatem, peccatum valdè grave cum contumacia commissum à capite, vel præcipuis membris, licèt reliqui culpa vacent.

Interdicta localia, & personalia generalia, quæ jure communi sunt imposita, nec reservata, possunt tolli ab Episcopo, vel alio habente jurisdictionem in communitatem interdictam non tamen à Religiosis privilegiatis; quia locus, & communitas foro pœnitentiæ non subiiciuntur. Ab interdicto juris personali particulari, si reservatum non est, quivis approbatus potest absolvere] ita Busemb.

4415 In privilegio absolvendi ab omnibus censuris, non includitur facultas tollendi interdictum locale, aut personale generale; benè verò interdictum personale particulare à jure latum, non ab homine; quia hoc ab eo, qui tulit, tollitur.

Pro privilegiis Regularium quoad interdictum, quantum ad plures effectus, sepulturam suorum, & festivitates propriorum Sanctorum: Vide Mare Magnum Sixti IV. pro Prædicatoribus Bulla 7. & pro Minoribus Bulla 6. de anno 1474. in tomo 1. Bullarii, & fusiùs in Bullario Rodr. pag. 153. Constit. 48. Pauli III. *Licèt debitum*, in Bullar. Bullam 29. Leonis X. *Cum Sancta*, in Bullar. Rodr. pag. 314. Bullam 4. Clem. VIII. *Sacra* 17 Octobris 1595. Dianam *par.* 3. *tr.* 2. *ref.* 133. Matthæucci *in Officiali Curiæ tom.* 2. *pag.* 109.

CESSATIO A DIVINIS

4416 Propriè nec est pœna, nec censura, sed (simplex prohibitio Ecclesiastica, qua Clerici, seu Ministri Ecclesiæ prohibentur persolvere publicè divina officia, ministrare aliqua Sacramenta, & sepelire laicos in loco sacro, in signum gravissimi mœroris ab Ecclesia concepti, propter gravissimam injuriam sibi, aut honori divino illatam, ut injuriantes resipiscant, & Ecclesiæ læsæ satisfaciant.) Leander *de pœnis tr.* 3. cum Com. ex *cap. Quærenti, de verb. signif.* ubi interrogatus Innoc. III. de numero censurarum, respondit esse tres, excommunicationem videlicet, suspensionem, & interdictum.

Hinc violans cessationem à divinis, sive particularem, siue generalem, peccat mortaliter; sed eum irregularitatem non incurrere consequenter, docet Leander *cit. q.* 7. & 8. cum D. Anton. Soto, Nauar. Toleto, Suario, & aliis.

De censuris, fusè agunt Fagnanus *in Decretalibus sub propriis titulis*. Pirhing. *lib.* 5. *tit.* 37. Phœbus *à tit.* 14. *ad* 17. Mastr. *disput.* 13. *à q.* 1. *ad* 4. Leander *tom.* 4. *de censuris*. Tamb. *tom.* 2. *lib.* 10. *tr.* 1. 2. & 3. Gobat. *in exper. tr.* 3. 7. & 8. *plurib. in locis*. Joann. Dicastillo *de censur. tr.* 10. *à disp.* 1. *ad* 5. Ant. à Spir. S. *de censuris tract.* 12. Matthæucci *in Offic. Curiæ tom. cap.* 7. *à num.* 107. Mendo *in suis titulis*.

CA-

CAPUT II.

De Pœnis Irregularitatis .

IRREGULARITAS

4417 E*St impedimentum Canonicum susceptionem primæ tonsuræ* , *Ordinum minorum* , *& Sacrorum* , *& susceptorum usum impediens*; non autem in ordine ad reliqua Sacramenta.

Alia est ex delicto, alia ex defectu . Alia totalis , & propriè dicta , quæ omnis Ordinis susceptione , & suscepti exercitio privat , ut homicidium, & bigamia . Alia partialis, quæ alicujus tantùm usu privat,vel solo ascensu ad ordinem superiorem : *v. gr. oculis* , *vel palma carens*, *inhabilis est ad Sacerdotium*, *non ad confessiones audiendas; & Diaconus oculo sinistro carens* , *inhabilis est ad Sacerdotium*, *potest tamen in suo ordine ministrare* . Busemb.

4418 Irregularitas graviter illicitat Ordinum susceptionem , & susceptorum exercitium ; sed non inualidat .

Ut incurratur irregularitas ex delicto , requiritur actus externus , consumatus, & mortalis.Irregularitas verò ex defectu contrahitur sine culpa; quia est à jure imposita ob indecentiam, quam talis , vel talis defectus affert Sacro Altari , & ministerio .

4419 Irregularitas nulla incurritur , nisi sit expressa in jure , ex *cap. Is* , *qui de sent. excomm. in* 6. unde in dubio,siue juris, siue facti , tenere potes,quòd non sis irregularis ; quia melior est conditio possidentis : excipitur tamen dubium de homicidio voluntario à te commisso , quia est expressum in jure. Hinc si positiuè dubites, te occidisse, negatiuè verò dubites , te non occidisse , censeri debes irregularis; minimè, si probabiliter putes , te non occidisse, licèt aliquam formidinem habeas de opposito , quia erit opinio probabilis,quæ non est expressa in jure. Dixi,*dubium de homicidio*,non de mutilatione, quia sola mutilatio , & non dubium de ea,est expressa in jure .

IRREGULARITATES SUNT 15.

H*Is contentæ versibus , ubi numeri referuntur ad numeros sequentes* , *in quibus irregularitates sigillatim explicantur* .

EX DELICTO SEPTEM.

6. HÆreticus, 1. Baptismum iterans,7. Mutilans , 7. Homicida ,
5. Famosus , 2. Violans censuras ,unde ligatur ,
4. Improbè suscipiens , 3. Et tractans Ordinis acta .

EX DEFECTV OCTO.

6. INfamis , 5.Bigamus , 2. Mutilus , 8. Justèque cruentus ,
1. Neophitus,7. Obstrictus, 3. Nothus,
4. Puer , 1.Atque Idiota.
1. Obsessus, 1. Demens , 1. Lunaticus,
2. Hermaphrodita .

IRREGULARITATES ex Delicto

4420 SUnt septem . 1. Incurritur *propter baptismum* , seriò , & scienter iteratum , tam à rebaptizante , quàm à rebaptizato , *cap. Ex litterarum* , *de apostatis* , *& reiteratione baptismi* . In rebaptizante impedit solùm, ne ad altiorem Ordinem possit ascendere , & non incurritur , si rebaptizatio sit occulta . Non incurritur ex reiteratione Confirmationis ; quia non est expressa in jure .

2. *Ex violatione censuræ* , ut si excommunicatus , interdictus , vel suspensus actum Ordinis solemniter exerceat , fit inhabilis ad illius ordinis exercitium , *cap. Si quis Episcopatus* 11. *q.3.Cap.Is,qui,& cap.Illorum,de sent. excomm. in 6. v.num.*4367.

3. Si Clericus seriò , & scienter , *exerceat solemniter actum Ordinis* , *quem non habet* , *cap.1. & de Cler. non ordin.* ut si Diaconus , & maximè laicus Missam celebret , &c. non incurrit, qui exercet actum jurisdictionis, quam non habet , ut si Sacerdos absque licentia confessiones excipiat , licèt peccet mortaliter .

4. Ex mala Ordinum susceptione, ut si quis Ordinatus sit in excommunicatione , suspensione;aut ab Episcopo excommunicato , suspenso , interdicto , hæretico denunciato , seu non habente jurisdictionem ; vel Ordines furtivè susceperit , ut *in tomo 3. à num.* 92.

Ordines furtivè suscipere dicitur : *Qui sine Episcopi ordinantis scientia* , *& voluntate* , *non vocatus* , *nec legitimè examinatus* , *vel admissus* , *cum aliis Ordinandis se ingerit* , *vel nomen alterius approbati usurpando* , *vel alium in examine sub suo nomine supponendo* , *& sic vocatus accedit* . Hæc irregularitas impedit ascensum ad Ordines.

Qui excommunicatione , aut suspensione ligatus suscipit Ordinem sacrum , novam suspensionem incurrit ; at non incurrit irregularitatem per hoc , quòd in Missa Episcopi , in qua ordinatur , Epistolam , aut Euangelium solemniter canat . Quia *quod solemne exercitium ordinis suspensum reddat irregularem* ; intellige de exercitio ordinis extra actum

susceptionis Ordinis, nam illud exercitium spectat ad actum susceptionis.

5. *Propter enormia crimina*, si sint notoria, & publica, quæque à jure habent annexam infamiam: talia sunt: *Adulterium*, *incestus*, *raptus virginis*, *sodomia*, *veneficium*, *duellum*, *sacrilegium*, *simonia*, *crimen lesæ Majestatis*, *perjurium in judicio*.

6. *Propter hæresim*, *vel apostasiam*, sive publicam, sive occultam; quæ si à patre procedat, extenditur ad filios usque ad secundam generationem; si à matre, usque ad primam. Pro extensione autem requiritur. 1. Quòd parentes mortui sint in delicto hæresis. 2. Sententia, aut confessio in judicio, vel notorietas facti.

7. *Ex injusta mutilatione*, *vel injusto homicidio*, etiam voluntario indirectè, & in causa: Comprehendit mandantes, consulentes, aut alio modo positiuè concurrentes, etiam in bello injusto, in quo si unus occidatur, totus exercitus fit irregularis, si fit cooperatus.

4421 Quando plures non ex consilio, sed in rixa unum percutiunt, sed unus vulnus infligit, ex quo moritur; si de vulnerante constet, ille solus est irregularis. Irregularis tamen erit etiam ille, qui non percussit, si aggressio facta sit ex consilio, & compacto; nam tunc, qui percussit, factus est audacior ex comitatu.

4422 *Qui infirmo dat cibum*, *vel potum*, *&c. vel movet*, *vel de lecto in lectum transfert*, *aut aliud bona fide operatur*, *ex quo mors*, *vel ejus acceleratio præter intentionem sequatur*, *non fit irregularis*, *nisi intervenerit culpa lata*. *Hinc Sacerdotibus*, *& Religiosis circa moribundos licent eadem*, *quæ laicis*. Busemb. ex Diana, & Bonac.

4423 Qui procurat abortum fœtus animati anima rationali, fit irregularis, minimè, si fœtus non sit animatus. Fœtus masculinus animatur post 40. dies, fœmininus post 80. In dubio, quantum ad hunc casum, censeri debet masculinus ex stylo S. Pœnitentiariæ.

Laicus, sive Clericus occidens calumniatorem, euadit irregularis, juxta dicta à *num.* 2088. *vide in prop.* 17. *&* 18. *ab Alexan. VII. damn. & propos.* 30. 32. *&* 33. *ab Innoc. XI. damn.*

De irregularitate hac plura dicta sunt suis in locis de homicidio, abortu, duello, & bello.

4424 *Mutilatio*, est abscissio membri principalis: *Membrum*, est pars corporis officium per se habens distinctum ab alio, ut manus, pes, oculus, &c. unde non est irregularis, qui abscindit digitum, quia non est membrum, sed pars membri. Nec qui abscindit labia, dentes, capillos, auriculam, & nasum; cartilaginem tamen, non organum; quia non sunt membra, sed ornatus membrorum. Nec qui excæcat hominem, sed oculum non extrahit; nec qui membrum debilitat, sed non abscindit, quia non mutilat. Leander.

In omni casu, quo quis alium mutilando fit irregularis, fit etiam irregularis mutilando se ipsum. Leander *de pænis tr.* 2. *disp.* 18. *q.* 23. quia est verè membri mutilator, & major delicto. Non sic è converso, non enim in omni casu, quo fit irregularis mutilando se ipsum, fit irregularis mutilando alium. Leander *cit. quæst.* 24. quia mutilando quis sibi partem membri, fit irregularis ex jure ob specialem sævitiam, ut in *num.* 4444. non sic mutilando partem membri alteri, sed requiritur amputatio integri membri: *vide num.* 4508.

Item non in omni casu, quo quis facit alium irregularem, fit ipse irregularis. Leander *cit. quæst.* 25. nam qui alterius faciem cicatrice deformat, ei nasum, aut indicem abscindit, facit alium irregularem ex defectu corporis; at ipse irregularis non est, quia non mutilator. Ita è converso, non in omni casu, quo quis mutilando fit irregularis, mutilatus fit irregularis. Leander *cit. quæst.* 26. nam qui injuriosè alteri virilia abscindit, fit irregularis, quia est verè membri mutilator; at sic mutilatus non est irregularis, ex *num.* 4447.

Potest tamen casus contingere, quòd tam mutilans, quàm mutilatus fiat irregularis. Leander *cit. quæst.* 27. tam si diversa sit persona, ut liquet, quàm si eadem, putà si quis ex ira sibi manum abscinderet; esset, inquam, irregularis, ut mutilans ex delicto, & irregularis, ut mutilatus ex defectu corporis.

4425 Clericis, & Religiosis sacris initiatis est prohibitum officium medici, quod fit abscindendo, vel adurendo, uti est medici chirurgi; minimè officium medici physici, quod fine abscissione, & adustione exercetur; ita in jure.

4426 Clericus autem, aut Monachus, si peritus sit, & diligentiam in curatione adhibeat, non est irregularis, si exindè mors sequatur, esto peccaverit exercendo officium prohibitum; quia non incurritur irregularitas ex delicto homicidii, nisi interveniat culpa mortalis homicidii. Idem à fortiori dic de exercente medicinam physicam, ex *cap. Tua nos*; secùs si non sit peritus, nec diligentiam

tiam adhibuit, & mors sequatur. Leander *de pœnis tract.2. disp.9. v.num.2114.ad 2119.*

IRREGULARITATES
ex Defectu.

4427 Sunt octo: 1. *Ex defectu animæ*. Irregulares ex jure sunt, 1. ob defectum usus rationis, perpetuò amentes, lunatici, arreptitii epileptici. [Si reperiantur anteà ordinati, & per annum eo morbo non laborarunt, permittitur illis exercitium Ordinum, quia præsumuntur liberati. Si verò laborent rarò sine clamore, & notabili indecentia, permittuntur celebrare cum adjutore assistente, qui sacrificium suppleat, si illi deficiant.] Ita ArsdeKin *in tom. 2. pag.* 280. 2. *Illiterati*, qui scientia ad talem ordinem requisita carent: 3. *Neophiti*, hoc est recenter ad fidem conversi, donec judicio Episcopi sint sufficienter instructi.

Sub hoc defectu comprehendi possunt Abstemii, qui namque vinum non bibunt: si tales sint, ut illud bibere non possint sine periculo in celebratione, putà vomitus, &c. non debent ad ordines promoveri; unde antequam ad ordines admittantur, debent super eo probari.

4428 *Ex defectu corporis*, irregulares sunt. 1.Cœcus, surdus, & similes, ad Ordinis exercitium inepti. 2.Qui caret pollice, indice, aut oculo sinistro, seu Canonis non videt; qui tamen dispensatione non indiget, si oculo dextero sine indecentia Canonem legere possit. 3. Si adsit notabilis deformitas, ut quis Ordinem exercere, v. gr. Missam celebrare, non valeat sine notabili indecentia, & aliorum risu, aut horrore, ut si careat nasu, auribus, si sit notabiliter gibbosus, leprosus, si claudus, ut nequeat sine baculo ad Altare accedere; si totali calvitio capitis, & oculorum laboret, præsertim si sit juvenis.

Irregularis non est, qui sex digitos habet, aut aliquos conjunctos, si notabilem deformitatem non afferat, nec sit ineptus ad exercitium Ordinis. Busem. *v.num.*4148.

Universaliter quemlibet defectum corporis, qui non reddit patientem inhabilem ad Altaris ministerium, & exercitium Ordinis, vel qui affert ex se deformitatem notabilem, talem tamen, ut possit faciliter studio, & arte tegi, irregularitatem non inducere, docent Venerus *in exam. Episc. lib.1. c.22.n.3.* Diana *par.4.tr.2.resol.73.* Tamb. *tom.2.lib.10.tr.4. cap.8.* Leander *de pœnis tr.2. disp. 2.* quia Sacri Canones nil aliud intendunt, nisi expellere ab Altari notabiliter deformes, & inhabiles.

In dubio, Episcopi est judicare, an deformitas, vel defectus sit ita notabilis, ut irregularitatem inducat. Plura vide à *num.* 4494.

4429 3. *Ex defectu natalium*, irregulares sunt illegitimi, sive naturales sint, sive spurii: *Filius naturalis* est, qui est natus ex liberis: *Spurius*, qui est natus ex adulterio, incestu, aut sacrilegio. Filii naturales legitimari possunt ex jure. 1. Per subsequens matrimonium ratum inter eorum parentes, dummodò tempore conceptionis, aut nativitatis potuerint validè inter se nubere. 2. Per professionem in Ordine Religioso, per quam tamen legitimantur quoad Ordines, minimè quoad Dignitates, seu Prælaturas, ad quas nec intra, nec extra Ordinem sine dispensatione promoveri possunt.

Hinc fit, quòd filius ligati voto simplicis castitatis, aut Clerici in sacris non constituti, vel Novitii, qui tamen vota solemnia non emisit, legitimatur per subsequens matrimonium; quia ejus parentes tempore conceptionis, aut nativitatis poterant validè nubere, quamvis illicitè. Quod est verum, etiam si parentes nollent; quia non possunt efficaciam Sacramenti impedire.

E contrà filius furiosi non legitimatur per subsequens matrimonium; quia ejus parens non poterat validè nubere. Idem dic, si ejus parentes ob aliquod impedimentum dirimens non poterant tunc validè nubere. Mendo *ver. Filius.*

Si filius conceptus, aut natus tempore, quo parentes poterant validè nubere, præmoriatur ad matrimonium subsequens, & relinquat filios, isti illius parentum nepotes legitimantur per subsequens matrimonium. Mendo *cit.* quia succedunt in jure patris.

Sperell. *dec.*174. *n.*23. apud Matthæucci *tomo.2. pag.*142. *n.*59. ait, quòd filius natus post mortem viri decimo mense expleto, & undecimo per tres, aut quatuor dies incepto, computando à die, quo vir coire poterat, legitimus præsumitur.

Expositi, infantes scilicet à parentibus clam projecti Hospitalibus, aut alibi, habendi sunt pro legitimis ex jure com. Canonico, & civili, & ex Bulla Greg. XIV. anno 1591. *v.à num.* 2046. *& num.*39.

4430 4. *Ex defectu ætatis*, de qua *in tom.*3. *n.* 21. *& à num.*101.

4431 5. *Ex defectu sacramenti*, seu significationis matrimonii, ratione bigamiæ, quatenùs bigamus, utpotè qui carnem suam divisit in plures uxores, non repræsentat perfectè unionem Christi cum Ecclesia.

Bigamia, est matrimonii multiplicatio: est triplex, *Vera*, *Interpretativa*, *& similitudinaria*: *Vera* habetur, quando quis baptizatus plura

matrimonia valida successivè contraxit, & consumavit, quia tunc verè carnem suam in plures divisit.

Interpretativa habetur, quando quis matrimonium validum contraxit, & consumavit cum vidua, vel cum violata ab alio, vel cognovit suam uxorem, quæ cum aliquo adulteravit; tunc enim ita se gerit, ut interpretetur, quòd plures uxores habuerit.

Similitudinaria habetur, quando quis constitutus in Sacris, aut in Religione professus matrimonium contrahit, & consumat, cum quacumque etiam virgine; hic enim per votum solemne contraxit matrimonium spirituale, & similitudinarium cum Christo; unde matrimonium contrahens,& consumans, evadit similis ei, qui carnem suam in plures divisit: hæc triplex bigamia ex jure irregularitatem inducit.

4432 6. *Ex defectu bonæ famæ*, quando quis contraxit infamiam; quod dupliciter contingere potest. 1. Sine culpa, ratione artis vilis, quam exercet, cui ex jure est annexa infamia: tales sunt histriones, circulatores, mimi, comœdi, filii publicæ meretricis, &c. 2. Ex delicto notorio, & publico, cui est annexa infamia, ut in *num.*4420.5.

Damnati ad triremes sunt infames: hinc ortum est vulgare dictum: *A triremibus ad Altare non datur regressus*. Lezana *tom.*1.*cap.* 16.*nu.* 32. *v.num.*4473.

4433 7. *Ex defectu libertatis*, irregulares sunt mancipia, curiales, videlicet Judices, Advocati, Procuratores, Milites, Thesaurarii, Depositarii publici, Tutores, Curatores, dum actu talia munera sæcularia exercent.

4434 8. *Ex defectu lenitatis*, seu mansuetudinis, quæ fuit in Christo, qui in mulierem in adulterio deprehensam mortis sententiam proferre noluit, & pro suis Crucifixoribus Patrem oravit. Incurritur etiam sine culpa ex homicidio, aut mutilatione voluntaria in bello justo, aut judicio.

Hinc irregulares sunt Judices sententiam sanguinis proferentes(Summo Pontifice excepto) mortis scilicet, aut mutilationis; Notarii eam scribentes,accusatores, testes, Advocati, Procuratores, ministri justitiæ, & omnes, qui ad mortem, vel mutilationem activè, efficaciter, & proximè, per actionem ex natura sua ad eam ordinatam, cooperantur, morte, aut mutilatione secuta. Judex autem, & alii Ministri hanc irregularitatem non incurrunt, nisi, dum ea faciunt, sint baptizati; nam si ea fecerint ante baptismum, non consideratur in eis defectus lenitatis, cum tunc non fuerint membra Christi: Non requiritur autem, quòd reus, contra quem fertur sententia, sit baptizatus; quia defectus lenitatis consideratur in agente; unde cujusvis hominis, aut mutilatio irregularitatem inducit in Judice,& Ministro justitiæ baptizato. Leander *de censuris tract.*2.*disp.*7. *quæst.*11.*&* 12. Ant. à Spir. S. *de censuris tr.*12. *disp.*5. *sect.*6. *§.*1 *num.* 104.

4435 Irregularis est Confessarius, qui lictorem urget ad mortem reo accelerandam, vel qui ipsum reum impellit, ut scalas ascendat, ut caput securi præbeat, vel qui Judici petenti in particulari respondet, huuc esse morte plectendum.

4436 Item, qui patibulum adaptat, & qui ligna fert ad comburendum hominem vivum; quia istæ sunt actiones efficaciter, & proximè, & ex natura sua ordinatæ ad mortis executionem: irregularis non est, qui ligna fert ad comburendum hominem jam suffocatum.

4437 Econtrà irregularis non est Confessarius, aut Theologus, qui interrogatus, an reus mortem mereatur, Judici respondeat: *Non habendum esse respectum personarum; sed circa illum suo munere fungi debere*. Nec si carnifici dicat: *Nemo te impedit tuum facere officium, ego meum feci*.

4438 Nec Confessarius, qui absolutionem denegat Judici nolenti secundum leges reum morte puniri, si ad id sub mortali teneatur; dummodò tamen generaliter loquatur, ut puniat juxta leges, & uti in conscientia tenetur ob Reipublicæ bonum; quia hoc pacto directè nullius determinatæ personæ mortem consulit. Ita Matthæucci *tomo* 2. *pag.*137. *num.*43. ex Cabasutio *lib.*5.*cap.*20. *num.*17.

4439 [Nec Clericus (ait Busemb.) qui in bello justo ad fortiter pugnandum, & hostem repellendum hortatur; secùs si ad hunc, vel illum in particulari occidendum. Sic pariter excusatur timpanista, & tubicen.]

4440 Nec qui ligna, funes, gladios, &c. construit, & lictori vendit; quia sunt actiones remotæ, aut non ex natura sua ad mortem ordinatæ.

4441 Irregularis est, qui militat in bello justo aggressivo, ex defectu lenitatis, ex *cap. Cleric. & cap. Quicumque quæst. ult.* dixi *in bello justo*; quia si erit injustum, irregularitas erit ex delicto, nempè ex homicidio voluntario.

4442 At in bello justo defensivo laici, qui hostem invadentem, aut muros Urbis oppugnan-

gnan-

gnantem, in Religionis, Patriæ, sui, & suorum defensionem occidunt, non sunt irregulares; quia est homicidium involuntarium ad defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut in *num.*2095.

Clerici verò irregulares fiunt, si laici non deficiant, sed sufficiant. Gobat. *tr.*8. *casu* 17. *sess.*2. *append.* 3. quia respectu eorum tunc non adest necessitas inevitabilis, & sic cessat moderamen inculpatæ tutelæ. Non fiunt autem irregulares, si laici deficiant, aut non sufficiant; quia tunc eorum actio est ad defensionem necessaria, & inde adest moderamen inculpatę tutelæ.

4443 Irregularitatem incurrit Chirurgus suæ artis imperitus, si ex ejus incisione, aut adustione mors sequatur, *cap. Tua nos* §. 1. Secùs, si sit peritus, & omnem diligentiam adhibuit, *cap. De occidendis* 23. *q.* 5. Nec Medicus physicus, si omnem diligentiam adhibuit, *cap. Ad aures, de ætate, & qualitate*. Tunc namque in Chirurgo (etiam si mors ex abscissione sequatur) non deest lenitas, cum ejus intentum sit abscindere partem, ut totum conservetur: *v.num.*4426.

Sed hæc irregularitas ex Chirurgia, cum supponat imperitiam, propriè est irregularitas ex delicto, ut in *num.*4426.*vide num.*4468.

DE MUTILATIS

4444 Oportet distinguere, cum Matthæucci *Curia tom.* 2. *à num.* 63. *ad* 66. Vel quis spontè se mutilavit, seu causam mutilationis procuravit; vel fuit ab alio mutilatus, sive casu, sive ex justa causa, putà infirmitatis, sive ex injusta vi, seu persecutione,

Si primum, evadit irregularis, nedum ex defectu, sed ex delicto mutilationis, ut in *n.* 4420. 7. Quia nemo est sui corporis, suorumque membrorum dominus, ita ut neque possit alicujus eorum abscissioni consentire (nisi id totius corporis, aut membri principalis conservatio exposcat, *cap.Si quis il* 3. *dist.* 55.) neque in sua membra sævire. Et iste ab ordinum exercitio removetur, etiam si mutilatio sit partis membri, *cap.Si quis partem dist.* 55. quia ut notat Gloss. *ad cap.Significavit, de corp. vitiatis*, in hoc facto non tam consideratur defectus, quàm sævitia, & mala voluntas: *v. num.*4502.

4445 Eadem ratione *in cap. Si quis il* 1. *dist.*55. decernitur, ut non fiat Clericus, qui sibi virilia amputavit, aut amputari permisit, etiam si causa continentiæ, aut Dei obsequii egerit; quoniam non ferro, sed Religione est quærenda castitas. Glossa *in cit.cap. Significavit*. Ita Matthæucci *cit.*

Qui idem ampliat ad eum, qui se permittit castrari ob vocem musicam. Hunc tamen non esse irregularem, docet Gobat. *in experientiis tr.*8.*casu* 17. *à num.* 689. quia relati Canones expressè loquuntur de eo, qui se castrari fecit, aut permisit ex sua culpa, videlicet ex indignatione, aut indiscreto castitatis zelo; minimè de eo, qui id egit ob vocem musicam: Et probabile esse id licere, docent plures graves Doctores relati in *num.* 4073. Irregularitatem autem non incurri, nisi sit in jure expressa, dictum est in *n.* 4419. Probabiliùs tamen est, hunc esse, irregularem, ait Leander *de pœnis tr.*2.*disp.*2. *q.*57. quia verè, & voluntariè ad sui membri mutilationem sine necessitate concurrit.

4446 Hic autem, cui sunt amputata virilia, si dispensationem obtineat, ut promoveatur ad Ordines, non tenetur secum deferre testiculos in pulverem redactos, dum Missam celebrat. Leander *cit. q.* 61. cum Com. quia hoc nullo jure disponitur, sed est error vulgi.

4447 Si secundum, videlicet si sine sua culpa fuit ei membrum abscissum, non euadit irregularis, si membrum amissum non sit tale, ut usum Ordinis impediat, aut notabilem deformitatem afferat: Tale non erit, si sint abscissa virilia: Tale erit pro Sacerdotio, si sit abscissum digitum necessarium ad Eucharistiæ fractionem. Tunc autem irregularis erit ex defectu corporis, ita ut si abscissio contingat ante assumptos Ordines Sacros, non possit ad illos promoveri; si contingat post Sacerdotium assumptum, non possit Missam celebrare; potest autem in aliis Ordinibus, & Officiis ministrare, pro quibus nec impeditus, nec deformis est.

CLERICUS

4448 Non potest esse accusator in causa sanguinis, *cap. Sicut Sacerdotes* 2. *q.* 7. nec testis, *cap. Testimonium* 11. *q.* 1. nisi ad innocentis liberationem, & ex sui Superioris licentia; alioquin irregularis evadet. Idem dic de Religioso.

4449 Clericus jurisdictionem obtinens temporalem, non fit irregularis, si causam sanguinis alteri deleget, dummodò non mandet, ut illum morte puniat; sed solùm injungat, ut inquirat veritatem, & provideat de justitia, *in cap. Episcopus in* 6. *pag. mihi* 123. *à lib.*3. *tit.*24. *ne Clerici, vel Monach.* his verbis [licèt Clericis causas sanguinis agitare non liceat, eas tamen, cum jurisdictionem obtinent temporalem, debent & pos-

sunt, metu irregularitatis cessante, aliis delegare.) Et Glossa ibi.

Hinc in Regno Siciliæ, si in jurisdictione temporali præsideat Prælatus Ecclesiasticus, causa sanguinis occurrente, non utitur solito ritu [Excellentia sua providet, & mandat, ut Titius suspendatur] sed mutato (Excellentia sua providet, & mandat, ut Tribunal M.R.C. inquirat veritatem, & provideat de justitia.)

4450 Personæ Ecclesiasticę tradentes Curiæ Sæculari delinquentes refugiatos in suis Ecclesiis, in casibus expressis à Greg. XIV. relatis à *num.* 638. in quibus immunitate non gaudent, nullam irregularitatem incurrunt, aut censuram: *v.num.*690.

4451 Gubernator Urbis Romæ, & Ministri de ejus mandato executores in causa sanguinis, mortis, aut mutilationis, irregularitatem non incurrunt. Leo X. *in const.8. Et si pro cunctarum* §.12.

4452 Clericus aliquem accusans in causa homicidii, aut alterius delicti, quod mortem meretur;ut irregularitatem vitet, morte, aut mutilatione accusati secuta, debet priùs protestationem præmittere, se non intendere, ut reus pœna sanguinis puniatur, sed solùm, ut sibi, vel suis satisfiat, & provideatur, ne contra se, aut suos, talia de cætero fieri præsumantur.

4453 Hanc protestationem requirit Canon. *cap.* 2. *de homicidio in* 6. ad defectum lenitatis purgandum: Et eam concedit uti privilegium Clericis, ne si Clerici (ait ipse textus) metu irregularitatis conqueri de suis malefactoribus non auderent, detur plerisque occasio eos trucidandi, aut ipsorum bona depredandi, Bonac.Busemb. hic Pirhing. *in comp. lib.* 5. *tit.*12. §.2. Quæ protestatio (ut rectè advertit Matthæucci *tom.*2. *pag.*137. *num.* 39. [operatur, ut dicantur agere civiliter, quia non accusant de crimine in ordine ad mortem, sed ad refectionem damni recepti, ac ad cautelam, ne iterùm ab eo, aut similibus malefactoribus damnum recipiant.)

4454 Et sufficere, tenet Auraxo *tr.* 1. *q.*4. *num.*10. etiam si animus internus non esset verus, sed mortis; quia licèt tunc talis accusatio esset ficta respectu affectus efficacis interni mortis, est tamen vera respectu affectus inefficacis interni non mortis, & operationis efficacis externæ; quia talis protestatio operatur, ut accusatus non moriatur, aut mutiletur ex vi accusationis illius; quia ex vi illius jam reverà accusator protestatur se non deponere querelam criminaliter, sed civiliter, uti supra.

4455 Eadem ratione Clericus tradens Judici sæculari, aut ejus Officiali furem, etiam cum signis ad eum convincendum, irregularitatem non incurrit, licèt officialis occidat, aut mutilet, si dictam protestationem præmittat. Fagnanus *in lib.* 5. *cap. Ad audientiam* 12. *de homicidio, ex cap. Tua nos*, §. *ad ultimum*, & *cap. Postulasti*.

JUDEX ECCLESIASTICUS DEGRADANS

4456 Clericum morte dignum, & brachio sæculari tradens, irregularis non est; quia per talem actionem non applicat reum positivè judicio mortis; quod utique esset principaliter, efficaciter, & proximè ad mortem cooperari; terminus enim talis actionis non est mors, sed solùm exclusio à statu, & foro Clericali.

4457 Confirmatur: irregularitas namque hæc non incurritur, nisi per influxum physicum, aut moralem proximum in homicidium, aut mutilationem; in re autem nostra Judex Ecclesiasticus non dat jurisdictionem Judici laico in talem reum; quia ex se illam habet in Clericum degradatum. Nec inducit illum per se, & proximè ad pœnam sanguinis, nisi tantùm remotè, & valdè per accidens, quatenùs illum de tali crimine convictum permittit, ut à brachio laicali capiatur, & judicetur.

4458 Unde (ut rectè advertit Auraxo *cit. num.*4.) verbum illud, *traditio brachio sæculari*, nil aliud est, quàm remotio prohibentis, idest privatio Clericalis privilegii in Clerico, & in laico dimissio, seu relaxatio personæ; quod declarat Innoc. III. *In cap. Novimus*, *de verb. signif.*

4459 *Ut Clericus, qui propter hoc, vel aliud flagitium grave, non solùm damnabile, sed damnosum, fuerit degradatus tanquam exutus privilegio Clericali, sæculari foro per consequentiam applicetur; cum Ecclesiæ foro fuerit projectus, ejus est degradatio celebranda sæculari potestate præsente ad pronunciandum eidem cum fuerit celebrata, ut in suum forum recipiat degradatum, & sic intelligitur tradi curiæ sæculari, &c.*

4460 Nec obstat, quòd textus loquatur de Clerico; quia etiam ob identitatem rationis procedit de laico; nam sicut Judex Ecclesiasticus relaxando Clericum, non tribuit jurisdictionem Judici laico, quia hìc ex se jurisdictionem habet in Clericum degradatum; ita potiori jure relaxando laicum, quia pariter Judex laicus ex se jurisdictionem habet in illum.

4461 Attamen, quia remissione, & relaxatione, sive Clerici, sive laici, Judici sæculari, remotè, & per accidens occasionem præbet mor-

mortis, & sic videtur à lenitate Christi deficere; adhuc debet recensitam protestationem præmittere, qua omnis defectus lenitatis (si quis sit) purgetur: liquet ex *dicto cap. Novimus:* per hæc verba: *Pro quo tamen debet Ecclesia* (videlicet Judex Ecclesiasticus) *efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum, circa eum sententia moderetur*..

Ubi particula *debet* innuit, talem protestationem esse præceptam, idque ad majorem securitatem,& omnem irregularitatis periculum amovendum: ita Auraxo *cit. num.* 8.

4462 Ex dictis sequitur, quòd Judex Ecclesiasticus, si completo processu, & data sententia, putà carceris, triremium,&c. contra Reum putatum Clericum, pro delicto, quod apud laicos morte punitur,reperiat eum esse laicum,& causa non sit sui juris: tunc debet à judicio illo desistere, uti Judex incompetens,& suo legitimo Judici laico talem Reum in suo judicio de delicto convictum, & confessum remittere, recensita protestatione præmissa ex, qua irregularitatem vitabit, si mros sequatur.

4463 Nec inde irregularis erit Clericus testis, quia coram eo Judice Ecclesiastico testificasse reperiatur; 1. Quia cum à Judice Ecclesiastico non agatur causa sanguinis, non dicitur testis in causa sanguinis. 2. Quia protestatio, purgando defectum lenitatis in Judice Ecclesiastico, Reum per se convictum remittente, purgat totum actum; eò maximè quia illius testificatio non influit in sententiam sanguinis postea à Judice laico latam;fuit namque coram Judice Ecclesiastico,minimè coram Judice laico, 3. Quia Judex Ecclesiasticus, Reum remittendo legitimo Judici laico, non remittit processum taliter,quòd virtute illius ad mortem condemnet,sed novum format.

4464 Et dato, quòd Judex Ecclesiasticus unà cum persona processum remitteret,& virtute illius Reum ad mortem damnaret, solus Judex Ecclesiasticus, & non recensitus testis irregularis evaderet; quia solus Judex esset causa proxima, efficaciter influxiva in linea ministri Justitiæ in mortem; minimè testis, quia testis deposuit coram Judice Ecclesiastico, apud quem non agitur causa sanguinis: Quòd autem postea ex remissione facta processus, testis illius depositio influxerit in mortem,per accidens se habet testi, & præter ejus intentionem; adeòque nullo pacto irregularis evadit.

4465 Inquisitores ex Privilegio Pauli IV. 29. Aprilis 1557. ad favorem fidei concesso, & consultores ex eodem privilegio pro eis à B. Pio V.extenso,possunt absque prædicta protestatione Reos fidei per sententiam declaratoriam criminis condemnare, & brachio sæculari tradere.Auraxo *cit.*& Ant.à Spir.Sanct. *de Censuris tr.*12.*dis.*5.*sect.*6. §.1. *num.*114. Qui addit. (Quod verum est, etsi Inquisitores instent judicem sæcularem, ut sententiam mortis contra hæreticos exequatur; quia etiam ad id extendit Pontificium privilegium Majolus *lib.* 2. *de Irregul. cap.* 10. *num.* 5. & alii communiter.)

4465 Quia tamen quatuor quæsita, quæ proponit, & resolvit P. Tamb. *in tom.* 2. *libr.* 10. *tr.*4. *cap.*15. *tria in* §. 13. *à num.*36.*ad* 41.*&* *quartum in* §.10.*num.*21.41. valdè dicta firmant, & dilucidant, ea tibi refero.

PRIMUM.

4466 *An Episcopus possit sine irregularitate dare licentiam Judici laico exhumandi ab Ecclesia corpus occisi, ut constet de corpore delicti, & ad formandum processum?*

P. Diana *part.*4.*tract.*2. *ref.*95. resolvit,ut sequitur. (Respondet negativè Julius Lavorius in suis variis elucubrationibus, *tit.*2. *c.*7. *num.* 31. quia ad incurrendam irregularitatem ex defectu perfectæ lenitatis requiritur, quòd actus qui fit, sit causa proxima, & directa in mortem, vel mutilationem, non autem causa remota, ut ex Navarro *c.*21.*num.*211. & Avila *de cens. p.* 7. *disp.*5. *sect.* 2. docet Turrianus *de cens. lib.* 9. *disput.*66. *dub.* 3. Sed in nostro casu actus ostendendi cadaver occisi,est remotissimus, & suaptè natura non directus ad mortem, vel mutilationem, & Episcopus nihil operatur,sed tantùm permittit exhumari corpus, & capi informationes. Ergo, &c. & ita hanc sententiam præter Lavorium docet etiam in terminis, ut dici solet, terminantibus doctus Aloysius Riccius in praxi *to.*1. *ref.*453. & ita practicatum fuisse in Curia Archiepiscopali Neapolitana, testatur M. Antonius Genuensis in praxi *cap.* 42. *num.* 10. & ita etiam docet Venerus *in Exam. Episc. libr.* 2. *cap.* 23. *num.* 19.

4467 P. Tamb. *cit. inquit*: Posse sine metu irregularitatis dictam licentiam concedere (ajunt nonnulli, ut Venerus *in exam.Episc.l.*9. *c.*30.*nu.*26. Bonacin. *de contr.d.*3.*qu.*21.*q.*3.*n.*11. Lavorius *var.to.*1.*tit.*2.*cap.*7.*n.*31.*&* *c.*13. *n.*57. Diana *p.*4. *tr.*2. *ref.*95. alios citans: addunt aliqui debere; ita Lavor. *loc. cit.* Sed profectò, si petitur cadaver, ut constet de corpore delicti, vel ad inquirendum contra personam indeterminatam, quis scilicet delicti Auctor fuit, omnes consentiunt, posse Episcopum licentiam concedere, quia id solùm esset quid remotum ad sententiam fortè mortis consecuturam. At difficultas vertitur,an possit,quando

do cadaver requiritur ut confirmetur suspicio, vel compleatur probatio contra aliquam personam peculiarem. Sunt v. g. indicia contra Titium; petitur verò corpus Petri interempti, ut videatur, an vulnus datum conveniat cum gladio, quem Ministri invenerunt sanguine aspersum apud delinquentem, vel quid simile. Et nihilominùs quamvis antiquiores putaverint, tunc non posse Episcopum licentiam concedere, ne concurrat proximè ad processum sententię sanguinis contra personam determinatam; tamen ex prædicta doctrina, quòd irregularitas ex defectu lenitatis non incurritur, nisi à Ministris justitiæ, sequitur, posse sine irregularitatis timore, quia totum, quod facit Episcopus, etiam positivè concedendo licentiam, non facit ut Minister justitiæ, putà nec ut accusator, nec ut testis in judicio criminali, &c.

Est tamen notanda monitio Congregationis 22. Novemb. 1619. *in Man. Episc. V. Sepult. in Addit. num.* Cardinalium super negotia Episcoporum, quæ apud Gavantum sic habet: *Non debet Episcopus dare licentiam exhumandi corpus ad hoc, ut Laici sumant indicia in Criminalibus.*

4468 Quòd irregularitas hæc ex defectu lenitatis non incurratur, nisi à Ministris justitiæ, videlicet ab iis, qui ad deformationem, vel mutilationem hominis concurrunt instructi auctoritate publica, tenet Gobat. *in Experientiis tr. 8. casu 17. à num.* 658. *ad* 660. quod firmat pluribus juribus, & Doctoribus. Matthæucci *tom. 2. pag.* 136. *num.* 35. *ex cap. Aliquantos dist.* 51. Tales sunt accusator, Testis, Advocatus, Notarius, Satellites, Lictores, Carnifex, & similes; hi namque omnes potestate à magistratu accepta ad deformationem concurrunt, & sic auctoritate publica. Hinc fit, ut testis inhabilis non sufficit, nec admittitur, sed repellitur.

SECUNDUM.

4469 *Titius postquam renunciavit coram Episcopo Clericatum, delictum morte dignum commisit, & fuit à judice laico comprehensus. An Episcopus à judice laico requisitus possit sine metu irregularitatis copiam talis renunciationis Clericatus illi præbere?* Idem quæritur de copia degradationis verbalis.

Diana *cit. in fine* subdit [Notandum est etiam hìc, quòd *Genuensis*, ubi supra, testatur in dicta Curia resolutum fuisse, posse concedi Curiæ sæculari copiam sententiæ depositionis, sive degradationis verbalis, & renunciationis habitus Clericalis alicujus Clerici inquisiti de homicidio in Curia sæculari, allegantis se esse Clericum, & Curia sæcularis negabat esse Clericum ob prædictam depositionem, & renunciationem: sed tu in supradictis cogita.]

Super dictis Dianæ P. Tamb. *cit.* prosequitur. Respondeo. [Diana *loc. cit.* postquàm visus est affirmasse, quòd possit, addit: sed tu cogita. Ego verò cogitarem, si prædictam hactenùs doctrinam nescirem, vel eam improbabilem judicarem. Nunc verò, cum videam Episcopum, vel ejus Ministros, tradendo copiam talis renunciationis, vel depositionis, non fungi munere Ministri justitiæ sæcularis, nec Accusatoris, nec Testis in judicio, censeo, probabile esse, quòd possint. Non ita esset, si traderent eidem curiæ sæculari processum fortè ab ipso Episcopo factum de homicidio commisso à Clero; illum enim processum cum fecerit Episcopus ut minister etiam ipse justitiæ, si deinde occideretur delinquens, concurrente quamvis solùm ex parte ejusmodi processu, nequaquam ab ipso irregularitas evitaretur.)

TERTIUM.

4470 *An judex Ecclesiasticus possit sine irregularitatis metu judici laico concedere quasdam Epistolas apud reum inventas, quibus idem judex Ecclesiasticus probaverat, dictum reum commisisse homicidium proditorium, adeòque immunitate non gaudere?*

(Respondeo (ait Tamb. *cit.*) non posse. Ratio principalior est, quia Ecclesiasticus dare utiliter non potest has Epistolas, nisi etiam det processum, seu partem processus, quo appareat, eas Epistolas inventas esse apud Reum: at omnes Doctores clamant, processum judici Laico non posse dari ab Ecclesiastico, *ut supra §.* 10. *num.* 21. Vidimus. Lege Tancredi, *p. 2. q. mor. tr. 1. & seq.* qui latè hoc prosequitur, sed hujus nostræ solidæ rationis non meminit.)

QUARTUM.

4471 *An judex proferens sententiam sanguinis contra delinquentem, incurrat irregularitatem, quando ad executionem mortis requiritur sententia alterius judicis?*

(Respondeo, esse distinguendum; si enim posterior judicis sententia utatur processu, seu probationibus, seu sententia habita à priore judice, quia tunc uterque concurrit ad mortem, uterque incurrit in irregularitatem; si non utatur, liber erit prior judex, & solus posterior in illam cadet; quia tunc prior judex nullo modo concurrit ad mortem. Non est igitur audiendus Henriq. *lib. 14. c. 12. nu.* 5. cui adhæret Avil. *de Censur. p. 7. d. 5. sect. 2. dub.* 1. qui in hoc casu priorem judicem liberat semper) *v. num.* 4548.

IRRE-

IRREGULARITAS TOLLITUR

4472 QUatuor modis. Primò per Baptismum: per eum tolluntur irregularitates ex delicto, puta homicidii, mutilationis, &c.

Item ex defectu lenitatis: *ut in num.* 4434. Non tolluntur irregularitates ex defectu durante, uti sunt ex bigamia vera, & reali, ex infamia; ex defectu animæ, corporis, libertatis, &c.

4473 Secundò, per cessationem causæ, seu defectus. Sic cessante infamia per publicam emendationem, aut defectu corporis, vel defectu ætatis, tollitur irregularitas. Et in obligato ad publica ratiocinia, post rationes redditas cessat irregularitas, seu impedimentum, ut promoveatur ad Ordines.

4474 Tertiò, per Professionem Religiosam sic cessat irregularitas natalium, quoad Ordines tamen, minimè quoad dignitates, & prælaturas: *v.n.* 4484.

QUARTO PER DISPENSATIONEM.

4475 PApa potest in omnibus irregularitatibus dispensare. Com. quia irregularitas est de jure Canonico, supra quod est Summus Pontifex, cum sit ejus legislator.

4476 Episcopus dispensare potest cum suis subditis, & in sua Diœcesi, in irregularitatibus omnibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, supple tu injusto, non casuali, sed ex proposito patrato: *ut in n.* 3376.

Potest dispensare in irregularitate ex mutilatione occulta; quia hæc in jure non excipitur. Quid sit occultum: *vide à n.* 3317.

4477 Pro irregularitate ex hæresi occulta, dictum est *à num.* 3338. In irregularitatibus, ex defectu, Episcopus solùm in bigamia similitudinaria dispensare potest, minimè in vera, ex Declar. S. Congr. Conc. apud Fagnanum, *in lib.* 1. Decr. *c. quoniam* 13. *de Constit. n.* 32. Nec in interpretativa.

4478 Posse tamen dispensare cum illo, qui linguam latinam parùm callet. Item cum quovis illegitimo ad Minores Ordines, & beneficium simplex, etiam si habeat annexum curatum, docet Ant. à Spir. Sanct. *de Irregul. tr.* 13. *dis.* 2. *sect.* 12. *n.* 131. cum Diana *p.* 9. *tr.* 2. *res.* 86. *& par.* 4. *tr.* 2. *res.* 62.

4479 Archiepiscopus non potest cum subditis Episcoporum suffraganeorum dispensare, nisi in actu appellationis; quia tunc fiunt subditi ratione appellationis.

4480 Prælati Regulares possunt cum suis subditis dispensare in omni irregularitate, excepta ea, quæ oritur, 1. Ex homicidio voluntario injusto, non casuali, sed ex proposito patrato, 2. Ex mutilatione pariter voluntaria, & injusta, ex proposito patrata, 3. Ex bigamia vera, & interpretativa. Unde possunt dispensare in similitudinaria. Constat ex juribus relatis *à num.* 3375. Et maximè ex verbis Bullæ Maris Magni Minorum Sixti IV. *Incip. Regimini.* Quibus conceditur facultas.

4481 (Generali, & Provincialibus Ministris dicti Ordinis, pro tempore existentibus, & illorum Vicariis, dispensandi cum dicti Ordinis Minorum professoribus defectum natalium, ex adulterio, sacrilegio, incestu, aut quovis alio nefario, & illicito coitu provenientem, patientibus: necnon cum his, qui ex quavis causa, præterquàm homicidii voluntarii, bigamiæ, & mutilationis membrorum, irregulares forent, postquam Ordinem ipsum professi fuerint, ut defectu, & irregularitate hujusmodi non obstantibus, irregulares ipsi ad quoscumque, etiam ad Sacros Ordines, promoveri, & in illis, etiam in Altaris ministerio, ministrare; & tam ipsi irregulares, quàm defectum natalium patientes prædicti, ad quascumque administrationes, & officia dicti Ordinis, eligi, recipi, & assumi, illaque gerere, & exercere liberè valeant, motu, scientia, & authoritate prædicta concedimus.)

4482 Idem conceditur in aliis Bullis Maris Magni Prædicatorum, & aliorum Mendicantium: Et quia ibi excipiuntur expressè aliquæ irregularitates jam recensitæ, facultas ad dispensandum ampliatur in omnibus aliis; quoniam exceptio firmat regulam in non exceptis. Ant. à Spir. Sanct. *cit. num.* 333. *&* 334. Leander *de Pœnis dis.* 7. *qu.* 135. Dian. *p.* 4. *tr.* 2. *res.* 69. *& p.* 1. *tract.* 12. *res.* 12. cum pluribus, qui ob eandem rationem idem docent de irregularitate ex defectu lenitatis. Mattheucci *in Officiis Curiæ to.* 2. *pag.* 146.

4483 Excipiuntur irregularitates ex defectu animæ, & ex defectu corporis, *à num.* 4427. recensitæ, defectu durante. Unde rectè ait Matthæucci *cit.* non posse Prælatos Regulares dispensare (cum suis subditis amentibus, furiosis, epilepticis, lunaticis, energumenis, enormiter leprosis; cum abstemiis, deformiter gibbosis, notabiliter claudis, & gallico morbo affectis; cum habentibus manus tremulas, ut sit effusionis periculum; cum omninò illiteratis, & similibus; hujusmodi enim non possunt, nec decenter, nec congruè Altaris ministerio deservire) *vid. num.* 4427.

4484 Insuper quamvis in recensita Bulla Sixti IV. concedatur Prælatis Regularibus ni-

nimirùm Generali, Provincialibus, eorumque Vicariis, potestas dispensandi cum suis subditis, quovis modo illegitimis, non solùm ad Ordines, verùm etiam ad Prælaturas; quoad Prælaturas fuit restricta à Greg. XIV. per Bullam *Circumspecta*, hoc modo, ut talis dispensatio ad Prælaturas fieri non possit à Generali, vel Provinciali, nisi cum Capitulo Generali, vel Provinciali, seu intermedio Capitulo, videlicet cum Congregatione pariter Generali, aut Provinciali. Hæc sunt verba:

4489 (Volumus quoque, ac licere Generali, aut Provinciali singulorum Ordinum, aut Congregationum, aut Hospitalium, ad quos dicta dispensatio spectat juxtà tenorem privilegiorum, & indultorum Apostolicorum eis concessorum, quæ dummodo usu recepta, nec aliàs sub ullis revocationibus comprehensa sint, ut præfertur, in hac parte revalidamus, cum illegitimis, quos aliàs dictus Generalis, aut Provincialis, cum Generali, Provinciali, seu intermedio Capitulo (& non aliàs) suffragantibus meritis, dignos judicaverint, ad honores, gradus, & dignitates obtinendas dispensare, ac dispensationes hujusmodi pro tempore ita factas, & inde sequutas quascumque, ut antea, valere, & tenere perinde, ac si supradictæ Const. non emanassent.)

4490 Addit Matthæucci *in tom. 2. Offic. curiæ pag.* 148. *num.* 80. semper excipi Generalatum, ad quem nullo pacto Religio cum illegitimis potest dispensare; idque colligit ex Constit. *Romanus Pontifex* Innoc. XII edita super facultatibus Majoris Pœnitentiariæ; & ex usu.

4491 Confessarii verò Regulares (quidquid ad favorem dicat Ant. à Spir. Sanct. *cit. num.* 332. *cum pluribus*) nullo pacto valent cum sæcularibus super irregularitatibus, sive ex defectu, sive ex delicto, dispensare, ut constat ex Bulla Clem. VIII. *in num.* 3464. relata, ubi expressè id prohibetur. Et multòminus possunt Confessarii sæculares.

4492 Per Bullam Cruciatæ super nulla irregularitate potest dispensari. Conq. quia per eam solùm datur potestas ad absolvendum à Censuris.

4493 Commissarium verò Cruciatæ posse dispensare cum illegitimo habito ex matrimonio invalido ob impedimentum affinitatis ex copula illicita in primo, & secundo gradu. Item in Bigamia similitudinaria, defectu lenitatis, & aliis, exceptis iis quæ oriuntur ex homicidio directè voluntario, hæresi, apostasia à fide, Simonia, & mala Ordinum susceptione; tenet Anton. à Spir. Sanct. *cit. num.* 334. Citans Dianam *p.* 1. *tr.* 11. *à ref.* 110. *ad* 115.

PRO DEFECTU CORPORIS,

4494 ET respectivè pro defectu animæ duo sunt attendenda.

Primum. Quòd benignius sit agendum super defectu post Ordinem susceptum secuto. Communis. Unde Bonac. *disp.* 6. *de Irregul. qu.* 2. *p.* 2. *num.* 25. *& in compendio qu.* 2. *de Irregul. ex defectu*, inquit (multi tamen defectus reddunt hominem inhabilem ad Ordines suscipiendos, qui si adveniant jam susceptis, non reddunt hominem inhabilem ad usum illorum, ut amputatio pollicis, vel indicis in Sacerdote.)

4495 Secundum. Quòd defectus corporis, qualis esset amissio oculi dextri, & quilibet alius, qui non reddit patientem inhabilem ad Altaris Ministerium, & exercitium Ordinis, vel qui affert deformitatem notabilem, talem tamen, ut possit faciliter tegi, irregularitatem non inducit, ut communiter docent Doctores. Venerus *in Exam. Episcop. lib.* 1. *cap.* 22. *num.* 3. Diana *p.* 4. *tr.* 2. *ref.* 73. Bonac. *disp.* 7. *q.* 2. *p.* 2. Gabriel à S. Vincentio *de Censuris dis.* 11. *quæst.* 3. Tambur. *tom.* 2. *lib.* 10. *tract.* 4. *cap.* 8. Leander *pars.* 5. *de Pœnis tr.* 2. *disp.* 2.

Et innumeri alii; quorum fundamentum est, quia Sacri Canones nil aliud intendunt, nisi expellere ab Altari notabiliter deformes, & inhabiles, & consequenter concludunt, quòd in cunctis casibus, in quibus inhabilitas non habetur, & notabilis deformitas faciliter vitari potest, ac tegi, irregularitas cesset, quoniam cessante materia legis, cessat & lex.

4496 Dictis non opponuntur Leander *cit. qu.* 43. & Villalobos *tract.* 1. *diffic.* 35. *num.* 11. asserens irregularem eum, cui caret digito pollicis, vel indicis; quia id asserunt sub expressa suppositione, quòd talis sit inhabilis ad hostiæ elevationem, ac fractionem, ut patebit eos perlegenti.

4497 Sed potiùs dicta firmat textus Canonicus *in cap. ultimo de corpore vitiatis* his verbis (Thomas Monachus proposuit, quòd cum in annis puerilibus esset constitutus, quædam barra ferrea super dexteræ suæ pollicem fortuito casu cadens, ungulam avulsit ab eo: Quocirca mandamus, quatenus si ad frangendum Eucharistiam sit in pollice ipso potens, & aliud Canonicum non obsistat, propter deformitatem hujusmodi non dimittas, quin eum ad Ordinem promoveas Sacerdotis.)

Hinc

4498 Hinc cum casus contigerit, quòd Sacerdoti fuerit casu abscissus pollex sinistræ manus, ipse tamen (ut examine, & experientia compertum fuit) juvamine indicis sinistræ manus, qui vice sinistri pollicis aptum famulatum præstabat, faciliter hostiam frangebat & sine deformitate elevabat: fui voti, quòd non esset à Sacerdotii usu removendus; & potiori jure, 1. Quia defectus erat in pollice sinistro, qui tantùm famulatur dextro, in quo virtus ad frangendum residet; & in casu Canonis defectus fuit in pollice dextro, 2. Quia in casu Canonis defectus accidit ante ordinis susceptionem in meo autem contigit post susceptum Ordinem.

4499 Idem dicerem, si pollex fuisset abscissus vi sclopeti fracti in venatione à Sacerdote ipso facta recreationis causa, & sine clamore.

4500 In hoc namque casu non potest dici, quòd sit removendus à Sacerdotii usu, ut mutilator; quia cum digitus non sit membrum, *ex num.* 4424. qui illum abscindit, non est mutilator.

4501 Nec ex vi capitis: *Qui partem distinct.* 55. [Qui partem cujuslibet digiti sibi ipsi volens abscindit, hunc ad Clerum Canones non admittunt] quia textus expressè loquitur de volente abscindere; noster autem Sacerdos, & si dederit operam rei illicitæ, nempè venationi Clericis prohibitæ, quamvis volens venatus sit, pollicem haud abscidit volens; non directè, ut est certum; nec indirectè, cum non nisi per accidens, minimè per se, & regulariter sit ex venatione pollicis abscissio secuta, ut discurrunt communiter Theologi de voluntario: *v. à n.* 2124.

4502 Adde, textum per illud verbum *Volens* loqui de iniquè abscindente, *ut dixi in num.* 4444. Et ponderat Del Bene *tr.* 5. *sect.* 22. *nu.* 8. *Venerus in Exam. Episcop. lib.* 1. *cap.* 22. *num.* 2. & firmatur *ex cap.* 1. *de Cleric. pugnantibus in Duello*.

4503 Dixi: *Et si dederit operam rei illicitæ*; quia illicitam esse Clerico venationem ferarum ob periculum, & indecentiam, licitam verò esse venationem avium, leporum, & similium, non clamorosam, sed modestam, cum retibus, aut laqueis, & cum aliquibus canibus recreationis causa, docent Venerus *in Exam. Episc. lib.* 5. *cap.* 25. *num.* 2. & Diana *p.* 3. *tract.* 6. *res.* 19. Qui ait, illicitam esse Clerico venationem clamorosam, seu cum strepitu, & vocibus, *ex cap.* 1. *de Cler. Venat. & cap.* 2. *eod. tit.* quam venationem clamorosam (addit) non esse mortalem, si non sit frequens, sed rarò fiat.

C A S U S.

4504 *Juvenis quidam Clericus Diœcesis A. ab infantia totali calvitio laborans, ac proinde Clericali coma alienis capillis confecta sibi adaptata, ab Episcopo Diœcesis B. rei conscio (proprii Ordinarii legitima facultate obtenta) Minoribus fuit initiatus. Tandem quærit: An sit Irregularis ex defectu corporis, ut ei præcludatur iter ad Ordines Sacros?*

Quamvis Doctores de Irregularitate ex defectu corporis agendo quamplura vitia enumerent, calvitium totale regulariter silent; quandoquidem etsi vitium irregularitatem inducens non censeri compertum esse debeat, si tantummodo sit quoad aliquam capitis partem notabilem tamen deformitatem, & horrorem afferre, præsertim in juvene, si totale sit, quis non videt?

4505 Nihilominus dicerem, calvitium etiam totale, & in juvene, nullum horrorem afferre, cum assueti simus cernere homines incedere solitos omninò sine capillis, quales sunt Mahumetani, damnati triremibus, & alii multi, qui nec horrorem nobis afferunt, nec ad risum nos provocant.

Id inquam dicerem, ni exemplum, utpotè à Gentilibus, & hominibus perditis, aut infimæ plebis desumptum, valdè ineptum redderetur viris Sacris Altaribus deputandis cum *in cap. Illiteratos, dist.* 36. dicatur [vitiosum nihil Deo prorsus offerri, legalia præcepta sanxerunt.]

4506 Adde, valdè dispar esse exemplum, quoniam allati homines, quos omninò sine capillis inspicimus, cum sua capita abradant, capillorum pilorumque vestigia ostendunt, & ideò non inducunt horrorem; non ita præfatus juvenis; quem capite prorsus mundo supponimus. Et hac ratione rejicitur Religiosum exemplum, quod à nonnullis Monachis posset desumi; in qua re non præteream Ecclesiam arte velle in Monachis ad honorem, quod humana malitia in Petri capite voluit ad opprobrium.

Et iterùm adde, nos non esse assuetos sic mundos capite cernere sæculares Clericos juvenes, & quidem eos Altaribus ministrare non intueremur sine risu, aut horrore.

Quapropter satis rationabilis habenda est difficultas novissimè mota: An præfatus Clericus irregularis censendus sit? Pro cujus resolutione, quid sentiam, requisitus.

4507 Dico, prefatum clericum irregularem non esse ex defectu corporis, ac proinde non esse ei præclusum iter ad Ordines sacros. Colligitur ex Canonibus citandis, & ex communi Theologorum doctrina.

Ra-

Ratio est, quia nullum adest caput irregularitatis, ex defectu corporis. Ostenditur sic discurrendo: irregularitas enim ex defectu corporis, juxta communem Doctorum, ex triplici capite potest oriri: primò, ex defectu sexus virilis; secundò, ex defectu membrorum, aut salutis corporalis, tali, ut reddat inhabilem ad ministrandum Altari; tertiò, ex defectu inducente notabilem deformitatem aut horrorem: *dixi notabilem*, quia si deformitas sit modica, irregularitatem non inducere, pro certo docet communi, *ex cap. Tua nos, de Clericorum ægrotatione*, & in toto titulo *de corpore vitiatis*.

4508 In re autem nostra ex nullo de dictis capitibus irregularitas oritur, non quidem ex primo, ut supponimus; nec ex secundo; quia membrum est pars corporis, quæ officium per se distinctum habet à cœteris, ut oculi, nares &c. capilli autem, supercilia &c. cum solùm sint ad ornamentum corporis, & nullam operationem per se distinctam habeant pro certo membra non sunt, ac proinde nec mutilationis materia, ut docent cum communi Doctores citandi; neque patientem inhabilem reddunt ad exercitium Ordinum, & Ministerium Altaris: *v. à n.* 4424.

4509 Nec tandem ex tertio; quia deformitas, quæ ex capillorum defectu oriretur, facillimè potest vitari per usum comæ clericalis confictæ, uti ea allatus juvenis utitur, ac proinde non censenda notabilis; & irregularitatem inducens.

Hæc illatio, præterquam sit clara, demonstratur à fortiori ex communi Doctorum doctrina.

4510 Et Primò. Carens oculo, irregularis est; si autem notabilis deformitas non appareat, vel si appareat, per artem sufficienter tegatur, irregularis non est. Leander *par. 5. de Pœnis Eccl. tract. 2. disp. 2. & in comp. fol.* 697. *n.* 1. Tamb. *tom. 2. lib.* 10. *tr.* 4. *cap.* 8. §. 1. *nu.* 2. & apud ipsum, Nav. Hurt. Suar. Præp. Laym.

4511 Secundò. Carens auriculis; quia eorum defectus validè faciem deturpat, irregularis est; si tamen capillis faciliter occultari possit defectus, irregularis non est. Leand. *cit. & in comp. num.* 3. Tamb. *cit. num.* 8. Gabriel à S. Vinc. *de Censuris dis.* 11. *q.* 3. *n.* 82. Bonac. *disp.* 7. *q.* 2. *punct.* 2. *num.* 8. Diana *part.* 4. *tract.* 2. *ref.* 73. *& in Summa, v. Irregularitas ex defectu n.* 19. & alii multi apud ipsos.

4512 Tertiò. Carens naso, vel illius parte, irregularis ex se est; quia quæ exigua deformitas est in cœteris membris, magis conspicua est in naso; si tamen alicujus artis ope, carne, vel forma carnem imitante, indecorus non appareres, irregularitatem effugeres. Ita Tamb. *cit. num.* 19. qui idem vult esse dicendum de cicatrice, vel simili existente in vultu, aut gutture. Ita etiam Leand. *cit. in comp. n.* 6. Gabr. à S. Vinc. *cit. n.* 75.

4513 Quartò. Claudus, si sine baculo ambulare non potest, irregularis est; si tamen sine baculo potest ad Altare accedere, irregularis non est: Similiter habens pedem, aut crus ligneum, vel crura valdè distorta, & pariter pedes, irregularis est; & tamen irregularis non est, si vestium oblongarum usu deformitatem tegere possit. Ita Lean. *cit. in comp. num.* 8. Tamb. *cit. num.* 17. *&* 18. Gabr. à S. Vinc. *cit. num.* 82. *&* 83. & alii multi apud ipsos.

4514 Idem docent de illis, qui carent unguibus, & universaliter in omnibus casibus, in quibus deformitas notabilis vitari potest, & tegi; quorum ratio est eadem *de num.* 4495. Et hac ex causa Doctores quamvis sint solliciti in numerandis quamplurimis ejusmodi defectibus, defectum totalem capillorum regulariter silent; quia nimirùm ex aliis resolutionibus clarè patet, quid sit dicendum.

4515 Cùm igitur in nostro casu deformitas faciliter tegatur usu præfatę comæ clericalis, nulla exinde existimari debet irregularitas. Nec officit si in superciliis desint pili, quia parum pro nihilo reputatur, & in hac materia etiam locum habet parvitas.

4516 Nec huic resolutioni adversatur Alarius *lib.* 6. *Canonum Consc. fol.* 657. *num.* 3. ex Sacro *libr.* 6. *cap.* 9. *num.* 6. hæc habens (item (supple tu, irregularitas inducitur) si capilli capiti, & barbæ in totum exciderint, si id contingit ex lascivia, & libidine, cum hujusmodi sint infames) non adversatur, inquam, primò; quia intelligi debet, quando deformitas non tegatur, ut liquet ex dictis. Secundò, quia solùm ex capite infamiæ irregularitatem arguit (& sic non sumus in casu) minimè ex capite deformitatis; & ritè; quoniam hæc potest tegi.

4517 Meam resolutionem, meamque rationem firmat Authoritas proprii Episcopi, qui rei conscius, adhuc præfatum Juvenem; etiam litteris dimissorialibus sui proprii Ordinarii munitum, irregularem non judicavit, sed ad minores promovit; & non ex alio motivo (ut credere oportet) nisi ex præfato prædictis casibus solidato.

4518 Adde, quòd si totalis capillorum defectus allatum juvenem à minoribus ordinibus non impedivit, nec eum impedire debeat à sacris; ratio est, quia defectus illi, qui notabilem deformitatem afferunt, irregulari-

ta-

tatem inducunt etiam quoad Minores Ordines, & statum Clericalem: ita expressè habetur, *cap. si quis*, *c. Hi*, *qui*, *c. Eunuchus*, *cap. qui partem dist.* 55. *& cap. Illiteratos dist.* 36. id etiam docent Gabr. à Sancto Vinc. *citat. num.* 67. & 74. & Tamb. *cit. c.* 7. *n.* 3.

4519 In plura protendere, ni citati Doctores, ex Canonico jure moti, præsertim ex Clem. *si furiosus de homicidio*, cum Panorm. *in cap.* 1. *de Corp. Vitiatis, & in cap.* 1. *&* 3. *de Cleric. agr.* mihi silentium indicerent, innuentes, in casu dubio, Episcopi esse judicare, & decernere, an defectus, vel deformitas sit ita notabilis, ut irregularitatem inducat.

DE DEPOSITIONE, ET DEGRADATIONE.

4520 Depositio [est pœna, qua Clericus beneficio, aut usu Ordinis, vel utroque perpetuò privatur.]

4521 Degradatio [est pœna, qua Clericus non solùm beneficio, & usu Ordinum perpetuò privatur, verùm etiam extra statum Clericorum ejicitur, & Clericalibus privilegiis per solemnem sententiam, & certis solemnitatibus, sine spe restitutionis exuitur.] Hæc definitio est degradationis completæ, prout verbalem, & realem degradationem complectitur.

4522 Degradatio enim est duplex, verbalis, & realis, seu actualis. Verbalis (est ipsa judicis sententia, qua Clericus munerum, & privilegiorum Clericalium perpetua amissione, sine spe restitutionis, punitur.)

4523 Degradatio realis, seu actualis, & solemnis, est ipsa executio sententiæ, & (est perpetua, & actualis privatio muneris, & privilegii Clericalis, post sententiam effecta, adjuncta reali actione, & cæremonia per Canones instituta)

Degradatio verbalis, dicitur depositio, quia adhuc sic degradatus gaudet privilegio fori, & Canonis, ita ut non possit à judice laico puniri, nec sine excommunicatione percuti. Per degradationem verò realem, & actualem, utrumque privilegium amittit, ita ut possit à laico puniri, & sine excommunicatione percuti.

4523 Degradatio verbalis dicitur respectiva, quatenùs est ordinata ad realem, & actualem.

4524 Censura, depositio, & degradatio conveniunt in hoc, quòd quælibet est privatio spiritualis muneris, & quòd proindè soli Clerico conveniat.

4525 Differunt verò; quia censura est pœna medicinalis inflicta ad contumaciam coercendam; unde non est ex sui natura perpetua, sed infligi solet ad tempus, intendens resipiscentiam, satisfactione præstita. Et si est perpetua, potest per absolutionem, aut dispensationem, tolli ab eo, qui illam inflixit.

4526 Depositio verò est pura pœna, de sua natura perpetua. Sic pariter est degradatio actualis, & realis, quæ tamen à degradatione verbali differt in hoc, quòd privet non solùm usu Ordinis, & beneficii, sed etiam omni privilegio Clericali fori, & Canonis; non sic verbalis, *ut in n.* 4523.

4527 Degradatio verbalis, fieri potest in absentem: Realis verò non nisi in præsentem.

4528 Item realiter degradatus, non potest in integrum restitui, nisi à solo Papa: Verbaliter degradatus potest restitui per Episcopum, si degradatio fuit ob delicta non graviora adulterio, *cap. at si Clerici*, *§. de Adulteriis*.

4529 Graviora adulterio dicuntur Hæresis Simonia, Homicidium. Pignatellus *tom.* 8. *consult.* 91. *n.* 16. Clericatus *cit.* 153. *n.* 17.

4530 Degradatio realis non tollit caracterem, quia est indelebilis; unde sic degradatus tenetur ad votum castitatis. Item ad horas, si pœna, ad quam damnatus est, non impediat; uti posset esse damnatus ad triremes.

4531 Clerici autem condemnati ad triremes non sunt priùs realiter degradandi, ex consuetudine, & pluribus Decretis S. Congr. Pignatellus *cit. num.* 4. & 5. Nisi essent damnati propter hæresim; *ex cap.* 1. *de Hær. in* 6. ubi Glos. Unde degradatio realis non infligitur, nisi in casibus, in quibus Clericus est Curiæ sæculari tradendus, & in quibus ab ea pœna mortis afficitur.

4532 Prælati Regulares non possunt suos subditos degradare. Unde Episcopi est eorum causam degradationis cognoscere. Clericatus *cit. n.* 15. *ut in n.* 4535.

SOLEMNITAS DEGRADATIONIS VERBALIS

4533 Præscribitur, *in cap.* 2. *de Pœnis in* 6. (Proprius Episcopus, assistentibus sibi aliis sex Episcopis, in condemnatione Præsbyteri, tribus autem in condemnatione Diaconi, vel Subdiaconi, coram his tamquam Assessoribus, & justitiam causæ cognoscentibus, sententiam in criminosum pronunciet.)

In cap. Si quis Episcopus. Causa 15. *quæst.* 7. (Episcopus Sacerdotibus, ac Ministris solus honorem dare potest, sed solus auferre non potest. Si enim hi, qui in hoc sæculo à dominis suis honorem libertatis adepti sunt, in ser-

servitutis jugum non revocantur, nisi publicè apud Prætores, ac Præsides Tribunali foro fuerint accusati. Quantò magis hi, qui divinis Altaribus consecrati, honore Ecclesiastico decorantur? Profectò, qui nec ab uno damnari, nec uno judicante, poterunt honoris sui privilegio exui, sed præsente Synodali judicio, quod Canon de illis præceperit, oportet definiri.] Idem *in cap. Felix ibid. ex in cap. Non potest de sent. & Re judicata.*

4534 Ob difficultatem autem congregandi Episcopos absentes à propriis Ecclesiis, & ne debita juris executio contra Clericos criminosos differatur, Concilium Trid. *sess.* 13. *cap.* 4. *de refor.*

Edidit Decretum tenoris sequentis [Cum verò tam gravia nonnumquam sint delicta, ab Ecclesiasticis commissa personis, ut ob eorum atrocitatem è Sacris Ordinibus deponendæ, & curiæ sint tradendæ sæculari, in quo secundum sacros canones certus Episcoporum numerus requiritur, quos si omnes adhibere difficile esset, debita juris executio differretur; si quando autem intervenire possent, eorum residentia intermitteretur: propterea statuit, & decrevit, Episcopo per se, seu illius Vicarium in spiritualibus generalem, contra Clericum, in sacris etiam Presbyteratus Ordinibus constitutum, etiam ad illius condemnationem, necnon verbalem depositionem, & per seipsum etiam ad actualem, atque solemnem degradationem ab ipsis Ordinibus, & gradibus Ecclesiasticis in casibus, in quibus aliorum Episcoporum præsentia in numero à canonibus definito requiritur, etiam absque illis procedere liceat: adhibitis tamen, & in hoc sibi assistentibus totidem Abbatis, usum Mitræ, & Baculi ex privilegio Apostolico habentibus, si in civitate, aut diœcesi reperiri, & commodè interesse possint: alioquin aliis personis, in Ecclesiastica dignitate constitutis, quæ etate graves, ac juris scientia commendabiles existant.

4535 Ubi nota, Episcopum ad verbalem degradationem, seu sententiam posse per se, vel per suum Vicarium Generalem procedere quia est actus jurisdictionis, ad quem non est necessaria potestas Ordinis: *ut à num.* 4387. sed jurisdictionis; & Vicarius Generalis quoad jurisdictionem facit unum, & idem Tribunal cum Episcopo: Actualem verò, seu solemnem actum degradationis exercere non potest, nisi Episcopus consecratus proprius, vel alius Episcopus consecratus de proprii commissione, quia est actus Ordinis Episcopalis. Joan. De Castillo *de Censuris tract.* 10. *dub.* 1. *nu.* 17. *& com. ex cap. Transmissa*; *& Panor. in cap. Non potest de sent. & re judic. num.* 3.

4536 Praxim deinde dat Pontificale Romanum sub Urb. VIII. *reformatum* per hæc verba: *In examine, & in definitione requiritur numerus trium Episcoporum* (supple tu) in degradatione Presbyteri, &c. *Dictabitur autem sententia depositionis ab Ordine, si intenditur, ut post eam sequatur actualis degradatio, nomine Episcopi Ordinarii, cum præsentia Capituli* (supple tu) in causa Clerici in minoribus; *sive cum Concilio, & assensu Episcoporum* (supple tu) in causa Presbyteri, vel Clerici in sacris, *in hunc modum: Quia nobis, &c. Idcircò de talium consilio, & assensu ab omni Ordine, & privilegio Clericali sententialiter te perpetuò duximus deponendum, & deponimus, &c.*

4537 Summatim igitur ad degradationem Episcopi intervenire debent duodecim Episcopi: Ad degradationem Sacerdotis proprius Episcopus cum aliis sex: Diaconi, aut Subdiaconi cum aliis tribus. Pro degradatione verò Clerici in Minoribus solus Episcopus cum præsentia Capituli, seu quorumdam de Clero repræsentantium Capitulum. Glossa *in cit. cap.* 2. *de Pœnis in* 6. Numerus verò sex, aut trium Episcoporum, ex Trid. relato suppleri potest per totidem infulatos Abbates, & in eorum defectum per alias personas in dignitate Ecclesiastica constitutas, *quæ ætate graves, ac juris scientia commendabiles existant.*

4538 Difficultas tamen est de qualitate, sub qua alii Episcopi, seu Abbates ad degradationem requirantur. In qua re duæ sunt præcipuæ opiniones.

Prima docet, eos requiri ad degradationem verbalem, ad recognitionem scilicet causæ, & sententiam, ut collegas, & conjudices cum voto decisivo; non requiri autem ad actum solemnitatis: Suarez *de Censuris dis.* 30. *sect.* 2. *num.* 19. Joan. de Castillo *de Cens. tr.* 10. *dub.* 1. *Genuensis in Practicabil. Eccles. q.* 730. Clericatus *c.* 153. *nu.* 11. Silvester *in Sum. ver. Degradatio*, Toletus *ibid.* Antonellus *de Regimine Ecclesi. lib.* 6. *c.* 3. *nu.* 2. 5. & 6. Ant. à Spir. Sanct. *de Censuris tr.* 13. *dis.* 4. *sect.* 3. Castropal. *de Censuris*, & alii apud ipsos item Bonac. *tom.* 1. *dis.* 5. *punct. un. num.* 13. Qui fundantur in recensitis juribus.

Bonac. tamen vult, eos etiam requiri ad actum solemnitatis. At quantum ad actum solemnitatis eos non requiri, docet ultra recensitos Doctores novissimè Phœbeus *in instit. Canon lib.* 3. *tit.* 18. *pag.* 621. *num.* 7. Et expressè innuit Pontificalem Rom. *cit.*

4539 Secunda opinio tenet, eos requiri solùm ad actum solemnitatis, minimè ut conjudices ad degradationem verbalem, scilicet ad causæ cognitionem, & sententiam. Fagnanus in

in lib.3. Decretalium, *cap. Aqua, de Consecrat. Eccles. vel Altaris à num. 29. ad 32.* Qui refert pro hac opinione Declarationem S. Congr. Conc. Ob quam, hanc opinionem sequuntur Aldrete, & Passerinus.

Verba Fagnani sunt, ut sequitur[Appellatione autem personarum Ecclesiasticarum, de quibus Concilium loquitur, Prælatos Regularium Mendicantium non comprehendi, dixit Sacra Congregatio, cum non habeant nomen dignitatis: & Abbates non debere interesse examinationi, vel processui, sed tantùm posse solemni, & actuali degradationi assistere, ut assessores; & posse Ordinarium alias personas in dignitate Ecclesiastica constitutas, etiam non diœcesanas, adhibere.]

Opiniones tantùm mihi sufficiat retulisse, solùm ne operi hæc notitia desit.

4540 Illud certum est, causam hæresis esse privilegiatam, & casum hæresis exceptum; *ex cap. Quoniam* 1. *de Hæreticis in* 6. ubi degradatio verbalis committitur solis inquisitoribus, aut proprio Episcopo. In causa inquam hæresis, ad favorem fidei solus Episcopus, & in locis S. Officii soli inquisitores unà cum Ordinario ad sententiam, & verbalem degradationem procedunt. Hæretici verò solemnis degradatio spectat ad Episcopum: *ut in num.* 4535.

DECLARATIO S. CONGR.

QUam refert Fagnanus, nullam habet vim, 1. Quia non constat authenticè, uti requiritur ex Decr. Sac. Congr. Conc. jussu Urbani VIII. *ut in num.* 219. 2. Quia neque exprimitur, an sit edita Papa consulto, ut requiritur, ut haberet vim legis; *ex num.* 215. Unde in causa tam gravi, quanta est causa degradationis, & traditionis Sacerdotis Tribunali sæculari ad mortem, non est standum tam infirmæ relationi.

Gratis autem ea data, adhuc potest cum nostra resolutione componi; ait enim: *Abbates non debere interesse examinationi, vel processui*, videlicet examinationi testium, & rei, ac confectioni processus, cui quidem neque proprius Episcopus solet interesse; sed ea committit agenda ministris de sui commissione, uti solet etiam à judicibus laicis servari; confecto autem à Commissario examine testium, ac rei, & completo processu, tunc judices illum examinant, ac recognoscunt super qualitate delicti, & probationibus, & inde ad sententiam deveniunt; uti innuit Pontificale Rom.

Insuper ait: *Sed tantùm posse solemni, & actuali degradationi assistere, ut assessores.* Ubi pro solemni degradatione accipitur verbalis degradatio, & prolatio sententiæ, quæ pluries solet dici solemnis degradatio; nam degradatio verbalis, & respectiva, quæ scilicet ad degradationem à judice ordinatur, & ipsa degradatio actualis, & realis, se habent sicut sententia, & ejus executio. Auraxo *tr.* 1. *q.* 4. *num.* 13.

Quod roboratur per particulam, *ut assessores*; quæ non importat puram assistentiam actui solemnitatis, sed consilium, aut votum in causa. Quæ Decl. intelligentia est rationabilis, tam ob exposita, quàm quia *correctio juris est vitanda, quantum fieri potest*, quoniam *jura juribus concordare oportet*.

Cæterùm contra eam validam dat præsumptionem, 1. Pontificale Rom. quod fuit reformatum ab Urb. VIII. qui sciebat dispositionem Tridentini, & aliàs, si quæ erant; & tamen disposuit uti supra.

Secundò, verbum illud *posse*, quod significat libertatem assistentiæ, minimè necessitatem, & sic Abbates liberè possent non assistere, quod esse falsum, satis liquet ex dictis.

Ex quo solidus formatur discursus: Certum est, Abbates necessariò requiri, ex jam ostensis; sed non requiruntur ad actum solemnitatis, seu actualem degradationem, ut jam constat, *ex n.* 4538. igitur requiruntur ad verbalem degradationem.

Denique *ex prop.* 2. ab Innoc. XI. damnata hæc sententia est à judice omninò amplectenda, cum sit probabilior ob motiva, tam intrinseca, quàm extrinseca communis sequelæ Doctorum; & tutior, quatenùs non exponit periculo nullitatis sententiæ, in causa, & materia tam gravi: *v. num.* 108.

FORMA, ET SOLEMNITAS ACTUALIS DEGRADATIONIS

4541 HAbetur *in c.* 2. *de Pœnis in* 6. Constructo eminenti talamo ligneo extra Ecclesiam, ibi Episcopus cum suis assistentibus sedet, ibique aptatur mensa cum sacris vestibus, & instrumentis ordinum, quibus Reus induitur; sicque indutus cum vase, seu libro ad suum Ordinem spectante, coram Episcopo compareat: Inde ab eodem coram populo dictis vestibus, & insignibus spoliatur, ordine præpostero, incipiendo scilicet ab ornamento, quod in susceptione Ordinum fuit ultimum, utendo in singulis spoliationibus, verbis terroris, oppositis eis, quæ in collatione Ordinis proferuntur; v. gr. in remotione casulæ: *Auferimus tibi vestem Sacerdotalem, & te honore Sacerdotali privamus.* In remotione verò ultimi instrumenti, quod in Ordinum susceptione fuit primum, dicit: *Authoritate Dei Omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ac Nostra, tibi auferimus habitum Clericalem, & deponi-*

ponimus, degradamus, spoliamus, & exuimus te omni Ordine, beneficio, & privilegio Clericali.

Non solùm autem spoliatur vestibus, & insignibus Ordinum, sed etiam veste talari, aut habitu Religioso. Insuper raditur in capite, & si est Sacerdos, in manibus, idque ad terrorem tantæ condemnationis. Sic spoliatus signo calcei repellitur, & inde traditur, ac relaxatur judici sæculari, ut ejus jurisdictioni tanquam purè laicus subdatur. Inde per satellites ad Curiæ sæcularis carceres ducitur ultimo supplicio plectendus; Episcopus tamen à judice sæculari petit, ut misericorditer agat, & Reum citra mortis, vel mutilationis pœnam puniat. Arauxo *tr. 1. qu. 4. num. 15.* Clericatus *cap. 153. num. 13.*

CRIMINA OB QUÆ CLERICUS EST DEGRADANDUS, ET RELAXANDUS

4542 Jure Canonico sunt tria, 1. Crimen hæresis manifestum, *c. ad abolendam, c. Excommunicamus de Hæreticis, & c. 1. eodem tit. in 6.*

Requiritur, quòd Reus sit relapsus, vel negativus, seu impœnitens; convictus tamen per legitimos testes, etiam super credulitate, & pertinacia.

4543 Secundum est falsificatio litterarum Papalium, *c. ad falsarium. De crimine falsum.*

4544 Tertium est gravis calumnia proprio Episcopo illata, *c. si quis Sacerdotem 17. 11. q. 1.* Requiritur incorrigibilitas. Glossa *in c. cum non ab homine 10. de Judiciis:* Abbas, *c. At si Clerici num. 37. eod. tit.* Suarez *de Cens. disp. 30. sect. 2. num. 4.* De Castillo *de Cens. tr. 10. dub. 2. num. 24.* Qui addit, hoc esse commune omni crimini enormi alioquin in Laicis mortis pœna digno: *ut à n. 781. ad 790.*

4545 Ex constitutionibus Pontificiis adduntur, 1. Sodomia frequentata: B. Pius V. *Const. 72. Horrendum illud*, 2. Clericus non Sacerdos Missam celebrans, aut Confessiones audiens, & absolvens: Clem. VIII. *Constit. 81. & si aliàs*, 3. Solicitans in Confessione mulieres ad turpia gravitate excessiva. Greg XV. *Constit. 34. Universi*, 4. Monetarii, vel monetas tondentes, aut falsificantes intra Italiam: Urb. VIII. *In suprema* anno 1627. *ut in num. 790.* 5. Copulam sacrilegam, & frequentem cum Moniali habens. Pignatellus *to. 8. consult. 91. num. 7.*

Sed attendenda est praxis, nam in pluribus nempè *in 2. & 3.* casu praxis est contraria.

4546 Denique Phœbeus *lib. 4. tit. 18.* habet [Generaliter omne crimen enorme, quod sit dignum pœna mortis in laico, ubi per Ecclesiasticas pœnas corrigi non possit, satis esse, ut Clericus propter illud sæculari potestati tradatur: colligitur *ex cit. c. Cum non ab homine 10. de judic.* & notat. Panor. *in cit. c. at si Clerici 4. eod. num. 39. & seq.* Laym. *in cit. c. 5. num. 6.* aliique apud ipsum.]

4547 Idem habet Joan. Dicastillo *tr. 10. disp. 6. dub. 2. num. 25.* [Universaliter loquendo, sive de jure, sive de consuetudine, docent non pauci Authores, degradari posse ob aliud crimen nimis enorme, atque Reipublicæ valdè perniciosum, tradique Magistratui sæculari. Ita Panormit. *cap. at si Clerici num. 39. & cap. Cùm non ab homine n. 6. de Judic.* Silvest. *verbo degradatio, q. 2.* Toletus *suprà cap. §. Tertia est.* Avila *cit. dub. 3.* Molina *disp. illa* 49. Exemplum adhibent in homicidio non simplici, sed qualificato, ut constat ex eodem c. *Cum non ab homine.* Unde Parricidium, vel simile quid tali pœna dignum est. Item furtum non simplex, sed valdè qualificatum, ac sacrilegum; nam cùm pro his criminibus Ecclesia non habeat condignam pœnam, meritò reus judici sæculari remittitur.]

4548 Demum *n. 30.* subdit [Pro praxi est maximè notandum, Magistratum sæcularem in causa criminis merè Ecclesiastici, v. gr. in causa Hæresis, non posse cognoscere, & judicare de tali crimine; sed tantùm secundum latam declaratoriam sententiam à judice Ecclesiast. exequi, juxta *c. ut inquisitionis, §. Prohibemus de Hæret. in 6.* in crimine verò non merè Ecclesiastico potest petere à judice Ecclesiastico processum, ut illius justitiam cognoscat, & examinet, & deinde reum sibi traditum, suique fori effectum puniat. Ita Panormitanus *c. 1. num. 12. de Offic. Ordin.*

Sed quantum ad hoc, omninò, *vide dicta à n. 4452. ad 4471. maximè à n. 4469. ad 4471.* quibus me remitto, & adhæreo.

De irregularitate, & pœnis, fusè agunt Fagnanus *lib. 5. c. ad audientiam, de homicidio.* Phœbeus *in instit. Canon. tit. 18. & 19. & alibi sub propriis titulis.* Mastrius *disp. 13. q. 5.* Leander *to. 5. de pœnis.* Tamb. *to. 2. lib. 10. tr. 4.* Gobat. *in experientiis tr. 8. & pluribus in locis.* Joannes di Castillo *de Censuris disp. 6. & 7.* Ant. à Spir. S. *de Censuris & Pœnis tr. 13.* Matthæucci *in Offic. Curia to. 2. cap. 8. à pag. 117.* Mendo in suis titulis.

LAUS DEO.

EXA-

EXAMEN CONFESSARIORUM.

Tomus Secundus,

DE DENUNTIATIONIBUS.

PARS PRIMA

De Denuntiationibus faciendis ad Monitoria Papæ, & Episcoporum.

CAPUT I.

De Superioribus, qui possunt monitoria edere.

1 De Summo Pontifice nulla est difficultas.

Quantùm ad alios, soli Episcopi ex Trid. *sess.* 25. *de reform. cap.* 3. possunt monitoria, seu edicta edere pro rebus, aut scripturis deperditis, seu occultatis ad finem ea restituendi, aut revelandi, sub excommunicatione majori latæ sententiæ, ipso facto incurrenda, restitutione, vel revelatione non facta intra certum terminum.

2 Ea concedere possunt Vicarius Capituli sede vacante. Rodriq. *tom.* 1. *cap.* 71. *num.* 6. Diana *p.* 8. *tr.* 4. *res.* 17. quia Capitulum sede vacante succedit in jurisdictione ordinaria Episcopi.

3 Generales Religionum, eorum visitatores, & Provinciales, quia habeat authoritatem quasi Episcopalem: item Abbates Benedictini, & similes Prælati, qui solùm sunt Generali subjecti: quia pro Episcopis habentur. Innoc. *ex c.* 1. *de Cleric. peregrina.* Non tamen Priores, Guardiani, & similes Superiores locales, qui alios Superiores majores habent subtus Generalem. Tancr. *tom.* 5 *tract.* 4. *q.* 2. *n.* 1.

Adeòque Superior localis, v. gr. Prior, Guardianus, &c. si monitorium ad finem revelationis pro rebus deperditis, aut subtractis edat, invalidè edit, quia in hac re non est judex competens, ob Decr. Concil. Trid. *modo sub num.* 5. adducendum, quod licèt non excludat Prælatos Regulares auctoritatem quasi Episcopalem habentes, uti sunt Provinciales, qui quidem jurisdictionem habent supra totam Provinciam, Confessiones, dimissorias, absolutiones, dispensationes, &c. suis subditis concedendo, quæ munera soli Episcopi præstare valent; excludit tamen superiores locales; quoniam certum est, eos non habere auctoritatem quasi Episcopalem.

Eos tamen posse monitoria edere in suis

Monasteriis, non quidem ad finem revelandi pro rebus deperditis, aut subtractis, sed pro aliis delictis, docet cum permultis Melphi *de pœnis cap.28. quæst.1. & 2.* quia sunt Prælati habentes administrationi conjunctam jurisdictionem cum vi coercitiva, sine qua inutilis esset eorum jurisdictio, utpotè inermis, disciplinæ regularis gladio destituta; ac proindè excommunicare possunt, etiam in scripto, *ex cap. Cum in Eccles. de major. & obedien.* non quidem per modum statuti, & legis, sed per modum præcepti, uti fit per monitorium. Hinc in Religionibus, ubi Apostatæ, seu fugitivi non sunt excommunicati à jure, potest superior localis suum subditum per monitorium, & sub excommunicatione, ut v. gr. intra tres dies ad Monasterium redeat, revocare.

Disparitatem autem de excommunicatione pro rebus deperditis, affert Melphi *cit.* quia hæc solet esse solemnior, ac majori gravitate, & circumspectione exercenda; atque ideò ad majores Prelatos reservatur privativè quoad Prælatos locales.

4 Potest Episcopus monitorium ferre contra testes ad dicendam veritatem, antequam lis sit incœpta; quia veritas omnibus viis indagari debet, nec probandi facultas est restringenda, *ex cap. de probationibus*. Abbas *cons.15.*

Item potest illud ferre non solùm post litem incœptam, ut est certum: sed etiam si sit mota coram judice sæculari, & non obstante litis pendentia coram ipso judice sæculari. Tancr. *cit. quæst.6.* & apud ipsum Raynaudus *de monit.p.1. cap.1. quæst.13.* & alii contra Nevizan. Insuper potest monitorium edere delicto jam constante, sive jam sit factum, sive in fieri pendens in futurum.

QUÆRES I.

5. *Pro quanta materia potest Episcopus monitoria concedere?*

IN hac re regulam dat Trid. *citat. num. 1.* his verbis:

Quamvis excommunicationis gladius, nervus sit Ecclesiasticæ disciplinæ, & ad continendos in officio populos, valdè salutaris; sobriè tamen, magnaque circumspectione exercendus est: cùm experientia doceat, si temerè, aut levibus ex rebus incutiatur, magis contemni, quàm formidari, & perniciem potiùs parere, quàm salutem. Quapropter excommunicationes illæ, quæ monitionibus præmissis, ad finem revelationis, ut ajunt, aut pro deperditis, seu subtractis rebus ferri solent, à nemine prorsus, præterquam ab Episcopo, decernantur, & tunc non aliàs, quàm ex re non vulgari, causaque diligenter, ac magna maturitate per Episcopum examinata.

6 Et quia sumus in re gravi, quanta est exponere ad perniciem, & contemptum censuras datas ad salutem, peccant mortaliter præfati superiores monitoria concedendo pro re vulgari, & sine maturitate: *v tom.1. de casibus reservatis*.

7 Et licèt quantitas duorum Juliorum in materia furti, & duorum aureorum in materia voti paupertatis sufficiat ad mortale, non sufficit ex se, ut pro ea possint sine mortali monitoria concedi, sed requiritur major quantitas; sicut major requiritur ad incurrendas pœnas Clem. VIII. *de largit. munerum*; requiritur, inquam, talis quantitas, quæ sit materia subjecta pœnis fori externi, & punibilis in judicio; summa autem duorum aureorum in jure dicitur summa modica, *ex l. si oleum 15. fin. juncta l. seq.* Pelliz. *tr.6. cap.9. num.10.*

8 Hinc ex Tancr. *citat. quæst. 1. num. 2.* & Zecchio, apud ipsum res vulgaris, pro qua non possunt monitoria sine mortali concedi, est, si non ascendat ad summam decem aureorum. Imò Episcopi neque pro hac summa solent monitoria concedere, nisi excedat viginti aureos.

9 Dixi *ex se*, quia summa duorum aureorum, aut alia in se parva, potest esse gravis, & non vulgaris in jure ex circumstantiis: figurentur casus.

QUÆRES II.

10 *In Monasterio benè disciplinato Religiosorum, ubi cellæ claudi non solent clavibus, è cella unius fuit ablata res valoris quinque Juliorum.*

An Superior Provincialis pro ea monitorium edere possit?

SUppono, 1. juxtà sententiam plurium Doctorum *de pauper. Relig.* & furtis Religiosorum, allatam materiam esse levem, tam in ratione paupertatis, quàm furti; *de quo in to. 1.* est mea resolutio.

11 Suppono, 2. Superiorem alias diligentias egisse, sed inutiliter. His suppositis.

12 Respon. posse, Tancr. *cit. quæst.2.* & apud ipsum Suarez, Tambur. de jure Abb. & alii; ratio est, quia licèt materia sit in se levis, est tamen determinata, eique est adjuncta ratio spiritualis publici boni, nempè ad pacem communem, ad bonum Monasterii, ejusque disciplinam servandam, quæ ratio à Superiore in Monasterio respicitur, & gravem inducit obligationem in subdito ad restituendum, vel revelandum, quam-

quamvis materia in linea justitiæ sit levis; evadit enim gravis in linea obedientiæ.

13 Declaratur ex *cit.* DD. Quando materia est ex se levis, tunc, cum non inducat obligationem gravem ex vi justitiæ, addi debet præceptum Superioris, & sic eam inducit ex vi obedientiæ; hoc autem præceptum non debet addi pro qualibet materia levi, sed pro ea, in qua apparet aliqua ratio spiritualis ita gravis, ut sufficiat ad inducendam obligationem gravem, quæ scilicet respiciat bonum communitatis, & pro ea imponitur excommunicatio, quæ quidem, cùm sit gravissima pœna, non debet ferri pro veniali, nec pro quocumque peccato mortali, sed pro mortali inobedientiæ, & contumaciæ: neque pro quolibet inobedientiæ, sed pro gravi, & enormi, quod aliter curari non potest.

Ita res se habet in casu, ubi monitorium sub excommunicatione fertur, non ad reparandum bonum temporale personæ læsæ, nec ad spirituale personæ particularis, nempè ad impediendum peccatum mortale personæ, quæ surripuit; sed ad reparandum bonum spirituale communitatis, quæ consistit in pace communi, & in Regulari disciplina: hinc concludit Tancr. in hoc casu monitorium obligare subditum ad revelandum furem rei levis, aliàs minimè: *ut in tom.* 1. de casibus reservatis.

14 Idem dicendum puto de Episcopis quoad suas Moniales, & de Superioribus Provincialibus Religionum in suis Monasteriis, præsertim pro juvenibus secundi Novitiatus, ad eorum disciplinam servandam, quæ laxatis habenis rueret.

QUÆRES III.

15 *In quodam populari tumultu plures deprædati sunt domum cujusdam nobilis. Episcopus monitorium edidit, ut sub pœna excommunicationis, qui detineret bona talis domus, restitueret, & qui detinentem sciret, revelaret: An tale monitorium obliget ad restituendum, aut revelandum eum, qui detinet, aut qui scit detinentem rem levem?*

RESP. vel iste fuit simul cum aliis ad furtum, & tunc, licèt furatus sit rem levem, peccavit mortaliter, & tenetur ad restituendum totum damnum in solidum in defectu aliorum, cum jure ab eis repetendi, quia fuit causa partialis partialitate causæ, sed totalis totalitate effectus, ratione mutui comitatus, qui fuit causa totalis totius furti, quod proindè totum attribuitur singulis, & multò magis si alios excitavit. Et talis detentor, sicut & illum sciens, ligatur monitorio ita ut teneatur sub censura ad restituendum rem levem, & respectivè ad revelandum.

16 Quòd si intra terminos monitorii sciat alios restituisse, non tenetur sub mortali ad restituendum, nec ligatur monitorio; quia licèt graviter deliquerit rem levem surripiendo, leviter delinquit eam detinendo: tenetur quidem restituere, sed ex vi justitiæ, & sub veniali, minimè ex vi obedientiæ, seu monitorii; & sub mortali, quatenus ex justitia commutativa læsa oritur obligatio ad restituendum conformis qualitati culpæ in accipiendo, aut detinendo, quæ in isto, facta aliorum restitutione, est venialis.

17 Vel fuit solus; & tunc, si nescierit, & nesciat alios furatos esse, utique non tenetur sub mortali ad restituendum, & consequenter non ligatur monitorio, quia non cooperatur formaliter, sed solùm materialiter ad damnum notabile alterius.

18 Difficultas est, si iste quando furatus est, sciverit alios esse furatos, aut si id sciat postea promulgato monitorio. Tambur. *lib.* 8. *tract.* 2. *cap.* 3. §. 3. *n.* 2. Busem. *lib.* 8. *tr.* 4. *c.* 1. *dub.* 3. *num.* 3. cum aliis dicunt, eum non peccare mortaliter, adeòque non ligari monitorio, quia hic non est causa furti alterius.

19 Dico tamen, istum obligari ex vi monitorii, & sub censura ad restituendum, ac respectiuè ad reuelandum. Tancred. *cit. q.* 1. *n.* 8. peccavit enim graviter, cum tali scientia rem levem accipiendo; & si tunc ignoravit, adveniente notitia, incipit peccare graviter detinendo. Bonac. *to.* 1. *de oblig. denunc. disput.* 6. *pag.* 895. *n.* 9. *to.* 2. *pag. mihi* 538. *n.* 6. & alii *in tom.* 1. de furto; quia licèt iste, stante scientia, quòd alii sint furati ab eodem, non sit causa impulsiva ad furtum aliorum, est causa cooperativa ad notabile damnum alterius; licèt enim singuli quid leve rapuerint, omnia tamen hæc levia notabile damnum constituunt, quod cum possint reparare, si singuli restituant, quod acceperunt, singuli peccant mortaliter detinendo, & consequenter singuli monitorio ligantur.

QUÆRES IV.

20 *Hæres ab intestato succedens prætendit, testamentum Petri in personam Pauli extranei esse nullum, utpotè factum ab eo, quando erat sensibus destitutus, & quia testes in testamento scripti recusant veritatem aperire, nisi coactos: petiit ab Episcopo monitorium, ut, qui nullitatem testamenti scirent, revelarent. An possit Episcopus monitorium concedere?*

CAsum proponit Tancr. *cit. quæst.* 3. cum quo

21 Videtur, quòd non possit, 1. quia monitoria non sunt concedenda, quando sunt infamatoria alicujus. Probus *in cap.* 2. *de*

Constitut. & alii; tale est præsens, nam ex hac revelatione sequitur infamia, quòd Paulus, & Notarius testamentum fecerint cum fraude, 2. quia nec sunt concedenda, quando personæ sunt certæ, ità ut, si debitor, aut delinquens sit certus, non teneantur alii posito monitorio revelare. Barb. in Concil. Trid. *sess.* 25. *de reform. cap.* 3. *num.* 2. Sotus, & alii: sic est in casu, ubi testes sunt certi, quia scripti.

22 Resp. autem Tancr. posse Episcopum monitorium concedere, & eo testes obligari ad revelandum. Quia cum quilibet sit præsumendus bonus, nisi certò constet, quòd sit malus, præsumi debet, quòd nec Paulus, nec Notarius adverterint, Petrum esse jam sensibus destitutum: & sic ex revelatione non sequitur eorum infamia.

23 Nec obstat, quòd testes sint certi: quia posse monitorium ferri contra testes, quando sciuntur, & renuunt veritatem dicere, docent Oliva, & alii, quos refert Barbos. *de potestat. Episc. alleg.* 96. *num.* 17. & Riccius *part.* 1. *decis.* 219. qui *in Praxi Rerum fori Eccles. decis.* 275. *num.* 7. ulteriùs addit.

24 *Posse concedi monitoria contra conscios simulati contractus in grave tertii præjudicium, ut puta, si quis fictè, & apparenter fecerit donationem, &c. prædii alicui exempto, ut à collectarum, & ruralium onerum solutione liber esset, quia cum hoc tendat in præjudicium, & damnum illorum, ad quos postmodum pro rata ratione hujusmodi collectæ solvendæ onus spectabit*, juxta tradita per D. Joannem Bapt. *Constit. in tract. de port. rata quæst.* 149. *num.* 2. & *quæst.* 157. *in hoc casu, & similibus ad monitoriales jure recurri potest, ut testes de hac re edocti teneantur manifestare, & simulationem detegere; ne talis fraudulenter cum aliena jactura locupletetur.*

25 Concedit autem Tancr. *citat. quæst.* 4. quòd possit Paulus appellari à Decreto Episcopi de concessione edicti: quia Decretum concessionis edicti æquivalet Decreto, testes admittendos esse, vel non, ex Lanfranc. *decis.* 125. à quo decreto conceditur appellatio ex Bal. *l. post sententiam, ver. pone ergo, Cod. de sent. interloc. omn. judic.*

26 Qua appellatione pendente, præfati testes non tenentur revelare, *ex cap. Dilectis de appell. cap. liceat de sentent. excom.. in* 6. Tancr. *cit.*

CAPUT II.

De illis, qui ex vi Monitorii denunciare tenentur.

27 Denunciatio est criminis proximi manifestatio facta superiori: est duplex, paterna, seu Euangelica, quæ fit Superiori tanquam patri, quæque bonum, & emendationem fratris intendit; & judicialis, quæ fit superiori tanquam judici, ut suo munere faciat, quod judicaverit expediens, sive delinquentem puniendo, sive damnum reparando, sive utrumque faciendo. Denunciatio canonica dicitur talis, quatenùs est ex Regula Euangelica, juxta illud Matth. 18. *Quòd si eos non audierit, dic Ecclesiæ*, vel ex præcepto superioris Ecclesiastici; sed non distinguitur à paterna, vel judiciali, quia vel fit superiori tanquam patri, & sic est paterna, vel tanquam judici, & sic est judicialis.

28 Denunciatio judicialis, alia est spontanea, alia ex præcepto superioris. Prima obligat ratione charitatis, secunda ratione charitatis, & obedientiæ, de qua est sermo in præsenti.

29 Hinc revelatio fieri debet judici cum Notario in scriptis, quia fit, ut pars ea uti possit, & Ecclesia valeat per eam delinquentem revocare à peccato.

30 Denunciatio judicialis ab accusatione differt, quia accusator suscipit in se onus probandi; quòd si non probet, subiicitur pœnæ talionis; non sic denunciator; licèt teneatur manifestare testes, si qui sint, judici, qui in se sumit onus probandi.

31 Qui denunciare tenetur, non liberatur ab onere, si promiserit, & juraverit se non denunciaturum; quia juramentum de re illicita non tenet, quoniam non est vinculum iniquitatis, *cap. quanto de jure jurando.*

Si non est culpa.

32 Qui non revelando excusatur à culpa mortali, excusatur ab ex communicatione; quia hæc necessariò supponit tanquam materiam culpam mortalem *num.* 107.

33 Propptereà, quando edictum præcipit denunciari fures, aut injustos detentores, non est denunciandus, qui detinet ob justam compensationem, aut aliam justam causam, etiam si peccaverit accipiendo,

do, quatenùs poterat alia via, aut fine ſcandalo, &c. ſuum recuperare; quia eſt juſtus detentor. Bonac. *tom.1. de oblig. denunc. diſp.6. pag.894. num.1.*

34 Nec ſciens hujuſmodi detentorem, tenetur eum revelare, ſi ſciat, eum detinere ob juſtam compenſationem, &c. aut non reſtituere ob impotentiam, vel aliam juſtam cauſam, puta quia ſcit, creditorem abuſurum fore re reſtituenda, &c. Bonac. *cit. num. 3. & 4.* quia ſicut liberantur in his caſibus à culpa, & cenſura ipſi principales, ita & eos ſcientes, & nullus tenetur innocentem prodere; eò maximè, quia mens judicis eſt inquirere de delicto, & hac ratione, reus juridicè interrogatus à judice de homicidio, reſpondere non tenetur, ſi illud ſine culpa commiſit, putà ob juſtam ſui defenſionem. Diana *p.3.tr. 5. reſ.66.*

35 Tenetur autem ſciens revelare eum, qui eſt impotens in totum, ſi poſſit quo ad partem reſtituere, aut pro futuro tempore, niſi ſciat, eum eſſe paratum ad reſtituendum ceſſante impotentia. Bonac. *cit.* quia ſicut delinquens non excuſatur ſimpliciter à reſtitutione ita nec ſciens à revelatione.

36 In dubio de juſta compenſatione, impotentia, &c. facienda eſt denunciatio, niſi rationabiliter deponatur dubium, quatenùs eam audivit à fide digno, &c. Bonac. *cit. num.6.* quia poſſeſſio ſtat pro præcepto ſuperioris, quod eſt certum, & ſolùm dubia eſt excuſatio.

Damnum grave ſui, aut ſuorum.

37 NOn tenetur quis denunciare in cauſa propria, ſeu in delicto commiſſo in ſui damnum; quia poteſt offenſus injuriam, & damnum remittere juxtà Conſilium Euangelicum: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus, &c.* Contra quod non debet præſumi ſuperiorem velle obligare. Bonac. *cit. pag. 892. §.3. num.1.*

38 Excipitur, ſi denunciatio præcipiatur in bonum publicum, ſeu in punitionem delinquentis, uti ſunt denunciationes in cauſis fidei; quoties enim ſuperior in edictis pro delictis, etiam contra privatam perſonam commiſſis, punitionem intendit, intendit bonum publicum, nempè ut exemplo, & timore pœnæ alii coerceantur à malo, ac ſecuriùs vivant; id ſolet contingere in delictis homicidii, furti, adulterii, & ſimilibus, quæ graviter publicam pacem, & ſecuritatem conturbant, *num.65.*

39 Non tenetur denunciare, ſi ex denunciatione prudenter timeat ſibi, aut ſuis uſque ad quartum gradum, aliquod grave damnum contra aliquod ex quatuor bonis hominis, animæ ſcilicet, corporis, famæ, & ſubſtantiæ corporalis, quod ſit præferendum damno alterius. Bonac. *cit.* Diana *p. 9. tract. 8. reſolut. 48.* quia præcepta humana, & poſitiva, non obligant cum tanto incommodo. Hinc nec teſtis juridicè interrogatus à judice, tunc reſpondere tenetur (unde ait Bonac.) ſi privatim noviſti aliquod delictum, & dignoſcas, quòd delinquens ſciat te ſcire, non teneris denunciare, ſi exinde grave malum tibi times, aut tuis; quia malum tuorum valdè conjunctorum eſt etiam tuum, cum illud acriter ſentias, & fortè plus: *v. num. 113. & 123.* Hinc fur occultus non tenetur ſe prodere, curare tamen debet, ut res reſtituatur domino per amicum fidelem, aut probum Confeſſarium: *v. num.179.*

40 Non tenetur quis ex vi monitorii denunciare conjunctos intra quartum gradum, etiam ſi non adſint alii teſtes. Tanc. *tom. 5. tract. 4. quæſt. 20.* Diana *p. 5. tract. 13. reſ. 67.* qui ex Raynaudo *de monitoriis p. 1. cap. 3. quæſt. 20. & 14.* Lopez, Avila, Sylv. Baunius, & alii apud Dianam *p. 8. tract. 7. reſ. 10.* qui cum Excobar id tenet, tam de conſanguineis, quàm de affinibus, uſque ad quartum gradum. Quorum ratio eſt; quia non debet lex Eccleſiaſtica cedere in benignitate legi civili, ut velit eos ligare, quos lex civilis non obligat; tum quia ſi conjunctus ageret ut denunciator, aut teſtis contra conjunctum, orirentur inter familias, & conjunctos diſſenſiones, & odia, & tolleretur domorum pax, quod valdè nocet Reipublicæ; ex qua ratione Raynaudus, & Diana eos à denunciando eximunt, nedum in cauſis criminalibus, verùm etiam in civilibus; ac inſuper reiiciunt limitationem, quam facit Bonac. *tom. 1. diſput. 6. cit. §. 3. num. 5.* quòd prædicti teneantur denunciare, ſi valeant ſine gravi damno ſui, aut ſuorum: reiiciunt, inquam, quatenus à tali revelatione non poteſt grave damnum abeſſe, puta diſcordiæ, & odia. Cæterùm licèt regulariter ita ſit, infra tamen oſtendam caſum, in quo nullum ex revelatione conjuncti damnum ſequitur: *v. num. 122. & ſeq. & num.128.*

41 Iiſdem rationibus non tenetur maritus uxorem revelare, quia ſunt una caro; nec gener, & nurus ſocerum, &

econversò, DD. *citat.* quia socer succedit loco Patris, & gener, ac nurus veniunt nomine filiorum, taliter, ut sicut filii non incurrunt excommunicationem communicando cum patre excommunicato vitando, ita nec gener, & nurus communicando cum socero excommunicato vitando: ut, cum de censuris, diximus.

42 Imò Genuensis, Angelus, & Silvester *v. familia*, apud Bonac. *citat.* id extendunt ad familiam; nam ex revelatione facta à familiari orirentur discordiæ inter familiares, sicque tolleretur quies, & pax domus; hinc commune bonum familiæ, & Reipublicæ exposcit, ut evitentur dissensiones inter familiares; quod ipse Bonac. amplectitur, quando denuncianti non esset periculum gravis damni.

43 Idem tenent de amico conjunctissimo, seu arctæ amicitiæ, & de insigni benefactore, Raynaudus, & Diana *citat.* quia eorum revelatio graviter exasperaret, & feritatem, aut non levem ingratitudinem redoleret. Oppositam autem sententiam, nimirùm personas privilegiatas, nempè consanguineos, uxorem, &c. teneri ad denunciandum, aut testificandum, quando non sunt alii testes, aut qui denunciare valeant, tenent *Venerus lib. 2. cap.* 10. *num.* 18. Montalvus *lib. 2. legum fori tit.* 8. Sanchez *in consil. lib.*6. *cap.* 11. *dubit.* 18. *num.*9.& alii, quos refert Diana *p.*8. *cit.* ex Glos. *in cap. Quanquam* 14. *qu.*2.

44 In resolutis *à num.* 41. pro sententia excusante, excipitur casus, quo ex non revelatione immineret grave damnum Reipublicæ, putà, si ex non revelatione conspiratoris civitas esset tradenda hostibus; tunc quidem tenetur filius revelare patrem, etiam cum periculo suæ vitæ, si non posset aliter malum futurum evitare; quia tenetur quis propriam exponere vitam pro salute patriæ.

45 Nemo tenetur ex vi monitorii revelare se ipsum, & consequenter nec complices delicti, nisi quando juridicè interrogetur. Bonac. *cit. num.* 3. quia revelatio cederet in sui damnum; tunc autem juridicè interrogatur, quando præcedit infamia, vel semiplena probatio, aut indicia sufficientia, quæ illis æquivaleant. Aret. *in practica crim. pag.* 225. *&* 240. Melphi *ver. Reus*: tenetur verò sub excommunicatione restituere.

46 Filius spiritualis tenetur patrem spiritualem denunciare; qui etiam potest esse testis contra illum. Bonac. *cit. num.*7.

TERMINUS.

47 Qui non denunciat intra terminum in edicto præscriptum, qui solet esse octo, vel quindecim dierum, peccat mortaliter, & incurrit excommunicationem, nisi ex justa causa excusetur, vel nisi sit legitimè impeditus, aut ignoret monitorium: *v. à num.*642.

48 A qua excommunicatione à nullo potest absolvi, nisi satisfacta parte, nempè nisi obediat; nam elapso termino non expirat obligatio, sed semper tenetur revelare, cum commodè potest, nisi cesset præceptum, putà si cesset ejus finis, &c. quia terminus non ponitur ad finiendam obligationem denunciationis, sed ad maturandam, & solicitandam denunciationem; & talis censuræ absolutio in monitoriis reservatur: *v. à nu.* 631. *ad num.*647.

49 Eum, qui intra terminum non revelavit ob ignorantiam edicti, impedimentum, aut aliam justam causam, advenientе ejus notitia, aut cessante impedimento, elapso jam termino, non ampliùs obligari ad revelandum ex vi monitorii, tenent Tancr. *tom.* 5. *tr.* 4. *quæst.* 7. *num.* 5. Sanchez, Raynaudus apud ipsum; quia hujusmodi edicta non habent rationem legis, & constitutionis universalis, sed simplicis mandati, ac præcepti concessi ad partis instantiam, ac proinde sunt transitoria: hinc est, quòd dentur pro determinato tempore octo, aut quindecim dierum. Quòd si nullum assignetur tempus, non durant, nisi per spatium duorum, aut trium mensium. Sanchez *lib.* 6. *consil. c.*2. *dub.*35.*num.*5. *cum aliis*. Tum quia iste non fuit in culpa non revelando intra terminum, nam tunc ignoravit edictum, aut fuit legitimè impeditus: *v.n.*242.

50 Eum autem teneri sub censura ad revelandum adveniente notitia, aut cessante impedimento extra terminum, docent Bonac. *tom.* 1. *pag.* 897. *num.* 2. & apud ipsum Suarez, Rodr. Filliuc. nisi censura sit lata solùm contra contumaces præteritos, qui intra terminum jam elapsum non revelaverunt. Cui sententiæ adhæreo cum duplici limitatione, 1. Quòd tempus notitiæ, aut impedimenti ablati non distet notabiliter, sed sit proximum termino edicti, putà per duos, aut tres menses, 2. Quòd revelatio tunc credatur profutura, præsertim si adhuc causa pendeat.

51 Illud certum mihi est, quòd mortuo superiore, etiam Papa, intra terminum edicti, expiret edictum; pariter, si superior jurisdictionem amittat. Leander *de cen-*

censuris tract. 1. *disput.* 4. *quaest.* 23. Tancred. *cit. num.* 5. quia mandata superiorum, quibus jurisdictio non confertur, expirant morte mandantis, siue res sit integra, siue non, quando non dantur per modum legis uniuersalis, sed simplicis praecepti. Tum quia censura lata ab homine sub conditione, u. gr. si non reuelent intra quindecim dies, non ligat, si moriatur Judex ante impletam conditionem; nam non censetur ferri, nisi quando impletur conditio; adeòque, cum tunc non existat Judex, eam ferre non potest.

52 Si uerò censura fuit contracta ante Judicis mortem, non tollitur per ejus mortem; censura namque semel contracta, non tollitur per Judicis mortem, sed per absolutionem, quae non pendet ab existentia Judicis: *v. nu.* 48.

NOTITIA.

53 NEmo denunciare tenetur ea, quae certò non scit, aliàs exponeret se periculo leuitatis, & patientem damno, quod fortè injustè pateretur, & propterea edicta loquuntur de scientibus. Scire autem est ueritatem uisu, uel alio corporis sensu perceptam uerè, & realiter mente retinere. Hinc non tenetur quis denunciare, quae audiuit à personis leuibus, uel si à persona graui, & fide digna, non recordatur à quo; nec tenetur denunciare, quae audiuit à personis ignotis, neque ea, quorum lenem habet suspicionem; quia tunc non dicitur ille notitiam habere; & superior in ea incertitudine ad nihil potest prudenter procedere. Bonac. *tom.* 1. *cit pag.* 893. *num.* 1. *hic num.* 593.

54 Non tenetur denunciare, qui audiuit ab eo, qui denunciauit, aut uult denunciare; nec quando probabiliter, & prudenter credit denunciationem nil profuturam, nempè superiorem nullum remedium esse adhibiturum. Bonac. *cit. num.* 2. quia nemo obligatur ad opus inutile.

NOTITIA

Ex injuria, aut secretò.

55 NOn tenetur quis ex ui edicti denunciare, quod sciuit per injuriam, quatenùs, u. gr. litteras aperuit, aut alium ad reuelandum coegit; quia nec tunc legitimè interrogatus testari tenetur. Busemb. *libr.* 8. *cap.* 3. *dub* 6.

56 Nec, quod scivit sub secreto naturali, vel ratione consilii, aut auxilii poscendi causa, putà si sit medicus, obstetrix, advocatus, procurator, &c. etiam si de authore praecesserint infamia, semiplena probatio, aut indicia; nisi id sciverit alia via; quia superior nec intendit, nec potest aliquid praecipere contra jus divinum, aut naturale; jus autem naturale exposcit, ut miseri non priventur consilio, aut auxilio, ne sic alia mala sequantur; & consequenter sub mortali, & onere restitutionis exposcit, ut secretum naturale servetur, nisi justa, & rationabilis causa aliud postulet.

57 Talis causa est damnum Reipublicae, aut tertiae personae privatae, pendens in futurum, quod aliter reparari non potest; vel occultum impedimentum matrimonii; in his namque casibus tenentur medicus, obstetrix, advocatus, &c. revelare secretum, etiam si juramento promiserint non revelare, Bonac. *cit. pag.* 894. *à num.* 1. Aret. *in pract. crimin. pag.* 164. Melphi *in pract. crimin. verb. Testes*, & Com. quia jus naturale innocentis, ne grave damnum patiatur, praevalet juri naturali, quod habet nocens ne reveletur; eò praesertim, quia pro eo stat illud Proverb. 24. *Erue illos, qui ducuntur ad mortem*; ex quò fit, ut teneamur aliorum pericula, quando possumus evitare.

58 Excipitur secretum sacramentale confessionis, quòd omninò est servandum, etiam si ex ejus revelatione salus totius mundi penderet.

59 Ubi nota, id, quod nonnulli ignari genuflexi, & signo Crucis se signantes protestari solent, se dicere in confessione, non cadere sub sigillo sacramentali, sed naturali; cujus violatio sine justa causa est peccatum mortale, sed non sacrilegium, cum illud non sit sacramentum; quod tunc habetur, quando quis accedit ad Confessarium, & cum eo confitetur omnia sua peccata cum intentione se accusandi.

Delictum, quod probari non potest, aut notorium delinquentis occulti, vel occultum occulti.

60 NOn tenetur quis denunciare, quod in judicio probari non potest; quia quod probari non potest, se habet, ac si nesciretur. Bonac. *cit. pag.* 893. *num.* 4. qui proindè concludit, eum, qui furtum vidit à fure committi nullo alio praesente, non teneri illum denunciare; benè verò, si habeat unum testem omni exceptione majorem, aut si probabiliter putet, delictum ab aliis sciri: *v. nu.* 67.

EX-

EXCEPTIO.

EXcipiuntur crimina nonnulla, quæ quis denunciare tenetur, etiam si probari non possint, & sunt

1. *Impedimenta matrimonii*.

61 DEnunciare tenentur sub mortali impedimenta matrimonii, etiam si sint occulta, & probari non possint, tam scientes, quàm ipsi contrahentes. Bonac. *cit. pag.*893. *num.* 5. & Com. contra Pontium *lib.* 5. *de matrim. cap.* 34. *num.* 5. *& alios*; quia hæc revelatio est ad vitandum malum spirituale futurum, nempè peccatum mortale inter conjuges, & injuriam Sacramento; quoniam denunciatio unius sufficit ad matrimonium impediendum, ex *cap. Præterea, de sponsalibus*; tunc quidem Parochus supersedere debet, usquequò diligenti inquisitione peracta, veritatem reperiat.

Si verò contrahentes super impedimento dispensationem obtinuerunt, tunc neque ipsi, neque alii scientes, illud manifestare tenentur; quia esset frustrà.

2. *Crimina in bonum publicum*.

62 CRimina contra bonum publicum, videlicet contra fidem, tam de hæresi, quàm de suspectis, *num.* 606. profanationes sacrorum, dilapidatio bonorum Ecclesiæ, duellum, proditio patriæ, crimen læsæ majestatis, falsificatio monetæ, conspiratio in Principem, vel superiorem, ejusque percussio, homicidium, subornatio in electione, simonia, latrocinium, seu furtum famosum, & publicum. Bonac. *cit. pag.* 893. *num.* 5. Tamb. *lib.* 9. *dec. cap.* 2. *§.* 4. Ameno *pag.*517.

63 Latrocinium à furto differt; latro enim dicitur, qui obsidet vias, quique conspirat depredari, quos potest.

64 Hæc dici solent crimina exceptuata, & publica; non quia publicè facta, sed quia in Reipublicæ, seu communitatis, aut Religionis detrimentum redundant, ut patebit discurrenti per singula in propriis disputationibus; sicut privata dicuntur, quæ sólius privatæ personæ damnum important; ut gula, ira, superbia, contumelia, &c. Melphi *in pract. crim. verb. Denunciatio*; priora namque etiam si sint occulta, habent rationes peculiares proprias, quibus lædant publicum bonum, & præsertim crimina contra fidem sunt contra Deum, Religionem, & Rempublicam: *v. num.*614.

65 Verum tamen est, nonnulla crimina, ut furtum, fornicatio, adulterium, sodomia, & similia, quæ in se sunt privata, evadere publica, seu contra bonum publicum, si fiant publicè, nempè cum scandalo, & malo exemplo aliorum; & pro istis solent monitoria concedi, ut reveletur occultus delinquens notorii criminis, quæque punitionem intendunt; nam ut notat Ameno *in pract. crim. pag.* 385. *num.* 4. bonum communitatis obtinetur, quando malus in aliorum exemplum punitur: *v. num.* 38.

3. *In damnum tertii*.

66 EXcipiuntur tertiò crimina, quę sunt in damnum privatæ personæ, ex quibus pendet effectus in futurum, qui aliter reparari non potest. Doct. *cit.* v.gr. si Petrus, te solo præsente, paravit Paulo venenum, quod Paulus advertit; Petrus autem esset firmus in dando venenum, tunc teneris ex vi edicti denunciare.

67 Eadem ratione puto contra Bonac. *num.* 60. *cit.* te teneri denunciare furem, quem tu solus furantem vidisti, præsertim si damnum est reparabile, putà si sit, aut futurus sit potens ad restituendum, quia tunc effectus pendet in futurum, nempè damnum reparandum mihi favet Tambur. *lib.* 9. *Decal. cap.* 2. *§.* 4. & apud ipsum de Lugo; quoniam hæc impunitas est perniciosa, nedum privatæ personæ, sed ipsi Reipublicæ; nam hujusmodi scelerati scientes se non denunciandos ex defectu probationis, aut quia sunt occulti, possent sine timore pœnæ furta, & homicidia committere, cum non deficiat eis calliditas, ac medium ad talia crimina occultim patranda: *v.num.*76.

68 Insuper ipse Bonac. *cit.* fatetur, ad onus denunciandi furtum sufficere, quòd possit probari per unum testem omni exceptione majorem. Testis omni exceptione major idem est, ac testis idoneus, cui nihil potest opponi. Melphi *ver. Testes*; unus autem testis de visu omni exceptione major, facit semiplenam probationem, quæ sufficit ad constituendum reum. Melphi *cit.* cujus si accedat confessio, delictum est plenè probatum de authore: & statim subdit, quòd ipse denuncians in hac materia, & in casibus difficilis probationis valeat pro teste, ex *cap. In omni, de testibus*.

69 Quòd si velis cum Bord. *part.* 3. *res.* 101. *num.* 15. quòd talis testis ob duplicitatem officii non faciat semiplenam probationem sufficientem ad constituendum reum, & sic eum examinandum, & negantem torturandum; sufficit tamen (ut Bord. concedit) ad inquirendum contra denunciatum, ad illum capiendum, & examinandum: item sufficit, ut prudens superior, & judex diligentias adhibeat ad malum futurum vitandum, aut repa-

reparandum; insuper ad expiscanda indicia, & adminicula; quibus habitis, talis denunciator, & testis sufficit ad constituendum reum, atque ad torturam.

70 Denique; si monitorium præcipiat solam testificationem, tunc prædictus, qui solus vidit furem furantem, erit testis omni exceptione major, semiplenam faciens probationem: *vide num.* 73. quia non habet duplicitatem officii.

Ac proindè concluditur, quòd præfatus, qui solus vidit, teneatur revelare furem, sive monitorium præcipiat denunciationem, sive testificationem. Bordon. *cit. num.* 53.

71 Ex his colliges, quòd nedum reus occultus notorii criminis, quod probari non potest, verùm etiam reus occultus occulti criminis, quod potest probari, sit juridicè denunciandus, si redundet in Reipublicæ, vel innocentis grave damnum, quod aliter vitari non potest.

72 Delictum occultum in jure dicitur, quod quamvis sit duobus, vel tribus notum, de eo nulla existit infamia, seu non est sparsus rumor. Melphi *in pract. crim. ver. Inquisitio*; unde stat, quòd delictum possit probari, & quòd sit occultum.

4. *Testificatio*.

73 Quando monitorium non præcipit denunciationem, sed testificationem, tenetur quis revelare juridicè delictum, etiam si probari non possit. Bonac. *cit. pag.* 893 *num.* 5. Lazarius *de monit. sect.* 2. *q.* 11. *n.* 12. Bord. *par.* 3 *ref.* 101. *n.* 49.

In hac re oportet priùs videre, quando monitorium vocet quem, ut denunciatorem, quando præcisè, ut testem: rem clarè explanat Lazarius apud Bord. *cit. num.* 51. vel enim Judex utitur verbo *denunciare*, vel verbo *testificari*, & tunc res est clara; vel utitur verbo indifferente ad utrumque, v. gr. *dicere*, *revelare*, *notificare*, *propalare*, *&c.* & tunc si agatur civiliter, verba interpretantur pro testificatione; si criminaliter respectu causæ non inceptæ, interpretantur pro denunciatione; quia sine prævia accusatione, denunciatione, aut clamorosa insinuatione, Judex non potest vocare testes, & de delicto inquirere: si causa sit cœpta, verba interpretantur pro testificatione; quia supponitur facta accusatio, denunciatio, aut insinuatio delicti, ac proindè Judex indiget testibus: eadem ratione, quando aliquis citatur in individuo ad revelandum, citatur ut testis: in dubio est præsumendum, quòd Judex velit testificationem, & universaliter, quando Superior visitat, & procedit ex officio per edictum; vult denunciatorem, quando verò procedit via accusationis, aut denunciationis, sive specialis, sive generalis, aut clamorosæ insinuationis, seu infamiæ, tunc vult testem: ita ille, hoc premisso.

74 Probatur resolutio, 1. quia monitoria non conceduntur, nisi constet de corpore delicti, ignorato authore, & ulteriùs conceduntur ad instantiam partis; instantia autem partis gerit vicem accusationis, & præsertim corpus delicti notorium gerit vicem accusatoris, excitans Judicem, ut procedat ex officio ad inquirendum de authore occulto delicti. Aret. *in pract. crim. pagin.* 153. *v. hic numer.* 76. Cum igitur Judex in his casibus habeat jus ad inquirendum de authore occulto delicti notorii, potest edictum edere, quo sub pœna excommunicationis præcipiat, ut qui scit authorem delicti, v. gr. furem, aut rei detentorem, illum revelet; & consequenter ille, qui scit, etiam si solus sciat, tenetur eum revelare; nam jus Judicis ad inquirendum, & obligatio testis ad revelandum, sunt correlativa, 2. quia testis non tenetur probare delictum, sed solùm revelare, quod ipse scit; igitur revelare tenetur, etiam si solus sciat; & sive Judex procedat ad instantiam partis, sive per denunciationem factam per fiscale, sive ex notorietate delicti: *vide num.* 101. *&* 102.

Pro cujus rei majori dilucidatione, sunt duę resolvendæ difficultates.

Prima difficultas.

75 An, quando delictum est notorium, & delinquens occultus, ita ut non præcedant contra eum indicia, aut infamia, possit Judex procedere, & delinquentem inquirere?

Negat Sotus apud Aret. *in pract. crim. p.* 107. Cajet. Navar. Silv. & alii apud Bord. *resol.* 101. *num.* 46. qui consequenter dicunt, testem interrogatum non teneri respondere, si non præcesserunt infamia, aut indicia, 1. ex *cap. Cum oporteat* 19. *Nisi super prædictis famam ipsius, scilicet personæ, læsam esse noveritis, vos ad inquisitionem non subitò procedatis*, 2. ex *cap. Inquisitionis* 21. *Nullum esse pro crimine, super quo aliqua non laborat infamia, puniendum*, 3. ex *cap. Qualiter* 24. *de accusat. Si super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, tunc procedendum est ad inquisitionem*.

76 Resp. tamen posse jure Judicem procedere ad inquirendum delinquentem occultum procedendo tamen per viam generalis, non specialis inquisitionis; & tunc teneri testem sub mortali respondere, & revelare. Villalo-

lalobos *tom.* 2. *tract.* 14. *disp.* 7. *nu.* 2. Aret. *cit pag.* 108. Miranda *de ordine Judiciario tomo* 1. *q.* 6. *art.* 6. *concl.* 3. Ameno *in pract. crimin. pag.* 440. *num.* 10. *& pag.* 445. *num.* 21. Bord. *cit.* Raynaudus *part.* 1. *cap.* 3. *qu.* 7. *de monit.* & alii apud Tancr. *infrà num.* 81. Ratio est 1. quia ipsa evidentia facti habetur pro accusatore, ex *cap. Evidentia extra de accusat. Evidentia patrati criminis non indiget clamore accusatoris*. Nam ipsa evidentia delicti clamat apud Judicem contra delinquentem occultum, juxtà illud Gen. 4. *Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra*; 2. quia talis inquisitio generalis juridica de occulto authore notorii criminis, cedit in bonum communitatis, atque illud intendit; nam si non posset Judex generali inquisitione de illo inquirere, quamplura gravia delicta impunita remanerent; quod redundat in damnum publicum, & in scandalum aliorum, qui scientes Judicem nullo modo posse contra ipsos procedere sine infamia, aut indiciis, animosiores redderentur ad gravia crimina occultim patranda: *v. num.* 67. ac proindè potest de authore generaliter inquirere Judex, ut communitas sibi commissa non perturbetur, & securiùs vivat: *v. num.* 74.

77 Quod dico verùm, nedum quando delinquens est occultus, sed potest probari, putà quatenùs adsunt alii testes: *v. num.* 72. verùm etiam quando est occultissimus, quatenùs non adsunt alia indicia; nec est alius, qui eum furantem, aut occidentem vidit, nisi unus, *ex num.* 66. *ad* 71. contra Aret. *in pract. crim. pag.* 113. oppositum tenentem de delinquente occultissimo, quem unus solus vidit.

78 Facta autem inquisitione generali juridica, & vi ejus revelante delinquentem eo solo, qui vidit; aut per diligentiam Judicis expiscatis indiciis aliquibus contra ipsum authorem, tunc potest, & tenetur Judex per inquisitionem specialem procedere contra illum; & tunc erunt duæ inquisitiones, generalis una, & specialis altera contra personam. Aretin. *cit. pag.* 110. tum quia denunciatio jurata æquivalet infamiæ. Ameno *pag.* 395. Adeòque ea habita, potest Judex ex officio procedere etiam per inquisitionem specialem.

79 Nec obstant relati Canones, quia expressè loquuntur de inquisitione speciali, quoniam signant specialem personam, minimè de generali inquisitione; ad specialem autem inquisitionem omninò requiritur, quòd præcedant indicia, aut infamia contra authorem delicti; minimè generalem, ad quam sufficit ipsa notorietas delicti.

80 Per specialem inquisitionem Judex procedere dicitur, quando inquirit de speciali persona, & obligat alios ad revelandum illam; tunc verò dicitur procedere per generalem inquisitionem, quando in monitorio præcipit, ut qui scit authorem delicti, illum revelet; aut quando vocat specialiter omnes, aut plures de vicinia, Monasterio, &c. ut revelent authorem delicti; tunc enim, licèt specialiter revelatuios nomine, generaliter authorem delicti inquirit.

81 Meam sententiam tenet Tancred. *tom.* 5. *tr.* 5. *qu.* 19. *num.* 1. *&* 5. eamque probabiliorem fatetur Diana *par.* 2. *tr.* 15. *ref.* 63. quoad jus Judicis ad inquirendum delinquentem occultum notorii criminis. Nihilominùs ea non obstante docent alii, quòd non teneatur quis revelare delinquentem occultum notorii criminis, nec inde incurrat censuram in monitorio latam, nec testis in tali casu teneatur respondere Judici; quia probabilis, & tuta est opinio Cajet. & Soti, quòd non possit Judex, & Superior legitimè præcipere, ut reveletur occultus delinquens, ita ut detur bellum utrinque justum, quatenùs Judex in hoc casu habet jus interrogandi, & reus, aut testis non respondendi, ac sciens non revelandi; ita etiam sentiunt Lessius, Filliuc. Turrianus, & Bonac. apud Tancr. *cit.* A mea autem sententia affirmativa discedere non valeo, quia (ut ritè aduertit Bord. *part.* 3. *resp.* 101. *nu.* 4.) opinio negatiua opposita est fundata in testibus haud benè intellectis; ut ostendi *num.* 29. quoniam loquuntur de inquisitione speciali, ut fatetur Diana *cit.* tum quia frustranea esset facultas in Superiore procedendi per inquisitionem specialem, aut generalem; si Superiore generaliter inquirente authorem occultum delicti notorii, subditus obedire non teneretur.

Secunda difficultas.

82 AN idem possit esse simul denunciator & testis? Negant Cajet. Valen. Arag. & Peyr. apud Bord. *part.* 3. *ref.* 101 *num.* 52. quia idem non potest esse accusator, & testis in eadem causa: hinc accusator est testis inhabilis, ex *cap. Forus, de verb. signif.* tum quia in eadem causa, idem non potest habere duplex officium. Gloss. *fin. cap. Insuper* 6. *de testib.* quia unum officium uix dignè ualet aliquis adimplere, *cap.* 1. *de consuet. in* 6.

Resp. posse. Rodr. *tom.* 2. *q.* 11. *art.* 6. Bord. *cit. num.* 53. & apud ipsum Spatharius, Less. Nauar. Trimarchus. Probatur 1. ex *cap. In omni negotio* 4. *de testibus*: *Principalis persona, dicens*

eens veritatem de re sibi nota rectissimè habenda est pro teste, cui adhibito uno, efficiuntur duo testes: & ibi id probat Paschalis Papa ex Evang. Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe inter te, et ipsum solum, si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, aut duos, ut in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum*. Ubi, ut vides, ille, qui corripit fratrem, & posteà illum denunciat, vocatur testis; nam ex ore Christi, si unum tecum adhibes, estis duo testes, & si duos, estis tres testes; igitur qui denunciat, est testis, si deponat eo modo, quo debet testis.

Probatur 2. quia nullum jus requirit, denunciatorem debere esse personam à teste distinctam: non jus naturæ; aut divinum, ut liquet ex Evang. *cit.* non jus civile, aut canonicum, cum nullum reperiatur, quod id præscribat; sed potiùs, quod præscribat oppositum; uti supra. Imò hoc maximè cedit in bonum Reipublicæ, quæ meliùs gubernatur, & conservatur, si delicta puniantur.

83 Non obstant rationes in oppositum. Non 1. quia inter accusatorem, & denunciatorem manifesta est disparitas; nam accusator prosequitur suam causam, principaliter punitionem sui inimici intendens, ac proindè generat in Judice aliqualem suspicionem, quòd non procedat ex zelo justitiæ, sed ex odio; hinc habet in se onus probandi per testes distinctos. Denunciator verò non prosequitur causam propriam, sed communem Reipublicæ, ac proindè non generat in Judice suspectionem de odio, sed præsumitur, quòd revelet delictum proximi, ut satisfaciat præcepto, & ut pœnam spiritualem, aut corporalem effugiat; hinc Judici relinquit onus probandi.

84 Nec 2. quia ibi, ut patet, est sermo de officiis disparatis, difficultates, & vires diversas pro executione exigentibus; denunciatio autem, & testificatio non sunt hujusmodi, sed subordinata. Potest igitur idem, qui denunciat, assumi ut testis, faciendo eum deponere eo modo, quo debet testis.

85 Ex resolutione igitur hujus, & prioris difficultatis concluditur, quòd ex vi monitorii teneatur denunciator notorii criminis delinquentem occultissimum revelare, etiam si solus sciat, & non sint alii testes, quibus delictum possit de au-hore probari, Bord. *cit. n.* 41. 55. & Doct. *cit. n.* 74. quia in his casibus denunciator assumitur ut testis, qui proindè non habet in se onus probandi: *vide num.* 74.

86 Dicta hactenus à n. 62. maximè procedunt quoad crimina immania, seu exceptuata, aut difficilis probationis, in quibus quidem etiam testes inhabiles admittuntur, ne delicta impunita remaneant, & sic in perniciem transeant aliorum. Melphi *in pract. crim. v. Testes*.

87 Crimina immania numeravimus *num.* 62. crimina difficilis probationis sunt, quæ solent occultè patrari, v.g. furtum, sodomia, adulterium, fornicatio, conjuratio, &c. item, quæ noctis tempore committuntur; in his, inquam, admittuntur testes inhabiles, quando aliter veritas haberi non potest. In dubio autem, arbitrio Judicis stat determinare casum, in quo veritas alteri haberi non potest. Ameno *pag.* 517. ex Sgroi.

QUÆRES I.

88 *An sit præmittenda correctio fraterna, si firmiter emendatio speretur. Et an, si sciat quis delinquentem esse emendatum, teneatur eum ex vi monitorii denunciare?*

89 Certum est 1. (ut advertit Ameno *pag.* 387. *n.* 8.) correctionem solùm habere locum, quando delictum habet tractum successivum, quatenùs pendet in futurum, vel quoad aliquem effectum liberum, ut est furtum quod relinquit onus restitutionis; vel quoad ejusdem delicti continuationem, ut est fornicatio in habituato, aut recidivo: non habere autem locum, si nil relinquat mali liberi in futurum, ut contingit in proximo, qui semel cecidit in fornicationem, proprietatem, furtum, &c. sed se emendavit.

90 Certum est 2. ex *num.* 612. præmittendam esse correctionem fraternam in denunciatione paterna, si correctio profutura speretur; aliàs minimè, quia correctio fraterna est de jure naturali, & divino, ex illo Matth. *relato n.* 81. unde non debes paternè denunciare fratrem, si speres eum correctione emendandum, & præsertim si emendatum videris; quia tunc jam lucratus es fratrem tuum.

Hinc non obstante visitatoris præcepto de denunciandis sibi in visitatione delictis, non potes fratrem denunciare, si videris eum emendatum, aut si probabiliter speres per correctionem fraternam emendandum. Joan. la Cruz 8. *præc. art.* 2. *num.* 1.

91 Correctionem non profuturam dignosces ex circumstantiis, puta si scias, delinquentem esse superbum, vel ab aliis monitum non fuisse emendatū; aut si ex ejus dignitate, & tūi inferiori conditione judices eum fore tui correctionem spreturum, &c. tunc quidem correctione relicta poteris sine peccato eum, sive paternè, sive judicialiter, denūciare. Ameno *cit.*

92 Difficultas procedit in denunciatione judiciali: pro qua. Sententia, quam tanquam communem refert, & sequitur Aretin. *in pract.*

*pract. crim.cap.*166. docet, neminem teneri authorem delicti denunciare, aut contra eum testari, quando per inquisitionem proceditur, ut in monitoriis, etiam si illam sciat cum duobus, aut tribus aliis, si non laboret infamia, nec timeatur damnum in futurum, quatenus speratur privata correctione emendandus; imò addit Aret. tunc non obstare, si Judex pro revelatione urgeat; nam tunc erit quædam species belli utrinque justi, dum Judex justè testem urget, & testis justè negat; quia Judex urget, ut satisfaciat Reipublicæ, quæ exposcit, ut diligens inquisitio fiat, ut sic malefactores timeant, & coerceantur, minimè, ut in tali casu revelentur; & testis justè negat, quia jam lucratus est fratrem.

Cui Melphi *in pract. crim. ver. Denunciat. in addit.* consequenter subdit: *In denunciatione judiciali quo ad peccatum commissum, & jam emendatum, ille tantum tenetur denunciare, cui ex officio competit, qualis est fiscali, ad quem tamquam ad partem Reipublicæ id spectat, cap. Novit. de Judic.*

93 Ubi notat Ameno *pag.* 387. quòd licèt, qui denunciaret non præmissa correctione fraterna, quando emendatio speratur, peccaret contra justitiam, & quidem mortaliter cum Tamb. *lib.9.Decal.cap.* 2. §.4. *num.*9. si delinquens esset persona conditionis gravissimæ, & præsertim si delictum esset occultum, quamvis posset probari per alios testes, quatenùs infamaretur proximus sine fructu; denunciatio tamen esset valida ad processum formandum, quia tunc jura illicitant, non invalidant denunciationem.

94 Resp. allatam sententiam esse veram, quando denunciatio, aut testificatio exigitur ad reparandum, aut impediendum malum futurum, minimè, quando præcipitur in pœnam delinquentis. Bonac. *in Bulla Cœnæ disp.*1. *quæst.*12.*punct.*3.*num.*15. Diana *par.9.tr.* 2. *resol.* 89. & Alterius apud ipsum; sequitur ex *nu.* 606. quia tunc præceptum superioris non intendit præcisè fratris emendationem, sed etiam principaliter publicam ejus punitionem in bonum publicum, nempè ad aliorum exemplum, coercitionem; & securitatem, quod prævalet bono privato famæ fratris, quapropter tunc etiam supposita emendatione fratris, adhuc salvatur, quòd non infametur proximus sine fructu.

Quam limitationem videtur amplecti ipse Melph. *cit.* dum inquit: *In judiciali autem denunciatione, si delicta sint publica, & exceptuata, correctio charitativa non est necessaria.* Delicta exceptuata esse contra bonum publicum, diximus *num.*64. unde consequenter tenet, quòd etiam non præmissa correctione, imò non obstante emendatione, adhuc sit facienda denunciatio, quando ista præcipitur in punitionem delinquentis, atque inde ob bonum publicum.

95 Clariùs ergo: quando Judex intendit solam emendationem, aut satisfactionem partis, facienda est correctio fraterna, si emendatio speretur, juxtà illud Matth. 18. *Corripe eum inter te, & ipsum solum*: non enim potest proximus infamari, si non adsit necessitas, & rationabilis causa; & emendatione, aut satisfactione partis habita, jam est satisfactum superioris intentioni; imò correctio est facienda iterùm, atque iterùm, prudentis judicio, quamvis interim expiret terminus. Bonac. *tom.*1. *disp.*6. *de denunc. pag.* 896. *num.* 4. quia terminus edicti non incipit, nisi post adhibitam opportunam correctionem; adeoque differens denunciationem pro facienda opportuna correctione, non est in periculo, ut incurrat censuram per termini expirationem. Edicta enim sunt benignè interpretanda, unde non est credendum, ut Judex velit denunciationem, quamdiù emendatio fratris per correctionem speratur: si autem periculum sit in mora, v.gr. si fur interim fugeret, statim facienda est denunciatio.

Quòd si facta opportuna correctione, emendatio non habeatur; facienda est denunciatio delinquentis, etiam si nulla infamia, accusatio, aut semiplena probatio præcesserit, juxtà illud, quod sequitur in Evang. Matth. *Quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ*: Nam tunc potest Judex denunciationem præcipere ad consulendum delinquentis saluti, aut bono proximi, licèt exponatur periculo delinquentis famæ; quoniam adest rationabilis causa. Bonac. *cit. num.*2.

96 Quando verò Judex intendit etiam pœnam, tunc facienda est denunciatio, nulla præmissa correctione, & etiam si delinquens sit emendatus, quando delictum est publicum; imò etiam quando est occultum, & nulla præcessit infamia, accusatio, aut semiplena probatio, si cedat in damnum publicum, fidei, aut innocentis. Bonac. *cit.* Potestas namque est à Deo destinata, nedum ad emendationem delinquentium, sed etiam ad malorum vindictam; juxtà illud Pauli ad Rom.13. *Vis autem non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa: Dei enim minister est tibi in bonum, si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat, Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit.*

Po-

97 Posterioris generis sunt denunciationes ad edicta Inquisitorum : v. num. 606. prioris verò generis regulariter sunt denunciationes ad edicta Papæ, & Episcoporum, pro rebus, aut scripturis deperditis, ablatis, vel occultatis: in his namque præcipitur revelatio ad finem restitutionis, & reparationis damni; quo habito, sive intra terminum, sive per correctionem fraternam, sive alia via, jam habetur fructus intentus, ac proindè monitorium non ligat scientem ad revelandum. Tum quia censura est pęna spiritualis medicinalis; adeòque præsumitur lata ad emendationem peccatoris.

Dixi regulariter, non universaliter, quia aliquando dari possunt casus, qui non sint fidei, in quibus Papa, Episcopus, &c. in suo edicto punitionem delinquentis intendant in bonum publicum: hujusmodi est casus *à num.* 12. resolutus, & alius, qui sequitur, ex quibus sufficientia colligere potes exempla.

QUÆRES II.

98 *An teneatur quis conspirationem in Cardinalem revelare, non præmissa correctione fraterna, etiam si ex illa emendatio speretur?*

Sciendum est, 14. Kalendas Januarii 1596. occasione mortis contra S. Carolum Borromęum attentatæ, fuisse editam à Pio V. contra scientes, & non revelantes. Bulla tenoris sequentis.

PIUS EPISCOPUS, &c.

Infelicis sæculi, &c. statuimus, ut quisquis etiam à nudo consilio, aut simplici favore, aut omninò à cæteris prædictis alienus, quempiam authorem, administrorum, vel consciorum conjurationis, sive conspirationis, aut commissi, committendive criminis in personam Cardinalis, illorumve fautorum, receptorum, vel occultatorum, sive ex renunciatione sibi protinùs, vel per interpositam personam, aut litteras facta, cognoverit, sive ex scripturis, cœtu, conatu, concursu, insidiis, aliisque signis, & indiciis, qualemcumque scientiam habuerit, vel etiam conjecerit, quive horum quidquam intellexerit, quantumcumque res aliàs occulta sit, quàmprimum id Rom. Pontifici, si in curia fuerit; sin autem, ordinario loci, vel si Cardinalis ipse ordinarius extiterit, propinquiori Episcopo: & si crimen nondum commissum fuerit, etiam ipsi Cardinali properet revelare. Quicumque verò, etiam non subditus, & omninò extraneus defecerit, cujuscumque dignitatis fuerit, prædicto sit excommunicationis laqueo innodatus, pariterque Majestatis reus infamiam, & omnes pœnas prædictas eo ipso incurrat.

Quæ excommunicatio est reservata Summo Pontifici, excepto mortis articulo: hoc pręmisso

99 Duardus apud Dianam *part.* 9. *tract.* 2. *res.* 89. negat, scientem teneri revelare reum, si per fraternam correctionem speretur emendatio, & periculum non sit in mora, ob rationem traditam *num.* 62.

100 Resp. adhuc teneri sub censura reum revelare. Bonac. *in Bullam Cœnæ disp.* 1. *qu.* 12. *punct.* 3. *num.* 15. Diana *cit.* & apud ipsum Alterius; quia finis præcepti nedum est reparatio damni, sed etiam punitio publica delinquentis in publicum exemplum; nam Bulla præcipit revelationem, etiam si crimen sit commissum, in quo casu non habet locum reparatio damni, sed punitio in bonum publicum.

101 Item pręcipitur sub censura revelatio rei de delicto committendo, aut commisso, quantumcumque res sit occulta, per quod confirmantur dicta à *num.* 62.

102 Idem pariter est dicendum, si quis occidisset, vel percussisset Principem, Patriarcham, Episcopum, Generalem, aut Provincialem, seu in eos conspirasset; tunc, inquam, stante atrocitate facinoris in personas similis dignitatis, posset Judex monitorium edere, quo scientem sub censura cogeret ad revelandum reum, quantumcumque res sit occulta, & nullis indiciis præcedentibus, aut infamia. Aret. *in pract. crim. pag.* 124. Ratio est; quia motivum præfatæ Bullæ contra facinora in Cardinales, fuit bonum publicum, &c. quod ibi exprimitur per hæc verba.

Quibus enim præsidio erimus, quibus suppetias afferemus, quos denique tutabimur, si Templi Dei bases, si clarissima Ecclesiæ lumina, si speciales filios, qui pro animabus populorum, pro fide, pro justitia, pro unitate pervigilant, inultos deseramus? Quod motivum ritè potest extendi ad Episcopos, &c. sunt enim personæ publicæ, ministri Dei, Pastores gregis Christi, de quibus Apostolus ad Rom. *cap.* 13. *Non est enim potestas, nisi à Deo, &c. itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit;* & ad Hebr. 13. *Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis; ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri.* Ac proindè facinora contra eorum personas, sive committenda, sive commissa, quamtumvis occulta, non debent inulta remanere.

QUÆRES III.

103 *Petrus occultè necavit uxorem sine nubendi cum concubina, mutata tamen voluntate nupsit cum alia: Episcopus autem ad partis instantiam monitorium edidit, ut qui sciret authorem talis necis, sub censura revelaret. An illum sciens teneatur eum revelare?*

Scien-

SCiendum est, quòd Judex Ecclesiasticus inferior Papa non possit concedere monitorium, ex vi cujus sequitur mors, aut mutilatio; quoniam tunc evaderet irregularis ex defectu lenitatis, utpotè cooperator morti alterius; unde in causis criminalibus hujusmodi monitoria solent cum tribus clausulis concedi, 1. ut fidem non faciant, nisi civiliter, 2. ad defensionem tantùm, 3. quoad interesse. Tancr. *tom.5.tr.4.q.19.num.2.*

104 Resp. cum Tancr. *cit.* vel enim Petrus est emendatus, quatenùs relicto jam amore concubinæ, quietè vivit cum nova uxore, vel non; si primum, non est revelandus; quia ex probatis *num.* 94. & 96. delinquens emendatus non est denunciandus, quando monitorium denunciationem præcipit in emendationem, & reparationem damni futuri, non in punitionem, ut in casu.

Si secundum, est revelandus; quia perdurante pravo amore, delictum habet effectum pendentem in futurum, nempè periculum necis novæ uxoris, & peccati mortalis, ac injuriæ Sacramenti, si mortua nova uxore concubinam ducat; quoniam habetur cum ea impedimentum criminis perseverans in futurum.

105 Nec ex tali revelatione facta superiori Ecclesiastico, sequitur pœna mortis rei, quod posset obstare; nam Superior Ecclesiasticus ea revelatione tantùm utitur ad præfatum malum reparandum; non potest autem eam revelationem Judici sæculari tradere; quia sic evaderet irregularis, quatenùs cooperaretur quasi testis in causa sanguinis; quæ namque major cooperatio in causa sanguinis, quàm tradere Judici sæculari revelationem delinquentis, quæ incipiat probare authorem delicti?

QUÆRES IV.

106 *Quando quis vi monitorii teneatur revelare scripturas?*

PRæsens quæsitum perlucidè distinguit Diana *part.9.tr.8.res.*48. ex Sayro, Raynaudo, & aliis, ex quibus breviter.

107 Resp. regulam generalem esse, ut tunc teneatur quis ex vi monitorii scripturas tradere, aut revelare, quando earum detentio, aut occultatio est mortalis: *v. num.* 32. qualis non est, quando grave damnum timet, quod præferri debeat damno alterius, quod ex non revelatione consequitur. Hinc

108 1. Si instrumenta sint publica, quæ scilicet continent acta causæ in judicio, nempè interrogationes, responsiones, confessiones, & tenetur ea reus tradere, & testis revelare; quia spectante ad publicam justitiam administrandam.

109 2. Si sint propria rei, quæ scilicet spectant ad jus rei, & sunt de bonis ejus, non tenetur reus ea tradere, nec testis revelare; quia non tenetur quis sive reus, sive testis arma contra se dare inimico. Tum quia monitoria intelliguntur lata contra retinentes scripturas alienas, & spectantes ad jura, ac bona actoris.

110 3. Si sint communia reo, & actori, videlicet, quæ spectant ad jus, & bona utriusque, licèt sint in possessione rei, tunc non tenetur reus ea tradere, nec testis revelare, si inserviant pro jure alterius contra jus proprium; quia sunt utrique communia, & quando cœtera sunt paria, melior est conditio possidentis.

111 4. Denique si instrumenta sint propria actoris, est distinguendum; vel enim detinens scripturam est certus de sua justitia, & quòd actor ea injustè utetur contra ipsum, ejus v. gr. attentis potentia, & divitiis; & tunc eo durante periculo reddere non tenetur, nec id sciens revelare, non minùs quàm detinens gladium alterius, non tenetur illum restituere, si sit certus, aut magis probabiliter putet, quòd sit eo usurus ad alium occidendum, imò restituendo peccat mortaliter contra charitatem: si igitur sub mortali ex charitate tenetur, quando potest, impedire damnum spirituale, aut temporale proximi; multò magis tenetur impedire malum spirituale, nempè peccatum proximi, & malum temporale sui, & monitoria dantur ad impedienda, non ad fovenda mala. Dixi, si sit certus, &c. nam in dubio possessio stat pro creditore, de cujus bonis est scriptura, qui non est privandus sua scriptura ex dubia sui malitia; quoniam in dubio quilibet est præsumendus bonus. Vel actor habet jus, quamvis litigiosum, ad rem, in ordine ad quam inservit scriptura, & tunc omninò reus eam reddere tenetur actori, & sciens revelare, ad hoc ut actor possit jus suum prosequi; quia tunc est injustus detentor.

QUÆRES V.

112 *An habens transumptum, teneatur illud revelare ex vi monitorii de revelanda scriptura?*

REsp. non teneri. Bonac. *tom. 1. disp.6. de denunc. pag.* 895. *nu.* 8. apud ipsum Suar. & Filliuc. quia monitorium intelligitur de scriptura illa, quæ facit fidem; at simplex transumptum, non authenticum, non facit fidem.

QUÆ-

QUÆRES VI.

113 *An teneatur reus ex vi monitorii reddere actori scripturam propriam, ex qua sibi prudenter timet notabile damnum.*

Certum est, nomine damni hic nonvenire amissionem litis, & expoliationem bonorum, circa quæ actor habet jus, & pro quibus suam inquirebat scripturam; quia si ex vi scripturæ restitutæ actor obtinet à judice justam sententiam, qua reus aliquibus spolietur bonis, tunc reus non dicitur pati, sed resarcire damnum, quod reverà, licèt bona fide, inferebat actori, ejus retinendo bona; unde nomine damni hic venit amissio boni, in quod reus habet jus. Diana *par. 9. tract. 8. resol. 48. in fine*.

Bona, in quæ homo pati potest damnum, ex *n. 39.* sunt quatuor, animæ videlicet, corporis, famæ, & substantiæ corporalis; quæ bona ita se habent, ut unum sit altioris ordinis alio, uti gradatim ponuntur; bonum autem altioris ordinis præferri debet bono inferioris ordinis, & sic bonum animæ, & vitæ, seu membrorum, præferri debet bono famæ, & bonum famæ bonis temporalibus.

114 Resp. 1. qui scripturam detinet, si eam possidet mala fide, quatenùs eam abstulit, tenetur eam reddere cum æquali suo damno, aut paulò majori, minimè cum longè majori. Tambur. *lib. 9. Decal. cap. 3. §. 3. à num. 19.* & apud ipsum Molina, Lessius, Azor. Val. Navar. Bonac. Ratio primæ partis est, quia in æquali damno potior est ratio innocentis; tum quia injusta actio obligat ad amovendum damnum ab innocente, & ad ponendam æqualitatem; unde vita tua vita, fama tua fama, bona tuis bonis sunt redimenda; idque etiam, si paulò majus esset damnum, quod timetur; quia parum pro nihilo reputatur.

Nec dicas, longè majus valere propriam vitam, aut famam, quàm vitam, aut famam alterius; quoniam hoc est verum, cæteris paribus, quando scilicet uterque est innocens, ut dicam modò *n. 116.* minimè quando tu es injustus, tunc namque longè magis est habenda vita, aut fama innocentis, quàm nocentis.

Eadem ratione tenetur ad resarcienda omnia damna, & interesse, quæ sunt vera, etiam ante monitorium.

Ratio secundæ partis est, quia justitia commutativa nil aliud vult, nisi ponere æqualitatem; & tu non teneris, nisi ad æquale; adeòque tunc excusaberis ob impotentiam ponendi æqualitatem; unde si ex traditione scripturæ sequatur infamia, ad eam non teneris, si damnum alterius sit in bonis temporalibus, quia jactura boni superioris ordinis est longè major jactura boni inferioris. Dian. *p. 9. tr. 8. res. 49. in fine*. Pariter neque teneris, si damnum tuum sit circa bona ejusdem ordinis, sed notabiliter majus, putà si damnum alterius sit triginta aureorum, & tuum quinquaginta.

115 Si autem potes tuum damnum, nempè tuam infamiam evitare, restituendo scripturam medio prudenti confessario, aut amico occulto, omninò teneris.

116 Resp. 2. qui scripturam detinet, si eam possidet bona fide, non tenetur eam reddere cum suo, aut suorum notabili damno, etiam minori damno alterius. Diana *in sum. ver. Testis num. 6.* Busemb. *lib. 4. de statibus cap. 3. dub. 6. num. 1.* Tamb. *cit. num. 24.* & alii apud ipsum. Quia cum læsio non fuerit culpabilis, restitutio non debet te obligare cum notabili tuo detrimento; quoniam lumen rationis dictat, mitiùs esse agendum cum lædente sine culpa gravi. Hinc qui ex officio, v. gr. medici, dum medetur, vulneret, tenetur ex justitia damnum reparare; non tamē cum tanto rigore, quanto tenetur ille, qui cum culpa vulneravit.

117 Si verò possit suum notabile damnum evitare, restituendo per se, aut medio amico gravi, & occulto, vel medio prudenti confessario, tenetur id facere, quando advertit, non solùm ex charitate, ut vult Busemb. *cit. cum aliis* (qui proindè, si id non faciat, excusat illum ad compensanda damna inde sequentia) sed etiam ex justitia. Tamb. *cit. num. 8. ibid. c. 1. §. 9. n. 6. & c. 2. §. 1. n. 7. cum aliis*; quia justitia non solùm præcipit, ne quis det causam damni; verùm etiam ut eam tollat, si ab eodem sit posita; ad eamdem namque virtutem spectat, malum sibi oppositum non ponere, & tollere, si illud ab eodem subjecto, in quo est virtus, positum est. Hinc (ait Tamb.) si inculpatè dedisti venenum, incendisti segetem, sed adhuc venenum, & incendium vigent, quis te non obligabit ad ea removenda, si potes, etiam cum aliquo tuo non magno incommodo? licèt enim, si tertius aliquis possit, non teneatur, nisi ex charitate; tu tamen, qui re ipsa, estò sine culpa, causam damni dedisti, majorem contrahis obligationem, quæ major obligatio explicari non potest, nisi dicatur esse ex justitia.

118 Ex quo sequitur, quòd ille, qui scripturam bona fide detinet, si possit accedente notitia damna reparare, & restituere sine suo notabili detrimento, teneatur sub mortali, & ex justitia id facere, etiam cum aliquo suo non magno incommodo: quòd si non faciat, tenetur ad omnia damna, quæ sequentur post advertentiam, non verò ad ea, quæ anteà se-

secuta fuerint. Tamb. *cit.* Ratio utriusque est, quia pro primis in nulla fuit culpa: pro secundis verò, dum advertit, quia potuit, & noluit damna impedire, gravem culpam commisit contra justitiam ex re accepta; incœpit enim esse injustus detentor.

QUÆRES VII.

119 *An sciens furem, aut detinentem scripturam, promulgato jam monitorio, teneatur ad revelandum cum suo notabili damno minori damno alterius, & non revelando teneatur ad compensanda damna alteri inde sequentia, si possit suum damnum vitare?*

RESp. negatiuè quoad utramq; partem. Prima pars sequitur à fortiori ex dictis de ipso detinente bona fide, *n.* 116. quia detinens bona fide scripturam alterius, saltem materialiter læsit, quod non fecit sciens.

120 Secunda pars, videlicet, quòd sciens, si possit damnum vitare, etiam cum sui non magno incommodo, teneatur sub mortali ad revelandum, non tamen ad restituenda damna inde sequentia, probatur; quia sciens non tenetur ad revelandum ex justitia commutativa, quæ est radix, & origo oneris restituendi, sed solùm ex virtute charitatis, & obedientiæ ratione monitorii. Idem dico de teste juridicè interrogato, si potens respondere, taceat veritatem, ex qua proximo damna sequantur; quia pariter non tenetur ad veritatem manifestandam ex vi justitiæ commutatiuæ, nempè ex contractu, vel quasi contractu, seu ex officio; sed ex vi charitatis, & justitiæ legalis, quæ onus restitutionis non pariunt. Hanc sententiam tenent Dian. *p.*3. *tr.* 5. *ref.* 54. *p.* 5. *tr.*13. *ref.*68. Raynaudus *de monit. p.*1. *c.*3. *q.*24. Tamb. *lib.*8. *Decal. tr.*4. *c.*2. §. 6. *nu.* 11. & alii contra Avil. Aragon. & alios apud Dian. *cit.* qui volunt, tam scientem ex vi monitorii, quàm testem legitimè interrogatum, teneri ad manifestandam veritatem, si possit sine suo notabili damno, sub onere restituendi damna inde sequentia.

QUÆRES VIII.

121. *Vir nobilis, cum reperiretur domi Petri ad eum invisendum, comperiit eum habere quasdam scripturas Pauli, quatenùs Petrus, ob urbanitatem, rem coram ipso tractavit cum suo Procuratore. An teneatur eas revelare ex vi monitorii?*

RESp. Tancr. *tom.*5. *tr.*4. *q.*18. Non teneri, non quidem ratione secreti naturalis, ob dicta *num.*56. sed ratione infamiæ, quæ ipsi sequeretur; nam haberetur ut infidelis, & infamis, ita ut omnes, qui scirent, ejus amicitiam recusarent. Tum quia jactura honoris, nedum viro nobili, verùm etiam honesto est vita ipsa gravior, & metus honoris amittendi cadit in virum constantem. Ita Barbatius, & Gabr. apud Tancr. *cit.* Hinc Diana *num.* 114. *cit.* excusat à revelatione scripturæ, quando ex ea infamia sequitur.

QUÆRES IX.

122 *Petrus anno* 1650. *dedit in uxorem suam filiam Catharinam Paulo cum dote viginti millium aureorum, in contractu autem fuerunt apposita triginta millia aurea, facto tamen inter ipsos pacto, & conventione verbali, ut viginti millia sint pro reali dote, alia verò decem solùm ad pompam, ita expostente ipso Paulo, ut sic suum matrimonium cuidam suo conjuncto placeret, se obligante ad dictum pactum declarandum capta temporis opportunitate, ut in effectu per publicum instrumentum, & Notarium, declaraverunt post quatuor annos præfati Paulus, & Catharina conjuges. His autem defunctis, hæres Pauli post annos* 40. *exposcit in judicio à filio hærede Petri alia decem millia aurea ex vi contractus dotalitii de* 30. *millibus aureis; & quia ex iis, qui prædictam conventionem sciebant, plures sunt defuncti, & alii nolunt spontè testari, hæres Petri obtinuit monitorium sub excommunicatione ab Episcopo, ut qui id sciunt, revelent; at quoniam, qui sciunt, sunt conjuncti in primo, & secundo gradu cum hærede Pauli, ideò quæritur. An hi teneantur ad revelandum?*

123 RESp. teneri sub mortali, & censura ad revelandum. Ratio est, quia ex una parte adest sententia probabilis obligans huiusmodi personas privilegiatas ad denunciandum, & testificandum in aliorum defectum, de qua *num.* 43. ex alia parte Doctores sententiæ excusantis, *num.*40. relati, expressè loquuntur, quando ex revelatione sequitur notabile damnum, aut infamia ipsi revelando; quod natura non patitur, in quantum communio sanguinis facit, ut mala sint ipsis conjunctis communia, & unus sine alio lædi non possit. In casu autem nostro, nec damnum, nec infamia sequitur ipsi conjuncto ex revelatione; non damnum, quia ipse hæres actor pro decem millibus aureis nullum in re habet jus ad recensitam summam, ut ipsimet ejus conjuncti sciunt; nec infamia, quia ipse actor, dum in judicio agit pro decem millibus aureis, non præsumitur malus, sed agens ex ignorantia juris partis, & errore facti, quo putat habere jus ad præfatam summam ex vi primi contractus dotalis; quoniam ex jure delictum non est præsumendum.

Cum igitur in allato casu nullum damnum, aut infamia sequatur ex revelatione, nullo pacto prædicti conjuncti sunt ex ratione consanguineitatis à revelatione excusandi.

134 Confirmatur, quia independenter à monitorio ex communi Theologorum teneatur quis ex charitate sub culpa mortali non ma-

manifestantis, ad veritatem revelandam, & ad monendum ignorantem de errore, ex quo sequitur læsio innocentis, quando ex tali revelatione non sequitur ipsi notabile damnum; adeòque cum ex exposito casu monitio, & revelatio in nullius damnum cedant, sed in defensionem innocentis, atque ad ejus mala vitanda, tenentur præfati consanguinei sub mortali, & censura ad revelandum.

QUÆRES X.

125 *Concubina surripuit quamdam gemmam à suo amico, qui proindè monitorium obtinuit. An concubina teneatur restituere, aut revelare ex vi monitorii?*

Respon. non teneri, si diligatur ab amico stricto amore. Tancr. *tom.* 5. *tr.* 4. *q.* 17. qui *num.* 7. Hæc habet.

Quoties tantus est amor inter amicos, etiam si sit turpis, ut prudenter attentis omnibus circumstantiis præsumi possit, quòd amicus nollet includere alium in edicto; tunc non tenetur revelare ex vi edicti; quia hæc obligatio revelandi, aut restituendi non processit ex eo, quod licitè fieri deberet, sed ex eo, quod ille, qui petiit monitorium, intendit, & vult circa hos dirigere monitorium; & Judex ad partis requisitionem ferens monitorium non intendit alios obligare ultrà eos, quos intendit includere pars; ergo quoties pars non vult amicum includere, sive hoc faciat ob illicitum amorem, sive ob licitum, ille non obligabitur monitorio, cum tale edictum ad eum non dirigatur.

126 Peccavit igitur mortaliter surripiendo, & pariter retinendo, si amicus rationabiliter præsumatur invitus; at non incurret censuram non restituendo. Imò si circumstantiæ sint tales, & amicitia sit tam arcta, ut concubina ob verecundiam non petierit, rationabiliter tamen præsumat, amicum non esse invitum quoad substantiam, sed solùm quoad modum, quatenùs surripuerit; tunc neque peccaret mortaliter, quia non esset injusta detentrix; nam non commisisset furtum, cum furtum sit ablatio rei invito rationabiliter domino.

127 Idem est dicendum de ipsa sciente in ordine ad revelandum.

128 Suadetur. Monitorium non ligat filium, uxorem, patrem, matrem, aut fratrem surripientes ultrà casus licitos, nisi constet de voluntate ferentis, seu petentis monitorium. Bonac. *tom.* 1 *pag.* 891. *disp.* 6. *de denunc. punct.* 1. *num.* 1. & 2. & non alia ratione, nisi quia cum monitorium concedatur in gratiam petentis, Judex ligare non intendit, nisi quos ipsa pars petens intendit; circumstantiis autem attentis naturæ, & carnis, licèt displiceret alicui, quòd sit furatus ab uxore, &c. non potest autem rationabiliter præsumi, quòd ille velit, & intendat uxorem, filium, & tam arctè carne conjunctos affici punitione tam gravi, quanta est excommunicatio major, nisi de ejus intentione constet; putà si eos faciat in monitorio exprimere, aut apponatur particula, *nullo excepto*.

Ita in re nostra, præsumi non potest, quòd amicus intendat, & velit, tam arcta amicitia conjunctum excommunicatione affici; si magnus amor idem operatur, quod sanguinis conjunctio. Abbas *in cap. Requisivit, de testam.* Imò arcta amicitia superat parentum affectionem. Bartol. *in l. alimen.* §. 1. *ff. de alim. & cibar. legat.* apud Tancr. *cit. num.* 4.

129 In dubio verò de intentione petentis, monitorio teneri, docet Raynaudus apud Tancr. *cit.* & Bonac. *cit.* quia constat de præcepto.

QUÆRES XI.

130 *An scientes concubinam Clerici possidere ejus bona ab eo donata in remunerationem servitiorum, in judicio tamen non probatorum, teneantur revelare ex vi monitorii de revelandis possessoribus bonorum Clerici?*

Resp. non teneri. Tancr. *cit. q.* 15. quia concubina retinens bona Clerici sibi donata in remunerationem servitiorum verè præstitorum, etiam si non sint in judicio probata, ea retinet sine peccato mortali, & justo titulo donationis remuneratoriæ; igitur id scientes non tenentur revelare, quoniam monitorium obligat ad revelandum injustum detentorem: *v. num.* 32.

131 Dices *in l. de donat. inter. vir. & uxor.* ex Barb. apud Tancr. *cit.* licèt Clerici possint suæ concubinæ donare ob servitia præstita, ipsa tamen non potest ea retinere ante probationem servitiorum in judicio factam; igitur, qui id sciunt, ex vi monitorii revelare tenentur.

Resp. Tanc. *cit.* ex Molina textum loqui de donationibus merè gratuitis, minimè de iis, quæ fiunt ob servitia realiter præstita. Tum quia ex Cabedo, talis probatio obsequiorum non requiritur pro foro interno, sed pro externo propter præsumptionem, quòd donata concubinæ videantur donata non ob realia obsequia, sed ob turpem amorem.

QUÆRES XII.

132 *Petrus donavit Paulo absenti centum, ad quem misit nuncium, aut epistolam, ut talem donationem intimaret; antequàm autem nuncius, aut epistola pervenerit, mortuus est donator; hinc ejus hæredes omnia ejusdem bona occultaverunt, & quia Petrus donatarius interim nuncium donationis recepit, monitorium obtinuit, ut revelentur, qui bona Pauli detinent. An qui scit*

hæredes Pauli talia bona occultasse, teneatur ex vi monitorii ad revelandum?

RESpon. Tancr. qui casum proponit *loc. cit.* non teneri; quia licèt sit probabilis sententia, quòd post acceptationem Pauli factam mortuo Petro, donatio sit perfecta, & transferat jus in donatarium, præsertim si fuit acceptata per Notarium nomine Pauli absentis; est tamen satis probabilis opinio opposita, quòd post mortem donantis, non possit donatarius ejus acceptare donationem; ac proindè eam, utpotè non jam perfectam, cedere hæredibus Petri donantis.

133 Suadetur à pari, quia in casibus, & in quantitate, in quibus ad donationem requiritur insinuatio, seu manifestatio facta Judici promulgato monitorio ad instantiam donatarii, non tenetur quis ad revelandum, si sciat hæredes donantis ejus detinere bona; nam donatio sine insinuatione est nulla, ex *l. pen. §. ult. C. de donat.*

134 Et è contra, si donatarius reperiatur talia bona recepisse, tenetur ad restituendum, & qui eum scit, ad revelandum, promulgato monitorio ad instantiam donantis, aut ejus hæredum; quia licèt ex consuetudine non teneatur in conscientia donatarius bona sibi sine insinuatione donata restituere, nisi quando donans, aut ejus hæredes donata repetant; monitio tamen à Judice Ecclesiastico facta ad instantiam partis, valet pro repetitione. Ita Tancr. *cit.* ex Raynaudo.

135 Eadem ratione, si Petrus fecit mandatum donandi, quatenùs dedit famulo centum, ut ea ferret ad Paulum, tunc mortuo donante ante traditionem, si monitorium fiat ad instantiam donatarii, non tenetur, qui scit, famulum detinentem revelare; benè verò, si fiat ad instantiam hæredum donantis; quia summa illa ante traditionem per famulum factam non est de bonis donatarii, sed hæredum donantis. Quod utrumque est verum, etiam si famulus ob culpabilem negligentiam, aut malitiam tradere omiserit, in quo casu vult Tancr. cum Sanchez, quòd teneatur tradere hæredibus donantis realiter summam illam, aut gemmam, & simul teneatur satisfacere donatario æquale pretium.

Confirmat Tancr. ex Raynaud. *de monit. par. 1. cap. 2. quæst. 9.* dicens: *Non teneri ad revelandum ad edicta, ut revelentur, seu restituantur res Sempronii, quando ipsi fuit facta promissio illarum rerum, & fuit etiam acceptata, quia quamvis promissio acceptata obliget ex justitia promittentem, facta jam acceptatione ex parte promissarii, ut tenet communior opinio, adhuc promissarius non habet jus in re in bonis promissis, sed tantùm ad rem, & promittens est verus dominus rei; atque adeò non veniunt nomine bonorum Sempronii; ergo multò magis dicendum est, non esse in bonis Titii id, quod ipsi debet restitui à famulo in compensationem doni, quod impedivit, ne fieret ipsius Titii, & potius debet dici tale donum esse in bonis Caii, qui fecit mandatum donandi.*

QUÆRES XIII.

136 *Petrus donator ob ingratitudinem donatarii ante Judicis sententiam clam surripuit bona illius à se donata. An teneatur ex vi monitorii, quæ repetiit, aut compensavit, revelare?*

NEgat Tancr. *cit. quæst.* 10. quia licèt una sententia velit, quòd non possit in casibus enormis ingratitudinis donator repetere, aut compensare donata, nisi post Judicis sententiam. Diana *par. 8. tr. 6. res. 58.* Tambur. *lib. 9. de contr. tract. 10. cap. 6. §. 1. num. 8.* Busemb. *lib. 3. tract. 5. cap. 3. dub. 3. num. 1.* Alia tamen opinio tenet, quòd possit donans, apertè constante enormi ingratitudine donatarii, ante Judicis sententiam rem donatam occultè reassumere, aut compensare. Dicastillus *lib. 2. tract. 5. disp. 1. dub. 7. n. 157. & 158.* Tancr. *cit.* quia donatio intelligitur facta sub conditione implicita, & virtuali, *nisi donatarius fuerit ingratus*, & sententia Judicis non requiritur, nisi ad declarandam veritatem ingratitudinis donatarii; unde hac verè, & certò ipsi donanti constante, non requiritur in conscientia aliud, ut occultè reassumat donata, aut sibi compenset.

137 Ita pariter est discurrendum in casibus, in quibus potest donator licitè donationem revocare, & in cæteris contractibus, in quibus rem detinens, licitè, & justè detinet; nam hujusmodi monitoria feruntur contra injustos detentores, & illos scientes.

QUÆRES XIV.

138 *Petrus nobilis è Sicilia perrexit ad bellum, ubi ex matrimonio sibi contracto genuit filium, qui mortuo patre, in Siciliam venit bona paterna adepturus, quæ cum scire non potuerit, monitorium obtinuit, ut qui bona Petri retinerèt, restitueret, aut revelaret; & quia ejus bona reperiuntur adjudicata, ideò quæritur. An adjudicatarius teneatur ad restituendum, vel revelandum?*

SCiendum est, quòd adjudicatio facta virtute pacti ad discursum, sit triplex, 1. sine læsione, facta scilicet justo pretio; & de hac non est sermo, 2. cum læsione non enormissima, quatenùs non fuit facta infrà dimidium justi pretii, sed vel in dimidio, vel supra dimidium justi pretii, ver. gr. prædium, domus, &c. valebat centum, & adjudicatio fuit facta

facta pro sexaginta, aut quinquaginta, 3.cum læsione enormissima, quatenus fuit facta infrà dimidium,justi pretii. Variant tamen Doctores in assignando, quatenùs debeat esse excessus dimidii justi pretii,ut constituat læsionem enormissimam.

Fagun.*lib.5.de contr.c.*40. *n.*2. ait,non sufficere,quòd excessus sit unius nummi; quia parum pro nihilo reputatur, & de minimis non curat Prætor; ac proindè id committit arbitrio Judicis. Hinc permulti Jurisconsulti apud Mastrill. *dec.*247.*n.*37. tenent, excessum debere esse magnum, ita ut læsio debeat esse in quadruplo, aut triplo minùs justo pretio, ut si prædium valeat centum, & adjudicatio fiat pro triginta tribus.

Puto tamen, quòd in læsione excessus dimidii justi pretii, ad constituendam læsionem enormissimam, sufficiat, si sit unius nummi;& ita in allato exemplo sufficit, si adjudicatio sit facta pro quadraginta novem. Tamb. *cit. n.*5. & apud ipsum Rebellius, Baldus, & alii; ex *l.Hæc adjecto plur.de verb.signific.* Suadetur, quia remedium gratiosum non conceditur, nisi pro læsione enormissima: ex Mastrillo autem *cit.n.*28. *Hoc remedium competit, etiam si læsio in uno nummo dimidium justi pretii excedat secundum.* Baldum *l.*2.*C.de rescind.vendit.num.* 38. Abbas *in cap.Cum causam n.* 3. post Gloss. *ibi in ver. Dimidium, quæ opinio contradictorem non habet.* Igitur ad læsionem enormissimam sufficit excessus unius nummi.

Resp. cum distinctione, hæc namque adjudicatio tripliciter contingere potuit. Primò, vel fuit facta sine læsione justo pretio, v. gr. prædium valebat centum, & fuit adjudicatum pro aliis centum, quæ dominus prædii adjudicatario debebat ratione annui census supra ipsum prædium per plures annos non soluti. Et tunc nulla est difficultas; tunc quidem adjudicatarius monitorio non ligatur, quia prædium est in sui dominium transactum per justam emptionem.

139 Secundò, vel adjudicatio fuit facta cum læsione non enormissima, & tunc pariter dico, adjudicatarium elapso quadrimestre non teneri restituere, aut revelare; quia ea bona possidet licitè titulo emptoris, emptione justo pretio facta: *v.num.*144.

Cujus justitiæ ratio est pactum in contractu creationis census appositum inter dominum census,& censuarium,ut in casu negatæ solutionis census,vendatur prędium ad discursum seu sub hasta, vulgò *all'incanto*,ultimo emptori plus offerenti; quod pactum non est destructivum contractus census. Et firmatur authoritate Nic.V.apud Tamb. *lib.*9.*de contr.c.*6. *n.*2. qui concessit Regno Siciliæ, ut in creatione census apponi possint quæcumq; pacta: Et in praxi tale pactum publicè coram notario semper apponitur. Adjudicatio igitur,seu emptio prędii in,aut supra medietatem justi pretii facta, cum sit facta ratione conventionis, & pacti de vendendo prædium in subhastatione, in casu negatæ solutionis census, erit justa; quia bona,quæ venduntur sub hasta, qualia ratione pręfati pacti sunt,quę adjudicantur,sunt merces ultroneæ, quæ possunt licitè pro medietate emi. Tamb.*to.*2.*lib.*9.*to.*2.*c.*4.*§.*8.*à n.*5.Diana *par.*4.*tr.*4.*res.*12.& nonnulli alii apud ipsos.

Tum quia hujusmodi adjudicationes, seu emptiones,& venditiones bonorum immobilium,fiunt sine fraude,sed supposito debito vero,ad vocem præconis, authoritate Principis, & per sententiam Judicis.Ecce justitiam. Dices: de ratione subhastationis est, ut concurrant plures,qui velint emere;in adjudicatione autem fiunt proclamationes in foro, sed vel coram paucissimis, vel nullo emere volente.

Resp.Tamb.*cit.n.*19. sufficere, quòd revera fiant proclamationes, & quòd creditor alios, qui plus offerant, non impediat. Per accidens autem est, ut non compareant emptores, eò maximè, quia censuarii jam sciunt, quòd in subhastatione immobilium pauci, vel nulli comparere soleant præter ipsum creditorem, & hoc non obstante in fundatione census,conveniunt pacto talis subhastationis; volenti verò, & scienti nulla fit injuria.

140 Tertiò, vel adjudicatio fuit facta cum læsione enormissima, & tunc Tancr.*to.*5. *tr.*4. *q.*12. sic resolvit;vel monitorium est latum,ut revelentur bona Petri, eo fine,ut sciatur possidens; & tunc adjudicatarius tenetur revelare, excepto casu, quo ei adveniret notabile damnum,putà quia suum creditum amitteret. Vel est latum, ut restituantur bona Petri, & tunc non tenetur restituere;quia justè retinet bona Petri, usquequò ipsi solvatur creditum.

Adjudicationem autem cum læsione enormissima esse justam, probat Tancr. *to.*4. *tr.*2.*q.* 52.1. quia in subhastatione potest res emi, vel vendi quanto minoris sine fraude extorquere potes, sive supra, sive infrà dimidium pretii, quo res valet, 2. quia in læsione, quæ fit infrà dimidiũ adjudicatio est licita; ita & in læsione, quæ fit supra dimidium, 3.quia lex in Regno Siciliæ permittit talem adjudicationem. Hinc cõcludit,in Regno Sicilię creditorẽ posse sibi justè adjudicare, seu appropriare prædium censuarii cum læsione supra dimidium, admisso tamen remedio gratioso, quatenùs dominus usq; ad finẽ mundi potest offerre creditum,& prædium repetere unà cum fructibus,

ita ut domino offerente creditum, teneatur adjudicatarius restituere illi prædium unà cum fructibus perceptis, quæ proindè numquam præscribuntur; quo credito non oblato, possit justè adjudicatarius prædium retinere, donec offeratur; imò non teneatur censuarium de tali remedio gratioso monere. Solum excipit casum, quando adjudicans cognoscit, dominum prædii esse ineptum ad petendum remedium gratiosum, uti esset vidua, rusticus pauper; tunc fatetur adjudicatarium teneri deducto suo credito prædium adjudicatum restituere debitori, etiam eo non petente.

141 Dico tamen 1. adjudicatarium, si sit infrà annos quadraginta adjudicationis, teneri revelare, & restituere, nedum lato monitorio, verùm etiam ante, nisi prudenter timeat, quòd restituendo non recuperaret suum creditum, in quantum, v.gr. suum creditum, aut adjudicationem factam probare non potest; in quo casu potest licitè prædium adjudicatum retinere, donec ex annuis fructibus compenset sibi creditum; quo compensato, tenetur in conscientia illud restituere, etiam ante Judicis sententiam, & debitore non petente.

Ratio est, quia adjudicatio cum læsione enormissima est injusta, & parit nullitatem. Tamb. *cit. à nu.* 23. Dian. *cit.* & Doct. Theologi communiter apud ipsos; ex Jurisconsultis autem Fontanell. *dec.* 64. Ant. Fab. *in C. lib.* 4. *tit.* 30. *de rescind. vend. defin.* 3. *&* 4. cujus injustitia.

Ostenditur primò; quia adjudicatio stabilium cum læsione enormissima est contra bonum publicum, utpotè causa depauperandi familias.

Hac de causa invalida est donatio omnium bonorum. Imò invalida ex jure est donatio excedens valorem quingentorum nummorum aureorum sine insinuatione facta; quæ quidem insinuatio, seu manifestatio Judici, haud alio fine est à jure inventa, nisi ut judex, uti persona agens pro bono Reipublicæ, prodigas moderetur donationes.

Secundò, quia in omni contractu attendi debet mens explicita, aut tacita contrahentium, cum contractus sit conventio ultrò citròque obligatoria; in contractu autem cum pacto vendendi ad discursum, non habetur consensus debitoris vendendi infrà dimidium. Non quidem explicitus, quia regulariter hujusmodi contractus cum pacto vendendi bona ad discursum in casu denegatæ solutionis, fit nullo expresso consensu de vendendo infrà dimidium justi pretii. Neque tacitus, quia nemo præsumi potest, quòd consentiat suæ depauperationi.

Quòd si in pacto vendendi ad discursum exprimatur pactum vendendi etiam infrà dimidium, tale pactum est nullum, etiam si sit juratum, quia est de re mala, & contra bonum publicum: Sicut nullum est pactum, etiam juratum, de non revocanda donatione, in casibus, in quibus donatio est illicita.

Suadetur, quia si hujusmodi pacto ad discursum adiiciatur renunciatio remedii gratiosi, seu pactum de non petendo remedio gratioso facta ajudicatione, talis renunciatio, & pactum sunt irrita, & nulla. Quod expressè docet, & probat Mastrilli *dec.* 247. quando intervenit læsio enormissima ultrà dimidiam cum magno excessu. Cujus ratio præcipua est; quia in læsione, quæ fit cum magno excessu ultrà dimidiam, præsumitur dolus ex proposito; nemo autem potest renunciare dolo sibi futuro, nec potest talis renunciatio exposci, quia esset invitatio ad delinquendum. Addens, neq; tale pactum juratum tenere; quia juramentum esset vinculum iniquitatis. Quas propositiones ex pluribus juribus probat *num.* 40. *ad* 81.

Imò ità acriter contra pactum de non petendo remedium gratiosum, & contra læsionem enormissimam cum magno excessu invehit Mastrilli, *ut in num.* 82. habeat:

Plures cessiones accipiunt à creditoribus habentibus alicujus solvere non valentis obligata bona cum dicto pacto vendendi ad discursum, ut illa pro modica quantitate habeant, & ut audio, ita abusus iste in Regno est, quòd non solum in triplo, aut quadruplo, sed etiam in centuplo minus justi pretii sunt multoties bona adjudicata virtute prædicti pacti, quod esse contra omnes juris regulas, contra humanitatem, æquitatem, & pietatem, nemo negabit.

Item *num.* 103. ait:

Fuit ad instantiam Philippi de Lapi per M. R. C. declarata nulla remedio dict. leg. 2. Cod. de rescind. vendit. quædam adjudicatio facta in favorem D. Laureæ lo Porto, & consortium; in quo processu extant quædam sententiæ Religiosorum Theologorum defendentium, non obstante prædicto pacto ad discursum in conscientia securos non esse emptores, si enormissima læsio in emptionibus intervenit.

Insuper *num.* 110.

Dolum futurum remitteret, si ab initio renunciasset futura enormissimæ læsioni; & inquit Cepol. *conf.* 34. *n.* 19. allegando Hostiens. & alios: *Quòd per nullum pactum, nec per legem, vel statutum, nec per consuetudinem, vel privilegium, potest quis privari à reclamatione, & impugnatione sententiæ arbitrariæ, quando adest enormissima læsio.*

Ulteriùs *num.* 115.

Respectu autem læsionis enormissimæ contrarium in terminis tenuit Cagnol. *in d. l.* 2. *nu.* 81. *dicens: quòd data læsione ultrà dimidiam justi pretii in ma-*

magno excessu contractus erit nullus ipso jure; quemadmodum ubi dolus ex proposito causam contractui dedit.

Demùm *num.*137.

Remedium læsionis enormissimæ nunquam censetur sublatum, neque consuetudinem adesse, quæ ad aliud dicendum inducat, jam probavi: & deinceps, quæcumque consuetudo, si adesset, potiùs corruptela judicetur, cum materiam peccandi, & fraudandi debitoribus tribuat, & miseros debitores omnibus bonis suis expoliatos reddat, & ita ego existimo.

Cum igitur pactum etiam juratũ de non petendo remedio gratioso, pro læsione enormissima sit nullum, & irritum, utpotè vinculum iniquitatis, quatenùs læsio enormissima est dolosa, & iniqua, omninò sequitur, quòd pactum ad discursum, supra quod prædictum pactum fundatur, sit etiam dolosum, & iniquum, si cõprehendat venditionem cum læsione enormissima; ac proindè sit pariter nullum, & irritum; quoniam malitia secundi pacti desumitur à læsione enormissima, quæ in primo supponitur. Pactum ergo ad discursum est validum, & licitum, si excludat læsionem enormissimam; invalidum autem, & illicitum, si supponatur eã comprehendere; quoniam sicut ex quo donatio omnium bonorum est illicita, & invalida, illicitum, & invalidum est pactum de ea non revocanda; ita ex quo pactum ad discursum comprehendens explicitè, aut implicitè læsionem enormissimam, est illicitum, & invalidum, illicitum, & invalidum est pactum de non petendo remedio gratioso pro venditione facta cum læsione enormissima.

Confirmatur, quia utrumque pactum habet pro objecto læsionem enormissimam; adeòque utrumque est illicitum, ac indè invalidum, quoniam actus specificatur ab objecto.

Ad rationes in oppositum.

142 Ad 1. id habet locum in subhastatione mobilium, minimè immobilium: disparitas est, quia in subhastatione mobilium, facta emptione infrà dimidium, non sequitur tanta depauperatio, quanta in subhastatione immobilium, quia ibi solùm amittitur res, & pauci fructus, si res sit fructifera, ut bos lactaria; hìc verò amittitur res cum fructibus perpetuis, ac proindè talis adjudicatio est contra bonum publicum, uti causa depauperandi: hinc ex *cap: Cum causam, cap. Cum dilecti, de empt. & vend.* irritatur contractus emptionis, & venditionis ultrà dimidium justi pretii, v.gr. si valens centum ematur 49. aut vendatur 151.

143 Ad 2. disparitas est, quia venditio rei immobilis infrà dimidium justi pretii est nimis prodiga, & contra bonum publicum, cum sit causa depauperandi; non sic facta supra dimidium, aut in dimidio: & licèt ex ista aliqualis depauperatio sequatur, quia tamen non est tanta, toleratur à lege ob bonum publicum, nempè ad lites vitandas.

144 Ad 3. dato transitu, talis permissio solùm juvaret pro foro externo ob vitandas lites, minimè pro foro interno.

Cæterùm lex in Regno Siciliæ non permittit adjudicationem infrà dimidium justi pretii sed illi resistit; nam ipsi Jurisconsulti. Mastrill. *dec.*33. & *dec.*247. *pag.*147. *n.*1. D. Anton. Amato *ref.* 61. & alii apud eundem Tancr. *cit.* docent, hujusmodi adjudicationes factas infrà dimidium justi pretii in Regno Siciliç non admitti, sed ut nullas revocari, non obstante præfato pacto ad discursum liberè à censuario in census creatione facto; quod quidem declaratur nullum, & irritum, utpotè nimis prodigum, & contra bonum publicum, si supponatur comprehendere venditionem faciendam subhasta, etiam cum læsione enormissima.

Imò ipse censuarius, cujus bona sunt adjudicata, potest, & solet intra quadraginta annos à Prorege petere remedium gratiosum, nimirùm actionem bona adjudicata repetendi, quando adest læsio enormissima; & tunc Prorex præcipit Judici, ut si recognoscat adjudicationem fuisse factam infrà dimidium justi pretii, faciat censuario restituere bona adjudicata unà cum fructibus, satisfacto jam credito ipsi adjudicatario, unà cum expensis, & legitimo interesse. Mastrill. *cit.* Quod remedium gratiosum non conceditur censuario in adjudicatione supra dimidium justi pretii, sed solùm tunc conceditur illi quadrimestre ad redimẽdũ soluto debito, quo elapso adjudicatarius legitimè in perpetuum bona adjudicata possidet. Ex quibus clarè apparet, adjudicationem cum læsione intra dimidium esse justam, supra verò dimidium injustam; ac proindè in hac adjudicatarium teneri ad restituendum bona adjudicata statim, si statim debitor creditum satisfaciat. Quòd si istè creditum non satisfaciat, tunc compensatis iam per annuos fructus credito unà cum expensis, & interesse legitimo, tenetur in conscientia ea restituere, ante sententiam Judicis, & censuario non petente; aliàs incipit esse iniustus detentor; quoniam (ut ipsemet Tancr. fatetur) nunquam ea bona sic adiudicata, & eorum fructus prçscribit. Ecce iniustitiam.

145 Corroborantur dicta, quia si in emptione immobiliũ ex pacto ad discursum, pretium infrà dimidium esset iustum, quatenùs in subhastatione pretium iustum est, quod potes sine fraude extorquere, sive suprà, sive infrà dimidium iusti pretii; facta tali emptione, seu ad-

adjudicatione nullum daretur remedium rescissorium; quia nulla esset facta læsio, nemo enim læditur intra justum pretium; cum igitur tales adjudicationes factæ infrà dimidium justi pretii sint revocabiles per remedium gratiosum(ut concedit Tancr.) sequitur, non esse justas, nec permitti à lege in ratione emptionis, sed solùm compensationis, ut in secunda assertione.

146 Dices: saltem adjudicatarius, etiam si sit infrà annos 40. adjudicationis, non tenetur ex vi monitorii restituere, ex eo, quia probabilis est opinio, quòd adjudicatio infrà dimidium justi pretii sit justa; juxtà superiùs dicta.

Resp. probabilitatem opinionis præfatæ, vel esse nullam, vel ita tenuem, ut ex Decr. Innoc. XI. *prop.* 3. *die* 4. *Martii* 1679. non sufficiat, ut prudenter agamus. Imò si adjudicatio intra dimidium justi pretii suas patitur difficultates, ut nonnulli timorati(teste Tamb. *cit. n.* 26.) satisfacto per annuos fructus pretio unà cum expensis, &c. restituerint censuario ejus bona supra dimidium justi pretii adjudicata; quid dicendum infrà dimidium? verum tamen est, quòd præfati timorati id fecerint non ex justitia, sed ex liberalitate.

147 Dico 2. in Regno Siciliæ adjudicatarium completo anno quadragesimo à die adjudicationis, & creditum non sit jam satisfactum, non teneri lato monitorio restituere, aut revelare.

Ratio est, quia in Regno Siciliæ per Ducem Sarmonetæ Proregem, ex consilio, & voto totius Tribunalis Sacræ Regię Conscientiæ Panormi, die 11. Decembris 1666. fuit edita Pragmatica, quam refert Franc. Magretti *in suis obser. ad* §. 9. *&* 10. tenoris sequentis.

Nel remedio gratioso non si dupplichi nessun debito, peso, ò accollo, etiam che fosse dovuto à se stesso; mà solamente si dupplichi la somma, per la quale processe l'essecutione, e le spese giudiciarie. Quale remedio non si possa tentare, se non frà quarant' anni, da contarsi dal giorno della possessione delle cose aggiudicate.

Ubi est sermo de læsione enormissima supra dimidium justi pretii; nam pro ea remedium gratiosum conceditur.

148 Motivum autem recensitæ legis fuit, quia pactum ad discursum de vendenda ultimo & plus offerenti re debitoris credito obligata, nedum est in Regno introductum in creatione census, verùm etiam est factum commune cæteris contractibus, ita ut etiam pro aliis creditis non censualibus soleant à debitoribus obligari bona cum pacto ad discursum. Hinc cernens Princeps, quòd per hujusmodi adjudicationes infrà dimidium justi pretii cives spoliarentur bonis, & ex alia parte ex debitorum negligentia suspenderentur credita, publico bono consulens, ne credita suspensa remaneant nec debitores graventur, media via incedens disposuit, 1. ad favorem debitorum, ut intra annos 40. possint remedium gratiosum tentare, nempè ut satisfacto per ipsos credito, unà cum expensis, & legitimo interesse, statim ipsis bona adjudicata restituantur.

149 Interesse ratiocinari solet ad septẽ pro centũ, debet tamen supponi esse verum, & reale, minimè palliatum, aut fictum; ut communiter in materia de usura discurrũt Theologi.

150 Secundò, ad favorem adjudicatariorum seu creditorum, disposuit, ut annis 40. completis à die possessionis rerum adjudicatarum, non possint ampliùs debitores remedium gratiosum tentare, sed earum imposterum adjudicatarius remaneat dominus; idq; in pœnam negligentiæ, & bonum commune, ob quod potest Princeps rerum dominia transferre. Pasqual. *in q. mor. pag.* 3. Tamb. *tom.* 1. *lib.* 9. *tr.* 2. *cap.* 6. §. 8. *n.* 14. & alii com.

151 Tum quia pœnæ conventionales, dummodò sint veræ, ac reales, & non ad palliandam injustitiam, aut usuram; justè, & licitè apponi possunt à privatis personis in pluribus contractibus, etiam in mutuo; ut docet Scot. *in* 4. *d.* 15. *q.* 2. §. *de secundo ar.* O. nam pena justè imponitur inconstanti, aut infideli, & cuilibet licet se servare indemnem; adeòque à fortiori imponi potest à Principe ob bonum publicum, cui privatum cedit.

152 Ex his sequitur 1. quòd si debitor factus sit impotens ad solvendum debitum ante annum 40. & hac durante impotentia, accedat annus quadragesimus, adjudicatarius non facit sua bona adjudicata; sed compensato ex annuis fructibus credito cum expensis, & interesse, tenetur statim, & semper ea restituere domino; qui pariter etiam elapsis annis 40. cessante impotentia, habet jus ad tentandum remedium gratiosum; ratio est, quia pœna non incurritur, nisi præcesserit culpa. Quòd si factus sit impotens, quia prodigè vixit; tunc si prævidit se redditurum impotentem, accedente anno quadragesimo amittit bona adjudicata, & non potest ampliùs tentare remedium gratiosum, quia est in culpa. Secùs si non prævidit, quia ad culpam requiritur prævisio. In foro tamen externo præsumitur prævidisse, & indè esse in culpa. Com.

153 Secundò sequitur, quòd adjudicatarius, si ante annum quadragesimum ex fructibus annuis boni adjudicati sibi compensaverit suum creditum, unà cum expensis, & interesse, teneatur in conscientia statim, & semper, etiam

etiam anno quadragesimo quantumvis elapso, bonum unà cum residuis fructibus restituere domino, seu suo debitori, aut ejus hæredi, etiam eo non petente, & ante sententiam judicis; quia tunc incipit esse injustus detentor, & sine ullo titulo; non enim retinet titulo emptoris, quoniam emptio immobilium cum læsione supra dimidium est injusta, & nulla, non obstante pacto ad discursum; quod pariter esse irritum, utpotè nimis prodigum, causam depauperandi, & contra bonum publicum, diximus *à num.* 141. nec titulo compensationis; quia hic facta compensatione cessavit, nec alius est assignabilis titulus.

154 Nec potest dici, quòd accedente anno quadragesimo, & domino bona adjudicata non petente, adjudicatarius illa præscribat; quia ad præscribendum, ultra tempus præfinitum à lege, requiritur titulus, & bona fides: in casu autem nullus habetur titulus, ut modò est ostensum: non bona fides; quia scit jam se compensasse; adeòque non valet illa præscribere, quia possessor malæ fidei numquam potest præscribere. Com. hinc diximus, quòd accedente anno quadragesimo, & non jam compensato, aut satisfacto credito, &c. adjudicatarius faciat sua bona adjudicata, non ratione emptionis, nec ratione præscriptionis, sed ratione legis pœnalis à Principe latæ contra debitores negligentes; ut eorum exemplo alii sint accuratiores ad solvenda debita.

155 Tertiò denique sequitur, quòd etiam in Regno Siciliæ talis adjudicatio cum læsione supra dimidium non sit justa, si consideretur sub ratione emptionis, & venditionis ex pacto ad discursum; sed solùm permittitur sub ratione compensationis, quatenùs creditor non potens aliter recuperare suum creditum, retinet bona debitoris, usquequò illud ex annuis fructibus sibi compenset; quo compensato ante annum quadragesimum, condemnatur à judice ad restitutionem prædii, & fructuum, imò in conscientia illa restituere tenetur etiam ante judicis sententiam, & debitore non petente.

156 Nec relata pragmatica dicit oppositum, solùm enim disponit, ut completo quadragesimo anno, & non tentato remedio gratioso, ac non satisfacto credito, in pœnam negligentiæ non possit debitor ampliùs illud tentare: non disponit autem, quòd adjudicatio in ratione emptionis fuerit justa, & quòd compensato ex annuis fructibus credito, non teneatur adjudicatarius bona adjudicata restituere.

157 Imò tam displicet Principi, cives per hujusmodi adjudicationes spoliari bonis, ut in adjudicationibus factis cum læsione infra dimidium justi pretii, in quibus datur quadrimestre ad redimendum, peti, & concedi soleat à Principe prorogatio termini ad redimendum.

QUÆRES XV.

158 *An ex vi monitorii de restituendis, aut revelandis fisco bonis hæretici, retinens quoddam ejus creditum, teneatur fisco restituere?*

Sciendum est, unam ex pœnis hæresis formalis, esse confiscationem bonorum heretici à die commissi criminis; quæ confiscatio est tam juris civilis, quàm Canonici in pluribus locis, apud Bord. *in Trib. fidei cap.* 12. *de Pœnis hæret.* præsertim *ex cap. Cùm secundum* 19. *de hæret. in* 6. *Et rerum proprietate hoc ipso privetur, & fisco rerum & specierum dictarum proprietas acquiritur, &c. bona hæreticorum ipso jure decernimus confiscata: confiscationis tamen hujusmodi executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet, nisi priùs sententia super eodem crimine fuerit promulgata.*

159 Quæ confiscatio est pœna latæ sententiæ, quæ ipso jure incurritur; non est autem executioni danda, nisi post sententiam commissi delicti, quod est commune omnibus pœnis latæ sententiæ, quæ semper intelliguntur secuta sententia declaratoria delicti; unde hæreticus patrato delicto amittit proprietatem suorum bonorum, non tamen possessionem, & usum nisi post sententiam commissi delicti.

160 Hinc donationes, & aliæ alienationes bonorum ab hæretico factæ à die commissi delicti, ante diem sententiæ valent, at non sunt firmæ, sed rescinduntur à fisco, nisi sint factæ ob necessitatem vitæ propriæ, & suorum, & pro collocandis filiis. Bord. *citat. num.* 113. Diana *in Sum. ver. Hæretic. pœna num.* 7. quia licèt à die commissi delicti ante sententiam hæreticus sit suorum bonorum possessor, non est eorum dominus; & propterea statim ac habetur cognitio delicti, solet fiscus inventarium facere; & qui bona sic alienata retinet, debet ea post sententiam fisco restituere, quia ipso jure, statim ac fuit commissum delictum, fuerunt fisco confiscata secundum proprietatem.

161 Nomine bonorum confiscatorum veniunt bona, quæ realiter de præsenti habebat hæreticus, quando commisit delictum; unde

Pri-

162 Primò, non veniunt bona, quæ post delictum acquirit ante sententiam, quia non dicuntur præsentia, sed futura. Bord. *citat. num.* 114. ex multis contra Bossium, qui vult etiam subdi fisco: dixi *post delictum*, hoc est post pœnitentiam; sed ante sententiam acquisita; quia pro eo tempore, quo durat hæresis, bona tunc acquisita ipso jure subjiciuntur fisco, quoniam durat causa confiscationis: unde si Petrus patravit hæresim formalem die 1. Janu. & in ea perseveravit usque ad diem 1. Februarii, quo die eum pœnituit, tunc bona usque ad diem 1. Febr. acquisita ante pœnitentiam cedunt fisco, non obstante, quòd sententia delicti commissi detur, v. gr. die 1. Augusti, quia sententia retrotrahitur ad diem commissi delicti: bona verò acquisita à die 1. Febr. post pœnitentiam non cedunt fisco. Tanc. *tom.* 5. *tr.* 4. *q.* 11. *num.* 4.

163 Fructus autem ex bonis, quæ fisco cedunt, percepti tempore medio inter diem patrati delicti, & sententiam, sunt ipsius hæretici; quia fructus sunt possessoris, *l. fructus*, §. *ex diversorum*, *ff. de rei vendicat.* data verò sententia, fructus, quos non consumpsit, sunt fisci. Bord. *cit. num.* 112.

164 Secundò, non venit hæreditas delata hæretico, sed non jam adita ante commissum crimen. Bord. *cit. num.* 115. quia hæreditas sine aditione non transit ad hæredes; unde non venit inter bona præsentia.

165 Hac ratione legitima filii hæretici viventibus parentibus non competit fisco, quia non est jam acquisita: sed est simpliciter patris; etiam si filio legitimam assignasset. Bord. *cit. num.* 116.

166 Tertiò, non veniunt bona fideicommisso subjecta, aut alienari prohibita, casu, quo testator prohibuerit alienationem in favorem alterius à delinquente, & præsertim quando testator, aut institutor utitur his, vel similibus verbis: *ut eo ipso delinquens amittat bona cum omnibus suis commoditatibus*. Diana *part.* 4. *tract.* 8. *res.* 60. Bord. *cit. num.* 117. Carena *p.* 2. *tit.* 1. *de hæresi num.* 155. quia substituti non succedunt in ea bona ex persona ipsius hæretici, sed ex persona propria, & ut vocati in casu delicti ab ipso institutore, seu testatore, qui, cum supponatur primus acquisitor, potest in institutione hæredis, &c. apponere vincula, & conditiones, quæ ipsi placent: & tunc in casu delicti hæresis, &c. bona, & hæreditas non cedunt fisco, sed substitutis; pariter & eorum fructus transeunt ad substitutos, ad quos post delictum transit dominium bonorum, seu hæreditatis.

167 Quartò, non subjicitur fisco Majoratus, quia filius non succedit ad illum jure paterno, sed ex propria persona immediatè, 5. Nec fisco subjicitur ob delictum patris peculium castrense, vel quasi castrense filii: quia est filiorum quoad proprietatem, usum fructum, & administrationem. Neque dictum peculium ob delictum filii subjicitur fisco in damnum patris, 6. Non subjicitur fisco ob delictum patris peculium adventitium, & profectitium filii: quia quoad proprietatem est filii; & licèt ususfructus sit patris, in casu tamen ejus hæresis, filius fit sui juris, ac proinde liberam habet administrationem; nam ususfructus sequitur proprietatem. E converso in casu delicti filii proprietas peculii aduentitii, & profectitii, unitur cum usufructu patris. Hæc Bor. *cit. num.* 120. ex pluribus Doctoribus, & juribus.

168 Bona castrensia sunt, quæ filius familias occasione militiæ acquirit, & quod est ei à patre, aut ab alio donatum, dum militiam agit, sive in terra, sive in mari. Quasi castrensia sunt, quæ filiusfamilias acquirit ex publico munere, v. gr. advocati, medici, &c. ex artium liberalium professione, ex regis liberalitate, aut ex propria parsimonia. Item quæ Clericus acquirit ratione Clericatus, Sacerdotii, vel ex sui beneficii redditibus; nam bona, quæ laico sunt adventitia, Clerico sunt quasi castrensia. Bona adventitia sunt illa, quæ filiusfamilias acquirit non ex patre, aut propter patrem, nec ex officio publico, sed aliunde, verbi gratia à matre, ab avis maternis, ab extraneis, ex nuptiis, aut ex proprio labore, & industria. Bona denique profectitia sunt, quę ex pecunia, aut bonis paternis per filium familias acquiruntur, dummodò castrensia; vel quasi castrensia non sint.

169 Dos uxoris scienter cum hęretico contrahentis cedit fisco, *ex cap. Decrevit* 14. non sic bona paraphrenalia, hoc est præterdotalia uxoris. Nec bona viri scienter cum hæretica contrahentis. Quia jus loquitur de fœminis, & de dote, stante scientia. Diana *in Sum. ver. Hæret. pænæ n.* 6.

170 Bona Clericorum, si sint patrimonialia, aut acquisita propria industria, vel titulo Officii Sacerdotalis, pro Missis, administratione Sacramentorum, &c. subjiciuntur fisco Ecclesiastico; quia sunt transitoria etiam ad extraneos, nam Clerici possunt ea illis relinquere, *ex cap. Quia nos de testam.* minimè, si sint beneficia Ecclesiastica; quia hæc sub excommunicatione reservata prohibentur confiscari, ex Clem. II. *de hæret.* sed ipso jure vacant. Fructus etiam beneficiorum prohibentur confiscari, *ex cap. Excommunicamus* 14. §.

Dam-

Damnamus, de haret. sed applicari debent Ecclesiis, quarum sunt beneficia. Bona verò acquisita ex fructibus, seu pecuniis beneficiorum, subjiciuntur fisco; quia de illis Clerici possunt disponere. Ita Bord. *cit. à num.* 127. *cum multis*.

171 Bona Religiosi hæretici non subjiciuntur fisco; quia nihil habet proprii, sed solùm usum facti, & illorum proprietas ad Monasterium in communi spectat, vel ad Sanctam Sedem, aut ad ipsos dantes, pro Minoribus de Observantia. Bord. *cit. n.* 132.

172 His necessariò præmissis, difficultas procedit de bonis confiscalibus, & quæ cedunt fisco, sive Ecclesiastico Inquisitorum, Episcoporum, aut regio, juxtà varias Regionum consuetudines: minimè de illis, quæ non cedunt fisco, ea enim non tenetur delinquens ex vi monitorii restituere, sed potest occultare.

173 Resp. igitur cum Tancr. *cit. num.* 1. considerandа esse verba monitorii, si enim dicat: *Ut qui retinet bona mobilia, vel immobilia Petri hæretici, ea restituat fisco:* retinens creditum hæretici non tenetur solvere fisco, sed potest illud solvere ipsi hæretico creditori. Si verò dicat: *Ut qui retinet bona Petri hæretici, ea restituat fisco*: retinens ejus creditum, tenetur illud restituere fisco. Ratio primi est, quia creditum non comprehenditur sub nomine mobilium, vel immobilium, sed constituit tertiam speciem distinctam bonorum, intra quam sunt jura, & actiones, *ex l. à Divo Pio, §. In venditione, ff. de recup.* Clarus, Farinac. apud Tancr. Ratio secundi; quia bonum est genus ad dictas tres species; genus autem comprehendit species, *ex l. si ademptis, Cod. de sent. pass.*

174 Eadem veniunt respectivè dicenda de bonis confiscatis ob crimen læsæ Majestatis, aut ob alia delicta, juxta jura propria Regnorum.

QUÆRES XVI.

175 *Petrus rem à se restituendam consignavit probo confessario, aut viro fideli, ut eam traderet domino; mediator autem rem non restituit, vel quia amisit, vel quia pro se surripuit: hinc transacto tempore; & restitutione non facta, dominus monitorium obtinuit. An teneatur Petrus iterum ex vi monitorii restituere, & qui eum scit, revelare?*

176 Circa restitutionem factam per intermediam personam fidelem, quæ tamen non restituit, quia amisit, aut pro se surripuit, commune est, quòd, si res sit debita ex re accepta, aut ex contractu, v. gr. depositi, locati, &c. & sit debita in individuo, putà idem equus, eadem vestis; non tenearis amplius restituere, si id fuit sine tua culpa theologica gravi; quia ad nil ex re accepta, aut contractu obligaris, nisi ad diligentiam moralem, quam egisti, dum usus es viro putato probo, & fideli; & res domino perit.

177 Eadem ratione, si res ex re accepta, aut contractu non sit debita in individuo, sed in specie, aut æquivalenti, ut si tibi fuit commodatum triticum, pecunia, &c. teneris iterùm restituere; quia res periit in manu mediatoris, & res domino perit. Tamb. *tom.* 1. *lib.* 8. *tr.* 4. §. 5. *num.* 6. Excipe, nisi non potueris personaliter restituere sine infamia; quia tunc discurram, ut de injusta acceptione.

178 Difficultas est, si debitum sit ex injusta acceptione, seu ex delicto. In qua re duæ sunt opiniones. Prima affirmat te obligari, iterùm restituere, sive res sit debita in individuo, sive in specie; quia semper in te remanet radix obligans ad restitutionem, nempè injusta acceptio. Nec creditor debet damnum pati ob delictum debitoris. Neque creditor consensisse præsumitur ad illam transmissionem per personam quantumvis fidelem, nisi sub conditione, quòd cum effectu ipsi res transmissa reddatur. Toletus, Lazar. *de monit.* Navar. de Lugo, & alii apud Dianam *p.* 2. *tr.* 17. *ref.* 2.

179 Secunda opinio negat, te ampliùs ad aliquid obligari. Ita expressè Scotus *in* 4. *dist.* 15. *quæst.* 2. §. *De quarto litt. ff.* quem sequuntur Diana *cit. & p.* 10. *tr.* 16. *ref.* 97. Rodr. Filiuc. Cenedo, & alii apud Tamb. *cit.* quia (ait Scotus) *quando ablatio fuit occulta, tunc non tenetur ablator se prodere, nec per consequens per seipsum restituere, sed per aliam personam secretam, & fidelem, & expedit, quòd per Confessorem, quia sibi est crimen detectum in confessione, & de ejus fidelitate, quod restituat fidei suæ commissum, satis debet credi.*

Unde, si persona intermedia non restituat, sed rem amittat, aut sit inconstans, & pro se surripiat, onus restituendi transfertur ad ipsum, & cessat in fure, quia hic fecit, quantum in se potuit, & debuit; non enim tenebatur restituere cum sui infamia. Cujus ratio à priori desumitur ex consensu rationabiliter præsumpto domini; sicut enim fur, & debitor ad nil amplius teneretur, si ex consensu expresso creditoris, de restituendo per intermediam personam, rem restituendam traderet intermediæ personæ, quæ tamen pro se surriperet; ita ad nihil tenetur, si id faciat ex consensu tacito creditoris; quoniam taciti, & expressi consensus, eadem est vis; qui tacitus cre-

creditoris consensus habetur in casu, quo debitor, seu fur non potest personaliter sine periculo infamiæ restituere.

180 Suadetur aliis exemplis. & 1. Si fur occultus non potest sine infamia rem ablatam eamdem in individuo restituere, satisfacit restituendo per æquivalens, nempè prætium, 2. (ait Scotus) si non potest statim sine infamia restituere, sufficit, quòd habeat uoluntatem restituendi, cum primùm opportunè potest, quo tempore non est injustus retentor, licèt priùs fuerit injustus acceptor, & detentor; quia tunc retinet volente tacitè domino; quòd si sit invitus, est irrationabiliter invitus; nam non potest rationabiliter intendere, quòd fur occultus cum sui infamia restituat; sed consentire debet, ut restituat, cum primùm opportunè potest: injustus autem acceptor, aut detentor dicitur, cum accipit, aut retinet invito rationabiliter domino; ita in re nostra. His præmissis.

181 Resp. 1. Si res sit debita ex re accepta, aut contractu, & sit debita in individuo, non tenetur Petrus ex vi monitorii restituere, nec qui eum scit, revelare. Benè verò, si sit debita in specie, aut æquivalenti; quia in 2. casu monitorium supponit in Petro onus ad restituendum, non sic in primo: *ut in n.* 176. & 177.

182 Resp. 2. si Petrus est debitor ex delicto, nec tenetur ampliùs ex vi monitorii restituere; nec qui eum scit, revelare. Diana *p.* 10. *cit.* & Tancr. *tom.* 5. *tr.* 4. *quæst.* 16. quia probabilis est sententia, quòd fur, & debitor ad nil amplius teneatur, si ad vitandam infamiam rem tradidit viro probo, & fideli, ut eam consignaret domino, ille autem amisit, aut fuit inconstans, & pro se surripuit.

QUÆRES XVII.

183 *Paulus, ne creditores suum prædium adjudicarent, illud vendidit in confidentia Petro. An lato monitorio de revelandis bonis Pauli, teneatur Petrus prædium revelare?*

RESp. teneri, si facta correctione, Paulus non velit satisfacere creditoribus, & nullum ipsi sequatur notabile damnum. Bonac. *tom.* 1. *disp.* 6. *de onere denunc. punct.* 1. §. 6. *num.* 7. quia est particeps peccati Pauli, nam quamdiù non manifestat, est causa, cur Paulus non solvat; sicut censetur causa peccati, qui occultat bona sibi à fure ad custodiendum tradita.

Unde, qui occultant bona, ne ob æs alienum, vel ob delictum patratum, capiantur à creditoribus, aut à fisco, tenentur ex vi monitorii revelare; quia talia bona non possunt occultari, aut retineri in fraudem creditorum, & fisci, quibus de jure sunt applicata. Item dic de contractibus fictè initis in fraudem creditorum, vel fisci.

QUÆRES XVIII.

184 *Petrus detinens bona Pauli; promulgato monitorio de restituendo intra quindecim dies, octavo die ex malitia se reddidit impotentem, dissipando bona Pauli, duodecimo tamen die se pœnituit facti. An incidat in censuram?*

185 CErtum est, quòd si facti non pœniteat intra terminum, peccet statim ac commisit culpam contra superioris præceptum; & incidat in censuram, non statim ac committit culpam, sed elapso termino præfixo, non antea. Difficultas est, si pœnitentia intra terminum intercedat.

186 Prima opinio affirmat, quòd incidat in censuram elapso termino. Raynaudus *de Monit. p.* 1. *cap.* 2. *quæst.* 3. Suarez *de cens. disp.* 20. *sect.* 2. *num.* 16. quia censura incurritur ex vi prioris causæ jam datæ. Hinc, si Petrus vulneravit lethaliter Paulum, & ante ejus mortem facti pœniteat, adhuc evadit irregularis secuta morte.

187 Secunda opinio, quam sequor, negat, quòd incidit in censuram elapso termino. Tancred. *tom.* 5. *tr.* 4. *quæst.* 13. quia censura in monitorio fertur contra non restituentem culpabiliter intra terminum præfixum; ille verò, quem intra terminum culpæ, qua factus est impotens, pœnituit, accedente termino, non omittit restitutionem culpabiliter; adeòque non incidit in censuram.

Confirmatur. Quia censura lata in monitorio non retrotrahitur ad tempus commissi delicti, sed concernit culpam mortalem in termino præfixo, quæ non habetur in casu; igitur neque censura, quæ quidem culpam mortalem requirit.

188 Non obstat, quòd præcesserit culpa, qua se ex malitia impotentem reddidit; quia mala voluntate retractata, omissio restitutionis procedit ex priori culpa solùm materialiter, formaliter verò ex impotentia. Sicut, si post datam causam pollutionis, retractetur prava voluntas per pœnitentiam, pollutio sequens in somno non est culpabilis, sed censetur involuntaria.

189 Ad casum de vulnere lethali, & irregularitate, clara est disparitas; quia irregularitas contrahitur ex homicidio culpabiliter posito, ex causa data, & adhuc influente in mortem: hæc autem censura contrahitur non ob impotentiam culpabiliter positam, sed ob omissionem restitutionis culpabilem in termino præfixo; & quia omissio restitutionis in ter-

termino præfixo, pœnitentia ſuppoſita, non eſt cum culpa, ideò non trahit cenſuram.

Q U Æ R E S XIX.

190 *Antonius ſcit Petrum intra terminum ex malitia ſe reddidiſſe impotentem, nec pœnituiſſe. An teneatur eum ex vi monitorii revelare.*

RESP. non teneri. Tancr. *cit. p.* 14. quia ceſsavit finis denunciationis à Judice in monitorio intentus. Intenditur enim ſatisfactio partis læſæ, non punitio delicti commiſſi; & quia ſtante impotentia etiam culpabiliter impoſita, ſatisfatio haberi non poteſt, igitur ceſſat finis. Tum quia monitorium præcipit, ut reveletur injuſtus detentor bonorum Pauli; in caſu autem revelans, non revelaret injuſtum detentorem, ſed delictum, quo ſe reddidit impotentem; quod eſt aliud ab eo, quod intenditur.

Ex his colliges, impotentiam phyſicam, aut moralem ad revelandum, & reſpectivè ad reſtituendum excuſare à cenſura. Impotentia moralis habetur, quando quis revelare non poteſt ſine gravi infamia, gravi incommodo, aut damno. In reſtitutione verò requiritur, ut damnum, quod timetur, notabiliter præponderet bono alterius: *ut in num.* 114.

Q U Æ R E S XX.

191 *Paulus, ad cujus inſtantiam latum eſt monitorium, prorogavit terminum ad alios quindecim dies. An Petrus hoc non obſtante, adhuc in primo termino, ſi non reſtituat, aut revelet, incidat in cenſuram. Et ſi non incidit in primo termino, an incidat in ſecundo?*

192 QUoad 1. partem Reſp. tamquam certum, quòd ſicut de conſenſu partis poteſt cenſura tolli, ſi pars remittat debitum intra terminũ in monitorio præfixum, ita poteſt ſuſpendi, etiam neſciente judice; Leander *de cenſ. tract.* 1. *diſp.* 4. *quæſt.* 19. & Tancr. *tom.* 5. *tr.* 4. *quæſt.* 8. *num.* 1. quia cum monitorium ſit latum in gratiam partis petentis, judex, ſicut non intendit ligare cenſura, quos pars non intendit, ita neque quando pars non intendit. Tum quia judex nil aliud intendit, niſi partes ad concordiam reducere, *l.* 1. *§. poteſt autem quas, ff. de nov. oper. nunc.*

193 Sit exemplum de juramento promiſſorio, quod licèt ſit præſtitum parti, nempè homini, principaliter obligat Deo, & tamen poteſt pars illud in totum remittere, aut ejus obligationem ultra tempus præfixum ſuſpendere, in quo caſu jurans nec peccat, nec abſolutione indiget, quia etiam Deus illud cenſetur remittere, in quantum in partis gratiam acceptavit. Prætereà per partis conſenſum ceſſat contumacia, cenſura autem non incurritur, niſi ob contumaciam.

194 Dixi: ſi pars remittat debitum intra terminum in monitorio præfixum; quia ſi illud remittat elapſo termino, cenſura non evitatur, quia jam contracta ſupponitur, ac proinde nonniſi abſolutione remittitur.

195 Quoad 2. partem certum eſt, quòd ſi prorogatio primi termini fiat de conſenſu, & authoritate judicis, elapſo ſecundo termino, Paulus, & ille, contra quem eſt latum monitorium, incidat in cenſuram; quia terminus à judice prorogatur cum acceſſoriis.

196 Sed difficultas eſt, ſi prorogatio termini ſit facta de ſolo conſenſu partis, neſciente judice.

Prima opinio negat, Paulum, ſeu debitorem elapſo ſecundo termino prorogationis incidere in excommunicationem, & pariter eum, qui elapſo termino prorogationis debitorem non revelat. Tancr. *tom.* 5. *tr.* 4. *qu.* 8. & nonnulli apud ipſum, & Leandrum *cit. qu.* 20. & 21. Ratio potiſſima, quia licèt pars poſſit cenſuram indirectè ſuſpendere, prorogando terminum neſciente judice; non poteſt tamen ita illam ſuſpendere, ut elapſo termino prorogationis incurratur, quia hoc eſt actus juriſdictionis, qui judici competit, non parti, *l. privatorum, C. de juriſdict. omn. Judic.*

197 Secunda opinio affirmat incidere abſque novo conſenſu judicis. Leander *cit. qu.* 21. quia judex non præfixit terminum ad finiendum præceptum, ſed ad finiendam permiſſionem differendi impletionem præcepti, niſi aliàs accedat conſenſus partis; quæ ſi intra terminum monitorii proroget terminum, ſuſpenditur impletio præcepti, & cenſura uſque ad ſecundum terminum prorogationis; quo elapſo, cenſura incurritur ex conſenſu virtuali judicis, quatenùs finitur conditio, ſub qua ſuit cenſura lata; unde incurritur ex vi prioris conſenſus judicis virtualiter per allatam conditionem implicitam permanentem uſque ad terminum prorogatum.

Unde pars, quæ neſciente judice prorogavit, per hoc, quòd elapſo ſecundo termino cenſura incurratur, non dicitur exercere actum juriſdictionis, 1. Quia cenſura non incurritur, niſi ex vi prioris ſententiæ, & ex conſenſu virtuali judicis, ac proinde ex authoritate illius, 2. Quia pars prorogando terminum non ſuſpendit, & dilatat cenſuram directè, ſed indirectè per ſubtractionem ma-

teriæ,

teriæ, quæ est obligatio debitoris; quod non est actus jurisdictionis, sed dominii circa illam materiam.

198 Utraque opinio est probabilis.

QUÆRES XXI.

199 *Civis Panormitanus, qui furtum commisit, non jam elapso termino monitorii, se transfulit ad Diœcesim Montis Regalis, animo ibi perpetuò habitandi, aut manendi majori parte anni. An, elapso termino, incurrat censuram contra non restituentes Panormi latam?*

200 CErtum est, 1. Non subditum ferentis monitorium non ligari monitorio, aut censura, ac proinde non teneri sub censura ad revelandum; quia actus jurisdictionis exerceri non potest in non subditum, quoniam subjectio, & jurisdictio sunt correlativa.

201 Certum est, hìc non esse sermonem de censura lata per modum statuti, seu legis aliquid prohibentis in futurum; v. gr. si quis furetur calicem, sit excommunicatus; hanc quidem non incurrit, qui, antequam peccet, mutet forum, seu territorium, licèt posteà mutato foro, id faciat, quia non est jam subditus prioris judicis, ac proinde non ligatur ejus præceptis, aut censuris: sed sermo est de censura lata per monitorium, quod non habet rationem legis, sed solius præcepti transitorii: *ut in num.* 49. his suppositis

202 Resp. incurrere. Bonac. *tom.* 1. *disp.* 6. *de denunt.* §. 2. *num.* 2. *pag.* 892. Leander *de censur.* 1. *disp.* 4. *quæst.* 22. ratio est, 1. Quia remanet subditus ratione delicti, & per monitorii citationem jurisdictio perpetuatur. C. proposuisti, de foro competente, 2. Quia ubi judicium est inceptum, ibi finiri debet, *ff. de judiciis*; ac proinde ille, etiam mutato foro, remanet subditus prioris judicis secundum quid, nempè secundum illam causam.

QUÆRES XXII.

203 *An qui scit delinquentem, & post promulgationem monitorii, intra terminum præfixum incipit esse subditus illius superioris, qui tulit monitorium, ligetur monitorio contra scientes ad revelandum delinquentem lato?*

REsp. ligari, si monitorium sit generaliter latum, sed computato æquali termino, inchoando à die, quo fit ejus subditus, & habet scientiam: *ut in num.* 165. Bonac. *cit. pag.* 895. *num.* 1. & alii apud Dianam *p.* 5. *tr.* 9. *ref.* 36. quia est verè ejus subditus, tempore, quo ejus urget præceptum.

204 Negativam tamen sententiam probabilem putat Diana *p.* 5. *tr.* 9. *ref.* 36. quia sententia referenda est ad tempus, quo pronunciatur; adeòque solùm habet vim contra eos, qui tunc erant subditi.

205 Illud mihi verum est, quòd si iste non sit jam factus subditus, quatenus non jam domicilium acquisivit, sed sit ut alienigena, non ligetur monitorio, aut censura, etiam si monitorium fuerit tempore, quo jam reperiebatur in loco, quia nullo pacto est subditus, nec ratione personæ, nec ratione delicti; non enim ipse delictum commisit.

206 A fortiori Advenæ, & Peregrini in aliquo loco per transitum commorantes non ligantur censuris, per modum legis, seu statuti latis, pro culpis futuris vitandis, si ibi committant delicta, quibus sunt annexæ censuræ; Diana *cit.* nam, ut quis eas incurrat, debet esse subditus ratione personæ, & domicilii.

207 Secus est dicendum de censura lata per monitorium, quod habet rationem præcepti transeuntis; advena enim delinquens in territorio Episcopi extranei ligatur ejus monitorio, & incurrit censuram, nedum dum ibi manet, sed etiam in propria Diœcesi, si post citationem, seu publicationem monitorii discessit, quia evasit subditus Episcopi extranei ratione delicti: *ex cap. ultimo de foro competenti*. Diana *p.* 5. *tr.* 9. *ref.* 32. & 36.

208 Imò, si postquàm dictus advena delictum commisit, è loco discessit ante publicationem monitorii, & rediit ad propriam diœcesim, tunc Episcopus proprius requisitus ab Episcopo loci, ubi fuit commissum delictum, tenetur delinquentem citare, *ex cap. fin.* de foro competenti; & tunc, si non obediat, censuram elapso termino incurret. Diana *cit.*

QUÆRES XXIII.

209 *Petrus Civis Panormitanus, postquam commisit furtum Panormi, sciens Archiepiscopum Panormitanum processurum ad monitorium, ne citaretur, studio aufugit ad Diœcesim Montis Regalis. An possit ibi ab Archiepiscopo Panormitano citari?*

PRima opinio affirmat, posse Episcopum per nuncium, aut litteras citare subditum, qui post patratrum delictum ad aliam diœcesim aufugit, ita ut comparere debeat, & si sit contumax, elapso termino incurrat censuram. Layman, Bossius, & alii apud Dianam *p.* 5. *tr.* *ref.* 34. 1. quia citatio non est actus judicialis, 2. Quia licèt citatio sit actus judicialis, ejus tamen executio per nuncium judicialis non est; ac proinde decreta citatione in proprio territorio, executio nuncii fieri potest in alieno, 3. Quia Episcopus proprius per citationem sui subditi in territorio alieno non lædit ter-

territorium alienum, quia nulla fit causæ cognitio in territorio alieno; nam vel delictum est ita publicum, ut non requirat causæ cognitionem; vel si requirit, citatio fit in territorio alieno, effectus verò citationis confertur in Diœcesi Episcopi citantis, 4. Quia certum est, quòd possit Episcopus excommunicare subditum in alieno territorio existentem, pro delicto in proprio territorio commisso; igitur certum esse debet, quòd possit illum in alieno territorio citare; nam censura est invalida, si non præcedat monitio, seu citatio.

210 Resp. Non posse Episcopum suum subditum in alieno territorio citare, nisi ubi adsit consuetudo ibi citandi. Diana *citat.* Avila, Hurt. & alii nonnulli apud ipsum. Ratio est; quia Episcopus non potest exercere jurisdictionem in alieno territorio, *ex cap. final. de Const. cap. Episcopum 9. quæst. 2.* ex Clem. I. *de foro competenti*. Citatio autem, sive consideretur, ut pronunciatur à judice in proprio territorio, sive ut intimatur per nuncium, est actus judicialis, & usus jurisdictionis, & dicitur fundamentum judicii. Ita Giurba cum aliis jurisconsultis *consil. 89. num 22. ex l. Cum Clericus, & alibi*. Hinc in Clementina Pastoralis, *de sent. & re judic.* decernit Pontifex judicem non posse aliquem in alieno territorio citare.

211 Ex his patet solutio ad 1. 2. & 3. *in oppositum*.

212 Ad 4. Certum quidem est, posse Episcopum excommunicare subditum in alieno territorio existentem pro delicto in proprio territorio commisso. Hoc autem non impeditur per hoc, quòd non possit Episcopus eum in alieno territorio citare; quia potest requirere consensum Episcopi extranei, ut permittat citationem, per nuncium, aut litteras, vel ut ipse per suos ministros notificet delinquenti monitorium à proprio Episcopo latum; quem consensum, sicut denegare non potest circa subditum proprium, qui in alieno territorio deliquit: *ut in nu.* 108. à fortiori negare non potest circa subditum alterius. Verum tamen est, quòd tali consensu injustè denegato, citatio sit invalida.

Item suppetit alius modus citandi. Sufficit enim, ut subditus citetur in domo propria, quam in territorio habet, aut in loco publico ejusdem territorii, dimissis, & affixis ibi monitorio copiis, quæ citatio ità subditum arctat, & afficit, ac si fuisset personaliter facta. Melphi *in pract. crim. verb.* reus, & contumacis condemnatio. Cujus ratio desumitur *ex Reg. juris, dolus & fraus nemini patrocinantur*. Alioquin liberum esset scelestis, Episcoporum potestatem contemnere, & ab eorum jurisdictione quo ad delictorum punitionem se eximere; nam Civis Panormitanus, qui postquam delictum Panormi commisit, malitiosè aufugit ad Diœcesim Montis Regalis, ne citaretur à proprio, à nullo Episcopo excommunicari posset, sed solùm à Papa; non quidem ab Archiepiscopo Montis Regalis, quia non est ejus subditus, nec ratione personæ, nec ratione delicti; neque ab Archiepiscopo Panormitano, quia nullo modo posset ab isto citari, adeòque posset liberè utrumque contemnere.

213 Dicendum est igitur, quòd possit Archiepiscopus Panormitanus suum subditum, qui delictum aufugit, uno ex recensitis duobus modis citare, & eum contumacem validè excommunicare.

P E T E S.

214 *Quid dicendum de Superioribus Regularibus quoad suos subditos?*

Resp. Superiores Regulares posse suos subditos per monitorium citare, & censuris ligare, ubicumque scierint eos extra eorum territorium reperiri, sive deliquerint extra, sive intra eorum territorium, sed malitiosè aufugerint. Villalobos *tom. 1. tr. 16. diff. 16. num.* 6. Diana *p. 5. cit. ref.* 34. Pelliz. *tom. 2. tr. 9. cit. 3. nu.* 65. Peyr. & alii innumeri apud ipsos.

215 Ratio est, quia Monachus, ubicumque est, semper est sub jurisdictione Abbatis, quem vice Dei supra caput suum imposuit, *ex cap. statuimus 19. q. 3. & cap. si Religiosus de elect. in 6.* & licèt sit extra claustrum, fictione tamen juris, censetur esse semper in claustro. Innoc. & Abbas, apud Pelliz. *cit.* Unde Doctores concludunt, Superiores Regulares nullum habere territorium, seu habere totum mundum pro territorio, ac proinde posse ubique in suos subditos propriam jurisdictionem exercere, eosque fugitivos ubique capere, non implorato judicis sæcularis, aut Episcopi brachio.

216 Hinc Pelliz. *cit. num.* 66. habet, *Magnam esse disparitatem inter Episcopum, & Prælatum Regularem (quod spectat ad præsentem materiam) siquidem Episcopus habet immediatè jurisdictionem in territorium, & ratione hujus in personas, quæ proinde non sunt ei subjectæ immediatè per se, sed solùm ratione domicilii, beneficii, aut officii, quod habent in ejus diœcesi: quod vel inde constat, quia ii possunt supradicta relinquere, etiam invito Episcopo, seque transferre ad aliam diœcesim, statimque ac id fecerint, desinunt subjici illi Episcopo: Prælatus verò Regularis immediatè habet jurisdi-*

ctio-

ctionem in personas Religiosorum subditorum, quæ proinde non finitur certis locorum limitibus (ut finitur Episcopalis) sed solùm terminatur certis personis, quæ ubicumque sint, eadem ratione subjiciuntur Prælato Regulari, ab eoque possunt coerceri, ac puniri, sicut & filii à parentibus, uxor à marito, &c. Idque ratione potestatis dominativæ, quam habent Prælati Regulares in suos subditos Religiosos, non minus quàm parentes in filios, vir in uxorem, &c.

QUÆRES XXIV.

217 *An subditus Episcopi existens in Monasterio Regularium teneatur sub censura ad revelandum ex vi monitorii à suo Episcopo lati?*

HAnc difficultatem tractant Tancr. *tom. 5. tract. 4. q. 6. nu. 5.* & Diana *p. 5. tr. 9. ref. 37.* sed minori claritate, ac proinde distinguendum puto.

218 Vel enim est sermo de delicto commisso in loco exempto, vel extra locum exemptum.

Loquendo de delicto commisso in loco exempto, duæ sunt opiniones.

219 Prima affirmat teneri ex vi monitorii ipsum furem ad restituendum, & scientem ad revelandum. Suarez, Ægidius, & Coninch. apud Tancr. & Dianam *cit.* quia Monasterium Religiosorum est locus exemptus, sed non facit territorium; & Hurt. *de cens. in com. disp. 8. num. 32.* ait, nomine loci exempti, ubi delinquentes non possunt ab Episcopo ligari censuris, etiam à jure, sive generali, sive speciali latis, venire Abbatias quasdam, & Prioratus, minimè Monasteria Religiosorum; quia soli Religiosi sunt exempti ratione sui, non locus Monasterii.

220 Secunda negat teneri, & ligari censuris ab Episcopo latis. Henriquez, Rayn. Sà, Avila, & Præpositus apud Tancr. & Dianam *citat.* quia non solùm personæ, sed etiam ipsa loca Regularium, uti Monasteria, & Ecclesiæ, sunt exempta à jurisdictione Episcopi, præter casus à jure expressos, in quibus possunt Episcopi tamquam Sedis Apostolicæ delegati procedere. Bord. *p. 1. res. 7. num. 4.* ex Nicolao V. *Et si cunctorum*, per hæc verba: *Quòd licèt ipsi fratres, ipsorumque domus, & loca, per speciale Sedis Apostolicæ privilegium ab omni jurisdictione, & superioritate quorumcumque Ordinariorum sint exempti.* Locus autem à jurisdictione Episcopi exemptus, licèt sit intra territorium Episcopi, est formaliter ab ejus jurisdictione exemptus; unde infert Tancr. *citat. num. 6.* eodem modo discurrendum esse in præsenti materia de censuris ab Episcopo latis, sive à jure pro delictis futuris vitandis, sive ab homine pro præteritis satisfaciendis. Qui proinde utramque opinionem probabilem putat, sive in terminis de subdito Episcopi existente in loco exempto, sive in Monasterio Regularium; adeòque probabile putat, quòd non teneatur sub censura ad restituendum, aut revelandum.

Pariter utramque opinionem probabilem putat Diana *citat.* quoad censuras pro delictis futuris statuto generali, aut speciali latis: vide Dianam, & Tancr. *cit.*

Ita quoad 1. partem citati Doctores discurrunt.

221 Quoad 2. verò partem, loquendo videlicet de delicto commisso extra Monasterium exemptum.

Respondeo, subditum Episcopi existentem in Monasterio Regulariũ teneri ex vi monitorii, & sub censura, si est rem detinens ad restituendum, & si est sciens ad revelandum.

Prima pars sequitur ex dictis *qu. 21. & 23.* Eædem namque rationes, quæ probant, subditum Episcopi, si post patratum ibi delictum ad aliud territorium se transtulit, etiam animo ibi habitandi, teneri sub censura lato monitorio parere; à fortiori idem probant de ejus subdito existente in Monasterio Regularium; à fortiori, inquam, quia hic est subditus Episcopi, tam ratione delicti, quàm ratione personæ, & existit intra ejus territorium.

Secunda pars sequitur ex prima; quia accessorium sequitur principale.

222 Nomine autem delicti intra, aut extra Monasterium commissi, de quo est sermo, non venit non restitutio, aut non revelatio, ut minùs rectè putat quidam; sed delictum illud, unde oritur onus satisfactionis, restitutionis videlicet, aut revelationis, ob quod jam patratum, etiam non subditus fit subditus, & ob quod monitorium fertur ad satisfactionem habendam.

QUÆRES XXV.

223 *An Episcopus existens in Diœcesi alterius possit monitorium sub censura ferre contra suum subditum.*

REsp. non posse, nec in diœcesi alterius, nec in Monasterio, seu loco exempto, si requiratur causæ cognitio. Diana *cit. ref. 35.* Tancr. *cit. num. 2. ex cap. Episcopum 9. qu. 2. & ex cap. novit*, de Officio delegati, ubi habetur, quòd jurisdictio contentiosa, qualis est ad excommunicandum, exerceri non potest in territorio alieno; & judex extra suum territorium habetur, ut persona privata, & non potest Tribunal erigere, *ex cap. notandum 2. q. 3.*

Idem

224 Idem dico esse verum, etiam si delictum sit ita publicum, ut non requiratur causæ cognitio. Præpositus apud Dianam *cit.* contra Avilam, & Cornejo; quia ipsum ferre censuras est actus jurisdictionis contentiosæ, unde recurrunt motiva prioris assertionis.

QUÆRES XXVI.

225 *An, si Episcopus in diœcesi alterius habeat locum exemptum ab eo, & sibi subjectum, possit in eo contra suos subditos monitorium ferre?*

RESp. posse. Tancr. *cit. q.* 6. *num.*1. quia locus ille, licèt sit in diœcesi alterius Episcopi, non est tamen sub jurisdictione illius, sed sui; adeòque non censetur esse in territorio alterius, sed proprii Episcopi. Rota Rom. *decis.* 55. 18. Maji 1611. ac proinde potest Episcopus in eo loco in diœcesi alterius sito monitorium ferre, etiam cum causæ cognitione, cui obedire tenentur subditi, tam in dicto loco existentes, quàm in propria diœcesi.

PARS SECUNDA

De Denuntiationibus faciendis ad Edicta Inquisitorum.

CAPUT I.

Affertur Edictum Univ. Inquisitionis Romanæ.

226 NOi, &c. *Per la misericordia di Dio della S. Chiesa Romana Cardinali, in tutta la Republica Cristiana contro l'heretica pravità Generali Inquisitori, della Santa Sede Apostolica specialmente Deputati.*

ESsendo à Noi per la continua esperienza manifesto, che molti per malitia, altri per inobedienza,& altri per ignoranza non sodisfanno all'obligo, che hanno di denuntiare al S. Offizio li delitti spettanti ad esso, e che per ciò succedono grandissimi inconvenienti, & errori,non solamente contro i buoni,e Cristiani costumi, mà ancora contro la Fede Cattolica. Noi per tanto, a' quali specialmente deve essere à cuore la gloria di Dio, la conservatione,& augumento della Fede Cattolica, e la salute dell'anime: volendo provedere à tanto disordine, con autorità Apostolica à noi commessa, comandiamo in virtù di santa obedienza, e sotto pena di scommunica di lata sentenza,oltre l'altre pene prescritte da' Sacri Canoni,Decreti,Constitutioni,e Bolle de' Sōmi Pontefici,per tenore del presente Editto à tutte, e ciascuna persona di qualunque stato, grado, e conditione,ò dignità,così Ecclesiastica,come secolare,che frà il termine di un mese, dieci de' quali per il primo, dieci per il secondo, & dieci per il terzo termine pereptorio,si debbono rivelare,e giuridicamente notificare al S.Offizio,ò vero à gli Ordinarii,tutti, ciascuno di quelli, de' quali sappiano, ò habbiano havuto, ò haveranno notitia:

Che siano Eretici, ò sospetti, ò diffamati di eresia, ò credenti, ò fautori, ò ricettatori, ò defensori loro, ò habbian adherito, ò adheriscano a' Riti de' Giudei, ò Maumettani, ò de' Gentili, ò habbiano apostatato dalla Santa Fede Cristiana.

Che habbiano fatti,ò facciano atti,da' quali si possa argomentare patto espresso, ò tacito col Demonio,esercitando incanti, magie, sortilegii,porgendoli suffumigii, incensi, per trovar tesori, & altri intenti, chiedendo da lui risposte,& invocandolo,& à quest'effetto promettergli obedienza, & consacrargli pentacoli, libri, spade, specchi,ò altre cose,nelle quali intervenga il nome, & opera sua.

Che si siano ingeriti, ò ingeriscano in far esperimenti di Negromantia, e di qualsisia altra sorte di Magia, con entrare ne' circoli, far l'esperimento della Caraffa, del Crivello, per trovar i medesimi tesori, cose nascoste, rubbate, ò perdute, e fare altre simili, e superstitiose attioni ad altri fini, massime con abuso de' Sagramenti, ò di cose sagre, ò benedette.

Che senza licenza dovuta ritenghino scritti, che contenghino Eresie, ò libri d'Eretici, che trattino ex professo di Religione, ò che gli habbino letti, ò tenuti, ò stampati, ò fatti stampare, ò li leggano, tengano, stampano, fanno stampare, introducano, ò difendano, sotto qualsivoglia pretesto, ò colore.

Che habbiano libri di Negromantia, Magia, ò continenti incantesimi, sortilegii, e simili su-

superstitioni, massime con abuso di cose sagre.

Che contro il voto solenne fatto nella Professione in qualsivoglia Religione approvata, ò dopo haver preso l'Ordine sagro, habbia contratto, ò contraha Matrimonio.

Che vivendo la prima moglie, pigli la seconda, ò vivendo il primo marito, pigli il secondo.

Che contro i Decreti, e Constitutioni Apostoliche, habbino abusato, ò abusino il Sagramento della Penitenza, servendosi della Confessione, e Confessionario à fini dishonesti, sollecitando in essi i penitenti ad turpia; & havendo con essi discorsi di cose illecite, e non convenienti al fine, per il quale è stato instituito.

Che habbiano proferito, ò proferiscano bestemmie ereticali contro Dio, la Beatissima Vergine, e Santi, ò procedino à qualche atto di offesa, e disprezzo contro l'Imagine, ò figure rappresentanti il medesimo.

Che habbiano tenute, ò tenghino occulte conventicole, ò radunanze in pregiuditio, disprezzo, ò contro la Religione.

Che habbia indotto qualche Cristiano ad abbracciare il Giudaismo, ò altra Setta contraria alla Fede Cattolica, ò impedito i Giudei, ò Turchi à battezzarsi.

Che non essendo ordinati Sacerdoti, s'habbiano con sacrilego ardire usurpato, ò si usurpino di celebrar Messa, ancorche non habbiano proferito le parole della consecratione, ò habbiano presonto di ministrare il Sacramento della Penitenza a' Fedeli di Cristo, ancorche non si sia venuto all'atto dell'assolutione.

In oltre si dichiara, che quelli, i quali non denunciaranno, come si ordina col presente Editto, non possono essere da alcuno assoluti, se non dal S. Offizio, dopo che haveranno in esso giuridicamente rivelato li delinquenti, al che non possono sodisfare con bollettini, ò lettere, senza nome, e cognome dell'Autore, ò altri modi incerti, de' quali non si tiene conto alcuno nel Santo Tribunale.

Si dichiara anche, che con la sudetta espressione de' casi di sopra da noi specificati da rivelarsi, non si escludano gli altri casi spettanti al Santo Offizio, che per altro sono compresi ne i Sacri Canoni, Constitutioni, e Bolle de' Sommi Pontefici; nè meno col presente Editto s'intenda derogato all'altre provisioni Canoniche, Apostoliche, & à gli altri Editti degli Ordinarii, & Inquisitori.

Et à fine, che del presente Editto non si possa pretendere ignoranza, comandiamo, che sia affisso per i luoghi soliti di Roma, e si notifichi alli Vescovi delle Città vicine à Roma, nelle quali non son Inquisitori, acciò lo publichino, & ordinino, che li Parochi delle loro Diocesi lo leghino ogn'anno la prima Domenica dell'Advento, e la prima Domenica di Quaresima; il che parimente vogliamo, che si facci dalli Parochi, e Regolari di Roma nelle loro Chiese, in tempo, che si troverà in esse congregato il popolo, e poi farne attaccare alle porte delle loro Chiese, e Sagristie di esse un'esemplare del medemo, per osservare quanto in esso si ordina. Dal Palazzo del Sant' Offizio questo dì 10. Marzo 1677.

Loco † Sigilli.

Franciscus Riccardus S. Romanæ, & Universalis Inquisitionis Not.

CAPUT II.

Affertur Edictum DD. Inquisitorum Regni Siciliæ.

227 NOi l'Inquisitori contra l'heretica pravità, & Apostasia in questo Regno di Sicilia, & Isole coadjacenti, per l'autorità Apostolica, e Regia deputati, &c. A tutti, e ciascuna in particolare delle persone Cittadine, stanti, e residenti in questa Città di N. & in tutte le Città, Terre, e luoghi di questo Regno, di qualsivoglia stato, conditione, preeminenza, ò dignità, esenti, ò non esenti, à ciascheduno, ò qualsivoglia di voi, alla cui notitia verrà il Contenuto in queste nostre lettere, in qualsivoglia modo si sia, salute nel Sign. N. Giesu Christo, &c. E de fatto spediamo il presente nostro Editto per voi, e ciascun di voi, acciò se sapretè, ò intenderete, ò haverete veduto, ò inteso dire, che alcuna, ò alcune persone vive presenti; ò assenti, ò defonte, habbiano fatto, ò detto; creduto, ò affermato alcune opinioni, ò parole heretiche, sospette, erronee, temerarie, malsonanti, scandalose, ò biasteme hereticali contra Dio nostro Signore, e sua Santa Fede Cattolica, e contra ciò, che tiene, predica, & insegna la nostra S. Madre Chiesa Cattolica Romana, lo dica, e manifesti innanzi noi.

LEGGE DI MOISE.

228 CIoè se sapete, ò havete inteso dire, che alcuna, ò alcune persone habbiano guardato alcuni Sabbati per honore, riverenza, & osservanza della legge di Moisè, vestendosi in quelli camiscie nette, e le vesti migliori, e di festa, mettendo in tavola, e nel letto lenzuola, e tovaglie nette per honor del detto Sabbato, non accendendo fuoco, nè fa-

facendo alcun'altra cosa in quel giorno, guardandoli dal Venerdì la sera. O che habbiano purgato, ò dissevato la carne, che hauno à mangiare, mettendola nell'acqua per cavarle il sangue, ò che habbiano levato i pulci dalla cossa del Castrato, ò di qualsivoglia altro animale, ò che habbiano scannato animali, galline, ò altra sorte di pollame attraversate, dicendo, Benedetto sia il Signore, che ci raccomandò lo scannarli, provando prima il cortello sopra l' ungie, per vedere se sia azzannato, cuoprendo il sangue con terra; ò che habbiano mangiato carne nella Quadragesima, & altri giorni prohibiti dalla S. Madre Chiesa, senza havere necessità di farlo, tenendo, e credendo, che la poteano mangiare senza peccato; ò che habbino digiunato col digiuno maggiore, che chiamo del perdono, andando quel giorno scalze; ò se dicessero orationi di Giudei, e nella notte domandassero perdono gli uni all'altri, ponendo li Padri alli Figli la mano sopra la testa, senza farli la Croce, nè dire cosa alcuna; ò dicendo, Da Dio, e da me siate benedetti, conforme dispone la legge di Moisè, e sue ceremonie, ò se digiunassero col digiuno della Regina Hester, e del Rebeasso, che chiamano del perdimento della Casa Santa, ò altri digiuni de Giudei tra la settimana, come il Lunedì, ò Giovedì, non mangiando in detti giorni fino alla notte, uscita la Stella, e non mangiando carne in quelle notti, e levandosi un giorno innanzi i detti digiuni, tagliandosi l'ungie, e le punte delli capelli, alzandoli, ò brugiandoli, dicendo orationi Giudaiche, alzando, e chinando la testa, voltata la faccia al muro, lavandosi prima la mano con acqua, e terra, vestendosi vestimenti di sargia, stamigna, ò tela, con certe cordelle, ò corrigie, pendenti delli capi, con certi gruppi. O celebrassero la Pasqua del pane azimo, cioè senza levito, cominciando à mangiare lattuche, accie, ò altre erbe amare in tale giorno, ò che guardassero la Pasqua, ch'essi chiamano delle grutticelle, ponendo rami verdi, ò apparati, mangiando, e ricevendo colatione, dandola l'una all'altra. O la festa delle candelle, accendendole d'una in una fino à dieci; e doppo smorciandole, dicendo orationi Giudaiche in tali giorni. O se benedicessero la mensa secondo il costume de' Giudei, ò bevendo vino Caser, ò si tagliassero la barba pigliandolo il vaso del vino nella mano, dicendo certe parole sopra quello, dandone à bere un poco à ciascuno; se mangiassero carne di animale scannato da mano di Giudei, ò mangiassero alla mensa con quelli, e delle sue vivande: ò se dicessero i Salmi di David senza il Gloria Patri; ò se spettassero il Messia, ò dicessero, che il Messia promesso nella legge non fusse venuto, e che fusse per venire, aspettandolo, acciò li liberasse dalla cattività, nella quale dicevano, che stavano, e li conducesse al paese della Terra di promissione; ò se alcuna donna stasse quaranta giorni doppo il parto senza entrare nella Chiesa per cerimonia della legge di Moisè; ò nato il figliolo lo circuncidessero, ò gli mettessero nome di Giudeo, ò sè li facessero radere per levargli l'Oglio Santo, ò lavandogli, battezati che sono, dove si pone l'Oglio Santo, ò chrisma, ò nella settima notte del nascimento della creatura pigliassero un bacile con acqua, & ivi ponendo oro, argento, perle minute, frumento, orgio, & altre cose lavassero il figliolo in detta acqua, dicendo, così sii felice nelli beni di questo Mondo, come stà questo bacile. O havessero fatto fattucchiarie à suoi figli, ò se alcune sono maritate al modo Giudaico, ò se facessero il Roaya, ch' è quando una persona si parte per camino; se portassero Domine Giudaiche, ò se nel tempo, che impastano, pigliassero un poco di detta pasta, e la bruggiassero per sacrifizio. O quando stà alcuna persona in articolo di morte, la voltassero verso il muro per morire, e morta la lavassero con acqua calda, radendole la barba, e sotto le braccia, & altre parti del corpo, involtandola in tela nuova con calzoni, camiscia, e cappa piegata di sopra, mettendole sotto la testa un coscino con terra vergine, ò nella bocca moneta, ò perle minute, ò altra cosa; ò li piangessero come lamentatrici; ò vuotassero l'acqua delle quartare, e giarre nella casa del defonto, ò nell'altre del vicinato per ceremonie Giudaiche, dicendo, che in quell'acqua s'hà da bagnare l'anima del defonto, mangiando in terra dietro le porte pesci, olive, e non carne per dolore, e sentimento del defonto, non uscendo di casa per un'anno per osservanza della legge. O se le sepellissero in terra vergine, ò in sepoltura de' Giudei; ò se alcune hanno ritornato al Giudaismo, ò hanno detto, che la lege di Moisè e così buona, come quella del Redentore Nostro Giesù Cristo.

SETTA DI MAHOMETTO.

229 ITem se sapessero, ò havessero inteso dire, che alcune persone habbiano detto, & affermato, che la setta di Mahometto è buona, e che non ve ne è altra per entrar in Paradiso, e che Giesù Cristo non è Dio, se non Profeta, e che non nacque di Nostra Donna essendo Vergine avanti il parto, nel parto, e doppo il parto, e che habbiano fatto alcuni riti, e ceremonie della setta

di Maometto per riverenza, & osservanza di quella, cioè se havessero guardato il Venerdì per festa, mangiando carne in quelli: ò in altri giorni prohibiti dalla Santa Madre Chiesa, dicendo, che non è peccato, vestendosi in detto Venerdì camicie nette, ed altre robbe di festa, ò che habbino scannato galline, ò altra sorte di pollame, attaccandole li piedi, attraversando il coltello, lasciando la nuca nella testa, voltandole la faccia verso l'Aquilba, che è verso l'Oriente, dicendo: Besmil-làhh; ò che non mangiassero nessuna pollame, che non sia scannata, ne scannata di mano di femina, per esserli prohibito nella setta di Mahometto; ò che habbiano battezzato li suoi figli, mettendoli nome di mori. O che habbiano detto, che non vi è altro, che Dio, e Mahometto suo messaggiere, ò che habbiano giurato per l'Aquilba, ò detto: Halaynuincula, che vuole dire per tutti li giuramenti. O che habbiano digiunato col digiuno del Ramadan, guardando la sua Pasqua, dando in quella elemosina alli poveri, non mangiando, ne bevendo in tutto il giorno, insino alla notte uscita la stella, mangiando carne, ò quello, che vogliono, ò che habbiano fatto il Zahor, levandosi la matina à mangiare innanzi giorno; e doppo d'havere mangiato, lavarsi la bocca, tornare à letto; ò che habbiano fatto il Guadò, e lavandosi le braccia dalla mano al gomito, faccia, bocca, naso, orecchie, gambe. O che habbiano fatto doppo il Zalla, voltando la faccia verso l'Aquilba, ponendosi sopra una cassina, ò tappeto, alzando, e calando la testa, dicendo dette parole in Arabico, dicendo l'oratione di landululey, e colhuala, egguach, ed orationi de' Mori, e che non mangiano carne salata, ne bevono vino, tutto per honore, ed osservanza della setta de' Mori. O che habbiano guardato la Pasqua del Castrato, ed innanzi di haverlo ammazzato fatto prima il guardoe. O se alcuni s'hanno maritato secondo il rito, e costume de' Mori, e che habbiano cantato canzoni de' Mori, fatto zambre, ò leyle con instrumenti prohibiti; ò se alcuno havesse guardato li cinque comandamenti di Mahometto; ò che habbia messo à se, ò à suoi figli, ò ad altre persone hance, che è una mano in commemoratione delli detti cinque comandamenti. O che habbiano lavato li defonti, involtandoli con tela nuova, seppelendoli in terra vergine, in sepolture vacanti, ponendoli di fianco una pietra al capezzale mettendoli nella sepoltura rame verdi, miele, latte, ed altre vivande, dicendone, che l'anima del defonto mangierà di quelle; ò che habbiano chiamato, ò invocato à Mahometto nelli loro bisogni, dicendo, che è profeta, e messaggiere di Dio, e che il primo Tempio di Dio fù la casa di Mecca, dove dicono, che sia sepolto Mahometto. O che habbiano detto, che non si battezzarono con le ceremonie di nostra Santa Fede Catholica. O che habbiano detto, che habbiano una santa gloria li suoi padri, ò avi, che morirono Mori, ò Giudei; che il Moro si salva nella sua setta, ed il Giudeo nella sua legge. O che habbiano fatto, ò detto altre cose, e ceremonie de' Mori. O se alcuno hà passato in Barbaria, e rinegato la nostra Santa Fede Catolica, ò ad altre parti, e luoghi fuori di questo Regno à farsi Giudeo, ò Moro, ò Luterano, ò seguire altra setta riprovata, lasciando la nostra S. Fede Catholica, e quello, che tiene, e crede la Santa Madre Chiesa Catholica Romana.

SETTA DI LUTERO.

230 Item se sapessero, ò havessero inteso dire, che alcuna, ò alcune persone habbiano detto, tenuto, creduto, che la falsa, e dannata setta di Martino Lutero, e suoi seguaci, ò altri heretici, è buona; ò habbiano creduto, ed approvato alcune opinioni loro, dicendo, che non è necessario farsi la Confessione alli Sacerdoti, che basta confessarsi à Dio solo, e che nè il Papa, nè li Sacerdoti hanno potestà d'assolvere li peccati, e che nell'hostia consacrata non vi è il vero Corpo di Nostro Signore Giesù Cristo. E che non è necessario pregare li Santi, e che non vi devono essere imagini nella Chiesa, e che non vi è Purgatorio, e che non è bisogno pregare per li Defonti, e che l'opere non sono necessarie, che basta la Fede co'l Battesimo per salvarsi, mediante la passione di Nostro Signor Giesù Cristo, che sodisfece per tutti; e che qualsivoglia può confessare, e communicare ogn'uno sub utraque specie di pane, e di vino. E che il Papa non hà potestà per Indulgenze, Bolle, e Giubilei, e che li Preti, Frati, e Monachi si possono maritare. O che habbiano detto male delli Frati, e Religiosi, dicendo, che non vi devono essere Frati, nè Monache nelli Monasterii, levando le ceremonie della Religione. O che habbiano detto, che Nostro Signor Dio non ordinò, nè instituì le Religioni, che è meglio, e più perfetto stato quello di maritati, che quello della Religione delli Preti, e Frati. E che non vi siano feste, se non che le Domeniche; e che non è peccato mangiar carne il Venerdì, la Quaresima, e le Vigilie, perche non ci è giorno nessuno prohibito. O che habbiano tenuto, ò creduto alcuna, ò alcune altre opinioni di detto Martino Lutero, e suoi seguaci, ed altri heretici, ò dell'illumi-

minati, ò lasciati, ò se hanno andato fuori di questo Regno à farsi Lutterani.

SETTA DELL'ILLUMINATI.

231 Item se sanno, ò hanno inteso dire, che alcuna, ò alcune persone vive, ò defonte habbiano detto, ed affermato, che la Setta, che chiamano dell'Illuminati, ò Lassati, è buona; specialmente, che habbiano detto, che l'oratione mentale stà in precetto divino, e che con quella si sodisfà, e còpisce à tutto il resto; e che l'oratione è sacramento sotto minimo accidente, e che l'oratione mentale è quella, che tiene questo valore, e che l'oratione vocale è di poca importanza; e che li servi di Dio non hanno da travagliare, nè occuparsi in esercitii corporali, e che non si hà da obedire à Prelati, nè Padri, nè Superiori in quanto comanderanno cosa, che impedisca l'hore dell' oratione mentale, e contemplatione; e che dicono parole, che mostrino malo sentimento del Sacramento del Matrimonio. E che nessuno può conseguire il segreto della virtù, se non sarà discepolo delli Maestri, che insegnano la detta mala dottrina; nè meno si può salvar senza l'oratione, che fanno, & insegnano li sudetti Maestri, e non si confessando con quelli generalmente: e che certi ardori, e tremori, dolori, e svenimenti, che patiscono, sono inditii dell'amore di Dio; e che da questi segni si conosce, che stanno in gratia, hanno lo Spirito Santo; e che li perfetti non hanno bisogno di far opere virtuose, e che si può vedere, e si vede in questa vita l'essentia Divina, e li Misterii della Santissima Trinità, quando arrivano à certo punto di perfettione; & arrivati che sono, non possono più vedere imagini, nè Santi, nè sentir le prediche; e parole di Dio, e che lo Spirito Santo immediatamente governa quelli, che vivono in questo modo; e che solamente si hà da seguir il suo moto, & inspiratione interiore, per far, ò lasciar di fare qualsivoglia cosa. E che li Maestri di detta Setta consegliano, e comandano generalmente à tutti i loro Discepoli, che faccino voto di non si maritare; e che si tagliano i capelli di sopra la fronte; persuadendoli, che non entrino in Religione, sentendo male di quella. E se sanno, che alcune persone, al tèpo, che ricevono il Santissimo Sacramento, pigliano molte particole insieme, dicendo, che ricevono più gratia, e più gusto. O che habbiano detto, & affermato, che con pane, e brodo si possono communicare. O che alcune persone habbiano domandato ad altri obedienza, & havendocela concessa, dettole, che non facino bene alcuno, ancorche sia opera di precetto, pia, e virtuosa, senza loro licenza, e comandamento. O che habbiano insegnato la detta setta, e perversa dottrina, ò parte di quella ad alcune persone, raccomandandole il segreto, e facendole molte promesse, e dicendo, che vedriano, gustariano, sentiriano cose miracolose. O che habbiano inteso dire, che li servi di Dio hanno da dare splendore al mondo campando fuor di Religione; e che niuno può esser virtuoso, se non farà, & osserverà la vita, ceremonie, & esercitii, che li sopradetti Illuminati usano, & osservano. O che al tempo dell'elevatione del Santissimo Sacramento dell'Altare hanno da chiuder gl'occhi per rito, e ceremonia loro necessaria.

DIVERSE HERESIE.

232 Item se sanno, ò hanno inteso dire alcune heresie, specialmente non vi è Paradiso, e gloria per li buoni, e Inferno per li mali, e che nò vi è altro, che nascere, e morire, e che habbiano detto, che l'anima dell'huomo non è altro, che un fiato; e che il sangue è l'anima; dicendo, desidero, che in questo Mondo, tu non mi vedi passarla male, che nell' altro non mi vederai penare. E chi ne venne dell'altro Mondo col naso tagliato? sentendo male del Giuditio finale. O che habbiano detto alcune blasfemie hereticali, come sono: Non credo, discredo, rinego, contra Dio Nostro Signore, e contro la Verginità, purità, e limpidezza di Nostra Donna la Vergine MARIA, ò contro li Santi, e Sante del Cielo. O che tengano, & habbiano tenuto Demonii familiari, invocandoli, e fatto circoli, domandandoli alcune cose, & aspettando risposta di loro. O siano state donne di fora, così mascoli, come femine; ò habbiano tenuto patto, ò tacito, ò espresso con il Demonio, mescolando queste cose sacre con profane, attribuendo alla creatura quello, che è solo del creatore, e altre magarie, e maleficii. O che alcuno, essendo Prete, ò d'ordine Sacro, ò Frate professo, habbia preso moglie. O che non essendo ordinato legitimamente d'ordine Sacerdotale, habbia detto Messa, ò amministrato alcuno delli Sacramenti di Nostra Santa Madre Chiesa. O se alcuna persona si hà maritato due volte, ò più volte, tenendo la sua prima moglie, ò marito vivi; ò che qualsivoglia Confessore, tanto Secolare, come Regolare di qualsivoglia stato, e conditione, così nell'atto della Confessione, ò prossimamente à quello, come sotto pretesto di Confessione, ancorche non seguita, ò senza occasione d'essa, ma nel Confessionario, ò in ogn'altro luogo eletto per ascoltar la Confessione, simulando di Confessarsi, provochi & induca qualsivoglia persona

sona con fatti, ò con parole ad atti turpi, e dishonesti, tanto tra di loro, quanto con altri. Per toccar come tocca il conoscimento, e castigo di questi delitti di sollecitatione privatamente à questo Tribunale del Sant' Officio, & à gli altri dell'Inquisitione delli Regni, e Signorie di S. Maestà Cattolica, che stanno subordinati all'Illustriss. Sig. Inquisitor Generale di Spagna, in virtù di nuova dichiaratione della Santa Sede Apostolica fatta doppo della concessione del Breve della Santità di Gregorio XV.

233 ITem se sanno, che alcuno habbia detto, ò affermato, che la semplice fornicatione, cioè tener'accesso carnale con donne, ancorche siano libere, publiche, & esposte al turpe guadagn.., in qualsivoglia modo, che sia, fuor del Sacramento del Matrimonio, non sia peccato mortale, essendo heresia dannata, e contra quello, che tiene, & insegna la nostra Santa Madre Chiesa Cattolica Romana; e che dare ad usura, e spergiurare non è peccato, e che è meglio stare ingarzato, che maritato. O che habbiano fatto vituperii, e mali trattamenti all'Imagini de' Santi, ò Croci, ò che alcuno non habbia creduto nell'articoli della Fede, ò habbia dubitato d'alcuno di quelli, ò habbia stato un'anno, ò più tempo scommunicato, & habbiano disprezzato, e tenuto in poco conto le censure della Santa Madre Chiesa, dicendo, ò facendo cosa contro di quelle: e se sanno, ò hanno inteso dire, che alcuna, ò alcune persone sotto colore d'Astrologia, ò per le Stelle, Planeta, e suoi aspetti, ò per li segni, ò linee della mano, ò per altra qualsivoglia arte, scienza, ò facoltà dicano, che sanno annunciare le cose da venire, dependenti dalla libertà, e libero arbitrio dell'huomo, ò li casi fortuiti, che hanno da succedere, & hanno successo, e fatto, nelle cose passate, occulte, e libere, dicendo, & affermando, ò dando ad intendere, che vi sono regole, arte, ò scienza, per poter sapere simili cose, ò che le vanno à dimandare, e conferire, essendo tutto questo per li tali effetti falso, vano, e superstitioso, in gran danno, e perturbatione della nostra Religione Cristiana.

L I B R I.

ITem se sanno, ò hanno inteso dire, che alcune persone habbiano tenuto, ò tengono alcuni Libri della setta, & opinione del detto Martin Lutero, ò altri Heretici, ò l'Alcorano, ò altri libri della Setta di Mahometto, ò Biblie in volgare, Libri di Negromantia, Astrologia, e Chiromantia, ò altri qualsivoglia delli reprovati, e prohibiti per le censure, ò Catalogi del Santo Officio dell'Inquisitione.

235 ITem vi si comanda, che fra termine di giorni quindeci prossimi venturi dobbiate portare all'espurgatore de' Libri di questo Santo Officio, che sarà in questa Città, ò altra parte vicina di essa, la lista di tutti li libri, che haverete sin'hora, che non si siano corretti, notando in essa il nome dell' Autore, l'anno, e dove sono stampati, e la materia, che trattano, sottoscrivendo ogn' uno la sua lista. Dichiarando, che di quelli libri, che una volta haverete data lista à detto espurgatore, ò altro qualsivoglia di questo Santo Officio, e saranno per esso, ò qualsivoglia d'essi corretti, non l'haverete da dar di nuovo, se non di quelli, che doppo vi sopraverranno, e capiteranno, auvertendo, che se non si farà così, si procederà contro li trasgressori, come sarà di giustitia.

236 ITem se sanno, che alcune persone non complendo con quello, che sono obligati, hanno lassato di dire, e manifestare le cose, che sanno, e hanno inteso dire, e detto, e persuaso ad altre persone, che non le manifestassero. O che habbiano subornato testimonii per riprovar falsamente quelli, che hanno testificato nel Santo Officio, ò che alcune persone habbiano giurato, e fatto testimonianza falsamente contro altri, per farli male, e danno nel S. Officio dell'Inquisitione, e macchiare l'honore di quelli. O che habbiano nascoso, e ricettato alcuni heretici, e datoli favore, & ajuto, occultandoli così le persone, come li loro beni, e robba. O che habbiano posto impedimento per se, ò per altri al libero, e retto esercitio del Sauto Officio dell'Inquisitione, Officiali, e Ministri di quello. O che quelli, che sono stati reconciliati, e penitentiati dal Sant'Officio, non hanno osservato, nè compito le carceri, nè penitenze, che li furono imposte. O se hanno lasciato di portar publicamente l'habitello di reconciliatione sopra li suoi vestimenti, e che alcuni reconciliati, e penitentiati hanno detto, che le cose, che confessarono nel S. Offizio, così di se, come d'altre persone, non furono vere: nè l'havevano dette, nè commesse, e che le dissero per timore, ò per altri rispetti. O che habbiano rivelato il secreto, che li fù imposto nel Santo Offizio. O che alcuno habbia detto, che li relassati per il Santo Offizio furono condannati senza colpa, e che morirono martiri, ò che alcuni, che sono stati reconciliati, ò figli, ò nepoti de' condannati per il delitto, e crime d'heresia, habbiano usato, & usino Officii publici d'ammini-

nistratione di giustitia, e d'honore, che li sono prohibiti de jure commune, leggi, e Prammatiche di questo Regno, & institutioni del Santo Offizio. O che s'habbiano fatto Preti, ò che tengano alcuna dignità Ecclesiastica, ò secolare, ò segno di quella, ò habbiano portato cose prohibite.

237 PEr tanto per il tenor del presente ammoniamo, essortiamo, e richiediamo, & in virtù di Santa Obedienza, e sotto pena di scommunica latæ sententiæ, trina Canonica monitione præmissa, comandiamo à tutti, & à ciascuno di voi, che se saperà, ò haverà fatto, visto, ò inteso dire, che alcuna persona habbia fatta, detta, tenuta, e affermata alcuna delle sopradette cose già dichiarate, ò altra qualsivoglia, che sia contro la nostra Santa Fede Catholica, e quel, che tiene, predica, & insegna la Nostra Santa Madre Chiesa Romana, così de' vivi presenti, ò absenti, come de' defonti, senza trattarlo, nè communicarlo con persona alcuna (perche così conviene) habbiate da venire personalmente, e comparire innanzi di noi per dirlo, e manifestarlo fra termine di giorni sei primi seguenti, doppo che queste nostre lettere saranno lette, & publicate, ò di quelle haverete notitia in qualsivoglia modo, che sia, con tutto secreto possibile, & per il miglior modo, che vi parerà, & all'hora, che lo manifestarete, e rivelarete nel Santo Offizio dell'Inquisitione, si vederà, se sia caso pertinente à quella, con ammonirvi, che se passa il detto termine, & non haveudo compito tutto ciò, che sopra si è detto, oltre, che haverete incorso in dette pene, e censure, procederemo contro quelli, che rubelli, & inobedienti saranno, come contro persone, che malitiosamente lo coprono, e lasciano di dirlo, e manifestarlo, e che sentono male della Nostra Santa Fede Catholica, & censure della Santa Chiesa; & per quanto l'assolutione del peccato d'heresia, è à noi specialmente riservata, comandiamo, e prohibiamo sotto detta pena à tutti, & à ciascuno de' Confessori regolari, ò non regolari, che non assolvano persona alcuna, la quale habbia commesso alcuno de' predetti peccati, nè à quelli, che non hanno manifestato nel Santo Offizio quello, che han saputo, ò inteso dire d'altre persone, che havessero commesso tali delitti. Di più detti Confessori devono rimettere à noi dette persone, acciò conosciuta, & chiarita la verità, li mali siano castigati, e li buoni, e fedeli Christiani conosciuti, & honorati, e difesa, & accresciuta la nostra Santa Fede.

238 E Perche dire, ò fare il Demonio Santo, è cosa tanto perniciosa, e contra la nostra Santa Fede, dando, & attribuendo al Demonio la Santità, & honore, che solo è proprio di Dio Nostro Signore, e per participatione solamente concedesi à suoi Santi; per tanto diciamo, & ammoniamo à tutti, che non presumano dire simile biastema da per se stessa hereticale, altrimente si procederà con loro in quel modo, che si deve, e saranno castigati, come conviene, per lo mantenimento del servitio, & honore, che à Dio Nostro Signore, alla S. Fede si deve, e per sradicare affatto vitio di tanto scandalo, e che suole spesso auvenire in un Regno, che per gratia, e misericordia Divina è tanto Catholico. Et acciò le sopradette cose vengano à notitia di tutti, e non vi sia alcuno, che possa scusarsi d'ignoranza, si comanda il publicarle hoggi li 11. Marzo 1691.

CAPUT III.

De Virtute Edicti Inquisitorum.

239 EDictum DD. Inquisitorum præcipit, esse eorum Tribunali denunciandos à scientibus hæreticos, aut suspectos de hæresi intra præfixum terminum, qui in edicto inquisitionis Hispanicæ solet esse sex dierum, in Edic. Univ. Inquis. Roman. unius mensis, qui incipit à die scientiæ delicti, ut *à num.*642. quo elapso termino, qui culpabiliter non denunciavit, incidit in excommunicationem majorem reservatam Pontifici, & Inquisitoribus: *ut in n.*646. *&* 650.

Comprehendit delicta omnia contra fidem, tam præterita, ante publicationem edicti, quàm præsentia, & futura; quoniam omnia exprimit denuncianda.

Denunciatio in Regnis Hispaniarum facienda est solis Inquisitoribus; in aliis verò Regnis, & Provinciis fieri potest Episcopis juxtà dicta *à n.*624.

Item fieri potest eorum Commissariis, juxta locorum consuetudinem, quæ quidem, ubi adest, est rationabilis; quoniam reddit facilem, & minimè onerosam denunciationem fidelibus, qui à locis, ubi Inquisitores commorantur, distant. Lupus in edictum S. Inquis. *p.* 56. *diff.* 2.

QUÆRES I.

Quanto tempore duret Edictum?

240 Resp. Certum est, durare per integrum annum; quia talis est Inquisitorum intentio, & praxis fidelium. Diana *p. 4. tr. 5. ref. 27.* & Leander. *tr. 5. de Pænit. disp. 13. qu. 58.*

241 Imò puto, illud esse perpetuum. Bord. *in Sacro Trib. cap. 30. num. 4.* & Diana *cit.* quia habet vim legis Canonicæ, non præcepti transitorii; quoniam fit authoritate Apostolica, & est collectio constitutionum Apostolicarum. Item Tribunal est perpetuum, causa fidei est perpetua; igitur remedium edicti est perpetuum.

Nec officit, quòd quolibet anno mense Martii publicetur: quia etiam Bulla Cœnæ quolibet anno feria 5. in Cœna Domini publicatur, & tamen est perpetua; id namque fit, ne processu temporis possit allegari ignorantia; qua ratione Constitutiones Pontificiæ ad S. Officium spectantes quolibet anno solent publicè à Regularibus perlegi, & tamen sunt perpetuæ.

Hinc fit, ut si aliquo anno ex aliquo casu edictum non publicaretur, adhuc essent hæretici, & suspecti de hæresi denunciandi, nedum ex præcepto divino, verùm etiam ex Ecclesiastico, & humano, *ut in num. 620.*

242 Et hæc est differentia inter edicta Inquisitorum, & edicta Episcoporum; illa enim habent vim legis, ista præcepti transitorii unde non durant per totum annum, sed per duos, aut tres menses; hinc, si post hoc tempus transactum novit quis aliquem esse Concubinarium, non teneri eum denunciare, ait Auila apud Diana *cit. v. num. 530.* quia hæc edicta, cum non concernant damnum publicum, aut fidei, non accipiuntur cum tanto rigore: ita ille.

QUÆRES II.

243 *An obligatio denunciandi extinguatur morte delinquentis?*

Resp. 1. Non extingui, loquendo de crimine hæresis formalis: est Com.

Unde Diana *p. 4. tr. 7. ref. 28.* hæc habet: *Licèt omnia crimina morte extinguantur, ex l. defuncto, ff. de publicis judiciis, non tamen crimen hæresis extinguitur; & ideò contra hæreticum post mortem possunt DD. Inquisitores procedere, ut affirmant Doctores, quos citat*, & sequitur Sanctarellus *de hæresi cap. 27. dub. 1. nu. 12. Igitur formato processu, si hæresis est plenè probata, hæreticus mortuus damnandus est, & ejus bona fisco sunt applicanda, etiam si devenerint in manus tertii possessoris; & si ejus ossa à Catholicis possunt distingui, exhumanda sunt, & ejus statua comburenda*, & infra: *Notandum est tamen hic, quòd hæreticus defunctus condemnari non potest, nisi prius citatis filiis, vel hæredibus, sive præsentibus, sive absentibus, sive certis, sive incertis, & illis danda est copia indiciorum, & accusationum: sic statuitur in instruct.* Toletana anno 1561. *v. num. 290. & à num. 161.*

Ratio est; quia crimen hæresis semper serpit, & propagatur contra fidem, *unde ex c. sanè 6. 24. qu. 2.* hæreticus etiam post mortem excommunicatur, hoc est declaratur excommunicatus, privatur Ecclesiastica sepultura, & exhumatur, & ejus ossa comburuntur, si possint ab ossis Catholicorum discerni, aliàs ejus statua comburitur: debent tamen ejus filii, seu hæredes citari ad eum defendendum, & magis seipsos quoad famam, & bona, ne confiscentur.

244 Resp. 2. in aliis criminibus quantumvis vehementer de hæresi suspectis obligatio denunciandi extinguitur morte delinquentis. Diana *cit.* Alberghinus *in man. qualif. c. 36. num. 4.* & apud ipsum Pegna, Castropal. & alii; quia contra suspectos de heresi, etiam si fuerint fautores, defensores, & receptatores hæreticorum, post mortem procedi non potest, *ex cap. Accusatus, §. porrò de hæreticis in 6.* nam fautores, &c. hæreticorum non sunt formaliter hæretici, sed suspecti de hæresi; adeòque inutilis est tunc denunciatio.

QUÆRES III.

245 *An obligatio denunciandi hæreticum formalem jam mortuum sit perpetua?*

Resolutio hujus difficultatis procedit ab alia: An actio Inquisitorum procedendi contra hæreticum defunctum possit præscribi?

Castropal. *tom. 1. tr. 4. disp. 8. punct. 17. §. 7. num. 16.* asserit præscribi quoad totum spatio 40. annorum, ita ut elapso spatio 40. annorum non possint Inquisitores contra defunctum procedere, nec damnando ejus memoriam, nec confiscando ejus bona, *ex cap. 2. de præscriptionibus lib. 6.*

Dico tamen, actionem Inquisitorum procedendi contra hæreticum defunctum, quoad ejus memoriam damnandam, & statuam comburendam, nullo temporis spatio præscribi, quoad autem ejus bona confiscanda præscribi spatio 40. annorum. Diana, & Albergh. *cit.* cum Pegna, & aliis; textus enim relatus à Castropal. præcisè loquitur de actione quoad confiscanda bona.

246 Dices cum Castropal. Confiscatio bonorum est accessoria condemnationi memoriæ

riæ defuncti; igitur, si actio condemnativa memoriæ defuncti numquam posset præscribi, pariter numquam posset præscribi actio confiscandi bona defuncti; quia accessorium sequitur suum principale: id autem est expressè falsum de actione confiscandi bona, ex recensito textu; adeòque dicendum venit, utramque actionem spatio 40. annorum præscribi.

Resp. accessorium sequi suum principale, quando non est ratio specialis, quæ hujusmodi sequelam impediat; ea evenit in re nostra: quoad damnandam enim memoriam defuncti hæretici habetur causa perpetua, quatenùs hæresis serpit ut cancer, quippè quæ pestifera est, *cap. Ut Inquisitionis, de hæreticis lib. 6.* ac proindè semper propagatur contra fidem, & ideò actio ad damnandam memoriam defuncti est perpetua: hac ratione esset etiam consequenter perpetua actio confiscandi ejus bona; & quia jus præscriptionis est introductum jure positivo humano, & Doctores communiter, unà cum jure relato, ex *cap. 2. de præscriptionibus lib. 6.* rationabilibus de causis disposuerunt, ut bona hæretici defuncti ab hæredibus bona fide spatio 40. annorum possessa præscribantur, ideò non sequitur, quod sicut actio damnandi memoriam defuncti est perpetua, ita actio confiscandi ejus bona; nec è converso, quia Doctores communiter, & jus recensitum præscriptionis disposuerunt contra posteriorem actionem, non contra priorem.

Ut autem filii, seu hæredes bona hæretici defuncti præscribant, ultrà possessionem bonorum bona fide per spatium annorum 40. requiritur, quòd non sit detectus intra illud tempus hæreticus; nam hoc habetur expressè in relato textu.

247 Ex his patet resolutio ad principale quæsitum, nimirùm obligationem denunciandi hæreticum formalem jam mortuum esse perpetuam: ita DD. *cit.* 9. contra Castropal. qui consequenter tenet contra illam præscribi spatio 40. annorum: nostra ratio est; quia talis denunciatio elapso tempore 40. annorum, licèt non valeat pro confiscandis bonis defuncti, valet pro ejus memoria damnanda. Plura vide *à n.642. ad 654.*

CAPUT IV.

De personis, quæ ex vi edicti denunciare tenentur.

248 OMnes, & singulæ personæ, sive mares, sive mulieres, post 14. annum, quo plenum rationis usum habent, sive sæculares, sive Moniales, & Regulares cujuscumque gradus, & dignitatis sint, Duces, Principes, Provinciales, Generales, &c. denunciare tenentur delinquentes etiam suos subditos quoad delicta ad S. Officium spectantia Inquisitori illi, sub cujus jurisdictione persona denunciatura, & persona denuncianda vivunt: est contra Bord. *in Trib. fidei cap.27. num.24.* quoad Generales, quos tenet non comprehendi sub edictis Inquisitorum, quoad denunciationem activam, sed solùm passivam, quatenùs non exprimuntur ibi proprio nomine. Sed super hoc habetur novissimè Decretum Alex. VII. tenoris sequentis:

249 *Licèt aliàs per Constit. felic. record. Pauli V. emanata sub die* 1. *Sept.* 1606. *quæ incipit: Romanus Pontifex, fuerit districtè prohibitum superioribus Regularium, ne quovis titulo, vel prætextu præventionis, aut consuetudinis, & præscriptionis, etiam immemorabilis, aut alio in causis ad S. Officium spectantibus, se quoquo modo intromittere, aut immiscere, denunciationes recipere, testes examinare, processus conficere, causas cognoscere, aut terminare audeant; imò ex ejusdem Constitutionis dispositione eisdem fuerit graviter injunctum, ut suos subditos, ac Religiosos, quos hæresis labe infectos, vel de hæresi suspectos noverint, absque alia consultatione cum propriis suæ Religionis superioribus, vel alia quavis persona facienda, sine mora Inquisitoribus, vel locorum Ordinariis vicinioribus denuncient: nihilominùs animadvertens Sanctissimus D. N. Alexand. VII. ab aliquibus Regularibus in dubium revocari prædictam denunciandi obligationem, adeò ut nedum suos subditos non denuncient, verùm etiam fideles ad ipsos pro consilio recurrentes, an debeant S. Officio denunciare, quæ audierunt, aut viderunt ad ipsum S. Officium spectantia, ad id faciendum, ut deberent, non obligent, imò aliquando eosdem perperam instruant non teneri, nec sub obligatione Constitutionum Apostolicarum comprehendi, & hanc opinionem erroneis aliquot Doctorum sententiis confirmare tentantes, eosdem in maximum fidei discrimen ab onere denunciandi retrahere conentur: Volens proindè Sanctitas Sua abusum hujusmodi ex sui Pastoralis officii debito coercere, post maturam*

facti discussionem, auditis votis Eminentissimorum, & Reverendissimorum DD. Cardinalium adversus hæreticam pravitatem Generalium Inquisitorum, innovans Constitutionem prædictam à fel. record. Paulo V. emanatam, & quatenùs opus sit, eam declarans, hoc præsenti Decreto districtè præcipit, & mandat omnibus, & singulis Regularium Generalibus, Provincialibus, Abbatibus, Prioribus, Guardianis, Rectoribus, Præpositis, aliisque ejusmedi quocumque nomine nuncupatis Superioribus cujuscumque Ordinis, & Instituti, sive Mendicantium, sive non Mendicantium, necnon Congregationis, & Societatis Clericorum Regularium quorumcumque etiam Societatis Jesu, aliorumque quomodocumque exemptorum, vel non exemptorum, etiam si essent specialiter, & nominatim exprimendi, ut omninò dictæ Constitutioni in omnibus pareant: & omnes, & quoscumque Religiosos, tam sibi ipsis subditos, quàm non subditos, cujuscumque dignitatis, gradus, & conditionis existant, hæreticos, vel de hæresi quomodocumque, etiam leviter, suspectos deferant, & judicialiter denuncient Inquisitoribus, vel locorum Ordinariis, & nullatenùs in causis ad S. Officium spectantibus audeant se intromittere, neque suos subditos ad S. Officium recurrentes, vel recurrere, aut accedere volentes, molestare, vexare, vel alio quovis modo, sive directè, sive indirectè, avertere, retrahere, dissuadere; imò prædictos suos subditos monere debeant, ut ipsi quoque eidem decreto omninò pareant, & alios Christi fideles etiam Confratres suos ad parendum pariter hortentur, & suadeant, rejectis penitùs hujusmodi opinionibus, atque interpretationibus, quas Sanctitas Sua cum voto dd. Emin. DD. Cardinalium tamquam perniciosas, temerarias, & non consistentes, & à mente Sanctitatis Suæ prorsùs alienas, reprobavit, & reprobat. Et quia quandoque etiam eorum subditi deficiunt in eo, quod ipsis implendum incumbit cum Religiosis ejusdem, alteriusve Ordinis, aliisve quibuscumque personis de fide suspectis, cæterisque petentibus consilium in materiis ad S. Officium spectantibus, ita ut nedum ipsimet denunciationes differant, vel ab illis prorsus abstineant; verùm etiam multoties ab eisdem alios à se consilium petentes retrahant malis artibus, vel mendicatis Doctorum opinionibus, vel sub fraternæ correctionis factæ, vel faciendæ, aliove prætextu. Propterea idem Sanctissimus declaravit, præfatos subditos absque ulla participatione, etiam si nulla petita venia à Superioribus, etiam si nulla fraterna correctio, vel alia monitio præmissa fuerit, omninò teneri, & obligatos esse accedere ad denunciandum Ordinariis, vel Inquisitoribus locorum quoscumque, etiam Confratres, ac Superiores, etiam primarios suos ejusdem Ordinis, & Religionis, quos noverint esse de fide quomodolibet etiam leviter suspectos; ac proptereà eosdem debere omnes, & quoscumque etiam alios à se consilium, ut suprà, petentes monere, & obligare ad denunciandum, nec posse illos à denunciando sub dicta fraternæ correctionis, vel alio quovis prætextu retrahere, aut retardare, & præfatos omnes, tam Superiores, quàm subditos contrafacientes, Sanctitas Sua voluit, & declaravit subjacere omnibus censuris in dicta Constitutione Pauli V. expressis, nec non privationis quarumcumque dignitatum, seu Prælaturarum, seu Officiorum suorum Ordinum, ac vocis activæ, & passivæ, perpetuæque inhabilitatis ad eadem ipso facto, & absque alia declaratione incurrendis, aliisque Sanctitatis Suæ, ac successorum arbitrio infligendis pœnis, quarum relaxationem, suspensionem, absolutionem, vel dispensationem Sanctitas Sua sibi ipsi, & Successoribus suis Romanis Pontificibus tantùm expressè reservavit, &c. die 8. Julii 1660.

250 Pœnæ autem à Paulo V. die 1. Sept. 1606. per Bullam *Romanus Pontifex*, fulminatæ sunt per verba tenoris sequentis:

§.6. Quòd si Generales, aliique prædicti præsentibus litteris non paruerint, eos omnes privationis quarumcumque dignitatum, seu Prælaturarum, vel Officiorum suorum Ordinum, ac vocis activæ, & passivæ, perpetuæque inhabilitatis ad easdem, nec non contra fautores hæreticorum, & impeditores officii statutas, & inflictas pœnas, aliasque censuras Ecclesiasticas, etiam excommunicationis latæ sententiæ, à qua non nisi à nobis, vel à Romano Pontifice pro tempore existente, præterquàm in mortis articulo, absolutionis beneficium valeant obtinere, eo ipso incurrisse, &c. die 8. Julii 1660.

251 Denunciatus ab uno, est adhuc denunciandus ab alio, etiam super eodem delicto, si alius etiam illud sciat. Bord. *in man. consult. sect.* 18. *num.* 30. quia sic probatur delictum: *v. num.* 694.

252 Bord. *in Trib. fidei cap.* 30. *num.* 13. ait, Imperatores, Reges, & Cardinales habere privilegium, ut non subjiciamur Bullis Pontificiis, nisi nominatim exprimatur; ac proindè à fortiori non subdi edictis Inquisitorum, quæ sunt statuta inferiora. Oppositum tenet Carena *par.* 2. *tit.* 9. *num.* 28. dicens, eos comprehendi tam quoad activam, quàm quoad passivam denunciationem. Et idem novissimè tenet ipse Bord. *in man. consult. sect.* 26. *à n.* 16. *ad* 21. nam in edicto Inquis. Univ. Rom. habetur hæc particula: *Quacumque dignitate, & auctoritate, etiam maxima fulgentibus, ut in n.* 226.

QUÆ-

QUÆRES I.

253 *An viator, & advena denunciare teneantur delinquentem, quem noverint, in loco, ubi per transitum reperiuntur?*

BOrd. *cit.n.*14. vult, eos non teneri denunciare, non quidem Inquisitori loci, ubi reperitur, quia non est sub ejus jurisdictione; advena enim, & viator non subditur legibus, & statutis loci, *l. Hæres absens* 19. *ß. proindè, ff. de judic.*, & qui transit per aliquem locum, inde brevi recessurus, non dicitur ibi fuisse, *l. Quæsitum* 76. *ß. fin. ff. de legat.*3. neque Inquisitori suo proprio, quia delinquens non est sub jurisdictione illius, nec sub illo deliquit.

254 Resp. teneri delinquentem denunciare Inquisitori loci, ubi deliquit, seu de cujus jurisdictione delinquens est; si non ex vi edicti Inquisitoris particularis loci, ex vi tamen Decreti Univ. Inquisitionis Rom. tenoris sequentis:

Universis, & singulis Christi fidelibus, tam Ecclesiasticis, quàm sæcularibus utriusque sexus, cujusvis gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existentibus, & quacumque dignitate, & authoritate etiam maxima fulgentibus, harum serie, & tenore, authoritate nostra, & hujusmodi nostri officii, qua fungimur in hac parte, præcipimus, & mandamus, quatenùs infrà duodecim dies proximè computandos, quorum primos quatuor pro primo, & reliquos quatuor immediatos pro secundo, & ultimos quatuor pro tertio termino, & peremptorio, ac trina monitione canonica assignamus, omnes, & singulos hæreticos, seu de hæresi quomodolibet suspectos, de quibus notitiam habuerint; debeant Nobis, vel Reverendo Commissario nostro quoad habitantes in Urbe, quo verò ad alios extra Urbem, & ubivis locorum degentes, Inquisitoribus, vel locorum Ordinariis, vel eorum Vicariis Generalibus sub excommunicationis majoris latæ sententiæ pœna, quam in contrarium facientes ipso facto incurrant, judicialiter propalare, cujus excommunicationis majoris absolutionem S.D.N. Papæ, & Nobis reservamus, certificantes hujusmodi conscientiæ suæ immemores, ac dictam excommunicationis pœnam contemnentes, quòd contra ipsos tamquam contra hæreticorum fautores, aliàs prout meliùs visum, & judicatum fuerit, procedetur, ideò &c. Datum in nostra, & Officii S. Rom. Univ. Inquisit. Congregatione die 13. *Januarii* 1623.

Novissimè suum dictum revocat Bord. *in man. consult. sect.*18. *n.*17. affirmans, viatores, & advenas teneri denunciare in loco, ubi quis delictum commisit.

Imò in num.86. addit: Quòd si Petrus sciat Paulum fecisse sortilegium in Diœcesi, v. gr. Regiensi, ubi ambo erant eo tempore, & deindè recesserunt, unus Bononiam, alter Parmam; teneatur Petrus denunciare hìc Parmæ, vel Regiis, vel Bononiæ.

255 Supradictum autem Decretum non est præceptum transitorium, ut putat Bord. *cit. num.*2. sed perpetuum; nam omnes, & ubique obligat. Diana *par.* 4. *ref. tract.* 41. & Peyr. *tom.*2. *ad const.*9. *Pauli V. v. n.*27.

256 Hìc locuti sumus de viatore, & advena; minimè de eo, qui ad alium locum se transtulit animo perpetuò ibi habitandi, aut manendi majori parte anni; quia hunc esse subditum, & sub jurisdictione Inquisitoris particularis illius loci quoad fidem, non est dubium.

Plura vide *à n.*621. *ad* 641.

QUÆRES II.

257 *An præcedere debeat fraterna correctio?*

REsp. denunciationem hæretici ex malitia, aut suspecti de hæresi, esse faciendam nulla præmissa correctione fraterna, etiam si firmiter emendatio speretur: est certum ex Decr. Alex.VII. *num.* 249. relato, & probatum est, *à num.*612.

258 Dixi, *hæretici ex malitia*. Nam si quis habeat aliquem errorem, aut aliquam propositionem proferat ex ignorantia, & simplicitate, & non constet, eum, qui talem propositionem protulit, esse hæreticum, tunc est præmittenda secreta correctio fraterna. Bonac. *tom.*1. *de denunc. disp.*6. *§.*8. *pag.*896. *num.*5. Alberghinus *in man. qualif. cap.*37. *num.*10. Alphonsus de Castro, Pegna, Toletus, & alii apud ipsos. Quia hic non est hæreticus, stante ignorantia. Nam hæresis definitur: *Error hominis baptizati in intellectu voluntarius, contra aliquem articulum fidei cum pertinacia*. Pertinaciter autem errare in præsenti non est acriter, & mordicùs suum errorem tenere, sed est errorem tenere, postquàm contrarium est sufficienter propositum, seu quando scit contrarium teneri ab Ecclesia universali Christi; stante autem ignorantia, non habetur pertinacia, quæ est quasi ratio formalis hæresis: *v. à num.* 281. Pertinacia igitur: *Est voluntas resistendi, seu non subdendi suum judicium Ecclesiæ, habita notitia veritatis ab Ecclesia definitæ, & de fide credendæ propositæ*. Unde quævis ignorantia definitionis, & propositionis Ecclesiæ (de qua ignorantia agimus *à num.*373. *ad* 379.) tollit pertinaciam, & inde hæresim formalem, excepta ignorantia affectata; hæc namque æquivalet scientiæ, ut *in n.* 392. ita Valentia, Cano, & alii *cit. n.*379.

Contra Dianam *par.*4. *tr.* 8. *res.*35. Castrop. Suarez, & alios apud ipsum, qui idem tenent de ignorantia affectata; quatenùs qui sic

errat

errat, peccat culpabiliter ignorans, sed non offendit authoritatem Ecclesiæ tamquam pertinax, & incredulus. Et solùm nobiscum sentit Diana, si quis ignorantiam affectet, quia putet, parvi momenti esse ea, quæ in Ecclesia creduntur, & proponuntur; hic enim est hæreticus, in quantum ignorantiam affectat ex falsa opinione contra Ecclesiam.

259 Hinc subdit Bonac. *cit. Ex quo patet à fortiori de rigore juris non videri denunciandos concionatores, qui inter concionandum aliqua proferunt ex incuria, vel inconsideratione. Ratio est, quia non est præsumendum, ipsos velle contravenire judicio Ecclesiæ, aut ea dixisse cum plena deliberatione, & advertentia, ita ut velint errori adhærere, nisi aliter conjiciatur de ipsorum mente Præterea patet non esse denunciandos eos, quos constat lapsu linguæ aliquem errorem protulisse: v. à num.*605.

Eadem ratione plures libri prohibiti sunt, utpotè continentes hæreses, & tamen eorum auctores non sunt condemnati hæretici, in quantum non cognoverunt esse contra proposita ab Ecclesia Catholica credenda de fide. Quotuplex sit hæresis, & quæ reservata. *v. à n.*281. *ad* 289.

CAPUT V.

De personis, quæ denunciari debent.

260 Tenetur quis denunciare hæreticum, aut suspectum de hæresi, sive de vehementi, sive de levi, ex Decret. Alex. VII. *num.* 249. relato per illa verba: *Hæreticos, vel de hæresi quomodocumque, etiam leviter suspectos deferant, & judicialiter denuncient*. Etiamsi delictum sit occultum, & non possit probari, ex Decret. Alex. VII. 24. Sept. 1665. *prop.*5. *& num.* 596.

261 Etiam si illud sciat ex secreto naturali, & sub juramento de non revelando, *num.*597.

262 Secretum ex consilio petito excusat à denunciando suspectum de hæresi, *num.* 598. non excusat autem à denunciando hæreticum formalem. Bord. *in Sac. Trib. cap.*31.*n.*8. Unde in casu hæresis formalis solùm à denunciando excusat secretum ex sigillo Sacramentalis Confessionis. Scotus *in* 4. *dist.*21. *q.*2. *§. Ad argumentum litt. M, vide num.* 597. *& num.* 59. unde non excusatur à denunciando hæreticum formalem Confessarius sciens delictum ratione consilii, nisi consilium illud det, ejus audiendo confessionem.

263 Tenetur denunciare, nedum ille, qui scit, quatenùs delictum propriis sensibus percepit, in quantum vidit, aut immediatè illud audivit; verùm etiam ille, qui habet notitiam delicti ex auditu mediato aliorum, qui illud ei retulerunt. Liquet ex tenore edictorum, præsertim ex illo Inquis. Siciliæ, ubi dicitur: *Se sapete, ò havete inteso dire*. Ubi quidem distinguitur scientia ab auditu; & quia auditus immediatus delicti, & authoris delicti facit scientiam, sequitur, quòd ibi sit sermo de auditu mediato.

264 Hujusmodi autem auditus mediatus, ut pariat onus denunciandi, per Bord. *in Trib. fidei c.*31. *num.*21. Carenam, Cord. Sanctar. & alios apud ipsum, debet esse à personis fide dignis. Bonac. *tom.*1. *disp.*6. *de denunc. pag.* 898. *num.*7. item Leander *de Sacram. Pœnit. tract.* 5. *disp.*13. *q.* 57. & apud ipsum Nav. Sayrus, & Trullench, qui hæc habet: *Denique excusatur à denunciando hæreticum ille, qui leviter suspicatur aliquem esse hæreticum, vel à levibus, & parùm fide dignis accepit, qui se dicunt ab aliis accepisse*.

Puto tamen cum Diana sufficere, si sit à personis fide levibus, *ut in n.*591.

265 Catholicus non tenetur denunciare hæreticum in locis illis, in quibus hæretici cum Catholicis sunt permixti, id scientibus Inquisitoribus, & Episcopis; quia nemo obligatur ad opus inutile. Bonac. *tom.*1. *disp.* 6. *de denunc. pag.*898. *num.*9.

QUÆRES I.

266 *An teneatur quis denunciare, si exindè timeat notabile damnum?*

Neminem teneri ad denunciandum hæreticum, aut suspectum de hæresi, cum probabili periculo mortis, infamiæ, aut gravis alicujus damni proprii, vel patris, matris, uxoris, fratrum, aut aliorum conjunctissimorum, tenent Fagund. Sanctar. & alii apud Dianam *par.*1. *tr.* 4. *de denunc. res.* 7. cum Pegna, qui excusat uxorem à denunciando maritum hæreticum, ob timorem, ne ab eo malè tractetur; & Lazarius apud Dianam *cit.* quamdam virginem honestam cujusdam dominæ famulam excusavit à denunciando famulum ejusdem domus, quem frequenter in blasphemias hæreticales prorumpentem audierat; hac ductus ratione, quia illa poterat probabiliter timere grave damnum in fama, quatenùs eam videntes ad Tribunal accedere suspicari possent, eam de aliquo delicto inquisitam.

Hanc opinionem limitat Genuensis in praxi *cap.*18. nisi hæreticus dogmatizaret in magnum Reipublicæ damnum, animas seducendo, & corpora offendendo, ut si occideret pue-

pueros, & similia faceret; tunc enim succedit id, quòd quilibet pro patria tenetur ponere vitam.

267 Resp. ex probabili periculo gravis damni in vita, corpore, fama, & rebus propriis, aut conjunctorum, non excusatur quis à denunciando hæreticum formalem, etiam si non dogmatizet; excusatur autem à denunciando suspectum de hæresi, putà blasphemum, sortilegum, abutentem sacramentis, &c. Bord. *in Trib. fidei cap.* 31. *num.* 11. *& in man. consult. sect.* 25. *num.* 176. *& sect.* 18. *num.* 47. Bonac. *tom.* 1. *disp.* 6. *de denunc. pun.* 2. *num.* 6. & apud ipsos Freiras, Carena *p.* 2. *tit.* 9. *n.* 34. Dian. *p.* 1. *tract.* 4. *res.* 7. Ratio 1. partis est; quia hæresis formalis etiam non dogmatizantis est contra Religionem, & bonum communem totius Reipublicæ Catholicæ; quoniam hæresis serpit ut cancer, quippè quæ pestifera est, ex *cap. Ut Inquisitionis, de hæreticis lib.* 6. bonum autem publicum, & commune ex jure prævalet bono privato, & proprio. Imò (ut advertit Bord.) qui denunciat hæreticum, regulariter nullum habere potest timorem damni; quia hæreticus formalis, aut comburitur, aut perpetuò immuratur.

Dicta à fortiori procedunt de apostata à fide, quia apostasia non differt specie ab hæresi, & est gravior hæresi, cum sit recessus à tota fide Catholica.

Ratio 2. partis est, quia suspicio hæresis, nec est hæresis, nec ita serpit contra Religionem, ut hæresis. Tum quia pœnæ latæ contra hæreticos nullam faciunt mentionem de suspectis; unde sicut rigor pœnarum contra hæreticos non extenditur contra suspectos; ita nec rigor denunciandi hęreticum cum probabili periculo vitæ, &c. extendi debet contra suspectos: *v. n.* 599.

QUÆRES II.

268 *An filius teneatur denunciare patrem hæreticum, & è converso?*

Prima opinio negat, filium teneri denunciare patrem, nisi quando dogmatizet, & filium, aliosque doceat. Teneri autem patrem denunciare filium hæreticum, volunt Simanchas *de Catholicis institutionibus tit.* 29. *n.* 35. Genuensis *cap.* 18. *num.* 9. & alii apud Dianam *par.* 1. *tr.* 4. *res.* 4. & Bord. *in Trib. fidei c.* 31. *n.* 13. quia locus Scripturæ modò adducendus exprimit filium denunciandum, non patrem.

269 Resp. teneri filium denunciare patrem hæreticum, etiam si non dogmatizet, & è converso. Diana, & Bord. *cit.* & alii communiter apud ipsos. Suadetur ex Sacr. Script. Deut. 13. *Si tibi voluerit persuadere frater tuus, filius matris tuæ, aut filius tuus, vel filia, sive uxor, quæ est in sinu tuo, aut amicus, quem diligis ut animam tuam, clam dicens: eamus, & serviamus diis alienis, &c. non acquiescas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus, ut miserearis, & occultes eum.* Tum quia ex dictis *n.* 267. bonum commune Religionis prævalet bono privato patris, filii, &c. eò maximè, quia filio patrem hæreticum denuncianti pœna confiscationis propriæ legitimæ, & pœna infamiæ remittitur. Alberghinus *in man. qualif. cap.* 35. *num.* 5. ex Alphonso de Castro, Pegna, & aliis.

270 A fortiori non excusantur uxor, frater, & alii conjuncti. Ita Doctores *cit.* contra Cabreram, Valerum, & Royas excusantes uxorem, & maritum; adeòque in denunciando hæreticum formalem non dantur personæ privilegiatæ.

QUÆRES III.

271 *An extra hæresim formalem in casibus suspicionis hæresis conjunctus excusetur à denunciando conjunctos usque ad quartum gradum?*

Prima sententia negat. Diana *part.* 8. *tr.* 7. *res.* 10. *in fine*, Carena *part.* 2. *tit.* 9. *num.* 13. Alberghinus *in man. qualif. cap.* 35. *num.* 7. & alii apud ipsos, 1. quia edicta Inquisitorum loquuntur generaliter, ac proindè sunt generaliter intelligenda, 2. quia eadem militat ratio de hæreticis, ac suspectis de hæresi.

Secunda sententia affirmat excusari. Bord. *in Trib. fidei c.* 31. *n.* 13. *&* 14. *& in man. consult. sect.* 18. *n.* 46. Homobon. & Lazarius apud Dianam *p.* 1. *tr.* 4. *res.* 6. cum aliis, 1. quia rationes, quæ probant excusari quem à denunciando extraneum in causis suspicionis hæresis, si exindè probabiliter timeat notabile damnum sibi, aut suis conjunctis usque ad quartum gradum, militant etiam in casu denunciationis conjuncti usque ad quartum gradum: *v. n.* 267. eò maximè, quia ex denunciatione conjuncti sequitur notabile damnum in fama, & bonis ipsi conjuncto, & inde ipsi denuncianti: *v. nu.* 39. Hinc non eadem militat ratio in casu hæresis formalis, & in casu suspicionis hæresis. Nec obstat, quòd edicta generaliter loquentia sint generaliter intelligenda; quia id est verum quando aliqua specialis ratio contrarium non suadet, ex *l. Hæres absens, ff. de hæred. instit.* neque generaliter dictum refertur ad extraordinaria, *l. Scio amico, §. medico, ff. de ann. legat.* ita ferè Bord. *v. n.* 599. & hîc *n.* 274.

272 Probabilior tamen mihi est prima sententia, utpotè favorabilior fidei, & bono publico.

QUÆ-

QUÆRES IV.

273 *An hæreticus, aut suspectus de hæresi teneatur denunciare se ipsum?*

RESp. non teneri, nisi quando interrogatur ut reus à Judice. Diana *par.1. tr.4. res.8.* Bord. *cit. n.15.* & Com. quia nemo tenetur se prodere, ex *cap. Aliquando de pœnit. dist.1.* & nullus tenetur suam turpitudinem detegere, *l. alia, ff. de jurejur.*

QUÆRES V.

274 *An hæreticus, aut suspectus de hæresi teneatur denunciare complicem?*

COmplicem non teneri denunciare complicem, in quacumque materia fuerit complex, tenent Port, *in addit. ad dubia Regul. ver. Denunciatio num.10.* Bonac. *tom.1. disp.6. de denunc. pag.898. num.8.* Suarez,& Megala apud Dianam *cit.res.9.* Bord. *cit.num.15.* Hurtado,& alii apud Leandrum *de pœnit. tr.5. disp.13.q.43.* quia denunciare complicem est virtualiter denunciare seipsum; non enim potest quis manifestare complicem delicti, quin manifestet seipsum; adeòque cum nemo teneatur denunciare seipsum, nemo tenetur denunciare complicem.

275 Resp. in casu hæresis formalis tenetur quis denunciare complicem delicti; minimè in casu suspicionis hæresis. Bord. *cit. num.19. cum aliis*, sequitur ex dictis *num.* 31. Ratio 1. partis est, quia à denunciando hæreticum nullus excipitur, nisi Confessarius, qui illum novit sub sigillo sacramentali, ac proindè discipulus tenetur denunciare suum magistrum hæreticum, non obstante, quòd sit ejus errores secutus.

276 Non officit ratio in oppositum; quia manifestando complicem, non manifestat seipsum directè, sed indirectè.

277 Nec obstat, quòd se exponeret periculo gravis damni in fama, bonis; 1. quia etiam eo periculo dato, tenetur quis denunciare hæreticum, etiam cum periculo gravis damni, ob dicta *num.*267. 2. quia talis denunciatio potiùs cedit in denunciantis utilitatem, quàm in damnum; 3. quia non denunciando subttat majori periculo, nempè ut præveniatur ab alio, & tunc, ut puniatur de rigore justitiæ; 4. quia respectu sui censetur potiùs spontè comparens, ut recipiat gratiam, quàm denunciator.

Ratio 2. partis est eadem, quæ *num.* 367. *v. num.*577.

QUÆRES VI.

278 *An teneatur quis denunciare hæreticum jam emendatum?*

NEgant Sotus, Genuensis, & alii apud Dianam, & Bonac. citandos. Joseph. de August. *in 4. præc. Dec. num.13.* negat, si crimen per secretam admonitionem emendatum, sit occultum; affirmat verò, si sit publicum; quia in hoc casu finis denunciationis est punitio rei ad publicum exemplar: ita etiam Del Bene, ex multis apud Bord. *in man. consult. sect.18. num.50.* quorum ratio est, quia quando hæreticus erat occultus, & emendatur, cessat injuria facta Reipublicæ, & inde finis edicti, qui est punitio ad satisfaciendam injuriam factam Reipublicæ. Nec finis denunciationis est correctio publica in delictis occultis, benè verò in publicis.

Resp. teneri eum denunciare ex vi edicti Inquisitorum. Diana *par.2. tr.4. res.3.* Bonac. *tom.1. disp.6. de denunc. pag.898. n.5.* contra Sotum, Genuensem, & alios apud illos, 1. quia finis edicti non est sola emendatio fratris, sed punitio in publicum exemplum, juxtà dicta *à n.*605. 2. quia hæreticus faciliter fingeret se emendatum metu denunciationis, 3. quia hæreticus formalis etiam occultus à nullo potest à vinculo excommunicationis absolvi, nec virtute Jubilæi, nec Bullæ, nec privilegiorum, nisi à Sancta Sede, aut proprio Inquisitore, ex Decr. Alex. VII. 24. Septemb. 1665. *propos.* 4. adeòque donec spontè non compareat, ut absolvatur, non potest censeri emendatus.

His de rationibus, licèt Bulla Alex. VII. relata *n.* 249. præcipiens denunciationem faciendam nulla præmissa correctione fraterna, de emendatione mentionem non faciat, non inde sequitur, emendatum non esse denunciandum.

Nec obstat ratio in oppositum; quia est vera in delictis contra proximum, minimè in delictis contra Deum, & fidem, cum Deo sint aperta omnia abscondita cordis.

QUÆRES VII.

279 *An ille, quem post commissum delictum superstitionis, aut blasphemiæ statim pœnitet, sit denunciandus?*

REsp. affirmativè, supposita plena advertentia, & deliberatione. Bord. *in Trib. fidei cap.31. n.9.* quia in delictis solùm consideratur voluntas deliberata in factum transiens, minimè voluntatis perseverantia, aut subita retractatio: *v. n.*604.

Dixi: *Supposita plena advertentia, & deliberatione*; quia si circumstantiæ externæ in aliquo casu sint tales, ut faciant prudenter dignoscere, quem in blasphemiam prorupisse, non cum plena advertentia ad malitiam, aut non cum pleno consensu voluntatis, at mente non integra, sed turbata ex vehementi passione; tunc, sicut excusatur à culpa mortali, ita

& à

& à pœnis. Talis à nonnullis fuit judicatus quidam, qui ex vehementi pecuniæ dolore, quam ardenter amabat, amissæ, & à detentore denegatæ, vehementi irascibilis impetu in blasphemiam prorupit; sed immediatè ad propositionem blasphemam, sui peccatoris percussionem addidit. Hoc etiam innuit Leander *in præc. Dec.* loquendo de blasphemia.

QUÆRES VIII.

280 *An qui accessit ad Confessionem animo non confitendi peccata, sed inducendi Confessarium ad hæresim, sit à Confessario denunciandus?*

NEgat Bord. *in man. consult. de anno* 1693. *sess.* 25. *n.* 168. quia allata Confessio hæretici objectivè spectata, & quoad modum est sacramentalis.

Resp. esse denunciandum à Confessario. Genuensis, Graffius, Sotus, & Silvester apud ipsum Bord. Carena *p.* 2. *tit.* 9. *num.* 2. quia ex *nu.* 262. solùm sigillum sacramentale excusat à denunciando hæreticum: præfatus autem Confessarius non obligatur ad sigillum sacramentale; quia ad hoc obligat sola confessio sacramentalis, qualis non est allata confessio hæretici; nam sacramentalis confessio est illa, qua pœnitens sua peccata Confessario manifestat animo se accusandi, & Sacramentum Pœnitentiæ suscipiendi; confessio autem facta non sic, sed animo inducendi Confessarium ad aliquod crimen, nullo pacto est sacramentalis, nec obligat ad sigillum sacramentale. Tamb. *in meth. confess. de sigillo cap.* 1. & Com. Tum quia illa non est confessio, sed modus occultandi hæresim, & secretò alios pervertendi.

De Luca, Fenech. *de sigillo n.* 77. addit, quemdam Confessarium fuisse punitum, quia non manifestavit conspirationem factam, quam alter in confessione ipsi aperuerat non animo se accusandi, sed animo illum ad eamdem conspirationem trahendi. A fortiori est idem dicendum in casu nostro de hæretico.

Immeritò autem Bord. pro se citat Dianam *part.* 1. *tr.* 4. *res.* 23. Bonac. Acugnam, & alios; quia illi loquuntur de muliere solicitante confessarium ad inhonesta: hæc utiq; non est à Confessario denuncianda; quia non est hæretica, nec suspecta de hæresi: *v. n.* 494. in casu verò nostro pœnitens solicitans solicitat ad hæresim, & inde comprehenditur hæreticus, ac propterea est à Confessario denunciandus.

281 Qui verò audit pœnitentem Confessario suam hæresim, sive secretò, sive publicè ob majorem verecundiam verè confitentem, non debet illum denunciare: quia nedum Confessarius, sed etiam alii casu audientes tenentur ad sigillum sacramentale. Scotus *in* 4. *dist.* 21. *qu.* 2. §. *de quarta concl.* H. Bord. *in man. consult. sect.* 18. *n.* 26.

QUÆRES IX.

282 *An sit denuncianda mulier, quæ semel maleficium, aut superstitionem fecit?*

GEnuensis, cui adhæret Diana *part.* 2. *tr.* 17. *res.* 66. tenet, non esse denunciandam, nisi superstitio, &c. saperet manifestè hæresim, & simplicitas, aut alia justa causa non excusaret.

Resp. esse denunciandam; quia edictum absolutè præcipit denunciari delicta suspecta de hæresi committentes, & non utitur verbo, *exercentes*. Alioquin nedum non esset denuncianda mulier, quæ semel maleficium, aut superstitionem fecit, sed neque, quæ bis, aut ter; nam duo, aut tria facta non faciunt exercitium. Tum quia, quæ semel maleficium fecit, verè delictum in edicto comprehensum commisit. His rationibus denunciandus est Confessarius, qui semel solicitavit: *v. n.* 589.

QUÆRES X.

283 *An quando præcipitur delictum denunciandum ex præsumptione, qua fit, sciens in tali casu præsumptionem deficere, teneatur ad denunciandum?*

NEgant apud Dian. *part.* 1. *tr.* 4. *res.* 10. Homobonus, Riccius, & Valerus, qui hæc habet:

Quintò fallit in his, in quibus edictum se fundat in præsumptione, ut in Chyromanticis, Necromanticis, & aliis, qui ex inspectione rimularum, vel linearum manuum aliqua prædicunt, si aliàs ego certè scio non habere tales pactum ullum cum dæmone, non teneor denunciare; nam motus Sixti V. circa hoc editus fundat se in præsumptione. In dubio autem tenetur quis denunciare.

Resp. teneri denunciare. Freiras apud Dianam *cit.* 1. quia judicium suspicionis hæresis spectat ad Inquisitores, 2. quia hujusmodi censentur suspecti suspicione juris de jure; & hac ratione in *n.* 603. dicimus, mulierem teneri denunciare Confessarium sollicitantem, quæ scit ex pura fragilitate sollicitasse, non obstante, quòd Bulla Greg. XV. fundetur in præsumptione, ut liquet ex illis verbis: *Nos in animum inducere nequeuntes.*

QUÆRES XI.

284 *An omittens denunciationem hæretici, aut suspecti de hæresi, sit suspectus de hæresi, & denunciandus.*

QUoad omittentem denunciationem suspecti de hæresi, non esse suspectum, tenent Carena *part.* 2. *tit.* 9. *num.* 4. & 46. & Lupus apud Bord. *in man. consul. sect.* 18. *n.* 72. ac proinde

indè non esse denunciandum, quia præsumptio non oritur ex præsumptione, nec suspicio ex suspicione. Bord. verò *cit.* vult, esse suspectum de levi; concedit tamen sub *num.* 73. quòd non sit denunciandus: illud mihi verum est, quòd non sit fautor hæretici, quia suspectus de hæresi non est hæreticus. Leander *de censur. tr.*3. *disp.*1. *q.*27.

285 Quoad omittentem autem denunciationem hæretici, cum possit, Carena *cit.* tenet esse leviter suspectum; imò nullo pacto esse suspectum, si omittat ex metu, aut alia causa in se honesta, consanguinitatis, amicitiæ, &c. quia tunc præsumitur omittere, non ut defendat hæresim, nisi ea amicitia, & familiaritas esset nimis assidua, aut nisi teneatur denunciare ex officio; tunc quidem induceretur vehemens suspicio. Diana *par.*4.*tr.*7.*res.*21. §. *Et tandem*.

Addit Bord. *cit. num.* 73. cum Lupo, quòd omittens denunciationem hæretici, licèt sit suspectus de hæresi, non sit denunciandus; quia non debet dari processus in infinitum. Nec obstat, quòd edictum præcipiat denunciationem suspecti de hæresi; quia loquitur de suspectis ob alia delicta positiva patrata.

Hinc Lupus *pag.* 70. *diff.* 2. & del Bene *dub.* 26. *num.* 2. cum aliis tenent, personas privatas omittentes denunciare Inquisitori, cum possint, hæreticum, non esse fautores hæretici, si solùm teneantur ex præcepto edicti Generalis Inquisitorum; sed peccare contra obedientiam, & incidere in censuram edicti, ac inde esse puniendos ab Inquisitoribus non pœna ordinaria fautorum, sed ad arbitrium tamquam inobedientes mandatis: illis adhæret Diana *cit.* At Alphonsus de Castro, & Leander *cit. q.* 31. docent, eos esse fautores.

286 Certum tamen mihi est, quòd si isti omittentes, seu non revelantes hæreticum, cum possint, ad id teneantur ex officio, ut sunt Notarii, Socii, Satellites, & similes ex officio Sancto Tribunali inservientes, & testes legitimè interrogati, qui veritatem celant, aut minuunt, sint suspecti de vehementi, & fautores hæreticorum: ita cit. DD. ac proindè ultrà excommunicationem edicti, incurrunt in excommunicationem Bullæ Cœnæ, & sunt denunciandi.

Idem dico cum Diana *cit.* §. Nota tamen, de personis privatis, si ex speciali præcepto vocentur ad veritatem dicendam, & recusent accedere; aut requisitæ à ministris ad auxilium contra hæreticos præstandum, omittant.

Idem de persona privata, quæ dissuadet à denunciando hæreticum, eum, qui est paratus denunciare, aut consilium petit; quia habetur positivum delictum.

Præfati autem omnes à fautoria excusantur, ac inde ab excommunicatione in Cœna Domini, & suspicione hæresis, tam quando omittunt denunciationem, quàm quando positivè favent hæretico, non ut tali, sed ob aliam causam in se honestam, putà ratione metus, periculi, consanguinitatis, amicitiæ, &c. Bord. *cit. sess.*14. *à nu.*12. Leander *cit. qu.*1. & 2. cum Communi; quia ad incurrendam fautoriam requiritur, quòd motivum favendi sit hæresis; cum enim censura Bullæ Cœnæ feratur in hæreticum propter hæresim, ita ferri debet in fautores hæreticorum, ut talium; quia accessorium sequitur suum principale.

Hoc verò locum habet in foro conscientiæ; quoniam in foro externo præsumitur fautor, excommunicatus, & suspectus de hæresi, nisi probet, quòd omiserit ex alia causa.

CAPUT VI.

De delictis ad S. Officium spectantibus.

QUÆRES I.

Quid ignorantia operetur.

287 RESp. ignorantiam culpæ excusare à culpa. Hinc in aliquibus superstitionibus, in quibus non adest pactum explicitum cum dæmone, sed solùm implicitum, ex ignorantia, & simplicitate muliercula sæpè excusari solent à culpa mortali. Quid autem requiratur ad peccatum mortale, fusè dictum est in tom.1. de peccatis.

288 In illis autem casibus, in quibus quis excusatur à culpa mortali, excusatur à pœnis; quia pœna sequitur culpam, ac proindè non afficit ignorantes. Bord. *in Trib. fidei c.*41. *nu.* 35. qui *n.*36. addit:

Procedunt dicta non solùm in foro conscientiæ, in quo asserenti ignorantiam creditur; quia agitur de interesse animæ, cujus nullus præsumitur immemor, cap. Sancimus 16. 1. *quæst.* 7. *nam cuique in foro conscientiæ, tam pro se, quàm contra se creditur, ex cap. Significasti* 18. *de homicidio: verùm etiam in foro externo; quia utriusque fori idem est judicium*. Sair. Sanchez, &c. Valerus *in prælud. differ. utriusque juris*, v. *Forus*, *asserens, valere argumentum à foro interno ad externum, & è contra. Id verum dicunt, nisi forus externus fundetur in præsumptione, in quo ca-*

casu allegant ignorantiam , eam probare tenetur.

Quamvis igitur in foro externo secundùm externa procedatur, adhuc forus internus potest juvare pro externo, si conjecturæ, & circumstantiæ extrinsecæ qualitatis personæ, actionis, temporis, &c. sint tales, ut rationabiliter, & prudenter inducant ad arguendum ignorantiam, simplicitatem, aut perfecti voluntarii defectum.

QUÆRES II.

289 *Quales sint propositiones pravæ ad S. Officium spectantes?*

PRopositiones pravæ ad S. Officium spectantes sunt plures, juxtà quindecim gradus, quos satis doctè affert Bord. *in Trib. fidei cap.*41. *à num.*77. *ad* 88. & sunt propositio hæretica, erronea, sapiens hæresim, impia, temeraria, malesonans, seu piarum aurium offensiva, scandalosa, periculosa, arrogans, seditiosa, schismatica, blasphema, maledica, seu injuriosa, & improbabilis.

1. PROPOSITIO HÆRETICA.

290 EST, quæ immediatè opponitur propositioni immediatè à Deo revelatæ: propositio revelata dicitur, & consequenter de fide, 1 quæ est expressa, aut contenta in Sacra Scriptura antiqui, aut novi testamenti ab Ecclesia recepta: ut *Christus mortuus est, & resurrexit*, 2. quæ ab Ecclesia Universali in Concilio Generali legitimè congregato, aut à Sede Apostolica, seu à Summo Pontifice, tanquam ad fidem pertinens est definita, ut ex Trid. *sess.*6. *can.*5. *Liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum non est amissum, & extinctum*: *v. num.*298. Tertiò, quæ ex Apostolicis traditionibus est communi usu Ecclesiæ recepta.

291 Traditiones Apostolicæ ex Trid. *sess.*4. sunt: *Quæ ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis, Spiritu Sancto dictante, quasi per manus traditæ, ad nos usque pervenerunt.*

Quæ traditiones quantæ sint authoritatis, exprimit immediatè sequentibus verbis:

Ortodoxorum Patrum exempla secuta, omnes libros, tam veteris, quàm novi testamenti, cum utriusque unus Deus sit Author, nec non traditiones ipsas, tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, vel tanquam oretenùs à Christo, vel à Spiritu Sancto dictatas, & continua successione in Ecclesia Catholica conservatas, pari pietatis affectu, ac reverentia suscipit, & veneratur.

Hinc Scotus *in* 1. *d.* 11. *q.*1. *§. Ad auctoritates.* D. ait: *Nec Christus in Euangelio docuit omnia pertinentia ad dispensationem Sacramentorum, dixit enim discipulis suis in Joanne, Adhuc habeo multa vobis dicere, sed non potestis portare modò: cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem; multa igitur docuit eos, scilicet, quæ non sunt scripta in Euangelio, & illa multa, quædam per scripturam, quædam per consuetudinem tradiderunt.*

292 Traditiones spectantes ad fidem sunt 1. quòd Deus solus sit author utriusque testamenti, 2. quòd Sacra Scriptura ad nos pervenit intacta secundum veritates à Deo revelatas, 3. quòd verus sensus Sacræ Scripturæ sit in Ecclesia Romana, non extra, 4. quòd symbolum parvum Apostolorum sit verum Dei verbum canonicum, & legitimum, 5. quòd parvuli sint baptizandi, 6. quòd baptizati ab hæreticis servata legitima forma non sint rebaptizandi, 7. quòd in Sacramento baptismi sint exprimendæ tres personæ, 8. quòd Sacramenta sint tantùm septem, non plura, nec pauciora, 9. quòd Mater Dei fuerit semper virgo.

293 Traditiones spectantes ad ritus, & mores sunt, 1. de benedictione aquæ, 2. de orando versus Orientem, 3. de trina mersione in baptizando. 4. de miscenda aqua in Calice, 5. de formando signo Crucis in fronte, 6. de sumenda Eucharistia à jejunis, 7. de abstinendo à servilibus diebus Dominicis, & similes, quæ minimè in sacris libris scriptæ reperiuntur, sed apud Sanctos Patres acceptæ ab Apostolis edoctis à Christo; nam ex Joan. ult. *Multa alia fecit Jesus, quæ non sunt scripta in libro hoc*; unde Paulus ad Thess. 2. ait: *Tenete traditiones, quas accepistis, sive per sermonem, sive per epistolam.*

294 Præter traditiones divinas dantur traditiones Ecclesiasticæ, quæ post tempora Apostolorum sunt à Prælatis Ecclesiæ introductæ: ut solemnizatio Passionis, Resurrectionis, Ascensionis, & Pentecostes: licèt enim Passio, Resurrectio, &c. prout sunt patratæ non sint traditiones, sed articuli fidei expressi in Sacra Scriptura; prout tamen solemnizantur cum abstinentia à servilibus, &c. sunt traditiones.

295 In dubio, an traditio sit divina habens pro Authore Christum, seu Deum, vel Ecclesiastica habens pro Authore Ministros Ecclesiæ? censendam esse Ecclesiasticam, ait Bord. *cit. num.*8.

296 Qui opponitur traditioni divinæ quoad propositiones spectantes ad fidem, ut tales ab Ecclesia Catholica receptas, est hæreticus; quia talis traditio innititur testimonio divino: qui verò opponitur traditioni Ecclesiasticæ, est temerarius, & suspectus de hæresi; quia (ut inquit Bord.) *Qui te-*

cedit à communi uſu, quem tota ſervat Eccleſia, aut Eccleſiam contemnit, aut de ejus poteſtate dubitat; aut putat eam decipi, & decipere circa morum inſtructionem, quæ vehementem hæreſis ſuſpicionem inducunt; hinc Auguſtin. epiſt. 118. inquit: *Inſolentiſſima inſania eſt diſputare, an faciendum ſit, quod tota per Orbem frequentat Eccleſia*. Et Scotus *in* 1. *d.* 11. *qu.* 1. §. *Ad Auctoritates D.* habet: *Ad rationem illam de Euangelio dico, quòd, Chriſtum deſcendiſſe ad inferna, non docetur in Euangelio, & tamen tenendum eſt, ſicut articulus fidei; quia ponitur in ſymbolo Apoſtolorum: ita multa alia de ſacramentis Eccleſiæ non ſunt expreſſa in Euangelio; & tamen Eccleſia tenet illa eſſe tradita certitudinaliter ab Apoſtolis, & periculoſum eſſet errare circa illa, quæ non tantùm ab Apoſtolis deſcendunt præſcripta; ſed etiam, quæ per conſuetudinem univerſalis Eccleſiæ tenenda ſunt*.

Denique propoſitio, contra quam in Sacris Conciliis determinantibus ſpectantia ad fidem apponitur titulus Anathematis: *Anathema ſit*; eſt hæretica. Sanchez *lib.* 2. *cap.* 38. *num.* 91.

2. ERRONEA

297 Est illa, quæ eſt contra veritatem Catholicam obſcuram non jam definitam, vel ſecundùm Bord. eſt illa, quę propoſitioni theologicæ opponitur.

298 Propoſitio, quæ ſequitur ex duabus de fide, eſt de fide, quia eſt revelata; nam qui revelat præmiſſas, revelat concluſionem, cum concluſio contineatur in præmiſſis; liquet hoc ſyllogiſmo: *Omnes Apoſtoli acceperunt Spiritum Sanctum; Petrus fuit unus ex Apoſtolis; igitur Petrus accepit Spiritum Sanctum*.

299 Propoſitio theologica eſt illa, quæ ſequitur ex præmiſſis, quarum una eſt de fide, altera naturalis; nam concluſio ſequitur debiliorem partem: quòd ſi præmiſſa, quæ non eſt de fide, ſit opinabilis, concluſio dicetur theologica opinabilis; ſi verò erit omninò vera, vel quia evidens, vel quia eſt veritas Catholica obſcura, non jam definita, & ſic communiter accepta; tunc dicetur theologica ſcientifica, ſeu ex præmiſſis ambabus omninò veris. Propoſitio autem erronea eſt, quæ opponitur propoſitioni theologicæ omninò veræ: ut *Chriſtus non eſt riſibilis*, quæ opponitur iſti: *Chriſtus eſt riſibilis*, quæ ſequitur ex una naturali, altera de fide, ambabus omninò veris: *Omnis homo eſt riſibilis*; *Chriſtus eſt homo*.

Pariter hæc propoſitio: *Maria Virgo peccavit venialiter*; quæ poſt definitionem factam à Conc. Trid. *ſeſſ.* 6. *can.* 23. eſt de fide, anteà erat erronea, quia propoſitio negativa oppoſita: *Non peccavit venialiter*; erat veritas Catholica obſcura contenta in illo Cant. *cap.* 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te*; & in illo Pſalm. 9. *Quæretur peccatum illius, & non invenietur*; ut talis poſteà ab Eccleſia manifeſtata, ac definita.

Hic facit propoſitio errori proxima, & eſt illa, quæ opponitur concluſioni theologicæ, ita tamen, ut una præmiſſa ſit evidens apud omnes, altera verò ſit de fide, ſed non apud omnes, adeòque ſit opinativè de fide; vel ita, ut una præmiſſa ſit de fide apud omnes, altera verò ſit euidens, ſed non apud omnes, adeòque ſit opinatiuè evidens.

3. SAPIENS HÆRESIM

200 Est illa, quæ opponitur propoſitioni ſapienti fidem, videlicet non revelatæ, nec deductæ, ſed receptæ tantùm ex communi ſenſu Eccleſiæ, ut iſta: *In Quadrageſima abſtinendum eſt ab eſu carnium, & lacticiniorum*: *Maria Virgo aſſumpta eſt cum corpore in Cœlum*. Quia licèt neutra ſit de fide, cum non ſit hactenùs ut talis definita, utraq; ſapit fidem, quatenùs eſt recepta ut Catholica ex communi ſenſu Eccleſiæ. Communis autem conſenſus patrum, atque fidelium non facit rem de fide; quia non aliis, aut communitati, ſed ſoli Petro, & ejus ſucceſſoribus, dedit Deus poteſtatem decidendi controverſias in materia fidei.

201 Vel ſecundùm alios eſt illa, ex qua cum alia præmiſſa certa ſequitur hæreſis; ut hæc propoſitio: *Omnis homo exiſtens Panormi eſt in peccato mortali*; ex qua, addita hac alia propoſitione certa: *Infantes Panormi exiſtentes ſunt homines*; ſequitur hæc propoſitio hæretica: *Infantes Panormi exiſtentes ſunt in peccato mortali*; quæ eſt hæreſis Buceri, qui dicebat multos baptizatos ſtatim morientes damnari, & alios non baptizatos ſalvari.

4. IMPIA

202 Est illa, quæ opponitur propoſitioni piæ, quæ ſcilicet non revelata, non deducta, non ſolemnizata fovet Religionem, fidem, charitatem, & devotionem. Bord. *cit. n.* 84. Propoſitiones piæ ſunt. Quòd Angeli Cuſtodes, & Sancti Advocati nobis aſſiſtant in extremo vitæ periculo. Quòd Angeli comitentur animas ad cœlum. Quòd Mater Dei viderit in hac vita divinam Eſſentiam: ita Bord.

203 Qui colligit, propoſitionem fidei, theologicam, ſapientem fidem, & piam, eſſe quatuor ſpecies, & gradus propoſitionis Catholicæ, gradatim ſuam certitudinem habentes, primam ex divino teſtimonio, 2. ex deductis

ctis per consequentiam logicam, 3. ex solemnizatis, ut est Assumptio Virginis cum corpore in Cœlum, quæ est accepta ex communi sensu Ecclesiæ, & solemnizatur ejus festum; ab Ecclesia autem non solemnizatur festum, nisi de Sancto; nec potest decerni officium de objecto non sancto. Bord. *in man. consult. de anno* 1693. *sect.* 56. *num.* 18. quartam demùm ex piis operibus. Descendamus igitur ad aliàs species, seu alios gradus.

5. TEMERARIA.

204 Est, quæ caret authoritate, & ratione: ut *Mundus cessabit intra centum annos. Christus post resurrectionem fuit in arca fœderis per 40. dies. Discipuli Joannis Baptistæ fuerunt illi, qui clamaverunt: Crucifige, crucifige.* Alphonsus de Castro *lib.* 1. *de justa hæret. punit. cap.* 2. *v. num.* 223.

6. MALESONANS.

205 Est, quæ sensum habet absurdum, aut alienum à communi, & usitato modo loquendi Patrum, & Doctorum: ut *Plures sæculares salvantur, quàm Ecclesiastici. Deus facit malum.*

206 Huic accedit propositio æquivoca, quæ habere potest sensum Catholicum, & hæreticum; & tunc Judex fidei eam proferenti concedit, ut se declaret; & stari debet menti proferentis, nisi aliud obstet; nam (ait Bord. *cit. n.* 86.) *verba non sunt intelligenda, secundùm quod sonant, sed secundùm mentem proferentis, cap. Intelligentia* 6. *cap. Propterea* 8. *c. In iis* 15. *de verb. signif. quia mens est potentior verbis, l. Labeo* 7. *in fine, ff. de suppel. legat. sed mentem, & animum mentis nemo novit, nisi ipso loquens; ergo eidem standum est in interpretatione suorum verborum.*

Eò maximè, quia in obscuris favendum est magis reo, quàm actori; quoniam dubia sunt in benigniorem partem interpretanda, *l.* 57. *ff. de reg. juris.*

Hinc Lazarius apud Bord. *cit. n.* 86. ait, in hac blasphemia: *Per il corpo di Dio*; standum esse menti proferentis, an scilicet ea verba protulerit de Deo incarnato, vel Deo ut in se. Similiter hæc verba: *Per la barba, per il sangue di Dio*; non sunt hæreticalia, nisi quando non intelliguntur de Deo incarnato, ut si dicatur: *Per il corpo, per il sangue di Dio Padre*; aliter trahi possunt in bonum sensum, ut intelligantur de Deo incarnato. Bord. *in man. consult. sect.* 45. *num.* 67.

207 Dixi, *nisi aliud obstet*; quia ex circumstantia personæ propositio, quæ in se est æquivoca, & trahi posset in bonum sensum, est malè sonans, & piarum aurium offensiva; putà si qui eam profert, fuerit aliàs reus in S. Officio, si sit malæ famæ, si de genere infidelium, aut de loco infecto, &c. tunc quidem ex præsumptione juris non censetur habuisse rectam mentem, sed præsumitur suspectus.

7. SCANDALOSA.

208 Est, quæ est aliis occasio malè sentiendi quoad res fidei, aut quoad mores, ut ex Alphonso de Castro, quòd hæretici non sint puniendi, quòd jejunium sit impertinens Christianæ perfectioni, quòd majoris meriti sit eleemosyna, quàm Sacrificium Missæ.

Meliùs, & benigniùs, propositio scandalosa dicitur illa: *Quæ docet aliquid, quod præbet aliis occasionem ruinæ.* Hoc pacto, ut scandalosas damnat 45. *propos. Alex. VII. & Innoc. XI. in tom.* 1. ut constat ex Decretorum exordio; *Quàmplures opiniones Christianæ disciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, &c.*

8. PERICULOSA.

209 Est, quæ potest esse occasio periculi in doctrina fidei, aut morum: ut *Homo potest esse perfectus sine pœnitentia externa. Sufficit pœnitentia in extremis.* 9. Arrogans, quæ plus quàm oportet, concedit; aut plus asserit, quàm possit probare: ut *Potest quis propriis viribus consequi gratiam, & gloriam.* 10. Seditiosa, quæ zizaniam seminat, atque discordiam: ut *Quilibet potest sibi justitiam facere.* 11. Schismatica, quæ tollit unitatem membrorum à capite: ut *Papa non est legitimus Superior.*

12. BLASPHEMA.

210 Quæ est contumelia contra Dei laudem, & honorem ei debitum. Sub hac definitione comprehenditur blasphemia in Sanctos, & res sacras; quia injuria in Sanctos, aut res sacras, redundat in Deum, ex illo Luc. 16. *Qui vos spernit, me spernit*, & Psal. 150. *Laudate Dominum in Sanctis ejus.*

211 Blasphemia est duplex, simplex videlicet, quæ nil continet contra fidem, sed tendit in solam Dei vilipensionem; & hæreticalis, de qua in præsenti est sermo, & est illa, in qua quoad verba continetur error contra fidem, intellectus tamen illi errori non assentitur. Et hæc est Inquisitoribus denuncianda. Universaliter illa propositio est hæreticalis, in qua aliquod demitur, quod est de fide: ut *Deus non est justus*; aut aliquid additur, quod est contra fidem: ut *Deus est author peccati*. Sine tamen errore in intellectu; nam si ei correspondeat error in intellectu, de ea est dis-

currendum, ut de propositione hæretica, seu ut de hæresi, nimirùm quòd non solùm sit denuncianda, sed etiam quòd non possit absolvi, neque virtute Bullæ, aut Jubilæi: *vide num.* 281. *&* 289. Hic de fide dicitur, non solùm quod est definitum, sed etiam quod est dogma fidei, aut sapit fidem.

212 Vocare amasiam Deum, aut idolum suum, non est blasphemia; quia hæc verba non accipiuntur in sensu proprio, sed hyperbolico. Diana *par.* 5. *tr.* 13. *ref.* 20.

213 Hæc verba: *Ob pater, & diabole*; videntur blasphemia hæreticalis; quia ly, *Pater*, supponit pro Patre æterno, cui additur esse dæmonis. Tancr. tamen *tom.* 4. *tr.* 2. *q.* 54. ait, nullam esse blasphemiam; quia blasphemia est, quæ aliquid de Deo enunciat, quod ipsi non convenit, aut aliquid negat, quod ipsi convenit; præfata autem verba non sunt hujusmodi; quia neque affirmant, neq; negant; unde particula illa, *&*, est purè materialis conjunctio, non minùs, ac si diceretur: *Ob pater, & Joannes*. Hinc neque illi, qui ea proferunt, scire solent, quid dicunt; sed ea proferunt ob impatientiam. Quòd si quis ea verba intenderet dicere eo modo, quo dicitur: *Ob pater, & fili?* substituendo loco filii diabolum, utique esset hæreticalis blasphemia. Ita Tancr. qui tamen monet, deterrendos esse ab hoc pravo modo loquendi fideles.

214 Hæc verba: *Pota di Dio*; sunt blasphemia hæreticalis, quia non convenit Deo hoc membrum. Bord. *in man. consult. sect.* 45. *num.* 65.

215 Hæc alia verba, in quæ solet quis ex ira prorumpere: *Puttana di Dio*; sed paulò post subdit: *Bacco*, vel *Santo Diò*; relicto, *volo*, esse blasphemias hereticales, tenet Auctor casuum conscientiæ Bononiæ discursorum apud Dianam *par.* 6. *tr.* 8. *ref.* 38. quia licèt in utroque casu non sint completa verba, est completus sensus verborum blasphemiam continentium; nam ea proferens, ostendit affectum, & principium facti blasphemandi.

Dico tamen, non esse blasphemias hæreticales, cum Diana cit. & Ricciullo apud ipsum; quia ea non sunt verba perfecta. Tum quia isti requisiti, respondere solent, id sic proferre, ut se cohibeant à dæmonio sancto. Idem dicunt de *Sancto Diantani*; nec obstat ratio in oppositum; quia falsum est, quòd constet de affectu; hic namque constare non potest, nisi ex verbis, quæ cum non sint perfecta, non possunt arguere affectum perfectum; quoniam *verbum oris est signum verbi, quod intus latet*. Tum quia, quando verba possunt accipi pro blasphemia, & non blasphemia, debent accipi pro non blasphemia. Tamb. *lib.* 2. *Dec. cap.* 6. §. 4. *num.* 19. ex multis; nam verba in dubio non sunt accipienda, ut sonent delictum; quia delictum non est præsumendum, nisi clarè constet. Facere dæmonium sanctum est blasphemia hæreticalis; at Joseph. de Augustino *in brevi notitia de* 1. *præc. num.* 14. ait, in Sicilia propter communem usum habere rationem simplicis blasphemiæ. Hujusmodi usitationem insinuat ipsum edictum Inquisit. Regni Siciliæ in fine, quod tales blasphemos acriter comminatur.

Hæc blasphemia: *Per l'anima di Dio*, intelligendo non de Deo incarnato, sed de Deo ut in se, est hæreticalis; eam tamen usitatiorem video in Sicilia: *v. n.* 206.

216 *Renego S. Petrum*; similiter de aliis Sanctis: esse blasphemiam hæreticalem, tenet Bord. *in man. consult. sect.* 45. num. 161. cum Castrop. quia negando quis existentiam Sancti, negat consequenter ejus canonizationem, beatitudinem, &c. Id negant Carena *par.* 2. *tit.* 7. *n.* 12. Sanchez, Candicus, Salelles; & alii apud Bord. *cit.* quia non negatur de Sanctis aliqua veritas pertinens ad fidem, sed solùm dicitur verbum contumeliosum in Sanctis. Affirmo tamen cum edicto Inquisit. Siciliæ.

217 Blasphemia hæreticalis est proferre verbum destructivum virginitatis Matris Dei, aut alterius Sanctæ, quam Ecclesia colit, & tenet virginem, v. gr. dicendo: *Questa puttana, &c.*

218 Bord. *in man. consult. sect.* 18. *num.* 49. ait, non esse denunciandum illum, qui dixit: *Voglio negar la fede, e farmi Turco*, vel *Voglio più tosto negar la fede, e farmi Turco, che servire, &c.* quia edictum præcipit denunciari delicta jam commissa, non committenda. Imò utraque propositio est quædam exageratio ex ira, non voluntas seria adimplendi.

219 Blasphemia quæcumque, sive ex fervore iracundiæ, sive ex joco prolata, est mortalis; quia semper vergit in diminutionem divini honoris.

Si quis autem ex passione aliqua subitò in blasphemiam, etiam hæreticalem, prorumperet, non advertens, nec considerans significationem verborum, non peccaret mortaliter. Si verò plenè advertit esse verba blasphemiæ, & volens in illa prorumpit, mortaliter peccat, licèt subitò, & ex passione in illa prorumpat; quia contra divinum honorem, & fidem non datur parvitas materiæ; unde blasphemia non potest, nisi ex indeliberatione, à mortali excusari: *v. tom.* 1. *de peccatis*.

220 Blasphemiæ hæreticales in Inquisitione

ne Romana censentur suspecti de vehementi; nam ibi ex verbis arguunt intentionem; juxtà illud Matth. 15. *Quæ procedunt de ore, de corde exeunt*. In Inquis. verò Hyspan. regulariter habentur suspecti de levi, quatenùs in nostris Regnis expertum est, hujusmodi blasphemos potiùs ex ira, passione, aut lubrico linguæ in blasphemias prorumpere, quàm ex prava intentione, quia malè sentiant. Quia tamen verba in se continent hæresim, ideò putant eos leviter suspectos.

Dixi, *regulariter*, quia aliquando attenta qualitate blasphemantis, & blasphemiarum, censentur suspecti de vehementi, & abjurant de vehementi.

221 Catalogum blasphemiarum hæreticalium affert Bord. *in Trib. fidei cap.* 25. & 41. *q.* 43. *à num.* 10. & præsertim *in man. consult. de anno* 1693. *sect.* 45. *à num.* 60. *ad* 167. ubi omnes ferè refert; quæ tamen omnes ex dictis faciliter qualificantur: *v. num.* 796.

13. MALEDICA.

222 Seu injuriosa est, quæ proximi injuriam continet: ut *Episcopi sunt tyranni*: *Religiosi sunt in statu peccati*.

14. IMPROBABILIS.

223 Est, quæ caret solido fundamento, aut est reprobata ab Ecclesia; hujusmodi sunt omnes propositiones, hactenùs à Summis Pontificibus damnatæ, de quibus *in tom.* 1.

224 Propositio dupliciter dicitur improbabilis, 1. negativè, & idem est, ac non probabilis, quæ caret, sed non opponitur gravi fundamento; hinc non est probabilis, sed non est certò falsa: talis est hæc propositio: *Magnus Turca dormit*, adeòque propositio improbabilis negativè opponitur opinioni probabili; quia illa nititur gravi fundamento, hæc non, & coincidit cum propositione temeraria.

Secundò, positivè, quæ caret gravi fundamento, & insuper opponitur principiis certis, ac proindè est certò falsa. Tales, inquam, sunt propositiones à Summis Pontificibus damnatæ: hæ quidem sunt improbabiles ante condemnationem; quia supponuntur opponi principiis certis, & præsertim post condemnationem, quia Romanus Pontifex loquens Ecclesiæ in doctrina morum errare non potest etiam extra definitionem articuli fidei: *v. num.* 306.

225 Recensiti autem gradus propositionis non sunt ita distincti, ut eidem uni propositioni convenire non possint. Hinc propositio Soti: *Defunctus in Purgatorio non manet ultrà decennium*, est temeraria, scandalosa, & impia, ut discurrenti patet. Et quidem impia; quia fideles à suffragiis, & pietatis operibus pro animabus Purgatorii auertit.

226 Item hæc propositio: *Religiosi viventes in Religionibus privatis non sunt de Religione Christiana*; est 1. hæretica, quia contra S. Sedis definitionem, 2. scandalosa; quia fideles ab ingressu Religionum, & professos à votis servandis retrahit, 3. impia; quia sæculares à pietatis operibus erga Religiosos, & ab eleemosynis eis ministrandis removet, 4. temeraria; quia nulla ratione, aut authoritate fulcitur, sed Sanctis Patribus adversatur, 5. scandalosa; quia dat sæcularibus occasionem, ut avertantur à statu perfectiori, & dat eis occasionem malè sentiendi de Religionibus, & Religiosis, 6. schismatica; quia unitatem Ecclesiæ dividit, Religiosos ab illa separans, & 7. injuriosa; quia injuriam contra Religiones continet: *vide num.* 305.

227 Denique optimè advertit Alberghinus *c.* 12. *n.* 18. *Quòd non solùm quis potest errare circa propositionem, sed etiam circa illius censuram; quare si propositionem de fide, vel à Theologis, vel à Doctoribus receptam, dicat esse erroneam, vel scandalosam, vel temerariam errorem committit, vel hæresim sapit, vel temerarius existit, ac si de facto propositionem negaret; quia virtualiter illam negat, & insuper contra rationem nota infami illam inurit.*

228 Hinc in Decr. Innoc. XI. de anno 1679. 2. Martii cautum est.

Tandem, ut ab injuriosis contentionibus Doctores, seu scholastici, aut alii quicumque imposterum se abstineant, & ut paci, & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute S. Obedientiæ præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quàm in thesibus, disputationibus, ac prædicationibus caveant ab omni censura, & nota, nec non à quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec à S. Sede recognitæ super iisdem propositionibus judicium proferatur.

QUÆRES III.

229 *Quæ sint alia delicta, in quibus delinquentes sunt denunciandi?*

Denunciandi sunt 1. hæretici, & schismatici, eorumque fautores, & receptatores, & proferentes propositiones in superiori quæsito expressas.

Item docentes, defendentes, aut prædicantes aliquam ex propositionibus damnatis, de quibus *in tom.* 1.

230 2. Apostatæ à fide, vulgò *rinegati*, licèt non habuerint errorem in intellectu,

ſed tantùm exteriùs fidem negaverint, quia non deſinunt eſſe vehementer ſuſpecti, & in foro externo ſecundùm externa proceditur: *vide num.* 287. In foro tamen conſcientiæ non incurrunt excommunicationem Bullæ Cœnæ; unde poſſunt à quolibet Confeſſario abſolvi. Maſtrius *diſp.*10.*q.*1.*art.*3. *n.*20.*v. n.*140. Diana *par.*3.*tr.*4. *reſ.*143. cum permultis: *vide num.*282.

231 Hic non comprehenduntur apoſtatæ à Religionibus, niſi apoſtaſiæ aliquid addant, quod ſapiat hæreſim; putà ſi tranſeant ad partes hæreticorum, ſi habitum lacerent, pedibus conculcent, aut blaſphemias in Religionem evomant.

232 3. Spretores campanarum, quia hic eſt unus ex Turcarum erroribus. Sacras imagines conſpurcantes, & percutientes, etiam ſi ex iracundia faciant.

233 4. Confeſſarii frangentes ſigillum confeſſionis cum aliquo errore in intellectu circa fidem, putà ſi defendant, id licere, aut malè ſentiant de Sacramento. Quòd ſi non appareat error contra fidem, ſunt puniendi à propriis ſuperioribus ordinariis. Diana *par.* 4. *tr.*8. *reſ.*95.

234 5. Omnes ſuperſtitioſi. Ad hoc autem, ut ſuperſtitio onus denunciationis pariat, duo requirit, 1. ut adſit expreſſa, vel tacita dæmonis invocatio, 2. quòd ſit mortaliter peccaminoſa. Lupus *par.*3.*lib.*15. *art.*4. *diſſ.*2.*pag.*257.

235 6. Denique denunciandi ſunt infideles negantes circa fidem, quæ habent cum Chriſtianis communia; quæ quidem breviter, & ſatis recenſentur in Summa Dianæ *ver. Inquiſitorum juriſdictio*, in quæ delicta, *num.*103. ex Diana *par.*4. *tract.*7. *reſ.*2. ut ſequitur.

236 *Procedere etiam poſſunt ex Bulla Gregor. XIII. edita anno* 1581. *contra Judæos negantes, quæ habent cum Chriſtianis communia circa fidem, ut Deum eſſe unum, æternum, omnipotentem, omnium creatorem; aut id alicui etiam privatim inſinuantes: & ex hoc capite punire poſſunt Judæos, ſi ad ſectam, v. gr. Saracenorum tranſierint; quia tunc neceſſe habent peccare in his, quæ communiter nobiſcum credunt; ita Directorium par.*2.*quæſt.*46. *contra Souſam lib.* 1. *cap.* 37. *num.*27.

Dæmones item invocantes, conſulentes, eis immolantes, thus & alias fumigationes offerentes, verbo, facto, exemplo hujuſmodi nefaria docentes Chriſtianos.

Chriſtum purum hominem, aut peccatorem, Deiparam Matrem non virginem, ſimileſve hæreticales blaſphemias proferentes.

Auxilio, conſilio, opere Chriſtianum à fide ad impias ſectas, ſuperſtitiones, aut hæreſim ſolicitantes.

Aliquem à fide, vel baptiſmo, poſt ejus declaratam nutu, verbo, facto, aut alio quocumque modo voluntatem, retrahentes, dehortantes, aut quovis modo impedientes.

Hæreticos, apoſtataſque ſcienter receptantes, alentes, commeatu juvantes, aſſociantes, deducentes, vel deducendos, & aſſociandos curantes, defendentes, & quomodolibet auxilium, conſilium, favorem deferentes, vel facientes, ne ab eis perpetrata inveſtigari queant.

Prohibitos libros deferentes, retinentes, aut divulgantes, vel ad eam rem operam ſuam conferentes.

Deriſioni habentes Chriſtianos, Sacram hoſtiam, Crucem, Chriſtum Dominum conſpuentes, vel facientes quid ſimile.

Agnum, ovem, aut aliud quid Cruci affigentes, aut appendentes.

Chriſtianas nutrices tenentes, vel cogentes, quando communicant, uno, aut pluribus diebus effundere lac in cloacas, aut latrinas.

Et in his caſibus Inquiſitores procedere poſſunt, non ſolùm contra Judæos, ſed etiam Mauros, & alios quoſcunque infideles.

237 Superiores omittentes legere Decreta Summorum Pontificum ad S. Officium ſpectantia, quæ quotannis publicè legi mandantur, non ſunt ſuſpecti de hæreſi, nec denunciandi, niſi priùs moneantur; quia pro ipſis ſtat præſumptio inadvertentiæ, & oblivionis. Hinc Urb. VIII. die 11. Februarii 1638. tempus publicationis eorum determinatum pro feria 6. poſt feſtum Aſſumptionis B. Virginis extendit, & prorogavit pro omnibus Regularibus per totum reſiduum menſis Augusti: quòd ſi moniti legere non curent, ſunt denunciandi; quoniam idem Urb. præcepit omnibus Inquiſitoribus, ut invigilarent ſuper obſervantia Decreti de publicatione quotannis facienda, denunciationes contra tranſgreſſores reciperent, ac proceſſus formarent. Bord. *in man. conſult. ſect.* 55. *n.*19.

238 Impedientes verò lectionem præfatorum Decretorum, eſſe ſuſpectos de hæreſi, & denunciandos, non eſt dubium.

239 Denique, qui verbis Sacræ Scripturæ abutuntur, ea miſcendo profanis, & obſcœnis, v. gr. componendo paſchinos, aut libellos famoſos, &c. Conc. Trid. *ſeſſ.*4. præcipit, juris, & arbitrii pœnis puniri ab Epiſcopis, contra eos procedere poſſunt Inquiſitores. Alberghinus *cap.* 17. *num.*2. ubi refert ex Umberto, quemdam, qui Hymnum *Jam lucis orto ſidere*, verbis inhoneſtis immiſcebat,

bat, & per ludum recitans, signa impudica addebat, fuisse in Palatio S. Officii per ejus sententiam fustigatum, actibus legitimis, & voce activa, & passiva per decennium privatum, & per triennium qualibet 6. feria jejunio afflictum.

QUÆRES IV.

240 *Quid sit superstitio, & quæ ejus species?*

SUperstitio est, qua quis cultum divinum exhibet, vel quem non debet, vel cui non debet.

Potest igitur divinus cultus vero Deo exhiberi, sed qui non debet, vel modo indebito: ut si quis Deum coleret per circumcisionem, aut cæremonias, & ritus veteris legis, quæ quidem significant Christum venturum. Et hoc est primum superstitionis genus. Ulteriùs cultus divinus exhiberi potest, cui non debetur, nempè creaturæ, & falso Deo. Et hoc est secundum superstitionis genus. Cujus quinque sunt species, Idololatria, Magia, Divinatio, Vana observantia, & Maleficium.

IDOLOLATRIA.

241 EST, qua divinus cultus alicui creaturæ tamquam Deo exhibetur.

MAGIA.

242 EST duplex, naturalis scilicet, & demoniaca: naturalis est ratio, seu facultas operandi mira per causas naturales absque ope dæmonis; & hæc non est superstitionis species: dæmoniaca verò est ratio, seu facultas operandi mira ope, & ministerio dæmonum per signa ab ipsis instituta; & hæc est superstitionis species.

DIVINATIO.

243 EST inordinata rerum occultarum, vel futurarum, quæ naturaliter sciri nequeunt, inquisitio, vel prædictio, per media à divina providentia non constituta. In divinatione semper intervenit pactum expressum, vel implicitum cum dæmone.

244 Quàmplures sunt divinationis species.

1. Necromantia est divinatio facta per fictas mortuorum suscitationes, vel locutiones.

2. Geomantia fit per signa, & puncta in corpore terrestri, ut in lapide, ligno, carta, &c.

3. Hydromantia fit per signa apparentia in aere.

4. Pyromantia fit per signa apparentia in igne.

5. Chyromantia lineas manus considerat.

6. Præstigium fit, cum dæmon quibusdam apparitionibus præstigiosis se oculis, aut sensibus hominum ingerit ad occulta pronuncianda.

7. Astrologia judiciaria est divinatio, quæ fit ex situ, motu, ac positione astrorum, & planetarum, ad præcognoscenda in particulari eventura, quæ ex libera hominis voluntate pendent.

8. Augurium est divinatio ex vocibus, & garritu avium, & animalium desumpta.

9. Omen est divinatio ex hominum vocibus casu, & præter intentionem prolatis accepta.

10. Sortilegium est divinatio facta per jectionem sortium.

Contra astrologos judiciarios extant duæ Bullæ, una Sixti V. quæ incipit: *Cœli, & terræ*, tenoris sequentis:

245 *Nos igitur, &c. damnantes, & reprobantes omne genus divinationum, quæ diabolo auctore infidelium deceptionem à prædictis curiosis, vel perditis hominibus fieri solent, &c. hac perpetuò valitura Constitutione, Apostolica authoritate statuimus, & mandamus, ut tam contra Astrologos, Mathematicos, & alios quoscumque dictæ judiciariæ astrologiæ artem, præterquàm circa agriculturam, navigationem, & rem medicam, imposterum exercentes, aut facientes judicia, & nativitates hominum, quibus de futuris contingentibus, successibus, fortuitisque casibus, aut actionibus ex humana voluntate pendentibus aliquid eventurum affirmare audent, etiamsi id non certò affirmare asserant, & protestentur, &c. tam Episcopi, & Prælati, Superiores, ac alii Ordinarii locorum, quàm Inquisitores hæreticæ pravitatis, &c. diligentiùs inquirant, & procedant: v. n. 333.*

Alia Bulla est Urb. VIII. quæ incipit: *Inscrutabilis judiciorum*, edita die 31. Martii 1631. ubi postquàm confirmat dictam Sixti V. Bullam, subdit:

246 *Et insuper omnibus, & quibuscumque laicis cujuscumque sexus, conditionis, status, gradus, qualitatis, & dignitatis, etiam Marchionalis, vel Ducalis existentibus, qui de statu Reipublicæ Christianæ, vel Sedis Apostolicæ, sive de vita, aut morte Romani Pontificis pro tempore existentis, ejusque usque ad tertium gradum inclusivè consanguineorum, Mathematicos, Ariolos, Aruspices, Vaticinatoresque nuncupatos, vel alios astrologiam judiciariam exercentes, seu aliàs quomodolibet profitentes, de cætero consuluerint, sive desuper eorum judicia, prognostica, prædictiones, seu præcognitiones, etiam sibi oblatas receperint, illisque quomodolibet usi fuerint, vel illas penès se scienter retinuerint, aut alicui ostenderint, nec non iisdem mathematicis, ariolis,*

*lis, aruspicibus, vaticinatoribus, sive aliam astrologiam judiciariam, seu quamlibet artem divinatoriam quomodolibet profiteri, qui judicia, prognostica, seu præcognitiones, & prædictiones super præmissis, etiam si id non certò se affirmare protestentur, fecerint, sive ab aliis jam facta, seu factas, imposterum penès se similiter retinuerint, vel alicui dederint, seu ostenderint, aut de eis quovis modo etiam improbando, scripto, vel verbis tractaverint, nedum excommunicationis majoris latæ sententiæ, sed etiam, uti lesæ majestatis reis, ultimi supplicii, ac confiscationis omnium bonorum, etiam Romanæ Curiæ Officiorum, & devolutionis quarumcumque Civitatum, Castrorum, & locorum jurisdictionalium, & feudalium, &c. v.n.*338.& 344.

247 Ubi non prohibetur astrologia judicans temporum mutationem, ubertatem, sterilitatem, & ex constellationum influxu in nativitate hominis ejusdem inclinationes naturales, temperamentum, ea, quæ ad sanitatem pertinent, judicans, & actiones in genere; quia hæc naturaliter ex astris possunt cognosci.

Hinc D. Greg. Nazian. ex Physiognomia Juliani sui condiscipuli ejus pravos animi affectus conjecit orat. 48. in Julianum his verbis: *Neque enim mihi boni quidquam significare, atque ominari videbantur cervix non stata, humeri subsaltantes, & ad æquilibrium subindè agitati, oculus insolens, & vagus, vultus lineamenta ridicula, &c.*

248 Prohibetur autem astrologia judicans actiones in particulari à libero arbitrio pendentes: *Quoniam sapiens dominabitur astris*; immò prohibetur, etiam si astrologi protestentur se non certò affirmare, 1. quia id dicunt ad tegendas fraudes, & vitandas pœnas statutas, ut advertit Summa Dianæ *cit. num.* 75. 2. quia ex astris neque probabilitas eventus futuri potest haberi, & ex probabilitate eadem sequerentur inconvenientia. Lessius apud Dian. *par.* 4. *tr.* 7. *ref.* 17.

249 Addit tamen Tamb. *lib.* 2. *in decal. c.* 6. §. 1. *à nu.* 14. *ad* 18. ex Tol. Valent. Castrop. del Rio, & aliis, prohiberi à Sixto V. ex astris cognitionem futuri contingentis liberi certam, aut probabilem, minimè purè conjecturalem levem, quia hæc non est iniqua jure naturæ, & in Bulla Sixti V. non est præceptum prohibens, nisi de eo, quod est iniquum jure naturæ: ita ille.

250 Illud mihi verum est, quòd licèt ex solis astris non possit haberi, nedum certitudo, verùm etiam neque probabilitas de aliquo futuro libero in particulari, putà de alique dignitate obtinenda; potest tamen probabilitas, & spes de illo haberi, addita consideratione temperamenti hominis, & aliarum circumstantiarum tunc temporis occurrentium, putà quia est solers, & audax, opportunos patronos habens, &c. hæc namque (ait Sanch. apud Tamb. *cit.*) non est divinatio, sed providentia.

251 Ex dictis constat, posse Inquisitores Ægiptianas malam, vel bonam divinantes fortunam punire; à mortali verò excusantur, tam quæ id faciunt, quàm qui eas interrogant, si id faciant ex sola curiositate, & animo ridendi. Lupus *pag.* 323. *diff.* 2.

252 Item prohibetur scientia Paulina, scientia Salomonis, & similes.

253 In chyromantia, augurio, omine, & sortilegio modò explicato, & similibus, regulariter adest pactum implicitum, & tacita invocatio dæmonis, in aliis verò expressum. In divinatione, in qua adest pactum expressum, semper adest peccatum mortale.

Ea verò, in qua est pactum implicitum, estò ex genere suo sit peccatum mortale, cum honorem divinum tribuat creaturæ, affectando cognitionem Deo propriam, qualis est occultorum cognitio: excusari tamen potest à mortali ex tribus capitibus: 1. ratione ignorantiæ, & simplicitatis: 2. si non adhibeatur fides, licèt timeatur ita esse, vel futurum; seu si fiant hujusmodi divinationes, neque animo invocandi dæmonem, sed jocandi, dummodò nullo modo expectetur occultorum cognitio tamquam vera; hujusmodi tamen venialiter peccat ratione vanitatis, non superstitionis: sic excusari solent, qui sortes mittunt ad cognoscendum, quis sit felicior, quis infelicior; jocandi namque gratia id faciunt, non credendi: ita Tamb. *cit. n.* 12.

Tertiò tandem excusatur, si talis occultorum, aut futurorum cognitio, non à dæmone, sed à naturalibus mediis quæratur, & qualis per illa naturaliter potest haberi; hoc enim non est malum; nam ex certis avium, & animalium cantibus, aut motibus prænunciantur aliqua eventura, ut pluvia, tempestas, serenitas; immò ex iisdem possunt probabiliter colligi aliqua, quæ ad hominem spectant; eadem namque causa, seu constellatio, quæ ver. gr. movet aves ad tales garritus, & motus, movere potest homines ad rixas, & bella: ita Tamb. cit. & Sanchez *in Decal. lib.* 2. *c.* 38. & 39.

254 Illud volo te advertere, pactum implicitum cum dæmone, non dici esse in aliqua actione, præcisè quia primus ejus inventor habuerit pactum expressum cum dæmone, & inde posteri eam facientes, dicantur habere pactum implicitum; sed etiam si nullum unquã fuit

fuit habitum pactum expressum, adhuc in actione dicitur adesse pactum implicitum, si actio sit improportionata naturaliter cum effectu, qui intenditur, & effectus non expectetur à Deo ex opere operantis, sed ex ipsa actione tanquam ex opere operato: vel si ipsa actio sit vana; quia tunc in hujusmodi actionibus se solet immiscere dæmon ad homines decipiendos.

VANA OBSERVANTIA.

255 Est superstitio quædam, qua medio aliquo improportionato, nec à Deo, nec à natura instituto, effectus aliquis procuratur, ut sanitas, scientia, &c. à divinatione differt per hoc, quòd illa ad occultorum, vel futurorum tantùm cognitionem ordinetur, hæc verò ad aliquos externos effectus; undè illa honorem divinum tollit, affectando cognitionem Deo propriam, hæc expectando à creatura, quod à solo Deo expectare debet; & hac ratione, & ratione pacti impliciti est pariter ex genere suo peccatum mortale, à quo similiter excusari potest ex præfatis tribus capitibus, sicut divinatio: *v. num.* 253.

256 Tacita dœmonis invocatio præsumitur, 1. Quando adsunt verba non significativa, 2. Figuræ inutiles, nomina ignota Angelorum, 4. Falsitates, sive physicæ, sive morales, 5. Conditiones vanæ, 6. Promissio effectus infallibilis supra vires mediorum. Tamb. *in Decal. lib.* 2. *c.* 6. §. 1. *n.* 24.

257 Panormi est dedicata Ecclesia septem præcipuis Angelis, qui adstant ante Deum, B. Amadeo revelatis, quorum nomina ibi, & in Cathedrali in Sacello Archiepiscopi Hajedi sculpta sunt: *Michael victoriosus. Gabriel nuncius. Raphael medicus. Uriel fortis socius. Jebudiel remunerator. Barachiel adjutor. Scaltiel orator.*

Cæterùm sola priora tria sunt de fide, quia habentur in S. Scriptura. Quartum, nempè Uriel, non est de fide, sed magnæ authoritatis, quia habetur *in lib.* 4. Esdræ *cit.* 4. qui liber, licèt sit extra Canonicos, fuit tamen annexus sacris jussu Sixti V.

Tamb. *c.* totam rem satis doctè distinguit, tres considerando modos, quibus superstitiones exerceri possunt, 1. per sola sacra, 2. per sola non sacra, 3. per sacra simul, & non sacra.

SOLA SACRA.

258 Puta, si verba ex sacra Scriptura dicis, vel orationes sacras à te compositas privatim recitas, vel scripta tecum geris ad sanitatem, vel grave quid tibi utile obtinendum. Tunc, si secludas, 1. Adminicula vana, & inutilia in similibus apponi solita, quæ secundum vires naturales proportionem non habent cum effectu intento, nec vires supernaturales habent ad illum: v. gr. ea recitare per tot vices, non plus, nec minus; uno flexo genu, non aliter, in obscuro, non sub sole, tribus accensis luminibus, &c. 2. Si secludas credulitatem infallibilis eventus, sed solùm habeas piam spem de effectu obtinendo, nec peccas, nec superstitiosus es; benè verò, si præfata duo non secludas. Ratio primæ partis est; quia quando in verbis, aut rebus sacris speras, in Deo speras, & ritè; quia sacræ litteræ ad Deum cum fiducia confugere, frequenter nos docent; quoniam teste David in Psal. 17. *Protector est omnium sperantium in se*, & Salomon pro bonis temporalibus deprecatus est Dominum Prover. 30. *Duo rogavi te, ne deneges mihi, antequam moriar. Vanitatem, & verba mendacii longè à me fac. Mendicitatem, & divitias ne dederis mihi, tribue tantùm victui meo necessaria.*

259 Ratio secundæ partis est: quia præter sacramenta, & sacramentalia, nil ex sacris verbis aut rebus datur, quod infallibilem habeat effectum; unde si ab aliis verbis, aut rebus sacris illum infallibiliter expectas, à dœmone per tacitam invocationem expectare convinceris: ità Tamb.

260 Nec sola protestatio, qua nolis effectum expectare à Dœmone, sufficit ad excusandum à superstitione, & à peccato, si præfata duo non secludas; quia tunc pactum cum dæmone, quod renuncias verbis, approbas facto.

261 Hinc si pro aliquo morbo ter recites: *Dirupisti Domine vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis*; non eris superstitiosus, si trinam repetitionem non usurpes, ut in se, sed ex devotione in Sanctissimam Trinitatem, intendens in ejus honorem effectum impetrare, & hoc pacto (teste Tamb. *cit. nu.* 4.) ait Cassiodorus, variis morbis efficax remedium fuisse trinam recensiti versus recitationem.

262 Item recitare illum versum: *In chamo, & freno maxillas eorum constringe*: ad canes latrantes compescendos, & illum, *Libera me de sanguinibus*, ad sanguinem è naribus profluentem cohibendum, & similia, non erit superstitiosum, si circumstantias vanas, ac inutiles, & credulitatem infallibilitatis effectus corrigas, aut excludas.

263 Circumstantiam vanam corriges, si orationem ad gratiam impetrandam, quinquies, aut novies recites, non considerato numero quinario, aut novenario in se, sed relatè ad honorem quinque plagarum Chri-

Christi, & ad novem Angelorum Choros.

264 Eodem modo, si alicui morbo caduco arrepto clam ad aurem insuffles: *O Creatura Dei, memento Creatoris tui*; superstitiosus eris; quia observatio illa ea verba proferendi clam, & non palam, est vana: Superstitiosus autem non eris, si hac ablata circumstantia, & insufflatione ad aures correcta in hoc, quòd ad aurem verba illa insuffles eo fine, ut sic ea morbum patiens audiat, & Deo se commendet. Quæ correctio (ut benè advertit Tamb.) non potest habere locum in insufflatione ad aures equi, quia equus non est capax percipiendi verba, & Deo se commendandi; unde loquendo de equo morbo arrepto, ut superstitio tollatur, oportet, ut etiam circumstantia insufflationis ad aures tollatur, præcisè recitando verba, & ea referendo ad Dei honorem, juxta illud Cant. Danielis: *Benedicite omnia opera Domini Domino*: *Benedicite omnes bestiæ, & pecora Domino*, & Psal. 148. *Laudate Dominum de terra, &c. bestiæ, & universa pecora*.

265 Denique, ut superstitio tollatur, nedum debent tolli, aut corrigi circumstantiæ inutiles, & excludi credulitas infallibilitatis effectus; verùm etiam debent sacra adhiberi ad effectum serium, ac prudentem obtinendum, puta ad sanitatem, vel aliquod grave utile impetrandum, minimè ad effectum inutilem, ac vanum, v. gr. ad motum annuli, &c. quia cum Deus non se immisceat rebus vanis, tunc convincitur, effectum expectari à dæmone.

266 Sub his considerationibus, ait Tamb. *cit. num.* 30. ex Sanchez, non esse superstitiosos Empsalmistas, qui per empsalmos, videlicet per quosdam versus ex psalmis, seu per alias orationes curant infirmos. Nec eos, quos Hyspani vocant Salvatores, qui suo tactu, vel orationibus sanant morbos. Nec ciraulos, qui nati nocte Conversionis S. Pauli, sputo, vel tactu à morsibus venenosis sanant, quia hæ sunt gratiæ gratis datæ; iuxtà illud Pauli ad Corint. 12. *Alii gratia sanitatum in uno spiritu*: ità Rex Franciæ habet à Deo gratiam sanandi strumas, his utens verbis, *Io ti tocco, e Dio ti sana*, de qua *Hormisda Papa Epist.* 1. *ad Remigium*, & D. Thomas *de Regimin. Princip.* lib. 2. *cap.* 16. unde præfati superstitiosi non sunt, nisi aliquid, quod superstitionem sapiat, admisceant, iuxta superiùs dicta.

267 Superstitiosa tamen est cartula illa, quam quidam pro viscerum dolore gestare solent, in qua est scriptum: *Pater & Balthassar, Filius & Gaspar, Spiritus Sanctus, & Melchior, &c.* quia talis mixtio inter nomina Sanctissimæ Trinitatis est improportionata, indecens, irreverens, & vana.

SOLA NON SACRA.

268 Quando non sacra adhibes ad aliquem obtinendum effectum, superstitiosus eris, si ea vires non habent sufficientes ad illum. Minimè verò, si vires habeant naturales, etiam occultas. Et tunc solùm teneris excludere, aut corrigere circumstantias inutiles, si quæ sint, minimè credulitatem infallibilitatis effectus, conformiter ad vires naturales rerum quæ exhibentur; nam causa naturalis necessariò agit.

269 Huc reducitur, quando aliquod agis, aut omittis sub tali circumstantia, aut tempore, v. gr. iter agis die Jovis, iter omittis die Martis, non vis tredecim invitatos simul discumbere, cum firma credulitate infallibilitatis eventus boni, quem speras, aut mali, quod times. Tunc quidem superstitiosus eris; minimè verò, si eò tempori sit adiuncta circumstantia, ex qua prudenter timetur eventus malus, &c. putà si tunc prudenter timeas esse inimicos, aut latrones in via, &c.

270 In rebus naturalibus, quoties non apparet immixta superstitio aliqua, ut sunt verba incognita, determinatus numerus vanus, aut modus inutilis; tunc præsumendum est pro viribus naturæ, 1. quia in dubiis melior est conditio voluntatis volentis rebus illis uti ad sanitatem, aut grave utile sui, aut proximi, & in dubio non præsumitur delictum, 2. Quia in dubiis melior est conditio naturæ; nam natura ex sæpiùs contingentibus præsumenda est potens, & mirabilis in operationibus suis; ex quo enim videmus, ferrum trahi à magnete, arguimus in magnete virtutem naturalem ferri tractivam, &c. ita Tamb. *cit. num.* 63. ex Sanchez, & Bord. *in man. consult. sect.* 34. *num.* 10.

SACRA SIMUL, ET NON SACRA.

271 SI ad aliquem obtinendum effectum, cum sacris adhibes res naturales inutiles, aut profanas irreverentes, superstitiosus eris. Item, si res naturales utiles sacris adiungas, putans, sacra necessariò naturalibus rebus, indigere, seu ab his vim efficacem habere; tunc ultra superstitionem adiungis hæresim.

272 Si verò res naturales utiles adhibes, ex illis effectum expectas, & insuper sacra adiungis ad Deum pro adiutorio precandum, prudenter simul, & piè te geris; quoniam causæ naturales efficacissimæ, Deo non adiuvante, inutiles sæpè redduntur: iuxta illud Psal. 126. *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam*. Hinc ait Apo-

Apostolus: *Ego plantavi, Apollo rigavit, Deus autem incrementum dedit.*

273 Ictéritiam curare cum oratione sacra, & cum filo de lizzo, quo statura, & bracchia extensa ægri ter metiuntur, cum aliis circumstantiis, superstitiosum est, quia omnes circumstantiæ adiunctæ præter orationem sunt vanæ, & inutiles. Secùs, si solam sacram orationem adhibeas, in qua solent esse vera Nomina Dei, *& dicta in num.* 258. attendas. Cum hac sola ratione, tribus diebus, ad honorem Santissimæ Trinitatis recitata, circumstantiis vanis, & inutilibus seclusis, sæpè Ictéritiam curatam vidi. Tunc igitur à Deo effectus ex opere operantis expectatur, minimè cum certitudine infallibilitatis effectus, sed cum pia spe, & fiducia in Deum; quoniam cœlestis medicus animabus, atque corporibus solet medelam largiri.

274 Ex his patet, quid sit de incantatoribus dicendum.

MALEFICIUM.

275 EST vis, ac potestas nocendi aliis ex pacto expresso, vel tacito cum dæmone. A Magia differt per hoc, quòd illa intendit facere mira, hoc verò ad nocendum dirigitur.

276 Dividi potest in duas species, scilicet in maleficium amatorium, quo hominum animi ad carnalem amorem flectuntur; sub quo comprehenduntur verba, aut scripta superstitiosa ordinata ad amorem, & in veneficium, quod ad nocendum aliis dirigitur.

277 Unum maleficium alio maleficio solvere non licet. Potest tamen statua, aut res illa, quæ solet à malefico componi, comburi, nullum, quod superstitionem sapiat, admiscendo.

278 Ad hanc speciem spectant lamiæ, seu stryges, vulgò donne di fora.

279 Sub huiusmodi superstitionibus maximè comprehenditur abusus sacramentorum, aut sacramentalium ad thesauros inveniendos, ad amorem provocandum, &c.

280 Alia demùm delicta, pro quibus est facienda denunciatio, habes in Edicto DD. Inquisitorum Regni Siciliæ.

QUÆRES V.

281 *Quæ sit hæresis ad Sanctum Officium spectans?*

HÆresis *in num.* 258. definita, est duplex, una scilicet merè interna, seu purè mentalis, quæ consumatur in ipso intellectu, nullo signo exteriùs dato; & hæc quamvis in rigore theologico sit hæresis formalis, cum ei propriè conveniat definitio hæresis, non incurrit tamen pœnas contra hæresim ab Ecclesia fulminatas, nec est reservata, sed potest à quolibet confessario absolvi, etiam sine Bulla, quoniam iuxtà communem Theologorum Ecclesia non iudicat de internis.

282 Alia est externa, quæ videlicet exteriùs prodit per aliquam vocem, scripturam, nutum, aut signum, ex affectu hæresis prodiens, eamque, quantum est ex se, determinatè demonstrare valens; & hæc incurrit omnes pœnas contra hæresim fulminatas, estque reservata, ita ut neque virtute Bullæ, neque Jubilæi possit absolvi, nisi talis facultas expressè concedatur, ex Decr. Univ. Inquis. Rom. sub Alexand. VII. anno 1656. aut nisi in articulo mortis, in quo quidem ex Trid. *sess.* 14. *cap.* 7. etiam si fuerit publica, potest à simplici Sacerdote absolvi, sicut & alii casus reservati, imposito juramento de se præsentando Superiori, & de stando mandatis Ecclesiæ, si convaluerit; idque etiam si sit occultissima, ut si vox à nullo fuerit audita, nec signum visum, & scriptum fuerit combustum; quia tunc, cum signum illud externum sit per se sensibile, est per accidens occulta, ac proinde cadit sub lege pœnali Ecclesiæ, quæ judicat de externis; & hæc spectat ad S. Officium, & si contingat ab aliquo sciri, est denuncianda.

Ut Hæresis igitur sit reservata, & pœnas incurrat, requiritur.

1 *Ut sit externa*: ut jam explicatum est.

2. *Ut actus externus sufficienter, & determinatè hæresim manifestet*. Unde non est reservata, si sit externata per signum, aut verba indifferentia; ut si quis mente teneat: *Deus non est trinus*: & exteriùs proferat: *non est*.

3. *Ut manifestet hæresim internam præsentem*. Unde non est hæreticus externus, qui per jocum fingit, aut verè dicit, se aliquando tenuisse errorem in fide, putà, Deum non esse trinum, nisi id dicat animo eandem hæresim confitendi, seu in ea complacendi: ita Albergh. *in Man. cap.* 2. *num.* 3.

4. *Ut actus externus sit mortalis, & manifestativus animo hæreticali*. Hinc qui suam hæresim internam exteriùs manifestat amico, aut Confessario, causa capiendi consilium, aut confitendi, non est hæreticus, nec in excommunicationem incidit; quia non manifestat eam animo hæreticali, sed est paratus corrigi.

Item, qui motus hæresi interna, qua putat licitum esum carnis diebus prohibitis, carnem in parva quantitate edat, nec est hæreticus externus, nec in censuram incidit; quia requiritur, ut actus externus sit mortalis, non per solam relationem ad actum internum, sed etiam secundum operis externi quantitatem, ita

ita Alberg. *cap.* 12. *num.* 8. cum Bonac. Diana, & aliis. Adde, præfatum actum externum non esse ex se determinatè manifestativum erroris interni.

De Schismate, quod quidem Ecclesiam Christi dividit, negando obedientiam Summo Pontifici Romano, eodem modo est discurrendum, sicut de hæresi; nimirùm, quòd non possit absolvi, si sit externa cum errore in intellectu.

283 Hinc non est hæreticus, qui exteriùs tantùm fidem negat, aut adorat idolum: quia non errat in intellectu, ac proinde non incurrit pœnas, & censuras contra hæreticos latas, licet in foro externo secundùm externa procedatur, & inde sit denunciandus: *v. num.* 230.

284 Busembaum *lib.* 2. *tr.* 1. *cap.* 4. *dub.* 3. *num.* 5. ait, rusticos, & alios homines simpliciores in locis hæreticorum existentes, ut in Germania, qui habentur hæretici, & tamen ratione suæ ignorantiæ, & simplicitatis pertinaces non sunt, posse absolvi à suis Parochis: ratio est, quia non sunt hæretici formales, & habent fidem Catholicam in Baptismo acceptam; quæ non amittitur, nisi errando pertinaciter: ita ille ex Layman.

Id contingere potest, quatenus hæretici volentes suos filios naturali odio contra fidem Catholicam crescere, eis à pueris Catholicos speciebus horroris tanquam lupos repræsentant; & ita, licèt possint diu in errore sine pertinacia vivere, statim ac autem est eis sufficienter propositum, Ecclesiam universalem oppositum tenere, statim incipiunt esse pertinaces.

285 Certum tamen est, hæreticum esse illum, qui positivè, seu affirmativè de aliquo articulo fidei dubitat, hoc est deliberatè judicat esse dubium; similiter & eum, qui opinativè solùm assentitur rebus fidei, putans aliquem articulum fidei esse solùm probabilem: utriusque ratio est, quia cum fides sit certa, & infallibilis, utpotè innixa testimonio divino, requiritur, ut articuli fidei certò credantur ex Dei revelatione.

286 Dixi: *Opinativè solùm*: quia ex vi alicujus rationis affirmare probabilem aliquem articulum, non esse hæreticum, imò laudabile, modo teneas, ex vi revelationis esse certum, docet Tamb. *de fide cap.* 1. §. 6. *num.* 3. cum Castropal.

287 Et Busemb. *cit. num.* 2. addit, quòd negativè tantùm dubius, hoc est suspendens judicium, & circa utramque partem negativè se habens, per se, & simpliciter non sit hæreticus, 1. Quia non habet judicium, & consequenter non habet errorem in intellectu, dummodò tamen non ideò suspendat, quòd virtualiter judicet, non constare de certitudine objecti, 2. Quia hæresis est infidelitas positiva. Hinc ultra formale dubium dari debet judicium intellectus affirmantis, rem fidei non esse certam, quod judicium est hæresis. Albergh. *cap.* 5. *num.* 5. *cum portel. & Sousa*.

At hoc haud mihi placet sic absolutè dictum; nam quis vel est negativè dubius circa aliquem articulum fidei, qui non est ei à parentibus, aut Parocho sufficienter propositus; & tunc sumus in casu ignorantiæ; vel circa articulum fidei, qui supponatur sufficienter propositus: & tunc negativè dubius est hæreticus, quia tunc suspendendo judicium, virtualiter judicat non constare de certitudine objecti: præceptum autem fidei obligat ad positivè judicandum verum, & certum articulum fidei sufficienter propositum.

Hinc Albergh. cum valentia, & Sanchez, ritè excipit natos, & educatos inter hæreticos in fide non satis instructos; iis namque dubitare licet, donec instruantur, & rectè nostræ fidei credibilitatem apprehendant: quia in illis dubitatio, & virtuale judicium de incertitudine non est cum pertinacia.

288 Quando tamen dubietas oritur ex sola tentatione, uti solet accidere, cum repugnantia, & displicentia voluntatis; tunc vel non erit peccatum, sed potiùs materia meriti, quia actus ille intellectus erit purè naturalis; vel si peccatum, non nisi veniale: ita Summistæ.

QUÆRES VI.

289 *An in casu, quo qui incidit in hæresim externam, fuit excusatus ab excommunicatione Bullæ Cœnæ, sit denunciandus?*

Plures à Doctoribus dantur casus, in quibus, qui incidit in hæresim externam, non incidit in excommunicationem Bullæ Cœnæ.

290 Id principaliter contingit, quando hæresis, licèt publica, est merè externa.

291 Alios duos referunt casus Tamb. *tom.* 2. *de Pœnit. lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 4. & 7. Bardi *in selectis moral. lib.* 5. *qu.* 5. *pag.* 303. & apud eos Castropal. Suarez; Sanchez, & alii, in quibus committens delictum excusatur ab excommunicatione reservata in Cœna Domini, & sunt metus cadens in virum constantem, aut ignorantia censuræ, ita ut qui committit hæresim formalem externam, etiam cum errore in intellectu, ignorans tamen ei esse annexam excommunicationem reservatam in Cœna Domini, excommunicationem non incurrat,

ac

ac proinde possit à quolibet simplici Confessario absolvi: *v. n.* 296.

292 Ratio est, quia est hæc differentia inter casus reservatos Pontifici, & reservatos Episcopo, quòd casus non est reservatus Pontifici, nisi cum excommunicatione conjunctus; non sic casus Episcopalis, nam Episcopi regulariter reservant delicta ratione ipsorum; unde, cum ratione ignorantiæ (quę quidem excusat ab incursione censuræ) non sit annexa delicto hæresis excommunicatio, delictum hæresis non habetur pro reservato, ac proinde potest à quolibet simplici Confessario absolvi; & è contra ignorans excommunicationem delicto Episcopali annexam, & si non incurrat in censuram, adhuc committit casum reservatum Episcopo, ita ut non possit à quolibet Confessario absolvi.

Quòd autem in casibus Pontificiis culpa non sit reservata, nisi cum excommunicatione conjuncta, probatur primò ex usu, & praxi Ecclesiæ, quæ in casibus Pontificiis non censet reservatam culpam; nisi cum excommunicatione conjunctam: cui praxi accedit communis Theologorum consensus.

Secundò ratione, quia Pontifex in Sacris Canonibus, & præsertim in Bulla Cœnæ solùm proponit istas censuras, & posteà illas reservat; nam *in §.* 19. Bullæ Cœnæ, in qua fit reservatio, id habetur expresse per hæc verba: *Cæterùm à prædictis sententiis nullus per alium, quàm per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, absolvi possit*: sententiæ autem, supra quas immediatè cadit reservatio, sunt ipsæ censuræ; igitur à censura reservatio redundat in culpam, ac proinde culpa non censetur reservata, nisi cum excommunicatione conjuncta; cum igitur ratione ignorantiæ ex communi sententia non incurratur censura, non incurritur reservatio, quia tunc culpæ deficit fundamentum reservationis, videlicet censura, quæ tali peccato individuo non est conjuncta.

293 Hoc autem dictum est à præfatis Doctoribus de ignorantia censuræ, minimè de ignorantia reservationis: nam certum mihi est, quòd qui commisit hæresim formalem externam, aut aliud delictum de Bulla Cœnæ, si sciat ei esse annexam excommunicationem Cœnæ Domini, ignoret tamen hanc esse reservatam, adhuc incidat in censuram reservatam, ita ut non possit à simplici Confessario absolvi, sed à Summo Pontifice, aut Inquisitoribus; quoniam ex communiori sententia contra aliquos ignorantia reservationis non excusat, sed reservatio regulariter incurritur ab ignorante; quia regulariter loquendo, reservatio non est pœna, qualis est censura, sed medicina; est enim limitatio potestatis Confessariorum ad bonum regimen, & ob bonum publicum facta, ut fideles ab iis peccatis patrandis absterreantur, dum vident, non posse ab ordinariis Confessariis absolvi. Item reservatio est restrictio jurisdictionis in Confessario, & cum jurisdictio tota dependeat à voluntate Superioris, non oportet, ut eam sciat Reus, sed sufficit, si eam sciat Confessarius.

294 Ex quo fit, quòd licèt ignorans, aut non advertens pœnam, non incurrat in pœnam, putà in excommunicationem; sciens tamen pœnam, & ignorans reservationem incidat in reservationem; sicut licèt ignorans, aut non advertens culpam, non incidat in reservationem; sciens tamen culpam, & ignorans reservationem, incidit in reservationem; quia licèt in priori casu cadat fundamentum reservationis, nempè culpa, aut pœna voluntaria, atque inde cadat reservatio, stat verò in posteriori.

His verò datis & suppositis

295 Resp. ad quæsitum affirmativè: quia in foro externo secundum externa proceditur, & suadetur à fortiori de blasphemia hæreticali, in quam prorumpens sine errore in intellectu est denunciandus, *ex nu.* 210. à fortiori in casu hæresis. Qui igitur incidit in hæresim purè externam, aut in hæresim formalem externam, ignorans excommunicationem Bullæ Cœnæ, est Inquisitoribus denunciandus: *v. num.* 288.

296 Dixi: *his datis*. Quia (ut ritè advertit Diana *part.* 5. *tr.* 13. *res.* 18.) ignorantia excommunicationis reservatæ in casu hæresis, non potest habere locum in nostris Regionibus Hyspaniæ, & Italiæ, ubi viget S. Inquisitionis Tribunal, ex cujus præsertim contra hæreticos pervigili cura, est moraliter impossibilis ignorantia legis Ecclesiasticæ excommunicantis hæreticos, & maximè post *Decr. Univ. Inquis. Rom.* sub Alex. VII. de anno 1656. quod jussu DD. Inquisitorum hujus Regni Siciliæ sub datis 15. Febr. 1657. video qualibet sexta feria post octavam Assumptionis Virginis in Communitatibus Regularium publicè legi; quoque Confessarii, & Religiosi edocentur, crimen hæresis non posse etiam virtute Jubilęi absolvi; nil aliud cunctis est notius, quàm crimen hæresis etiam occultum esse reservatum; immò si quis est, qui in aliquam hæresim cadat, eum experimur accuratiorem ad se occultandum ob timorem, ne deferatur ad S.

Tri-

Tribunal: ac proinde in nóstris Regionibus moraliter, & practicè loquendo non potest dari casus, quòd quis in hæresim formalem externam cadat, & possit à simplici Confessario absolvi: non quidem ratione ignorantiæ censuræ, quia hæc moraliter in nostris Regionibus non est possibilis: neque ratione metus cadentis in virum constantem; quia metus, licèt possit timorem incutere ad prorumpendum in actum externum hæresis, non potest illum incutere ad habendum errorem in intellectu, ut discurrenti patet.

C A P U T VII.

De libris probibitis.

297 Libros prohibere spectat ad Summum Pontificem, quod regulariter facit per Congr. Univ. S. Officii, cujus authoritas per totum Orbem extenditur.

298 Magistrum Sacri Palatii libros perniciosos prohibere posse, ait Bord. *in Man. consul. sect.* 48. *num.* 5. liquet ex quamplurimis prohibitionibus ab eo factis, & in indice jussu Alexand. VII. impresso registratis, subdit tamen: *Sed puto hanc ejus potestatem non excedere Urbem, & ejus districtum; quia numquam vidi ejus prohibitiones publicari extra per Inquisitores, nisi missas vel à Papa, vel à Sacr. Congregatione; signum evidens, quòd ejus potestas terminatur locis urbis, & suburbanis, ubi in hoc officio fungitur, ut Inquisitores in suis Diœcesibus.*

299 Libros prohibere possunt Episcopi, & Inquisitores ex Reg. 10. Indicis: *Liberum sit Episcopis, aut Inquisitoribus Generalibus secundum facultatem, quam habent, eos etiam libros, qui his regulis permitti videntur, prohibere; si hoc in suis Regnis, aut Provinciis, vel Diœcesibus expedire judicaverint.*

300 Quia autem Episcoporum, & Inquisitorum authoritas contentiosa est restricta loco, & personis, ac proinde non operatur extra proprium territorium, talis prohibitio, ut universaliter operetur, fieri solet vel per S. Cong. Univ. Inquisit. coram Sanctissimo per totum Orbem, vel per Inquisitores Supremæ Inquisitionis Hyspaniarum pro cunctis Hyspaniarum Regnis.

301 Generales libros suorum subditorum prohibere possunt, si absque eorum licentia fuerint impressi, aut si sint infamatorii, vel suæ Religioni perniciosi; si verò contineant hæresim, aut suspicionem, id spectat ad S. Tribunal, *ex num.* 249.

M A T E R I A

302 Ob quam liber prohiberi solet, est quintuplex, 1. Quæ continet hæreses, 2. Quæ tractat de Religione, nempè de re sacra, putà de S. Scriptura, de fide, de rebus ad Dei Cultum, & Sanctorum spectantibus, de Theologia scholastica, & morali, de concionibus, de jurisdictione, & immunitate Ecclesiastica, de privilegiis Clericorum: minimè si tractet de Philosophia, de historia, &c. Imò, ut dicatur de Religione tractare, requiritur, ut de ea tractet ex professo, minimè, si obiter: *v. num.* 304. 3. De rebus obscænis, 4. De casibus conscientiæ, in quibus tamen habentur opiniones laxæ, & periculosæ conscientiæ, aut nullam probabilitatem habentes, vel habetur aliquis error in fide, aut hæresis, 5. Qui tractat contra proximum, putà de jurisdictione uni data, & ab altero ablata; aut continet calumnias, injurias, &c. contra Religiones, personas Religiosas, Principes, &c.

F I N I S

303 Prohibitionis, 1. Est odium hæreticorum, 2. Est, ut fides illæsa permaneat, ut fidelium scandalum, animarumque periculum vitetur, & ut pax, atque charitas in Republica Christiana servetur: *vide num.* 362.

I N D E X

304 Librorum prohibitorum tres constituit classes, in prima classi non tam continentur libri, quàm eorum auctores, quatenus hi sunt hæretici; & horum sunt prohibiti libri tam editi, quàm edendi, qui tamen hæresim continent, aut de Religione tractant, etiam si benè de ea tractent, & nullum errorem contineant, quoniam indignum est visum Ecclesiæ, ut Fideles ab ejus hostibus erudiantur, & doctrinam de Religione desumant, hæreticum Regio Psalte increpante in Psal. 49. *Peccatori autem dixit Deus, Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per eos tuum? v. n.* 320.

305 In secunda classi continentur non Authores, sed libri, quatenus eorum Authores sunt Catholici, continent tamen doctrinam non sanam, & ideò prohibentur. Duplici autem modo doctrinam non sanam continere possunt, 1. Quia continent incidenter aliquam, seu aliquas hæreses, aut falsi dogmatis suspicionem, 2. Quia offensionem etiam in moribus tantùm fidelibus afferre possunt: *ut in num.* 323.

306 Ex Bord. *in man. Consult. sect.* 49. *num.* 57.

No-

Nomine suspicionis falsi dogmatis venit error, qui creditur esse contra fidem; dogma enim pium est doctrina in fide, Glos. *v. seu potius cap. satis 7. dist.* 96. Glos. *fin. in d.* 3. *per caput. qui Episcopus, 2. disp.* 29. *itaque falsum dogma est error contrarius doctrinae de fide: doctrina autem fidei spectatur dupliciter*, 1. *ut talis est de fide definita, ut sunt articuli, & propositiones de fide definitae, ut patet in Canonibus*, Conc. Tridentini, 2. *in doctrina fidei aliquae sunt propositiones, quae ab aliquibus putantur de fide, ab aliis negantur esse de fide: pono exemplum in hac propositione: Papa in canonizatione Sanctorum non potest errare: aliqui dicunt, esse de fide, quod ego teneo, alii negant, ut dixi sect.* 45. *num.* 162. *Haeresis ergo directò, & ex diametro opponitur fidei, falsum verò dogma, de quo est suspicio, opponitur fidei non ex diametro, sed secundum suspicionem, & opinativè tantùm, non definitivè, ut haeresis*; *v. n.* 341.

307 Aptius exemplum est in hac propositione: *Papa in Beatificatione errare non potest:* nam plures Doctores, inter quos Diana *p.* 21. *tr.* 2. *r. s.* 18. & 19. qui ritè fatentur esse de fide, quòd Pontifex non possit errare in Canonizatione Sanctorum, id negant de Beatificatione: unde concludunt, quòd qui negaret Beatum aliquem esse in gloria, non esset haereticus formalis, sed ejus propositio esset temeraria, quia contra communem Doctorum, & fidelium sensum: scandalosa, quia fideles à Beatorum cultu, & veneratione retraheret: impia, quia contra cultum viris beatis debitum: suspecta falsi dogmatis, quatenus est contra dogma pium, seu doctrinam opinativè de fide, in quantum quamplures Doctores docent, etiam de fide esse Romanum Pontificem in Beatificatione errare non posse: & demum suspecta de haeresi, quia sic dicens videtur negare in Papa potestatem ad beatificandum.

308 Doctores autem, qui concedunt de fide esse Papam errare non posse in Canonizatione, & id negant de Beatificatione, pro praecipua disparitate assignant, quia Canonizatio est ultimum judicium Ecclesiae, quo definitur, virum Dei esse in gloria, post quod nil ampliùs discutitur. Beatificatio verò non est ultimum judicium, quoniam post illud, antequam ad Canonizationem deveniatur, fit novum examen, testes, & miracula recipiendo; quod non fieret, si de fide esset, Pontificem non posse in beatificatione errare; nam, quod est de fide certum, ulteriori certitudine minimè eget, cum sit infallibilis veritatis.

309 In hac autem re, quae obiter hìc mihi tractanda suppetit. Dico, de fide esse Romanum Pontificem, tam in Canonizatione, quàm in beatificatione, errare non posse, ita, ut dicens eum posse errare, seu Sanctum, aut Beatum non esse in gloria, sit haereticus formalis. Bord. *ref.* 113. *num.* 15. Verricelli *tr.* 8. *qu.* 24. & 25.

310 Ratio est, quia haec propositio, *Romanus Pontifex in Canonizatione, & beatificatione errare non potest*: sequitur ex duplici praemissa de fide, videlicet: *Romanus Pontifex docens Ecclesiam in iis, quae spectant ad materiam fidei, & doctrinam morum, errare non potest; sed Canonizatio, & beatificatio spectant ad materiam fidei;* igitur, &c. minor liquet, quia canonizatio, & beatificatio est actus externae confessionis fidei contentae in articulo de Communione Sanctorum: major constat ex Evang. Joannis *cap.* 14. *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum, Spiritum veritatis*, & *cap.* 16. *Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem:* Ex Matth. *cap.* 18. *ubi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum:* hinc Apostolus 1. Ad Thim. 3. inquit: *Ecclesia Dei vivi, columna, & firmamentum veritatis*; firmitas autem Ecclesiae, & securitas eam non errandi, est fundata in firmitate capitis, & securitate non errandi Magistrum, ex Evang. Matth. *cap.* 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, & portae inferi non praevalebunt adversus eam.*

311 Et licèt Romanus Pontifex, antequam ad Beatificationem, & Canonizationem veniat, utatur testimoniis hominum in se fallacium, illis tamen solùm dispositivè utitur; ad actum autem Beatificationis, & Canonizationis non devenit, nisi per interiorem Spiritus Sancti motionem, & assistentiam, ad quem quidem minimè deveniret, si testimonia hominum mendacia forent; quia Spiritus, ubi vult, spirat, & inspiratum ducit, quò non vellet.

312 Ad disparitatem inter Beatificationem, & Canonizationem in oppositum assignatam. Respondeo cum Verricelli *tr.* 8. *qu.* 25. novum examen pro Canonizatione non fieri de virtutibus viri Dei, neque de miraculis in vita, aut ante beatificationem patratis, sed de perseverantia cultus, & miraculorum, unde per beatificationem fit absolutum, & completum judicium, quòd vir Dei sit in gloria: immò ut talis toti Ecclesiae proponitur: hinc ubique à fidelibus Beatus certò absque formidine in gloria creditur, & ad gratias impetrandas invocatur, cum hac sola limitatione, quòd uni soli Provinciae, aut Religioni cultu Officii, & Missae colendus proponatur; in

in quantum, licèt de fide sit, Beatum esse in gloria, non est tamen conveniens, ut quilibet existens in gloria, publico cultu Officii, & Missæ in tota Ecclesia colendus decernatur, sed ille, qui ob heroicas virtutes, & insignem sanctitatem, ex multitudine, & qualitate miraculorum significatas, Deo acceptissimus, & apud fideles eximia devotione habitus dignoscitur; hinc novum examen fit de perseverantia cultus, & miraculorum, ut insigni Beati sanctitate, & magna fidelium devotione comperta, solemniter ad judicium de ejusdem gloria deveniatur, & in tota Ecclesia honor Officii, & Missæ concedatur.

313 Non obstat dictum, quod vulgò Augustino imputatur: *Multi Sancti venerantur in terris, quorum corpora cruciantur in inferno*, quia nec est Augustini, nec veritatem habet de Sanctis à Romano Pontifice Ecclesiæ propositis; sed de hypocritis, ab hominibus, qui abscondita cordis penetrare minimè valent, Sanctis putatis, quatenus in vestimentis ovium, suasque facies exterminantes, Sancti apparenter, sed reverà lupi rapaces, & diaboli martyres decesserunt: de verè autem justis, & Sanctis cauit Regius Psaltes: *Exultabunt justi in gloria, lætabuntur in cubilibus suis: gaudent in Cœlis animæ Sanctorum.*

314 In tertia classi continentur libri, qui prodierunt sine nomine Authoris. Verùm non omnes hi sunt damnati, nam sæpè viri docti, & sancti ad inanem vitandam gloriam libros perutiles, & sanam continentes doctrinam, sine nomine condidere; sed illi, qui continent doctrinam pravam fidei, aut moribus adversam. Lupus *p.4.lib.25. dist. 1.art.1.pag.*459. Unde libri hujus tertiæ classis ad primam, aut secundam possunt reduci: id innuit Alex. VII. *in Bulla num.* 332. relata his verbis: *Contingit, ut plerique libri ignoti scriptoris, qui tertiæ classi assignantur, pejores multò sint, quàm in prima, & secunda recensiti.*

DISCRIMEN

315 Inter primam, & secundam classem est duplex.

316 Primum est, quia librorum, 1. classis prohibitio fit principaliter non tam propter materiam, si sit prava, quàm propter ipsos Auctores hæreticos, & ideò omnes eorum libri tam editi, quàm edendi, de Religione tractantes, damnati censentur, etiam si sanam doctrinam contineant, ob rationem *numer.* 304. relatam: librorum autem, 2. classis prohibitio fit ob materiam pravam, quam continent sive contra fidem, sive contra bonos mores, &c. quamvis ab Auctoribus Catholicis prodierint, adeòque hi libri non priùs censentur prohibiti, quàm specialiter fuerint in Indice librorum prohibitorum relati, ad differentiam librorum, 1. classis, qui eo ipso, quòd sunt Authoris hæretici, damnantur, etiam si in Indice non reperiantur. Lupus *citat. pag.* 459. Hinc damnato opere hæretico non censetur damnatum nomen Auctoris, nisi sit conuictus, uel confessus de hæresi, aut nisi de natis ex secta hæretica. Quia licèt aliquas hæreses in opere protulerit, præsumitur, quòd ex inadvertentia, aut ignorantia protulerit, sine pertinacia; damnato autem Auctore, omnia eius opera etiam edenda, quæ de Religione tractant, damnata censentur, quia hæc, ut accessorium, sequuntur naturam sui principalis. Bord. *in man.Consult. sect.* 48.*num.* 28. Auctor ergo per prohibitionem librorum, 1. classis damnantur, quia est pertinax, & dignus pœna; per prohibitionem verò librorum, 2. classis mortificatur; quia debebat advertere, & si erat imperitus, non scribere.

317 Ob eamdem rationem nec hæretici, nec eorum libri possunt à Catholicis in suis operibus citari ad honorem, quamuis loquantur ad Religionis fauorem, benè uerò ad confusionem, eorum impugnando errores; nam in Ecclesiastici *cap.* 15. scriptum est: *Non est speciosa laus in ore peccatoris; quoniam à Deo profecta est sapientia, sapientiæ enim Dei adstabit laus, & in ore fideli abundabit, & dominator dabit eam illi.* Catholici autem, & eorum libri prohibiti citari possunt etiam ad honorem, quoad bonam doctrinam.

318 Secundum discrimen est; quia libri, 1. classis sunt prohibiti duplici excommunicatione, prima est excommunicatio Bullæ Cœnæ reseruatis Sum. Pontifici, quæ incipit ante Trid. à Nicol. III. an. 1280. & nouissimè habetur exemplum ex Urb. VIII. an. 1627. *in* 1. §. his uerbis:

319 *Excommunicamus, &c. quoscumque Hussitas, Vviclephistas, Lutheranos, & à Christiana fide Apostatas, ac omnes, & singulos alios hæreticos, quocumque nomine censeantur, & cujuscumque sectæ existant, ac eis credentes, eorumque receptatores, fautores, & generaliter quoslibet illorum defensores, ac eorumdem libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sine authoritate nostra, & Sedis Apostolicæ, scienter legentes, aut retinent es imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa publicè, vel occultè, quovis ingenio, vel colore: nec non schismaticos, & eos, qui se à nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.*

320 Sub prohibitione igitur, & excommunicatione Bullæ Cœnæ non continentur libri

bri hæreticorum tractantes de Philosophia, Medicina, Historiis, &c. qui nullam hæresim continent, nec libri *n.*355. referendi; sed soli libri hæreticorum, qui hæresim continent, aut de Religione tractant.

321 Secunda est excommunicatio Indicis, & Pii IV. de qua modò, quæ non est reservata.

322 Libri verò secundæ classis, qui tamen continent hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem, sunt prohibiti sola præfata excommunicatione Indicis; cæteri autem, qui sunt prohibiti, non quia continent hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem, sed ob alias causas contra bonos mores, puta, quia tractant de rebus obscænis, de jurisdictione cum præjudicio pacis, quia infamatorii, injuriosi, quia continent propositiones laxas, &c. non subjacent excommunicationi Indicis, & Pii IV. sed peccato mortali, & punitioni arbitrariæ Episcoporum, aut Inquisitorum: *v. num.*331.

323 Pro qua re sciendum est, Indicem librorum prohibitorum à Deputatione Concilii Trid. confectum, plures librorum species prohibere, at non eas omnes prohibere sub excommunicatione.

324 Quantum ergo ad prohibitionem.

Primò, in 2. Regula dicti Indicis prohibentur omnes prorsus Hæresiarcharum libri, etiam de Philosophia, Medicina, &c. qui nullam hæresim continent, nec de Religione tractant, his verbis.

Hæresiarcharum libri, &c. cujuscunque nominis, tituli, aut argumenti existant, omninò prohibentur.

Quod fit in maximum eorum odium, & ut omninò eorum memoria pereat.

325 Secundò, in eadem Regula, quoad aliorum hæreticorum libros, sequitur.

Aliorum autem hæreticorum libri, qui de Religione quidem ex professo tractant, omninò damnantur. Qui verò de Religione non tractant, à Theologis Catholicis jussu Episcoporum, & Inquisitorum examinati, & approbati permittuntur.

Hinc libri hæreticorum de Philosophia, medicina, historiis, & similibus, qui nullam hæresim continent, examinati, & approbati ut tales, non prohibentur, sed permittuntur; sunt tamen prohibiti, antequam examinentur: *v. n.*334.

326 Par est Regula 5. *Libri illi, qui hæreticorum Auctorum opera interdum prodeunt, in quibus nulla, aut pauca de suo apponunt, sed aliorum dicta colligunt, cujusmodi sunt lexica, concordantiæ, Apophthegmata, similitudines, indices, & hujusmodi, si quæ habeant admixta, quæ expurgatione indigeant, illis Episcopi, & Inquisitoris, unà cum Theologorum Catholicorum consilio sublatis, aut emendatis, permittantur.*

327 Tertiò, *in* 4. & 6. Regula prohibentur Biblia vulgaris, & libri controversias inter Catholicos, & hæreticos differentes, pariter vulgari idiomate conscripti, ita ut, qui eos præsumpserint legere, aut retinere, peccent mortaliter, & absolvi non possint, nisi priùs Bibliam, aut libros præfatos Ordinario, aut Inquisitori tradiderint.

328 Quartò, in Regula 7. *Libri, qui res lascivas, seu obscænas ex professo tractant, narrant, aut docent, &c. omninò prohibentur, & qui eos habuerint, severè ab Episcopis puniantur. Antiqui verò ab Ethnicis conscripti, propter sermonis elegantiam, & proprietatem, permittuntur; nulla tamen ratione pueris perlegendi erunt.*

329 Quintò, in Regula 9. *Libri omnes, & scripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chyromantiæ, Necromantiæ, sive in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes, artes magicæ, prorsus rejiciuntur. Episcopi verò diligenter provideant, ne Astrologiæ Iudiciariæ libri, tractatus, indices, legantur, vel habeantur, qui de futuris contingentibus, successibus, fortuitisvè casibus, aut iis actionibus, quæ ab humana voluntate pendent, certò aliquid eventurum affirmare audent; permittuntur autem judicia, & naturales observationes, quæ navigationis, agriculturæ, sive medicæ artis juvandæ gratia conscripta sunt.*

Item in observatione circa dictam nonam Regulam exercentes præfatas artes, & legentes, aut retinentes recensitos libros, dantur puniendi nedum per Ordinarios, verùm etiam per Inquisitores locorum, ex const. Sixti V. de anno 1585. unde præfati sunt denuntiandi. Lupus *pag.*459.

330 Sextò denique in observatione circa præfatum indicem omninò damnantur, & prohibentur libri Thalmud Hebræorum, & alii Cabalistici, & nefarii Hebræorum libri. Item liber Magazor, qui continet officia, & ceremonias Hebræorum, & Sinagogæ, solùm permittitur in Hebræa lingua, & prohibetur in omni alia lingua.

331 Quantum autem ad excommunicationem: postquam dictus Index recensitas librorum species prohibuit, denique in Regula 10. in fine concludit:

Ad extremum verò omnibus Fidelibus præcipitur, ne quis audeat contra harum regularum præscriptum, aut hujus Indicis prohibitionem, libros aliquos legere, aut habere.

Quòd si quis libros hæreticorum, vel cujusvis Auctо-

Ctoris scripta ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, sive habuerit, statim in excommunicationis sententiam incurrat; qui verò libros alio nomine interdictos legerit, aut habuerit, præter peccati mortalis reatum, quo afficitur, judicio Episcoporum severè puniatur.

Hæc est Indicis Tridentini dispositio.

332 Quia tamen variis temporibus Summi Pontifices quoad libros prohibitos varia sanxere, nouissimè Alex. VII. volens confusionem vitare, & hanc materiam librorum prohibitorum una lege regulare, die 5. Martii 1664. edidit Bullam, quæ incipit, *Speculatores domus Israel*, quam referunt Lantusca *in Bullario tom. 6. const.* 147. *pag.* 220. & Bord. *in man. Consult. sect.* 49. *n.* 5. per quam Alex. VII. omnes pœnas, & censuras contra legentes, & retinentes, &c. libros prohibitos hactenùs latas reduxit ad pœnas contentas in const. Pii IV. quæ incipit: *Dominici gregis*, super dicti Indicis Trid. confirmatione edita: verba Bullæ Alex. VII. sunt tenoris sequentis;

Indicem (supple tu) *librorum prohibitorum observari mandamus, & præcipimus sub pœnis in const.* fel. mem. Pii IV. *etiam prædecessoris nostri super dicti Indicis Tridentini confirmatione edita contentis, ad quas varietatis veterorum decretorum in proponendis transgredientium pœnis tollenda gratia, omnes, & singulas pœnas, per constitutiones Apostolicas, & decreta anteriera hujusmodi quomodolibet inflictas harum serie reducimus; firmis tamen manentibus his, quæ de Auctoribus, & libris damnatis in litteris Apostolicis die Cœnæ Domini publicari solitis sancita sunt, circa quos nihil omninò mutare, ac ne contingere quidem intendimus.*

333 Pœnæ autem, & censuræ in recensita Constit. Pii IV. contentæ sunt, ut sequitur:

Si quis autem adversus eas Regulas, prohibitionemque fecerit, his quidem, qui hæreticorum libros, vel cujusvis Auctoris scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, habueritve, ipso jure in excommunicationis pœnam incidat, eamque ob causam in eum, uti de hæresi suspectum, inquiri, & procedi liceat: præter aliàs pœnas super hoc ab Apostolica Sede, sacrisque Canonibus constitutas, Qui autem libros alia de causa prohibitos legerit, habueritve, præter peccati mortalis reatum, Episcoporum arbitrio severè se noverit puniendum, &c. Datum Romæ, &c. die 24. Martii 1564.

334 Hinc Bulla Pii IV. excommunicatione latæ sententiæ non reservata afficit tantùm libros quoscumque hæreticorum, & libros, aut scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem prohibita, sive sint hæreticorum, siue Catholicorum; minimè verò libros Catholicorum ob aliam causam prohibitos, putà quia contra bonos mores, &c. ac proinde hi nulli subjacent excommunicationi: *v. num.* 323. 325. & 356.

335 Et licèt isti, qui legerint, aut habuerint libros alia de causa prohibitos, tradantur puniendi Episcopis, possunt tamen puniri ab Inquisitoribus; quia hi sunt eorum judices, ut constat ex litteris Inquisitori Cremonæ conscriptis per Card. Mellin. 6. Febr. 1627. his verbis:

Essendo solito, che nell' Editti del S. Officio s'impongano pene à chi tiene libri, non solo heretici, ò sospetti, ma anco di cose lascive, e contra bonos mores, possono, e devono gl' Inquisitori procedere all' esecutione delle pene comminate contro gli trasgressori. Bord. *in man. Consult. sect.* 49, *num.* 83. *v. num.* 346.

QUÆRES I.

336 *An retinentes libros, aut scripta astrologiæ judiciariæ, geomantiæ, divinationis, artis magicæ, &c. relati in num.* 329. *aliquam excommunicationem incurrant, & suspicionem hæresis?*

Videtur absolutè affirmandum, 1. ex Bulla Sixti V. de anno 1581. *num.* 245. ubi postquam disposuit contra exercentes, ad libros deueniens sequitur:

Prohibentes omnes, & singulos libros, opera, & tractatus hujusmodi judiciariæ astrologiæ, & Geomantiæ, Hydromantiæ, Pyromantiæ, artis magicæ, aut in quibus sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, execrabiles incantationes, & superstitiones continentur, ac ut supra in memorato Indice interdictos sub censuris, & pœnis in eo contentis, à quibuscumque Christi Fidelibus legi, aut quomodolibet retineri, sed illos Episcopis, & Ordinariis locorum, vel Inquisitoribus prædictis præsentari, & consignari debere: & nihilominus eadem authoritate statuimus, & mandamus, ut contra scienter legentes, aut retinentes libros, & scripta hujusmodi, seu in quibus talia continentur, similiter iidem Inquisitores liberè, & licitè procedant, ac procedere, & pœnis condignis punire, & coercere possint.

337 Ubi licèt Sixtus nullam nouam contra hujusmodi libros legentes, aut retinentes, excommunicationem imponat; eos tamen excommunicationi Indicis subjici satis innuit illis verbis: *In memorato Indice interdictos sub censuris, & pœnis in eo contentis.*

338 Secundò ex Bulla Urb. VIII. relata *n.* 245. ubi infligitur excommunicatio latæ sententiæ, licet nulli reseruata.

339 Respondeo, legentes, aut retinentes li-

libros recensitos, aut scripta, esse suspectos de hæresi, & incurrere excommunicationem Indicis, si libri, aut scripta contineant suspicionem hæresis, aut falsi dogmatis; minimè verò, si suspicionem hæresis, aut falsi dogmatis non contineant. Bord. *in man. Consult. sect.* 38. *n.*70. *& sect.*49.*n.*59. favent Diana *p.*4.*tr.*7. *res.* 6. *in fine res.* 10. *& res.* 17. ubi distinguit de recensitis libris sapientibus, vel non sapientibus hæresim, & Bonac. *tom.*1. *disp.* 2. *de excom. q.*5. *punct.*4. *num.*4. his verbis: *Eadem censura (supple tu indicis) affici legentes libros, & scripta continentia divinationes, & sortilegia, ut sunt libri, & scripta Geomantiæ, &c. quibus affertur modus recedendi à Catholica Fide, adorandi dæmones, & similia veræ fidei contraria.*

Idem replicat *in to.*3. *disp.*1.*qu.*2. *punct.*4.*n.*4. imò *in to.*3.*disp.*2.*q.*2. *punct.*38.*n.*1.*&* 2. loquendo de excommunicationibus, docet, *divinatores, incantatores, maleficos, & similes non affici excommunicatione, modò non sentiant aliquid contra fidem; tunc enim perspicuum est ipsos esse hæreticos, & excommunicationem contra hæreticos latam incurrere, quoties errorem aliquo signo externo sufficienter manifestant.*

Cujus ratio est, quia nulla est excommunicatio in jure contra eos, & si aliqua est, non est usu recepta: *v. n.*344. Idem tenet Fenech de censuris *n.*13. & Diana *p.*4. *tr.*7. *res.*17. adducit exempla, quibus Divinatores, & alii Rei hujus Bullæ Sixti V. puniti sunt pœnis arbitrariis, exilio, carcere, triremibus, privatione officiorum, &c.

340 Declaratur: liber astrologiæ judiciariæ hæresim, aut ejus suspicionem continere, si v.gr. assereret astra, nedum nostras voluntates inclinare, sed cogere: regulas illas infallibile judicium inferre, &c. Item libri divinationum, &c. hæresim, seu ejus suspicionem continerent, si præciperent dæmonis adorationem, abusum sacramentorum, aut sacramentalium; si assererent verba, aut signa ulla adhibita habere ex opere operato virtutem ad effectum, aut ex illis esse infallibiliter expectandum effectum, & similia: ita Diana *n.*329. *cit.* pro quo multùm juvat recolere dicta superiùs de superstitione *à n.*240.

341 Ratio 1. partis est, quia Index, & Bulla Pii IV. expresè excommunicationem infligit contra legentes, aut retinentes libros, vel scripta ob hæresis, aut falsi dogmatis suspicionem prohibita: *ut in n.*331. *&* 333. adeòque præfati libri, vel scripta, si contineant suspicionem hæresis, subjiciuntur excommunicationi Indicis, & Pii IV.

Nomine enim suspicionis falsi dogmatis venit etiam suspicio hæresis, nedum per locum à majori ad minus, verùm etiam ex ipsa proprietate verborum, quoniam etiam hæresis est falsum dogma; falsum namque dogma se habet, ut magis latè patens in ordine ad hæresim; quia ex dictis *n.* 305. dogma fidei est doctrina in fide, & quia tam doctrina, quæ est de fide definitivè, quàm quæ est de fide opinativè, est doctrina in fide, ideò utraque est dogma fidei, & solùm doctrina definitivè de fide addit dogmati fidei pro ratione quasi specifica; quòd sit articulus fidei, cujusmodi est doctrina opinativè de fide, quæ proinde dicitur præcisè dogma fidei, adeòque valet, *suspicio hæresis est suspicio dogmatis fidei*, licèt non econversò, utpotè ab inferiori ad superius: & consequenter, cum suspicio falsi dogmatis cadat sub excommunicatione Indicis, & Pii IV. certum esse debet, quòd sub eadem cadat suspicio hæresis, juxtà illud: *Quidquid dicitur de superiori, dicitur etiam de inferiori.*

342 Ratio 2. partis est, quia excommunicatio non incurritur, nisi sit expressa in jure; in Indice autem, & Bulla Pii IV. jam recensitis, nulla alia excommunicatio exprimitur præter relatam contra legentes, aut retinentes *libros, vel scripta ob hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem prohibita*; eò maximè quia Alex. VII. *ut in n.* 332. decrevit, quoad hanc materiam standum esse pœnis in Bulla Pii V. contentis.

343 Ad adducta in oppositum, Bulla Sixti favet resolutioni; quia per ea verba se refert ad censuras memorati Indicis; unde quia in memorato Indice nulla est censura contra legentes, aut retinentes recensitos libros absolutè consideratos, ut patet ex Regula 9. *hic n.* 329. sed solùm contra libros ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem prohibitos, *ut in Reg.* 10. *hic n.* 331. sequitur ex Bulla Sixti, quòd legentes, aut retinentes libros, vel scripta Astrologiæ, Geomantiæ, Divinationis, &c. incurrant excommunicationem Indicis, si hi libri hæresim, vel hæresis, aut falsi dogmatis suspicionem contineant.

344 Demùm excommunicatio Bullæ Urb. VIII. *Inscrutabilis judiciorum*, non est contra legentes, aut retinentes dictos libros, sed contra Astrologos, & Divinatores facientes judicia, aut prædictiones *de statu Reipublicæ Christianæ, vel Sedis Apostolicæ, sive de vita, aut morte Romani Pontificis, ejusque ad tertium gradum inclusivè consanguineorum*; & contra eos, qui dictos astrologos, aut vaticinatores consuluerint, sive eorum judicia, & prædictiones super præmissis repererint: *ut videre est in n.* 246.

QUÆRES II.

345 *Legentes, aut retinentes libros prohibitos, quando sunt suspecti de hæresi, & denunciandi?*

RESp. legentes, aut retinentes libros, aut scripta hæreticorum heresim continentia, aut de Religione tractantia; item libros, aut scripta Catholicorum propter hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem prohibita, esse suspectos de hæresi, & denunciandos Inquisitoribus, aut Episcopis, juxtà *dicta in num.* 619. & 626. intra sex, duodecim, aut triginta dies à die scientiæ juxtà formam edictorum: in nostro Regno Siciliæ terminus esse solet sex dierum, *v. num.* 642. constat ex verbis Bullæ Pii IV. & Indicis relatis, *n.* 174. 175. & 332. 333.

DIFFICULTAS.

346 PRocedit de libris prohibitis secundæ classis, qui continent doctrinam non sanam secundo modo explicato sub *num.* 305. & 323. qui scilicet sunt prohibiti, non quia contineant hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem, sed quia sunt contra bonos mores, pacem, aut charitatem, &c.

347 Negat esse denunciandos Lupus *par.* 4. *lib.* 25. *dist.* 2. *art.* 3. *diff. unica pag.* 464. pro quo Diana *p.* 11. *tr.* 8. *ref.* 62. citat Carenam *p.* 2. *tr.* 10. *§.* 10. *num.* 66. Bord. *in Trib fidei c.* 4. *q.* 38. *n.* 78. Ratio est, quia isti, ut constat ex Pio IV. & Indice adducto *num.* 331. nulla afficiuntur excommunicatione, nec sunt suspecti de hæresi, sed solùm peccant mortaliter, & dantur puniendi pœna arbitraria ab Episcopis, & licèt ex litteris relatis *num.* 336. tradantur etiam puniendi ab Inquisitoribus, non sequitur, quòd sint denunciandi, quia non sunt suspecti.

348 Resp. tamen esse denunciandos, Diana *citat.* & Bord. *ipse in man. Consultat. sect.* 48. *num.* 56. & *sect.* 46. *num.* 83. probatur ex Bulla Gregor. XV. & Urb. VIII. tenoris sequentis.

Apostolatus officium, &c. Cum librorum lectio magno sinceræ fidei cultoribus detrimento esse noscatur, & sicut accepimus, nimis excessiva sit hujusmodi libros legendi licentiarum copia: Nos &c. omnes, & singulas licentias legendi, & habendi libros quoscumque, ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, seu per Constitutiones Apostolicas, etiam astrologiæ judiciariæ, vel alios quomodolibet prohibitos, quibuscumque personis, laicis, & Ecclesiasticis, tam sæcularibus, quàm Regularibus cujuscumque Ordinis, Societatis, & Instituti existentibus, ac quacumque dignitate etiam Ecclesiastica fulgentibus, &c. etiam speciali nota, & mentione dignis, &c. ex quacumque causa, &c. concessas, &c. revocamus, cassamus, & annullamus, &c. quinimò libros per licentias hujusmodi permissos legentes, aut habentes pœnas in Sacris Canonibus, Constitutionibus Apostolicis, & Indicibus librorum prohibitorum contentas incurrere volumus, & declaramus.

349 *Decernentes, ut præsentes litteræ, postquam in valvis, &c. affixæ fuerint, infrà duos citra montes, ultra verò montes infra quatuor menses ex tunc proximos, omnes, & singulos, ad quos spectant, arctent, & afficiant, perinde ac si unicuique personaliter intimatæ fuissent; quodque dictis duobus, & respectivè quatuor mensibus durantibus, ii, qui libros prohibitos habuerint, eos ad Episcopum, seu Inquisitorem, qui illos quantociùs comburere debeat, deferre; quique aliquos similes libros prohibitos habere sciverint, eos denuntiare teneantur; neque de cætero similes licentiæ, nisi à Congregatione S. Officii, dum singulis hebdomadis coram Nobis habetur, vel ab aliis per Nos etiam in eadem Congregatione specialiter deputandis, concedantur, &c.* Datum sub die 2. Aprilis 1631.

Ubi hæc ultima verba: *Aliquos similes libros prohibitos* referuntur ad priora: *Libros quoscumque ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, vel alios quomodolibet prohibitos;* ac proinde præfati Pontifices præcipiunt, denuntiandos esse à scientibus detinentes libros quomodolibet prohibitos, etiam ob aliam causam, quæ non sit hæresis, aut falsi dogmatis suspicio.

Tum quia ex litteris recensitis *sub num.* 336. dantur puniendi ab Inquisitoribus, tamquam eorum Judicibus, & consequenter dantur illis denuntiandi.

Verum tamen est, eos non esse excommunicatos, nec suspectos de hæresi, ut probat Lupus *cit.* & concedit Bord. *in man. Consult. sect.* 49. *n.* 81. & apud ipsum, Carena, Salelles, & Bursatus; quia nec legunt, nec retinent librum contra fidem; unde isti puniendi sunt ab Inquisitoribus simplici punitione arbitraria sine abjuratione; quia non peccant contra fidem. Bord. *cit. num.* 83. Bonac. *tom.* 1. *disp.* 2. *de excom. punct.* 4. *n.* 5.

350 Certum est autem, 1. Quòd qui assereret libros ex præscripto S. Inquisitionis prohibitos, posse in conscientia retineri, si non contineant doctrinam contrariam fidei, aut sacræ doctrinæ, esset denunciandus uti assertor propositionis temerariæ, & scandalosæ: ita Diana *par.* 11. *tr.* 8. *ref.* 63.

351 Certum est, 2. Quòd libri, qui non prohibentur perpetuò, sed suspenduntur ad tempus, donec expurgentur, eò quia unam, aut alteram heresim casu contineant, vel ob alium errorem, non possunt legi, aut retineri in-

intra tempus prohibitionis, & correctionis ex Decr. Alex. VII. in prop. damnata 45. unde tunc retinentes sunt denunciandi; facta autem correctione per eos, ad quos spectat, haud ampliùs sunt prohibiti.

352 Certum est etiam, non esse onus denunciandi, nec respectiuè excommunicationem in casibus, in quibus quis à peccato mortali excusatur, juxtà *dicta num.* 288. pro qua re facit sequens Caput.

CAPUT VIII.

De Excommunicatione Bulla Cœnæ contra legentes, retinentes, &c. libros hæreticorum.

QUÆRES

353 *Quid requiratur ad incurrendam recensitam Bulla Cœna excommunicationem?*

RESp. requiri quinque simul conditiones, itaut una deficiente, censura non incurratur.

1. CONDITIO

354 EST, ut Auctor libri sit hæreticus.

Nomine hæretici venit, 1. ille, qui est damnatus, sive personaliter, & nominatim, sive generaliter in sua secta, de qua est natus, 2. Ille, qui est natus inter Catholicos, & putatus Catholicus, liber tamen ab eo compositus ex professo tractat de hæresibus, & apertè Catholicas veritates impugnat, hæreses defendendo. Alberghinus *cap.* 32. *num.* 21. & Bord. *in man. Consult. sect.* 49. *n.* 68. hic namque, licèt non sit personaliter damnatus, nec natus ex hæreticorum secta, est perniciosior fidei hostis, quia est lupus inter agnos. Nec eum juvat protestatio, qua se, & sua opera Ecclesiæ correctioni subiiciat, quoniam hæc est astuta collusio, & factum satis ostendit mentem, dum contrariatur dicto. Et hic comprehenditur in verbis Bullæ Cœnæ relatis *n.* 319. *ac omnes, & singulos alios hæreticos, quocumque nomine censeantur*. Non sic de Auctore Catholico, qui in suo opere unam, aut alteram hęresim per transitum, seu incidenter protulerit, *v.n.* 160.3. Veniunt schismatici; quia communiter sunt hæretici: unde liber Græcorum, & Armenorum Schismaticorum, de eorum ritibus tractans comprehenditur sub censura Cœnæ, quia de Religione tractat. Tamb. *lib.* 2. Decal. *l.* 1. §. 7. *n.* 8. contra Leandrum *de cens. tr.* 3. *disp.* 1. *qu.* 49. qui dicit, eorum ritus non esse ab Ecclesia habitos tanquam hæreticos.

355 Hinc ab excommunicatione Bullæ Cœnæ excluduntur, 1. libri Gentilium, infidelium, Judæorum, & Catechumenorum, quamvis contra Religionem, ut liber Thalmud, &c. quia non sunt libri hęreticorum, *v.n.* 320.2. libri Origenis, & Tertulliani; quia licèt habuerint errores contra fidem, ob specialem tamen utilitatem ab Ecclesia permittuntur, & jam sunt expurgati.

Tertiò excluduntur legentes, aut retinentes libros Catholicorum, in quibus referuntur errores hæreticorum, vel in quibus sunt scholia, aut annotationes hæreticorum (nisi scholia essent tam copiosa, ut ex illis potiùs, quàm ex textu, liber constare videretur) etiam si animo hæresim addiscendi legant; quia non sunt libri hæreticorum: supposito tamen, quòd sint prohibiti, incurrunt excommunicationem Indicis non reservatam; quia legunt, aut retinent libros, aut scripta ob hæresim, vel suspicionem falsi dogmatis damnata. Alberghinus *c.* 32. *num.* 4. Bord. *in Trib. fidei c.* 14. *à num.* 66. Busemb. *lib.* 7. *c.* 2. *dub.* 3. *ar.* 5. *n.* 1. Bonac. *tom.* 1. *disp.* 2. *de excom. punct.* 4. *n.* 6. Imò Diana *p.* 1. *tr.* 11. *ref.* 32. & Leander *de censuris tr.* 3. *disp.* 1. *qu.* 46. idem tenent, etiam si scholia sint tam copiosa, ut ex illis potiùs liber constare videretur; quia adhuc diceretur liber Auctoris Catholici, non hæretici.

2. CONDITIO

356 VT liber expresè contineat hęresim, vel de Religione tractet.

Unde ad incurrendam excommunicationem Cœnæ non sufficit, quòd liber sit hæretici, sed requiritur, quòd contineat hæresim, vel de Religione tractet; ac proinde, si sit liber medicinæ, historiarum, &c. nullam continens hæresim, non cadit sub excommunicatione Cœnæ, sed solùm sub excommunicatione Indicis non reservata, quæ comprehendit omnes legentes, aut retinentes libros hæreticorum, licèt hæresim non contineant, nec de Religione tractent. Leander *de censuris tr.* 3. *disp.* 1. *qu.* 37. *v.n.* 175.

Contineat hæresim.

Filliuc. Sousa, Carena, Grassius, & Sairus apud Bord. *in Trib. fidei c.* 14. *n.* 70. quibus probabiliter adhæret Diana *p.* 1. *tr.* 11. *ref.* 31. volunt non comprehendi sub excommunicatione Bullæ Cœnę, sed solùm sub excommunicatione Indicis, legentes, aut retinentes librum hæretici, licèt aliquas contineat hæreses, si non tractet ex professo de hæresi, aut de fide, putà si esset liber Philosophiæ, medicinæ, &c. sed requiri, ut ex professo tractet de hæresi, seu de fide, aut Religione; quia particula *hæresim*, licèt sit expressa in singulari, accipi debet in plurali, ex usitatiori Auctorum acceptione, qui librum tractantem ex professo de hæresi

resi vocant in singulari de hæresi, sicut librum tractantem ex professo de fide vocant in singulari de fide, licèt ille innumeras contineat propositiones hæreticas, iste de fide.

Quam opinionem Sanchez apud Busemb. *lib. 7. de censur. cap. 2. dub. 3. art. 5. num. 2.* præsertim confirmat pro Germania, ubi Bulla Cœnæ non est cum tanto rigore recepta.

Et Busemb. *cit.* addit. *Legens tamen tales* (videlicet libros hæreticorum de Philosophia, medicina, &c. sive nullam, sive aliquam incidenter hæresim contineant) *incurrit excommunicationem non reservatam Indicis librorum prohibitorum, ubi is est receptus; quod non videtur esse factum in Germania saltem cum isto rigore*, ut habet Layman. *lib. 2. t. 1. c. 15. n. 8.*

358 Dico tamen, comprehendi sub excommunicatione Bullæ Cœnæ, etiam si non tractet ex professo de fide, aut Religione, & unam contineat hæresim, dummodò sit liber hæretici personaliter, seu nominatim damnati, aut nati ex secta hæreticorum. Sanchez *in sum. t. 1. lib. 2. cap. 10. num. 34.* Bonac. *de censuris disp. 2. qu. 5. punct. 4. num. 19.* Suarez, & Alterius cum Diana *cit.* qui hanc sententiam probabiliorem vocat.

Ratio est, quia Bulla Cœnæ relata *num. 319.* expressè requirit sub disjunctione, quòd liber hæretici contineat hæresim, vel de Religione tractet; per quam particulam disjunctivam dat clarè intelligere, sufficere, quòd liber contineat hæresim in singulari, licèt de Religione non tractet, sed de medicina, &c. unde absolutè hanc sententiam tenet Diana *p. 6. tr. 6. res. 55.* Leander *cit. q. 39. v. n. 342.*

358 Hinc fit, quòd si librum hæretici unam continentem hæresim legas quoad partem notabilem non continentem hæresim, incidas in hanc censuram. Bord. *ipse in man. Consult. sect. 49. num. 44.* Diana *p. 6. tr. 6. res. 55.* quia legis opus prohibitum ratione sui totius, & librum hæretici continentem hæresim, *v. num. 441.*

359 Quòd si opus illud dividatur in plures tomos, tunc legendo tomum non continentem hæresim, nec de Religione tractantem, non incidis in excommunicationem Bullæ Cœnæ. Alberghinus *cap. 32. num. 7.* Incidis tamen, si omnes tomi non sint separati, sed coeant in unum librum, quia tunc quilibet tomus est pars totius libri: Diana *p. 6. tr. 6. res. 55. v. num. 441.*

Imò, si à libro hæretici unam continente hæresim, hæresim deleas, adhuc censuram Cœnæ incurris, si eum legas, aut retineas. Leander *cit. qu. 41.* & Diana *cit.* contra Crousers in Reg. S. Franc. *cap. 7. lect. 5. pag. 522.* quia deletio hæresis fieri debet authoritate publica, ut liber relinquatur liber ad legendum, *&c. v. num. 441.*

360 *Vel de Religione tractet.*

Certum quidem est, quòd liber debeat ex professo, & non incidenter de Religione tractare, aliud enim est, librum *continere hæresim*, aliud *de Religione tractare*; nam ly *tractare*, significat ex professo agere, ly *continere* verò satis per unicam hæresim in libro repertam verificatur, *v. n. 302.*

De Religione tractare dicitur liber, si agat de Deo, ut objecto metaphysicæ, minimè, si agat de instructione politica, præscindendo ab instructione morum. Tamb. *lib. 2. c. Decal. c. 1. §. 7. num. 7.*

DIFFICULTAS EST

361 AN liber hæretici de Religione comprehendatur sub excommunicatione Bullæ Cœnæ, si nullam contineat hæresim?

Negat Bord. *Trib. fidei c. 14. nu. 20.* quia si liber hæretici de Religione tractans, benè tractet, cessat finis legis prohibentis, qui est periculum subversionis, & infectionis.

362 Dico tamen comprehendi sub censura Cœnæ, ut Bord. ipse fatetur novissimæ *in man. Consult. sect. 48. n. 10. & 11. & sect. 49. n. 51.* quia finis legis prohibentis lectionem, & retentionem librorum hæreticorum de Religione tractantium, nedum est periculum infectionis, qui quidem solùm habetur, si contineant hæresim; sed etiam odium Auctorum, in quantum indignum visum est Ecclesiæ, ut fideles in materia Religionis ab hæreticis erudiantur, ut innui *num. 304. & 317.* qui finis permanet, etiam si liber nullum errorem, sed sanam doctrinam contineat.

Tum quia particula disjunctiva, *vel* significat sufficere absolutè unum, vel alterum, nempè, vel quòd liber hæresim contineat, vel quòd de Religione tractet: alioquin, si liber de Religione deberet hæresim continere, hoc secundum non exprimeret quid distinctum à primo, sed contineretur in primo, ac proinde non fuisset necessaria, sed superflua disjunctio; quia ex jure *leges non patiuntur clausulam superfluam.*

3. CONDITIO

363 UT legatur materia notabilis sufficiens ad mortale.

Datur enim parvitas materiæ: hinc ab excommunicatione Bullæ Cœnæ excusat lectio decem linearum, etiam si ibi exprimatur hæresis: quia tam parva, & subita lectio non infert periculum infectionis: *v. num. 419.* excu-

cusat pariter lectio unius paginæ. Bord. *cum multis in man. Consulc. sect.* 49. *num.* 25. etiam magni voluminis, secundum Sanchez, Rodr. & Sà, apud Busemb. *lib.7.cap.2. dub.*3. *art.5.nu.* 5. Idem tenent Diana *p.* 6. *tr.*6. *resp.* 55. & Leander *de cens. tr.* 3. *disp.* 1. *quæst.* 61. Id tamen nego de pagina magni voluminis cum Bonac. *tom.*3. *de cens.disp.*1. *quæst.* 2. *punct.*4. *num.*14. & Castropal. *tr.4.disp.2. punct.*10. *num.*5. Layman. qui apud Busemb. *cit.* concedit confessario, ut possit ea opinione ut, non semper damnet peccati mortalis, & excommunicationis eum, qui bono fine, vel etiam ex curiositate unam paginam legit.

Non excusat autem lectio unius folii, Bord. *cit.n.*70.

Excusat verò retentio unius folii, etiam si hæresim contineat; Leander *cit.quæst.*67. cum Sanchez, & Fagun. contra Bonac. quia sicut minus periculum est retinere, quàm legere unum folium, ita minus delictum est retinere, quàm legere unum folium; adeòque, licèt unum folium respectu lectionis sit materia notabilis, non sic respectu retentionis: ita Leander *cit.*

364 Qui proposuit multum legere: at postea paginam non excessit: aut multum retinere, sed mutata voluntate librum consignavit, excusatur; quia ad incurrendas pœnas humanas, non sufficit intentio executionis, sed requiritur ipsa executio; quia pœna inducitur ex actu externo perfecto. Bord. *cit. n.*43.

365 A fortiori excusat parvitas temporis in retinendo; quia periculum infectionis magis viget in lectione, quàm in retentione, ut constat.

Unde excusaris, si retineas per unum, aut alterum diem. Busem.*cit.n.*6. Bord.*cit.num.*25. etiam ultra, si expectes opportunitatem eum consignandi superiori, pro quo citat Sayrum, Sanch. Farinac. Graff. Salellem, & Delbenè: idem tenet Leander *de cens.tr.*3. *disp.*1.*quæst.*68. cum Bonac. Reginal. Duardo, & aliis, his verbis:

*Si enim commoditas deferendi ad Inquisitores defecisset, & illa absque fraude, & negligentia diu expectaretur, non esset locus huic censuræ, quia non dicitur verè retinere contra Ecclesiæ interdictum, qui opportunum tradendi tempus expectat, sicut nec dicitur rem alienam invito domino possidere, eam restituendi commodè occasionem expectans; v.num.*481.

Et *quæst.* 69. addit, quòd si post datam opportunitatem consignandi adhuc retineret per duos dies, non incurreret censuram, ob parvi temporis retentionem. Bonac. *tom.* 1. *disp.*1.*q.*2.*punct.*4.*nu.*15.Tamb.*lib.*2.Dec.*c.*1.§.7. *num.*44.

366 Excusatur ab excommunicatione Cœnæ legens Epistolam hæretici, aut brevem concionem seorsim editam, etiam si contineat hæresim. Busemb. *citat. num.* 4. & Alberghinus *cap.*32. *num.*5. Diana *p.*1.*tr.*11.*res.*34. cum Filliuc. quia non est liber, & lex loquitur de libro.

367 Eam tamen incurrit, qui legit in quantitate notabili in libro hæretici Dedicatoriam Prooemium, Epistolam ad lectorem, aut indicem, etiam si nulla in ea parte sit hæresis, nisi excuset parvitas materiæ. Doctores *cit.* quia hæ sunt partes libri: *v. n.* 358.419.

368 Nomine libri venit volumen, sive magnum, sive parvum, sive typis impressum, sive scriptum. Leander *cit.q.*43.cum multis contra Tamb. *lib.*2. Decal. *c.*1. §.7.*à nu.*13. qui tenet manuscriptum non venire nomine libri, ac proinde non comprehendi sub censura Cœnæ: hæc enim est differentia accidentalis in ratione caracteris. Nomine scripti venit unum, vel alterum folium, sive scriptum, sive impressum.

369 Quaternus venit nomine libri, quia est volumen; quod enim liber pluribus quaternis constet, est differentia materialis: hinc ritè scholastici theses, quas non in folio, sed in uno quaterno frequenter in publicis disputationibus tradunt, vocant vulgò *libretto*: quaternus dicitur, qui ex quatuor cartulis complicatis constat.

370 Bulla autem Cœnæ exprimit librum, non scriptum; quia liber diu conservatur, & faciliùs publicatur, ac communicatur.

371 Hinc qui unum, vel alterum folium à libro separatum legit, non incidit in censuram Bullæ Cœnæ; quia nec actu, nec potentia saltem proxima est liber, sed scriptum: incidit autem in censuram non reservatam Pii IV. & Indicis, quæ comprehendit tam libros, quàm scripta: *v.n.*331.*&* 443.

DIFFICULTAS EST

372 DE venditoribus, qui retinent in quantitate, & massa notabili folia librorum prohibitorum divisa, ut illis involvant res venditas. An scilicet incidant in censuram Cœnæ?

Negat Delbenè *dub.* 40. *pet.* 6. quia finis legis prohibentis librorum hæreticorum retentionem, est, ut destruantur; & venditores jam eos retinent ad destruendum, dum retinent, ut eorum folia dividant, eisque cibaria involvant: imò per hujusmodi usum desinunt esse libri, & censentur massa cartacea destinata non ad legendum, sed ut vendatur ad

pondus, & ut ad alium vilem finem inserviant.

373 Dico tamen, eos incidere in censuram Cœnæ; quia hujusmodi foliorum divisio est potiùs libri hæretici communicatio, quàm destructio; & est magis perniciosa Christianę Reipublicæ, ac contraria fini legis prohibentis, ob infectionis periculum; quia sic magis hæreticorum errores communicantur, quàm si totus liber apud unum extasset. Adde librorum destructionem non esse faciendam authoritate propria, sed superiorum, & per combustionem; ut infra: ac proinde hujusmodi retentores incidunt in censuram Cœnæ: ita Bord. *in man. Consult. sect.* 49. *num.* 27.

4. CONDITIO

374 UT scienter legatur, retineatur, &c. Liquet ex verbis Bullæ Cœnæ *nu.* 162. *scienter legentes, aut retinentes, &c.* quæ conditio requiritur, tam ad censuram Cœnę, quàm Pii IV. quia una Bulla aliam declarat. Bord. *in Man. Consult sect.* 49. *num.* 50.

375 Ignorantia, alia dicitur invincibilis, & est illa, quæ moraliter vinci, & expelli non potest, & tunc habetur, quando nulla cognitio, cogitatio, aut expressa dubietas de obligatione menti occurrit, qua possit quis excitari ad inquirendam legis, & obligationis notitiam: vel si menti occurrit, fecit juxta rei qualitatem moralem diligentiam ad habendam notitiam, & non habuit: ut si dubitans librum esse hæretici, interrogavit virum putatum doctum, & accepit non esse, cum sit: & hæc dicitur involuntaria, & inculpabilis.

Alia dicitur vincibilis, quæ moraliter potest vinci, & expelli: & tunc habetur, quando non est facta diligentia moralis ab eo, qui occurrit expressa dubitatio de obligatione: & hæc dicitur voluntaria, & culpabilis.

376 Ignorantia vincibilis est duplex, crassa, seu supina, & affectata: crassa est, cum quis per meram negligentiam est piger ad eam deponendam: & hæc est voluntaria indirectè, quatenus est volita in alio tamquam in causa, scilicet in negligentia sciendi: dicitur crassa, & supina per metaphoram desumptam ab homine crasso, & pingui, qui communiter nimis negligens, & segnis esse solet; vel etiam ab homine supinè in lecto jacente, qui sicut non curat videre ea, quæ propè ipsum sunt, & negligit surgere ad vitanda mala sequentia; ita ille non curat surgere ad ignorantiam repellendam.

377 Affectata est, cum quis data opera vult ignorare, ut cum quis consultò non vult scire, an hic liber sit hæretici, ut liberiùs illum legat, aut retineat: & hæc est voluntaria directè; quia directè terminat affectum, & actum voluntatis: ubi advertit Arriaga, quòd, quando tu judicium probabile de aliqua re formas, non diceris habere ignorantiam affectatam, & culpabilem, de qua hîc est sermo; estò enim tunc consultò de ea re nolis ampliùs inquirere, & scire, & si fortè in re erres, non censeris ignorantiam affectare moraliter, nam conscientia probabilis à peccato excusat; ita ille in tract. de actibus humanis.

378 Demùm ignorantia est triplex, antecedens, concomitans, & consequens: antecedens est illa, quæ est causa actus, ita ut ea non posita, actus non fieret; & habetur, cum quis est ita dispositus, ut v. gr. si sciret librum esse hæretici, & legem prohibentem sub censura, illum non legeret. Concomitans est illa, quæ non est causa actus, ita ut sine ea adhuc actus fieret; & habetur, cum quis est ita dispositus, ut si sciret librum esse hæretici, & legem prohibentem sub censura, adhuc illum legeret. Consequens est illa, quæ voluntatem sequitur, eò quòd sit verè volita, aut indirectè, cum est crassa; aut directè, cum est affectata: unde est ignoranti libera, quatenus potuit eam non habere, & noluit illam deponere. Inorantia autem antecedens, & concomitans non est libera, nisi sit crassa, aut affectata: his positis.

379 Dico 1. quòd legens, aut retinens, &c. librum, ignorans esse hæretici, & hæresim continere, aut de Religione tractare ignorantia crassa, sive antecedenti, sive concomitanti, sive juris, sive facti, excusatur à censura; minimè, si ignoret ignorantia affectata est: communis, quoad 1. partem, Busemb. *lib.* 7. *cap.* 2. *dub.* 3. *art.* 5. *n.* 7. Leander *de censuris tr.* 1. *disp.* 9. *à q.* 18. *ad* 22. est tamen quoad 2. partem contra Dianam *p.* 3. *tr.* 6. *ref.* 7. & *p.* 5. *tr.* 5. *ref.* 11. Bonac. Tamb. & Hurt. qui iisdem rationibus idem tenent de ignorantia affectata.

380 Ratio 2. partis est, 1. quia quando lex pro incursione pœnæ exposcit scientiam, illa ignorantia excusat, quæ scientiæ opponitur; talis est ignorantia crassa, nam crassè ignorantes non dicuntur scientes, 2. quia quando lex pęnalis requirit scientiam, & solùm intendit punire delictum formaliter, & directè volitum, quale non est cum ignorantia crassa; unde licèt hæc non excuset à culpa, excusat à pœna à lege humana imposita contra scientes.

381 Nec officit, si ignorantia sit concomitans, quia dispositio, & affectus ille, quòd adhuc librum legisses, si scivisses esse hæretici, & legem sub censura prohibentem, si est habitualis, virtualis, aut actualis, cum non suppo-

nat

nat actualem cognitionem ejus, non facit actum voluntarium actum individuum externum lectionis libri sub circumstantia heretici, & censuræ. Item solùm, si est actualis, facit, quòd legens tantùm peccet peccato interno, non externo; nam lectio externa non procedit hìc, & nunc ex ea prava voluntate; quia actus externus non est voluntarius, nisi procedat ab actu voluntatis tanquam à causa.

382 Ratio 2. partis, quia ignorantia affectata æquiparatur scientiæ, & æquivalet dolo: sic namque ignorans, expressè non vult intelligere, ut liberiùs peccet: ecce dolum, & temeritatem: *dolus* autem ex jure, *nemini suffragari potest*. Idem est dicendum, quando pœna imponitur sub his verbis: *Si quis temerè, malitiosè, consultò, audacter; si quis præsumpserit, ausus fuerit id facere, hanc pœnam incurrat*; nam temeritas, audacia, & similia, cum requirant contemptum, æquivalent scientiæ, & dolum important, quæ non reperiuntur in laborante ignorantia crassa.

383 Dico 2. quòd scienter legens, aut retinens librum hæretici, ignorans tamen esse illi annexam excommunicationem Bullæ Cœnæ, excommunicationem non incurrat; quia ignorantia pœnæ excusat à pœna; unde potest à quolibet Confessario absolvi, à quo quidem monendus est de censura, & obligandus ad consignandum librum Inquisitoribus. v. num. 463.

5. CONDITIO

384 Est, ut legatur, retineatur, &c. sine licentia.

Unde non incidit in censuram, qui cum debita licentia librum hæretici legit, aut retinet: debet autem cautè eum retinere, ne perveniat ad manus licentiam non habentis.

Habens tamen licentiam, potest committere alteri eam non habenti, ut legat coram se audiente, si ille linguam latinam ignoret. Bord. *in man. consult. sect.* 50. *n.* 35. cum Del Bene.

385 Licentia legendi, aut retinendi libros, sive ob hæresim, sive quavis ex causa prohibitos, dari non potest, nisi à Summo Pontifice, vel à Sac. Congr. S. Officii coram Sanctissimo habita, aut ab iis, qui fuerint ab eadem Sac. Congr. ad id specialiter deputati: constat ex Decr. Urb. VIII. *num.* 348. relato.

386 Unde eam dare non possunt, nec prædictos libros legere valent Cardinales, Episcopi, aut Inquisitores, nisi specialem deputationem habeant: patet ex illis verbis Decreti: *Neque de cætero similes licentiæ, nisi à Congr. S. Officii coram nobis, vel ab aliis per nos in eadem Congreg. specialiter deputandis, concedantur*; ubi particula exclusiva, *nisi*, omnes præter nominatos excludit. Bord. *in man. consult. sect.* 50. *num.* 22. Diana *par.* 4. *tract.* 8. *res.* 46.

387 Possunt autem Inquisitores licentiam suis Qualificatoribus concedere legendi libros non jam prohibitos, in quibus sunt hæreses, errores, & propositiones qualificatione indigentes; minimè verò loquendo de libris jam prohibitis. Bord. *cit. sect.* 48. *num.* 61. quia munus Inquisitorum quoad libros continentes errores, & propositiones qualificatione indigentes, est, eos qualificare; quoad libros verò jam prohibitos munus est illos comburere, non qualificare, cum jam qualificati supponantur.

388 Tamb. *in lib.* 2. *Dec. cap.* 1. *§.* 7. *num.* 20. ait: *Considerent autem docti, num hæc Urbani clausula (ne concedantur) auferat potestatem, non enim dicit, ne possint concedere, sed ne concedantur*; per quæ verba videtur insinuare, quòd Decr. Urb. prohibeat actum, minimè tollat potestatem concedendi licentias.

Doctores autem cit. communiter ex Decr. Urbani inferunt, non posse alios præter nominatos hujusmodi licentias concedere, & ritè, quia finis legis fuit omnes tales licentias eliminare per illa verba: *Cassamus, & annullamus*; qui finis suum non sortiretur effectum, si iidem possent illas concedere; quoniam licentiæ cassatæ possent iterùm per eorumdem novam concessionem resurgere.

389 Salelles autem *regula* 141. *n.* 69. tenet, quòd Inquisitores possint legere libros prohibitos, non obstante Bulla Urb. VIII. quia ejus mens potest benignè interpretari, in quantum conforme est juri naturali, & necessarium bono publico fidei ad ejus defensionem, ut Inquisitores fruantur privilegio legendi, & habendi libros prohibitos, sine quo vix possunt suum munus exequi.

Non placet Bord. cit. quia si sine tali privilegio non possent suum munus exequi, haud prudenter Pontifex privilegium revocasset; satis autem possunt suum munus exequi, dum libros, antequam prohibeantur, habere valent, & qualificare, ut si opus sit, prohibeantur.

390 Unde Leander *de censuris tr.* 3. *disp.* 1. *q.* 73. habet.

Sed licèt hæc sententia olim mihi probabilior esset, nunc autem post Decr. Pauli V. & Urban. VIII. latum die 2. *Aprilis anno* 1631. *ubi revocantur omnes licentiæ legendi libros hæreticorum, vel de hæresi suspectos, aut aliàs reprobatos, & damnatos, in Regnis Hispaniarum concessa ab Inquisitore Generali, ab Episcopis, imò ab ipso Pontifice (exceptis Inquisitori Generali con-*

concessis) quibuscumque personis, quavis conditione, & dignitate fulgentibus, & qualificatis, omninò dicendum est, non excusari à prædicta excommunicatione Inquisitores legendo libros hæreticos, nisi Inquisitor Generalis duntaxat; quia hunc solum excipiunt dicta Pauli, & Urb. decreta, quæ sunt apposita in Indice librorum prohibitorum edito Hispali anno 1632. ita ille.

391 Qui *in q.* 79. concedit, posse Episcopos legere libros hæreticorum, & dare facultatem aliis eos legendi in casu necessitatis: quia in casibus necessitatis potest Episcopus circa casus Pontificis.

Loquendo præcisè de libris ob aliam causam prohibitis, quàm ob hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem, Homobonus *tract.* 11. *q.* 15. *ref.* 4. concedit, quòd non obstante consit. Greg. XV. omnes licentias revocante, possint ab Episcopo, aut Inquisitore viris dignis permitti.

Castellus *lib.* 1. *q.* 13. id concedit solùm quoad libros corrigendos; quia Gregor. licentias revocando, locutus est de libris prohibitis, nomine quorum veniunt libri simpliciter prohibiti.

Hæc duo dicta non approbat Diana *part.* 11. *tr.* 8. *ref.* 62. quia verba Bullæ tam Greg. quàm Urb. sunt absoluta, & generalia; imò adducit consuetudinem, & observantiam his verbis: *Consuetudo, & observantia interpretata est, verba Bullæ Urb. VIII. non solùm includere libros absolutè prohibitos, sed etiam prohibitos, donec corrigantur; patet ex praxi, & stylo Trib. S. Inquis. quod ipsum solum prabet licentiam legendi libros prohibitos, donec corrigantur; nec ullus Episcopus ausus est post Bullam Urb. VIII. & Gregor. XV. talem licentiam prabere.*

392 Possunt Inquisitores particulares, v. g. Regni Siciliæ, concedere licentiam legendi libros ab ipsis prohibitos.

DIFFICULTAS I. EST,

393 An tali licentia possit, qui eam habet, uti ubique terrarum?

Difficultas non procedit de licentia à Sacr. Congregatione, aut ab aliquo Inquisitore ab ea ad id deputato concessa; nam quòd eam habens possit ubique eos legere, non est dubium; quia est privilegium personale concessum à superiore universali, ideòque sequitur personam in omni loco.

394 Sed est difficultas de licentia ab aliquo Inquisitore concessa legendi libros specialiter ab ipso prohibitos, an valeat eam habenti in aliis locis, ubi etiam sunt prohibiti? An scilicet licentia tibi concessa ab Inquisitoribus Regni Siciliæ legendi libros specialiter ab ipsis prohibitos, tibi valeat etiam in Regno Sardiniæ, & in aliis locis, ubi pariter iidem libri sunt à propriis Inquisitoribus specialiter prohibiti.

Dixi, si etiam ibi sint specialiter prohibiti, quia si non sunt ibi specialiter prohibiti, certum est te ibi eos legere posse; quia prohibitio librorum facta ab Inquisitore alicujus Provinciæ, aut loci, non ligat extra illam Provinciam, & locum; nam ejus jurisdictio restringitur intra proprium territorium.

395 Affirmant Hieronymus Rodr. *in comp. ref. q.* 2. *num.* 2. Emman. Rodr. & Navar. apud Dianam *par.* 4. *tr.* 8. *ref.* 100. 1. quia talis licentia est privilegium personale, personam sequens quocumque vadit, 2. quia talis licentia procedit ex jurisdictione voluntaria, & gratiosa, quæ etiam extra proprium territorium potest exerceri, ut absolvere, dimissorias concedere, &c.

396 Dico tamen, te non posse tali licentia uti in aliis locis, ubi etiam libri sunt specialiter prohibiti. Port. *ver. Librorum prohibitio n.* 4. Leander *de censur. tr.* 3. *disp.* 1. *q.* 78. quia sunt territoria diversa, & privilegium unius Episcopi derogare non potest præcepto alterius Episcopi.

397 Rationes in oppositum non sunt ponderis; nam prima est vera, quando privilegium non invenit in aliis locis legem contrariam; quia privilegium unius Episcopi, aut Principis non potest derogare præcepto alterius Episcopi, aut Principis; hinc habens licentiam deferendi arma prohibita à Prorege Neapolis, non potest ea deferre in Regno Siciliæ.

398 Ad 2. illa jurisdictio est voluntaria, & gratiosa, quæque exerceri potest extra proprium territorium, quæ non præjudicat jurisdictioni superioris alterius territorii, putà si concedat ibi beneficia: talis est, si concedat dimissorias proprio subdito, ut ordines suscipiat ab alio Episcopo; quia sic alterius Episcopi jurisdictionem non lædit, sed potiùs fovet, submittendo suum subditum alterius jurisdictioni quoad ordines suscipiendos: similiter potest in alieno territorio absolvere, si absolvendus adhuc ibi sit ipsi subditus, juxtà dicta *num.* 207. Non potest autem non subdito, nec dimissorias, nec absolutionem pro alieno territorio concedere; imò sicut licentia audiendi confessiones data tibi ab uno Episcopo, non valet in territorio alterius; ita nec recensita licentia legendi libros prohibitos, valet in territorio alterius Inquisitoris.

DIF-

DIFFICULTAS 2. EST,

399 AN talem potestatem hujusmodi licentias concedendi suis Religiosis habeant Generales Regularium?

Affirmat Peyr. *tom. 2. de priv. const. 9. Pauli V. num. 10.* dicens, Urb. VIII. non revocasse privilegia Regularium; nam tantùm loquitur de licentiis concessis personis particularibus, non de privilegiis Regularium.

400 Dico tamen, Generales Regularium, etiam Societatis, hujusmodi licentias concedere non posse. Dian. *p. 3. tr. 13. resol. 49.* Bord. *in Trib. fidei cap. 14. nu. 34.* quia Urb. VIII. annullat omnes, & singulas licentias, etiam per Constitutiones Apostolicas, & quavis ex causa, & quibusvis personis, quomodolibet privilegiatis, concessas; & in fine ab hujusmodi licentiis dandis excludit omnes, præter ibi nominatos, ut *num. 349.* ac proindè omnia privilegia, quæ quoad hoc erant, excludit; tum quia (ut benè advertit Diana) Inquisitores adhuc possent libros prohibitos legere, quia hoc eis competit ex privilegio concesso dignitati, & non personæ, & Bulla Urb. annullavit licentias personis privatis concessas, non privilegia: sicut igitur post Bullam Urb. non possunt Inquisitores libros jam prohibitos legere, nec licentiam eos legendi concedere, sic nec possunt Generales Regularinm.

His de rationibus Diana cit. ait, se impetrasse, & obtinuisse à Sacra Congreg. Univ. Inquisit. licentiam legendi libros quomodolibet prohibitos, & eam registrasse hìc Panormi in Tribunali S. Officii die 20. Augusti 1636.

401 His igitur quinqne conditionibus positis, legentes, retinentes, imprimentes, vel defendentes libros hæreticorum, censuram Bullæ Cœnæ incurrunt.

CAPUT IX.

De legentibus libros hæreticorum.

402 LEgere dicitur non solùm, qui voce, sed etiam qui tacitus oculis librum percurrit.

403 Legens, ignorans tamen linguam latinam, aut aliam, qua est liber confectus, nec peccat, nec incurrit censuram. Diana *par. 1. tr. 11. res. 36.* Bord. *in man. consult. sect. 49. num. 12. & 72.* & apud ipsum Sanchez, Del Bene, & alii contra Bonac. quia cessat finis legis, nempè periculum infectionis, & odium Auctoris, quia Auctor ex lectione intelligentis, non ignorantis, honorem consequitur: lectio namque illa est materialis, importans præcisè sonum articulatum verborum, quo pacto etiam à psittaco edi solet: hic locum habet illud Catonis: *Legere, & non intelligere, non est legere*; per talem ergo lectionem, nec periculum adest, nec communicatio cum hæretico in doctrina.

414 Si verò illum per notabile tempus retineat, peccat mortaliter, & incurrit censuram; 1. quia talis retentio est in periculum infectionis aliorum, & in honorem Auctoris; 2. quia retentio per Bullam Cœnæ independenter à lectione prohibetur: constat per particulam disjunctivam, *aut*, in *num. 321 legentes, aut retinentes.* Leander *de cens. tr. 3. disp. 1. quæst. 63.*

415 Legentes curiositatis causa, aut ob sermonis elegantiam, non excusantur. Leander *de censur. tr. 3. disp. 1. q. 53.* quia hæc non liberant à periculo infectionis. Tum quia prohibitio est absoluta, nec Bulla considerat affectum legentis, sed factnm.

416 A censura excusatur, qui librum hæretici aliàs sæpè lectum, & mente retentum memoria recitet, etiam ex malo fine. Leander *cit. q. 56.* Bord. *in man. consult. sect. 49. num. 48.* Navarr. Fagun. Del Bene, & nonnulli alii apud eos; quia recitare non est legere, nec Bulla finem legentis, sed factum considerat,

417 Non excusatur famulus, si legat de mandato domini, ipsi domino audire volenti, si famulus, quod legit, intelligat; quia verè legit.

Excusatur verò quis, si legat de mandato alterius, à quo prudenter grave damnum timet. Bord. *cit. n. 41.* Leander *cit. q. 57.* & alii; quia metus gravis cadens in virum constantem excusat à transgressione præcepti Ecclesiastici: ita Leander cum permultis *de censur. tr. 1. disp. 9. q. 25.* contra Durandum: quia non potest de pietate S. Matris Ecclesiæ præsumi quòd velit præcepta sua cum gravi damno obligare, suasque pœnas ligare, Tum quia, qui ex gravi metu transgreditur, non censetur contumax, quia non ex contemptu, sed necessitate.

Rationes in oppositum explicantur de metu levi.

418 Ipse hæreticus, si suum librum hæresim continentem, aut de Religione tractantem legat, aut retineat, est pariter excommunicatus excommunicatione Cœnæ, ex duplici titulo, videlicet ratione hæresis, & ratione lectionis, vel retentionis libri hæresim continentis, aut de Religione tractantis. Leander *de censur. tr. 3. disp. 1. q. 5.*

Sem-

419 Semper autem in lectione librorum prohibitorum est attendenda gravitas materiæ, ubi commune est, quòd legens partem notabilem, in qua non est error, peccat mortaliter, & censuram incurrit, si lectio fit sub censura prohibita; quia ob unum errorem totus liber est prohibitus, & sic quoad sui omnes partes; & satis doctè advertit Tamb. *in 2. lib. Decal. cap.* 1. §. 7. *num.* 35. Quòd si consultò legas paucas lineas illas, ubi est error, ob quem liber fuit prohibitus, pecces mortaliter & respectivè censuram incurras; quia cum illæ lineæ sint tota causa prohibitionis, inobedientia erit gravis: si autem eas legas non consultò, sed casu, excusaris ob parvitatem materiæ: *v. n.* 367.

QUÆRES I.

420 *An famulus legendo librum hæretici impulsus à domino metu gravi cadente in virum constantem, incurrat censuram, si metus sit incussus in contemptum Religionis, seu potestatis Ecclesiæ?*

PEccare mortaliter, sed non incurrere censuram, tenent Candidus, & Salas apud Leandrum *de censur. tract.* 2. *disp.* 9. *q.* 26. Ratio est, quia hic non peccat contra præceptum Ecclesiasticum de non legendis libris hæreticorum sub pœna censuræ; nam præceptum Ecclesiasticum non obligat cum tanto detrimento: sed contra præceptum divinum tuendi fidem, & Religionem, quod obligat etiam cum periculo vitæ.

Resp. peccare mortaliter, & censuram incurrere. Leander *cit.* Bord. *in man. consult. sect.* 49. *num.* 41. Villalob. Filliuc. & alii permulti. Ratio 1. quia contemptus fidei est ab intrinseco malus, ut nulla ratione valeat cohonestari. Ratio 2. quia cum in tali casu iste obligetur sub mortali præcepto divino ad non legendum, prudenter præsumitur, quod etiam Ecclesia velit illum suo præcepto sub censura obligare.

QUÆRES II.

421 *An audiens alium legentem librum hæretici incurrat censuram?*

NEgat Azorius, Sayrus, Graff. Laym. apud Leandrum *de censur. tr.* 3. *disp.* 1. *q.* 59. si audiat casu, aut si alium sua voluntate legentem ad audiendum accedat. Affirmant verò, si consilio, jussu, petitione, mandato inducat alium, ut sibi legat. Ratio est, quia qui per alium facit, per se ipsum facere videtur, 2. quia iste non se habet merè passivè, sed activè influendo, & ideò legit.

Absolutè affirmant Leander *cit. q.* 58. *&* 59. Suarez, & Roccafful. apud ipsum, sive audiat casu, sive consilio, jussu, petitione, aut mandato inducendo. Ratio est, 1. quia lectio conflatur ex duplici actione, nempè ex prolatione, & perceptione verborum; adeòque audiens, cum percipiat verba, quæ proferuntur, dicitur lectionem consumare, & sic legere completivè, 2. quia idem est periculum infectionis in audiente, & legente.

Resp. quòd audiens legentem librum hæretici, sive primo, sive secundo modo audiat, peccat mortaliter, sed non incurrit censuram. Port. *verb. Librorum prohibitio in addit. num.* 11. Tamb. *lib.* 2. *Decal. cap.* 1. §. 7. *num.* 32. Diana *par.* 1. *tr.* 11. *res.* 133. & apud ipsum Filliuc. Sanchez, Bonac. & permulti. Ratio est, quia ex jure verba legis pœnalis sunt in propria, & stricta significatione accipienda.

Imò Tamb. *cit. num.* 33. concedit, quòd si dominus audiat famulum indoctum suo jussu legentem librum latinum prohibitum, neuter peccet, nec incurrat censuram: non dominus, quia non legit, nec dicitur cooperari peccato alterius, quia solùm inducit famulum ad materialem lectionem, quæ non est prohibita: *v. num.* 403. non famulus, quia materialiter legit. Dico tamen, famulum peccare mortaliter ratione cooperationis, si sit periculum infectionis in domino audiente; præsertim si sciret, eum audire animo errorem addiscendi.

422 Ad rationes oppositas, ad 1. primæ opinionis; in recensita regula, *qui per alium facit, &c.* factio non accipitur propriè, & strictè, sed interpretatur per fictionem juris; delicta verò in ordine ad pœnas, præsertim censuras, non finguntur: hinc ex communi sententia censura lata contra facientes non afficit mandantes, consulentes, inducentes, &c. Bord. *cit. num.* 35. cum Bonac. *q.* 1. *de cens. par.* 6. Barb. & aliis; inducens autem alium ad legendum, propriè non dicitur legere, quia (ut advertit Bord. cit.) lectio est actus physicus vitalis, inductio verò est actus moralis.

Per hoc solvitur secunda ratio, quia iste se habet activè actione morali, non physica, physicè autem quoad lectionem, quam audit, passivè se habet; ac proindè propriè non legit.

423 Ad 1. secundæ opinionis: lectio quidem dicit duas actiones, prolationem, scilicet, & perceptionem, seu intelligentiam verborum, quæ tamen utraque fit in ipso proferente, quasi actus immanens: hinc ex defectu intelligentiæ in ipso proferente, diximus *num.* 403. quòd legens, & non intelligens, non est legens; ac proindè à censura excusetur.

Ad

424 Ad 2. licèt idem sit periculum infectionis in audiente, & legente, non sequitur, quòd audiens censuram incurrat, sicut legens, quia lex solùm expressit legentes, non audientes; quod apertè demonstrat noluisse audientem comprehendere; quia ex jure, *si aliud voluisset, expressisset*; & in odiosis non valet argumentum de casu expresso ad casum non expressum ex identitate, aut similitudine rationis: *v.num.*489.

425 Ratio autem, quare lex legentes, non audientes expressit, potuit esse; quia leges non ad ea, quæ rarò, sed quæ per se, & sæpè contingunt, se referunt, *leg.Nam ad ea, ff.de legibus*; lectio verò libri hæretici sæpè, auditio rarò contingit; nam legens sciens se denunciandum, & puniendum, diligenter curat in occulto legere, ut à nullo audiatur: certum namque est, ut audiens legentem librum prohibitum, teneatur illum denunciare. Bord. *in man. consult. sect.*49. *num.*40. & ideò lex fulminando censuram, legentes, non audientes expressit.

QUÆRES III.

426 *An legens librum hæretici in Gallia, Anglia, & aliis locis, ubi Bulla Cœnæ non est recepta, incidat in censuram?*

RESp. negativè. Diana *par.*1. *tr.*11. *res.*35. Leander *de censur. tract.*3. *disp.*1.*quæst.*51. Decanus, Sanchez, & quamplures apud eos; quia hoc est commune cunctis legibus humanis: hinc Decanus *in summ. theolog. tract.*3.*c.*6. *quæst.*8. *num.*4. ait, multos Catholicos in Germania excusari à censura, quia multis in locis Bulla usu recepta non est.

427 Non excusatur autem in locis illis, ubi Catholici sunt cum hæreticis permixti, & Bulla est usu recepta, ubi Leander cit. addit limitationem Hurtadi de Mendoza, his verbis.

Ait enim, quòd illi, ad quos non spectat tueri fidem, in dictis Provinciis, publica disputatione, aut scripto, minimè possint tales libros legere, quamvis sit cum animo errores confutandi, benè tamen illi, quibus incumbit fidei propugnatio; quia tunc ipsa fides pateretur damnum, cum libris hæreticorum non inspectis, non possint illorum errores oppugnari: possunt ergo, imò & debent tales Doctores hujusmodi libros in dicto casu legere.

CAPUT X.

De retinentibus libros hæreticorum.

428 RÉtinere dicitur, qui apud se librum habet, sive proprium, sive alienum, quovis modo illum habeat, sive commodatum, sive ad ligandum, &c. sive retineat proprio, sive alieno nomine; quia Bulla non requirit, quòd liber sit proprius retinentis, sed absolutè prohibet, ne retineatur, & retinens alieno nomine, verè dicitur retinens. Bord. *cit. sect.*49. *n.*14. & *in Trib. fidei cap.*14. *num.*72. etiam si in aliena domo habeat. Busemb. *lib.*7. *cap.*2. *dub.*3. *art.*5. *n.*8. Bonac. *tom.*3. *disp.*1.*q.*2. *punct.*4. *num.* 15. unde hic à censura non excusatur.

429 Retinens ad confutandum, non excusatur à censura. Bord. *in man.consult. sect.*49. *n.* 13. quia lex absolutè prohibet, & factum respicit, non affectum, & intentio bona non potest cohonestare actum absolutè prohibitum. Potest autem hic à suspicione hæresis se defendere, si id probet, ostendendo confutationes ante inventionem librorum factas. Bord. *cit. num.*74. quia non potest præsumi suspectus de hæresi, qui ex professo hæresim impugnat: nec tunc adesse periculum infectionis constat contrario affectu, cum ex confutatione hæresis extirpetur; quoniam nulla causa potest producere effectum sibi contrarium; unde sicut calor non potest causare frigus, ita nec confutatio hæresis hæresim: hinc ait Bord. *cit. n.* 75. *Hic est singularis casus*, ex quo ab excommunicatione non infertur ad suspicionem hæresis; quia constat de ejus destructione.

430 Item non excusatur à censura retinens, etiam si cognoscat, nullum esse subversionis periculum; 1. quia hæc prohibitio non solùm est facta ob periculum, verùm etiam in odium hæreticorum. Diana *par.*6. *tr.*6. *res.*49. adeòque etiam si cesset periculum, non cessat finis adæquatus legis: de hoc puncto latè agit Tamb. *lib.*2. *Dec. cap.*1. *§.*7. *num.*36.

431 Non excusantur à censura Cœnæ asportantes de uno in alium locum, vel vendentes scienter libros hæreticorum. Leander *de cens. tr.*3.*disp.*1.*q.*88.quia nedum sunt retentores, sed etiam fautores hæreticorum: excusantur solùm, si illos asportent inclusos in capsulis, nesciendo ibi contineri libros hæreticorum.

432 Nec excusantur retinentes in bibliotecis ad ornatum sine animo legendi. Leand. *cit. q.*64. ob rationem *n.*414. insinuatam.

433 Pro libris prohibitis, qui in bibliotecis Regularium fortè retinentur, Bord. novissimè *in man. consult. de anno* 1693. *sect.*49. *n.*15. cum Del Bene, vult censuram tantùm incurrere Superiorem Monasterii, si libros Inquisitori non consignet, minimè bibliotecarium; quia cum libri sint incorporati Monasterio, bibliotecarius solùm dicitur eorum habere curam; aliud autem est cura, aliud re-

retentio. Ita ille, qui censuram etiam bibliotecarium incurrere priùs dixerat in *Trib. fidei de anno* 1665. *c.*14. *num.*73.

434 Non excusatur Religiosus, qui librum è bibliotheca extractum in sua camera retinet, etiam si de licentia superioris retineat; quia verè retinet. Bord. in Trib. *fidei cit.*

435 Inventus in domo cum libris prohibitis sibi ex hæreditate relictis, suspectus non erit, si sit vir bonæ famæ, nec aliàs super his, aut similibus inquisitus, sed præsumitur ignorans. Bord. *in man. consult. sect.* 49. *num.* 73. Alberghinus *cap.* 32. *num.* 24. Carena *tit.*10. *par.*4. *num.*27.

436 Dans librum prohibitum habenti facultatem legendi, nec dicitur retinens, nec incurrit censuram, nisi priùs legerit, aut retinuerit. Bord. *cit. num.* 31. contra Bonac. *de censur. num.*18. quia recipiens, & tradens sunt correlativi, correlativorum autem par est judicium; unde si unus licitè recipit, alter licitè tradit.

437 Nec obstat, quòd dominus amiserit jus, & dominium libri, quia non dat, ut suum, nec donat, sed consignat habenti facultatem legendi, qui posteà tenetur illum superiori consignare ad comburendum.

438 Libri igitur, statim ac sunt prohibiti, desinunt esse juris, & dominii habentis, sed fiunt juris, & dominii Tribunalis S. Officii, in ordine tamen solùm ad comburendos; & hoc pacto prohibitio est quædam confiscationis species. Bord. *cit. sect.* 48. *num.* 42. Hinc habens librum prohibitum, illum alienare non potest alteri dando, vendendo, &c. quia est fisci S. Officii, ut comburat. Bord. *sect.*48. *num.*44.

439 Servus retinens pro domino habente licentiam, aut quis emens, vel ligans librum ad instantiam ejus, qui pariter licentiam habet; excusatur; quia licitè retinet, nam cui conceditur aliquid, conceditur facultas adhibendi media ad ejus consecutionem; media namque sequuntur naturam sui finis, & ab eo regulantur, *l. Oratorio* 16. *ff. de sponsal.* ita Bord. *cit. sect.*49. *num.*18.

Hoc autem dico verum de servo, si retineat præstando actualem famulatum domino, ut librum habeat, v. gr. librum tamquam bajulus deferendo domino; minimè si librum in propria domo, aut in proprio cubiculo à domini cubiculo distincto retineat; quia licentia retinendi concessa domino non communicatur servis, nisi in quantum sunt media, ut dominus habeat: hinc si superior Monasterii licentiam habeat retinendi libros prohibitos, non proindè potest subditus eosdem in propria camera retinere.

440 Qui statim, ac cognovit, librum esse prohibitum, illum donavit amico, qui haud ampliùs eum apud se habet, non incurrit censuram; quia verè non retinet. Bord. *cit. num.*20. Peccat autem mortaliter contra obedientiam ratione præcepti, quo illum consignare debebat Inquisitori.

QUÆRES.

441 *Liber quidam hæretici de medicina tractans, aliquas tamen continens hæreses, fuit in duas partes divisus, & quia Petrus retinet partem illam, ubi hæresis non continetur, petit. An incurrat censuram Bullæ Cœnæ?*

Negat Ugolinus 2. *par. de casibus reser. Papæ, ver. Ac retinentes n.*3. Suerojus *in Bullæ Cœnæ cap.* 1. *num.* 180. apud Dianam *par.*10. *tr.*12. *res.*47. 1. quia si una, vel altera hæresis, quæ continebatur in libro, inveniatur abrasa, aut ea folia detracta, ex ejus lectione, aut retentione non contrahitur censura; quia tunc liber non continet hæresim, nec adest periculum eam reperiendi: *v. num.* 358. & 359.

442 Secundò, quia ex communi cum Bonac. Sanchez, Duardo, & Alberghino *cit. sup. sub num.*359. si opus hæretici pluribus constans tomis coeuntibus in unum volumen, quod unam, aut aliquas hæreses continet, dividatur in plures tomos, tunc non incurrit censuram cœnæ, qui legit, aut retinet tomum illum, qui nullam continet hæresim. Pariter si liber hæretici unam, aut aliquas hæreses continens, dividatur in plures partes, tunc non incurrit censuram, qui legit, aut retinet partem illam, quæ nullam continet hæresim.

Corroboratur paritas; nam in hac re, vel attenditur periculum hæresis; & hoc æquè in utroque casu evitatur: vel odium hæreticorum, eorumque doctrinæ; & hoc in neutro casu effugitur; igitur vel in utroque casu censura incurritur, vel in neutro.

443 Nec officit, quòd pars illa sit pars libri hæretici; quia si illa, etiam à libro divisa, adhuc est pars libri, & inde sufficiens ad censuram, etiam folium à libro divisum erit pars libri, & inde sufficiens ad censuram; & tamen ex *n.*369. qui unum, vel alterum folium à libro separatum legit, aut retinet, non incurrit censuram cœnæ; quia ob divisionem, nec actu, nec potentia saltem proxima est liber.

444 Respon. eum incurrere censuram Bullæ Cœnæ. Leander *de censur. tract.*3. *disput.*1. *q.*46. Bonac. Fagun. Trullench. & alii apud ipsum. Ratio est, quia ex *num.* 398. eo ipso, quòd

quòd liber hæretici continet unam hæresim, est prohibitus totus, ac proindè prohibitio, & censura transfunditur in omnes partes, quatenùs est liber prohibitus ratione totius; & quia pars libri divisa à comparte est verè pars libri hæretici, qui continet hæresim, ideò legens, aut retinens, censuram cœnæ non effugit.

445 Ad 1. rationem in oppositum dico, eam esse veram, si hæresis sit abrasa authoritate publica.

446 Ad 2. paritas quidem est valida, ut Diana cit. eam non solvat, nec opinionem respuat: sed disparitas est; quia, quando volumen conflatum ex pluribus tomis, dividitur in plures tomos, quilibet tomus jam divisus constituit per se unum librum, qui non dicit ordinem per se, sed per accidens ad alium tomum in ordine ad faciendum unum volumen, & librum; quoniam unus tomus solitariè perfectum constituit librum independenter ab alio tomo: non sic est in casu nostro, ubi non fit divisio unius libri in plures tomos, sed unius tomi in plures partes; quia supponitur, quòd liber non constet pluribus tomis; & ideò quælibet pars libri divisa est per se ordinata ad compartem, & totum librum damnatum, ac proindè non obstante divisione pars retinet prohibitionem, & censuram, quam eam legens, aut retinens incurrat.

447 Ad 3. disparitas est ex *num.* 369. quia unum, vel alterum folium separatum est scriptum, non liber, nec pars libri potentia proxima: in casu verò nostro pars divisa, cum non supponatur folium, sed volumen saltem unius quaterni, non est scriptum, sed in se liber, partialis tamen, quatenùs est per se ordinata ad compartem, & totum.

Confirmatur. Folium, quia per divisionem à libro evadit scriptum, dicitur in potentia remota liber: igitur pars libri, de qua est sermo, quia per divisionem non evadit scriptum, retinet actu esse libri in se, & in potentia proxima esse libri totalis continentis hæresim.

CAPUT XI.

De imprimentibus libros hæreticorum.

448 IMprimentium nomine veniunt: *Officinæ impressoriæ dominus, cujus auctoritate libri typis mandantur; qui typos ordinant, & componunt: qui sic compositos intingunt atramento: qui torcularia premunt: qui chartas madefaciunt, aut madefactas torculari supponunt: hi namque omnes imprimere dicuntur; & ideò omnes censura Bullæ Cœnæ innodantur:* ita Leander *de cens. tr.* 3. *disp.* 1. *q.* 82.

Transcribentes libros hæreticorum, eamdem censuram incurrunt; quia nulla est in substantia diversitas; imò sunt fautores hæreticorum, cum eos sic maximè adjuvent ad propagandos errores. Leander *cit. q.* 87.

449 Qui expensas impressionis facit, non incurrit censuram; quia non dicitur imprimere, sed remotè ad impressionem concurrere, peccat tamen mortaliter; incurrit autem censuram ut fautor, si id faciat, ut faveat hæresi: Imò & omnes sub nomine imprimentium *num.* 448. relati, erunt etiam fautores, si ea ministeria exhibeant, ut faveant hæresi. Leander *cit. q.* 84. & 86.

450 Corrector exemplaris impressi hanc censuram non incurrit. Leander *cit. quæst.* 83. Fagun. Suarez, & alii apud ipsum contra Filliuc. Palao, & Tamb. *lib.* 2. *Decal. cap.* 1. *§.* 7. *num.* 46. quia propriè non est impressor, sed impressi inspector; incurrit autem censuram Cœnæ ratione legentis librum hæretici, si corrigendo notabilem partem legat.

451 Tradens librum, ut imprimatur, non est impressor, sed faciens imprimere. Fagun. *lib.* 1. *in Decal. cap.* 14. *num.* 37. contra Leandrum *cit. q.* 85. & Tamb. *cit.* unde incurrit censuram Cœnæ, non ut impressor, sed ut hæreticus, si est libri Auctor; vel ut fautor, si non est Auctor; cum sic maximè faveat hæresi, propagando.

452 Qui impressoribus vendunt characterem æneum, papirum, atramentum, & alia ad impressionem necessaria, non incurrunt censuram, nisi ea ministrent, ut faveant hæresi; quia tunc erunt fautores, non impressores; nam non concurrunt proximè ad impressionem. Leander *cit. quæst.* 86.

CAPUT XII.

De defendentibus libros hæreticorum.

453 DEfendentes libros hæreticorum, subduntur tantùm Bullæ Cœnæ, non Bullæ Pii IV. aut Indici. Quia in his nulla fit mentio de defendentibus.

454 Ex Bordon. *in man. consult. sect.* 49. *num.* 85.

Modi defendendi librum hæretici sunt, si verbis, vel factis, aut scripturis exaltetur liber probando, quæ in eo scripta sunt, esse vera. Qui li-

librum abscondit. Qui impedit, ne deferatur ad S. Officium, aut ne comburatur. Qui laudat opus, qui persuadet non esse dignum combustione, vel injustè fuisse probibitum.

455 Excusatur, qui laudat stylum libri, vel ingenium Auctoris, vel bonam doctrinam, quæ in eo est, sed non quatenùs in eo est. Item, si dicat: hic liber esset bonus, si non contineret hæresim. Busemb. *lib.* 3. *cap.* 2. *dub.* 3. *ar.* 5. *num.* 8. Leander *de censur.tr.* 3. *disp.* 1. *q.* 94. & 95. quia hæc laudat secundùm se, non ut opera hæretica; & sic non defendit librum hæretici.

Absolutè laudans librum hæretici, sanas continentem doctrinas simul, & pravas, incidit in censuram. Leander *cit. q.* 96. quia illum simpliciter laudare est defendere.

QUÆRES I.

456 *An laudans librum hæretici ex professo de Religione tractantem, nullum tamen errorem continentem, incurrat censuram?*

AFfirmat Salelles *reg.* 144. *num.* 197. *quia hæc locutio: hic liber seclusa hæresi est optimus, non est dignus probibitione, aut combustione; tametsi nullo præsente proferatur, magna est ejus laudatio; ergo aliqualis defensio.*

457 Negant Leander *cit. q.* 96. & Bord. *cit. num.* 87. si laudatio sit operis in se; quia laudatio libri de doctrina libri in se bona, non est mala, nec prohibita; adeòque per se non continet defensionem libri, ut est ab Auctore tali, nempè hæretico. Monet tamen Leander, ut laudatio non sit tanta, ut videatur Auctor, & doctrina ejus simpliciter commendari.

458 Ad locutionem, quam adducit Salell. respondet Bord. *cit.* verba illa esse iniquam laudationem, si referantur ad Auctorem, minimè si ad opus in se spectatum, cum sit bonum. Et in foro externo (ait) acceptandum esse sensum, quem sic loquens declarat se intellexisse.

QUÆRES II.

459 *Petrus nullum babens errorem in intellectu, sed verè Catbolicus, ingenii tamen gratia, nullo præsente edidit scripturam in defensionem libri hæretici, quam nulli ostendit, sed apud se custodit. An incidat in censuram Cœnæ?*

REsp. affirmativè. Leander *cit.q.* 90. Constat ex verbis Bullæ sub *num.* 319. *Quomodolibet defendentes, ex quavis causa, publicè, vel occultè; quovis ingenio, vel colore.*

QUÆRES III.

460 *An censuram incurrat, qui solius disputationis gratia librum hæretici defendit?*

REsp. affirmativè. Leander *cit. q.* 92. Sanchez, Trullench, & alii: constat ex verbis *num.* 459. relatis: *Quovis ingenio, vel colore.*

Hinc librum hæretici defendere dicitur, & censuram incurrit, qui disputationis gratia doctrinam pravam talis libri rationibus confirmat, vel ad argumenta Catholicorum in libro relata solutiones dat, quas rationes, & solutiones non impugnat.

QUÆRES IV.

461 *Petrus ei proposito quodam libro Calvini continente hæreses, dixit: volo defendere hunc librum esse bonum, & nullam continere hæresim. An censuram incurrerit.*

AFfirmat absolutè Castropal. *tom.* 1. *disp.* 2. *pun.* 10. §. 2. *num.* 14. dicens, eum esse defensorem.

462 Resp. non incurrisse, si præcisè stetit in sola voluntatis ostensione. Leander *cit. q.* 91. Bord. *cit. n.* 86. Sanchez, Fagund. & alii; quia Bulla exprimit factum, *defendentes;* velle autem facere, non est facere. Incurrit verò (ait ritè Leander) *si cum effectu defensionem sit aggressus, aut jam esset quasi in procinctu paratus ad illam, provocans ad certamen volentes contrarium sustinere; quia boc jam moraliter defensio actualis reputatur.*

CAPUT XII.

De Libris probibitis comburendis, aut expurgandis.

463 LIbri perpetuò quavis causa prohibiti, sunt Inquisitoribus, aut Episcopis respectivè consignandi, juxtà dicta superiùs, sub termino præfixo in ipsa Bulla Urb. *num.* 340. quia tempus illud fuit appositum ad solicitandam consignationem, non ad terminandam obligationem. Bord. *in man. consult. sect.* 48. *num.* 38.

Dixi, *sub termino præfixo in ipsa Bulla Urb.* nisi aliud brevius tempus fuerit in edictis Inquisitorum præscriptum, quod debet attendi: hinc in edicto Inquisitorum Regni Siciliæ pro consignandis expurgatori libris expurgandis solùm tempus quindecim dierum præscribitur.

464 Ubi nota, quòd si potens librum hæretici commodè intra duos dies consignare, illum non consignet, incurrit censuram Bullæ Cœnæ, ut retentor: *v. num.* 365.

465 Inquisitores, & Episcopi respectivè libros perpetuò quavis causa prohibitos,

tos, quantociùs comburere debent, ex Bulla Urb. VIII. relata *num.*348.

466 Dictio, *quantociùs* (inquit Bord. *cit. n.* 50.) idem valet ac *quamprimùm*, *importans spatium trium mensium in magnis, duorum in parvis*. Barb. *dict.*502. Salelles *reg.*141. *num.*95. ait, *intelligendum, nisi dilatio combustionis expediat ad formandum processum, vel ad convincendum reum de abusu illius; expedita ergo causa comburantur libri;* ita ille.

467 Libri prohibiti ad tempus donec corrigantur, deferendi sunt Inquisitori, aut Expurgatori ad id ab eo deputato intra terminum præscriptum, juxtà dicta *num.* 463. qua facta expurgatione, possunt absque nova licentia retineri.

468 Expurgator debet eos corrigere juxtà exemplar correctorii à Magistro Sacri Palatii, aut à Tribunali Inquisitionis confecto.

469 Non potest quis per se ipsum sine mortali eos expurgare, nisi de licentia Inquisitoris, aut Episcopi respectivè. Lupus *par.* 4. *lib.*25. *art.*4. *diss.*1. *pag.*465.

Q U Æ R E S I.

470 *An aliquam censuram incurrat, & sit suspectus de hæresi, qui librum hæretici Inquisitori non consignat, sed propria auctoritate comburit?*

Leander *cit. q.* 70. *&* 71. cum aliis tenet non incurrere excommunicationem Bullæ Cœnæ, sed excommunicationem Julii III. & Pii IV. nam in Bulla Pii IV. *Cum meditatio*, apud Bord. *in man. consult. sect.* 48. *n.* 54. præcipitur consignatio librorum prohibitorum, his verbis:

Monemus, ac eis, & cuilibet eorum in virtute S. Obedientiæ, & sub incursu hæresis, ac omnibus contra hæreticos de jure inflictis, & promulgatis, tam Ecclesiasticis, quàm temporalibus sententiis, censuris, & pœnis.

Quod præceptum confirmavit Pius IV. anno 1564. per aliam Bullam, quæ incipit: *Pro munere*.

471 Resp. comburentem per se ipsum librum hæretici, peccare mortaliter; non esse autem suspectum de hæresi, & nullam censuram incurrere. Bord. *cit. num.* 53. & alii apud Leandrum *cit.*

Probatur, peccat mortaliter; quia contra præceptum obedientiæ.

Non est suspectus de hæresi; quia comburendo non amat, sed odit hæresim.

Non incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ; quia Bulla Cœnæ relata *num.* 319. solùm exprimit legentes, retinentes, imprimentes, & defendentes libros hæreticorum, & nullam mentionem facit de comburentibus.

472 Non incurrit excommunicationem Julii III. & Pii IV. *num.* 305. relatam, de qua est difficultas, 1. quia Alex. VII. *num.* 332. relatus, omnes pœnas in materia librorum prohibitorum reduxit ad pœnas, & formam Bullæ Cœnæ, Indicis, & Pii IV. super confirmatione dicti Indicis edita, quæ incipit: *Dominici gregis*. Ubi non infligitur censura non consignantibus, sed retinentibus, aut legentibus.

473 Secundò, quia ipse Julius III. & Pius IV. relati (ut advertit satis doctè Bord. *cit. n.* 54. & Pueronus apud Dian. *par.* 10. *tr.* 12. *res.* 48.) præfatis pœnis afficiunt non consignantes, minimè ut non consignantes, sed ut retinentes, in quantum scilicet supponuntur retinere libros, quos non consignant. Constat ex ipsis verbis ejusdem Bullæ propè finem, his verbis:

Volumus autem, quod ii, qui libros Luteranos, seu alios prædictos infrà spatium, & terminum hujusmodi dictis Inquisitoribus consignaverint, nisi ipsi aliàs, quàm ex retentione librorum hujusmodi hæretici, seu de fide suspecti fuerint, eo ipso etiam absque aliqua desuper facienda abjuratione, à censuris, & pœnis propterea forsan incursis in utroque foro absoluti sint, & esse censeantur, pro ut nos, &c.

Pura igitur non consignatio, non afficitur censura; benè verò retentio; idque etiam de libris prohibitis primæ classis, & à fortiori.

474 Eadem ratione, non consignantes, sed comburentes libros Catholicorum prohibitos, quia continent hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem, incurrunt censuram Indicis, de qua *n.*331. minimè ut non consignantes, sed ut notabiliter retinentes.

Constat ex tenore ipsarum prohibitionum librorum secundæ classis, nempè Authorum Catholicorum, & novissimè ex prohibitionibus, quas facit Innoc. XI. una, *Cum sicut accepimus*, die 16. Sept. 1680. alia, *Cum sicut nobis*, 26. Febr. 1687. Ubi sub excommunicatione majori interdicit lectionem, & retentionem quorumdam librorum, deindè absque ulla expressione censuræ præcipit, ut qui eos habuerint: *Teneantur tradere, atque consignare locorum Ordinariis, vel Inquisitoribus, qui exemplaria sibi tradita illicò flammis aboleri curent.*

475 Non consignantes verò, sed comburentes libros hæreticorum hæresim non continentes, nec de Religione tractantes, aut libros Catholicorum prohibitos non ob hæresim, vel ejus, aut falsi dogmatis suspicionem, sed ob aliam causam, etiam si sint notabiliter retinentes, peccant mortaliter, sed nullam censuram incurrunt; quia tales retentores nulla censura afficiuntur, juxtà dicta *n.*434.

QUÆRES II.

476 *An possit quis sine peccato libros hæretici per se comburere, si non valeat eos sine suo gravi damno, aut periculo Inquisitoribus consignare?*

RESP. affirmativè, si timor damni, & periculi sit verus, & prudens. Leander *de censf. tr.* 3. *disp.* 1. *q.* 72. Pueronus *in Bulla Cana cap.* 1. *num.* 108. Sanchez, Fagun. Trullench. & alii apud illum. Quia lex humana non obligat cum tanto detrimento: *v. n.* 271.

477 Sed difficultas est in assignando, cujus mali timor possit ex hujusmodi librorum non consignatione contingere. Pueronus cit. ait:

Dicendum existimo excusari eum, non solùm, qui bona fide à se ipso combureret, sed etiam metu pœnæ, aut quia ipse librum composuerit, aut quia sine facultate legerit, vel retinuerit, à se ipso combureret. Nam aliàs, & finis legis habetur, quod scilicet liber supprimitur, & ad simplicem actum obedientiæ non videtur cum tanto discrimine iste obligandus.

478 Sed ritè id non probat Diana cit. his verbis:

Sed ego non video, quare legens hæreticum librum absque facultate possit illum comburere, & non potiùs Confessario præbere, ut illum deferat Inquisitoribus: & sic observabit Constitutiones Pontificum absque periculo, & discrimine suo.

479 Adde, hunc censeri spontè comparentem. Hinc Julius III. *num.* 308. relatus, non consignantes ibi expressos, ex retentione, quam supponit, non præcipit, ut puniantur, sed illis indulget, ut facta consignatione, absque aliqua abjuratione à censuris, & pœnis ex retentione incursis, eo ipso in utroque foro sint absoluti.

480 Meliùs Leander cit. assignat:

Cum enim Domini Inquisitores, quando liber hæreticus illis defertur, interrogent deferentem, unde illum habuerit, an illo usus fuerit, &c. hinc est, quòd aliquando possit contingere, grave aliquod damnum deferenti evenire.

481 Illud mihi verum, quòd non potens librum hæretici Inquisitori deferre, vel quia ei opportunitas deest, vel quia aliqua rationabilis causa id non permittit, & inde sit astrictus librum diù apud se retinere, usquequò opportunitas suppetat; tunc potest illum propria authoritate comburere; quia ex una parte ad impossibile nemo tenetur: *v. n.* 190. & ex alia meliùs facit quis comburendo, quàm serpentem pulchrum visu, sed re pestiferum, apud se, cum sui, aut aliorum periculo retinendo: sola curiositas humanæ conditioni novitatis amicæ connaturalis sufficientes dabit saltem ad legendum impulsus. Cujus autem fortitudinis se jactabit luteum figmentum, ut in occasione labendi diù permaneat, ne frangatur, securum? *v. num.* 365.

PARS TERTIA

De Denuntiationibus faciendis pro Confessariis solicitantibus.

Unum omninò hìc monitum volo; Casus nimirùm, qui in hac tertia parte exponuntur, figuratos, & fictos ferè esse, non veros; & solùm apponi, ut sint Confessariis lumen, ac regula ad Sacramentum Pœnitentiæ studiosè, ac vigilanter tractandum.

CAPUT I.

De Bullis, & Decretis circa onus denunciandi Confessarios solicitantes.

482 ONus denunciandi Confessarios solicitantes ad sanctum Tribunal Inquisitionis, habetur ex Constit. Pauli IV. 16. Aprilis 1561. Pii IV. 6. Aprilis 1564. Clem. VIII. 3. Decemb. 1592. Pauli V. 16. Septemb. 1608. & Gregor. XV. 30. Augusti 1621. quæ Bullæ differunt in hoc; quia Pius, Clemens, & Paulus comprehendunt solùm casum solicitationis mulierum in actu Confessionis, pro Regnis Hispaniæ, Portugalliæ, & Algarbiorum; Gregor. verò dilatat, comprehendendo casus solicitationis cujuslibet personæ, etiam extra occasionem confessionis in Confessio-

fessionario, & pro toto Orbe terrarum; obligando insuper Confessarios, ut pœnitentes de tali obligatione moneant, his verbis.

Gregorius Papa XV.

483 *Universi Dominici gregis curam, &c. statuimus, decernimus, & declaramus, quod omnes, & singuli Sacerdotes, tam sæculares, quàm &c. Regulares cujuscumque dignitatis, &c. qui personas; quæcumque illæ sint, ad inhonesta, sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda in actu Sacramentalis Confessionis, sive ante, vel post immediatè, seu occasione, vel prætextu confessionis hujusmodi, etiam ipsa sacramentali confessione non secuta, sive extra occasionem confessionis, in Confessionario, aut loco quocumque, ubi confessiones sacramentales audiantur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, solicitare, vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, sive tractatus habuerint, in Officio S. Inquisitionis severissimè, ut infrà, puniantur &c. mandantes omnibus Confessariis, ut suos pœnitentes, quos noverint fuisse ab aliis ut supra solicitatos, moneant de obligatione denunciandi solicitantes, seu ut præfertur, tractantes, Inquisitoribus, seu locorum Ordinariis prædictis. Quòd si hoc officium prætermiserint, vel pœnitentes docuerint non teneri ad denunciandum Confessarios solicitantes, seu tractantes, ut suprà, iidem locorum Ordinarii, & Inquisitores illos pro modo culpæ punire non negligant, &c. Datum Romæ, &c. die 30. Augusti 1622.*

484 Bulla igitur Gregor. XV. est norma, & regula in hac materia, ita ut casus, qui in ea comprehenduntur, sint oneris denunciationis; secùs qui aliter. Ut autem distinctiùs, & clariùs procedam, singulas ejus particulas expendam, proprios singulis aptando casus. Interim Confessarios, qui suo muneri in tam gravi negotio satisfacere cupiunt, ut aures erigant, & studiosè animadvertant, hortor.

CAPUT II.

De prima Clausula.

Omnes, & singuli Sacerdotes.

QUÆRES I.

485 *An Sacerdos jurisdictione carens, fingens eam habere, comprehendatur sub dicta clausula, & sit denunciandus.*

Eum non comprehendi, & non esse exindè denunciandum, tenet Bord. *in Trib. fidei cap. 23. num. 64.* & Leander *de sacr. pœnit. tract. 5. disp. 23. quæst. 39.* quia allati Pontifices, & ipse Gregor. in sua narrativa expressè loquuntur de Sacerdotibus deputatis ad confessiones; unde particulæ posteriores: *Omnes, &c.* referuntur ad priores; quia *relatum est in referente*, Barb. *axiom.* 281.

486 Resp. tamen, omninò comprehendi, & esse denunciandum ex vi Bullæ Gregor. Dian. *par. 4. tr. 5. res. 8.* Castropal. quia per particulas: *Omnes, & singuli*, comprehendit omnes Sacerdotes tam distributivè, quàm collectivè, ut nullus, qui sit Sacerdos, excipiatur; simplex autem Sacerdos non approbatus, fingens esse approbatum, verè & propriè est Sacerdos; adeòque comprehenditur; nam eo ipso, quòd fingit esse approbatum, habetur finis à lege Greg. expressus, ne pro medicina venenum, pro pane aspidem porrigat, in Ecclesiæ perniciem. Et ita, si pœnitens accedat pro confessione ad simplicem Sacerdotem, quem putat esse confessarium, ille verò eam linquens in bona fide excipiat, & in confessione, aut immediatè post, vel ante, etiam confessione non secuta, aut absolutione non data, solicitet, est denunciandus. Suam sententiam revocat Bord. *in man. consult. de anno 1693. sect. 25. num. 5.*

487 Ad rationem in oppositum. Greg. in principio Bullæ loquitur de Sacerdotibus deputatis, non ex propria mente, sed referendo expressè dispositiones suorum antecessorum, qui de deputatis loquuntur, illasq; confirmat; & post earum confirmationem, in odium tanti sacrilegii, motu proprio dilatat onus denunciandi tam quoad casus, quàm quoad personas tam solicitatas, quàm solicitantes, quod ut vidimus *num.* 482. alii Pontifices non fecerunt; unde dispositio Greg. refertur ad Sacerdotem deputatum, non sub restrictione verè deputati, sed sub universalitate veri Sacerdotis; & quia simplex Sacerdos fingens se deputatum ad confessionem, est verè Sacerdos; ideò comprehenditur sub lege Gregor: tum quia *leges intelligendæ sunt secundùm proprietatem verborum, l. non aliter, ff. de legat. 3. leg. fin. Cod. de his, qui ven.* Gloss. addit Clem. II. *de rescript.* Barbos. *axiom.* 122. & lex generaliter loquens, generaliter est intelligenda, *l. de pretio, ff. de publica in rem act. ex cap. solitæ de major.*

488 Nec officit, quòd à simplici Sacerdote non fieret Sacramentum, præsertim si non absolveret; 1. quia accusatio est sacramentalis, quantum sufficit ad obligationem sigilli sacramentalis; 1. quia Greg. non requirit confessionem, ut patet per illas particulas: *Confessione non secuta*: *v. n.* 536.

QUÆRES II.

489 *An mandans, fingens se Sacerdotem, & interpres, si solicitent, sint denunciandi.*

MAndantem Confessario, ut pro se solicitet pœnitentem; eum, qui se fingit Sacerdotem, cum non sit, & interpretem confessionis, si solicitent in actu confessionis, aut immediatè, vel post, esse ex vi harum Bullarum denunciandos, asserunt Freiras, Escobar, & Trimarcus; quia habetur finis legis, quòd porrigant pro pane aspidem, in Ecclesiæ perniciem. Specialiter de mandante suadetur; quia qui per alium aliquid facit, est perindè, ac si per ipsum faciat. Et interpres participat de actu sacramentali, quatenùs ad sigillum tenetur.

Resp. non esse ex vi harum Bullarum denunciandos, cum Diana *par.* 10. *tr.* 14. *ref.* 42. *p.* 1. *tract.* 4. *ref.* 15. *part.* 4. *tr.* 5. *ref.* 5. Leandro *de sacr. pœnit. tract.* 5. *disput.* 13. *à q.* 36. Castropal. *tom.* 1. *tr.* 4. *disp.* 9. *punct.* 9. *nu.* 5. & nonnullis apud ipsos. Probatur, nedum quia odia sunt restringenda, sed etiam ex proprietate verborum legis. Nam lex expressè loquitur de Sacerdote, qualis non est Sacerdos fictus. Item de Sacerdote genere munus Confessarii, cujusmodi non est mandans, aut interpres. Nec officit, quòd mandans, aut interpres sit Sacerdos, aut Confessarius, quia materialiter se habet, cum possit esse laicus. Tum quia interpres se tenet ex parte pœnitentis, non Confessarii; nam eo pœnitens utitur, quando deficiente copia Confessariorum, Confessarius, qui suppetit, est ejus linguæ ignarus; & cum onus denunciandi sit expressè impositum contra Confessarium solicitantem, non contra pœnitentem folicitatum, interpres solicitans non comprehenditur.

Ratio in contrarium non obstat, quia licèt militet idem finis, non militat eadem pœna, quoniam lex eos non expressit, cum potuisset; quod indicat eos comprehendere noluisse, juxtà illud, *lex, si aliud voluisset, expressisset, l. un. §. fin autem, C. de caduc. toll. l. si servum, ff. de acquir. hæred. §. Prætor, v. non dixit, C. Audientiam* 21. *de decim.* Pelliz. *tr.* 6. *cap.* 2. *num.* 123. & *cap.* 6. *nu.* 24. *item ex reg. juris in* 6. *reg.* 15. *in odiosis non valet argumentum de casu expresso ad casum non expressum, de persona ad personam ex identitate, aut similitudine rationis*; nam expressio rationis non extendit legem, quia lex odiosa non minùs pendet à voluntate legislatoris, quàm ab ejus ratione. Rodr. *tom.* 1. *q.* 11. *art.* 6. §. 14. & *q* 47. *art.* 1. *in fine*. Port. *ver. lex in addit. num* 13. Bord. *tom.* 4. *par.* 3. *ref.* 149. *num.* 59. & Com.

Ex his sequitur, quòd laicus, aut Clericus, non Sacerdos fingens se Sacerdotem, & Confessarium, si solicitet, non sit denunciandus; benè verò Sacerdos, si fingat se Confessarium; secùs, si non fingat se Confessarium. Tancr. *tom.* 4. *tr.* 1. *de pœnit. q.* 21.

490 Dico tamen, eos esse ex alio capite, & ex aliis Bullis denunciandos. Leander cit. & Diana *p.* 9. *tr.* 9. *ref.* 32. quia sunt suspecti in fide, quatenùs abutuntur Sacramentis, non minùs, quàm qui abutuntur hostia consecrata ad thesaurum inveniendum. Maximè ex Constit. Gregor. XIII. contra eos, qui se Sacerdotes simulantes confessiones excipiunt. Requiritur autem, ut absolutionem etiam dederint; quia non censentur Sacramentum Pœnitentiæ administrasse, si absolutionem non dederint. Castrop. cit.

QUÆRES III.

491 *Confessarius sciens hoc mane tali hora Catharinam ad ipsum accessuram pro confessione, posuit in Confessionario non Sacerdotem, fingentem se Confessarium, qui mulierem accedentem solicitavit, ut rem haberet cum ipso Confessario? An sit denunciandus?*

REsp. pœnitentem non teneri denunciare solicitantem, quia non erat Sacerdos; nec ipsum Confessarium, quia est mandans, juxtà dicta *num.* 9. Tancr. *tom.* 4. *de pœnit. tract.* 1 *qu.* 16.

Si verò, quando fuit actus solicitationis, sive in actu confessionis, sive proximè ad confessionem, sive in Confessionario, Confessarius fuit præsens, tunc est denunciandus, non minùs, quàm si dedisset mulieri scripturam solicitationis domi legendam, ex *num.* 567. quia tunc ipse loqueretur inhonesta cum muliere mediante alio tamquam instrumento sibi conjuncto, plus quàm media scriptura. Tancr. cit.

QUÆRES IV.

492 *Confessarius casu audivit confessionem cujusdam mulieris, quàm ipsa faciebat cum alio Confessario, & cognoscens inde mulierem facilem ad peccata carnis, illam est immediatè insecutus post confessionem, & ab ea inhonesta requisivit. An denunciandus?*

REsp. non esse denunciandum. Tancr. *cit. q.* 27. quia Bullæ loquuntur de Sacerdote audiente Confessionem, ut Confessario. Hic autem audivit furtim Confessionem factam cum alio Confessario, & non ut Confessarius; materialiter enim se habet, quòd sit Confessarius, quoniam talis auditor poterat esse laicus.

Eadem ratione Diana *part.* 10. *tract.* 14. *ref.* 42. §. *unde* ait; non esse denunciandum, qui tactibus, aut signis provocat mulierem, dum al-

alteri confitetur, quia licèt inferat injuriam Sacramento, non infert ut Confessarius, sed ut extraneus, qui potest esse laicus.

QUÆRES V.

493 *An Confessarius solicitans teneatur denunciare seipsum?*

RESp. non teneri. Leander *cit. q.42.* Diana *par. 1. tract. 4. res. 8.* quia nemo tenetur prodere seipsum, ex *cap. Aliquando de pœnis dist. 1. v. n.609.* & quilibet à denunciando excusatur, quando ex denunciatione probabiliter, & prudenter timet periculum propriæ famæ, vitæ, honoris, &c. quia præcepta humana non obligant cum gravi nocumento. Leander *cit. q.44.* Peyr. & alii apud ipsum.

QUÆRES VI.

494 *An mulier solicitans sit denuncianda?*

REsp. negativè, quia lex Confessarium, non pœnitentem solicitantem exprimit. Hinc roboratur resolutio *n.* 489. Imò mulier denunciando, si ipsa consensit, non tenetur suum manifestare consensum, quia materia denunciationis est solicitatio, seu actus inhonestus Confessarii, minimè mulieris, seu pœnitentis. Constat ex Bulla Greg. *num.*483. Diana *par.1. tr.4. res.23.* Bord. *in man. consult. sect.25. n.168.*

CAPUT III.

De secunda Clausula.

Personæ, quæcumque illæ sint.

495 SUb quibus terminis, ex proprietate verborum, veniunt fœminæ, & mares, puellæ, & pueri rationis inexpertes; solent enim (ut advertit Bord. *cit. num.* 19.) parentes suos filios quinque, aut sex annorum præsentare Confessariis, ut illos ad hoc Sacramentum paulatim alliciant; unde si tunc Confessarius aliquem puerum, aut puellam ex istis solicitet, est omninò denunciandus.

CAPUT IV.

De tertia Clausula.

Ad inhonesta.

496 NOmine inhonesti veniunt solùm actus venerei. Unde Confessarii solicitantes in confessione pœnitentes ad alia crimina, putà furti, homicidii, non sunt denunciandi. Diana *par.1. tract.4. res.* 20. *p.4. tr.5. res.17.* & ex praxi DD. Inquisit. idque ex vi Bullæ Greg. Ex alio autem capite sunt suspecti de hæresi, & cognoscuntur ab Inquisitoribus, ex abusu scilicet sacramenti. Bord. *in man. consult. sect.25. n.122.*

498 Solicitatio igitur, quæ onus denunciationis parit, est tentatio à Confessario adversus pœnitentem facta ad inhonesta. Ad inhonesta tentare dicitur provocando, invitando, aut alliciendo verbis, aut signis de se ordinatis ad actus venereos. Signa sunt oscula, tactus impudici etiam sui ipsius Confessarii, tactus manuum pœnitentis sine causa, missio osculi manibus, studiosa compressio pedis, aut oculi, & similia signa amatoria, quibus amantes uti solent ad invitandum, aut alliciendum aliquam personam ad sui amorem.

499 Quod est verum, etiam si solicitatio fiat per signa venialiter inhonesta, nempè leviter indicativa amoris lascivi, quia licèt tales actus sint ex se leves, ex circumstantia tamen temporis ministrandi Sacramentum, cum qua sunt conjuncti, sunt graves, & mortales; ac proindè pariunt onus denunciationis. Leand. *cit. q.12.* Diana *p.10. tr.14. res.44.* contra Sousa, Castrop. & Tancredi *de pœnit. tr.10. q.10. tom.4.* dicentes, non esse denunciandum Confessarium, si pœnitentem tactibus ex se honestis tangat, solùm ex circumstantiis venialibus, & pœnitens cognoscat Confessarium non habere animum ulteriùs progrediendi, nec ipsam habere periculum consentiendi in grave peccatum; quia excommunicatio major in edicto fulminata non fertur, nec ligat, nisi pro culpa mortali. At hoc fundamentum ruit, quia hujusmodi actus, aliàs leves, esse graves ex circumstantia ministerii, probatum est *in tomo 1. de voto.*

Ad onus denunciandi non requiritur, quòd sequatur principalis effectus, per solicitationem intentus, aut quòd persona solicitata consentiat; sed sufficit, quòd sit attentatus, ut constat ex verbis sequentibus Bullæ: *Solicitare, vel provocare tentaverint: v. num.547.*

QUÆRES.

500 *Confessarius in confessione mulierem, quæ de tepido mariti amore querebatur, docuit artificia, pluresque modos inhonestos allectivos, & remedia quædam applicanda vasi, pariter ad alliciendum maritum. An sit reus solicitationis, & denunciandus?*

REsp. affirmativè; quia docuit meretricia cum alia perpetranda. Item quia locutus est provocativa ad motiones carnales in se ipsis.

CAPUT V.

De quarta Clausula.

Sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda.

501 POtest Confessarius pœnitentem solicitare ad inhonesta, sive secum, sive cum aliis habenda, gerendo munus infami lenonis. Uno autem, aut altero modo solicitet, est denunciandus. Etiam si pœnitentem solicitet, ut ipsa cum alia mediet pro fornicatione. Est Com.

CAPUT VI.

De quinta Clausula.

In actu Sacramentalis Confessionis, sive ante, vel post immediatè.

502 QUid sit solicitare in actu sacramentalis confessionis, constat. Quid verò sit ante, vel post immediatè, est difficultas, quæ declaratur per sequentes casus.

Ex vi Bullæ Greg. non est denunciandus Confessarius solicitans in aliis sacramentis, nempè in administratione Baptismi, Matrimonii, &c. quia nulla de iis fit mentio. Diana 4. *par. tr.* 5. *ref.* 16. Leander *cit. q.* 10. qui advertunt, eum esse denunciandum Superiori, ut corrigatur, ut abusor Sacramenti, ob quod est suspectus de hæresi.

QUÆRES I.

503 *Confessarius post auditam confessionem mulieris accedit ad ejus domum, ibique, aut in itinere illam solicitat. An sit denunciandus?*

AFfirmat Lezana *in summa qq. regul. cap.* 19. *n.* 34. Peyr. & Hurtadus *de matrim.* qui præsertim ait, peccatum carnis à Confessario cum pœnitente commissum intra 24. horas post confessionem, esse casum denunciationis.

Negativè respondeo cum Leandro *cit. q.* 28. Diana, Castrop. & aliis. Ratio est, quia non solicitat in actu, aut in loco confessionis, nec simulat confessionem, ut constat; nec ex prætextu confessionis, quia præcedens confessio non fuit velata, sed vera; nec occasione confessionis; quia occasio confessionis dicit invitationem, atque etiam provocationem ante actum confessionis, ut in *num.* 509. quæ non habentur in casu. Et licèt ad id interiùs sit motus in actu confessionis, ex quo mulierem illam audivit, aut vidit; id tamen per nullum signum externum expressit, quod requiritur, ut pœnæ humanæ subjiciatur. Nec denique quia immediatè post, in quo solùm est difficultas. Nam per cit. Doctores, & per ipsum Hurtadum *de justitia fol.* 299. illa solicitatio dicitur facta immediatè ante, vel post confessionem, quando inter confessionem, & solicitationem, nec pœnitens, nec Confessarius divertitur ad aliud loquendum, vel faciendum; unde si data absolutione Confessarius, aut pœnitens ad extraneos actus se diverterit, v. gr. videndo Missam, &c. & sic diversus fœminam solicitet, non dicetur solicitare immediatè post confessionem; cum ergo hoc totum eveniat in casu, non erit casus denunciationis: *v. n.* 520.

504 Id confirmat Bord. *in Trib. fidei cap.* 23. *num.* 35. cum Carena, & aliis, dicens: ly *immediatè ante* incipere, quando pœnitens primò petit confessionem, vel ad eum jam expositum in Confessionali accedit; & desinit quando narrare incipit; unde intra illud spatium solicitans, dicitur solicitare immediatè ante confessionem: si verò Confessarius videns mulierem in stalo genuflexam, solicitat, non dicitur solicitare immediatè antè, cum non solicitet intra illud spatium. Ly *immediatè post* incipit à data absolutione, & desinit, postquàm pœnitens recessit è conspectu Confessarii, genuflectendo extra locum confessionis in alio loco, ut solet; & tunc Confessarius è suo loco recedens, si accedat illuc, & solicitet, non dicetur solicitare immediatè post confessionis actum; & ita multò minùs, si in itinere, aut in domo: item Bord. *num.* 37. addit, Confessarium dici solicitare immediatè ante, quando solicitat pœnitentem ante se constitutum, & genuflexum; minimè, si ante, licèt petierit confessionem. Nec dici solicitare immediatè post, si eum solicitet, postquàm immediatè recessit à Confessarii pedibus: *v. num.* 568.

Cæterùm sententia affirmativa valdè mihi arridet, si solicitatio contingat eodem die, & ex peccato carnis in confessione audito; quia videtur facta occasione confessionis, qua cognovit pœnitentem proclivem ad venerem. Et cum sit facta eodem, dicitur facta *incontinenti*; unde licèt non sit immediata, est proxima confessioni: & ita tenet Bord. *in man. consult. sect.* 25. *num.* 38.

QUÆRES II.

505 *Mulier ad confessionem accessit, Confessarius autem ante Crucis signum eam prævenit, & dilata in aliud tempus confessione, illam solicitavit. An sit denunciandus.*

Resp.

RESp. affirmativè. Diana, & Com. nam tunc dicitur solicitare immediatè ante, quia post accessum pœnitentis ad Confessarium expositum. Nec officit, quòd confessio non sit secuta; quia in Bulla expressè habetur, quòd Confessarius solicitans sit denunciandus, etiam ipsa sacramentali confessione non secuta, *num.* 521.

QUÆRES III.

506 *Confessarius immediatè post confessionem dixit mulieri*: expecta me paulisper in Ecclesia; *ipse autem à loco Confessionis secedens, ad aliud opus se divertit, tandem rediit, & eam inveniens solicitavit. An sit denunciandus.*

RESp. esse denunciandum, si quando ad mulierem rediit, nullo habito cum illa tractatu antecedenti honesto, eam solicitavit; quia hæc solicitatio habet initium à confessione immediatè post.

Si verò ante solicitationem habuit tractatum de aliquo serio, & reali negotio, & post illum accidat solicitatio; tunc est necessaria distinctio: vel enim solicitatio incœpit à muliere, quatenùs hæc primò Sacerdotem provocavit ad inhonesta, vel incœpit ab ipso Confessario. Si primum, Confessarius correspondens provocationi mulieris non est denunciandus; benè verò si secundum. Quia in primo casu dignoscitur, quòd verba illa: *Expecta paulisper*; non fuerint ordinata ad solicitationem, sed hæc per accidens, & independenter ab illis contigerit. In secundo autem dignoscitur, quòd fuerint ordinata ad inhonesta, & quòd tractatus antecedens fuerit artificiosè factus à Confessario ad palliandam solicitationem; quoniam exitus acta probat: nec juvat, quòd Confessarius reverà, quando dixit: *expecta*, habuerit intentionem solùm tractandi negotium, non solicitandi, licèt postea per accidens solicitaverit; non juvat, inquam, si fuit primus ad solicitandum; quia Ecclesia judicat de extrinseco, *n.* 507. & 559.

Quòd si præfatus Confessarius non accessit tunc ad Ecclesiam, ubi & quando dixit se expectandum, sed sequenti die eam provocavit ad inhonesta; videtur, quòd non sit denunciandus, quia provocatio est à confessione remota, & prava illa intentio potuit contingere nocte intermedia: *v. n.* 511. Tum quia, *incontinenti facta non dicuntur, die interposita, leg. Quod ait* 23. *§. Quod, ff. ad l. Jul. de adult.* Bord. *in man. consult. sect.* 25. *n.* 31.

QUÆRES IV. TRIA.

1. *Confessarius statim post confessionem duxit ad cubiculum puerum, & solicitavit.*

2. *Confessarius statim post confessionem dixit puero*; veni hodie ad meam domum, & tradam tibi chirographum tuæ confessionis; *Accessit puer, & Confessarius eum solicitavit.*

3. *Confessarius pœnitenti pœnitentiam imposuit, ut ab ipso Confessario domi nuda disciplinæ flagellis afficeretur, & id accidit. An hujusmodi Confessarii sint denunciandi?*

507 RESp. affirmativè cum Diana 4. *p. tr.* 4. *res.* 11. Leander *cit. q.* 35. quia isti, & similes casus ratione dependentiæ includunt confessionem, & hujusmodi solicitationes habent initium ex confessione per signum externum per se ordinatum ad inhonesta, datum in primo, & secundo immediatè post confessionem, in tertio verò casu datum in ipso actu confessionis; nam pœnitentia est per se annexa actui confessionis. Quòd tale signum externum sit per se ordinatum ad inhonesta, patet ex exitu; quoniam *exitus acta probat*. Item in primo casu solicitatio est immediatè post confessionem, quia nil mediat inter ipsam, & confessionem, nisi ipsa conductio ad effectum solicitationis. Et hac ratione Confessarius, qui dat mulieri immediatè post confessionem schedulam solicitationis domi legendam, est denunciandus. Leander *cit. q.* 15. contra Castropal. *v. num.* 562. & ex simili ratione denunciandum diximus Confessarium, qui sciens fœminam ad ipsum accedere pro confessione, ita ut velit statim confiteri, ipse verò eam statim præveniens solicitet. Aut si mulieri confessionem petenti confessionem dissuadeat, & solicitet; quia immediatè ante solicitat. Eadem ratione denunciandus est Confessarius, si in confessione suadeat mulieri, ut sibi domi verenda ostendat, quæ infecta morbo dixit; hujusmodi enim sunt actiones inhonestæ, à confessione per actum externum dependentes.

QUÆRES V.

508 *Confessarius audita confessione nihil dixit puero, sed ipsemet postea tulit in ejus domum chirographum confessionis, & de inhonestis egit. An denunciandus?*

RESp. non esse denunciandum, juxtà dicta in *n.* 503. si nihil de hac delatione dixit puero in confessione. Bord. *n.* 57. quia tunc solicitatio non est immediata, & proximè pendens à confessione, sed remotè. Esset autem denunciandus, si proximè ad confessionem dixisset puero: *Ego ducam in tui domum chirographum confessionis*; etiam si suam mentem inhonestam non expressisset, ob rationem de *n.* 507. *v. n.* 568.

CAPUT VII.

De sexta Clausula.

Seu occasione, vel prætextu confessionis hujusmodi, etiam ipsa sacramentali confessione non secuta.

509 HÆ duæ particulæ, occasio, & prætextus confessionis, sunt diversæ, quia occasio est confessionis verè petitæ; prætextus verò est velamen, & color confessionis, quæ non est, aut falsa est. Dictio enim *sub prætextu;* idem significat, quod sub velamine, vel colore alicujus rei, quæ non est, vel jam desinit esse, seu falsa est, *l. sub prætextu*, *C. de translat.* sint pro claritate. Unde occasio confessionis dicit invitationem ad confessionem veram; prætextus verò dicit invitationem ad confessionem coloratam, & fictam.

QUÆRES I.

510 *Confessarius vocatus hodie à pœnitente ad audiendam ejus confessionem domi sequenti die, accessit sequenti die ad ejus domum, & eam confessione postposita solicitavit. An sit denunciandus?*

RESP. affirmativè. Bord. *cit. n.* 38. quia violavit hanc particulam: *Occasione Confessionis*, quoniam occasionem solicitandi accepit à confessione petita à persona verè confiteri volente, data illius temporis opportunitate.

Ut autem hanc particulam à præcedenti particula, *immediatè ante*, distinguas, tres distinguo casus.

Confessarius tripliciter potest pœnitentem solicitare. 1. Quando nulla facta priùs petitione, pœnitens confiteri volens genuflectit coram Confessario exposito, qui ante Crucis signum illum prævenit, & solicitat. 2. Quando facta priùs petitione confessionis, Confessarius pœnitentem prævenit, antequàm ille genuflectat, vel antequàm ipse confessionem excepturus sedeat, & solicitet, sive posteà confessio sequatur, aut non. 3. Quando facta priùs petitione confessionis, Confessarius sedeat, & pœnitentem genuflexum, antequàm narrare incipiat, solicitet. In 1. casu Confessarius est solùm violator particulæ, *immediatè ante*, ut dixi in *n.* 503. & 504. & non alterius particulæ, *occasione confessionis*; quia occasio dicit invitationem, quæ in casu non præcessit actum confessionis. In 2. casu est violator solius posterioris particulæ, *occasione confessionis;* quia præcessit invitatio. In 3. autem casu est violator utriusque particulæ, & quia solicitat occasione confessionis; nam præcessit invitatio, & quia immediatè ante, ob dicta superiùs.

Si autem nulla facta petitione confessionis, Confessarius solicitet mulierem in Ecclesia existentem, non est denunciandus, etiam si statim post solicitationem mulier confessionem petat ab eodem, si ille post petitionem non solicitet; quia occasio, & prætextus, uti causæ, debent præcedere effectum solicitationis. Bord. *in man. consult. sect.* 25. *num.* 32. *v. num.* 507.

QUÆRES II.

511 *Confessarius post auditam mulieris confessionem, & ibi ejus adulterium, accedit ad ejus domum, ibique, aut in itinere illam solicitavit, & cum mulier renuisset, Confessarius subjunxit,* Cum aliis es adulterata, benè potes mecum. *An sit denunciandus?*

VIdetur, quòd non; nam si esset denunciandus, maximè ex illa clausula: *Ex occasione confessionis;* sed non ex ea; quia occasio dicit invitationem, aut provocationem ante actum confessionis, quæ nulla præcessit; igitur non est denunciandus, uti dictum est in 1. casu *n.* 503.

Resp. tamen esse denunciandum, nedum ut fractorem sigilli, verùm etiam ut reum solicitationis ex occasione confessionis; nam iste occasionem solicitandi desumpsit ex confessione audita, quod ipsemet exprimit per signum externum, per allata verba subjuncta mulieri, quod signum externum non habetur in casu, de *n.* 503. & ideò ibi eum excusavimus; unde cum in hoc casu cesset ratio excusationis, cessare debet excusatio, & solùm dico, non esse denunciandum ex vi solicitationis, si distantia physica esset tanta, v. gr. plurium dierum, ut solicitatio prudenter non censeretur moraliter cum confessione conjuncta: *v. n.* 506.

Ad rationem in oppositum, dico, id esse verum de occasione confessionis faciendæ, minimè de occasione confessionis, dum fit; quæ quidem parit onus denunciationis, non minùs, quàm illa, si exprimatur per signum externum.

QUÆRES III.

512 *Confessarius amore captus cujusdam mulieris, non expectat, ut invitetur, sed ipse eam pro sequenti die ad confessionem invitat, accedit ad Ecclesiam mulier, & Confessarius nil de confessione curans, imò ne det locum mulieri, ut verbum ullum de confessione loquatur, illam ante januam Ecclesiæ expectat, & ibi solicitat. An sit denunciandus?*

Resp.

RESp. affirmativè. Bord. *cit. num.* 39. quia est violator illius particulæ, *prætextu confessionis*; sollicitat enim ex colore confessionis.

QUÆRES IV.

513 *Mulier facta conventione cum Sacerdote de peccato carnis, agnoscens difficultatem executionis pro familiaribus domus, ægrotam se fingens, eum de ejusdem prævio consilio vocavit sub prætextu confessionis, & ita rem habuerunt. An talis Sacerdos sit denunciandus?*

AFfirmat Fagundez *lib.*6. *in Dec. c.*12. *num.* 17. cum Sancio; quia sumpsit ad inhonesta opportunitatem ex confessione.

Negant Diana 4. *p. tr.* 5. *res.* 37. Freiras, & Leander *cit. q.*24. quia in casu, prætextus confessionis non est per se, & proximè ordinatus ad sollicitationem, seu ad inhonesta, sed remotè; proximè enim, & per se est ordinatus tanquam medium ad avertendos familiares domus à scandalo, & suspicione mali: nec res habita, aut sollicitatio, habet ortum ex prætextu, sed ex tractatu prævio. Idem tenet Tancr. *tom.*4. *tr.*1. *de Pœnit. q.*19. si mulier vocet in sui domum confessarium ex compacto fingens velle confiteri, ut sic decipiat Superiorem ad dandam licentiam exeundi, & tunc rem habeat, *n.*515.

Omninò autem est denunciandus, si inhonesta tractans confessionem simulet ad adstantes illudendos, etiam si simulatio fiat ex condicto mulieris; quia sola simulatio confessionis in sollicitatione onus denunciandi parit, *n.*541.

QUÆRES V.

514 *Mulier non ex compacto, sed verè colore confessionis vocavit in sui domum confessarium, qui cùm accessisset, à muliere provocatus, habuit rem cum illa. An denunciandus?*

REsp. esse denunciandum. Tancr. *cit. q.*19. quia verè habuit inhonesta cum muliere prætextu confessionis.

QUÆRES VI.

515 *Confessarius Regularis ad faciliùs obtinendam à suo Superiore licentiam exeundi, finxit sibi oportere exire è Monasterio ad audiendam confessionem suæ pœnitentis infirmæ, quam tamen non vult audire, sed inducere ad inhonesta, idque in effectu accidit. An denunciandus?*

REsp. non esse denunciandum. Bord. *n.*58. quia si esset denunciandus, maximè ex prætextu, vel ex simulatione confessionis. Non ex prætextu; nam prætextus est color confessionis cum ipsa pœnitente, non cum tertia persona. Nec ex simulatione; quia simulatio attenditur respectu loci, non respectu tertiæ personæ; fit enim per ipsum factum confessionis in actu secundo simulatum in loco; in casu autem solùm fingitur Superiori futura confessio: *v. n.*513.

QUÆRES VII.

516 *Mulier vocavit in sui domum confessarium, non confessionis, sed solùm consilii causa, quo dato, Confessarius ab ea inhonesta quæsivit; at quia illa respondit, se nolle assentiri ob verecundiam, quam habet in confitendo peccata carnis, confessarius subjunxit, se ejus confessionem excepturum, quando ei placuerit. An sit denunciandus?*

REsp. non esse denunciandum. Lupus *de Inquis. p.*1. *lib.*5. *diff.* 7. & Bord. *cit. num.* 41. Ratio est, quia in hoc casu nulla adest conditio ad onus denunciationis à Pontificibus requisita. Ostenditur discurrendo per singulas. Hæc, inquam, sollicitatio ad inhonesta non fuit in actu confessionis, ut constat. Non immediatè ante; quia mulier non accessit pro confessione. Non immediatè post, quia ejus confessionem non exceperat, & quando postea excepit, eam absque ulla solicitatione dimisit. Non in confessionario, aut simulando confessionem, ut patet. Non occasione confessionis; quia ad solicitationem non præcessit invitatio ad confessionem. Nec demum ex prætextu confessionis; quia nullum præcessit velamen confessionis. Et cùm non sit alia conditio; quæ onus denunciandi Confessarium solicitantem pariat, sequitur, quòd talis Confessarius non sit denuntiandus.

Non obstat autem, quòd consensus mulieris ad turpia dependeat posteà à confessione, qua non præmissa, eum Confessarius non obtineret: Quoniam licèt consensus mulieris à confessione dependeat, non sit solicitatio; Bulla verò solùm loquitur, & disponit de solicitatione Confessarii, minimè de consensu mulieris solicitatæ.

517 Ex his colliges, capita denuntiationis ex vi solicitationis singillatim sufficientia ad onus denunciandi esse septem, 1. Actus confessionis, 2. Immediatè ante, 3. Immediatè post, 4. Occasio confessionis, 5. Prætextus confessionis, 6. Confessionarium, 7. Simulatio confessionis.

QUÆRES VIII.

518 *Mulier accessit ad Confessarium dicens se velle sequenti die confiteri, Confessarius autem non sequenti die, quando hæc pro confessione accedere debet, sed tunc eam solicitat extra Confessionarium, nec Confessionem simulans. An sit denuntiandus?*

NOn esse denuntiandum, tenent Leander *cit. q.*20. Castropal. *tom.*1. *tr.*4. *disp.*9. *punct.* 8. *n.*4. Sancius, & Trullench. apud Leandrum; quia

quia tunc solicitatio non est proxima confessioni faciendæ, sed est proxima conventioni de illa agenda. Idem tenent Tancr. *tom.* 4. *tr.* 1. *de Pœnit. q.*16. qui solùm dicit esse denuntiandum, si mulier dicat se velle non cras, sed statim confiteri, & Confessarius dissuadeat, & inhonesta tractet, &c. *v. n.*507.

519 Ego tamen puto esse denuntiandum ratione illius particulæ, *occasione confessionis:* quia ex invitatione ad Confessionem sequenti die faciendam sumpsit Confessarius occasionem, & opportunitatem solicitandi. Unde licèt solicitatio non sit proxima confessioni, est proxima petitioni confessionis. Item quamvis invitatio, & occasio confessionis non sit proxima confessioni physicè, & quoad tempus, est illi proxima moraliter, & quoad ordinem, ex intentione ipsius mulieris, quæ talem petitionem per se ordinavit ad confessionem sequenti die faciendam; ex quo fit, quòd ejus petitio hodie facta, censetur moraliter cum confessione crastina conjuncta, non minùs, quàm volitio efficax occidendi cras inimicum est moraliter cum crastino homicidio conjuncta; ex quo fit, quòd quando in confessione exprimitur homicidium, non sit talis volitio exprimenda; non alia ratione, nisi quia hæc volitio hesterna non est moraliter interrupta ab hodierno homicidio.

Ratio igitur ad oppositum, quòd solicitatio non sit proxima confessioni faciendæ, solùm probat, quòd Confessarius non sit denunciandus ex vi aliarum particularum: *Immediatè ante, vel post:* non probat autem, quòd non sit denuntiandus ex vi hujus particulæ: *Occasione confessionis*. Post hæc scripta inveni pro mea sententia Bord. *in man. Consult. sect.* 25. *num.*33.

Hæc mea decisio corroboratur ex primo casu *num.*510. ubi nulla est in re confessio, & solicitatio distat per diem ab invitatione ad confessionem, & tamen Confessarium solicitantem denuntiandum esse diximus.

QUÆRES IX.

520 *Mulier accessit ad Confessarium, ut statim confiteretur, Confessarius autem eam dissuasit ex mala intentione, ut postea illam provocaret ad inhonesta, at tunc nihil dixit, nec per aliquod signum pravam intentionem ostendit; sed recedente muliere, accessit ad ejus domum, & ibi, aut in itinere, seu in Ecclesia sollicitavit. An sit denuntiandus?*

Videtur, quòd sit denunciandus, quia talis solicitatio est facta occasione confessionis, & incepta immediatè post petitionem confessionis per ipsum actum dissuasionis, qui fuit inhonestus, utpotè factus animo postea provocandi ad inhonesta; actus enim specificatur à fine: & solùm non videtur denuntiandus, quando ex circumstantiis constaret, quòd dissuasio non fuerit facta in malum finem; licèt postea per accidens sequeretur tractatus inhonestus, uti supra, in via, &c.

Resp. negativè Tancr. *tom.* 4. *tr.*1. *de Pœnit. disp.* 7. *quæst.* 16. *pag.* 126. ubi dicit, hanc esse sententiam communem. Ratio est, quia supposita ea mala intentione, Confessarius melius, seu minus malum facit dissuadendo mulieri confessionem, & ab ea se eximendo, quàm eam excipiendo; nam sic liberatur à sacrilegio, quod incurreret ministrando in peccato mortali; sed si confessionem excepisset, provocando posteà in itinere, &c. non esset solicitator in confessione, nec occasione confessionis, ac proinde non esset denuntiandus, *ut diximus in num.* 503. ità à fortiori in hoc casu.

Præterea dissuasio illa, si attentè consideretur, non est inhonesta, quia ejus finis non est provocatio futura, sed vitatio sacrilegii, & periculi solicitandi in confessione, stante intentione postea mulierem provocandi; qui finis est in se bonus, & solùm concomitanter se habet ad intentionem posteà provocandi. Simili ratione dicimus *in tom.* 1. *de Voto*, esse honestum, & tenere votum, quando voves eleemosynam, si non capiaris in furto, si obtineas prolem ex adulterio, quod intendis; quia tunc finis voti est salus, & proles, quæ sunt in se bona; furtum verò, aut adulterium non est finis, aut effectus à voto intentus, sed solùm concomitanter se habet.

Similiter ob eamdem rationem, si Petrus tentatus à Virgine ad rem, nolens fornicationem, & volens vitare periculum, quod inde immineret, fornicationem dissuadeat, intendens illam ad sola oscula provocare; talis dissuasio inhonesta non esset, licèt conjuncta cum intentione mala osculorum; quia solùm concomitanter ad illam se haberet.

Tum quia talis dissuasio materialiter, & per accidens se habet ad provocationem mulieris; nam Confessarius, etiam si ejus confessionem exciperet, posset postea in itinere, &c. eam provocare absque eo, quòd esset denuntiandus: *v. num.*503. & 504.

Cum igitur talis dissuasio confessionis non habeat pro suo fine provocationem ad inhonesta postea faciendam, nec sit effectus, aut medium intentionis illius, sed solùm concomitanter se habeat, non videtur inhonestatem contrahere, nec esse casus denuntiationis.

Talis tamen esset, si dissuasioni confessionis sta-

statim post petitionem factæ Confessarius immediatè subjungeret aliqua verba, aut signa cum futura provocatione connexa, & ad illam ordinata, v. gr. si diceret mulieri: *Non cures modò confessionem, quia prius habeo tecum loqui*; aut aliquod signum adderet pravam intentionem indicans, de quibus *num.* 498. *&* *à n.* 554. *ad* 574. tunc quidem esset casus denuntiationis, quia provocatio futura esset incepta per illa verba, aut signa immediatè post confessionis petitionem, juxta *dict. num.* 506. 507. 511. *&* 570.

QUÆRES X.

521 *Mulier accessit ad Confessarium fictè dicens se velle confiteri; Confessarius autem confessionem dissuasit, & statim tractavit inhonesta. An denunciandus?*

Resp. esse denuntiandum. Tancr. *cit. q.* 19. quia Confessarius nesciens fictionem mulieris, verè ex parte sui tractavit inhonesta occasione confessionis.

CAPUT VIII.

De septima Clausula.

Sive extra occasionem confessionis in Confessionario.

QUÆRES I.

522 *Confessarius extra confessionem, nec simulans confessionem, in Confessionario sedens sollicitavit mulierem pariter ante Confessionarium stantem, aut sedentem. An sit denuntiandus?*

Negant esse denuntiandum, Leander *cit. q.* 30. & apud ipsum Freiras, Fagundez, Sousa, Castropal. Lezana, Sancius, Hurtado, Bossius, Donatus *tom.* 3. *tr.* 13. *q.* 53. & alii, quorum ratio est solutio fundamenti oppositi. Nimirùm quia Greg. XV. per suam Bullam universalem editam 30. Augusti 1622. Decretum Pauli V. declaravit, mitigavit, aut restrinxit ad terminos simulationis per illa verba: *Sive extra occasionem confessionis in Confessionario, aut in loco quocumque, ubi confessiones audiuntur, simulantes, ibidem confessiones audire*. Ubi Pontifex comprehendit casum nostrum, sed illi addit simulationem; cùm igitur in casu non sit simulatio, estò habeatur solicitatio in Confessionario, habetur sacrilegium, sed non casus denuntiationis.

Resp. tamen esse denuntiandum. Diana *p.* 1. *tr.* 4. *res.* 18. *p.* 4. *tr.* 5. *resol.* 38. Bord. *in sacro Trib. c.* 23. *n.* 6. Escobar. Trullench. apud Leandrum *cit.* Resolutio expressè habetur in decreto Pauli V. ut sequitur.

523 Feria 5. die 10. Julii 1614.

In *Generali Congr. S. Rom. & Univer. Inquisit. habita in Palatio Apost. coram SS. D. N. D. Paulo Divina providentia Papa V. &c. facta relatione, quòd multi Confessarii tractant cum mulieribus in Confessionali, extra occasionem confessionis, de rebus inhonestis; S. S. decrevit, ut contra hujusmodi Confessarios procedatur in Sancto Officio.*

Falsum autem est, quòd Greg. XV. prædictum Decretum restrinxerit ad terminos simulationis, 1. Quia Pontifices in materia sollicitationis semper dilatavere, non restrinxere onus denuntiationis, ut constat *ex n.* 482. & præsertim Gregor. qui per allatas particulas: *Sive extra occasionem confessionis in Confessionario*: expressè confirmat Decr. Pauli V. 2. Quia in his verbis: *Sive extra occasionem confessionis in Confessionario, aut in loco quocumque, ubi confessiones audiuntur, simulantes ibidem confessiones audire*: particula *aut*, cùm sit disjunctiva, distinguit, & disjungit casus: ex quo fit, quòd sicut particulæ posteriores non possunt conjungi cùm prioribus, neque ly *simulantes*, cùm sit terminus restrictivus posteriorum, potest conjungi cum prioribus. Unde per priores particulas habet respectum ad injuriam loci, utpotè ad Tribunal ordinarium sacramentalis judicii, non ad confessionem; nam expressè confessionem excludit per particulas: *extra occasionem confessionis*: & ideò non requirit simulationem. Per posteriores verò particulas habet præcisè respectum, non ad locum, sed ad confessionem, & ad ejus injuriam, & ideò requirit simulationem, ut terminum restrictivum particulæ: *Aut in loco quocumque*. Alioquin omnia peccata carnis à Confessario commissa, aut tentata essent denuntianda, quia in aliquo loco committuntur, aut attentantur. Et hic est germanus sensus Bullæ Greg.

QUÆRES II.

524 *Mulier volebat quoddam suum familiare negotium Confessario extra Confessionarium communicare, ille autem pravum habens animum, ut liberiùs ageret, eam duxit ad Confessionarium, & ibi confessionem non simulans, eam sollicitavit. An sit denunciandus?*

Respon. affirmativè. Constat ex priori casu.

QUÆRES III.

525 *Confessarius, dum audiebat confessionem unius mulieris, ea non advertente, facit signa inhonesta alteri ante conspectum existenti. An denuntiandus?*

Resp.

RESp. cum distinctione: si mulier, cui fuerunt facta signa, existebat ante conspectum Confessarii expectans confessionem, uti regulariter mulieres expectantes extare solent, quod faciliter ex circumstantiis dignoscitur; est denuntiandus, ut solicitator occasione confessionis; quia illa expectatio est virtualis petitio confessionis.

Si verò non existebat ibi expectans confessionem, sed casu, aut alio fine; tunc, si signa fecit in Confessionario, est denunciandus uti solicitator in Confessionario, *juxta dicta à num. 522.*

Si autem non in Confessionario, sed in alio loco, non est denuntiandus; quia respectu ad talem mulierem, nullo pacto potest habere locum simulatio, aut respectus confessionis, quæ sunt alia capita denuntiationis. Et solùm tunc esset denuntiandus, si illa una mulier, cujus confessionem audiebat, signa alteri facta percepisset. Tunc quidem esset denunciandus, ut violator quartæ Clausulæ: *Sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda.*

CAPUT IX.

De octava Clausula.

Aut in loco quocumque, ubi confessiones sacramentales audiantur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire.

516 REctè Bord. *citat. num.* 43. advertit Bullam Greg. tria loca distinguere, ubi confessiones audiantur. Primus est Confessionale ordinarium, quod confici solet ex ligno, habens laminam ferream cum foraminibus parvis, quodque in Ecclesia collocatur. Qui locus est expressus per priorem particulam: *In Confessionario.*

527 Secundus est locus quicumque ab illo distinctus, ubi confessiones audiuntur: tales sunt in domibus Religiosis Cellulæ quædam in primo Claustro, aut in Sacristia: hic secundus locus exprimitur per particulas: *Aut in loco quocumque, ubi confessiones sacramentales audiantur.* In aliquibus autem ex præmissis cellulis non sunt nudæ sedes, aut scamna, sed adaptatam video tabulam cum lamina ferrea minutim perforata, ad unum latus cujus est sedes pro Confessario, ad alterum genuflexorium pro pœnitente: tabulam sic aptatam dico spectare ad locum primi generis, ac proinde compreheadi sub particulis prioribus de *num. 522.* quia habet formam Tribunalis ordinarii sacramentalis judicii, & pro tali effectu specialiter, ac præcisè constructum; unde Confessarius, qui ibi extra occasionem confessionis, nec confessionem simulans, adolescentem solicitaret, denuntiandus esset juxta ibidem dicta.

528 Tertius locus est ille, quem Confessarius ex sui placito pro eo tempore, quo confessionem excipit, eligit. Hic potest esse in scamno in Ecclesia, in foro, in domo, in agro, in monte, & ubique: genuflexoria in sacristiis pro præparatione Sacerdotum ad Missam, & pro gratiarum actione destinari solita, ad locum secundi, aut tertii generis spectare non dubito, quando in eis confessiones audiuntur. Hic tertius locus exprimitur his particulis: *Seu ad confessionem audiendam electo.* Per has ergo particulas non exprimitur locus primi generis, nempè Confessionarium ordinarium; quia leges non patiuntur clausulam superfluam, aut quæ cum alia confundatur. Glos. *in l. quod metu*, Bord. *cit. num.*44.

529 Hic me cohibere non possum, ne acriter reprehendam Confessarios illos, quos meo justo abominationis odio, tam præexcellens ministerium etiam erga mulieres exercere inspicio in scamnis Ecclesiæ, in Capellarum gradibus sedentes, uti neglectæ mulierculæ, ac indiscriminatim in aliis despectis locis. Erubescant, & vereantur, dignitatis, qua insigniuntur, & muneris, quo funguntur sint memores: sunt sacri animæ judices, judices temporales corporis intueantur. Invigilent Superiores, & hujusmodi contemptibiles haud patiantur; sed à confessionibus, quas impudenter excipiunt, ut suspendant, moneo.

In locis ergo secundi, & tertii generis, ut in solicitatione habeatur onus, & casus denuntiationis, requiritur confessio, *ut in cap.* 6. vel simulatio confessionis, non sic in loco primi generis, *ut in cap.*8.

QUÆRES. I.

530 *Confessarius quidam Monialium extra occasionem confessionis, nec confessionem simulans, sedens tamen ad cratem, ubi solent Monialium confessiones audiri, solicitavit Monialem, illicitos, ac inhonestos sermones habendo. An sit denunciandus?*

531 SAncius *disp.* 11. propè finem apud Bord. *cit. num.* 45. tenet, non esse denunciandum; quia ille est locus communis, & indifferens; qui tamen definitur pro eodie, quo deputatur pro confessionario, & eo die solicitationem ab eo factam esse casum denunciationis.

Pro

532 Pro resolutione tamen est necessaria distinctio. Crates enim Monialium sunt duplicis modi: primi modi sunt crates per se destinatæ ad loquendum, quæ dicuntur locutoria; & extare solent, nedum extra Ecclesiam in parlatorio communi, verùm etiam in ipsa Ecclesia. Secundi modi sunt crates per se, & specialiter deputatæ ad confessiones à cratibus in eadem Ecclesia ad loquendum destinatis distinctæ, quæque in nonnullis Monasteriis solent esse confectæ laminibus perforatis minutim, uti confessionariorum laminæ.

533 Resp. Præfatum confessarium Monialium, si inhonestos sermones, aut tractatus habuit cum Moniali in crate primi modi, non esse denuntiandum, benè verò, si in crate secundi modi. Ratio primi est, quia crates primi modi est indifferens ad loquendum, vel ad confessionem audiendam; imò est per se ordinata ad loquendum, adeòque spectat ad locum tertii, aut ad summum secundi generis, ubi ad hoc, ut solicitatio onus denuntiationis pariat, requiritur confessio, aut simulatio confessionis, quæ non habetur in casu.

534 Ratio secundi est, quia crates secundi modi non est indifferens, sed per se, ac specialiter deputata ad confessiones, & solet esse constructa modo speciali à cæteris distincto, hinc habet rationem veri Tribunalis ordinarii sacramentalis judicii, & loci primi generis comprehensi sub prioribus particulis Bullæ Greg. *Sive extra occasionem confessionis in confessionario*. Quod maximè suadetur; quia Abbatissæ, & Superiores reprehendere solent Moniales, quæ in locis illis familiares discursus distinctos ab eis, quæ ad confessionem, aut spiritualem animæ instructionem pertinent, cum exteris audent habere; cùm autem solicitatio in locis primi generis, ut onus denuntiationis pariat, non requirat confessionem, aut simulationem confessionis; sequitur, quòd præfatus confessarius solicitando, seu inhonestos sermones, aut tractatus habendo in cratibus secundi modi, sit denuntiandus.

535 Si verò detur casus, quòd in aliqua Monialium Ecclesia non sit, nisi una crates communis, tam ad confessiones, quàm ad loquendum, tunc posset habere locum placitum Patris Sancii, quatenùs esset locus indifferens ad utrumlibet.

536 Hic locuti sumus de confessario Monialium, unde non est sermo de Sacerdote approbato pro sæcularibus, non approbato tamen pro Monialibus, quia hic non est confessarius pro Monialibus; unde sicut Sacerdos non approbatus pro sæcularibus non comprehenditur in Bulla Greg. nisi fingat se confessarium; ita neque Sacerdos approbatus pro sæcularibus, non approbatus pro Monialibus, comprehenditur in Bulla Greg. nisi fingat se confessarium Monialium, *num.* 485. Tancredi *tom.4. tr.1. de Pænit. q.18. v. n.*489.

QUÆRES II.

537 *Confessarius in scamno sedens excepit plurium confessiones, immediatè tamen accessit mulier, non ut confiteretur, sed ut loqueretur cum confessario: genuflexa igitur, est eum allocuta: Confessarius autem non simulans ex parte sui confessionem audire, eam solicitavit. An sit denuntiandus?*

Videtur, quòd sit denunciandus, quia ex Bulla Greg. sive in confessionario, sive in loco quocumque extra confessionem simuletur confessio, habetur casus denunciationis: ita est præsens casus, quia status fœminæ genuflexæ in loco, ubi immediatè sunt confessiones exceptæ à Confessario, est simulatio Confessionis.

538 Resp. tamen non esse denuntiandum. Sequitur à fortiori ex Leandro *tr.5. de Pænit. disp.3. q.31.* cum aliis, qui proponens similem casum in confessionario, ait, non esse casum denuntiationis.

Et quamvis *num.* 522. affirmaverim esse casum denunciationis, si contingat in confessionario, nedum genuflexa, sed etiam stante muliere; id nego, si eveniat extra confessionarium etiam genuflexa muliere, *v. n.*540.

Ratio est, quia non habetur simulata confessio; nam illa genuflexio fœminæ ante confessarium post aliorum confessiones immediatè exceptas, est signum indifferens, ac proinde non est sufficiens, ut adstantes intelligant confessionem ibi fieri, quoniam solent mulieres cum Confessario, nedum ante scamnum, sed etiam ante confessionarium, & ibi genuflexæ, loqui, ac negotia pertractare; igitur cùm Confessarius ex parte sua non simulet confessionem, ut si manum ad faciem teneret, ut in auscultando confessiones fieri solet, &c. sed potiùs per signa faciei, & manus oppositum ostenderet, genuflexio illa ex parte mulieris est signum indifferens, & insufficiens confessionis.

539 Imò gratis dato, & non concesso, quòd allata genuflexio ex parte mulieris sit simulatio confessionis, adhuc non habetur casus denuntiationis; quia hoc onus non se extendit ad plus, quàm ad verba Bullæ, & legis, quæ comprehendunt præsertim simulationem se tenentem ex parte Confessarii, per illa verba, *Sacerdotes simulantes confessiones audire*.

Confirmatur: potest dari casus, quòd Con-

Confessarius sollicitans mulierem genuflexam non sit denunciandus, & quòd solicitans mulierem non genuflexam sit denunciandus; igitur genuflexio mulieris est de se indifferens ad onus denuntiationis. Assumptum suadetur: nam si Confessarius extra confessionarium, & confessionem, stans, aut ridens solicitaret fœminam genuflexam, non esset denuntiandus: econtrà, si extrà confessionarium, & confessionem in alio loco, applicatus tamen sicut ad audiendam confessionem, solicitaret fœminam coram ipso sedentem, esset denuntiandus: ubi ratio discriminis non est genuflexio, quia non habetur in secundo casu, qui tamen est casus denuntiationis; igitur est sola simulatio ex parte Confessarii, quæ habetur in secundo, minimè in primo, ac proinde mulieris genuflexio est de se indifferens ad onus denuntiationis: v.n.544.

540 Hanc tamen resolutionem omninò regulatam volo cum advertentia *in num.* 545. adducenda; nimirum, quòd si genuflexio mulieris non sit pura genuflexio, & talis, qualis haberi communiter solet à mulieribus extra confessionem præcisè alloquentibus, sed sit circumstantionata signis, ut adstantes prudenter judicent confessionem audiri, & Confessarius talem genuflexionem permittat; tunc habetur casus simulationis, ac proinde Confessarius solicitans est denuntiandus.

QUÆRES III.

541 *Confessarius, & mulier, ut liberiùs inhonesta tractarent, convenerunt ambo simulare Confessionem, & sic egerunt. An Confessarius sit denuntiandus à muliere?*

Negat Castropal. *tract.* 4. *disp.* 9. *p.* 8. etiam si id fuerit in confessionario, dicens nemini incumbere obligationem denuntiandi, non Sacerdoti, ut constat, neque pœnitenti, aliàs esset obligatus denuntiare seipsum.

Resp. mulierem omninò teneri denuntiare Confessarium, etiam si id contigerit extra confessionarium. Ratio est, 1. Quia talis Confessarius est verè simulans confessionem audire, adeòque comprehensus in Bulla Greg. 2. Quia si conventio simulationis impediret onus denunciandi, numquam posset dari casus, quòd præcisa clausula simulationis pareret onus denuntiationis, adeòque esset superflua; nam quando simulatur confessio, certum est, quòd id sciat mulier, & consequenter, quòd non intendat confessionem, 3. Quia simulatio est ex condicto utriusque. Ut modò patebit, 4. Quia mulier non tenetur exprimere suum consensum, & suam conventionem, *numer.* 578.

QUÆRES IV.

542 *Quid importet simulatio confessionis, quæ onus denuntiationis parit?*

Resp. cum Bord. *de Inquis. c.* 23. *num.* 43. simulatio confessionis tunc habetur, quando tam Confessarius, quàm mulier ex condicto, sine intentione confessionis, eam fingunt signis externis sufficientibus, ut adstantes intelligant, ibi hìc, & nunc confessionem audiri. Unde simulare confessionem est solicitationem intentam confessione ficta velare.

543 Signa externa simulationis ex parte Confessarii sunt sedere in loco convenienti, benedicere mulierem, manum ante faciem tenere, uti in auscultando confessiones fieri solet, & demum manum supra caput ejus extendere, fingendo illam absolvere. Ex parte autem mulieris signa sunt genuflexio, signum Crucis, percussio pectoris, manuum conjunctio, collocutio humilis cum Confessario, quæ exteriùs apparet accusatio peccatorum, ita Bord.

544 Dicitur *sub condicto*: quia si unus illorum intendit confessionem, & alter non, & contingat solicitatio, erit casus denuntiationis, non tamen titulo simulationis, sed alteriùs tituli ex septem superiùs expositis, & *nu.* 517. relatis.

Bord. *in man. Consult. sect.* 25. *num.* 52. confirmat, simulationem confessionis, ut confessio ut talis credatur, deberet esse mutuam, tam Confessarii, quàm pœnitentis, non solùm in intentione, sed etiam quoad actum exteriorem sessionis, & genuflexionis, quibus stantibus à circumstantibus creditur vera confessio; non verò ejus personæ, quæ stans alloquitur confessarium sedentem in Tribunali: ita ille.

At Escobar apud ipsum tenet sufficere simulationem ex parte Confessarii tantùm; quia Bulla afficit tantùm Sacerdotes *simulantes ibid. confessiones audire n.* 540.

545 Illud advertendum volo, quòd si mulier ex parte sua confessionem simulet per recensita signa externa sufficientia, ut adstantes judicent confessionem audiri, & confessarius ex parte sua non det signa opposita, sed signa simulationis mulieris permittat, habetur simulatio ex condicto sufficiens ad onus denuntiationis, si solicitatio contingat, *n.* 580.

C A P U T X.

De nova Clausula.

Solicitare, vel provocare tentaverint.

546 HÆc clausula est satis explicata, *cap.4. à n.498.*

Q U Æ R E S I.

547 *Confessarius dixit pœnitenti verba quadam provocativa ad inhonesta, pœnitens autem, vel quia distracta, & applicata ad peccatorum Confessionem, vel quia surdastra, talia verba non audivit, aut non advertit; quod Confessarius dignoscens, ea verba non repetiit, sed est prosecutus Confessionem; totum verò factum intellexit, & percepit una mulier, quæ in proximo latere reperiebatur. An sit denunciandus?*

NEgat Bord. *cit. num.*15. quia, ut pœnitens dicatur solicitata, debet habere cognitionem verborum, aut signorum solicitationis, vel provocationis ad inhonesta; non enim persona dicitur solicitata, quando ad ea non advertit, cùm actus solicitationis suam non habuerit influentiam in personam.

Resp. esse denunciandum, ut violatorem sequentis clausulæ, quatenùs inhonestos sermones cum pœnitente habuit. Tractatus enim, & sermones inhonesti (ut fatetur ipse Bord.*cit.n.*52.) dupliciter contingere possunt, 1. Sine provocatione, 2.Cùm provocatione ad actum inhonestum, sive inter se, sive cum aliis perpetrandum, juxtà *n.*501. & utroque modo est casus denuntiationis: in presenti casu verba illa, licèt ex defectu influentiæ non habuerint rationem sermonis inhonesti cum provocatione, habuerunt tamen rationem sermonis inhonesti sine provocatione, quod sufficit, ut casus comprehendatur sub 10. clausula, & inde sit denunciationis, *n.*550.Tum quia de tali Confessario malè præsumitur cum aliis pœnitentibus, atque inde habetur finis legis.

Q U Æ R E S II.

548 *Confessarius dixit in confessione puella verba solicitationis, puella autem simplex, quæ vim verborum ignorabat, nil mali tunc cogitavit, sed post multum temporis marito data cognovit, quòd Confessarius inhonesta voluerit, unde petiit ab alio Confessario. An teneretur primum Confessarium denuntiare?*

CAsum proponit Bord. *in man. Consult. sect.*25.*à n.*79. & ferè habet, ut sequitur.

Respondit unus, non teneri. Alius eam obligatam esse dixit ad denuntiandum. Tertius dixit: omnia delicta, tam publica, quàm privata spatio viginti annorum præscribi, de communi Farinac. *quæst.* 10. *num.*1. *excepta hæresi, quæ nunquam præscribitur, ex eodem num.* 37. *si ergo à die confessionis conjuncta cum verbis solicitatoriis, usque ad cognitionem virtutis illorum, transierunt viginti anni, non tenetur denuntiare; quia sola hæresis non præscribitur, utique illius suspicio procedens à delicto, quod non est formaliter hæresis.*

549 *Ego dico, puellam ad nihil teneri, quia cum ignoraverit tunc significationem, & vim illorum verborum, sicut tunc non contraxit obligationem denunciandi, quæ supponit notitiam illorum verborum; ita neque deinde contrahit in hoc casu, cum post multum temporis venerit in cognitionem sensus illorum verborum, & sic solicitatio tunc cognita non potest dici facta immediatè ante, vel post confessionem.*

Hæc Bord. *v. num.*611.

C A P U T XI.

De decima Clausula.

Aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, sive tractatus habuerint.

550 SUb his verbis comprehenduntur etiam sermones inhonesti sine provocatione; nam hæc clausula est distincta à priori: *Solicitare, vel provocare tentaverint*, & additur cum particula disjunctiva: *aut*: quod non esset verùm, imò clausula hæc esset superflua, si solùm comprehenderet sermones inhonestos cum provocatione, *v. n.*528.

Q U Æ R E S I.

551 *Duo confessarii ità se habuerunt: unus proximè ad confessionem arte in somnum induxit fœminam, quam sopitam cognovit: alter fœminam, quæ confessionem petiit, non sui arte, sed proprio morbo somno sopitam cognovit. An sint denunciandi?*

552 SAncius, & Trullench, apud Leandrum *tr.*5. *de pœnit. disp.*3.*quæst.*33. affirmant de primo, negant de secundo, quia ille est verè solicitator, & provocator, iste verò est tantùm fornicator; Bullæ autem sunt editæ, non contra Confessarios fornicantes proximè ad confessionem, sed contra solicitantes.

553 Resp. utrumque esse denuntiandum. Diana *p.*10. *tr.*4. *res.* 43. Leander *cit.* primum, quia verè solicitavit, non verbo, sed opere fœminam in confessione, aut proximè ad confessionem, dum arte eam tunc ad somnum induxit ob inhonesta. Secundum, quia licèt pro-

propriè non solicitavit, seu provocavit, habuit tamen cum ea tractatum inhonestum, non verbo, sed opere, quod est plus; quodque cùm sit principalior effectus inhonestus, eodem rigore prohibetur per Bullam Greg. & licèt in neutro casu mulier peccaverit, in utroque casu Confessarius injuriam intulit Sacramento.

QUÆRES II.

554 *An Confessarius pœnitentem de pulchritudine laudans sit denunciandus?*

Negat Freiras apud Dianam *p.* 4. *tr.* 5. *res.* 18. quia mulierem de pulchritudine laudare non est sermones inhonestos habere.

Affirmant Diana *cit.* Peyr. Bonac. quia talis laudatio est gravitet peccaminosa, nam est impertinens ad confessionem, & hujusmodi laudibus amantes solent mulieres trahere, & incitare ad amorem, unde non sunt verba honesta.

555 Resp. cum distinctione. Est denunciandus, si nullus apparet finis honestus talis laudis; quia tunc habet locum ratio secundæ sententiæ. Non est denuntiandus, si finis honestus appareat: v. gr. si mulier conquesta sit de adulterio mariti, & Confessarius addat: *Tibi facit injuriam, quæ es juvenis pulchra nimis, rubicunda, &c.* tunc enim verba illa specificantur à fine non turpi, & onus est de solicitatione ad inhonesta.

Quòd si præfata verba laudis proferantur à Confessario sine occasione, est denunciandus, quia tunc sunt impertinentia, & suspecta. Diana *p.* 9. *tract.* 9. *res.* 32. qui in hoc sensu negat in *p.* 4. Idem tenent Tancredi *to.* 4. *de pœnit. qu.* 12. & Bord. *cit. cap.* 23. *quæst.* 8. *num.* 59. qui monet proinde mulieres, ut non sint solicitæ ad denuntiandum, quando verba possunt trahi in bonum sensum, sed consulant viros doctos, & timoratos, ne sine causa Confessarios infament; & in dubio se abstineant: ita ille.

Et ego moneo Confessarios, ut à similibus laudibus, licèt, non ex turpi fine, omninò se abstineant, sintque prudentes, ac vigilantes in verbis, & nullo pacto in hujusmodi angustias se ponant. Nam confessionale non est locus laudandi mulieres, sed reprehendendi.

556 Illud certum est: Confessarium esse denunciandum, si dum audit confessionem servæ, laudet de pulchritudine dominam suam, rogando, ut id illi referat. Salelles *Reg.* 152. *num.* 118. quia talis laus excusari non potest, cum tunc non alloquatur cum domina.

QUÆRES III.

Casus duodecim.

557 Primus Confessarius dixit pœnitenti: *Si essem sæcularis, tecum nuberem.*

2 *Memor esto mei, quia te ex corde diligo.*

3 *Expecta me hodie domi tuæ, quia habeo tecum loqui.*

4 *Hæc tua peccata cadere me fecerunt in pollutionem involuntariam.*

5 Mulieri confiteri volenti dixit: *Nolo te audire in confessione, quia amore tui captus sum, ne tibi, & mihi aliquid mali contingat.*

6 Mulieri in confessione solicitanti respondit: *Est ne hic locus similia loquendi?* seu *Filia, hic non est locus de hac materia loquendi.*

7 Vel respondit eidem: *Deest mi locus aut tempus hæc loquendi.*

8 Suam concubinam objurgavit ex zelotypia, quòd cum alio se immiscuerit.

9 Dixit: Cur etiam mecum non es humana?

10 Dixit: *Veniam in domum, & promitte mihi facere, quod voluero.*

11 Mulieri confitenti desiderium libidinosum dixit: *De hoc agas mecum post Confessionem.*

12 Mulieri in confessione sæpiùs graviter conquerenti de verbis turpibus sibi à quodam juvene dictis, dixit: *Quid caput semper obtundis, certè, si alius carus tibi dixisset, non questa esses.* An sint denuntiandi?

In his, & similibus casibus, ut locum habeat difficultas, omninò supponendum est, hujusmodi actiones factas esse in confessione, aut proximè ad confessionem immediatè ante, aut post, vel occasione, aut prætextu confessionis, vel in confessionario, aut cum simulatione confessionis, juxtà septem capita denuntiationis *ex num.* 517. extra quæ si contingant, nullo pacto pariunt onus denuntiationis hoc præmisso:

558 Ad primum, & secundum, negat Bord. *num.* 54. quia verba non important peccatum mortale, & solùm explicant pudicum affectum, qui reperitur inter conjuges.

Resp. utrumque esse denunciandum. Diana *p.* 9. *tr.* 9. *res.* 32. quia præfata verba sine aliqua occasione in confessione dicta, sunt impertinentia ad confessionem, & excitativa ad venerem, ac proinde inhonesta, non minùs quàm verba laudis sine aliqua occasione dicta, *ex numer.* 556.

559 Ad 3. Resolutio pendet ex exitu tractatus in domo, nam si tractatus est inhonestus juxta dicta *in num.* 506. Confessarius est denuntian-

tiandus, quia solicitatio, licèt sit facta in domo post confessionem, dicitur tamen moraliter facta in confessione, quatenùs est moraliter conjuncta cum verbis habitis in confessione per se ordinatis ad tractatum inhonestum in domo; *nam animus ex facto etiam nullo, & sola attentatione declaratur, l. legatum, § fin. ff. de alim. legat. & factum alicujus ipsum judicat l. cum probatio, ff. de probat.* Bord. *in man. Consult. sect.* 25. *v. n.* 563.

560 Ad 4. Resp. esse denuntiandum. Bord. *n.* 54. quia ille est sermo valdè mentem pœnitentis conturbans in ordine venereo, ac proinde inhonestus, & multò magis, si aperiat delectationem, aut pollutionem voluntariam intra confessionem habitam. Non est autem denuntiandus, si id aperiat mulieri extra confessionem, quia non habentur capita relata *n.* 557. Leander *tr.* 5. *de pœnit. disp.* 13. *q.* 14.

561 Ad 5. negat Bord. *n.* 55. quia per ea verba potiùs colligitur detestatio solicitationis ob malum, quod sequeretur.

Resp. tamen esse denuntiandum. Trimarchus *disp.* 3. *sect.* 3. *num.* 33. *de solicit.* quia per illa verba fit ostensio amoris venerei, & illa dissuasio est vera inductio, & provocatio ad inhonesta callidè palliata timore mali.

562 Ad 6. Resp. non esse denuntiandum, nec esse casum solicitationis, quia per verba illa Confessarius præcisè dissuadet mulierem à malo, & ei declarat reverentiam debitam loco.

563 Ad 7. Resp. esse denuntiandum; quia verba illa clarè suggerunt locum, & tempus mulieri, quo tractatum inhonestum habeat; adeòque sunt inhonesta.

564 Ad 8. Resp. cum distinctione: vel objurgatio est talis, ut judicio prudenti non faciat dignoscere, quòd procedat ex zelotypia: talis est, si sit modesta & pura reprehensio medicinalis peccati, qua regulariter Confessarii timorati, & prudentes uti solent: & tunc non est denuntiandus, quia reprehendere peccata carnis est virtuosum; nec est novum; quòd Sacerdos inhonestus, & perditus, dum gerit rem peccatoris, sit tamen honestus, & vigilans, dum subit munus Ministri Christi. Neque obstat, si Confessarius reverà moveatur ex zelotypia, quia cùm signa, & verba externa reprehensionis honestæ (ut supponimus) non faciant illam dignoscere, erit tantùm zelotypia interna, & solicitatio mente retenta, quæ non subjacet Bullis, & oneri denuntiationis.

Vel objurgatio est talis, ut judicio prudenti faciat dignoscere, quòd procedat ex zelotypia: talis est, si excedat limites modestæ reprehensionis peccati: talis inquam est, si mulier confessa est peccata carnis commissa, tam cum alio, quàm cum ipso Confessario, & Confessarius eam objurgat solùm de commissis cum alio. Aut reprehensio est ita ardens, ut addat minas, injurias, vel alia signa, & verba, quæ zelotypiam ostendant: & tunc est denuntiandus, quia talis actio est provocativa ad lasciviam, aut saltem est signum ostensivum amoris lascivi.

Nec aliud (si attentè considerentur) intendunt Leander *cit. q.* 16. dum affirmat, & Freirás, apud Dianam *p.* 4. *tr.* 5. *ref.* 43. dum negat esse denuntiandum, & Tancr. *infra q.* 22. dum ait, non censeri loqui turpia, nec solicitare, nisi addat alia verba, v. gr. *& me non vis*, aut quid simile.

565 Ad 9. 10. & 11. Resp. esse denuntiandum. Tancredi *to.* 4. *tr.* 1. *de Pœnit. qu.* 17. quia sunt verba ostensiva intentionis inhonestæ.

566 Ad 12. Resp. Tancr. *cit. q.* 22. quòd Confessarius sit imprudens revocando in memoriam alterius amorem, at non denuntiandus; quia illa verba nec sunt turpia, nec excitativa ad peccandum cum alio, sed de se objurgativa nimiæ affectationis mulieris.

QUÆRES IV.

Casus quinque.

Primus. Confessarius dedit mulieri in confessione chartam solicitationis, postea tamen legendam.

2. *Post auditam confessionem mulieris misit in ejus domum litteras solicitationis, aut lenonem, qui illam induceret ad inhonesta.*

3. *Dedit mulieri immediatè post confessionem donum insolitum, v. gr. annulum, nullam explicando causam.*

4. *Consuluit mulieri conjugatæ in confessione homicidium sui viri.*

5. *Dat pœnitenti in confessione pecuniam, ut eam tribuat suæ meretrici. Vel ab ea petit domum, ut eò adducat suam concubinam. An denuntiandi?*

567 Resp. ad 1. esse denuntiandum ob dicta *in num.* 507. ex Decr. Alexand. VII. *prop.* 6. die 24. Septemb. 1665. etiam si Confessarius dixisset, litteram illam ad eam mittere suum consanguineum. Nam in traditione incipit solicitatio, & in lectione perficitur. Quòd si mulier Epistolam non legeret, sed combureret, non esset denuntiandus, quia ignorat, quid contineatur, nisi Confessarius per verba, aut signa expressisset. Bord. *num.* 56.

568 Ad 2. Resp. non esse denuntiandum. Diana *part.* 1. *tr.* 4. *ref.* 14. *in fine*, ob rationes *de num.* 503. & 504. nisi de tali missione monuisset

pœnitentem, juxta *dicta in num.* 508. Bord. *in man. consult. sect.* 25. *num.* 88.

569 Ad 3. Difficultas non procedit de dono spirituali, aut religioso, sed de insolito, putà si donaret annulum mulieri, pugionem, aut quid simile puero.

Affirmat Trimarchus, apud Bord. *num.* 60. quia dona magis alliciunt, quàm verba. Item mulier (ut supponitur) nec est pauper, nec annulum perdidit: ergo potest de affectu venereo suspicari, & sic provocari ad libidinem.

Negat Bord. *cit. num.* 61. quia donum non ordinatur ex natura sua ad venerea, adeòque non est signum sufficiens, ut mulier suspicetur amorem venereum. Tum quia mulier sic suspicans temerè suspicaretur, & peccaret, quoniam posset donantis intentionem in bonam partem sumere, nempè in gratitudinem, si ipsa beneficium aliquod ei attulerit, vel ex liberali largitione ex affectu paterno spirituali Eo præsertim, quia quilibet est præsumendus bonus, nisi certò constet, quòd sit malus. Adeòque talis Confessarius non est denuntiandus, nisi inhonestam intentionem, dum donavit, signis, aut verbis exprexisset; & tunc esset denuntiandus ob hujusmodi signa. Diana *p.* 9. *tr.* 9. *res.* 34. adhæret Bordono, quando donum est minimi valoris, v. gr. ramusculus, flos, &c. adhæret verò Trimarcho, quando attentis circumstantiis personarum, est magni valoris.

570 Difficultas est de Confessario, qui in actu, aut occasione confessionis dedit donum insolitum mulieri, v. gr. annulum, nil dicens; post aliquos autem dies accessit ad ejus domum, & cum ea inhonesta tractavit.

Non esse denuntiandum, tenet Tancredi *tom.* 4. *tract.* 1. *de Pœnit. quæst.* 11. quia illa donatio nec est implicitè, nec explicitè solicitatio, aut tractatus inhonestus: & prava illa voluntas potuit contingere tempore intermedio.

Dico tamen esse denuntiandum, *juxta dicta num.* 506. 507. *&* 559. quoniam exitus probat donum fuisse datum animo alliciendi ad inhonesta opportuno tempore tractanda. Unde quando fuit datum, incepit solicitatio, nempè in actu confessionis; quando verò post dies fuit externè ostensus animus inhonestus, incepit in muliere onus denuntiandi.

Imò, licèt donum spirituale, aut temporale solitum datum mulieri immediatè post confessionem non sit ex se solicitatio, sed signum benevolentiæ, ac gratitudinis, & actus indifferens magis inclinans ad bonum, quam ad malum affectum; talis tamen erit, si paulò post sequatur provocatio ad inhonesta, & tunc pariet onus denuntiationis: Bord. *in man. consult. sect.* 25. *num.* 91.

571 Ad 4. negat Bord. *num.* 60. quia homicidium, & consilium ad illud, nec est formaliter, nec virtualiter solicitatio. Nec officit, quòd secuto homicidio Confessarius habeat rem cum muliere; quia talis actus turpis, licèt pendeat ex homicidio, quatenus vivente viro deerat opportunitas; non pendet immediatè à confessione, cum mediet homicidium.

Cæterùm puto, resolutionem pendere debere ex exitu, *juxta dicta num.* 506. *&* 559. si enim secuto homicidio Confessarius mulierem requisivit de inhonestis, est denuntiandus; quia factum dat intelligere, consilium de homicidio in confessione datum fuisse ob inhonesta expeditè tractanda, & ut se liberaret à difficultate viri; ac proinde actus inhonestus, licèt sit physicè à confessione remotus, est tamen moraliter proximus illi, utpotè conjunctus moraliter cum consilio homicidii in confessione dato. Tum quia homicidium in tali casu est medium assumptum ad finem inhonestum; & quia medium sumit etiam malitiam à fine, sequitur, quòd consilium de homicidio, nedum habeat malitiam propriam homicidii, verùm etiam inhonestatis; ac proinde cum fuerit in confessione, habitus est tractatus inhonestus in confessione.

572 Ad 5. non esse denuntiandum tenent Sousa apud Dianam *p.* 4. *tr.* 5. *res.* 45. & Bord. *num.* 62. quia hi duo actus, licèt inhonestatem aliquam videantur habere, non habent tamen illam ex per se primo objecto; nam traditio pecuniæ pro meretrice non est inductio ad peccandum inhonestè, sed est effectus, usus inhonesti ipsius corporis traditi; præsumitur enim tradi in mercedem actus pravi habiti, quam potest mulier justè exigere; unde traditio illa pecuniæ non est peccaminosa, sed ex justitia debita in mercedem prostitutionis proprii corporis; sæpè namque stat, quòd causa sit mala, & effectus sit bonus; mala namque est fornicatio, at non est mala susceptio prolis inde sequens; traditio ergo pecuniæ meretrici ob usum traditum proprii corporis, cum non sit mala, sed debita, non est inhonesta, nec ordinatur ad inhonesta, benè verò ad actum justitiæ exercendum.

Item petitio domus est actus indifferens. Nec officit, quòd sit conditio, sine qua peccatum carnis non fieret, quia hoc non sufficit ad solicitationem, quæ debet pendere

dere à confessione immediatè, non ab aliquo tertio medio.

Resp. tamen, quòd licèt opinio Bordoni possit esse probabilis, quando pœnitens potest præsumere, quòd pecunia detur in puram mercedem actus habiti, quando scilicet illi non constat oppositum, & non constat, quòd Confessarius sit cum tali muliere habituatus; omninò tamen dico, eum esse denuntiandum, quando pecunia traditur danda mulieri, cum qua pœnitens scit Confessarium esse habituatum; quia tunc traditio pecuniæ non est pura merces actus inhonesti præteriti, sed simul est allectatio mulieris ad actus inhonestos futuros, quæ tali esca sit promptior ad prostituendum illi suum corpus; unde talis traditio pecuniæ sit formaliter inhonesta inhonestate effectus, ac proinde subjacet oneri denuntiationis.

573 Eadem ratione denuntiandus est Confessarius, qui à pœnitente petit domum, ut eò adducat suam concubinam; quia talis petitio domus est formaliter inhonesta ex effectu: hinc qui accomodat domum pro meretricio, peccat peccato contrahente malitiam inhonestatis ipsius effectus, quoniam est causa participans, cum det commoditatem ad inhonesta.

574 Idem dico, si Confessarius petat domum, ut solus cum sola alloquatur cum muliere bonæ famę; quia talis petitio judicio prudenti, & ex regulariter contingentibus est suspecta de inhonestate tractanda, quoniam pro allocutione honesta quantumvis secreta cum muliere non deficiunt loca honesta non suspecta, & aptiora in Ecclesia. Id autem dico, nisi adsit circumstantia talis, quæ faciat prudenter dignoscere finem honestum; inhonestate namque effectus seclusa, inhonesta minimè est hujusmodi petitio domus.

Q U Æ R E S V.

Quinque Casus.

575 *Primò. An quando verba, vel signa sunt dubia, Confessarius sit denuntiandus?*

2 *An mulier, si solicitationi consentiat, teneatur denuntiare Confessarium?*

3 *An sit denuntiandus Confessarius, si solicitatus à fœmina, solicitationi consentiat?*

4 *An sit denuntiandus Confessarius, si ipse, & fœmina mutuò se solicitent, primò tamen fœmina, & postea Confessarius?*

5 *An sit denuntiandus, si solicitatus à fœmina ad copulam renuat, dicens se velle tantùm tactibus oblectare?*

576 AD primum affirmat Dian. *p.4. tr.5. ref.* 25. Sousa, & Peyr. apud ipsum; quia possunt Inquisitores interrogare Confessarium circa factum, aut verbum dubium, ad explorandam ipsius mentem, adeòque verba, & signa dubia subjacent oneri denuntiationis.

Negat Bord. *num. 59. & 61.* cujus ratio est, quia Bulla Greg. punit certam, non præsumptam solicitationem *num.* 596.

577 Ad 2. negant Suarez, & Hurtado apud Leandrum *tr. 5. de pœnit. disp. 13. qu. 43.* Quia complex delicti in nulla materia denuntiare tenetur. Tum quia talis mulier honesta denuntiando timet grave damnum in fama; nam Confessarius ad suum minuendum delictum, confiteretur coram Tribunali, se cum ea actus inhonestos habuisse, sed illa consentiente. Hanc opinionem sequitur Thomas Hurt. in casu, quo non possit mulier denuntiare, quin suum manifestet consensum.

Resp. omninò esse denuntiandum. Leander *cit.* Diana *p.4. tr.5. ref.31.* & ita declaratum est per Congr. S.R.V. Inquisitionis die 27. Sept. 1624. apud Donatum *tom.3. tr.13. qu.51.* quia ex una parte vera habetur solicitatio in confessione, ut supponitur; ex alia parte consensus mulieris ipsam non eximit à denuntiando, ut constat solvendo rationes in oppositum.

578 Et primò mulier consentiens in casu solicitationis, & in Tribunali Inquis. non est complex delicti; quia delictum ad sacrum Tribunal spectans, non est actus inhonestus adæquatè sumptus, ut includit Confessarii, & pœnitentis consensum; sed solùm, ut includit Confessarii consensum, seu ut præcisè est à Confessario; unde mulier denuntians à Sacro Tribunali non accipitur, ut complex, sed ut testis; nec tenetur suum manifestare consensum, imò nec de eo potest à Tribunali interrogari: quòd si ipsa ex simplicitate illum declaret, in actis non ponitur, *n.*494.

Secundò, nullum est illi infamiæ periculum; quia sacrum Tribunal non dat fidem Confessario, sed credit id dicere ad judicium evadendum, aut pœnam minuendam. Ex alia parte ipsa mulier non tenetur suum manifestare consensum, nec de eo S. Tribunal curat, *n.*494.

579 Ad 3. negant Peyr. Bonac. Port. Castropal. Tho. Hurt. Freiras, & alii apud Leandrum *cit. qu.*20. Bord. *num.78. & in man. consult. sect.25. n.169.* Homob. Lezana, Bossius, Delbenè apud ipsum, & Donatus *tom.3. tr.13. q.52.* quia Bull. Greg. solùm loquitur de pœnitentibus solicitatis: *Mandantes omnibus Confessariis, ut suos*

pœnitentes, quos noverint fuisse ab aliis, ut supra solicitatos, moneant de obligatione denuntiandi solicitantes. Unde cum in casu Confessarius non sit solicitans, sed solicitatus, non venit denuntiandus.

Resp. esse denuntiandum. Diana *p.4.tr.5.ref.* 4. & 42. Leander *cit.* & Lagundez; quia Confessarius solicitationi consentiens, licèt non sit solicitator, seu provocator, sed solicitatus, verè tamen habet inhonestos sermones, seu tractatus prætextu confessionis; unde comprehenditur in Bulla Greg. non quoad nonam, sed quoad decimam clausulam.

580 Major difficultas est, si Confessarius nil respondit, sed tacuit.

Resp. cum distinctione; & 1. Vel Confessarius ita tacuit, ut nullum dederit signum reprobativum, sed ipso immoto permisit mulieri liberè inhonestum tractatum prosequi, & sic est denuntiandus, quia qui tacet, consentire videtur; & maximè in circumstantiis loci, & actus sacramentalis, quem exercebat, quæ nullo pacto permittunt, ut in simili casu Confessarius perseveret ibi quietus, & talem perversam mulierem acriter non reprehendat. Tum quia tractatus inhonestus est inter plures, quorum unus sufficit, quòd sit actor, alter patiens, & acceptans, ut liquet de audiente detractorem, qui est peccati detractionis particeps audiendo, potens liberè impedire, aut abire. Unde cum talis sit hujusmodi Confessarius, verè dicitur tractatum inhonestum habere, *num.*545.

2 Vel statim muliere relicta aufugit, & hic est laudandus, quia in materia carnis victoria habetur per fugam. Nec talis mulier accessit pro sacramento, sed pro sacrilegio. Et qui major dissensus, quàm terga vertere mulieri allicienti? Quòd si postea accedat ad ejus domum, & rem habeat, est Reus peccati carnis, sed non in Bullam; quia nullum signum externum consensus dedit in confessione, licèt interiùs consenserit.

Vel 3. Confessarius tacuit, quatenùs, utpotè timoratus simul, & pusillanimis, audita inespectata perversitate mulieris, remansit præ confusione immotus; & hic nullo pacto est Reus, sed pusillanimis, nec est verisimile, quòd callida mulier ex signis faciei, & conturbationis id non dignoscat. In dubio *v.num.*591.

581 Ad 4. Difficultas non est in casu, quo Confessarius primò solicitet, quia tunc sumus in secundo casu. Nec quando Confessarius à pœnitente solicitatus solicitationi statim consentit; quia tunc sumus in tertio casu. Sed in casu, quo solicitatio à muliere facta interrumpitur, & postea Confessarius mulierem nil de sua solicitatione dicentem solicitat ex parte sua; quę interruptio tripliciter contingere potest, 1. Directè per actum contrarium dissentiendo, 2. Indirectè mulierem ad alia divertendo, 3. Eam ad aliam speciem luxuriæ provocando, putà si mulier solicitet ad copulam naturalem, & Confessarius ad innaturalem, hoc præmisso cum Bord. *n.* 74.

Resp. esse denuntiandum. Leander *cit.q.*22. & Bord. *cit.n.*75.76.& 77. contra Peyr. Castropal. & Acugnam apud Leandrum, quia verè tractatum habuit inhonestum. Imò est verè solicitator, & provocator; nam in 1. & 2. casu stante interruptione solicitationis factæ à muliere, solicitatio deinde facta à Confessario, licèt sit occasionata à solicitatione mulieris, est vera provocatio. Et in 3. casu verè Confessarius dicitur primò solicitare, & provocare mulierem ad speciem inhonestam, ad quam non provocavit mulier.

582 Ad 5. negat Bord. *num.* 77. quia Confessarius solicitatus à muliere ad copulam, aut pollutionem, si sit contentus solis osculis, & tactibus, non dicitur solicitator, sed solùm consentiens in actus, ad quos censetur à muliere provocatus, dum ab ea fuit provocatus ad copulam, vel pollutionem, ad quam illi sunt actus prævii, & dispositiones; *juxta dicta num.*580.

Resp. Esse denuntiandum Leander *tit.q.*21. Diana 4. *p.tr.*5. *ref.*13. quia verè habet tractatum inhonestum in confessione: *v.num.* 580.

QUÆRES VI.

583 *Confessarius vocatus à muliere fingente se infirmam domi pro sui confessione audienda, ad eam accessit, & ab ea fuit solicitatus ad turpia; recusavit Confessarius, at ipsa minas addidit, dicens: se exclamaturam vim sibi inferri, nisi consentiat hinc ex metu infamiæ Confessarius solicitationi consensit. An denuntiandus?*

Affirmat esse denuntiandum Carena *part.* 2. *tit.*7.§.19.*nu.*94. quia verè habuit tractatum inhonestum occasione confessionis. Nec metus excusat, quia non est cadens in virum constantem, sed levis.

584 Negant esse denuntiandum Sancius, Acugna, Peyr. Trullench, Freiras, quos refert, & sequitur Leander *cit.q.*23. Diana *p.*4.*tr.*5.*ref.* 15. quia ejus consensus ad inhonesta non est voluntarius, sed extortus per vim, & metum gravem, electus ad vitandam infamiam, quæ est grave damnum, quod in casu prudenter, & probabiliter ex mulieris vociferatione timetur; vis autem, & metus gravis, qualis est metus infamiæ, excusat à Constitutione Greg. nam excusat à lege positiva, & humana.

Tum

Tum quia non Confessarius occasione confessionis habuit tractatus inhonestos, sed fœmina, & Confessarius passivè se habuit, cum accesserit animo audiendi, non solicitandi; fœmina inquam, non Confessarius occasionem, seu prætextum confessionis accepit ad solicitandum; cum autem Bulla Greg. loquatur de Confessariis tractatus inhonestos habentibus occasione confessionis, non de fœminis, sequitur, quòd nec Confessarius, nec fœmina sint denunciandi, quatenus casus non est comprehensus in Bulla Greg. ita Joseph. de Januario *de cas. reserv. res. 58. v. tom. 1. de legibus ver. metus*.

585 Diana denique *p. 10. tr. 14. res. 50.* media via incedens, ait, talem Confessarium puniendum esse ab Inquisitoribus, non pœna ordinaria, sed extraordinaria; nec debere abjurare, quia *ex cap. Sacris de iis qua vi*, licèt metus attenuet culpam, non tamen eam prorsus excusat. Idem novissimè sentit Bord. *in Man. consult. sect. 25. num. 242.*

QUÆRES VII.

586 *Mulier amore capta Confessarii fecit amatorias incantationes, quibus arte dæmonis accensus Confessarius in Confessionario ejus amori consensit. An denuntiandus?*

Resp. Tancr. *tom. 4. tr. 1. de Pœnit. q. 20.* quòd licèt de hoc casu videatur posse discurri sicut de metu gravi: sit tamen denuntiandus, quia dæmon sua arte non privat libertate, nisi fortè Confessarium aliquo pacto dementaret: mitiùs tamen est puniendus. Ita ille.

QUÆRES VIII.

587 *Confessarius tentavit in domo mulierem, quæ solùm osculis consensit, non facto: accessit mulier pro confessione ad præfatum Confessarium, qui cum audiret in confessione oscula præterita, & repulsam circa factum, dixit mulieri*: & si ille vim tibi intulisset, quid fecisses? *cui illa respondit*: in tali casu cessissem. *Tunc Confessarius graviter eam reprehendit, & ad resistendum suasit; quo præmisso, & confessione peracta, Confessarius post vesperas, aut sequenti die accessit ad domum mulieris, & eam ductam solam in quoddam cubiculum, nullis verbis præmissis, sed manibus datis, cognovit. An denuntiandus?*

Negat Tancr. *cit. quæst. 26.* quia illa occasio confessionis est remota, non proxima. Tum quia hic non dicitur peccare ex occasione, sed ex cognitione confessionis, unde sicut non est denuntiandus Confessarius, qui audita confessione mulieris (quam non cognovisset, si non audivisset) accedit ad ejus domum, &c. *ut à numer.* 503. & tractat inhonesta, ita nec in casu.

Respondeo, esse denuntiandum, etiam si non esset secutus effectus, quia solicitavit in actu confessionis; nam interrogatio illa fuit impertinens ad confessionem, & inhonesta; quoniam fuit callida requisitio modi pro obtinendo suo pravo fine; *v. num. 506.*

QUÆRES IX.

588 *Confessarius mulieri, quæ in confessione se accusavit de turpi desiderio, dixit*: tu non patrasti, quod cupiebas; sed si quis tibi daret quantitatem pecuniæ, id ageres? *An sit denuntiandus?*

Resp. cum distinctione, vel mulier respondit affirmativè, vel negativè.

Si respondit affirmativè, & Confessarius tacuit, & eam non reprehendit, utique est Reus solicitationis, & denuntiandus. Ut liquet. Si eam reprehendit, tunc solutio pendet ex exitu. Si enim postea accessit ad ejus domum, & pecuniam obtulit pro re turpi, Reus est solicitationis, *juxta dicta n. 571. & 587*

Si respondit negatiuè, & sic fuit absoluta, Bordonus *in Trib. fidei cap. 23. num. 131.* vult non esse denuntiandum, quia talis interrogatio sumi potest in bonum sensum; potest enim dici facta in ordine ad habendam notitiam dispositionis pœnitentis, an scilicet sit digna absolutione: si namque mulier affirmasset, eam non absolvisset.

At Bord. non potest hujusmodi Confessarium à nota imprudentiæ eximere, juxta *dicta num. 566.*

CAPUT XII.

De secunda Clausula.

589 Mandantes omnibus Confessariis, *ut suos pœnitentes, quos noverint fuisse ab aliis, ut supra, solicitatos, moneant de obligatione denuntiandi solicitantes, seu, ut præfertur, tractantes, inquisitoribus, seu locorum ordinariis.*

Pœnitens sub mortali denuntiare tenetur Confessarium sui solicitatorem; quia agitur de re gravi, & de abusu sacramenti, etiam si semel eam solicitaverit, quia semel solicitator, est verè solicitator, de quo loquitur Bulla. Imò qui semel solicitavit unam, fit suspectus, quòd solicitaverit plures, *n. 282.*

590 Denuntiare tenetur ille, qui scit solicitationem, quatenùs casu vidit, aut eam audivit propriis auribus. Etiam ille, qui scit ex auditu immediato, scilicet ex ore ipsius confessarii solicitatoris, aut pœnitentis fide digni, seu bonæ famæ. Nisi non benè recordetur

verborum, Tancr. *tom.*4. *tr.*1. *de Pœnit.*4.23. vel non recordetur, à quo audivit. Aut si quæ audivit, audivit ab ignotis.

591 Difficultas est. An ille denuntiare teneatur, si audivit à personis levibus, & non fide dignis?

Negant Bord. *num.*94. Leander *cit. q.* 57. & apud ipsum, Trullench, Rodr. Port. Corduba, Navar. & Hurt. nam malevolis, & maledicis non est credendum, sed tantùm providis & honestis personis, *cap. qualiter* 24. *de accusat.* Ratio est, quia denuntiator tunc exponeretur periculo gravis damni sibi, & Reo; sibi, quia posset notari levitatis, juxta illud: *Qui citò credit, levis est corde*; Reo, quia illum exponeret periculo infamiæ, injustæ afflictionis, aut pœnæ. Unde non dicitur scire, qui audivit à persona levi. Henr. & Cord. te monent, ut ipsum, à quo audisti, mittas ad Inquisitorem. Negat etiam Bord. si pœnitens, à quo audisti, sit mas, sed non juvenis, quia solicitatio dicta in personam non juvenis, est suspecta de malignitate.

Et universaliter, Bord. *num.*582. ait, in dubio solicitationis non esse onus denunciandi; quia in dubiis ex una parte quisque suam possidet libertatem, ex alia favendum est Reo. Tum quia dubia sunt in meliorem partem interpretanda. Item Bord. *in man. Consult. sect.* 25. *à n.* 108. *v. num.* 570. 576.

592 Me tamen magis movet sententia affirmativa, quam tenent Diana *p.*4. *tr.*5. *res.*28. & Spatharius. Ratio est, quia fundamenta sententiæ negativæ habent locum in aliis criminibus, & Tribunalibus, minimè in causis, & delictis spectantibus ad Sanctum Officium; quia in hoc Tribunali admittuntur testes inhabiles, excommunicati, perjuri, infames, criminosi de criminibus exceptis, &c. qui sunt pessimæ famæ, & levissimæ fidei; quod non fit in aliis: & ita non est mirum, si pro his delictis denuncientur dicta personarum levium. Pro his ergo non spectat ad te discernere, si persona, à qua audivisti, sit bonæ famæ, & fide digna, vel non, sed ad Inquisitores. Cujus rei ratio est, quia delicta hæresis, aut suspecta de hæresi, sunt ita perniciosa Reipublicæ Christianæ, ut ad ea extirpanda oporteat hujusmodi testes admittere.

593 Illum, qui id audivit ex auditu mediato, hoc est à tertia persona media, quæ id ab alia audivit, non teneri denuntiare, ait Bord. *cit. num.*94. quia ex *l.*2. *§. Idem habeo, ff. de acqua pluv. arc.* loquendo de auditu mediato dicitur; *Quod audis, nescire diceris*. Non sic, qui audivit ex auditu immediato, quia hic habet pro authore ipsum actorem sui dicti. At firmiter puto, quòd denuntiare teneatur, si aliàs persona media sit fide digna. Bonac. *tom.* 1. *de onere denunt. disp.*6. *pag.*893. *num.* 1. qui id docet quoad Edicta extra causas fidei. Quia licèt testes ex auditu regulariter non probent, nisi à pluribus audierint, qui ipsi audierint; dant tamen viam inquirendi ab illis, qui immediatè audierunt, aut viderunt. Bord. autem novissimè mecum sentit *in man. Consult. sect.* 25. *num.*166.

594 Si principalis denuntiavit, aut denuntiare velit, scientem ad nihil teneri, quia jam est satisfactum Sancto Officio, ait Bord. *n.*93. Hoc autem dico esse verum, quando sciens scit ex auditu immediato à persona solicitata, quia tunc ejus denuntiatio, cum sit tota fundata in authoritate dicentis, non habet majorem vim, quàm denuntiatio ipsius personæ solicitatæ, nec ei addit majorem fidem. Minimè verò, quando scit ex auditu immediato ipsius confessarii solicitantis, vel quia lateri confessionarii proximus casu ipsum solicitationis actum audivit, aut vidit; nam in utroque casu scientis denuntiatio addit denuntiationi personæ solicitatæ majorem virtutem, & fidem; quoniam in primo casu addit confessionem extrajudicialem ipsius confessarii; in secundo addit novum testem, ita ut sint duo testes de scientia ejusdem singularis delicti, ac proinde in utroque casu sciens denuntiare tenetur, etiam si persona solicitata denuntiaverit.

595 Item addit Bord. quòd sciens non teneatur denuntiare, quando persona solicitata excusatur, quia sciens uti accessorius obligatur eadem lege, qua principalis.

Neque hoc puto absolutè verum, quia potest dari causa legitima, putà prudens periculum gravis mali, aut impotentia in persona solicitata, quæ non militet in sciente. Illud est verum, quòd mortuo confessario expirat onus denuntiationis; quia cessat finis legis, qui est emendatio, & punitio in aliorum exemplum.

Denique subdit Bord. *in man. Consult. sect.* 25. *num.*166. quòd audiens ab ipso solicitante, aut à persona solicitata, quæ sit bonæ famæ, non teneatur denuntiare, si solicitator se exculpavit coram Inquisitore.

596 Tam in hoc, quàm in aliis delictis ad Sanctum Officium spectantibus, denuntiare tenetur, qui probare non potest, ex Decr. Alex. VII. *prop.*5. die 24. Septemb. 1665. & licèt delictum sit occultum, & delinquens non sit diffamatus; quod in aliis Tribunalibus non procedit: ratio primi, quia de ratione denuntiationis est, ut denuntiator non teneatur probare

bare

bare delictum. Tum quia denuntiator in Sancto Officio accipitur ut testis. Item sufficit Tribunali ad diligentias adhibendas. Denique contingere potest, ut præcedant, aut sequantur aliæ denuntiationes contra eumdem, quibus addita tua denuntiatione, Tribunal habeat jus inquirendi contra Reum, & vocandi ad judicium.

Ratio secundi; quia hæc delicta sunt contra bonum publicum Reipublicæ Christianæ, quod prævalet bono priuato, & juri, quod quis habet in propriam famam, quando delictum est occultum, aut probari non potest.

597 Eadem ratione denuntiare tenetur, qui ea scit sub secreto naturali, etiam si secreto fuerit adjunctum juramentum de non manifestando; quia secretum naturale est bonum privatum, illud autem manifestare est bonum publicum; quoniam illud tacere præjudicat bono publico. Bord. *num.* 56. Omninò tamen excusat sigillum sacramentale, quia spectat ad bonum publicum, & potiori jure nec juramentum tenet; quia est de materia mortaliter mala.

598 Non tenetur tamen denuntiare, qui scit occasione consilii, quia tacere, quod scitur occasione consilii, spectat ad bonum publicum, ad conservandum scilicet opus misericordiæ, instruendo ignorantes, & imperitos. Item inductum in favorem non est retorquendum in detrimentum. Bord. *num.* 95. & apud ipsum Sancius, & Trimarchus.

599 Mulier solicitata tenetur personaliter confessarium solicitantem denuntiare; quia hæc est obligatio personalis, quæ per alium fieri non potest; aliàs denuntiatio esset ex auditu alterius.

Qui denuntiant per Epistolas sine nomine non satisfaciunt, benè verò, si eas proprio nomine, & cognomine subscribant; qui tamen sunt postea à Tribunali vocandi, ut iterùm juridicè deponant.

Mulieres nobiles, & similes, vereri non debent accedere ad Sanctum Officium. Quòd si valdè vereantur, monere debent Inquisitorem per internuntium, ut mittat in domum Notarium ad denuntiationem recipiendam. Et ita debent facere Moniales, & puellæ in Monasterio detentæ, quæ exire non valent.

Aptior internuntius est confessarius, cui Inquisitor monitus potest dare commissionem, ut recipiat in scriptis, & cum juramento denuntiationem. Ex Decr. S. Inquis. Rom. jussu Urb. VIII. 27. Septemb. 1624. apud Bord. *cap.* 23. *de solicit. n.* 89. his verbis: *E quando il penitente tuttavia persistesse nella medesima renitenza; N.S. si contenta, che dal Vescovo, ò Inquisitore si dia autorità al Confessore di ricercare per scrittura, e con giuramento la denuntia, per portarla subito à chi gli haverà data l'autorità di pigliarla.* Quem modum expertus sum aptiorem pro recipienda monialis denuntiatione, absque periculo quòd denuntians cæteris monialibus manifestetur.

Qui scit Confessarium solicitantem, tenetur illum denuntiare, etiam si sit amicus.

Non tenetur autem, si prudenter inde timeat grave malum sibi, aut suis conjunctissimis, videlicet patri, matri, marito, filiis, aut fratribus.

Pariter non tenetur eum denuntiare pater, mater, filius, frater, *num.* 493. Tancr. *tom.* 4. *tr.* 1. *qu.* 23. Diana *p.* 1. *tr.* 4. *res.* 6.

600 Si pœnitens solicitata non denuntiavit; Confessarius autem ex aliorum denuntiatione confessus, aut convictus, punitus fuit de eadem solicitatione ipsius pœnitentis, denuntiare ampliùs non tenetur; quia non fit bis judicium in eumdem. Tenetur autem denuntiare, si Confessarius fuit punitus non pro ea, sed pro alia solicitatione, sive alterius, sive ejusdem pœnitentis; quia aliàs non diceretur sufficienter punitus, cum magis puniantur duæ solicitationes, quàm una, & tres, quàm duæ, &c. Bord. *n.* 102. Diana *p.* 4. *tr.* 5. *res.* 49.

Imò in causa hæresis, accedente nova probatione novi actus hæreticalis, Reus iterùm punitur. Diana *p.* 4. *tr.* 5. *res.* 21.

601 Confessarius solicitans potest à quolibet simplici Confessario absolvi; quia solicitatio nullo jure est reservata.

In Diœcesi verò Neapolitana solicitatio à Confessario facta in actu confessionis, aut immediatè ante, vel post, est casus reservatus sub excommunicatione. Facta verò occasione confessionis est casus reservatus, sed non sub excommunicatione. Primum habetur in Synodo *pag.* 97. *n.* 7. secundum ibid *pag.* 99 *n.* 18.

Solicitans filiam spiritualem confessionis, extra tamen casum confessionis, non est denuntiandus; quia hic casus nec sapit suspicionem hæresis, nec in Bullis comprehenditur. Bord. *num.* 116.

QUÆRES I.

602 *An mulier teneatur denuntiare Confessarium solicitantem, à quo antea plura munera habuit, & sperat habere absque malo fine ratione eleemosynæ?*

Negat Sancius apud Dianam *p.* 10. *tr.* 13. *res.* 64. quia obligatio gratitudinis circa benefactorem est ex jure naturali, quod præ-

valet juri humano denuntiationis. Tum quia talis mulier se privaret beneficiis futuris, quod est idem, ac in propriis bonis jacturam sentire. Idem tenet, si munera sint in persona mariti, filiorum, parentum, & fratrum, quia natura gratitudinis non solùm obligat pro beneficiis in propria persona susceptis, sed etiam in persona mariti, filiorum, parentum, & fratrum.

Resp. omninò teneri ad denuntiandum. Diana *cit.* qui refert, allatam opinionem fuisse ex operibus Sancii deletam à S. Congr. Indicis. Ratio est: quia obligatio denuntiandi nedum est ex jure humano ratione Edicti, & Bullarum, sed etiam ex jure naturali, potiori quàm jus gratitudinis; quia est ad conservandum bonum Reipublicæ Christianæ. Tum quia longè major est obligatio gratitudinis, quam habemus Creatori Summo Benefactori, quàm benefactori creato.

QUÆRES II.

603 *Mulier solicitata, certò cognoscit Confessarium ad id motum esse, non quia malè sentiat de Sacramento, sed ex pura fragilitate. An teneatur eum denuntiare?*

Videtur, quòd non, quia Pontifices, ut patet *ex cap.* 14. *qu.* 2. moti sunt ad præcipiendam denuntiationem Confessariorum solicitantium, quatenùs præsumunt eos malè sentire de fide, hinc eos declarant suspectos de fide; cessante autem præsumptione in lege cessat lex. Et cessante suspicione hæresis, delictum cessat esse Tribunalis fidei.

Resp. tamen teneri eum denuntiare. Præsumptio enim est triplex, hominis scilicet, & est conjecturatio concepta in animo alicujus, ex aliquibus indiciis; juris, & est probabilis conjectura ex certo signo à jure præscripto, ita ut eo dato, si non probetur contrarium, habetur pro certo; & denique juris, & de jure, quæ à lege statuitur, tamquam firmum jus, ita ut excludatur omnis probatio in contrarium. Talis in casu solicitationis est præsumptio, est inquam juris de jure, quæ facit legem absolutam, & non admittit probationem in contrarium, Constitutiones enim Pontificiæ relatæ *num.* 483. declarant hujusmodi solicitantes suspectos de hæresi, eosque abjurare faciunt, non obstante, quòd fateantur se motos ad solicitandum, non quia malè senserint, sed libidinis impetu.

QUÆRES III.

604 *Confessarium post solicitationem in ipsomet actu confessionis pœnituit se solicitasse. An denuntiandus?*

Resp. affirmativè. Diana *p.* 4. *tr.* 5. *ref.* 22. Bord. *num.* 98. quia aliàs quilibet Confessarius solicitans posset denuntiationem effugere; nam post solicitationem, sive pœnitens dissenserit, sive consenserit, posset ostendere signa doloris, & dicere se pœnitere. Tum quia, quod factum jam est, nequit non fieri, *l. in bello*, *§. fact. ff. de capt. & postlim. rever.*

QUÆRES IV.

605 *An pœnitens teneatur denuntiare Confessarium, si credat eum esse emendatum?*

Negat Leander *tr.* 5. *de pœnit. disput.* 13. *quæst.* 7. & apud ipsum Sotus, Molphes. Naldus, Acugna, Freiras, Port. Peyr. Sousa, Lezana, Castropal. D. Anton. & alii nonnulli, quia finis denuntiationis est emendatio proximi; unde hac habita, cessat onus denuntiationis; quoniam cessat ejus finis. Qui idem docent quoad alia delicta.

Hanc sententiam limitat Fagundez *p.* 2. *lib.* 6. *cap.* 4. *num.* 17. dicens, eam procedere de omnibus delictis suspectis de hæresi, minimè verò de hæretico formali, quia hujus emendatio difficulter constare potest. Nec potest abstinere, quin hæresim, quam est amplexatus, alios doceat. Apud Dianam *p.* 1. *tract.* 4. *ref.* 4. probabilem hanc opinionem ait esse Bord. *in Trib. fidei cap.* 23. *num.* 98.

606 Signa emendationis, quæ à denuntiatione excusant, dicunt esse, 1. Si delinquens est sacramentaliter confessus. Felinus, 2. Si Jubileum est consecutus. Genuensis, 3. Si per triennium benè vixit. Freiras, Sancius, & alii, 4. Specialiter quoad solicitationem, si mulier solicitata ter, aut quater ad ipsum Confessarium accedens, in eo animum libidinosum, & signa libidinis non reperit; quem modum amplectitur Diana *p.* 4. *tr.* 5. *ref.* 23. data sententia hac negativa. Ita Leander *cit. qu.* 8. & Doctores *cit.* apud ipsum, 5. Alii id remittunt arbitrio boni viri.

Resp. tamen pœnitentem, aut scientem teneri eum denuntiare, non obstante judicio, quòd sit emendatus. Diana *p.* 4. *cit.* & apud ipsum Bonac. Suarez, & alii; item Delbene *cum pluribus p.* 2. *d.* 237. *sec.* 13. *per.* 1. *& part.* 1. *d.* 18. ubi loquitur de hæretico formali, quia finis denuntiationis in delictis solicitationis, & aliis hæreticalibus, aut suspectis de hæresi, non est sola emendatio proximi, sed etiam delinquentis punitio publica ad aliorum exemplum, coercitionem, & securitatem; quod magis urget, cum respiciat bonum pu-

publicum Reipublicæ Christianæ, quàm emendatio fratris, quæ respicit bonum privatum illius: *v.n.*614.

QUÆRES V.

607 *Confessarius occasione confessionis, & in Confessionario habuit per plures vices, & dies pollutionem cum muliere, cui, cum deberet ipse Confessarius mutare locum, postea jussit, ut de eo peccato cum nullo alio confiteretur, nisi, cum ipso; sic fecit mulier, nam ad eum alio die pro confessione generali reversa, ab eo fuit absoluta. Quo facto mulier per viginti annos stetit in bona fide, deindè audiens Religiosum quemdam loquentem de onere denunciandi solicitantes in Confessione, venit in scrupulum, an teneatur Confessarium denunciare? exponit autem, Confessarium vivere, esse bona fama, & in alia Urbe Regni in dignitate constitutum. Quid dicendum?*

608 Suppono 1. confessionem ultimam fuisse validam, quia cum immineret Confessario mutatio loci, confessio cum eo non fuit fomentum ad peccati continuationem; & licèt indecenter Confessarius excipiat, & absolvat pœnitentem ab ipso solicitatam; validè tamen ex jure communi absolvit, si talis confessio non sit causa, & fomentum ad continuationem peccati. Dixi ex jure communi, quia ex speciali in quibusdam Diœcesibus interdicitur Confessariis sub pœna excommunicationis audire Confessionem complicis in peccato carnis.

609 Suppono 2. quòd si mulier solicitata redeat ad ipsum Confessarium, qui solicitavit, ut cum eo confiteatur, & absolvatur, non teneatur Confessarius monere ipsam, ut denunciet. Bord. *num.* 86. quia ex jure naturæ nemo tenetur seipsum prodere, *num.* 493. quod liquet ex verbis Bullæ, *num.* 483. *Ut suos pœnitentes, quos noverint fuisse ab aliis solicitatos, &c.* optimum tamen consilium erit, si Confessarius mulierem spontanea comparitione præveniat. Bord. *n.*86. his suppositis.

610 Resp. mulierem istam teneri denunciare Confessarium. Del Bene *par.*2. *d.*237. *sect.*13 *pet.*2. Ratio est, quia mulier solicitata non evasit onus denunciandi per hoc, quòd confessa sit cum ipso Confessario solicitante; quoniam hoc est damnatum ab Alex. VII. die 24. Sept. 1665. *prop.* 7. neque per hoc, quòd ex lapsu tanti temporis judicio boni viri censeatur emendatus, ut dictum est *n.*606.

611 Eam tamen ab onere denunciandi liberabunt authores, qui tenent, pœnitentem non teneri denunciare Confessarium, si credat eum esse emendatum, *n.*604. & 605. immò ita expressè in casu tenet Lupus *in edict. Inquisit. pag.* 89. cum Acugna. Maximè quia *ex l.* 2. *cap. de Apost.* prohibetur, ne ultrà quinquennium quæratur de statu vitæ alicujus; quoniam ex Farinac. & aliis apud Bord. *in Trib. fidei cap.* 30. *n.* 9. post triennium quis præsumitur emendatus: *v.n.*548. At, ut benè advertit Bord. *cit.* hoc non procedit quoad delicta ad Inquisitionem spectantia. In edicto enim Parmensi apud ipsum ponitur §. 11. tenoris sequentis:

E quelli, li quali sanno, ò hanno havuto, ò hanno notitia di qualsivoglia caso spettante al S. Officio, e massime d' heresia, sono tenuti come di sopra sotto l'istesse pene, e censure à denunciarli, ne sono scusati da qualsivoglia conditione, ò longhezza di tempo; onde s'ingannano quelli, che pensano, per esser trascorsi dieci, quindeci, e venti anni, non esser più obligati à denunciare i casi al S. Officio; il che però s'intende di quelli, che non hanno mai sodisfatto, e denunciato.

QUÆRES VI.

612 *An præmittenda sit ante denunciationem correctio fraterna, si firmiter emendatio speretur?*

Affirmavere, præmittendam esse correctionem fraternam, si speretur emendatio, ita ut ea facta, si firmiter credatur emendatio, correctus non sit denunciandus; D. Thomas 2.2. *qu.* 33. *art.* 7. ubi ait: *Quòd si aliquis occultè tractet, quomodo civitas tradatur hostibus; vel si hæreticus privatim homines à fide avertat, & quia ille, qui sic occultè peccat, non solùm in se peccat, sed etiam in alios; oportet statim procedere ad denunciationem, ut hujusmodi nocumentum impediatur: nisi fortè aliquis firmiter existimaret, quòd statim per secretam admonitionem posset hujusmodi mala impedire:* D. Thomam secuti sunt Sotus, Canus, Silvester, Lopez, Ledesma, Reginaldus, Port. Joan. de la Cruz, & alii apud Dian. *part.*4. *tract.*4. *res.*2. qui id tenent de omnibus delictis ad S. Officium spectantibus, etiam si sint de hæresi formali. Idem tenent de delicto solicitationis, & aliis suspectis de hæresi, Fagun. Molfesius, Homobonus, & alii apud Dianam cit. cum Leandro *cit. quæst.*6. & Delrio *in disquisit. mag. lib.*5. *sect.*4. *num.*6. apud quem aliqui idem tenent in dubio, si sit profutura correctio. Quorum ratio est, quia præceptum correctionis est de jure naturali, & divino; præceptum verò denunciationis humanum, quod illi prævalere non potest; immò Fagundez, & Peyr. apud Dianam cit. addunt, quòd ut correctio judicetur non profutura, non sufficiat fieri semel, sed fieri debere iterùm, atque iterùm, quamdiù judicio prudenti speretur emenda, & attendi debeat qualitas correcti, & corrigentis.

Resp.

613 Resp. in delictis ad S. Officium spectantibus, tam si sint de hæresi formali, quàm si sint solicitationis, & suspecta de hæresi, omninò faciendam esse denunciationem, nulla præmissa correctione fraterna, etiam si firmiter emendatio speretur. Diana cit. & apud ipsum Bonac. Sancius, Silvius, & alii. Ratio est, quia in denunciatione Evangelica præmittenda est correctio fraterna, ex Gloss. *in cap.2 de accusat. v. charitativè*; minimè in denunciatione judiciali, quæ quidem est à lege præcepta in pœnam delicti, qualis est denunciatio quoad delicta Inquisitionis; nam illa est præcisè in gratiam fratris, ejus emendationem intendens; ista est magis principaliter in gratiam legis, quæ punitionem intendit, & bonum publicum, quod prævalet bono, & commodo privato fratris, ut loquitur Scotus *in 4. dist. 14. q. 2. §. Primus ar. F. v. n.* 606.

614 Prætereà in delictis hæreticalibus, aut suspectis de hæresi, difficulter emendatio speratur, quia sunt ita viscosa, & perniciosa Christianæ Reipublicæ, ut non sit facilis per correctionem fraternam eorum extirpatio ex animo, & inclinatione hujusmodi delinquentium: liquet experientia de maleficis, & superstitiosis, qui etiam post punitionem, quæ est plus, denuò solent in similia delicta recidere, cum hoc solo discrimine, quòd accuratiùs invigilent, & studeant ad se occultandum; quod magis nocet publico bono.

615 Denique aperta via correctioni, secluderetur via denunciationi; nam isti scientes, quòd correctione despecta essent denunciandi, & puniendi, e contrà verò, quòd ea recepta, eximerentur, fingerent se libenter correctionem acceptare, & ore gratias agerent, se excusando de præterito ex ignorantia, aut inadvertentia; sunt enim homines callidi, non hebetes.

616 His accedit Decr. SS. Inquisit. coram Alex. VII. die 8. Julii 1660. licèt aliàs *num.* 249: relatum, per illa verba: *Etiam si nulla fraterna correctio, vel alia monitio præmissa fuerit, omninò teneri, &c. ad denunciandum.*

QUÆRES VII.

617 *An si edictum non publicetur, adhuc mulier solicitata teneatur Confessarium denunciare.*

RESp. affirmativè. Diana *part. 4. tr. 5. res.* 41. & quia delictum solicitationis est suspectum de hæresi, tunc tenetur denunciare sub mortali, & sub excommunicatione latæ sententiæ, vel ex ipso edicto, quatenùs est perpetuum, ut in *num.* 240. vel ex Decr. Univ. Inquis. Romæ die 3. Januarii 1623. apud Dianam cit. præcipiente sub excommunicatione majori latæ sententiæ, denunciandos esse hæreticos, aut de hæresi suspectos, intra duodecim dies à notitia delicti, Inquisitoribus, vel locorum Ordinariis: *v. n.* 641. quod Decretum esse perpetuum, docet Diana cit. contra Bord. *in Trib. fidei cap.* 30. *n.* 2.

QUÆRES VIII.

618 *Cui facienda sit denunciatio Confessarii solicitantis, Inquisitoribus, an Episcopo? & an liberetur à denunciatione facienda Inquisitoribus, qui denunciavit Episcopo.*

619 RESp. 1. In Regnis Hyspaniarum, tam in causa solicitationis, quàm in cœteris causis fidei, denunciationem faciendam solis Inquisitoribus, ita ut denuncians Episcopo, non liberetur ab onere denunciandi Inquisitoribus; immò Episcopus tenetur illum ad Inquisitores pro denunciatione remittere. Diana *part. 4. tract. 5. resol.* 52. Leander *tract. 5. de pœnit. disp.* 13. *qu.* 46. quia licèt ex jure Episcopi in causis fidei possint separatim procedere contra hæreticos, aut suspectos; in Regnis tamen Hispaniarum ex consuetudine, & privilegio soli Inquisitores, nedum in causa solicitationis, sed etiam in cœteris causis fidei cognoscunt, & procedunt, Episcopis assistentibus solùm per procuratores, qui vocari solent Ordinarii; quibus consuetudinibus non derogat Bulla Greg. & multò magis non derogat decretis à prioribus Pontificibus concessis, quòd soli Inquisitores in crimine solicitationis cognoscant.

620 Resp. 2. In aliis Regnis, & Inquisitionibus, ubi talis consuetudo, & tale privilegium non adest, denunciationem fieri posse solis Episcopis, ita ut denuncians liberetur ab onere denunciandi Inquisitoribus; quia per Bullam Greg. XV. conceditur Episcopis, ut possint simul, aut separatim cognoscere de crimine solicitationis. Item conceditur Episcopis, ut in causis fidei, tam contra hæreticos, quàm contra suspectos, possint procedere separatim ab Inquisitoribus, ex *capit. Per hoc, de hæret. in 6. cap. Ut Inquisitionis, de hæret. in* 6. & in aliis textibus apud Dianam cit. unde Episcopi de jure communi in causis fidei procedunt; ac proindè jurisdictio Inquisitorum non præjudicat jurisdictioni Episcopi, quia non est Inquisitoribus data privativè, idest exclusivè quoad Episcopos, sed cumulativè. Unde ait Diana, Inquisitores esse datos Episcopi tamquam adjutores.

QUÆRES IX.

621 *Episcopus solicitans, cui sit denunciandus?*

RESp. Episcopos solicitantes non esse denunciandos Inquisitoribus, sed Sedi Apo-

Apostolicæ. Leander *tract. 5. de pœnit. disp. 13. quæst. 50.* Thom. Hurt. Castropal. Fagun. & alii apud ipsum. Quia Episcopus etiam in causa hæresis non subditur Inquisitoribus, ex *cap. Inquisitores, de hæresi in 6.* & Trid. *sess. 24. cap. 5. de reform.* his verbis:

Causæ criminales graviores contra Episcopos, etiam hæresis (quod absit) quæ depositione, aut privatione digna sunt, ab ipso tantùm Summo Rom. Pontifice cognoscantur, & terminentur.

622 Nomine Episcopi hìc veniunt Episcopi titulares, item Episcopi electi, & à Sede Apostolica approbati, licèt non jam consecrati; minimè si sint solùm electi.

623 Pariter Sedi Apostolicæ sunt denunciandi Nuncii, seu legati Sedis Apostolicæ, ejusque Officiales. Illi autem dicuntur legati, ministri, seu officiales Sedis Apostolicæ, qui ad negotia ejusdem Sedis destinati sunt; minimè, qui ad causas particulares quotidie à Sede Apostolica mittuntur. Quia isti non negotia Sedis Apostolicæ, sed personarum particularium tractant, licèt auctoritate Sedis.

Nec obstat, quòd Inquisitores habeant à Summo Pontifice delegatione specialiter contra omnes; quia sub delegatione procedendi contra quascumque personas cujuscumque dignitatis, & quibusvis generalibus verbis, non comprehenduntur Episcopi, nisi expresè, & specialiter de Episcopis in commissione facta fuerit mentio. Ita Leander cit.

QUÆRES X.

624 *Inquisitor solicitans, cui sit denunciandus?*

PEnna, & Emericus apud Leandrum *cit. qu. 51.* qui tenent, Inquisitores numerari inter delegatos Sedis Apostolicæ, & ejus officiales, consequenter docent esse denunciandos Sanctæ Sedi.

Simanchas verò, qui tenet, esse Subdelegatos, & Commissarios Inquisitoris Generalis, docet esse Inquisitori Generali, seu Supremo Tribunali Inquisitionis denunciandos.

QUÆRES XI.

625 *An Generales Ordinum sint denunciandi Inquisitoribus, & à quo puniendi?*

REsp. esse denunciandos Inquisitoribus, ut patet ex verbis Bullæ Gregor. *Regulares cujuscumque dignitatis, & præeminentiæ, aut quovis privilegio muniti existant.*

626 Quantum ad punitionem verò, Bord. *in Sacro Trib. cap. 27. num. 27.* & apud Dianam *part. 4. tract. 8. resol. 23.* uterque Rodr. Pegna, & Navar. volunt, quòd denunciatione accepta, non possint ulteriùs procedere contra Generales, sed debeant Sedem Apostolicam monere, ut decernat, quid agendum. Id colligunt ex *cap. Inquisitores 16. in 6.*

Si tamen Inquisitores ipsi, Episcopos, vel alios Superiores Prælatos sciverint, vel invenerint circa crimen hæresos commisisse, aut eos de hoc diffamatos existere, vel suspectos, id tenebuntur Sedi Apostolicæ denunciare.

627 Resp. posse Inquisitores contra Generales procedere. Diana cit. & Freiras, non quia præfatum caput *Inquisitores*, solùm excipiat Episcopos, ut dicunt Diana, & Freiras; sed primò, quia Greg. XV. postquàm in verbis *num. 483.* relatis comprehendit Generales, ut concedit ipse Bord. *cap. 23. num. 114.* de iisdem sub eadem generalitate, & specialitate loquendo, concludit: *In Officio Sanctissimæ Inquisitionis severissimè, ut infrà, puniantur.*

628 Secundò, quia Urb. VIII. in Bulla, *Cum sicut accepimus*, die 5. Novembr. 1631. decrevit, & voluit, ut omnes constitutiones hactenùs editæ, & imposterum edendæ in materia Sancti Officii omnium Religionum *Professores omninò comprehendant, perindè ac si præfati, & alii quantumlibet privilegiati in eis nominatim expressi fuissent, &c. nisi in edendis constitutionibus hujusmodi specialiter, & expressè excipiantur, etiam si ipsi privilegiati forent magis speciali nota, & expressione digni.* Ad cujus effectum facit derogationem omnium gratiarum, & privilegiorum in contrarium: *Cum quibuscumque clausulis, & decretis etiam quantumlibet extraordinariis, & cautelis quomodolibet, & ex quacumque causa concessorum, etiam si in corpore juris clausa sint.*

629 Hinc fit, quòd Superiores Generales Religionum, nedum non possunt se immiscere in causis suorum Religiosorum circa delicta hæresis, aut suspecta de hæresi, ut habetur in Decr. Pauli V. & Alex. VII. *num. 249.* sed debeant suos Religiosos remittere ad Sanctum Tribunal; verùm etiam ipsi quo ad præmissa delicta subduntur huic Tribunali.

630 His non obstantibus, ait Diana, non debere Inquisitores procedere contra Generales, sed debere certiorem facere Supremum Tribunal.

QUÆRES XII.

631 *Intra quem terminum facienda est denunciatio, & danda absolutio?*

TErminus pro denuntiatione facienda pendet ab edicto Inquisitorum. *In edicto Inquisit. Hyspan.* apud Leandrum *q. 53.* solent assignari sex, aut septem dies, *num. 617. & num. 26. & 237.*

632 Dies autem termini non computantur

in

in termino. Diana *part.* 4. *tr.* 5. *ref.* 41. unde si edictum publicetur die Dominica hora 16. quia una dies constat ex 24. horis, incipit die sequenti eadem hora, & terminat sequenti Dominica eadem hora.

633 Quæ ignoravit publicationem edicti, tenetur denunciare non statim, ac sciat, sed intra eundem terminum computandum post diem notitiæ, quia non debet esse pejoris conditionis, ac illa, quæ habuit notitiam. Leander *tr.* 5. *de pœnit. disp.* 13. *q.* 55.

634 Quæ sunt conformia edicto Inquisit. Regni Siciliæ, ubi habentur hæc verba: *Habbiate da venire personalmente, e comparire inanzi di Noi, per dirlo, e manifestarlo frà termine di giorni sette primi sequenti, doppo che queste nostre lettere saranno lette, e publicate, ò di quelle haverete notitia, in qualsivoglia modo, che sia.*

635 Idem tenet Leander *cit. q.* 56. cum Trullench. de ea, quæ scivit, sed fuit impedita, cessante impedimento.

Probabiliùs tamen dico, quòd teneatur statim. Diana *part.* 4. *tr.* 5. *ref.* 26. quia cum sciverit, jam habuit tempus providendi, & consulendi *v. num.* 48.

636 Imò si intra terminum impedimentum futurum prævideat, putà quia debet iter agere ante terminum, eam non libero à mortali si non denunciet, antequam spiret terminus. Sicut non liberatur à mortali, si intra tempus quo obligat præceptum confessionis, & communionis annuæ, prævideat impedimentum futurum, v. gr. inopiam Confessariorum, &c. & non præveniat. Diana *par.* 4. *tr.* 5. *ref.* 29. contra Joannem Sancium.

637 Termino autem culpabiliter elapso, incidit in excommunicationem majorem latæ sententiæ, à qua à nullo potest absolvi, nisi facta denunciatione; sicut fur absolvi non potest, nisi facta restitutione; & ulteriùs semper in ea perdurat peccatum mortale, & obligatio denunciandi.

638 Confessarius prudens non debet mulierem absolvere, antequàm denunciet, sed debet priùs eam remittere ad denunciandum: idem & in aliis delictis dicendum est de viro, præsertim si sit homo ordinarius; quia hujusmodi absoluti, haud ampliùs curant denunciare. Diana *part.* 1. *tr.* 4. *ref.* 27. contra Bord. *n.* 86. qui ait, absolvendam esse, si promittat denunciare; quia sic est satis disposita ad sacramentum.

639 Hoc autem limitat Diana *par.* 1. *tract.* 4. *ref.* 27. cum Zanardo, Rodr. & aliis, nisi urgeat necessitas communionis, & persona sit timoratæ conscientiæ, ac promittat quàmprimùm denunciare; & universaliter, si adsit causa, ob quam prudens Confessarius judicet, denunciationem esse differendam. Idem ait Navar. apud Dianam cit. de hæretico.

QUÆRES XIII.

640 *Mulier incidit in excommunicationem ob denunciationem omissam, modò pœnitens accedit ad Confessarium, promittens se statim denunciaturam. An possit absolvi?*

Lucius apud Dianam *part.* 4. *tr.* 5. *ref.* 35. affirmat, posse absolvi virtute Bullæ Cruciatæ, aut privilegiorum à Religiosis, 1. quia retinens rem alienam, potest bis, aut ter absolvi cum proposito restituendi, 2. quia contumax, eò quòd non vult ad judicium venire, potest absolvi, si det cautionem de stando judicio. Ita qui promisit denunciare.

Resp. cum Diana cit. negativè, ratione censuræ; nam non potest quis à peccatis absolvi, nisi priùs à censuris; & quia à censuris non potest quis absolvi per Bullam, nisi satisfacta parte, sequitur, quòd talis mulier non possit absolvi, nisi priùs denunciet; idque præsertim in causis S. Officii, utpotè quæ spectant ad fidem.

QUÆRES XIV.

641 *Mulier ista, quæ incidit in excommunicationem ob omissam denunciationem, an facta denunciatione, possit à quolibet Confessario absolvi.*

Affirmat Lupus *p.* 1. *l.* 5. *art.* 3. *diff. un. p.* 90. quia reservatio hujus censuræ tamdiù perseverat, quamdiù perseverat onus denunciandi; unde expirat satisfacta parte, aut mortuo denunciando: id suadet ex verbis edicti, quæ esse solent:

E dalla detta scommunica, e pene, nelle quali incorreranno i disobedienti, nissuno, se non da Noi, ò dal Supremo Tribunale del S. Officio, potrà essere assoluto, se prima non haverà sodisfatto al S. Officio.

Resp. non posse à quolibet Confessario absolvi; benè verò virtue Bullæ, aut à Regularibus virtute privilegiorum. Bord. *in S. Trib. c.* 30. *n.* 19. Ratio primi, quia talis excommunicatio est reservata Pontifici, & Inquisitoribus, præsertim ex Decr. die 3. Januarii 1623. relato *num.* 617.

Prætereà frustranea esset reservatio, si cessante onere denunciandi, censura jam incursa posset à quolibet, etiam non privilegiato, absolvi; nam non haberet effectum ante satisfactionem; quia seclusa reservatione censura imposita ad satisfactionem, non potest ante satisfactionem partis nolentis absolvi, sicut potens, & nolens restituere, absolvi non potest, quamvis furtum non sit reservatum: nec effectum haberet post, quia tunc cessaret. Verba autem edicti solùm dicunt, quòd non possit absolvi, nisi priùs denunciet, minimè, quòd facta

facta denunciatione, absolvi possit à quolibet Confessario, etiam non privilegiato.

Ratio secundi, quia satisfacta parte, Regulares habent privilegia absolvendi ab omnibus reservatis Pontifici, exceptis contentis in Bulla Cœnæ; & multò magis cæteri Confessarii virtute Bullæ Cruciatæ.

642 Hinc rectè advertit Diana *cit. resol.* 29. tam in hoc, quàm in cœteris casibus Inquisitionis, eos, qui neglexerunt denunciare, quando posteà denunciant, non teneri Inquisitoribus negligentiam fateri, nec cum eis pro absolutione confiteri, quia jam possunt à Regularibus, & à cæteris virtute Bullæ absolvi. Quod valdè facilitat negligentes ad denunciandum; & debent ad hoc Confessarii attendere, ne pœnitentes hujusmodi deterreant, & à denunciando impediant.

Ex his colliges, mulierem solicitatam extincto onere denunciationis, quatenùs v. gr. Confessarius est mortuus, aut ex alio capite, potest ut suprà absolvi. Leander *tr.* 5. *de pœnit. disp.* 13. *quæst.* 59.

Q U Æ R E S XV.

643 *Mulier incidit in excommunicationem ob omissam denunciationem, modò ei supervenit legitimum impedimentum. An possit absolvi?*

Resp. posse absolvi à privilegiatis, vel virtute Bullæ, ad reincidentiam, & cum promissione denunciandi impedimento cessante, quo quidem cessante, non denunciando denuò reincidit in culpam, & censuram reservatam. Ratio est, quia durante legitimo impedimento non obligat satisfactio partis; non tamen extinguitur, sed suspenditur, nisi adsit caput, quo extinguatur obligatio denunciandi. Suadetur à pari de eo, qui fuit in culpa ad restituendum, & posteà evadit impotens, qui potest absolvi durante impotentia.

Durante autem impedimento, v. gr. infirmitate, &c. non tenetur quis denunciare per alium, v. gr. per Confessarium, quia obligatio denunciandi est personalis. Immò, si quando primò habuit notitiam solicitationis, aderat impedimentum, tunc eo durante potest à quolibet simplici Confessario absolvi cum promissione, ut denunciet impedimento cessante; quia tunc nec habetur reservatio, nec delictum non denunciando.

644 Prudens autem Confessarius non debet hujusmodi mulierem absolvere, si impedimentum est duraturum per paucos dies, in quibus non urgeat necessitas communionis; sed tenetur eam monere de obligatione denunciandi & ei absolutionem negare; si verò necessitas urgeat, debet eam absolvere, supradictam promissionem exigendo.

C A P U T XIII.

De 12. & ultima Clausula.

645 *Quòd si hoc officium prætermiserint, vel pœnitentes docuerint non teneri ad denunciandum Confessarios solicitantes, seu tractantes, ut suprà. Iidem locorum Ordinarii, & Inquisitores illos pro modo culpæ punire non negligant.*

646 Confessarii non monentes suos pœnitentes de onere denunciationis, aut docentes non teneri, peccant mortaliter, ut patet per illam particulam *mandantes*, in 11. clausula appositam *num.* 589. & ulteriùs incurrunt pœnas ab Alex. VII. & Paulo V. fulminatas, *num.* 248. & 250. relatas.

647 Et idem dico de cunctis Superioribus, & Religiosis, qui suos pœnitentes, aut consilium petentes non monent de onere denunciationis, aut eos docent non teneri in delictis Sancti Officii, etiam de levi suspectis, ut constat ex ipsis decretis cit.

Q U Æ R E S.

648 *Confessarius, postquàm solicitavit mulierem, sciens eam denunciaturam, ut id evaderet, fecit, ut confiteretur cum alio Confessario, fingens eum habere authoritatem ex Sancto Officio, sicque haud ampliùs obligari: hinc ille alius Confessarius ex condicto idem fingens, excepit mulieris confessionem. Quæritur, quomodò se gerere debeat tertius Confessarius cum hac muliere?*

Resp. debere eam monere ad denunciandum Confessarium solicitantem, manifestando Tribunali utriusque Confessarii dolum. Sequitur ex Decreto de *num.* 249.

C A P U T XIV.

De qualitate delicti solicitationis.

Q U Æ R E S.

649 *An Confessarius solicitans sit suspectus de hæresi.*

650 Confessarius in actu confessionis solicitans ad inhonesta est suspectus de hæresi, quia specialiter adversatur fini principali Sacramenti pœnitentiæ, qui est peccatorum remissio, dando (ut ait Gregor.) pro medicina venenum; & sic videtur, quòd malè sentiat de Sacramento Pœnitentiæ.

651 Eadem ratione Confessarius, qui in confessione solicitaret ad alia crimina, esset suspectus de hæresi. Alberghinus *in man. qualif. pag.* 136. Pegna, Freiras, & alii contra Alde-

re-

rete, Port. & Bonac. apud ipsum. Non incurreret tamen pœnas à Pontificibus contra solicitantes fulminatas, quia hæ pœnæ sunt contra solicitantes ad inhonesta fulminatæ, ob specialem turpitudinem solicitationis, quatenùs solicitatio ad inhonesta est valdè periculosa, & confessionem maximè odiosam reddens. Diana *par.4.tr.5.ref.17.* Nec eas incurrit solicitans ad inhonesta in aliis sacramentis; quia cum talis solicitatio in aliis sacramentis non fit ita facilis, Pontifices eas inflixere contra solicitantes in confessione. Dian. *cit.ref.16.*

652 Est suspectus de fide Confessarius, si sollicitet immediatè ante, vel post; quia sic solicitans censetur in confessione solicitare. Diana *cit.ref.50.* contra Sousam, qui dicit, eum non esse de fide suspectum; quia dum in actu confessionis non solicitavit, sed solicitationem distulit, aut anticipavit, dat intelligere, se noluisse integritatem confessionis commaculare.

653 Similiter est suspectus de fide Confessarius solicitans ex occasione, aut prætextu confessionis, vel simulando confessionem; quia sacramento abutitur, eique injuriam infert. Diana *cit.ref.50.*

654 Confessarius solicitans in Confessionario, non ex prætexu, nec occasione confessionis, nec simulando confessionem, est suspectus, & abjurare debet. Diana *part.4.cit.ref.50. & part.10. tr.14. ref. 51.* contra Carenam, quia Greg.XV. postquam recensuit septem capita solicitationis, inter quæ est solicitatio in Confessionario absque occasione, aut prætextu confessionis, ut in *nu. 522.* immediatè sequitur, & injungit Inquisitoribus: *Ut super his contra prædictas simul, vel separatim in omnibus, prout in causis fidei, &c. inquirant, & procedant.* His accedit praxis, tam Inquisitionis Romanæ, ex Diana cit. quàm Inquisit. Hispanæ, ex Alberghino cit. *p.233. num.6.* quia hujusmodi Confessarii habentur suspecti de fide, & abjurant; quoniam injuria loci redundat in Sacramentum, cujus locus est Tribunal. Dantur igitur suspecti suspicione ex præsumptione juris de jure: *v. num.* 603. Carena verò negat esse suspectum; quia ex sola ratione loci nulla suspicio oritur.

655 In casibus, in quibus Confessarius solicitans est suspectus, esse suspectum de vehementi, in praxi servat Inquisitio Rom. de levi Inquisitio Hyspana.

656 Mulier tamen Confessarium solicitans non est suspecta de hæresi, 1. quia non accedit ad Confessarium animo se accusandi, & sacramentum pœnitentiæ suscipiendi; adeòque cum nullum sit sacramenti initium, nullus est sacramenti abusus, ut patet de illo, qui ad Confessarium callidè accedit animo eum inducendi ad compositionem, & furtum, 2. quia nullum est jus, quod eam præsumat suspectam. Dispar autem est ratio de sacerdote pœnitentem solicitante, quia pœnitens vel supponitur accedere animo confitendi, & sacramentum pœnitentiæ suscipiendi, & sic accedit pro sacramentali confessione, ac proindè Confessarius solicitando ad inhonesta, aut ad alia crimina, vel in aliis sacramentis, dicitur sacramento abuti, & inde suspectus de hæresi, quamvis pœnitens solicitationi consentiat, & sacramentum minimè perficiatur: *v. num.494.*

Et tunc Confessarius solicitans ad inhonesta, est suspectus de hæresi, nedum ex vi Bullæ Greg.XV. verùm etiam dependenter ab illa, sicut est suspectus solicitans ad alia crimina ob abusum Sacramenti.

Vel solicitatio supponitur facta à Confessario in confessionario extra occasionem confessionis, vel quando Confessarius in confessione à muliere solicitatus consentit. Et tunc adhuc est disparitas, quia licèt in neutro casu habeatur initium sacramenti, nec sacramentum, cum pariter mulier non accedat animo se accusandi; in priori tamen casu habetur suspicio ex præsumptione juris de jure, per recensita verba Greg.XV. non sic in posteriori; quia nullum habetur jus, quod mulierem solicitantem suspectam præsumat: *v.n.603.*

Finis Tomi Secundi.

EXA-

EXAMEN ORDINANDORUM, PRÆDICATORUM, ET MISSIONARIORUM.

Tomus Tertius,

Complectens Sacramentum Ordinis, & sacrosanctum Sacrificium Missæ insuper aptas, atque expeditas regulas ad Apostolicum Sacræ Concionis, & Missionis Ministerium ritè exercendum.

PARS PRIMA

Examen Ordinandorum.

CAPUT I.

DE SACRAMENTO ORDINIS.

Quid, & quotuplex sit Ordo.

Rdo, *est signum quoddam, in quo spiritualis potestas traditur ordinato ad sacrosanctum Missæ Sacrificium, & Eucharistiam perficiendam.*

2 Ordines sunt septem: *Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, Accolytatus, Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus.*

3 Omnes ordines sunt res sacræ, primi tamen quatuor dicuntur minores, & non sacri, ultimi verò tres dicuntur majores, & sacri: ratio differentiæ est multiplex, 1. quia ultimi tres immediatiùs ordinant homines ad sacrificium Missæ, & Eucharistiam conficiendam, 2. quia in Ecclesia Latina habent annexum votum solemne castitatis, ita ut impediant, & dirimant matrimonium, 3. quia obligant ad divinum Officium recitandum, 4. quia majores non possunt suscipi plures eodem die, sed unus, nec Subdiaconatus simul cum minoribus; neque suscipi possunt, nisi sex Sabbatis videlicet, quatuor anni temporum, Sabbato ante Dominicam Passionis, quod dicitur Sitientes, & Sabbato Sancto, nisi adsit dispensatio Papæ; minores verò suscipi possunt omnes quatuor eadem die, & non tantùm in recensitis sex Sabbatis, sed etiam quolibet die Dominico, vel festo de præcepto, imò ex consuetudine in die Veneris ante dicta sex Sabbata, vel in feria quarta quatuor temporum, *num.* 26. V. demùm, quia majoribus initiati possunt solemniter, & ex officio sacra vasa nuda manu tangere, non ita minoribus initiati, nisi ex commissione, & necessitate.

Non peccant autem aliquo ordine minori, aut

aut prima tonsura initiati, nuda manu tangentes sacrà vasa, in quibus non sit Eucharistia. Item nec laici, aut fœminæ peccant mortaliter, nisi adsit contemptus, sed venialiter; imò neque venialiter, si adsit justa causa, aut necessitas. Vasa autem sacra, quæ Eucharistiam continent, tangi non possunt sine peccato mortali, nisi à Sacerdotibus, & Sacerdote deficiente à Diacono.

4 Episcopatus est ordo. Nam est spiritualis potestas ordinandi Sacerdotes, & Episcopos; conficiendi Sacramentum Confirmationis, Chrisma, Oleum sanctum, &c. non est autem ordo diversus à Sacerdotio, sed est quidam gradus, & extensio Sacerdotii; ad præmissa munera; unde novum characterem non imprimit, sed Sacerdotalem præexistentem ampliat; idem dic de Archiepiscopatu, & Papatu.

5 Hinc invalidè, qui Sacerdos non est, ordinaretur in Episcopum, quia Episcopatus essentialiter Sacerdotium prærequirit; non sic in aliis Ordinibus, licèt enim illicitè ordinaretur Sacerdos, qui aliis Ordinibus non esset initiatus, validè tamen ordinaretur, quia Sacerdotium non essentialiter, sed tantùm ex præcepto alios ordines præsupponit.

Episcopus, si non consecretur à tribus Episcopis, sed ab uno solo ex dispensatione Pontificis, validè consecratur; quia adest praxis Pontificum, S. Greg. & Greg. XIII. qui dispensarunt, ut refert Cardenas *dissert.2.n.501.*

6 Cardinalatus non est ordo.

7 Omnes septem Ordines constituunt unum Sacramentum Ordinis unitate aggregationis, & ordinationis ad unum finem, qui est sacrificium Missæ, & Eucharistia conficienda.

8 Hinc tam Episcopus Ordines conferens, quàm Clericus recipiens debet esse in gratia, aliàs peccabit mortaliter.

9 Omnes Ordines imprimunt characterem, ac proindè non possunt sine sacrilegio reiterari.

10 Character, qui ab Ordine imprimitur, est quædam qualitas spiritualis animæ inhærens, & definitur, quòd sit signum quoddam spirituale impressum in anima, per quod distinguitur homo tali signo signatus ab aliis, & dignoscitur Deo consecratus, & ab eo deputatus ad gratias, & dona Christi dispensanda, & ad ejusdem munera exercenda: Character imprimitur, quando tangitur instrumentum porrectum ab Episcopo proferente verba.

Character enim imprimitur eo tempore, quo producitur gratia; quia character est effectus secundarius, gratia primarius. Gratia autem producitur in eo instanti, quo Sacramentum est completum; quia Sacramentum est signum practicum; unde gratiam causat in eo instanti, quo habet perfectam significationem, ad quam est institutum: *v. num.* 183.

Si ponatur obex peccati mortalis gratia non causatur, causatur verò character, & gratia illa ex opere operato causatur solùm ablato obice.

11 Materia remota Sacramenti Ordinis in generali est ipsum instrumentum, materia proxima est traditio, & acceptatio ipsius instrumenti: forma verò sunt verba prolata ab Episcopo in traditione instrumenti.

Materia, & forma debent esse simul moraliter; requiritur autem contactus physicus materiæ, & intentio actualis, aut saltem virtualis in Episcopo conferente; sufficit habitualis in Clerico suscipiente, de quibus fusiùs infrà, *& in tom.1. de Sacram.*

12 Effectus Sacramenti Ordinis sunt augumentum gratiæ, & Character. Sacramentum, inquam, Ordinis per se causat non primam, sed secundam gratiam, nempè augumentum gratiæ habitualis; per accidens verò primam.

Ratio primi est, quia causare per se primam gratiam solùm convenit Sacramentis reconciliativis, cujusmodi sunt Baptismus, & Pœnitentia, minimè Ordo.

Ratio secundi est, quia sicuti id conceditur aliis Sacramentis non reconciliativis, ita debet concedi Ordini. Casus autem esse potest; si quis dum ad Episcopum ordinandus accedit, recordetur alicujus mortalis, & Confessarium non habens eliciat actum attritionis, quem inculpabiliter putat contritionem, iste stante bona fide ex vi Sacramenti Ordinis, quod suscipit, justificatur; adeòque Sacramentum per accidens causat primam gratiam.

13 Sacramentum Ordinis ultrà secundam gratiam sanctificantem, & characterem, causat gratiam sacramentalem, & *sunt specialia quædam auxilia functionibus, & officiis uniuscujusque ordinis proportionata, per quæ is, qui aliquo ordine est insignitus, ad officia illa debitè, & ritè exercenda peculiari modo juvatur, & idoneus efficitur.*

Quæ specialia auxilia non solùm in ipsa Ordinis susceptione, verùm etiam, quando Ordo ipse excercetur, intuitu Ordinis, à Deo conferuntur: *v. tom.1. de effectibus Sacram. in genere.*

14 Sacramentum Ordinis fuit institutum à Chri-

à Christo, quando die Cœnæ, postquam communicavit Apostolos, dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*.

De his, quæ sunt de substantia, aut de solemnitate Ordinis.

15 AD substantiam, & valorem Sacramenti Ordinis requiruntur, & sufficiunt quatuor.

16 Primum, est potestas Ordinantis, qui esse debet Episcopus consecratus, qui licèt esset hæreticus, schismaticus, suspensus, aut degradatus, illicitè, sed validè conferret, quia ordinum collatio est actus ordinis, non jurisdictionis; ordo autem, quia est indelebilis, semper manet in eis. Minores possunt ex privilegio Abbates conferre.

17 Secundum, materia, forma, & intentio, tam Episcopi conferentis, quàm subjecti recipientis, ut in *num.*11. Omninò vide *in tom.*1. *de Baptismo*, *ver. Minister*, casum de eo, qui ad Ordines suscipiendos accedit contra protestationem Episcopi.

18 Tertium, est sexus virilis: hinc mulier est incapax ordinum, pariter hermaphroditus, in quo sexus fœmineus prævalet; validè autem ordinatur, si sexus virilis prævaleat, sed si post ordinationem incipiat prævalere sexus fœmineus, non potest validè consecrare, aut absolvere, licèt characterem retineat: hinc validè, etsi illicitè ordinantur amentes, cœci, & similes irregulares, estò hi maneant jure Ecclesiastico suspensi; & pueri rationis non compotes, qui tamen ad castitatem non tenentur vi voti, nisi adveniente usu rationis ratificent. Omninò *v.tom.*1. *in imped.matr. de ordine sacro*.

19 Quartum denique, quòd sit baptizatus baptismo fluminis.

Baptizatus baptismo sanguinis, aut flaminis, salvari potest, sed non validè ordinari. Quòd si bona fide ordinaretur, invalida esset ordinatio; adeòque repetenda, quia ex jure divino baptismus fluminis est janua omnium Sacramentorum: *In lib.* 3. *Decr. tit.*43. *de presbytero non baptizato cap.*1. & 2.

Angelus, nec licitè, nec validè ordinari posset; quia subjectum Sacramentorum ex institutione Christi est homo viator: *v. tom.*1.de subjecto sacram.

20 Ad licitam autem Ordinum susceptionem requiruntur plura ex parte subjecti, ex parte Ministri, & ex parte utriusque.

EX PARTE SUBJECTI.

21 REquiritur primò, status gratiæ. Sufficit, si ponatur in gratia per contritionem ad differentiam sumptionis Eucharistiæ, ut *num.*279. Secundò, quòd sit confirmatus. Tertiò, titulus sustentationis, beneficii scilicet, patrimonii, vel Religiosæ paupertatis, ejus tamen, quam solemniter Religiosi in professione emittunt. Quartò, scientia sufficiens. Quintò, licentia Ordinarii, seu litteræ dimissoriæ. Sextò, quòd non sit irregularis, suspensus, excommunicatus, aut alio canonico impedimento interdictus. Septimò, denique ætas sufficiens; pro prima tonsura, & tribus minoribus requiritur septennium completum; pro Accolytatu annus duodecimus completus; pro Subdiaconatu annus vigesimus secundus inchoatus; pro Diaconatu annus vigesimus tertius inchoatus; pro Sacerdotio annus vigesimus quintus inchoatus.

22 Capellanus ordinari potest titulo beneficii, si Capellania sit collativa, videlicet sacra, perpetua, & congruæ sustentationi Clerici sufficiens, juxtà Trid. *sess.*21. *de refor. cap.*2. minimè si sit non collativa, seu laica, quia illa est beneficium, non ista: *v. tom.*1. *de beneficiatis*.

23 Religiosus, qui ordinatur titulo paupertatis, si fiat Clericus sæcularis, tenetur patrimonium assignare; quia est in statu sæculari, in quo honestam habere debet sustentationem, juxtà Trid.cit. Imò si erat Subdiaconus, non potest ad alios ordines promoveri sine beneficio, aut patrimonio.

24 Hinc Port. *v. Ordines sacri num.* 8. docet, quòd qui scienter emisit professionem invalidam, mortaliter peccet suscipiendo Ordinem sacrum; quia ordinatur sine titulo, quod est contra Jus Canonicum. Ordinatus sine titulo, per saltum, absque dimissoriis, sine legitima ætate, est suspensus ab ordine, & si in illo ministret, fit irregularis. Port. *cit. n.*13.

De his pœnis, & censuris agit Trid. *sess.*7. *de reform. cit. num.*10. *sess.*21. *de reform. c.*1. *n.*2. *sess.*23. *de refor. à cap.*3. & 17. & Tamb. *de Ord. cap.*12. ubi agit de pœnis malè conferentis, aut recipientis ordines.

25 Qui verò Sacerdotium suscipit cum aliquo impedimento, ob quod est suspensus ab ordinibus, non fit irregularis per hoc præcisè, quòd cum Episcopo consecret in Missa, in qua ordinatur; quia non dicit verè Missam; adeòq; non exercet ordinem: ita Port. *cit. n.*7.

26 Qui presbyteratus ordinem suscipit in peccato mortali, peccat mortaliter. 1. Ordinem suscipiendo in acceptatione materiæ, & usu formæ; quia Sacramentum suscipit. 2.

Verba consecrationis in Missa Ordinationis proferendo; quia cum Episcopo Sacramentum conficit. 3. Communicando, quia Sacramentum Eucharistiæ suscipit.

Et quia non potest sine mortali à prolatione verborum consecrationis, nec à communione abstinere, cum sint materia gravis graviter præscripta ab Ecclesia, tenetur tunc conteri.

EX PARTE MINISTRI.

27 Requiritur primò status gratiæ. Secundò, ut Episcopus consecratus non sit suspensus, aut alio canonico impedimento interdictus. Tertiò, ut sit Ordinarius; non potest enim ordinare, nisi subditos, aut alienos cum dimissoriis proprii Ordinarii.

28 Tripliciter autem potest aliquis esse subditus alicui Episcopo. Primò, ratione originis, quatenùs in ejus Diœcesi natus est, non casu, & per accidens. Secundò, ratione domicilii, quatenùs ibi habitat animo perpetuò manendi, ad quod sufficiunt decem anni. Tertiò, ratione beneficii, quod tenet in tali Diœcesi, quod sit ad congruam sustentationem sufficiens: quolibet ex his tribus modis sit subditus, potest ab Episcopo ordinari, & ab eo petere dimissorias, juxtà Bullam Innoc. XII. omninò attendendam in *num.* 38.

29 Ordinatio Clericorum nullius Diœcesis spectat ad Episcopum, intra cujus Diœcesis fines locus situs est. Quòd si locus sit omninò extra fines, spectat ad Episcopum illum, cujus Ecclesia Cathedralis est proximior. Fagnanus *lib. 1. Decr. cap. Significasti n.* 23.

30 Regulares in Italia v. gr. existentes habentes dimissorias à suis Prælatis, à quocumque Episcopo intra Italiam ordinari posse, docet Tamb.

31 Episcopus non potest Ordines sacros (benè verò minores) nisi inter Missarum solemnia ab ipsomet celebrata conferre. Si extra illa, aut alio celebrante sine dispensatione Pontificis conferat, illicitè confert, quia contra Ecclesiæ consuetudinem, & Rubricas Pontificalis: sed validè, quia de essentia cujuslibet Sacramenti est sola materia, forma, & intentio; nec ullum adest decretum irritans. Unde opinio Silvestri, puòd talis collatio sit invalida, non est probabilis, sed destituta fundamento. Gobat *tom. 1. tr. 8. num.* 257.

Si verò Ordinandis jam convocatis in hebdomada, qua esset collatio facienda, superveniret Episcopo magna difficultas utrumque munus obeundi, & nullus alius esset Episcopus, qui posset, aut vellet supplere; tunc posset licitè curare Missam celebrari per alium Sacerdotem, & ipse conferre; idque ex Epikeja, & generali interpretatione, quæ etiam in requisitis majoris considerationis adhiberi solet, ob gravia incommoda, quæ euenirent, si sine ordinatione remitterentur juvenes: ita Gobat. *cit. num.* 26.

EX PARTE UTRIUSQUE.

32 Equiritur primò tempus, quo Ordines debent conferri, de quo dictum est *num.* 3.

Secundò, requiruntur interstitia temporum, hoc est temporis interualla inter unum, & alium Ordinem.

33 Inter primam tonsuram, & ostiariatum non debent intercedere interstitia. Inter minores debet intercedere aliquod interuallum arbitrio Episcopi, qui potest dispensare, & eodem die conferre. Inter Accolytatum, & Subdiaconatum, & pariter inter majores, ex Trident. debet intercedere annus, qui sufficit, si sit Ecclesiasticus, ab uno Sabbato, v. gr. Sitientes, ad alium similem sequentem Sabbatum, etiam si non intercesserint duodecim menses integri; & à fortiori sufficit annus naturalis, licèt Ecclesiasticus annus non finierit.

34 Dispensare super interstitiis possunt Episcopi; possunt etiam Regulares cum suis subditis; qui tamen monentur, ut ex modestia non dispensent, sed in dimissoriis Episcopos rogent, ut dispensent.

35 Dispensatus à Summo Pontifice super defectu ætatis, adhuc indiget, ut super interstitiis dispensetur, si tempus inter unum, & alium Ordinem præscriptum non sit elapsum; quia ætas, & interuallum temporis inter unum, & alium Ordinem sunt duo requisita disparata, ac proindè dispensatus super uno, super alio dispensatus minimè censetur.

36 Potest Episcopus eodem die primam tonsuram, & quatuor minores conferre, minimè minores cum Subdiaconatu; potest autem minores cum Subdiaconatu eodem die conferre ex causa, vel ubi adest consuetudo, etiam sine causa. Duos autem majores eodem die conferre non potest sine Papæ dispensatione, *num.* 3.

37 Tertiò denique requiritur, ut servetur ordo inter collationem, & receptionem unius, & alterius: debent igitur recipi eodem ordine, quo numero secundo sunt numerati.

Si autem reciperetur Diaconatus v. gr. ante Subdiaconatum, & sic de cæteris, valida esset receptio, sed hic, qui esset per saltum ordinatus, maneret suspensus à sui ordinis executione, & ulterioris receptione; potest tamen Episcopus cum eo dispensare, nisi ante hujusmodi dispensationẽ solemniter ministrasset in ordine per saltum suscepto; quia tunc est necessa-

cessaria dispensatio Summi Pontificis. Conc. Trid. *sess.* 23. *de refor. cap.* 14.

INNOC. XII. CONSTITUTIO.

Apud Pignatelli *tom.* 10. *post consultat.* 13.

„ Qua plura declarantur, ac præscribuntur, „ pro tollendis abusibus, & fraudibus circa „ Ordinationes alienorum subditorum.

INNOCENTIUS, &c.

„ 38 Speculatores domus Israel, &c. Cæterùm per ea ipsa indulta, &c. salutarem illam, quam S. Gen. Trid. Concilii „ Decreta de non Ordinandis ad patrimonii „ titulum, nisi illis, quos Episcopi pro necessitate, vel commoditate suarum Ecclesiarum assumendos judicauerint, præscribunt „ disciplinam, nequaquam relaxatam intelligi; quinimò nec unquam ad indulta hujusmodi exequenda Episcopos ipsos arctare, sed illorum executionem arbitrio semper eorundem Episcoporum, quorum conscientias hac in re strictissimè oneratas voluimus, prorsùs relinquere declaravimus, „ &c.

„ 39 Verùm quò impensiùs, &c. delatis ad „ Nos querelis accepimus, graviora quotidie malignari inimicum in Sancto, &c. Motu proprio, & ex certa scientia, &c. Hac „ generali nostra, & perpetuò valitura Constitutione decernimus, & declaramus, nulli Episcopo, seu cujusvis loci Ordinario, „ tametsi Cardinalatus honore fulgeat, licere exterum quempiam, ac sibi ratione originis, seu domicilii, juxtà modum inferiùs declarandum, legitimè contracti non „ subditum, ad Clericalem tonsuram promouere, cujusuis beneficii Ecclesiastici ei „ statim, ac tonsura hujusmodi insignitus „ fuerit, conferendi, seu ad quod is à patronis jam præsentatus, seu nominatus „ fuerit, prætextu; etiam si beneficium prædictum de nouo ea expressè adjecta lege „ fundatum fuisse constiterit, ut quis immediatè post Clericalem characterem susceptum ad illud instituatur. Præterea „ Clericum, qui legitimè jam à proprio Episcopo ad eamdem Clericalem tonsuram, „ seu etiam ad minores Ordines promotus „ fuerit, non posse ab alio Episcopo ratione, „ ac titulo cujuscumque beneficii in illius „ Diœcesi obtenti ad ulteriores Ordines promoveri, nisi ante eorumdem susceptionem „ testimoniales litteras proprii Episcopi, tam „ originis, quàm domicilii, super suis natalibus, ætate, moribus, & vita sibi concedi obtinuerit, easque Episcopo Ordinanti „ in actis illius Curiæ conseruandas exhibuerit.

„ 40 Licèt verò Clericus ratione cujusvis „ beneficii in aliena Diœcesi obtenti subjici „ dicatur jurisdictioni illius Episcopi, in cujus Diœcesi beneficium hujusmodi situm „ est; eam tamen de cætero hac in re inconcussè seruari volumus regulam, ut nemo „ ejusmodi subjectionem ad effectum suscipiendi Ordines acquirere censeatur, nisi „ beneficium prædictum ejus sit redditus, ut „ ad congruam vitæ sustentationem, siue „ juxtà taxam synodalem, siue ea deficiente, juxtà morem regionis pro promovendis „ ad Sacros Ordines, detractis oneribus, per „ se sufficiat, illudque ab Ordinando pacificè possideatur, sublata quacumque facultate supplendi, quod deficeret fructibus „ ejusdem beneficii, cum adjectione patrimonii etiam pinguis, quod ipse Ordinandus in eadem, seu alia quauis Diœcesi obtineret, ac Episcopus sic Ordinans, tam „ de prædictis testimonialibus litteris, quàm „ de redditu beneficii hujusmodi expressam in consueta collatorum Ordinum „ attestatione mentionem facere debebit.

„ 41 Cæterùm subditus ratione originis, is „ tantùm sit, ac esse intelligatur, qui naturaliter ortus est in ea Diœcesi, in qua ad „ Ordines promoueri desiderat, dummodò „ tamen ibi natus non fuerit ex accidenti, „ occasione nimirùm itineris, officiis, legationis, mercaturæ, vel cujusvis alterius temporalis moræ, seu permanentiæ, „ ejus patris in illo loco, quo casu nullatenùs ejusmodi fortuita natiuitas, sed vera „ tantùm, & naturalis patris origo erit attendenda. Quòd si quis tanto temporis „ spatio in eo loco, in quo ex accidenti, sicut præmittitur, natus est, moram traxerit, ut potuerit ibidem canonico aliquo „ impedimento irretiri, tunc etiam ab Ordinario ejus loci litteras testimoniales, ut „ suprà, obtinere, illasque Episcopo Ordinanti per eum in collatorum Ordinum testimonio similiter recensendas præsentare „ teneatur.

„ 42 At si pater in alieno loco, ubi ejus filius natus est, tamdiu, ac eo animo permanserit, ut inibi verè domicilium de jure contraxerit; tunc non origo patris, sed „ domicilium per patrem legitimè, ut præfertur, contractum, pro Ordinatione ejusdem filii attendi debeat.

„ 43 Subditus autem ratione domicilii „ ad effectum suscipiendi Ordines, is dumta-

„ taxat censeatur, qui licèt alibi natus fuerit, illud tamen adeo stabiliter constituerit in aliquo loco, ut vel per decennium saltem in eo habitando, vel majorem rerum, ac bonorum suorum partem cum instructis ædibus in locum hujusmodi transferendo, ibique insuper per aliquod considerabile tempus commorando, satis superque suum perpetuò ibidem permanendi animum demonstraverit, & nihilominùs alteriùs utroq; casu, se verè, & realiter animum hujusmodi habere, jure jurando affirmet. Si quis tamen à propriæ originis loco in ea ætate discesserit, qua potuerit alicui canonico impedimento obnoxius effici, etiam Ordinarii suæ originis testimoniales litteras, ut suprà, afferre debebit, ac de illis expressa similiter mentio in susceptorum Ordinum litteris facienda erit.

„ 44 Ad hæc nullus Episcopus alienæ Diœcesis subditum familiarem suum ad aliquos sacros, seu minores Ordines, vel etiam primam tonsuram promovere, seu ordinare præsumat absque ejus proprii, originis scilicet, sed domicilii, Prælati testimonialibus litteris, ut suprà, & nisi ad præscriptum Concilii Tridentini præfati *sess.* 23. *cap.* 9. *de reform.* familiarem prædictum per integrum, & completum triennium in suo actuali servitio secum retinuerit, ac suis sumptibus aluerit: Beneficium insuper, quod ei ad vitam sustentandam, juxtà modum superiùs præfinitum, sufficiat, quacumque fraude cessante, statim, hoc est saltem intra terminum unius mensis à die tactę ordinationis, re ipsa illi conferat, ac in Ordinationis hujusmodi testimonio expressam itidem familiaritatis, ac litterarum prædictarum mentionem facere teneatur.

„ 45 Porrò, ut quicumque fraudibus aditus omninò præcludatur, volumus, & Apostolica Authoritate statuimus, atque decernimus, ut Episcopus quilibet suos ratione originis, sive domicilii subditos Clericos quoscumque ab alienis Episcopis quavis authoritate, etiam cum suis commendatitiis litteris promotos, ne dum ad formam Concilii Tridentini supradicti *sess.* 14. *cap.* 3. *de refor.* quoad scientiam examinare valeat, verùm etiam Ordinum eis collatorum testimoniales litteras, gratis tamen, recognoscere, ac diligenter perquirere, an quoad illos præsentis Constitutionis forma, & dispositio adimpleta fuerit, assignato sic promotis termino competenti ei magis beneviso ad docendum de ejusmodi adimplemento, ita ut quos eo termino elapso id minimè præstitisse compererit, à susceptorum Ordinum exercitio, si ita, & quamdiù ei expedire videbitur, suspendere, illisque, ne in Altari, aut in aliquo Ordine ministrent, interdicere possit.

„ 46 Ita verò præmissa omnia, & singula, perpetuò, ac inviolabiliter observari, atque adimpleri volumus, ut si quid in iisdem præmissis, seu eorum aliquo secus fiat, Ordinans quidem à collatione Ordinum per annum, Ordinatus verò à susceptorum Ordinum executione, quamdiù proprio Ordinario videbitur expedire, eò ipso suspensus sit, aliisque insuper gravioribus pœnis pro modo culpæ nostro, & pro tempore existentis Romani Pontificis arbitrio infligendis uterque subjaceat, &c.

„ 47 Decernentes pariter, easdem præsentes litteras semper firmas, & validas, & efficaces existere, & fore, &c. Ac irritum, & inane, si secus super his à quoquam quavis authoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus præmissis, ac Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, &c. cæterisq; contrariis quibuscumque, &c. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, Anno Incar. Domin. 1694. Pridie Nonas Novembris.

DE BENEFICIO, ET PATRIMONIO.

Decretum Trid. sess. 21. *de reform. cap.* 2.

„ 48 CUm non deceat eos, qui divino ministerio ascripti sunt, cum Ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quæstum exercere: compertumque sit, complures plerisque in locis ad sacros Ordines nullo ferè delectu admitti, qui variis artibus, ac fallaciis confingunt, se beneficium Ecclesiasticum, aut etiam idoneas facultates obtinere: statuit S. Synodus, ne quis deinceps Clericus sæcularis, quamvis aliàs sit idoneus moribus, scientia, & ætate, ad sacros Ordines promoveatur, nisi priùs legitimè constet, eum beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victū honestè sufficiat, pacificè possidere. Id verò beneficium resignare non possit, nisi facta mentione, quòd ad illius beneficii titulum sit promotus; neque ea resignatio admittatur, nisi constito, quòd aliundè vivere commodè possit, & aliter facta resignatio nulla sit. Patrimonium verò, vel pensionem obtinentes, ordinari posthac non pos-

„ possint , nisi illi, quos Episcopus judicaverit „ assumendos pro necessitate , vel commoditate Ecclesiarum suarum , eo quoque priùs „ perspecto , patrimonium illud , vel pensionem verè ab eis obtineri, taliaque esse, quæ „ eis ad vitam sustentandam satis sint , atque „ illa deinceps sine licentia Episcopi alienari , „ aut extingui,vel remitti nullatenùs possint, „ donec beneficium ecclesiasticum sufficiens „ sint adepti , vel aliundè habeant, unde vivere possint , antiquorum canonum pœnas „ super his innovando .

49 Nullus igitur sæcularis potest licitè Ordines sacros suscipere , nisi ad titulum beneficii ; ad titulum verò patrimonii, vel pensionis ex necessitate , aut commoditate Ecclesiæ judicio Episcopi .

Beneficium, patrimonium, vel pensio , tres conditiones exposcit .

50 Prima , *quòd sit sufficiens ad honestam sustentationem Sacerdotis , juxtà judicium , & præscriptionem Episcopi loci* . In Synodo Panormitana dispositum est , debere esse Panormi scutorum 60.& insuper quòd possit quis Ordinari ad titulum Vivandæ in Cathedrali Ecclesia ; in Diœcesi 40.

51 Si patrimonium non sufficit , sat est, ut junctum beneficio tenui sufficiat, & è converso . Ita Com.

At hoc solùm est verum in casu , quo aliàs liceret Episcopo ad titulum patrimonii Clericum Ordinare , putà ex necessitate , aut commoditate Ecclesiæ ; tunc namque sicut patrimonium subrogari potest totum in locum totius beneficii , juxtà Trid.relatum, ita pars in partem .

52 Hoc tamen casu secluso, defectus beneficii non potest suppleri per patrimonium etiã pingue , ex Const. Innoc. XII. relata *num.* 40. Ubi Pontifex expressè ait , se velle omninò servari Decreta Trid. adeòque cum Trid. cit. (extra præmissam necessitatem , &c.) prohibeat,quem Ordinari titulo patrimonii, consequenter prohibet , beneficium per patrimonium , sive in totum, sive in partem suppleri .

53 Eamdem prohibitionem confirmat Innoc. XII. in relata constit. *num.*38.

54 Patrimonium , ad cujus titulum quis ordinatur , gaudet privilegiis bonorum Ecclesiæ, quia subrogatur in locum beneficii; est tamen subjectum solutioni decimarum juxtà locorum consuetudinem . Fagnanus *lib.* 3.

55 In collatione cum aliis fratribus tenetur quis parimonium computare loco legitimæ, nisi de expressa voluntate patris, potentis sine præjudicio legitimæ aliorum , patrimonium filio assignare , constet contrarium.

56 Secunda , *quòd sit perpetuum constitutum super re certa , & immobili* . Unde non potest quis ordinari ad titulum suæ industriæ , laboris, aut artis, ex Decl. Sac. Congr. Conc. *Non potest promoveri , qui ex industria , vel labore honesto lucratur (putà quòd sit musicus , Magister grammaticæ , pictor , vel alterius licitæ professionis) sufficientia ad sustentationem vitæ* . Apud Gobat. *tom.*1. *tract.* 8. *num.*626. Nec potest quis Ordinari ad titulum Vicariç,aut Capellaniæ amovibilis .

57 Sufficit ad patrimonium census redimibilis, cautione tamen præstita , ut in casu redemptionis ; capitale deponatur Judicis decreto apud personas idoneas , ut iterùm census constituatur .

58 Sufficit titulus præstimonii perpetui ; Beneficii consistentis in distributionibus quotidianis perpetuis : servitii perpetui alicujus. Ecclesiæ habentis fructus congruentes , aut Capellaniæ perpetuæ ; æquivalent enim beneficio . Hinc qui obtinent Capellaniam in Capella Papæ , ad Sacros Ordines promoventur : *v.tom.*1.*ver. Beneficiati* .

59 Tertia , *quòd possideatur pacificè* . Hinc non debet esse litigiosum , etiam si litigium sit super possessione . Non sufficit spes , etiam certa , aut jus ad beneficium , pensionem , vel patrimonium . Nec quòd Ordinandus sit jam præsentatus , aut electus ad beneficium , etiam si possessio beneficii , &c. injustè impediatur ; quia Conc. exposcit pacificam possessionem ante Ordinationem , ut *num.*48.

60 Qui beneficium possidet , potest ad Sacros Ordines promoveri , quamvis fructus illius non statim , sed certò post receptum Sacerdotium sit percepturus . Leander , Castropal. Gargia , Ant. à Sp.S. & alii de Ordine infrà contra Philibertum. Quia verè de præsenti beneficium pacificè possidet , quod Trid. exposcit .

61 Denique posse quem ordinari sine sufficienti beneficio , patrimonio , &c. maximè , ubi adest Sacerdotum penuria , cum sola fidejussione alimentorum , quatenùs quis potens, & valens spondeat se necessaria ordinandis ministraturum , docent Leander , & apud ipsum Dian. *par.*5. *tract.*10.*ref.*48. cum aliis contra Philibertum ; quia hic est satis , & certò provisus de congrua sustentatione,quod est finis Concilii .

62 Ordinatus jam in Sacris non potest, nec licitè , nec validè , beneficium resignare , nec patrimonium alienare , donando , vendendo , permutando , &c. nisi de illo partem ad suam congruam sustentationem sufficientem

retineat, aut nisi aliud obtinuerit, unde commodè vivere possit: Et tunc, non nisi de licentia Episcopi, qui post diligens examen de sufficientia judicet.

63 De præmissis tribus conditionibus aliquid tangit Innoc. XII. in sua const. *num.* 40. & 44.

QUÆRES I.

64 *An, qui Ordines Sacros suscipit cum beneficio, aut patrimonio ficto, suspensionem incurrat?*

PEccare mortaliter, in quantum facit testes falsum jurare, sed non incurrere censuras, tenent Castropal. *de Ord. tr.* 27. *p.* 11. Dian. *par.* 2. *tr.* 16. *res.* 5. *par.* 5. *tr.* 10. *res.* 50. Anton. à Spir. S. *tract.* 9. *disp.* 4. *à num.* 129. Gobat. *tom.* 1. *tract.* 8. *num.* 604. & quamplures apud illos. Ratio est; quia Trid. innovat pœnam suspensionis per Sacros Canones antiquos inflictam sub hac clausula, *nisi prius legitimè constet*, eum beneficium, aut patrimonium, *quod sibi ad victum* honestè sufficiat, pacificè possidere; quando autem quis cum ficto patrimonio promovetur, jam legitimè constat per informationes (licèt per falsos testes) eum pacificè patrimonium possidere; adeòque suspensionem non incurrit.

65 Resp. eum suspensionem incurrere. Leander *de Ord. tract.* 6. *disp.* 9. *q.* 4. Fagnan. *in lib.* 3. *Decr. cap. Cum secundum tit. de præbendis*. Rodr. Bonac. Ledesma, & quamplures apud eos. Ratio est; quia qui ordinatur cum beneficio, aut patrimonio ficto, reverà ordinatur sine titulo; nam beneficium, & patrimonium fictum, reverà non est beneficium, nec patrimonium. Tum quia (ex Fagnano) totus finis Sacrorum Canonum, *cap. Neminem, cap. Diaconi, & cap. Postulasti de rescriptis*, atque etiam Trid. innovantis, fuit, ne Clerici mendicarent, cum hoc cedat in dedecus status; ad quod inconveniens vitandum duas statuere pœnas: Unam suspensionis ex parte ordinati sine titulo; nam pœna suspensionis retrahit Clericum, sine ne titulo ordinetur; & si ordinatur, jam suspenditur ab exercitio ordinis, & tunc si mendicet, non est tam inconveniens, dum ordinem non exercet: Aliam ex parte Episcopi Ordinantis, nimirùm ut Episcopus scienter Ordinator teneatur de mensa Episcopali ordinato sine titulo alimenta præstare; unde sublata per absolutionem suspensione Clerici, remanet pœna in Ordinatore.

Data autem sententia, quòd qui Episcopum decipit, & cum ficto patrimonio ordinatur, non esset suspensus, inconveniens illud non vitaretur; nam ex una parte Clericus sic promotus non esset suspensus; adeòque posset Ordinem exercere: ex alia parte non posset ab Episcopo alimenta petere, nec ille ad ea teneretur; quia promovit deceptus, & bona fide (post diligentiam adhibitam) putans verum patrimonium habere; adeòque esset in periculo mendicandi, quod Sacri Canones, & Conc. sunt acriter detestati.

66 Ex quo fit, pœnam suspensionis per antiquos Canones contra Ordinatos sine titulo fulminatam, nôn fuisse à Trid. correctam, & ad præfatam clausulam reductam, sed absolutè innovatam. Quod maximè liquet ex ejusdem fine: *Qui variis artibus, ac fallaciis eos fingunt, se beneficium Ecclesiasticum, aut etiam idoneas facultates obtinere*; ad quas artes, fallacias, & fictiones beneficij, aut patrimonii extirpandas, immediatè pœnam suspensionis antiquorum Canonum contra Ordinatos sine titulo fulminatas innovat. Unde in illa clausula, *nisi priùs legitimè constet*, ly *legitimè*, totum, & adæquatum actum judicii afficit, nimirùm informationes, & judicium, seu determinationem, & approbationem Episcopi. Dum enim Trid. expresè vult, fallacias, & fictones patrimonii excludere, per hoc ipsum vult fictas, & fallaces informationes excludere. Quid clarius?

67 Denique Fagnan. cit. affert Decr. Sac. Congr. his suis verbis:

„ Die 27. Nov. 1610. S. C. Conc. proposito „ supradicto dubio, omnium sententiis cen„ suit, hoc casu pœnam suspensionis ante Con„ cilium non fuisse correctam, & hodie à „ Trid. Conc. esse innovatam, & propterea „ hujusmodi Clericum, qui adhibito dolo, „ confictoque titulo Ordinatorem decepit, „ esse ipso jure suspensum, carereque Ordi„ num executione.

Hæc sunt verba Fagnani.

68 Colligitur etiam ex Const. Innoc. XII. *nu.* 44. denique Synodus Panormitana de anno 1652. & 1681. suspensionem contra hujusmodi fulminat his verbis.

„ 69 Ne verò fraudes diligentiam nostram „ tentent forte deludere per retrodonationes, „ cessiones, aliaqua pacta; declaramus, ficti„ tium esse patrimonium illud, quod ab aliquo „ possidetur cum prævio pacto non exigendi „ fructus annuos, vel eos retrodonandi, vel „ quomodolibet retrocedendi. Declaramus „ etiam in pœnam suspensionis à jure imposi„ tam eos incurrere, qui cum hoc & fictitio, & „ simulato patrimonio ad sacros Ordines ac„ cesserint, eamdemque pœnam suspensionis „ ipso facto incurrendam, si quatenùs opus est, „ denuò injungimus.

Et

„ Et ne ullus fraudibus locus restet, præci-
„ pimus Ordinandis sub titulo patrimonii, ut
„ præter scripturas, quas ad hunc finem præ-
„ sentare tenentur, jurare quoque debeant
„ verum, & legitimum esse patrimonium, nec
„ ulla fraude, & simulatione confectum: quod
„ juramentum præstare etiam debet, qui pa-
„ trimonium confert; de quo præstito jura-
„ mento, atque patrimonii securitate, & quod
„ in eo serventur sacrosancti Concilii Tri-
„ dentini dispositiones, Vicarius Foraneus lo-
„ ci fidem faciat; aliàs sciant perjurii severè à
„ nobis se esse puniendos.

70 Qui promovetur ad Ordines sacros sine titulo, & pactum facit cum Ordinatore, aut Presentatore non petendi ab eo quidquam pro alimentis, per hoc quòd ordinetur sine titulo, est absolutè suspensus ab exercitio Ordinis sic suscepti. Et Ordinator suspenditur à collatione Ordinum per triennium: *In cap. penult. de simonia, & in cap. per tuas, de simonia*. Qui textus respiciunt circumstantiam simoniæ; nam talis collatio, aut præsentatio censetur facta ex pretio, quatenùs qui ordinatur, ut ordinetur, remittit collatori debitum, quòd haberet ex jure, alimenta præstandi. Et solùm loquuntur de pacto inito cum collatore, aut præsentatore, minimè cum aliis.

71 Qui habet patrimonium, sed insufficiens fingit autem sufficiens, incurrit suspensionem, si defectus sit notabilis, juxtà dicta de ficto patrimonio. Minimè si defectus sit modicus.

72 Patrimonium sufficiens dicitur, quod accedit ad summam præscriptam ab Episcopo loci; ad Episcopum enim ex Trid. spectat sufficientiam præscribere, ex Trid. *num.* 48. & ex constit. Innoc. XII. *num.* 40.

73 Defectus notabilis erit, si deficiat quinta pars, v. gr. ex vigintiquinque deficiant quinque. Diana *part. 4. tr. 4. res. 52.* cum Sanchez, & Navar.

QUÆRES II.

74 *Quis promovetur ad Sacros Ordines cum patrimonio sibi donato hac sub conditione, ut post ordines susceptos illud restituat donanti. An suspensionem incurrat?*

NEgat incurrere Leander *de ord. tr. 6. disp. 9. q. 5.* & apud ipsum Ledesma cum aliis. Quia hic non promovetur cum ficto patrimonio, sed vero.

75 Nec obstat (ait) pactum; quia ordinatus non tenetur illi stare, nec patrimonium restituere; idque in pœnam donantis, qui voluit Episcopum, & Ecclesiam decipere. Et maximè, quia ex Trid. cit. est interdicta promoto, & declarata nulla omnis alienatio patrimonii. Unde hic solùm peccavit mortaliter ratione pacti, quod iniit, quod nullum, & invalidum ex jure esse sciebat; minimè censuram incurrit: ita illi.

76 Dico, quòd si talis promotus patrimonium recepit, non ut donatum, sed ut commodatum, ut illud ostenderet Episcopo, sicque deciperet; utique suspensionem incurrit; quia cum ficto patrimonio est promotus, & inde tenetur illud restituere commodanti. Qui casus est attendendus; quia in dedecus status sacerdotalis, & in fraudem Sacrorum Canonum audio practicari. Idem dico, si recepit ut donatum cum pacto retrodonandi, ex *num.* 69. quia est palliata donatio.

QUÆRES III.

77 *Quis cum patrimonio sibi donato promovetur ad Subdiaconatum, & Diaconatum, post quem patrimonium (absque ullo ad id prævio pacto) donanti renunciat, absque eo, quòd aliud ad congruam sustentationem sufficiens obtinuerit, & inde ostendens testimonium patrimonii renunciati, aut alienati, renunciatione tacita, Sacerdotium suscepit. An suspensionem incurrat?*

AFfirmo cum pluribus apud Th. Sanchez *tom. 2. lib. 7. c. 1. dub. 40. & 38.* At ratio, quam adducunt, quia scilicet donatio illa sit valida, est falsa, ut visum est. Sed potiùs ratio erit; quia talis cum in re spoliatus esset fructibus patrimonii, æquè se haberet, ac qui careret patrimonio. Et frustraretur finis Sacrorum Canonum, qui est vitare in Sacerdotibus sordidum quæstum, & mendicationem: *v. n. 69.*

78 Cœterùm tamquam probabilius, Leander *cit. q. 6.* Diana *cit. res. 52.* Villal. Navar. & alii apud eos, tenent hunc peccare mortaliter, sed suspensionem non incurrere; quia talis renunciatio, aut alienatio est nulla, ex Trid. cit. adeòque hic Sacerdotium suscepit cum vero patrimonio; nam *ex reg. juris in 6. Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum.* Tum quia Trid. non imponit novam pœnam, sed pœnam per antiquos Canones inflictam innovat; & hæc est pœna suspensionis, non contra resignantes, aut alienantes, sed contra eos, qui sine titulo Ordines sacros suscipiunt. Ant. à Spir. Sanct. *de ord. tract. 9. disp. 4. num. 132. Et in odiosis non fit extensio:* ita illi.

QUÆRES IV.

79 *Quis patrimonium amisit. Quid dicendum?*

CAsus potest diversis modis contingere, ideòque varia erit resolutio. Vel hic amisit, antequam Subdiaconatum susciperet. Et hic licitè ordinari non potest; quia verè est sine titulo, & cadit contra eum Tridentini præceptum.

80 Vel hic amisit post Subdiaconatum susceptum, & sine culpa. Et hunc ad alios Ordines promoveri non posse, docet Castropal. *de Ord. par.9.n.4.* cum Suario; quia reverà est sine patrimonio, quod Trid. exposcit, ut quis ad sacros Ordines promoveatur.

Ritè autem plures graves Doctores putant in hoc casu dandum esse locum EpiKejæ, & benignæ interpretationi: Nimirùm, quòd si Episcopus cognoscat, quòd iste in Subdiaconatu remanens, cogeretur turpi quæstu victum quærere, aut mendicare; spes autem adesset, ut ad Sacerdotium promotus honestiùs sustentaretur; tunc posset cum eo dispensare. Ita Tamb. *de Ord. cap.* 6. §. 4. *num.* 29. Ant.à Spir. S. *de Ord. tract.9. disp.4. num.*131. cum Avila,& Henriq.

81 Dixi, *sine culpa*, quia sicut, ubi nulla est culpa, nulla debet esse pœna, è converso culpæ correspondet pœna; & nemo debet reportare gaudium de sua culpa. Unde hic, si sua culpa patrimonium amisit,non potest licitè ad reliquos Ordines promoveri.

82 Nec juvat dicere, quòd jam factus Sacerdos, si patrimonium sua culpa amittat,non prohibetur celebrare. Nam hic saltem est ab Episcopo ab Altari arcendus, donec de sufficienti patrimonio sibi provideat. Et ulteriùs est aperta disparitas; nam hic omnes Ordines sacros suscepit sine impedimento, & cum vero patrimonio. In casu autem susciperet cum impedimento defectus patrimonii. Ita Tamb. *de irreg.lib.*10.*tr.*4.*c.*20.*num.*4.

DE DIMISSORIIS

83 Dimissorias suis subditis concedere possunt Episcopus,& Vicarius Generalis de ejus consensu.

84 Prælati Regulares, minimè locales,sed qui auctoritatem habent quasi Episcopalem, putà Provinciales, Abbates, ut *in tom.* 2. *n.* 3. eas concedere possunt suis subditis ad quemcumque Episcopum ex privilegio Clem. VIII. apud Dianam *part.* 3. *tr.* 2. *resol.* 7. etiam Novitiis. Diana *cit. & par.* 4. *tr.* 4. *res.*7. Ant.à Spir. S. *de Ord.tr.*9. *disp.*3. *n.*70.

85 Cœteri inferiores Prælati etiam exempti non possunt suis subditis sæcularibus dimissorias concedere,nisi adsit consuetudo præscripta, aut privilegium habeant.

86 Capitulum Sede vacante, vel ejus Vicarius intra annum vacationis à morte Episcopi non potest licitè dimissorias concedere sub pœna interdicti Ecclesiastici. Ipsi verò Ordinati, si in minoribus, privantur privilegio Clericali, si in majoribus, suspenduntur ab executione ordinum ad beneplacitum futuri Prælati. Nisi quis vigore alicujus beneficii recepti, aut recipiendi arctatus fuerit ad Ordinem suscipiendum, in quantum, scilicet obtinuerunt, vel vocati sunt ad obtinendum beneficium annexum Ordini, uti est Ecclesia Parochialis, Canonicatus, aut Capellania requirens Ordinem: huic quidem potest Capitulum Sede vacante, & intra annum dimissorias concedere: ita Trid.*sess.*7.*de refor.cap.*10. Anno autem viduitatis elapso, liberè potest dimissorias concedere.

87 Dimissoriæ non expirant morte concedentis, vel eo ab Officio cessante, nisi revocentur per successorem; quia est gratia facta. Leander *de Ord.tr.*6.*disp.*10.*q.*12.

88 Si quis sine dimissoriis proprii Prælati aliquem Ordinem sacrum suscipiat, ordinans est suspensus ab Ordinum collatione per annum, & Ordinatus est suspensus à suscepti ordinis executione ad arbitrium proprii Prælati. Idem dic de subdito regulari in ordine ad suum Prælatum regularem. Si verò sic Ordines minores suscipiat, non incurrit suspensionem, nec si in eis ministret, irregularitatem: *Ex Extrav. Pii V. cum ex Sacrorum*; sed peccaret mortaliter, nisi Prælatus dictam susceptionem ratam haberet. Trid. *sess.*23. *de refor.cap.*8.

QUÆRES I.

89 *Subditus Archiepiscopi Panormitani Messanæ existens requisivit dimissorias à proprio Prælato, quibus tamen confectis, antequàm pervenerint Messanam, falsas fabricavit, & vi illarum suscepit Ordinem Sacrum? An sit suspensus?*

Resp. peccasse mortaliter ratione fraudis, & pravi animi. Sed non est suspensus. Gobat. cum Nav. *tom.*1. *de Ord. tr.*8. *num.*599. Quia verè Ordinem suscepit cum dimissoriis veris.

QUÆRES II.

90 *Quis dolo, & fictione proprium Episcopum decipiendo, ab eo obtinuit dimissorias, vi quarum fuit ordinatus in Sacris. An sit suspensus?*

Affirmant Suarez, Reginald. & alii apud Dianam *part.*5.*tract.*10.*res.*55. quia facultas non extenditur ultrà mentem concedentis unde hic ordinatur sine licentia.

Resp. peccare mortaliter, sed non esse suspensum; quia licèt dolo, & cum fictione obtinuerit, reverà tamen ordinatur cum dimissoriis veris.

Non obstant casus de *n.*64. de eo, qui ordinatur cum patrimonio ficto, quem suspensum esse diximus; quia in casu de patrimonio fictio se tenet ex parte patrimonii,ita ut non sit verum, quòd qui sic ordinatur, ordinetur cum patrimonio vero: In casu verò de dimisso-

missoriis, fictio se tenet ex parte modi obtinendi, minimè ex parte dimissoriarum, ita ut verum sit, quòd, qui sic ordinatur, ordinetur cum dimissoriis veris.

91 Quòd si fictio, & falsitas se teneat ex parte dimissoriarum, quatenùs quis eas falsò fabricavit, eodem modo discurram, quòd sic ordinatus, sit suspensus.

DE FURTIVE PROMOTO.

92 Furtivè promotus dicitur ille, qui sine scientia, ac voluntate Episcopi, sed potiùs contra ejus voluntatem, cum aliis ordinandis se immiscet, & Ordinem suscipit, *ut in tom. 1. de Irreg.* ex delicto.

Hic suspenditur *cap. 1. de eo qui furtivè*, arbitrio Episcopi, pœnitentia imposita pro qualitate delicti.

93 Hæc pœna solet irregularitas vocari, at (ut notat Tamb.) hoc parùm refert, quoniam sufficit scire eam posse Episcopum tollere, tam pro susceptorum ordinum exercitio, quàm pro ulterioribus suscipiendis.

94 Hic autem casus solet ab Episcopis reservari. Et est reservatus *in Diæc. Panorm. sub num. 7.*

DE ÆTATE ORDINANDI.

95 Ætas non est computanda à die conceptionis, nec à die susceptionis baptismi, sed à die, & hora nativitatis. Nec requiritur ad valorem *ex num. 21.* sed ad licitam ordinationem, & ex jure Canonico.

QUÆRES I.

96 *An sufficiat, quòd annus sit inchoatus per unum, aut dimidium quadrantem?*

Sanchez, & Bonac. exposcunt unum diem, aut dimidium diei. Diana ait, sufficere unam horam.

Resp. Sufficere, quòd sit inchoatus per unum, aut dimidium quadrantem. Leander *de ordine tr. 8. dis. 6. q. 7.* Gobat *tom. 1. tr. 8. num. 517.* & Ant. à Spir. Sanct. *de ord. tract. 9. dis. 4. sect. 3. cum juribus.*

Quæ sententia est mihi certa; quia ex Trid. *sess. 23. de refor. cap. 12.* habetur: *Nullus ad Subdiaconatus ordinem ante vigesimum secundum, ad Diaconatus ante vigesimum tertium, ad Presbyteratus ante vigesimum quintum ætatis suæ annum promoveatur.* Ex quo sic formo discursum: Illa ætas ad subdiaconatus ordinem licitè suscipiendum requiritur, & sufficit, qua verificatur, quòd in ea constitutus non promoveatur ad subdiaconatum ante vigesimum secundum; sed ætas anni vigesimi secundi per solum quadrantem, aut dimidium quadrantem inchoati, est talis, ut in ea constitutus non promoveatur ad subdiaconatum ante annum vigesimum secundum; igitur ætas anni vigesimi secundi per solum quadrantem, aut dimidium quadrantem inchoati requiritur, & sufficit ad subdiaconatus ordinem licitè suscipiendum. Qui enim est constitutus in medio quadranti anni 22. verè, & physicè attingit annum 22. adeòque non potest dici ante annum 22.

QUÆRES II.

97 *An qui ætatem attingit hora quarta, vel quinta Sabbathi, possit manè ejusdem diei ordinem sacrum licitè suscipere?*

Affirmat Leander *cit. quæst.* 8. Ant. à Spir. Sanct. *cit. num.* 87. Diana *par. 2. tr. 2. res. 29.* Quia in hoc casu vespera diei trahitur ad manè, cum ex utroque fiat una dies: Unde morali continuatione, qui sic ordinatur, ordinari dicitur in anno 22. 23. *aut* 25. ait ille.

Resp. non posse Villal. *de ord. tr. 11.* & Navar. per oppositam rationem; nam iste manè non esset verè, & physicè constitutus in anno 22. sed per medium diem ante ann. 22. adeòque verè, & physicè diceretur promoveri ante annum 22. quod est contra Trident. Unde sententia affirmativa non est practicanda.

Gobat. *cit. num.* 524. ait, posse ex gravi causa practicari, & anno 1673. suasisse cuidam, cui deerant octo horæ, & erat arctatus beneficio, & simul suasionem corroborasse doctrina de annis bissextilibus.

QUÆRES III.

98 *Petro deficit unus aut alter dies, ut annum 22. attingat, & subdiaconatum suscipiat, quia tamen ex quinque annis bissextilibus suæ vitæ tempore decursis, sibi supersunt quinque dies, quibus non solùm potest compensare duos dies defectus, sed etiam excedere ætatem debitam per tres dies. An possit dictis diebus uti, & licitè ordinem sacrum suscipere?*

Gobat *cit. 2. num.* 533. *ad* 538. refert opinionem Pellizzarii affirmantis, addens eam fuisse practicatam Mantuæ. Insuper eam semel cōsuluisse ex gravi necessitate, videlicet ex Sacerdotum penuria. Ratio est; quia anni à jure requisiti sunt anni ordinarii, & constantes diebus 365. annus autem bissextilis constat ex diebus 366. qui excessus unius diei est physicus, & realis; nam computatio duorum dierum pro uno mense Februarii est moralis, quatenus bis pronunciatur sexto Kalendas Martii: revera tamen sunt duo reales, & solares, continentes duas reales circulationes, singulas vigintiquatuor horarum, & minutorum sex, ex quibus horis dies realis, & naturalis constituitur, ita ut Februarius, qui aliis annis continet dies 28. anno bissextili con-

continet dies 29. igitur excessus quinque dierum in casu est realis, ac inde videtur, quòd eo uti possit Petrus.

99 Accedit gravis ratio: Post correctionem Gregorianam ob intercalationem decem dierum à Gregorio XIII. factam, delatum est dubium. An decem illi dies ablati, essent ab ordinandis supplendi? Et responsum fuit sub Sixto V. quòd non, sed absque decem illis diebus dici debere annum integrum. Port. *ver. Novitii annus num.* 48.

Quo præmisso, discursus formatur. Potuerunt juvenes ordinem sacrum suscipere non expectatis decem illis diebus; quia erant dies excessus ex ordinariis annis dierum 365. qui proinde sine illis fuerunt reputati integri; igitur poterit Petrus, cui unus, vel alter dies deficit, ordinem sacrum suscipere pro se utendo quinque diebus, qui ex quinque annis bissextilibus supererāt; quia sunt dies excessus ex ordinariis annis dierum 365. qui proinde sine illis quinque diebus reputandi sunt integri. His potiùs pro lectoris oblectamento relatis

100 Respondeo, non posse Petrum licitè ordinem sacrum suscipere supplendo ætatis defectum per usum dierum ex annis bissextilibus uti supra deductis. Rodr. *in quæst. Regul. tom.*3. *q.*15. *art.* 5. *cum communi*.

Ratio est; quia anni ordinarii, & à jure requisiti sunt accipiendi civiliter, & politicè, civiliter, autem, & politicè, in numeratione annorum non habetur ratio annorum bissextilium, & dierum, qui excedunt; sed quilibet annus ordinarius dicitur, sive bissextilis sit, sive non. Constat ex casu deciso, *in l. denique* „ *dicens, ff.* de minoribus 25. ann. §. minorem. „ Minorem autem 25. annis natu videndum; „ An etiam diem natalis sui adhuc dicimus „ ante horam, qua natus est, ut si captus sit, „ restituatur, & cum nondum compleverit, „ ita erit dicendum, ut à momento in mo„mentum tempus spectetur. Proinde, & si „ bisexto natus est, sive priori, sive posteriori „ die, Celsus scripsit, nihil referre; nam id „ biduum pro uno die habetur, & posterior „ dies Kalendarum intercalatur.

Cui accedit praxis, & communis usus Ecclesiæ, à quo nullo pacto est recedendum.

Q U Æ R E S IV.

101 *An ordinatus ante ætatem bona fide, cum ignorantia, aut inadvertentia defectus, sit suspensus?*

Resp. negativè, juxtà *dicta in tom.*2. *num.* 258. Villal. Bonac. & com. apud Ant. à Spir. Sanct. *de ord. tr.* 9. *dis.*4. *num.*89. quia tam in Bulla Pii V. quàm Sixti V. habetur hæc particula, *Præsumpserit*: unde ad incurrendam censuram requiritur præsumptio, & inde scientia; quapropter ignorantia etiam culpabilis, si affectata non sit, excusat.

Hinc iste accedente notitia defectus tenetur ab ordinis suscepti ministerio desistere, uti qui restituere tenetur ex re accepta. Accedente autem legitima ætate, potest in eo ministrare.

102 Ad differentiam ejus, qui mala fide, cum dolo, & temeritate suscepit; hic namque est ab eo ordine, non quidem ab aliis suspensus. Ant. à Spir. Sanct. *cit. num.*88. Diana *p.*3. *tr.*4. *res.*182. Et ætate accedente, non potest in eo ministrare, nisi priùs à censura Papæ reservata absolvatur.

103 Quæ censura potest tolli ab Episcopo, si fuerit occulta, aut per Bullam Cruciatæ, *ut in tom.*1. de Censuris, & pœnis, & de reservatis.

De Ætate ad alias dignitates.

104 Ad Papatum nulla in jure præscribitur ætas; non tamen potest eligi infans, qui usum rationis non habet; nam est Pastor, & Summus. Requiritur ex jure, quòd eligatur per duas partes Cardinalium.

105 Ad Episcopatum requiritur annus trigesimus completus ex *cap. cum cunctis de Decim,* & Bulla Greg. XIV. Eadem ætas requiritur pro Cardinalibus etiam Diaconis ex Trid. *sess.*24. *de refor. c.* 1. Ex concessione tamen Sixti V. Cardinalis Diaconus creari potest ætatis annorum 22. In Gallia sufficit, quòd Episcopus attigerit annum 27. ex speciali indulto Leonis X.

106 Ad canonicatum in Ecclesia cathedrali, ad Beneficium curatum, & quamlibet dignitatem Ecclesiasticam, cui subest cura animarum, requiritur annus 25. inchoatus. Trid. *sess.*24. *de reform. cap.*12. Quæ dispositio extenditur ad dignitates Regulares, quamvis sint beneficia manualia, & amovibilia.

107 Ad dignitates, aut personatus, quibus cura animarum non subest, sufficit annus 22. inchoatus, ex verbis Trid. *cit. annis* 22. *non minores adsciscantur*. Gobat *tom.*1. *tr.*8. *num.*517. cum multis idem tenet de Collegiatis.

108 Ad Beneficia simplicia sufficit annus 14. inchoatus. Trid. *sess.*23. *cap.*6. *v. n.* 277.

PRIMA TONSURA.

109 Non *est ordo, sed dispositio ad ordines;* nec est necessaria ad ordines quoad valorem, sed ex præcepto.

Definitur; *quòd sit signum distinctivum ministrorum Ecclesiæ à plebe communi.*

Ton-

110 Tonsura, seu corona fit per rasionem capillorum, ad significandum, quòd qui vult Deo servire, debet superfluitati terrenorum renuntiare, quia clericus fit hæres Dei. Fit verò in capite, ad significandum, quòd Clericus habere debeat mentem elevatam ad Deum.

111 Per primam tonsuram quis fit Clericus, capax beneficii Ecclesiastici, & privilegiorum Clericalium.

112 In prima tonsura abscissio capillorum stat loco materiæ; loco autem formæ sunt verba ab Episcopo, & ab ordinando simul prolata: *Dominus pars hereditatis mea, & pars mea Deus in æternum*: dixi, loco materiæ, & loco formæ, quia prima tonsura, cum non sit ordo, non constat materia, & forma propriè dicta.

OSTIARIATUS.

113 Est potestas, per quam ordinatus in Ostiarium potest recipere dignos, & excludere indignos ab Ecclesia, & eam custodire.

114 Materia remota sunt claves Ecclesiæ; materia proxima est traditio, & acceptatio clavium. Forma sunt verba prolata ab Episcopo: *Sic age, quasi rationem Deo reddituros pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur.*

115 Unde munus Ostiarii est aperire, & claudere januas Ecclesiæ, custodire ea, quæ in illa asservantur, pulsare campanas, recipere dignos, & excludere indignos, scilicet infideles, & eos, quibus non licet interesse sacris. Quamvis autem Laici exerceant, quæ ad minores Ordines spectant, id tamen non agunt ex Officio.

116 Ostiariatus fuit institutus à Christo, quando dixit: *Attollite portas principes vestras, & elevamini portæ æternales*, & quando ementes, & vendentes ejecit de templo.

LECTORATUS.

117 Est potestas, per quam ordinatus in Lectorem potest legere lectiones, & Prophetias.

118 Materia remota est liber sacras lectiones, videlicet Epistolas, & Prophetias, continens, qui dicitur lectionarius; materia proxima est ejusdem libri traditio, & acceptatio. Forma sunt verba illa: *Accipe potestatem, & esto verbi Dei relator.*

119 Unde munus Lectoris est annuntiare populo verbum Dei legendo ex libro, non prædicando; legendo scilicet Prophetias, sacras Scripturas, & Evangelium, sed extra Missam, quia in hac est munus Diaconi. Item Lectoris munus est, cathecumenos in fide erudire.

120 Ordo lectoratus fuit institutus à Christo, quando in medio seniorum librum Isaiæ Prophetæ aperuit, & completa lectione prophetiæ clausit, & dedit ministro.

EXORCISTATUS.

121 Est potestas, per quam ordinatus in exorcistam potest expellere diabolum, ne impediat aliquem à sumptione Eucharistiæ.

122 Materia remota est liber exorcismorum, materia proxima ejusdem libri traditio, & acceptatio. Forma sunt verba illa: *Accipe, & commenda memoriæ, & habe potestatem imponendi manus super energumenos, sive baptizatos, sive cathecumenos.*

123 Unde munus exorcistæ est imponere manus super energumenos, & super illos legere exorcismos, ut à dæmonis obsessione liberentur.

124 Ordo exorcistatus fuit institutus à Christo, quando tetigit aures surdi, & muti, dicens: *Ephpheta, quod est adaperire*, & quando de Maria Magdalena septem dæmonia ejecit.

ACCOLYTATUS.

125 Est potestas, per quam ordinatus in accolytum potest accendere lumina, & portare urceolos cum vino, & acqua.

126 Materia remota est duplex, una est candelabrum cum cereo extincto, alia sunt urceoli vacui; materia proxima est horum traditio, & acceptatio. Forma pariter est duplex, una: *Accipe ceroferarium cum cereo, ut scias te ad accendenda Ecclesiæ lumina mancipatum in Nomine Domini*: alia: *Accipe urceolos ad suggerendum vinum, & aquam in Eucharistiam Sanguinis Christi in Nomine Domini*; in Accolytatu igitur sunt duæ materiæ, & duæ formæ partiales.

127 Unde munus accolyti est ponere candelabra ad altare, candelas altaris accendere, urceolos cum vino, & acqua præparare, & Subdiacono porrigere.

128 Ordo Accolytatus fuit institutus à Christo, quando dixit: *Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.*

SUBDIACONATUS.

129 Est potestas, per quam ordinatus in Subdiaconum potest portare calicem cum vino ad altare, præparare necessaria ad Eucharistiam, & legere Epistolam.

Materia remota est duplex partialis; prima est calix vacuus, & patena vacua, sine vino scilicet, & hostia; secunda est liber Epistolarum. Materia proxima est horum traditio,

&

& acceptatio. Forma pariter partialis est duplex: Prima correspondens primæ materiæ sunt verba illa: *Videte, cujus ministerium vobis traditur; ideò vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, quod Deo placere possitis*: ubi priora verba habent rationem formæ, posteriora verò; *ideò vos, &c.* solùm rationem monitionis: Secunda correspondens secundæ materiæ sunt verba illa: *Accipe librum Epistolarum, & habe potestatem legendi eas in Ecclesia sancta Dei, tam pro vivis, quàm pro defunctis, in nomine Patris, & filii, & Spiritus Sancti.*

130 Unde munus Subdiaconi est Diacono ministrare calicem, & patenam in usum sacrificii eidem afferre, panem consecrandum pro populo in altari ponere, Epistolam in Missa solemniter canere, Crucem in Processionibus gestare, pallas altaris, & corporalia abluere.

131 Ordo Subdiaconatus fuit institutus à Christo, quando in Cœna linteo se præcinxit, & pedes discipulorum lavit.

DUBIA RESOLVUNTUR.

132 SI traditur calix sine patena, vel econversò, invalida est ordinatio.

133 Calix, & patena non consecrata sufficiunt ad valorem ordinis, quia nullo jure præcipitur debere esse consecrata; idque est certum in Sacerdotio, quia hujus materia propria est hostia, & vinum, quæ sufficiunt ad valorem ordinis, & solùm propter congruentiam traduntur in calice, & patena *num.* 176.

134 Traditio, quæ est materia proxima, tam in Subdiaconatu, quàm in Diaconatu, & Sacerdotio, fieri debet ab ipso Episcopo ordinante sub pœna nullitatis; quæ invaliditas non apparet ita clarè in minoribus ordinibus, nam olim non ab Episcopo, sed ab Archidiacono tradebatur materia accolyto.

135 Ad valorem non sufficit contactus moralis materiæ, qualis est, si ordinandus aliquo gestu corporis, v. gr. manus extensione significaret se materiam, quam Episcopus offert, & tradit, acceptare, ut putant nonnulli; sed requiritur contactus physicus. Non est autem necesse, quòd contactus sit magnus, aut diuturnus, sed sufficit levis, & brevis; imo sufficit, si una manu, aut digito tangas; sic enim humano modo quælibet res sufficienter est, & dicitur tacta. Nec est necesse, quòd contactus sit immediatus, sed sufficit mediatus, ut si tangas Calicem, & patenam velo cooperta, *v. tom.* I. de Sacram. de materia, & forma.

136 Demum non est necesse, ut contactus physicus materiæ fiat simul physicè cum prolatione formæ; sed sufficit, si fiat simul moraliter, hoc est paulò ante, vel paulò post; unde mora, & distantia physica debet esse valdè parva, ita ut verum moraliter sit dicere, quòd dum Episcopus profert formam, ordinandus tangat materiam. Ratio autem est, quia Sacramentum cum sit compositum morale, & non physicum, non aliam partium, nempè materiæ, & formæ, simultatem exposcit, nisi moralem, qualis in actibus humanis requiritur; unde in Sacramentis tanta debet esse simultas materiæ, & formæ, ut secundùm moralem hominum existimationem, spectata natura cujuslibet Sacramenti, una alteram afficiat, videlicet ut verba censeantur in talem rem cadere, & cum ea unum totale signum, & Sacramentum constituere.

137 Hinc in confectione Sacramenti Eucharistiæ materia debet esse physicè præsens, quia hanc præsentiam significant pronomina demonstrativa formæ, *hoc*, *hic*: non ita est in Sacramento ordinis; tutius autem est, ut saltem priusquam materiæ traditio finiatur, formæ prolatio incipiat, aut econversò, ut communiter Doctores docent de Baptismo.

138 Subdiaconus ex vi ordinis duas subit obligationes, castitatem servandi, & horas canonicas recitandi.

139 Officium divinum recitari debet *attentè, clarè, & devotè, ut in tom.* I. de Horis Canonicis.

140 Præceptum incipit à puncto Ordinationis peractæ, seu impressionis Characteris Subdiaconatus. Unde ordinatus post sextam, solas tres reliquas horas recitare tenetur. Gobat. *tom.* I. *tr.* 5. *num.* 561.

141 Qui manè ante Subdiaconatus susceptionem, aut professionis emissionem, Officium recitavit, non tenetur iterùm postea recitare. Diana *par.* 6. *tr.* 7. *res.* 38. cum aliis contra Bonac. quia potuit anticipate solvere. Quòd si defecit, defectus fuit quoad modum, non quoad substantiam. Cæterùm in materia justitiæ quis condemnabit anticipatè solventem?

142 Religiosus, qui ex vi Regulæ tenetur ad castitatem, & ad horas Canonicas, si castitatem frangat, aut Officium omittat, non tenetur in confessione explicare circumstantiam ordinis sacri, quia non mutat speciem, sed solùm aggravat: ex Tridentino autem *sess.* 14. *cap.* 5. *& can.* 7. Tenemur in confessione aperire numerum peccatorum, & circumstantias mutantes speciem, minimè circumstantias intra eamdem speciem aggravantes.

143 Psalmi Pœnitentiales, quos Episcopus in ordinatione recitandos imponit ordinatis

in

in minoribus, Nocturnum Subdiacono, & Diacono, & tres Missæ Sacerdoti, non obligant sub mortali, quia ex nullo capite constat, quòd imponantur in pœnitentiam, & ex præcepto, adeòque imponuntur in gratiarum actionem, & ex consilio.

144 Novitii Regulares ante professionem non possunt ordinari in sacris ad titulum paupertatis, secùs facientes incurrunt in suspensionem.

145 Regulares invalida professione emissa ob metum, aut aliam causam, ita ut liberè, & licitè redire possint ad sæculum, si ordinentur ad titulum paupertatis, dupliciter peccant, & quia sine ullo titulo, & quia sine dimissoriis proprii Episcopi ordinantur: & ex Pio V. sunt suspensi, imò evadunt irregulares, si in ordine sic suscepto ministrant.

146 Ejecti sunt perpetuò suspensi.

147 Subdiaconus, & Diaconus solemniter in mortali ministrantes, & sua munera exercentes, non peccant mortaliter, sed venialiter; idque à fortiori dicendum est de Clericis minorum ordinum munera in mortali exercentibus, quia in hujusmodi exercitio nec conficiunt, nec recipiunt Sacramentum; in sola autem Sacramentorum confectione, & receptione facta in mortali fit Deo gravis injuria; & hac ratione Sacerdos peccat mortaliter, & sacrilegium committit, si in mortali celebret; minimè verò si in mortali exerceat benedictiones aquæ, salis, populi, &c. etiam si hujusmodi benedictiones cum Sanctissimo Sacramento Eucharistiæ fiant.

148 Item probabilius est, Sacerdotem non peccare mortaliter, sed venialiter, si in mortali Eucharistiam tangat, & fidelibus porrigat, quia tunc non conficit Sacramentum, sed consecratum dispensat.

149 Clericus autem violans censuram, hoc est, si cum sit excommunicatus excommunicatione majori, vel suspensus, vel interdictus exerceat culpabiliter, solemniter, & ex officio actus proprios ordinum majorum, quos habet, fit irregularis.

150 Dixi culpabiliter, primò quia si ignores te esse excommunicatum, vel si id scias, ignores tamen violationi censuræ esse annexam irregularitatem, non evades irregularis.

151 Secundò, quia si ob vitandum scandalum, vel notabilem infamiam, cum excommunicatione Epistolam, aut Evangelium solemniter canas, vel celebres, non fies irregularis, immò nec ex hoc capite peccabis celebrando, si aliàs eris in gratia, & interim non eris negligens in procuranda absolutione à censura.

152 Tertiò, quia Sacerdos excommunicatus toleratus die festo, si non adsit alius sacerdos, qui celebret, & ne peccet, sit positus in gratia saltem per contritionem, potest licitè celebrare, quia præsumitur populum sacrificium petere necessarium ad satisfaciendum præcepto.

153 Dixi: actus proprios, ad excludendos actus jurisdictionales, ut munus prædicandi in Diacono, & actus illos, quos Laicus exercere potest; quare quando aliquis actus ordinis majoris, quoad substantiam exerceri potest à non habente hujusmodi ordinem, sed tali, vel tali modo exercitus, est proprius dicti ordinis, si hoc modo à Clerico censurato exerceatur, incurretur irregularitas; minimè, si exerceatur solùm quo ad substantiam.

154 Hinc si accolytus, aut alius inferior cum Dalmatica, sed sine manipulo Epistolam, aut Evangelium sine stola cantet, non fit irregularis, quia actus proprius Subdiaconi cum manipulo, & actus proprius Diaconi cum stola exhibetur, minimè sine illis.

155 Dixi demùm, ordinum majorum, quia propter allatam rationem Clericus censuratus actus ordinum minorum exercens non evadit irregularis.

156 Demùm si Clericus sub irregularitate prædictos actus ordinum majorum exerceat, novam irregularitatem non incurrit, sed toties mortaliter peccat, usquequò à censura absolvatur, & super irregularitate dispensetur.

157 Irregularitas autem est impedimentum Canonicum, susceptionem ordinum, & susceptorum usum impediens, non autem in ordine ad reliqua sacramenta.

158 De Beneficiatis: *v. tom. I.*

DIACONATUS.

159 *Est potestas, per quam ordinatus in Diaconum potest proximè Sacerdoti in ministerio altaris assistere, & Evangelium legere.*

160 Materia est duplex partialis; prima est impositio manus dexteræ facta ab Episcopo supra caput ordinandi; secunda est liber Evangeliorum, ejusque traditio, & acceptatio.

Forma pariter est duplex partialis, prima correspondens primæ materiæ sunt verba illa: *Accipe Spiritum Sanctum ad robur, & ad resistendum diabolo, & tentationibus ejus in nomine Domini*; secunda correspondens secundæ ma-

materiæ sunt verba illa: *Accipite potestatem legendi Euangelium in Ecclesia tam pro vivis, quàm pro defunctis in nomine Domini*.

161 Unde munera Diaconi sunt quinque: Primum, Presbytero sacrificanti proximè assistere.

Secundum, Euangelium in Missa solemniter legere.

Tertium, in absentia Episcopi, aut Presbyteri, vel de eorum licentia solemniter baptizare.

Quartum, de Episcopi licentia populo prædicare.

Quintum, in absentia, aut ex commissione Sacerdotis, & urgente necessitate Eucharistiam ministrare. Communionis enim minister est solus Sacerdos, sed ex commissione ipsius, urgente aliqua causa, & semper quando instat mors alicujus, Diaconi munus est Eucharistiam ministrare, Sacerdote tamen deficiente.

162 Diaconus potest deferre pixidem, in qua sunt particulæ consecratæ, de uno in aliud altare, & tangere vas, in quo est Corpus Christi contentum; liquet ex praxi, qua in expositione, & processione Sanctissimi, Diaconus Lunulam, in qua est Eucharistia, è sacrario educit, intra sphæram adaptat, Sacerdoti porrigit, & iterùm reponit.

163 Conueniens est, ut à Diacono purificatoria, & similia in prima lotione in sacrarium mittenda laventur; qua habita licitè possunt Laici, & mulieres, ac præsertim sacræ virgines ea meliùs tangere; cæterùm si prima lotio fiat à Laicis, certum est non esse mortale, si non adsit contemptus, sed solùm veniale.

164 Ordo Diaconatus fuit institutus à Christo, quando in Cœna Corpus, & Sanguinem suum dispensavit discipulis, & completivè, quando post Cœnam suos Apostolos dormientes excitavit dicens: *Vigilate, & orate*.

165 Pro materia si non tradatur liber Missalis, sed alius Euangelia continens, putà tota sacra Scriptura, aut solum testamentum novum, valida est ordinatio; invalida tamen est, si tradatur liber, in quo non sint Euangelia, v.gr. solum testamentum vetus.

166 Dices: in primordio Ecclesiæ erat ordo Diaconatus, & Apostoli ordinabant Diaconos, & tamen non erat liber Euangeliorum, & Epistolarum: ergo liber Euangeliorum non est pars essentialis, & materia Diaconatus, sed solùm ceremonia accidentalis; antecedens est certum, consequentia sequitur, quia cum Sacramentum ordinis sit institutum à Christo, etiam ejus partes essentiales fuerunt institutæ à Christo, adeòque Ecclesia non habet potestatem eas quoad substantiam mutandi.

Respondeo, concesso antecedenti, negando consequentiam: ad cujus probationem dico, quòd Christus materias, & formas Sacramenti Ordinis instituit non cum omnimoda determinatione, sed eas instituit veluti in genere, & reliquit in specie determinandas ab Ecclesia; Christus, inquam, instituit in materia ordinis, positionem alicujus rei sensibilis, & in formam verba apta ad exprimendam potestatem ordinis, qui confertur; specialem autem ejus rei, & signi determinationem reliquit Ecclesiæ. In primordio autem Ecclesiæ materia Diaconatus fuit impositio manus super caput ordinandi, quæ impositio in ordinatione Diaconi ortum habuit ab Apostolis; postea pro Grecis, fuit ab Ecclesia determinata impositio manuum, tam in ordinatione Diaconi, quàm Subdiaconi, & Sacerdotis; pro Latinis verò fuerunt determinata peculiaria instrumenta, & eorum traditio, quod instrumentum in ordinatione Diaconi fuit liber Euangeliorum additus pro materia impositioni manus. Nec officit, quòd Apostoli in ordinatione Diaconi usi sint sola manuum impositione, quia non determinauerunt in Ecclesia seruandum illud signum visibile, quo ipsi usi sunt, sed id fuit relictum arbitrio Ecclesiæ, quæ proindè potuit assumere librum Euangeliorum, utpotè magis aptè, & clarè exprimentem potestatem Diaconi; adeòque Ecclesia non dicitur mutasse, & variasse materiam à Christo institutam, sed determinasse in specie materiam à Christo in genere designatam: *v. tom. I. de Sacr. in gen. de materia, & forma*.

PRESBYTERATUS.

167 **E**st *potestas, per quam ordinatus in presbyterum potest consecrare Corpus, & Sanguinem Christi, & remittere peccata fidelibus*.

168 Materia est duplex partialis: Prima est calix cum vino, & patena cum hostia (quæ sunt materia remota) eorumque traditio, & acceptatio, materia proxima.

Secunda est ultima impositio manuum facta ab Episcopo supra caput Sacerdotis. Manus est materia remota, impositio proxima.

Dixi: ultima impositio; quia in ordinatione Sacerdotis præcedit alia impositio manuum facta ab Episcopo, & aliis tribus Sacerdotibus ordinationi assistentibus, sicut etiam

etiam præcedunt aliæ ceremoniæ, nempè impositio vestium Sacerdotalium, sacra unctio manuum, quæ sunt de solemnitate, non de substantia ordinis.

169 Forma pariter est duplex partialis: Prima primæ materiæ correspondens sunt illa verba: *Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo, Missasque celebrandi tam pro vivis, quàm pro defunctis in nomine Domini.*

Secunda secundæ materiæ correspondens sunt verba illa: *Accipe Spiritum Sanctum: quorum remiseris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta sunt.*

170 Ordinatus in Presbyteratum duas accipit potestates: Primam in Corpus Christi physicum, in ordine ad conficiendum corpus, & sanguinem Christi: Secundam in corpus Christi mysticum, videlicet erga fideles, quoad absolvendum. Et utraque dicitur potestas Ordinis.

Unde munera principalia, & propria Sacerdotis sunt duo, nimirùm Missas celebrare conficiendo Corpus, & Sanguinem Christi, & à peccatis absolvere; hoc tamen secundum munus ita se habet, ut non omnis Sacerdos possit à peccatis absolvere, sed ultra potestatem absolvendi in ordinatione collatam, requiritur, quòd habeat jurisdictionem, vel ordinariam, ut si sit factus Episcopus, aut Parochus; vel delegatam ab Ordinario supra fideles, ita ut, si quis absolvat cum sola potestate ordinis, sine potestate jurisdictionis, invalidè absolvat.

171 Immò simplex Sacerdos non potest absolvere, nedùm à mortalibus, sed neque à venialibus, ex Decreto Innoc. XI. 12. Febr. 1679. ut *in tom. 1. de Indulg.* nisi in articulo mortis, in quo quilibet simplex Sacerdos, etiam excommunicatus, suspensus, irregularis, degradatus, immò hæreticus, potest quoslibet pœnitentes absolvere à quibusvis peccatis, & censuris quomodolibet reservatis, quia in articulo mortis nulla est reservavatio, & Ecclesia dat jurisdictionem, ex Trident. *sess.* 14. *cap.* 7. Tamb. *tom.* 2. *lib.* 5. *c.* 12. §. 1. *num.* 20.

172 Probabilius tamen est, quòd non possit præsente Sacerdote approbato; quia sicut nullus infirmus potest accipere alia Sacramenta à Sacerdote alieno, nisi in defectum proprii, ita nec Sacramentum pœnitentiæ: hinc antiqui Canones exprimebant hanc concessionem fieri in defectum Sacerdotis approbati, *cap. Aurelius, capit. Presbyteri, & cap. ultim. quæst.* 6. & Trident. licèt non exprimat, satis innuit in his verbis: *Ne ipsa occasione aliquis pereat:* quod periculum non est stante Sacerdote approbato. Similiter non potest hæreticus præsente Catholico, nec excommunicatus præsente non excommunicato.

Simplex autem Sacerdos non debet esse in hac re scrupulosus; unde in dubio, an opportunè adveniat Sacerdos approbatus, debet absolvere, ne periculo infirmum exponat.

173 Alia sunt munera Sacerdotis, videlicet baptizare, benedictiones facere aquæ, & similium, prædicare, &c.

174 Ordo Presbyteratus fuit institutus à Christo, quando post Cœnam panem, & vinum convertit in suum Corpus, & Sanguinem, dicens Apostolis: *Accipite, & comedite, hoc est Corpus meum*, & quando post Resurrectionem dixit; *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c.*

DUBIA RESOLVUNTUR.

175 Valida est ordinatio, 1. Si Ordinandus tangat Calicem, & patenam, ubi est hostia, non verò immediatè ipsam hostiam; satis namque dicitur tangere, & acceptare hostiam, dum tangit, & acceptat vas, in quo est hostia: hinc non tangitur vinum, sed calix, in quo est vinum.

176 2. Si tradatur hostia immediatè in manus Sacerdotis, vel si tradatur hostia, & vinum simul immixta in Calice; quia de essentia Ordinis Sacerdotii est illarum substantiarum traditio, & solùm per congruentiam, & ex præcepto traduntur in Calice, & patena, *num.* 133.

177 3. Valida est ordinatio, si tangatur Calix, in quo est vinum, cui sit superimposita patena cum hostia, absque eo, quòd immediatè tangatur ipsa patena, quia calix, & patena ei super imposita videntur facere unum, non minùs ac vinum cum calice; ex præcepto tamen, tam calix, quàm patena sunt tangenda.

178 4. Valida est ordinatio, si tradatur vinum sine aqua, quia acqua solùm ex præcepto requiritur.

179 Item si aqua sit tanta quantitate vino immixta, ut remaneat denominatio vini, valida est ordinatio: secus, si sit tanta, ut non remaneat denominatio vini; in qua re attendenda est non tantùm quantitas aquæ, sed etiam qualitas, & generositas vini.

180 Demùm invalida est ordinatio, si tradatur solus calix cum vino, vel sola patena cum hostia; sed tradi debet utraque species.

181 Sacerdos ante ultimam manuum impositionem, per quam accipitur potestas absol-

solvendi, sed post calicis, & patenæ traditionem, ejusque formam prolatam, si consecret, validè consecrabit Corpus, & Sanguinem Christi; quia per hujusmodi traditionem jam est verè Sacerdos, & completè est ei communicata potestas conficiendi Corpus, & Sanguinem Christi; & de facto in Missa ordinationis, quam cum Episcopo concelebrat, ante dictam manuum impositionem validè consecrat, sive solus, sive actione communi cum aliis, juxtà opinionum varietatem.

182 Hæ autem duæ potestates, conficiendi scilicet Corpus, ac Sanguinem Christi, & absolvendi à peccatis, sunt distinctæ, ut prima non dependeat à secunda, licèt secunda necessariò ad sui valorem supponat primam.

Hinc licèt quis per secundam materiam, & formam, nempè per manuum impositionem, & verba, potestatem in Corpus Christi Mysticum non reciperet, si non supponeretur priùs adhibita prima materia, & forma, & recepta prima potestas in Corpus Christi physicum: validè quis primam potestatem reciperet in Corpus Christi physicum, per primam materiam, & formam, etiam si postea non adhiberetur secunda materia, & forma, nec reciperetur secunda potestas in Corpus Christi mysticum.

Ratio est; quia per primam materiam, & formam completè confertur ordinato prima potestas in Corpus Christi physicum; unde ante manuum impositionem est verè Sacerdos, & validè in ipsa ordinatione consecrat. Tunc autem pro potestate ordinis in Corpus Christi mysticum esset in alia ordinatione tantùm supplenda secunda materia, & forma.

Non sic in aliis ordinibus, in aliis namque una materia, & forma dependet ab alia, ut non possit ordo valide sine altera materia, & forma consistere.

183 Et propterea in Presbyteratu per primam materiam, & formam character imprimitur; per secundam verò vel novus character imprimitur, vel prior extenditur, & ampliatur: *ut in num.* 4. quia duæ potestates ordinis distinctæ, & completæ recipiuntur: *v. num.* 10.

184 In casibus autem, in quibus esset reiteranda ordinatio sub conditione, posset reiteratio fieri quolibet anni tempore à quocumque Episcopo in oratorio privato, & absque cæteris cæremoniis, supplendo tantùm id, in quo est dubium.

185 Sacerdotio insignitus debet sub mortali communicare, quia participare debet de suo sacrificio; hujusmodi autem præceptum se communicandi non est pro initiatis aliis ordinibus, sive minoribus, sive majoribus, sed solùm consilium; hinc minores conferri solent post prandium.

186 De Ordine agunt Scotus *in* 4. *d.* 24. *qu. un. §. De tertio art.* Mastrius *disp.* 19. *q.* 1. 2. Leander *de Sacramen. tr.* 6. Tamb. *tom.* 2. *pag.* 72. Joan. la Cruz *pag.* 448. Fagnanus *lib.* 1. & 3. Gobat *tom.* 1. *tr.* 8. Ant. à Spir. Sanct. *de Sacr. tract.* 9. Mendo, & Alloza *ver. ordo*, *v. tom.* 1. *de Sacr. verb. Minister.*

CAPUT II.

De Sacrosancto Sacrificio Missæ.

Quid sit Missa, & Eucharistia?

MISSA.

187 Est *Sacrificium incruentum consistens in consecratione panis, & vini, ac consumptione:* dicitur incruentum, quia in eo non effunditur sanguis, sicut in ara Crucis; sed significatur sacrificium cruentum Crucis.

188 Sacrificium Missæ tres actiones principaliter importat *Consecrationem*, *Oblationem*, & *Consumptionem*, licèt essentialiter in consecratione, & consumptione consistat. Nomine oblationis venit oblatio, quæ fit post consecrationem, quæ est oblatio sacrificii, minimè, quæ fit ante, quæque dicitur oblatio materiæ.

Et incipit ab illis verbis: *Unde & memores* usque ad *Supplices* inclusivè.

189 Ejus minister est solus Sacerdos. Offerens per se primò, est Sacerdos in persona Christi, reliqui autem fideles per Sacerdotem.

EUCHARISTIA.

190 Est *Sacramentum Corporis*, & *Sanguinis Christi sub speciebus panis*, & *vini, ad spiritualem animæ refectionem à Christo institutum.*

191 Licèt quælibet species, imò quælibet pars speciei sit integrum Sacramentum, ita ut Sacramentum Eucharistiæ sub speciebus panis, & vini physicè, & materialiter specie differat; moraliter tamen, & in ratione Sacramenti est unum specie infima Sacramentum, utpotè ordinatum ad unum specie infima finem.

192 Consecratio sub utraque specie est de jure

jure divino, ita ut, & si validè, illicitè tamen alteram tantùm speciem quis consecraret, etiam in gravi necessitate, v. gr. dandi moribundo viaticum.

193 Partes essentiales Eucharistiæ sunt materia, & forma; intentio verò solùm est conditio sine qua non.

MATERIA

194 EUcharistiæ duplex est, remota, & proxima: remota est substantia panis, & vini, quæ transit; proxima verò sunt species panis, & vini, quæ permaneat.

De materia autem tantùm remota sermo instituitur.

195 Materia igitur pro valida consecratione debet esse moraliter, & sensibiliter præsens; non est autem necesse, ut percipiatur in se, sed sufficit, si percipiatur in suo continente, nempè panis in pixide, etiam clausa, vinum in calice, etiam cooperto, & panis in canistro; unde non est opus, ut materia tangatur, aut videatur; idque est verum, quoties cooperimentum se habet per modum proximi continentis, secùs, si talis habitudo ad materiam non habetur. Unde invalida est consecratio, si materia sit in Tabernaculo clausa, aut paries interponatur; tunc namque moraliter tollitur præsentia sufficiens ad verificanda pronomina demonstrativa (*hoc*, *hic*) Idem est dicendum, si materia sit ad prospectum, sed valdè distans, ut si distet centum passibus; validè autem consecratur, si sit propinqua, quod ex morali prudentum judicio pendet. Henriqu. putat sufficere, si sit propinqua per viginti, aut triginta passus, de quo alii dubitant.

PANIS

196 IGitur pro valida consecratione corporis est solus panis usualis triticeus, panis scilicet ex farina triticea, & aqua naturali mixtus, & igne tostus; hinc non est apta materia panis ex hordeo, leguminibus, &c. vel aqua artificiali, v. gr. aqua rosacea, butiro, aut alio liquore confectus, aut tandem panis non coctus, vel coctus non per modum panis, sed frixus, vel elixus, quia hujusmodi panis non dicitur simpliciter panis, sed cum addito, hordeaceus, crudus, &c. nomine namque panis simpliciter secundum communem existimationem venit ex farina triticea, & aqua naturali mixtus, & igne tostus. Non sufficit confectus ex aqua maris; quia non est usualis.

197 Hostia, cui est admixtum hordeum, est valida materia consecrationis, si non sit tantum, ut sit mutata substantia panis triticei, sed triticum prædominetur.

198 Estò ad valorem Sacramenti sufficiat, si hujusmodi panis triticeus sit azymus, vel fermentatus, ex præcepto autem, & sub mortali in suis Ecclesiis Latini in azymo, & Græci in fermentato tenentur conficere, nec excusat necessitas, v. gr. dandi viaticum: *v. tom.* 1. de Sacram. de materia, & forma.

VINUM

199 Pro valida consecratione sanguinis debet esse solius vitis; hinc est ineptus omnis alius liquor, agresta, aut acetum: in musto autem valida est consecratio, sed illicita, quia est vinum impurum habens admixtas feces non consecrabiles. Non valet, si sit congelatum.

200 Vino consecrando est parum aquæ miscendum non ex necessitate Sacramenti, sed præcepti, & sub mortali, quæ aqua non debet tertiam vini partem excedere, alioquin reddet materiam dubiam, & proindè non consecrabilem.

FORMA

201 COnsecrationis panis sunt hæc verba: *Hoc est enim Corpus meum*, ubi omnia sunt essentialia, præter particulam *enim*, quæ est solùm de præcepto; unde ejus omissio est mortalis.

Verba consecrationis vini sunt: *Hic est enim calix sanguinis mei, novi, & æterni Testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*; ubi omnia essentialia sunt quoad valorem. D. Thomas 3. *par. quæst.* 78. *art.* 3.

202 Qui mutaret verba essentialia, ita ut variaretur significatio, non conficeret Sacramentum; si verò ita mutaret, ut significatio non variaretur, ut si diceret: *Hic est sanguis meus*, conficeret, sed peccaret mortaliter.

203 Dubiæ sunt hæ formæ, 1. *Hic est Corpus meum*, 2. *Ecce Corpus meum*, 3. *Hæc est caro mea*, 4. *Meum est hoc Corpus*, 5. *Hoc Corpus est meum*, quia non significant conversionem panis in Corpus Christi.

204 Verba proferri debent significatiuè, & formaliter in persona Christi, sive assertivè, sive recitatiuè, & historicè, juxta opiniones diversas.

205 In rubricis habetur, quòd si non recordetur celebrans se dixisse ea, quæ in consecratione communiter dicuntur, non indè turbetur; si verò ei constat, quòd omiserit aliquid eorum, quæ sunt de necessitate Sacramenti, videlicet formam, seu partem formæ consecrationis, formam resumat, & cætera per ordinem prosequatur.

Si autem valdè probabiliter dubitet, se aliquid essentiale omisisse, formam saltem sub tacita conditione repetat; si tamen non est de necessitate Sacramenti, non resumat, sed procedat ulteriùs. Ita ibi.

INTENTIO.

206 *Quae est voluntas aliquid agendi, cujus gratia caetera fiunt*, est quadruplex; actualis, virtualis, habitualis, & interpretativa.

207 Actualis est, qua *quis actu intendit aliquid facere*; estque duplex, directa scilicet, & reflexa. Directa est, qua quis advertens, quid faciat, volens illud agit, sed non advertit per alium actum reflexum, sed talem volitionem habere. Reflexa est, qua quis advertens, & volens quod agit, per aliam cognitionem reflectit se advertere, & velle quod agit.

208 Virtualis, *est intentio actualis praeterita, non retractata, virtualiter permanens in aliquo uno, quod remaneat in homine, & influat in opus*, v.gr. heri proposui ire Neapolim, hodie autem nil cogitans inquiro media, & navim ascendo, in quo casu dicor habere intentionem virtualem, in quantum intentio actualis praeterita in me reliquit quid unum, per quod moveor ad media applicanda, quae ad finem heri propositum, & nunc non cogitatum conducunt; & in proposito, si manè in cella habeo intentionem actualem celebrandi, & conficiendi corpus, & sanguinem Christi, hinc nil ampliùs de celebratione cogitans accedo ad sacristiam, & postquam ibi plures Sacerdotes celebraturos expectavi, adhuc nil cogitans celebro: dicor celebrare cum intentione virtuali, quatenùs actio, & expectatio media est in virtute intentionis actualis praeteritae, ex vi cujus tandem virtualiter moveor ad celebrandum.

209 Habitualis *est habitus, & usus ex praeteritis intentionibus genitus*, ut si quis ad celebrandum accederet nulla intentione praemissa, sed per simplicem usum.

210 Interpretativa, quae etiam indirecta dicitur, *est, qua quis vult aliquid non in se, sed tantum in causa*; ut si quis sciens se in ebrietate esse solitum occidere homines, velit ebrietatem, tunc homicidium sequens dicitur interpretativè, ac indirectè volitum, & intentum.

211 Ad validè, & licitè consecrandum sufficit intentio actualis, aut virtualis: non sufficit autem habitualis, aut interpretativa, quia consecratio fieri debet modo rationali, & humano, minimè modo brutali; actio autem per intentionem habitualem, aut interpretativam facta, non est in se libera, sed sic potest fieri ab amente, vel ebrio.

Intentio actualis est melior, sed non necessaria.

212 Pro intentione virtuali est attendendum, ut intentio actualis praeterita non sit retractata, aut moraliter interrupta: non esset moraliter interrupta, si habita priori intentione celebrandi, ad sacristiam pergens ab illa intentione distractus, & ob supervenientem causam per brevem spatium iter divertas; tunc enim praefata interruptio physica non censeretur interruptio moralis; secus, si è conventu exires ad litigium perficiendum, &c. tunc utique rediens non dicereris celebrare ex vi intentionis praeteritae virtualiter permanentis, sed fortè solùm ex vi intentionis actualis directae, & exercitae, quam homines communiter in operationibus liberis solent habere.

213 Unde ad tollendos scrupulos est attendenda distinctio intentionis actualis directae, & reflexae; multi namque scrupulosi saepè existimant intentionem actualem non habuisse, quia non habuerunt actualem reflexam, cum reverà actualem directam habuerint, quam quidem (ut dixi) communiter in nostris operationibus liberis habemus; dum enim liberè lego, habeo intentionem, & voluntatem legendi, esto alio actu reflexo hujusmodi intentionem, & voluntatem non agnoscam.

Hinc Tamburinus inquit, vix moraliter fieri posse, ut aliquando non adsit intentio actualis consecrandi; quando enim Sacerdos in domo statuit Missam celebrare: quando in Missa dicit: *Fiat sacrificium nostrum*, *ut placeat tibi:* item: *Ut nobis corpus, & sanguis fiat dilectissimi Filii tui:* imò & quando actu consecrat, verba proferens, actionesque sacras exhibens, quid aliud facit, nisi saltem in actu exercito consecrationem intendere? Haec ille.

DE MATERIA, SUPRA QUAM CADERE DEBET INTENTIO.

214 Sacerdos, si acceptis pluribus hostiis consecrandis, quando venit ad actum consecrationis, non advertit, nisi ad unam, quam habet in manu, & supra eam verba profert, omnes consecrat ratione intentionis virtualis.

215 Si habens intentionem limitatam consecrandi decem hostias, nec plures, nec pauciores, post consecrationem verò inveniat fuisse undecim, aut novem, nullam consecravit, quia intentio fuit taxativa, & exclusiva numeri majoris, & minoris numero denario.

216 Si habuit intentionem limitatam consecrandi decem, sed non exclusivam numeri minoris; tunc si inventae fuerint undecim, nulla

nulla erit consecrata; si verò novem, omnes erunt consecratæ; ratio est, quia numerus novem includitur in numero denario, non sic numerus undenarius.

217 Intendens unam partem, v.gr. mediam partem hostiæ non designatam consecrare, nil consecrat, quia in nil determinatè fertur intentio; si verò determinatè v.gr. mediam partem dexteram hostiæ consecrare intendat, sacrilegè, sed validè eam solam partem consecrat, quia est pars determinata.

218 Intentio autem prudentis, & docti Sacerdotis non debet esse limitata, sed esse debet ad omnem materiam sibi præsentem.

219 Hinc Sacerdos nesciens numerum hostiarum, imò putans esse decem, estò postea invenerit undecim, aut novem, omnes consecravit, si habuit intentionem omnes præsentes consecrandi, ut de prudente Sacerdote præsumitur; quia (ait Tamb.) ignorantia, aut error intellectus non obstat intentioni practicæ volenti omnes præsentes, & sibi in confuso cognitas consecrare.

220 Hac ratione, quando Sacerdos unam hostiam præparavit, à Sacrista verò, Sacerdote inscio, mutatur illa, & ponitur alia, aut quando putans se tenere unam hostiam, post consecrationem invenerit fuisse duas simul junctas, ritè, & validè eas consecravit, quia in his casibus alia hostia est in confuso cognita, & proinde cadit sub prudenti intentione consecrandi totam materiam præsentem.

221 Secus autem est, si particula esset prorsus ignota, uti esset, si Sacrista, inscio Sacerdote, posuisset supra corporale, & altare sacratum particulam, & Sacerdos non adverteret, eam non remanere consecratam, docet probabilior sententia contra Dianam, quia voluntas non fertur in prorsus incognitum: unde intentio quantumvis prudens non extenditur ad formulam prorsus ignotam.

222 Si per alicujus incuriam misceantur formulæ consecratæ cum non consecratis, consecretur totus cumulus, cum intentione consecrandi illas, quæ consecratæ non sunt; ut enim intentio determinatè feratur in materiam, non requiritur distincta ejusdem materiæ cognitio, sed sufficit confusa; alioquin in pixide plena formulis, cum non omnes cognoscantur distinctè, vana esset consecratio; quod est contra praxim fidelium.

DE PARTICULIS EXTRA CORPORALE.

223 Sacerdos celebraturus habuit in sacristia intentionem consecrandi particulas, sed minister eas in pixide posuit supra altare, minimè supra aram consecratam; Sacerdos autem consecravit hostiam majorem, absque ulla particularum memoria, quæritur, an fuerint consecratæ?

Respondetur triplicem distinguendo casum vel enim primò, pixis fuit posita supra aram, & supra corporale; vel secundò, extra aram, & corporale in cornu; vel demum tertiò, supra corporale, sed extra aram, quatenus corporale solet plùs se extendere, quàm ara.

In primo casu, esse consecratas, certum est *ex n.* 218. idque est verum, etiam si Sacerdos non aperuerit pixidem, quando verba protulit, quoniam non est opus, ut videatur materia, sed sufficit, quòd sit præsens, & demonstrabilis per pronomen *hoc*: uti est materia clausa in pixide, & qualis non est, si sit clausa in tabernaculo, vel post parietem; & hac ratione à Sacerdote proferente verba non est necesse, ut videatur vinum.

In secundo casu, dico, eas particulas, non esse consecratas, quia consecrare extra aram, & corporale, est peccatum, estò valida sit consecratio; adeòque cum omnis Sacerdos præsumendus sit habere intentionem ritè, & sine peccato consecrandi, præsumitur noluisse in recensito situ consecrare.

In tertio casu, difficultas est, an consecrare hostias supra corporale, sed extra aram consecratam, vel econversò, sit peccatum? & quia communior sententia docet, esset peccatum, ideò dicendum est, hujusmodi particulas non esse consecratas.

Quia autem in secundo, & tertio casu, res est dubia, ideò hujusmodi particulæ non sunt abiiciendæ, sed ab eodem Sacerdote post sumptum calicem sumendæ, vel ab alio in alia Missa consecrandæ.

Si hujusmodi autem Sacerdos fuerit solitus particulas extra aram, & corporale positas consecrare, putans ex invincibili ignorantia id ritè fieri, tunc essent consecratæ; nam etiam si advertisset, consecrasset, & cum ex bona fide non adesset peccatum, non habet locum recensita præsumptio.

224 Quia verò ara lapidea sæpè est ligno circumdata, curare debet Sacerdos, ut major pars calicis, & patenæ sit supra lapidem: id tamen non est scrupulosè curandum. Similiter pixis particulas continens debet esse supra aram à latere, vel post calicem, non tantùm tempore consecrationis, verùm etiam usque ad Sacerdotis communionem inclusivè, quoniam particulæ ad idem sacrificium pertinent & proindè signa, & orationes supra eas, non debent omitti. Quòd si statim post

consecrationem Sacerdos, retenta hostia grandiori, pixidem intra tabernaculum includat, aut alio Sacerdoti in alio Altari communicaturo consignet, eum non peccare mortaliter docet Tamburin. imò nec venialiter, si adsit necessitas communicandi populum, quia per hostiam grandem perfectè sacrificium consnmatur.

225 Demùm si particulæ pro communicando populo Sacerdoti dentur post oblationem, imò ante præfationem, licitè eas consecrari posse, suppleta oblatione mentali, docet Dian.

IN DUBIO HOSTIÆ CONSECRATÆ.

226 GAuantus in Epitome *pag.* 127. habet *In casu dubio hostia consecrata, quæ reperitur apud veneficum, seu sacrilegum, aut circa Altare, ubi proximè fuit celebratum, aut quando particula patenæ parti posteriori ita fixè hæret, ut subeat suspicio, de consecratis in præcedenti Missæ particulis eam unam esse posse, in his casibus nulla solemnitas est adhibenda luminarium, sed hujusmodi hostia adoranda erit sub conditione, reservanda, & sumenda in aliqua Missa ante calicis ablutionem; quòd si fortè talis sit, ut nauseam pariat, servanda est decenter, donec corrumpantur species, & comburantur.*

DE GUTTIS VINI DISCONTIN.

227 PRobabilius est cum Suario contra Bonacinam, guttas existentes intra calicem discontinuas non esse consecratas, quia intentio legitima Sacerdotis fertur quidem(nt vult Bonacina) in materiam existentem in calice demonstrabilem per pronomen *hic*: sed in materiam continuam, non discontinuam.

228 Non peccat autem Sacerdos, si ante consecrationem prædictas guttas non abstergat; obligamur enim in his ministeriis nos gerere humano, & non scrupuloso modo, adeòque non est curanda metaphysica vini continuatio, sed continentia ejusdem in vase, cum animo consecrandi juxta intentionem Ecclesiæ.

Verum tamen est, post consecrationem has guttas non esse abstergendas, idque propter opinionem probabilem, quòd sint consecratæ utpotè satis præsentes, & demonstrabiles per pronomen *hic*.

DE PARTIBUS SACRIFICII MISSÆ.

229 MIssa dividitur in quatuor partes. Prima pertinet ad populi instructionem, & dispositionem ad sacrificium. Secunda ad materiæ oblationem, & ad specialem ipsius Sacerdotis, & populi præparationem ad sacrificium. Tertia ad consecrationem, & consumationem, in qua parte sacrificium perficitur, offertur, & consumatur. Quarta ad gratiarum actionem. Prima pars incipit ab introitu usque ad offertorium: secunda ab offertorio ad Canonem: tertia à Canone usque ad communionem: Canon autem incipit à *Te igitur* usque ad communionem inclusiuè: quarta demùm pars à postcommunione usque ad finem.

DE EFFECTIBUS SACRIFICII MISSÆ.

230 EFfectus sacrificii triplex est: videlicet meritorius, impetratorius, & satisfactorius. Meritorius, quia illi, qui offerunt, & pro quibus offertur, merentur gratiæ augmentum, aut auxilia ad actus virtutum. Impetratorius, quia iidem per Missam impetrant à Deo bona spiritualia, & temporalia. Satisfactorius, quia satisfaciunt pro pœna temporali, in hac, aut in alia vita ipsorum peccatis debita.

Et quamvis dignitas operantis valdè conferat ad hujusmodi fructus, hi tamen principaliter considerantur ex opere operato, quatenus habentur ex virtute Christi, qui est principalis in hoc sacrificio.

231 Certum tamen est, valorem Missæ non esse infinitum respectu unius personæ, ita ut una Missa uni applicata tollat omnem pœnam; hinc ritè plures applicantur pro eodem.

232 Difficultas autem est, an valor, seu fructus satisfactorius Missæ, qui habetur ex opere operato, sit infinitus respectu plurium?

233 Prima sententia docet, esse infinitum extensiuè, ita ut una Missa applicata pluribus, tantùm unicuique prosit, ac si nulli alteri applicaretur. Cujus ratio est desumpta, primò, ex parte rei oblatæ, quæ est infinita, nempè Christus. Secundò, ex parte principalis offerentis, qui est ipsemet Christus. Tertiò, ex praxi, & ritu Ecclesiæ, quo Sacerdotes in Memento vivorum, & mortuorum possunt plures nullo præscripto termino commemorare ad hujus sacrificii fructum participandum. Ita Cajetanus, Vasquez, Pontius, & alii nonnulli.

Hinc stante hac sententia de valore in actu secundo infinito, asserit Marchinus; quòd licèt ob Decreta Sacræ Congregationis non possit unica Missa satisfieri pluribus obligationibus justitiæ, possit tamen satisfieri uni titulo justitiæ, seu ex stipendio, alteri verò alio titulo, qui non sit justitiæ, v. gr. charitatis, liberalitatis, &c.

So-

234 Secunda sententia docet, esse extensivè finitum, limitatum, & determinatum juxta dispositionem sapientiæ Diuinæ, & Christi institutionem, ita ut valor unius Missæ applicatæ pluribus, non æquè prosit singulis, ac uni, si esset applicata pro uno, sed distribuatur per partes inter illos; cujus ratio practica est, quia aliàs quilibet Sacerdos unica Missa posset satisfacere pluribus obligationibus, imò pluribus stipendiis acceptis, posset pro omnibus unica Missa satisfacere, quod est contra praxim Ecclesiæ, qua multæ singulares Missæ pro singularibus personis offeruntur. Nec Summi Pontifices contra hujusmodi per totot bullas tam rigorosè procederent. Ita Scotus quodlib. 20. Divus Bonauentura, & alii, quorum ratio à priori est, quia oblatio hujus sacrificii non est meritoria, & satisfactoria, ut fit à Christo, cum Christus nunc non mereatur, nec satisfaciat; sed quatenus ex institutione Christi habet annexas satisfactiones præteritas ipsius Christi; congruum autem fuit, ut hæc annexio fieret modo finito, ut sæpiùs à Sacerdotibus frequentaretur; alioquin inutiliter Capellaniæ in animarum commodum multiplicarentur, cum una Missa sufficeret pro omnibus vivis, atque defunctis.

FRUCTUS.

235 Seu valor Missæ tres habet partes, generalem, specialem, seu mediam, & specialissimam.

Pars Generalis competit summo Pontifici, Episcopo, & omnibus fidelibus, ex instituto Ecclesiæ; & hæc pars fructus non diminuitur singulis ex consortio aliorum, quia dependet ex institutione Christi, & Ecclesiæ; undè non potest pro illa stipendium accipi. Pars specialis, seu media competit illi fideli, pro quo Missa à Sacerdote applicatur; & hunc fructum medium esse finitum, superiùs diximus; huncque fructum medium Sacerdos applicat, quando Missam alicui ex stipendio, vel liberalitate applicat.

Pars specialissima fructus competit ipsi Sacerdoti, & dicitur fructus personalis, quem non posse alteri applicari, docet Mastrius cum multis contra Molphesium, & alios.

236 Sacerdos non potest duplicatum stipendium accipere pro eadem Missa, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus sibi correspondentem; quia fructus specialissimus est fructus ex opere operato, & personalis, ex institutione Christi, adeòque inapplicabilis alteri; quod satis constat ex Decr. Alex. VII. & Urb. VIII. declarantium teneri ad restitutionem eum, qui unica Missa satisfecit pro duplici stipendio: *v. tom. 1. prop. 8.* ab Alex. VII. damn. Scotus *quol. 20. litt. B. & X.*

APPLICATIO.

237 Seu intentio applicatiua non est necesse, ut sit actualis, vel virtualis, ut in Sacramenti confectione, sed sufficit habitualis, hoc est voluntas præterita nondum retractata; ratio disparitatis est, quia applicatio sacrificii non est intentio faciendi talem actum, quæ proinde influere debet, & movere in actum, sed est donatio, & translatio fructus, qui percipitur ex tali actu; quæ quidem est valida, & efficax, quamdiù retractata non fuerit, & propterea sufficit, quòd sit habitualis; intentio autem conficiendi Sacramentum, seu consecrandi, est voluntas faciendi talem actum, quæ proinde debet influere, & mouere in actum; adeòque actualiter, aut virtualiter permanere usque ad actum.

238 Sacerdotis munus est sacrificium Missæ applicare; imò Sacerdotis applicationem valere contra applicationem, & præceptum superioris, docet probabilior sententia cum Scoto, Mastrio, Lugo, & innumeris aliis contra Dianam, & nonnullos asserentes, valere applicationem superioris contra Sacerdotis applicationem; ratio autem est, quia Sacerdos, & non Prælatus est minister, & dispensator hujus sacrificii.

Verum tamen est, Sacerdotem contra præceptum superioris applicantem peccare contra obedientiam, imò etiam contra justitiam, cum defraudet intentionem ejus, qui dedit stipendium Prælato, à quo sustentatur.

239 Missa applicari potest, 1. Pro infideli, nempè pro Turca, & Catechumeno, accepto integro stipendio, quia illi prodest quoad fructum impetrationis, licèt non satisfactionis, 2. ait Tamb. quòd Sacerdos ut persona priuata possit applicare pro excommunicatis non toleratis, & pro illis sola mente orare; minimè ut persona publica nomine Christi, & Ecclesiæ; quia Ecclesia eos solùm priuat suffragiis communibus, hoc est publicis. At negat Faber cum aliis. Pro toleratis verò an possit, ut persona publica: negat Bonac. concedit de Lugo, 3. Accepto integro stipendio. applicari potest pro existentibus in mortali; quia eis prodest quoad fructum impetrationis, ad quem solum præsumuntur habere consensum implicitum.

240 Missa nulli nec ante, nec in ipsa consecratione applicata, non potest alicui postea applicari, quia fructus Missæ non suspen-

ditur, sed causatur, quando Missa existit. Unde non potest pro Missa præterita stipendium accipi. Nec potest Missa applicari pro eo, qui primus est daturus stipendium; quia pro fructu satisfactionis requiritur indigentia actualis; nec fit solutio pro pœna jam non debita: & licèt fructus impetrationis possit esse pro beneficio, & auxilio futuro, non proinde potest Sacerdos hunc fructum applicare pro eo, qui primus stipendium dederit; quia fideles præsumuntur in gratia, adeòque utrumque fructum percipere velle. Applicatio tamen sub conditione jam impleta valet.

241 Missa, si non applicetur, vel applicetur incapaci fructus, manet in thesauro Ecclesiæ, vel cedit ipsi Sacerdoti, vel illis, pro quibus tenetur specialiter offerre; quia ita implicitè intendisse censetur. Busem.

242 Missa de festo duplici celebrata sive ex obligatione, sive ex devotione in Altari, perpetuò, aut ad tempus privilegiato pro defunctis, suffragatur animabus eorum, ac si esset de Requiem, & juxta formam Privilegii, ex Decr. Clem. IX. die 23. Septemb. 1669. & *num.*244.

QUÆRES

243 *An die defunctorum possit Sacerdos applicare Missam pro particulari defuncto?*

Affirmat Tamb. *in Meth. cel. Mis. lib.* 3. *cap.* 3. *§.* 1. *num.* 9. quia onus non est imponendum, nisi clarè de eo constet. Concedit tamen, quòd possit applicare pro omnibus, sed ad id non teneri.

Negant Fraxinellus, & Gavantus ex consuetudine universali Sacerdotum applicantium eo die pro omnibus, particularibus obligationibus postpositis, innixa intentioni Ecclesiæ, quæ eo die præscribit in Missa orationem generalem; quæ consuetudo, & intentio est communiter recepta tamquam obligatoria, & prævalet intentioni particulari testatoris.

Ratio, quæ me movet, est; quia si talis consuetudo, & intentio Ecclesiæ non esset obligatoria, Sacerdos eo die acceptans stipendium manuale à petente Missam pro particulari defuncto, non posset ex sua libertate applicare pro omnibus, sed peccaret mortaliter sic applicando, quod opinio opposita non concedet; cum dicat, Sacerdotem non obligari, sed posse applicare pro omnibus, particularibus obligationibus postpositis. Sequela probatur; quia non posset excusari ex præsumpta mente petentis, sicut excusatur Capellanus ex præsumpta mente fundatoris; nam qui dedit stipendium manuale, expresse petiit Missam pro particulari defuncto, ut supponitur, ac proinde, si eo die non esset prohibita, sed permissa applicatio pro particulari defuncto, non satisfaceret applicando pro omnibus; sicut non satisfacit suæ obligationi Sacerdos, si die semiduplici, quo est permissa Missa de Requiem, dicat Missam de festo exposcenti Missam de Requiem.

Dici ergo debet, quòd in tantùm satisfaciat, applicando Missam pro omnibus, in quantum eò die habetur præceptum in ipsa consuetudine, & intentione Ecclesiæ fundatum, prohibens applicationem pro uno, & obligans ad applicandum pro omnibus, quodque prævalet intentioni particulari petentis pro uno.

Sicut pari ratione obligatus ad dicendum Missam de Requiem, satisfacit in Festo duplici, dicendo Missam de Festo; quia adest præceptum Alexand. VII. prohibens die duplici Missam de Requiem, & obligans ad satisfaciendum eo die per Missam de Festo; quod non esset verum, si die duplici esset permissa, & non prohibita Missa de Requiem.

Quæ opinio est magis pia, non enim videtur denegandum hoc uno die anni cunctis Animabus sacrum Convivium.

Cæterùm Innoc. XI. favere videtur opinioni affirmativæ.

Nam ad petitionem Regis Cath. pro Regnis eidem Regi Cath. subjectis, omnibus Christi fidelibus Confessis, & sacra Encharistia refectis, qui à primis Vesperis Commemorationis omnium Defunctorum usque ad occasum solis diei sequentis, propriam Parochialem Ecclesiam visitaverint, ibique, ut moris est, oraverint, concessit perpetuò Indulgentiam plenariam, & remissionem omnium peccatorum, quam Indulgentiam applicare possint pro defunctis per modum suffragii.

Item idem Innoc. XI. concessit omnibus Sacerdotibus, tam sæcularibus, quàm Regularibus cujuscumque ordinis, &c. eodem die Commemorationis, ut supra, in quocumque Altari celebrantibus, liberationem animæ, pro qua sacrificium offerrent, ac si in Altari privilegiato celebrassent. Et hoc ex Diplomate Apost. die 30. Septemb. 1679. executoriato in hoc Regno, die 26. Octobris ejusdem anni.

Ubi Pontifex supponit, Missam applicari posse pro particulari defuncto.

DE

DE QUALITATE MISSÆ.

244 IN festis duplicibus, & diebus Dominicis non possunt celebrari Missæ privatæ de Requiem, & Sacerdos obligatus ad dicendam Missam de Requiem, occurrente festo duplici, aut Dominico, non debet Missam differre, ne sic differat animæ suffragium, sed dicere debet de festo, applicando sacrificium animæ, ex Decr. præceptivo Alex. VII. die 5. August. 1662. Ratio ex Scoto quolib. 20. §. De tertio S. est, quia Sacerdos non obligatur ad inconveniens, sed ejus obligatio debet intelligi secundum rationabilem consuetudinem Ecclesiarum, & secundum Rubricas generales. Non prohibentur autem Missæ solemnes aut anniversariæ de Requiem cum cantu, etiam si dies anniversaria incidat in festo ritus duplicis majoris, ex Decr. Alex. VII. 22. Janu 1667. & Clem. IX. *cit.* ut sequitur.

CLEMENS PAPA NONUS.

„ CUm Felicis Record. Alexander Papa VII. prædecessor noster dubia in diversis Mundi partibus, occasione Decreti Congregationis tunc existentium S. R. E. Cardinalium Sacris Ritibus præpositorum, die 5. Augusti 1662. emanati, & ab ipso Alexandro Prædecessore approbati de non celebrandis Missis defunctorum in festis ritus duplicis, exorta dirimere cupiens, aliud ejusdem Congreg. Decretum in una Novariensi die 22. Novemb. 1664. editum approbaverit, quo declaratum fuerat, Anniversaria, & Missas defunctorum cum cantu ex dispositione Testatorum quotannis recurrente ipsorum obitus die celebrandas, tametsi dies obitus hujusmodi in festum ritus duplicis majoris incideret, non comprehendi in dicto primo Decreto. Ac ulteriùs, quòd Altaria privilegiata privilegio Apostolico pro animabus Fidelium defunctorum in perpetuum decorata, & in quibus proinde quotidie etiam in festis ritus duplicis celebrandæ essent Missæ defunctorum ex obligatione, declaraverit per celebrationem Missarum de festo currenti satisfieri injunctis obligationibus, & indulgentias per ejusmodi privilegia Apostolica concessas, Animabus Fidelium defunctorum in Purgatorio existentibus suffragari, perinde ac si celebratæ fuissent Missæ defunctorum ad formam dictorum privilegiorum, & aliàs prout in ejusdem Alexandri Prædecessoris litteris desuper in simili forma Brevis die 22. Januarii 1667. expeditis, quarum tenore præsentibus pro plenè, & sufficienter expresso, & inserto haberi volumus, uberiùs continentur.

„ Cumque (sicut ad aures nostras pervenit) etiam dubitetur, utrum dictarum litterarum dispositio, quoad altaria pariter quidem privilegiata, sed non in perpetuum, nec pro omnibus hebdomadæ diebus, & ad quæ, Missæ non ex obligatione, sed ex sola fidelium devotione celebrantur, locum habeat: Hinc est, quòd nos dubitationes hujusmodi ex injunctæ nobis cœlitùs Pastoralis solicitudinis munere discernere pariter, atque decidere cupientes, de Venerabilium Fratrum nostrorum ejusdem S. R. E. Cardinalium sacris ritibus Præpositorum, qui rem maturè perpenderunt, consilio, declarationem à memorato Alexandro Prædecessore, sicut præmittitur editam, ad Altaria, ut præfertur, non in perpetuum, sed ad septennium, seu aliud brevius, vel longius tempus, ac non omnibus, sed aliquo, vel aliquibus tantùm hebdomadæ diebus, nunc, & in futurum quandocumque privilegiata, auctoritate Apostolica tenore præsentium extendimus.

„ Et proinde, ut Missæ, quæ ibidem de festo currenti, in quo Missæ defunctorum celebrari non possent, sive ex obligatione, sive ex sola fidelium devotione celebrabuntur, suffragentur, ita ut animæ Christi Fidelium, pro quibus celebratæ fuerint, Indulgentias per Privilegia hujusmodi concessas consequantur in omnibus, & per omnia, perindè ac si Missæ defunctorum ad formam eorumdem Privilegiorum celebratæ fuissent, auctoritate, & tenore prædictis concedimus, & indulgemus. Decernentes, easdem præsentes litteras semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, ac illis, ad quos spectat, & pro tempore spectabit, in omnibus, & per omnia plenissimè suffragari, & ab eis respectivè inviolabiliter observari, &c. Datum Romæ die 23. Septembris 1669.

„ Ex eo fit, quòd in promissione etiam jurata, qua Sacerdos se obligat offerenti stipendium ad dicendas Missas votivas, aut de Requiem, includatur tacita conditio: *Salvo Ritu, & Rubricis*.

245 Sacerdos Ritus non Romani, si transeat per territorium, seu locum Ritus Romani, potest, tam quoad Missam, quàm quoad Officium, ei se conformare; quia potest peregrinus se accommodare legibus, & consue-

tudinibus loci; ad id tamen non tenetur, quia potest sui loci consuetudines sequi.

Idem dicitur de Sacerdote Ritus Romani, si transeat per territorium Ritus non Romani. Qui tamen, si in eo loco sit Ecclesia Ritus Romani, & in ea celebret, debet celebrare cum Missali Romano, quia est membrum talis ritus.

Si verò Sacerdos transeat per territorium ritus Romani, aut ibi commoretur; tunc si reperiatur in Ecclesia non ritus Romani, v. gr. in Ecclesia Carmelitana, & ibi non sit Missale Romanum, si aliqua necessitas non urgeat, debet à celebrando abstinere. Si autem id advertat post Missam inceptam, tunc ad vitandam adstantium admirationem expedit, ut prosequatur cum Missali non Romano. Tamb. *lib.2. cap.5. §. 2. à num. 14. in meth. cel. Mis.*

QUÆRES I.

246 *An obligatus celebrare Missas D. Gregorii, possit, occurrente festo duplici, ne illas interrumpat, dicere Missam de Requiem?*

SCiendum est, D. Greg. *lib. 4. Dial. cap. 55.* præcepisse Abbati Prætioso, ut pro quodam defuncto Monaco curaret celebrari Missas triginta, ut sequitur: *Vade ab hodierna die diebus triginta continuis, offerre pro eo sacrificium; stude, ut nullus omninò prætermittatur dies, quo pro absolutione illius, hostia salutaris non offeratur.* Hinc fideles solent pro suis defunctis similes Missas curare. Quo præmisso

Resp. non posse dicere Missam de Requiem, satisfacere tamen celebrando, & applicando Missam currentem pro defuncto. Rodr. *tom.2. qu. 43. art. 10.* Probatur 1. ex Decr. adductis Alex. VII. & Clem. IX. 2. Ex verbis D. Greg. quibus præcipit, ut offeratur pro defuncto sacrificium, minimè ut dicatur Missa de requiem. Tamb. *cit. lib. 2. cap. 6. §. 7.* qui advertit has Missas non esse prohibitas, sed solùm quasdam alias pro vivis, & defunctis, quæ falsò Divo Greg. imputantur.

Ex eisdem verbis liquet non requiri, quòd dicantur omnes 30. Missæ per eumdem Sacerdotem, quia non dixit: *Vade offerre per te.*

Item per triduum majoris hebdomadæ non discontinuantur hujusmodi Missæ; quia ex pia consuetudine Ecclesiæ, tres illi dies non sunt dies Missarum. Imò Rodr. *cit.* addit, hujusmodi continuationem non adeò obligare, quin ob decentiam, honestatem, & reverentiam Sacramenti, aliquando prætermitti possit.

QUÆRES II.

247 *Quando licitè dici possit Missa votiva?*

REspondeo, prohibitum esse regulariter Missas votivas dicere, aut pro defunctis, in diebus Dominicis, festis duplicibus, & infra octavas privilegiatas Epiphaniæ, Paschatis, Pentecostes, Corporis Christi, feria quarta Cinerum, in Majori Hebdomada, & in vigiliis Natalis Domini, ac Pentecostes, imò pro infra octavam Corporis Christi adest speciale Decr. S. C. R. 21. Junii 1670.

Dixi regulariter, quia ob graves causas licet celebrare Missas votivas in diebus Dominicis, & festis duplicibus, exceptis festis majoribus Paschatis, Ascensionis, & similibus. Graves causæ sunt necessitas pluviæ, belli, aut cujuslibet mali communis, & quilibet necessitas bonum commune respiciens. Hùc reducuntur expositio Sanctissimi, tam in diebus baccanalium, quàm in oratione 40. horarum, Salus Summi Pontificis, Episcopi, aut magni Principis periclitantis, Comitia Regularium, tam Generalia, quàm Provincialia, & Gratiarum actiones pro gratia communi, quoniam spectant ad bonum commune, & sicut pro hujusmodi potest institui processio, ita & Missa.

Qui caret Missa propria, non debet sacrificium omittere, sed potest recitare de communi, aut votivam.

QUÆRES III.

248 *Sacerdos luscus non valet recitare Missas currentes. An possit in festis duplicibus, Dominicis, in feriis, & octavis privilegiatis ex devotione dicere Missam de requiem, aut votivam de Beatissima Virgine, quas faciliter recitare valet?*

REsp. posse aliquando, putà quater, aut sexies in anno, præsertim in privata, seu remota Capella, minimè sæpè sine speciali dispensatione à S. R. C. obtinenda. Idque ratione epichejæ, quia, stante Sacerdotis impotentia, non potest de Sanctæ Matris Ecclesiæ pietate præsumi, quòd cum velit tanto privilegio, & auxilio spirituali, quanto ex sacrificio Sacerdoti provenit, omninò spoliare.

Mihi favet Tamb. *cit. §. 1. n. 12.* qui ait se permisisse Archiepiscopo Montis Regalis D. Joanni de Torrisiglia ob infirmitatem diu pedibus stare non valenti, die Dominico Palmarum, & duobus aliis diebus in suo oratorio privato dicere Missam votivam de Passione, quæ est brevior currente, in qua legitur Passio. Ejus ratio, quia devotio dat rationabilem causam, & Missa votiva de Passione congruit tempori.

QUÆ-

QUÆRES IV.

249 *An saltem id possit semper Sacerdos lufcus pauper, non habens unde vivere, nisi accipiat stipendia, & celebret?*

REspond. necessitatem solùm ei permittere posse, ut id faciat aliquando per alias vices, quàm si ob meram deuotionem, & consentiente ipso petente; minimè, ut id faciat semper, aut sæpè; necessitas enim, & pariter deuotio solùm dat causam petendi, & faciliùs obtinendi dispensationem, non dat autem libertatem Rubricas generales propria authoritate peruertendi, ut ex similibus constat.

QUÆRES V.

250 *An peccet, qui sine causa in festis duplicibus Missam votivam, aut de Requiem recitat?*

POrt. *v. Missa in addit.* 7. & Suarez tenent nullum esse peccatum, 1. quia alia est obligatio, quam habet Sacerdos ad se conformandum Rubricis in recitando Officio, ac in recitanda Missa.

Respondeo peccare, regulariter tamen id non esse mortale, saltem in Missis priuatis, sed veniale. Tamb. *cit. num.*6. Bonac. & alii. Non est mortale, quia in Rubricis id non exprimitur. Est veniale, quia turbationem, & inversionem boni ordinis causat, & loquendo de Missis de Requiem, Alex.VII. *cit. num.* 244. districtè præcipit dictam Rubricam servari, & transgressores tam sæculares, quàm Regulares ab ordinariis pro modo culpæ puniri.

Dixi, regulariter; nam ex circumstantia graui potest esse mortale; tale erit, si id fiat ex contemptu Rubricarum, ex animo inducendi novum Ritum; si fiat semper, tunc enim præsumeretur contemptus, aut si in die Paschatis quis celebraret de Requiem, quod esset in injuriam solemnitatis.

Hinc die Paschatis, Natalis, & similis solemnitatis, cantari non potest Missa de Requiem, etiam præsente defuncto; imò officium sepulturæ in sequentem diem transferri debet. Tambur. ait, post Missam solemnem Sabbati Sancti dici posse Missam de Requiem de die obitus, quia ex usu solemnitas festi est die Paschatis, & ad summum etiam tempore Missæ Sabbati. Anniuersaria solemnia incidentia in hujusmodi festis solemnioribus transferri debent. Gav. *par.*1. *tit.*5. *n.* 2. *litt.*X.

Dices, mortale est notabiliter addere, vel demere orationes Missæ, igitur.

Resp. Tamb. *cit. n.*7. disparitatem esse, quia id sapit mutationem Ritus; adeòque est mortale, si non excuset parvitas materiæ; in variatione autem Missæ non mutatur Ritus, sed recitatur una Missa approbata pro alia approbata.

QUÆRES VI.

251 *Quæ Rubricæ Missalis sint directivæ, & quæ præceptivæ?*

VErricelli *tr.*8. *q.*5. *n.*222. ait, cum Fagundez, solas illas Rubricas Missalis esse præceptiuas, & obligare ad mortale, quæ spectant ad essentiam, aut quasi essentiam Sacrificii; cæteras verò esse consilia, & doctrinales instructiones. At

Resp. cum Marchino, quem sequitur Tambur. *cit. c.*5. §.1. omnes Rubricas esse directivas, quarum aliæ sunt etiam præceptivæ, & illæ sunt, quæ continent aliquid, quod vel est aliàs ex jure, aut legitima consuetudine sub mortali præceptum; vel quod ipse Rubricæ expressè sub mortali præcipiunt. In quibus est respectivè attendenda gravitas, vel levitas materiæ, ac inaduertentia.

Hinc ait (Tamb.) Rubricæ de jejunio, de integritate Sacrificii, de præmittenda confessione, de loco celebrandi, de ara consecrata, de vestimentis, & instrumentis sacris, de materia sacramenti, & similibus, sunt præceptivæ, quia vel à jure naturæ, vel Divino, vel Ecclesiastico, præcipiuntur. Econtrà Rubricæ de orando ante, vel post Missam, de numero orationum, de seruando officio primæ, vel secundæ classis, & similibus, sunt directiuæ sine onere peccati mortalis, quia à nullo jure præcipiuntur. Harum autem transgressio mortalis esset, si fieret animo inducendi novum Ritum, vel cum scandalo, aut contemptu. Contemnere censetur, qui semper, aut ut plurimùm illas non seruat: ita ille. Gav. *par.*3. *in appendice post tit.*10.

DE STIPENDIO.

252 STipendium non accipitur, ut pretium fructus spiritualis Missæ, nec ut pretium laboris intrinseci, qualis est ille, sine quo Missa ritè dici non potest, ut est labor in induendis sacris vestibus, aut in recitanda Missa longiori; quia sic committeretur simonia; sed justè accipitur, vel ut pretium sustentationis ipsius Sacerdotis, juxta illud. 1 *Qui Altari servit, de Altari & vivat*; *v. tom.*1. *de usura ver. octavo, ratione promissionis*; vel ut pretium laboris extrinseci, qui suscipitur propter circumstantias extrinsecas, ut est obligatio celebrandi in loco distanti, tali tempore, &c. vel dicendi Missam solemnem, seu cantatam.

Immò pro hac posteriori, & similibus circumstantiis, justè exigi potest stipendium majus taxato.

Ju-

Justum stipendium dicitur, quod est à lege, vel consuetudine in singulis respectivè Diœcesibus taxatam. Panormi est trium carolenorum.

253 *Tamb. tenet, te posse accipere duplex stipendium: 1. cum De Lugo, unum pro præsentia, alterum pro applicatione, si tibi constet petentem solùm velle præsentiam, & è conversa; quia stipendium pro præsentia accipitur pro labore extrinseco, pro tali loco, aut tempore, quo Missa sumitur celebranda: 2. Ratione diei festi; quia tunc unum accipis pro applicatione, alterum pro officiatura, quæ die festo magis exposcitur, quàm in feriato, quatenùs tunc majorem populi commoditatem, & majus decus Ecclesiæ, ac ejus Rectoribus confert: cui omninò contradicit Diana: 3. cum Lezana, pro Missa cantata, etiam triplicatum stipendium juxtà mensuram laboris: ait te accipere posse. ratione officiatura, & laboris extrinseci: 4. Te posse accipere unum stipendium pro fructu impetrationis, quem applices Petro ad aliquod beneficium obtinendum, alterum pro fructu satisfactionis, quem applices Paulo pro pœna debita peccatis illius, si Petrus, & Paulus expressè consentiant, se velle solùm unum fructum ex illis; quia ex una parte hi fructus sunt separabiles, & ex alia volenti, & consentienti nulla fit injuria. Si verò id non explicent, aut ex aliqua circumstanti non colligatur, tunc docet juxtà Sacra Congreg. decreta te non posse, nisi unum stipendium accipere, quia utrumque fructum acquirere volunt*: ita ille.

254 Sacerdos non potest satisfacere per alium, collato minori stipendio, nisi alius sacerdos gratis, & liberè partem illam cedat: *v. tom. 1. prop. 9. & 10. ab Alex. VII. damn.* Imò si eleemosyna excedat consuetum stipendium, non potest excessum sibi retinere, ex decl. S. C. in Decr. de Celebr. Miss. ad nonum; nam id esset avaritiæ, & mercaturæ genus, tam sacro ministerio indignum.

Hoc autem Decr. solùm habet locum in collatione eleemosynæ, quæ est purum legatum, seu onus Missarum, minimè si sit fundatio in titulum Capellaniæ, seu beneficii; tunc enim (ut eadem S. Congr. declarat ad octavum) potest Rector Missam alteri committere, dando justum stipendium, retento pro se excessu; quia in Capellania, & beneficio solet eleemosyna superabundans assignari ob alios titulos, & alia onera, assistentiæ, servitii Ecclesiæ, & in Capellani splendorem: *v. num. 276.*

Tamb. ait: te posse retinere excessum, si tibi constet, esse datum ob peculiarem respectum ad tuam personam, quia es amicus, pauper, benefactor, &c. quia tunc eleemosyna non fuit tota pro Missa, de qua casu Sac. Cong. loquitur, sed ob alium titulum.

255 Præterea non prohibetur, quin Sacerdos, qui v. gr. recepit viginti scuta pro viginti Missis, celebret ipse has Missas, retinendo totam eleemosynam pinguem, & committat alteri Sacerdoti alias viginti, ad quas anteà erat obligatus ex justo stipendio, dando idem justum stipendium, nisi sit expressè obligatus ad celebrandum eas per se ipsum, & non per alium.

Item Sac. C. ad septimum declarat, quòd possit administrator Ecclesiæ exiguam partem justi stipendii retinere pro expensis necessariis ad Missas, dummodò Ecclesia alios non habeat redditus ad id sufficientes. Hinc Panormi retineri solent grana quinque pro Missa.

256 Sacerdos, qui bona fide acceptis stipendiis unica Missa satisfecit obligationi plurium Missarum, & posteà devenit in malam fidem, cognoscens suam opinionem esse damnatam per Decr. Urb. VIII. & S. Congreg. tenetur Missas reficere, aut stipendia restituere ex re accepta, dummodò possit, quia ad impossibile nemo tenetur. Quod etiam in simili de Missis advertit Scotus *quol. 20. litt. T. v. num. 236.*

257 *Sacerdos recepit stipendium pro decem Missis charta involutum, putans esse justum stipendium, posteà tamen invenit non esse justum: An possit numerum Missarum minuere ad ratam juxta consuetum, & justum stipendium?* Resp. posse, monito illo, qui Missas petiit, ne animæ suffragiis priventur: vel etiam non monito, si ex justa causa non potest; immò potest exigere in judicio supplementum. Dian. *part. 10. tract. 16. resol. 71.* Donatus *tom. 4. tract. 7. qu. 46. & 47.* quia decreta obligantia Sacerdotem ad dicendum *tot Missas; quot ad rationem attributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint*, supponunt in Sacerdote acceptante scientiam tenuitatis stipendii, ut patet per illa verba: *Sacerdotes accipientes stipendia minùs congrua, & ex leg. Qui autem, §. Edictum, ff. in fraudem creditorum, l. Ignorantes fraudem non debent in damno esse.*

258 Monasterium, si postquam celebravit centum v. gr. Missas ab hærede, vel alio sub credito sibi commissas, pro recuperando stipendio aliquas expensas fecerit; tunc si posteà debitor dato stipendio alias centum Missas committeret, posset damnum sibi illatum compensare, minuendo numerum Missarum, juxtà ratam expensarum. Peyr. *tom. 3. cap. 1. n. 27.* aliàs cum suis stipendiis militaret. Idem asserit Bord. *4. ref. 11. n. 114.* si Monasterium expen-

pensas fecerit pro recuperando ab hæredibus annuo censu; quia census ille datur pro sustentatione Sacerdotis, non pro litigando; & Monasterium se obligavit ad Missas sub determinato censu, non sub minori, ac proindè potest se indemnem servare.

Non obstat, quòd Missarum diminutio sit reservata Papæ; quia id est verum de diminutione, quæ fit per dispensationem, minimè, quæ fit per justam compensationem; illa quidem fieri debet authoritate Superioris, qui in casu est solus Papa, ad quem spectat *reductio*; ad hanc sufficit injustitia ejus, contra quem fit compensatio. Injustitia enim, sed justitia commutativa læsa duos effectus essentialiter parit, unum in agente, & est onus restitutionis, alterum in patiente, & est jus compensationis, quando damnum sibi illatum, alia via sine notabili suo incommodo recuperare non potest; & Pontifices per tot Decreta Sacerdotes urgendo, volunt eos, damnabili lucro despecto, sancto zelo, ac splendore munire, minimè sua justitia expoliare, ac laicis pejores reddere; quoniam teste Bernardo: *Quamvis non liceat Sacerdoti, ut de Altari luxurietur, licet, ut de Altari vivat*: *v. tom.1 de furto*, *ver. Compensatio*, *& de præscriptione ver. contra onus Missarum*.

Monasterium, pereunte totaliter censu sine sua culpa, non tenetur ad Missas. Donat. *cit. quæst.* 60. quia Monasterium obligatur ad Missas propter stipendium. Tum quia pereunte fructu beneficii, cessat obligatio ad officium.

259 Difficultas est, *si census pro Missis legatus non perierit, sed sit diminutus*.

Diminutio autem dupliciter contingere potest, 1. intrinsecè, quatenùs fructus capitalium sunt diminuti in se, vel ex circumstantiis temporum; vel quia domus, v. gr. est deteriorata, & ideò minùs locatur, 2. extrinsecè, quatenùs, licèt fructus sint iidem, stipendium tamen ex lege, & consuetudine est auctum. Casu sic exposito

Donatus *tom.* 4. *tract.* 7. *quæst.* 59. *&* 62. negat, posse Monasterium pro rata minuere Missas in primo casu, concedit in secundo; quia in secundo habetur præsumpta mens testatoris, qui cum in principio Missam legaverit sub justo stipendio tunc currente, noluit Sacerdotem gravare, sed habuit respectum ad stipendium congruum, & consequenter præsumitur, quòd si stipendium tunc fuisset majus, majus legasset; adeòque, quòd consenserit in diminutionem; & è contra præsumitur, quòd alioquin Monasterium non consensisset in numerum Missarum.

Tambur. negat in utroque casu ob Decr. Sac. Congreg. quia facta hac petitione: *Quid si legatum sit adeò tenue, ut non sit, qui velit onus illi injunctum subire*, *&c.* Sac. Congreg. respondit.

Ad primum, *& si legatum sit adeò tenue, nihilominùs pro dicta reductione oneris, ut supra impositi ab iis, ad quos pertinet, Sedem Apostolicam esse adeundam*, *&c.* Et hæc ratio Donati pro primo casu. Item facta hac alia petitione: *Tertiò: An cum Ordinarius præscripserit eleemosynam congruam juxta qualitatem loci, personarum, ac temporum, Sacerdotes accipientes stipendium minùs congruum, teneantur Missas ab offerente præscriptas celebrare?* Respondit eadem S. Congr. *Ad tertium teneri*.

Bord. *ref.* 25. *quæst.* 26. *num.* 37. Aversa, Franc. Lugo, & Thomas Hurt. affirmant, posse in utroque casu. 1. Ratione Donati, qua utuntur pro utroque casu. 2. Quia sicut se habet totum ad totum, ita pars ad partem; adeòque si pereunte toto censu, cessat obligatio in toto, ita cessat in parte, si fiat diminutio census. 3. Quia contractus inter testatorem, & Monasterium est contractus justitiæ, quo ille tenetur ad stipendium, hoc ad Missas; unde sicut in aliis contractibus debitor servatur indemnis, ut patet in contractu locationis, in quo non tenetur conductor ad integram pensionem agri, quando ob grandines, alluvionem, aut similes casus fortuitos prædia conducta remanent sterilia; ita nec in casu Sacerdos ad omnes Missas, sed potest minuere pro rata.

Ad Decreta Sac. C. respondet, ea loqui de stipendio tenui scienter acceptato, & pariter de stipendio incongruo scienter acceptato post congruam taxam ab Ordinario factam, quia stante Sacerdotis expresso consensu, nulla ei fit injuria; minimè de stipendio ab initio justo, & congruo, facto posteà incongruo intrinsecè, aut extrinsecè, ut suprà. Ita discurrunt præfati Doctores, quos sufficiat retulisse.

260 Si testator non præscripsit numerum, hæres non potest illum ad sui libertatem præscribere, sed juxta solitam taxam, ex Decl. S.C. *Ad quintum*.

QUÆRES I.

261 *Sacerdos obligatus quotidie ex stipendio ad celebrandum, accepit aliud stipendium ob Missam, an possit unica Missa utrique satisfacere, celebrando in Altari privilegiato, aut cum medalia, vel calculo privilegiato, applicando uni fructum Missæ, alteri Indulgentiam Plenariam*.

Bord.

BOrd. *ref.25.quæst.9. & 17.* tenet, eum peccare contra fidelitatem, non contra justitiam, ac proindè non teneri ad restitutionem; quia per solam Indulgentiam satisfacit principali intento petentis, quod est liberatio à pœnis Purgatorii (quodque supponitur esse in casu) imò meliùs, quia Indulgentia Plenaria magis valet pro Defunctis, quàm fructus Missæ.

Resp. eum non posse, sed peccare mortaliter, & teneri ad restitutionem: Dian. *part. 10. tract. 16. res. 70.* & Tamb. cujus ratio est; quia vel offerens stipendium petit etiam Indulgentiam, vel non: si primum, ex conventione debes unà cum Missa Indulgentiam; si secundum, non potes mercedem accipere de re non conventa. Tum quia hæc est sordida negotiatio, à qua multùm abhorrent Summi Pontifices, ut ex verbis Decr. Urb. VIII. *Volens omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere, prohibet, &c.*

Tum quia pro Indulgentia Altaris privilegiati, est alia specialis ratio; nam hæc regulariter non conceditur, nisi illi animæ, pro qua fructus Missæ applicatur; unde non potest uni applicari fructus Missæ, alteri Indulgentia Altaris; talis est Indulgentia Plenaria in concessione Altaris privilegiati Capellæ S. M. de Guadalupe nationis Castellanæ existentis in nostra Ecclesia S. Mariæ Angelorum Panormi, data Romæ 3. Augusti 1695. ab Innoc. XII. Summo Pontifice.

QUÆRES II.

262 *An Regulares teneantur ad Missam Conventualem, & an quando eam dicunt, possint applicare pro particulari accepto stipendio?*

DOnatus *tom.4.tr.7.q.102. & 103.* vult, eos teneri sub mortali ad Missam Conventualem, eamque debere applicare pro benefactoribus, non pro pitantia. Probat ex *cap. Cum creatura, de celebrat. Miss. & ex Clem. gravi 1. de celebr. Miss. in 6.*

Diana *part.3.tract.2. res.8. tr.3 resol.12. part.5. tract.3. resol. 51.* & Verricelli *tract. 8. quæst.30.* defendunt, eos non teneri ad Missam Conventualem, eamque posse applicare pro particulari acceptio stipendio, 1. quia Ecclesiæ Regularium non sunt Collegiatæ: hinc in allato cap. Clem. ab iis secernuntur, 2. quia nulla lex id prohibet, nec adest ratio in contrarium; nam primus textus loquitur de Clericis, in odiosis autem nomine Clericorum non veniunt Regulares; secundus expresse loquitur de horis debitis, horis devotè psallendis.

QUÆRES III.

263 *An Sacerdos, qui ut celebret, cogitur emere sacras vestes, candelas, &c. possit licitè stipendia Missæ augere?*

CAsum proponit Leander *tr.8. de Sacr. Missa disp.4. qu. 13.* Qui respondet cum Philiberto, posse; quia aliàs esset pejoris conditionis illis Sacerdotibus, qui nihil insumunt, nisi laborem celebrandis. Et quia detractis detrahendis, minima merces præfato Sacerdoti relinqueretur. Et nemo tenetur propriis stipendiis militare.

DECRETA S. CONGR. CONC. URB. VIII.

De Celebratione Missarum edita 21. Junii 1625.

„ 264 I. CUm sæpè contingat, &c. *Et infrà.* Ac primò districtè prohibet, atque interdicit, ne Episcopi in Diœcesana Synodo, aut Generales in Capitulis Generalibus, aut aliàs quomodocumque, reducant onera Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis, sed pro his omnibus reducendis, aut moderandis, vel commutandis; ad Apostolicam Sedem recurratur, qua re diligenter perspecta, id statuet, quod magis in Domino expedire arbitratur: Alioquin deductiones, moderationes, & commuttationes hujusmodi, si quas contra hujus prohibitionis formam fieri contigerit, omninò nullas, atque inanes decernit.

„ 2. Deindè, ubi pro pluribus Missis etiam ejusdem qualitatis celebrandis, plura stipendia quantumcumque incongrua, & exigua, sive ab una, sive à pluribus personis collata fuerunt, aut conferuntur in futurum Sacerdotibus, Ecclesiis, Capitulis, Collegiis, Hospitalibus, Societatibus, Monasteriis, Conventibus, Congregationibus, Domibus, ac locis piis quibusque, tam sæcularibus, quàm Regularibus, Sacra Congregatio sub obtestatione divini Judicii mandat, ac præcipit, ut absolutè tot Missæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint, ita ut alioquin ii, ad quos pertinent, suæ obligationi non satisfaciant, quinimò graviter peccent, & ad restitutionem teneantur.

„ 3. Id verò ut deinceps observetur exactiùs, Sacra Congregatio, eadem authoritate, revocat privilegia, & indulta omnia quibusvis personis, Ecclesiis, ac locis piis, tam sæcularibus, quàm Regularibus cujuscmque Ordinis, Congregationis, &

„ In-

„ Instituti, quamcumque ob causam concessa, quibus indulgetur, ut certarum Missarum, vel Anniversariorum celebratione, aut aliquibus collectis, seu orationibus, plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiat.

„ 4. Ac similiter omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere volens, prohibet Sacerdoti, qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eamdem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat.

„ 5. Prætereà, ne in Ecclesiis, in quibus onera Missarum in perpetuum imposita sunt Sacerdotes in eis, ut par est, adimplendis, eò tepidiores, ac segniores reddantur, quòd onera hujusmodi, cum nulla, aut parva sint utilitate conjuncta; statuit, atque decernit, ut pecuniæ, ac bona mobilia Ecclesiis, Hospitalibus, Congregationibus, Monasteriis, Conventibus, ac locis omnibus, tam sæcularibus, quàm Regularibus, atque illorum personis in futurum simpliciter acquirenda cùm onere perpetuo Missarum celebrandarum ab iis, ad quos pertinent, sub pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ ipso facto incurrenda à die realis acquisitionis, statim deponi debeant penès ædem Sacram, vel personam fide, & facultatibus idoneam, ad effectum illa, seu illorum pretium quamprimùm investiendi in bonis immobilibus fructiferis, cum expressâ, & individua mentione oneris, quod illis annexum reperitur; ac si eadem bona immobilia auctoritate Apostolica deinceps alienari contigerit, eorumdem pretium sub eadem pœna, ut suprà, deponi, atque in aliis bonis stabilibus itidem fructiferis, cum ejus oneris repetitione, atque annexione, converti debeat.

„ 6. Ad hæc Sacra Congregatio, quibusvis, Capitulis, Collegiis, Societatibus, & Congregationibus, nec non omnibus, & singulis Ecclesiarum, ac piorum locorum, tam sæcularium, quàm Regularium Superioribus, vel aliis, ad quos pertinet, districtè prohibet, ne in posterum onera perpetua suscipiant Missarum celebrandarum, sæculares quidem sine Episcopi, vel ejus Generalis Vicarii, Regulares verò sine Generalis, vel Provincialis consensu, & licentia in scriptis, & gratis concedenda; alioquin sæcularis, qui hujus prohibitionis transgressor extiterit, ab ingressu Ecclesiæ interdictus sit eo ipso: Regularis verò, pœna privationis omnium officiorum, quæ tunc obtinebit, ac perpetuæ inhabilitatis ad alia de cœtero obtinenda, vocisque activæ, & passivæ, absque alia declaratione incurrat.

„ 7. Eleemosynas verò manuales, & quotidianas pro Missis celebrandis ita demùm iidem accipere possint, si oneribus anteà impositis ita satisfecerint, ut nova quoque onera suscipere valeant; alioquin omninò abstineant ab hujusmodi eleemosynis, etiam spontè oblatis, in futurum recipiendis, & capsulas auferant ab Ecclesiis cum inscriptione illa, *Eleemosyna pro Missis*, vel alia simili, sub iisdem pœnis ipso facto incurrendis, ne fideles hac ratione frustrentur.

„ 8. Episcopus verò, seu ejus Vicarius, aut Generalis, vel Provincialis, ubi de licentia pro perpetuis oneribus fuerint requirant de singulis casibus diligenter inquirant de singulis Missarum celebrandarum obligationibus, cuique Ecclesiarum, Monasterio, aut loco pio incumbentibus, nec anteà assensum hujusmodi, aut licentiam præbeant, quàm eis legitimè constiterit, illius Sacerdotes, tam novo oneri suscipiendo, quàm antiquis jam susceptis satisfacere posse, præcipuamque rationem habeant, ut redditus, qui Ecclesiis, aut locis piis relinquuntur, omninò respondeant oneribus adjunctis, secundùm morem cujusque Civitatis, vel Provinciæ; intelligantque, si in re tanti momenti desides, aut negligentes fuerint, in novissimo die se hujus prætermissi muneris rationem esse redituros, &c.

„ 9. Postremò Superiores existentes intra fines Italiæ, & Insularum adjacentium, computent in primo congregando Capitulo redditus Conventuum, eorumque summam ad Sacram Congregationem mittant, ut &c.

DUBIA SUPER PRÆMISSIS DECRETIS SACRÆ CONGREGATIONI PROPOSITA.

„ 267 SUper primo Sacræ Congregationis decreto de celebratione Missarum quo prohibetur, ne Episcopi in Diœcesana Synodo, aut Generales in Capitulis Generalibus, vel aliàs quoquomodo reducant onera alla Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis.

„ Quæritur: Quid si legatum sit ita tenue, ut non sit, qui velit onus illi injunctum subi-

„ subire, etsi recurrendum sit ad Sedem Apostolicam pro moderatione oneris, totum, aut ferè totum insumendum sit pro expensis ad id necessariis?

„ Et quid, si permittatur Episcopo in fundatione, ut possit hujusmodi onera moderari.

„ Secundò, super secundo ejusdem Congregationis decreto, quo cavetur, ut celebrentur tot Missæ, quot ad rationem tributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint.

„ Quæritur. An verba illa, *præscripta fuerint*, intelligenda sint de præscriptione facta ab Offerente, vel ab Ordinario?

„ Tertiò, an cum Ordinarius præscripserit eleemosynam congruam juxta qualitatem loci, personarum, ac temporum, Sacerdotes accipientes stipendium minus congruo, teneantur Missas illis ab Offerente præscriptas celebrare?

„ Quartò, an Sacerdotes, qui tenentur Missas celebrare ratione beneficii, seu Capellæ, legati, aut salarii, possint etiam manualem eleemosynam pro Missis votivis, aut Defunctorum recipere, & unico Missæ Sacrificio utique oneri satisfacere?

„ Quintò, posito, quòd testator relinquat, ut celebrentur pro ejus anima centum Missæ, absque ulla præscriptione eleemosynæ.

„ Quæritur. An liberum sit hæredibus, eleemosynam sibi benè visam præscribere, an verò eadem eleemosyna præscribenda sit ab Ordinario?

„ Sextò, super tertio Congregationis decreto, in quo eadem Congregatio revocat privilegia, quibus indulgetur, ut certarum Missarum, vel Anniversariorum celebratione, aut aliquibus collectis, seu Orationibus, plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiat.

„ Quæritur. An verba, *in futurum suscipiendi*, intelligenda sint de oneribus suscipiendi post privilegium?

„ Septimò, super quarto ejusdem Congregationis decreto, quo prohibetur Sacerdoti, qui suscepti Missam Celebrandam cum certa eleemosyna, ne eamdem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat.

„ Quæritur. An permittendum sit administratoribus Ecclesiarum, ut retineant aliquam eleemosynarum portionem pro expensis manutentionis Ecclesiæ, Altarium, Inservientium, paramentorum, luminum, vini, Hostiæ, & similium?

„ Octavò, an hoc decretum habeat locum in beneficiis, quæ conferuntur in titulum, idest, an Rector beneficii, qui potest per alium celebrare, teneatur Sacerdoti celebranti dare stipendium ad rationem redditunm beneficii?

„ Decimò, an Sacerdotes, quibus aliquando offertur eleemosyna major solita pro celebratione Missæ, debeant dare eamdem integram eleemosynam iis, quibus Missas celebrandas committunt. An verò satis sit, ut dent celebrantibus eleemosynam consuetam?

„ Undecimò, super quinto ejusdem Congregationis decreto, quo inter cætera statuitur in hæc verba: *Eleemosynas verò manuales, & quotidianas pro Missis celebrandis ita demùm ibidem accipere possint, si oneribus antea impositis ita satisfecerint, ut nova quoque onera obire valeant. Alioquin omninò abstineant ab hujusmodi eleemosynis, etiam sponte oblatis, in futurum recipiendis, & capsulas auferant, &c.*

„ Quæritur. An hoc decretum prohibeat absolutè, quò minùs accipiant novas eleemosynas ii, qui acceptis non satisfecerunt, & quid, si congruo tempore possint omnibus satisfacere?

„ Duodecimò, quid si offerens eleemosynas, audito impedimento consentiat, ut Sacerdos Missam celebret, cum primùm poterit?

„ Decimotertiò, an pœna interdicti, & aliæ appositæ in eodem decreto afficiant tam eos, qui accipiunt eleemosynas contra formam ibi præscriptam, quàm eos, qui non auferunt capsulas ab Ecclesiis, ut ibidem præcipitur?

„ Decimoquartò, an in hoc decreto comprehendantur illæ capsulæ, quæ apponi solent in Ecclesiis in die Congregationis Omnium Sanctorum, & vulgò dicuntur, *casse de Morti?*

„ Decimoquintò, an Administratores Ecclesiæ magnæ devotionis, & concursus, possint eleemosynas pro Missis celebrandis accipere, si iisdem Missis, non nisi post longum tempus, satisfacere valent, ne aliàs cultus Ecclesiæ, & devotio, ac concursus Fidelium, ut ajunt, minuantur?

„ Decimosextò, quia prohibitio dicti decreti videntur aliquibus directa solis Capitulis, Collegiis, Societatibus, Congregationibus, nec non omnibus, & singulis Ecclesiarum, & piorum locorum, tam sæcularium, quàm Regularium Superioribus, de quibus fit expressa mentio; non autem

„ tem privatis Sacerdotibus, qui tamen comprehendi videntur sub clausula generali, & *aliis ad quos pertinent*, supplicatur pro opportuna declaratione?

„ Decimoseptimò, super septimo ejusdem Sacræ Congregationis decreto, quo cavetur, ut in singulis Monasteriis Religiosorum præfigatur numerus, qui ex consuetis redditibus, aut eleemosynis commodè possit sustentari.

„ Quæritur. An ubi hæc præfixio facta jam fuit in vim similis decreti sanctæ memoriæ Pauli V. absque tamen computatione redituum cujusque Religiosi, sit denuò facienda, necne?

„ Decimooctavò, an Novitii ad habitum regularem admissi, possint admitti ad professionem in Monasteriis, in quibus habitant, ut suprà, præfixione numeri, commodè ali non possunt?

„ Decimononò, super ultimo, quo cavetur, ut nullibi recipiantur Conventus Regularium, nisi præter alia ad id requisita, duodecim saltem fratres in eis degere, & competenter sustentari valeant, ita ut alioquin subsint jurisdictioni ordinariæ.

„ Quæritur. An hoc decretum, quod videtur editum in ordine ad celebrationem Missarum, comprehendat eas Religiones, quæ non consueverunt onera Missarum recipere, ut sunt Religiones Capuccinorum, ac Societatis Jesu?

„ Ultimò. An idem decretum, ubi disponit, ut nullibi recipiantur Monasteria, nisi &c. habeat locum in Italia dumtaxat, ad quam est restrictum decretum proximè antecedens, an verò etiam extra Italiam?

DECLARATIONES, SEU RESPONSIONES AD SUPRADICATA DUBIA.

„ Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, auctoritate sibi à Sanctissimo Domino Nostro attributa, ad singula dubia superiùs proposita, ad hunc modum respondit, videlicet.

„ Ad primum, etsi legatum sit adeò tenue, nihilominùs pro reductione oneris, ut suprà impositis, ab iis, ad quos pertinet, Sedem Apostolicam esse adeundam, quæ absque ulla impensa id statuet, quod magis in Domino è re esse judicaverit: Verumtamen. Si in ipsa beneficii erectione expressè cautum fuerit, ut liceat Episcopo injunctum onus reducere, ac moderari, legem hanc fundationis, quam decreta hac de re edita non sustulerunt, esse validam, & observandam.

„ Ad secundum, esse intelligenda de præscriptione facta ab eo, qui eleemosynam tribuit, non autem ab Ordinario: Quòd si tribuens eleemosynam numerum Missarum celebrandarum non præscripserit, tunc tot Missas celebrari debere, quot præscripserit Ordinarius secundùm morem Civitatis, vel Provinciæ.

„ Ad tertium, teneri.

„ Ad quartum, Sacerdotes, quibus diebus tenentur Missas celebrare ratione beneficii, seu Capellæ, Legati, aut salarii, si eleemosynas pro aliis etiam Missis celebrandis susceperint, non posse eadem Missa utrique obligationi satisfacere.

„ Ad quintum, censuit, ubi nullam certam eleemosynam testator reliquit, esse ab Episcopo præscribendam eleemosynam congruam, quæ respondeat oneribus Missarum celebrandarum, secundùm morem Civitatis, vel Provinciæ.

„ Ad sextum, ita esse intelligenda.

„ Ad septimum, respondit, permittendum non esse, ut Ecclesiæ, ac loca pia, seu illorum Administratores ex eleemosynis Missarum celebrandarum, ullam, utcumque minimam, portionem retineant ratione expensarum, quas subeunt in Missarum celebratione, nisi cum Ecclesiæ, & loca pia alios non habent redditus, quos in usum earumdem expensarum erogare licitè possint; & tunc quam portionem retinebunt, nullatenùs debere excedere valorem expensarum, quæ pro ipsomet tantùm Missæ Sacrificio necessariò sunt subeundæ; & nihilominùs eo etiam casu curandum esse, ut ex pecuniis, quæ supersunt, expensis ut suprà deductis, absolutè tot Missæ celebrentur, quot præscriptæ fuerint ab offerentibus eleemosynas.

„ Ad octavum, non habere locum, sed satis esse, ut Rector beneficii, qui potest Missam per alium celebrare, tribuat Sacerdoti celebranti eleemosynam congruam, secundùm morem Civitatis, vel Provinciæ, nisi in fundatione ipsius beneficii aliud cautum fuerit.

„ Ad decimum, debere absolutè integram eleemosynam tribuere Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem sibi retinere posse.

„ Ad undecimum, respondit, non prohibere absolutè: Ac propterea, etsi oneribus jam susceptis non satisfecerint, posse tamen nova etiam onera suscipere Missarum celebrandarum, dummodò infrà modicum tempus possint omnibus satisfacere.

Ad

,, Ad duodecimum, quamvis onera suscepta infrà modicum tempus adimpleri nequeant, si tamen tribuens eleemosynam pro aliarum Missarum celebratione id sciat, & consentiat, ut illæ tunc demùm celebrentur, cum susceptis oneribus satisfactum fuerit, decretum non prohibere, quò minùs eo casu eleemosyna accipiatur pro iisdem Missis juxtà benefactoris consensum celebrandis.

,, Ad decimumtertium, has pœnas non habere locum, nisi in suscepturis onera perpetua Missarum celebrandarum sine licentia Episcopi, vel ejus Generalis Vicarii, aut Generalis, vel Provincialis.

,, Ad decimumquartum, comprehendi.

,, Ad decimumquintum, non posse, nisi de consensu eorum, qui eleemosynas tribuunt, ut suprà in responsione ad duodecimum.

,, Ad decimumsextum, comprehendi etiam privatos Sacerdotes.

,, Ad decimumseptimum, numeri præfixionem esse iterùm faciendam, servata forma ultimi decreti hac de re editi.

,, Ad decimumoctavum, esse admittendos ad professionem, si aliàs habiles existant, ac deindè in aliquo alio Monasterio ejusdem Religionis esse collocandos, ubi commodè ali possint.

,, Ad decimumnonum, censuit comprehendere.

,, Ad ultimum, habere locum extra Italiam.

Cosmus Card. de Torres

Prosper Fagnanus S. Congr. Secretarius.

Quæ Decreta novissimè confirmata fuere per eamdem S. Congr. 23. Novembris 1697. Et roborata per Bullam Innocen. XII. incip. *Nuper* 22. Decembris 1697.

DE TEMPORE OBLIGATIONIS.

266 SAcerdos, qui plura onera Missarum suscepit, debet eas celebrare intra modicum tempus, nisi conferens eleemosynam sciat, & consentiat, ut celebratio differatur, donec aliis satisfaciat. S. C. *ad undecimum*.

Modicum tempus judicandum esse considerātis Missarum numero, necessitate petentium, & similibus circumstantiis, volunt nonnulli. Alii extendunt ad tres menses, alii ad duos, moti ex Trid. *sess.* 23. *de reform. cap.* 1. & *sess.* 24. *cap.* 12. ubi Episcopis per tres menses, Canonicis verò, & similibus per duos conceditur posse à suis Ecclesiis abesse.

Aliquando dilatio unius diei potest esse notabilis, ut si quis velit Missam pro Agonizante, pro lite eo die decidenda, &c.

Q U Æ R E S.

267 *An omittens, aut notabiliter differens unam, vel alteram Missam, peccet mortaliter, & teneatur ad restitutionem.*

PEccare solùm venialiter, vult Tamb. *in meth. celebr. Miss. lib.* 3. *cap.* 1. §. 9. *num.* 18. quia in omissione Missæ attendi debet damnum temporale ex quantitate stipendii, non spirituale; alioquin mortalis esset omissio Salutationis Angelicæ.

Resp. peccare mortaliter, & ad restitutionem teneri. Mastr. & Bonac. quia materia stipendii est gravis ratione circumstantiæ adjunctæ, nempè damni gravis spiritualis, cujusmodi est privatio fructus Missæ debiti ex justitia.

Ad rationem in oppositum: licèt quodlibet bonum spirituale sit appretiativè majus quolibet temporali; intra lineam autem boni spiritualis, secundùm moralem hominum existimationem, datur parva materia: liquet doctrina communi; fructus divini Officii est spiritualis, & tamen datur in illo parvitas materiæ, qualis dicitur omissio unius Psalmi, atque etiam gravitas materiæ, qualis est omissio unius horæ; ità multò magis omissio unius Missæ; nam onus, quod ibi parit præceptum, hic parit stipendium, & pactum; & similiter, si omissio unius Psalmi est venialis, ita omissio unius Ave.

268 Sacerdos non obligatus ex stipendio, peccat mortaliter, si legitimè non impeditus, quater aut ter saltem in anno in festis solemnioribus non celebret. Leander *tr.* 8. *de sacrific. Miss. disp.* 5. *q.* 1. contra Dian. *part.* 2. *tr.* 4. *ref.* 19. quia regulariter scandalum adest; quis enim sciens, Sacerdotem non legitimè impeditum, numquam celebrare, non pariet suspicionem ejus perversæ conscientiæ, cum periculo in juvenibus labendi ad ejus exemplum?

269 Sacerdos etiam Parochus die Nativitatis Domini non tenetur omnes tres Missas celebrare, sicut nec Parochiani tenentur omnes tres audire; quia celebratio trium Missarum est privilegium, non præceptum.

DE OBLIGATIONE QUOAD LOCUM.

270 SAcerdos, qui ex fundatione, aut alio titulo tenetur in aliqua Ecclesia, aut altari determinato celebrare, si testator Ecclesiam, aut Altare determinavit exprimens, id velle ob peculiarem sui devotionem ad locum illum, seu imaginem; in decorem, & splendorem suæ domus, cujus est Capella, vel in commodum populi, ut ibi Missam possit audire, peccat mortaliter alibi cele-

celebrando, nisi rarò id faciat, putà ter, aut quater, ob parvitatem materiæ; nec tunc peccabit venialiter, si ex rationabili causa faciat ex præsumpta testatoris voluntate. Quòd si ad nil eorum respexit testator, qui designavit Altare, tunc non erit mortale, in aliis Altaribus, ejusdem tamen Ecclesiæ, celebrare. In aliis autem Ecclesiis celebrare cederet in præjudicium prioris Ecclesiæ, quæ jus acquisivit; & esset mortale, nisi rarò fieret; aut nisi ob Sacerdotum multiplicitatem, parum unius Missæ celebratio ibi reputaretur.

271 Si testator in determinando Altari non respexit ad causas prædictas, potest in alio Altari ejusdem Ecclesiæ, quod sit privilegiatum celebrare. Leander cum Lugo *de sacrifi. Missæ tr.* 8. *disp.* 4. *q.* 27. quia gerit utiliùs rem testatoris, qui proindè non præsumitur rationabiliter invitus. Quod potiori jure dico, si erectio Altaris privilegiati in Ecclesia illa facta esset post testatoris mortem; tunc enim Sacerdos ibi celebraret ex voluntate rationabiliter, & prudenter, imò moraliter certò præsumpta testatoris; quilibet namque præsumitur, quòd velit id, quod est sibi utilius. Tunc quidem testator, si viveret, gratias Sacerdoti ageret, sicut gratias ageret creditor, si debitor unum debens, duo solveret, unum ex justitia, aliud gratis.

Dic quæso: si tibi daretur optio eligendi solum fructum Missæ, aut fructum Missæ unà cum Indulgentia Plenaria liberationis animæ: quid seligeres? Illud scio, fructum Missæ animæ applicatum esse finitum, & tantùm pœnæ Purgatorii satisfacere, quantum Deus sua infinita sapientia disponit, ut in *num.* 234. Indulgentiam verò Plenariam solvere plenè, & adæquatè totam pœnam in Purgatorio debitam, ut in *tom.* 1. *de Altari privil.*

Imò si fundator designavit Ecclesiam, habens pro fine, ut ibi frequens populus audiat; & contingat, ut nullus, aut valdè pauci eò ad Missam accedant, tunc Sacerdotem posse alibi celebrare, tenet Tamb. *in meth. celebr. Miss. lib.* 3. *cap.* 6. §. 3. *n.* 3. nisi aliud sit in fundatione expressum; quia cessante causa finali cessat effectus, & talis præsumitur testatoris voluntas.

272 Celebrans sine justa causa in alio templo, aut Altari, peccat, uti supra, sed non tenetur restituere stipendium hæredibus, aut Missam in loco designato repetere; quia Missa ubique est æqualis valoris. Unde hic fidem fregit, non justitiam. Leander *tr.* 8. *de sacr. Miss. disp.* 4. *q.* 25. & Bonac.

Quòd si teneatur celebrare in Altari privilegiato, alibi celebrando, eum teneri ad restitutionem compensando aliis orationibus docet Dian. *par.* 2. *tract.* 4. *res.* 29. negat Tamb. *cit. num.* 10.

Non enim (ait) tenetur ad repetendam Missam; quia restitueret plus, nempè duas applicationes, & onus restitutionis est ad æquale, non ad plus. Nec ad orationes; quia tale onus est scrupulorùm fomentum; nam cum nesciat, quanta sit pœna satisfacienda, nescit, quantæ sint orationes necessariæ.

Consulo, ut talis Sacerdos aliquam Indulgentiam Plenariam hujusmodi animæ applicet.

Obligatum celebrare in Altari privilegiato, si celebret in alio Altari applicando Medaliam, Coronam, seu calculum privilegiatum, non satisfacere, tenet Tamb. *cit. num.* 11. cum de Lugo; quia Indulgentia Altaris est tuta, Medaliæ minùs certa.

At satisfacere, docent Bord. *res.* 25. *q.* 25. Dian. *par.* 6. *tr.* 6. *res.* 12. & alii, si testator nil aliud intendat, nisi liberationem animæ: quia satisfacit per æquivalens, & differentia Altaris, ac Medaliæ quoad hoc est materialis. Minor certitudo purgatur, si Medaliam habuerit à Papa, aut fide digno.

DE VACATIONE.

273 Capellanus, si per modicum tempus infirmetur, non tenetur satisfacere per alium, aut compensare; idque ex rationabiliter præsumpta voluntate fundatoris. Modicum alii dicunt decem dies, alii mensem, alii cum Peyr. duos menses respectu totius anni.

Capellanus, seu beneficiatus obligatus toto anno celebrare quotidie, sive directè, sive indirectè, quatenùs onus est impositum Ecclesiæ, ut in ea à Capellano continuè celebretur, potest vacare semel in hebdomada, non ex parvitate materiæ, sed ex præsumpta fundatoris voluntate, & consuetudine; nisi onus sit impositum Ecclesiæ, ut curet dici Missam quotidie, vel nisi expresse Capellano imponatur, ut Missas quotidie per se, vel per alium sine interruptione celebret.

274 Item talis Capellanus potest quater, aut sexies in anno pro se, aut suis celebrare, ex eadem præsumpta voluntate fundatoris, qui non est credendus, quòd voluerit hoc singulare auxilium spirituale suo Capellano denegare: si enim de hoc interrogatus fuisset, aut cogitasset, non negasset. Diana, Peyr. & Tambur.

275 Pro his Missis, quando pro aliis applicat, non potest stipendium accipere, nec quando ei vacare permittitur, potest pro alio ce-

lebrare accepto stipendio; nam hoc est auaritiæ genus. Et Missæ Capellani, quando celebrat, sunt fundatoris, sicut fructus agri, sive tenuis, sive pinguior, est domini.

276 In legatis verò non est concedenda vacatio, neque ratione infirmitatis, sicut in Capellaniis, sed est Missa per alium Sacerdotem supplenda. Hujusmodi solent esse Missæ perpetuæ in Monasteriis ab ipsis Monialibus relictæ; sunt enim propriè legata, minimè Capellaniæ, nisi impropriè, & vulgò sic dictæ; quia Monialis non fundat Ecclesiam, aut Altare, cum deputatione Clerici, ut ei inserviat, assistat, &c. ut in *n.* 248. Sed solùm legat Monasterio Missam pro sua anima in ea Ecclesia celebrandam. Et ita servatur Panormi in Ecclesia Patrum Oratorii, ubi assignatur Sacerdoti legatum; sed eo vacante etiam per unum diem, & ob infirmitatem, suppletur Missa per alium, uti in Missis manualibus.

Aliqua tamen EpiKeia uti possumus in legato personali, relicto scilicet tali Sacerdoti individuo, cum respectu ad Sacerdotis personam, quam legans intendit juvare, juxtà dicta *n.* 249.

277 Capellanus tenetur celebrare per se ipsum, si id fuerit in fundatione Capellaniæ expressum. Sed tunc potest eligi Capellanus non Sacerdos, qui infrà annum possit ordinari in Sacerdotem; hoc namque etiam in beneficiis Parochialibus indulgetur: Si verò non exprimatur, quòd debeat esse Sacerdos, qui per se ipsum Missas celebret, tunc poterit celebrare per alium; imò poterit Capellania conferri ei, qui decimumquartum annum agit. Mendo *ver. Capellania num.* 5. *v. num.* 108.

DE DISPOSITIONE SPIRITUALI SACERDOTIS.

278 NOn peccat mortaliter Sacerdos celebrans non recitato Matutino. Donatus *tom.* 4. *tr.* 7. *q.* 84. quia non constat, quòd consuetudo sit accepta sub culpa. Et Rubrica non est præceptum, sed consilium ob devotionem majorem. His rationibus Tamb. *in meth. celebr. Miss. lib.* 1. *cap.* 7. *§.* 2. *num.* 3. infert nec esse veniale.

279 Sacerdos celebraturus, & laicus communicaturus, quamvis sit contritus, ex Tridentino *sess.* 13. *cap.* 7. *& can.* 11. debet confessionem præmittere: *Modò non desit illis copia Confessoris: quòd si necessitate urgente, Sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quàmprimùm confiteatur.* Idque ex præcepto ex illo Pauli ad Cor. 11. *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.*

280 Necessitas ex triplici capite potest oriri, 1. quia *desit copia Confessarii*, 2. ex *infamia*, 3. ex *damno*.

DEEST COPIA CONFESSARII.

281 1. SI sit, & non velit audire, 2. si Religiosus habeat casum reservatum, & Superior à pio Confessario requisitus licentiam absolvendi neget.

282 Tunc Confessarius inferior potest dictum Religiosum directè à casu reservato, seu excommunicatione reservata absolvere pro *illa vice*, Diana *par.* 9. *tr.* 3. *res.* 15. facultate illi concessa à Papa in eo casu denegatæ licentiæ per Decr. S. Conc. die 21. Sept. 1624. jussu Urbani VIII. editum supra Decr. Clem. VIII. de reservatione casuum à Regularibus facienda, quod est in Bulla Cher. p. 67. & Lantuscæ Bulla 28. p. 72. ubi particula, *pro illa vice*, intelligitur, toties, quoties casus occurrerit, quia non apponitur particula taxativa, *tantùm*; unde significat illam vicem, quando Confessarius facultatem petit, & Superior denegat. Diana cit.

283 Si Confessarius distet per tria milliaria, Canus vult, quòd censeatur absens; alii volunt, quòd sit adeundus, si non singulis diebus, saltem aliquoties. Tambur. cum De Lugo id remittit arbitrio prudentis juxta circumstantias personæ, temporis, difficultatis, itineris, &c.

EX INFAMIA.

284 SAcerdos, si, dum sacris indutus vestibus pergit celebraturus, vel postquàm Missam incœpit, recordetur peccati mortalis à se post ultimam confessionem commissi, & non potest sine infamia, quam prudenter timet, se divertere ad confessionem, sufficit, quòd eliciat actum contritionis putatæ, & sic potest sacrificium inchoare, & inchoatum perficere. Ita pariter, si recordetur se esse excommunicatum, suspensum, interdictum, vel irregularem. Idem dicitur de laico, si genuflexus ante linteum pro communione, recordetur peccati post confessionem commissi, & ex recessu timeat notam infamiæ; quia præceptum divinum positivum respiciens propriam utilitatem spiritualem operantis, quale est de integritate materiali confessionis, & de præmittenda confessione, non obligat cum tanto rigore, sed humano modo; unde non obligat urgente necessitate, seu jure naturali, quale est de vitando gravi damno in fama, &c. Imò si Missa sit inchoata, ultrà notam infamiæ, urget reverentia sacrificio debita, ut perficiatur.

285 Sacerdos autem iste tenetur posteà confiteri, *quàmprimùm*, videlicet intra triduum.

duum. Diana; nam *ex l. final. Cod. de Iudiciis*: *Illicò*, ideſt *intra triduum*. De Lugo id remittit arbitrio boni viri. Et quidem contingere poteſt caſus, ut primo die aptus Confeſſarius contingat, qui forte poſteà intra triduum non continget; tunc, inquam, non debet Sacerdos opportunitatem illam negligere: *v. tom. I. de auditione Miſſæ, ver. Integritas, §. Qui mane.*

286 Quæ particula, *quàmprimùm confiteatur*, non ligat Laicos, ſed Sacerdotes. Non eſt autem conſilium, ſed præceptum ſub mortali obligans; quia communis intellectus Doctorum, optimus legis interpres, illud intelligit eſſe præceptum; cui non ſatisfacit Sacerdos, ſi ſuo tempore confiteatur, aliàs Trid. ad nil novi per illam particulam obligaret; nam Sacerdos ille, quando denuò celebrare debet; tenetur ex præcepto divino confeſſionem præmittere: *vide tom. I. propoſ. 38. & 39. ab Alex. VII. damn.*

287 Si autem peccatum, cujus recordatur, fuerit commiſſum ante confeſſionem, ac proindè indirectè abſolutum, non tenetur de eo actum contritionis elicere; quia nulla eſt ejus neceſſitas, aut præceptum; nam cum fuerit de eo indirectè abſolutus, jam eſt in gratia, & diſpoſitus, & ſolùm habere debet propoſitum ſuo tempore confitendi peccatum oblitum.

288 Extra caſum verò urgentis neceſſitatis, tenetur confeſſionem talis peccati mortalis obliti præmittere; quia præceptum eſt de præmittenda confeſſione integra, nedum formaliter, ſed etiam materialiter: & peccata in confeſſione oblita, ſunt abſoluta indirectè; adeòque cum onere ea poſteà ſubiiciendi directè clavibus: *v. tom. I. propoſ. II. ab Alex. VII. damn.*

EX DAMNO.

289 Sive temporali, ſive ſpirituali, quod prudenter times. Unde Sacerdos, ſi ex confeſſione alicujus cum quodam Confeſſario timet non leviter, ſed prudenter grave malum, aut fractionem ſigilli, ſi alius Confeſſarius non adſit, poteſt illud ſilere, debet tamen alia confiteri.

290 Si Confeſſarius non adſit, non poteſt celebrare cum ſola contritione, ut alii ſatisfaciant præcepto audiendi Miſſam, niſi adſit infamia; quia præceptum auditionis Miſſæ eſt humanum, præceptum verò de præmittenda confeſſione eſt divinum; adeòque fortiùs obligat. Et nunquam ſola devotio facultatem concedit celebrandi ſine confeſſione. Hanc facultatem dat neceſſitas celebrandi ad dandum viaticum moribundo.

291 Neceſſitates, quæ dictam facultatem concedunt Sacerdoti ad celebrandum, & laico ad communicandum in caſu, quo recordetur peccati mortalis, eamdem concedunt in caſu, quo recordetur, ſe eſſe excommunicatum, ſuſpenſum, aut irregularem, quia fortiùs impedit à celebrando peccatum mortale, quàm cenſura, cum illud impediat jure divino, hoc Eccleſiaſtico; & tunc cum cenſura celebrans non euadit irregularis; debet tamen interim diligentiam pro abſolutione obtinenda adhibere, adeundo per ſe, vel per alium ſuperiorem.

292 Onus Capellaniæ, & indigentia ſtipendii, volunt aliqui, quòd det licentiam Sacerdoti, ſi Confeſſarius abſit, celebrandi ſine prævia confeſſione cum contritione, & voto confitendi quàmprimùm, & Confeſſarium curandi. Hoc autem non eſt ita libere concedendum, ſed ſolùm quando Sacerdos eſt in tam gravi neceſſitate, ut non habeat unde ſuſtentari; qua gravi neceſſitate ſecluſa, debet à celebrando abſtinere, & poſteà Miſſas per ſe, vel per alium ſupplere. Tamb. *cit. num.* 39.

DE DISPOSITIONE CORPORALI.

293 Sacerdos celebraturus, & laicus communicaturus, debet eſſe jejunus jejunio naturali.

294 Jejunium naturale ab Eccleſiaſtico differt, quia jejunium Eccleſiaſticum conſiſtit in unica comeſtione, & abſtinentia à carnibus: jejunium verò naturale conſiſtit in omnimoda abſtinentia cibi, & potus à media nocte uſque ad communionem incluſivè; adeòque jejunium naturale non admittit parvitatem materiæ, ſed violatur per granum aniſi, aut per guttam aquæ ex induſtria ſumptam; & ejus violatio eſt ſacrilegium.

295 Ad ejus autem violationem duo requiruntur: primum, ut id, quod ſumitur, ſit cibus, aut potus: cibus, & potus eſt ille, qui in ſtomaco alteratur, & ad digeſtionem pertinet: ſecundum, ut ſumatur per actionem, quæ ſit comeſtio, vel potatio, nempè ut per os aſſumatur, & in ſtomacum traiiciatur.

EX DEFECTU PRIMI.

296 Non violant jejunium naturale, & à fortiori neque eccleſiaſticum fruſtum ligni ſolidi, unguis, moneta aurea, plumbum, oſſiculum ſivo fructuum, ſive alterius generis, filium ex ferro, vel ſerico, aut lana, & ſimilia; non enim ſunt cibus, quia non alterantur in ſtomaco, ſed eadem integra egeruntur.

297 Violant autem jejunium naturale charta, filum ex lino, palea, fœnum, terra, ſeu creta, quam mulieres comedunt,

& cera; quia in stomacho alterantur.

298 Si quis deglutiat nucem cum cortice integram, frangere jejunium, putat Joan. Sanchez, quia est materia comestibilis, & per accidens non alteratur. Non frangere, opinat Tambur. quia ut traijcitur, nec est alterabilis, nec digestibilis: ita ille.

299 Demùm violant jejunium naturale potio medicinalis, aurum potabile, & sanguis, quem quis ex vulnerato digito sugeret.

EX DEFECTU SECUNDI.

300 Non violant jejunium naturale, primò gutta aquæ, quæ commiscetur salivæ, dum os abluis; aut gutta jusculi, quod gustas, an sit benè præparatum, & commixtam salivæ traijcis; vel sanguis, qui ex capite fluit in os, & immixtus salivæ deglutitur; quia non est potatio, aut comestio, sed trajectio salivæ. Secundò, musca, aut pulvis, quæ casu in os volitant, & casu traijciuntur, quia non est comestio, sed respiratio. Tertiò, sanguis, vel humor ex capite, aut gingivis descendens, etiam nonn immixtus salivæ, si deglutiatur, quia est fluxus. Quartò, tabachum per nares sumptum in pulvere, folio, aut fumo, & quilibet odor, quia est attractio, & afflatio narium.

301 Cæterùm, si culicem, vel muscam ex industria comedas, vel ea potens expuere traijcis, violas jejunium, quia ex una parte sunt cibus, & ex alia hæc est comestio, non respiratio.

302 Frustula, quæ ex reliquiis cœnæ in dentibus remanent, si non ex industria degluttiantur, non violant jejunium, quia non est comestio, sed trajectio cum saliva, aut respiratio. Violant autem, si ex industria deglutiantur, quia comestioni æquivalent.

303 Pariter violant jejunium saccarum, aut tabellæ in ore ante cubitum positæ, quæ tamen post mediam noctem liquefiunt, & trajiciuntur.

Præfatas verò cibi reliquias numquam violare jejunium, docent Dian. Suarez, & nonnulli graves Doctores apud Tamb. *in method. com. cap. 2. num. 25.*

304 Si aromata, ut tabachum, mastichem, &c. in ore conteras ad evacuandum humorem, &c. & non deglutias, non violas jejunium, etiam si aliquid ex his cum saliva descendat; nam cohiberi non potest, quin descendat saliva illa aromatibus affecta; & ratio est, quia non est per modum cibi, aut potus, sed salivæ; secus si granum aliquod ex his casu decidat; quia tunc non est respiratio (ut de musca casu deglutita superiùs diximus) sed comestio, ut liquet de projecto in flumine, qui licèt invitus aquam deglutiat non proindè est jejunus.

DE HOROLOGIIS PRO JEJUNIO.

305 Plura horologia benè regulata non faciunt opinionem probabilem, sed dubium de media nocte in ordine ad communionem. Rodriq. *tom. 1. cap. 105. n. 6.* contra Dianam *par. 4. tr. 3. ref. 19.* quia in quæstione facti motiva utrinque æquè probabilia non constituunt probabilitatem, sed dubium.

Probatur experientia ex 3. *Regum* 3. ex vulgato *Salomonis* judicio super duarum mulierum facto, quarum una affirmabat, puerum vivum esse filium suum, quod negabat altera; unde cum motiva fuissent utrinque æquè probabilia, Rex remansit suspensus, ac dubius; ideò ut ad alteram partem se determinaret, voluit addere conjecturam, præcipiendo, ut divideretur puer inter utramque: quod ardenter recusante una, Rex sapienter ejus maternam pietatem comprehendit; unde ejus filium judicavit; ante quam conjecturam Rex erat dubius; dubium enim positivum est, quo quis consideratis utriusque partis motivis, ad neutram partem potest rationabiliter se determinare propter motiva æquè utrinque moventia, ac proindè manet anceps, & in æquilibrio.

306 Prætereà sint sex testes æqualis fidei, quorum tres affirment de visu mortem conjugis, alii de visu mortem pro eodem tempore negent; Judex remanebit non probabiliter opinans, sed dubius, ita ut non possit permittere mulieri transitum ad secundas nuptias. Ita duo horologia benè regulata sunt testes æqualis authoritatis circa factum in designanda hora mediæ noctis; adeòque si disconveniant, non facient opinionem probabilem, sed dubium positivum, nisi addatur conjectura, qua rationabiliter magis ad unum inclinet.

307 Hinc, ubi sunt plura horologia benè regulata, qui mane celebrare vult, aut communicare, non tenetur stare primo horologio horam mediæ noctis signanti; quia *in dubio melior est conditio possidentis*, possessio autem in casu stat pro libertate, quæ est prior præcepto; nam præceptum jejunii est dubium, an tunc incipiat, & dubium supervenit libertati. Tum quia *impedimentum dubium non potest tollere jus certum*.

308 Difficultas est, *an ubi est tantùm unum horologium, qui communicare vult, teneatur statim in primu pulsatione à cibo, & potu desistere?* In qua re quidquid resolvant alii. Dico, quòd

quòd sciens, primum pulsum esse horæ duodecimæ noctis, teneatur in primo pulsu à cibo, & potu desistere; qui verò ignorat, aut dubitat, si primus pulsus sit horæ duodecimæ noctis, potest prosequi usque ad ultimum pulsum, & mane communicare.

Contingere namque solet multis, quòd audierint horam undecimam noctis, alii verò non audierint; & proindè priores, statim ac audiunt primum pulsum horæ sequentis, sunt certi, quòd sit pulsus horæ duodecimæ; posteriores verò ignorant, aut dubitant. Quo præmisso

Probatur assertio: hìc namque non potest esse sermo de hora completa mathematicè, sed practicè, prout est nobis signum sufficiens, cujus sit horæ; non enim potest de pietate Sanctæ Matris Ecclesiæ præsumi, quòd velint fideles stare horæ mathematicæ, quæ innumeris affligeret scrupulis; eò maximè, quia non solum est mathematicè completa ante primum pulsum horæ sequentis, sed inter horam priorem completam, & primum pulsum horæ sequentis mediat intervallum quoddam; transacta namque rota horæ antecedentis, datur aliquale intervallum, antequàm incipiat moveri malleus pulsans pro hora sequenti.

Hora autem practica dicitur, in quantum est nobis signum sufficiens horæ determinatæ; primus verò pulsus horæ duodecimæ respectu scientis, & advertentis est signum sufficiens horæ duodecimæ noctis, non sic respectu ignorantis, non advertentis, aut dubitantis, sed respectu ejus, & secundum se est signum indifferens; adeòque respectu prioris est hora practica, non respectu posterioris.

Insuper primus pulsus respectu prioris est impedimentum certum præcepti jejunii, respectu verò posterioris est impedimentum superveniens dubium, ob quod spoliari non potest possessione certa.

309 De dubio de media nocte, vel an comederit post: *vide tom. 1. de conscientia dubia num. 54.*

DE SACERDOTE NON JEJUNO.

310 Sacerdos non jejunus potest celebrare, primò ad dandum Viaticum alteri moribundo, si non adsint particulæ consecratæ, estò multi probabiliter negent, & solùm id concedant pro dando Viatico sibi ipsi Sacerdoti. Instante autem propria morte licere non jejuno communicare, est certum.

311 Secundò, potest celebrare ad vitandum scandalum, aut infamiam, ut si in Altari ante consecrationem recordetur se non esse jejunum, poterit sacrificium prosequi; quòd si ejus recordetur post consecrationem, etiam non instante infamia, omninò debet sacrificium inchoatum perficere. Similiter, si laicus stans ad Altare recordetur non esse jejunum, & sine infamia discedere non valeat, potest communicare: *v. n. 347.*

312 Tertiò, in casu fragmenti, in quo sic discurrit Tambur. vel enim est sermo de fragmento tui sacrificii, sive magno, sive parvo, à te invento post assumptam ablutionem, & hoc sumere licitè potes, sive statim, sive finita Missa, quia pertinet ad idem sacrificium; imò probabiliter etiam in sacristia, antequàm vestibus spolieris, quia adhuc judicaris non absolvisse totaliter sacrificium.

Vel est sermo de fragmento alterius sacrificii, & hoc probabiliter post ablutionem assumere potes, sive statim, sive finita Missa, dum es in Altari, quia id totum reputatur una sacrificii moralis consumptio; & quia fragmenta parva facilè deperduntur, major reverentia est, si ab eo non jejuno assumantur, quàm si cum tali periculo in sacrario conserventur, aut alteri Sacerdoti sacrificaturo dentur; hinc potest Sacerdos pixidem purificare, & reliquias sumere, dum est in Altari post ablutionem, si ante ex inadvertentia non purificavit. An autem hujusmodi fragmenta alieni sacrificii sumere possis in sacristia, antequàm sacris vestibus spolieris, tu judica: semper autem est sermo de fragmento, sive parvo, sive magno; minimè de hostia grandi, aut integra particula; hæc namque debet in sacrario conservari, aut alteri Sacerdoti celebraturo relinqui.

313 Posse verò Sacerdotem non solùm digito abducere, sed pluries, & quoties opus fuerit, vinum infundere, & sumere ad sumendam particulam hostiæ, quæ fortiter calici adhæsit, non est dubium.

314 Quartò, quando Sacerdos post consecrationem unius, vel utriusque speciei moreretur; tunc si non adesset alius Sacerdos jejunus, deberet à non jejuno perfici sacrificium.

315 Quintò, Sacerdos, si ei incutiatur metus mortis cadens in virum constantem, si non jejunus celebret; idque non in Religionis contemptum, sed ut alii Missam audiant; potest non jejunus celebrare, quia præcepta humana non obligant cum tanto dispendio: quo metu secluso, non potest non jejunus celebrare, ut alii Missam audiant, estò non adsit alius Sacerdos jejunus, quia præceptum jejunii naturalis est validius præcepto audiendi sacrum; & solus Pontifex potest à præcepto jejunii naturalis dispensare.

316 Sacerdos pluries in die celebrare non potest, excepta nocte Nativitatis. Si verò

sit jejunus, potest in sequentibus casibus. Primò, si Pastor habeat duas Parochias dissitas. Secundò, si concursus populi sit tantus, ut Ecclesia non capiat, licèt tunc potiùs expediat celebrare extra. Tertiò, si ante ablutionem moneatur de communicando infirmo, & suam hostiam sumpserit, nec sit alius Sacerdos: *v.num.*348.

DE TEMPORE, ET LOCO SACRIFICII.

317 Tempus, quo celebrari debet, est ab aurora, duabus scilicet horis ante ortum Solis, usque ad meridiem, seclusis privilegiis, quorum quidem virtute Mendicantes ex causa celebrare possunt tribus horis ante ortum Solis, & hora una post meridiem; quo indulto licitè uti poterit quilibet alius Sacerdos, si adsit consuetudo, aut ei suppetat justa causa.

318 Locus ex jure communi esse debet Ecclesia benedicta. Ex privilegio verò, aut dispensatione Papæ, oratorium, vel sacellum privatum, estò non benedictum.

319 Non licere in navibus celebrare, docent Bonac. Dian. & alii apud Arsdekin; quia adest periculum effusionis sanguinis. Imò Diana apud Gobat. *tom.*1. *tract.*3. *num.*237. refert declar. Card. de anno 1633. quia committitur Episcopis, ut prohibeant Sacerdotibus, tam sæcularibus, quàm Regularibus, ne id in praxim deducant.

Licere autem in navibus grandioribus, & in longo itinere, etiam dum actu navigatur, tranquillo tempore, aliquoties celebrare, putà ad audiendum Sacrum die festo, ad ministrandum viaticum, & ad solatium spirituale vectorum, si nullum sit periculum effusionis sanguinis, aut amotionis hostiæ ex vento, tenent cum pluribus ArsdeKin, & Gobat. cit. qui addit ex Castropal. id esse à Clem. VIII. generaliter permissum navigantibus in Indias, & testatur, ab eis sic practicari.

320 In Ecclesia interdicta, aut violata, sive per injustam sanguinis effusionem, sive per publicam, & illicitam humani seminis effusionem, sive in qua sepultus sit infidelis, aut excommunicatus non toleratus, celebrare non licet, antequàm purificetur; quòd si violatio accidat, dum Sacerdos celebrat, si post inceptum canonem, sacrificium absolvat, si ante, ab eo cesset: *v.num.*346.

321 Sacrificium fieri debet supra Altare sub mortali, & immediatè supra Altare parvum lapideum consecratum. Altare esse debet triplici, aut saltem duplici mappa, seu lineo benedictis coopertum, cum Cruce, & Missali, & duplici candela cerea accensa.

322 In Altari Crucifixi Crux debet esse à Cruce majori distincta; quia illa habet rationem imaginis: negat Tamb.

323 Ex nulla necessitate licere sine lumine in Altari posito, & à lampadibus extra Altare appensis distincto celebrare, & etiam si Missa sit incœpta, sed ante consecrationem continuare, tenent Bellar. Busemb. & Tambur. *in meth. Miss. lib.*1. *cap.*5. §.4. *num.*1. quia gravem parit irreverentiam.

Sed probabiliùs puto licere: 1. Ad satisfaciendum divino præcepto aliquoties sacrificandi, ut in n.339.2. Ad dandum viaticum. 3. Ad vitandam mortem, non incussam in contemptum fidei. Marchesius *à n.* 67. cum Pasqual. Tonellio, & pluribus; quia jus divinum, & naturale prævalet legi humanæ.

324 Non sufficit necessitas celebrandi ob diem festum. Marchesius *num.* 70. quia licèt præceptum aliquoties celebrandi sit naturale, & divinum, ut in *num.* 339. præceptum tamen celebrandi, & audiendi Missam quoad determinationem temporis, putà tali die festo, est Ecclesiasticum, quod cedit præcepto celebrandi cum lumine, quatenùs hujus omissio gravem continet irreverentiam, quæ non potest vitari, nisi ad satisfaciendum præcepto majori, quod urgeat.

325 Si incœpta Missa extinguatur lumen, curari debet, & expectari paulisper, ut accendatur, si breviter fieri potest; secùs si contingat post consecrationem, continuari debet Missa usque ad finem. Si ante consecrationem post Offertorium, continuari posse, docet Marchesius *num.*71. cum ArsdeKin *par.* 3. *tr.*6. *q.*8. & Leandro contra Mendo *in appendice ad epit. de immun. num.*3. qui vult, esse abrumpendum sacrum, si non sit spes breviter habendi lumen.

326 Celebrare voluntariè cum unico lumine, in nostris regionibus, ubi est consuetudo celebrandi cum duplici; item cum lumine olei, aut sevi, est peccatum veniale; quia non est gravis irreverentia, nec præceptum Rubricarum quoad hoc gravem obligationem inducit. Imò nullum est peccatum, si fiat ex necessitate, & causa. Non requiritur causa gravis. Pasqual. vult sufficere defectum ceræ. Et si prævideatur scandalum, poterit moneri populus super defectu. Marchesius *à n.* 74. ex pluribus.

327 Celebrare sine Cruce, secluso contemptu, est veniale. Mendo *cit.n.*6.

328 In villa, si candelabra non extent, licitum est sine illis celebrare; quia Rubrica de candelabris est directiva, nam requiruntur non ratione sui, sed luminis. Tunc Sacerdos pro candelarum substentaculis uti poterit pineis,

neis, aut aliis instrumentis decentibus, qui ad risum non provocent; ita Marchesius, qui super his suo Sacerdoti in villa doctè, & plenè scribit.

DE VASIS, ET VESTIBUS.

329 VAsa ad hoc sacrificium requisita sunt calix, & patena ex auro, argento, aut saltem stanno, consecrata ab Episcopo. Item corporale, & palla ex lino pariter benedicta. Pixis verò sufficit si sit benedicta.

330 Nostris temporibus ex Rubr. Miss. in Ritu servando n. 1. non est concedendus calix cum cuppa de stanno; quia non est verisimilis tanta paupertas, ut non possit de argento construi; & ritè, quia calix, in quo Christus in ultima Cœna consecravit, est ex calcedonio lapide pretioso aliis lapidibus pretiosis sculptus.

331 Calix, & patena, si sint fracta, ita ut reddantur inepta ad Sacrificium, putà si sanguis ex fundo cuppæ effundatur: vel si sint apta, deformitatem tamen notabilem habeant, ut oriatur indecentia, execrata censentur.

332 Calix iterùm deauratus, non est iterùm consecrandus, si sit materiæ aptæ; quia per deperditionem auri non amittit consecrationem, nec per additionem auri mutat formam: decet tamen, ut aqua benedicta abluatur, propter laicarum manuum contactum. Est autem iterùm consecrandus, si sit materiæ ineptæ, quæ per deaurationem fit apta. Ita Marchesius *num.* 203.

333 Vestes Sacerdotis sunt amictus, & alba linea, cingulum, manipulus, stola, & planeta serica, vel lanea, quæ sint coloris correspondentis officio.

334 Alba, stola, & planeta dicuntur paramenta majora, quorum aliquod voluntariè omittere est mortale. Amictus, cingulum, & manipulus dicuntur paramenta minora, quorum aliquod omittere probabile est non esse mortale, sed veniale ob parvitatem materiæ. Marchesius *num.* 94. Sed probabiliùs puto cum Gobat. *tom.* 1. *tr.* 3. *num.* 347. 348. esse mortale, excepto cingulo; quia eorum omissio notabilem parit deformitatem.

335 Sine aliqua veste ex minoribus potest celebrare Sacerdos necessitatis causa, putà ob necessitatem audiendi sacrum die festo, acquisitionis stipendii, si Sacerdos sit pauper, &c.

336 Ad celebrandum sine aliqua ex majoribus, requiritur major necessitas, videlicet 1. Ad ministrandum viaticum. 2. Ad implendum præceptum naturale divinum de Sacrificio perficiendo. 3 Ad vitandam mortem, nisi hæc incuteretur in fidei contemptum; quoniam leges humanæ non obligant cum tanto periculo.

337 Sine omnibus autem non licet, nisi ex maxima necessitate, putà ad vitandam mortem, non incussam tamen in fidei contemptum: ut si ferox dux Sacerdoti vestes comparare non valenti minetur mortem, nisi pro anima suæ uxoris celebret. Gobat. *tom.* 1. *tr.* 3. *num.* 352.

338 Ad celebrandum verò cum vestibus omnibus non benedictis minor necessitas sufficit, putà ad audiendum sacrum die festo, &c.

339 Licitum est, aliquoties sine Altari lapideo consecrato celebrare ad implendum præceptum naturale divinum de sacrificio offerendo aliquoties, contentum sub primo Præc. Dec. *Unum cole Deum*. Quod contingit in Regionibus hæreticorum, ubi non est liber usus Religionis Catholicæ; quia præceptum naturale divinum aliquoties celebrandi prævalet juri positivo celebrandi supra Altare lapideum consecratum.

340 Imò Marchesius *num.* 36. id pluries in præfatis Regionibus concedit, ex tacito Ecclesiæ consensu, ad fovendum fervorem fidelium Sacrificium exposcentium.

341 Ritè autem *num.* 130. negat licere sine omnibus vestibus celebrare ad satisfaciendum præcepto naturali divino aliquoties celebrandi; quia omnium vestium omissio maximam affert deformitatem, & inde irreverentiam ipsi Sacrificio: non sic omissio Altaris lapidei consecrati, cui irreverentiæ cedit præceptum aliquoties sacrificandi.

342 Capellani in Ecclesiis Monialium non modò possunt, verùm etiam tenentur in Missa se conformare Monialium officio; utantur tamen Missali Romano. Gavant. Lezana, & Tamb.

343 Requiritur unus saltem minister, qui Sacerdoti circa Altare inserviat, qui sub mortali debet esse vir, non fœmina, ita ut in casu necessitatis potiùs celebrandum sit sine ministro. Dixi circa Altare; nam si respondeant in Choro Moniales, nec est inconveniens, nec prohibitum.

DE INTERRUPTIONE.

344 MIssa quoad partes essentiales, quæ sunt consecratio panis & vini, & consumptio, non potest sine sacrilegio interrumpi, nisi instet periculum in Sacramentum, aut vitam Sacerdotis, ex incursione hostium, hæreticorum, ex terræmotu, incendio, &c. tunc enim potest Sacerdos ho-

ſtiam conſecratam ſumere, vel ſecum deferre, ſi ad vini conſecrationem ſine dicto periculo perveniri non poſſit.

345 Quoad partes verò accidentales, & Ritum, Miſſam interrumpere licet ex gravi, & juſta cauſa, 1. ob concionem, ordinationem, communionem populi, & edictorum publicationem, pro quibus extant Rubricæ, & conſuetudines, 2. ſi ante Canonem Sacerdos recordetur alicujus impedimenti: putà non eſſe jejunum, eſſe in mortali, excommunicatum; &c. & non ſit infamia, aut ſcandalum ex interruptione: *v. num.* 202. ſi poſt canonem, & præſertim poſt conſecrationem, conteratur, & perficiat, 3. ſi excommunicatus non toleratus, ſeu denunciatus, aut publicus percuſſor Clerici intereſſe præſumat, moneatur, ut diſcedat:

346 Quòd ſi diſcedere renuat, & commodè expelli non poſſit, incidit ille in novam excommunicationem reſervatam Papæ; & Sacerdos, ſi incœptus non ſit Canon, ab Altari recedat; ſi verò ſit incœptus, & præſertim ſi ſit peracta conſecratio, recedentibus aliis præter miniſtrum, Sacerdos ſacrum perficiat uſque ad ſumptionem; & tunc ſi excommunicatus iterùm monitus non recedat, etiam ipſe abeat, & in Sacriſtia cætera peragat. Ita Layman, qui addit, hæc intelligi debere de ſacrificio Miſsæ comparatione ejus tantùm Altaris, cui excommunicatus præſumit aſſiſtere; unde nihil obſtare, quòd Miſſa in aliis Altaribus, præſentibus etiam fidelibus, peragatur, *num.* 320.

347 4. Ob ſupervenientem gravem neceſſitatem proprii corporis, aut ſpiritualem proximi, ut ſi moriturus ſit baptizandus, vel abſolvendus, tunc Sacerdos ad ſacrificium revertens, ſi conſecratio erat facta, incipiat, ubi deſierat; ſimiliter, ſi non erat facta, ſed parva mora interceſſerit, minor quàm unius horæ; ſi verò longior, vel incipiat ab initio, vel à celebrando deſiſtat, ſi obligationem celebrandi non habeat.

348 Demùm ob adventum Principis, Prælati, aut populi Miſſam audituri, ſi alius non ſit Sacerdos, & non ſit facta oblatio, Sacerdotem poſſe de novo incipere, putat Laym. cum Navar. ſed rectiùs negat Tamb. quia talis adventus non affert tantam neceſſitatem, quæ irreverentiam interruptionis ſuperet; nam illi, cum non ſit alia Miſſa, non tenentur ad audiendàm integram. Eadem ratione non poteſt Sacerdos ob hujuſmodi adventum bis eadem die celebrare: *v. n.* 316.

DE DEFECTIBUS IN SACRIFICIO MISSÆ OCCURRENTIBUS.

349 Sacerdos ante ſumptionem advertens ſe aquam, aut acetum conſecraſſe, debet ea mittere in ſacrarium, aut alteri ſumenda tradere, & vinum cum aqua imponere, ac conſecrare.

350 Si id advertit poſt calicis, aut hoſtiæ ſumptionem, D. Thomas vult, Sacerdotem debere conſecrare non tantùm vinum, ſed etiam novam hoſtiam, ac ſi nullam materiam conſecraſſet, hoc pacto, ut novam hoſtiam, & vinum offerat, oblatione ſaltem mente concepta, & ſtatim poſt oblationem incipiat ab illis verbis: *Qui pridiè quàm pateretur*; & proſequatur ſolita ſigna, ac orationes uſque ad communionem. Cujus ratio eſt, quia ſi non eſſet ibi hoſtia conſecrata, non verificaretur repetitio verborum, & ſignorum, quorum quædam fiunt non ſolùm circa ſanguinem, ſed etiam circa corpus.

351 Scotus verò *in* 4. *diſt.* 8. *q.* 3. *litt. H*, docet, in allato caſu ſufficere conſecrare ſolùm vinum cum aqua ſine nova hoſtia, reliquis omnibus omiſſis, quæ ante ſumptionem dici, & agi ſolent; quod ita fieri poteſt, ut celebrans, quaſi accepturus ablutionem, accedat ad cornu Altaris, vinum, & parum aquæ calici imponat, ad medium redeat, & offerat, oblatione ſaltem mentali, immediatè conſecret, incipiens à *ſimili modo*, uſque ad *hæc quotieſcumque*; ſtatim ſumat, ablutionem accipiat, & finem Miſsæ proſequatur; qui modus præſertim in præſentia populi eſt expeditior, & ponitur in Rubricis Miſſalis Clemen. VIII. de defectu vini, *num.* 5.

352 Uterque modus eſt aptus. Primus D. Thomæ, ſi Miſſa celebretur in loco privato. Secundus Scoti, ſi celebretur in loco publico, ubi adſunt auſcultantes, ad vitandum ſcandalum, & conturbationem.

353 In quo caſu non officit, quòd Sacerdos non ſit jejunus, quia præceptum de integrè perficiendo ſacrificio eſt majoris obligationis, quàm præceptum jejunii naturalis; quoniam hoc eſt Eccleſiaſticum, illud verò divinum, ex Scoto *cit. litt. D, & F.*

Imò ſi Sacerdos hujuſmodi defectum cognoſcit, dum habet in ore aquam, aut acetum illud, non debet illa proiicere, ſed ſumere, quia eſſet irreverentia, imò periculum proiiciendi fragmentum hoſtiæ ſumptæ.

354 Idem pariter eſt dicendum, ſi totus ſanguis effundatur è calice; & de hoſtia conſecrata, ſi diſpareat, vel ſi poſt ejus ſumptionem advertas non eſſe triticeam; tunc enim alia hoſtia debet recenſito modo conſecrari.

Quòd

355 Quod si non possit nisi difficillimè alia hostia haberi, sacrum cum una sola specie finias, prætermittendo verba, & signa, quæ ad speciem deficientem spectant; nam vitare notabilem offensionem plebis est de jure naturæ, integritas verò sacrificii solùm de jure divino; adeòque illa est majoris virtutis.

356 Si autem propter ignorantiam,aut animi turbationem, quæ in his casibus accidere solet, defectum non supplevisti, sed Missam terminasti, non debes aliud sacrum perficere, quia tunc non judicatur esse idem, sed aliud sacrificium.

357 In dubio, alio modo est discurrendum; nam si dubitas, an sit acetum post calicis sumptionem, teneas fuisse vinum, quia possidet substantia vini.

358 Idem teneas, si dubites post consecrationem, ne sine certo fundamento turbetur sacrificium, ejusque ordo; quoniam possidet substantia vini. Si dubites ante consecrationem, vel debes deponere rationabiliter dubium, vel vinum mutare, ne periculo non consecrandi te exponas; & tunc si non invenitur aliud vinum, vel non nisi difficillimè; si non est incœpta consecratio, desistas; si verò est incœpta, præsumas esse vinum, & prosequere; quia melius est, deposito dubio sacrificium perfici, quàm cum dubio incomplementum certò pati. Ita Tamb.

Acetum verò illud, si remanserit, vel sumas post sumptionem sanguinis, vel alicubi reverenter serves stupa, aut panno lineo imbibitum, donec siccetur, & tunc comburi debet, & in sacrarium projici.

359 Quia in hujusmodi defectibus, tam substantialibus, quàm non substantialibus subitæ perturbationes solent oriri: ea ex Doctoribus fit regula,ut considerata (quantum tempus permittit) gravitate, vel levitate rei,quæ deficit, incommodo, scandalo, quod potest oriri, id facias, quod melius videbitur, nec scrupulosè te geras; nam quidquid in ea perturbatione bona fide facis, benè coram Deo facis; quia si est error, per bonam fidem, & perturbationem non censetur deliberatè factum, ut si mortale. Ita Tamb. *lib.* 2. *cap.* 5. *n.*30. *in Meth. cel. Mis.*

360 Si hostia consecrata è manu Sacerdotis in calicem cedit, & tota sit humefacta, ut frangi non possit, nil est reiterandum, sed fractione relicta, omnia dicat Sacerdos, omittendo tamen solita signa supra hostiam, & prosequatur sacrum; quia nil substantiale deficiet; ad communionem autem signans se calice dicat: *Corpus, & Sanguis Domini nostri Jesu Christi custodiat animam meam in vitam eternam. Amen.* Si verò non sit tota humefacta, fiant omnia solita signa cum residua parte hostiæ non humefacta.

361 Sacerdos, si de hostia grandiori sibi providere non possit, ne eo die, etiam feriæ sacrificio privetur, potest licitè parva formula uti, quia æquè per utramlibet sacrificium perficitur,& nullum de hostia grandiori adest præceptum; solùm(si opus sit)monendus est populus de defectu, ad ejus avertendam offensionem.

362 Quòd si petas, an liceat sacerdoti assumere formulam parvam,& hostiam grandiorem conservare exponendam, si alia grandior haberi non possit?

Respondeo licere, si sacerdos in ea Missa consecravit, tam formulam parvam, quàm hostiam grandiorem; non licere autem, si formula reperta fuerit consecrata in alia Missa; ratio est, quia sacerdos communicare debet de suo sacrificio.

363 Si musca, aranea, aut aliud simile ceciderit in calicem ante consecrationem; Sacerdos, si non erit ei nausea, illud extrahat; secùs, vinum in sacrarium mittat, & abluto calice, aliud vinum cum aqua ponat, offerat saltem mente, & consecret.

364 Si verò id acciderет post consecrationem, animal è calice extrahat, & abluat, illudque, & ablutionem aptè conservet, ut post sacrificium comburat,& ablutionem cum cineribus in sacrarium projiciat, aut id ministro committat. Sanguis autem debet sumi, si possit, sine periculo vomitus, aut salutis corporis; secus, periculo stante, ut si adsit venenum; tunc namque nullo pacto est sumendus,ne calix vitæ vertatur in mortem; sed vel debet conservari in vase, donec species corrumpantur,& indè combustæ mittantur in sacrarium,vel debet exsiccari stupa,lino,aut ipso linteolo, quod habet supra altare, &c. & sic comburi, & cinis mitti in sacrarium.

Sacerdos autem abluto calice debet novum vinum, & aquam imponere, offerre, & consecrare, ut supra.

365 Item, si ex unius complicis confessione scias,vinum infectum esse veneno, poteris te à celebrando abstinere; & si es in altari, illud etiam consecratum non sumere, ex Scoto *in* 4.*dist.*21.*q.*2. ad tertium, *litt. M.* quem Tamb. & nonnulli sequuntur contra Bonacinam, nam ex jure naturæ tenetur quilibet propriam vitam servare, nec calix vitæ verti debet in mortem; tunc igitur uti poteris modesto prætextu, v.g. ampullam,quasi casu,è manu frangendam dimittendo, aut alio modo opportuno,

no, qui, ex superiùs dictis, prudentiæ non deficit. Nec inde sigillum confessionis frangitur, quia (ut ait Scotus) tunc non debet reputari revelativum confessionis, nisi id, quod ex natura sua prodit peccatum confessum, cujusmodi non sunt, re divertere à via, in qua ex confessione scis te esse occidendum, vinum non sumere, ampullam frangere, &c. nam posses ob aliam justam causam ea agere, etiam si nullus tecum collocutus fuisset, eaque possent casu independenter à confessione contingere, *num.*379.

366 Idem dic de hostia, si fuerit ab aliquo venenato tacta: est enim in sacrario separatim servanda, donec corrumpatur, & in sacrarium mittatur, & alia est consecranda, & sumenda.

367 Hostia, & calix à fulmine tacta, venenata censeri vult Gavantus.

S A N G U I S.

368 SI congeletur in calice, calix pannis calidis involvatur; quòd si non possit, ponatur in aqua ferventi propè altare, donec liquefat, ita ut intra calicem non intret aqua.

Si verò liquefieri nequeat, aut ignis haberi non possit, digito comminuatur, & assumatur.

369 Si vinum congeletur ante consecrationem, debet mutari; quòd si aliud liquefactum commodè haberi non possit, tunc Sacerdos, si ad Canonem non pervenerit, sacrum omittat, ne inconsueta materia utatur, & si opus sit, populum de defectu moneat ad ejus offensionem vitandam. Si verò incœptus sit Canon, prosequatur (ait Tambur.) quia Canone incœpto censetur incœptum substantialiter sacrum; nam probabilius est tale vinum esse aptam materiam consecrationis, uti ex natura sua potabile. Ita Tamb. At dico, quòd Sacrum omittat, uti tutius, ob *dicta nu.*199. *& in tom.* 1. *num.*85.

370 Aqua verò congelata pro certo non est apta materia baptismi, quia non potest facere lotionem, quæ est ejus materia proxima.

371 Si sanguis cadat in tabulam, quæ terræ adhæret, tabula lingua lambatur, & radatur. Si in terram, radatur; semper autem quod abraditur, debet comburi, & cineres debent in sacrarium mitti. Si supra lapidem altaris, sanguis sorbeatur à celebrante, lapis lavetur, & ablutio in sacrarium mittatur. Si supra linteum, aut corporale, ter supra calicem lavetur, & ablutio aut sumatur, aut in sacrarium projiciatur. Idem fiat, si supra tapetum pedibus substratum; & tunc non est obligatio eas partes comburendi.

372 Pœnitentiæ autem in his casibus à sacris Canonibus impositæ non sunt in usu, sed hujusmodi negligentes debent à Superiore puniri.

H O S T I A,

373 AUt fragmentum, si cadat in terram, lignum, aut aliud simile solidum, accipiatur, locus ablutione cum spongiâ mundetur, aliquantulum abradatur, & lotio, & abrasio in sacrarium mittatur.

374 Si cadat im mappam, quodlibet linteum pannum, &c. illud lavetur, & lotio in sacrarium mittatur.

375 Lotio ex casu sacræ hostiæ fieri potest à Clerico, vel Sacrista. Lotio verò ex effusione sanguinis non nisi à sacerdote, & in ejus defectu à Diacono.

376 Si fragmentum cadat in partes interioris vestis mulieris; mulier ipsa modestè curet invenire, & supra eamdem vestem sacerdoti porrigat; vel ipsa propriis digitis accipiat, in pixidem mittat, digitos lavet, & lotionem in sacrarium projiciat. Quòd si non inveniatur, sacerdos fragmentum Deo commendet, & sacrum prosequatur. Si verò cadat supra pectus mulieris, mulier ipsa modestè lavet. In quibus, & similibus casibus prudenter Tamb. advertit, melius esse vitare turbationem fidelium, quàm rubricarum apicem ejusmodi cautelas præcipientem observare; casus namque, in quo adest fidelium turbatio, est à rubricis exceptus.

377 Hinc (ait idem) si solus sacerdos parvi fragmenti casum advertit, & probabiliter prævidet notabilem mulieris turbationem aut adstantium offensionem (quod quidem regulariter adest) si de fragmenti casu mulier advertatur, nil dicat sacerdos, sed id Deo commendet.

378 Si sacerdos hostiam evomat, & species integræ appareant; si non sit nausea, sumantur; secus, in loco sacro conserventur, donec siccentur, & corrumpantur, & tunc corruptæ sunt comburendæ, & cineres in sacrarium mittendi: si verò species non appareant, & corruptæ judicentur, totus vomitus comburatur, & cineres in sacrarium projiciantur.

379 Demùm si sacerdos post sumptionem advertat, species à se sumptas fuisse infectas veneno, tunc solùm potest licitè vomitum provocare, & ut suprà se gerere.

380 Quòd si sacerdos deficiat, dum sacrificat, tunc si id ante consecrationem contingat, relinquendum est sacrificium, quia non

non est substantialiter inchoatum : si verò post consecrationem etiam solius panis, tunc vel eodem die, etiam post sex, aut septem horas, vel sequenti die debet sacrificium perfici ab aliquo Sacerdote, qui hostiam dividat, & Sacerdoti deficienti, si non objerit, sed infirmus fuerit, & communicare poterit, unam partem sumendam tradat.

C A S U S.

381 *Dum Sacræ Moniales communionem susciperent, subitaneus ventus plures particulas è Sacra pixide rapuit, & per ostiolum intus Capellam interiorem sparsit. Quid agendum?*

RESP. Tunc Sacerdos, animo sibi dato, pixidem claudat; & statim curet, ut particulæ ab ipsis sacris Virginibus, etiam propriis digitis, accipiantur, & intra pixidem reponantur. Vel ut sumantur propria lingua ab aliis, si aliæ sint communicaturæ. Vel omnes ab eadem, quæ communicavit, sumantur, si aliæ non sint, & priores duo modi commodè practicari non possint; maximè si sint sparsa fragmenta. Deinde eædem pavimentum spongiis lavent: *ut in num.* 376.

Agunt de Sacrif. Missæ, Scotus *quol.* 20. *in* 4. *d.* 5. *qu.* 2. *litt. L. dist.* 17. *quæst.* 2. M. Mastrius *disp.* 19. *qu.* 3. *art.* 4. & 5. Leander *de Sacram. tr.* 7. & 8. Joan. la Cruz *pag.* 351. Tamb. *in Meth. Cel. Missæ*, ArsdeKin *tom.* 2. *pag.* 256. Gobat. *tom.* 1. *tract.* 3. Ant. à Spir. Sanct. *de Sacrament. tr.* 7. Fagnanus *lib.* 3. Fenech, Mendo, Alloza ver. Missa.

FORMULA DIMISSORIARUM PRO REGULARIBUS.

382 Qua pluries usum sum, in qua practicantur doctrinæ traditæ, *n.* 29. 30. 34. 35. & 84.

F*R. NN. Ordinis NN. Dilecto Nobis in Christo Jesu fratri NN. salutem.*

AD Excelsum Presbyteratus Ordinem eos Religiosos promovere muneris nostri ratio exposcit, quos laudabiliter, & devotè in inferioribus jam constitutos, versatos fuisse noverimus. Propterea Tibi præmemorato N. N. in sæculo nuncupato N. N. [ætate legitima prædito] *Vel* (*si adsit dispensatio super ætate*) [cui de benignitate Apostolica, ob eximiam tui devotionem, & nostræ Ecclesiæ necessitatem, per Breve datum Romæ die .... Mense .... Anno ..... fuit dispensatum per tredecim menses super ætate à Sacro Concil. Trident. requisita] nulloque Canonico impedimento interdicto, Sacro Diaconatus ordine insignito, in susceptis Ordinibus exercitato, probis, honestisque moribus, ac litteraria disciplina condecorato, cæterisque per Trident. Concilii sanctiones, summorumque Pontificum decreta requisitis exornato, atque Exercitiis spiritualibus (testimonio Nobilis facto) jam peractis: Præsentium virtute cum salutaris obedientiæ merito facultatem elargimur, ut ad Illustrissimum, & Reverendissimum N. Episcopum (in cujus Diœcesi de familia commoraris) & eo ordinationem non habente, ad quemlibet alium Antistitem accedere valeas, Sacro Presbyteratus ordine decorandus. Ipsumque obnixè rogamus ut tecum super interstitiis ob nostræ Ecclesiæ necessitatem dispensare dignetur. Vale. Et Angelus Domini sit in itinere tuo. Datum, &c.

383 Hinc habes, Prælatum regularem debere primo loco suum subditum ad Episcopum Diœcesanum mittere, in cujus Diœcesi de familia commoratur, vel ad Episcopum viciniorem, si erit in loco nullius Diœcesis, & eo absentes, aut ordinationes non habente tunc potest ad quemcumq; alium Episcopum suum subditum mittere. Hæc sunt disposita à Sacr. Congr. Conc. die 15. Martii 1596. & die 11. Junii 1638. juxtà mentem Trid. *sess.* 23. *de ref. cap.* 8. quæ decreta refert P. Augustinus Matthæucci *in Officiali curia ver. Ordines à num.* 4.

PARS SECUNDA
Examen Prædicatorum.

CAPUT I.

De Causa efficiente sacræ Concionis.

Qui prædicare debeat.

384 AD Apostolicum sacræ prædicationis munus ritè exercendum, tria necessariò requiruntur, quorum altero deficiente, nemo prædicare debet.

Primum est irreprehensibilis vita; quia (teste Tullio) *Caput est artis, dicere, quod facis*. Hinc D. Hier. ad Nepotianum scribens, ait: *Non confundant opera sermonem tuum, ne cum in Ecclesia loquaris, tacitus quisque respondeat: Cur hæc, quæ dicis, ipse non facis?*

385 Secundum est solida scientia: ut saltem omnia, quæ pertinent ad mysteria fidei; mandata Dei, & Ecclesiæ, vitia, & virtutes; hæreses, atque erroneas opiniones dignoscere, ac enucleare calleas; quod satis aptè præstabis, si priores tomos hujus operis familiares habebis.

Tertium est legitima missio: nimirùm ut à Prælato, ad quem spectat, sit tibi commissum, vel saltem concessum; nam ut inquit Apostolus ad Rom. 10. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Vide Bullam Clem. X. *Superna* 1670. *in tomo* 1. *ver.* De approbatione Confessarii.

CAPUT II.

De Causa finali.

Prædicatoris finis.

386 ESse debet, ut peccatores peccato mortui ad vitam per pœnitentiam revocentur; & ut justi, qui Charitate vivunt, abundantiùs vita fruantur, juxta illud Joan. 10. *Ego veni, ut vitam habeant, & abundantiùs habeant.*

CAPUT III.

De Causa materiali.

Quid Prædicare debeat.

387 PRædicationis materia est verbum Dei: *Prædica Verbum*, dixit Apostolus, 2. ad Tim. 4. Consistit hæc verbi Dei prædicatio (ut suos fratres monet Seraphicus P. S. Franciscus) *in annuntiando vitia, & virtutes, pœnam, & gloriam.*

QUIBUS REBUS FULCIRI DEBEAT VERBUM DEI, ET QUO ORDINE.

388 CUm Verbum Dei prædicamus, firmis doctrinis fulcire dicta nostra debemus, ut audientium corda movere possimus. Primum fulcimentum est *Auctoritas Sacræ Scripturæ*, in aliquo ex quatuor sensibus interpretatæ (ut infra) pro cujus interpretatione Sanctorum Patrum instrumentis uti necesse est, ne in errorem incidamus. Unde secundum fulcimentum esse debent *Sententiæ Sanctorum Patrum, & Conciliorum*. Tertium *Rationes*. Quartum *Similitudines*. Quintum *Exempla*.

DE SACRA SCRIPTURA.

389 SAcra Scriptura, cujus Author est Spiritus Sanctus, duas habet partes, Vetus scilicet, & Novum Testamentum. Utrumque subdividitur in quatuor partes, in libros nempè legales, historiales, sapientiales, & Prophetales. In veteri testamento *legales* sunt quinque libri Moysis, videlicet, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium. *Historiales* sunt decem in veteri testamento dispersi. *Sapientiales* sunt quinque, Proverbia, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientia, & Ecclesiasticus. *Prophetales* sunt sex, quatuor Prophetæ majores, Isaias, Jeremia, Ezechiel, & Daniel, liber duodecim Prophetarum, & liber Psalmorum.

390 In Novo Testamento libri *legales sunt* quatuor Evangelia. *Historiales* sunt Actus Apostolorum. *Sapientiales* Epistolæ Apostolorum; & tandem *Prophetales* Apocalypsis B. Joann. Apost. Qui omnes libri numerantur à

Conc. Trid *sess.* 4. & secundum vulgatam D. Hieronymi sunt de fide tenendi; translatio verò septuaginta Interpretum non est de fide est tamen majoris auctoritatis, quàm aliorum translatio.

391 Libri Sacræ Scripturę dicuntur Canonici, quia continent Regulam, quam sequi debemus in materia fidei, & morum, & quia sunt relati, & à Sancta Ecclesia recepti inter Catalogum librorum divinorum, seu à Deo inspiratorum; Canon enim regulam significat, & Catalogum. Libri autem Canonici ex Decr. Trident. *sess.* 4. sunt *Genesis*, *Exodus*, *Leviticus*, *Numeri*, *Deuteronomium*, *Josue*, *Judices*, *Ruth*, *quatuor libri Regum*, *duo Paralipomenon*, *duo Esdræ*, *Tobias*, *Judith*, *Ester*, *Job*, *Psalterium*, *Proverbia*, *Ecclesiastes*, *Cantica*, *Sapientia*, *Ecclesiasticus*, *quatuor majores Prophetæ*, *duodecim Minores*, *duo libri Machabæorum*. Hi ex veteri Testamento. Ex Novo verò *Quatuor Euangelia*, *Actus Apostolorum*, *quatuordecim Epistolæ Pauli*, *tres Joannis*, *duæ Petri*, *una Jacobi*, *una Judæ*, *Apocalypsis Joannis*. Adeòque qui præfatos libros pro sacris, & Canonicis, seu à Deo inspiratis non susceperit, aut qui aliquam veritatem in illis contentam, v. gr. *In principio creavit Deus Cœlum, & terram*, negaverit, erit hæreticus. Alii duo libri, nempè tertius, & quartus Esdræ, non sunt ab Ecclesia recepti pro Canonicis; sunt tamen magnæ auctoritatis, quoniam à nonnullis Sanctis Patribus citantur, & à Sixto V. in sacris Bibliis post libros Canonicos, unà cum oratione Manasse fuerunt appositi.

DEFINITIO.

392 Sacra Scriptura *est liber vitæ scriptus intus, & foris*. Ita Lyranus noster in Prologo, quæ definitio est desumpta ex illo Apocalypsis *cap.* 5. *Et vidi in dextera sedentis supra thronum librum scriptum intus, & foris*.

Dicitur *Liber Vitæ*, quia vitam tribuit eam benè exponentibus, & operibus exequentibus, juxtà illud Ecclesiastici, *cap.* 24. *Qui elucidant me, vitam æternam habebunt*. Dicitur *scriptus intus, & foris*, ut per ly *intus* significetur sensus spiritualis, & per ly *foris* sensus litteralis.

393 Sensus sacræ Scripturæ est ille, qui est intentus à Spiritu Sancto, qui est Author, & causa principalis Sacræ Scripturæ, prædeterminans saltem moraliter Sacros Scriptores, qui sunt causa minùs principalis.

DIVISIO.

394 Unde sensus Sacræ Scripturæ in prima sui divisione est duplex, *Litteralis, & Spiritualis*, seu Mysticus; *Litteralis* est illa significatio prima, qua voces significant res, ad quas significandas sunt impositæ, ut Deut. *cap.* 6. *Audi Israel: Dominus Deus noster, Dominus unus est*. *Spiritualis*, seu mysticus, & metaphoricus est illa significatio, qua res per voces significatæ rursus significant per similitudinem, & figuras; ut Matth. 15. *Si manus tua scandalizat te, abscinde eam, & projice abs te*. Ubi per manum abscindendam intelligitur amicus, qui scandalum affert, & est causa ruinę, cujus familiaritatem homo debet abscindere à se; unde sensus litteralis à mystico differt per hoc, quòd in litterali significatio attenditur à voce, in mystico verò à re.

395 Sensus *litteralis*, est duplex, historicus, & parabolicus: *Historicus* est ille, quo aliqua significatur historia, ut præsertim in libris Regum, & Machabeorum contingit. *Parabolicus* est ille, quo aliqua significatur parabola, seu comparatio, ut patet in Euang. de Patre familias. Sensus *mysticus* est triplex, Allegoricus, Tropologicus, seu Moralis, & Anagogicus.

SUMMA DIVISIONIS.

396 Hinc summatim sensus Sacræ Scripturæ sunt quatuor, nempè Litteralis, Allegoricus, Tropologicus, & Anagogicus, qui sensus explicantur his versibus:

Littera gesta docet, quid credas Allegoria.
Moralis quid agas, quò tendas Anagogia.

Sensus igitur *Litteralis* res accipit, prout verba ipsa significant. Sensus *Allegoricus*, ostendit nobis, quid sit credendum, quia tendit circa credibilia; dicitur *Allegoricus* à nomine Græco *Aleon*, quod est *alienum*, & à *Logos*, quod est *Sermo*, quasi sit alienus sermo ab eo, quem voces sonant. *Tropologicus*, seu moralis quid agendum, quia tendit circa moraliter agenda: dicitur *Tropologicus* à nomine Græco *Tropos*, quod est *Conversio*, & à *Logos*, quòd est *Sermo*, quasi sit sermo conversus ad animæ ædificationem, & morum informationem.

Anagogicus demùm, quid sit sperandum, quia tendit circa speranda in æterna beatitudine. Dicitur *Anagogicus* à nomine Græco *Ana*, quod est, *sursum*, & *Goge*, quod est *ductio*, quasi quòd sit sursum ductio, seu locutio de terrenis, quibus significantur cœlestia.

EXEMPLUM.

Hierusalem :

397 IN sensu litterali significat Civitatem Judeæ. In Allegorico Sanctam Ecclesiam militantem à nobis credendam, juxta illud Apocal. 21. *Vidi Civitatem sanctam Hierusalem novam descendentem de cælo à Deo, paratam, sicut sponsam ornatam viro suo*. In Tropologico significat animam nostram sanctis operibus, & virtutibus ornandam, juxta illud Jeremiæ *cap.* 1. *Hierusalem, Hierusalem convertere ad Dominum Deum tuum*. In sensu denique Anagogico significat Ecclesiam triumphantem, nempè Patriam cœlestem à nobis sperandam, juxta illud Pauli ad Galatas 4. *Illa, quæ sursum est Hierusalem, est libera, quæ est mater nostra*.

SENSUS ACCOMMODATITIUS.

398 E*St, quo quis Sacram scripturam propriæ mentis sensui accommodat*.

Sic orator in nova electione Ducis cujusdam Reipublicæ, cui nomen erat *Prosper*, usus est versu Psalm. 44. *Intende Prospere, procede, & regna*: utendo æquivoco Adverbii in nomen. Et alius ad exprimendam Principum conventionem circa Monarchiæ Hyspanæ partitionem, & Dei inexpectatam providentiam in ea conservanda incolumi cum constitutione Regis, usus est illo Psalm. 2. *Qui habitat in cælis, irridebit eos. Ego autem constitutus sum Rex ab eo*.

At Sacerdos orator abstineri debet à sensu accomodatitio, qui non sit sensus virtutis, & unus ex quatuor.

QUÆRES

399 *An in omnibus locis Sac. Scripturæ reperiri possint omnes quatuor sensus?*

REsp. Negativè, in multis enim locis solùm reperiri potest sensus litteralis, nullo pacto mysticus, ut in illo; *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*. Et in illo alio: *Dominus Deus tuus unus est*, qui sensus est solùm litteralis, non mysticus.

E contrà in multis locis solùm reperiri potest sensus mysticus, nullo modo litteralis, ut in illo Judic. *cap.* 9. *Ierunt ligna, ut ungerent supra se Regem*: qui sensus nullo modo potest esse litteralis, sed solùm mysticus; nam per ligna intelliguntur habitatores Urbis Sichen, qui constituerunt Abimelech supra se Regem ut in eodem Textu exponitur. Similiter in hoc alio loco. *Inveni hominum secundum cor meum*: ubi ly *Cor* non potest sumi litteraliter, quia Deus non habet cor, sed mysticè per voluntatem. Et in illo Psalm. 78. *Comederunt Jacob, & locum ejus desolaverunt*: ubi non potest haberi sensus litteralis, quòd scilicet Jacob, & locum ejus comederint, sed mysticus, & metaphoricus, nimirùm, quòd Jacob, & locum ejus deprædati sunt.

Tandem multa loca habere possunt omnes quatuor sensus, ut in Gen. *cap.* 16. dicitur, quòd Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, & alterum de libera; ubi per duos filios Abrahæ in sensu litterali denotantur Isaac, & Ismael, Isaac vir bonus filius Saræ uxoris Abraham, & Ismael homo ferus filius Agar ancillæ Saræ. In sensu Allegorico per duos filios significantur duo Testamenta, ut exponit Apost. ad Galat. 4. Ismael enim *Vetus* significat, Isaac verò *Novum*. In sensu morali, seu Tropologico, significari possunt duo filii spirituales unius Prælati, quorum unus ut Isaac proficiat, alter ut Ismael à perfectione deficiat. Et demùm in sensu Anagogico per duos filios significari possunt Angeli, quorum multi steterunt, & sunt mali, multi ceciderunt, & sunt mali.

DE QUATUOR CONCILIIS.

400 COncilia Oecumenica, videlicet Generalia, & Universalia ad totum Orbem Christianum pertinentia, à Sede Apostolica approbata, & ab Ecclesia recepta, hucusque sunt decem, & octo, Tridentino incluso, quorum principaliora sunt prima quatuor, quæ ad authenticandam, stabiliendamque fidem, quam Sacra Scriptura prædicat, convenerunt.

401 Primum est Nicænum, quod celebratum est ab anno Domini 327. usque ad annum 330. sub Silvestro Papa, & Constantino Imperatore, ubi convenerunt Episcopi 318. numero quidem sacro, quia longè ante figurato in Sacra Scriptura in illis 318. militibus, quibus Abraham victoriam de quinque Regibus reportavit. In hoc Concilio damnata fuit hæresis Arii, inæqualitatem inter Divinas Personas ponentis, asserentis filium creaturam. Unde Concil. Filium consubstantialem Patri confitetur, & proindè Symbolum fidei ab Apostolis editum, denuò construxit, addendo illam particulam; *Consubstantialem Patri*; statuitque, ut post hymnum glorificationis, qui *est Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*, adderetur: *Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen*.

Se-

402 Secundum est Constantinopolitanum, quod est celebratum anno Domini 383. sub Damaso Summo Pontifice, & Theodosio Seniore Imperatore, ubi convenerunt 150. Patres; cui Concilio interfuit S. Hieronymus contra Macedonium negantem Spiritum Sanctum esse Deum.

403 Tertium est Ephesinum, quod celebratum est anno Domini 434. sub Cœlestino Papa, & Theodosio Juniore Imperatore, ubi convenerunt 200. Episcopi. Causa Concilii fuit hæresis Nestorii Episcopi Constantinopolitani duas personas in Christo admittentis, ac proindè unitas sub accidentali ratione, nempè per affectum; qui error fuit damnatus, & sancitum, in duabus Christi naturis unam manere personam, nempè Verbi, adeòque duas naturas divinam, & humanam esse unitas substantialiter in ratione substantiali hypostasis, seu personæ; & ex tunc in Salutatione Angelica additum fuit: *Sancta Maria Mater Dei ora pro nobis peccatoribus, &c.*

404 Quartum est Calcedonense, quod celebratum est an. 451. vel 454. sub Leone Papa, Valentiniano, & Martiano Imperatoribus, ubi convenerunt 630. Episcopi contra omnes hæreses, præsertim contra Eutychen Constantinopolitanum Archimandritam, in Christo unam naturam asserentem, & ejus defensorem Dioscorum Alexandrinum Episcopum, ubi illi condemnati fuere cum aliis hæreticis, & definitum, sic Christum de Virgine natum, ut duæ naturæ, Divina, & humana, secundum substantiam realiter distinctæ, & impermixtæ remanserint, unitæ solùm in unitate personæ Verbi; ita ut Christus verus Deus sit, & verus homo.

405 Præmissa quatuor principalia Concilia, Ecclesia Sancta tamquam quatuor Euangelia amplectitur, & veneratur, cum Divo Gregorio *in cap. Sicut dist.* 15. De Conciliis eruditè agit Bellarminus *tom.* 1. *contr.* 4.

DE SS. PATRIBUS.

406 AD explanationem S. Scripturæ, & confirmationem doctrinæ, quam prædicamus, sententiis Sanctorum Patrum, & aliorum Scriptorum Ecclesiasticorum uti debemus, quantum ad omnia ea, quæ ab Ecclesia universali sunt approbata, & communiter recepta; inter quos præcipuè elucent Hieronymus in sensu litterali, Ambrosius in Allegorico, Augustinus in Anagogico, Gregorius in Morali.

407 Semper autem sunt attendendæ Romanorum Pontificum sanctiones, etiam si doctrinæ sint Augustini; nam de fide est, non Augustinum, sed Romanum Pontificem ex cathedra loquentem, errare non posse in materia fidei, aut morum. Hinc Augustinus ipse ait cont. epist. fun. *Non crederem Euangelio, nisi quia Ecclesiæ Catholica credo.* Imò super quamplurimis doctrinis Sanctus Sanctè se retractavit, pro quo librum Retractationum construxit. Adde, præfatos Sanctos Patres in aliquibus discordare, quæ Ecclesia permittit, quatenus nec contra fidem, nec contra bonos mores redundant: *v. in tom.* 1. *prop.* 30. ad Alex. VIII. *damn.*

408 Quando autem inter se Patres, & Doctores discordant, liberum est nobis sequi, quem volumus; abstinendum tamen est ab illis opinionibus, quæ possunt controverti, & repelli, quia non ad disputandum contra Patres, & Catholicos Doctores, sed ad populum erudiendum, pergamum ascendimus. Hinc Sacram Scripturam contra eum sensum, quem tenuit, & tenet Sancta Mater Ecclesia, aut contra unanimem Patrum consensum, prout Tridentina Synodus cavit, Prædicatori nullo modo ad suos sensus contorquere licebit: Si verò aliquam novam interpretationem ab Ecclesiæ sensu, Sanctorumque Patrum sententiis non alienam, ad fidei Catholicæ doctrinam illustrandam, vel ut pietatis studium excitet, aliquando afferre voluerit, aliquid brevi præfabitur, quo id sibi licere humiliter petat. *v. num.* 398.

Sententiæ tamen SS. PP. postquam latinè prolatæ fuerint, vulgari idiomate vertendæ sunt ad erudiendam plebem.

409 Nec parvipendenda est auctoritas Philosophorum, illorum, inquam, qui non solùm naturæ vim, & effectus, verùm etiam morum, & vitæ normam investigaverunt, idque magna ex parte sunt consecuti, ut fuerunt Plato, Aristoteles, Seneca, Tullius, & alii; istis enim usi sunt quoque SS. PP. in suis concionibus ad majorem perditorum fidelium confusionem.

DE RATIONIBUS.

410 POstquam auctoritatibus probata fuerit propositio, consequens est illam fulcire rationibus, quas vel Doctores, vel ipsum ingenium dare possunt. Rationes autem deducendæ veniunt à locis communibus, videlicet

1. *A Definitione*. Definitio est, quæ explicat naturam rei definitæ, vel per proprium ge-

genus, & propriam differentiam, quæ est propriè *Definitio*; vel per alia additamenta, quæ tamen non possunt alteri convenire; & hæc vocatur *Descriptio*. Exemplum hujus loci dat D. Gregorius Nissenus, qui, ut auditores excitaret ad gratias Deo agendas, sic hominem definit: *Homo est opus Dei ratione præditum, ad ejus, à quo creatum est, imaginem factum*.

Utitur etiam Ecclesiasticus Orator definitionibus à sensibus hominum ductis, ut est definitio, quam affert Jacobus Apost. Ep. 4. *cap.* 15. cum dicit: *Quæ est vita vestra? vapor ad modicum parens, & deinceps exterminabitur*.

Interdum etiam alienis à vulgari loquendi consuetudine: quomodo D. Basilius in oratione ad divites, postquam eorum excusationem proposuit, deinde argumentum à definitione sumpto redarguit, dicens: *At te ipsum pauperem esse dicis, & ego assentior: pauper enim, cui multa desunt: ut multis autem rebus indigeas, insatiabilis habendi cupiditas efficit*.

2. *A partium enumeratione* ducitur argumentum, quando enumeratis aliis rebus, quæ possent ad rem facere, præter illam ab Oratore propositam, non invenitur, quod quæritur. Exemplum habetur in Ecclesiaste Salomonis ad probandum, quòd omnia vanitas. Item in Prophetia Jeremiæ, *cap.* 9. ubi ostenditur in solo Deo gloriandum, enumeratis rebus, in quibus homines gloriari solent, his verbis: *Non glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua, & non glorietur dives in divitiis suis; sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire, & nosse me; quia ego sum Dominus*.

3. *Ab Etymologia* sumitur declarando rem ex vi, & natura nominis, quo res quæque prædita est. Exemplum dat S. Hier. qui scribens ad Heliodorum Monachum, hoc utitur argumento: *Interpretare nomen Monachi: hoc est nomen tuum; quid igitur facis in turba, qui solus es*.

4. *A Conjugatis*. Conjugata dicuntur ea, quæ ab uno orta vasa commutantur, quorum usus est frequens: ver. gratia *Si Christiani sumus, Christianè vivamus*. Exemplum etiam præbet Apostolus: *Primus homo de terra terrenus, secundus de Cœlo Cœlestis: sicut portavimus imaginem terreni, portemus imaginem Cœlestis*.

5. *A Genere, & Specie:* à genere potest argumentari ad speciem, v. gr. *Vitium est fugiendum, igitur fugienda est avaritia*. Item econversò à specie ad genus; v. gr. ad probandum, peccata miseros homines efficere, sic construi argumentum potest: *Adulterium, homicidium separant à Deo, quæ est maxima miseria; igitur peccata miseros homines efficiunt*.

6. *A simili*, fit argumentum ex comparatione unius rei cum altera, quæ in aliquo assimilantur: v. gr. *Sicut vita naturalis illius ægroti desperatur, qui naturalia medicamina spernit; ita vita gratiæ desperatur peccatoris, qui spiritualia medicamenta contemnit*.

7. *A dissimili*, etiam sumitur argumentum per dissimilium comparationem: Exemplum habetur in libro Proverb. *cap.* 4. ubi dicitur: *Justorum autem semita, quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectam diem: via impiorum tenebrosa*.

8. *A Contrario*. Quatuor secundum Ciceronem sunt contrariorum genera, *Adversa, Privantia, Relativa, & Contradicentia*, à quorum singulis potest Ecclesiasticus Orator suum ducere argumentum.

9. *Ab Adversis*. Adversa sunt ea, quæ sunt positiva opposita, seu contraria, *ut Superbia, & Humilitas, Jejunium, & Crapula, &c.* Unde ab Adversis poterit sic argumentari: *Superbiam omnium peccatorum matrem esse scimus, humilitatem ergo omnium fundamentum virtutum inferemus*.

10. *A Privantibus*. Privantia sunt illa, quæ privativè opponuntur, ut forma, & ejus carentia in subjecto apto nato ad illam habendam: ita *Gratia*, quæ appellatur *lux*, privativè potest intelligi opposita *peccato*, quod vocatur *tenebra*. Unde sic potest formari argumentum: *Sicut lux gratia est amanda, ita tenebra peccati est fugienda*.

11. *A Relativis*. Relativa illa sunt, quorum unum refertur ad aliud, *ut Pater, & Filius; Dominus, & Servus:* Exemplum hujus argumenti à Relativis habetur in Malachia *cap.* 1. his verbis: *Filius honorat patrem, & servus Dominum suum; si ergo pater ego sum, ubi est honor meus? & si dominus ego sum, ubi est timor meus?*

12. *A Contradicentibus*. Contradicentia, seu contradictoria ea sunt, quorum unum negat illud, quod alterum affirmat: *ut scire, & non scire, contradicentibus* igitur potest hoc modo Orator ducere argumentum, v. gr. *Qui Christum diligit, mandata ejus servat, igitur qui ejus mandata non servat, Christum non diligit*.

13. *Ab Adjunctis*. Adjuncta dicuntur ea, quæ cum rebus, vel personis quoque modo sunt conjuncta, sive inseparabiliter, ut sunt proprietates, & attributa: sive separabiliter, ut locus, tempus, vestitus, comitatus,

tus, apparatus, colloquia, velocitas in incessu, rubor vultus, pallor, & alia, quæ rem magis exprimunt, & actiones aut meliores, aut deteriores efficiunt. Hoc loco usus est S. Basilius serm. de Jejunio dicens: *Jejunantis color gravitatis plenus est, non in impudentem ruborem efflorescens, sed pallore modesto ornatus, placidus, & lenis oculus, sedatus incessus, vultus animi secum loquentis index, nulla intemperantis risus insolentia, moderatio linguæ, & cordis puritas, &c.*

14. *Ab Antecedentibus* argui potest deducendo consequentias, quæ ex illis necessariò sequuntur:

Exemplum: Dicit Apostolus 1. *ad Cor. cap.* 13. Quod *charitas patiens est, benigna est, charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, &c. igitur qui est charitate præditus, patiens est, benignus est, &c.*

15. *A Consequentibus*. Non infructuosum erit à consequentibus etiam probare antecedentia, hunc enim locum adhibuit ipse Christus in Euang. Matth. *cap.* 5. ubi à consequentibus probat; *Beatos esse pauperes spiritu, quia ipsorum est Regnum Cœlorum*: Item *Beatos mites, quoniam ipsi possidebunt terram, &c.*

16. *A Repugnantibus.* Repugnantia differunt à contrariis, & dissimilibus, eò quia ista aliquem ordinem servant inter se, illa verò neque aliqua certa lege, neque ordine inter se opponuntur: sic repugnare dicuntur fatum cum hominis libertate, invidia cum charitate, crudelitas cum deliciis, &c. Hoc loco usus est Divus Ambros. in serm. de Decoll. S. Joan. Bapt. ubi ait: *Postremo (quod etiam omnes barbari horrere consueverunt) inter epulas, atque convivia consummandæ crudelitatis profertur edictum*, &c. & infra: *Quid crudelitati cum deliciis? quid cum funeribus voluptati? &c.*

17. *A Causis*. Quoniam quatuor sunt genera causarum, *Materialis* scilicet, ex qua res est; *Formalis*, per quam res est; *Efficiens*, à qua res efficitur, & *Finalis*, cujus gratia omnia fiunt; hinc à singulis poterit Ecclesiasticus Orator suum elicere argumentum, ut infra.

18. *A Causa materiali*. Quia è limo terræ formati sumus, S. Basilius in opusculo: *Attende tibi*: hunc locum ita expressit, dicens: *Exultas ob divitias, & ob majorum tuorum nobilitatem te jactas, & propter patriam, & pulchritudinem corporis? attende tibi ipsi, quòd mortalis es, quòd terra es, & in terram reverteris.*

19. *A causa formali*. Ita arguit D. Bernardus: *O anima insignita Dei imagine, decorata similitudine, redempta Christi sanguine, desponsata fide, dotata spiritu, deputata cum Angelis, capax beatitudinis, quid tibi cum carne?*

Examen Ecclesiast.

20. A causa efficiente adhibet exemplum Regius Psalmista Psalm. 93. dicens: *Qui plantavit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat?* probans per hoc Deum humana curare.

21. *A causa finali* sic argumentari poterit Orator: *Homo ad consequendam æternam beatitudinem est formatus, stulti igitur, qui in temporalibus deliciis, in divitiis, in honoribus beatitudinem collocant.*

22. *Ab effectibus*, sicut quatuor sunt genera causarum, ita quatuor genera effectuum, qui ex illis causis oriuntur. Ab hoc loco ostendit Christus Joan. *cap.* 10. se esse bonum Pastorem, dicens: *Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis; mercenarius autem videt lupum venientem, & fugit; quia mercenarius est, &c.*

23. *A Comparatione* ducitur argumentum, quando arguitur, vel à majori ad minus, vel à minori ad majus, vel à pari.

24. *A Majori ad minus* usus est D. Hieronym. scribens ad Heliodorum his verbis: *Filius hominis non habet, ubi caput suum reclinet: & tu amplas porticus, & ingentia tectorum spatia metiris?*

25. *A minori ad majus*: arguit Div. Basilius in orat. ad divites: *Mare novit terminos suos, nox non transgreditur antiquam termini descriptionem: at verò avarus non veretur tempus, non statuit terminum, non concedit consequentias successionis: sed ignis violentiam imitatur, omnia corripit, omnia depascitur.*

26. *A Pari* concinnè S. August. in quodam serm. his verbis: *Et nos, & omnis populus unius Domini servi sumus, & si benè agimus, ad unam beatitudinem pariter perveniemus; & quare pauper tecum non capiet cibum, qui tecum accepturus est Regnum? quare pauper non accipiat vel veterem unicam, qui tecum recepturus est immortalitatis stolam? quare pauper non meretur panem tuum, qui tecum ad convivium invitatus est Angelorum?*

DE SIMILITUDINIBUS.

411 Similitudines, quæ certè magna vi mentem illuminant, & voluntatem movent, erui possunt vel ex ipsis humanis actionibus, unam cum alia comparando, quomodo Christus Dominus similitudine vigilantis Pastoris, & ovis errantis, obligationem superiorum circa subditos ostendit; vel ex naturali historia, nempè ex proprietatibus, ex natura herbarum, florum, plantarum, & animalium, quomodo Deus in Deuteronomio *cap.* 32. ostendit Hebræis curam, quam de

ipsis habuit, similitudine Aquilæ, dicens: *Sicut Aquila provocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, expandit alas suas, & assumpsit eum, atque portavit in humeris suis*; vel ex ipsis vulgaribus rebus: quomodo ipse Christus assimilavit Verbum Dei *semini*, *quod seminavit homo in agro suo*.

Cavendum, ne similitudines indecenter, & viliter afferantur; alioquin risum, & non fructum in auditoribus excitabunt.

DE EXEMPLIS.

412 Ultimum, quamvis non infimum locum in sacra concione obtinent exempla; plurimùm enim valent ad movendum auditorum animos. Sumenda autem sunt præsertim exempla ex historiis sacris Sacræ Scripturæ, vel ex Vitis Sanctorum, & Sanctarum, vel ex mirabilibus à Deo patratis in peccatoribus, sive ad ostensionem misericordiæ suæ, sive justæ vindictæ: dixi: *Præsertim ex historiis sacris*; nam historiæ prophanæ, quæ ex vitis gentilium, vel mundanorum virorum desumuntur, quamvis aliquando pro qualitate materiæ, de qua agitur, probæ sint, non tamen ita frequenter, sed parcè eis uti debet Sacer Orator.

Historia verò naturalis, quæ ex ipsa natura sumitur, & proprietatibus rerum visibilium à Deo creatarum, non inservit ad exempla, sed valdè utilis est ad Verbum Dei comprobandum per similitudines, comparationes, & per argumentationem à minori ad majus.

413 Advertenda autem sunt quinque, 1. Quòd quamvis utile sit aliquando, etiam Sanctorum peccata, & errores, ad humanam ostendendam infirmitatem, & excitandam spem in magnis peccatoribus, in memoriam revocare; haud tamen ita frequenter illa commemorare debemus, ne auditores indè licentiæ occasionem sumant, & erudiantur *ad excusandas excusationes in peccatis*.

2. Ne insipidis descriptionibus circumstantiarum loci, temporis, vel prærogativarum personæ, vel alterius rei, quæ affertur in exemplo, detineatur oratio, ut describendo pulchritudinem, indumenta, & similia, cum naturaliter ipsa historia producta fructum afferre possit.

3. Ne colloquium inter personas historiæ inducatur, nisi ipsa historia verba præbeat, vel probabilissimè inferantur.

4. Ne ita breve exemplum sit, ut cor penetrare non valeat, nec ita longum, ut tædio auditores afficiat.

5. Quòd à fabulis poetarum facer Orator abstineat, vel adeò parcè illis utatur, & breviter, ut ferè nihil sit, quando scilicet aptissimè cadant, & in talibus circumstantiis, ut pro antidoto essent, non tamen professionem redderent; non enim benè Arca Testamenti, & Idolum Dagon conveniunt.

CAPUT IV.

De Causa formali.

Quomodo debeat concio efformari?

414 Omnia orationum genera, quæ à Rethoricis efformari possunt, ad tria principaliter reducuntur, & sunt: *Demonstrativum* videlicet; *Judiciale*, & *Deliberativum*. *Genus demonstrativum* est illud, in quo laudatur, vel vituperatur; *Judiciale*, in quo accusatur, vel defenditur, & *Deliberativum*, in quo persuadetur. Genus *Demonstrativum* habet pro objecto præteritum, & honoratum: *Judiciale* præsens, & justum: *Deliberativum* verò futurum, & utile.

415 His autem tribus generibus addi potest quartum, quod vocatur *Doctrinale*, & consistit tantùm in edocendo veritatem, & in declarando textus, leges, & præcepta; unde quælibet concio in uno ex his generibus potest ab Ecclesiastico Oratore efformari.

GENUS DEMONSTRATIVUM.

416 Solùm consistit in narratione; unde concio in genere demonstrativo tunc fit, quando enarrantur mysteria fidei, vel vitæ Sanctorum, aut Tyrannorum, atque hominum impiorum facinora. In quo genere observanda sunt ea, quæ à Legistis observantur, contenta in illo versu:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo quando.

V. Gr. si sermo sit de aliquo Sancto, 1. memorare debet, *Quis* fuerit, scilicet ejus nomen, parentes, & patriam, 2. *Quid* egerit in toto vitæ suæ cursu, nimirùm exercitia virtutum, heroicas actiones, prodigia, & miracula, 3. *Ubi* ea omnia patraverit, 4. *Quibus auxiliis*, videlicet miracula, in

in virtute Nominis Jesu, vel signo Crucis, vel invocatione Beatæ Mariæ Virginis, aut alterius Sancti: Exercitia verò virtutum auxilio Dei, medio S. Orationis, &c. 5. *Cur*, seu ad quem finem ea omnia egerit, scilicet ad majorem Dei gloriam, salutem animæ suæ, & aliorum utilitatem.

6. *Quomodo*: hoc est agendo de miraculis, an illa patraverit impositione manuum, vel vestium contactu, aut olei unctione, &c. Si verò de virtutibus: quomodo eas exercuerit, referendo modos ab eo adhibitos in oratione agenda, in observando castitatem, paupertatem, obedientiam, abstinentiam, patientiam, humilitatem, charitatem, &c. 7. Tandem *Quando*: quo tempore illa patraverit. Similiter observandum, si sermo fiat de aliquo mysterio.

Potest etiam hoc genus demonstrativum ad virtutes, & vitia adhiberi, quando scilicet concio tantummodò sistit in laude virtutum, vel in vituperio vitiorum, quod fit per eorum definitiones, vel recensendo bona, aut mala, quæ causant.

GENUS JUDICIALE.

417 PRopriè dictum, ad Ecclesiasticum Oratorem pertinere non potest; quia in sacris concionibus nullus adest Reus, nullus defensor, nullus Judex: dicitur autem metaphoricè in genere judiciali versari, quando ita acriter vitia, & perversas consuetudines reprehendit, ut accusare videatur, constituendo tamquam reum ipsum vitium, & structuram ex judiciali genere desumptam adhibendo.

GENUS DELIBERATIVUM.

418 EXercet Orator, quando scripturis, rationibus, exhortationibus, vel minis suadet odium, & fugam alicujus vitii, aut amorem, ac desiderium virtutis.

GENUS DOCTRINALE.

419 ADhibet, quando concionatoris finis, & scopus principalis alius non est, quàm edocere veritatem, seu edocendo explanare aliquod mandatum Dei, vel Ecclesiæ, aut exponere, sive litteraliter, sivè mysticè, totum Evangelium, vel aliquam ejus partem, aut Sacr. Scripturam, & similia.

DE PARTIBUS ORATIONIS ECCLESIASTICÆ.

420 SEptem enumerare solent Rethores Orationis partes: & sunt *Proœmium*, *Narratio*, *Probatio*, *Confirmatio*, *Confutatio*, *Amplificatio*, & *Epilogus*. Hæc tamen partium distinctio non ita Ecclesiasticum Oratorem adstringit, ut illæ omnes necessariæ arbitrentur: *Narratio* namque non est semper necessaria, nisi in genere demonstrativo. *Confirmatio*, & *Confutatio*, probationi subjecta est, & in ea continetur; is etiam, qui amplificat, quodammodo probare videtur. Et tandem *Proœmium*, seu Exordium, & *Epilogus*, seu peroratio, admonitionis, & intelligentiæ causa adhibentur; quod haud semper necessariò est agendum, præsertim in re facili, & nota: unde omnes orationis Ecclesiasticæ partes ad duas necessarias reduci possunt, quæ sunt *Propositio*, seu propositum, & *Probatio*: quoniam verò regulariter exorditur sacer Orator, aliqua etiam de exordio tangam.

EXORDIUM.

421 SEu Proœmium est institutum, ut auditores dociles, attenti, ac benevoli reddantur. *Dociles* auditores reddet Orator, si rectè ordine se dicturum, & argutas quæstiones omissurum, interdum pollicebitur: *Attentos*, si dixerit, se de salute animarum sermonem habiturum, & quod ipse Deus docuerit, aut Sancti Patres scripserunt, enucleaturum: *Benevolos* tandem, si neque inanis gloriæ cupiditate, nec avaritia, sed zelo Dei, & animarum salutis dicendi munus assumpsisse protestabitur.

Debent tamen exordia modesta esse, seu verecunda, gravia, & brevia: *modesta* quidem, *seu verecunda*, quatenùs scilicet numquam Prædicator, aut raró, si necessitas cogat, se ipsum laudet, vel de se ipso loquatur, sed humilitatem ex orationis principio præseferat. *Grave* item esse debet *Exordium*, aliqua videlicet præclara sententia illustratum, propriis verbis, & minimè otiosis, quod dicendum est, exprimens. Et *Breve*, ut ab omni vanitatis suspicione alienus esse judicetur.

Quantum ad loca Exordiorum, Exordia duci possunt vel à re ipsa, de qua agitur, seu ex ipsis orationis visceribus; vel ab Auditoribus, vel à loco; vel à persona ipsius oratoris; vel à similitudine; vel ab exemplo; vel à sententia sacræ Scripturæ. Majorem etiam vim habent, si acumine, aut novitate auditorum mulceant aures. Nonnumquam etiam ex abrupto ordiendum: Ad hoc Ecclesiasticos Oratores moneo, ut copiam sibi Exordiorum, & Epilogorum è Sanctis Patribus colligant, ut faciliùs, atque utiliùs ex tempore dicant.

PROPOSITIO.

422 POst Exordium, utatur Ecclesiasticus Orator propositione illius rei, quam demonstrare intendit: ad quam propositionem tria necessariò exiguntur, 1. Quòd sit *una*, ita ut omnia, quæ in Concione dicentur, sive probando, sive amplificando, sive confutando, &c. ad unam conclusionem principalem reducantur; alioquin si propositio non erit una, neque concio una erit, sed multiplex: v. gr. de Jejunio fieri possunt quamplures propositiones, ut *quod Jejunium sit meritorium: quod sit satisfactorium: quod sit antiquum, &c.* quæ sunt plures propositiones. Dicitur autem propositio una, quando unum habet subjectum, & unam passionem, 2. Quòd sit *Catholica*, videlicet consona fidei, & Sanctæ Matris Ecclesiæ locutioni, 3. Quòd sit *popularis*, quæ scilicet populorum infirmitati, aut moribus sit accommodata.

Ad orationem disponendam inservit propositionis divisio; sed cavendum est, ne ita instrumento dividendi delectetur Orator, ut confusionem potiùs pariat, quàm memoriæ consulat. In tria igitur, vel ad summum quatuor capita, seu puncta, est propositio dividenda.

Exemplum: sit propositio: *Jejunium est utile animæ*: hæc propositio potest dividi in illa quatuor ab ipsa Ecclesia enumerata, nempè quòd *Jejunium vitia comprimit, mentem elevat, virtutem largitur, & confert præmia*. Ex quo patet, quòd partes, in quas propositio dividitur, habere debeant inter se aliquem nexum, ita ut omnes ad illam unam propositionem reducantur.

DE ARTE INVENIENDI PROPOSITIONEM.

423 ARs inveniendi propositionem est Sacram Scripturam diligenter perlegere, & ponderare, germanumque illius sensum, & non extortum inquirere, ac juxtà illum firmas, & æternæ veritatis maximas efformare, quibus utetur pro temporis opportunitate. Et ubi sensus litteralis haberi non potest, ad alios sensus est recurrendum.

Juvat sacros Expositores, sacrorumque Concionatorum argumenta, ac materierum Indices pervolvere, & imitari.

Sed illud permaximè proderit ad firmiores, profundioresque propositiones inveniendas, ad Orationem mentalem confugere, atque in ea exerceri: in hac enim ipse Spiritus Sanctus mentem interiùs illuminat, & profunda Cœlestium Misteriorum arcana revelat. In hac quippè schola Sancti Patres, scientia haud humanitùs acquisita, sed potiùs divinitùs infusa, tot solidas veritates, & inconcussas doctrinas didicere, totque volumina conscripsere.

EPILOGUS,

424 SEu peroratio, est terminus orationis. Terminatur sæpè sermo sine commotione, præsertim quando sententia aliqua explananda è sacris litteris sumitur, ut fecit S. August. in sermonibus ad populum dicens: *Hæc retinete, huic fidei animas vestras subjugate, à Christo Domino præmia consecuturi Cœlestis Regni*.

Utile tamen est, sæpè cum aliqua commotione animi orationem concludere: commotionis autem Christianæ quatuor sunt species: scilicet *Timor*, *Spes*, *Dolor*, seu pœnitentia, & *Lætitia*: hinc, ut auditorum animos excitet, poterit hos locos Ecclesiasticus Orator sibi præscribere, videlicet, ut ab illecebris Diaboli, à Mundi amore, à domestica voluptatum tyrannide illos abducat, aut ipse pro auditoribus pœnitentibus loquatur, aut faciat eos interdum orantes, atque deprecantes; aut deploret, deprecetur etiam cum lacrymis; non longa tamen oratione, cum nil citiùs arescat, quàm lacryma.

QUO ORDINE DISPONENDA SIT CONCIO.

425 IN principio sermonis, seu in Exordio Ecclesiasticus Orator, de quo sibi dicendum sit, proponet: deinde, quod propositum fuit, explanabit: definitione utetur, divisione, rerum distinctione: brevem nonnumquam rationem subiiciet: exemplo, & similitudine rem declarabit: breviter interdum digredietur, ita tamen, quòd unde deflexit oratio, eò iterùm redire significet: concludat interdum singulis argumentis, nonnumquam pluribus explicatis. Quæ explicaverit, cum iis, quæ sequuntur, conjunget, ad ea insensibiliter transiens, & tandem pro ultima conclusione ferventiora, & magis penetrantia adhibeat verba, interdum appositè, breviter recapitulando discursum, ut meliùs in audientium memoria permaneat. Talem etiam adhibeat methodum, ut à principio usque ad medium concionis auditores instruat, ac deinceps usque ad finem moveat, & pios affectus ultimo loco excitet.

DE

DE PERSPICUITATE ORATIONIS ECCLESIASTICÆ.

426 PErspicuitas Orationis in hoc consistit, quòd Ecclesiasticus Orator utatur in dicendo verbis, & nominibus magis propriis, ac communibus, quæ videlicet communi loquendi usu recepta sunt, non autem obscuris vocabulis, vel translatis, quę non versantur in usu; quomodo enim persuadere poterit, si non intelligatur? Excipe tamen ea, quæ propriis vocabulis explicata, sine verecundia, vel horrore audiri nequeunt, ut sunt quædam corporis partes, & etiam aliqua peccata nefanda, quorum nomina propria omninò sunt supprimenda, & circumlocutione explicanda.

QUOMODO PRÆDICARI DEBEAT?

427 AD hoc ut Prædicatio Verbi Dei finem suum sortiatur, sex præsertim requiruntur, idest *Divini auxilii imploratio. Decor Prædicatoris. Judicium in dicendo. Emendata locutio. Pronuntiatio, & Actio.*

DE IMPLORATIONE DIVINI AUXILII.

428 PRincipium elocutionis, & totius Ecclesiasticæ eloquentiæ à Divini auxilii imploratione sumendum est; quis namque audeat de Deo sine Deo fari, aut de divinis sine ope divina tractare? Idcircò, nisi meditatione præcedente, & precibus ad Deum fusis, nemo debet ad verbum Dei enuntiandum assurgere, ne aliquando divino destitutus auxilio, præclarissimum hoc munus dedecoret. Hortarer etiam, ut nisi priùs cœlesti pane refectus, Angelicum hoc ministerium non subiret.

DE DECORE SERVANDO.

429 NOnnullæ præscribuntur leges, ut *Decor* tum Prædicatoris, tum prædicationis servetur, 1. Requiritur, quòd vita Oratoris ab Oratione non discrepet, ne de ipso dictum Salvatoris, Matth. *cap.* 23. verificetur: *Hi sunt, qui dicunt, & non faciunt*; neque enim faciliter persuadebit Orator, si illud, quod verbis docet, moribus contradicit.

2. Ne unquam falsum dicat, vel mendacia proferat, nec etiam si speret inde animas omnes peccatorum ad pœnitentiam se posse convertere; Deus enim nostris mendaciis non eget.

3. Ne auditoribus aduletur, eos variis epithetis, & titulis frequenter laudando, quamquam aliquando, si suo loco, & tempore adhibeantur, aliquid valent; sed parcè illis utendum est: aptius enim esset appellare *fratres, & sorores in Christo: animas à Deo benedictas: animas Christianas: populum Dei: filios charissimos: dilectissimos auditores, & similibus.*

4. Ne se ipse jactet, aut suas res pulcherrimas non antea auditas se dicturum pollicendo: vel narrando se in aliis locis dixisse, & admirationem concitasse.

5. Tandem, ne supervacaneis, & inutilibus verbis tempus conterat.

DE JUDICIO IN DICENDO.

430 JUdicium, seu Prædicatoris providentia in hoc consistit, quòd priùs diligenter inquirat mores, & præcipua vitia illius Civitatis, Oppidi, aut loci, ubi est concionaturus, ad hoc, ut pro diversitate morborum opportuna adhibere possit medicamina; non enim eadem ubique collyria sunt applicanda: similiter concionem suam ad ingenium, & conditionem audientium accommodare studeat; sicut enim non decet pauperes, vel rusticos objurgare de opiparis epulis, & de vestium pompa; ita neque decet ad ignaros ea, quæ intellectu difficilia sunt, prædicare: attendere igitur debent concionatores prius statum, & conditionem audientium, atque circumstantias alias loci, temporis, &c. ne dicatur eis illud Jerem. Thren. *cap.* 4. *Parvuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis.*

DE EMENDATA LOCUTIONE.

431 EMendatam locutionem in concionando commendat N. Seraphicus P. S. Franciscus Fratribus suis *in* 9. *cap.* Regulæ his verbis: *Moneo quoque, & exhortor eosdem Fratres, ut in prædicatione, quam faciunt, sint examinata, & casta eorum eloquia, ad utilitatem, & ædificationem populi.*

Ad hoc igitur, ut emendatè loquatur Ecclesiasticus Orator, hæc observare debet. Caveat, 1. Ne solœcismis, ac barbarismis auditorum aures offendat.

2. Ne verbis jocosis, vel facetiis risum excitantibus, aut minus honestis sermonibus, vel descriptionibus, obscœnitatem potiùs, quàm pietatem sapientibus, aut fabellis, vel somniis utatur, ne fructum animarum amittat, & suspicionem præbeat de se ipso.

3. *Ne fati, fortunæ, infortunii* nomine, aliaque id generis ab Ecclesiæ usu jam pridem explosa, frequenter usurpet. Neve Deos, vel Deas, nisi improbando, vel deridendo gentilium fatuitatem, appellare audeat, quos illi tamquam Deos veneravere.

4. Ne anicularum adhibeat proverbia.

5. Ne prædicet miracula falsa, vel incerta, aut prophetias per Sacram Scripturam non approbatas, & à fortiori à se ipso temerè excogitatas: dicendo, Deum, vel Christum locutũ

fuisse; quòd execranda hypocrisis est. De istis enim conqueritur Dominus, Ezech. *cap.* 13. dicens: *Væ Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident.*

6. Ne historias narret, vel explicationes Scripturæ adhibeat, quæ ex apocryphis Scriptoribus sunt desumptæ.

7. Ne Prælatis Ecclesiæ, vel Religiosis, aut Ecclesiasticis detrahat, vitia eorum nominatim propalando, sive verbis expressis, sive æquipollentibus. Dixi *nominatim*; quia licitum est Concionatori generalibus verbis, vitia etiam Prælatorum, & Ecclesiasticorum dulciter reprehendere. Et quod dixi de personis Ecclesiasticis, etiam de sæcularibus est intelligendum; cum hoc tamen discrimine, quòd numquam de perversis quorumdam Prælatorum, vel Sacerdotum moribus agat, quin etiam de prælaturæ, vel Sacerdotii dignitate, & auctoritate multa dicat.

8. Quòd in vitiis reprehendendis à contumeliis, iniuriis, & execrationibus se abstineat; non enim ad rixandum, sed ad monendum sacer Orator pulpitum ascendit: *v. tom.I.ver. contumelia.*

9. Quòd numquam de Prædestinatione loquatur, quin aliqua de libero hominis arbitrio attingat.

10 Quòd numquam matrimonium ita laudet, ut virginitatem ei non anteponat.

11. Ne contra piam, & communem sententiam de Immaculata B. Mariæ Virginis Conceptione aliquid dicere, vel disputare audeat.

12 Ne alicujus Sancti Patris sententiam temerè refutet.

13. Ne singulares quasdam opiniones (ut cæteris doctior videatur) in medium afferat, sed tantùm illas, quæ non sunt ab Ecclesiæ usu & consuetudine aliena, & quæ cum probatis Ecclesiæ Doctoribus sunt consentanea, proferat.

14. Ne civiles Magistratus, vel Dominantes, vel Rectores Civitatum, & locorum asperiùs objurget, sed si aliquando opus erit, piè admoneat.

15. Ne iratum se ostendat, eò quia aliquando corona frequentium auditorum ipsi deficiat.

16. Tandem, quod in universum ab illis verbis abstineat, quæ decorem orationis, vel Oratoris minuunt, aut tollunt; vel admirationem, scandalum, diffamationem, jurgia, errores, & similia in audientibus causare possunt; sed sapienter, clarè, humiliter, modestè, & cum prudentia loquatur, ut decet Sacrum Oratorem.

DE PRONUNTIATIONE.

432 Pronuntiatio, quæ est maxima artis oratoriæ pars, in idiomate, & vocis, moderatione consistit.

DE IDIOMATE.

433 Unusquisque (regulariter loquendo) in illo idiomate, ac in ea lingua, in qua natus est, prædicare debet, ut majorem, atque uberiorem fructum ex sua prædicatione auditorum animæ percipiant, maximè in propria Regione, ubi aliena lingua non ab omnibus universaliter percipitur; caveat tamen vocabula nimis rudia, & aspera, quibus scilicet genus infimæ plebis, & mulierculæ uti solent; sed nobiliora eligat, & perpolita, quæ videlicet à viris doctis, & civilibus communiter adhibentur.

Dixi: *regulariter loquendo*; quia si in aliena Regione prædicet, & præsertim, ubi nativum idioma minimè percipitur, vel pro vili habetur, tunc studere debet in idiomate communiori, & magis accepto prædicare, quod est v.gr. in Italia idioma Etruscum cum pronuntiatione Romana.

DE MODERATIONE VOCIS.

434 Vocem debet ita Ecclesiasticus Orator moderari, ut, ab oratione non discordet, sed rebus, quas tractat, vox sit accommodata: aliud enim vocis genus, nempè acutum, & concitatum requiritur ad exprimendum zelum Dei; aliud, scilicet humile, & demissum ad consolandum peccatores timore propriæ conscientiæ perterritos. Ad exprimendum gaudium, vox esse debet lenis, & remissa. Ad dolorem animi manifestandum, vehemens quidam, & gravis sonus vocis requiritur.

Itaque non debet Orator immoderatis vociferationibus uti, ubi remissa vox requiritur, & lenis: neque uti leni, & remissa voce, ubi aliqua facessit asperitas, ne frigida evadat oratio; similiter quamdam vocis mollitiem, vel magnitudinem non affectet; Nimiam in dicendo tarditatem, & celeritatem effugiat. Et tandem omnem cantilenam vitare studeat, sed solùm familiarem, liberam, & naturalem dicendi formam adhibeat; caveatque ne uno semper vocis sono tota constet oratio.

DE

DE ACTIONE.

435 Actio Oratoris, quæ est individua pronuntiationis comes, & complementum, in motu, & gestu corporis sita est; debet ergo Ecclesiasticus Orator eo modo, quo vocem, gestum rebus accommodare, de quibus tractat. Oculi sunt præcipui pronuntiationis comites, quorum intensione, & remissione, cor jectu, & hilaritate affectiones exprimuntur.

In gestu itaque, & motu corporis hæc Concionator cavere debet: scilicet, ne eodem semper gestu, neque manu eodem modo composita; neque semper eadem vultus moderatione utatur. Ne pulpitum manibus percutiat, nisi quando rei magnitudo poscit. Ne per pulpitum cursitet, vel saltet. Ne in pulpito unquam corpore innitatur, vel medium corpus demittat, sed rectus stet, aut sedeat. Ne, quando maximè commovere studet, oris speciem immutet, quod risum potius, quàm commotionem excitat, nec labia lambat, vel mordeat. Ne caput in latus inclinet. Ne supercilia contrahat, deducat, vel remittat. Ne humeros attollat, nec rursus contrahat. Ne brachium tanquam gladiator immoderatè proiiciat, quamvis moderatè projectum sit telum orationis, quo interdum feriuntur animæ. Ne sinistram jactet, nisi in maximo sermonis calore. Ne manum supra os, vel oculos immediatè ponat, nec demittat infra pectus. Ne manus ad femur apponat, nisi rarò, cùm ad indignationem movere voluerit. Ne pede supplodat, nisi cùm de rebus maximis agit. Ne digitorum gestum indecorum adhibeat: nec ipsorum argutiis utatur. Ne crebrò expuat, vel tussiat, nisi necessitate coactus.

Alia indecora similia fugiat, studeatque, ut actio sit libera, ac naturalis, non affectata: itèm nobilis, generosa, & spiritu plena, sancta, continens, & sine præcipitatione: quod totum facillimè consequetur, si in principio suæ exercitationis in hac arte concionandi peritos Magistros consulat, à quibus erudiatur, & corrigatur.

PARS TERTIA

Examen Missionariorum.

436 QUoniam ipsum Missionarii nomen apertè satis admonet, eum, qui tam præcipuum Apostolicum opus aggredi cupit, debere esse Missum; dicente Apostolo ad Rom. 10. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Ideò primò advertat, unusquisque, qui talentum verbum Dei annuntiandi obtinuit, ne temerè ad hoc munus obeundum se ingerat; sed solùm, si Deo interiùs inspirante, ab ipso sit vocatus tamquam Aaron; quod facilè dignoscere poterit, si pro unico, & principali fine habeat, minimè temporale aliquod emolumentum, sed Dei gloriam & Animarum profectum. Et tunc obtenta priùs Ordinarii facultate, suorumque Superiorum benedictione, opus tam Deo charum aggrediatur

437 Secundò. Hoc peracto, cum uno, vel duobus sociis (prout loci Ordinario placuerit) omni cum devotione, ac modestia ad civitatem pergens, seu locum, ubi Apostolicam missionem exercere voluerit; antequam incipiat, præmonitum faciat Parochum de suo adventu, & fine, ut ille sibi assistat, & faveat in cunctis, quæ ad suum Ministerium conducent.

438 Tertiò. Civitatem, seu locum ingrediens, unus imaginem Crucifixi anteferat; alter verò campanulam, qua dato triplici signo, alta voce laudabit Sanctissimum Jesu Christi Nomen, vel Sacramentum, & Immaculatæ Virginis Mariæ sine macula originali Conceptæ.

439 Quartò. Magis elevando vocem, dicat: *Venite filii, audite me, timorem Domini docebo vos*; vel alium consimilem textum, aut aliquam orationem jaculatoriam lingua vulgari, quæ sibi ad commovendum populum, ipsumque ad Ecclesiam convocandum magis apta videbitur.

Hinc quasi processionaliter incedentes, Litanias B.M.V. canere poterunt, vel coronam recitare, & plateas, aliaque loca populo magis frequentia transeundo, aliquantulum sistat, & verba aliqua exhortationis faciat ad excitandos otiosos: *Quid hic statis tota die otiosi? Quærite Dominum, dum inveniri potest*; vel aliud simile, & sic omnes post se conabitur trahere.

440 Quintò. Cùm in Ecclesiam fuerit populus congregatus, pulpitum Missionarius ascendat, & primùm de ipsa Missione sermonem habebit, pro quo assumere poterit thema illud, Exodi 3. *Qui est, misit me ad vos*: Ostendens se tamquam Moysen à Deo missum ad eos liberandos ab hujus præsentis sæculi Ægypto, & à miserabili servitute diaboli.

Sermonem autem in tria puncta dividere poterit, differendo videlicet: Primò, de Dei gloria. Secundò, de Animarum salute. Tertiò, de Emendatione vitæ. Invitet omnes ad pœnitentiam, ad compunctionis lacrymas, & ad peccatorum suorum integram, atque lacrymabilem confessionem; pro qua excipienda, sese, ac socium exhibeat, si is quoque Confessarius fuerit; nec non alios probos adeundos Confessarios pro faciliori expeditione adhortetur.

Denique. Si Indulgentiam plenariam teneat (uti Missionarii mei Ordinis tenent, ex *num.* 445.) habita priùs Ordinarii benedictione, & in Regnis Bullæ, Commissarii Cruciatæ licentia, Indulgentiam publicet, & ad illam, designata die (quæ poterit esse ultima, & Dominica) lucrandam invitet.

441 Sextò. Quolibet manè Missam celebrabit, in cujus fine (si circumstantiis loci, & personarum attentis, judicaverit expedire) haud parùm utile erit, si verba pauca, sed fructuosa ad auditores habeat, aliquod Missæ mysterium, vel textum currentis Evangelii, seu Epistolæ, breviter declarando: Et post gratias Deo actas reliquum Matutini temporis in audiendis Confessionibus insumet, vel in aliquod aliud pietatis officium; ut in sedandis inimicorum odiis, in assistendo moribundis, in Sacramento Eucharistiæ ad infirmos associando, & in aliis similibus pietatis, & charitatis operibus, ostendens se in cunctis Animarum salutem, Deique cultum, & famulatum quærere.

442 Septimò. Actum missionis perficiet hoc pacto. Populum prævenire poterit, affigendo per locum tesseras convocationis, in quibus dies, & horas Missionis, & Concionis notentur. Die præfixa accedente, cum per solita Campanæ signa excitabit. Et si opus fuerit, ipse cum socio Vesperarum hora cum Crucifixo, & campanula ad eumdem

dem convocandum exiet, & secum ad Ecclesiam perducet.

Ibi post Vesperas ad locum aptatum ascendens, per horæ dimidium, doctrinam Christianam, articulosque fidei explanabit. Utilius erit, & simul jucundum, si fiat per oppositionem puerorum aptiorum, adhunc effectum priùs selectorum, & tunc ante Missionarium coram populo dispositorum, quorum unum à Missionario de articulo Doctrinæ Christianæ interrogatum, si erret, alius corrigat, & Missionarius super illo puncto suam declarationem addat, sicque prosequatur.

Post dimidiam horam doctrinæ Christianæ, quadrantem horæ cum populo genuflexo expendet in oratione mentali, vel vocali, ipsam dirigendo pro S. Rom. Eccles. exaltatione, Principum Christianorum pace & concordia, & hæresum extirpatione.

Statim (si fieri potest) aptus Sacerdos, aut Clericus, in organo (si pulsari poterit) aut propè Missionarium stans cantiunculam more loci modestè canere poterit, quæ sit materiæ concionis conformis.

Inde Missionarius in eo loco, aut in pulpito concionem habebit per tres horæ quadrantes, in cujus fine diem, & horam futurę concionis designabit.

Prima concio esse poterit de confessione, & ejus partibus essentialibus, maximè agendo de integritate, dolore, & proposito. Aliis verò diebus sequentibus materiam concionum assumet, prout meliùs animarum necessitati viderit expedire: Videlicet de quatuor Novissimis, Morte, Judicio, Inferno, & Paradiso.

De Dei misericordia in parcendo verè pœnitentibus. De malo procrastinantium converti ad Deum. De gravitate, & fœditate peccati mortalis.

Supra omnia autem valdè fructuosum erit, imò necessarium, de decem Præceptis Decalogi, de Pręceptis Ecclesiæ, & septem vitiis Capitalibus sermones contexere, ut plebs ignara clarè, & distinctè legem Dei addiscere valeat, & quæ observare, quæque vitare teneatur, agnoscat; ne fortè de ipsis Prędicatoribus suis conqueratur Dominus, dicens: *Parvuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis.* Hinc haud parùm proficuum erit, si aliquibus diebus à diebus concionis distinctis horam ad doctrinam Christianam, & præmissa præcepta explananda assumat, de quibus quid discurras, fusè habes in tomo 1.

443 Octavò. Hoc saluberrimum Sacræ Missionis exercitium haud habet præscriptum tempus. Perdurare autem solet per quindecim, decem, aut octo dies. Protrahi potest ad mensem, si necessitas postulet; quod magis expediens esset pro doctrina Christiana in oppidis, & locis rudibus.

Eo tempore poterunt quinque, aut octo conciones, uti supra *num.* 242. fieri, juxta locorum, & personarum opportunitatem.

444 Nonò denique. Ad magis excitandam populi devotionem, poterit Missionarius suæ Missionis tempore duas, aut tres Processiones ordinare cum interventu Cleri. Primam in principio Missionis pro dispositione, ut dictum est *à num.* 437. *ad* 440.

Secundam in medio pro pœnitentiæ exemplo ad peccatores commovendos, in qua deferent imaginem Crucifixi grandem cum luminibus, quantum fieri potest, ferentibus Clericis, Sacerdotibus, Religiosis, aut Confratribus, & congregatis supra caput, & collum pœnitentiæ, ac mortificationis instrumenta. Et tunc sermo erit de Passione Domini, vel de pęnitentia agenda in remissionem peccatorum.

Tertiam tandem processionem faciet in fine Missionis pro gratiarum actione, quæ fiet cum lætitia magna, simul & devotione, deferendo imaginem Beatissimę Virginis festivè ornatam campanis pulsantibus, canendo hymnum: *Te Deum laudamus*, insuper gaudii, ac laudis Psalmo, & Cantica. Inde erit sermo de gratiis Deo agendis pro beneficiis cunctis tum spiritualibus, tum corporalibus, generalibus, & particularibus, præcipuè ipsius Missionis tempore ab omnium bonorum largitore collatis. Cui & Ego præ cœteris gratias ago, pro hujus *Examinis Ecclesiastici* Initio, Incremento, & Meta.

INDULGENTIA PLENARIA.

Concessa Missionariis Ordinis Minorum de Observantia Sancti Patris Francisci, & Christi fidelibus, ad quos iidem Missi accesserint.

INNOCENTIUS PAPA XII.

Universis Christi fidelibus præsentes litteras inspecturis, salutem, & Apostolicam benedictionem.

„ 445 COElestium munerum thesauros, quorum dispensatores esse nos voluit Altissimus, libenter iis impartimur, quos pro sua in Deum, & proximos charitate, & Christianę Religionis zelo, animarum salutem omni studio pro-

„ procurare intelligimus. Quo in genere „ cùm Fratres Minores Ordinis Sancti Francisci de Observantia habeamus, eosque in „ primis, quos Dilecti Filii eorumdem Fratrum Superiores ob hanc causam hoc ipso, & consequentibus annis in diversas „ Provincias Christianæ Reipublicæ mittere „ constituerunt: Nos sanè eorumdem Fratrum pietatem, ac operam, eorumque ad „ quos illi mittendi erunt, religionem, & „ devotionem spiritualibus gratiis consovere, atque augere cupientes, supplicationibus dilecti filii Matthæi à Sancto Stephano „ dicti Ordinis Ministri Generalis Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, piamque illius deliberationem, quantum cum „ Domino possumus, promovere volentes, „ de Omnipotentis Dei misericordia, ac „ Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus „ auctoritate confisi, omnibus & singulis „ Fratribus dicti Ordinis, tam Reformatis, „ quàm non Reformatis Ministro Generali „ ejusdem Ordinis subjectis, ad Missiones in „ quibusvis locis de Ordinariorum licentia „ respectivè exercendas in futurum mittendis (ubi tamen non erunt Missionarii Congregationis de Propaganda Fide) & aliis „ utriusque sexus Christi Fidelibus, ad quos „ ipsi mittendi accesserint, nostram, & Apostolicam benedictionem per præsentes impartimur: Nec non iisdem verè pœnitentibus, & confessis, ac Sacra Communione refectis, qui pro Sanctæ Romanæ Ecclesiæ exaltatione, Principum Christianorum unione, infidelium conversione, hæresum extirpatione, prout unicuique suggeret devotio, pias ad Deum preces effuderint, Plenariam omnium peccatorum „ suorum Indulgentiam, & remissionem misericorditer in Domino auctoritate Apostolica tenore præsentium pro una vice „ dumtaxat pro unaquaque Missione de Ordinariorum locorum licentia respectivè facienda, concedimus, & elargimur: Hortantes Venerabiles Fratres, Patriarchas, „ Primates, Archiepiscopos, Episcopos, & „ alios Ecclesiarum Prælatos, & Rectores, „ ac verbi Dei Prædicatores, ut in suis quisque Ecclesiis, cùm populus frequentior „ fuerit, præsentes litteras, & omnia in eis „ contenta publicent, & publicari faciant, „ ac omnem eisdem Fratribus, tam Reformatis, quàm non Reformatis favorem, & auxilium in præmissis præstent. Volumus autem, ut præsentium transumptis, etiam „ impressis manu alicujus Notarii publici „ subscriptis, & sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ obsignatis, eadem „ prorsùs fides adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, „ vel ostensæ. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris, die „ xx. Augusti, M. DC. XCIX. Pontificatus „ Nostri Anno Nono.

I. F. Cardinalis Albanus.

L A U S D E O.

INDEX

INDEX

RERUM, ET VERBORUM NOTABILIUM,

Quæ in Primo Tomo de Examine Confessariorum continentur.

Litt.P.paginam;N. numerum marginalem designat.

A

B

Bo-

D

E

F

Fi-

G

H

I

In-

Obc-

O

Pro-

S

Ta-

T

V

INDEX

INDEX
RERUM, ET VERBORUM NOTABILIUM,

Quæ in Secundo Tomo de Denuntiatione ad Monitoria Papæ, & Episc. ad Edicta Inquis. & pro Con fessariis solicitantibus continentur.

Litt. P. paginam; N. numerum marginalem designat.

Ex-

M

MONITORIA

Re-

INDEX

INDEX

RERUM, ET VERBORUM NOTABILIUM,

Quæ in Tertio Tomo de Examine Ordinandorum continentur.

Litt. P. paginam; N. numerum marginalem designat.

Cle-

D

N

O

Miſſa

INDEX

EXAMINIS PRÆDICATORUM, ET MISSIONARIORUM.

Lit. P. paginam; N. numerum marginalem designat.

Mis-

INDEX

INDEX

Locorum Primi, Secundi, & Tertii Tomi, ubi Propositiones Damnatæ enucleantur.

PROPOSITIONES 45 AB ALEX. VII. DAMNATÆ.

PROPOSITIONES 65 AB INNOCENTIO XI. DAMNATÆ.

42 tom.1.p.133.n.1222.& p.250.n.2398.
43 tom.1.p.293.n.2762.
44 tom.1.p.293.n.2762.
45 tom.1.p.133.n.1220.
46 tom.1.p.133.n.1220.
47 tom.1.p.282.n.2661.
48 tom.1.p.224.n.2139.
49 tom.1.p.226.n.2164.
50 tom.1.p.224.n.2147.
51 tom.1.p.31.n.227.
52 tom.1.p.213. n.2019.
53 tom.1.p.298.n.2798.
54 tom.1.p.53.n.455.
55 tom.1.p.28.n.187.
56 tom.1.p.311.n.2929.
57 tom.1.p.325.n.3062.
58 tom.1.p.323.n.3052.
59 tom.1.p.332.n.3120.
60 tom.1.p.400.n.3671.
61 tom.1.p.395.n.3641.
62 tom.1.p.396.n.3658.
63 tom.1.p.395.n.3642.
64 tom.1.p.38.n.275.
65 tom.1.p.39.n.288.

PROPOSITIONES AB ALEXANDRO VIII. DAMNATÆ.

PRop.1.tom.1.p.406.num.3726.2. tom.1.p. 406.n.3726.
3 tom.1.p.20.n.122.
8 tom.1.p.406.n.3726.
9 tom.1.p.40.n.295.& p.325.n.3067.
14 tom.1.p.325.n.3064.
15 tom.1.p.325.n.3064.
16 tom.1.p.339.n.3188.
17 tom.1.p.339.n.3188.
18 tom.1.p.322.n.3035.
19 tom.1.p.320.n.3002.
21 tom.1.p.339.n.3187.
22 tom.1.p.311.n.2927.
23 tom.1.p.311.n.2927.
28 tom.1.p.315.n.2949.
30 tom.3.p.655.n.407.

Aliæ patent.

PRop. Damn. ab Alex. VIII. de peccato philosophico, tom. 1. pag. 402. num. 3688.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

HAvendo veduto per la fede di revisione,& approvatione del P.Fr. Vincenzo Maria Mazzoleni Inquisitore, nel Libro intitolato: *R. P. Fr. Felicis Potestatis Panormitani Ord. Min. de Observ. S. Francisci, Examen Ecclesiasticum*, non esservi cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimenti per attestato del Segretario nostro niente contro Prencipi,e buoni costumi, concediamo licenza à Paolo Baglioni, che possi esser stampato, osservando gl'ordini in materia di stampe, e presentando le solite copie alle publiche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. 12. Agosto 1705.

(Gio: Lando Kav. Proc. Rifor.
(
(Francesco Loredan Kav. Proc. Rifor.

Agostino Gadaldini Segret.

